

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Danmarks historiens blå bog

1680 danske mænds og kvinders levnedsløb fra Ansgar til vor tid

**Udgivet af Krak under medvirken af
Palle Birkelund, Finn Hilsted,
Ib Koch-Olsen, Jørgen Paulsen**

forord

I forbindelse med 200-året for udgivelsen af den første vejviser ved agent Hans Holck i 1770 besluttede Krak at lade udarbejde en Danmarkshistoriens Blå Bog. Ligesom Kraks årlige Blå Bog tilstræber at være en aktuell biografisk håndbog, der giver konkrete oplysninger om nulevende kendte danske mænd og kvinder, har man med Danmarkshistoriens Blå Bog ønsket at skabe et historisk værk, indeholdende korte biografier over 1680 afdøde danske, hvis navne stort set vil være almindelig kendt, og hvis indsats er hævet over diskussion. I en række tilfælde har redaktionen ved udvælgelsen dog måttet udøve et skøn, og man har i den forbindelse også tilstræbt at fremdrage navne, der måske er mindre kendt udenfor en snævrere kreds, men som ikke desto mindre har ydet en eller anden indsats, hvis betydning først sent er blevet erkendt eller muligvis helt er gået i glemmebogen.

Biografierne er holdt i Blå Bogs-formen, der på kortfattet og praktisk måde giver de vigtigste data, således at de biograferedes liv og virksomhed skulle fremgå umiddelbart af de anførte kendsgerninger. I nogle tilfælde har man udvidet biografien med nogle linier til karakteristik eller som supplement. De enkelte biografier er udarbejdet således, at de for de flestes vedkommende har fået et vist præg af samtidighed – som om redaktionen kunne have samarbejdet med de biograferede selv. Til den aktuelle årlige udgave af Kraks Blå Bog udarbejdes biografierne netop i et sådant samarbejde, en hovedlinie der har været fulgt siden 1. årgang (1910).

Danmarkshistoriens Blå Bog er imidlertid en historisk-biografisk håndbog, der rækker helt tilbage til historisk tids begyndelse, men den vil forhåbentlig være aktuell i den forstand, at de oplysninger den giver, vil vise sig at tilfredsstille et nutidigt behov, ikke alene hos egentlig historisk interesserede, men også hos alle der i skole og oplysningsarbejde får brug for eller gennem aviser, radio, film og fjernsyn tilskyndes til at søge præcise og kortfattede oplysninger om kendte danske personligheder, hvadenten de er døde i vor egen tid eller for århundreder siden.

Titlerne på de biograferedes værker er anført i en tillempet moderne retskrivning, og der er ikke tilstræbt bibliografisk fuldstændighed, idet oversigterne i reglen kun omfatter væsentligere arbejder. Samlede udgaver er i de fleste tilfælde kun anført, når de er udkommet i forfatterens egen tid eller i den nærmeste eftertid, eller når talen er om videnskabelige standardudgaver, ligesom nyudgivelser af enkelte værker efter forfatterens død sædvanligvis ikke er medtaget. Kun vigtigere brevuegivelser er nævnt. Ved enkelte biografier har man under hensyntagen til et skønnet behov ment det nødvendigt med større udførlighed. Med hensyn til ordenstildelinger er kun meddelt de vigtigste: Elefantordenen (ved ældre biografier: Blå ridder), storkorset i diamanter og fortjenstmedaljen i guld samt medaljen Ingenio et arti. Ægtefællers dødsår er angivet i det omfang, disse data fremgår af det anvendte håndbogsmateriale. Der må iøvrigt henvises til eksisterende håndbøger, der har været anvendt ved udarbejdelsen af biografierne som Dansk Biografisk Leksikon, Dansk Biografisk Håndleksikon, Weilbachs Kunstnerleksikon, Kraks Blå Bog samt øvrige almindelige biografiske opslagsværker. Det kgl. Biblioteks billedafdeling og Frederiksborgmuseet har velvilligst stillet billeder fra deres portrætarkiver til disposition, og Det kgl. Biblioteks håndskriftafdeling har været behjælpelig med de historiske underskrifter, der er gengivet på bogens forsats. Redaktionen er taknemlig for den hjælp, som en række sagkyndige indenfor mange områder har ydet ved udvælgelsen. Vi takker også arkitekt Helge Finsen for inspiration og cand. mag. Karsten Thorborg, cand. mag. Bente Thorborg samt ritmester Jørgen Rantzau for deltagelse i forarbejdet. Det store arbejde med udarbejdelsen af biografierne er udført af redaktionssekretæren ved Kraks Blå Bog Grete Jønsson.

Redaktionen er sluttet i juni 1970.

Redaktionen

Danmarkshistoriens Blå Bog er udgivet af Kraks Legat 1971. Bogen er sat med Times 7° og trykt hos O C Olsen & Co. A/S på Dalum off-set 107 fra A/S De Forenede Papirfabrikker.

Film til illustrationerne er fremstillet af Hesthavens Cliché- og Offsetanstalt A/S. Indbindingen er foretaget af Universitetsbogbinder D L Cléments Eftf., og smudsomslaget er trykt af Paul Salomonsen. Lay-out – Kraks Tegnestue.

Fotografier af de biograferede er leveret af Det kgl. Biblioteks billedafdeling, Frederiksborgmuseet, Kobberstiksamlingen samt bl. a. af fotograferne M Lundgaard Andersen, Herbert Davidsen, Elfelt, Johannes Hauerslev, Herdis og Herm. Jacobsen, J Juncker-Jensen, Kehlet, Rie Nissen, Nordisk Pressefoto A/S, Politikens Presse Foto, Pressehuset A/S.

Abel

Konge; f. ca. 1218, død 29.6.1252; søn af kong Valdemar 2. (Sejr) (se denne); gift 1237 m. Mechtilde, død 1288, datter af grev Adolf 4. af Holsten og hustru Helvig af Lippe.

Hertug af Sønderjylland 1232; kronet til konge 1.11.1250 efter mordet på broderen Erik Plovpenning. Søgte at fremme handelen, banede derved vej for tysk indflydelse.

Faldt på krigstogt mod friserne.

Abell Kjeld

Forfatter; f. 25.8.1901 i Ribe, død 5.3.1961; søn af adjunkt Peter Abell og hustru Susanne f. Jørgensen; gift 11.10.1927 m. Grete, f. 1.5.1902 i Brørup, datter af stationsforstander Carl Kock-Petersen og hustru Gerda f. Johansen.

Student (Metropolitanskolen) 1919; på Kunstakademiet 1919-20 og 1921-22; ansat i Fjern-

identificeringsbureauet 1920-26; cand. polit. 1927; ophold i Paris og London, arbejdede som dekorativ kunstner, særlig for teatret 1927-32, (i sæsonen 1930-31 ved Det kgl. Teater); ansat ved kbhvnsk reklamebureau 1932-34; i Tivolis direktion 1941-49.

Har skrevet: Enken i spejlet (ballet, Det kgl. Teater, 1934); Melodien der blev væk (Riddersalen, 1935 og i udlandet, bl. a. i London); Eva aftjener sin barnepligt (Det kgl. Teater, 1936 og i udlandet); Anna Sophie Hedvig (Det kgl. Teater, 1939); Askepot – og dog (Apoloteatret, 1939); Judith (Det kgl. Teater, 1940); Dyveke (Arnæwelteatret (Riddersalen), 1940); Guderne te'r sig (Apoloteatret, 1940); Slaraffenland (ballet, Det kgl. Teater, 1942); Dronning går igen (Det kgl. Teater, 1943); Silkeborg (Det ny Teater, 1946); Dage på en sky (Det kgl. Teater, 1947); Ejendommen matr. nr. 267 østre kvarter (festspil i anledning af Det kgl. Teaters 200 års jubilæum, 1948); Miss Plinckby's kabale (Det kgl. Teater, 1949); Vet-

sera blomstrer ikke for enhver (Frdbg. Teater, 1950); Den blå pekingeser (Det kgl. Teater, 1954); Andersen eller Hans livs eventyr (Det kgl. Teater, 1955); Kameliadamen (Det ny Teater, 1959); Skriget (Det kgl. Teater, 1961); endv. drejebøger til filmene: Tak fordi du kom Nick (1941) og Regnen holdt op (1942). De fleste skuespil udg. i bogform, bl. a. Fire skuespil af Kjeld Abell (1955).

Studenternes æreskunstner 1946; tildelt Henri Nathansens forfatterlegat 1952, Henrik Pontoppidan-legatet 1953 og Johannes Ewald-legatet 1956, Holberg-medaljen 1957 og Danske Dramatikeres Forbunds hæderspris 1958; medl. af Det danske Akademi 1960.

Abildgaard Nicolai

Maler og arkitekt; døbt 11.9.1743 i Kbhvn., død 4.6.1809; søn af arkivtegner Søren Abildgaard og hustru Anne Margrethe f. Bastholm; gift 1. gang 23.3.1781 (ægteskabet opløst) m. Anna Maria (Nancy), døbt 9.12.1762 i Kbhvn., død 1822, datter af mønsterskriver,

krigsråd Lorens Oxholm og hustru Maria Susanne f. Schultz; 2. gang 15.4.1803 m. Juliane Marie, døbt 19.5.1777 i Trankebar, død 1848, datter af faktor i Ostindisk Kompagni Niels Ottesen og hustru Eleonora f. Quicklins.

Udlært som maler; elev på Akademiet 1764; store guldmed. 1767; stipendiarejse til Italien 1772-77; akademiedl. 1778, professor s.å., direktør for Akademiet 1789-91 og 1801-09. Arkitekt og kunstnerisk rådgiver for arveprins Frederik og hans søn, den senere kong Chr. 8.

Hovedværker: Den sårede Filoktet (1774-75); de oldenborgske kongers historie, vægbillede til Christiansborgs riddersal (1778-91; på nær 3, brændt 1794); Sokrates i fængslet (1784); illustrationer til Johs. Ewalds Adam og Eva I (1780) og til Jens Baggesens oversættelse af Niels Klim (1789); 4 arkitekturbilleder med

scener af Terents' lystspil: Pigen fra Andros (1801-04); Den døende Messalina og hendes moder; scener af Apulejus' roman: Det gyldne æsel (33 billeder); Arvehyldningen på slotspladsen 1660 (1806); Digteren Tibull græder ved sin elskedes dør (1808). Arkitektur: Emiliekilde ved Klampenborg, mindsten over Emilie Schimmelmänn (1781); deltog, formentlig som den egentlige leder, ved Frihedsstøttens udformning (i 1790'erne); interiører, f. eks. ejendommen Nytorv 5 (1799-1803; nu ombygget), Amalienborg og det senere Moltke'ske palæ; Apistempet og Schweizerhuset i Frdbg. Have; hovedbygning til eget landsted Spurveskjul ved Frederiksdal (ca. 1805); fl. mindesmærker, bl. a. på Assistens kirkegård; sarkofager i Roskilde domkirke.

Repræsenteret bl. a. på Kunstmuseet, Kobberstiksamlingen, Frederiksborg (møbler og dekorative arbejder).

Abildgaard P. C.

Veterinær; f. 22.12.1740 i Kbhvn., død 21.1.1801; søn af arkivtegner Søren Abildgaard og hustru Anne Margrethe f. Bastholm; gift 12.7.1768 m. (Anne) Margrethe Kirstine, døbt 14.4.1739 i Kbhvn., død 1825, datter af guldsmedemester, borgerkaptajn Johan Jagenreuter og hustru Anna Maria f. Thomsen.

Som 16-årig udgået fra Metropolitanskolen; i lære hos apoteker J F Cappel; student (priv.

dimit.) 1760; tog baccalaureigraden 1762 og begyndte at studere medicin; tegnede samtidig bl. a. til Pontoppidans »Danske atlas« og var amanuensis hos prof. B J de Buchwald; stipendie-studieophold (spec. kvægepest) på veterinærskole i Lyon 1764-66; beholdt sit stipendium endnu 2 år og sendtes ud for at bekæmpe kvægepest på Sjælland; genoptog derefter de medicinske studier; dr. med. 1768 og praktise-

rede en årrække i Kbhvn.; udgav 1771 bogen *Unterricht von Pferden, Kühen, Schaafen u. Schweinen*, der gav anledning til, at Danmark fik en veterinærskole; udarbejdede efter opfordring fra Struensee planerne for en veterinærskole og fik ved kgl. resolution af 4. jan. 1773 tilladelse til på egen bekostning at oprette en sådan på Christianshavn; skolen åbnedes 13. juli s.å.; staten overtog skolen 1776; den første dyrlægeeks. afholdtes 1779; ledede veterinærskolen alene indtil 1783, derefter med hjælpere; till. stadsfysikus i Kbhvn. 1775-82.

Virkede til hesteavlens forbedring som medl. af stuttedirektionen; arbejdede for ophjælpning af fåreavl; gjorde en afgørende indsats 1781 for kvægpestens endelige udyddelse, ved hjælp af spærring og nedslagtning; indførte praktiske forbedringer ved hestebeslaget og konstruerede et kastetøj til brug ved operationer; præsident i Landhusholdningsselskabet 1774-78; medl. af Videnskabernes Selskab 1775, dets sekretær fra 1795; endv. medl. af en række lærde udenl. selskaber. Var den første, der foretog en mineralogisk-kemisk undersøgelse af kryolit, hvis navn skyldes Abildgaard; eksperimenterede med økonomisk støtte fra Videnskabernes Selskab med luftballoner og 5. jan. 1784 foretoges den første opstigning; stifter af Naturhistorie-Selskabet 1789.

Har skrevet: *Dissert. inaug. de venæ sectione in suppressis menstruis* (disp.); En dansk heste- og kvæg-læge (1770; 13. udg. 1883, oversat til sv. og ty.); *Vejledning til en forbedret fåreavl og de spanske fårs behandling i Danmark og Norge* (s. m. E Viborg, 1800); *Indledning til almindelig naturkyndighed for dyrlæger* (s. m. E Viborg, 1800, oversat til sv. og ty.); teksten til 3. bd. af O Fr. Müllers »*Zoologia Danica*« og tegninger til en række tavler til 3. og 4. bd.; tegninger til tavlerne i Chr. Friis Rottbølls værk over halvgræsser; botaniske og zoologiske afhandlinger i *Naturhistorie-Selskabets Skrifter* og i *Videnskabernes Selskabs Skrifter*.

Abrahamsen Erik

Musikhistoriker; f. 9.4.1893 i Brande, død 17.2.1949; søn af læge I M Abrahamsen og hustru Kornelia f. Olufsen; gift 16.7.1938 m. Anna, f. 5.1.1902 i Esbjerg, datter af købmand Carl Plett og hustru Inger f. Jacobsen.

Student (Schneekloth's skole) 1910; eks. fra Musikkonservatoriet 1913; magister i musikhistorie 1917; dr. phil. ved universitetet i Fribourg, Schweiz 1923; organist og kantor ved Lutherkirken 1914-24; leder af musikafd. på Det kgl. bibliotek 1916-21; docent i musikvidenskab ved Kbhvns universitet 1924, professor 1926. Musikanmelder ved *Nationaltidende* 1934-39, derefter ved *Berlingske Tidende*.

Medl. af musikrådet; fl. formands- og bestyrelseshverv i musik- og sangorganisationer. Ledende senior i Studenterforeningen 1928-30.

Har skrevet: *Liturgisk musik i den danske kirke efter reformationen* (1919); *Éléments romains et allemands dans le chant Grégorien*

et la chanson populaire en Danemark (disp.); *Tonekunsten* (1927); *Musik og samfund* (1941). Udg.: En klosterbog fra middelalderens slutning (s. m. Marius Kristensen, 1931); *Bibelske salmer med oldkirkelige melodier* (s. m. Teologisk Oratorium, 1933); *Danmarks gamle folkeviser. Melodibind* (s. m. H Grüner Nielsen, siden 1935).

Abrahamson Joseph

Officer; f. 6.12.1789 i Kbhvn., død 6.1.1847; søn af oberst, forfatter Werner Abrahamson og hustru Benedikte f. Rothe; gift 7.9.1821 m. Sophie Frederikke, f. 12.7.1796 i Kbhvn., død 1872, datter af direktør for Den grønlandske Handel Hartvig Marcus Frisch og hustru Dorothea f. Tutein.

Artillerikadet 1801; sekondløjtn. 1805; lærer ved Artillerikadet-instituttet 1807-11; premierløjtn. 1811; s. å. forflyttet til generaladjutantstaben samt til kongens gehejmekorre-

spondance, »Den hemmelige protokol«; kaptein 1812; souschef ved staben for troppekorpset mod Frankrig 1814, og for korpset under okkupationsarméen i Frankrig 1816-18; fik betroet fl. diplomatiske hverv og opholdt sig ved Wellingtons hovedkvarter; anstillede 1819, efter kongelig ordre, de første danske forsøg med det Bell-Lancasterske undervisnings-system, en metode baseret på skolebørns gensidige undervisning u. vejledning; s. å. medl. af kommissionen der blev nedsat for denne læremetode, og af direktionen for garnisons-skolevæsenet, der omfattede hærens og flådens børneskoler; fik stor indflydelse på skole-

væsenets ordning, da undervisningsformen till. indførtes på over 2000 af landets almue- og borgerskoler; fratrådte skolekommission og -direktion ved udnævnelse til oberstløjtn. 1829; initiativtager til oprettelsen af Den militære højskole 1830, undervisningsdir. for denne 1830-35; overkvartermester i generalkvartermesterstaben 1835; generalkrigskommissær (udskrivningschef) for hæren og flåden s. å. med bolig i Odense; oberst 1840.

Medl. af stænderforsamlingen i Roskilde 1841-47, forelagde 1842 tanken om indførelse af alm. værnepligt; havde en række andre tillids-hverv, bl. a. som medl. af kommissionen 1840-41 til hærens ordning, som direktør for Døvstummeinstituttet og for Det kgl. Stentrykkeri; medstifter af og vicepræsident, senere præsident for Det kgl. nordiske Oldskriftselskab 1825.

Har bl. a. udgivet: *Om den indbyrdes undervisnings væsen og værd I-II* (s. m. P H Mønster, 1821-28).

Adlet 1827; dr. phil. h. c. ved universitetet i Königsberg 1830.

Absalon

Ærkebiskop; f. okt. 1128 (?) i Fjenneslev, død 21.3.1201; søn af sjællandsk høvding Asser Rig (se denne).

Opdraget s. m. broderen Esbern Snare og Knud Lavards søn Valdemar; studerede, bl. a. teologi og kirkeret, nogle år i Paris. Biskop

over Sjælland (Roskilde) 1158-91, ærkebiskop (Lund) 1178; indførte tienden i sit stift 1171 og fik den sjællandske kirkelov vedtaget s. å.

Genoprettede 1162 slægtens kloster i Sorø og lod kirken opføre; grundlagde Vor Frue kloster i Roskilde og har formentlig begyndt opførelsen af den nuv. Roskilde domkirke. Indkaldte, nogle år efter 1162, sin franske ven Vilhelm til abbed for klostret på Eskilsø, senere i Æbelholt. Fik i 1170 Knud Lavard skrinlagt i Ringsted og hans søn kronet til konge. Virkede indadtil for fred og forsoning efter borgerkrigene, mæglede i de sjællandske retstrætter og mellem landsmænd og udland; organiserede udadtil kampen mod venderne, erobrede Rügen 1169, sejrede over Bugislaw af Pommern 1185, anlagde faste borge, som Vordingborg, Kalundborg, Nyborg. Grundlagde byen København 1167 ved opførelsen af egen

borg ved Havn, på et område skænket ham af kongen. Også benævnt Købmandehavn.

Opfordrede sin håndskriver Saxo til at skrive danmarkskrøniken Gesta Danorum.

Adeler Cort

Generaladmiral; f. 16.12.1622 i Brevik, Norge, død 5.11.1675; søn af byfoged og trælasthandler Søren Jensen og hustru Dorthe Nielsdatter; gift 1. gang 16.6.1646 m. Engeltje (Angelica Sophronia); 2. gang 25.7.1662 m. Anna, f. 3.1.1640 i Amsterdam, død 1692, datter

af købmand Aernout Pelt og hustru Susanna f. Gansepoel.

Tjeneste i den hollandske orlogs- og handelsflåde fra ca. 1637; skibsfører i venetiansk tjeneste 1648-60, og deltog i tyrkerkrigene; udnevnt til ridder af Sct. Markus ordenen 1659 og tillagt en årlig pension; til Holland 1661; kaldt til Danmark 1662 af Fr. 3; admiralitetsråd og admiral sept. 1663; generaladmiral s. å.; fik ved skånske krigs udbrud 1675 overkommandoen over flåden, men måtte p. g. a. sygdom overgive kommandoen til Niels Juel 2. nov. s. å.

Meddirektør i Salt-Kompagniet; arbejdede for at få genoptaget handelen på Ostindien og fik en ekspedition udrustet 1668; direktør for Det ostindiske Kompagni oprettet 1670.

Ejer af en gård på Christianshavn; erhvervede avlsgårdene Bratsberg og Gimsø Kloster i Norge 1666.

Optaget i den danske adelsstand 1666.

Adler D. B.

Grosserer, bankier, politiker; f. 16.5.1826 i Kbhvn.; død 4.12.1878; søn af vekselmægler Baruch Isak Adler og hustru Hanne f. Meyer; gift 19.12.1849 m. Jenny, f. 11.3.1830 i London, død 1902, datter af bankier John Raphael og hustru Emma f. Schiff.

Handelsuddannet i Hamburg og London. Grundlagde bankierfirmaet D B Adler & Co. 1850; medstifter af Privatbanken 1857 og medl. af bankrådet 1857-66; initiativtager til oprettelsen af Kbhvns Handelsbank 1873 og medstifter af fl. jyske kredit- og pengeinstitutter.

Medl. af Sp- og handelsretten 1862-77, Grosserer-Societetets Komite 1875-78 og fl. lovgivningskommissioner. Medl. af borgerrepræsentationen 1858-64 og 1869-72, af rigsrådets, se-

nere rigsdagens folketing (Helsingørkredsens) 1864-69 og af landstinget 1874-78, tilhørende det nationalliberale partis venstrefløj.

Overdrog testamentarisk landejendommen Nærumgård til oprettelse af et børnehjem.

Adler Hanna

Skolebestyrerinde; f. 28.5.1859 i Kbhvn., død 4.1.1947; datter af grosserer, bankier, politiker D B Adler (se denne).

Student (priv. dimit.) 1885; mag. scient. (fysik) 1892; studierejse til USA; oprettede 1893 H Adlers fællesskole, som 1918 blev skænket til Kbhvns kommune og fik navnet Sortedam gymnasium; leder af skolen 1893-1929, fra 1918 som rektor.

Adolf

Hertug af Slesvig-Holsten-Gottorp; f. 25.1.1526 i Flensborg, død 1.10.1586; søn af kong Frederik 1. (se denne); gift 17.12.1564 m. Christine af Hessen, f. 29.6.1543 i Kassel, død 1604, datter af landgrev Philip af Hessen og hustru Christine af Sachsen.

Fik ved arvedelingerne af hertugdømmerne 1544 og 1581 halvdelen af Sønderjylland og Holsten, herunder Gottorp slot. Blev stamfader til det holstensk-gottorpske hus. Lagde grunden til en gottorpsk centralforvaltning; deltog i mange krige på katolsk side; fremkaldte krigen mod Ditmarsken 1559 og fik en trediedel af landet.

Opførte digeanlæg, navnlig i Ejdersted, slotte i Husum og Tønning og foretog en delvis

genopførelse af Gottorp slot. Angav politiske retningslinier for efterfølgerne i den holstensk-gottorpske hertuginie.

Aggesen Svend

Historieskriver; ca. 1185.

Tilhørte en stormandsslægt; studieophold i udlandet (sandsynligvis i Frankrig); hirdmand ved Valdemar 1.s hof; deltog i Vendertogene 1184 og 1185; skrev en Danmarkskrønike, hvori fremstillingen først og fremmest hviler på mundtlig overlevering og folkesagn samt til dels egne erindringer. Krønikens original tekst, rekonstrueret efter en fejlfuld kopi fra det 16. årh.s slutning, udgivet 1915.

Værker: Lex castrensis siue curie (latinsk overs. el. bearb. af Vederloven); Brevs historia regum Dacie. En ny tekst af Sven Aggesøns værker (udg. af M. Cl. Gertz, 1915); M. Cl. Gertz: Scriptorum minores I (1917-18) s. 55-143; Sven Aggesøns historiske værker (oversat af M. Cl. Gertz, 1916-17).

Ahlefeldt Frederik

Greve, storkansler; f. 1623 på Søgård syd for Abenrå, død 7.7.1686; søn af Frederik Ahlefeldt til Halvsøgård, Grøngrøft og Arup og hustru Birgitte; gift 1. gang 26.12.1656 m.

Margarethe Dorothea, f. 8.3.1641 på Rendsborg slot, død 1665, datter af statholder i hertugdømmerne, grev Christian Rantzau og hustru Dorothea; 2. gang 1.12.1668 m. Marie Elisabeth, f. 10.3.1648, død 1724, datter af

grev Frederik Emich til Leiningen-Dagsburg og hustru Sibylla, grevinde af Waldeck.

Studieophold i Tyskland, Frankrig og Nederlandene ca. 1645-51. Kgl. overskænk 1654-56; ved krigen 1657 generalkrigskommissær; statholder i Kbhvn. 1661-64, i hertugdømmerne 1663; assessor i statskollegiet 1661; styrtede ved Chr. 5.s tronbestigelse 1670 Christoffer Gabel som Kbhvns statholder; sluttede sig sammen med Gyldenløve og Schumacher (Griffenfeld) i det politiske forbund, som styrede riget 1670-73; medvirkede til indlemmelsen af forsk. små hertugelige besiddelser i Slesvig u. den danske krone; brød i 1676 med Griffenfeld og efterfulgte ham som storkansler s. å.; modsatte sig 1684 inkorporationen af den hertugelige del af Slesvig u. den danske krone.

Erhvervede 1659 ved sit 1. ægteskab Trane-kær len på Langeland; købte Søgård og Gråsten 1662; erhvervede 1669 gennem sit 2. ægteskab Rixingen og Mörsberg i Lothringen.

Ridder af Elefanten 1663. Rigsgreve 1665; lensgreve til Langeland 1671.

Albeck Victor

Læge; f. 9.1.1869 i Kbhvn., død 25.1.1933; søn af mægler C N Albeck og hustru Augusta f. West; gift 30.12.1902 m. Ella, f. 2.4.1874 i Kbhvn., datter af generaløjtnant G K C Zachariae og hustru Christine Cathrine Mathilde f. Nielsen.

Student (v. Westenske inst.) 1887; med. eks. 1894; reservelæge ved amtssygehuset i Viborg

1895-96; dr. med. 1901; underakkuchør ved fødselsstiftelsen 1904; praksis i Kbhvn. 1904-10, oprettede privatklinik der; overlæge ved statens fødselsanstalt i Jylland fra 1910.

Censor ved med. embedseks. 1915-21; medl. af bestyrelsen for Nordisk kirurgisk Forening 1912-21 og formand for Jydsk medicinsk Selskab 1920-28; medl. af kommissionen for oprettelse af universitetet i Jylland 1919-25; formand for Universitetssamvirket 1926; for Dansk Medicinsk Selskab 1926-28 og for universitetsundervisningen i Jylland fra 1928.

Har bl. a. udgivet: Om ileus ved tyndtarmsstrangulation (disp.); De med eklampsi beslægtede svangerskabssygdomme (1919); Moderkunds-kab (1925). Redaktør af Tidsskrift for jordemødre 1909-16.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1932.

Alberti Sophie

Formand for Kvindelig Læseforening; f. 19.9.1846 i Kbhvn., død 17.6.1947; datter af overretsprokurator, folketingsmand C C Alberti og hustru Albertine f. Westergaard.

Medstifter af Kvindelig Læseforening 1872, medl. af bestyrelsen 1878, formand 1891-1929, derefter ærespræsident.

Ledede opbygningen af Kvindelig Læseforenings store bibliotek; gennemførte bygning af foreningens eget hus 1910; medl. af repræsentantskabet for Kvindernes Bygning 1897 og af Børnehjælpsdagens komité.

Æresmedlem af Malmø Damsällskap, af The Miami Womens Club, Florida og af The Bronxville Womens Club, New York.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1929.

Algreen-Ussing Tage

Jurist, politiker; f. 11.10.1797 i Ll. Lyngby, død 25.6.1872; søn af provst Henrich Ussing og hustru Anna f. Algreen; gift 1. gang 11.10.1827 m. Jensine Johanne, f. 14.1.1798 i Kbhvn., død 1830, datter af kapellan Johan Ernst Gunnerus Bull og hustru Juliane Charlotte f. Schlich-

ting; 2. gang 19.9.1834 m. Ottine Frederikke, f. 28.2.1807 i Kbhvn., død 1884, datter af kap-tajn i søetaten Jean Jacques Isaac Suenson og hustru Anne Susanne f. Lütken.

Student (Frederiksborg) 1816; cand. jur. 1822; volontør i kancelliet 1823, kancellist 1830, kancellisekr. 1831; notarius ved det jur. fakultet 1827-37; ophold i udlandet 1831-32; landsoverretsassessor 1837; jur. professor ved Kbhvns universitet og inspector ved kvæsturen 1840; borgmester i Kbhvn. 1844; kancellide-

puteret 1846-48, derefter generalprokurator (den sidste i Danmark).

Valgt til stænderdeputeret for Kbhvn. ved den ny stænderforfatnings ikrafttræden 1834; i stænderforsamlingernes første år den ledende i oppositionen mod enevoldsregeringen; kritiserede navnlig finansstyret; talte for offentliggørelsen af statsregnskabet, reform af Kbhvns fattigvæsen, oprettelse af realskoler og var ordfører i sagen ang. retsforholdet mellem godsejere og fæstere; kæmpede for størst muligt borgerligt selvstyre da Kbhvns nye kommunalforfatning behandledes i stænderforsamlingen 1838, for skattebevillingsret 1840 og var ordfører 1844 i trykkefrihedssagen; kunne ikke bevare sin position som førende liberal efter 1839. Foreslog 1844 at Chr. 8. skulle imødegå den slesvigholstenske bevægelse ved at erklære monarkiet for »et eneste uadskilligt rige«; resultatet af dette forslag blev Det åbne brev af 1846. Medl. af den grundlovgivende rigsforsamling 1848-49, nægtede at stemme for grundloven i dens endelige form; kongevalgt medl. af rigsrådet 1854 og medl. af rigsrådet, der dannedes iflg. oktoberforfatningen 1855, hørte her til helstatsmændene og oppositionen mod den nationalliberale regering; kongevalgt medl. af novemberforfatningens landsting 1864-66; øvede en overvejende indflydelse på Kbhvns styrelse som borgerrepræsentant 1840-44 og 1849-69. Formand for kommissionen der forberedte straffeloven af 1866; medl. af Nationalbankens repræsentantskab fra 1841, fra 1851 gentagne gange dets formand; meddirektør i Kbhvns Brandforsikringssocietet fra 1841.

Har bl. a. udgivet: Anmærkninger til tingsretten I-II (1825); Håndbog i den danske kriminalret I-II (1829, 4. udg. 1859); Læren om servituter og andre dermed beslægtede eiendomsbyrder efter de danske love (1836); Håndbog i den danske arveret (1855). Endv. fortsættelser af L Fogtmans Reskriptsamling 1813-65 (1825-71) og J H Schous Forordninger 1850-71 (1851-72). Redigerede Bibliothek for dansk lovkyndighed.

Etatsråd 1846, konferensråd 1859.

Allen C. F.

Historiker; f. 23.4.1811 i Kbhvn., død 27.12.1871; søn af sølvpletterer Robert Allen og hustru Karen Larsdatter; gift 12.11.1851 m. Ide Marie, f. 25.7.1812 på Klintholm, død 1910, datter af godsforvalter J F S Dorph og hustru Johanne Charlotte f. Coster.

Student (Metropolitanskolen) 1830; cand. teol. 1836; Selskabet for Efterslægten's pris for historisk opgave 1840, udgivet som: Håndbog i fædrelandets historie (1840, 8. udg. 1881); leder af Dansk Folkeblad 1841-43 (udg. af Selskabet til Trykkefrihedens Fremme); magistergrad i historie 1844; studierejse til fl. europæiske lande 1845-48; ekstraord. professor i historie ved Kbhvns universitet 1851, ord. professor 1862. Førkæmper for den danske sag i Sønderjylland.

Medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog og Det kgl. dan-

ske Videnskabernes Selskab. Tildelt den Ørstedeske prismedalje.

Hovedværker: Breve og aktstykker til oplysning af Christiern den andens og Frederik den førstes historie (1854); Det danske sprogs historie i hertugdømmet Slesvig eller Sønderjylland (1857-58); De tre nordiske rigers historie under Hans, Christiern den anden, Frederik den første, Gustav Vasa, Grevefeiden, 1497-1536 (bd. 1-4, 1864-70), bd. 5, færdigskrevet til år 1527 (posthumt 1872); Breve fra danske krigsmænd skrevne til hjemmet under felttogene 1848-50 (posthumt 1873). Afhandlinger om slesvigske spørgsmål.

Aller Carl

Litograf, bladudgiver; f. 25.11.1845 i Kbhvn., død 23.8.1926; søn af brygger Chr. Aller og hustru Juliane f. Gechel; gift 20.10.1871 m. Laura, f. 14.1.1849 i Kbhvn., død 1917, datter af urtekræmmer Lauritz Bierring og hustru Christiane f. Clausen.

I litograflære hos C F Aamodt 1860-65; etableret som litograf (firma Svendsen & Aller)

1869, Carl Allers Etablissement 1871. Begyndte 1877 udgivelsen af Illustreret Familie-Journal (svensk udg. 1895 ff, norsk 1907 ff) og i 1892 Allers Konversationsleksikon. Overtog Bianco Lunos Bogtrykkeri 1900. Virksomheden flyttede til Valbygård 1906; egen papirfabrik 1912.

Modtog det Ørsted'ske legat 1869 for opfindelsen af en metode til at overføre billeder fra papir til sten ad kemisk vej.

Allerup M. P.

Jernstøber, maskinfabrikant; f. 23.11.1799 i Kbhvn., død 17.11.1858; søn af vinhandler Johan Gottlieb Meyer Allerup og hustru Karen Marie f. Krollerup; gift 7.5.1824 m. Else Christine, f. 28.7.1796 i Slagelse, død 1881, datter af skomager Svend Friederich Kiøbenhavn og hustru Anne Marie f. Holm.

I lære hos snedkermester Velschou i Kbhvn.; modelsnedker hos jernstøber H Meldahl på Vesterbro. Grundlagde 11. juni 1836 et jernstøberi i Odense (det første på Fyn); udbyggede det til en moderne storindustriel virksomhed for fremstilling af landbrugsredskaber; producerede iøvrigt dampmaskiner og -kedler, teglværksmaskiner, kakkelovne, kirkeklokker, m. m.; fra 1841 till. medinteressent i Nyborg Jernstøberi; byggede 1844 Frederiksbroen i Odense, den første jernbro i Danmark. For sit banebrydende arbejde blev Allerup af eftertiden kaldt »Den fynske industris fader».

Als Peder

Historie- og portrætmaler; døbt 16.5.1726 i Kbhvn., død 8.7.1776; søn af bogbinder og lake- rer Caspar J P Als og hustru Marie Margrethe Olsdatter Zeuthen.

Elev af C G Pilo og af Akademiet 1754; store guldmed. og rejsestipendium 1755; studieophold

i udlandet 1756-62, bl. a. i Rom hos Natoire og den tyske portrætmaler Rafael Mengs, og i Paris; kgl. hofskildrer 1763; akademimedl. 1764; professor ved modelskolen 1766.

Hovedværker bl. a.: portrætter af hertug Fr. Chr. af Augustenborg (1750); Fr. Chr. Kaas

(1752); juveler Fabritius og hustru (1752); Loth og hans hustru (1755); Johs. Wiedewelt og Mandelberg (begge 1758); Ditlev Reventlow, J H E Bernstorff, grev Fr. Chr. Danneskiold-Samsøe samt en række andre portrætter i privateje; endv. fl. udkast til det store billede af Chr. 7. (original i Kunstpaladset i Leningrad; i Akerfelts kopi på Frederiksborg).

Repræsenteret bl. a. på Frederiksborg, Rosenborg, Kunstmuseet og Charlottenborg.

Alstrup Carl

Skuespiller; f. 11.4.1877 i Kbhvn., død 2.10.1942; søn af politibetjent i marinen C E Alstrup og hustru Marie f. Nielsen; gift 1. gang 9.12.1904 (ægteskabet opløst) m. Sophie Mariane Christiane, f. 29.12.1858 i Haderslev, datter af gasværksinspektør Christian Lorentz Wie-

gand og hustru Anna Magdalene f. Justesen; 2. gang 1930 m. Fenja Louise, f. 21.7.1890 i Skive, datter af guldsmed I C Hillers og hustru Anine f. Hausgaard.

Debuterede 1896 hos Albert Helsengreen i Kristiania; skuespiller i provinsen; fra 1904 ved kbhvske teatre; fra 1913 ved Scalateatret og senere ved bl. a. Apolloteatret.

Hovedroller, bl. a.: Aladdin; Othello; Guido i Monna Vanna; Kean; Floridor-Celestin; von Buddinge; Birkedommer Krans; Soldat Svej; Hr. Etin i Paris; Kaptajnen fra Køpenick; Jeppe i Jeppe på bjerget; Gamle Ekdal i Vildanden; Jan Anderson i Kejseren af Portugalien; Svend Gjønge i Gøngehøvdingen; Ingomar i Ørkenens søn; Ferdinand i Kabale og kærlighed; Pastor Torrid i Dønvig præstegård; mange revy- og operetteroller. Viseranger. Filmroller: Den kloge mand; Vagabonden; En forbryder o. a. Gæstespil i Sverige og Finland.

Amdrup G. C.

Søofficer, grønlandsforsker; f. 19.11.1866 i Kbhvn., død 15.1.1947; søn af overretsassessor C E Amdrup og hustru Jeanette f. Ricard; gift 1. gang 12.2.1904 m. Alma, f. 21.3.1883 i Kbhvn., død 1917, datter af maleren Carl Bloch (se denne); 2. gang 21.1.1933 m. Karen, f. 24.1.1890, datter af direktør Jean Werner og hustru Sofie f. Svendsen.

Medredaktør af Grønland i 200-året for Hans Egedes landing (1921) og af Greenland I-III (1928-29).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1900.

Ammundsen Valdemar

Biskop; f. 19.8.1875 i Nørre Felding, død 1.12.1936; søn af sognepræst Peter Ammundsen og hustru Frederikke Augusta f. Sørensen; gift 8.7.1903, m. Charlotte, f. 30.12.1877 i Elbæk præstegård, død 1961, datter af sognepræst Rasmus Balslev og hustru Marie f. Spøltøft.

Sekondløjtn. i marinen 1888; premierløjtn. 1891; kaptajn 1905; adjutant hos prins Valdemar 1906-16; chef for torpedobådsflotillen 1907-09 og for skonnerten Ingolf til Grønland 1914; stabsschef for eskadren i Storebælt 1915; chef for forsk. af flådens panserskibe 1915-18; kommandør 1916; chef for konstabelskolen 1920-22, for kystforsvarsskibet Peder Skram 1921, for dækssofficersskolen 1922-24, for krydseren Valkyrien 1923, for skibs-, torpedobåds- og undervandsdivisionen 1924-26; administrator af kejserinde Dagmars hof 1923-28 og af prins Valdemars hof 1927-39; kontreadmiral 1925; viceadmiral 1927; flådeinsp. 1927-31.

Leder af Carlsbergfondets ekspedition til Østgrønland 1898-1900 til udforskning og kortlægning af kyststrækningen mellem 66° n. b. til Scoresby Sund; overvintrede 1898-99 ved Angmagssalik, hvorfra bådekspeditionen startede sommeren 1899 og nåede frem til Aggers Ø; ekspeditionen forlod Grønland sept. 1899 og genoptog 1900 udforskningen via Jan Mayen til Sabine Ø på Grønlands østkyst; sejlede s. m. tre ledsagere fra Kap Dalton i en lille båd sydpå for at kortlægge strækningen til Angmagssalik.

Medl. af komitéen for Danmark-Ekspeditionen 1906-08, Alabama-Ekspeditionen 1908-12, Dana-Ekspeditionen 1928-30 og 7. Thule-Ekspedition 1931-33; medl. af bestyrelsen for Foreningen til Søfartens Fremme 1906-32, af Det kgl. danske geografiske Selskabs råd fra 1907, af bestyrelsen for Det danske aeronautiske Selskab 1909-13, af kommissionen for ledelsen af de geologiske og geografiske undersøgelser i Grønland fra 1913 til kommissionens ophævelse 1931, dennes formand 1930-31, af kommissionen for videnskabelige undersøgelser i Grønland fra 1925; formand i redaktionen af Meddelelser om Grønland fra 1930; medl. af den danske grønlandsdelegation i Haag 1932. Medl. af udenl. geografiske selskaber; tildelt Det kgl. danske geografiske Selskabs guldmedalje og Back-præmien fra det geografiske selskab i London; æresmedlem bl. a. af Det grønlandske Selskab.

Har skrevet beretning om grønlandsekspeditionen i Meddelelser om Grønland, bd. 27-30 (1902-11) samt i Observations astronomiques météorologiques et magnétiques de Tasiuak (1904); beretning om Danmark-Ekspeditionen 1906-08 i Meddelelser om Grønland, bd. 41.

Student (Borgerdydskolen i Helgolandsgade) 1893; Kbhvns univ.s guldmed. 1896; cand. theol. 1899; studierejse til Tyskland 1900-01; efter konkurrence professor i kirkehistorie ved Kbhvns universitet 1901; biskop over Haderslev stift 1923.

Formand for Danmarks kristelige Studenterforbund 1915-18 og leder af adskillige af de store kristelige sommermøder; medl. af bestyrelsen for Selskabet for Danmarks Kirkehistorie; formand i udvalget for L P Larsens mission og for Alm. dansk præstekonvent; deltog i arbejdet med revisionen af den sønderjyske salmebog (autoriseret 1925, udkom 1926); leder af udvalget nedsat 1930 til forhandling om de tyske kirkelige mindretals stilling; medl. af forretningsudvalget i den internationale kristelige bevægelse Life and Work 1925; formand for den internationale komité for World's Alliance for International Friendship through the Churches 1928-31, viceformand 1931. Formidler mellem den ældre ortodokse kristendom og den frie, kritiske teologi, og har medvirket til at udjævne nationale modsætninger i sit stift.

Har bl. a. skrevet: Novatianus og novatianismen (1901); Menigheden og teologien (1906); Den unge Luther (1907); fortsættelsen af Fredrik Nielsens Kirkehistorie (slutningen af II, 1 samt II, 2 (oplysningstiden), 1908-30); Nordslesvig (1909); Engelske arbejderførere om kristendommen (1911); Til opgør (1912); Til opbyggelse (1912); Søren Kierkegaards ungdom (1912); Krig og krigsførende kristne (1916); Et tysk-dansk ordskifte (1919); Luthers lille kattekismus gennemgået i ungdomsforedrag (1923); Den kristne kirke i det 19. årh. (1925); Social kristendom, W Rauschenbuschs kristendomssyn (1931); indledning til den tyske udg. af Edv.

Lehmann: Grundtvig (1931); Medarbejder ved Kirkeleksikon for Norden og Sønderjyllands historie.

Dr. theol. h.c. ved Kristiania universitet 1917.

Ancher Anna

Malerinde; f. 18.8.1859 i Skagen, død 15.4.1935; datter af hotelejer Erik Brøndum og hustru Ane f. Møller; gift 18.8.1880 m. maleren Michael Ancher (se denne).

På V Kyhns tegneskole 1875-78 og Puvis de Chavannes skole i Paris 1889; udstillede 1. gang 1879; medalje på udstillingerne i Paris 1889 og 1900; medl. af Kunstakademiets plenarforsamling.

Hovedværker: Portræt af en gammel kone (1880); Solskin i den blindes stue (1885); Blind kone i solskin; Mågeplukkersken; En begra-

velse (1891); Den blå stue (1891); portræt af Kyhn (1903); Kyhn i sit atelier (1903); Morgenfrokost før jagten (1904); Julegæssene plukkes (1904); Bordbønnen; Altergang i Skagens kirke; Et missionsmøde; Det røde skørt; portræt af min mor (1913).

Repræsenteret på Skagens museum med en stor samling arbejder, på Hirschsprungs samling, m. v.

Tildelt medaljen Ingenio et arti 1913.

Ancher Michael

Maler; f. 9.6.1849 i Rutsker på Bornholm, død 19.9.1927; søn af købmand Hans Ancher og hustru Elna f. Munch; gift 18.8.1880 m. malerinden Anna Ancher (se denne).

Skriver på Kalø gods-kontor 1865; elev på Akademiet 1871-75; udstillede 1. gang på Charlottenborg 1874; Ancherske rejselegat 1887; studierejser til Wien 1882, Paris 1888-89, Italien 1897; medl. af Akademiets plenarforsamling. Kom i 1874 1. gang til Skagen og har fortrinsvis malt befolkning og motiver der fra.

Hovedværker: En jysk barselstue (1874); En lægprædikant, der holder gudstjeneste på Skagens strand (1877); Vil han klare pynten? (1880); Den syge pige (1882); Redningsbåden sættes ud (1883); En barnedåb (1886); Fiskere ved stranden (1888); Pigen med solsikkerne (1889); Den druknede (1896); Syngende børn (1899); Kunstdommere (1906). En række selvportrætter; fl. portrætter af Anna Ancher; portrætstudier af datteren; kunstnerportrætter bl. a. af P S Krøyer,

Thorvald Bingesbøll og Carl Locher samt portrætter af Skagenstyper.

Tildelt Eckersberg-medaljen 1889; Thorvaldens udstillingsmedalje 1895; guldmedalje i Paris 1889, Berlin 1891, Antwerpen 1894, Budapest 1906.

Repræsenteret på Skagens museum med en stor samling arbejder, Hirschsprungs samling, Kunstmuseet, Frederiksborg, samt provinsmuseer og museer i udlandet.

Andersen Alsing

Minister; f. 5.2.1893 i Kbhvn., død 5.12.1962; søn af skomager, senere rådmænd og folketingsmand Fr. Andersen og hustru Cecilie f. Svensson; gift 6.6.1919 m. Else, f. 28.7.1892 i Slagelse, datter af tandlæge Bertel Obel og hustru Thyra f. Frich.

Student (Henrik Madsens gymn.) 1910; steno-grafassistent i rigsdagen 1910-17; cand. mag. (en-

forsk. perioder medl. af forretningsudvalgene for Landsorganisationen, De samvirkende Fagforbund og Arbejdernes Fællesorganisation i Kbhvn., af kontrolkomiteen for den socialdemokratiske presse og bestyrelsen for forlaget Fremad; medl. af Det kgl. Teaters tilsynsråd fra 1947 (formand fra 1954), af bestyrelsen for Den kulturelle fond fra 1947 og af komiteen for Rask-Ørsted fonden 1947-51; medl. af bestyrelsen for Kbhvns Telefon Akts. fra 1949.

Folketingsmand (Frdbg. 3. kreds) 1929, (Kbhvns 13. kreds) 1932; medl. af det udenrigspolitiske nævn 1932-35, 1940-42 og fra 1945; medl. af Danmarks delegation til FN's generalforsamling 1948-56; formand for FN's særlige komité ang. Ungarn 1957; medl. af interparlamentarisk Unions råd fra 1950, formand for unionens danske afd. fra 1955.

Medredaktør af Det danske socialdemokratis historie (1921).

Andersen Dines

Orientalist; f. 26.12.1861 i Ullerslev på Fyn, død 28.3.1940; søn af møllebygger Dines Andersen og hustru Christiane f. Poulsen; gift 22.11.1892 m. Dagmar Jacobine Emilie, f. 2.10.1863 i Kbhvn., død 1936, datter af kancellist i finans-

ministeriet, kammerassessor C A T Sørensen Bergh og hustru Edle Margrethe f. Jørgensen.

Student (Odense) 1881; studerede filologi og fulgte Vilh. Thomsens forelæsninger over sammenlignende sprogvidenskab; optog studiet bl. a. af sanskrit og pali med V Fausbøll som lærer; ekstraord. medhjælper ved Universitetsbiblioteket 1883, fast assistent 1891; cand. mag. (klassisk og nordisk filologi) 1887; lærer ved Frdbg. latin- og realskole og ved Lang og Hjorts kursus 1887-1901; Kbhvns univ.s guldmed. for prisopgave i østerlandsk filologi 1889; fik efter orientalist V Trenckners død 1891 overdraget dennes store materiale til et pali-leksikon; medarbejder ved afslutningen af V Fausbølls værk: Jataka-bogen (udg. 1875-97); dr. phil. 1892; professor i indisk-østerlandsk filologi ved Kbhvns universitet 1903-27.

Sekretær i Universitets-Jubilæets danske Samfund 1896-1931; medl. af Videnskabernes Selskab 1908 og redaktør af dets skrifter; medl. af bestyrelsen for Pali Text Society, London;

æresmedlem af The Royal Asiatic Society, London 1926.

Har udg.: indeksbd. til Jataka-udgaven (vol. 7, 1897); Pali Reader I (tekst og noter, 1901, 3. udg. 1917), II Pali Glossary (1907); A critical Pali Dictionary I (1924-39). Har skrevet: Om brugen og betydningen af verbets genera i sanskrit (disp., 1892); afsnittene om Indien i Verdenskulturen I (1907-08) og i Folkenes historie I (1911); Livet efter døden. Studier over de ældste indiske begravelsesritualer (1915).

Andersen H. C.

Digter; f. 2.4.1805 i Odense, død 4.8.1875; søn af skomager Hans Andersen og hustru Anne Marie Andersdatter.

Udgået fra Odense fattigskole; som større dreng en kort tid på fabrik; rejste til Kbhvn. 1819 for at gå teatervejen; fik sangundervis-

ning hos Det kgl. Teaters syngemester Siboni og kom ind på teatrets danseskole og syngeskole; korist og lidt statistjeneste 1821-22; fik sin afsked 1822, da stemmen forsvandt; begyndte i disse år at skrive skuespil, riddertragedien Skovkapellet (1821), Røverne i Vissenberg og Alfsol; indleverede de to sidstn. til teatret, der ikke antog dem, men de vakte teaterchefen Jonas Collins interesse; fik fra det tidspunkt den Collinske familie som venner for livet og deres hjem som et fast tilholdssted; blev ved Collins mellemkomst optaget i Slagelse lærde skole 1822, fulgte med til Helsingør ved rektor Simon Meislings forflyttelse 1826; taget ud af skolen 1827 p. g. a. rektors uforstående holdning; tog studentereks. i Kbhvn. 1828; fik optaget digtet Det døende barn i Kjøbenhavns-posten 1827 samt en række digte i J L Heibergs Flyvende Post; forelskede sig i Riborg Voigt u. en ferietur til Jylland og Fyn 1830, til hvem digtet To brune øjne blev skrevet; foretog 1831 sin første udenlandsrejse, der gik til Tyskland, rejste til Paris, Jurabjergene og Italien 1833 på et toårigt rejsestipendium fra Fonden ad usus publicos; blev i Rom optaget i kunstnerkredsen om Thorvaldsen og fik i ham en beskytter og ven. Udgav 1835 sin første roman Improvisatoren og 1. hefte af Eventyr, fortalte for børn indeholdende Fyrtøjet, Lille Claus og store Claus, Prinsessen på ærten og Den lille Idas blomster (H C Ørsted og J L Heiberg spåede da, at eventyrene ville

gelsk, tysk, dansk) 1917; sekretær for Socialdemokratisk Forbund 1917-35, for Socialdemokratiets rigsdagsgruppe 1918-29, formand for sidstn. 1932-35, 1940-42 og maj-nov. 1945; viceforretningsfører i Socialdemokratisk Forbund 1935-41 og 1945-61, forretningsfører 1941-45; forsvarsminister i ministeriet Stauning 1935-40; finansminister i ministeriet Buhl juli-nov. 1942; indenrigsminister i ministeriet Hedtoft i nov. 1947.

Formand for Socialdemokratisk Forening i Kbhvns 11. kreds 1920-23; medl. af bestyrelsen for Arbejdernes Oplysnings-Forbund; medl. af Socialistisk Internationale's eksekutivkomité 1929-35 og fra 1946, formand fra 1957; i

gøre H. C. Andersen udødelig; 1840 begyndte de store rejser (foretog ialt 29 udenlandsrejser); Orientreisen til Italien, Grækenland, Tyrkiet, Donauturen fra Czernawoda til Wien 1840-41, Paris 1843, Tyskland 1844 og 45, Italien, Sydfrankrig, Pyrenæerne 1845-46, England 1847. Var i årene 1843 til 46 alvorligt men uengældt forelsket i den svenske sangerinde Jenny Lind, til hvis navn den frugtbarste epoke i eventyrdigtningen er knyttet; skrev sangen I Danmark er jeg født (trykt 5. marts 1850 i Fædrelandet) med krigen 1848-50 som baggrund. Besøgte Dickens og overværede Goethe-Schiller monumentets afsløring i Weimar 1857; digtede, efter en Jyllandrejse 1859 til Vestkysten og Skagen, Jylland mellem tvende have; var for fjerde gang i Rom 1861, i Spanien 1862-63, Portugal 1865; foretog årlige udenlandsrejser indtil 1873, men fra ca. 1870 begyndte kræfterne at tage af; boede i sine sidste år i sommermånederne hos grosserer Moritz G. Melchior og dennes hustru Dorothea på deres landsted Rolighed på Østerbro.

Værker, bl. a.: Fodrejse fra Holmens Kanal til østpynten af Amager (1829); Digte (1829; u. titlen Dødsningen står det eventyr, der i 1835 blev til Rejsekammeraten); Digte (1830); Skyggebilder af en rejse til Harzen og det sachsiske Schweitz (1831); digtsamlingerne Arets tolv måneder (1832) og Samlede digte (1833); det dramatiske digt Agnete og havmanden (1834); Improvisatoren (1835), der gennem L. Kruses oversættelse til tysk lagde grundstenen til verdensryet; Eventyr for børn, 1. hefte (1835), 2. og 3. hefte (1835 og 1837) afsluttede 1. bd., 2. bd. (1838-42), og i Tre digtninger (1838) stod Lykkens kalosker; romanerne O. T. (1836) og Kun en spillemænd (1837); vaudevillen Den usynlige på Sprogø (1839); dramaet Mulatten (1840); Billedbog uden billeder (1840); En digters bazar (1842); de anonymt indleverede teaterstykker Kongen drømmer (1844) og lystspillet Den nye barselsstue (1845); Nye eventyr (1845-48; samlet udg. 1849 ill. af Vilh. Pedersen, hvis tegninger første gang fremkom i en tysk udgave fra året før); operaen Liden Kirsten (1846, med musik af J. P. E. Hartmann); det episk-dramatiske digt Ahasverus (1847); De to baronesser (1848); eventyrkomedierne til det 1848 åbnede Casino Ole Lukøje (1850) og Hylde demor (1851); prosaværket I Sverrig (1851); Historier I-II (1852-53; ill. og forøget udg. 1855); At være eller ikke være (1857); Nye eventyr og historier (1857-72; udg. med illustrationer af Lorenz Frølich 1874); En historie fra klitterne (1859); I Spanien (1863); lystspillene til Det kgl. Teater: Han er ikke født (1864) og Da spanierne var her (1865); folkekomedie til Casino På Langebro (1864); Dryaden (1868); Lykke-Peer (1870). Eventyrene er oversat til ca. 100 forsk. sprog, andre værker til alle hovedsprog. Samlede værker I-XXIII 1. udg. (1855-80); 2. udg. I-XV (1876-88).

Har digterisk fortalt sit livs historie i eventyret Den grimme ælling, samt i selvskildringerne Levnedsbog (1832, udgivet 1926), Das Märchen meines Lebens ohne Dichtung (1847), Mit livs eventyr (1855, fortsættelsen 1855-67

udgivet 1877 af Jonas Collins sønnesøn Jonas C.). Tegtede, særlig på sine rejser, en stor mængde skitser og tegninger.

Modtog siden 1838 årlig digtergæge fra staten; titulær professor 1851; æresborger i Odense 6. dec. 1867; etatsråd 1867; konferensråd 1874.

Andersen H. N.

Direktør, etatsråd; f. 10.9.1852 i Nakskov, død 30.12.1937; søn af arbejdsmand Iver Andersen og hustru Elisabeth Hansdatter; gift 15.12.1886 m. Marie, f. 27.2.1868 i Tersløse sogn, datter

af skibskaptajn Jens Jacob Benedictsen og hustru Cathrine f. Koch.

På skibsværft i Nakskov; til søs med briggen Mars 1872; kom til Bangkok første gang 1873; styrmand og senere fører af skibet Thoon Kramom tilhørende kongen af Siam, drev forretning med fragter for skibets regning eller for andres, særlig på Østasien, senere også på Europa (teaktræslandning til England); tog fast bopæl i Bangkok og stiftede 1884 firmaet Andersen og Co., som drev import- og eksportforretning, rederi, havde skovkoncessioner og savmølle drift; etablerede ved besøg i Danmark 1892 og 94 en filial af Andersen og Co. i Frihavnen; samarbejdede med Landmandsbankens grundlægger Isak Glückstadt førte 27. 3. 1897 til stiftelsen af Det Østasiatiske Kompagni (ØK) med hovedsæde i Kbhvn. ØK blev Danmarks største erhvervsvirksomhed baseret på rederivirksomhed, skibsværgeri (Nakskov Skibsværft), maskinbyggeri, assurancevirksomhed, opbygning af forarbejdnings- og produktionsvirksomheder i ind- og udland, plantage- og savmølle drift, støttet af en række agenturer og filialer i hele verden i en omfattende vekselvirkning mellem handel, skibsfart og industri; lod verdens første søgående dieselmotorskib Selandia bygge hos Burmeister og Wain 1912; rejste til England i sept. 1914 og senere også til andre krigsførende lande og førte forhandlinger på højeste plan af stor betydning for Danmarks forhold under krigen.

Har skrevet: Tilbageblik (1920); Udvikling (1929).

Konsul for Siam 1898, generalkonsul 1900-32; etatsråd 1900; ridder af Elefanten 1919; fortjenstmedaljen i guld m. krone 1922.

Andersen Ib

Tegner, arkitekt; f. 21.8.1907 på Frdbg., død 2.4.1969; søn af tegneren Valdemar Andersen (se denne); gift 1. gang 5.2.1935 (ægteskabet opløst) m. Vibeke, f. 2.11.1910 på Frdbg., datter af kontorchef Harald Holck og hustru Toni f. Gregersen; 2. gang 10.10.1937 m. Tyt, f. 14.6.

1911 i Herning, datter af overlæge Holger Saxtorph Büllmann og hustru Ellen f. Strandgaard.

Student (Frdbg. gymn.) 1926; på Akademiets bygningsskole 1926-29; i nogle år ansat på private tegnestuer bl. a. på Poul Henningsens 1929-31; knyttet til Berlingske Tidendes søndagstillæg 1930; medarbejder ved Politiken fra 1931 og tegnede i en årrække til bladets søndagstillæg Magasinet; till. bogillustrator og -tillæggelægger; studierejse til Holland, Belgien og Frankrig 1930, Brasilien 1930 og 1933, til Amerika, til Vestindien 1946 og 1961, Guldskysten, Ostindien, Irland m. v.; udstillede på Kunstakademiet 1930, Charlottenborg 1931-32, som gæst på Grønningen 1933-34 (medl. 1935-66, ophørte at udstille 1941); på Kunstmuseet 1940-41, Danske tegneres udstilling på Charlottenborg 1953, Frdbg. rådhus 1960, Kunstinstrumuseet 1962 og 1967 (separatudstilling) samt bl. a. i Oslo og Stockholm.

Har bl. a. opført Strandpavillonen i Holbæk (s. m. Viggo Møller-Jensen, 1935), samt landbrugsbygninger til Holtumgård i Jylland (ca. 1963). Bogillustrationer til bl. a. Kaj Munk: Liv og glade dage (1936); Johs. V. Jensen: Den lange rejse (1938); Nordlundes Kalender (s. å.); Otto Gelsted: De danske strande (1940) og Tirbirke Bakker (1941); Isaac Walton: Den fuldkomne fisker (1943); B. S. Ingemann: Morgen- og aftensange (1943); Euclides da Cunha; Oprøret på højsletten (1948, samme illustrationer i sort til udg. i Rio de Janeiro 1952); Vore gamle tropekolonier (1952-53). Endv. talrige såvel tegnede som typografiske bogomslag bl. a. til Aldous Huxley: Fagre nye verden (1932), Ernest Hemingway: At have og ikke have (1937) og Solen går sin gang (1941). Plakater bl. a. for Den britiske udstilling (1932), The Scandinavian Air Express, Tivoli, Danish Air Lines og Politiken, samt merkantil grafik bl. a. for R. Færch, Holstebro, og FDB; endv. pengesedler (i samarbejde m. Gunnar Büllmann Petersen) for Nationalbanken (1952-64 og senere).

Repræsenteret på Kunstinstrumuseet og Kobberstiksamlngen.

Har bl. a. modtaget Wallace Ralph Hanman Booth's legat, William H Michaelsens legat 1936, Knud V Engelhardts mindelegat 1943; Robert Storm Petersens mindefond 1963 og Forening for Boghåndværks ærespris 1964.

Andersen Joachim

Flautist, komponist, dirigent; f. 29.4.1847 i Kbhvn., død 7.5.1909; søn af hoboist Christian Joachim Andersen og hustru Caroline Frederikke f. Andkjær; gift 1. gang ca. 1870 m. Emma Christina, f. 13.12.1846 i Karlstad, Sverige, datter af skræddermester Johan Jansson

og hustru Malin f. Vikström; 2. gang 2.6.1891 m. Sarah Dana f. Watson, f. 4.8.1855 i New York.

Undervist af faderen; optrådte 13 år gammel som fløjtevirtuos (i Casino); virkede i forsk. orkestre, bl. a. i Musikforeningen; flautist i Det kgl. Kapel 1869-78; efter koncertrejser i Skandinavien ansat ved Det kejserlige Kapel i St. Petersborg 1878-80; tog ophold i Berlin 1881, soloflautist i Bilses orkester, senere første-flautist i Det filharmoniske orkester til 1892; till. pædagogisk virksomhed og har bl. a. uddannet flautisterne Prill og Leuwen; optog direktion og komposition, da en tungelammelse 1892 afbrød karrieren som udøvende musiker; ledede en række symfonikoncertner i Odd-Fellow-palæet i Kbhvn. 1893, hvilket blev begyndelsen til de såkaldte palækoncertner (1895); stiftede en orkesterskole 1896, delvis i samarbejde med Musikkonservatoriet; kapelmester i Tivolis koncertsal fra 1898; till. dirigent ved Kbhvns kommunes frikoncertner i Rosenborg have fra 1899.

Komponerede især fløjtemusik (fløjte og klaver el. fløjte og orkester); endv. en række stemningsstykker og større koncertstykker, bl. a. Opus 3, Ballade opus 5, Capriccio opus 58, samt en betydelig række tekniske studieværker, enkelte danse og marcher, bl. a. Christian 10.s Honnørmarch.

Andersen J. Oskar

Kirkehistoriker, politiker; f. 15.5.1866 på Frdbg., død 24.10.1959; søn af sagfører, justitsråd Ole Andersen og hustru Anna f. Petersen.

Student (Schneekloths skole) 1884; cand. theol. 1890; Kbhvns univ.s guldmed. 1892;

midlertidig docent i kirkehistorie ved Kbhvns universitet 1903; docent i nordisk kirkehistorie 1908; ekstraord. professor i kirkehistorie 1913, ord. professor 1920-36; medl. af konsistorium 1929-36; universitetets rektor 1929-30.

Medl. af bestyrelsen for Selskabet for Historie, Litteratur og Kunst 1901-46 (æresmedlem 1952); medl. af Selskabet for Danmarks Kirkehistorie fra 1905, formand 1913-49 (æresmedlem 1949); medl. af Det danske Sprog- og Litteraturselskab 1911, Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog 1921, Kgl. humanistiska Vetenskapssamfundet i Lund 1925 og Det norske Videnskaps-Akademi i Oslo 1937; formand for Foreningen for National Kunst 1932-51 (æresmedlem 1951); medl. af Det lutherske Verdensforbund 1930-53 m. fl. kirkelige organisationer. Medl. af folketinget 1918-39 (konservativ), af rigsdagspartiernes Sønderjyske udvalg 1919-20, den store skolekommission 1919-23, kommissionen af 1920 for omordning af Kunstakademiet, Det kgl. Teaters kontrolkomité 1930-32, teaterkommissionen 1933-34 og universitetskommissionen af 1935 til 1943, samt af bestyrelsen for Rask-Ørsted fondet.

Medredaktør af Teologisk Tidsskrift 1899-1938; udgiver af Kirkeleksikon for Norden 1907-29 (medarbejder fra 1896) og af Kirkehistoriske Samlinger 1933-49.

Har bl. a. skrevet: Holger Rosenkrantz den Lærde (1896); Kirkeorganisation udenlands (1905); Fra Trankebarmissionens begyndelsestid (1906); Overfor kirkebruddet (Univ.s festskrift, 1917); De kirkehistoriske Kingoproblemer (1935); Paulus Helie I (1936); Luthers arv og den danske kirke (1938); Ærkebispvalget i Lund 1177 (Scandia, 1956). Artikler i Kirkeleksikon, bidrag til Dansk biografisk Leksikon, m. m.

Dr. theol. h. c. ved Kbhvns universitet 1917, ved universiteterne i Oslo 1938, Lund 1941 og Århus 1946; æresmedlem af udenl. kirkehistoriske foreninger, samt af Samfundet for dansk Genealogi og Personhistorie 1949; tildelt Videnskabernes Selskabs guldmed. 1952.

Andersen Laurits

Industridrivende, legatstifter; f. 6.8.1849 i Tikøb, død 14.4.1928; søn af tømrer Jørgen Andersen og hustru Ane Cathrine Jørgensdatter.

Elev på Teknisk skole og i maskinlære i Kbhvn.; arbejdede som svend på orlogsværftet 1868-70, derefter på et skibsbyggeri i Skotland; rejste til Singapore 1870 som maskinassistent; arbejdede som skibsreparatør og maskinist i Hongkong og Shanghai; deltog i den ameri-

kanske flådeekspedition til Korea 1871 og den japanske til Formosa 1874; maskinisteks. i Hongkong 1875; kaptajn i den kinesiske marine s. å.; startede et maskinværksted i Tientsin 1876; solgte forretningen til den kinesiske regering 1879 og anlagde et maskinværksted i Imperial Dockyard i Taku, maskininsp. for dette til 1884; nedsatte sig som maskinkonsulent i Shanghai 1885; erhvervede 1890, s.m. firmaet Mustard & Co., part i eneretten for Kina til Bonsack cigaretmaskinen; generaldir. for Mustard & Co. og bestyrelsesmedl. i British-American Tobacco Comp. for Kina til 1922.

Ærespræsident for Dansk Hjælpeforening i Shanghai 1924. Skænkede 50.000 £ til landsindsamlingen til Nationalmuseet i Kbhvn.; oprettede testamentarisk Laurits Andersens Fond til fremme af dansk industri og handel, samt støttede til danske velgørende institutioner i ind- og udland.

Andersen Niels

Entreprenør, politiker; f. 11.9.1835 i Ydby, Thy, død 12.9.1911; søn af gårdejer Anders Nielsen og hustru Ane Margrethe Didriksdatter; gift 20.4.1866 m. Thora Amalie, f. 22.4.1845 i Kbhvn., død 1917, datter af amtsvejsinspektør Peter Husen og hustru Marie Dortha f. Fiedler.

Etableret som entreprenør 1857; udførte jernbanestrækningen Hillerød-Fredensborg 1862-63; deltog i krigen 1864; fik derefter overdraget en række jernbanearbejder bl. a. Helsingborg-Hässleholm 1872-75, Århus-Ryomgård 1876-78, Randers-Hadsund 1882-84; endv. større arbejder ved Kbhvns fæstningsanlæg, tørdokker på Refshaleøen og i Helsingør m.m.; overdrog 1899 virksomheden til N C Monberg, der siden 1887 havde været passiv kompagnon.

Medl. af folketinget (Højre) 1886-1909 (dels for Vestervig-kredsen, dels for Thisted-kredsen); gik i jernbanespørgsmål ofte imod dav. trafikminister H P Ingerslev, blev derved Venstres

ordfører ved behandl. 1891-92 af lovforslaget om statsbanedrift; sognerådsformand i Gentofte 1888-1900; medl. af Kbhvns amtsråd 1889-1910, af direktionen for Kbhvns amtssygehus fra 1890, landvæsenskommissionen 1891-1910 og overskatterådet for Gl. Kbhvns amt 1904-10; formand for Entreprenørforeningen 1892-1908. Initiativtager til dannelsen af Arbejdsgiverforeningen af 1896 og dennes udvidelse til Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening 1898, foreningens formand 1896-1907; medvirkede afgørende ved september-forliget af 1899 (efter stor-lockouten s.å.), der skabte et retsgrundlag for arbejdsforholdene; æresmedlem af Arbejdsgiverforeningen 1908.

Formand i bankrådet for Kbhvns Låne- og Diskontobank fra 1896, for Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring fra 1898 og Danske Lloyd 1899-1903 samt fl. erhvervsdrivende selskaber.

Ejer af lystgården Søholm ved Lundehussøen fra 1877. Oprettede fl. legater til fordel for tilskadekomne arbejdere og i 1911 et fribolig-legat for frimurere.

Etatsråd 1898.

Andersen (Hvide) Stig

Marsk; død 1293; gift 1. gang m. Ossa Nielsdatter; 2. gang m. Ingeborg Pallesdatter; 3. gang m. en datter af drost Uffe Nielsen (Neb).

Ejer af Møllerup (Mylnthorp) i Feldballe sogn ved Ebeltoft; marsk og hærfører senest 1275; nægtede s. m. andre herremænd at hylde kong Erik (5.) Klippings søn Erik som tronfølger på danehof i Nyborg 1276, fremtrædende medlem, muligvis leder af stormandsoppositionen, der af kongen krævede afholdelse af årlige danehoffer, forbud mod fængsling uden forudgående dom på tinge, uden tilståelse eller uden pågriben på fersk gerning, samt garanti imod at kongen drog en sag fra bondetingene til kongens retterting; kongens tilsagn herom bekræftet på danehof i Vordingborg marts 1282 ved gennemførelsen af Danmarks første grundlov, Erik 5.s håndfæstning, underskrevet af kongen på Nyborg slot 29. juli 1282; medl. af voldgiftsretten til behandling af kongeslægtnin- genes arvekrav s. å.; marsk og ledende medl. af herremandsregeringen vistnok sept. 1283 med svigerfaderen Uffe Nielsen som drost, biskop Jacob af Slesvig som kansler og Rane Jonsen til Gjorslev som kammermester (finansleder);

medvirkede til gennemførelse af en række forordninger bl. a. med fredløshedsstraf for drab i offerets hjem, i herberg og i kirke og med nedsættelse af skatter og tjenester for kongen, samt med større rettigheder for herremændene o. 1284; efter mordet på kongen i Finderup lade 22. nov. 1286 afskediget som marsk s. m. den øvrige regering; af den nye regering under ledelse af drost Peder Nielsen (Hoseøl) anklaget s. m. bl. a. grev Jacob Nielsen af Halland, Peder Porse, Rane Jonsen og væbner Arved Bentsen for meddelagtighed i kongemordet og på danehoffet i Nyborg 25. maj 1287 dømt til at have fred og gods forbrudt; flygtede s. m. øvrige dømt og fik af den norske konge asyl i Kongehelle ved Götaelven; deltog i Norges krig mod Danmark 1289; opførte borg på øen Hjelm øst for Æbeltoft-halvøen og hentede hustru og børn hertil 1290; ledede herfra togter mod bl. a. Samsø, Svendborg, Holbæk, Nykøbing F. og Middelfart; mange herremænd sluttede sig til de fredløse, der fik deres beslaglagte gods tilbage ved freden på Hindsgavl 1295; døde forinden på Hjelm 1293.

Omtales ikke i den ældste og samtidige pagandavise, men gøres i den flg. tids viser til hovedmanden bag attentatet på kong Erik; i den anfægtelige dom på danehoffet blev kun een af de anklagede, Arved Bentsen dømt for personlig at have lagt hånd på kongen; mordet formentlig udnyttet til at styrte Stig Andersen og hans fællers regering.

Andersen Valdemar

Tegner f. 3.2.1875 i Kbhvn., død 15.7.1928; søn af fabrikant Kristen Andersen og hustru Johanne f. Mortensen; gift 29.9.1906 m. Marie Emilie, f. 15.3.1877 i Kbhvn., datter af restauratør Carl Jacobsen og hustru Anna f. Jensen.

Malersvend; på Akademiet i 1894; bladtegner ved »Klokken 12«, 1902, senere bl. a. ved

Politiken, Ekstrabladet, Berlingske Tidendes søndagsnummer og endv. ved Klods Hans og Blæksprutten; udstillede 1. gang 1901; debuterede på Charlottenborg 1906 med oliemaleri af forfatteren Johs. V. Jensen; udstillede i øvrigt bl. a. på Kunsternes efterårsudstilling; foregangsmand i plakatkunsten i Danmark.

Har udført dekorationerne til Landsudstillingen i Århus 1909, til Danmarks hus på udstil-

lingen i Malmø 1914 og til den danske afd. af San Franciscoudstillingen 1915; bogomslag, vignetter og bogillustrationer; dekorative arbejder bl. a. på Christiansborg, Bispebjerg krematorium, Diakonissestiftelsen, Cirkusbygningen, Krogs Fiskerestaurant, Politikens hus; i Ålborg: kommunens administrationsbygning, Odd-Fellow palæet, posthuset og landsretsbygningen.

Andersen Vilh.

Litteraturhistoriker; f. 16.10.1864 i Nordrup ved Ringsted, død 3.4.1953; søn af dr. theol., provst F. V. Andersen og hustru Christine f. Friderichsen; gift 1. gang 14.5.1891 m. Kirstine Charlotte Mathilde, f. 6.9.1865 i Herstedvester sogn, død 1916, datter af borgmester R. S. Friderichsen og

hustru f. Friis; 2. gang 23.12.1926 m. Rose Michaela, f. 28.11.1877 i Kbhvn., datter af skuespiller Olaf Poulsen (se denne).

Student (Sorø) 1882; cand. mag. (dansk, latin, græsk) 1888; Kbhvns univ.s guldmed. 1891; dr. phil. 1896; ekstraord. professor i dansk litteraturhistorie ved Kbhvns universitet 1908, ord. professor i nordisk litteratur 1918-30. Till. i en årrække lærer ved de Brockske handelsskoler, N. Zahles skole, Statens lærerhøjskole og Kadet-skolen.

Formand for Holberg-Samfundet og for bestyrelsen for den Holbergske stiftelse Tersløsegård. Medl. af Videnskabernes Selskab 1923 samt en række andre vidensk. selskaber; æresmedlem af Studenterforeningen 1939; æresdoktor ved Göteborgs Högskola.

Litterære arbejder bl. a.: Danske studier (1893); Poul Møller, hans liv og skrifter (1894, 3. udg. 1944); Guldhornene (disp. 1896); Adam Oehlenschläger I-III (1899-1900); Knud Sjæl-landsfars tide-bog (1902-12); Litteraturbilleder I-II (1903-07); Bacchustoget i Norden (1904); Tider og typer af dansk ånds historie I-IV (1907-16); Paludan-Müller I-II (1910); Dansk litteratur (1912); Kritik I-II (1914); Henrik Pontoppidan (1917); Holberg billedbog (1922); Vilhelm Topsøe (1922); Taler (1924); Illustreret dansk litteraturhistorie I-IV (s. m. Carl S. Petersen, 1924-34); Sommer (1926); Landsmandskab (1938); Horats I-IV (1939-51). Endv. oversættelser fra græsk, latin, tysk, islandsk.

Æresborger i Ringsted; tildelt Tietgen-medaljen.

Andersen Nexø Martin

Forfatter; f. 26.6.1869 på Christianshavn, død 1.6.1954; søn af brolægger H J Andersen og hustru Mathilde f. Mainz; gift 1. gang 5.8.1898 (ægteskabet opløst) m. Margrethe, f. 31.3.1881 i Gesing ved Randers, datter af proprietær N N Thomsen og hustru Anna f. Abrahamsen;

2. gang 29.11.1913 (ægteskabet opløst) m. Margrethe, f. 9.12.1889 på Enø, datter af lærer P Chr. Hansen og hustru Christiane Cecilie f. Frydenlund; 3. gang 18.3.1925 m. Johanna, f. 22.12.1902 i Karlsruhe, datter af justitssekretær W F May og hustru Elisabeth f. Legler.

Flyttede som 8-årig m. familien til Neksø; tjenestetjener på en gård i Poulsker; udlært skomager; murerhåndlanger; på Askov højskole to vinterhalvår 1891-93; lærer ved Peder Møllers friskole i Odense 1893; i Italien og Spanien 1894-96; 1-årigt kursus på Statens lærerhøjskole 1897-98; lærer ved Gregersens skole på Frdbg. 1898-1901. Medarbejder ved københavnske dagblade, bl. a. Politiken 1902-11, Social-Demokraten 1912-18 og igen 1924. I en årrække bosiddende i Tyskland.

Medl. af centralkomiteen for Danmarks kommunistiske parti og af Samara Sovjet, af verdensfredsrådet og af komiteen for uddeling af Stalins internat. fredspris.

Hovedværker: Skygger (1898); Muldskud I-II (1900-05); Dryss (1902); Soldage (1903); Pelle Erobreren (1906-10); Ditte Menneskebarn (1917-21; filmatiseret 1946); De tomme pladser passagerer (1921); Muldskud. Samlede fortællinger I-III (1922-26); skildringer fra en Ruslandsrejse, I: Mod dagningen (1923); II: To verdener (1934); Midt i en jerntid (1929); selvbiografier, I: Et lille kræ (1932), II: Under åben himmel (1935), III: For lud og koldt vand (1937); IV: Vejs ende (1939); Morten hin røde (1945); De tomme pladser passagerer I-II (1946); Den fortabte generation (Morten hin røde II) (1948).

Æresdoktor ved universiteterne i Greifswald og Leipzig. 1951 udnævnt til »Nationalpreisträger 1. klasse« i den Tyske Demokratiske Republik. Æresborger i Dresden 1953.

Andrup Otto

Museumsdirektør; f. 8.10.1883 i Randers, død 24.8.1953; søn af materialist, cand. pharm. Otto W Andrup og hustru Frederikke f. Levring; gift 5.7.1910 m. Zelia, f. 25.10.1885 i

Kbhvn., død 1970, datter af højesteretsadvokat, dr. jur. A L Hindenburg og hustru Nina f. Holm.

Student (Randers) 1902; mag. art. 1909; ansat ved Det nationalhistoriske Museum på Frederiksborg s. å.; bestyrelsens medhjælper 1913; museumsinsp. 1916; museets førsteinsp. 1927; direktør for museet 1933.

Kommitteret ved De danske Kongers kronologiske Samling på Rosenborg 1929; medl. af forretningsudvalget for Thorvaldsen samlingen på Nysø fra 1926, for Gammel Estrup, Jyllands Herregårdsmuseum fra 1930, for Lise-lund Gammel Slot, Møn fra 1936 og for Grundtvigs mindestuer i Udby; medl. af bestyrelsen for Samvirkende østdanske Turistforeninger, Foreningen af danske Museums-mænd og Dansk Forfatterforening; medl. af domsnævnet i Foreningen til Beskyttelse af videnskabeligt Arbejde, af Turistrådet, af den danske komité for Historikernes internationale Samarbejde, af Danske Museers Fællesråd, af International Council of Museums (ICOM, u. UNESCO) og af Selskabet for dansk Kulturhistorie.

Æresmedlem af Norsk Folkemuseum 1944, af Foreningen til Norske Fortidsminnesmerkers Bevaring 1945 og af Hillerød Turistforening.

Øvede en afgørende indsats ved Frederiksborgmuseets betydningsfulde erhvervelser i udlandet efter 1. verdenskrig og i indlandet efter lensafsløsningsloven af 1919.

Har bl. a. udgivet: Leonora Christines jammersminde (folkeudg. 1926, facsimileudgave 1931); kataloger over Gaunø malerisamling (s. m. Karl Madsen, 1917), over Vemmetofte klostret og over Gissfeldt klostrets malerisamlinger (1918) samt over Frederiksborg museet (1919) og Museets nyerhvervelser (1925); Det nationalhistoriske museum på Frederiksborg 1878-1928 (1928); Rosenborgsamlingens historie (1933-34); Billedværket i Dansk dåd I (1942).

Andræ C. G.

Politiker, matematiker; f. 14.10.1812 på Møn, død 2.2.1893; søn af infanterikaptajn Johann Georg Andræ og hustru Nicoline Christine f. Holm; gift 23.11.1842 m. Hansine, f. 5.4.1817 i Sengeløse, død 1898, datter af provst N C Schack og hustru Tagea Dorothea f. Erasmi.

På Landkadetakademiet 1825; sekondløjtn. 1829; på Den militære højskole 1830-34; kaptajn og lærer smdst 1842; to studierejser til Paris 1835-38; oberstløjtn. 1851; direktør for Den danske gradmåling 1853-84; kongevalgt medl. af den grundlovgivende rigsforsamling 1848; indvalgt af Bondevennerne i folketinget (Fåborgkredsen) 1849; formand for folketinget 1849-52; medl. af landstinget 1853-93 (kongevalgt 1866-93); finansminister i ministeriet Bang-Scheele 1854-56; konsejlspræsident 1856-57; finansminister i ministeriet Hall 1857-58.

Hovedforfatter til forfatningen af 2.10.1855, der gik ind for helstaten; bekæmpede novemberforfatningen af 1863; gik under krigen 1864 ind for bevaringen af helstaten til Elben evt. gennem en personalunion; stemte mod grundloven

af 1866, dels som modstander af tokammersysstemet og dels p. g. a. de to tings sammensætning; ophavsmand til det ældste forholdstalsvalgssystem 1855.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1857; æresdoktor ved Kbhvns universitet 1879; medl. af Accademia dei Lincei 1887.

Har skrevet: Den danske gradmåling I-IV (1867-84).

Gehejmeetatsråd 1858; gehejmekonferensråd 1884.

Anker Johan

Officer; f. 22.2.1838 på Almegård, Knudsker, Bornholm, død 27.1.1876; søn af proprietær Hans Michael Anker og hustru Elisabeth Kir-

stine f. Rasch; gift 21.12.1860 m. Robberthe Caroline, f. 27.9. 1838 i Rønne, død 1916, dat-

ter af avlsbruger N P Quintus og hustru Kirstine Cathrine f. Robbertsen.

Uddannet som landmand; på artilleriets elevskole 1854-57; sekondløjtn. i Bornholms milit 1858; forsøg som skuespiller ved Alhambra teatret i Kbhvn.; ansat i det kgl. artilleri 1863; deltog i krigen 1864, artillerikommandør i Dybbølstillingen, fik tilnavnet »Helten fra skanse 2«; premierløjtn. 1864; søgte sin afsked 1865.

Anna Sophie

Dronning; f. 16.4.1693, død 7.1.1743; datter af storkansler, greve Conrad Reventlow og hustru Sophie Amalie f. Hahn; viet til kong Frederik 4. (se denne) til venstre hånd 26.6.1712, til højre hånd 4.4.1721.

Mødte Fr. 4. første gang ved en maskerade på Koldinghus 1711; blev kongens elskerinde

og bortført af ham 26. juni 1712 fra Clausholm, hvorefter hemmelig vielse fandt sted; fik titel af fyrstinde af Slesvig og modtog godset Vallø. Efter dronningens død gift m. Frederik 4. og kronet som dronning 31. maj 1721; udvirkede at slægtninge og venner kom i besiddelse af statens højeste embeder; blev straks efter Fr. 4.s død forvist til godset Clausholm. Levede sine sidste år her og udøvede som pietist stor godgørighed.

Ansgar

Ærkebiskop; f. ca. 801 i nærheden af Amiens (Frankrig), død 3.2.865.

Optoges som barn i det franske benediktinerkloster Corbie i Picardiet; forsat til datterklostret Ny Corvey ved Weser 822; missionær i Danmark 826 på opfordring af den tyske konge Ludvig den Fromme; opgav missionsarbejdet i Danmark og fulgte den fordrevne kong Harald til det frisiske len Rüstringen ved Weser; sendtes til Sverige som missionær o. 829; vendte efter 1½ års missionsarbejde der tilbage til kong Ludvig; ærkebiskop i Hamburg 831 med Danmark som specielt missionsområde; missionsarbejdet kom ikke i gang, og vikingerne overfaldt Hamburg og afbrændte kirker og klostre; 848 sammenlagdes ærkesædet Hamburg med Bremerstiftet; efter dette tidspunkt grundlagdes kirken i Danmark, hvor den første danske kirke blev bygget i Slesvig

ca. 850; senere byggedes en kirke i Ribe. Efter Angars anden rejse til Sverige 853 blev også der opført en kirke.

Kaldes Nordens apostel.

Appel Jacob

Højskolemand, politiker; f. 23.4.1866 i Rødding, død 31.12.1931; søn af frimenighedspræst Cornelius Appel og hustru Anne Kjerstine f. Lorenzen; gift 24.9.1891 m. lærerinde Ingeborg A., f. 26.6.1868 i Askov, datter af højskoleforstander Ludvig Schrøder (se denne).

Studerede matematik, fysik og kemi 1885-90; lærer ved Askov højskole 1890, forstander

1906-28, medl. af skolens styrelse 1899, fra 1908 som formand.

Medl. af fl. kommissioner vedr. skoleforhold; kultusminister i ministeriet Berntsen 1910-13 og gennemførte bl. a. menighedsrådsloven af 1912; skoledir. for Sønderjylland 1920; undervisningsminister 1920-24 og kirkeminister 1922-24 i ministeriet Neergaard.

Har skrevet: Historisk fysik I-II (s. m. P la Cour, 1896-97); Askov højskole 1865-1915 (1916); Grundtvigske bevægelser og mindretalslovgivning i Danmark 1881-1922 (1929); Højskolen og de skiftende tider (1930); Øst Midt Vest (1931); tidsskriftafhandlinger.

Aron (fra Kangeq)

Gratiker og maler; f. 9.4.1822 i Kangeq ved Godthåb, død 12.3.1869; søn af kateket Christian Henrik og hustru Anna Benigna; gift 8.11.1843 m. Persita.

Sælfanger; blev som kunstner opdaget af dr. phil. H J Rink, der som inspektør for Sydgrønland oprettede trykkeri i Godthåb og i 1858, begyndte udgivelsen af tidsskriftet Atua-gagdlutit; blev knyttet til dette tidsskrift 1861.

Har bl. a. udført illustrationerne til Rinks samling af grønlandske sagn »Kalâdlit Oqalluktualiit« I-IV (1859-63), de fleste af disse træsnit i billedhæfte uden sagnetekster trykt også i dansk og engelsk udg. i Godthåb 1860; endv. træsnit over sagnmotiver i Rinks: Eski-moiske eventyr og sagn (1866), og i Kristoffer Lynges 3 binds sagnudgave på grønlandsk (Godthåb 1938-39); Aron fra Kangeq - Nordboerne og Skrælingerne, med Arons træsnit og akvareller og med grønlandsk, dansk og

engelsk tekst (1968); samt 16 akvareller udsendt af Den kgl. Grønlandske Handel 1961.

Repræsenteret på Etnografisk museum i Oslo og på Nationalmuseet i Kbhvn.

Arrebo Anders Christensen

Præst, digter; f. 2.1.1587 i Ærøskøbing, død 12.3.1637; søn af sognepræst Christen Andersen; gift 1611 m. Else Jørgensdatter, f. i Malmø, død 1641.

Student; præst ved slotsmenigheden i Kbhvn. 1608; magistergrad 1610; præst ved slotsmenigheden i Frederiksborg 1613; sognepræst ved Nikolaj kirke i Kbhvn. 1616; biskop i Trondhjem 1618; fradømt sit embede ved en herredag i Bergen 1622 p.g.a. upassende levned; levede i fattige kår i Malmø nogle år; sognepræst i Vordingborg 1626.

Hovedværker: oversættelse af Davids Salmer (1623, omarb. udg. 1627); gendigtning af sangen om verdens skabelse »Hexaëmeron« (posthumt 1661) efter franskmænd Du Bartas' digt »La Semaine«.

Arup Erik

Historiker; f. 22.11.1876 i Slangerup, død 23.9.1951; søn af læge Peter Arup og hustru Malvina f. Ipsen; gift 3.3.1908 m. Klara Sanny, f. 23.3.1883 i Esbjerg, datter af skibsbygmester, entreprenør Th. Dahl og hustru Louise f. Schmidt.

Student (Nørrebro latin- og realskole) 1894; studerede historie ved Kbhvns universitet, guldmed. 1898; mag. art. 1901; dr. phil. 1907; underarkivar i udenrigsministeriet 1909, arkivar s.

å.; departementschef i konsejlspræsidiets og fg. statsrådssekr. 1914; professor i historie ved Kbhvns universitet 1916-47; efor for Studentergården 1923-47.

Medl. af bestyrelsen for Den danske historiske Forening 1913-24 (sekretær 1917-24) og for Institut for Historie og Samfundøkonomi 1927; formand for Historisk Samfund 1928-29. Medl. af Det kgl. danske Selskab for Færelandets Historie 1915, Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie 1917, Vetenskabs-Societeten i Lund 1920, Det danske Sprog- og Litteraturselskab 1933, Videnskaberne Selskab 1935. Medl. af udvalget ang. universitetet i Jylland 1920-25, det dansk-islandske navn 1919-50 og bestyrelsen for det dansk-islandske forbundsfond 1920-46; formand i kommissionen for Den Arnamagnæanske Stiftelse 1936-51.

Hovedværker: Den finansielle erhvervelse af hertugdømmerne 1460-87 (1903); Studier i engelsk og tysk handels historie 1350-1850 (disp.); Leding og ledingskat (1914); Varehandelens historie (i Hages Håndbog, 1918); Kritiske studier i nyere dansk historie (1919-21); Rids af Danmarks historie (1921); Grønland (1924); Danmarks historie I (1925), II (1932), III (posthumt 1955); David og Hall (1928), Danmarks krise 1863 (1930) og Kong Svend 2.s biografi (1931) (artikler i »Scandia«); Viggo Hørup (1941); Dansk-islandsk nævns protokol over forhandlingerne i årene 1919-39 (1944).

Arvin G. J.

Pædagog; f. 31.5.1880 i Ulbølle, død 17.10.1962; søn af førstelærer Henrik Jensen og hustru Henriette f. Jensen; gift 6.7.1907 m. Elisabeth Mathilde Johanne, f. 9.11.1882 på Frdbg., datter af skoleinspektør L Petersen og hustru Marie f. Olsen.

Lærereks. (Skårup) 1901; lærer ved Fåborg realskole 1901-02, ved Frdbg. skolevæsen 1902

-18; student (Døckers kursus) 1907; cand. mag. 1912; sløjdlærereks. 1914; leder af Arvins kursus til studentereks. for lærere og lærerinder 1908-18; skoleinsp. på Frdbg. 1918-39; rektor for Danmarks lærerhøjskole 1939-50.

Lærer i regnemetodik ved Danmarks lærerhøjskole fra 1920; censor i praktik ved lærereks. 1926-53; konsulent for radiatorådet programudvalg for skole- og ungdomsudsendinger

ser fra 1937; formand for skoleradioens arbejdsudvalg 1947-54; stifter af Bernadotteskolen 1949 og rektor for samme 1949-50.

Formand for Skolebiblioteksforeningens arbejdsudvalg 1917-26, for Danmarks Overlærerforening 1918-27, for Pædagogisk Selskab 1922-25, for Frdbg. Kommunelærerforening 1927-29 og for landsforeningen Den frie Skole 1928-31; stifter af Social-pædagogisk Forening for ny Opdragelse 1940, formand for samme 1940-51, derefter æresmedlem; medl. af Frdbg. kommunalbestyrelse 1929-46; formand for det af undervisningsministeriet i 1950 nedsatte udvalg til oprettelse af et pædagogisk forskningsinstitut.

Har udgivet: Vejledning i den grundlæggende regneundervisning (1921) og Arbejdsskolemetodik i grundskolens regneundervisning for hjem og skole (1956); medudgiver af Regnebog for folkeskolen; redaktør af Vore børn og skolen 1932 og af statsradiofoniens grundbog: Folkeskolen - folkets skole 1951.

Asser

Ærkebiskop; død 5.5.1137; søn af Svend Thrugtsøn og hustru Inge.

Biskop i Lund 1089; ærkebiskop ved det første nordiske ærkebispedømme der oprettedes 1104; påbegyndte opførelsen af en domkirke, indviede krypten og hovedaltret 1123, de to andre altre i krypten 1126 og 1131; kæmpede for bevarelsen af ærkebispedømmet i Lund, som ærkebisperne i Hamburg-Bremen stift forsøgte at generhverve overhøjheden over 1133; greb politisk ind 1134 og reddede ærkebispedømmet ved at stille sig på Erik Emunes side i striden med kong Niels og dennes søn Magnus, der støttede Hamburg-Bremens krav.

Asser Rig

Sjællandsk høvding; død sidst i 1140'erne; søn af sjællandsk høvding Skjalm Hvide (se denne); gift m. Inge.

Opdraget sammen med Knud Lavard, hvis søn, Valdemar (1.), han senere blev fosterfader for; ejede sædegården Fjenneslevlille ved Ringsted; byggede Fjenneslev kirke; grundlagde og opførte, s. m. broderen Ebbe, benediktinerklostret i Sorø; døde her som munk.

Augustinus Christian

Tobaksfabrikant; 2.10.1857 i Kbhvn., død 6.8.1931; søn af fabrikant, etatsråd Ludvig Augustinus og hustru Isidora f. Casadaban; gift 25.5.1882 m. Louise, f. 3.4.1861 i Kbhvn., død 1918, datter af grosserer C Bøving og hustru Anna f. Bjerring.

Uddannet i tobaksfaget i ind- og udland; medindehaver 1882 af familiefirmaet Chr. Augustinus Fabrikker, grundlagt 1750; eneindehaver fra 1911 til 1916, da sønnen Ludvig A. optoges som kompagnon; omdannet til aktieselskab 1919.

Næstformand i bestyrelsen for A/S De danske Cigar- og Tobaksfabrikker fra oprettelsen i 1919, senere bestyrelsesformand.

Augustinus-prisen, stiftet af Chr. Augustinus Fabrikkers Fond ved 200-års jubilæet 1950, tildeles årligt en dansk forsker.

Axel

Prins til Danmark, admiral, direktør; f. 12.8.1888 i Det gule Palæ i Kbhvn., død 14.7.1964; søn af prins Valdemar til Danmark og prinsesse Marie, f. prinsesse af Orléans; gift 22.5.1919 m. prinsesse Margaretha, f. 25.6.1899 i Stockholm, datter af prins Carl af Sverige og prinsesse Ingeborg, f. prinsesse til Danmark.

Sekondløjtn. i søværnet 1908; premierløjtn. 1909; kaptajn 1919; orlogskapt. 1922; komman-

dørkapt. 1931; kommandør 1935; kontreadmiral 1939; viceadmiral 1945; admiral 1958; i A/S Det Østasiatiske Kompagnis tjeneste fra 1921, direktør 1934-53.

Medl. af bestyrelsen for A/S Det Østasiatiske Kompagni fra 1927, formand 1938; formand for bestyrelsen for A/S Det Østasiatiske Industri og Plantage Kompagni fra 1955; præsident for Kgl. Dansk Automobilklub 1920-38, formand 1955-56; den internationale olympiske komité's repræsentant i Danmark 1932-58; medl. af bestyrelsen for United Baltic Corporation, London fra 1938; medl. af fragtnævnet til 1946; medl. af bestyrelsen for Scandinavian Airlines System og A/S Det Danske Luftfartsselskab til 1962, for A/S Burmeister og Wain's Maskin- og Skibsbyggeri og for A/S Zoologisk Have i Kbhvn.

Modtog Fédération Aéronautique Internationale's Tissandierdiplom 1954 og Tietgen-prisen 1961.

Bache Otto

Maler; f. 21.8.1839 i Roskilde, død 28.6.1927; søn af købmand Niels Bache og hustru Emilie Kirstine f. Winther; gift 18.8.1868 m. Clara Charlotte Elise, f. 3.2.1846 i Kbhvn., død 1927, datter af skræddermester H H Haagensen og hustru Sofie Frederikke f. Nielsen.

Uddannet på Akademiet som elev af W Marstrand 1854-57; udstillet på Charlottenborg

1856-1923 samt på en række udstillinger i ind- og udland; studieophold i Paris 1866-67, Italien 1867-68; akademimedl. 1872; medl. af Akademiets skoleråd 1883-88, af akademirådet 1887; professor i malerkunst 1887-1909; direktør el. vicedir. for Akademiet 1890-1911.

Kunstnerisk tilfornordnet ved bestyrelsen for Det nationalhistoriske museum på Frederiksborg 1910-14.

Hovedværker bl. a.: Dyrebilleder: Husdyr i en bondegård (1863); En æltevogn ved et teglværk i Jylland (1864); En grævlingehund med hvalpe (1866); Efter vildsvinejagten (1876); Et kobbel heste uden for en kro (1878); Slutningen af parforcejagten på Frijsenborg (1883); Køerne drives ud af stalden (1885); Heste ved stranden (1892). Historiemaleri: Tordenskjold i Marstrand (1875); De sammensvorne rider fra Finderup efter Erik Glippings drab (1882); Admiral Suenson ved Helgoland (1883); Kong Chr. 4.s kroningstog 1596 (1887); Kong Chr. 9. besøger skanse 2 på Dybbøl (1888); General Krogh ved Isted (1889); Soldaternes hjemkomst til Kbhvn. 1849 (1894); Schlegelgrev ved Isted (1896); Løjtant C V B Castenskiold i skanse nr. 2 under Dybbøls belejring 1864 (1902). Portrætter: Selvportræt (1856); G C Hilker (1871); portrættegruppe af familien Ræder (1872); Kunstnerens hustru (1881); C C G Andræ (1885); selvportræt til Uffiziene (1889); Chr. 9. til hest (1896); J M V Nellemann (1897).

Tildelt Neuhausens præmie 1863; Udstillingsmedaljen 1872; guldmed. i Paris 1889; München 1893 og Berlin 1896.

Repræsentet bl. a. på Kunstmuseet, Frederiksborg, Charlottenborg, museer i Odense og Alborg samt Nationalmuseet i Stockholm.

Baden Jakob

Bogbinder; f. 20.3.1861 i Vedslet ved Skanderborg, død 22.7.1940; søn af lærer Niels R Baden og hustru Sofie Olsdatter; gift 8.5.1891 m.

Laura Henriette Dortha, f. 9.7.1866 i Valby, død 1932, datter af malermester F M S Petersen og hustru Johanne Frederikke f. Foght.

I bogbinderlære i Århus; efter svendeprøve 1880 videreuddannet i Kbhvn. bl. a. på Teknisk

skole, og 1884-87 i Leipzig, hovedsagelig som presseforfylder; ansat hos bogbinder B Beuchel i Kbhvn. 1887-90; selvstændig virksomhed fra 1890.

Medstifter af foreningen Skønvirke; i en år-række medl. af Håndværkerforeningens og Bogbinderlaugets udvalg til bedømmelse af svendeprøver; æresmedlem af Bogbinderlauget.

Har udført en række håndgjorte bogbind i samarbejde med forsk. kunstnere, bl. a. Hans Tegner og Gunnar Biilmann Petersen; deltaget i udstillinger i Europa og USA; tilkendt sølvmed. på udstilling i Stockholm 1897, guldmed. på Parisudstillingen 1900 og Grand Prix i Barcelona.

Baden Torkel

Landmand og forfatter; f. 26.5.1734, døbt 28.5. i Vordingborg, død 14.11.1805; søn af rektor Jacob Baden og hustru Else Jacobine f. From; gift 1. gang 23.6.1768 m. Johanne, døbt 2.2.1742 i Gentofte, død 1789, datter af gårdmand Jacob Sørensen og hustru Ane Povelsdatter; 2. gang 26.4.1799 m. Charlotte Helene f. Riisbrigh, formetlig f. 3.8.1769 i Kbhvn., død 1851.

Student (Vordingborg) 1754; assistent ved geografiske opmålinger 1761-62; i J H E Bernstorffs tjeneste fra 1763, først som hovmester, siden som forvalter på Bernstorff gods; inspektør på Vordingborg krongods 1771-73; på det kgl. gods Bådesgård på Lolland 1785-94; overtog hovedparcellen af Bådesgård ved udstykning i beg. af 1790'erne, men måtte få år senere sælge den.

Forkæmper for de store landboreformer og deltager i det første arbejde på deres gennemførelse; både på Bernstorff og på Vordingborg var virksomheden af banebrydende karakter; gik i en bladartikel (1767) ind for frihed og ejendom som grundlag for landvæsenets fremskridt; udtalte sig (forgæves) i en betænkning (afgivet 1771) ang. reformen på Vordingborg gods, for bortsalg af fæstegårdene til fuldt selveje i st. f. indførelse af arvefæste.

Har skrevet: Agerbruget og landvæsenet i Danmark, i henseende til dets udspring og ind-

byrdes forhold (1770); Kort efterretning om de kgl. domæners forrige og nuværende økonomiske forfatning på Vordingborg amt (1773); Beskrivelse over den på godset Bernstorff i Gentofte sogn under Københavns amt iværksatte nye indretning i landbruget, fremlagt i nogle breve til en proprietær (1774).

Kammerråd 1780.

Bager Oluf

Købmand og rådmand; f. ca. 1521 formodentlig i Odense, død 21.9.1602; søn af købmand Niels Bager og hustru Ane Markvardsdatter; gift 1551 m. Margrethe, f. 1536, død 1581, datter af Claus Eriksen og hustru Maren Bangsdatter.

Importerede varer fra udlandet, som betales ved eksport af øksne og korn; leverede store

varepartier til staten, bl. a. klæde til hæren u. Syvårskrigen og ydede staten betydelige lån. Rådmand i Odense 1567.

Købte ejendomme i Odense og påbegyndte i midten af 1570'erne en stor byggevirksomhed både af bindingsværkshuse og stenhuse med sandstensornamenter. En del af stenhusene er bevarede, bl. a. hans eget beboelseshus, Overgade 11.

Bagger Carl

Forfatter; f. 11.5.1807 i Kbhvn., død 25.10.1846; søn af justitiarius Peter Christian Bagger og Margrethe Sophie Poulsen fra Norge; gift 3.11.1837 m. Thora, f. 14.8.1810 på Basnæs, død 1897, datter af justitsråd Fr. Chr. Fiedler og hustru Juliane Marie f. Sporon.

Optaget i huset hos farbroderen til 1814, derefter hos farmoderen; ægtefæddes søns rettigheder

ved kgl. reskript af 1810; student (Sorø) 1827; skrev digte allerede i studentertiden, bl. a. en række kærlighedsdigte, Basnæsdigtene, til sin senere hustru Thora; fik iøvrigt optaget digte i Nyt Aftenblad fra 1826, i J. L. Heibergs Flyvende Post fra 1827; begyndte at studere jura i Kbhvn. 1828, men forsømte studierne for det muntre københavnervliv; medarbejder ved Københavnsposten 1835–36, og redigerede anonymt Søndagsbladet; redaktør ved Fyens Stiftstidende 1836.

Har skrevet: tragedien Dronning Christina (1833), påbegyndt i Sorø-tiden; digtsamlingerne Smådigte (1834) og Digtninger, gamle og nye (1836), heri bl. a. Den engelske kaptajn og Bortrejsen; prosabogen Min broders levned (1835); Øjeblikkets børn (digte, 1845); endv. lejlighedsdigte, drikkeviser og mindre noveller, samt en fri omarbejdelse af Scribes Cromwells søn (opført på Odense Teater 1845). Samlede værker I–II, udgivet af Vilh. Møller (1866–67).

Bagger Hedeveg

Børnehavepædagog; f. 18.6.1842 i Kbhvn., død 24.8.1926; datter af landmåler Chr. A. Jørgensen og hustru Marie Magdalene f. Thieme; gift 8.4.1879 m. skoleinspektør J. S. A. Bagger, f. 9.2.1848 på Nørager ved Slagelse, død 1943, søn af forpagter Jens Otto Bagger og hustru Henriette f. Hansen.

Lærerindeeks. 1873; institutbestyrerindeeks. 1876; indførte Friedrich Frøbels tanker om opdragelse af småbørn, i uddannelseskursus for børnehavælærere 1885 (fra 1904 Frøbelsemi-

nariet), forstanderinde fra 1885; leder af Dansk Frøbelforening fra 1899.

Har skrevet: Den danske børnehav (1901); Friedrich Fröbel (1916).

Baggesen Jens

Digter; f. 15.2.1764 på Korsør søbatteri, død 3.10.1826; søn af kornskriver Bagge Baggesen og hustru Anna f. Møller; gift 1. gang 5.3.1790 m. Sophie, f. 8.10.1767 i Bern, død 1797, datter af rådsherre, landfoged Samuel v. Haller og hustru Sophie Amalie f. v. Haller; 2. gang 28.6.1799 m.

Fanny, f. 5.5.1774 i Genève, død 1822, datter af reformert præst Étienne Salomon Reybaz og hustru Charlotte Antoinette f. de Roches.

Skriverejend hos postmesteren og amtsforvalteren i Korsør; student (Slagelse latinskole) 1782; teologiske studier i Kbhvn.; debuterede som lyriker febr. 1783 i »Nytårsgave« (Odense); vandt indpas i de reventlowske og schimmelmanske adelskredse og blev protegeret af prins Frederik Christian af Augustenborg; foretog to store udenlandsrejser med støtte fra denne; blev u. den første rejse 1789–90, til Tyskland, Schweiz og Paris, påvirket af Kants filosofi; professor 1790, afsked 1814; u. den anden rejse 1793–96, til Tyskland, Schweiz, Østrig og Italien, besøg i Paris og hos Goethe i Weimar; viceprovst på Regensen 1796–1803; ophold i Schweiz, Italien og Paris 1797–98; medl. af Det kgl. Teaters direktion 1798–1800; boede i Paris 1800–06 og foretog i disse år rejser til bl. a. England og Italien; besøg i Kbhvn. 1806–07; boede derefter dels i Paris, dels i Tyskland; professor i dansk sprog og litteratur ved universitetet i Kiel 1811–13; flyttede til Kbhvn. 1813; startede 1813–14 den mangeårige digterfejde mod Oehlenschläger med kritik af dennes skuespil, efterfulgt af talrige indlæg i blade, bøger og skrifter; vendte tilbage til Paris 1820; opholdt sig i Schweiz 1823–25; døde i Hamburg under hjemrejse til Danmark.

Værker: Komiske fortællinger (1785); oversættelse af Holbergs Niels Klim (1789; ill. af Nikolaj Abildgaard); Ungdomsarbejder I–II (1791); Labyrinten I–II (1792–93); Samlede værker (1801); Gedichte I–II (1802); Parthenais (1803); Skæmtsomme rimbreve (1807); Eventyrer og komiske fortællinger I–II (1807); Gengangeren (1807); Nye blandede digte (1807); Heideblumen (1808); Poetiske epistler (1814); Skud-

dagen (1814); Søndagen (1814); Danfana, et månedskrift (1816–17); Rosenblade med et par torne (1819); Adam og Eva (1826). Danske værker. Udg. af Aug. Baggesen og C. J. Boye, I–XII (1827–32), 2. udg. (1845–47) og andre samlede udgaver.

Justitsråd 1812.

Bahnson Jesper

Officer, politiker; f. 18.11.1827 på Tårupgård ved Viborg, død 26.8.1909; søn af proprietær L. F. Bahnson og hustru Henriette Cecilie f. Jespersen; gift 1. gang 5.11.1856 m. Antonie Oline, f. 17.3.1838 i Kerteminde, død 1868, datter af provst Vilh. B. Bentzen og hustru Marie Sophie

f. Plum; 2. gang 29.8.1869 m. Anne Christine, f. 5.4.1840 i Vorgod, død 1911, datter af sognepræst Petrus Lundsteen og hustru Christiane f. Hansen.

Student (Viborg) 1844; cand. phil. 1845; adgangseks. til Den militære højskole 1846; deltog i krigen 1848–50; premierløjtn. 1849; efter afsluttende eks. fra højskolen ansat i artilleriet 1853; lærer ved Landkadetakademiet 1855–56; kaptajn 1857; lærer i kemi ved Den militære højskole 1859–67; deltog i Fredericias forsvar 1864; chef for batteriet Prøvestenen 1864; lærer i kemi og skoleofficer ved Officeresskolen 1870–76; chef for 1. batteri 1876; oberst og chef for 1. departement i krigsministeriet 1879; direktør for krigsministeriet 1880–84; generalløjtn. og kommanderende general 1894; afsked 1897.

Krigsminister i ministeriet Estrup 1884–94; medl. (Højre) af Folketinget 1887–95; indbragte ved sin tiltrædelse som krigsminister forslag til lov om en overord. bevilling til Kbhvns befestning; forslaget støttedes af landstinget, men afvises af Folketinget; fik ved provisorisk lovgivning 1886 gennemført en del af sine planer: anlæg af kystbatterier ved Charlottenlund og Kastrop, bygning af Vestenceinten (1888–90), bygning af Middelgrundsforsæt (1890–95), forbedring af hærens udrustning og organisation.

Stifter af Det krigsvidenskabelige Selskab 1871.

Bajer Fredrik

Forfatter, politiker; f. 21.4.1837 i Vester Egede ved Næstved, død 22.1.1922; søn af sognepræst Alfred Beyer og hustru Cecilie Luise f. Crone;

gift 8.10.1867 m. forkæmper for kvindesagen Mathilde B., f. 4.1.1840 på Frederiksgade ved Herlufmagle, død 1934, datter af proprietær Wilhelm Schlüter og hustru Pauline f. Gäthgens.

Elev på Sorø akademi 1848-54, på Landkadetakademiet 1854; løjtnant ved dragonerne 1856; deltog i krigen 1864, premierløjtn. s.å.; afsked fra hæren 1865. Bosat i Kbhvn. som lærer og forfatter; oversat af svensk 1871-1907; folketingsmand (Venstre) for Horsenskredsen 1872-95, fremsatte 1878 lovforslag som førte til loven af 7.5.1880 (Bajer-loven) om gift kvindes rådighed over, hvad hun erhverver ved selvstændig virksomhed.

Medl. af Pædagogisk Selskabs bestyrelse 1869-83. Medstifter, s. m. hustruen, af Dansk Kvindesamfund 1871. Stifter af Nordens Fristats-Samfund 1870 og redaktør af dets blad Folkevennen 1877-79; medl. af Det interparlamentariske Forbunds råd 1889; stifter af rigsdagens interparlamentariske gruppe 1891 og medstifter af Det nordiske interparlamentariske Forbund 1907; stifter af Foreningen til Danmarks Neutralisering (1885 Dansk Fredsforening) 1882, formand 1884-92; stifter af og præsident for Verdensfreds-Bureauet i Bern 1891-1907; medl. af rådet for den europæiske afd. af Carnegie-Stiftelsen til Fredssagens Fremme 1912.

Skrifter: Samlinger til jævnførende nordisk lyd- og retskrivningslære (1871); Nordens politiske digtning 1789-1804 (1878); Nordiske neutralitetsforbund (1885); Fredsvennernes krigsplan (1891); u. pseudonym Bjarke Frode: Da det danske Slesvig gik tabt (1896, 2. udg. 1914); Fredrik Bajers livserindringer udgivne af hans søn (1909); Nordens, særlig Danmarks neutralitet under Krimkrigen (1914).

Tildelt Nobels fredspris 1908.

Balle Nicolai Edinger

Biskop; f. 12.10.1744 i Vestenskov ved Nakskov, død 19.10.1816; søn af sognefoged Søren Petersen Balle og hustru Margrethe Dorothea f. Mundt; gift 1. gang 8.10.1771 m. Frederikke Severine, f. 9.5.1747 på Sejro, død 1781, datter af sognepræst Otto Jørgensen Grundtvig og hustru Marie Elisabeth f. Lauenstein; 2. gang 10.5.1782 m. Johanne Frederikke, f. 5.6.1756 i Kbhvn., død 1802, datter af biskop Ludvig Harboe og hustru Frederikke Louise f. Hersleb.

Student (Slagelse) 1762; teol. embedseks. 1765; studierejse til Leipzig, Halle og Göttingen 1766-

70; sognepræst i Kettrup-Gøttrup 1771-72; teol. professor ved Kbhvns universitet 1772-83; dr. teol. 1774; hofprædikant s.å.; Sjællands biskop 1783-1808; kgl. konfessionarius 1800.

Arbejdede for almueskolevæsenets reform, bl. a. som medl. af kommissionen 1789-1814 (skoleforordningen af 1814); medl. af salmebogs-kommissionen, nedsat 1790. Afholdt i en år-række (fra 1793) offentlige bibellæsninger.

Hovedværker: Apostelen Paulus' breve med forklaringer (1777 og 1784-85); Lærebog i den evangelisk-kristelige religion (s. m. Christian Bastholm, 1791); Evangelisk-kristelig salmebog

(1798). Magasin for den nyere danske kirke-historie (1792-96) og tidsskriftet Bibelen for-svarer sig selv (1797-1802).

Bang Bernhard

Veterinær; f. 7.6.1848 i Sorø, død 22.6.1932; søn af overlærer ved Sorø Akademiens lærde skole J H Bang og hustru Laura Louise Marie Josephine f. Moth; gift 20.12.1874 m. Elisabeth (Elise), f. 20.10.1844 i Kbhvn., død 1922, datter af kontorchef, justitsråd F A G Klee og hu-

stru Caroline Frederikke Sophie Nicoline f. Moth.

Student (Sorø) 1865; med. eks. 1872; dyrlæge-eks. 1873; prosektor og reservelæge ved Kbhvns kommunehospital til 1879; dr. med. (Iagttagelser og studier over dødelig embolie og thrombose i lungearterierne) 1880; lærer i kirurgi og forstan-der for den ambulatoriske klinik ved Veterinær- og landbohøjskolen 1880; indførte antiseptikken i veterinærkirurgien; lærer i patologisk anatomi 1887 og i spec. patologi 1889; bestyrer af med.

klinik 1889-1914; leder af bakteriologisk afd. ved Landøkonomisk laboratorium 1885-1922; professor i veterinær-lægevidenskab ved Veterinær- og landbohøjskolen 1892-1914; kst. direktør for højskolen 1900-01; veterinærfysikus 1892-1922.

Medl. af bestyrelsesrådet for Landhusholdningsselskabet fra 1884, af det veterinære sundhedsråd 1881-1928, som formand fra 1892, af kommissionen til forberedelse af lov om smitsomme husdyrsygdomme (1885), kødkontrol-kommissionen 1898, m. m.

Vandt internat. anerkendelse med afhandlin-gen Studier over kvægtuberkulose; anvendte som den første tuberkulin på kvæget og viste at man ved at gå frem efter bestemte regler (Bangs system) kunne få tuberkulosefri besæt-ninger af tidl. tuberkulose; opdagede, s. m. V Stribolt, den bacille der fremkalder smitsom kastning hos kvæget. Af den omfattende viden-sk. produktion kan endv. nævnes en fremstil-ling af urin- og kønsorganernes sygdomme (i supplementsbind (1888) til H V Stockfleths Håndbog i veterinærkirurgien). Till. skrevet veteri-nær-historiske afhandlinger, bl. a. biografier af P C Abildgaard (1901) og den danske vete-rinærskoles lærere indtil 1880 (1923).

Medl. af Videnskabernes Selskab 1898; æres-medlem af Den danske Dyrlægeforening 1899, af talrige inden- og udenlandske veterinære, medicinske og landøkonomiske selskaber, og 1930 af de internat. veterinærkongresser; den internat. tuberkuloseforenings sølvmed. 1905. Dr. med. h. c. i Kristiania 1911; dr. med. vet. h. c. i Wien 1911 og Utrecht 1921.

Bang F. L.

Læge; f. 5.1.1747 på Egebjerggård i Odsherred, død 26.12.1820; søn af godsforvalter Niels Chr. Bang og hustru Ulrikke Eleonore f. Schwane; gift 1. gang 17.10.1777 m. Frederikke, døbt 6.11.1749 i Kbhvn., død 1779, datter af hospitals-inspektør H. Ring og hustru Karen Sophie f.

Rosengaard; 2. gang 24.9.1779 m. Ingeborg, døbt 28.11.1754 i Kbhvn., død 1781, datter af kap-tajn, brygger og grosserer Lars Madsen og hu-stru Anna Catharina Berthelsdatter; 3. gang 10.1.1782 m. Lovise, døbt 26.7.1765 i Kbhvn., død 1845, datter af sognepræst Mouritz Hansen og hustru Anna Dorothea f. Muus.

Student (Herlufsholm) 1761; med. eks. 1767; studieophold i udlandet 1770-72; dr. med. 1773;

med. overlæge ved Frederiks hospital 1775–1800, till. medl. af hospitalsdirektionen 1795; professor ved Kbhvns universitet 1782; fik indført en mere systematisk klinisk undervisning i form af omhyggelig undersøgelse ved sygesengen og på obduktionsbordet. Universitetets rektor 1806.

Medl. af jordemoderkommissionen 1795 og af sundhedskollegiet 1803.

Udgav 1789: *Selecta diarii Nosocomii Regii Fridericianae Hafniensis I–II* (en samling observerede sygdomstilfælde i forb. m. obduktion) og *Praxis medica systematice exposita, selectis diarii Nosocomii Fridericianae illustrata* (en systematisk lærebog i med. patologi og terapi), der begge blev oversat til tysk. Udgav till. fl. religiøse skrifter og bibelsprog i latinske heksametre.

Etatsråd 1811.

Bang Gustav

Historiker, politiker; f. 26.9.1871 i Store Heddinge, død 31.1.1915; søn af sognepræst Vilhelm Bang og hustru Camilla f. Lassen; gift 23.3.1895 m. historiker, politiker Nina Bang (se denne). Student (Ribe) 1889; mag. art. i historie 1894; dr. phil. 1897; medarbejder ved Social-Demo-

Folketeatret i Kbhvn. 1898–1901, Kasino fra 1909; som iscenesætter virkede han inspirerende på fl. betydelige talenter for eks. Anna Larssen. Oplæser af egne værker.

Hans stil var præget af en overraskende og inciterende syntaks, stærkt præget af nyere fransk prosa særlig brødrene Goncourts. Han opnåede også berømmelse i udlandet, ikke mindst i Tyskland og Frankrig. Hovedværker: *Håbløse slægter* (1879); *Fædra* (1883); *Stille eksistenser* (1886) heri *Ved vejen*; *Stuk* (1887); *Tine* (1889); *Under åget* (1890); *Ludvigsbakke* (1896); *Det hvide hus* (1898); *Det grå hus* (1901); *Ravnene* (1902); *Sommerglæder* (1902); *Mikael* (1904); *De uden fædreland* (1906); *Sælsomme fortællinger* (1907); *Masker og mennesker* (1910); fl. værker er filmatiserede.

Bang Jacob E.

Arkitekt, glaskunstner; f. 19.12.1899 på Frdbg., død 16.3.1965; søn af maleren Chr. Bang og hustru Bertha f. Schou; gift 1. gang juni 1931 (ægteskabet opløst) m. Hilda Kamilla f. Jensen; 2. gang 28.1.1944 m. Ellen Hjørdis, f. 5.12.1913 i Colombia, Sydamerika, datter af direktør Fr. Chr. Hansen og hustru Ingeborg f. Gross.

I lære hos billedhugger Niels Hansen 1914–15; arkitektuddannelse på Kunstakademiet 1916–21 og på private tegnestuer, bl. a. hos Kay Fisker, 1918–25; studierejser til Italien, Frankrig, Tyskland m. m.; kunstnerisk leder ved Holmegaards Glasværk 1925–42; ved Nymølle Fajance fra 1942; kunstnerisk konsulent for Kastrup Glasværk fra 1955.

Medstifter af Den Permanente Udstilling for dansk Kunsthåndværk og Kunstindustri 1931, mangeårigt bestyrelsesmedl. og censor for udstillingen, æresmedlem 1956.

Udstillet fl. gange på Charlottenborgs forårsudstilling fra 1926; præmieret i fl. arkitektkonkurrencer, byplankonkurrencer m. m., endv. udstillet på inden- og udenlandske kunstindustriudstillinger; retrospektiv udstilling af glas 1937 i Den Permanente.

Vigtigste arkitektarbejde: Christianskirken i Lyngby med tilhørende præstegård (1. præmie 1939 s. m. Erik Jensen; opført 1942–43).

Har udført tegninger til sølvarbejder, tekstiler, porcelæn (Bing & Grøndahl), bogbind m. m. Repræsenteret med glasarbejder på Kunstindustrimuseet.

Tildelt Landsforeningen Dansk Kunsthåndværks sølvmed. 1929; guldmed. på verdensudstillingerne i Paris 1925, Barcelona 1929, Bruxelles 1935, Paris 1937.

Grundlagde glassets kunstindustrielle position i Danmark.

Bang Jens

Købmænd; f. ca. 1575 formentlig i Horsens, begravet 20.2.1644; gift 1605 m. Maren Jørgensdatter, begravet 19.7.1639, antagelig datter af borger i Alborg Jørgen Jensen.

Tog borgerskab i Alborg 1605; oparbejdede en storkøbmandshandel smdsts og drev udstrakt oversøisk handel; opførte 1623–24 en ejendom ved Østerå i Alborg, Jens Bangs Stenhus (nuv. Svaneapotek) og grundlagde en fattigstiftelse 1637.

Bang Nina

Historiker, politiker; f. 6.10.1866 i Kbhvn., død 25.3.1928; datter af krigsråd H. A. D. Ellinger og hustru Ida f. Preuss; gift 23.3.1895 m. historiker, politiker Gustav Bang (se denne).

Student (priv. dimit.) 1889; mag. art. i historie 1894; lærerinde ved Schneekloths og Engelhardts

skoler; medarbejder ved Social-Demokraten 1898; medl. af Socialdemokratiets hovedbestyrelse 1903, af Kbhvns borgerrepræsentation 1913–18, af landstinget og dettes finansudvalg 1918–24; undervisningsminister (1. kvindelige minister) i ministeriet Stauning 1924–26.

Har skrevet: *Tabeller over skibsfart og varetransport gennem Øresund 1497–1660 I* (1906), *II* (1922); *Karl Marx, hans liv og virke* (1918).

kraten 1896 (økonomiske og sociale emner) og udenl. socialistiske tidsskrifter; medl. af Socialdemokratiets hovedbestyrelse 1901, af folketinget (Kbhvns 10. kreds) 1910; lærer ved den socialdemokratiske arbejdskole i Kbhvn. fra dens oprettelse 1910.

Har bl. a. skrevet: *Den gamle adels forfald* (disp.); *Europas kulturhistorie I–II* (1899); *Kapitalismens gennembrud* (1902); *Den socialistiske fremtidsstat* (1903); *Georgeismen* (1905); *Kirkebogsstudier* (1906); *Vor tid I–II* (1908); *Den materialistiske historieopfattelse* (1915); *Arbejderklassens liv og dens kamp I–II*, udg. af Nina Bang og E. Wüinblad (1915).

Bang Herman

Forfatter, sceneinstruktør; f. 20.4.1857 på Als, død 29.1.1912; søn af sognepræst F. L. Bang og hustru f. Blach.

Student (Sorø) 1875; journalist ved Morgen-telegraf, Nationaltidende, Ude og Hjemme, København; debut som skuespiller 1884; bosat i Berlin, Wien, Meiningen og Prag 1884–88; grundlægger af en litterær varieté i Christiania 1892; sceneinstruktør ved l'Oeuvre i Paris 1894,

Bangert Emilius

Domkantor; f. 19.8.1883 i Kbhvn., død 19.8.1962; søn af kantorchef Conrad Bangert og hustru Ida f. Andersen; gift 2.4.1909 m. Astrid, f. 29.1.1889 i Kbhvn., datter af kaptajn Georg Schack og hustru Dagmar f. Fischer.

Student (Østre borgerdydskole) 1902; ansat ved Landbygningernes Brandforsikring 1903-18; organisteks. 1908; organist ved Skovshoved kirke 1915, ved Jesuskirken 1916; kantor ved Roskilde domkirke 1919-55, till. organist 1946-55; lærer ved Det kgl. danske musikkonservatorium 1925-54, professor 1949-54.

Formand for Dansk Organist- og Kantorsamfund af 1905, 1934-53, derefter æresmedlem; medl. af bestyrelsen for Edition Dania fra 1936 og for Samfundet til Udgivelse af dansk Musik fra 1938; medl. af Musikkrådet 1937-53 og af repræsentantskabet for Dansk Korforening fra 1940.

Har bl. a. komponeret: En række sange (opus 5-6, 1910). Symfoni (C dur, opus 3, 1907); to violinsonater (C mol, opus 1, 1905 og A dur opus 8, 1926); Strygekvartet (D dur, opus 2, 1906); koncertouverturen, Jeg vælger mig april (opus 7, 1913); motetter til gudstjenestebrug (1929-30), kantater m. v.

Æresmedlem af Finlands, Sveriges, Norges og Islands organistforeninger. Tildelt Anckerske legat 1913.

Barfoed Frederik

Historisk forfatter, politiker; f. 7.4.1811 i Lyngby, Randers amt, død 15.6.1896; søn af sognepræst H P Barfoed og hustru Marie Catharine f. Hjorth; gift 11.9.1841 m. Emilie, f. 18.10.1813 på Alebækgård, Møn, død 1897, datter af godsinspektør, forpagter Ludvig Harboe Birchedahl og hustru Agathe Johanne f. Husum.

Student (priv. dimit.) 1828; studerede en tid filologi og jura og var huslærer på landet; lærer i Kbhvn. 1832; ansat ved Universitetsbiblioteket 1838-39; bibliotekar i Det skandinaviske Selskab 1846-56; fuldmægtig i indenrigsministeriet 1855-61; assistent ved Det kgl. bibliotek 1861-66.

Arbejdede i skrift og tale for skandinavismen og Slesvigs danskhed; udgav 1839-42 det fællesnordiske tidsskrift Brage og Idun; agiterede i 1840'erne for en national sønderjysk politik og en fri forfatning; medl. af den grundlovgivende

rigsforsamling 1849, af folketinget 1849-69, valgt i Stegekredsen, fra 1853 i Saksøbingkredsen; tilsluttet Bondevennerne til 1853, derefter nærmest nationalliberal og stemte for grundloven af 1866.

Har udgivet: Poetisk læsebog for børn og barnlige sjæle (1835-36), samlewerk med biografier af en række digtere; det personalhistorisk-statistiske værk Danmarks gejstlighed (1848-49); Ambrosius Stubs samlede digte (1851, 5. udg. 1879). Har bl. a. skrevet: Den grundlovgivende rigsforsamlings historie (1849); Fortællinger af fædrelandets historie I-II (1853, 4. udg. 1872-74); Danmarks historie 1319-1536 (1885) og 1536-1670 (1891-93); biografier af N F S Grundtvig (1872), P A Fenger (1878) og Svend Grundtvig (1883).

Barfoed C. T.

Kemiker; f. 16.6.1815 i Stege, død 30.4.1889; søn af apoteker Erik Christian Barfoed og hustru Anneke Cathrine f. Laurberg; gift 30.10.1846 m. Elise Petrine Hedvig Mathilde, f. 12.3.1817 i Kbhvn., død 1897, datter af forstander for Veterinærskolen Erik Viborg (se denne).

Student (Vordingborg) 1832; filosofikum 1833; cand. pharm. 1835; cand. polyt. 1839; studieophold (særlig kemi og mineralogi) i Berlin, Wien og Paris 1839-42; i Paris till. optaget som elev, på H C Ørstedes anbefaling, i Pelouzes laboratorium; gav efter sin hjemkomst privatundervisning i teoretisk og praktisk kemi; holdt offentlige forelæsninger over agerdykningskemi 1844-58 og underviste i kemi ved Den militære højskole 1850-59; docent i kemi og fysik ved Ve-

terinærskolen 1845-50, kst. lektor 1850-58; lektor i kemi og farmaci ved Veterinær- og landbohøjskolen fra dennes oprettelse 1858 til 1887.

Medl. af det veterinære sundhedsråd 1851-87, af først-eksaminationskommissionen 1863-67 og af Videnskabernes Selskab 1865; havde betydelig indflydelse ved brygger J C Jacobsens stiftelse af Carlsbergfondet 1876, blev medl. af dets direktion (formand fra 1886) og formand i Carlsberg-Laboratoriets bestyrelse fra 1876.

Oversatte 1843 Pistorius: Vejledning i brændevinsbrænden, et værk der fik stor indflydelse på udviklingen af den danske spiritusindustri; stod for udgivelsen af 3.-7. udgave (1858-77) af J F W Johnstons bog: Catechismus i agerdykningschemi og jordbundslære.

Hovedværker: Lærebog i den analytiske kemi, prøvemidlerne og den uorganiske kvalitative analyse (1863, 2. forøgede udg. 1880); De organiske stoffers kvalitative analyse (1867-77, samlet udg. 1878; tysk udg. 1881); offentliggjorde 1866 i Triers Archiv for Pharmaci og technisk Chemi »Om den danske apothekertax fra 1645«, der giver vigtige bidrag til farmaciens historie i Danmark.

Titulær professor 1856; dr. med. h. c. ved Uppsala universitet 1877; dr. phil. h. c. ved Kbhvns universitet 1879. Æresmedlem af Danmarks Apotekerforening 1885.

Barfoed Per

Journalist, forfatter; f. 9.7.1890 i Blåhøj, Sønder Omme sogn, død 6.9.1939; søn af sognepræst H U M Barfoed og hustru Thyra f. Petersen; gift 6.8.1915 m. Anna Elisabeth, f. 24.6.1894 i Haslund, død 1961, datter af stadsfæstemand Hans Fusager og hustru Adolina f. Hansen.

Præliminær- og handelseks.; i årene 1907-19 medarbejder ved Dagbladet Nordjylland, Horsens Avis, Berlingske Tidende, Randers Amtsbavis og Vort Land; redaktør af Dagbladet Nordjylland 1919-20; medarbejder ved Berlingske Tidende 1921-37, redaktionssekr. 1928-37; till. medarbejder ved B.T., skrev bl. a. de daglige Bror Mika-vers siden 1926; medredaktør af B.T. fra 1937; medarbejder og tekstredaktør af Blæksprutten.

Medl. af Journalistforeningens bestyrelse 1926-37 og af Pressens Fællesråd 1928-32.

Har u. pseudonymet P Sørensen-Fugholm siden 1921 skrevet fl. parodier på versmageri, før-

ste gang i Vore Damer. Digte af P Sørensen-Fugholm (1.-9. samling, 1923-39). Samlede digte 1923-39, udg. af V Kuhr og M Barfoed (1942, 11. oplag 1962).

Barfoed Viggo

Journalist; f. 31.12.1895 i Hyllested, død 14.12.1948; søn af sognepræst H U M Barfoed og hustru Thyra f. Petersen; gift 1. gang 31.12.1920 m. Rigmor, f. 1896, død 1930; 2. gang 12.12.1944 m. Atka, f. 3.6.1910 i Sønderborg, datter af malermester P Andresen og hustru Louise f. Weber.

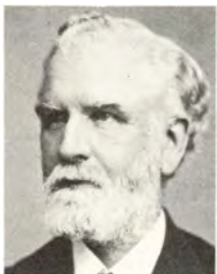
Student (Ålborg) 1913; journalist ved dagblade i provinsen til 1918, ved B. T. 1918-26, Dagens Nyheder 1926-33, Berlingske Tidende (•Ærbødigt•) 1934. Till. medarbejder ved Blaksprutten, en række operetter, revyer og film.

Udarbejdede satiriske og muntre vers om døgnets begivenheder, illustreret af Herluf Jensenius siden 1920.

Har udgivet en lang række samlinger af udvalgte vers gennem årene under titlen Ærbødigt.

Barnekow Christian

Komponist; f. 28.7.1837 i St. Sauveur (fr. Pyrenæer), død 20.3.1913; søn af overauditør Adolph Barnekow og hustru Sophie f. Fenger; gift 24.7.1862 m. Laura, f. 15.9.1832 i Daugård ved Vejle, død 1920, datter af herredsfoged, senere stænderdeputeret og justitsråd Jesper Peter With og hustru Frederikke Laura f. Mourier.

Student 1856; elev af Niels Ravnkilde og Edvard Helsted. Ledede Samfundet til Udgivelse af dansk Musik fra 1871.

Stiftede s. m. andre yngre musikere abonnementskoncerterne i Hotel Phønix; medl. af Musikforeningens administration 1880, formand fra 1895; medl. af bestyrelsen for Samfundet til Udgivelse af dansk Musik og af det Anckerske legatudvalg.

Hovedværker: Samling af 100 åndelige sange (1863, 1870, 1874 og 1903); bibelske og kirkehistoriske sange (1868); Sange fra nordens sagnhistorie (1873); Fædrelandshistoriske sange (1875); endv. Den ensomme (opus 4); Tre sange (opus 6); Digte af Chr. Richardt (opus 7); Dronningens klage (opus 13, 1892); Nocturner (opus 19, 1898); sange til tekster af Zakarias Topelius og Thor Lange; duetterne Nord og Syd (opus 22, 1901) samt sange for blandet kor og mandskor og forsk. kantater.

Endv. som instrumentalkomponist: Sekstet (1862); de firhændige klaverstykker Humoresker (1869); klaverkvartet (opus 12, 1905); strygekvintet (opus 20, 1905); violinsonate (opus 23, 1907); klaversonate (opus 24, 1907); »Idyllen« for strygeorkester (opus 29, 1910). Udgiver af Roskilde konvents melodisamling. I redaktionen af Tillægssamlingerne til ny koralbog (1883 og 1892).

Titulær professor 1891.

Bartholin Caspar

Læge, generalprokurør; f. 10.9.1655 i Kbhvn., død 11.6.1738; søn af læge, anatom Thomas Bartholin (se denne); gift sept. 1679 m. Anna, f. 10.11.1643, død 1713, datter af læge, dr. jur. & med. Christian Fabricius og hustru Else f. Rohde.

Student (priv. dimit.) 1671; professor i filosofi ved Kbhvns universitet 1674, med tilladelse til fortsatte studier i udlandet; rejste s. å. på en 3-årig studierejse, bl. a. til Leidens universitet, Frankrig, Italien, m. v.; tiltrådte professoratet ved sin hjemkomst og holdt forelæsninger over anatomi og fysik; dr. med. 1678; medl. af det medicinske fakultet 1680; universitetets rektor 1687 og fl. gange siden; højesteretsassessor 1691; generalprokurør 1719-29; deputeret for finanserne 1724-30.

Har udgivet: klassisk-arkæologiske arbejder om øresmykker, fløjter, barsels-skikke, m. m.; som lægevidensk. forfatter påvirket af sin lærer Niels Stensen; videreførte dennes kirtel-opdagelser og beskrev 1684 sin opdagelse af en

særlig vid udførselsgang fra den ene af spytkirterne (ductus sublingualis) og gav navn til den; desuden anatomiske og fysiologiske arbejder.

Ejer af Hagestedgård 1680-86.

Justitsråd 1694; etatsråd 1708; konferensråd 1722. Som den første ikke-adlede hædret med Dannebrogordenen 1729; optaget i adelsstanden 1731.

Bartholin Caspar

Teolog, læge; f. 12.2.1585 i Malmø, død 13.7.1629; søn af slotspræst Bertel Jespersen og hustru Anna f. Tinckel; gift 22.11.1612 m. Anna, f. 8.2.1594 i Kbhvn., død 1677, datter af professor, dr. med. Thomas Fincke og hustru Søsster f. Ivars.

Kom som 3-årig i latinskolen i Malmø; til Kbhvns universitet 1603 som student; studerede filosofi og teologi i tre år i Wittenberg, tog magistergraden der 1605; begyndte medicinske studier i Basel 1607, måtte her som i Wittenberg tjene til livets ophold ved at holde filosofiske forelæsninger; studerede bl. a. i Padova og Rom fra 1608; dr. med. (Basel) 1610; rejste tilbage til Danmark 1611; fik fra kansler Chr. Friis tilbud om et professorat i latin ved Kbhvns universitet; tiltrådte professoratet s. å.; professor i medicin 1613; universitetets rektor 1618-19 og 1629; overtog efter en sygdomsperiode 1622-23 et professorat i teologi 1624; dr. theol. 1626.

Holdt ved sin rektorafgang 1619 en tale (trykt 1620), der var det første egentlige forsøg på en fremstilling af universitetets historie; fik 1619 kgl. befaling til at udgive skolebøger i de forsk. filosofiske fag.

Udarbejdede (fra 1608) en lang række filosofiske håndbøger i logik, fysik, metafysik og etik, der senere kom i mange oplag; medicinsk hovedværk: Institutiones anatomicæ (1611 og mange gange senere), blev en af de mest benyttede håndbøger i det følgende århundrede; har endv. siden 1627 udgivet en række religiøse værker.

Bartholin Rasmus

Fysiker, matematiker, læge; f. 13.8.1625 i Roskilde, død 4.11.1698; søn af teolog, læge Caspar Bartholin (se denne); gift 1. gang 17.9.1661 m. Anna, f. 11.1.1641 i Roskilde, død 1684, datter

af rektor Hans (Johan) Frederiksen og hustru Maren f. Glob; 2. gang 5.3.1686 m. Anna Margrethe, f. 5.10.1652, død 1703, datter af tolder i Helsingør Gørdert Braem og hustru Dorthie f. Davidsen.

Student (Herlufsholm) 1642; magister 1647; studieophold i Leiden (4 år), Frankrig og Italien; dr. med. (Padova) 1654; professor i matematik ved Kbhvns universitet 1657 og 3. professor i medicin 1658, ord. professor 1671, hon. professor, uden undervisningspligt, 1678; univ. rektor 1666, 1674 og 1683; kgl. mathematicus 1667; assessor i højesteret 1675–93; etatsråd 1694. Ejer af Lindholm ved Roskilde.

Indførte kinin som middel mod andendagsfeber. Fik af Fr. 3. overdraget (med Ole Rømer som medhjælper) at udgive Tycho Brahes observationer på grundlag af efterladte håndskrifter; u. Chr. 5. blev forarbejderne og Tycho Brahes originalmanuskripter overgivet til en matematiker i Frankrig for at udgives der, men heller ikke da lykkedes det at få planen realiseret.

Hovedværk: *Experimenta crystalli Islandici disdiacastici* (1669; tysk oversættelse 1922), hvilket beskriver opdagelsen af dobbeltbrydningen i islandsk kalkspat. Har udg. Fr. v. Schootens forelæsninger over Descartes' matematik (1651). Bearbejdelse af den franske matematiker de Beaune's efterladte notater (udkom 1659), optrykt som vol. II af Descartes' geometri (1683).

Bartholin Thomas

Antikvar; f. 29.3.1659 i Roskilde, død 5.11.1690; søn af læge, anatom Thomas Bartholin (se denne); gift nov. 1685 m. Anne, f. ca. 1663, død 1744, datter af sognepræst Michael H. Tisdorph og hustru Syster f. Brochmand.

Student (priv. dimit.) 1673; designeret professor politices et historię patriæ 1677; tiltrådte først professoratet efter sin hjemkomst fra en længere udenlandsrejse; 1684 udnævnt til kgl. antiquarius, sekretær ved det kgl. arkiv og professor juris; till. justitssekr. i højesteret 1685.

Foranledigede udstedelse af et kongebrev (4. april 1685), hvorved der blev sat en stopper for svenske opkøb af gl. håndskrifter på Island; fik ved et andet kongebrev (19. febr. 1687) iværksat en omfattende indsamling fra hele landet af historiske, navnlig kirkehistoriske, middelalderlige kilder, der samledes i 25 håndskrevne folio-bind »Bartholins Collectanea« (nu i Det kgl.

biblioteks håndskriftsamling). Udgav 1689 en oldnordisk antologi på latin »om årsagerne til danernes dødsforagt, mens de endnu var hedninger«; værket, der var udarbejdet i samarbejde med Arni Magnússon, blev berømt over hele Europa som en hovedkilde til kundskab om oldnordisk poesi og mytologi.

Bartholin Thomas

Læge; f. 20.10.1616 i Kbhvn., død 4.12.1680; søn af teolog, læge Caspar Bartholin (se denne); gift 1. gang 8.5.1649 m. Else, f. 5.11.1634, død 1675, datter af borgmester Christoffer Hansen og hustru Margrethe Tagesdatter; 2. gang 20.10.1678 m. Magdalene, død 1708, datter af

handelsmand Steffen Rohde og hustru Marie Olufsdatter.

Student 1634; studerede bl. a. teologi og medicin; studieophold i udlandet 1637–47, bl. a. i Leiden, Montpellier, Padova, Syditalien, Malta og Basel; dr. med. (Basel) 1645; professor i matematik ved Kbhvns universitet 1647, i anatomi 1648, till. i medicin 1654; fakultetets senior og dekan 1656; fra 1660 fritaget for at holde forelæsninger og flyttede til sit gods Hagestedgård ved Holbæk, der brændte 1670, hvorved biblioteket og mange manuskripter gik til grunde; universitetets rektor 1654, 71 og 80; kgl. livlæge 1670; universitetets bibliotekar 1671; højesteretsassessor 1675.

Blev berømt ved sine anatomiske undersøgelser og opdagelser på chylus- og lymfesystemets område; påviste 1654 lymfekarrene hos mennesket. S. m. Griffenfeld ledende i udarbejdelsen af Danmarks 1. store medicinalforordning af 4. dec. 1672.

Af en omfattende litterær produktion kan nævnes: *Vasa lymphatica nuper Hafniæ in animalibus inventa et hepatis exequiæ* (1653); *Vasa lymphatica in homine nuper inventa* (1654); *Historiarum anatomicarum rariorum centuria I–VI* (1654–61); *Cista medica Hafniensis* (1662); *Epistolæ medicinales* (1663–67); *De medicina Danorum domestica* (1666); *Opuscula nova anatomica* (en samling af 14 skrifter om chylus- og lymfekarrene, 1670); *De peregrinatione medica* (1674); *De anatome practica ex cadaveribus morbois adornanda* (1674), samt et skrift om læsning og studium af bøger (1676). Udgav (Leiden 1641) en forbedret og illustreret udgave af faderens *Anatomia*, der senere udkom i tal-

rige udgaver og oversættelser, bl. a. til indisk. Udgav fra 1673 et af de første vidensk. tidsskrifter i verden *Acta medica et philosophica Hafniensis*.

Bastholm Christian

Præst; f. 2.11.1740 i Kbhvn., død 25.1.1819; søn af revisor ved admiralitetet Hans Bastholm og hustru Clara f. Haasum; gift 1. gang 15.7.1772 m. Ingeborg, døbt 21.1.1748 i Viborg, død 1777, datter af professor Peder Rosenstand-Goiske og hustru Marie Benedicte f. Kneil; 2. gang 6.3.1789

m. Kirstine Margrete, f. 3.1.1765 på Tybjerggård, død 1829, datter af forfatteren Tyge Rothe og hustru Karen f. Bjørn.

Student (Frue skole) 1759; cand. theol. 1761; studerede derefter filosofi og naturvidenskab, og 1765–67 teologi; missionspræst i Smyrna 1768–71; efter sin hjemkomst præst i Kastellet 1772; dr. theol. 1774; sognepræst ved Sct. Olai kirke i Helsingør 1777; hofprædikant 1778; kgl. konfessionarius 1783–1800.

Medl. af den store skolekommission af 1789, af Videnskabernes Selskab 1805.

Har bl. a. skrevet: *Lobrede auf den Messias* (1772); *De consensu sanæ rationis et sacræ scripturæ* (disp.); *Den gejstlige talekunst* (1775); *Jødisk historie* (1777–82); *Den kristelige religions hoved-lærdomme* (1783); *Forsøg til en forbedret plan i den udvortes gudstjeneste* (1785), der fremkaldte stor liturgisk fejde; *Religions-bog for ungdommen* (1785); *Den hensigt, som den kristelige religions stifter havde med sine bestræbelser for verden* (1793); *Visdoms og lyksaligheds lære* (1794); det etnografiske værk *Historiske efterretninger til kundskab om mennesket i dets vilde og rå tilstand* (1803–04).

Bauditz Sophus

Forfatter, skoledirektør; f. 23.10.1850 i Arhus, død 16.8.1915; søn af oberst Gustav Bauditz og hustru Cornelia f. Clementsen; gift 12.10.1880 m. Emilie (Emmy), f. 15.2.1860 i Kbhvn., død 1903, datter af etatsråd Ludvig Augustinus og hustru Isidora f. Casadaban.

Student (Arhus) 1869; cand. jur. 1875; assistent i Det kgl. ordenskapitels kontor og i højesterets justitskontor s. å.; forstander for Det kgl. Teaters elevskole 1881–96; lærer i dansk sprog og litteratur ved Søofficerskolen 1888–93; sko-

ledir. for de private skoler i Kbhvn. 1896; skole-dir. for Kbhvn. 1900.

Formand for Foreningen for national Kunst, for bestyrelsen af den Classenske legatskole og for Friskolebørns asylerne; medl. af bestyrelsen for Carl Møllers forfatterlegat, Steen Steensen Blichers studentlegat, Carl Plougs legat, de Haslundske legater, Ballettens private Pensionsfond og Dansk Jagtforening.

Har skrevet: Ved søen og i skoven (1873); Himmelsbjærg (1875); Arabesker (1877); Under åben himmel (1882); Klokketøberen og andre noveller (1886); Noveller (1887); Historier fra skovridergården (1889); Krøniker fra garnisonsbyen (1892); Hjortholm (1896); Sporsne (1898); Absalons brønd (1901); Komædie på Kronborg (1903); Jægerblod (1908); Omkring ilden (1909); Den gamle kro (1912); samt skuespillene: Mands mod (1879), I mester Sebalds have (1880), I møllen (1885), Det hemmelige selskab (1888), Sne (1910) (alle opført på Det kgl. Teater); endv. oversættelser, bl. a. operaerne Mefistofeles, Konge for en dag og La Traviata.

Titulær professor 1899.

Baumann Povl

Arkitekt; f. 9.11.1878 i Kbhvn., død 3.7.1963; søn af transløtør H R Baumann og hustru Augusta f. Riise; gift 20.11.1913 m. Elisabeth, f. 18.9.1888 i Kbhvn., datter af organist Otto Roerup og hustru Christine f. Jensen.

Student (Lyceum) 1897; studerede på Polyteknisk læreanstalt 1897-99; på Teknisk skole

1899; i murerlære 1899-1900; på Akademiet 1900-02, derefter uddannet hos arkitekt P V Jensen Klint; deltog i Carlsbergfondets udgravningsekspedition i Lindos på Rhodos 1903-04;

studerede bygningskunst i Berlin 1907; senere studierejser til London, Stockholm, Sydtyskland og Italien.

Stiftede 1909 Den fri Arkitektforening, formand til dens opløsning 1919; medl. af akademirådet 1922-49; formand for Statens bygningsråd 1931-43; medl. af bestyrelsen for Akademisk Arkitektforening 1940-42, af firemandsudvalget for genopbygningen af Borgergadekvarteret 1942; konsulent for Statens bygningsdirektorat 1943-48; medl. af bestyrelsen for Thorvaldsens museum 1948-52.

Arbejder, bl. a.: bebyggelsen Borups Allé-Vestergårdsvej (s. m. Ivar Bentsen, 1917); kommunale beboelsesejendomme i Struenseegade (1919-20); Mikkeldal i Kokkedal (1921); Vibevangen (1928); Fuglevænget (1929); kommunale beboelsesejendomme ved Aboulevarden (1930-31); Ryparken (1933-34); Storgården, Vinkelgården og Klokkegården ved Tomsgårdsvej (s. m. Knud Hansen, 1935, 37 og 38); Industrifagernes og Jernindustriens bygning på Nørrevold (1939); bebyggelsen Ved Skolen ved Frederiksborgvej-Hovmestervej (1939-40); Klerkegården (s. m. Aage Müller, 1942) samt en række privatvillae i Kbhvn. og omegn.

Præmieret fl. gange af Gentofte kommune fra 1913, af Kbhvns kommune fra 1918.

Bay J. Christian

Biblioteksmand; f. 12.10.1871 i Rudkøbing, død 12.4.1962; søn af skibsfører Lars H Bay og hustru Doris f. Christiansen; gift 25.10.1893 m. Dora Elisabeth, f. 12.8.1873 i Buxtehude, Hannover, død 1956, datter af ølmermester J. Detjen og hustru Catharine f. Hoeffft.

Studerede botanik, plantefysiologi og bakteriologi i Kbhvn.; assistent ved den botaniske have i St. Louis, USA 1892-94; bakteriolog ved Iowa State Board of Health 1894-99; forstander for Ashland højskole 1900-01; assistent ved Library of Congress i Washington 1901-05, lærte her bibliografisk metode u. Charles Martel og deltog i udformningen af kongresbibliotekets katalogsystem; ansat ved det overvejende natur- og lægevidensk. bibliotek John Crerar Library i Chicago 1905, Medical Reference Librarian 1917, bibliotekets chef 1928-47.

Medl. af Bibliograph. Society of America, af American Library Institute, m. fl.; livsvarigt medl. af Dansk Folkesamfund; æresmedlem af

fl. amerikanske vidensk. foreninger, af Dansk Bibliofilklub, Kbhvn. og Rebild-komiteen.

Litterære arbejder, bl. a.: Index emendatus ad Alberti Haller Bibliotheca botanica (1908); Denmark in English and American Literature (1915); Conrad Gesner (1916); Echoes of Robert Louis Stevenson (1920); The Chalice (1922, 2. udg. 1946); Om danskhedens væsen (1933); Bibliophilii epistola I-VI (1935-42); A Handful of Western Books I-III (1935-37); The Fortune of Books (1941); The John Crerar Library 1895-1945 (1945); Onkel Toms hytte efter 100 år (1950); Journeys and Voyages to Nature (1950); Max Henius (1959); Breve om bøger I-II (1959). Endv. artikler i danske blade, særlig om Langelands historie; medarbejder ved bl. a. det dansk-amerikanske ugeblad Dannevirke.

Dr. phil. h. c. ved Northwestern University 1932; dr. litt. h. c. ved Elmhurst College 1936.

Beauvais J. D.

Konservesfabrikant; f. 20.5.1831 i Paris, død 5.9.1896; søn af charcuterihandler F L Beauvais og hustru Justine f. Cabouret; gift 1.6.1851 m. Ida Camilla, f. 11.2.1831 i Kbhvn., død 1902, datter af lakaj Rs. H Fjeldsted og hustru Cornelia f. Lifland.

Kom til Kbhvn. 1846 s. m. faderen; var u. krigen 1848-50 mesterkok i forsk. orlogsskibe; oprettede 1850 i Vangede en fabrik for hermetisk henkogning af levnedsmidler; fabrikken flyttedes 1865 til Kbhvn. og optog samtidig till. import af udenl. konserves. Overdrog fabrikken til to sønner i 1880.

På konservesfabrikationens område har Beauvais' arbejde været banebrydende, både for dansk erhverv og ved oparbejdelse af eksportvirksomhed.

Bech-Olsen Magnus

Bryder og cirkusdirektør; f. 7.12.1866 i Kbhvn., død 19.2.1932; søn af arbejdsmand Niels Jacobsen og hustru Ellen Marie f. Olsen; gift 14.5.1888 m. Oline Vilhelmine Agnes, f. 19.3.1861 i Kbhvn., død 1922, datter af finérskærer Vilh. Gerdes og hustru Laura f. Poulsen.

Udlært som murersvend; lærte brydning hos bryderkongen Carl Abs i Hamburg; grundlagde sin berømmelse som bryder ved at besejre sin lærremester ved en kamp i Mainz; turnerede derefter i hele Tyskland og Østrig, Finland, Rus-

land, Tyrkiet, Italien og Portugal som professionel bryder; vandt mesterskabet i guld og sølv ved sejren over grækeren Antonie Pierri; sejrherre 1900 i New York over amerikaneren Ernst Röber; åbnede efter sin hjemkomst til Kbhvn. 1893 en restauration i Helgolandsgade, der blev samlingssted bl. a. for datidens kendte navne inden for kunst og litteratur; o. 1900 direktør for et cirkusselskab, og berejste i en årække større danske byer.

Beck Hans

Balletmester; f. 31.5.1861 i Haderslev, død 9.6.1952; søn af danselærer Nis H Beck og hustru Christine f. Juhl; gift 18.5.1895 m. balletdanserinden Elisabeth Beck, f. 4.10.1865 i Rumpenheim, død 1946, datter af kgl. mundkok P Soyer og hustru Karen Marie f. Albrechtsen.

På Det kgl. Teaters balletskole 1869; debuterede 28.11.1879 i en *Pas des deux* i overværelse af August Bournonville; solodanser 1881; balletmester 1894-1915; holdt liv i Bournonvilles hovedværker og medvirkede til at bevare disse for eftertiden; sidste optræden, som fiskeren Gennaro i Napoli, 1915. Till. leder af privat, meget søgt danseskole.

Hovedroller: Loke i Thrymskviden; Toreadoren; fiskeren i Napoli; Ove i Et folkesagn; Valdemar og bisp Absalon i Valdemar; James (og siden heksen) i Sylfiden; danselæreren i Konservatoriet; Helge i Valkyrien; Du Puy i Livjægerne på Amager; Pjerrot i Harlekens millioner og balletmesteren i operaen Maskarade.

Har udgivet erindringsbogen *Fra livet og dansen* (1944).

Tildelt medaljen *Ingenio et arti* 1949.

Beck Vilhelm

Præst; f. 30.12.1829 i Ørslev ved Slagelse, død 30.9.1901; søn af provst J P H Beck og hustru Angélique f. Rømer; gift 14.3.1860 m. Nina Charlotte, f. 20.3.1834 i Drage ved Itzehoe, død 1905, datter om domæneinspektør Chr. V Stafeldt og hustru Charlotte f. Rømer.

Student 1849; cand. theol. 1855; derefter lærer ved Borgerskolen i Kalundborg; kapellan hos faderen i Ørslev og Solbjerg 1856-65; sognepræst i Ørum og Ginnerup ved Grenå 1865, i Ørslev og Solbjerg fra 1874.

I en prædiken i Stenlille 13. sept. 1861 fremlagde han, hvad der den dag i dag kan kaldes Indre Missions program, og samme dag vedtoges det, at den oprindelige lægmandsforening Forening for den indre Mission (stiftet 1853) skulde videreføres efter andre retningslinier, inden for folkekirkens rammer, som Kirkelig Forening for den indre Mission i Danmark; medl. af bestyrelsen for denne fra 1861, formand fra 1881; redigerede *Den indre Missions Tidende* 1862-1901 og fra 1890 dens *Anneks*; medl. af bestyrelsen for Det danske Missionsselskab fra 1882.

Har bl. a. skrevet: *Fjorten prædikener. Erindring fra en missionsrejse i Fyn og Jylland* (1867, till. svensk udg.); *Nyt og gammelt* (1869, senere i fl. oplag); *Fra livets kilde* (1881, tysk udg. 1898); *På livets vej* (1885-86); *Erindringer fra mit liv* (1900).

Beckett Francis

Kunsthistoriker, dr. phil.; f. 26.3.1868 i Kbhvn., død 12.7.1943; søn af grosserer H L Beckett og hustru Johanne f. Petrus; gift 1. gang 30.8.1900 m. Margrethe, f. 27.5.1881 i Hobro, død 1903, datter af bankdirektør C V Mørck og hustru Andrea f. Hansen; 2. gang 9.8.1908 m. Edle, f. 13.7.1882 i Nyborg, datter af oberst Mathias Gustav Schack og hustru Nielsine f. Weber.

Student (priv. dimit.) 1886; univ.s guldmed. 1891; mag. art. 1892; dr. phil. 1897; inspektør ved Den kgl. afstøbningsamling 1897; docent ved Kbhvns universitet 1909-31; direktør for Den kgl. afstøbningsamling 1915-33.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1924; medl. af direktionen for Ny Carlsbergfondet og af bestyrelsen for Ny Carlsberg Glyptotek 1924-38; stifter af og sekretær i Selskabet til Udgivelse af Danske Mindesmærker; overordentligt medl. af Det kgl. Akademi for de skønne Kunster i Kbhvn. fra 1924.

Hovedværker: *Altartavler i Danmark fra den senere middelalder* (1895); *Florentinske kunstnere* (1897); *Renaissancen og kunstens historie i Danmark* (disp.); *Danske herreborge* (1904); *Kbhvns rådhus* (1908); *Vor tids malerkunst i Kunstens historie i Danmark*; *Verdenskunstens historie i grundtræk* (1911); *Frederiksborg, slotets historie* (1914); *Urbaniborg og Stjerneborg* (1921); *Danmarks kunst: Oldtiden og den ældre middelalder* (1924), *Gotikken* (1927); *Renæssancens portrætmaleri* (1932); *Chr. IV og malerkunsten* (1937).

Begtrup G.

Landøkonom; f. 6.10.1769 i Vistoft ved Æbeltoft, død 13.5.1841; søn af provst Erik G Begtrup og hustru Christine Augusta f. Bruun; gift 29.10.1799 m. Christiane Maria, f. 24.12.1772 i Kbhvn., død 1854, datter af brygger Lars Møller og hustru Christiane Kirstine f. Gjerløff.

Som 5-årig adopteret af sin svoger rektor J H Tauber; student (Odense) 1787; cand. theol. 1791; kom i 1793 til universitetet i Kiel som hovmester for grev Knud Bille Schack til Giesegård; tog filosofisk doktorgrad der 1795; bestemte sig på en studierejse til Jena og Göttingen s. å. for at studere teoretisk landbrug; studerede hos engelske landbrugseksperter 1797; forelæste som privatdocent over landøkonomi i Kbhvn. 1798; professor i samme fag ved universitetet fra 1801.

Har skrevet: *Bemærkninger om det engelske landbrug* (1800); *Beskrivelse over hovedgårdene i Sjælland* (1801); *Beskrivelse over agerdyrkningens tilstand i Sjælland og Møen I-II* (1803); — i Fyn, Langeland, Ærø, Lolland og Falster I-II

(1806); – i Nørre-Jylland I–III (1808–12). Udgav 1817–22, først s.m. andre, senere alene, *Den oeconomiske correspondent*, et blad til landboeres nytte.

Begtrup Holger

Højskoleforstander; f. 28.6.1859 i Birkerød, død 5.5.1937; søn af sognepræst E W Begtrup og hustru Elisabeth f. Mathiesen; gift 16.4.1884 m. Johanne, f. 4.8.1860 i Kbhvn., datter af snedkermester F J Lange og hustru Christine f. Therkelsen.

Fik sin første undervisning i hjemmet hvor Johan Mantzius var huslærer; student (Metropolitanskolen) 1876; cand. theol. 1880; Kbhvns univ.s guldmed. 1883; lærer ved Askov højskole 1882–95; tilsluttede sig Christen Berghs politik; oprettede Frederiksborg højskole 1895, forstander for samme til 1934; redaktør af tidsskriftet *Den danske Højskole* 1900–04; udgiver af *Grundtvigs udvalgte skrifter* (1904–09). Omfattende virksomhed som foredragsholder.

Har skrevet: *Christen Berg, en dansk politikers udviklingshistorie* (1896); *Det danske folks historie i det 19. årh. I–IV* (1909–14); *Folkelige foredrag* (1928); *Holger Begtrups levned*, fortalt af ham selv I–II (1929); *Dansk menighedsliv i grundtvigske kredse I–V* (1931 ff.). Endv. en række småskrifter om Grundtvig; biografier af Ludvig Schrøder (1913), Christen Kold (1916) og Jakob Knudsen (1918).

Bendz Wilhelm

Maler; f. 20.3.1804 i Odense, død 14.11.1832; søn af borgmester Lauritz Martin Bendz og hustru Regine Christence f. Bang.

Elev af Eckersberg; udstillede 1. gang på Charlottenborg 1824; studieophold i München 1831–32. Døde i Vicenza på vej mod Rom.

Hovedværker: *Modelskolen* på Kunstakademiet (1826); *Et tobaksselskab* (1828); *Bjerglandskab* (1831); *Interiør fra Amaliegade* med kunstnerens brødre; *Kunstnere om aftenen* i Finchs kaffehus i München (1832).

Repræsenteret på Kunstmuseet, Hirschsprungs samling, Frederiksborg og Kobberstiksamlingen.

Benedict Lorentz

Bogtrykker; formentlig født i Tyskland, død ca. 1604; gift 1. gang m. Karine Nielsdatter; 2. gang m. Dorothea Christensdatter.

Kom til Kbhvn. i 1550'erne og blev 1564 af kong Fr. 2. fritaget for skat; fik 1565 kgl. privilegium (der dog ikke kunne opretholdes) på at være den eneste der måtte trykke bøger i Danmark; bogtrykker for Kbhvns universitet. Indførte frakturskriften som brødskrift i dansk bogtryk og var den første, der anvendte typografisk nodemateriel. Skar træsnit til egne og andre bogtrykkes bøger, bl. a. portrætter af Chr. 3., Fr. 2. og Johan Friis.

Hovedværker: illustreret folioudg. af den første danske oversættelse af Luthers Huspostil (1564); originaludg. af Hans Thomissøns *Salmebog* (1569); et *Passional* og et *Gradual* (1573); *Tycho Brahes bog* »De nova stella anni 1572« (1573); et krigsvidensk. pragtværk af tyskeren Joachim Arentsehe (1578, på bestilling af Fr. 2., vistnok kun trykt i det ene eksemplar, der nu findes i Det kgl. bibliotek).

Bentsen Ivar

Arkitekt; f. 13.11.1876 i Vallekilde, død 21.5.1943; søn af bygmester Andreas Bentsen og hustru Emilie f. Lavigne; gift 2. gang 20.8.1921 m. billedhuggerinden Helle B., f. 23.9.1887 i Kbhvn., død 1969, datter af arkitekt P V Jensen-Klint (se denne).

Elev af faderen og af P V Jensen-Klint; forstander for Håndværkerskolen i Vallekilde 1908–11, for Bygmester-, snedker- og malerskolen ved Holbæk 1913–20; professor ved Kunstakademiets bygningskole 1923–40.

Medl. af bestyrelsen for Det tekniske selskabs skole i Kbhvn. 1923–36, Kooperative arkitekter 1934–38 og Foreningen socialt boligbyggeri.

Har bygget: Nordvestsjællandss elektricitetsværk i Svinninge (1913), højskolen ved Snoghøj (1913), arbejderboligerne ved Borups Allé i Kbhvn. (1917), rækkehuskvarteret Bakkehusene ved Bellahøj (s.m. Thorkild Henningsen, 1921), Kastelshaven i Kbhvn. (s.m. Peter Nielsen, 1928), Niels Steensens hospital og Nordisk Insulinlaboratorium, Gentofte (1932), parkbebyggelsen Bli-dah i Hellerup (1934). Desuden gårde, huse, skoler, mejerier, elværker m.m. Ombygget Frederiks hospital, Bredgade, Kbhvn., til kunstindustrimuseum (s.m. Kaare Klint, 1926). Planlagt Blågårds Plads på Nørrebro i Kbhvn. for opstilling af Kai Nielsens skulpturer 1913–16.

Har skrevet artikler i *Politiken*, *Kunstbladet*, *Det nye Kunstblad* og *Arkitekten*.

Bentzien J. A.

Gartner; f. 23.7.1815 i Kbhvn., død 8.3.1882; søn af bagemester Johan Chr. Bentzien og hustru Helene Frederikke f. Benthien; gift 1. gang 16.2.1850 m. Anna Kirstine f. Jensen, f. ca. 1822 i Køge, død 1852; 2. gang 8.2.1868 m. Johanne Claudine, f. 9.6.1834 i Kbhvn., død 1909, datter af melhandler Fr. Chr. Bentzien og hustru Maria f. Heininge.

Student (Borgerdydskolen i Kbhvn.) 1833; cand. theol. 1839; kunstgartnereks. 1843 efter uddannelse i Botanisk Have samt i Fredensborg og Rosenborg Slotshaver; ca. 2½ år ansat i det Boothske handelsgartneri ved Hamborg og som gartner hos bankier S. Heine; overtog inspektørstillingen ved det nystiftede Jyske Haveselskab i Snoghøj; tog efter 1½ års forløb atter til udlandet, bl. a. til Belgien; blev ved hjemkomsten 1848 gartner ved Selskabet til Havedyrkningens Fremmes (Det kgl. danske Haveselskabs have; fra-trådte 1864 sin stilling og grundlagde en frø- og plantehandel; overtog til. tilsynet med Tivolis haveanlæg og gav sig af med anlægsgartneri, navnlig i Sverige (Kulla Gunnarstorp, Sofiero).

Medl. af planlægningskommissionen for den nye landbohøjskole (opr. 1858) og udarbejdede planen for højskolens haveanlæg.

Redigerede *Dansk Havetidende* fra 1849. Vigtigere bøger: Oversigt over de vigtigste arter af træer og buske (1852); *Håndbog for frugttrædyrkere* (1861); *Om dyrkning og anvendelse af gran, fyr og andre nåletræer* (1862); *Fuldstændig håndbog for havedyrkere og gartnere* (1865).

Bentzon Jørgen

Komponist; f. 14.2.1897 i Kbhvn., død 9.7.1951; søn af landinspektør, etatsråd Povl Bentzon og hustru Harriet f. Drachmann; gift 1. gang 25.2.1922 (ægteskabet opløst) m. Michala, f. 9.12.1899 i Kbhvn., datter af departementschef A P Weis og hustru Helga f. Klein; 2.

gang 15.3.1940 m. Karen, f. 8.2.1915 på Frdbg., datter af ingeniør Sigurd Nielsen og hustru Anna f. Bram.

Student (Schneekloths skole) 1914; elev af Carl Nielsen 1915-18; cand. jur. 1920; studerede klaver i Rom og komposition hos Karg-Elert ved Leipzigs musikkonservatorium 1920-21; ansat i justitsministeriet 1921, sekretær 1927, fuldmægtig 1933; protokolsekr. i højesteret s. å.

Formand for foreningen Ny Musik 1927-30; medl. af bestyrelsen for Samfundet til Udgivelse af dansk Musik 1931; medstifter af Kbhvns folkemusikskole 1932; næstformand i Dansk Tonekunstnerforening 1934-36; formand for De danske Folkemusikskoler 1937-46.

Kompositioner bl. a.: Variationer for klaver (opus 1); værker for soloinstrument bl. a. Etude rhapsodique for engelsk horn, Variationer for soloklarinet og »Fabula« for solo viola; værker for orkester bl. a. Variationer over Lave og Jon, ouverturen Fotomontage og Dickenssymfoni; operaen Saturnalia (Det kgl. Teater 1944-45); korværker bl. a. En romersk fortælling; strygekvartetter; kammermusik for stryger- og blæserensembler; forsk. værker for amatørorkestre.

Tildelt det Anckerske legat 1929; Kulturfondens ærespris 1945.

Benzon Alfred

Apoteker, fabrikejer; f. 4.12.1823 i Stubbekøbing, død 19.12.1884; søn af agent og købmand Lorenz Jacob Benzon og hustru Kirstine f. Hansen; gift 17.7.1849 m. Anna Dorothea Vilhelmine, f. 20.7.1823 i Ålborg, død 1893, datter af købmand, økonomiforvalter P L Østergaard og hustru Anna Britta f. Holmstrøm.

Cand. pharm. 1845; en tid apotekermedhjælper i Kiel og ansat i drogeriforretning i Hamborg; studerede derefter farmakognosi ved universitetet i Bonn; købte Svaneapoteket i Kbhvn. 1848, bevilling 1849; begyndte samtidig at drive en-gros virksomhed, der 1863 flyttedes til Kalve-

bodstrand og omdannedes til kemisk fabrik med laboratorier o. s. v.; opførte 1877 en moderne bygning på hj. af Østergade og den nyanlagte Ny Østergade (hvor Svaneapoteket endnu ligger), bl. a. med tekn. materialhandel og et homøopatisk apotek; anlagde et filialapotek i Thorshavn 1882. Benzons fabriksvirksomhed nåede et sådant omfang, at landets apoteker, der tidl. var blevet forsynet fra udlandet, nu kunne få deres varer fra et dansk firma, hvis frembringelser var blevet kendt gennem industristillinger og overalt vandt prisbelønninger. Medl. af juryen ved verdensudstillingen i Wien 1873.

Medl. af bestyrelsen for Industriforeningen 1859-75, for A/S Kastrup Glasværk fra 1873, og medvirkede som bestyrelsesmedl., da Zoologisk Have 1872 omdannedes til aktieselskab. Støttede rekonstruktionen af Botanisk Forening 1865; store dele af hans egne samlinger, omfattende droger, planter, fugle, konkyljer, mønter og oldsager, overgik efter hans død til museer.

Benzon Alfred

Apoteker, fabrikejer; f. 17.1.1855 i Kbhvn., død 21.5.1932; søn af apoteker, fabrikejer Alfred Benzon (se denne); gift 26.5.1888 m. Johanna, f. 4.7.1862 i Rom, død 1930, datter af billedhuggeren Vilhelm Bissen (se denne).

Student (Haderslev Læreres skole) 1873; cand. phil. 1874; cand. pharm. 1877; en tid apotekermedhjælper i Nykøbing F., studerede kemi ved Polyteknisk læreanstalt og dyrkede malerkunst; udstillede fl. gange på Charlottenborg; overtog, s. m. broderen Otto, faderens firma Alfred Ben-

zons kemiske fabrikker, Svaneapoteket m. m. 1884, eneindehaver efter broderens død 1927.

Formand for Danmarks Apotekerforening 1894-1926, derefter æresmedlem; udarbejdede apotekerloven af 1913 til afløsning af forordningen af 1672; havde mange hverv indenfor medicinalvæsenet, var bl. a. medl. af medicinalkommissionen og 1914-18 handelskyndig rådgiver for justitsministeriet og Industrirådet; borgerrepræsentant i Kbhvn. 1896-1908; medl. af havnebestyrelsen 1904-25; medl. af folketinget (Venstrereformpartiet), valgt i Kbhvns 2. kreds, 1901-03; medl. af Privatbankens bankråd og Industriforeningens repræsentantskab; formand i bestyrelsen for De forenede Bryggerier, De forenede Gummi- og Luftringe Fabrikker, Em. Z Svitzers Bjergnings-Entreprise og Den kgl. Porcelainsfabrik Alumina; medl. af bestyrelsen for Nordisk Kabel- og Traadfabrik, Nordisk Kulsyrefabrik og Dampskibsselskabet Øresund.

Deltog fra 1872 i kapsejladser både her hjemme og i udlandet; konstruerede sejlbåde, hvoraf fl. blev førende i Skandinavien; næstformand i Kgl. dansk Yachtklub 1894-1904, senere æresmedlem; medl. af International Yacht Racing Union i London 1894, samt af dennes permanente komité 1907.

Berengaria

Dronning; død 27.3.1221; datter af konge af Portugal Sancho 1. og Dulce, datter af greve af Barcelona og fyrste af Aragonien Ramon Berenger 12.; gift maj 1214 m. kong Valdemar 2. Sej (se denne).

Om Berengarias liv i Danmark vides intet sikkert; betegnet i sagn og folkeviser som en hårdhertet og havesyg dronning, der ville tvinge kongen til at pålægge folket store skatter. I ord-sproget står navnet Berengaria som betegnelsen for en ond kvinde.

Berg Chresten (Christen)

Politiker; f. 18.12.1829 i Fjaltring sogn ved Lemvig, død 28.11.1891; søn af gårdejer, sognefoged Poul Madsen Bjærg og hustru Ane f. Christensen Skalkhøj; gift 22.5.1861 m. Maren, f. 20.4.1836 på Egeland ved Kolding, død 1906,

datter af gårdejer Johan Vilhelm Bertelsen og hustru Mette Marie f. Buhl.

Efter konfirmationen hyrdedreng; lærervikar, biskolelærer m. m.; lærereks. (Ranum) 1850; læ-

rer ved Borgerskolen i Kolding 1852-61; till. byrådssekr. 1857; førstelærer på Bogø 1861-74; agiterede her som i Kolding for udvidet skoleundervisning og videreuddannelse af handelens og håndværkets unge; oprettede bl. a. en sømandsskole 1863, der 1866 blev navigationsskole, og 1864 Bogø realskole; sognerådsformand 1868; medl. af Hillerød byråd 1876-84.

Valgt i Koldingkredsen som medl. (Venstre) af rigsrådets folketing 1865, af rigsdagens folketing fra 1866; medl. af finansudvalget s. å.; virkede for mere folkelighed i militæret ved hærlovens gennemførelse 1867 og deltog i forarbejdet til en række love vedr. kirke- og skoleforhold; tilsluttede sig Det nationale Venstre 1870; var hovedmanden da venstregrupperne s. å. sluttede sig sammen til Det forenede Venstre, der imod godsejerne og de nationalliberale krævede gennemførelsen af folketingsparlamentarismen; medforfatter af Venstres reformprogram 1872; foretog agitationsrejser over hele landet og holdt tusinder af folketaler om reformkravene, de parlamentariske krav og forståelsen af den almindelige valgrets betydning; finanslovsordfører 1872-78; trådte ud af partiet efter finanslovs konflikten 1877-78 og dannede 1878 en særlig gruppe »Folketingets Venstre« med tilknytning til Viggo Hørups radikale fløj; folketingets formand 1883-87; dannede 1884 s. m. Frede Bojsen et nyt parti Det danske Venstre, formand for dette til 1886; i årene efter 1881 leder af oppositionens »visnepolitik« over for ministeriet Estrups lovforslag; organiserede modstanden og store protestmøder efter udstedelsen af den provisoriske finanslov 1885, der indeholdt bevillinger, som folketinget havde modsat sig; blev ved en retssag efter et møde i Holstebro 1885 idømt 6 mdrs fængsel ved højesteretsdom jan. 1886; fra 1887 leder af »den bergske gruppe«, begyndelsen til Venstre-Reformpartiet.

Lagde grunden til De Bergske Blade ved stiftelsen 1871 af Kolding Folkeblad og 1874 af Frederiksborg Amts Dagblad (senere Frederiksborg Amts Avis); medopretter 1873 af Venstres hovedstadsorgan Morgenbladet; økonomisk og politisk leder af dette til 1887, i årene 1881-84 med Viggo Hørup og Edvard Brandes som politiske medredaktører, fra 1884 med Frede Bojsen som medudgiver; oprettede i 1880'erne endv. Viborg Stifts Folkeblad, Thisted Amts Tidende, Holbæk Amts Dagblad, Herning Dagblad, Ringkøbing Amts Dagblad og Holstebro Dagblad; stiftede Venstrebladet i Kbhvn. 1887.

Berg Claus

Billedskærer; død ca. 1535; gift m. Margaretha f. Grott.

Født i Tyskland; elev af billedskæreren Veit Stoss; kom til Danmark ca. 1504, formentlig på kong Hans' dronning Christines foranledning, og bosatte sig i Odense.

Hovedværker: kong Hans' gravsten og altertavlen i Skt. Knuds kirke, Odense; altertavle i Vor Frue kirke, Århus; biskop Ivar Munks gravsten i Ribe. Fl. altertavler menes at være udført på hans værksted, det største i Nordeuropa i katolicismens sidste årtier, således altertavlerne

i Sanderum, Vindinge på Fyn, Bregninge på Ærø, og i Tirstrup ved Æbeltoft. Endv. krucifikset i Sorø kirke samt en del arbejder i Sydtyskland.

Berger Christian Johann

Læge; f. 14.8.1724 i Wien, død 2.4.1789; søn af hushovmester hos den danske gesandt i Wien Henrik Berger og hustru Elisabeth Marie f. Buschen; gift 3.12.1760 m. Laurentia, døbt 3.8.1740 i Kbhvn., død 1764, datter af professor, højesteretsassessor Christian Thestrup og hustru Karen f. Fogh.

Opdraget i Tyskland; kom til Kbhvn. 1741, studerede hos kirurgerne H. F. Wohler og Simon Crüger; studerede, fortrinnsvis fødselshjælp, hos Fried i Strasbourg 1743-46; afsluttede studierne i Kbhvn. med anatomisk eks. 1748, kirurgisk 1750; læge ved Vartov 1750, ved Opfostringshuset 1755; professor i anatomi ved Kunstakademiet 1758; assessor i jordemoderkommissionen og stadsakkuchør 1759; dr. med. (afhandl. om den normale fødsels mekanisme) 1759; medl. af collegium medicum 1760; professor i medicin og fødselshjælp ved Kbhvns universitet samt leder af Fødselstiftelsen 1761, og udvirkede s. å. at stiftelsen blev skænket til det medicinske fakultet som skole i fødselshjælp; kgl. livlæge 1770 samt meddirektør for Opfostringshuset og Frederiks hospital; samarbejdede med Struensee om vidtrækkende universitets- og medicinalreformer; arresteret ved Struensees fald som formentlig delagtig i hensynsløse regeringshandling; erklæret fri for tiltale 1772, men beordret til at tage ophold i Alborg; praktiserede der til 1774; professor i medicin, kirurgi og fødselsvidenskab ved universitetet i Kiel 1774-79.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1769; æresmedlem af Kunstakademiet s. å.

Grundlægger af den obstetriciske videnskab i Danmark og indførte brugen af Smellie's fødselstang; beskrev i sit banebrydende vidensk. arbejde den naturlige fødselsmekanisme ved fostrets issestilling.

v. Berger J. C. J.

Læge; f. 8.12.1723 i Celle, død 16.3.1791; søn af hannoveransk livmedicus Johann Samuel v. Berger og hustru Juliane Clara f. v. Speyer-

mann; gift 21.9.1751 m. Sara Margrethe, f. ca. 1722, død 1780, datter af hannoveransk hof- og lensråd G. W. v. Ramdohr og hustru Helene Louise f. Cramer.

Dr. med. (Göttingen) 1745; indkaldt af J. H. E. Bernstorff til Danmark 1751; hofmedicus 1752; etatsråd 1768; kgl. livlæge 1774; konferensråd 1776.

Indførte koppeindpodning (med menneskekopper) i Danmark 1755. Medvirkede ved oprettelsen af Botanisk have, Frederiks hospital, Koppeindpodningsanstalten og Kirurgisk akademi; medarbejder ved Farmakopeen af 1772.

Berggreen A. P.

Komponist, sanginspektør, musikforfatter og -udgiver; f. 2.3.1801 i Kbhvn., død 8.11.1880; søn af kammager C. P. Berggreen og hustru Dorothea f. Lyng; gift 7.3.1828 m. Dorothea Frederikke, f. 9.12.1803 i Kbhvn., død 1889, datter af guldmedemester Gottfred Wettergreen og hustru Charlotte Frederikke f. Germansen.

Begyndte tidligt at komponere (første trykte romance forelå 1817); student (Frederiksborg) 1819; studerede jura nogle år, men helligede sig fra 1824 musikken og komposition, tilskyndet af Weyse; gav de første år undervisning i musik og havde privatelever i musikteori, bl. a. Peter Heise og Niels W. Gade; sanglærer ved Kbhvnske skoler, bl. a. Metropolitanskolen (1843); udgiver af tidsskrifterne Musikalsk Tidende (1836) og Hejmdal (1845); organist ved Trinitatis kirke fra 1838; stiftede 1843 Danmarks første folkelige sangforening, Håndværkersangforeningen, dennes dirigent til 1853; sanginspektør for hele landet fra 1859.

Hovedværket, der er europæisk berømt: Folkesange og melodier, fædrelandske og fremmede I-XI (fra 1842, 3. udg. 1869). Har desuden udgivet bl. a.: Sange til skolebrug (14 hæfter, 1834-76); Melodier til salmebog for kirke- og husandagt (1853), tillæg til denne (1873); Danske hus- og selskabssange fra tidligere tid (1871); Ældre sangmusik af forskellige komponister (1875); biografi af Weyse (1876).

Har komponeret festmusik og en række kantater til akademiske højtideligheder, bl. a. sangen Kong Christian lægger ned sit sværd (til Regensens 200 års jubilæum); sange for blandet kor; mandssange; romancer og sange til tyske (Goethe) og nordiske tekster (bl. a. Runeberg og Oehlenschläger); musik til fl. operaer m. tekst af Oehlenschläger, bl. a. Billedet og busten (Det kgl. Teater, 1832); kirkemusik; salmemelodier, f. eks. Lyksalig, lyksalig, Lær mig, o skov, Krist stod op af døde, Den yndigste rose er funden.

Titulær professor 1858; æresdoktor ved Kbhvns universitet 1878.

Bergh Rudolph

Læge, zoolog; f. 15.10.1824 i Kbhvn., død 20.6.1909; søn af overlæge i hæren Ludvig A Berg og hustru Anna Sophie Kirstine f. Pedersen; gift 16.10.1858 m. Ane Elisabeth Frederikke, f. 8.12.1834 i Kbhvn., død 1919, datter af kapelmusikus Hans Sophus Simonsen og hustru Catharina Elisabeth f. Ryssländer.

Student (v. Westenske institut) 1842; studerede medicin og underviste i zoologi; med. eks. 1849; lægepraksis i Kbhvn.; reservekirurg ved Almindelig hospital 1853-55 og reservelæge ved afd. for syfilis og hudsygdomme 1859-61; till. kolerælæge u. epidemien 1853; dr. med. 1860; overlæge ved Almindelig hospital 1863-85; studerede prostitutionsspørgsmålet på talrige rejser i udlandet; initiativtager til opførelsen og planlægger af Vestre hospital, åbnet dec. 1885 (fra 1910 Rudolph Berghs hospital), hospitalets overlæge 1885-1903.

Medl. af talrige vidensk. selskaber i udlandet. Har skrevet: Bidrag til kundskab om gonorrhoe hos mandfolk (disp., 1860) samt talrige afhandlinger i inden- og udenlandske tidsskrifter, navnlig i Hospitalstidende; medredaktør af dette 1859-65 og af Archiv für Dermatologie und Syphilis fra 1869. - Har som zoolog navnlig beskæftiget sig med gastropoderne, spec. de

nøgne, gællebærende snegle, og inden for dette område publiceret en række afhandlinger, bl. a.: Bidrag til en monografi af marseniaderne (1853), Bidrag til en monografi af pleurophyllidierne (1866) og Bidrag til en monografi af phyllidierne (1869) samt Malacologiske Untersuchungen (1870-1908). Bearbejdede indsamlinger fra vidensk. togter og har bl. a. publiceret beretninger fra den engelske Challenger-ekspedition og fra den danske Ingolf-ekspedition.

Titulær professor 1881.

Bergstedt Harald

Forfatter; f. 10.8.1877 i Køge, død 21.7.1965; søn af kordegn H J Petersen og hustru Maria Dorothea f. Bergstedt; gift 1. gang 12.8.1909 m. Christiane, f. 21.5.1876 i Skagen, død 1919, datter af fisker Andreas Iversen og hustru Caroline f. Bagh; 2. gang 7.11.1919 m. Helga, f. 7.11.1900 på Læsø, datter af murer Henrik Hansen og hustru Ingeborg f. Jensen.

Student (Roskilde) 1896; cand. phil. 1897; begyndte derefter på forsk. studier og drev journalistik; lærer i Skanderborg, i Skagen 1907-14; leder af Vendsyssel Venstreblads lokalkontor i Søby 1915-19; rejste derefter i hele landet som oplæser, folketaler og afholdsagitator; medarbejder ved Social-Demokraten i Kbhvn. 1927-42, ved det nationalsocialistiske blad Fædrelandet 1942-45. 1946 idømt 2 års fængsel for bi-standydelse til den tyske besættelsesmagt gennem sine artikler i Fædrelandet.

Stifter af sangkoret og lystspiltruppen Sabroes Minde (fra 1942 Københavns folkekor); medstifter af Socialdemokratisk Afholdssamfund.

Har bl. a. skrevet: Sange fra provinsen (4 samlinger 1913-21 og senere; samlet udg. 1949); Hans og Else (1916); Alexandersen (1918); Brederes vinger (1919); Jørgensfesten (1919); To roser (1925); Galskabens land (s. m. Larsen Ledet, 1925); Under klokkeårnet (1926); Sang for alle vinde (1927); Berlinerreisen (1928); Sange fra Babel (1929); Dommedags natten (1931); Børnesange (1932); Solkarrusellen (1938); Et liv i folket. En uheldbereglig socialists erindringer (1944); Sange fra gitteret I (1948) og II: Feberen falder (1954); Tolv breve (1953); endv. fl. skuespil, bl. a. Den blå vase (1923, Det kgl. Teater 1926) og en lang række skuespil for amatørscener samt hørespil; fl. korværker (s. m. komponisten Jørgen Nielsen), bl. a. kantaten Ungdomsfesten (til Borgerlig Konfirmation, 1938).

Bergsøe A. F.

Statistiker; f. 7.1.1806 i Kbhvn., død 16.1.1854; søn af læge Johannes Bergsøe og hustru Ellen f. Monrad; gift 24.12.1841 m. Christiane Marie, f. 18.11.1815 i Kbhvn., død 1891, datter af universitetsbogtrykker, oberstløjtnant Andreas Seidelin og hustru Marie Elisabeth f. Clausen.

Student (Metropolitanskolen) 1825; cand. jur. 1829; volontør i rentekammeret 1830; kopist i landsoverrettens justitskontor 1832; studerede samtidig statsøkonomi; offentlig støtte til økonomiske og statistiske studier i udlandet 1837-40; privatdocent i statsøkonomi ved Kbhvns universitet 1840-45; lektor smdsts 1845, professor 1848; till. assistent ved kommissionen for det statistiske tabelværk 1845 og chef for det statistiske bureau 1850.

Medl. af landstinget 1853 (Kbhvns 9. kreds).

Har bl. a. skrevet: afhandl. om grev C D F Reventlows virksomhed (tildelt Videnskabernes Selskabs pris 1836; udgivet som bog i to bd. 1837); Motiveret udkast til en kreditforening for danske grundbesiddere (1839) (der fik betydning for den senere udformning af kreditforeningsinstitutionen i Danmark); Om laugsvæsen og næringsfrihed (1840); Den danske forst- og jagtlovgivning (1842); Den danske stats statistik I-IV (1844-53). Redigerede, som chef for statistisk bureau: Statistisk tabelværk, ny række, I-VII (1850-53) og Meddelelser fra bureauet, 1. samling (1852).

Bergsøe Paul

Civilingeniør; f. 22.12.1872 i Kbhvn., død 29.12.1963; søn af forfatteren Vilhelm Bergsøe (se denne); gift 1. gang 29.8.1901 m. Margrethe Agnes, f. 24.8.1880 i Præstø, død 1933, datter af herredsfoged Gustav Hansen og hustru Agnes f. Mogensen; 2. gang 16.11.1941 m. operasangerinde Lise B., f. 21.1. i Kbhvn., datter af journalist, politiker A C Meyer (se denne).

Cand. polyt. 1899; opfandt en metode til afftning af blikaffald 1900, anvendt af A/S Dansk elektrokemisk Fabrik, stiftet 1902; overtog 1905 dette selskab, der u. firmanavn Paul Bergsøe fortsattes som metallurgisk fabrik, der fremstillede hvidtmetall, loddetin og senere metaller til de grafiske fag, fra 1935 u. firmanavnet Paul Bergsøe og Søn; trak sig tilbage 1935 og virkede derefter som forfatter og radioforedragsholder.

Medl. af bestyrelsen for Dansk Ingeniørforening 1917–26 (næstformand 1923–26) og A/S Dansk Galoche- og Gummifabrik fra 1925 (næstformand fra 1931); medl. af Akademiet for de tekniske Videnskaber 1937 og akademirådet 1940–42.

Dr. techn. h. c. 1940; modtaget H C Ørsted-medaljen 1959; æresmedlem af Selskabet for Metalforskning.

Har skrevet: to arbejder om de præcolumbianske indianeres fremstilling og bearbejdning af platin, guld og kobber (Ingeniørvidenskabelige Skrifter 1937 og 1938); endv.: Where did the Eskimo get their Copper? (Ethnographical Studies, 1941); Stjernens skygge (roman 1932); Ti radioforedrag (1935); Fra Amerika til Mølleåen (1936); Fra himmelens stjerner – til menneskets bomber (1938); Måleligt – men ufatteligt (1939); Naturen og – mennesket (1940); Lys og – mørke (1941); Kæmpekanonen og månen (1942); Kemi på en anden måde (1942), omarbejdet udg., 7. oplag 1963, oversat til fl. sprog; De tre vinduer. Erindringer og tidbilleder (1945); Vejen til atombomben (1946); Borger i universet (1948); Den virkelige Hamlet og Shakespeare (1949); Udvalgte arbejder (1952); Fra Bülowvej til Glostrup (s. m. Svend Bergsøe, 1952); Collecting Tin and Pewter (1958); Verdensrummet og vi (1959), 6. oplag s. å., oversat til fl. sprog; redaktør af Vor Viden 1949–51; redaktør (s. m. Michael Schrøder) af radioens Teknisk Magasin fra 1949 og forfatter af fl. radio-features.

Tildelt medaljen Ingenio et arti 1955.

Bergsøe Vilhelm

Forfatter, zoolog; f. 8.2.1835 i Kbhvn., død 26.6.1911; søn af administrator ved Den kgl. Porcelainsfabrik C V Bergsøe og hustru Sophie f. Bech; gift 14.2.1872 m. Margrethe, f. 9.12.1844 i Stubbekøbing, død 1922, datter af kommandør P H C Smidth og hustru Nicoline f. Benzon.

Student (Borgerdydskolen på Chrsthvn) 1854; magister i entomologi 1860; dr. phil. (Sværdfiskens snyltedyr) 1864. Måtte p. g. a. en øjensygdom opgive videre studier; havde u. en rekreatjonsrejse 1861–63 til Italien fået inspiration til det forfatterskab, der nu indledtes.

Hovedværker: Fra Piazza del Popolo, livsbillede samlet i Rom (1867, oversat til svensk

og tysk); Fra den gamle fabrik (1869); I Sabierbjergene (1871); Bruden fra Rørvig (1872); Gjengangerfortællinger (1872); Italienske noveller (1874); Falskmøntneren (1900); Nemesis (1911). Endv. oplysende illustrerede værker: Rom under Pius den niende (1877); Fra mark og skov I–II (1881); Danske medailler og jetons fra 1789–1891 (1893), samt erindringsbøgerne: De forbrede drenge (1898), Krigen og kole-

raen (1900), Studenterleben og studieliv (1903), Under palmer og pinier (1905), Eventyr i udlandet (1905), Henrik Ibsen på Ischia og Fra Piazza del Popolo (1907). Poetiske skrifter I–VII (1905–07); Romaner og fortællinger I–VI (1913–14).

Som populærvidensk. skribent: Oldenborrens naturhistorie (1862), et senere lille skrift om midlerne til at indskrænke dette insekts skadelige optræden resulterede i omfattende foranstaltninger fra statens side; et arbejde over den italienske tarantel og tarantismens historie i middelalderen (1865); en monografi over Danmarks tusindben (s. m. F Meinert, 1866).

Bering Vitus

Søfarer; f. sommeren 1681 i Horsens, død 19.12.1741; søn af visiterer Jonas Svendsen (Halmstad) og hustru Anne f. Bering; gift m. Anna Matvejvna.

Deltog som ganske ung i fl. langfarter, bl.a. til Indien; underløjtn. i den russiske marine 1703; deltog i den store nordiske krig (1700–21); kaptajn af 4. rang 1715, af 1. rang 1724; s.å. af tsar Peter den Store udnævnt til leder af den første kamchatkiske ekspedition, som skulle

undersøge om der fandtes landforbindelse mellem Asien og Nordamerika nord om Stillehavet; førte ekspeditionen, der startede 1725, dels ad flodvejene dels over land fra Sibirien til Okhotsk ved Stillehavet, videre til Kamchatka flodens munding; sejlede der fra 13 juli 1728 på skibet Gavril nord på gennem strædet (der senere fik navnet Beringstrædet) til Ishavet og tilbage til Kamchatka floden; opdagede u. denne 1. sørejse en ø som opkaldtes efter St. Laurentius (nuv. St. Lawrence Island), kortlagde den asiatiske kyst, fastslog at der eksisterede en nordøstpassage og at Asien ikke var landfast med Nordamerika; vendte tilbage til St. Petersburg 1730; planlagde derefter den store nordiske ekspedition, der skulle omfatte en fuldstændig kortlægning af kysten fra Arkhangelsk til Japan og Mexico og en geografisk-historisk undersøgelse af hele Nordasien; overleder af ekspeditionen der startede 1733, besejlede 1735 den sibiriske ishavskyst, overvintrede 1740–41 på Kamchatkas østkyst og grundlagde halvøens nuv. hovedstad Petropavlovsk; observerede sommeren 1741 en af Nordamerikas højeste bjergtoppe og opkaldte den efter St. Elias; måtte 5. nov. 1741 efter måneders hård sejlads og sygdom ombord lande sit skib St. Petr på en ubeboet ø (nuv. Berings Ø); døde her af skørbug. Skænkede et legat til fattige i Horsens.

Berling Carl

Bogtrykker og avisudgiver, hofembedsmand; f. 30.8.1812 i Kbhvn., død 30.3.1871; søn af bogtrykker Carl Chr. Berling og hustru Sophie Hedevig f. Glasing; gift 18.10.1854 m. Polly, f. 14.2.1825 på Leegårdsløst, Skanderup sogn, død 1895, datter af toldinspektør, krigsråd Carl Er-

hardt Haderup og hustru Juliane Christine f. Holck.

Uddannet som bogtrykker i familiefirmaet, der bl. a. udgav den privilegerede avis, Den Berlingske Tidende; overtog bogtrykkeriet 1836; anskaffede efter en rejse til Tyskland, Frankrig og England 1837 nyt materiel, fik bevilling til at anlægge et skriftstøberi og 1838 eneret på kongretryk (en ny engelsk farvetrykteknik); oprettede endv. stereotyperingsanstalt og litografisk etablisement; trak sig mere og mere ud af trykkeriets ledelse efter sin tiltræden som embedsmand ved kong Frederik 7.s hof 1848; var ungdomsven af kongen fra dennes tid som prins

i Fredericia, og den der knyttede forbindelsen mellem dav. kronprins Frederik og Louise Rasmussen (senere grevinde Danner); kongens privatsekr. og generalkasserer for civilisten 1848; rejsemarskal 1851 og generalintendant 1857; trådte i nær forbindelse med partiet Bondevennerne, der som det eneste parti havde billigt kongens ægteskab med grevinde Danner; skaffede sig mange fjender i regerings- og hofkredse ved at støtte grevinden i hendes frisisinde, bondevenlige politik; havde formentlig en ikke ringe del i ministeriet Ørstedes fald 1854 og i dannelsen af ministeriet Rotwitt 1859; nedlagde s. å. sine aktive hofstillinger og rejste til udlandet. Etatsråd 1848; kammerherre 1849.

Berling E. H.

Bogtrykker og avisudgiver; f. 22.3.1708 i Mecklenburg el. Lauenburg, død 16.10.1750; søn af ridende førster Melchior Christian Berling og hustru Catharina f. Henni(n)gs; gift 21.12.1732 m. Cecilie Christine, f. 1713 i Kbhvn., død 1750, datter af bogtrykker J M Godiche og hustru Marie Cathrine f. Meyer.

Lærte typografi i Pfeiffers trykkeri i Lauenburg; arbejdede derefter i Hamburg; svend hos bogtrykker J. J. Høpfner i Kbhvn. 1731; selvstændig virksomhed i St. Kannikestræde 1733; kgl. hofbogtrykker 1747; overtog eneretten til udgivelse af aviser 1748; fortsatte Wielands »Extraordinaire Relationer« med »Kjøbenhavn-ske Danske Post-Tidender« (1749) (forløberen for Berlingske Tidende); virksomhed som bogforlægger, bl. a. Hübners Geografi og nogle af Holbergs skrifter. Har bl. a. trykt Thurahs »Den danske Vitruvius« og sammes »Hafnia hodierna«.

Bernhard Carl,

se de Saint-Aubain A.

Bernstorff Andreas Peter

Statsmand; f. 28.8.1735 i Hannover, død 21.6.1797; søn af godsejer, krigs-, land- og statsråd Andreas Gottlieb Bernstorff og hustru Dorothea Wilhelmine f. v. Weitersheim; gift 1. gang 3.12.1762 m. Henriette Frederikke, døbt 12.1.1747 i Hamburg, død 1782, datter af overhof- og jægermester, rigsgreve Christian Günther Stolberg og hustru Christiane Charlotte f. Castell-Remlingen; 2. gang 8.8.1783 m. Augusta Louise, f. 7.1.1753 i Bramsted, død 1835, søster til 1. hustru.

Fik en omfattende uddannelse på tyske universiteter og på rejser i udlandet; trådte i dansk statstjeneste 1758, først i tyske kancelli u. onklen J H E Bernstorff; varetog fra 1760 indtil onklen blev afskediget fra sine stillinger 1770 vigtige poster i indenrigsstyret, bl. a. i økonomi- og kommercekollegiet og som deputeret for finanserne; fik afsked med ventepenge 1770 og forlod Danmark; efter Struensees fald kaldt tilbage til Kbhvn. 1772 og indtrådte som deputeret i finanskollegiet; førstedeputeret i Fonden ad usus publicos samt i rentekammeret og i

økonomi- og kommercekollegiet 1773; senere s. å. chef for det udenrigske departement og direktør i tyske kancelli; efter den endelige afslutning 1773 af den gottorpske mageskiftekontrakt med Rusland, var en af de følgende års opgaver at bevare den territoriale orden i Norden; sluttede alliancetraktaten mellem Danmark og Rusland, særlig rettet mod Sverige; et godt handelsforhold til England skulle opretholdes og Danmarks neutralitet bevares u. de europæiske konflikter og den nordamerikanske frihedskrig; opstillede 1778 principper for neutrale skibes frihed og blokades effektivitet, der blev banebrydende i international søret; kom i afgørende modsætningsforhold – i udenrigs- og specielt indenrigspolitiske spørgsmål – til enkedronning Juliane Marie og stats- og gehejmekabinetsekretær Ove Høegh-Guldberg, der krævede adgang til gennem kabinetsordrer at træffe afgørelser i vigtige regeringsanliggender; afskediget fra sine stillinger 1780; tog derefter ophold på sine godser i Holsten og Mecklenburg. Efter regeringsforandringen 1784 kaldt tilbage til Kbhvn. til sine tidligere stillinger; formåede endnu en gang, delvis i forbund med Sverige, at bevare Danmarks neutralitet u. de franske revolutionskrige; støttede en begyndende nordisk fællesfølelse og lagde ved konventionen af 1794 grunden til en handelspolitisk samvirken.

Gav sin støtte til stavnsbåndsløsningen (lov af 1788); ophævede, i nært samarbejde med bl. a. Ernst Schimmelmann og Chr. Ditlev Reventlow, livegenskabet i hertugdømmerne.

Præsident for Videnskaberens Selskab 1788.

Kammerherre 1760; gehejmeråd 1769. Blå ridder 1776.

Bernstorff Johan Hartvig Ernst

Greve, udenrigsminister; f. 13.5.1712 i Hannover, død 18.2.1772; søn af hannoveransk kammerherre, rigsfriherre J E Bernstorff til Gartow m. m. og hustru Charlotte Sophie f. Bernstorff; gift 27.12.1751 m. Charitas Emilie, f. 3.3.1733, død 1820, datter af gehejmeråd Friederich v. Buchwald og hustru Henrikke Emilie f. v. Holstein.

Studerede jura og historie i Tübingen 1727–29; studierejser i Europa til 1731; volontør i tyske kancelli i Kbhvn. 1732; ekstraord. gesandt i Dresden 1733; gesandt ved forbundsdagen i Regensburg 1737, hos kejser Karl 7. i Frankfurt 1742, i Paris 1744; bidrog bl. a. ved

fornyelsen af forbundstraktaten mellem Danmark og Frankrig april 1746; kaldt til Kbhvn. 1750; medl. af statsrådet og leder af udenrigsstyrelsen (udenrigsminister) som chef for tyske kancelli 1751–70; formåede at holde landet uden for Syvårskrigen 1756–63, sluttede neutralitetsforbund med Sverige 1756 og arbejdede på en genforening af de gottorpske dele af Holsten med Danmark; sluttede i 1765 den forbundsftale med Rusland, der resulterede i den endelige løsning af det gottorpske spørgsmål ved mageskifte af den hertugelige del af

Holsten med Oldenburg 1767; deputeret i general-landøkonomi- og kommercekollegiet 1752–67; afsluttede handelstraktater med fl. Middelhavslande; direktør for Øresunds toldkammer 1756; præs for Opfostringshuset 1753 og for de Fattiges Væsen; patron for Skt. Petri og Frederiks tyske kirke 1763; fulgte Chr. 7. på udenlandsrejsen 1768–69; afskediget af Struensee 1770; opholdt sig derefter dels på hustruens slægtsgods Borstel i Holsten dels i Hamburg.

Medvirkede ved oprettelsen bl. a. af Frederiks hospital, Almindeligt hospital og Landhus-holdningsselskabet.

Opførte et fornemt indrettet palæ i Bredgade (arkitekt G Rosenberg efter udkast af N Eigtved), nu ejet af forsikringsselskabet Baltica; lod 1759 den franske arkitekt N-H Jardin opføre Bernstorff slot og anlægge slottets store have; fik i tilslutning til Bernstorff slot overdraget bondebyerne Gentofte, Ordrup og Vangede 1764; gennemførte her en række forbedringer for fæstebønderne ved afløsning af hoveri og fæsteforhold og jordernes udskiftning; blev således foregangsmand for de senere store landboreformer.

Etatsråd 1735; kammerherre 1736; gehejmeråd 1749; blå ridder 1752; greve 1767.

Berntsen Arent

Økonomisk-statistisk forfatter; f. 12.5.1610 i Bergen, død 29.12.1680; søn af kyper Bernt Andersen og hustru Maren Jensdatter; gift 1. gang 1639 m. Karen Arentsdatter, død 1652; 2. gang 1653 m. Mette Lavridsdatter, død 1696.

Skriver hos Axel Juul til Volstrup og dennes svigerfader kansler Chr. Friis til Kragerup; foged på Varberg slot i Halland 1637; fik kgl. bevilling på anlæg af et teglværk ved Varberg

1640, bl. a. med leverance af sten til slottet; forlod Halland u. Svenskekrigen 1643–45; slog sig ned i Kbhvn. 1644; havde store indtægter på krigsproviantering og ydede Chr. 4. lån til krigsførelsen; rådstueskriver i Kbhvn. 1647; anlagde med kgl. bevilling et teglværk i Brønshøj 1650; opkøbte s. å. byggegrunde i Adelgade- og Borgergade-kvarteret og opførte her en række huse; rådmand i Kbhvn. 1670.

Har udgivet: Danmarks og Norges frugtbar herlighed (1656), et af de vigtigste statistisk-økonomiske kildeskrifter vedr. tidens landbrugsforhold, skattevæsen, mønt, mål og vægt.

Berntsen Klaus

Politiker, skolemand; f. 12.6.1844 i Eskildstrup, Svendborg amt, død 27.3.1927; søn af gårdejer Espen Berntsen og hustru Christiane Christensdatter; gift 1. gang 31.7.1869 m. Abelone, f. 31.7.1847 i Lørup, Ryslinge sogn, død 1872, datter af gårdejer Peder Pedersen og hustru Ane Marie Clausdatter; 2. gang 8.8.1881 m. Anny, f. 11.10.1864 i Kbhvn., død 1902, datter af grosserer O C Thomsen og hustru Anny f. Thomsen.

Elev på Sødunge og Hindsholm højskoler (hos J L N Schjørring og Christen Kold); overtog 1862 efter anmodning af Christen Kold ledelsen af en friskole i Højby og var her forstander til 1882; aktiv som politiker for Venstre fra 1869 og var bl. a. medvirkende til at de fleste fynske valgkredse erobredes af Venstre; højskoleforstander i Særslev ved Bogense 1881–89; kontorchef i Østifternes Brandforsikring for mindre Landbygninger i Kbhvn. 1889–1908 og direktør i Østifternes Kreditforening for Husmænd 1897–

1908; 1. viceformand i folketinget 1908 og fra 1924; indenrigsminister i ministerierne Neergaard og Holstein 1908–09; konsejlspræsident og forsvarsminister 1910–13; forelagde 1912 forslag til grundlovsændring og fik som formand i fællesudvalget 1914 stor indflydelse på grundloven af 5.6.1915; forsvarsminister i det andet ministerium Neergaard fra 1920, minister uden portefølje 1922–24.

Formand for Højby sogneråd 1869–75, for Særslev sogneråd 1886–1904; folketingsmand for Bogense 1873–84, for Assens 1886–1926; medl. af Odense amtsråd 1881–87 og 1898–1908.

Medstifter af Fyns Tidende 1872 og i fl. år formand for bestyrelsen; 1887 stifter og indtil 1911 udgiver af Assens Amtsavis; formand for Odense Amts Skytteforening fra 1884, for Odense Amts Sognerådsforening 1892–1920, for Foreningen Dannevirke fra 1909, for De danske Skytteforeninger 1910–22, for De samvirkende Sognerådsforeninger fra 1915. Endv. medl. af fl. ministerielle kommissioner og råd; var en af hovedmændene bag det store politiske forlig på rigsdagen 1894.

Har skrevet: Folkeeventyr for skolen og hjemmet I–II (1873–83, ny udg. 1916–18); Erindringer I–III (1921–25); Blade i mindekransen om Christen Kold; 1870 og 1913.

Bertram-Larsen J.

Tårnurfabrikant; f. 4.9.1854 i Køge, død 16.4.1935; søn af tårnurfabrikant Johannes Bertram Larsen og hustru Juliane f. Thygesen; gift 4.9.1880 m. Anna, f. 7.4.1859 i Assens, datter af

snedkermester Carl Gormsen og hustru Severine (Semine) f. Holm.

Uddannet hos faderen; urmagersvend 1872; studierejser i udlandet bl. a. med støtte af brygger J C Jacobsen; overtog 1880 forretningen, grundlagt af bedstefaderen 1827, og flyttede til Kbhvn.

Har bl. a. udført klokkespillet til Frederiksborg slotskirke og tårnurene til Århus domkirke, Sct. Knuds kirke i Odense, domkirken i Kbhvn., Jesuskirken i Valby og til fl. kirker og slotte; gjort gamle værker funktionsdygtige, bl. a. Isaak Habrechts astronomiske ur på Rosenborg, urværket i Vor Frelses kirke på Christianshavn, klokkespillet på Ledreborg, Per Døver og Kirsten Kimer i Roskilde domkirke og Lund domkirkes middelalderlige kunster.

Medstifter af Den danske Urmagerskole 1888 og medl. af bestyrelsen i 34 år.

Modtaget 1. kl. medaljer og diplomer bl. a. i Kbhvn. 1888 og i Chicago 1893; æresmedlem af Sveriges Urmakere Förbund 1930.

Biehl Charlotta Dorothea

Forfatterinde; f. 2.6.1731 i Kbhvn., død 17.5.1788; datter af sekretær ved Akademiet Christian Æmilius Biehl og hustru Sophie Hedeveg f. Brør.

Medarrangør i 1760 af de første private teaterforestillinger i Kbhvn. og begyndte 1762 at

oversatte skuespil og operatekster til Det kgl. Teater.

Har for teatret skrevet en række komedier og lystspil, bl. a. Den kierlige mand (debut, 1764), Hårkløveren (1765), Den listige optrækkerske (1765), Den forelskede ven (1765), Den alt for lønlige bejler (1772), Den tavse pige (1783) og tragedien Euphemia (1775). En række breve, der skildrede samtidens historie, skrevet til og på opfordring af dav. garderløjtnant Johan Bülow, er udg. 1865 i Historisk Tidsskrift; i kommenteret uddrag ved Louis Bobé: Interiører fra Frederik 5.s hof, og Interiører fra Christian 7.s hof (2. udg. 1919). Litt. hovedværk blandt oversættelser: Cervantes' roman Don Quixote I–IV (1776–77).

Biilmann Petersen Gunnar

Arkitekt; f. 17.11.1897 på Frdbg., død 7.4.1968; søn af grosserer H C Petersen og hustru Marie f. Biilmann; gift 1. gang 27.5.1924 (ægteskabet opløst) m. Ingrid, f. 10.3.1899, datter af bogtrykker T T E Petersen og hustru Anna Margrethe f. Oehlerich; 2. gang 8.7.1942 (ægteskabet opløst) m. Grete, f. 8.2.1909 i Kbhvn., datter af billedhuggeren Einar Utzon-Frank (se denne).

På Akademiet 1915, afgang fra dekorations-skolen 1922; tegnede samtidig hos Anton Rosen og Knud V Engelhardt; tilsynsførende med Institut for metalarbejder 1924–26; forstander for Tegne- og kunstindustriskolen for kvinder 1924–29; leder af Den nye skole for tegning og håndværk 1930–32; lærer ved Akademiets grafiske skole 1925–46, ved billedhuggerens skolen 1928–46, professor i industriel formgivning 1951.

Har udført en lang række grafiske formgivningsarbejder (skrift, monogrammer, etiketter

Bille C. St. A.

Redaktør og politiker; f. 1.7.1828 i Nykøbing S., død 11.11.1898; søn af toldkontrollør H A Bille og hustru Karen f. Meisler; gift 8.6.1859 m. Louise, f. 10.7.1841 på Frisholt, Viborg amt, død 1926, datter af godsejer J G Ipsen og hustru Fanny f. Rée.

m. v.) og tegnet bl. a. plakater, bogbind, møbler, kirkelig kunst, spisebestik; endv. tilrettelæggelse af bøger bl. a. Johs. V Jensens »Ravna« (1932) med egne træsnit; har bygget villaer og fabrikken for Hellesens Enke og V Ludvigsen, Teglværksgade 27, Kbhvn. (s. m. Peter Christiansen, 1942); udført den arkitektoniske ramme om Jens Olsens verdensur på rådhuset i Kbhvn.

Har udstillet nogle gange på Charlottenborg, i Paris 1925 og på Kunstindustrimuseet 1939; repræsenteret på Kunstindustrimuseet.

Bille Anders

Rigsmarsk; f. 19.3.1600 på Rønnowsholm i Vendsyssel, død 10.11.1657; søn af Erik Jensen Bille til Rønnowsholm og hustru Mette Banner Andersdatter; gift 14.12.1628 m. Sophie, død 1667, datter af Jacob Eriksen Rosenkrantz til Arreskov og hustru Pernille f. Gyldenstjerne.

Gik som ung i udenl. krigstjeneste; løjtnant 1626 i hertug Bernhard af Weimars rytterregiment i Chr. 4.s hær i Tyskland, ritmester 1627; fik Rugårds len 1631; lensmand på Øsel 1634-42; rigsmarsk 1642, fik samtidig Vestervig len, der 1650 ombyttedes med Skanderborg. Indlagde sig store fortjenester u. Torstenssonkrigen 1643-44; rejste 1646 spørgsmålet om en ny hærordning, hvorved den nationale hær skulle forøges og befæstningsanlæg styrkes; den endelige ordning trådte først i kraft 1653; øverstbefalende over styrkerne i Holsten, da svenskekrigen brød ud 1657; ledede erobringen af stift Bremen, der dog senere måtte opgives; trak sig tilbage til Frederiksdal (Fredericia), blev hårdt såret, da svenskerne stormede fæstningen 24. okt. 1657 og døde et par uger efter som svenskernes fange.

Student (Sorø) 1846; cand. jur. 1853; overtog anonymt redaktionen af dagbladet Middagsposten 1851, der s. å. ændrede navn til Dagbladet; bladets ejer 1853; stod fra 1854 som navngiven redaktør; fratrådte redaktionen og afhændede bladet 1872; direktør for Det kbhvske Byggeselskab 1872-76; chargé d'affaires og generalkonsul i Washington 1880, ministerresident 1881-84; amtmænd i Holbæk fra 1886.

Medl. af folketinget (nationalliberal) valgt i Kbhvns 5. kreds 1861-80; medl. af finansudvalget og ordfører ved forelæggelsen af forsk. love, bl. a. hovedstadens nye politilov 1862; medl. af borgerrepræsentationen 1872-80.

Gennem sine politiske og journalistiske forbindelser i England, fra rejser og som korrespondent til Times, lykkedes det ham som Landhusholdningsselskabets udsending 1878 at hindre et engelsk forbud mod indførsel af levende kreaturer fra Danmark; for denne indsats belønnet med Landhusholdningsselskabets Collinske medalje.

Har bl. a. skrevet: Skizzer fra England (1856 og 1858); Breve fra London under verdensudstillingen (1862); Tyve års journalistik I-III (1873-77); Erindringer fra rejser i Italien I-II (1877-78); Det store Vesten (1883).

Kammerherre 1884.

Bille Steen

Søofficer; f. 5.12.1797 i Kbhvn., død 2.5.1883; søn af søofficer, gehejmestatsminister Steen Bille (se denne); gift 26.11.1829 m. Caroline Christiane Sophie Frederikke, f. 25.9.1808 i Kbhvn., død 1887, datter af generalløjtnant Frants Bülow og hustru Sophia Eleonora f. baronesse Selby.

Kadet 1809; premierløjtn. 1823; i fransk tjeneste 1820-21 og 1823-25; chef for dampskibet Kiel 1826, som kongeskib 1834 og 1837; næstkommanderende i fregatten Bellona på togt til Sydamerikas øst- og vestkyst 1840-41; førte

korvetten Galathea på jordomsejling 1845-47; kommandørkapt. 1848; eskadrechef i Nordsøen 1849, i Østersøen 1850; kommandør 1852; kontreadmiral s. å.; chef for søofficerskorpset 1856; viceadmiral 1864; s. å. udsendt i særlige missioner, bl. a. til Kina for at ratificere dansk-kinesisk handelstraktat; flådeinsp. 1866; afsked 1868. Medl. af folketinget (Nyboderkredsen) 1852-53; marineminister i ministeriet Bluhme 1852-53, i det Ørsted'ske ministerium 1853-54, i ministeriet Hall 1860-63.

Har skrevet: Det danske flag i Middelhavet (1840); Beretning om korvetten Galatheas rejse omkring jorden (1849-51); Min rejse til China (1865); Barndoms- og ungdomserindringer (i Fra alle lande, 1869 og 1870).

Bille Steen

Søofficer, gehejmestatsminister; f. 22.8.1751 i Assens, død 15.4.1833; søn af kontreadmiral Daniel Bille og hustru Johanne Sophie Amalie f. Stibolt; gift 6.12.1790 m. Frederikke Vilhelmine, f. 24.7.1770 i Kbhvn., død 1851, datter af generalaudtør Vilhelm Bornemann og hustru Talche f. Storm.

Kadet 1762; sekondløjtn. 1768; premierløjtn. 1773; tjeneste i Vestindien 1777-80; kaptajn-løjtn. 1781; orlov 1782-84 som fører af »Kjøbenhavn«, fragtet af Asiatisk Kompagni til Ostindien; kaptajn 1789; fregatchef 1790-96; havde kommandoen over en flådestyrke i Middelhavet 1797-1800 med opgaven, at beskytte danske handelsskibe mod kapere, og at afgøre stridigheder mellem Danmark og regenter i Mid-

delhavslændene, der stadig krævede større årlige afgifter for gennemsejling; tilvejebragte fred mellem Tripolis og Danmark efter sejren i slaget ved Tripolis 16. maj 1797 og afgjorde to år senere en konflikt mellem Danmark og Algier; kommandørkapt. 1797; deputeret i admiralitetskollegiet 1803; kommandør 1804; chef for Kbhvns søforsvar 1807; ledede kanonbådenes mange udfald mod englænderne u. Kbhvns belejring 1807; nægtede, da Kbhvn. overgav sig 7. sept., at godkende general Peymanns kapitulation; kontreadmiral 1809; var den bærende kraft ved flådens rekonstruktion efter krigen og Danmarks adskillelse fra Norge 1814; viceadmiral og 1. deputeret i admiralitetet 1825; admiral 1829.

Kammerherre 1797; gehejmestatsminister 1831.

Binck Jacob

Kunstner; f. ca. 1500 antagelig i Køln, død 1569; gift 1. gang før 1557; 2. gang 1561 m. Margrethe.

Opholdt sig i Danmark fra o. 1530'erne og arbejdede for kongehuset bl. a. som kobberstikker, medaljør og maler; udlånt til Gustaf Vasa

af Sverige 1541, til hertug Albrecht af Preussen 1543, trådte i dennes tjeneste 1547; kom fra 1548 et par gange tilbage til Danmark med orlov fra hertugen.

Har udført portrættik af Chr. 2. og hans dronning (efter Mabuse), af Chr. 3. 1535 (sølvplade på Rosenborg); en sølvmedalje fra 1541 med kongens portræt på forsiden og rigsvåbnet på bagsiden samt nogle guldskeuepenge; skåret stemplerne til Chr. 3.s segl fra 1538 og til det store majestætsegel (anvendt 1. gang 1546); tegnet til Chr. 3.s bibel (1550) kongens billede og det danske rigsvåben, begge udført i træsnit; samarbejdede 1550-51 med kongens bygmester Martin Bussert på udkastene til den holstenske fæstning Kremp; i Antwerpen 1552 for at tilse udførelsen af Fr. 1.s gravmæle i Cornelis Floris' værksted; udførte ca. s. å. to kobbermedaljer, forgyldte på forsiden, med hhv. Chr. 3.s og Fr. 1.s portræt. Malede miniaturebillede af hertuginde Dorothea af Preussen (Frederiksborg). En række portrætter tilskrives Binck uden sikkert bevis, bl. a. Johan Friis (1550), Anton Bryske (1554), Albrecht Gøye (1556) (alle Frederiksborg), endv. Sophie Rosenkrantz (1551) (Gaung).

Bindesbøll Gottlieb

Arkitekt; f. 5.9.1800 i Ledøje, død 14.7.1856; søn af sognepræst Jens Bindesbøll og hustru Karen Johanne f. Hornemann; gift 28.5.1845 m. Andrea Frederikke, f. 16.3.1819 i Jonstrup, død 1899, datter af seminarlærer Rasmus Andersen og hustru Dorothea f. Svanekjær.

Udlært som møllebygger 1817; på kunstakademiet 1817-20; fulgte H. C. Ørstedes forelæsninger i matematik og fysik, og var dennes ledsager på en rejse til Tyskland og Frankrig 1822; stiftede i Paris bekendtskab med den tyske arkitekt Franz Chr. Gau, hvis vejledning m. h. t. antik arkitektur fik stor betydning; fortsatte akademiuddannelsen efter hjemkomsten 1823; till. konduktør hos hofbygmester J. H. Koch 1824-33; studierejse til Italien og Grækenland 1834-38; blev under opholdet i Rom 1836-38 nært knyttet til Thorvaldsen; agréeret ved Akademiet 1839; fik s. å. godkendt sine tegninger til en museumsbygning i Kbhvn. for Thorvaldsens værker; kgl. bygningsinsp. for Holsten 1839-48, tiltrådte først stillingen 1847, da Thorvaldsens museum var færdigbygget (åbnet 18. sept. 1848); akademimedl. 1847; kgl. bygningsinsp. for Nørrejylland 1850, for Kbhvn. 1851; professor i bygningskunst ved Akademiet 1856.

Medl. af kommissionen vedr. Thorvaldsens museum 1839 og af kommissionen vedr. Universitetets bygning 1843.

Hovedværker: Thorvaldsens museum (1839-47); Klampenborg koncertsal, kursal, cottager m. m. (1844; nedrevet); Hobro kirke (1850-52); de gamle Lægeforeningsboliger på Østerbro (1854); Oringe sindssygehospital (1854-57, færdiggjort af N. S. Nebelung; senere udvidet); kongemindet Rytterknægten på Bornholm (1856); Landbohøjskolen (1856, færdiggjort efter B. S. død; senere udvidet); ting- og rådhus (Næstved, Stege, Thisted og Odense); endv. private villaer og mindre landsteder, skoler, kirker og gravmæler, bl. a. Rasmus Rasks gravmæle på Assistens kirkegård (1841) og krigergraven i Fredericia (1850-52). Har restaureret el. ombygget bl. a. Kronborg slotskirke (1838-43), Jyske asyl (statshospitalet ved Århus) (1850-51), Kbhvns universitets festsal (1856).

Modtog Akademiets store guldmed. 1833, C. F. Hansen-medaljen s. å.; m. fl. Titulær professor 1853.

Bindesbøll Thorvald

Arkitekt, kunsthåndværker; f. 21.7.1846 i Kbhvn., død 27.8.1908; søn af arkitekt Gottlieb Bindesbøll (se denne).

Præliminæreks. (Borgerdydsskolen på Chrsthv) 1862; elev på Akademiet 1861, afgang 1876; arbejdede till. med keramik fra begyndelsen af 1880'erne, en tid i samarbejde med malerne Theodor Philipsen, Aug. Jerndorff og brødrene Niels og Joakim Skovgaard, i 1890'erne med Svend Hammershøi; udførte en række keramiske arbejder i årene 1883-1904, fajancearbejder hos Kähler 1890 og 91, og o. 1905 en del modeller til lervarer for P. Ipsens Enke. Arbejdede s. m. Joakim Skovgaard, og var dennes rådgiver, ved udsmykningen af Viborg domkirke.

Udstillede 1. gang på Charlottenborg 1882; keramiske arbejder bl. a. på Nordisk udstilling i Kbhvn. 1888; på International bogudstilling i Paris 1894; separatudstilling i Kunstindustrimuseet 1898, 1909 og 1926; i Paris (møbler) 1900; Foreningen for Kunsthåndværks jubilæumsudstilling 1932, m. m.

Arbejder, bl. a.: hovedbygning på herregården Højlebjerg i Halland (1872-75); Bombebøssen på Christianshavn (1891); gymnastikhuset til Ueberup højskole (1898); portalen til den danske afd. på verdensudstillingen i Paris 1900; fiskepakhuse i Skagen (1905-07); dekorationer til Høsterkøb kirke (1907-08); skitser til monteringen og udsmykning af Skagen kirke (udført 1909-10); en række privatvillaer, monumenter, bl. a. mindestøtten på Kastelsvolden for slaget på Rheden (1901-02) og gravmæler; udkast til springvand, bl. a. Bjørnespringvandet og Dragespringvandet, m. m. Bogdekorationer, bl. a.: vignetter til Holger Drachmanns Troldtøj (1889-90); Carlsberg Bryggeriernes jubilæumsbog (1897); Danske folkeviser (1899 og 1904); endv. tegnet exlibris, plakater, etiketter (bl. a. til Carlsbergs pilsner), monogrammer, stempler til bogbind, bogbind for Fagskolen for Boghåndværk og til en lang række af tidens bedste bogbindere, bl. a. bindene til William Morris' bog Child Christopher (1896, udført af J. L. Flyge) samt komponerede shirtingsbind til Henrik Pontoppidans Lykkeper (1898-1904) og Amtskort over Danmark (1904). Udkast til glasmosaikkerne i Viborg domkirke, ornamentene i sideskibene og til de lysbærende engle ved højalteret, altærtæppet, m. m.; alter udført i keramik til Herning kirke (nu i sakristiet). Endv. tegnet broderi- og

tapetmønstre, udført tegninger til sølvarbejder samt til glas- og metalarbejder, og fra o. 1890 til møbler.

Er som Skønvirketidens bedste repræsentant rigt repræsenteret med keramik, sølv, møbler, bogkunst og tegninger på Kunstindustrimuseet.

Tildelt guldmed. i Paris 1900 for møbelkunst.

Bing Harald

Porcelænsfabrikant; f. 26.2.1848 i Kbhvn., død 3.6.1924; søn af fabrikkej J H Bing og hustru Henriette f. Simonsen; gift 12.5.1881 m. Harriet, f. 1.12.1863 i Kbhvn., død 1919, datter af grosserer Harry Levin og hustru Rosette f. Mannheimer.

Studerede kemi og fysik ved Polyteknisk læreanstalt 1863-65; overtog den tekn. ledelse af Bing & Grøndahls Porcelænsfabrik 1868, medindehaver af firmaet 1880, eneindehaver 1885, adm. direktør ved dets omdannelse til aktieselskab 1895. En række betydelige danske kunstnere knyttedes til porcelænsfabrikken, der u. Harald Bings ledelse udviklede sig til en kunstindustriel virksomhed.

Medvirkede ved Kunstindustrimuseets oprettelse 1890, skrev dets første program og var dets første kasserer og næstformand, bestyrelsens formand 1898-1908; medl. af Industriforeningens repræsentantskab 1889-1924, foreningens næstformand 1890, formand 1898-1905, æresmedlem 1913; medl. af Industrirådet fra dets oprettelse 1910; medl. af Kbhvns borgerrepræsentation 1896-1908. Formand for repræsentantskabet for Nordisk Livsforsikrings-Akts. af 1897 og for Tivolis bestyrelse; medl. af bestyrelsen for Kbhvns Telefon-Akts., af repræsentantskabet for Arbejderbanken og for Belønningsforeningen for Tyende; formand i bestyrelsen for A/S A M Hirschsprung & Sønner og A/S Porcelænsfabrikken Norden; formand for Sammenslutningen af Arbejdsgivere indenfor den kemiske Industri og fra 1910 medl. af bestyrelsen for Dansk Forening til Beskyttelse af industriel Ejendomsret.

Binzer L. J.

Officer; f. 13.2.1746 i Langenselbold, Hessen-Nassau, død 11.11.1811; søn af advokat C D Binzer og hustru Elisabeth f. von Curti; gift 12.5.1780 m. Margrethe, f. 7.2.1760 i Slesvig,

død 1839, datter af konferensråd, overretsråd M C Ericius og hustru Marie f. Ahlmann.

Studerede efter gymnasieuddannelse matematik og bygningskunst; kadet i Hanau 1764; i dansk tjeneste 1766 som overkonduktør i det nyoprettede ingeniør-geografkorps; premierløjtn. i artilleriet 1767; generalkvartermesterløjtn. hos prins Carl af Hessen ved dennes rejse til Norge 1772; kortlagde den norsk-svenske grænse ved Frederikshald og arbejdede ved Norges detailopmåling; deltog i forundersøgelserne til Ejderkanal-projektet 1774-76; kompagnichef i artilleriet 1776; generalkvartermester for hæren 1780; chef for det holstenske jægerkorps 1785; oberstløjtn. 1788, deltog s. å. i dannelsen af et norsk jægerkorps, korpsets chef u. det kortvarige felttog mod Sverige; hjemkaldt 1789, s. å. chef for et nyoprettet feltjægerkorps i Kiel og for det til korpset knyttede forslærerinstitut; till. leder af en generalstabsskole, der blev det egentlige grundlag for den 1808 oprettede generalstab; oberst 1795; generalmajor 1802; organiserede troppesamlingen ved Bramstedt 1806 u. den preussisk-franske krig; chef for generalkvartermesterstaben 1808; afsked s. å.

Medl. af kommissionen til regulering af den militære undervisning 1805.

Birch Ulrik

Flyver; f. 25.10.1883 i Kbhvn., død 10.10.1913; søn af bogtrykker Carl Christian Birch og hustru Anne Elisabeth f. Eriksen; gift 3.8.1912 m.

Dagmar Elise (Lilly), f. 7.8.1887 i Slagelse, datter af købmand Thorvald Jakobsen Berg og hustru Hermine Mathilde f. Løvnskiold.

Lært som bogtrykker; begyndte 1910 flyveruddannelse hos Robert Svendsen; på flyveskole i Issy-les-Molineaux, Frankrig 1911; elev s. å. på Farmans aërodrøm i Étampes; certifikat 1912; viste »akrobatflyvning« i Kbhvn. og foretog flyvninger med passagerer 1912; ansat i marinen 1913 som flyvelærer, påbegyndte undervisningen efter at have lært at flyve vandfly u. ophold i Paris. Dødeligt kvæstet ved flystyrt på Kløvermarken okt. 1913.

Birck L. V.

Nationaløkonom; f. 17.2.1871 i Kbhvn., død 4.2.1933; søn af grosserer L N Birck og hustru Larsine Louise f. Almq; gift 1. gang 17.5.1903 (ægteskabet opløst 1913) m. Anina, f. 25.7.1879 i Næstved, datter af købmand Jens Hindkjær Pedersen og hustru Anne Margrethe f. Hansen; 2. gang 17.7.1920 m. Ruth, f. 23.12.1890 i Næstved; søster til 1. hustru.

Student (Jesuiterkollegiet i Ordrup) 1889; cand. polit. 1893; ophold i USA 1893-94; ansat ved toldvæsenet 1894-96; redaktør af Vort Land 1896-98; studieophold i England og Frankrig 1898-99, Holland 1901, USA 1912, England og Irland 1917; dr. polit. 1902; privatdocent i nationaløkonomi ved Kbhvns universitet 1903, docent 1908, professor 1911; universitetets rektor 1930-31.

Folketingsmand (konservativ) for Kbhvns 4. kreds 1903-10, for Alborg 1918-20; øvede stor indflydelse bl. a. på loven om Nationalbankens otkjøb 1907, ved Hypotekbankens oprettelse, arbejdsløshedsforsikringens indførelse og loven om aut. revisorer 1909; en af lederne i angrebet på Alberti 1908; medl. af den overordnede kommission 1914-21; formand for revisionskommissionen og for møllernævnet samt medl. af en række særlige udvalg og nævn, bl. a. hude- og garvernevnene; førte i dagspressen kamp mod højfinansens, særlig mod bank- og byggesvindler; medl. af Landmandsbank-kommissionen 1922 (efter bankens sammenbrud), skrev kommissionsberetningen, der offentliggjordes 1924. Øvede også stor indflydelse gennem samtaler og foredrag. Ved sin død betegnet som »sit lands årvågne økonomiske samvittighed«.

Har skrevet: Kreditøkonomiens omsætningsmidler (1900); Værditeori. En analyse af begrebet »efterspørgsel og tilbud« (disp. 1902), udkom i ny udg. m. titlen: Læren om grænsevæ-

dien. Et forsøg på en fuldstændig prislære (1918; engelsk udg. 1922); Sukkerets historie (1909); Ejendomsskatter og ejendomspriser (1912); dansk finanshistorie: Rigets jordegods og regalerne (1918), Told og accise (1920), Rigets offentlige formål og indtægter i middelalderen og under adelsvælden (1922); Europas svøbe (1925; till. i engelsk udg.); Den økonomiske virksomhed I-II (1927-28); Trafikøkonomi (1931). En artikelrække fra 1897 i Vort Land, udkom 1917 i ændret skikkelse u. titlen: Aloysius' breve (indeholdende: Vor erkendelse af gud, Sjælens udødelighed og Over Golgatha -!). Artikler bl. a. i Nationaløkonomisk Tidsskrift.

Birkedal Vilhelm

Præst, forfatter; f. 7.12.1809 på Alebækgård, Møn, død 26.7.1892; søn af godsinspektør Ludvig Harboe Birchdahl og hustru Agathe Johanne f. Husum; gift 4.4.1837 m. Emilie Christiane, f. 11.3.1815 i Kbhvn., død 1889, datter af urtekræmmer, kaptajn Johan Frederik Meyer og hustru Conradine Ditlevine Augusta f. Beyer.

Student (Borgerdydskolen på Chrstnvn.) 1829; cand. theol. 1834; et par år lærer på landet og i Kbhvn.; kateket og førstelærer ved Borgerskolen i Ringkøbing 1837; sognepræst i Sønder Omme og Hoven 1840, i Ryslinge 1849, hvor han samlede tilhørere langvejs fra til sine vækkende prædikener; afskediget 1865 for sine beskyldninger mod kongen for manglende dansksindethed; fortsatte sin stærkt grundtvigsk-prægede præstegerning for en del af menigheden og kunne 8. aug. 1866 indvie frimenighedskirken i Ryslinge; virkede her til 1885, efter gennemførelsen af valgmenighedsloven af 15. maj 1868 som valgmenighedspræst; boede i sine sidste år på Vældegård højskole i Gentofte, samlede her en søn- dag hver måned en stor tilhørerskare om sin prædikestol.

Medl. af rigsrådets folketing 1864-66; tilhørte det nationale venstre, men efter at dette var gået op i det forenede venstre, gik han i skrift og tale imod den venstrepolitisk partiet førte; da det blev danske præster forbudt at prædike i Sønderjylland, ordinerede han 1874 højskoleforstander Cornelius Appel til frimenighedspræst i Rødding; en efterfølgende provsteretssag afgjorde i højesteret 1877 med idømmelse af en bøde.

Har skrevet: postillerne Synd og nåde (1848-49, 6. opl. 1883) og Nådens sorg og sorgens

nåde (1855-57); Daglig husandagt til oplysning og opbyggelse for troende og døbt (1860, 5. opl. 1900); Kirkeklokkeklangen i den norske dal (1869, 2. opl. 1913); Personlige oplevelser i et langt liv (3. bd. 1890-91).

Birket-Smith Sophus

Litteraturhistoriker, overbibliotekar; f. 28.4.1838 i Randers, død 1.10.1919; søn af eks. jur. J F Smith og hustru Henriette f. Tommesen; gift 20.8.1875 m. balletdanserinde Hansine Nielsen, f. 5.1.1857 i Kbhvn., død 1927, datter af arbejdsmand Peder Nielsen og hustru Cathrine f. Andresen.

Student (Randers) 1855; studerede medicin og senere klassiske oldtidsminder; assistent ved Universitetsbiblioteket 1863-80; deltog i krigen 1864; bibliotekar ved kongens håndbibliotek 1878-80; overbibliotekar ved Universitetsbiblioteket 1880-1909; iværksatte omfattende katalogarbejder, indførte en bedre publikumstjeneste og fik 1907 opført en større tilbygning til biblioteket.

Medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog 1879; æresdoktor ved Kbhvns universitet 1894; medl. af Videnskaberens Selskab i Christiania; medstifter af Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie.

Har udgivet en række af de ældste danske skuespil (Christiern Hansens, Hieronymus Justesens Ranchs m.v.); endv. Leonora Christinas jammersminde (1869), Otto Sperlings selvbiografi (1885) og Johan Monrads selvbiografi (1888); Til belysning af literære personer og forhold i slutningen af det 18. og begyndelsen af det 19. århundrede (1884); Kbhvns universitets matrikel 1611-1828 I-III (1890-1912); medudgiver af Danske samlinger; Studier på det gamle danske skuespils område I-II (1883-96); Leonora Christina grevinde Ulfeldts historie I-II (1879-81); Om Kbhvns universitetsbibliotek før 1728 (1882).

Konferensråd 1909, afsagde titlen 1912.

Birkholm Jens

Maler; f. 21.11.1869 i Fåborg, død 11.5.1915; søn af skibsfører Christen Jensen Birkholm og hustru Marie Cathrine f. Illum.

Kom som 14-årig i malerlære i Fåborg; på teknisk skole der og i Kbhvn.; arbejdede som udlært i Tyskland og Schweiz. Ophold i Berlin

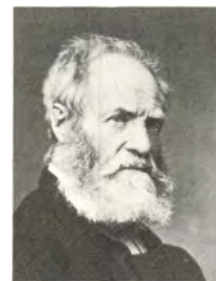
1891-1900 og begyndte her at male billeder med sociale motiver (varmestuer og natherberger); siden 1901 studierejser bl. a. til Italien, Tunis, Paris, Holland og fl. kortere rejser til Berlin.

Hovedværker: Selvportræt (1891); Sult (1893); Undersøgelse i natherberget (1893); Sækkelap-persker (1894); Søndagsskole i asylet (1906); I forårssol uden for familiehuset (1910); Asylgård i Berlin (1911).

Repræsenteret navnlig i Fåborg museum.

Bissen H. W.

Billedhugger; f. 13.10.1798 i byen Slesvig, død 10.3.1868; søn af landmand Christian Gottlieb Wilhelm Bissen og hustru Anna Margaretha Dorothea f. Elfendeil; gift 1. gang 13.10.1835 m. Emilie Hedevig, f. 19.2.1808 i Kbhvn., død 1850, datter af melhandler og mølleeejer Peder

Christen Møller og hustru Ane Kirstine f. Hansen; 2. gang 16.7.1852 m. Cathrine Marie, f. 31.12.1809 i Birkerød, død 1892, datter af kobberstikker Jeppe Jørgen Sonne og hustru Else Cathrine f. Zimmer.

Påbegyndte uddannelse som maler 1816 ved Akademiet i Kbhvn.; rejste hjem 1818, men vendte tilbage til Kbhvn. s. å., vandt 1819 store sølvmed. for modeltegning; deltog på J L Lunds tilskyndelse i konkurrence som billedhugger, vandt den store guldmed. 1823; modtog 1824 Akademiets store rejsestipendium for 5 år; ophold i Rom 1824-34, 1841-42 og 1845-46; studierejser og -ophold i andre europæiske byer. Akademimedl. 1835; professor i billedhuggerkunst 1840; till. Akademiets direktør 1850-53.

Større arbejder inden afrejsen til Rom: relief-fer til Christiansborg slotskirke (1821-24) og re-

lieffet Kristus helbreder Jairi datter (1823). Sluttede sig i Rom til kredsen om Thorvaldsen; en række statuer, bl. a. Blomsterpige, Paris med æblet, Ceres og marmorbusten i kolossalstørrelse af Thorvaldsen er fra disse år; udførte efter Thorvaldsens skitser statuen og relieffer til Gutenberg-monumentet i Mainz (1833–34). Hovedværker (efter hjemkomsten i 1834): Bacchus og Ceresfrisen til Christiansborg slot (1835–41) (tilintetgjort ved branden 1884) og 18 kvindestatuer til slottets dronningetrappet (1841–58); model til portrætskulpturen af A S Ørsted (1837); relief på krigergraven i Fredericia over faldne fra slaget 6.7.1849 (afsløret 1853) og monumentet Landsoldaten ligeledes i Fredericia (afsløret 1858) samt Istedløven, monument til Flensborg kirkegård for de faldne i Istedslaget 25.7.1850 (1859–60); statuen af Fr. 6 (1855–58); Mosesstatuen (1853); statuerne af Oehlenschläger (1855), Tyge Brahe (1859), H C Ørsted (1862), Tordenskjold (ca. 1863); rytterstatuen af Fr. 7. som grundlovens giver (fuldendt af sønnen Vilhelm B., afsløret 1873).

Executor testamenti efter Thorvaldsen bl. a. m. h. t. Thorvaldsens museum; færdiggjorde en del af Thorvaldsens efterladte arbejder og udførte (1845–48) kvadrigen på Thorvaldsens museum.

Gravmæler og en lang række portrætbuster af samtidens kendte personligheder (Kunstmuseet, Frederiksborg). – En væsentlig samling af hans værker findes i Glyptoteket.

Bissen Vilhelm

Billedhugger; f. 5.8.1836 i Kbhvn., død 20.4.1913; søn af billedhugger H W Bissen (se denne); gift 1. gang 12.9.1861 m. Johanne Vilhelmine, f. 13.2.1836 i Nakskov, død 1862, datter af provst M C V Michelsen og hustru Frederikke Vilhelmine f. Faber; 2. gang 16.10.1867

m. Anna, f. 24.3.1830 i Kbhvn., død 1905, datter af kommandørkaptajn P C Bruun og hustru Elisabeth f. Crone.

Uddannet hos faderen og på Akademiet; bo-sat i Rom 1857–63; studieophold i Carrara (marmorteknik) og Rom 1866–68; udstillede bl. a. på Charlottenborg 1857–1913, verdensudstillingen i London 1862, Paris 1867, 1889 og 1900 samt Chicago 1893, Nordisk udstilling 1872, -83 og -88, Kunstnernes efterårsudstilling 1908–10; akademimedl. 1871; medl. af akademirådet 1887;

professor i billedhuggerkunst 1889–1908; Akademiets direktør 1902–05 og 1906–08.

Medl. af Charlottenborgs udstillingskomité 1888–90 og 1893–99, af gallerikommisjonen 1897–1901 og af bestyrelsen for Thorvaldsens museum 1901–13.

Hovedværker: springvandsfiguren Dreng med vinsæk (1859); buste og statuette af Garibaldi (1861); statuerne Noah (1866), Danaide (1880), En hvilende kvinde (1881), En pottemalerske (1881), nymfen Echo (1883), En jægerinde (1890), C. C. Hall (Søndermarken, 1890), En dame (1891), Atalanta overvunden i væddeløbet med Hippomenes (1893), enkedronning Caroline Amalie (Rosenborg Have, 1893), Grundtvig (foran Marmorkirken, 1894), Niels W Gade (Skt. Annæ Plads, 1897), J. C. Jacobsen (foran Carlsberg Laboratoriet, 1897), Ludvig Holberg (Sorø akademi, 1898), Chr. 4. (Nyboder, 1900), modellen til den forgyldte statue af biskop Absalon (Kbhvns rådhus' façade, 1901), H W Bissen (ved Kunstmuseet, rejst 1901); rytterstatuen af biskop Absalon (Højbro Plads, 1902); En yngling til hest (Vester Boulevard, 1903); fl. buste og dyrestatuer samt altertavler. Endv. udført den af faderen påbegyndte rytterstatue af Fr. 7. (foran Christiansborg slot, rejst 1873) og udført storkene til Storkespringvandet (taget i brug 1894).

Tildelt bl. a. Ankerske legat 1867 og Trechowske legat 1887.

Repræsenteret på Kunstmuseet, Glyptoteket, Frederiksborg og Hirschsprungs samling samt på museer i Maribo, Odense, Ålborg, Århus m. fl.

Bivognen,

se Madsen Harald Mische.

Bjerg Johannes C.

Billedhugger; f. 26.1.1886 i Ødis ved Kolding, død 17.2.1955; søn af gårdejer J C Bjerg og hustru Mette Cathrine f. Bundsgaard; gift 1. gang 24.2.1911 (ægteskabet opløst) m. Sigrid Marie, f. 30.5.1883 i Gesten sogn, død 1938, datter af gårdejer A P Jacobsen og hustru Christine Marie f. Thomsen; 2. gang 28.12.1933 m. Minna, f. 28.11.1906 i Kbhvn., datter af generalpostdirektør C I Mondrup og hustru Mette f. Mogensen.

Realeks. (Kolding) 1903; udlært i Kolding som billedskærer, sølvmed. for svendestykke 1907; billedskærer i Kbhvn. og studerede kunst på egen hånd 1908–11; udstillede 1. gang på Charlottenborg 1909; studieophold i Paris 1911–14; optaget i Pablo Picassos sammenlutning Section d'Or; på det Ankerske legat i Italien 1921–22; senere studieophold i Dresden, Frankrig, Italien og Grækenland; medl. af Grønningen 1915, af Den frie udstilling 1922; medl. af akademirådet 1922, af gallerikommisjonen 1934–38; direktør for Akademiet 1943–46, vicedir. 1946–49; professor i billedhuggerkunst 1945.

Formand for billedhuggerforeningen 1919–21; medl. af bestyrelsen for Den frie udstilling og

for Billedhuggersamfundet 1935–43, for Kunstforeningen 1938.

Har udstillet, foruden på Charlottenborg, bl. a. på Kunstnernes efterårsudstilling, Forum-udstillingen 1929, i en række europæiske hovedstæder, i Brooklyn Museum, New York 1927, Biennalen i Venedig, Verdensudstillingen i Bruxelles 1935, samt på separatudstilling s. m. Harald Giersing 1919.

Repræsenteret bl. a. på Kunstmuseet, Kunstinstrumuseet, en række provinsmuseer og museer i udlandet.

Arbejder bl. a.: Abessinier (1915); Primave-ra (1920); Elskovskampen (1922, Kunstmuseets haveanlæg, samt Kongens Have, Odense og Mølleparken, Århus); Danaide (1923, i Grønningen); 18 kalkstensrelieffer, de 8 symboliserende verdensdelene, 10 kvinders forsk. hverv (1928, Købmændsskolens kvindeafd., Jul. Thomsens Pl.); reliefferne: Landvirksomhed, Byvirksomhed, Kunst, Videnskab (1930, tronsalen på Christiansborg); Skipper Clement (1931, Ålborg); relieffet Lys og mørke (1933); Artemis på hjorten (1934, Parken v. Hans Tavsens Gade og i Horsens); Ynglingestatue (1935, Blidah i Hellerup); monument for Herman Trier (1936, Herman Triers Pl.) og for Alexander Foss (1939, v. Industrirådets bygn., Rådhuspl.); Agnete og havmanden (1941, v. rådhuset, Århus); Gry (1942); portrætskulptur af biskop Mynster (1942, v. Frederikskirken) og af Hans Tavsen (1942, v. Ribe domkirke); Danmark under besættelsen (Den tungsindige atlet) (1944, Kbhvns kommune og Nyborg); endv. en række portrætbuster og -statuer bl. a. Min fader (1909), Jinge (1924), overpræsident J Jensen (1930, Kbhvns rådhus), A S Ørsted (1938, Ørstedparken, Rudkøbing) og dr. techn. Vald. Poulsen (1939, Danmarks radio), samt gravmonument bl. a. monument for faldne i verdenskrigen (1923, Åbenrå Kirkeplads).

Tildelt guldmed. på internat. udstilling i Paris 1925; Thorvaldsen-medaljen 1944.

Bjerre Niels

Maler; f. 5.1.1864 på Nørrelund ved Harboøre, død 19.3.1942; søn af gårdejer P J Bjerre og hustru Maren f. Nissum.

Præliminæreks. (Lemvig) 1879; i malerlære i Kbhvn. 1881–84; elev på Akademiet 1881–88, hos L Tuxen 1889–90. Udstillede 1. gang på

Charlottenborg 1887. Medl. af Den frie udstilling 1892. Studierejser til Italien, Frankrig, Færøerne.

Hovedværker: En jysk bondehave (1887); Fra en folkehøjskoles foredragssal (1892); Fiskerfolk under et bønnemøde (1893); Harbøre. Guds børn (1897); Josef Hav i sin stue (1902); Harbørefolk ved kirken (1906); Forårssol (1923). Altertavler i Engbjerg, Krejbjerg, Helldum og Trans kirker samt 12 landskabsbilleder til centralbiblioteket i Lemvig (1930-31). Billeder fra Auvergne (1914-15) og fra Færøerne (1925-26). Repræsenteret på Kunstmuseet, Hirschsprungs Samling m. fl. museer.

Tildelt Eckersberg-medaljen 1923.

Bjerregaard Hans Jensen

Bonde; døbt 8.8.1728 i Gentofte, død 25.7.1781; søn af gårdfæster Jens Sørensen og hustru Lene Jensdatter; gift 12.6.1750 m. Ellen, døbt 12.11.1730 i Gentofte, død 1808, datter af gårdfæster Jacob Sørensen og hustru Anne Pedersdatter.

Blev undervist i Fr. 4.s rytterskole i Gentofte; fæster på fædrenegården 1750; Danmarks første udflytterbonde, da hans gård Bjerregård udflyttedes 1766; solgte gården 1772; ejer af Løvegaard i Holbæk amt 1772-78; boede herefter i Slagelse, senere i Kbhvn.

Indmeldte sig 1769, som den eneste bonde, i Det kgl. Landhusholdningsselskab og blev dets tillidsmand ved bedømmelse af nye landbrugsredskaber.

Kaldtes ofte »den lærde bonde«; har skrevet en lille bog om fordelene ved udskiftning: Brev fra Hans Jensen (1771).

Hædret af Chr. 7. med en guldmed. 1769.

Bjerrum Niels

Kemiker; f. 11.3.1879 i Kbhvn., død 30.9.1958; søn af professor, dr. med. Jannik Bjerrum og hustru Anna f. Johansen; gift 28.3.1907 m. Ellen, f. 4.9.1885 i Randers, død 1934, datter af vinhandler, konsul Peter Dreyer og hustru Anna f. Hennings.

Student (Metropolitanskolen) 1897; mag. scient. (kemi) 1902; assistent ved universitets kemiske laboratorium 1902-12; dr. phil. 1908; vidensk. assistent hos Nernst i Berlin 1911; docent i kemi ved universitetet 1912-14; professor i kemi ved Landbohøjskolen 1914-49; direktør for højskolen 1939-46.

Medl. af Det kgl. danske Videnskabernes Selskab 1916 (kasserer 1927-33), Rask-Ørsted fondets bestyrelse 1920 og The American Scandinavian Foundation's danske komité 1930; medl. af Carlsbergfondets direktion 1931-56, af bestyrelsen for A/S De danske Sukkerfabrikker 1931 (formand 1941-53), af bestyrelsen for Carlsbergfondets biologiske Institut 1932-56; formand i bestyrelsen for Carlsberg Laboratorium 1937-

56; medl. af bestyrelsen for Dansk Svovlsyre- og Superphosphat-Fabrik 1945. Medl. af Det kgl. fysiografiske Selskab i Lund 1922, Akademiet for de tekniske Videnskaber 1937, Royal Institution, London 1947, The New York Academy of Sciences 1947, National Academy of Sciences, USA 1951, samt af fl. a. vidensk. selskaber og akademier; æresmedlem af Nederlandsche chemische Vereeniging 1928, Chemical Society, London 1938, Faraday Society, London 1953, det tyske Bunsengesellschaft 1954, Kemisk Forening, Kbhvn. 1954, og fl. selskaber.

Tildelt Videnskabernes Selskabs sølvmed. 1906, dets guldmed. 1915; H. C. Ørsted medaljen 1928; dr. rer. nat. h. c. ved universitetet i Göttingen 1949; dr. techn. h. c. ved Danmarks tekniske højskole 1954; dr. phil. h. c. ved universitetet i Åbo 1955.

Har bl. a. skrevet: Studier over kromklorid (1906); Studier over basiske kromforbindelser (disp.); Studier over kromirhodanider (1915); Die Rhodanide des Goldes und das freie Rhodan (s. m. Aage Kirschner 1918); Undersøgelser over molekylernes bygning på grundlag af disses ultrarøde absorptionsspektrum (1912); Indikatorernes teori (1914); endv. om de stærke elektrolyters fuldstændige dissociation, efterfulgt af en række arbejder over aktivitetskoefficienter samt undersøgelser over flerbasiske syrers dissociationskonstanter og anvendelsen af disse til beregning af molekulære dimensioner (1923 ff.); Lærebog i uorganisk kemi (1. udg. 1917); afsnit om fysik og kemi i »Det 19. århundrede« (1925).

Bjørnbak Lars

Politiker; f. 19.1.1824 i Lendum, Vendsyssel, død 2.1.1878; søn af skolelærer Niels T Bjørnbak og hustru Cathrine Marie Larsdatter; gift 12.4.1845 m. Eline Marie, f. 18.1.1821 i Ålborg, død 1884, datter af frislægter Jens S Hedegaard og hustru Inger Marie Larsdatter.

Lærereks. (Snedsted) 1843; lærer i Guldager ved Hjørring 1844; lærer og kirkesanger i Viby ved Århus 1855; oprettede 1857 Viby højere landboskole, en ikke-grundtvigsk folkehøjskole, forstander for denne fra oprettelsen; till. redaktør af Aarhus Amtstidende 1866.

Tog del i det politiske foreningsliv på Århus-egnen; medstifter af Den jyske Folkeforening 1862 og af venstrebladet Aarhus Amtstidende 1866; søgte forgæves valg til folketinget 1852, 1865 og 1873, men fik ved sin virksomhed som skribent og taler og som leder af partidannelsen, kaldt den bjørnbakske bevægelse (der 1870 indgik i Det forenede Venstre) betydelig indflydelse på venstredemokratiets udvikling; kæmpede som modstander af nationalliberalismen for almindelig valgret og mod 1866-grundloven; talte som krigsmodstander i 1864 og advarede 1870 mod Danmarks deltagelse i den fransk-tyske krig. Den bjørnbakske bevægelse var den eneste folkelige protest mod grundtvigianismen, og den første radikale retning, der gik ind for afrustning.

Har bl. a. skrevet: Frem, bondemand, frem (1860).

Bjørner Anna Larssen

Skuespillerinde; f. 12.9.1875 i Kbhvn., død 6.3.1955; datter af skuespiller Johan Halberg, f. Monigatti og hustru Gina Hellevig (el. Helweg); gift 1. gang 28.8.1894 (ægteskabet opløst 1898)

m. forfatteren Otto Larssen, f. 1.8.1864 på Frdbg., død 1910, søn af skibsbreders Jens Larsen og hustru Caresia f. Møller; 2. gang 28.7.1912 m. forstander i Evangelieforsamlingen Sigurd Bjørner, f. 28.7.1875 i Ranum, død 1953,

søn af botanikeren, seminarlærer Thomas Jensen og hustru Anna Marie f. Wulff.

Optrådte første gang på scenen i Bergen 5. marts 1882; egentlig debut på Dagmar-teatret 18. april 1892 som Rosette i Man skal ikke spøge med kærlighed; skuespillerinde ved Dagmar-teatret 1892-95, ved Folketeatret 1895-99 (u. Herman Bangs instruktion), atter ved Dagmar-teatret 1899-1909; deltog i De ottes turné 1905-06; forlod scenen 1909, optrådte sidste gang som Marguerite Gautier i Kameliadamen på en landsturné, der sluttede 30. juni i Slagelse; tilsluttede sig som prædikantinde den religiøse »Pinsebevægelse« fra 1910; åbnede s. m. Sigurd Bjørner den selvstændige mødesal Evangeliehuset på Østerbro i Kbhvn.

Hovedroller: Trilby; Marguerite Gautier i Kameliadamen; Zaza; Augusta i Pro Patria; Monna Vanna; Salome; Julie i Romeo og Julie; Ophelia i Hamlet; Valborg i Axel og Valborg; Yrsa.

Har oversat Marie Corellis: To verdener (1909) og pastor A. B. Simpsons: Guddommelig helbredelse (1915); har skrevet: Eventyr ude og hjemme (1901); Hvad vi tror og lærer (1920); Teater og tempel (1935).

Blegvad Harald

Zoolog; f. 24.7.1886 i Torup på Samsø, død 22.8.1951; søn af skolebestyrer Michael Blegvad og hustru Sofie f. Lund; gift 1. gang 21.5.1920 (ægteskabet opløst) m. Anna, f. 19.6.1897 på Frdbg., datter af viceskoleinspektør Rs. A. Claudi Hansen og hustru Hanne Marie f. Buus; 2.

gang 12.12.1942 m. Agnete, f. 25.8.1905 i Helerup, datter af overretssagfører I. Lehn-Schiøler og hustru Else f. Thejll.

Student (Odense) 1904; deltog i havundersøgelsesskibet Thors togter i Atlanterhavet og Nordøsten 1905-07; med Ingolf i Vestindien 1910-11; cand. mag. 1910; assistent ved Dansk biologisk station 1908, direktør for samme 1931; dr. phil. 1921; i Litauen som regeringens fiskeriskspert 1928, i Iran 1936-38, på Ceylon 1949.

Medl. af Danmarks naturvidenskabelige Samfund 1932, af Akademiet for de tekniske Videnskaber 1939; generalsekr. for Det internationale havundersøgelsesråd 1945; korresp. medl. af Societas pro Fauna et Flora Fennica, Helsingfors 1946; næstformand for kommissionen for Danmarks fiskeri- og havundersøgelser 1948.

Har skrevet: Om nogle danske gammariders og mysiders biologi (disp.); Fishes of the Iranian Gulf (1944); På fiskeri i den persiske Golf (1945); Arbejdskundskab for unge fiskere. Fiskeribiologi (1946); endv. afhandlinger, væsentligst om bunddyrenes og fiskenes ernæringsforhold. Redaktør af Fiskeriet i Danmark og af Annales Biologiques.

Blicher Steen Steensen

Digter; f. 11.10.1782 i Vium, død 26.3.1848; søn af sognepræst Niels Blicher og hustru Kirstine Marie f. Curtz; gift 11.6.1810 m. Erneste, døbt 4.1.1793 i Kbhvn., død 1875, datter af te- og tobakshandler Peter Frederik Berg og hustru Charlotte f. Hartweg.

Til sit 14. år undervist af faderen, derefter optaget i Randers lærde skole; student (Kbhvn.) 1799; filosofikum 1800; filologikum 1801; huslærer på Falster 1801; studerede i Kbhvn. fra 1803, dyrkede till. historie, sprog og rejseskilddringer, og gav undervisning; cand. theol. 1809; adjunkt ved Randers latinske skole 1810-11; forpagter af faderens præstegårdsavl i Randlev 1811-19; sognepræst i Torning-Lysgård 1819, i Spentrup 1825; p. g. a. stridigheder med sognets beboere og forsømmelig og uordentlig embedsførelse fik han 26. juni 1847 sin afsked, uden ansøgning, men i nåde og med en pension.

Arbejdede for landbrugets udvikling ved at skrive artikler om fårefolde, vekseldrift og hede-mosernes opdyrkning, hedebeplantningen og hørindustri; skrev flyveskrifter til jødernes for-svar, fremkom med forslag om »redningshuse for faldne piger«, skrev imod dødsstraffen, og digte som indlæg i grækernes frihedskamp mod tyrkerne; en række artikler i Jyllandsposten 1838 om alm. værnepligt, og om nationale spørgsmål i Dannevirke; var en af de første talsmænd for skandinavismen; indkaldte til det første folkemøde på Himmelsbjerg 1. aug. 1839.

Hovedværker: oversættelsen af Ossians digte I-II (1807-09); Digte I (1814), II (Jyllandsrejse i sex døgn (1817); Sneeklokken (digtsamling, 1826); Samlede digte I-II (1835-36, m. et supplementbind 1840); Trækflugene (1838). De første noveller, Jydske røverhistorier og Oldsagn fra ahlheden, blev trykt 1823 i Liunges tids-skrift »Harpene«; Brudstykker af en landsby-degns dagbog, Præsten i Thorning, m. fl. i Elmquists »Læsefrugter« 1824; i månedsskrif-

tet »Nordlyset«, som Blicher udgav 1827-29 s. m. bogtrykker Elmenhoff i Randers, publiceredes bl. a. Røverstuen, Stakkels Louis, Sildig opvågner, Ak, hvor forandret, Høsekræmmeren, Præsten i Vejlbj (filmatiseret som stumfilm, og som første danske tonefilm 1931) og Kjeltringliv; en samlet udg. af novellerne, forøget med bl. a. Himmelsbjerg, Juleferierne, Marie, Fjorten dage i Jylland, udkom på et kbhvnsk forlag 1833-36; (det var fru Heiberg, som åbnede Kbhvn. for digteren Blicher, ved at læse Høsekræmmeren ved en aftenunderholdning på Det kgl. Teater 1832); samlingen »Kornmodn« bragte bl. a. Skytten på Avnsbjerg 1839 og De tre helligaftener 1841; E Bindstouw (Randers, 1842); ny udg. af novellerne I-VII (indledt med en selvbiografi, 1846-47). Har endv. skrevet nogle komedier og oversat bl. a. Oliver Goldsmiths roman Præsten i Wakefield (1837).

Blixen-Finecke Karen

Baronesse, forfatterinde; f. 17.4.1885 i Rungsted, død 7.9.1962; datter af officer, forfatter Wilhelm Dinesen (se denne); gift 14.1.1914 (ægteskabet opløst 1925) m. baron Bror Blixen-Finecke, f. 25.7.1886 på Næstvedholm, Skåne, død 1946, søn af stamhusbesidder, hofjæger-

mester, baron Frederik Blixen-Finecke og hustru Clara f. komtesse Krag-Juel-Vind-Frijs.

Drev kaffepiantagen Karen Farm i Kenya ved Nairobi 1914-32; derefter bosat i Danmark på familiens ejendom Rungstedlund.

Stiftede, for at bevare Rungstedlund med parken bl. a. som fuglereservat, Rungstedlund-fonden, hvori også indgår indtægter fra forfatterskabet; formand for fondens bestyrelse 1958; medl. af Det danske Akademi 1960.

Hovedværker, u. pseudonym Isak Dinesen: Seven Gothic Tales (udgivet i New York 1934), gendigtet på dansk som Syv fantastiske fortællinger (1935); u. eget navn, Karen Blixen: Out of Africa (1937), på dansk: Den afrikanske farm (s. å.); Winter's Tales (1942), på dansk: Vintereventyr (s. å.); u. pseudonym Pierre Andrézel: Gængældens veje (1944); Farah (1950); Daguerreotypier (1951); Kardinalens tredje historie (1952); Babettes gæstebud (1952); Spørgelseshestene (1955); Last Tales (1957), på dansk: Sidste fortællinger (s. å.); Anecdotes of Destiny (1958), på dansk: Skæbneanekdoter (s.

å.); *Shadows on the Grass* (1960), på dansk: *Skygger på græsset* (1960). De fleste af bøgerne oversat til talrige sprog.

Modtog H. C. Andersen-legatet 1955, Henri Nathansens mindelegat 1957, Henrik Pontoppidan-legatet 1959. Æresmedlem af Det amerikanske Akademi for Kunst og Litteratur 1957; korresp. medl. af Det bayerske Akademi 1957.

Tildelt medaljen Ingenio et arti 1950.

Bloch Anna

Skuespillerinde; f. 2.2.1868 i Horsens, død 25.11.1953; datter af læge J S Lindemann og hustru Margrethe f. Gylding; gift 11.6.1887 m. forfatter, sceneinstruktør William Bloch (se denne).

leder af malerskolen 1883; medl. af gallerikommisionen 1887 og i fl. perioder Akademiets vicedir.

Hovedværker: danske og italienske genre- og folkelivsbilleder, bl. a. En fisker fra Sorrent (1860), Den lille kludesamler (1863), Fra et romersk osteri (1866), En gammel kone, der ser ud af et vindue (1874), En kone der sælger fisk (1875), I badetimen (1884). Historiemalerier, bl. a. Samson i Filistrenes trædemølle (1863), Jairi datter (1863), Prometheus' befrielse (1864), Christian 2. i fængsel på Sønderborg slot (1871), Den 17-årige prins Christian (Chr. 4.) hos den døende kansler Niels Kaas (1880) samt en række billeder til Kbhvns universitets festsal. Arbejder til bedestolen i Frederiksborg slotskirke (1865–79), altertavler til danske og svenske kirker. Portrætter, bl. a. af J N Madvig (1881), A F Krieger (1882), N W Gade (1884), Carl Ploug (1888).

Repræsenteret bl. a. på Kunstmuseet, Frederiksborg og Uffizierne i Firenze.

Etatsråd 1883.

Bloch C. E.

Læge; f. 21.9.1872 i Kbhvn., død 11.2.1952; søn af fabrikant, konsul Lauritz Heymann Bloch og hustru Dorteia f. Andersen; gift 1. gang m. Alice Johanne, f. 27.4.1866 i Kbhvn., død 1939, datter af fabrikejer, etatsråd Bernhard Ruben

og hustru Ida f. Coppel; 2. gang m. Ketty, datter af guldsmed H S Christophersen og hustru Julie f. Wätzold.

Student (Hauchs skole) 1890; med. eks. 1897; dr. med. 1902; forsk. hospitalsansættelser; privatdocent 1906; chef for Kbhvns poliklinik

børneafd. 1906–10; overlæge for Rigshospitalets afd. for børnesygdom (oprettet 1910) 1910–43; docent i pædiatri (der på hans initiativ blev gjort til obligatorisk undervisningsfag ved Kbhvns universitet 1912) 1911, fung. professor 1916, ord. professor 1931–43; medl. af konsistorium 1928–43; universitetets rektor 1931–32.

Formand for Børnehjemmet af 1870 og for Michaelsenfonden samt bestyrelsesmedl. i fl. børneinstitutioner; æresdoktor ved Lunds universitet; æresmedlem af Medicinsk historisk Selskab, Dansk pædiatrisk Selskab og Nordisk pædiatrisk Forening.

Har skrevet: Studier over tarmbetændelse (disp.). Påviste 1916, at øjentørst og henfald af hornhinden skyldtes mangelfuld ernæring, spec. mangel af et stof, der findes i smørfedt og levertran, og som senere viste sig at være identisk med det på dette tidspunkt endnu ikke kendte A-vitamin.

Bloch Oscar

Læge; f. 15.11.1847 i Kbhvn., død 19.6.1926; søn af grosserer J P Bloch og hustru Henriette f. Weitzmann.

Student (Bergerdydskolen i Kbhvn.) 1866; med. eks. 1872; vikariat for prakt. landlæger og forsk. hospitalsansættelser, bl. a. ved Frede-

riks hospital; dr. med. 1879; privatdocent ved Kbhvns universitet 1880; docent i klinisk kirurgi 1886 og overkirurg ved Frederiks hospital 1886–1904; fik her indrettet laboratorium til mikroskopiske og bakteriologiske undersøgelser, og indførte brugen af sterile forbindinger; till. forstander for Tandlægeskolen i Kbhvn. 1888–1907; livlæge hos kong Frederik 8. 1892–1912, hos enkedronning Louise 1912–13; professor ekstraord. 1897 og professor ord. i klinisk kirurgi 1899, i operativ kirurgi 1904–13.

Medredaktør af *Kirurgistidende* 1878–88; udgiver af *Nordisk Medicinsk Archiv* 1886; medl. af sundhedsskollegiet 1896–1907; æresmedlem af Medicinsk Selskab i Kbhvn. og af fl. udenl. lægeselskaber.

Har bl. a. skrevet: Om acut infectiøs osteolympfangitis (disp.); Sår og sårbehandling (1880); Bandager (1883); Om døden I–II (1903, 2. udg. 1914); Chirurgien i kliniske forelæsninger I–III (ufuldendt, 1905–16); Om slangen (1920).

Bloch William

Forfatter, sceneinstruktør; f. 30.3.1845 i Kbhvn., død 1.11.1926; søn af grosserer J P Bloch og hustru Henriette f. Weitzmann; gift 11.6.1887 m. skuespillerinde Anna Bloch (se denne).

Student (Borgerdydskolen i Kbhvn.) 1864; cand. jur. 1871; assistent i Landbygningernes

alm. Brandforsikring s. å.; sceneinstruktør ved Det kgl. Teater 1881–93 og 1899–1909; titulær professor 1893.

Isenesættelser: Vildanden; Geografi og kærlighed; Kong Midas; Der var engang; En skandale; Den kære familie; Skærmydsler; fornyede isenesættelserne af en række Holberg-forestillinger særlig i tiden 1899–1909.

Har skrevet: De hvide roser (s. m. Nicolaj Bøgh, 1871), Lygtemænd (1875), Når møbler flyttes (1879), Konsekvenser (s. m. Richard Kaufmann, 1881) og Frøken Nelly (1887), alle opført på Det kgl. Teater; Konsekvenser, senere opført på Folketeatret u. titlen Ungdomssynder. Har s. m. Nicolaj Bøgh skrevet studenterkomedier, af hvilke enkelte er opført på Folke-teatret.

Bluhme C. A.

Politiker; f. 27.12.1794 i Kbhvn., død 16.12.1866; søn af kommandør Hans Emilius Bluhme og hustru Anna f. Top; gift 8.5.1832 m. Rasmine, f. 22.12.1813 i Kbhvn., død 1865, datter

af regimentskirurg A C Wandel og hustru Ellen f. Kirketerp.

Student (Herlufsholm) 1811; cand. jur. 1816, auditør 1820; overretsassessor 1822; medl. af

guvernementsrådet i Trankebar 1824; by- og herredsfoged i Store Heddinge 1831, i Næstved 1836; stiftamtmand i Ålborg 1838; direktør for generaltoldekammeret og kommercekollegiet 1843, dets præsident 1848; handelsminister i det første ministerium Moltke (martsministeriet) marts-nov. 1848; kabinetssek. 1849; direktør for Øresunds toldkammer 1850–51 og 1854–64; udenrigsminister i det tredje ministerium Moltke 1851–52; premierminister 1852–53; till. udenrigsminister 1852–54, i perioden 1853–54 i ministeriet Ørsted; konsejlspræsident og udenrigsminister 1864–65.

Medl. af den grundlovgivende rigsforsamling, stemte for junigrundloven 1849; gennemførte (1852–53) som tilhænger af helstatspolitikken, aftalerne med Tyskland af 1851 og 52 og tronfølgeoven; medl. af rigsrådet 1856, ordfører for den konservativ-helstatlige opposition; ledede forhandlingerne 1856 og 57 om Øresundstoldens afløsning; sluttede på Danmarks vegne freden i Wien 30.10.1864.

Gehejmekonferensråd 1848; ridder af Elefantordenen 1857.

Blædel Nic.

Redaktør; f. 17.4.1882 på Amager, død 1.12.1943; søn af fuldmægtig Johs. Blædel og hustru Augusta f. Langkilde; gift 27.9.1907 m. Inger, f. 7.10.1887 i Frederiksværk, datter af herredsfoged J Velschou og hustru Marie f. Hagerup.

Student (Borgerdydskolen på Østerbro) 1900; cand. theol. 1906; lærer ved Kbhvns offentlige skolevæsen 1906–17; begyndte at skrive i Politiken 1917–27 dette blads udenrigspolitiske medarbejder; udenrigspolitisk medarbejder ved Dagens Nyheder 1927, redaktør 1928, chefredaktør 1933; redaktør ved Berlingske Tidende fra 1934 til 1940 da han fjernedes efter tysk ordre; samtidig udenrigspolitisk oversætter og kommentarer i radioen indtil 9. april 1940, da tysk forbud standsede dem.

Formand for Kbhvns Redaktørforening 1933–35; medl. af Pressens Telegramudvalg 1927–40.

Har skrevet: Født af jomfru Maria (1910); Verdenspolitisk årbog 1928 og 1929; Er vor sydgrænse truet; Storpolitik 1937, 1938 og 1939; Forbyrdelse og dumhed. Hitler-krigens forspil i europæisk storpolitik (udg. 1945). Udgav u. betættelsen det illegale Danske Tidende.

Bobé Louis

Historiker; f. 21.4.1867 i Kbhvn., død 28.7.1951; søn af galanterivarefabrikant O M Bobé og hustru Johanne Louise f. Jensen; gift 1. gang 19.8.1894 m. Erna, f. 4.10.1872 i Hamburg, død 1934, datter af bankbestyrer N F Sieh og hustru Margaretha Sophie f. Horn; 2. gang 1936 m. Carla, f. Severin Nielsen.

Student (Efterslægtsselskabets skole) 1886; studerede tysk sprog og litteratur ved Kbhvns universitet i fire år; drev samtidig historiske studier i Rigsarkivet, senere bl. a. på Brahetrolleborg og de øvrige reventlowske godser samt i udlandet; assistent i Rigsarkivets 1. afd. 1898–1905; sekretær i Dansk Forfatterforening 1905–10; dr. phil. 1910; lærer ved Officersskolen 1911–18; berejste Grønland med båd fra Upernavik til Kap Farvel somrene 1912–15, indsamlede bl. a. ældre arkivalier (bl. a. Brødremenighedens) og fik dem opstillet i arkiver i Godhavn og Godthåb; lektor i tysk ved Kbhvns universitet 1919–28; endv. virket dels som universitetslærer dels som privatdocent 1916–47; kgl. ordens-historiograf 1921.

Medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog 1905 og af Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie; formand for Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie 1917–48 (æresmedlem 1948) og for Grønlandsk Selskab 1921–24; medl. af Scoresbysund-komiteen af 1924 og af kommissionen vedr. Østgrønland 1931–33.

Har skrevet el. udgivet bl. a.: Operahusets brand på Amalienborg 19. april 1689 (1889); Efterladte papirer fra den reventlowske familiekreds I–X (1895–1931); Slægten Ahlefeldts historie I–VI (1897–1912); Johan Caspar Lavaters rejse til Danmark 1793 (1898); Roskilde adelige jomfrukloster 1699–1899 (1899); C D Biehls breve om Christian 7. (1901 og 19); Brahetrolleborg (1909); C D Biehls breve og selvbiografi (1909); Frederikke Brun, født Münster, og hendes kreds hjemme og ude (disp. 1910); Liselund (s. m. Chr. Axel Jensen, 1918); Tamalât, Landet bag hav (1918); Frederiksberg slot (1919); Bremerholms kirke og Holmens menighed 1619–1919 (1920); Die deutsche St. Petri Gemeinde zu Kopenhagen 1575–1925 (1925); Slægten Rantzau (1931); Ida Brun grevinde Bombelles (1932); Moritz Hartmann og de danske i Venedig (1933); Diplomatarium groenlandicum 1492–1814 (1936); Thorvaldsen i kærlighedens

aldre (1938); Charlotte Amalie. Königin zu Dänemark (1940, fransk udg. s. å.); Johannes Ewald (1943); Hans Egede, Grønlands missionær og kolonistator (1944); Livsdagen lang (1947). Endv. en lang række afhandlinger og artikler i danske og tyske tidsskrifter.

Tog 1913 initiativet til udgivelsen og var fra s. å. hovedredaktør af jubilæumsværket Grønland I-II (1921), senere medredaktør af Grønland (1928); hovedredaktør af Danske herregårde I-III (1922-23) og af Rom og Danmark I-III (1935-42). Medudgiver af Gemt og glemt I-III (1915-16) og Danske len (1916) samt af Danmarks adels årbog fra 1917.

Bolig på Bakkehuset fra 1925.

Boganis,
se Dinesen Wilhelm.

Bogbinder Ambrosius

Borgmester; død 1536; søn af borgmester Hans Meissenheim Bogbinder og hustru Birgitte.

Har antagelig været legekammerat med Chr. 2., der en tid opholdt sig i forældrenes hus; besøgte den landflygtige konge i Nederlandene 1526; borgmester i Kbhvn. 1529; lå i strid med den nyudnævnte roskildebisp Joachim Rønnow; fører for den demokratisk-lutherske borgerstand, da reformatorerne begyndte deres virksomhed i Kbhvn., og ledede stormen på Frue kirke 3. juledag 1530; afsat som borgmester 1531; genindsat 1534; støttede grev Christoffer under grevfejden og var hovedmand i borger-skabets kamp for Chr. 2.s tilbagevenden og gensættelse; underkuede et oprørsforsøg i det belejrede Kbhvn., da lovet hjælp fra Nederlandene udeblev; tog sig af dage kort efter Kbhvns overgivelse.

Bohr Christian

Læge, fysiolog; f. 14.2.1855 i Kbhvn., død 3.2.1911; søn af professor H G C Bohr og hustru Augusta Louise Caroline f. Rimestad; gift 14.12.1881 m. Ellen, f. 7.10.1860 i Kbhvn., død 1930, datter af grosserer, bankier, politiker D B Adler (se denne).

Student (von Westenske inst.) 1872; med. eks. 1878; assistent ved Kbhvns universitets fysiologiske laboratorium s. å.; dr. med. 1880; ophold i udlandet, bl. a. i Leipzig 1880-82 og 1883, ar-

bedjede hos prof. Carl Ludwig, datidens førende tyske fysiolog; lektor i fysiologi ved Kbhvns universitet 1886, professor 1890; medl. af konsistorium fra 1896; universitetets rektor 1905-06.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1888, det Leopoldinske Akademi 1888, British Association for advance of science 1893 og Royal Society of Medicine 1904; dr. scient. h. c. ved Capetown universitetet 1905.

Har skrevet: Studier over mælkens fedtindhold (disp.); en række arbejder over luftarternes binding i blodet, iltoptagelsen og kulsyreudskillelsen i lungerne, iltsekretionen i fiskenes svømmeblære, stofskifte hos fostre, m. m.

En samlet fremstilling af opsigtsvækkende resultater bl. a. vedr. lungefunktioner er givet i W Nagels Handbuch der Physiologie des Menschen I (1909).

Bohr Harald

Matematiker; f. 22.4.1887 i Kbhvn., død 22.1.1951; søn af læge, fysiolog Christian Bohr (se denne); gift 17.12.1919 m. Ulla, f. 12.2.1898 i Kbhvn., datter af assistent ved DSB Aage Borregaard og hustru Louise f. Heckscher.

Student (Gammelholms skole) 1904; mag. scient. 1909; dr. phil. 1910; docent ved Kbhvns universitet s. å.; professor i matematik ved Den polytekniske læreanstalt 1915, ved Kbhvns universitet 1930. Regensprovst 1946.

Medredaktør af Acta Mathematica, Rendiconti del Circolo Matematico di Palermo og Matematisk Tidsskrift; formand for Matematisk Forening fra 1926; medl. af Videnskabernes Selskab 1918 samt fl. udenl. vidensk. selskaber, Akademiet for de tekniske Videnskaber 1937 og det norske Videnskabs-Akademi i Oslo 1948; dr. h. c. ved universitetet i Grenoble 1939; æresmedlem af en række danske og udenl. vidensk. foreninger.

Har skrevet: Undersøgelser over rækkelære og funktionsteori, særlig over den almindelige svingningsteori (næstenperiodiske funktioner) (disp.); s. m. Johannes Møllerup og senere s. m. A F Andersen og Richard Petersen: Lærebog i matematisk analyse.

I sine yngre dage en af sin tids bedste fodboldspillere.

Bohr Niels

Fysiker; f. 7.10.1885 i Kbhvn., død 18.11.1962; søn af læge, fysiolog Christian Bohr (se denne); gift 1.8.1912 m. Margrethe, f. 7.3.1890 i Slagelse, datter af apoteker Alfred Nørlund og hustru Sophie f. Holm.

Student (Gammelholm latin- og realskole) 1903; Videnskabernes Selskabs guldmed. 1907 for undersøgelse over vædskestrålers svingninger; mag. scient. (fysik) 1909; dr. phil. 1911 (Studier over metallernes elektronteori); 1911-12 studieophold hos J J Thomson i Cambridge, og kom hos Ernest Rutherford i Manchester ind på spørgsmålet om atomers og molekylers opbygning; tog efter hjemkomsten spørgsmålet om forklaring af atomernes spektre op; publicerede i Philosophical Magazine juli-nov. 1913 tre afhandlinger »On the Constitution of Atoms and Molecules« (udg. som bog 1963), der blev skelsættende i fysikkens udvikling, og som fik navnet Bohrs atomteori; docent i fysik ved Kbhvns universitet 1913; lektor i teoretisk fysik ved universitetet i Manchester 1914-16; professor i teoretisk fysik ved Kbhvns universitet 1916-56; initiativtager til oprettelsen af Universitetets institut for teoretisk fysik, opført på Blegdamsvej, indviet 1921 (1965 omdøbt til Niels Bohr institutet); bestyrer af instituttet fra oprettelsen, og modtog her elever i stort tal fra udlandet. Fl. forelæsningsrejser til universiteter verden over. Forlod illegalt Danmark i slutningen af sept. 1943; rejste umiddelbart efter fra Stockholm for på opfordring at deltage i det engelsk-amerikanske samarbejde inden for den videre udvikling af atomenergiprojektet; ankom til Amerika i slutningen af nov. s. å.; antog pseudonymet Nicholas Baker; deltog i det store atomfysiker-samarbejde i Los Alamos laboratoriet i New Mexico om atombombens udvikling.

Opdagede 1921 det nye grundstof nr. 72, der fik det latinske navn Hafnium efter opdagelsesstedet København.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1917, præsident for selskabet og for Den danske Kræftkomité; formand i direktionen for Selskabet for Naturlærens Udbredelse; formand for atomenergikommisjonen; medl. af Akademiet for de tekniske Videnskaber 1937, æresmedlem 1945; æresmedlem af Studenterforeningen i Kbhvn. og af Dansk Radiologisk Selskab 1953; medl. og æresmedlem af videnskabelige selskaber og akademier i Europa, Sovjetunionen, Japan og USA;

æresborger i Narssak, Grønland 1957; dr. techn. h. c. ved Danmarks tekniske højskole 1929; æresdoktor ved universiteterne i Cambridge og Liverpool 1923, Manchester 1925, Oxford 1926, Edinburgh og Kiel 1929, Providence 1933, Berkeley 1937, Oslo 1938, Birmingham og London 1939, Paris 1945, Princeton og Montreal 1946, Glasgow 1951, Aberdeen 1952, Athen 1953, Lund og New York 1954, Basel og Århus 1955, St. Paul (Macalester), Minnesota 1957, Roosevelt University, Chicago og Zagreb 1958, Bombay og Calcutta 1960, Harvard og Bruxelles 1961 samt ved Israels tekniske højskole, Haifa 1959.

Har bl. a. skrevet: *On the quantum Theory of Line-Spectra I-III* (Videnskabernes Selskabs Skr. 1918-22); *Atomernes bygning og stoffernes fysiske og kemiske egenskaber* (Fysisk Tidsskrift 1922); *Atomteori og naturbeskrivelse* (1929, ny udg. 1958 og 1965); *Åbent brev til De forenede Nationer* (1950); *Atomteori og menneskelig erkendelse I-II* (1957-64).

Tilkendt Nobelprisen i fysik 1922 for arbejder over atomernes struktur og de fra dem udgående stråler; tildelt H C Ørsted-medaljen 1924, Dansk Ingeniørforenings Niels Bohr-medalje 1955 samt en lang række udenl. vidensk. selskabers og universiteters hædersmedaljer; The Ford Foundation's hæderspris, Atoms for peace award, 1957.

Videnskabernes Selskabs æresbolig på Gl. Carlsberg 1932; fortjenstmedaljen i guld med krone 1938; ridder af Elefanten 1947; storkorset i diamanter 1955.

Bojesen Ernst

Forlagsboghandler; f. 23.2.1849 i Sorø, død 10.7.1925; søn af postmester Dominico Bojesen og hustru Jensine f. Busch; gift 5.5.1876 m. Valborg, f. 23.9.1856 i Kbhvn., død 1933, datter af sproglærer J C Rønsholdt og hustru Sophie f. Jahn.

Præliminæreks. (Efterslægtsselskabets skole) 1865; lærling hos Fr. Wøldike 1865-72; etablerede 1872 firma Thomsen og Bojesen; udtrådte af firmaet 1878 og etablerede sig som kunsthändler og kunstforlægger; dannede 1896 s. m. to andre forlag A/S Det nordiske Forlag, for hvilket han blev direktør; i 1903 sluttedes det sammen med Gyldendalske Boghandel; meddirektør for A/S Gyldendalske Boghandel Nor-

disk Forlag (GBNF) 1903-14; derefter medl. af selskabets bestyrelse til 1917.

Fik stor betydning som nyskabende forlægger. Blandt de mest kendte udgivelser kan bemærkes: *Juleroser* (fra 1881); *Blæksprutten* (fra 1889); jubeludgaven af Holbergs komedier (1883-88); *Felttogene i vore første frihedssår*; *Ny testamente med Carl Blochs billeder*; *P Hansens illustrerede danske teaterhistorie*; *Chr. Richardts Vort land*; *Landmandsbogen*; *Troldtøj* (af Holger Drachmann, illustreret af Th. Bindesbøll, Aug. Jerndorff og Joakim Skovgaard); *Danmarks riges historie*; *Folkenes historie*; *Danmarks malerkunst* (af E Hannover og C A Been); endv. det populærvidensk. tidsskrift *Frem* (udg. i Sverige u. navnet *Ljus*).

Æresmedlem af Boghandlerforeningen 1914.

Bojesen Kay

Sølvsmed; f. 15.8.1886 i Kbhvn., død 28.8.1958; søn af forlagsboghandler Ernst Bojesen (se denne); gift 8.2.1919 m. Erna, f. 10.4.1894 i Kbhvn., datter af kommunal tjenestemand Ernst Drøge-Møller og hustru Nora f. Nielsen.

Præliminæreks. 1903; udlært som købmand 1906, som sølvsmed hos Georg Jensen 1910; videreuddannet i udlandet, arbejdet som svend i Paris og Kbhvn.; sølvsmedemester i Kbhvn. 1913; i den kunstneriske administration af Porcelænsfabriken Bing & Grøndahl 1930-31 og i ledelsen af Den Permanente udstilling; oprettede 1933 nyt værksted for sølv- og træarbejde samt legetøj; till. kunstnerisk leder af Universal Steel Co., Kbhvn. fra 1946.

Udstillet bl. a. på Charlottenborg og Kunstinstrumuseet samt fl. steder i udlandet; repræsenteret i Kunstinstrumuseet m. fl. arbejder.

Bojesen Frede

Politiker, højskoleforstander; f. 22.8.1841 i Skørpinge ved Slagelse, død 4.12.1926; søn af sognepræst F E Boisen og hustru Eline f. Heramb; gift 1. gang 26.7.1865 m. Karen Cathrine, f. 16.6.1843 på Rød i Norge, død 1866, datter af grosserer P M Anker og hustru Cathrine f. Gløersen; 2. gang 3.11.1880 m. Augusta Jacobine, f. 1.3.1851 på Tjerne i Norge, død 1906, datter af proprietær August Konow og hustru Beate.

Student (Haderslev) 1859; Kbhvns univ.s guldmed. 1861; cand. theol. 1864; deltog som officerselev i krigen 1864; sekondløjtn. 1867; grundlagde 1865 folkehøjskolen på Rødkilde ved Stege, forstander for denne 1865-70 og, s. m. sin søster Jutta Boisen-Møller, 1905-09.

Folketingsmand for Stegekredsen (Venstre) 1869-1901; formand for finansudvalget 1872-90; 1. viceformand i folketinget 1887-95; hovedmand bag en række sociale og økonomiske love i årene 1890-94 samt bag det store forlig på rigsdagen i 1894 om finansloven, hærloven samt et stort kompleks af jernbanelove.

Sognerådsformand i Stege landsogn 1867-1903 samt formand for forsk. lokale foreninger m. v. på Møn.

Litterære arbejder: *Kortfattet dansk retskrivningslære* (1862); *Om hærlovsforhandlingerne* (1880); *Lovgivningsværket 1890-95* (1898); *Jacob Sunesøn af Møn* (1902); *Stege bys bog 1418-1607* (1904); *Sangbog for danske* (1907); *Af Møns historie I-IX* (1905-26); *Skyggemål* (1921).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1921.

Boisen-Møller Jutta

Kvindesagsforkæmper; f. 17.3.1837 i Store Heddinge, død 12.1.1927; datter af sognepræst F E Boisen og hustru Eline f. Heramb; gift 4.1.1857 m. sognepræst Fr. D Møller, f. 23.7.1814 på Faugård ved Odde, død 1892, søn af forpag-

ter H C Møller og hustru Margrethe Magdalene f. Voss.

Medstifter af Sorø højskole 1888; husmoder på Grundtvigs højskole ved Lyngby 1897-1905; medforstander ved Rødkilde højskole 1905-09.

Formand i fællesbestyrelsen for Dansk Kvindesamfund 1894–1910, derefter æresformand.

Øvede en betydelig indsats for kvindesagen på formandsposten i Kvindesamfundet under dets udvidede virke fra københavnsk forening til landsomfattende organisation, som stærkt medvirkende til, at kvindens kommunale valgret blev gennemført 1908. Gik i spidsen for kvindernes takketog til regering og rigsdag 1915, da politisk valgret var opnået.

Har skrevet: Træk fra et langt liv (1924).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1925.

Bomholt Julius

Politiker, forfatter, kritiker; f. 11.6.1896 i Alderslyst ved Silkeborg, død 2.1.1969; søn af papirarbejder Martinus Bomholt og hustru Karen Marie f. Roed; gift 30.3.1927 m. Anna, f. 12.8.1904 i Vejen, død 1970, datter af sodavandsfabrikant H. P. Andersen og hustru Johanne f. Lillelund.

Student (Langs skole, Silkeborg) 1915; cand. theol. 1921; lærer ved Langs skole 1921, ved Askov højskole 1921–22, ved Arbejderhøjskolen i Esbjerg 1922, forstander 1924–29, indførte bl. a. studiekredsen som metode; anmelder ved Social-Demokraten 1931, senere redaktør af bladets litteraturside; medl. af radiorådet 1934–50 og dets programudvalg 1937–50, rådets formand 1940–febr. 1950 og dec. 1950–53; undervisningsminister i det første ministerium Hedtoft febr.–okt. 1950, i det andet ministerium Hedtoft 1953–55, i ministeriet H. C. Hansen 1955–57; socialminister i ministeriet H. C. Hansen 1957–60, i ministeriet Kampmann 1960–61; minister for kulturelle anliggender i ministeriet Kampmann 1961–62, i ministeriet Krag 1962–64.

Folketingsmand (Socialdemokratiet, Esbjerg-kredsen) 1929–68, formand for fl. udvalg og bl. a. ordfører for fredningsloven af 1937, for ungdomsarbejdsløshedsloven og for loven 1942 om ungdomsskoler for ufaglærte; folketingets formand 1945–50 og 1964–68; medl. af Esbjerg byråd 1933–41, formand for skolekommissionen og som medl. af trafikudvalget bl. a. virksom for anlægget af Esbjerg lufthavn; medl. af Socialdemokratiets forretningsudvalg 1939; formand for det udenrigspolitiske nævn 1945–50 og 1964–66 og for Grønlandsudvalget 1949–50; medl. af forfatningskommissionen af 1951;

medl. af Grønseforeningens hovedbestyrelse 1952; formand for Socialdemokratiets kulturudvalg 1964; æresmedlem af Dansk Forfatterforening 1966.

Litterære arbejder bl. a.: Dansk digtning fra den industrielle revolution til vore dage (1930); Arbejderkultur (1932); hørespillet Nye signaler (s. m. Peder Nørgaard, 1932); Moderne skribenter (1933); Harald Bergstedt (1938); Den danske folkeskole (1938); Længsel I-II (1944); Nordiske profiler (1945); Kulturproblemer (1945); Før uvejret (1947); Blomstrende grene (1947); Grønland foran en ny epoke (1950); Mennesket i centrum (red. 1953); Idé og arbejde (red. 1953); Det egentlige (1953); Folkeskolens reform (1953); Fra den billige bog til fjernsynet (1954); Vision og virkelighed (1955); Hans Hedtoft, liv og virke (s. m. H. C. Hansen, 1955); erindringsromanerne På vej til livet (1954); Vinterlys (1956); Himmerigs dør (1956); Svalerne (1957) og Døgnflue og evighed (1958). Fra nummer 21 (taler, 1957); Ukendte ven (1960); Solhverv (1961); M. F. (1962); Revolutionens tredje fase (1963); Kakkell-ers (1965); Guds knægt (1966); Midt i riget (1967). Har endv. udgivet: Jakob Hansen: Udvalgte arbejder med indledning (1967).

Testamenteret sit hus på Fanø som fri bolig for en forfatter.

Tildelt medaljen Ingenio et arti 1966.

Borch Martin

Arkitekt; f. 1.3.1852 på Skerngård, død 8.2.1937; søn af proprietær Frederik Borch og hustru Johanne Frederikke f. Frausing; gift 28.7.1880 m. Marie, f. 29.9.1853 på Holmsland, død 1943, datter af sognepræst Christoffer Nyrop og hustru Helene f. Ahlmann.

Udgået fra Randers latinske skole 1866; i tømrerlære i Kbhvn. og elev på Teknisk skole; tømrersvend 1870; elev på Akademiet 1869, afgang fra arkitekturskolen 1877; udstillede 1. gang på Charlottenborg 1878, senere på udstillinger i ud- og indland bl. a. Forumudstillingen 1929; studierejser bl. a. til Italien, Grækenland og Frankrig siden 1882; assistent ved Akademiets arkitekturskole 1893–99; kgl. bygningsinsp. 1903–23; akademimedl. 1907; arkitekt for De danske Spritfabrikker 1881–1912, for Fr. 7. stiftelse på Jægerspris 1884–1920 og for Børsen 1908–36.

Medl. af det særlige syn for landets hovedkirker 1910–35 og af det særlige bygningssyn til 1933; formand for Kunstnerhjemmet 1920–31; æresmedlem af Akademisk Arkitektforening 1929.

Større arbejder: Landsarkivet i Odense (1893); ombygning af Højbro Pl. 5 (med ny facade) (1897); Det danske Selskabs skole på Forchammersvej (1900); Nørregade 2 (1900); Andreaskirken (1901); Forsikringsselskabet Danmarks bygn. H. C. Andersens Boul. (1903); tilbygn. til Rigsdagsbygningen, nu Østre landsret, Fredericiagade (1903); tilbygn. til Statsanstalten for Livsforsikring, Havnegade (1907); tilbygn. til Universitetsbiblioteket i Fiolstræde (1907); ombygning af Regensen, udvidelse med en fjerde fløj og buegangen (1909); om- og tilbygn. af Amaliegade 5 (1909 og 13); Rigshospitalet på Blegdamsvej (i samarbejde m. Kr. Varming, 1911); Studiegården i universitetsannekset, Studiestræde 6 (1916); Statsfrøkontrollen, N. J. Fjords Allé (s. m. Chr. Borch, 1920); Institut for teoretisk fysik, Blegdamsvej (1921, senere udvidet); Studentergården på Tagensvej (1923); Mønten, Amager Boul. (1923); fl. privatvillae; endv. restaurering, om- og tilbygninger bl. a. på Gisselselfeld og Brattingsborg; fra 1904 leder af restaureringen af Frue kirke. Till. tegnet møbler, mindetavler og gravmæler.

Modtaget Akademiets årsmedalje 1894 og 1901 (Eckersberg-medaljen).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1910.

Borch Ole

Filolog, læge, kemiker, botaniker; f. 7.4.1626 i Nørre Bork, Ringkøbing amt, død 13.10.1690; søn af sognepræst Oluf Clausen og hustru Margrethe Lauridsdatter.

Student (Ribe) 1644; studerede medicin, botanik, kemi, filosofi m. m. ved Kbhvns universitet; hører ved Vor Frue skole (Metropolitanskolen) 1650; virkede som læge i Kbhvn. u. pesten 1654; opdrager for rigshofmester Joachim Gersdorffs sønner 1655–60; deltog i forsvaret u.

Kbhvns belejring 1658–59; ord. professor i filologi og ekstraord. professor i botanik og kemi ved universitetet 1660; studieophold (særlig kemi) i Holland, England, Frankrig og Italien 1660–66; Fr. 3.s livlæge 1667; overtog till. bestyrelsen af Universitetsbiblioteket 1681; assessor i højesteret 1686. Kancelliråd 1689.

Bidrog til latinsk og græsk leksikografi og til behandling med metalmalme, mineraler og planter i lægekunsten. Iagttagt iltudvikling ved opbeholdning af salpeter. Beskrev 1776 det første tilfælde af hjertelæsion efter stump vold. Ved siden af undervisning drevet stor lægepraksis. Oprettede Collegium Mediceum (nuv. Borchs kollegium) 1689.

Hovedværker: *De ortu et progressu chemiæ* (1668); *Hermetis Ægyptiorum et chemicorum sapientia* (1674); *Cogitationes de variis lingvæ Latinæ ætatibus* (1675); *Docimastice metallica* (1677); *Conspectus præstantiorum scriptorum Latinæ lingvæ* (1679); *Nitrum non inflammari* (1680); *Analecta ad Cogitationes de lingvæ Latina* (1682); *Dissertationes academicae de poetis I-VII* (1676-81; udg. samlet, Frankfurt 1683); *de antiqva urbis Romæ facie. Dissertatio compendiaria I-VI* (1683-86; udg. samlet 1687).

Bording Anders

Digter og journalist; f. 21.1.1619 i Ribe, død 24.5.1677; søn af læge Christen Lauridsen Bording og hustru Ingeborg f. Klyne.

Student (Ribe) 1637; huslærer for unge adelige, først i Kbhvn. senere på jyske herregårde; boede i fl. perioder hos en ældre broder, der var

Oplært ved landbruget; på Frederiksborg højskole 1896-97; vognmandskusk i Kbhvn. i 1½ år; ejer af en gård i Bøggalle fra 1903; oprettede den stedlige husmandsforening og en socialdemokratisk forening; medl. af Øster Snede sogneråd 1909-21; medl. af folketinget (Herningkredsen) 1920-46; landbrugsminister i det første ministerium Stauning 1924-26; fik bl.a. gennemført love om driftslån til mindre jordbrugere, om jords udstykning og sammenlægning, kontrol med smør og kød; fra 1926 Socialdemokratiets ordfører i sager om hjælpeforanstaltninger til det kriseramte landbrug; landbrugsminister i det andet ministerium Stauning 1929-42; fik gennemført en udstykningslov for Sønderjylland, ny jagtlov, m. fl.; nedsatte 12. dec. 1931 en stor landbokommission om landbrugets beskatnings-, gælds- og produktionsforhold samt spørgsmål om landets selvforsyning; i kommissionen forberedes den krisepolitik ang. landbruget, som senere gennemførtes i vidtrækkende love.

Landbrugsminister i ministeriet Buhl i 1942, i ministeriet Scavenius 1942-45, i ministeriet Hedtoft 1947-50.

Borgbjerg Frederik

Undervisningsminister; f. 10.4.1866 i Boeslunde ved Korsør, død 15.1.1936; søn af dyrlæge, bogholder Jens Jeppesen Borgbjerg og hustru Dorothea f. Hedegaard; gift 1. gang 12.2.1890

(ægteskabet opløst 1913) m. Harriet, f. 28.2.1868 i Kbhvn., datter af grosserer Philip Ferdinand Meyer og hustru, skuespillerinde Anna Maria Benedictsen; 2. gang 30.4.1913 m. Olga, f. 2.4.

1882 i Kbhvn., datter af oliemøllearbejder P Petersen og hustru Ane Marie f. Jørgensen.

Student (Schneekloth's skole) 1884; studerede teologi; som ung påvirket af grundtvigianismen, senere af Darwins teorier; kom i forbindelse med den brandesianske radikalisme og meldte sig ind i Studenteramfundet; lærer og manduktør 1886-90; medarbejder ved Social-Demokraten fra 1890; deltog som delegeret i socialistisk studenterkongres i Bruxelles 1891; rejste som agitator for Socialdemokratisk Forbund s. å.; ledede 1899 pressekampagnen i Social-Demokraten mod den store lock-out og brød i 1902-03 partiets modstand mod forbrugerkooperationen; var 1907-08 en af lederne i angrebet på Alberti; redaktør af Social-Demokraten 1911-24 og 1926-29; socialminister i det første ministerium Stauning 1924-26; undervisningsminister i det andet ministerium Stauning 1929-35.

Medl. af Socialdemokratiets hovedbestyrelse fra 1892; folketingsmand for Kbhvns 5. kreds fra 1898; partiets ordfører i mange vigtige sager, bl. a. for grundlovsforslaget 1912-15, skatelovent og kirkelovene; borgerrepræsentant i Kbhvn. 1898-1913 (undtagen 1904-05); medl. af tolrådet og af dettes appeludvalg 1910-24 samt af tobakskommissionen 1918-21; medl. af den vestindiske kommission 1916, af det dansk-islandske forhandlingsudvalg i Reykjavik 1918 og af det dansk-islandske nævn 1919-24 og 1927-29 (formand for samme i perioder); formand for Dansk-Islandsk Forbundsfond fra 1920; medl. af den danske delegation til Folkenes Forbund, af den Interparlamentariske Unions international råd og af den danske interparlamentariske gruppes bestyrelse; medl. af rigsdagspartiernes politiske forhandlingsudvalg 1918 og af det sønderjyske udvalg; bidrog på den internationalt socialistiske konference i Bern 1919 til at det tyske socialdemokrati i det sønderjyske spørgsmål stillede sig på selvbestemmelsesrettens grund; fik som redaktør afgørende indflydelse på arbejderbevægelsens stilling under påskekrisen 1920; medl. af valglovskommissionen af 1921 og af Den sønderjyske Fonds centralkomite; medl. af det udenrigspolitiske nævn 1923-24 og 1927-29; medl. af Journalistforeningens seniorat.

Har s. m. C E Jensen udgivet: *Socialdemokratiets århundrede* (1901-03).

Borup Johan

Højskoleforstander; f. 1.6.1853 i Sorø, død 20.2.1946; søn af sognepræst Julius Borup og hustru Marie f. Trier; gift 22.4.1890 m. Eline, f. 23.3.1868 i Slangerup, datter af provst Vilhelm Carl Schousboe og hustru Sophie f. Cohn.

Student (Haderslev Lærers skole) 1871; cand. theol. 1877; lærer ved Gotfred Rodes højskole 1878; studieophold i Paris 1881; lærer ved Falkenstjernes højskole i Kbhvn. 1885-86, ved Statens lærerhøjskole 1896-1900; åbnede 1891 Kursus for ikke-studerende herrer og damer, senere udvidet med Borups læreanstalt, der fra 1916-17 fik navnet Borups højskole; til 1932 forstander for højskolen, som 1926 fik eget hus i Frederiksholms Kanal.

præst i Vestjylland; tog magistergraden ved Sorø Akademi 1653; opholdt sig nogle år (til 1658) på rigsråd Tage Thotts godser i Skåne; rektor ved latinskolen i Slangerup 1662-63; arbejdede som professionel digter siden 1665; fik 1666 overdraget udgivelsen af en dansk avis med kgl. understøttelse: Den danske Mercurius (hofnyheder, reportager, causerier og udenl. stof på vers).

Har skrevet lejlighedsdigte; rimbreve, digte til velyndere, bl. a. et større digt Lærde kvinders forsvar (1647); stillings-ansøgninger på vers; elskovsviser i hyrdestil; drikkeviser, m. m. - Poetiske skrifter, udgivet ved Peder Terpager, Fr. Rostgaard og Hans Gram (1735).

Bording Kristen

Gårdejer, politiker; f. 11.4.1876 i Kragelund ved Løsning, død 26.9.1967; søn af gårdejer L P Kristensen og hustru Maren f. Jespersen; gift 14.10.1905 m. Helga, f. 15.11.1886 i Haurum, død 1966, datter af lærer S P A Elkjær og hustru Kirstine f. Sørensen.

Var den første folkeoplyser der havde held til at oprette en varig højskolevirksomhed, afpasset efter kbhvske forhold bl. a. med aftenundervisning.

Foredragsholder i Folkeuniversitetsforeningen 1899–1904; lærer ved Studentersamfundets arbejderundervisning 1901–07. Formand for bestyrelsen for Det grundtvigske Salmefond.

Har skrevet: Litterære udkast (1910); Grundtvigs stjerne (1912); Højskolen og København (1916). Udgiver af Dansk sangbog (1914, og senere udg.).

Borup L. C.

Borgmester; f. 6.7.1836 i Randers, død 18.1.1903; søn af købmand, tobaksfabrikant Jørgen Chr. Borup og hustru Edvardine Cathrine f. Neckelmann.

Student (Randers) 1854; cand. jur. 1859; assistent i indenrigsministeriet s. å., fuldmægtig 1868,

kontorchef 1875–78; till. docent i landboret ved Landbohøjskolen 1869; assessor i landsover- samt hof- og stadsretten 1878–83; fra 1883 borgmester for magistratens 2. afd., i hvis administrationsgrene de følgende år bragte store ændringer; sundhedsvedtægten af 1886 gennemførtes, forbedringer i hospitalsvæsenet, især af funktionærers og sygeplejerskers kår, opførelsen af Vestre hospital 1885, projektet til Bispebjerg hospital, m. m. samt indlemmelsen i hovedstadsområdet af Valby, Vigerslev, Brønshøj og Sundbyerne.

Medl. af landstinget fra 1901.

Har skrevet: Den danske landboret (1873, 2. udg. 1880).

Konferensråd 1900.

Botved A. P.

Flyver, grosserer; f. 20.6.1895 i Kalundborg, død 11.11.1964; søn af proprietær Mads Petersen og hustru Karen f. Hansen; gift 16.3.1922 m. Carmen, f. 5.12.1893 i Danzig, datter af ingeniør H A Otterstrøm og hustru Emilie f. Steen.

Premierløjtn. i fodfolket 1916; militærflyvercertifikat 1919; videreuddannet i det franske og det italienske militære flyvevæsen 1920; på observatørskole i Frankrig 1922; kaptajn i flyvevåbnet 1926; afsked 1931. Stifter og indehaver af firmaet A P Botved 1932, direktør for aktieselskabet af samme navn 1956–61; till. direktør for A/S Botved Boats.

Medl. af bestyrelsen for Danske Exportørers Brancheforening, af repræsentantskabet for A/S Det Danske Luftfartselskab, af bestyrelsen for A/S A P Botved, A/S Botved Boats, A/S Hotel Europa, m. fl.

Fløj 1926 fra Kbhvn. over Indien til Tokio og tilbage over Sibirien og Rusland.

Har skrevet: København–Tokio gennem luften (1926).

Bournonville Antoine

Solodanser, balletmester; f. 19.5.1760 i Lyon, død 11.1.1843; søn af skuespiller Amable Louis de Bournonville og hustru, skuespillerinde Jeanne Evrard; gift 1. gang 3.12.1792 m. danserinde

og skuespillerinde Mariane B., døbt 20.11.1767 i Mariager, død 1797, datter af solodanser S S Lever og hustru Anne Marie f. Spentrup; 2. gang 15.12.1816 m. Lovisa, f. 17.2.1776 på Karl-

sten fæstning ved Marstrand, død 1859, datter af konstabel J G Sandberg og hustru Ingeborg f. Wikström.

Fik danseundervisning i Wien hos Georges Noverre; balletmester ved Hofteatret i Stockholm 1782–92; solodanser ved Det kgl. Teater i Kbhvn. 1792–1823, till. dansedirektør 1816, afsked med pension og fribolig på Fredensborg slot 1829.

Var i ca. 30 år Det kgl. Teaters førende danser (optrådte sidste gang 17. marts 1823) og fik som dygtig mimiker stor indflydelse på ballettens udvikling; havde sine største opgaver i Galeotti-balletterne, bl. a. i Lagertha, Rolf Blåskæg, Romeo og Macbeth.

Bournonville August

Solodanser, balletmester og balletkomponist; f. 21.8.1805 i Kbhvn., død 30.11.1879; søn af solodanser, balletmester Antoine Bournonville (se denne) og 2. hustru; gift 23.6.1830 m. Helene Frederikke f. Håkansson, f. 22.4.1809 i Örja, Skåne, død 1895, datter af Charlotte Louise f. Hultmann.

Elev på Det kgl. Teaters danseskole; optrådte 1. gang 12. okt. 1813 i balletten Lagertha; studieophold i Paris i 1820; efter en 5-årig uddannelse smstds hos Pierre Gardel og Vestris, solodanser ved Pariser-Operaen 1829; solodanser ved Det kgl. Teater 1829–48; till. teatrets balletmester 1829–77 (med enkelte afbrydelser som balletmester ved Wiener-Operaen 1855–56 og som intendant ved Stockholm-Operaen 1861–64). Skabte i denne periode et dansk mønster-balletkorps, fornyede balletten og gav den anseelse som en national kunstart.

Fejrede triumfer som danser både i udlandet og herhjemme, særlig indenfor karakterdansen. Optrådte første gang som Det kgl. Teaters solodanser 1. sept. 1829 som Zephyr i Gratiernes hyldning, sidste gang 31. marts 1848 i titelrollen i balletten Valdemar.

Komponerede 42 balletter og 14 balletdivertissementer, bl. a. balletterne Valdemar (1835), Festen i Albano (1839), Toreadoren (1840), Napoli (1842), Konservatoriet (1849), Brudefærden i Hardanger (1853), Et folkesagn (1854), Fjernt fra Danmark (1860), Valkyrien (1861), Thymskviden (1868), Livlægerne på Amager (1871). Virkede till. som sceneinstruktør ved operaen; ledede den sceniske indstudering af Lohengrin

1870, den første Wagneropera på Det kgl. Teater.

Forestod fl. større arrangementer ved nationale folkefester, bl. a. ved troppernes modtagelse efter felttoget 1849 og ved krigens slutning 1851. Arrangerede 14. nov. 1879 på Folketeatret et hyldesttableau til Oehlschläger i anl. af digterens 100 års dag.

Oprettede 1869 Ballettens private Pensionskasse.

Har skrevet: Mit teaterliv (1. del 1848, de senere dele udkom 1865 og 1877–78). »Efterladte skrifter« (udg. 1891 af datteren Charlotte B.).

Brahe Karen

Godsejer, bogsamler; f. 1.12.1657 på Næsbyholm ved Sorø, død 8.11.1736; datter af godsejer Preben Brahe og hustru Susanne f. Gjøl. Medejer af Østrupgård ved Fåborg efter faderens død 1708, ejer 1735. Oprettede en skole og et hospital i Svanninge; stiftede Odense ad-

lige jomfrukloster 1716. Erhvervede ved arv og køb en omfattende bogsamling, særlig bestående af ældre danske håndskrifter, herunder folkevisehåndskrifter, samt teologisk og opbyggelig litteratur; dette bibliotek testamenteret til Odense adelige jomfrukloster. Deponeret i Landsarkivet i Odense.

Brahe Tycho

Astronom; f. 14.12.1546 på Knudstrup i Skåne, død 14. el. 24.10.1601; søn af rigsråd Otte Brahe og hustru Beate f. Bille; levede fra ca. 1573 i frit ægteskab m. Kirstine Barbara, død 1604.

Opdraget i Skåne hos farbroderen Jørgen Brahe til Tostруп; sendt til Kbhvns universitet 1559 for at studere og til Leipzig 1562 i følge-skab med Anders Spørensen Vedel; skulle studere statsvidenskab og jura, men foretrak de matematiske videnskaber; rejste efter korte besøg i Danmark i 1565 og 1566 atter til Tyskland bl. til Wittenberg og Rostock (fik her en del af sin næse hugget af i en studenterduel); begyndte i Augsburg at konstruere astronomiske instrumenter og gøre observationer, samt at dyrke kemi og astrologi; vendte hjem 1570 og fortsatte sine studier hos morbroderen Steen

Bille, lensmand til Herridsvad Kloster i Skåne; opdagede her 11. nov. 1572 en ny stjerne i stjernebilledet Cassiopeia; studieophold i udlandet, bl. a. i Kassel hos den lærde landgreve Wilhelm af Hessen og overværede kejser Rudolf 2.s kroning i Regensburg; kaldt hjem af Fr. 2. 1576; fik s. å. øen Hven som len; opførte her observatorierne Uraniborg (påbeg. 1576) og Stjerneborg (påbeg. 1584); konstruerede selv de fleste astronomiske instrumenter og foretog s. m. sine mange elever en række betydelige, og med hidtil ukendt nøjagtighed gennemførte observationer af solen og månen og af planet- og fiksstjernepositioner; anlagde till. en papirmølle og et bogtrykkeri; Uraniborg gæstedes af alverdens videnskabsmænd og fyrster; fik en række len bl. a. Helligtrekongers kapel ved Roskilde domkirke (med kongegravene), hvortil var henlagt en stor mængde bøndergods, mod at holde kapellet vedlige; overholdt ikke sine forpligtelser og blev efter Chr. 4.s tronbestigelse 1596 efterhånden frataget alle len, bortset fra Hven; forlod Danmark 1597 med sine instrumenter og manuskripter; rejste efter et par års ophold i Rostock og Wandsbek til Prag efter indbydelse af kejser Rudolf 2., opholdt sig her til sin død.

Udførte de fleste af sine observationer og arbejder u. sit 20-årige ophold på Hven; var modstander af den kopernikanske lære, som ikke kunne bevises videnskabeligt med de eksisterende observationsinstrumenter (og kikkerten eksisterede endnu ikke); opstillede sit eget verdenssystem, det tychoniske, med jorden som det faste midtpunkt hvor om solen og månen og planeterne bevægede sig; udarbejdede, bl. a. med assistance af sin danske elev Longomontanus, sit store stjernetekatalog omfattende 777 stjerner; hertil føjede Johannes Keplers senere, efter andre af Tycho Brahes observationer, endnu 228 stjerner; var den første der viste at kometer er himmellegemer, og at de skærer planeterne baner; planet-observationerne, særlig af Mars, blev grundlæggende for de keplerske love for planeters bevægelse, som senere ledte Newton til opdagelsen af den almindelige gravitationskraft.

Har bl. a. skrevet: De nova stella anni 1572 (1573, oversat af Otto Gelsted og Thøger Larsen 1923); De mundi aetheri recentioribus phaenomenis (1588); Astronomiæ instauratae mechanica (1598); Astronomiæ instauratae progymnasmata (1602). Samlede værker »Opera Omnia« I–XV (udg. af Det danske Sprog- og Litteraturselskab ved J. I. F. Dreyer 1913–29).

De fleste af de arbejder og observationer Tycho Brahe tog med sig ved sin bortrejse fra Hven, blev senere tilbagekøbt af Fr. 3. og opbevares nu (på få undtagelser nær) i Det kgl. Bibliotek.

Bramsen Ludvig

Forsikringsmand, politiker; f. 9.9.1847 i Kbhvn., død 20.6.1914; søn af direktør, konsul Luis Bramsen og hustru Camilla f. Lassen; gift 1. gang 7.11.1873 m. Maria, f. 4.4.1846 i Kbhvn., død 1903, datter af overretsprokurator Carl Schack og hustru Anna f. Christensen; 2. gang

17.2.1910 m. Astrid, f. 18.9.1875 på Sønder Elvær, død 1959, datter af etatsråd, godsejer Harald Branth og hustru Augusta f. Lunn.

Student (v. Westenske institut) 1865; univ.s guldmed. 1889; ansat i det af faderen stiftede Nye danske Brandforsikringselskab 1865; studieophold i udlandet, særlig vedr. arbejderbeskyttelse og ubemidledes forsikring; grosserer 1875; direktør for Nye danske Brandforsikringselskab 1886; redaktør af Fra Forsikringsverdenen s. å.

Folketingsmand for Alborg (Højre) 1892–98; indenrigsminister i ministeriet Hørring 1899–1900 og i ministeriet Sehested 1900–01; fik særlig indflydelse på ulykkesforsikringsloven 1898 og på arbejderbeskyttelseslovgivningen, særlig fabrikloven af 1901; hovedophavsmand til den første lov om livsforsikringsvirksomhed 1904; landstingsmand i 2. landstingskreds fra 1906; medl. af toldrådet og af dettes appeludvalg 1910; medl. af kommissionen af 1903 om en alm. invaliditets- og alderdomsforsikring, af stempel-lovskommissionen og af sparekasse- og bankkommissionen af 1910.

Formand i bestyrelsen for Danske Lloyd og for A/S C Olesen; medl. af bestyrelsen for Islands Fosseselskab; administrator for Borgervæsenen af 1788; præsident for Forsikringsforeningen i Kbhvn.; formand for Handels- og Kontoristforeningen, for Dansk Forening for Arbejderbeskyttelse og for Numismatisk Forening; medl. af Privatbankens bankråd; medl. af forretningsudvalget for Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation; delegeret ved Fællesrepræsentationen for Industri og Haandværk og delegeret ved arbejderkonferencen i Berlin 1890.

Har skrevet: Arbejdernes forsikring mod ulykkestilfælde (1885); Et alvorsord til arbejderne (1889); Englands og Tysklands lovgivning for arbejdere i industri og håndværk; Medaillier Napoléon le grand (Paris 1904, 1907 og 1913). Gehejmeetatsråd 1901.

Bramsnæs C. V.

Politiker, nationalbankdirektør; f. 12.6.1879 i Agerup ved Holbæk, død 29.8.1965; søn af husmand P Christensen og hustru Marie f. Christensen; gift 18.5.1912 m. Henriette, f. 6.9.1881 i Ruds Vedby, datter af snedker Peter Henriksen og hustru Emma f. Lund.

Udlært som typograf i Holbæk 1898; elev på Askov højskole 1899–1900 og 1900–01; typograf i Kbhvn. til 1907; student (priv. dimit.) 1908; cand. polit. 1914; assistent i det statistiske departement 1914, sekretær 1919, fuldmægtig 1923; lektor i socialpolitik ved Kbhvns universitet 1921; finansminister i ministerierne Stauning 1924–26 og 1929–33; direktør i Nationalbanken 1933; kgl. direktør og formand for direktionen i Danmarks Nationalbank 1936–49.

Medl. af bestyrelsen for Typografernes Fagforening i Kbhvn. 1904–07; medl. af Frdbg. kommunalbestyrelse 1909–24, rådmænd 1919–24; medl. af hovedbestyrelsen for Socialdemokratisk Forbund 1912–49; medl. af landstinget 1918–39, af rigsdagsdelegationen til fredskonferencen i Paris 1919, statsregnskabskommissionen 1921–26, universitetskommissionen 1935 og vareforsyningsrådet 1940–50; formand for produktions- og råstofkommissionen af 1937; medl. af repræsentantskabet for Danmarks Nationalbank fra 1949 og af tilsynsrådet for Bikuben 1949–64.

Regeringsdelegeret ved Den internationale Arbejdsorganisations konferencer 1919, 1922–39 og 1945–59, præsident for konferencen 1936; medl. af styrelsesrådet for Den internationale Arbejdsorganisation 1931–34, præsident for rådet 1933–34; medl. af Folkeforbundets økonomiske kommission 1933–36 og af sammes finansielle kommission 1936–39, præsident for kommissionen 1938–39; medl. af Board of Governors i Den internationale Valutafond og Den internationale Bank i Washington 1946–50; medl. af Forenede Nationers ekspertkomité til udarbejdelse af finansplan for underudviklede lande 1953.

Medl. af foreningen Nordens styrelse siden oprettelsen 1919, formand 1939–60, derefter

æresmedlem af foreningerne Norden i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige; formand for centralkomiteen for Finlandshjælpen 1940, og for det nordiske regeringsudvalg for nordisk økonomisk samarbejde 1948–54.

Formand for Arbejdernes Oplysningsforbund i Danmark fra dets oprettelse i 1924 til 1949, derefter æresmedlem; formand for Arbejdernes Andels-Boligforening 1928–38, derefter æresmedlem; medl. af bestyrelsen for Rask-Ørsted-fonden 1928–45; medl. af bestyrelsen for Institut for Historie og Samfundsøkonomi og for Dansk Kunstmuseumsforening, af styrelsen for Det udenrigspolitiske Selskab, af Akademiet for de tekniske Videnskaber og af styrelsen for Fonden til Fædrelandets Vel; formand for National-økonomisk Forening 1937–52, derefter æresmedlem af foreningen.

Har skrevet: Taylorsystemet (1917); Nutidens sociale problemer (1921); Nationalbanken under besættelsen (i værket De fem lange år); Centralbankerne og staten (mindeskrift for professor Axel Nielsen, 1952); Finanslov og finansstyre 1894–1949 (1955); Bikuben i hundrede år (jubelæumsskrift for sparekassen Bikuben, 1957); Min slægts historie (1963).

Tildelt Tietgen-medaljen 1952.

Brandes Edvard

Forfatter, politiker; f. 21.10.1847 i Kbhvn., død 20.12.1931; søn af grosserer H C Brandes og hustru Emilie f. Bendix; gift 1. gang 2.2.1873 m. Harriet Camilla, f. 4.10.1856 i Kbhvn., død 1879, datter af hofurtekræmmer M S Salomonson og hustru Frederikke f. Abrahamsen; 2.

gang 20.8.1887 (ægteskabet opløst) m. Ingeborg Charlotte f. 7.2.1852 på Læsø, død 1908, datter af birkedommer H T Gad og hustru Johanne Emilie f. Lund; 3. gang 13.2.1900 m. billedhuggerinden Elise B., f. 24.7.1873 i Lysaker, død 1918, datter af læge Carl Rustad og hustru Marie Mathilde f. Hauge.

Student (v. Westenske institut) 1865; teateranmelder (mrk. Spectator) ved Illustreret Tidende 1871–73; magisterkonferens i østerlandske sprog med sanskrit som hovedfag 1872; medudgiver af månedsskriftet Det 19. Århundrede 1874–77; medarbejder ved Morgenbladet 1875–80, ved Ude og Hjemme 1879–84; dr. phil. 1879; medredaktør (s. m. Chr. Berg og Viggo Hørup) af Morgenbladet 1881–84; stiftede s. m. Viggo

Hørup Dagbladet Politiken, der udkom 1. gang 1. okt. 1884; medudgiver og medredaktør 1884–1901, eneredaktør 1901–04. Fik afgørende betydning ved dette blad bl. a. som kritiker indenfor skuespilkunsten og behandlede som leder-skribent og kronikør en række samfundsspørgsmål præget af stærkt radikale og selvstændige synspunkter.

Sluttede sig tidligt til broderen Georg i hans kamp for »det moderne gennembrud« og blev en af førstemandene i det såkaldte »litterære Venstre«.

Folketingsmand (Venstre) for Langelandskredsens 1880–94; støttede dannelsen af Venstre-reformpartiet 1895; tilsluttede sig kredsen af yngre politikere, som dannede Det radikale Venstre 1905; medl. af landstinget valgt af det kbhvske radikale Venstre 1906–20, tingvalgt medl. 1920–27; medl. af landstingets finansudvalg 1920; finansminister i ministerierne Zahle 1909–10 og 1913–20; udøvede stor politisk indflydelse i årene u. den første verdenskrig og ved spørgsmålet om mineudlægningen i danske farvande; medvirkede ved gennemførelsen af juni-grundloven af 1915; fik gennemført en omfatende skattelovgivning særlig merindkomstskatten 1915–20, børsratten af 1915 og afgifter på spiritus, øl og tobak samt indenlandske statslån, gennemførte salget af De vestindiske Øer, og appellerede med stor styrke til de nationale følelser ved udbydelsen af Genforeningslånet til den økonomiske opbygning i Sønderjylland.

Medl. af bestyrelsen for A/S Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag.

Har bl. a. skrevet: Ushas og Ushashymnerne i Rigveda (disp., 1879); Dansk skuespilkunst (1880); Fremmed skuespilkunst (1881); prosaværkerne En politiker (1889), Lykkens blændværk (1898) og Det unge blod (1898, beslaglagt som utugtig); Holberg og hans scene (1898). Endv. en lang række skuespil, opført på danske og udenl. scener, bl. a.: Lægemedler (dramatiker-debut, Det kgl. Teater 1881); endv. Gyn-gende grund (1881), Et besøg (1882), Garman & Worse (s. m. Alex. Kielland, 1883), En forlovelse (1884), Under loven (1891), Udenfor loven (1902) og Hårdt mod hårdt (1904). Har oversat bl. a.: Kong Sudraka: Lervognen (1870, ny udg. 1919), Kalidasa: Kongen og danserinden (1874), Tolstoj: Krig og fred (1885) samt gammeltestamentlige skrifter: Jesaja (1902), Salmerne (1905) og Job og Prædikeren (1906). Georg og Edv. Brandes' brevveksling med nordiske forfattere og videnskabsmænd. Udg. af Morten Borup I–VII (1939–42).

Brandes Georg

Forfatter; f. 4.2.1842 i Kbhvn., død 19.2.1927; søn af grosserer H C Brandes og hustru Emilie f. Bendix; gift 29.7.1876 m. Johanne Louise Henriette (kaldet Gerda), f. 7.9.1845 i Neindorf ved Helmstedt, død 1931, datter af toldfunktionær H S Steinhof og hustru Anna Dorothee f. Lüders.

Student (v. Westenske institut) 1859; studerede jura (til 1862), æstetik, litteratur og filosofi bl. a. under Hans Brøchner; Kbhvns univ.s guldmed. 1863; magisterkonferens (æstetik)

1864; artikler bl. a. i Fædrelandet, medarbejder ved Dagbladet og Illustreret Tidende; studierejse til Lübeck, Köln og Bruxelles samt studieophold i Paris 1866-67; dr. phil. 1870; studierejse til Paris, London og Rom 1870-71, og træffer Stuart Mill, Taine og Renan; forelæsninger ved Kbhvns universitet over »Hovedstrømninger i det 19. århundredes litteratur«, indledt 3. nov. 1871, samt over det nyere franske drama april-maj 1872; studierejse til Dresden og Berlin efteråret 1872; forelæsninger over hovedstrømningerne fortsat foråret 1873, og flg. år; foredragsrejser 1876-77; ophold i Berlin 1877-82; offentlige forelæsninger (støttet af en privat kreds) ved Kbhvns universitet fra 1883; rejser til Tyskland, Østrig, Polen og Rusland 1884-87; professor uden forelæsningspligt 1902; till. med-udgiver (s. m. broderen Edvard Brandes) af tidsskriftet Det nittende århundrede 1874-77, samt gennem årene medarbejder ved Nyt dansk Månedsskrift, Tilskueren, Det ny århundrede og især Politiken.

Angreb romantikken og indledte en ny, psykologisk og historisk, litterær kritik med skildringer af forfatterpersonligheden, dens mening og indsats. Slog til lyd for en ny litteratur, bygget på »den frie tanke« og det enkelte menneskes frihed, på naturalisme og problemdebat og skildring af individer i psykologisk udvikling og fremhjælp nye digtere som Drachmann, J P Jacobsen og Schandorph. Talsmand for radikale idéer, formet som et kritisk, irreligiøst livssyn, ofte kaldet Brandesianisme, men under indtryk af provisorieårene og Nietzsche efterhånden tilhænger af en tro på det store menneske som kulturens kilde og mål; udformede som skribent det litterære essay og den fransksprægede, kunstnerisk anlagte biografi.

Har skrevet el. udg. bl. a.: Dualismen i vor nyeste filosofi (1866); Æstetiske studier (1868); Kritikker og portrætter (1870); oversættelse af Stuart Mill: Kvindernes underkuelse (med fortale, 1869, 2. udg. med ny indledning 1885); Den franske æstetik i vore dage (om Taine, disp. 1870); Hovedstrømninger i det 19. århundredes litteratur (Emigrantlitteraturen, 1872, på tysk s. å.; fortsat med Romantikken i Tyskland (1873), Reaktionen i Frankrig (1874), Naturalismen i England (1875), Den romantiske skole i Frankrig (1882) og Det unge Tyskland (1890); Forklaring og forsvar (1872); oversættelse af Stuart Mill: Moral grundet på lykke- eller nytteprincippet (s. å.); oversættelse af Gottfried Kel-

ler: Schweizernoveller (1875); Søren Kierkegaard (1877); Danske digtere, karakterbilleder (s. å.); Esaias Tegnér (1878); Benjamin Disraeli (s. å., udv. udg. på tysk 1879, definitiv udg. under titlen Lord Beaconsfield i Samlede skrifter IX, 1901); Ferdinand Lassalle (1881); Moderne geister (essays på tysk, s. å.); Mennesker og værker (1883); Mennesker og værker i nyere europæisk litteratur (heri bl. a. afh. om Goethe og Danmark, Schack Staffeldt, Flaubert, og brødrene Goncourt 1883); Det moderne gennembruds mænd (1883); L. Holberg (1884); Berlin som tysk rigshovedstad (1885); Indtryk fra Polen (1888); Indtryk fra Rusland (s. å.); Danske personligheder (1889); Fremmede personligheder (s. å.); Udenlandske egne og personligheder (1893); Shakespeare I-III (1895-96); Julius Lange (1898); Ungdomsvers (s. å.); Samlede skrifter I-XII (1899-1902, (på tysk 1902-06 og 1907), to supplementsbind 1903-04, fire nye bind 1905-10; 2. udg. Danmark I-III, 1919); Levned I-III (1905-08); Verdenskrigen (artikler, 1916-17); Sønderjylland under prøjisk tryk (1919); Tragediens anden del. Fredsslutningen (s. å.); Wolfgang Goethe I-II (1914-15); François de Voltaire I-II (1916-17); Cajus Julius Cæsar I-II (1918); Michelangelo Buonarroti (1921); Homer (1922); Sagnet om Jesus (1925); Petrus (1926); Urkristendommen (1927). Artikler og taler fra de sidste 25 år bl. a. i Fugleperspektiv (1913); Taler (1920); Hellas (1925); Liv og kunst (1929); Kulturbilleder (1932). Talrige oversættelser til hovedspilene. Breve til hjemmet. Udg. af A Hjorth-Moritzen (1938); Brevveksling med nordiske forfattere. Udg. af M Borup I-VIII (1939-42); Correspondance de George Brandes. Udg. af Paul Krüger I-III (1952-66); Dagbogsblade fra en rejse i Slesvig 1860. Udg. af Henning Fenger (1957).

Æresmedlem af en lang række udenlandske litterære o. a. foreninger, bl. a. The American Academy of Arts and Sciences, New York, den russiske forfatterforening, The Royal Society of Literature i London, Studentersamfundet i Kbhvn., Dansk Forfatterforening. Medl. af det norske Videnskabernes Selskab. Æresdoktor bl. a. ved universitetet St. Andrews og universitetet i Athen; tildelt guldmedalje fra Société Académique d'Histoire Internationale. Hædres på 70-årsdagen på Henrik Pontoppidans og Otto Benzons initiativ ved oprettelse af et særligt Brandes-arkiv på Det kgl. bibliotek.

Brandstrup Ludvig

Skuespiller, teaterdirektør, revyforfatter; f. 20.8. 1892 på Frdbg., død 27.6.1949; søn af afdelingsarkitekt Christian Brandstrup og hustru Eline f. Kruuse; gift 1. gang m. operettesangerinde Marie B. f. Hoff-Hansen, død 1955; 2. gang m. skuespillerinden Ann Sofi Norin, død 1942; 3. gang m. Ella f. Sjøberg.

Student (Slomanns skole) 1911; debut på Odense Teater 1912 som Arv i Henrik og Pernille; efter et par sæsoner ved Århus Teater knyttet til kbhvske scener; gennemgik 1916 Det kgl. Teaters elevskole; skrev s. å. sin første revy (s. m. Axel Meier) til Glassalen i Tivoli. I en år-

række fra o. 1915 knyttet til Det ny Teater, først som skuespiller, senere till. som sceneinstruktør, afbrudt af kortere perioder som direktør for periferiteatre og sceneinstruktør ved Scala. Indførte revykabatterne Co-Optimisterne (efter engelsk forbillede) i dansk teater; direktør for Co-Optimisterne, og konferencier og skuespiller ved forestillingerne fra starten nytårsaften 1925 indtil 1932, og i en kortere periode fra 1934; i fl. år Apolloteatrets førstekraft. Formand for foreningen Danske Skuespillere 1941.

Isenesættelser: bl. a. Soldat Schweijk og Kaptejn fra Köpenick (Fønixteatret); Madame Pompadour (Scala); Mr. Cinders og Tre musketører (Det ny Teater).

Medvirket i fl. film bl. a. Cirkus-revyen (Hente kommoden) (1936); Cocktail (1937); Pas på svinget i Solby (1940).

Har skrevet talrige revyer bl. a. til Tivoli, Nørrebros Teater, Riddersalen, Studenterforeningen, Cirkusrevyen, Apolloteatret, Scala og Co-Optimisterne; eventyrkomedien Tornerose (1919); operetten Den lille prinsesse (s. m. Jens Locher, 1922); komedien Den store gevinst (s. m. Ejnar Black, 1926); den satiriske komedie Hvemsomhelst (s. m. Poul Henningsen, 1938); samt talrige døgnviser. Redaktør af Svikmøllen 1917-19.

Brandt Frithiof

Filosof; f. 23.5.1892 i Horsens, død 20.10.1968; søn af købmand J H Brandt og hustru Marie f. Wiggers; gift 28.9.1920 m. Elisabeth, f. 8.6. 1897 i Kbhvn., datter af dampskibsfører E Thorkelin og hustru Johanne f. Thomsen.

Student (Henrik Madsens skole) 1910; magisterkonferens 1916; mandudkøb til filosofikum 1916-19; studieophold i Paris 1919-21; dr. phil. 1922; professor i filosofi ved Kbhvns universitet 1922-58.

Medl. af Vetenskabs-Societeten i Lund 1922 og af Videnskabernes Selskab 1948; medl. af bestyrelsen for Selskabet for Filosofi og Psykologi 1941-61, æresmedlem 1962.

Har bl. a. skrevet: Den mekaniske naturopfattelse hos Thomas Hobbes (disp. 1922, engelsk udg. 1928); Den unge Søren Kierkegaard (1929); Den nyere filosofi (1930); Formel logik (4. udg. 1933); Psykologi I-II (1934-40); Søren Kierkegaard og pengene (s. m. Else Rammel, 1935); Correspondance entre Harald Høffding et Emile Meyerson (s. m. Hans Høffding og Adigard

des Gautries, 1939); Andslivet efter 1900 (afsnit i Schultz Danmarkshistorie bd. VI, 1943); Vidskaben i dag I-II (s. m. Kaj Linderstrøm-Lang, 1944); Maximer og sentenser (1945, 2. udg. 1948); Søren Kierkegaard i udvalg I-II (i serien Udødelige Tanker, 1943); Billedhugger Axel Poulsen (1947); Vor tids kunst og digtning i Skandinavien (s. m. Hakon Shetelig og Alf Nyman, 1948); Søren Kierkegaard (i serien Världsförfattare, 1956); Formkolorisme. Bidrag til kromatismernes fænomenologi (1958); Syv Kierkegaard studier (1962); Soeren Kierkegaard (på fransk, tysk og engelsk, 1963).

Brandt G. N.

Havearkitekt; f. 17.3.1878 på Frdbg., død 30.4. 1945; søn af handelsgartner P Brandt og hustru Anna f. Nyeland; gift 1.4.1909 m. Gerda, f. 14. 10.1880 i Valby, død 1941, datter af handelsgartner Daniel Petersen og hustru Elisabeth f. Clément.

Student (Ordrup gymn.) 1897; uddannelse som gartner hos handelsgartner N Jensen i Valby, i engelske gartnerier og i Jardin des Planes, Paris (1902), samt i gartnerier i Tyskland og Belgien (1903); indtrådte i faderens forretning i Ordrup 1904, overtog denne 1906, senere afhændet; gartner for Gentofte kommune fra 1906; till. graver ved Ordrup kirkegård 1910-27; lektor i havekunst ved Kunstakademiet 1924-41.

Redaktør af Gartner-Tidende og sekretær i Alm. dansk Gartnerforening 1905-07. Præmieret konkurrenceforslag til Fælledparkens anlæggelse (s. m. ingeniør A. Klixbüll, 1905).

Har bl. a. udført omlægning af Marienlyst park i Helsingør og Mariebjerg kirkegård i Lyngby samt anlagt haven ved brygger Vagn Jacobsens villa Svastika i Rungsted.

Har skrevet: Stauder (1915, 3. udg. 1919) samt artikler i danske og udenl. tidsskrifter. Redigeret: Roser (1915), Vand- og stenhøjsplanter (1917, 2. udg. 1920) og Chrysanthemum og lathyrus (s. m. K. B. Klixbüll, 1920).

Branner H. C.

Forfatter; f. 23.6.1903 i Ordrup, død 23.4.1966; søn af rektor Christian Branner og hustru Fanny f. Frederiksen; gift 20.6.1930 m. Karen Margrethe, f. 9.12.1906 i Kbhvn., datter af hovedkasserer Vilh. Fr. Moldrup og hustru Ingeborg f. Wibolt.

Student (Ordrup) 1921; ansat i V Pios Forlag 1923-27, i Jespersen & Pios Forlag til 1932.

Bestyrelsesmedl. i Dansk Forfatterforening 1940-46 og i Danske Dramatikeres Forbund 1963; medl. af Det danske Akademi 1960.

Hovedværker: Legetøj (roman 1936); Barnet leger ved stranden (roman 1937); Om lidt er vi borte (noveller 1939); Drømmen om en kvinde (roman 1941); Historien om Børge (1942); To minutters stilhed (noveller 1944); Angst (novelle 1947); Rytteren (roman og skuespil 1949; opført på Det ny Teater); Søkende (skuespil 1951; opført på Det kgl. Teater; filmatiseret 1966); Bjergene (noveller 1953); Ingen kender natten (roman 1955); Vandring langs floden (prosastykker 1956); Thermopylae (skuespil 1957; opført på Det kgl. Teater); Et spil om kærligheden og døden (1960); Ariel (noveller 1963). Filmmanuskript Jeg elsker dig (1957); TV-film De blå undulater (1965). Fl. radio-hørspil, bl. a. Eftermæle (2. pris i hørespil-konkurrence 1932), Hundrede kroner, Efterspil, Natteregn.

Tildelt Anckerske legat 1947, Holberg-medaljen 1954, Adam Oehlenschläger-legatet 1955, Drachmann-legatet 1955, H. C. Andersen-medaljen 1960, Dramatikernes hæderspris 1961. Studenternes æreskunstner 1962.

Bransager Niels

Redaktør, politiker; f. 22.11.1873 i Torped ved Ringsted, død 29.3.1915; søn af gårdejer Hans Nielsen og hustru Marie f. Hansen; gift 21.12. 1908 m. Ebba Leonora, f. 25.11.1873 i Helsing-

borg, datter af handelsmand Axel Normann og hustru Gustava f. Rasmussen.

Student (Sorø) 1892; cand. phil. 1893; journalist (landbospørgsmål) ved Politiken 1895-1900; fælleskorrespondent til Venstrereformpartiets provinspresse 1900-01; fra 1902 redaktør af det radikale blad i Ringsted, Venstres Folkeblad, og gav dette en særlig position som politisk toneangivende; till. udgiver og redaktør af ugebladet Det frie ord fra 1904.

Var med til at skrive Det radikale Venstres program 1905 og blev medl. af partiets forretningsudvalg; medl. af folkettinget (Køgekredden) 1908-10.

Formand for Provinsjournalistforeningen 1903-07 og for Foreningen den radikale Venstrepressen 1905-09; i bestyrelsen for Foreningen af Venstreblade 1907-09. Redaktør af Studenterbladet 1897; medl. af bestyrelsen for Studentersamfundet 1899-1901 og af bestyrelsen for dets korrespondancevalg.

Har s. m. Palle Rosenkrantz udgivet: Den danske regering og rigsdag (1903). En samling artikler og taler udkom 1916.

Bredsdorff J. H.

Naturvidensk. forfatter, sprogforsker; f. 8.3.1790 i Vester Skerninge, død 16.6.1841; søn af sognepræst Morten Bredsdorff og hustru Ellen Cathrine f. Hornemann; gift 9.5.1829 m. Petrine Jacobine, f. 16.3.1801 i Jelling, død 1859, datter af biskop Rasmus Møller og hustru Bodil Maria f. Thaulow.

Student (Nykøbing) 1809; cand. theol. 1814; Kbhvns univ.s guldmed. 1817; dr. phil. s. å. på en afhandling om reglerne for en systematisk ordning af naturgenstande; studieophold i Tyskland, Frankrig og Norditalien 1817-19; lærer ved Roskilde katedralskole 1819-21; knyttet til mineralogisk afd. ved Det kgl. naturalmuseum 1822 og lektor i mineralogi ved Kbhvns universitet 1823; foretog till. for Landhusholdningsselskabet undersøgelse af Davbjerg og Mønsted kalkbrud; lektor i mineralogi og botanik ved Sorø akademi 1828.

Sekretær i Selskabet for Naturvidenskabernes Udbredelse; medstifter og navngiver af selskabet Athenæum.

Har inden for det naturvidensk. område m. m. bl. a. skrevet: Landhusholdningsselskabets beskrivelse af Århus amt (1827) samt en række

mindre arbejder over mineralogisk-geognostiske, botaniske, historiske og geografiske emner; medarbejder ved Tidsskrift for Naturvidenskaberne.

Var till. foregangsmand inden for såvel sprogvidenskab som runologi. Blandt arbejder fra disse områder: Prøve af en efter udtalen indrettet dansk retskrivning (1817); Om årsagerne til sprogenes forandringer (1821, udsendt i ny-udg. ved Vilh. Thomsen 1886); Om runeskriftens oprindelse (1822); Om de såkaldte tyske runer (Nord. Tidsskr. f. Hist., Litt. og Kunst II 1828); om guldhornsindskriften (var den første, der tilnærmelsesvis rigtigt læste indskriften) (i Mémoires de la Société des Antiquaires du Nord, 1836-39). Udvalgte afhandlinger inden for sprogvidenskab og runologi udg. 1933 af Det danske Sprog- og Litteraturselskab ved J. Glahder.

Bredsdorff Thomas

Højskoleforstander; f. 9.11.1868 i Odense, død 2.7.1922; søn af sognepræst Morten Bredsdorff og hustru Marie f. Birkedal; gift 17.4.1900 m. Margrete, f. 12.8.1871, død 1958, datter af oberst L. C. Lunn og hustru Laurentze f. Resch. Hjemmeundervist af faderen i Jernved ved Ribe til sit 16. år; elev på Askov højskole 1884-

85; student (v. Westenske institut) 1889; medstifter af Studenterkredsen 1892; cand. theol. 1895; lærer på Frederiksborg højskole s. å.; grundlægger af og forstander for Roskilde højskole 1907.

Lagde sin højskole på grænsen mellem by og land, med let forbindelse til hovedstaden; forenede de grundtvigske frihedstanker med den

nye tids politiske og åndelige bevægelser og blev banebryder for højskolens forbindelse med by- og ungdommen, særlig arbejderne.

Har skrevet: N. F. S. Grundtvig (1917 og senere oplag), samt artikler i bl. a. Den danske Højskole, Dansk Tidsskrift, Højskolebladet og Roskilde højskoles årsskrift 1909-22. Et udvalg af hans foredrag og artikler, udg. af hans hustru med indledning af Harald Balslev (1923, 2. oplag 1924).

Bregendahl Marie

Forfatterinde; f. 6.11.1867 i Fly ved Skive, død 22.7.1940; datter af gårdejer P. Sørensen Bregendahl og hustru Ane Kathrine f. Christensen; gift 11.7.1893 (ægteskabet opløst 1900) m. forfatteren Jeppe Aakjær (se denne).

På Vrigsted højskole 1886-87; havde derefter forsk. stillinger som husholderske og drev 1892-95 et pensionat i Kbhvn. Begyndte at skrive i Kbhvns-årene; fik omsider en fortælling »Ved Lars Skræders sygeseng« trykt i »Jydsk Stævne« 1902.

Hovedværker: Hendrik i bakken (1904); En dødsnat (1912); en række større fortællinger og noveller samlet u. fællestitlen Billeder af Sødals-folkens liv, indledt med: Alvilda (1914), derefter Peter Guldgraver og hans eneste ven (1917). Tre gamle kvinder (1918), Blandt de unge (1919), I fest og trængsler (1921), Mens årene gik (1922) og afsluttet med: Den gamle provst (1923); I de lyse nætter (1920); Thora (1926); Med åbne sind (1926); Holger Hauge og hans hustru I-II (1934-35); Møllen (1936); Birgith Borg (udg. posthumt 1941).

Foretog 1928 en længere rejse til Tyskland og Italien for Tagea Brandts legat.

Bricka C. F.

Historiker, rigsarkivar; f. 10.7.1845 i Kbhvn., død 23.8.1903; søn af overlæge Theodor Bricka og hustru Maria Dorothea f. Ripperger; gift 8.5.1884 m. Laura Georgine, f. 6.5.1847 på Landlyst i Tikøb, død 1917, datter af proprietær Hans Chr. Jørgensen og hustru Laurenze Georgine Helene f. Lassen.

Student (Metropolitanskolen) 1864; Kbhvns univ.s guldmed. 1869; magister i historie 1870; assistent ved Det kgl. bibliotek 1871, i Gehejme-

arkivet 1883, arkivsekr. 1887; arkivar i Rigsarkivet 1889, rigsarkivar 1897.

Medstifter af Selskabet for Udgivelsen af Kilder til dansk Historie 1877, medl. af bestyrelsen til 1887; medl. af bestyrelsen for Historisk Forening 1877; sekretær i Dansk Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog 1882. Æresdoktor i filosofi ved Kbhvns universitet 1894.

Har skrevet: Kong Frederik den andens ungdomskærlighed (1873). Udgivelser bl. a.: Den danske adel i det 16. og 17. årh. (1874-75, s. m. Gjellerup), Kong Christian IV's egenhændige breve I-VII (1878-91, s. m. Fridericia), Kancelliets brevbøger 1551-60 (1885-88), Fonden ad usus publicos I-II (1897-1902), Indberetninger fra Charles Dançay til det franske hof om forholdene i Norden 1567-1573 (1901). Redaktør af Historisk Tidsskrift 1878-97, af Danske Magazin 1883-1901 og af Dansk biografisk Leksikon 1885.

Brisson Carl

Skuespiller; f. 23.12.1893 i Kbhvn., død 26.9.1958; søn af arbejdsmand Carl Pedersen og hustru Kirsten Madsdatter; gift 24.10.1915 m. Cleo, f. 13.9.1894 i Kbhvn., datter af maskinarbejder Carl Jørgensen og hustru Mathilde f. Wenck.

Mælkedreng, bryggeriarbejder, bokser; danser og skuespiller med første optræden på Som-

merlyst i Kbhvn. 1916; engagement i Stockholm 1917; skuespiller ved Dalys Theatre, London 1919; turné til Sydafrika 1920-21; filmskuespiller i England 1925; direktør for eget teater i London 1926-33; filmskuespiller hos Paramount i Hollywood 1934-40; eget filmsel-

skab Carl Brisson Production, London 1940; optræden med One man show på hoteller og i klubber i USA fra 1942; spillede prins Danilo i Den glade enke ved opførelsen i Philharmonic Auditorium, Los Angeles 1951; fast TV-show i New York fra 1955. Endv. gæsteoptræden i Danmark og Sverige, i London på Palladium 1949 og 1952 samt i Café de Paris 1955.

Hovedroller, bl. a.: prins Carl i Katja danser; Harry Conder i Dollarprinsessen; d'Artagnan i Tre musketerer; Harry i Wonder Bar; Gregory i The Forbidden Melody (New York).

Har udg. erindringer 1928.

Æresborger i Washington D.C., i Hartford, Connecticut og i Minneapolis, Minnesota.

Brix Hans

Litteraturforsker, kritiker; f. 24.10.1870 i Vejle, død 20.1.1961; søn af kaptajn, skolebestyrer Nicolaus Brix og hustru Anna f. Ohrt; gift 5.9.1902 m. Johanne, f. 6.7.1882 i Kbhvn., død 1962, datter af apoteker Herlov Scholl og hustru Malfridur f. Øgmundsen.

Student (Ribe) 1887; cand.mag. 1894; lærer ved Struer realskole 1898, ved Giersings realskole i Odense 1903; adjunkt ved Alborg katedralskole 1906-19; dr.phil. 1907; till. litterær medarbejder ved kbhvske dagblade, ved Politiken 1908-15, den Ferslewske presse (Dagens Nyheder) 1915-36 samt ved Bogvennen 1916-18; docent i dansk litteratur ved Kbhvns universitet 1919, professor 1924-41; litterær konsulent ved Det kgl. Teater 1924-31; litteratur- og teateranmelder ved B.T. 1936, ved Berlingske Tidende fra 1940.

Har bl. a. skrevet: H C Andersen og hans eventyr (disp.); Fagre ord (1908); Gudernes tungeomål (1911); Tønen fra himlen (1912); Johannes Ewald (1913); Blicher-studier (1916); Vers fra gamle dage (1918); Danmarks digtere (1925-26, ny udg. 1944 og 1951); Indledning og bemærkninger til Palladius' visitatsbog (1927); Studier i nordisk runemagi I-II (1928-29, sidste del i Arb. f. nord. Oldk. og Hist.); Dansk lyrik gennem tre århundreder (1929, ny udg. 1948); Systematiske beregninger i de danske runeindskrifter (1932); Analyser og problemer. Undersøgelser i den ældre danske litteratur I-VII (1933-55); Ludvig Holbergs komedier (1942); Nis Petersen. Liv og digt (1947, ny udg. 1948); Guldhornene fra Gallehus (1949); Karen Blix-

ens eventyr (1949); Emil Aarestrup I-II (1952). Har udgivet kommenterede udgaver af dansk litteratur (Holberg, Ewald, Aarestrup, H C Andersen, Nis Petersen, Kaj Munk); Wadskiærs udvalgte skrifter (s. m. Anker Jensen); Kingos samlede skrifter I-V (s. m. Paul Diderichsen og F J Billeskov Jansen).

Tildelt Blicher-prisen 1955, H C Andersen-legatet 1959.

Brix Harald

Politiker, bladudgiver; f. 25.2.1841 i Kbhvn., død 28.5.1881; søn af landmand J S Brix og hustru Frederikke Jeanette f. Pio.

Kom efter endt skolegang i handelslære i Kbhvn.; senere boghandlermedhjælper og kon-torist i krigsministeriet; deltog som frivillig ved

18. regiment i kampen på Als 1864; efter krigs-afslutningen igen boghandlermedhjælper; udgav et par måneder i 1869 annoncebladet Dags-Avisen; etablerede sig 1870 som bog- og musikhandler, gik fallit 1871; stod som forlægger for blad nr. 2 af Louis Pios Socialistiske Blade (udsendt anonymt 1871); udgav og redigerede ugebladet Socialisten 1871-72; bladets forretningsfører, da det fra april 1872 udkom som dagblad; sekretær i Den internationale Arbejderforening for Danmark fra stiftelsen okt. 1871; arresteret som medansvarlig for indkaldelsen til det forbudte fælledmøde 5. maj 1872, ved højesteretsdom 1873 idømt 3 års forbedringshus; fik en del af straffen eftergivet og blev løsladt 1875; genindtrådte s. å. som administrator af bladet, der fra 1874 var overtaget af kbhvske fagforeninger og døbt om til Social-Demokraten; overtog redaktionen af det illu-strerede vittighedsblad Ravn (anneksblad til Soc.-Dem.) fra dets start april 1876; fængslet 6. sept. s. å. p. g. a. bladets udfordrende indhold; ved højesteretsdom 1877 idømt 4 års forbedringshus; fik en del af straffen eftergivet (dels p. g. a. sygdom), løsladt 1880; oprettede s. m. nogle tilhængere et nyt blad, Herolden, redaktør af dette fra udgivelsen febr. 1881; udsendte till. vittighedsbladet Brix's Ravn fra april s. å.

Broberg C. A.

Storkøbmand, politiker; f. 3.4.1811 i Kbhvn., død 30.4.1886; søn af grosserer Chr. Broberg og hustru Anna f. Edsleff; gift 21.11.1835 m. Ida Frederikke, f. 5.2.1814 i Kbhvn., død 1877,

datter af grosserer Frederik Gotschalk og hustru Marie Frederikke f. Kierulff.

Student (priv. dimit.) 1828; handelsuddannet dels hos faderen og dels ved ophold i udlandet, bl. a. i Messina; optaget som kompagnon i faderens firma 1836, der samtidig ændrede navn til Chr. Broberg & Søn, eneindehaver 1852, udtrådte af firmaet 1882. Oparbejdede en omfattende forretning, specielt inden for kaffebranchen; var o. 1860'erne den største kaffeimportør i Norden, med direkte handelsforbindelse (som det første nordiske firma) med Brasilien, hvorfra kaffen hentedes hjem i egne skibe. Tabte næsten hele sin formue u. kaffekrisen 1874.

Medl. af Grosserer-Societetets Komité 1843-63, som viceformand fra 1856; medstifter 1857 af Privatbanken i Kbhvn.; gennemførte som bankrådets formand (siden stiftelsen), at den unge C F Tietgen udnævntes til direktør i banken; var senere medstifter af en række af de erhvervsforetagender, der er knyttet til Tietgens navn. Medl. af borgerrepræsentationen 1845-51; konservativt medl. af folketinget 1849-51 (Kbhvns 2. kreds) og 1854-56 (Kbhvns 3. kreds); rigsrådsmedl. 1856-66; landstingsmand for Kbhvn. 1882-86; beskæftigede sig som politiker mest med taldspørgsmål; gjorde sig til talsmand for frihandelsprincippet u. forhandlingerne om toldreformen i rigsrådet.

Etatsråd 1857.

Brochmand Jesper

Biskop; f. 5.8.1585 i Køge, død 19.4.1652; søn af borgmester Rasmus Sørensen Brochmand og hustru Bodil Jacobsdatter; gift 24.(23).6.1611 m. Sille, f. 10.11.1581 i Alborg, død 1661, datter af købmand og rådmand Tønne Balchenburg og hustru Anna Hansdatter.

Student (Herlufsholm) 1601; rejste til Holland 1603, studerede her græsk og filosofi 1604-08; rektor for Herlufsholm 1608; professor pædagogicus ved Kbhvns universitet 1610, professor i græsk 1613, i teologi 1615; dr. theol. s. å.; universitetets rektor 1623, 1629 og 1635; lærer for tronfølgeren prins Christian 1617-20; opdrager for fl. unge, bl. a. Hans Svane og Peder Griffenfeld; Sjællands biskop 1639. Afskaffede 1640 den latinske korsang i kirkerne; kæmpede i skrift og tale mod katolicismen og for den lutherske lære.

Hovedværker: *Qvæstiones miscellæ philologicæ et philosophicæ* (1615); *Controversiarum sacrarum pars I-II* (1626–27) med tilføjelsen *De Pontifice Romano libri quinque* (1628); Gudelig undervisning, om et guds barn uden sin sjæls største skade kan den papistiske religion antage (1627, genoptrykt 1853); Et kristent menneskes åndelige kamp (1627); *Universæ theologiæ systema I-II* (1633), i uddrag udg. 1649 som lærebog; *Systematis theologiæ Epitome*; andagtsbøgerne: *Sabbati Sanctificatio* (1635–38), senere udgaver fik titlen *Huspostil*; *Confutatio apologiæ ducis Christiani Wilhelmi* (posthumt 1653).

Brock Niels

Købmand; f. 19.3.1731 i Randers, død 4.10.1802; søn af købmand Rasmus Brock og hustru Marie Kirstine f. Knudsen; gift 25.8.1762 m. Lene, f. 25.4.1736 i Randers, død 1786, datter af borgmester Nicolai Krog Bredal og hustru Ingeborg Marie f. Simonsen.

Handelsuddannet i Lübeck og Kbhvn.; i faderens forretning i Randers 1748; associeret med svogeren, grosserer Ole Bech, Kbhvn. til 1762; selvstændig købmand s.å.; grossererborgerskab 1763.

Testamenterede store beløb til legater i Randers og Kbhvn., bl.a. legatet på hvis grundlag Niels Brocks handelsskole stiftedes 1888.

Broge Hans

Købmand; f. 4.12.1822 i Grenå, død 25.3.1908; søn af købmand og skipper Niels Broge og hustru Anna Sofie f. de Hemmer; gift 10.10.1849 m. Inger Kirstine, f. 30.6.1822 på Bjellerup lade-

gård, død 1894, datter af proprietær Hans de Hemmer Brock og hustru Severine f. Møller.

I handelslære hos H. Meulengracht & Søn, Århus 1837; rejste senere for et handelshus i Hamburg og var i nogle år kommis i Randers; grundlagde 1847 egen forretning i Århus; optog direkte smørekseport til England, og drev till. en omfattende korn- og kreaturforretning bl.a. med eksport af levende hornkvæg til det engelske marked. Ejer af Gråmølle og Gammelgård i Århus amt fra 1876, af hovedgården Bustrup i Viborg amt fra 1882.

Agiterede blandt landmændene for vinterkraftfodring af kreaturerne så både sommer- og vintersmør kunne eksporteres; s. m. prof. Th. R. Segelcke initiativtager til afholdelsen af den første smørudstilling i Danmark, afholdt i Århus 1868; arbejdede for forbedring af landbrugets kvalitet og konkurrenceevne, mejeribrugets forbedring, dyrkning af maltbyg, m. m. m., og var initiativtager til oprettelsen af Malling landbrugsskole. Medl. af Århus byråd 1857–70; kongevalgt medl. af rigsrådet 1865–66. Gjorde en stor indsats for Århus som handelsby; initiativtager eller medstifter ved oprettelsen af en række industrielle og kommercielle foretagender; medstifter af den direkte skibsforbindelse med England og jernbanelinierne Århus-Ryomgård, Århus-Odder; arbejdede for forbedring og udvidelse af Århus havn, og var en af hovedkræfterne ved oprettelsen af en jysk handelshøjskole (der begyndte sin virksomhed 1905). Æresmedlem af Århus Landboforening 1874 og af Århus Handelsforening.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1907.

Brorson Hans Adolph

Præst, salmedigter; f. 20.6.1694 i Randerup, Sønderjylland, død 3.6.1764; søn af sognepræst Broder Brødersen og hustru Catharina Margrethe f. Clausen; gift 1. gang 26.11.1722 m. Cathrine, f. 1706, død 1741, datter af amtsforvalter Nicolai Clausen og hustru Margrethe Hedvig f. Raager; 2. gang 29.6.1742 m. Johanne Christine, f. 22.6.1710, død 1795, datter af provst Christian Riese og hustru Anna f. Schnell.

Student (Ribe) 1712; studerede teologi ved Kbhvns universitet, men dyrkede mere naturfag, historie og fremmed litteratur; alumne på Borchs kollegium 1715; vendte hjem uden eksamen 1717; huslærer i Løgumkloster 1717–21; teol.

embedseks. 1721; sognepræst i Randerup 1722; dansk præst i Tønder 1729; stiftsprovst i Ribe 1737, biskop 1741; dr. theol. 1760.

Pietismens store salmedigter. Blandt samler: I denne søde juletid; Her kommer dine arme små; Den yndigste rose; Den store, hvide flok vi se; Op al den ting, som Gud har gjort.

Hovedværker: *Nogle Jule-psalmer* (1732); en række salme hæfter (1733–35); *Troens rare klenodie* (1739), der i senere udvidet udg. indeholdt 274 salmer, 82 originale og 192 oversat fra tysk; *Svane-sang* (posthumt 1765).

Brosbøll Carl (Carit Etlar)

Forfatter; f. 7.8.1816 i Fredericia, død 9.5.1900; søn af købmand, tobaksfabrikant Jørgen Christian Brosbøll og hustru Ursula Margrethe f. Bache; gift 1. gang 3.12.1851 (ægteskabet opløst 1885) m. Hansine Erasmie, f. 19.1.1829 i Kbhvn., død 1908, datter af landsover- samt

hof- og stadsretsprokurator Hans Carsten Thorbjørnsen og hustru Christiane Mathilde f. Selmer; 2. gang 14.7.1889 m. Olga Augusta, f. 24.3.1853 på Hollen-Ulefos ved Skien, død 1927, datter af premierløjtnant Jens Frederik Schultz og hustru Sophie Hedevig f. Cappelen.

Skrivervdreng på kontor i Vejle; elev på Akademiet i Kbhvn. til 1839; studentereks. 1844; Kbhvns univ.s guldmed. 1846; amanuensis ved Det kgl. bibliotek 1853–58, inspektør ved udlånet 1858–85; titulær professor 1896.

Hovedværker (u. pseudonymet Carit Etlar); *Smuglerens søn* (1839); *Gøngehøvdingen* (1853); *Dronningens vagtmester* (1855); *Herremænd* (1855); *Broget selskab* (1868); *Tranens varsel*

(1869); Fangen på Kalø (1877); Salomon bådsmand (1881); Viben Peter (1894. Endv. folkeskuespillene I Dynekilen (1862) og Tordenskjold i Dynekilen (1872).

Bruhn C. J.

Læge, kaptajn i den engelske hær; f. 12.7.1904 på Frdbg., død 28.12.1941; søn af direktør Ditlev Bruhn og hustru Ingeborg f. Salicath; gift 9.7.1932 m. læge Anne Evelyn B. f. Connan.

Student (Frdbg. gymn.) 1923; i købmandslære i Køge 1923–24; i forstlære på Bregentved og Stenderup; forstkand. 1928; forstkand. ved We-

stebro (1905); en række villaer særlig i Ryvangskvarteret i Kbhvn. 1903–14; endv. en del andre villaer og landsteder; Gurre kirke (1918); Hagemanns palæ, Grønningen (1918); Harald Simonsens villa (nu hjemsted for østre landsdelskommando), Dag Hammarskjölds Allé 28 (1918); eget hus Dyrehavevej 32 (1920); Statens gymnastikinstitut, Nørre Allé (1922); bispegården i Haderslev (1924); Det danske sømandshjem i Gent (1927); Kbhvns Handelsbanks ejendom, hjørnet af Vingårdstræde og Laksegade (1927–28) og sammes nybygning mod Holmens Kanal (1928–30); Unitarernes hus, Dag Hammarskjölds Allé 30 (1928); pavillon for dansk kunst, Biennalen i Venedig (1931); Kølles Gård, Humlebæk (1932); endv. tegninger til en del monumenter og sarkofager og flere større restaureringsarbejder; projekt til haveby ved Vestenceinten (1927 ff.).

Korresp. æresmedlem af The Royal Institute of British Architects; Eckersberg-medaljen 1911; guldmed. Leipzig 1914; Grand Prix, Gand 1921.

Har skrevet erindringsbogen Mennesker, huse og hunde (1949).

Brun Friederike

Forfatterinde; f. 3.6.1765 i Sachsen, død 25.3.1835; datter af sognepræst Balthasar Münster og hustru Magdalena Sophia Ernestina Friederika f. v. Wangenheim; gift 18.7.1783 m. storkøbmand Constantin Brun, f. 27.11.1746 i Wismar,

død 1836; søn af læge J C Brun og hustru Justine f. Stever.

Kom 1765 til Kbhvn. med forældrene, hvis hjem blev samlingssted for den indflydelsesrige

kreds af tyske embedsmænd og kulturpersonligheder. Opholdt sig siden 1789 en del i udlandet, dels på rejser, dels længere ophold især i Schweiz og Italien. Boede fast i Danmark fra 1810; holdt litterær salon for tidens berømtheder i hjemmet i Kbhvn. og på landstedet Sophienholm ved Frederiksdal.

Hovedværker: Prosaische Schriften I–IV (1799–1801); Episoden aus Reisen I–IV (1808–18); Briefe aus Rom 1808–10 (1816); Wahrheit aus Morgenträume (1824); Römisches Leben I–II (1833).

Brun Johanne

Operasangerinde; f. 23.8.1874 på Frdbg., død 3.2.1954; datter af handelsreisende Niels Prieme og hustru Johanne f. Henriksen; gift 5.10.1893 (ægteskabet opløst 1906) m. operasanger Frederik Brun, f. 21.4.1852 i Odense, død 1919, søn af teaterdirektør M W Brun og hustru Ida f. Rantzau.

På Det kgl. Teaters balletskole 1881; debut som operasangerinde på Det kgl. Teater 1.1.1896 som Nattens dronning i Tryllefløjten; kgl. kammerangerinde 1916; virkede ved Stadttheater i Nürnberg 1916–22, i Aachen 1922–24 og i Danzig 1925–26, tog derefter ophold i Kbhvn.

Hovedroller i en række koloraturpartier som for eks. Norma, Philine, Rosina og Donna Anna; bærende kraft indenfor Wagner repertoire i roller som Sieglinde, Elsa, Brynhilde og Isolde.

Bruun Angelo

Skuespiller; f. 15.7.1900 i Nakskov, død 30.3.1956; søn af skuespiller Cajus Bruun og hustru Clara f. Bentzen; gift 2. gang (ægteskabet opløst) m. skuespillerinde Gerda Madsen, f. 4.1.1902 i Kbhvn., datter af skotøjsfabrikant J C Madsen og hustru Andrea Marie f. Nielsen; 3. gang 3.9.1937 m. skuespillerinde Inger Lassen, f. 27.7.1911 i Varde, datter af skoledirektør Valdemar Lassen og hustru Harriet f. Schmidt.

Begyndte som skuespiller ved Århus Teater 1918; fik sin egentlige debut 16. dec. 1921 på Betty Nansen Teatret som Sannæs i En fallit; senere skuespiller ved Det ny Teater, Dagmar-teatret og Folketeatret.

Hovedroller bl. a.: Pompejus i Lige for lige; Kaptajn Cameron i Medens præsten sover; Armand i Kameliadamen; Poul Venner i Guderne

stenholtz' plantager i Malaya 1928–39; savværksejer 1939; studerede til læge i London med afsluttende eks. sept. 1941; till. 9 mdrs træning som faldskærmsmand; meldte sig som frivillig til SOE, hemmelig militær organisation oprettet i England 1940; havde stor andel i opbygningen af SOE's danske sektion og fik til opgave at kontakte modstandskredse i Danmark; udgjorde s. m. Mogens Hammer som radiotelegrafist første faldskærmshold, der afsendtes med fly 27. dec. 1941; dræbt ved udspring nær Bregentved, da faldskærmen ikke foldede sig ud.

Brummer Carl

Arkitekt; f. 12.7.1864 på Oregård, død 14.2.1953; søn af forpagter Hans Frederik Brummer og hustru Ida f. Christensen; gift 8.4.1910 m. malerinden Benedicte Brummer, f. 27.9.1881 på Frdbg., datter af maleren, professor Henrik Olrik og hustru Hermina f. Valentiner.

Uddannet som tømrer; afgang fra Akademiet 1896; elev af H B Storck og F Meldahl; s. m. Mørk-Hansen 2. præmie ved konkurrencen om det nye Christiansborg slot 1905; medl. af Akademiets plenarforsamling 1912, af akademirådet 1917–23.

Formand for Selskabet for dekorativ Kunst 1906–07; formand for Akademisk Arkitektforenings udvalg for et bedre byggesæt på landet 1913–15; næstformand for landsforeningen Bedre Byggeskik 1915; formand for Akademisk Arkitektforening 1922–24, tildelt foreningens æresmedalje 1939, æresmedlem 1944.

Arbejder bl. a.: Ellestuen, Hellebæk (1895); valgmennighedskirken i Ryslinge (1898) og Hol-

ler; Overtjeneren i Man kan aldrig vide; Shylock i Købmanden i Venedig; Soldaten i Brudstykker af et mønster; Michael Borch i Tredive års henstand; Hans P Isling i Efter; samt i Privatliv, Dans under stjerne og Manden i månen. Har endv. medvirket i en række film, bl. a. Mordets melodi, For frihed og ret, Kristinus Bergman, Avismanden, Det er så yndigt at følges ad, Hendes store aften og Kispus.

Tildelt Teaterpokalen 1940-41 og filmprisen »Bodil« 1954.

Bruun Anton F.

Havbiolog; f. 14.12.1901 i Jelling, død 13.12.1961; søn af gårdejer A F Bruun og hustru Kirstine f. Nielsen; gift 2.2.1928 m. Magda, f. 9.10.1899 i Kbhvn., datter af skibsmægler Chr. C Hansen og hustru Christine f. Wenckens.

Student (Sorø) 1920; mag. scient. 1926; dr. phil. 1935; assistent ved kommissionen for Dan-

marks fiskeri- og havundersøgelser 1927-33; deltager i Carlsbergfondets oceanografiske ekspedition omkring jorden 1928-30; assistent ved marinbiologisk laboratorium 1933-38, ved Kbhvns universitets zoologiske museum 1938; amanuensis smstds 1944, docent 1958; leder af biologisk laboratorium ved Danmarks Akvarium 1941-48; medarbejder ved Carlsbergfondets Danaekspeditioner 1938-46; leder af Nordisk Insulinlaboratoriums ekspedition til Tunis 1938 og af Atlantideekspeditionen til Vestafrika 1945-46, af Galatheaekspeditionen 1950-52 og af University of California Naga expedition til South China Sea og Gulf of Thailand 1959-61.

Medl. af bestyrelsen for Dansk Naturhistorisk Forening 1937-50, formand 1949-50; formand for Dansk Akvarie Union 1945; medl. bl. a. af Advisory Council of the Serological Museum of Rutgers University, New Jersey, 1948, International Joint Commission on Oceanography 1952-54, Standing Committee on the Oceanography of the Pacific 1952-53 og 1959, Unesco's International Advisory Committee on Marine Sciences 1955-59, Special Committee on Antarctic Research 1958-59, Executive Board of International Council of Scientific Unions 1958-59 og Dansk Nationalråd for Oceanologi 1959; generalsekr. i The International Union of Biological Sciences 1958-59 og for 14. internat. kongres for zoologi 1953.

Litterære arbejder: Flying-fishes (Exocoetidae) of the Atlantic (disp., 1935) og en række vidensk. arbejder, især over marinzoologi; medforfatter af Danas Togt omkring Jorden 1928-30 (1932), af Naturforskeren Johannes Schmidt (1947), af Vort Lands Dyreliv (1950), af Galathea's Jordomsejling 1950-52 (1953) m. m.; medredaktør af Naturhistorisk Tidende fra 1937.

Æresmedlem bl. a. af Kebun Raya Indonesia 1952, Royal Society of New Zealand 1952 og Royal Society, Edinburgh 1955; korresp. medl. af The Zoological Society of London 1947, The Linnean Society of London 1956 og Marine Biological Association of India 1959. Modtaget Johannes Schmidt-medaljen 1952, Prins Albert 1. af Monaco mindemedalje 1953, Geographical Society Tokyo medalje 1954, Göteborg Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhälles Albatross-medalje og den amerikanske Agassiz-medalje 1960. Dr. jur. h. c. ved Lyceum of the Philippines Manila 1953.

Bruun Chr.

Biblioteksmand, historiker; f. 10.12.1831 i Kbhvn., død 28.2.1906; søn af artillerikaptajn C F Bruun og hustru Colette Maria f. Becker; gift 13.10.1859 m. Charlotte, f. 23.9.1833 på Ormholt, Hjørring amt, død 1892, datter af proprietær Hans Chr. Bruun og hustru Elisabeth f. Deichmann.

Student (Borgerdydskolen på Chrsthvn) 1850; filologisk-historisk embedseks. 1857; volontør på Det kgl. bibliotek s. å., chef for biblioteket 1863-1901. Fik genoptaget og gennemført omfattende katalogiserings- og ordningsarbejder i den danske afd., håndskriftsamlingen, musik- og portrætsamlingerne, og fik efter årelang kamp gennemført vedtagelsen (efter Christiansborg slots brand 1884) af opførelsen af en ny biblioteksbygning.

Arbejdede iøvrigt på at gøre biblioteket og dets righoldige skatte mere kendt og udgav således Årsberetninger og meddelelser (1865-98), med bl. a. en udførlig beskrivelse af de danske palæotyper, samt hovedværket inden for dansk bibliografi: Bibliotheca Danica (1872-1902), en systematisk fortegnelse over den danske litteratur til 1830.

Har endv. skrevet en række bøger om den danske marines historie: Curt Sivertsen Adelaer (1871), Niels Juel og hollænderne (1871), Slaget

på Kolberger-Heide (1879), Admiral lord Nelson og Peter Willemoes (1882); biograferne Frederik Rossgaard og hans samtid I-II (1870-71) og Peter Frederik Suhm (1898). Afhandlinger og bøger om enevældens første tid, bl. a. Enevældens indførelse i Danmark og kongelovens tilblivelse (1887). Bogtrykkerkunstens opfindelse (1889) og Gotfred af Ghemen (1890), begge udg. af Forening for Boghåndværk. Erindringer fra det gamle kongelige bibliotek (posthumt 1906). Har udg. kommenteret udgave af Holbergs Epistler (1865-75) samt fl. mindre Holberg-skrifter. Medudgiver af tidsskriftet Danske Samlinger (1865-79).

Medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog 1867, dets forstander 1882; stifter af Selskabet for Historie, Litteratur og Kunst 1876; medstifter af Forening for Boghåndværk 1888. Udkastede idéen til et almenbibliotek uden for Kbhvn., og var formand for den kommission, hvis betænkning resulterede i oprettelsen (lov af 1897) af Statsbiblioteket i Århus.

Justitsråd 1865; dr. phil. h. c. ved Kbhvns universitet 1879.

Bruun Malthé Conrad

Forfatter, geograf; f. 12.8.1775 i Thisted, død 14.12.1826; søn af amtsforvalter Adolph Christian Bruun og hustru Anna Christine f. Hoff; gift m. Eléonore Victoire, f. 22.10.1787 i Bos-

mont, Aisne, død 1847, datter af Alexis Doyet og hustru Marie Joseph f. Faret (el Fovet).

Student (priv. dimitt.) 1790; skrev og udgav satiriske og satirisk-politiske pjecer og tidsskrifter, bl. a. »Aristokraternes katekismus« (1796);

flygtede til Hven efter at bogen havde givet anledning til sagsanlæg; opholdt sig med korte afbrydelser her og i Skåne indtil 1798; udvist af Sverige og bosatte sig 1799 i Paris; 19. dec. 1800 idømt landsforvisning af højesteret, en dom der først blev hævet 1826.

Arbejdede i Frankrig som journalist og videnskabsmand; hovedmedarbejder ved »Journal de l'Empire« (»Journal des Debats«) 1806. Blev en af den moderne geografis grundlæggere.

Hovedværk: Précis de la géographie universelle, bd. 1–8 (1810–29) oversat til mange sprog.

Brücker G. Valdemar

Frimenighedspræst; f. 10.12.1852 i Kbhvn., død 14.1.1929; søn af borgmester C D G Brücker og hustru Emilie f. Brücker; gift 16.9.1880 m. Marie, f. 24.7.1850 i Kbhvn., datter af fabrikant Th. Chr. Marstrand og hustru Anna f. Jansen

Student (Haderslev Læreres skole) 1871; første del af civilingeniørexks. 1876; cand. theol. 1880; kapellan i Ø-Starup 1880; måtte p. g. a. en skarp grundtvigiansk opfattelse forlade sin stilling, bl. a. efter protester fra Indre Mission; frimenighedspræst i Agård 1887–96; valgmenighedspræst 1896–1922; søgte at udvide højskolens indflydelse efter Grundtvigs tanker og hævdede den kristnes fri stilling overfor den vedtagne moral; udtrådte af folkekirken 1922 med sin menighed, som protest mod kirkelovgivningen (menighedsråd, bispevalg og præsteløftets skærpelse); derefter atter frimenighedspræst; oprettede 1899 Agård højskole; forestod denne til 1918.

Har udgivet: Præsteuddannelsen (1883); Religiøse overvejelser (1896); Ord og skrift (1912); Et livssyn (1916); Johannes Døberen (1918); Grundtvigs kirkelige gerning (1921); Mit livs vej I–II (1925–26); udvalg af artikler (udg. af Poul Lindholm, 1922).

Brüel G. W.

Forstmand; f. 5.4.1752 i Kellinghausen i Hannover, død 18.5.1829; søn af amtmand E A Brüel og hustru Caroline Catharina f. Hemm(e); gift 1. gang ca. 1788 m. Mette Marie, døbt 23.4.1766 i Ørum, Galten herred, død 1791, datter af birkedommer Michael Budtz og hustru Johanne Dorothea f. Wedege; 2. gang 30.8.1796 m. Maren Christine, døbt 15.2.1774 i Glim, død 1849, datter af sogneegn Rasmus Schnabel og hustru Caroline August f. Friberg.

Uddannet på universitetet i Göttingen og ved praktisk skovbrug; kom til Danmark 1777; lagde forstplan for den preussiske minister grev Hardenbergs skove i Jylland og på Lolland (første private skovplanlægning i Danmark), senere – gennem grev C D F Reventlow – også for mange andre skove; udarbejdede på rentekammerets opfordring en plan for skovanlæg på de jyske heder; ansat som inspektør for statens skovanlæg dér, efter at have fået dansk indfødsret 1788; begyndte tilsåningen af Stendalgård plantage 1789; till. inspektør for Sorø akademiske skove og statsskovene på Lolland-Falster og ved Petersgård 1791; inspektør for staden Kbhvns skove på Bidstrup gods 1803; overfører for statsskovene i Kronborg, Frederiksborg og Hørsholm amter fra 1805.

Fik stor betydning som praktisk skovbruger og administrator, og særlig som grundlægger af vort hedesskovbrug.

Brüggeman Hans

Billedskærer; o. 1520; f. i Walsrode, Hannover.

Hovedværk: den over 15 m. høje tofløjede altertavle (fuldført 1521), oprindelig udført til klosterkirken i Bordesholm ved Kiel, siden 1666 opstillet i Slesvig domkirke; endv. udført forsk. arbejder til Mariekirken i Husum, bl. a. det store monstranshus udkåret i egetræ, af dette er kun bevaret en madonnafigur (nu i det danske kongehus' eje) og en lutsplilende engel, samt gruppen Skt. Jørgen og dragen, som i 1830 af byen Husum blev skænket til Nationalmuseet; af kendte værkstedsarbejder kan nævnes Goschhof-altret og det lille Bordesholm-alter, begge nu på Gottorp, tidl. i Thaulow-museet i Kiel.

Brøchner Hans

Filosof; f. 30.5.1820 i Fredericia, død 17.12.1875; søn af købmand Thøger Brøchner og hustru Johanne Kirstine f. Kjeldsen; gift 8.6.1862 m. Ingeborg, f. 15.2.1840 i Holbæk, død 1866, datter af apoteker Sv. Chr. W Ipsen og hustru Sophie f. Madsen.

Student (priv. dimit.) 1836; magisterkonferens i østerlandsk filologi 1846; dr. phil. s. å.; rejste 1846 til Tyskland, studerede 1 år i Berlin, derefter til Italien; begyndte 1849 som privatdocent ved Kbhvns universitet at holde forelæsninger

over den græske filosofis historie; ekstraord. docent i filosofi 1857, ekstraord. professor 1860, ord. professor 1870.

Folketingsmand (Det nationalliberale parti) for Fredericiakredsen 1854–55.

Har bl. a. skrevet: Om det jødiske folks tilstand i den persiske periode (disp.); Benedict Spinoza. En monografi (1856); Problemet om tro og viden (1868); Om det religiøse i dets en-

hed med det humane (1869); Bidrag til opfattelsen af filosofiens historiske udvikling (1869); Filosofiens historie i grundrids I–II (1873–74). Har oversat David Strauss' Die christliche Glaubenslehre I–II 1842–43) og de fire sidste bind af K W Böttigers Weltgeschichte in Biographien I–VIII (1844–45).

Brøndal Viggo

Romanist; f. 13.10.1887 i Kbhvn., død 14.12.1942; søn af frugthandler Chr. Hansen og hustru Signe f. Jacobsen; gift 27.9.1912 m. Rosally, f. 9.4.1887 i Kbhvn., datter af kordirigent, sanglærer Albert Meyer og hustru Camilla f. Oetinger.

Student (Lang og Hjorts kursus) 1905; mag. art. 1912; studieophold i Paris; i nogle år fra 1913 lærer ved forsk. skoler og kursus; dr. phil. 1917; assistent ved stedsnavneudvalget 1917–25; lektor i dansk ved Sorbonne 1925–28; professor i romansk sprog og litteratur ved Kbhvns universitet fra 1928.

Medl. af udvalg for folkemål fra 1922; formand for Selskab for nordisk Filologi 1928–30; vicepræsident i den danske afd. af foreningen Dante Alighieri 1933 og i Société des Études

germaniques, Paris 1934–37; næstformand i Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning 1934–37; leder af Lingvist-kredsen 1934–36; medl. af stednavneudvalget 1942.

Har skrevet: Substrater og lån i romansk og germansk. Studier i lyd- og ordhistorie (disp.); Ordklasserne. Studier over de sproglige kategorier (1928); Morfologi og syntax, nye bidrag til sprogets teori (1932); Le français langue abstraite (1936); Præpositionernes teori (1940) samt en række afhandlinger om sprogvidensk. emner og om stednavne. Udgiver (s.m. Knud Jeppesen) af Der Kopenhagener Chansonnier (1927) og Die mehrstimmige italienische Laude um 1500 (1935). Medredaktør af Classica et Mediaevalia fra 1938 og af Acta Linguistica fra 1939.

Brøndsted Johannes

Arkæolog; f. 5.10.1890 i Grundtvig ved Århus, død 16.11.1965; søn af sognepræst Holger Brøndsted og hustru Margrethe f. Bruun; gift 1. gang 16.11.1917 (ægteskabet opløst 1933) m. Gerda, f. 7.3.1890 i Kbhvn., datter af overrets-

sagfører Arthur Rothenborg og hustru Jenny Frederikke f. Kann; 2. gang 8.8.1933 m. Hede- vig, f. 30.10.1893 i Kbhvn., datter af sognepræst Axel Rindom og hustru Johanne f. Birch.

Student (Sorø) 1909; cand. mag. 1916; ansat ved Nationalmuseet fra 1917; underinsp. ved 1. afd. 1918; dr. phil. 1921; ledede udgravninger ved Salona i Dalmatien 1922–23; derefter studierejser til museer i de fleste europæiske lande; leder af Nationalmuseets 1. afd. 1933 og forestod nyopstillingen af den danske oldtids-samling; lektor i nordisk arkæologi ved Kbhvns universitet 1929, professor i nordisk arkæologi og europæisk forhistorie 1941; direktør for Nationalmuseet 1951, fra 1958 med titel af rigsantikvar; afsked 1960.

Medstifter 1930 og hovedredaktør 1930–48 af tidsskriftet Acta Archaeologica; medl. af Videnskabernes Selskab 1939; sekretær i Det kgl. nordiske Oldskriftselskab 1939, vicepræsident 1945–65; formand for provinsmuseumsnævnet 1941–52; ledende senior i Studenterforeningen 1941–42; medl. af dansk styrelse for Fondet for dansk-norsk samarbejde 1951–65 og for Dansk-færøsk kulturfond 1951–61; formand for det danske præsidium for Kulturhistorisk Leksikon for Nordisk Middelalder; medl. af bestyrelsen for Frederiksborgmuseet fra 1951 og af komiteén for Handels- og søfartsmuseet på Kronborg 1952–

64; formand for Soransk Samfund 1960–63. Medlem el. æresmedlem af en lang række udenl. vidensk. selskaber.

Har bl. a. skrevet: Nordisk og fremmed ornamentik i vikingetiden, med særlig henblik på stiludviklingen i England (disp.); Early English Ornament (1924); De forhistoriske tider i Danmark (1927, 2. udg. 1941); Recherches à Salona (s.m. Ejnar Dyggve, 1928); Danmarks oldtid I–III (1938–40, revideret nyudg. 1957–60); Ved kilderne (1940); Rast undervejs (1942); Nordboer i Amerika før Columbus? (1951, amerikansk udg. 1954); Guldhornene (1954); The Vikings (1960); Vikingerne (1960); Politikens Danmarkshistorie I, De ældste tider (1962). Medudgiver af De fem lange år (1946), Prehistoric Man in Denmark I–III (1957) og Danmarks Nationalmuseum (1957).

Modtaget Royal Society of Antiquaries' guldmed. 1954; Läkerols kulturpris 1958; Bikubens hæderspris 1959. Tildelt æresbolig på Lunde- have i Helsingør 1960, Videnskabernes Selskabs æresbolig på Gl. Carlsberg 1963.

Brøndsted P. O.

Arkæolog; f. 17.11.1780 i Fruering, død 26.6.1842; søn af provst Chr. Brøndsted og hustru Mette Augusta f. Petersen; gift 23.10.1813 m. Frederikke, f. 18.9.1790 på Antvorskov, død 1818, datter af finansråd Georg Koës og hustru Anna Mathea f. Falck.

Student 1796; cand. theol. 1802; studerede derefter filologi u. D. G. Moldenhawer; Kbhvns univ.s guldmed. for filologisk prisopgave 1804; studieophold i Göttingen s. å.; tog magistergraden 1806; tiltrådte s. å. med offentlig støtte, og s.m. venen Georg Koës en flerårig studierejse hvis endelige mål var Grækenland; rejste over Dresden og Weimar, opholdt sig der u. slaget ved Jena, og nåede til Paris nov. s. å.; studerede der til 1809, derfra til Rom og Napoli og ankom til Athen 1810; studerede i Grækenland og Lilleasien til 1813 (Georg Koës døde u. rejsen i sept. 1811); ekstraord. professor i filologi ved Kbhvns universitet 1813; forlod Danmark 1818 for i Rom at udarbejde det vidensk. værk om sine forskninger i Grækenland; besøgte undervejs, efter indbydelse, Goethe i Weimar; inden afrejsen udnævnt til det danske hofs agent ved Pavestolen; men de diplomatiske indberetninger m.v. tog megen tid fra det egentlige arbejde;

dertil kom en studierejse til de Ioniske Øer med hjemrejse over Malta og Sicilien; u. opholdet her udrbrød revolutionen i Napoli (juli 1820); gav i sine officielle indberetninger om begivenhederne udtryk for sympati med frihedsbestræbelserne, hvilket misbilligedes af det danske hof, som derefter tilbageholdt gagen som hofagent; forlod Rom 1823; vendte først tilbage til Danmark 1832 efter arbejds- og studieophold i Paris og England; direktør for Den kgl. mønt- og medaljesamling 1832; professor i filologi og arkæologi s. å.

Medstifter af Det danske Bibelselskab 1814; medl. af kommissionen til udarbejdelse af en ny oversættelse af det nye testamente 1815; medl. af Videnskabernes Selskab 1826, af det engelske Royal Society of Literature 1832 og en række andre vidensk. selskaber i udlandet; formand for Samfundet til den danske Litteraturs Fremme 1839.

Litterære arbejder: Opuscula philosophici et philologici argumenti (disp., 1806); Schöne Redekunst der Dänen (i 4. bd. af Eichhorns Geschichte der Literatur, 1810); Bidrag til den danske historie og til kundskab om Danmarks ældre politiske forhold af udenlandske manuskriptsamlinger I–II (1817–18); hovedværket Voyages et recherches dans la Grèce I–II (Paris, 1825–30; 1. del på tysk 1825); On Panathenæic Vases (1832); Bronzerne fra Siris (på engelsk 1836, revideret tysk udg. 1831); oversættelse af Aischylos' Agamemnon (1842) samt af Eumeniderne og Choëforerne (gengivelse af hele trilogien »Orestias« udgivet samlet af N. V. Dorph, 1844); P. O. Brøndsteds rejse i Grækenland i årene 1810–1813 I–II (ved N. V. Dorph, 1844).

Foregangsmand for den nye arkæologi, hvor undersøgelser i marken går forud for skrivebordsstudier.

Gehejmelegationsråd 1827.

Brønlund Jørgen

Polarfarer; f. 14.12.1877 i Jakobshavn, Nordgrønland, død nov. 1907; søn af sølfanger Jakob Brønlund og hustru Concordia.

Barndomsven af Knud Rasmussen; dimit. fra Godthåb seminarium 1901 og ansat som kateket ved pladsen Kangeq ved Godthåbsfjorden; deltog i den litterære Grønlandsekspedition 1902–04 som tolk og hundekusk; fulgte med ekspeditionen til Danmark for videreuddannelse; slæde-

kører i Danmark-ekspeditionen til Nordøstgrønland 1906; ledsagede Mylius-Erichsen og Høeg Hagen på den videre færd til Cap Glacier; u. hjemfærden 1907 omkom rejsefællerne, Brøn-lund nåede frem til et depot på Lamberts land, medbringende ekspeditionsholdets kortskitser og sin egen dagbog og kalender (nu hhv. i Det kgl. bibliotek og på Frederiksborg), omkom her, an-tagelig sidst i november.

Brønsted J. N.

Kemiker; f. 22.2.1879 i Varde, død 17.12.1947; søn af ingeniør ved Hedeselskabet S T Brønsted og hustru Nicoline Frederikke f. Schytte; gift 2.1.1903 m. Charlotte Louise, f. 12.5.1878 på Erikshåb ved Ringe, datter af godsforvalter A C Warberg og hustru Laura Marie f. Brandstrup.

Student (Metropolitanskolen) 1897; 1. del af polyteknisk eks. 1899; mag. scient. 1902; assistent ved Kbhvns universitets kemiske laboratorium 1905-08; dr. phil. 1908; efter konkurrence professor ved Kbhvns universitet i det nyoprettede fag fysisk kemi, og bestyrer af Polyteknisk læreanstalts fysisk-kemiske laboratorium 1909; bestyrer af universitetets fysisk-kemiske institut 1930; till. lærer ved Polyteknisk læreanstalt, Danmarks tekniske højskoles adgangskursus 1909-37.

Har s. m. George v. Hevesy gennemført den delvise adskillelse af grundstofisotoper (kviksølv og klor) ved fraktioneret destillation (1921); fremsatte (1923) ny definition af syre- og basebegrebet.

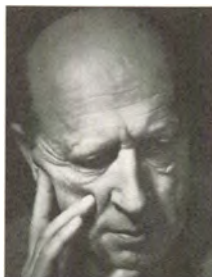
Medl. af Videnskabernes Selskab 1914 og af Akademiet for de tekniske Videnskaber; formand for Ramsay-stipendiekomiteen 1921; forelæsninger ved University College, London, ved fl. amerikanske universiteter og gæstprofessor ved Yale University; medlem og æresmedlem af udenl. selskaber og videnskabsakademier; tildelt H C Ørsted-medaljen 1928.

Har skrevet en lang række affinitetsstudier (1906-18), herunder Blandingsaffiniteten i binære systemer (disp. 1908), samt en række afhandlinger om saltopløsnings egenskaber. Endv.: Grundrids af den fysiske kemi (1912); Grundrids af den uorganiske kemi (1916, 2. udg. 1920); Om syre- og basekatalyse (1926, amerikansk udg. 1928); Lærebog i fysisk kemi (1936, 3. udg. 1960, engelsk udg. 1937); Principper og problemer i energetiken (1946).

Buchholtz Johannes

Forfatter; f. 22.2.1882 i Odense, død 5.8.1940; søn af dentist Wm. Buchholtz og hustru Marie f. Simonsen; gift 19.8.1908 m. Olga, f. 3.6.1878 i Fredericia, datter af postekspedient Christian Jagd og hustru Petra f. Eskildsen.

Ansæt ved Statsbanerne 1899-1924, i mange år som trafikassistent i Struer.

Medl. af udvalget for Det Anckerske legat, af bestyrelsen for Gyldendals boglegat og af hovedstyrelsen for Danmarks Naturfredningsforening; stifter og leder af Struer museum (1929).

Hovedværker: Egholms gud (1915); Clara van Haags mirakler (1916); Urolige hjerte (1919); Ravne og duer (1921); skuespillet Menneske-aben Charles (1921); De små pile (1923); Under det gyldne træ (1925); Skænk mig fjender (Det kgl. Teater 1927); Gudrun og Simon (1927); Blomsternes hus (Dagmar-teatret 1928 og på fl. teatre i Tyskland og i Oslo); Suzanne (1. pris i den nordiske romankonkurrence 1931); skuespillet Den retfærdige fyrmester (1932); Frank Dovers ansigt (1933); Godtfolk (1934); Frank Dover og den lille kvinde (1935); Mennesker vil være guder (1935); Dr. Malthes hus (1936); Rævestreger (Ålborg Teater 1938); God lille by (1937); Fugle på taget (1938); Vanda Venzel (1939).

Tildelt medaljen Ingenio et arti 1939.

Bugge Thomas

Astronom og geodæt; f. 12.10.1740 i Kbhvn., død 15.1.1815; søn af proviantforvalter Peder Bugge og hustru Oliva f. Saur; gift 7.1.1771 m. Ambrosia, døbt 22.4.1742 i Svallerup, død 1795, datter af sognepræst Simon Wedseltøft og hustru Inger Magdalene f. From.

Student (priv. dimitt.) 1756; cand. theol. 1759; havde sideløbende med teologien till. studeret matematik og fysik; deltog 1759, som medhjælper hos prof. Peder Koefoed, i Videnskabernes Selskabs opmåling og kortlægning af Roskilde amt; assistent ved observatoriet på Rundetårn og 1760-61 dekanus på det kgl. kommunitet; sendt til Trondhjem 1761 for at observere en Venuspassage; geografisk landmåler ved Videnskabernes Selskab 1762 og blev derved den egentlige skaber af størstedelen af Videnskabernes Selskabs kortværk; trigonometrisk observator og chef for landmålskontoret u. rentekammeret 1765, overlandmåler 1768; till. lærer

i matematik for arveprins Frederik 1765-72; professor i astronomi ved Kbhvns universitet 1777; universitetets rektor 1789-90, 1801-02 og 1810-11; i 1780'erne initiativtager til oprettelsen af lokale observatorier i Norge, Island, Indien (Trankebar) og Grønland; till. lektor i matematik ved søetaten 1782 og holdt forelæsninger over matematik og vandbygningskunst.

Præsident for Det kgl. Landhusholdningsselskab 1773-83; medl. af brolægningsskmissionen og kommissionerne for brandvæsenet og havnevesenet i Kbhvn.; medl. af Videnskabernes Selskab 1775 og forestod fra 1780 dets opmålings- og kortlægningsarbejde, selskabets sekretær fra 1801; Danmarks udsending til pariserkonferencen 1798 om metersystemet; medl. af en række udenl. vidensk. selskaber og af Det skandinaviske Litteraturselskab i Kbhvn.

Har bl. a. skrevet: Observationes astronomicae annis 1781-83 (1784); en række astronomiske og vidensk. afhandlinger samt lærebøger i matematik og astronomi. Endv.: Beskrivelse over den opmålingsmåde, som er brugt ved de danske geografiske karter (1779); Matematiske forelæsninger I-II (1795-98, 2. udg. 1813-14, overs. til tysk 1798-1817).

Justitsråd 1784; etatsråd 1810.

Buhl Frants

Orientalist; f. 6.9.1850 i Kbhvn., død 24.9.1932; søn af skoleinspektør Peder Buhl og hustru Kathrine f. Hammerich; gift 22.7.1879 m. Frieda Wilhelmine, f. 14.3.1855 i Stendal, Preussen, død 1934, datter af pastor Friedrich Görnemann og hustru Otilie f. Voley.

Student (Metropolitanskolen) 1868; cand. theol. 1874; dr. phil. 1878; docent ved Kbhvns universitet 1880, professor i teologi 1882; professor i gammeltestamentelig teologi ved universitetet i Leipzig 1890; dr. theol. s. å.; professor i semitiske-østerlandske filologi ved Kbhvns universitet 1898-1922; universitetets rektor 1911-12; efor for Borchs kollegium 1914-22.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1900 og indtil 1928 formand for dets historisk filologiske klasse; medl. af Det norske Videnskabernes Selskab 1908; medl. af bestyrelsen for Rask-Ørsted fondet 1919-23; medredaktør (den vestsemitiske del) af Acta Orientalia; formand for Musikforeningens repræsentantskab; æresformand for Orientalisk Samfund; æresdoktor i Kristiania 1911, Athen 1912, Lund 1918. Indførte den kri-

tiske undersøgelser af det gl. testamente i Danmark.

Har skrevet: Bidrag til den arabiske grammatik med udvalgte tekststykker af asch-Schafija (disp. 1878); Den gammeltestamentlige skrift-overlevering (1885); Jerusalem på Christi og apostlenes tid (1886); Fortolkning til Jesaja (1889-94, 2. udg. 1914); Palæstina (1890); Det israelitiske folks historie (1893, 6. udg. 1922); Den hebraiske syntax (1897); Psalmerne oversatte og fortolkede (1900, 2. udg. 1918); Oversættelse af det gamle testamente (s.m. andre); De vestsemitiske folks kultur (i Verdenskulturen 1908, svensk udg. s. å. og 1927); Muhammeds liv (1903, tysk udg. 1930); Muhammedanismen som verdensreligion (1914); Tobias og Judith (1919); Oversættelse af det gamle testaments apokryfer (1920); Ouraen, et udvalg i kronologisk rækkefølge (Verdensreligionernes hovedværker 1921); Ali som prætendent og kalif (universitets-festskrift 1921); Hebræerbrevet fortolket (1922); Muhammeds religiøse forkyndelse efter Qura-nen (1924); endv. 12.-17. oplag af Gesenius' hebraisk-tyske leksikon; Geschichte der Edomiter (1893); Geographie des alten Palästina (1896); Die sozialen Verhältnisse der Israeliten (1899); Liber Psalmorum (ny udg. 1930).

Buhl Vilhelm

Politiker; f. 16.10.1881 i Fredericia, død 18.12.1954; søn af gårdejer Peter Buhl og hustru Magdalene f. Rasmussen; gift 20.11.1908 m. Thyra, f. 29.1.1880 i Kongsted ved Fredericia, død 1959, datter af skoleinspektør S T Schmidt og hustru Kirstine f. Noës.

Student (Fredericia) 1900; cand. jur. 1908; assistent i Kbhvns skattedirektorat 1908, kontorchef 1918, vicedir. 1919, skattedir. 1924; finansminister i ministeriet Stauning 1937-42 (fra 1940 i samlingsregeringen); statsminister maj 1942, men måtte allerede nov. s. å. træde tilbage (ved regeringen Erik Scavenius' dannelse) efter tysk pres; medl. af rigsdagens samarbejdsudvalg (nimandsudvalget) (havde 1940 taget initiativet til dets oprettelse) 1942-45, formand 1943-45 og blev i besættelsens sidste år landets ledende politiker; var efter folkestrejken i 1944 i nær kontakt med Frihedsrådet; statsminister 5. maj-nov. 1945; minister uden portefølje i ministeriet Hedtoft 1947-50.

Redaktør af Kbhvns Kommunalforenings blad Absalon 1910-14; formand for Studenter-

fundet 1915-20; medstifter af Hovedstadens Brugsforening 1916; dommer i den faste voldgiftsret 1928-37; medl. af landstinget 1932-39; formand for dets finansudvalg 1936-37; medl. af folketinget 1939-53, formand for den socialdemokratiske rigsdagsgruppe 1945-47; medl. af forfatningskommissionerne af 1937, 1946 og 1951; medl. af repræsentantskabet for Danmarks Nationalbank i flerårige perioder fra

1936 til 1953, till. medl. af bankens bestyrelse 1951-53; formand for den danske afd. af Den interparlamentariske Union 1945-54; medl. af bestyrelsen for Kbhvns Telefon-A/S fra 1953; medl. af Det danske Selskabs forretningsudvalg; viceformand i Landsforeningen mod Børnelamelse; formand for indsamlingskomitéen for Fonden til Fædrelandets Vel.

Fik som medl. af kommissionen ang. Kbhvns skatte- og opbeholdsvæsen 1918-19 stor indflydelse ved omordningen af skattevæsenets administration (ophævelse af den gl. rodemesterordning, en mere intensiv ligning m.m.) samt på en række love og reformer mest af skatteteknisk art, bl.a. hovedstadsudligningen af 1937, loven om den mellemkommunale udligningsfond s. å.; gennemførte de ekstraord. skattelove 1939 og loven om midlertidige forbrugsafgifter 1940.

Bukh Niels

Gymnastikhøjskoleforstander; f. 15.6.1880 i Snebjerg ved Herning, død 7.7.1950; søn af højskolelærer Peder M Bukh og hustru Maren f. Dissing.

Opvokset i Vallekilde; i manufaktur-lære i Nykøbing F.; ved landbrug på Nørremølle i Sundevad 1896; elev på Vallekilde højskole 1896-97 og 1897-98; sømand og fisker 1897; delingsføreruddannelse i gymnastik i Vallekilde 1898; på Askov højskole 1898-99, Ladelund landbrugsskole 1901-02 og Tüne landboskole 1902; gårdforpagter 1902-07; gymnastiklærer fra statens eetårige kursus og eksamen i sygegymnastik og massage (Teilmanns institut) 1909; lærer-eks. (Vordingborg) 1912; kursus i naturfag på Statens lærerhøjskole 1913-14; forstander for Ollerup delingsførerskole 1914, for Ollerup gymnastikhøjskole 1920.

Leder af Danmarks gymnastikhold ved opvisninger under olympiaderne i Stockholm 1912, Antwerpen 1920, Paris 1924 og Berlin 1936; leder af rejser med hold af gymnastikhøjskolens

elever ved opvisninger i udlandet bl. a. i Antwerpen, Bruxelles, Paris og England 1913, i USA 1923, i Tyskland 1924, jorden rundt i 1931, på verdensudstillingerne i Bruxelles 1935, Paris 1937 og New York og San Francisco 1939.

Opført Gymnastikhøjskolen i Ollerup 1919-20; her anlagt stadion 1923 og bygget Danmarks første svømmehal 1926, samt Danmarks første idrætshal med friluftssvømmebassin 1932-33, samt det store stadion »Volden« 1935.

Ejer af godset Løgismose 1944-47, hvortil højskolen flyttede efter tysk beslaglæggelse af Ollerup.

Æresdoktor i pædagogik ved Russell Sage College, Troy, N. Y., USA.

Har bl. a. skrevet: Primitiv gymnastik eller grundgymnastik (1922, oversat til 13 sprog), Dansk gymnastik I-II (1934).

Bundgaard Anders

Billedhugger; f. 7.8.1864 i Ersted, Årestrup sogn, død 19.9.1937; søn af husmand, træskomager Jens Christensen (Tved) og hustru Maren Andersdatter (B.); gift 28.11.1894 m. Elisabeth, f. 20.5.1874 i Kbhvn., død 1957, datter af kaptajn, stationsforstander Ernst Frederik Kabell og hustru Magnella Christine f. Petersen.

Plads som billardmarkør i Kbhvn.; på Teknisk skole 1884-85; arbejdede hos billedhuggeren F E Ring 1883 og 1884; på Akademiet 1885, afgang 1887; arbejdede hos Stephan Sinding 1890; ophold i Paris 1890-92; i Italien på Anckerske legat 1894-95; i Italien, Ægypten og Grækenland på det store akademistipendium 1899-1900.

Har udstillet på Charlottenborg 1888–1905, fra 1905 på Den frie udstilling, medl. af bestyrelsen for sidstn. 1920; deltaget i udstillinger bl. a. i Paris, Chicago, Rom, Bukarest, Belgrad m. v.

Hovedværker: Ydre udsmykning af Kbhvns rådhus (bl. a. ansigtsmasker) og Christiansborg (kongeportalen og rigsdagsportalen samt portrætmaskerne); »Heden« (1904, på Løndal); Gefionspringvandet ved Langelinie (1908); Matzens monument i Rosenborg Have (1914); Skat i gemme (1919); monumentet for nordiske frivillige i 1848 og 64 på Smedelinien ved Kastellet (1920); mindehøjen for dansk-amerikanerne i Søndermarken (1925); genforeningsmonumentet i Randers (1926); Cimbrertyreren i Alborg (1937).

Repræsenteret på Kunstmuseet og i provinsmuseer.

Burmeister C. C.

Mekaniker, værftsdirektør; f. 7.1.1821 i Kbhvn., død 11.12.1898; søn af restauratør C F Burmeister og hustru Maria f. Hansen; gift 12.6.1847 m. Catharine Elisabeth Johanna, f. 31.5.1821 i Schönberg i Mecklenburg, død 1894, datter af bagermester, rådmænd C H Pöhls og hustru Catharina Sophie f. Hein.

Uddannet på Polyteknisk læreanstalts værksteder som mekaniker 1836–42 og her assistent ved H C Ørstedes fysiske forsøg; videreuddannet på mekaniske værksteder i Berlin, Wien, St. Gallen og Paris 1842–46; medstifter af maskinfirmaet Baumgarten og Burmeister på Christianshavn 20.7.1846, udvidet med jernstøberi 1847 og med jernskibsværft 1853; efter Baumgartens udtræden enedirektør 1862–65; optog skotten William Wain som kompagnon 1865; omdannede firmaet til aktieselskab med C F Tietgen som formand og Wain som meddirektør 1872, da værftet flyttedes til Refshaleøen; efter Wains død enedirektør 1882–87; trak sig tilbage 1890.

Fremstillede på sin virksomhed dampmaskiner, bogtrykpresser og varmeapparater, siden 1849 till. dampskibsmaskiner; fra det nye værft for jernskibsbygning afleveredes det første jernskib, statens »Troppetransportskib nr. 1« i 1854; leverandør bl. a. til marinen og postvæsenet og byggede 1867–69 en ny Knip-

pelsbro (nedrevet 1909); stor produktion af centrifuger fra 1880.

Oprettede syge-, alderdoms- og begravelseskasser for arbejderne; tog initiativet til stiftelsen af Arbejdernes Byggeforening 1865, oprindeligt bestemt for B & W's arbejdere.

Bussert Martin

Kgl. bygmester og stenhugger; død 1553; gift før 1523 m. Bodil, datter af borgmester Hans Mikkelsen (se denne).

Var 1523 bosat i Kbhvn.; sluttede sig til Fr. 1. og fik 1529 af denne livsbrev på Slingerup kloster; u. Kbhvns belejring 1535–36 en af hovedmændene i forligspartiet, der søgte udsoning med Chr. 3.

Indtrædte et krudtkammer i Bagertårnet på Kbhvns slot 1542; ledede arbejdet på Alborg slot 1547; arkitekt for domkapitlet i Århus ved fornyselsen af domkirkespiret 1549; projekterede et tøjhus ved Kbhvns slot 1550; gav s. å. s. m. Jacob Binck udkast til et mønster for den holstenske fæstning Kremppe; har formentlig ledet ombygningen af Nyborg slot, samt givet udkast til og opført de særegne herreborgtyper bl. a. Rygård og Hesselagergård.

Har i sine yngre år sandsynligvis arbejdet i Claus Berghs stenhuggerværksted; fra o. 1534 leder af et kbhvn. stenhuggerværksted, hvorfra talrige stenrelieffer er udgået, bl. a. Absalons sten i Sorø (1536), der er den danske renæssances gennembrudsværk, en række prælat- og adelsgravsten i Antvorskov, Ringsted, Lund, Fuirendal, Sønderborg m. fl., samt stenene over Mourits Olufsen Krognos i Ringsted (1550) og biskop Stygge Krumpen i Mariager (1551); endv. indskrifttavle på Hesselagergård.

Buxtehude Diderik

Komponist, organist; f. ca. 1637 formentlig i Helsingborg, død 9.5.1707; søn af organist i Helsingborg, senere i Helsingør Johan (Hans) Jessen Buxtehude og hustru Helle Jespersdatter; gift 3.8.1668 m. Anna Margarethe, f. 11.8.1646 i Lübeck, død 1715, datter af komponisten, organist Franz Tunder og hustru.

Antagelig organist ved Mariekirken i Helsingborg ca. 1658; ved Mariekirken i Helsingør 1660–68; ved Mariekirken i Lübeck 1668 som Franz Tunders efterfølger; afholdt der bl. a. meget besøgte kantateopførelser (Abendmusik) omkring advent med egne kompositioner; havde som elever bl. a. Händel og J S Bach og fik ikke mindst afgørende betydning for sidstn.

Værker: Triosoner op. 1 og 2 (1696) og bryllupsarier (1673, 1675, 1695 og 1698); en del værker er antagelig gået tabt, andre overleveret i manuskript, hvoraf en del findes i Uppsala, således koralforspil, koralbearbejdelser, frie orgelkompositioner: Passacaglio, ciaconaer, prælude, fugaer og toccataer m. v.; endv. solokantater og kantater for kor, soli og orkester samt klaverværker.

Bülów Frederik

Officer; f. 4.2.1791 i Ll. Nustrup præstegård, Gram herred, død 16.7.1858; søn af generalmajor F R C Bülow og hustru Henrikke Marie f. Kold; gift 13.10.1813 m. Henriette Bertine, f. 20.11.1790 i Tømmerup, død 1872, datter af sognepræst Johan Frederik Dame og hustru Marie Elisabeth f. Heineth.

I soldatertjeneste i Rendsborg 1805; på Det militære institut, Kbhvn. 1806; deltog i kampen u. Kbhvns belejring 1807; stabskapt. og forstander for eksercerskolen i Alborg 1815, i Kbhvn. 1817; oberstløjtn. 1842; oberst 1847; chef for 1. brigade u. kampene ved Bov, Slesvig, Nybøl og Dybbøl 1848; generalmajor og kommandant på Als s. å.; indledte 1849 felttoget ved kampene i Sundeved; ledede som overgeneral det vellykkede udfald fra Fredericia 6. juli 1849 og fik tilnavnet helten fra Fredericia; generalløjtn. 1849; nedlagde kommandoen, p. g. a. sygdom, ved krigens genoptagelse i 1850; kommanderende general i Slesvig 1852, ved kommandostillingen i Kbhvn. 1855; afsked 1856; boede herefter på herregården Sandbjerg i Sundeved.

Bülów Frits

Højesteretsassagfører, politiker; f. 16.4.1872 i Alborg, død 30.7.1955; søn af byskriverfuldmægtig E F Bülow og hustru Marie f. Toxwerdt; gift 1. gang 28.3.1899 m. Fanny Augusta Frederikke, f. 21.11.1870 i Kbhvn., død 1933, datter af høje-

steretsassessor Jonas Poulsen og hustru Rebekka f. Brandt; 2. gang 8.1.1950 m. Jennie, datter af snedkermester D Chr. Meiner og hustru Marie f. Christensen.

Student (priv. dimit.) 1894; cand. jur. 1898; overretssagf. s. å.; højesteretssagf. 1903; defensor i rigsretssagen mod de tidl. ministre J C Christensen og Sigurd Berg 1910; endv. bl. a. statens advokat i sagen om lensaflysningslovens grundlovsstridighed 1920; justitsminister i ministeriet Bernsten 1910-13, hvor han bl. a. fik gennemført tuberkuloseoven af 1912 og lovene om statspolitiet og apotekervæsenet; ekstraord. assessor i højesteret 1913; medl. af landstinget 1920-24 og dette tings formand 1920-22.

Formand for bestyrelsen i Assurance-Compagniet Baltica og De Baltiske Assurandører og for A/S Dansk Galoche- og Gummifabrik; næstformand i bestyrelsen for det Østasiatiske Industri og Plantage Kompagni; medl. af bestyrelsen for A/S Tivoli og for Den Raben-Levetzau'ske fond.

Bülow Johan

Hofmarskal, mæcen; f. 29.7.1751 i Nyborg, død 22.1.1828; søn af vicekommandant i Nyborg Christian Vind Bülow og hustru Vibeke Magdalene f. Brockenhuus v. Løwenhielm; gift 20.5.1785 m. Else Marie, f. 2.10.1767 i Kbhvn., død 1834, datter af assessor i højesteret og overadmiralitetetsretten, konferensråd Peter Hoppe og hustru Elisabeth f. Holst.

Fik militær charge som kornet 1760; sekondløjtn. i fodgarden 1769; elev på Sorø akademi 1768-71; tiltrådte derefter den militære tjeneste, premierløjtn. 1772; 2. kammerjunker hos den femårige kronprins Frederik (6.) 1773, 1. kammerjunker 1775, øvede en gavnlig indflydelse på kronprinsens udvikling; hofmarskal 1784; deltog i kronprinsens magtovertagelse ved statskuppet s. å.; chef for kronprinsregentens hofstat i en årrække; ordenssekr. 1792; afsked 1793 p. g. a. sin modstand mod den reformlovgivning, som gennemførtes af kronprinsens politiske støtter, Reventlow-Schimmelmann-Bernstorff-kredsen; tog derefter ophold på sit gods Sanderumgård på Fyn.

Ejer af Sanderumgård fra 1792; gjorde godsets romantiske have til en seværdighed; anvendte fra o. 1800 til 1822 store midler til vidensk. formål, bl. a. til rejseunderstøttelser for Martin Vahl, J F Schouw, Rasmus Rask, H N Clausen, og bidrog til udgivelsen af mange værker. Testamenterede sit værdifulde bibliotek til Sorø akademi.

En del efterladte papirer, der indeholder værdifulde bidrag til tidens historie er offentliggjort bl. a. af Ludvig Daas i »Af J. v. B.s papirer« (1864), og uddrag af brevbog i »Memoirer og breve« III (1906). Andre historiske aktstykker blev i samtiden benyttet af forfatterinden Charlotta Dorothea Biehl (se den- ne).

Kammerherre 1779 (med anciennitet fra 1776); gehejmeråd 1790; gehejmekonferensråd 1808; medl. af ordenskapitlet 1815; ridder af Elefanten 1817; rang med gehejmestatsministre 1824.

Byskov J

Seminarieforstander, minister; f. 1.6.1867 i Nr. Nissum, død 3.7.1955; søn af husmand A Futtrup og hustru Ellen f. Nielsen; gift 24.8.1900 m. Line, f. 29.4.1874 i Vinding, datter af gård-ejer Anders Rasmussen og hustru Maren f. Jensen.

Højskoleelev somrene 1882-85; lærereks. (Schmidts seminarium, Kbhvn.) 1887; lærer ved Klank landboskole 1888-89, ved Gedved seminarium fra 1889, medforstander s. m. Martin Kristensen 1896-1912, ejer af seminariet fra 1903, eneforstander til 1934. Undervisningsminister i ministeriet Madsen-Mygdal 1926-29; gennemførte bl. a. loven om Nationalmuseets nybygning.

Formand for Dansk Seminarieforening 1914-20; medl. af bestyrelsen for Dansk Skoleforening 1915-26 og af Udvalget for Folkeoplysningens Fremme 1922-27 og 1929-47.

Har bl. a. udg.: Dansk sproglære (1910); Aritmetik og algebra for seminarier (s. m. C Hansen, 1911-12); Modersmålet (1913); Jean Jacques Rousseau (1916); Fremmed- og retskrivningsordbog (1918, 2. udg. 1927); Store og små bogstaver (1922); En ærlig krone (1924); Talt og skrevet (1927); P K Thorsens afhandlinger og breve I-III (s. m. Marius Kristensen, 1927-30); Sjælelivet (1939); Alverdens viden om naturen og menneskelivet I-VIII (s. m. Alfred Bindslev og Th. Døssing, 1939-41); Danmark vort land I-II (s. m. Alfred Bindslev, 1940-41); Fra eventyrets verden I-IV (1942); Dansk landbrugsleksikon (s. m. N Jørgensen, 1943); Krigens dagbog (s. m. Alfred Bindslev og J Lehm-Larsen, 1945-46); Chr. 10.s Danmark I-II (1947); Oplevelser og betragtninger (1948); Eventyrets verden I-VI (1952-53).

Bækhøj Lars

Højskoleforstander; f. 19.11.1876 i Torup på Mors, død 7.5.1957; søn af husmand Kristen Andersen og hustru Mette Thorsdatter; gift 9.2.1906 m. Kirstine, f. 27.7.1874 i Øster Jølby på Mors, død 1952, datter af højskolelærer Peder M Bukh og hustru Maren f. Dissing.

Udvandrede s. m. forældrene til Argentina 1889; kvæghyrde, mejerist og landmand til 1897; vendte tilbage til Danmark, elev på Vallekilde højskole 1897-99; atter i Argentina 1899-1901, i Danmark 1901-06, bl. a. elev på Askov højskole i to år og lærer ved Ollerup folkehøjskole 1903-05; lærer ved den danske børneskole i Tandil, Argentina 1906-10; lærer ved Ollerup folkehøjskole 1911-14, forstander 1914-37, derefter igen lærer ved skolen til 1949; till. lærer ved Ollerup gymnastikhøjskole 1950. Foretagsrejse til de danske menigheder i Argentina 1923, 1933 og 1946.

Medstifter af og bestyrelsesmedl. af Dansk Skoleforening i Argentina 1908-10; medl. af Ollerup menighedsråd 1916-45; formand for Foreningen for Højskoler og Landbrugsskoler 1929-43, for Dansk-Argentinsk Forening 1936 og for Dansk Folkeoplysnings Samråd 1941-43.

Har bl. a. skrevet: Argentinas historie (1910); Danske i Argentina (1948).

Bødchter Ludvig

Digter; f. 22.4.1793 i Kbhvn., død 1.10.1874; søn af forvalter Søren Bødchter og hustru Christiane Conradine f. Qvist.

Student (Borgerdydskolen i Kbhvn.) 1812; lærer ved Borgerdydskolen på Christianshavn 1816; en tid kontorist i overformynderiet; fik fra 1817 offentliggjort digte i antologier og i

tidsskrifter bl. a. Hertha, Ny Morgenpost og Harpen; skrev ugentlige teateroversigter i Liunges Literatur-, Kunst- og Theaterblad 1823-24; boede i Rom 1824-33; blev nær ven af Thorvaldsen og fik ham overtalt til testamenterisk at sikre Danmark sine arbejder; vendte tilbage til Danmark 1835 om bord på fregatten Bellona medbringende en del af Thorvaldsens værker.

Har bl. a. skrevet: rejseskildringen Terracina (i Ny Portefeuille 1844); Digte, ældre og nyere (1856); nye udgaver af Digte (1867 og 1870); Sidste digte (1875).

Bøgh Erik

Forfatter, teaterdirektør, redaktør; f. 17.1.1822 i Kbhvn., død 17.8.1899; søn af lærer ved Frue sogns borgerskole, senere i Sneslev Hans Hendrik Bøgh og hustru Marie Dorothea f. Møller; gift 7.6.1850 m. Andrea, f. 17.8.1824 i Odalen, Norge, død 1906, datter af kaptajn og læ-

rer ved krigsskolen Aslak Ludvig Schøyen til Schøyengården og hustru Anna Sophia f. Bühning.

På Jonstrup seminarium 1839-41; huslærer på Farumgård og lærer i Fuglebjerg til 1844; derefter skuespiller i en omrejsende dansk trup i Sverige og portrættegner der; debuterede som vaudeville- og revyforfatter i Norge og begyndte journalistisk virksomhed ved Kristianiaposten 1848; debut med en nytårsrevy på Casino i Kbhvn. 1849 og blev foregangsmand på revyens område; bearbejdede en lang række uden. sangspil og farcer, digtede ofte sangene selv og lavede musik til disse; endv. selvstændig forfatter til fl. sangspil; kunstnerisk direktør for Casino 1855-60; redaktør for Folkets Avis 1860-77, som derefter blev landets mest udbredte dagblad, og skrev her bl. a. føljetoner om dagens emner; medredaktør af Dagens Nyheder 1877-85; var oprindelig nationalliberal, men tilsluttede sig senere meget konservative standpunkter; censor ved Det kgl. Teater 1881.

Hovedværker: dramatiske arbejder: Huldrebakken (1852); Fastelavnsildet (1855); Califen på eventyr (1857); Redaktionssekretæren (1863); Jomfru Æselsskind (1879). Udvalgte dramatiske arbejder I-III (1885-86); Hundrede viser med musik I-II (1862); endv. føljetoner og journalistiske artikler i bogform samt Udvalgte fortællinger I-II (1876) og Digte, i tre bind (1879-81).

Tildelt Anckerske legat 1872.

Bønnelycke Emil

Forfatter; f. 21.3.1893 i Århus, død 27.11.1953; søn af lokomotivfører ved DSB Chr. Vilhelm Bønnelycke og hustru Elisabeth Abelkathrine f. Holm; gift 4.5.1920 m. Eddy Julie Margrethe, f. 15.8.1903 i Kbhvn., datter af forretningsfører pakmester ved DSB Olaf Louis Eskildsen og hustru Martha f. Hansen.

Alm. forberedelsesseks. fra Belønningskolen 1909; ansat ved statsbanerne 1911-15; medarbejder ved Politiken 1919-21, ved Berlingske Tidende 1921-22; studierejse til Canada og USA 1928, 1933 og 1939, til Lilleasien 1931.

Har skrevet: Ild og ungdom (debut, digtsamling, 1917); Tårer (digtsamling, 1918); Asfaltens sange (prosafragmenter, 1918); Festerne (digtsamling, 1918); Buer og stål (digtsamling, 1919); Rosa Luxembourg (prosadigt, 1919); Spartanerne (roman, 1919); Den barmhjertige samaritan (skuespil, Odense og Århus Teater, 1925); Ny ungdom (roman, 1925); Historier om lokomotivførere (1927); Det gyldne slot (skuespil, Folketeatret, 1927); Københavnske poesier (digte, 1927); Trappen (skuespil, Folketeatret, 1928); Lokomotivet (roman, 1933); Terror (roman, 1934); Udvalgte romaner I-V (1938); Lovsang til døden (digt, 1939); Kristussonetter (1940); Festen år slut (okkupationsroman, u. pseud. Jørgen Jylland, 1943); Angrepp (roman, Stockholm 1945); Oslo og Kbhvn. (1946).

Tildelt Carl Møllers legat 1922, Emma Barentzens legat 1925 og Holger Drachmanns legat 1936.

Børresen Hakon

Komponist; f. 2.6.1876 i Kbhvn., død 6.10.1954; søn af grosserer, kaptajn William Børresen og hustru Emilie f. Bruhn; gift 25.8.1916 m. Nanna, f. 8.5.1875 i Kbhvn., datter af stabslæge Hans V. Berg og hustru Vilhelmine f. Wanscher.

Elev af Johan Svendsen; debuterede 1901 med en symfoni (C-mol) ved en af Det kgl. kapels symfonikoncerter u. Johan Svendsens ledelse; studieophold i Tyskland og Frankrig 1902.

Medl. af bestyrelsen for Samfundet til Udgivelse af dansk Musik 1918, æresmedlem 1954; formand for Dansk Tonekunstnerforening og musikrådet 1924-49; medl. af teaterkommissionen af 1933, af det Anckerske legatudvalg og bestyrelsen for Skagens museum; medl. af

Kungl. Musikaliska Akademien i Stockholm; æresmedlem af Norsk Tonekunstnersamfund.

Kompositioner: operaerne Den kongelige gæst (Det kgl. Teater 1919) og Kaddara, grønlandske folkelivsbilleder (Det kgl. Teater 1921, Théâtre Royal de la Monnaie, Bruxelles 1924, Komische Oper, Königsberg 1925); musik til balletten Tycho Brahes drøm (Det kgl. Teater 1924, Kungl. Teatern, Stockholm 1928), til melodrammet Historien om en moder (Det kgl. Teater 1930) og til skuespillet Knud Lavard (Odense Teater 1932); endv. symfoniske orkesterværker, bl. a. C-dur, opus 21 (udg. 1931 af Samfundet til Udg. af dansk Musik), kammermusik og sange, bl. a. opus 2 (heri Tal du sagte, unge nattergal og Hvis du har varme tanker) og opus 8 (til tekster af J. P. Jacobsen).

Tildelt det Anckerske legat 1901.

Børresen H. P.

Missionær; f. 29.11.1825 i Kbhvn., død 23.9.1901; søn af skibstømrer Magnus Børresen og hustru Inger Marie f. Hilden; gift 5.6.1855 m. Caroline Wilhelmine, f. 22.3.1833 i Wittstock, Brandenburg, død 1914, datter af smedemester J. F. C. Hempel og hustru Friederike Wilhelmine f. Heiser.

Udlært som maskinsmed; rejste til Berlin 1852, tog eks. som civilingeniør og fik ansættelse på en lokomotivfabrik; oplevede i Berlin et kristeligt gennembrud; meldte sig 1863 s. m. sin hustru til Gosznermissionen, der arbejdede blandt kolerne i det nordlige Indien; udsendt 1864 til missionsstationen Purulia; henvendte sig, da arbejdsforholdene ved Gosznermissionen ikke var tilfredsstillende, til Det danske Missionselskab, der dog ikke kunne udvide arbejdsområdet; oprettede 1867 s. m. en ung

nordmand missionsstationen Ebenezer nordvest for Calcutta og påbegyndte et missionsarbejde blandt santomalerne; vandt den indiske regering for arbejdet; og fik 1872 regeringen til at udstede en forordning, der sikrede santomalerne ret til jorden og en retfærdig retspleje; foretog 1876-77 en rejse til Europa for at skaffe de fornødne pengemidler til det stærkt voksende missionsarbejde; ved besøget i Danmark 1877 lykkedes det at få oprettet Komité for Santalmisionen; blev, som et udtryk for santalkirkens forbindelse med den danske kirke, ordineret af biskop H. Martensen i Vor Frue kirke i Kbhvn. (21. nov. 1877); vendte tilbage til Indien 1878; ledede 1880-81 anlæggelsen af en koloni i Assam ved Brahmaputra, hvor regeringen havde stillet et stykke land til rådighed for kristne santomaler; oprettede de følgende år, kun afbrudt af endnu en rejse til Europa 1889, flere missionsstationer og udsendte nye missionærer.

Som »Santomalerne apostol« det 19. århundredes mest kendte danske missionær.

Børup Morten

Skolemand, latindigter; f. ca. 1446, død 30.5.1526.

Kom som 27-årig bondekarl i den lærde skole i Århus; tog magistergraden ved Kbhvns universitet og fortsatte studierne ved universitetet i Köln; overtog ca. 1490 ledelsen af den lærde skole i Århus og gjorde den til en af tidens bedste; senere till. kantor ved domkirken.

Har skrevet latinske digte, hvoraf en del er bevaret, bl. a. majvisen »Carmen vernale« og syv byrim med en karakteristisk af de danske stiftstæder. Redigerede »Breviarium Arhusiense« (trykt 1519).

Bøyesen Peter Rostrup

Maler; f. 16.1.1882 i Varde, død 23.11.1952; søn af direktør Andreas Bøyesen og hustru Hedvig f. Rostrup; gift 17.9.1913 m. Kitty, f. 27.4.1889 i Kbhvn., datter af grosserer Vilh. Jensen og hustru Dagmar f. Castonier.

I malerlære 1896; på Akademiet 1900-01; på Zahrtmanns skole 1901-04; assistent ved Akademiet 1910-19; oprettede privat kunstnerskole og fik stor betydning som pædagog; medl. af Akademiet, medl. af akademirådet 1925-31, næstformand i Kunstnersamfundet 1924-31; medl. af Unionalen.

Udstillede 1. gang 1906 på Charlottenborg, på Den frie udstilling 1907-13 og på Grønningen; har endv. udstillet en række steder i udlandet; egen udstilling i Kunstforeningen 1921 og 1951 og i Århus Kunstforening 1951.

Hovedværker: Fra det yderste Nørrebro (1905); Tidlig morgen på Nørrebro (1906); Polakdreng med kande (1913); To polakpiger (1915); To små russerinder (1915); Postkassen i Gentofte (1915); Lille helgeninde (1916); Kirsten Piil (1922); portræt af maleren Henrik Schouboe (1927) og andre portrætter; Selvportræt (1934); Detailhandler (1934); Undulatsælgeren fra Klokkemagervej (1938); Fra fyrstien i Gilleleje (1942). Dekorationsarbejder i fresco i Kbhvns kommunebiblioteks læsesal i Skt. Nikolaj kirke (1936).

Repræsenteret på Kunstmuseet, på provinsmuseer og på svenske museer, samt på Nationalmuseet i Helsingfors.

Carit Etlar,

se Brosbøll Carl.

Carl

Landgreve af Hessen-Kassel, officer, statholder; f. 19.12.1744 i Kassel, død 17.8.1836; søn af landgreve Frederik 2. af Hessen-Kassel og Marie af Storbritannien; gift 30.8.1766 m. prinsesse

se Louise, f. 30.1.1750 på Christiansborg, død 1831, datter af kong Frederik 5. (se denne).

Kom til Danmark 1756; kar. oberst 1758; chef for falsterske regiment 1760; øverstkommanderende for artilleriet 1765; generalløjtn. og kommandør over fodgarden 1766 samt formand i krigsrådet og medl. af gehejmekonseillet; till. titulær statholder og vicekonge i Norge; statholder i hertugdømmerne fra 1768; chef for tropperne i Norge 1772; bosatte sig igen i hertugdømmerne 1774, bevarede dog, med titel af feltmarskal, overkommandoen over de norske tropper; sluttede sig efter regeringsforandringen 1784 til kronprins Frederik (Fr. 6.), som 1790 ægtede hans datter. Tog del i forhandlingerne om hærens omorganisation; fik, da det 1788 trak op til konflikt med Sverige, ledelsen af et norsk troppekorps, der rykkede ind i Båhus len; efter et par træfninger blev kampen afblæst; formand i generalitets- og kommissariatskollegiet 1789. Generalfeltmarskal 1814.

Carl Bernhard,

se de Saint-Aubain A.

Carlsen Vilhelm

Redaktør; f. 5.1.1850 i Ålborg, død 13.6.1914; søn af redaktør af Ålborg Stiftstidende Emil Carlsen og hustru Henriette f. Staudt; gift 17.5.1874 m. Caroline, f. 28.1.1855 i Kbhvn., død 1926, datter af kammerassessor, faktor Lau-therborn og hustru Nicoline f. Maarup.

Uddannet som journalist og typograf ved Ålborg Stiftstidende; stifter og redaktør af Vendsyssel Tidende (fra 1873); fik betydning for landdelens sociale, politiske og økonomiske udvikling.

I årenes løb medl. af bestyrelsen for Foreningen af Venstreblade i Danmark, af bestyrelsen for Dansk Fredsforening og af hovedbestyrelsen for Danmarks Afholdsforening; formand i bestyrelsen A/S Vendsyssel Tidende; medstifter af Dansk Radiumfond til Bekæmpelse af Kræft.

Har skrevet: Stemninger (1876); Krigen, som den er (1892); Amtslanboforeningens jubilæumsskrift (1895) og forsk. sange.

Caroline Amalie

Dronning; f. 28.6.1796 i Kbhvn., død 9.3.1881; datter af hertug Frederik Christian af Augustenborg (se denne); gift 22.5.1815 m. prins

Christian Frederik, senere kong Christian 8. (se denne).

Opvokset på Augustenborg slot, men følte sig som dansk. Dronning 1839.

Var stærkt socialt interesseret og tog initiativet til oprettelse af fl. asyl for børn; oprettede 1843 Kvindelig Plejeforening til hjælp for trængende syge og barselkvinder; tog initiativ til oprettelse af en grundtvigsk præget asylskole i Kbhvn. 1841; var positiv over for de politiske ændringer efter 1848.

Caroline Mathilde

Dronning; f. 22.7.1751 på Leicester House, London, død 10.5.1775; datter af prins Frederik Ludvig af Wales og hustru Augusta af Sachsen-Gotha; gift 8.11.1766 (ægteskabet opløst v. dom 1772) m. kong Christian 7. (se denne).

Blev o. 1770 Struensees elskerinde og arresteredes s.m. ham 1772. Var i nogle måneder fange på Kronborg, men førtes efter engelsk krav til Hannover. Fik bolig på slottet i Celle, hvor hun levede resten af sit liv.

Carstensen Carl

Redaktør; f. 19.1.1837 på Gl. Ryomgård, død 17.2.1922; søn af proprietær Thomas Carstensen og hustru Marie f. Petersen; gift 6.12.1887 m. journalist Mimi C., f. 25.1.1852 på Constantia i Charlottenlund, død 1935, datter af restauratør Christian Nielsen og hustru Bergine f. Nyberg.

Student (Århus katedralskole) 1856; cand. polit. 1864; medarbejder ved Dagbladet 1860-65, Berlingske Tidende 1865-66, Dagstelegrafen 1867-68; medstifter af Dagens Nyheder 1868, medredaktør 1871-73, fra 1873 eneredaktør af bladet (optaget i den Ferslewske bladkreds 1891), og fra 1896 medredaktør af Nationaltidende.

Formand for Den konservative Klub i Kbhvn. 1885-90; Højres kandidat ved fl. folketingsvalg (i Lejre 1887 og 90, i Frederikssund 1892); formand for Journalistforeningen 1893-1906.

Carstensen Georg

Bladudgiver, Tivolis stifter; f. 31.8.1812 i Algier, død 4.1.1857; søn af generalkonsul J A Carstensen og hustru Anna Magdalene f. Ulrich; gift 1. gang 1845 m. Fanny Elizabeth, f. ca. 1824 i Cornwall, død 1846, datter af løjtnant J R R Webb og hustru Charlotte Emilie f. Ulrich; 2. gang 8.4.1850 m. Mary Ann, f. 22.10.1829 på St. Croix, død 1880, datter af planter, kaptajn John R Sempill og hustru Ann f. Ruan.

Sendt til Kbhvn. i 1820'erne; i Efterslægtsskabets skole og på Herlufsholm; student (priv. dimitt.) 1832; løjtnant i livjægerkorpsen 1835; rejste i Sydeuropa, Afrika og Amerika 1835-38; fortsatte efter hjemkomsten journalistisk virk-

somhed, påbegyndt u. opholdt i Frankrig og Amerika; udgav ugebladene Portefeuille 1839-41, Figaro 1841-42, Ny Portefeuille 1842-45 og Dansk Album 1845; arrangerede bl.a. i Rosenborg Have store illuminations- og fyrværkerifester; fik 1842 femårigt kgl. privilegium til at drive et offentligt forlystelsesetablisement, Kjøbenhavns Tivoli og Vauxhall, og åbnede dette 15. aug. 1843; fratrådte ledelsen 1848, da privilegiet ikke blev fornyet; fik 1845 kgl. bevilling til at oprette en vinterhave med koncertsal i Amaliegade, Casino (Kbhvns første privatteater) åbnet 1847; frivillig i 1848 og løjtnant ved 1. reservebataljon; ansat ved den vestindiske hærstyrke på St. Thomas 1847; afsked som kaptajn 1852 og bosat i New York; vendte tilbage til Kbhvn. 1855; 1856 kgl. bevilling til et nyt forlystelsesetablisement, Alhambra i Frdgb. Allé; søgte samtidig at få koncession på anlæggelsen af en sporvej dertil.

Kgl. agent 1844.

Carøe J. F.

Købmand; f. 3.8.1817 i Horsens, død 27.12.1893; søn af borgmester H F Carøe og hustru Helene f. Kruuse; gift 21.9.1849 m. Caroline Marie Karen, f. 20.10.1820 i Kolding, død 1865, datter af hospitalsforstander P Chr. Thiesen og hustru Sara Marie f. Seest.

Ansat i kornfirmaet M T Schmidt i Kiel, etablerede sig i Kbhvn. 1843 som grosserer (navnlig korneksport), indtil 1848 med M T Schmidt som partner; knyttede søforsikring og dampskibsekspedition til virksomheden; baserede senere forretningen på import af korn og foderstoffer; optog 1856 L A Bølling som kompagnon i firmaet, Carøe & Co.

Hadde væsentlig andel i oprettelsen af den første danske slutseddel, fob-slutsedlen for korn af 1856 og af korn-bedømmelsesudvalget for fob-handler, formand for dette udvalg 1871-82; efter krigen 1864 kongevalgt medl. af kommissionen til fastsættelse af krigsskadeserstatninger; medl. af borgerrepræsentationen 1860-95, af Nationalbankens repræsentantskab 1861, Grosserer-Societetets Komite 1863-83 og Sjø- og handelsretten 1868-93. Medstifter (1873) af Handelsbanken og (1863) af 4. Søforsikringselskab.

Etatsråd 1866.

Casorti Giuseppe

Pantomimiker; f. 4.12.1749, død 28.2.1826; søn af pantomimiker og ekvilibrist Pasquale Casorti og hustru Theresa f. Rinaldi; gift 1776 m. Antonetta f. Damato, død tidligst 1826.

Kom til Danmark 1800 med faderens trup, Det store italienske Selskab; blev i Kbhvn., da truppen rejste 1802 og gik i kompagni med familien Price; skrev en række af de pantomimer, som opførtes på Price'nes teater på Vesterbro; optrådte selv lige til 1819 som Pierrot, med så stort mimisk talent, at mange scenekunstnere overværede forestillingerne for at studere mimik; har sin store andel i, at den italienske pantomimekunsts traditioner blev bevarede her i landet.

Caspersen Karen

Skuespillerinde; f. 20.8.1890 i Kbhvn., død 14.5.1941; datter af garderobeforvalter og sufflør ved Folketeatret W H Kruse og hustru, skuespillerinde Augusta Mathilde K. f. Kragh; gift 1. gang 26.9.1911 (ægteskabet opløst) m. filminstruktør A W Sandberg (se denne); 2. gang 1917 m. ingeniør, fabrikant Cai Caspersen, f. 21.1.1887 i Kbhvn., søn af maskininspektør L C Caspersen og hustru Olga Rosalie f. Drewsen.

Debuterede 1909 på Nørrebro Teater som Mathilde i Geniet fra Odsherred; skuespillerin-

de ved Dagmartheatret 1914–37; gæstespil bl. a. 1939 i Høfeber på Frdbg. Teater.

Hovedroller: Eliza i Pygmalion; titelrollerne i Kiki, Thérèse Raquin og Fru Warrens forretning; ravnemoderen i Det svage køn; pigebar-net i Anatol. Endv. en række filmroller.

Tildelt medaljen Ingenio et arti 1934.

Castberg P. A.

Læge, døvstumpepædagog; f. 3.8.1779 i Kbhvn., død 30.4.1823; søn af sognepræst i Lund og Flekkefjord i Norge P L Castberg og hustru, forfatterinden Magdalene Sophie C. f. Bentzen; gift 15.3.1802 m. Magdalene f. Poulsen, f. ca. 1776 formodentlig i Norge, død 1833.

Student (priv. dimit., Kongsberg) 1796; med. eks. 1801; dr. med. 1802; eksperimenterede som ung læge med galvanismen og dens virkninger på de menneskelige organer, bl. a. på nogle døvstummes øren; studerede på en toårig udenlandsrejse oplæring af døvstumme samt organisationen af sundhedspoliti og karantæneanstalter; begyndte efter sin hjemkomst privatundervisning af døvstumme børn; distriktslæge i Kbhvn. 1806; forstander for Det kgl. døvstummeinstitut 1807 (oprettet s. å.).

Indførte tegnmetoden og håndalfabet; sørgede for at eleverne fik en håndværksmæssig uddannelse, og fik 1817 indført skolepligt for døvstumme børn.

Har skrevet: Læsebog for døvstumme (1806); Forelæsnings over døvstummeundervisningens metode (1818) samt de årlige programmer med døvstumpepædagogiske emner.

Titulær professor 1808.

Castenschiold Carl

Officer; f. 14.2.1837 på Borreby, død 23.7.1919; søn af godsejer Adolph Frederik Castenschiold og hustru Marie f. Olsen; gift 26.10.1867 m. Lucie, f. 30.8.1844 på Basnæs, død 1920, datter af hofjægermester Jacob Scavenius og hustru Henriette f. Moltke.

Cand polyt. 1861; reserveofficer i artilleriet 1862; u. 1864-krigen kommandant, først i Dybbølskanterne 9 og 10, derefter i flankebatterierne på Als, og fra marts i skanse 2 s. m. Johan Anker; ledede artilleriforsvaret i nordre brohoved 18. april; afgangseks. fra Den militære højskole 1866; sekondløjtn. s. å.; premierløjtn. uden for nr. 1867; afsked 1869; ejer af Borreby ved Skælskør fra 1867.

Landvæsenskommisær 1879–1910; medl. af Privatbankens bankråd 1879–1910; præsident i Det kgl. Landhusholdningsselskab 1888–97; medl. af repræsentantskabet fra 1889 og af bestyrelsesrådet fra 1895 for Det gensidige Forsikringsselskab Danmark; formand for bestyrelsen for A/S De danske Svineslagterier 1897–1915. Æresmedlem i Kbhvns Forsvarsbrødreafdel.; æresmedlem bl. a. i Danmarks Våbenbrødreafdel. 1898.

Kammerherre 1886; æresborger i Skælskør 1907; tildelt fortjenstmedaljen i guld 1914.

Cavling Henrik

Journalist, forfatter; f. 22.3.1858 i Lyngby, død 7.8.1933; søn af teglværksbestyrer Jeppe Olsen og hustru Bengta f. Cavling; gift 1. gang m. Signe, f. 3.3.1853, død 1928, datter af læsteskærer M J Odgaard og hustru Ane Dorteia f. Christiansen; 2. gang m. Kirstine, f. 3.11.1886 i Rødby, datter af købmand H C A Christensen og hustru Anna Julie f. Christiansen.

Skibsdreng på panserskonerten Absalon; derefter i lære på Smith og Myginds Maskinfabrik på Nørrebro i Kbhvn.; maskinist- og præliminæreks; lærereks. (Blågård) 1881; skrev allerede i seminarietiden artikler til Dagsavisen og Morgenbladet; den første egentlige reportageartikel om Donse krudtmøles eksplosion, stod i Dagsavisen 20. maj 1882; sendte u. et længere ophold i Berlin korrespondancer bl. a. til Politiken 1885; fast medarbejder ved dette blad 1886; skrev (u. hovedmærke Ignotus) om en række emner, herunder fra det sociale om-

råde, som ikke tidligere havde været behandlet i dagbladsartikler; bladets udlandskorrespondent i Paris 1886 og 87, Amerika ved præsidentvalget 1888, Cuba 1896 u. borgerkrigen, Kreta og Grækenland u. den græsk-tyrkiske krig 1897, Rennes u. Dreyfusprocessen 1899, og deltog i Valkyriens togt til Østasien 1899–1900; hovedredaktør af Politiken 1904–27; gav i løbet af kort tid efter sin tiltræden bladet den ydre form, som det i det væsentligste siden har beholdt; optog nye emner i bladets spalter f. eks. sport og nyheder fra udlandet, og indførte den faste daglige kronik; i 1912 flyttede redaktionen fra Integade til eget bladhus på Rådhuspladsen.

Initiativtager til oprettelsen af Journalistforbundet 1904 og dets første formand, æresmedlem 1927; fra 1908 formand for Wesselsminde i Nærum, sommerhjem for underernærede børn. Medl. af bestyrelsen for A/S Dagbladet Politiken fra 1927.

Har skrevet: Fra de dybe dale (1894); Det danske Vestindien (1894); Fra Amerika I–II (1897); Paris (1899); Østen I–II (1901–02); London (1904); Nogle avisartikler 1885–1910 (1910) Efter redaktionens slutning (1928); Journalistliv (1930).

Chievitz Ole

Læge, kirurg; f. 26.10.1883 i Kbhvn., død 26.12.1946; søn af professor J H Chievitz og hustru Paula f. Johansen; gift 6.8.1915 m. læge Ingeborg C., f. 3.2.1882 på Frdbg., datter af skoleinspektør Frithiof Jacobsen og hustru Margrethe f. Borregaard.

Student (Gammelholms skole) 1903; med. eks. 1909; reservekirurg ved Rigshospitalet 1914–19; udsendt af hæreus lægekorps for at studere krigskirurgi ved lazaretter i Tyskland 1915–16; chef for Danske Røde Kors' ambulance i Finland 1918; afdelingslæge ved Finsens medicinske Lysinstitut 1919; overkirurg ved det nyopførte Finsensinstitut på Strandboulevarden fra 1921; till. kirurg ved Radiumstationen; professor ved den kliniske praktikantundervisning i kirurgi fra 1939; chef for Dansk Røde Kors' ambulance i Finland under vinterkrigen 1939–40.

Formand for Dansk kirurgisk Selskab 1934–36; sagkyndig i sanitetsspørgsmål og chef for sanitetsafdelingen i statens civile luftværn fra dets oprettelse 1938; æresmedlem af Fin-

lands Sanitetsofficerforbund og af Jydsk medicinsk Selskab.

Medudgiver af det illegale Frit Danmark 1942; medl. af Danmarks frihedsråd fra febr. 1944; fængslet af tyskerne dec. 1942-april 1943 og i juni 1944; medl. af Frihedsbevægelsens samråd 1945.

Medarbejder ved Nordisk lærebog i kirurgi fra 1922.

Dr. med. h. c. ved Kbhvns universitet og ved Oslo universitet 1945.

Christensen Arthur

Orientalist; f. 9.1.1875 i Kbhvn., død 31.3.1945; søn af postkontrollør Vilhelm Christensen og hustru Dorteia Kjerstine f. Marcussen; gift 20.4.1916 m. Kirstine (Kirsta) Grymer, f. 11.12.1876 i Sprup, Østfode sogn, datter af husmand

Johan Jørgensen og hustru Maren Stine Jensdatter.

Student (Nørrebro latin- og realskole) 1893; cand. mag. (fransk) 1900; studerede gammel- og nyersisk og arabisk, bl. a. ved det orientalske seminar i Berlin 1902; dr. phil. 1903; forelæsninger over iransk ved Kbhvns universitet 1903-19; studier i iransk åndsliv og kultur bl. a. i Göttingen hos professor F C Andreas og i Persien; udenrigspolitisk medarbejder ved Berlingske Tidende 1907-18; professor i iransk filologi ved Kbhvns universitet 1919.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1918; formand for Orientalisk Samfund, for Danmarks Folkeminder og for Dansk Skatteborgerforening; medl. af folkeminderrådet; medl. af vidensk. selskaber og akademier i udlandet; æres-

medlem bl. a. af Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland og Asiatic Society of Bengal.

Litterære arbejder bl. a.: Omar Khajjâms Rubâijât. En litterærhistorisk undersøgelse (disp., 1903; forøget udg. på fransk 1905); Muhammedanske digtere og tænkere (1906); L'Empire des Sassanides (1907, persisk udg. 1936); Politik og massemoral (1911, tysk udg. 1912, engelsk 1915); Engelsk og tysk folkeånd, kultur og verdenskrig (1915, svensk udg. 1916); Le Dialecte de Sâmnân (1915); Om lægekunst hos perserne (1917); Hinsides det kaspiske hav (1918); Contes Persans en langue populaire (1918); Les types du premier homme et du premier roi dans l'histoire légendaire des Iraniens I-II (1918-34); oversættelse til dansk af Omar Khajjâms epigramdigte (1920); Les Dialectes d'Awromân et de Pâwâ (i samarb. m. A Meyer Benedictsen, 1921); Avesta, Zarathustriernes hellige skrifter i udg. (1923); Persiske æventyr (1924); Le règne du roi Kawâdh I et le communisme Mazdakite (1925); Motif et thème (1925); Folkestyrets fremtid (1927); Critical Studies in the Rubâ'ijât of 'Umar-i-Khayyâm (1927); Contributions à la dialectologie iranienne I-II (1930-35); Det gamle og det nye Persien (1930); Les Kayanides (1931); Firdausis kongebog (1931); Die Iranier (i Kulturgeschichte des alten Orients, 1933); Heltedigtning og fortællingslitteratur hos iranerne i oldtiden (1935); L'Iran sous les Sassanides (1936, 2. éd 1944); Kulturskitser fra Iran (1937); Molboernes vise gerninger (1939); Cedertræskisten. Noveller og fortællinger fra Orientens middelalder (1940); Dumme folk, danske skæmteæventyr (1941); Drømme, iagttagelser og undersøgelser (1941, svensk udg. 1942); Set og tænkt (1942); Angstens rappe søler (roman, 1943). Redaktør af facsimileudgaven Codices Avestici et Pahlavici I-XI (1931-42).

Testamenterede sin formue til et legat til fordel for Kbhvns universitet.

Christensen Balthazar

Politiker; f. 25.10.1802 i Randers, død 21.4.1882; søn af ritmester C P Christensen og hustru Kirstine f. Bang; gift 1. gang 23.5.1835 m. Oline, f. 2.5.1811 i Kbhvn., død 1843, datter af bogtrykker C Græbe og hustru Inger Marie f. Larsen; 2. gang 26.10.1844 m. Caroline Marie, f. 15.11.1823 i Kbhvn., død 1916, datter af mekaniker Peter Olsen og hustru Pauline Ingeborg f. Græbe.

Student (Randers) 1819; cand. jur. 1825 (tog eksamen om 1829); herredsfuldm. i Viborg 1825-29; ansat ved kolonialbestyrelsen på Guineaakysten 1829-31; fuldmægtig hos kammeradvokat Schack 1832; overretsprokurator i Kbhvn. 1839-48; udgav et flyveskrift om pressefrihed 1834; ansvarh. redaktør af dagbladet Fædrelandet 1839-41.

Borgerrepræsentant i Kbhvn. 1840-43; valgt i det vestlollandske distrikt til medl. af stænderforsamlingen i Roskilde 1841; fremførte her krav om konstitutionel forfatning, trykkefrihed, Slesvigs nærmere tilknytning til kongeriget etc.

og var s. m. J C Drewsen bøndernes talsmand bl. a. for selveje og andre landboreformer; medl. af sogneforstanderskabet for Frdbg. og Hvidovre og af Kbhvns amtsråd 1842-44; medstifter af og næstformand i Bondevennernes Selskab 1846, dets formand 1848-58; gav i den grundlovgivende rigsforsamling 1849 støtte til det Bruun-Jespersenske mæglingsforslag vedr. landstingets sammensætning; folketingsmand for Holbækkredsens 1849-52, for Blåsenborgkredsens 1852-53; statsrevisor 1853-80; medl. af landstinget (2. kreds) 1856-66, af oktoberforfatningens rigsråd 1855; medvirkende ved dannelsen af ministeriet Rotwitt 1859; medl. af novemberforfatningens rigsrådsfolketing 1864; stemte imod 1866-grundloven; folketingsmand for Frederikssundkredsens 1866-73, til 1870 repræsenterende Det nationale Venstre, derefter ved venstregruppernes sammenslutning Det forenede Venstre; folketingsmand for Middelfartkredsens fra 1875, tilsluttet sig den moderate gruppe ved Venstres deling 1878.

Medstifter af Studenterforeningen 1820, af Dannevirkeforeningen 1861.

Christensen Benjamin

Filminstruktør; f. 28.9.1879 i Viborg, død 1.4.1959; søn af manufakturhandler H J Naschau Christensen og hustru Marie Christine f. Schive.

Student (Viborg) 1897; studerede naturvidenskab og tog undervisning i sang hos J L Nyrop og L Rosenfeld samt i dramatik hos P Jern-

dorff; på Det kgl. Teaters elevskole 1901, debut som operasanger 1902; skuespiller og sceneinstruktør ved Århus Teater 1903-07; derefter vingroupsserer; filmskuespiller 1911; filminstruktør

1913; studieophold i Berlin, Wien, Paris og Moskva; arbejdede i Tyskland og Hollywood i 1920'erne, bl. a. for UFA, Warner Bros. og Metro Goldwyn Mayer; drev Parkteatret i Kbhvn. 1925-29; bevillingshaver til Rio Bio, Kbhvn. 1944.

Isenesættelser af (og oftest manuskriptforfatter til) bl. a.: Det hemmelighedsfulde X (1913); Hævnens nat (1916); Heksen (1922, synkroniseret udg. 1941); i Tyskland: Mikael (1924); i Hollywood: Cirkusdjævelen (1926) og Syv fodtrin til helvede (1929); Skilsmisens børn (1939); Barnet (1940); Gå med mig hjem (1941); Damen med de lyse handske (1942).

Har skrevet: Hollywood skæbner (1945).

Christensen J. C.

Politiker; f. 21.11.1856 i Påbøl, Houen sogn, død 19.12.1930; søn af gårdejer M C Christensen og hustru Karen f. Jensen; gift 21.11.1879 m. Karen Kirstine, f. 1.2.1857 i Sønnergrene, Houen sogn, datter af gårdejer P Christensen og hustru Johanne f. Jensen.

Vogterdreng som 8-årig; deltog i landbrugsarbejdet som dreng; hjælpe- og biskolelærer ef-

ter konfirmationen; elev på Grundtvigs højskole på Marielyst; lærereks. (Gedved) 1877; lærer i Jylland, bl. a. i Vinding sogn ved Holstebro 1877-79, i Ulse 1879-82, i Tamdrup 1882-86 og i Stadil ved Ringkøbing 1886-1901.

Sognerådsformand i Stadil sogn 1888-91; folketingsmand (Venstre, for Ringkøbing) 1890-1924; medl. af finansudvalget 1890, formand 1895-1901; ved systemskiftet kultusminister i ministeriet Deuntzer 1901-05; konsejlspræsident og forsvarsminister 1905-08; forsvarsminister i ministeriet Holstein-Ledreborg 1909; i forbindelse med den i 1908 afgæede justitsminister P A Albertis bedrageri overfor Den Sjællandske Bondestands Sparekasse stillet under rigsretsanklage 1909; frikendt ved dom af 17. juni 1910; minister uden portefølje (kontrolminister) i ministeriet Zahle 1916-18; kirkeminister i det 2. ministerium Neergaard 1920-22.

1. viceformand i folketinget 1894-1901, 1908-09 og 1910-12, formand 1912-13; formand for Venstrereformpartiet 1897-1902 og partiets hovedordfører i politiske sager; ved dannelsen af partiet Venstre valgt til formand 1910; formand bl. a. for repræsentantskabet for Jysk Husmandskreditforening 1897-1917, foreningen

Dannevirke 1906-08, Dansk folkemuseum 1918-20, Det danske Hedeselskab 1921, og repræsentantskabet for Kreditforeningen af grundejere på landet i Jylland 1929; medl. bl. a. af det dansk-islandske forhandlingsudvalg i Reykjavik 1918 og af det dansk-islandske nævn 1919-20; formand for den danske delegation til forhandling med Norge om Grønland 1924.

Tilhænger af C Bergs linje i Venstre og modarbejdede forliget 1894; gik efter valget 1895 som leder af den Bergske gruppe med til dannelsen af Venstrereformpartiet; fik indflydelse på ulykkesforsikringsloven, loven om oprettelse af husmandsbrug og skoleloven 1899. Gennemførte som kultusminister bl. a. menighedsrådsloven og loven om en højere almenskole 1903. Gik under indtryk af den internationale oprustning i 1905 ind for at bibeholde militæruddgifterne; indledte samarbejde med de moderate venstremænd under Niels Neergaard 1907 og fik i samarbejde med de frikonservative i landstinget bl. a. vedtaget love om arbejdsløshedsforsikring og om udvidelse af den kommunale stemmeret med lige valget for kvinder og mænd, samt toldreform og retsreform 1907-08. Gennemførte ny forsvarsordning med nedlæggelse af Kbhvns landbefæstning og et neutralitetsforvar med hovedvægt på det »levende« værn 1909. Søgte i 1906 gennem kaptajn L C F Lützens hemmelige samtaler med den tyske generalstabschef v. Moltke at berolige Tyskland m.h.t. Danmarks neutralitetsvilje, og gennemførte optanttraktaten af 1907 til gavn for de danske sønderjyder. Fik ikke tilslutning til sit grundlovsforslag i ugebladet »Tiden«, men blev imødekommet på flere punkter i grundlovsforliget 1915; øvede indflydelse på ordningen af det islandske spørgsmål 1918, og deltog afgørende i udarbejdelsen af traktaten med Norge i Grønlandssagen 1924.

Har bl. a. udgivet: Når klokkerne ringe (1918); Fra min barndom og ungdom (erindringer, 1925); Ad kirkesti og kirkevej (1928); desuden politiske pjecer og ugebladet Tiden (1910-17).

Tildelt storkorset i diamanter 1920.

Christensen John

Maler; f. 25.4.1896 i Kbhvn., død 2.1.1940; søn af skreddermester Jørgen Christensen og hustru Christiane f. Jensen; gift 12.3.1921 m. Dagny Marie f. 24.4.1897 i Kbhvn., datter af

bager August Nielsen og hustru Hanna f. Olsen.

Udlært som barber; forretning på Kapelvej i Kbhvn. 1922-37; malede fra 10 årsalderen og var som kunstner autodidakt.

Udstillede på Kunsternes efterårsudstilling 1928-31; hos Koloristerne (var medstifter) fra 1932 og på andre udstillinger.

Hovedværker: Snekastere (1933); Vinterdag på Nørrebro; Regn og storm; Gamle Bendtsen fra Kapelvej; Kolonihaven; Oktober, Nørrebro; Skygger på muren; endv. selvportrætter.

Repræsenteret på Kunstmuseet, på provinsmuseer og i museet i Ystad.

Christensen Marie

Socialpolitiker, forstanderinde; f. 3.2.1871 i Ll. Kregme ved Frederiksværk, død 14.9.1945; datter af vagt ved krudtværket Jens Peter Christensen og hustru Bodil Kirstine Larsdatter.

Husassistent i Kbhvn. 1888-95; privatlærerinde i St. Lyngby 1895-98; derefter igen hus-

assistent nogle år i Kbhvn. Stiftede Kbhvns Tjenestepigeforening (Husassistenternes Fagforening) 15. nov. 1899 med det formål at forbedre tjenestepigestandens kår; formand 1899-1914; formand for De samvirkende Tjenestepigeforeninger i Danmark (fra 1914 Husassistenternes Forbund) 1904-27; forstander og formand i bestyrelsen for den nyoprettede Husassistenternes Fagskole 1906-38, derefter medl. af bestyrelsen; redaktør af Husassistenten 1900-18 og 1920-27; borgerrepræsentant (Socialdemokratiet) 1917-21.

Medl. af kommissionen til revision af tyendelovgivningen 1905-10; fik fjernet bestemmelse om tyendes udelukkelse fra valget i menighedsloven 1901 og i lovene om kommunale valg 1903-04; gennemførte den nye stillingsbetegnelse »husassistent« i st. f. tjenestepige; stærkt medvirkende til tyendelovens afsløsning i 1921 af loven om retsforholdet mellem husbond og medhjælper.

Komitédmedl. for Børnehjælpsdagen 1908-28; i komitéen for Barnets Hus; medl. af bestyrelsen i Selskabet til Fremme af huslig Økonomi; formand for udvalget for rationel huslig uddannelse 1933-36; formand for Husassistenternes Byggeförening og Alderdomshjem fra 1934; medl. af Kvindernes radio-landsudvalg 1933-38; en årrække medl. af bestyrelsen for Politisk Kvindeförening.

Har skrevet: Tjenestepigesagen. Træk af en tjenestepiges oplevelser (1905); Anna og Emilie (1914); Vor kamp mod gamle fordomme (1917); En samtale mellem to husassistenter (1923); Marie Christensens erindringer (1942).

Christensen Viggo

Overborgmester; f. 29.4.1880 i Hagendrup ved Jyderup, død 9.8.1967; søn af slagter Chr. Christensen og hustru Sophie f. Collatz; gift 1. gang m. Ninna, f. 23.5.1877 i Grandløse, død 1928, datter af baneformand Niels Christian Knudsen og hustru Sidse Margrethe f. Nielsen; 2. gang 29.8.1929 m. Thora Hansine, f. 24.2.1885 i Bælum, død 1964, datter af snedkerme-

ster Lars Sørensen og hustru Ida f. Nyegaard.

Udlært som typograf ved Holbæk Amts Dagblad 1899; i udlandet 1900; formand for Socialdemokratisk Ungdomsforening i Kbhvn. 1902; formand for klubben Karl Marx 1904-07; medredaktør af Socialisten 1904-09; medl. af Den typografiske Forenings styrelse 1904-07 og dens formand 1907-14; medl. af Socialdemokratiets hovedbestyrelse 1905-45; medl. af Dansk Typograf-Forbunds hovedbestyrelse og forretningsudvalg 1907-17; formand for Dansk Typograf-Forbunds Kbhvns afd. 1909-14; hovedforbundets forretningsfører for provinserne 1914-17, derefter æresmedlem; borgerrepræsentant 1909-17; medl. af udvalget af 17. aug. 1908 ang. arbejdsstridigheder og af forretningsudvalget for De samvirkende Fagforbund 1915-17; borgmester (socialborgmester) for magistratens 3. afd. 1917, gennemførte en fuldstændig omordning af forsørgelsesvæsenets stiftelser, forbedrede børneforsorgen, udbyggede folkekøkkenerne og husvildeforsorgen; overborgmester i Kbhvn. (byens første) 1938-46.

Medl. af bestyrelse eller repræsentantskab for en lang række velgørende institutioner, bl. a. Børnehjælpsdagen, Julemærkekomiteén (formand 1926-57), Nationalforeningen til Tuberkuløsens Bekæmpelse 1925-57, Samfundet og Hjemmet for Vanføre 1926, Landsforeningen for Mentalhygiejne 1938-52, Nødhjælpen til Europas evangeliske Kirker 1935-54, Kaj Munks mindefond 1944; formand for styrelsen for foreningen Nordens Kbhvns afd. 1945-56 og medl. af foreningens hovedstyrelse 1952; medl. af forretningsudvalget i Fonden til Fædrelandets

Vel 1945; formand for Det Danske Selskab 1946-53; medl. af tilsynsrådet for Sparekassen for Kbhvn. og Omegn 1941-63.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1938.

Christian 1.

Konge; f. 1426, død 21.5.1481; søn af grev Diderik den Lykkelige af Oldenburg og Delmenhorst, og hustru Hedeveg af Holsten; gift 28.10.1449 m. Christoffer 3.s enkedronning Do-

rothea af Brandenburg, f. ca. 1430, død 1495, datter af markgreve Johan af Brandenburg og hustru Barbara af Sachsen.

Valgt til dansk konge 1448, hyldet på Viborg landsting 28.9 s. å.; fik till. overdraget Gotland 1449; konge af Norge 1450, af Sverige 1457-64; hertug af Slesvig og greve af Holsten 1460. Indkaldte det første danske stændermøde 1468. Forsøgte at genvinde Sverige, men tabte slaget på Brunkeberg 1471. Satte Shetlands- og Orkneyøerne i pant for medgiften ved datteren Margrethes ægteskab 1469 med Jakob 3. af Skotland.

Besøgte paven under en rejse til Rom 1474 og fik hans tilladelse til at oprette Kbhvns universitet (1479).

Christian 2.

Konge; f. 1.7.1481 på Nyborg slot, død 25.1.1559; søn af kong Hans (se denne); gift 12.8.1515 m. Elisabeth (Isabella) af Østrig, f. 18.7.1501 i Bruxelles, død 1526, datter af ærkehertug Philip af Østrig og hustru Johanna.

Vicekonge i Norge 1506-12; konge af Danmark-Norge 1513-23, af Sverige 1520-23.

Traf i Norge den unge hollænderinde Dyveke, tog hende som elskerinde og bragte hende med til Danmark s. m. moderen, Sigbrit Willemsson. Dyveke døde 1517, muligvis forgivet; lod Torben Oxen henrette som den skyldige i Dyvekes død. Erobrede Sverige 1520; lod efter kroningen i Stockholm s. å. svenske modstandere henrette ved det stockholmske blodbad. Gennemførte med bl. a. Sigbrit som rådgiver forsk. love 1521 til fordel for borger- og bondestanden og 1522 lovene om byretten og landsretten, der begrænsede hansestædernes og herremændenes handelsret. Forlod Kbhvn. 1523

efter den jyske adels opstand; ophold i udlandet i 8 år; forsøgte at genoprette Norge 1531. Fik frit lejde 1532 til forhandling i Kbhvn. med farbroderen kong Frederik 1., men førtes som statsfange til Sønderborg slot; sad fængslet der 1532-49, derefter på Kalundborg slot.

Christian 3.

Konge; f. 12.8.1503 på Gottorp slot, død 1.1.1559; søn af kong Frederik 1. (se denne); gift 1525 m. Dorothea af Sachsen-Lauenburg, f. 9.7.1511, død 1571, datter af hertug Magnus af Sachsen-Lauenburg og hustru Cathrine af Braunschweig-Wolfenbüttel.

Statholder i hertugdømmerne Slesvig og Holsten i 1526, i Norge i 1529; overtog regeringen i hertugdømmerne ved faderens død 1533; hyldet som konge 1534 over den del af Jylland, der endnu ikke havde tilsluttet sig Skipper Clement, konge over hele det danske rige 1536 og fik gennemført en vis arvelighed i tronfølgen.

Indførte reformationen i Danmark 1536-37, inddrog kirkegodset og genoprettede Kbhvns universitet. Gennemførte lensreformen i 1540'erne og 50'erne, der styrkede kronens økonomiske stilling og gjorde styrelsen af riget mere ensartet. Delte i 1544 hertugdømmerne mellem sig og brødrene Hans og Adolf.

Christian 4.

Konge; f. 12.4.1577 på Frederiksborg, død 28.2.1648; søn af kong Frederik 2. (se denne); gift 27.11.1597 m. Anna Cathrine af Brandenburg,

f. 26.6.1575 i Wolmerstedt ved Magdeburg, død 1612, datter af markgreve af Brandenburg Joachim Frederik og hustru Cathrine af Küstrin; tog Kirsten Munk (se denne) som ægtehustru (uden vielse) 31.12.1615 (skilsmisse 1630).

Kronet til konge af Danmark og Norge 1596, efter formynderregering siden faderens død 1588; søgte ved Kalmarkrigen 1611-13 at generebre Sverige; førte, for at værne nordtyske interesser og modarbejde Sveriges voksende indflydelse, Danmark ind i Trediveårskrigen (1618-48) ved deltagelse i Kejserkrigen 1625-29, led nederlag og måtte indgå Lübeckfreden 1629; deltog bl. a. i søslaget ved Kolberger Heide 1644 u. Torstenssonkrigen 1643-45 mod Sverige og Nederlandene; måtte indgå på hårde krav ved Brömsebrofreden 1645.

Grundlagde et ordnet postvæsen. Oprettede Ostindisk Kompagni 1616 og erhvervede Trankebar. Grundlagde Kristianstad 1614, Kristiania og Kongsberg 1624 og Kristiansand 1641, Glückstadt 1617 og bydelen Christianshavn 1618. Byggede Proviantgården, Tøjhuset, Rosenborg, Frederiksborg, Børsen, Holmens kirke, Trinitatis kirke med Rundetårn, Nyboder m. m.

Skrev over 2000 breve samt kalenderoptegnelser, som er en vigtig kilde til hans personlige og rigets historie. Udg. 1848 ff.

Christian 5.

Konge; f. 15.4.1646 på Flensborghus, død 25.8.1699; søn af kong Frederik 3. (se denne);

gift 25.6.1667 m. Charlotte Amalie af Hessen-Kassel, f. 27.4.1650 i Kassel, død 1714, datter af landgrev Vilhelm 6. af Hessen-Kassel, og hustru Hedvig Sophie af Brandenburg.

Konge af Danmark og Norge 1670, kronet 1671, som den første enevoldskonge. Oprettede højadel (len- og stamhuse) og indførte rangforordningen 1671; gjorde forgæves forsøg på at genvinde Skåne i den skånske krig 1675-79; lod Peter Griffenfeld fælde og dømmes som højforræder 1676. Undertegnede Danske Lov 1683 og Norske Lov 1687; lod 1681-88 udarbejde en ny matrikel over alle landejendomme.

Christian 6.

Konge; f. 30.11.1699 på Kbhvns slot, død 6.8.1746; søn af kong Frederik 4. (se denne); gift 7.8.1721 m. Sophie Magdalene af Brandenburg-Kulmbach, f. 28.11.1700 i Bayreuth, død 1770, datter af markgrev Christian Henrik

af Brandenburg-Kulmbach og hustru Sophie Christiane af Wolfstein.

Konge af Danmark og Norge 1730. Indførte stavnsbåndet 1733. Støttede handel, skolevæsen, kirke (den mådeholdne pietisme) og videnskab. Byggede slottene Hirschholm, Christiansborg og Eremitagen.

Christian 7.

Konge; f. 29.1.1749 på Christiansborg, død 13.3.1808; søn af kong Frederik 5. (se denne); gift 8.11.1766 (ægteskabet opløst 1772) m. Caroline Mathilde (se denne).

Konge af Danmark og Norge 1766; regerede formelt til 1808, men havde siden 1768 p.g.a. tiltagende sindssygdom ingen indflydelse på regeringens førelse.

Christian 8.

Konge; f. 18.9.1786 på Christiansborg slot, død 20.1.1848; søn af arveprins Frederik og hustru Sophie Frederikke af Mecklenburg-Schwerin; gift 1. gang 21.6.1806 (ægteskabet opløst 1810) m. Charlotte Frederikke af Mecklenburg-Schwerin, f. 4.12.1784 i Schwerin, død

1840, datter af storhertug Friedrich Franz 1. af Mecklenburg-Schwerin og hustru Louise af Sachsen-Gotha; 2. gang 15.5.1815 m. Caroline Amalie (se denne).

Statholder i Norge 1813; sluttede sig til den norske uafhængighedsbevægelse; valgt til Norges konge (Christian Frederik) 17. maj 1814; abdicerede okt. s. å., da Norges union med Sverige var gennemført; guvernør på Fyn 1815; medl. af gehejmestatsrådet 1831; konge af Danmark 1839.

Som prins medl. af litterære og vidensk. samfund; præsident for Kunstakademiet og Videnskabernes Selskab fra 1838. Indførte den kbhvske kommunalordning 1840, reformer inden for centraladministrationen, støttede Grundtvigs højskoleplaner, m. m., men bøjede sig ikke for de mange krav om en fri forfatning, selv om tanken om en sådan ikke lå ham fjært. Indførte dansk øvrighedssprog i den del af Slesvig, hvor dansk var kirke- og skolesprog. Søgte at bevare helstaten ved i 1842 at udnævne augustenborgeren, prins Frederik af Nør, til statholder og kommanderende general i Slesvig-Holsten; ændrede arvefølgen i hertugdømmene ved udstedelse af det åbne brev af 8. juli 1846, der fastslog samme arvefølge for Slesvig og Danmark, hvorved det kom til endeligt brud med slesvig-holstenerne.

Christian 9.

Konge; f. 8.4.1818 på Gottorp slot, død 29.1.1906; søn af hertug Vilhelm af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Glücksborg og hustru Louise Caroline af Hessen; gift 26.5.1842 m. Louise af Hessen-Kassel, f. 7.9.1817 i Kassel, død 1898, datter af landgrev Vilhelm af Hessen-Kassel og hustru Charlotte f. prinsesse af Danmark.

Kom til Danmark 1831, opdraget her; universitetsstudier i Bonn 1839-41; dansk officersuddannelse; anerkendt som dansk tronfølger ved Londontraktaten af 8. maj 1852 og ved

tronfølgeloven af 31. juli 1853; medl. af gehejmestatsrådet 1856; konge 1863.

Tog parti for Danmark 1846, da Chr. 8. udstedte det åbne brev, og ved krigsudbruddet 1848. Tilhænger af helstaten; underskrev u. nationalliberalt pres novemberforfatningen af 1863; søgte u. krigen 1864 forgæves at bevare helstaten; støttede Højre og ministeriet Estrup u. forfatningskampen 1870-94, udnævnte ved systemskiftet 1901 en venstre regering.

Foretog 1874, som den første danske konge, en rejse til Island i anledning af tusindårsfesten.

Christian 10.

Konge; f. 26.9.1870 på Charlottenlund slot, død 19.4.1947; søn af kong Frederik 8. (se denne); gift 26.4.1898 m. Alexandrine af Mecklenburg-Schwerin, f. 24.12.1879 i Schwerin, død 1952, datter af storkongetog Friedrich Franz 3. af Mecklenburg-Schwerin og storfyrstinde af Rusland Anastasia Mikhailovna.

Student 1889; uddannet som officer; premierløjtn. i livgarden 1891; tjeneste ved rytteriets sekondløjtnantskole i Randers 1891-92, ved 3. dragonregiment i Århus juni-sept. 1892; kaptajn og kompagnichef i livgarden 1868; oberstløjtn. og chef for 28. bataljon 1905; oberst og chef for garden 1906; generalmajor 1908 og en kort tid chef for fynske brigade. Kronprins 1906 og medl. af statsrådet; konge 1912; da Island fik egen forfatning 1918 till. konge af Island, indtil Island løsrev sig fra Danmark 1944.

Stadfæstede 1915 den nye grundlov; holdt 10. juli 1920 sit indtog i Nordslesvig ved landsdelsens genforening med Danmark efter 1. verdenskrig.

Holdt sig som regent inden for det konstitutionelle kongedømmes rammer, men manifesterede ved flere lejligheder sin personlige opfattelse, bl. a. 1914 i spørgsmålet om de kongevalgte medlemmers stilling under en landstingsopløsning; fremkaldte i forbindelse med det sønderjyske spørgsmål den såkaldte Påskekrise ved sit krav om valg og afskedigelsen af ministeriet Zahle 1920. Tilsluttede sig dansk parlamentarisk statsskik og billigede regeringserklæringen nov. 1940, der afviste »Højgaard-kredsen«s forslag – stilet til kongen – om at indsætte et politisk uafhængigt og handlekraftigt ministerium; den krise (telegramkrisen), der opstod i det dansk-tyske forhold som følge af kongens telegrafiske takkesvar, affattet efter hoffets alm. praksis, på Hitlers telegrafiske fødselsdagslyskning 26. sept. 1942, blev af den tyske besættelsesmagt brugt som påskud for en skærpet holdning over for Danmark og krav om afsættelse af det siddende ministerium Buhl, der 9. nov. s. å. blev afløst af ministeriet Scavenius; foretog efter befrielsen den højtidelige åbning af rigsdagen 9. maj 1945.

Fik Marselisborg slot ved Århus 1902 som gave fra en kreds af jyske borgere. Fl. gange prisvinder ved internat. regattaer i Cannes.

Christian August

Hertug af Augustenborg; f. 19.7.1798 i Kbhvn., død 11.3.1869; søn af hertug Frederik Christian af Augustenborg og hustru prinsesse Louise Augusta; gift 18.9.1820 m. komtesse Louise Sophie, f. 22.9.1796 på Gisselfeld, død 1867, datter af lensgreve Conrad Danneskiold-Samsøe og hustru Johanne f. Kaas.

Rejse til Tyskland, Schweiz, Italien, Frankrig og England 1817-20. Gik stærkt ind for den af faderen hævdede arvetanke, at Slesvig og det meste af Holsten ved mandsstammens uddøen i kongeriget burde tilfalde det augustenburgske hus, og om muligt på længere sigt hele monarkiet; kom derved i intim forbindelse med den slesvigholstenske bevægelse og i modsætning til kongefamilien; fik arvelig plads i den slesvigske stænderforsamling 1835, søgte at sammenkoble slesvig-holstenernes politiske krav med egne monarkiske; udgav anonymt skriftet *Die Erbfolge in Schleswig-Holstein* (Halle 1837), der hævder slægtens arveret; arbejdede med broderen prinsen af Nør på at sikre sine rettigheder, bl. a. ved rejser til europæiske, særlig tyske fyrstehuse; protesterede mod »det åbne brev« af 8.7.1846, hvorved Chr. 8. fastslog, at kongelovens kvindelige arvefølge gjaldt i Danmark og Slesvig og i dele af Holsten; hvis kongestammens mandslinje uddøde, ville regeringen søge at undgå deling af monarkiet; henvendte sig ved Chr. 8.s død til kongen af Preussen om bistand og opnåede dette; fulgte under træårskrigen de preussiske tropper i maj 1848, hvorfor hans godser blev beslaglagt. Efter freden i Berlin 2.7. 1850 blev der 1852 truffet en overenskomst,

hvorefter hertugen fik 3 millioner rdl. i erstatning for sine godser mod at love intet at foretage sig, der kunne forstyrre roen i det danske monarki, og mod ikke at modsætte sig den arvefølge, som kongen ville gennemføre; købte for erstatningssummen godset Primkenau i Schlesien 1854; generhvervede efter krigen 1864 Gråsten slot.

Christiani Rudolf

Civilingeniør, direktør; f. 8.2.1877 i Saksøbing, død 20.12.1960; søn af sognepræst F H Christiani og hustru Cecilie f. Pontoppidan; gift 25.5.1909 m. Henriette, f. 28.7.1880 i Odense,

død 1953, datter af gehejmekonferensråd, overpræsident Vald. Oldenburg og hustru Henriette f. Suenson.

Student (Slomanns skole) 1894; cand. polyt. 1900; ingeniør ved A/S Burmeister & Wain 1900-02; studieophold og arbejde i udlandet 1902-04; medstifter og medindehaver (s. m. kaptajn Aage Nielsen) af firmaet Christiani & Nielsen 1904, med jernbetonkonstruktioner som speciale, og grundlagde efterhånden 24 datterselskaber i ind- og udland; efter hovedfirmaets omdannelse til aktieselskab i 1958 direktør i og formand for bestyrelsen for dette.

Firmaet har udført den første danske jernbetonbro, funderet på jernbetonpæle (Amtmand Hoppes bro over Gudenåen, 1905), over 6000 bygværker, deriblandt Storstrømsbroen (i samarb. m. eng. firmaer), Maastunnelen ved Rotterdam (i samarb. m. holl. firmaer), doksluse i St. Nazaire, kajmure i Cherbourg, oliepier i Southampton, flyvepladser (bl. a. i

Rangoon), betonskibe og hydroelektriske kraftstationer (bl. a. i Andesbjergene og ved Nilens kilder), dæmning ved Bombay, siloer i Tyrkiet, tunnel u. Fraser River, Vancouver, Canada, m. m.

Angav 1906 en beregningsmåde for jernbetonspunsvægge, som førte til konstruktionen af C & N kajmuren, anvendt første gang i Ålborg og Assens s. å.; konstruerede 1917 den første hule betonpæl, hvorved pælelængden fordobledes fra 30 til 60 m.; ledede 1914-15 u. arméingeniørkommandoen bygningen af de betonværker som lukkede »hullet i nordfronten«.

Medl. af bestyrelsen for A/S Titan 1916-36, De danske Sukkerfabrikker 1933-43, Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse 1928-51, Vejle fjord sanatorium 1916-50 og Venstreklubben 1922-53; formand i bestyrelsen for A/S Atlas 1930-42. Medl. af Frdbg. kommunalbestyrelse 1917-20 (konservativ), af folketinget (valgt af Venstre i Randers amtskr.) 1932-35 og 1939-43; Venstres delegerede ved Folkeforbundet 1934-39; medl. af det udenrigspolitiske navn 1942-43.

Dr.-ing. h. c. ved den tekn. højskole i Braunschweig 1927, æresenator smstds 1953; æresmedlem af Tysklands Hafenbautechnische Gesellschaft 1939 og Hamburgs arkitekt- og ingeniørforening 1952; tildelt den franske ingeniørforenings Coiseau guldmed. 1942.

Har udgivet: Tanker og taler (1934).

Christiansen C. P. O.

Højskoleforstander; f. 16.3.1887 på Frdbg., død 25.8.1951; søn af professor, dr. med. & jur. Christian Christiansen og hustru Hansine f. Ostenfeld; gift 28.12.1919 m. Margrethe, f. 20.8.1895 i Askov, datter af højskolemand, politiker Jacob Appel (se denne).

Student (Metropolitanskolen) 1905; cand. mag. (historie) 1912; journalist ved »Hovedstaden« s. å.; lærer ved Askov højskole 1913-34; forstander for Frederiksborg højskole (fra 1937 Grundtvigs højskole) 1934.

Medl. af Askov højskoles bestyrelse 1927-34, af Udvalget for Folkeoplysningens Fremme, af Udvalget for Social Litteratur, af bestyrelsen for Foreningen for Folkehøjskoler og Landbrugsskoler 1943 og af bestyrelsen for Kristeligt Dagblad 1944, till. af forretningsud-

valget 1946; formand for amtsnævnet i Det unge Grænsesværm for Frederiksborg amt 1934-45; medl. af undervisningsministeriets nordiske kulturkommission af 1946.

Litterære arbejder bl. a.: bidrag til Engels-toft og Nørsgaard: Verdenshistorie fra 1866 til vore dage (1922); Bernard af Clairvaux. Hans liv fortalt af samtidige og et udvalg af hans værker og breve (1926); Unionsopløsningens og kirkebruddets tidsalder (i Det danske folks historie, 1928); Fortidsliv bag nutidsstrid (1932); Rids gennem verdenshistorien I-III (1933-35); Dansk i tusind år (1941); Nordisk i tusind år (1941); Grundtvig, Norden og Gøteborg (s. m. Holger Kjær, 1942). Medredaktør af tidsskriftet Dansk Udsyn 1921-37, af Folkungbladet og Nordisk Orientering 1945-50.

Christiansen Einar

Forfatter, teaterdirektør; f. 20.7.1861 i Kbhvn., død 25.9.1939; søn af kommandør Eduard Christiansen og hustru Karen Margrethe f. Hvidt.

Student (Metropolitanskolen) 1878; debuterede på Det kgl. Teater 1880 med skuespillet

Lindows børn; cand. theol. 1886; ophold i udlandet 1½ år; redaktør af Illustreret Tiden- de 1892-99; direktør for Det kgl. Teater 1899-1909; i dette tiår stod en række klassikerforestillinger på repertoire, specielt Holberg- og Shakespeareskuespil, og nye navne som Tolstoj og Gorki indførtes i dansk teater; med-direktør for Folketeatret 1912-24; kunstnerisk konsulent ved Det kgl. Teater 1931-33.

Har skrevet skuespillene: En egoist (1882); Nero (1885); Frøken Bodil og hendes broder (1888); Broder Rus (1888); Generationer (1889); Peter Plus (1890); Letizia (1891); Annette (1893); Mellem brødre (1896); Modne mænd (1897); Cosmos (1897); Fædreland (1910); Thronfølger (1913); Manden på Højriis (1915); Onkel Stephan (1916); Skyldige i kærlighed (1921); Charites portræt (1922); alle opført på kbhvske scener. Romaner: Joppe. En ung kvindes historie (1889); Hjarl. En ungdoms historie (1894); Otilie I-II (1925). Erindringsbogen Nogle træk af mit liv og af dansk teaters historie (1930) samt Det kgl. Teaters skæbneår 1931-35 (1935); endv. nogle digtsamlinger.

Titulær professor 1909.

Christiansen Poul S.

Maler; f. 20.10.1855 i Hudevad, Rolfsted sogn, død 15.11.1933; søn af møllebygger Christian Poulsen og hustru Maren Kirstine Johansdatter.

Uddannet som møllebygger; på Emdrupborg (Tangs højskole) 1876-77; på Blågård semi-

narium 1880, tog der 1. del af lærereks.; på Zahrtmanns skole 1885-90, inspektør der 1890-1905; udstillede 1. gang på Charlottenborg 1888; medl. af Den frie udstilling 1898, af dens bestyrelse 1905-08 og har iverigt været repræsenteret på andre udstillinger i ind- og udland; medl. af Akademiets plenarforsamling 1918, af akademirådet 1920-31, vicedir. for Akademiet 1925-28.

Hovedværker: Dante og Vergil ved helvedes port (1894); Dante og Beatrice i paradiset (1895); Zahrtmanns skole (1899); Knud den Store ved strandbredden (1900); Thorvaldsen modellerer »Natten« (1901); Kunstnerne i Viborg domkirke (1904); Dantes og Beatrices møde (1908); Frisk sommerdag ved Kalundborg fjord, »Georg Stage« sejler ind (1908); Beatrice hilser den unge Dante (1909); Rollo lander i Normandiet år 911 (1910); portræt af maleren Niels Larsen Stevns (1911); Selvportræt (1912); endv. italienske og danske landskaber og søbilleder, hvoriblandt Udsigt over Viborg (1904); Udsigt over Arresø (1910); Optrækkende vejv ved Roskilde fjord (1918); Skovvej Dyrnæs (1923); endv. en række altertavler samt raderinger.

Repræsenteret på Kunstmuseet, Fåborg museum og andre provinsmuseer, på Nationalmuseum i Stockholm, på Malmø og Gøteborg museum, i Bergen m. v.

Tildelt Anckerske legat 1918, Thorvaldsen-medaljen 1923.

Christiansen Viggo

Nervelæge; f. 9.12.1867, død 3.11.1939; søn af kommandør Eduard Christiansen og hustru Karen Margrethe f. Hvidt; gift 1. gang 7.7.1897 (ægteskabet opløst) m. Marie Emma, f. 19.4.1875 i Kbhvn., datter af maleren Otto Bache og hustru Clara Charlotte f. Haagenzen; 2. gang 28.5.1905 m. Marie, f. 12.10.1878 i Guldager ved Esbjerg, død 1910, datter af gårdejer Niels Olesen og hustru Kirstine Marie f. Nielsen; 3. gang 23.10.1911 m. Ingeborg,

f. 3.1.1892 i Kbhvn., datter af kaptajn V A C Klein og hustru Thyre f. Mathiesen.

Student (Roskilde) 1888; med. eks. 1895; kandidat og reservelæge på Skt. Hans hospital 1895-97; studerede neurologi og psykiatri i London og Paris 1897-98; dr. med. 1898; derefter forsk. stillinger ved kbhvske hospitaler bl. a. som reservelæge ved Kbhvns kommune-hospitals afd. VI 1901-05; afdelingslæge ved

Kbhvns poliklinik 1905-13; till. privatklinik fra 1907; 1913 chef for Rigshospitalets neurolog. poliklinik, der blev et centrum for studiet af neurologi i hele Skandinavien; har grundlagt den moderne neurologi som selvstændig disciplin i Danmark; chef for den nyoprettede neurolog. afd. ved Rigshospitalet 1929-38, till. for neuro-kirurg. afd. 1934-38; docent i neurologi ved Kbhvns universitet 1929, professor 1935-38.

Sundhedsstyrelsens konsulent i sindssygdomme 1909-22; stifter af de skandinaviske neurologkongresser 1922; formand for Medicinsk Selskab 1925-28, m. m.; medstifter af foreningen Broen, medl. af dens bestyrelse 1927-29. Indbudt gæsteforelæser ved universiteterne i Strasbourg, Lyon og Reykjavik; medl. el. æresmedlem af en række udenl. vidensk. selskaber, bl. a. medl. af l'Academie de Médecine de Paris og æresmedlem af British Medical Association og Royal Society of Medicine (London).

Har bl. a. skrevet: Om urinens giftighed (disp.); Kliniske forelæsninger over nerve- og sindssygdomme (1905-06); Christian 7.s sindssygdom (1907); Hjernesvulster (1917, fransk udg. 1921 og 1925); Migrænen (1925); Sindets lidelser (1927); afsnittet Sovesyge (i Skand. lærebog i intern medicin og i Nelsons Medicine, New York, 1934).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1934.

Christmas Møller J.,
se Møller J Christmas.

Christoffer 1.

Konge; f. ca. 1219, død 29.5.1259; søn af kong Valdemar 2. (Sejr) (se denne); gift 1248 m. Margrethe Sambiria af Pommern, død 1282, datter af den østpommerske fyrste Sambor og hustru Mechtilde fra Mecklenburg.

Hertug af Lolland og Falster ca. 1245; kongen 1252 ved forbigåelse af broderen Abels sønner, overdrog Slesvig som fanelen til brodersønnen Valdemar 1253, inddrog det igen ved hans død 1257; i strid med ærkebiskop Jakob Erlandsen om kongens rettigheder over for kirken; lod denne fængsle 1259, hvorefter landet lystes i interdikt.

Christoffer 2.

Konge; f. 29.9.1276, død 2.8.1332; søn af Erik Klipping (se denne); gift før 1307 m. Euphemia af Pommern, f. ca. 1285, død 1330, datter af hertug Bogislav 4. af Pommern og hustru Agnes af Brandenburg.

Fængslede ærkebiskop Jens Grand 1294. Hertug af Estland 1303, af Halland 1307; i landflygtighed 1315 for konspiration mod broderen Erik Menved; valgt til konge 1320 efter underskrift på den første valghåndfæstning i Danmark; kronet i Vordingborg 1324; afsat 1326 da håndfæstningen blev brudt; ophold forsk. steder i Nordtyskland; vendte tilbage som konge 1329 ved grev Johan af Holstens hjælp; pantsatte i de seneste regeringsår hele riget til de holstenske grever.

Christoffer (3.) af Bayern

Konge; f. ca. 1418, død 5. el. 6.1.1448; søn af pfalzgreve Johann af Neumarkt og hustru Catharina af Pommern; gift 12.9.1445 m. Dorothea af Brandenburg, f. ca. 1430, død 10.11.1495, datter af markgreve Johan af Brandenburg og hustru Barbara af Sachsen.

Overtog Danmarks styrelse som rigsforstander 1439; hyldet som konge på Viborg lands-ting 1440, konge i Sverige 1441, i Norge 1442; 1439-43 lå regeringsmagten hos rigsrådet; forbindelse med Norge og Sverige indskrænktes til personalunion. 1445 bosat i Kbhvn., som herefter blev residensstad.

Christophersen Gerda

Teaterdirektør, skuespillerinde; f. 1.3.1870 i Kbhvn., død 13.3.1947; datter af operasanger H E Christophersen og hustru Ernesta f. Simonsen; gift 9.8.1918 (ægteskabet opløst) m. skuespiller Carl Worm, f. 3.8.1889 i Thisted, søn af købmand, sparekassedirektør Niels Worm og hustru Sophie f. Obbekjær.

Debut på Casino 1889 som Gervaise i Faldgruben; på Det kgl. Teaters elevskole 1890-93; skuespillerinde ved Det kgl. Teater 1894-97,

senere ved Folketeatret og Aarhus Teater, ved Casino 1902-11, direktør for sidstn. teater 1912-14; åbnede efter genforeningen 1920 med sit selskab dansk teater i Sønderjylland med Elverhøj og berejste som teaterdirektør i mange år provinsen med et meget alsidigt repertoire. Har skrevet: Memoirer (1919); Jeg gav aldrig op (1945).

Tildelt medaljen Ingenio et arti 1930.

Citronen,
se Haagen-Schmidt Jørgen.

Classen J. F.

Industridrivende; f. 11.2.1725 i Kristiania, død 24.3.1792; søn af organist J F Clasen og hustru Maria f. Walter; gift 16.8.1783 m. Anna, f. 20.8.1735 i Kbhvn., død 1786, datter af handelsmand Michael Fabritius og hustru Anna Maria f. Köster.

Student (Kbhvn.) 1741; cand. theol. 1744; kommissær i Danmark for Moss kanonstøberi i Norge 1749-59 og leverandør af krigsmateriel; anlagde 1754 en fabrik for fajanceovne uden for Østerport, hvor han havde købt en lystgård og en have; ved tilkøb i 1765 af en tilgrænsende ejendom grundlagdes den senere Classenske Have; modtog 1756, s. m. købmand Just Fabricius, som gave fra Frederik 5. statens agatslibemølle og fallerede kanonsmedie ved kanalen fra Arresø; oprettede krudtværk og kanonstøberi med navn efter giveren, Frederiksværk; skabte i løbet af få år Danmarks første egentlige fabriksby med samme navn; generalkrigs- og ammunitionskommissær 1757; generalkrigskommissær og deputeret i landetats generalkommissariat 1760; fortsatte som leder af værket efter at Fr. 5. havde købt det 1761; virksomheden udvidedes 1769 med et jernstøberi (bl. a. kakkellovne og gryder); i en årække till. medejler af Frolands Jernværk i Norge.

Købte godserne Korselitze og Carlsfeldt på Falster 1768; fik oprettet hovedgårdene Arresødal 1773 og Grønnesøgaard 1776 af bøndergodset ved Frederiksværk, der i 1764 var overdraget værket. Grundlagde bl. a. Sølager og Liseleje fiskerlejer og lod foretage plantninger ved Frederiksværk. Oprettede testamentarisk det Classenske fideikommis, der bl. a. driver agerbrugsskolen på Næsgård. Hans 20.000 bd. store bogsamling, væsentlig landøkonomisk, geografisk og naturvidensk. litteratur, blev 1796 gjort tilgængelig for offentligheden i fideikommisets palæ i Amaliegade; hovedparten deltes 1867 mellem Landbohøjskolen og Universitetsbiblioteket.

Kancelliråd 1751; justitsråd 1757; fik 1768 rang som og i 1775 titel af generalmajor.

Claudi Christopher

Stifter og bestyrer af det jyske redningsvæsen; f. 7.7.1799 på Nygård i Brøndbyøster, død 6.5.1880; søn af birkedommer B A Claudi og hustru Anna Marie f. Birkholtz; gift 1. gang

14.3.1828 m. Cathrine, døbt 1.10.1808 i Humlum, død 1829, datter af gårdejer Peder Ilsen og hustru Ane Margrethe f. Breinholt; 2. gang 12.11.1830 m. Louise Frederikke, f. 4.1.1801 i Ellidshøj, død 1887, datter af sognepræst E B Holst og hustru Else Kirstine f. Erdmann.

Overtog 1824 opsynet med den kgl. Rysensteenske forstrand; translatør i tysk og engelsk 1828; strandingskommissær 1838; sandflugtskommissær 1841; landvæsenskommissær 1848; ejer af gården Grydsbæk i Vandborg sogn til 1860; studerede redningsmetoder i England 1845; indgav forslag til generaltoldkammeret om organisation af det danske redningsvæsen; af regeringen sendt på studierejse til England 1847; medl. af indenrigsmin.s kommission af 1849 om redningsvæsenets ordning; organiserede redningsvæsenet 1850-52 efter eget forslag; kst. inspektør for det nørrejske redningsvæsen 1852-69.

Stiftede 1869 et legat til fordel for gamle redningsmænd.

Justitsråd 1858.

Claudius Carl

Musikhistoriker; fabrikejer; f. 1.5.1855 i Kbhvn., død 22.2.1931; søn af købmand C J E Claudius og hustru Signe f. Carlsen; gift 15.11.1883 m. Sophie, f. 2.5.1861 i Kbhvn., død 1926, datter af boghandler, kancelliråd H H J Lyng og hustru Wilhelmine f. Andersen.

Lærer ved Mariboes skole i Kbhvn.; inspektør ved Det forenede Velgørenheds Selskabs skole 1877-82; bopæl i Malmø 1884-1906 og oprettede en tekstilfabrik der; bopæl i Kbhvn. fra 1906; generalkonsul for Peru 1915.

Medstifter af og bestyrelsesmedl. i Musikhistoriska Museet i Stockholm 1899; medl. af bestyrelsen for Musikhistorisk Museum i Kbhvn.; oprettede Carl Claudius' samling af musikinstrumenter på Frdbg. og lod ved testamentarisk bestemmelse denne overgå til museum (åbnet 1951); medl. af Kungl. Musikaliska Akademien i Stockholm 1928; af Musikforeningens repræsentantskab og af bestyrelsen for Handels- og søfartsmuseet på Kronborg; formand for Dansk Musikselskab; forstander for Sundby asyl.

Har bl. a. skrevet: Die Schwedische Nyckelharpa (1906); Schwedische Bauernspielmänner (1914), samt artikler om Claudius-samlingen i »Musik« (1921) og i kataloget: C Claudius' samling af gamle musikinstrumenter (ved Godfred Skjerne 1931).

Clausen H. N.

Teolog, poliitiker; f. 22.4.1793 i Maribo, død 28.3.1877; søn af stiftsprovst H G Clausen og hustru Sophia Magdalene f. Schiern; gift 8.12.1821 m. Birgitte Francisca, f. 7.1.1797 i Kbhvn., død 1875, datter af brygger og tømmerhandler Hans Swane og hustru Johanne Marie f. Gad.

Student (Metropolitanskolen) 1809; cand. theol. 1813; Kbhvns univ.s guldmed. 1815; dr. phil. 1817; studieophold bl. a. i Berlin og Rom 1818-20; lektor i teologi ved Kbhvns universitet 1821, ekstraord. professor 1822; dr. theol. 1826; ord. professor 1830-74; seks gange universitetets rektor.

Medstifter af Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug 1835 og medl. af selskabets bestyrelse; medl. af stænderforsamlingen i Roskilde 1840-46; præsident for samlingerne 1842, 44 og 46; ordfører for udvalget ang. indførelsen af en konstitutionel forfatning; talsmand for de danske slesvigeres nationale ret; startede 1842 en indsamling til dansk undervisnings fremme i Slesvig og var leder af den administrerende centralkomité, der till. medvirkede ved oprettelsen af en dansk folkehøjskole i Rødding 1844; medstifter 1843 og formand for Det skandinaviske Selskab; en af hovedlederne for den bevægelse, som førte til martsministeriets (1. ministerium Moltke) dannelse 1848; kongevalgt medl. af den grundlovgivende rigsforsamling; minister uden portefølje i novem-

berministeriet (2. ministerium Moltke) 1848-51; folketingsmand for Helsingørkredsens 1851-53; medl. af landstinget (valgt i Kbhvn.) 1853-54 og 1855-63, af oktoberforfatningens rigsråd og novemberforfatningens landsting til 1866.

Har bl. a. skrevet: De førtheodosianske kirkefædres betragtning og bedømmelse af Platon og platonismen (filosofisk disp.); Katolicismens og protestantismens kirkeforfatning, lære og ritus (1825) (dette værk fremkaldte strid med Grundtvig og dennes fejdeskrift, der udkom 5. sept. 1825); Augustinus som skriftfortolker (teologisk disp.); Det nye testaments hermeneutik (1840); Udvikling af de kristelige hovedlærdomme (1844); Fortolkning til de synoptiske evangelier I-II (1850); Kristelig tros lære (1853); Johannes-evangeliet (1855); Det evangeliske kirkelivs nutid og fremtid (1859); Pauli brev til romerne (1863); Optegnelser om mit levnets og min tids historie (1877). Medarbejder ved Månedsskrift for Litteratur 1829-38; fra 1833 medudgiver af Tidsskrift for udenlandsk teologisk Litteratur (fra 1863 Nyt teologisk Tidsskrift).

Rang med biskopper 1840, med Sjællands biskop 1856.

Clausen H. V.

Historiker; f. 14.1.1861 i Odense, død 7.10.1937; søn af klædefabrikant J V Clausen og hustru Caroline f. Nielsen; gift 10.8.1901 m. Cathrine, f. 15.7.1874 på Vojens ved Haderslev, død 1929, datter af landdagsmand, grosserer Julius Nielsen og hustru Marie f. Roose.

Student (Odense) 1878; mag. art. 1885; i nogle måneder s. å. knyttet til Flensborg Avis; lærer ved Frdbg. gymnasium 1887, overlærer 1916, lektor 1919-26. Under fredsforhandlingerne i 1919 sagkyndig rådgiver i det nord-slesvigske spørgsmål ved det danske gesandtskab i Paris.

Stiftede 1887 s. m. Johan Ottosen Studenter-samfundets sønderjyske samfund, 4S., og 1898 s. m. Niels Hjørt den hemmelige kreditforening Foreningen af 5. okt., der begge fik stor betydning i nationalitetskampen; bestyrelsesmedl. i begge til deres ophør hhv. 1920 og 1921; skaffede sig på fodture en detaljeret og omfattende viden om sindelagsforholdene i grænseegnen og øvede 1918-20 afgørende indflydelse på selve grænsedragningen (H V Clausen-

linien). Medl. af bestyrelsen for Dansk Kultursamfund og Selskabet for historiske Kildeskrifters Oversættelse, af stednavneudvalget fra dets stiftelse 1910, af foreningen Nordens forretningsudvalg og skolenævn, af Centralkomiteen for Sønderjysk Fond, af bestyrelse og forretningsudvalg for Danmarks Naturfredningsforening og indtil 1931 af styrelsen for Clara Lachmanns Fond.

Har skrevet: rejsehåndbogen Sønderjylland (1890, 6. udg. 1932); fl. afhandling om Sønderjylland, bl. a. Nordslesvig 1863-93. Den nationale stilling på landet i Sønderjysk Arb. 1894; Studier over Danmarks oldtidsbebyggelse (1916); Før afgørelsen (1918); Det danske landskab (1926). Medarbejder ved Verdenskulturen (Middelalderens kunst, dansk og svensk, 2. svenske udg. 1927); medredaktør og medarbejder ved 4. udg. af Traps Danmark, bd. IX De sønderjyske landsdele (1930); redaktør og medarbejder (afsnittet Fyn) ved værket Danmark i tekst og billeder (1935).

Clausen Mads

Ingeniør, fabrikant; f. 21.10.1905 i Elsmark, Havnberg sogn, død 27.8.1966; søn af gård-ejer Jørgen Clausen og hustru Maren f. Frederiksen; gift 13.5.1939 m. Dortha, f. 20.10.1912 i Haderslev, datter af automobilforhandler Valdemar Hinrichsen og hustru Marie f. Vaaben.

Udgået fra Sønderborg Oberrealschule og statsskole; volontør hos P Jørgensens Maskinfabrik, Sønderborg; afgangseks. fra Odense maskinbygnings teknikum 1927; ingeniør ved Silkeborg Maskinfabrik, Thomas B Thrige, Odense og Brdr. Gram, Vojens 1928-33; grundlagde 1933 i Elsmark på Als, fabrikken Danfoss (opr. benævnt Dansk Kølautomatik- og Apparat Fabrik); ved virksomhedens omdannelse til aktieselskab i 1961 ledende direktør og formand for bestyrelsen.

Opbyggede gradvis virksomheden med verdensomspændende aktiviteter, oprettede således bl. a. datterselskaber med fabrikation og/eller salg i Toronto, London, Paris, Flensborg, Helsingfors, Australien, New York, Japan, Indien, Portugal og Spanien; optog i 1959 Stempel-Hermetik GmbH i Danfoss koncernen (navnet ændret til Danfoss-Werk, Offenbach GmbH i 1965); etablerede Als Motor A/S 1956 og Danfoss Aviation Division 1959 og Nord-

Als Færfart A/S; oprettede Fabrikant Mads Clausens Fond 1961.

Medl. af The American Society of Refrigerating Engineers og af Dansk Ingeniørforening, af Foreningen af Fabrikanten i Jernindustrien i Provinserne 1954, af Industrirådet og af Akademiet for de tekniske Videnskaber 1955 og af bestyrelsen for Assurance-Compagniet Baltica A/S 1964.

Har modtaget Landsforeningen Dansk Arbejdes guldmed. 1958 og Nordiska Ingenjörssamfundets förtjänstplakett i sølv 1963.

Clausen Sven

Jurist, forfatter; f. 30.10.1893 i Holsted, død 19.11.1961; søn af herredsfuldmægtig, justitsråd C H Clausen og hustru Meta Augusta f. Smith; gift 31.12.1921 m. Ingeborg, f. 15.7.1900 i Horsens, datter af snedkermester C Jensen og hustru Marie f. Olesen.

Student (Herlufsholm) 1911; cand. jur. 1917; fuldmægtig ved Vor og Nim herreder m. v. 1919; birkefuldm. på Frdbg. 1921; fuldmægtig i Kreditkassen for Husejerne i Kbhvn. 1923; kasserer 1933-49; dr. jur. 1934; ekstraord. professor i retsvidenskab ved Kbhvns universitet 1950. Fulbright-gæsteforelæser ved universiteterne i Chapel Hill og Denver, USA 1954-55.

Medl. af bestyrelsen for Dansk Forfatterforening 1937-39 og for den danske PEN-Club 1946-48, formand 1956; ledende senior i Studenterforeningen 1948-49; formand for Dansk Kulturfilm 1949-50; næstformand for bestyrelsen for Danske Dramatikeres Forbund 1958; formand for Drama-Ret s. å.

Har skrevet skuespillene: Vore egne mandariner (1920); Aftensvalen (1920); Bureauslaven (1922); Paladsrevolution (1923); Den gamle historie (1927); Kulturbaben (1927); I rosenlænker (1933); Kivfuglen (1942); alle opført på teatre i Kbhvn. el. provinsen. Endv.: Digte (1931); Dikte (1940); Moralske børnerim (1934) m. v. Om negotiable papirer (1930); Om kreditforeningsforhold (disp., 1934); Essays om almindelig retslære (1935); Nordisk målstræv (1938); Arbog for nordisk målstræv II-X (1939-48); Udvaltte tvangstanker (1945); Skuespillets teknik (1949); Magt, De vestlige statsteorier (1952); De danske statsteorier (1953); Essays om naturen (1954); Omrids af statskundskab (1956); Komedier (1958). Redaktør af Språk-

fronten 1944-48. Udg.: Hørup med mund og pen (1959).

Tildelt det Anders Sandøe Ørstedeske prismedalje-legats guldmed. 1930; Otto Benzon's Brandes legat 1934; Holberg-medaljen 1935. Studenternes ærskunstner 1953.

Claussen Sophus

Forfatter; f. 12.9.1865 i Helletoft på Langeland, død 11.4.1931; søn af statsrevisor Rasmus Claussen og hustru Hanne Sophie f. Henriksen; gift 1. gang 12.9.1896 (ægteskabet opløst) m. Anna Cathrine, f. 8.4.1868 i Horsens, datter af sadelmager H L C Christensen og hustru

Signe f. Hansen; 2. gang 10.4.1931 m. Inger Katrine, f. 6.8.1888 i Kbhvn., datter af fuldmægtig F J Nielsen og hustru Anna Cathrine f. Eggert.

Student (Mariboes skole) 1884; journalist ved Horsens Folkeblad 1886; medarbejder ved Politiken 1890 og ved litterære tidsskrifter; længere ophold i Paris og Italien i 1890'erne; medudgiver og medejer af Lolland-Falsters Folketidende fra 1905; boede i Paris 1905-12; kom her i forbindelse med fl. moderne malere, og forsøgte sig selv som maler og billedhugger.

Har bl. a. skrevet: *Naturbørn* (digte, 1887); *prosafortællingerne Unge bander*, med forspillet på vers *Frøken Regnvej* (1894) og *Kitty* (1895); *rejsebøgerne Antonius i Paris og Valfart* (1896); *Arbejdersken* (skuespil, 1898); *Pilefløjter* (digte, 1899); *Junker Firkløver* (roman, 1900); *Djævelier* (digte, 1904); *Eroter og fauner* (digte, 1910); *Danske vers* (digte, 1912); *Fabler* (digte, 1917); *Løvetandsflugt* (erindringer og stemningsbilleder, 1918); *Den danske sommer* (digte, 1922); *Heroica* (digte, 1925); *Forårstaler* (afhandlinger, foredrag og memoarer, 1927); *Hvededynger* (digte, 1930). *Oversættelser*, bl. a.: *Heines Atta Troll* (1901) og *Shelleys Den følede blomst* (1906), ny udg. 1925 med tilføjelse af den engelske tekst).

Clavus Claudius (Claudius Claussøn Swart) Kartograf; f. 14.9.1388 i Sallinge, Hillerslev sogn på Fyn, dødsår ukendt; søn af Niels Pedersen og hustru Margareta Christiænsdatter.

Er sandsynligvis identisk med den Nicolaus Gothus, der i 1420'erne færdedes i humanistkredse i Rom. Tegnedes de første kort (ialt to)

over de nordiske lande; det ene fuldendt senest 1427, på hvilket tidspunkt en fransk kardinal skaffede sig en afskrift; det andet kort, som tidligst er tegnet 1425, fik stor udbredelse; tyske kartografer og historikere gjorde o. 1500 flittigt brug af teksten, og kortet kom i det 15. årh. ind i udgaverne af Ptolemæus' jordbeskrivelse; grønlandskortet var det bedste eksisterende indtil 1778; om Clavus selv har været i Grønland vides ikke, men distinktionen mellem de to former for eskimoernes skindbåde (kajak og umiak) er rigtig og den første, der foreligger; kortets forbjerger og floder er afmærket efter et selvlavet system f.eks.: i Sverige danske talord, Island runenavne, Grønland et folkevisevers i fynsk mundart.

Clemens J. Fr.

Kobberstikker; f. 29.11.1748 i Gollnow ved Stettin, død 5.11.1831; søn af klædemager J D Clemens og hustru Anna f. Francken; gift 1. gang 27.8.1781 m. Marie Jeanne, f. 16.11.1755 i Paris, død 1791, datter af urmager C J Crévoisier og hustru Marie Thérèse f. Blot; 2. gang

1795 m. Ann, døbt 28.1.1769 i Bristol, død 1824, datter af bygmester Edmund Rees og hustru Mary.

Kom som barn med forældrene til Danmark; elev på Akademiet 1761-73; arbejdede som dekorationsmaler hos J E Mandelberg; uddannet som kobberstikker hos J M Preisler; studierejse til Paris 1773-77; ophold i Genève 1777-78; agreeret ved Akademiet 1778; hofkobberstikker s. å.; akademimedl. 1786; virkede efter indbydelse i Berlin 1788-92 og udførte et stort stik af Fr. d. Store 1788-91; i London 1792-95, hvor stikket af Montgomerys død blev til; professor i kobberstikkunst ved Akademiet 1813, ved modelskolen 1818. Udstillede 1. gang på Charlottenborg 1821.

I alt 390 arbejder, bl. a.: illustrationer til Holbergs *Peder Paars* (1772, efter J Wiedewelt); ill. til C Niebuhrs *Reisebeschreibung nach Arabien* (1774); vignetter til værker af den schweiziske naturforsker Charles Bonnet (1777-78), samt dennes portræt (1778, efter Jens Juel); Fr. 5.s gravmæle (1783); Jægerspris mindesmærkerne (1779-87, 61 stik efter Wiedewelt); ill. til Johannes Ewalds værker (1780, efter Nicolai Abildgaard); portrætter (efter Jens Juel) af kronprins Frederik (1784) og prinsesse Louise

Augusta (1785); Sokrates i fængslet (1786, efter Abildgaard); ill. til Jens Baggesens oversættelse af Holbergs Niels Klim (1789, efter Abildgaard); de store stik: Frederik den Store rider hjem efter en revy ved Potsdam (Berlin 1788-91, efter C Cunningham) og General Montgomerys død (London 1792-95, efter J Trumbull) samt Slaget på Reden 2. april 1801 (1802-05, efter C A Lorentzen); 7 ill. til Holbergs komedier (1813-21, efter Eckersberg og C A Lorentzen). Har till. udført en del originaltegninger, bl. a. portræt af Johannes Ewald.

Medl. af Akademiet i Berlin 1788.

Værker i Kobberstiksamlngen.

Clement (Klemen Andersen), kaldet Skipper Clement

Jysk folkefører; f. ca. 1485 i Vedsted, Vendsyssel, død 9.9.1536; søn af fæster u. Vitskøl kloster og dennes hustru af bondeslægten Kjørulf.

Førte i Christian 2.s navn kaperskibe mod kong Frederik 1.; sluttede sig u. grevefejden 1534-36 til grev Christoffer af Oldenburg og rejste 1534 de nordjyske bønder til opstand for Christian 2.s genindsættelse som konge; besejrede adelsherren ved et slag syd for Ålborg og indtog en del af Jylland, men blev senere s. å. slået af Johan Rantzau og som fange ført til Christian 3.; i fangenskab, bl. på Koldinghus. Henrettet i Viborg 1536.

Clementin Niels Hielsing

Skuespiller; f. 2.12.1721 i Hvorslev ved Randers, død 4.1.1776; søn af sognepræst Søren Clementin og hustru Anna Christence f. Hielsing; gift 13.9.1753 m. Sophie Magdalene, f. ca. 1735, død 1796, datter af gartner og øltapper Søren Schrøder og hustru Anna Barbara.

Student (Viborg) 1740; studerede derefter teologi; skuespiller 1747 ved v. Qvotens selskab, der opførte skuespil på dansk og tysk i St. Kongensgade; ansat ved Det kgl. Teater fra teatrets åbning 18. dec. 1748; gennem en menneskealder hovedfremstilleren af de komiske karakterer i Holbergs og Molières lystspil; till. teatrets inspektør fra 1769; optrådte sidste gang 4. dec. 1775.

Hovedroller: Mester Herman i Den politiske kandestøber; Vielscheschrei i Den stundesløse; Per Degn i Erasmus Montanus; Jeronimus i en række Holberg-skuespil; Harpagon i Den gerige; Argan i Den indbildt syge; Argante i Scapins skalkestykker; Geronte i Det gavmilde testamente.

Har efterladt nogle skriftlige arbejder, bl. a. Samling af danske comedier, som ere oversatte af andre sprog og opførte på Den kongl. danske Skueplads (afskrift i 11 bd. på Det kgl. bibliotek).

Clemmensen Andreas

Arkitekt; f. 7.8.1852 i Læk, Sydslesvig, død 5.12.1928; søn af sognepræst C F Clemmensen og hustru Charlotte f. Hass; gift 12.9.1884 m. Dagmar Sofie, f. 19.3.1859 i Slagelse, død 1917, dat-

ter af tapetserer Th. C G Becker og hustru Christiane f. Petersen.

Elev på Akademiet bl. a. hos F Meldahl, J D Herholdt og Hans J Holm 1867 til afgang 1875; studierejser i Europa 1880-83; kgl. bygningsinsp. 1904-11; arkitekt for Roskilde domkirke fra 1914.

Medl. af akademirådet 1906-23, og af Det særlige kirkesyn fra 1907; formand for Akademisk Arkitektforening 1904-07, æresmedlem 1922; medl. af bestyrelsen for Thorvaldsens museum 1908-24.

Har bl. a. bygget kommuneskoler i Kbhvn.; Øster Marie nye kirke på Bornholm (1891); Farmaceutisk læreanstalt i Stockholmsgade (1892); Immanuelskirken i Kbhvn. (1893); kirkerne i Lumsås (1895) og i Lynæs (1899); Statens seruminstitut (påbegyndt 1902); Bispebjerg kirkegårds bygninger (1903-13); postbygning i Tølløse (1907); Mariakirken, Istedgade i Kbhvn. (1909); Paladsteatret i Kbhvn. (s. m. Johan Nielsen, 1916-18); Glücksborgernes kapel ved Roskilde domkirke (1918); udvidelse af Skt. Hans hospital (1918-21); Blågårds kirke ved Blågårds plads (s. m. Johan Nielsen, 1926); endv. en række arkitektonisk betydningsfulde villae og etageejendomme, bl. a. Glacis-karreen ved Østerport i Kbhvn. (1899-1903).

Har bl. a. udgivet: Sjællands stiftslandsbykirker (s. m. J B Løffler, 1880); Beskrivelse og tegninger af Øster Marie kirke (1894); Johan Daniel Herholdt og hans værker (s. m. Hans J Holm og H B Storck, 1898-99).

Cohn Einar

Statistiker; f. 25.7.1885 i Nakskov, død 9.6.1969; søn af buntmager M Cohn og hustru Augusta f. Rubin; gift 17.8.1910 m. Jeannette, f. 29.9.1881 i Horsens, død 1956, datter af professor Andreas Sch. Steenberg og hustru Laura Emilie f. Steenberg.

Student (Sorø) 1903; cand. polit. 1907; assistent i det statistiske departement s. å., fuldmægtigt 1913, u. 1. verdenskrig leder af departementets fordelingskontor (statens ernæringskort-administration) (1916-20), fg. kontorchef 1918, kontorchef 1919, chef for departementet 1936-55.

Sekretær i Det internationale Landbrugsinstituts kontor for Danmark 1909-47; sekretær

i valutafællesrådet 1919 og i Nationalbankens valutakommission 1923; statistisk konsulent i Nationalbanken 1923-36; sekretær ved valuta-konferencen 1923 og deltager i en række internat. konferencer bl. a. som rådgiver for den danske delegation ved den økonomiske verdenskonference 1927; medl. af valutacentralen 1924-27; leder af Nationalbankens valutakontor (valutacentralen) 1932-35; medl. af valutarådet 1936; medl. af Det internationale stati-

stiske Institut 1937, af Folkeforbundets o. a. internat. statistiske expertkomitéer; næstformand i priskontrolrådet 1940, formand 1952-55; formand for pristalsnævnet 1948-55 og for udvalget vedr. lønregulering efter pristallet 1951. Sekretær i Nationaløkonomisk Forening 1914-29, æresmedlem 1962; censor ved Handelshøjskolen i Kbhvn. 1924-57; formand for bestyrelsen for Kongeriget Danmarks Hypotekbank 1936-57. Forelæsnings på Stockholms högskola samt rådgiver i økonomiske spørgsmål ved legationerne i Stockholm, London og Washington u. landflygtighed 1943-45.

Har bl. a. skrevet: Oversigt over økonomiske tilstande m. v. i Danmark 1914-15 (1915); Danmark under den store krig (1928); Margarineindustrien i Danmark 1883-1933 (s. m. H N Skade, 1933); Privatbanken i Kjøbenhavn 1857-1957 I-II (1957-58); Danske pengeforhold 1914-1936 (1961); Økonomi og politik i Danmark 1848-1875 (1967). Redaktør af Nationaløkonomisk Tidsskrift 1914-29.

Colbjørnsen Christian

Statsmand, jurist; f. 29.1.(el. 1.2.)1749 i Romerike, Norge, død 17.12.1814; søn af regimentskvartermester Colbjørn Jacobsen og hustru Anna Dorothea f. Røring; gift 1. gang 19.7.1776 m. Johanne Laurentie, døbt 27.5.1743 i Kbhvn., død 1782, datter af livmedicus, etatsråd Hans Piper og hustru Anna Magdalene f. Holst; 2. gang 26.9.1782 m. Engelke Margrethe, f. 11.4.1763 i Kbhvn., død 1848, datter af zahlkasserer, etatsråd Johan Christian Falbe og hustru Anna Catharina f. Hagerup de Gyldenpalm.

Cand. jur. 1773; bestalling som højesteretsadvokat s. å.; justitsråd 1776; kammeradvokat 1780-85; sekretær i den store landbokommission af 1786; højesteretsassessor 1787; generalprokurør i kancelliet 1788; etatsråd 1790; kon-

ferensråd 1792; justitiarius i højesteret 1804; gehejmekonferensråd 1812.

Udarbejdede forordn. af 8.6.1787 om fastebondens retsstilling; havde andel (betænkn. af 6.1.1788) i loven om stavnsbåndets ophævelse 1788, samt i en række andre forordn. om bondens stilling; var s. m. Chr. D Reventlow ledende i arbejdet for landboreformerne; udarbejdede forordn. om trykkefriheden 1790 og (efter den russiske kejseres pres på den danske regering) om indskrænkning af pressens frihed 1799.

Collin Edvard

Embedsmand, litt. samler; f. 2.11.1808 i Kbhvn., død 10.4.1886; søn af finansdeputeret Jonas Collin (se denne); gift 10.8.1836 m. Henriette Oline, f. 22.10.1813 i Kbhvn., død 1894, datter af tømrermester Henrik Thyberg og hustru Birgitte Oline Cathrine f. Falenkam.

Student (Borgerdydskolen i Kbhvn.) 1825; cand. jur. 1831; auskultant i finansdeputationen 1832; assessor auscultans 1835; assessor 1840; kommitteret 1842 og direktør 1848 i finansministeriets departement for assignations- og møntvæsen samt skattesager; afsked 1864. Justitsråd 1843; etatsråd 1852. Medl. af direktionen for Sparekassen for Kbhvn. og Omegn 1851, adm. direktør 1864-86.

Medstifter af Musikforeningen og i ca. 40 år medl. af dens administration; sekretær i fonden ad usus publicos 1832-42. Samlede et bibliotek på ca. 25000 bd. En manuskript- og brevsamling blev stærkt udbygget af sønnen Jonas Collin og af denne skænket til Det kgl. bib-

liotek 1905. Samlingen rummer et rigt materiale til studiet af samtidens danske og norske litteratur; repræsenteret i den er bl. a. H C Andersen, Paludan-Müller, Poul Møller, Drachmann, Henrik Ibsen, Jonas Lie og Kielland.

Var H C Andersens nære ven og rådgiver.

Har skrevet: Om rigsmønt og courant (1855); Anonymer og pseudonymer i den danske litteratur indtil 1860 (1869); H C Andersen og det Collinske huus (1882).

Collin Jonas

Finansdeputeret; f. 6.1.1776 i Kbhvn., død 28.8.1861; søn af inspektør i Klasseslotteriet Niels Collin og hustru Ingeborg f. Bolten; gift 13.11.1803 m. Henriette Christine, døbt 26.11.1772 i Marstal, død 1845, datter af sognepræst Jacob Utzon Hornemann og hustru Margrethe f. Sadolin.

Student 1792; cand. jur. 1795; ansat på faderens kontor, studerede samtidig sprog og fulgte universitetsforelæsninger; landmålereks. 1800; kopist i rentekammeret 1801, fuldmægtig s. å.; bankkommissær 1807; assessor i finanskollegiet 1812; deputeret for finanserne 1816-48; deputeret i rentekammeret 1831-40; direktør for Det kgl. Teater 1821-29 og 1842-49. Etatsråd 1815; konferensråd 1829; gehejme-konferensråd 1847.

Medl. af Landhusholdningsselskabet 1805, præsident 1809-55 og redaktør af dets skrifter; initiativtager til beplantningen af Kongelunden på Amager 1819 og til stiftelsen af Selskabet til Hesteavlens Fremme 1832; formand for forsteksamissionskommissionen oprettet 1833; fik oprettet en særlig veterinær- og forsteks. Medstifter af Sparekassen for Kbhvn. og Omegn 1820; stillede forslag om nedsættelse af kommissionen af 1833 for oprettelse af et statistisk kontor. Sekretær i fonden ad usus publicos 1803-33; medstifter af læseselskabet Athenæum og Selskabet til Naturlærens Udbredelse 1824; organiserede oprettelsen af Thorvaldsens museum (indviet 1848); æresmedlem af Akademiet for de skønne Kunster 1841.

Var H C Andersens velynder, sørgede for at han fik lært noget og åbnede sit hjem for ham.

Har skrevet: For historie og statistik især fædrelandets I-II (1822-25). Bidragyder til »Minerva« o. a. tidsskrifter.

de Coninck Frédéric

Storkøbmand; f. 5.12.1740 i Haag, død 4.9.1811; søn af købmand Jean de Coninck og hustru Susanne Esther f. de Rapin de Thoyras; gift 7.1.1770 m. Marie, f. 22.7.1747 i Haag, død 1821, datter af sekretær, bibliotekar Louis Gertrude de Joncourt og hustru Marie Madeleine Rachel f. d'Amberbos.

Ansat i et engelsk handelshus i Amsterdam 1757; kom til Danmark 1763 og nedsatte sig som købmand i Kbhvn.; grossererborgerskab 1765; drev rederivirksomhed og handel med oversøiske produkter; ordnede forsk. lån i Holland for den danske regering; leder af »Generalmagasinet«, med titel af kgl. agent, 1768-78; etatsråd 1783; i kompagni med N L Reiersen 1775-90; stiftede eget firma, de Coninck & Co., 1790.

Medstifter af Grosserer-Societetet 1790. Ejede, foruden det senere Moltke'ske palæ i Bredgade, Dronninggård ved Furesøen og lod Næsseslottet opføre.

Skaftede, s. m. andre og for at undgå brandskatning af Kbhvns omegn, proviant til englænderne u. Kbhvns belejring 1807, blev anklaget for landsforræderi, frifundet ved højesteretsdom 1809.

Cornelius Peter

Kgl. kammersanger; f. 4.1.1865 på Lerbjerggård ved Fredensborg, død 30.12.1934; søn af proprietær Niels Pedersen og hustru Thora f. Kock; gift 2.7.1910 m. Gudrun, f. 11.10.1886 i Kbhvn., datter af fuldmægtig Jacob Lund og hustru, institutbestyrerinde Linda Lund, f. Bech.

Lærte mejerifaget og blev derefter køkkenchef på Café à Porta på Kongens Nytorv; elev hos J L Nyrop og L Rosenfeld; debuterede på Det kgl. Teater 1892 som Toreadoren i Carmen; udførte derefter en række større barytonpartier; studerede sangkunst i Paris og Berlin og fik sin stemme omlagt til tenor, fik herefter betydning som bærer af de store Wagnerroller; kgl. kammersanger 1907; afsked 1924; gæstespil i Bayreuth 1906; London (Covent Garden) 1907-14, Stockholm 1908, Kristiania, Bristol og Edinburgh 1912, Budapest 1913, Paris 1914 og Karlsruhe 1915. Optrådte desuden på talrige koncertrejser i Danmark.

Æresmedlem af en række sangforeninger m. v.; medstifter af og i bestyrelsen for Dansk

Solistforbund, formand fra 1925; medstifter af og æresformand for Richard Wagner-foreningen i Kbhvn.

Hovedroller: Don Juan; Severus i Iphigénia i Aulis; Siegfried; Lohengrin; Samson i Samson og Dalila; Erik Glipping i Drot og marsk; Sverkel i Liden Kirsten; Siegmund i Valkyrien; Pedro i Dalen; Walter Stoltzing i Mestersangerne; Tannhäuser; Tristan i Tristan og Isolde; Masaniello i Den stumme i Portici.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1924.

Crüger Simon

Kirurg; f. ca. 1687, død 26.4.1760; forældre ubekendte; gift 1714 m. Margareta, f. 24.7.1695 i Tønder, død 1763, datter af Caspar Schmidt og hustru Abigael.

Elev af kirurgen, professor ved Kbhvns univ. Johs. de Buchwald; skibskirurg i flåden 1712;

regimentskirurg ved livgarden til 1714; i nogle år privatkirurg; hof- og livkirurg 1720; studerede fødselsvidenskab i Paris 1724-25, bl. a. på Hôtel Dieu; foreslog 1726 oprettelsen af en fødselsstiftelse og en jordemoderskole i Kbhvn., men fik afslag; afsked fra hoffet 1728 p. g. a. intriger mod dronning Anna Sophie; rejste derefter til Paris og studerede bl. a. hos den berømte danske anatom Jacob Winsløw; vendte tilbage til Kbhvn. 1730; fik oprettet en kirurgisk læreanstalt, uafhængig af universitetet, ved forordning af 30. april 1736; udnævnt til eneste lærer ved anstalten og til generaldir. for kirurgien; som følge af strid mellem medicinere og kirurger oprettedes centralorganet Collegium medicum (sundhedskollegiet) som øverste ledelse af hele sundhedsvæsenet 1740; ar-

bejdede på adskillelse mellem barbervæsen og kirurgi og ligestilling af kirurger og medicinere.

Medl. af kommissionen der udarbejdede fundatsen for Frederiks hospital, derefter medl. af hospitalsledelsen.

Justitsråd 1740.

Dael Niels

Frimenighedspræst; f. 20.6.1857 i Bjergby ved Hjørring, død 15.8.1951; søn af gårdejer C A Dael og hustru Sara Pedersdatter; gift 1. gang 27.5.1886 m. Martine, f. 4.3.1859 i Bindslev, død 1901, datter af møller Jacob Sørensen og hustru Caroline Johannesdatter; 2. gang 29.12.

1915 m. Amelie, f. 21.10.1887 i Norrhvedinge, Sverige, datter af stationsinspektør S Ståhl og hustru Maria f. Molin.

Ophold på Askov højskole 1881-86; frie studier ved Kbhvns universitet; præsteviet 1886 i frimenighedskirken på Mors; præst for de danske i Sydamerika med bopæl i Tandil, Argentina 1886-97; præst for frimenigheden i Høve 1897-1942, fra 1904 till. for den da oprettede frimenighed i Havrebjerg, fra 1909 for den da oprettede frimenighed i Frederiksborg og 1921-25 for en i 1921 oprettet frimenighed i Roskilde; ejer af gården Liselund ved Slagelse 1908 og stifter af menighedsskolen der 1909; påbegyndte s. å. afholdelsen af regelmæssige kristelige vennemøder; skænkede 1950 hovedparten af Liselund til en selvejende institution, Liselundfondet, som skal drive Liselund i fremtiden.

Har udgivet: En prædikensamling (1928) Nye prædikener (1929); Guds vej, Taler og prædikener (1933); Med uendeligheden for øje. Prædikener og taler (1937); Den signede dag. En prædikensamling (1939); På havet. Prædikener og taler (1948).

Dagmar

Dronning; død 24.5.1212; datter af kong Premysl Ottokar 1. af Bøhmen og hustru Adela af Meissen; gift 1205 m. kong Valdemar 2. (Sejr) (se denne).

Udvirkede at kong Valdemar frigav slægtningen, bisp Valdemar efter 13 års fangenskab.

Besunget i folkevisen, som idealet af en trofast hustru og dyb kristen, der virkede for de lidende. Det oprindelige slaviske navn Dragomir (Fredsæl) blev fordansket til Dagmar, opfattet som Dag-Maar, »Dagens mø«.

Dahl Kristian

Redaktør; f. 29.3.1861 i Gimsing ved Struer, død 18.10.1934; søn af lærer Jørgen Dahl og hustru Signe f. Ægidius; gift 1. gang 16.10.1885 (ægteskabet opløst) m. Olga, f. 22.8.1862 på Vibeholm, Brøndbyøster, død 1915, datter af forpagter Siegvard Hasselbalch og hustru Johanne f. Iversen; 2. gang 21.11.1913 m. Johanne f. 3.12.1884 i Kbhvn., datter af direktør Selmar Goldschmidt og hustru Henriette f. Nathan.

Afgangseks. fra Thisted realskole; på by- og herredsfogedkontoret i Holstebro; journalist fra 1884; samtidig skuespiller ved Folketeatret 1885-87; fast medarbejder ved Politiken 1888-1930.

Medl. af bestyrelsen for Journalistforeningen 1902-05, næstformand 1903-05, formand 1919-24; formand for Journalistforbundet 1905-30, derefter æresmedlem; stifter af Rundskuedagen i Kbhvn. 1910, formand for dens komité 1910-30; formand for Danske Journalisters Fællesrepræsentation 1918-31 (hvert andet år), for Den danske Presses Fællesråd 1910-30 samt for Nordisk Journalistkomité. Medl. bl. a. af bestyrelsen i Komitéen for Danmarks deltagelse i Olympiske Lege og for Mødrehjælpen; medl. af Børnehjælpsdagens hovedkomité, af Radiumfondets komité og af Den sønderjydske Fonds centralkomité. Har skrevet bogen: Edison, hans liv og hans opfindelser (1897).

Dahl Svend

Rigsbibliotekar; f. 24.9.1887 på Frdbg., død 15.11.1963; søn af skoleinspektør Chr. Dahl og hustru Vilhelmine f. Hansen; gift 9.6.1922 m. Ellen, f. 9.9.1891 i Kopperup ved Skive, død 1949, datter af sognepræst K Kring og hustru Kirsten f. Larsen.

Student (Metropolitanskolen) 1906; assistent ved Det kgl. bibliotek 1907-09, ved Universitetsbiblioteket 1909-11; underbibliotekar ved Det kgl. bibliotek 1911-20; cand. mag. 1914; inspektør ved Statens bibliotekstilsyn 1920-25; overbibliotekar ved Universitetsbiblioteket 1925-43; overbibliotekar ved Det kgl. bibliotek og rigsbibliotekar 1943-52.

Har bl. a. som medlem af forsk. kommissioner og udvalg præget biblioteksudviklingen her hjemme, bl. a. ved oprettelsen 1920 af Statens bibliotekstilsyn, deltog efter biblioteksloven af 1920 i opbygningen af et moderne folkebiblioteksvæsen, reorganiserede Universitetsbiblioteket og iværksatte 1938 udflytning af dettes natur- og lægevidensk. afd. til en nybygning på Nørre Fælled.

Har bl. a. skrevet: Bibliotheca zoologica Danica 1876-1906 (1910); Håndbog i bibliotekskundskab (1912, 3. udg. 1924-30; svensk udg. 1924-31); Dansk biblioteksfører (1915); forsøg til en ordbog for bogsamlere (1919, 3. udg. 1944; svensk udg. 1927); Håndbog for bogsamlere (s. m. C Dumreicher, 1921); Bogens historie (1927, ny udg. 1957; oversat til tysk, svensk, engelsk, fransk og polsk); Danish theses for the doctorate 1836-1926 (1929); Den danske strand (1930, 2. udg. 1956); Universitetsbibliotekets bygninger gennem tiderne (1932); Livets udforskning fra oldtid til nutid (s. m. J Anker, 1934; tysk udg. 1937, hollandsk 1944); Fabeldyr og andre fabelvæsener (s. m. J Anker, 1938); Bogtrykkerkunsten (s. m. Th. Døssing, 1940); Den danske plante- og dyreverdens udforskning (1941). Redaktør af Statens Accessionskatalog 1914-21 og af tidsskriftet Bogens Verden 1919-25; medredaktør af Dansk biografisk Håndleksikon 1919-26, af Dansk biografisk Leksikon 1933-44, af Sønderjylland I-II 1919 og af Dansk skønlitterært forfatterleksikon I-III 1959-63; i redaktionen af tidsskriftet Den nye Litteratur 1923-31, af Nordisk tidskrift for bok- og biblioteksvæsen 1941-52 og af Libri, International Library Review fra 1950. Udgiver af Arbog for Bogvenner 1917-27 og af Bogvennen 1926-31 og fra 1945; medstarter og medudgiver af Dansk Tidsskrift-Index 1916-24. Hovedredaktør af Danmarks kultur ved år 1940 og af Nordisk håndbog i bibliotekskundskab I-III (1957-60).

Ekstraord. medl. af Det medicinske Selskab i Kbhvn.; medl. af Kungl. Vetenskaps- och Vitterhetssamhället i Göteborg; æresmedlem af

Bibliotekarsammenslutningen for de videnskabelige og faglige Biblioteker, Danmarks Biblioteksforening, Svenska Bibliotekariesamfundet og Selskabet Bogenvennerne; dr. phil. h. c. ved Lunds universitet 1953; tildelt Hielmstjerne-medaljen 1957.

Dahlerup Verner

Nordisk filolog; f. 31.10.1859 på Frdbg., død 24.8.1938; søn af herredsfoged Hans Dahlerup og hustru Vilhelmine f. Clausen; gift 18.5.1889 m. Marie, f. 13.2.1862 i Helsingør, datter af stadsfysikus N P V Müller og hustru Fanny f. Hansen.

Student (Sorø) 1876; lærer bl. a. ved Borgerdydskolen på Østerbo 1881-1910; magisterkonferens i nordisk Filologi 1883; assistent ved Det kgl. bibliotek 1887-99; docent i dansk ved Kbhvns universitet 1899; professor smstds i nordiske sprog 1911-26.

Medl. af bestyrelsen for Det kgl. nordiske Oldskriftselskabs oldskriftsafd., Universitetsjubilæets danske Samfund, Samfundet til Udgivelse af gammel nordisk Litteratur og Holberg-Samfundet samt 1926-36 af kommissionen for det Arnamagnæanske Legat.

Planlagde og påbegyndte 1882 indsamlingsarbejdet til et stort værk, Ordbog over det danske sprog; første prøvehæfte udkom 1909, ordbogen fra 1919; udgivelsen var på Lis Jacobsens initiativ overgået til Det danske Sprog- og Litteraturselskab (stiftet 1911).

Har bl. a. skrevet: Det danske sprogs historie (1896, 2. udg. 1921); Svensk-dansk ordsamling (1919); Forelæsninger over 1. bog af Jyske Lov (1920); en række tidsskriftaflandinger bl. a. om sproglige emner, om gammeldanske håndskrifter og om Holberg, samt artikler til Salmonsens Konversationsleksikon 1. og 2. udg. Har udgivet, m. indledn. og noter, Chr. Winthers Hjortens flugt (1890, senere i talrige nye opl.) og Holbergs Breve (1926); udgaver af oldlandske tekster; revid. udgaver s. m. Finnur Jónsson af N M Petersens sagaoversættelser. Medredaktør af tidsskriftet Dania 1897-1903.

Dr. phil. h. c. ved Lunds universitet 1918.

Dahlerup Vilhelm

Arkitekt; f. 4.8.1836 i Norup ved Mariager, død 24.1.1907; søn af sognepræst M H L Dahlerup og hustru Susanne Marie f. le Sage de Fon-

tenay; gift 18.12.1885 m. Marie Vilhelmine, f. 17.1.1861 i Damsholte, død 1926, datter af sognepræst H P C Koch og hustru Alvilde f. Jensen.

På Kunstakademiet 1853-58, uddannede sig først en kort tid som maler, derefter som arkitekt; akademiets store guldmed. 1862; på H J Nebelongs tegnestue 1854-64; udstillede på Charlottenborg 1857-1905, på Nordisk udstilling 1872, -83 og -88, i Paris 1878 og 1900, m. v.; fl. Studierejser, bl. a. opmåling af Kirkebø ruin på Færøerne 1864; på akademistipendium til Tyskland, Frankrig, Spanien og Italien 1864-66 (gik efter denne rejse over fra at dyrke gotik til renæssancestil); Tyskland og Østrig (teatre) 1871; Nordamerika 1876; Tyskland, Holland og Belgien (museer) 1890; Tyskland og Sverige (havne) 1891 og -92. Akademi-medl. 1871-83; medl. af akademirådet 1887-89 og 1890-99, af skolerådet 1888-90. Egen arkitektvirksomhed; kunstnerisk konsulent for Kbhvns havnevesen fra 1870, for orlogsværftet fra 1880.

Medstifter af Akademisk Arkitektforening 1880, foreningens første formand til 1884, atter formand 1885-86; medl. af bedømmelseskommisionen for svendeprøver 1884.

Hovedværker: herregården Knapstrups hovedbygning (1860); havneadministrationsbygning ved Nordre Toldbod, Kbhvn. (s. m. Fr. Bøttger, 1868); herregården Iselings hovedbygning (1869); Det kgl. Teater (s. m. Ove Petersen, 1872-74); Tivolis pantomimeteater (1874); Højbro og Holmensbro (1878) samt Børsbroen (1878; nedrevet 1932); Ny Carlsberg Bryggerier (1880-83), bryggeriets maskinhus med snoet skorsten (1898-99) og Elefantårnet (1900-01); Jesuskirken i Valby (1885-91) og Kampanilen ved kirken (1894-95); Dronn. Louises Bro (1885); mindesmærket på Langelinie for Ivar Huitfeldt (1886); Kunstmuseet (s. m. Georg E W Møller, 1888-95); Glyptoteket (1. afsnit) (1890-91) og dettes kuppel (1903-06); Frihavsanlæg og Langeliniepromenaden (s. m. havnebygmester H C V Møller, 1892-94); Dypylontårnet på Carlsberg (1892); Jorcks Passage (1893-95); Vejleflod sanatorium (1897-99); Langebro (1901-04; nedrevet 1932); endv. bygget og restaureret en række kirker, bygget privatvillaer, tegnet møbler, m. m.

Har tegnet: Snedkerfagtegninger, udg. af Teknisk Selskabs Skole; Vægttavler til brug ved undervisning i frihåndstegning (s. m. tegneinsp.

Carl F Andersen, 1885); Medredaktør af Ældre nordisk Arkitektur 1872-84.

Tildelt Neuhausens præmie (for malerkunst) 1857 og (for arkitektur) 1859, C F Hansens medalje 1859.

Titulær professor 1875; etatsråd 1892.

Dalgas Enrico Mylius

Officer, hedeopdyrker; f. 16.7.1828 i Napoli, død 16.4.1894; søn af købmand Jean Antoine Dalgas og hustru Johanne Thomine f. Stibolt; gift 13.6.1855 m. Maria Magdalene, f. 18.9.1832 i Fredericia, død 1916, datter af kaptajn Niels Christian Købke og hustru Mette Marie f. Bruun.

Kom s. m. moderen til Danmark efter faderens død 1835; i Efterslægtsselskabets skole i Kbhvn.; adgangseks. til Den militære højskole 1846, artilleriløjtn., deltog i krigen 1849-50; afgangseks. fra højskolen 1853; premierløjtn. ved ingeniørtropperne s. å.; 1854 tjeneste i Viborg u. ingeniørkorpsets vejdirektion; kaptajn 1856 m. kvarter i Århus fra 1859; deltog i krigen 1864; afsked fra hæren 1880 som oberstløjtn. Assistent hos overvejsinspektøren for Jylland 1867-85, overvejinsp. 1885. Fik interesse for hedesagen u. arbejdet i vejadministrationen; medstifter af Det danske Hedeselskab 28. marts 1866, medl. af bestyrelsen og direktør s. å. Opnåede 1885, at staten refunderede en stor del af udgifterne ved private plantageanlæg, imod at disse plantager blev pålagt fredskovpligt.

Medl. af folketinget (Viborgkredsen) 1876, nedlagde mandatet efter et par måneders forløb. Har bl. a. skrevet »Geografiske billeder fra heden« (1867-68) samt pjecer og artikler i dagspressen og forsk. tidsskrifter, særlig i Hedeselskabets Tidsskrift.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1875.

Dalhoff N. C.

Præst, filantrop; f. 18.6.1843 i Kbhvn., død 29.12.1927; søn af hof-guldsmed J Dalhoff og hustru Vilhelmine f. Hanuschke; gift 9.5.1876 m. Helene Marie Christiane, f. 25.8.1850 i Horsens, død 1929, datter af købmand J Munch og hustru Christiane f. Thomsen.

Student (Borgerdydskolen på Chrsthvn.) 1862; cand. theol. 1869; derefter huslærer på

Broholm og en kort tid kapellan; præst ved Skt. Hans hospital 1875, ved Diakonissestiftelsen 1880-1913. Fik oprettet Diakonissestiftelsens kolportage af religiøs litteratur og fl. af stiftelsens filialer for børn, epileptikere, kronisk syge, m. m.

Medl. af tilsynscommitéen for de Kellerske åndssvageanstalter 1885-95 og af en kommission ang. ordningen af åndssvage- og døvstummesagen 1888-90; medstifter af Samfundet til Ædrueligheds Fremme 1885, formand fra 1910, af det første danske redningshjem for

ker på landet (1859); En kones højtidelige kirkegang efter barselfærd (1861); Selvportræt (1882). Til Lehmanns digterserie: St. St. Blicher på heden i samtale med tater (1866) og Grundtvig under salmesangen i Vartov kirke (1868). Landskabsbilleder og -studier samt alt-tavler.

Tildelt bl. a. Neuhausens præmie 1859 og -61. Repræsenteret bl. a. på Kunstmuseet, Hirschsprungs samling og fl. a. museer.

drifkældige 1893, af Kbhvns Arbejdshjem 1894, formand fra stiftelsen, og af Selskabet af 7. Sept. 1898 til Støtte for faderløs Ungdom; initiativtager ved stiftelsen 1911 af Landsforeningen Arbejde adler, formand for foreningen 1911-22, derefter æresmedlem af styrelsen; var en af hovedkræfterne ved dannelsen 1902 af De samv. Menighedsplejer i Kbhvn., og en af lederne af det første nordiske børnesagsmøde i Kbhvn. 1905.

Har skrevet: Vore sindssyge (1879); En farlig ven (1884); Skitser fra en studierejse i specielt øjemed (1892); Gøteborg og Gøteborg-systemet (1894); Gak hen og gør du ligeså (1900). Udgiver af tidsskriftet Føbe 1881-1913, tidsskriftet Til Ædrueligheds Fremme fra 1910, Diakonissestiftelsens Almanak fra 1883 samt festskrifter i anl. af Den danske Diakonissestiftelsens 25 års jubilæum (1888) og 50 års jubilæum (1913).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1913.

Dalsgaard Christen

Maler; f. 30.10.1824 på Krabbesholm ved Skive, død 11.2.1907; søn af proprietær Jens Dalsgaard og hustru Christiane f. Rasmussen; gift 21.8.1857 m. Hansine Marie, f. 19.10.1831 i Viborg, død 1917, datter af by- og herredsskriver Morten Hansen og hustru Jane Gustava f. Blom.

Elev af C W Eckersberg, J L Lund og Martinus Rørbye; udstillede 1. gang på Charlottenborg 1847; akademimedl. 1872; titulær professor 1892. Tegnelærer ved Sorø akademi 1862-92.

Hovedværker: Mormonerne (1856); Snedkeren bringer ligkisten til det døde barn (1857); En ung pige beder landsbyens postbud besørge et brev (1858); Udpantning hos en fattig bødd-

Dam Axel

Filosof; f. 4.5.1868 i Akirkeby, død 9.5.1936; søn af kaptajn, borgmester, folketingsmand Ph. R Dam og hustru Louise f. Jørgensen; gift 29.3.1896 m. Charlotte, f. 20.8.1872 i Neksø, død 1928, datter af kaptajn P I R Sonne og hustru Caroline f. Funch.

Student (Rønne) 1886; mag. art. (filosofi) 1892; sløjdlærereks. 1907; lærer ved Neksø real-skole 1894-99, till. ved Neksø seminarium 1896-99 og siden 1899 i Kbhvn. ved gymnasier, seminarier og på Statens lærerhøjskole; ledede kursus for lærere på Færøerne 1903 og 1905; dr. phil. 1912; privatdocent i filosofi; bibliotekar ved Dansk skolemuseum (siden 1934 Statens pædagogiske studiesamling) 1926, direktør 1929.

Medvirkede ved dannelsen af og fra 1916 med i ledelsen af Danmarks Retsforbund; medl. af bestyrelsen for Nationalforeningen Bornholm fra 1916; folketingsmand (Danmarks Retsforbund) 1926.

Litterære arbejder: Undervisningslære i hovedpunkter (1906, 4. udg. 1921), senere udgaver u. titlen Skole og undervisning (5. udg. 1930);

Opdragelseslære i hovedpunkter (1907, 3. udg. 1923), senere udgaver u. titlen Opdragelsens hovedopgaver; Om muligheden af formel opdragelse af de intellektuelle evner (disp., 1912); Opdragelsens stormænd (1912, 2. udg. 1923); Hvorfor er vi til? (1914); Vurderingsfilosofi (1916); Den menneskelige tænking (1916); Resumé af pædagogikken (1916, 2. udg. 1924); Retsmoral i privatliv og statsstyre (s. m. Sev. Christensen og C Lambek, 1916); Lærebog i retsmoral (1917); Livets værdiproblemer (1921); Menneskets sjæleliv (1923); Skal staten være moralsk (1925); Retsmoralen i det offentlige Liv (1927); Social retfærdighed og dens forhold til kristendommen (1928); Opdragelsens stilling til demokrati og diktatur (1934).

Damm Peter Nicolai

Bankdirektør; f. 10.4.1839 på Gyldensteen, død 14.7.1918; søn af skovrider L A Damm og hustru Frederikke f. Utke; gift 20.12.1864 m. Birgitte, f. 11.2.1843 på Frdbg., død 1918, datter af rådmand Frederik Bülow og hustru Emilie f. Hermann.

Student (Odense) 1856; cand. jur. 1862; fuldmægtig hos højesteretsadvokat Liebe 1862-67; overretssagf. 1869; sekretær i Privatbanken, ansat af C F Tietgen, 1867-70, direktør smstds 1870-88; 1. direktør i Handelsbanken fra 1888, hvis opbygning til en storbank han ledede.

Medl. af bankcommitéen af 1908 og af bankrådet for Den dansk-vestindiske Nationalbank; medl. af bestyrelsen for Det almindelige Handelskompagni og for Det sibiriske Kompagni. Gehejmeetatråd 1909.

Dampe J. J.

Skolemand, politiker; f. 10.1.1790 i Kbhvn., død 22.12.1867; søn af skræddermester J F Dampe og hustru Anne Gjertrud f. Lund; gift 5.3.1811 (separeret 1819) m. Dorteia, f. ca. 1790, død 1823, adoptivdatter af justitsråd, toldskriver Hans Boye og hustru, forfatterinde Birgitte B. f. Johannissen.

Student (Metropolitanskolen) 1804; Kbhvns univ.s guldmed. 1808; cand. theol. 1809; dr. phil. 1812; adjunkt ved Den lærde skole i Slagelse 1811-16; oprettet en privat drengeskole i Kbhvn. 1816, ledede denne til 1820; forsøgte

som privatdocent at holde offentlige forelæsninger over filosofiske og teologiske emner og prædikede nogle gange under stort tilløb i hovedstadens kirker; blev idømt bøde for en udtalelse i en prædiken og for stedse forment at prædike (hof- og stadsretsdom 1820); udgav okt.-nov. 1820 det kritisk-satiriske ugeblad *lagttageren*; planlagde stiftelsen af et selskab med formålet: at ændre regeringsformen og indføre en repræsentativ forfatning, om fornødent med magt, fængslet ved det konstituerende møde 16. nov. 1820, dømt til døden 1821; straffen ændret af Frederik VI til livsvarigt fængsel under streng bevogtning på fæstningen Christiansø; sad som fange i Kastelet i Kbhvn. 1821-26 og 1831-32, den øvrige tid på Christiansø; benådet 1841, boede i Rønne (u. polititilsyn) 1841-48, derefter i Kbhvn.

Har skrevet: Forsøg til en opløsning af problemerne i den danske retsskrivning (1811); disputatsafhandl. om Koranen; Om mit fængsel og min forviisning (1858; ny udg. ved C Dumreicher 1951).

Danielsen Jakob

Maler; f. 14.8.1888, død foråret 1938; søn af sælfanger N C M Danielsen og hustru Karen Cecilie f. Benigne; gift m. Charlotte f. Flye (?).

Sælfanger fra Disko Bugt. Har i realistisk fortællende tegninger og akvareller gengivet na-

turen og livet i Grønland. De ca. 300 arbejder fra en 15-årig periode, samlet af tidl. landsfoged i Godhavn Ph. Rosendahl, der 1942 udgav et stort værk indeholdende reproduktioner af ca. 250 af Jakob Danielsens arbejder, står

som et kulturhistorisk og kunstnerisk monument over gl. eskimoisk kultur.

Samlingen, der har været udstillet på Koloniuudstilling i Rom 1931 og separatudstilling i Kunstmuseet 1941, blev 1941 overdraget til Nationalmuseets etnografiske afd.

Danner Louise

Lensgrevinde; f. 21.4.1815 i Kbhvn. (som Louise Rasmussen), død 6.3.1874; datter af grosserer, mægler Gotthilf Ludewig Køppen og ugift tjenestepige Caroline Juliane Rasmussen; gift 7.8.1850 m. kong Frederik 7. (se denne).

Elev på Det kgl. Teaters balletskole 1826, figurantinde 1835-42; modehandler i Kbhvn. 1844; gennem bogtrykker, senere kammerherre Carl Berling knyttet til dav. kronprins Frederik; fik navnet Danner 1848; titel af baronesse 1849; lensgrevinde 1850. Knyttede politisk forbindelse med bondevennerne og medvirkede til ministeriet Halls fald 1859.

Oprettede ved sit testamente Kong Frederik 7.s Stiftelse på Jægerspris til fordel for fattige og ulykkeligt stillede pigers ophold, undervisning og uddannelse.

Danneskiold-Samsøe Frederik

Greve, generaladmiralløjtnant, statsminister; f. 1.11.1703 på Assendrup, død 18.7.1770; søn af lensgreve Christian Gyldenløve og hustru Dorothea f. Krag; gift 31.7.1724 m. Dorothea f. komtesse Wedell-Wedellsborg, f. 1706, død 1763, datter af kammerherre, amtmand, greve Hannibal Wedell og hustru Anna Cathrine f. Banner.

Opdraget i England 1712-19; opholdt sig siden en tid i Paris, rejste derefter til Holland og genoptog de i England påbegyndte maritime studier; vendte hjem til Danmark 1721; fik et par kompagni-kommandoer 1723 og 1727, men søgte snart afsked fra hæren; gehejmeråd 1729; assessor i højesteret og hofretten 1730; deputeret i søetatens generalkommissariat 1731; angreb 1734 søetatens administration og udnævntes 1735 til overkrigssekr. for søetaten, hvis krigskancelli indtil da havde været fælles med landetatsens med Poul Løvenørn som chef; marineintendant 1736; gehejmekonferensråd 1738; generaladmiralløjt. 1743; s. å. chef for den udrustede flåde med tredækkeren Christianus Sextus som flagskib; afsked 1746 på et

kompetencespørgsmål; amtmand over Sorø og Ringsted amter samt overhofmester ved Sorø akademi 1760-64; medl. af konseillet, overkrigssekr. og statsminister 1766; kom snart i skarp modsætning til J H E Bernstorff i anledning af dennes stilling til det holstenske mageskifte og tilslutningen til Rusland; afsked 1767.

Indførte som chef for søetaten en række administrative forbedringer og gennemførte en bedre økonomi; byggede i løbet af fire år en tørdok på Christianshavn, den senere såkaldte Gammeldok, der var i brug til o. 1900; genrejste flåden og lagde grunden til marinens organisation; gik ind for uddybning af en sejlrende fra Kbhvn. til Kalvebodstrand og udarbejdede planen for Kbhvns sikring mod søsiden ved faste forter.

Formand for general-, landøkonomi- og kommercekollegiet fra dets oprettelse 1735 til 1739.

Kammerherre 1719. Blå ridder 1747.

Dugaard-Jensen Jens

Direktør for Grønlands styrelse; f. 24.3.1871 i Skovgårde, Randers amt, død 27.11.1938; søn af hoteljer P J Jensen og hustru Petrine f. Dugaard; gift 5.5.1900 m. Ida, f. 16.11.1875 i Nakskov, datter af landinspektør, justitsråd Niels Jensen og hustru Christine f. Brodersen.

Præliminæreks. (Randers); kontorist på herredskontorerne i Mariager og Terndrup, senere på sagførerkontor i Kbhvn.; exam. jur. 1892; volontør under Den kgl. grønlandske Handel 1893, fuldmægtig 1898; inspektør for Nordgrønland 1900; direktør for Grønlands styrelse fra oprettelsen 1912; moderniserede grønlandsk handel og kommunikation, indførte nye erhvervs-

kilder og forberedte selvstyre gennem oprettelse af kommuneråd, sysselråd og landsråd, og førte, idet han dog med stor iver søgte at værne befolkningen mod civilisationens uheldige følger, Grønland ind i en udvikling, der i løbet af et par årtier bragte det nærmere vesteuropæisk kulturstandard end alle tidl. perioder tilsammen.

Formand for bestyrelsen for Kong Christians 10.s og dronning Alexandrines Grønlands-fond; næstformand i kommissionen for videnskabelige undersøgelser i Grønland; medl. af rådet for Det kgl. geografiske Selskab og af bestyrelsen for Grønlands Kirkesag; statsministeriets kommitterede i direktionen for A/S Kryolith-, Mine- og Handelsselskabet og Øresunds kemiske Fabrikker.

David C. L.

Højesteretssagfører, kunstsamler; f. 30.7.1878 i Roskilde, død 18.4.1960; søn af overingeniør Johannes David og hustru Magdalene Juliane f. Hagen.

Student (Metropolitanskolen) 1897; cand. jur. 1903; overretssagf. 1906; højesteretssagf. 1911.

Medl. af sagf. rererrådet for 1. kreds 1911-19, dets næstformand 1916-19; medl. af Juridisk Forenings bestyrelse 1903-15 og af den faste voldgiftsret 1910-14. Formand i bestyrelsen for Accumulatorfabriken, De forenede Vagtselskaber, Den kgl. Porcelainsfabrik, Hotaco, Adams Transportkompagni, Det danske Rengøringselskab m. v.; formand for kontrolkomitéerne for Forsikringsaktieselskaberne Haand i Haand, National, Dannebrog og Terra; medl. af bestyrelsen for C. Schous Fabrikker, Fabriken Ilka, Ravnholm Fabrikerne, L. Dæhnfeldt, Revisions- og Forvaltningsinstituttet m. v.; medl. af bestyrelsen for Den Rysensteenske Stiftelse m. fl. Formand for bestyrelsen for Gyldendalske Boghandel 1929-34 og for Aarhus Oliefabrik 1922-58.

Formand for Kunstindustrimuseet og for Selskabet Kunstindustrimuseets Venner.

Stifter af og formand for C. L. Davids Fond og Samling; samlingen har til huse i Kronprinsessegade 30 i Kbhvn.; åbnet for offentlighed 1948. Den omfatter især europæisk og orientalsk kunsthåndværk, samt malerier og møbler. Testamenterede sin ejendom Marienborg ved Lyngby til den danske stat som statsministerbolig.

David C. N.

Nationaløkonom, politiker; f. 16.1.1793 i Kbhvn., død 18.6.1874; søn af grosserer Joseph Nathan David og hustru Debora (senere Georgine) f. Levy; gift 5.11.1831 m. Georgine Nicoline, f. 7.1.1811 i Kbhvn., død 1890, datter af revisor Ludewig Ernst Bramsen og hustru Marie Cathrine f. Beutner.

Student (Schouboe'ske institut) 1809; nationaløkonomiske og statsvidensk. studier; uddannelsesrejser i udlandet 1815-18 og 1822-23; dr. phil. (afhandl. om dansk skattevæsen i det 18. årh.) ved Göttingens universitet 1823; ekstrord. professor i statsøkonomi ved Kbhvns universitet 1830-36; stiftede ugebladet Fædrelandet 1834, hvis liberale artikler foranledigede sagsanlæg og afsked som professor; medl. af direktionen for tugt-, rasp- og forbedringshuset 1845, overinsp. for fængselsvæsenet 1848-58; chef for Statistisk bureau 1854-73; medl. af Nationalbankens direktion siden 1858; finansminister i ministeriet Bluhme 1864-65. Etatsråd 1850; konferensråd 1858.

Medl. af Kbhvns borgerrepræsentation 1840, rådmand 1841-48; medl. af Østifternes stænderforsamling 1840-46; kongevalgt medl. af den grundlovgivende rigsforsamling 1848; medl. af grundlovsudvalget, arbejdede for indskrænkning af valgret; undlod at stemme for grundloven; konservativt medl. af folketinget 1849-52 og medl. af finansudvalget; kongevalgt medl. af rigsrådet 1854 og af det ny rigsråd indsat efter oktoberforfatningen af 1855; stemte som helstestemand og modstander af Ejderpolitikken imod den dansk-slesvigske fællesforfatning af 1863; rådgiver for Chr. 9. ved tronbestigelsen 1863; kongevalgt medl. af novemberforfatningens rigsråd 1863; medl. af landstinget 1866-70.

Udgiver af: Statsøkonomisk arkiv (1826-29) og af Nyt statsøkonomisk arkiv (1841-43).

Dedichen Herman

Ingeniør; f. 28.6.1896 i Oslo, død 9.6.1958; søn af dr. phil. Georg Maria Dedichen og hustru Hetna f. Brandes; gift 2.8.1943 m. Rona, f. 6.10.1919 i Kbhvn., datter af håndværker Edvard Ekman og hustru Ingeborg f. Hansen.

Student (Vestheim skole) 1914; Bachelor of Sciences, Massachusetts Institute of Technology,

gy, Boston 1919; studieophold i Frankrig, ved Sorbonne 1919 og ved Institut Curie 1920; ingeniør i Abo 1921; egen ingeniørforretning i Paris 1921-36; knyttet til Politiken fra 1936, medredaktør af dets ugetillæg Nu 1952-56.

Medl. af bestyrelsen for A/S Dagbladet Politiken fra 1940 og for A/S Alfred G. Hassing fra s. å.; stifter af og generalsekr. i Den europæiske Bridge Liga fra 1947.

Sluttede sig i 1940 til kredsen omkring Nic. Blædel; kontaktmænd til SOE (Special Operations Executive, oprettet i England 1940-1942); virkede som medl. af Frihedsrådet for en formidling af modstandsbevægelsens og politikernes synspunkter.

Har bl. a. udgivet tekniske afhandlinger og redigeret »Den store franske kogebog« (1953).

Deichmann Jac.

Boghandler; f. 4.7.1788 i Boddum, Thy, død 23.8.1853; søn af sognepræst L. B. Deichmann og hustru Elisabeth Sophie f. Buch; gift 4.3.1808 m. Bolette Cathrine, f. 6.4.1790 i Kbhvn., død 1877, datter af boghandler Søren Gylden-dal (se denne).

Student (priv. dimitt.) 1802; cand. jur. 1805; en tid kopist i rentekammeret; overtog Gyldendalske Boghandel og Forlag 1809, udvidede forretningen 1814 ved oprettelsen af en sortimentsboghandel med dansk, og i stort omfang, udenlandsk litteratur, senere till. med en papirhandel; forlægger overvejende af vidensk. litteratur. Overdrog hhv. 1846 og 1850 boghandel og forlag til Frederik V. Hegel.

Fik afgørende betydning som organisator af dansk boghandel, der kom ind under faste for-

mer ved oprettelsen af Boghandlerforeningen 1837; initiativtager til stiftelsen og foreningens første formand, æresmedlem 1850; oplærte unge boghandlere og etablerede dem i Sverige og Norge, hvorved kendskabet til og salgsmarkedet for dansk litteratur udvidedes. Kurator for Vajsenhuset; valgt som medl. af stænderforsamlingen i Roskilde 1838 og 1840.

Dessau Benny

Bryggeridirektør; f. 15.1.1868 i Horsens, død 2.7.1937; søn af mægler Salomon Dessau og hustru Flora f. Meyer; gift 6.9.1891 m. Paula, f. 13.11.1870 i Kbhvn., død 1951, datter af handelsmand Philip W. Heyman (se denne).

Preliminæreks. (Horsens) 1883; i lære i Kbhvn. hos Oscar Prior og hos Beckett & Meyer; efter nogle års ophold i London og Hamburg ansat hos Philip W. Heyman, Kbhvn.; prokurist i Tuborgs Fabrikker 1891, direktør 1894, da fabrikkerne overgik til De forenede Bryggerier, adm. direktør for dette selskab fra 1899; formand i fælledirektionen og medl. af rådet for samarbejdet mellem Carlsberg Bryggerierne og De forenede Bryggerier, iværksat 1902.

Formand for Bryggeriforeningen fra 1915, for Danske Mineralvandsfabrikanter Fællesforening og for Tuborgfondet; næstformand i Industriforeningens bestyrelse og i Industrirådet 1913–24, formand 1924–26; en række tillidsposter indenfor erhvervslivet, bl.a. formand for Privatbankens repræsentantskab og bestyrelse, bestyrelsesmedl. i Kbhvns Telefon A/S, A/S Kastrup Glasværk, A/S Bing & Grøndahl og fl. forsikringsselskaber. Formand for Komiteen for udstillinger i udlandet og president for det danske kommissariat for verdensudstillingerne i Bruxelles 1910 og 1935, i Rio de Janeiro 1922, i Paris 1925 og 1937, i Barcelona 1929; medl. af bestyrelsen for Kunstindustrimuseet (formand fra 1927) og for selskabet Kunstindustrimuseets Venner, for Kbhvns Idrætspark, Tivoli, foreningen Norden, Det danske hus for studerende i den internationale studenterry i Paris m.m. Præsident for Danmarks naturvidenskabelige Samfund. Under første verdenskrig medl. af den danske regerings komité til internering af krigsfanger og leder af Røde Kors' afd. for vareforsendelser til krigsfanger. Modtaget byen Wiens Salvator medalje.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1932.

Deuntzer J. H.

Jurist, politiker; f. 20.5.1845 i Kbhvn., død 16.11.1918; søn af muremester J. J. Deuntzer og hustru Sophie f. Kornbech.

Student (v. Westenske inst.) 1862; deltog som frivillig i krigen 1864; cand. jur. 1867; løjtnant i artilleriet 1868; univ.s guldmed. 1869; profes-

sor i civilretten og processen 1872–1901; medl. af konsistorium og refendarius consistorii 1891; kst. formand og næstformand i sø- og handelsretten 1880–83; kst. assessor i Kbhvns skiftekommission 1882–84; ekstraord. assessor i højesteret fra 1894; dr. jur. h. c. ved universitetet 1894.

Konseilspræsident og udenrigsminister i det første venstreministerium 1901–05; folketingsmand for Højrup-kredsen 1902–13; kongevalgt landstingsmand og medl. af rigsretten fra 1914.

Medl. af Dansk Arbejderbanks bankråd fra 1879; medl. af proceskommissionen af 1892; formand i bestyrelsen for Frdbg. Arbejderhjem fra 1885 og for Nye danske Brandforsikrings-selskab 1896–1901; medstifter af og medl. af bestyrelsen for Det Østasiatiske Kompagni 1897–1910; formand for bestyrelsen og direktør i Statsanstalten for Livsforsikring fra 1912.

Har bl. a. skrevet: Arveret (1873); Personret (1874); Privatrettens almindelige del (1875); Næringsret (1877); Ekstraordinær civilproces (1880); Appel i civile sager (1880); Familieret (1882); Den danske skifteret (1885); Forligsmægling (1887); Arrest og forbud (1888); Skifteret (1889); Henrik Stampes liv og virksomhed (1891); lærebog i dansk arveret (1892).

Gehejmekonferensråd 1905.

Diderichsen Paul

Nordisk filolog; f. 16.8.1905 i Kbhvn., død 9.10.1964; søn af dommer Kristian Diderichsen og hustru Agnes f. Krag; gift 1. gang 18.4.1931 m. Anna Louise, f. 11.6.1907 i Oslo, død 1932, datter af oberst John Johnsen og hustru Anna f. Gløersen; 2. gang 4.11.1934 m. Grete, f. 1.6.1908 i Kbhvn., datter af overlæge, dr. med. Knud Malling og hustru Ellen f. Höncke.

Student (Herlufsholm) 1923; magister i nordisk filologi 1929; redaktør ved Ordbog over det danske Sprog 1930–48; undervisningsassistent ved Kbhvns universitet 1937; dr. phil. 1941; universitetsadjunkt 1943; ekstraord. professor i dansk sprog 1949.

Formand for Selskab for Nordisk Filologi 1933–52; medl. af Det danske Sprog- og Litteraturselskab 1940; medl. af bestyrelsen for Foreningen til Beskyttelse af videnskabeligt Arbejde 1948–51, formand 1950–51; medstifter af Nordisk sommeruniversitet 1949, formand for den nordiske styrelse 1950–52 og 1955–59; medl. af Vetenskabs-Societeten i Lund 1951 og af Videnskabernes Selskab 1958; formand for Dansk sprogævn 1961; medl. af Det danske Akademi 1962.

Har bl. a. udgivet: Fragmenter af gammel-danske håndskrifter (1931–37); Sætningsbygningen i skånske lov fremstillet som grundlag for en rationel dansk syntaks (disp.); Dansk grammatik (1946); Rasmus Rask og den grammatiske tradition (1960). Sproget, virkeligheden, fantasien. Udg. af Børge Diderichsen (1964). Fra 1939 medudgiver af Thomas Kingos Skrif-ter.

Dinesen Isak,

se Blixen-Finecke Karen.

Dinesen Lars

Politiker; f. 16.11.1838 i Kulby, Holbæk amt, død 22.9.1915; søn af fæstegårdmand Dines Thomsen og hustru Ane Christensdatter.

Uddannet ved landbruget; bestyrer af fædrenegården 1857–68; elev på Grundtvigs høj-

skole 1859–60 og 1861; valgt i Ruds Vedby 1864 til medl. af rigsrådets og senere s. å af rigsdagens folketing (1873–1913 valgt i Hillerød); sluttede sig oprindeligt til det grundtvigsk prægede nationale Venstre, stemte imod den

reviderede grundlov 1866; tilsluttede sig Det forenede Venstre fra dannelsen 1870; gik ind i partiet Højre 1871; medl. af finansudvalget 1865–1905, af folketingets militære udvalg, toldkommissionen af 1895 og skattekommissionen af 1900, statsbaneudvalget og universitetskommissionen; statsrevisor 1880–1901. Arbejdede i 1890'erne for et forlig og en sammenslutning mellem den moderate højrefløj og Det forhandlende Venstre.

Medstifter af Højres Landsorganisation 1883, forretningsudvalgets sekretær 1883–95. Medl. af Skytteforeningernes overbestyrelse 1871–85, af bestyrelsen for Grundtvigs højskole 1880–1914.

Dinesen Wilhelm

Officer, forfatter; f. 19.12.1845 i Kbhvn., død 28.3.1895; søn af godsejer, major A W Dinesen og hustru Dagmar Alvilda f. Haffner; gift 17.5.1881 m. Ingeborg, f. 5.5.1856 på Matrup, død 1939, datter af finansminister, godsejer, etatsråd Regnar Westenholz og hustru Mary Lucinde f. Hansen.

Officersaspirant 1863; sekondløjtn. i res. s. å.; fortsat til linien 1864; deltog i kampen ved Dybbøl 18. april s. å.; premierløjtn. 1867; uden for nr. 1870; afsked 1873; deltog på fransk side i den fransk-tyske krig 1870–71; i Amerika 1872–74; en tid som jæger blandt indianerne i Wisconsin; drev landbrug efter sin hjemkomst til Danmark; deltog på tyrkisk side i den russisk-tyrkiske krig 1877–78; købte Rungstedlund og Folehave 1879.

Medl. af Hørsholm sogneråd fra 1885, af folketinget (Grenå) fra 1892.

Hovedværker: Paris under kommunen (1872); Fra Vest til Øst (1880); Fra ottende brigade (1889). U. pseudonymet Boganis: Jagtbreve (1889) og Nye jagtbreve (1892).

Dons Elisabeth

Operasangerinde; f. 19.4.1864 på Daurupgård ved Holbæk, død 2.5.1942; datter af godsejer, kaptajn Julius Dons og hustru Augusta Mariane f. Sieverts.

Elev af Sophie Keller og Leocadie Gerlach i Kbhvn. o. 1880–84; debut på Det kgl. Teater 1. maj 1885 som Azucena i Troubadouren; studieophold i Paris hos fru Marchesi, i Berlin

hos Désirée Artôt; fik stemmen lagt om fra alt til sopran; kammersangerinde 1888; optrådte sidste gang på Det kgl. Teater 18. april 1905 som Orfeus i Glucks opera.

Hovedpartier: Amneris i Aida; Violetta i Traviata; Julie i Romeo og Julie; Margrethe i Faust; Grevinden i Figaros bryllup; Rosina i Barberen i Sevilla; Thalea i Heksen; Ingeborg i Drot og Marsk.

Tildelt medaljen Ingenio et arti 1915.

Dorothea

Dronning; f. 9.7.1511, død 7.10.1571; datter af hertug Magnus af Sachsen-Lauenburg og hustru Cathrine af Braunschweig-Wolfenbüttel; gift efteråret 1525 m. hertug Christian, senere kong Christian 3. (se denne).

Boede i ægteskabets første år på Haderslevhus; optrådte efter kroningen 1537 som for-

midler ved de indledende forhandlinger, der førte til fredsslutningen med den tyske kejser Karl 5. i Speier 1544; trådte i nær forbindelse med danske adelsslægter, hvis døtre gjorde tjeneste som kammerjomfruer ved hoffet; følte sig hele livet stærkt knyttet til fl. af disse adelsdamer, navnlig til Birgitte Gjøe; nærede uvilje mod kongens kansler Johan Friis og skal have bidraget til Peder Oxes fald 1558.

Boede som enkedronning på Koldinghus og Sønderborg slot; planer om nyt ægteskab med svogeren hertug Hans d. æ. strandede p. g. a. det nære slægtskabsforhold.

Efterladte breve bl. a. til sønnen Fr. 2. udg. i årsberetninger fra Geheimearchivet I & III, 1852, 1861.

Drachmann A. G.

Læge, ortopæd; f. 22.11.1810 i Kbhvn., død 2.7.1892; søn af tømremester Mathias Drachmann og hustru Louise Christiane f. Kobiersky; gift 1. gang 3.2.1844 m. Vilhelmine Marie, f. 12.6.1820 i Kbhvn., død 1857, datter af hørkræmmer H J H Stæhr og hustru Emilie f. Qvist;

2. gang 14.9.1859 m. Clara Josephine, f. 19.2.1836 i Hjørring, død 1895, datter af rebslagermester Ferdinand Sørensen og hustru Anne Marie f. Thomsen.

Begyndte som barberlærling at studere kirurgi; kst. skibslæge 1831–40; med. eks. 1836; reservekirurg i spætaten s. å.; med.-kirurg. embeds. 1839; underlæge i spætaten til 1848, overskibslæge u. krigen 1848–50; læge ved batteriet Trekroner og karantænelæge 1850–62; overlæge ved lazarettet i Kbhvn. u. krigen 1864. Studerede særlig ortopædi bl. a. på studierejser til Frankrig og Tyskland; praksis i Kbhvn. til 1884 fortrinsvis som ortopæd, navnlig ryggradens sygdomme; till. læge ved Langgaards ortopædiske institut 1845–51; oprettede 1859 det første institut for medicinsk gymnastik i Kbhvn. og 1865 et institut for medicinsk-ortopædisk og udviklingsgymnastik, der foruden patientbehandlingen till. uddannede kvindelige lærere i pædagogisk gymnastik; leder af instituttet s. m. prof. Imm. Schiødtte til 1873, derefter eneleder til 1884.

Medl. af kommissionen for karantænelovgivningens revision 1859; arbejdede for forbedring af undervisningsforholdene i skolerne, navnlig for den kvindelige ungdom og, som den første i Danmark, for indførelse af en egentlig kvindegymnastik, for skolehygiejnen (bl. a. i kommissionen af 1882).

Har skrevet en del ortopædiske arbejder bl. a.: Om ryggradens sidekrumning (1852) og om spondylarthrocace (1855) samt talrige tidsskriftartikler; endv. Gymnastik for den kvindelige ungdom, i skolen og hjemmet (1869). Selvbiografien: Min rejse gennem livet I–II, blev udgivet 1942–43.

Titulær professor 1860; dr. med. h. c. ved Uppsala universitet 1877.

Drachmann Holger

Digter; f. 9.10.1846 i Kbhvn., død 14.1.1908; søn af læge, professor A G Drachmann og hustru Vilhelmine Marie f. Stæhr; gift 1. gang

3.11.1871 (ægteskabet opløst 1878) m. Vilhelmine, f. 6.5.1852 i Rønne, død 1935, datter af auditor, kancelliråd Thomas Erichsen og hustru Michella Cathrine f. Westh; 2. gang 17.5.1879 (ægteskabet opløst 1903) m. forfatterinden Emmy Drachmann, f. 23.10.1854 i Køge, død 1928, datter af fabrikant F L Culmsee og hustru Nicoline f. Rasmussen; 3. gang 15.6.1903 m. Sophie (Soffi), f. 18.1.1873 i Kristiania, død 1917, datter af regeringsadvokat O C C Lasson og hustru Henriette f. v. Munthe af Morgenstjerne.

Dyrkede malerkunst hos C F Sørensen og Helsted 1864–65; student (Metropolitanskolen) 1865; efter rejse til Skotland, Spanien og Sicilien uddannet på Akademiet; udstillede på Charlottenborg 1869–74; malede marinebilleder bl. a. på Bornholm i årene 1865–74; opholdt sig i England april-okt. 1871 og skrev korrespondancer til Dagbladet samt artikler til Nyt dansk Månedsskrift, hvori bl. a. fremkom digtet Engelske socialister 1871; dette og andre revolutionære tendensdigte udkom i »Digte« 1872; længere ophold i Hamburg og i München 1875; i Venezia og Firenze 1876, hvor bl. a. digtet »Sakuntala« blev skrevet; korrespondent i Paris bl. a. for Dags-Telegraphen vinteren 1876–77; medarbejder ved Morgenbladet 1887, skrev senere en tid i Berlingske Tidende; traf i sommeren 1887 varietésangerinden Amanda Nielsen (Nilsson), kaldet »Edith«, der bl. a. inspirerede Sangens bog, romanen Forskrevet (1890), et opgør med århundredets kultur, samt andre værker; længere ophold i udlandet efter 1892, bl. a. i Hamburg; boede på Skagen fra 1903.

Værker, hvoraf flere er oversat til bl. a. tysk, bl. a.: Med kul og kridt. Skitser (1872); Digte (1872); I storm og stille (1875); Dæmpede melodier (1875); Med høj horisont (1875); En overkomplet (selvbiografisk, 1876); Tannhäuser (1877); Derovre fra grænsen (1877); Ungt blod (1877); Sange ved havet. – Venezia (1877); eventyrskuespillene Prinsessen og det halve kongerige (1878) og Østen for sol og vesten for måne (1880); På sømands tro og love (1878); Ungdom i digt og sang (1879); Ranker og roser (1879); Lars Kruse (1879); Peder Tordenskjold. Et nationalt digt (1880); Vildt og tæmmet (1881); Vandenes datter, et sagn (1881); Gamle guder og nye (1881, u. mærket Svend Trøst); Skygebilleder fra rejser i indland og udland (1883); Dybe strenge (1884); Små fortællinger (1884); eventyrspillet Der var engang (i samlingen

Fjeldsange og æventyr, 1885); Danmark leve (1885); Med den brede pensel (1887); To dramatiske digte (1888); Troldeøj. Folkesagn i nutidsliv (1889); dramaet Tusind og een nat (1889); Sangenes bog (1889); Forskrevet (1890); Tarvis (1891); Unge viser (1892, u. mærket Svend Trøst); melodramaerne Vølund Smed (1894), Renaissance (1894), Melodramaer (1895, heri bl. a. Dansen på Koldinghus) og Gurre (1898); Den hellige ild (1899); Broget løv (1901); Kirke og orgel (1904); Capri-breve (1904); dramaet Hr. Oluf han rider (1906); Samlede poetiske skrifter I–XII (1906–09); Venezias nat (ufuldendt, udg. 1909); Vagabundus (1910). Oversættelse af Byrons »Don Juan« (1879–1902). Artikler bl. a. om dansk marinemaleri i Nyt dansk Månedsskrift.

En lille strandingscene, malt 1870, findes i Skagen museum; fl. billeder i privateje.

Dreier Frederik

Forfatter, socialist; f. 16.12.1827 i Kbhvn., død 9.5.1853; søn af overretsassessor, dr. jur., justitsråd Vilhelm Henrik Dreier og hustru Vilhelmine Elise f. Klein.

Student (Metropolitanskolen) 1844; studerede medicin; reagerede bl. a. på de nationale stem-

ninger omkring 1848 ved at udsende skrifterne »Folkenes fremtid, af en fritænder« og »Fremtidens folkeopdragelse, af en socialist«, fremkom heri med tanker for eks. om sprogenes og folkeslagenes foranderlighed og at de sociale forskelle var større end de nationale, efterlyste endv. en »eksakt folkedannelse« og den naturvidenskabelig-sociale videns udbredelse; underlære i hæren 1849–50; angreb kvindeemancipationen i skriftet »Blik på det verdenshistoriske værk Clara Raphael og den derved fremkaldte damelitteratur ... af Peter Vandal, akademisk og verdensborger« (1851) og fremstillede her såvel mandens som kvindens frigørelse fra det sociale åg som målet; angreb 1852 udgiveren af »Corsaren« digteren Meir Goldschmidt for politisk holdningsløshed og inkonsekvens; ønskede at danne en virkelig arbejderbevægelse; udgav ugeskriftet, Samfundets Reform 1852–53 og gik deri ind for program for et selvstændigt arbejderparti, oprettelse af frie fagforeninger og af kooperative foretagender med støtte fra det offentlige kapital ctr. arbejde, lavsvænets ophævelse og valgrettens udvidelse m. v.; udgav »Andetroen og

den frie tænkning« (1852), et filosofisk skrift vendt mod teologien og »sjælehyrdelaugene« som magtfaktorer af konservativ karakter; holdt første socialistiske valgtale ved folketingsvalget aug. 1852; tog initiativet til oprettelsen af Foreningen for billige livsfornødenheder, den første brugsforening i 1853; var særlig påvirket af Proudhon og Stirner men også af Marx og Engels.

Drewsen J. C.

Papirfabrikant, landøkonom, politiker; f. 23.12.1777 på Strandmøllen ved Kbhvn., død 25.8.1851; søn af papirfabrikant Christian Drewsen og hustru Anna f. Wedseltoft; gift 1. gang 10.11.1798 m. Johanne Ophelia, f. 11.6.1778 i Kbhvn., død 1824, datter af skuespiller Michael

Rosing (se denne) og hustru skuespillerinde Johanne Rosing (se denne); 2. gang 16.4.1828 m. Emmy, f. 15.11.1800 i Kbhvn., død 1880, datter af klædekræmmer, kaptajn Hans Richter og hustru Andrea Wilhelmine f. Schack.

Papirmagersvend på faderens papirmølle, overtog denne 1810; moderniserede og forbedrede møllen og anskaffede 1823 en dampmaskine, som 1829 kom til at drive den første papirmaskine i Norden; drev en overgang (indtil 1830) till. oliemøller og var 1827 med til at grundlægge en fajancefabrik. Købte et par gårde i Lundtofte 1804; indledede der en banebrydende virksomhed som landbruger, bl. a. ved indførelse af vekseldrift og sommerstaldfodring, anskaffelse af nye redskaber, anlæg af et schæferi med får af spansk og Southdowns race.

Medl. af Landhusholdningsselskabet 1812, af dets skriftkomité 1814 og agerdykningskomité 1815, præsident i selskabet 1819–30; medl. af stænderforsamlingen i Roskilde 1835, talsmand for bønderne og landbruget; medl. af Kbhvns amtsråd og formand for Kbhvns Amts Landkommunalforening; stifter s. m. Balthazar Christensen af Bondevennernes Selskab 1846; medl. af den grundlovgivende rigsforsamling 1849 og af det første folketing (valgt i Lyngby) til 1850.

Medstifter og medredaktør, senere eneredaktør af Landøkonomiske Tidender 1814–25; tildeelt Landhusholdningsselskabets sølv- og guldmed. for landbrugsafhandlinger, og skrev på selskabets opfordring populære landøkonomiske

artikler til almanakkerne fra 1816 til 1835; udgav 1834 skriftet *Landøkonomiske Betragtninger*.

Dreyer Carl Th.

Filminstruktør; f. 3.2.1889 i Kbhvn., død 20.3.1968; søn af svenske forældre, adopteret af dansk familie; gift 19.11.1911 m. Ebba f. Larsen, f. 25.5.1888 i Kbhvn.

Præliminæreks. (Otto Ficks skole, Frdbg.) 1904; ansat i Store Nordiske Telegraf-Selskab

til 1909; journalist ved *Berlingske Tidende*, *Riget* og *Ekstrabladet*; till. knyttet til Nordisk Films Kompagni som tekstforfatter og dramaturg 1912, ansat som manuskriptforfatter og klipper 1916, instruktør fra 1918; i en årrække i udlandet bl. a. for Svensk Filmindustri, Primusfilm i Berlin, Victoria-Film i Oslo og Société Generale de Films, Paris; ansat på BT 1936; arbejdet for Dansk Kulturfilm fra 1942, tilknyttet som manuskriptforfatter og instruktør 1947-52; bevillingshaver til biografen Dagmar Teatret i Kbhvn. 1952.

Isenesættelser bl. a. for Nordisk Films Kompagni: *Præsidenten* (debut 1919) og *Blade af Satans bog* (1920); for Sophus Madsen, Kbhvn.: *Der var engang* - (1922); i Norge: *Præsteenen* (for Svensk Filmindustri, 1920); *Glomdalsbruden* (1925); i Tyskland: *Elsker hverandre* (1921) og *Mikael* (1924); i Frankrig: *Jeanne d'Arc* (1926-27) og *Vampyr* (1928-29); i Sverige: *To mennesker* (1945); for Palladium: *Du skal ære din hustru* (Tyrannens fald, 1925), *Vredens dag* (1943), *Ordet* (1955) og *Gertrud* (1964); udarbejdede bl. a. u. ophold i Amerika 1949-50 manuskript til en film om Jesus (for optagelse i Israel); dokumentarfilm bl. a.: *Mødrehjælpen* (1942), *Landsbykirken* (1947), *De næste færgen* (1948) og *Thorvaldsen* (1949). Medvirket i filmen *Carl Th. Dreyer* (1966).

Har udgivet: Om filmen (artikler og interviews, udg. af Eric Ulrichsen 1959, udv. udg. med noter 1964); *Fire film* (manuskripter til *Jeanne d'Arc*, *Vampyr*, *Vredens dag* og *Ordet*, 1964, ital. udg. suppl. med *Gertrud*: *Cinque film*, 1967); *Jesus af Nazareth* (filmanuskript, 1968).

Tildelt fl. filmpriser bl. a. »Markusløven« (grand prix) ved filmbiennalen i Venedig 1955 og »The Golden Globe« af Hollywood Foreign Press Association 1956, begge for *Ordet*, de

kbhvnske filmmedarbejderes filmpris »Bodil« for *Gertrud* 1966, samt byen Venezias kunstnerpris, *Osella d'Ore* 1967. Studenternes æreskunstner 1959.

Tildelt medaljen *Ingenio et arti* 1963.

Dreyer Dankvart

Maler; f. 13.6.1816 i Assens, død 4.11.1852; søn af købmand Jørgen Christian Dreyer og hustru Caroline Dorothea f. Møller.

På Akademiet 1831-37 (elev bl. a. af Eckersberg), var også særlig under indflydelse af Købkes og J. C. Dahls kunst; udstillede på Charlottenborg 1834-48 og 1850; endv. repræsenteret med værker på senere udstillinger således Rådhusudstillingen 1901 og i Kunstforeningen 1912, hvilket gav anledning til en positiv nyvurdering, samt på udstillinger i udlandet.

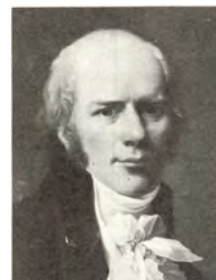
Hovedværker: *Udsigt fra Assens* (ca. 1834); *Udsigt mod Assens* (ca. 1835); portræt af moderen (1835) og af bysbarnet billedhuggeren J. A. Jerichau; *Selvportræt* (1838); *Parti fra Brandsø* med udsigt til Wedellsborg (1843); *Carolinekilden* (ca. 1844); *Parti ved Vissenbjerg* (1846); *Kæmpehøj på Brandsø*; *Landskab med solbelyste skyer*; *prospekter fra Odenseegn*; *Efterårslandskab*. I baggrunden en by; *Mølleknapp bakker ved Assens*; en gård i *Barløse*, set fra kunstnerens have; *Elias i Ørkenen*; *Den hellige nadver*; endv. talrige tegninger, de fleste landskabsstudier.

Repræsenteret på Kunstmuseet, Frederiksborg, Hirschsprungske samling, Nasjonalgalleriet i Oslo, fl. provinsmuseer m. v.

Duntzfelt William

Storkøbmand; f. 8.9.1762 i Negapatnam, Ostindien, død 20.10.1809; søn af ingeniørlejtant i Hollandsk-Ostindisk Kompagni J. F. Düntzfeld og hustru Anna Abigael f. Krøckel; gift 22.7.1790 m. Marie Henriette, f. 5.3.1774 i Kbhvn., død 1843, datter af storkøbmand Frédéric de Coninck (se denne).

Fik stilling i Asiatiske Kompagni som reserveassistent i Trankebar 1774, som assistent i Frederiksnagor 1777; kom senere i guvernementets tjeneste i Frederiksnagor og drev till. privat forretning på Ostindien og Europa; rejste til Kbhvn. 1791; ostindisk konsulent ved kom-

mercekollegiet s. å.; till. medinteressent i svigerfaderens handelsvirksomhed til 1796; grossererborgerskab 1795; videreførte egen privatforretning på Ostindien og optog senere till. handel på Vestindien; stod ved århundredskiftet som Nordens største reder; optog hhv. 1799 og 1804 to kompagnoner i firmaet; u. krigen med England 1807 gik handelen næsten i stå; firmaet led store tab på udestående fordringer i Ost- og Vestindien og ved engelske opbringelser af skibene.

Medl. af direktionen for Speciebanken fra 1796 og for Depositokassen fra 1799; medl. af Grosserer-Societetets formandskab fra 1802.

Kgl. agent 1791.

Du Puy Edouard

Komponist, violinist, kapelmester og sanger; f. ca. 1770 i Baigorri i Basse Navarre, Frankrig, død 3.4.1822; antagelig søn af kobbermineejer Pierre Henri de Meuron; gift 31.5.1803 m. Anna Louise (Lise), f. ca. 1778, død 1831, datter af kobberstikkeren Christian Frederik Müller og hustru Louise Sophie f. Krebs.

Opdraget hos en slægtning i Genève; undervisning i Paris i violinspil og klaver; ansat hos prins Heinrich af Preussen i Rheinsberg ca. 1786, koncertmester 1789; uddannelse i Berlin i komposition; koncertrejser fra ca. 1792 som violinspiller bl. a. i Tyskland og Polen; 3. koncertmester ved Den kgl. Opera i Stockholm 1793; medl. af Musikaliska Akademien 1795; 2. koncertmester 1796; debut som sanger på operaen 1799; måtte efter en episode med kong Gustaf 4 Adolf (med politisk baggrund) for-

lade Sverige 1799; tog derefter til Kbhvn.; 2. koncertmester og sanger ved Det kgl. Teater 1802; fik gennemført første opførelse af Mozarts Don Juan og sang selv titelrollen 1807; var medl. af Livjægerkorpset fra 1801; deltog i udfaldet mod englænderne i belejringen af Classens have 1807 og derefter udnævnt til løjtnant; tog afsked som sanger, idet officerer ikke måtte vise sig på scenen; var sanglærer for prins Christian Frederiks (den senere Chr. 8.s) hustru prinsesse Charlotte Frederikke; p. gr. a. forholdet til prinsessen forvist af Fr. 6.; 1809 på ny ansat som violinist og sanger ved operaen i Stockholm, kapelmester 1812.

Hovedværker: syngespillet Ungdom og galskab (1806, Det kgl. Teater); den ufuldendte opera Björn Järnsida; selskabssange og marcher m.v.; optrådte som sanger bl. a. som ritmester Rose i Ungdom og galskab.

Døssing Thomas

Biblioteksdirektør, minister; f. 6.6.1882 i Hinge ved Kellerup, død 18.4.1947; søn af gård ejer Anders Døssing og hustru Kirsten Marie f. Kristensen; gift 1. gang 1.6.1909 m. Alvida, f. 18.4.1879 på Frdbg., død 1912, datter af overbetjent C N Christensen og hustru Inger

Jensine f. Petersen; 2. gang 25.7.1913 m. Augusta, f. 7.10.1885 i Frederikshavn, datter af assurandør V A L Ruge og hustru Emilie f. Meyerholz.

Student (Viborg) 1901; studerede teologi; assistent ved Det kgl. bibliotek 1906; underbibliotekar ved Statsbiblioteket i Århus 1908; till. lærer i græsk og religion ved Marselisborg højere almenskole 1910-12; bibliotekar ved statens bogsamlingskomité 1912; overtog det nyoprettede embede som leder af statens bibliotekstilsyn, biblioteksdirektør, 1920; fik i de flg. år gennemført fl. betydningsfulde revisioner af biblioteksloven af 1920 og var den ledende kraft i opbygningen af det moderne folkebiblioteksvæsen i Danmark; i redaktionen af »Frit Danmark« 1922; arresteret af tyskerne, idømt 4 mdrs fængsel og afskediget som biblioteksdirektør s. å.; arrestant i Vestre fængsel, tysk afd. dec. 1942, dansk afd. jan.-april 1943; interneret bl. a. i Horserødlejren s. å.; flygtede efter løsladelsen over London og Tyrkiet til Moskva 30. juli 1944; minister i Moskva for

den danske frihedsbevægelse s. å.; kgl. gesandt smstds 1945.

Formand for Bibliotekarforeningen 1915-16, for Dansk Biblioteksforening 1916-19; medl. af bl. a. udvalget vedr. statens biblioteksvæsen 1924-26 og af udvalget vedr. uddelingen af statens forfatterstipendier 1930; formand for Folkebibliotekernes bibliografiske kontor 1939 og for bestyrelsen for Den internationale højskole i Helsingør.

Påbegyndte 1916 s. m. Svend Dahl udgivelsen af Dansk Tidsskrift-Index; grundlagde tidsskriftet Bogens Verden 1918. Har bl. a. udgivet: Lærebog i biblioteksteknik (s. m. Svend Dahl og J Banke, 1922); Af åndsfrihedens historie (1938); Bogtrykkerkunsten (s. m. Svend Dahl, 1940); Stene for brød (1941). Medredaktør af Alverdens viden om naturen og menneskelivet.

Ebbesen Niels

Jysk herremand; død 2.11.1340; vistnok søn af Ebbe Strangesen og hustru Bege Buggesdatter.

Dræbte grev Gerhard (Gert) af Holsten (den kullede greve) i Randers 1340; derefter leder af den jyske opstand mod holstenerne. Faldt u. belejringen af Skanderborg.

Besunget i folkeviser.

Eckardt Josephine

Skuespillerinde; f. 24.11.1839 i Kbhvn., død 12.4.1906; datter af politibetjent P L Thorberg og hustru Ane Cathrine f. Borup; gift 17.6.1863 (ægteskabet opløst) m. skuespiller Lauritz Andreas Eckardt, f. 12.1.1829 i Helsingør, død 1889, søn af købmand Chr. Fr. Eckardt og hustru Marie Vilhelmine f. Johnsen.

Elev på Det kg. Teaters danseskole 1848; skuespillerinde-debut 3. febr. 1861 som Kristine i Tycho Brahes ungdom; optrådte sidste gang på Det kgl. Teater 1. juli 1901 i titelrollen i Ninon; spillede senere som gæst på Folketeatret (sidste gang 16. dec. 1904) bl. a. hertuginde i Hvor man keder sig.

Hovedroller bl. a.: fru de Léry i En kaprice; lady Teazle i Bagtalelsens skole; Rosina i Barberen i Sevilla; dronning Anna i Et glas vand; Elmire i Tartuffe; Celimène i Misanthropen; Alkmene i Amphitryon; Lucretia i Den vægel-

sindede; fru Ellida i Fruen fra havet; titelrollerne i Karens garde, Mirandolina og Fulvia; Abigael i Ambrosius; etatsrådsinden i En skandale; fru Borkman i John Gabriel Borkman.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1900.

Eckersberg C. W.

Maler; f. 2.1.1783 i Blåkrug, Varnæs sogn, død 22.7.1853; søn af snedker og maler Henrik Vilhelm Eckersberg og hustru Ingeborg f. Nissen; gift 1. gang 1.7.1810 m. Christine Rebekka, f. 30.9.1783 i Kbhvn., død ca. 1852, datter af tømmermand Conrad Hyssing (Hissing) og hu-

stru Louise Frederikke f. Falck; 2. gang 8.2.1817 m. Julie, f. 23.11.1791 i Kbhvn., død 1827, datter af maleren Jens Juel (se denne); 3. gang 7.5.1828 m. Susanne, f. 27.8.1793 i Kbhvn., død 1840, søster til 2. hustru.

I malerlære hos Jes Jessen i Abenrå; malersvend i Flensborg; på Akademiet 1803; store guldmed. 1809; ophold i Paris 1810-13 (rejsen støttet af kammerjunker T C Bruun Neergaard, der deltog i denne); elev af maleren J L David; i Rom med tilknytning til Thorvaldsens kreds 1813-16; medl. af Akademiet 1817, professor ved modelskolen 1818, direktør for Akademiet 1827-29; fik som maler og lærer afgørende indflydelse på tidens kunstnere.

Har udstillet på Charlottenborg 1806-51 samt på andre udstillinger i ind- og udland.

Hovedværker: Kammerherre Søbstkørs børn (1806); prospekter fra Sanderumgårds have (1806); Etude af et fruentimmer (1812); udsigt ved Pont Royal fra Quai Voltaire i Paris (1812); Tvende spartanske drenge, som øve sig i bueskydning (1812); portræt af modellen Émilie (1813); Udsigt fra Meudon slot nær St. Cloud (1813); En sovende kvinde i antik dragt (1813); Parti i villa Borgheses have (1814); Udsigt gennem tre af de nordvestlige buer i Colosseums 3. stokværk (1815) og Marmortrappen som fører op til kirken Sa. Maria in Araceli; portræt af Thorvaldsen (1814) og af hans elskerinde Anna Maria Uhden (1814); En romersk tigger (1815); Andagt ved den hellige port i Peterskirken i Rom (1814-15); portræt af kammerherreinde Sophie Hedvig Løvenskjold og datter (1817); portrætter af købmand Schmidt og madam Schmidt (1818); portrætter af J C Dahl (1818), Madam Wolff (1818),

prinsesse Vilhelmine (1819), frk. Marsmann (1820); Det Nathansonske familiebillede (1818); M L Nathansons to ældste døtre (1820); Frederik 6.s familiebillede (1820-21); som marine-maler: En fregat der saluterer (1824); Et russisk lineskib og en fregat til ankers på Helsingørs Rhed (1828); Udsigt fra Kronborg vold over flagbatteriet og Sundet til den svenske kyst (1829); En bælsmakke i rask blæst (1830); En jagt for indgående på Kbhvns yderhed (1837); Thorvaldsens ankomst på Rheden 7.9. 1838 m. fl.; endv. Fruentimmer på gaden i blæst efter regn (1830); Prospekt af teglværket Renbjerg ved Flensborg fjord (1830); En nøgen, fra ryggen set, kvinde sætter sit hår foran et spejl (1837); historiemalerier til Christiansborg slot (1821-41).

Repræsenteret på Kunstmuseet, Hirschsprungske samling, Glyptoteket, Thorvaldsens museum, Nivågård, Rosenborg, Frederiksborg, Christiansborg, Musée de la Marine, Paris, på mange provinsmuseer m. v.

Har skrevet: Vejledning i anvendelse af perspektivlæren (1833); Eckersbergs anvisninger er formuleret af G F Ursin i værket: Linearperspektiven anvendt på malerkunsten, en række perspektiviske studier med tilhørende forklaringer (1841).

Egede Hans

Missionær, kolonisations; f. 31.1.1686 på gården Harstad i Trondenæs, Norge, død 5.11.1758; søn af sorenskriver Povel H Egede og hustru Kirsten f. Hind; gift 1. gang 1707 m. Gjertrud Rasch (se denne); 2. gang 20.9.1737 m. Mettea f. Dau, f. jan. 1690, død 1761.

Student 1704; cand. theol. 1705; præst i Torsken og Vågan, Lofoten 1707; opgav embederne 1717 for at søge realiseret et årelangt ønske om at drage på missionsarbejde til Grønland; forelagde sine planer i Bergen og for Missionskollegiet i Kbhvn.; fik oprettet Det Bergenske Handels-Compagni, der skulle drive handel på Grønland til støtte for missionen, og modtog 1721 kgl. udnævnelse til missionær i Grønland; leder af ekspeditionen som sejlede fra Bergen maj s.å. om bord i skibet Håbet, der 3. juli ankom til »Håbets havn« på øen Imerigso nord for Godthåbsfjorden; indledte der sit kolonisations- og missionsarbejde blandt grønlanderne; måtte i længere tid till. forestå

handelen på Grønland; holdt sin første grønlandske prædiken 1724 og begyndte at døbe børn; foretog den første dåb af voksne 1728; s. å. flyttedes missionskolonien til Godthåb; alt koloni- og missionsarbejde blev næsten standset af en koppeepidemi i 1733, som bortrev i hundrevis af grønlandere; tog sin afsked efter hustruen Gjertrud Raschs død i slutn. af 1735 og rejste til Kbhvn. 1736; initiativtager til oprettelsen af Det grønlandske seminarium 1737, forstander for dette til 1747; biskop for Grønland 1740.

Var Grønlands egentlige kolonisations, hvis principper både for mission og handel i alt væsentligt blev de ledende i følgende tiders kolonisationsarbejde. Genopdagede u. lange rejser, mod nord til Nordre Strømfjord, mod syd til landets ende, de gamle nordboers forsvundne bygder i sydkystens fjorde; anviste den fremgangsmåde, der senere førte til østkystens udforskning; sejlads langs kysten inden for isbæltet med grønlandske konebåde.

Har skrevet: Omstændelig relation ang. den grønlandske missions begyndelse og fortsættelse (1737, oversat til fl. sprog); Det gamle Grønlands nye perustration eller naturel-historie (1741, oversat til fl. sprog).

Ehlers Edvard

Læge; f. 26.3.1863 i Kbhvn., død 7.5.1937; søn af borgmester Edvard Ehlers og hustru Agnes f. Arctander; gift 1. gang 17.11.1892 (ægteskabet opløst 1904) m. Berthe Helène, f. 6.10.1862 i Ancerville, Lorraine, død 1909, datter af gartner Jean Baptiste Ricard og hustru Gabrielle f. Delphie; 2. gang 26.1.1904 m. Jutta, f. 29.4.1872, død 1922, datter af møbelhandler Peter Schütz og hustru Marie f. Christensen; 3. gang 18.3.1924 m. Angela Sara Kleland, f. 6.11.1900 i Kbhvn., død 1936, datter af slagtermester I. C. Christensen og hustru Ane Kathrine f. Andersen.

Student (Borgerdydskolen på Chrsthvn) 1880; med. eks. 1887; reservelæge i søværnet 1887-88; studerede dermatologi i Berlin, Breslau, Wien og Paris 1890; reservelæge ved Kbhvns kommunehospitals 4. afd. 1890-93; dr. med. 1891; specialpraksis i hud- og kønssygdomme fra s.å. i Kbhvn.; studerede spedalskhed (lepra) i Norge 1893, i Island 1894-95 (hvor bekæmpelsen af sygdommen blev organiseret 1897-98), på Bal-

kanhalvøen 1897, i Spanien 1898, i Bosnien og Herzegowina samt på Kreta 1900, på de dansk-vestindiske øer 1903 og -09, bidrog i væsentlig grad til oprettelsen af spedalskhedshospitalet på St. Croix 1903; visiterende læge ved Kbhvns politilæge 1904-11; leder af Frederiks hospitals dermatologiske poliklinik 1906-11; overlæge ved Kbhvns kommunehospitals afd. for hud- og kønssygdomme 1911-32.

Organisator af og generalsekr. for den første internat. leprakonference i Berlin 1897; medstifter 1913 af Dansk Forening til Kønssygdommenes Bekæmpelse, foreningens formand fra stiftelsen; fik oprettet Welanderhjemmene (det første 1916) til behandling af børn med medfødt syfilis, overlæge og formand i direktionen for disse; æresmedlem og korresp. medl. af en lang række udenl. dermatologiske og medicinske selskaber; formand for Kbhvns Venstreforening 1908-11; borgerrepræsentant i Kbhvn. 1909-11; medstifter af og næstformand i Dansk Hjelpeambulancekomité 1914-24; præsident for Alliance Française danske afd. 1915-22, derefter æresmedlem; generalsekr. i Sønderjydske Fond 1918-22, formand for bestyrelsen fra 1921.

Har skrevet: Ekstirpationen af den syfilistiske initiallæsion (disp.); endv. en række vidensk. arbejder om spedalskheden (prisbelønnet i England og Frankrig) bl. a. Om spedalsk sygdom på Kreta, samt om syfilidologien.

Titulær professor 1902; æresdoktor ved universiteterne i Paris 1921, Strasbourg 1923 og Lyon 1932.

Eigtved (Eigtvedt) Niels (Nicolai)

Hofbygmester; f. antagelig 12.6.1701 i Haraldsted sogn, død 7.6.1754; søn af bonde Mads Nielsen i Egtved og hustru Dorte Hansdatter; gift 24.5.1743 m. Sophie Christiane, f. 1.4.1726, død 1795, datter af konkretor ved domskolen i Magdeburg Johann Gottfried Walther og hustru Margrethe Sophie f. Strobel.

Uddannet som gartner bl. a. i Frdbg. Have; i udlandet fra 1723; ansættelse i det sachsisk-polske bygningsvæsen i Warszawa 1725; senere ved ingeniørkorpset med afgang som kaptajn 1733; introduceret som arkitekt til den danske envoyé extraordinaire ved Berlinhoffet Poul Løvenørn 1730; antaget af Chr. 6. som løjtnant 1732 og bevilget midler til en studierejse særlig til Italien for at studere den civile arkitektur og interiørkunst; studieophold i Dresden, Rom, Wien, München, Nymphenburg og Schleissheim med opmålinger særlig af slotte o. lign. til brug for sit virke i Danmark; kaptajn i ingeniørkorpset 1735; hofbygmester 1735-42; medl. af bygningskommissionen 1742; fik tilsyn med de kgl. bygninger i Kbhvn. m. v.; blev overdraget udformningen af en del af stadsgemakkerne samt andre arbejder ved Chr. 6.s Christiansborg; oberstløjtn. 1742; oberst 1749; tilsynsførende ved det ældre kunstakademi 1748 og den første direktør for det reorganiserede akademi 1754.

Hovedarbejder: Slotskirken ved Chr. 6.s Christiansborg (1738), samt marmorbroen og de to

pavilloner smstds (o. 1741); Prinsens palæ (nu Nationalmuseet, 1744); Frederiksdal ved Lyngby (inspireret af J F Blondels værk, 1740'erne); Sofienberg ved Rungsted (1744, senere nedrevet); slottet Friederichsruhe ved Itzehoe (1740-erne); antagelig udkastet til Lerchenborgs hovedfløj (o. 1743); riddersalen og andre stadsge-makker på Ledreborg (1745); Komediehuset på Kgs. Nytorv (1748, senere nedrevet); Asiatick Kompagnis pakhus på Christianshavn (o. 1748); udkastene til Amalienborgpalæerne; Moltkes (Chr. 7.s) palæ med riddersalen, trappe og galleri opført under personlig ledelse; desuden byplan for kvarteret (for slotspladsens vedkom-mende s. m. M Tuschler) og typetegninger til områdes huse (f. eks. Allégade 5, 16, 17, 19, 42); antagelig også indflydelse på palæer i Bredgade som Bernstorffs, Dehns og Schim-melmans (nu Odd-Fellow palæet) i 1750'erne (byggestr. J G Rosenbergs); udkast til den ufuldførte Frederikskirke (senere kaldet Mar-morkirken, 1749-54); udkast til Frederiks hospi-tal (nu Kunstindustrimuseet, karréen omkring Grønnegården, o. 1752); projekt til Christianskirken på Christianshavn (opf. o. 1775, med spir af G D Anthon); ombygning af Fredens-borg slot (de fire hjørnepavilloner, 1753).

Eilschov Friderich Christian

Filosof; f. 13.2.1725 i Rynkeby, død 15.10.1750; søn af sognepræst Laurids Christian Eilschov og hustru Cathrine f. Munderlov.

Student 1741; baccalaureus 1742; studerede forsk. fag særligt filosofi; på Borchs kollegium 1746 og holdt forelæsninger der; søgte som Holberg at skabe en national dansk filosofi med standpunkt nærmest indenfor den Leibniz-Wolffske fornuftsfilosofi og med danske filo-sofiske islæt - fremhævelse af erfaringens ret; forkæmper for modersmålets anvendelse i vi-denskaberne, for kvindens ret til større intel-lektuel udvikling, for bedre skoleundervisning og for human behandling af dyr.

Har udgivet: En kort anvisning til at efter-tænke, indrettet efter de ustuderedes begreb (1743); Cogitationes de scientiis vernacula lin-gua docendis (disp., 1747 med en fortegnelse over 897 danske ord til afløsning af latinske); Filosofiske, historiske og økonomiske skrifter (1746-47); Filosofiske breve over adskillige nyttige og vigtige ting (1748); Forsøg til en fruentimmer-filosofi eller alvorlige og lystige samtaler med et fruentimmer om det, der er nyttigt og fornøjeligt i alle filosofiens parter, efter Fontenelles måde (1749); endv. oversættel-ser af Boccalinus, Fontenelle, Voltaire og Se-neca; arbejdede ved sin død på et Compendium systematica theologiae naturalis.

Elfeldt Peter

Fotograf; f. 1.1.1866 i Helsingør, død 18.2.1931; søn af arbejdsmand H K Petersen og hustru Ane Marie f. Larsen; gift 1. gang 12.8.1892 m. Emilie, f. 1.8.1872 i Kbhvn., død 1897, datter af urtekræmmer P E Andersen og hustru Agnes Henriette f. Petersen; 2. gang 19.10.1898 m.

Ville Emilie, f. 26.8.1869 i Kbhvn., datter af manufakturhandler E A Kruse og hustru An-na f. Gudberg.

Bydreng hos fotograf Rathsch i Hillerød 1879, men fik lov til udelukkende at beskæf-tige sig med fotografisk arbejde; ansættelse i Kbhvn. som fotografisk medhjælper 1883; grundlagde egen forretning 1890; en af de før-ste fotografer med prædikat af kgl. hof-foto-graf; optog billeder af kongefamilien i de store Fredensborgdage, drev omfattende virk-somhed med fremvisning af lysbilleder og var en af de første der optog »levende billeder« af offentlige begivenheder. Grundlægger af firmaets store portrætsamling og billedsamling af historiske begivenheder.

Formand for Dansk fotografisk Forening 1906-18; medl. af bestyrelsen og direktør for A/S Kinografen fra 1906; medl. af bestyrelsen for Håndværkerforeningen i Kbhvn. 1918-23 og for A/S Nordisk Tønefilm fra 1929.

Elkjær Sigurd

Forfatter; f. 6.2.1885 i Haurum ved Horsens, død 7.12.1968; søn af lærer S. P. Elkjær og hu-stru Kirsten f. Sørensen; gift 15.11.1911 m. Ma-rie, f. 26.7.1885 i Hornborg, død 1960, datter af gårdejer Laurs Bie og hustru Nielsine f. Madsen.

Alm. forberedelseks. (Horsens) 1904; af-gangseks. fra rytteriets sekondløjtnantsskole i Jægersborg 1906; lærereks. (Den danske real-skoles seminarium, Kbhvn.) 1910; lærer ved Ar-hus skolevæsen 1911-25, ved Hillerød skolevæ-sen 1925, overlærer 1946-49. Forfatter-debut 1915 med den historiske fortælling Anders Grøn.

Medl. af bestyrelsen for Dansk Forfatterfor-ening 1950-52.

Hovedværker: Fedel og plov (1923); Rane og Kirsten (1926); Helle Arvidsdatter (1928); Mel-lem hav og fjord (1936, dansk førstepris i in-ternat. romankonkurrence); Et muldskud i ha-vet (1937); Landfast (1938); Niels Tambours datter (1940); Jens Rytter (1941); Bønder, præ-ster og herremænd (1942); Min ungdoms laby-rinth (1943); Folk og fæ (1944); En jysk sko-lemester fortæller (1948); Strømmhvirvler (1949); Kr. Bording (1951); Else Marie (radioroman 1953); Sidst, men bedst (1956).

Tildelt Adam Oehlenschlägerlegatet 1957 og Herman Bangs mindelegat 1967.

Ellegaard Thorvald

Cykelrytter; f. 7.3.1877 i Fangel ved Odense, død 27.4.1954; søn af gårdejer Hans Christen-sen (Ellegaard) og hustru Marie Kirstine f. Hansen; gift 3.6.1902 m. Karen Kirstine (Thit-ty), f. 2.1.1880 i Blanke, Rørslev sogn, død 1958, datter af malermester P L Nicolaysen og hustru Anna Margrethe f. Jørgensen.

Udlært som murersvend i Odense; udmær-kede sig tidligt som amatørrytter på Cykelba-nen i Odense og på Ordrupbanen; vandt som professional cykelrytter Danmarksmesterskabet 1898, 1899 og 1900, og seks gange verdensme-sterskabet i sprint: på Friedenau banen i Ber-lin 1901, på Porta Salaria i Rom 1902, på Ordrupbanen 1903, på Jonction banen ved Ge-nève 1906, på Steglitz banen i Berlin 1908 og på Appio banen ved Rom 1911; har endv. vundet talrige Grand Prix løb og har i en men-neskealder kørt væddeløb i de fleste lande i Europa samt i Australien og USA; i en år-række fra 1927 forretningsfører for Dansk Bi-cycle Club og arrangør af alle cykelvædde-løb på Ordrupbanen; fast bopæl i Paris siden 1903 i en længere årrække, samt i sine sidste år.

Ellehøhammer J. C. H.

Fabrikant, opfinder; f. 14.6.1871 i Bakkeboølle ved Vordingborg, død 20.5.1946; søn af entre-prenør M J Hansen og hustru Cathrine f. Lar-sen; gift 15.10.1895 m. Mimi, f. 26.4.1868 i Bøtø på Falster, død 1929, datter af gårdejer Peder Pedersen og hustru Johanne f. Rasmus-sen.

Udlært som urmager i Nykøbing F. 1888; elektromekaniker i Kbhvn. og udlandet; etablerede 1897 i Kbhvn. egen elektromekanisk virksomhed (senere motorfabrik, spec. motorcykler af egen konstruktion, Elleham motorcykler).

Opfandt »stjernemotoren«; byggede den første motordrevne flyvemaskine i Europa, som kunne hæve sig i luften og fløj 12.9.1906 på øen Lindholm 40 m. i en højde af 45 cm; opfandt 1912 en helikopter. Byggede 1920 et laboratorium og arbejdede bl. a. med et nyt system for fremstilling af vindelektricitet, konstruktion af brandsprøjte, vandløftere m. m.

Æresmedlem af Det Kgl. Danske Aeronautiske selskab og foreningen Danske Flyvere.

Diplom på aeronautisk udstilling i Paris 1909; tildelt Ørsted-legatet og den Hjemstierne-Rosencroneske stiftelses præmie for fremragende opfindelser 1912.

Ellermann Vilhelm

Læge, retsmedicin; f. 28.12.1871 i Kbhvn., død 24.9.1924; søn af skoleinspektør M J F Ellermann og hustru Catharina Amalie f. Plenge; gift 9.5.1903 m. Agnes, f. 27.6.1875 i Jægerspris, datter af skovfoged Søren Hansen og hustru Louise Dorothea f. Løhr.

Student (Lyceum) 1889; med. eks. 1896; studerede histologi og patologisk anatomi i Heidelberg 1897; Kbhvns univ.s guldmed. 1899; studerede patologisk anatomi og retsmedicin i Paris, Nancy og Berlin 1899-1900; dr. med. 1902; reservelæge på Blegdams hospitalet 1903. på Frederiks hospital 1906; assistent ved Kbhvns kommunehospitals patologisk-anatomiske institut og ved universitetets retsmedicinske institut

1909; prosekter ved Bispebjerg hospital 1913; professor i retsmedicin ved Kbhvns universitet og bestyrer af det retsmedicinske institut ved Rigshospitalet 1914.

Formand for retslægerrådet 1917; formand for Biologisk Selskab 1920-21; medl. af Videnskabernes Selskab 1920.

Har skrevet: Undersøgelser over marvskedefarvningernes kemi (disp.); offentliggjorde 1908-09 det første af en række internationalt kendte arbejder over eksperimentel leukæmi hos høns; beskrev i senere arbejder, dels i Videnskabernes Selskabs Skrifter, dels i udenl. fagskrifter, de videreførte undersøgelser; disse arbejder samledes i to monografier, en tysk (1918) og en dansk (i Universitetsprogram 1920); till. udg. på engelsk: The Leucosis of fowls and leucemic problems (1921); endv. vidensk. arbejder over bakteriologiske og infektionspatologiske emner samt fl. histologiske og retsmedicinske arbejder.

Engelhardt Knud V.

Arkitekt, bogtrykker, designer; f. 11.2.1882 i Kbhvn., død 15.4.1931; søn af kasserer i Biku-ben Valdemar Engelhardt og hustru Petrea Juliane f. Ellebye.

Præliminæreks. 1898; murersvend; begyndte på akademiet 1903 først på arkitektskolen, på dekorationsskolen 1911 bl. a. med J Skovgaard

som lærer, afgang som dekoratør 1915. Har udstillet på Kunstnernes efterårsudstilling 1904-05, på Charlottenborg 1927 og 1929-30; mindeudstilling i Kunstindustrimuseet 1931.

Førte udviklingslinjen fra Th. Bindesbøll op til tidens og fremtidens funktionelle krav og fik en grundlæggende betydning for moderne dansk design; gav forslag til ensartede kilometersten, disses form, opstilling og omgivelser 1908-10; tegnede nye sporvognstyper til Kbhvns sporveje; tegninger til standardovnsier, og plakat-søjler til Gentofte kommune (1923); endv. udkast til signeter, varemærker, plakater, skiltning herunder gadenavnskilte, samt tegninger til hvidsømsyning, damaskvævning, spisebestik m. m.; specialiserede sig i skrifter af alle arter og på forsk. materialer og øvede stor indflydelse på bogtrykkerfaget; byggede længehus i Højlen ved Skagen (1917) og basarbygningen Trommesalen i Kbhvn. (1921, nu nedrevet).

Repræsenteret bl. a. på Kunstindustrimuseet. Tildelt Eckersberg-medaljen 1927.

Engelstoft Povl

Historiker; f. 4.10.1876 i Vissenbjerg, død 9.6.1961; søn af sognepræst F D Th. Engelstoft og hustru Elisabeth f. Nyegaard; gift 1. gang 24.3.1910 (ægteskabet opløst) m. Fanny f. 8.7.1878 i Vester Torup, død 1949, datter af sognepræst Georg Brahm og hustru Harriet f.

Jansen; 2. gang 31.3.1928 m. Sigrid, f. 30.11.1899 i Odense, datter af skomagermester Peter Klokke og hustru Laura f. Hansen.

Student (Roskilde) 1895; cand. mag. (historie) 1906; Kbhvns univ.s guldmed. 1907; medarbejder ved Institut for Historie og Samfundsøkonomi 1927-33; derefter udelukkende forfatter- og redaktørvirksomhed, særlig i forb. med udgivelse af store leksikalske værker o. l.

Medl. af den danske komité for Historikernes internationale Samarbejde 1931, af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie 1937 og af bestyrelsen for Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie 1948; æresmedlem af Roskildensersamfundet 1946.

Medredaktør af Dansk biografisk Håndleksikon (s. m. Svend Dahl) 1918-26, Hagerups Konversationsleksikon 3. udg. (s. m. E Rørdam) 1920-25 og redaktør af 4. udg. 1937-53, Hovedtræk af Verdenshistorien fra 1866 til vore dage (s. m. F Nørgaard) 1922 og Den nye Litteratur (s. m. Svend Dahl) 1925-31; redaktør af Danmarks kommunale forvaltning 1929-30; medredaktør s. m. Hans Jensen af Sociale studier i dansk historie efter 1857 (1930); Bidrag til arbejderklassens og arbejderspørgsmålets historie i Danmark fra 1864 til 1900 (1931) og Mænd og meninger i dansk socialpolitik 1866-1901 (1933) samt af Køge bys historie (s. m. V Hermansen, 1932); redaktør af Dansk biografisk Leksikon (s. m. Svend Dahl) 1931-44; redaktør af Weillbachs Kunstnerleksikon 3. udg. (s. m. Merete Bodelsen) 1943-52, Den danske Lægestand 12. udg. (s. m. V A Fenger) 1949 og Trap: Danmark 5. udg. (s. m. Niels Nielsen og Peter Skautrup) 1952-61; biografisk redaktør af Dansk skønlitterært Forfatterleksikon 1900-50 I-II (1959-60).

Medarbejder ved Det danske folks historie IV, VII og VIII, Schultz Danmarkshistorie IV og V, Den danske rigsdag 1849-1949, Nordisk demokrati (1949), Danmarks kultur ved år 1940, Christian 10.s Danmark, samt ved Salmonsens Konversationsleksikon, Aschehougs Konver-

sationsleksikon, Encyclopædia Britannica, m. fl. Har udgivet: Håndbog i Danmarks politiske historie fra freden i Kiel til vore dage (s. m. F. W. Wendt, 1934); Danske politiske breve i 1830'erne og 1840'erne I-IV (s. m. Povl Bagge og Johs. Lomholt-Thomsen, 1945-58).

Engelund Anker

Ingeniør; f. 30.5.1889 i Randers, død 6.6.1961; søn af maskininspektør A V Engelund og hustru Anne Marie f. Dolleris; gift 17.8.1918 m. Valborg, f. 10.9.1897 i Brønderslev, datter af overlæge Valdemar Olsen og hustru Marie f. Thomsen.

Student (Ålborg) 1907; cand. polyt. 1912; ingeniør i firmaet Nyeboe & Nissen, Kbhvn. 1912-18; assistent ved undervisningen i statik og jernkonstruktioner ved Den polytekniske læreanstalt 1914-22; ingeniør ved statsbanernes brokonstruktioner 1918-24; lærer i jernbeton ved Kunstakademiet 1921-24; docent i bygningsstatik og bærende konstruktioner ved Den polytekniske læreanstalt, Danmarks tekniske højskole 1922, professor 1928-59; højskolens rektor 1941-59; vidensk. medarbejder ved statsbanerne 1924-38.

Formand for Dansk Selskab for Bygningsstatik 1931-41; medl. af Kungl. Ingeniør-Venskabs-Akademien i Stockholm 1935, og andre udenl. videnskabsakademier, af Akademiet for de tekniske Videnskaber 1937, præsident 1941-47, æresmedlem 1959; medl. af bestyrelsen for Dansk Ingeniørforening 1940-46 og 1955, af Industrirådet 1942-61, af bestyrelsen for Otto Mønstedts Fond 1941-60 og formand for Laurits Andersens Fond 1943-52; medl. af Carlsbergfondets bryggeriråd 1946; direktør for det teknisk-videnskabelige forskningsråd 1947; præsident for Civilforsvars-Forbundet 1952; æresdoktor ved Danmarks tekniske højskole og ved de tekniske højskoler i Stockholm, Göteborg, Helsingfors og Trondheim.

Arbejder: ledet projektering og udførelse af broerne over Roskilde Fjord, Ålsund, Lillebælt, Storstrømmen og Oddesund for statsbanerne (1924-38); medvirket ved vejbroerne over Limfjorden ved Ålborg og over Guldborgsund; forestået projekteringen af en række andre broer; endv. medvirket ved broarbejder i udlandet bl. a. Tajo i Portugal 1948-51.

Har bl. a. skrevet: Brobygning (1934 og se-

nere udg.). Stålkonstruktioner I-II (1943 og senere udg.). Trækonstruktioner (1947), faglige afhandlinger og artikler.

Enna August

Komponist; f. 13.5.1860 i Nakskov, død 3.8.1939; søn af skomager A A Enna og hustru Eline f. Henrichsen; gift 1. gang 19.10.1888 (ægteskabet opløst) m. Maren Kirstine, f. 26.7.

1866 i Ribe, datter af købmand C F Topp og hustru Mette f. Eisenhardt; 2. gang 28.12.1928 m. Anna, f. 9.12.1887 i Bromme ved Sorø, datter af indsidder J P Eliassen og hustru Johanne Sophie f. Christoffersen.

I skomagerlære og handelslære i Kbhvn.; elev af Chr. Schiørring (violin) og organist Rasmussen (teori); dirigent bl. a. i dramatiske foreninger og i Werners teaterselskab 1883; komponerede fl. dramatiske værker, der ikke blev opført, men en symfoni fra 1886 vakte Niels W Gades opmærksomhed; rejste på studierejse til Flensborg 1887 på det Anckerske legat.

Kompositioner, bl. a. operaerne: Heksen (1889); Kleopatra (1893); Aucassin og Nicolette (1895); Den lille pige med svovlstikkerne (1897); Prinsessen på ærten (1910); Nattergalen (1912); Komedianter (1917); Don Juan Marana (1922); flere af disse er opført på Det kgl. Teater og i udlandet. Endv. sangspil og scene-musik samt balletmusik bl. a. til Hyrdinden og skorstensfejeren og Tolv med posten. En del instrumentalmusik (ouverturer, violinkoncerter, symfonier), sange og korværket »Historien om en moder».

Titulær professor i 1908.

Erichsen Christian

Forlægger, bladudgiver; f. 22.2.1867 i Gern, død 18.3.1935; søn af landinspektør N B W Erichsen og hustru Karen Kirstine f. Thorup; gift 21.12.1900 m. Ritta, f. 31.8.1878 i Nærum, død 1969, datter af karetmager Lars Bentzen og hustru Hansigne Kirstine f. Jørgensen.

Lærereks. 1887; lærer 1887-95, bl. a. i Kolding; udgav her i 1889 Ny Skolesangbog og startede Lærerstandens Adresseris (red. 1889-96 og 1909-10); rejste til Kbhvn. 1890 for at virkeliggøre sine planer som forlægger; påbegyndte 1896 serien Børnenes Bogsamling og 1898 Børnenes Jul; oprettede Chr. Erichsens

Forlag 1902; udgav fra 1903 en række børneblade, der 1934 sammensluttedes til bladet Fridtiden; overtog Husmoderens Blad 1909, fra 1910 udg. u. navnet Hus og Hjem; overtog Danske Læreres Forlag 1912; udgav till. større værker som Det danske folks historie (1926-29) og Danmark i fest og glæde (1935); oprettede Chr. Erichsens Bogsamlingsfond 1927.

Medstifter af og formand og kasserer i foreningen Modersmålet; formand i bestyrelsen for A/S Casino Teaterdrift 1926; deltog i arbejdet for fredssagen, bl. a. medl. af hovedbestyrelsen og fra 1932 af forretningsudvalget for Dansk Freds- og Folkeforbundsforening; medl. af Hjælpekomiteen for nazismens ofre.

Skænkede 1922, da Fridtjof Nansen havde fået Nobelprisen og stillet den til rådighed for krigshjælpearbejdet i Lilleasien og på Balkan, et tilsvarende beløb til Nansens rådighed til dette arbejde. Udrustede 1925-26 den danske etnologiske filmekspedition til Grønland.

Erichsen Erich

Storkøbmand; f. 31.3.1752 i Odense, død 7.1.1837; søn af krigs- og landkommissær Laurids Erichsen og hustru Charlotte Christiane f. v. Westen; gift 23.1.1783 m. Johanne f. Wadum, f. ca. 1749, død 1800.

Kom som ganske ung handelslærling til Kbhvn. og fik ansættelse i handelshuset Blach; indtrådte i ledelsen ved købmand C S Blachs død 1781; giftede sig med enken 1783 og overtog hele forretningen, der videreførtes u. firma-navnet C S Blachs Enke og Co.; handelshuset, der drev omfattende oversøisk handel og havde egne skibe på alle verdenshave, stod i 1797 som det tredjestørste danske rederi med i alt 13 skibe; optog o. 1800, da flere af skibene blev kapret og ladningerne beslaglagt, omfattende bankiervirksomhed, med bl. a. staten som storlåntager i årene 1808-12, 1819 og i 20'erne; havde i mange år sin broder som kompagnon, fra 1816 dennes sønner; måtte standse sine betalinger 1833 p. g. a. brodersønnernes fejlslagne dispositioner.

Medl. af Asiatick Kompagnis direktion 1783-92; direktør for Speciebanken 1791-1813; medl. af Nationalbankens repræsentantskab 1818-25; en af stadens 32 mænd 1788-1806; formand for Grosserer-Societetet 1817.

Lod efter Kbhvns brand 1795 C F Harsdorff opføre en stor købmanskård i Holmens Kanal, det Erichsenske palæ (nu Kbhvns Han-

delsbanks hovedsæde); till. ejer af landstedet Hellerupgård.

Kgl. agent 1782; etatsråd 1812; konferensråd 1831.

Erichsen Vigilius

Maler; f. 2.9.1722 formentlig i Kbhvn., død 23. el. 24.5.1782; søn af skibsbygmester Niels Erichsen og hustru Marie f. Oders; gift ca. 1760 m. lde Kirstine, døbt 16.6.1734 i Kbhvn., død 1809, datter af muremester J C Bassebech og hustru Cathrine Elisabeth f. Liebe.

Uddannet som portrætmaler hos J S Wahl; konkurrerede 1755, uden held, om Akademiets guldmed. som historiemaler (nægtet adgang som portrætskildrer); opholdt sig i Rusland 1757-72, bl. a. som maler ved Katharina 2.s hof; dansk hofportrætmaler 1772. Specialist i emaljeminia-turer.

Hovedværker: portrætter af kunstkammerforvalter Lorenz Spengler og dennes hustru Gertrud Sabine (ca. 1756), kejserinde Elisabeth (ca. 1761) og adsk. af Katharina 2., bl. a. hel-figursbillede foran spejlet (1762), rytterbillede (1762) og helfigursbillede i kroningsdragt (1766-67), enkedronning Juliane Marie og arveprins Frederik, bl. a. 2 helfigursportrætter (1778), maleren Peter Cramer (fra før 1778).

Repræsenteret bl. a. på Kunstmuseet, Rosenborg og Frederiksborg samt i russiske samlin-ger.

Erik Ejegod

Konge; f. i Slingerup, død 10.7.1103; søn uden for ægteskab af kong Svend Estridsen (se denne); gift før 1086 m. Bodil, død 1103, datter af jarl Thrugot.

Sluttede sig til broderen Knud den Hellige og blev af denne indsat til jarl i Sjælland; landflygtig i Sverige u. Oluf Hungers regent-tid; hjemkaldt og valgt til konge 1095; optog kampen mod venderne og betvang Rügen.

Foretog 1098 en rejse til Rom for at få pavens tilladelse til frigørelse af Nordens kirke for Bremens overherredømme (denne sag blev afgjort i Rom efter Eriks død) samt at få broderen Knud kanoniseret; pavens tilladelse til kanonisation kom efter hjemkomsten, og 1101 blev helgenskrinet med Knuds ben sat på altret i den nyopførte Skt. Knuds kirke i Odense; drog efter at have dræbt et par hirdmænd på pilgrimsfærd til Jerusalem, men blev undervejs angrebet af feber og døde på Cypern.

Erik Emune

Konge; død 18.9.1137; søn uden for ægteskab af kong Erik Ejegod (se denne); gift ca. 1130 m. Malmfred, død efter 1137, datter af storfyrst Mstislav el. Harald af Rusland.

Krævede hævn efter drabet på halvbroderen Knud Lavard 1131, tabte kampen ved Værebros mod farbroderen kong Niels, sejrede i slaget ved Fodevig i Skåne 1134. Hyldet som konge 1134, efter at kong Niels var blevet dræbt i Slesvig. Dræbte halvbroderen Harald Kesja, da denne 1135 lod sig udråbe til konge; førte sin hær til Rügen og tvang venderne til underkastelse.

Dræbt af herremanden Sorte Plov på et ting ved Ribe.

Erik Klipping

Konge; f. ca. 1249 på Lolland, død 22.11.1286; søn af kong Christoffer 1. (se denne); gift 11. 11.1273 m. Agnes af Brandenburg, død 1304, datter af markgrev Johan 1. af Brandenburg og Jutta af Sachsen.

Kronet til konge (u. formynderskab af mode-ren) 1259 i Viborg af jyske bisper i modstrid med ærkebiskop Jakob Erlandsen; blev ved slaget på Lohede 1261, i kampen mod hertug Erik af Sønderjylland, taget til fange og ført til markgreverne af Brandenburg; løsladt 1264; enerådende i Sønderjylland i 1270'erne; måtte 1282 på danehof i Vordingborg og Nyborg under-skrive den første danske håndfæstning.

Myrdet i Finderup lade 1286.

Erik Lam

Konge; død 27.8.1146; søn af Hakon, Sunnivas søn og hustru Ragnhild, uægte datter af Erik Ejegod; gift 1144 m. Liutgard, død 1152, datter af Rudolf, markgreve af Soltwedel og greve af Stade.

Valgt til konge 1137; nedlagde regeringen 1146; munk i Skt. Knuds kloster, Odense s. å.

Erik Mændved

Konge; f. 1274, død 13.11.1319; søn af kong Erik Klipping (se denne); gift 1296 m. Ingeborg af Sverige, død 1319, datter af kong Magnus Ladelås af Sverige og Helvig af Holsten.

Hyldet som tronfølger 1276; efter faderens drab 1286 konge uden formynderskab af mode-

ren og hertug Valdemar af Sønderjylland, der till. udnævntes til rigsforsander; kronet i Lund domkirke 1287.

I de første år af sin regeringstid i strid med Erik Klippings fredløse mordere og fra 1289 till. med hertug Valdemar efter dennes brud med regeringen; lod Lunds ærkebiskop Jens Grand fængsle 1294 bl. a. p. g. a. støtte til de fredløse, men han undslap fra fængslet 1295 og flygtede til Rom; sluttede våbenstilstand på Hindsgavl 1295, hvorefter de fredløse fik deres godser i Danmark tilbage; støvnet af pavens udsending nuntius Isarn 1296 for Jens Grands fængsling og domfældtes i Rom 1297; nægtede at betale boden 49.000 mark sølv og lystes i ban; sagen forligt nogle år senere; søgte fra ca. 1300 at genvinde Valdemarernes magtstilling i Nordtyskland og i Norden; fik den tyske kejser Albrechts bekræftelse på, at alt land nord for Elben og Elde tilhørte den danske konge; stod i spidsen for et forbund af nordtyske fyrster særlig vendt mod Hansestædernes uafhængighed; led nederlag i kampen om Stralsund 1316 og måtte opgive sin nordtyske politik; fejdede med kongen af Norge; blandede sig i interne stridigheder mellem kong Birger af Sverige og dennes brødre; søgte at støtte Birger ved et felttog, men store dele af hæren gjorde mytteri og vendte hjem 1309; pålagde efter de kostbare felttog landet hårde skatter, og jyske bønderes oprør blev slået ned 1313; de pålagdes derefter en endnu hårdere skat kaldet »Guld Korn«; en række jyske stormænd blev dømt som ledere af oprøret.

Erik Plovpenning

Konge; f. 1216, død 10.8.1250; søn af Valdemar 2. (Sejr) (se denne); gift 9.10.1239 m. Jutta af Sachsen, datter af hertug Albrecht af Sachsen.

Hertug af Sønderjylland; i fangenskab i Schwerin 1226-30; kronet som konge 1232, ved Valdemar Sejrs død 1241 enekonge. I krig med broderen Abel, hertug af Sønderjylland bl. a. om Holsten 1242-44 og 1246; fængslede broderen

Christoffer og halvbroderen hertug Knud, der begge havde sluttet sig til Abel; i strid med gejstligheden særlig biskop Niels Stigsen af Roskilde; også kampe med lybækkerne, der plyndrede kysterne og indtog og brændte Kbhvn.; ønskede at bekæmpe hedningerne i Estland og udskrev i den anledning en skat på hver plov (heraf navnet Plovpenning), hvilket bevirkede en opstand blandt de skånske bønder, striden forliget 1249; opgav Estlands-togtet og faldt ind i Sønderjylland og erobrede Slesvig 1250; Abel underkastede sig, men stridighederne fortsatte; blev taget til fange af Abels kammermester og ført ud på Slien og halshugget der; liget sænket i fjorden, fundet kort efter og ført til Sortebrødrenes kirke i Slesvig, senere overført til Ringsted kirke.

Erik af Pommern

Konge; f. ca. 1382, død 1459; søn af hertug Vartislaus 7. af Pommern og hustru Maria af Mecklenburg; gift 26.10.1406 m. Philippa af England, f. 4.7.1394 i England, død 1430, datter af hertugen af Lancaster Henrik Bolingbroke, senere kong Henrik 4. af England, og hustru Marie f. Bohun.

Dronning Margretes fostersøn efter at denne havde mistet sin eneste søn Oluf 1387; hyldet som konge i Norge 1389, i Danmark og Sverige 1396, kronet som konge over de tre nordiske riger i Kalmar 1397; dronning Margrete var dog den faktiske hersker til sin død 1412; arvede stamlandet i Pommern 1394; forsøgte at genvinde hele Sønderjylland under krige mod de holstenske grever og Hansestæderne i perioden 1416-32; afsluttede fred i Vordingborg 1435, hvor stort set kun Haderslev var tilbage for kongen, beholdt dog kronen al dens ret til Sønderjylland; udskrev tunge skatter til krigsførelsen; måtte efter Engelbrecht Engelbrektsens oprør 1434 på møde i Kalmar 1436 gå med til

at stormændene skulle være de rådende i unionens tre riger; tog ophold i Visborg på Gotland s. å. og deltog derefter ikke stort mere i rigerens styrelse; i Sverige valgte marsken Karl Knutson til rigsforsender 1438, hvorefter unionen opløstes, det danske rigsråd indkaldte Eriks søstersøn Christoffer af Bayern som konge og opsagde Erik huldskab og troskab 1439; Erik angreb med kaperskibe hanseater og nordboer fra Gotland; måtte forlade øen 1449 og tog ophold i Pommern.

Grundlagde bl. a. kloster for Brigittinerordenen i Maribo og indkaldte Karmeliterordenen til Norden; tog Kbhvn. i besiddelse efter roskildebisp Peder Jensen Lodehats død 1416 og skabte derved et naturligt midtpunkt for riget; viste interesse for handelens og købstædernes forhold og udfærdigede forordning af 15.2.1422 for de sjællandske købstæder; anlagde Landskrona, opførte slottet i Malmø og byggede Kronen (senere Kronborg) ved Helsingør; indførte Øresundstolden 1429.

Eriksen Edvard

Billedhugger; f. 10.3.1876 i Kbhvn., død 12.1.1959; søn af assistent August Eriksen og hustru Svanfridur Magnusson; gift 23.2.1900 m. Eline, f. 6.2.1881 i Odense, datter af fabrikant Carl Møller og hustru Dorte Catharina f. Pommer.

På Kunstakademiet 1894-99; udstillede 1. gang på Charlottenborg 1902; studierejse til Dresden, München, Rom, Firenze og Carrara 1907-08; lærer ved Kunstakademiets billedhuggerskole 1908-19; akademimedl. 1914; medl. af akademirådet 1928, af Charlottenborgs udstillingskomité 1935-47; konservator for Thorvaldsens museum 1930.

Hovedværker: Håbet (1904); Dommen. Adam og Eva efter uddrivelsen (1906); Den lille havfrue (1913, Langelinie); gravmælet over kong Chr. 9. og dronning Louise i Roskilde domkirke (1910-18, i samarb. m. arkitekt H. Kampmann); Den korsfæstede Kristus (1925, Skt. Markus kirken); maler- og billedhuggerkunstens genier (1929); ti relieffer på Glyptotekets nord- og sydfacade, symboliserende de forsk. kunstarter (1930-31); udsmykning af loftshvælvingen i Håndværkerforeningens festsal i Moltkes palæ (1932); Klods-Hans (1942, i Forest Lawn-parken, Los Angeles 1957).

Repræsenteret i Kunstmuseet og Glyptoteket.

Tildelt den Eibeschutzske præmie 1905; Akademiets lille guldmed. 1906; Anckerske legat 1916.

Æresprofessor ved akademiet i Carrara 1916; æresmedlem af Dansk Billedhuggersamfund 1955.

Erlandsen Jakob

Ærkebiskop; død 1274; søn af Erland og hustru Cæcilia, datterdatter af Sune Ebbesen.

Domprovst i Lund; deltog som advokat for kong Erik Plovpenning i konciliet i Lyon 1245, men talte der roskildebispens Niels Stigsens sag i striden med kongen; fik derefter på kongens foranledning beslaglagt sine kirkelige indkomster og sit arvegods; sagen senere forliget; udnevnt af paven til biskop af Roskilde 1250; fik efter pavens henstilling til kong Erik sit gods og byen Kbhvn. udleveret; gav Kbhvn. dens første stadsret 1254; ærkebiskop i Lund 1254; var i strid med kongen om de gejstlige ledings- og skattebyrder, den ærkebiskoppelige lenspligt, bispevalg o. s. v.; oprettede skoler med fripladser i Roskilde og Lund for at bedre gejstlighedens undervisning; fik ved kirkemødet i Vejle 1256 vedtaget en beslutning om, at riget ville blive pålagt interdikt, dersom en biskop fængsledes eller led overlast med kongens formodede samtykke; under striden med kongemagten blev ærkebispestolen frtaget alle privilegier; nægtede at krone tronfølgeren og havde forbund med kongens fjender; fængslet af kong Christoffer 1. 1259; frigivet af dennes enke, dronning Margrete s. å.; fortsatte stridighederne, men opholdt sig mest i nabolandene 1260-64; sagen forelagt i Rom 1272, hvor forlig med kongen opnåedes; drog derpå hjem, men døde undervejs.

Erlang Agner Krarup

Matematiker, telefontrafikkforsker; f. 1.1.1878 i Lønborg ved Tarm, død 3.2.1929; søn af skolelærer og degn H N Erlang og hustru Magdalene f. Krarup.

Student (Frederiksborg) 1896; på Regensen og studerede matematik hos H G Zeuthen og C

Juel; cand. mag. (matematik, samt astronomi, fysik og kemi) 1901; lærer ved kbhvn. skoler og en tid ved Vamdrup realskole; rejser til Sverige, England, Tyskland og Frankrig; vidensk.

medarbejder og leder af laboratoriet hos Kbhvns Telefon Akts. 1908.

Grundlægger af telefontrafikforskningen og ophavsmand til den moderne kø-teori på grundlag af en matematisk behandling af problemerne om ventetid og telefonopkald; viste i 1907, at tilfældige telefonopkald følger Poissons lov om fordeling og angav en nøjagtig løsning på ventetidsproblemet; opstillede i sit vigtigste arbejde 1917 formuler for ventetid (baseret på sit eget princip »statistisk ligevægt«), særlig den banebrydende B-formel, der gav den første nøjagtige løsning på problemet om afvisning af telefonopkald, der få år efter blev anvendt af det britiske telefonvæsen og efterhånden grundlaget for rationalisering af telefonteknikken; fik med sine arbejder over sandsynlighedsteori betydning for løsning af problemer om kødannelser også indenfor andre områder.

Har bl. a. skrevet: Sandsynlighedsregning og telefonsamtaler (Nyt Tidsskrift for Matematik B, 1909); Fircifrede logaritmetavler og andre regnetavler til brug ved undervisning og i praksis (1911, og senere udg., 27. udg. 1966); Løsning af nogle problemer fra sandsynlighedsregningen af betydning for de automatiske telefoncentraler (i Elektrotekniker, 1917). – Statistiske, matematiske og elektrotekniske afhandlinger i: The Life and Works of A K Erlang (by E Brockmeyer, H L Hallstrøm og Arne Jensen, 2. udg. i Acta Polytechnica Scandinavica 1960 (1. udg. 1948, udg. af Akademiet for de tekniske Videnskaber)).

Den internationale rådgivende komité for telefoni, CCIF vedtog på møde i Montreux 1946, at den internationale måleenhed for telefontrafik skulle benævnes »erlang«.

Ernst Johan Conrad

Arkitekt; f. 16.6.1666 i Kbhvn., død 23.9.1750; søn af kræmmer Johan Adolph Ernst og hustru Helene Sophie f. Mercker; gift 1. gang 23.4.1703 m. Magdalene, f. 23.10.1675 i Slagelse, død 1718, datter af rektor, assessor i konsistoriet Peder Foss og hustru Christiane f. From; 2. gang 6.7.1719 m. Margrethe Elisabeth, f. 17.5.1678 i Kbhvn., død 1772, datter af købmand Ewert Weinmann og hustru Margaretha f. Ludewig.

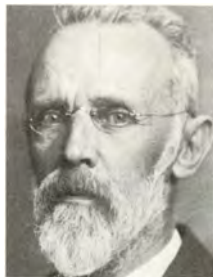
Studierejser i Europa; kgl. bygmester, stadsbygmester i Kbhvn. og søetatens bygmester 1693; ophold i Stockholm hos arkitekten N Tessin d. y. 1696–97, i Bergen 1704; generalbygmester 1716; fratrædt embederne 1735.

Hovedværker: medvirket ved opførelsen af Frederiksberg slot (1703) og særlig ved den store udvidelse (1709); løngangen ved Kbhvns slot (1703); Elers kollegium (1705); projekt til stiftsgården i Bergen (1704, opf. 1708); boldhus og stalde ved Kbhvns slot (1716); ombygning af Vemmetofte (1721); kancelliet »den røde bygning« i Kbhvn. (1721); ombygning af Kbhvns slot (s.m. J C Krieger 1727); Hirschholm slot (1732, fuldført af Thurah); Kbhvns rådhus (1733).

Etatsråd 1729.

Erslev Kristian

Historiker, rigsarkivar; f. 28.12.1852 på Frdbg., død 20.6.1930; søn af forlagsboghandler Jacob Erslev og hustru Jacobine f. Castenschield; gift 1. gang 2.6.1880 (ægteskabet opløst) m. Augusta, f. 8.4.1859 i Jægersborg, død 1928, datter af lærer Caspar Erslev og hustru f. Bor-

gen; 2. gang 1.7.1910 m. dr. phil. Anna Hude, f. 26.7.1858 i Ebeltøft, død 9.8.1934, datter af prokurator Valdemar Hude og hustru f. Tullinius.

Student (Mariboers skole) 1870; magister (historie) 1876; dr. phil. 1879; professor i historie ved Kbhvns universitet 1883–1916, universitetets rektor 1910–11; rigsarkivar 1916–24.

Medl. af Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie, Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog, Videnskaberens Selskab, samt en række andre historiske og vidensk. selskaber, Carlsbergfondets direktion 1909–26, dens formand 1913–26. Æresdoktor i Kristiania 1911.

Litt. værker: Numismatiske afhandlinger (særlig i 70'erne); Konge og lensmand i det 16. århundrede (disp.); Dronning Margrethe og Kalmarunionens grundlæggelse (1882); Danmarks len og lensmænd 1513–96 og Danmark-Norges len og lensmænd 1596–1660 (1885); Oversigt over middelalderens historie (1891–95); Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis (1894–1912); Valdemarernes storhedstid (1898); Danmarks riges historie I–II (1898–1905); Erik af Pommern (1901); Det 16. århundrede (1910); Historiekrivning. Historisk Teknik (1911, 2. udg. 1927); Rigsarkivet. En oversigt (1923); Privatarkiver fra 19. årh. i rigsarkivet (1923). Afhandlinger i årbøger, historiske tidsskrifter, m. m.

Erslew Th. H.

Litterær- og personalhistoriker; f. 10.11.1803 i Randers, død 17.3.1870; søn af købmand Niels C Erslew og hustru Christiane Charlotte f. Boje; gift 4.10.1824 m. Sara, f. 7.1.1797 i Horsens, død 1864, datter af købmand Niels O Gylding og hustru Ellen Kirstine f. Hein.

Student (Alborg katedralskole) 1821; studerede derefter i Kbhvn. og arbejdede med litterært samlerarbejde; drev 1824–36 uden held landbrug i Jylland og vendte tilbage til Kbhvn.; fik i 1840 af Forlagsforeningen overdraget at

udarbejde en fortsættelse af Nyerups Litteraturlæxikon (afsluttet 1820); viste ypperlige evner til at løse denne opgave, og værket blev bl. a. støttet både af staten og Videnskabernes Selskab; kopist i danske kancellis arkiv 1847; bestyrer af kulturministeriets arkiv fra 1849.

Hovedværk: Almindeligt dansk Forfatterlexikon for kongeriget Danmark med bilande I–III (1843–53) omfattende årene 1814–40, supplementsbind I–III (1858–68).

Kancelliråd 1857.

Esbern Snare

Høvding; f. ca. 1127, død 1204; søn af sjællandsk høvding Asser Rig (se denne); gift 1. gang m. Holmfred; 2. gang m. Ingeborg; 3. gang m. Helene, datter af den svenske hertug Gudorm.

Deltog i vendertogterne og erhvervede tilnavnet Snare (den rådsnare); hjalp broderen Absalon med at bekæmpe det skånske oprør 1181. Byggede Kalundborg slot og den 5-tårnede kirke af teglsten.

Eschricht D. F.

Fysiolog og zoolog; f. 18.3.1798 i Kbhvn., død 22.2.1863; søn af købmand J G Eschricht og hustru Maren f. Kjellerup; gift 25.3.1831 m. Mariane, f. 23.3.1811 i Altona, død 1879, datter af juveler A F J Petit og hustru Magdalene f. Kleinworth.

Student (Metropolitanskolen) 1817; kirurg og med. eks. 1822; landlæge på Bornholm s. å.; tog snart efter på en længere studierejse til Paris og London; dr. med. 1825; studerede sammenlig-

nende anatomi på en treårig stipendiarejse i Europa; begyndte efter hjemkomsten 1828 at holde forelæsninger som privatdocent; lektor i fysiologi ved Kbhvns universitet og underaccoucheur ved Fødselstiftelsen 1829; professor i fysiologi fra 1830; medl. af sundhedskollegiet fra 1831.

Kom gennem sine naturhistoriske interesser i forbindelse med samtidens førende danske og udenl. naturforskere; stiftede 1833, s. m. J Fr. Schouw, Dansk Naturhistorisk Forening; holdt i foreningens første tiår et stort antal populære foredrag om zoologi og alm. biologi, senere forelæsninger på universitetet samt foredragsrejse til Hamburg og Berlin; initiativtager til oprettelsen af Naturhistorisk Forenings museum; medl. af Videnskabernes Selskab 1837.

Har skrevet: De functionibus nervorum facii et olfactus organi (disp.); Håndbog i fysiologien (1834-41, 2. udg. 1851) samt fysiologiske afhandlinger (bl. a. i Universitetsprogram 1845). En række zoologiske og sammenlignende anatomiske afhandlinger i Videnskabernes Selskabs Skrifter, bl. a.: Undersøgelser over hvaldyrene (1845-49), afhandlinger om delfiner, bl. a. en beskrivelse af gangesdelfinen på grundlag af et af Galathea-ekspeditionen hjembragt skelet (1851), en monografi om nordhvalen (s. m. J T Reinhardt, 1861); Anatomisch-Physiologische Untersuchungen über die Bothryocephalen (1846) og andre afhandlinger om bædelormene; endv. Tolv foredrag over udvalgte emner af læren om livet (1850).

Hans store zoologiske samling, der købtes af Kbhvns universitet, blev i en længere årrække opretholdt som særligt »fysiologisk« museum; senere overgik størsteparten til Zoologisk museum.

Etatsråd 1853.

Eskil

Ærkebiskop; f. ca. 1100, død 1181; søn af Christiørn Svendsøn.

Biskop i Roskilde 1134; ærkebiskop i Lund 1138, videreførte opførelsen af domkirken her og indviede hovedaltret 1145; i landflygtighed i Frankrig 1161-67; nedlagde embedet 1177 og blev munk i cistercienserklosteret i Clairvaux i Frankrig.

Indførte cistercienser- og præmonstratenserordenen i Danmark; oprettede fl. klostre, bl. a. Herresvad, Esrom og Tommerup. Som forkæmper for kirkens selvstændighed indblandet i fl. stridigheder om kongens magt kontra kirkens.

Esmann Gustav

Forfatter; f. 17.8.1860 i Kbhvn., død 4.9.1904; søn af generalmajor N C Esmann og hustru Adelheid Nathalie f. Weber; gift 6.6.1890 m. Fanny, f. 1.9.1868 i Kristiania, datter af papirfabrikant Valdemar Drewsen og hustru Pauline Sofie f. Beutner.

Student (Odense) 1877; slog sig på journalistik efter en kortvarig juridisk studietid; journalist ved Politiken fra dets stiftelse 1884; gik efter nogle års medarbejderskab over til den

Ferslewsk Presse og blev senere teateranmelder ved det 1896 grundlagte Vort Land. Arbejdede samtidig med bladarbejdet som forfatter; debuterede 1885 med novellen Gammel Gæld.

Har skrevet en række skuespil bl. a.: I stiftelsen (1886), I provinsen (1890), Den kære familie (1892) og Fader og søn (fuldført af Einar Christiansen og Poul Nielsen, 1905), opført på Det kgl. Teater; Før brylluppet (1891), Magdalene (1893), Den store maskerade (1895), Det gamle hjem (1899), Alexander den Store (1900) og Sangerinden (s. m. Sven Lange, 1901), opført på privatteatrene. Endv. skitse-samlingen I Kjøbenhavn (1891) og novellesamlingen Livet er – (1904). Samlede værker I-III (1907).

Estrup Jacob Brønnum Scavenius

Konsejlspræsident, godsejer; f. 16.4.1825 i Sorø, død 24.12.1913; søn af lektor, senere godsejer H F J Estrup og hustru Jacobine f. Scavenius; gift 3.9.1857 m. baronesse Regitze, f. 21.8.1831 i Itzehoe, død 1896, datter af baron Adam Chri-

stoffer Holsten-Charisius til Holstenshus og hustru Magdalene f. Frickius v. Schilden.

Forsteks. 1844; bestalling som landmåler 1847; iøvrigt uddannet i landbrug på faderens gods Kongsdal i Undløse sogn, Holbæk amt; overtog godset 1846 og drev det til 1907; desuden ejer af Kirstineberg 1848-51, af en svensk gård 1855-58 og af herregården Skaføgård mellem Randers og Grenå 1852-1907.

Medl. af kommissioner til husdyravlens fremme og af Randers amtsråd 1856-65, af folketinget (Hørning-kreds) 1854-55, af landstinget (9. kreds) 1864 samt 1866-98; indenrigsmini-

nister i ministeriet Frijs 1865-69; konsejlspræsident og finansminister 1875-94; kongevalgt medl. af landstinget siden 1900.

Vendte sig imod den almindelige valgtret allerede 1849; gik ind for et landsting, der hvilede på hartkornet, og tilstræbte en sammenlutning af samtlige jordejere; deltog i forliget forud for den reviderede grundlov 1866. Gennemførte som indenrigsminister store jernbane-love, statens overtagelse af de jysk-fynske baner, anlæg af Esbjerg havn, de store kommunallove samt love om vejvæsenet og om sandflugtens bekæmpelse. Var modstander af Venstres krav om folketingsparlamentarisme og hævdede de kongelige forrettigheder og landstingets ligestilling som grundlag for regering ved hjælp af provisoriske finanslove fra 1877 og efter 1885, hvad Venstre stemplede som grundlovsbrud; gennemførte bl. a. en ny flådelov og en hærlov; hævdede modsat Venstre, at forfatningen ikke krævede, at ministeriet skulle være i overensstemmelse med folketingsflertallet. Gennemførte efter 1885 Kbhvns befæstning og nye provisoriske love om forbud mod rifler, oprettelse af et gendarmerikorps, forøgelse af politiet, skærpelse af straffe for politiske forseelser og om pressens ansvarlighed; det politiske forlig 1. april 1894 omfattede bl. a. bevillinger til befæstningen og begge tings enighed om afkald på provisoriske love; trådte derefter tilbage aug. s. å. Medvirkede som kongevalgt landstingsmand ved standsning af grundlovsfor-slaget i landstinget 1913.

Udsat for attentat 1885.

Ridder af elefanten 1878; af kongen tildelt rang i 1. klasse nr. 3 (højere end ministrene).

Ewald Johann v.

Officer; f. 31.3.1744 i Kassel, død 25.6.1813; søn af regnskabsfører ved overpostamtet i Kassel Georg Heinrich Ewald og hustru Catharina Elisabeth f. Breithaupt; gift 3.2.1788 m. Susanne Christine, f. 10.5.1764 i Kassel, død 1810,

datter af landretsassessor Carl Ungewitter og hustru Catharina Elisabeth f. Vietor.

Kadet i et hessisk infanteriregiment 1760; deltog med dette i Syvårskrigen; fændrik 1760; sekondløjtn. 1766; drev krigsvidenskabelige studier og udsendte en afhandling om føring af et detachment i felten 1774; derefter kaptajn og chef for et jægerkompagni, med dette kompagni

i Amerika 1776–84 som lejesoldater for England i kampen mod Amerika og udmærkede sig her; udarbejdede krigserfaringer i: »Afhandling om den lille krig«, efter tilbagekomst til Hensen; ansat i den danske hær som oberstløjtn. og chef for slesvigske jægerkorps med særlig opgave at oprette dette 1788; dannede et mønsterkorps og blev banebryder for den spredte orden som kampform, grundlag for moderne infanteritaktik; oberst 1796; generalmajor 1802; fik kommandoen over avantgarden samlet ved Ejderen 1803; overkommando over Lolland-Falster og Møn og senere på Sjælland (undt. Kbhvn. og Kronborg) 1807; sendt til hertugdømmene i anledning af et befrygtet angreb på Holstens vestkyst 1809; deltog på eget initiativ efter anmodning af den franske general Gratin i operationerne mod den preussiske partigænger Schill's frikorps og deltog endv. med sine tropper i stormen på Stralsund 1809; generalløjtn. og kommanderende general i Holsten s. å.; chef for »den bevægelige armédivision« 1812–13.

Etler Carit,
se Brosbøll Carl.

Ewald Johannes

Digter; f. 18.11.1743 i Vajsenhusets gård på Nytorv i Kbhvn., død 17.3.1781; søn af præst ved Vajsenhuset Enevold Ewald og hustru Marie f. Wulff.

Undervist i hjemmet; som 11-årig efter faderens død i huset hos rektor J F Licht i Slesvig

og elev i Slesvigs lærde skole 1754–58; student 1758; derefter i huset hos moderens vært og ægtefælle (1759), hørkræmmer Peder Huulegaard på Kultorvet i Kbhvn.; forelskede sig i dennes broderdatter Arendse, afbrød det teologiske studium, drog til udlandet, blev præjisk infanterist og derefter østrigsk trommeslager og underofficer i Syvårskrigen 1759–60; baccalaureat 1761; teologisk attestat 1762; fribolig og stipendium på Valkendorfs kollegium s. å.; besluttede efter Arendse Huulegaards bryllup med hørkræmmer Rasmus Riber 1764 at leve som digter; studerede den antikke og fransk-klassiske digtning og ernærede sig ved at skrive lejlighedsdigte; boede hos skiftende logi-værter i Kbhvn. 1767–70; fik forbindelse med

tyksklitterære kredse, læste engelsk og studerede Shakespeare og Ossian; syg af gift og uborgerlig livsførelse patient på Frederiks hospital okt.–dec. 1770; ophold hos Torkel Baden på Rygård i Hellerup 1771; led under tiltagende alkoholisme; fortsat lejlighedsdigter i Kbhvn. 1771–73; indlogeret i Rungsted kro (nuv. Rungstedlund) 1773–75; ophold i Søbækshuset i Espergærde 1775–77; fik gennem sin tidl. elev kammerjunker Frederik Moltke forbindelse med dennes familie på Krogerup; helbredt for alkoholisme og indlogeret hos tømremesteren Ane Kirstine Skou i Skindergade, Kbhvn. aug. 1777 til sin død; skrev bl. a. på opfordring af Det kgl. Teaters direktør H W von Warnstedt et syngestykke om en berømmelig fædrelands handling (en stranding, Fiskerne) 1778–79.

Første æresmedlem af det af W H F Abrahamson, Thomas Thaarup og H C Sneedorff 1775 til hans ære dannede Det danske Litteraturselskab; modtog efter bønsskrift til statssekretær Guldberg 100 rdl. af arveprinsens kasse 1777; tildelt en overordentlig pris på 50 rdl. af Selskabet for de skønne og nyttige Videnskaber for Fiskerne 1779.

Søger som den første danske digter et oldnordisk tema i sin tragedie Rolf Krage, og foregriber romantiken; forener som århundredets største lyriker i sin poesi den brændende følelse med meget strenge krav til form og udtryk og indleder den rent personlige jeg-digtning i dansk lyrik.

Har skrevet: Lykkens tempel (allegorisk prosafortælling i Forsøg i de skønne og nyttige videnskaber 1764); forsk. latinske disputater; to teologiske, en om dårlige skribenter og en om poesiens natur og væsen; læredigt over Guds algodhed; desuden mange lejlighedsdigte bl. a. Sørge-sange (ved Frederik 5.s begravelse til musik af J A Scheibe, 1766. »Hold tåre op at trille«); kantate til Christian 7.s salving (s. m. Scheibe, 1767) og Sørge-kantate (passionskantate, 1769); Adam og Eva (aleksandrinertragedie, 1769); Philet (versfortælling med hyldet til Bernstorff, 1770); Rolf Krage (prosatragedie, s. å.); Hedningernes frelse (passionsatorium, 1771); Hr. Panthakaks historie (romanfragment, s. å., trykt 1805); De brutale klappere (lystspil, 1771); Mester Synåls fortælling (satirisk robinsonade, 1771, udk. 1780); Adskilligt af Johannes Ewald (digtsamling, 1771; heri bl. a. Hvo kan opholde ormens liv, Da jeg var syg, Håb og erindring, Træer ved von Arnsbachs grav); Philemon og Baucis (syngespil, oversat fra tysk og »forøget med nogle arier«, 1772); Harlekin Patriot (skuespil, 1772); Pebersvendene (skuespil, 1773); Helge eller den nordiske Ødpid (dramatisk brudstykke, 1772–73); det novellistiske ugeblad De fremmede (ca. 1772–73); Cereris og Thetidis strid (festspl m. musik af Scalabrini ved arveprins Frederiks bryllup 1774); Landsbyhøjtiden (forspil til kgl. festforestilling 1775); Rungstedts lykosaligheder (rimet ode, Adresseavisen 28. juni 1775); Balders død (heroisk syngespil (i Forsøg i de skønne og nyttige Videnskaber 1774, opført af Det dramatiske Selskab på Hofteatret 1774, på Det kgl. Teater s. å. og med musik af J E Hart-

mann 1779); Levned og meninger (selvbiografiske episoder, 1774–78, udg. af K L Rahbek i Den danske Tilskuer 1804–05 og Ny Minerva, 1808, trykt i Samtlige skrifter 1855, på ny udg. særskilt af Louis Bobé 1911 og 1942); Den unge Frankhuysens historie (ufulden roman med selvbiografiske træk, trykt 1805); Fiskerne (syngespil, 1778–79, opført med musik af J E Hartmann 31. jan. 1780; heri sangene Kong Christian stod ved højen mast, Liden Gunver, En sømand med et modigt bryst og En edderfugl); af digte endv.: Til min Moltke, Pønitenten, Følelser ved den hellige nadver og Til sjælen (alle trykt 1780), samt på dødsdagen sidste digt: Udrust dig, helt fra Golgatha, optaget som salme i Roskilde konvents salmebog 1855). Samtlige skrifter I–IV (med forteale om sit liv og sin poetik, illustreret med stik af Clemens efter tegninger af Abildgaard, 1780–91); Efterladte skrifter (udg. af J K Høst, 1837); Samtlige skrifter I–VIII (udg. af F L Liebenberg 1850–55); Samlede skrifter I–VI (udg. af Det danske Sprog- og Litteraturselskab ved V Kuhr, S A Pallis og Niels Møller 1914–24).

Exner Julius

Genremaler; f. 30.11.1825 i Kbhvn., død 15.11.1910; søn af obøist J G Exner og hustru Karen Jørgensdatter; gift 15.6.1863 m. Inger Henriette Sophie Jensine, f. 30.5.1833 i Kbhvn., død 1915, datter af major H C V Ringsted og hustru Vibeke Christiane f. Hofmann.

I malerlære; elev på Akademiet 1839 med særlig tilknytning til J L Lund og Eckersberg; studierejse til Italien 1857–58. Udstillede 1. gang 1844. Akademimidl. 1864, professor 1876; medl. af skolerådet 1883–1905, af akademirådet 1887; Akademiets kasserer 1884; formand for udstillingskomiteen 1890–95.

Hovedværker: Parti fra Akademiets figursal (1843); En fattig kone ventende på et krus øl (1852); Besøget hos bedstefaderen (1853); Episode af et gilde på Amager (1854); Et bondegilde i Hedeboegnen; En lille pige lader en gammel mand lugte til en blomst (1857); Sorteperspillere (1862); Blindebuk (1866); Den lille rekonvalescent (1875); Præsentation for en kender. Illustrerede Chr. Winther: Billeder og Vers (1862) og Træsnit (1871).

Tildelt Thorvaldsen-medaljen 1853.

Repræsenteret i Kunstmuseet, Hirschsprungs samling og fl. provinsmuseer.

Faber Harald

Landbrugskonsulent; f. 7.7.1856 i Odense, død 25.11.1943; søn af adjunkt C G V Faber og hustru Bertha f. Bruun Muus; gift 6.7.1885 m. Cecilie Sophie, f. 23.3.1862 i Svendborg, datter af læge H P C Bentzien og hustru Agnes f. Ruge.

Student (Odense) 1874; assistent ved Kbhvns universitets mineralogiske museum 1875–81; cand. polyt. 1881; volontør ved Odense Sukkerfabrik 1882; kemiker i Philadelphia (Pennsylvania Salt Manufacturing Co.) 1882–84, i London (Dairy Supply Co.) 1884–88; Danmarks landbrugskonsulent i England, senere også for Belgien og Frankrig, 1888–1931.

Har haft afgørende indflydelse på afsætningen af danske landbrugsprodukter på det engelske marked; fik indført smørrets pakning i nettovægt og arbejdede for indførelse af lurmærket; tegnede selv dette.

Æresmedlem af Foreningen for Danmarks Fjerkræavl 1899; sekretær i kirkerådet for den danske menighed i London 1910–31; medl. af Scandinavian Studies Committee, Univ. of London 1919–31; formand i Society of Danish Civil Engineers in Great Britain and Ireland 1922–32, derefter æresmedlem; optaget som bestandsmedl. af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab 1930; formand i et af landbrugsmin. nedsat udvalg ang. regulering af Kbhvns smørnotering 1932–33; medl. af Akademiet for de tekniske Videnskaber.

Har udgivet: Danske og norske i London og deres kirker (1915); Co-operation in Danish Agriculture (1918); Forage Crops in Denmark (1920); Caius Gabriel Cibber (1926); Minder fra Mexico (1936).

Faber Knud

Læge; f. 29.8.1862 i Odense, død 3.5.1956; søn af adjunkt C G W Faber og hustru Bertha f. Bruun Muus; gift 1. gang 10.4.1891 (ægteskabet opløst 1895) m. Thyra, f. 4.8.1866 i Kristiania, datter af sektionschef Peter Petersen og hustru Susanne Dorothea f. Kloumann; 2. gang 31.10.1910 m. Ellen, f. 13.3.1871 i Frederikssund, død 1946, datter af apoteker G L Becker og hustru Frederikke f. Foersom.

Student (Odense) 1879; med. eks. 1885; re-

servelæge i søvneret 1886–90; dr. med. 1890 på en afhandling om tetanus; fik ikke tetanusbacillen isoleret, men fremstillede toksinet, der ved indpodning gav de karakteristiske symptomer; en tid assistent hos professor i patologisk anatomi C Lange; reservelæge på Frederiks hospital 1893–96; professor i klinisk medicin ved Kbhvns universitet 1896–1932; overlæge 1896–1932, ved Frederiks hospitals afd. B indtil 1910, da afdelingen flyttedes til Rigshospitalet (indviet 1910); universitetets rektor 1916–17; undervisningsmin.s kommitterede i bestyrelsen for Århus universitet 1933.

Deltog som en af foregangsmændene i kampen mod tuberkulose i dannelsen af Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse 1901, viceformand fra 1906; formand for kommissionen til forberedelse af ordningen af det civile sundhedsvæsen 1908–21 samt for fl. faglige selskaber; medl. af bestyrelsen for Rask-Ørsted fondet 1920–32; rejste til Kina 1930 for at rådgive ved planlægningen af lægeuddannelse. Medl. af Videnskabernes Selskab i Lund, Göteborg, Stockholm og Oslo samt af medicinske selskaber i udlandet; holdt forelæsninger ved nordiske, engelske, tyske og amerikanske universiteter; æresmedlem af en række danske og udenl. selskaber, bl. a. Dansk Selskab for intern medicin, Dansk Tuberkuloseselskab, The Royal Society of Medicine, London, Harvey Society of New York.

Har bl. a. skrevet: Beiträge zur Pathologie der Verdauungsorgane (1905); Sygdomme i ventrikel og tarm (i Lærebog i intern medicin, 1916–41); Strømninger i den nyere tids medicinske klinik med særligt hensyn til nosografien (1919); Funktionelle sygdomme i fordøjelsesorganerne (1924); Tuberkulosen i Danmark I–III (1926–38); Erindringer om C Lange (1927); Tre klinikere (1936); J D Herholdt (1942); Mit universitetsliv (1943); Personlige erindringer (1949). Endv. er en række afhandlinger i danske og udenl. tidsskrifter, s. m. elevs arbejder, samlet i Kliniske undersøgelser fra Rigshospitalets afd. B, 18 bd. (1907–32). Medredaktør af Hospitalstidende 1892–98, af Nordisk medicinsk Arkiv 1900 og af Acta medica Scandinavica 1920. Medudgiver af Lærebog i intern medicin, 3. udg. (1927–34).

Dr. jur. h. c. ved universitetet i Edinburgh 1927; dr. med. h. c. ved universitetet i Uppsala 1927, i Århus 1947.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1921.

Faber Peter

Telegrafdirektør, forfatter; f. 7.10.1810 i Kbhvn., død 25.4.1877; søn af klejnsmedemester Rasmus Hjort Faber og hustru Ane Margrethe f. Westphal; gift 5.11.1844 m. Frantzine Petrine, f. 25.3.1814 i Odense, død 1902, datter af smedemester Niels Pedersen Eibye og hustru Cathrine Marie Hansdatter.

Student (v. Westenske institut) 1827; cand. polyt. 1840; studerede især galvaniseringsprocessen og dens industrielle betydning; studieophold i udlandet 1842–43; inspektør ved Polyteknisk læreanstalt 1845; justermester i Kbhvn. 1851; 1852 kst. som adm. direktør for den »elektromagnetiske telegraphlinie«, der skulle anlægges fra Helsingør over Kbhvn.–Fredericia til Hamburg; telegrafdir. 1853.

Har skrevet en lang række viser, en del samlet i Viser og vers (1877); blandt viserne kan nævnes Dengang jeg drog afsted (1848), der i 18.000 ekspl. blev fordelt mellem soldaterne, Igår jeg fik min trøje (1848) og De danske kanoner på Tøjhuset stod (1851) samt Sikken voldsom trængsel og alarm og Højt fra træets grønne top (1848). Endv. den revyagtige farce Stegekjælderen (1844, udg. 1883; opført på Casino 1849, Folketeatret 1858) m. m.

Etatsråd 1867.

Fabricius Adam

Historiker, præst; f. 18.7.1822 i Bøvling, død 24.8.1902; søn af sognepræst Hans Fabricius og hustru Nicoline Christine Marie f. Dahl; gift 5.5.1865 m. Nicoline Frederikke, f. 10.2.1839 i Kalundborg, død 1911, datter af købmand Carl Christian Jensen og hustru Anna Serine f. Krog.

Student (Ålborg) 1841; cand. theol. 1847; adjunkt i Århus 1848; sognepræst i Bjørns-holm og Malle og forstander for Ranum seminarium 1859; sognepræst på Drejø 1864, i Holme og Tranbjerg ved Århus 1874; afsked 1888.

Indsamlede på talrige rejser stof til studiet af bl. a. normannernes historie.

Har skrevet: Illustreret Danmarkshistorie I–II (1854–55, 4. udg. ved sønnen Knud Fabricius 1914–15); Ingeborg, Philip Augusts dronning (1870); Drejø sogns beskrivelse og historie (1882); Forbindelserne mellem Norden og den

spanske halvø i ældre tider (1882); Kirkehistorie for folket (1896, 3. udg. 1900-01); Danske minder i Normandiet (1897).

Fabricius J. C.

Zoolog, økonomisk forfatter; f. 7.1.1745 i Tønder, død 3.3.1808; søn af fysikus Johan Christian Fabricius og hustru Anna Cornelia f. Henningsen; gift 19.1.1771 m. Anna Cæcilie, f. 4.10.1747 i Flensborg, død 1820, datter af sagfører, kancelliråd Thomas Balthasar Ambrosius og hustru Magdalena Christina f. v. Westen.

Kom som student fra Altona til Kbhvn, 1762 for at studere naturhistorie; rejste videre til Uppsala, studerede hos Linné 1762-64; tog efter et kort ophold i Kbhvn. på studierejse til Sydeuropa 1765; udnævnt til professor i Økonomi (en blanding af naturvidenskab og nationaløkonomi) ved Charlottenborg-instituttet i Kbhvn. 1768, men fik tilladelse til at blive endnu to år i udlandet, kom tilbage til Kbhvn. 1769; efter at Charlottenborg-instituttet 1770 var lagt ind under universitetet, professor her; professor i naturhistorie, økonomi og kameralvidenskab ved universitetet i Kiel 1775; foretog herfra studie- og forelæsningsrejser, var i Norge 1778, London 1783, Wien 1785 og St. Petersborg 1787; søgte sin afsked 1788, trak dog afskedsansøgningen tilbage på sine studenters indtrængende opfordring; forelæste derefter i Kiel i vinterhalvåret, studerede den øvrige tid af året dels i Kbhvn., dels i Paris, hvortil familien var flyttet.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1775.

Udsendte 1773 en bog om begyndelsesgrundene i de økonomiske videnskaber, i 1774 en

oversigt over plantepatologi: Forsøg til en afhandling om planternes sygdomme. Hovedværker: Systema Entomologiæ (1775). Philosophia entomologica (1776); Genera Insectorum (1776); Species Insectorum (1781); Mantissa Insectorum (1787); Entomologia systematica I-IV (1792-94, m. supplement 1798); Systema Eleutheratorum I-II (1801); Systema Rhyngotorum (1803); Systema Piezatorum (1804); Systema Antliatorum (1805); Resultate natur-historischer Vorlesungen (1804). Endv. rejsebreve og nogle økonomiske skrifter.

Etatsråd 1806.

Fabricius Knud

Historiker; f. 13.8.1875 i Århus, død 30.6.1967; søn af historiker, præst Adam Fabricius (se denne); gift 19.5.1906 m. Estrid, f. 3.6.1876 i Stockholm, datter af professor Hjalmar Stolpe og hustru Emmy f. Holmgren.

Student (priv. dimit.) 1895; cand. mag. 1901; Kbhvns univ.s guldmed. 1903; studieophold i

Sverige 1903-05; dr. phil. 1906; studierejse til fl. europæiske lande og Nordafrika 1905-07; underarkivar i Rigsarkivet 1909-17; lærer ved forsk. kbhvske gymnasier og officersskolen 1909-19; professor i historie ved Kbhvns universitet 1916-46; regensprovst 1918-46.

Medstifter og medl. af bestyrelsen for Dansk historisk Fællesforening 1909, redaktør af dens tidsskrift Fortid og Nutid til 1919; foreningens formand 1920-41, derefter æresmedlem; medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie 1915, forstander 1945-60; formand for Dansk Hjælpefond for Slesvig syd for grænsen 1920-52; medl. af Vetenskaps-samfundet i Lund 1925; formand for Historisk Samfund 1931-33; medl. af Videnskabernes Selskab 1941, af Kungl. humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala 1943 og af Kungl. Vitterhets, Historia och Antikvitets Akademien 1952; æresmedl. af Grænseseforeningen 1960.

Har skrevet: Skånes overgang fra Danmark til Sverige I-IV (1906-58, bd. 2 disp. 1906); Griffenfeld (1910); Kongeloven (1919); Kollegiestyrets grundlæggelse (1921); Troels-Lund (1921); Regensen gennem hundrede år (1923-25); Det danske folks historie, tiden 1648-1730 (1929); Sønderjyllands historie, tiden 1805-64 (1934-37); en række afhandlinger, i Historisk Tidsskrift bl. a. Saxos Valdemarskrønike og

hans Danesaga (1915-17). Medredaktør af Sønderjyllands historie 1930. Udgiver af A. Fabricius: Danmarks historie for folket, 4. udg. (1914-15), af Troels-Lund: Bakkehus og Solbjerg II-III (1921-22) og Et liv (1924), af Danmarks konger (1944) og af Flensborgeren professor Chr. Paulsens dagbøger (s. m. Johs. Lomholt-Thomsen, 1946).

Fabricius Otto

Præst, zoolog, grønlandsmissionær; f. 6.3.1744 i Rudkøbing, død 20.5.1822; søn af provst Hans Fabricius og hustru Else Cathrine f. Ursin; gift 1. gang 22.5.1775 m. Anna Dorthea, død 10.4.1754 i Ringsaker, Norge, død 1785, datter af kaptajn Sigvard Jørgen Ziege og hustru Sara

Cathrine f. Bruun; 2. gang ca. 29.6.1786 m. Anne Gunilde, døbt 16.5.1762 i Tranekær, død 1834, datter af forpagter Hans Ditlev Heinet og hustru Frederikke f. Hansen.

Student (priv. dimit., Nyborg) 1762; teologiske og grønlandske studier i Kbhvn.; cand. theol. 1768; missionær i Frederikshåb på Grønland 1768-73, hvor en kirke opførtes; foretog till. indgående sprogstudier; sognepræst i Drangedal og Tørredal i Telemarken, Norge 1774, i Hobro 1779, på Ærø 1781; præst ved Vajsenhuset i Kbhvn. 1783-89; sognepræst ved Vor Frelses kirke fra 1789; till. lektor ved Det grønlandske seminarium s. å. og som Missionskollegiets konsulent leder af den grønlandske mission.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1780 og af Naturhistorie-Selskabets direktion.

Har bl. a. skrevet: Fauna Groenlandica (1780); Bidrag til bibel-kundskab I-II (1782-87); en grønlandsk grammatik (1791); nyoversættelse til grønlandsk af Det ny testamente (1794); det færdige oplag brændte med Vajsenhuset 1795, nye udgave hhv. 1799 og 1801; en grønlandsk ordbog (1804). Endv. en række zoologiske afhandlinger i Naturhistorie-Selskabets Skrifter (bl. a. udførlig beskrivelse over de grønlandske sæle, 1790) og i Videnskabernes Selskabs Skrifter (bl. a. Om hvalåset, 1781, Tinteormen, 1783 (påviste i denne, at svinetintener er orm) og Zoologiske bidrag, 1818).

Titulær professor 1803; dr. theol. h. c. og titulær biskop 1818.

Fabritius Frederik

Guldmed; f. 20.3.1740 i Kbhvn., død 18.11.1829; søn af hofjuvelér, mønt- og stadsguardein Christopher Fabritius og hustru Gundel f. Berntz; gift 17.1.1777 m. Catharina Maria, f. 11.7.1758 på Antvorskov, død 1837, datter af amtsforvalter, justitsråd Urban Bruun og hustru Anna Elisabeth f. d'Abbestée.

Uddannet hos faderen; svend o. 1760; fler-årig studierejse til Tyskland, Holland, England og Frankrig fra 1764; faderens medhjælper i stadsguardeinembedet 1767; mester 1771; stadsguardein 1787-1823; hofjuvelér 1778; anlagde en plet- og lakérfabrik i Kirke Såby 1786; med-interessent ved oprettelsen af et valseværk for guldsmede, gørtlere o.l. 1797.

Fabritius' guardein-mærke, F.-sølv, har givet navn til en hel periodes danske sølvarbejder.

Repræsenteret med arbejder på Rosenborg, og i Kunstindustrimuseet.

Fabritius Michael

Handelsmand; f. 2.5.1697 i Kbhvn., død 13.11.1746; søn af vinhandler Herman Fabritius og hustru Elisabeth Marie f. Abbestée; gift 30.5.1726 m. Anna Maria, f. 17.11.1705 i Frankfurt

a. M., død 1775, datter af handelsmand Dietrich Köster og hustru Anna Johanne f. de Weiler.

Grossererborgerskab 1732; medvirkede ved Kurantbankens oprettelse 1736, var i en tid bankens direktør; medl. af direktionen for Asiatiske Kompagni; grundlagde s.m. etatsråd J.F. Wever handelshuset Michael Fabritius og Wever; var en af de første, der sendte handels-

skibe til Kina; samarbejdede i lighed med andre af datidens storkøbmand, med regeringen, deltog i dens lånetransaktioner og i udrustningen af handelskspeditioner til fremmede verdensdele; forsynede staten med forsk. varer, bl. a. salpeter til krudttilvirkningen; drev s. m. broderen Just F. de norske glasværker. Købte lystgården Enrum 1745.

Agent m. rang af virkelig justitsråd 1743.

Falbe-Hansen V. A.

Nationaløkonom, forsikringsdirektør; f. 24.9.1841 i Odense, død 28.3.1932; søn af prokurator J. J. Hansen og hustru Mariette f. Basse; gift 28.8.1870 m. Veronique, f. 1.9.1851 i Kbhvn., død 1918, datter af fabrikant F. D. Hansen og hustru Marie Bolette f. Wennerberg.

Student (Odense) 1862; cand. polit. 1867; fuldmægtig i Statens statistiske bureau 1870, chef for samme 1873-77 og kst. direktør 1902-04; gennemførte bl. a. værdiberegning af vareomsætningen med udlandet og forsk. reformer på landbrugsstatistikens område; professor i statsvidenskab ved Kbhvns universitet 1877-1902; direktør for livsforsikringsafd. i Det gjensidige Forsikringsselskab Danmark 1893, selskabets overdirektør 1911, formand for bestyrelsen 1921 (bestyrelsesmedl. fra 1879).

Formand for apotekerkommissionen af 1894, bankkomitén af 1908 og landvæsenskommissionen af 1911; medstifter (1918) af Assurandør-Societetet, en overgang dets formand; medl. af folketinget (Odensekredsen) 1881-84; kongevalgt (senere tingvalgt) medl. af landstinget 1909-18.

Har skrevet: håndbogen Danmarks statistik I-VI (s. m. W. Scharling, 1878-91); Stavnsløsnings- og landboreformerne. Set fra nationaløkonomiens standpunkt I-II (1888-89); Finansvidenskab I-II (1894-96).

Dr. jur. h. c. 1894; dr. polit. h. c. 1921; æresmedlem bl. a. af Nationaløkonomisk Forening, Assurandør-Societetet, Royal Statistical Society, Manchester Statistical Society. Konferensråd 1902.

Falck Sophus

Maskinfabrikant, stifter af og direktør for Falcks Redningskorps; f. 15.11.1864 i Kbhvn., død 29.7.1926; søn af tobaksfabrikant Wilhelm

Falck og hustru Juliane f. Kriedt; gift 15.10.1889 m. Thyra Petrea, f. 26.8.1863 i Kbhvn., død 1934, datter af værtshusholder Peter Hansen og hustru Dorte Marie Andersdatter.

I lære på hærens geværfabrik; i Amerika 1883-89, arbejdede her bl. a. på Singers Symaskinefabrik; smedemester i Kbhvn. 1889; virksomheden omdannedes nogle år senere til et aktieselskab, Kbhvns Pavillonbyggeri, der bl. a. opførte Sønderbros Teater og en række telefon-tårne landet over, og 1904-05 u. den russisk-japanske krig hospitaler i Sibirien; udtrådte af firmaet 1905 for at arbejde med en idé fra årene i Amerika om oprettelse af et redningskorps; foretog et par studierejser til Hamburg og London, og etablerede en studenterambulance ved Chr. 9.s bisættelse 1906; åbnede sin første redningsstation 3. okt. 1906 i Ny Kongensgade; egen bygning i Tietgensgade 1916; oprettede filial i Odense 1919 og derefter i alle større byer.

Stifter af De danske Redningskorps Fællesforening og livsvarigt medl. af præsidiat; æresmedlem af en række redningskorpsbestyrelser, af Foreningen til Dyrenes Beskyttelse, m. fl., tildelt guldmedaljer og æresdiplomer fra inden- og udenlandske dyrebekyttelsesforeninger.

Fallesen Edv.

Officer, politiker, teaterchef; f. 29.1.1817 i Kbhvn., død 6.7.1894; søn af sognepræst L. N. Fallesen og hustru Sara f. Hammer; gift 1. gang 20.12.1851 (ægteskabet opløst 1858) m. danserinde Pauline F., f. 17.4.1826 i Kbhvn., død 1879, datter af solodanser Poul Erik Funck og hustru Wilhelmine Rosine f. Løffler; 2. gang 5.9.1865 m. skuespillerinde Amanda F., f. 9.12.1832 i Kbhvn., død 1900, datter af redaktør, folketingsmand Ove Thomas Thomsen og hustru kgl. skuespillerinde Johanne Eliza T. f. Beyer.

Student 1834; elev på Den militære højskole; premierløjtn. i artilleriet 1846; deltog i krigen 1848-50; kaptajn 1852; skrev teateranmeldelser til Fædrelandet og oversatte skuespil; ophold i Paris, hvor han blev præget af fransk åndskultur; deltog som batterichef i krigen 1864; trådte efter fredsslutningen ud af aktiv tjeneste som major; kommandant på Bornholm 1866; oberst i forstærkningen 1867. Chef for Det kgl. Teater 1867; i litterær henseende var perioden en brydningstid, hvor han viste frisind over for den

nye dramatiske litteratur (f. eks. Edvard Brandes, Otto Benzon m. fl.); arrangerede gæstespil af Sarah Bernhardt og Coquelin, indkaldte den norske komponist Johan Svendsen til chef for kapellet, fik gennemført bedre undervisning for balletbørnene og fik den dramatiske elevskole oprettet (1886).

Medl. af folketinget (Højre) 1859–69 (først valgt i Assens, dernæst i Rønne); landstingsmand for Bornholm 1874–82.

Kammerherre 1872.

Falster Christian

Digter, klassisk filolog; f. 1.1.1690 i Branderslev ved Nakskov, død 24.10.1752; søn af sognepræst Christian Falster og hustru Marie f. Staal; gift 24.9.1717 m. Margrethe, f. 11.9.1692 i Ribe, død 1789, datter af købmand, rådmand J L Baggesen og hustru Susanne f. Vedel.

Student (Nykøbing F) 1708; magistergraden 1714; konrektor ved Ribe lærde skole 1712–23, rektor fra 1723.

Filosofiske arbejder, bl. a.: *Qvæstiones Romanæ*, sive idea historię litterarię Romanorum (1718); *Memorię obscurę* (1719, forøget udg. 1722); *Cogitationes varię philologicę tripartitę* (1719); oversættelse af *Ōvids Tristia* (1719); *Vigilia prima nocturni Ripensium* (1721); *Amoenitates philologicę I–III* (1729–32, oversat til dansk 1919–20 m. titel *Lærdoms lystgård*) samt et større utrykt arbejde: *Noctes Ripenses* (der s. m. andre af hans manuskripter findes i Det kgl. bibliotek), der indeholder kommentarer til den romerske forfatter Aulus Gellius' værk *Noctes Atticę*. Har endv. efter klassisk mønster skrevet en række satirer, bl. a.: *Disse tiders*

onde optugtelse (1720); *Den dårlige udenlandske rejse* (1721); *Den utidige rangsyge* (1722); *Gerrigheds afmaling* (1722); *Om falske venner* (1739).

Faurschou-Hviid Bent

kaldet Flamme (dæknavn som sabotør) inspektør; f. 7.1.1921 i Asserbo, død 18.10.1944; søn af hotelejer Vilh. Faurschou-Hviid og hustru Marie Louise f. Larsen.

Student (Bagsværd kostskole) 1939; uddannet som forretnings- og hotelmand bl. a. på kur-

hotel i Thüringen; deltog i trykning af illegale blade m. v. under besættelsen og i hjælpearbejder for jødiske flygtninge; forbindelse med modstandsorganisationen Holger Danske i efteråret 1943; deltog derefter i en række sabotageaktioner bl. a. mod B og W 15. jan. 1944, våbenrøverier, likvideringer m. v.; opsporet af Gestapo og tog gift 18. okt. 1944.

Fausbøll V.

Orientalist; f. 22.9.1821 i Hove ved Lemvig, død 3.6.1908; søn af sognepræst Christian Nissen Fausbøll og hustru Dorothea f. Haksen; gift 6.8.1873 m. Ellen Louise, f. 24.3.1849 i London, død 1919, datter af John Henry Lohmeier og hustru Mary f. Newman.

Student (Århus latinskole) 1838; studerede islandsk og sanskrit, sideløbende med teologiske studier; Kbhvns univ. s. guldmed. (sanskritsprogets syntaks) 1843; cand. theol. 1847; studerede indisk u. prof. N L Westergaards ledelse (fra 1845), koncentrerende fra 1848 interessen om palistudier; underviste till. i dansk og engelsk

ved pigeinstitutter i Kbhvn.; studieophold i London 1858–60; ansat ved Universitetsbiblioteket 1861; professor i indisk filologi ved Kbhvns universitet 1878–1902.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1876; æresdoktor ved Kbhvns universitet 1879; tildelt Berlin-akademiets Bopp-pris 1888; æresmedlem af Royal Asiatic Society 1890.

Udgav adskillige palitkester, bl. a. fl. af budhismens værker: *Dhammapada* (1855, m. latinsk oversættelse); *Jātakabogen I–VII*, med uddrag af indiske kommentarer (1873–97); *Suttanipāta* (1884–94), en engelsk oversættelse udkom 1881. Endv.: *Indian Mythology* (1902). Desuden dansk folklore: en udgave af *Vægterversene* (1862 og senere) og af de kendteste *Molbohistorier* (1862 og senere) samt, u. pseudonymet V. Kristiansen: *Bidrag til en ordbog over gadesproget* (1866, 2. forøgede udg. 1906–07).

Feilberg H. F.

Præst, forfatter, folklorist; f. 6.8.1831 i Hillerød, død 8.10.1921; søn af præst N L Feilberg og hustru Conradine f. Købke; gift 28.4.1860 m. Louise Anna, f. 6.7.1831 i Kbhvn., død 1897, datter af læge Ditlev v. Nutzhorn og hustru Charlotte f. Feilberg.

Student (Ribe) 1849; cand. theol. 1855; kapellan i Store-Solt 1856–59; ophold i England og Skotland sommeren 1857; sognepræst i Valsbøl 1859, i Store-Vi 1862–64; en kort tid kapellan i Marslev; lærer i Odense, bl. a. ved fru Heins' pigeskole 1865–69; sognepræst i Brørup 1869, i Darum 1876–91; flyttede til Askov 1892.

I sin ungdom påvirket af engelsk-skotsk kirkeliv; stod den grundtvigske retning og folkehøjskolen nær; deltog i sine senere år i undervisningen på Askov højskole. Blev tidligt interesseret i studiet af folkeliv og folkemål, senere udvidet med omfattende studier i etnologi og folklore.

Formand for Dansk Samfund til Indsamling af Folkeminder 1883–89; medstifter af Dansk Folkemindesamling 1904. Korresp. medl. bl. a. af Kungl. Vitterhets Historie og Antikvitets Akademien i Stockholm; medl. af Göteborgs Kungl. Vetenskaps och Vitterhets Samhälle.

Hovedværker: *Fra heden* (1863, 2. udg. 1920); *Bidrag til en ordbog over jyske almuemål I–IV* (1886–1914), et utrykt tillæg om fol-

keminder (færdiggjort 14 dage før hans død) findes i Dansk Folkemindesamling; et register til dette tillæg er udgivet af Hans Ellekilde (1929); Dansk bondeliv I-II (1889-99); Jul I-II (1904); Bjærgtagen (1910); Sjøletro (1914); Skabelsessagn og flodsagn (1915); Nissens historie (1918). Endv. udgiver af udvandrerbreve fra Canada: De derovre (1912) og Hjemliv på prærien (1917); afhandlinger i inden- og udenlandske tidsskrifter. Har oversat: Tolv prædikener af C H Spurgeon (1862).

Dr. phil. h. c. ved Kbhvns universitet 1894; modtog festskrift fra nordiske sprog- og folke-mindeforskere 1911; Videnskabernes Selskabs guldmed. 1915.

Feilberg Ludvig

Forfatter, filosof; f. 31.3.1849 i Husby ved Ringkøbing, død 20.9.1912; søn af sognepræst Ludvig Feilberg og hustru Karen Johanne f. Schouboe; gift 11.7.1879 m. Nikoline Henriette Oktavia, f. 26.9.1855 i Vigerslev, Fyn, død 1912, datter af sognepræst Casper Lund og hustru Nicoline f. Adler.

Cand. polyt. 1874; ingenjörassistent ved Kbhvns vandværk s. å.; assistent hos prof. Holmberg, Polyteknisk læreanstalt, 1875-83; docent i jord- og vandbygningslære ved Landbohøjskolen 1883; till. tilsynsførende med folkehøjskoler og landbrugsskoler 1887.

Hovedværker: Om størst udbytte af sjæleevner (1881); Holbergs træ i Fiolstræde (1882); Kortfattet lærebog i teknisk mekanik (1890); Om ligeløb og kredsløb i sjælelivet (1896); Om sjælelig ringhed (1899-1902); Naturlærens leve-ABC (1905-07); Kortfattet naturudviklingslære (1910). Samlede skrifter (1914, 2. udg. 1918).

Fenger C. E.

Læge, politiker; f. 9.2.1814 i Kbhvn., død 21.9.1884; søn af sognepræst Rasmus Fenger og hustru Martha Helene f. Meinert; gift 11.9.1846 m. Ida Louise, f. 13.12.1827 på Frdbg., død 1882, datter af fabrikant, kaptajn Nicolai Christian Plockross og hustru Sophie Frederikke f. Thalberg.

Student (Borgerdydskolen på Chrsthvn) 1829; kirurg. eks. 1835; studerede moderne lægevidensk. metoder, bl. a. patologisk anatomi og

med. statistik, på en udenlandsrejse 1836-39; tog med. licentiatgrad 1840; dr. med. 1842; lektor i patologisk anatomi ved Kbhvns universitet 1843, ekstraord. professor 1845, ord. professor 1850-59; med. overlæge ved Frederiks Hospital 1851-59. Bidrog til loven af 1856 om oprettelse af Landbohøjskolen, direktør for den 1858-60 og 1872-84.

Medl. af det veterinære sundhedsråd; dannede u. koleraepidemien 1853 s. m. andre læger en lægeforening, som tog styret for Kbhvns hy-

giejniske forhold; medl. af sundhedskollegiet 1853; i kommissionen til Blindeinstituttets reorganisation, medl. af dets bestyrelse fra 1857.

Medl. (tilhørende den national-liberale retning) af folketinget (Kbhvns 9. kr.) 1849-52, af finansudvalget og dets ordfører 1850-52, af rigsrådets folketing og finansudvalg 1856; finansminister i ministeriet Hall 1859 og 1860-63; direktør i finansministeriet 1863-64; medl. af rigsdagens folketing (Kbhvns 9. Kr.) 1861-76; finansminister i ministeriet Holstein 1870-72; gennemførte fl. love, bl. a. toldloven af 1863; havde stor indflydelse på loven af 1867 om en overord. indkomsskat, hærloven af 1867 (som medl. af den store forsvarskommission), livsforsikringsloven af 1870; førte, efter krigen 1864, forhandlingerne i Wien om fredsslutningens finansielle vilkår; regeringens repræsentant i forhandlingerne 1872 om den nordiske møntkonvention; Danmarks delegerede ved den grundlæggende internat. postkonference i Bern 1874. Borgerrepræsentant 1868, borgmester for magistratens 2. afd. 1875; fik gennemført en række reformer, spec. på hospitalsvæsenets område, og Kbhvns særlige folketælling.

Har skrevet disputats-afhandlingen om epidemisk sårrosen; fl. kirurg. tidsskrift-afhandlinger og afhandlinger i Hospitalstidende; medarbejder ved Hospitalsmeddelelser (udgivet af kbhvske overlæger 1849-53), udgav en fortsættelse heraf (1856).

Etatsråd 1858; gehejmeetatsråd 1866.

Ferslew C.

Bladudgiver, industridrivende; f. 3.3.1836 i Kbhvn., død 6.7.1910; søn af hofgravør Martinus William Ferslew og hustru Lassenia f. Meyer; gift 5.11.1858 m. Anna Johanne, f. 12.9.1837 i Nykøbing F, død 1904, datter af byfogedfuldmægtig Peter Abel Hansenius Lind-

holm og hustru Caroline Margrethe f. Høyer.

Overtog 1857 det af faderen og H J Bing oprettede litografiske etablissement; i kompagni med litograf Philip Berendt, u. firmanavnet C Ferslew & Co.; oprettede et bogtrykkeri 1863. Begyndte bladudgiver-virksomhed 1864 (senere kendt som De Ferslewske Blade) med udgivelsen af Dagstelegrafen; udgav till. Aftenposten fra 1873, Nationaltidende fra 1876, Dagens Nyheder fra 1889, Dagbladet fra 1891.

Indførte en litografisk hurtigpresse 1856, rotationspresse med stereotypitryk på »endeløst papir« 1875; købte Hotel Royal, Ved Stranden, og indrettede dette som bladhus; anskaffede kort efter indflytningen 1877 Kastenbeinske sættemaskiner; byggede egen papirfabrik på Frdbg. 1881 og cellulosefabrik ved Kattinge 1891.

Etatsråd 1886.

Fibiger Johannes

Læge; f. 23.4.1867 i Silkeborg, død 30.1.1928; søn af distriktslæge, dr. med. C A E Fibiger og hustru Elfride f. Müller; gift 1.8.1894 m. Mathilde, f. 20.1.1863 i Tranekær, datter af godslæge C L V Fibiger og hustru Thora f. Holm.

Student (Haderslev Læreres skole) 1883;

med. eks. 1890; reservelæge bl. a. ved Blegdamshospitalet og assistent ved Kbhvns universitets laboratorium for med. bakteriologi 1891-94; dr. med. 1895; professor ved universitetets patolog. anat. institut 1897-1900, professor i patalog. anatomi fra 1900; universitetets rektor 1925-26.

Arbejdede med dansk difteriserum 1895-97, i årene 1901-09 mest med spørgsmålet om

kvægtuberkulose smittefarlighed over for mennesker, og fra 1907, som næstformand i Kræftkomiteén (opr. 1905), till. med diagnostisk undersøgelse af kræft-materiale; kom u. nogle tuberkulose-forsøg med rotter ind på problemet: forsøg med indpodning af kræft, og fremkaldte som den første i verden kræft af eksperimentel vej; fremlagde 1913 resultatet af de fortsatte vidensk. forsøg og undersøgelser, der vakte opmærksomhed verden over.

Sagkyndig ved retslægerådet 1909; formand for Biologisk Selskab 1914-16, Medicinsk Selskab 1918-20, Kræftkomiteén 1922 og Nordisk Patologforening 1923; medl. af Radiumfondets landskomité, af Rask-Ørsted fondets og Michælens fondets bestyrelser, af bestyrelsen for Pasteur-Selskabet, m. m.; viceformand for Die internationale Vereinigung für Krebsforschung 1908-13, formand 1913-20.

Medudgiver af Zieglers Beiträge zur pathol. Anatomie 1905-11; medredaktør af Acta pathologica et microbiologica scandinavica. Har skrevet: Bakteriologiske studier over difteri (disp. 1895); Undersøgelser over difteri, over tuberkulose (til dels s. m. prof. C. O. Jensen), over kræftsvulster, o. a.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1916; tildelt Martin Salomonsens præmielegat 1915 og Nordhoff-Jungs internat. kræftpris 1923; æresmedlem el. korresp. medl. af en række udenl. vidensk. og lægevidensk. selskaber; æresdoktor ved universitetet i Louvain og ved universitetet i Paris 1927; tildelt Nobel-prisen 1927.

Fibiger Jørgen

Vandbygningsingeniør; f. 22.4.1867 i Tranekær, død 23.10.1936; søn af godslæge C. L. V. Fibiger og hustru Thora f. Holm; gift 6.5.1911 m. Agnete, f. 3.6.1885 i Ulfborg, datter af teglværksejer Kresten Willemoes og hustru Anna f. Østergaard.

Student (Haderslev Læreres skole) 1885; cand. polyt. 1892; ansat u. Vandbygningsvæsenet 1892-96; medindehaver af entreprenørfirmaet Fibiger & Villefrance 1896; entreprenør for arbejder på Jyllands vestkyst samt ved havne- og jernbaneanlæg, statens brunkulsejer, anlæg af havne på Færøerne, m. m.; medl. af og ledende ingeniør ved regeringskommissionen af 1914, hvis forslag førte til lov af 31. marts 1917 om anlæg af havne ved Hirtshals og Hanstholm;

statens ledende ingeniør ved vestkysthavnearbejdene fra 1918.

Medl. af administrationsudvalget for statens grunde på Hirtshals og Hanstholm og af kommissionen for tilvejebringelse af en byplan ved Hanstholm; medl. af havnebestyrelsen i Hirtshals fra 1930.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1917.

Fibiger Mathilde

Forfatterinde, kvindesagsforkæmper; f. 31.12.1830 i Kbhvn., død 17.6.1872; datter af oberst Adolph Fibiger og hustru Margrethe Cecilia f. Nielsen Aasen.

Lærerinde på Maltrup skovridergård ved Sakskøbing 1849; skrev her debutbogen Clara

Raphael, der udkom med forord af J. L. Heiberg 1850; til Kbhvn. s. å.; ernærede sig ved porcelænsmalning, syning og oversættelsesarbejde; i nogle år lærerinde i jyske præstegårde; opgav sit forfatterskab efter udgivelsen af et par småskrifter og en roman; lærte sig telegrafi 1864; telegrafist i Helsingør 1866, siden i Nysted, og i Århus 1870.

Debutbogen er det første danske kvinde-emancipationskrift med krav om gennemførelse af kvindens ret til personlig udvikling; det vakte megen diskussion i pjecer og tidsskrifter bl. a. med indlæg af Goldschmidt og Grundtvig. Oplevede dannelsen af Dansk Kvindesamfund 1871.

Har bl. a. skrevet: Clara Raphael. Tolv breve (1850); Et besøg (1851); En skizze efter det virkelige liv (1851); Minona (roman, 1854), samt skriftet Hvad er emancipation (u. pseudonymet Sophie A.).

Fil Marius

Kroejer; f. 21.5.1893 i Gassum sogn, død 29.6.1944; søn af kroejer N. P. Fil og hustru Nicoline Mathilde f. Pedersen; gift 7.9.1917 m. Gudrun f. Søvang, f. 18.12.1890 i Snebjerg.

Ejer af Hvidsten kro; fik 1943 kontakt med faldskærmsmanden Ole Geisler; påtog sig transport af våben og sprængstof nedkastet på Randersøgnen natten til 12. marts 1943; organiserede og ledede modtagegruppen, Hvidstengruppen, hvoriblandt en søn og en svigersøn; till.

leder af Hvidstengruppens hjælp til flygtninge; s. m. andre af gruppen arresteret af Gestapo 11. marts 1944; dømt til døden ved tysk krigsret i Kbhvn. 26. juni; henrettet i Ryvangen 29. juni.

Fincke Caspar

Kunstsmed; f. ca. 1584 i Bøhmen, død 1655; gift 1. gang m. Sofie Berendsdatter, f. ca. 1595, død 1624; 2. gang m. Karen Andersdatter, død 1656.

Uddannet i Sydtyskland som klejnsmed; kom til Danmark og fik 1610 arbejde på våbensmedien ved Kronborg; indtrådte i Helsingør smedlav 1612; havde som mester værksted i egen ejendom på hj. af St. Annegade og Kongensgade, der en tid kaldtes Caspar Finckes Stræde; leverede ca. 1615 smedejernsgitre til Frederiksborg slot; udførte sit hovedværk o. 1619-20, gitterporten til Chr. 4.s kapel i Roskilde domkirke (med signaturverset: Caspar Fincke bin ich genant, dieser Arbeit bin ich bekant); mestersmed på Hammermøllen ved Hellebæk 1622-30; kgl. klejnsmed 1631 på Kbhvns slot, Frederiksborg og Kronborg. Det endnu bevarede gitterværk på Rundetårn er sikkert smedet i hans værksted og fl. adelige gravkapeldøre i Århus, Odense og Nyborg er præget af hans stil, og har som signatur en krydslagt hammer og nøgle; andre arbejder findes bl. a. på Frederiksborg og i Helsingørs kirker.

Fincke Thomas

Matematiker, læge; f. 6.1.1561 i Flensborg, død 24.4.1656; søn af købmand og rådmænd Jacob Fincke og hustru Anna f. Thor Schmeden; gift 30.8.1590 m. Søster, f. 29.8.1574 i Oldensworth, død 1614, datter af selvejer Junge Ivars og hustru Wabi f. Tetens.

Skolegang i Flensborg; studerede filosofi og særlig matematik i Strasbourg 1577-82, derefter lægevidenskab, fortrinsvis i Padova; dr. med. (Basel) 1587; livlæge hos hertug Philip af Holsten-Gottorp o. 1590; professor i matematik ved Kbhvns universitet 1591, i medicin 1603; forelæste till. i en årrække over landmåling; universitetets rektor i fem perioder og administrerede i over 50 år kommunitetets midler; virkede till. som læge, ofte for kongefamilien på rejser. Medl. af kommissionen til

bedømmelse af Tycho Brahes instrumenter 1597.

Dyrkede særlig patologi, og tilsluttede sig som matematiker franskmændene Petrus Ramus. Hovedværk, det trigonometriske arbejde: *Geometriae rotundi libri 14* (1583, 2. opl. 1591).

Finsen Niels

Læge; f. 15.12.1860 i Thorshavn, død 24.9.1904; søn af stiftsamtmand H C S Finsen og hustru Johanne f. Formann; gift 29.12.1892 m. Ingeborg Dorteia, f. 3.8.1868 i Ribe, død 1963, datter af biskop Carl Frederik Balslev og hustru Elise f. Hansen.

Skolegang på Herlufsholm 1874-77; boede derefter hos farmoderen i Reykjavik; student (Reykjavik) 1882; med. eks. (Kbhvn.) 1890; prosektor anatomiae hos prof. Chievitz 1890-93; optog studiet af lysets virkning på den

sunde og den syge organisme; den første afhandling herom (Hospitalstidende 5. juli 1893) omhandler hovedsagelig lysets skadelige virkning på huden, og forslag om at beskytte koppepatienters betændte hud ved anvendelse af røde gardiner el. rødt vinduesglas for at udelukke de kemiske lysstråler; påviste ved fortsatte forsøg, at stærk bestråling med kemiske lysstråler virkede bakteriedræbende; anvendte fra 1895-96 denne behandlingsmåde på lupuspatienter, der opnåede næsten fuld helbredelse; dette resultat medførte oprettelsen af Finsens medicinske lysinstitut; hovedopgaven derefter var at få egnede behandlingsapparater; opfandt selv 1899, efter utallige eksperimenter, en model, der i mere end 25 år anvendtes uændret. Det første med. lysinstitut havde til huse i en

træbarak på Kbhvns kommunehospitals grund; år 1900 åbnedes Finsen-instituttet i Rosenvænget på Østerbro.

Var ligeledes den første, der forsøgte strålebehandling af kræft (Hospitalstidende 1900) og systematisk behandling af tuberkulose med solbade på det nyoprettede Vejlefjord sanatorium i samarbejde med prof. Saugmann 1902.

Har skrevet: *Lyset som incitament* (1895); Om anvendelse i medicinen af koncentrerede lysstråler (1896); samt en lille række publikationer om vattersot.

Titulær professor 1898; tildelt fortjenstmedaljen i guld 1903 og Nobelprisen s. å.

Fischer Adam

Billedhugger; f. 28.7.1888 i Kbhvn., død 18.1.1968; søn af kreaturkommissionær Conrad F Fischer og hustru Alexandra f. Matthiessen; gift 2.3.1915 m. malerinden Ellen Fischer, f. 7.8.1889 i Kornerup, død 1966, datter af sognepræst J Th. Kragh og hustru Eline f. Hertel.

Student 1907; på Akademiets tegne- og malerskole 1908-13; ophold i Paris 1913-33, stærkt påvirket af fransk billedhuggerkunst særlig Maillol; medl. af Grønningen fra 1922; lærer på det skandinaviske akademi i Paris

1924-25; medl. af Unionalen; udenl. medl. af Kungl. Akademien för de Fria Konsterna, Stockholm; har udstillet på Salon d'Automne, Paris, fra 1919 (Sociétaire) samt fl. gange på Salon des Tuileries og Les Indépendants samt på talrige andre udstillinger i ind- og udland.

Formand for Nordisk Kunstforbunds danske sektion 1957-60 og bestyrelsesmedl. i Astrid Noacks legatfond 1955-65; medl. af den danske Unesco-nationalkommission 1947-63; formand for de bildende kunstneres internationale forenings (AIAP) danske nationalkomité 1954-64, medl. af denne forenings bestyrelse 1961-63; formand for undervisningsministeriets kunstnerkomité for udstillinger i udlandet 1957-60.

Hovedværker bl. a.: Ove Rodes mindesmærke, Kbhvn.; bybrønd i Hobro; Fontænepige i Sønderborg; Brøndpige i Kbhvns maskinskole; brøndfigur i statsskolerne i Abenrå, Randers og i Himmerlands ungdomsskole; Stor Kretapige i kalksten i skulpturparken ved Antwerpen, i Trydekassens administrationsbygning i Bergen og i Faste Galleri, Trondheim; Orpheusrelief i

Kildegårds gymn. og i Mødrehjælpens bygning, Kbhvn.; Pige med spande, Stockholms folkeskoles direktion; fontænefigur i Ny Carlsberg Glyptotek; Stor liggende kvinde, kalksten, Oslo; Lille kone med krukke, Oslo; Siddende pige der binder hår, Odense; Græsk pige m. stor krukke, Odense vandrehjem. Desuden arbejder på fl. museer i Danmark og udlandet.

Æresmedlem af Nordisk Kunstforbund og af Dansk Billedhuggersamfund.

Tildelt Eckersberg-medaljen 1936, Anckerske legat s. å., den svenske Prins Eugen-medalje 1960, Den frie udstillings æreslegat og Kai Nielsens mindelegat 1961, C L Davids fonds æreslegat og Thorvaldsen-medaljen 1964.

Fischer Albert

Læge, kræftforsker; f. 23.7.1891 i Kbhvn., død 31.7.1956; søn af organist E A Fischer og hustru Anna Henriette Frederikke f. Bojesen; gift m. Grethe, f. 2.9.1909, datter af maskiningeniør Chr. F Sørensen og hustru Agnes f. Krause.

Student (Hesselager) 1910; i studieårene assistent ved Kbhvns universitets institut for alm. patologi 1914-15; med. eks. 1919; assistent hos Alexis Carrel ved Rockefeller instituttets afd. for eksperimentel kirurgi i New York 1920-22; igen assistent ved Kbhvns universitets institut for alm. patologi 1922-26 (indførte vævsdyrkingen); dr. med. 1925; leder af en afd. for vævsfysiologi på Kaiser Wilhelm-institutet i Berlin-Dahlem 1926-32; leder af Carlsbergfondets biologiske institut fra 1932.

Medl. af hovedbestyrelsen for Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse 1936-53, af bestyrelsen for Biologisk Selskab 1936, dets formand 1944-48; medl. bl. a. af Leopoldinske Akademi, Halle 1932, Videnskaberne Selskab 1944, Det kgl. norske Videnskabs Akademi, Oslo 1948, The Royal Society of Arts, London 1949, Max Planck selskabet i Göttingen 1951 samt af fl. udenl. kræftforsknings-selskaber; vidensk. repræsentant for Danmark i den internat. komité til kræftens bekæmpelse, Paris.

Har skrevet: *Tissue Culture* (disp., udkom i Kbhvn. og London 1925), vandt stor udbredelse i udlandet som en slags håndbog i vævsdyrkingens metode; 2. udg. udkom 1927 på tysk u. titlen: *Handbuch der Gewebecellen in vitro*, og 1930 i udvidet form som: *Gewebezüchtung; Biology of Tissue Cells* (Cambridge 1946)

samt Bogen om kræft og Bakteriernes verden; afhandlinger og skrifter over normale vævceller og kræftceller.

Modtog Diplôme de Grand Prix 1922, i anledn. af Pasteurs 100 års dag, for dyrkning af renkultur af epithelceller uden for organismen; Scheele medaljen i guld af Kemiska Sällskapet, Stockholm 1947.

Fischer Leck

Forfatter; f. 26.3.1904 i Kbhvn., død 17.6.1956; søn af grosserer Otto Leck Fischer og hustru Marie f. Hansen; gift 16.4.1930 m. Isa Inger, f. 24.4.1903 i Fredericia, datter af købmand Rohde Nissen og hustru Regina f. Ocklind.

Præliminæreks. 1919; handelseks. 1922; bank-assist. i Slagelse 1920-28; sekretær ved Woels Forlag i Kbhvn. 1928-30.

Medl. af bestyrelsen for Dansk Forfatterforening 1932-39, næstformand 1938-39; formand for Danske Dramatikeres Forbund 1946; medl. af Statsradiofoniens programudvalg 1946; præ-

sident for Nordisk Dramatiker Union 1947-53; formand for Drama-Ret 1953 og for Dramatisk bibliotek s. å.

Litterære arbejder bl.a.: Ved dagens vej (1923); De halve (1928); Leif den lykkelige (romantrilogi, 1928-29, samlet udg. 1935); Karré-gade 23 (1930); En dreng fra gaden (1932); Kontormennesker (1933); Det må gerne blive mandag (1934); Festen i Skelsted (1936); Hvordan i morgen? (1938); En kvinde på fyrrer (1940, oversat til norsk, svensk, finsk, tysk, holandsk og tjekkisk); Kaptajnen (1941); Karriere (1942); Sidste sommer (1943); Kongens ansigt (1943); bidrag til den illegale antologi Der brænder en ild (1944); Feberdans (1946); Ungdoms latter (1947); Skyggen kommer først (1949); Dette latterlige land (1950); Et barn bliver voksen. Noveller og skitser (1957). Endv. skuespil bl.a.: Krøbling (1930), Før syndfloden (1930), Barnet (1936), I det tomme hus (1936), Jeg vil være en anden (1940), Moderhertet (1944), Skyggedans (1944), De røde tøjner (1944), Fronten (1945), Livet er skønt (1947), Den evige krig (1949), Selskabsrejsen (1949), Kærlighedens narre (1950), Manden i månen (1951), Magtens brød (1955) og Frisøndag (1957); alle opført på Det kgl. Teater, på andre nordiske scener eller på privatteatre i Kbhvn. og provinsen, desuden i TV bl.a. De røde tjør-

ne og Selskabsrejsen. Filmmanuskripter bl.a. Gå med mig hjem, Elly Petersen, De røde enge, Swedenhielms, Kampen mod uretten (Peter Sabroe-filmen), For frihed og ret (Grundlovsfilmen), Qivitoq, samt hørespil i dansk og udenl. radio. Medredaktør af Ny Kunst 1929-30.

Tildelt H. C. Andersen-mindemedaljen 1932, Emma Barentzens legat s. å., Carl Møllers forfatterlegat 1933, Otto Benzons forfatterlegat 1935, Anckerske legat 1936, Henrik Pontoppidan-legatet 1955, Den kulturelle fonds hæderspris s. å.

Fischer Olfert

Spøfficer; f. 4.8.1747 i Kbhvn., død 18.2.1829; søn af viceadmiral Olfert Fas Fischer og hustru Anna f. Ackermann.

Sekondløjtn. 1763; premierløjtn. 1767; kaptajn-løjtn. 1773; kaptajn 1781; kommandørkapt. 1790; kommandør 1800; kontreadmiral 1809; viceadmiral 1825.

Havde kommandoen over de danske blok-skibe i slaget på Reden 2. april 1801 mod den engelske flåde og videreførte kampen fra batteriet Trekroner.

Fisker Kay

Arkitekt; f. 14.2.1893 i Kbhvn., død 21.6.1965; søn af cand. pharm. Asmus Fisker og hustru Petra Louise f. Jacobsen; gift 18.4.1922 m. Gudrun, f. 26.8.1889 i Kbhvn., datter af urtekræmmer August Schubart og hustru Vilhelmine f. Nielsen.

I murerlære; medarbejder hos Anton Rosen 1912-16, hos Hack Kampmann 1918-19; afgang fra Akademiet 1920; redaktør af »Arkitekten» 1918-26; assistent ved undervisningen i Akademiets arkitekturskole 1920-24, docent i bygningskunst 1924, professor 1936-63; medl. af akademirådet 1934, vicepræsident 1959; professor ved Massachusetts Institute of Technology, Boston 1951-52 og 1956-57 samt ved Graduate School of Design, Harvard University 1952-53.

Medl. af bestyrelsen for Akademisk Arkitektforening 1936-42, formand 1937-42; medl. af bestyrelsen for Foreningen til gamle Bygningers Bevaring 1937-42 og for Selskabet for Arkitekturhistorie 1947, af Komitéen for godt Boghåndværk 1948 m. v.

Medl. af Kungl. Akademien för de fria Konsterna, Stockholm 1938; Honorary corresp. member of The Royal Institute of British Architects 1948, af The Royal Society of Arts, London 1948, af International Institute of Arts and Letters, Genève 1950 og af The Architectural League, New York 1952; æresmedlem af The American Institute of Architects 1955; overordentligt medl. af The Society of Architectural Historians, Washington, 1959 og af Akademie der Künste, Berlin 1960; æresmedlem af Akademisk Arkitektforening 1963.

Premierede forslag i arkitektkonkurrencerne om St. Vibenshus, Kbhvn., hotel i Bergen, kommuneskole i Gentofte, alderdomshjem på Frederiksberg, kommunehospitalet i Århus, universitetet i Århus og udvidelse af Viborg amts-sygehus m. fl. Har bygget stationsbygninger på Almindingen-Gudhjembanen 1916 (s. m. Aage Rafn); beboelsesbygninger for Kbhvns kommune og forsk. boligselskaber og private i Kbhvn., Århus og Hillerød 1919-58; boligbyggeri i Berlin, Göteborg og Glasgow; Vestersøhus, Kbhvn. 1936-39; de danske bygninger på udstillingen i Paris 1925; universitetet i Århus 1932-48 (s. m. Povl Stegmann og C. F. Møller til hhv. 1937 og 1942); kommunehospitalet i Århus 1933; amtssygehuset i Kolding 1935, radiumstationerne i Kbhvn., Århus og Odense 1936-39; arbejder for socialministeriet, deriblandt ungdomslejr i Avdebo; aldersrente-boliger for Kbhvns kommune og forsk. skoler, bl. a. Voldparkens skole; Christiansgården, Kbhvn. 1944; administrationsbygning og kollektivhus for institutionen Mødrehjælpen 1952; Egmontgården 1960; Det danske akademi i Rom 1965; dansk kirke i Flensborg 1965. Har tegnet møbler, sølvarbejder og andet kunsthåndværk samt skibsaptering. I samarbejde med C. F. Møller om alle arbejder 1930-42.

Har skrevet: Modern Danish Architecture (London 1927, s. m. F. R. Yerbury); Københavnske Boligtyster (1930); Rækkehustyster (1940); Arkitekten Professor Hack Kampmann's Rejsebreve og Skitser (1946); Danske arkitektstrømninger 1850-1950 (s. m. Knud Millech); Monumenta Architecturae Danicae (s. m. Christian Elling, 1961) samt afhandlinger og artikler i danske og udenl. fagtidsskrifter og dagblade.

Har siden 1923 modtaget Kbhvns kommunes præmie for godt byggeri 11 gange. Tildelt Eckersberg-medaljen 1926; C. F. Hansen-medal-

jen 1947 for Aarhus universitet; guldmed. på den internationale arkitekturudstilling i Gent 1921 og på Verdensudstillingen i Paris 1925; den svenske Prins Eugen-medalje 1958; Akademisk Arkitektforenings æresmedalje 1963 og Svenska Arkitekters Riksförbunds Hedersklub s. å.; den tyske Heinrich Tessenow medalje 1964.

Fjelstrup Peter

Skuespiller, teaterdirektør; f. 24.3.1866 i Kbhvn., død 5.6.1920; søn af overkrigskommissær Chr. Fjelstrup og hustru Conradine f. Ryder; gift 2. gang 3.9.1909 m. Augusta, f. 3.12.1880 på Astrup i Voldborg herred, datter af forpagter Axel Marcher og hustru Mimi f. Fischer.

Debut 23. aug. 1884 på Casino; på Det kgl. Teaters elevskole 1886-87; et par år knyttet til revyscenen; skuespiller ved Casino 1891-94, 1901-02 og 1904-05, Folketeatret 1894-95 og 1899-1900, Dagmar-teatret 1901-02 og 1904-05; som direktør for eget skuespillerselskab berejst Danmark, Norge, Sverige og Finland 1906-08 og optrådte som gæst på kbhvske og skandinaviske scener; direktør for Alexandrateatret 1914-15.

Hovedroller: Auran i Lykkebarnet; Ko-Ko i Mikadoen; Celestin i Frk. Nitouche; titelrollen i Charleys tante (gennembrud som komiker, 1894); Svengali i Trilby og Bratt i Over evne (begge på Dagmar-teatret i Herman Bangs instruktion); Engstrøm i En forbryder; titelrollen i Faderen; Dag i Daglannet. Optrådte sidste gang 2. febr. 1920 i Slagelse på turné med Alexander den Store, hvis succes gennem tyve år skyldtes Fjelstrups fremstilling af hovedrollen, opvarteren Alexander Nyberg.

Fjord N. J.

Lærer landøkonomisk forsøgsleder; f. 27.4.1825 på Holmsland ved Ringkøbing Fjord, død 4.1.1891; søn af skolelærer og gårdejer Jesper N. Fjord og hustru Maren Jørgensdatter; gift 12.8.1859 m. Hansine Christine Magdalene, f. 22.3.1830 i Kbhvn., død 1911, datter af sadelmagermester Christian Claudevitze og hustru Karen Marie f. Weile.

Fik undervisning af faderen; som 14-årig omgangslærer på Stadilø; huslærer 1841; lærereks. (Lyngby seminarium ved Grenå) 1845; huslærer

til 1846, derefter skolelærer i Varde; deltog som frivillig i slaget ved Bov 1848; lærer i Aarhus 1848-56; adgangseks. til Polyteknisk læreanstalt 1856; docent i fysik og meteorologi ved Veterinær- og landbohøjskolen 1858, till. docent i matematik 1860-76, og indtil 1873, da Meteorologisk institut oprettedes, leder af de meteorologiske observationer; fritaget for undervisning 1887 for at kunne hellige sig forsøgsvirksomheden ved Landhusholdningsselskabet, som han havde haft tilknytning til siden 1858; foretog praktiske og teoretiske undersøgelser vedr. trikinfaren i kød (konstruerede »Fjords dampgryde«), centrifuger, forsendelse af smør, fodringsforsøg m. m.; fik 1882-83 opført forsøgs-laboratoriet til vidensk. forsøg, i de praktiske var slagterier, herregårde, mælkerier o. s. v. landet over inddraget.

Optaget som »bestandigt ordentligt medlem« af Landhusholdningsselskabet 1861, præsident for selskabet fra 1883. Samarbejdede med D. G. Monrad på det skolemæssige område; inspektør for Kursus til læreres videre uddannelse (Monrads kurs) 1858; eksaminator og censor i kommissionen til afholdelse af lærereks. for privatister 1857-78; medl. af udvalget for folkeoplysnings fremme fra 1866; medl. af Frdbg. skolekommission 1869-86, ledede fra 1872 som tilsynshavende udvidelsen af kommunens skolevæsen og indførte heldagsskolen på Frdbg.; medl. af den 1873 nedsatte reformkommission vedr. Kbhvns. off. skolevæsen.

Flamme,

se Faurschou-Hviid Bent.

Flor Christian

Skolemand, politiker; f. 1.1.1792 i Kbhvn., død 31.3.1875; søn af regimentskvartermester, senere bankrevisor Christian Holm Flor og hustru Anna Cathrine f. Hesselberg; gift 8.12.1826 m. Vilhelmine Frederikke, f. 21.10.1798 i Kbhvn., død 1859, datter af godsejer, etatsråd Peter Christian Zeuthen til Tølløse og hustru Christine f. Bornemann.

Student (priv. dimitt.) 1809; huslærer på Fyn; lærer ved Borgerdydskolen i Kbhvn. 1815; cand. theol. 1816; præst i Tølløse og Agerup 1822; dr. phil. 1825; lektor med titel af professor i dansk ved Kiel universitet 1826-45; overtog till.

undervisningen i dansk ved den højere skole i Kiel 1829; højskoleforstander ved Rødding folkehøjskole 1845-46; politisk virksomhed i Kbhvn. og Slesvig 1848-50.

Medl. af den grundlovgivende rigsforsamling 1848-1849 og af rigsrådet 1856 (valgt af mindretallet i den slesvigske stænderforsamling); formand for Dannevirkeforeningen af 1861.

Rejste s. m. sønderjyden Chr. Paulsen den dansktalende befolkning i Slesvig til kamp for sin ret ikke mindst på det sproglige område; bistod Nis Lorenzen i rejsning af krav om dansk rets- og øvrighedssprog i Nordslesvig 1836; medvirkede til udgivelsen af ugebladene Dannevirke (1838) og Det kgl. privil. ugeblad for Åbenrå (1840); grundlagde folkehøjskolen i

Rødding, åbnet 7.11.1844 med cand. theol. Johan Wegener som forstander; opgav sit professorat og overtog ledelsen af højskolen 1845-46. Samarbejdede med P. Hiort Lorenzen i kampen mod slesvigholstenismen siden 1842; udarbejdede Laurids Skaas taler ved Skamlingsbanke-møderne 1843-45; arbejdede i overensstemmelse med regeringen i Kbhvn. på at rejse en folkebevægelse og at skabe en loyal presse i Slesvig 1848-50; kom, på grund af folkelighedskrav, i modsætning til de skiftende regeringer og gled ud af det politiske og nationale arbejde; medvirkede ved oprettelsen af Askov folkehøjskole 1864.

Har udgivet: Håndbog i den danske litteratur (1. udg. 1831 u. titlen Dansk læsebog til brug i de lærde skoler, 9. oplag 1886); en vejledning i dansk sprog for tyske læsere (1833); endv. artikler i ugebladene Dannevirke og Det kgl. privil. ugeblad for Åbenrå.

Etatsråd 1848.

Førsom Peter

Skuespiller, oversætter; f. 20.2.1777 i Øster Lindet, død 24.1.1817; søn af sognepræst Christian Førsom og hustru Ellen Sophie f. Thun; gift juli 1799 m. kgl. skuespillerinde Johanne Cathrine F., f. 16.5.1779 i Kbhvn., død 1850, datter af bogholder Ebbesen og hustru Johanne Margrethe.

Student (Ribe) 1793; en tid medhjælper hos hofboghandler Poulsen i Kbhvn., men beskæftigede sig hovedsagelig med at give undervisning, navnlig i engelsk; læste hos Michael Rosing og debuterede 18. okt. 1798 som Jacob i

»Gamle og nye sæder« på Det kgl. Teater, ansat ved teatret 1799.

Oversatte Shakespeares skuespil og indførte dem på dansk teater. 1. bd. af oversættelserne, der indeholdt Julius Cæsar og Hamlet, udkom 1807, de følgende tre bd. fik han også udsendt, hvorimod 5. bd. først kom i 1818, efter hans død fuldstændt og udgivet af P F Wulff.

Roller: bl. a. Balder i Balders død; Vandby i Gulddåsen; grev Gert i Niels Ebbesen; Charles i Bagtalelsens skole; Olaf i Hakon Jarl; Axel i Axel og Valborg; Hagbarth i Hagbarth og Signe; Eraste i Den vægelsindede. Udførte titelrollen i Hamlet, da den første Shakespeareforestilling 1813 spillede på en dansk scene.

Forchhammer G.

Geolog, kemiker; f. 26.7.1794 i Husum, død 14.12.1865; søn af lærer, senere rektor J L Forchhammer og hustru Margretha Elisabeth f. Wiggers; gift 1. gang 29.5.1826 m. Louise Christiane, f. 17.4.1804 i Kbhvn., død 1831, datter af hof- og stadsretsprokurator Ulrik Ni-

colai Fugl og hustru Anna Cathrine f. Sletting; 2. gang 19.12.1832 m. Emilie Mariane, f. 7.8.1815 på Frdbg., død 1882, datter af ovenn. U N Fugl og 2. hustru Charlotte Johanne f. de Wiltser.

Skolegang i Husum, senere i Tønder; i apotekerlære i Husum 1810–15; studerede kemi, fysik og farmaci ved universitetet i Kiel 1815–1818; tog derefter til Kbhvn., blev som H C Ørsteds assistent medl. af en tremandskommission, der skulle undersøge Bornholms mineraler; fik 1819 et toårigt rejsestipendium til geologisk studierejse til England, Skotland og Fær-

øerne; tog inden afrejsen doktorgraden 1820 på en latinsk afhandling om mangansyrer; privatdocent i geologi ved Kbhvns universitet og farvelaborant ved Den kgl. Porcelainsfabrik 1822–23; lektor i kemi og i mineralogi ved universitetet 1823; fik ansættelse ved Polyteknisk læreanstalt, da denne åbnedes 1829, som lærer og titulær professor i kemi og mineralogi, fra 1851 till. direktør; till. professor i mineralogi og geologi ved universitetet fra 1831.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1825, dets sekretær fra 1851; oprettede s. m. lægen Ole Bang o. fl. Rosenborg Brøndanstalt, leder af denne fra oprettelsen 1834; den egentlige stifter af Industriforeningen 1838; direktør for Naturhistorisk Forening 1839–65; æres- og korresp. medl. af fl. udenl. vidensk. foreninger og selskaber. Medl. af kommissionen til gennemførelse af forbedring i Kbhvns belysning og vandforsyning; rådgiver for myndighederne på en række områder, bl. a. vedr. kulværkerne på Bornholm, saltværkerne i Oldesloe, gipsbrydningen ved Segeberg og klitterne ved Vesterhavet.

Står som grundlæggeren af dansk geologi. Blandt geologiske og kemiske afhandlinger kan nævnes: Færøernes geognostiske beskaffenhed (1824); Danmarks geognostiske forhold, for såvidt som de er afhængige af dannelser, der er sluttede (universitetsprogrammet 1835); Om de bornholmske kulformationer (1837); Det nyere kridt i Danmark (1847), der omhandler hans egne fund 1842–43 af grønsandskalken vest for Køge; Den forandrede vandhøjde ved de danske kyster (1856); Bidrag til skildringen af Danmarks geografiske forhold i deres afhængighed af landets indre geognostiske bygning (universitetsprogrammet 1858); Søvandets bestanddele og deres fordeling i havet (universitetsprogrammet 1859; med en del forøgelser till. trykt i Philosophical transactions of the Royal Society of London 1865); endv. fl. kemiske lærebøger samt De enkelte radikalens almindelige kemi (1842). Af betydelige arbejder inden for den kemiske geologi, der først i midten af 19. årh. blev en selvstændig videnskabsgren, er: Oprindelsen og de nærmere bestanddele af nogle af de vigtigste lerarter (1832) samt afhandlingen om den indflydelse, som tangarterne har haft på dannelsen af visse jordlag og især af alunskiferne (1844).

Etatsråd 1851; konferensråd 1857.

Forchhammer Henni

Sproglærerinde, forkæmper for kvindesagen; f. 8.3.1863 i Ålborg, død 31.5.1955; datter af rektor, dr. phil. Johannes Forchhammer og hustru Abigael f. Ebbesen.

Privat uddannet i sprog; sproglærerinde i Kbhvn. fra begyndelsen af 1890'erne.

Medl. af bestyrelsen for Danske Kvinders Nationalråd 1899–1933, dets formand 1913–31; i denne egenskab ordfører for kvindetøget der 1915 takkede kongen og rigsdagen for kvindernes valgret; vicepræsident i Det internationale Kvinderåd 1914–30; medl. af den danske delegation til Folkeforbundet i Genève 1920–37

og var den første kvinde, der talte i forbundsforamlingen; deltog i Fridtjof Nansens arbejde for krigsfanger, støttede Karen Jeppes virksomhed i Armenien og var en af hovedkræfterne i Folkeforbundets arbejde for at hindre handel med kvinder og børn; har endv. holdt talrige foredrag i ind- og udland om internat. forhold.

Har udgivet: Lærebog i engelsk for ældre begyndere til selvstudium (1900, 11. udg. 1933); Lærebog i dansk for udlændinge (engelsk udg. 1906, hollandsk 1908, tysk 1911, fransk 1911); Et besøg hos Karen Jeppe (1926).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1932.

Foss Alexander

Ingeniør, industrimand, politiker; f. 1.10.1858 i Viborg, død 24.11.1925; søn af stiftslandinspektør V D C Foss og hustru Annie f. Kornerup; gift 1. gang 6.1.1891 m. Margrethe, f. 9.8.1861 i Kbhvn., død 1922, datter af konteradmiral J P Schultz og hustru Sine f. Haa-

gen; 2. gang 12.1.1924 m. Edda, f. 25.2.1878 i Kbhvn., datter af universitetsbogtrykker Fr. Hostrup Schultz og hustru Marie f. Rønchen-dorff.

Student (Haderslev Læreres skole) 1876; cand. polyt. 1882; ansat hos J P Langaard, Hakkemose Teglværk 1884–85; sekondløjtn. 1887; indtrådte i ingeniørfirmaet F L Smidth 1885, medindehaver af F L Smidth & Co. 1887–1923. Indførte o. 1900 rotéovnen i europæisk cementindustri.

Medl. af en række teglværksbestyrelser, af bestyrelsen for Cementfabrikken Kongssdal, Ålborg Portland Cementfabrik, Cementfabrikken Dania, Sadolin og Holmblad, m. fl.

Medstifter 1892 af Dansk Ingeniørforening, medl. af bestyrelsen 1892-1901, foreningens formand 1904-07, i hvilken periode Dansk Ingeniørforenings Oplysnings- og Engageringsbureau oprettedes; formand for Foreningen af Fabrikanten i Jernindustrien i Kbhvn. 1903-12, for Jernindustriens Sammenslutning 1904-12 og for Teglværksforeningen af 1893 1907-12; formand for Industriforeningen og for Industrirådet (opr. 1910) 1911-21, fremhævede i en programtale 1912 at en sund og levedygtig industri havde gode muligheder for at trives i Danmark.

Medl. af borgerrepræsentationen 1903-07 og af Kbhvns havnebestyrelse 1913-20; medl. af den overordentlige kommission 1914, af folketinget (konservativ; Kbhvns 6. kr.) 1915-18, af landstinget 1918-20; medl. af rigsdagsdelegationen 1919 til fredskonferencen i Paris. Vicepræsident for Danmarks naturvidenskabelige Samfund 1912, præsident fra 1916; medl. af bestyrelsen for Danmarks amerikanske Selskab 1914-22, af bestyrelsen for den danske afd. af den Letterstedtske Forening fra 1916; formand for Erhvervenes Fællesudvalg (til sikring af landets varetillførsel) 1917-19; medl. af komiteen til belysning af statsmonopoler 1919, af traktatkommissionen 1919-24; formand for kommissionen ang. overførsel af elektrisk kraft fra Norge indtil 1922; medstifter af foreningen Norden 1919; medl. af Rask-Ørsted fondets komité 1920-24.

Har skrevet: Udenrigsminister Scavenius og genforeningen (1919); I krigsårene 1914-19 (1920).

Tildelt Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Håndværks guldmed. 1918; æresmedlem af Dansk Ingeniørforening 1922 og af Industriforeningen 1923. Blev på Kbhvns rådhus 25. april 1919 hyldet som industriens fører og førstemand og fik overrakt 350.000 kr., som u. navnet Alex. Foss' Industrifond og efter hans nærmere bestemmelse skulle tjene til fremme af dansk industri.

Franck Sofus

Skoledirektør; f. 12.5.1873 i Fredensborg, død 23.7.1945; søn af bagermester W. Franck og hustru Margrethe f. Kaarsen; gift 19.5.1899 m. Magna, f. 11.12.1873 på Bornholm, datter af gårdejer J C Schou og hustru Andrea f. Due.

Lærereks. (Jelling) 1891; videre uddannelse i naturfag på Kbhvns universitet og Landbohøjskolen; lærer ved Gurre og Nyrup skoler 1891-94, ved Frdbg. skolevæsen 1895-1914; tilsynsførende ved fortsættelseskursus 1900-06; student (Døckers kursus) 1905; sekretær hos skoledirektøren 1906-14; kontorchef ved Frdbg. kulturelle forvaltning 1914-19; viceskoleudir. ved Frdbg. skolevæsen 1919, skoleudir. 1933-40.

Medstifter af Skolebiblioteksforeningen af 1917, bestyrelsesmedl. 1917-34 (æresmedlem 1939); medl. af bestyrelsen for Foreningen til Skolehygiejnens Fremme 1926-41 (æresmedlem 1941); medstifter af foreningen Dansk Natur-Danske Skole, bestyrelsesmedl. fra 1931; formand for Pædagogisk Selskab 1937-39. Deltog

i organisationen af og undervisningen i lejrskolen; arbejdet for lærernes videre uddannelse og for reform af seminarieundervisningen.

Har bl. a. skrevet: Plantelivet belyst ved skoleforsøg (Vejledning for lærere 1925, for elever 1927); Skovens planteliv (1927); Sådan blev du til (1938). Medudgiver af Plante- og dyreliv (1931) og af Lejrskolebogen (1935). Medl. af redaktionen for tidsskriftet Danmark fra 1941.

Frandsen Johannes

Læge, medicinaldirektør; f. 13.6.1891 i Landsgrav, død 9.9.1968; søn af gårdejer Niels Frandsen og hustru Karen, f. Hansen; gift 21.2.1919 m. Helga, f. 2.2.1893 i Gjellerup, datter af direktør Karl Sørensen og hustru Anna Dorteia f. Clausen.

Student (Roskilde) 1910; med. eks. 1917; lægeuddannelse ved kbhvske hospitaler 1910-25; dr. med. 1923; specialist i intern medicin 1925; praksis i Kbhvn. 1925-28; overlæge u. invalideforsikringsrådet 1927-29; næstformand i sundhedsstyrelsens lægeråd 1927, chef for sundhedsstyrelsen 1928-61, fra 1932 som medicinaldirektør; har som medl. af, resp. formand for en række kommissioner og udvalg bl. a. forestået sundhedsvæsenets centralstyrelses nyordning (1932), og haft stor indflydelse ved oprettelsen af Statens vitamininstitut (1931) samt på ordningen af apotekervæsenet (1932) og sygeplejerskevæsenet (1933).

En lang række tillidshverv bl. a.: formand for det ministerielle lægelig-veterinære hygiejneudvalg 1926-61; leder af den danske delegation til verdenssundhedsorganisationens (WHO)

årsmøder 1948-61; præsident for WHO's Europa-komité 1953-54, 57-58 og 60-61; medl. af centralstyrelsen for Nationalforeningen til Tuberkulose Bekæmpelse 1926-27, af invaliderådet for de sønderjydske landsdele 1927 og af direktionen for Finseninstitutet og radiumstationen 1935-38, derefter indenrigsministeriets kommitterede smstds til 1961; formand for boligtilsynsrådet 1939-61, for medicinalnævnet 1939-52; medl. af bestyrelsen for P Carl Petersens fond og Helbredelsesfondet 1935 og formand for P Carl Petersens kollegium 1948; medl. af bestyrelsen for Generalkonsul Ernst Carlsen og hustrus legat til kræftens bekæmpelse 1935, formand 1961; præsident for Dansk Røde Kors 1961.

Medl. af det erhvervsøkonomiske råd 1939-40, af Akademiet for de tekniske Videnskaber 1939, 2. vicepræsident 1940-43; medl. af folketinget (Venstre) 1947-50, af civilforsvarsrådet 1950-61 og af rigsretten 1960; formand for Krogerup højskoles forretningsudvalg 1960; medl. af atomenergiudvalget 1956-61 og formand for atomoplysningsudvalget 1961-66. Medl. af bestyrelsen for A/S Nordisk Kaffe Komp. 1945, formand 1957; medl. af bestyrelsen for A/S De Forenede Kaffeompagnier 1964-68; formand for bestyrelsen for Lolland-Falsters Folketidende.

Æresmedlem bl. a. af Sygehusforeningen i Danmark, samt af lægelige og vidensk. selskaber i ind- og udland. Tildelt Léon Bernard Foundation's medalje og pris 1953, ærespris fra Generalkonsul Ernst Carlsen og hustrus legat 1957 og fra Barfred-Pedersens fond s. å., samt Dansk kirurgisk Selskabs medalje 1958.

Har skrevet: Undersøgelser over nyrefunktionen ved kronisk artifiel nefritis (disp., 1923); Sundhedsvæsenet 1927-61. Oplevelser og erfaringer (1963); Dr. Frandsens erindringer (1966).

Frederik 1.

Konge; f. 7.10.1471, død 10.4.1533; søn af kong Christian 1. (se denne); gift 1. gang 10.4.1502 m. Anna af Brandenburg, f. 27.8.1487 i Berlin, død 1514, datter af kurfyrst Johan af Branden-

burg og hustru Margrethe af Sachsen; 2. gang 9.10.1518 m. Sophie af Pommern, f. 1498, død 1568, datter af hertug Bogislaw 10. af Pommern og hustru Anna af Polen.

Hertug af Slesvig og Holsten s. m. broderen Hans 1482; fik halvdelen af hertugdømmerne og Gottorp slot 1490; i modsætningsforhold til Hans og senere til brodersønnen Chr. 2.; sluttede sig til den nørrejske adels oprør mod Chr. 2. 1523; hyldet som konge på Viborg ting s. å.; kronet i Kbhvn. 1524; valgt til konge i Norge 1525.

Hans magtbeføjelser var begrænsede ved en håndfæstning pålagt af adelen. Indførte delvist livsfæste 1523; ophævede gilder og lav 1526, hvorved borgmestervalgene i Kbhvn. og Malmø overgik til borgerskabet. Opnåede ved lejdebruddet 1532 at Chr. 2. førtes til Sønderborg slot som statsfange. Støttede, trods håndfæstningen og de katolske bispers protester, Hans Tausen og andre lutherske prædikanter.

Frederik 2.

Konge; f. 1.7.1534 på Haderslevhus, død 4.4. 1588; søn af kong Christian 3. (se denne); gift 20.7.1572 m. Sophie af Mecklenburg, f. 4.9. 1557 i Wismar, død 1631, datter af hertug Ulrik af Mecklenburg-Schwerin og prinsesse Elisabeth af Danmark.

Valgt til tronfølger 1536; opdraget på Koldinghus indtil 1552; selvstændigt hof på Malmøhus fra 1554; konge af Danmark og Norge 1559.

Erobre Ditmarsken 1559; måtte s.å. underskrive en håndfæstning, der stærkt begrænsede kongemagten; søgte at erobre Sverige i Syvårskrigen 1563–70. Gav støtte til videnskabsmænd (Tycho Brahe, A S Vedel, m. fl.) og oprettede 1569 kommunitetet til hjælp for fattige studenter. Samlede ved en række mageskifter store jordbesiddelser til sammenhængende krongodser og store vildtbaner, bl. a. i Nordsjælland Hillerødsholm 1560, omdøbte og udbyggede dette til Frederiksborg; byggede Kronborg.

Frederik 3.

Konge; f. 18.3.1609 på Haderslevhus, død 9.2. 1670; søn af kong Christian 4. (se denne); gift 1.10.1643 m. Sophie Amalie (se denne).

Ærkebiskop i Bremen stift 1634 og Verden stift 1635; statholder i hertugdømmerne 1647; nærmeste arving til tronen efter den ældre broder Christians død 1647; konge af Danmark og Norge 1648 efter underskrivelse af en streng

håndfæstning, der gav rigsrådet hovedindflydelsen; stod i modsætningsforhold til adelen, hvilket bl. a. medførte Corfitz Ulfeldts fald og landflygtighed 1651. Erklærede Sverige krig 1657; tabte Skåne ved Roskilde-freden 1658; forblev i det belejrede Kbhvn. (•Jeg vil dø i min rede•) u. den anden svenskekrig 1658–60; fik derefter de lavere stænders støtte og tilbud om arveregering; hyldet som arvekonge 1660; indførte den uindskrænkede enevælde ved Arveenevoldsakten 1661, nærmere udformet i Kongeloven af 14. nov. 1665.

Grundlagde Det kgl. bibliotek og påbegyndte opførelsen af den store biblioteks- og kunstkammerbygning på Slotsholmen (det nuv. Rigsarkiv).

Frederik 4.

Konge; f. 11.10.1671 på Kbhvns slot, død 12.10. 1730; søn af kong Christian 5. (se denne); gift 1. gang 5.12.1695 m. Louise af Mecklenburg-Güstrow, f. 28.8.1667 i Güstrow, død 1721, datter af hertug Gustav Adolf af Mecklenburg-Güstrow og hustru Magdalena Sibylla af Gottorp; viet til venstre hånd 1703 til Elisabeth

Helene, f. 4.5.1679, død 1704, datter af preussisk gesandt i Kbhvn. Adam Otto v. Vieregg og hustru Anna Helene f. v. Wulfersdorff; gift 2. gang 4.4.1721 m. Anna Sophie (se denne).

Opdraget i tysk ånd; foretog større rejser til Tyskland, Italien og Frankrig 1692–93 og Italien 1708–09. Konge 1699.

Fortsatte faderens bestræbelser for at bryde forbindelsen mellem Sverige og Gottorp; oprettede landmilitsen 1701 efter det mislykkede første forsøg 1700 på at slå hertugen af Got-

torp; ophævede vornedskabet for de sjællandske bønder 1702; fik ved fredsslutningen efter store nordiske krig 1709–20 tilsikret enebesiddelsen af hertugdømmet Slesvig, hvis gottorpske dele 1721 inkorporeredes i den danske kronens besiddelser; var den første i det protestantiske Europa der satte hedningemissionen i gang; oprettede 1714 et missionskollegium, hvorfra missionærer udsendtes, bl. a. Hans Egede til Grønland; stiftede Vajsenhuset 1720; oprettede til fremme af almueundervisningen 240 skoler på ryttergodset (rytterskolerne); byggede Frederiksberg slot og Fredensborg slot.

Frederik 5.

Konge; f. 31.3.1723 på Kbhvns slot, død 14.1. 1766; søn af kong Christian 6. (se denne); gift 1. gang 11.12.1743 m. Louise af England, f. 18.12.1724 på Leicester House, død 1751, datter af kong Georg 2. af England og Caroline Vilhelmine af Brandenburg-Ansbach; 2. gang 8.7. 1752 m. Juliane Marie af Braunschweig-Wolfenbüttel (se denne).

Opdraget i tysk ånd; konge 1746.

Forstod at vælge gode rådgivere og lod sig i alt væsentligt lede af mænd som overhofmarskallen, lensgreve Adam Gottlob Moltke og udenrigsminister J H E Bernstorff. Vandt stor folkeyndest ved at ophæve faderens strengt pietistiske styreform; bl. a. genåbnedes Det kgl. Teater 1748; endv. oprettedes Opfostringshuset, Frederiks hospital og Kunstakademiet på Charlottenborg (indviet 1754); opførelsen af Frederikskirken påbegyndtes 1756 og det nye kvarter omkring Amalienborg blev anlagt. Støttede den tyske digter F G Klopstock, der efter indbydelse 1751 boede i Danmark i tyve år.

Frederik 6.

Konge; f. 28.1.1768 på Christiansborg, død 3.12.1839; søn af kong Christian 7. (se denne); gift 31.7.1790 m. Marie af Hessen-Kassel, f. 28.10.1767 i Hanau, død 1852, datter af statholder, landgreve Carl af Hessen-Kassel (se denne).

Opdraget efter rousseauske principper, opstillet af moderens ven Struensee, for at blive legemligt og åndeligt hårdet; fik, efter moderens udvisning og Struensees henrettelse 1772, egen hofstat 1773 med H H v. Eickstedt som over-

hofmester og opdrager og bl. a. med vennen Johan Bülow som kammerjunker; optaget i statsrådet efter konfirmationen 4. april 1784; foretog ved sit første møde i statsrådet 14. april s. å. en paladsrevolution, hvorved regeringen og den Høegh-Guldbergske kreds styrtedes; som kronprinsregent landets egentlige leder indtil faderens død; medvirkede til den store reformlovgivning vedr. bondestanden i perioden som kronprinsregent herunder stavnsbåndsløsningen 1788, der blev grundlæggende for det 19. århundredes danske samfund; greb efter A P Bernstorffs død 1797 mere ind i statsstyrelsen og gik stærkt op i statsadministrationen; medvirkede i forhandlingerne med englænderne efter disses angreb på Kbhvn. 1801; knyttede under den fransk-engelske krig 1803-14 (Napoleonskrigene) Danmark til Frankrig, bl. a. under påvirkning af generaladjutantstaben, hvilket bl. a. medførte englændernes bombardement af Kbhvn. 1807; kong 1808; holdt fast ved enevælden og gennemførte fuldt kabinetsstyre 1808-14; deltog i Wienerkongressen 1814-15 for personligt at arbejde for tålelige fredsbetingelser for Danmark; måtte efter Napoleons nederlag 1813 afstå Norge ved freden i Kiel 14. jan. 1814; perioden efter statsbankerotten 1813 var præget af økonomiske kriser og fattigdom, men også af en stærk blomstring indenfor åndslivet; fremmede forslaget om at indføre rådgivende stænderforsamlinger 1831, bl. a. påvirket af U J Lornsens agitation i hertugdømmerne; forenede sparsommelig livsform med jævn optræden og opnåede stor folkeyndest.

Frederik 7.

Konge; f. 6.10.1808 i Kbhvn., død 15.11.1863; søn af kong Christian 8. (se denne); gift 1. gang 1.11.1828 (ægteskabet opløst 1837) m. prinsesse Vilhelmine af Danmark, f. 18.1.1808 i Kiel, død 1891, datter af kong Fr. 6. (se denne); 2. gang 10.6.1841 (ægteskabet opløst 1846) m. prinsesse Mariane af Mecklenburg-Strelitz, f. 10.1.1821 i Neu Strelitz, død 1876, datter af storkonig af Mecklenburg-Strelitz Georg Frederik Carl Joseph og hustru Marie Vilhelmine af Hessen-Kassel; 3. gang 7.8.1850 til venstre hånd m. Louise lensgrevinde Danner (se denne).

Opdraget og undervist af hofchef Joh. Fr. Bardenfleth og 1819-25 af major Fr. Løvenørn Bardenfleth; rejse med uddannelsesformål og hovedophold i Genève, hjemkomst 1828; anvist

ophold på Jægerspris 1834 og sendt på togt med orlogsskibe til islandske farvande p.g.a. Fr. 6.s misfornøjelse med hans livsførelse; derefter chef for fynske infanteriregiment med kvarter i Fredericia; lærte i denne periode Louise Rasmussen, den senere lensgrevinde Danner at kende; guvernør over Fyn med bolig på slottet i Odense og kommanderende general for Fyn og Jylland 1839; sæde i gehejmestatsrådet 1841; nærede en romantisk betonet interesse for arkæologi og foretog adskillige udgravninger; underskrev 28.1.1848 en kundgørelse om fælles rigsstænder for kongeriget og hertugdømmerne med besluttende myndighed; kundgørelsen vakte utilfredshed både i kongeriget og hertugdømmerne særlig p.g.a. sit statsretslige indhold; akcepterede

det af folkestemningen i kongeriget i marts 1848 rejste krav om en ny frisindet regering og en fællesforfatning for Danmark og Slesvig; dette resulterede i krigen mod slesvig-holstenerne, der blev støttet af preusserne 1848-50, idet slesvig-holstenerne på deres side havde rejst krav om en særskilt fællesforfatning for Slesvig-Holsten samt Sønderjyllands indlemmelse i det tyske forbund; underskrev u. krigen den første grundlov af 5.6.1849; kampene endte med danske militære sejre særlig ved Fredericia (1849) og Isted (1850); fællesforfatningen af 2.10.1850 skulle stabilisere en forfatningsmæssig orden for kongeriget og hertugdømmerne, men vakte også uvilje i såvel kongeriget som hertugdømmerne og ophævedes for Holstens vedkommende; novemberforfatningen, der vedtoges af rigsrådet 13.11.1863, for kongeriget Danmarks og hertugdømmet Slesvigs fælles anliggender førte til krigen med Østrig og Preussen 1864; søgte at tilvejebringe en militæralliance med Sveriges konge Karl 15.

Frederik 8.

Konge; f. 3.6.1843 i Kbhvn., død 14.5.1912; søn af kong Christian 9. (se denne); gift 28.7.1869 m. Louise, f. 31.10.1851 på Stockholm slot, død 1926, datter af kong Karl 15. af Sverige-Norge og Louise af Nederlandene.

Uddannet som officer; studerede i Oxford 1863; diplom som dr. jur. h.c. Som kronprins sæde i statsrådet 1863; chef for lejrddivisionen ved Hald 1874 og 1877; hærinsp. 1891. Konge fra 1906.

Ønskede forfatningskampen standset og fulgte den parlamentariske linie, systemskiftet 1901 havde stadfæstet. Søgte at tilvejebringe et bedre forhold til Tyskland og at give Island større selvstændighed. Arbejdede for en forsvarsordning med et stærkere forsvar, hvilket forsvarslovene 1909 gik imod.

Frederik 3. hertug af Slesvig-Holsten-Gottorp; f. 22.12.1597 på Gottorp, død 10.8.1659; søn af hertug Johan Adolf af Gottorp og hustru Augusta, datter af kong Frederik 2. af Danmark; gift 21.2.1630 m. Maria Elisabeth, f. 22.11.1610, død 1684, datter af kurfyrst Johan Georg 1. af Sachsen og hustru Magdalena Sibylla af Brandenburg.

Opdraget s. m. broderen Adolf af Johann Pinier; studerede i Tyskland og Frankrig 1615-16; efter faderens død forlenet med såvel Holstens som Slesvigs hertugelige del; anlagde stabelstaden Frederiksstad ved Treene-Ejderen 1621; søgte at hævde Gottorps selvstændighed overfor kongeriget under Christian 4. Støttede sig til Sverige, tilstræbte neutralitet og at skåne sine landområder for krig også under de dansk-svenske krige, bl. a. ved en hemmelig traktat med Sverige sept. 1657; opnåede ophævelse af Slesvigs lensbånd ved traktaten efter Roskilde-freden maj 1658; indgik neutralitetskonvention med kurfyrsten af Brandenburg ved krigens genopblussen s. å.; men måtte finde sig i danske troppers indmarch 1658-59.

Gjorde Gottorp slot til et tysk kulturcentrum i hertugdømmerne; forøgede det store bibliotek, støttede digtere, malere og videnskabsmænd og lod bl. a. Limburg-mekanikeren Andreas Bösch

– efter Adam Olearius' anvisninger – forarbejde en mægtig globus (nu på Frederiksborg); lod udføre fremstillinger af verdenssystemet, oprettede samlinger af teknik og kunst, støttede Johann Mejers kartografiske arbejder og udgivelsen af Caspar Danckwerths »Landesbeschreibung« (1652); udformede tanker om en særlig højskole og et landsuniversitet for hertugdømmerne.

Frederik prins af (Nør)

Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenburg; f. 23. 8.1800 i Kbhvn., død 4.7.1865; søn af hertug Frederik Christian (2.) af Augustenburg (se denne); gift 1. gang 17.9.1829 m. komtesse Henriette, f. 9.5.1806 på Gisselsfeld, død 1858, datter

af lensgreve Conrad Danneskiold-Samsøe og hustru Johanne Henriette Valentine f. Kaas; 2. gang 3.11.1864 m. Marie Esther, f. 3.10.1837 i New York, død 1914, datter af rentier David Lee.

Opdraget i hjemmet på Augustenburg s. m. broderen, senere hertug Christian August; ledsagede denne under ophold i Kbhvn. og på studierejse til Tyskland, Italien og Frankrig 1817–20; senere studier i Göttingen og Heidelberg, samt ophold i England; gennemgik eksercerskolen ved hestgarden i Kbhvn. 1824; eskadronchef ved kyradsregimentet i Slesvig 1825; regimentschef 1830 og generalmajor smstds 1839; erhvervede godset Nør i Krusendorf sogn ved Eckernfjorde 1832 (fideikommis 1838); deputeret for Eckernfjorde i ständerforsamlingen i Slesvig 1834–42; konservativ og modstander af dansk sprog i Nordslesvig; statholder og kommanderende general for Slesvig og Holsten 1842–46; indtrådte i den provisoriske slesvig-holstenske regering og chef for det slesvig-holstenske hærvesen marts 1848; tog sin afsked efter ansættelse af en prøjisk general 7. sept. 1848; forlod landet i 1850 og blev ved udelukkelse fra amnesti 1851 forhindret i at vende tilbage til sine godser; flyttede til England 1852, til Frankrig 1854; levede efter hustruens død 1858 et omflakkende liv.

Har udgivet: Aufzeichnungen des Prinzen Friedrich v. Schleswig-Holstein-Noer (1861).

Frederik Christian (2.)

Hertug af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenburg; f. 28.9.1765 på Augustenburg, død 14.6.

1814; søn af hertug Frederik Christian og hustru, prinsesse Charlotte Amalie Vilhelmine af Plön; gift 27.5.1786 med prinsesse Louise Augusta, f. 7.7.1771 på Hirschholm (Hørsholm), død 1843, datter af dronning Caroline Mathilde (se denne).

Opvokset og undervist på Augustenburg og om sommeren på Gråsten; ophold i 3 semestre i Leipzig med studier i retsvidenskab, historie og filosofi hos Ernst Platner indtil 1784; ægteskabet med kronprins Frederik (6.)s søster 1786 kom i stand på A P Bernstorffs foranledning i ønsket om at forene den kongelige kvindelinien arveret til Danmark, Norge og Slesvig med augustenborgernes arveret til Holsten; gehejmestatsminister 1786; patron for universitetet 1788–1805; medl. af kommissioner vedr. undervisningsforhold m. v., bl. a. af kommissionen for de lærde skoler og universitetet, af kommissionen til forberedelse af et museum for naturvidenskaberne 1796 og af bestyrelsen for Botanisk Have; fik till. overtilsynet med Det kgl. bibliotek 1802; præsident i den nyoprettede direktion for den højere undervisning 1805; virkede forgæves for oprettelse af et selvstændigt universitets- og undervisningskollegium, men fik gennemført mange reformer bl. a. til styrkelse af universitetets selvstændighed; gik ind for fag som »sædelære«, geografi, matematik og borgerkundskab og indførte nye skoleplaner i den højere skole; støttede Jens Baggesen og sikrede s. m. Ernst Schimmelmänn Schiller en 3-årig understøttelse i en vanskelig periode; hævdede augustenborgernes rettigheder og påtænkte oprettelse af et selvstændigt hertugdømme Holsten; trak sig tilbage, da kronprins Frederik (6.) efter det tyske riges opløsning 1806 ønskede at indlemme Holsten i det danske monarki for at forhindre en splittelse p.g.a. den mandlige arvefølge i Holsten og da begge var kandidater til den svenske trone 1810; udarbejdede derefter til forsvar for augustenborgernes arvekrav til Slesvig og Holsten skrifter, som først senere blev publiceret af hans søn og efterfølger.

Samlede og kommenterede 1811 sin brevveksling med Fr. 6. fra 1806 (udg. 1908) og udarbejdede Historische Darstellung der Rechte und Ansprüche des Hauses Schleswig-Holstein-Sonderburg; brevveksling med Schiller (udg. 1875 og 1905); brevveksling med Jens Baggesen (udg. 1910); Aus dem Briefwechsel des Herzogs Friedrich Christian (udg. 1913).

Frederiksen Erhard

Landøkonom; 7.1.1843 på Fuglsang, Lolland, død 12.10.1903; søn af godsejer Johan D Friederichsen og hustru Maria f. Hansen; gift 28.5. 1874 m. Sigrid Marie, f. 14.2.1844 i Skælskør, død 1925, datter af herredsfoged S Chr. Topsøe og hustru Sigrid Christine f. Thorgrimsen.

Udvidet realeks. (Sorø akademi) 1857; ved praktisk landbrug i to år; landbrugskand. 1862; underforvalter på Ourupgård 1862–63; lærte mejeribrug hos Th. R Segelcke og studerede landbrug i udlandet; bestyrer af fædrenegården Nøbbøllegård 1863–66, ejer af gården 1866–72; oprettede, s.m. broderen Johan Ditlev, sukkerfabrikken Lolland 1872, landøkonomisk leder af denne til 1877, da fabrikken gik konkurs p.g.a. sukkerkrisen 1873–76; virksomheden havde dog banet vej for sukkerroedyrknings indførelse i dansk landbrug samt for roesukkerindustrien; medstifter 1878 og det første år bestyrer af Kbhvns Mælkeforsyning; studerede maltbygdyrkning i England, Elsass o.a. st. 1879–80; landbrugskonsulent for De danske Sukkerfabrikker fra 1882; drev till. byg- og sukkerroeforædling på konsulentboligen Svingelgård ved Nakskov.

Medl. af frøkontrolkommissionen; medstifter af og bestyrelsesmedl. i Foreningen af danske Landbrugskandidater 1897.

Redaktør af Dagbladets nyindførte ugentlige landbrugstillæg 1874; udgav 1879–80 ugebladet Landbrugstidende, der 1880 indgik i Ugeskrift for Landmænd, derefter medredaktør af dette til 1902. Medarbejder ved Møller-Holsts Landbrugs-Ordbog, Scharling og Falbe Hansens Danmarks Statistik, m. m. Har skrevet: Om rodfrugtdyrkning (1892) samt landøkonomiske afhandlinger til en række tidsskrifter.

Frederiksen Niels

Husmandsfører, politiker; f. 23.2.1874 i Lille Karleby ved Roskilde, død 20.12.1951; søn af gårdmand Jens Frederiksen og hustru Inger Marie f. Hansen; gift 24.1.1903 m. Karen, f. 11.11.1878 i Store Karleby, datter af tømrer Chr. Rasmussen og hustru Bodil f. Jensen.

Forpagter af fødegården 1897; ejer af et mindre landbrug 1903.

Medl. af hovedbestyrelsen for De samv. sjællandske Husmandsforeninger 1908, formand 1911–29; medl. af Hyllinge-Lyndby sogneråd

1909–13, af Roskilde amtsråd 1911–22; deltog som medl. af landbokommissionen af 1911 i udarbejdelsen af de indstillinger ang. lensaflysningen og udstykning af præstegårde og jord i offentligt eje, som dannede grundlaget for jordlovene af 1919; folketingsmand for Lejrekredsen (Radikale Venstre) 1913–35, formand for partiets rigsdagsgruppe 1929–34; bidrog, gennem medlemskaber af den overordentlige kommission af 1914, Erhvervenes fællesudvalg af 1917 og ernæringsrådet af 1917, til at skabe forståelse hos husmændene for den prisregulerings- og vareforsyningspolitik regeringen førte u. 1. verdenskrig; formand for statens jordlovsudvalg (hvorunder hele administrationen af statens udstykningsvæsen efterhånden blev henlagt) 1919–47; medl. af en række udvalg bl.a. vedr. landvinding og nye markeder, af det erhvervspolitiske nævn fra 1929, samt indtil 1934 af statsmin.s økonomiske råd og det udenrigspolitiske nævn; leder af saneringsudvalget for de sønderjyske landsdele 1934.

Freuchen Peter

Polarforsker, forfatter; f. 20.2.1886 i Nykøbing F, død 2.9.1957; søn af købmand, kgl. vejer og måler L B Freuchen og hustru Anna f. Rasmussen, gift 1. gang 1911 m. grønlanderinden Navarana Mequpaluk, f. i Kap York distriktet, død 1921; 2. gang 22.11.1924 (ægteskabet opløst) m. Magdalene, f. 26.9.1881 på Grønvang,

Vejen, datter af fabrikant Johannes Lauridsen og hustru Maren Sofie f. Olsen; 3. gang m. Dagmar, f. 25.4.1907 i Lyngby, datter af direktør Hans Cohn og hustru Betty f. Neustadt. Student (Nykøbing F) 1904; deltog i Dan-

marksekspeditionen 1906–08; s.m. Knud Rasmussen ved anlægget af stationen Thule i Grønland 1910; stationens handelsbestyrer til 1919; deltog s.m. Knud Rasmussen i 1. Thuleekspedition 1912 tværs over indlandsisen til Danmarksfjord, i 2. Thuleekspedition 1916–18; kartograf på 5. Thuleekspedition 1921–24; redaktør af ugebladet Ude og Hjemme 1926–33; ejer af øen Enehøje i Nakskov Fjord 1926–40; rejser i det arktiske Rusland 1928, Vestgrønland 1929 og 30. Leder af filmekspedition til Alaska 1932–33 for Metro-Goldwyn-Mayer, Hollywood; optog filmen Eskimo, der havde verdenspremiere i New York 1933; foredragsrejser i USA 1935, 36 og 45–48; fast bosat i USA fra o. midten af 1940'erne; mangeårig medarbejder ved Politiken.

Medl. af Geografisk Selskabs råd, af bestyrelsen for Dansk Forfatterforening 1929–32 og 1940–42; æresmedlem af Forfatterforbundet og Adventurer Club of Denmark; vicepræsident i Foreign Press Association, New York, m.m.

Har bl. a. skrevet: Storfanger (1927); Rømningsmand (1928); Nordkaper (1929); Ivalu (1930); Knud Rasmussen, som jeg kendte ham (1935); Min grønlandske ungdom (1936); Min anden ungdom (1938); Sibiriske eventyr (1939); Hvid mand (1943); Larions lov (1948); I al frimodighed (1953); Fremdeles frimodig (1955); Fangstmænd i Melvillebugten (1956).

Tildelt bl.a. Geografisk Selskabs Hans Egede-medalje; American Geographical Societys Walker-medalje 1932; Benjamin Franklin guldmed. 1957.

Freund Hermann Ernst

Billedhugger; f. 15.10.1786 i Uthlede ved Bre-men, død 30.6.1840; søn af kursmed, regimentsdyrlæge Julius Conrad Freund og hustru Catharina Elisabeth f. v. Würden; gift 4.6.1835 m.

Amalie Elisabeth, f. 17.5.1807 i Kbhvn., død 1866, datter af klejnsmed, brandmajor Burchard v. Würden og hustru Anneken Marie f. Spønen v. Holte.

I smedelære hos morbroderen, klejnsmed B v. Würden i Kbhvn. 1803, svend 1806; arbejdede som signet- og stempelskærer, tog undervisning i tegning, optaget på Akademiet 1805 med bl. a. Abildgaard som lærer; store guldmed. 1817; sendt til Kongsberg i Norge af finanskollegiet for at lede moderniseringen af

møntmaskineriet 1813; rejste 1817 over Tyskland, Prag og Wien til Rom og ankom der 1818; sluttede sig til Thorvaldsen og blev husfælle og medhjælper for denne; ledede i Livorno indskibningen af en del af Thorvaldsens værker i orlogsbriggen *Sct. Croix* 1825; på fodrejse med H V Bissen i Syditalien 1827; ledede indskibningen af Thorvaldsens værker til Frue kirke, i Livorno 1828; rejste derfra til fods over Marseille og Paris med længere besøg i Tyskland til Kbhvn. og ankom der s. å.; medl. af Akademiet 1829, professor s. å.; havde tilsynet med de historiske mindesmærker i Roskilde, Jægerspris og Fredensborg fra 1831.

Har udstillet på Charlottenborg i perioden 1813–40 og på andre udstillinger i ind- og udland.

Hovedværker: relieffet Abraham der lader Hagar og Ismael fare (1817); buste af Fr. 6; på det tidl. militærhospital i Rigensgade (1817); portrætmedaljon af fru von Zsok (1818); buste af B S Ingemann (1818); af maleren C A Jensen (1818); evangelisterne til Slotskirken (heraf fuldførtes kun Lucas 1822–24); Mercur (1821); vandt 1. pris i konkurrence for billedhuggere om emner fra den nordiske mytologi 1822; gipseksemplarer af Odin og Loke i Glyptoteket og bronzestatuetten af Odin (1827); ragnarokfrisen til Christiansborg (påbegyndt 1825, anbragt delvis 1838, fuldenendt af H V Bissen 1840, ødelagt ved slotsbranden 1884); buste af billedhuggeren og maleren Johan Martin Wagner (1826); arkitekt C F Hansen (1832); Jonas Collin (1833); Drengen med svanen (1837, Kongens Have); mindesmærker og gravmæler bl. a. over: K L Rahbek (1833); biskop Münster (1834); maleren Gebauer (1836); professor Jens Møller (1838).

Repræsenteret på Kunstmuseet, Hirschsprungske samling, Glyptoteket, på provinsmuseer og museer i udlandet m. v.

Fridericia J. A.

Historiker; f. 10.6.1849 i Kbhvn., død 28.10.1912; søn af manufakturhandler Heyman Fridericia og hustru Emma f. Cohen-Brandes; gift 28.12.1886 m. Emma, f. 26.8.1857 i Rønne, død 1896, datter af kaptajn H Siemsen og hustru Andrea f. Andersen.

Student (v. Westenske institut) 1866; cand. mag. 1872; assistent ved Universitetsbiblioteket 1874–91, underbibliotekar 1891–99; dr. phil. 1876; professor i historie ved Kbhvns universitet fra 1899.

Medstifter af Selskabet for Udgivelse afilder til dansk Historie 1877 og af Studentersamfundet 1882; medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog 1883 og af Videnskabernes Selskab 1888.

Har bl. a. skrevet: Danmarks politiske historie i tiden fra freden i Lübeck til freden i Kbhvn. 1629–1660 I (disp. 1876), II (1881); Den danske bondestands undertrykkelse og frigørelse (1888); Aktstykker til oplysning af stavnsbåndets historie (1888); en række afhandlinger i Historisk Tidsskrift bl.a.: Frederik 3. og enevældens indførelse (1887), Hannibal Se-

hested i unåde (1888), Studier over Kbhvns befolkningsforhold i det 17. århundrede, særlig omkring året 1660 (1889) og Historisk-statistiske undersøgelser over Danmarks landboforhold i det 17. århundrede (1889); Adelsvældens sidste dage. Danmarks historie fra Christian 4.s død til enevældens indførelse 1648–60 (1894), et hovedværk i dansk historieskrivning; Revolutionen og Napoleon 1. (1903, 3. udg. 1920; svensk udg. 1919); Fra wienerkongressen til februarrevolutionen (1905, 4. udg. 1935); Udsigt over den politiske historie fra 1848 til nutiden (1905, 3. udg. 1923; svensk udg. 1918); Det 17. og 18. århundredes historie (1910–11, 3. udg. 1928). Medudgiver af Kong Christian 4.s egenhændige breve I–VII (1878–91). Medarbejder ved (forfatter af 4. bd.) Danmarks riges historie, Folkens historie og Verdenskulturen; i en årrække historisk medarbejder ved Politiken (fra 1884). Redaktør af Historisk Tidsskrift fra 1897.

Friis Achton

Maler, forfatter; f. 5.9.1871 i Trustrup ved Grenå, død 17.12.1939; søn af gårdmandsdatter Karen Friis; gift 15.9.1909 m. violinistinden Martha Elster, f. 17.9.1879 i Kbhvn., datter af grosserer, kaptajn Christian Gregers Elster og hustru Louise Augusta f. Petersen.

I malerlære og på Teknisk skole i Århus; på Akademiet 1895–99; lærte at radere hos Carl Locher; udstillede 1. gang på Charlottenborg 1901; deltog i Mylius-Erichsen ekspeditionen (Danmark-ekspeditionen) til Grønland 1906–08 og hjembragte herfra ca. 100 billeder, der udstilledes 1908 (senere i Berlin og London); ar-

bejdede som dekorativ kunstner hos Bing og Grøndahl 1912–25; rejste med motorbåd til Danmarks småøer 1921–24, og i 1930–32 rejste gennem Jylland og siden til de store øer s. m. maleren Johannes Larsen, tegnede på disse rejser portrættegninger af danske folketyper og skrev teksten til nedenstående værker, mens Johannes Larsen tog sig af landskabstegningerne: De danskes øer I–III (1926–28, ny udg. 1965), De jydernes land I–II (1932–33, ny udg. 1965–66) og Danmarks store øer I–II (1936–37, till. illustreret af Andreas Friis og Knud Kyhn, ny udg. 1967); har endv. udgivet: Danmark-ekspeditionen til Grønlands nordostkyst (1909); Arktiske jagter (1925).

Repræsenteret bl. a. i Kobberstiksamlingen og på museerne i Odense og Randers.

Friis Christen

Kansler; f. 4.11.1581 på Krastrup, død 1.10.1639; søn af statholder i Norge, senere rigsråd Jørgen Friis og hustru Else f. Bjørn; gift 8.5.1614 m. Barbara, f. 1.2.1591, død 1653, datter af Hans Wittup til Engestofte og hustru Anna f. Huitfeldt.

Skolegang i Sorø; studerede i Marburg i Tyskland 1599–1601, i Frankrig 1602–04, i Italien (bl.a. Padova) 1604–06; hofjunker hos Chr. 4. 1607–11; deltog som kaptajn i erobringen af Kalmar 1611; guvernør over det erobrede Borgholm slot og over Øland 1612 indtil Knærdfreden 1613; lensmand over Roskildegård 1613, ombyttet med Kbhvns slot 1614; hofmester for den udvalgte prins Christian 1615; kongens kansler 1616.

Fik stor betydning på videnskabens og litteraturens område; var s. m. Holger Rosenkrantz hovedmanden i rådet, der gennemførte Chr. 4.s planer for forbedring af skolevæsenet og universitetet (stiftsskolerne, Sorø akademi, Regensen m. m.); optrådte som tilskynder og mæcen over for lærde og forfattere, bl. a. Ole Worm, Longomontanus og Anders Arrebo; arbejdede på at samle de ældre dansk-norske forordninger til et almindeligt lovværk, der udkom i revideret form som »den store reces« af 1643.

Fra 1610 ejer af hovedgården Kragerup, opførte her en ny hovedbygning; erhvervede endv. i årene fra 1616 til 1638 udstrakte godsbesiddelser, hovedsagelig på Sjælland.

Friis Christian

Kansler; f. 21.12.1556 på Ørlunde (nu Ørbæk-lunde), død 29.7.1616; søn af Henrik Friis og hustru Margrethe f. Bild; gift 9.5.1585 m. Mette, f. ca. 1563, død 1617, datter af Knud Hardeberg og hustru Mette f. Urne.

I huset hos prof. Lucas Bacmeister i Kiel 1566–71; studerede derefter ved forsk. tyske universiteter, i Frankrig 1577–79, i Italien 1579; gjorde tjeneste i kancelliet i Kbhvn. 1580–83; lensmand i Trondhjem 1583–89; på diplomatiske sendinger til Lapland 1584 og 86 i anledning af dansk-russiske grænsestridigheder; lensmand på Antvorskov 1589; kongens kansler 1596, medl. af rigsrådet og af regeringsrådet, indtil Chr. 4. ved sin kroning 29. aug. s.å. selv overtog styrelsen; tog sig i vid udstrækning af regeringsforretninger inden for kultur- og udenrigsområdet; fungerede som regeringsråd u. kongens fravær u. Kalkmarkkrigen, og var Danmarks ledende gesandt ved forhandlingerne i Knærd 1613. Hævdede den lutherske rettroenhed strengt i styrelsen af kirke, skole og universitet; søgte at forbedre latinskolerne, og var en af hovedmændene for skolereformen af 1604, der indførte nye fag som aritmetik, geometri og hebræisk og udvidede danskundervisningen.

Ejer af herregårdene Borreby og Hagedsted, samt af et palæ i St. Kannikestræde i Kbhvn.

Friis Johan

Kansler; f. 20.2.1494 på Lundbygård, Fyn, død 5.12.1570; søn af Jesper Friis til Lundbygård og Hesselager og hustru Anna f. Brockenhuus.

Immatrikuleret ved Kbhvns universitet 1514; studieophold i udlandet fra 1514, tog magistergraden i Köln 1519 og opholdt sig fra 1520 i

1½ år i Rom; efter hjemkomsten til Danmark ansat som skriver i kancelliet; sekretær i Fr. 1.s kancelli 1523 og i lange perioder ene om at repræsentere danske kancelli på Götterp; stillede sig på hertug Christians (Chr. 3.) side ved Fr. 1.s død 1533 og virkede for Chr. 3.s sag u. grevefejden; blev taget til fange af lybækkerne og måtte sværge grev Christoffer troskab; undslap og sluttede sig til kongen ved landgangen på Sjælland; medl. af rigsrådet og kongens kansler 1536; overtog efter Kbhvns overgivelse 1536 till. den afsatte katolske roskildebisps rigskanslerembede; universitetets kansler 1537; gennemførte reformationen i praksis og gen-

rejste landets administration; overtog 1539 endv. ledelsen af indenrigspolitiske dansk-norske forhold samt overledelsen af hele rigets finanser og udenrigspolitikken; satte ind på at nedbringe gælden til udlandet ved pålæggelse af skatter, tvangslån og salg af krongods, og gennemførte lensreformen; tog initiativet til udnævnelsen 1553 af den første danske kgl. historiograf, Hans Svaning, der skulle skrive Danmarkshistorien siden Saxo; tilskyndede A S Vedel til Saxo-oversættelsen. Fortsatte som Fr. 2.s kansler efter Chr. 3.s død 1559.

Holdt i en årrække Danmark fri af krige efter fredsslutningen med den tyske kejser Karl 5. i Speier 1544; var modstander af Fr. 2.s togt til Ditmarsken 1559 og Syvårskrigen (1563-70) mod Sverige.

Betænkte universitetet med et stort legat 1555.

Ejer af en række godser og herregårde bl.a. Hagested, Hesselager og Borreby; opførte her nye hovedbygninger.

Friis Mogens

Greve, rentemester, gehejmeråd; f. 7.9.1623 på Skumstrup (nu Vilhelmsborg) ved Århus, død 9.7.1675; søn af Niels Friis til Favrskov og hustru Dorte f. Gyldenstiærne; gift 1. gang 5.9.1652 m. Anne, f. 29.4.1631 på Kalø, død 1661, datter af kansler Christian Thomsen Sehested

og hustru Mette f. Rosenkrantz; 2. gang 2.11.1662 m. Anne Marie, f. ca. 1646, død 1694, datter af Christoffer v. Offenberg til Lykesholm og hustru Marie f. Lützow.

Elev på Herlufsholm 1634-41 og på Sorø akademi 1641-43; ophold i Leiden 1643-44; sekretær i danske kancelli 1644-46; studerede derefter i Paris og gennemrejste Frankrig; genoptog sin kancellitjeneste 1648 og deltog i fl. udenrigspolitiske forhandlinger; fik Helgeland i Nordlandene som lensbesiddelse 1652 og Tønsberg provsti 1656; rentemester i rigets centrale finansforvaltning 1658-73; assessor i skatkammerkollegiet 1660; ombyttede Helgeland len med Lister amt og Mandals fogder i 1661; medl. af statskollegiet 1673; stiftamtmand over Århus stift 1674.

Gjorde sig ved arv, køb og mageskifter til den største danske godsejer; fik 1672, støttet af rigskansler Peder Griffenfeld, af en del af sine godser oprettet lensgrevskabet Frijsenborg og lensbaronet Frijsenbold.

Revisionskommissionen der oprettedes efter Griffenfelds fald 1676 og den senere kommission af 1682-83 foretog en undersøgelse af Mogens Friis' embeds-transaktioner, der resulterede i at hans enke blev dømt til at yde kronen en erstatning på ca. 100.000 rdl.

Optaget i den nyoprettede grevestand 1671; gehejmeråd og assessor i højesteret 1673.

Friis Aage

Historiker; f. 16.8.1870 i Korsør, død 5.10.1949; søn af sognepræst Kr. J F Friis og hustru Juliane Marie f. Landkilde; gift 1.7.1896 m. Benedicte, f. 11.7.1873 i Skien, Norge, død 1957, datter af herredsfoged P C W Blichfeldt og hustru Philippa Martine f. Finne.

Student (Viborg) 1890; ansat ved Universitetsbiblioteket 1891-1900; mag. art. (historie) 1896; dr. phil. 1899; udenrigsministeriets rådgiver i nordslesvigske spørgsmål 1907-10; lede- de som konsulent udenrigsministeriets forbindelse med pressen 1910-13; professor i historie ved Kbhvns universitet 1913; professor Rostgardianus i nordisk historie 1917-35; universitetets rektor 1932-33.

Medl. af Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie 1902, af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie 1905, dets forstander 1935-45; medl. af forretningsudvalget for foreningen Norden 1918-43; medl. af Videnskabernes Selskab 1920; formand for dets kommission til undersøgelse af de i dansk private bevarede kilder til dansk historie 1923; medl. af den internationale kommission for intellektuelt samarbejde 1925-39; formand for den danske komité for Historikernes internationale Samarbejde 1926-29 og for Comité international des sciences historiques' publikationsudvalg 1928-29; medl. af den nordiske komité til udforskning af de russiske statsarkiver 1928; formand for Den danske historiske Forening 1929-39; medl. af den danske komité for landflygtige årsarbejdere 1933 og formand for de samv. danske emigranthjælpekomitéer 1934; 1. direktør i den Hielmstiærne-Rosencroneske stiftelse 1945; medlem og æresmedlem af en række vidensk. selskaber og akademier i udlandet.

Har bl. a. udgivet: Andreas Peter Bernstorff og Ove Høegh Guldberg. Bidrag til den Guldbergske tids historie (disp., 1899); Bernstorff-

erne og Danmark I-II (1903-19, 1. bd. i tysk udg. 1905); Bernstorffske papirer I-III (1904-13, tysk udg. s. å.); Bismarck (1909); Den danske regering og Nordslesvigs genforening med Danmark I-IV (1921-59); Danmark ved krigsudbrudet juli-august 1870 (1923); Statsrådets forhandlinger om Danmarks udenrigspolitik 1863-1879 (1936). Udgiver el. medudgiver af: Det nordslesvigske spørgsmål 1864-1879 I-VI (1921-48); Europa, Danmark og Nordslesvig 1864-1879 I-IV (1939-59); Johanne Luise Heiberg og Andreas Frederik Krieger. En samling breve 1860-1889 I-II (1914-15); Andreas Frederik Kriegers dagbøger 1848-1880 I-VIII (1920-43); Fra det Heibergske hjem. Johan Ludvig og Johanne Luise Heibergs indbyrdes brevveksling (1940); Johanne Luise Heiberg: Et liv gjenoplevet i erindringen (4. revid. udg. 1944); Johanne Luise Heiberg: Peter Andreas Heiberg og Thomasine Gyllembourg (4. revid. udg. I-II 1947). Redaktør af Verdenskulturen I-VIII (1905-12), af Det nittende århundrede I-XXX (1918-28), af Det danske folks historie I-VIII (s. m. Axel Linvald og M. Mackeprang, 1926-29), af 2. udg. (Schultz Danmarks-historie) I-VI (1941-43). Afhandlinger i danske og udenl. tidsskrifter; dagbladsartikler særlig i Politiken 1901-10 og fra 1928, samt i Fyns Venstreblad og Heimdal.

Friis Møller Kai

Forfatter; f. 15.8.1888 i Kbhvn, død 22.2.1960; søn af bryggeriejer Aurelius Møller og hustru Caroline Johanne f. Friis; gift 8.10.1927 m. Else, f. 8.10.1905 i Kbhvn, datter af sporvejsfunktionær Jacob Kjær og hustru Helene Margrete f. Høyer.

Student (Borgerdydskolen i Helgolandsgade) 1905; litterær debut i Tilfældet 1908; i nogle år litteraturanmelder ved Riget; medarbejder ved Politiken 1913-18; till. beskæftiget med bibliofil udgivervirksomhed i samarb. m. V Pios Forlag, bl. a. Pios Vignetbøger; medarbejder ved Nationaltidende 1924, Politiken 1925-31, Ekstrabladet 1933-50 og fra 1950 igen ved Politiken.

Har bl. a. skrevet: Digte (1910); Belgiske dage (1918); En pilgrimsfærd til Nordfrankrig og Belgien (1919); digtsamlingen Indskrifter (1920); Profane profeter (1922); Gallionsfigurens sang (1930); Et narreskib (1935); Dansk-

hed og dannelse (1937); Katte, jeg kendte (1942); Memoirer i utide (1942); Byens hjerte og digterens (s.m. Chr. Elling, 1947); Digte 1908-48 (1948); Af skolarens dagbog (1958). Af hans mange oversættelser bl.a. af Kipling, Maeterlinck, Baudelaire og Tagore kan nævnes Kiplings Soldatersange (1914, 2. udg. 1919), Belgiens lyre (1915), Tolv gamle jule- rim (1916), Hundrede franske elskovsdigte (1921, 2. udg. 1930), Kiplings Digte (1928), Ballader af Villon (1932), Hr. Danyser og fru Venus (1934), En fransk buket (1943); endv. T S Eliots Ødemarken og andre digte (s.m. Tom Kristensen, 1948), Cocktail Party (1951) og Fire kvartetter (1955) samt Christopher Frys Damen vil nødig brændes (1951).

Modtaget Otto Benzons forfatterlegat 1945 og Dansk Oversætterforbunds hæderspris 1959.

Frijs C. E. Krag-Juel-Vind-

Lensgreve, politiker; f. 8.12.1817 på Frijsenborg, død 12.10.1896; søn af lensgreve Jens Christian Carl Krag-Juel-Vind-Frijs og hustru Henriette f. grevinde zu Inn- und Knyphausen;

gift 1.5.1847 m. Thyra Valborg, f. 24.7.1821 i Kbhvn, død 1881, datter af generalløjtnant Wolfgang Haffner og hustru Anna Margrethe f. Kaasbøll.

Student (Sorø) 1835; cand. jur. 1842; overtog grevskabet Frijsenborgs nordlige del 1849; lensgreve 1860; arvede stamhuset Stensballegård 1867; ordnede at fæsteejendommene på hans godser blev selvejendom på liberale vilkår, men modsatte sig iøvrigt lovmæssig tvangsafløsning af fæsteforhold; medl. af rigsrådet 1858, sluttede sig til den konservative helstatsgruppe, men stemte dog for novemberforfatningen 1863; blev efter 1864 førstemand i gruppen »de nationale godsejere« i rigsrådets landsting, der særlig var i opposition til de nationalliberales politik; opnåede kontakt med Bondevenernes parti ved J A Hansen og enighed med dette om ordning af forfatningssagen okt. 1865 ud fra tanken »forbundet mellem de store og de små bønder«, og iøvrigt med de politiske formål: »kongedømmets befæstelse, en fornuftig og sparsommelig statshusholdning og embedsmændenes tilbagetrængelse i det konstitutionelle liv«; dannede ministerium 6.11.1865 og overtog desuden selv udenrigsministeriet; gennemførte forfatningsrevisionen (grundloven af

1866) og en lang række vigtige love som straf- feloven, kommunal- og jernbanelove, valgme- nighedsloven og revision af hærloven; førte for- handlinger med Preussen om opfyldelsen af Pragfredens § 5; fik uoverensstemmelser med Bondevenerne, fordi disse blev forbigået ved regeringsdannelsen, ligesom der var uenighed om fæstesagen; afgik med sit ministerium 1870; medvirkede ved dannelsen af det følgende mi- nisterium (ministeriet Holstein) og førte på det- tes vegne forhandlinger med den franske rege- ringsudsending hertugen af Cadore om, hvor- vidt Danmark skulle stille sig på Frankrigs side i krigen mod Preussen, hvilket Frijs afslø; medl. af landstinget 1866-80; ærespræsident for Den nordiske Industri- og Kunstudstilling 1888.

Ridder af Elefanten 1869.

Frisch Hartvig

Politiker, sprogforsker og forfatter; f. 17.1.1893 i Hillerød, død 11.2.1950; søn af skolebestyrer Aage Frisch og hustru Anna f. Iversen; gift 1. gang 22.2.1918 (ægteskabet opløst) m. Stella, f. 6.4.1895 i Skanderborg, datter af købmand Oscar Bruun og hustru Johanne Marie f. Blom; 2. gang 25.12.1931 m. Edith, f. 1.10.1900 i Kbhvn., død 1954, datter af professor Carl Lorenzen og hustru Emilie f. Lumbye.

Student (Frederiksborg) 1910; cand. mag. (ho- vedfag latin) 1917; adjunkt ved Århus katedral-

skole 1918, ved Metropolitanskolen 1923, lektor 1929; dr. phil. 1941; professor i klassisk filo- logi ved Kbhvns universitet 1941-48; undervis- ningsminister i ministeriet Hedtoft 1947.

Formand for Studentersamfundet 1923-25; medstifter af Dansk Clarité 1925; folketings- mand (Socialdemokratiet) Maribokredsen 1926-45, Naksbovskredsen fra 1945, formand for rigs- dagsgruppen og partiets politiske ordfører 1935-40; medl. af Udvalget for folkeoplysningens fremme 1929-48, af Statsradiofonien program- udvalg 1930-47, af det udenrigspolitiske nævn 1935-41 og 1945-47, formand for nævnet 1945-46 og i 1947; medl. af den danske delegation til Folkenes Forbund, af Den interparlamentariske Unions internationale råd 1936, af sammes ex- cutivkomité 1946 og af Det kgl. Teaters til- synsråd 1936-47; formand for forsvarsudvalget 1936 og for det af statsministeren nedsatte 21 mandsudvalg 1938-40; medl. af Socialdemokra- tiets partiråd 1939-45 og af bestyrelsen for

Rask-Ørsted fondet 1939-48; formand for Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalder- forskning 1943-46; medl. af den danske dele- gation ved FN's konference i San Francisco 1945 samt repræsentant for Socialdemokratiet i FN 1946 og 1947; formand for redaktionsud- valget for rigsdagens jubilæumsværk 1946; medl. af forfatningskommissionen af 1946 og af for- svarskommissionen af 1946.

Litterære arbejder: Platons stat (1924); Rom, oldtidens verdensby (1925); Sofisten Protagoras (1926); Europas kulturhistorie I-II (1928); Pest over Europa (1933); Fra Brest-Litowsk til Ra- pallo (1935-36); Danmark gennem 25 år (1938); Athenernes statsforfatning (disp. 1941); Ciceros kamp for republikken (1942, engelsk udg. 1946); medarbejder ved Cicero antologien (1944), hvor- af afsnittet Cicero og Cæsar udkom 1946; Magt og ret i oldtiden (1944, engelsk udg. 1949); Tænk og talt under krigen (1945). Hovedudgi- ver af Danmark besat og befriet I-III (1945-48). Har oversat: Hippokrates: To polemiske indlæg fra lægekunstens første dage (1918); Sokrates domfældelse og død (1932).

Frydendahl Jørgen Peter

Skuespiller; f. 18.10.1766 i Kbhvn., død 20.2. 1836; søn af teaterchef, kammerherre H W v. Warnstedt (se denne) og Kirstine Mortensdatter, gift m. lærredshandler H P Frydendahl; gift 19.8.1797 m. kgl. operasangerinde Catharina F., f. 30.11.1760, død 1831, datter af garver og handskemager H J Møller og hustru Kirstine f. Matthiesen.

Syngeslev ved Det kgl. Teater 1785 med ita- lieneren Potenza som lærer; debut 7. dec. 1786

som Belcour i Vestindianeren og senere som Charles i Bagtaleslens skole; forlod teatret 1792, da faderen fratrådte som teaterchef; vendte tilbage til nationalscenen 1795; till. in- struktør 1816; optrådte sidste gang 2. okt. 1835 som Officeren i 4. akt af Barselstuen.

Hovedroller, bl. a.: Grøndal i Ungdom og galskab; Hakon Jarl; Harald Blåtand i Palna- toke; Erik i Erik og Abel; Brause i Sovedrik- ken; Beaumarchais i Clavigo; Sir Peter Teaz- le i Bagtaleslens skole; titelrollen, senere kom- mandanten i Don Juan (Mozart); grev Alma- viva, senere Figaro i Figaros bryllup (Beau- marchais); Don Bartholo i Figaros bryllup og i Barberen i Sevilla (Mozart); v. Kalb i Kabale

og kærlighed; Vinther i Eventyr i Rosenborg Have; Pryssing i Recensenten og dyret; Mathias Knap i Hr. Burchard; Polonius i Hamlet; Marinelli i Emilia Galotti; Mikkil Stolpe i Østergade og Vestergade; Valkendorf i Elverhøj; Buurmann i De uadskillelige; Geronte i Skatten.

Frøhlich J. F.

Komponist og dirigent; f. 21.8.1806 i Kbhvn., død 21.5.1860; søn af oboist Stephan Frøhlich og hustru Ane Rosina f. Neumann.

Debutede som fløjtespiller ved en koncert i Gjethuset 1812; undervisning i violinspil hos Claus Schall; violinelev i Det kgl.

Kapel 1821, solospiller 1824, syngemester 1828-36; studierejse til Tyskland, Paris (hos Cherubini og Halévy), Napoli og Rom 1829-31; sideordnet kapelmester 1836-44.

Hovedværker: Strygekvartetter; ouverturen til Kong Salomon og Jørgen Hattemager (den første danske vaudevilleouverture 1825); Symfoni i es-dur, op. 33 (1833); musikken til balletterne Valdemar (1835), Festen i Albano (1839), Erik Menveds barndom (1843) m. fl.; endv. Riberhusmarchen.

Frøhlich Lorenz

Maler, tegner og grafiker; f. 25.10.1820 i Kbhvn., død 25.10.1908; søn af grosserer Johan Jacob Frøhlich og hustru Poulaine Vilhelmine f. Tutein; gift 1. gang 6.9.1855 m. Carolina (Lina) Charlotta, f. 6.9.1823 i Marstrand, død 1872, datter af major Thomas in de Betou og hustru Polyxena (Polly) f. Creutz; 2. gang 25.5.1878 m. Benedicte, f. 4.1.1841 på Brahesborg, død 1917, datter af godsejer, kammerherre Frederik Treschow og hustru Andrea f. Bjørn Rothe.

Fik undervisning hos M Rørbye, C Købke og C W Eckersberg, iøvrigt hovedsagelig autodidakt under påvirkning af kunstnere som J Th Lundbye, P C Skovgaard, H V Bissen m. fl.; ophold i Tyskland 1840-46 med nogle afbrud, i Italien 1846-51, i Paris 1851-75 med enkelte afbrud, besøgte Thomas Coutures skole der 1852-53; medl. af akademirådet 1877; tit. professor 1894.

Har bl. a. udstillet på Charlottenborg 1838-1905 og på Den frie udstilling 1895-1908.

Hovedværker: En rudel dyr lejret i en skov-

dal (1839); Kong Svafurlami og dværgene (1840); Harald Blåtand dræbes af Palnatoke (1840); raderingscyklus til Oehlenschlägers De tvende kirketårne (1844); landskaber fra Holmstrup (1845); tegninger til A Fabricius ill. Danmarkshistorie I (1854); Valdemar 2. giver i Vordingborg 1240 jyske lov, og Fr. 4. hyldes af stænderne i Gottorp 1721 (begge malet til

Appellationsrettens bygning i Flensborg 1854-57); to kartoner til Børsens store sal (ca. 1855); skovbilleder fra Fontainebleau (1860'erne); tegninger til H C Andersens eventyr (1867-74); Gefion pløjer Sjælland ud (loftsmaleri på Frederiksborg 1882); De danskes erobring af England (frise på Frederiksborg 1883-86); gobeliner til Kbhvns rådhus; endv. tegninger til op imod 100 børnebøger: La journée de Mlle Lili (1862), dansk udg. Hvorledes dagen går for lille Lise (1863); Bébé aux bains de mer (1863) m. fl.; endv. illustrationer til Comte de Ségurs fabler (1865), til la Fontaines fabler (1866) og til Sauvages La petite bohémienne (1868); Nordens guder (30 raderinger 1874-83); Histoire de la famille Chester (1874); illustrationer til folkeviser, udkast til møbler, keramiske arbejder.

Repræsenteret på Kunstmuseet, Hirschsprungske samling m. v.

Tildelt den svenske guldmed. Literis et Artibus 1865.

Etatsråd 1894.

Fugl Hans (Juan)

Nybygger; f. 24.10.1811 i Horslunde, død 25.1.1900; søn af træskomand og husmand Christian Fugl og hustru Mette f. Godtfred; gift 25.6.1859 m. Anna Dorthea, f. 31.5.1836 i Store Linnet, Birket sogn, død 1920 datter af gårdejer Hans Larsen Saugskær og hustru Ane Kirstine f. Fugl.

Kusk og tjener hos biskop R Møller i Maribo; lærereks. (Snedsted) 1837; derefter huslærer og lærer ved Stege borgerskole; drog til Buenos Aires 1844 for at grundlægge en koloni for danske syd for byen, og slog sig ned i byen Tandil 1848; var første hvededyrker der, byggede vandmølle m. v., indvalgte i kommunestyrelsen og var med til at ordne skolevæsen; rejste til Danmark 1858 og fulgtes tilbage af en del danske, begyndelsen til en større dansk udvandring til Tandilområdet; medstifter af Det protestantiske Selskab der

1866; dansk præst tilkaldtes 1876; første danske kirke i Sydamerika byggedes 1877; i området syd for Tandil oprettedes kirker, skoler og en højskole og der gjordes en stor indsats for bevarelse af dansk kulturliv.

Fuiren Didrik

Guldsmed; død 1603; gift 1. gang noget før 1580 m. Margrethe Unkersdatter, datter af borgmester i Odense Hans Unkersen og hustru Karen; 2. gang m. Else Hansdatter, f. 1560, død 1623.

Bosat i Odense; i tjeneste hos Fr. 2. som guldsmed 1581; udførte for kongehuset en lang række arbejder i guld, sølv og ædelsten; bosat i Kbhvn. 1596.

Hovedværk: Kronen til Chr. 4.s kroning 1596 (s. m. Corvinianus Saur); findes blandt kionregalierne på Rosenborg.

Fyrtårnet,

se Schenstrøm Carl.

Fønss Olaf

Skuespiller, forfatter; f. 17.10.1882 i Århus, død 3.11.1949; søn af skolebestyrer og organist Vilhelm Fønss og hustru Henriette f. Zimmermann; gift 9.11.1918 m. Else Dorthea, f. 12.1.1893, datter af biskop Anton Bast og hustru Marie f. Michelsen.

Debut på Dagmartheatret i 1903 som Palle Galt i Dansen på Koldinghus; skuespiller ved Dagmartheatret til 1914; direktør for Dansk Astra Film 1917-21; ansat ved filmselskaber i

udlandet 1921-26; i en årrække gæstespil på Betty Nansen Teatret; filmcensor 1932-46; bevillingshaver til biografteatret World Cinema fra 1946.

Formand for Dansk Skuespiller Forbund 1933-47, og i samme tidsrum medl. af teater-rådet; medl. af Holberg-Klubben i Bergen 1935; formand for Det nordiske Skuespiller-råd 1936-38; medl. af bestyrelsen for H C Andersen-Samfundet 1944 og for Det danske Filmsamfund 1945.

Hovedroller i skuespil: Frédéric i Pigen fra Arles; titelrollen i Kongen; grev Dunois i Jomfruen fra Orleans; kong Eystein i Sigurd Jorsalfar; Henrik Flint i Varulven; Hans Holck i Fru Majas hævn; Stener i Daglannet; Lucius Verus i Maria Magdalene, m. fl. Endv. med-virket i en række film bl. a. stumfilmen Dom-mens dag.

Har bl. a. skrevet: Fru Majas dagbog (roman, 1928); Danske skuespillerinder (1930); Films-erindringer I-II (1930-32); Tysk skuespilkunst (1931); erindringsbøgerne Thalia tilbedelse (1948) og Fra Dagmarteatrets glansperiode (1949).

Gabel Christoffer

Kgl. kammerskriver, statholder i Kbhvn.; f. 6.1.1617 i Glückstadt, død 13.10.1673; søn af landmålere, senere byskriver og kgl. proviant-mester i Glückstadt Wulber (Wülber) el. Wal-demar Gabel og hustru Margrethe f. Jäger; gift m. Ermegeard (Irmgard), død 1699, datter af ærkebiskoppelig rentemester på Rotenburg i bispedømmet Verden Johann Badenhaupt.

Kammerskriver for ærkebispem i Bremen, hertug Frederik o. 1639 og blev ved dennes tronbestigelse 1648 till. omslagsforvalter; senere kongens indtægtsforvalter og dygtige fortrolige i politiske sager; erhvervede selv gennem sin indsigt med finanserne en stor privatformue, fik forpagtningsbrev på alle Færøernes indtægter, købte ejendomme, blev participant i Det afri-kanske Kompagni og ydede fra 1648 betydelige lån til krone og til hofholdningen; anvendtes efter Roskildefreden 1658 til diplomatiske for-handlinger bl. a. med kong Karl X Gustaf og senere i Haag med det formål at Generalstater-ne skulle sende den aftalte flådehjælp til Dan-mark; var med om bord i admiral Obdams hjælpeflåde okt. 1658; u. Kbhvns belejring 1659 på stændermøderne befuldmægtiget for

de kgl. betjente; påvirkede kongen med sine planer om ophævelse af håndfæstningen og indførelsen af den kongelige enevælde samt be-stemmelsen om, at kongen skulle være arve-konge, hvilket gennemførtes okt. 1660; rente-mester, assessor i statskollegiet 1660 samt as-sessor i højesteret; udvidede i disse år sine ejendomsbesiddelser; gehejmestats- og kammer-råd samt statholder i Kbhvn. 1664, adlet s. å.; havde s. m. Peder Schumacher (Griffenfeld) hovedindflydelse på den enevældige kongelov af nov. 1665; herefter faktisk leder af dansk politik til Fr. 3.s død; kom som hovedstøtte af den enevældige regeringsform i modsætnings-forhold til adelen og til befolkningen i al-mindelighed p. g. a. nye skatter og militær-byrder o. s. v.; fik ordre til at tage sin afsked efter Fr. 3.s død 1670 p. g. a. modsætnings-forhold til dronning Sophie Amalie.

Gabrielson Holger

Skuespiller, instruktør; f. 27.11.1896 i Kbhvn., død 7.5.1955; søn af restauratør Jens Gabriel-son og hustru Christine f. Christensen.

På Det kgl. Teaters elevskole 1915; debut 15. okt. 1916 som Søren Torp i Genboerne;

till. lærer ved elevskolen 1927; instruktør 1931. Har endv. virket som oplæser, navnlig af Hol-berg, bl. a. Peder Paars.

Formand for Skuespillerforeningen af 1879; medl. af bestyrelsen for den Holbergske stiftel-se Tersløsegård og for Selskabet for dansk Teaterhistorie; kaldt til medl. af Holberg-Klub-ben i Bergen 1952.

Hovedroller bl. a.: Henrik-rollen bl. a. i Den politiske kandestøber, Den vægelsindede og Henrik og Pernille; Gottfred i Det lykkelige skibbrud; begge brødrene Berg i Erasmus Mon-tanus; Pierre og Jeronimus i Jean de France; Oldflux i Den stundesløse; Leonard i Maskera-de; Chilian i Ulysses von Ithacia; Truffaldino i En tjener og to herrer; Harpagon i Den gerrige; Gironte i Scapins skalkestykker; Socio i Amfitrion; Narren i Stormen og i Som man behager; Malvolio i Helligtrekongersaften; Po-lonius i Hamlet; Jago i Othello; Mosca i Vol-pone; Orgon i Tartuffe; Nat Miller i Du skøn-ne ungdom; Sir Benjamin i Bagtalelsens skole; Johan von Ehrenpreis i Kærlighed uden strømp-per; Kasper Røghat i Der var engang; Hans Mortensen i Aprilsnarrene; Ledermann i Recen-

senten og dyret; Skriverhans i Eventyr på fod-rejsen; Chr. 7. i En dag på Hirschholm slot; Gamle Levin i Indenfor murene; Professor Mensch i Han sidder ved smeltediglen (gæste-spil på Folketeatret, 1938); Dr. Knock; Crom-well i Cant; titelrollen i Vogelfeder; Dr. Relling i Vildanden; Månen i Andersen eller Hans livs eventyr.

Isenesættelser bl. a.: Lysistrate; Fruentim-merskolen; Helligtrekongersaften; Richard 3.; en række Holberg-forestillinger: Julestuen, Den politiske kandestøber, Henrik og Pernille, Bar-selstuen m. fl.; operaen Barberen i Sevilla; Eva aftjener sin barnepligt; Anna Sophie Hedvig; 30 års henstand; Parasitterne; En kvinde er overflødig; Bunbury; Niels Ebbesen; Bernar-das hus; Dage på en sky; Det kgl. Teaters festspil på 200 års dagen; Matr. nr. 267; En sælgers død; Den gale fra Chaillot.

Studenternes æreskunstner 1940.

Gad Emma

Forfatterinde; f. 21.1.1852 i Kbhvn., død 8.1. 1921; datter af grosserer P A Halkier og hustru Sophie f. Munch; gift 20.9.1872 m. kontread-miral Urban Gad, f. 20.12.1841 i Kbhvn., død 1920, søn af justitsråd, herredsfoged H C Gad og hustru Ida f. Bruun.

Journalist, særlig knyttet til Politiken, en årrække som redaktør af bladets Dametidende.

Stifter af Kvindernes Handels- og Kontorist-forening; formand for Dansk Kunstflidsfor-ening fra 1900; medstifter af Danske Drama-tikeres Forbund 1906, og dets første for-mand.

Har skrevet en række skuespil, bl. a.: Et af-tenbesøg (debut: Det kgl. Teater 1886); Et stridspunkt (1888); Fælles sag (1889); Et sølv-bryllup (1890); I veldædigt øjemed (1891); Tro som guld (1893); Et forspil (1894); Rørt vande (1895); Gadens børn (1903); Den mystiske arv (1906); Guldflugten (1908); Barnets ret (1911); alle opført på teatre i Kbhvn. og provinsen; endv. den meget solgte håndbog i selskabelige omgangsformer Takt og tone. Hvordan vi om-gås (1918, 18. opl. 1929). Medredaktør og medforfatter af samlingsværket Vort hjem (1903). Endv. Teaterbogen (1901, s. m. Alb. Gnuddzmann).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1905.

Gad G. E. C.

Boghandler; f. 25.9.1830 i Kbhvn., død 21.6.1906; søn af biskop, dr. theol. P C Stenersen Gad og hustru Sophie Georgia f. Clausen; gift 25.7.1862 m. Thea, f. 16.6.1840 i Kristiania, død 1889, datter af forlagsboghandler N C Tønsberg og hustru Maren Dorothea f. Bødtker.

Uddannet i Gyldendalske Boghandel; etablerede sig 1855 som boghandler og forlagsboghandler i Vimmelskafte, omtrent på samme sted, hvor Gads boghandel endnu har til huse; udnævntes 1882, som den sidste der modtog denne udnævnelse, til universitetsboghandler.

Startede og udgav Dansk Bogfortegnelse; optaget 1856 som deltager i det af fire førende forlag stiftede Forlagsbureau og forestod som dets forretningsfører planlægningen og udgivelsen af en række store litterære værker bl. a.: Nordisk Conversations Lexicon, Illustreret Tidende, Cantus Verdenshistorie, Holbergs Komedier, Trap: Danmark og Opfindelsernes Bog. Udgav på eget forlag en lang række universitetslæreøger, folkeoplysende skrifter samt værker af Carl Ploug, V Topsøe og Henrik Wergeland. Medl. af Boghandlerforeningen fra 1855, formand 1897-1902, æresmedlem 1900.

Gade Jacob

Komponist; f. 29.11.1879 i Vejle, død 20.2.1963; søn af instrumenthandler Hans Gade og hustru Karoline f. Hansen; gift 29.8.1908 m.

Mimi f. 12.9.1879 i Assens, død 1950, datter af gårdejer Hans Mikkelsen.

Kapelmester ved forsk. etableringer og teatre bl. a. ved Dagmartheatret 1914-19; medl.

af National Symphony Orchestra i New York 1919-21; derefter kapelmester i Paladsteatret; bevillingshaver til Nørrebro Teater 1926-27.

Hovedværker: Den sidste viking (1940); Suite d'amour; Canzonetta m. m.; endv. dansemusik: Tango jalousie (1925) og Romanesca (1933) samt sange; udsendt kompositioner på musikforlag i Europa og Amerika.

Oprettede Jacob Gades fond med en grundkapital på 1½ mill. kr. plus løbende indtægter af kunstnerens kompositioner. Fondens formål: at hjælpe unge, talentfulde musikere i den hensigt at fremme deres uddannelse og belønne dem for kunstnerisk virke. Endv. at fremme hensigtsmæssige bestræbelser for at formidle musikkens kunst til dansk ungdom.

Gade Niels W.

Komponist, dirigent, organist; f. 22.2.1817 i Kbhvn., død 21.12.1890; søn af snedker, senere instrumentmager Søren Gade og hustru Marie Sophie f. Arentzen; gift 1. gang 27.4.1852 m. Sophie, f. 28.5.1831 i Kbhvn., død 1855, datter af komponisten J P E Hartmann

(se denne); 2. gang 12.11.1857 m. Mathilde, f. 27.1.1833 i Kbhvn., død 1915, datter af kaptejn K C Stæger og hustru Marie Juliane f. Brieghel.

I lære i faderens snedkerværksted 1831; lærte at spille violin hos kapelmusikus Fred. Th. Wexschall, og optrådte første gang som violinspiller ved en koncert 1833; elev i Det kgl. Kapels violinskole 1834; fik senere A P Berggreen som lærer i musikteori; begyndte at komponere småmelodier bl. a. 1838 til B S Inge-mann's »På Sjølund's fagre sletter«; det første større arbejde, musikken til Oehlenschlägers Aladdin (1839), blev skrevet på Det kgl. Teaters opfordring. Studierejse til Leipzig 1843 med støtte fra Fonden ad usus publicos; fik ved Mendelssohns mellemkomst lejlighed til at tage del i Gewandhaus-koncerterne, og blev ved Mendelssohns død 1847 koncerternes enedirigent; forlod Leipzig 1848 ved 1. slesvigske krigs udbrud; overtog ledelsen af Musikforeningen i Kbhvn., dens dirigent 1850, og gjorde foreningen til midtpunkt i det kbhvske musikliv; organist ved Garnisons kirke 1851, ved Holmens kirke 1858; ledende direktør ved det nyoprettede Kbhvns musikkonservatorium 1857.

Kompositioner bl. a.: musik til Bournonville-balletten Fædrelandets muser (1840); Osian-ouverturen, opus 1, der fik Musikforeningens udsatte pris for bedste ouverture, og opførtes første gang i Musikforeningen nov. 1841; et større orkesterværk, Symfoni i C-mol, bygget over melodien til På Sjølund's fagre sletter, opført ved Gewandhaus-koncerten 2. marts 1843 i Leipzig med Mendelssohn som dirigent; en række symfonier bl. a. Symfoni i B-dur (1850), Frühlings-fantasien (1852); Elverskud (1853); musikken til 1. og 3. akt af balletten Et folkesagn (1853) med bl. a. Brudevalsen; Symfoni i G-mol (1857); en række koncertkantater fra hhv. 1865, 69 og 74 knyttet sammen som en cyklus: Oldtid, Jødedom, Kristendom; Der Strom (1889) komponeret til et Goethe-digt. Endv. mindre korstykker, salmen Udrust dig, helt fra Golgatha, sange bl. a. balladen Knud Lavard, Ak, kæreste hr. guldsmid, Grøn er vårens hæk, samt Noveletter for strygere, kammermusik og Holbergiana (til Holbergs 200-års dag 1884). Har desuden som lejlighedskomponist bl. a. skrevet Sørgemarchen ved Fr. 7.s bisættelse 1864 og Festmusik ved universitetets 400 års jubilæum 1879.

Udk. er: Niels W Gade. Optegnelser og breve (ved Dagmar Gade, 1892, tysk udg. 1894).

Æresmedlem af en række udenl. musikelskaber; æresdoktor ved Kbhvns universitet 1879. Titulær professor 1856.

Gade Svend

Teatermaler, sceneinstruktør; f. 9.2.1877 i Kbhvn., død 25.6.1952; søn af vejerassistent Anton Gade og hustru Philippa f. Wiberg; gift 21.1.1910 m. Carin, f. 3.1.1886 i Stockholm, død 1960, datter af direktør G Gillberg og hustru Catharina f. Wallman.

Uddannet på Teknisk skole og på Det kgl. Teaters malersal hos Vald. Güllich 1891; arbejdede senere hos teatermaler Carl Lund; ved Nationalteatret i Kristiania 1898; ved Operaen i Stockholm 1902; kunstnerisk rådgiver og sceneinstruktør i Berlin 1904-22, bl. a. ved Kleines Theater (iscenesatte her 1907 Sven Langes De umyndiges røst), Neues Schauspielhaus og Lessing-Theater; instruktør i New York og filminstruktør i Hollywood 1922-29; instruktør ved Det kgl. Teater 1930-47; bevillingshaver til biografteatret Regina i Århus 1947.

Ledende senior i Studenterforeningen i Aarhus 1948-49.

Isenesættelser bl. a.: Et drømmespil (Dagmar-teatret, senere i Amsterdam og Helsingfors); på Det kgl. Teater: Faust; En sjæl efter døden; Fra Vestfronten; Laser og pjalter; Stor ståhej for ingenting; Een tjener og to herrer; Nederlaget; Vintersolhverv; En skærsommernatsdrøm; operaerne Orfeus i underverdenen; Fra Diavolo; Maskeballet; Tosca; Hoffmanns eventyr.

Har skrevet memoirebogen Mit livs drejescene (1941).

Galeotti Vincenzo

Solodanser, balletmester og balletforfatter; f. 5.3.1733 i Firenze, død 16.12.1816; gift før 1775 m. danserinden Antonia Guidi, f. ca. 1742 i Italien, død 1780.

Studerede musik og dans, først hos Angiolini i Italien, derefter hos Noverre i Paris; kom på

foranledning af kalmester Scalabrini til Kbhvn. 1775 som balletmester ved Det kgl. Teater; skrev foruden mindre pantomimiske værker 49 balletter som opførtes mere end 2200 gange, og blev den egentlige skaber af den kgl. ballet; værkerne fik dog stort set ikke blivende betydning og måtte vige for Aug. Bournonvilles mere originale arbejder.

Hovedværker: Amors og balletmesterens luner (1786); Lagertha (pantomimisk sørgespil fra hedenold (1801).

Titulær professor 1814.

Gammelgaard Hjalmar

Højskoleforstander; f. 15.2.1880 i Gislev Holme på Fyn, død 5.11.1956; søn af friskolelærer L J Gammelgaard og hustru Bertine f. Hansen; gift 1. gang 26.12.1908 m. forfatterinden, translaticer Harriet Brahm, f. 16.7.1880 i Vester Torup, Hanherred, død 1950, datter af sognepræst Georg Emil Brahm og hustru Harriet f. Jansen; 2. gang 11.5.1935 m. Karen Margrethe f. 21.5.1911 i Ålborg, datter af togfører Kristian Peter Astorp og hustru Ane f. Nielsen.

I malerlære; lærereks. (Blågård) 1901; student (priv. dimitt.) 1904; cand. polit. 1909; ansat ved Kraks Vejviser 1908, kontorchef 1919 og var her bl. a. en hovedkraft bag planlæg-

gelsen og redaktionen af Kraks Blå Bog (1. udg. 1910); forstander for Roskilde højskole 1930-49 efter at skolen var erhvervet af Arbejdernes Oplysningsforbund; fængselsdirektorets konsulent i undervisningssager fra 1946.

En tid medl. af Catilinas og af Studenter-samfundets bestyrelse; formand for Fællesudvalget for social litteratur 1932-47; medl. af bestyrelsen for Socialpolitisk Forening 1928 og for Kbhvns aftenseminarium 1949; landsformand for De unges Idræt 1937-47; medl. af Arbejderbevægelsens Erhvervsråd 1936, af befolkningskommissionen 1936-40, af undervisningsministeriets ungdomsudvalg 1939-42 samt af hovedbestyrelsen for Landsforeningen til Syges og Rekonvalescenters Underholdning (SØRU).

Har bl. a. skrevet: Vejviseren gennem halvandet hundrede år (1920); redaktør og medforfatter af Industrien, muligheder og vilkår (1926) og af Danmarks Erhverv (1942); af-snittene De danske byerhverv (i Det danske samfund, 5. udg. 1942); Stats- og kommuneindtægternes historiske udvikling (i Den danske stat, 3. udg. 1940); medforfatter til bøgerne: Hverdagens psykologi; Fra stænder til folk; Folkestyrets problemer m. fl.; medarbejder ved Dansk biografisk leksikon, tidsskrifterne Arbejderhøjskolen, Samfundets krav m. v. Hjalmar Gammelgaard 1880-1956. Taler og artikler (udg. i Arbejderhøjskolen 15.2.1960).

Gauguin Jean

Billedhugger; f. 12.4.1881 i Paris, død 21.4.1961; søn af maleren Paul Gauguin og hustru Mette f. Gad; gift 1. gang 21.12.1913 (ægteskabet opløst) m. Clara Sophie, f. 30.9.1889 i Kbhvn., datter af læge Gustav Feddersen og hustru Frida f. Holmer; 2. gang (ægteskabet opløst) m. Hedvig (Sys), f. 18.2.1909 på Frdbg., datter af klassisk arkæolog, museumsdirektør, forfatter Frederik Poulsen (se denne).

Kom til Danmark 1884; frivillig lærling i marinen 1897; udlært som snedker 1903; derefter i udlandet, bl. a. to vintre i Athen, et år i Colombia, i Paris, Pyrenæerne og på Madeira; udstillede på Den frie udstilling 1911, derefter på Charlottenborg i perioder 1914-23, på Kunstnernes efterårsudstilling 1920-21 og 1923; udstillede en samling bronzestatuetter, jockeyer i spring over heste, groteske dansende mænd og kentaure, siddende piger og dyreskulpturer på

Grønningen 1915 og fik her sit gennembrud; udstillet smstds siden 1921; Anckerske legat 1921 og studierejse til Gmunden, hvorefter keramikken blev hovedområdet (relieffer og figurer i tinglasur, fajance, udstillet på Grønningen 1922); ansat hos Bing og Grøndahl 1923.

Medl. af Akademiets plenarforsamling 1919, af akademirådet 1922-28.

Har fra 1913 udstillet talrige steder i udlandet bl. a. i München, Oslo, Stockholm, Paris, Barcelona, Biennalen i Venedig, New York, Sèvres m. v.

Hovedværker: Abehoved (1919); Bokseren (1921); Næsehornsflugt (1929); Radioguden (Det kgl. Teaters nye scene, 1931); Havmand og havfrue, springvandsgruppe, på Ordrupgård (1928), i anlægget ved Kilden i Ålborg og i Tuilerihaven i Paris; Havhest i Kbhvns svømmehal (1932); Fodboldgruppe (ved Århus stadion, 1935); Keramikeren (i Tivoli og i Ålborg, 1937); Fodboldspiller (Fælledparken i Kbhvn.); Tigeren (1941); endv. talrige mindre keramiske arbejder.

Tildelt olympisk sølvmed. Paris 1924; Grand Prix for keramik, Paris 1925. Repræsenteret på Kunstmuseet, Kunstindustrimuseet, på museer i Oslo, Stockholm, Göteborg, Zürich, Sèvres m. v. og på provinsmuseer.

Gebauer J. C.

Komponist og musikteoretiker; f. 6.12.1808 i Kbhvn., død 24.1.1884; søn af dyremaleren C D Gebauer og hustru Mariane f. Høegh; gift 18.5.1844 m. Anna Christine, f. 15.2.1818 i Kbhvn., død 1876, datter af urmager J B Langgaard og hustru Marie f. Harm.

Musikalsk uddannelse hos Kuhlau fra 1826 og en tid hos Weyse; redigerede fra 1842 »Sangfuglen«, der bragte kompositioner af yngre danske komponister; organist ved Petri kirke i Kbhvn. 1846, ved Helligåndskirken 1859; lærer i harmonilære ved Kbhvns musik-konservatorium fra dets oprettelse 1866 til 1883.

Har komponeret romancer, klaverstykker, orgelpreludier, salmemelodier, bl. a. »Den store hvide flok vi se«, og nationale melodier som »I alle de riger og lande«; men navnlig småmelodierne til børnesange, hvoraf 1. hæfte udsendtes 1844, står som ret enestående i dansk sanglitteratur; blandt de kendteste er: »En lille nisse rejste«, »Nu lakker det ad tiden

småt-, »Søskende jeg kender fem«, »Hist, hvor vejen slår en bugt«, »Ride, ride ranke«. Har endv. udgivet teoretiske skrifter bl. a. Exempelbog til harmonilæren (1850), og bearbejdet fra tysk J C Lobes Musikkens katekismus (1864) og E F Richters Harmonilære (1871). Udgave med samlede sange (1870).

Titulær professor 1876.

Geleff Poul

Socialist, politiker; f. 6.1.1842 i Bredebro, Sønderjylland, død 16.5.1928; søn af husmand Johannes Geleff og hustru Silla Maria f. Styrk; gift 1875 (ægteskabet opløst 1878) m. Johanne Marion, f. 8.4.1854 i Flensborg, død 1911, datter af skrædder Christen Braagaard Ertberg og hustru Ane Kirstine f. Due.

Lærereks. (Kbhvn.) 1864; i et par år lærer på Fyn og medarbejder ved Fyens Avis; etableret 1867 som bogtrykker og udgiver af bladet Heimdal i Ribe; udgav et nyt Heimdal i Kbhvn. 1869-70; febr.-juli 1870 Roskilde Dagblad, og i 1871 Nordiske Skoleblade; kom i 1871 gennem boghandler Harald Brix i forbindelse med socialistagitatoren Louis Pio; kasserer i Den internationale Arbejderforening fra stiftelsen 15. okt. 1871; agitationsrejser til Jylland og Lolland-Falster 1871-72; arresteret 4. maj 1872 som medansvarlig for indkaldelsen af det forbudte Fælledmøde 5. maj, og ved højesteretsdom 1873 idømt 3 års forbedringshus; genoptog efter løsladelsen 1875 sin virksomhed i arbejderpartiets hovedledelse og ved Social-Demokraten; rejste s. m. Pio til Amerika 1877; udgav kort efter pjecen Den rene, skære sandhed om Louis Pio og mig selv, hvorefter

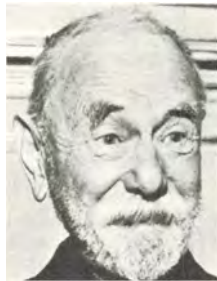
fremgår, at de begge var bestukket af politiet til at rejse; boede i USA i 43 år, beskæftiget med bladvirksomhed og som landagent i Colorado for The Southern Pacific Railroad. Hentet tilbage til Danmark og pensioneret af Socialdemokratiet 1920.

Har skrevet: Under lås og lukke (1875); Genvej til det engelske sprog (1924).

Gelsted Otto

Forfatter; f. 4.11.1888 i Middelfart, død 22.12.1968; søn af bryggeriinspektør Peder Jeppesen og hustru Marie f. Larsen.

Student (Ordrup) 1907; cand. phil. 1909; studerede psykoanalyse i Schweiz, og udgav senere et par skrifter af Freud u. titlen Det ubevidste (1920); huslærer for maleren Johs. Larsens to sønner 1914; medarbejder ved forsk. dagblade bl. a. Fyns Venstreblad, Lolland-

Falsters Folkeblad, Arbejderbladet, Politiken og Ekstrabladet; siden 1945 kulturmedarbejder ved Land og Folk.

Medl. af Det danske Akademi 1961; æresmedlem af Den norske forfatterforening.

Har skrevet en række digtsamlinger bl. a.: De evige ting (1920), Dansens almagt (1921), Digte i udvalg (1924), Enehøj-digte (1929), Henimod klarhed (1932), Under uvejret (1934), Digte i udvalg (1938), Emigrantdigte (1945), Stå op og tænd lys. Digte i udvalg (1948), Guder og helte (1956), Aldrig var dagen så lys (1959), Digte fra en solkyst (1961), Hellas i mit hjerte (udg. posthumt 1969). Har endv. skrevet om Johs. V Jensen (1913 og 1938), Gunnar Gunnarsson (1926) og Oluf Høst (1934 og 1960). Kritiske og filosofiske afhandlinger bl. a. i tidsskrifterne Klingen, Clarté, Kritisk Revy og Kulturkampen. Udgav det kunstfilosofiske skrift Ekspressionisme (1919); redaktør af Sirius. Dansk litteraturtidende 1924-25.

Kom gennem Poul Henningsen ind på teaterarbejde, oversatte fra græsk »Lysistrate« til Riddersalen (1931), skrev s. m. P H en revy til Nørrebro Teater, og bearbejdede til samme teater »Den skønne Helene« (1934). Har oversat et udvalg af Walt Whitmans arbejder (s. m. Johs. V Jensen, 1919); en oversættelse fra latin af Tycho Brahes »De nova stella« (s. m. Thøger Larsen, 1923); endv. oversat Odysseen og Iliaden (1954-55). S. m. Poul Uttenreiter udg. et udvalg af Brorsons Salmer (1918).

Medvirket i filmen Otto Gelsted i samtale med Sven Møller Kristensen (1967).

Modtog Dansk Oversætterforbunds ærespris 1958 samt Emil Aarestrup-medaljen og Drachmann-legatet s. å.; Dansk Forfatterfonds lyrikerpris 1961; Henri Nathansens mindelegat 1962; Holberg-medaljen 1963.

Genée-Isitt Adeline

Solodanserinde; f. 6.1.1878 i Hinnerupbroby ved Århus, død 23.4.1970; datter af vognmand Peder Jensen og hustru Kirsten f. Thorgensen; gift 11.6.1910 m. direktør Frank S N Isitt, f. 16.1.1867 i London, død 1939.

Uddannet til danserinde af farbroderen, cirkusballetmester Alexander Genée og hans hustru; debut i Kristiania 1888 og turneer rundt i Europa med cirkusselskabet; første solodanserinde ved Hofteatret i München 1896-97; prima ballerina ved udstyrsballetterne på Empireteatret i London 1897-1907; gæstespil på Det kgl. Teater i Kbhvn. 1902 som Svanhilde i Coppelia og i solodansen fra balletten Blomsterfesten i Genzano; turneer i Australien, New Zealand og Amerika 1908-13; afsked fra scenen i London 1914; gav u. l. verdenskrig fl. veldædige gæstespil og deltog i hospitalsarbejde; arrangerede som formand for The Anglo-Danish Society et engelsk gæstespil på Det kgl. Teater 1932; optrådte her sidste gang 28. sept. i et divertissement af gamle danse.

Founder-president The Royal Academy of Dancing, London; æresmedlem af The Anglo-Danish Society, London samt af Queen Charlotte hospitalet og Charing Cross hospitalet, London; præsident for Poetry Society; Doc. mus. h. c. ved Londons universitet.

Tildelt den danske medalje Ingenio et arti 1923 samt kommandørordenen af The British Empire, med ret til den engelske titel Dame.

Gerhard (Gert)

Holstens greve, hertug af Sønderjylland; f. ca. 1292, død 1.4.1340; søn af grev Henrik 1. af Rendsborg og hustru Helvig af Brunkhorst; gift 1314 m. Sophie af Werle, datter af fyrst Nicolaus 2. af Werle og Richia (prinsesse Regisse af Danmark).

Efter faderens død i strid med farbroderen, som søgte at forholde ham hans arv; kaldte sig

greve af Rendsborg efter farbroderens død 1312; lejetropsfører og deltager bl.a. i Erik Mændveds krigstog; i strid med det danske kongehus 1325 (Christoffer 2.) om formynderskapet for den sønderjyske hertug Erik Valdemarsens søn Valdemar og vandt denne strid; blev p.g.a. stormændenes utilfredshed med Christoffer 2.s styre indkaldt af disse og optrådte derefter som dansk rigsforsender (administrator regni) 1326; lod, da Christoffer 2. forlod riget, den lille hertug Valdemar krone til konge på Viborg ting s.å. og fik i håndfæstningen indsat bestemmelse om, at Sønderjylland ikke måtte have samme herre som kongeriget; forlenedes derefter selv på Danehof i Nyborg s.å. med hertugdømmet Sønderjylland også kaldet Slesvig; kuede et oprør af sjællandske bønder p.g.a. skattepålæg 1328; trak sig efter jysk oprør tilbage som rigsforsender, men fik store dele af riget i pant eller som arvelen, efter at Christoffer 2. var vendt tilbage og hertug Valdemar havde opgivet kongeværdigheden; sejrede over Christoffer ved Danevirke, og fik ved fredsslutning i Kiel 1332 hele Nørrejylland (foruden Fyn) i pantelen; efter Christoffers død 1332, hvor der ikke valgtes ny konge, herre over Danmark vest for Storebælt; besejrede Christoffers søn Otto ved Taphede 1334; indlod sig på store pantsætningstransaktioner med sine landområder; drog ind i Nørrejylland med en hær på 4000 mand for at knække den jyske adel og inddrive en sølvskat til afdrag på sine gældsforpligtelser; dræbt af væbneren Niels Ebbesen i Randers 1340; i folkeviser herom kaldet »den kullede greve«.

Gerner Henrik

Biskop; f. 9.12.1629 i Kbhvn., død 14.5.1700; søn af handelsmand Thomas Gerner og hustru Karen Henriksdatter; gift 1656 m. Dorothea, f. 11.10.1636, død 1705, datter af sognepræst i Birkerød Jens H Bircherod og hustru Marren Jacobsdatter.

Student (Frue skole) 1650; teologisk eks. 1652; lærer på Herlufsholm til 1654; rejste til Oxford, Leiden og Utrecht efter at have taget baccalaureaten 1654; kapellan i Birkerød 1656, sognepræst 1657; u. svenskekrigen 1658–60 blev hans præstegård plyndret seks gange; han selv blev 1659 arresteret som deltager i en sammensværgelse for generobring af Kronborg, der var besat af svenskerne; ført til Kronborg, forhørt u. tortur og dømt til henrettelse; ved trusler om repressalier fra dansk side benådet, men sad i strengt fængsel lige til fredsslutningen 1660; tog magistergraden 1680; provst i Lynge-Kronborg herred 1690; biskop i Viborg og dr. theol. 1693.

Har skrevet større rimede arbejder over samtidens historie, politiske, økonomiske og pædagogiske leveregler, samlede i »De Wiisis politica practico-sacra« og »De Wiisis oeconomica practico-sacra« (begge 1662); bearbejdelse af Hesiods »Gerninger og dage«, ledsaget af en skildring på vers af bondens lykkelige arbejde året igennem (1670); endv. udgivet studier over dansk ortografi (imod brugen af fremmedord),

huspostiller samt fortegnelser over plantenavne og husråd.

Gerner Henrik

Søfficer, skibskonstruktør; f. 4.7.1742 i Kbhvn., død 27.12.1787; søn af kommandørkaptajn Andreas Gerner og hustru Sophia f. Gravesen; gift 24.12.1773 m. Charlotte Sophie, f. 31.12.1736 i Esbønderup, død 1808, datter af regimentsskriver Otto Christian Rasch og hustru Sophie Hedeveg f. Eller.

Kadet 1755; sekondløjtn. 1763; premierløjtn. 1764; kaptajnløjtn. 1770; fabrikmester på Holmen 1772; kaptajn 1776; kommandørkaptajn 1781.

Blev 1763 udtaget til at få undervisning i skibsbygning; efter teknisk uddannelse herhjemme sendt på studieophold i England og Frankrig 1768–72; byggede 14 linieskibe, 10 fregatter og adsk. mindre skibe i de ca. 15 år han var tekn. leder af skibsbyggeriet; deltog som medl. af defensionskommissionen fra 1777 i planlægningen af Kbhvns søbefæstning og fik s. å. oprettet en konstruktionsskole på Holmen; forbedrede Kbhvns havn og opmudringsvæsen; konstruerede et hestepumpeværk til lænsning af dokken på Christianshavn, hvor pumpningen hidtil var udført af 3–400 af Holmens mandskab; konstruerede endv. dunkrafter, en ankerkran og andre maskiner, der gjorde arbejdet både lettere og billigere; indførte forbedringer i skibene, bl. a. destillationsapparater og faste trykværker, samt lynafledere på bygninger og skibe.

Medl. af Det kgl. Landhusholdningsselskab 1769, selskabets præsident 1774; vandt s. å. dets guldmed. for en afhandling om en korn-tøringsanstalt; medl. af Videnskabernes Selskab 1775; tildelt selskabets præmie 1776 for en afhandling om rensning af indsøer.

Gersdorff Joachim

Rigshofmester, rigsdrost; f. 11.11.1611 på Søbygård ved Hammel, død 19.4.1661; søn af Caspar Christoffer Gersdorff og hustru Else f. Munk; gift 3.10.1641 m. Øllegaard, f. 16.5.1622 på Lillø, død 1655, datter af Henrik Huitfeldt til Berritsgård og hustru Margrete f. Rosenkrantz.

Studerende i Sorø 1623–29; rejste i udlandet og studerede ved universiteter bl. a. i Tyskland,

England, Holland og Frankrig 1629–38; i tjeneste hos prins Christian 1638–41; tog derefter ophold på sin hovedgård Tunbyholm i Skåne; landkommissær i Skåne 1646; rigsråd og statholder i Kbhvn. 1648; fik Bornholm som len 1651; rigshofmester 1652 efter Corfitz Ulfeldts fald; medansvarlig for angrebskrigen mod Sverige 1657; mistede ved Roskildefreden 1658 sine skånske godser; fik s. å. Kalundborg len til erstatning for det afståede Bornholm; deltog u. svenskernes storm på Kbhvn. 11. febr. 1659 i byens forsvar; rigsdrost og præsident i statskollegiet ved enevældens indførelse 1660.

Testamenterede sin store bogsamling til kong Fr. 3., og den danner sammen med andre privatbiblioteker grundstammen i det af kongen grundlagte Kgl. bibliotek.

Gertner J. V.

Maler; f. 10.3.1818 i Kbhvn., død 29.3.1871; søn af blokkedrejer ved Holmen Johan Vilhelm Gertner og hustru Johanne Marie f. Lassen; gift 5.8.1850 m. Anna Elisabeth, f. 5.8.1830 i Kbhvn., død 1902, datter af slotsgartner Peter Petersen og hustru Karen f. Weidemann.

Optaget på Akademiet i sit 13. år, elev af Eckersberg; medl. af Akademiet 1850, professor 1858.

Har udstillet på Charlottenborg 1836–71 og fl. steder i udlandet m. v.

Hovedværker: Thorvaldsens atelier på Charlottenborg (1836); Børn på stranden i nærheden af Vedbæk, ved solens nedgang (1837); Chr. 8.s kroning i Frederiksborg slotskirke 1858; portrætter bl. a. af J P Mynster (1842), Thorvaldsen (1842), Oehlenschläger (1846), C W Eckers-

berg (1850), Fr. 7. (1861), C C Hall (1864) og D G Monrad (1864); har endv. gengivet en række af sin samtids kendteste personligheder i fremragende portrættegninger.

Repræsenteret på Frederiksborg, Rosenborg, Kunstmuseet, Glyptoteket, Hirschsprungske samling, Nationalmuseet i Stockholm, provinsmuseer m. v.

Gertz M. Cl.

Filolog; f. 14.12.1844 i Svendborg, død 20.4.1929; søn af bagemester M C Gertz og hustru Hansine f. Grøn, gift 23.5.1874 m. Anna Catharina, f. 7.5.1853 i Middelfart, død 1918, datter af købmand P H Møller og hustru Vilhelmine f. Christensen.

Student (Odense) 1864; filologisk-historisk embedseks. 1870; dr. phil. 1874; docent ved Kbhvns universitet 1876; professor i klassisk filologi 1880-1918; medl. af konsistorium 1897-1914; rektor 1907-08.

Formand for undervisningsinspektionen for de lærde skoler 1888-1906; medvirkende ved udarbejdelsen af skoleloven af 1903; efor for Hassagers kollegium 1898-1918; medl. af Videnskabernes Selskab 1883, af norske Videnskabernes Selskab 1898, af Kungl. Vetenskaps Societeten i Uppsala 1919 og af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog 1920.

Litterære arbejder: Tre dialoger af Seneca (1873); *Studia critica in Senecæ dialogos* (disp., 1874); *Senecæ De beneficiis* (1876) og *Dialogorum libri XII* (1886); *Udvalgte skrifter af Lukianos med kommentar* (1883); *Udvalgte skrifter af Seneca* (1889-95 og 1918-19); *Indskriftene fra Gortyn* (1889); *Platons Apologie* (1893-1923); *Sallust's Catilina* (1895-1922); *Caesars Bellum Gallicum* (1896-1923); *Græske stater og statsforfatninger* (1898); *Ciceros Cato maior* (1919); *nyoversættelse af Iliaden* (1923-24); endv. *Historisk læsebog i middelalderslatin* (1905, med kommentar 1924) samt *oversættelser af en lang række klassiske tekster til skole- og universitetsbrug*; *Andreas Sunesøns Hexaëmeron* (1892); *Knud den Helliges martyrhistorie* (1907); *Vitæ Sanctorum Danorum* (1908-12); *En ny tekst af Svend Aggesøns værker* (1915); *Over-sættelse af Svend Aggesøn* (1916); *Scriptores Historiæ Danicæ minores* (1917-22); *Gravskrifterne over Kong Valdemar I* (1921); *Hellas' oldtidshistorie* (til år 403, i *Folkernes Historie*); red-

aktør og medarbejder ved Samlingen af oversættelser af græske og latinske forfattere.

Tildelt Videnskabernes Selskabs Madvig-medalje 1918.

Ghemmen Gotfred af

Bogtrykker; f. i Holland, død ca. 1510.

Drev bogtrykkeri i Gouda fra ca. 1486; rejste til Danmark med sit bogtrykkeri nogle år senere; slog sig ned i Kbhvn., fik som den første i Danmark borgerskab som bogtrykker og grundlagde byens første trykkeri; en lille latinsk grammatik fra ca. 1493 er den første kendte bog fra det ny trykkeri; 1495 tryktes »Den danske rimkrønike«, den første bog trykt på dansk og den eneste eksisterende på dansk trykte inkunabel. Virkede sandsynligvis i Leiden fra o. 1495-1505. Fra Gotfred af Ghemens virksomhed i Kbhvn. inden år 1495 er desuden kun bevaret to latinske grammatiker samt et par fragmenter; fra tiden efter 1505 kendes bl. a. de ældste udgaver af landskabslovene, af Peder Laales Ordsprog, samt fl. folkebøger.

Giedde Ove

Rigsadmiral; f. 17.12.1594 på Tommerup, Skåne, død 19.12.1660; søn af Brostrup Giedde til Tommerup og hustru Dorthé, f. Ulfeldt; gift 1.9.1622 m. Dorthé, f. 19.7.1600 på Halsted Kloster, død 1667, datter af Knud Urne til Arsmarke og hustru Margrethe f. Grubbe.

Skolegang i Sorø 1609-12; studieophold ved tyske universiteter 1612-14; derefter militær uddannelse i udlandet; sekretær i kancelliet 1616; af Chr. 4. sendt som eskadrefchef til Ostindien 1618 for at få et handelsstøttepunkt for Ostindisk Kompagni (opr. 1616); opnåede forsk. handelsbegunstigelser og grundlagde de danske kolonier Trankebar og Trankonamale; lensmand i Norge 1622-50, landkommissær 1639, oberstløjtn. ved det akershusiske regiment 1640; till. ejer af fl. jerngruber og part-haver i det kompagni, der overtog Kongsberg Sølvværk, direktør for dette fra 1630; kommanderede en flåde i Nordspen og Kattegat u. svenskekrigen 1643-45; medl. af rigsrådet og rigsadmiral 1645; chef for eskadren der førte Fr. 3. til kongehydning i Norge 1648; fik ved

Roskildefreden 1658 Hald len i erstatning for det afståede Helsingborg, som han havde haft fra 1650; taget til fange i Skåne ved fredsbruddet 1658, løsladt 1660; deltog i det store stændermøde i Kbhvn. 1660 og aflagde 7. nov. ed på den nye forfatning.

Gielstrup Adam

Skuespiller, landskabsmaler; f. 11.10.1753 i Kbhvn., død 10.2.1830; søn af resid. kapellan Niels Gielstrup og hustru Charlotte Amalie f. Winther; gift 5.5.1778 m. kgl. skuespillerinde Catherine Marie Morell, f. 3.3.1755 i Kbhvn., død 1792, datter af hofviolon Lorentz Morell

og hustru Maria Juliane Antoinette f. Berthram.

Svendebrev som maler; meldte sig som aspirant, da Det kgl. Teater søgte skuespillere; debut 10. okt. 1777 som Henrik i Henrik og Pernille; skuespiller ved teatret til 1803. Helligede sig derefter landskabsmaleriet; udstillede på Charlottenborg 1822-27.

Hovedroller: Arv i skuespillene Den honnet-te ambition, Maskerade, Henrik og Pernille, Kilderejsen og Julestuen; Jeppe i Jeppe på bjerget; Studenstrup i Den ellevte juni; Jens i Jacob v. Tyboe; Jøden i Diderich Menschen-schreck; Ridefogeden i Erasmus Montanus; Harpagon i Den gerrige; forvalter Ebeltoft i Gulddåsen; jøden Ascher i Kinafarerne; Jesper i Kærlighed uden strømper; Børhid i syngestykket De to gerrige.

Var den første ved teatret, der evnede maskeringskunsten og i anvendelsen af dialekter blev han banebrydende. I 1780 idømt 6 mdrs. fængsel for gadeoverfald, blev dog næste år genansat ved teatret, da han »forskaffede folk til huse«.

Giersing Harald

Maler; f. 24.4.1881 i Kbhvn., død 15.1.1927; søn af grosserer N P Giersing og hustru Ida, f. Wilde; gift 16.11.1917 m. Besse, f. 11.9.1896 i Svanninge ved Fåborg, datter af maleren Fritz Syberg (se denne).

Student 1898; uddannet på Kunstakademiet 1900-04; på Zahrtmanns skole 1904-06; i Paris 1906-07, hvor han blev stærkt påvirket af fransk kunst og brød med det traditionsbundne danske maleri. Ikke mindst ved sin store koloristiske begavelse, banede han, som fore-

gangsmand i vennekedsen, der bl. a. talte Ernst Goldschmidt, Karl Isakson og Sigurd Swane, nye veje for dansk malerkunst, særlig under påvirkning fra Frankrig. Sin opfattelse af malerkunsten gengav han i artikler og aforismer. Medl. af Den frie udstilling 1912; medstifter af Grønningen 1915; medl. af akademirådet 1922-25, af Kunstforeningens bestyrelse 1922-23; egen malerskole i 1920'erne.

Hovedværker: Modelfigur i interiør (1908); Paris' dom (1909); En soldat (1914); Ung pige med sytøj (1915); Spanien og religionen (1917); Fodboldspillere, Sophus header (1917); Danserinde (1918); Udsigt mod Svanninge kirke, Vejen til Fåborg og Kirkegården i Svanninge (alle 1920); Siddende mandolinspillere (1922); Tre damer i sort (1923); Opstilling af flasker (1923); Varietéensemble (1924); Landevejen til Fåborg (1925); Selvportræt (1926).

Udk. er: Om kunst (artikler, 1934).

Repræsenteret i museer og på udstillinger i ind- og udland.

Gjellerup Karl

Forfatter; f. 2.6.1857 i Rohlte ved Fakse, død 11.10.1919; søn af sognepræst C A Gjellerup og hustru Anna Johanne f. Fibiger; plejesøn af pastor Johannes Fibiger; gift 24.10.1887 m. Eugenia, f. 24.9.1852 i Dresden, datter af gymnasiallærer F W Heusinger og hustru Bertha Therese f. Hempel.

Student (Haderslev Læreres skole) 1874; cand. theol. 1878; Kbhvns univ.s guldmed. 1881; foretog 1882-84 en større rejse til Tyskland, Schweiz, Grækenland og Rusland; opholdt sig 2½ år i Dresden i slutningen af 1880'erne, bosat der fra 1892.

Debut (u. mærket Epigonos) med romanen En idealist (1878). De følgende års forfatter-skab var stærkt præget af Drachmann og Heine, brydningen mellem ortodoksi og fritænkeri og hans egen religiøse udvikling. Hovedværker: Germanernes lærling (1882); Romulus (1883); novellen G-dur (1883); rejsebøgerne En klassisk måned (1884) og Vandreåret (1885); Brynhild (1884); Bryllupsgaven (1888); Minna (1889); Min kærligheds bog (1889); Møllen (1896); Offerildene (1903, opført i Dresden og Kbhvn.); Pilgrimen Kamanita (1906); Den fuldentdes hustru (1907); Verdensvandrere (1910); Rudolph Stens landpraksis (1913). Endv. en række skuespil bl. a. St. Just (1886), Hagbard og Signe (1888), Herman Vandel (1891), Wuthorn (1893), Hs. Excellence (1895), hvorefter fl. er opført.

Tildelt Nobelprisen (s. m. Henrik Pontoppidan) 1917.

Gjæe Birgitte

Adelsdame; f. ca. 1511, død 26.7.1574; datter af rigshofmester Mogens Gjæe (se denne); gift 16.11.1544 m. rigsråd, admiral Herluf Trolle (se denne).

Blev som 14-årig mod sin vilje trolovet med Jesper Daa til Enggård, fastholdt sin modstand

og fik 1540 ved Chr.3.s hjælp trolovelsen kendt ugyldig. Bragte ved sit ægteskab store godser i medgift, bl.a. Hillerødsholm, mageskiftet med Skovkloster 1560 og omdøbt til Herlufsholm; ved fundats af 23. maj 1565 oprettede ægtefællerne, der var barnløse, i forening Herlufsholm skole, hvortil de skænkede herregården og dens tilliggende gods; til værn for stiftelsen, mod slægtninges krav på godset, stadfæstede hun afståelsen 1567, frasagde sig samtidig forstanderskabet men bevarede det øverste tilsyn med skolen.

Tog efter Herluf Trolles død 1565 ophold på forsk. af sine lensbesiddelser, der ret ofte skiftede enten ved inddragelse, panteindløsning eller lensoverdragelse; udviste stor godgørenhed, navnlig mod skoler og hospitaler i Helsingør, Roskilde og Næstved; boede i sine sidste år på Sortebrødreklostret i Næstved.

Gjæe Mogens

Rigshofmester; død 6.4.1544; søn af rigsmarsk Eskil Gjæe og hustru Mette f. Rosenkrantz; gift

1. gang m. Mette, død 1513, datter af Albrecht Engelbrechtsen Bydelsbak og hustru Pernille f. Brok; 2. gang 1515 m. Margrete, død 1528, datter af Claus Sture og hustru Sophie f. Holk.

Hofsinde 1492; medl. af rigsrådet 1503; fik store forleninger, arvede og tilgiftede sig meget jordegods og blev derved den største private ejendomsbesidder i Danmark; friede for Chr. 2. til den unge prinsesse Elisabeth og viedes til hende på kongens vegne i Bruxelles 1514; udnevnt af Chr. 2. til rigsmarsk; var på mange punkter ikke uenig i Chr. 2.s reformarbejde, men fandt efterhånden med andre jyske adelsmænd, at kongen gik adelens rettigheder for nær; opsigte til sidst kongen huldskab og tro-skab 1523 p.g.a. Sigbrits holdning; rigshofmester hos Fr. 1. 1523 og rådgiver for denne; medarbejder ved administrationens reorganisering og antagelig medvirkende ved forordningen af 14.5.1523, som sikrede fæstebonden mod vilkårlig udvisning; ledende i kampen for luthera-nismen særlig ved uddrivelsen af munkene fra deres klostre; støttede den stærkt protestantiske hertug Christians valg til konge 1534 og opnåede sine jyske standsfællers tiltræden heraf særlig efter Grevefejdens udbrud og på trods af bispens modvilje; derefter statholder i Jylland og måtte igen dæmpe bonderejsninger; ledede med andre statholdere Kbhvns belejring og deltog i forhandlingerne om Malmø's overgivelse 1535-36; medbeseglede den reces hvorved det verdslige rigsråd godkendte statsforandringen, der medførte den lutherske reformations endelige gennemførelse u. Chr. 3. 1536.

Glass Louis

Komponist, pianist; f. 23.3.1864 på Frdbg., død 22.1.1936; søn af organist C H Glass og hustru Louise f. Thorning; gift 20.4.1897 m. Agnes, f. 28.6.1874 på Frdbg., datter af hestehandler Christian Jørgensen og hustru Henriette f. Sønderøpe.

Elev af Niels W Gade, Rüdinger, Fr. Neruda og af sin far; studerede ved konservatoriet i Brüssel 1884-85; rejse på Det Anckerske legat 1889-90; overtog faderens musikkonservatorium 1891.

I bestyrelsen for Samfundet til Udgivelse af dansk Musik; koncertdirigent i Dansk Koncertforening 1915-18; stifter af Musikpædagogisk Forening og fra 1898 i fl. år foreningens formand, senere efter 1927-29; medl. af Dansk Tonekunstnerforenings repræsentantskab og af

Dansk Komponistforenings bestyrelse; medl. af udvalget for Det Anckerske legat og af Kodas råd.

Æresmedlem af Dansk Koncertforening samt medl. af Det kgl. svenske Akademi.

Giver i sine kompositioner udtryk for en nationalt præget senromantik under indflydelse bl.a. af César Franck og Bruckner.

Kompositioner: bl.a. sange, klaverstykker og sonater for klaver; seks symfonier heriblandt nr. 3 Skovsymfoni (opus 30, 1901), nr. 4 (opus 43, 1910), nr. 5 Svastika (opus 57, 1919), og nr. 6 Skjoldungeæt (opus 60, 1926); to ouverturer: En folkefjende og Romantisk ouverture; det mimiske drama Artemis (Det kgl. Teater 1917) samt fl. orkesterværker: bl.a. Sommerliv, Livets dans, Blade af årets billedbog, Koldinghus, Elverhøj, og Når storstaden vågner.

Gleerup Asmund

Politiker; f. 6.10.1809 i Ålborg, død 22.6.1865; søn af stiftsrevisor Niels Georg Gleerup og hustru Anna Bolette f. Hjorth; gift 15.10.1838 m. Anna Johanne, f. 18.8.1817 i Kbhvn, død 1877, datter af ligbærer L. P. Sønderbye og hustru Mariane f. Eilersen.

Kahytstreng; boghandlerlærling i Lund 1825–28; på handelskontor i Kbhvn 1828–31; derefter ½ års ophold i England; underforvalter ved en plantage i Vestindien 1832–33; boghandlerkommis i Kristiania 1834–35; skriver ved Straffeanstalten på Christianshavn 1835–39; lærereks. (Jonstrup) 1839; lærer på Ourø 1839, i Udby ved Holbæk 1842; agitator for den begyndende bondebevægelse og formand for den nystiftede Holbæk Amts Kommunalforening; måtte p.g.a. sin politiske holdning tage sin af-

sked som lærer 1845; flyttede til Kbhvn og åbnede en privatskole, men bevarede sin nære tilknytning til Holbæk amt.

Blev landskendt for sin store tale, holdt i Kbhvn. nov. 1845, »Nu kommer bonden«, hvori bondebevægelsens krav blev fremført. Medstifter 1846 af Holbæk Amts Brandforsikringsforening, dens formand 1846–52; initiativtager til oprettelsen 1846 af Bondevennernes Selskab, medl. af bestyrelsen 1846–52; valgt i Holbæk amts 3. valgkreds som medlem af den grundlovgivende rigsforsamling 1848; modstander af kongevalgte medlemmer og forkæmper for den almindelige valgret; medl. af rigsforsamlingens grundlovsudvalg og af novemberministeriets store landbokommission; medl. af rigsdagen (valgt i Holbæk-kredsen) 1849; brød med bondevenneførerne p.g.a. deres helstatspolitik og sluttede sig til de nationalliberale; mistede sit rigsdagsmandat ved valget 1852; lønnet folketingssekr. 1852, rigsdagens bureauchef 1855.

Glückstadt Emil

Bankdirektør; f. 24.8.1875 i Kbhvn., død 23.6.1923; søn af bankdirektør Isak Glückstadt (se denne); gift 18.4.1901 m. Laura Rosa, f. 12.8.1876 i Kbhvn., datter af direktør Eduard Rée og hustru Galathea Albertine f. Berendt.

Student (Østerbros latin- og realskole) 1894; bankuddannelse i Landmandsbanken, National

City Bank, New York, Deutsche Banks London-filial og Banque de Paris et des Pays-Bas, Paris; sekretær i Landmandsbanken 1901, underdir. 1904, direktør 1907, adm. direktør 1910.

Formand for el. medl. af bestyrelsen i talrige aktieselskaber; medl. af Industrirådet; statens repræsentant på finanskonferencer i udlandet; medl. af den sønderjyske delegation til Paris 1919; medl. af Folkeforbundets komité til ordningen af Østrigs finanser 1921.

Gjorde Landmandsbanken til Skandinaviens største bank ved overtagelse af andre pengeinstitutter, ved forøgelse af filialernes antal og ved grundlæggelse af banker i udlandet; finansierede børsspekulationer og engagerede banken i hasarderede transaktioner, bl. a. Harald Plum-koncernen Transatlantisk Kompagni, hvilket medførte dens sammenbrud 1922; anklaget for bedrageri m. v. men død inden landsretten statuerede anklagen 7. juli 1923.

Etatsråd 1911.

Glückstadt Isak

Bankdirektør; f. 22.4.1839 i Fredericia, død 11.6.1910; søn af købmand H. J. Glückstadt og hustru Esther f. Goldschmidt; gift 5.5.1867 m. Juliette Sophie, f. 5.2.1845 i Ålborg, død 1895, datter af købmand, rådmænd Albert Raffel og hustru Esther f. Delbanco.

Uddannet i G. A. Gedalias bankierforretning i Kbhvn.; grundlagde bankierfirma i Kristiania 1865; direktør for Den norske Creditbank 1871; direktør for Den danske Landmandsbank (oprettet okt 1871), febr. 1872, og skabte i løbet af sin godt 38-årige direktionstid en storbank med filialer i hele landet.

Formand for bestyrelsen for Kbhvns Frihavns-Akts. fra stiftelsen 1892, for Det Østasiatiske Kompagni fra stiftelsen 1897 og for Nordiske Kabel- og Traadfabriker samt bestyrelsesmedl. i en række større handels- og industriselskaber; øvede en væsentlig indflydelse ved dannelsen af Den dansk-vestindiske Nationalbank 1904 og var medl. af bankrådet; medl. af Kbhvns borgerrepræsentation 1886–92. Formand for Det mosaiske Trossamfunds repræsentanter fra 1887, og fik bl.a. gennemført opførelsen af samfundets bygning i Ny Kongensgade.

Etatsråd 1880; gehejmetatsråd 1904.

Godfred

Konge; død 810 el. 811.

Omtales første gang 804, da han u. Karl den Stores sachserkampe ankom til Sliesthorp (Slesvig), der lå på grænsen mellem hans rige og Sachsland, med sin flåde og sit rytteri; angreb 808 Karl den Stores forbundsfæller, hærgede og undertvang delvis Frisland og de syd for Østersøen boende slaviske folkeslag og førte købmændene fra den store handelsplads Reric (nær det nuv. Wismar) til Sliesthorp; foretog store befæstningsarbejder for at værne landets sydgrænse og den nye handelsplads ved Sliesthorp; rejste den store vold, der må være det ældste Danevirke, som strakte sig fra Gottorp-engene til Hollingsted; fæstningsvoldens eneste gennemgang var en port ved det nuv. Rødekro.

Blev myrdet af en af sine hirdmænd.

Goldschmidt Meir Aron

Forfatter; f. 26.10.1819 i Vordingborg, død 15.8.1887; søn af købmand Aron Goldschmidt og

hustru Lea f. Rothschild; gift 19.9.1848 (ægteskabet opløst 1852) m. Johanne Marie, f. 14.3. 1825, død 1900, datter af skibsfører Johan Peter Sonne og hustru Johanne Margrethe f. Schou.

Opdraget delvis ortodokst-jødisk; student (v. Westenske institut) 1836; udgav i Kbhvn., Næstved Ugeblad eller Præstø Amts Tidende 1837-39; forenede det 1839 med Kalundborg Ugeblad til Sjællandsposten (eller Næstved og Kalundborg Ugeblad) og solgte det s.å.; virkede derefter ved det konservative Dagen; udgiver af og hovedskribent i det første danske vittighedsblad med alvorligt sigte, ugebladet Corsaren 8. okt. 1940-okt. 1846; for sine angreb på absolutismen i politik, teater og litteratur idømt fængsel og livsvarig censur 1844; solgt Corsaren efter stridigheder og polemik bl.a. med Søren Kierkegaard 1846; rejste til Tyskland, Østrig, Schweiz og Italien 1846-47; udgiver af månedssenerne ugeskriftet Nord og Syd 1847-59; redaktør af ugebladene Hjemme og Ude 1861 og Norden 1862; till. forfattervirksomhed (de to første år u. pseudonymet Adolph Meyer) siden 1845 (udgav bl.a. romanen Hjemløs som føljeton i Nord og Syd 1853-57), og særlig efter 1863; rejste til London 1861 og til Rom 1862-63; kommissionær for engelsk diamanthandel.

Gik oprindelig ind for republikken, men under indtryk af nationalitetskampen tilhænger af et kongedømme med republikanske institutioner og en forbundsstat med folkeligt selvstyre i mindre kredse, bygget på nationaliteternes gensidige respekt; fik gennem Håndværkerdannelsesforeningen i 1848 forbindelse med det kbhvske demokrati; hævdede på Casinomødet 11. marts og på Hippodrommødet 12. marts 1848 sine særstandpunkter; kom med sin helstatspolitik i modsætning til de nationalliberale, særlig efter et mislykket forsøg på at knytte storgodejerne til demokratiet, og blev angrebet af såvel Ploug og Bille som Fr. Dreier; helligede sig derefter næsten udelukkende litterær virksomhed og ønskede i sine værker at forene jøden og danskeren og give udtryk for læren om tingenes sammenhæng gennem gengældelsen, nemesis.

Hovedværker: En jøde (1845); Fortællinger (heri »Erindringer fra min onkels hus«, 1846); Hjemløs (1857); Blandede skrifter I-IV (1859-60); Om dommen i sagen C Ploug ctr. M Goldschmidt (1860); Fortællinger og skildringer (heri Arvingen, 1863-65); Dagbog fra en rejse

i Vendsyssel og Thy (1865); Breve fra koleratiden (senere En roman i breve, 1865); Den vægelsindede på Gråhede (1866); En hederejse i Viborgegnen (1867, ny udg. 1954); Ravenen (1867); Kærlighedshistorier fra mange lande (1867); Små fortællinger (heri bl.a. Maser, Bjergtagen, Hævn og Den flyvende post, 1868-69); Avrohmche nattergal (1871); Livserindringer og resultater I-II (1877, ny udg. ved M Borup 1965); Fortællinger og virkelighedsbilleder med novellen Levi og Ibald, 1883); posthumt udg.: Små skildringer fra fantasi og virkelighed: Poetiske skrifter I-VIII (1869-98); Udvalgte skrifter i folkeudg. ved Julius Salomon I-VIII (1908-10); har endv. skrevet skuespillene: Swedenborgs ungdom (1863); En skavank (1867); Rabbien og ridderen (1869); I den anden verden (1869). Brevveksling udg. af M Borup I-III (1963); breve til familien udg. af samme I-II (1964).

Titulær professor 1875.

Goll August

Rigsadvokat, forfatter; f. 31.8.1866 i Bergen, død 31.12.1936; søn af skibsfører Bernt Goll og hustru f. Koch; gift 23.11.1892 m. Vera, f. 24.1.1871 i Kbhvn., datter af overlærer Johannes Kaper og hustru f. Branner.

Student (Haderslev Læreres skole) 1882; cand. jur. 1887; assistent i politikammeret s.å.; fuld-

mægtig 1896; politiinsp. (4. afd.) 1902; byfoged i Århus 1908; civildommer i Kbhvns amts nordre birk 1919; rigsadvokat 1925.

Formand for politikkommissionen og jernbanerestationskommissionen; medl. af retssplejvalget og straffelovskommissionen; formand for kommissionen ang. svangerskabsafbrydelse; vicepræsident for l'Association internationale de droit pénal; medl. af bestyrelsen for International Kriminalistforening; Danmarks af justitsministeriet beskikkede repræsentant i Commission internationale pénale et pénitentiaire; medstifter af og formand for Fængselshjælpen; vicepræsident i De Danske Fængselselskabs Samvirke; formand for Dansk Kriminalistforening og for Dansk Kautionsforsikrings A/S; præsident for det danske Shakespeare Selskab.

Redaktør for Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen 1898-1908.

Hovedværker: Forbrydelse og straf (1905); Forbrydertyper hos Shakespeare (1907); Lov om rettens pleje i populær fremstilling (1916);

Romeo og Julie og andre Shakespearestudier (1922).

Goos Carl

Jurist, politiker; f. 3.1.1835 i Rønne, død 20.12. 1917; søn af overlæge, dr. med. Adolph Goos og hustru Hermantine f. Petersen; gift 23.7. 1864 m. Amalie, f. 4.3.1840 i Fredericia, datter af viceadmiral C L C Irming og hustru Henriette Georgine f. Viborg.

Student (Borgerdydskolen på Chrsthvn.) 1851; cand. jur. 1857; assistent i det slesvigske ministerium s.å.; univ. guldmed. 1859; lektor ved universitetet 1861, professor s.å.; folketingsmand for Kbhvns 5. kreds 1880-84; overinspektør for fængselsvæsenet 1884-1900; kongevalgt landstingsmand fra 1885; kultusminister i ministeriet Estrup 1891-94; justitsminister i ministeriet Sehested 1900-01; landstingets formand 1910-14; ekstraord. assessor i højesteret. Gehejmekonferensråd 1912.

Medl. af Videnskabernes Selskab, af proceskommissionen 1870-77, af den internationale penitentære kommission 1884, vicepræsident for samme 1890; formand for teaterkommissionen 1893-97; medl. af Institut de droit international, æresmedlem 1911; formand for straffelovskommissionen 1908; medl. af kommissionen for det civile sundhedsvæsen og af kommissionen for lens og stamhusenes overgang til fri ejendom; formand for døvstummekommissionen af 1917.

Formand i kontrolkomitéen for Det forenede danske Livsforsikrings A/S Hafnia; formand i komitéen for Dansk Folkemuseum, for Fængselselskabet i Kbhvn., for Fængselselskabernes fællesbestyrelse, Det kgl. blindeinstitut, Hjem for arbejdsføre blinde kvinder, og for Foreningen til at fremme blindes Selvvirksomhed; direktør for De kgl. døvstummeinstitutter; formand for Arbejdshjemmet for døvstumme piger og for De døvstummes menigheds kirkebestyrelse; medl. af bestyrelsen for Dronning Caroline Amalies asyl og for Ensomme Gamles Værn.

Hovedværker: Strafferettens indledning og almindelige del I (2 bd. 1875 og 78); Strafferettens specielle del (3 bd. 1895-96); Den almindelige retslære (1882-92); Grundtræk af den danske statsret (1890 s.m. H Hansen); Den nordiske strafferet (almindelig del 1882, speciel del 1899); Bemærkninger om bedrageriforbrydelsens

behandling i dansk ret (1900); A S Ørstedes betydning for moral- og retsfilosofien samt strafferechtsvidenskab (1904 og 1906).

Modtaget A S Ørsted guldmedaljen; dr. jur. h.c. i Uppsala 1877, Christiania 1911 og Kbhvn. 1915. Tildelt fortjenstmedaljen i guld m. krone 1915.

Gorm den Gamle

Konge -936; gift m. Thyra Danebod (se denne). Om herkomst og regering vides intet sikkert. Saxo hentyder i sin Danmarkskrønike til det alm. tilnavn den Gamle, og til et andet den Løge (den Sløve); ingen af tilnavnene er sikkert afhjæmlet; historisk pålidelig er kun Adam af Bremens oplysning, at ærkebiskop Unni gæstede Gorm på en missionsrejse 936. Rejste den lille Jellingsten til minde om Thyra. Gravlagt på hedensk vis i en af kongehøjene i Jelling.

Gottfredsen Edvard

Læge, medicinalhistoriker; f. 14.2.1899 i Kbhvn., død 8.1.1963; søn af restauratør Hans Jacob Gottfredsen og hustru Sanne f. Ipsen; gift 14.7.1922 m. Anna Marie Kirstine, f. 21.10.1887 i Viborg, datter af oversergent Lars Nielsen og hustru Andrea f. Andreassen Kjør.

Student (priv. dimit.) 1919; med. eks. 1927; hospitalsuddannelse 1927-30; prakt. læge 1930-39; dr. med. 1942; fængselslæge 1942-49; universitetsadjunkt 1943-49; designeret professor i medicins historie ved Kbhvns universitet 1949, udnævnt 1950.

Konsulent ved Universitetets medicinsk-historiske museum 1939, medl. af bestyrelsen 1940, museets bestyrer 1951; medl. af bestyrelsen for Dansk medicinsk-historisk Selskab 1940, formand 1950, af bestyrelsen for Medicinsk-historisk museums Venner 1947 og for Det medicinske Selskab i Kbhvn. 1952, præsident 1956-57; formand for Selskabet for dansk Kulturhistorie 1955-62; medlem og æresmedlem af medicinsk-historiske selskaber i udlandet.

Har bl. a. skrevet: Oldtidens lære om hjerte, kar og puls (disp., 1942); Ex historia remedium (s. m. Kaj Roholm, 1945); Medicinens historie (1950, 2. udg. 1964); Det kgl. Frederiks hospital (1957); Harveys lære og dens modtagelse i Danmark (1957); John Snow, anæstesiologiens grundlægger (1958); De habitu decenti

(1960). Medarbejder ved Lægekunsten gennem tiderne (1945-46), Den ny Salmosen (1949) og Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder (1956); medredaktør af Medicinsk Forum 1947-58 og af Centaurus 1950.

Gottschalk Albert

Maler; f. 3.7.1866 i Stege, død 13.2.1906; søn af købmand Gottlieb Gottschalk og hustru Lea f. Philipson.

I malerlære; på Akademiet 1882-83 og derefter på Kunstnernes studieskole u. Krøyer i fem vintre; også elev af Karl Madsen, der særligt

henviste sin elev til fransk malerkunst som forbillede.

Har udstillet på Charlottenborg 1884 (debut) og 1887-96 og på Den frie udstilling 1897-1905 (medlem 1902) samt på andre udstillinger i ind- og udland. Studieophold i en række lande i Europa.

Hovedværker: Fra det gamle kalkbrænderi (1883); Vejen forbi Store Godthåb (1884); Bakkegade i Hillerød (1884); Det ensomme piletræ (1885); Aløb med en bro (1887); Vinterdag ved Assistens kirkegård (1887); Forårsdag ved Glostrup (1888); Ydre slotsgård ved Kronborg (1888); »Liden«, Helsingborg (1888); Landskab fra Halland (1890); November, Motiv fra Næstved (1891); Valhøj (1894); Motiv fra Damhusøen (1897); Sommerdag ved Nivå (1903).

Repræsenteret på Kunstmuseet, Hirschsprungske samling og på provinsmuseer.

Grahn-Young Lucile

Solodanserinde; f. 30.6.1819 i Kbhvn., død 4.4.1907; datter af løjtnant, toldassistent John Jensen Grahn og hustru Mette Christine f. Knudstrup; gift m. hofoperasanger Friederich Young, f. 13.12.1824 i Pest, død 1884, søn af operasanger Benno Young og hustru Appolonia.

På balletskolen, særlig uddannet af August Bournonville; debut i Den stumme i Portici 1834; Bournonville skrev rollen Astrid i Valdemar og arrangerede Taglionis ballet Sylfiden for hende (1835-36); solodanserinde 1837; videreuddannet i Paris; optrådte sidste gang på Det kgl. Teater 1839 efter stridigheder af personlig karakter med Bournonville; afskediget s.å.; derefter engagement ved operaen i Paris; blev europæisk berømt efter optræden på Her

Majesty's Theatre i London 1845 og anset for samtidens bedste danserinde særlig kendt for sin udførelse af den spanske folkedans Cachucha; optrådte ikke mere i Danmark bl.a. fordi hun under den første slesvigske krig i Hamborg havde danset til fordel for sårede slesvigholstenere iført deres farver; trak sig tilbage som danserinde 1856; balletleder på Stadttheater i Leipzig 1858-61; balletmesterinde ved Hofteatret i München 1869-75, arrangerede der bl.a. dansene i Wagners operaer.

Gram Christian

Læge; f. 13.9.1853 i Kbhvn., død 14.11.1938; søn af professor F T J Gram og hustru Louise f. Roulund; gift 18.5.1889 m. Louise, f. 28.7.1865 i Alborg, død 1900, datter af oberst L F G Lohse og hustru Ida Sophie f. Arctander.

Student (Metropolitanskolen) 1871; med. eks. 1878; Kbhvns univ.s guldmed. 1882; dr. med.

1883; reservelæge ved Kbhvns kommunehospital 1885-89; kredslæge i Kbhvn. 1889-91; midlertidig docent 1891 og s. å. professor i farmakologi ved Kbhvns universitet; overmedikus ved Frederiks hospital 1892, ved Rigshospitalets afd. A 1910-23; professor i intern medicin 1900-24.

Medl. af sundhedskollegiet 1893 til dets ophævelse 1907; formand i farmakopékommisjonen 1901-21; medl. af rådet ved Det internationale bureau til tuberkulosens bekæmpelse 1902; medl. af direktionen for Vejlefjord sanatorium til 1923; formand for Rigshospitalets lægeråd 1904-23; æresmedlem af Medicinsk Selskab 1931, af Dansk Selskab for intern Medicin 1932 og af fl. udenl. lægeselskaber; æresdoktor i Kristiania 1911.

Har bl. a. skrevet: *Undersøgelser over de røde blodlegemers størrelse* (disp., 1883); *Klinisk-therapeutiske forelæsninger I-IV* (1902-09); kapitlet om indvoldsorme i »Nordisk lærebog i intern medicin«.

Opfandt i 1884 en bakteriefarvningsmetode, hvorefter mikrobeverden blev delt i »gram-negative« og »grampositive« bakterier.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1924.

Gram Hans

Filolog, historiker; f. 28.10.1685 i Bjergby ved Hjørring, død 19.2.1748; søn af sognepræst Niels Gram og hustru Anna f. Mule; gift 22.12.1718 m. Anne Cathrine f. Sylvers, f. ca. 1675, død 1719.

Student (priv. dimit.) 1703; tog baccalaureusgraden 1705; alumne på Elers' collegium 1705-

10; studerede teologi og filologi; magister i filologi 1708; konrektor ved Frue skole 1711-19; professor i græsk ved Kbhvns universitet 1714; forelæste till. over kirkehistorie 1724; universitetets rektor 1732-33 og 1744-45; kgl. historiograf, kgl. bibliotekar og arkivsek. 1730; tilførte Det kgl. bibliotek en række betydningsfulde erhvervelser bl. a. det Danneskiødske bibliotek (1732) og manuskripterne fra det Gøtterske bibliotek (1734), og lod udarbejde et katalog i 11 foliobind over hele biblioteket; gehejmearkivar 1731 og anlagde arkivet med henblik på historisk forskning; till. juridisk direktør i Asiatiske Kompagni 1736-42.

Medl. af universitets-reformkommissionen 1731 og af kommissionen af 1733 til latinskolenes forbedring; efor for Borchs collegium 1733; kirkeværge for Trinitatis kirke; hovedmanden ved oprettelsen af Videnskabernes Selskab 1742.

Indførte den historiske kildekritik.

Litterære arbejder: *Historia deorum ex Xenophonte* (1716); *Castigationes ad scholia in Thucydidem* (1721-22); otte disputatser om Septuagintas anvendelse i Ny testamente (1721-22); *Nucleus latinatis* (latinsk-dansk leksikon med dansk-latinsk register, udarb. 1709-10, ældste bevarede udg. fra 1722); *Henrik Fugle-fængers tog til Danmark* (*Miscellanea Lipsiensia nova*, 1744); fortalte til Johs. Möllers *Cimbria literata* (1744); *Oratio de origine et statu rei litterariæ in Dania et Norvegia usque ad fundatam Universitatem Hafniensem* (Dänische

Bibliothec, 1745); noteapparat til Johannes Meursius' *Historia Danica* (1746), samt en række afhandlinger i Videnskabernes Selskabs Skrifter. Har udgivet: *Bordings Poetiske Skrifter* (1735); *Niels Krag's Annales Christiæni Tertii* (med indledning, 1737); *Knytlinga-udgave* (1740-42); revideret udgave (med noter) af *Niels Slanges værk om Chr. 4.s historie* (1746-49); *Ole Worms Breve* (1751).

Justitsråd 1731; etatsråd 1746.

Grand Jens

Ærkebiskop, død 29.5.1327; søn af Torben, hærmand i kongens tjeneste og hustru Cæcilia, søster til roskildebispens Peder Bang.

Studieophold i Frankrig; domprovst i Roskilde ca. 1280; i strid med kong Erik Klipping bl. a. om kirkegods og efter dennes drab med Erik Mændveds formynder; valgt af domkapitlet i Lund til ærkebiskop 1289; tog politisk parti mod kongemagten og støttede de fredløse, af hvilke flere var hans beslægtede; fængslet efter regeringsbeslutning 9.4.1294 og ført til Søborg i Nordsjælland; undsluppet efter 1½ år ved sin tjener, Morten Madsens, hjælp; drog til Hammershus og videre til pavehoffet; førte der med held proces mod kongen 1296-97; vendte ikke tilbage til ærkebispesædet i Lund, fordi kongen blev forliget med paven; udnævnt af paven til ærkesædet i Riga 1302; nægtede at modtage dette embede og kom heller ikke mere til Danmark; ærkebiskop i Bremen 1310; måtte p. g. a. hård fremfærd forlade dette embede 1314; opholdt sig derefter i Avignon til sin død.

Grau Peter

Gårdejer, politiker; f. 25.2.1866 i Pøl ved Nordborg på Als, død 23.1.1953; søn af gårdejer H Chr. Grau og hustru Anna Maria f. Frederiksen; gift 29.4.1892 m. Ada, f. 7.4.1864 i Nordborg, død 1933, datter af urmager Bendix Lorenzen og hustru Louise f. Witzke.

Præliminæreks. (Svendborg) 1881; på Askov højskole 1884-85; på Tune landboskole 1888; overtog fædrengården i Pøl 1892.

Formand for Als Nørre Herreds landboforening 1895-1906; medl. af Sønderborg kredsraad, senere amtsråd 1898-1946; medl. af landbrugs-kammeret for Slesvig og Holsten 1902-08, af

fagforeningsrådet i Kiel 1906-20, af Dybbølspestens bestyrelse til 1921, af Jernfondets bestyrelse; danskernes kandidat i 2. kreds (Flensborg) ved valgene til den tyske rigsdag 1907 og 1912; næstformand i den nordslesvigske vælgerforening og formand i Flensborggruppen; formand for Nordborg Sparekasse 1918-43 og for de nordslesvigske grænseforeninger samt næstformand for Grænseforeningen 1920-33.

Oprindelig tilhænger af H P Hanssens politik, men efter Jessens død leder af protestpolitikken overfor H P Hanssens forhandlingspolitik; var under grænsestriden 1918-20 Flensborggruppens leder i vælgerforeningen, arbejdede s. m. Klop-penborg-Skrumsager på at få Flensborg genforenet med Danmark og bidrog derved til ministeriet Zahles fald i marts 1920.

Æresmedlem af forsk. foreninger, bl. a. To Løver og Grænseforeningen for Sønderborg amt.

Gravlund Thorkild

Forfatter; f. 16.8.1879 på Reersø, Kirke Hel-singe sogn, død 4.12.1939; søn af lærer Hans Gravlund og hustru Nikoline f. Thastum; gift 28.9.1903 m. Helga, f. 19.5.1878 i Krstrup, datter af lærer Jacob Thastum og hustru Jensine f. Holm.

Begyndte læreruddannelse på Jonstrup, senere på Ribe seminarium; afbrød uddannelsen og foretog studier på Nationalmuseet og vandrede Danmark rundt for at studere folkeliv; debuterede som forfatter 1903 med »Øen«, en fortælling som almuetyper og landskabsbilleder fra Reersø-egnen. Blev af Axel Olrik knyttet som indsamler til Dansk Folkemindesamling (oprettet 1904).

Litterære arbejder: I gamle Essinge by (roman, 1905); Vejr billeder (noveller, 1908); Landsmands lov (1916); Dansk bygd I-III (1917-30) og i tilknytning til denne Sysselbogen (1931); Dansk folkekarakter (1919); Herredet (roman, 1919); Stranden rundt (fortællingskreds, 1919-21); det skønlitterære hovedværk: Sagnet (1921), en trilogi af de tidl. udgivne: Sagnet (1915), Vejr gabet (1917) og Nilavs (1918); novellesamlingerne Bysens bedste (1921) og Bysens folk (1926); Af danskens historie (1923-28); romanerne: Alf arvej og bedesteder (1922), Voksebro (1923), Helligdommen (1925), Vættene I-III (1926-27), Ransmænd om Samsø (1929), Dan-

marks dreng (1934), Vejrets folk (1937), Per Præst (1938).

Griffenfeld Peder Schumacher

Rigskansler, greve; f. 24.8.1635 i Kbhvn., død 12.3.1699; søn af rhinskvinhandler, vinstueejer Joachim Schumacher og hustru Maria f. Motzfeld; gift 2.11.1670 m. Cathrine (Karen), f. 1.3.1656 i Kbhvn., død 1672, datter af islandsk købmand Mikkel Nansen og hustru Karen Rasmusdatter Helkand.

I skole som 4-årig; kort efter privatundervist i hjemmet; student 1647; studerede klassiske sprog og teologi, en tid medicin u. Thomas Bartholin; alumne i biskop Jesper Brochmands hus til 1650; teologisk attestats 1653; derefter studierejse i Europa bl. a. to år ved universitetet i Leiden, studier i orientalske sprog og statsret ved Queen's College i Oxford 1657–60, i Paris efteråret 1660, derefter i Holland, Spanien, Italien og Tyskland; hjemkomst 20. juli 1662; ansat som Frederik 3.s arkivar og bibliotekar maj 1663; till. kammersekretær (kabinetsskretær) april 1665; till. sekretær i danske kancelli med referat til kongen og på kongens rejser fungerende som oversekretær siden juni 1666; kancelliråd sept. 1668; oversekretær og assessor i statskollegiet og højesteret, med bevaring af stillingen som kammersekretær, febr. 1669; obergeheime-etats-sekretær i det nye ministerråd, «conseil privé» (gehejmeråd) 1670; gehejmeråd med excellence-titel sept. 1671; adlet med navnet Griffenfeld 1671; tildelt amtsmandsskabet i Tønsberg april 1673; rigskansler nov. s. å.; kgl. rigskansler og »fuldkommen direktion« over begge kancellier i indenrigs- og udenrigspolitiske sager juli 1673; patron for Petri tyske menighed og for universitetet, samt præsident for højesteret 1674; arresteret og fængslet i Kbhvns citadel (Kastellet) 11. marts 1676; af en særlig kommissionsdomstol dømt fra ære, liv og gods for høj- og landsforræderi, bestikkelse, embedssalg og afsløring af diplomatiske hemmeligheder 26. maj s. å.; modtog på retterstedet kgl. benådning til livsvarigt fængsel 6. juni s. å.; ført til fæstningen Munkholm i Trondheim fjord 1680; på grund af en stenlidelse flyttet til Trondheim by med kgl. tilladelse sept. 1698.

Udarbejdede Kongeloven i den endelige latinske og danske form, dateret 14. nov. 1665 (i sin helhed offentliggjort 1709); iværksatte Rasmus

Vindings udarbejdelse af en ny lovebog (grundlag for Danske Lov 1683); udarbejdede de nye instrukser i forbindelse med centralforvaltningens omdannelse april-juli 1670, hvorunder faste kollegiemøder og ligelig repræsentation af adelige og borgerlige gennemførtes, ligesom kancelliet blev statens centralorgan; gennemførte oprettelsen af særlig hofadel med indførelse af greve- og friherretitler og -len, samt rangforordningen af maj 1671; vistnok ophavsmand til Dannebrogordenen; støttede kulturlivet, bl. a. ved hjemkaldelse af Niels Stensen som kgl. anatom og med fri religionsudøvelse 1672; gennemførte bl. a. lov om lægers og jordemødres uddannelse, forordning om tilsyn med kirkers og skolars regnskaber 1672–73 og indlemmede Christianshavn i Kbhvn. 1674.

Medvirkede til at skaffe grevskabet Oldenburg til Danmark og søgte at få det mageskiftet med de gottpiske dele af Slesvig; arbejdede efter 1672 på at undgå brud med såvel Sverige som Frankrig og fortsatte hemmelige forhandlinger med Frankrig efter udbruddet af krigen med Sverige 1675.

Mageskiftede hustruens arvegods i Antvorskov amt med Tønsberg gods og Sem kongsgård i Norge, der fik adelsrettigheder under navnet Griffenfeld 1671, grevskab 1673, senere yderligere tillagt Tønsberg by; erhvervede Samsø 1674; af kurfyrsten af Brandenburg forlenet med øen Wollin 1675.

Ridder af Elefanten 1673; greve af grevskabet Tønsberg i Norge s. å.; tysk rigsgreve 1674.

Grove C. F.

Fyringenør; f. 26.12.1822 i Kbhvn., død 26.1.1883; søn af kaptajn J C Grove og hustru Wennicke f. Garmann; gift 3.4.1855 m. Cecilie Hermantine, f. 24.3.1837 i Rønne, død 1909, datter af købmand, skibssreder Peter Johnsen og hustru Maren Kirstine f. Sonne.

Polyteknisk adgangseks. 1840; cand. polyt. 1844; efter en studierejse til udlandet på det Reiersenske legat ansat ved flådens sejlugsværk; deltog som frivillig i første slesvigske krig, sekondløjtn. i infanteriets krigsreserve 1848–49; 1850 tekn. konsulent, og fra 1852 inspektør og ingeniør i fyrvæsenet, fyringenør 1859. Studierejse til England, Holland og Frankrig 1852–53.

Udarbejdede, som medl. af fl. kommissioner

vedr. fyrvæsenet, forslag til en fuldstændig reform af det danske fyrvæsen; der indførtes linsefyr de fleste steder i st.f. spejlfyr; 1858 blev Skagen fyr indrettet som den første danske is-signalstation; stod for opførelsen af 32 nye fyr, deriblandt Hirtshals, Bovbjerg, Dueodde og Nordre Røse samt 11 tågesignalstationer; medl. af kommissionen ang. flådens lanternevæsen 1874 og af kystsikringskommissionen vedr. Jyllands vestkyst 1874–83; virkede till. som vandbygningsingeniør, byggede havnene ved Hesnæs, Bandholm, Hirtsholm og Christiansø samt høfder på Jyllands vestkyst og Falsters sydkyst. Borgepræsident i Kbhvn. 1877–83.

Vandt 1850 den Classenske præmie for en af Videnskabernes Selskab udsat prisopgave: om et indenlandsk råprodukt, der egner sig til at grunde en produktion; besvaret med en afhandling om hørrøn. Skrev, i Idé og Virkelighed, 1869 den første sammenfattende oversigt over det danske fyrvæsens udvikling.

Grubbe Marie

f. ca. 1643 formentlig på Arhusgård, død juni eller juli 1718; datter af lensmand Erik Grubbe til Tjele og hustru Maren f. Juul; gift 1. gang 16.12.1660 (ægteskabet opløst 1670) m. statholder i Norge, greve Ulrik Frederik Gyldenløve (se denne); 2. gang 1673 (ægteskabet opløst 1691) m. Palle Dyre til Sindinggård, død 1707, søn af oberst Claus Dyre til Sindinggård og hustru Edel f. Rodsten; 3. gang m. tidl. ladefoged på Tjele Søren Sørensen Møller.

Levede sin barndom på Tjele; fik skilsmisse fra U F Gyldenløve p.g.a. utroskab, fik sin medgift tilbage og anvendte den under et to-årigt ophold i udlandet; i en klage til kongen 1690 af faderen forlangt indespærret på Hammershus p.g.a. forargeligt levned; skilt fra Palle Dyre på dennes krav og uden medgift 1690; kendt sin 3. ægtemand fra 1685; fulgte ham i hans liv som tærsker, senere kvartermester ved bådsmandene på Møn og fra 1706 dronning Charlotte Amalies »vedfoged« med ret til færgefart og antagelig også krohold i Borrehuset ved Grønsund færgested på Falster; mødte Ludvig Holberg i 1711 og erklærede sig tilfreds med sin skæbne (Holbergs epistel 89); hendes liv blev taget op til digterisk behandling bl. a. i skildringer af: St. St. Blicher (En landsbydegns dagbog, 1824), af H C Andersen (Hønsegrethes familie, 1870) og J P Jacobsen (Fru Marie Grubbe, 1876), samt i opera Ebbe Hamerik og Fredrik Nygaard (Marie Grubbe, 1940).

Grundtvig N. F. S.

Biskop, forfatter; f. 8.9.1783 i Udby ved Vordingborg, død 2.9.1872; søn af sognepræst Johan Ottosen Grundtvig og hustru Cathrine Marie f. Bang; gift 1. gang 12.8.1818 m. Elisabeth (Lise), f. 28.9.1787, død 1851, datter af sognepræst Diderik Nicolai Blicher og hustru Mette f. Poulsen; 2. gang 24.10.1851 m. Ane Marie Elisa (Francisca), f. 4.8.1813, død 1854, datter af stamhusbesidder H Carlsen og hustru, komtesse Clara Sophie Krag-Juel-Vind-Frijs; 3. gang

16.4.1858 m. Tugendreich Adelheid (Asta), f. 12.3.1826, død 1890, datter af kammerjunker, kaptajn, greve Erhard Krag-Juel-Vind-Frijs og hustru Caroline f. Reiche.

Som 9-årig ophold og undervisning hos familiens tidl. huslærer, pastor Laurids Feld i Thyregod ved Vejle; i Århus katedralskole 1798-1800; student (Kbhvn.) 1800; fulgte bl. a. fættener Henrik Steffens' forelæsninger 1802-03; cand. theol. 1803; huslærer hos godsejer C F Steensen-Leth og hustru Constance på herregården Egeløkke på Langeland 1805-08; fribolig på Valkendorfs kollegium i Kbhvn. 1808; forfatter og lærer bl. a. ved det Schouboeske institut; kapellan hos faderen i Udby 1811-13; tjenstledig kapellan 1813-21, herunder prædikant ved forsk. kirker i Kbhvn., særlig på Frdbg. sommeren 1813, og fortsat skribentvirksomhed, fra 1818 med kgl. understøttelse til studier i Nordens historie; præst i Præstø 1821; resid. kapellan ved Vor Frelseres kirke på Christianshavn 1822; nedlagde præsteembedet, da myndighederne forbød afsyngelse af hans salmer ved 1000 års festen for kristendommens indførelse i Danmark (bl. a. Den signede dag), maj 1826; efter strid med professor H N Clausen idømt bøde og sat under livsvarig censur 1826; derefter atter forfattervirksomhed og 3 rejser til England med statsstøtte for at studere angelsaksiske håndskrifter, bl. a. med ophold på Trinity College i Cambridge, i somrene 1829-31; frivillig og ulønnet aftensangsprædikant i Frederiks tyske kirke (nu Christianskirken) på Christianshavn 1832-39; digtede og omarbejdede over 400 salmer i 1836 (på privat donation fra pastor Gunni Busck); fik efter ansøgning censuren ophævet 1837; foredragsrække over tiden 1788-1838 (»Mands minde«) på Borchs kollegium fra 20. juni 1838; præst ved Vartov hospital 1839; rejse til England med støtte fra dronning Caroline Amalie 1843; rang med Sjællands biskop 1861.

Medl. af den grundlovgivende rigsforsamling 1848-49; derefter folketingsmand for hhv. Præstø-, Skelskør- og Kertemindekrederen; medl. af landstinget 1866.

Ville rejse det danske folk på kristen grund efter det engelske bombardement af Kbhvn. 1807; søgte under depressionsanfald 1810-11 til bibelen, lutherdommen og historien med Kristus som midtpunkt; fandt siden 1824, at kristendommens grundlag ikke var bibelen, men trosbekendelsen ved dåben, nadverordene og fa-

dervor, og arbejdede for en kirkelig reformation. Ville som folkeopdrager vække folket og skabe respekt om det borgerlige hverdagsliv bl. a. ved at iværksætte en højskole, en »skole for livet« for alle 18-årige, med opdragelse til medborgerskab og livsduelighed ved hjælp af »det levende ord«, modsat det »døde« bogstav, opr. tænkt gennemført på Sorø akademi (»Skolen i Soer«); indviede uofficielt den første folkehøjskole i Rødning ved sin tale på Skamlingsbanken 1844. Gik som politiker ind for frihed på alle områder og ønskede statskirken som en borgerlig indretning med sognebåndsløsning, valgmenigheder og fuld præstefrihed, samt borgerlig konfirmation og vielse og civile registre i stedet for kirkebøger.

Har skrevet, oversat eller udgivet bl. a.: Om videnskabelighed, især med hensyn på fædelandet (1807); Nordens mytologi (1808); Om religion og liturgi (1808); Maskeradeballet i Danmark (1808); Optrin af kæmpelivets undergang i nord (1809); Idunna (digte, 1810) og Nyårsnat (digte, s. å.); Optrin af norneres og asers kamp (1811); Saga, nytårsgave for 1812 (heri Strandbakken ved Egeløkke) (digte, 1811); Roskilderim (historisk kvad, 1812); Kort begreb af verdenskrøniken i sammenhæng (1812, revid. udg. 1817); Verdenskrøniken (1814); Roskilde-saga til oplysning af Roskilderim (1814); Kvæd-linger eller Småkvad (digte, 1815); Heimdal, dansk nytårsgave for 1816 (1815); Bibelske prædikener (1816, udv. udg. 1883); Påskeliljen (bibelsk drama, opr. i eget tidsskrift Dannevirke, 1817); fordanskning af Saxo (1818-22); oversættelse af Beowulf (1820); Nyårsmorgen (1824); Kirkens gemme mod professor teologier dr. H N Clausen (1825); Teologisk Månedsskrift (s. m. A G Rudelbach og J C Lindberg, 1825); Skribenten N F S Grundtvigs litterære testamente (1827); Kristelige prædikener eller Søndagsbog I-III (1827-30); Krønikerim til levende skolebrug (1829, forøget udg. 1842); Politiske betragtninger (1831); Nordens mytologi eller Sindbilledsprog, historisk poetisk udviklet og oplyst (1832); Håndbog i verdenshistorien efter de bedste kilder I-III (1833-43); Den danske statskirke upartisk betragtet (1834); Det danske firkløver (1836); Sangværk til den danske kirke I (1837), II-VI (1870 ff); Skolen for livet og akademiet i Soer (1838); Bøn og begreb om en dansk højskole i Soer (1840); Bragesnak (1843); ugebladet Danskeren (1848-51); Kirkespejl eller Udsigt over den kristne menigheds levnedsløb (1871); Småskrifter om den historiske højskole (1872); posthume udgivelser: Prædikener i Frederikskirken 1832-39 (1875); Kirkelige lejlighedstaler (1877); Mands minde (historiske foredrag, 1877); Sidste prædikener 1861-72 I-II (1880); desuden: Vartovs-prædikener 1839-1860 (1924); Korsprædikener 1839-60 (1925); Taler på Marielyst Højskole 1856-71 (1926).

Har skrevet over 1400 salmer bl. a.: De helige tre konger. En barnesang (»Dejlig er den himmel blå«, første egentlige salme, skrevet dec. 1810, trykt i ugeskriftet Sandisgeren 10. april 1811); Kirken den er et gammelt hus; Velkommen igen, Guds engle små; I kvæld blev der banket på helvedes port; Nu falmer skoven

trindt om land; Vær velkommen, Herrens år; Kirkeklokke, ej til hovedstæder; Kimer, I klokker; Morgenstund har guld i mund; Alt hvad som fuglevinger fik; Guds fred er mer end englevagt; Som dug på slagne enge; Det er så yndigt at følges ad. Oversat eller gendigtet bl. a.: Det kimer nu til julefest; Et barn er født i Bethlehem; Den signede dag; Hil dig, frelser og forsoner; Julen har englelyd; Krist stod op af døde. – Et udvalg af salmer, kom først med i den nye salmebog 1855, samt i to tillæg og især i private tillæg.

Nationale, folkelige og religiøse digte og sange bl. a.: Digt på gravsten for de faldne i slaget ved Sjællands odde, marts 1808 (»De snekker mødtes i kvæld på hav«); Mindesang om Willemoes (»Kommer hid, I piger små«, 1810); Danmarks trøst (»Langt højere bjerge«, 1820); De levendes land (1824, omdigtet: Oh, kristelighed, 1853); Moders navn er en himmelsk lyd (skrevet efter ophævelsen af censuren 1837); Oplysning (»Er lyset for de lærde blot«, 1839); Fædermeland! Ved den bølgede strand (1848); Kærmindesang (»Det var en sommermorgen«, 1851); Hvad solskin er for det sorte muld (til skoleindvielse i Sjolte 1856 og ved åbningen af Grundtvigs højskole på Marielyst s. å.).

Bibelhistoriske sange bl. a.: Abraham sad i Mamrelund; Kong Farao var en ugudelig krop; Mellem brødre kaldt den lille; Ved Babylons floder.

Poetiske skrifter udg. af Sv. Grundtvig, C J Brandt og Georg Christensen, I-IX (1880-1930); Udvalgte skrifter ved H Begtrup, I-X (1904-10) og ved P A Rosenberg I-X (1930); andre udvalg bl. a. ved Sv. Grundtvig 1869 og 1870; Værker i udvalg ved Georg Christensen og Hal Koch, I-X (1940-49). Adsk. brevsamlinger bl. a.: Breve til og fra N F S Grundtvig I-II (1924-26).

Grundtvig Svend

Litteraturforsker, sprogmand; f. 9.9.1824 i Kbhvn., død 14.7.1883; søn af biskop, forfatter N F S Grundtvig (se denne); gift 10.12.1858 m. Laura, f. 23.6.1837 i Kbhvn., død 1891, datter af manufakturhandler C L G Bloch og hustru Oline f. Hadsund.

Undervist i hjemmet; kom tidligt ind på selvstændige undersøgelse, bl. a. af adelige slægter, og anlagde en søgelsamling, begynde 1838 at studere gammel folkedigtning og slog 1843 i Dansk Folkeblad til lyd for en bedre udgave af de danske folkeviser; studentereks. 1846; udarbejdede på opfordring af Samfundet til den danske Litteraturs Fremme plan til en folkevisedgave og fik efter en voldsom litterær strid planen godkendt 1850; deltog som frivillig bl. a. i slaget ved Isted; kaptajn 1864, i forstærknigen 1868-79; magisterkonferens 1860; extraord. docent i nordisk filologi ved Kbhvns universitet 1863, fra 1869 med titel af professor.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1868. Æresdoktor i Uppsala 1877.

Har udgivet engelske og skotske folkeviser i oversættelse (1842-46); Danmarks gamle folke-

viser I-IV (1853-1883, værket er senere videreført og afsluttet af Axel Olrik og andre folke-mindeforskere); Gamle danske minder i folke-munde I-III (1854-61); islandske folkeviser (s. m. Jón Sigurdsson, 1854-59, sidste hæfte 1885, efter udgiverens død); Danske kæmpeviser og folkesange fra middelalderen, fornyede i gammel stil (1867); Den ældre edda (s. m. Sophus Bugge, i to håndudgaver 1868 og 1874); Dansk retskrivningsordbog (1870); Dansk håndordbog (1872 og senere); Danske folkeeventyr I-III (1876-83); Danmarks folkeviser i udvalg (1882); endv. udgaver af ældre nydanske skrifter samt af faderens skrifter, især Poetiske skrifter I-VI (1880-85, afsluttet 1930 ved Georg Christensen).

Grønbech Vilhelm

Kultur- og religionshistoriker; f. 14.6.1873 i Allinge, død 21.4.1948; søn af husejer G P Grønbech og hustru Vilhelmine f. Sonne; gift 5.5.1900 m. Pauline f. 16.2.1876 i Kbhvn., død 1946, datter af buntmager J D Ramm og hustru Hertha f. Schmidt.

Student (priv. dimitt.) 1890; cand. mag. (dansk, latin, engelsk) 1897; underviste ved forsk. skoler og kursus 1896-1906; organist ved Skt. Jakobs kirke 1902-06; dr. phil. 1902; docent i engelsk sprog og litteratur ved Kbhvns universitet 1908-11, i religionshistorie 1911-15, ekstraord. professor 1915-43.

Fornyede religionsforskningen gennem indlevelse i såkaldte primitive kulturer og gennem skildringer af deres særpræg ud fra deres egne forudsætninger; hans forelæsninger blev af

mange opfattet som en forkyndelse bl. a. forelæsningerne om Jesus i 1930'erne.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1918 og af fl. udenl. vidensk. selskaber og akademier; dr. theol. h. c. i Lund 1918; æresborger i Allinge 1943.

Har bl. a. skrevet: Forstudier til tyrkisk lyd-historie (disp., 1902); Vor folkeæt i oldtiden I-IV (1909-12, ny udg. 1955, engelsk udvidet udg. 1925-31, tysk 1937-39); Religionsskiftet i Norden (1913); Primitiv religion (svensk udg. 1915, dansk 1919); Religiøse strømninger i det 19. århundrede (1922, amerikansk udg. 1964); Mystikere i Europa og Indien I-IV (1925-34); Nordiske myter og sagn (1927, 3. udg. 1947, svensk udg. 1926, tysk 1929); Kampen om mennesket (1930); William Blake (1933); Jesus menneskesønnen (1935, svensk udg. 1936, hollandsk 1938, tysk 1941); Friedrich Schlegel (1935, forkortet udg. 1949); Goethe I-II (1935-39); Hellenismen I-II (1940, forkortet udg. 1953); Sejersen fra Variager (1940); Paulus, Jesu Kristi apostel (1940, svensk udg. 1941); Kampen for en ny sjæl (Stockholm 1940, dansk udg. 1946); Kristus den opstandne frelser (1941, svensk udg. 1943); Solen har mange veje (1941); Hellas I-IV (1942-45); Sprogets musik (1943); Vorherre på bjergget. Sange og rapsodier (1943); Sangen om livet og døden (1944); Madonna og gøgleren (1946); Dostojevski (1948, svensk udg. s. å.); Lyset fra Akropolis (1950); Atombomben og andre essays (1957). Redaktør af tidsskriftet Frie ord (s. m. Hal Koch) 1946-48.

Gudme Peter de Hemmer

Redaktør, forfatter; f. 28.9.1897 i Kbhvn., død 30.11.1944; søn af rektor Olaf Gudme og hustru Anne Kathrine f. Lindbæk.

Student (Marselisborg) 1915; løjtnant ved Wasa bataljon u. Finlands frihedskrig 1918 og i dansk baltisk Auxiliær Corps u. Estlands frihedskrig 1919; manuelduktør 1919-29; cand. theol. 1922; studerede orientalsk filologi i Leipzig, Uppsala og Paris 1922-24, medarbejder ved Ekstrabladet 1925-29, ved Berlingske Tidende 1929-34; rejste i Mellemøsten 1934; udenrigspolitisk redaktør ved Nationaltidende 1934-40; krigskorrespondent i Finland 1939-40 og 1941; konsulent ved Gyldendals Forlag; foredragsholder (Finlands og Danmarks seneste historie) 1940-42; efter tysk krav sept. 1942 anklaget for at ophidse mod Tyskland, ved højesteret idømt 4 mdrs hæfte; efter løsladelsen medarbejder ved fl. illegale blade, især »Hjemmefronten« og »Nordisk Front«; redaktør af »Nordens Frihed« 1943; till. en af hovedmændene bag det illegale pressebureau Nordisk Nyhedstjeneste, repræsenterede dettes bladgruppe i Frihedsrådets bladudvalg fra febr. 1944; arresteret 28. nov. 1944, afhørt i Shell-huset under tortur, tog sit liv 30. nov.

Medl. af bestyrelsen for Sønderjydsk Samfund 1933.

Har bl. a. skrevet: Fra Nebukadnesar til Hitler. Et rids af zionismens historie (1934);

Folkeforbundet og Danmark (1937); Finland Nordens østvold (1939, hollandsk udg. 1940); Danmarks skæbne under Europas nyordning (1940); Finlands folk i kamp (1940); Nær-Orienten og stormagtskampen (1941, svensk udg. s. å.). Medarbejder ved Gyldendals Verdenshistorie (1936-38), ved Gyldendals Leksikon, Dansk biografisk Leksikon og Illustreret dansk Konversationsleksikon.

Gudmundsen-Holmgreen Jørgen

Billedhugger; f. 15.6.1895 i Kbhvn., død 14.2.1966; søn af maleren og billedhuggeren Johann Gudmundsen-Holmgreen og hustru Lauretta f. Christensen; gift 18.7.1930 m. Grete, f. 10.4.1908 på Frdbg., datter af kontorchef August Speggaard og hustru Cathrine f. Schmidt.

Student (H Adlers skole) 1913; elev på Teknisk skole i 1914, hos Anders Bundgaard 1914-15; udstillede 1. gang på Charlottenborgs forårsudstilling 1915, og fl. gange senere, samt bl. a. på Kunstnernes efterårsudstilling, Grønningen, Forumudstillingen 1929, Den frie udstilling (medl. fra 1939), på talrige udstillinger i europæiske hovedstæder, Biennalen i Venedig, m. v.; studierejser i Europa, Ægypten og Tunis; medl. af akademirådet 1946.

Arbejder bl. a.: statuen Ion (1922); statuetten Ion (1932); statuen Josef (1939); statuetten Dreng (1945); statue af biskop N E Balle (1947, ved Frederikskirken, Kbhvn.); statue af Christ-mas Møller (1950, Odense) og af Folke Bernadotte (Kruså); statuen Dreng (1955, Gentofte kommunes stadion og Idrætshøjskolen i Sønderborg); statuetten Neger (1956); statuen Pige

(1958, Statens kostskole for døve, Fredericia); portrætbuster bl. a.: Grete (1931, Aurehøj gymn.), Ung frater (1939), professor P O Pedersen (1942, Danmarks Radio og Danmarks tekn. højskole), Annette (1954), samt en lang række portrætbuster i institutioner og erhvervsvirksomheder, samt i privateje; portrætherme af professor Niels Bohr (1959, rådhus hallen, Kbhvn.); bronzegrupperne Visdommen og ungdommen (1946, Horsens statsskole), Frihedskæmpere (1952, Frihedskollegiet, Esbjerg) og Ungdom (1953, Katedralskolen i Nykøbing F.); endv. relieffer bl. a. i Retsmedicinsk institut, Anatomisk institut og Herning gymnasium.

Repræsenteret på Kunstmuseet og i Kobberstiksamlingen samt på fl. provinsmuseer og på Nasjonalgalleriet i Oslo.

Tildelt bl. a. Anckerske legat 1935, Kai Nielsens mindelegat 1941, Eckersberg-medaljen 1945, Henri Nathansens mindelegat 1957 og Ole Haslunds legat 1958.

Gulmann Chr.

Redaktør; f. 2.3.1869 i Maribo, død 17.3.1934; søn af sagfører, bankdirektør Christian Gulmann og hustru Jakobine f. Sidenius; gift 1.10.1901 m. Gustava, f. 28.4.1868 i Kbhvn., datter af justitiarius i højesteret C C V Nyholm og hustru Jenny f. Risting.

Student (Nykøbing F) 1887; medarbejder ved Nationaltidende 1892, ved Berlingske Tidende 1903-08, ved Nationaltidende 1908-12; ansvarlig redaktør af Berlingske Tidende 1913-34 og gennemførte s.m. administrator Louis Henius en gennemgribende modernisering af bladet. Redaktør af Vort Land 1898-1900, af Illustreret Tidende 1900-03, af Gads Danske Magasin 1906-13.

Medl. af Journalistforenings bestyrelse i fl. år; formand for Kbhvns Redaktørforening og for Journalistforenings seniorat; næstformand i Den sønderjydske Fonds direktion og bestyrelse og i komitéen for Nationalfonden af 1918 og formand for dens arbejdsudvalg; gennemførte s.m. brygger Vagn Jacobsen erhvervelse og fredning af Dybbøl Skanser.

Har udg. et udvalg af sine journalistiske rejsekildringer: Skiftende horisonter (1909); Det brogede Europa (1927).

Gulstad Kay

Ingeniør, telegraftekniker; f. 29.12.1853 i Slesvig, død 4.6.1927; søn af oberst F M E Gulstad og hustru Therese f. Gehrt.

Polyteknisk adgangseks. 1877; cand. polyt. 1881; ansat i Det store nordiske Telegraf-Sel-

skab s.å., ingeniørassistent. 1882, ingeniør 1896, chef for materielafd. 1901-10 og overingeniør 1902-10, till. medl. af selskabets direktion 1908-10, derefter tekn. konsulent.

Løste i 1890'erne et af kabeltelegrafiens store problemer gennem sin konstruktion af et kabelrelæ, der internationalt fik navnet Gulstadrelæet, til omformning af svækkede og forvrængede impulser til kraftige og korrekt formede signaler.

Gunner

Biskop; f. ca. 1152, død 25.8.1251.

Studerede som ung teologi og jura i Paris; trådte ind i cistercienserordenen 1208; abbed i Øm kloster 1216; biskop i Viborg fra 1222; stod kong Valdemar 2. (Sejr) nær, hentede i 1229 den vendende dronning Eleonore fra Portugal til Danmark; deltog i stormandsmøder og medvirkede ved udarbejdelsen af Jyske Lov 1241.

Gyldendal Søren

Boghandler; f. 12.4.1742 i Giver ved Løgstør, død 2.2.1802; søn af lærer Jens Mortensen (antog ca. 1760 navnet Gyldendal) og hustru Marren Sørensdatter; gift 1. gang 12.6.1772 m. Marren Thomasdatter, død 1776; 2. gang 8.1.1779 m. Bolette (Bodild) Cathrine, døbt 11.3.1758 i Sorø, død 1790, datter af professor Jens Kraft og hustru Bodil Cathrine f. Evertsen; 3. gang 30.12.1790 m. Frederikke, døbt 2.1.1754 i Sorø, død 1830; søster til 2. hustru.

Student (Alborg latinskole) 1766; cand. phil. 1767; studerede teologi og handlede samtidig med bøger, bl.a. auktionsindkøb for medstuderende; startede 1770 en boghandel i Trompetergangen i Kbhvn., flyttede til egen ejendom i Silkegade 1776; universitetsboghandler 1779; forlægger for Det typografiske Selskab 1780, for Selskabet til de skønne og nyttige Videnskabers Forfremmelse og Selskabet for Fædrelandets Historie og Sprog 1781; agent 1783; købte 1787

en gård i Klareboderne, hvor Gyldendalske Boghandel og Forlag endnu har til huse.

Søren Gyldendal opbyggede et udpræget nationalt dansk-norsk forlag, der både indenfor det videnskabelige og det skønlitterære område talte tidens bedste og mest ansete navne blandt sine forfattere; forlaget omfattede till. skole- og lærebøger, navnlig ordbøger og større populærvidensk. værker.

Gyldenløve Ulrik Frederik

Statholder i Norge; f. 4.6. el. 20.7.1638 i Flensborg el. Bremen, død 17.4.1704; søn af hertug, senere kong Frederik 3. (se denne) og Margrethe Pape; gift 1. gang (hemmeligt) 11.7.1659 (ægteskabet ikke anerkendt) m. Sophie, f. 1629 el. 1630, død 1714, datter af rigsmarsk Jørgen Urne og hustru Margrete f. Marsvin; 2. gang

16.12.1660 (ægteskabet opløst 1670) m. Marie Grubbe (se denne); 3. gang 16.8.1677 m. komtesse Antoinette Augusta af Aldenburg, f. 4.8. 1660, død 1701, datter af grev Anton af Aldenburg og hustru grevinde Augusta af Sayn-Wittgenstein.

Opdraget på Svavsted i Slesvig med Heinrich Wildekind som lærer indtil 1648, derefter ophold i Frankrig; immatrikuleret ved universitetet i Siena 1654; naturaliseret som dansk adelsmand 1655; oberst over prinsens livregiment til hest og oberst til fods 1657; deltog i krigen mod Sverige 1658-60 og udmærkede sig i slaget ved Nyborg; rigens jægermester 1661; besøgte hoffene i Bruxelles, Paris og Madrid 1661-63, udnævnt af Philip 4. til spansk general og grande af Spanien; statholder i Norge 1664-99; till. præsident for den nyoprettede overhofret og kommanderende general 1666; opholdt sig 1667-

73 næsten uafbrudt ved det danske hof; medl. af kommissionen 1668 til fastsættelse af hoffets budget; afsluttede alliance- og handelstraktat u. ambassadør-sending til England 1669-70; medvirkede efter faderens, Fr. 3.s død febr. 1670 s. m. bl. a. kammersekretær Peder Schumacher (senere Griffenfeld) til statholderen Christoffer Gabels afskedigelse april s. å.; medl. af gehejmerådet, tilforordnet i admiralitetet og præsident for kommercekollegiet i årene 1670-73 og dermed leder af regeringen s. m. Frederik Ahlefeldt og Griffenfeld og genoptog samtidig sin norske reformpolitik; efter uoverensstemmelser med Ahlefeldt og Griffenfeld sendt til Norge juni 1673; ledede grænseforsvaret og erobrede u. den skånske krig 1675-79 Uddevalla og Vänersborg 1676, Marstrand med fæstningen Karlsten og hele Bohuslen 1677 (krigens norske afsnit kaldes »G.fejden«); fast ophold i Kbhvn. efter freden 1679 med fuld bibeholdelse af overledelsen af den norske regering; var kun i Norge u. Chr. 5.s Norgesrejse sommeren 1685, i 1689, 1690 og 1696; øverstkommanderende for den danske belejringshær mod Hamburg 1686; medl. af den store rådstue-kommission ang. toldens bortforpagtning 1691 og af kommissionerne til handelens fremme 1693; patron for Det kgl. akademi 1692; fratrådte alle sine stillinger 1699; boede i Hamburg 1700-04.

Påbegyndte sine store reformarbejder i Norge ved sin tiltræden som statholder 1664; arbejdede på landets selvstændiggørelse og styrkelse af den norske bondestand; udvirkede ansættelsen af en norsk kommerceinspektør 1682, indførelse af fælles mål og vægt for Norge og Danmark 1683 samt nye instrukser for overhofretten og for amtmændene og stiftsbefalingsmændene 1684, 1685, 1691; var en af drivkræfterne ved fuldførelsen af Norske lov 1687, tildeling af privilegier til nye industrier (bjergværkskollegiet 1689), oprettelsen af savbrugsmonopolet 1688 m. m., og fik 1684-85 gennemført lovgivning til beskyttelse af fæstebønderne.

Hadde store jord- og ejendomsbesiddelser i Norge og Danmark; af en del af de norske godser oprettedes grevskabet Laurvig 1671; erhvervede 1678 bl. a. ved mageskifte mod ejendomme i Danmark grevskabet Griffenfeld, hvis hovedgård Sem fik navnet Jarlsberg 1681; var i Danmark bl. a. ejer af Kalø gods 1661-70, Turø 1674-1702, en række store godser på Sjælland, samt »den lille Dyrehave« 1671-83, som blev navngivet Gyldenlund (nu Charlottenlund) og Sorgenløss (Sorgenfri) ved Lyngby; byggede et palæ på Kongens Nytorv (nu Charlottenborg) 1672; endv. ejer af det senere Moltke'ske palæ og af lystgården Blågård uden for byen.

Skænkede den i Vänersborg erobrede kirkeklokke til Frelsers kirke i Kbhvn. 1682.

Blå ridder 1663; overkammerherre 1671; rang lige efter kongefamilien ved rangforordningen s. å.; prædikant »høje excellence« s. å.

Gyllembourg (-Ehrensvärd) Thomasine

Forfatterinde; f. 9.11.1773 i Kbhvn., død 1.7. 1856; datter af stadsmægler, dispatchør Johan Buntzen og hustru Anna Bolette f. Sandgaard;

gift 1. gang 7.5.1790 (ægteskabet opløst 1801) m. forfatteren P. A. Heiberg (se denne); 2. gang 17.12.1801 m. baron C. F. Gyllembourg (-Ehrensvärd), f. 7.1.1767 i Stockholm, død 1815, søn af generalmajor, friherre Carl Ehrensvärd og hustru Anna Antoinetta f. Gyllenborg.

Fik som 15-årig sin senere mand P. A. Heiberg som lærer i »levende sprog«; ægteskabet opløstes efter hans landsforvisning; boede på gården Ruhedal ved Ringsted til 1806, derefter i Kbhvn. hvor hjemmet blev samlingssted for danske kulturpersonligheder; flyttede efter sin anden

mands død sammen med sin søn af 1. ægteskab Johan Ludvig; debuterede anonymt som forfatterinde med »Brev fra en løjtnant til redaktionen« i sønnens tidsskrift »Den flyvende Post« 12. jan. 1827; offentliggjorde i samme tidsskrift en række fortællinger i årene 1827-45.

Har bl. a. skrevet: En hverdagshistorie (1828); desuden: Extremterne; Een i alle; Nær og fjern; Korsvejen og To tidsaldre; dramatiske arbejder bl. a. Magt og list (opført på Det kgl. Teater u. J. L. Heibergs navn). Noveller, gamle og nye, af forfatteren til »En hverdagshistorie« (udg. af J. L. Heiberg, 1833-34); Familien Polonius (1834); romanen Maria (1839).

Samlede skrifter I-XII (1849-51, 2. udg. 1866-67, der till. indeholder »det litterære testamente«, der officielt ophæver anonymiteten; Brevveksling med P. A. Heiberg udg. af Johanne Luise Heiberg (1882, 3. udg. 1947).

Gyth Volmer L. U.

Officer; f. 17.6.1902 i Hellerup, død 15.5.1965; søn af grosserer Leopold Gyth og hustru Kirska f. Undset; gift 1. gang 25.4.1928 m. Bodil Kirsa f. Angelica, død 1934, datter af landskabsmaler Sigvard Hansen og hustru Anna f. Falbe-Hansen; 2. gang 17.3.1936 (separeret 1952) m. Agnes Cornelia, datter af marinekaptajn Louis Tvermoes og hustru Ella f. de Fine Skibsted.

Student (Birkerød) 1922; premierløjtn. ved livgarden 1926; kaptajn løjtn. 1932; kaptajn 1939; gjorde ved den tyske besættelse af Danmark 9. april 1940 tjeneste i generalstabens efterretningstjeneste; deltog u. ophold i Sverige aug.-okt. 1943 i de første forhandlinger med svenskerne om opstilling af en dansk brigade og om køb af våben i Sverige; forhandler i London med britiske militærmyndigheder om den fortsatte samarbejde mellem den danske efter-

retningsorganisation og den engelske militæror- ganisation SOE (Special Operations Executive) 1943-44; til tjeneste ved den danske militærmission, knyttet til den vestallierede overkommando (SHAEF) 1944-45; oberstløjtn. 1947; chef for 17. bataljon 1948; medl. af den danske delegation i Nordeuropæisk planlægningsgruppe i London 1949-51; medl. af general Dwight D. Eisenhowers stab 1951-52; kommandør for livgarden 1952; oberst og chef for livgarden s. å.; chef for H. M. kongens adjutantstab 1955-64.

Formand for Kbhvns Skytteforening 1957-62 og for Danmarks Sportsfiskerforbund 1959-63.

Gøngehøvdingen, se Poulsen Svend.

Haelwegh Albert

Kobberstikker; formentlig født i Holland, død 28.8.1673; gift 10.7.1653 m. Anne Hansdatter, død 1676.

Uddannelse formentlig hos grafikerne Jonas Suyderhoef i Haarlem samt hos Pieter Soutman; antagelig kommet til Danmark 1643; bestalling som kongens og universitetets kobberstikker 1647, privilegiet konfirmeret af Fr. 3. 1649; samarbejdede med svogeren, maleren Abraham Wuchters 1653-67.

Har særligt udført portrætter, således af Chr. 4. og af kongefamilien, af Hannibal Sehested (1650), rigsrådets medlemmer (o. 1655-59) og af mange af samtidens kendteste personer som for eks. Eiler Holck, Erik Krag, Henrik Müller, Chr. Rantzau og Holger Vind, endv. af Karl 11. af Sverige, portrætter der kunstnerisk ofte overgår de malede forlæg af Karel van Mander og Abraham Wuchters; selvændigt portræt af dronning Christina (1661); har endv. udført portrætter til ligprædikener, titelblade og følgeblade til bøger som Jyske lov, botaniske værker, bl. a. Simon Paullis danske urtebog Flora Danica (1648), anatomiske og medicinske værker af Thomas Bartholin siden 1654, samt to fremstillinger af Kbhvns belejring 1658-59; endv. stik efter Rubens m. v.

Repræsenteret på Kobberstiksamlingen, Frederiksborg og på Det kgl. bibliotek.

Hage Alfred

Handelsmand, politiker; f. 31.12.1803 i Stege, død 6.3.1872; søn af købmand C. F. Hage og

hustru Christiane Arnette f. Just; gift 28.8.1840 m. Frederikke Vilhelmine, f. 18.2.1810 i Marstal, død 1891, datter af fyrinspektør Chr. Faber og hustru Frederikke f. Lauritzen.

Indtrådte i faderens forretning 1819, optaget som kompagnon 1828; bestyrer af svogeren købmand Hans Puggaards nyåbnede filial i Nakskov 1832; kompagnon i hovedfirmaet i

Kbhvn. 1841; udvidede firmaets eksport, navnlig af maltbyg, med egne skibe til England, gjorde en indsats for bedre kornkvalitet og oparbejdede en betydelig importforretning i kolonialvarer. Ejer af Oremandsgård i Sydsjælland fra 1861 og af fl. landejendomme i Sydserige.

Medl. af folketinget (Nationalliberal; Kbhvns 2. kreds) 1852–58, 1859–66 (Mariagerkredsen) og fra 1868 (Roskildekredsen); till. medl. af oktoberforfatningens rigsråd 1855, af novemberforfatningens rigsrådsfolketing 1864; medstifter af Frihandelsforeningen 1862.

Hage Christopher

Grosserer, politiker; f. 28.11.1848 på Lienlund ved Nakskov, død 16.8.1930; søn af konsul, købmand Christopher Hage og hustru Nannie (Nancy) f. Hammerich.

Student (Nykøbing F.) 1867; artilleriløjtn. 1870; cand. polit. 1871; Kbhvns univ.s guldmed.

1874; købmand i Nakskov 1875; borgerskab som grosserer i Kbhvn. 1879.

Medl. af Grosserer-Societetets Komite 1881–88; folketingsmand for Kbhvns 7. kreds 1881–87 og 1890–1903; medl. af finansudvalget 1884–85 og 1890–1901; medstifter af Kbhvns liberale Vælgerforening 1883; forsøgte forgæves i rigs-

dagens fællesudvalg 1885 af afværge det brud, der førte til udstedelsen af provisoriske finanslove; fik gennemført reformlovgivningen ang. Frihavnen som ordfører for frihavnsloven 1891; medl. af Venstrereformpartiets bestyrelse fra stiftelsen 1895 til 1901; finansminister i det første venstreministerium, ministeriet Deuntzer, 1901–05, till. trafikminister 1902–05; gennemførte en række vigtige love, bl. a. skattereformen af 1903, lovene om statsbanernes ordning s. å. og omordningen af de kbhvske jernbaneforhold 1904, om Christiansborgs genopbygning 1903 og om oprettelse af en statslånefond 1904; formand for den overordentlige kommission af 8. aug. 1914 indtil 20. marts 1916; finansminister ad interim og derefter handelsminister i ministeriet Zahle fra marts 1916 til 1920; formand for den danske delegation ved forhandlingerne i Reykjavik 1918 om den dansk-islandske forfatningsoverenskomst. Formand i bestyrelsen for De forenede Jernstøberier og for Det kontinentale Syndikat for Poulsen Radio-Telegrafi; medl. af bl. a. Kbhvns havneråd, bestyrelsen for Frihavnsaktieselskabet og Store Nordiske Telegraf-Selskab samt Landmandsbankens bankråd.

Har udgivet: Håndbog i handelsvidenskab (1890–94, siden i fl. nyudgaver).

Hage Johannes

Godsejer, politiker; f. 26.5.1842 i Emdrup, død 14.1.1923; søn af godsejer Alfred Hage og hustru Vilhelmine f. Faber.

Student (Borgerdydskolen på Chrsthvn.) 1860; deltog som frivillig i krigen 1864; ejer af Nivågård samt af Sirekøpinge og Hedegården i Skå-

ne 1872–1916; folketingsmand, valgt af Højre i Fredensborgkredsen, 1876–1901; medl. af finansudvalget 1895–98, af Frederiksborg amtsråd 1879–1907; skænkede sin malerisamling på Nivågård til en selvejende institution og gjorde den tilgængelig for offentligheden i 1908. Samlingen omfatter ca. halvandet hundrede værker af danske, hollandske og italienske malere.

Hagemann G. A.

Ingeniør, fabrikant; f. 16.5.1842 på Rodsteens-eje ved Århus, død 26.4.1916; søn af godsejer Otto Waldemar Hagemann og hustru Sophie Marie f. Poulsen; gift 1.2.1873 m. Mathilde, f.

27.9.1846 i Assens, død 1931, datter af vicekonsul, sparekassedirektør, købmand Bertel Bruun og hustru Margrethe f. Brasch.

Cand. polyt. 1865; kemiker ved Kryolith-sodafabrikken Øresund 1864, ophold i USA for Kryolith-Mine- og Handelsselskabet 1865–70; kontrollerede den grønlandske kryolit, der solgtes til amerikanske fabrikker, og opdagede nye mineraler i den, et af dem senere benævnt Hagemannit; udnyttede ved nye metoder de betydelige mængder bromsalte i affaldsvandet fra saltfabrikker og opbyggede en industri herover og sikrede sig ved patenter en forbedret fremstilling af brom; medejers s. m. Vilh. Jørgensen af Øresunds kemiske Fabrikker 1869, hvor kryolitten senere anvendtes til glasindustrien, til emaljeindustrien og til aluminiums-fremstilling; havde nært samarbejde med Tietgen; byggede sukkerfabrikken i Odense 1872, anlagde fællessukkerkogerierne på St. Croix 1878 og sukkerfabrikkerne i Nakskov, Stege og Assens; direktør i A/S De Danske Sukkerfabrikker 1880–97 og fra 1898 formand for bestyrelsen; medvirkede ved stiftelsen af Dansk Ingeniørforening 1892 og reorganiserede Burmeister og Wain fra omkring 1898; direktør for Polyteknisk læreanstalt 1902–12; indførte her væsentlige moderniseringer i undervisningen, særligt på det elektro-tekniske område.

Borgerrepræsentant 1882–1902; formand i bestyrelserne for A/S Burmeister og Wains Maskin- og Skibsbyggeri 1898–1910, De Danske Spritfabrikker, for Finsens Lysinstitut 1896 (medstifter heraf), for Vejle fjord Sanatoriet, for Dansk Ingeniørforening 1896–98 og for Polyteknisk Understøttelsesforening 1895–1915; medl. af Privatbankens bankråd 1906–11, formand 1908–09; medl. af tolrådet 1910–11; medstifter af og præsident for Danmarks naturvidenskabelige Samfund 1911; medl. af bestyrelserne for aktieselskaberne St. Croix Sukkerfabrikker og Faxe Kalkbrud, for Selskabet til Naturlærens Udbredelse og for Fængsels-hjælpen i Kbhvn. til 1911; medl. af bestyrelsen for den danske afd. af Den Letterstedske Forening 1899.

Ejer af plantagerne la Grange, Prosperity, Williams og Wheel of Fortune på St. Croix, af Borupgård ved Sneekersten 1899 og af Bjersjholm ved Ystad 1911.

Oprettede G. A. Hagemanns kollegium i Kbhvn. 1907–08, fortrinnsvis for polytekniske studerende, det første kollegium, hvortil kvin-

der også fik adgang, og henlagde betydelige legatmidler bl. a. til dette kollegium.

Konstruerede en vindmåler, Hagemanns anemometer. Har skrevet bl. a. om anvendelsen af generatorgas til eksplosionsmotorer; endv. Die chemischen Schwingungshypothesen und einige thermochemischen Daten (1888), samt Studier over nogle legemers molekularvolumen; Nogle kritiske bemærkninger om Avitetsformlen; Om varme og volumenforandringer; De kemiske kræfter; Vandets aggregattilstande.

Gehejmekonferensråd 1912.

Hall C. C.

Politiker, jurist; f. 25.2.1812 i Kbhvn., død 14.8.1888; søn af bødkeremester, oberstløjtnant i det borgerlige infanteri Mads Christensen Hall og hustru Anna Helene f. Lykke; gift 1.12.1837 m. Augusta Marie Frederikke, f. 24.6.1816 i Kbhvn., død 1891, datter af arkæologen P O Brøndsted (se denne).

Student (Borgerdydskolen på Chrsthvn.) 1829; cand. jur. 1833; studierejse s. m. F M Knuth til Tyskland, Schweiz, Italien og Frankrig 1834-37; auditør i hæren 1837; till. juridisk manu- duktor nogle år; juridisk licentiat 1840; brigade- auditør 1842; overauditør 1844; ekstraord. docent i romerret 1847; kst. generalauditør og titulær professor 1851; afskediget som general- auditør af politiske grunde 1854; kultusminister i regeringen P G Bang 12. dec. 1854-56; till. minister for Slesvig febr.-juni 1856; konsejls- præsident 13. maj 1857-2. dec. 1859; till. kul- tusminister til 6. maj 1859; till. midlertidig udenrigsminister juli 1858; atter konsejlspræ- sident 24. febr. 1860-31. dec. 1863; till. minister for Holsten og Lauenborg marts 1861; kultus- minister i ministeriet Holstein-Holsteinborg 28. maj 1870-14. juli 1874; ved rigsretten frifundet for anklage i forbindelse med stor overskridelse af bevillingen til ny bygning til Det kgl. Teater 1877; forhindret i deltagelse i politik efter apo- plektisk tilfælde sommeren 1879.

Medl. af Frdbg.-Hvidovre sogneforstander- skab 1841-54; kongevalgt medl. af Roskilde stænderforsamling 1848; medl. af den grund- lovgivende rigsforsamling 1848 og af folketin- get (Frdbg.-kredsen) 1849-81; medvirkede ved dannelsen af og formand for Femte-juni-for- eningen 1851; folketingsvalgt medl. af rigsrådet 1856; forstander for Hørlufsholm s. å.; formand

for sammenslutningen af folketingets Højre ved dannelsen 1879.

Blev de nationalliberales leder og som rege- ringschef 1857-63 den egentlig ansvarlige for Danmarks politik overfor de tyske magter før 1864; var liberal, men betænkelig ved den al- mindelige valgret i 1848-49 og modstander af folketingets parlamentariske krav under forfat- ningsstriden i 1870'erne; gjorde det nationallibe- rale partis organisation Femte-juni-foreningen til en modvægt mod Bondevennerne, og gjorde folketingets nationalliberale til en moderat-kon- servativ gruppe, egnet til forhandling med de konservative helstøtthængere; ville længst mu- lig opretholde helstaten af 1855, var dog måde- holden ejerdansk, så gerne Sønderjylland knyt- tet til Danmark, og søgte gennem noteudveks- lingen at undgå et brud med de tyske magter; ophævede marts 1863 efter tysk trusel fællesfor- fatningen med Holsten af 1855; gennemførte folkestemningens krav om en ejerdansk politik ved forfatningen af 13. nov. 1863, der kun gjaldt for Danmark og Sønderjylland, men valgte overfor den nye konge Chr. 9.s og stor- magternes krav om annullering af forfatningen at demissionere; gennemførte som fagminister en række kirkelige love som sognebåndsløsning, op- hævelse af dåbstvang, den lærde skoles tvede- ling, samt lov om opførelse af en ny bygning for Det kgl. Teater.

Har skrevet: licenciatforhandling om indicie- beviset i kriminelle sager (1840); Lærebog i den romerske privatret (1851).

Titulær professor 1851; gehejmeetsråd 1859; gehejmekonferensråd 1860. Ridder af Elefanten 1874.

Hambro Carl Joachim

Baron, bankier; f. 2.11.1807 i Kbhvn., død 17.11.1877; søn af bankier Joseph Hambro og hustru Mariane f. v. Halle; gift 1. gang 12.12. 1833 m. Caroline Marie f. Gostenhofer, f. 28.9. 1810, død 1852; 2. gang april 1862 m. Elisa f. Turner, f. 1.9.1827, død 1898.

Student (Borgerdydskolen) 1825; uddannet i faderens firma og i Bremen, Le Havre og USA; indtrådte derefter i faderens firma; etablerede sig som bankier i London 1839 og udviklede en forretning på internationalt plan, formidlede således store lån til den danske stat og til Sve- rige, Sardinien og kongeriget Italien samt til Grækenland; medvirkende til den danske prins

Vilhelms valg til græsk konge som Georg 1. 1863; havde en væsentlig andel i finansieringen af Korsørbanen samt i emissionen af aktier i Store Nordiske Telegraf-Selskab 1870 m. v.; stif- tede De Hambroske Bade- og Vaskeanstalter i Kbhvn. og støttede disse økonomisk; London- firmaet fortsatte sine bankvirksomheder u. nav- net C J Hambro og Søn.

Optaget i den danske friherrestand 1851.

Hammerich Angul

Musikhistoriker; f. 25.11.1848 i Kbhvn., død 26.4.1931; søn af professor, dr. theol. Fr. Ham- merich og hustru Julie f. Scheuermann; gift 15.5.1874 m. Golla, f. 1.11.1854 på Skt. Hans hospital, død 1903, datter af professor, dr. med. Peter Jensen og hustru Golla f. Boden- hoff.

Student (Borgerdydskolen på Chrthvn) 1867; elev i klaver og teori hos C F E Horneman og i violoncel hos Franz Neruda; cand. polit. 1872; assistent i Statsanstalten for Livsforsikring 1874-80; musikkritiker ved Nær og Fjern 1876-80; ved Illustreret Tidende 1880-86, ved Na- tionaltidende fra 1880; dr. phil. 1892; docent i musikhistorie ved Kbhvns universitet 1896-1922, var den første docent i dette fag og fik 1915 oprettet magisterkonferensen i faget; med- stifter af Musikhistorisk Museum i Kbhvn. 1897 og dets leder 1897-1931.

Formand i bestyrelsen for Musikhistorisk museum; medl. af styrelsen for Kammermusik- foreningen, af den danske styrelse for Den Let- terstedtske Forening og af Det kgl. svenske musikalske Akademi; formand for Musikfor- eningens administration; æresmedlem af Dansk Musikselskab.

Hovedværker: Musikforeningens historie 1836-1886 (1886); Kjøbenhavns Musikkonservatoriums historie (1892); Musikken ved Chr. 4.s hof (disp., 1892); Kammermusikforeningens historie (1893); Studier over bronzelurerne i Nationalmuseet i Kjøbenhavn (1893); Et histo- risk orgel på Frederiksborg slot (1897); Studier over islandsk musik (1900); Illustreret beskre- vende katalog over Musikhistorisk museum (1909, tysk udg. 1911); Musik-mindesmærker fra middelalderen i Danmark (1912, engelsk udg. s. å.); J P E Hartmann (1916); Kammer- musikforeningen 1868-1918 (1918); Dansk mu- sikhistorie indtil c. 1700 (1921).

Titulær professor 1908.

Hammerich Carl

Søofficer; f. 25.4.1888 i Aarhus, død 21.3.1945; søn af grosserer Louis Hammerich og hustru Eleonora (Ellen) f. Lissberg; gift 15.1.1921 m. Borghild, f. 2.3.1901 i Bergen, datter af direktør Lauritz Schmidt og hustru Petra f. Mortensen.

Sekondløjtn. i flåden 1908; premierløjtn. 1909; kaptajn 1919; ansat i Det Almindelige Handelskompagni 1919-20; orlogskapt. 1923; kommandørkapt. 1932; kommandør og chef for marinestaben 1937; kontreadmiral 1940.

Formand for Sølieutenant-Selskabet 1918-19; medl. af bestyrelsen for Søofficersforeningen 1935-37.

Arbejdede u. den tyske besættelse af Danmark s. m. sin hustru for afsendelse af levnedsmiddelpakker til den norske civilbefolkning og til norske krigsfanger i Tyskland, bl. a. som stifter af og formand for Norgesfonden af 1942; 1943-44 i illegal kontakt med den norske eksilregering og i samarbejde med det danske socialministerium om forberedelse af et dansk transportkorps til hjemførelse af krigsfanger fra Tyskland; arresteret af tyskerne dec. 1944; omkom som fange under det engelske bombardement af gestapohovedkvarteret i Shellhuset 21. marts 1945.

Hammerich Kai

Søofficer; f. 16.8.1894 i Helsingør, død 5.5.1963; søn af kaptajn, sporvejsdirektør Jens Worsaae Hammerich og hustru Vivi f. v. d. Recke; gift 5.5.1918 m. Valborg, f. 10.10.1897 i Kbhvn., datter af ingeniør, kunstsamler Johannes Rump (se denne).

Udgået fra Helsingør latin- og realskole 1910; frivillig lærling i søværnet s. å.; cand. phil. 1913; premierløjtn. 1917; kaptajn løjtn. 1923; orlogskapt. 1932; i søværnets reserve 1935; kommandørkapt. 1940; chef for søtransportvæsenet og formand for skibsudpegningsnævnet 1939-45; medstifter af Folk og værn-bevægelsen og medleder af Værnernes oplysningskontor 1941-42; kommandør 1948; afsked 1959.

Stabssekr. for Kirkens Korshær 1929-30; chef for samme 1930-40; direktør for Dansk Røde Kors 1945-49, præsident 1946-50, samt formand for en række komitéer for internationalt hjælpearbejde 1945-50 og Dansk Røde Kors' repræsentant i guvernørrådet for Ligaen af Røde Kors

selskaber 1946-50; ekspeditionschef for hospitalsskibet Jutlandia u. krigen i Korea 1950-53 samtidig den danske regerings repræsentant til forberedelse af det skandinaviske træningshospital i Korea.

Sekretær i regeringens komité for genforening med Sønderjylland 1920; medl. bl. a. af bestyrelsen for Folkekirkeligt filantropisk Forbund 1930-44, Sømandshøjskolen i Svendborg 1936-39, Kristeligt Dagblad 1936-44, Dansk Bibelskole 1936-40 og forbundsrådet for Frivilligt Dreng Forbund 1947-56; formand bl. a. for dansk sundhedstjeneste i Sydslesvig 1945-50, Dansk Sømandskirke i fremmede havne 1948-53; medl. af bestyrelsen for Ordblindeinstituttet 1958; formand for Landsforeningen for Ordblindesagen i Danmark 1961.

Har bl. a. skrevet: Af mit livs drama (1960); Age Falk Hansen (1961); Det angår os alle (1962); medforfatter bl. a. af: Den danske kirke og vor slægt (1938); Folke Bernadotte (1949); Min tro (1952); Jutlandiaekspeditionen (1954). Redaktør af Korshærsbladet 1928-39 og af tidskriftet Folk og Værn 1941-44.

Æresmedlem af The Association of Military Surgeons of the United States og af Tokyo Bay Medical Society; tildelt Jutlandia-medaljen.

Hammerich Martin

Realkreditdirektør; f. 30.7.1883, død 22.4.1940; søn af ingeniør, etatsråd Holger Hammerich og hustru Pauline f. Mølmark; gift 30.7.1913 m. overretssagfører Esther Jørgensen, f. 26.5.1887

i Randers, død 1926, datter af sagfører Anders Jørgensen og hustru Signe f. Nielsen.

Student (Østerøgades latinskole) 1901; cand. jur. 1907; by- og herredsfuldm. i Lemvig 1910,

i Skjern 1911, i Stege 1912-18; siden studieårerne stærkt interesseret i det nationale arbejde i Sønderjylland; efter H P Hanssens forslag sekretær i statsministeriets udvalg til forberedelse af genforeningen med Sønderjylland 1918-19; kontorchef i det midlertidige ministerium for sønderjyske anliggender 1919-20, i statsministeriets sønderjyske afd. til dec. 1920; leder af det u. udenrigsministeriet oprettede kontor for sager vedr. Sønderjylland 1920-22, der gennemførte den danske administrations og lovgivnings indførelse i Sønderjylland; till. som udenrigsministeriets konsulent ledende i forhandlingerne med Tyskland om de praktiske forhold i forbindelse med grænseflytningen; dommerfuldm. i Løgumkloster 1923-27; initiativtager til og sekretær i den sønderjyske jordfordelingskommission 1924; tog aktiv del i stiftelsen af Landeværnet og blev 1927 direktør for Sønderjysk Hypotheklånepand og formand for dennes bestyrelse.

Formand for Grænseområdets danske Samfund 1933 og till. medvirkende ved oprettelsen af Det unge Grænseværn.

Hammershaimb Venzel

Præst, sprogforsker; f. 25.3.1819 på Stegård ved Sandevåg, Færøerne, død 8.4.1909; søn af kst. lagmand J F Hammershaimb og hustru Armgard Marie f. Egholm; gift 10.8.1855 m. Jane, f. 16.12.1829 i Thorshavn, død 1908, datter af provst Pram Gad og hustru Marie Elisabeth f. Olsen.

Student (Borgerdydskolen på Chrstvn) 1839; cand. theol. 1847; lærer ved Frelserens sogns friskole 1849; underviste till. i svensk på Langkjærs handels- og sprogakademi; sognepræst på Færøerne, for Nordstrømmø 1855 og Østerø 1862; till. provst for Færøerne 1867-78; sognepræst i Lyderslev og Frøslev på Sjælland 1878-98.

Kongevalgt medl. af Færøernes lagting 1866-78.

Påbegyndte allerede 1841 en systematisk indsamling af færøske folkeminder, sagn og folkesange. Arbejdede for en forbedring af Færøernes skolevæsen og skabte den færøske ortografi.

Hovedværker: Færøiske kvæder I-II (1851-55); Færøisk sprogglære (1854); Færøisk antologi I-II (1886-91).

Hammershøj Vilhelm

Maler; f. 15.5.1864 i Kbhvn., død 13.2.1916; søn af grosserer C P Hammershøj og hustru Frederikke f. Rentzmann; gift 15.9.1891 m. Ida, f. 15.3.1869 i Stubbekøbing, datter af købmand Jens Peter Iisted og hustru Johanne f. Lund.

Elev på Akademiet 1879-84 og af P S Krøyer; udstillede 1. gang 1885; medstifter af Den frie udstilling 1890, og udstillede her fra 1891.

Medl. af Kunstforeningens bestyrelse og af Akademiets plenarforsamling; medl. af akademirådet fra 1911.

Hovedværker: Portræt af en ung pige (1885); En ung pige, der syer (1887); Christiansborg slot (1892); Fra Kongevejen ved Gentofte (1892); Artemis (1893); Tirsdags-skoven ved Frederiksborg (1893); Dobbeltportræt (1898, London); Kronborg (1900); Fem portrætter (1901); Stue i Strandgade (1901); Den gamle ladegård (1902); St. Stefano (1903, Rom); Fra Gentofte sø (1903); Abne døre (1905); Selvportræt (Uffizierne, Firenze 1913 og Frederiksborg 1914), samt en række portrætter bl. a. af hustruen, moderen, søsteren og broderen.

Tildelt sølvmed. på Verdensudstillingen i Paris 1900 og guldmed. 1. kl. München 1909, samt præmieret på udstillingen i Rom 1911.

Repræsenteret på Kunstmuseet, Hirschsprungs samling, fl. danske provinsmuseer, Nationalmuseum og Thielske galleri i Stockholm, Göteborgs museum, Nationalgalerie i Berlin og Tate Gallery, London.

Hannover Adolph

Læge; f. 24.11.1814 i Kbhvn., død 7.7.1894; søn af grosserer M A Hannover og hustru Fanny f. Goldschmidt; gift 29.11.1857 m. Ida Sara, f. 29.11.1838 i Kbhvn., død 1920, datter af silke- og klædekræmmer H S Fridericia og hustru Emma f. Cohen-Brandes.

Student (Borgerdydskolen i Kbhvn.) 1832; Kbhvns univ. guldmed. 1837; med. eks. 1838; med. licentiatgrad 1839; studierejse til bl. a. Tyskland, Schweiz og Italien 1839-41; ansat ved Frederiks hospital 1841, reservelæge smstids på med. afd. 1845-48; konkurrerede 1843 om et nyoprettet lektorat i patologisk anatomi på afhandlingen: Den patologiske anatomis svar på spørgsmålet: Hvad er cancer?, der betegner den patologisk-histologiske videnskabs begyndelse i Danmark; forelæste som privatdocent

1844-46, bl. a. over mikroskopets rette brug; konkurrerede med Ib Ibsen om professoratet i normal anatomi 1846; visitator ved Frederiks hospital og Almindelig hospital 1850-63; overlæge ved Sølvgedes lazaret 1850-51 og koleralæge 1853; till. privat lægepraksis til 1878.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1853; viceformand i Centralkomiteen vedr. invaliderne fra 1864; konsulent ved invalideforsørgelsen 1884-90; medl. af Institut de France 1885, samt medl. el. æresmedlem af talrige udenl. selskaber.

Har skrevet licentiatafhandlingen om det ydre øre (1839); et arbejde på tysk om en smitsom sygdom hos vandsalamandren (s. å.); en lang række vidensk. arbejder om mikroskopisk teknik, bl. a. om chromsyren til histologisk brug og en lærebog i mikroskopets brug; inden for anatomi og fysiologi, bl. a. nervesystemets mikroskopi og undersøgelser over forberedelsesprocesserne; nethindeundersøgelser af øjet; om medicin og medicinsk statistik; om invalider og ledresektioner, fattigvæsen og hygiejne, samt det verdensberømte hovedværk: Om epithelioma (hudkræft) (1852). De fleste arbejder er oversat til fremmede sprog.

Æresdoktor i Groningen 1852; titulær professor 1856; Prix Montyon 1856 for undersøgelser over øjet og 1878 for undersøgelserne over retina; etatsråd 1890.

Hannover Emil

Kunsthistoriker; f. 27.9.1864 i Kbhvn., død 8.3.1923; søn af læge Adolph Hannover (se denne); gift 1. gang 22.11.1887 (ægteskabet opløst 1894) m. Alice Johanne, f. 27.4.1866 i Kbhvn., død 1939, datter af fabrikejer, etatsråd Bernhard Ruben og hustru Ida f. Coppel; 2. gang 15.5.1897 m. Karen, f. 27.10.1872 i Kbhvn., død 1943, datter af forfatteren Vilhelm Topsøe (se denne).

På Akademiets malerskole 1879-83; studerede derefter kunsthistorie og fulgte bl. a. Julius Langes undervisning; medarbejder ved Kunstbladet, Tilskueren, Tidsskrift for Kunstindustri, Politiken m. v.; redaktør af Kunstbladet; bibliotekar ved Kunstindustrimuseet 1894, direktør for dette 1906 og for Den Hirschsprungske samling 1911; stifter af Skandinavisk Museumsforbund 1914.

Grundlagde Kunstindustrimuseets bibliotek og billedsamlinger; udvidede museets virkefelt

og opnåede, at etatsråd Glückstadt forærede dette Frederiks hospitals bygninger i Bredgade 1919; opnåede international position som kender og historiker på det keramiske felt.

Hovedværker: Antoine Watteau (1888); Maleren Christen Købke (1893); Maleren C W Eckersberg (1898); Maleren Constantin Hansen (1901); Fortegnelse over den Hirschsprungske samling (1911); Svensk kunst (1916); Det 19. årh.'s kunst (1918); Keramisk håndbog I-II

(1919-24); Festskrift ved Kunstindustrimuseets 25 års jubilæum (1920). Udgiver af Thorvaldsens værker og Kunstindustrimuseets publikationer; medarbejder ved Kunstens historie i Danmark, Danmarks malerkunst og Verdenskulturen; Erindringer fra barndom og ungdom. udg. af H P Rohde (1966).

Hans

Konge; f. 2.2.1455 i Alborg, død 20.2.1513; søn af kong Christian 1. (se denne); gift 6.9.1478 m. Christine af Sachsen, f. 24.12.1461 i Torgau, død 1521, datter af kurfyrst Ernst af Sachsen og hustru Elisabeth af Bayern.

Hyldet som konge i Danmark på stændermødet i Kalundborg 1482; anerkendt som konge i Norge på det norske rigsrådsmøde i Halmstad 1483 og besejlede en unionshåndfæstning med forpligtelse til at søge rigsrådets samtykke til væsentlige regerings handlinger; kronet i Danmark og Norge 1484, i Sverige 1497 efter at den svenske rigsforsender Sten Sture var kommet i modsætningsforhold til rigsrådet; måtte efter stridigheder med broderen Frederik (1.) gå ind på en deling af hertugdømmerne 1490; skønt en fællesregering blev opretholdt, blev

delingen begyndelsen til de fyrstlige splittelsesproblemer i Slesvig og Holsten; led nederlag i forsøget på at undertvinge Ditmarsken 1500 og mistede det svenske rige, da selvstændighedspartiet 1501 genvalgte Sten Sture som rigsforstander. Byggede Danmarks første egentlige orlogsflåde, der bl. a. skulle sættes ind i kampen mod Lübeckerne, som ikke ville opgive handelen på Sverige; vandt søkrigen mod Lübeck (1510–12).

Døde på en rejse i Jylland efter et fald med hesten.

Hans (den Yngre)

Hertug af Slesvig-Holsten-Sønderborg; f. 25.3.1545 på Koldinghus, død 9.10.1622; søn af kong Christian 3. (se denne); gift 1. gang 19.9.1568 m. Elisabeth af Braunschweig-Grubenhagen, død 1586, datter af hertug Ernst den Yngre og hustru Margaretha af Pommern; 2. gang

14.2.1588 m. Agnes Hedeveg af Anhalt, f. 12.3.1573, død 1616, datter af fyrst Joachim Ernst af Anhalt og hustru Eleonore af Württemberg.

Fik ved overenskomst 1564 med broderen kong Fr. 2. Als, Ærø og Sundevad i Slesvig samt Pløn i Holsten, der udgjorde en trediedel af den kgl. del af hertugdømmerne; ophold i udlandet til 1568; overtog besiddelserne 1571, men fik ikke hyldning som landsherre af hertugdømmernes stænder; overtog 1582, som part i arven efter Hans den Ældre, klostrene Reinfeld i Holsten og Ryd i Slesvig; lod senere sidstn. nedrive og opføre i stedet Glücksborg slot; købte en stor del af den sønderjyske lavadel ud af Als og Sundevad, hvorved slægts-bøndergårde og hele landsbyer blev nedlagt og hoveriet øget.

Stamfader til sønderborgske, augustenborgske, nordborgske, glücksborgske m. fl. linier.

Hansen Anton

Tegner og maler; f. 27.6.1891 i Vedskjølle, Herfølge sogn, død 14.9.1960; søn af Jenny Johanson; plejefader snedker Alfred Larsen; gift 27.11.1935 m. Emilie f. Caspersen, f. 16.8.1900 i Kbhvn.

Udlært som maler 1909; ansat hos teaterma-lerne Gerh. Blom (Det ny Teater) 1909 og Thorolf Pedersen (Det kgl. Teater) 1910; tegner ved Ekstrabladet 1910, ved Arbejderbladet i Oslo 1918; desuden medarbejder ved Simplicis-

simus, München 1919–32 og Das Panoptikon, Leipzig; grundlagde s. m. Blix tidsskriftet Exlex (1919–20), medredaktør af Mot Dag 1923–24; tegner ved Social-Demokraten, Kbhvn. 1924–36; korrespondent til Tidens Tegn, Oslo; malermester 1934; tegner og medarbejder ved Information 1945; tegner ved Ekstrabladet 1948.

Medl. af akademirådet, Kbhvn. 1920; formand for foreningen Clarté; redaktør af tidsskriftet Clarté 1926–27; medredaktør af oplysningsværket Gry; formand for Grafisk Kunstnersamfund 1930–36; medl. af Den frie udstilling 1930–53; af Grønningen 1953; udgiver (s. m. Harald Rue) af serien Arbejderkunst og satire 1932.

Modtaget Budapests fortjenstmed. i guld 1935; Anckerske legat 1945.

Repræsenteret i Kobberstiksamlingen, på Kunstmuseet og nationalmuseerne i Oslo, Stockholm, Budapest, m. fl. st. Tegninger udg. i serien Social Kunst (1930) og i Satire (1932).

Har illustreret bl. a.: J. O. Bøving-Petersen: Svundne fortidsverdener og deres fabeldyr (1927); litografier til Johs. V. Jensen: Myter (1931–32).

Har skrevet erindringsbøgerne Drengen drømte (1951) og Ung kunstner (1954).

Hansen C. F.

Arkitekt; f. 29.2.1756 i Kbhvn., død 10.7.1845; søn af skomager og læderhandler Mathias Hansen og hustru Anne Marie f. Malling; gift 11.5.1792 m. Anna Margrethe, f. 15.5.1773 i Kbhvn., død 1811, datter af toldinspektør, justitsråd Jacob Rahbek og hustru Anna f. Olrog.

Optaget på Akademiet 1766, elev hos Harsdorff; samtidig i murerlære ved Frederik 5.s kapel i Roskilde; Akademiets store guldmed. 1779; arbejdede på Harsdorffs tegnestue i fl. år; bygningskonduktør 1781; studierejse bl. a. til Rom 1782–84; landbygmester i Holsten med bolig i Altona 1784–1808; medl. af Akademiet 1785, tit. professor 1791, professor i arkitektur 1808–35; overbygningsdir. 1808–44; direktør for Akademiet fra 1811 i fl. perioder.

Byggede sin arkitektur på klassicismen, særlig med Palladio som forbillede; fik som landbygmester og som en af velhavende købmænd i Altona og Hamburg og holstenske godsejere meget anvendt arkitekt stor betydning for hertugdømmernes arkitektur og dominerer i 19.

årh.s første årti også kongerigets bygningskunst.

Hovedværker: eget hus samt andre privathuse på Palmalle i Altona, herregårde (Perdøl, Rastorf m. fl.) samt offentlige bygninger (Vajsenhuset i Altona, rådhus i Oldesloe og Pløn, sindssygehospitalet i Slesvig og kirker i Husum og Neumünster) i hertugdømmerne; Søholm ved Emdrup (1802); Soldins stiftelse (1812); Råd- og arresthuset i Kbhvn. (nuv. domhus) (1816); Christiansborg slot (1816, nedbrændt 1884); Metropolitanskolen ved Frue Kirke (1816); Hørsholm kirke (1823); fuldførelse af Harsdorffs Frederik 5.s kapel ved Roskilde domkirke (1825); Vonsild kirke (1825); Frue kirke (1826); herregården Pederstrup på Lolland (1827); Christiansborg slotskirke (1829).

Fik ved sit embedsjubilæum 1830 overrakt en medalje, som efter hans ønske blev bestemt til æresmedalje for unge arkitekter.

Konferensråd 1826.

Hansen Chr. D. A.

Apoteker, fabrikker; f. 25.2.1843 på Kragssberg ved Odense, død 20.6.1916; søn af proprietær C. H. Hansen og hustru Bertha f. Ammentorp; gift 1. gang 24.3.1869 m. Cecilia, f. 9.9.1846 i Skærholt, Give sogn, død 1879, datter af proprietær, senere toldassistent Hother Købke og

hustru Johanne f. Sundby; 2. gang 30.9.1880 m. Agnes Mathilde, f. 3.9.1858 i Kbhvn., datter af kammerherre Christian Hedemann og hustru Mathilde f. Kiellerup.

Cand. pharm. 1865; manuduktør og docent 1866–74; assistent ved universitetets kemiske laboratorium 1870–72; stifter af Ny Pharmaceutisk Tidende 1869; univ.s guldmed. 1872; opretter og indehaver af Chr. Hansens Teknisk ke-

misk Laboratorium i Kbhvn. 1874 og af Chr. Hansens Laboratory (Little Falls USA) 1878; i laboratorierne fremstillede osteløbe, smørfarve m. v., der eksporteredes til hele verden; oprettede Krone apoteket i Kbhvn. 1876; skænkede 1892 staten grund og bygning til Farmaceutisk læreanstalt, direktør for denne til 1895.

Ejer af godserne Bødstrup og Mullerup fra hhv. 1880 og 1882.

Æresmedlem af Svendborg Amts landøkonomiske Selskab og af Danmarks Apotekerforening. Etatsråd 1883.

Hansen Christian

Arkitekt; f. 20.4.1803 i Kbhvn., død 2.5.1883; søn af bud Rasmus Hansen (Braathen) og hustru Sofie Elisabeth f. Jensen; gift 1857 m. Theresia, f. 5.4.1831 i Präwald i Krain, død 1889, datter af Mathias Verbiz og hustru Maria f. Wajz.

På Akademiet som elev af Hetsch 1816; Akademiets store guldmed. 1829; assistent ved bygningsskolen 1825–31; rejste på Akademiets store rejsestipendium til det sydlige udland med ophold i Rom 1831–33; til Athen 1833; arkitekt for den græske konge 1834; beskæftiget med byplanlægning, byggeri, ledelse af udgravninger og restaurering af antikke bygninger; opholdt sig i Athen til 1850; agréeret ved Akademiet i Kbhvn. 1848; kgl. bygningsinsp. over Fyn m. v. 1851, og till. over Sjælland 1856, afsked 1881; medl. af Akademiet 1857 og professor s. å., afsked 1883.

Hovedværker: Universitetet i Athen (1850); Marinearsenalet i Triest (1857); Observatoriet i Kbhvn. (1861); Kommunehospitalet i Kbhvn. (1863); Zoologisk museum i Krystalgade (1869); Christiansdal kloster (1871).

Har bl. a. udgivet værk om Nike Apteros' tempel på Akropolis (s. m. L. Ross og E. Schaubert, 1839).

Æresdoktor ved Kbhvns universitet 1879; medl. af fl. udenl. akademier bl. a. The Royal Institute of British Architects.

Etatsråd 1867.

Hansen Christian Ulrik

Stud. theol., kornet; f. 26.5.1921 i Farsø, død 23.6.1944; søn af gårdejer Arthur J. Hansen og hustru Kirstine Marie f. Nielsen.

Student (Viborg) 1942; deltog som gymnasiast i Dansk Samlings politiske studiekredse og distribuerede illegale skrifter; lærer på Støvring højskole efteråret 1942; studerede teologi ved Århus universitet; afbrød studierne for at udanne sig til højskolelærer; på kornetskole i Næstved 1943; interneret af den tyske besættelsesmagt 29. aug. s. å.; dannede u. interneringen en sabotagegruppe, der udsmuglede våben fra kasernen; arbejdede efter interneringens ophør i Kbhvn. som leder af gruppen, tilsluttet sabotageorganisationen Holger Danske; organiserede som nærmeste medarbejder for Flemming Juncker modtagegrupper i Nordjylland fra o. nov.–dec. 1943; arresteret af tyskerne i Ålborg 29. febr. 1944; sad først i Ålborg, senere i Hørserød og Vestre fængsel; dømt til døden ved tysk krigsret som hævn for Bopa-sabotagen mod Riffelsyndikatet i Frihavnen 22. juni s. å.; henrettet s. m. 7 andre sabotører i Ryvangen 23. juni.

En ung dansk frihedskæmpers sidste breve. Udg. af Inge Theut (1945).

Hansen Constantin

Malers; f. 3.11.1804 i Rom, død 29.3.1880; søn af maleren Hans Hansen og hustru Henriette Georgine f. Lie; gift 22.5.1846 m. Magdalene Barbara, f. 10.9.1825 i Fredericia, død 1898, datter af oberstløjtnant Niels Christian Købke og hustru Mette Marie f. Bruun.

På Akademiets bygningsskole 1817, overgik til modelskolen 1825; knyttet til Eckersberg og dennes elever, særlig Købke og Bendz; rejste med støtte af Fonden ad usus publicos til Rom 1835; opholdt sig der i 8 år og berejste

Syditalien bl. a. med malerne Roed, Købke og Hilker; agréeret ved Akademiet 1844, tit. professor 1854, medl. af Akademiet 1864, vicedirektør 1873–79 (2 perioder).

Blev i Italien stærkt påvirket af antikken, yderligere uddybet af indflydelse fra billedhuggeren Freund og arkitekten M. G. Binesbøll; kom senere under indflydelse af kunsthistorikeren Høyen og Grundtvig ind på de nationalt folkelige emner; portrætterede en stor del af sin samtids kendte personligheder.

Hovedværker: Thorald Læssøe som dreng (1824); Selvportræt (1825); Hans søstre (1827); Parti af det indre af Ringsted kirke (1829); frk. Caroline Sophie Møller (1830); Jonas Collin (1831); fru Wanscher (1835); studier fra Forum Romanum (1837); Danske kunstnere i Rom (1837); Vestatemplet (1837); Den lille hyrde-dreng (1838); Titusbuen (1839); Moloen i Napoli (1839); Prospekt fra villa Albanis have (1841); fra 1844 og i godt ni år arbejdedes s. m. maleren Hilker på det store dekorationsarbejde i al frescoteknik i Kbhvns universitets forhal; M. G. Binesbøll (1849); Jonas Collin (1851); Badende drenge ved Vejle å (1853); Ægirs gæstebud (1857); fru Georgia Skovgaard med børn (1860); Hustruen med barnet og dukken (1860); Den grundlovgivende rigsforsamling (1864); Børn der betragter ilden i ovnen (1868); endv. udkast til møbler, broderier, gravmæler m. v.

Repræsenteret bl. a. på Kunstmuseet, Hirschsprungske samling, Glyptoteket og Frederiksborg.

Etatsråd 1875.

Hansen Emil Chr.

Gæringsfysiolog; f. 8.5.1842 i Ribe, død 27.8.1909; søn af malermester Joseph Chr. Hansen og hustru Ane f. Dyhre; gift 30.3.1879 m. Mathilde, f. 4.6.1840 i Engestofte, død 1909, datter

af væver Johan Melchior og hustru Charlotte f. Saabye.

Malersvend 1860; søgte forgæves ind på Kunstakademiet; huslærer på Holsteinborg 1862; lærer eks. (Blågård) 1864; afsluttende prøve efter 3-årigt kursus for lærere på Polyteknisk læreanstalt 1869; lærer og manuduktør i naturhistorie; student 1871; privatassistent ved Japetus Steenstrups moseundersøgelser 1871; studier spec. i plantefysiologi 1873–76; univ. s. guldmed. 1876 (Om de i Danmark på pattedyrgegning voksen-

de svampe); studerede på opfordring af P. L. Panum gæringsfysiologi fra 1877; knyttet til Carlsbergbryggerierne s. å.; forstander for Carlsberglaboratoriets fysiologiske afd. 1879; dr. phil. (Om organismer i øl og ølurt) 1879; 12. nov. 1883 gik brygger J. C. Jacobsen ind på at brygge i det store med rendyrket Carlsberggær efter H.'s metode.

Hovedværker: Undersøgelser over alkoholgærsvampenes fysiologi og morfologi (1881–1908); Undersøgelser fra gæringsindustriens praksis (1888–92), som fik afgørende betydning for alkoholindustrien og for gæringsfysiologien over hele verden særlig vedr. rendyrkning af gæringsorganismer; Studier over eddikesyrebakterier (1894 og 1900); Grundlinier for Saccharomyces-ternes systematik (tysk 1904, dansk 1911); talrige afhandlinger i Meddelelser fra Carlsberglaboratoriet (oversat til fl. fremmede sprog). Gesammelte theoretische Abhandlungen über Gärungsorganismen von Emil Chr. Hansen (udg. af A. Kløcker 1911).

Medl. af Videnskabernes Selskab 1890; æresmedlem af mange udenl. selskaber og institutter; æresdoktor ved universiteterne i Uppsala 1907 og Genève 1909 samt ved Teknisk højskole i Wien 1908.

Titulær professor 1892.

Hansen Godfred

Søofficer; f. 23.2.1876 i Kbhvn., død 27.5.1937; søn af konferensråd H. N. Hansen og hustru Ovidia f. Rode; gift 1. gang 9.5.1912 m. Johanne, f. 3.7.1864 i Helsingør, død 1918, datter af professor, dr. med. Peter Plum og hustru Ellen f. Hansen; 2. gang 13.5.1922 m. Anna, f. 3.7.1871 i Kbhvn., datter af maleren H. Vieweg og hustru f. Ericsson.

Sekondløjtn. 1897; premierløjtn. 1902; deltog som næstkommanderende i Roald Amundsens Gjøa-ekspedition; kaptajn 1914; orlogskapt. 1923; kommandørkapt. 1927; adjutant hos kong Chr. X 1918–19 og 1920–29; leder af den norske ekspedition til udlægning af depoter for Roald Amundsens nordpolsfærd 1919–20 (3. Thuleekspedition); chef for søofficersskolen 1930–37; kommandør 1931; kontreadmiral 1937.

Korresp. medl. af Norske geografiske selskab; medl. af Bombebøssens direktion; formand for Det danske Luftfartsselskab og Pro-

vinsluftfartsselskabet, Søofficersforeningen og det østgrønlandske fangstselskab Nanok.

Har skrevet: Gennem Nordvestpassagen (1903–06); Mod kong Haakon VII's land (1907); Den norske Gjøa-ekspedition (1912).

Hansen H.

Redaktør; f. 25.12.1879, død 11.9.1956; søn af gårdejer A. Hansen og hustru Margrethe f. Kyed; gift 10.6.1905 m. Henriette, f. 12.3.1883 i Fredericia, død 1950, datter af avlsbruger Hans Strungesen og hustru Mette f. Gade.

Uddannet i typografi ved Fredericia Avis; medarbejder ved Horsens Avis 1902, ved Nationaltidende 1904; redaktionssek. ved Jyllands-Posten 1904, medredaktør 1925; ansvarsh. 1927, fra 1931 till. medejer; endv. direktør og bestyrelsesformand for A/S Jyllands-Posten 1953.

Medsifter af Jydske Højres organisation, dens sekretær og kasserer 1904–18; formand for det unge Højre i Århus 1905–15 (æresmedlem); næstformand i Århus konservative Vælgerforening 1912–34; sekretær i Det konservative Folkepartis amtsudvalg for Århus amt 1918–23; formand for Provinsjournalistforeningen 1915–31 (æresmedlem 1931) og for Danske Journalisters Fællesrepræsentation (hvert andet år) 1918–31; medl. af forretningsudvalget for Den danske Presses Fællesråd 1919–31; formand 1930–31; medl. af udvalget af 1930 om en fælles nordisk journalistuddannelse og af bestyrelsen for de nordiske pressemøder 1926–31; medl. af bestyrelsen for de i 1946 påbegyndte journalistkursus ved Århus universitet.

Hansen H. C.

Statsminister, partiformand; f. 8.11.1906 i Århus, død 19.2.1960; søn af skomager Chr. Hansen og hustru Helene f. Sperling; gift 26.4.1930 m. Gerda, f. 28.8.1907, datter af snedker Frederik Nielsen og hustru Anna f. Clausen.

Udlært som typograf i Århus 1926; ophold på Heimvolkshochschule Schloss Tinz, Thüringen 1928; sekretær i landsorganisationen Danmarks socialdemokratiske Ungdom 1929; forbundsformand for D.s.U. og for De Unges Idræt 1933–37; leder af Hovedorganisationernes Informations- og Propaganda-Afdeling (HIPA) 1937–39; partisekr. i Socialdemokratisk Forbund 1939–41 og 1945–53; af den tyske besæt-

telsesmagt tvunget bort fra posten 1941–45, men fungerede som kontaktperson mellem socialdemokratiet og frihedsbevægelsen bl. a. som medl. af det såkaldte kontaktudvalg; partiformand 1955; finansminister i det andet ministerium Buhl i 1945 og i det første ministerium Hedtoft 1947–sept. 1950; minister for handel, industri og søfart sept.–okt. 1950; udenrigsminister i det andet ministerium Hedtoft 1953; stats- og udenrigsminister 1955–58, derefter statsminister.

Formand for Socialistisk Ungdoms-Internationale 1935–39; medl. af folketinget (Kbhvns amt) 1936, det udenrigspolitiske nævn 1950–53 og Nordisk Råd 1952–53; formand for socialministeriets ungdomsudvalg 1938–39, for forvaltningskommissionen af 1946, 1947–48; medl. af bestyrelsen for A/S Arbejdernes kooperative Byggeforening 1951–53 og af hovedbestyrelsen for foreningen Norden 1955; formand for Børnenes Kontor 1955.

Har skrevet: Tre Talekor (1929); Ny slægt, ny styrke, talekor (1932); Tro og trods, digte (1932); Blandt nye naboer (1957); medredaktør af Th. Stauning, folkets søn, Danmarks statsminister (1942) og af Hans Hedtoft, liv og virke (1955).

Hansen Heinrich

Arkitekturmaler; f. 23.11.1821 i Haderslev, død 10.7.1890; søn af farver Claus Hansen og hustru Anna Dorothea f. Truelssen; gift 26.10.1852 m. Margrethe Elisabeth, f. 24.3.1824 i Åbenrå, død 1899, datter af bagermester Hans Jacob Burmeister og hustru Metta Christine f. Nissen.

Udlært som malersvend i Flensborg; på Akademiet i Kbhvn. 1842; deltog i dekorationen af Thorvaldsens museum s. å. og malede dekorationer i Christian 4.s kapel i Roskilde 1844–47; udstillet på Charlottenborg 1844–90, fra 1849 arkitekturbilleder, samt bl. a. på Nordisk udstilling 1883 og 1888 og udstillinger i udlandet; rejse i Tyskland med støtte af Reiersens fond 1847; hjælpe lærer ved Akademiet 1848, docent i perspektiven 1864; akademimedl. 1858; vicedir. for Akademiet 1879–88, medl. af akademirådet 1887; medl. af udstillingskomiteen i en årrække (formand 1887–90); kunsteriske leder hos Bing og Grøndahl fra 1868, og gav tegninger til møbler og sølvstøb; var meget virksom for det kunstflidslotteri, der bl. a. skulle bidrage til genopførelsen af Frederiksborg slot efter

branden i 1859. Hans maledede gengivelser fra flere af interiørerne i det gamle slot, udført før branden, dannede grundlag for Meldahls rekonstruktioner af festrummene på Frederiksborg.

Hovedværket: kirken St. Sablon i Bruxelles (1853); Chr. 4.s audiensgemak på Rosenborg (1855); Parti i Sorø kirke (1855); Et krigsråd i Palais de France i Brygge (1858); Riddersalen på Frederiksborg slot under Chr. 4. (1859); Chr. 4.s bedekammer i Frederiksborg slotskirke (1859), samt tegninger af Karel van Manders gobeliner i riddersalen (1858), af vægge og loft i Chr. 4.s bedekammer (1859) og til loftet i riddersalen (1861); Værelse fra det 16. årh. i Lybæk (1868); Parti ved Gammel Strand (1870); Sala del Collegio i Dogepaladset i Venedig (1870); Gustaf 3.s værelse på Drottningholm (1882); Sal i Dogepaladset (1885); Rådhusalen i Lybæk (1888); tegning til Neptun-fontæne i Frederiksborg slotsgård (1889).

Repræsenteret på Frederiksborg, Kunstmuseet og fl. provinsmuseer, samt på Nationalmuseum, Stockholm.

Titulær professor 1864; etatsråd 1871.

Hansen Henning

Arkitekt; f. 18.7.1880 i Odense, død 8.8.1945; søn af snedkermester Hans Henning Hansen og hustru Johanne (Hanne) f. Jørgensen; gift 16.9.1915 m. arkitekt Agnete Laub H., f. 16.9.1886 i Kbhvn., datter af maskininspektør Holger Hansen og hustru Johanne f. Laub.

Udlært som snedkervend; husbygningskonstruktør 1899; afgang fra Akademiet 1907; konkudtør hos bl. a. Gotfr. Tvede og Ulrik Plesner 1900–11; assistent hos Martin Nyrop på arkitek-

turskolen 1911–19; medl. af Akademiet 1917, af akademirådet 1920–29; formand for Akademisk Arkitektforening 1919–22, æresmedlem 1941; borgerrepræsentant 1921 (næstformand fra 1925).

Medl. af bestyrelsen for Thorvaldsens museum, for Det tekniske Selskabs skoler m. m.

Har bl. a. opført: Danmarks hus på den baltiske udstilling i Malmø (1913–14); A/S Borgerbos ejendom på Christianshavn; KFUM's tilbygning i Rosenborggade; arkitekt for Landmandsbankens byggeselskab og for bebyggelse ved Stadens Vænge og Vigerslev Allé, havebyen Vibekevang, Skipperforeningen på Australiensvej, Solgården ved Vejrøgade, Håndværkerhaven, Efterslægtsselskabets gymnasium ved Hyrdevangen, Kbhvns maskinskoie; udfærdigede de første projekter til Frdbg. rådhus; har endv. opført forsk. landsteder.

Tildelt Eckersberg-medaljen 1915, Emil Bissens pris 1931 og Lasenius Kramp-medaljen 1940.

Hansen H. P.

Museumsforstander, dr. phil.; f. 2.10.1879 i Holling, død 26.2.1961; søn af gårdejer M C Hansen og hustru Mariane f. Andersen Albæk; gift 4.11.1911 m. Anna, f. 22.9.1879 i Fjensstrup, død 1942, datter af husmand, væver N P Larsen og hustru Ane Kirstine f. Olsen.

Præliminæreks. 1899; konservator (naturalieforretning) fra 1900; medarbejder ved Herning museum, forstander fra 1915.

Formand for foreningen Danmarks Folke-minder 1951–53; s. m. Peter Skautrup redaktør af Sprog og Kultur.

Hovedværker: Herning by (1916); Natmænds folk og kjæltringer I–II (1921–22, 2. udg. 1959–60); Fra gamle dage I–III (1921–30); De gamle fortalte I–III (1939–50); Hyrdeliv på heden (1941); Kløge folk, folkemedicin og overtro I–II (1942–43); Primitiv folkemedicin I–II (1945–50); Spind og bind, bindehosens, bindestuens og hosekræmmerens saga (1947); Bonde og handelsmand (s. m. Markus Bjerre, 1948); Jyske originaler (1948); Bondens brød (1954); Syner og versler (1957); Hedeboender i tre slægtled (1958).

Modtaget den Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelses sølvmed. 1930 og Blicherprisen 1956; æresborger i Herning 1958; dr. phil. h.c. ved Århus universitet 1959.

Hansen J. A.

Politiker; f. 7.1.1806 i Odense, død 1.6.1877; søn af skomagemester og garver Andreas Hansen og hustru Mariane f. Petersen; gift 7.10.1836 m. Laura Cecilie, f. 22.3.1816 i Rudkøbing, død 1902, datter af skibsfører Rasmus Buch og hustru Maren Dorothea f. Nielsen.

Skomagersvend 1824; arbejdede i faderens forretning i Rudkøbing 1824–35, afbrudt af ophold som skomagersvend i Kbhvn. 1827–28; påvirkedes gennem læsning af Grundtvig og J C Lindberg og skrev avisindlæg og småskrifter til forsvar for disse i striden med H N Clausen om et friere kirkeliv; blev siden 1834 købstadshåndværkernes talsmand overfor landhåndværkernes ulovlige konkurrence; skomagemester og ordfører for de fynske skomagerlavs deputation til kongen 1835; udgav bladet Landbohåndværkeren 1836–37; flyttede til Slagelse 1838 og sluttede sig til den grundtvigske lægmandsbevægelse; en kort tid skomager i Fredericia; opgav professionen, stilling som bud m. m. ved bladet Fædrelandet i Kbhvn. 1842–46, nominel ansvarh. redaktør 1842–43 med fængselsdom og censurpålæg; begyndte s. m. Rasmus Sørensen udgivelsen af ugebladet »Almuevennen« 1842, eneredaktør 1843; bladet blev dagblad 1855, sammensluttet med Morgenposten 1856–73 og igen selvstændigt 1873–77; bladet gik ind for bøndernes selvstændiggørelse særlig i fæsteforholdet; sekretær ved det ny-stiftede Bondevennernes Selskab med »Almuevennen« som hovedorgan 1846, medl. af bestyrelsen 1851; kæmpede fra 1848 for etkammer-system og almindelig og lige valgret; medleder af Hippodrombevægelsen med samme forfatningsprogram som Bondevennerne; medl. af den grundlovgivende rigsforsamling (Langelandskredsen) 1848–49; medl. af folketinget (samme kreds) 1849–66, till. af rigsrådets folketing 1864–66 (for Svendborgkredsen 1866); krævede kirkelig frihed og bondestandens retslige og skattemæssige ligestilling med de andre samfundsklasser, bortfald af godsejernes skatteprivilegier uden erstatning samt tvangsopløsning af fæsteforholdet; støttede Ejderpolitikken indtil 1851, gik derefter med Bondevennerne over til tankerne om helstaten, men gik efter 1855 igen ind for Ejderstaten med junigrundloven som rigsrundlov; indledte 1865, mod sit partis flertal, forhandlinger med rigsrådets godsejere under grev C E Frijs og gik ind for et samarbej-

de mellem »de store og de små bønder«, og stemte sammen med en gruppe af Bondepartiet for den indskrænkede valgret i det nye lands-
ting for at redde et uændret demokratisk folke-
ting ved grundlovsændringen 1866; herefter for-
mand for Det folkelige Venstre; var en af ho-
vedlederne ved dannelsen af Det forenede Ven-
stre 1870.

Formand for Bøndernes Brandkasse i Hol-
bæk m. fl. Amter 1855, for en sammenslutning
af »kommunalforeningerne« i de sjællandske
amter (senere Østifternes Folkeforening) og for
Femte Juni Folkeforeningen; næstformand i
10. Oktoberforeningen 1865. Anmeldt for un-
derslæb overfor brandkassen og den dertil knyt-
tede kreaturforsikringsforening 1877; undersø-
gelserne viste dannelsen af en årrække på
ca. 200.000 kr.; død under forundersøgelsen.

Hansen Johan

Skibsfører, generalkonsul; f. 14.11.1861 i Kbhvn.,
død 27.6.1943; søn af generalkonsul Johan Han-
sen og hustru Emma f. Hikins; gift 11.5.1906
m. Margrethe, f. 8.6.1874 i Kbhvn., datter af
bankdirektør G J Døcker og hustru Ragna f.
Mariboe.

Ansat i faderens forretning, rederiet C K
Hansen 1879; kompagnon 1897; konsul for
Østrig-Ungarn 1900-08, generalkonsul 1910-15.

Medl. af Kbhvns kommunalbestyrelse 1903-
08; landets første minister for handel og søfart
(i ministerierne Neergaard og Holstein) 1908-
09; medstifter af The Baltic and International
Maritime Conference og dennes præsident
1911-12; i direktionen for Bombebøssen; næst-
formand i bestyrelsen for Danske Lloyd; medl.
af bestyrelsen for Kbhvns Handelsbank, Nor-
disk Skibsførerforening, Foreningen Dansk
Samvirke, Dansk Forening for International Sø-
ret, Revisions- og Forvaltningsinstituttet og af
Kbhvns havnebestyrelse (næstformand 1933-
42); formand for Danske Rederes Retsværn.

Ydet støtte til kulturlivet bl. a. som formand
for Selskabet for Dansk Teaterhistorie og med-
stifter af Teatermuseet i det gl. hofteater; for-
mand for Dansk Kunstmuseums Forening,
Kunstforeningen i Kbhvn., Musikhistorisk mu-
seum og Det kgl. Teaters venner; medl. af be-
styrelsen for Handels- og søfartsmuseet på
Kronborg og for Frilandsmuseet. Oprettede en

offentlig tilgængelig kunstsamling på Kastelsvej
i Kbhvn. med malerier af danske kunstnere fra
det 18. og 19. årh. Samlingen solgt ved auktion
1932-34.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1924.

Hansen (-Ankerstræde) Karl

Husmandsfører; f. 19.12.1865 på Gl. Køgegård,
død 8.3.1947; søn af garversvend Adolph Han-
sen og hustru Kirsten f. Hansen; gift 10.5.1890
m. Dorte Marie, f. 29.6.1869 i Herfølge, død
1938, datter af husmand Mathias Olsen og hu-
stru Marie f. Christiansen.

I karetmagerlære i Køge; overtog ved sit gif-
termål hustruens hjem i Ankerstræde ved Køge;
blev husmandsbewægelsens foregangsmand på
Sjælland og gav denne et stærkt socialpolitisk
præg; medstifter af og formand for De samvir-
kende sjællandske Husmandsforeninger 1901 og
var hovedmand bag vedtagelsen af »Køgeresol-
utionen«; redaktør af »Husmanden« 1905; med-
stifter af Udstykningsforeningen 1906, af Hus-
mandsbrandkassen 1907; radikal folketingskan-
didat 1906 og 1909; nedlagde efter forsk. poli-
tiske uoverensstemmelser og misforhold sine
hverv 1910; derefter forstander for landbrugs-
hjemmet Frihedsløst ved Hørsholm og senere
gårdejer i Lille Rørbæk ved Frederikssund.

Hansen Mads

Forfatter; f. 23.7.1834 i Hundstrup, Fyn, død
2.4.1880; søn af væver og gårdejer Hans Hen-
rik Andersen og hustru Inger Madsdatter; gift
8.7.1869 m. Karen Marie, f. 20.3.1846 i Bra-
brand, død 1893, datter af gårdejer Mikkel Pe-
dersen og hustru Johanne f. Pedersen.

Bestyrer af faderens gård; overtog denne
1877; efter konfirmationen sekretær for nogle
sogneforstanderskaber og opnåede bl. a. praktisk
erfaring i udformning af skøder, testamenter
o. l.; musikanter ved bondegilder; holdt foredrag
og stiftede en sang- og en læseforening; virkede
til skyttesagens fremme efter 1864; stiftede høj-
skolen i Vester Skerninge 1868; oprettede en
husflidsforening. Er den første bonde der i ly-
risk digtning fandt udtryk for følelser og tanker.

Har skrevet el. udgivet: Sange (1867); Sange,
2. samling (1870); Markblomster (1873); Hus-
mandsbogen, et broderligt ord til småfolk
(1873); Gårdmandsbogen, et broderligt ord til

den danske bonde (1877); samt de utrykte skue-
spil Enken og Holger Danske. Af folkelige san-
ge bl. a.: I vor barndom vi hørte kartovernes
brag; Til våben brødre! tag bøssen fat; Vi har
sagt det så tit, og du ved det så godt; Perle på
havets glinsende vove; Jeg er en simpel bonde-
mand; Fo' alle di små blomster, og Jeg ved,
hvor der findes en have så skøn.

Hansen Martin A

Forfatter; f. 20.8.1909 i Strøby sogn, Stevns,
død 27.6.1955; søn af husmand, kirkesanger
Hans P Hansen og hustru Kristine f. Mathias-
sen; gift 1.5.1935 m. Vera, f. 13.5. i Kbhvn.,
datter af vogtmand Ole Jensen og hustru Ida
f. Nielsen.

Ved landbruget 1923-26; lærereks. (Haslev)
1930; vikar ved Kbhvns kommunale skolevæsen
1931; lærer ved Blågård seminariets øvelses-
skole 1933-45.

Medl. af bestyrelsen for Dansk Forfatter-
forening 1946-50.

Har bl. a. skrevet: Nu opgiver han (1935);
Kolonien (1937); Jonatans rejse (1941, 2. omarb.
udg. 1950, norsk udg. 1948); Høstgildet (i an-
tologien: De fjorten bedste, 1944); bidrag til
den illegale antologi: Der brænder en ild (1944);
Lykkelige Kristoffer (1945, svensk udg. 1946,
norsk 1947, tjekkisk 1948); Tornebusken (1946,
norsk udg. 1949); Agerhønen (1947, svensk udg.
1949, norsk 1951); Tanker i en skorsten (essays
og kronikker 1948, norsk udg. 1952); Løgne-
ren (radiroman, 1950, norsk udg. s. å., svensk
og hollandsk 1951, tysk og finsk 1952, fransk
1953, engelsk 1954); Leviathan (1950); Eneren
og massen (1950); Orm og Tyr (1952, svensk
og norsk udg. s. å.); Kirkebanken (1952); Dansk
vejr (1953); Kringen (1953); Rejse på Island
(1954). Efterslæt. Sidste noveller og skildringer
(1959); Mindeudgave I-X (1961). Endv. høre-
spillet Konfirmationsklokken (1940); manu-
skript til dokumentarfilmen »Blind« (1948).

Medredaktør af bl. a. tidsskriftet Heretica
1949-51; medarbejder ved det illegale blad
Folk og Frihed 1943-45.

Tildelt Politikens kunstnerpris, Boghandlernes
gyldne laurbær, pris fra Selskabet for de skøn-
ne og nyttige Videnskabers Forfremmelse, Hol-
bergmedaljen, Georg Brandes-legatet og Oeh-
lenschläger-legatet.

Hansen Max

Skuespiller, teaterdirektør; f. 22.12.1897 i Mannheim, død 12.11.1961; søn af svensk regimentskaptajn Schürer v. Waldheim og Elly Benedikte Hansen; gift 21.3.1940 m. Britta, f. 15.8.1919, datter af direktør Sven Sylvestervhvid og hustru Karen f. Johansen.

Uddannet i sang og musik i München; debut som skuespiller og sanger ved Teater Moderne i Oslo 1918 og som visesanger i Apolloteatret, Kbhvn. 1919; efter fl. engagementer i udlandet ansat ved Theater a. d. Wien 1923 med debut i Gräfin Mariza; derefter ved Metropolteater, Berlin i 5 år og ved Grosses Schauspielhaus, Berlin i 5 år under E. Charell og Max Reinhardt bl. a. i operetterne Sommer i Tyrol, Nitouche, Den lille Napoleon og En yndig pige; gentagne gæstespil i revyer og operetter i Kbhvn. og Stockholm; roller i film i Tyskland, Sverige og Danmark; direktør for Tivoli-teatret, Kbhvn. 1956.

Har alene og i samarbejde med andre skrevet fl. lystspil og operetter, samt komponeret fl. viser.

Roller bl. a. i tyske og svenske film: Lille mand med charme, Berlinernætter, Tre piger i en båd, Tror du jeg er født i går?, Wienerbarnet, Den grønne elevator, Den trætte Theodor, Den skønne Helene på eventyr og Hvad vil De ha'?

Hansen Ole

Politiker, minister; f. 17.12.1855 i Hømb ved Ringsted, død 26.6.1928; søn af gårdejer Hans Olsen og hustru Sidse Marie Olsdatter; gift 9.9.1881 m. Hanne, f. 21.6.1859 i Alsted, død 1935, datter af gårdejer Jørgen Hansen og hustru Marren f. Frederiksen.

Elev på Hindholm højskole og Tune landbrugsskole; formand for Bringstrup sogneråd 1886-91; medl. af Sorø amtsråd 1895-1910; folketingsmand for Lejrekredsens 1890-1909; medl. af finansudvalget 1892-1901; blev som »den første bonde i kongens råd» landbrugsminister i ministerierne Deuntzer og J. C. Christensen 1901-08, og fik bl. a. 1903 gennemført lov om tiendeaflysning; landbrugskyndig direktør i Nationalbanken 1908, søgte sin afsked s. å.; medl. af landstinget og af dets finansudvalg 1914-22 (med en afbrydelse i 1918); for-

mand for landstingets Venstre 1921; medl. af rigsretten 1921; formand for landstinget 1922.

Medl. af bestyrelsen for Den sjællandske Bondestands Sparekasse 1890; næstformand 1908-09.

Hansen Peder

Husmand, politisk agitator; f. 8.12.1801 i Salterup ved Vordingborg, død 19.5.1854; søn af husmand, smed Hans Christensen og hustru Birthe Pedersdatter; gift 25.7.1828 m. Dorte, f. 24.10.1803 i Vejle, død 1889, datter af indsidder Jørgen Hansen og hustru Anna Andersdatter.

Undervistes af præsten, den senere bisp i Ribe Tage Müller; indsidder i Lundby 1828, fæster smstds 1842; fra s. å. agitatoriske artikler i J. A. Hansens »Almuevennen«, vendt mod herremandsstanden; berejste s. m. skolelærer Rasmus Spørensen fra 1844 Sjælland og Falster for at få bønderne til at rejse krav om landboreformer; overrakte Roskilde stænderne andragende mod hoveriet 1842; 8.11.1845 udsendte kancelliet »Bondecirkulæret« atter ophævet maj 1846), i realiteten rettet mod hans og Rasmus Spørensens virksomhed, der dog blev banebrydende for den politiske bondebevægelse.

Hansen Peter

Malers; f. 13.5.1868 i Fåborg, død 6.10.1928; søn af maleren Syrak Hansen og hustru Marie Brigitte f. Rasmussen; gift 22.10.1898 m. Elisa Ni-

koline, f. 5.4.1862 i Århus, datter af købmand Jens Sehested Schoubye og hustru Eva Kirstine f. Nielsen.

Elev på Teknisk skole under H. Grønvald; i malerlære hos faderen; på Kunstnernes studieskoler 1884-85, og her elev hos Kr. Zahrtmann fra 1885; udstillede første gang på Charlottenborg 1889, senere medl. af Den frie udstilling 1894-1913 og 1925-27 og af Grønningen 1915-19; har endv. udstillet mange steder i udlandet; foretog fl. rejser særlig til Italien bl. a. med Zahrtmann og Th. Philipsen; blev s. m. bl. a. malerne Johs. Larsen og Fritz Syberg betegnet som »den fynske skole« i dansk malerkunst.

Hovedværker: Kunstnerens fader (1885); Fra Zahrtmanns skole (1890); Moden rug (1891); Bølgende rug (1894); Børn på isen uden for Fåborg (1901); Pløjemanden vender (1902); Høstfolk (1902); Italienske tiggere (1905); Legende børn, Enghave plads (1908); Ung pige med en barnevogn (1910); Fåborg museums indstiftelse (1911); Grevens fejde (1918); Bondekrigen (1926); fl. selvportrætter.

Repræsenteret på Kunstmuseet, Hirschsprungs samling, Fåborg museum samt på fl. provinsmuseer, på Göteborgs museum m. v.

Æresborger i Fåborg 1928.

Hansen Poul

Politiker; f. 27.2.1913 i Kbhvn., død 13.8.1966; søn af snedker Hans Jørgen Hansen og hustru Dorte f. Olsen; gift 14.4.1936 m. Helene Ingrid, f. 17.4.1913, datter af sekretær Hans Peter Jensen og hustru Emmy f. Olsson.

Udlært som snedker 1932 i Hillerød; elev på Esbjerg arbejderhøjskole 1932-33; forbundssekr. i Danmarks socialdemokratiske Ungdom 1933-37, forbundsformand 1937-42; journalist ved Fyns Social-Demokrat 1942-45; sekretær i Arbejderbevægelsens Informationscentral 1945-55, i Socialdemokratisk Forbund 1955-56.

Medl. af forretningsudvalget for Socialdemokratisk Forbund 1933-42 og 1955-56 samt for Arbejdernes Oplysningsforbund 1937-42; medl. af arbejdsudvalget for Dansk Ungdomssamvirke 1940-42, af forretningsudvalget for Krogerup højskole 1946-56; medl. af folketinget (Kalundborg-Samsø kredsen) 1945, forsvarskommissionen af 1946, den skandinaviske forsvarskomité 1948, forfatningskommissionen af 1951 og det udenrigspolitiske nævn 1953-56; forsvarsminister i ministeriet H. C. Hansen

1956, i ministeriet Kampmann 1960, i ministeriet Krag 1962; finansminister i ministeriet Krag 1962-65.

Har skrevet: *Marchen til venstre* (1945); *Danish Politicians* (1949), samt artikler til bøger og tidsskrifter. Medforfatter af *En bygning vi rejser I-III* (1954-55); redaktør af tidsskriftet *Verdens Gang* 1947-52.

Hansen Theophilus

Arkitekt; f. 13.7.1813 i Kbhvn. død 17.2.1891; søn af bud Rasmus Hansen (Braathen) og hustru Sophie Elisabeth f. Jensen; gift 22.4.1851 m. Sophie, f. 1831 i Wien, død 1851, datter af arkitekt Christian Friedrich Ludwig v. Förster og hustru Maria f. Schmidt.

På Akademiet som elev af G F Hetsch; rejste over Tyskland og Venedig til Grækenland 1838, var i Athen beskæftiget hos broderen arkitekt Christian Hansen; professor ved Athens polytechniske læreanstalt 1840-43; bosat i Wien 1846; medl. af Akademiet i Kbhvn. 1858, af Kunstakademiet i Wien 1866, professor smstds 1868-84.

Opførte, u. indflydelse især af Hetsch og den tyske arkitekt Schinkel, i Athen og ikke mindst i Østrig en række bygningsværker i såkaldt græsk renaissance.

Hovedværker: Dimitrios hus i Athen (1843, senere Hotel Bretagne); Observatoriet smstds (1846); i Wien: Våbenmuseet (1856); Det evangeliske skolehus (1859); lejekomplekset Heinrichshof, Ringstrasse (1863); ærkehøftug Wilhelmshaus palæ (1868); Musikvennernes Selskabs hus (1869); Børsen (s. m. Carl Tietz, 1877); Kunstakademiet (1879); Parlamentsbygningen (1884); i Athen: Akademiet (1887) og Biblioteket (1892), der sammen med det af broderen opførte universitet danner en arkitektonisk triologi.

Modtog 1883 en medalje af sine elever i Wien; medaljen uddeltes senere af akademiet som en årlig »Theophilus Hansen-pris«; æresmedlem af Wiens kunstnersamfund og optaget i friherrestanden i Østrig (kaldtes derefter baron von Hansen). Tildelt The Royal Institute of British Architects gulmedal. 1887.

Theophilus Hansens reiselegat stiftet for efterladt formue 1892.

Hansen Wilhelm

Forsikringsdirektør, kunstsamler; f. 27.11.1868 i Kbhvn., død 4.2.1936; søn af rentier Adolph Hansen og hustru Josephine Marie f. Buntzen; gift 30.10.1891 m. Henny Nathalia, f. 5.5.1870 i Nykøbing S, død 1951, datter af møller, senere handelsrejsende Carl Soelberg Jensen og hustru Christiane f. Dyrhauge.

Ansættelse i det kbhvske generalagentur for det engelske livsforsikringsselskab Gresham; stifter af og adm. direktør for Dansk Folkeforsikringsanstalt 1896; adm. direktør i Livsforsikringsselskabet Hafnia 1905 og formand i direktionen 1910; formand i bestyrelsen for Forsikringsselskabet Dana og medl. af bestyrelsen for Forsikringsselskabet Danske Phoenix; medvirke- de som medstifter af og som administrator for Forsikringsselskabet La Populaire i Paris fra 1919 til folkeforsikringens indførelse i Frankrig; formand for De danske Livsforsikringsselskabers Forening samt for bestyrelsen for Pensions- og Livrente-Institutet af 1919.

Formand for Kunstforeningen 1920-25; 1918 medstifter af og formand for Foreningen Fransk Kunst; medl. af bestyrelsen for Dansk Kunstmuseumsforening; medl. af le jury supérieur ved verdensudstillingen i Paris 1925.

Erhvervede en mindre samling klassisk dansk malerkunst fra det 19. årh. samt en fremragende og omfattende samling af fransk malerkunst med hovedvægt på kunsten efter 1870 særlig impressionisterne; samlingen, der har til huse i testators privatejendom Ordrupgård i Charlottenlund, testamenteredes til staten 1951 og åbnedes for offentligheden 1953.

Etatsråd 1912.

Hansen Wilhelm

Musikforlægger; f. 10.11.1821 i Kbhvn., død 9.10.1904; søn af krigskancellisekretær Wilhelm Hansen og hustru Petrine Elisabeth f. Hoe; gift 22.12.1849 m. Johanne Cathrine, f. 10.9.1826 i Kbhvn., død 1914, datter af urtekræmmer Jonas Petersen og hustru Ellen Cathrine f. Hansen.

Uddannet som gravør; etablerede sig som musikhandler i Kbhvn. 1857 og optog senere to sønner i virksomheden; overtog en række eksisterende musikforlag, hvorefter de fleste danske komponister tilhørte dette forlag; flyttede til egen ejendom Gothersgade 11, 1879; oprettede

1887 en filial i Leipzig bl. a. med formålet at udbrede kendskabet til dansk musik i udlandet; firmaet, der 1908 deltog i oprettelsen af Norsk Musikforlag, blev det største i Norden med eget nodestikkeri og trykkeri.

Hansen-Jacobsen Niels

Billedhugger og keramikker; f. 10.9.1861 i Vejen, død 26.11.1941; søn af gårdejer C P Jacobsen og hustru Anna Kirstine f. Hansen; gift 1. gang 12.8.1891 m. Anna Gabriele, f. 12.1.1862 i Vesterbølle, død 1902, datter af provst A P Rohde og hustru Thora f. Brusich; 2. gang 8.5.1908 m.

Kaja Louise, f. 20.10.1882 i Vamdrup, død 1928, datter af købmand J Jørgensen og hustru Marie f. Jensen.

Oprindelig ved landbruget; på højskole i Kbhvn. 1882-83; på Akademiet 1884-89; udstillede første gang 1889; ophold i Paris fra 1892 til o. 1902; medl. af Akademiets plenarforsamling 1914, af akademirådet 1917 og af gallerikommissionen 1917-23.

Medl. af Société Nationale des Beaux-Arts og af L'Union Internationale des Beaux-Arts et Lettres i Paris; medl. af bestyrelsen for Den frie udstilling 1919-20 og for Billedhuggerforeningen 1922.

Har udstillet en række gange i Paris og i øvrigt på udstillinger i ud- og indland.

Tilstræbte en ny nordisk symbolsk stil i skulpturen bl. a. påvirket af billedhuggeren Freund.

Hovedværker: Den bundne Loké (1889); Døden og moderen (1892); Natten (1895); Trød- den vejrer kristenkød (1896); Skyggen (1898); Dryaden (1906); Havfruer (1929); Livets spil

(1934); endv. mindesmærker bl.a. »Modersmålet« i Skibelund Krat, portrætbuster, samt keramiske arbejder.

Repræsenteret på Kunstmuseet, Glyptoteket, Kunstindustrimuseet samt på forsk. museer i udlandet. 1923 oprettedes et museum i Vejen for hans arbejder.

Æresborger i Vejen 1931; modtog Thorvaldsen-medaljen 1936.

Hansen H. P.

Sønderjysk politiker; f. 21.2.1862 på Nørremølle, Sottrup sogn, Sundeved, død 27.5.1936; søn af gårdejer, brønderiejer Christen Hansen og hustru Anna Marie f. Andresen; gift 4.5.1888 m. Helene, f. 25.12.1860, død 1935, datter af gårdejer Peter Christian Iversen og hustru Ingeborg f. Andresen.

Modtog hjemmeundervisning til sit 10. år; derefter i Sottrup skole; på Hejls friskole ved Skamlingsbanken, med fribolig hos storbonden Jep Fink på Bygebjerg 1876; besluttede ikke – som så mange af hans samtidige – at forlade Nordslesvig; lærte landvæsen på fædrenergården 1879–80 og hos gårdejer C P Wolff i Gammelgab, Broager sogn 1880–81; på Askov højskole vinterhalvårene 1881–83, samt 1885–86; passede driften af Nørremølle og skrev till. artikler om nationale spørgsmål i Dybbøl-Posten, i Højskolebladet og i den kongerigske presse; foredragsrejse i Jylland og på Fyn 1885–86; studieophold ved Leipzig universitet 1886–87; ved Kbhvns universitet foråret 1887; fik særlig forbindelse med rigsarkivar A D Jørgensen; studieophold ved Berlins universitet, særlig med forelæsninger hos Treitschke og Adolph Wagner, og fulgte rigsdagsarbejdet jan.–april 1888; medarbejder ved Dybbøl-Posten og Højskolebladet, med bopæl i Sønderborg, april 1888; medgrundlægger af Sønderjyske Årbøger 1889 og medredaktør 1889–1929; sekretær for og medvirkende ved stiftelsen af Vælgerforeningen for Nordslesvig 10. juli 1888; ejer af dagbladet Hejmdal med bopæl i Abenrå siden 1893; medvirkede bl. a. ved stiftelsen af Skoleforeningen 1892, det nordslesvigske arbejdersekretariat 1908, den nordslesvigske kreditforening 1909 og Landeværnet 1912; medstifter af Historisk Samfund for Sønderjylland 1922, formand 1922–36, æresformand få dage før sin død.

Medl. af den preussiske landdag 1896–1908, af den tyske rigsdag 1906–19; minister for sønderjyske anliggender i ministeriet Zahle 24. juni 1919–29. marts 1920; medl. af folketinget for Venstre, valgt i Sønderjylland 1924–26.

Gik allerede som ung ind for, at ungdommen ikke burde udvandre, men blive og gøre en indsats i Nordslesvig, og at de dansksindede på lovlig vis og med udnyttelse af loven burde søge at opnå de bedste vilkår under fremmedherredømmet; ledende i de dansksindede nordslesvigeres nationalpolitiske kamp mod de tyske myndigheder, særlig 1896–1920, og herunder udsat for husundersøgelse og forhør, idømt talrige bøder, samt i fængsel bl. a. 3 mdr. i Neumünster 1906; knyttede forbindelse til højskolebevægelsen og den politiske venstrebevægelse i Danmark; organiserede den nationale kamp bl. a. ved oprettelse af foreninger, forsamlingshuse og sparekasser; bekæmpede også officielt i den preussiske landdag og den tyske rigsdag det nationale tvangsstyre og opnåede positive resultater bl. a. optantkonventionen 1907, hvorefter alle optanter kunne blive preussiske statsborgere, og rigsforeningsloven der udskød sprogforbudet i 20 år, 1907–08; virkede u. verdenskrigen til gavn for de indkaldte nordslesviger; rejste i h. t. § 5 i Pragfreden af 1866 krav om gennemførelse af nordslesvigeres selvbestemmelsesret og dermed Nordslesvigs genforening med Danmark i den tyske rigsdag 23. okt. 1918; formulerede kravet om en sindelagsgrænse, svarende til den endelige, i Abenråsresolutionen 17. nov. s. å.; gik efter grænsedragningen 1920 ind for en liberal nationalitetspolitik overfor det tyske mindretal.

Har skrevet bl. a.: Vore rettigheder I–IV (1891–1909); Sønderjyderne under fremmedherredømmet (1888); Loven om selskaber med begrænset hæftelse af 20. april 1892 (1901); Tyndeloven (1904); Sønderjylland (1892); Det sønderjyske landbrugs gæld (Sdj. Arb. 1906); Landeværnets arkiv I–IV (1913–14); Fra kampårene I–II (1917–19); Grænsespørgsmålet (1920); Fra krigstiden. Dagbogsoptegnelser I–II (1924 og flg. oplag); Et tilbageblik I–IV (indtil 1914, 1928–34); Sønderjyderne under fremmedherredømmet (Det danske folks historie VIII, 1929, og i Schultz Danmarkshistorie V, 1942). – To ungdomsvenner. H P Hansen og H V Clausen. En brevveksling (udg. af Harald Jørgensen, 1962).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1922; Hieltierne-Rosencroneske stiftelses prismedalje 1932; Tietgen-medaljen 1935.

Harald Blåtand

Konge; død før 988; søn af kong Gorm den Gamle (se denne); gift 1. gang m. Gunhild; 2. gang m. Tove, datter af obotriterkongen Mistivoj.

Gav ærkebiskop Unni af Bremen ret til at prædike evangeliet på de danske øer 936; blev ifølge overleveringen omvendt til kristendommen ved biskop Poppo jernbyrd og derefter døbt; i krig med nordmændene, der erobrede Sjælland og mulig Skåne 957; samlede atter

riget og underlagde sig Norge efter sejr over kong Haakon den Gode ca. 960; satte mindesten over sine forældre i Jelling og kundgjorde der, at have vundet hele Danmark, erobret Norge og kristnet danerne; gjorde Roskilde til kongesæde; i krig med kejser Otto 2. som sejrede ved Danevirke 974; mistede derefter Norge, hvor Haakon Jarl havde frigjort sig fra sit tilhørsforhold; efter strid med sønnen Svend Tveskæg fordrevet fra riget.

Harboe Andreas

Officer; f. 8.5.1648 i Kristiania, død 29.7.1706; søn af toldmedsmand Christopher Harboe og hustru Ursula f. Kaal (Kohl); gift (bevilling 8.3.1678) m. Anna, død 1720, datter af præstend i Kbhvn., læge Peter Büliche og hustru Margrete f. Thombs.

Indskrevet ved Kbhvns tøjhus for at oplæres i artillerikunsten; studierejse i udlandet som officer fra 1669; hjemkaldt fra hollandsk tjeneste ved den skånske krigs udbrud 1675; oberstløjtn. 1677 og deltog i indtagelsen af Helsingborg, Landskrona og Kristiansstad m.v.; chef for artilleriet i Holsten 1679, udvidede og omorganiserede det i fæstnings- og mobilt feltartilleri i forbindelse med sin konstruktion af nye skytstyper, det såkaldte Harboeske system; oberst 1682; kommandant i Glückstadt 1690; ledede artilleriangrebet på Ratzeburg 1693, generalmajor s.å.; derefter kommandør over forsk. infanterihjælpekorps med tjeneste i udlandet; generalløjtn. og chef for korpsen i Ungarn 1704; deltog her i to felttog, hvor korpsen særligt udmærkede sig i slaget ved Szibó 1705.

Adelsbrev 1684.

Harpestræng Henrik

Læge, kannik; død 2.4.1244.

Studieophold i udlandet bl.a. vistnok ved lægeskolen i Salerno i Italien og erhvervet doktortræden i udlandet; derefter læge og skribent i Danmark og kannik ved Roskilde domkirke.

Har på dansk skrevet en urtebog, der fik stor udbredelse i Danmark og det øvrige Norden; en af de ældste bevarede afskrifter, fra o. 1300, findes i Det kgl. bibliotek; er formentlig endv. forfatter til to latinske arbejder om urter, til en lægebog og forsk. astrologiske optegnelser. En afskrift af den danske urtebog blev første gang trykt i Danske Magazin 1794 og hans værker er udgivet af C Molbech (1826), Mar. Kristensen (1908–20) og P Hauberg (1914 og 1936).

Harsdorff Caspar

Arkitekt; f. 26.5.1735 i Kbhvn., død 24.5.1799; søn af skoleholder Johan Christopher Harsdorff (Harsdörffer) og hustru Anne Marie f. Eriksdatter (Erichsen); gift 7.12.1770 m. Elisabeth (Elsebeth) Margrethe, døbt 5.11.1749 i Kbhvn., død 1812, datter af hofstenhugger og kgl. bygmester Jacob Fortling og hustru Anne Christine f. Hellesen.

Studerede ved Kunstakademiet (oprettet 1754), modtog store guldmed. 1756, havde som

lærere bl.a. N-H Jardin og G D Anthon; ophold i Paris 1757-62, i Rom 1762-64; kom i Paris særlig under indflydelse af arkitekter, der søgte deres forbilleder i klassicismen, agræret ved Akademiet 1764, medl. 1765; bygningsinsp. 1764; professor i perspektiv ved Akademiet 1766-83, professor i arkitektur smstds fra 1771; hofbygmester 1770; medl. af overbygningsdirektionen 1771; Akademiets direktør 1777-79; første hofbygmester 1781.

Banebryder for nyklassicismen i Danmark.

Hovedværker: Det Moltkeske gravkapel ved Karise kirke (1766); ombygning af Kadetakademiet (nu retsbygning) i Fredericiagade (1769); Brødrene Petersens Jomfrukloster på Amager-torv (1769); interiørarbejder på Frdrbg. slot (spisesalen, marmorbadet m.v., 1771); Hercules-pavillonen i Kongens Have (1773); ombygning af Det kgl. Teater (1774 - teatret opført af N Eigtved 1748); ombygning på Fredensborg samt interiørarbejder der (1776); Frederik V's kapel ved Roskilde domkirke (1778 - fuldførtes af C F Hansen efter 1821); eget hus Kgs. Nytorv 3-5 (1780), som blev et forbillede for den borgerlige bygningskunst efter branden 1795; pakhuse ved havnen syd for Toldboden (herunder Vestindisk pakhus 1781); kolonnaden ved Amalienborg (1794); Peschiers gård (nu Landmandsbanken) ved Holmens Kanal (ca. 1796); herregården Jomfruens Egede (ca. 1797); model til Marmorkirken (1798); Erichsens palæ (nu Handelsbanken) ved Kgs. Nytorv (1799).

Hartmann J. P. E.

Komponist; f. 14.5.1805 i Kbhvn., død 10.3.1900; søn af kapelmusikus, organist og kantor August Wilhelm Hartmann og hustru Christiane f. Wittendorff; gift 1. gang 2.12.1829 m. Emma, f. 22.8.1807 i Kbhvn., død 1851, datter af agent, grosserer Johann Friederich Zinn og hustru

Eva f. Oldeland; 2. gang 20.5.1855 m. Thora Camilla, f. 19.12.1807 i Kbhvn., død 1889, datter af bogholder, kaptajn i det borgerlige artilleri Jacob Christian Jacobsen og hustru Martha Marie f. Smidt.

Musikundervisning hos faderen; student (Borgerdydskolen i Kbhvn.) 1822; cand. jur. 1828; sekretær i den borgerlige indrulleringskommission 1828-70; organist ved Garnisons kirke 1824, fremtrådte her første gang som komponist 1826; lærer i sang, teori og klaverspil ved Kbhvns første musikonservatorium 1827; Wey-

ses efterfølger som organist ved Frue kirke 1843; medbestyrer af det nyoprettede Kbhvns musikonservatorium 1867; dr. phil. h. c. 1874.

Medstifter af Musikforeningen 1836, formand 1839-92; medstifter af Studentersangforeningen 1839, formand 1868.

Udlandsrejse 1836 og traf her bl. a. Rossini, Cherubini, Chopin og Spohr.

Hovedværker: Perioden 1825-35 - Orgelfantasi i a-dur; kantaten Orglets pris; Gejstlig ouverture op. 9 for orgel og orkester; kantate »Ved konservatoriets 2. koncert«; operaen Ravenen (m. tekst af H C Andersen), omarbejdet 1863; g-mol symfonien op. 17 (første danske symfoni fra den romantiske musikperiode); musikken til Oehlenschlägers Guldhornene. Perioden 1835-44: musik til Oehlenschlägers Olaf den Hellige og ouverturen til sammes Hakon Jarl (førsteopførelse ved mindeforestillingen i Det kgl. Teater for Thorvaldsen); sørgemarch over Thorvaldsen (1844); musikken til Borgaards Undine og til Heibergs Syssoverdag (festspil ved Chr. 8.s kroning), omarbejdet og udvidet 1872; perioden 1845-54: Musikken til mindefesten i Skanderborg med festmarchen; operaen Liden Kirsten (med tekst af H C Andersen); sangcyklusen Sulamith og Salomon; 2. symfoni i e-dur; Slummer sødt i Slesvigs jord, mindesang for kor og orkester; mistede 1851 sin første hustru, som bl. a. komponerede »Fr. Palmers romancer« og skrev næsten intet i de følgende år; perioden fra 1854: Korstykket En sommerdag, til minde om hustruen; musikken til flere af Bournonvilles balletter: Et folkesagn (s. m. svigersønnen Niels W Gade, 1854), Valkyrien (1861), Thrymskvinden (1868); endv. for mandskor og orkester Vølvens spådom (1872) og musikken til Oehlenschlägers tragedie Yrsa (1883); kantater for soli, kor og orkester, Zigeunermärchen (m. tekst af Goethe, 1859); Hinsidens bjergene (1865); I Provence (1869); Foran sydens kloster (1872); Sabbathstilhed (1880); Luther på Wartburg (1884); kantater til kongehuset; Kantaten ved universitetets jubelfest (m. tekst af Carl Ploug, 1879); endv. kantaterne, der nærmer sig oratoriestilen: Davids 115' psalme (1871) og Hellig tre kongers kvad (1894); i perioden fra 1854 yderligere: Overture i c-dur (1852); Orgelsonaten op. 58 i g-mol (1855); forspil til Oehlenschlägers Axel og Valborg (1856) og Correggio (1858); klaversonaten op. 80 i a-mol (1885) samt mange klaverstykker, violinsonater m. v.; salmemelodier bl. a. I sne står urt og busk i skjul, Den store mester kommer.

Titulær professor 1849; tildelt fortjenstmedaljen i guld 1885, storkorset i diamanter 1895.

Hartmann Oluf

Malers; f. 16.2.1879 i Søllerød, død 16.1.1910; søn af komponisten Emil Hartmann og hustru Bolette f. Puggaard.

Studerede hos malerne S og G Vermehren; på Akademiet 1896-1902; derefter hos Kr. Zahrtmann, som fik stor betydning for hans kunstneriske udvikling; udstillede på Charlottenborg 1905 og 1907; endv. bl. a. på Den frie udstilling

1908 og 1909, Civita d'Antino udstillingen 1908 og Kunstnernes efterårsudstilling 1909 samt fl. udstillinger i udlandet.

Hovedværker: Ixion (1906); Jacobs kamp (1906 og 1907); Striden om Patrokles lig (1907); Selvportræt (1908); Tobias med fisken (1909).

Repræsenteret bl. a. på Kunstmuseet og i Kobberstiksamlingen.

Hasager Niels

Redaktør; f. 25.3.1888 i Kbhvn., død 9.5.1969; søn af tømrer Anton Nielsen og hustru Laura f. Hasager; gift 1. gang 29.11.1912 (ægteskabet opløst) m. Sigrid, f. 23.8.1890, datter af tømrerhandler C J A Lange og hustru f. Harmsen; 2. gang 1927 m. Kate, f. 13.1.1895 i Fredericia,

datter af sporvejsfunktionær Anders Casmose og hustru Jensine f. Hansen.

Præliminæreks. (Gregersens skole) 1904; en tid assistent i Landmandsbanken, og samtidig medarbejder ved Det radikale Venstres korrespondancebureau 1906-08; redaktionssekr. ved Nordsjællands Venstreblad 1908-09 og ved Fyns Venstreblad 1909-18, medvirkede ved bladets omlægning (u. 1. verdenskrig) til morgenblad; korrespondent u. revolutionen og borgerkrigen i Finland 1918; medarbejder ved Politiken s.å., redaktionssekr. 1920, medredaktør 1931, ansvarh. chefredaktør 1938-58.

Medstifter af Radikal Ungdoms Landsforbund, medl. af hovedbestyrelsen og redaktør af forbundets blad Fremtiden; formand for Danske Dagblades Fællesrepræsentation 1941-58 og for Journalistforeningens seniorat til 1959; medl. af bestyrelsen for A/S Dagbladet Politiken, Politikens Forlag A/S og Dansk-Engelsk Selskab. Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1957.

Haslund-Christensen Henning

Forskningsrejsende; f. 31.8.1896 i Kbhvn., død 12.9.1948; søn af kgl. kapelmusikus Søren P Christensen og hustru Claudia f. Haslund; gift 17.4.1932 m. Inga Margit, f. 11.7.1896 på Finstaholm, Uppland, datter af kommandørkaptein i den svenske marine Carl F J Lindström og hustru Märtha f. Telanders.

Udgået fra Østersøgades gymnasium; sekondløjtn. i fodfolket 1918; deltog i dr. Carl Krebs' ekspedition til Uriankhai i Mongoliet 1923-26 og i dr. Sven Hedins ekspedition til Centralasien 1927-30; gennemrejste u. denne Gobi ørkenen og opholdt sig i længere tid hos en mongolsk stamme; den britisk-indiske regerings repræsentant i Leh ved forhandlingerne med centralasiatiske myndigheder 1930-31; opholdt sig de følgende år i England, Sverige og Danmark; leder af 1.-3. danske centralasiatiske ekspedition til hhv. Østmongoliet og Manchuriet (1936-37), til det østl. Mongoli (1938-39) og til Afganistan (1947-), hvor han døde. Fra alle ekspeditioner hjembragtes til danske samlinger et overordentligt rigt materiale, der i høj grad har bidraget til at sikre Danmark en international position i den centralasiatiske forskning; ledede bearbejdelsen af Nationalmuseets mongolske samlinger 1940.

Har bl. a. skrevet: *Jabonah* (1932, oversat til svensk, finsk, engelsk, tjekisk og tysk); *Zajagan* (1935, oversat til svensk, finsk, engelsk og tysk); *Asiatiske strejftog* (1945, oversat til svensk, fransk og engelsk); endv. givet en beskrivelse af sine musikindsamlinger i det østlige Mongoli (*i Music of the Monguls I*, 1943).

Hasselbalch Karl Albert

Fysiolog, godsejer; f. 1.11.1874 på Astrup ved Hjørring, død 19.9.1962; søn af proprietær H P J Hasselbalch og hustru Hedvig f. Spærck; gift 1. gang 26.7.1904 m. Elisabeth, f. 30.9.1882 på Fejø, død 1904, datter af distriktslæge N C Heerfordt og hustru Petra f. Møller; 2. gang 5.12.1906 m. Antonie Sophie, f. 18.9.1879 i Kbhvn., død 1954, datter af ingeniør, fabrikant G A Hagemann (se denne).

Student (Sorø) 1891; med. eks. 1898; dr. med. 1899; assistent ved Kbhvns universitets fysiologiske laboratorium 1901-03; studierejse i Tyskland 1903-04; forstander for laboratoriet ved Finsens Lysinstitut 1905-17; censor i fysiologi

ved med. embedseks. 1911-18; overtog ejendommen Borupgård ved Snekkersten efter svigerfaderen 1916; landbrugskand. 1918; dr. phil. h. c. ved Kbhvns universitet 1950.

Ejer af Grønnesøgaard ved Frederiksværk 1921 og af Heimdal ved Sønder Omme 1929.

Medl. af De samv. sjællandske Landboforeningers planteavlsvulvg 1929-53; præsident i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab 1934-43, derefter æresmedlem af selskabet; stifter af Anders Hasselbalchs Fond til Leukæmiens Bekæmpelse; formand i bestyrelsen for Landsforeningen Fåreavls Fremme 1935-41, derefter æresmedlem; medstifter af Akademiet for de tekniske Videnskaber 1937; medl. af repræsentantskabet for Det Danske Hedeselskab; medstifter af og medl. af bestyrelsen for A/S Jydsk Landvinding; medl. af Kungl. Vetenskaps Societeten, Uppsala.

Har bl. a. skrevet: *Hønsefostrets respiratoriske stofskifte* (disp.); Om lysets virkninger på åndedrættet, på blodets farvestof; Om blodets reaktion; Om bjergklima; Om agerjordens reaktionstal; Om lucernens kalktrang; Om malkekøers mineralstofbehov; Om rationel hedeopdyrking.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1947.

Hatt Gudmund

Geograf og arkæolog; f. 31.10.1884 i Vildbjerg, død 27.1.1960; søn af lærer P J Hatt og hustru Karen f. Nielsen; gift 27.9.1911 m. malerinden Emilie Demant Hatt, f. 24.1.1873

i Selde i Salling, død 1958, datter af købmand Frederik Hansen og hustru Emma f. Demant.

Student (priv. dimitt.) 1904; ophold i USA 1905-07 og studerede etnografi ved Harvard

universitetet 1906-07; cand. mag. (naturhistorie og geografi) 1911; etnografiske studierejser i Lapland 1912-14; dr. phil. 1914; studierejse til etnografiske museer i USA og Canada 1914-15; deltager i arkæologiske ekspeditioner til Vestindien 1922-23; underinspektør ved Nationalmuseets 1. afd. 1919-29; studierejse til Sydgrønland og Island 1932; lektor i geografi ved Kbhvns universitet 1923, ekstraord. professor i kulturgeografi 1929-47, afskediget ved tjenstemandsdomstol for tyskvenlig holdning u. besættelsen.

Medl. af bestyrelsen for Det geografiske Selskab 1930; af Videnskabernes Selskab 1932-47 og af bestyrelsen for Knud Rasmussen Fondet 1936.

Hovedværker: *Arktiske skinddragter i Eurasien og Amerika* (disp.); *Jorden og menneskelivet I-IV* (geografisk håndbog udg. s. m. M Vahl, 1922-27); *afhandlinger om Kyst- og indlandskultur i det arktiske* (1916); *Moccasins and their Relation to arctic Footwear* (1916); *Notes on Reindeer Nomadism* (1919); *Archaeology of the Virgin Islands* (1924); *Notes on the Archaeology of Santo Domingo* (1932); *To bopladsfund fra ældre jernalder* (1928); *Præhistoric fields in Jylland* (1931); *Stillehavsproblemer* (1936); *Landbrug i Danmarks oldtid* (1937); *Afrika og Østasien. Kolonispørgsmålene* (1938); fl. skrifter om storpolitik bl. a. *Kampen om magten* (1940); *Jydsk bondeliv i ældre jernalder* (1943); *Oldtidsagre* (Vid. Selsk. Skr. 1949); *Plough and pasture* (s. m. E Cecil Curwen, 1953); *Nørre Fjand. An early iron-age village site in West Jutland* (Vid. Selsk. Skr. 1957); desuden art. og afh. i danske og udenl. vidensk. tidsskrifter, samt radioforedrag bl. om geopolitik.

Hauch A. W.

Overhofmarskal, fysiker; f. 26.9.1755 i Kbhvn., død 26.2.1838; søn af generalløjtnant Andreas Hauch og hustru Sophia f. Stürup; gift 22.12.1789 m. Vibeke Magdalene, f. 27.2.1764 i Kbhvn., død 1830, datter af amtmand, gehejme konferensråd Henrik Brockenhuus og hustru Elisabeth f. Holstein.

Som femårig udnævnt til fændrik ved norske livregiments rytteri, premierløjtn. 1765; student (priv. dimitt.) 1771; tiltrådte tjeneste ved sit regiment s. å.; forflyttet til hestgarden 1775; ritmester 1777; i preussisk krigstjeneste 1778-79; sekondmajor 1784; afsked 1786; studieophold i udlandet 1788, fik interesse for fysik og kemi og blev især påvirket af den franske kemiker Lavoisier; chef for staldetaten 1789; medl. af direktionen for Veterinærskolen og stutternet s. å.; hofmarskal 1794, overhofmarskal 1798; leder af Det kgl. Teater 1794-98 og 1801-11; chef for Kunstkammeret 1802, for Mønt- og medaljesamlingen 1803, for Det kgl. museum for naturvidenskaberne 1829 og for Det kgl. bibliotek s. å.; ordensmarskal 1814-31, vicekansler ved ordenskapitlet 1831.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1791, selskabets præsident 1831; æresdoktor ved Kbhvns universitet 1821; medl. af en række kommissio-

ner og selskaber, bl. a. kommissionen ang. de i Danmark værende oldsagers bevaring, bestyrelsen for Samfundet til den danske Litteraturs Fremme og for Selskabet til moralsk for-dærvede Personers Forbedring; deltog i Frimurerordenens filantropiske arbejde og støttede blindesagen; initiativtager 1829–30 til oprettelsen af Bospisningsanstalten for Trængende i Kbhvn. Tog initiativet til at der af de forsk. kgl. samlinger dannedes et billedgalleri på Christiansborg med adgang for publikum; foreslog 1812 at der oprettedes en historisk portrætsamling på Frederiksborg, og fik ordnet samlingerne på Rosenborg og Tøjhuset.

Tilvejbragte en af Europas største samlinger af instrumenter til fysiske og kemiske forsøg og holdt offentlige forelæsninger og demonstrationer; resten af samlingen findes nu på Sorø akademi.

Har skrevet: Begyndelsesgrunde til naturlæren I-II (1794, 2. udg. 1799; oversat til svensk og tysk); vidensk. arbejder om vandets sammensætning baseret på egne forsøg, samt nogle af-handlinger bl. a. om tordenvejr.

Kammerherre 1782; ridder af Elefanten 1817; rang med gehejmestatsministre 1824; overkammerherre 1828.

Hauch Carsten

Forfatter, zoolog; f. 12.5.1790 i Frederikshald, Norge, død 4.3.1872; søn af stiftamtmand, senere generalpostdirektør Frederik Hauch og hustru Karen f. Tank; gift 18.2.1829 med Frederikke (Rinna); f. 13.6.1811 i Helsingør, død 1896, dat-

ter af byfoged Svend Brun Juul og hustru Helene Elisabeth f. v. Munthe af Morgenstjerne.

Levede som barn i Bergen; i pension hos pastor Niels Herzberg i Malmanger nær Hardan-

ger 1798–1803; sat i det Schouboe'ske institut i Kbhvn. 1803; frivillig i livjægerkorpset u. Kbhvns forsvar 1807; student 1808; studerede jura, fulgte fysiske forelæsninger og gik helt over til naturvidenskabelige studier 1814; magister i naturhistorie 1820; dr. phil. 1821; ophold i Paris med studier bl. a. hos Cuvier s. å.; i Nizza med studier af havets dyreverden 1822; søgte helbredelse for sin betændte venstre fod under ophold i Valdière, Milano og Genova, men måtte lade foden amputere i Neapel 1825; forsøgte selvmord 16. april 1826; boede sammen med Thorvaldsen og Freund i Rom aug. s. å.; studerede oldtidens og renæssancens kunst, særlig Michelangelo, samt Shakespeare; hjemrejse og besøg hos Tieck i Dresden 1827; lektor i naturvidenskaberne ved Sorø akademi juli s. å.; rejse til England 1838; professor i nordisk sprog og litteratur i Kiel 1846; professor i æstetik ved Kbhvns universitet 1851; formand for kommissionen vedr. Det kgl. Teaters forhold 1855; meddirektør ved Det kgl. Teater 1858–59; censor smstds 1860–71; ophold i Rom 1871; døde her og blev begravet på den protestantiske kirkegård.

Har skrevet: Kontrasterne (to dramatiske digte: »Rejsen til Ginnistan« og »Fantasiens magt«, 1816); forsvarede Oehlenschläger i essays og digte og bekæmpede Baggesen bl. a. i Castor og Pollux (1817) og Ode til Jens Baggesen (i Dagen, sept. 1818), Iris, nytårsgave for 1819 (heri satiren Hunden til månen) og Hermes, nytårsgave for 1820; Rosaura (drama, 1817); Dramatiske værker I–III (Bajazet, Tiberius og Gregorius den Syvende, Don Juan, samt Hamadryaden 1828–30, 2. udg. 1852–59); Den babyloniske tårnbygning i miniature (satire, mod Heiberg til forsvar for Oehlenschläger, 1830); skuespillene: Carl 5.s død (1831); Maastrichts belejring (1832); Svend Grathe (1841); Søstrene på Kinnekullen (opført og udgivet anonymt 1849); Marsk Stig (1850); Æren tabt og vunden (1851); Tycho Brahes ungdom (1852); Gengældelsen (1854); Et eventyr i ørkenen (1855); Kongens yndling (1858); Henrik af Navarra (1863); Kvindehævn (1868); romanerne: Vilhelm Zabern (1834); Guldmageren (1836); De Geers ungdomsliv (1837); En polsk familie (1839); Slottet ved Rhinen (1845); Saga om Thorvald Vidførle (1849); Robert Fulton (1853); Charles de la Bussière (1860); endv. Fortælling om Haldor (1864) og Et martyrium i nutiden (novelle, 1866); digte og sange fra værkerne samlet med nye digte i: Lyriske digte (1842, forøget udg. 1854); Lyriske digte og romancer (1861, heri bl. a. romancerekredsen »Valdemar Atterdag«); Valdemar Sejler (digtcyklus, 1862); Nye digtninger (1867). I den lyriske produktion også salmer, hymner, tankedigte og ordsproglige digte som Trøst i modgang, Afsked med verden, Våren, sange ved de nordiske naturforskermøder, monologerne Bekendelse og Plejadernes sang ved midnat, mindedigt over Christiane Oehlenschläger samt digtekredsen Magnus og Knud Lavard og Kong Olaf og hans staller. – Afhandlinger og æstetiske betragtninger I–II (1855–69); Æstetiske afhandlinger og recensioner (1861); Minder I–II (1867–71). – Samlede romaner og fortællinger I–VII (1873–74, 2. udg. 1904–05); Samlede digte I–II

(1891). – Videnskabelige arbejder bl. a. Annotationes ad modum arbitrarium cum organis ad modum pernitiuntibus comparatum in animalibus, vertebis instructis (disp., 1821); Kort oversigt over en del rudimentariske organer (opr. på italiensk, på dansk i Blandinger fra Sorø, 1831); afhandlinger om nervesystemets betydning for den zoologiske systematik (smstds, 1834); Oldtidsminder i vore vises fra middelalderen (1866). Udvalgte skrifter ved P. Schjærff, I–III (1926–29); Hauch og Ingemann. En brevvæksling (udg. af M. Hatting, 1933).

Hauch Henrik

Landbrugsminister; f. 6.9.1876 i S-Nissum, død 17.8.1957; søn af gårdejer Olaf Hauch og hustru Laurentie f. Christensen; gift 29.8.1902 m. Ellen, f. 30.11.1881 i Vinding ved Vejle, datter af højskoleforstander Hans Rosendal og hustru Anna Katrine f. Christensen.

Forst- og jagtlærebevis 1897; elev på Lyngby landboskole 1897–98, på Askov 1898–1900; landbrugs-kand. 1902; lærer ved Lyngby landboskole 1902; forstander for Asmildkloster landbrugsskole 1908–34; ejer af Sølund pr. Viborg; minister uden portefølje i ministeriet Stauning april–juli 1940; landbrugsminister i ministeriet Erik Eriksen 1950–51. Deltog afgørende i Kanslergadeforliget 1933.

Medl. af landstinget (Venstre) 1918–53 og af landstingets finansudvalg 1922–50, formand 1928–36; medl. af forfatningskommissionen af 1937 og af 1946, af forsvarskommissionen af 1946, af rigsretten 1947–50, af det udenrigspolitiske nævn 1923–50; medl. af bestyrelsen for De samv. danske Landboforeninger (formand 1932–47), af Landbrugsrådet 1920, præsident 1933–50. Formand for Foreningen af jyske Landboforeninger 1930–47, derefter æresmedlem af foreningen; medl. af bestyrelsen for Danmarks Nationalbank 1944–50, af landsskatte-retten 1938–50, og af Akademiet for de tekniske Videnskaber 1945.

van Haven Lambert

Arkitekt og maler; f. 16.4.1630 i Bergen, død 9.5.1695; søn af maleren Salomon v. Haven og hustru; gift nov. 1674 m. Anne Pedersdatter Slange, f. ca. 1653 i Slagelse, død 1729, datter af biskop Peder Villadsen og hustru Dorethe Nielsdatter.

Formentlig elev af faderen; studierejser for kgl. regning i sydlige udland; generalbygmester og første hofmaler 1671 og som sådan chef for hele den kgl. kunstdministration. Gjorde betydelige kunstindkøb for kongen, bl.a. malerier til løngangen på Frederiksborg.

Har malet forsk. portrætter og givet udkast til monumentale skulpturarbejder; fik vidtrækkende indflydelse på bygningskunsten i Chr. 5.s tid; som arkitekt under indflydelse af den klassiske barok også med tilknytning til nederlandsk arkitektur.

Hovedværker: Nørreport (1671); ombygning af Herkulespavillonen i Kongens Have (1672); Rosenborgs port mod Østervold (1672); Griftenfeldts kapel ved Helligåndskirken; ombygning af Lundeave, det senere Marienlyst slot i Helsingør (1682); Frelsers kirke på Chrsthvn. (grundlagt 1682); konseilsalen og løngangen på Frederiksborg (1687); endv. tilskrevet følgende bygningsværker: Charlottenborgs østfløj med kuppelsalen (mellem 1680 og 83); Niels Juels (senere Thotts) palæ på Kgs. Nytorv (1686); Kronværksporten på Kronborg (1690); endv. bl.a. projekt til kongeslot på Slotsholmen (før 1687).

Som maler kun kendt gennem kobberstik.

Hedemann Hans

Officer; f. 7.7.1792 i Flensborg, død 31.5.1859; søn af generalmajor, kammerherre Johan (Hans) Hedemann og hustru Georgine Friederike f. baronesse Dehn; gift 12.8.1820 m. Char-

lotte, f. 11.4.1796 i Roskilde, død 1873, datter af kapellan v. Roskilde domkirke Peter Baagøe og hustru Christine f. Rasmussen Schønberg.

Landkadet 1803; fændrik 1808; premierløjtn. 1809; stabskaptajn 1819; major 1836; oberstløjtn. 1842; kar. oberst 1847; fik overkommandoen ved felthæren marts 1848, generalmajor s.å.; ledede slaget ved Bøv 9.4.1848 og ved Slesvig 23.4. samt kampene i Sundevad s.å.; p.g.a. kritik forflyttet til stillingen som præsident for den rådgivende komité u. krigsministeriet i Kbhvn. 1848 og deltog ikke mere i krigen; afsked efter ansøgning som generalløjtn. 1854.

Hedtoft Hans

Statsminister; f. 21.4.1903 i Århus, død 29.1.1955; søn af skræddermester H P Hansen og hustru Marie f. Nielsen; gift 12.5.1927 m. Ella, f. 22.3.1906 i Århus, datter af bagersvend August Holleufer og hustru Marie f. Carlsen.

Udlært som litografisk trykker i Århus; formand for Århus Lærlingeforening og næstformand for Lærlingenes Landsforbund 1919 og 1921; kursus bl.a. på Heimvolkshochschule Tinz; sekretær i landsorganisationen Danmarks socialdemokratiske Ungdom 1922, forbundsfor-

mand 1927; assistent i Socialdemokratisk Forbund i Danmark 1929; sekretær for Socialdemokratiets rigsdagsgruppe 1929-35; partisekr. for Socialdemokratiet 1935; leder af Hovedorganisationernes Informations- og Propaganda-Afdeling (HIPA) 1935-37; forretningsfører og partiformand 1939; i 1941 efter tysk krav trådt tilbage som formand for Socialdemokratiet samt fra en række tillidsposter i De samvirkende Fagforbund og arbejderbevægelsens hovedorganisationer; medl. af Bryggeriet Stjernens direktion 1941-45; arbejds- og socialminister i det andet ministerium Buhl i 1945; samtidig genindtrådt som formand for Socialdemokratiet i Danmark; statsminister 1947-50 og fra 1953.

Medl. af ledelsen af Socialdemokratisk Ungdoms Internationale bureau, af Socialdemokratiets hovedbestyrelse, af Arbejdernes Oplysningsforbunds bestyrelse 1922-29; medl. af Matteotifonden 1933; medl. af folketinget (Kbhvns 15. kreds) 1935, af De samvirkende Fagforbunds forretningsudvalg 1935-41, af det udenrigspolitiske nævn 1939-41 og 1945-47, formand for nævnet 1950-53; formand for den socialdemokratiske rigsdagsgruppe 1950-53; medl. af bestyrelsen for Fondet for dansk-norsk samarbejde 1946 og af bestyrelsen for Dansk-islandsk forbundsfond til 1951; formand for Samvirke-

rådet for dansk kulturarbejde i udlandet 1952-53; medl. af hovedbestyrelsen for foreningen Norden 1952; formand for den danske gruppe i Nordisk Råd 1952-53; præsident for rådet 1953; formand for den danske afd. af Den Interparlamentariske Union fra 1954.

Heegaard Anker

Fabrikerer; f. 29.7.1815 i Kbhvn., død 19.12.1893; søn af isenkræmmer senere maskinfabrikant Mathias Anker Heegaard og hustru Henrikke f. Hornemann; gift 14.9.1844 m. Louise, f. 11.12.1821 i Kbhvn., død 1905, datter af justitsråd, kontorchef i Nationalbanken Henning Feilberg og hustru Louise f. Brummer.

Indtrådte i faderens isenkramforretning; overtog 1837, efter faderens død, s.m. en broder denne forretning og et mindre jernstøberi grundlagt 1828 på Nørrebro af faderen; overtog alene jernstøberiet i 1847; købte statens fabrikker i Frederiksværk 1857, hvor dampkraft blev indført, og s.å. et lerbrænderi i Blågårdsgade. Drev betydelig virksomhed med dampmaskiner, industri- og landbrugsmaskiner samt støbte husholdningsartikler.

1871-76 formand for Industriforeningen, der gennemførte den nordiske industriudstilling i Kbhvn. 1872 og åbningen af Det tekniske Selskabs skole i 1876; medl. af bestyrelsen i Arbejderforeningen af 1860; medl. af borgerrepræsentationen 1868-85; medstifter af Dansk Sparmerkekaske 1881.

Oprettede legater, bl.a. til afholdelse af populære foredrag over naturvidenskaber og historie.

Etatsråd 1883.

Heegaard Sophus

Filosof; f. 19.1.1835 i Slangerup, død 27.3.1884; søn af postekspeditør, landvæsenkommissær Poul Heegaard og hustru Thrine. Thomasine f. Rugaard; gift 4.11.1862 m. Louise Henriette, f. 14.12.1839 i Kbhvn., død 1929, datter af generalmajor Henrik Fensmark og hustru Thalia Dorthoe Lovise f. baronesse Holck.

Student (Frederiksborg) 1853; cand. theol. 1858; studerede filosofi hos Rasmus Nielsen; magisterkonferens (filosofi) 1860; dr. phil 1861; forelæsninger som privatdocent; kritiserede Rs. Nielsen og hans spekulative filosofilære, og ud-

sendte, efter en studierejse til Frankrig, Italien og Tyskland 1866-67, pjecen »Professor R Nielsens lære om tro og videns«, og tilsluttede sig den kritiske filosofi; holdt filosofiske forelæsninger ved Kbhvns universitet 1868-70; ekstraord. docent 1870, professor 1875; forelæste bl. a. over den græske filosofis historie, Kants filosofi og udviklingsbegrebets historie. Konsulent hos Gyldendal fra o. 1874; medl. af Videnskabernes Selskab 1876, af kommissionen for skolelærereks. 1878.

Har bl. a. skrevet: Den Herbartske filosofi (disp.); Om det at studere (1864); To afhandlinger om det filosofiske studium ved Kbhvns universitet (1865); Indledning til den rationelle etik (1866); Den formelle logik (1871); Øjeblikks-fotografier i visitkortformat. Efter originalerne og uden retouche. Tagne i marken (1874). Om intolerance, især i henseende til religiøs overbevisning (1878); Bidrag til spørgsmålet om filosofiens betydning og værd (i Letterstedske Tidsskrift, 1878); Om opdragelse. En fremstilling af pædagogikken tilligemed et omrids af dens historie (1880, 2. udg. i to bd. 1882-83). Medarbejder og 1870-78 medredaktør ved 2. udgave af Nordisk Konversationsleksikon. Litterær anmelder ved Illustreret Tidende 1874-80.

Heering Peter F.

Urtekræmmer, grosserer, fabrikant; f. 19.10.1792 i Roskilde, død 6.12.1875; søn af konsumptionsforvalter Otto Carl Heering og hustru Christiane f. Winecken; gift 19.2.1831 m. Karen Ni-

coline, f. 19.1.1805 i Helsingør, død 1872, datter af havnefoged Niels Mørch og hustru Karen f. Ferslev.

I urtekræmmerlære i Laksegade i Kbhvn, svend 1814; derefter ansat hos grosserer J B Wolffsen på Christianshavn; selvstændig urtekræmmer 1818 på hjørnet af Admiralgade og Boldhusgade og begyndte kort efter fremstillingen af kirsebærlikør; forestaltede eksport af denne likør, under navnet Heerings Cherry-Cordial, senere Heerings Cherry Brandy, særlig til Vestindien og Brasilien; till. rederiforretning fra 1833; erhvervede ejendommen Overgaden neden Vandet 11 i 1838, hvor virksomheden fortsat har til huse; ophævede detailforretningen 1839; grossererborgerskab 1841.

Hegel Frederik V.

Boghandler; f. 11.5.1817 i Fredensborg, død 27. 12. 1887; søn af Ane Kristine Nielsdatter; adopteret af moderens senere ægtefælle, snedker J F Hegel; gift 24.1.1846 m. Elisabeth, f. 4.3.1811 i Kbhvn., død 1868, datter af kobberstikker Oluf Bagge og hustru Karen f. Nielsen.

Som 10-årig sat i pleje i Kbhvn. hos kobberstikker Oluf Bagge; i bogtrykkerlære 1832; lærling i Gyldendalske Boghandel 1833; overtog boghandelen 1846, forlaget 1850; koncentrerede snart interessen om forlagsvirksomheden; solgte papirhandelen til Jul. Faber 1853; overdrog 1877 sortimentsboghandelen til Lehmann og Stage og optog s.d. sønnen Jacob som medindehaver af forlaget.

Udviklede det Gyldendalske Forlag til samtidens betydeligste i hele Norden; knyttede forbindelser med den litterære gennembrudstids unge forfattere, bl.a. Georg og Edvard Brandes, J P Jacobsen, Holger Drachmann, Henrik Pontoppidan, samt mange andre skønlitterære forfattere; udvidede forlagets udgivelser af vidensk. litteratur, håndbøger og skolebøger; udgav større værker som Bricks biografiske Leksikon; blev till. forlægger for en række af Norges store digtere Bjørnstjerne Bjørnson, Henrik Ibsen, Jonas Lie, Alexander Kielland, m.m.fl.

Kurator for Vajsenhuset fra 1853; kasserer for Bibelselskabet fra 1864; medl. af direktionen for Sparekassen for Kbhvn. og Omegn, samt fl. bestyrelsessk. Æresmedlem af Boghandlerforeningen 1870.

Ejer af Skovgård i Ordrup fra begyndelsen af 1880'erne.

Justitsråd 1879; etatsråd 1887.

Heiberg Edvard

Arkitekt; f. 10.1.1897 i Oslo, død 5.11.1958; søn af borgmester i Oslo J V Heiberg og hustru Christiane (Kekki) f. Dedichen; gift 19.7. 1923 m. Ellen Margrete, f. 26.11.1897 i Kbhvn., datter af bagermester Christian Nielsen og hustru Thyra f. Bachmann.

Kom til Danmark 1916; uddannelse bl. a. på Akademiet; arbejde og studieophold i Paris 1922-24; professor ved den internationale kunsthøjskole Bauhaus i Dessau 1930-31; selvstændig arkitektvirksomhed i samarbejde med Thorkild Henningsen 1931 og s. m. Karl Larsen fra 1932; dannede s. m. Ivar Bentsen og Thorkild Henningsen Kooperative Arkitekter 1934; arkitekt for Svenska Riksbyggen, Stockholm 1943-44; selvstændig virksomhed i Kbhvn. 1945. Forkæmper for det sociale byggeri og for funktionalismen i Danmark.

Formand for Studentersamfundet 1933; medl. af bestyrelsen for A/S Sovjetfilm; medl. af de danske emigranter politiske kontaktudvalg, Stockholm 1944-45; leder af Danske Arkitekters Landforbund boligbyggeudvalg; medl. af Verdensfredsrådet.

Har bl. a. opført: eget hus, Frederiksdalsvej (1924); Hellerup sygekasse; Kvindelig Arbejderforbunds 5. afd.s bygning i Rosenørns Allé, Bispebjerg Kulturcenter; alene eller s. m. andre: Blidah, Ryparken, Kantorparken, Bispeparken, Voldparken, Spurvegården og Bellahøj; desuden en del villaer, deriblandt Randbølvej 13. Fl. af bygningerne kommunalt præmieret.

Medredaktør (s. m. Poul Henningsen) af Kritisk Revy 1926-28; redaktør af Plan 1932-35.

Har udg.: 2 værelser straks. En kritisk analyse af boligforhold i Danmark (1934); Planlægning af køkkener (1950).

Heiberg J. L.

Forfatter, teaterchef; f. 14.12.1791 i Kbhvn., død 25.8.1860; søn af forfatteren P A Heiberg (se denne); gift 31.7.1831 m. skuespillerinden Johanne Luise Heiberg (se denne).

Blev ved forældrenes skilsmisse sat i huset hos andre bl. a. Kamra og Knud Lyne Rahbek i Bakkehuset; student (priv. dimit.) 1809; anden eksamen 1810; boede derefter hos moderen; drev mange slags studier; dr. phil. 1817; studieophold hos faderen i Paris 1819-22; dansk lektor i Kiel 1822-25; udnævnt til teaterdigter og

fast oversætter 1828; teatercensor 1839–49; docent i logik, æstetik og dansk litteratur ved Den militære højskole fra oprettelsen 1830; chef for Det kgl. Teater 1849–56; atter teatercensor fra 1856; syslede iøvrigt med astronomi, optik og akustik.

Indførte vaudevillen som skuespilform i Danmark, særlig med Aprilsnarrerne 1826; det romantiske skuespil Elverhøj er blevet det hyppigst opførte danske teaterstykke; gik ind for en rent kunstnerisk kritik og for en national digtning, bygget på virkelighed; moderniserede som teatermand hele smagen i retning af »det interessante«. Som filosof præget af Hegel og mente, at filosofi og skuespil bør være at danne modne personligheder.

Har bl. a. skrevet el. udgivet: Marionetteater (bl. a. gendigtning efter Molière, 1814); Jule-spøg og nytårsløjer (1817); Ny ABC-bog i en times undervisning til ære, nytte og fornøjelse for den unge Grundtvig (1817); Princeps dramaticorum (om Calderon, disp., 1817); Psyche (skuespil, s. å.); Tycho Brahes spådom (skuespil, 1819); Poetisk kalender (digte, 1819); Nina, eller Den vanvittige af kærlighed (1823, Det kgl. Teater 1824); Formenlehre der dänischen Sprache (1823); Nordische Mythologie (1827); Om den menneskelige frihed (1824); vaudevillerne: Kong Salomon og Jørgen Hattemager (Det kgl. Teater, 1825), Den 28. januar (1826), Aprilsnarrerne (Det kgl. Teater, s. å.) og Recensenten og dyret (s. å.); Om vaudevillen som dramatisk digtart og om dens betydning på den danske skueplads (1826); Et eventyr i Rosenborg Have (med musik af Weyse, 1827); De uadskillelige (s. å.); Køge Huskors (1831); De danske i Paris (1832); Nej (1836); vaudevillemonologer bl. a.: Supplikanten, Ja og Emilies hjertebanken; festspillet Elverhøj (1828); Prinsesse Isabella (1829); Alferne (1835); udgav med mellemrum bladet Den flyvende Post (siden 1. jan. 1827), bl. a. med kritik af Oehlenschläger, indlæg i den påfølgende litterære fejde bl. a. med Sorø-litteraterne, om æstetisk moral (1828–35) og ikke mindst fru Gyllembourgs noveller; Om filosofiens betydning for den nuværende tid (1833); Ledetråd ved forelæsningerne over filosofiens filosofi eller den spekulative logik (1832); Udsigt over den danske skønne litteratur (1831); udgav tidsskriftet Perseus (1837–38), og skrev heri bl. a. en afhandling om Svend Dyrings hus; Intelligensblade I–IV (1842–44); Urania I–III (astronomisk årbog, 1844–46, heri

læredigtet Det astronomiske år, 1844); Fata Morgana (eventyrkomedie, 1838); Syvsoverdag (komedie, 1840); Nye digte (med bl. a. satiren En sjæl efter døden og romancerkredsen De nygifte, 1841); Gadeviser (tekst og musik, 1849); Optiske og akustiske monografier (udg. posthumt af A F Krieger); har oversat ca. 50 udenl., mest franske teaterstykker bl. a.: Ser jer i spejl, og Farinelli. Samlede skrifter bl. a.: Skuespil I–VII (1833–41); Digte og fortællinger I–II (1834–35); Prosaiske skrifter I–III (1841–43) og I–XI (1861–62); Poetiske skrifter i fl. udgaver: I–VIII (1848–49), I–XI (1862), samt I–III (i udvalg ved Carl S Petersen, 1931–32); Brevveksling med Johanne Luise Heiberg (udg. af Aage Friis, 1940).

Titulær professor 1829.

Heiberg J. L.

Klassisk filolog; f. 27.11.1854 i Alborg, død 4.1.1928; søn af læge E Th. Heiberg og hustru Hanne f. Schmidt; gift 6.4. 1879 m. Cathrine, f. 7.10.1856 i Rendsborg, død 1929, datter af kaptein M Asmussen og hustru Laura f. Johnsen.

Student (Aalborg) 1871; cand. filol. 1876; Kbhvns univ.s guldmed. 1877; dr. phil. 1879; fl. studieophold i Italien siden 1879; lærer ved privatskoler til 1884; medbestyrer af Borgerdydskolen i Kbhvn. 1884–96; professor i klas-

sisk filologi ved Kbhvns universitet 1896–1925; till. forstander for universitetets filologisk-historiske laboratorium 1903; universitetets rektor 1915–16.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1883, selskabets redaktør 1902–13; medstifter af Græsk Selskab 1905; formand for Rask-Ørsted fondets bestyrelse 1919; medl. af en lang række udenl. vidensk. selskaber og akademier; dr. litt. i Oxford 1904; dr. h. c. i Leipzig 1909; dr. med. i Berlin 1910; tildelt Prix Binoux 1912 og Madvig-medaljen 1914.

Litterære arbejder bl. a.: Quæstiones Archimedeæ (disp.); kritiske udgaver af Archimedes (1880–81 og 1910–15), Euklid (1883–1916), Apollonios (1891, 1893), Simplicios (1894), Serenos (1896), Ptolemaios (1898–1907) og Paulos Aeginetas (1921–24); Litterargeschichtliche Studien über Euklid (1882); Breve fra P A Heiberg (1883); Attiske gravmæler (1895); Den græske og den romerske litteraturs historie i

omrids (1902); Italien (1904); Religion og moral med særligt hensyn til grækerne (1911); Sindssygdом i den klassiske oldtid (1913); Liv og død i græsk belysning (1915); Græske sundhedsregler (1917); Fra Hellas (1920); Kristendommens grundlag (1925); Fra Hellas og Italien (posthumt 1929). Har endv. skrevet en lang række afhandlinger i Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning, bl. a. Genoplivelsen af studiet af græsk, Et mislykket renaissancetilløb, Eros, En græsk forpost og Sokrates' udvikling. Medarbejder ved Illustreret Verdens-Litteraturhistorie I (1901) og ved Verdenskulturen II (1905–06). Medudgiver af Søren Kierkegaards Skrifter.

Heiberg Johanne Luise

Skuespillerinde og forfatterinde; f. 22.11.1812 i Kbhvn., død 21.12.1890, datter af vintapper, traktør Christian Heinrich Pätges og hustru Henriette f. Hartwig (også kaldet Hirschborn eller

Amsterdam); gift 31.7.1831 m. forfatteren J L Heiberg (se denne).

På Det kgl. Teaters danseskole (på Hofteatret) 1820; flere barneroller i skuespil bl. a. Giovanni i Correggio 1823; første solodans 1824 i ballet af Galeotti; fik sine mangelfulde kundskaber ophjulpet af assistent J G Harboe; »dramatisk« elev ved Det kgl. Teater 1826; havde forinden medvirket i Poul Martin Møllers dialog Hans og Trine s. m. C N Rosenkilde på Hofteatret 12. febr. 1826; mødte ved denne lejlighed J L Heiberg, som derefter s. å. skrev vaudevillen Aprilsnarrerne, spillede heri Trine, première 22. april; spillede flere roller i Heibergs vaudeviller bl. a.: Christine i Et eventyr i Rosenborg Have og Caroline i De uadskillelige; kgl. skuespillerinde 1829; optaget i hjemmet hos skuespillerinden Anna Wexschall (senere Anna Nielsen) s. å. og derefter i fru Gyllembourgs og J L Heibergs hjem på Christianshavn; kort efter gift m. J L Heiberg; var midtpunkt i det Heibergske hjem (ca. 19 år i havebygningen til Søkvæsthuset på Christianshavn); mødte Henrik Hertz i 1832, som skrev flere skuespil med store roller til hende; inspirerede fortsat Heiberg og en række andre af guldalderens digtere; modtog i anl. af sin 30 års fødselsdag studenternes fakkelteg; midlertidig afsked fra Det kgl. Teater 1858–59; optrådte sidste gang (som Elisabeth Munk i Heibergs Elverhøj) 2. juni 1864; scene-

instruktrice 1867-74, fornyede repertoiret ved iscenesættelser af bl. a. Bjørnsons og Ibsens skuespil.

Søgte gennem sit memoireværk »Et liv, gjenoplevet i erindringen« bl. a. at forsvare og at rejse et æresminde for J. L. Heiberg.

Hovedroller bl. a.: Dina; Gudrun i Kjartan og Gudrun; Jolanthe i Kong Renés datter; Ragnhild i Svend Dyrings hus; Antonie i Sparekassen; Agnete i Elverhøj; Juliette i De danske i Paris; Sophie i Nej; Rose i Recensenten og dyret; Lucretia i Den vægelsindede; Engelke i Barselstuen; Johanna i Søstrene på Kinnekullen; Christine i Den nye barselstue; Johanne i Eventyr på fodrejsen; Viola i Helligtrekongers aften; Ofelia i Hamlet; Julie i Romeo og Julie samt andre yngre kvindeskikkelser hos Shakespeare; Rose i Fruentimmerskolen; prinsesse Eboli i Don Carlos; Marie Stuart; Ninon; Lady Teazle i Bagtalelsens skole; Lady Macbeth i Macbeth. – Iscenesættelser bl. a.: De nygifte; Maria Stuart i Skotland; De unges forbund; Kongsemnerne.

Har skrevet bl. a. vaudevilleerne En søndag på Amager (1848) og Abekatten (1849); endv. Peter Andreas Heiberg og Thomasine Gyllembourg, en beretning støttet på efterladte breve (1882, og senere udgaver); begyndte 1855 memoirerne Et liv, gjenoplevet i erindringen I-IV (udg. af A. D. Jørgensen 1891-92, 4. udg. ved Aage Friis, 1944); Johanne Luise Heiberg og A. F. Krieger. En samling breve 1860-1889 I-II (udg. af Aage Friis og P. Munch, 1914-15).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1882.

Heiberg P. A.

Forfatter; f. 16.11.1758 i Vordingborg, død 30.4.1841; søn af rektor Ludvig Heiberg og hustru Inger Margrethe f. Heiberg; gift 7.5.1790 (ægteskabet opløst 1801) m. forfatterinden Thomasine Gyllembourg (-Ehrensverd) (se denne).

Student (Vordingborg) 1774; filologisk em-

bedseks. 1777; flygtede til Sverige p. g. a. gæld og lod sig der hverve som soldat 1779; løbskøbt fra tjenesten af en farbroder i Bergen; studerede en tid i Uppsala; huslærer og kontorist i Bergen 1782-85; derefter assistent hos notarius publicus i Kbhvn.; bestalling som translatør i bl. a. spansk og portugisisk 1787; udgav det satiriske tidsskrift »Rigsdalersedlens hændelser« 1787-93, der angreb købmandsmoralen, adelen, talloteriet, toldspionagen, tysker-

ne, projektmagerne m. v.; debuterede som dramatiker på Det kgl. Teater med komedien Forvandlingerne 1788; skrev for klubber og selskabelige sammenkomster en række viser med politisk og social satire; viste stærk sympati for den franske revolution; idømt flere bøder for sin skribentvirksomhed med de mange personlige angreb og efter den nye presselov landsforvist 1799; forlod Kbhvn. 7. febr. 1800 og ankom til Paris i maj; fransk bestalling som translatør 1802; ansat som translatør i det franske udenrigsministerium 1803 og fulgte ofte Talleyrand på rejser; afsked som bureauchef med pension 1817; havde besøg af sønnen J. L. Heiberg i Paris 1819-22; død i Paris.

Har bl. a. skrevet: Holger Tyske (1789, en parodi på Baggesens opera Holger Danske); Virtuosen nr. 1 og nr. 2 (1789) og De Vanner og de Vanner (1791, opført tre gange 1792 og forbudt af regeringen p. g. a. satiren over land-officererne); endv. syngestykker bl. a. Indtoget (1789) og Chinafarerne (1791, opført 1792); viser som Indtogsvisen (Hver mand i byen om indtoget taler med verslinjen »Ordener hænger man på idioter«, 1790); Verden af krig og af fejde er fuld (1791); Fred med kongerne på jorden (1793); Vor klub er dog en herlig sag (1794); skriftet En dråbe i det store hav af skrifter om skrivefriheden (1797); artiklerne Politisk dispace (med angreb på statshusholdningen) og Sproggranskning (ironisk ordbog, begge 1798). I Paris skrifter af politisk og juridisk indhold; Précis historique et critique de la constitution de la Monarchie Danoise (1820); Lettres d'un Norvégien (1822); Politiske aforismer (1826, en spansk udg. blev meget udbredt); Enevoldsmagtens indførelse i Danmark (1828); endv. tre selvbiografiske skrifter: Om mit forhold til Baggesen (1826), Tre års ophold i Bergen (1829) og Erindringer af min politiske, selskabelige og litterære vandl i Frankrig. Rhapsodi (1830).

Heide Axel

Bankdirektør; f. 19.3.1861 i Haderslev, død 3.10.1915; søn af politimester Alexander Heide og hustru Emilie f. With; gift 23.6.1888 m. Harriet, f. 5.12.1867 i Kbhvn., adoptivdatter af konsul

Frederik Block til Kokkedal og hustru Caroline f. Torp.

Student (Haderslev Læreres skole) 1879; cand. jur. 1885; fuldmægtig ved søndre (senere

Frdbg.) birk 1885-95; medstifter af og direktør for Københavns Laane- og Diskontobank 1895-96; direktør i Privatbanken 1897; mægler under den store arbejdskonflikt 1899; virkede bl. a. for en sammenslutning af de kbhvske sporvejselskaber, og af tændstikindustriens virksomheder; stifter, financier og initiativtager i talrige foretagender; blev kritiseret i forbindelse med bankkrisen 1908 og Albertikatastrofen.

Formand i bestyrelserne for Kbhvns Telefon-Aktieselskab, Frdbg. Sporvejs- og Elektricitets A/S, Bing og Grøndahl, H. E. Gosch og Co.'s Tændstikfabrik; medl. af bestyrelsen for Det Østasiatiske Kompagni, Det Vestindiske Kompagni, Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag, Nordsjællands Elektricitets- og Sporvejs-A/S; medl. af bankkomitéen af 1908 og afviklingskassen af 1910.

Har bl. a. skænket Oehlenschläger-staturen i Søndermarken, Absalons rytterstatue på Højbro Plads i Kbhvn. og monumentet for modersmålet i Skibelund Krat.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1899; etatsråd 1900; konferensråd 1902.

Heise Peter

Komponist; f. 11.2.1830 i Kbhvn., død 12.9.1879; søn af kontorchef i justitsministeriet, justitsråd Samuel Leopold Heise og hustru Petrine Mariane f. Petersen; gift 17.8.1859 m. Vilhelmine (Ville), f. 8.2.1838 i Kiel, død 1912, datter af handelsmand, politiker Alfred Hage (se denne).

Student (Borgerdydskolen på Chrsthvn) 1847; elev i musikteori hos A. P. Berggreen 1848-49; skrev sine første arbejder til Studenterforeningen og til sangspil af Hostrup; studerede teori og komposition i Leipzig 1852; musiklærer i Kbhvn. 1853; meddirigent i Studentersangforeningen 1854; organist ved kirken i Sorø og musiklærer ved Sorø akademi 1857-65; derefter komponistvirksomhed i Kbhvn.; foretog fl. studierejser til Italien.

Weyses arvtager som fremtrædende romancemkomponist; till. skaber af bl. a. mandskvartetter af betydning for udviklingen i dansk korskang; blandt operaværkerne har Drot og Marsk (1878) til tekst af Chr. Richardt haft blivende betydning.

Hovedværker: Ruskantate (1854); romancer til tekster af Oehlenschläger, Carl Ploug, Hauch,

og Chr. Winther o. 1854-56; skrev i denne periode melodier til bl. a.: Husker du i høst, Højt over bøgens top, Hvor tindrer nu min stjerne; Marsk Stig ouverture (1856); En sangreds, til digte af Chr. Winther (1857) og Havfruens sange til tekster af Ingemann s. å., senere melodier til fl. af dennes morgensange; Efterårsstormen til Richards digt for solo, kor og orkester (1860); endv. sangene Ørnen løfter med stærke slag, Aladdins vuggevise, Jylland mellem tvende have samt efter krigen 1864, seks krigssange bl. a. På forpost og Guds fred med vore døde; Symfoni i D mol (1868); Klavertrio (1869) og violoncelsonate; musik til Bergmanden og til Kongsemnerne (1871); korværket Tornerose (1873); sangene til Bertran de Born bl. a. Vågn af din slummer og Herre konge, bliv her (1873); Dyvekesangene (udg. 1879); endv. forsk. scene-musik.

Hejle Thomas P.

Pædagog; f. 20.1.1891 i Sønder Saltum, død 23.10.1952; søn af købmand Hejle Sørensen og hustru Johanne f. Nielsen; gift 10.9.1926 m. Gerd, f. 2.11.1900 i Kbhvn., datter af forfatteren Louis Levy og hustru Clara f. Larsen.

Student (Ålborg) 1911; højskolelærer 1913-18; lærereks. (Skårup) 1918; lærer ved Østersøgades gymnasium 1919-22; startede de højere skolars kunstafstner 1920, der i 1924 blev til institutionen Dansk Skolescene; økonomidirektør for denne 1924-25, leder af driften 1928, der fra 1934 udvidedes til at omfatte hele landet som Landsskolescenen; till. leder af Dansk Kulturfilm 1932-46 og af Statens Filmcentral 1938-46; till. oplæsningsvirksomhed.

Medl. af teaterkommissionen af 1933; initiativtager til stiftelsen af Dramatisk bibliotek 1939, og formand for bestyrelsen for dette; formand for Det danske filmmuseums tilsynsråd 1944; medl. af undervisningsministeriets råd, udvalg vedr. støtte af dansk filmproduktion 1947 og af justitsministeriets udv. ang. privatteatrene forhold 1948.

Tog initiativ til oprettelse af ungdomshuset på Nørrevejd i Kbhvn., senere benævnt Thomas P. Hejles ungdomshus.

Har bl. a. skrevet manuskript til stavnsbåndsfilmene Kongen bød (1938).

Helgesen Hans

Officer; 4.10.1793 i Oslo, død 28.2.1858; søn af forvalter på Alunværket i Gammel Oslo Hans Heljeson og hustru Karen Hansdatter; gift ca. 1819 m. en mølledatter fra Vitry el. Douai, død vistnok 1836.

Elev ved det norske militærinstitut 1810; volontørkadet i norske landkadetkorps 1811; sekondløjtn. i telemarkske regiment 1813; deltog i felttoget mod Sverige 1813-14, udnævnt til premierløjtn. 1813; nægtede at aflægge ed til den svenske konge, derefter afskediget og med dansk tilladelse i preussisk tjeneste 1814 (deltog bl. a. i slaget ved Waterloo); ansat i den danske hær 1815, med tjeneste i det danske auxiliærkorps i Frankrig; ansøgte 1818 da korpset skulle hjemsendes om afsked med kaptejnran; afskedsansøgningen bevilget ved korpsets hjemkomst jan. 1819, men kun med rang som premierløjtn.; menes i årene 1819-38 at have været landmand, deltaget i julirevolutionen i Paris 1830 og været ansat i den franske nationalgarde m. m.; forlod Frankrig 1838 og vendte hjem til Norge; bosatte sig i Sydslesvig 1840; midlertidig ansat i Schlegelgrells stab ved træarskrigens udbrud 1848; deltog s. å. i felttoget som ordonnansofficer; udmærkede sig som bataljonskommandant i slaget ved Kolding 23. april 1849 og ved Fredericia 6. juli; kar. oberstløjtn. aug. 1849; deltog i Istedslaget 25. juli 1850; kommanderede styrkerne der aug. s. å. besatte Frederiksstad og indlagde sig berømmelse for sit forsvar af byen u. det fjendtlige bombardement 29. sept.-4. okt.; optaget i hærens linie okt. s. å. som oberstløjtn. (anciennitet 1849); kommandant i Rendsborg 1852, kar. oberst 1856.

Helgesen Poul (Paulus Helie)

Karmelitermunk, forfatter; f. ca. 1480 i Varberg i Halland, død i beg. af 1535; søn af dansk fader og svensk moder.

Som barn sat i kloster hos karmeliterne i Varberg; videnskabelig uddannet; erhvervede lektorgraden; universitetsstudier muligvis i Kbhvn., Uppsala og Louvain; teologisk baccalaureat; ved karmeliterkloster i Helsingør 1517; forstander (-regent-) for og lærer ved karmeliterordenens på Chr. 2.s gavebrev oprettede kollegium i Kbhvn. april 1519; till. lektor i teologi ved universitetet; udnævnt til ordensprovincial o. 1521;

efter brud med Chr. 2. flygtet til Jylland sommeren 1522; sluttede sig en tid til oprørslederne 1523; pennefører og talsmand for det reformkatoiske mellemparti i adelen; prædikede for Frederik 1. på Kbhvns slot Sect. Hansdag 1526; atter lærer ved universitetet; fuldført en på biskoppernes anmodning udarbejdet gendrivelse af Hans Mikkelsens fortale til Chr. 2.s udgivelse af det ny testamente på dansk, under herredagen i Odense nov.-dec. 1526; trak sig tilbage fra det lutheransk prægede universitet og tog ophold i Helsingør o. 1529; fortsatte sin reformpolitiske skribentvirksomhed; deltog i herredagen i Kbhvn. 1530; efter borgerkrigens udbrud teologisk læsemester ved domkapitlet i Roskilde 1533; udsendte sit sidste skrift i okt. 1534.

Ville som reformkatholik forny katolicismen med fastholdelse af det gamle kirke- og klosterliv og krævede en personlig erkendelse af synden og tilgivelse af nåden og frelsen gennem troen og angeren; satte sin lid til Chr. 2., men angreb efter Luthers kirkebrud og kongens politik, bl. a. det stockholmske blodbad og indkaldelse af tyske reformatorer, hele »lutheriet« og kongens kætter og tyranni; dømmer sin frafaldne samtid hårdt i sine skrifter, særlig i de optegnelser der blev fundet indmuret i altervæggen i Skibby kirke i Horns herred i 1650 («Skibbykrøniken»), hvori adelsoprøret retfærdiggøres som et oprør mod kongens tyranni, mens det efter andre kilder var Frederik (1.), der sammen med hansestæderne søgte forbindelse med oprørerne. (Optegnelserne blev en fundgrube af materiale for eftertidens historikere: Holberg, Gram og Chr. Olivarius).

Har skrevet: *Compendiosa ac succincta regum Danie historia* (kongekrønike, efter 1521, trykt 1595); Chr. 2.s rimkrønike (agitations-skrift, 1523); oversættelse af Erasmus af Rotterdam: *En kristen fyrstes undervisning* (med fortale af oversætteren, 1522) og Luthers bedebog (uds. i afskrifter 1524, trykt 1526); skrift mod den lutherske handel (1526); gendrivelse af fortalen til Chr. 2.s ny testamente på dansk (1527); Om kranke og fattige mennesker og Svar til Gustav Vasas spørgsmål (begge 1528); kritik af Malmøbogen (1530); Den hellige messe og hendes brug (1531); Undervisning om den lutherske handel (1532); Biskoppernes gensvar til de lutherianske artikler (1533); En kort undervisning i den kristelige forening og forligelse (1534); den s. k. Skibbykrønike (hovedparten egne optegnelser fra 1520'erne og 30'erne, 1534; udg. i *Scriptores rerum Danicarum* II, 1773, i *Historiske kildekrifter* I, ved H. F. Rørdam, 1873, i dansk oversættelse v. A. Heise, 1890-91); Skrifter af Paulus Helie, ved Marius Kristensen m. fl. I-VII, 1922-48.

Helmuth Osvald

Skuespiller; f. 14.7.1894 i Kbhvn., død 18.3.1966; søn af handelsgartner Niels Peder Pedersen og hustru Wilhelmine f. Pedersen; gift 5.12.1930 m. Syvira Dorteia Ditmarsine (Søster), f. 7.9.1907 i Kbhvn., datter af skræddermester Jacob Jeppesen og hustru Laura f. Wernegreen.

Arbejdede i faderens gartneri til 14 års alderen; derefter i bagerlære i 4 år; forlod faget p. g. a. sygdom; debut 6. sept. 1913 på Jysk Folkescene som Magnus i Jeppe på Bjerget; 1914 engagement ved Frdbg. Morskabsteater, derefter i seks sæsoner på Nørrebro Teater bl. a. i samspil med Frederik Jensen; fra o. midten af 30'erne væsentligst revyskuespiller i Cirkusrevyen og i revyer på Dagmartheatret og ABC-Teatret og Helsingør Teater; gæstespil som Jeppe i Jeppe på Bjerget på Det kgl. Teater 1954-55, på Færøerne 1956 og på turnéer på friluftsscener i Danmark; gæstespil i Den politiske kandestøber på Frdbg. Teater og Folketeatret samt i Ålborg og Århus.

Har spillet hovedrollen i Mandlig husassistent, Bravo Tobias, Ebberød bank, Kammerat Hansen og Soldat Svejk, endv. Mr. Doolittle i My fair Lady og Pat i Gidslet, samt i mange revyer; till. hovedroller i film, bl. a. Der var engang en vicevært, Den kloge mand og Harry og kammertjeneren. Medforfatter til forsk. viser bl. a. Tre raske prinser højt fra Nord. Ud gav erindringsbogen Lev stærkt – død gammel (1963).

Tildelt Teaterpokalen 1952; Studenternes æreskunstner 1963.

Helweg Hjalmar

Læge, psykiater; f. 11.2.1886 i Neenah, Wisconsin, død 11.2.1960; søn af sognepræst Th. Helweg og hustru Cathrine f. Petersen; gift

28.1.1914 m. Gudrun, f. 16.8.1887 i Nykøbing M., datter af fiskerikontrollør F P S Redsted og hustru Emma Magdalene f. Bendix.

Student (Borgerdydskolen i Helgolandsgade) 1904; med. eks. 1911; reservelægestillinger ved

Skt. Hans hospital og sindssygehospital ved Nykøbing S. 1913-19; Kbhvns univ.s guldmed. 1914; overlæge ved Oringe sindssygehospital 1919; professor i psykiatri ved Kbhvns universitet og overlæge ved Rigshospitalets psykiatriske afd. 1937-51.

Formand i Dansk psykiatrisk Forening 1930-33; medl. af fængselsnævnet 1933-56; næstformand i retslægerådet 1937-58; præsident for Medicinsk Selskab i Kbhvn. 1940-41; medl. af den permanente straffelovskommission 1950-54.

Har bl. a. skrevet Sindssygeveesenets udvikling i Danmark (1915); N F S Grundtvigs sindssygdom (1918); H C Andersen, en psykiatrisk studie (1927); Om sjælesorg (1932); Søren Kierkegaard, en psykiatrisk-psykologisk studie (1934); Om mennesketyper (1935); Sjælelige mekanismer (1937); Den retslige psykiatri i kort omrids (1939); Et og andet (1956).

Dr. med. h. c. ved Kbhvns universitet 1929; tildelt Klein-legatet 1957.

Helweg Ludvig

Præst, kirkehistoriker; f. 26.4.1818 i Odense, død 5.9.1883; søn af amtskirurg, dr. med. H Z Helweg og hustru Anna Elisabe f. Wendt; gift 19.9.1847 m. Caroline Elisabeth, f. 23.7.1823 på Holckenhavn, død 1873, datter af forpagter A B Lunn (Luun) og hustru Magdalene Beate f. Leopold.

Student (Odense) 1835; cand. theol. 1840; huslærer på Margård ved Odense 1840-43; studerede igen i Kbhvn. 1844, beskæftigede sig med litterære arbejder og overtog s. m. E Christiani ledelsen af de »gudelige forsamlinger«, som var påbegyndt af J C Lindberg især for at modvirke baptismen; konkurrerede for bygning af Heerings gård på Christianshavn i kirkehistorie ved Kbhvns universitet; gik ind for oprettelse af fl. kirker og præsteembeder i Kbhvn. og en tid medl. af udvalget for opførelse af en ny kirke på Nørrebro (Skt. Johannes kirke); dr. phil. 1855; resid. kapellan ved Skt. Knuds kirke i Odense og præst ved hospitalskirken smstds. 1857-83; gjorde med sin grundtvigske forkyndelse hospitalskirken til et fynsk Vartov.

Medstifter af Selskabet for Danmarks Kirkehistorie 1849; medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog 1859; del-

tog i arbejdet for den sønderjyske sag, og dannede 1871 Udvalget for dansk-amerikansk mission; dr. theol. h. c. ved Kbhvns universitet 1879.

Kirkehistoriske arbejder: Christian 6. og den tids religiøse bevægelser (i For Litteratur og Kritik, 1845); Den danske salmedigtning I-II (s. m. C J Brandt, 1846-47); De danske domkapitler (disp., 1855); hovedværket Den danske kirkes historie efter reformationen I-II (1850-55, 2. udg. 1857-83) og Den danske kirkes historie til reformationen I-II (1857-70); Redaktør af tidsskriftet For Litteratur og Kritik 1843-48 og af Kirkehistoriske Samlinger I-II 1849-56; nogle år medudgiver af Dansk Kirketidende og af Nordisk Månedsskrift for folkelig og kristelig Oplysning (heri bl. a. artikler om de grundtvigske tanker).

Helweg-Møller Bent

Arkitekt; f. 8.6.1883 i Odense, død 9.2.1956; søn af sparekassedirektør H J Møller og hustru Anna Sofie f. Helweg; gift 1. gang 30.4.1909 m. Elisabeth, f. 12.8.1880 i Hunderup, datter af sagfører R Rasmussen og hustru Emma f. Jørgensen; 2. gang 6.11.1931 m. Birthe, f. 21.12.1898

i Lyngby, datter af kredslæge Johan Lemche og hustru forfatterinden Gyrithe Lemche f. Frisch.

Præliminærsks.; afgang fra Teknisk skole i Odense 1903 murersvend s.å.; på Kunstakademiet og samtidig elev hos professor Anton Rosen i 3 år; kunstnerisk medarbejder ved Den kgl. Porcelainsfabrik i 3 år.

Medl. af akademirådet fra 1933.

Vigtigste arbejder: Ombygning af Amagertorv 29 (1922, præmieret 1923); Danmarks hus på verdensudstillingen i Rio de Janeiro 1922; ombygning af Heerings gård på Christianshavn (1927, præmieret 1929); Berlingske Tidendes hus i Pilestræde (1930, præmieret 1931); kommunal ejendom hj. af Torvegade og Overgaden n. Vandet (1932); forretningsbygning for A C Bang, Østergade (1934); Svaneapotekets ejendom, Østergade (1934); I G Varehuset, Vester-gade Odense (1936); Nationalbankens filial i Ålborg (1943); ombygning og udvidelse af Odense rådhus (1939-40); endv. villaer i Kbhvns omegn og ved Odense.

Tildelt Eckersberg-medaljen for ombygningen af Heerings gård.

Hemmingsen Niels

Teolog; f. 8.(22).5. el. 4.6.1513 på Lolland, død 23.5.1600; søn af bonde Hemming Nielsen og Karine; gift 1. gang 14.8.1547 (ægteskabet opløst); 2. gang 14.8.1552 m. Marine, f. ca. 1510 i Landskrona, død 1580, datter af Mads Sørensen; 3. gang 1583 m. Birgitte Lauridsdatter, f. ca. 1551 i Assens, død 1622.

I skole i Nysted i 10 år; derefter i Nakskov, Nykøbing F., Næstved, vistnok Slagelse og Roskilde, samt i Lund hos rektor Bent Arvidsen; studier særlig hos Melancthon v. universitetet i Wittenberg 1537-42; tog magistergraden her; lærer for Oluf Nielsen Rosenkrantz' døtre i Malmø 1542, derefter privatdocent ved Kbhvns universitet, professor i græsk ca. 1543, i dialektik samt hebraisk 1545; till. sognepræst ved Helligøjstkirken 1547; erhvervede teologisk baccalaureat 1553; dr. theol. 1557; indehaver af kanonikat ved Roskilde domkirke s. å.; universitetets rektor fl. gange og vicekansler fra 1572; efter klager over kalvinistisk nadveropfattelse afsat og forvist til Roskilde 1579; fortsatte her sin forfattervirksomhed og blev holdt økonomisk skadesløs, men udgav dog først igen bøger efter Fr. 2.s død 1588; till. konsultativ virksomhed for regeringen og modtog bl. a. besøg af kong Jacob 6. af Skotland 1590; domkirkens værge nogle år samt tilsynsførende ved domskolen.

Blev bestemmende for opbygningen af den lutheranske kirke i Danmark; fik hædersnavnet »Danmarks universelle underviser« (præceptor universalis Daniæ), og er den mest internationalt kendte danske teolog. Rådgiver for regeringen også efter 1579; udarbejdede Tavle om Herrens nadver, hvori den augsburgske trosbekendelse fremhæves som den rigtige, tiltrådt af samtlige professorer 1537; øvede afgørende indflydelse på den latinske kirkeordinans ca. 1560, udarbejdede 1569 »25 fremmedartikler« omhandlende den officielle kristne lære, som udlændinge skulle tiltræde ved nedsættelse i Danmark, og deltog i udarbejdelsen af Fr. 2.s ægteskabsordinans 1579 (udk. 1582).

Udlægger som underviser og forfatter skriften dialektisk og klart og fastholder skriftens religiøse tanker uden mystik og spekulation; skiller endv. etiketten ud fra dogmatikken, opbygger en morallære bygget på menneskets egen fornuft, en »naturret«, og foregriber herved Althusius og Hugo Grotius; blev formidleren af

Melancthons teologi i Danmark, blev på grund af sin opfattelse af nadveren beskyldt for »kryptokalvinisme« og hævdede med Melancthon (udtrykt særlig i Syntagma 1574), at det ikke er menneskets mund, men dets tro, der modtager Kristi legeme som stadig er i himlen; efter kritik bl. a. fra kurfyrsten af Sachsen af denne »kryptokalvinistiske« opfattelse afskediget som professor.

Har bl. a. skrevet: De methodis (filosofisk metodelære, 1555); kommentarer til brevene i Det ny testamente (samlet folioudg., Leipzig 1572); Enchiridion theologicum (håndbog i luthersk-melancthonsk dogmatik og etik, 1557); Catechismi quæstiones (1560); Demonstratio indubitata veritatis de domino Jesu (1561); Postilla seu enarratio evangeliorum (prædikendispositioner, 1561, 14. udg. på latin; oversat til dansk af Rasmus Hansen Reravius 1576, desuden oversat til tysk og engelsk); kommentar til Romerbrevet (1562); Historia domini Jhesu Christi (1562); De lege naturæ apodictica methodus (om naturretten, 1562, oversat til engelsk og tysk); Pastor sive pastoris optimus vivendi agendique modus (forskrifter for præsters liv og gerning, 1562, oversat til engelsk og tysk); Livsens vej: det er, en vis og kristelig undervisning om hvad det menneske skal vide, tro og gøre, som det evige liv vil indgå (1570, oversat til latin af A. S. Vedel 1574, sen. også til islandsk, engelsk, tysk og bøhmisk); Demonstratio (imod læren om ubikviteten, 1571); Libellus de conjugio, repudio et divortio (vejledning i ægteskabssager, 1572); Om ægteskab s. å., oversat til tysk); Syntagma institutionum christianarum (1574, fl. eftertryk bl. a. i Genève 1578); Opuscula theologica (samlet folioudg. af vigtigste skrifter, 1586); kommentar til Johannesevangeliet (1590-91); Antidotum adversus pestem desperationis (opbyggelsesbog, 1590, overs. til tysk, dansk, islandsk og svensk); Tractatus de gratia universali seu salutari omnibus hominibus (1591, oversat til dansk af N. L. Arctander 1593); Brevis repetitio doctrinæ de universali gratia (1595); Immanuel (stridskrift bl. a. mod de sachsiske teologer, udg. posthumt 1615); desuden bl. a. en række lig-prædikener bl. a. over Herluf Trolle (1565) og Birgitte Gjøre (1574). De fleste af værkerne udkom i en lang række udgaver, ikke alene i Danmark men også i andre lande, især Tyskland.

Hempel Søren

Boghandler og avisudgiver; f. 3.1.1775 i Fåborg, død 12.1.1844; søn af postmester og distriktskirurg i Fåborg Christian Hempel og hustru Sophie f. Erreboe; gift 19.9.1798 m. Frederikke Kirstine, f. 16.5.1769 i Odense, død 1839, datter af klokker Morten Kisbye og hustru Johanne Margrethe f. Sibbern.

Student (Odense) 1793; cand. theol. 1796; købte Fyens Stifts adressekontor og bogtrykkeri med Fyens Stiftstidende 1797, redaktør for sidstn. til 1843; drev endv. boghandel med forlag fra 1797.

Medl. af fl. kommissioner til ordning af skole- og fattigvæsen; deputeret i Roskilde stænderforsamling 1835; rådmand i Odense 1838.

Hendil Leif B.

Redaktør; f. 7.12.1898 i Skive, død 20.6.1961; søn af postkontrollør, translatør H. P. V. Hendil og hustru Camilla f. Bøving; gift 10.4.1928 m. Karen, f. 15.6.1908 i Kbhvn., datter af grosserer J. L. Bjørner og hustru Signe f. Lyngholm. Student (Sorø) 1918; medarbejder ved Aal-

borg Amtstidende 1918-19; rejsende korrespondent i udlandet og medarbejder ved kbhvnske dagblade 1919-22; redaktør ved Skive Venstreblad 1922-25; medarbejder ved Ekstrabladet 1925, handelsredaktør 1933, chefredaktør 1948-58; derefter free-lancing.

Generalsekr. for 600 års festerne i Helsingør 1926; medl. af Journalistforbundets repræsentantskab 1930-43 og 1946-48 og af Rundskuedagens komité; formand for Pressens Luftfartsmedarbejdere 1936-51, derefter æresmedlem; formand for Luftfarts-Hjælpefondet 1936-51; styrelsesmedl. 1959; u. flygtninge-ophold i Sverige okt. 1943-maj 1945 leder af den illegale transportorganisation Dansk-svensk flygtningetjeneste i Malmø, samt korrespondent til Dagens Nyheter i Stockholm; medstifter af Dansk hjælpetjeneste, Gøteborg og af Øresundstjenesten Helsingborg 1944; medl. af styrelsen og generalsekr. for Dansk Ekspeditionsfond og for Dansk Informationsfond; generalsekr. for komiteen »Danmark i USA« 1960.

Tildelt Turistforeningen for Danmarks hæderstegn i guld 1949.

Hendriksen F.

Xylograf; f. 11.8.1847 i Kbhvn., død 13.1.1938; søn af værtshusholder Rasmus Hendriksen og hustru Frederikke f. Nielsen; gift 1. gang 30.4.1872 m. Therese Margrethe, f. 26.2.1848 i Hamborg, død 1873, datter af daguerreotypist, musiker Søffren Degen og hustru Caroline Wilhelm.

mine f. Nielsen; 2. gang 20.12.1876 m. Holga Albertha, f. 18.3.1845 i Kbhvn., død 1927, datter af komponisten, kgl. kapelmester H S Paulli og hustru Nielsine Albertha f. Schouw.

Uddannet som xylograf ved Illustreret Tidende; elev på Kunstakademiet 1863-66; ophold i London 1868-70; åbnede 1870 et xylografisk atelier, der fra 1884 også udførte fotomekanisk reproduktionsarbejde; redaktør og udgiver af ugebladet Ude og Hjemme 1877-84; udgav 1881-90 Illustreret katalog over kunstudstillingerne på Charlottenborg; fra begyndelsen af 1880'erne den ledende kraft i arbejdet for en forbedring af dansk boghåndværk, særlig under henvisning til engelske forbilleder; stifter af og formand for Forening for Boghåndværk 1888-1919; stifter af og leder af Fagskolen for Boghåndværk 1893-1919.

Medl. af bestyrelsen for Kunstforeningen 1881-86 og for Foreningen Fremtiden 1883-1926; medl. af bestyrelsen for Kunstindustrimuseet og af dets forretningsudvalg 1891-1920, næstformand fra 1907.

Har udført en lang række kunstneriske træsnit efter tegninger af fremmede og danske kunstnere.

Har udgivet: Menneske og oplevelser (1910, ny revideret og illustreret udg. 1933); Kristian Zahrtmann (1919); Lorenz Frølich (1920-21); Kjøbenhavnske billeder fra det nittende årh. (1924-27); En dansk kunstnerkreds fra sidste halvdel af det 19. årh. (1928).

Henius Max

Kemiker; f. 16.6.1859 i Alborg, død 15.11.1935; søn af fabrikejer Isidor Henius og hustru Emilie f. Wasserzug; gift 4.6.1883 m. Johanne Louise, f. 3.12.1860 i Alborg, død 1934, datter af læge E T Heiberg og hustru Hanne f. Schmidt.

Udgået fra Alborg latinskole; studerede kemi på Polyteknisk læreanstalt i Hannover 1877-80; dr. phil. ved universitetet i Marburg 1881; udvandrede til Amerika s.å., bogagent, bud, arbejder; oprettede 1886 s. m. dr. Robert Wahl et

gærings-fysiologisk laboratorium i Chicago, i 1891 udvidet med en bryggerskole; direktør og sekretær for de to institutioner, præsident for Wahl-Henius Institute 1918; bryggerskolen og den omfattende konsulentvirksomhed for bryggerier overalt i USA måtte indstilles i forbudsperioden, der trådte i kraft 1915; ejer og leder af skolen fra genåbningen 1932.

Har opfundet fl. bryggeri-apparater, og taget patent på »Art of Brewing«.

Fellow of Chemical Society, London; Member of American Association for the Advancement of Science, American Chemical Society m.fl. Generaldir. for 1. amerikanske bryggeri-udstilling i Chicago 1911; generalsekr. for 2. internationale bryggerkongres s.å. Æresmedlem af amerikanske bryggerforeninger og 1933 af Den danske Brygmesterforening.

Medudgiver af Wahl-Henius Handy Book of the Brewing, Malting & Auxiliary Trades.

Formand for bestyrelsen for Chicagos offentlige biblioteksvæsen 1914-20 og 1925-31. Æresmedlem af danske foreninger i Chicago og iøvrigt førende i den dansk-amerikanske bevægelse.

Jurymedl. ved Verdensudstillingen i Chicago 1892; formand i komitéen for det dansk-amerikanske stævne på Aarhus-udstillingen 1909; formand i komitéen, der skænkede Danmark Rebild Nationalparken, indviet ved et stort dansk-amerikansk stævne 4. juli 1912; præsident for den amerikanske Rebild National Park Board 1930-32, ærespræsident 1934; medl. af kommissionen for Verdensudstillingen i Chicago 1933; initiativtager til oprettelsen af Udvandrer-arkivet på Søhørdsholm, nu i Alborg (indviet 1932). Æresborger i Alborg 1929.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1925.

Henning Gerda

Tegner, væverske; f. 2.3.1891 i Kbhvn., død 26.6.1951; datter af grosserer H C M Heydorn og hustru Addy f. Amondson; gift 26.2.1918 m. billedhuggeren Gerhard Henning (se denne).

Afgang fra Statens tegnelærerkursus; ansat på Den kgl. Porcelainsfabrik 1910-17; har i samarbejde med bl.a. arkitekt Kaare Klint og Gerhard Henning tegnet og udført vævninger på eget værksted fra 1922; leder af Kunstindustrimuseets væveskole 1927-30 og af Kunsthåndværkerskolens væveafd. smstds.

Har udført vævninger til Thorvaldsens museum, Ny Carlsbergfondets direktionsværelse, Kvinderegensen og arbejder til forsk. kirker; tegnet og vævet tapeter m.v. til byrådssalen i Ringsted rådhus.

Repræsenteret på Kunstindustrimuseerne i Kbhvn. og Gøteborg.

Tildelt Tagea Brandts legat 1946.

Henning Gerlhard

Billedhugger; f. 27.5.1880 i Stockholm, død 16.9.1967; søn af skrædder August Henning og hustru Alma f. Göthberg; gift 26.2.1918 m. tegneren og væversken Gerda Henning (se denne); gift igen 10.3.1966 m. Sidsel Katrine, datter af gårdejer Mads Kristensen Løkke.

Malersvend; på Teknisk skole i Kbhvn. og udstillede som maler i Sverige; elev af Konstnærforbundets skole i Göteborg og Stockholm; har i årene 1908-15 og 1920-25 udført skulpturer for Den kgl. Porcelainsfabrik i Kbhvn.

Medl. af akademirådet 1937-38 og 1941-55, af Kungl. Akademien for de Fria Konsterna, Stockholm 1936 og af bestyrelsen for Ny Carlsbergs Museumslegat.

Fik under påvirkning bl.a. af Kai Nielsen og Rodin samt det 18. århundredes franske kunst sit gennembrud med porcellænsstatuetter og med skulpturer på Kunstnernes efterårsudstilling 1924; har senere udstillet bl.a. på Den frie udstilling og på en række udstillinger i udlandet.

Hovedværker: en række kvindestatuer med en frodig dyrkelse af kvindelegemet, bl.a. på Kunstmuseet, Glyptoteket, Fåborg stadion, Idrætshøjskolen i Sønderborg, Odense, Viborg,

Alborg, Grønningen Kbhvn., endv. skulpturer i provinsmuseer, samt porcellænsskulpturer og andre skulpturer på mange museer i udlandet.

Har særligt i sine yngre år udover malerier udført raderinger, bogudstyr, ex libris, plakater o. l.

Har modtaget Thorvaldsen-medaljen 1937; Anckerske legat 1939; Den frie udstillings æreslegat 1943; svenske Prins Eugen medalje 1955; Winkel og Magnussens æreslegat 1957.

Hennings Betty

Kgl. skuespillerinde; f. 26.10.1850 i Kbhvn., død 27.10.1939; datter af restauratør S J Schnell og hustru Regine f. Schmidt; gift 25.7.1877 m. direktør Henrik Hennings, f. 16.10.1848 på Petersborg, Tikøb sogn, død 1923, søn af skovrider, justitsråd, jagtjunker Frantz Hennings og hustru Sophie f. Bjørnsen.

Antaget på Det kgl. Teaters balletskole som syvårig; første sceneoptræden 1859; debuterede i balletten 21.11.1866 som Astrid i Bournonvilles Valdemar, i skuespillet 13.12.1870 som Agnes i Molières Fruentimmerskolen.

Optrådte i 1901 og 1903 i Berlin og i Prag 1904; talrige gæstespil i Sverige, Norge og Finland 1889-1912.

Hovedroller: Hilde i Et folkesagn; Signy i Thrymskviden; Therese i Søvnvængersken; Sva-va i Valkyrien; Teresina i Napoli; Antonie i Sparekassen; Jeanne i Lady Tartuffe; Nora i Et dukkehjem (1879); Signe i En fallit; Karen i Geografi og kærlighed; Anna Hjelm i Kong Midas; Hedda Tesman i Hedda Gabler; Anna Bryde i Anna Bryde; Hedvig i Vildanden; Clara i Skærmydsler; Fru Alving i Gengangere; El-lida i Fruen fra havet; Prinsessen i Der var engang; Leonora i Henrik og Pernille; Leonora i Maskerade; Hermione i Et vintereventyr; Ophelia i Hamlet; Cordelia i Kong Lear; Maria Stuart; Dronningen i Don Carlos; Emily i Den kære familie; Moderen i Moderen; Cyprienne i Lad os skilles; Hilde i Bygmester Solness; Ella i John Gabriel Borkman; Irene i Når vi døde vågner; Asta i Lille Eyolf; Aase i Peer Gynt; Fru Sang i Over evne; Fru Arvik i Når den ny vin blomstrer; optrådte sidste gang 2.5.1930.

Æresmedlem af Skuespillerforeningen.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1900; svensk medalje pro litteris et artibus.

Henningsen Agnes

Forfatterinde; f. 18.11.1868 på Skovsbo ved Kerteminde, død 21.4.1962; datter af forpagter Peter Andersen og hustru Cathinca f. Malling; gift 1. gang 24.10.1887 m. cand. mag., senere konsul, Mads Henningsen, f. 27.7.1862 i Fredericia, død 1929, søn af kancelliråd Jens Chri-

stian Henningsen og hustru Mette Kirstine f. Pagh; 2. gang 5.9.1919 m. forfatteren, kommunaldirektør Simon Koch, f. 18.2.1871 på Frdbg., død 1935, søn af kirkegårdsinspektør Rudolph Koch og hustru Charlotte f. Jensen.

Debuterede med noveller i dagbladet København i 1890'erne og med romanerne Glansbilledet og Strømmen 1899.

Hovedværker: Polens døtre (1901); De specdalske (1903); Lykken (1905); Den elskede Eva (1911); Den store kærlighed (1917); Barnets magt (1923); trilogien; Kærlighedens årstider (1927), Det rige efterår (1928), Den sidste aften (1930); Le kun (1935); Det rigtige menneske (1938); endv. erindringerne: Let gang på jorden (1941), Letsindighedens gave (1943), Byen erobret (1945), Kærlighedssynder (1947), Dødsfjende - hjertenskær (1949), Jeg er levemand (1951), Den rige fugl (1953), Skygger over vejen (1955); endv. fl. skuespil bl.a. Elskerinden (Dagmar-teatret 1906, m. Anna Larssen i titelrolle).

Henningsen Erik

Figur- og genremaler; f. 29.8.1855 i Kbhvn., død 28.11.1930; søn af grosserer F C L Henningsen

og hustru Hilda f. Schou; gift 5.11.1886 m. Mary Henriette f. 2.5.1858 i Kbhvn., død 1926, datter af justitsråd, bureauchef G C de Jonquières og hustru Harriet f. Lindam.

Elev på Teknisk Selskabs skole og Kunstakademiet 1873-77; udstillede 1. gang 1879; medl. af Akademiets plenarforsamling 1890, af akademirådet 1893.

Hovedværker: En dilettant (1879); Hos amagerkonen (1881); Morgen i Adressekontorets gård (1881); Vagtparaden (1888); Sat ud (1892); En såret arbejder (1895); Det første nordiske naturforskersmøde 1847 (til Kbhvns universitets festsal); På Askov højskole (1903); Tabt strejke (1906); Fest på salen (1909); Immatrikulation (1898). Har endv. tegnet Tuborgs ølplakat med den tørstige mand.

Henningsen Frants

Malers; f. 22.6.1850 i Kbhvn., død 20.3.1908; søn af grosserer F C L Henningsen og hustru Hilda f. Schou; gift 9.11.1880 m. Thora, f. 26.12.1859 i Kbhvn., død 1943, datter af male- ren Fr. Vermehren og hustru Thomasine f. Grø- ner.

Student (Borgerdydskolen på Chrsthvn.) 1869; på C V Nielsens tegneskole og på Akademiet, afgang 1875; debuterede på Charlottenborg som portrætmaler 1875; på Bonnats skole i Paris 1877-78; rejse i Spanien med Julius Lange, P S Krøyer og Frans Schwartz 1878; medl. af akademirådet 1887, af Akademiets plenarforsamling 1890; professor ved Akademiet 1890.

Har udstillet på Charlottenborg 1875-1905 samt i Stockholm m. v.

Hovedværker: Pløjescene (1880); Høhøst (1881); En begravelse (1883); Hos pantelåneren (1893), og en række billeder fra det kbhvske gadeliv; Modtagelsen af købstædernes deputation ved regeringsjubilæet (1888); Garden trækker op på Amalienborg (1892); En helt fra 1864 (1901); endv. portrætter bl. a. af grev Chr. Daneskiold-Samsøe på Gisselfeld (1885), Fr. 8. (1896), Olaf Poulsen (1899), Chr. 9. (1906), etatsråd Fr. Gram (1907); har illustreret: Børnerim af J Krohn (1882 og 84); J Helms Soldaterliv (1883); En dansk students eventyr (1896); En rekrut fra 1864 (1897) og Karl Larsens I det gamle voldkvarter (1899).

Repræsenteret på Hirschsprungske samling, Frederiksborg, Kunstmuseet, Kobberstiksamlingen og på forsk. provinsmuseer m. v.

Henningsen Poul

Arkitekt, belysningsingeniør, forfatter, kritiker; f. 9.9.1894 i Ordrup, død 31.1.1967; søn af forfatterinden Agnes Henningsen (se denne); gift 1. gang 10.6.1919 m. Else, f. 30.4.1896 i Ålborg, datter af grosserer, godsejer, konsul Niels Strøberg og hustru f. Andersen; 2. gang 1943 m. Inger, f. 24.7.1904, datter af overlæge H C Andersen og hustru Flora Marie f. Hansted.

Gennemgik Teknisk skole; studier på Polyteknisk læreanstalt; virkede som arkitekt; journalist ved Politiken 1921-38; forkæmper for funktionalismen bl.a. som ansvarsh. redaktør af Kritisk Revy 1926-29; ansvarsh. redaktør af Louis Poulsen-Nyt (udg. af Louis Poulsen og Co.) fra 1941; medarbejder ved Information 1947-50, Social-Demokraten 1950-59, Mobilia 1960, Politiken 1960; redaktør af forbrugerbladet Tænk fra 1964.

Medl. af Det danske Akademi 1963, af Det danske gastronomiske Akademi 1964.

Har bl.a. opfundet PH-lampen; bygget villaer, beboelseshuse og fabrikker (bl.a. Dehns vaskeribyggn. 1936) og siden 1941 forsk. arbejder i Tivoli; ombygning af Allé-Scenen (1959); tegnet forsk. stål møbler, PH-flyglet m.m.

Medarbejder ved en række revyer og forestillinger på kbhvske teatre siden 1929, bl.a. PH-revyerne; gendigtet Aristofanes' Lysistrate (s.m. Otto Gelsted, 1931, Riddersalen) og Den skønne Helene (s.m. Otto Gelsted og Svend Johansen, 1934, Nørrebro Teater). Manuskript til og instruktion af Danmarksfilm (1935).

Har skrevet: Hvad med kulturen (1933); Springende vers (1951); Livs regeringstid (1952); Alvorlig sjov (1953); PH's dragebog (1955); Kort sagt (1955); s.m. Ove Brusendorff: Kærlighedens billedbog I-IV (1956-59), Erotik for millioner (1957), Erotikkens historie (1960); Vi er selv historie (red. af Henrik Stangerup, 1963); Vers til idag (udg. af Sven Møller Kristensen, 1966).

Modtaget Det Hielmsstjerne-Rosencroneske legat for opfindere 1911; guldmedalje for PH-lampen på verdensudstillingen i Paris 1925.

Henningsen Thorkild

Arkitekt; f. 7.2.1884 i Kbhvn., død 27.1.1931; søn af maleren Frants Henningsen (se denne); gift 1.12.1919 m. Grete, f. 23.10.1896 i Kbhvn., datter af forfatteren Carl Ewald og hustru Betty f. Ponsaing.

På Teknisk skole og uddannet hos arkitekt H B Storck; nogle år på Akademiet; færdedes i arkitektkredsen Ivar Bentsen, Carl Petersen, H Koch og Povl Baumann; medstifter af Den frie Arkitektforening 1909; i Frankrig 1912-19 bl.a. som tegner og som medhjælper u. krigen ved Røde Kors.

Har særlig gjort sig kendt som banebrydende rækkehus-arkitekt og har bl.a. opført: Bakkehusene ved Bellahøj (s.m. Ivar Bentsen 1921), ved Vanløse Allé (nu Sallingvej) (1923), ved Hulgårdsvej (1924), Sundvænget (1926), ved Bernstorffsvej (1928), Damvænget (1928) og ved Fuglebakken (1929). Etagehuse: Østbanegade 33-43, Godthåbsvej 182-220 og 260-270, Vendsysselvej 3-37, Østerbrogade 87-93, Strandboulevarden 8-18, H C Ørstedes Vej 5-7.

Medarbejder ved Kritisk Revy 1926-28.

Henriques Axel

Forfatter; f. 23.8.1851 i Kbhvn., død 11.7.1935; søn af grosserer Moritz R Henriques og hustru Jenna f. Fürstenberg; gift 27.3.1881 m. Frederikke Adelheid, f. 28.9.1859 i Kbhvn., død 1933, datter af vekselmægler M S Meyer og hustru Johanne f. Meyer.

Student (v. Westenske institut) 1869; cand. phil. 1870; partieleks. i ingeniørfagene 1877; medindehaver af bogtrykkerfirmaet O C Olsen & Co. 1877-1914; till. medarbejder ved blade og tidsskrifter (bl.a. Dags-Avisen, Morgenbladet, Politiken, Berlingske Tidende, Illustreret Tidende, Tilskueren, Ude og Hjemme) som teater- og kunstanmelder, rejsebrev m.m. Var i en snes år fra 1885 medforfatter til den årlige sommerrevy til Morskabsteatret og Nørrebro Teater,

først s.m. Johs. Buntzen, fra 1889 m. Anton Melbye; medarbejder ved Blåsprutten fra 1889.

Har skrevet: Suppe på en pølsepind (en samling avisartikler, 1917), samt ca. 1100 viser, udgav et udvalg af disse u. sit litterære hovedværk Sganarel i »Sganarels Kjøbenhavnerviser« (1925); erindringer: Svundne dage (1929), Glade år (1930) og Ja, tiden går - (1931); københavnernbogen Strøget (s.m. Carl C Christensen, 1931). Endv. oversættelser af skuespil til kbhvske teatre.

Henriques C. B.

Højesteretssagfører; f. 6.11.1870 i Kbhvn., død 13.7.1957; søn af grosserer Benny Henriques og hustru Betzy f. Bing.

Student (Hauchs skole) 1888; cand. jur. 1893; overretssagf. 1897; højesteretssagf. 1906.

Medl. af Sagførernes Hjelpe- og Understøttelseskomité; kasserer for Fængselselskabet i Kbhvn. til 1951; formand for Mosaik Trossamfunds repræsentantskab 1930-46; medl. af den faste voldgiftsret 1910-43; formand for Arbejdsgiverforeningens faste voldgiftskommission til 1943; medl. af Den danske Sagførerforenings hovedbestyrelse til 1919; formand i retsrådet 1919; medl. af retsplejeudvalget 1919-46; medl. af bestyrelsen for den danske afd. af Skandinaviske juristmøder til 1949 og af Fængselselskabernes fællesbestyrelse; formand for Højesteretsskranken 1929-36 og for Sagførerergården.

Henriques Fini

Komponist, violinist; f. 20.12.1867 på Frdbg., død 27.10.1940; søn af direktør for Frdbg. fattigvæsen Vilhelm Henriques og hustru Marie f. Rasmussen; gift 1. gang 2.7.1891 (ægteskabet opløst) m. Adda, f. 12.10.1872 på Frdbg., død 1931, datter af kommunelærer T R Krogh og hustru Julie Elfride f. Jørgensen; 2. gang 23.8.1918 m. Ella, f. 11.3.1897 i Kbhvn., datter af fabrikant P Chr. Jacobsen og hustru Nielsine Jacobine f. Schouw.

Elev af violinisten Valdemar Tofte og kgl. kapelmester Johan Svendsen; studerede i Berlin 1888-91; særlig u. Joseph Joachim; studierejse til Tyskland og Østrig på det Anckerske legat 1891; kgl. kapelmusikus 1892-96; derefter virk-

somhed som komponist, pædagog og koncert-spiller; dannede egen strygekvartet; solist, kammermusiker og dirigent ved koncerter i de nordiske lande, Paris, London, Berlin og flere steder; kapelmester u. Herolds operaperiode ved Dagmarteatret 1910–11.

Stifter af kammermusikforeningen Musiksamfundet, formand til 1931.

Kompositioner bl. a.: musikken til skuespille- ne Vølund Smed (1896, omarbejdet 1939 og op- ført som opera på Det kgl. Teater 1943), Prin- sessen og det halve kongerige, Canta og Peter Pan; operaerne Stærstikkeren og Snedronnin- gen; balletterne Den lille havfrue (1910) og Tata; musikminiaturer med emner fra børne- verdenen: Aforismer, Melodiske profiler og Bil- ledbogen; kammermusikværkerne Børnetrio, Violin- sonate i G-mol og Strygekvartet i A-mol; endv. 2 symfonier i C-dur, violinromancer, samt den ofte spillede Myggedans; en række roman- cer bl. a. Det døende barn, Dagen er omme, Skærsommervise, Blomsterbroen og Du blomst i dug; endv. klaver- og violinstykker samt kor- værket Sangen i Norden.

Tildelt guldmedalje i Wien, Grand prix i Pe- trograd og Tysklands gyldne æresmedalje.

Kgl. kammermusikus 1918.

Herholdt J. D.

Arkitekt; f. 13.3.1818 i Kbhvn., død 11.4.1902, søn af divisionskirurg ved Kbhvns borgerværn Johan F W Herholdt og hustru Cathrine Marie

(Else) f. Lorentzen; gift 29.8.1860 m. Johanne, f. 14.7.1829 i Slesvig, død 1898, datter af her- redsfoged M F Blaunfeldt og hustru Emilie f. Rafn.

I tømrerlære 1834, svend 1837; fik aftenun- dervisning på Akademiet 1832–35 (gennemgik elementarskolen og første ornamentskole); sam- tidig elev af G F Hetsch og Gottlieb Bindesbøll; arkitekt i Trondheim 1841–42; i Hamburg og Altona 1843–44; lærer i borgerlig bygnings- kunst ved Polyteknisk læreanstalt 1860–74; medl. af Akademiet 1861; titulær professor 1863; borgerrepræsentant 1864–76; kgl. bygningsinsp. 1881–92; medl. af akademirådet 1887–89.

Skabte, på basis af sit indgående kendskab til danske middelalder- og renæssancemotiver samt norditaliensk murstensarkitektur, epoke i dansk bygningskunst. Vakte s. m. Høyen interesse hos arkitekterne for opmåling af den ældre nordiske bygningskunst.

Hovedværker: Universitetsbiblioteket i Fiol- stræde i Kbhvn. (1861); P C Skovgaards villa på Rosenvængets Hovedvej (1860); fru Heibergs villa smstds (1862); den gl. hovedbanegård (1863–64); Nationalbanken (1870); museums- og gymnastikbygning på Herlufsholm (1877); Due- brødre kloster i Roskilde (1880); første afsnit af Bikubens bygning i Silkegade og Pilestræde (1884); Polyteknisk læreanstalts bygning ved Sølvtorvet (1890); Botanisk laboratorium (1890) Toldkammerbygningen i Helsingør (1891). Har bl. a. restaureret Herlufsholm kirke (1863); Ros- kilde domkirke s. m. Chr. Hansen (1873); Sct. Knuds kirke i Odense (1874); Sct. Peders kirke i Næstved (1885) og klosterporten i Sorø (1894). Æresdoktor ved Kbhvns universitet 1879; medl. af Akademiet i Stockholm 1885.

Etatsråd 1871.

Herholdt J. D.

Læge; f. 10.7.1764 i Abenrå, død 18.2.1836; søn af amtskirurg J F W Herholdt og hustru Ca- thrine Marie (Metta) f. Petersen; gift 10.9.1789 m. Sophie Marie, døbt 12.3.1763 i Haderslev, død 1820, datter af oboist, senere skoleholder

ved Frederik tyske kirke Johan Chr. Berwaldt og hustru Marie Elisabeth f. Asmussen.

Studerede kirurgi hos faderen; studier i kirurgi ved Theatrum anatomico-chirurgicum i Kbhvn. fra 1783; kirurgisk eks. (som den sidste herfra) 1785; fortsatte studierne ved det nye Det kirur- giske akademi til 1786; overskibskirurg s. å.; reservekirurg i søværnet 1787; kirurgisk eks. ved Det kirurgiske akademi 1789; amanuensis hos H Callisen s. å.; reservekirurg ved Det kirurgi-

ske akademi 1790; divisionskirurg i søværnet 1792–1819; vandt universitetets første årlige prisopgave i medicin (med kgl. resolution p. g. a. manglende studentereksamen) 1793; im- matrikuleret ved universitetet 1802; dr. med. s. å.; professor extraord. i fysiologi 1805 og docerede till. bl. a. medicinens historie; till. stabsmedicus i søværnet 1806; professor ordinarius 1818; till. overmedicus ved Frederiks Hospital 1819–25; universitetets rektor 1819–20 og 1834–35; des- uden udstrakt privatpraksis.

Medstifter af Selskabet for vaccination 1800; medudg. af Nyt bibliotek for fysik, medicin og økonomi 1805–07; medl. af sundhedsskollegiet 1808; stillede forslag om lægeløftet, indført ved kancelliskrivelse 15. aug. 1815.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1798; vandt s. m. C G Rafn det franske nationalinstituts pris for afhandling om nogle dyrs vintersøvn 1805; æresmedlem af Kgl. medicinsk selskab 1829 og af fysisk-medicinsk selskab i Erlangen; medl. af fl. udn. akademier bl. a. i Stockholm og Na- poli.

Fik stor betydning gennem sine oversigter over videnskabens nyeste resultater og metoder, ofte s. m. C G Rafn; vakte 1821 opsigt med sin rede- gørelse for pigen Rachel Hertz's sygehistorie, der bl. a. omfattede udtagelse af 273 synålestykker fra hævelser forskellige steder af legemet; be- skrev tilfældet i latinsk afhandling, der blev kendt overalt i verden; uddvidede senere beret- ningen og skrev om opdagelsen af tilfældet som svindel; fik betydning også for eftertiden gen- nem sine medicinsk-historiske arbejder.

Har skrevet: Historisk udsigt over rednings- anstalter for druknede (s. m. C G Rafn, 1796); Betragtninger over brystsyge (1805, tysk udg. 1814, hollandsk s. å.); Udtog af prof. Herholdts dagbøger over Rachel Hertz's sygdomme i årene 1807–1826 (1826, på tysk s. å.); Archiv for læge- videnskabens historie i Danmark (1. hefte af planlagt, men aldrig gennemført værk, (1823); Samlinger til den danske medicinal-historie (s. m. F V Mansa, 1833–35); afhandlinger i Todes tids- skrifter; om medicinske og kirurgiske emner i Fysiskals-øconomisk og medico-chirurgisk bi- bliothek (siden grundlæggelsen 1794).

Etatsråd 1828.

Herold Vilhelm

Operasanger, billedhugger; f. 19.3.1865 i Hasle, død 15.12.1937; søn af bagermester Julius He- rold og hustru Margrethe f. Jensen; gift 19.8. 1895 m. Magdalene, f. 28.1.1869 i Kbhvn., dat- ter af kaptajn Christian Rosenørn von Gers- dorff og hustru Josephine f. Heimann.

Lærereks. (Jelling) 1886; kommunelærer i Kbhvn. 1889; uddannet i sang hos P Jerndorff og L Rosenfeldt samt i Paris; debut på Det kgl. Teater 1893 i titelrollen i Gounods Faust og senere som Tristan i Jolanthe; optrådte på ver- densudstillingen i Chicago 1893; gastespil på Covent Garden i London, den kejserlige opera i Berlin, i Prag, i Dresden; optrådte i sæsonen 1910–11 på Dagmarteatret; afskedsoptræden på Det kgl. Teater 19.3.1915; operadirektør ved Det kgl. Teater 1922–24; derefter leder af tea- trets operaskole.

Hovedpartier: Don José i Carmen; Canio i Bajadser; Turiddu i På Sicilien; Aladdin; Werther; Vifakanda; David i Saul og David; Lohengrin; Walther i Mestersangerne; Rodolphe i Bohème; kong Erik i Drot og Marsk; Pedro i Dalen; kongen i Konge for en dag; Evangelie-manden; Fra Diavolo.

Udstillede som billedhugger, 1. gang 1906 med en portrætbuste.

Kgl. kammersanger 1901; tildelt fortjenst-medaljen i guld 1915.

Hersholt Jean

Filmskuespiller, direktør; f. 12.7.1886 i Kbhvn., død 2.6.1956; søn af Georg Lüsberg og hustru Clara f. Petersen; gift 11.4.1914 m. Via f. Andersen, f. 20.9.1893.

Debut som skuespiller på Dagmarteatret 1904; medvirkede i danske film; turné i Norge og Sverige 1906-07; rejste til Canada 1908, til USA 1913; filmskuespiller i Hollywood 1914, medvirkede i ca. 450 film; till. instruktør 1918-22; amerikansk statsborger 1920; præsident for Motion Picture Relief Fund of America 1938; direktør og medindehaver af Sol Lesser-United Artists Corporation og præsident for Academy Building Corporation.

Formand for den danske olympiske komité for Los Angeles 1932; præsident for det danske alderdomshjem Aldersro, for National American-Denmark Association 1943-44 og for American-Denmark Relief 1944-46; vicepræsident for Rebild National Park; præsident for Academy of Motion Picture Arts and Sciences 1945-49; præsident for Hollywood Bowl Association 1951; direktør for handelskammeret i Holly-

wood. Æresdoktor ved fl. amerikanske universiteter bl. a. ved University of California, Los Angeles.

Har fra 1914 spillet hovedroller for Universal Film Comp., United Artists, Paramount, Columbia Pictures Corp.; knyttet til Metro-Goldwyn-Mayer Film Comp. fra 1931, til 20th. Century Fox Film Comp. 1936-39; filmet i bl. a. i Guld, Hans højhed, Susan Lennox, Grand Hotel, Middag kl. 8, Landsbylægen og Heidi; spillede fra 1937 titelrollen i radioserien »Doctor Christian«, senere også i TV.

Har skrevet: Doctor Christians Office; har oversat H C Andersens Eventyr, bl. a. udg. med alle eventyr og historier (New York, 1949). Har bl. a. udgivet H C Andersens brevveksling med Horace Scudder (1948). Redaktør af børnebøgerne »The Evergreen Tales« fra 1949. Var en stor bog- og manuskriptsamler og hovedparten af hans samlinger bl. a. H C Andersen-samlingen skænkedes til Library of Congress, Wash. D. C., der 1954 udgav Catalog of the Jean Hersholt Collection of Hans Andersen.

Hædret med 3 Oscar-filmpreise; tildelt Turistforeningen for Danmarks hæderstegn 1952 og medaljen Ingenio et arti 1955.

Hersleb Peder

Biskop; f. 25.3.1689 i Stod, Trondhjem stift, død 4.4.1757; søn af provst Christopher Hersleb og hustru Sofie f. Borch; gift 25.10.1719 m. Bolette, f. 12.4.1690 i Stenstrup, død 1767, datter af sognepræst Hans Hiort og hustru Ellen f. Boesen.

Student (Trondhjem) 1703; en af de første seksten alumnier, der fik plads på Elers' kollegium i Kbhvn., da det indviedes 1705; tog theol. eks. 1707 og rejste tilbage til Trondhjem; kom igen til Kbhvn. 1713, tog magistergraden 1714; feltpræst for tropperne i Holsten 1714; sognepræst i Gunslev på Falster 1718; slotspræst ved Frederiksborg og sognepræst i Hillerød og Herlöv s. å.; hofprædikant i Kbhvn. 1725; biskop over Aggershus stift 1730; kaldt tilbage til Kbhvn. 1737 som biskop over Sjællands stift, tiltrådte embedet 1738.

Udarbejdede planen til oprettelse af Fr. 4.s landsbyskoler på ryttergodsdistrikterne, de såkaldte rytterskoler, hvoraf der fra 1721 oprettedes 240; meddir. for Vajsenhuset 1727; medl.

af Missionskollegiet s. å. og af Generalkirkeinspektionskollegiet 1738.

Har bl. a. skrevet: Epistola pastoralis (1737); Prædikener (samlet udg. 1741); Tolv offentlige taler, holdte ved kirke-, bispe- og præste-vielser (1740-56); Guds børns daglige adgang til nåde-stolen (bønnebog 1748, udkom i talrige oplag og på svensk i over 50 oplag).

Øvede stor indflydelse som kirkelig administrator og som magtfuld prædikant. Samlede et stort bibliotek, der solgtes ved auktion 1758, idet dog den særlige samling originaludgaver af Luthers og andre reformatorerers skrifter købtes af grev J L Holstein, og 1812 indlemmedes i Det kgl. bibliotek.

Rang som konferensråd 1747.

Hertz Henrik

Forfatter; f. 25.8. el. 27.8.1798 (el. 97) i Kbhvn., død 25.2.1870; søn af bagermester Philip Hertz og hustru Beline f. Salomonsen; gift 26.6.1850 m. Louise Josephine, f. 21.4.1830 i Kbhvn., død 1912, datter af grosserer Andreas (Amsel) Levin v. Halle og hustru Sara f. Nathanson.

Student (Metropolitanskolen) 1817; cand. jur. 1825; Kbhvns univ.s guldmed. for en juridisk afhandling 1824, og for en æstetisk 1825; gik over til kristendommen 1832; med støtte af Fonden ad usus publicos rejste til sydlige udland bl. a. til Rom og til Napoli (s.m. H C Andersen) 1833-34; knyttet til J L Heiberg og til fru Heiberg, mange af skuespillene 1830-64 er skrevet for hende som hovedperson; skrev under forsk. pseudonymer til 1832.

Har s.m. Heiberg fornyet hverdagsskuespillet, ikke blot gennem vaudeviller, men også med lystspil; har ialt skrevet 54 skuespil, hvoraf de 46 blev opført.

Hovedværker bl. a.: skuespillene Hr. Burchardt og hans familie (debut, 1827); Kærlighed og politi (1827); Flyttedagen (1828); Amors genistreger (1830); Emma eller den hemmelige forlovelse (1831); En dag på øen Als (1832); Den eneste fejl (1835); Sparekassen (1836); Svend Dyrings hun (1837, heri sangen Hr. Peder kasted runer); Valdemar Atterdag (1839); Svanehammen (et festspil 1841, heri Fra fjerne lande kom hun, dronning Dagmar); Fristelsen (1842); Kong Renés datter (opr. anonymt, 1845); Ninon (1848); Hundrede år (festspil til teaterjubilæet 1848); Audiensen (1851); Et offer (1854); Be-

søget i København (1856); De fattiges dyrehave (opf. 1859). Endv. litterære indlæg i afdøde Jens Baggesens navn i »Gengangerbreve eller poetiske epistler fra paradiset« (stilede til Heiberg, til Hauch og til det danske folk (anonymt, 1830); læredigtene Fire poetiske epistler (1831) og Naturen og kunsten (1832–33); Erindringer fra Hirschholm, cyklus efter samværet med Heibergs i Hørsholm (1832); Digte fra forsk. perioder I–IV (1851–62); samt romanen Stemninger og tilstande (1839) med politiske betragtninger særlig vendt mod de liberale; tidsskriftet Ugentlige Blade 1858–59 bl. a. med Poesien i Danmark efter 1814, og med samtidsromanen Johannes Johnsen (udg. i bogform I–III 1860); Dramatiske værker I–XVIII (1854–73); Eventyr og fortællinger (1862).– Blandt lyriske digtninge: Slaget på Reden (ballade, 1832); Jeg gik mig ud en sommerdag; Skriftemålet (Pater Josef lån mig øre); Kedelflickervær og Den danske soldat (Slaget var endt), samt epistler som Den glemte paraply og Martsviolerne. Breve til og fra Henrik Hertz ved Poul Hertz (1895).

Var blandt de første fire, der fik bevilget digtergætte af rigsdagen.

Titulær professor 1845.

Hertzsprung Ejnar

Astronom; f. 8.10.1873 på Frdbg., død 21.10.1967; søn af direktør Severin Hertzsprung og hustru Henriette f. Frost; gift 16.5.1913 (ægteskabet opløst 1937) m. Henriette, f. 16.11.1881 i Groningen, Holland, datter af professor J C Kapteyn og hustru f. Kalshoven.

Student (Metropolitanskolen) 1892; cand. polyt. 1898; kemiker i St. Petersborg 1899–1901; studerede fotokemi på professor Ostwalds laboratorium i Leipzig 1901; vendte tilbage til Kbhvn. 1902 og foretog observationer ved universitetsobservatoriet og ved Victor Nielsens privatobservatorium Urania; ekstrord. professor i astronomi ved universitetet i Göttingen 1909; observator ved det astrofysiske observatorium i Potsdam s. å.; adjunktdirektør ved det astrofysiske observatorium i Leiden 1919; professor ved universitetet smstds 1920–44 og till. direktør for universitetsobservatoriet 1935–44; Research Associate ved Lick observatoriet i Californien 1937–38. Bosat i Danmark fra o. 1945.

Medl. af Videnskabernes Selskab, Kbhvn. 1919; medlem og æresmedlem af en række vidensk. selskaber og akademier i udlandet; tildelt bl. a. Royal Astronomical Societys guldmed. 1929, Bruce guldmed. 1937 og Ole Rømer-medaljen 1959; æresdoktor ved universiteterne i Utrecht 1923 og Kbhvn. 1946 samt ved l'Université de Paris 1949.

Har bidraget væsentligt til udviklingen af astrofysikken, bl. a. bestemmelse af stjernernes lysstyrke ad fotografisk vej, udformning af teorien om stjernernes udviklingstrin og anvendelse af stjernespektre til klassificering og til fotometri, og har bl. a. vist at plejadetagerne skyldes stjernesolens belysning af støvskyer, målt dobbeltstjerner ved hjælp af mikrometri og fotografi samt bestemt de Magellanske skyers afstand og bevægelse.

Har skrevet ca. 100 afhandlinger, især i Zeitschrift für wissenschaftliche Photographie, Astronomische Nachrichten, Bulletin astronomique, Bulletin of the Astronomical Institutes of the Netherlands og Astrophysical Journal.

Hess C. M.

Industridrivende; f. 14.10.1851 i Middelfart, død 1.12.1929; søn af jernstøber J S Hess og hustru Christiane Pauline f. Petersen; gift 18.9.1880 m. Emma f. 29.7.1854 m. Haraldskær fabrik, død 1928, datter af fabrikant Fr. Brincker og hustru Juliane f. Neuhaus.

Oplært i faderens jernstøberi i Middelfart og i Tyskland; købte 1876 et gammelt jernstøberi i Vejle; moderniserede virksomheden og omlagde produktionen fra brændeovne og landbrugsmaskiner til kakkelovne og komfurer, senere till. centralvarmeanlæg; erobrede et stort hjemmemarked (tidl. hovedsagelig forsynet fra Tyskland) og oparbejdede en betydelig eksport af ovne; foretog 1898 og 1914 gennemgribende ombygninger og udvidelser af virksomheden, der 1919 omdannedes til aktieselskab u. navnet C M Hess Fabrikker; formand for bestyrelsen for dette fra 1919 og for faderens virksomhed J S Hess & Søn (overgået til aktieselskab 1904) fra 1928.

Medl. af repræsentantskabet for Vejle Bank og Vejle Håndværkerforening og af bestyrelsen for Foreningen af Fabrikanten i Jernindustrien; medl. af menighedsrådet ved Skt. Nicolaj kirke til 1920.

Ejer af hovedgården Haraldskær fra 1916.

Hetsch G. F.

Arkitekt; f. 28.9.1788 i Stuttgart, død 7.9.1864; søn af hofhistoriemaler, kunstgalleridirektør og professor ved Akademiet i Stuttgart Philip Friedrich v. Hetsch og hustru Louise f. Scholl; gift 1. gang 23.8.1823 m. Anette, f. 20.3.1795 i Altona, død 1827, datter af arkitekt C F Hansen (se denne); 2. gang 4.12.1829 m. Caroline, f. 15.10.1800 i Altona, død 1874, søster til første hustru.

Student fra Tübingen; uddannet i Stuttgart og i Paris bl. a. hos Percier 1808–12; medarbejder hos C F Hansen fra 1815; informator ved Akademiets ornamentalskole 1815; privat tegneskole 1817; medl. af Akademiet 1820; professor i perspektivet 1822, overordentlig professor i arkitektur 1829, ordentlig professor 1835; direktør for de Reiersenske tegneskoler 1826; kunstnerisk leder af Den kgl. Porcelainsfabrik 1828–57; leder af tegneundervisningen på Polyteknisk læreanstalt 1829; undervisningsdir. ved Teknisk institut 1844–47.

Medl. af komitéen for afholdelse af industriudstillinger, af Industriforeningens bestyrelse 1838 og af komitéen for Danmarks deltagelse i verdensudstillingen i London 1850.

Særligt påvirket af den tyske arkitekt C F Schinkel og den franske empire; udført arbejder indenfor porcelæn, møbler, bogbind, metalarbejder, dekorering osv., som bl. a. findes på Kunsthistorisk museum, Rosenborg og Frederiksborg.

Hovedværker: indvendige arbejder i Chr. 8.s palæ på Amalienborg og i Dehn'ske palæ i Bredgade; har opført: Synagogen i Kbhvn (1833); Steensgård på Langeland (1837); Ansagerkirken i Bredgade (1842); sydflyt til Gjorslev (1843); Basnæs (1846); Skt. Annæ Plads 3.

Har skrevet: Begyndelsesgrunde af den geometriske tegnelære (s. m. professor G F Ursin, 1828); Om tegneundervisning (1834); Veiledning til perspektivens studium og anvendelse (1839); Om tegnekunsten betragtet som dannelsesmiddel (1853); Bemærkninger angående kunst, industri og håndværk (1863); endv. Fortegninger for håndværkere (1839–43).

Modtog guldmedalje af en håndværkerkomité 1846 (senere Teknisk Selskabs sølvmedalje).

Heuser E. D.,

se Häusser E. D.

Heyman Philip W.

Handelsmand; f. 5.11.1837 i Kbhvn., død 15.12.1893; søn af købmand W P Heyman og hustru Jacobine f. Meyer; gift 9.7.1862 m. Hanne f. 28.2.1839 i Kbhvn., død 1917, datter af farver D S Adler og hustru Wilhelmine f. Meyer.

Oprettede, s. m. en kompagnon, en kommissionsforretning i smør 1858; startede eget firma 1861, med smørekseport til Storbritannien fra 1862; optog 1864 till. eksport af hermetisk pakket smør til oversøiske markeder; stiftede s. m. firmaet H Puggaard & Co., Kbhvns Svineslagteri 1866, fortsatte dette som eneindehaver fra slutn. af 1870'erne, og oprettede en række filialer i ind- og udland; medstifter af AS Tuborgs Fabrikker 1873, direktør og bestyrelsesformand fra 1880; afviklede gødnings- og svovlsyre- og glasfabrikationen, som var en oprindelig del af fabrikkernes produktion, og koncentrerede arbejdet om bryggeriet.

Medvirkede ved at vise agtpågivenhed overfor kundekrav, til at fremme landbrugets rationelle produktion af smør og fedevarer. Oparbejdede ølekseporten, bl. a. gennem sine oversøiske forbindelser.

Etatsråd 1892.

Hielmstjerne Henrik

Embedsmand, bogsamler; f. 1.1.1715 i Kbhvn., død 18.7.1780; søn af isl. købmand og borgmester i Kbhvn. Niels Hendriksen og hustru Agnete Birgitte f. Finckenhagen; gift 4.8.1747 m. Andrea Kirstine, f. 19.1.1730 på Halkær ved Nibe, død 1806, datter af godsejer, kancelliråd Søren Kiærulf og hustru Johanne Marie f. Benzon.

Student 1732; theol. eks. 1736; sekretær i kancelliet 1738; till. sekretær i kommissionen nedsat 1739 til dannelse af et kgl. møntkabinet, og udarbejdede en omfattende fortegnelse over danske mønter og medaljer; ophold i Tyskland, Frankrig, Holland og England 1740-42; kancelliasessor 1750 og medl. af kancellikollegiet til 1771; assessor i højesteret fra 1744; senere rettens justitiarius.

Sekretær i det nystiftede Videnskabernes Selskab 1742, medl. af selskabet, og fra 1776 dets præsident.

Adelspatent 1747, med ret til at føre navnet Hielmstjerne. Etatsråd 1752; konferensråd 1766; gehejmeråd 1777.

Efterlod værdifulde samlinger af bl. a. por-tætter og bøger; den ca. 10.000 bd. store bog-samling af især ældre dansk litteratur over-gik i 1807 til Det kgl. bibliotek hvor den sta-dig holdes som en særafdeling.

Hans datter og svigersøn, grev M G Rosen-crone, oprettede af hans midler Den grevelige Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse, der er vel-gørende, navnlig til fremme af kunst og viden-skab.

Hilker Georg

Dekorationsmaler; f. 5.6.1807 i Kbhvn., død 13.1.1875; søn af skibsfører, senere toldassistent Christian Ernst Hilker og hustru Marie Margrethe f. Vest; gift 29.9.1847 m. Elise Boline, f. 10.11.1820 i Kbhvn., død 1867, datter af farver Jens Nielsen Schou og hustru Mette Kirstine f. Weiwardt.

I malerlære og samtidig på Akademiet 1820; malersvend 1826, informator ved Akademiets ornamentskole, elev på modelskolen 1831; blev i samarbejde med billedhuggeren Freund optaget af den dekorative kunst med klassiske for-billeder særligt den pompejanske kunst; rejste med støtte af Fonden ad usus publicos til Ita-lien s. m. maleren Købke (1838); lærer ved Teknisk institut 1848-49, ved Akademiet 1854, ved Akademiets dekorationsskole 1864-70; medl. af Akademiet 1867; våbenmaler for Or-denskapitlet; kom i sine senere år, under ind-flydelse af Høyen, ind på nordiske motiver i sin ornamentik.

Hovedværker: Universitetets forhal (s. m. Constantin Hansen, 1844-53); endv. dekoratio-ner i Friends atelier i Materialgården ved

Frederiksholms Kanal (1835), rum i Thorvald-sens museum (1843), rum i Ny Vestergade 13 (s. m. Constantin Hansen og P C Skovgaard, 1858), i Universitetsbiblioteket (1861), i Sorø akademi (1860-70); repræsentantskabssalen i Nationalbanken (1870); endv. møbler bl. a. på Kunstindustrimuseet og i Hirschsprungske sam-ling.

Har udgivet: Studier efter pompeianske de-corationer (1846-47).

Hindhede Mikkel

Læge, ernæringsforsker; f. 13.2.1862 i Lem sogn, død 17.12.1945; søn af gårdejer Jens Mikkelsen og hustru Oline f. Fjord; gift 19.12.1888 m. Marie, f. 18.2.1863 i Lem, død 1934, dat-ter af gårdejer Christen Sørensen og hustru Johanne Kirstine f. Jørgensen.

Alm. forberedelseseks. 1879; adgangseks. til Polyteknisk læreanstalt 1880; student 1881; med. eks. 1888; prakt. læge i Skjern s. å., i Herning 1890; sygehuslæge i Skanderborg 1891-1909. Eksperimenterede fra 1895 med ernæ-ringsundersøgelser; studerede ernæringsspørgs-mål og laboratoriearbejde 1909-10 bl. a. i Tyskland, Schweiz og USA; oprettede 1910 for statens regning et kontor og laboratorium for ernæringsundersøgelser, ledede dette til det ved hans fratræden p. g. a. alder blev nedlagt 1932. Holdt foredrag ved amerikanske univer-siteter 1928.

Medl. af 2. ærdelighedskommission; medl. af en komité, nedsat af regeringen 1917, vedr. rationering af fødevarer.

Rationeringskosten: brød-grød-kartofler med et mindre tilskud af dyriske fødevarer, bygge-de stort set på Hindhedes principper for en kostreform.

Har bl. a. skrevet: Brændende punkter i fodringsspørgsmålet I-II (1906-08); En reform i vor ernæring (1906, oversat til mange sprog); Økonomisk kogebog (1907, oversat til en række sprog) og i 17. omarb. udg. som: Dyrtids-kogebog (1916); Moderne Ernæring I-II (1915); pjecen Dyrtidskost (1918, udsendt af regeringen i 30.-40.000 ekpl.); Die neue Ernäh-rungslehre (1923); Fuldkommen sundhed og vejen dertil (1934).

Honorary Vice-president i det engelske Food-Education Society 1935.

Hiort Lorenzen P.,
se Lorenzen P Hiort.

Hirschsprung Heinrich

Tobaksfabrikant og kunstsamler; f. 7.2.1836 i Kbhvn., død 8.11.1908; søn af tobaksfabrikant Abraham Marcus Hirschsprung og hustru Petrea f. Hertz; gift 26.6.1864 m. Pauline Elisabeth, f. 9.7.1845 i Kbhvn., død 1912, datter af grosserer Daniel Jacobson og hustru Frederikke f. Gerhard.

Uddannet i tobaksfaget; i ledelsen af det af hans far grundlagte tobaksfirma fra 1858; tilvejebragte fra tredivårsalderen og til sin død en fremragende samling af dansk maler- og tegnekunst fra Eckersberg til »Fynboerne«; overdrog ved gavebrev denne og en mindre skulptursamling til staten; Den Hirschsprungske samling har til huse i en særlig museumsbygning i Østre Anlæg ved Stockholmsgade i Kbhvn. (indviet 1911, arkitekt H. Storch).

Hjelmslev Johannes

Matematiker; f. 7.4.1873 i Hørning ved Århus, død 16.2.1950; søn af sadelmager N. P. Petersen og hustru Marie Kirstine f. Trolle; gift m. Lilly Ingeborg f. Zenth, f. 5.3.1898 i Kbhvn.

Student (Århus) 1890; mag. scient. (matematik) 1894; lærer ved Borgerdydskolen i Helgo-

landsgade 1896–1906; dr. phil. 1897; docent ved Polyteknisk læreanstalt 1903, professor i deskriptivgeometri 1905–17; Videnskabernes Selskabs guldmed. 1907; lærer i matematik ved Statens lærerhøjskole 1916–26; professor i ma-

tematik ved Kbhvns universitet 1917–42; universitetets rektor 1928–29.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1914, i dets kassekommission 1917–35, samt formand for selskabets naturvidenskabelige-matematiske klasse 1938–46; medl. af Carlsbergfondets direktion 1918, af Rask-Ørsted fondets bestyrelse 1931; æresmedlem af Matematisk Forening 1943; medl. af udenl. vidensk. selskaber; dr. techn. h. c. ved Polyteknisk læreanstalt 1929.

Har bl. a. skrevet: Grundprincipper for den infinitesimale deskriptivgeometri med anvendelser på læren om variable figurer (disp., 1897); Geometrisk analyse I–III (1932–33); forsk. lærebøger bl. a. Deskriptivgeometri (1904, bearb. på tysk 1914), Geometriske eksperimenter (1913 og senere, tysk udg. 1915), Lærebog i geometri (1918 og senere), samt skolebøger for gymnasiet m. v.; afhandlinger i matematiske tidsskrifter m. m. Medredaktør af Acta Mathematica.

Hjelmslev Louis

Sprogforsker; f. 3.10.1899 i Kbhvn., død 30.5.1965; søn af matematikeren Johannes Hjelmslev (se denne); gift 11.7.1925 m. Vibeke, f. 27.10.1899 i Kbhvn., datter af historiker, museumsmand Mouritz Mackeprang (se denne).

Student (Gl. Hellerup gymn.) 1917; Kbhvns univ. s. guldmed. 1920; mag. art. (sammenlign. sprogvidenskab) 1923; studieophold i Litauen 1921, Prag 1923–24, Paris 1926–27 (1926 som attaché ved Folkeforbundets institut for intellektuelt samarbejde), Leipzig 1929 og senere bl. a. i England og Irland; lærer ved kbhvske gymnasier og kursus 1924–25 og 1928–33; dr. phil. 1932; docent i sammenlign. sprogvidenskab ved Århus universitet 1934; professor i samme fag ved Kbhvns universitet 1937; medl. af konsistorium 1948–64, i dets forretningsudvalg 1959–64.

Stifter af og formand for Lingvistikredsen i Kbhvn. 1931–34 og 1937; medl. af Det danske Sprog- og Litteraturselskab 1933; stiftende medl. af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning; medl. af Videnskabernes Selskab 1946, i dets kassekommission 1951–64, formand for denne 1959–64; medl. af Rask-Ørsted fondets bestyrelse 1947–64 og forretningsudvalg 1956–64; formand for Foreningen af Professorer og for Forbundet af Lærere ved de høje Lærestalter 1948–56 samt for kulturministe-

riets lektoratsudvalg 1949–64; medl. af lingvistisk expertkommission u. Unesco; medl. af en række vidensk. selskaber og akademier i udlandet; gæsteforelæsninger ved universiteter i Europa og USA.

Har bl. a. skrevet: Études baltiques (disp., 1932); La catégorie des cas I–II (1935–37); Omkring sprogteoriens grundlæggelse (1943, engelsk udg. 1953, revideret udg. 1961, russisk udg. 1960); Essais linguistiques (1959); Sproget, en introduktion (1963). Har udgivet: Rasmus Rasks Udvalgte afhandlinger I–III (1932–35, tysk udg. 1932–37); Breve fra og til Rasmus Rask I–II (1941); H. C. Andersens Kejserens nye klæder på 25 sprog (s. m. A. Sandal, 1944); Knut Hagbergs Sædernes bog (1947). Grundlægger og hovedredaktør af det internat. tidsskrift Acta linguistica; medredaktør af Archiv für vergleichende Phonetik 1938–40.

Tildelt hædersgave fra Chr. Møller Sørensens fond 1952 og fra G. E. C. Gads fond 1964.

Hjerl Hansen H. P.

Forretningsmand; f. 27.4.1870 i Asperup, død 23.11.1946; søn af landmand Jørgen Hansen og hustru Karen f. Jeppesen; gift 3.7.1897 m. Karen Margrethe, f. 21.11.1873 på Frdbg., død 1946, datter af oberst Christian Müller og hustru Sophie f. Schwartz.

Ansæt i smørekseportfirmaet E. F. Esmann, Odense og leder af firmaets filial i Kbhvn. 1895, medindehaver 1897; firmaet drev forretninger på Sibirien med opkøb af smør og salg der af mejerimaskiner m. v., og dets sibiriske og russiske forretninger indgik i A/S Det Sibiriske Kompagni 1904, direktør for dette selskab 1904–17, formand i bestyrelsen 1918–30; medstifter af og formand for Det Almindelige Handelskompagni 1916–30, etableret i tilslutning til Det Sibiriske Kompagni; fra 1919 indskrænkede Det Sibiriske Kompagnis forretninger som følge af de russiske socialiseringsbestræbelser, men visse kompensationer opnåede ved handel med Manchuriet og de baltiske stater; efter verdenskrisen 1929 likvideredes de to kompagnier og en del af aktiverne overførtes til A/S Det Sibiriske Kompagni af 1930; formand for og bestyrelsens delegerede i dette kompagni; formand for bestyrelsen og adm. direktør for Danmarks største private smørekseportfirma E. F. Esmann efter dets omdannelse til aktieselskab 1936.

Finansminister i ministeriet Liebe marts-april 1920; medl. af Grosserer-Societetets Komité 1914-22 og af Kbhvns Handelsbanks bankråd til 1930; medl. af rådet for Det kgl. danske geografiske Selskab; formand i bestyrelsen for Foreningen til Varetage af danske Fordringshaveres Interesser i Rusland; medl. af den danske regeringsdelegation i Moskva 1923, af kommissionen til behandling af danske erstatningskrav mod Rusland og af kommissionen for omordning af Danmarks diplomatiske og konsulære repræsentation samt af udenrigsministeriet 1920; medl. af komitéen for udgravningen i Shilo, Palæstina.

Hon. Fellow of the Institute of Certificated Grocers, London.

Stifter af Hjerl-Fonden og formand i dennes bestyrelse. Gennemførte i 1934 fredning af Hjerl hede og grundlagde den kulturhistoriske bygningssamling (Den gamle landsby) smstds.

Hjort P.

Kritiker og skolemand; f. 19.7.1793 i Tårnby, død 11.11.1871; søn af biskop i Ribe Viktor Kristian Hjort og hustru Marie Pauline f. Schiørring; gift 25.9.1822 m. Olivia Catharine, f. 22.12.1796 i Kbhvn., død 1849, datter af kaptein Ole Lyche v. Rasbech og hustru Siri (Sigrid) f. Kohl.

Student (Metropolitanskolen) 1811; studerede jura, teologi og filosofi hos F C Sibbern; kritiker ved månedsskriftet Athene vedr. malerkunst og litteratur 1815; støttede Oehlenschläger mod Bagesens angreb og deltog stærkt polemisk i andre litterære diskussioner og fejder; flerårig rejse til Tyskland og Italien 1817; lektor i tysk ved Sorø akademi 1822; var den første dansker, der som grammatiker anvendte den nyere sprogvidenskab; fik endv. stor indflydelse på danskundervisningen ved sin læsebog Den danske børneven (1839); afskediget med titel af professor ved Sorø akademis nedlæggelse 1849; deltog i det politiske liv i Kbhvn. som helstatsmand med en række indlæg mod de nationalliberale; forkæmper for de danske sprogreskripter i Slesvig.

Hovedværker: Tolv paragraffer om Jens Bagesen (1817); monografi på tysk over Johannes Scotus Erigena (1823); Tysk grammatik (1824, stærkt omarbejdet 1827); Tysk sproglære (1828); Tysk læsebog (1835); Psalmer og bønner (1838),

alle udkom i adskillige oplag; Kritiske bidrag til nyere dansk tænke-mådes historie (1852-67, opdelt i en politisk, en kunsthistorisk, en kirkelig-etisk og en litterærhistorisk afdeling); udgav af sin omfattende korrespondance: Udvalg af breve fra mænd og kvinder I-II (1867-69); Korrespondance om dansk videnskabelig litteratur til tidsskriftet Svea (udg. i bogform 1872).

Hjorth Søren

Tekniker, opfinder; f. 13.10.1801 på Ørslev Vestergård ved Ringsted, død 28.8.1870; søn af forpagter Jens Jacobi Hjorth og hustru Anna Margrethe f. Lassen; gift 19.12.1845 m. Vilhelmine, f. 27.3.1805 i Vallengbæk, død 1885, dat-

ter af sognepræst Peter Ludvig Hansen og hustru Jacobine f. Pechüle.

Dansk juridisk eks. 1821; godsforvalter på Bonderup ved Korsør s. å.; volontør i rentekammeret 1828, kammerskriver og sekretær smstds 1836; fulgte bl. a. H C Ørstedes forelæsninger på Polyteknisk læreanstalt; konstruerede en roterende dampmaskine 1832 som købtes af kongen til Polyteknisk læreanstalt; rejste med støtte af Reiersenske fond til England for at studere dampkraftens anvendelse på jernbaner og veje 1834; konstruerede derefter en dampvogn, som dog ikke havde tilstrækkelig trækraft; studerede jernbanevæsen i England, Frankrig og Belgien 1839; udarbejdede s. m. bogholder G Schram driftsoverslag for en jernbane fra Kbhvn. til Roskilde 1840; skaffede Industriforeningen en 100-årig koncession på anlæg af en bane over Roskilde til en by på Sjællands vestkyst 1844; tekn. direktør s. å. for det nyoprettede Sjællandske Jernbaneselskab, der åbnede den første jernbane i Danmark fra Kbhvn. til Roskilde 27. juli 1847; tog sin afsked 1848; konstruerede i England en »elektromagnetisk maskine« (elektromotor), udstillet og præmieret på Verdensudstillingen i London 1851; beskrev som den første i verden dynamoprincippet maj 1851; rejste igen til England 1854, fik en dynamomaskine bygget i Liverpool s. å. og løste dermed problemet om en langt kraftigere strømgiver end H C Ørstedes galvaniske element, hvorved elektromagnetismen kunne udnyttes som bevægelse; tog i England patent på sit elektrodynamiske princip 14. okt. 1854; opnåede ingen praktiske resultater; princippet senere udnyttet af andre, bl. a. tyskeren Werner Siemens; re-

præsentant i Danmark for Cyclops stålfabrik, Sheffield, 1857; translatør i engelsk 1859; lærer og agent de senere år; fik livsvarig statsunderstøttelse for sin indsats på jernbanevæsenets område 1861.

Næstformand i Industriforeningen 1841-43, formand 1843-45; medl. af Institution of Civil Engineers.

Har bl. a. skrevet artikel om dampvogne i Magazin for kunstnere og håndværkere (1832). Dynamoprincippet beskrevet i engelsk patent nr. 2198, 1854.

Hjorte Knud

Forfatter; f. 4.1.1869 på Hjortegård i Kirke Værlose, død 25.11.1931; søn af gårdejer Lars Knudsen og hustru Karen Marie f. Pedersen; gift 22.10.1904 m. Kirstine, f. 6.12.1883 i Ringkøbing, datter af togfører Andreas Pedersen og hustru Judith f. Pedersen.

Lærereks. (Jonstrup) 1888; student (Mariboos skole) 1891; studerede i nogle år filologi; op-

hold i Paris 1896-97; lærer i Skanderborg 1897-99; debut som forfatter 1899; lærer i Skælskør 1900-08, ved Vordingborg seminarium 1908-12; rejse til Tyskland og Italien på det Anckerske legat 1912.

Litterære arbejder: Syner (1899); Hjemme fra egen (1901); Kraft (1902); Folk (1903); Støv og stjerner (1904); To verdener (1905); Hans Raaskov (1906); Præster (1907); Den fortalte søn (1910); Grøn ungdom og grå sjæle (1911); Fru Herta (1914); Æventyret (1915); Tvetyls (1917); Spotske jomfruer (1918); Fra ordenes samfund (1918); Indensogns og udenogns (1919); Kærligheds spind (1920); Faust (1921); Ud for skrænten (1922); Den gule krønnike (1923); Hans Heilums nat (1924); Tænk og oplevet (1925); Sprogets luner (1927); Drømmen om kvinden (1928); Kringelveje (1929); Tre i spillet (1930); Svundne somre og gamle vintre (1931); posthumt Under livets træ (1932); Under det svindende lys (1933) og Skrift og tale (1936).

Hofman Bang N. E.

Landøkonom; f. 18.7.1803 på Hofmansgave, Nordfyn, død 2.3.1886; søn af stamhusbesidder Niels Hofman (Bang) og hustru Charlotte f.

Malling; gift 23.8.1835 m. Martine, f. 27.4.1801 i Kolding, død 1869, datter af kammerråd, toldforvalter, generalkrigskommissær Peder Malling og hustru Martine f. Cretschmer.

Student (Herlufsholm) 1822; underviste derefter og var samtidig sekretær for morfaderen, statsminister Ove Malling; ophold på landbrugsinstituttet på Möglin i Brandenburg hos Albrecht Thaer og sønnen A P Thaer 1827–30; på sidstnævntes foranledning antaget af den svenske re-

digte af Erik Waage (1901); Selvportræt (1902). Posthumt blev udgivet: Dekadent barbari (1904).

Holberg Ludvig

Forfatter; f. 3.12.1684 i Bergen, død 28.1.1754; søn af oberstløjtnant Christian Nielsen Holberg og hustru Karen f. Lem.

Kom som forældreløs 10 år gl. i huset hos familie i Gudbrandsdalen; hos sin formynder, morbroderen, købmand Peder Lem o. 1698; i

gering som konsulent vedr. fåreavlen, schäferidirektør 1831–42; overtog forpagtningen af Hofmangsgave 1840, og besiddelsen af stamhuset 1855; indførte svenskharven, forbedrede såmaskinen, indførte alsikekløveren, medvirkede til en lang række fremskridt i havebrug, mejeribrug og regnskabsføring; oprettede landbrugsinstitut på Hofmangsgave 1845; undervisningen hvilede på et praktisk-videnskabeligt grundlag; skolen ophævet 1853; søgte ved praktiske foranstaltninger at hjælpe husmændene til at blive selvstændige jordbrugere.

Viceformand og formand i Fyns Stifts patriotiske Selskab i en årrække; medl. af Landhusoldningsselskabets bestyrelse i over 30 år. Tildelt det svenske landbrugsakademis store sølvmedalje og den svenske fortjenstmedalje i guld 1843; æresmedlem af en række danske og udenl. selskaber.

Har udgivet: »Meddelelser for Landmænd« I–III (1851–63) og skrevet hovedparten af stoffet; fl. småskrifter: Om dværgfrugttræers behandling (1872 m. v.); Betragtninger over arbejderens kår på landet (1872–74); Husdyravlens grundsætninger (1876).

Etatsråd 1861.

Holbek Johannes

Tegner; f. 13.11.1872 i Arby ved Kalundborg, død 14.5.1903; søn af pastor Chr. Ohnsorg Holbek og hustru Marie f. Thune.

Student (Roskilde) 1891; på Teknisk skole og derefter på Akademiet i forårssemestret 1893; uddannelse i Paris på École des Beaux Arts med Gustave Moreau og Gérôme som lærere 1893–95, 1898 og 1901–02. Tegnedes til dagbladene København og Politiken.

Symbolist, præget af art nouveau-stilen og af bitterhed mod tidens materialisme.

Har udgivet: Omkring midlet. Tegninger og tekster i tre bøger (1899); Seks tegninger til

Bergens latinske skole, student 1702 og immatrikuleret ved Kbhvns universitet juli s. å.; derefter huslærer og gejstlig medhjælper i Voss; cand. theol. (Kbhvns univ.) 1704; huslærer i Bergen s. å.; rejse til Holland 1704–05; ophold i Kristianssand bl. a. som sproglærer 1705–06; ophold i Oxford bl. a. som lærer i musik og sprog og med studier i engelsk dagligliv 1706–08; derefter fast bopæl i Kbhvn. fra sensommeren 1708, i professorboligen i Kannikestræde (Fiolstræde 8) siden 1740; rejseledsager for professor Poul Vindings søn til Dresden 1708; alumne på Borchs kollegium 1709–14; designeret professor i filosofi 1714; modtog det store Rosenkrantz'ske rejsestipendium 1712 og rejste herfor over Holland til Paris 1714–15, til Rom 1715 og hjem til fods via Paris 1716; historisk forfattervirksomhed i Kbhvn. med understøttelse fra universitetet 1716–17; professor i metafysik og logik ved Kbhvns universitet 1717–20, i latinsk litteratur (»veltaenhed«) 1720–30, i historie og geografi 1730; påbegyndte till. siden 1719 skønletter forfattervirksomhed (u. pseudonymet Hans Mikkelsen indtil 1726) med satirer og skæmtedigte og særlig det parodierende heltedigt Peder

Paars 1719–20; skrev til de Montaigus teater i Lille Grønnegade ved Kgs. Nytorv (nu Ny Adelgade 6–8–10, den første danske skueplads) komedien Den politiske kandestøber, samt 14 andre komedier indtil 1727 (teatret lukkede 1728); under tjenesteorlov ophold i Paris 1725–26; derefter atter historisk og filosofisk forfatterskab, samt yderligere 11 komedier efter teatrets genåbning 1747–48; kvæstor ved universitetet 1737–51. Rektor for universitetet 1735–36; efor ved Borchs kollegium 1748; tilsynsførende ved det genåbnede teater s. å.

Blev inspireret af Hans Gram og særlig af Christian Reitzler til et nyt dannelsesideal, hvorefter man i modsætning til den gamle teologiske universitetsdannelse skulle føre de unge ind i moderne historie, retsvidenskab, samfundsøkonomi og moral, bygge religion og ret på fornufte og frigøre videnskaben for al sammenhæng med teologi. Ville gennem sine skuespil skabe usikkerhed hos tilskueren, ægge til selvstændig tænkning og til at gennemskue al dumhed og vigtighed. Lærte skuespilformen hos Aristofanes, Plautus, Boileau og Molière, samt gennem den italienske maskekomedie (commedia dell'arte), men overførte scenerier og personer til det kbhvn'ske miljø; skaber komiske karakterer med Cervantes' Don Quijote som dramatisk modeltype; ønsker samtidig gennem situationer og replikker at skrive festligt og morsomt og at »komme folk til le« med det mål at opdrage nationen og polere sproget. Er som filosof påvirket af Montaigne og af Pierre Bayles historiske og filosofiske leksikon og øvrige værker med deres skepsis, søgen og fremhævelse af tvivlen som noget væsentligt, samt af de romerske filosoffer Seneca og Cicero; vil som historisk skribent levendegøre stoffet ved at give overblik og sammenhæng og er samtidig enevældens og borgerstandens fortalere. Kræver selvbetragtning og kritik og sætter som sit mål tolerancen, tålmodigheden og mådeholdet.

Har bl. a. skrevet: Introduktion til de europæiske rigers historie (1711, med et ufuldført »anhang« 1713; ny ajourført udg. 1728); Moralske kæerne eller Introduktion til naturens og folkerettens kundskab (1716); en danmarkshistorie (s. å.); Peder Paars (parodisk heltedigt, 1719–20); Hans Mikkelsens fire skæmtedigte samt Zille Hansdatters forsværskrift for kvindeskønnet (heri bl. a. »Poeten råder sin gamle ven Jens Larsen fra at gifte sig« 1722); Komedier sammenskrevet for den nyoprettede danske skueplads I–III (1723–25) og Den danske skueplads I–V (1731), i disse udgaver bl. a. Den politiske kandestøber (premiere på teatret i Lille Grønnegade 25. sept. 1722), Den vægelsindede, Jean de France, Jeppe på bjerget, Gert Westphaler, Jacob von Thyboe, Den stundesløse, Erasmus Montanus, Don Ranudo de Colibrados, Ulysses von Ithacia, Uden hoved og hale, Hekseri eller Blind alarm, Melampe, Den 11. juni og Barselstuen, samt fl. mindre komedier som Maskerade, Kilderejsen og Julestuen; desuden Diderich Menschengræsk, Henrik og Pernille, Det lykkelige skibbrud, Den pantsatte bondebrødre, Pernilles korte frøkenstand, De usynlige, Den honette ambition, samt Den danske komedies ligbegynd-

gelse. Metamorphosis eller Forvandlinger (poetisk satire med elegier, 1726); Epistola ad virum perillustrem («Brev til en højfornem herre», et »levnedsbrev» på latin, 1728, genoptrykt og efterfulgt af fl. levnedsbreve 1737, 1743 og 1754); Danmarks og Norges beskrivelse (1729; ny forøget udg.: Danmarks og Norges gejstlige og verdslige stat, 1749, genoptr. 1762); Danmarks riges historie I–III (1732–35); universitetslærebøger i historie og geografi (på latin, 1733); Bergens beskrivelse (med 3 kapitler om barndommen, 1737); Latinske epigrammer (1737); Almindelig kirkehistorie (1738, ny udg. 1740 og senere oplag); Heltens sammenlignede historier (1739); Heltinders sammenlignede historier (1745); Jødisk historie I–II (1742); Niels Klims underjordiske rejse (roman på latin, udg. anonymt og ucensureret, trykt i Leipzig 1741; oversat til tysk, hollandsk og fransk s. å., engelsk og dansk 1742, svensk 1746, russisk 1762 m. v.); Moralske tanker (1744); Årsagerne til Roms umådelige tilvækst (1746); Epistler (i alt over 500, 1748–54); endv. 6 komedier bl. a. Plutus, Den forvandlede brudgom, Philosophus udi egen indbildning, Husspørge eller Abracadabra, efter teatrets genåbning 1748; Samlede epigrammer (på latin 1749; på dansk 1863, 1902 og 1955); Moralske fabler (1751); indledte århundredets nationaløkonomiske litteratur med skrifter om økonomiske forhold i Kbhvn., bl. a. om prioritering 1727, og skrev om kvægsyge i årene o. 1750. Oversættelser til adskillige sprog bl. a. af komedierne (til fransk, 1746) og af de historiske værker til tysk; endv. latinsk selvbiografi (til dansk 1745).

Samlede skrifter I–XVIII (udg. af Carl S Petersen 1913–63); Komedierne og de populære skrifter I–VI (ved Francis Bull, Georg Christensen, Carl Roos m. fl., 1922–25); mange andre samlede udg. af komedier. Memoirer udg. af F J Billeskov Jansen (1943); Epistlerne udg. bl. a. af F J Billeskov Jansen, I–VIII (1944–54); Værker, udg. af F J Billeskov Jansen, I–XII (1969–71); desuden talrige udgivelser af enkelte værker. Brevudgivelser bl. a.: Holbergs breve (med tilhørende atlas, ved Verner Dahlerup, 1926).

Var som regel sin egen forlægger og boghandler siden 1723; drev fra 1731 udlånsforretning og erhvervede fl. kbhvske ejendomme; købte herregårdene Brorup ved Slagelse 1740 og Tersløsegård ved Sorø 1745; testamenterede sine godser, sit bibliotek og sin kapital til det genoprettede Sorø akademi 1747.

Æresmedlem af Videnskabernes Selskab 1745. Baron 1747.

Holbøll Einar

Postmester; f. 20.12.1865 i Kbhvn., død 23.2.1927; søn af kommandør Carlheger Holbøll og hustru Mathilde f. Caspersen; gift 1. gang 5.10.1892 m. Emma Amalie, f. 3.5.1864 på Frdbg., datter af skibsbygmester Mads Sandorff og hustru Hansine f. Hansen; 2. gang 23.5.1912 m. Bertha, f. 28.1.1882 i Humble, datter af sadelmagermester Carl Hansen og hustru Dorthea f. Bendixen.

Postekspedient 1892; postmester i Gentofte

1905–09, i Charlottenlund fra 1909; adm. direktør for Forbrugsforeningen for Embeds- og Bestillingsmænd samt Læger.

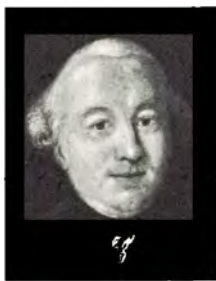
Udkastede planen om at forsyne julebreve med et særligt mærke, julemærket, til fordel for velgørenhedsarbejde; julemærket solgtes første gang 1904 til hjælp for tuberkuløse børn; formand for Julemærkekomiteen og medl. af Nationalforeningens bestyrelse; stifter af Statsfunktionærernes Kreditforening; medl. af bestyrelsen for Børnehjemmet af 1870 og for Ensomme Gamles Værn.

Æresmedlem af bl. a. Foreningen Danmarks Blinde, Foreningen af Samlere af Velgørenhedsmærker og Foreningen af Post- og Telegrafvæsenets Embeds- og Bestillingsmænd af 22. febr. 1872; korresp. medl. af Den internationale Forening til Tuberkuløsens Bekæmpelse. Deltog som æresgæst i The National Tuberculosis Associations årsmøde i Atlanta, Georgia, USA 1924.

Har skrevet: Søstjernen (1925).

Holck Hans

Blad- og bogudgiver, filantrop; f. 12.3.1726 i Nyborg, død 2.3.1783; søn af skipper Peter Nielsen Dyrhauge og hustru Margaretha f. Bolt; gift 1. gang 14.10.1754 m. Bolette f. Thrane, f. 27.9.1723, død 1764; 2. gang 12.11.1764 m. Charlotte Sophie, f. 20.8.1746 i Karlebo, død 1814, datter af sognepræst Peder

Christian Top og hustru Frederikke Charlotte Sophie f. Garboe.

I købmændslære i Slagelse 1741; købmandskarl i Flensborg (kom her under pietistisk indflydelse) 1747; fik plads i Kbhvn. 1751; bor-

gerskab til handel med ostindiske og kinesiske varer 1757; indgik 1759 kompagniskab med silke-, uld- og lærredskræmmer, senere stadskaptajn Johan Andersen; sammen lejede de af kammerjunker v. d. Ostens arvinger privilegiet på at holde »Adressekontor« (1. gang givet 1706, men i fl. år ikke udnyttet); Adressekontoret blev nu centrum for en omfattende virksomhed; Adressekontorets Efterretninger (Adresseavisen) voksede til et af hovedstadens vigtigste bladorganer, nyskabende inden for journalistikken, og især på annonceringens område; fra 1767 udsendtes till. Maanedligt Tillæg til Adresse Contoirets Efterretninger, senere kaldet Kritisk Journal. Begyndte 1765 udgivelsen af en række håndbøger: Kjøbenhavns Handels Speil (fra 1766 Danmarks Handels Speil), der i stadig udvidet skikkelse udkom til 1780; Kjøbenhavns Politiske Veyviser (10. jan. 1770), der er grundlaget for den nuv. Kraks Vejviser; Stats-Journalen, en statistisk-historisk årbog (1770 og en senere udg.); Maanedlig Mercurius (1774) samt mindre lommebøger, en folkelig lægebog (Den kloge Mands Håndbog), rejse- og turistbøger m. m. I tidens løb udgav Adressekontoret ca. 20 tidsskrifter og magasiner, og der oprettedes efter det kbhvske kontors mønstre lignende kontorer i Bergen, Flensborg, Trondhjem, Hamburg, Kristiansand og Odense. Grossererborgerskab 1767; fra 1772 udgiver af Kjøbenhavns Aftenpost.

Aflæggere af Adressekontoret var: Kbhvns første bykspres, et fast auktionskontor, forskrivestuer, et læseselskab, den »norske agentpost«, en avis-butik, et fiskeriinteressentskab til Kbhvns forsyning med levende torske m. m. Kommissionær (s. m. sin kompanion) for Det kgl. norske Glaskompagni 1760; deltog 1768 i forberedelserne til oprettelsen af Det juridiske Selskab og Det kgl. danske Landhus-holdningsselskab, i en årrække kasserer for sidstn.; fremsatte 1772 planerne for udgiverselskabet Det typografiske Selskab og blev medforstander for dette. Oprettede fl. filantropiske foretagender, bl. a. en sygekasse for fattige 1765, en bespisningskasse 1769 og fem friskoler; endv. Gratistaskolen og Indføds-skolerne 1776 (for hhv. fattige og velhavende folks børn); iværksatte 1778 et arbejdsanvisningssystem til bekæmpelse af tiggeriet.

Har skrevet opbyggelige rimerier, en række populære småskrifter for almuen, vers m. m. Agent med kancelliråds rang 1763.

Holm Edvard

Historiker; f. 26.1.1833 i Kbhvn., død 18.5.1915; søn af departementschef, konferensråd F Holm og hustru Marie Elisabeth f. Engelbreth; gift 11.5.1859 m. Frederikke Catharina, f. 13.7.1832 i Kbhvn., død 1905, datter af direktør for Sorø akademi G H Waage og hustru Juliane Frederikke f. Broager.

Student (Metropolitanskolen) 1850; cand. phil. 1855; studieophold i Italien 1856–57; dr. phil. 1860; docent ved Kbhvns universitet 1865, professor i historie 1867–99; universitetets rektor 1883 og 1891.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1867; medl. af undervisningsinspektionen for de lærde skoler og højere realskoler 1875-88; medl. af bestyrelsen for Det nationalhistoriske museum på Frederiksborg 1878; formand for Carlsbergfondets direktion 1889-1909; formand for Historisk Forening 1882-97; direktør for den Hiemstierne-Rosencroneske stiftelse 1887; forstander for Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog 1892; vicepræsident i Det kgl. nordiske Oldskriftselskab 1903-15; medl. af en række videnskabsakademier i udlandet; tildelt den A S Ørstedes prismedalje 1891 og den Madvigske æresmedalje 1908; ærasedoktor i Kristiania 1911.

Litterære arbejder bl. a.: De græske undersætters politiske stilling under de romerske kejser indtil Caracalla (disp.); Geistlighedens optræden lige over for staten fra slutningen af Constantin den Stores regering indtil det vestromerske riges fald (1864); Danmark-Norges udenrigske historie under den franske revolution og Napoleons krige fra 1791 til 1807 I-II (1875); Holbergs statsretlige og politiske synsmåde (1879); Om det syn på kongemagt, folk og borgerlig frihed, der udviklede sig i den dansk-norske stat i midten af det 18. århundrede (1883); Nogle hovedtræk af trykkefrihedstidens historie 1770-73 (1885); Kampen om landboreformerne i Danmark 1773-91 (1888); Den offentlige mening og statsmagten i den dansk-norske stat 1784-99 (1888); Danmark-Norges indre historie under enevælden 1660-1720 I-II (1885-86); Danmark-Norges historie fra den store nordiske krigs slutning til rigernes adskillelse I-VII (1891-1912). Desuden en række afhandlinger i Historisk Tidsskrift; redaktør af dette 1865-78. Medudgiver af Cantu's Verdenshistorie (på dansk, 1871-79); medarbejder ved Danmarks Riges Historie.

Holm Emil

Kammersanger, programchef og driftsleder for Statsradiofonien; f. 13.2.1867 i Kbhvn., død 2.11.1950; søn af grosserer, skibsreder H P I Holm og hustru Henriette Magdalene f. Hansen; gift 23.12.1904 m. kammersangerinde Katarina Rösing, f. 9.10.1870 i Jeven, datter af direktør Hugo Rösing og hustru Ulrike f. Ohmsted.

Var oprindelig købmand; uddannet bl. a. på Hornemans musikonservatorium og hos Fritz

Arlberg i Stockholm; debuterede som koncertsanger i Musikforeningen 1891; operasanger ved Det kgl. Teater 1892 (debut 11. marts som Landgreven i Tannhäuser); rejste til Tyskland, blev i Bayreuth undervist af fru Cosima Wagner og fik engagement på Dresdener Hofoperaen 1893; ved operaen i Nürnberg 1893-96, atter ved Det kgl. Teater 1896-98; engagement i Breslau 1898, i Düsseldorf 1899, ved Den kgl. Hofopera i Stuttgart 1901-14; vendte hjem til Danmark 1914; kunstnerisk leder af Kbhvns og Frdbgs kommunale solistkoncerter 1921-25; programchef og driftsleder for Statsradiofonien

1925-37 og opbyggede den danske radiofon med særlig indsats på musikkens og hørespillets områder, grundlagde radiosymfoniorkestret og indførte torsdagskoncerterne.

Stifter af Dansk Solist-Forbund 1920, formand 1920-25, æresmedlem 1925; æresmedlem af foreningen Statsradiofoniens Orkester 1939.

Hovedroller bl. a.: Sarastro i Tryllefløjten; kong Henrik i Lohengrin; Hagen, Hundung, Daland og kong Marke; Osmin i Bortførelsen fra Seraillet; Gessler, Walter Fürst og Melchtal i Wilhelm Tell; Falstaff; Rocco i Fidelio. Medvirker i filmen Radioens barndom (1948, med optagelser fra 1929).

Har skrevet: Erindringer og tidbilleder fra midten af forrige århundrede til vor tid I-II (1938-39).

Kgl. württembergsk kammersanger 1913; tildelt fortjenstmedaljen i guld 1937.

Holm Gustav

Kommandør, opdagelsesrejsende; f. 6.8.1849 i Kbhvn., død 13.3.1940; søn af orlogskaptajn P C Holm og hustru Louise Margrethe f. Hetsch; gift 16.11.1886 m. Anna, f. 19.5.1845 i Kbhvn., død 1934, datter af kammerråd Bertel Heiberg og hustru Caroline Marie f. Buch. Sekondløjtn. 1870; kaptajn 1885; kommandør 1899; direktør for søkortarkivet 1899-1909; overlods i det østre distrikt 1909; lodsdirektør 1912-19.

Deltog i K J V Steenstrups geologiske undersøgelsesrejse til Julianehåb 1876; ledede ekspeditionen til Sydgrønland 1880 og 1881; foretog 1883-85 en koneydsekspedition langs den sydlige del af Grønlands østkyst og opdagede Angmagssalik; anlagde 1894 missions- og handelsstationen ved Angmagssalik og bragte derved Østgrønlands affolkning til stands-

ning. Medl. af Grønlandskommissionen 1896-1931.

Æresmedlem af Det grønlandske Selskab; modtaget guldmedalje fra Geografisk Selskab i Kbhvn. og La Roquette medaljen fra Société de Geographie i Paris; dr. phil. h. c. ved Kbhvns universitet 1929.

Har skrevet: Ethnologisk skizze af angmagssalikerne o. a. afhandlinger i Meddelelser om Grønland 6, 9, 10, 39, 56, 59 og 61 samt i Geografisk Tidsskrift m. v.; har s. m. V Garde udgivet: Den danske koneydsekspedition til Grønlands østkyst (1887).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1909.

Holm H. G. F.

Kobberstikker, tegner; f. 23.4.1803 i Berlin, død 1.5.1861; søn af kobberstikker Jens Holm og hustru Ane Louise f. Köhler; gift 23.7.1828 m. Karen Marie Nielsen, f. o. 1801 i Kbhvn., død 1853.

Kom til Danmark o. 1815; uddannet hos faderen; tidligst kendte tegning forestiller Marienlyst slot ved Helsingør 1821; har bl. a. udført en mængde topografiske tegninger og akvareller særlig fra Kbhvn. og Nordsjælland af ikke ringe kunstnerisk værdi; gik som kendt gadeskikkelse under navnet Stille-Holm eller Fattig-Holm.

Hovedarbejder: Illustrationer fra Eremitagen, Brede, Nymølle, Sorgenfri, Marienlyst og borggården i Frederiksborg til A Andersen Feldborg: Danmark Delineated (Edinburgh 1824, 2. udg., stukket af E H Lizars); endv. tegninger til Sjællands yndigste egne (23 kobber stukket af faderen og udg. s. m. denne med dansk, fransk og tysk tekst 1826-38, genoptrykt delvis 1839 og 1840-43, ny udg. 1968); udført tegninger (efter forfatterens skitser) til W A Graah: Undersøgelsesrejse til østkysten af Grønland (stukket i kobber af faderen og O Bagge, 1832).

Har udstillet på Charlottenborg 1832 og 1851.

Repræsenteret i Kobberstiksamlngen, på Bygmuseet i Kbhvn., Øregårds museum, Thorvaldsens museum, Frederiksborg, Handels- og søfartsmuseet på Kronborg samt i private samlinger.

Holm Jacob

Handelsmand, industridrivende; f. 29.9.1770 i Skafterup, død 3.8.1845; søn af skoleholder

Knud Holm og hustru Christine Sophie f. Kampmann; gift 1. gang 9.12.1795 m. Maren (Maria), døbt 19.3.1776 i Kbhvn., død 1811, datter af høker Niels Lock (el. Lorck) og hustru Anna Margrethe f. Henningsen; 2. gang 10.6.1811 m. Christiane, f. 6.4.1785 i Kbhvn., død 1825, datter af kaptajn i Asiatisk Kompagni Christen Schifter og hustru Karen f. Ibsen; 3. gang 11.3.1826 m. Anne Margrethe, f. 12.9.1782 i Kbhvn., død 1852, datter af styrmænd Andreas Kirkerup og hustru Anne Kirstine f. Holst.

I lære i Næstved; kom til Kbhvn. 1790 og fik plads i en ældre broders urtekræmforretning; etablerede sig 1794 i Torvegade som Christianshavns første urtekræmmer og udviklede bl. a. en betydelig handel med provinsen; oprettede 1805 till. en oliemølle på Christianshavn, en limfabrik 1808, sejldugsfabrik 1809, sæbesyderi 1810 og en reberbane 1811; anlagde alle bedrifter så moderne som muligt og installerede den første af en dansker (Martin v. Wührden) konstruerede dampmaskine 1829; opgav detailhandelen i Torvegade 1817 for at hellige sig sine voksende fabrikker og nye virksomheder; forpagtede Wilders Plads og påbegyndte her skibsbyggeri, senere udvidet ved køb af forsk. mindre skibsværfter i Strandgade; indrettede den første ophalingsbeding i Kbhvn. 1836; købte Asiatisk Kompagnis Plads 1841 og Larsens Plads 1844 til afdeling for skibsreparationer; var i 1840 Kbhvns største skibsreder med fem barkskibe, ni brigger, to skonnerter og to kuffer; skibene gik i handelsfart til Ostindien og De vestindiske Øer, og fra Grønland hjembragte de tran, der bearbejdedes på egne fabrikker; udsendte som den første et hvalfangerskib til Sydhavet. Optog 1836 sine tre sønner i virksomheden, der fik firmanavnet Jacob Holm og Sønner.

Medl. af Kbhvns bystyre, de 32 mænds forsamling.

Holm P. A.

Skolemænd; f. 12.4.1844 i Fjelsted ved Arup, død 23.4.1901; søn af snedker Niels Holm og hustru Maren f. Tvede; gift 14.6.1867 m. Anna, f. 17.1.1846 på Nymarksgården, Kølstrup sogn, datter af gårdfæster Erik Pedersen og hustru Dorthea Hansdatter.

Lærereks. (Jellinge) 1863; lærer i Balslev s. å., i Fredericia 1864–66, i Højbjerg ved Rød-

kærsbro 1866–78, i Bjerge ved Horsens 1878–1901.

Udsendte 1874 s. m. to andre lærere i Viborg stift, C A Thyregod og Emil Sauter, opfordring til at danne en forening af landsbylærere, med en forbedring af lærerlønnen som det vigtigste program, hvilket førte til oprettelse af Danmarks Lærerforening s. å.; medl. af bestyrelsen for denne; stiftede Lærerstandens Brandforsikring 1880, formand siden stiftelsen.

Har udgivet: Skolelovene angående almueskolevæsenet uden for Kbhvn. (1882), samt fl. skolebøger, bl. a. Dansk sprogslære til brug i borger- og almueskoler (1872, 42. oplag 1923) og Sangbog for folkeskolen (1885, 7. oplag 1902). Medredaktør af Skoletidende 1872–92; medudgiver af Folkeskolen 1893–94 og af Danmarks Lærerforenings Medlemsblad 1894–97.

Holm Peter

Museumsdirektør; f. 14.5.1873 i Århus, død 1.2.1950; søn af sejlmagermester R C Holm og hustru Emma f. Jensen; gift 1. gang 14.5.1899 (ægteskabet opløst 1921) m. Agnes Charlotte, f. 14.11.1876 i Jacobshavn, Grønland, død 1929, datter af distriktslæge L C v. Haven og hustru

Johanne Andrea f. Pedersen; 2. gang 2.5.1921 m. Petra Julie, f. 22.4.1889 i Daugård, datter af baneformand H H Nielsen og hustru Mathilde f. Nielsen.

Lærereks. (Jonstrup) 1891; kommunelærer i Århus 1894–1918; translatørreks. i engelsk 1898; forestod på Landsudstillingen i Århus 1909 en historisk udstilling i den til udstillingsarealet flyttede gamle »borgmestergård«, der genrejstes 1914 i den botaniske have; skabte her det frem-

ragende købstadsmuseum Den gamle By og var museets leder til 1945.

Medl. af bestyrelsen for herregårdsmuseet Gl. Estrup, af Det kgl. nordiske Oldskriftselskab, Det danske Selskab for Fædrelandets Historie og Selskabet for dansk Kulturhistorie; æresmedlem af bestyrelsen for købstadsmuseet Den gamle By; tildelt den Hiemstierne-Rosencroneske prismedalje 1934; æresdoktor ved Århus universitet 1946.

Har udgivet bogen Århus, historiske afhandlinger og fl. jubilæumsskrifter; oversat en række engelske bøger, væsentlig skønlitteratur. Udg. posthumt: »Den gamle By« i Århus. Dens grundlæggelse og udvikling fra borgmestergård til købstadsmuseum (1951).

Holmblad L. P.

Fabrikant; f. 8.7.1815 i Kbhvn., død 16.11.1890; søn af fabrikant, kgl. agent Jacob Holmblad og hustru Christiane Marie f. Schack; gift 1. gang 23.6.1838 m. Aurora, f. 19.12.1814 i Leiden, død 1839, datter af fabrikant Johan Engelbert Lindenberg og hustru Theresia f. Hartkop; 2.

gang 22.9.1846 m. Caroline Marie Elisabeth, f. 24.2.1820 i Kbhvn., død 1899, datter af kammeradvokat, etatsråd Gregers Schack og hustru Anna Sophie f. Kirksteen.

Cand. polyt. 1837; overtog s. å. efter faderens død ledelsen af dennes virksomheder, der omfattede fabrikation af sæbe, lakker, lim, spillekort, samt et marvoliekogeri på Amagerbro; anlagde desuden et trunkogeri 1841; borgerskab som fabrikant s. å.; fik overdraget fabrikkerne 1842; oprettede derefter en stearinlysfabrik, som udvikledes betydeligt i 1847; overtog efterhånden andre lysfabrikker og samlede alle sine virksomheder på Amager; borgerskab som grosserer 1858.

Medl. af borgerrepræsentationen 1846–59; medl. af kommissionen vedr. foranstaltninger i anledning af pengekrisen 1857; medl. af Privatbankens bankråd 1862; medstifter af Det forenede Dampskibs-Selskab 1866 og bestyrelsesmedl. 1870; medstifter af Det Store Nordiske China og Japan Extension Telegraf-Selskab 1870 (fra 1872 inkorporeret i Det store Nordiske Telegraf-Selskab); medstifter af Burmeister og Wain 1872, og af Em. Z. Svitzers Bjergnings-Entreprise; medl. af bestyrelsen for De Danske Sukkerfabrikker 1874; formand for Foreningen for er-

hvervelse af kunstnerboliger 1876 og for De private Assurandører 1886 samt medl. af bestyrelsen for Nye danske Brandforsikringsselskab s. å.

Kurator for Vajsenhuset 1857, meddirektør 1870; ydede store bidrag til sociale og kirkelige formål, især på Amager.

Etatsråd 1866.

Holmskiold Theodor

Botaniker; f. 14.6.1731 i Nyborg, død 14.9.1793; søn af stads- og garnisonskirurg Thomas Nicolai Holm og hustru Cathrine Lucie f. v. Lengercken; gift 21.12.1770 m. Sophia Magdalena, f. 8.2.1746 i Kbhvn., død 1801, datter af kabinetssekretær, konferensråd Johan Christian Schrøder v. Schrødersee og hustru Abigael f. Luja.

Med. eks. 1760; som assistent for professor Friis Rottbøll på botanisk studierejse med universitetsophold til Tyskland, Holland og Frankrig 1757–60; læge og professor i naturhistorie ved Sorø akademi 1762–65 og anlagde der en botanisk have; 1765–67 ophold i Århus; 1. direktør i generalpostamtet 1767 (afskediget af Struensee 1771); kabinetssekr. hos enkedronning Juliane Marie 1772; till. leder af porcelænsfabriken i Kbhvn. 1775; overleder af anlægget af universitetets botaniske have bag Charlottenborg 1778, meddirektør for denne s. å.; hofchef hos enkedronningen 1792.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1775; formand for kommissionen der udarbejdede planen af 1787 til Fødselsstiftelsen og fik enkedronningen til at støtte denne og universitetet med store beløb.

Havde svampene som botanisk speciale, særlig de af ham benævnte tophatte (Clavariaceæ); udarbejdede et billedværk om disse ca. 1770, udg. 1790 en del deraf med dansk og latinsk tekst (Beata ruris otia Fungis Danicis, oversat til tysk 1797), sidste del udg. af E Viborg (1799).

Fik af Retzius opkaldt planteslægten Holmskioldia efter sig.

Etatsråd 1769; konferensråd 1774; adlet 1781; gehejmeråd 1784.

Holmsted Frederik

Borgmester, industrimand; døbt 14.11.1683 i Mangleby, Langeland, død 12.6.1758; søn af Christen J Holmsted til Brolykkegård og hustru Karen f. Krag; gift 1. gang 6.8.1710 m. Mette

Thomasdatter Fischer, død 1718; 2. gang 19.6.1720 m. Anna Martha, f. ca. 1696 i London, død 1758, datter af provst Iver Brinck og hustru Ambrosia f. Michelsen.

Bogholder ved Det vestindisk-guineiske Kompagni 1708, till. ved Det ostindiske Kompagni 1709; derefter medinteressent i og direktør for Vestindisk Kompagni; tog initiativet til erhvervelsen af den forladte franske ø St. Croix og undertegnede købekontrakten med den franske gesandt grev Pléto 1733; lod øen opdele i plantager, der ved lodtrækning fordeltes blandt Vestindisk Kompagnis aktionærer efter aktiebeløbets størrelse; opnåede 1716 privilegium på anlæg af et kattuntrykkeri ved Blegdamsvej og fik en monopolstilling på sin fabrikation, hvilken eneret kongen købte i 1754; viceborgmester i Kbhvn. 1733–34, borgmester 1734–58; meddirektør for stadens ejendom Bistrup gods 1741–58; bevilling til et linnedspinderi og væveri på Christianshavn 1738 og medl. af Linnedspinderidirektionen s. å.; var den første som fik attest til at blive indskrevet som grosserer 1746; medstifter af Det almindelige Handelskompagni 1747 og direktør for dette; meddirektør for Opfostringshuset 1753.

Kommitteret i general-landets-økonomi- og kommercekollegiet 1736 og decisor i det Almindelige Magazin 1740.

Etatsråd 1747.

Holst H. P.

Forfatter; f. 22.10.1811 i Kbhvn., død 2.6.1893; søn af vognmand og hyrekusk Hans Peter Holst og hustru Maria f. Rasmussen; gift 23.4.1836 m. Maria Christina, f. 1.5.1815 i Næstved, død 1894, datter af oberstløjtnant Gudmand Holm og hustru Johanne Deborah f. Winckler.

Student (Borgerdydskolen i Kbhvn.) 1829; huslærer på Petersgård i Sydsjælland 1830–31; opgav videre teologiske studier efter deltagelse i en litterær konkurrence 1831; æstetiske studier nogle år; lærer ved Efterslægts skole fra 1833; efter Oehlenschlägers anbefaling lærer i dansk og logik ved Landkadetakademiet 1836–61; till. ved Søkadetakademiet 1849–58; blev landskendt ved sit mindedigt 1839 over Fr. 6. »O, fædreland, hvad har du tabt«; støtte bl. a. fra Fonden ad usus publicos til studierejse til Italien 1840–42; deltog i det første felttog 1848, og skrev i 1850 mindesangen over de faldne »Slummer sødt i Slesvigs jord«; redaktør af Berlingske

Tidende 1859–60; direktør for Casino 1862–64; sceneinstruktør ved Det kgl. Teater 1864–68 og fra 1875.

Har bl. a. skrevet el. udgivet: Fædrelandske romancer (1832); Digtinger (1833); Noveller (1834); Dansk læsebog for mellemklasserne og de højere klasser (1837–39); Digte (1840); Ude og hjemme (1843); skuespillet Gioacchino (Det kgl. Teater 1844); vaudevillen William og Emma (Det kgl. Teater 1846); komedien Lykkens hjul (opført een gang, 26. marts 1848, på Det kgl. Teater); Den lille hornblæser (1849); Sicilianske skitser og noveller (1853); Fra min ungdom (1873); Noveller, skitser og noveller (1881). Udvalgte skrifter I–VI (1887–88). Udgiver af tidsskriftet For Romantik og Historie 1868–90.

Titulær professor 1849; etatsråd 1871; konferensråd 1891.

Holst N. H.

Ingeniør, jernbanetekniker; f. 20.9.1828 i Kbhvn., død 1.9.1889; søn af farver, løjtnant Carl Bryde Holst og hustru Ane Malene f. Hansen; gift 3.12.1853 m. Petra, f. 1.8.1831 i Kbhvn., død 1912, datter af kommitteret Theodor Emil Ludvigsen og hustru Cecilie Diderikke f. Lønborg.

Uddannet ved Den militære højskole; løjtnant i artilleriet og senere ved ingeniørerne under krigen 1848–50; premierløjtn. i ingeniørkorpset 1853; ansat i vejtenesten; deltog samtidig i kontrollen med anlægget af jernbanen Roskilde-Korsør og i projekteringen af og kontrollen med de første jysk-fynske baner 1855–60, derefter statens tilsynsførende med driften af de jysk-fynske baner; kaptajn 1857; afsked fra hæren 1865; efter studium af jernbaneforvaltning statsansat direktør for de jysk-fynske baner 1867; fik politisk tilslutning til, at fartplaner og takster skulle tjene erhvervslivet og gennemførte bl. a. færgeforbindelser mellem landsdelene; første generaldirektør for De Danske Statsbaner 1885 efter at staten i 1880 også havde overtaget de sjællandske baner.

Etatsråd 1867.

Holstein F. A.

Lensgreve, godsejer, politiker; f. 18.10.1784 på Waterneverstorf, død 21.5.1836; søn af lensgreve Heinrich Holstein til Holsteinborg og hustru f.

rigsgrevinde Friderica Christiane Maria Rantzau-Breitenburg; gift 4.5.1808 m. komtesse Vilhelmine Julie, f. 30.7.1788 på Brahetrolleborg, død 1868, datter af greve Ludvig Reventlow til Brahetrolleborg og hustru Anna Sybilla f. Schu-bart.

Studerede ved universiteterne i Kiel og Göttingen; latinsk juridisk eksamen i Kbhvn. 1808; overtog Holsteinborg gods s. å.; afløste godsets hoveri 1809–11, og fik ved fæstebrevs udstedelse fastslået faste regler for sædskifte; forbedrede driften af hovedgården og af bondejorden; fremmede have dyrkning; tog initiativ til håndgerningsskoler, indrettede på godset en sparekasse, den første i Danmark, 1810, og en assurancekasse for heste og kvæg; stiftede Sorø Amts landøkonomiske Selskab 1833.

Oprettede skoler og aftenskoler; stiftede et missionsselskab, tog initiativet til et missionsblad og gav husly for den gudelige bevægelse og dens ledere bl. a. Rasmus Sørensen; oprettede 1833 desuden et institut på godset Fuirendal, som skulle uddanne fattige børn til gode agerdyrkere (flyttedes til Hjortholm og fik navnet Holsteinsminde 1840); købte gården Flakkebjerg til hjem for særlig vanskelige drenge 1836.

Ønskede at befolkningen fik indflydelse på regeringen og adgang til på tryk og i tale at kræve forbedringer, samt indførelse af virkeligt kommunalt selvstyre; medl. af De oplyste mænds forsamling 1832; kongevalgt medl. af stænderforsamlingen i Roskilde 1835–36, talte der mod snævre statsinteresser og stillede forslag om mere liberal toldlovgivning, oprettelse af amtsråd og frigivelse af negerslaverne; fik gennemført, at stænderforhandlingerne skulle aftrykkes fuldstændigt (Stændertidende), og gik ind for tryk-frihed.

Har bl. a. skrevet: Grækernes sag i Danmark (1827); Bidrag til Danmarks krønike for året 1828 (1829); Om de danske rådgivende provin-stænderes væsen og værd (1831); Nogle ord til kristendommens venner på grevskabet Holsteinborg (1834).

Holstein Johan Ludvig

Lensgreve, statsminister; f. 7.9.1694 på Lütz i Mecklenburg, død 29.1.1763; søn af statsmini-ster Johan Georg v. Holstein og hustru Ida Frederikke f. Bülow; gift 18.5.1734 m. Hedevig, f. 14.2.1707 i Kbhvn., død 1756, datter af amt-mand, etatsråd Christian Vind og hustru Elisa-beth f. Juel.

Uddannelsesrejser til Hamburg og Kiel 1711–12; knyttet til Fr. 4.s hofstat 1712–13; fortsatte derefter universitetsuddannelsen og foretog rejser til Tyskland, Holland, England og Frankrig; i dansk-norsk statstjeneste 1716 bl. a. i diploma-tiske anliggender; hofmarskal hos kronprins Christian 1721, overtog ledelsen af dennes hof-stat 1724; tilforordnet i missionskollegiet og 1. direktør for Vajsenhuset 1727; ved Chr. 6.s tronbestigelse 1730 udnævnt til stiftamtmand

over Sjællands stift og amtmand over Kbhvns og Roskilde amter; skoleherre for Herlufsholm 1732; deputeret for finanserne, præces i mis-sionskollegiet og patron for Vajsenhuset 1734; oversekretær i danske kancelli og sæde i kon-seillet 1735; præces i general- kirkeinspektions-kollegiet 1737; patron for universitetet 1740; 1. medl. af landvæsenskommissionen af 1757, der arbejdede for fællesskabets ophævelse; erhverve-de Ledreborg 1740 og opførte der den nuvæ-rende hovedbygning; lensgreve til Ledreborg 1750; oprettede s. m. Hans Gram, Videnskabernes Selskab 1742, præsident for dette og med-virkede til, at dets skrifter skulle udkomme på dansk; efterlod sig et stort bibliotek, der bort-solgtes ved en række auktioner 1803–12 samt en overordentlig værdifuld håndskriftsamling især vedr. Danmarks historie; samlingen blev med enkelte undtagelser skænket til Det kgl. bibliotek 1925.

Gehejmeråd 1733; gehejmekonferensråd 1738; Blå ridder 1747.

Holstein Ludvig

Greve, forfatter; f. 3.12.1864 på Langebækgård ved Kallehave, død 11.7.1943; søn af proprie-tær, greve Christian Holstein og hustru Sophie f. Kramer; gift 14.1.1915 m. Thyra, f. 10.11.1885 på Rosenlund ved Fakse, datter af for-pagter Thorvald Ulrik og hustru Marie Mar-grethe f. Hillerup.

Student (Hauchs skole) 1883; filosofikum 1884; konsulent ved Gyldendal 1918.

Har udgivet: Digte (debut 1895, heri bl. a. »Sjælland«, »Æbletræ« og »Far, hvor flyver sva-nerne hen«); Tove (lyrisk kærlighedsdrama, 1898); skuespillet Den kære Quist (opført på Dagmarteatret 1912; utrykt); Løv (1915); Mos og muld (1917, heri bl. a. »Den hvide hya-cint«); Æbletid (1920); Hymner og viser (1922); Den grønne mark (1925); Jehi (1929); Natur-

lyrik (1929); Spredte blade (1942); Et minde (digte og prosastykker, udg. posthumt 1943). Har oversat bl. a. Anatole France, André Mau-rois og Somerset Maugham.

Holstein Ludvig

Lensgreve, politiker; f. 18.7.1815 på Holstein-borg, død 28.4.1892; søn af lensgreve F A Hol-stein (se denne); gift 1. gang 21.3.1850 m. Bo-dild Joachimine (Mimi), f. 5.2.1830 i Kbhvn., død 1876, datter af marineminister C C Zahrt-mann og hustru Sophie Elisabeth f. Donner;

2. gang 30.11.1878 (ægteskabet opløst) m. Betzy Laura, f. 14.3.1849 i Odense, død 1931, datter af skipper Rasmus Rasmussen og hustru Fran-cisca f. Pedersen.

Opdraget i Tyskland og immatrikuleret ved Berlins universitet; student (Kbhvn.) 1836; til-trådte grevskabet Holsteinborg 1836; dygtiggjor-de sig særlig m. h. t. mejerivæsen og hesteavl; søgte at forbedre landarbejdernes kår og opret-tede på godset sparekasser, husholdningsforenin-ger o. l.; medl. af Roskilde stænderforsamling 1847; medstifter af Den patriotiske Forening 1849, som protesterede mod grundlovsudkastets rigsdagsordning; medstifter af Grundejerforenin-gen 1850, der opponerede mod Ejderstaten og søgte at værne ejendomsretten; medl. af rigsrå-det 1856 og var her konservativ helstatsmand, men nærmede sig efterhånden de nationalibe-rale; stemte dog for novemberforfatningen 1863; medl. af rigsrådets folketing 1865 og af rigs-dagens folketing 1866–76, 1879–81 og 1887–90 (Skælskørkredsen); sluttede sig til mellempar-tiet; konsejlspræsident 1870–74 med et ministe-rium repræsenterende godsejerinteresser og na-tionalliberale; hævdede 1870 dansk neutralitet i

den fransk-tyske krig; var modstander af folketingsparlamentarisme, men søgte at undgå åben konflikt med folketinget.

Præsident i Landhusholdningsselskabet 1866-81; formand for Sorø Amts landøkonomiske Selskab 1867-81; flere gange præsident for De danske Landmandsforsamlinger; formand for hingsteskuer og for stuttekommisionen; præsident for den store industri- og landbrugsudstilling i Kbhvn. 1872; overkammerherre hos kongen indtil 1881.

Fortjenstmedaljen i guld 1872; ridder af Elefanten 1874.

Holstein-Ledreborg Johan Ludvig

Lensgreve, politiker; f. 10.6. 1839 på Hochberg i Württemberg, død 1.3.1912; søn af kammerherre, hofjægmester, lensgreve Chr. Holstein og hustru Caroline f. komtesse Lefebvre de Marpalu; gift 19.11.1867 m. Henriette, f. 11.8.1842 i Berlin, død 1915, datter af kammer-

herre, gehejmelegationsråd Frederik de Løvenørn og hustru Elisabeth f. Beyer.

Student (Roskilde) 1859; cand. polit. 1866; medl. af folketinget (Lejrekreds) 1872-90, først uafhængig konservativ, fra 1875 medl. af Venstre; medl. af partibestrelsen 1876; medl. af finansudvalget 1876-90; ordfører for finansloven fra 1877; ledende i Venstres moderate gruppe 1877-86; gik ind for en aktiv socialpolitik og arbejdede for forlig i forfatningskampen, særlig efter 1887; nedlagde sit folketingsmandat 12.6.1890, da forhandlingspolitikken blev umuliggjort; bosat i Schweiz og beskæftiget med teologiske og historiske studier (katolik siden 1867); overtog lensgrevskaftet Ledreborg 1895 og bosatte sig her s. å.; konsejlspræsident 16.8.-28.10.1909.

Forfatter bl. a. til forsk. kirkelige stridskrifter, f. eks.: Evangelisk-luthersk, en negativ bestemmelse (1873).

Holsø Poul

Arkitekt; f. 20.11.1873 i Helsingør, død 14.6. 1966; søn af overretssagfører P C J Holsø og hustru Ragna f. Fiedler; gift 20.2.1903 m. Karen Margrethe, f. 9.7.1877 i Rocca di Papa, Italien, datter af maleren, professor Axel Helsted og hustru Emilie f. Wolff.

Student (Helsingør) 1892; afgang fra Akade-

miet 1903; leder af Akademisk Arkitektforenings tegnehjælp 1908-12; assistent ved Akademiets arkitekturskoler 1909-14; medl. af Arkitektens redaktion 1916-19; medl. af akademirådet 1922; stadsarkitekt i Kbhvn. 1925-43; direktør for Det kgl. Akademi for de skønne Kunster 1928-31 og 1937-40, vicedir. 1931-34 og 1940-43.

Medl. af borgerrepræsentationen 1917-21, af bestrelsen for Foreningen til gamle Bygningers Bevaring 1921-43, af det særlige bygningssyn 1922-44, af tilsynet med Kbhvns domkirke (Vor Frue) og af bestrelsen for Thorvaldsens museum 1924-37 samt af Den Letterstedtske Forenings danske styrelse 1934-52.

Vigtigere arbejder: Helsingørs offentlige slagtehus (1914); Haveboligforeningen Grøndalsvænge i Kbhvn. s. m. Jesper Tvede (1915-28); Kroghske gård, Helsingør; stiftelser for Helsingør kommune (1918-21); Kongens Nytorv 20-22 (1920); den franske krigergrav ved Helsingør (1920); Peblinge- og Sortedamssøens regulering (1929); Kødbyen i Kbhvn. (1934); Hans Nansens gård, Kbhvn. (1935); fl. kommuneskoler således Bavnehøjens skole (1929); Klostervængets skole (1932); Grundtvigsskolen (1938) og kommuneskolen i Emdrup (1943); endv. boliger for aldersrentenydere, boligkarreer m. v.

Æresborger ved Die technische Hochschule i Wien 1935; tildelt Akademisk Arkitektforenings æresmedalje 1943, foreningens æresmedlem 1953.

Hoppe Erik

Malers; f. 19.6.1897 i Ødis ved Vamdrup, Vejle amt, død 21.5.1968; søn af landmand Christian Hoppe og hustru Mariane f. Krog-Meyer; gift 13.7.1936 m. Edith, f. 24.9.1913 i Drammen, datter af optiker Ola Hommerstad og hustru Clara f. Jonsen.

Udlært som malersvend; elev hos G Vermehren og C V Aagaard; på Akademiet 1918-20; betragtede sig væsentligst som selvlagt; rejste til Paris 1934; fl. rejser til Norge, særlig med ophold i Gudbrandsdalen.

Har bl. a. udstillet på Kunstnernes efterårsudstilling siden 1926, Grønningen siden 1929 (medlem 1935), Forumudstillingen 1929, Den frie udstilling 1933, Rundskueudstillingen 1936, Kunstmuseet 1941; endv. separatudstillinger i 1940, i Kunstforeningen 1945 samt mindeudstilling smdsts 1969; desuden i Göteborg og Oslo m. v.

Har modtaget Lehmanns legat, Booth's amerikanske legat, Den frie udstillings mindelegat, Journalistforbundets legat 1933, og Anckerske legat 1962; endv. Carlsens præmie 1936 og 1941. Tildelt Eckersberg-medaljen 1945 og Thorvaldsen-medaljen 1961.

Arbejdede gennem mange år med den samme motivkreds: Søndermarkens plæner, alléer, lysninger og bevoksninger; indledte s. m. Jens Søn-

dergaard og Niels Lergaard o. 1930 det såkaldte mørkemaleri som en reaktion mod Bornholmermalerne.

Hovedværker bl. a.: Landskab fra Søndermarken med to figurer (1926); Krohave i regnvej (ca. 1928); Mor og søster (1929); Udsigt over tage (1930); Allé i Søndermarken, to piger (1932); Sti i Frederiksberg Have. Gråvej (1932); Mor (1932); Frederiksholms Kanal (1935); Udsigt mod Nybrogade (1936); Udsigt mod Havnegade fra Christianshavn (1936); Landskab med figurer (1939); Huse (1939); Roskildevej (1941); Figurer på en plæne (1943); Septembersol, Søndermarken (1943); Sommerdag i Søndermarken (1944); endv. studier med figurer, Søndermarken (akvareller); fra de sidste år især motiver fra Gudbrandsdalen.

Repræsenteret på Kunstmuseet, i Kobberstiksamlingen samt fl. museer i Danmark.

Horneman C. F. E.

Komponist; f. 17.12.1840 i Kbhvn., død 8.6. 1906; søn af komponisten Emil Horneman (se denne); gift 19.5.1866 m. Louise, f. 21.5.1844 i Landet, død 1919, datter af sognepræst Conrad Nannestad og hustru Elisabeth f. Købke.

Uddannet på konservatoriet i Leipzig 1858-60; grundlagde s. m. faderen og med denne som bestyrer en musikhandel i Kbhvn. 1860, og leverede selv kompositioner hertil; medstifter af musikforeningen Euterpe 1865; rejste til udlandet på Anckerske legat 1867; arrangerede de første, folkelige symfonikoncerter, »Lørdags-soiréer«, i Casinosalen i Kbhvn.; afhændede musikhandelen 1872 og forlaget 1874; medstifter af Koncertforeningen 1874 til fortsættelse af den nedlagte forening Euterpes virksomhed; oprettede et »no-dekursus« (læsning af noder fra bladet), udvidet 1880 til et konservatorium (ophævet 1920), direktør for og klaverlærer ved dette.

Hovedværker: Aladdin-ouverturen (1864) og Aladdin-operaen (festforestilling ved Chr. 9.s

jubilæum, 1888); Ouverture héroïque (o. 1867); musikken til Drachmanns Esther (1889) og Gurre (1902), til Paludan-Müllers Kalanus og samles Kampen mod muserne; endv. Tre sange for baryton solo, mandskor og orkester til tekst af Uhland (1887); Lyrisk suite (for orkester, kor og solo, 1902); fl. kantater og sange som Vort hjem, du danske jord (i kantaten ved universitetets mindefest for Chr. 9. 1906); endv. sangscenen Valfarten, duetter m. v.

Titulær professor 1888.

Horneman Emil

Komponist, musikhandler; f. 6.5.1809 i Kbhvn., død 29.5.1870; søn af miniaturemaleren Chr. Horneman og hustru Christiane (Christine) f. Gianelli; gift 1. gang 10.5.1834 (ægteskabet opløst) m. Agnes Camilla, f. 31.7.1808 i Kbhvn.,

død 1891, datter af grosserer Georg Scheuermann og hustru Charlotte f. Zinn; 2. gang 3.12.1853 (ægteskabet opløst) m. Cathrine Amalie, f. 22.10.1820 i Naksbo, død 1870, datter af garver Johannes Gabriel Jensen og hustru Cicilla f. Olsen.

Begyndte uddannelse på Kunstakademiet; derefter, efter faderens ønske, uddannelse i klaver-spil hos Kuhlau og J P E Hartmann; klaverlærer bl. a. ved Det kgl. Teater 1837; åbnede en kombineret maleri- og musikhandel 1844, i kompagniskab med Emil Erslev 1846; udgav bl. a. Gade, Hartmann, Paulli og Lumbye på sit musikforlag samt egne kompositioner bl. a. mange klaverstykker til undervisningsbrug og en klaverskole (senere udg. af Schytte); foretog store grundkøb på Frdbg.; medinteressent der i Georg Carstensens forlystelsesetablisement Alhambra;

eneinteressent efter Carstensens død 1857; led store tab og solgte derefter sin andel i musikhandelen til Emil Erslev 1859; grundlagde s. m. sønnen C F E Horneman en ny musikhandel og bestyrede denne.

Har bl. a. skrevet: Douze Caprices pour le Piano (opus 1) og andre klaverværker; Nordiske sange uden tekst; endv. romancer og sange herunder folkelige sange som En sekstur, Holder du af mig, Natten breder sine vinger; krigssange og sange til søværnet: Dengang jeg drog af sted (1848), Igår jeg fik min trøje, Læg musketten til kinden, Gutter ombord, Frejdigt kan du stande, Jeg vil synge en vise, Holmens faste stok; endv. hymnen Kongernes konge og børnesange som Højt fra træets grønne top; scene-musik til Soldaterløjer, Et frieri og Piccolino; endv. danse-musik. Udgiver af månedsskriftet Musikalsk Musæum (s. m. Emil Erslev) 1846–59.

Hornemann Emil

Læge; f. 19.4.1810 i Kbhvn., død 16.6.1890; søn af botanikeren J W Hornemann (se denne); gift 9.8.1852 m. Christiane (Christy), f. 1.1.1829 i Serampore, død 1897, datter af præsident i Serampore Johannes Sørbøtke Hohlenberg og hustru Birgitte f. Malling.

Student (Borgerdydskolen i Kbhvn.) 1827; virkede som epidemilæge u. en koldfeber-epidemi i Sydsjælland 1831; kirurgisk eks. 1833; skibskirurg på fregatten Galathea 1833–34; med. eks. 1834; derefter kandidat ved Frederiks hospital, reservemedicus 1837–39; licentiatgraden 1838; dr. med. 1839; studerede klinisk medicin og hygiejne i Paris og i England 1839–41; lægepraksis i Kbhvn. fra 1841; distriktslæge, derefter læge ved statens nyoprettede livrente- og livsforsikringsanstalt 1843–88; gjorde tjeneste ved hæren u. krigen 1848–50, bl. a. som kst. overlæge ved lazarettet i Augustenborg 1849, i Kbhvn. 1850.

Virkede for reformer i Kbhvns offentlige sundhedsvæsen bl. a. gennem fl. indlæg i Bibliotek for Læger og i Fædrelandet; initiativtager til nedsættelsen og medl. af en kommission til revision af hærens sundhedsvæsen o. 1849–50; udsendte 1850 en oversættelse af en officiel engelsk beretning om den seneste koleraepidemi, med advarsler mod koleraepidemi i Kbhvn.; medl. af kommissionen af 1851 til forebyggelse af den truende kolera; udgav beretning om kom-

missionens arbejde 1852; regeringsdelegeret ved den første internationale hygiejniske kongres i Bruxelles 1852; rejste krav om bedre boliger for arbejderne gennem artikler i Fædrelandet 1853; stifter af og formand for lægeforeningen mod koleraens udbredelse under koleraepidemien i Kbhvn. 1853; formand til 1888; iværksatte opførelsen af Lægeforeningens Boliger på Østerbro 1853; medl. af bestyrelsen for andre selskaber til opførelse af gode arbejderboliger bl. a. medstifter af Arbejdernes Byggeforening 1865; medl. af den overordnede sundhedskommission 1853–58, af det kgl. sundhedskollegium 1865 og af Børnehospitalets bestyrelse 1859; virkede for opførelsen af Dronning Louises børnehospital 1879; stifter af Selskabet for Sundhedsplejens Fremme i Danmark 1879, formand 1879–88; bestyrelsesmedl. i en række filantropiske foretagender til fordel for fattige og syge; fik ved sit indlæg om børns anvendelse i fabrikker på det nordiske industrimøde 1872 stor andel i vedtagelsen af den nye fabriklov af 1873; foranledigede i samarbejde med lægen F F Ulrik, at den kbhvske bygge-lov af 1871 underkastedes en gennemgribende hygiejnisk revision, hvis resultater fastsloges i en ændret lov 1875. Omfattende foredragsvirksomhed. Generalsekr. i de skandinaviske naturforskerskermøders danske bestyrelse 1868–86; formand for den medicinske sektion i det skandinaviske lægemøde i Gøteborg 1870; medl. af fl. udenl. medicinske og hygiejniske selskaber; præsident for den hygiejniske sektion ved den internationale lægekongres i Kbhvn. 1884; ærespræsident ved det skandinaviske hygiejniske lægemøde i Kbhvn. 1888.

Har bl. a. skrevet: Stetoskopien og den stetoskopiske diagnose (1843); Forslag til en bedre ordning af den offentlige sundhedspleje i Kbhvn. (1850); endv. talrige artikler om hygiejniske forhold, misbrug af alkohol, m. m. samt religiøse skrifter bl. a. skriftet Om menneskets tilstand kort før døden. Udgiver af tidsskriftet Hygiejniske Meddelelser og Betragtninger fra 1856, ene-redaktør til 1874, medredaktør til 1880.

Titulær professor 1853.

Hornemann J. W.

Botaniker; f. 6.3.1770 i Marstal, død 30.7.1841; søn af sognepræst J U Hornemann og hustru Margrethe f. Sadolin; gift 9.10.1801 m. Marie Judith, f. 25.12.1779 i Kbhvn., død 1830, datter af professor Claus Hornemann og hustru Helene Elisabeth f. Crane.

Undervist af faderen til 1783; derefter optaget i sin svoger, pastor Morten Bredsdorffs hjem i Vester Skerninge til 1786; student (priv. dimit.) Kbhvn. 1788; underviste i naturhistorie og fulgte Martin Vahls forelæsninger i Naturhistorie-selskabet (opr. 1789); studerede en tid medicin, men opgav studiet efter at have vundet Naturhistorie-selskabets førstepris 1793 for en botanisk opgave; studieophold i udlandet 1798–1800, bl. a. s. m. Henrik Steffens i Jena og Göttingen, i Paris, Sydfrankrig, Pyrenæerne og London; tilsynsførende med det Classenske fideikommis' skove

på Falster 1800–01; lektor ved Botanisk Have (ved Charlottenborg) 1801; fik efter Martin Vahls død 1804 overdraget dennes universitetsforelæsninger og udgivelsen af *Flora Danica*; ekstraord. professor i botanik ved Kbhvns universitet 1808, ordinær professor 1817; till. direktør for Botanisk Have.

Sekretær i Landhusholdningsselskabet 1803–17; medl. af Videnskabernes Selskab 1813 og af en række vidensk. selskaber i udlandet.

Har bl. a. skrevet: Forsøg til en dansk økonomisk plantelære (prisbelønnet 1793, udkom 1796, omarb. og forøget 3. udg. I–II, 1821–37); *Hortus regius botanicus hafniensis* (beskrivende katalog over Botanisk Haves planter, 1813–19); En fortegnelse over de vildvoksende, men i ældre tider indførte planter i Danmark (Naturh. Tidsskr., 1840); fl. afhandlinger bl. a. afhandl. Forskelligheden af vegetationen i de danske provinser (Vid. Selsk. Skr. 1821, oversat til tysk og engelsk), samt botanisk-historiske afhandlinger. Medudgiver af tidsskrifterne *Journal for udenlandsk Litteratur* 1810–15 og *Tidsskrift for Naturvidenskaberne* 1822–28. Artikler endv. bl. a. i *Månedsskrift for Litteratur*.

Udgav 18 hefter af værket *Flora Danica*, med næsten 1100 tavler; samlede selv de fleste af planterne på rejser i Danmark, Norge og Holsten; udsendte en nomenklatur til de udkomne hefter (1827) og skrev værkets historie (1837).

Etatsråd 1829. Æresdoktor ved Kbhvns universitet 1836.

Horning C. C.

Pianofabrikant; f. 1.7.1802 i Skelskør, død 11.1.1873; søn af hattemager Jacob Horning og hustru Ane Kirstine f. Haugaard; gift 1.10.1828 m. Caroline, f. 15.1.1807 i Odense, død 1891, datter af hospitalsapoteker i Odense, senere klubvært i Skelskør Carl Heinrich Mau og hustru Juliana Maria f. Feveile.

Lærte hattemager- og snedkerprofessionen, svendebrev som snedker; vandrer år som håndværker fra 1824; studerede klaverfabrikation i Tyskland; byggede sit første pianoforte i Skelskør og begyndte dermed en dansk pianoindustri 1827; flyttede med virksomheden til Slagelse 1834, senere til Kbhvn. og gik der i samarbejde med instrumentmager H P Møller; fik 1842 10 års eneret på »jernpianofter«,

hvor samtlige strenge og stemmeskruer var anbragt i en jernramme; hofinstrumentmager 1843; overdrog forretningen til H P Møller 1851.

Horrebow Peder Nielsen

Astronom, fysiker; f. 14.5.1679 i Løgstør, død 15.4.1764; søn af fisker Niels Pedersen og hustru Elisabeth (Else) Christensdatter; gift 18.12.1711 m. Anne Margrethe, f. ca. 1690 i Kbhvn., død 1749, datter af brygger Jens Rasmussen Rossing og hustru Christine Andersdatter.

Student (Ålborg) 1703; assistent for Ole Rømer; tog teologisk attestats 1705; huslærer hos baron Frederik Krag på Stensballegård i Jylland; acciseskriver i Kbhvn. 1711; professor i astronomi og direktør for observatoriet på Rundetårn 1714; magister 1716; universitetets notar 1720; medl. af konsistorium 1722; dr. med. 1725; medl. af Videnskabernes Selskab 1747.

Reviderede og bekræftede 1716–20 Ole Rømers »Tre dages observationer«; led afbræk i sine studier ved observatoriets brand 1728, og da observatoriet 1741 var færdigrestaureret, måtte han p. g. a. alder lade to sønner fortsætte observationerne; opfandt en ny metode til at bestemme et steds geografiske bredde (genopdaget af den amerikanske astronom Talcott 1883 og bærer nu begge navne).

Medl. af videnskabernes selskaber i Berlin og Paris.

Hovedværker: *Copernicus triumphans* (1727); *Ars interpolandi* (1731); *Basis Astronomiae* (1734–35); *Operum mathematicophysicorum* I–III (1740–41); *Danske skattekammer*, bestående udi grunden til geometrien og navigationen (1745–46).

Hostrup C.

Forfatter, præst; f. 20.5.1818 i Kbhvn., død 21.11.1892; søn af justermester Peder Hostrup og hustru Johanne (Hanne) f. Irgens; gift 1. gang 2.11.1848 m. Henriette, f. 20.9.1824 i Kbhvn., død 1849, datter af major C J P Mantzius og hustru Mette Marie f. Fogh; 2. gang

29.6.1855 m. Elisabeth f. 5.10.1832 i Sorø, død 1903, datter af forfatteren Carsten Hauch (se denne).

Student (Metropolitanskolen) 1837; skolekammerat med senere kuespiller Kristian Mantzius (fortolker af bl. a. v. Buddinge i Genboerne); på Regensen 1841–44 og skrev her viser; cand. theol. 1843; huslærer på Kokkedal 1844–47; deltog i studentertogene til Uppsala 1843, til Norge 1851, 1852 og siden 1869; rejste til Syden med offentlig støtte 1852–53; sognepræst i Silkeborg 1855; slotspræst i Hillerød 1862–81.

Førte som den første komediedigter studenten som type frem på scenen. Besluttede bl. a. under indtryk af Søren Kierkegaards skrifter at blive præst, og fik stærk tilknytning til grundtvigianismen og højskolebevægelsen.

Hovedværker: *Genboerne* (opf. på Hofteatret af og for studenter 1844, på Det kgl. Teater s. å.); *Intrigerne* (1845); *En spurv i tranedans* (1846); *Eventyr på fodrejsen* (1848); *Familietvist* (1849 og 1855); *Feriegæsterne* (1855); *Soldaterløjer* (1850); *En nat mellem fjeldene* (1850); *Tordenvej* (1851); *Mester og lærling* (1852); *Eva* (1881); endv. *Prædikener* (1866, 4. udg. 1900); *Opstandelsen og livet* (1883); *Folkelige foredrag* (1882); *lystspillet Under snefog* (1888); *Sange og digte fra tredive år* (1872); *Sange og digte fra de senere år* (1884); *Efterladte digte* (1893); har endv. skrevet ruskantaten (1853) og mindekvad over Grundtvig (1872), viser og sange, samt mindre sangfarcer, småstykker m. v.; *Erindringer fra min barndom og ungdom* (1891); *Senere livserindringer* (fuldført af hustruen, 1893); *Poetiske skrifter* I–V (1852–55); *Breve* (udg. af hustruen, 1897); *Komedier* I–III (1900).

Hovgaard William

Kaptajn, skibskonstruktør; f. 28.11.1857 i Arhus, død 5.1.1950; søn af overlærer O A Hovgaard og hustru Louise f. Munch; gift 19.9.1896 m. Marie Ludolphine Elisabeth, f. 25.12.1873,

datter af oberstløjtnant M Nielsen og hustru Sophie f. Nyegaard.

Sekondløjtn., med Gerners medalje, 1879; premierløjtn. 1881; kaptajn 1897; afsked 1905; deltog i den danske ekspedition til Vestindien til observation af Venuspassagen 1882; uddannet som skibskonstruktør på Royal Naval College i Greenwich 1883-86; derefter knyttet til orlogsværftet; lærer i teknologi ved Skolen for skibsbygning og maskinvæsen; underdir. ved Burmeister og Wain's skibsværft 1895-97; professor i krigsskibsbygning og lærer i anvendt matematik ved Massachusetts Institute of Technology i Boston 1901-34.

Medstifter af American Scandinavian Foundation 1910, medl. af bestyrelsen og vicepræsident 1911; tjeneste ved den tekniske afd. i marineministeriet i Washington D.C. 1917-18; teknisk konsulent for marineministeriet 1919-26 og fra 1935; medl. af regeringskommissionen til bedømmelse af konstruktionen af luftskibene Shenandoah og RS-1 og af speciel komité for konstruktion af luftskibe 1935; medl. af regeringskomiteen til bedømmelse af konstruktionen af de ny kampskibe 1937-38.

Dr. techn. h.c. ved Den polytekniske læreanstalt i Kbhvn. 1929; Dr. of Engineering, Stevens Inst. of Technology, Hoboken, N. J., 1934; medl. af bl. a. the National Academy of Sciences, Washington 1929, British Institution of Naval Architects 1888 (æresmedlem 1944) og American Academy of Arts and Sciences 1919.

Har bl. a. skrevet: *Submarine Boats* (1887); *Lærebog i Teknologi* (1891); *The Voyages of the Norsemen to America* (1914); *Structural Design of Warships* (1915, 2. udg. 1940); *Modern History of Warships* (1920); *General Design of Warships* (1920).

Modtaget Institution of Naval Architects' guldmed. 1917; David W Taylor Medal 1943; American-Scandinavian Foundation's guldmed. 1948.

Howitz Frantz

Kirurg, kvindelæge; f. 7.12.1828 på Klintholm, Møn, død 23.12.1912; søn af godsforvalter, justitsråd D C B Howitz og hustru Ane Johanne f. Repholtz; gift 8.1.1898 m. Helene, f. 10.8.1864 i Kbhvn., død 1958, datter af kontreadmiral G J J P Jacobson og hustru Louise f. Larcher.

Student (Metropolitanskolen) 1846; deltog

som frivillig i krigen 1848-50; med. eks. 1853; koleralæge s.å.; studerede fødselshjælp og kvindesygdomme bl. a. i Paris og Bruxelles 1855-56; dr. med. 1857; reservemedicus ved Frederiks hospital 1857-59; forelæste som privatdocent over kvindesygdomme fra 1860; underaccouchør ved Fødselstiftelsen 1860-63; distriktslæge i Kbhvn. 1863-65; kst. lazaretoverlæge i Kbhvn. 1864; konkurrerede om stillingen som overaccouchør ved Fødselstiftelsen 1866; knyttet til Diakonissestiftelsen 1865-1901; overlæge ved gynækologisk afd. på Frdbg. hospital 1869-1903; till. kirurgisk-gynækologisk praksis og privatklinik.

Foretog som den første i Danmark fjernelse af æggestoksvulst (ovariotomi) 1863; var den første som i Danmark hævdede Semmelweis' lære om barsel-feberens infektion 1864, og krævede kommissionsundersøgelse af de mange dødsfald af barsel-feber på Fødselstiftelsen; påviste 1892 som den første, at myxødem kunne helbredes med tabletter af kalvens skjoldbrusk-kirtel; gjorde endv. tidligt forsøg med frysning af kræft med klorætyl og anvendelse af de nyopdagede røntgenstråler. Nordens første gynækolog og underlivskirurgiens grundlægger i Danmark.

Borgerrepræsentant i Kbhvn. 1865-82; formand for Medicinsk Selskab 1873-74 og 1879-82; medstifter af Foreningen for Ligbrænding 1881; grundlægger af og formand for Frdbg. fødehjem (senere Frantz Howitz' fødehjem) 1896; stifter s. m. Leopold Meyer af Foreningen for Gynækologi og Obstetrik 1898, formand til 1902; formand for Kræftkomiteen 1905.

Har bl. a. skrevet: *Om ventilation af hospitaler* (disp., 1857); *Lærebog i gynækologi* (s. m. Leopold Meyer, 1897), samt en lang række væsentligst gynækologiske afhandlinger. Medredaktør af *Hospitalstidende* 1858-59 og 1862-66; udgiver og skandinavisk medredaktør af *Gynækologiske og obstetriske meddelelser* I-X (1877-93).

Titulær professor 1872.

Huitfeldt Arild

Rigskansler, historiker; f. 11.9.1546 på Bergenhus, død 16.12.1609; søn af rigsråd Christoffer Huitfeldt og hustru Øllegaard f. Trolle.

Fra 10-års alderen i huset hos prof. Johannes Machabæus i Kbhvn., efter dennes død 1557

hos prof. Povl Madsen og undervist af Hans Mikkelsen (senere Herlufsholms første rektor); studieophold med Hans Mikkelsen hos Johannes Sturm i Strasbourg fra ca. 1562; hjemkaldt ved morbroderen Herluf Trolles død 1565; fortsatte studier bl. a. i Orléans og Strasbourg til ca. 1568; sekretær i kancelliet 1570, øverste sekretær 1573-80; forstander for Herlufsholm 1583; rigskansler 1586-1609; till. medl. af rigsrådet indtil Fr. 2.s død 1588; derefter knyttet til formynderstyrelsen for Chr. (4.); deltog i rådsforhandlinger og udsendes i fl. diplomatiske anliggender bl. a. 1597 til England og til Nederlandene for at forhandle stridsspørgsmål vedr. handel og sejlads, til Bremen 1602 m.v.

Ejer af moderens slægtsgård Lillø i Skåne 1582-85; tildelt fl. len i Skåne og Halland samt på Sjælland, bl. a. Vordingborg 1596 og Dragsholm i Nordvestsjælland 1597.

Skrev på grundlag af materiale indsamlet under arbejdet som kansler, på embedsrejser og under lensmandsvirksomhed forskellige steder i landet, samt stof indsamlet af andre, den første egentlige Danmarkshistorie på dansk; det største historiske arbejde efter Saxo og et centralt værk i dansk historieskrivning. Værket der omhandler perioden fra kong Dan til Frederik 2. udkom 1594-1604 i 10 kvartbind og blev 1650-52 genudgivet i en to-binds folioudgave med titel Danmarks riges krønike. Har endv. udgivet: *Anders Sunesens latinske parafrase over Skånske lov* (1590); *Den norske hirdskræ eller gårds ret* (1594); *Jens Grands fængselskrønike* (1599).

Huitfeldt Ivar

Søofficer; f. 5.12.1665 i Frederiksst. en, død 4.10.1710; søn af oberst Tønne Huitfeldt og hustru Helle Margrethe f. Nold; gift 5.5.1695 m. Kirsten, f. 1.9.1671, død 1750, datter af stiftamtmand Claus Nielsen Røyem og hustru Else Marie f. Dop.

Lærling i flåden 1681, deltog i Helgolands erobring 1684; løjtnant 1687; i hollandsk og fransk orlogstjeneste bl. a. i Middelhavet; igen i hollandsk tjeneste og deltog i slaget ved Beachy Head 1690; kaptajn 1691; derefter i fransk tjeneste og deltog i slagene ved Barfleur og Kap la Hogue 1692; efter flere udkommandoer 1694 og 95 ophold på fædrengården Tronstad i Norge; kommandørkapt. 1697; indrulleringschef i Bragerø distrikt; kommandør 1704; chef for sø-ekvipagen i Kristians-

sand og indrulleringschef der 1704–07; blev ved krigsuddbruddet 1709 chef for orlogsskibet »Prins Christian« og for »Dannebrog« 1710 u. U C Gyldenløve; mødtes med den svenske flåde, u. grev Wachtmeister, ved Køge Bugt 4.10.1710; ankrede op, da der efter voldsomt bombardement udbrød ild i »Dannebrog«, men fortsatte skydningen indtil kl. 4 om eftermiddagen da skibet sprang i luften og kun tre mand reddedes; omkom selv ved eksplosionen.

v. Huth Wilhelm

Officer, statsminister; f. 17.8.1717 i Costewitz i Sachsen, død 6.5.1806; søn af hofsekretær, godesjer Solomon Huth og hustru Katharina Maria f. v. Lüschwitz; gift m. Charlotte Sophie, f. 16.10.1745 i Hanau, død 1795, datter af fyrstelig køkkenmester J P F Wagner og hustru Johanna f. Osterloh.

Gennemgik gymnasiet i Schleusingen; studerede, særlig matematik, i Leipzig; løjtnant i kejserlig tjeneste; indtrådte derefter i det hessiske artilleri, kaptajn 1745, oberstløjtn. 1759, oberst 1761; deltog i Syvårskrigen afslutning som generalmajor i hannoveransk tjeneste; derefter igen i hessisk tjeneste; kom til Kbhvn. 1765 s. m. – og som særlig sagkyndig for – prins Carl af Hessen, der af Fr. 5. var udnævnt til chef for det danske artilleri; udarbejdede planen for artilleriets nyordning; blev af Chr. 7. overtalt til at gå i dansk tjeneste 1766 og udnævntes til generalløjtn. med tilbagevirkende kraft fra okt. 1765; medl. af det nyoprettede »høje krigsråd« samt generaldir. for statens bygnings- og vejvæsen 1766; voldsomme angreb fra krigsdirektoratets tidl. direktør C L de Saint-Germain (af-

skediget 1766) resulterede 1767 i afsked med pension, ændret til rejse »på nogen tid«; tog ophold i Celle, senere i Hanau, og vedligeholdte forbindelse med Kbhvn. Kaldt til Kbhvn. 1771 af Struensee som chef for artilleriet og ingeniørkorps; deputeret i det militære kollegium 1771–89; gennemførte bl. a. et fælles artilleriakademiinstitut; iværksatte geografiske opmålinger i Norge; deltog i udarbejdelsen af hærplanen af 1774, og udarbejdede udførlig instruktion om undervisningen i artilleriet; fik som direktør for statens bygningsvæsen afgørende indflydelse på en række arbejder: kaserner, hospitaler, bankbygning m. m. samt Nordsø-Østersøkanalen.

Medl. af gehejmestatsrådet efter regeringsforandringen 14. april 1784.

Optaget i den danske adel 1776. Blå ridder 1783.

Hvide Skjalm

Sjællandsk høvding; død ca. 1113.

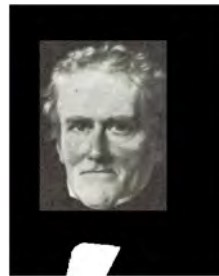
Hadde store jordbesiddelser på Sjælland, især omkring Sorø; deltog med Svend Estridsen i slaget ved Niså 1062, taget til fange af Harald Hårdråde, undveg ved Gedesø; rejste ved århundredets slutning sjællænderne til hævn tog mod venderne i Jomsborg, der havde dræbt hans broder; knyttet til Erik Ejegod, hvis søn Knud (Lavard) i nogle år fra 1102 blev opfostret sammen med hans egne sønner.

Stamfader til »Hvideætten«.

Hvidt L. N.

Finansmand, minister; f. 27.10.1777 i Kbhvn., død 16.3.1856; søn af højræmmer N N Hvidt og hustru Anna Beata f. Schwindt; gift 20.8.1800 m. Wilhelmine Therese, f. 28.5.1782 i Memel, død 1852, datter af dansk konsul i Memel Lorentz Lorck og hustru Catharine Elisabeth f. Rohrdanz.

Student (Borgerdydskolen i Kbhvn.) 1791; theol. eks. 1795; derefter huslærer hos amtmand C L Scheel-Plessen på Lindholm; måtte ved faderens død 1798 overtage købmandsvirksomheden; ledede denne med stor dygtighed, men mistede alt, da skibe og ladninger blev beslag-

lagt u. napoleonskrigene 1807–14; ansat af regeringen som børskommissær 1809; fik 1810 ordre til at indtræde i kommissionen for fjendelig ejendom og blev medl. af varekontrolkommis-

sionen 1812; genoptog sin handelsvirksomhed 1816; væsentligst med handel på St. Croix, og blev i løbet af få år en af Danmarks største skibsredere; overtog 1821 rederiet for det første danske dampskib »Caledonia«; bestilte få år efter hos Jacob Holm det første dampskib, der løb af stabelen her hjemme; kommerciel direktør i Nationalbanken fra 1835; till. medl. af direktionen for Kbhvns Sparekasse fra 1836.

Medl. af Grosserer-Societetets Komité 1817, formand fra 1842; kurator for Vajsenhuset 1821; medl. af Nationalbankens repræsentantkab 1830–35; medl. af Missionskollegiet 1838–54. Medl. af de oplyste mænds forsamling 1832; medl. af stænderforsamlingen i Roskilde 1835–36, 1840 og 1842, talsmand for det liberale borgerskab, og i økonomiske spørgsmål; tog initiativet s. m. J F Schouw til oprettelsen af Trykkefrihedsselskabet 1835; medl. af borgerrepræsentationen 1840, dens formand 1841–53. Medstifter af Den slesvigske Hjelpeforening af 1844; ledede Casinomødet 21. marts 1848 og gik næste dag som borgerrepræsentationens formand i spidsen for folketøget til Christiansborg for at udtale byens ønske om, at kongen ville omgive sig med ministre, der nød nationens tilid; minister uden portefuille i ministeriet Moltke (martsministeriet) fra 22. marts til 1. nov. 1848; medl. af den grundlovgivende rigsforsamling og medvirkede ved udarbejdelsen af regeringens grundlovsudkast.

Justitsråd 1812; etatsråd 1815.

Hübertz J. R.

Læge; f. 5.9.1794 i Alborg, død 1.12.1855; søn af rådmand og købmand Chr. L Hübertz og hustru Hedeveg f. Rasmussen.

Realeks. (Aalborg); i handelslære i Alborg og Norge; student (priv. dimit.) 1819; med. eks. 1824; kandidat på Frederiks hospital og epidemilæge i Horns Herred u. en dysenteriepidemi; dr. phil. (Kiel) 1828; praktiserede i Ærøskøbing 1827–32, i Århus 1832–38; læge ved hospitalet og fattigvæsenet i Alborg 1838; blev her interesseret i sindssygevæsenet og fik statsunderstøttelse til en studierejse til Tyskland 1841–42 og en senere rejse rundt i Danmark; stillede forslag til udvikling af et egentligt »dårevæsen« til afhjælpning af de fortvivlede kår, hvorunder de sindssyge og åndssvage levede; foretog 1843 den første danske optælling af sindssyge; optællingen

gentoges 1845 og 47, og ved at sondre mellem sindssyge og åndssvage skabte den grundlaget for det senere reformarbejde; flyttede til Kbhvn. 1844; samlede efterhånden interessen om arbejdet for de åndssvage, mens lægen Harald Selmer blev førende inden for udviklingen af sindssygevesenet; foretog med understøttelse af enkedronning Caroline Amalie og den Reiersenske fond 1852 en længere rejse i udlandet for at studerede behandling af åndssvage; arbejdede for oprettelse af en idiotanstalt; forstander for Helbredelsesanstalten på Gamle Bakkehus for idiotiske, svagsindede og epileptiske børn, åbnet 1. nov. 1855.

Som grundlægger af den danske åndssvageforsorg hædret bl. a. af Østifternes åndssvageanstalt, der 1935 gav en ny af. navnet Hübertz Minde.

Har bl. a. udgivet: *De rationibus causalibus dysenteriae epidemicae* (disp., 1828); *Beskrivelse over Ærø* (1834); *Om bevægelsen i den danske befolkning* (1840); *Om dærvæsenets indretning i Danmark* (1843); *Aktstykker vedkommende staden og stiftet Århus I-III* (1845-46); *Aktstykker til Bornholms historie 1327-1621* (1852); *Svagsindethed eller idiotisme og dens helbredelighed* (1855).

Häusser E. D.

Arkitekt; døbt 26.6.1687 i Erfurt, død 16.3.1745; søn af kurfyrstelig overland- og stadsbygmester David Häusser og hustru Johanne Maria f. Evander; gift ca. 1713 m. Christina Sophia, f. ca. 1692, død 1761, datter af stadsmajor i Rendsborg Hans Martin Heym og hustru Margrethe Elisabeth.

Antagelig uddannet som militærbygmester i Tyskland og Polen ca. 1703-09; sekondløjtn. i den danske livgarde til fods 1711; kaptajn i fodfolket og lærer i civil- og militærarkitektur for kronprins Christian (6.) 1713; kaptajn i fortifikationsetaten 1720, chef for samme og oberstløjtn. 1723; generalkvartermester 1724; oberst 1731; brigader 1735; generalbygmester og chef for det kgl. bygningsvæsen 1735; Christiansborgs ledende arkitekt indtil 1742; kommandant i Nyborg 1741; generalmajor 1742.

Har opført bl. a.: Hovedvagten på Kgs. Nytorv (1724, nedrevet 1875); kommandantboligen og fængslet i Kastellet (1725); antagelig Stokhuset ved Østervold (nedrevet 1939); Christiansborg ridebanes bygningsanlæg og ridehusets interiør m. v. (1730-42); Marmorbroen og dens pavilloner opført af Eigtved; restaurerede Charlottenborg (1737); hovedvagten på Slotsholmen (1737, nu nedrevet); videreførte Thurahs udvidelse af Frdbg. slot med sidefløje om gården (1738); projekt til det Harboeske enkekloster i Stormgade i Kbhvn. (1741, senere ombygget af Harsdorff).

Høeberg Albert

Operasanger; f. 26.4.1879 i Kbhvn., død 21.7.1949; søn af brønderiejer Peter Høeberg og hustru Amalie f. Lumbye; gift 17.6.1900 m. Astrid, f. 17.11.1873 i Kbhvn., død 1947, datter

af bødker Frederik Terkelsen og hustru Kirsten f. Olsen.

Elev af Algot Lange, professor Julius Hey, Berlin og Lona Gyldenkrone; operasanger ved Det kgl. Teater 1904-39; kgl. kammersanger 1917.

Hovedroller: Marsken i Drot og marsk; Wolf-ram i Tannhäuser; Telramund i Lohengrin; Hollænderen i Den flyvende hollænder; Kurvenal i Tristan og Isolde; Amfortas i Parsifal; Eugen Onegin; Boris Godunow; Wotan i Val-kyrien; Vandreren i Siegfried; Hans Sachs i Mestersangerne i Nürnberg; Gæsten i Den kongelige gæst; Corfitz Ulfeldt i Leonora Christina; Filippo i Madonnas ansigt.

Tildelt medaljen Ingenio et arti.

Høeberg Georg

Kapelmester; f. 27.12.1872 i Kbhvn., død 3.8.1950; søn af brønderiejer Peter Høeberg og hustru Amalie f. Lumbye; gift 3.3.1899 m. Gerda, f. 16.3.1879 i Kbhvn., datter af grosserer Axel Petersen og hustru Augusta f. Ranch.

På Det kgl. danske musikkonservatorium 1888-90; violinist i Det kgl. Kapel 1897-1901; lærer i violinspil ved Det kgl. danske musikkonservatorium 1900-14; koncertdirigent i Dansk Koncertforening 1910-14; kapelmester ved Det kgl. Teater 1914-30; overdirigent i Dansk Korforening 1915-49.

Modtog Anckerske legat 1897; medl. af æreskomiteen i Paris for Berlioz' minde; æresmedlem af bl. a. Danske Musikers Landsforbund, Kbhvns Orkesterforening, Dansk Koncertforening, Akademisk Orkester, Svenska Musikerforbundet, Dansk Korforening og Wiener sym-

foniorkestrets Bruckner-fond. Medl. af Det kgl. musikalske Akademi i Stockholm.

Har modtaget Nordiske Musikers ærestegn. Kompositioner: Kammermusik, symfoni, sang og operaen Et bryllup i katakomberne (Det kgl. Teater 1909).

Høedt Frederik

Instruktør, skuespiller; f. 13.2.1820 i Kbhvn., død 22.3.1885; søn af postbud C O Høedt og hustru Marie f. Hansen.

Student (Borgerdydskolen på Chrsthvn) 1836; filosofikum 1837; studerede teologi, og især æstetik og dramaturgi; oversatte el. bearbejdede

franske skuespil, f. eks. Dronning Marguerites noveller (opført 1851); studerede moderne skuespilkunst i Paris 1850-51; debut 14. nov. 1851 på Det kgl. Teater som Hamlet; till. oplæringsvirksomhed, særlig af H C Andersens æventyr; afsked 1855 efter uoverensstemmelser med teaterchefen Johan Ludvig Heiberg; tog Michael Wiehe med til Hofteatret, hvor de i sæsonen 1855-56 havde stor publikumssucces; vendte efter Heibergs fald som teaterchef tilbage til Det kgl. Teater 1856; optrådte sidste gang som skuespiller 13. dec. 1857 som Paimpol i Min lykkestjerne; instruktør for skuespillet 1858, till. for operaen 1861; tog sin afsked 1864; satte senere et par forestillinger op på Folketeatret.

Har foruden debutrollen bl. a. spillet Hammer i Nej og Harlekin i De usynlige. Iscenesættelser bl. a.: Kamp og sejr; Skikkelige folk.

Har udgivet: *Lyriske digte* (1856), et af de kendteste (til melodi af Niels W Gade) er digtet Ak, kæreste hr. guldsmed.

Titulær professor 1859.

Høeg Carsten

Filolog; f. 15.11.1896 i Ålborg, død 3.4.1961; søn af havneingeniør Niels Høeg og hustru Bertha f. Schou; gift 7.5.1925 m. Grethe, f. 13.5.1900 i Kbhvn., datter af kgl. bygningsinspektør, arkitekt Kristoffer Varming og hustru Elisabeth f. Ruge.

Student (Ålborg) 1914; cand. mag. 1921; dr. phil. 1925; professor i klassisk filologi ved Kbhvns universitet 1926; prorektor 1949-50; dr. phil. h. c. ved universitetet i Athen 1937

og ved universitetet i Saloniki 1950; dr. jur. h. c. ved universitetet i Aberdeen 1948.

Efor for Hassagers kollegium 1935, for Fjerde-Maj kollegium fra 1951; medl. af bl. a. Videnskabernes Selskab 1941 og Videnskabernes Selskab, Athen 1957.

Leder af modstandsbevægelsens centralkartotek 1944-45; formand for Danmarks internationale Studenterkomité 1946-48; præsident for International Federation for klassiske studier 1948-51; præsident for Union Académique Internationale 1953-55; medl. af bestyrelsen

stedet i Danmarkshavn; ved Jørgen Brønlands indsats bragtes Høeg Hagens værdifulde kortskitser så langt frem, at andre ekspeditionsdeltagere kunne finde dem.

Høegh-Guldberg Ove

Gehejmekabinetsekretær, amtmand, forfatter; f. 1.9.1731 i Horsens, død 7.2.1808; søn af købmand, senere bedemand Jørgen Pedersen Høeg og hustru Helene Dortha f. Guldberg; gift 1. gang 30.7.1762 m. Cathrine Marie, f. 30.4.1736 på Bygholm mølle, død 1763, datter af forvalter

på Bygholm Peder J Nørlem og hustru Christente f. Lessow; 2. gang 10.2.1769 m. Lucie Emmerentze, f. 12.3.1738 på Bygholm mølle, død 1807, søster til 1. hustru.

Student (Horsens) 1749; cand. theol. 1753; herefter historiske studier; professor i veltalendehed ved Sorø akademi 1761-64; lærer for arveprins Frederik 1764; kabinetssekr. hos arveprinsen 1771; bistod denne og enkedronningen ved regeringsomvæltningen og Struensees fjernelse 17. jan. 1772; medl. af den derefter nedsatte domskommission; memoralsekr. (med de vigtigste kgl. kabinetsfunktioner) 1773; bestyrer af kongens chatolkasse, samt af partikulærkassen fra 1777; uddelte till. nådesbevisninger; gehejmekabinetsekkr. 1774; stats- og gehejmekabinetsekkr. med rang som oversekretær og med bolig i Prinsens Palæ 1776; till. sekretær i den ekstraordinære finanskommission 1772; assessor ved skattekammeret 1773, medl. af kommissionen til organisation af den lærde skole 1774 og af kommissionen til kommunitetets ændring 1775; direktør bl. a. i Det vestindiske Selskab 1778 og for Den kgl. Porcelænsfabrik 1780; desuden le-

der af udenrigspolitikken efter A P Bernstorffs afskedigelse nov. 1780; overdirektør for Den kgl. oktrojerede Bank 1782; statsminister og medl. af statsrådet 6. april 1784; afskediget efter kronprins Frederik (6.)'s optagelse i gehejmestatsrådet 14. april s. å.; stiftamtmand i Århus 1784-1802.

Gennemførte en konservativ politik, med statsindgreb i samfunds- og erhvervslivet, en national politik bl. a. ved indførelse af dansk som kommandosprog i hæren og som fag i de lærde skoler, samt ved indfødsretsloven 1775; hævdede statens og kongemagtens suverænitet og var imod frigørelse af bønderne.

Medstifter af Selskabet til de skønne og nyttige Videnskabers Forfremmelse 1759.

Har bl. a. skrevet: En omvendt fritænkners levnedsskildring (1760); Tanker om Miltons digt og den såkaldte hellige poesi (1761); Oversættelse af Plinius' lovtale over Trajan (1763); Den naturlige teologi (1765, 2. udg. 1776); Verdens historie I-III (indtil den peloponnesiske krig 1768-72); Den åbenbarede teologi (1773); Tidsbestemmelse for det ny testaments bøger (1785); Det ny testamente med anmærkninger I-II (1794). Breve til Johan v. Bülow, udg. af J H Bang (1870).

Erhvervede herregården Hald ved Viborg 1798. Etatsråd 1770; adlet u. navnet Høegh-Guldberg 1777. Titel af gehejmeråd og statsminister 1780.

Høffding Harald

Filosof; f. 11.3.1843 i Kbhvn., død 2.7.1931; søn af grosserer N F Høffding og hustru Martha f. Gjellerup; gift 1. gang 24.10.1870 m. Emmanenza Lucie, f. 19.5.1843 på Hejselt, død 1877, datter af godsejer Hans Chr. Pape og hustru Lucie f. Høffding; 2. gang 3.10.1924 m.

Greta, f. 9.6.1900 i Iron Mountain, Mich., USA, død 1930, datter af læge Efraim Ellstam og hustru Ester f. Harling.

Student (Metropolitanskolen) 1861; cand. theol. 1865; lærer ved kbhvnse skoler til 1882; univ.s guldmed. 1868; studieophold i Paris 1868-69; dr. phil. 1870; privatdocent i filosofi ved Kbhvn universitet 1871-80, professor 1883-1915; universitetets rektor 1902-03.

Formand for Den liberale vælgerforening på Frdbg.; formand for Dansk Røde Kors 1917-21.

for statens almindelige videnskabsfond 1952-56; formand for det humanistiske udvalg u. ministeriet for Grønland 1955-56; præsident for Internationals Råd for humanistiske Videnskaber (CIPSH, Paris) 1955-59; medl. af den danske Unesco-kommissions forretningsudvalg 1947-55.

Litterære arbejder bl. a.: Les Saracatsans I-II (1925-26); En græsk forretningsmand i 3. årh. f. Christi (1927); Introduktion til Plautus (1931); La notation ekphonétique (1935); Nutidens Grækenland og antikken (1936); udg. af Hirmologium Athoum (1938); Prophetologium (s. m. G Zuntz, 1939 ff.); The Hymns of the Hirmologium I (s. m. A Ayoutanti og M Stöhr, 1952); Græsk musik (1940); Introduktion til Cicero (1942); Musik og digtning i byzantisk kristendom (1955); udg. af Conatarium Asburnhamense (1956); medudgiver af den danske oversættelse af Platons skrifter (1932-41), af en Cicero antologi (1945), af Den hellige Antonius' liv (1955), af Monumenta Musicae Byzantinae (1935 ff.) m. m. Tildelt Augustinus-prisen 1953.

Høeg Hagen N. P.

Polarforsker, officer, kartograf; f. 15.10.1877 på Gunderstedgård ved Nibe, død 15.11.1907; søn af proprietær, senere sygehusinspektør Jacob Høeg Hagen og hustru Ludovika f. Bie.

Præliminæreks. (Holbæk); sekondløjtn. 1898; premierløjtn. 1900; blev som kartograf deltager i Mylius-Erichsens Danmarksekspedition 1906 til udforskningen af Nordøstgrønland; drog i 1907 med Mylius-Erichsen og den grønlandske kateket Jørgen Brønlund til Independence Sund, hvor han kortlagde både nord- og sydsiden og godtgjorde at der var en bugt; omkom s. m. de to andre under forsøget på at nå overvintrings-

Medl. af Videnskabernes Selskab 1884, af Det göteborgske Vetenskaps och Vitterhets Samhälle 1895; æresmedlem af Det filosofiske-psykologiske Selskab i Moskva 1899; Correspondent de l'Institut de France 1903; formand for Græsk Selskab fra 1905; correspondent fellow of British Academy 1907; udenl. medl. af Academia dei Lincei, Rom 1908; medl. af Det norske Videnskabskabernes Akademi 1920 og af Academia di Milano 1922; æresmedlem af Dansk-Czekoslovakisk Selskab 1924; Honorary member of The Institute for Comparative Study of Oriental and Occidental Thoughts, Tokio 1925.

Litterære værker: Filosofi og teologi, en historisk kritisk afhandling (1866); Den antikke opfattelse af menneskets vilje (disp.); Filosofien i Tyskland efter Hegel (1872); Den engelske filosofi i vor tid (1874); Om grundlaget for den humane etik (1876); Spinozas liv og lære (1877); Psykologi i omrids på grundlag af erfaringen (1882, samt senere udg., 11. forkortede udg. 1930 oversat til mange europæiske sprog); Formel logik til brug ved forelæsninger (1884 og flg. udg.); Etik. En fremstilling af de etiske principper og deres anvendelse på de vigtigste livsforhold (1887 og flg. udg., oversat til fl. sprog); Søren Kierkegaard som filosof (1892); Kontinuiteten i Kants filosofis udviklingsgang (1893); Den nyere filosofis historie I-II (1894-95 og flg. udg., oversat til fl. sprog); Jean Jacques Rousseau og hans filosofi (1896); Religionsfilosofi (1901 og flg. udg., oversat bl. a. til japansk); Nogle religionsfilosofiske arbejder fra den nyeste tid (1903); Moderne filosoffer (1904); Lehrbuch der Geschichte der neueren Philosophie (1907); Danske filosoffer (1909); Den menneskelige tanke, dens former og dens opgaver (1910, oversat til ty. og fr.); Henri Bergson's filosofi (1914); Den store humor (1916); Totalitet som kategori (1917); Spinozas Ethica (1918); Oplevelse og tydning (1918); Ledende tanker i det 19. århundrede (1920); Bemærkninger om den platoniske dialog Parmenides (1920); Relation som kategori (1921); Begrebet analogi (1923); Platons bøger om staten (1924); Erkendelsesteori og livsopfattelse (1926); Religiøse tanketyper (1927); Erindringer (1928); Bemærkninger om erkendelsesteoriens nuværende stilling (1930).

Fik af Videnskabernes Selskab tildelt æresboligen på Gl. Carlsberg 1914 og boede der til sin død.

Høgsbro Sofus

Højskoleforstander, politiker; f. 18.7.1822 i Rødding, død 15.1.1902; søn af sognepræst, amtsprovst, dr. phil. Hans Høxbroe og hustru Karen Christine f. Arntzen; gift 9.11.1852 m. Amalie Gabrielle, f. 23.5.1833 på Agersø, død 1893, datter af sognepræst Peter Jürgensen og hustru Sophie Conradine f. Brøndsted.

Student (Ribe) 1839; fik yderligere undervisning i islandsk, hebraisk og græsk af Ribepræ-

sten Ludvig Chr. Müller; cand. theol. 1848; deltog i studietiden i studentertøget til Lund og Uppsala, gav sig af med frie historiske, filosofiske og naturvidensk. studier, gav privatundervisning, og opholdt sig af helbredshensyn i Tyskland 1845; forstander for den nyåbnede folkehøjskole i Rødding 1850; ledede højskolen i grundtvigsk retning, med hovedvægten på kundskabs erhvervelse; fik stor betydning for danskheden i Sønderjylland bl. a. gennem sin pædagogiske og praktiske uddannelse af mange af nationalitetskampens fremtidige ledere; fratrådte som forstander 1862 og bosatte sig i Kbhvn.

Folketingsmand for Bredebro 1858; tilsluttede sig venstregrupperne, navnlig den ejderdanske J. A. Hansen'ske gruppe, men indtog iøvrigt en selvstændig holdning i rigsdagsarbejdet, og forberedte den sammenslutning, der senere manifesterede sig som Det nationale Venstre; talte på rigsdagen for præstefrihed, menighedernes indflydelse på præstevalg m. m., og for bedre vilkår for de fremvoksende friskoler; till. medl. af det nye rigsråds folketing 1864 til opløsningen 1865; repræsenterede fra 1866 Sønder Broby (senere Højrup) -kredsen i folketinget; u. forfatningskampen 1864-66 talsmand for junigrundlovens bevarelse; var modstander af Slesvigs inkorporation uden befolkningens samtykke og fastholdt sit standpunkt fra 1864 om Slesvigs deling efter nationaliteterne; i fl. perioder medl. af finansudvalget; statsrevisor 1865-93; forslagstiller og ordfører for valgmenighedsloven 1868; medl. af den store kirkekommission 1868-70; blev den egentlige leder af Det nationale Venstre, der dannedes af grundtvigsk prægede rigsdagsmænd, den største venstregruppe i midten af 1860'erne, og bidrog væsentlig til at samle venstregrupperne i Det forenede Venstre 1870; ved senere delinger indenfor Venstre s. m. F. Bojsen og Holstein-Ledreborg leder for den moderate fløj 1877; deltog for at bringe provisorietidens visnepolitik til ophør i forhandlingerne 1886-87; overtog formandsposten i Venstrepartiet og i folketinget 1887 efter C. Berg; støttede i de følgende år Bojsens forhandlingspolitik, men gik imod forliget 1894 som utilstrækkeligt og trådte tilbage som medl. af og formand for Det forhandlende Venstre; bekæmpede som ordfører for samtlige forligsmodstandere valgkredsloven 1894-95, der vedtoges af Højre og Det forhandlende Venstre; nedlagde sin stilling som folketingets formand, men genvalgtes efter valget 1895; medvirkede s. å. ved dannelsen af Venstre-

reformpartiet, dets formand 1895-97; fratrådte som folketingsformand 1901.

Stifter af ugebladet Dansk Folketidende 1865; leder af dette 1865-83 og skrev de oplysende politiske oversigtsartikler, som var bladets hovedindhold.

Oprettede rigsdagens portrætsamling af politikere.

Har skrevet: Mit forhold til Grundtvig, Tscherning og Monrad (1902). Sofus Høgsbro. Brevveksling og dagbøger I-II, udg. af Hans Lund (1924-25).

Højgaard Knud

Ingeniør, entreprenør; f. 12.6.1878 i Ryslinge, død 4.9.1968; søn af højskoleforstander Knud Højgaard og hustru Johanne f. Byskov; gift 1. gang 19.4.1904 m. Ingeborg, f. 2.11.1879 i Kbhvn., død 1944, datter af fuldmægtig Emil Kornbeck og hustru Jacobine f. Christensen; 2. gang 27.6.1947 m. Karen f. 15.1.1901 i Sønderdervig, datter af gårdejer C. C. Lønnberg og hustru Kirstine f. Aa.

Student (Nykøbing F.) 1897; cand. polyt. 1903; arbejdede i Amerika 1904-09, i årene 1905-09 for et Chicago-firma, der særlig byggede klappbroer og jernbetonkonstruktioner; leder af firmaet Christiani & Nielsens russiske afd. 1910-17; medgrundlægger af firmaet Højgaard & Schultz A/S 1918, i samarbejde med Sven Schultz til 1932. Firmaet har udført en række store ingeniørarbejder, bl. a. broer for DSB og Kbhvns kommune (f. eks. Halsskovbroen ved Korsør og Langebro i Kbhvn.), store vandledningsarbejder for Kbhvns og Gentofte kommuner, Ørstedværket samt havneanlæg i Gdynia, Klaipeda, Portugal og Madeira, samt vandkraftanlæg og fjernvarmeanlæg fra varme kilder på Island, broarbejder, jernbanelinier m. m.

Formand for bestyrelsen for A/S Højgaard & Schultz 1918-67 og for en række af firmaets datterselskaber og associerede selskaber; till. medstifter og medindehaver af en række udenl. industriselskaber; medl. af udvalget af 1932 vedr. ordningen af A/S Burmeister & Wains forhold; formand for bestyrelsen for A/S Korsør Glasværk 1935-66; medl. af repræsentantskabet for A/S Kbhvns Handelsbank 1935-65, af bestyrelsen for A/S Det forenede Damp-

skibs-Selskab 1936-66 og en række andre handels- og industriselskaber; medl. af bestyrelsen for Dansk Ingeniørforening 1930-40, formand for foreningen 1936-40; fik udvirket at foreningen fik eget hus; formand for bestyrelsen for A/S Dansk Ingeniørforenings Hus 1939-49; medstifter af og medl. af Akademiet for de tekniske Videnskaber 1937; medl. af repræsentantskabet for Landsforeningen Dansk Arbejde 1937-62, af Det kgl. danske geografiske Selskabs råd 1940; medl. af el. formand for en række kommissioner og udvalg, bl. a. formand for trafikministeriets vejudvalg af 1940, samt formand for statens materialprøveråd 1941-64; deltog i en kreds af erhvervsfolk (»Højgaard-kredsen«), som arbejdede for en ikke-partipolitisk regering okt.-nov. 1940. Æresmedlem af Dansk Ingeniørforening 1953 og af Entreprenørforeningen 1963.

Oprettede Danmarks Akvarium, som indviedes 1939; stiftede 1944 Knud Højgaards legat, i 1955 omdannet til Knud Højgaards Fond, der bl. a. har deltaget i stiftelsen af de selvejende institutioner Dansk Bilharziose Laboratorium (1963) og Professor Ostenfeld kollegiet (1966).

Ejer af Brændte Ege 1939-45 og Orupgård 1939-54, samt af Christianssæde og Pederstrup skovdistrikter 1939-54.

Hørdum Christen

Forretningsfører, politiker; f. 21.3.1846 i Fuglslev ved Ebeltoft, død 6.6.1911; søn af skomager J. L. Hørdum og hustru Susanne Marie f. Brauer; gift 12/1 1867 m. Dorothea, f. 19.3.1845 i Ebeltoft, død 1890, datter af daglejer Peter Therkelsen og hustru Ane f. Rasmussen.

Uddannet som skomager, svend 1864; kom til Kbhvn. 1869; formand for Skomagernes Fagforening i en årrække; forretningsfører for Skomagernes Produktionsværksted 1872-76; medl. af fagforeningernes centralbestyrelse 1873; indvalgt i Socialdemokratiets hovedbestyrelse 1876 og reorganiserede efter 1877 s. m. C. C. Andersen og P. Holm arbejderbevægelsen; forretningsfører for Social-Demokraten 1877-1910 og organisator og administrator for hele den socialdemokratiske presse; medl. af bestyrelsen for Socialdemokratisk Forbund 1878-1909, formand 1879-82; folketingsmand for Kbhvns 9. kreds 1884-87 og 1890-1909, var s. m. P. Holm de første socialdemokratiske rigsdagsmænd.

Hørup Viggo

Journalist, politiker; f. 22.5.1841 i Torpmagle, Torup sogn, øst for Hundested, død 15.2.1902; søn af skolelærer Frederik Bendtsen Hørup og hustru Emilie Julie f. Drachmann; gift 18.7.1868 m. overlærerinde ved De forenede kirkeskoler Emma Augusta, f. 3.8.1836 i Kbhvn., død 1923, datter af gymnastiklærer ved hæren, senere kaptajn Jonas Ferdinand Holmsted og hustru Amalie f. Drachmann.

Elev i v. Westenske institut i Kbhvn. 1841; friplads i Metropolitanskolen 1857, student 1861; cand. jur. 1867; manuduktørvirksomhed og en tid sagførerfuldm. hos Balthasar Christensen; hovedmedarbejder ved Morgenbladet 1873-77; overtog (med Berg som hovedejer) s. m. Edv. Brandes redaktionen af Morgenbladet 1881-83; medstifter (s. m. Edv. Brandes) af og hovedredaktør for dagbladet Politiken fra 1. okt. 1884; p. g. a. angreb på en kommissionsdommer idømt 3 mdr.s fængsel 1889-90; minister for offentlige arbejder i det første venstreministerium, ministeriet J. H. Deuntzer 1901.

Tilsluttet Det forenede Venstre 1870; Venstres folketingskandidat i Frederiksværkkredsen 1872; medstifter af den kbhvske venstreforening Onsdagsforeningen 1873; medl. af folketinget (Køge) 1876-92; Venstres advokat i rigsretssagen mod Hall, Krieger m. fl. ministre 1877; medl. af finansudvalget 1878-92, formand 1883-84, 2. viceformand 1879 og 1883-88; statsrevisor 1879-92 og 1895-1900; deltog i dannelsen af Venstre-reformpartiet 1895.

Ville som politisk tænker, skribent og agitator skabe et selvgroet, radikalt venstreparti ved at bekæmpe de nationalliberales overklassestyre med dets ansvar for 1864, og ved at erobre byerne og intelligensen for partiet; virkede herfor som journalist og folketaler; bekæmpede som politiker provisorierne, gik ind for den almindelige valgret og dens konsekvens: gennemførelsen af folketingsparlamentarismen, hvorefter regeringen skal bygge på folketingets flertal; søgte denne politik gennemført ved skiftende samarbejde med Chr. Berg og ved udbygning af forbindelsen til det såkaldte litterære Venstre bl. a. med brødrene Brandes; leder af det såkaldte »europæiske« Venstre, da Berg sammen med Bojsen og Holstein dannede Det danske Venstre 1884; var imod Bergs forlig med regeringen 1885, men førte selv forhandlinger med Estrup om forlig 1887-88; blev efter flere brud med

Berg atter forenet med ham mod Bojsen i 1890, men måtte efter Bergs død 1890 gå alene imod forligspolitikken, der resulterede i det store forlig med Estrup 1894; støttede det nye Venstre-reformparti imod Højre og de moderate venstrefolk; minister da folketingsparlamentarismen sejrede 1901, men døde uden at have deltaget i regeringsarbejdet.

Var påvirket af J. A. Hansen og Bjørnbak i sin vilje til at forsvare de små i samfundet, til at bekæmpe uretten og til at rejse landboernes selvtilid og virkelighedssans; lagde mere vægt på idépolitik, i mindre grad på praktiske reformer, men krævede klar erkendelse af realiteter, særlig i gennemførelse af forsvarspolitikken, og formulerede dens rent praktiske problem i spørgsmålet: Hvad skal det nytte? Formulerede gang på gang rammende politiske sentenser som: Ingen over og ingen med siden af folketinget. Fornyede som journalist det danske sprog og øgede som politiker viljen til demokrati i det danske folk.

Har skrevet: artikler i Morgenbladet 1873-84, i Politiken siden stiftelsen 1. okt. 1884 til sin død; et udvalg af artikler og taler: Hørup i skrift og tale I-III (udg. af Vilh. Nielsen, Edv. Brandes og P. Nansen, 1902-04); V Hørup med mund og pen. Udv. taler og artikler ved Sven Clausen (1959); Retning til venstre (artikler og taler udvalgt af Ebbe Reich, 1968).

Høst Andr. Fred.

Boghandler; f. 20.3.1811 i Kbhvn., død 8.4.1897; søn af forfatteren, overretsprokurator Johannes Nicolai Høst og hustru Marie Christine f. Bruun; gift 8.10.1839 m. Sidse Hansine, f. 24.3.1821 på Frdbg., død 1850, datter af cand. jur., løjtnant, gæstgiver Peter Christian Muusfeldt og hustru Ane Marie f. Sommersted.

I boghandlerlære hos Chr. Steen i Kbhvn. 1826; etablerede sig selvstændigt 1836; universitetsboghandler 1842; specialiserede sig i fransk litteratur og blev dépositaire général du Cercle de la Librairie; blev forlægger for Oehlenschläger 1844 samt udgiver af bl. a. H. C. Ørstedes samlede værker og Beckers verdenshistorie i fjorten bind (1851-58); hovedkommissionær for Videnskabernes Selskab. Overdrog 1882 firmaet til sin søn Chr. Høst.

Medstifter af Boghandlerforeningen 1837 og dennes formand i 30 år; præsident for det før-

ste skandinaviske boghandlermøde i Kbhvn 1856; initiativtager til De danske Boghandleres Hjelpekaske 1856 og direktør herfor til 1897; æresmedlem af Den danske Boghandlerforening 1881.

Etatsråd 1890.

Høst Oluf

Maler; f. 18.3.1884 i Svaneke, død 14.5.1966; søn af herredsfuldmegetig Niels Høst og hustru Augusta f. Anthon; gift 5.4.1913 m. Hedvig, f. 7.4.1887 i Kbhvn., datter af grosserer J Wiedemann og hustru Anna f. Jørgensen.

Sejlede et par år efter konfirmationen; derefter i malerlære i Svaneke; gik nogle vintre på G Vermehrens malerskole; en kort tid på Akademiet i 1909; besøgte derefter Kunstnernes studieskole under Johan Rohde 1910–12 og Harald Giersings skole 1915–17. Samvær med Karl Isakson i Gudhjem og på Christiansø og rejse til Berlin og Køln til udst. af Cézanne og van Gogh 1921; bopæl i Gudhjem 1929.

Udstillet på Kunstnernes efterårsudstilling i perioden 1908–20 og 1941, på Charlottenborgs forårsudstilling 1911–15 og på Den frie udstilling fra 1924 (medl. 1926) samt på en række udstillinger i ind- og udland; har særlig under påvirkning af Giersings skole og af malere som Isakson, Weie og Rude udført en række billeder hovedsagelig med motiver fra Bornholm, ofte fra gården på Bokul bag Gudhjem; billederne, hovedsageligt landskaber, præget af en stærk lyrisk filosofisk naturfølelse.

Hovedværker bl. a.: Marine (1921); Vinter (1931); Vintersolnedgang (1931); Vinteraften (1935); Vinter, gård (1940); Svinelagtning (1941); Tøvejr (1943); Jordskyggen (1947).

Repræsenteret på Kunstmuseet og en række provinsmuseer bl. a. Rønne, samt på museer i Malmø og Göteborg, på Nationalmuseum i Stockholm, Nasjonalgalleriet i Oslo, Faste Galleri i Trondheim og i Berlin.

Uddrag af dagbøger er udg. u. flg. titler: Fra min logbog (1954); Kjølvann (1964); Fra Orion til Gudhjem (1967).

Har modtaget Eckersberg-medaljen 1933, Thorvaldsen-medaljen 1943, Det Hartmannske og Det Anckerske legat samt den svenske Prins Eugen-medalje.

Medl. af Lukasgillet i Lund; æresborger i Svaneke 1955.

Høyen N. L.

Kunsthistoriker; f. 4.6.1798 i Kbhvn., død 29.4.1870; søn af brygger Anders Larsen Høyen og hustru Inger Margrethe f. Schrøder; gift 8.4.1832 m. Edele Birgitte, f. 30.4.1799 i Kundby, død 1883, datter af provst Otto Westengaard og hustru Anna Kirstine f. Lange.

Student 1816; studerede en tid jura og teologi, derefter kunsthistorie og blev den første egentlige kunsthistoriker i Danmark; besøgte forsk. af Akademiets skoler 1821; rejste i Tyskland, Østrig og Italien 1822–25; medstifter af Kunstforeningen 1825; forelæsninger på Akademiet over antik malerkunst 1826–27; professor i historie og mytologi ved Akademiet 1829; kunsthistoriske studie- og undersøgelsesrejser i hele det danske monarki særligt 1829–33; omordnede og katalogiserede portrætsamlingen på Frederiksborg særligt i 1830'erne; overtog ledelsen af Den kgl. malerisamling først som inspektør senere som direktør 1839; stiftede Selskabet for nordisk Kunst 1847; ekstraord. docent i kunsthistorie ved universitetet 1856; medl. af det nyoprettede »særlige bygningssyn« (1862); opfordrede fra 1840'erne danske kunstnere til at følge den nationale realisme og til at dyrke folkelivsbilleder samt det danske landskab for bedre at forstå den nordiske oldtid. Virkede for restaurering af fl. af vore middelalderkirker.

Vigtigere arbejder: De ældste partier af Vestervig klosterkirke (1840–41); Ribe domkirke (1843); Skt. Knuds kirke i Odense, betragtet som et monument i spidsbuestilen (1844); Nogle bemærkninger om Sorø kirkes alder og bygningstil (1847); Om gamle forandringer i nogle af vore landsbykirker (1856); Arhus domkirke (1857–59); s. m. andre, Danske mindesmærker I–II (1866 ff); Maribo stiftskirke (1860–62); Nogle bemærkninger om Roskilde domkirkes alder og stil; Viborg domkirke (1864–68); Claus Berg og hans altertavle i Odense (1865).

Udøvede et betydningsfuldt kunstkritisk og -historisk forfatterskab i dagblade og tidsskrifter, udg. s. m. en række af hans forelæsninger og foredrag som N. L. Høyens Samlede skrifter I–III, ved J. L. Ussing (1871–76).

Høyer Cornelius

Miniaturemaler; døbt 26.2.1741 i Tikøb, død 2.6.1804; søn af mester på Hammermøllen Andreas Nielsen Høyer og hustru Anne Maria

Jensdatter; gift 15.10.1773 m. Frederikke Christiane, døbt 7.11.1755 i Kbhvn., død 1829, datter af bygmester Jacob Fortling og hustru Anne Christine f. Hellesen.

På Akademiet 1754–64; elev af Andreas Thornborg; rejste med særligt kgl. stipendium 1764–68, opholdt sig i længere tid i Paris som elev af miniaturemaleren J. B. Massé; hofminiaturemaler 1769; akademimedl. 1770; akademisekr. 1777–1804.

Æresmedlem el. medl. af akademierne i Berlin, Bologna, Dresden, Firenze, Stockholm, Skt. Petersborg og Wien.

Miniaturemaler også ved hoffer i Sverige, Rusland og Tyskland.

Hovedværker: fem miniaturer af Chr. 7. og et af prinsesse Vilhelmine Caroline (1763–64); Romersk jæger (1766); Prinsesse Louise i maskeradedragt (ca. 1773); Arveprinsesse Sophie Frederikke og arveprinsen (ca. 1775); Baron Schimmelmänn (ca. 1775); Gustaf 3. med dronningen og prins Gustaf (1784); Kronprinsesse Marie (ca. 1792); A. P. Bernstorff (ca. 1793); Ida de Leth; Gesandt Otto Blome; endv. emaljer og pasteller; udgav en samling kobberstik af berømte danske, stukket af J. F. Clemens og Meno Haas.

Repræsenteret bl. a. på Kunstmuseet, Frederiksborg, Fredensborg, Rosenborg, på Grips-holm og i Nationalmuseum i Stockholm, samt i Louvre og Kreml.

Titulær professor 1781.

Høysgaard Jens Pedersen

Sprogforsker; f. 25.12.1698 i Arhus, død 21.4.1773; gift 1. gang ca. 1733 m. Johanne Poulsdatter Calmer, f. ca. 1703, død 1761; 2. gang 10.4.1764 m. Anna Lucie Pahl, f. ca. 1718, død 1770; 3. gang 6.5.1772 m. Cecilia Birgithe, f. 17.2.1752 i Kbhvn., død 1778, datter af gæstgiver Sten Wormstrup og hustru Sara Cathrine f. Lund.

Student (Arhus) 1719; filosofisk eks. 1723; baccalaureus 1727; 3. pedel ved universitetet o. 1737; klokker og overgraver ved Trinitatis kirke 1759.

Lagde som den første sprogforsker det talte sprog til grund for sine undersøgelser og for vurdering af retskrivningen; behandlede særlig syntaktiske forhold, accentueringen af ordene samt dialekterne; arbejderne blev grundlæggende for den senere danske grammatik.

Har skrevet: *Tres faciunt collegium* eller *Kendelse i sagen imellem tvende fordom vel-meritede og endnu efter døden berømmelige mænd* om nogle stykker i den danske ortografi (1743); *Concordia res parvæ crescunt*, eller *Anden prøve af dansk orthografi* (1743); *Accentuered og raisonnered grammatica*, som viser det danske sprog i sin naturlige skikkelse, så vel som dets rime-konst og vers-regler (1747); *Metodisk forsøg til en fuldstændig dansk syntax* (1752); Første anhang til den accentuerede grammatica (1769); endv. *Algebraisk quadratur* (1759, udvidet 1767); *Nyt forsøg til at fastsætte den regelrette brug af conjunctionerne quod og ut, af modus conjunctivus og af indicativi imperfectum et perfectum i latin* (1771); de sproglige værker optrykt med bibliografi og tekstkritik i *Danske grammatikere IV–VI* (1920–29).

Haagen-Müller Victor

Maler; f. 1.11.1894 i Albæk, Vendsyssel, død 24.10.1959; søn af provst Lauritz Haagen-Müller og hustru Elisa Caroline f. Andreasen; gift 8.10.1926 m. Arnoldine Henriette Maria, f. 30.4.1901 på Frdbg., datter af kontorchef i Kbhvns byret H V Skibsted og hustru Karen f. Boisen.

Student (Sorø) 1913; studerede jura et par år; autodidakt som maler, men påvirket af kubismen og navnlig af William Scharff. Studierejser bl. a. til Belgien og Frankrig 1923, Tyskland, Italien og Østrig 1926–27, samt senere også til Spanien og England.

Udstillet bl. a. på Kunstnernes efterårsudstilling i perioder 1916–29; på Forumudstillingen 1929; på Grønningen fra 1929 som gæst, medl. 1933; endv. på fl. udstillinger i ind- og udland; medl. af akademirådet 1955.

Har bl. a. modtaget Eckersberg-medaljen 1941, Ny Carlsberg Fondets store rejselegat 1947 og Anckerske legat 1954.

Hovedværker: *Frugtsælgeren* (1923); portrætter bl. a. af Maxim Gorki (1927), Per Lange (1931), Paul V Rubow (1943) og Knudåge Riisager (1944); vægbilleder i skolehjemmet Godhavn, Tisvilde (1931); Udsigt mod Tiberke mose (1931); Regndis over Arresø, forår (1932); vægbilleder i alumnatet Vænget, Sorø akademi (1935); Anholt, udsigt mod Sønderbjerg (1935); Aften over ørkenen, Anholt, (1940); Gråvej over ørkenen, Anholt (1941); vægbilleder på

Frederiksborg amts centralsygehus i Hillerød (1944); Ung pige; Skiveråens udløb (1958).

Repræsenteret på Kunstmuseet, adskillige provinsmuseer og på svenske museer.

Haagen Schmidt Jørgen

kaldet Citronen (dæknavn som sabotør) regissør; f. 18.12.1910 i Hellerup, død 15.10.1944; søn af Olga Amanda Schmidt, gift 29.10.1941 m. Bodil f. Berg Jørgensen, f. 10.5.1922.

Realeks. (Øregård gymn.) udlært som isenkræmmer; senere regissør bl. a. i Zigøjnerhallen i Kbhvn.; ansat på Citroën-fabrikken 1942;

fremtrædende medl. af sabotagegruppen Holger Danske; deltog i sabotage mod Citroën-fabrikken i Sydhavnen 23. juli 1943; flygtede til Sverige efter sprængningen af Forum sept. s. å.; rejste illegalt tilbage til Danmark i nov.; deltog bl. a. i Holger Danskes aktion mod Riffelsyndikatets Hellerup afd. 28. nov.; knyttedes til de illegale flugt- og transportruter til Sverige særlig fra foråret 1944; gennemførte bl. a. en række aktioner mod stikkere; arresteret af tyskerne 19. sept. s. å., såret under flugt, skudt under kamp med Gestapo.

Illum A. C.

Grosserer; f. 5.7.1863 i Astrup ved Fåborg, død 20/4 1938; søn af skibsbygger P H Pedersen og hustru Ane Kirstine f. Rasmussen; gift 23.9.

1892 m. Marie, f. 8.12.1868 i Viborg, datter af købmand Chr. Andersen og hustru f. Thøgersen.

Handelsuddannet i provinsen; 1885 ansat i Hamburg-firmaet Wm. Kløpper; etablerede forretning i Kbhvn. 1891, omdannet til A/S A C Illum 1920.

Ingemann B. S.

Forfatter; f. 28.5.1789 i Torkildstrup på Falster, død 24.2.1862; søn af sognepræst, provst Søren S Ingemann og hustru Birgitte f. Swane; gift 30.7.1822 m. Lucie, f. 19.2.1792 i Kbhvn., død 1868, datter af kommitteret i rentekammeret, konferensråd Jacob Mandix og hustru Margaretha Elisabeth f. Hvistendahl.

Student (Slagelse) 1806; filologisk prøve 1807; medl. af studenterkorpset u. Kbhvns bombardement sept. s. å.; filosofisk eks. 1808; huslærer i Kbhvn. 1809–11; på Valkendorfs kollegium 1811–16; Kbhvns univ.s guldmed. for æstetisk prisopgave 1812; stipendierejse til udlandet 1818–19, boede bl. a. længere tid i Rom; lektor i

dansk ved Sorø akademi 1822; kst. direktør for akademiet 1842 til dets nedlæggelse 1849. Bidrog med sin historiske digtning stærkt til den folkelige og nationale vækkelse før 1848.

Har bl. a. skrevet: *tragedien Mithridates* (ca. 1810); *Digte I–II* (1811–12, 3. udg. 1845); *Procne* (1813); *De sorte riddere* (1814); *Julegave* (1816); *tragedien Blanca* (Det kgl. Teater, 1816); fl. dramaer de flg. år bl. a.: *Røsten i ørkenen* (1815), *Løveridderen* (1816), *Tassos befrielse* (1819) og *Kampen for Valhal* (1821); *De underjordiske* (1817); *Rejselyren I–II* (1820); *Eventyr og fortællinger* (1820); historiske digte og romancer bl. a. *digtkredsen Valdemar den Store* og hans mænd (1824), *romanerne Valdemar Sejrr* (1826), *Erik Menveds barndom* (1828), *Kong Erik og de fredløse* (1833) og *Prins Otto af Danmark* (1835), samt den historiske digtkreds *Dronning Margrethe* (1836); *Noveller* (1827); *Huldregaverne* (1831); *Blade af Jerusalems skomagers lommebog* (1833); *Varulven – Den levende døde – Korsikaneren* (noveller, 1835); *Holger Danske* (1837 med musik af Niels W Gade); *Sulamith og Salomon* (1838 med musik af J P E Hartmann, som indl. til Salomons ring); *Renegaten* (1838); *Sjællands købstæder* (digtcyklus, 1842); *Nye eventyr og fortællinger* (1847); *De fire rubiner* (1849); *Fire nye fortællinger* (heri Kristen Bloks ungdomstreger, 1850); *Den stumme frøken* (1850); *Landsbybørnene I–IV* (1852). *Salmer og mor-*

gensange: »Morgensange for børn«, »Syv aften-sange«, »Morgen- og aftenange« (1837–39 med melodier af Weyse); Højmessesalmer (1825); endv. religiøst-lyriske læredigte som Konfirmationsgave (1854) og Tankebreve fra en afdød (1855). Levnedsbog I–II (1862); Tilbageblik på mit liv og min forfattervirksomhed fra 1811–1837 (1863). Reviderede Roskilde konvents salmebog 1854. Samlede skrifter I–IV afd., ialt 31 bd. (1843–65). Brevveksling udg. bl. a. af V Heise (1879).

Religiøse sange og salmer bl. a.: Julen har bragt velsignet bud; Glade jul, dejlige jul; Dejlig er jorden; Lyksalig, lyksalig, hver sjæl som har fred; Til himlene rækker din miskundhed, Gud; Nu titte til hinanden; Den store mester kommer; Der står et slot i vesterled; I østen stiger solen op; Lysets engel går med glans; Fred hviler over land og by. Lyriske digte bl. a.: Vift stolt på Kodans bølge; På Sjølunds fagre sletter; Vær hilset mit gamle fædreland; I alle de riger og lande; Jeg så kun tilbage, mig livets lyst bortklang; Stor, stork, Langeben.

Etatsråd 1845; konferensråd 1857.

Ingerslev H. P.

Politiker, landmand; f. 3.5.1831 på Marselisborg, død 20.4.1896; søn af godsejer, prokurator C P R Ingerslev og hustru Marie f. Meulengracht.

Student (Århus) 1849; begyndte at studere jura, men opgav studiet for at blive landmand; forpagter af godset Marselisborg ved Århus fra 1862, ejer af dette ved faderens død 1864.

Drev Marselisborg med stor dygtighed; tog nye metoder i anvendelse ved mælken behandling og udnyttelse, og oparbejdede en god jysk kvægstamme. Formand for Århus landøkonomisk Selskab 1866–67 og for Foreningen af jyske Landboforeninger 1874–75; medl. af Landhusholdningsselskabets bestyrelse 1872–86. Desuden bl. a. bestyrelsesformand i Det jysk-engelske Dampskibsselskab, direktør i Brandforsikringen Jylland og repræsentantskabsformand i Den alm. Brandforsikring for Landbygninger.

Formand for Viby sogneråd 1865–80; medl. af Århus amtsråd 1865–85; medl. af folketinget (Højre; Århus amts 2. kreds) 1873–76 og 1879–84; medvirkede ved opbygning af Højrepartiets organisation; landstingsmand for 9. kreds fra 1884; medl. af finansudvalget og af det fælles-

udvalg, hvis bristede forhandlinger førte til udstedelsen af det første egentlige provisorium i april 1885; indenrigsminister i ministeriet Estrup 1885–94; fik i provisorieårene gennemført bl. a. loven om udvidelse af Esbjerg havn (1886), postloven (1888), loven om Kbhvns frihavn (1891) trods C F Tietgens modstand, samt lovene om fattigvæsenet (1891), alderdomsunderstøttelsen (1891) og sygekasser (1892), der blev begyndelsen til en virkelig sociallovgivning, loven om statsbanedriften (1892); endv. en række foranstaltninger af betydning for landbruget; tilskyndede til den politik, der ved forliget 1894 bragte forfatningskonflikten til ophør; overtog ved delingen af indenrigsministeriet det oprettede trafikministerium jan. 1894; fortsatte som trafikminister fra aug. s. å. i ministeriet Reedtz-Thott.

Ipsen Bodil

Skuespillerinde, instruktør; f. 30.8.1889 i Kbhvn., død 26.11.1964; datter af inspektør ved Alderstøtten, kancelliråd L J Ipsen og hustru Laura f. Holst; gift 1. gang 20.6.1910 (ægteskabet opløst s. å.) m. skuespiller Jacob Texiére, f. 3.2.1879 i Kbhvn., død 1944, søn af optiker L J Texiére

og hustru Fanny f. Trier; 2. gang 30.5.1914 (ægteskabet opløst) m. civilingeniør H H O Moltke, f. 12.1.1882 i Kbhvn., død 1930, søn af generalmajor Otto Moltke og hustru Caroline Frederikke f. Jacobsen; 3. gang 18.1.1919 (ægteskabet opløst) m. teaterdirektør, skuespiller Emanuel Gregers, f. 28.12.1881 i Horsens, død 1957, søn af Søren Jensen og hustru Marie f. Olsen; 4. gang 23.1.1932 m. journalist Ejnar Black, f. 2.12.1899 i Kolding, død 1949, søn af apoteker C E A Black og hustru Alice Vanda f. Kalmer.

På Det kgl. Teaters elevskole 1908 med bl. a. Olaf Poulsen og Nicolai Neiiendam som lærere; debut 10. okt. 1909 som Helene i Når den ny vin blomstrer; skuespillerinde ved Folketeatret og Dagmarteatret 1910–14; Det kgl. Teater 1914–19, spillede 1. gang s. m. Poul Reumert i Theresen 1915; ved Dagmarteatret 1919–22; Det kgl. Teater 1922–25 og 1927–30; i de to mellemliggende sæsoner ved Folketeatret; Dagmarteatret 1930–33; Betty Nansen Teateret 1933 (i sit eneste samspil med Betty Nansen) som Lavinia Mannon i Sorg klæder Elektra; Det kgl. Teater 1934–44, till. som sceneinstruktør; gæstespil og engagementer bl. a. ved Frdbg. Teater, Det ny Tea-

ter, Folketeatret, Odense Teater 1949–58; vendte derefter tilbage til Det kgl. Teater; optrådte sidste gang 2. april 1960 i sin 50 års jubilæumsforestilling Den gamle dame besøger byen. Bevillingshaver til Odeon biografen 1944, overført til Nygade Teatret 1959.

Hovedroller bl. a., 1914–19: Lady Teazle i Bagtaleslens skole; Abigail i Ambrosius; Emily i Den kære familie; Friherreinden i Båndet; Rosamunda i Ulysses; dronning Oluf i Yrsa; 1919–22: Toinette i Den indbildt syge; Alice i Dødedansen; Katharina i Trold kan tæmmes; titelrollen i Maria Stuart i Skotland; Hustruen i Blårøven; 1922–25: Pernille i Den stundesløse; Portia; Frøken Julie; Nora i Et dukkehjem; 1925–27: Kameliadamen; Madame Sans-Gêne; Katharina Maslova i Opstandelse; 1927–30: Rosalinde i Som man behager; Elisabeth i Schillers Maria Stuart; Lysistrate; Nina i Sælsomt mellemspill; prins Orlofsky i Flagermusen; 1930–33: Hustruen i Den elskede fjende; Bettina i Før solnedgang; Ernestine Puscheck i Forbrydere; 1934–44: Madam Voltisubito i Recensenten; Pernille; Ingeborg Thomsen i Kærlighed; Kleopatra i En idealist; Laura i Miss Plinckbys kabale; Madam Rust i Sparekassen; fru Alving i Gengangere; Fruen i huset i Ejendommen matr. nr. 267 øster kvarter (Det kgl. Teaters 200 års jubilæumsforestilling 1948); grevinde Rosmarin i Mørket er lyst nok (Det ny Teater); Den gale fra Chaillot (Folketeatret); Den gamle dame besøger byen (Odense Teater og Det kgl. Teater). 1. filmrolle 1913 i Scenens børn; i talefilm bl. a. Bolettes brudefærd, Sørensen og Rasmussen, Forellen, Tro, håb og trolddom. Desuden oplæsning, roller i hørespil og i enkelte TV-spil.

Debuterede som sceneinstruktør på Det kgl. Teater 1936 med Nordahl Griegs Vor ære og vor magt; andre iscenesættelser, for teatret Holbergforestillingen Don Ranudo de Colibrados, Macbeth og Rosmersholm; for filmen bl. a. Afsporet, De røde enge, Støt står den danske sømand og Café Paradis (alle i samarbejde med Lau Lauritzen jun.), samt Drama på slottet, En herre i kjole og hvidt og Mordets melodi.

Tildelt medaljen Ingenio et arti 1922; fortjenstmedaljen i guld 1948; Dansk Skuespillerforbunds guldnål 1964.

Irminger Johan

Gasværksingeniør; f. 17.8.1848 i Kbhvn., død 4.10.1938; søn af oberst J H G Irminger og hustru Agnete f. Kaalund; gift 8.7.1881 m. Caroline, f. 22.2.1857 i Ratzeburg, datter af ingeniørkaptajn Emil Jensen og hustru Dagmar f. Dalgas.

Exam. polyt. 1867; partiel ingeniørkreds. 1874; s. å. tegner, senere tekn. fuldmægtig ved Kbhvns gasværker; studieophold ved Paris' og Hamburgs gasværker; forestod projekteringen og bygningen af Østre gasværk, driftsbestyrer af dette 1878–1920; projekterede en del gasværker i provinsbyer og ledede projekteringen af Valby gasværk; overingeniør ved Kbhvns gasværker 1914–20.

Medl. af bestyrelsen for Dansk Ingeniørforening 1907–17, næstformand 1911–17; repræ-

sentant for Hedeselskabet 1908–38; censor ved Polyteknisk læreanstalts afgangseks. 1914–35; medl. af Akademiet for de tekniske Videnskaber fra dets oprettelse 1937; dr. techn. h. c. ved Polyteknisk læreanstalt 1929.

Skabte banebrydende aerodynamiske forskningsresultater med sine forsøg og målinger af vindens virkning bl. a. på bygningsdele, trykforholdene omkring legemer, der bevæger sig i luften og vandbølgers opståen.

Har skrevet: *Windpressure on Buildings I–II* (s. m. Chr. Nøkkentved, 1930–36); *Fra aerodynamikens første tid* (1935); tekn. afhandlinger i inden- og udenlandske tidsskrifter; endv. beretning i Hedeselskabets tidsskrift vedr. bjergfyrens udnyttelse.

Isakson Karl

Maler; f. 16.1.1878 i Stockholm, død 19.2.1922; søn af smedemester, pengeskabsfabrikant Karl Frederik Isakson og hustru Mathilda f. Andersson.

I malerlære i Stockholm 1891–97, besøgte samtidig Tekniska Skolans aftenkursus; på Kunstakademiet i Stockholm 1897–1901; studierejse til Italien; på Zahrtmanns skole i Kbhvn.

1902–05; ophold i Paris fra 1905; tog fast ophold i København 1907; besøgte forsk. skoler i Paris 1913–14; malede siden 1911 s. m. Edvard Weie på Bornholm og Christiansø om sommeren.

Har udstillet på forsk. udstillinger i Sverige og Danmark, bl. a. Den frie udstilling 1909 og 1910.

Påvirket særlig af Zahrtmannskolen og af fransk kunst ikke mindst kubisterne samt af gamle italienske mestre som Giotto. Mindeud-

stillingen 1922 viste Isakson som den store koloristiske begavelse, og værkerne øvede afgørende indflydelse på tidens malere.

Hovedværker: *Møens klint* (1904); *Selvportræt* (1905); *Nature morte med blomster og frugter* (ca. 1908); *fru Ragnhild Madsen* (1908); *modelstudie og pigeportræt* (begge ca. 1908); *selvportræt* (1908); *Nature morte med papegøjelulipaner* samt *portræt af fru Bertha Brandstrup* (begge 1909); *siddende model* (ca. 1909); *Dame med håndspejl*, *Landskab fra Christiansø*, *Nature morte med hyacint og frugter*, *Landskab fra Mindet*, *Christiansø* (fra perioden 1910–11); endv. en række modelstudier fra 1914–20, heriblandt *Hvilende kvindelig model* (1914–15); *maleren Ejnar Nielsen* (1920); *Bastioner Christiansø*, *Kildendals bastion Christiansø*, *Kristus og Magdalene*, *Jesus opvækker Lazarus*, *Johannes på Patmos* (fra perioden 1920–21); professor K K K Lundsgaard (1921).

Repræsenteret bl. a. på Kunstmuseet samt på svenske, finske og norske museer.

Isaacs Pieter

Maler; f. 1569 i Helsingør, død 14.9.1625; søn af kongens faktor i Holland, senere generalstaternes kommissarius i Helsingør Isaac Pietersz og hustru Helene (Hedevig) f. Backer; gift 20. el. 30.11.1593 m. Suzanna, f. i Antwerpen, død nov. 1625, datter af Willem Crayeborn (Craiborn).

Flyttede fra Helsingør til Amsterdam, antagelig i 1580'erne; elev der af maleren Cornelis van Ketel; rejste til Tyskland 1587 og til Italien 1590–92; derefter igen i Amsterdam; kom atter til Danmark omkring 1607 og opholdt sig derefter skiftevis i Danmark og Holland; fungerede også som Chr. 4.s kommissionær med fremskaffelse af malerier, kunsthåndværk etc. særligt fra Holland og var kunstnerisk rådgiver for kongen; blev generalstaternes kommissarius i Helsingør 1617; spion for Sverige ved det danske hof omkring 1620.

Hovedværker: *Portræt af Chr. 4.* (ca. 1612–1620); *Christian, den udvalgte prins*; *Palle Rosenkrantz* (1622); *fru Barbara Vittrup*; *loftsbilleder i vinterstuen på Rosenborg*.

Repræsenteret bl. a. på Rijksmuseet i Amsterdam og museet i Basel, på Rosenborg og Frederiksborg og på fl. herregårde.

Juul Stig

Jurist; f. 28.8.1907 i Kbhvn., død 28.5.1969; søn af domkantor, komponist Asger Juul og hustru Ebba f. Brask; gift 20.7.1939 m. Grethe, f. 11.3.1914, datter af grosserer Paul Gerlach og hustru Ida Margueritha f. Bjørner.

Student (Metropolitanskolen) 1926; Kbhvns univ.s guldmed. 1932; cand. jur. 1933; fg. sekretær i justitsministeriet 1933–35; studieophold i London og München 1935–37; lektor i retsvidenskab ved Kbhvns universitet 1937, docent 1938, professor 1944; dr. jur. 1940; forstander for universitetets juridiske laboratorium 1944–56; formand for stipendieudvalget 1946–56; medl. af konsistorium og referendarius consistorii 1956–68.

Konsulent ved Det kgl. bibliotek 1938–66; sekretær, senere kommitteret i lenskontrollen 1940–63; formand for Tagea Brandts rejselægeat, for det Anders Sandøe Ørstedeske prismedaljelegat 1951–68 og for G E C Gads fond 1956–63; medl. af Videnskabernes Selskab, af Carlsbergfondets direktion 1955, formand for direktionen 1963; efor for den Arnamagnæanske stiftelse 1964; medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie, af Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie og af Selskabet for dansk Kulturhistorie; medl. af bestyrelsen for Det nationalhistoriske museum på Frederiksborg, Rask-Ørsted fondet, Dronning Ingrid's romerske fond, Det danske institut i Rom, Egmont H Petersens kollegium og Juridisk Forening; medl. af monopolankenævnet 1964; endv. medl. bl. a. af International Civil Aviation Organization's Legal Committee 1947–64.

Litterære arbejder bl. a.: *Fideikommissarisk substitution* (1934); *Fællig og hovedlod* (disp., 1940); *Grundrids af den romerske formueret* (1942, finsk udg. 1960); *Den latinske tekst af Jyske lov med Knud Mikkelsens glosser* (Danmarks gamle landskabslove IV, 1945); *Danmarks gamle love på nutidsdansk I–III* (s. m. Erik Kroman, 1945–48); *Danske lov* (1949); *Kodifikation eller kompilation* (1954); *Juridisk ordbog* (s. m. O A Borum, 1954, 2. udg. 1965).

Iversen Herbert

Filosof; f. 26.4.1890 i Nørre Nebel, død 9.2.1920; søn af læge Iver Iversen og hustru Eli f. Stallknecht; gift 23.6.1915 m. Ingeborg, f. 10.4.1885 i Kbhvn., datter af fuldmægtig Hans Hansen og hustru Gusta f. Roepke.

Student (Lyceum) 1907; studerede sociale og politiske spørgsmål i Berlin 1910; mag. art. (tysk og filosofi) 1912; ophold i England og Skotland 1913–18 og rejste 1918 til Amerika for at fortsætte sine studier over sociale og politiske forhold.

Har skrevet: To essays om vor erkendelse (1918); Om socialistisk kultur (Tilskueren, 1913); Af en socialists papirer (Tilskueren, 1915); Dage i Minnesota (Tilskueren, 1920); Amerikanske tilstande. En rapport til unge nordboer (udg. af M. K. Nørgaard med et forord af C. V. Bramsnæs 1920); kort selvbiografi fra 1919 trykt i Klingen 1920.

Iversen Kræsten

Malers; f. 26.1.1886 i Holsted, død 9.8.1955; søn af bygmester N. L. Pedersen og hustru Grete f. Hansen; gift 9.4.1914 m. Anna Marie, f. 23.7.1889 i Oslo, datter af xylograf Carsten Siems og hustru Thora f. Nielsen.

I malerlære i Kolding 1900–04; håndværker i Kbhvn. 1904–09; elev på Teknisk skole; udstillede første gang på Kunstnernes efterårsudstilling 1909, på Charlottenborg 1919, på Den frie

udstilling fra 1920, endv. på fl. udstillinger i udlandet; professor i malerkunst ved Akademiet 1930, direktør for samme 1949–52, vicedir. 1952.

Medl. af bestyrelsen for Malende Kunstneres Sammenslutning 1922–30, af Kunstnersamfundets jury 1925, af Kunstforeningens bestyrelse i perioder fra 1926, af akademirådet 1925, af gallerikommisjonen 1931–34, af bestyrelsen for Den Hirschsprungske samling 1932 og for Den frie udstilling 1933, af hovedbestyrelsen for Danmarks Naturfredningsforening 1936, af komiteen for udstillinger i udlandet 1943, af udvalget for Det Anckerske legat 1947; medl. af Kungl. Akademien för de fria Konsterna, Stockholm 1952.

Modtaget Eckersberg-medaljen 1923; Den frie udstillings æreslegat 1951.

Hovedværker: Odysseus og Nausikaa (1919); Grønne æbler (1920); Kristus søger disciple blandt fiskerne (1923); Selvportræt (1923); Prometheus, loftsmaleri i Videnskabernes Selskab (1926); loftsmalerier med motiver fra nordisk mytologi på Christiansborg, riddersalen og tronsalen (1931 og 1936); altertavle i Holsted kirke (1928) og i Zions kirke, Esbjerg (1930); Udsigt

over havnen og Børsen (1929); 2 loftsmalerier i Det kgl. Teater, Nye Scene (Størekassen); vægbilleder i Hornsyld sygehus (1943); glassmalerier i forsk. provinskirker; Pålandsstorm (1945); vægbilleder i Århus rådhus (1945); frescomalerier i Kbhvns Maskinskoles festsal (1952); endv. en række landskabsbilleder særlig fra Bornholm.

Repræsenteret på Kunstmuseet, forsk. provinsmuseer samt på svenske og norske museer.

Jacobsen Carl

Brygger, kunstsamler, legatstifter; f. 2.3.1842 i Kbhvn., død 11.1.1914; søn af brygger og mæcen J. C. Jacobsen (se denne); gift 1. gang 24.9.1874 m. Ottilia, f. 27.3.1854 i Edinburgh, død 1903, datter af købmand Conrad Stegmann og hustru Louise f. Brummer; 2. gang 26.4.1906

(ægteskabet opløst) m. Lili, f. 14.12.1882 i Kbhvn., død 1931, datter af oberstløjtnant A. C. Kohl og hustru Laura f. Mortensen.

Student (Borgerdydskolen på Chrsthvn.) 1861; fulgte forelæsninger særlig fysik og kemi på Den polytekniske læreanstalt og Landbohøjskolen; studerede bryggeridrift hjemme og i udlandet i fire år; anlagde Ny Carlsberg 1871, hvilket han ved gavebrev af 1901, overdrog til en ny afdeling af Carlsbergfondet (Ny Carlsbergfondet); adm. direktør for Carlsberg Bryggerierne og formand i bestyrelsen for de sammensluttede bryggerier Carlsberg og De Forenede Bryggerier fra 1906. Medl. af bestyrelsen for Carlsbergfondets laboratorium; formand for Bryggerforeningen.

Æresmedlem af Den svenske bryggeriforening, Den norske bryggeriforening og det tyske Bräuerbund.

Stiftede Legatet Albertina 1879 og Ny Carlsberg Glyptoteket 1882, som han 1888 skænkede til det offentlige; bygningen opførtes 1896–97 og fuldførtes 1907; bekostede Jesuskirkens opførelse 1891; medstifter af Kunstindustrimuseet 1890; skaber af og direktør for Den kgl. afstøbningsamling fra 1896; medl. af Kunstakademiet 1897; formand for komiteen for Danmarks deltagelse i Pariserudstillingen 1899; skænkede talrige kunstværker til byens offentlige anlæg, bl. a. Den lille havfrue; lod genopføre spiret på Nikolaj tårn 1909.

Medl. af Det arkæologiske selskab i Berlin, af Corps académique i Antwerpen og af Société

des artistes français 1909; æresmedlem af Société nationale d'agriculture de France; medl. af Académie des Beaux-Arts Paris, 1913. Dr. phil. h. c. ved Kbhvns universitet 1899.

Har skrevet: Ny Carlsberg Glyptotekets tilblivelse (1906).

Jacobsen J. C.

Brygger, mæcen; f. 2.9.1811 i Kbhvn., død 30.4.1887; søn af brygger Christen Jacobsen og hustru Caroline Frederikke f. Schelbech; gift 24.10.1839 m. Laura Cathrine, f. 29.8.1819 i Thisted, død 1911, datter af købmand Lars Hilmann Holst og hustru Helene Cathrine f. Steenstrup.

Oplært i faderens hvidtølsbryggeri; fulgte H. C. Ørstedes forelæsninger på Polyteknisk læreanstalt og påvirkedes bl. a. af Ørstedes interesse for videnskabens praktiske anvendelse; overtog faderens virksomhed i Brølæggerstræde som lejebrygger 1835, ejer 1840; efter eksperimenter i årene 1836–44 lykkedes det at fremstille en fuldstændig undergæring, men man manglede stadig den rigtige gær; medbragte efter besøg i Gabriel Sedlmayers bajerskøl bryggeri i Mün-

chen 1845 to potter gær, som dannede grundlaget for gæren på det senere Gl. Carlsberg; købte terræn til nyt bryggeri i Valby 1847; navngav bryggeriet, hvis produktion begyndte i nov. 1848, efter sønnen Carl; brugte dampkraft fra begyndelsen og indførte kuldmaskinanlæg 1878–79; inddrog anneksbryggeriet 1882, det oprindelige Ny Carlsberg, forpagtet af sønnen 1870; drev bryggerierne under mottoet: »Ved bryggeriets drift skal det være det stadige formål uden hensyn til en øjeblikkelig fordel at udvikle fabrikationen til den størst mulige fuldkommenhed, således at disse bryggerier og deres produkt altid kunne stå som et mønster og ved deres eksempel virke til, at ølbrygningen her i landet holdes på et højt og hæderligt standpunkt«; gennemførte en række dybtgående tekniske moderniseringer; grundlagde Carlsberg Laboratorium 1871; ansatte – to år efter udkomsten af Pasteurs værk Études sur la Bière – Emil Chr. Hansen som leder af laboratoriets gæringsfysiologiske afd. 1878; gennem forsøg med bryggeriets gamle gær lykkedes det at udskille den fine alkoholgærsvamp »Carlsberg undergær nr. 1«, anvendt 1. gang 1883; dannede en forening til Fremme af Bryggeri-Industriens Udvikling, bl. a. til forbedring af de uheldige

konkurrenceforhold, ca. 1881; begyndte eksport bl. a. til Island og Sverige i 1860'erne, til England 1869 og til Sydamerika 1871; stiftede Carlsbergfondet 25. sept. 1876 med to hovedafdelinger, nemlig A Carlsberglaboratoriet og B videnskabelige formål i almindelighed, hvortil efter kongehusets og regeringens godkendelse ved kgl. reskript 5. april 1878 till. som afd. C Det nationalhistoriske museum på Frederiksborg med en særlig bestyrelse; udførte sit testamente 1882 således at fondet blev ejer af virksomheden Gl. Carlsberg og dermed hovedsageligt økonomisk hvilede på en arbejdende virksomhed; skænkede samtidig sin bolig (opført 1854) til æresbolig for en i videnskab, litteratur, kunst eller på anden måde af samfundet fortjent mand eller kvinde; ydede millionbeløb som donationer til velgørenhed gennem Kbhvns Understøttelsesforening, til mildning af savnene efter krigen 1848 og 1864, til franske soldaters efterladte 1871 og til den sønderjydske sag.

Medstifter af Det skandinaviske Selskab 1843; medl. af borgerrepræsentationen 1843-57; stænderdeputeret 1846 og gik ind for enevældens afskaffelse; medl. af folketinget 1854-58 og 1861-64; kongevalgt medl. af rigsrådets lands-ting 1863 og derefter kongevalgt medl. af landstinget 1866-71; løjtnant i borgervæbningen 1837, kaptajn 1848; dr. phil. h. c. 1879; skænkede 13 marmorbuster af danske skuespillere til Det kgl. Teaters foyer; gav efter Frederiksborg slots brand 1859 store beløb til slottets genrejsning og indre udstyrelse; bekostede till. genfrem-ling af Neptunspringvandet i slotsgården 1886 (efter de i sin tid til Sverige bortførte bronze-figurer), klokkespil i tårnet m. v.; medvirkede til rejsning af flere statuer i Kbhvn. bl. a. af H C Ørsted.

Jacobsen J. P.

Forfatter; f. 7.4.1847 i Thisted, død 30.4.1885; søn af købmand, grosserer Christen Jacobsen og hustru Benthe Marie f. Hundahl.

I forberedelsesskole som 4-årig; realeks. (Thisted) 1862; på studenterkursus i Kbhvn. 1863; student (priv. dimitt.) 1867; studerede derefter

1870; påbegyndte derefter heftevis udsendelse af en oversættelse af Darwins værk om arternes oprindelse, 1. hefte uds. efteråret 1871; Kbhvns univ.s guldmed. for afhandling om ferskvandsalger 1873; optaget i Litteraturselskabet og fik forbindelse bl. a. med brødrene Brandes; debut som prosaist med novellen »Mogens« 1872; rejse til Tyskland og Norditalien med studier i malerkunsten juni 1873; vendte hjem, syg af tuberkulose, okt. s. å.; arbejdede bl. a. med Darwin-oversættelser under ophold i hjemmet i Thisted til sept. 1874; debuterede som lyriker med »Arabesk til en håndtegning af Michel Angelo« 11. juli 1874 (i Vilh. Møllers Flyvende Blade); offentliggjorde de to første kapitler af Marie Grubbe i brødrene Brandes' tidsskrift Det 19. århundrede 1874; novellen Et skud i tågen fremkom smstds 1875; ophold i Thisted 1875-81; kurophold i Schweiz 1877-78; studierejse på det Anckerske legat til Mainz, Sydfrankrig og Rom 1878-79; ophold i Kbhvn. 1881-juni 1884, derefter i Thisted indtil døden.

Grundlagde den psykologiske, naturalistiske roman og novelle i Danmark, tilskyndet af Georg Brandes' krav om en ny virkelighedsdigtning; blev ateist efter sine naturvidenskabelige studier; den erkendte lungetuberkulose i 1873 medførte, at digtningen fik døden som baggrund.

Har bl. a. skrevet el. udgivet: Afhandlinger i Botanisk Tidsskrift: om ferskvandsalger (1874-76), og om botaniske fund på Læsø og Anholt (1879-80), om bevægelsen i planteriget (i Vilh. Møllers Nyt dansk Månedsskrift, 1870); afhandlinger bl. a. om: Darwins teori (1871), Menneskeslægstens oprindelse (s. å.) og Parringsvalget (s. å.), samt Sindsbevægelsernes udtryk hos dyrene (1873); oversættelser af Darwin: Arternes oprindelse (1871-73) og sammes: Menneskets afstamning og parringsvalget (1874); romanerne Marie Grubbe (1876) og Niels Lyhne (1880); Digte og udkast (posthumt udg. af Vilh. Møller og Edv. Brandes, 1886); Samlede skrifter I-V (udg. af Morten Borup for Det danske Sprog- og Litteraturselskab, 1924-29).

Jacobsen Jørgen-Frantz

Forfatter og journalist; f. 29.11.1900 i Thors-
havn, død 24.3.1938; søn af købmand Mein-
hardt Jacobsen og hustru Maren f. Mikkelsen.

Student (Sorø) 1919; cand. mag. (historie og fransk) 1932; begyndte sin journalistiske virksomhed allerede som student; gjorde sig til talsmand for den færøske selvstyrelsebevægelse; fast kronikør ved Politiken fra 1925; udsendt til Island 1926 for at skrive om det moderne Islands udvikling; fast medarbejder ved Politiken (skandinaviske forhold og historiske emner) 1932-34; till. medarbejder ved Institut for Historie og Samfundsøkonomi 1934 med opgaven at skrive Den kgl. grønlandske monopolhandels historie, men måtte p.g.a. sygdom opgave arbejdet.

Formand for Den færøske Studenterforening i Kbhvn. 1926-27 og Den færøske Forening i Kbhvn. 1927-28.

Har skrevet: Danmark og Færøerne (1927); Færøerne, natur og folk (1935, 2. udg. 1953);

Barbara (roman, udg. posthumt 1939, oversat til svensk, tysk, islandsk, italiensk og engelsk); Den yderste kyst (1941); Det dyrebare liv (uddrag af breve, udg. af William Heinesen 1958).

Jacobsen Lis

Nordisk filolog, historiker; f. 29.1.1882 i Kbhvn., død 18.6.1961; datter af statistiker og historiker Marcus Rubin (se denne); gift 9.7.1903 m. historikeren, dr. phil. J P Jacobsen, f. 13.12.1869 på Salemgård ved Vejle, død 1918, søn af gårdejer Hans Jacobsen og hustru Niel-sine f. Christensen.

Student (N Zahles skole) 1900; Kbhvns univ.s guldmed. 1907; mag. art. 1908; dr. phil 1910; adm. leder af Den danske Ordbog 1916-31; administrator ved Det danske Sprog- og Litteraturselskab 1931-51, ved Kulturhistorisk Leksikon for nordisk Middelalder 1951-57; sekretær ved Udgiverselskabet for Danmarks nyeste Historie 1959.

Medstifter af Det danske Sprog- og Litteraturselskab (stiftet 1911), formand 1911-31; stifter og medredaktør af Acta Philologica Scandinavia 1926-28; gæsteforelæsnings på Paris' universitet 1928, på Berlins universitet 1930; stifter af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning 1934; medl. af Kulturhistorisk Leksikons danske præsidium 1957.

Medl. af Vetenskapsocieteten i Lund og af Mediaeval Academy of America; æresmedlem af Det danske Sprog- og Litteraturselskab; modtog Det svenske Vitterhets, Historie och Antikvitets Akademiens guldmed. 1958.

Litterære arbejder: Studier til det danske rigssprogs historie fra Eriks lov til Chr. 3.s bi-

botanik og arbejdede med digtning, bl. a. digte til En kaktus springer ud med Pan-arabesk (1868); botaniske undersøgelser på Læsø og Anholt for Botanisk Forening sommeren 1870; debut som populær-videnskabelig forfatter okt.

bel (disp.); Guterlov og gutersaga (1910); Peder Palladius' danske skrifter I-V (1911-26); Kvinde og mand (1912); Sprogets forandring (1913); håndudg. af Ludv. Wimmers De danske runemindesmærker (1914); Nyfundne runeindskrifter i Danmark (1914); Marcus Rubins bibliografi (1924); Peder Palladius' visitatsbog (1925); Kvindelige akademikere (1925); Dansk sprog (1927); Tolv epistler (1928); Svenskevældets fald (1929); Florian Jepsens breve (1929); Nye runeforskninger (1931); Eggjumstenen (1931); Fremad til hjem og børn (1932); Evje- og Alstad stenene (1933); Forbandelsesformulærer (1935); Danmarks runeindskrifter, Atlas og tekst (s. m. Erik Moltke 1941-42); Danmarks risiko (1946); Fru Nikolajsen i Sverige (1946); redaktør af Nudansk ordbog I-II (1953), 2. oplag (ved Erik Oxenvad) 1957; Synonymordbogen (ved Allan Karker) 1957.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1951.

Jacobson Ludvig

Læge, zoolog; f. 10.1.1783 i Kbhvn., død 29.8.1843; søn af ædelstenskærer og medaljør Salomon Ahron Jacobson og hustru Merle f. v. Halle; gift 9.10.1823 m. Angélique Jacobine Marie, f. 4.2.1799 i Kbhvn., død 1870, datter af grosserer J J Petzholdt og hustru Josephine Marie f. Fontaine.

Student (priv. dimit.) 1802; eksamen ved Kirurgisk akademi 1804; reservekirurg smstds 1806-15 og lektor i kemi 1807-09; lærer ved Veterinærskolen 1807-10; gjorde lazarettjeneste u. Kbhvns bombardement 1807, og besøgte fl. gange de engelske lazaretter uden for Kbhvn. for at studere militærkirurgi; regimentskirurg 1811; studerede hos naturforskeren Cuvier i Paris s. å., og i 1813 medicinalvæsenet ved den franske hær; ansat ved Fr. 6.s regiment med kaptajnsrang 1822, ved de kgl. livgarder til hest og til fods 1827; overlæge ved livgarden til fods 1842; kgl. livlæge s. å.

Drev foruden sin praktiske gerning som læge og kirurg omfattende komparativ-anatomiske undersøgelser og studier inden for embryologi, zoologi, farmakologi, fysiologi og kemi. Modtog Videnskabernes Selskabs sølvmed. 1811 for en afhandling (1809) om det senere såkaldte Jacobsonske organon vomero-nasale; arbejdede senere specielt med blæresten sygdommen og med problemet at knuse blæresten; fremlagde 1828 i Videnskabernes Selskab et instrument til knus-

ning af blæresten, den Jacobsonske litoklast, som fra det franske Akademi belønnes med en opmuntringspræmie 1831 og Prix Monthyon 1833.

Æresdoktor i Kiel 1815; medl. af Videnskabernes Selskab 1819; korresp. medl. af Institut de France 1833; æresmedlem af Medicinsk Selskab i Kbhvn. 1836.

Har skrevet en række lægevidensk. afhandlinger, samt i Bibliotek for Læger publiceret: Efterretning om medicinalvæsenet ved den engelske armé i Sjælland (1809) og en beskrivelse af et underbindings-instrument (1823). Har endv. skrevet zoologiske afhandlinger, bl. a. i årene 1813-21 en række mindre arbejder om nyreport-åresystemet hos krybdyr og lavere hvirveldyr; har som den første påvist hvorledes hvirveldyrskraniet knogler dannes dels ved forbening af en oprindelig bruskpæsel (Jacobsons primordialkranium) dels ved dannelsen af dæknogler, samt konstateret og beskrevet ekskretionsorganet hos sneglene.

Titulær professor 1816.

Jacobæus Holger

Læge; f. 6.7.1650 i Århus, død 18.6.1701; søn af biskop Jacob Matthiesen og hustru Anna f. Bartholin; gift 1. gang 9.9.1681 m. Anne Margrethe, f. 30.9.1660 i Kbhvn., død 1698, datter af læge Thomas Bartholin (se denne); 2. gang 29.3.1699 m. Anne, f. ca. 1663, død 1744, datter af sognepræst M H Tisdorph og hustru Søster f. Brochmand.

Student (Frue skole, Kbhvn.) 1666; studerede teologi og medicin; studier i Holland 1671-72, navnlig i Leiden, i Kbhvn. u. Stenos vejledning 1672-74, i Italien 1674-77, en tid hos Niels Stensen i Firenze; professor i historie og geografi ved Kbhvns universitet 1674, skulle tiltræde professoratet ved hjemkomsten 1677, men rejste til udlandet 1678; tog doktorgraden i Leiden 1679; anatom ved det medicinske fakultet 1681, fra 1686 vikar for Villum Worm, ordinær professor 1698; universitetets rektor 1690, 1695 og 1696; till. højesteretsdommer 1691; universitetsbibliotekar 1699.

Har udarbejdet og udgivet: »Museum Regium« (katalog over det kgl. Kunstkammer) (1696). Rejsebog (om de tre udenlandsrejser og en Jyllandsrejse er udg. af Vilhelm Maar 1910). Justitsråd 1698.

Jakobsen Anders

Plovfabrikant; f. 11.4.1852 i Ørbæk ved Nyborg, død 14.7.1923; søn af smedemester Jakob Chr. Olsen og hustru Johanne Marie Hansdatter; gift 28.4.1877 m. Birthe Marie, f. 18.5.1851 i Lamdrup, Svindinge sogn, død 1931, datter af gårdejer Henrik Andersen og hustru Gertrud Larsdatter.

I smedelære 1870, svend 1873; uddannelse i hestebeslag på Landbohøjskolen 1875; nedsatte sig som smedemester i Overholluf 1877; begyndte at fremstille plove 1878; oprettede plovfabrik i Fraugde 1886; udviklede og forbedrede sine plove og blev pioner i dansk plovfabrikation, fik præmie på adskillige udstillinger; nåe-

de en produktion af 3000 plove årligt allerede før 1914.

Medstifter af og bestyrelsesmedl. i Foreningen af Landsbymede i Fyns Stift, formand 1889-99.

Jardin N.-H.

Arkitekt; f. 22.3.1720 i Saint-Germain des Noyers, død 31.8.1799.

Uddannet ved arkitekturakademiet i Paris; vandt den »store pris« og det dertil knyttede Romstipendium 1741; studerede ved det franske akademi i Rom 1744-48 bl. a. s. m. billedhug-

geren Saly, og studerede også ingeniørfaget, geometri, matematik samt kobberstikkunsten under stærk indflydelse af Piranesi; arkitekt i Paris 1748-55; indkaldt til Kbhvn. på anbefaling af Saly til opførelse af Frederikskirken (Marmorkirken) og ankom 1755; blev kirkeens bygmester 1756, men arbejdet indstilledes p.gr. af pengemangel, da centralbygningen stod i halv højde 1770; medl. af Akademiet 1755, professor i arkitektur s. å., till. i perspektiv 1759; chef for det kgl. bygningsvæsen 1760; afskediget fra sine danske embeder 1770; kgl. arkitekt i Frankrig s. å.; Architecte ordinaire du Roi 1778.

Korresp. medl. af det franske Académie de l'architecture 1762, ord. medl. 1771; æresmedlem af akademierne i Bologna, Firenze og Marseille; chevalier de l'ordre de Saint Michel, hvormed fulgte adelsskab, 1769.

Var præget af den unge, franske nyklassicisme, og hans virksomhed i Danmark fik stor indflydelse på yngre arkitekter bl. a. Harsdorff.

Hovedværker i Danmark: planerne til Marmorkirken (fuldført af F Meldahl i modificeret

størrelse 1894); spisesalen i Chr. 7.s palæ på Amalienborg (1757); projekt til ombygning af Fredensborg, omlægning af haven (1759 ff.); Bernstorff slot og have (1759 ff.); ombygning af Lunde have, nuv. Marienlyst slot i Helsingør (1762); interiører i Marskallhuset i Fredensborg (ca. 1763); ombygninger på Glorup (1763); ny facadedekoration på Thotts palæ, Kgs. Nytorv (1760'erne); ombygning af Det gule palæ i Amaliegade (1764); riddersalen m. v. på Christiansborg (1766, brændt 1794); Hofteatret (1767, ombygget 1845); Sølvgades kaserne (1769); Almindeligt Hospital i Amaliegade (1769, nu nedrevet).

Jens Væver,
se Laursen Jens.

Jensen Ad. S.
Zoolog; f. 23.5.1866 i Slangerup, død 29.8.1953; søn af sadelmagermester J M Jensen og hustru Andrea f. Schwartz; gift 1. gang 20.7.1889 m. Marie, f. 10.10.1861 i Rendsborg, død 1924, datter af krigsråd, løjtnant Theodor Bloch og hustru Wilhelmine f. Tamm; 2. gang 18.10.1925

m. Johanne, f. 6.11.1886 på Frdbg., datter af handelsgartner Hector Høyer og hustru Dora f. Hansen.

Student (Frederiksborg) 1884; cand. mag. (zoologi og geografi) 1892; i nogle år lærer ved kbhvske skoler, kursus og Femmers kvindeseminarium; manueltør ved med. forberedelseseks. 1892-1905; assistent ved Kbhvns universitets zoologiske museums 1. afd. 1892, ved 2. afd. 1896; bestyrer for 2. afd. 1915, for 1. afd. og formand for museumsrådet 1918; underviste i zoologi ved universitetet fra 1892, professor 1917-36; till. lærer i zoologi ved Statens lærerhøjskole 1916-36; deltog i den norske Michael Sars-ekspedition 1902 og foretog 1906 en kvartærgeologisk undersøgelse i Grønland; leder af statens fiskeriundersøgelser ved Grønland 1908 og 1909, og af havundersøgelsesskibet Dana's fiskeriundersøgelser ved Grønland 1925.

Formand for Dansk Naturhistorisk Forening 1917-34, æresmedlem 1935; medl. af naturfredningsrådet 1917-29, af bestyrelsen for Zoologisk Have 1922 og af kommissionen for videnskabelige undersøgelser i Grønland 1925-52; medl. af Videnskaberne Selskab 1929 og af vidensk. selskaber i udlandet; dr. phil. h.c. ved Lunds universitet 1918.

Har skrevet en række afhandlinger, væsentlig af systematisk, faunistisk og biologisk indhold (over pattedyr, fugle, krybdyr, fisk, bløddyr, krebsdyr, insekter og mider); endv. The North-European and Greenland Lycopodiæ (1904); Grønlands fauna (1928); Concerning a change of climate in the arctic and subarctic regions (1939); Contributions to the Ichthyofauna of Greenland (1942-48). Redaktør af Danmarks Fauna 1913-34 og af Det grønlandske Selskabs årsskrift og skrifter 1910-21.

Jensen Anders

Slagtermester, hotelejer, godsejer; f. 29.7.1861 i Slangerup, død 27.5.1940; søn af landmand Jens Nielsen og hustru Cecilie f. Jacob; gift 1. gang 22.5.1907 (ægteskabet opløst) m. Anna f. 9.8.1871 i Tømmerup, død 1937, datter af gårdejer Rasmus Svendsen og hustru Ingeborg

f. Jensen; 2. gang 24.12.1918 m. Karen, f. 1.2.1874 i Jørsby, Mors, død 1933, datter af lærer O G Nørtoft og hustru Elisabeth f. Koch.

Hyrdedreng og bydreng; senere svendebrev som slagter; slagtermester i Kbhvn. 1884; oldermand for Slagterlauget 1909; købte bade stedet Marienlyst ved Helsingør 1897; opførte 22 cottagevillaer og rejste hotellet, der åbnede som kurhotel 1901; till. ejer af Hotel Kongen af Danmark og Wittmacks selskabslokaler i Kbhvn.; opførte (1907-10), med professor Anton Rosen som arkitekt, Palads-Hotellet på Rådhuspladsen i Kbhvn.; trak sig tilbage fra hoteldriften i slutningen af 1920'erne.

Formand for Forsvarsbrødrenes byggeselskab; æresmedlem af selskabet De danske Forsvarsbrødre i Kbhvn.; formand i bestyrelsen for Vesterbro Asylselskab til 1936; medl. af bestyrelsen for Christian 9. og dronning Louises jubilæumsasyll; æresmedlem af Kbhvns Slagtervendeforening.

Ejer af herregården Cathrineberg ved Tåstrup 1918.

Jensen C. A.

Portrætmaler; f. 26.6.1792 i Bredsted ved Husum, død 13.7.1870; søn af handskemager Boy Jensen og hustru Maria Magdalena f. Jessen; gift 22.5.1823 m. Catharina, f. 3.11.1796 i Haderslev, død 1874, datter af amtsforvalter, ju-

stitsråd Thomas Lorenzen og hustru Martha f. Hiort.

På Akademiet fra ca. 1810-11 til 1816 særlig med C A Lorentzen som lærer; bestod samtidig eksamen i matematik og landmåling 1812; besøgte akademiet i Dresden 1817-18; studieophold i Rom 1818-21, bl. a. med maleren J C Dahl og billedhuggeren H E Freund; senere fl. rejser bl. a. til Venedig 1830, München 1832, England 1837-38 og 1839-40, St. Petersburg 1841-42 og 1843-44; medl. af Akademiet 1824; førende portrætmaler fra midten af 1820'erne, støttet af prins Christian Frederik (Chr. 8.); ansat som maler for den historiske portrætsamling på Frederiksborg 1832; knyttet til Den kgl. kobberstiksamling 1849, medhjælper smstds 1850-51.

Udstillede på Charlottenborg 1813-57 samt på en del store udstillinger i ind- og udland.

Hovedværker: H E Freund (1819); C D F Reventlow (1823); J F Clemens (1823); A W Moltke (1824); Kunstnerens hustru (ca. 1825); J C Dahl (1827); P O Brøndsted (1827); prins Christian Frederik (Chr. 8.) (1827); H N Clausen (1827); det Puggaardske børnebillede (1827); N F S Grundtvig (1831); J C Drewsen (ca. 1832); Oehlenschläger (1832); C W Eckersberg (1832); H C og A S Ørsted (1832-33); A W Hauch (1834); H E Freund (1835); H W Bissen (1835); det Stampeske børnebillede (1835); H C Andersen (1836); Thorvaldsen (1839); Kunstnerens hustru (1842); P C Stemmann (1842); Selvportræt (1843); A G Rudelbach (1858).

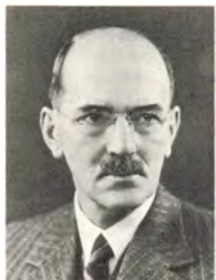
Repræsenteret på Kunstmuseet, Frederiksborg, Rosenborg, Hirschsprungs samling, Glyptoteket, Thorvaldsens museum, og på Nationalmuseum, Stockholm; endv. en samling portrætter på Pulskovo observatoriet ved Leningrad samt på danske herregårde m. v.

Titulær professor 1835.

Jensen Chr. Axel

Historiker, museumsinspektør; f. 1.8.1878 i Kbhvn., død 19.1.1952; søn af grosserer Chr. A Jensen og hustru Caroline f. Hansen; gift 8.10.1912 m. Karen, f. 10.3.1889 i Kbhvn., datter af brandchef Emil Liisberg og hustru Nancy f. Nielsen.

Student (Metropolitanskolen) 1896; mag. art. (historie) 1903; volontør ved Nationalmuseets 2. afd. 1896, assistent 1903, inspektør 1918-48; tilsynshavende ved Dansk folkemuseum 1910-

20, ved provinsmuseerne 1921-49; till. inspektør for Kbhvns bymuseum 1915.

Medl. af bestyrelsen for Dansk Historisk Fællesforening 1920, Selskabet til Udgivelse af danske Mindesmærker 1921, Handels- og søfartsmuseet 1928, Dansk kulturhistorisk Museumsforening 1929 og Selskab for Staden Kbhvns Historie og Topografi 1936; medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie 1937 og af Selskabet for dansk Kulturhistorie 1937; formand for den danske afd. af Skandinavisk Museumsforbund 1945-50; æresmedlem af dette 1948.

Har bl. a. skrevet: Danmarks snedkere og billedsnidere i tiden 1536-1660 (1911); Stilarternes historie (s. m. E. Rondahl, 1912); Lise-lund (s. m. Louis Bobé, 1918); Gjorslev (1924); Dansk bindingsværk (1933); afsnit i Danmarks kirker (Præstø og Thisted amter) (1933-42); Adelige gravsten (1950-51); endv. afhandlinger om dansk arkitektur og kunsthåndværk i tidsskrifter og samlingsværker. Medredaktør af Fortid og Nutid.

Jensen C. O.

Veterinær; f. 18.3.1864 på Frdbg., død 3.9.1934; søn af gas- og vandmester Peter Jensen og hustru Dorte Marie f. Rasmussen; gift 2.12.1890 m. Marie Magdalene Thomasine, f. 23.8.1865 på Strib færgesø, død 1917, datter af proprietær H P Schmidt og hustru Magdalene Bolette f. Dehlholm.

Dyrlægeeks. 1882; prakt. dyrlæge 1882-83 og 1886; studerede i Tyskland i 1887, bl. a. bakteriologi ved Robert Koch-institutet i Berlin; assistent ved Landøkonomisk forsøgslabo-

ratorium 1887, ved Veterinær- og landbohøjskolens stationære klinik 1888, lærer i veterinærvidenskab 1889, professor 1903; påbegyndte 1899 sine banebrydende forelæsninger over mælkekontrol; initiativtager til oprettelsen af og forstander for højskolens serumlaboratorium 1909, der 1932 henlagdes u. ministeriet som Statens veterinære serumlaboratorium; veterinærfysikus 1922-31; kst. veterinærdirektør 1931-33.

Har bl. a. klarlagt årsagsforhold til visse kalvesygdomme og fremstillet et virksomt serum mod kalvediaré; påvist bakterier som årsag til smørfejl; angivet metoder til at identificere bakterier af tyfus-coligruppen (ved hjælp af deres forgæringsevne); foretaget undersøgelser over skjoldbruskkirtlens betydning, og eksperimentelle kræftundersøgelser bl. a. over kræft hos mus, med påvisning af at kræft og lign. svulster hos mus og rotter kunne overføres ved podning, hvilket skabte en ny epoke for kræftforskningen.

Medl. af det veterinære sundhedsråd 1898, formand 1928; Danmarks repræsentant i l'Office international des Epizooties og i den permanente komité for internationale veterinærkongresser; medl. af Folkeforbundets veterinærkomité 1928-31; medl. af Videnskabernes Selskab 1903 og af fl. udenl. vidensk. selskaber; æresmedlem af Den danske Dyrlægeforening 1911, af Kød- og mælkehygiejnisk Forening af Danske Dyrlæger 1924, af en række dyrlægeforeninger i udlandet, af Medicinsk Selskab i Kbhvn. og en række andre udenl. veterinære, medicinske og bakteriologiske selskaber; præsident for Den danske Kræftkomité 1928; æresmedlem af den internat. forening for kræftforskning; modtog 1906 The Walker Prize for kræftundersøgelser; dr. med. h. c. ved Kbhvns universitet 1910; dr. med. vet. h. c. ved Veterinærskolen i Berlin 1912.

Har skrevet; et større antal bakteriologiske og veterinærmedicinske afhandlinger, samt »Forelæsninger over mælk og mælkekontrol« (1903, den første eksisterende lærebog i faget; oversat til tysk og engelsk). Medstifter af Månedsskrift for Dyrlæger 1889, medudgiver og medredaktør fra stiftelsen.

Jensen Eiler

Forbundsformand; f. 14.4.1894 i Kbhvn., død 23.12.1969; søn af kusk Niels Jensen og hustru Kristine f. Hansen; gift 31.10.1919 m. Elna, f. 28.12.1898 i Skælskør, datter af arbejdsmand Hans Petersen og hustru Edel f. Jeppesen.

Oprindelig til søs; senere bud, tjener og lagerarbejder; formand for Lager- og Pakhusarbejdernes Forbund 1925-36; sekretær i Landsorganisationen, De samv. Fagforbund (senere benævnt L.O.) 1936, næstformand 1939, kst. formand 1942, formand 1943-67.

Medl. af bestyrelsen for Arbejdsmændenes Fællesledelse 1928-36 og af hovedbestyrelsen for Dansk Arbejdsmands Forbund 1935-36; medl. af folketinget (Socialdemokratiet) 1945-47 og af landstinget 1948-53, af rigsretten og af atomenergikommissionens forretningsudvalg;

vicepræsident for Den frie faglige Internationale 1949; formand for Arbejderbevægelsens kooperative finansieringsfond; medl. af bestyrelsen for Arbejdernes Oplysningsforbund, Kbhvn., af hovedbestyrelsen for landsforeningen Den personlige Friheds Værn 1954, af tilsynsrådet for Sparekassen for Kbhvn. og Omegn 1956 og af bestyrelsen for Kryolitselskabet Øresund A/S 1968.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1967.

Jensen F. E. generaldir., se Tillæg.

Jensen F. J. Chr.

Handelsgartner; f. 1.9.1811 på Skovmøllen ved Marselisborg, Mårslet sogn, død 16.7.1873; søn af møllefæster Jens Michelsen og hustru Marie Charlotte f. Holm; gift 1. gang 9.6.1837 m. Caroline, f. 16.2.1817 i Kalundborg, død 1848, dat-

ter af kaptajn T W Bang og hustru Anna Christine f. Caspersen; 2. gang 31.8.1849 m. Johanne Marie, f. 13.9.1810, død 1878, datter af Jacob Muhl.

I gartnerlære i Marselisborg Have 1826; elev i Botanisk Have i Kbhvn. 1828; gartnereks. 1830 og eksamen i botanik; i begyndelsen af 1830'erne ansat som gartner hos amtsforvalter, etatsråd Rambusch i Korsør; nedsatte sig, som en af provinsens første handelsgartnere, i Ærøskøbing 1837, flyttede til Århus 1841; påbegyndte fl. kulturer af køkkenurter og potteplanter og indførte fra Holland rhododendron og azelea til fremdrivning; foretog fl. studierejser til udlandet.

Medl. af Århus kommunalbestyrelse, og fremsatte 1854 en plan om en fællesforening for håndværkere.

Har skrevet: Forsøg til en kort, men fuldstændig håndbog i blomstergartneriet (1844); Forsøg til en grundig vejledning i frugt- og køkkenhave-dyrkning samt det simple mistbænkdriveri (1845), udkom senere i fl. udgaver u. titlen Dansk havebog, til o. 1900 den vigtigste danske havebrugsbog).

Jensen Frederik

Skuespiller; f. 25.6.1863 i Nyborg, død 14.2.1934; søn af inspektør F C Jensen og hustru Marie f. Høybye; gift 25.2.1888 m. Anna, f. 6.5.1853 i Kbhvn., død 1929, datter af urtekræmmer, kaptajn Christian Bjerregaard og hustru Karen Elisabeth f. Hansen.

Urtekræmmersvend; debut 1881, som medlem af det Spiers'ske Selskab, på Rosenlund i Randers som Amédé i Urmagerens hat; optrådte 1. gang i Kbhvn. på Frdbg. Morskabsteater 1884; første større revyrolle 1886; skuespiller ved Nørrebro Teater 1892; fik sit gennembrud som Lunte Aftenstjerne i revyen »København N.« med viserne: Drej om ad Lille Kongensgade, Stop nu lidt, Smit, Frederik er du oppe; teatrets førende revyskuespiller til 1926, till. dets direktør 1911–20, sceneinstruktør og medinteressent 1920–26; provinsturnéer og gæstespil på Casino 1926–27, ved Scala-Teatret 1927, Folketeatret 1929–30, Betty Nansen Teatret og Co-optimisterne 1930–31; fejrede sit 50-års jubilæum ved gæstespil i Oslo 1931; optrådte sidste gang 18. dec. 1933 som Hofglassliberen i Jomfruburet på det nye Nørrebro Teater.

Hovedroller i skuespil, lystspil og farcer bl. a.: Varietédirektøren i Taxameterkusken's datter; Stork i Barn i kirke; Vadum i Kameliadamen; Teaterdirektøren i Erik Ejegods pilgrimsfærd; Tjeneren i Frelserpigen; Vipperup i Ebberød bank; hovedrollerne i Den trætte Theodor og En lille tuttenut. Endv. medvirket i en række film bl. a. Skal vi vædde en million, Fem raske piger, Nyhavn 17, Den ny husassistent, samt som Micawber i stumfilmen David Copperfield.

Jensen Georg

Sølvsmed, billedhugger; f. 31.8.1866 i Råvad, død 2.9.1935; søn af gårter Jørgen Jensen og hustru Marthine f. Harding; gift 15.11.1907 m. Johanne, f. 3.12.1883 i Seden, død 1918, datter af sognepræst Søren Nielsen og hustru Lydia f. Kold; gift 31.7.1920 m. Agnes, f. 12.5.1888, dat-

ter af gårdejer J C Christiansen og hustru Lina f. Pedersen.

I guldsmedelære i Kbhvn., svend 1884; på Teknisk Selskabs skole og på Kunstakademiet 1887–92; udstillede 1. gang (som billedhugger) 1889; keramiker; indehaver af sølvsmedie i Kbhvn. 1904–16; direktør for A/S Georg Jensens Sølvsmedie 1916–26, der fik selvstændige udsalg i bl. a. Paris, London og New York. Var fra 1906 i nært kunstnerisk samarbejde med Johan Rohde.

Guldmed. på verdensudstillingen i Bruxelles 1910; Grand prix på verdensudstillingen i Paris 1925; Grand prix Barcelona 1929; medl. af Salon des Beaux-Arts og Salon nationale des Beaux-Arts samt af Artist Decorateur.

Hovedværker som billedhugger: Høstkarl (1892); Vildsvinejægeren (1894); Foråret (1897).

Repræsenteret ved sølvarbejder i Kunstindustrimuseet i Kbhvn. og i talrige kunstindustrimuseer verden over. Endv. repræsenteret på en række internationale udstillinger.

Jensen Hans

Redaktør; f. 1.10.1852 på Veflinge Mark ved Bogense, død 2.10.1944; søn af gårdmand, handelsmand Jens Hansen og hustru Ane Kirstine Jørgensdatter; gift 24.5.1888 (ægteskabet opløst 1918) m. forfatterinden Rose Bruhn, f. 1.4.1861 i Frederiksværk, død 1939, datter af

garver Christian Bruhn og hustru Marie f. Erhardt.

Udlært som møller; på Skårup seminarium 1870; lærereks. (Odense) 1873; lærer på Vester-Skerninge højskole 1873–74, i Bogense 1874–75 og hos pastor Rønne i Sønderup ved Slagelse til 1879; medarbejder ved Sorø Amtsti-

dende 1876, ved Folketidende i Sorø 1879–81; redaktionssekr. ved Sorø Amtstidende i Slagelse 1881, ansvarsrh. redaktør 1891–1938, derefter medredaktør. Støttede en uafhængig, reformvenlig venstrepolitisk, præget af grundtvigsk folkelighed.

I direktionen for Slagelse Landbobank fra 1885, tilsynsmand ved samme fra 1919 (fra bankens overgang til Andelsbanken) til 1925; æresmedlem af Journalistforeningen og af Venstres Redaktørforening 1937 samt af Sønderjydsk forening for Slagelse og omegn.

Har udgivet: Politiske personer og begivenheder (1917).

Jensen Harald

Redaktør, politiker; f. 13.10.1851 i Kbhvn., død 18.10.1925; søn af høker Niels Jensen og Birgitte J.; gift 10.9.1876 m. Johanne, f. 2.10.1850 i Framlev, datter af husmand Peter Laursen og hustru Ane Margrete Nielsdatter.

Udlært som typograf 1871; arbejdede på forsk. trykkerier i Århus og 1872–75 i Kbhvn.; ansat ved Århus Amtstidendes trykkeri 1875; formand for den århusianske afd. af Alm. dansk Typograf-Forbund 1876; medstifter af og formand for Jyllands typografiske Forening 1881, udvidet til hele provinsen u. navnet Dansk typografisk Forening 1882; formand for denne 1882–83 og 1886–88; stiftede s. m. Emil Marott i okt. 1882 diskussionsklubben Demokratisk Samfund, der 1883 blev første provinsafld. u. Socialdemokratisk Forbund (stiftet i Kbhvn. 1878); stiftede som partiorgan for det jyske Socialdemokrati, Socialdemokratisk Ugeblad 1883, udvidet til dagblad 1884 u. navnet Demokraten, redaktør heraf 1883–1918; till. stifter og medstifter af fl. jyske socialdemokratiske blade.

Medl. af Socialdemokratiets hovedbestyrelse 1888; folketingsmand for Skjoldlevkredsen 1890–92, for Århus søndre kreds 1895–1906; medl. af finansudvalget 1901–06; medl. af Århus byråd 1894–1916, indtil 1900 som første og eneste socialdemokrat; medl. af landstinget 1906, valgt i Randers til 1918, i 5. landstingskreds til 1920, derefter tingvalgt; næstformand i landstinget 1921–24; medl. af dettes finansvalg 1906–18 og af rigsdagen 1918; formand for statsilsynet med Himmelbjerggården s. å.; var på rigsdagen talsmand for en lovgivning til gavn for husmænd og landarbejdere, for for-

bedring af tjenestemænds kår og sikring af deres organisationsret; øvede en betydelig indsats u. gennemførelsen af den kommunale valgret 1908 og i forhandlingerne om grundloven af 1915.

Jensen Harald

Sekretær, folketingsmand; f. 24.8.1889 i Smalby ved Brønderslev, død 31.12.1929; søn af murer og graver Anton Jensen og hustru Trine f. Christensen; gift 8.10.1910 m. Anna, f. 23.6.1889 i Hjørring, datter af kroejer Godik Christiansen og hustru Laura f. Gade.

Medl. af bestyrelsen for Grafisk Kunstner Samfund 1942.

Har udstillet på Kunsternes efterårsudstilling 1923-27, på Charlottenborg 1925-26, på Charlottenborgs efterårsudstilling 1946 og 48 (grafik) og hos Decembristerne 1928-48; endv. på udstillinger i Brooklyn, Helsingfors, Stockholm, i Tjekkoslovakiet, Oslo, Riga, Ungarn, London, Göteborg, Haag, Reykjavik m. v.

Hovedværker bl. a.: Opstilling (1923); Cirkus i forstaden (1924); portræt af en sygeplejerske (1925); landskab fra Tisvildeleje, solskin; Udsigt gennem grøn dør (1935); Rygeovne på Bornholm (ca. 1938); Opstilling med brød på blåt bord (ca. 1941); Have i formiddagssol (1944); Den røde stue, formiddag (1948); har arbejdet med radering, grafik, træsnit og lito-grafi.

Repræsenteret på Kunstmuseet og på en række provinsmuseer.

Jensen Jens

Overpræsident; f. 18.4.1859 i Rørup på Fyn, død 16.3.1928; søn af husmand, murer Jens Jensen og hustru Marie Jensdatter; gift 7.12.1884 m. Julie, f. 9.10.1858 i Helsingør, død 1953, datter af skibstømrer Jens Hansen og hustru Karen Rasmusdatter.

Udlært som maler i Arup på Fyn 1877; arbejdede i Randers og Odense; til Kbhvn. 1879; sekretær i og 1883-88 formand for Malernes Fagforening; gennemførte s. m. P. Knudsen princippet om nøje samarbejde mellem fagbevægelsen og socialdemokratiet gennem gensidig repræsentation i ledelsen; medl. af Malerforbundets bestyrelse til 1903; indvalgt s. m. K. M.

Klausen som de første socialdemokratiske repræsentanter i Kbhvns kommunalbestyrelse 1893; borgerrepræsentant til 1903, ordfører for budgetudvalget 1897, for sporvejsudvalget 1900, borgerrepræsentationens næstformand 1901; folketingsmand (Kbhvns 10. kreds) 1895-1903; formand for De samvirkende Fagforeninger i Kbhvn. 1886-1903 og for De samvirkende Fagforbund i Danmark 1898-1903; nedvirkede til nedsættelse af Fællesudvalget til afgørelse af arbejdsstridigheder 1898; medl. af samme. Indgik i 1899 på arbejderne vegne septemberforliget med arbejdsgiverne, hvorefter organisationsretten og hovedorganisationernes ligestillethed anerkendes; medarbejder ved Socialdemokraten 1887-1903; borgmester (finansborgmester) for magistratens 2. afd. 1903 og derved landets første socialdemokratiske borgmester; ledende ved organisationen af Kbhvns hospitalsvæsen (Bispebjerg hospital 1908-13), sygeforsorg, boligbyggeri og ved oprettelsen af idrætsparken, stadion og Fælledparken (1904), samt ved sikringen af Thorvaldsens museum; overpræsident i Kbhvn. fra 1924. Socialminister i forretningsministeriet Friis april-maj 1920.

Repræsentant for Danmark på internationale arbejderkongresser i London 1888, Paris 1889, Zürich 1893, London 1896 og Paris 1900; tog på den skandinaviske arbejderkongres i Kbhvn. 1901 initiativet til det faglige, internationale samarbejde, den senere såkaldte Amsterdam-Internationale. Medl. af bestyrelsen for Socialdemokratisk Forbund 1885; medl. af havnebestyrelsen 1914, formand 1924; formand i direktionen for Kbhvns skolevæsen; formand for repræsentantskabet for Kbhvns Idrætspark og for bestyrelsen for Thorvaldsens museum 1916; medl. af den kommunale skattekommission 1910, af den overordnede kommission af 8.8.1914 1914-19, af bestyrelsen for Den midlertidige kommunale Lånekasse af 1914, af Nationalbankens repræsentantskab fra 1919, af arbejdsnævnet fra 1922 og af bestyrelsen for Kbhvns Telefon A/S fra 1925; medl. af bestyrelsen for Zoologisk Have 1926. Medstifter af Arbejdernes Fællesbageri 1886 og af Bryggeriet Stjernen 1901 og medl. af disse virksomheders repræsentantskab.

Har skrevet: Oversigt over fagforeningsbevægelsen i Danmark 1871-1900 (s. m. C. M. Olsen, 1901); 8 timers arbejdsdagen (i Socialistiske Småskrifter, 1893).

Jensen J. L.

Landbrugsredaktør, plantepatolog; f. 9.1.1836 i Vejlsø ved Odder, død 10.8.1904; søn af skovrider Jens Jensen og hustru Karen f. Rasmussen; gift 16.5.1864 m. Christine, f. 12.6.1828 i Skanderup, Ribe amt, død 1912, datter af væver Hans Gydesen og hustru Mette Kirstine Kristensdatter.

Lærereks. (Lyngby) 1855; gennemgik det Monradsske lærerkursus 1857-60; lærer ved Oddense højskole 1860-63, derefter skolelærer i Odense til 1872; påbegyndte 1868 udgivelsen af Ugeskrift for Landbostanden, der kort tid efter sammensluttedes med Landmands-Blade

Jensen Holger J.

Maler; f. 21.4.1900 i Kbhvn., død 24.7.1966; søn af læderhandler Lars Christian Jensen og hustru Marie Christine f. Jørgensen; gift m. Else Nielsen, f. 18.12.1908 i Kbhvn.

Realeks.; en tid ved kunsthandel; på Akademiet 1921, elev af bl. a. Ejnar Nielsen og ved Akademiets grafiske skole; lærer ved Akademiets grafiske skole 1939, professor 1964.

(oprettet af Chr. P. Jacobsen 1868); medredaktør af dette tidsskrift 1868–80; oprettede s. m. Chr. P. Jacobsen Kontoret for fællesindkøb af undersøgt markfrø 1872, medleder af dette til 1881; indførte bl. a. den skotske squarehead-hvede 1874, hvilket fik stor betydning for dansk hvedeforædling; foretog fra 1878 en række forsøg til studium af kartoffelskimmel og begyndte 1885 en række undersøgelser særlig over kornets brandsvampe; har udarbejdet særlig varmtvandsbehandling herimod; udgiver af annoncebladet Herregårdenes Adresseavis 1879; oprettede 1881 Bureau Ceres, der skulle organisere de landbrugsvidensk. undersøgelser og udnytte resultaterne forretningsmæssigt; optog till. forhandling af kemiske bejdsemidler til afsvampning (Cerespulver) 1895.

Har bl. a. skrevet forsøgsberetningerne: Kartoffelsygen kan overvindes ved en simpel og let udførlig dyrkningsmåde (1882, engelsk, fransk, tysk og svensk udg. s. å.) og Midler mod brand i vårsæden (1887); endv. Rationel forkultur i sæddyngen (1901) og Bejsningsspørgsmålet (1903) samt en række afhandlinger i inden- og udenlandsk fagpresse.

Tildelt en guldmed. 1886 af La société nationale d'agriculture de France.

Jensen J. L. W. V.

Telefoningeniør, matematiker; f. 8.5.1859 i Nakskov, død 5.3.1925; søn af boghandler H J F Jensen og hustru Adelaide f. Mohr; gift 11.9.1888 m. Agnete Kirstine Edle, f. 18.10.1863 i

Kbhvn., datter af fængselsinspektør M S J From og hustru Caroline f. Kjærulff.

Adgangseks. til Polyteknisk læreanstalt 1876; studerede matematik, fysik og elektroteknik;

assistent 1881 ved International Bell Telephone Co.'s danske afd., der 1882 blev overtaget af Kbhvns Telefonselskab; ingeniørassistent ved dette s. å., ingeniør 1885, chef for selskabets tekniske afd. 1890–1924; har bidraget til telefonvæsenets tekniske kvalitet og bl. a. opfundet et særligt system for centralapparater.

Formand for Matematisk Forening 1892–1901; medl. af bestyrelsen for Elektroteknisk Forening 1903–10; Local honorary Secretary of the Institution of Electrical Engineers i London; medl. af Videnskabernes Selskab 1907, i dets kassekommission 1916, formand for denne 1917–24; censor ved Polyteknisk læreanstalt; vicepræsident i Dansk Elektroteknisk Komité 1910 og ved den internat. matematikerkongres i Cambridge 1912; medl. af det svenske videnskabselskab 1913, af det norske 1917; æresdoktor ved Lunds universitet 1918.

Har skrevet matematiske afhandlinger bl. a. om funktionsteori, rækketeori, grænseværdier og kædebrøker samt undersøgelser over gammafunktionen (1891), over konvekse funktioner og over nulpunkter for analytiske funktioner (Jensens formel), fortrinsvis publiceret i Tidsskrift for Matematik, Videnskabernes Selskabs skrifter og oversigter, udenl. fagskrifter m. m. Medredaktør af Acta Mathematica.

Jensen Johannes V.

Forfatter; f. 20.1.1873 i Farsø, Himmerland, død 25.11.1950; søn af dyrlæge H Jensen og hustru Marie Kirstine f. Jensen; gift 15.4.1904 m. Else, f. 20.5.1878 på Rosendal ved Fakse, datter af forpagter T Ulrik og hustru Marie Margrethe f. Hillerup.

Student (Viborg) 1893; filosofikum 1894; studerede medicin; fik nogle digte optaget i ugebladet Journalen jan. 1894 og skrev 1895–98 en række fortællinger og romaner til ugebladet Revuen. Rejser og længere ophold i udlandet i årene 1898–1903, bl. a. jordomrejse Østen-Amerika 1902–03.

Litterære arbejder bl. a.: Danskere (1896); Einar Elkær (1898); Himmerlandshistorier I–III (1898–1910); Intermezzo (1899); Kongens fald I–III (1899–1902); Den gotiske renaissance (1901); Skovene (1904); Madame d'Ora (1904); Hjulet (1905, s. m. foregående dramatiseret med titel Sangerinden (1921)); Digte (1906); Singaporenoveller (1907); Den ny verden (1907); My-

ter 1.–5. samling og Ny række 1.–9. samling (1907–44). Bræen (1908); Nordisk ånd (1911); Skibet (1912); Bogen om Kipling (1912); Olivia Marianne (1915); Introduktion til vor tidsalder (1915); Arbog (1916 og 1917); Det tabte land (1919); Norne-gæst (1919); Christoffer Columbus (1921); Cimbrernes tog (1922); Årstiderne (1923); Æstetik og udvikling (1923); Evolution og moral (1925); Thorvaldsens portrætbuster (1926); Jørgine (1926); Verdens lys (1926); Dyrenes forvandling (1927); Ved livets bred og andre myter (1928); Andens stadier (1928); Retninger i tiden (1930); Den jydsk blæst, digte 1926–30 (1931); Form og sjæl (1931); På danske veje (med tegninger af Johannes Larsen, 1931); Det blivende (1934); Dr. Renaults fristelser (1935); Gudrun (1936, filmatiseret 1963); Påskebadet. Digte 1931–37 (1937); Darduse (Det kgl. Teater, 1937); oversættelse af Shakespeares Hamlet (1937); Nordvejen (1939); Mindets tavle (1941); Vor oprindelse (1941); Møllen (1944); Gyldendals julebog (1944); Johannes Larsen og hans billeder (1947); Samlede digte (1948); oversættelse af Snorres Heimskringla (1948); Afrika (1949); Gyldendals julebog (1951); Ungt er endnu ordet (efterladte essays, redigeret af Carl Bergstrøm-Nielsen, 1958). Grundtanken i mit forfatterskab (facsimiletryk af manuskript til indtaling af film, 1969). Flere værker oversat til en række europæiske sprog. Udgav 1922–23 tidsskriftet Forum.

Blandt digtene er adskillige optaget i folkelige sangbøger bl. a.: Vor sol er bleven kold (1917); Den stund du lever, løft din pande (1925), En sømand har sin enegang (1925), Hvor smiler fager den danske kyst (1925).

Medvirket i fl. kortfilm, bl. a. filmen Johs. V. Jensen.

Dr. phil. h. c. ved Lunds universitet 1929; tilkendt Nobelprisen i litteratur for 1944.

Jensen Peter Boysen

Plantefysiolog; f. 18.1.1883 i Hjerting, Sønderjylland, død 21.11.1959; søn af gårdejer N P Jensen og hustru Maren f. Lund; gift 18.11.1911 m. Olga Maria, f. 8.9.1887 i Møgeltonder, død 1931, datter af godsinspektør Falle Vogt og hustru Margrethe Ibine f. Ellung.

Student (Ribe) 1902; mag. scient. (plantefysiologi) 1908; studieophold i Leipzig og Zürich 1909; dr. phil. 1910; assistent ved Kbhvns uni-

versitets plantefysiologiske laboratorium 1907–27; medarbejder ved Dansk biologisk station 1909–20; lærer i botanik ved Statens lærerhøjskole 1920–30; lektor i plantefysiologi ved Kbhvns universitet 1922, professor 1927–48.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1929; medl. af bestyrelsen for Biologisk Selskab 1929–34 (formand 1932–34) og for Pasteur-Selskabet 1934–48; præsident for 1. fytohormonkongres, Paris 1937; formand for Dansk botanisk Forening 1947–48, æresmedlem 1951; medlem el. æresmedlem af en række udenl. vidensk. selskaber. Dr. h. c. ved Oslo universitet 1951; dr. med. h. c. ved Århus universitet 1953.

Har bl. a. skrevet: Sukkersønderdelingen under respirationsprocessen hos højere planter (disp., 1910); Die Stoffproduktion der Pflanzen (1932); Die Wuchsstofftheorie (1935, engelsk udg. 1936, russisk 1938); Plantefysiologi (1938, 2. udg. 1943, tysk udg. 1939); Det levende (1951–53); endv. en lang række afhandlinger, hovedsagelig om alkoholgæring, vækststoffer hos højere planter, stoffproduktionen hos planterne og determination.

Jensen P. G. C.

Jurist, politiker; f. 25.4.1840 i Nysted, død 19.8.1911; søn af købmand V E B Jensen og hustru Signe f. Lund; gift 31.3.1881 m. Anna Cathrine, f. 23.8.1858 på Ussinggård, død 1916, datter af forpagter Wilhelm Eggertsen og hustru Sophie f. Janssen-Tjaden.

Student (Nykøbing F.) 1858; cand. jur. 1866; underretssagfører i Nykøbing F. 1870; overretssagfører 1872; højesteretssagfører i Kbhvn. 1888.

Byrådsmedl. i Nykøbing F. 1876–84; direktør i Østifternes Kreditforening 1884–87; næstformand for Den Danske Sagførerforenings hovedbestyrelse 1890–1906; landstingsmand (Højre) fra 1891; medl. af næringslovkommissionen 1890, af toldkommissionen 1895 og ordfører for landstingets toldudvalg 1899, for dets finansudvalg 1901–02 og 1904–08 og for skattereformudvalget 1901; medl. af straffelovkommissionen 1905; næstformand for rigsretten; medl. af Den danske Købstadforenings bestyrelse 1879–89 og udg. af dens tidsskrift 1890–93; formand i repræsentantskabet for Bikuben og for Kreditforeningen af Kommuner; formand i bestyrelsen for A/S C A Qvade, Mari-

bo, for A/S The Crown Butter-Export Co. og for A/S Th. Wessel og Vett.

Jensen Robert

Grosserer; f. 15.8.1900 i Kbhvn., død 24.7.1944; gift 15.12.1922 m. Anna Kirstine Elisabeth f. Sørensen, f. 9.8.1901 i Hjørring.

Medindehaver af radiofirmaet Gyberg & Jensen i Kbhvn.; kom tidligt u. besættelsen ind i illegalt bladarbejde s. m. sin kompagnon; fik kontakt med nogle af de første faldskærmsfolk

i Danmark, og skrev artikler til Frit Danmark i London; fik 1943 forbindelse til Leif B Hendils flugtruter mellem Danmark og Sverige og fik overdraget afskibningsarbejdet fra Sydøstsjælland, senere fra Rørvig og andre steder; dræbt u. ildkamp, da det tyske sikkerhedspoliti 24. juli 1944 stormede flugtvirksomhedens lokaler, Forchammersvej 7 i Kbhvn.

Jensen Thit

Forfatterinde; f. 19.1.1876 i Farsø, Himmerland, død 14.5.1957; datter af dyrlæge H Jensen og hustru Marie Kirstine f. Jensen; gift 4.10.1912 (ægteskabet opløst 1918) m. maleren Gustav Fenger, f. 20.1.1887 i Thisted, søn af distriktslæge Sophus Fenger og hustru Marie Charlotte f. Henke.

Startede i 1909 sin landsomfattende foredragsvirksomhed med foredraget »Moral«, efterfulgt af emner som idealet af en mand, kvindens program, raceforbedring, børnebegrænsning og frivilligt moderskab; tog del i kvindesagsarbejdet

og stiftede Husmoderforeningen 1917 (æresmedlem af samme); arbejdede for forfatternes retlige stilling bl. a. som bestyrelsesmedl. af Dansk Forfatterforening 1915 (næstformand i tre år, formand et år, æresmedlem 1940) og som formand for Danske Dramatikers Forbund 1943–44; stifter af Foreningen for sexuel Oplysning, formand 1928. Talrige rejser i flere verdensdele.

Litterære arbejder bl. a.: To søstre (debut, 1903); Familien Storm (1904); Martyrium (1905); Ørkenvandring (1907); Elskovs forbandelse (1911); Hemskoen (1912); Jorden (1915); Jydske historier (1916); Hr. Berger intime (1917); Kærlighedens kåbe (1918); Gerd (1918); Den erotiske hamster (1919; dramatiseret s. å.); Kongen fra Sande (1919); Det evigt mandige (1919); Aphrodite fra Fuur (1925); Storken (Folketeatret 1929, filmatiseret u. titlen Det brændende spørgsmål 1943); Jørgen Lykke I–II (1931); Nial den Vise (førstepris i dramatikerkonkurrence 1934); Stygge Krumpen I–II (1936); Valdemar Atterdag I–II (1940); Drotten I–II (1943); Rigets arving I–II (1946); Atter det skilte (1953); Hvorfra? Hvorhen? (1954); Den sidste valkyrie (1954); Spøgelseskareten (1955); Gylden høst (1956). Jubilæumsudgave af Romaner og fortællinger I–VI (1928).

Medvirket i to film med titlen Thit Jensen, 1936 og 1953.

Tildelt det Anckerske legat 1931; Tagea Brandt rejselægat 1935; Holberg-medaljen 1940; Henrik Pontoppidan-legatet 1952.

Jensen Thomas

Kapelmester; f. 25.10.1898 i Kbhvn., død 13.11.1963; søn af maskinarbejder N P Jensen og hustru Corta f. Nielsen; gift 1. gang 21.12.1928 m. skuespillerinden Besse Giersing, f. 11.9.1896 i Svanninge, død 1944, datter af maleren Fritz Syberg (se denne); 2. gang 20.6.1946 m. skue-

spillerinden Ilse Mengel, datter af klædefabrikant Knud Mengel og hustru Mie f. Walz.

Uddannet som organist og violoncellist på Musikkonservatoriet; studerede komposition hos Carl Nielsen; orkestermusiker i Helsingborg Orkesterforening, Tivoli og ved Palækoncerterne 1918–27; leder af amatørorkestret Euphrosyne 1923–25; videreuddannet som dirigent i Paris og Dresden 1925–26; dirigent ved Nørrebros Teater 1927, i Philharmonisk Selskab i Århus s. å. og ved Århus Teater 1928; medstifter af

Århus byorkester 1935, det første faste orkester uden for Kbhvn.; dirigent for Århus byorkester 1935-57; till. dirigent i Tivolis koncertsal 1936-48 og ved talrige symfonikoncerter med Det kgl. Kapel og radiosymfoniorkestret (Torsdagskoncerter m. m.); gæstedirigent i Göteborg, Berlin, Oslo, London (internat. musikstævne 1938) m. v. samt ved Den jyske Opera i Århus; knyttet til Danmarks Radio 1953, fast dirigent smstds. 1957, har bl. a. dirigeret radiosymfoniorkestret på Amerikaturneerne 1952 og 1958, ved festspillene i Edinburgh og ved andre koncerter i udlandet.

Tildelt medaljen Ingenio et arti 1952, Carl Nielsen-prisen 1955, Carl Nielsen-legatet og Läkerols kulturpris 1961; Århus Studenterforenings æreskunstner 1956.

Jensen-Klint P. V.,
se Klint P V Jensen.

Jensen-Sønderup Jens

Politiker; f. 16.2.1862 i Sønderup, død 11.3.1949; søn af gårdejer Jens Christensen og hustru Else Marie Christensdatter; gift 25.10.1887 m. Mariane, f. 14.11.1860 i Hjeds, Væggerby sogn, død 1933, datter af gårdejer Niels Nielsen og hustru Gertrud Kirstine f. Christensen.

Ophold på Lundby højskole 1878-79 og 1879-80; forberedelse til studentereks. på Døckers kursus 1881-82, men måtte afbryde for at hjælpe ved fædrenegårdens drift; ejer af denne 1886; sognefoged 1892-96; agiterede imod forliget i 1894; sognerådsformand 1895-1906; folketingsmand for Nørresundby-kredsen 1896-1910 (tilsluttede sig Venstrereformpartiet), for Verringe-kredsen 1911-18, for Bogense-kredsen 1918-20; minister for offentlige arbejder i ministeriet J C Christensen 1908, i ministeriet Neergaard 1908-09; støttede de Neergaardske forsvarslove og gennemførte loven om Esbjerg havns udvidelse 1909; formand for den elleve-mandsgruppe, der udskilte sig fra Venstrereformpartiet 1909; indenrigsminister i ministeriet Bernsten 1910-13; gennemførte lovene om understøttelse til enkebørn, om arbejdsanvisning og om hjælpe-kasser 1913; adm. direktør i Kongeriget Danmarks Hypothekbank 1909-10 og 1921-32; arbejdsanvisningsdirektør 1914-21.

Medl. af finansudvalget 1901-08 og 1913-20; medl. af invaliditets- og aldersdomsforsikringskommissionen 1905-14 (formand 1910); 1. viceformand i folketinget 1909-10; formand for den 2. ærdelighedskommission 1923-27; medl. af arbejdsudvalget vedr. arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring, af aldersrentekommissionen og af jernbanerådet fra dets oprettelse til 1930, samt af socialministeriets arbejdsudvalg af 1917 til 1931; næstformand i bestyrelsen for Kirkeligt Samfund af 1898, 1921-42.

Formand for Andelsmejeriernes gensidige Ulykkesforsikring - Mejeriernes og Landbrugs Ulykkesforsikring 1898-1908; formand for Dansk Trafikforening 1924-28 og for Dansk Forening for Social Oplysning og for Det sociale sekretariat 1930-46.

Jensenius Herluf

Tegner; f. 5.10.1888 i Kbhvn., død 17.7.1966; søn af bygningskonduktør Johannes Jensenius og hustru Julie f. Johansen; gift 12.4.1912 m. Ellen, f. 9.6.1886; datter af gartner Morten Petersen og hustru Johanne f. Petersen.

Lærereks. (Blågård seminarium) 1909; ansat ved kbhvske kommuneskoler 1909-19; studierejse til Paris, Bruxelles, Amsterdam og London 1920, til Frankrig og Norditalien 1927; tegner ved Klods Hans 1914-25; medarbejder ved Blæksprutten 1926; redaktør 1935; medarbejder ved B. T. 1919-27, ved Dagens Nyheder 1927-33, ved Berlingske Tidende 1934, og illustrerede her Viggo Barfoeds (»Ærbødigt«) daglige digt.

Udstillede første gang s. m. Valdemar Andersen o. a. bladtegnere i Kunstboden, Hyskenstræde, Kbhvn. 1926; medl. af Grønningen 1927, af bestyrelsen for Alfred Schmidts tegnerlegat 1928 og for Robert Storm Petersens mindefond 1949; formand for foreningen Danske Bladtegnere 1936-49, derefter æresmedlem; medl. af Børnehjælpsdagens forretningsudvalg 1923-53 (Børnehjælpsdagens medalje i sølv 1958).

Har illustreret en lang række af H C Andersens eventyr og historier: bl. a. Klokken (1932), Skyggen (1935) og Store Claus og Lille Claus (1952), særlig Eventyr og historier (jubilæums-udg. 1955, 2. oplag 1963) samt Mit eget eventyr uden digtning; Krohn's Peters jul; Kaj Munk's Danmark og Jesus' historier; Grundt-

vigs Velkommen igen, Guds engle små. Udvalg af teatertegninger udg. af Fr. Schyberg (1943); udvalg af tegninger gennem 40 år, med tekst af Knud Poulsen og Povl Sabroe (1958); udvalg af tegninger til Ærbødigt's digte i årlige udvalg u. titlen »Ærbødigt -!«; desuden skrevet En tegner skriver (1948) og erindringsbogen Lige ud ad landevejen (1958). Udg. s. m. A Henriques Alfr. Schmidts tegninger (1928).

Repræsenteret med tegninger i H C Andersens hus, Odense, Teatermuseet, Kbhvn., Nationalgalleriet, Oslo og Nationalmuseum, Stockholm.

Tildelt Eckersberg-medaljen 1936, medaljen Ingenio et arti 1947, H C Andersen-medaljen 1965.

Jeppe Karen

Missionær; f. 1.7.1876 i Gylling ved Horsens, død 7.7.1935; datter af lærer J C Jeppe og hustru Maren f. Nielsen.

Student (Ordrup latinskole) 1895; lærerinde ved samme skole 1895-1903; studerede till. nogle år matematik og naturvidenskab ved Kbhvns universitet; rejste til Mesopotamien 1903 og arbejdede ved dr. Lepsius' børnehjem i Urfa indtil 1. verdenskrig; bosat i Danmark 1918-21; optog et kolonisations- og hjælpearbejde i Armenien som udsending for De danske Armenier-

venner fra 1921; till. repræsentant i Folkeforbundet i Genève 1921-27; udførte endv. kolonisationsarbejde for den svenske afd. af International Fellowship of Reconciliation fra 1924 og børneforsorg for dr. Lepsius' mission fra 1926. Oprettede landbrugskolonier i Eufrat-egnen for 150 familier, en boligkoloni ved Aleppo for 40 enker med børn, et kontor i Aleppo til beskyttelse af tjenestepiger, m. m.; befriede 1900 kristne kvinder og børn fra slaveri blandt muhammedanerne.

Fik hædersnavnet »Armeniens moder«.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1927.

Jerichau J. A.

Billedhugger; f. 17.4.1816 i Assens, død 24.7.1883; søn af urtekræmmer, løjtnant Carl Christian Jerichau og hustru Karen f. Birch; gift 19.2.1846 m. Elisabeth (malerinden Elisabeth Jerichau Baumann), f. 27.11.1819 på landstedet Jolibord ved Warszawa, død 1881, datter af

kortfabrikant Philip Adolph Baumann og hustru Johanna Frederikke f. Reyer.

I malerlære i Odense; på Akademiets malerskole 1831; begyndte at modellere som elev af Freund 1836, arbejdede i Thorvaldsens atelier i Rom 1838-39; medl. af og professor ved Akademiet 1849, direktør 1857-63.

Udstillede på Charlottenborg 1835-84 samt på udstillinger i ind- og udland.

Æresmedlem af Akademiet i Stockholm 1854, medl. af l'Institut de France, Académie des Beaux-Arts 1866; dr. phil. h.c. ved Kbhvns universitet 1879; æresborger i Assens 1881; modtager guldmedaljer i London og Wien.

Formidler overgangen mellem klassicisme og naturalisme i dansk skulptur.

Hovedværker: frisen Alexanders bryllup med Roxane (1842 ff); Penelope (1843); Herkules og Hebe (1845); Panterjægeren (1845); gravmæle over Alma Goethe (1846); Fredens engel (1847); Adam og Eva efter syndefaldet (1849 og ændret udgave 1856); Kristus (1849); Sovende høstpige (1851); Dødens og opstandelsens engle (1851); Slavinden (1852); Badende piger (1862); David, ved Frue kirke (1859); H C Ørsted, i Ørstedsparken (1876); endv. portrætbuster, gravmæle og dyreskulpturer.

Repræsenteret på Kunstmuseet, Glyptoteket, Frederiksborg, på provinsmuseer og adskillige steder i udlandet.

Jerichau J. A.

Maler; f. 12.12.1890 i Roskilde, død 16.8.1916; søn af maleren Holger Jerichau og hustru Anna Frederikke f. Birch.

I murerlære i Hjørring; på Teknisk skole i Kbhvn. 1906-08; på Akademiet som arkitekt-

elev 1909, på malerskolen 1910-13. Studierejser bl. a. til Frankrig og Spanien.

Udstillede på Kunsternes Efterårsudstilling 1914, på Den frie udstilling (særudstilling 1916) m. fl.

Blev tidligt præget af de ekspressionistiske strømninger i udlandet, og i personligt samvær med Vilh. Wanscher af dennes fortolkning af den italienske baroks store stil.

Hovedværker: store allegoriske og figurrige kompositioner som Guldflugten (1912-13) og Dante (s. å.); Menneskene søger varsler, opus I-III (1914-15); Havguder (1915) og Evas skabelse (s. å.); Hecuba (1916) og Susanne i badet (s. å.); endv. landskabsmalerier og raderinger.

Repræsenteret på Kunstmuseet.

Jerndorff August

Maler; f. 25.1.1846 i Oldenburg, død 28.7.1906; søn af hofmaler Just Ulrik Jerndorff og hustru Nancy Caroline f. Jones; gift 27.2.1875 m. Betty, f. 25.9.1856 i Roskilde, død 1940, datter af domorganist Hans Matthison-Hansen og hustru Theresia Elisabeth f. Qvistgaard.

Første undervisning hos onklen Just Holm; derefter elev og medhjælper hos Chr. Hetsch, samtidig på Teknisk skole; på Akademiet 1863-68; senere elev af P C Skovgaard; udstillede første gang på Charlottenborg 1866; ophold med enkelte afbrudelser i Italien 1875-78; medl. af Akademiets plenarforsamling 1884, af akademirådet 1887-93, professor 1901.

Fast tilknyttet Charlottenborgudstillingen, dog på Den frie udstilling 1894-96 og på Kunstneres efterårsudstilling 1904-05, samt andre udstillinger i ind- og udland.

Knyttet til kunstnerkredsen Haslund, Zahrtmann samt Th. Bindesbøll og brødrene Skovgaard; også til malere som Tuxen og Schwartz med hvem oprettedes det akademi i Søkvæsthuset, som var begyndelsen til de senere frie studieskoler.

Hovedværker: professor H Matthison-Hansen ved orglet (1872); Wilhelm Marstrand (1872); J D Herholdt (1875); Japetus Steenstrup (1885); brygger I C Jacobsen (1886); Julius Exner (1887); brygger Carl Jacobsen (1893); J B S Estrup (1895); Enrico Dalgas (1897); Olaf Poulsen (1901); officersportrætterne fra 3 årskrigen og krigen 1864: Claude du Plat (1885), general Bülow (1890), oberst Lunding (1892) samt general Rye (1895); endv. bibelske billeder og al-

tertavler, samt landskaber særlig fra Kullen og Båstad. Tegned illustrationer til bl. a.: Romaner og digte (udg. af Chr. Richardt 1882); Oehlenschlägers Årets evangelium (1884); Svend Grundtvigs Danske folkeeventyr (1884); s. m. Bindesbøll og J Skovgaard: Holger Drachmanns Troldtøj (1890); Fru Ingelils døtre (1897); endv. keramiske arbejder og tegninger til bogbind.

Repræsenteret på Kunstmuseet, Frederiksborg, Hirschsprungske samling m. v.

Jerndorff Peter

Skuespiller; f. 24.11.1842 i Kbhvn., død 23.12.1926; søn af divisionskvartermester, inspektør ved Søkvæsthuset Andreas Jerndorff og hustru Caroline f. Jones; gift 29.11.1883 m. Amalie, f. 29.1.1849 i Kbhvn., død 1927, datter af vekselmægler Edvard Lorentzen og hustru Amalie f. Tolstrup.

Student (Metropolitanskolen) 1861; frivillig i krigen 1864, løjtnant; med. eks. 1870; debuterede på Det kgl. Teater som Aage i Mester og lærling 17.2.1871; kgl. skuespiller 1890. Lærer ved Det kgl. Teaters elevskole 1886-1923 og ved Statens lærerhøjskole 1914-24.

Hovedroller: Jespersen i Den nye barselsstue; dr. Rank i Et dukkehjem; Gregers Werle i Vildanden; Prins Paris i Ulysses v. Ithacia; Crabtree i Bagtalelsens skole; Dansemesteren i Aprilsnarrene; proprietær Visberg i Gulddåsen; pastor Manders i Gengangere. Virkede i sine yngre år også som sanger bl. a. som Farinelli, Faust, Vilhelm Meister i Mignon og Hoffmann i Hoffmanns eventyr.

Har skrevet: Om oplæsning (1897); Minder fra det gamle kongelige teater (1918), og Minder fra barndomsårene (udk. posthumt 1928).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1921.

Jersin Jens Dinesen

Biskop; f. 28.9.1588(7) i Jersie ved Køge, død 25.10.1634; søn af sognepræst Dines Jersin og hustru Ellen Hansdatter; gift 1. gang 1621 m. Anna Hansdatter Wolf, død 1625; 2. gang 1626 m. Margrethe, f. 2.1.1612 i Kbhvn., død 1628, mulig datter af Hans Fuiren; 3. gang 22.8.1630 m. Catharina Jacobsdatter, død tidligst 1640, datter af købmand i Haderslev, borgmester Jacob Outzen og hustru Maria Bertramdsdatter.

Dimitteret fra Herlufsholm ca. 1605, hører ved skolen 1606; i Wittenberg 1607-10; magi-

ster 1610; rektor i Sorø 1611; rejse til udlandet med ophold i Giessen 1615–17; tugtemester for Chr. 4.s sønner Christian Ulrik og Hans Ulrik Gyldenløve 1617; professor i metafysik 1619, i fysik 1624; arbejdede på en ny latinsk grammatik og ønskede dansk sprog anvendt heri for at lette tilegnelsen; fik 10-årigt privilegium til udgivelse af sine grammatikker 1622, provst og sognepræst ved Vor Frue kirke i Kbhvn. 1626; biskop i Ribe 1629; dr.theol. 1630; fik betydnings som prædikant og sjælesørger og i særlig grad ved gennem bl. a. sine grammatikker at give det danske sprog en bedre plads i åndsliv og kirke.

Har skrevet: *Epitome grammaticæ Latinæ og Grammatica Latina* (1623–24); *Vera via vitæ*, en rigtig vej, som fører til det evige liv (1633); *Troens kamp oc seyr* (1636) med en bearbejdet gengivelse af prædikerne i Frue kirke, begge sidstnævnte kommet i talrige oplag, seneste i hhv. 1866 og 1927; endv. *prædikensamlingen Om miracles, tegn oc obenbaringer oc deris udleggelse* (1631).

Jespersen C. M.

Læge; f. 22.10.1844 i Århus, død 24.3.1873; søn af stiftsfysicus, justitsråd J W Jespersen og hustru Anne Marie f. Bloch.

Student (Århus) 1862; med. eks. 1869; lægeuddannet på Kbhvns kommunehospital og Skt.

Hans hospital; reservelæge ved sidstn. 1873; studerede særlig årsagen til den generelle parese (lammelse) og arbejdede med tidl. forskeres hypotese om, at denne form for sindssygdom var af syfilitisk natur; fandt ved kritisk gennemgang af et stort materiale bevis for hypotesens rigtig-

hed og beviste ad statistisk vej, da syfilismikroben endnu var ukendt, at sygdommen måtte skyldes syfilis; fik antaget sit værk herom til forsvar for den medicinske doktorgrad, men døde inden; resultatet endelig bekræftet i 1913, da Noguchi påviste syfilisbakterier i paralytikeres hjernevæv.

Har skrevet: *Skyldes den almindelige fremkridende parese syfilis?* (udg. 1874).

Jespersen Ingrid

Rektor; f. 24.1.1867 i Kbhvn., død 22.11.1938; datter af forlagsboghandler E J M Jespersen og hustru Henriette f. Klein.

Lærerindeeks. fra N Zahles skole 1889; institutbestyrerindeeks. 1891; studieophold i Eng-

land; bestyrer af Elisabeth Gads skole 1891–94; grundlagde Ingrid Jespersens skole 1894, gjorde skolen til selvejende institution 1912, dennes rektor til 1930 og derefter formand i skolens bestyrelse.

Medl. af opgavekommissionen for studentereks. 1910–31; ministeriets repræsentant i bestyrelsen for faglærerindeeks. fra 1923; medl. af de private fuldstændige højere almenskolers pensionskasses bestyrelse 1905–30 og af skolekommissionen af okt. 1928.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1930.

Jespersen J. P.

Kaptajn, gymnastikpædagog; f. 18.7.1883 i Lumby sogn på Fyn, død 5.9.1963; søn af

gårdejer Anders Jespersen og hustru Johanne Marie f. Nielsen; gift 1.12.1907 m. Anna, f. 16.3.1882 i Odense, datter af cand. pharm. Carl

Valentin Maaløe og hustru Catrine Marie f. Urban-Hansen.

Ved landvæsenet 1897–1900; lærereks. (Odense) 1904; kursus på Danmarks lærerhøjskole 1904–05; studieophold ved University of London og i Paris; lærer og inspektør ved Hesselager kostskole 1905–08; anden skolevirksomhed 1910–20; sekondløjtn. i fodfolket 1909; løjtnant af res. 1911; kaptajn af res. 1920; oprettede institut for legemsøvelser 1922; oprettede radiomorgengymnastikken 1927, leder af samme 1927–52.

Har udgivet: *Muller-øvelser* (1921); *Radio-morgengymnastik* (1927); *Legemskultur* (1932); *Stavsystemet* (1934); *Hvis du vil* – (1947); *Rat-slaver og bilmaver* (1960).

Erhvervede Idrætsmærket i guld 1943, 1954, –55, –56, –57 og –58.

Jespersen Otto

Sprogforsker; f. 16.7.1860 i Randers, død 30.4.1943; søn af herredsfoged J B Jespersen og hustru Sophie f. Bentzien; gift 13.4.1897 m. Ane Marie, f. 8.8.1859 i Kbhvn., død 1937, datter af distriktslæge Frans Djørup og hustru Augusta f. Oxenbøll.

Student (Frederiksborg) 1877; studerede først jura; cand. mag. 1887; dr. phil. 1891; professor ved universitetet i engelsk 1893–1925, universitetets rektor 1920–21; medredaktør af tidsskriftet *Dania* 1890–1903.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1899; medl. af Videnskabselskabet i Kristiania 1920, i Helsingfors 1922, i Prag 1928, af British Academy 1923, af Vlaamsche Academie 1924; vicepræsident for l'Association phonétique internationale; medstifter af den skandinaviske forening *Quo usque Tandem*; medl. af den internationale komité for tilvejebringelse af et internationalt kunstsprog, Paris 1907; æresmedlem af den amerikanske og den engelske Modern Language Association samt af Philological Society (London) og af Linguistic Society of America; holdt forelæsninger i Amerika 1904 og 1909–10; vicepræsident for Modern Humanities Research Association og for The English Association; medl. af Humanistiska Vetenskapssamfundet i Lund.

Litterære arbejder: *Articulations of Speech Sounds* (1889); *Studier over engelske kasus* (disp.); *Chaucers liv og digtning* (1893); *Progress in Language* (1894); *Fonetik* (1897–99); *Sprogundervisning* (1901); *Phonetische Grund-*

fragen (1904); Growth and Structure of the English Language (1905); Modersmålets fonetik (1906); John Hart's Pronunciation of English (1907); Modern English Grammar I-VI (1909-42); Lehrbuch der Phonetik (1913); Sprogets logik (1913); Negation in English and Other Languages (1917); Rasmus Rask (1918); Language its Nature, Development and Origin (1922); Philosophy of Grammar (1924); Menneskehed, nation og individ (1925); An International Language (1928); Novial Lexike (1930); Tanker og studier (1932); Essentials of English Grammar (1933); Linguistica (1933); Analytic Syntax (1937); En sprogmands levned (1938); Efficiency in Linguistic Change (1941); Sproget: Barnet, kvinden, slægten (1941); desuden fl. lærebøger, samt talrige afhandlinger i danske og udenl. tidsskrifter.

Tildelt Volney-prisen af Det franske Institut 1906; æresdoktor ved Columbia universitetet i New York 1910, ved St. Andrews universitetet i Skotland 1925 og i Paris 1927.

Fik 1934 af Videnskabernes Selskab tildelt æresbolig i villa Lundehave, Helsingør.

Jessen Franz von

Redaktør; f. 18.4.1870 i Horsens, død 31.3.1949; søn af ritmester, kammerjunker Fritz von Jessen og hustru Fritze Louise f. Leth.

Redaktionssekr. ved Aarhus Stiftstidende 1890-92; ophold i Berlin, Wien og Paris 1892-94; redaktionssekr. ved Illustreret Tidende 1894

-97; medarbejder ved Nationaltidende 1897-1910; redaktør af Riget 1910-12; korrespondent for fl. skandinaviske og udenl. blade i Europa i årene siden 1897, i Rusland, Manchuriet og Kina u. krigen 1904-05; medarbejder ved Berlingske Tidende, Le Temps, Paris og Morning Post, London 1913; redaktør ved Le Temps og Berlingske Tidendes korrespondent i Paris 1914-30; ved Nationaltidendes redaktion 1930-44, ved Berlingske Tidende 1944.

Referent til den danske presse u. Østgrønlandsprocessen for Den mellemfolkelige domstol i Haag 1932-33; formand for Journalistforeningen 1906-11, for dens seniorat 1942-45. Danmarks repræsentant i direktionskomiteen for Den internationale presseforening 1907-12; formand for bestyrelsen for A/S Slesvigsk Forlag, Grønseforlaget.

Æresmedlem af Journalistforeningen.

Har bl. a. skrevet: Håndbog i det nordslesvigske spørgsmåls historie (1901, fransk udg. 1906); Katja, en fortælling fra Rusland (1912, 2.-6. udg. 1929-46); Mænd og kampe på Balkan (1913); L'Intervention de la France dans la question du Slesvig (Paris 1919; dansk udg.: Frankrig og § 5, s. å.); Slesvig på fredskonferencen (s. m. André Tardieu, 1926, fransk udg. 1928); En slesvigsk statsmand (1930-41); redaktør for el. udgiver af: Danske i Paris gennem tiderne (1936-38), Håndbog i det slesvigske spørgsmåls historie 1900-1937 (1938) og Manuel historique de la Question du Slesvig 1906-1938 (1939); Mit livs egne, hændelser, mennesker I-V (1943-46).

Jessen J.

Redaktør, nordslesvigsk politiker; f. 5.2.1854 i Toghave, Møgeltønder sogn, død 22.7.1906; søn af førstelærer Hans Møller Jessen og hustru Ane Kjestine f. Bundesen; gift 5.8.1887 m. Marie, f. 11.12.1859, død 1935, datter af oberst C A Fibiger og hustru Sophie Marie Caroline f. Fog.

Voksede op i et hjem med udprægede helstatsympatier; på Tønder seminariets danske afd. 1871; lærereks. (smstds) 1874; lærer ved Oehle-riks skole i Broager 1874-76; artikler til Flensborg Avis siden 1875; rejse til Danmark og Sverige 1876; en tid huslærer i Tønder; derefter studier i Paris og Göttingen; eksamen for mellem-skolelærere (i Kassel) 1880; lærer ved den private danske realskole i Haderslev jan. 1881; udsat til leder af skolen, men myndighederne lukkede skolen s. å.; tog for at få skolen genåbnet rektoratseksamen dec. s. å., men uden det ønskede resultat; redaktør af Flensborg Avis 1882; udgiver af samme 1883; overtog Vestslesvigs Tidende 1885; till. udgiver af det tyskskrevne dansksindede Flensburger Zeitung 1889-94; af tysk ret idømt 6 mdr. fængsel for »gentagen fornærmelse« i artikler om lukningen af realskolen i Haderslev og påbegyndte afsoningen 9. marts 1884; sad for sine nationalpolitiske artikler i fængsel i omtrent 2 år ialt og idømtes ialt ca. 1300 rmk. i bøder.

Medl. af den tyske rigsdag 1902.

Stod som skribent først i den danske nationale kamp i Nordslesvig, men var kritisk overfor H P Hanssens organisationsarbejde og uenig med ham i forhandlingspolitikken overfor de tyske myndigheder; ønskede en kompromisløs, of-

fensiv dansk politik, holdt stærkt på kravet om opfyldelsen af løftet om en folkeafstemning med udgangspunkt i Pragerfredens § 5; fremholdt vigtigheden af at fastholde de nationalt truede egne, særlig Flensborg.

Har udgivet: Mellem Østersø og Vesterhav (1887); Valgtaler (1902); desuden posthumt udgivet af hustruen, Marie Jessen: Redaktør Jessens artikler (1907, 2. udg. 1921).

Johan-Svendens Eyvind

Skuespiller; f. 5.1.1896 i Kbhvn., død 10.10.1946; søn af komponist, dirigent Johan Svendsen (se denne); gift 1. gang 27.2.1923 (ægteskabet opløst 1939) m. Ellen, f. 2.4.1900 i Kbhvn., datter af tandlæge Hans Tvede og hustru Astrid f. Strøyer; 2. gang 24.10.1942 m.

skuespillerinden Jytte Høeg Brask, f. 2.9.1909 på Frdbg., datter af kontorchef Richard Høeg Brask og hustru Elisabeth f. Hansen.

På Det kgl. Teaters elevskole 1915-17; skuespiller ved Dagmar-teatret 1917-26; Det kgl. Teater 1926-31, Det ny Teater 1931-32, Det kgl. Teater 1932-39.

Medl. af bestyrelsen for Dansk Skuespillerforbund 1941.

Hovedroller bl. a.: Kronprinsen i Tronfølger; Prosper i Revolutionsbryllup; Maurice i Rus; den franske soldat i Graven under Triumfbuen; Klint i Genboerne; Herodes i En idealist; Falk i Kærlighedens komedie; Mortimer i Maria Stuart; Stanhope i Rejsen endt; Loftur i Ønket; Kejser Napoleon i Marie Walewska og i Napoleon den eneste; titelrollen i Hamlet, i Peer Gynt og i Judas; Pastor Kargo i Kærlighed; Schubert i Jomfruburet; Arne i Kvinderne på Niskavouri; Maurice i Hr. Lamberthier; Christiern 2. i Diktatorinden. Gæstespil på Folketeatret 1939 i Brand, på Frdbg. Teater 1941 som Baron Hel-muth i Hendes gamle nåde. Har desuden medvirket i fl. radio-hørspil.

Johannsen Claus

Afholdsagator, politiker; f. 26.8.1841 i Vårst, Gunderup sogn, død 20.12.1931; søn af gårdfæster Frantz Johannsen og hustru Else f. Pedersen; gift 4.3.1870 m. Clara, død 1917, datter af højskoleforstander Th. Bjørnbak og hustru Ane Cathrine f. Pedersdatter.

Forpagter af fædrenegården, ejer 1872; sognerådsformand 1869–75; medl. af Alborg amtsråd 1874–85; medl. af landstinget 1874–82; medstifter af Kreditforeningen af Ejere af mindre Ejendomme på Landet i Jylland og direktør smsteds 1880–1929; formand for Danmarks Afholdsforening 1881–1921 (æresmedlem af hovedbestyrelsen 1921), for Danske Afholdsselskabers Landsforbund til 1921 (æresmedlem af bestyrelsen 1921).

Medl. af den første ærdelighedskommission 1903–07, af den anden 1914–27.

Har skrevet: Erindringer fra et langt liv (1928).

Johannsen Fris

Ingeniør, telefondirektør; f. 16.4.1855 i Kbhvn., død 11.1.1934; søn af oberst O J G Johannsen og hustru Doris f. Ebbesen; gift 23.4.1887 m. Marie, f. 12.1.1858 i Kbhvn., død 1931, datter af major Peter Bauditz og hustru Sophie f. Christiansen.

Cand. polyt. 1877; ingeniør ved anlæget af Århus-Ryomgård-banen og Nissumfjords inddæmning 1877–79, Gribskovbanen 1879–80; ved Kbhvns brolægning- og vejvæsen 1880–81; arbejdede ved nye statsbaneanlæg i Thisted og Assens m.m. 1881–84; forestod anlæg af havn, bryggeri, telefon m.m. i Assens 1884–85; ingeniør ved Kbhvns landbefæstning 1886–88; entreprenør, dels for egen regning, dels i forening med P Madsen og Gluud, Werner & Winkel og Saabye & Lerche 1888–1902. Udført skrupelebroer, en række bane- og havneanlæg, tunnel under Kbhvns havn, en del af Frihavnen og af Esbjerg havn, færgelejer m.m.; fik 1898 s.m. bankdirektørerne J Larsen og A Heide konces-

sion på de kbhvske sporveje og forestod deres opbygning til elektrisk drift; præmieret i konkurrencen om Kbhvns banegårdsforhold og fremsatte i 1902 et forslag, der bevirkede gennemførelsen af den 4-sporede boulevardbane. Adm. direktør for Kbhvns Telefon Aktieselskab 1903–32 og reorganiserede dette; æresformand for bestyrelsen 1932.

Medl. af Frdbg. kommunalbestyrelse og formand for vejudvalget 1896–1908; medstifter af Dansk Ingeniørforening 1892, formand 1916–20, æresmedlem 1931; medl. af Industrirådet fra dets oprettelse 1910, den Letterstedtske Forenings danske afd. og af Svenska Ingenjör Vetenskaps Akademien; præsident for Danmarks naturvidenskabelige Samfund 1926–32.

Medl. af bestyrelserne for Jydsk Telefon Aktieselskab, Nordsjællands Elektricitets- og Sporvejs Aktieselskab m. fl. selskaber.

Har skrevet afhandlinger navnlig af teknisk og økonomisk indhold.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1904. Dr. techn. h.c. ved Polyteknisk læreanstalt 1929.

Johannsen Gustav

Slesvigsk politiker; f. 2.8.1840 i Gundebj, Ul-næs sogn ved Slien, død 25.10.1901; søn af lærer B F Johannsen og hustru Ane Cathrine f. Jøns; gift 5.1.1862 m. Margaretha, f. 2.10.1837 i Treja, død 1926, datter af gårdejer Hans Kühll og hustru Anna f. Horn.

Opvokset i Sylvested, Treja sogn ved Dannevirke; hjælpelærer et par år i Treja, Hulvej og Adelby skoler; derefter elev på Tønder seminarium; lærer (Kbhvn.) 1861; lærer i Langballe i Angel s. å.; afsat i 1864; bosatte sig i Flensborg og startede en privatskole, som efter et års tid blev forbudt; derefter knyttet til Holdts realskole; afskediget efter preussisk ordre for sin deltagelse i den danske agitation ved valget 1867; købte og drev en dansk boghandel til 1874; overtog 1869, med støtte fra andre danske i byen, det dansksindede blad Flensburger Anzeiger, videreførte det som Flensborg Avis; redaktør af bladet 1870, afhændede det til Jens Jessen 1883; fik økonomisk støtte til at forblive i Flensborg og fik bl. a. fl. forsikringsagenturer; direktør for Spare- og Lånekassen for Flensborg By og Omegn 1891.

Formand for Borgerforeningen; oldermand i Skt. Knudsgildet; borgerrepræsentant 1869; kir-

kældste 1870; leder for danskheden i Flensborg fra o. 1868; fl. gange idømt bøder og fængsel for sine udtalelser i presse og på møder; medl. af den tyske rigsdag (valgt som dansk kandidat i 2. kreds, Abenrå-Flensborg) 1881–84 og igen fra 1886 (valgt i 1. kreds); till. medl. af den preussiske landdag 1888.

Arbejdede for samling af de danske kræfter bl. a. ved Vælgerforeningens dannelse 1888, og greb mæglende ind i modsætningsforholdet mellem Jens Jessen og H P Hanssen; talte og virkede fra 1890'erne som den samlede nordslesvigske danskheds fører ved politiske møder og i kampen for det danske sprogs stilling; opnåede både på rigsdagen i Berlin og i landdagen gennem samarbejde med venstregrupperne at øve indflydelse til gavn for det danske Nordslesvig; havde bl. a. stor andel i, at der fra Berlin førtes en forsonlig optant-politik; angreb overpræsidenten i Slesvig-Holsten E M v. Köllers hårdhændede administration overfor den dansksindede befolkning bl. a. 1899 i en tale i rigsdagen, hvis flertal viste sig at være imod tvangspolitikken.

Johannsen Wilhelm

Plantefysiolog, arvelighedsforsker; f. 3.2.1857 i Kbhvn., død 11.11.1927; søn af oberst O J G Johannsen og hustru Doris f. Ebbesen; gift 14.6.1889 m. Elisabeth Kirstine, f. 17.6.1859 i Neksø, død 1919, datter af urmager, folketingsmand J F Petersen og hustru Cecilie Kirstine f. Grønne-gård.

Præliminæreks. (Helsingør) og derefter discipel på apoteket i Helsingør 1872–76; medhjælper på apoteker i Slesvig-Holsten og i Sachsen; cand. pharm. 1880; assistent på Carlsberglaboratoriets kemiske afd. 1881–87; studerede eksper-

mentel plantefysiologi hos Pfeffer i Tübingen 1883–84; fortsatte studier i udlandet efter 1887 med stipendium fra Landbohøjskolen; underviste i plantefysiologi som nyt fag ved Landbohøjskolen siden 1890, lektor i faget 1892, professor 1903; professor i plantefysiologi ved Kbhvns universitet og forstander for universitetets botaniske laboratoriums 2. afd. 1905–27; medl. af konsistorium 1912; universitetets rektor 1917–18.

Medl. af frøkontrolkommissionen fra dens oprettelse 1889, formand 1917; medl. af Videnskabernes Selskab 1898, selskabets kasserer 1905; medl. af den antropologiske komité 1912, af be-

styrelsesrådet for Danmarks amerikanske Selskab 1914, af bestyrelsen for Rask-Ørsted fondet 1919 og for Pasteur-Selskabet 1924, af kommissionen ang. sociale foranstaltninger overfor degenerativt bestemte personer 1924. Medlem el. æresmedlem af en lang række vidensk. selskaber og akademier i Europa og Amerika.

Påviste at nogle planteorganer kan bringes til udvikling u. hvileperioden ved påvirkning af æter og andre narkotika, der iøvrigt også kan påvirke spiringen; påviste endv. i 1903 ved planteforsøg med en enkelt »ren« arvelinje f. eks. efter en enkelt selvbestøvet bønne, at linjens arvelige indhold (genotypen) ved udvalgt inden for linjen holder sig uforanderlig, mens fremtoningspræget (fænotypen, udtryk for reaktion mod miljøet) ændrer sig, hvorefter det enkelte individs arvegrundlag efter befrugtningen normalt ikke forandres, og de ydre kår der præger individet, har ingen arvelig virkning; har derved gjort »den rene linje« til en hovedgrundsætning i den internationale arvelighedsforskning.

Hovedværker: Lærebog i plantefysiologi med henblik på plantedyrkingen (1892, 2. udg. 1904); Om antagonistiske virksomheder i stofskiftet (1897); Das Aethervverfahren beim Frühtreiben (1900); Om arvelighed i samfund og i rene linier (1903); Elemente der exakten Erblchkeitslehre (1909, 3. udg. 1926); The Genotype Conception of Heredity (1911); Falske analogier (1914, svensk udg. 1917); Arvelighed i historisk og experimental belysning (1917, 4. udg. 1923, svensk udg. 1918, finsk 1920); Biologi. Træk af de biologiske videnskabers udvikling (1922, i samle-værket Det 19. århundrede; på svensk 1923). Mesalliance i hundeverdenen og andre artikler (udg. af Svend Dahl til 70 års fødselsdagen 1927).

Tildelt Royal Horticultural Society's Veitch-medalje 1906; dr. med. h.c. ved Kbhvns universitet 1910 og ved Lunds 1918; dr. phil. h.c. ved Albert-Ludwigs universitet i Freiburg 1911; dr. bot. et zool. h. c. ved Groningens universitet 1914.

Johansen Viggo

Maler; f. 3.1.1851 i Kbhvn., død 18.12.1935; søn af grosserer, islandsk købmand, senere klokker ved Trinitatis kirke Frederik Christoph Johansen og hustru Camilla f. Jepsen; gift 12.8.1880 m. Martha Kirstine, f. 27.11.1861 i Øster Tirup ved Hjørring, død 1929, datter af gård-ejer Lauritz Sørensen Møller og hustru Caroline Cathrine f. Holm.

På C V Nielsens tegneinstitut; på Akademiet u. Jørgen Roed 1868–75; rejser til Berlin, Dresden, Wien, Holland, Paris og Italien, lærer ved Akademiets kvindeskole 1888–1906; fast medl. af akademirådet fra 1889; professor ved Akademiet 1906–20, direktør 1911–14 og i fl. perioder vicedir.

Medl. af Akademiet i Stockholm 1897, af bestyrelsen for Hirschsprungske samling 1911.

Ophold i Hornbæk i 1870'erne; kom første gang til Skagen 1875 og tilsluttede sig malerkredsen der heriblandt kunsthistorikeren Karl Madsen, som øvede en vigtig påvirkning; gik i

årene efter 1880 over til en mere lys og atmosfærepræget, impressionistisk malemåde.

Udstillede på Charlottenborg fra 1876 samt på mange andre udstillinger i ind- og udland. Modtog Thorvaldsen medaljen 1886, guldmedaljer i München, Paris og Berlin, samt Ancker-ske legat 1898.

Hovedværker: Kunsterens hustru (1884); En aftenpassiar (1886); Efter aftensbordet (1887); Børnene vaskes (1888); Glade jul (1892); Konfirmations søndag i Dragør (1895); En kostald (1896); Interiør fra mit hjem (1897); Aftenselskab i mit hjem (1899); Stillehed (1899); Får på bakkerne ved Hindsgavl (1900); Mellem kunstnere (1903); Min hustru og mine døtre; Når sol går ned (1902); Et akademirådsmøde (1908); portrætter bl. a. af dr. Rudolph Bergh (1903), komponisten Carl Nielsen (1906), professor H Høffding (1909), direktør Emil Hannover (1912).

Repræsenteret bl. a. på Kunstmuseet, Hirschsprungske samling, Frederiksborg, Pinakothek i München og Nationalmuseum i Stockholm.

Johnsson J. W. S.

Læge, medicinalhistoriker; f. 22.8.1868 i Kbhvn., død 4.2.1929; søn af sekretær i det svenske gesandtskab i Kbhvn. Jøns Johnsson og hustru Albertine Charlotte f. Schibbye; gift 21.4.1913 m. Lina Maria, f. 9.2.1890 i Rattimau, østrigsk Schlesien, datter af ingeniør Hans Schuster og hustru Karolina f. Valduga.

Student (Hauchs skole) 1886; med. eks. 1893; reservelæge ved Garnisons sygehus 1896–97, i hæren 1900–02, ved Skt. Josephs hospitals med. afd. 1902–04; privatpraksis på Frdbg. fra 1899; sekretær i Kbhvns Lægeforening 1899–1903.

Medl. af bestyrelsen for Kbhvns Lægeforening 1903–04; medstifter af Medicinsk-historisk museum 1907 (overdraget til Kbhvns universitet 1918), museets konsulent 1918; deltog i oprettelsen af og amtsformand for Kbhvn. i foreningen Danmarks Folkeminder 1908, dens sekretær 1912–17, bestyrelsesmedl. 1917–26; medl. af bestyrelsen for Dansk folkemuseum 1912–20; medstifter af Dansk medicinsk-historisk Selskab 1917, dets sekretær til 1927; medl. af Wiener-børnekomitéens forretningsudvalg 1919; medstifter af foreningen Austria 1926. Medstifter og medl. af vidensk. selskaber og institutioner i udlandet.

Har skrevet: Johann Clemens Tode (1918); Otto Sperling's Studienjahre (s. m. W G Brieger, 1920); artikler i danske og udenl. tidsskrifter, bl. a. »Den galliske syge i Danmark før 1550«, Arbøger f. nord. Oldkyndighed, (1918). Har udgivet middelalderhåndskrifter af Henrik Harpestreng (1914), Bidrag til pestens historie i Italien og Dalmatien, samt Københavnske medicinske selskaber (1922). Medudgiver af Den danske Lægestand, 8.–10. udg. (1907–25), af Medicinsk Vejviser (1908).

Tildelt byen Wiens Salvator-medalje.

Johnstrup F.

Geolog; f. 12.3.1818 i Kbhvn., død 31.12.1894; søn af brønderiejer Ulrik Fr. Johnstrup og hustru Elisabeth Johansine f. Petri; gift 2.1.1850 m. Marie Louise, f. 29.5.1821 i Kbhvn., død 1911, datter af koffardikaptajn H J Dahl og hustru Birgithe Amalie f. Vonsild.

Student (priv. dimitt.) 1837; eksamen i anvendt naturvidenskab ved Polyteknisk læreanstalt 1844; assistent hos prof. G Forchhammer ved læreanstaltens kemiske laboratorium 1842–46 og ved universitetets mineralogiske museum 1844–46; docent i fysik, mineralogi og geologi ved Sorø akademi 1846–47; adjunkt ved Kolding lærde skole 1848, overlærer 1850; overlærer ved Sorø akademis lærde skole 1851; professor i mineralogi og bestyrer af det mineralogiske museum ved Kbhvns universitet 1866; medl. af konsistorium 1878; universitetets rektor 1881–82.

Geologiske rejser til Island 1871 og 76, Færøerne 1872, Grønland 1874; initiativtager til oprettelsen og leder af Grønlands geologiske og geografiske undersøgelse 1875 og Danmarks

geologiske undersøgelse 1888; planlagde og ledede flytningen af Mineralogisk museum 1893 til dets nuv. bygning på Østervold.

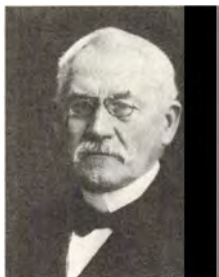
Stifter af og formand for Sorø Håndværker- og Industriforening 1862; ordnede og katalogiserede Sorø akademis samling af fysiske instrumenter. Medl. af Videnskabernes Selskab 1864; æresformand for Dansk Geologisk Forening, oprettet 1893; dr. phil. h.c. ved Kbhvns universitet 1894.

Førte dansk geologisk videnskab ind på en nøgtern bane, idet man i stigende grad lagde vægt på forsteningerne i jordlagene; påviste at det sjællandske grønsand ikke er ældre end Salt-holmskalken og skrivekridtet.

Har bl. a. skrevet: om Sorø akademis fysiske samling, i skoleprogrammet for 1853; De kemiske grundstoffer og deres vigtigste forbindelser i den uorganiske natur (1855, nye oplag 1858 og 63); Faxekalkens dannelse og senere undergæede forandringer (1864); Om fugtighedens bevægelse i jordbunden (1866); Om hævningsfænomenerne i Møns Klint (foredrag ved det skandinaviske naturforskersmøde 1873, i udvidet form på tysk 1874); Om grønsandet i Sjælland (1876); Nogle iagttagelser over glacialfænomenerne og cyprina-leret i Danmark (1882); Om de geologiske forhold i den nordlige del af Vendsyssel (1882); Grundluften, grundvandet og jordbunden i København (s. m. C Ambt og Chr. Steenbuch, 1888); Abriss der Geologie von Bornholm (1889). Redigerede de første 12 bind af Meddelelser om Grønland.

Jónsson Finnur

Filolog; f. 29.5.1858 i Akureyri, død 30.3.1934; søn af bogbinder Jon Borgfirdingur og hustru Anna Eiríksdóttir; gift 7.11.1885 m. Emma, f. 21.11.1859 i Kbhvn., datter af hofsværdfeger J S Herazcek og hustru Birgitte f. Deissner.

Student (Reykjavík) 1878; cand. philol. 1883; dr. phil. (Kritiske studier over en del af de ældste norske og islandske skjaldekvað) 1884; docent ved universitetet 1887, professor 1898–1928, medl. af konsistorium 1920–28 og af stipendiebestyrelsen.

Medl. af bestyrelsen for Samfund til Udgivelse af gammel-nordisk Litteratur fra 1895, kasserer 1906–19, sekretær fra 1919; medl. af Videnskabernes Selskab 1898 og af udenl. vidensk. selskaber i Stockholm, Göteborg, Oslo, London

og Göttingen; medl. af bestyrelsen for Det Arnsmagnæanske Legat fra 1905, formand 1920; kasserer for Det islandske Litteraturselskab i Kbhvn. 1911–16, sekretær fra 1920, formand fra 1929; medl. af bestyrelsen for Den Letterstedske Forenings danske afd. fra 1915; viceformand i Dansk-Islandsk Samfund 1916–26; sekretær i Det kgl. nordiske Oldskriftselskab fra 1919, dets vicepræsident fra 1924; medl. af bestyrelsen for Dansk-Islandsk Forbundsfond 1920–30.

Dr. litt. isl. h. c. ved Islands universitet 1921; æresborger i Akureyri 1928; dr. phil. h. c. i Kiel 1929; æresmedlem af Det islandske litterære Selskab og af Det islandske Oldsagsselskab.

Litterære arbejder: Kritiske udgaver af fl. islandske oldskrifter som begge Eddaer, Egilssaga, Gunnlaugssaga, Heimskringla, Hauksbók, Landnáma, Fagrskinna, Eirspennill, Skjaldedigtningen, Rimur o.s.v. samt Kongespejlet, med en dansk oversættelse; en kommenteret udg. af Eddadigtene (1932); Den oldnordiske og oldislandske litteraturs historie I–III (1894–1902, 2. udg. 1920–24, till. en mindre udgave på dansk og på islandsk); Lexicon poeticum 1913–16; Ordbog til isl. Rimur (1926–28); Árni Magnússons levned (1930) m. m.; talrige filologiske afhandl. om forsk. emner.

Judichær Ole

Søofficer; f. 20.3.1661 på Gotland, død 29.9.1729; søn af præst på Gotland N O Judichær og hustru Anna f. Gardea; gift 16.9.1696 m. Else Veronica, f. 10.6.1672, død 1745, datter af professor Peder Foss og hustru Kirsten f. From.

Student (Kbhvn.) 1683; baccalaureatgraden 1684; studeret teologi og undervist i matematik af Ole Rømer; en tid huslærer hos Holmens chef, admiral Span; vicekvpagemeister på Holmen 1690; antagelig konstruktør ved orlogsskibet Dannebrogss bygning 1692; ekvipage- og fabrikmeister, den første videnskabeligt uddannede fabrikmeister i marinen 1692; till. lærer på Skibsbbygnings-skolen og Søkadetakademiet; kommandørkapt. 1698; kommandør 1703; studierejse til Holland og England 1708–09; inspektionsrejse til fastningen på Christiansø i 1709; divisionschef på orlogsskibet Wenden under slaget i Køge Bugt 4. okt. 1710; førte kommandoen over kystforsvaret mellem Helsingør og Stevns 1711 og 12; viceadmiral 1714; admiral 1718; chef for Hol-

men s. å. med bevarelse af sin stilling som fabrikmeister; medarbejder hos overkrigssekretær Christian Gabel i marineadministrationen, bl. a. ved omorganisationen af flåden efter den store nordiske krigs afslutning 1720; indblandet i kompetencestridigheder efter Gabels afgang 1725; afsked nov. 1727 med pension.

Gav forslag til styrkelse af Kbhvns forsvar mod søsiden, bl. a. sænkning af udrangerede orlogsskibe som underlag for søbatteriet Trekroner ved Refshalegrunden og for batteriet Prøvestenen ved Nyholm; ledede i 1719, med benyttelse af en selvkonstrueret dykkerklokke, hævnningen af de svenske skibe, der var sænket ved Marstrand 1718.

Juel Jens

Maler; f. 12.5.1745 antagelig i Balslev på Fyn, død 27.12.1802; søn af hjælpelærer i Balslev, derefter degn i Gamborg Jørgen Jørgensen og hustru Elisabeth Vilhelmine f. Juel; gift 9.2.1790 m. Rosine, f. 13.5.1771 i Gentofte, død 1831, datter af slotsgartner Christopher Dørnschel og hustru Catharine Margrethe f. Køhne.

I lære hos J M Gehrman i Hamborg; optaget på Akademiet i slutningen af 1764 eller begyndelsen af 1765, store guldmed. 1771; ophold i Hamborg 1772, i Rom 1773–76, og – en tid s. m. J F Clemens – i Paris 1776–77, i Genève 1777–80; agréeret ved Akademiet 1780, medl. 1782; hofportrætmaler 1780; adjungeret professor ved Akademiet 1784, ord. professor 1786, direktør 1795–97 og 1799–1801.

Har udstillet på Salonen 1794 og 1815 og på Akademiet i Stockholm 1796, 1798 og 1800 samt i øvrigt på udstillinger i ind- og udland. Medl. af Akademiet i Bologna 1784.

Hovedværker: Læsende dreng ved lys (selvpportræt) (1764); Blomstestykke (1764); Måneskin ved Alsteren (1764); Selskabsscene i en park (1764); søsteren Anna Sophie (1765); Ahron Jacobsen (1767); Ung mand i rød dragt (1768); dronning Caroline Mathilde (1768); studie efter en holstensk pige (1769); Den romerske dværg Francesco Ravai, kaldet Bajocco (1773); portrætter af J F Clemens (1776–77); naturforskeren Charles Bonnet (1777); H B de Sausure (1778); Jean-Arman Tronchin (1779); Henrik Hielmstjerne (1780); grev Jørgen Scheel (1781); Christian 7. (1781); skuespilleren Frederik Schwartz (1785); Madam Rauch med sin

datterdatter (1785); Frederik 6. som kronprins (1786); prinsesse Louise Augusta (1787); Lillebælt med måneskin (1787); Sjællandsk bondegård under et oprækkende uvejr; selvportrættet med hustruen foran staffeliet (1791); Peter Anker med hustru og datter (1792); billeder af grev Rabens og Niels Rybergs familier (ca. 1798); Dansebakken ved Sorgenfri (1800); En løbende dreng (1802); dobbeltportrættet af Marcus Rosencrone og hustru og talrige andre portrætter af kendte samtidige.

Repræsenteret bl. a. på Kunstmuseet, (i Kobberstiksamlingen studier og udkast bl. a. i rødkridt), Glyptoteket, Rosenborg, Frederiksborg, Davids Samling, provinsmuseer, på danske herregårde, skandinaviske museer, i Hannover, på Eremitagen, Leningrad og på andre udenlandske museer m. v.

Juel Jens

Lensbaron, statsmand; f. 15.7.1631 på Nørtpor, Thy, død 23.5.1700; søn af rigsråd Erik Juel og hustru Sophie f. Sehested; gift 1. gang 4.10.1660 m. Vibeke, f. 16.3.1633 på Katholm, død 1685, datter af Otte Skeel til Katholm, Birkelse m. m. og hustru Ide f. Lunge; 2. gang 12.2.1686 m.

Regitze Sophie, f. 1660, død 1692, datter af vicekansler, gehejmeråd Holger Vind til Hørsted og hustru Margrethe f. Giedde; 3. gang 11.4. 1694 m. Dorothea (Dorte), f. 27.9.1675, død 1754, datter af oberst Mogens Krag og hustru Helvig f. v. d. Kuhla.

Studerende på Sorø akademi 1649–50; ophold i udlandet 1651–55; sekretær i danske kancelli 1655–57; resident i Polen 1657–59; gehejmesekr. 1659; medvirkede ved udsoningen mellem morbroderen Hannibal Sehested og Fr. 3. 1660; medl. af kancellikollegiet 1662; resident i Stockholm 1662–70; arbejdede for venskab mellem Danmark og Sverige og gjorde sig til talsmand for Hannibal Sehesteds tanke om et nordisk forbund; vicepræsident i det nyoprettede kommercekollegium 1670, præsident o. 1680; medl. af kommissionerne af 1690 og 1693 til handelens fremme, der overtog kommercekollegiets forretninger; formand i kommissionen vedr. vægt- og målreformen, som udarbejdede forordningen af 1687 om den nye mål- og vægtligning; till. medl. af rådstue-kommissionen af 1691 ang. toldens bortforpagtning; assessor i statskollegiet 1671, i

højesteret 1675; medl. af konsejlet o. 1680; præsident for det forenede generalkommissariat for land- og søetaten 1683; generaladmiral og chef for admiralitetet 1699; till. direktør for de ost- og vestindiske handelsselskaber, oprettet hhv. 1670 og 1671; patron for det kgl. ridderakademi i Kbhvn. 1692.

Udsendt i fl. diplomatiske missioner, ekstrord. gesandt i Stockholm 1673–74; kommissær ved fredsunderhandlingerne i Lund 1679 om den skånske krigs ophør og ledede efter fredsslutningen s. å. de forgæves forsøg på at etablere politisk og merkantil samvirken mellem Danmark og Sverige; deltog i underhandlingerne 1686 om en tysk mægling i Chr. 5.s strid med Hamburg og i forhandlingerne om neutralitetsaftalen med Frankrig 1691; afsluttede i Stockholm marts 1693 et »væbnet« neutralitetsforbund til sikring af de nordiske staters frie søhandel, det første i sin art i europæisk historie.

I Norge 1675 for at bistå og kontrollere statholderen Ulrik Frederik Gyldenløve; medl. af det nyoprettede generalkommissariat; deltog u. den skånske krig i Gyldenløves angreb på Vänersborg i Sverige 1676; rådgiver for broderen Niels Juel på admiralskibet mellem Falsterbo og Stevns u. slaget i Køge Bugt 1. juli 1677; deltog i Niels Juels erobring af Rügen 1678.

Ejer af store godser bl. a. Valbygård i Stevns herred, hvoraf baroniet Juellinge oprettedes 1672; opførte her en ny hovedbygning i italiensk stil; baroniet udvidedes 1694 ved køb af Herlufstrup og Jonstrup; erhvervede Tostrup (nu Christianssø) på Lolland 1686.

Etatsråd 1671; gehejmeråd 1675; blå ridder 1679.

Juel Niels

Søofficer; f. 8.5.1629 i Kristiania, død 8.4.1697; søn af rigsråd Erik Juel til Hundsbæk og Alsted og hustru Sophie f. Sehested; gift 23.6.1661 m. Margrethe, f. 17.6.1641 på Østergård, Asted sogn, død 1.5.1703, datter af generalkrigskommissær Knud Ulfeldt til Svenstrup og hustru Vibeke f. Podebusk.

Født i Norge, hvortil moderen var flygtet fra Jylland, da den svenske hær brød ind under Torstenson; opdraget på Nørtpor i Thy til sit 13. år; derefter page hos hertug Frederik, den senere Frederik 3.; på Sorø akademi 1647–48; rejser og ophold i Tyskland, Frankrig og Hol-

land 1649; i hollandsk tjeneste i den engelsk-hollandske krig u. admiralerne Martin Tromp og Michiel de Ruijter 1652–54; kaptajn i den danske flåde 1656; eskadrechef; admiral og Holmens chef 1657; deltog u. rigsadmiral Henrik Bielke i søslaget mod svenskerne ved Falsterbo 12.9.–14.9. s. å.; deltog i Kbhvns forsvar i spidsen for Holmens bådsmand på Kastelsvolden u. stormen 1659; eskadrechef u. kampen ved Rødsand s. å.; reorganiserede derefter s. m. Cort Adeler flåden; erobrede Gotland 1.5.1676; kæmpede u. generaladmiral Cornelius Tromp, der var sat i spidsen for den danske flåde, ved det sejrige slag ved Øland 1.6.1676; leder af operationerne der førte til sejren over den svenske flåde ved Møen 1.6.1677; førte den danske flåde til sejren i slaget ved Køge bugt 1.7.1677; udnævnt til generaladmiraløjtn. s. å.; præsident for admiralitetet 1683; medvirkede til oprettelsen af et orlogsværft på Nyholm, til Nyboders udvidelse, ved udarbejdelse af instrukser for admiralitetet, ved revision af søkrigsartiklerne, ordning af søindrulleringen m. v.; opførte et palæ på Kgs. Nytorv (nuv. franske ambassade) og købte den kongelige del af Tåsinge med Valdemar slot for sine prispenge 1678; begravet i kapellet ved Holmens kirke.

Blå ridder 1679.

Juliane Marie

Dronning; f. 4.9.1729 i Wolfenbüttel, død 10.10. 1796; datter af hertug Ferdinand Albert 2. af Braunschweig-Wolfenbüttel og hustru Antoinette Amalie af samme hus; gift 8.7.1752 m. Fr. 5. (se denne).

Stedmoder for kongens fire børn, men uden indflydelse på opdragelsen af disse; sørgede for at hendes egen søn, arveprins Frederik opdroges af bl. a. J. S. Sneedorff og Høegh-Guldberg med dansk som hovedsprog; medvirkede særlig gennem Høegh-Guldberg til fængslingen af Struensee og Brandt 1772 og underskrev selv den første fængslingsordre; deltog en tid i statsrådets møder og havde indflydelse på regeringen Høegh-Guldberg 1772–74; fastholdt at hoffet kunne udstede kabinetsordrer til støtte for den personlige enevælde; søgte at vinde kronprins Frederik (Fr. 6.) for sin politik, men trak sig tilbage fra indblanding i politik efter omvæltningen 14. april 1784.

Jürgensen Fritz

Tegner; f. 25.10.1818 i Kbhvn., død 24.3.1863; søn af hofurmager Frederik (Fritz) Jürgensen og hustru Vilhelmine Rebekka f. Dichman; gift 14.12.1842 m. Marie Elisabeth (Lise), f. 12.11.1818 i Dragør, død 1843, datter af toldinspektør Frederik Christian Dichman og hustru Sophie Frederikke f. Qvistgaard.

I urmagerlære 1835; videre uddannelse i Schweiz, Paris og London 1838–41; overtog faderens urmagerforretning 1843, overdrog den til urmager Hertig 1848; derefter hovedsagelig beskæftiget med maleri og tegning bl.a. under længere ophold hos maleren J. Roed i 1850'erne.

Udgav serier af tegninger med »bevingede«, oftest satiriske replikker af varig betydning som »Fritz Jürgensens tegninger«.

Hovedværker: selvportrætter, portrætter og nogle landskaber; tegninger udg. i bogform, oprindelig ikke udformet med tanke på offentliggørelse: 40 tegninger (1860); 20 tegninger (1861); 24 efterladte tegninger (1868); Gyssebogen (udført ca. 1843) (1920); mange senere udgaver bl.a. med forord af Nicolaj Bøgh (1897), Vilh. Andersen (1919 og 1940) og Alfred Schmidt (1919), samt 13 tegninger m. tekst af Tage la Cour (1945).

Jürgensen Urban

Urmager; f. 5.8.1776 i Kbhvn., død 14.5.1830; søn af hofurmager Jørgen Jørgensen og hustru Anne f. Leth Bruun; gift 12.5.1801 m. Sophie

Henriette, f. 31.1.1780 i Locle, død 1852, datter af urmager Jacques Frédéric Houriet og hustru Henriette f. Courvoisier.

I Efterslægtens skole med Edv. Storm og Rahbek som lærere; i urmagerlære hos faderen til ca. 1796; foretog derefter med støtte bl. a. af Fonden ad usus publicos en femårig udenlandsrejse til Schweiz, Paris og London; rejste til Schweiz 1807, studerede der gennemboing af ædle stene og hjemførte en række instrumenter og maskiner til urmagerfaget; indførte brugen af stål i stedet for messing til cylinderhjul i cylinderrure; overtog virksomheden efter faderens død 1811 og fik som Danmarks mest fremragende urmager også afsætning af kronometre til udlandet; kgl. søurmager 1818.

Modtaget Landhusholdningsselskabets store guldmed. for et metaltermometer 1805 og Videnskabernes Selskabs medalje 1804, medl. af selskabet 1815.

Har skrevet: Regler for tidens nøjagtige afmåling ved ure (udg. på statens bekostning 1804, også udsendt på fransk og tysk); endv. bidrag i Videnskabernes Selskabs skrifter bl. a.: Om hvorledes urfjeder på den bedste måde kan forfærdiges og hærdes (1804); Om Isochronismen ved pendlens sving, samt i Astronomische Nachrichten (1823 og 24).

Jørgen-Jensen Elna,
se Ørnberg Elna.

Jørgensen A. D.

Historiker, rigsarkivar; f. 11.6.1840 i Gråsten, død 5.10.1897; søn af farver M. A. Jørgensen og hustru Marie Elise Margrethe f. Bahnsen; gift 24.3.1869 m. Ida Marie, f. 17.10.1847 i Randers, død 1937, datter af sæbesyder F. P. C. Pedersen og hustru Jacobia Martine f. Erstad.

Oplevede som 8-9 årig treårskrigen på nærmeste hold; i Flensborg latinskole 1853; midlertidig landvæsenselev på gård i Sundeved i 17-års alderen; præliminæreks. 1859; studerede historie, mytologi, filosofi og geologi i Kbhvn. 1859–63; hjælpelærer ved Flensborg skole 1863 til krigen 1864, da skolen blev lukket; derefter historiske studier i Kbhvn. med det sigte at udforske grundene til nederlaget; efter foredrag i Sønderjydsk Samfund og offentliggørelse af første afhandlinger til en revideret Danmarkshistorie 1868 assistent i Kongerigets arkiv 1869; fuldmægtig 1874; gehejmearkivar 1882; samtidig bestemt ved kgl. reso-

lution at Kongerigets arkiv og Gehejmearkivet skulle sammenslutes u. fælles ledelse; forestod sammenslutningen, der medførte oprettelsen af Rigsarkivet iflg. lov af 30. marts 1889; rigsarkivar fra samme tidspunkt.

Medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog 1882 og af Videnskabernes Selskab 1883.

Fik gennem skrifter og foredrag stor indflydelse i den nationale kamp i Sønderjylland; skrev om den sønderjyske sag i Dansk Folkeblad u. mærket »En nordsløviger« og fremsatte smsts (1880), i et ordskitte med Frederik Barfod om Danmarks grænse, udtalelsen »rigets skel sat der, hvor folket har sin grænse«; formand i fællesudvalget for de sønderjyske foreninger 4 S (stiftet 1887) og To Løver (stiftet 1888); fik stor betydning for H. P. Hanssen, da denne samtidig kom til Kbhvn., og derved megen indflydelse på tilrettelæggelsen og ledelsen af arbejdet i Nordsløvig; tilskyndede 1889 til udgivelse af Sønderjyske Arbejder.

Har bl. a. skrevet: Bidrag til Nordens historie i middelalderen (1871); Den nordiske kirkes grundlæggelse og første udvikling I–II (1874–78); Sønderjyderne i den danske hær (1876); Georg Zoëga (1881); Fyrtætte fortællinger af fædrelandets historie (1882, 8. opl. 1946); Udsigt over de danske rigsarkivers historie (1884); Nils Stensen (1884, 2. udg. 1958); Hans Adolf Brorson (1887); Johannes Ewald (1888); Regeringsskiftet 1784; Fremstillinger og akstykke (1888); Fortællinger af Nordens historie I–II (1893, 2. udg. 1900–01); Peder Schumacher Griffenfeld I–II (1893–94); afsnit i Danmarks riges historie (1897, fremstilling af tiden 1814–64, ikke fuldført); har udgivet Johanne Luise Heiberg: Et liv genoplevet i erindringer (1891–92). Endv. artikler i Historisk Tidsskrift og afhandlinger om sønderjyske egne og slægter i Sønderjyske Arbejder. Udsk. er: Historiske afhandlinger I–IV (1898–99); En redegørelse for min udvikling og mit forfatter-skab (1901); A. D. Jørgensens breve (ved Harald Jørgensen, 1939).

Dr. phil. h. c. ved Kbhvns universitet 1894.

Jørgensen Aksel

Maler; f. 3.2.1883 i Kbhvn., død 9.6.1957; søn af maskinsmed Mathias Jørgensen og hustru Maren f. Christensen; gift 9.8.1910 m. Christine, f. 18.1.1888 i Kbhvn., datter af portner Peter Carlsen og hustru Kirsten f. Mogensen.

Elev på Teknisk skole 1897–1901; malersvend 1901; på privat tegne- og maleskole 1905–06; udstillede første gang 1908, medl. af Den frie udstilling 1917; medl. af Akademiet pleinarforsamling 1919, af akademirådet 1920, professor 1920–53, direktør 1931–34, vicedir. 1944–46, leder af Akademiet grafiske skole; lærer ved Den grafiske højskole 1944; har holdt mange foredrag om kunst på skoler og i foreninger.

Medl. af bestyrelsen for Arbejdernes Kunstforening 1946, Den danske Raderforening og Willumsen-museet i Frederikssund.

Har udstillet på Kunsternes efterårsudstilling, De Tretten, Charlottenborg og Den frie

udstilling, samt på andre udstillinger i ind- og udland.

Hovedværker: Pigernes minde (1907); Dansesalonen Stjernen (1908); portræt af 2 børn (1909); udsmykning af Drachmannkroen i Al-légade med motiver fra Drachmanns liv og digtning (1913); selvportrætter og portrætter af maleren Wils, af professor Thorkil Røvsing ved en klinisk forelæsning, af Fr. Borgbjerg m. fl. Træsnit til Oehlenschlägers Nordens guder, udg. af Den danske Raderforening (1928) og andre bogillustrationer; tegninger i tidsskriftet Gnist (1907-08) og i tidsskriftet Fyrtøjet (1914).

Repræsenteret på Kunstmuseet, provinsmuseer, Malmø museum m. v.

Medl. af Det kgl. svenske Akademi 1939; modtaget Thorvaldsen-medaljen 1941 og Anckerske legat; æresmedlem af Grafisk Kunstnersamfund 1950 og af Arbejdernes Kunstforening.

Jørgensen Alfred

Gæringsfysiolog, laboratoriedirektør; f. 16.10. 1848 i Odense, død 16.12.1925; søn af købmand J P Jørgensen og hustru Kirstine f. Albers; gift 21.7.1881 m. Camilla, f. 9.12.1851 i Kbhvn., død 1929, datter af sagfører Niels Lund og hustru Fanny f. Marx.

Lærereks. (Skårup) 1868; student (priv. dimit.) 1872; cand. phil. 1873; lærer ved forsk. kbhvske

skoler; studerede samtidig plantefysiologi og mikrobiologi; grundlagde et laboratorium for mikroskopiske og mikrobiologiske undersøgelser i Kbhvn. 1881; udviklede det til et speciallaboratorium for rendyrkning og undersøgelse af mikroorganismer og til en undervisningsanstalt for

praktisk gæringsfysiologi og bakteriologi; blev efter gæringsfysiologen Emil Chr. Hansens opdagelse af en rendyrkningsmetode for kulturgær 1883 forkæmper for den rendyrkede gærs anvendelse i alkoholindustrien; knyttet til Tuborgs Fabrikker som konsulent 1881-88; indførte her anvendelsen af den rendyrkede bryggeriundergær maj 1884; indførte, på Emil Chr. Hansens opfordring den rendyrkede gær i overgæringsbryggerierne, første gang på Wiibroes Bryggerier i Helsingør 1885; underviste på sit laboratorium gæringsfysiologer og videnskabsmænd fra alverdens lande i fremstilling, anvendelse og kontrollering af den rene gær.

Har konstrueret forsk. gæringsindustrielle laboratorieapparater, og s. m. Chr. Kalhauge udarbejdet en metode til fremstilling af brødgær, som er patenteret i fl. lande.

Korresp. medl. af The Institute of Brewing i London; æresmedlem af American Society of Brewing Technology.

Har bl. a. skrevet: Die Mikroorganismen der Gärungsindustrie (1886, på engelsk 1889, på fransk 1895; senere nyudgaver på alle tre sprog; dansk udg. 1945); Alkoholgæren (1901, på tysk s. å., på engelsk 1903 og senere); endv. en række afhandlinger i danske, tyske, engelske og franske tidsskrifter. S. m. Emil Chr. Hansen oversat Charles Darwin: Rejse om Jorden (1876). Udgi- ved af Zymoteknisk Tidsskrift 1885-1912.

Jørgensen B. S.

Landøkonom; f. 19.9.1815 i Kbhvn., død 7.12. 1888; søn af oboist, gæstgiver Hans Jørgensen og hustru Ane Kirstine f. Søbørg.

Praktisk håndværkeruddannelse på værkstederne ved den nyoprettede Polyteknisk læreanstalt 1830; adgangseks. til Polyteknisk læreanstalt 1833; eksamen i mekanik 1836, i anvendt naturvidenskab 1838; bistod ved anlæg af et teglværk på Adelerborg 1838; forestod en række forsøg med fremstilling af hollandsk og engelsk ost på Knabstrup 1839; undersøgte på rentekammerets foranledning myremalmen i Jylland, studerede jernudsmeltning i Tyskland 1839, i Sverige og Norge 1840, og foretog undersøgelser af tørv og teglværksk på Fyn 1841; Videnskabernes Selskabs pris for en afhandling om tørvens forkul- ling 1843; vejleder i ostefremstilling på Sørup- gård og Ledreborg 1843; studerede landbrug og -økonomi i en række europæiske lande 1845-47,

bl. a. hos Liebig i Giessen og hos Boussingault i Paris; frivillig i krigen 1848; hjemsendt som sekondløjtn. nov. s. å.; påbegyndte vinteren 1848 -49, med understøttelse af Landhusholdningsselskabet, en række landbrugsforelæsninger på Polyteknisk læreanstalt; forelagde 1849 plan for en systematisk landbrugsundervisning; s. å. ansat som docent (fra 1852 med titel af professor) ved Polyteknisk læreanstalt med forelæsninger over agerdykningslære, husdyravl m. m., der blev grundlæggende for den senere udvikling af det danske landøkonomiske studium; medl. af kommissionen for oprettelse af en selvstændig landøkonomisk læreanstalt 1852 og af regeringskommissionen af 1854, hvis forslag førte til lo- ven af 8. marts 1856 om oprettelse af en veteri- nær- og landbohøjskole; varetog undervisningen i landbrugsfag ved Landbohøjskolen fra dennes åbning 1858 til 1. nov. 1886.

Medl. af Landhusholdningsselskabets præsi- dium 1855-83; formand for Kbhvns Amts Land- boforening 1868-79; virkede till. som dommer ved udstillinger, tilsynsførende ved landbrugs- skoler og delegeret ved udstillinger i udlandet.

Redaktør s. m. J C Hald af Tidsskrift for Landøkonomi 1853-66; skrev heri en del af- handlinger bl. a. agerdykningsberetningerne.

Jørgensen Hakon

Politidirektør; f. 17.12.1879 i Nyord ved Stege, død 9.5.1927; søn af sognepræst N H Jørgensen og hustru Thora f. Petersen; gift 27.3.1909 m. Ellen, f. 13.5.1887 i Kbhvn., datter af professor, overkirurg E A Tscherning og hustru Henny f. Schultz.

Student (Sorø) 1898; cand. jur. 1904; betjent i Kbhvns politi s. å., inspektionsbetjent 1906, politiass. s. å.; forstander for den nyoprettede politiskole 1914; politiinsp. i statspolitiet, chef for Kbhvns opdagelsespoliti, 1919; till. lærer i politikundskab og polititeknik ved juridisk labo- ratorium s. å.; 1. politiinsp. i Kbhvn. 1920; di- rektør for Det internationale fjernidentificerings- bureau i Kbhvn. 1922; kst. politidirektør 1926.

Organiserede politihundesagen i Danmark; op- rettede politiets kostercentral 1918; omordnede i 1920'erne ordenspolitiet, organiserede udryk- ningstjenesten og iværksatte en tidssvarende tra- fikregulering; arbejdede i en årrække med fin- geraftryksproblemer og fjernidentificering; op- fandt et identificeringssystem, et internationalt

formelsystem baseret på tal, samt beskrivelse af enkelte fingre, de såkaldte »eenfingerformler«; forelagde sit system første gang på den internationale politikongres i Monaco 1914, hvorfor Det internationale fjernidentificeringsbureau oprettedes i Kbhvn. 1922.

Medl. af den internationale politikommission i Wien; ærespræsident ved international politikonference i New York; medl. af bestyrelsen for Dansk Kriminalistforening, Juridisk Forening og Samfundet til Ædruelighedens Fremme; formand for Regensianersamfundet.

Startede Månedsskrift for politikundskab og polititeknik 1918, redaktør af dette 1918–26. Endv. udg. flere lærebøger.

Jørgensen Johannes

Forfatter; f. 6.11.1866 i Svendborg, død 29.5.1956; søn af skibsfører J C Jørgensen og hustru Marie Elisabeth f. Johansen; gift 1. gang 27.2.1891 (ægteskabet opløst 1915) m. Amalia, f. 5.4.1869 i Vallby, Skåne, død 1935, datter af urmager A G Ewald og hustru Karna f. Grip; 2.

gang 2.9.1937 m. Helena, f. 26.2.1905 i Wien, datter af bogbindermester Josef Klein og hustru Pauline f. Greis.

Student (Nørrebro latin- og realskole) 1884; studerede germansk og klassisk filologi, fra 1886 zoologi og botanik; fulgte till. Harald Høffdings og Georg Brandes' forelæsninger; blev medl. af Studentersamfundet og lærte her Viggo Stuckenbergs og Sophus Claussens at kende; debut i Vilh. Møllers ugeblad Nutiden 21. febr. 1886; opgav universitetsstudierne 1888; journalist ved Social-Demokraten og derefter ved Kjøbenhavns Børstidende 1889–92; udgav till. en række oversættelser navnlig af fransk litteratur og skrev litterære bidrag i Tilskueren; medarbejder ved Politiken 1892–94; redaktør af Tårnet, ill. månedsskrift for kunst og litteratur 1893–94; vendte sig o. 1893 mod radikalismen og blev u. en rejse til Tyskland og Italien stærkt grebet af katolicismen; optaget i den katolske kirke 1896; udgav samtidig opgræskriftet Livsløgn og livssandhed, der medførte en langvarig polemik med tidligere meningsfæller; redaktør af tidsskriftet Katholiken 1898–1902; medarbejder ved kbhvske dagblade 1896–1904, bl. a. ved Vort Land 1898–99 og 1901–04; ophold i Rom 1902–03; knyttet til Nationaltidende 1904–20; rejser i Europa som foredragsholder og bladkorrespondent; maitre de conférences i æstetik ved universitetet i Lou-

vain 1913–14; bosatte sig i Italien 1914, først i Siena, senere i Assisi; knyttet til Berlinske Tidende fra 1920; vendte tilbage til Danmark 1953; bosatte sig i Svendborg, hvor fødehjemmet i Fruestræde indrettedes som æresbolig.

Har bl. a. skrevet: Vers (1887); Forårssagn (1888); En fremmed (1890); Sommer (1892); Stemninger (1892); Livets træ (1893); Hjemve (1894); Bekendelse (1894); Rejsebogen (1895); Livsløgn og livssandhed (1896); Den yderste dag (1897); Digte (1898); Lignelser (1898); Omvendelse (1899); Vor frue af Danmark (1900); Romersk mosaik (1901); Bogen om Rom (1901–02); Pilgrimsbogen (1903); Rejsebilleder fra nord og syd (1905); Essays (1906); Den hellige Frans af Assisi (1907); Den yndigste rose (gendigtning af den tyske mystiker Heinrich Susos selvbiografi, 1907); Blomster og frugter (1907); I det høje (1908); Af det dybe (1909); Bag alle de blå bjerge (1913); Goethebogen (1913); Klokke Roland (1915); Den hellige Katharina af Siena (1915); Mit livs legende I–VII (1916–28); Der er en brønd som rinder (1920); Brig Marie af Svendborg (1925); Don Bosco (1929); Efterlåt (1931); Charles de Foucauld (1934); Den hellige Birgitta af Vadstena (1941–43); Digte i Danmark (1943); Fyen og andre digte (1948). Oversat til en lang række europæiske sprog. Udvalgte værker I–VII (1915). Breve til Viggo Stuckenbergs. Udg. af Jørgen Andersen (1946). Har oversat talrige værker fra tysk, engelsk, fransk og italiensk, bl. a. Hugo v. Hofmannsthal's Det gamle spil om enhver (1915). Medvirket i forfatterfilm med titlen »Johannes Jørgensen« 1946, 1949–50 og 1953–54.

Æresmedlem af Dansk Forfatterforening og af en række udenl. litterære akademier; dr. phil. h.c. ved universitetet i Louvain 1927 og ved Stockholms högskola 1953; tildelt Holberg-medaljen 1944; æresborger i Assisi 1922 og i Svendborg 1936.

Jørgensen Jørgen

Filosof; f. 1.4.1894 i Haderup ved Skive, død 30.7.1969; søn af sognepræst Peter Jørgensen og hustru Sophie f. Møller; gift 24.5.1922 m. Krista, f. 8.5.1900 i Odense, død 1965, datter af arkitekt Hjalmar Kjær og hustru Astrid f. Blichfeldt.

Student (Sorø) 1912; Kbhvs univ.s guldmed. 1914; mag. art. (filosofi) 1918; sekretær i Jern- og Metalindustriens Sammenslutning 1919–26; Videnskabernes Selskabs guldmed. 1925; professor i filosofi ved Kbhvs universitet 1926–64.

Næstformand for Selskabet for Filosofi og Psykologi 1926–50; formand for Folkeuniversitetsforeningen i Kbhvn. 1928–51, for folkeuniversitetsudvalget 1939–59, for landsforeningen Frisindet Kulturkamp 1935–37, for La Comité Internationale pour l'Unification de Symbolique Logique 1938, for Landsforeningen til Samvirke mellem Danmark og Sovjetunionen samt for foreningens Kbhvsafd. 1949–64; medl. af nationalkomitéen for Videnskabens historie og filosofi 1965.

Hovedværker: Henri Bergsons filosofi i omrids (1917); Filosofiske forelæsninger (1926–27,

2. udg. 1935–39); Filosofiens og opdragelsens grundproblemer (1928); Filosofiens udvikling i den nyere tid (1931); A Treatise of Formal Logic I–III (1931); Aktuelle stridsspørgsmål (1931); Tænkt og talt (1934); Er Gud en virkelighed? (en brevveksling med stiftsprovst P Brodersen, 1935); Træk af deduktionsteoriens udvikling i den nyere tid (1937); Indledning til logikken og metodelæren (1942); Psykologi på biologisk grundlag (1942–46); Det demokratiske samfund. Grundtræk af en analyse (1946); Den logiske empirismes udvikling (1948, på engelsk 1951). Medarbejder ved fl. samle værker bl. a.: Livsanskuelse (1964); En moderne humanisme (1965). Medudgiver af samlingen Einheitswissenschaft 1934, af Philosophic Abstracts 1939–48, af tidsskriftet Methodos 1949–52, af Zeitschrift für mathematische Logik und Grundlagen der Mathematik 1955 og af Logique et analyse 1958.

Tildelt G E C Gad fondens hæderspris 1964; dr. phil. h.c. ved Kbhvs universitet 1966.

Jørgensen Poul Johannes

Jurist; f. 25.9.1873 på Hardenberg, Lolland, død 31.7.1947; søn af slotsgartner Chr. Jørgensen og hustru Henriette f. Gøtke.

Student (Nykøbing F.) 1891; cand. jur. 1897; univ.s guldmed. 1900; revisionsassistent i landstinget 1901–07; docent ved universitetet 1903; ekstra-

ord. professor 1907; ord. professor i retsvidenskab 1910–44; forstander for juridisk laboratorium 1913–44; medl. af konsistorium 1917–43 og af sammes forretningsudvalg 1921–43, referendar 1936–43; formand for stipendiebestyrelsen 1919–44; universitetets administrator 1923

–24 og 1934–36; dr. jur. h. c. ved Kbhvns universitet 1941.

Medl. af overskatterådet for Frdbg. 1910–13, af det kommunale overskatteråd smstds 1913–38; medl. af udvalget af 1924 ang. statens biblioteksvæsen; medl. af kommissionen for det Arnsmagnæanske legat 1930–36, efor for samme 1936–44; medl. af bestyrelsen for Den konservative Vælgerforening på Frdbg. 1910–20, af bestyrelsen for Store Nordiske Telegraf-Selskab fra 1924 (formand 1945) og af bestyrelsen for Store Nordiske Telegraf-Selskabs Holding Company fra 1942 (formand 1945); medl. af Det kgl. danske Videnskabernes Selskab, af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og af bestyrelsen for Det danske Sprog- og Litteraturselskab (formand 1946); medl. af bestyrelsen for Det Anders Sandøe Ørstedeske prismedalje legat, af bestyrelsen for Rask-Ørsted fondet 1934–43 og af universitetskommissionen af 1935.

Tildelt A S Ørstedes guldmedalje.
Har skrevet: Dansk retshistorie (1940); Manddrabsforbrydelsen i den skånske ret fra Valdemarstiden (1922); forsk. tidsskriftafhandlinger; medvirket ved udgaven af Danmarks gamle landskabslove med kirkelovene (1920 ff.) og ved Diplomatarium Danicum.

Jørgensen Severin

Andelsmand; f. 31.3.1842 i Rostrup ved Hobro, død 10.1.1926; søn af lærer Peter Michael Jørgensen og hustru Karen Kirstine f. Jensen; gift 2.11.1864 m. Johanne Frederikke, f. 28.9.1847 i Horsens, død 1926, datter af væver Johannes Augustin Wippert og hustru Caroline Georgine f. Petersen.

I urmagerlære og derefter i købmandslære i Århus 1857; købmand i Beder 1863–66, derefter i Ulslev på Falster; efter opfordring fra godsejer E Tesdorpf på Ourupgård uddeler i den nyoprettede brugsforening i Idestrup 1868; uddeler i Vester Nebel brugsforening på Koldingegnen 1875; udsendte opfordring til landets ca. 150 brugsforeninger om at danne en forening til fællesindkøb 1883, planen delvis virkeliggjort på Sjælland 1884; stifter af og leder af Fællesforeningen for jydsk Brugsforeninger 1888; formand for Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger fra stiftelsen 1896 til 1913, derefter medl. af bestyrelsen; initiativtager til dannelse af Andelsudvalget (fællesrepræsentation for andelsorganisationer) og formand fra

stiftelsen 1898; tilskyndede til stiftelsen af Dansk Andels-Ægexport 1895, Dansk Andels-Gødningsforretning og De danske Mejeriers Fællesindkøb 1901, af Den danske Andelsbank 1909 og af Dansk Andels Cementfabrik 1911, medl. af bestyrelsen i de fleste af disse virksomheder.

I bestyrelsen for Nordisk Andelsforbund og for det internationale andelsforbund i London, æresmedlem af sidstn. 1921.

Redigerede og skrev en væsentlig del af stofet i Månedssblad for jydsk Brugsforeninger 1888–96 og i Månedssblad for danske Brugsforeninger 1896–1900; senere medarbejder ved Andelsbladet; har udgivet: Håndbog for Brugsforeninger (1. udg. 1894).

Jørgensen S. M.

Kemiker; f. 4.7.1837 i Slagelse, død 1.4.1914; søn af skræddermester Jens Jørgensen og hustru Caroline f. Grønning; gift 10.11.1871 m. Louise, f. 17.4.1849 i Kbhvn.; død 1921, datter af divisionskvartermester Christian Wellmann og hustru Marie f. Gleerup.

Student (Sorø) 1857; mag. scient. 1863; bestyrer for Polyteknisk læreanstalts kemiske laboratorium 1867; dr. phil. 1869; lektor i kemi ved universitetet 1871, professor smstds 1887–1908.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1874; formand for den naturvidenskabelige og matematiske klasse smstds 1899; medl. af Det kgl. fysio-grafiske Selskab i Lund 1881, af Det kgl. norske Videnskabernes Selskab 1892 og af Det kgl. svenske Videnskabernes Selskab 1899; i direktionen for Carlsbergfondet 1885, formand for samme 1909–13, for Carlsbergfondets laboratoriums bestyrelse fra 1889; i direktionen for Selskabet for Naturlærens Udbredelse.

Modtog 1896 Lavoisiermedaljen (i guld) og Berthelotmedaljen (i bronze) fra Académie des Sciences i Paris.

Hovedværker: Overjodider af alkaloiderne (disp. 1869); Lærebog i kvantitativ uorganisk analyse (1869); Lærebog i organisk kemi (1880); Mindre lærebog i uorganisk kemi (1888); Kemiens grundbegreber (1902, oversat til tysk, italiensk, græsk og engelsk); En dansk kemikers indtryk i Paris 1818–19 (1903); Om ilstens opdagelse (1907, oversat til tysk); Det kemiske syrebegrebs udviklingshistorie indtil 1830 (udg. posthumt 1916).

Jørgensen Thorvald

Arkitekt; f. 27.6.1867 i Saxild ved Århus, død 15.5.1946; søn af købmand H R V Jørgensen og hustru Birgitte f. Treschow; gift 24.6.1920 m. Hertha, f. 13.8.1891 i Kbhvn., død 1946, datter af departementschef Louis E Wulff og hustru Anna f. Kiær.

Tømrersvend i Århus 1885; på Akademiet 1885–89; store guldmed. 1893; assistent ved Akademiets arkitektskole 1899–1906; kgl. bygningsinsp. 1911–38.

Formand for Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse 1912–19; medl. af Akademiets plenarforsamling.

Udstillede en årrække på Charlottenborg samt på andre udstillinger i ind- og udland.

Hovedværker: Hellerup kirke (1899–1900); Brorsonskirken (1901); Frihavnskirken (1905); Esajaskirken (1912); Varde museum (1913–14); Østerbros posthus i Kbhvn. (1922); genopførelsen af Christiansborg slot (1906–28); ombyggn. af ministerialbygningerne i Slotsholmsgade 10 og 12 (1925–32); Gentofte rådhus (1936); Postgirobygningen i Kbhvn. (1938).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1927.

Jørgensen Vilhelm

Ingeniør, fabrikkejer, konferensråd; f. 2.5.1844 på Tiselholt, Vejstrup sogn, Fyn, død 13.9.1925; søn af godsejer C U Jørgensen og hustru Ane f. Møller; gift 12.4.1870 m. Anna, f. 18.4.1848

på Sæbyholm ved Nakskov, død 1936, datter af godsejer G Plenge og hustru Francisca f. Horn. Polyteknisk adgangseks. 1863; cand. polyt. 1867; overtog s. m. G A Hagemann kryolitvirk-

somheden Øresunds kemiske Fabrikker 1870; ved virksomhedens omdannelse til aktieselskab 1902 bestyrelsesmedl. i dette til 1912; direktør for Hinnerup Cellulosefabrik 1875-85, for Sukkerraffinaderiet Øresund i Malmø 1882-86; grossererborgerskab i Kbhvn. 1889.

Medl. af bestyrelsen for Teknisk Forening 1885-1902; medl. af sø- og handelsretten 1890-1907; medl. af bestyrelsen for Bornholms Granitværker 1891-1914, for De danske Sukkerfabrikker 1906-21 og for Dansk Opdyrknings-selskab.

Medstifter af Finsens medicinske lysinstitut 1896, ydede stor økonomisk støtte til instituttet og var dets økonomiske leder til 1916, formand i overbestyrelsen til 1922; kirkeværge for Frederikskirken 1894-1918; medl. af bestyrelsen for Dronning Caroline Amalies legat til asyl- og Asylskolen i Rigsgade.

Kalkar Otto

Præst, filolog; f. 9.6.1837 i Odense, død 6.1.1926; søn af sognepræst, dr. theol. & phil. Chr. H Kalkar og hustru Eggertine Dorothea f. Tryde; gift 1. gang 2.8.1866 m. Ursula, f. 2.5.1843 i Vildbjerg, død 1875, datter af sognepræst H J Glud og hustru Ane Rebekka f. Arfmann; 2.

gang 14.12.1877 m. Ida Augusta, f. 14.12.1845 i Jelling, død 1928, datter af sognepræst P F Nielsen og hustru Lucie f. Fuglsang.

Student (priv. dimit.) 1854; cand. theol. 1859; studerede till. semitiske sprog, men afbrød studierne p. g. a. en øjenssygdom; nogle år huslærer på Basnæs og Gl. Køgegård; frivillig i krigen 1864; løjtnant i reserven; forstander for Oddense folkehøjskole 1865; andenlærer ved Lyngby skolelærerseminarium på Djursland 1866; begyndte her at indsamle materiale vedr. forældede ord og ord betydninger i dansk, og fik fra 1872 støtte fra Videnskabernes Selskab til udgivelse af en ordbog over det danske sprog fra tidsrummet 1300-1700; andenlærer ved Jonstrup seminarium 1870; inspektør og overlærer ved Viborg kommunes skolevæsen 1884; sognepræst i Himmelvej og for Roskilde adelige jomfrukloster 1886-98.

Formand for Kirkeværløse sogneråd 1874-79. Har udgivet: Ordbog til det ældre danske sprog I-IV (1881-1907) med tillægsbind (1908-18).

Kampmann Hack

Arkitekt; f. 6.9.1856 i Ebeltoft, død 27.6.1920; søn af provst C P G Kampmann og hustru Margrethe f. Schmidt; gift 4.9.1888 m. Johanne, f. 4.7.1868 i Kbhvn., død 1920, datter af arkitekten, professor Hans J Holm og hustru Anna f. Nielsen.

Murervend 1874; afgang fra Kunstakademiet 1878, store guldmed. 1884; kgl. bygningsinsp. for Jylland fra 1892; professor i bygningskunst 1908-18.

Medl. af bestyrelsen for Kunstindustrimuseet; formand for Akademisk Arkitektforening 1917-19.

Hovedarbejder bl. a.: Landsarkivet i Viborg (1891); Carl Jacobsens villa på Carlsberg og det første Glyptotek der (1892 og 94); fl. toldkammerbygninger bl. a. Århus toldkammer (1897), toldkammerbygningen i Ålborg (1902), Skagen (1908), Horsens (1913), Frederikshavn og Hjørring (1915); Århus Teater (1900); Statsbiblioteket i Århus (1902); Marselisborg slot (1902); tilbygningen til Vilh. Dahlerups Glyptotek i Kbhvn.; posthuset i Ålborg (1908); Frdbg. politigård (1919); i samarb. m. sønnerne Hans Jørgen og Christian Kampmann samt Aage Rafn Kbhvns politigård (fuldført 1924); domhuset på Frdbg. (fuldført 1921 af Kai Gottlob); statsskolerne i Randers og Viborg (fuldført 1926). Har endv. bl. a. restaureret Budolfi kirke i Ålborg, og arbejdet som akvarelmaler.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1900.

Kampmann Per

Ingeniør; f. 31.5.1892 i Kbhvn., død 7.4.1959; søn af grosserer Chr. J Kampmann og hustru Johanne f. Schmidt; gift 8.3.1916 m. Else, f. 26.12.1892 i Kbhvn., datter af apoteker, fabrik-ejer Alfred Benzon (1855-1932) (se denne).

Student (Metropolitanskolen) 1910; cand. polyt. 1916; medindehaver af ingeniørfirmaet Kampmann, Kierulff og Saxild (Kampsax) fra dets stiftelse i 1917; udover store arbejder i Danmark fuldførte firmaet under Kampmanns ledelse en kontrakt med den tyrkiske regering af 1927 om opmåling, projektering og kontrol med bygningen af ca. 1000 km jernbaner med 119 store broer, over 3000 mindre og med 104 tunneler; endv. fik firmaet kontrakt af 1933 med den persiske regering om fuldførelsen af

den transiranse jernbane på ca. 1000 km med over 100 tunneler og i hundredvis af større broer (fuldført 1938) samt andre store arbejder forsk. steder i verden.

Medl. af bestyrelsen for Det danske Luftfartselskab A/S 1937 (formand 1940); medstifter af Scandinavian Airlines System, SAS 1946 og en af de drivende kræfter bag dette selskabs opbygning, alternerende formand i selskabets bestyrelse; medl. af bestyrelserne for Burmeister & Wains Maskin- og Skibsbyggeri A/S 1932-47 (formand 1940-47 og fra 1949), De Forenede Bryggerier A/S 1933, Kampmann og Herskind A/S 1934 (formand 1937-40), Det Store Nordiske Telegraf-Selskab A/S 1936, Gosch Tændstikfabriker A/S 1937, Det Danske Staalvalseværk A/S 1940, Korsør Glasværk A/S 1946, Dampskibsselskabet Vendila A/S 1951 (formand).

På statsministeriets foranledning afgivet indstilling 1951 om erhvervsmæssig udnyttelse af metalforekomster ved Mestersvig, Østgrønland; formand for bestyrelsen for Nordisk Mineselskab A/S 1952; direktør og medl. af bestyrelsen for Kampsax Holding A/S 1957; medl. af Akademiet for de tekniske Videnskaber 1947.

Kaper Ernst

Skolemand, borgmester; f. 14.6.1874 i Kbhvn., død 10.7.1940; søn af overlærer ved Metropolitanskolen Johannes Kaper og hustru Mariane f. Branner; gift 1. gang 26.6.1903 m. Erna, f.

14.11.1883 i Mariehamn, død 1918, datter af telegrafbestyrer Julius Petersen og hustru Anna f. Holmberg; 2. gang 14.1.1920 m. Elisabeth, f. 24.2.1893 i Skagen, datter af distriktslæge Hans Henrik Brock og hustru Anna f. Thurmman.

Student (Metropolitanskolen) 1892; studieophold ved tyske universiteter; cand. mag. 1898; lærer ved kbhvske latin- og realskoler og 1900–17 ved Statens lærerhøjskole (i tysk); inspektør ved Frdbg. latin- og realskole 1901, ved Henrik Madsens skole 1903; timelærer ved Metropolitanskolen 1905; adjunkt 1907; dr. phil. 1908; rektor ved Ordrup gymnasium 1908; borgmester for Kbhvns magistrats 1. afd. fra 1917.

Medstifter af Privatskolernes Lærforening 1899, formand 1903–04; medhjælper hos undervisningsinspektøren for gymnasieskolerne til 1918; censor ved universitetets skoleembeds-eksaminer i tysk; medl. af Kbhvns amtsråd 1916–17; formand for Pædagogisk Selskab 1918–22; formand for Kbhvns skoledirektion fra 1938, for Kbhvns kommunebibliotekers bestyrelse, for Fonden til kunstneriske Formåls Fremme, for Det tekniske Selskabs bestyrelse, for Maskinistiskolen og for foreningen Nordens skolenavn; medl. af bestyrelsen for Ny Carlsberg Glyptotek, for Teknologisk institut og af overbevillingsnævnet fra 1925; ledende senior i Studenterforeningen 1926–27; medl. af direktionen for De Massmannske søndagsskoler fra 1928, overdirektør 1930; næstformand for foreningen Norden 1939 og for Finlandshjælpen 1940; medl. af en række kommissioner.

Har bl. a. skrevet en lang række lære- og ordbøger; Heinrich von Kleist: Robert Guiskard (disp.); Den daglige undervisnings form (4. udg. 1923); Den største stund, vor slægt har oplevet (1921); Den danske skoles frie kår (1929); Kort lærebog. Indførelse i kristendommen (aut. lærebog 1931); Bibelkritik og religion (1933); Kristendom, skole og kirke (1934); Læs igen i det gamle testamente (1935); En nyorientering i det sønderjyske spørgsmål (1936); efter Tysklands udvidelser 1938: Det rigtige skal gøres. Om dansk og tysk; Betragtninger. Efteråret 1939 (1939); Efterladte memoireblade. Udg. v. Sig. Thorsen (1944).

Karstensen Asger

Redaktør, politiker; f. 22.3.1874 i Gelsted, død 9.9.1945; søn af sognepræst Jens Karstensen og hustru Povline f. Lassen; gift 8.12.1906 m. Inger

Johanne, f. 10.8.1880 i Middelfart, datter af herredsfuldmejtig, senere godsforvalter ved baroniet Lehn, kancelliråd Niels Jacobsen Nielsen og hustru Dagmar f. Matzen.

Student (Birkerød) 1894; redaktør af Tidens Krav 1896–98; redaktør og udgiver af Union-Korrespondancen 1899–1920; medarbejder ved Nationaltidende 1903–15; leder af Sjællands Stiftstidende og Landmændenes eget Blads hovedadministration fra hhv. 1907 og 1911; redaktør af Frederiksborg Amtstidende 1915–20; politisk knyttet til Aalborg Stiftstidende 1926–33; medudgiver af Langelands Avis fra 1934.

Formand for Det unge Højre 1895–98; medl. af folketinget (valgt på Lolland) 1918–20; formand for Den konservative Vælgerforening i 7. kreds 1907–20; Venstres folketingskandidat på Langeland 1932 og 1935; medl. af borgerrepræsentationen 1917–21.

Tog 1915 initiativet til dannelsen af Det konservative Folkeparti til afvikling af det gamle Højre.

Har skrevet: Et opgør (1921); Et liv i politik (erindringer, 1940).

Kauffmann Henrik

Ambassadør; f. 26.8.1888 i Frankfurt a. M., død 5.6.1963; søn af kammerherre Aage Kauffmann og hustru Mathilde f. v. Bernus; gift 18.11.1926 m. Charlotte, f. 12.1.1900 i Beaufort, South Carolina, død 1963, datter af kontreadmiral Wm. D Mac Dougall og hustru Charlotte f. Stone.

Student (Metropolitanskolen) 1906; cand. jur. 1911; assistent i udenrigsministeriet 1912; konsulatsekr. i New York 1913; legationssekr. i Berlin 1916; kontorchef i udenrigsministeriet 1920; gesandt i Rom 1921, i Peking og Tokio 1924, till. gesandt i Bangkok 1928; gesandt i Oslo 1932; gesandt i Washington 1939, afskediget efter tysk pres 1941, men fortsatte sin virksomhed, ambassadør 1947–58; afsluttede aftalen med USA om Grønlands forsvar 9. april 1941; tilsluttede Danmark til De forenede Nationers erklæring af 1. jan. 1942; deltog i De forenede Nationers konferencer i Hot Springs 1943, Atlantic City 1943, Bretton Woods 1944; minister uden portefølje i det andet ministerium Buhl 1945, samtidig fortsat gesandt i Washington; formand for den danske delegation ved stiftelsen af De forenede Nationer i San Francisco 1945 ved FAO's konference i Quebec 1945 og UNRRA-konferencen i Atlantic City 1946; præsident for FAO konferencen i Kbhvn.

1946; viceformand for den danske delegation til FN konferencerne i Lake Success, New York 1946, 47 og 49.

Medl. af bestyrelsen i A/S Det Østasiatiske Kompagni 1958.

Tildelt storkorset af Dannebrog i diamanter.

Kayser Harald

Tømrmester, politiker; f. 6.3.1817 i Kbhvn., død 10.10.1895; søn af sadelmager Carl Christian Kayser og hustru Johanne Cathrine f. Hertz; gift 28.5.1850 m. Elisabeth (Betty), f. 1.2.1828 i Kbhvn., død 1901, datter af fuldmægtig, cand. jur. Vilhelm August Arctander og hustru Caroline f. v. Linstow.

I tømrerlære 1831; svend 1835; cand. polyt. 1842; i Norge 1842–43; lærer ved Teknisk institut i tegning og matematik 1843; tømrmester 1845; medl. af Tømrerlavet s. å. efter stærkt at have kritiseret lavets restriktive og forældede krav til mesterprøverne; kritisere i øvrigt hele lavsvæsenet i et anonymt skrift 1844: Om de nuværende mesterprøver ved håndværkslaugene; docent i matematik og konstruktionslære ved Kunstakademiet 1853–64.

Medl. af borgerrepræsentationen 1848, formand 1863–73, næstformand 1875–94; (midlertidig formand 1884–85) øvede her indflydelse på Kbhvns byggelove af 1856, 1871 og 1889; medl. af den grundlovgivende rigsforsamling 1848 som nationalliberal, till. anbefalet af Venstres valgreformforening; medl. af folketinget for Christianshavn 1854–64 (stemte for næringsloven af 1857); kongevalgt landstingsmand 1871. Formand i Industriforeningen 1848–51 og 1853–57, næstformand 1857–63; medl. af bestyrelsen for Teknisk institut 1859, formand 1872–74; næstformand i Det Tekniske Selskabs skole (der afløste Teknisk institut) 1876–82 og fungerende formand i fl. år.

Medl. af Frederiks hospitals direktion 1873–82; medstifter af og 1864–93 kontrolkommitteret i Nye Danske Brandforsikringsselskab; direktør i Kbhvns Brandforsikring 1885; medl. af bestyrelserne for Kbhvns Understøttelsesforening, Kbhvns Handelsbank, Nørrebro Sporvejselskab, Fængselselskabet og Efter-slægtselskabets skole.

Æresmedlem af Kbhvns Tømrerlaug 1895.

Keller Johan

Døvstumme- og åndssvage lærer; f. 7.6.1830 i Kbhvn., død 20.5.1884; søn af fængselsinspektør, etatsråd Christian Nicolai Keller og hustru Sophie f. Pers; gift 30.3.1856 m. Cathrine Elisabeth Deborah, f. 5.10.1833 i Trane-kær, død 1906, datter af provst Christian Graae og hustru Anne Marie f. Andersen.

Student (Borgerdydskolen på Chrsthavn.) 1849; cand. theol. 1855; lærer ved Kbhvns skolevæsen 1851-58; overtog 1856 bestyrelsen af en mindre, privat døvstummeskole efter talemetoden; studierejse til døvstummelæreren Hill i Tyskland 1859 og gik herefter yderligere ind for talemetoden; de første fripladser for ugentlige døvstumme oprettedes af staten 1860 på Kellers skole; skolen officielt anerkendt 1867 som skole for de ugentlige døvstumme, ligesom der oprettedes en særlig skole for åndssvage døvstumme, de egentlige døvstumme henvises til det kgl. døvstumme-institut, hvor de oplærtes efter tegnetoden; skolerne, kaldet de Kellerske anstalter og nu u. statstilsyn, opnåede statslån til opførelse af nybygninger 1880; oprettede en afdeling for åndssvage børn 1865, selvstændig anstalt herfor 1867; deltog energisk i private udvalg og i en ministeriel kommission af 1876 vedr. åndssvagesagen; fremlagde i 1869 pjecen »Om idiotsagen«, der dannede grundlag for kommissionsbetænkningen: Indførelse af almindelig skoletvang; anbringelse af de udviklingsdygtige personer i skoler og arbejdsanstalter, de andre i asyler og i familiepleje på det offentliges bekostning; fik ved lov af 1879 lån og tilskud fra staten til asylet for uheldbredelige åndssvage, Karens Minde i Hvidovre; opnåede også statstilskud til voksne, flinkere åndssvages anbringelse og uddannelse til håndværk og landbrug 1879.

Præsident for det skandinaviske abnormskolemøde i Stockholm 1876; medl. af borgerrepræsentationen 1883.

Har skrevet digtsamlinger, lærebøger for abnormskolen; medl. af redaktionen for Nordisk Tidsskrift for Blinde-Døvstumme- og Idiotiskolen 1867-84.

Titulær professor 1878.

Kidde Harald

Forfatter; f. 14.8.1878 i Vejle, død 23.11.1918; søn af amtsvejsinspektør Christen Kidde og hustru Doris f. Corneliussen; gift 16.10.1907 m.

forfatterinden Astrid Ehrencron Kidde, f. 4.1.1874 i Kbhvn., død 1960, datter af kontorchef V C T Müller og hustru Laura f. Jacobsen.

Student (Vejle) 1898; opgav efter et års tids forløb påbegyndte teologiske studier; derefter forfattervirksomhed; studierejse til Värmland på Anckerske legat 1914.

Psykologisk romanforfatter, hvis værker er præget af en dybtgående ransagen af etiske og religiøse problemer.

Har bl. a. skrevet: Sindbilleder (parabler, debut, 1900); Aage og Else I-II (dobbelroman, Døden 1902 og Livet 1903); Luftslotte (1904); De blinde (1906); Loven (1908); Den anden (1909); De salige (1910); Helten (1912); Jærnet (1918, 1. bd. af en planlagt kulturhistorisk roman om Värmland u. industrialismen); Vandringer (fortællinger, skildringer og prosadigte, udg. posthumt 1920). Artikler og breve, udg. ved J M Jensen (1928); Parabler (udg. 1948 og 1953).

Kielberg F. Michael Krøyer

Forretningsmand; f. 2.1.1882 i Skanderup sogn, død 19.5.1958; søn af børnehjemsforstander O A Kielberg og hustru Annesine f. Krøyer; gift 3.8.1910 m. Dora Margaret, f. 14.5.1884 i Thornton Hough, England, datter af Thomas Corfe og hustru Sarah Ann f. Adcock.

Alm. forberedelseseks. (Skanderborg realskole) 1897; i købmandslære i Skanderborg 1898-1902; eks. fra de Brockske handelsskoler i Kbhvn. 1904; derefter ansat i det kbhvske firma H F C Schacke; kontoransættelse i Leipzig 1906; udenl. korrespondent i firmaet Marquis, Clayton & Co., Liverpool 1907, medindehaver af firmaet 1909; stiftede British Molasses

Co. Ltd. 1915 og The Pure Cane Molasses Co. Ltd. 1921; selskaberne sammensluttedes 1926 til The United Molasses Co. Ltd. med domicil i London; præsident og adm. direktør for dette til 1954, derefter ærespræsident; i en årrække till. direktør for Distillers Ltd., Edinburgh, British Sugar Corporation Ltd. og West Indies Sugar Co. Ltd., begge London, Anchor Line Ltd., m. fl. samt formand for bestyrelsen for Athel Line Ltd. og Tankers Ltd.

Formand for The Danish Club i London 1927-29, for The Anglo-Danish Society 1928-30 og 1938-49. Præsident for Det danske Råd i London 1940-45. Governor of The Prince of Wales General Hospital, Tottenham, London.

Skænkede i 1926 sin bolig med park i Liverpool til et rekreationshjem for syge børn; har yderligere skænket store beløb bl. a. til velgørende formål og danske foreninger i London, samt til Earl Haigs fond til oprettelse af et hjem for krigsinvalid; endv. oprettet et fond på 200.000 kr. til fordel for elever på Niels Brocks handelsskole.

Tildelt kommandørordenen af The British Empire, med ret til den engelske titel Sir.

Kierkegaard P. C.

Biskop; f. 6.7.1805 i Hillerød, død 24.2.1888; søn af hosekræmmer Michael Pedersen Kierkegaard og hustru Ane f. Sørensdatter Lund; gift 1. gang 21.10.1836 m. Elise Marie, f. 31.1.1806 i Vesterborg, død 1837, datter af biskop P O Boisen og hustru Anna f. Nannestad; 2. gang

12.6.1841 m. Henriette (Jette), f. 14.5.1809 i Olstrup, død 1881, datter af sognepræst Poul Egede Glahn og hustru Bodil Marie Elisabeth f. Blicher.

Student (Borgerdydskolen i Kbhvn.) 1822; cand. theol. 1826; studieophold i udlandet 1828-30, bl. a. ved universiteterne i Berlin og Göttingen; dr. phil. ved sidstn. på afhandl. om lögnsens begreb; lærer på Borgerdydskolen og teologisk manuduktør i Kbhvn. fra 1830; udnævnt til sognepræst i Vejerslev og Blidstrup på Mors 1833, men opgav embedet inden ordinationen; filosofiske forelæsnings ved Kbhvns universitet 1834; licentiatgraden i teologi 1836, derefter till. teologiske forelæsnings; sognepræst i Pedersborg og Kindertofte ved Sorø 1842; biskop over Ålborg stift 1856; tog sin afsked 1875; døde som sindsyg.

Medl. af landstinget (3. kreds) 1849–52, repræsenterende Bondevennerne; kultusminister i ministeriet Frijs 1867–68.

Oprindelig tilhænger af Mynster og med tilhørsforhold til Brødremenigheden, men efter 1830 tiltrukket af Grundtvig, der s. m. faderen støttede ham i at frasige sig præstekaldet; indførte gennem disputatsen 1836, Grundtvig i den teologiske tankning, blev ven med ham og blev benyttet bl. a. i Vartov kirke; gik ind for fuld åndelig frihed, modsatte sig tvangsdåb af baptisters børn, ønskede efter grundlovens frihedsparagraf en rummelig folkekirke og søgte som kultusminister at gennemføre et lovforslag om valgmenighedskirker, men gik af efter stærk opposition særlig fra de øvrige bisper; regeringen gjorde derefter forslaget til kabinets spørgsmål og gennemførte loven.

Boede i Kbhvn. i barndomshjemmet på Nytorv s. m. broderen Søren Kierkegaard til sit 37. år; søgte at mægle under broderens kamp mod den officielle kirke, og påtog sig at udgive hans efterladte papirer.

Har bl. a. skrevet: *De mendacio* (disp.); *De theologia vere Christiana* (licenciatafh., 1836); andre teologiske arbejder trykt i *Fortsættelser fra Pedersborg* (1849–53); forsk. bidrag til *Dansk Kirketidende*. Medudgiver af *Nordisk Tidsskrift for kristelig Teologi* (1840–42). Samlede Skrifter I–VI (udg. af P E Glahn og L Nyegaard, 1902–05).

Frasagde sig rang 1880.

Kierkegaard Søren

Forfatter, filosof; f. 5.5.1813 i Kbhvn., død 11.11.1855; søn af husekræmmer Michael Pedersen Kierkegaard og hustru Ane f. Sørensdatter Lund.

Student (Bogerdydskolen, Kbhvn.) 1830; studerede teologi bl. a. hos Sibbern og Poul Møller; cand. theol. 1840; forlovet med Regine Olsen, datter af etatsråd T Olsen 1840–41; magi-

virket af bruddet med Regine Olsen 1841 og af latterliggørelser i M Goldschmidts tidsskrift *Corsaren*, særlig i 1846; angriber efter biskop J P Mynsters død i 1854 den officielle kirke og kræver, at kirken og præsterne skal svare til kristendommens krav.

Har fremstillet en lære om forskellige livsanskuelser og afløst Hegels filosofi med en ny personlighedsfilosofi, der fremhæver at alt i livet kommer an på den enkelte; mennesket ejer sandheden og troen som et afgørende element i sindet, mere afgørende end al videnskab, den væsentlige sandhed er den personlige religiøse erkendelse, og det at vælge og handle i overensstemmelse med sig selv er »eksistentielt«.

Har bl. a. skrevet: Af en endnu levendes papirer. Udgivet mod hans vilje af S Kierkegaard (1838); Om begrebet ironi (disp., 1841); Enten-eller, af Victor Eremita I–II (1843); To opbyggelige taler (1843), samt Atten opbyggelige taler (1843–45) (alle under eget navn); Frygt og bæven, af Johannes de silentio (1843); Gentagelsen. Et forsøg i den eksperimenterende psykologi af Constantin Constantius (s. å.); Filosofiske smuler eller en smule filosofi. Af Johannes Climacus. Udgivet af S Kierkegaard (1844); Begrebet angst. En simpel psykologisk påpegende overvejelse i retning af det dogmatiske problem om arvesynden, af Vigilius Hafniensis (1844); Forord. Morskabslæsning for enkelte stænder efter tid og lejlighed. Af Nicolaus Notabene (1844); Tre taler ved tænkte lejligheder (1845); Stadier på livets vej. Studier af forskellige ... udgivet af Hilarius Bogbinder (1845); Afsluttede videnskabelig efterskrift til de filosofiske smuler. Eksistentielt indlæg af Johannes Climacus. Udgivet af S Kierkegaard (med efterskrift, hvori forfatteransvar for tidligere pseudonyme værker vedkendes, 1846); Opbyggelige taler i forskellig ånd (1847); Kærlighedens gerninger. Nogle kristelige overvejelser i talers form (1847); Kristelige taler (1848); Liljen på marken og fuglen under himlen. Tre gudelige taler (1849); Tvende etisk-religiøse småafhandlinger. Af H. H. (1849); Tre taler ved altergangen om fredagen: »Ypperstepræsten« – »Tolderen« – »Synderinden« (1849); Sygdommen til døden, af Anti-Climacus (1849); Indføvelse i kristendom. Af Anti-Climacus (1850); Om min forfattervirksomhed (1851); Til selvprøvelse, samtiden anbefalet (1851); Var biskop Mynster et »sandhedsvidne«, et af »de rette sandhedsvidner«, er dette sandhed? (artikel i *Fædrelandet* 18. dec. 1854), samt flere andre angreb på kirken i *Fædrelandet* (jan.–maj 1855) og særlig i flyvebladet »Dette skal siges; så være det da sagt« (24. maj 1855), i flere flyveblade samt i eget stridsskrift *Øjeblikket* (nr. 1–9, samt i manuskript til nr. 10, 1855); Hvad Kristus dømmer om officiel kristendom (1855); Guds uforanderlighed (1855). Posthume udgivelser: S Kierkegaards bladartikler (udg. af Rasmus Nielsen, 1857); Synspunktet for min forfattervirksomhed (udg. af P C Kierkegaard, 1859); Dømmer selv! Til selvprøvelse samtiden anbefalet (udg. af P C Kierkegaard, 1876). – Samlede værker, udg. af A B Drachmann, J L Heiberg og H O Lange, I–XIV (1901–06; 2. udg. 1920–36 med registerbind ved

J Himmelstrup og A Ibsen; billigudgave ved Peter P Rohde, I–XX, 1962–64). – Oversættelser til talrige sprog, særlig efter 1900.

Søren Kierkegaards papirer udg. af P A Heiberg, V Kuhr og E Torsting, I–XI, 1909–48, 2. forøgede udg. ved Niels Thulstrup 1968–70; Breve og aktstykker vedrørende Søren Kierkegaard, ved Niels Thulstrup, I–II (1953–54).

Kingo Thomas

Biskop, digter; f. 15.12.1634 i Slangerup, død 14.10.1703; søn af væver Hans Thomsen Kingo og hustru Karen Sørensdatter; gift 1. gang 21.7. 1669 m. Sille, død 1670, datter af rektor i Oslo Lambert A Balkenborg og hustru Anna f. Lund; 2. gang 28.5.1671 m. Johanne f. Lund, f. 1618,

død 1694; 3. gang 21. el. 19.12.1694 m. Birgitte, f. 13.5.1665, død 1744, datter af dr. med., assessor Christopher Balslev og hustru Karen f. Riisbrigh.

Student (Frederiksborg) 1654; teologisk eks. 1658; huslærer hos Frederiksborg slots forvalter og derefter på Vedbygård ved Tissø, 1658–61; personel kapellan i Kirke Helsing 1661–68; prædikede for Fr. 3 i Kbhvn. 2. febr. 1663; fik ventebrev på Slangerup og Uvelse sognekald 1665; sognepræst smstds 1668, senere til. viceprovst i herredet; tog magistergraden 1669; biskop over Fyns stift 1677, der foruden Fyn omfattede Lolland-Falster og Syd-Als; oprettede eget bogtrykkeri 1682.

Medl. af kommissionen til udarbejdelse af nyt ritual for kirketjenesten 1682 (udkom 1685, indførtes i alle kirker 1. pinsedag 1686); fik ved kgl. reskript af marts 1683 overdraget at tilvejebringe en ny salmebog; fik salmebogens »vinterpart« (fra advent til pinse) med 267 salmer, deraf 136 egne salmer, autoriseret ved kgl. forordning af 25. jan. 1690 og modtog 20-årigt privilegium på udgivelsen; forordningen tilbagekaldtes 22. febr. s. å. begrundet bl. a. med at en del af de ældre salmer var for stærkt bearbejdet; fik 10-årigt privilegium på udgivelsen af en ny kommissionsudarbejdet salmebog, Den forordnede ny kirke-salmebog, 1699; udarbejdede et nyt grammatik (ritualbog med noder til salmemesse m. m.) s. å.

Den store fornyer af religiøs og verdslig poesi, inspireret af tyske forbilleder og af latinsk versekunst; skrev på samtidsskansk i et svulmende barokprog hyldestdigtning til kongen, til

stergraden (doktorgrad) 1841; studieophold i Berlin, fulgte bl. a. Schellings forelæsninger, 1841–42; senere ophold i Berlin forsommeren 1843 og maj 1845; filosofisk skribentvirksomhed i Kbhvn.

En åndelig krise 1835–36 blev afløst af religiøs afklaring maj 1838; var efter faderens død s. å. økonomisk uafhængig og påbegyndte et stort filosofisk forfatterskab, der blev stærkt på-

enevoldsstaten og dens stormænd; som biskop ivrig og streng, vogtede over den rette tro og bistod regeringen i udryddelse af religiøse afvigelser.

Har skrevet el. udgivet bl. a.: Andelige sjungekor I-II (1674-81 og senere udvidet udg.) med salmer som: Rind nu op i Jesu navn, Nu rinder solen op af østerlide, Far, verden, far vel, Sorrig og glæde de vandre tilhobe; Den forordnede ny kirkesalmebog (1699, kaldet Kingos salmebog, med 85 egne salmer af ialt 301; optrykt i Danmark til 1930, i Norge til 1950); endv. hyldestdigte og lejlighedsdigte på latin, historiske digte bl. a. om Gullands indtagelse (1676); ligprædikener bl. a. over Niels Juel (1699). Udkommet er: Samlede Skrifter I-ff (udg. af Hans Brix, Paul Diderichsen, F J Billeskov Jansen, 1939 ff.).

Ejer af Fraugdegård på Fyn 1697.
Våbenbrev 1679; dr. theol. ved kongeligt brev 1682; rang med justitsråd 1690.

Kirk Hans

Forfatter; f. 11.1.1898 i Hadsund, død 16.6.1962; søn af læge C Kirk og hustru Johanne f. Andersen; gift 1. gang 3.11.1925 (ægteskabet opløst) m. Anna, f. 2.8.1898 på Visborggård, datter af forpagter Jacob Welling og hustru Doris f. Einfeldt; 2. gang 12.2.1937 m. Edith, f. 20.3.1900 i

Odense, datter af bryggeriinspektør P Jeppesen og hustru Marie f. Larsen.

Student (Sorø) 1916; cand. jur. 1922; sekretær i Kbhvns magistrats 4. afd. 1922-24; derefter forfattervirksomhed; litteraturanmelder ved Lolland-Falsters Folketidende 1925-30, ved Social-Demokraten 1930-32, ved Arbejderbladet 1932-41; interneret i Horsørødlejren som kommunist 1941, flygtede 1943, derefter illegal virksomhed i Danmark; litteraturmedarbejder ved Land og Folk 1945.

Formand for Studenterfamfundet 1931-32.
Har med sine første bøger indført den kollektive roman i Danmark, uden egentlig hovedperson og bygget på en marxistisk-materialistisk opfattelse.

Har bl. a. skrevet: Fiskerne (debutroman, 1928); I dyst for livet (drengedag, 1930); Dag-lejerne (1936); De ny tider (1939); Borgmesteren går af (1941); Processen mod Scavenius (s. m. Martin Nielsen, 1946); Slaven (1948); Kristendom og kommunisme (s. m. Erik Jensen, 1948); Vredens søn (1950); Djævelens penge

(1952); Klitgaard & sønner (1952); Skyggespil (erindringer, 1953). Medredaktør bl. a. af tidsskrifterne Plan 1932-35 og Tiden fra 1935. Artikler desuden i tidsskrifterne Clarté (heri Religion og hartkorn 1926), Kritisk Revy (heri Litteratur og tendens 1927), Monde, Andehullet, Kulturkampen, Nordahl Griegs Vejen frem, m. fl.

Kirk Ole

Bonde og politiker; f. 9.10.1788 i Stadil, død 24.1.1876; søn af gårdejer Christen Jepsen (Kirk) og hustru Maren Jeppesdatter; gift 25.2.1816 m. Mette, f. 10.6.1799 i Stadil, død 1869, datter af gårdejer Christen Sørensen og hustru Maren Christensdatter.

Skolegang gennem seks vintre; derefter biskelemlærer 12 år gammel; ejer af fædrenejgården ved Stadil kirke til 1823; købte s. å. Ebbensgård i Ulfborg sogn og drev denne til 1872 som et foregangslandbrug særlig på kvægbrugets område, skrev en afhandling herom 1828 og tog initiativet til det første nørrejske dyrskue i Ulfborg sogn 1831; medl. af den nørrejske stænderforsamling 1836-48 og gik her særlig ind for en bedring af bondestandens stilling i samfundet, stillede bl. a. forslag om almindelig værnepligt 1836 og forslag om en skoleordning, som foregreb den senere friskoletanke; ønskede en fri forfatning, men ikke almindelig valgret; medl. af den grundlovgivende rigsforsamling 1848-49 og talte der for etkammersystemet med census, men stemte dog for grundloven.

Formand for sogneforstanderskabet 1842-53; medl. af amtsrådet 1842-48.

Kirkeby Anker

Journalist; f. 12.9.1884 i Arhus, død 27.1.1957; søn af købmand Wilhelm Kirkeby og hustru Sabine f. Høxbro; gift 1. gang 15.4.1906 (ægteskabet opløst 1917) m. skuespillerinde Betty K., f. 10.12.1882 i Nessund, Mors, død 1935, datter af hotelejer J H Meyer og hustru Maren Kirstine f. Højen; 2. gang 27.12.1930 (ægteskabet opløst 1931) m. Grethe, f. 1.4.1912 i Kbhvn., datter af grosserer Viggo Chr. Boserup og hustru Else f. Volkersen; 3. gang 17.4.1942 m. Maja, f. 20.9.1913, datter af professor, dr. med. Carl Sonne og hustru Marie f. Petersen.

Student (Arhus) 1903; filosofikum 1904; medicinske og litterære studier; et år på Det kgl.

Teaters elevskole; medarbejder ved Ørebladet i Kristiania 1906-08; ophold i Stockholm 1909, i Paris 1910-11; medarbejder ved Politiken fra 1907 med rejsebreve og korrespondancer; bladets udsendte korrespondent u. 1. og 2. Balkankrig 1912 og 1913, i Europa og Amerika u. 1. verdenskrig, i Europa u. 2. verdenskrig samt bl. a. ved nationalforsamlingen i Weimar og fredskongressen i Versailles 1919, i Sovjet 1923, 1927, 1936 og 1950; medl. af Lord Boyd Orr's propaganda-flyvetogt 1949.

Medl. af Journalistforeningens bestyrelse og Journalistforbundets Rundskue-udvalg; initiativtager til oprettelsen og stifter af Statens arkiv for historiske film og stemmer 1911 (senere indgået i Statens audiovisuelle samlinger, u. Nationalmuseet); endv. stifter af bl. a. Juleløses Juleaften 1911; medl. af 1. internat. teaterkongres, Paris 1927, af justitsministeriets udvalg for historiske film og stemmer 1942; medstifter af Een Verden's danske afd. 1946; formand for Dansk Pressemuseums-Forening 1953; medl. af bestyrelsen for Landsforeningen til Samvirke mellem Danmark og Sovjetunionen 1955.

Har bl. a. skrevet eller udgivet: Den danske stats arkiv for films og stemmer (1914); Store øjeblikke (1915); Olaf Poulsen (1917); Politiken's billedbog (1920); Abenhjærtige kronikker (1920); Sønderjylland, som det er (s. m. Erik Schack, 1920); Evige tanker (1923, udvidet udg. 1951); Russisches Tagebuch (1924); Nationalmuseet i Nationalparken (1927); Pressen (1932).

Kirkerup Andreas

Arkitekt; døbt 7.11.1749 i Kbhvn., død 22.10.1810; søn af tømrermester J A Kirkerup og hustru Dorothea f. Wiese; gift 1.12.1775 (ægteskabet opløst) m. Clara, f. 1.10.1756 i Kbhvn., død 1835, datter af stadskaptajn J P Holst og hustru Cathrine f. Handrup.

Lærte tømrerhåndværket hos Joh. Boye Junge; på Akademiet 1769-73; store gulmed. 1773; borgerskab som tømrermester i Kbhvn. 1774; virkede till. som arkitekt bl. a. for ingeniørkorpset og direktøren for det Classenske fideikommiss P H Classen; hof-tømrermester 1775; hofarkitekt 1791; gjorde endv. tjeneste i brandkorpset, 1. meddirektør 1801, brandmajor 1803; ledede slukningsarbejdet u. Kbhvns bombardement 1807, såret natten til 4. sept.

Arbejder bl. a.: Stormgade 21, Kbhvn. (1780 nedrevet); pakhuset Den gamle grynmølle (1781

–82); ejendommene Edelgave (1782) og Store Frederikslund (1782–90); bygninger i Dronninggårds Have (o. 1783); Husarkaserne i Grønningsen (1789, nedrevet); Liselund på Møn (1792); Hestgardekaserne ved Frederiksholms Kanal (1792); Østergade 13 (1793); det kinesiske lysthus i Frdbg. Have (1799–1800); endv. en række projekttegninger bl. a. forslag til genopførelse af Christiansborg slot (1795–1800) og indbygning af et nationalmuseum i Nicolai kirkes ruiner

(1807). Tilskrevet en række arbejder, herunder bl. a. Korselitse på Falster (1775–77), Næsseslottet (Dronninggård i Holte) (1783), Nytorv 7, Kbhvn. (1795–96) og Tranekær staldgård og gamle skole på Langeland (ca. 1800).

Kittendorff Ad.

Litograf, tegner; f. 5.4.1820 i Kbhvn., død 20.4.1902; søn af vævermester Johann Kittendorff og hustru Anna f. Kuhn.

Malersvend; på Akademiet 1832; ansat ved Em. Barentzen og Compagnis lithographiske Institut 1838; lærer i tegning ved Akademiets for-

beredelsesklasse 1855–93; s. m. J V Tegner stifter af firmaet Tegner og Kittendorff 1850 (ophævet 1893); anset som førende kunstnerisk litograf.

Har udstillet på Charlottenborg 1842–1902, i London, Paris, Chicago, Stockholm m. v.

Overtegnede med pen på litografisk sten J Th. Lundbyes tegninger til Kaalunds Fabler for børn (1845) og M Rørbyes til Chr. Winthers Fem og tyve billeder for små børn (1846); endv. kridtlitografier efter Jørgen Sonnes og Niels Simonssens malerier fra treårs-krigen samt litografisui-

ten: Billeder efter danske malere (186 blade af 133 maleres værker udg. over en årrække, de første blade udstillet på Charlottenborg 1855); desuden tegninger til træsnit.

Repræsenteret i Kobberstiksamlingen, på Frederiksborg, Kbhvns bymuseum, Øregårdsmuseet m. v.

Kjeldahl J.

Kemiker; f. 16.8.1849 på Jægerspris, død 18.7.1900; søn af distriktslæge, justitsråd Jørgen Pedersen Kjeldahl og hustru Johanne Georgine f. Lohmann.

Student (Roskilde) 1867; cand. polyt. 1873; assistent ved Landbohøjskolens kemiske laboratorium (bistod her N J Fjord) 1873–75; ledede indretningen af Carlsberg Laboratoriet 1873–75, forstander for dets kemiske afd. 1876; fo-

retog vidensk. undersøgelser hovedsageligt for bryggeriindustrien bl. a. vedr. ekstraktbestemmelser 1878 samt et større arbejde vedr. sukkercandannende fermenter 1879–81; fandt en hurtig og sikker metode til bestemmelse af kvælstof i organiske stoffer 1883, hvorefter kvælstof omdannes til ammoniak, der let lader sig titrere; metoden opnåede så vid udbredelse i hele verden, at udtrykket »to kjeldahl«, eller tilsvarende i andre sprog, er indgæet i den kemiske terminologi; skabte også en forbedret metode til bestemmelse af sukker i væsker; desuden arbejder over forsk. forhold i planteægevidestoffernes kemi f. eks. æggevidestoffernes omdannelse under spiring.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1890, af Videnskabselskabet i Kristiania 1892; titulær professor 1892; dr. phil. h. c. ved Kbhvns universitet 1894.

Arbejder offentliggjort i »Meddelelser fra Carlsberg Laboratoriet« og i udenl. fagtidsskrifter.

Kjølbro Jøen Frederik

Købmand og politiker; f. 25.2.1887 i Klaksvik, Færøerne, død 6.2.1967; søn af fisker Ole Joensen og hustru Else Marie f. Heinesen; gift 1. gang 19.12.1909 m. Karen Sofie, f. 30.4.1882, død 1952, datter af kongsbonde Hans Biskopsstø og hustru Katrine Frederikka f. Olsen; 2. gang m. Olga f. Nielsen, f. 10.3.1905 i Sørrvaag, Færøerne.

Uddannet i firmaet Jørgen Bech & Sønner, Klaksvik; egen forretning omfattende rederi- og købmandsvirksomhed 1913, senere udvidet med fabrikation af konserver, filetfabrikker, eksportforretning m. m.; ved virksomhedens omdannelse til familieaktieselskabet J F Kjølbro 1946, formand i bestyrelsen for dette; till. bestyrelsesformand i Skála Skipasmíðja indtil dette selskabs sammenslutning med A/S J F Kjølbro 1953.

Medl. af Klaksviks kommunalbestyrelse 1922–30 og 1939–42 samt af skolekommissionen, af Færøernes lagting 1943–46. Formand i tilsynsrådet for Norðoya Sparikassi; formand for repræsentantskabet for Fóroya Fiskaeksport 1937–42 og for bestyrelsen for Sjóvinnubankin 1951–56.

Klein Valdemar

Ørelæge; f. 29.10.1868 på Einsidelsborg, død 30.1.1947; søn af skovrider Edvard Klein og hustru Signe Antonie f. Hansen; gift 27.8.1901 m. læge Johanne K., f. 23.2.1868 på Annebjerggård, død 1946, datter af proprietær K C Lassen og hustru Dorothea f. Schierner.

Student (Odense) 1888; med. eks. 1895; assistent ved Kbhvns poliklinik 1897–1901; privatklinik for øre- og halssygdomme 1902; øre- og halslæge ved Balders hospital 1905–34.

Medl. af bestyrelsen for Kbhvns Øre- og Halslægers Organisation 1908–16, af Kbhvns Lægeforenings bestyrelse 1909–13, formand 1921–23, af Den alm. danske Lægeforenings hovedbestyrelse 1913–19; formand for Kbhvns Lægeforenings og De samv. Sygekassers enighedsskammer 1916–20 og for Husmoder-Hjælpens korps

1920–30 (æresmedlem); medl. af bestyrelsen for Hestens Værn 1922–32, for Kunstforeningen 1929–31 og for Selskabet Kunstindustrimuseets Venner 1935–38.

Medredaktør af Dansk Sundhedstidende 1912–18.

Oprettede iflg. testamente Ørelæge Valdemar Klein og læge fru Johanne Kleins legat, hvis formål er årlig at uddele en hædersgave til en speciallæge eller til en kunsthistoriker.

Kleinschmidt Samuel

Grønlandsk sprogmand; f. 27.2.1814 i Lichtenfels i Sydgrønland, død 8.2.1886; søn af brødre-missionær Conrad Kleinschmidt og hustru Christina f. Petersen.

Uddannet på Institut Kleinwelke i Sachsen fra 1823; discipel på apotek i Zeist i Holland

dende post mellem Kbhvn. og Hamburg og gående post på de andre ruter og til ved alle posthuse at holde heste til de rejsendes befording samt ret til at ansætte og afskedige postens embedsmænd; erholdt til gengæld indtægter af portoen og hesteudlejningen samt fik forsk. skattefrih. Der m. v.; sikrede bl. a. postens bedre overførsel over Storebælt, etablerede en ny postforordning og samarbejde med det norske postvæsen; medl. af admiralitetsrådet 1655; medl. af statskollegiet 1671, af kommercekollegiet 1679; brugtes ved diplomatiske tjenester således bl. a. som envoyé extraordinaire til Nederlandene 1665 og sluttede der alliancetraktat med generalstaterne 1666; gesandt ved fredslutningen i Breda 1667; forhandlede s. m. Griffenfeld i Kbhvn. med hollænderne om hjælp fra Danmark i krigen med England 1672; sendelse til Haag 1675; skaffede sig store rigdomme og godser bl. a. ved lån til kronen; mistede efter talrige processer, bl. a. for en misligholdt kontrakt med kongen, sine ejendomme og midler; afgav postvæsenet 1685.

Adlet 1669; etatsråd 1671; kommerceråd 1679; virkelig etatsråd 1684.

Klint Kaare

Arkitekt; f. 15.12.1888 i Kbhvn., død 28.3.1954; søn af arkitekt P V Jensen Klint (se denne); gift 31.5.1947 m. Gerda, bibliotekar ved Kunstindustrimuseet, f. 6.11.1908, datter af overlæge Axel Hansen og hustru Jutta f. Vissing.

Elev af faderen og professor Carl Petersen; udstillede som maler 1907–08; studerede templeter på Java 1914–16; kunstindustriel virksomhed 1916; virksomhed som arkitekt fra 1920,

med speciale i møbler og brugskunst; docent i møbelkunst ved Kunstakademiet 1924, professor 1944.

Medl. af akademirådet 1938, af det særlige kirkesyn 1939, af bestyrelsen for Kunstindustrimuseet 1943 og af det særlige bygningsyn 1944.

Vigtigere arbejder: Møbler til Fåborg museum s. m. Carl Petersen (1914); medvirket ved ombygning af Vingårdsstræde 21, Kbhvn. (1917–18); restaureringen af Schæffergården i Jægersborg (1920); restaureringsarbejder ved Thorvaldsens museum (1921–42); s. m. professor Ivar Bentsen restaureret og ombygget Det kgl. Frederiks hospital til kunstindustrimuseum (1921–36); fuldført Grundtvigskirken (1930–40); opført Bethlehemskirken i Kbhvn. (1937); arkitekt for udstillingen Danish Art Treasures, London 1948; nyindretning og restaurering af ejendommen Kronprinsessegade 30 (C L Davids fond og samling), (1948); endv. udført en række dekorative arbejder og været banebrydende som møbelkunstner.

Modtog Eckersberg-medaljen 1927; æresmedlem af Royal Designers' for Industry, The Royal Society of Arts 1949. Tildelt Kbhvns kommunes præmie for om- og nybygninger 1926, 1937 og 1951.

Klint P. V. Jensen-

Arkitekt; f. 21.6.1853 på Mineslyst ved Skelshør, død 1.12.1930; søn af mejeriforpagter Christen Jensen og hustru Johanne f. Andersdatter; gift 15.10.1881 m. Mathilde, f. 17.1.1846 i Esbønderup, død 1933, datter af gartner Peder Markussen og hustru Ane Kirstine f. Jepsdatter.

Exam. polyt. 1870; cand. polyt. 1877; elev på Kunstakademiets malerskole 1878–85; udstillede på Charlottenborg 1883–93; virkede som ingeniør 1890–97, som arkitekt fra 1896; medl. af Den fri Udstilling fra 1897; medvirkede ved gennemførelsen af Bygmesterskolen 1912.

Medstifter af Selskabet for dekorativ Kunst 1901, formand 1902–05; medstifter af Bedre Byggeskik 1915.

Hovedarbejder: Gymnastikhuset på Vodroffsvej (1898); beboelseshuse Vodroffsvej 47–49 (1899–1900); Frederikshavns Bank (1904); kirken i Vodskov (1909); Fredenskirke (St. Hans Tveje) i Odense (1920); KFUM's bygning i

1828; lærer i Christiansfeld i Grønland fire år i Lichtenfels fra 1840; lærer ved de herrnhuttske menigheders Gehülffenschule i Ny Herrnhut; udtrådte af brødremissionen 1859; lærer ved seminariet i Godthåb; omformede den grønlandske grammatik og lagde faste rammer for ortografien; oversatte det meste af bibelen og skrev seminarlæreboøger i zoologi og verdenshistorie og trykte det meste af det på egen presse; bistod tilrejsende videnskabsmænd på Grønland; fremsatte antagelig tanken om kommunalt selvstyre i Grønland gennem forstanderskabsinstitutionen.

Har bl. a. skrevet: Grammatik der Grönländischen Sprache (Berlin 1851) og Den grønlandske ordbog (1871).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1885.

v. Klingenberg Poul

Generalpostmester; f. 18.10.1615 i Hamburg, begr. 11.10.1690; søn af købmand Jochim Klingenberg og hustru Gertrud f. Allers; gift juni 1654 m. Elisabeth, døbt 5.3.1637 i Hamburg, død 1663, datter af købmand Albert Baltser Berns og hustru Anna Magrethe f. Marselis.

Ansæt hos handelsmanden Albert Baltser Berns 1631, bogholder og kompagnon med denne; i Kbhvn. 1652; bestalling som generalpostmester for Danmark og hertugdømmene 1653; reorganiserede det af Chr. 4. i 1624 anlagte postvæsen; fik postvæsenet overdraget på 30 år med forpligtelse bl. a. til at sørge for kørende og ri-

Odense (1923); Grundtvigskirken i Kbhvn. (1921 – fuldført af sønnen Kaare Klint; indviet 1940); udkast til Bethlehemskirken i Kbhvn. (1930, opført af Kaare Klint). Talrige kunstindustrielle arbejder.

Modtog C F Hansen medaljen 1924; Kbhvns Forskønnelsesforenings medalje 1928; tildelt fortjenstmedaljen i guld 1928.

Klitgaard Mogens

Forfatter; f. 23.8.1906 i Kbhvn., død 23.12.1945; søn af afdelingschef Emanuel Klitgaard og hustru Anna f. Sandberg; gift 19.11.1941 m. Inga, f. i Silkeborg, datter af grosserer J P Holm.

Efter forældrenes død elev på Det kgl. opfostringshus; gartnerrelev i et år; rejste i store dele

Holsteinborg og C A Fønnesbech i rigsretssagen 1877 (salget af Marmorkirken), for C C Hall og J J A Worsaae i rigsretssagen s. å. (overskridelse af bevillinger til det nye kgl. teater) og anklager i sagen mod Christen Berg, P P Noes og Th. Nielsen (Holstebro-sagen) 1885–86, og mod Sigvald Olsen 1886 om foreløbige loves gyldighed og ophørsmåde.

Medl. af kommissionerne ang. veksels-, varemærke- og firmaloven; medl. af kommissionen af 1870 til udarbejdelse af forslag til en ny sø- og handelslovgivning 1872; medl. af bestyrelsen for de nordiske juristmøder 1887.

Knieper Hans

Malers; f. i Antwerpen, død 2.11.1587; gift m. Marine Jehansen, død tidligst 1588.

Antaget af Fr. 2.s udsending til Brabant, Thomas Thennicker, som tapettegner i kongens tjeneste 1577 for at bistå ved udsmykningen af Kronborg; ankom til Helsingør i slutn. af 1577; bestalling som kgl. maler 5. jan. 1578; overtog, da tapetværeren kort efter døde, till. ledelsen af tapetværeriet; fik overdraget tilsyn med alle kongens tapeter på Kronborg 1580; malede foruden patroner (forlæge) til de vævede tapeter till. portrætter og udførte dekorationsmaleri i gemakkerne på Kronborg.

Er en af de betydeligste kunstnere, der har virket i Danmark.

Arbejder i Danmark bl. a.: 20 vævede tapeter med gammeltestamentlige motiver (afleveret inden udgangen af 1579); fl. portrætter af kongen, af Chr. 1. (1581) og af prins Chr. (4.) (1582); altertavle i Kronborg slotskirke (1582); vævede tapeter til Kronborgs riddersal med fremstilling af 112 danske konger til og med Fr. 2. samt prins Chr. (4.), og nogle med jagtsener (færdige 1584); tronbaldakin vævet med sølv, guld og silke til riddersalen (1585–86). Af arbejderne udført i Danmark er bevaret: 14 kongetapeter (7 på Kronborg, 7 på Nationalmuseet); tapet med vildsvinejagt (Nationalmuseet); tronbaldakinen (Nationalmuseum, Stockholm); portræt af Fr. 2. (1581, Frederiksborg), af prins Chr. (4.) (ca. 1584, Rosenborg).

Knud den Hellige

Konge; f. ca. 1040, død 10.7.1086; søn af kong Svend Estridsen (se denne); gift ca. 1082 m.

Edel af Flandern, død 1115, datter af grev Robert af Flandern og hustru Gertrude.

På krigstogt til England 1069–70 og 1075. Konge 1080.

Spøgte at skabe orden i landet ved hævdelsen af en stærk og hensynsløs kongemagt; støttede kirken og præstestanden; oprettede 1085 et domkapitel med tilhørende skole i Lund. Flygtede fra kongsgården Børglum i Vendsyssel under vendelboernes oprør, der bredte sig over hele Jylland og til Fyn; myrdet i Albani kirken i Odense. Kanoniseret som helgen 1101.

Knud Lavard

Hertug; f. antagelig 12.3 el. 12.4.1096 i Roskilde, død 7.1.1131; søn af kong Erik Ejegod (se denne); gift ca. 1116 m. Ingeborg af Rusland, datter af fyrst Mstislav af Rusland og Christine af Sverige.

Boede og opdroges i nogle år fra 1102 hos Skjalm Hvide; senere hos hertug Lothar af Sachsen; hertug af Slesvig 1115; forsvarede grænselandet mod venderne og sikrede handlen på Slesvig by ved opførelse af faste tårne ved Slien; fik, som landets redningsmand, tilnavnet Lavard (husbond); blev banebryder for tysk kulturindflydelse i Danmark; tilkøbte sig af hertug Lothar fyrsteværdigheden over de vestlige vender; kronet som disses konge 1129; den voksende magtposition skabte misundelse og nag hos kong Niels og især hos dennes søn Magnus, der så sine udsigter til tronen truet; myrdet af Magnus i Haraldsted Skov ved Ringsted. Kanoniseret som helgen 1169.

Knud den Store

Konge; f. ca. 1000, død 12.11.1035; søn af kong Svend Tveskæg (se denne); gift 31.7.1017 m. Emma af Normandiet, død 1052, datter af hertug Richard 1. af Normandiet.

Deltog i faderens togt til England 1013; overtog hærledelsen ved faderens død 1014; måtte rømme landet, men vendte snart efter tilbage med en styrket hær; overtog kongemagten i England 1016, hyldet som konge 1017; virkede for en fast administration, et ordnet møntvæsen og samarbejde mellem konge og kirke; till. konge i Danmark 1018; sejrede 1026 ved Helgeå over den norske og den svenske konge, der i fællesskab havde angrebet Danmark; underlagde sig Norge 1028 og hyldedes som konge; opholdt sig fast i England efter 1028; en stor del af hans engelske love og privilegier stammer fra denne sidste periode.

Knud (4., alm. kaldet 6.) Valdemarsen

Konge; f. i beg. af 1163, død 12.11.1202; søn af kong Valdemar 1. (se denne); gift 1177 m. Gertrud, f. ca. 1154, død 1197, datter af hertug Henrik Løve af Sachsen og Bayern og Clemencia af Zähringen.

Døbt af Absalon; på et vendertogt 1165 af ledingshæren køret til konge og faderens efterfølger; kronet i Ringsted af ærkebisp Eskil 25. juni 1170, den første kongekroning i Danmark; trolovet med Gertrud 1171; fik styret over Halland 1177; førte s. m. Absalon det sejrige togt

af Europa fra sit 15. år; var bl. a. sømand, talerkenvasker, tjener, landarbejder, kontorist; var ved sin debutromans udgivelse billardmarkør på en vinstue på Vesterbro i Kbhvn.; u. besættelsen flygtning i Sverige, døde der.

Har bl. a. skrevet romanerne: Der sidder en mand i en sporvogn (debut, 1937, svensk udg. 1938); Gud mildner luften for de klippeue får (1938, tysk udg. 1950); De røde fjer (1940, oversat til tysk, svensk og fransk); Ballade på Nytorv (1940, svensk udg. 1943); Elly Petersen (radioroman 1941, senere filmatiseret); Den guddommelige hverdag (1942, svensk udg. 1945); Selvbiografi i Profil (1944); Brunkul (1946).

Tildelt San Cataldo-legatet 1939, Emma Barentzens legat 1940, Otto Benzons forfatterlegat 1943.

Klubien A.

Højesteretsadvokat; f. 26.7.1834 i Randers, død 5.12.1893; søn af oberstløjtnant B B P Klubien og hustru Esther Cathrine f. Torgersen; gift 31.10.1872 m. Illa Marie, f. 2.6.1848 i Kbhvn., død 1930, datter af overauditør, etatsråd J N Suenson og hustru Henriette Jensine f. Lund.

Student (Metropolitanskolen) 1852; cand. jur. 1857; volontør i justitsministeriet s. å., fuldmægtig 1863; studieophold i udlandet på det Hurtigkarlske stipendium 1863–65; højesteretsadvokat 1867; direktør for Den kgl. maleri- og skulptur-samling og Kobberstiksamlingen 1892.

Førte en lang række betydelige sager, bl. a. forsvarer for A F Krieger, L H C H Holstein-

til Pommern 1179; blev konge ved faderens død 12. maj 1182; efter Absalons sejr over hertug Bugislav af Pommern 1184 hyldet af Pommern-fyrsterne som Vendernes konge 1185.

Med Absalon som ledende statsmand afvistes bl. a. den tyske kejser Fr. 1.s lensherrekrav, og ved Knuds yngre broder Valdemar (2.)'s erobring af Holsten rykkedes Danmarks grænse frem til Elben 1201.

Anførte korstog til Estland; lod s. m. Absalon udarbejde en fremstilling af Vederloven; skænkede store gaver til rigets klostre og hospitaler.

Knudsen Frederik

Ildrætpædagog; f. 19.10.1864 i Krøjerup ved Sorø, død 16.1.1934; søn af gårdejer Mads Knudsen og hustru Maren f. Sørensen; gift 1.1.1896 m. Helene Auguste, f. 18.7.1875 i Lyngby, datter af barber J H E Møller og hustru Margarethe f. Querfeld.

Student (Sorø) 1885; cand. phil. 1886; studerede et par år naturhistorie og geografi, derefter lærer ved forsk. kbhvske privatskoler; var udøvende idrætsmand og blev en af pionerne for de engelske boldspil, fodbold, cricket og hockey; knyttet til den civile gymnastiklæreruddannelse 1898 som lærer i ordnede lege og boldspil; s. å. sekretær for det statsunderstøttede udvalg for danske børns fælleslege og leder af dets lærerkursus; optog till. studiet af folkelegenes oprindelse og udvikling.

Har skrevet: Træk af boldspillets historie (1933), samt fl. bøger og artikler om leg og boldspil. Efterlod en omfattende samling optegnelser, der indlemmedes i Dansk folkeminde-samling.

Knudsen Hans

Præst, filantrop; f. 11.1.1813 i Kbhvn., død 15.2.1886; søn af skibskaptajn Niels Knudsen og hustru Ane Cathrine f. Hall; gift 8.10.1841 m. Adelaide Vilhelmine, f. 20.7.1823 i Kbhvn., død 1900, datter af bødtermester Vilhelm Hall og hustru Adelaide Vilhelmine f. Seemann.

Student (v. Westenske institut) 1830; cand. theol. 1836; præst og missionær i Trankebar 1837-43; sognepræst i Gerlev og Enslev 1846-58, i Bregninge og Bjergsted 1858-65; præst ved Diakonissestiftelsen i Kbhvn. 1869-72.

Startede et pionérarbejde som initiativtager til og stifter af »Samfundet, som antager sig vanføre og lemlæstede Børn« (nu Samfundet og Hjemmet for Vanføre) 21. okt. 1872; udvirkede hos Kbhvns magistrat at Samfundet fik lokale i Vartov; åbnede poliklinik 1873; oprettede Skolen for enhåandede og lamme 1874; udvirkede 1878 at Kbhvns skoledirektion betalte for særskilt undervisning af vanføre børn; udvidede institutionen til også at omfatte voksne 1880; oprettede en arbejdsstue for voksne 1885 og gennemførte årlige udsalg af deres arbejder; samlede virksomhederne på Vodroffsvej 20, 1885.

Har bl. a. skrevet: Fortolkning af Jesu bjergprædiken (1853); Grundtvigianismen, papismen og kirkeunionen (1854); Vor herres og frelsers Jesu Christi lignelser (1868); Vor herres Jesu Christi 3 besøg i Bethanien (1874); Om skabningens forlængsel og håb, et bidrag til at belyse dyrenes stilling, vilkår og udsigter (1876, till. svensk udg.); Om Jesu Christi person og liv I-II ((1880-86).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1885.

Knudsen H. C.

Skuespiller, patriot; f. 4.3.1763 i Kbhvn., død 4.3.1816; søn af murersvend Knud Christensen og hustru Anna Kirstine Hansdatter; gift 24.5.1786 m. Anna Lucia, f. 4.5.1765 i Kbhvn., død 1847, datter af skomagermester J A Lax og hustru Bodil Marie f. Pihl.

Murersvend; pagetjener på Sorgenfri slot efter tilskadekomst u. murerarbejde på slottet; medvirkede ved slotsforestillingerne på Fredensborg og kom ind på Det kgl. Teater ved arveprins Frederiks mellemkomst; debut 14. dec. 1786

som Oldfux i Den stundesløse; optrådte sidste gang 27. nov. 1815 som Arianke Grovsmeds i Den politiske kandestøber.

Hovedroller bl. a.: Skomager Olsen i Dragedukken; Moses i Kinafarerne; Scheva i Jøden; Faldsmaal i Gulddåsen; Leporello i Don Juan; Johan i Ungdom og galskab; Saft i Sovedrikken; Bue hin Digre i Palnatoke; titelrollen i Stærkodder, samt fl. roller i Holberg-skuespil og i syngespil.

Drog som »Fædrelandets frivillige sanger« landet rundt efter slaget på Rheden 1801 og gav aftenunderholdninger til fordel for de sårede og faldnes efterladte; bidrog u. Kbhvns bombardement 1807 væsentligt til at redde Trinitatis kirke; rejste igen landet rundt med solistoptræden og foretog indsamlinger i alle store byer fra Flensborg til Trondhjem til de katastroferamte; beløbet 257.533 rdl. blev afleveret til Fr. 6.

Tildelt guldmedaljen Pro meritis 1801, Dannebrogsmændenes hæderstegn 1809, som den første skuespiller, der dekoreredes.

Knudsen Ivar B.

Ingeniør, maskinkonstruktør; f. 1.4.1861 i Følle ved Kalø, død 23.3.1920; søn af købmand J E Knudsen og hustru Julie f. Rønberg; gift 29.10.1891 m. Julie Marie, f. 9.8.1870 på Kalø, død 1931, datter af godsinspektør C Olsen og hustru Julie f. Grønbek.

Efter præliminæreks. i smedelære i Vejle 1876-78; svend på Caroc & Leths Maskinfabrik i Århus 1881-82; polyt. adgangseks. 1882; cand. polyt. 1887; ingeniørassistent ved Kbhvns fæstningsanlæg 1887-88; ansat hos stadsingeniøren i Kbhvn. 1888, medvirkede ved projekteringen af kedel- og maskinanlægget til Kbhvns første elektricitetsværk i Gothersgade; maskiningeniør ved anlægget 1891, og ved driften af elektricitetsværket, der påbegyndtes marts 1892; ansat i A/S Burmeister & Wain 1895, underdir. s. å., selskabets maskindirektør 1897-1919.

Foretog gennemgribende moderniseringer af alle B og W's maskintekniske afdelinger; indførte bl. a. et centralt kraftanlæg med elektrisk kraftoverføring til afløsning af de ældre dampmaskiner, lod grovmedien ombygge til hurtig reparation af havarister og oprettede det første danske stålstøberi; forestod bl. a. bygning af dampmaskiner, fabrikation af centrifuger efter egen konstruktion (1906) og startede fabrikatio-

nen af B & W's senere verdenskendte dieselmotorer; udviklede i årene 1904–09 dieselmotoren fra 160 h.k. til en fire-cylindret maskine med 600 h.k., og påbegyndte 1909 konstruktion af dieselmotorer til brug i store skibe; overbeviste H N Andersen om dieselmotorskibets store fremtid; det første større oceangående dieselmotorskib, ØK's Selandia (bygget hos B & W med en B & W dieselmotor på 2500 h.k.), sejlede prøvetur i Øresund 15. febr. 1912, og foretog rejsen Kbhvn.–Bangkok og retur 22. febr.–26. juni s. å.

Medl. af direktionen for A/S Frdbg. Metalvarefabrik 1904–17 (1908–16 kaldt Burmeister & Wains Eksportkompagni), af bestyrelsen for A/S Helsingørs Jernskibs- og Maskinbyggeri 1913–17, af A/S Burmeister & Wains bestyrelse og dennes kommitterede 1919.

Medl. af Dansk Ingeniørforenings bestyrelse 1898–1901 og af Arbejdsgiverforeningens hovedbestyrelse 1907–20; formand for Kbhvns Golfklub 1916–20; vicepræsident i Kgl. dansk Automobil Klub 1919–20.

Har udtaget en lang række patenter. Modtog 1908 Deutsche Landwirtschaftl. Gesellschaft's sølvmed. for sin centrifugekonstruktion.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1912.

Knudsen Jakob

Forfatter; f. 14.9.1858 på Rødding højskole, død 21.1.1917; søn af højskolelærer, senere sognepræst Jens Lassen Knudsen og hustru Nanna f. Boisen; gift 1. gang 22.8.1883 (ægteskabet opløst) m. Sophie, f. 20.2.1861 på Frdbg., død 1916, datter af overretssagfører, kancelliråd H C Plockross og hustru Marie Christine f. Krarup;

2. gang 17.11.1896 m. Helga, f. 17.8.1877 i Halting, Randers amt, datter af højskoleforstander Jens Bek og hustru Marie Sofie f. Høegh.

Opvokset i et grundtvigsk hjem, undervist af forældrene; elev på Askov højskole 1873–74; student (priv. dimit.) 1877; cand. theol. 1881; lærer ved Askov højskole 1881–90; valgmenighedspræst i Møllerup 1890–97; medleder af Møllerup højskole 1893–97; virkede derefter som foredragsholder, oplæser (især af Holberg) og forfatter med bopæl i Randers fra 1897; flyttede til Sjælland 1901, boede fra 1909 i Birkerød.

Litterære arbejder bl. a.: 'Den først' af de catilinarisk' tåler (humoristisk, jysk oversættelse af Cicero, 1887); Møller og bager Peder Morten-

sen (1887); Cromwells datter (skuespil, 1891); Kristelige foredrag (1893); Et gensyn (1898); Den gamle præst (1899, dramatiseret af Sven Lange og opført på Det kgl. Teater 1904, filmatiseret 1939); Adelbrand og malfred (1900); dobbeltromanen Gæring – Afklaring (1902); Sind (1903, dramatiseret og opført på Folketeatret 1910); digtet Jomfru Maria (1904); For livets skyld (1905); Inger (1906); Fremskridt (1907); Varulven (1908); Livsfilosofi (1908); Lærer Urup (1909); To slægter (1910); Rodfæstet (1911); dobbeltromanen Angst (1912) og Mod (1914); En ungdom (1913); Martin Luther (1915); Jyder I–II (1915–17); Den gang (1916). Har endv. skrevet sangene Tunge, mørke natteskyer, Se, nu stiger solen (1890), Vi pløjede, og vi så'de (1891). Titulær professor 1912.

Knudsen K. A.

Gymnastikpædagog; f. 21.8.1864 i Orte på Fyn, død 19.11.1949; søn af gårdejer Knud Pedersen og hustru Karen Kirstine f. Hansen; gift 21.8.1891 m. Bodil Cathrine Elise, f. 3.6.1864 på Nørremølle ved Viborg, datter af hotelejer C A Olsen og hustru Christine Margrethe f. Harding.

Student (Odense) 1883; studerede teologi; gennemgik kursus i den Ling'ske gymnastik på Lunds universitet 1885; cand. theol. 1889; eksamen fra Det kgl. gymnastiske centralinstitut i Stockholm 1891; lærer ved Ryslinge højskole 1891–95; leder af sygegymnastikinstitut i Kbhvn. samt lærer ved N Zahles skole og seminarium og N H Rasmussens gymnastikinstitut 1895–98; leder af statens eetårige lærerkursus i gymnastik 1898–1911; forstander for Statens gymnastikinstitut fra oprettelsen 1911 til 1927; gymnastikinspektør 1904–34. Indførte, særlig som gymnastikinspektør, den Ling'ske gymnastiks grundprincipper i dansk skolegymnastik bl. a. ved afholdelse af kursus til uddannelse og omskoling af gymnastiklærere; gik stærkt i brechen for indretning af idrætspladser, bygning af gymnastiksale og anskaffelse af gymnastikredskaber.

Censor ved lærereks. 1904–35; formand for Delingsførerforeningen 1912–16; medl. af repræsentantskabet for Frivilligt Drengeløb 1914; formand for udvalget for skoleidrætsmærket 1921–34 og medl. af idrætsmærkerådet for voksnes idrætsmærke.

Har bl. a. skrevet: Grundsætninger for gymnastikundervisning (1897 og fl. senere udg.);

Gymnastikreglement for hær og flåde (s. m. H Bondo, 1905); Legemsøvelser for pigeskolen (s. m. frk. S Nutzhorn, 1913); Gymnastikken i Danmark 1814–1914 (1914); Øvelselære (1916 og 1927, oversat til tysk); Lærebog i Gymnastik (1923, oversat til tysk); Ryggen og dens pleje (1936); A Textbook of Gymnastics I–II (1947–48); Danmarks højskole for legemsøvelser (Statens gymnastikinstitut) gennem 50 år (1948). Redaktør af Ungdom og Idræt 1897–1901.

Knudsen Martin

Fysiker; f. 15.2.1871 i Hasmark, Fyn, død 27.5.1949; søn af boelsmand Jørgen Knudsen og hustru Maren Kirstine f. Fredberg; gift 9.7.1903 m. Ellen, f. 6.9.1880 i Oslo, datter af fabrikant Oluf Ursin og hustru Clara f. Storm.

Student (Odense) 1890; cand. mag. (fysik) 1896; Kbhvns univ.s guldmed. 1896; assistent ved Polyteknisk læreanstalts fysiske samling s. å., ved Kbhvns universitets nyoprettede medico-fysiske laboratorium 1899, senere bestyrer af laboratoriet til 1924; overtog et nyoprettet docentur i fysik ved Kbhvns universitet 1901, professor og bestyrer af fysisk samling 1912–41; universitetets rektor 1927–28.

Deltog i Ingolf-ekspeditionen somrene 1895–96; dansk delegeret 1899, 1901 og 1902 i de internat. konferencer til planlægning af de internat. havundersøgelser; fra disses endelige organisation 1902 leder af de danske hydrografiske undersøgelser og Danmarks delegerede ved de internationale havundersøgelser, vicepræsident 1933–47; præsident i den internationale association for fysisk oceanografi 1930–36.

Formand i Selskabet for Naturlærens Udbredelse 1900–39 (æresmedlem 1941); medl. af Videnskabernes Selskab 1909, dets sekretær 1917–45; medstifter 1911 og vicepræsident i Danmarks Naturvidenskabelige Samfund 1911–37; næstformand i H C Ørsted-komiteens forretningsudvalg for gennemførelsen af Ørsted-jubilæet 1920; vicepræsident i den internationale union for fysik 1923; efor for Valkendorfs kollegium 1928–36; medl. af bestyrelsen for Hagemanns kollegium 1931–43; formand i bestyrelsen for Danmarks Akvarium 1936–48; medl. af Akademiet for de tekniske Videnskaber fra oprettelsen 1937; æresmedlem af Det kgl. danske geografiske Selskab 1926; medlem og æresmedlem af en lang række vidensk. selskaber og akademier i udlandet.

Har bl. a. skrevet: Lærebog i fysik for medicinere (1903-04, 2. udg. 1913); Havets natur-lære (1905); Lærebog i fysik (1923); till. udgivet Fysiske opgaver (1920, 3. omarb. udg. 1933). Endv. en lang række afhandlinger, fortrinsvis i Videnskaberne Selskabs oversigt og i Annalen der Physik, bl. a. om den kinetiske luftteori (luftarternes egenskaber ved meget lave tryk) og forholdene ved fordampning og fortætning; hydrografiske afhandlinger, bearbejdelse af ekspeditionsresultater m. m.

Har konstrueret nye måleapparater, angivet nye målemetoder m. v. til hydrografisk forskning.

Tildelt H C Ørsted-medaljen 1916 (for arbejder over luftarternes egenskaber); Agassiz-medaljen 1936 (for oceanografisk forskning); dr. phil. h.c. ved Lunds universitet 1918.

Knudsen P.

Politiker, borgmester; f. 23.11.1848 i Randers, død 28.10.1910; søn af skomagermester Christian Knudsen og hustru Else Marie f. Borreschmidt; gift 12.12.1875 m. Vilhelmine, f. 6.12.1838 i Tårnby, død 1910, datter af indsidder Hans Clausen og hustru Agnete Juliane Henriette f. Tesch.

Udlært som handskemager i Randers 1867; i Kbhvn. 1868, arbejdede et par år hos firmaet N F Larsen; derefter ophold i Gøteborg til 1872; deltog i den faglige og politiske virksomhed i Internationale; medstifter af Handskemagerens Fagforening i Kbhvn. 1875, formand 1876 og fra omdannelsen til Handskemagerforbundet i Danmark 1898 formand for dette til 1903; formand for Nordisk Handskemagerforbund 1876-79; medl. af Fagforeningernes centralbestyrelse 1877 og af lovudvalget, der forberedte oprettelsen af Socialdemokratisk Forbund, stiftet 12. febr. 1878; medarbejder ved Social-Demokraten 1881; forretningsfører (formand) for Socialdemokratisk Forbund 1882-1909.

Virkede i sin formandsperiode på alle arbejderbevægelsens felter, især for gennemførelse af et nøje samarbejde mellem parti og fagbevægelse (hvorom blev taget principbeslutning på den første skandinaviske arbejderkongres i Gøteborg 1886) og øvede en indsats for organisation af landarbejderne, for sociale reformer samt for en fastere organisationsform af partiet.

Medl. af Hovedstadens syge- og begravelseskassers udvalg til overvejelse af statens forhold

til sygepleje, alderdoms- og invalideforsorg 1883 og udarbejdede dets betænkning, der udkom 1888 og blev grundlaget for de følgende sociale reformer; medstifter af og næstformand for De samvirkende Fagforeninger i Kbhvn. 1886 og De samvirkende Fagforbund i Danmark 1898-1909; endv. i ledelsen af adskillige arbejderkooperative foretagender; repræsenterede Socialdemokratiet på internat. kongresser i Bruxelles 1891, 93 og 99, London 1896, Paris 1900 og Amsterdam 1904; tog initiativ til at den internat. socialistkongres 1910 afholdtes i Kbhvn.

Landstingsmand for 1. landstingskreds 1890-98; folketingsmand for Randers 1898-1901 (bl. a. medl. af skattekommissionen af 1900), for Kbhvns 10. kreds 1903-09; medl. af invaliditetskommissionen af 1903 og af den sociale forsikringskommission 1903; partiets ordfører ved lovbehandlingen om Christiansborgs genopførelse 1903-04 og ved gennemførelsen af loven om anerkendte arbejdsløsheds-kasser 1907; medl. af Kbhvns borgerrepræsentation 1897-1902, viceformand 1898-1902; rådmand for magistratens 3. afd. 1902-09, og fik praktiseret adskillige reformer i stadens forsørgelsesvæsen; borgmester for 3. afd. 1909.

Har skrevet: Sygeforsikring og alderdomsforsørgelse (udvalgsbetænkning, 1888).

Knudsen William S.

Dansk-amerikansk industrimand; f. 25.3.1879 i Kbhvn., død 27.4.1948; søn af toldbetjent Knud Peter Knudsen og hustru Augusta Regine Hansigne f. Zøllner; gift 1.11.1911 m. Clara Elisabeth, f. 15.5.1883 i Buffalo, N.Y., datter af Carl Euler og hustru Elizabeth.

Efter endt skolegang kontorist i en gros cykel-forretning i Kbhvn.; rejste til Amerika 1900; arbejdede bl. a. som nitter på et skibsværft og ved Erie-banens lokomotivværksted i Salamanca ved New York til 1902; derefter ansat ved John R Keims fabrik i Buffalo; uddannede sig samtidig som ingeniør, bl. a. gennem korrespondancekursus; leder af fabrikken 1906 og udviklede specielt masseproduktionen af automobildele; startede en Ford-samlefabrik i Buffalo ved Ford Motor Company's overtagelse af Keim-fabrikken 1911; oprettede 14 samlefabrikker for Ford 1912-14; opførte kort efter Amerikas indtræden i 1. verdenskrig et nyt fabrikskompleks i Dearborn til seriefremstilling af små undervandsbåde

(Fords Eagle Boats); produktionschef i Ford Motor Company 1918-21; forestod u. et ophold i Danmark oprettelsen af Fords samlefabrik i Kbhvn., og foranledigede senere, at General Motors lagde en samlefabrik i Kbhvn.; Vice-Præsident og General Manager for Chevrolet Motor Company (General Motors) 1922; Executive Vice-President for General Motors 1933, Præsident 1937-40.

Formand for National Defence Advisory Commission 1940-41; generaldirektør for The Office of Production Management i 1941; medl. af The Supply Priorities and Allocation Board 1941-42; generalløjtnant og The War Department's leder af krigsproduktionen 1942-45.

Æresmedlem af Dansk Ingeniørforening, Industriforeningen i Kbhvn. og Kgl. Dansk Automobil Klub.

Har skænket store beløb til velgørende formål i Amerika og Danmark, og støttet driften af Udvandrer-Arkivet på Søhngårdsholm (nu i Ålborg).

Knuth F. M.

Lensgreve, politiker; f. 11.1.1813 i Kristiania, død 8.1.1856; søn af amtmand, kammerherre, greve Eggert Christopher Knuth og hustru Karen f. Rosenkrantz; gift 18.5.1837 m. Karen, f. 31.10.1815 i Kbhvn., død 1877, datter af kommandørkaptajn Carl A Rothe og hustru Benedicte f. Ulfspærre de Tuxen.

Arvede Knuthenborg 1818; blev opdraget hos onklen A W Moltke-Bregentved; student 1829; cand. jur. 1833; rejste i udlandet 1834-35 med ungdomsvennen C C Hall; overtog (med myndighedsbevilling) Knuthenborg 1837 og drev det rationelt op; anlagde Bandholm havn; begyndte 1845 som en af de første bortsalg af fæstegods; amtmand i Sorø 1847; overdirektør for Sorø akademi 1847 og medl. af universitetsdirektionen 1848; udenrigsminister i ministeriet Moltke (martsministeriet) marts-nov. 1848; medvirkede til ministeriets fald ved egenrådigt at føre en indrømmelsespolitik over for Tyskland og søge fredsslutning på grundlag af Slesvigs bedst mulige deling eller fulde selvstændighed; forstander for Herlufsholm fra 1851.

Stændersuppleant for sædegårdsejerne i stændersforsamlingerne i Roskilde 1844 og 46, stemte 1846 mod Orla Lehmanns forfatningsforslag; kongevalgt medl. af den grundlovgivende rigs-

forsamling; medl. af landbokommissionen af 1849; medl. af folketinget (nationalliberal) 1852-53, af landstinget 1854-56.

Knutzen Peter

Generaldirektør for DSB; f. 14.1.1887 i Søby på Ærø, død 23.2.1949; søn af gårdejer J C Knutzen og hustru Marie Kirstine f. Bladt; gift 2.9.1914 m. Karen Margrethe, f. 13/5 1892 i Ryslinge, datter af gymnastikpædagog K A Knudsen (se denne).

Postelev 1904; posteks. 1907; postmedhjælper s. å.; assistent i generalpostdirektoratet 1908; student (Wedels kursus) 1911; cand. jur. 1915; fuldmægtig 1916; kst. postinsp. hos postkommis-særen i de sønderjyske landsdele 1919; postinsp. 1920; kst. overpostinsp. 1925; kontorchef 1927 i generaldirektoratet for post- og telegrafvæsenets 3. ekspeditionskontor, der behandlede indenl. post- og telegraflovgivning m. v. efter postvæsenets sammenslutning med telegrafvæsenet; generaldir. for de danske statsbaner 1931. Moderniserede driften, gennemførte bl. a. elektrificeringen af den kbhvske nærtrafik, indførelse af nyt materiel (bl. a. motordrevne tog som lyn-togene) og udvidelse af statsbanernes rutebil-drift. Efter den ekstraordinære tjenestemand-domstols afgørelse afskediget med fuld pensio-n, begrundet med forholdet til den tyske be-sættelsesmagt, 1948.

Sekretær i postvæsenets fagprøvekommission 1915-20; skrev - efter gennemførelsen af loven af 1916 om postvæsenets styrelse - reglementet om postvæsenets organisation, affattet således at det kunne anvendes som lærebog i hovedfa-get ved posteks.; medl. af fagprøvekommissio-nen og forstander for postkursus 1921-31; med-arbejder i statens lønningsråd 1919-31; sekretær i postspareudvalget af 1920, i sparekommissi-on af 1921, i kommissionen af 1922 ang. or-logsværftet og hærens tekniske virksomheder, i administrationskommissionen af 1923 og i løn-ningskommissionen af 1929; deltog i arbejdet med rekonstruktionen af Det Danske Luftfart-selskab, derefter medl. af luftfartsrådet 1926-31; efter den danske regerings opfordring formand for den nyoprettede Dansk-tysk Forening 1940-43.

Har skrevet: Postvæsenets organisationsfor-hold i den nyeste tid (1926); Post- og telegraf-væsenet i ældre og nyere tid (1928); 40 år i statens tjeneste (1948).

Koch C. P. A.

Skibsreder; f. 12.9.1816 i Husum, død 9.3.1892; søn af købmand C D Koch og hustru Doris f. Andersen; gift 23.5.1846 m. Wilhelmine Henri-ette, f. 13.11.1820 i Kbhvn., død 1905, datter af bagermester J D H Jørs og hustru Agnete f. Weidemann.

Kom til Kbhvn. 1832; ansat på forsk. han-delskontorer og i en længere årrække i firmaet Chr. Broberg & Søn; etablerede sig derefter selvstændigt med agenturforretning, senere som dampskibsekspeditor og routeskibsreder; trådte først i 1850'erne i forbindelse med et skotsk firma og gik i kompagni med en af dets yngre deltagere, William Henderson, u. firma Koch & Henderson; tog 1856 initiativet til stiftelsen af Det almindelige danske Dampskibsselskab, di-rektør for selskabet, der s. å. optog regelmæssig besejling af Antwerpen; optog sejlad på Island

med dampskibet Arcturus 1858; medstifter 1866 af Det Forenede Dampskibs-Selskab, der på C F Tietgens foranledning dannedes ved sam-menslutning af Koch & Hendersons, H P Pri-ors og Det alm. danske Dampskibsselskabs re-deriforretninger; direktør for DFDS's udenrigs-fart fra stiftelsen, selskabets enedirektør 1872-87, derefter med Carl Normann som meddi-rektør.

Må tilskrives en væsentlig del af æren for den omfattende udvikling af DFDS's rutenet, som gennemførtes i 70'erne og 80'erne.

Etatsråd 1891.

Koch Hal

Kirkehistoriker; f. 6.5.1904 i Hellerup, død 10.8.1963; søn af provst Hans Koch og hustru Mar-grethe f. Schiøler; gift 20.9.1929 m. cand. theol., senere kirkeminister og kulturminister Bodil Koch, f. 25.10.1903 i Kbhvn., datter af direktør i Landbygningernes alm. Brandforsikring Janus Thastum og hustru Caroline f. Andersen.

Student (Metropolitanskolen) 1921; cand. theol. 1926; studieophold i Paris 1927-28; cand. mag. (fransk) 1929; studierejse til Tyskland, særlig Tübingen, og Italien 1929-31; pædagogisk eks. 1932; lærer ved Akademisk kursus s. å.; dr. theol. 1932; efter konkurrence professor i teo-logi (kirkehistorie) ved Kbhvns universitet 1937 samt leder af dettes institut for dansk kirke-historie fra 1956; till. forstander for Krogerup højskole 1946-56.

Efor for Nordisk kollegium 1942-45; formand for ungdomskommissionen 1945-52; medl. af bestyrelsen for Fr. 7.s stiftelse, Jægerspris 1951 og for G E C Gads fond 1954; efor for Borchs kollegium 1953-63; formand for Selskabet for Danmarks Kirkehistorie 1958; medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og af Videnskabernes Selskab 1958.

Blev efter stærkt besøgte forelæsninger over Grundtvig i efteråret 1940 valgt til formand for ungdomsorganisationernes nystiftede Dansk Ungdomssamvirke og blev dets talsmand for tilslut-ningen til det nationale samarbejde på rigsdagen og til forhandlingspolitikken overfor besættelses-magten; tog afstand fra politikernes deltagelse i retsoppgøret efter krigen. Tilstræbte gennem ung-domskommissionen bedre kår for ungdommen, særlig dens fritidsliv, og var som Grundtvigtil-hænger og højskolemand fortaler for en rent borgerlig opdragelse til deltagelse i det folke-styrede samfund, og betragtede senere bl. a. u-landsarbejdet også som et politisk demokra-tisk missionsarbejde.

Har bl. a. skrevet: Pronoia und Paideusis. Studien über Origenes und sein Verhältnis zum Platonismus (disp., 1932); Danmarks kirke i den begyndende højmiddelalder I-II (1936); Oldti-dens og middelalderens kirkehistorie samt Fol-kevandringstidens historie (i Gyldendals Ver-denshistorie, Verden i går, Verden i dag I-II, 1936-38); Danmarks kirke gennem tiderne (1939, 5. udg. 1960, svensk udg. 1942); Lidt af hvert (1940); Det danske folk 1042-1241 (i Schultz Danmarkshistorie I, 1941); Grundtvig (på svensk 1941, dansk udg. 1943 og 1959, på fransk 1944, tysk 1951, amerikansk 1952); Dagen og vejen (1942); Hvad er demokrati (1945, nye udg. 1960 og 1970); Jeg anklager rigsdagen (1947); Den danske kirkes historie I (Den ældre middelalder, 1950) og VI (1800-1850, 1954); Konstantin den Store (1952); Martin Luther (1958, 4. udg. 1966, svensk udg. 1961); Fremtiden formes. U-lands-hjælp og Ydre Mission (1962, ny udg. 1964); Kongemagt og kirke 1060-1241 (Politikens Dan-markshistorie III, 1963); Kristendommens op-rindelse (1963, 4. opl. 1965). Redaktør af Dansk dåd I-III (s. m. Aage Falk Hansen, 1941 ff); Nordisk demokrati (s. m. Alf Ross, 1949); Poli-tikens Danmarkshistorie I-XIV (s. m. John Dan-strup, 1962-66); af Dansk teologisk Tidsskrift 1938-52, Fortids Veje 1943-50 og Frie Ord 1946-48; desuden afhandlinger i Historisk Tids-skrift og Kirkehistoriske Samlinger, samt talrige

artikler bl. a. i Lederbladet og kronikker bl. a. i Politiken. Udvalg af artikler (Gyldendals julebog 1963); Om tolerance (udvalgte taler og artikler, udg. af Bodil Koch m. fl., 1966).

Æresdoktor ved universitetet i Uppsala 1957.

Koch J. P.

Opdagelsesrejsende; f. 15.1.1870 i Vestenskov ved Nakskov, død 13.1.1928; søn af pastor CB Koch og hustru Elise f. de Teilman; gift 20.2.1909 m. Marie Kristine, f. 20.6. 1874 i Kbhvn., datter af kontorchef F L Christensen og hustru Marie f. Møller.

Sekondløjtn. 1890; premierløjtn. s. å.; ved generalstabens 1903-06; kaptajn 1907; stabschef ved 1. division 1915; militært flyvercertifikat 1917; oberstløjtn. 1917 og s. å. til rådighed for generalstabens som leder af hærens flyvertjeneste; chef for hærens flyverkorps 1923 og oberst s. å.

Deltog i G C Amdrups ekspedition til Østgrønland 1900; foretog opmålinger og kortlægninger af Islands sydkyst 1903-04; deltog som kartograf i Danmarksekspeditionen til Nordøstgrønland 1906-08; drog i 1908 ud for at søge efter Mylius Erichsen, fandt Jørgen Brøndlunds lig og dagbog, der berettede om Mylius Erichsen og fællers skæbne; leder af slædeekspeditionen til Kap Bridgman på Pearyland 1907 og af indlandsisekspeditionen 1912-13; medl. af luftfartskommissionen og af komitéen for stationen Thule.

Æresmedlem af Det norske geografiske selskab; har modtaget Geografisk Selskabs guldmed.; ty. Karl Ritter medalje, fr. la Roquette medalje og sv. Vega medalje.

Har skrevet: Gennem den hvide ørken (1913); Survey of Northeast Greenland (1917).

Koch Lauge

Geolog, grønlandsforsker; f. 5.7.1892 i Kjørby ved Kalundborg, død 5.6.1964; søn af valgmenighedspræst Carl Koch og hustru Elisabeth f. Knauer; gift 1. gang 16.8.1924 m. journalist Eva Birgit Kewenter, f. 3.11.1897 i Stockholm, død 1933, datter af professor ved Stockholms Handelshøgskola Gunnar Andersson og hustru Anna f. Glasell; 2. gang (1936-40) m. Ulla, f. 22.8.1913 i Stockholm, datter af svensk gesandt i Berlin Arvid Richert og hustru Margit f. Nisser; 3. gang juni 1944 m. Edith, datter af rentier Th. Nielsen.

Student (Ribe) 1911; mag. scient. 1920; dr. phil. 1929; geologiske undersøgelser i Vestgrønland 1913 og 1928; geolog og kartograf på 2. Thuleekspedition 1916-18; leder af jubilæumsekspeditionen Nord om Grønland 1920-23; 1924-25 forelæsninger ved amerikanske og 1926 ved polske universiteter; leder af geologiske ekspeditioner til Østgrønland 1926-27, 1929 og 1930; leder af de vidensk. undersøgelser i Østgrønland 1931-34 (treårsekspeditionen), 1936-39 og fra 1947; flyveekspedition til Peary Land 1938; leder af blyundersøgelserne 1949-51.

Æres- og korresp. medlem af geografiske selskaber i Kbhvn., Oslo, Göteborg, Stockholm, Helsingfors, Antwerpen, London, Moskva, New York, Berlin; korresp. medl. af Explorer's Club, American Geological Society, Naturforschenden Gesellschaft Schaffhausen og af Société Géologique de France; medl. af Académie des Sciences i Paris, Kartografiska Sällskapet i Stockholm og The New York Academy of Sciences; æresdoktor i Basel 1960.

Har hjembragt vigtige vidensk. resultater fra sine ekspeditioner bl. a. kortlægningen af den grønlandske nordkyst, hvorved eksistensen af en sammenhængende fjeldkæde blev fastslået og den såkaldte Peary-kanal godtgjort at være en langstrakt dalning med en sø, samt fund af de ældste firlemmede dyr i lag ved Franz Joseph fjord og af kismalmlejer på Clavering-øen; resultaterne bidrog til den 1933 i dansk favør afsagte kendelse fra Haagdomstolen vedr. den norske okkupation af Nordøstgrønland.

Har modtaget: sv. Vega medalje 1924; eng. Patron's Medal 1927; Hans Egede medaljen 1927; tysk Karl Ritter medalje 1928; fr. Gaudy medalje 1929; amerik. Charly P Daly medalje 1930; fr. Roquette medalje 1933; amerik. Mary Clark Thompson Medal 1949; Rink medaljen 1961.

Har foruden en række vidensk. afhandlinger om Grønland skrevet: Nord om Grønland (1925, ty. og fr. udg. 1928); Stratigraphy of Greenland (disp. 1929); Vi flyver over isbjørnens land (1934); Fra Lissabon til Peary Land (1939).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1923 og i sølv 1935.

Koch P. C.

Redaktør, fotograf; f. 19.2.1807 i Tiset på Gram gods, død 2.11.1880; søn af parcellist, smed Chr. J Koch og hustru Ulrika Antonette

f. Kjærgaard; gift 16.5.1837 m. Christine Frederikke, f. 15.1.1813 i Haderslev, død 1871, datter af nålemager M R Metzsch og hustru Johanne Cathrine Petersdatter.

I lære og ansat i købmandshandel i Haderslev 1820-36, derefter selvstændigt etableret; samarbejdede med bogbinder N Chr. Nissen og de dansksindede professorer i Kiel Chr. Flor og Chr. Paulsen om udgivelse af et blad for folkelig oplysning og dansk kultur; fik kgl. bevilling 1838 til at udgive et dansk ugeblad, hvis første nr. udkom 20. juni 1838 u. navnet »Dannevirke« (2 gange ugl. 1840, dagblad 1851);

var med til at løse danske kulturopgaver i Sønderjylland; forfattede petition til stænderforsamlingen 1838 om anvendelse af dansk sprog i Sønderjylland; s. m. P Hiorth Lorenzen stifter af Den slesvigske Forening 1843, dens sekretær 1846-52; flygtede fra Haderslev efter marts-oprørets udbrud 1848; vendte tilbage sept. 1849; udgav fra 1852 det af F E Boisen redigerede »Budstikken«; solgte »Dannevirke« og bladets trykkeri 1856 p. g. a. den politiske udvikling og flyttede til Kbhvn.; udgav ugeskriftet »Øresund« 1857-59; derefter fotograf.

Kock Jørgen

Møntmester, borgmester i Malmø; død 1556; gift efter 1510 m. Sidse Cortsdatter, død 1553.

Indvandret fra Westphalen; bosat i Malmø

og drev herfra en omfattende købmandshandel; påtog sig fra 1518 som Chr. 2.s møntmester at udmønte den undervægtige mønt, hvormed kongen søgte at finansiere sine krigsforetagender; ved Chr. 2.s fordrivelse 1523 valgt til borgme-

ster i Malmø og ledede byens forsvar mod den skånske adels angreb; overgav Malmø til Fr. 1. 1524; fortsatte som borgmester og blev till. Fr. 1.s møntmester; sluttede sig til lutheranismen og indkaldte 1527 reformatorer til Malmø, der blev et endnu vigtigere centrum for lutheranismen end Viborg; modtog 1532 Tommerup kloster som len for livstid; u. grevefejden sammen med Jørgen Wullenwever og Ambrosius Bogbinder ledende i kampen for Chr. 2.s genindsættelse; opholdt sig i Kbhvn. ved byens overgivelse 29. juli 1536; blev taget til nåde af Chr. 3. og vendte tilbage til Malmø i slutningen af 1536; påny borgmester i Malmø fra 1540; fik s. å. Borgeby som frit len.

Oprettede s. m. sin hustru 1546 et legat, hvis fundats trådte i kraft 1556; ifølge denne skulle der daglig fra Malmø rådhus uddeles et brød til hver af byens fattige.

Ophøjet i adelsstanden 1526.

Kock Laurids,
se Kok Laurids.

Koefoed C. A.

Statskonsulent, statsråd; f. 16.10.1855 i Skandeborg, død 7.2.1948; søn af proprietær Henning Koefoed og hustru Theresa f. Krebs; gift 11.2.1887 m. Elisabeth, f. 1.8.1860 i guv. Pskof i Rusland, død 1940, datter af godsejer P. Objedof og hustru f. Janofskaja.

Landbrugskand. 1875; forvalter på jydsk gårde; rejste til Rusland 1878; godsforvalter i guv. Kaluga 1880-86; ejendomstaksator ved Den alm. russiske Kreditforening 1887-88 og ved Den russiske Adelsbank 1889-1905; leder af udskiftningsarbejderne ved det russiske landbrugsministerium 1905-17; statsråd og medl. af landbrugsministerens råd fra 1905.

Leder af den danske hjælpetjeneste for østr.-ung. krigs- og civilfanger i Østrusland og Sibirien 1918-20; statskonsulent til varetagelse af landbrugets interesser i Randstaterne og Rusland samt landbrugsattaché ved vedk. danske gesandtskaber 1921-27; landbrugsattaché ved de danske gesandtskaber i Moskva, Kovno og Riga samt ved det danske konsulat i Reval 1927-31.

Medl. af Akademiet for de tekniske Videnskaber.

Har udgivet på dansk: Russiske landbrugsforhold og revolutionens indflydelse på dem (1921); Udskiftningens historiske gang gennem de europæiske lande (1933) og 50 år i Rusland (1945); på russisk: Udflyttede bøndergårde I og II (1905) samt en række skrifter om udskiftninger; på tysk: Die russische Agrargesetzgebung und ihre Durchführung in der Praxis (1913); Einzelhof oder Dorf (1935); på serbisk: Komascija (1933); på rumænsk: Comasarea proprietatii agricole (1939).

Har modtaget: udmærkelsetegn for fortjeneste af udskiftningen i Rusland og guldmed. af den vidensk. komité ved landbrugsministeriet i Rusland; æresmedlem af Foreningen af danske Landbrugskandidater 1935.

Koefoed Michael

Embedsmand, nationaløkonom, statistiker; f. 27.12.1867 i Rønne, død 20.8.1940; søn af rektor C. G. Koefoed og hustru Marie Christine f. Andresen; gift 4.4.1896 m. Inger, f. 18.2.1873 i Rønne, datter af købmand Chr. Thorsen og hustru Cathinka f. Jespersen.

Student (Rønne) 1886; cand. polit. 1891; ansat i det statistiske departement s. å., assistent 1892, fuldmægtig 1896, kontorchef 1902, chef 1904; generaldir. for skattevæsenet 1913-38; gennemførte i krigsårene en række beskatningsformer, bl. a. merindkomstskatten (1915), børs-skatten, forhøjelsen af spiritusbeskatningen, samt forestod lovgivningen om dyrtidstillæg til statens embedsmænd; finansminister i det midlertidige forretningsministerium Friis april-maj 1920.

Formand i vurderingskommissioner og nævn u. verdenskrigen; formand for Sønderjysk valutarád 1920, for Den sønderjyske Lånekasse 1929, og for udvalget vedr. rente- og afdragslempelser for sønderjyske landbrugere m. fl. 1933; medl. af handelsmin.s Landmandsbankudvalg 1926. Blev efter forligsmandslovens gennemførelse 1910 statens første forligsmand i arbejdsstridigheder; frasagde sig stillingen 1914; da forligsinstitutionen 1922 omdannedes til et tremandsråd, atter forligsmand 1922-28; medvirkede ved afslutningen af hidtil største arbejdskonflikt 1925; formand for statens arbejdsløshedsråd 1932. Medl. af overskyldrådet fra dets oprettelse 1903 til 1913; censor ved statsvidensk. eks. 1906-10; formand for udvalget om

færøske sager 1931, for udenrigsmin.s delegation for nordisk økonomisk samarbejde 1934, for udvalget for brugsforeningernes beskatning s. å. og for den store skattekommission 1937.

Formand bl. a. for Nationaløkonomisk Forening 1916-28, foreningen Norden 1920-39 (æresmedlem 1939), Danske Statsemedsmænds Samråd 1930-38, Nationalforeningen Bornholm og Ritzaus Bureaus bestyrelsesråd.

Medudgiver af Grundrids af Danmarks statistik (1898); har skrevet afsnittet Forfatning og forvaltning i Fremds Danmarks folk (1901); medredaktør af 2. og 3. udg. af Hages Håndbog i handelsvidenskab; medarbejder ved 3. udg. af Traps Danmark og ved Salmonsens Konversationsleksikon.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1911.

Kofod Ancher, Peder

Retslærd; f. 14. el. 20.6.1710 i Øster Larsker, død 3.7.1788; søn af sognepræst Jørgen Ancher og hustru Johanne f. Kofod; gift 1. gang 7.9.1742 m. Sophie Amalia, f. ca. 1715, død 1746, datter af sognepræst Lorents Bildsøe og hustru Anna Sophie f. Lundt; 2. gang 17.11.1751 m. Johanne Maria, f. 13.10.1725 i Asminderød, død 1788, datter af sognepræst J. J. Sevel og hustru Anna Beate f. Dreier.

Student (Sorø) 1726; cand. theol. 1730; cand. jur. 1736; dr. jur. 1742; Kbhvns universitets første juridiske professor 1748, dets rektor 1752 og tre gange senere; till. højesteretsassessor 1753 og generalauditør ved søetaten 1753-76.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1750.

Har bl. a. skrevet: En kort anvisning især for en dansk jurist angående lovkyndigheds og stats-kunstens adskillige dele, nytte og hjælpemidler (1755, 2. udg. m. ændret titel og indhold, 1777); En dansk lov-historie fra kong Harald Blåtands tid til kong Christian den femtes I-II (1769-76); Den jydsk lovbog på gammel dansk, med forskellige læsninger, latinsk oversættelse, anmærkninger og forklaringer (1783); endv. en række afhandlinger bl. a. Dansk lens ret (1777, på tysk 1788), Svar på nogle spørgsmål til det juridiske fakultet (1779) og Om gamle danske gilder og deres undergang (1780). »Samlede juridiske skrifter« I-III (udg. af J. F. W. Schlegel og R. Nyerup, 1807-11).

Justitsråd 1753; etatsråd 1770; konferensråd 1774.

Kofoed Jens

Landskaptajn; f. 3.11.1628 i Rønne, død 23.5.1691; søn af bykaptajn, borgmester Peder Kofoed og hustru Elisabeth f. Ravn; gift 1. gang 3.11.1653 m. Margrete, f. 18.5.1635 i Hasle, død 1678, datter af borgmester Sander Lesler og hustru Sidsel; 2. gang 19.6.1680 m. Elisabeth

f. 27.3.1654 på Bjellerup, Skåne, død 1739, datter af kaptajnløjtnant Gabriel Akeleye og hustru Beate f. Maccabæus.

Til søs 1641; tjente 5 år på adelsgodser i Spanien; vendte tilbage til Bornholm 1647; frivillig ved ritmester Knud Urnes rytterkompagni u. efterårsfelttoget 1657 i Skåne; opholdt sig på Bornholm, da øen ved Roskildefreden 1658 blev afstået til Sverige; dec. 1658 medsamsvoren ved tilfangetagelsen af den svenske landshövding Johan Printzensköld, der blev skudt u. tumulter; s. m. bykaptajnerne Kames og Hassel anfører for bornholmernes opstand og indtog fæstningen Hammershus; udnævnt til landskaptajn på Bornholm, efter at den genvundne ø 29. dec. 1658 var overgivet til Fr. 3.

Kofoed K. H. embedsmand, se Tillæg.

Kok Laurids

Præst, sprogmand, forfatter; f. 13.9. (el. 13.4) 1634 i Sønder Asminderup ved Holbæk, død 17. (el. 18.) 3.1691; søn af sognepræst Oluf S Kok og hustru Else Nielsdatter; gift 21.4.1674 m. Elisabeth Sophie, f. ca. 1640 i Kalundborg, død 1712, datter af kapellan Laurids N Gram og hustru Maren Pedersdatter.

Student (Roskilde) 1653; foretog efter theol. embedseks. en længere udenlandsrejse med ophold bl. a. i Franeker 1660, i Strasbourg 1664; rektor i Ringsted 1666; præst i Refsnæs 1673, till. provst 1684.

Skrev u. opholdet i udlandet en kortfattet dansk grammatik på latin (den første grammatik for udlændinge) (udg. 1915 i Danske grammatikere, I) og samlede en dansk-latinsk ordbog; sendte en del af denne og den danske grammatik til vennen Peder Syv, og vistnok hele ordbogen (en trediedel er endnu bevaret i håndskrift) til sprogmanden Mathias Moth; endv. bidrag til Peder Syvs Ordsprogsamling. Har till. bl. a. skrevet tre historiske viser, bl. a. Danevirkevisen »Danmark, dejligst vang og vænge« (der indgik i Peder Syvs Kæmpeviser, 1695, og til melodi af P. E. Rasmussen (1810) i Udvælgte danske viser V, 1814).

Kold Christen

Højskolemand; f. 29.3.1816 i Thisted, død 6.4.1870; søn af skomagermester Mikkel Christensen Kold og hustru Kirstine Marie f. Jannerup; gift 8.8.1866 m. Kirstine (Stine), f. 2.1.1844 i Fangel, død 1902, datter af gårdejer Jakob Jørgensen og hustru Mette Margrethe Andersdatter.

Lærer ved Fårtoft omgangsskole 1831; huslærer på herregården Koustrup 1831-34; lærer-eks. (Snedsted) 1836; derefter huslærer i Solbjerg præstegård på Mors; senere vikar i Øster Jølby skole; kunne ikke få fast ansættelse her, skønt alle beboerne ønskede det, p. g. a. deltagelse i gudelige forsamlinger på Mors og »tilbøjelighed til sekterisk sværmeri«; huslærer hos storbonde

Knud Knudsen i Forballum, Vestslesvig 1838-41; blev her påvirket af Ribe-præsten Ludvig Chr. Müller; underviste på tværs af folkeskolen ved at fortælle for børnene i st. f. at lade dem lære udenadsremser, bl. a. efter Balles obligatoriske lærebog; lærte bogindbinding u. ophold i Kbhvn. 1841-42; rejste til Lilleasien som tjener hos missionæren pastor L. D. Hass 1842; nedsatte sig som bogbinder i Smyrna 1843-47; rejste hjem med skib til Triest og vandrede herfra til Thisted; huslærer hos pastor Hassenfeldt i Velling; frivillig i krigen 1848; huslærer i Sønder Felling hos pastor Østergaard s. å., i Ryslinge præstegård hos Vilhelm Birkedal 1849; samlede her hver lørdag aften unge karle fra Ryslinge til foredrag og oplæsning og kom i forbindelse med en kreds af Grundtvigs venner i Kbhvn.; fik hjælp fra denne kreds og fra Grundtvig til at åbne en højskole i Ryslinge med femten elever 1. nov. 1851; begyndte en fri børneskole, den første i Danmark, i Dalby ved Kerteminde 1852; flyttede højskolen her til 1853, til Dalum ved Odense 1862; udvidede skolen med optagelse af piger 1863; højskolen i Dalum fik stor tilslutning og blev forbilledet for en række andre.

Står som banebryder for de grundvigske skoletanker, og som friskolens fader.

Har skrevet el. meddelt: Dagbog fra Smyrna-rejsen (udg. af H. Holm, 1882); selvbiografi i For folkeoplysningen (1876); Om børneskolen (udg. af H. Holm, 1877).

Kolderup-Rosenvinge J. L. A.

Retslærd; f. 10.5.1792 i Kbhvn., død 5.8.1850; søn af postdirektør, etatsråd P. A. Kolderup-

Rosenvinge og hustru Mariane f. Grüner; gift 7.8.1814 m. Barbara Abigael, f. 11.1.1791 i Kbhvn., død 1846, datter af generalpostdirektør, gehejmekonferensråd C. W. Lange og hustru Anna f. Holck Neunkirchen.

Student (priv. dimit.) 1809; manuduceret af A. S. Ørsted; Kbhvns. univ.s guldmed. 1813; cand. jur. s. å.; lic. jur. 1815; dr. jur. 1817; notarius ved det juridiske fakultet 1814, till. adjunkt 1815, ekstraord. professor 1818, ord. professor og medl. af konsistorium 1830, referendar s. å.; universitetets rektor 1833-34.

Ekstraord. assessor i højesteret 1822; medl. af Videnskabernes Selskab 1824; meddirektør for og lærer i kirkeret ved Pastoralseminariet 1828; medudgiver af Juridisk Tidsskrift 1831-40; medl. af direktionen for universitetet og de lærde skoler 1834-48. Medlem el. æresmedlem af eller sekretær i en lang række vidensk. selskaber og stiftelser.

Hovedværker: Grundrids af den danske lov-historie I-II (1822-23; på tysk 1825), 2. og 3. udg. 1832 og 1860; Retshistorie; Grundrids af den danske politiret (1825, 2. udg. 1828); Grundrids af den danske kirkeret I-II (1838-40, 2. udg. v. C. T. Engelstoft, 1851); Grundrids af den juridiske encyclopædie (1849); Samling af gamle danske love udgivne med indledninger og anmærkninger og tildels med oversættelse I-V (ufuldendt) (1821-46), hvortil sluttede sig et latinsk universitetsprogram af 1826 om Knud den Stores engelske love og en udgave af Danmarks rigens ret af 1842; Udvalg af gamle danske domme, afsagte på kongens retterting og på landsting I-IV (1842-48); retshistoriske afhandlinger og andre bidrag til tidsskrifter.

Konferensråd 1848.

Kongstad Petersen Christian

Tegner; f. 26.12.1862 i Nyborg, død 20.1.1940; søn af købmand Wilhelm Petersen og hustru Caroline Mathilde f. Andersen.

Aspirant ved telegrafvæsenet i Nyborg 1878, flyttet til Fredericia 1879 (reservetelegrafist 1882), til Kbhvn. 1883, telegrafist 1887-1920. Fik sin første tegneundervisning hos H. A. Brendekilde; elev på Zahrtmanns malerskole 1885, og med mellemrum til 1900; kortere rejser til Tyskland 1899 og 1913, til Paris 1914, længere rejser til Italien 1921 (Frascati, Rom s. m. malerne Peter Hansen og Karl Schou), 1922-23 (Firenze, Siena), 1929 (Venezia, Firenze); udstillet tegninger bl. a. på Den frie udstilling

1902, 1906 og 07, i Kunstforeningen 1918 og 33.

Tegnede med pen og tusch, og udviklede en ret varieret, personlig teknik; tegnestilen står »Fynboerne« meget nær, især maleren Fritz Syberg.

Værker: tegninger af landskaber og dyr; figurgegninger; illustrationer til Dickens, H C Andersen (bl. a. »Historien om en moder«, i 1890'erne) o. a. Et udvalg af tegninger udg. af Jacob Paludan (1937).

Repræsenteret i Kobberstiksamlingen.

Koppel Valdemar

Redaktør; f. 10.9.1867 i Kbhvn., død 23.5.1949; søn af prokurator, justitsråd Menca Koppel og hustru Rosalie f. Bendixen; gift 27.12.1902 m. oversætterinde Elise K., f. 26.3.1880 i Kbhvn., datter af rigsarkivar A D Jørgensen (se denne).

Student (Metropolitanskolen) 1885; cand.

mag. (hovedfag: historie) 1891; lærer ved forsk. skoler; journalist ved København 1889; medarbejder ved Politiken 1892, politisk ledende redaktør 1913, redaktør 1927–33 (s. m. Ove Rode, fra 1931 till. m. Niels Hasager), ansvarh. 1933–37.

Medl. af bestyrelsen for A/S Dagbladet Politiken 1937–48; borgerrepræsentant 1917–27; formand for Kbhvns Journalistforenings pensionskasse 1937–47; landflygtig i Sverige 1943–45.

Har skrevet: Christensen (1907) (dramatiseret i samarb. m. A Melbye, opført på Dagmar-teatret s. å.); Selskabsliv (1907); Verdenskrigen på nært hold (1915, s. m. andre forfatters krigsbreve); Ornitologen og andre dødelige

(1926); Justitssagen mod P N Gryn (1937); Medmennesker (1947); Af Politikens Historie I–II (1947); har oversat: Anatole France: Dronning Gåsefod (1899) og Guderne tørster (1912), m. m.

Korch Morten

Forfatter; f. 17.1.1876 i Over Holluf, Fyn, død 8.10.1954; søn af lærer Ole Korch og hustru Kirstine f. Raben; gift 1. gang 10.8.1899 m. Elna Marie, f. 20.6.1873 i Odense, død 1907, datter af købmand R T Frydendahl og hustru Augusta f. Løngreen; 2. gang 21.2.1908 m.

Sophie, f. 8.1.1875 i Vium, død 1953, datter af sognepræst A L Bruun og hustru Andrea f. Obel.

I handelslære i Nyborg 1890; medinteressent i Wilhelm Løngreens Fabrikker i Odense 1898–1903; selvstændig grossistvirksomhed 1903–09; direktør for Hakkemose Keramik- og Flisefabrik 1909–12; indehaver af Morten Korchs Forlag 1912–16; redaktør af Land og By 1919–21; medarbejder ved forsk. dagblade og foredragsholder.

Formand for Fynsk Hjemstavnsforening 1933–40, derefter æresmedlem; medl. af bestyrelsen for Dansk Forfatterforening 1942–47.

Debutterede som forfatter med et par fynske fortællinger Fyenskt humør (1898) og Fyenbosnak (1900); har senere skrevet en lang række fortællinger og romaner bl. a.: Guldglasuren (1912); Sejrgården (1913); En husmand (1915); En æreskrans (1916); Kongemøllen (1918); Fru Sara på Enø (1919); Der brænder en ild (1920); Godtfolk (1920); Uhrene i Rørby (1921); Junker & Co. (1922); Det gamle guld (1923); Godtfolk, ny samling (1924); Perler på snor (1927); I morgen får vi sol (1932); Fruen på Hamre (1937); Under byens tage (1941); Manden fra Naur (1945); Fløjtespilleren (1950); Endv. en række folkelige skuespil, og filmene: De røde heste, Mosekongen, Det gamle guld (till. som skuespil), Det store løb, Det skete på Møllegården og Kampen om Næsbygård.

Kornerup Jacob

Arkitekturmaler og arkæolog; f. 19.11.1825 i Roskilde, død 9.3.1913; søn af købmand Ebbe Kornerup og hustru Inger Caroline f. Brønning; gift 16.6.1869 m. Augusta, f. 9.3.1846 i

Kbhvn., død 1906, datter af vognfabrikant A F Madsen og hustru Elisabeth Birgitte f. Jørgensen.

Student (Roskilde) 1845; elev på Akademiet 1847 og af M Rørbye; fl. rejser bl. a. s. m. arkitekt Herholdt til Gotland 1851, med vennen, arkitekt F Meldahl til Tyskland, Dalmatien og Italien 1854–55, til Spanien og Frankrig 1860; berejste gentagne gange Danmark s. m. museumsdir. J J A Worsaae for at undersøge og tegne arkæologiske monumenter, deltog bl. a. i undersøgelsen af Jellinghøjene 1861; har ledet restaureringen af talrige danske kirker, navnlig med henblik på bevaringen af kalkmalerier, 1862–1904, herunder rådgiver ved restaureringen af Roskilde domkirke siden 1850'erne.

Medl. af Oldskriftselskabet.

Litterære arbejder: Skildringer fra Spanien (1863); Kongehøjene i Jellinge (1875); Roskilde domkirke (1877); Roskilde i gamle dage (1892); oversigt over kirkerestaureringerne i værket Kunsten i Danmark (udg. af Karl Madsen, 1901–07); Roskilde minder (1907) og Fra det gamle Roskilde (1925, der till. indeholder fortegnelse over restaureringer m. m.) (begge udg. af Arthur Fang). Endv. talrige afhandlinger i Årbøger for nordisk Oldkyndighed og Kirkehistoriske Samlinger.

Titulær professor 1871.

Krabbe Christopher

Politiker, kammerherre; f. 20.7.1833 på Hølgershåb, Falster, død 22.5.1913; søn af gods-

ejer Anton Krabbe til Hald og hustru Vilhelmine f. Nyrop; gift 1.11.1861 m. Marie, f. 8.4.1837 på Højergård i Herlev, død 1918, dat-

ter af gårdejer, instrumentmager Joachim Boesen og hustru f. Knudsen.

Student (Sorø) 1852; cand. jur. 1859; redaktør af Fyns Avis og Danmark, medarbejder ved Fædrelandet 1864-68; overretsprokurator i Kbhvn. 1870; birkedommer på Fejø 1871; borgmester, by- og herredsfoged i Grenå 1876, i Skive 1883; ejer af Hald 1881-92; herredsfoged i Lysgård-Hids herreder 1886-1909; folketingsmand for Kalundborgkredsen 1864-84 og 1895-1910; var en af hovedmændene ved dannelsen af Det forenede Venstre 1870; tilsluttede sig Venstre-reformpartiet 1896; formand i folketinget 1870-83; forsvarsminister 1909-10 i ministeriet Zahle.

Medl. af Interparlamentarisk Gruppens bestyrelse og af Interparlamentarisk Unions organisationskomité; medl. af bestyrelsen for Dansk Folkemuseum, af administrationen for Julius Skrikes stiftelse, af Landmandsbankens bankråd (fra 1871) og af Geografisk Selskabs råd; i overbestyrelsen for De danske Skytteforeninger 1879-85.

Kraft Jens

Filosof og matematiker; f. 2.10.1720 i Fredrikstad, død 18.3.1765; søn af løjtnant i det norske fodfolk Anders Kraft og hustru Severine f. Ehrensfryd Scolt (Schytt); gift 1. gang 21.2.1748 m. Bodil Cathrine, døbt 6.3. 1727 i Kbhvn., død 1758, datter af prokurator Tile-

mand Evertsen og hustru Dorothea Jensdatter; 2. gang 20.3.1759 med Sophie Magdalene, f. 19.5.1730 i Kbhvn., død 1791, datter af slotsforvalter, oberstløjtnant Magnus Langhorn og hustru Dorothea Elisabeth f. Wagner.

Student (priv. dimit.) 1738; magister 1742; alumne på Borchs collegium 1740-44; rejste med offentlig støtte til udlandet 1744 og studerede matematik, fysik og filosofi; professor ved Sorø akademi i matematik og filosofi 1747; gik ind for eksperimentel psykologi kontra spekulativ.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1747.

Hovedværk: Forelæsninger over mekanik (1763); udvidet af og oversat på latin af J. N. Tensens 1773; denne udg. oversat på tysk 1787) og 2. del: Forelæsninger over statistik og hydrodynamik med maskin-væsenets teorier (1764). Har endv. skrevet: Kort fortælling af de vilde folks fornemmeste indretninger, skikke og me-

ninger, til oplysning af det menneskelige oprindelse og fremgang i almindelighed (1760, på tysk 1766, på hollandsk 1779) samt afhandlinger og matematiske bidrag i Videnskabernes Selskabs Skrifter, bl. a. afhandlingen 1747 (der s. å. kom på latin): Betænkninger over Newtons og Cartesii Systemata, tillige med nye anmærkninger over lyset, hvori tages parti for Newton imod Descartes; endv. filosofiske læsebøger.

Kraft Tenna

Operasangerinde; f. 16.5.1885 i Kbhvn., død 16.3.1954; datter af malermester N. C. Frederiksen og hustru Sophie Frederikke f. Greisen; gift 9.4.1927 m. direktør i Det Danske Petroleumsselskab F. W. Kraft, f. 5.12.1879 i Kbhvn., død 1962, søn af premierløjtnant F. W. Kraft og hustru Anna f. Schmidt.

Uddannet af J. L. Nyrop, fru Osta Schottländer og i Paris af Jean de Reszké; debuterede 4. april 1906 på Det kgl. Teater som Elsa i Lohengrin, og var i en årrække operascenens førende lyrisk dramatiske sopran; afsked fra teatret 1939.

Hovedpartier, bl. a.: Tosca; Traviata; Margrethe i Faust; Tatjana i Eugen Onegin; Myrtole i De døde øjne; Desdemona i Othello; Elisabeth i Tannhäuser; Elisabeth i Don Carlos; fru Ingeborg i Drot og Marsk; titelrollen i Leonora Christina; Lucrezia Buti i Madonnas ansigt; Pamina i Tryllefløjten; Serpina i La serva padrona; Despina i Così fan tutte.

Kgl. kammersangerinde 1914; medaljen Ingenio et arti 1922.

Krag Niels

Diplomat og historiker; f. 1550 i Ribe, død 14.5.1602; søn af borger i Ribe Peder Krag og hustru Karine f. Klyn; gift 1. gang 2.2.1578 (ægteskabet opløst 1588) m. Kjønnne, død tidligst 1620, datter af Michel Skriver og hustru; 2. gang 22.8.1591 m. Else, død 1605, datter af Hans Mule til Nislevgård og hustru Mette f. Kotte.

Student (Ribe) 1567; studerede derefter ved Kbhvns universitet til 1570, i Wittenberg til 1572; skolemester i Ringkøbing 1572-74; fik gennem kansler Niels Kaas statsstøtte til en udenlandsrejse; tog magistergraden i Wittenberg

1575; rektor ved Vor Frue skole i Kbhvn. 1575-82; derefter hovmester for unge adelsmænd på udenlandsrejser; erhvervede den juridiske doktorgrad ved et udenl. universitet; ekstraord. professor i historie (faget ikke tidl. doceret) ved Kbhvns universitet 1589; fik till. et kanonikat ved Roskilde domkirke 1591; professor i græsk 1592; universitetets rektor 1601; kgl. historio-graf 1594, med pålæg om at udarbejde en Danmarkshistorie på latin; deraf skulle Chr. 3.s og Fr. 2.s historie udarbejdes først; skulle have fri adgang til alle oplysninger og have overdraget de dokumenter, som 13 år tidl. var betroet Anders Sørensen Vedel til løsning af opgaven; fik tildelt Vedels prælatur ved Ribe domkirke 1595; forstod for Sorø klostergods fra 1601; fik till. betroet fl. diplomatiske hverv af regeringen, bl. a. i Skotland 1593, Polen 1598 og 1601, England 1598.

Har skrevet: lærebogen Grammaticæ Latinae præcepta (1578); Differentiæ Ciceronis (1589); De republica Lacedæmoniorum libri IV (1593, genoptrykt 1670); af Danmarkshistorien kun fuldført Chr. 3.s historie til 1550 (udg. af Hans Gram 1737).

Optaget i den skotske adelstand.

Krag Oluf

Politiker; f. 23.9.1870 i Hals, død 10.9.1942; søn af malermester Rudolph Kragh og hustru Johanne f. Møller; gift 14.4.1895 m. Anna, f. 3.6.1870 i Hals, datter af førstelærer Simon Schulz og hustru Dorothea f. Krag.

Student (priv. dimit.) 1888; mag. scient. (matematik) 1893; lærer ved Borgerdydskolen i Helgolandsgade 1893-97; adjunkt ved Nykøbing F. katedralskole 1897-1918 og till. forstander for Teknisk skole 1909-18; dr. phil. (Studier over pendulbevægelsen) 1902; rektor ved Metropolitanskolen 1. 18-21; medl. af direktionen for Forsikringsaks. Absalon 1925-26; direktør i Kreditforeningen af Grundejere i Kbhvn. og Omegn 1931.

Formand for Venstres organisation i Nyk. F. kredsen 1909 og for De samv. Venstre-organisationer på Lolland-Falster 1912-19; landstingsmand 1914-24, ordfører for en række vigtige love vedr. ulykkes- og livsforsikring og sygekasser, skole- og dyrtidslovene, m. fl.; medl. af landstingets finansudvalg 1920-24, af forsvarskommissionen af 1919, af Dansk-is-

landsk navn og Dansk-islandsk forbundsfond 1920, af sociallovgivningskommissionen af 1925; indenrigsminister i ministeriet Neergaard 1921-24, gennemførte bl. a. loven om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring 1921, aldersrenteloven af 1922 og loven om kommunale valg 1924; medl. af folketinget for Ringkøbingkredsen 1924, formand for folketingsgruppen 1933-36; indenrigsminister i ministeriet Madsen-Mygdal 1926-29; var u. landbrugs-krisen i begyndelsen af 1930'erne s. m. N Fisker en af hovedmændene bag det såkaldte Kanslergadeforlig jan. 1933, der banede vej for en omfattende lovgivning til hjælp for både landbrugere og arbejdere; medl. af rigsdagens valutaudvalg 1932-35, af universitetskommissionen 1935, det udenrigspolitiske navn 1935, forfatningskommissionen af 1937 og af socialkommissionen af 1940; minister uden portefølje i ministeriet Stauning april-juli 1940. Endv. en række tillidshverv inden for forsikringsverdenen og bestyrelshverv i kommercielle selskaber.

Krag Otte

Rigsråd; f. 29.8.1611 på Agerkrog, død 4.2.1666; søn af rigsråd Niels Krag og hustru Jytte f. Høg; gift 19.10.1645 m. Anna, f. 10.7.1619 på Halmstad slot, død 1688, datter af Holger Rosenkrantz til Glimminge og hustru Lene f. Gyldenstjerne.

På Sorø akademi 1623-30; rejser og studieophold (særlig reitsvidenskab) 1630-38, bl. a. i Frankrig, England, Italien, Holland og Tyskland; sekreter i danske kancelli 1638; gesandt i Sverige 1639; fulgte Hannibal Sehested som ambassadeskr. til Spanien 1640-41, og Just Høg og Gregers Krabbe til Osnabrück 1643; fungerede som kongens rejseskr. fra 1643; øverste sekretær i kancelliet 1645; rigsråd 1653.

Medl. af rigsrådsudvalget nedsat 1657 i anledning af krigen med Sverige; opholdt sig på Fyn, da øen blev erobret af svenskerne; kong Karl X Gustafs fange i Nyborg febr. 1658, frigivet ved Roskildefreden s. å.; adelens fører og befuldægtigede forhandler på stændermødet 1660, da enevælden indførtes.

Ejer af en række godser bl. a. Voldbjerg (arvet efter faderen), Egeskov og Skjoldemose, som fik ny hovedbygning 1662.

Krak Ove

Vejviserudgiver, læge; f. 18.12.1862, død 17.4.1923; søn af vejviserudgiver, stadskonduktør Thorvald Krak (se denne); gift 17.10.1913 m. Else, f. 19.3.1885 i Kbhvn., død 1930, adoptivdatter af læge William Nielsen i Fuglebjerg og hustru Charlotte f. Eckardt.

Student (Sorø) 1881; med. eks. 1889; kandidat ved Frederiks hospital 1889-90; prakt. læge i Kbhvn. 1892-1902; overtog Kraks Vejviser efter faderen 1902 og stod første gang som udgiver 1903; udvidede Vejviseren til at omfatte hele Danmark 1905; udgav Kraks Blå Bog fra 1910, Kraks Lomme-Vejviser fra 1911 og senere Kraks Kort over Kbhvn.

Overdrog testamentarisk sin virksomhed til en selvejende institution Kraks Legat, hvis overskud primært skal anvendes til at gavne og støtte personer, institutioner eller foretagender, der - hvadenten de leve eller virke i Danmark eller i udlandet, - i deres virksomhed efter legatbestyrelsens skøn virke til bedste for dansk handel og industri.

Har iøvrigt ladet udgive: Agent Holck, De fattiges tolk (1907); Danmarks ældste forretninger (1910 og 1915); Kraks udstavler (1911 og 1923); Kraks navnebog (1912); Vejviseren gennem 150 år (1919); Kbhvns borgere 1659 (1920); Minderige huse 1770-1870 (1922).

Krak Thorvald

Vejviserudgiver, stadskonduktør; f. 12.6.1830 i Kbhvn., død 6.11.1908; søn af skibsfører Hans Andersen Krak og hustru Karen Sophie f. Lind;

gift 16.11.1858 m. Charlotte Henriette f. 27.11.1828 i Vester Egede, død 1897, datter af kap-

tajn i ingeniørkorpset Peter v. d. Recke og hustru Caroline f. Petersen.

Elev fra Mariboers skole og Den kgl. militære højskole; gennemgik central- og kommandoskolen i Kbhvn.; ingeniørløjtn. 1850; premierløjtn. 1853; kaptajn 1858; afsked s. å. og derpå stadskonduktør i Kbhvn. til 1898; tog initiativet til indførelsen af fortløbende gadenumre 1859 og forestod opmålingen af samtlige skattepligtige bygninger i Kbhvn. 1860-66; fik 1862 eneretten på udgivelsen af »Vejviser for Kjøbenhavn og Omegn« (påbegyndt af Agent Hans Holck 1770); vejviseren helt omarbejdet og moderniseret 1863; overlod udgivelsen til sin søn Ove Krak i forpagtning 1898; endeligt overtaget af denne 1902.

Har skrevet: Håndbogen om kortspillet Whist (1893); Vejviserens vej (1904).

Etatsråd 1892.

Kramp Lassenius

Håndværkerlærer; f. 5.5.1808 i Kbhvn., død 30.10.1876; søn af snedkermester Frantz Kramp og hustru Anne Christine f. Schiwe; gift 20.7.1833 m. Christiane Magdalene, f. 24.1.1809 i Udby, død 1889, datter af forpagter af Udby præstegård H. H. Frølich og hustru Johanne Katrine f. Vedel.

Udgået fra Jørgensen & Reineckes institut 1821; derefter i lære på faderens værksted; gik samtidig i de Massmannske søndagsskoler og Akademiets bygningsklasser; snedkermester i Kbhvn. 1831. Løjtnant i det borgerlige infanteri 1833, bataljonsadjutant 1837, premierløjtn. 1844.

Oprettede 1837 Foreningen af Snedkere til Kundskabernes Fremme i Professionens Theori, foreningens formand og daglige leder til 1844, æresmedlem 1862; stiftede 1840 Håndværkerforeningen i Kbhvn., foreningens sekretær fra 1840; grundlagde 18. sept. 1843 Det tekniske Selskab, og blev inspektør for dettes læreanstalt Det tekniske institut, da dette åbnede 1. nov. s. å.; fratrådte som inspektør ved oprettelsen 1876 af Det tekniske Selskabs skoler til afløsning af Det tekniske institut; i perioder direktør for de Massmannske søndagsskoler.

Ved 100 års-dagen for hans fødsel lod Håndværkerforeningen præge en Lassenius Kramp-medalje, der uddeles for særlig fortjenstfuld gerning inden for det kbhvn. håndværk.

Krarup F. C.

Teolog; f. 31.3.1852 i Løgumkloster, død 27.12.1931; søn af sognepræst N P Krarup og hustru Jensine f. Skierbeck; gift 1.7.1885 m. Marie, f. 15.1.1862 i Kbhvn., død 1937, datter af grosserer H T Mohr og hustru Margrethe f. Hval-søe.

Student (Ålborg) 1870; cand. theol. 1878; derefter et par års lærervirksomhed; studierejse bl. a. til Tyskland 1881–83 med ophold i Göttingen med studier hos teologen Albrecht Ritschl; dr. theol. 1885; sognepræst i Mariager 1884, i Sorø 1893–1922; till. lærer i religion på Sorø akademi.

Censor ved teologisk embedseks. 1902–28. Dr. theol. h. c. i Kristiania 1911.

Har skrevet: Om forholdet mellem det guddommelige og menneskelige i Kristi person (disp.); Grundrids af den kristelige etik (1894, till. på tysk); Religionsfilosofi (1905, 2. udg. 1921); Livsforståelse (1915, 2. udg. 1917); Livsførelse (1918); Kampen om kristendommen (1922); Ideal kristendom (1926); Fra romantisme til realisme (selvbiografi, 1930).

Krarup N. B.

Landøkonom; f. 12.1.1802 i Ale, død 26.2.1865; søn af sognepræst C N Krarup og hustru Kirstine f. Thomsen; gift 27.9.1827 (separeret) m. Henriette, f. 20.4.1808 i Hammel, død 1885,

datter af sognepræst J G Manniche og hustru Elsebeth Margrethe f. Nielsen.

Student (Århus) 1822; studerede teologi et par år; filologisk-filosofisk eks. 1823; andenlærer ved seminariet i Lyngby ved Grenå 1825-

35, og samtidig forpagter af præstegårdens landbrug; forpagtede Frijsendal u. godset Frijsenborg 1835; oprettede her den første landbrugs-skole af mere varig betydning i Danmark; købte hovedgården Haraldslund ved Århus 1839 og flyttede skolen hertil 1840; forestod skolen, der fra 1842 fik statsunderstøttelse, til 1855, de sidste 4 år med fætteren J B Krarup som daglig leder; bosat i Kbhvn. fra 1850.

Landvæsenskommissær 1841; tog initiativet til dannelsen af de danske landmandsforsamlinger; præsident for den 1. landmandsforsamling i Randers, 1845; vicepræsident for den 3. i Århus 1847; medl. af landstinget (Højre) 1850–55; medl. af stuttekommisionen 1851.

Medredaktør af Ugeblad for den danske Bond 1834–36; udgav 1844–46 de to første årgange af Landøkonomisk Månedsskrift for mindre Jordbrugere.

Kratzenstein Christian Gottlieb

Læge og fysiker; døbt 2.2.1723 i Wernigerode, død 7.7.1795; søn af borgmester T A Kratzenstein og hustru Marie Elisabeth f. Mannessen; gift 1. gang 8.5.1754 m. Anne Margrethe, f. 1733 i Kbhvn., død 1783, datter af apoteker Bernhard Hagen og hustru Anne Margrethe f.

Cöllner; 2. gang 29.9.1784 m. Anna Marie, f. 30.8.1753 i Hamburg, død 1827, datter af købmand Andreas Thuun og hustru Catharina f. Schiebel.

Student (Wernigerode) 1742; studerede medicin ved universitetet i Halle; belønnet 1744 for besvarelse af en prisopgave udskevet af akademiet i Bordeaux; tog magistergrad og doktorgrad 1746; professor i fysik ved universitetet i Halle s. å.; professor i St. Petersburg 1748; foretog her forbedringer i nautiske instrumenter til bestemmelse af polhøjden, af kompas og kronometer; professor i fysik og designeret professor i medicin ved Kbhvns universitet 1753 og medl. af det medicinske collegium; forelæste till. over fysiologi og over naturhistorie efter Linnés system; medl. af det medicinske fakultet 1761; medicinsk professor 1763; universitetets rektor 1765, 71, 79 og 85.

Skrev populære afhandlinger og holdt foredrag om faren ved at benytte dårligt fortinnede kobberkar; afholdt kurser for at vække almeninteresse for naturvidenskaberne; interesserede sig till. for centrifugalkraften, luftsejlad, vejrfordudsigelser m. m. m. Undersøgte for universi-

tetet kalkværkerne på Stevns; konstruerede en talemaskine, som blev præmieret i St. Petersburg; vandt 1783 en præmie i Lissabon for besvarelse af spørgsmålet om de love, hvorefter kastede legemer bevæger sig.

Medl. af det kejserlige Leopoldinske Akademi 1748; medl. af Videnskabernes Selskab 1753 og af Landhusholdningsselskabet 1769; æresmedlem af Det medicinske Selskab 1774.

Har bl. a. skrevet: Abhandlung von dem Nutzen der Electricität in der Arzneiwissenschaft (1744; den første afhandl. om elektricitets anvendelse i medicinens tjeneste); Vorlesungen über die Experimental-Physik (1758, 6. oplag 1787, på dansk 1791).

Krieger A. F.

Jurist, politiker; f. 4.10.1817 i Kolbjørnsvik ved Arendal, død 27.9.1893; søn af kommandørkaptajn Johannes Krieger og hustru Anna Elise f. Finne.

Tidligt faderløs og boede sammen med sin norskfødte moder i Kbhvn. til hendes død 1863; student (Borgerdydskolen i Kbhvn.) 1833; cand. jur. 1837; volontør i danske kancelli 1838; Kbhvns univ.s guldmed. 1838; protokolfører ved stænderforsamlingerne i Roskilde og Viborg 1840; erhvervede den juridiske licentiatgrad 1841; udenlandsrejse med studier i fremmed retsvidenskab 1841–43; ansat i danske kancelli 1843; lektor ved Kbhvns universitet 1844; ekstraord. professor 1845, ordinær professor 1847–55; till. docent i slesvigsk ret 1853–55; departementschef i ministeriet for Slesvig 1855–56; indenrigsminister i regeringen Andræ okt. 1856; finansminister i regeringen Hall juli 1858; atter indenrigsminister maj–dec. 1859; assessor i højesteret sept. 1860; justitsminister i regeringen Holstein 1870–72, finansminister 1872–juni 1874.

Borgerrepræsentant i Kbhvn. 1848–55 (viceformand fra 1853); medl. af den grundlovgivende rigsforsamling (valgt i Køge) okt. 1848, af dennes grundlovsudvalg dec. s. å. og ordfører for udvalget febr. 1849; medl. af folketinget (Køge) dec. 1849–aug. 1852 og af notabelforsamlingen i Flensborg 1851; ekstraordinært medl. af højesteret 1856, assessor 1860; medl. af oktoberforfatningens rigsråd jan. 1857; dansk delegeret (s. m. Quaae og T Bille) på Londonkonferencen april–juni 1864; medl. af landstinget (Kbhvn.) 1863–90; formand for grundlovsfællesudvalget 1865–66.

Endv. medl. af kommissionerne for udarbejdelse af ny straffelovbog 1850, om Orløgsværftets reorganisation 1860-62 (formand), om forsvarsvæsenets ordning 1866-67 og om Det kgl. Teaters stilling 1867-68, samt af proceskommissionen 1868-77, kommissionen om offentlige bygninger 1879 og om banegårdsforholdene i Kbhvn. 1881; formand i Historisk Forening 1857-70; medl. af den Arnamagnæanske kommission 1860-71 og af den Letterstedtske forenings bestyrelse fra 1875.

Dr. jur. h. c. i Lund 1868; medl. af Vetenskabs-Societeten i Uppsala 1885 og af Videnskabskabernes Selskab i Kristiania 1891.

Fik som nationalliberal jurist og politiker betydning som medl. af grundlovsudvalget og gennemførte bl. a. løftet om nævninges indførelse i misgerningssager og i politiske sager; prægede s. m. Hall og Andræ dansk politik indtil 1864. Gennemførte som fagminister næringsloven af 1857 og loven om jernbane i Midtjylland; stod i rigsrådet på Halls linje efter oktoberforfatningen, støttede martskundørelsen og gik stærkt ind for den dansk-slesvigske fællesforfatning; følte 1864 som et nederlag for nationalliberal politik; godkendte juliforfatningen af 1866 og var absolut imod folketingsparlamentarismen; var som minister i regeringen Holstein med til s. m. kongen, Frijs og P. Vedel af hindre Danmarks indtræden i krigen mellem Tyskland og Frankrig 1870; var som konstitutionel jurist efterhånden imod den estrupske finanslovspolitik; var dog endnu i 1870'erne Højres leder i landstinget, men stod isoleret særlig efter Estrups 2. provisorium 1885; turde ikke påtage sig mæglerens rolle i forholdet mellem Venstre og Estrup, hvad Venstre gerne så, og trak sig tilbage skilt fra Højre i 1890 efter i årevis at have virket som mægler og rådgiver bag kulisserne; fik bl. a. indflydelse på den fællesnordiske lovgivning; var initiativtager til de nordiske juristmøder. Var de sidste 30 år af sit liv ven og rådgiver for Johanne Luise Heiberg; efterlod sig et stort og vigtigt kildemateriale til studiet af tidens politik og åndshistorie i sine udførlige dagbøger.

Litterær virksomhed: Forelæsninger over den danske privatskoles almindelige del (1849-50); lærebøger i dele af den slesvigske ret (1855); desuden udgiver af Antislesvigholstenske fragmenter I-IV (1848-51); initiativtager til udgivelsen af Nordisk retsenkyklopædi I-V (1878-99); bistod Johanne Luise Heiberg ved udgivelsen af Johan Ludvig Heibergs Prosaiske skrifter I-XI (1861-62) og Poetiske skrifter I-XI (1862). - Udgiven af bl. a.: En brevvæksling mellem Andræ og Krieger (Historisk Tidsskrift 1894-95); Breve fra Johanne Luise Heiberg, udg. af Aage Friis og P. Munch, I-II (1914-15); A. F. Kriegers, D. G. Monrads og P. Vedels brevvæksling 1846-1888 (ved Aage Friis og Just Rahbek, Danske Magasin 1940); Andreas Frederik Kriegers dagbøger 1848-80 I-VIII, udg. af Elise Koppel, Aage Friis og P. Munch (1920-43). Stiftede testamentarisk Det Finne'ske legat 1890.

Etsråd 1855, siden 1874 benævnt geheime-etsråd eller gehejmeråd.

Krieger Johan Cornelius

Gartner, arkitekt; f. 1683, død 21.9.1755; gift 8.3.1713 (ægteskabet opløst) m. Anne, døbt 4.1.1693 i Kbhvn., død 1760, datter af klokker ved Trinitatis kirke Søren Matthisen og hustru Marren f. Banner.

Udlært som gartner; gartnersvend ved Frdbg. Have 1705; fik rejsepas til Holland og England m. fl. lande 1705; gartner ved orangeriet i Rosensborg Have 1711, till. ved lyst- og køkkenhaven 1721 med tilsyn med statens planteskole; virkede samtidig fra 1720 som bygmester og entreprenør; bygningsinsp. 1722; overlandbygmester 1725-31; afsked som gartner 1749.

Arbejder bl. a.: Fredensborg slots kuppelbygning og de syv (opr. enetages) fløje omkring slotsgården (1720-22, senere udvidet af L. Thurah, N. Eigtved og C. P. Harsdorff), slotskirken og kavalerhuset samt en række småbygninger (1725-32); ombygning af Danneskiold-Laurvigs palæ (senere Moltke'ske palæ, nu Håndværkerforeningen) i Bredgade (o. 1720); Odense slot og ombygning af Skt. Hans kloster (1721-25); Billesborg (1721-22); Frydenlund ved Vedbæk (1722, senere ombygget); Rytterskoler på Fyn (1722); Fasangården ved Frdbg. (1723); Vartov (1724-29, i dets ældste skikkelse); ombygning af Kbhvns slot (s. m. J. C. Ernst, 1724-27); istandsættelse af Kronborg (1728-34 og senere); genopbygning af offentlige bygninger efter Kbhvns brand 1728, deriblandt Helligåndskirken, Frue kirke, Universitetet og Vajsenhuset; projektering af Jægergården ved Jægersborg (1731); ombygning af Ledreborg (1741 ff.); orangerier i Rosensborg Have (1742).

Haveanlæg bl. a.: Frederiksborg slotshave (1720 ff.); Hørsholm (1721); Frydenlund (1722); Fredensborg (1722); Clausholm (1722 ff.); Ledreborg (1742 ff.).

Anlagde en agatslibemølle ved Arresø 1728.

Udgav 1729 på kongens befaling »Berechnungen und desseins auf 3 differente grundgemauerte Gebäude«. Udførte mønstertegningerne for »Ildebrandshusene« efter 1728, der blev bestemmende for Kbhvns borgerhuse i en årrække.

Justitsråd 1749.

Kristensen Evald Tang

Folkemindesamler, forfatter; f. 24.1.1843 i Nørre Bjært ved Kolding, død 8.4.1929; søn af lærer Anders Christensen og hustru Ane Persine f. Sand; gift 1. gang 16.5.1866 m. Frederikke, f. 17.7.1840 i Hygum ved Vejle, død 1866, datter af lærer Lavrids Duedahl og hustru Elisabeth f. Skaderis; 2. gang 24.1.1872 m. Ane Margrethe, f. 3.8.1840 i Klem, Ulfborg sogn, død 1900, datter af murer J. V. Risum og hustru Karen Marie f. Skaderis; 3. gang 29.10.1905 m. Kirsten Marie, f. 18.2.1863 i Gellerup sogn, Hammerum herred, død 1934, datter af karetmager Jens Kristensen og hustru Kirsten Andersdatter.

Lærereks. (Lyngby seminarium ved Grenå) 1861; hjælpelærer i Husby til 1863; lærer i Helstrup ved Randers 1863, i Gellerup ved Herning 1866; begyndte her sit virke som folkemindesamler- og udgiver; indsamlingsrejserne, der væ-

sentligst gjaldt den uddøende folkedigtning, udstraktes med tiden til hele Jylland; lærer i Fårup ved Viborg 1876, i Brandstrup 1884-88; boede i Hadsten 1888-97, siden i Mølholm ved Vejle. Modtog fra 1888 årlig statsunderstøttelse.

Stifter af Folkemindesamfundet 1883, og indtil 1889 redaktør af dets medlemsblad Skattegraveren; medvirkede ved oprettelsen af Dansk Folkemindesamling 1904; overdrog ved gavebrev 1924 sine folkløriske optegnelser m. m. til denne institution; skænkede en del af sine almuegenstande til Herning museum og til Vejle museum.

Hovedværker: Jyske folkeminder I-XIII (1871-97); Skattegraveren I-XII (1884-89); Efterslæt (1890); Ordsprog (1890); Jysk almuelliv I-VI m. tillæg (1891-1902); Danske sagn I-VII (1892-1901); Molbo- og Aggerbohistorier I-II (1892-1905); Dyrefabler og kjæderemser (1896); Børnerim (1896); Fra bindestue og kølle I-II (1896-97); Bindestuens saga (1897); Fra mindebo (1898); Danske skjæmtesagn (1900); Skjæmteviser (1901); Folkegæder (1913); Danske sagn, ny række I (1928). Topografiske arbejder bl. a.: Anholt (1891); Heden (1887); Øen Holmsland (1891) og personalhistoriske bl. a.: Steen Blichers liv og gerning (1882); Gjellerup sogns degnehistorie (1917); Minder og oplevelser I-IV (1923-27), og i tilslutning til denne billedværket Gamle kildevæld (1927).

Kristensen Knud

Gårdejer, politiker; f. 26.10.1880 i Hover ved Ringkøbing, død 28.9.1962; søn af gårdejer Ole Christensen og hustru Kirstine f. Knudsen; gift 7.4.1908 m. Else, f. 30.6.1884 i Hover, datter af gårdejer Christen H. Christensen og hustru Petrine f. Hansen.

Uddannet ved landbruget; elev på Frederiksborg højskole 1901-02, Dalum landbrugsskole 1903-04 og Askov udvidede højskole 1906-07; gårdejer i Ødsted ved Vejle 1907, i Humlebæk fra 1920.

Folketingsmand (Venstre) for Randers amtskreds 1920-29 og 1932-49; medl. af finansudvalget 1927-29, af overskyldrådet 1927-38, af landsskatteretten 1938-40; indenrigsminister i ministeriet Stauning 1940; formand for Venstres Landsorganisation 1941-49 og for Venstres folketingsgruppe 1942-45; indenrigsminister i det første ministerium Buhl maj-nov. 1942 og i det andet ministerium Buhl (befrielsesrege-

ringen) maj-nov. 1945; statsminister 1945-47; forkæmper for en aktiv dansk Sydslesvigpolitik efter 1945, kom derved i modstrid med sin egen regerings medlemmer; stifter af og formand for partiet De uafhængige 1953-56.

Har bl. a. skrevet: Set fra mine vinduer. Kommentarer til fremstillingen af begivenheder under og efter besættelsen (1954). Medvirket i portrætfilmen »Knud Kristensen« 1951.

Kristensen Marius

Højskolemand, nordisk filolog; f. 27.4.1869 i Lystrup ved Århus, død 2.11.1941; søn af gård-ejer P A Christensen og hustru Ane f. Andersen; gift 1.8.1899 m. Anne Marie, f. 13.9.1872 i Tranekær, Langeland, datter af sognepræst H A Hansen og hustru Margrethe Jensine f. Mathiasen.

Student (Århus) 1887; cand. mag. (dansk) 1894; studerede nordiske sprog i Uppsala 1895; lærer ved Askov højskole 1895, medbestyrer af højskolen 1915-27; dr. phil. 1906; bosat i Kbhvn. som fri videnskabsmand 1928 med livs-varig gage fra Carlsbergfondet.

Formand for Udvalg for folkemål fra 1909; medl. af Stednavneudvalget fra 1910; medl. af bestyrelsen for foreningen Danmarks Folke-minder og for Universitets-Jubilæets danske Samfund; medstifter og medl. af Det danske Sprog- og Litteraturselskab; formand for rets-skrivningsudvalget 1930; formand for Kbhvns Valgmenighed. Æresmedlem af Gustav Adolfs Akademien i Uppsala.

Arbejder: Samlende kræfter i sprogudviklin-gen (1899); Fremmedordene i det ældste dan-ske skriftsprog (disp.); Nydansk. En kort sprog-

lig-geografisk fremstilling (1906); Kort over de danske folkemål med forklaringer (s. m. Vald. Bennike, 1897-1913); Harpestræng (1908-20, kritisk udg. af de ældste læge-, sten- og koge-bogsmanuskripter); Selma Lagerlöf (1917); H F Feilberg (1923); Et færøsk håndskrift fra ca. 1300 (1925); P K Thorsen: Afhandlinger og breve I-III (s. m. J Byskov, 1927-30); En klo-sterbog fra middelalderens slutning (1928-33); Folkemål og sproghistorie (1933); Danmarks gamle personnavne (s. m. Gunnar Knudsen og Rikard Hornby, 1936-64); Gamle navne (1938); Københavns Valgmenighed af 1890 (1940); Bib-liografi med udvalgte breve (1940). Endv. kom-menterede udgaver af svenske forfattere. Med-udgiver af Danske og latinske skrifter af Paulus Helie (1932-48). Medredaktør af Danske Stu-dier, af Namn och Bygd og af Arkiv for nor-disk Filologi.

Krock Hendrik

Malers; f. 21.7.1671 i Flensborg, død 18.11.1738; søn af købmand Valentin Krock og hustru Val-borg f. Peters; gift 1. gang 16.8.1707 m. Helle Cathrine, f. ca. 1683, død 1718, datter af asses-sor i kommercekollegiet Hans Nielsen og hustru Kirstine f. Robring; 2. gang 17.11.1722 m. Eli-sabeth Wilhelmine, døbt 17.10.1701 i Minden,

død 1723, datter af landfysicus Chilian Cumm; 3. gang 26.4.1724 m. Armgott Sophie, f. 16.6. 1693, død 1773, datter af amtsforvalter Absalon H Koefoed og hustru Anna Maria f. Wigand Michelbecker.

I lære hos maleren Joh. Ayerschöttel i Hu-sum, derefter (antagelig 1688) i Kbhvn. og på Frederiksborg hos Peder Andersen; rejste i beg. af 1690'erne i Ulrik Christian Gyldenløves følge til Frankrig og Italien; elev af Carlo Maratta i Rom; iøvrigt særlig påvirket af den romerske senbarok og venetianerne; opholdt sig endnu i 1699 i Rom; var okt. 1701 blandt de kunstnere, der søgte kongens (Fr. 4.) støtte til oprettelse af et akademi i Kbhvn.; atter i Italien 1703, og 1704-06 med kongelig støtte; fast årsløn som maler 1704; titel af hofskildrer 1706; leverede i årene 1706-38 en mængde dekorative malerier og dørstykker til de kgl. slotte, dels alene dels i samarbejde med andre hjælpere bl. a. le Coffre; havde i en årrække till. privat elev- og tegne-skole, der 1738 af kongen (Chr. 6.) fik status som akademi; leder af dette.

Arbejder til de kgl. slotte m. v., bl. a.: lofts-billeder til Frdbg. slot (1702, 1708-12 samt alterbilleder, Nadveren, og Lammets tilbedelse til slotskapellet), Løngangen på Kbhvns slot (1707), Slotskirken (1708), Rosenborg (4 billeder med kronregalierne, 1709), palæet bag Børsen (1712), Kancellibygningen (nuv. ministeriebyggn.) (1721-22), Fredensborg (1723-25), Kbhvns slot (1728-32), Hirschholm (1732 og flg. år). Mange af billederne er endnu bevarede. Endv. kartoner til gobeliner til det ny Christiansborg slot.

Andre arbejder bl. a.: Medor og Angelica (1701); 33 billeder med religiøse motiver i ka-pellet på Vemmetofte (1705-16); Nadveren (Fakse kirke, 1717); portræt af Fr. 4. (1722); Opstandelsen (Rye kirke, 1725); altertavlen Kri-sti himmelfart (1728, oprindelig til kapellet på Kbhvns slot, nu Helligåndskirken); altertavlen Den korsfæstede (Skt. Petri kirke, 1730; senere flyttet til Viborg domkirke); Kongernes tilbe-delse (Frdbg. kirke, 1731); Kristi himmelfart (Skt. Petri kirke, 1732); Jephthas historie (1736, oprindelig vægbillede til Hirschholm slot, nu Frederiksborg slotskirke).

Repræsenteret på Kunstmuseet, Rosenborg og Frederiksborg samt med tegninger i Kobberstik-samlingen.

Kancelliråd 1722.

Krog Arnold

Arkitekt, landskabsmaler, porcelænskunstner; f. 18.3.1856 i Frederiksværk, død 7.6.1931; søn af inspektør H J Krog og hustru Jenny f. Meyer; gift 8.9.1882 m. Euphemia, f. 15.12.1852 i Kbhvn., død 1939, datter af grosserer F C L Henningsen og hustru f. Schou.

Elev i Efterslægtens skole; afgang som arki-tekt fra Kunstakademiet 1880; elev af F Mel-dahl og Heinrich Hansen; udstillede første gang

på Charlottenborg 1882; kunstnerisk leder af Den kgl. Porcelainsfabrik 1885, direktør 1890-1916, derefter kunstnerisk rådgiver; skabte Den kgl. Porcelainsfabriks verdensberømmelse ikke mindst ved sit underglasurmaleri.

Har tegnet møbler, bogbind, metalarbejder m. m. og virket som landskabsmaler.

Repræsenteret med porcelænsarbejder i Kunst-industrimuseet og museer i udlandet.

Titulær professor 1892; medl. af akademirå-det 1911-19; medl. af bestyrelsen for Det kgl. danske Haveselskab til 1922; medl. af Dansk-Amerikansk Selskab til 1922.

Krogh August

Zoolog og fysiolog; f. 15.11.1874 i Grenå, død 13.9.1949; søn af brygger og redaktør Viggo Krogh og hustru Marie Magdalene Bolette f. Dreckmann; gift 24.3.1905 m. fysiolog og læge Marie Krogh (se denne).

Student (Århus katedralskole) 1893; tog med. forberedelseseks.; studerede naturhistorie med zoologi som hovedfag; søgte samtidig videre uddannelse i fysiologi og anatomi; begyndte 1896 en række eksperimentelle fysiologiske arbejder og blev medarbejder i Chr. Bohrs laboratorium 1897; mag. scient. (naturhistorie) 1899; assistent ved Kbhvns universitets fysiologiske laboratorium 1899–1908; foretog undersøgelsesrejser (bl. a. ernæringsforhold og kulsyrespændingen i havet) til Grønland 1902 og 1908; dr. phil. 1903; vandt Wien-akademiets Seegen-pris 1906 for afhandling om organismens udskillelse af frit kvælstof; docent i dyrefysiologi ved Kbhvns universitet 1908, professor 1916–45.

Konstruerede selv en række af de apparater der anvendtes for at gennemføre fysiologiske undersøgelser med sikkerhed og nøjagtighed (spirometre, mikrorespirationsapparater o.m.a.); fik kendskab til den nyopdagede insulin-fremstilling u. ophold i USA i 1922; satte i Danmark et arbejde i gang for forbedring af insulin-fremstillingens teknik, og foranledigede derved oprettelsen af Nordisk Insulinlaboratorium 1924.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1916 og af Akademiet for de tekniske Videnskaber 1939. Æresmedlem af Medicinsk Selskab i Kbhvn. 1922; korresp. medl. af en række videnskabsakademier i Europa og USA; dr. jur. h. c. ved Edinburgh univ. 1921; dr. med. h. c. i Budapest 1935, Lund 1936; dr. sc. h. c. ved Harvard univ. 1936, Rutgers univ. 1938, Oxford univ. 1947; æresborger i Grenå 1945.

Vidensk. arbejder bl. a.: Frøernes hud- og lungerespiration (disp.); The respiratory exchange of animals and man (1916); Anatomy and Physiology of Capillaries (1922); Insulin, en opdagelse og dens betydning (1924); Osmotic Regulation (1939); Comparative Physiology of Respiratory Mechanisms (1941). En række navnlig fysiologiske afhandlinger, særlig i engelske tidsskrifter. Endv. lærebogen »Menneskets fysiologi« (1908, 19. udg. 1969) til brug for undervisningen i gymnasieskolen.

Tilkendt Nobel-prisen i fysiologi og medicin 1920 for opdagelsen af den kapillariomotoriske regulationsmekanisme.

v. Krogh Christopher

Officer; f. 9. el. 10.10.1785 på Astrup ved Haderslev, død 12.4.1860; søn af kammerherre, hofjægermester F F v. Krogh og hustru Rosina Elizabeth f. v. Frankenberg und Proschlitz; gift 6.2.1813 m. hofdame Siegfriede Victorine f. komtesse Knuth, f. 30.5.1790 i Kbhvn., død 1866, datter af kammerherre, greve Adam Christopher Knuth til Lilliendal og hustru Sophie Magdalene f. komtesse Moltke.

Fændrik à la suite ved kronprinsens regiment 1790; kar. sekondløjtn. 1798 (fra 1795); i nr. ved regimentet 1802–47; premierløjtn. 1803; kaptein 1808; tjenstg. kavalier hos dronning Marie 1814–39; major 1829; oberst 1842; generalmajor og brigadekommandør 1847; overtog en brigade i armékorpsen ved krigsudbruddet 1848; u. vin-

tervåbenstilstanden kommanderende general i Jylland og begyndte straks at forbedre fæstningen i Fredericia; overgeneral marts 1849 med Fr. Læssøe som stabschef; uenig med krigsminister C F Hansen om forårets offensiv og felttogsplan; afsat efter Eckernförde-katastrofen april 1849; genansat som overgeneral for hele landhæren maj 1850; sejrherre i slaget ved Isted 25. juli s. å.; generalløjtn. aug. med tilbagevirkende kraft fra Isteddagen; efter krigens afslutning kommanderende general i Slesvig 1851, i Holsten og Lauenburg med hovedkvarter i Kiel s. å.; p. g. a. sygdom fritaget for kommando 1856; flyttede til Kbhvn. 1857; fik af kongen (Fr. 7.) overladt en bolig i Fr. 6.s palæ på Amalienborg; bevilgedes en hædersgave af staten på 15.000 rdl. 1858.

Kammerherre 1826.

Krogh Marie

Fysiolog og læge; f. 25.12.1874 på Vosegård i Eskør, Odense amt, død 26.3.1943; datter af gårdejer Anders Jørgensen og hustru Ane f. Christensen; gift 24.3.1905 m. zoolog og fysiolog August Krogh (se denne).

Student (N Zahles skole) 1901; med. eks. 1907; deltog i en del af sin mands vidensk. arbejde, bl. a. i en ekspedition til Grønland 1908 for at undersøge eskimoernes ernæring og stofskifte; dr. med. 1914; underviste ved Statens lærerhøjskole fra 1915, først i fysiologi, siden 1931 i næringsmiddellære.

Har foretaget en række undersøgelser over lungernes og stofskiftets fysiologi og over skjold-

bruskkirtlens funktion. Censor i fysiologi ved med. embedseks. fra 1919, ved Tandlægehøjskolen fra 1924 og ved husholdningslærerinde-seminariet fra 1936. Medl. af Akademiet for de tekniske Videnskaber fra 1939.

Har foruden disputatsarbejdet: Luftdiffusionen gennem menneskets lunger, skrevet en række afhandlinger om fysiologiske og farmakologiske emner.

Tildelt Tagea Brandts rejslegat 1930.

Krogh Torben

Musik- og teaterhistoriker; f. 21.4.1895 i Kbhvn., død 10.2.1970; søn af grosserer C P L Krogh og hustru Laura Jensine Caroline f. Thorberg; gift 1. gang 1.6.1926 (ægteskabet opløst 1930) m. Anna Johanne, f. 30.8.1897 i Kbhvn., datter af grosserer P O Dannevang og hustru Anna Marie f. Hansen; 2. gang 5.11.1945 m. amanuensis,

mag. art. Karen K., f. 27.2.1920 i Helsingfors, datter af komponisten Louis Møhlholm og hustru Aagot f. Balthazar-Christensen.

Student (Ordrup) 1913; mag. art. (musikhistorie) 1919; elev på Musikkonservatoriet med klaret som hovedfag 1914–17; dr. phil. ved Berlins universitet 1922; privatdocent ved Kbhvns universitet 1923–24; operainstruktør ved Det kgl. Teater 1924–29, derefter lærer ved elevskolen; bibliotekar ved Det kgl. Teater 1941; ekstraord. professor i operaens æstetik og historie ved Kbhvns universitet 1950; professor i teatrets æstetik og historie 1953–66.

Medl. af bestyrelsen for Selskabet for dansk Teaterhistorie, for Musikhistorisk museum og for Olaf Poulsen-fonden; medl. af Videnskaber-

nes Selskab og af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie.

Litterære arbejder: Zur Geschichte des dänischen Singspiels im 18. Jahrhundert (disp., 1924); Det kgl. Teaters ældste regiejournal (1927); Studier over de sceniske opførelser af Holbergs komedier i de første år på den genoprettede danske skueplads (1929); Jacopo Fabris' Instruction in der theatralischen Architectur und Mechanique (1930); Studier over harlekinaden på den danske skueplads (1931); Danske teaterbilleder fra det 18. århundrede (1932); Forudsætninger for den Casorti'ske pantomime (1936); Hofballetten under Christian 4. og Frederik 3. (1939); Ældre dansk teater (1940); Heibergs vaudeviller (1942); Holberg i Det kgl. Teaters ældste regieprotokoler (1943); Bellman som musikalsk digter (1945); Skuespilleren i det 18. århundrede (1948); Fra Bergs hus i Læderstræde til Komædiehuset på Kongens Nytorv (1949); Vor første nordiske ballet (1953); Oehlschlägers indførelse på den danske skueplads (1954); Musik og teater (1955); Molières Don Juan i Komædiehuset på Kongens Nytorv (1964). – Har bearbejdet og oversat en række operaer, operetter, korværker o.l. til Det kgl. Teater og Statsradiofonien. Redaktør af Det kgl. Teaters program 1930–66; medredaktør af Danmark i fest og glæde (1935–36) og af Den kongelige danske ballet (1952). Afhandlinger bl. a. i Arbog for musik siden 1923, i Musikhistorisk arkiv, samt bidrag til festskrifter m. v. Tildelt Holberg-medaljen 1951.

Krohn Pietro

Maler og tegner, museumsdirektør; f. 23.1.1840 i Kbhvn., død 15.10.1905; søn af billedhugger F Krohn og hustru Sophie Susanne Dorothea f. Købke; gift 12.1.1881 m. Emilie Juliane, f. 11.9.1841 i Kbhvn., død 1910, datter af kancellist i generalpostdirektionen C L Bull og hustru Augusta Emilie f. Gerson.

Student (Metropolitanskolen) 1859; elev på Akademiet 1860–67 u. W Marstrand, J Roed og P C Skovgaard; deltog som officersaspirant i krigen 1864; senere løjtnant, hjemsendt 1868. Arbejdede foruden som maler med tegning og radering; udstillede 1. gang på Charlottenborg 1865; studerede moderne reproduktionsteknik i Tyskland og Holland 1871; ophold i Italien, bl. a. i Rom, 1872–78 og senere; kommissær ved den danske afd. på Verdensudstillingen i Paris

1878, blev her stærkt påvirket af kunstindustrien; kostumier ved Det kgl. Teater 1880, økonomiinsp. 1880–93, till. operainstruktør 1885–93; kunstnerisk leder af Bing & Grøndahl 1885–95; arbejder fra denne periode bl. a. »Hejrestellet«, polykrome gengivelser efter Thorvaldsens statuer og »Blomsterkopperne«; medl. af Kunstindustrimuseets første komité ved dets stiftelse 1890 og forestod indkøbene til museet, dets første direktør fra 1893. Anlagde Kunstindustrimuseets linje og gik bl. a. ind for l'art nouveau-bevægelsen og japansk naturalisme.

Arbejder bl. a.: radering af faderen ved sit arbejde som stempelskærer (1865); malerierne St. Knuds marked i Odense (1867) og På et gadehjørne i Ærøskøbing (1870) samt andre folkelivsbilleder med danske og italienske motiver. Bogillustrationer til fl. af Johan Krohns børnebøger bl. a. Peters jul (1866 og 1870); endv. illustrationer og vignetter til ugeblade m. m.

Titulær professor 1896.

Kroman Kristian

Filosof; f. 29.3.1846 i Maribo, død 26.7.1925; søn af skibsfører L C Kroman og hustru Elisabeth Christiane f. Krøyer; gift 1.9.1877 m. Marie Louise, f. 19.3.1852 på Frdbg., død 1926, datter af justermester Ernst Bruun og hustru Katrine Amalie f. Steenberg.

Lærereks. (Jonstrup) 1865; huslærer på Lolland et års tid; student (priv. dimitt.) 1869; cand. mag. (filosofi) 1874; dr. phil. 1877; Videnskabskabernes Selskabs guldmed. for filosofisk prisafhandl. 1882 (trykt 1883); docent i filosofi ved Kbhvns universitet 1883, professor 1884–1922; kultusministeriets pædagogiske konsulent 1886–99; lærer i pædagogik ved Statens lærerhøjskole til 1914; underviste till. ved Statens gymnastik-institut fra 1898.

Medl. af Videnskabskabernes Selskab 1884. Medl. af eksamenskommissionen for lærere og lærerinder 1886–1909; medl. af kommissionen 1887 der skulle stille forslag til nyordning af gymnastikundervisningen og til oprettelse af en gymnastiklæreanstalt.

Bidrog til en ændring af dansk filosofisk videnskab ved sine krav om anvendelse af naturvidenskabelige, eksakte metoder; skelner skarpt mellem tro og viden, særlig i hovedværket Vor naturerkendelse.

Har bl. a. skrevet: Den exakte videnskabs indlæg i problemet om sjælens eksistens (disp., 1877); Kortfattet tænke- og sjælelære (1882, udvidet udg. 1888 (5. udg. 1914), på tysk 1890); Vor naturerkendelse. Bidrag til matematikkens og fysikkens teori (1883, på tysk s. å.); Om mål og midler for den højere skoleundervisning (1886); Grundtræk af sjælelæren med et omrids af tænkellæren (1889, 7. udg. 1928); Færvernes verden (i Naturen og mennesket III, 1890); hovedforfatter af Håndbog i gymnastik (1899, 3. udg. I–II 1915); Livsanskuelse og videnskab (1900); Om bronzelurene i Nationalmuseet (Årbøger for nordisk Oldkyndighed, 1902); Fircifrede logaritmer og antilogaritmer (1902); Etik (1904, på tysk s. å.); Some Remarks regarding the Measuring and the Time-Allowance Questions for Racing Yachts (1905); Den aposterioriske sandsynlighed (1908); Laws of Muscular Action (1917); Matematikken og erkendelselæren (1920, på engelsk s. å.); Fr. Macody Lund og genrejsningen af Trondhjems domkirke (1920); Musik og matematik (i Ingeniøren, 1923); Fra studentertiden (i Minder fra studenterdagene, 1924). Har oversat fl. af Karl Elze's arbejder bl. a. Sir Walter Scott (1878).

Kruse Fr. Vinding

Jurist; f. 30.7.1880 i Thisted, død 14.4.1963; søn af toldassistent C Vinding Kruse og hustru Marie f. Nielsen; gift 1920 m. Poulène, f. 24.2.1884 i Helsingør, død 1959, datter af købmand P Petersen og hustru Ane Marie f. Frandsen.

Cand. jur. 1905; i dansk og engelsk sagfører-virksomhed 1905–10; studier ved universiteterne i Oxford og München 1910–11; docent ved Kbhvns universitet 1911; dr. jur. 1913; professor i retsvidenskab 1914–50.

Formand for udvalgene til udarbejdelse af: lov om indførelse af dansk ejendomsret og obligationsret i de sønderjyske landsdele 1920, lov om naturfredning 1937, lov om private vejrettigheder 1938 og bygningsloven 1939; medl. af udvalgene om konkurrenceloven 1918, forfatter- og kunstnerloven 1933 og byplanloven 1938; den danske regerings delegerede i det sønderjyske spørgsmål ved fredskonferencen i Paris 1920; formand for Grænseforeningen, de sønderjyske foreningers fællesråd, 1920–22, æresmedlem 1922; præsident for den danske komité af The International Academy of Comparative

Law fra 1952; æresmedlem af Danmarks Naturfredningsforening 1961.

Formand i bestyrelsen for Nordisk Livsforsikrings-Akts. af 1897, Nordisk Ulykkesforsikrings-Akts. af 1898 og forsk. andre aktieselskaber; kommitteret i Kbhvns Hypotekforening.

Vidensk. værker: Arbejdets og kapitalens organisationer, retslig bedømt (1913); Aktieselskaber og andelsforeninger (1920); Tinglysning samt nogle spørgsmål i vor realkredit (1923); Kommentar til tinglysningsloven (3. udg. 1952); Ejendomsretten I-III (3. udg. 1951, tysk udg. 1931 og 1936, engelsk udg. 1939 og 1953); Humes Philosophy (1939); Erkendelseslæren og naturvidenskabens grundbegreber (1941, 2. udg. 1960); Erkendelse og vurdering (1942, 2. udg. 1952, engelsk udg.: The Foundation of Human Thought 1949, tysk udg.: Erkenntnis und Wertung 1960); Retslæren I-II (1943); Det kommende samfund I-II (1944), engelsk udg.: The Community of the Future (1950), svensk udg.: Mot et nytt Samhälle (1956); Mod kulturforfaldet (1956); Den danske stats finanser (1960); Nordisk lovbog (1948, 2. udg. 1962).

Tildelt Den Anders Sandøe Ørstedeske hædersmedalje 1935; æresdoktor ved Norges universitet og medl. af Det Norske Videnskapsakademi 1938; æresdoktor ved Helsingfors universitet 1955 og ved universitetet i Louvain 1957.

Kruse Lars

Fisker; f. 5.6.1828 i Skagen, død 9.3.1894; søn af fisker Anders Larsen Kruse og hustru Marén Sophia Spørensdatte; gift 1. gang 2.8.1850 m. Inger Marie, f. 18.6.1818 i Uggerby, død 1871, datter af Jens Pedersen og hustru Ane Kirstine Larsdatter; 2. gang 8.3.1872 m. Hede-

vig, f. 4.1.1826 i Skagen, død 1899, datter af skibstømmermand Jens C. Bagh og hustru Christine f. Møller.

Uddannet som fisker; deltog fra sin tidligste ungdom oftest med egen båd i redningsaktioner i farvandet omkring Skagen og var med til at redde o. 200 menneskeliv; fik under redningsarbejdet ved den strandede svenske brig »Daphne« ud for Skagen 27. dec. 1862 hele besætningen reddet over i sin båd, efter at redningsbåden fra Skagen var kænret, hvorved otte fiskere druknede; ansat i Redningsvæsenets tjeneste og formand for Skagens redningsbåd fra

nytår 1863. Skildret af Holger Drachmann i bogen Lars Kruse 1879. Druknedes ud for Skagens nordstrand under landingsforsøg i snestorm.

Tildelt medaljen for druknedes redning 1865, samt andre medaljer og hædersdiplomer, modtog et sølvkrus med inskription fra danske kvinder og mænd 1880.

Kruuse Anders

Arkitekt; f. 24.11.1745 i Horsens, død 14.2.1811; søn af skipper og handelsmand Christen Kruuse og hustru Karen f. Hiernø; gift 21.2.1772 m. Ane Kierstine, døbt 26.3.1747 i Horsens, død 1826, datter af H. H. A. Garmer og hustru Johanne Nielsdatter.

Uddannet som murer; på Akademiets bygningsskole 1764; nedsatte sig som muremester i Horsens o. 1769.

Var nyklassicismens førende navn i Jylland.

Arbejder: en række beboelseshuse bl. a. Aboulevard 59 og 65 (o. 1784) og eget hus Nørregade 21 (1786) i Horsens, samt Nørreport 20 i Århus (1798); endv. Himmeriges boder (1785) og Flensborgs enkebolig, Nørregade 31 (1790) i Horsens; Hatting kirke (1786-87); ombygning af Mariager klosterkirke (1788-89) og af Venge kirke (1792), m. fl.; herregårdene Serridslevgård (1777), Lyngsbækgård (1784), Hanstedgårds hovedbygning (1789), ombygning af Krastrup (1794), Fussingø (ca. 1795) og Stenalt (1799); Nørrejyllandstøjhus i Randers (1801) og kaserneanlæg smstds (1805); regulering og uddybning af Horsens havn (s. m. J. Hiernø, 1785-1802).

Krüger H. A.

Nordslesvigsk politiker; f. 6.4.1816 i Bevtoft kro, død 27.8.1881; søn af kroejer Andreas Krüger og hustru Ellen f. Andersen; gift 26.7.1840 m. Bolette Christine, f. 28.8.1821 i Skodborg, død 1907, datter af gårdejer, sognefoged Thomas Thomsen og hustru Cicilia Maria f. Termanen.

Undervist af huslærer; praktisk uddannelse på gård i Angel og lærte brænderi på Østerbygård ved Vamdrup; en tid bestyrer af Magstrup kro; overtog Bevtoft kro med brændevinsbrænderi og landbrug 1841; købte endv. Bevtoft mølle 1854 og byggede Nustrup mølle.

Viceformand i den første landboforening i Slesvig fra oprettelsen 1846; medstifter og -leder af Den nordslesvigiske Brandkasse 1847; kredsformand for den slesvigiske forening for Bevtoft, Agerskov og Toftlund sogne 1846; stænderdeputeret for 1. slesvigiske valgkreds 1847-64; tog ordet som den eneste dansksindede ved hertugdømmernes stænders fællesmøde i Rendsborg 18. marts 1848 i protest mod beslutningen om Slesvigs indlemmelse i det tyske forbund; måtte forlade sit hjem efter slaget ved Slesvig 23. april 1848; opholdt sig ved den danske hær u. det meste af krigen 1848-50 og arbejdede for efterretningsvæsenet; medl. af notabelforsamlingen i Flensborg 1851; medl. af rigsrådet fra oprettelsen 1855; stillede forslag både i rigsrådet og i stænderforsamlingen om stænderklassevalgenes afløsning af valg ved almindelig valgret; medl. af udvalget til behandling af novemberforfatningen 1863; fremsatte en række vidtgående demokratiske ændringsforslag om valgret og valgbarhed m. m., der alle forkastedes, men stemte dog for den nye forfatning; medl. af det nye rigsråd 1864 valgt i 11. kreds (Vestjylland); var oprindelig modstander af Slesvigs deling, men blev medunderskriver af Cornelius Appels adresse til Chr. 9. om muligheden af en deling 1864; blev efter afståelsen af hertugdømmet 1864 hovedtalsmanden for nordslesvigernes sag; valgt i Haderslev-kredsen som medl. af det nordtyske forbunds grundlovgivende rigsdag 1867; till. medl. af den preussiske landdag s. å. som repræsentant for 1. slesvigiske kreds; førte i landdagen s. m. sin landsmand N. Ahlmann »de tomme stoles politik«; trods stadige genvalg gav de aldrig møde, da begge nægtede at aflægge den krævede troskabs på den preussiske forfatning; drev som danskhedens eneste rigsdagsrepræsentant aktiv protestpolitik i det nordtyske forbunds rigsdag, derefter i den tyske rigsdag i Berlin, og krævede opfyldelse af tilsagnet i Pragfredens art. 5 om afstemning i Nordslesvig; ved den franske tyske krigs udbrud 1870 fængslet i 4 mdr. i fæstningen Lötzen ved den tysk-russiske grænse; stillede 1877 med støtte fra det katolske centrum forslag om, at bestemmelserne i art. 5 straks skulle bringes til udførelse; fortsatte sin årelange kamp mod den uret, der var overgået Nordslesvig, skønt protestpolitikken efter 1878 for første gang mødte modstand i danske kredse.

Krüger Simon,
se Crüger Simon.

Krøyer P. S.

Maler; f. 23.7.1851 i Stavanger, død 21.11.1909; søn af fattigfoged i Stavanger, tidl. guldsmed Niels Iversen Solberg Hjorth og hustru Ellen Cecilie f. Gjesdahl; (adopteret 1872 af mosteren Bertha Cecilie Krøyer f. Gjesdahl, enke efter zoologen H N Krøyer); gift 23.7.1889 (separeret

1905) m. malerinden Marie Triepcke, f. 11.6.1867 på Frdbg., død 1940, datter af væveridirektør Wilhelm A E M Triepcke og hustru Minna Augusta f. Kindler.

Opvokset i zoologen H N Krøyers hjem i Kbhvn.; tegnede i sit tiende år plancherne til plejefaderens Bidrag til kundskab om snyltekrebsene (udg. 1863-64); på Teknisk institut 1861-62; på Akademiet under F Vermehren og Vilh. Marstrand 1864-70; debuterede på Charlottenborg 1871; knyttet til kunstnerkolonien i Hornbæk (bl. a. med Kr. Zahrtmann, Viggo Johansen, Frants Henningsen og Bernh. Middelboe) i 1870'erne; blev støttet ved billedkøb af familien Hirschsprung; kom, foranlediget af L Tuxen, på Bonnats malerskole i Paris 1877-78; s. m. Jul. Lange og Frants Henningsen i Spanien 1878, kopierede Velasquez i Madrid, længere ophold i Granada; igen i Paris (Bonnats atelier) vinteren 1878-79, sommerrejse bl. a. til Bretagne; i Firenze s. m. L Tuxen 1879, derefter i Rom og længere ophold i Sora di Campagna 1880, senere i Napoli og igen i Rom 1880-81.

Medstifter af Kunstnernes studieskole s. m. Tuxen og lærer ved denne 1882-1904; medl. af akademirådet 1887; første ophold på Skagen 1882 tilskyndet af Michael og Anna Ancher; eget hus på Skagen 1894; tilsluttede sig kunstnerkolonien der med Anchers, Tuxen, Karl Madsen, Eilif Peterssen, Chr. Krogh og andre danske og skandinaviske malere.

Lærte først og fremmest i Paris at sætte den maleriske helhedsvirkning over detaljernes udformning; gik fra atelier-til friluftsmaleri og står som det maleriske gennembruds ledende skikkelse i 1880'erne, af stor betydning for de yngre malere; fornyede dansk malerkunst og fik international anerkendelse.

Tildelt Thorvaldsen-medaljen 1882; Grand Prix på Verdensudstillingen i Paris 1889.

Har udstillet på Charlottenborg 1871-1909, på Den frie udstilling fra dennes begyndelse 1891 til 1909, i Paris 1878-81, 1884, 1887, 1889, 1900, i Wien 1882, Berlin 1891, Chicago 1893, 1895, Venedig 1895 og 1909, London 1907 m. v.

Hovedværker: En fisker stamper orm (1874); Fra smedien i Hornbæk (1875); Fiskere ved stokken i Hornbæk (1875); Morgen ved Hornbæk. Fiskerne komme i land (1875); Hornbæk-fiskere på sildefangst (1877); Italienske landsbyhattemagere (1880); Italienske markarbejdere (1880); Blomstersælgersken Nanina (1880); Mesalina (1881); I købmandens bod, når der ikke fiskes (1882); Fiskere trække våd på Skagens nordstrand (1883); Skandinaviske kunstnere ved frokosten i Brøndums Hotel (1883); Fiskere på Skagens strand, sildig sommeraften (1883); Skagboer gå ud på nattefiskeri (1884); Fra Burmeister og Wains Jernstøberi (1885); Musik i atelieret (1886); En duet (1887); Hip! Hip! Hurra! (1888); Selskab på Ny Carlsberg (1888); Komiteen for den franske kunstudstilling i Kbhvn. 1888 (1890); Tærskning i Abruzzerne (1890); Sommeraften ved Skagen med kunstnerens hustru (1892); Ved frokosten, interiør med portrætter af kunstneren, hans hustru og Otto Benzon (1893); Fra Kbhvns børs (1895); Et møde i Videnskabernes Selskab (1897); Badende drenge (1899); Industriens mænd (1904); Skt. Hans-bus på Skagen (1906); endv. talrige selvportrætter, bl. a. til Uffizierne (1888); portrætter bl. a. af F Meldahl (1882); baron O D Rosenørn Lehn (1891); J L Phister (1892); C F Tietgen (1892); Holger Drachmann (1895); Sophus Schandorph (1895); Heinrich Hirschsprung (1898); Edvard Grieg akkompagnerer fru Nina Grieg (1898); Bjørnstjerne Bjørnson (1901); Jonas Lie (1902); Georg Brandes (1902); Niels Finsen (1903) m. v.; har till. udført adskillige portrætbuster.

Repræsenteret på Kunstmuseet, Frederiksborg, Hirschsprungske samling, Skagens museum og andre provinsmuseer, i Nationalgalleriet Oslo, Göteborgs kunstmuseum, Luxembourgsmuseet i Paris, Nationalmuseum i Stockholm, Malmø museum m. v.

Kuhlau Frederik

Komponist; f. 11.9.1786 i Uelzen, Hannover, død 12.3.1832; søn af regimentsoboist Johann Carl Kuhlau og hustru Charlotte Dorothea f. Seegern.

Kom som 7-årig med forældrene til Lüneburg; mistede sit ene øje ved ulykkestilfælde; viste u. sygelejet store musikalske evner, der udvikledes ved undervisning hos organisten ved Heiligen-Geist-Kirche; flyttede fra Lüneburg

1796 da faderens regiment blev forflyttet; elev på Katharineum i Braunschweig o. 1802; studerede senere musikteori hos kirkemusikdirektør C F G Schwencke i Hamburg; medvirkede i årene 1804-10 som klaverspiller og komponist ved flere store koncerter i Hamburg; flygtede u. påtaget navn til Kbhvn. 1811 af frygt for at blive udskrevet til soldat i de franske styrker efter Napoleons erobring af Hamburg 1810; søgte straks forbindelse med Det kgl. Teater og fik tilladelse til at give en koncert med Kapellet, der fandt sted på teatret 23. jan. 1811; spillede her sin egen klaverkoncert i C-dur og det symfoniske musikstykke Uvejret på havet; gav endnu en koncert på teatret nov. s. å. og blev en meget benyttet koncertspiller bl. a. i Det musikalske akademi; kammermusik 1813; dansk indfødsret 3. marts s. å.; fik sine forældre og yngste søster til Danmark 1814; midlertidig ansættelse i 1816 som syngelærer ved Det kgl. Teater; rejser til Wien 1821 og 1825; mødtes på den sidste rejse med Beethoven; boede med sin familie under beskedne kår i et lille hus i Kongens Lyngby, hvor en stor del manuskripter gik tabt, da huset brændte 1831.

Danner s. m. Weyse epoke i dansk musik.

Kompositioner bl. a.: en række ungdomsarbejder, der formentlig er gået tabt; Klaverkoncert (1806, muligvis identisk med opus 7, klaverkoncerten i C-dur); Klaverondo (1810, trykt i Hamburg som opus 1); Klaverkoncert (opført i Det musikalske akademi 1812); operaen Røverborgen (førsteopførelse på Det kgl. Teater 26. maj 1814) til tekst af Oehlenschläger; operaen Trylleharpen (1817) til tekst af Baggesen; syngespillene Elisa el. Venskab og kærlighed (1820), Lulu (1824) og Hugo og Adelheid (1827); musikken til C J Boyes skuespil William Shakespeare (1826) og til J L Heibergs Elverhøj (opført 1. gang 6. nov. 1828), hvor »Kong Christian stod ved højen mast« er indflettet i ouverturen; havde tidl., i opus 16, skrevet en variationsrække for klaver over nationalmelodien i en af dens ældre skikkelser, og i Les charmes de Copenhague, introduktion og rondo brillant for klaver over populære danske melodier (o. 1822) indflettet et brudstykke af nationalmelodien; musik til Oehlenschlägers Tvillingbrødrene fra Damascus (1830); endv. Klaversonate i Es-dur, en række klaver-, fløjte- og kammermusikværker samt instrumentalkompositioner og korsange.

Titulær professor 1828.

Kuhr Victor

Filosof; f. 21.9.1882 i Kbhvn., død 15.12.1948; søn af grosserer J A Kuhr og hustru Henriette f. Salomon.

Student (Efterslægtsselskabets skole) 1900; cand. mag. 1908; lærer ved forsk. skoler 1907-18; manuduktør til filosofikum 1909-15; dr. phil. 1912; lektor i filosofi ved universitetet 1916, professor 1918; efor for Elers' kollegium 1923.

Medl. af bestyrelsen for Efterslægtssamfundet 1901-30, Studenternes sociale Sekretariat 1916-24, Studenter-Musikforeningen 1925-37 og Selskabet Philadelphia 1934, af bestyrelsen for for-

eningen Nordens skolenævn 1927 og af dens repræsentantskab 1936; medl. af bestyrelsen for Louis Petersens legat 1924–39, Efterslægtssamfundets legat 1930–38, Gyldendals boglegat 1927, Den danske Richard Wagner Forening 1933 og Selskabet Philosophia 1936; formand for kvartetselskabet Breuning-Bache 1947.

Æresmedlem af Göteborgs Nation ved Lunds universitet 1945.

Litterære arbejder: Det pædagogiske system i Comenius' Didactica Magna (disp.); Modsigelsernes grundætning (1915); Herakleitos fra Ephesos (1917); Formel logik (1921); Æstetisk opleven og kunstnerisk skaben (1927, tysk overs. 1929); Grundtræk af en karakterologi (1934); Psykologi og menneskekundskab. Indledning til psykologien (1937); medudgiver af Søren Kierkegaards papirer (1909–38) og af Johs. Ewalds skrifter (1914–19); medvirkende ved redaktionen af Vor Ungdom 1917–28; medarbejder ved Svensk Uppslagsbok.

Kunzen F. L. Æ.

Komponist; f. 24.9.1761 i Lübeck, død 28.1.1817; søn af organist A C Kunzen og hustru Anna Charlotte f. Aubery; gift 1793 m. sangerinden Johanna Margaretha Antonetta Zuccharini, f. ca. 1766, død 1842, datter af hofmusikus i Trier Jacob Zuccharini.

Skrev små kompositioner i syvårs alderen; lærte nærmest på egen hånd de grundlæggende regler for komposition; komponerede elleve år gammel et fugeret koralforspil; begyndte efter sin af dødes faders ønske at studere jura ved universitetet i Kiel 1781; stiftede gennem den musikinteresserede professor C F Cramer be-

kendtskab med komponisten J A P Schulz; opgav på Schulz' opfordring sit universitetsstudium og rejste efteråret 1784 til Kbhvn.; skrev som sin første danske komposition en sørgekantate over grev O Thott (1785) til tekst af K L Rahbek; dirigerede Schulz' musik til Racines Athalie ved en opførelse i det Schimmelmans'ske palæ 1787; søgte s. å. forgæves stillingen som sanglærer ved Det kgl. Teater; bo-satte sig i Berlin 1789; grundlagde der s. m. kapelmester Reichardt en musikhandel og et node-trykkeri; udgav fra 1791 tidsskriftet Musikalisches Wochenblatt og gav som klaverspiller en række offentlige koncerter; kapelmester ved det nye nationalteater i Frankfurt a. M. 1792; dirigent ved teatret i Prag 1794; på anbefaling af J A P Schulz, siden 1787 kapelmester ved Det kgl. Teater, udnævnt til dennes efterfølger 1795.

Kompositioner bl. a.: Viser og lyriske sange, til tekster af Storm, Thaarup, Baggesen m. fl. (1786); musik til Baggesens opera Holger Danske (førsteopførelse 31. marts 1789); syngespilene Hemmeligheden, Vinthøsten og Dragedukken (opført sæsonen 1796–97), efterfulgt af en række syngespil som Jockeyen (1797), Naturens røst (1799), Min bedstemoder (1800), Hjemkomsten (1802) og Kærlighed på landet (1810); operaen Erik Ejegod (1798) til tekst af Baggesen; skuespilmusik til bl. a. Eropolis (1803) og Gyrithe (1807); endv. fl. instrumentale værker bl. a. en symfoni i G-mol, samt korværket Skabningens halleluja (1797) til tekst af Baggesen.

Udgav: Danske viser og sange (1785) og Aldänischen Volksmelodien, Balladen und Herdenlieder (1816).

Var i sine kompositioners »nordiske« balladetone direkte forløber for Weyse. Indførte Mozarts operaer i dansk teater ved opførelsen af Così fan tutte 19. okt. 1798.

Titulær professor 1809.

Kyhn Vilhelm

Maler; f. 31.3.1819 i Kbhvn., død 11.5.1903; søn af opsigtsbetjent ved Grønlandske Handel C G Kyhn og hustru Sara Marie f. Henriksen; gift 11.9.1853 m. Petrine Pauline, f. 9.4.1821 i Kbhvn., død 1894, datter af fuldmægtig Peter Leisner og hustru Pauline Sophie f. Rummelhoff.

I handelslære, derefter i lære hos kobberstikker G Hoffmann; elev på Akademiet 1836; udstillede 1. gang på Charlottenborg 1843; studierejse bl. a. til Paris, Chambéry i Savoyen og Italien 1850–51; medl. af Akademiet 1870–82, af dets plenarforsamling 1887. Havde talrige elever i sit atelier, det såkaldte Huleakademi, der blev en slags forløber for de frie kunsskoler; holdt senere også tegneskole for kvinder, hvor bl. a. Anna Ancher var elev.

Udstillede 391 arbejder på Charlottenborg 1843–1903; endv. deltaget i udstillinger i udlandet bl. a. i Paris 1878 og 1900, Wien 1882 og Chicago 1893.

Arbejder bl. a.: Et skovparti (1845); Landskab fra Frederiksborgens (1846); Studie fra Nordskoven ved Jægerspris (1847); Landskab. Motiv fra det nordl. Sjælland (1849); Dis i luf-

ten (s. å.); Vinteraften i en skov (1853); Strand ved Hornbæk (1855); Engen ved malerens bolig på Farimagsgade (s. å.); Læsende dame uden for en havedør (1858); Motiv fra Bjergelide i nærheden af Horsens (s. å.); I lysthuset (1860); Indsejling til Vejle fjord (1862); Aløb ved en gård (s. å.); Studie fra Horneland ved Fåborg (1863); Aften efter solnedgang (s. å.); Ud over fjorden (s. å.); Parti fra Hadsund (1867); Dollerup Bakker i nærheden af Hald (1869); Stranden ved Kandestederne (1877); De yderste huse i Østerby (s. å.); Jysk hedelandskab (1878); Ved Rye mølle (1881); Himmelsbjergpartiet set fra Lyngshoved (1882); Sommereftermiddag ved Isefjorden (1887); Aftenstemning. Motiv fra Ry (1888); Sommerformiddag ved Rørvig (1890); Regnvej (1891); Sommerdag ved Bisholt (ca. 1897). Endv. en lang række raderinger, særlig af landskaber, litografier og tegninger.

Bogillustrationer bl. a. i Edv. Erslevs Den danske stat (1855–57) og Månederne i digt og billede, ved Carl Andersen og F Hendriksen (1878).

Repræsenteret på Kunstmuseet, Hirschsprungs samling, Nationalmuseum Stockholm, Nasjonalgalleriet i Oslo, en række provinsmuseer samt i Kobberstiksamlingen og Teatermuseet.

Har bl. a. skrevet: Dansk kunst og kunstudstillingen på Charlottenborg (1876), der var rettet mod den franske indflydelse på de yngre malere; endv. Om tegneundervisning (1885).

Kylling Peder

Botaniker; f. ca. 1640 i Assens, død 18.10.1696; søn af rådmand i Assens Laurids Kylling.

Student (Odense) 1660; studerede teologi; testimonium publicum 1666; havde stort urtekendskab og virkede som urtedoktor; fik på anbefaling af Ole Borch og Mathias Moth Valkendorfs stipendium med fri bolig på kollegiet mod at holde haven 1680; kgl. botanicus 1682 og skulle som sådan udarbejde et katalog over alle de træer og urter, der voksede i Danmark og Norge.

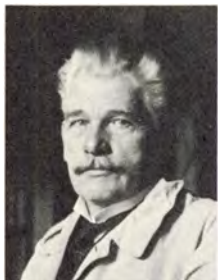
Har skrevet: Gyldenlund (den første danske trykte lokalflora, behandler de i Gyldenlund (Charlottenlund) med nærmeste omegn fundne planter, 1684); Viridarium Danicum (fortegnelse over danske planter, den ældste og i 100 år eneste flora, 1688).

Planteslægten Kyllingia er af Rottbøll opkaldt efter Peder Kylling.

Kyster Anker

Bogbindermester; f. 15.3.1864 i Kolding, død 27.4.1939; søn af skomagermester A E Kyster og hustru Bodil f. Hirth; gift 7.9.1900 m. Anna Margrethe, f. 16.5.1870 i Stege, datter af jernstøber J H Schmith og hustru f. Ravnkilde.

Udlært som bogbinder 1882; arbejdet i Paris, Zürich, Rom og München 1883-86, derefter i Kbhvn.; elev af Det tekniske Selskabs skole; etablerede egen virksomhed 1892; indførte bl. a. håndgjort, marmoreret papir i st. f. maskinfremstillet, og fornyede det kunstneriske bogbind.

Medl. af bestyrelsen for Forening for Boghåndværk og for Fagskolen for Boghåndværk; æresmedlem i Foreningen for Kunsthåndværk og i Kbhvns Bogbinderlaug; modtaget fællesrepræsentationens medalje for fremme af håndværk og industri i Danmark; korresp. medl. af Verein deutscher Buchkünstler.

Bogbinderarbejder i det danske og mange udenl. kunstindustrimuseer. Har bl. a. indbundet Grundloven af 1915 (i Rigsarkivet og på Christiansborg).

Har udgivet: Ex-libris tegnede af Th. Bindsbøll (1917); Om indbinding af bøger I-III (1920-35); Danish Eighteenth Century Bindings (s. m. Sofus Larsen, 1930); Bookbindings in the public collections of Denmark Vol. I: The Royal Library (1938).

Kähler Herman A.

Keramiker, lervarefabrikant; f. 6.3.1846 i Næstved, død 16.11.1917; søn af pottemager H J Kähler og hustru Mariane f. Copmann; gift 1.6.1873 m. Jansine, f. 2.1.1848, død 1901, datter af stolemager Christoffer Berg og hustru Oline f. Wibroe.

I lære hos faderen; elev på Teknisk skole i Kbhvn. og af H V Bissen 1864; arbejdede på store lervarefabrikker i Tyskland og Schweiz 1865-66, derefter hos faderen, hvis forretning han overtog 1872; begyndte i 1880'erne fremstilling af keramiske arbejder med bistand af forsk. kunstnere som Th. Bindsbøll, H A Brendekilde, L A Ring m. fl.; genfandt den glemte fremstillingsmåde af metaliske lustrer; direktør for A/S Herman A Käblers keramiske Værksteder 1913.

Deltog bl. a. i udstillingen i Paris 1889 og i Chicagoudstillingen 1893; har foruden kerami-

ske vaser udført facadedekorationer til Landsarkivet i Viborg, Aarhus Teater, Kbhvns rådhus, Glyptoteket etc.

Talrige prisbelønninger på udstillinger i udlandet.

Købke Christen

Maler; f. 26.5.1810 i Kbhvn., død 7.2.1848; søn af bagermester Peter B Købke og hustru Cecilia Margrethe f. Petersen; gift 7.11.1837 m. Susanne Cecilie, f. 30.7.1810 i Kbhvn., død 1849, datter af postmester, kancelliråd Caspar B Købke og hustru Juliane Dorothea f. Ratz.

På Akademiet 1822, elev af C A Lorentzen og fra 1828 af Eckersberg; udstillede på Charlottenborg 1831-47; studierejse til Italien (Rom, Neapel, Sorrento, Capri) 1838-40; agréeret ved Akademiet 1842.

Var, foruden af Eckersberg, påvirket af kunsthistorikeren N L Høyens nationale kunstindstilling og af portrætmaleren C A Jensens intime portrætkunst.

Arbejder bl. a.: dyremaleren C D Gebauer (ufuldført, ca. 1829); Marstrand ved staffeliet (ca. 1829-30); Parti af Aarhus domkirke (1830); Julius Eckersberg som dreng (1831); Parti af Citadelsvolden set fra et loft i nærheden (malerens søster Margrethe går over broen) (1831); landskabsmaleren F Sødning (1832); Inger Margrethe Høyen (1832); En gammel bondekone (1832); En gammel sømand (1832); Udsigt fra Kastelsvolden mod Trekroner (ca. 1833); Parti fra Classens Have (ca. 1833); Udsigt fra et vindue på Toldbodvej: Kastelsvolden (1833); Parti uden for den nordre kastelsport (1834); Et af de små tårne på Frederiksborg slot (ca. 1834-35); Tagryggen af Frederiksborg slot med ud-

sigt over sø, by og skov; Constantin Hansen (ca. 1834-35); søsteren Cecilie Margrethe Petersen (1835); Frederiksborg slot set fra Jægerbakken (1835); Frederiksborg slot. Parti ved Møntbroen (aug. 1835), gentaget (febr. 1836); F C Krohn (1835); Parti af Østerbro i morgenbelysning (1836); Parti i nærheden af kalkbrænderiet (1836); Parti af bugten ved kalkbrænderiet (1837); Kbhvn. set fra Dosseringen. Studie (ca. 1837); Parti af nordre Kastelsbro (ca. 1837); Udsigt fra Dosseringen ved Sortedams-søen mod Nørrebro (1838); Kunstnerens hustru (1838); H E Freund (ca. 1838); Parti af Marina Grande (1839); Castel dell' Uovo i Neapel (1839-40); Porten fra Via Sepulcralis i Pompeji (1840); Parti fra Dosseringen mod Nørrebro, Bager Købkes gård på Blegdammen, Havetrappe på Blegdammen, Havelågen på Blegdammen og Parti af Dosseringen mod Østerbro. Måneskin (alle ml. 1841 og 45); Parti af Kbhvn. set fra Nørrebro; Parti af Capris sydside (1841); svigerinden Johanne Købke (1842); Morgenstund. Capri (ca. 1843); Parti i Falkoneralleen (ca. 1845-47); Parti af bugten ved Neapel. Medvirkede ved dekorationen af det indre af Thorvaldsens museum (1844-45).

Repræsenteret på Kunstmuseet, Hirschsprungs samling, Ordstrupgård, C L Davids samling, Glyptoteket, Kunstindustrimuseet, Bymuseet, Frederiksborg, Nivågård, Nationalmuseum i Stockholm samt fl. provinsmuseer. Endv. i Kobberstiksamlingen med tegninger samt enkelte raderinger og litografier, med tegninger og studier bl. a. på Akademiet og på Frederiksborg.

Kaalund H. V.

Forfatter; f. 27.6.1818 i Kbhvn., død 27.4.1885; søn af undertoldbejant M N Kaalund og hustru Juliane Marie f. Schmidt; gift 6.3.1860 m. Cathinka Julie Jensine, f. 16.9.1836 i Sletten, død 1901, datter af købmand Jørgen Bendix Jensen og hustru Vilhelmine f. Dauv.

Som ung elev på billedhuggeren H Freunds atelier og på Akademiet; udstillede et billede (Landskab) på Charlottenborg 1839; boede i Farum 1838-42 efter første frembrud af en nervelidelse 1838; debuterede som forfatter 1840, stærkt påvirket af Oehlenschläger; meldte sig som frivillig 1849; deltog i krigen bl. a. som

intendant og ambulanceforvalter; efter krigens ophør huslærer i Hellebæk i tre år; bestyrer af et teglværk ved Humlebæk 1854-56; en tid ansat ved Mønten, ved telegrafvæsenet i Haderslev til 1858; overlærer ved det nyoprettede Vridsløselille cellefængsel 1859-81; rejse til udlandet på Anckerske legat 1863.

Har bl. a. skrevet: Kong Haldan den Stærke (1840); Samlede digte (1840), heri bl. a. Farum, og Konen ved ledet i Frederiksdal (senere omarb.); Valkyrien Gøndul (1842); Fabler og blandede digte (1844); Fabler for børn, med tegninger af J. Th. Lundbye (1845, og talrige senere udg.); Et forår (digtsamling, 1858 og senere opl.); Fulvia (lyrisk drama, 1875, opført 1. gang på Det kgl. Teater 1881); En efterår (digtsamling, 1877), heri bl. a. Kålormen, På det jævne og I en solskinskrog. Medudgiver (s. m. J. C. Gerson) af Månedsskrift for Børn (1845-47). Efterladte digte, udg. af Otto Borchsenius (1885) og Samlede digtninge, udg. af samme (1914, 2. udg. 1920).

Titulær professor 1883.

Kaas Frederik Julius

Statsminister; f. 24.8.1758 i Kbhvn., død 11.1.1827; søn af admiral Frederik Christian Kaas og hustru Susanna Jacoba f. Fabritius; gift 6.6.1786 m. Kirstine, f. 31.3.1757 i Kristiania, død 1827, datter af vicelagmand, overhofretsassessor, justitsråd Poul Nilson og hustru Maria Bendike f. Nielsen.

Afsluttede tjeneste ved ingeniørkorpsen som sekundløjtn.; cand. jur. 1782; assessor i Norges overhofret 1783; midlertidigt ude af statstjenesten som leder af Bærum jernværk 1787-89; adjungeret lagmand over Akershus lagdømme 1790; fungerede som præsident for kommunalbestyrelsen i Kristiania 1792-94; generalauditør og deputeret i det norske generalitets- og kommissariatskollegium 1794; stiftamtmand over Akershus stift 1795-1802; arbejdede for forsk. lettelse for bønderne og forbedring af fattig- og undervisningsvæsenet; kaldt til Kbhvn. som justitiarius i højesteret 1802; chef for danske kancelli 1804; nød kongens (Fr. 6.) bevågenhed og anvendtes i fl. diplomatiske sendelser bl. a. til Norge 1809 og til forhandlinger med kejser Napoleon 1811 og 1813; justitsminister 1813 og indtrådte 1814 i gehejmestatsrådet; till. chef for det kbhvske politi 1815; kgl. bankkommissær 1818.

Medl. af fl. kommissioner bl. a. vedr. børne-koppepidemien og ang. forøgede midler til Frederiks hospital samt af kommissionen, der udarbejdede en oktroj for Nationalbanken; deltog i den endelige udarbejdelse af almueskoleloven af 1814. Formentlig medvirkende til, at statsrådet 1826 behandlede Ørstedes rationalistisk prægede afhandling bl. a. om præsteløftet og treenighedslæren og stillede ham overfor enten at opgive sit forfatterskab eller overgå til andet embede.

Havde endv. fl. tillidshverv bl. a. som medl. af direktionen for det Classen'ske fideikommiss 1802; forstander for Herlufsholm skole og gods 1805; ordensvicekansler 1808; ordenskansler 1824; æresmedlem af Kunstakademiet 1808, af Det kgl. nordiske Oldskriftselskab 1825.

Kammerherre 1792; blå ridder 1815.

Kaas Niels

Kansler; f. 1534 på Starupgård ved Skive, død 29.6.1594; søn af Niels Kaas til Starupgård og Tårupgård og hustru Anne f. Bjørn.

I Viborg skole til 1549, derefter i huset hos teologen Niels Hemmingsen i Kbhvn.; studerede

historie og statsret ved Wittenbergs universitet, i Frankfurt a. d. Oder og Louvain 1554-60; sekretær i kancelliet 1560; kst. i kanslerembedet ved Johan Friis' død dec. 1570, aflagde kanslereden 1571, udnævnt 1573; till. øverste leder af Kbhvns universitet; s. m. tre andre rigsråder medl. af formynderstyret for den umyndige Chr. 4. efter Fr. 2.s død 1588.

Virkede som kansler særlig inden for kirke- og skolevæsenet og i udenrigspolitikken; deltog i en række grænsemøder med svenskerne i årene 1572-91; gennemførte bl. a. Odenseforliget 1579 om de slesvigske hertugers lenspligt; fastholdt sin fredspolitik udadtil og optrådte indadtil som mægleren i stridighederne mellem formynderstyrelsen og enkedronning Sophie. Skaffede Kbhvns universitet det første professorat i historie, og støttede tidens største videnskabsmand Anders Sørensen Vedel og Tycho Brahe samt bl. a. teologen Hans Poulsen Resen og matematikeren Thomas Fincke.

Fik fl. lensbesiddelser bl. a. Skt. Knuds kloster i Odense 1573, Asmild kloster i Jylland 1577 og Lekkende i Sydsjælland 1588.

la Cour J. C.

Landøkonom; f. 8.6.1838 på Skærsø ved Æbeltoft, død 21.2.1898; søn af proprietær Lauritz la Cour og hustru Ellen Kirstine f. Poulsen; gift 20.9.1867 m. Agathe Johanne, f. 29.1.1845 på Søvang ved Kbhvn., død 1929, datter af historisk forfatter, politiker Frederik Barfod (se denne).

Realeks. (Real- og latinskolen, Århus) 1854; landbrugseks. (Polyteknisk læreanstalt) 1857; assistent ved Landbohøjskolen landbrugsafd. 1858-67; deltog som løjtnant i krigen 1864; bestyrer af Arresødal folkehøjskole vinteren 1864-65; studierejse til fl. europæiske lande 1865-66, til England (for Landhusholdningsselskabet) 1867; oprettede 1867 en landboskole i Nærum, flyttet til Lyngby 1868; forstander for denne undtagen i årene 1884-89. Medejjer af Ildøgården 1873.

Medarbejder ved Tidsskriftet for landøkonomi 1860, medl. af redaktionen 1867, ene-redaktør 1868; sekretær i Landhusholdningsselskabet 1875, præsident 1891-98; sekretær ved Landmandsforsamlingen 1878, dommer ved fl. af dennes maskinudstillinger; generalsekr. ved l. nordiske landbrugskongres 1888; rådgiver for landbrugsdepartementet; tilsynsførende ved landbrugets udførselsforhold 1894. Stiftede Landboforeningen for Ballerup og omegn 1863; medl. af Lyngby sogneråd; næstformand for Kbhvns amts landboforening 1879, formand 1892. Udenl. medl. af Det svenske landbrugsakademi 1881.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1888.

la Cour Paul

Forfatter; f. 9.11.1902 i Rislev, død 20.9.1956; søn af redaktør af »Danske Gaarde« J. C. B la Cour og hustru Helen f. Rode; gift 25.11.1942 m. Gerd, f. 24.3.1920 i Egersund, Norge, datter af Lilli L. B. Nielsen.

Opholdt sig i en årække i Paris til 1930, begyndte som kunstmaler og var bl. a. assistent for Carl Th. Dreyer u. indspilningen af den franske Jeanne d'Arc-film; udsendte sine første digtsamlinger 1922 og 1924; litteraturkritiker ved »Tilskueren« 1931-39, samt teateranmelder ved »Forum« 1936-41; konsulent ved Gyldendal.

Har bl. a. skrevet: Digtsamlingerne: Den galliske sommer (1927); Den tredje dag (1928,

prisbelønnet af Selskabet for de skønne og nyttige Videnskaber); Leviathan (1930); Menneskets hjem (1931); Regn over verden (1933); Dette er vort liv (1936); Alt kræver jeg (1938); De hundrede somre (1940); Mellem sværdene. Et udvalg af digte (1942); Levende vande (1946); Mellem bark og ved (1950); Udvalgte digte, 1928–51 (1951). Romanerne: Aske (1929); Kramer bryder op (1935). Noveller: Mørklagt land (1941) og Astrid Noack (1943), alle i serien Vor Tids Kunst. Har udgivet: Morten Nielsens efterladte digte (1945). Har endv. udført en række oversættelser bl. a. af franske maleres breve og dagbøger og af en række forsk. forfatters værker, særligt skuespil til danske teatre og radioen. Endv. Efterladte digte (1957), De knuste sten (s. å.) og Solhøjde (essays, 1959).

Tildelt Gyldendals Herman Bang legat 1944.

la Cour Poul

Fysiker, højskolelærer; f. 13.4.1846 på Skærsp ved Æbeltoft, død 24.4.1908; søn af proprietær Lauritz la Cour og hustru Ellen Kirstine f. Poulsen; gift 1. gang 4.4.1873 m. Hulda Christine, f. 28.6.1850 i Kbhvn., død 1878, adoptivdat-

ter af historisk forfatter, politiker Frederik Barfod (se denne); 2. gang 2.6.1882 m. Christine Marie, f. 30.7.1851 i Kbhvn., død 1927, datter af bager og brygger Troels Marstrand og hustru Caroline Emilie f. Carlsen.

Student (Randers) 1864; cand. mag. (meteorologi og fysik) 1868; lærer ved Landboskolen i Lyngby vintrene 1868-69 og 1870-71; ansat ved det nyoprettede meteorologiske institut i Kbhvn. 1872-77; lærer i naturfagene ved Askov højskole fra 1878.

Banebryder for Ling's gymnastik i Danmark. Medstifter og formand for Askov valgmenighed 1899.

Bearbejdede meteorologiske iagttagelser (foretaget 1861-70 på Landhusholdningsselskabets foranledning), og foretog meteorologiske studierejser; angav 1871 en metode til måling af skylags højde, belønnet med Videnskaberne Selskabs sølvmed. Opfandt 1874 en mangfoldstelegrafi (baseret på stemmegafflens evne til at slutte og bryde en elektrisk strøm i bestemt takt), belønnet med Videnskaberne Selskabs guldmed. og 1875-76 en mangfoldstelegrafi (baseret på tonehjul), den første form for en synkron motor, og i 1883 spektrotelegrafen. Begyndte 1891 i Askov (støttet ved årlige finanslovsbevillinger) på sin største teknisk-videnskabelige indsats, udnyttelsen af vindens energi; blev derigennem foregangsmand inden for aerodynamikken.

Stiftede 1903 Vindelektricitetsselskabet, der afholdt kurser for elektrikere, projekterede vindelektricitetsselskaber m. m. og udgav et tidsskrift. Elektricitetskommissionens første formand 1907.

Har skrevet: Historisk matematik (1881, 3. udg. 1909); Menneskelegemet bygning og livsvirksomhed (1889); Historisk fysik i den ældre naturforskning (s. m. Jacob Appel, 1896-97, oversat til finsk og tysk, ny udg. 1906-09); Tidens naturlære (1899). Medforfatter af: Hverdagsfysik (1898) og Menneskeåndens sejre (1903-04).

På foranledning af det amerikanske Franklin-institut tildelt John Scott-medaljen 1883 for de to opfindelser af mangfoldstelegrafen.

Titulær professor 1894.

Lahde G. L.

Kobberstikker; f. 19.10.1765 i Bremen, død 30.11.1833; søn af skræddermester Johann Friedrich Lahde og hustru Catharina Margrethe f. Drucker; gift 1. gang 5.7.1796 m. Anna, døbt 19.2.1777 i Grabow, død 1803, datter af skomagermester Frantz Peter Werner og hustru Margaretha Elisabeth f. Hadermann; 2. gang 1.11.1820 m. Marie Taanum, antagelig f. 22.10.1789 i Kbhvn., død 1876, datter af brygger Larsen.

Udgået fra latinskolen i Bremen; udlært som guldsmed i Kiel; kom til Kbhvn. 1787; på Akademiet 1792 og lærte her Thorvaldsen at kende; gennemgik modelskolen og lærte at stikke i kobber hos J. F. Clemens; dansk indfødsret 1792; hofkobberstikker 1799; udlandsrejse med støtte af Fonden ad usus publicos 1803; købte hus i Gøthersgade 1805, hvor de unge malere C. W. Eckersberg og J. H. Senn boede hos ham og arbejdede for ham; har udført talrige arbejder væsentligst af topografisk, historisk og kulturhistorisk værdi; till. en omfattende udgivervirksomhed.

Har bl. a. udgivet i serie eller som bøger: Christiansborgs brand 1794; Branden i Kbhvn. 5-7 juni 1795; Samling af fortjente mænds portrætter (1798-1806, udg. s. m. R. Nyerup); Mindesmærker på Assistentskirkegaarden ved Kjøbenhavn (1801-11); Portrætter med biografier (1805-06); Tolv figurer efter Thorvaldsen (1814); Elementarværk i tegnekunsten (1815); endv. scener fra englænderkrigene og fra Kbhvns bombardement 1807, patriotiske mindeblade og serier med danske klæde dragter m. v.; af kobberstik Abraham og Hagar, Jens Juels portræt af Aug. Hennings samt forsk. portrætter særlig af kongehusets medlemmer. Efter Eckersbergs forlag suiten »En falden piges historie« (1811) og s. m. Johs. Senn: Klæde dragter i Kjøbenhavn (1806-08 og senere, ny udg. 1968).

Repræsenteret på Rosenborg, Frederiksborg, Kbhvns bymuseum m. v.

Lamoureux Abraham Césaire

Billedhugger; f. ca. 1635 i Metz, begr. 27.4.1692; gift m. Anna Till fra Stockholm, død tidligst 1707.

Arbejdede sidst i 1660'erne for den svenske greve M. de la Gardie, derefter for den svenske enkedronning Hedvig Eleonora på Ulriksdal; billedhugger for Chr. 5. 1681 med bolig og værksted ved Rosenborg.

Arbejder i Danmark bl. a.: Springvandsgruppe, Hjort og hunde (blygruppe i Frederiksborg slotssø 1682, fjernet 1771); Chr. 5.s rytterstatue i bly på Kgs. Nytorv (hovedværket i Danmark, 1688, fornyet og genoprettet i bronze af E. Utzon-Frank 1939-46; originalen nu i Tøjhusmuseet); portrætmedaljon af Chr. 5. på Rosenborg; tilskrevet to børnefigurer af Herkules og Mars i Rosenborg Have og marmorstatuette af Chr. 5. på Gisselsfeld.

Lander Nyholm Margot

Solodanserinde; f. 23.8.1910 i Oslo, død 18.7.1961; datter af forfatteren Marx Gerhard og hustru Ella f. Florentz; gift 1. gang 28.5.1932 (ægteskabet opløst) m. balletmester Harald Lander, f. 25.2.1905 i Kbhvn., søn af værkfører Bernhard Lander og hustru Rosa f. Stevnsborg; 2. gang 19.7.1947 m. direktør, oberstløjtnant Erik Nyholm.

På Det kgl. Teaters balletskole under Valborg Borchsenius fra 1917; studierejser til Paris

(hos Carina Ari), Rusland og London; debuterede 1. maj 1925 i eskimodansen i Fjernt fra Danmark; danserinde 1928; balletdanserinde 1931; solodanserinde 1933; 1. solodanserinde 1942–50 (som den første titlen primaballerina 1942); afskedsforestilling 26. febr. 1950.

Hovedroller bl. a.: Pierette i Harlekins millioner; Bruden i Brudefærden i Hardanger; Dukken i Legetøjsbutikken; Polyhymnia i Apollon Musagetes; Viktorine i Konservatoriet; Manuela i Gaucho; Columbine i Drømmebilleder; Hjertesorg i Våren; Svanhilda i Coppelia; Anna To i De syv dødsynder; Svanepriksen i Svanesøen; Kosten i Troldmandens lærling; Senorita i La Ventana; Kvinden i Festpolonaise; Teresina i Napoli; Birthe i Et folkesagn; Valsens genius i La Valse; titelrollen i Giselle; hovedpartier i Etude og Valse triste.

Tildelt medaljen Ingenio et arti 1938; Tagea Brandts rejselægat 1944; Studenternes æreskunstner 1947.

Lang Theodora Linderstrøm

Pædagog; f. 3.5.1855 i Vemmetofte, død 16.12.1935; datter af kantor og lærer Th. Lang og hustru Ulricha Johanne f. Linderstrøm.

Uddannet på frk. Vestergaards private lærerindekursus i Kbhvn. 1871–73; privatlærerinde 1873–81; lærerindeeks. (Zahles seminarie-

kursus) 1882; overtog en lille pigeskole i Silkeborg s. å.; opførte egen skolebygning o. 1885; skolen, der 1887 fik ret til at afholde præliminæreks., omdannedes 1907 til gymnasium og fællesskole; studierejse til Frankrig og Schweiz for at studere sprog 1889; fik på denne rejse stor interesse for franske småbørnsskoler og for lærerindeuddannelse; oprettede et seminarium

for forskolelærerinder og en seminarieskole 1891, et skolelærerindeseminarium 1896, der 1931 blev fællesskoleseminarium. Skænkede 1918 skolerne til en selvejende institution Th. Langs Skoler, Silkeborg; formand i bestyrelsen for denne institution fra 1918; fratrådte som rektor og seminarieforsøger 1927.

Medstifter 1893 af foreningen Den danske Pigeskole, bestyrelsesmedl. 1893–1926, formand 1919–26; formand for Den danske Pigeskoles pensionskasse 1895–1906; medl. af bestyrelsen for Pigeskolernes Hjelpe- og Pensionskasse 1906–32, formand 1926–32; endv. fl. lokale tilidshverv.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1907.

Lange Carl

Læge; f. 4.12.1834 i Vordingborg, død 29.5.1900; søn af rektor Frederik Lange og hustru Lovise f. Paludan-Müller; gift 2.11.1866 m. Marie, f. 4.10.1841 på Binnitz, død 1924, datter af forpagter, folketingsmand Georg Aagaard og hustru Charlotte f. Bartholin-Eichel.

Student (Metropolitanskolen) 1853; med. eks. 1859; udsendt til Grønland for at studere sygdomsforholdene der 1863; reservelæge på Frederiks hospital 1863–66, på Almindelig hospital 1866–67; ophold i udlandet 1867–68; studerede histologi hos Eberth og Frey i Zürich; skabte gennem sine fysiologiske studier hos Moritz Schiff i Firenze grundlaget for sine banebrydende arbejder om nervesystemets sygdomme; beskæftigede sig efter hjemkomsten særlig med histologi og patologisk anatomi ved siden af sit arbejde som kirurgisk prosekutor og distriktslæge, senere kommunelæge; docent i patologisk anatomi og alm. patologi 1875, lektor 1877, professor 1885; till. privatpraksis som nervelæge.

Medl. af Kbhvns borgerrepræsentation 1883–97; generalsekr. ved den internat. lægekongres i Kbhvn. 1884; stifter af Biologisk Selskab 1896.

Har skrevet en række afhandlinger, hvoraf de fleste er publiceret i Hospitalstidende, bl. a. »Om ledningsforholdene i rygmarvens bagstreng samt nogle bemærkninger om patologien af tabes dorsalis« (rygmarvstæring) (1872), hvori påvises den spinale, syfilittiske meningitis som årsag til tæringen, og at degenerationerne i rygmarven var sekundære; Rygmarvens almindelige patologi (1871–76); Bidrag til kundskaben om

den kroniske rygmarvsbetændelse (1873); Om sindsbevægelser (1885); Bidrag til nydelsernes fysiologi (1899). Medredaktør 1866, senere eneredaktør af Hospitalstidende.

Æresdoktor ved Lunds universitet 1893.

Lange Hans O.

Biblioteksmand, ægyptolog; f. 13.10.1863 i Århus, død 15.1.1943; søn af købmand Hans Lange og hustru Cathrine Marie f. Ostenfeldt; gift 8.11.1893 m. Jonna, f. 10.1.1870 i Århus, datter af oberst J. Mielche og hustru Edel f. Hoff.

Student (Århus) 1881; assistent ved Universitetsbiblioteket 1882, ved Det kgl. bibliotek 1885; deltog i det internat. arbejde med katalogiseringen af det ægyptiske nationalmuseum i Gizeh 1899 og følgende år; overbibliotekar ved Det kgl. bibliotek 1901–24; lektor i ægyptologi ved Kbhvns universitet 1924–37.

Ledede overflytningen til Det kgl. biblioteks nybygning (opført af arkitekt Hans J. Holm 1898–1906), reorganiserede den interne administration og sørgede for væsentlige forøgelse af bl. a. håndskrift- og inkunabelsamlinger; afstak i et foredrag 1909 de hovedlinier for et folkebibliotekssystem, der blev gennemført ved biblioteksloven af 1920.

Deltog i forsk. kristeligt arbejde i tilknytning til Indre Mission og var en af hovedmændene i den kbhvske kirkesag; medstifter af den kristelige afholdsforening Blaa Kors 1895 og medl. af foreningens hovedbestyrelse; medl. af hovedbestyrelsen for Kbhvns kommunebiblioteker 1901–25; medl. af Videnskabernes Selskab 1906 og af Preussische Akademie der Wissenschaften 1927.

Litterære arbejder: Grab- und Denksteine des mittleren Reiches im Museum von Kairo I–IV (s. m. H. Schäfer, 1902 ff); Analecta bibliographica. Boghistoriske undersøgelser (1906); Religiøse tekster fra det gamle Ægypten (1921); Ægyptiske aeventyr (1925); Papyrus Lansing (s. m. Ad. Erman, 1925); Das Weisheitsbuch des Amenemopes (1925); Der magische Papyrus Harris (1927); Fra det gamle Ægyptens kultur og historie (1928). Endv. afsnit i Illustreret Religionshistorie (1923) og i Chantepie de la Saus-sayes Lehrbuch der Religionsgeschichte (4. udg. 1925) samt i Håndbog i bibliotekskundskab (1912 og senere udg.) Medudgiver 1901–06 og 1921–26 af Søren Kierkegaards samlede værker.

Dr. phil. h. c. ved Lunds universitet 1918.

Lange H. O.

Industrimand, direktør; f. 1.5.1877 i Kerteminde, død 7.1.1961; søn af købmand P B Lange og hustru Marie f. Møller; gift 22.4.1936 m. Kamma, f. 6.12.1896 i Hvidovre, død 1954, datter af musiker V Arnø og hustru Olga f. Rasmussen.

Ansæt på fjerfabrikker i München og Hannover; grundlagde Nordisk Fjerfabrik i Kbhvn. 1901, som oparbejdedes til en fabrik i verdensformat; direktør og formand for bestyrelsen samt for bestyrelsen for datterselskaber i England og USA.

Medl. af Sø- og handelsretten 1920-26; generalkonsul for Kina 1930; medl. af Industrirådet til 1953; medl. af foreningen Nordens råd.

Ejer af Selchausdal pr. Ruds Vedby; formand for bestyrelsen for Den Selchauske Stiftelse og medl. af bestyrelsen for De Selchauske legater. Oprettede Nordisk Kollegium i Kbhvn. (opført 1941-42), formand for dettes bestyrelse.

Lange Jakob E.

Botaniker, socialøkonom; f. 2.4.1864 i Flensborg, død 27.12.1941; søn af sognepræst M T Lange og hustru Bodil Marie f. Bredsdorff; gift 31.10.1917 m. Leila, f. 3.7.1884 i Vormark, død 1943, datter af friskolelærer Knud Larsen og hustru Hanna f. Bredsdorff.

Havebrugskand. 1884; medhjælper ved de botaniske haver i London (Kew Gardens) og Paris 1885-87; lærer i botanik, fysik og socialøkonomi ved Dalum landbrugsskole 1888-1918; forstander for Fyns stifts husmandsskole 1918-34.

Gjorde i 1886 i London bekendtskab med Henry Georges værker, har af disse oversat: Arbejdets kår (1897) og Fremskridt og fattigdom (1905); blev førende i den danske grundskyldbevægelse og var 1889-91 medredaktør af Vor Tid; formand for den danske Henry Georgeforening 1910-20; medl. af den kommunale skattekommission 1910, af Det radikale Venstres hovedbestyrelse 1916-33.

Hovedværker: The Agarics of Denmark I-XII (1914-38), der omfatter en nøjagtig beskrivelse af alle kendte arter hatsvampe i Danmark, og billedværket: Flora Agaricina Danica I-V (1935-40). Har endv. bl. a. skrevet: Plantelære (1891, 8. udg. 1924); Socialøkonomi (1909-40); Vilde planter (1913); Henry George (1937); Erindringer fra 70 år (1938).

Lange Johan

Botaniker; f. 20.3.1818 på Ødstedgård, Bredstrup sogn, død 3.4.1898; søn af godsejer Jens Lange og hustru Margrethe Dortha f. Bredsdorff; gift 3.7.1856 m. Eline Cathrine, f. 12.7.1835 i Sorø, død 1912, datter af naturvidensk. forfatter, sprogforsker J H Bredsdorff (se denne).

Student (priv. dimit.) 1836, studerede i Kbhvn., først en kort tid teologi, derefter botanik; underviste ved forsk. skoler i Kbhvn. og vikarierede ved Veterinærskolen 1842-44; kst. docent ved Sorø akademi 1846-48; assistent og bibliotekar ved Botanisk Have 1851; botanisk rejse til Sydfrankrig og Spanien 1851-53; direktør for Botanisk Have 1856-76; ledede havens flytning fra Charlottenborg til dens nuv. beliggenhed, hvor den åbnedes 1874; till. docent ved Veterinær- og landbohøjskolen fra dens oprettelse 1858, virkede her til 1893, det sidste år som professor (titulær professor fra 1860).

Medstifter af Studentersangforeningen 1839; medstifter 1840 af Det naturhistoriske Selskab (1865: Botanisk Forening), formand 1848-50 og 1865-93; medl. af Videnskabernes Selskab 1865. Æresdoktor ved Uppsala universitet 1877.

Hovedværk: Håndbog i den danske flora (1850-51, 4. udg. 1886-88), der blev grundlaget for studiet af Danmarks planteverden; udgav de sidste ti hæfter af »Flora Danica« (udsendt fra 1861 til 83); publicerede i Medd. om Grønland III (1880) en bearbejdelse af indsam-

let grønlandsk flora u. titlen »Conspectus Florae Groenlandicae«. Har endv. udgivet: Prodromus Florae Hispanicae I-III (s. m. den bøhmiske botaniker M Willkomm, 1861-80).

Lange Julius

Kunsthistoriker; f. 19.6.1838 i Vordingborg, død 20.8.1896; søn af rektor Frederik Lange og hustru Lovise f. Paludan-Müller; gift 21.12.1866 m. Louise, f. 14.9.1842 på Binnitz, død 1927, datter af forpagter, prokurator Georg Aagaard og hustru Charlotte f. Bartholin-Eichel.

Student (priv. dimit.) 1858; studerede klassisk filologi; omlagde efter en rejse i Italien m. H Puggaard sit studium i kunsthistorisk retning; deltog i krigen 1864; i forbindelse med Høyen og afsluttede studiet med magisterkonferens i kunsthistorie 1866 (den første i dette fag); havde studiefællesskab med bl. a. Georg Brandes og Troels-Lund; rejse med hovedophold i London, Paris, Firenze og Rom 1867-68; midlertidig lærer i kunsthistorie ved Akademiet 1868, docent 1870 (medl. af Akademiet 1871), sekretær 1874-82; midlertidig docent ved Kbhvns universitet 1871, fast ansat 1875, extraord. professor 1888; medl. af gallerikommissionen 1878; arbejdede for oprettelsen af afstøbningssamlingen, leder heraf 1895; beskæftigede sig særligt med menneskefigurens historie indenfor billedkunsten i den antikke og europæiske figurverden; var tilbageholdende overfor den franske impressionisme og advarede mod at forlade sunde danske traditioner.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1877; dr. phil. h.c. 1886.

Har bl. a. skrevet: Nutids-kunst (1873); Om kunstværdi (1876, nyudgivet 1963); Reliefferne over korstolene i Roskilde domkirke (s. m. J B Løffler, 1880); Billedkunst. Skildringer og studier (1884); Sergel og Thorvaldsen (1886); Bastien-Lepage og andre afhandlinger (1889); Billedkunstens fremstilling af menneskeskikkelsen I-II (1892-98, ny udg. 1903-18). Bearbejdede og oversatte til dansk W Lübke: Kunsthistorien i dens hovedtræk (1872, 3. udg. 1897-1901). Menneskefiguren i kunstens historie. Udg. af P Købke (1899). Udvalgte skrifter ved Georg Brandes og P Købke I-III (1900-03). Breve fra hans ungdom. Udg. af Georg Brandes (1898). Breve fra Julius Lange. Udg. af P Købke (1902-03).

Lange Mads

Købmand, reder; f. 18.9.1807 i Rudkøbing, død 13.5.1856; søn af købmand Lorentz Frandsen Lange og hustru Maren f. Hansen.

Til søs med ostindiefarerne »Norden« 1824; derefter talrige rejser; stiftede et handelskompagni på Lombok, øst for Java 1834; måtte for-

trække fra Lombok og etablere ny virksomhed i Koeta på Bali 1839; drev herfra stor handelsvirksomhed på Bagindien, Ostindien og Europa med 12–15 skibe i fart og en årlig omsætning på ca. 1 mill. gylden; besøgte Danmark 1833; fik hollandsk borgerskab 1843; den hollandsk-indiske regerings repræsentant på Bali 1844; mæglede mellem de indfødte rajaher og hollænderne efter hollandsk angreb på øen og opnåede at befolkningen beholdt en vis selvstændighed; blev kaldt »konge« af Bali.

Skænkede i sine sidste år en række meget værdifulde gaver til Nationalmuseets etnografiske afd.

de Lange Philip

Arkitekt; f. o. 1700, antagelig nær Strasbourg, død 10.12.1766; gift 1. gang 2.4.1724 m. Jacomine, datter af Jacob Pieters og hustru Maria f. Kams; 2. gang 4.9.1738 m. Anna Lucia Ehlers, f. o. 1714, død 1780.

Uddannet antagelig i Holland; kom til Kbhvn. efter branden 1728 og virkede som murermester, entreprenør og arkitekt; blev efter Thurahs anbefaling sendt til Norge for at planlægge en ombygning af Akershus 1734–35; atter i Kbhvn. og knyttet til søetaten 1736.

I sine værker først præget af hollandsk barokstil, senere af rokokoen og den begyndende klassicisme.

Vigtigste arbejder: Chr. Möinichens palæ (nu Postgården) på Købmagergade (1729); Nybrogade nr. 12 (1732); Asiatick Kompagnis kontorbygning i Strandgade (1739); Damsholte kirke på Møen (1743); herregården Glorup, Fyn (1743); endv. for søetaten: Arsenalet (1745), admiralitetsbygningen på Gammelholm (1746, nedrevet 1865); mastekranen på Nyholm (1750); endv. fra o. 1760, egen bolig på Christianshavn, Store Mariendal i Hellerup og Stephen Hansens gård ved havnen i Helsingør.

Lange Sven

Forfatter; f. 22.6.1868 i Kbhvn., død 6.1.1930; søn af læge Carl Lange (se denne); gift 3.10.1898 m. Maria Magdalene, f. 19.11.1875 på Frdbg., død 1959, datter af vekselmægler C E Blad og hustru Ida Louise f. Andersen.

Student (Sorø) 1887; studerede kunsthistorie; bosat i Paris 1893–95, i München 1895–98; redaktør af det satiriske vittighedsblad *Simplicissimus* 1896–98; ophold i Italien 1898–99; litteratur- og teateranmelder ved *Politiken* 1900.

Næstformand i Forfatterforeningen 1917.

Har bl. a. skrevet: *Engelke og andre fortællinger* (debut, 1893); *Kærlighedens narre* (skue-

spil, 1897); *Iris* (skuespil, 1897); *Hjertets gerninger* (1901); *De stille stuer* (skuespil, 1902); *Sommerleg* (1902); *En forbryder* (skuespil, 1902); *De umyndiges røst* (skuespil 1903); *Samson og Dalila* (skuespil, 1909); *Fru Gerda og hendes moder* (1915); *En dag på Hirschholm slot* (1923, dramatiseret 1926); *De første kampe* (1925); *Amor og Bacchus* (1926). Skuespillene er opført på Det kgl. Teater, Dagmartheatret og Folketeatret. »Meninger om teater« og »Meninger om litteratur« (udg. i udvalg ved O Thyre-god, 1929).

Lange Thor

Filolog, forfatter, oversætter; f. 9.4.1851 i Kbhvn., død 22.2.1915; søn af præst J N Lange og hustru Maria f. Holtzendorff; gift 22.2.1883 m. Nathalia Michailovna, f. 29.8.1855 på Selo

Napadovka, Kiev, død 1937, datter af oberst, godsejer Michael Vassiljevitch de Protopopov og hustru Nathalia Ivanovna f. Alferiev.

Student (Metropolitanskolen) 1869; cand. philol. 1874; dyrkede desuden skønlitteratur og digtekunst; debut som digter u. pseudonymet Ebbe Munk 1872; lærer i klassiske sprog ved forsk. sproginstitutter og gymnasier i Moskva 1876–1906; till. dansk konsul 1887–1906, derefter bosat i Ukraine. Dr. phil. (Kbhvns univ.) 1894.

Æresmedlem og medlem af fl. vidensk. og litterære selskaber.

Har bl. a. udgivet: *Euterpe*. Oversættelser af digterværker fra oldtiden og middelalderen efter grundteksterne (s. m. M Cl. Gertz og Sigurd Müller, 1874). En række skildringer af russiske og europæiske forhold; *Rusland* (1882); *En måned i Orienten* (1887); *Skizzer og fantasier* (1890); *I danske farver* (1907), samt samlingerne *Langt borte* og *Mangesteds fra* (hhv. 1917 og 1918). Oversættelse fra russisk af digtsamlingerne: *Fra fremmede lande* (1876), *Nogle folkeviser* (1878), *Gennem farvet glas* (1894), *Nocturner* (1897), *Fjerne melodier* (1902) og *Strengespil* (1906), udvalg heraf udg. ved Otto Borchsenius (1915); endv. oversættelse af det oldrussiske helte-digt *Kvadet om Igors fylke* (1888). Skrifter om russiske forfattere bl. a.: *Grev Alexiej Tolstoj*. Et bidrag til den russiske litteraturs historie (1894); erhvervede med dette arbejde dansk doktorgrad. Har endv. oversat *Longfellow* samt *Sofokles* og andre græske tragediedigtere. Till. oversat danske værker til russisk; skrevet skuespil og digte (med musik af bl. a. J P E Hartmann, Peter Heise og P E Lange-Müller) f. eks. »Lille røde rønnebær« og »Skin ud, du klare solskin«.

Lod (i samarbejde med industrihistorikeren Camillus Nyrop og danske kunstnere) opsætte mindsten o. l. på historiske steder i Danmark bl. a. Erik Glipping-korset ved Finderup (1891), Svend Grathe-korset på Grathe Hede (1892), Magnus den Gode-stenen i Skibeldund Krat (1898), Knud Lavard-korset ved Haraldsted (1902) samt billedet i Ringsted kirke af Dronning Dagmar (malet 1916 af Joakim Skovgaard).

Russisk statsråd 1887; tildelt den russiske Vladimiroren og optaget i den russiske adelsårbog 1899; russisk virkelig etatsråd med generalsrang og excellencetitel 1908.

Lange-Müller P. E.

Komponist; f. 1.12.1850 på Frdbg., død 26.2.1926; søn af højesteretsassessor O F Müller og hustru Charlotte f. Lange; gift 23.6.1892 m. Ruth, f. 8.4.1866 i Kbhvn., død 1921, datter af kontorstj. J C Møller og hustru Hansine Frederikke f. Petersen; adopteret 1887 af konsul Fr. Block og hustru Caroline Kirstine f. Torp.

Student (Metropolitanskolen) 1870; studerede statsvidenskab; samtidig elev af pianisten Edmund Neupert på Det kgl. danske musikkonservatorium; afbrød studierne p. g. a. sygdom og var i nogen tid i gartnerlære; debuterede som komponist 1874 med udsendelsen af fem sange af Ingemanns »Sulamith og Salomon«.

Medstifter af Koncertforeningen 1874, med-dirigent 1879–83.

Kompositioner bl. a.: korværkerne Novemberstemning (1876), Tonernes flugt (1876), Niels Ebbesen (1878), Tre salmer (1883) og Tre madonnasange (1900); orkestresuitene I Alhambra (1876) og Weyenburg (1894); symfonien Efterår (1882) og D-mol symfonien (1889); operaen Tove (1878), Spanske studenter (1883), Fru Jeanna (1891) og Vikingeblood (1900); musik til skuespillene I Mester Sebalds have (1880), Der var engang (1887) og Renæssance (1901) samt sangene til Østen for sol og vesten for måne, Ved Bosphorus, Gildet på Solhaug, Peter Plus, Letizia, Hertugininden af Burgund m. fl. Prolog og epilog til digtet Agnete og havmanden (1908); en række korsange bl. a. Jægersang, Kornmodsglansen, Roma, kan du sove; endv. kantater, klaverværker, violinkoncerter og kammermusik, samt musik til et stort antal romancer og sange bl. a. »Når dagen er træt«, »Skind ud, du klare solskin«, »Lille røde rønnebær«, »I Würzburg ringer de klokker til fest«.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1925.

Langebek Jacob

Gehejmearkivar, historiker; f. 23.1.1710 i Skjoldborg i Thy, død 16.8.1775; søn af sognepræst Frederik Langebek og hustru Else f. Schytte; gift 1. gang 16.4.1755 m. Helene Marie, f. 3.2.1731 i Kbhvn., død 1766, datter af bager P F Paulli og hustru Anna f. Lindberg; 2. gang 24.2.

1773 m. Marie, døbt 1.12.1721 i Kbhvn., død 1792, datter af skrive- og rentemester Hans Wulff og hustru Elisabeth Maria f. Lorentzen. Student (Nykøbing M.) 1728; cand. theol. 1732; lærte oldnordisk af en islandsk student og studerede på egen hånd fransk, tysk og oldengelsk; amanuensis hos Frederik Rostgaard ved

forarbejdet til dennes danske ordbog; fik ved historikeren Hans Grams hjælp ansættelse på Det kgl. bibliotek, og blev 1739 optaget i Hans Grams hjem; begyndte i 1738 s. m. Ludvig Harboe udgivelsen af det litterære tidsskrift Dänische Bibliothec, hvoraf 3 bd. udkom; gehejmearkivar 1748; udarbejdede det såkaldte Diplomatarium Langebekianum, med afskrifter af originale breve, dokumenter og aktstykker i private og offentlige samlinger i Danmark, Sverige og Østersølandene, bl. a. indsamlet u. rejse til disse lande 1753–54, samt i Vatikanarkivet, og har derved reddet meget kildestof, som ellers var gået tabt.

Initiativtager til stiftelsen af Danske Selskab for Fædrelandets Historie 1745, der 1746 modtog kgl. beskyttelsesbrev; selskabets forstander og udgiver af dets tidsskrift Danske Magazin; medl. af Videnskabernes Selskab 1748.

Litterære arbejder bl. a.: Det kongelige danske selskabs begyndelse og tilvækst i de tre første år (1748); tre Skaldedigte, udg. anonymt u. Struenseeregimet (samlet udgave 1772); påbegyndte udsendelsen af Scriptores rerum Danicarum medii ævi I–III (1772–74), de resterende af de planlagte 8 bd. blev udg. af P F Suhm (IV–VII 1776–95, bd. VIII brændte i materie 1795, udkom 1834), hvori Necrologium Lundense, Kong Valdemars jordebog, Roskildebispens jordebog m. m. Desuden arbejder bl. a. over topografi, suverænitets historie (udg. 1881–84), de norske bjergværkers historie og mønthistorie. Medudgiver af Niels Slanges Chr. 4.s historie (1749) og af Ole Worms Epistolae (1751). Bidragyder til Hofmans Foundationer og til Pontoppidans Danske Atlas. Redigerede manuskriptet (bogstaverne A–N) til Fr. Rostgaards danske ordbog (heraf bevaret 21 foliobind); dette store forarbejde blev senere til nytte ved udgivelsen af Videnskabernes Selskabs Ordbog.

Etatsråd 1770; tildelt guldmedaljen »pro meritis« 1772.

v. Langen J. G.

Forstmand; f. 22.3.1699 i Oberstadt, grevskabet Henneberg i Sachsen, død 25.5.1776; søn af riddergodsbesidder Johannes Ludwig v. Langen og hustru Anna Charlotte f. v. Seebach.

Uddannet som jæger og forstmand; jagtpage ved forsk. hoffer; hof- og jagtjunker 1721, betegnet som forstmester 1726; indførte regelmæssig hugstinddeling og andre forstmæssige fremskridt i sin hjemegn; rejse til Schweiz, Frankrig og England 1735; trådt i dansk-norsk tjeneste med sin broder og andre tyske forstmænd i Norge 1737; hofjægermester, medl. af en forstkommision og s. m. fl. embedsmænd af et general-forstamt 1739–46; till. medl. af direktionen for Det norske Kompagni; medvirkede til opmåling, beskrivelse og udarbejdelse af kort over Norge; gav forstmæssige forskrifter og ansatte et større forstpersonale; arbejdede delvis i Tyskland 1744–46; derefter overjægermester i braunschweigske tjeneste; beskæftigede sig her till. med forsk. former for fabriktationsvirksomhed, bl. a. en porcelænsfabrik ved sin bolig Fürstenberg, m. v.; på foranledning af overjægermester C C v. Gram indkaldt til Danmark for at for-

bedre driften særlig i de nordsjællandske statskove 1762; bolig på Jægersborg 1763; oprettede her et »forstseminarium« til oplæring af unge medhjælpere; inddelte, opmålte, beskrev og takserede s. m. v. Gram de nordøstsjællandske statsskove og udarbejdede kort og driftsplaner; prægede fremtidens skove ved at indføre nåletræerne; ædelgran, rødgran, lærk og skovfyr; søgte skovene indfredet, servitutter afløst og transportvæsenet udbygget, af stor betydning for skovbrugets fremtid.

Langgaard Rued

Komponist, organist; f. 28.7.1893 i Kbhvn., død 10.7.1952; søn af kammermusikus Siegfried Langgaard og hustru pianistinden Emma L. f. Foss; gift 16.2.1927 m. Constance, f. 3.12.1891 i Kbhvn., datter af postbud M P Tetens og hustru Vilhelmine Marie f. Tietgen.

Uddannelse hos sine forældre og studier bl. a. hos C F E Horneman og Gustav Helsted; debut som orgelspiller 1905; skrev sin første komposition (Musae triumphantes, for soli, kor og orkester) 1906 og sin første symfoni 1908; egen kompositionsaften i Berlin med Philharmonisk orkester dirigeret af Max Fiedler 1913; debuterede som dirigent i Musikforeningen i Kbhvn. 1914; Anckerske legat 1916, studierejser til Schweiz og Italien 1921; afholdt orgelkoncerter 1905–36, orgel- og orkesterkompositionskoncerter i Sverige, Tyskland og Østrig 1913–23; dirigent ved orkesterkoncerter i Kbhvn. 1917–28; organist ved Slotskirken i Kbhvn. 1926–30; organist og kordirigent ved Ribe domkirke 1940. Hovedværker: 15 symfonier, bl. a. Det himmelrivende (1919), Lille storsymfoni (1950) og Syndflod af sol (1951); bibel-operaen Antikrist

(1921–36); Sørgekoven (1930–34); Messis, orgeldrama i tre dele (1932–37); Klange fra fortabelsen, for kor og orkester (1933); Sfærernes musik, for solo, kor og orkester (omarb. 1934); Karavanesangen, for solo, kor og harmoniorkester (1934); Vildstjernelys, for soli, kor, orkester og orgel (1946); Fra højsangen, for soli, kor og orkester (1949); Hinsides alle have (1950); endv. orkesterfantasier, kammermusik, strygekvartetter, violinsonater, bl. a. *Sacré* (1949), orgelværker og sange.

Professor h. c. ved Académie Ste-Cécile, Lausanne 1951.

Larsen J. Bertram,
se Bertram-Larsen J.

Larsen Joakim

Skoledirektør, skolehistoriker; f. 23.5.1846 i Nykøbing S., død 12.3.1920; søn af førstelærer J C Larsen og hustru Elise f. Kirchhoff; gift 10.8.1869 m. Elise Kirstine Adolphine, f. 9.4.1843 i Nykøbing S., død 1920, datter af sadelmager J N C Kirchhoff og hustru Birthe Marie f. Clausen, adopt. Sletting.

Lærereks. (Jonstrup) 1865; timelærer ved Frdbg. kommunes skolevæsen s. å., till. undervist ved Kbhvns skolevæsen, i fl. år referent ved skolemøder for Dagbladet, oversættelsesarbejde samt degn i Frdbg. kirke; fast ansat ved Frdbgs skolevæsen 1870, og 1872 sekretær for skolevæsenets tilsynsførende, docent N J Fjord; overlærer 1874, skoleinsp. 1885, direktør for skolevæsenet 1898–1911.

Formand for Sjællands stifts årlige skolemøder i Roskilde 1888–98; medl. af bestyrelsen for Danmarks Lærerforening 1893, formand 1894–1900; medvirkede ved tilblivelsen af folkeskoleloven af 1899; medl. af bestyrelsen for Det pædagogiske Selskab; formand for Frdbg. skolekommission 1913–18, og medl. af Kbhvns amts skoleråd; medl. af Diakonissestiftelsens bestyrelse og af Frdbg. sogns menighedsråd.

Har bl. a. skrevet: læse- og regneböger; Bidrag til Kbhvns offentlige skolevæsens historie (1881); Bidrag til den danske folkeskoles historie 1784–1818 (1893), 1818–1898 (1899) og 1536–1784 (1916); Frdbg. skolevæsen og dets udvikling 1858–1900 (1901); Den danske folkeskoles historie (1918).

Etatsråd 1911.

Larsen Johannes

Maler; f. 27.12.1867 i Kerteminde, død 20.12.1961; søn af købmand og reder Jeppe Andreas Larsen og hustru Vilhelmine Christine f. Bless; gift 14.6.1898 m. malerinden Alhed Warberg, f. 7.4.1872 på Erikshåb ved Ringe, død 1927, datter af godsforvalter, cand. jur. Albrecht Christoffer Warberg og hustru Laura Marie f. Brandstrup.

Præliminæreks. (Kbhvn.) 1884; elev på Kunstnernes studieskole hos Frans Schwartz 1884–85 og Kr. Zahrtmann 1885–93; lærte radering af Tom Petersen 1902 og træsnit hos F Hendriksen 1904; udstillede 1. gang på Charlottenborg 1891; medl. af Den frie udstilling 1894–1914 og fra 1926, af Grønningen 1915–17; har endv. udstillet i Stockholm, Helsingfors, Berlin, Brighton, Brooklyn, Paris, New York m. v.; rejser i Europa bl. a. Tyskland og Norditalien, USA, i Grønland med E Lehn Schiølers ornitologiske ekspedition 1925, i Island 1927 og 1930, m. v.; betegnes s. m. malerne Peter Hansen og Fritz Syberg som »den fynske skole« el. »Fynboerne«. Dyrkede foruden oliemaleriet, akvarel og tegning, særlig pennetegning; blev kendt for sine fuglebilleder efter 1900, og fik navnet »fuglemaleren«.

Hovedværker bl. a.: Middagssol i kontoret (1889); Min fader og Bob (1893); Kontoret, mørk vinterdag (1895); På andetræk (1895–97); Tidlig majmorgen, Kerteminde (1897); Sommer, solskin og blæst (1899); Gråænder, eftermiddagssol (1906); Bygevejr i april, Tårby strand (1901–07); Knortegæs, regntykning (1908); Grågæs i en mose (1912); Edderfugle ved Sprogø vesterter (1913); Svanerne letter (1914); udsmykning af Fåborgmuseets havestue (1915); Gæs i Fiilsø (1918); Edderfugletrækket (tre store oliemalerier til Christiansborg, 1924); 32 olieblade, illustrerende H C Andersens Den grimme ælling (1930); fire fresker til festsalen i Odense rådhus (1936); billeder fra Småland, særlig fra egnen ved Båxhult.

Endv. ill. til Historien om en lille mis (1905); træsnit til Blichers Træfuglene (1914, ny udg. 1954); tegninger til Johs. V Jensens Årstiderne (1924) og til Valdemar Rørdams Jagtens eventyr i Danmark (1934); berejste med statsstøtte s. m. Achten Friis 1921–24 Danmarks småøer med fartøjet »Rylen« og udførte i hundredvis af landskabstegninger, mens Friis tog sig af portrættegningerne til bogværket: De danskes øer

I–III (1926–28), fortsat med De jydernes land I–II (1932–33) og Danmarks store øer I–II (1936–37) m. senere udg.; ill. E Lehn Schiølers Danmarks fugle I–III (1925–31) og De islandske sagaer I–III (landskabstegninger, 1930–32); endv. ill. til Digternes Danmark og Hans Hvass: Vinterens fugle (1942), Træfugle (1943), Strandfugle (1944) og Sjældne danske fugle (1947); H C Andersen: Den grimme ælling (1955; endv. svensk og eng. udg.).

Medl. af bestyrelsen for Fåborg museum og formand for bestyrelsen i Kerteminde museum.

Æresborger i Kerteminde 1947; æresmedlem af forsk. kunstforeninger m. v. bl. a. Fyens Stifts Kunstforening, Grafisk Kunstnersamfund, Danske Bladtegnere, Jagtselskabet Fiilsø, Dansk Havjagtforening og Danmarks Naturfredningsforening.

Tildelt Thorvaldsen-medaljen 1941, Winkel og Magnussens æreslegat 1953, Blicher-prisen 1957 og Bogvennernes tegnerpris 1958.

Repræsenteret på Kunstmuseet, Kobberstiksamlingen, Hirschsprungske samling, på en række provinsmuseer særlig Fåborg museum og på museer i Oslo, Stockholm og Helsingfors m. v.

Har udg.: Første udkast til træsnitudgave af St. St. Blichers Træfuglene (1937); Johannes Larsen og den danske sommer (50 tegninger med et digt af Johs. V Jensen, 1941); Jeg kan huske (1950); fortalt sine erindringer: Johannes Larsen (udg. ved Ernst Møntze, 1955).

Larsen Karl

Forfatter; f. 28.7.1860 i Rendsborg, død 11.7.1931; søn af ingeniørpløjntant H P Larsen og hustru Eleonora Christine f. Roedsted; gift 17.6.1892 m. malerinden Mimi Larsen, f. 30.1.1851 i Kbhvn., død 1932, datter af etatsråd C F Schwartzkopf og hustru Minona Blanca f. Høstrup Schultz.

Student (Haderslev Lærers skole) 1877; studerede jura og statsvidenskab i Kbhvn. og Berlin; længere ophold i udlandet i årene 1883–88; lærer i dansk ved Officerssskolen 1890; rejse på det Anckerske legat 1894; redaktør af Juleroser 1900–15, af Turisttidende 1914–21.

Formand for Dansk Forfatterforening 1902–08, for Den danske Turistforenings Kbhvns afd. 1913–22, for fællesudvalget for landsfredning 1915, for det Anckerske legatudvalg 1916; medl. af bestyrelsen for den sønderjyske forening 4 S. til dens ophævelse 1921; formand for komitéen

for Goethe-udstillingen i Kbhvn. 1924 og for H C Andersen-udstillingen i Berlin 1925; dr. phil. h. c. ved universitetet i Jena 1925; ekstraråd. senator ved Deutsche Akademie, München.

Litterære arbejder bl. a.: Kvinder (1889); Ære. Nutidsbillede fra Tyskland (1889) (begge opført på Frie Teater, Kvinder till. på Dagmar-teatret og Det kgl. Teater); Cirkler (1893); Søster Marianna og hendes kærlighedsbreve (1894); Dr. Ix (1896); Lystfart (1896); Udenfor rangklasserne (1896); Ude fra den vide, vide verden I-IV (1896-1904); Krestjan Vesterbro (1897); Under vor sidste krig (breve og dagbøger fra 1864, 1897, 2. udg. 1914 u. titlen: Et folk i krig); Danske mænd (1898); I det gamle voldkvarter (1899, senere dramatiseret, opført på Dagmar-teatret); Seksten år (1900); Hvi ser du skæven - I-II (1901-02); De ensomme (1903); Daniel-Daniela (skrevet 1904, udk. på tysk 1908, på dansk med forord af prof. Oluf Thomsen 1922); En moderne hverdagshistorie (1906); Henrik Ibsens episke Om en tysk besættelse af Danmark, udg. anonymt 1908, ny udg. 1945 i en række oplag); Søndagsbørn og hverdagsmennesker I-III (1909); Japansk ånd (1909); De, der tog hjemmefra I-IV (udvandrerbreve 1912-14); Set og tænkt under den store krig I-II (1915); Den gamle historie (1920); H C Andersen i tekst og billeder (1925); Fra danske teatre 1927-29 (1929); Midt i og mod strømmen (udg. ved Hans Brix, 1930). Udvalgte skrifter I-IV (1921, 2. udg. 1930).

Titulær professor 1899.

Larsen L. P.

Missionær; f. 8.11.1862 i Bårse, død 23.6.1940; søn af smed Jens Larsen og hustru Ellen Nielsdatter; gift 1. gang 26.10.1889 m. Anna Elisabeth, f. 5.4.1867 i Kbhvn., død 1903, datter af professor C Seidelin og hustru Bolette Juliane f. Skovgaard; 2. gang 27.8.1910 m. Gjertrud

Cathrine, f. 5.6.1884 i Værløse, datter af skovfoged Anders Andersen og hustru Francisca Mathilde f. Andersen.

Student (Herlufsholm) 1882; cand. theol. 1888; missionær i Det danske Missionsselskabs tjeneste i Madras, Indien 1889-98; leder af KFUM's missionsarbejde blandt studenterne i Madras 1899-1910; professor i bibelsk ekse-gese og religionshistorie ved Central Theolo-

gical College i Bangalore (oprettet af engelske og amerikanske missionsselskaber i Sydindien) 1910, forstander 1911-24; arbejdede i Madras fra 1924 på Det britiske Bibelselskabs revision af den tamuliske bibeloversættelse, efter afslutningen af arbejdet vendt tilbage til Danmark 1933.

Har skrevet: Hindu-åndsliv og kristendommen (1907, missionshistoriske forelæsninger holdt ved Kbhvns univ.); forsk. bibelske studier bl. a. Gaven og opgaven. Vejledning til fordybelse i Efeserbrevet (1906), Vejledning til fordybelse i Korintherbrevene (1908), Korset i bibelens og livets lys (1912), Kristus-vejen (1929), Paulus' brev til romermenigheden (1937).

Dr. theol. h. c. ved Lunds universitet 1918.

Larsen (Skræppenborg) Peter

Bonde, lægprædikant; f. 8.10.1802 i Hunderup ved Odense, død 6.1.1873; søn af branddirektør Niels Larsen og hustru Anna Elisabeth f. Hansen; gift 1. gang 22.6.1822 m. Anna Kirstine, f. 20.11.1785 i Trøstrup, Korup sogn, død 1867, datter af gårdejer J C Rasmussen og hustru Ka-

ren Knudsdatter; 2. gang 6.10.1868 m. Karen, f. 9.6.1835 i Brørup, død 1876, datter af husmand Jørgen Pedersen og hustru Margrethe f. Schmidt.

I landmålerlære; i tjeneste på Store Skræppenborg i Brylle sogn, ejer af gården 1822-41; blev gennem familien på Skræppenborg, der var påvirket fra Christiansfeld, draget ind i den fynske vækkelse og talte som grundtvigsk lægprædikant ved gudelige forsamlinger på Fyn og i Jylland; kom ved sin forkyndelse fl. gange på kant med myndighederne, blev arresteret og idømt bøder; købte Donsgård ved Kolding 1841; byggede her en forsamlingsaal til høstgilder med foredrag af præster og højskolefolk, en forsamlingsform der blev forbillede for efterårsmøder på højskoler og i forsamlingshuse; forkæmper for kirkelig frihed og for højskolesagen, bl. a. gennem artikler og småskrifter.

Larsen Poul

Ingeniør, industrimand; f. 21.3.1859 i Flensborg, død 10.5.1935; søn af kaptajn Harald Larsen og hustru Birgitte f. Sehested; gift 1. gang 15.10.1886 m. Emilie, f. 2.1.1864 på Ussinggård ved Horsens, død 1925, datter af proprietær M F V Lotz og hustru Amelie f. Rønne; 2. gang 21.2.

1926 m. Emmy Louise, f. 25.4.1877 i Alslev ved Varde, datter af biskop H V Styr og hustru Louise f. Lillienskiold.

I lære på C F Lunds maskinfabrik, Kbhvn. 1875-76; polyt. adgangseks. 1877; cand. polyt. 1882; maskintegner i firmaet Rudolph Koefoed & Co. 1882-83; maskinkonstruktør i Skotland 1883-84; maskinkonstruktør hos F L Smidth i dennes ingeniørfirma 1884; tog initiativet til Alexander Foss' ansættelse 1885 og indtrådte 1887 s. m. ham som medindehaver af firmaet, der samtidig ændrede navn til F L Smidth & Co.; eneindehaver 1923, adm. direktør og bestyrelsens formand i aktieselskabet af samme navn fra 1925; stiftede afd. af F L Smidth & Co. i New York 1895, i Lübeck 1909, i London 1919.

Opbyggede s. m. F L Smidth og Alexander Foss firmaet til førende inden for cementindustrien og lagde i forening med Alexander Foss grunden til dets verdensomspændende virksomhed.

Formand for bestyrelsen for Aalborg Portland Cementfabrik 1902, Portland-Cementfabrikken Norden 1904, Portland-Cementfabrikken Danmark og Jernkontoret 1905, Cementfabrikken Kongsdal 1909, The Tunnel Portland Cement Corp. Ltd., London 1911, Sukkerfabrikken Vestsjælland 1913, Cementfabrikken Dania 1917, Cementfabrikken Cimbria 1918, Skarrehage Molerværk 1922, Nordiske Kabel- og Traadfabrikker 1923, Molerindustri og Kastrup Kalkværk 1926, Dansk Cement Central og Société de Ciment Portland Helouan samt Bates Ventil Sække Co. 1929; medl. af bestyrelsen for The European Sand Cement Comp. 1893-1904, Dansk A/S Siemens Schuckert 1904-19, Hedehesteglværket 1906, Skandinavisk Eternit 1906, Frdbg. Jernstøberi og Maskinfabrik 1907-28, Volstrup Teglværk 1908, Kbhvns Handelsbank 1911, Helsingør Jernskibs- og Maskinbyggeri 1912-13, Sadolin og Holmblad 1914, Det alm. Handelskompagni 1916-30, Fosse A/S Island 1917-27, Det Østasiatiske Kompagni 1923-31 og Société Anonyme des Ciments d'Anatolie 1929. Formand for Flensborg Samfundet 1920-29, for Dansk Ingeniørforening 1930-32.

Dr. techn. h. c. 1929.

Larsen Thøger

Forfatter; f. 5.4.1875 i Tørring ved Lemvig, død 29.5.1928; søn af husmand, møllebygger Peder Larsen og hustru Kirsten f. Thøgersen

Underbjerg; gift 10.9.1904 m. Thyra, f. 3.12.1872 i Tvilum, datter af plantør J K Paludan og hustru Emma f. Torp.

Realeks. (Lemvig) 1892; huslærer 1892-95; landinspektørassistent. 1896-1911; redaktør af Lemvig Dagblad 1904-22; redaktør og udgiver af tidsskriftet Atlantis 1923-25. Studerede på egen hånd persisk, græsk, oldnordisk og astronomi.

Har skrevet digtsamlingerne: Vilde roser (udg. u. navnet Thøger Underbjerg, 1895), Jord (1904), Dagene (1905), Det fjerne (1907), Bakker og bølgel (1912), Slægternes træ (1914), Udvalgte digte (1917), I Danmarks navn (1920), Vejr og vinger (1923), Limfjords-sange (1925), Søndengalm (1926); novellesamlingerne: Fjordbredden (1913), Kværnen (1915) og Trækfuglevej (1927). Romanen Frejas rok (1928). Stjerner og tid (astronomiske afhandlinger, 1914). Har oversat Edward Fitzgeralds parafrase over Rubaiyat af Omar Khajjam (1920), Solsangen (1923), Sapphos digte (1924), Edda-myter I: Nordens gudekvad (1926). Udvalgte værker er udg. af Otto Gelsted og Erik Zahle (I-V, 1946-53).

Larsen-Ledet Lars

Journalist, afholdssagittator; f. 10.9.1881 på Overgård ved Løkken, død 10.7.1958; søn af gård ejer Chresten Larsen og hustru Martine f. Ledet; gift 1.5.1908 m. journalist Nielsine L-L., f. 23.11.1884 i Nørre Hadsten, død 1955, datter af karetmager Hans Brøchner Blicher Nielsen og hustru Margrethe f. Madsen.

Udgået fra landsbyskole; journalistvirksomhed siden 1895; præliminæreks. (Hjørring) 1897; redaktionssekr. ved Vendsyssel Tidende, Hjørring 1897-1901; lokalredaktør i Brønderslev af Vendsyssel Tidende og Aalborg Amtstidende 1901-

02; elev på Askov højskole 1902; kursus på Sorbonne s. å., på Ruskin College i Oxford 1903; redaktionssekr. ved Jydsk Morgenblad, Århus 1905-06; redaktør af Afholdsdagbladet 1906-40 og direktør for A/S Den danske Afholdspresse 1925-33, eneudgiver 1934; udgiver og redaktør af Afholdsdagbladet 1940-47; sekretær i Foreningen af Obligationsejere i Jydsk Landhypotekforening 1932-33 og 1936; forretningsfører for IOGT's verdensloge og redaktør af The International Good Templar 1934-52. Har som journalist og foredragsholder berejst de fleste europæiske, afrikanske og amerikanske stater.

Formand for De unges valgret i Vendsyssel 1899-1902; medstifter af Provinsjournalistforeningen 1900, medl. af dens bestyrelse 1900-02, 1912-13 og 1914-15, æresmedlem 1950; starter af kommuneafstemningsbevægelsen i Danmark 1907; medl. af Det radikale Venstres hovedbestyrelse 1912-21, af Viby sogneråd 1917-21; medl. af Den internationale Forbudsorganisations forretningsudvalg 1911, dens europæiske sekretær 1921; medl. af den internat. Goodtemplar-Ordens (IOGT) danske styrelse 1912-47 og leder af verdenslogens politiske arbejde 1920-36; vicepræsident i Verdensligaen mod Alkoholismen 1919; medl. af bestyrelsen for Danske Afholdsselskabers Landsforbund 1922, næstformand 1935-39, formand 1939-44; medl. af præsidiat for Det internationale Antialkohol-Råd 1931-35, af alkoholkommissionen 1934-46, af præsidiat for Een Verden 1949 og en Een Verdens nationale komité 1956. Æresmedlem af fl. danske og udenl. afholdsorganisationer.

Har bl. a. skrevet: Vejen (skuespil, 1905); Fra Sahara nordpå (rejsebeskrivelser, 1909); Bitten (børnebog, 1911, engelsk og irsk udg. 1912); Håndbog i alkoholspørgsmålet (1912, i 10 oplag); Galskabens land (roman s. m. Harald Bergstedt, 1925, i 8 oplag; till. på svensk, tysk og russisk); Fyrretøve totter hø (udvalg af artikler, 1935); Good Templary through Hundred Years (1951); Mit livs karrusel I-X (1945-57), samt talrige pjecer og artikler.

Larsen Stevns Niels

Maler; f. 9.7.1864 i Gevnø ved Store Heddinge, død 27.9.1941; søn af takkemand og træskommand Lars Thomasen og hustru Kirsten Nielsdatter; gift 4.9.1922 m. Anna Elisabeth, f. 2.1.1887 på Fredensgård, Toksværd sogn, datter af gårdejer Jens Peter Pedersen og hustru Johanne Marie f. Johansen.

Gennemgik et husflidslærerkursus på Ulse skole ca. 1882; elev på Vallekilde højskole 1883-84, på Teknisk skole i Kbhvn. 1884; samtidig i malerilære hos dekorationsmaleren Carl Lund & Hansen; periodevis medhjælper hos Carl Lund på Casinos malersal; malersvend 1887; elev på Akademiet 1886-87 og 1892-94; till. undervisning hos Axel Hou 1888; på Zahrtmanns skole 1888-97; medhjælper hos Joakim Skovgaard 1888-1907, først med træskærerarbejde, senere også med maleri og ved freskoarbejderne i Viborg domkirke; till. medhjælper for andre, bl. a. som stenhugger for Niels Skovgaard, første gang med Magnus-

stenen; udstillede 1. gang på Charlottenborg 1889; rejste til Italien og studerede freskotechnik i München maj-juni 1896; i Italien s. m. Joakim Skovgaard efteråret 1900 og april 1904; medl. af Den frie udstilling 1905, af Akademiets plenarforsamling 1919; Anckerske legat 1921 med studierejse til bl. a. Sydfrankrig og Italien 1922-23.

Følte særlig Joakim Skovgaard som sin læremester, men skabte de sidste 20 år af sit liv en fuldstændig fornyelse af det dekorative, fortællende maleri, med rene farver og med fuld udnyttelse af hele freskoteknikken, på samme tid dramatisk og med spændstig lethed, også i olie og akvarel.

Arbejder. Malerier bl. a.: Fra bakkerne ved Viborg-egnen (1902); Polsk jøde (ca. 1905); Maria salver Kristi fødder (1907); Kristus skriver i sandet (1908); Den blinde ved vejen råber efter Kristus (1910); Klinthøj ved Røsnæs (1910); Kristus og Zakæus (1913); Jesu indtog i Jerusalem (1916); Kristus velsigner de små børn (1916); Brylluppet i Kana (1917); Udsigt fra slotspladsen, Cagnes (1923); Marker, Cagnes (1923); Vej mod P Eriksens gård, Egebjerg (1926); Korsdalen, Hammer Bakker (1926); Udsigt fra Bokul, Gudhjem (1929); Absalon bygger Sorø kloster (1929, bestilt til en dansk ungdomsskole i Buenos Aires); Kornet køres hjem, Dyreborg (1933); Blomstrende strandkant (1933); Udsigt fra dagligstuen. Efterår (1936); endv. portrætter af kunstnerens moder og fader samt fl. selvportrætter. Akvareller bl. a.: Udsigt fra Søndermølle ved Viborg (1902); Ved ruinen af Castor og Pollux templet i Girgenti (1904); Brunshåb Bakker (1909); akvarelserien til H C Andersen: Mit livs eventyr (1937, 50 af disse senere anvendt som illustration).

Har udført altertavler og dekorationer til en række kirker, bl. a. 3-fløjet altertavle: Bebudelsen, korsfæstelsen og Kristus og Nicodemus (1918, Vrenstedt kirke), Kristus kommer i skyerne (1921, Ranum kirke), Opstandelsen, Himmelfarten (1924, Grevinge kirke). Endv. 8 fresker med scener af H C Andersens liv (1929-32, H C Andersen mindehallen, Odense); 6 fresker med motiver fra Skipper Clements og Lars Dyrskjølts historie (1934-36, Hjørring centralbibliotek); 2 fresker: En af de ti spedalske, Den barmhjertige samaritan (1938, Helligåndshuset, Slagelse). Udført monumenter, gravsten, mindesmærker m. v., bl. a. model til mindesten for maleren Poul S Christiansen (1934). Illustratio-

ner bl. a. til N F S Grundtvig: Påskeliljen (1933) og H C Andersen: Mit livs eventyr (1943). Lito-grafier i tidsskriftet Klingen (1918-19) og Klingens grafiske mappe (1924), samt motiver fra Ansgars og Absalons historie (o. 1929).

Udstillet på en lang række udstillinger bl. a. Den frie udstilling fra 1905, Kunstnernes efterårsudstilling 1916 og 41, separatudstilling i Kunstforeningen 1917 og 34, Moderne dansk malerkunst 1925, Forumudstillingen 1929, Fyens Forum 1936 og 40, Tegneudstillingen i Kunstmuseet 1940-41, Mit bedste kunsværk 1941, på en række udstillinger i Europa og Amerika, samt på Biennalen 1932.

Repræsenteret på Kunstmuseet, C L Davids samling, Fyns stiftsmuseum, Louisiana, museer bl. a. i Alborg, Århus, Maribo og Sorø, Nasjonalgalleriet, Oslo, Malmø museum, Nationalmuseum, Stockholm, m. v. samt i Kobberstiksamlingen (et stort antal akvareller, tegninger og litografier).

Tildelt medalje ved Malmøudstillingen 1914, Thorvaldsen-medaljen 1933, medalje ved udstilling i Bryssel 1935.

Skænkede med hustruen sin formue til Den frie udstilling, idet renterne årligt som Den frie udstillings legat skulle tildeles en billedkunstner.

Larssen Anna,
se Bjørner Anna Larssen.

Larssen Anders Schau

Major; f. 22.9.1920, død 9.4.1945; søn af gods-ejer Emil Victor Schau Larssen og hustru Suzanne f. Raben-Levetzau.

Skolegang på Herlufsholm; tog derefter hyre som skibsdreng på dansk skib, der ved Dan-

Larssen Elna

Solodanserinde; f. 27.8.1901 i Lyngby, død 19.9.1930; datter af vævermester J V Hansen og hustru Inger f. Andersen; gift 28.9.1927 m. læge Fritz Larssen, f. 13.11.1889 i Sværdborg, søn af godsejer A F J C Larssen og hustru Ebba f. v. Schau.

Uddannet på Det kgl. Teaters balletskole, særlig under Valborg Borchsenius' vejledning; ansat ved teatret 1918; ophold i udlandet 1921-24, studerede bl. a. hos russeren Tarassov og optrådte på amerikanske scener; solodanserinde 1925; gæst på Deutsches Theater i Berlin hos Max Reinhardt maj 1930; dansede sidste gang sommeren 1930 u. gæsteoptræden på Scalateatret, Kbhvn. i »Rosen og sneen«, en scene med sange i revyen Punktum-Finale.

Hovedpartier: Svanhilda i Coppelia; Céleste i Toreadoren; Grækerinden i Valkyrien; i tarantellen af Napoli, samt i balletterne Den lille Idas blomster, Chopiniana, Petruschka, Kysset, og som Wienervalsens ånd i Flagermusen.

Larssen Julius

Retslærd; f. 4.7.1847 på Bisgård, Samsø, død 23.11.1923; søn af forpagter C A Larssen og hustru Marie Elisabeth f. Gram; gift 7.5.1884 m. Therese, f. 2.12.1856 på Johannesdal, død 1926, datter af godsejer Valdemar Hvidt og hustru Mariane Elisabeth f. Lawaetz.

Student (Århus) 1865; cand. jur. 1871; volontør i justitsministeriet 1872, fuldmægtig 1880; ophold i udlandet på det Hurtigkarlske stipendium 1875-77 og studerede strafferetlige og

processuelle spørgsmål, navnlig i Leipzig, Breslau og London; dr. jur. 1879; professor i rommeret og dansk formueret ved Kbhvns universitet 1881-1918, regensprovst 1896-1918.

Formand for Juridisk Forening; medl. af kommissionerne af 1901 og 1910 vedr. en fællesnordisk lovgivning om obligationsretten, og prægede direkte el. indirekte en række lovudkast på dette område, og om køb, køb på afbetaling m. m. m. Medl. af det kirkelige udvalg 1904-07. Æresmedlem af Juridiska Föreningen i Finland; udenl. medl. af Göteborgs Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhälle og af Kungl. Svenska Vetenskapsakademien.

Har skrevet: Betingelserne for forsøgets strafbarhed (disp.); Håndbog i obligationsretten. Almindelig del (1892, 3. udg. 1917-20), Speciel del (1897), 2. udg. 1, Gave, køb og bytte (1923, s. m. H. Ussing); Forelæsninger over romersk privatret (1904); samt afhandlinger i Ugeskrift for Retsvæsen, Tidsskrift for Retsvidenskab m. m.; endv. er en række af de vigtigste afhandlinger om obligationsretlige spørgsmål samlet i Udvalgte afhandlinger (udg. 1924 af Frantz Dahl).

Ekstraord. assessor i højesteret 1906; æresdoktor i Kristiania 1911, i Lund 1918.

Larssen Niels

Retslærd, justitiarius i højesteret; f. 2.1.1848 i Nykøbing M., død 21.2.1923; søn af sognepræst H C Larssen og hustru Andrea f. Poulsen; gift 1. gang 8.6.1872 m. Constance, f. 20.12.1845 i Ærøskøbing, død 1895, datter af justitsråd, toldkasserer Peter Juhl og hustru Ane Marie f.

Bierring; 2. gang 12.8.1898 m. Henriette, f. 16.3.1866 på Ducholm, død 1908, datter af godsejer Gotthold Pers og hustru Andrea f. Rohde; 3. gang 20.8.1910 m. Helga, f. 1.3.1867 i Kbhvn., datter af fabrikkejer, cand. polyt. Axel Meyer og hustru Hanne f. Schougaard.

Student (Metropolitanskolen) 1865; cand. jur. 1870; volontør i justitsministeriet 1871, assistent 1876; dr. jur. 1874; kriminalretsassessor 1890; næstformand i sø- og handelsretten 1896; højesteretsassessor 1897, justitiarius 1909-15.

Ledede som formand for den nordiske civillovkommission af 1901 udarbejdelsen af lov om køb 1905.

Borgerrepræsentant i Kbhvn. 1889-97; formand for Prinsesse Thyras asyl.

marks besættelse befandt sig i Den persiske Bugt; meldte sig ved skibets ankomst til britisk havn til de allierede styrker og uddannedes i kommando-tropperne; deltog i en række farefulde angreb på Kanaløerne, i Afrika, Dalmatien og Grækenland; udmærkede sig ved sjældent mod og stor dygtighed og avancerede hurtigt til major; tre gange udmærket med militærkorset; deltog i invasionen i Italien; faldt ved Comacchio-søen i Norditalien. Fik posthumt tilkendt Victoria-korset som eneste udlænding i britisk krigstjeneste u. 2. verdenskrig.

Har bl. a. skrevet: Viljen som forpligtelsesgrund (disp.); afhandlinger i Ugeskrift for Retsvæsen og i Tidsskrift for Retsvæsen; fra 1895 udsendt Meddelelser fra dansk retspraksis og senere Meddelelser fra den danske højesteretspraksis; endv.: Erindringer I-II (1918-19).

Lassen Peder

Jurist, legatstifter; f. 20.8.1606 i Randers, død 5.10. 1681; søn af borgmester Niels Jakobsen og hustru Maren f. Lassen; gift 15.10.1661 m. Magdalene, død 1707, datter af rådmænd i Kbhvn. Peder Pedersen og hustru Agnete f. Schwencke.

mentotalen og samlingssted under forberedelserne til krigen USA-Mexico 1846-47; anlagde på sin jord byen Benton-City; opgav farmen og be-sejlede med eget dampskib som den første Sacra-mento-flodens nordlige del; fandt den første pas-sage gennem Sierra Nevada 1851; bosatte sig derefter nordligere ved Honey-Lake 1854 og grundlagde byen Susanville; sluttede på USA's regerings vegne en fredstraktat med Paiute india-nerne 1858; under søgning efter nye sølvlejer i staten Nevada skudt af en indianer.

Bragte fra Missouri konstitutionen til opret-telsen af den første frimurerloge i Californien 1848; betragtes som kolonisatoren af Nordcali-fornien og som den dansker, der har ydet den største indsats i USA; staternes regering opkald-te efter ham Lassen-County 1864 og Mount Las-sen, Nordamerikas eneste virksomme vulkan, ca. 3500 m høj; heromkring udlagdes en ca. 410 km² stor nationalpark Lassen Volcanic National Park 1916 og 1929.

Lassen Vilhelm

Politiker, journalist; f. 10.6.1861 i Butterup ved Holbæk, død 6.4.1908; søn af møller Laurits Christian Lassen og hustru Marie Elisabeth f. Plambeck; gift 25.3.1886 m. Marie, f. 14.1.1864 i Revn ved Grenå, død 1921, datter af gårdejer, senere foreningsvært og rejseinspektør J E Balle og hustru Hanne f. Hansen.

Student (Roskilde) 1879; cand. jur. 1884; på Viggo Hørups anbefaling ansat som medar-bejder ved Aarhus Amtstidende 1884, bladets ansvarlige leder 1885-89; redaktør af det nye venstreblad Aalborg Amtstidende 1889, udgiver af bladet 1891, medejer 1893, enejer 1896.

Fortaler for andelstanken og banebrydende ordfører for husmandsbewægelsen; krævede i pjecen Offentligt fæste (1894) udstykning af jord til husmandsbrug, og fremhævede tanken om statsfæste frem for selveje.

Tilhørte i de unge år Venstres radikale fløj, og stod som medstifter af Studentersamfundet 1882; modarbejdede forliget 1894; tilsluttede sig senere Venstre-reformpartiet; medl. af folke-tinget (valgt i Søby) 1901, af finansudvalget 1903; finansminister i ministeriet J C Christen-sen fra 1905; fik gennemført en række vigtige love, bl. a. 1906 loven om oprettelsen af Kon-geriget Danmarks Hypotekbank, lønningslov for ministerierne 1907, og forberedte s. m. Niels Neergaard toldloven af 1908.

Lassen-Nielsen Morten

Ingeniør; f. 3.9.1897 i Mou, død 6.6.1969; søn af murermester og gårdejer A M L Nielsen og hustru Anne Kirstine f. Christensen; gift 15.9. 1925 m. Nell Kirstine, f. 6.7.1901 i Storvorde, datter af gårdejer A Zinck og hustru Kirstine f. Nielsen.

Eksamen fra Teknisk skole i Ålborg 1916; student (Ålborg) 1919; cand. polyt. 1924; ansat i firmaet Christiani & Nielsen 1925; ledende in-ge-niør ved udførelsen af Maaskanalisationen, (dæmnings- og slusebygning) i Holland 1925-30; overingeniør ved bygning af søslusen i St. Nazaire, Frankrig 1930-33; driftsingeniør i Hol-land 1933-36; direktør for N V Maastunnel, Rotterdam og leder af tunnelarbejdet 1936-41; direktør for Christiani & Nielsens afd. i Hol-land 1941-50; direktør i firmaets hovedkontor i Kbhvn., leder af danske og fl. udenl. afd., 1950-67.

Medstifter og medl. af bestyrelsen for N V Havenherstel (genopbygning af Rotterdams havn) og for Rotterdams betonfabrikker; formand for bestyrelsen for Christiani & Nielsen N V Hol-land 1961; medl. af bestyrelsen for Christiani & Nielsen, Kbhvn. 1967.

Repræsentant for foreningen Dansk Samvirke 1945-51 og formand for Dansk Samfund i Hol-land 1947-51, æresmedlem 1951; medl. af Aka-demiet for de tekniske Videnskaber 1956; for-mand for den danske nationalkomité for store dæmnninger 1962 og for planlægningsudvalget for udflytning til Lyngby, Lundtoftesletten, af Danmarks tekniske højskole og Danmarks in-

Rejste til udlandet o. 1623; studerede bl. a. i Rostock, Orléans og Padova, og tog jur. licen-tiatgrad i Basel 1636; besøgte senere Dresden og Wien; traf Corfitz Ulfeldt i Regensburg 1641 og udførte et diplomatisk hverv for ham i Wi-en; fik et kanonikat ved domkapitlet i Århus 1643; ledsagede s. å. de danske udsendinge ved forhandlinger i Osnabrück, og udførte et par år senere en diplomatisk mission ved kejserhof-fet og hos ærkehertug Leopold; boede derefter i Randers; kaldt til Kbhvn. som medl. af højeste-ret ved dennes oprettelse 1661, rang som råd og assessor 1663, till. referendar i højesteret 1670-76.

Medl. af kommissionerne af 1661, 1662 og 1666 der skulle forberede udkastet til Danske Lov, og af senere nedsatte kommissioner til re-vision af det hidtil foretrukne udkast udarbej-det af Rasmus Vinding.

Oprettede s. m. sin hustru ved testamentarisk disposition en række legater.

Lassen Peter

Pioner i Californien; f. 31.10.1800 i Farum, død 26.4.1859; søn af arbejdsmand Lars Nielsen og hustru Johanne Sophie f. Westergaard.

Smedesvend 1823; mester i Kbhvn. 1827; ud-vandrede til Amerika 1830; ophold i Boston og i Keytesville Missouri, blev frimurer der og dan-nede et borgerkorps mod indianerne; rejste mod vest og overvintrede i Oregon 1839; smed i Cali-fornien 1840; grundlagde landets første savmølle i San José 1841 og drev till. kvægavl till. 1843; bosatte sig på Bosquejo Rancho, nordligere end nogen anden hvid nybygger, 1845; ranchen blev station for rejsende til Californien via Sacra-

genirakademi 1962; medl. (tunnelsagkyndig) af det af staten nedsatte arbejdsudvalg for oprettelse af en fast forbindelse over Storebælt 1963.

Har skrevet kongresrapporter og artikler vedr. tunnelbygning. Opfinder af fl. patenterede tunnelkonstruktioner.

Dr. techn. h. c. ved Danmarks tekniske højskole 1968.

Laub Thomas

Kirkemusiker; f. 5.12.1852 i Langå ved Nyborg, død 4.2.1927; søn af sognepræst H J T Laub og hustru Ernestine f. Linnemann.

Student (Sorø) 1871; studerede teologi, men opgav snart studiet for at hellige sig musikken; elev på Musikkonservatoriet 1873–76; organist-

vikar ved Trinitatis kirke 1877–81; studerede gammel italiensk musik (i Italien) 1882–83; organist ved Helligåndskirken 1884–91, ved Holmens kirke 1891–1925.

Drog kraftigt til felts mod den romantiske kirkelige romance og fik afgørende betydning for nutidens kirke-, skole- og folkesang. Til at sikre og videreføre arbejdet stiftedes på 70-årsdagen »Samfundet Dansk Kirkesang«.

Har skrevet: Vor musikundervisning og den musikalske dannelse (1884); Om kirkesangen (1887); Studier over vore folkevisemelodiers oprindelse og musikalske bygning (1892–93); Musik og kirke (1920).

Har udgivet: 80 rytmiske koral (1888–91); Kirkemelodier (1888–90); 10 gamle danske folkeviser udsat for blandet kor (1890); Salmemelodier i kirkestil (1896 og 1902); Danske folkeviser med gamle melodier (1899 og 1904); For-spil og melodier (1909); En snes danske viser I–II (s. m. Carl Nielsen 1915 og 1917); Dansk kirkesang (1918); Tolv viser og sange af danske digtere (1920); Folkehøjskolens melodibog (s. m. Carl Nielsen, Thorvald Aagaard og Oluf Ring 1922).

Har bestemt Kbhvns rådhusklokkers tonesam-sætning og komponeret kvarter- og time-slagene; komponeret musikken til det historiske ur i Lunds domkirke.

Lauridsen Magdalene

Husgerningslærerinde, forstanderinde; f. 25.4.1873 i Holsted, død 5.7.1957; datter af gårdejer Anders Lauridsen og hustru Mette Marie f. Eskildsen; gift 29.7.1911 m. seminarieforstander

Peter Dam, f. 11.3.1853 i Rønne, død 1918, søn af pottemager Lars Dam og hustru Anna f. Madsen.

Praktisk husgerningsuddannelse hos fru Maren Lauridsen, Grønvang; ophold på Askov højskole; studerede husgerning og beslægtede fag i udlandet; medstifter af og medforstanderinde for den første danske husholdningsskole i Sorø (s. m. Eline Eriksen) 1895–1906; påbegyndte 1900 vandrende husholdningskursus, der som husholdnings-aftenskoler overtoges af De samvirkende danske Landboforeninger; oprettede 1902 husholdningsseminariet Ankerhus i Sorø, selvejende institution 1939, formand for Ankerhus fra 1939.

Formand for Foreningen af Husholdningslærerinder og -Lærere 1906–21; medl. af den overordentlige kommission 1916–21 og af Sorø land-distriktsråd 1917–21; undervisningsministeriets konsulent vedr. husgerningsundervisning i ungdoms- og aftenskoler 1927–42 og vedr. skolekøkkenundervisning på landet 1938–42; medstifter af Hjemmenes Forbund 1936; medl. af undervisningsministeriets husholdningsudvalg 1942–57.

Tildelt Det kgl. Danske Landhusholdningsselskabs store sølvbæger. Fortjenstmedaljen i guld 1933.

Lauritzen Ditlev

Købmand og skibsreder; f. 29.11.1859 i Ribe, død 24.12.1935; søn af tømmerhandler Jørgen Lauritzen og hustru Frederikke Sophie f. Pontoppidan; gift 29.3.1893 m. Maren, f. 26.1.1869

på Damsgård, Mors, død 1960, datter af proprietær Jørgen Christian Breinholt og hustru Maren f. Buch.

Udgået fra Ribe katedralskole; på Grüners handelsakademi, Kbhvn. i 1½ år; videre uddannelse i faderens forretning; oprettede 1884 en trælast- og kulforretning i Esbjerg, 1887, smør-eksport, 1888 skibsrederi; medstifter 1895 og ejer af Dampskibsselskabet Vesterhavet; begyndte i 1890'erne at udskille købmandsvirksomheden i selvstændige aktieselskaber og koncentrerede sig om rederiet, der ved krigsudbruddet 1914 rådede over 26 skibe; flyttede rederivirksomheden til Kbhvn. 1914.

Till. stifter el. medstifter af en række kommercielle foretagender, bl. a. Esbjerg Handelsbank 1896, Esbjerg Trikotagefabrik 1897, Esbjerg Valsemølle 1899, Dampskibsselskabet Jylland 1899, Dampskibsselskabet Dania 1900, Esbjerg Tovværksfabrik 1904, Fiskehermetikfabrikken Esbjerg 1919. Opdyrkede 200 tdr. land hede til mønstergård 1900; opdyrkede og beplantede 400 tdr. land hede til plantage 1902.

Medl. af bestyrelsen for Esbjerg Handelsforening 1889, næstformand 1890, formand 1898–1902; medl. af Esbjerg byråd 1898–1900; fik ved udbygningen af Esbjerg havn (åbnet 1874) vest-projektet gennemført (ved loven af 1909), skønt folketetinget tidl. havde stemt for øst-projektet. Medl. af den overordentlige kommission af 8. aug. 1914 (til sikring af landets vareforsyninger) til ophævelsen 1921; medl. af Nationalbankens repræsentantskab fra 1915.

Lauritzen sen. Lau

Filminstruktør; f. 13.3.1878 i Silkeborg, død 2.7.1938; søn af købmand K. Martin Lauritzen og hustru; gift 18.11.1919 m. Ulla Johanne, f. 6.4., datter af grosserer Johs. Poulsen og hustru f. Henriques.

Adgangseks. til Officersskolen 1900; løjtnant 1901; debut som skuespiller på Arhus Teater 1907; sceneinstruktør bl. a. på Casino og Det ny Teater 1910–13; instruktør ved Nordisk Films-Kompagni 1913, ved svensk film 1920, ved Paladium Film s. å., samt direktør i dette selskab indtil 1937.

Producerede 1914–20 de fleste af Nordisk Films-Kompagnis lystspil; skabte de to lystspilfigurer Fyrtaarnet (Carl Schenstrøm) og Bivog-nen (Harald Madsen) 1921, og gjorde dem internationalt berømte (bl. a. som Pat og Patachon) i en række stumfilm. Tonefilm-isenesættelser bl. a.: Københavnere, Barken Margrethe af Danmark; Provinsen kalder: De bør forelske Dem; Giftes – nej tak.

Laursen Jens (kaldet Væver)

Fisker, opfinder; f. 6.8.1822 i Ginnerup ved Skive, død 31.1.1914; søn af fisker Laurs Clausen og hustru Anne Laursdatter; gift 16.1.1849 m. Anne Marie, f. 9.11.1822 i Krejbjerg, død 1876, datter af gårdejer Niels Pedersen og hustru Inger Jensdatter.

Arbejdede ved landbruget og deltog i fjordfiskeriet; overtog faderens ejendom 1849 og blev fisker af profession; siden havet 1828 brød igennem ved Agger, var Limfjorden efterhånden blevet et saltvandsområde med en ret stor rødspættebestand; fik – da fangstmetoderne var ret primitive – ideen til voddiskeri; fik med bistand af en nabo, J P Olesen, bundet det første snurrevod i dec. 1848; det blev anvendt på hele Limfjorden og fra 1870'erne og 80'erne i det søgående fiskeri.

Snurrevodet er en af de betydeligste opfindelser inden for fiskeriet; først i 1895 lykkedes det dav. forstander for Biologisk station C G Johs. Petersen, at få opfinderens navn frem.

Modtog 1896 et hædersdiplom fra Dansk Fiskeriforening, og blev 1912 æresmedlem i landsforeningen.

Lehmann Alfred

Psykolog; f. 29.12.1858 i Kbhvn., død 26.9.1921; søn af oberst Wilh. Lehmann og hustru Adelaide f. David; gift 4.2.1887 m. Ida, f. 9.3.1866 i Slagelse, død 1935, datter af boghandler H J Tørsleff og hustru Maja f. Bachmann.

Student (Metropolitanskolen) 1876; cand. polyt. 1882; assistent ved Landbohøjskolen 1882–

92; dr. phil. 1884; studerede psykofysik hos Wundt i Leipzig 1885–86; Videnskabernes Selskabs guldmed. 1889 for prisafhandling; docent i eksperimentalsykologi ved Kbhvns universitet 1890 og bestyrer af universitetets psykofysiske laboratorium 1893; ekstraord. professor 1910, ord. professor 1919.

Indførte eksperimentalsykologien i Danmark; foretog talrige selvstændige undersøgelser (ofte med selvkonstruerede apparater) og opdagede bl. a. de såkaldte paradoksale kuldefornemmelser; gennemprøvede i vid udstrækning andre forskeres forsøg og gjorde et banebrydende arbejde for at vække forståelse for praktisk anvendelse af de eksperimentalsykologiske metoder, hvilket senere førte til oprettelsen af Psykoteknisk institut og til ansættelse af skolepsykologer.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1902; medstifter af Selskabet for psykisk Forskning 1905 og af Foreningen for eksperimental Pædagogik 1914.

Har skrevet bl. a.: Farvernes elementære æstetik (disp.); Hypnosen og de dermed beslægtede normale tilstande (1890; s. å. på tysk); Hovedlovene for det menneskelige følelsesliv (1892; oversat og omarbejdet på tysk); Overtro og trolddom fra de ældste tider til vore dage I–IV (1893–96, omarb. udg. 1920; udg. på tysk, ungarsk og 3. del på svensk); Die körperlichen Ausserungen psychischer Zustände I–III (1899–1905; 1. del på dansk 1898); Lehrbuch der psychologischen Methodik (1906); Grundzüge der Psychophysiologie (1912); Den individuelle sjælelige udvikling. Grundtræk af den pædagogiske psykologi (1913, 2. udg. 1920); Størst udbytte af legemligt og åndeligt arbejde I–II (1919); Spiritualismen og dens såkaldte beviser (1921). Endv. en række afhandlinger og artikler i danske og udenl. skrifter, bl. a. i Vidensk. Selsk. Skr.

Lehmann Edvard

Religionshistoriker; f. 19.8.1862 i Kbhvn., død 23.3.1930; søn af professor, dr. med. Heinrich Lehmann og hustru Signe f. Mackeprang; gift 3.1.1896 m. Karen, f. 12.10.1869 i Kbhvn., død 1940, datter af kgl. skuespiller Johan Wiehe og hustru Fanny f. Petersen.

Student (Metropolitanskolen) 1880; cand. theol. 1886; Tegnér-Oehlschläger'sk stipendiat i Lund s. å.; lærer i Kbhvn. og Kalundborg 1886–92; Kbhvns univ.s guldmed. 1890; ophold i udlandet 1892–96, studerede bl. a. orientalske sprog for derved at få adgang til vigtige religioners religiøse kildeskrifter; dr. phil. 1896; docent i det nyoprettede fag religionshistorie ved Kbhvns universitet 1900; professor i religionshistorie og filosofi ved Berlins universitet 1910–13; professor i teologisk encyklopædi (religionshistorie) ved universitetet i Lund 1913–27; derefter bosat i Kbhvn.

Har skrevet bl. a.: Om forholdet mellem religion og kultur i Avesta (disp.); Hedensk monoteisme (1897); Zarathustra I–II (1899–1902); Mystik i hedenskab og kristendom (1904, ny udg. 1921; till. udg. på tysk, hollandsk, engelsk

og svensk); Buddha (1907, ny udg. 1915 og 20; tysk udg. 1911); Opdragelse til arbejde (1910; till. udg. på svensk og tysk); Textbuch zur Religionsgeschichte (s. m. andre, 1912, 2. udg. 1922); Religionsvetenskaben 1 (1914); Fremtidens kvindesag (1914); Lighedens land (1917); Stedet og vejen (en række Olaus-Petri forelæsninger, på svensk 1917, dansk 1918); Myter och sagor (1925); Grundtvig och det danske fromhetsliv (på svensk 1927, dansk 1929). Afhandlinger i inden- og udenlandske fag- og tidsskrifter. Redaktør af og medudgiver ved Chantepie de la Saussaye: Lehrbuch der Religionsgeschichte (2. opl. 1897). Udgiver af serien Fri forskning og positiv Kristendom (1905) og af Illustreret Religionshistorie (1924).

Æresdoktor i teologi ved universitetet i Leyden 1910, i Lund 1918.

Lehmann Orla

Politiker; f. 19.5.1810 i Kbhvn., død 13.9.1870; søn af kommitteret, senere fabrikkdirektør og kollegiedeputeret, konferensråd Martin Lehmann og hustru Frederikke Louise f. Bech; gift 27.9.1844 m. Annette (Arnette) Marie Bolette, f. 5.9.1821 i Kbhvn., død 1849, datter af stor købmand Hans Puggaard (se denne).

Elev i den tyske Petri realskole; i Borgerdydskolen 1814, student 1827; organisator af og taler for fækketøget til den som rektor forbi-gående professor H N Clausen 1832; cand. jur. 1833; rejse i Tyskland og studieophold bl. a. s. m. nordmanden A M Schweigaard i Berlin 1833–34; tilsluttede sig den liberale bevægelse i Kbhvn. gennem T Algreen-Ussing og C N Da-

vid og medarbejder ved Københavnsposten 1834; medudgiver af Fædrelandet dec. 1839; for tale i Nykøbing F. jan. 1841 om enevælden idømt 3 mdr.s fængsel ved højesteret jan. 1842; udenlandsrejse med politiske studier i Paris og i Italien 1842-43; højesteretsadvokat april 1844; ophold i Italien 1847-48; ledende i den liberale bevægelse, særlig i martsdage 1848; minister uden portefølje i regeringen A. W. Moltke (Martsministeriet) 22. marts-16. nov. s. å.; regeringens udsending til Berlin, Bruxelles og London marts-april s. å.; under krigsforholdene kgl. kommissær i Nørrejylland 29. april-17. maj s. å.; deltog i udarbejdelsen af grundloven af 1849; amtmand over Vejle amt 8. dec. 1848-61; i slesvigholstenske fangenskab 1849; indenrigsminister i det 2. ministerium Hall 1861-63.

Medl. af Kbhvns borgerrepræsentation april 1840, deputeret i Roskilde stænderforsamling (8. købstadstrækt, Svendborg amt) dec. s. å., genvalgt (Kbhvn.) 1846; medstifter af Bondevennernes Selskab 1846; medl. af folketinget (for Vejle-kredsen, med støtte fra Bondevennerne) 1851-53, af landstinget 1854-70 (valgt i Kbhvn. fra 1866); landstingsvalgt medl. af oktoberforfatningens rigsråd 1855 og af rigsrådets landsting under novemberforfatningen 1863 1864-66.

Nationalliberalismens talsmand og leder fra dens gennembrud i stændertiden, over 1840'ernes forfatningskrav og grundlovsarbejde til dens sammenbrud med tabet af Sønderjylland i 1864; ordfører for de akademiske kredse der gennem henvendelse til Chr. 8. ønskede en forfatning som den norske 3. dec. 1839; stillede 1846 forslag om en konstitutionel forfatning for »Danmark til Ejderen« med særlig støtte for Slesvig; taler i 1848 ved de store martsmøder i Kbhvn. bl. a. Casinomødet og Hippodrommødet, udformede borgerrepræsentationens henvendelse til kongen om en fri forfatning og Slesvigs tilknytning til Danmark 21. marts og skrev som nyudnævnt minister kongens og regeringens svar til den slesvigholstenske henvendelse 24. marts; rejste den sønderjyske sag ved i en tale i Trykkefrihedsselskabet 28. nov. 1836 at foreslå selskabets virkeområde udvidet til den dansktalende del af Sønderjylland, formulerede programmet »Danmark til Ejderen« ved en Skydebænfest 28. maj 1842, var en af hovedtalerne ved Skamlingsbankemødet 4. juli 1844 og støttede i 1850'erne helstatspolitikken som et middel til Ejderpolitikken; proklamerede 1861 at Ejderpolitikken nu var aktuel, udarbejdede som minister 1. udkast til forfatning for Danmark og Slesvig nov. 1863 (novemberforfatningen) og håbede på nordisk støtte til gennemførelsen heraf; siden sin store medrivende tale for det skandinaviske studentermødes deltagere i ridehuset på Christiansborg 24. juni 1845 tilhænger af et nordisk fællesskab og fablede endnu i 1863 om en skandinavisme med et nordisk parlament og dynastisk fællesskab; som ung liberalist talsmand for løsning af problemet om jord til bondestanden gennem tvangsafløsning af fæstevæsenet og kritiserede enevældens forhold til bønderne i sin tale for landbovælgerne i Nykøbing F. jan. 1841; støttede

bønderne i stænderne 1842-46, særlig fæstegårdmændene og husmændene, men kom efterhånden i modsætning til Bondevennerne bl. a. p. g. a. deres holdning til kulturelle bevillinger og ud fra en gammel frygt for et »almueherredømme«; gik ind for valgets indskrænkningen i grundloven 1866, men gik dog som landstingets ledende nationalliberale 1854-61 ind for en liberalistisk lovgivning med bl. a. lovene om kvinders ligeberettigelse med mænd 1857, og talte endnu i 1870 for en tvangsafløsning af fæsteforholdet.

Har skrevet: Forsvarstale for højesteret (1842); Imellem sessionerne (1861); Norge og nordmændene (1865); Om årsagerne til Danmarks ulykke (1864, 8. opl. 1865); Erindringer I-II (1872-73). Udk. er: Efterladte skrifter I-IV (1872-74).

Lehn Abraham

Handelsmand; f. 20.8.1643 i Kbhvn., død 2.9.1709; søn af vinhandler og rådmænd Johan Lehn og hustru Sara f. v. Dickelen; gift 1. gang 19.2.1673 m. Karen, f. 28.5.1647 i Kbhvn., død 1673, datter af købmand Hans Hesselberg og hustru Pernille Johansdatter; 2. gang 1675 m. Margrethe, f. ca. 1660, død 1677, datter af inspektør ved Salthandelskompagniet Andreas Søbøtke og hustru Anna f. Poggenberg; 3. gang 25.8.1697 m. Cathrine Elisabeth, død 1710, datter af købmand og stadskaptajn Lorenz Kreyer og hustru Anna Margrethe f. v. Essen.

Gik i Vor Frue skole og havde der Peder Syv som lærer; fik fra 1659 uddannelse i vinbranchen herhjemme og 1661-63 i Amsterdam, Köln og Bacharach; arbejdede i faderens vinhandel 1663-67; selvstændig forretningsrejse til Hamburg, Frankfurt og Amsterdam 1667-69; borgerskab som vinhandler 1673; overtog senere faderens vinhus Dyrkøb, der blev nedlagt 1699, da kirkevægerne ved Vor Frue købte ejendommen; drev till. storhandel som ostindisk købmand med skibsfart bl. a. på Indien; direktør for Det ostindiske Kompagni fra 1688. Byggede 1703 patriciergården Strandgade 6 på Christianshavn; huset er endnu bevaret, men delvis ombygget.

Havde sæde blandt stadens 32 mænd 1688-1709; forstander for Petri menighed 1687, kirkeældste 1690.

Lembcke Edvard

Forfatter; f. 15.6.1815 i Kbhvn., død 21.3.1897; søn af auktionsholder A. C. Lembcke og hustru Christiane f. Lykke; gift 7.8.1841 m. Laurence Charlotte, f. 28.4.1822 i Kbhvn., død 1875, datter af værtshusholder Johannes Jørgensen og hustru Øllegaard f. Grønbech.

Student (Metropolitanskolen) 1833; cand. theol. 1838; adjunkt ved Latinskolen i Vordingborg 1841-46; filologisk embedseks. 1849; konrektor ved den nyoprettede latinske i Haderslev 1850, fordreret af tyskerne 1864; derefter medstifter af Haderslev læreres skole i Kbhvn.; trak sig tilbage fra skolegerningen 1888.

Har udgivet: Digte og sange (1870), heri bl. a. Vort modersmål er dejligt. Som oversætter er hovedværket Shakespeare-oversættelsen i 18 bd. (1861-73); endv. oversat værker af Byron, Swinburne og Thomas Moore.

Dr. phil. h. c. 1879.

Lemche Gyrithe

Forfatterinde; f. 17.4.1866 i Kbhvn., død 3.5.1945; datter af skolebestyrer Hartvig Frisch og hustru Elisabeth Alexandra f. Mourier; gift 19.7.1893 m. læge Johan Lemche, f. 23.8.1863 i Hellerup, død 1962, søn af gårdejer P. S. Lemche og hustru Karen Magdalene f. Jacobsen.

Student (N. Zahles skole) 1887; cand. phil. 1888; privatlærerinde 1888-91; lærerinde ved latinskolen Lyceum 1891-93; debut som forfatter 1898.

Formand for forretningsudvalget i Dansk Kvindesamfunds fællestyrelse 1913-18, formand for fællestyrelsen 1921-22 og redaktør af Kvinden og Samfundet 1913-19; formand for Historisk-topografisk Selskab i Lyngby-Tårnåb kommune 1927-41; medl. af bestyrelsen for Dansk Forfatterforening 1931-37 og af hovedbestyrelsen for Danmarks Naturfredningsforening.

Har gjort et betydeligt arbejde for den danske kvindesag; opgav i årene fra 1912 til midten af tyverne sin litterære virksomhed for at hellige sig arbejdet i Dansk Kvindesamfund i den tid, hvor to store kvindesags-spørgsmål fandt deres løsning ved gennemførelsen af kvindernes politiske valgret 1915 og vedtagelsen af loven om lige løn for mænd og kvinder i offentlige stillinger 1919.

Har bl. a. skrevet: Soedtmanns jomfruer (roman, 1898); Folkets synder (roman, 1899); den kulturhistoriske romanserie Edwards gave I-V: Købmænd (1901), Valeur & Krüger (s.å.), Dæmringstider (1903), Nadsens år (1906) og Nederlagets børn (1912), samlet udg. 1920; De Fyrstenberg bønder (1905); Dansk Kvindesamfunds historie (1912); Lotte van Joost (1924); Fru Fama (1925); Tempeltjenere I-III: Forgården (1926), Forsamlingens paulun (1927) og Forhængt (1928); Strømmen I-IV: Strømhesten (1929), Kobberkronen (1930), De ni møller (1931) og Bækkestrand (1932); Farvergården (1937).

Tildelt medaljen Ingenio et arti 1935.

Lengnick J. C. L.

Genealog; f. 2.2.1796 i Kbhvn., død 25.2.1865; søn af student, klaverlærer C L Lengnick og hustru Johanne Marie f. Holte; gift 2.5.1830 m. Christine Elisabeth, f. 12.11.1805 på Appelsbjerggård ved Skælskør, død 1871, datter af løjtnant Christian Prytz og hustru Helene Elisabeth f. Smith.

Student (v. Westenske institut) 1814; cand. jur. 1822; premierløjtn. i kongens livkorps 1823, kaptajn og kompagnichef 1826, major 1834, regnskabsfører ved korpset 1843; till. volontør i rentekammeret et år og ansat tre år i generaltoldkammer- og kommercekollegiet; kopist i magistrats 3. afd. (overformyndet) 1831; fuldmægtig ved Kbhvns vandkommission 1842; assistent og kontrabogholder ved Kbhvns vandvæsen 1846-58.

Fik u. arbejdet i magistrats 3. afd. interesse for genealogi; blev Danmarks første praktiserende genealog og den første der anvendte genealog som stillingbetegnelse.

Har udgivet: Genealogier over adelige og borgerlige familier. 1. samling og 2. samling i tre bd. (1841-58) og påbegyndte 1859 udgivelsen af 3. samling; Om genealogiske undersøgelser (1842), der er den første egentlige vejledning i genealogi i Danmark. Personalhistoriske bidrag vedk. Danmarks og Norges geistlighed (1847-58). Gav anvisning på, hvorledes kirkebøgerne burde føres, og foreslog kirkebøgernes og skifteprotokollernes centralisering.

Udarbejdede ca. 515 stamtavler; foretog til brug for arbejdet uddrag af bl. a. hundrevis af kirkebøger; samlingen blev o. 1858 overdra-

get til staten mod en pension på 400 rigsdaler årlig i ti år og findes nu i Rigsarkivet; utrykte stamtavler og korrespondancer i Det kgl. bibliotek.

Medl. af Det norske Videnskabernes Selskab i Trondhjem 1843.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1852.

Leonora Christina

Grevinde til Slesvig og Holsten; f. 8.7.1621 på Frederiksborg, død 16.3.1698; datter af kong Christian 4. (se denne) og Kirsten Munk (se denne); gift 9.10.1636 m. rigsgreve og rigshofmester Corfitz Ulfeldt (se denne).

Blev til sit 6. år opdraget hos mormoderen Ellen Marsvin; derefter hovedsagelig på Frederiksborg; trolovet med Corfitz Ulfeldt i 9 års alderen; kunstneriske anlæg for maling, tegning, musik og skriftlig udtryksform i arv fra faderen; bosat på Elmelunde på Møn 1636-37; fra 1637, da Ulfeldt blev statholder i Kbhvn., på Gråbrødretorv; rejse med Ulfeldt til Holland og Frankrig 1646-47; efter faderens død 1648 i modsætningsforhold til Fr. 3. og dronning Sophie Amalie; flygtede med Ulfeldt til Sverige 1651; ophold i Stockholm 1652-54; bosat på slottet Barth i Pommern 1655-57; rejste til Danmark for at søge forsoning med Fr. 3., men blev standset og udvist i Korsør 1656; fulgte Ulfeldt da han sluttede sig til svenskerne og med dem rykkede ind i Danmark 1657; overtog forsvaret af Ulfeldt, der var syg, da han for en svensk kommissionsdomstol anklagedes for forræderi 1659; under flugtforberedelser arresteret s. m. Ulfeldt af Fr. 3. i Kbhvn. 1660; sad fængslet 17 måneder på Hammershus; løsladt mod afkald på fordringer og størsteparten af ejendomme 1661; tog ophold på Ellensborg (nuv. Holckenhavn) på Fyn; fulgte Ulfeldt på kurrejse til Nederlandene 1662; rejste til London 1663 for at inddrive et gammelt tilgodehavende hos kong Karl 2.; krævet udløst af Fr. 3. som Ulfeldts formtentlige medskyldige efter højforræderidommen over denne i 1663; arresteret og ankom til Kbhvn. 1663; indsat som fange i Blåtårn på Kbhvns slot s. å.; nægtede kendskab til Ulfeldts forræderiske handlinger; derefter i ydmygende fængsel i Blåtårn i godt 21 år; i begyndelsen nægtet adgang til håndarbejde, skrivning og læsning; skrev her sit »Jammers-Minde«, påbegyndt 1673-74, fortsat og bearbejdet senere, en skil-

dring af fængselslivet stilet til hendes børn; efter dronning Sophie Amalies død løsladt 1685; efter et kort ophold i Husum ved Kbhvn., bopæl i Maribo kloster med midler fra kongen til standsmæssigt underhold.

Hovedværker: »Jammers-Minde«-håndskriftet, efter hendes død i Leo Ulfeldts og hans slægts besiddelse, derefter i den østrigske slægts Waldsteins eje, købt af Frederiksborgmuseet 1920; (manuskriptet opdaget af Tycho Braheforskeren F R Friis i 1868, udg. af S Birket Smith 1869, blandt senere udgaver facsimileudg. ved O Andrup, 1931), oversat til tysk og engelsk; Jammers-Minde og andre selvbiografiske skildringer (samlet udg. af Johs. Brøndum-Nielsen og C O Bøggild Andersen, 1949); om Danmarksrejsen i 1656, udg. af P W Becker i Samling til Danmarks historie under kong Frederik den tredies regering II (1857); den franske selvbiografi fra 1673 udg. af Birket Smith (1871) og i facsimile og med oversættelse, af C O Bøggild Andersen (1958); skrev endv. salmer og »åndelige viser« samt værket Heltinders pryde, hvoraf kun et brudstykke er bevaret.

Levy Moritz

Nationalbankdirektør; f. 16.11.1824 i Kbhvn., død 12.7.1892; søn af købmand A L Levy og hustru Mariane f. Cohen; gift 29.8.1857 m. Emilie Frederikke, f. 21.12.1836 i Lindelse, død 1870, datter af læge H P Wagner og hustru Gitte f. Adler.

I handelslære i Kbhvn.; derefter ansat i bankierfirmaet L Behrens & Söhne i Hamburg; senere købmand og anden handelsvirksomhed i Vestindien; vendte tilbage til Kbhvn. 1849; efter kortere tids ansættelse i intendanturen i Kbhvn. og i centralkassen i Flensborg ansat i statsbogholderiet; udnævnt til møntkontrollør og senere til regeringens møntagent i Altona med den opgave, at gribe ind over for ulovlige pengetransaktioner efter at den danske rigsmønt 1854 var blevet indført som mønt i hertugdømmene; kommitteret ved Nationalbanken 1858, nationalbankdirektør 1861.

Indførte en tidssvarende ledelse af Nationalbanken og dens organisation; øvede afgørende indflydelse ved møntreformen af 1873 og statsgældskonverteringen af 1886; ledede som kst. møntdirektør 1873-76 møntens drift u. udmøntning af kronemønten.

Medl. af kontrolkomitéen for de sjællandske jernbaner 1862-71 og 1877-80; formand for Nationaløkonomisk Forening fra 1877; forsk. bestyrelsesshverv i erhvervsdrivende selskaber.

Har skrevet pjecen Forslag til en forandring i det danske pengevesen (1856) samt national-økonomiske artikler og afhandlinger.

Etatsråd 1864; konferensråd 1887.

Liebe Otto

Advokat; f. 24.5.1860 i Kbhvn., død 21.3.1929; søn af højesteretsadvokat Carl Liebe og hustru Ann Sophie f. Pedersen; gift 21.4.1894 m. Johanne Louise, f. 17.2.1862 i Haderslev, død 1934, datter af politimester Alexander Heide og hustru Emilie f. With.

Student (Metropolitanskolen) 1877; studerede italiensk og kunsthistorie; studieophold i Rom 1878-79; cand. jur. 1882; overretssagf. 1885; højesteretssagf. 1889 og overtog derefter faderens advokatforretning med bl. a. kongehuset som klienter.

Formand for Den danske Sagførerforening 1910-19, for sagførerrådet 1919-27; dannede, efter at kongen havde afskediget ministeriet Zahle, forretningsministeriet Liebe 30. marts-4. april 1920, till. justitsminister 30. marts-2. april. Medl. af bestyrelsen for Dansk Forening for international søret, af Privatbankens bankråd 1900, af bestyrelsen for Gyldendalske Boghandel, Lægeforeningens Boliger m. m. samt af direktionen for Vejlefjord sanatorium.

Liebman August

Skuespiller; f. 9.10.1864 i Kbhvn., død 12.12.1952; søn af grosserer A Liebman og hustru Clara f. Næser; gift 18.6.1891 m. Emmy, f. 18.11.1867 i Sala, Sverige, død 1945, datter af kronofoged Per Walin og hustru Fanny f. Ihrfors.

Debut 5. febr. 1890 på Det kgl. Teater som Horace i Fruentimmerskolen; skuespiller ved Dagmarteatret 1891-94, ved Det kgl. Teater 1894-1910; direktør for Dagmarteatret 1910-11; ved Det kgl. Teater 1913-30; gæstespil på Dagmarteatret 1930-31, på Det kgl. Teater 1931-32 og 1932-33 og på Folketeatret 1937-38 og 1944-45; endv. medvirket i hørespil og ved oplæsninger i radioen.

Hovedroller bl. a.: Nechljudow i Opstandelse;

Lyssander i En skærsommernatsdrøm; Prinsen i Der var engang; Tristan i Kong Renés datter; Herløv i Eventyr på fodrejsen; Klint i Genboerne; Marc-Arron i Revolutionsbryllup; Kong Fr. 3. i Dina; Skuespilleren i Den store scene; Sir Peter i Bagtalelsens skole; Merkur i Amphitryon; Marquis de la Seiglière i Slottet i Poitou; Skjalden i Kongsemnerne; Assessor v. Obelitz i En dag på Hirschholm slot; Philinte i Misanthropen; Pastor Straamand i Kærlighedens komedie; George Talbot i Marie Stuart; Apicius i Den vægelsindede; Kardinalen i Sejren.

Liisberg Hugo

Billedhugger; f. 23.7.1896 i Kbhvn., død 12.4.1958; søn af billedhugger, porcelænsmaler Carl Frederik Liisberg og hustru Selma f. Møllenberg; gift 7.6.1927 m. Inger, f. 12.6.1903 i Kbhvn., datter af maleren Julius Paulsen (se denne).

I lære på Den kgl. Porcelainsfabrik 1913-15; kort tid elev hos billedhuggeren Kai Nielsen; på Bourdelles skole i Paris 1920 og studerede i Italien og Grækenland; med Ny Carlsbergfondets rejsestipendium til Italien og Grækenland 1932; medl. af Den frie udstilling 1934 (gæst 1931-33); tildelt Eckersberg-medaljen 1942, Anckerske legat 1943; udstillet på Kunsternes efterårsudstilling, Charlottenborg, Grønningen, Den frie udstilling, samt i Oslo, Gøteborg, Stockholm, London m. v., og på separat-udstillinger 1934, 42 og 44.

Arbejder bl. a.: Ung mand (broncestatuette, 1924); Ung kærlighed (reliefkomposition, 1927); Ørnebrønd (1930, Silkeborg); Land og by (1934, Ålborg); springvandsfiguren Havhest (1934,

Odense å); Pige binder sandal (relief, 1942); Hjørtebrønd (1942, Horsens); Hjørtekid (1947, Tønder statsskole, og i anlægget ved Hobrovej, Randers); De vilde svaner (1955, Odense); Figur og Ørnebrønd (i den internat. skulpturpark, Antwerpen); Fejende råbuk (den danske idrætsforening i Flensborg); Fiskeørn (opstillet 1961 ved Østifternes Kreditforening, Kbhvn.). Endv. en række stentøjsarbejder, hovedsagelig dyreskulpturer, brændt hos Nathalie Krebs (Saxbo).

Repræsenteret bl. a. på Kunstmuseet, Kunstindustrimuseet, fl. provinsmuseer, museer i Oslo, Bergen, Trondhjem og Stockholm.

Lindberg Jak. Kr.

Nationaløkonom; f. 10.6.1873 i Gedved, død 4.12.1932; søn af valgmenighedspræst Niels Lindberg og hustru Clara f. Monrad; gift 6.12.1901 m. Inger, f. 19.1.1871 i Kerteminde, død 1935, datter af hotelejer, skibsmægler W H Tørnø og hustru Dorthea Cecilie f. Ousen.

Student (priv. dimit.) 1891; cand. polit. 1897; assistent ved Kbhvns universitets statistiske laboratorium 1897-1901; sekretær i Arbejds- og fabriktilsynet 1901, kontorchef 1913, direktør 1914; fik en væsentlig indflydelse på fabriktilsynets udformning i årene, da tilsynets område udvidedes dels ved vedtagelsen af den første danske alm. fabriktilsynslov 1901 og bageriloven 1906 samt ved fabrikløven af 1913; till. docent i økonomi og lovgivning ved Polyteknisk læreanstalt 1908-19; direktør i Nationalbanken 1924.

Medl. af Frdbg. kommunalbestyrelse 1909-17 valgt af Socialdemokratiet; u. l. verdenskrig leder af Danmarks forsynings med brændselsolie; medl. af udvalg vedr. bedriftsråd og erhvervs-kontrol 1921; medl. af Nationalbankens konference til drøftelse af valutaproblemet 1923; deltog afgørende i forhandlingerne om guldindløshedens ophævelse 1931.

Har bl. a. skrevet: Kontrol med erhvervslivet (1919); Oprettelse af bedriftsråd i industrien (1921); Magt I-II (udg. 1933 af sønnen Niels Lindberg); en række afhandlinger i Nationaløkonomisk Tidsskrift over emner inden for social- og industripolitikken, bl. a. »Håndværkets fremtid«, »Indtægtsforskydninger i Danmark 1908-20« og om Karl Marx' arbejdsværdilære. Planlagde og redigerede 1906-14 Industrirådets Dansk Industriberetning.

Lindberg J. C.

Præst; f. 14.1.1797 i Ribe, død 10.12.1857; søn af resid. kapellan ved Ribe domkirke og sognepræst i Sem Niels Lindberg og hustru Anna Magdalene Jacobsdatter; gift 7.4.1826 m. Anna Cathrine, f. 1.1.1805 i Kbhvn., død 1866, datter af destillatør og brændevinsbrænder Jens Peter Hansen og hustru Elise Christiane f. Jørgensen.

Student (Ribe) 1815; studerede arabisk, syrisk og koptisk; cand. theol. 1822; adjunkt i hebraisk ved Metropolitanskolen 1822-28; dr. phil. 1828; deltog i tidens kirkekamp og stillede sig ved Grundtvigs side i angrebet på H N Clausens kristendomssyn; udgiver af Den nordiske Kirketidende 1833-40, hvori kirkekampen videreførtes; sognepræst i Tingsted på Falster 1844, i Ll. Lyngby ved Frederiksværk 1857.

Medl. af folketinget (valgt i Nakskovkredsen) 1853.

Har skrevet en afhandling om puniske mønter (i *Miscellanea Hafniensia*, 1824) og doktorafhandling (1828) på et emne fra den fønikisk-græske epigrafi; endv. en række skrifter vendt mod Grundtvigs modstandere bl. a. »Hvad er kristendom i Danmark« (1826) og »Er dr. og prof. theol. H N Clausen en ærlig kristen lærer i den kristne kirke« (1829). Udgav (1830) bl. a. med Grundtvigs salmer og Bibeloversættelsen (1837-53, 2. oplag 1857-58). Posthumt er udgivet »Numismatique de l'ancienne Afrique«.

Linderstrøm-Lang K.

Kemiker; f. 29.11.1896 på Frdbg., død 25.5.1959; søn af dr. phil., kursusbestyrer C F Linderstrøm-Lang og hustru Ellen f. Bach; gift 25.3.1922 m. Gerda, f. 22.10.1893 i Hammel, datter af lærer J J Kyndby og hustru Helga f. Trolle.

Student (Frdbg. gymn.) 1914; cand. polyt. 1919; assistent ved Carlsberg Laboratoriets kemiske laboratorium s. å., leder af laboratoriet 1938, med titel af professor; studierejse til München 1926, og senere til forsk. amerikanske universiteter; dr. phil. 1929.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1935, af Akademiet for de tekniske Videnskaber 1939, dets præsident 1956; formand for bestyrelsen

for Nordisk Insulinlaboratorium 1939-56; medl. af direktionen for Finseninstituttet og Radiumstationen 1951; medl. af kommissionen for Statens almindelige videnskabsfond 1952; formand for det teknisk-videnskabelige forskningsråd 1956; præsident for The International Union of Biochemistry 1958. Medlem el. æresmedlem af vidensk. selskaber og akademier i udlandet.

Blandt nutidens førende biokemikere, kendt for sin enzymforskning; gjorde Carlsberg Laboratoriet til et centrum i den internationale proteinforskning.

Har bl. a. skrevet: Studier over kasein (disp., 1929) samt en lang række vidensk. afhandlinger særlig om proteinstoffernes kemi og enzymkemi, hovedsagelig publiceret i Meddelelser fra Carlsberg Laboratoriet (særlig »Bidrag til den enzymatiske histokemi« s. m. H Holter siden 1930) og i udenl. vidensk. fagtidsskrifter.

Tildelt H C Ørsted-medaljen 1941, Thunberg-medaljen 1954, Alfred Benzons legat 1954 og De tekniske fonds hæderspris 1955. Dr. scient. h. c. ved Université libre Bruxelles 1948; dr. med. h. c. ved Karolinska Institutet, Stockholm og ved universitetet i Ghent 1948; Sc. D. h. c. i Cambridge 1949; dr. techn. h. c. ved Danmarks tekniske højskole 1954; dr. scient. h. c. ved New York University 1955; dr. med. h. c. ved Kbhvns universitet 1955; dr. phil. h. c. ved Oslo universitet 1956.

Linderstrøm Lang Theodora,
se Lang Theodora Linderstrøm.

Lindgreen Ferdinand

Skuespiller, instruktør; døbt 10.4.1770 i Kbhvn., død 18.6.1842; søn af konstabel i marinen Thomas Jespersen og hustru Johanne Kirstine f. Groot; gift 29.6.1794 m. Hedevig Sophie, døbt 20.10.1777 i Kbhvn., død 1844, datter af Peder Christen Hviding og hustru Sara f. Glad.

Korist ved Det kgl. Teater 1788; student (priv. dimitt.) 1790; debut 19. nov. 1790 som Frontin i Den forliefte autor og tjener; kgl. ansat som skuespiller 1792; till. instruktør 1817, og videregav Holberg-traditionen bl. a. til sin elev Ludvig Phister; fejrede sit 50 års teaterjubelum 1838 som den gamle skrædder i Den hjemkomne nabo; optrådte sidste gang 6. dec. s. å. som Broder Sup i Bødkeren; afsked 1841.

Hovedroller bl. a.: titelrollen i Den pantsatte bondebrødre; Henrik og Arv i en række Holberg-skuespil; Per i Jacob von Thiboe; Jacob i Erasmus Montanus; Harlekin i De usynlige; Troels i Barselstuen; Jeppe i Jeppe på bjerget; Forvalteren i Gulddåsen.

Lindhard Johannes

Fysiolog, gymnastikteoretiker; f. 25.4.1870 i Dalby, Præstø amt, død 11.10.1947; søn af købmand S J Lindhard og hustru Amalie f. Hansen; gift 5.11.1900 m. Bodil, f. 10.7.1877 i Helsingør, datter af præst, højskoleforstander, forfatter Morten Pontoppidan (se denne).

Et par år i handelslære og et par år på Askov højskole; præliminæreks. (priv. dimitt.) 1889; løjtnant 1891; student (priv. dimitt.) 1893; med. eks. 1898; læge i Ivigtut, Grønland 1899-1900; reservelæge ved Middelfart sindssygehospital 1900-02; prakt. læge i Karise 1902-06; læge og fysiolog ved Mylius Erichsens Danmark-ekspedition til Grønland 1906-08; ansat på Finseninstitutets laboratorium 1908-15; dr. med. 1914; midlertidig lærer i anatomi og gymnastikteori ved Kbhvns universitet 1909, da gymnastik indførtes forsøgsvis som fag ved skoleembeds-eks., docent i gymnastikteori 1916, ekstraord. professor 1917-35; bestyrer af universitetets gymnastikteoretiske laboratorium fra dets oprettelse 1920 til 1935; forstander for Statens gymnastikinstitut 1930-38; till. lærer i fysiologi ved Teilmanns kursus 1910; censor ved med. embedseks. 1916-34, først i anatomi, senere i fysiologi; docent i fysiologi ved Tandlægehøjskolen 1923-31.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1925 og af Kaiserlich deutsche Akademie der Naturforscher zu Halle 1940.

Har offentliggjort en række afhandlinger af banebrydende art vedr. foretagne fysiologiske undersøgelser under arktiske forhold (Danmark-ekspeditionen); afhandlinger over respirations- og kredsløbsfysiologien, navnlig over åndedrættets regulering og over hjertets virksomhed (en del af disse i samarb. m. K A Hasselbalch og m. Arnold Krogh); har s. m. Arnold Krogh udviklet en metode til bestemmelse af hjertets minutvolumen; doktorafh. om hjertets minutvolumen i hvile og under arbejde (1914), samt Den specielle gymnastikteori (1914, 3. udg. 1927); Den almindelige gymnastikteori I–III (1915–16, 2. udg. 1918–21); Øvelsesterapi I–II (1937–41); Almindelig muskelfysiologi (1938). Medudgiver af det intern. tidsskrift *Arbeitsphysiologie* 1929.

Linvald Axel

Historiker, rigsarkivar; f. 28.1.1886 i Kbhvn., død 31.10.1965; søn af viceskoleinspektør F C C Linvald og hustru Maren f. Steffensen; gift 8.10.1913 m. Adda, f. 22.1.1888 i Kbhvn., død 1967, datter af varemægler Just Cohen og hustru Fanny f. Hannover.

Student (Schneekloth's skole) 1904; mag. art. (historie) 1910; fra s. å. medarbejder ved Politiken (særlig historiske og sønderjyske emner); fl. studierejser bl. a. til Stockholm 1911, Berlin, Genève og Paris 1913, London 1922; assistent (underarkivar) i Rigsarkivet 1912; indrettede den danske legations østrigske afd. i Petrograd 1917; arkivar ved Kbhvns rådstuearkiv 1923; rigsarkivar 1934–56. Ophold i Stockholm okt. 1943 – maj 1945.

Medl. af bestyrelsen for den sønderjyske forening 4 S. 1907–20; medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie 1925; medl. af Videnskabernes Selskabs kommission til undersøgelse af de i dansk privateje bevarede kilder til dansk historie 1931–48 (kommissionens sekretær 1923–31); medl. af bestyrelsen for Institutet for Historie og Samfundsøkonomi 1936–60, af Det danske Sprog- og Litteraturselskab 1936 og af kommissionen for den Arnamagnæanske stiftelse 1936–61; formand for Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie 1938–40, for Den danske historiske Forening 1942–45 og for den danske komité for Histori-

kernes internationale Samarbejde 1947–48; 2. direktør i den Hielmstjerne-Rosencroneske stiftelse 1949–63; formand for bestyrelsen for H P Hanssens mindefond 1954–63. Korresp. medl. af en række udenl. historiske selskaber; dr. phil. h.c. ved Århus universitet 1954.

Litterære arbejder: Københavns Brandforsikring 1731–1911 (1913), med supplement (1931); Genforeningens historie (i Sønderjylland I. 1920); afsnittet om Struensee (i Den danske centraladministration, 1921); Kronprins Frederik og hans regering 1797–1807 (1923); Den danske regering og jøderne omkring det 19. århundredes begyndelse (1925, på tysk 1928); Oplysningsens tidsalder (i Det danske folks historie bd. VI, 1928); Bistrup. Byens gods 1661–1931 (1932); Dansk arkivvæsen (1933); Kong Christian 8.s dagbøger og optegnelser, I 1799–1814 (1943); Christian 8. Den unge prins (1943); Christian 8. Norges statholder (1952); Christian Frederik og Norge 1814 (Oslo, 1963); Kong Christian 8.s breve 1796–1813 I–II (1965). Ud-giver af Sønderjylland I–II (s. m. Svend Dahl, 1919), Det danske folks historie I–VIII (s. m. Aage Friis og M. Mackeprang, 1926–29). Redaktør af Historiske Meddelelser om Kbhvn. 1923–34 og af Dansk historisk Tidsskrift 1932–43.

Liunge A. P.

Forfatter, redaktør; f. 6.4.1798 i Kbhvn., død 31.3.1879; søn af vinhandler Frederik Liunge og hustru Marie Kirstine f. Winther; gift 10.9.1829 m. Albertine Charlotte, f. 26.1.1801 i Kbhvn., død 1874, datter af gravør C F V Ackermann og hustru Louise f. Schönwald.

Udgået fra Efterslægtsselskabets skole 1812; ansat på Frederiksværk hovedkontor i Kbhvn. 1813, kopist 1816; jur. eks. 1818; kommerce-sekr. 1828–35. Ud-giver af Harpen 1820–24, Litteratur-, Kunst- og Theaterblad 1821–24, Kjøbenhavns Morgenblad 1825–26 og fl. ugeblade i tilslutning til dagbladsforetagender; kom derved i forbindelse med de fleste af tidens skøn-litterære forfattere, og var ofte St. St. Blichers kbhvske tillidsmand; fra nytår 1827 til 1845 ud-giver af Danmarks første oppositionsdagblad Kjøbenhavnsposten, till. bladets redaktør til 1837; i de første år var bladet forum for fejderne mod J L Heiberg og hans kreds, og fra 1834 i stigende grad talerør for unge liberale

akademikere, navnlig Orla Lehmann. Initiativ-tager til oprettelsen af Vandkur- og Søbadeanstalten i Klampenborg, kasserer og bogholder for denne 1844–77.

Londemann Gert

Skuespiller; f. 21.4.1718 i Smidstrup, Ribe stift, død 3.3.1773; søn af sognepræst L G Londemann og hustru Sophie Marianne f. Risom; gift 27.10.1749 m. Bente Marie f. Møller, f. ca. 1730, død 1775, datter af Bente Marie f. Møller.

Student (Kolding) 1739; studerede derefter teologi; debuterede 14. april 1747 på det interims-tiske teater Berghus i Læderstræde som Henrik i Den politiske kandestøber; skuespiller ved Det kgl. Teater fra teatrets åbning 18. dec. 1748; blev snart en af det klassiske lystspil-repertoires bærere ved sit overdådige lune og grænsløse forvandlingsevne; optrådte sidste gang 10. febr. 1773.

Hovedroller: Henrik i en række Holberg-skuespil; Oldfux i Den stundesløse; Den pantsatte bondeknægt: Jacob Skomager i Jeppe på bjerget; Skolemesteren i Julestuen; Tartuffe: Crispin i Det gavmilde testament.

Longomontanus Christen Sørensen

Astronom, matematiker; f. 4.10.1562 i Lomborg ved Lemvig, død 8.10.1647; søn af bonden Søren Poulsen og hustru Maren Christensdatter;

gift 1607 m. Dortha, f. 1590 i Malmø, død 1637, datter af slotspræst Bertel Jespersen og hustru Anna f. Tinnel.

Student (Viborg) 1588; medhjælper og elev hos Tycho Brahe på Hven 1589-97, deltog i udarbejdelsen af stjernekataloget; rejste til Tyskland 1597, studerede bl. a. i Rostock og hos Tycho Brahe i Prag 1599-1600; tog magistergraden i Rostock; efter hjemkomsten til Danmark 1602 rektor i Viborg; professor i matematik ved Kbhvns universitet 1605, i matematik og astronomi fra 1607; forestod indretningen af observatoriet på Rundetårn, men oplevede ikke at se det færdigt; udarbejdede almanakker; opfatter jorden som universets midtpunkt, men mener at den drejer sig om sin akse, een gang i løbet af et døgn.

Hovedværker: *Astronomia Danica* (1622, nyudg. 1640 og 1663); *Introductio in theatrum astronomicum* (1639), samt nogle matematiske arbejder, bl. a. 12 skrifter om cirkelns kvadratur.

Lorck Melchior

Maler og grafiker; f. 1526 el. 1527 i Flensborg, død efter 1583; søn af byfoged og rådmann, købmand Thomas Lorck og hustru Anna.

I guldsmede- og gravørlære i Lübeck; rejser og ophold i tyske byer bl. a. Augsburg og Ne-

derlandene 1547-50; trærigt uddannelsesstipendium af Chr. 3., 1549; i Nürnberg og Italien 1551; 1553 igen i Tyskland; i Tyrkiet især Konstantinopel ca. 1556-60; i Wien 1560-66; i Hamburg 1567-72; i Nederlandene 1573-74; i Hamburg 1575; maler og kontrafejer hos Fr. 2. 1580.

Malerier: Den hellige familie i et landskab (1552); 12 portrætter af sultaner og andre tyrkiske personligheder (brændte); tegninger: 3 jødiske præster, Neuburg an der Donau (1553); en række billeder fra Tyrkiet byprospekter, portrætter, heste, soldater, odalisker m.v.; endv. tegninger fra Rom, Tyskland, Wien, Kort over Elben (1568) m.v.; kobberstik: portræt af Luther (1548); Dürer (1550); tre portrætter af kejserlige østrigske gesandter (1556); to portrætter af den persiske gesandt, fyrst Ismael (tegnet 1557 og 1559, muligt stukket senere); to portrætter af sultan Soliman den Store (tegnet 1559, muligt stukket senere); Michael v. Aitzingen (1565); Hubert Goltzius (1574); Fr. 2. (tegnet 1580, stukket 1582); tegningerne fra Tyrkiet udsendt i bogform 1626 og 1646; digtede san-

gen Vom Türcken und Antichrist (1559, udsendt 1568).

Repræsenteret i Kobberstiksamlingen, Kunstmuseet, Frederiksborg, i tyske kobberstiksamlinger, British Museum og andre engelske samlinger, Louvre, m. v.

Lorentzen C. A.

Maler; døbt 27.7.1746 i Sønderborg, død 8.5. 1828; søn af urmager Hans Peter Lorentzen og hustru Maria Christina Hansdatter.

På Akademiet; rejse med privat støtte til Holland, Belgien og Frankrig 1779-82, i Norge mellem 1788 og 1793; agreret ved Akademiet

1782, medl. 1784; professor ved Akademiet 1803, direktør 1809-24.

Har udstillet på Salonen 1794 og 1815, på Charlottenborg 1821-27 m. v.

Fik indflydelse som lærer bl. a. for Eckersberg, J. C. Dahl, Købke og Constantin Hansen.

Hovedværker: En mand i jægerdragt (1773); portrætter af Johan Just von Bergen (1773); Poul Abraham Lehn (1778), grev Jørgen Scheel (1779), Chr. A. Weidenhaupt (1784), W. A. Müller (1784); Fr. 6. som ung (1784); Slaget ved Quistrumbro i Norge (1788); endv. Benjamin Franklin hyldes af negrene; Episode fra slaget på Rheden (1801); Den engelske parlamentær går i land (1801); Fr. 6. kører over Kgs Nytorv i fakkeltbelysning (1820); desuden mange andre portrætter, historiske malerier, folkescener, motiver fra Holbergkomedier, landskabsbilleder (bl. a. fra Gissfeldt-egnen) og norske prospekter fra 1790'erne.

Repræsenteret på Kunstmuseet, Frederiksborg, Akademiet, Rosenborg, Gaunø, Nationalgalleriet i Oslo m. v.

Lorenz L. V.

Fysiker; f. 18.1.1829 i Helsingør, død 9.6.1891; søn af bager J. G. Lorenz og hustru Charlotte Christine f. Scherfin; gift 12.8.1862 m. Agathe, f. 21.1.1831 i Kbhvn., død 1922, datter af urtekræmmer Laurids Fogtmann og hustru Ane Marie f. Maaen.

Student (Nykøbing F.) 1846; studerede i Kbhvn. og tog eksamen i »de anvendte naturvidenskaber« 1852; huslærer hos grev Moltke-Huitfeldt i et års tid, hovedsagelig med ophold i Dresden; assistent ved fysisk samling, till. læ-

rer i fysik og kemi; Kbhvns univ.s guldmed. 1854; friboldig på Borchs kollegium, og senere det Smithske stipendium for syv år; studieophold i Paris 1858-59; derefter arbejdet særlig med elasticitetsteori og lysteori; 1866-87 lærer ved Blågård seminarium og ved Den militære højskole (senere Officerskolen); med støtte af Carlsbergfondet udelukkende beskæftiget med videnskabeligt arbejde fra 1887.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1866; æresdoktor ved universitetet i Uppsala 1877.

Har bl. a. skrevet: lærebøgerne *Læren om lyset* (1876) og *Læren om varmen* (1877); lysteoretiske afhandlinger i Videnskabernes Selskabs Skrifter, *Matematisk Tidsskrift* og i udenl. tidsskrifter 1859-67; et arbejde om lysets farvespredning (1883), som 1890 førte til en ny løsning af regnbueproblemet; afhandl. »Om identitet af lyssvingninger og elektriske strømme« (1867) og »Om bestemmelse af varmegrader i absolut mål« (1872); fulgte dette teoretiske arbejde op med eksperimentelle forsøg og fandt 1873 en ny metode til en nøjagtigere bestemmelse af kviksølv's ledningsevne; udførte senere på dette grundlag en bestemmelse af modstandsenheden, Ohmen. Carlsbergfondet udgav 1896-1904 hans *Oeuvres scientifiques I-IV*.

Titulær professor 1876; etatsråd 1887.

Lorenzen Peter Hiort

Slesvigske politiker; f. 24.1.1791 i Haderslev, død 17.3.1845; søn af amtsforvalter, justitsråd Thomas Lorenzen og hustru Martha f. Hiort; gift

1. gang 9.6.1815 m. Anna Sophie Catharina, f. 17.9.1796 i Flensborg, død 1825, datter af købmand, rådmann Martin Sommer og hustru So-

phia Catharina f. Feddersen; 2. gang 16.12.1826 m. Helena Dorothea, f. 6.5.1808 i Haderslev, død 1853, datter af gæstgiver, senere kirkeforstander Johan Frederik Schroeter og hustru Ingeburg f. Gerdes.

I handelslære i Flensborg; overtog morfaderens sukkerraffinaderi i Haderslev 1815; måtte nedlægge dette 1825, men oparbejdede en stor købmandsforretning; valgt i Haderslev til medl. af Slesvigs stænder 1834; medl. af byrådet i Haderslev 1835; styrkedes som liberal u. Englandsrejse 1835; ønskede en folkelig grundlov som den norske for Slesvig-Holsten i union med kongeriget, under Slesvigs optagelse i det tyske forbund; fik gennemført offentlighed i stænderforsamlingerne og trykkefrihedssagers afgørelse ad retlig vej; kom i modsætningsforhold til hertugen af Augustenborg; stemte for Nis Lorensens sprogforslag 1838; brød efter »sprogpatentet« med slesvigholstenerne, og tilstræbte konstitutionel frihed for Slesvig i forbindelse med kongeriget; nedlagde sit stændermandat 1840; genvalgt i Sønderborg 1841, blev talsmand for det danske mindretal mod slesvigholstenernes krav og derved den første »nationalliberale« politiker; talte dansk på stændermødet 11.11.1842 og forlangte, at danske taler skulle optages i protokolten jævnsides med de tyske; fik i realiteten medhold heri ved dansk reskript af december 1842; fik ved folkemøde på Skamlingsbanken 1843 overrakt et sølvdriskehorn med ordene »Han vedblev at tale dansk«; ved patent af 29.3.1844 bestemte kongen imidlertid, at kun stændermænd som erklærede, at de ikke kunne tale tilstrækkelig godt tysk måtte tale dansk; nægtede s. m. de øvrige danske stænderrepræsentanter at give møde i stænderforsamlingerne og bekæmpede regeringen gennem Den slesvigske Forening, oprettet 1843; foreningen lukkedes af regeringen og bestyrelsen satte under tiltale; måtte p. g. a. slesvigholstens boykot opgive sin købmandsforretning 1845.

Lornsen Uwe Jens

Politisk forfatter; f. 18.11.1793 på Keitum, Sild, død 13.2.1838; søn af skibskaptajn, rådmand Jürgen Jens Lorensen og hustru Christine (Kresen) f. Peters.

Deltog i forsvar mod engelsk landgangsforsøg på Sild 1809; »seminaristelev« ved borgerskolen i Tønder 1811; til Slesvig latinskole 1813; påbegyndte uden egentlig studentereksamen jurastudiet ved Kiels universitet s. å.; ved Jena universitet 1818; juridisk eks. ved Kiels universitet 1820; advokat s. å.; volontør i det slesvig-holsten-lauenburgske kancelli i Kbhvn. 1822; kancellist 1823; chef for 1. og 4. sekretariatskontor 1826; kancelliråd 1830; forlod kancelliet p. g. a. sygdom og udnævnt til landfoged på Sild 10. okt. 1830; agiterede i Slesvig og Holsten for en fri forfatning og udgav et skrift herom 5. nov. s. å., hvoraf næsten alle 10.000 eksemplarer blev beslaglagt; fængslet 23. nov. s. å. og af overkriminalretten på Gøttrup idømt embedsfratagelse og 1 års fæstningsarrest af 1. grad 31. maj 1831; afsoning i Frederiksort og i Rendsborg; fortsatte trods sygdom og depression sit skribentarbejde

under ophold i Brasilien 1833–37 og i Genève fra sept. 1837; fandt døden i Genfersøen.

Medl. af den tysk-nationale Burschenschaft-bevægelse i Kiel og officiel repræsentant for studenterne i Kiel ved oprettelsen af det almindelige tyske Burschenschaft i Jena april 1818; grebet af frihedens idé og interesseret i statssager siden studieopholdet i Jena; søgte, tilskyndet af julirevolutionen 1830, at starte en liberal bevægelse i Slesvig-Holsten, og krævede på et møde i Kiel nov. 1830, ved forelæggelse af sit skrift om Slesvig-Holstens forfatningsmæssige problemer, en forfatning alene for hertugdømmerne bl. a. med norsk tokammersystem og skattebevillingsret og blot en personalunion med kongeriget; gav klare udtryk for den liberale slesvigholstenisme og blev efter sin død dyrket som dens martyr.

Har skrevet: Über das Verfassungswerk in Schleswig-Holstein (1830); Die Unionsverfassung Dänemarks u. Schleswig-Holsteins, eine geschichtlich staatsrechtliche u. politische Erörterung (udg. af Georg Beseler, Jena 1841). Udk. er: Uwe Jens Lornsens Briefe an Franz Hermann Hegewisch (udg. af Volquart Pauls, 1925); Uwe Jens Lornsens Briefe an seinen Vater (udg. af Vilh. Jessen og G. E. Hoffmann, 1930); endv. breve bl. a. i Der Schleswig-Holsteiner 1930.

Lumbye H. C.

Komponist og dirigent; f. 2.5.1810 i Kbhvn., død 20.3.1874; søn af vagtmester Rasmus Hansen Lumbye og hustru Margreta, f. Malmgreen;

gift 1. gang 16.5.1832 m. Georgine, f. 21.1.1813 i Kbhvn., død 1871, datter af skomagermester Johan Hoff og hustru Caroline f. Hummelgaard;

2. gang 21.12.1871 m. Anna Helena, f. 5.2.1833 i Lund, død 1901, datter af tømmersejler Pehr Jönsson og hustru Elna Olsdotter.

Undervistes som barn i musik i Randers og Odense, hvor faderen gjorde tjeneste ved regimenterne; trompeterelev ved fynske lette dragoner 1824, lærebrev 1825; trompeter ved hestgarden i Kbhvn. 1829 og till. musikantersejler hos stadsmusikanten; inspireredes som dirigent og komponist af et steiermarksk musikselskab, der gav koncerter i Kbhvn. »à la Strauss« 1839; dirigerede eget orkester med lette koncerter 1840; blev af Georg Carstensen knyttet til Tivoli ved åbningen 1843, blev dets førende dirigent til 1872, også med egne kompositioner; indførte som dirigent de store symfonier ved koncerter i Tivoli fra 1846; blev på en rejse til Paris, Wien og Berlin 1844 hyldet af Berlioz, Strauss og Meyerbeer; periodevis knyttet til d'Angleterre, Figaros Vauxhall koncerter, Hippodromkoncerterne 1846–47, Casino fra 1847, Casinomaskerade fra 1849, Pricernes forestillinger på Hofteatret m. v. og til koncerter bl. a. i Rosenborg Have og Christiansborg slots ridehus; koncertrejser til Berlin (Krolls Wintergarten 1844 og 45), Paris, Hamborg, Skt. Petersborg, Sverige m. v.

Har skrevet 6–700 melodier, polkaer bl. a.: Agnes, Britta, Petersborginden, God Nat, Amager og Otto Allins trommepolka. Valse: bl. a. Amélie, Hesperus, Arabella, Veemod, Krolls Ballklänge, For gamle og unge, Dronning Louise og Rosa og Rositavalsen. Marcher bl. a.: Fr. 7.s, Chr. 9.s og Karl 15.s honnørmarcher; endv. Pariser, Skandinavisk og Les Zouaves kvadrillerne. Galopper bl. a.: Champagnegaloppen (1845), Döblers Zaubergalop, Manøvrevalop, Kjøbenhavns jernbane dampgalop, Nordisk fodbredregalop, Salut for Bournonville, Bouquet Royal og En tur på Dyrehavsbakken; endv. orkesterfantasier Drømmebilleder (1846) og i samarbejde med Aug. Bournonville: Indiansk Krigsdans, finalen til Fjernt fra Danmark, samt finalerne til Livjægerne på Amager og Napoli; forsk. dansedivertissementer, musik og sange til syngestykker, fantasier og viser; Concert polka for to violiner med orkester; 48 lette danse med tekst for klaver, meget anvendt i musikundervisningen, sange bl. a. »Du har så ofte sagt mig« og »Du spørger min dreng, hvad jeg vil med den visne viol«.

Lund Hans

Højskoleforstander, historiker; f. 10.12.1890 i Varde, død 17.4.1969; søn af avlsbruger Georg Lund og hustru Marie f. Jepsen; gift 3.5.1917 m. Ellen Margrethe, f. 8.5.1892 på Frdbg., datter af redaktør J. H. Bagge og hustru Gertrud Kirstine f. Neermann.

Student (Ribe) 1909; cand. mag. (historie) 1916; deltog i studieårene i grundtvigsk ungdomsarbejde; leder af skolearbejdet for soldater i Grevelejren 1917; lærer ved Askov højskole s. å.; forstander for Rødding højskole 1926–52.

Medl. af bestyrelsen for Historisk Samfund for Sønderjylland, for Dansk Kultursamfund, for Jaruplund højskole og for refugiet i Løgumkloster; formand for Danske Samfund i Haderslev vesteramt 1939-46, for repræsentant-skabet for ugebladet Landet 1956-58 og for Sønderjydsk Skoleforening 1957.

Medejer af gården Mejerholm syd for Tønder 1935-47, anvendt som lærested for unge danske landmænd, der ønskede at lære forholdene i grænseegnen at kende; ejer af Tanderupgård ved Ribe 1949.

Litterære arbejder: afsnittet om Tyskland i Engelstoft og Nørgård: Verdenshistorien fra 1866 til vore dage (1922); Sofus Høgsbro. Brevveksling og dagbøger I-II (1924-25); The Folk High-Schools of Denmark and the Development of a Farming Community (s. m. H. Begtrup og P. Manniche, Oxford 1926, oversat til fl. sprog); Under forbundet mellem konge og adel 1533-88 (i Det danske folks historie IV, 1928, senere i Schultz' Danmarkshistorie II); Den politiske og nationale udvikling 1864-1920 (i Sønderjyllands historie V, 1932-33); Historiker i højskolens tjeneste. Taler og artikler (1960); Seks engelske politikere (1961); Askov højskole 1865-1915 (1965). Medredaktør af tidsskriftet Dansk Udsyn 1920-40 og af Sønderjydsk Arbejder 1927-52. Medl. af redaktionen af Sønderjyllands historie I, IV og V (1930-37).

Lund P. W.

Naturforsker; f. 14.6.1801 i Kbhvn., død 5.5.1880; søn af silke- og klædehandler Henrik Hansen Lund og hustru Marina (Manne) Magdalena f. Lobeck.

Student (Borgerdydskolen i Kbhvn.) 1818; studerede lægevidenskab i fire år, derefter naturhistorie; vandt prisopgave udsat af universitetet 1824 (Om blodkarsystemet hos de tibenede krebs) og Videnskabernes Selskabs prisopgave (Om de ved den nyere tids vivisektioner fundne fysiologiske resultater), sidstn. oversat til tysk og italiensk; p. g. a. lungetuberkulose ophold i Rio i Brasilien 1825-29; foretog meteorologiske undersøgelser og sendte naturhistoriske samlinger hjem; dr. phil. ved Kiels universitet 1829; rejste til Italien, og over Genève og Paris med besøg hos Cuvier, til Kbhvn. 1831; rejste over Hamburg 1832 igen til Rio de Janeiro med ankomst 1833; botaniske ekskursioner med den

tyske botaniker Riedel bl. a. til Brasiliens indre; blev af en landsmand i byen Curvelo gjort opmærksom på kalkstenshuler med talrige skeletdele og dyreknogler; vendte tilbage hertil 1835 med den norske kunstner P. A. Brandt, der blev ven og hjælper gennem mange år og illustrerede de senere vidensk. afhandlinger; ophold i Curvelo i halvandet år med støtte af Videnskabernes Selskab og undersøgte der huler bl. a. drypstenshulen ved Maquiné; derefter i landsbyen Lagoa Santa i provinsen Minas-Geraes til sin død; foretog sig intet videnskabeligt arbejde af betydning efter 1844; havde besøg af botanikeren Eug. Warming 1863-66.

Undersøgte gennem en halv snes år henvend 1000 huler med rige fund fra dyreverdenen i slutningen af tertiærtiden og begyndelsen af kvartærtiden; fremdrog 147 pattedyrarter, af hvilke 53 var uddøde, for eks. sabelkatten Machærodus, hovdyret Toxodon, kæmpebæltedyrene og kæmpedovendyrene; grundlagde den syd-amerikanske palæontologi og fik gennem sine store samlinger afgørende betydning for udforskningen af dyrenes udviklingshistorie.

Tilbød trods ønske om køb fra British Museum, sine samlinger som gave til Chr. 8., til Det kgl. museum 1845; gaven accepteredes, men samlingerne behandledes med en vis ligegyldighed, til nevnen historikeren Troels-Lund tog sig af sagen; samlingerne hører til Zoologisk museums største attraktioner, behandlet i værket »E Museo Lundii« (1888-1915, de ældre dele af zoologen J. Th. Reinhardt, de yngre af zoologen Herluf Winge, hvis behandling af materialet skete efter neo-lamarckistiske synspunkter i st. f. de tidligere før-darwinistiske).

Medl. af Videnskabernes Selskab i Kbhvn. 1831; modtaget medaljen Ingenio et arti 1846; tituler professor 1848. Provinsen Minas-Geraes i Brasilien rejste mindesmærke på graven i 1930.

Har skrevet: Om de kamgællede snegles tidligste udviklingsstadier (Ann. d. sc. nat., 2 ser. I 1834); Bemærkninger over vegetationen på de indre højsletter af Brasilien (Vidensk. Selsk. Skr., VI, 1836); Om huler i kalksteen i det indre af Brasilien (Vidensk. Selsk. Skr., VI, 1837); Blik på Brasiliens dyreverden før sidste jordomvæltning I-V (1841-46, oversat i uddrag i Annales d. sciences naturelles 1839-40). Memorias scientificas trad. do L. Damasio (1935). Talrige artikler i danske og udenl. fagtidsskrifter.

Lundbye J. Th.

Maler; f. 1.9.1818 i Kalundborg, død 25.4.1848; søn af oberst Joachim Theodor Lundbye og hustru Cathrine (Trine) f. Bonnevie.

Tegneundervisning hos J. L. Lund fra 1832; tilskyndet af museumsmanden Chr. J. Thomsen til dyremaleriet og elev hos dyremaleren Chr. Holm; kom i forbindelse med og blev stærkt

påvirket af Chr. Købke, samt af vennerne Frølich, Dreyer og P. C. Skovgaard; fik også stærk støtte af N. L. Høyen; rejste til Rom 1845, og boede der s. m. J. A. Jerichau og Th. Læssøe; rejste videre til Napoli, Pæstum og Firenze og studerede på hjemrejsen museer i Belgien og Holland; ankomst til Kbhvn. 1846; deltog i marts-møderne i Kbhvn. 1848 og meldte sig som frivillig i krigen 1848; dræbt af et vådeskud ved Bedsted.

Har udstillet på Charlottenborg 1835-50; endv. på udstillinger i London, Paris m. v.

Hovedværker bl. a.: Portrætter af faderen og af moderen (1836); Kalundborg kirke (1837); Bakkerne ved Bredekilde (1837); Sjællandsk landskab, i baggrunden Vejrhøj (1837); Landskab ved Arresø (1838); Stensætning ved Røgløvsø (1839); Sjællandsk landskab, med Dragsholm (1840); Vinterlandskab i nord-sjællandsk karakter (1841); Selvportræt (1841); Aben egn i det nordlige Sjælland (1842); En dansk kyst, Kitnæs ved Isefjorden (1842-43); En kostald i en bondegård (1843); Køer vandes ved et gadekær, Brofelde (1844); Blegeplads ved herregården Vognserup (1845); Aftenlandskab med får (1845); portræt af J. A. Jerichau (1845); En drift okser i den romerske kampagne (1845); Malkeplads ved herregården Vognserup (1847); Et boelst ved Lodskov (1846-47); endv. fra Kalundborgegn, Møllebakken (1847) og studier fra Refsnæskysten; fra Helsingøregnen, Ungkvæget vandes (1848); endv. talrige, fremragende tegninger og raderinger. Har bl. a. illustreret H. V. Kaalund: Fabler for børn (m. litografier af A. Kittendorf, 1844).

Repræsenteret på Kunstmuseet, Thorvaldsens museum, Glyptoteket, Nivågårdsamlingen, Hirschsprungske samling, Frederiksborgmuseet m. v.

Udgivet er bl. a.: Dagbogsoptegnelser (i udtog ved Karl Madsen, 1918); Trolddom og huletanke (rejsedagbog i facsimile, udg. ved Eigil H. Brünniche, 1953); Et år af mit liv (ved Mogens Lebech, 1967).

Lunde P. F.

Jernstøber, socialpolitiker; f. 3.5.1803 i Kbhvn., død 21.9.1893; søn af købmand Niels Larsen Lunde og hustru Frederica Dortha f. Svendstrup; gift 27.7.1830 m. Frederikke Louise, f. 31.10.1792 i Kbhvn., død 1868, datter af skibstømrer Jens Andersen Lundgreen og hustru Kirstine Boyesdatter.

Tidligt forældreløs; på artilleriunderofficers-skole 1816, afgik som fourér og kommandosergent 1829; fulgte bl. a. H. C. Ørstedes forelæsninger i Selskabet til Naturvidenskabens Udbredelse og fik ved dennes bistand lån fra Reiersenske fond til etablering af et jernstøberi, fra 1832 ved Farimagsgade; anvendte landets første dampmaskine (6 hk.), fremstillede den første kontinuerlige teglovn (ringovn) og var specialist i granatstøbning; gik fallit 1857; opholdt sig i England 1864-69; fik en statspension på 500 rdl. årligt for sine fortjenstfulde arbejder for artilleriet 1870.

Medstifter af Industriforeningen 1838; medl. af borgerrepræsentationen 1840-51; medl. af Roskilde stænderforsamling 1846 og 1848; bidrog til at give oppositionen mod enevælden et demokratisk tilsnit; medstifter af og formand for Håndværkerdannelsesforeningen 1847; medindbyder til Hippodrommøderne 1848 og medunderskriver på adresse til kongen om almindelig valgret s. å.; medl. af folketinget (Nyboderkredsen) 1849-52; fik en sølvpokal af kbhvske arbejdere nytår 1850; virkede uden resultat for en pensionsordning for arbejdere med bidrag fra staten og arbejdsgiverne; stiftede Almindelig dansk Velfærdsforening med ugebladet Arbejderskrivet som organ 1873.

Har udg. skriftet Forslag til forbedring af de arbejdende klassers kår (1848) samt Hovedtræk af et levnedsløb (1888).

medicinsk-fysiologisk institut 1928; Kbhvns univ.s guldmed. 1929; dr. med. s. å.; amanuensis ved universitetet 1931; studierejse til Heidelberg (Rockefellerstipendiat) 1930, London 1931, Cambridge 1933; professor i fysiologi ved Kbhvns universitet 1934-67; medl. af konsistorium 1940-64 og dets forretningsudvalg 1962-64; prorektor 1948-49.

Medl. af sundhedsstyrelsens ernæringsudvalg 1938; sagkyndig ved retslægerådet 1939; ledende senior i Studenterforeningen 1942-43; medl. af stipendieudvalget 1943, formand 1956; medl. af bestyrelsen for Det danske Pasteurselskab 1950; formand for repræsentantskabet for Ungdommens uddannelsesfond 1960.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1938 og formand for den matematisk-naturvidensk. klasse 1962; præsident for Det medicinske Selskab i Kbhvn. 1945-46 og for Danmarks naturvidenskabelige Samfund 1957; medl. af Akademiet for de tekniske Videnskaber 1948; medlem og æresmedlem af vidensk. selskaber i udlandet.

Påviste, som den første, at muskelarbejds energi ikke som før antaget skyldtes spaltning af glykogen og sukker til mælkesyre, idet muskler forgiftet med monoiod-eddikesyre kan arbejde, skønt der ikke dannes mælkesyre, og at energien leveres ved spaltning af kreatin-fosforsyre.

Har bl. a. skrevet: Lærebog i fysiologi (1928, 8. udg. 1964); Om årsagen til næringsstoffernes specifik-dynamiske virkning (disp., 1929), samt en række vidensk. arbejder spec. indenfor stofskifte- og muskelfysiologien, bl. a. i Biochemische Zeitschrift.

Æresdoktor ved McGill University, Montreal og ved Paris' universitet 1953. Tildelt overlæge Espersens hæderspris 1959, Thunberg-medaljen 1960, Munksgaard-prisen 1962 og den norske Anders Jahre-pris 1964.

Sydfrankrig 1922-32, fra 1923 i Cagnes s.m. Svend Johansen, Karl Larsen og Axel Salto; medl. af akademirådet 1937, professor ved Akademiet 1944.

Påvirket af ekspressionismen og især af fransk kubisme; har malet enkle, klare billeder ofte af hverdagens kander, og af kvindeskikkelser samt selvportrætter; blev en af den moderne kunsts pionerer og som sådan genstand for heftige debatter særlig o. 1918.

Har udstillet på Kunstnernes efterårsudstilling 1916-18 og 1921, på De 4.s udstillinger 1921-30, på Grønningen 1933 og 1936 (medl. 1933-40), endv. på en række udstillinger i Skandinavien og øvrige Europa samt i USA.

Hovedværker: kubistiske kompositioner, de såkaldte bud, i bemalet træ (kaldt »pakkassebilleder«) m. v. (1918); Opstilling (1918); Nature morte (1918); Frokost i det grønne (1920); selvportræt (1921 m. v.); portræt af Storm Petersen (1921); Stilleben (1922); De to søstre (1923); Nature morte med krukker og frugter (1924); Efter badet (1924); To stående nøgne kvinder (1927); Nature morte med bog og flaske (1927); Nature morte med vandkande og håndklæde (1929); Modelfigur (1931); Fem figurkompositioner (stenmosaik, Frdbg. svømmehal, 1935-38); Model (1940); Opstilling (1943); portræt af Bodil Ipsen (1949, Det kgl. Teater).

Tildelt bl. a. Oluf Hartmanns mindelegat 1931, Anckerske legat 1941.

Repræsenteret på Kunstmuseet, i Kobberstiksamlingen og i provinsmuseer, i Nationalgalleriet Oslo, Malmø museum, Gøteborgs kunstmuseum Nationalmuseum Stockholm m. v.

Lunning Frederik

Direktør; f. 21.12.1881 i Grenå, død 31.8.1952, søn af købmand Rudolph Lunning og hustru Johanne f. Petersen; gift 8.5.1908 m. Hedeveg, død 1929, datter af grosserer, etatsråd Hans Just og hustru Camilla f. Aae.

Boghandlerlærling i Vejle, derefter ansat hos firmaet Henriques og Bonfils i Kbhvn.; egen boghandel i Odense 1909-19 og solgte samtidig sølvvarer for Georg Jensen; hos Georg Jensen i Kbhvn. 1919-22; begyndte selvstændig forretning med salg af Georg Jensen sølv i USA 1923, og gjorde dette til et begreb der, med

Lundsgaard Einar

Fysiolog; f. 12.2.1899 på Frdbg., død 18.12.1968; søn af dr. med. Einar Lundsgaard og hustru Mathilde f. Nielsen; gift 25.8.1926 m. Helle, f. 29.6.1904 i Århus, datter af grosserer Edv. Nielsen og hustru Julie Martha Emma f. Brincker.

Student (Schneekloths skole) 1917; med. eks. 1923; assistent ved Kbhvns universitets fysiologiske laboratorium 1925; vidensk. assistent ved

Lundstrøm Vilhelm

Maler; f. 26.5.1893 i Kbhvn., død 9.5.1950; søn af telegrafbud Carl Vilhelm Lundstrøm og hustru Caroline Amalie f. Davidsen; gift 7.6.1924 m. malerinden Yrsa Lundstrøm, f. 18.6.1890 i Kbhvn., datter af direktør Axel Thorvald Hansen og hustru Selma Wilhelmína f. Kockum.

I malerlære 1908-12; på Teknisk skole; på Akademiet 1912-15 bl. a. under Rostrup Bøyesen; i Italien s.m. Axel Salto 1920; ophold i

hovedforretning i New York som direktør for Georg Jensen Inc. og med 140 salgssteder inden 1939 ud over staterne.

Indstiftede 1951 Frederik Lunning-prisen til fremme af nordisk kunsthåndværk og kunst-industri.

Luno Bianco

Bogtrykker; f. 24.6.1795 i Randers, død 14.8.1852; søn af toldkasserer Jens Luno og hustru Elisabeth Charlotte f. Boeck; gift 1. gang 17.11.1838 m. Laurentze Wilhelmine, f. 17.2.1807 i Kbhvn., død 1839, datter af børstenbinderme-

ster Samuel Anger og hustru Vilhelmine Marie f. Henningsen; 2. gang 13.4.1850 m. Johanne Marie, f. 9.3.1817 i Mariager, død 1889, datter af sømand Lars C Kjer og hustru Christine Marie f. Lyssing.

Udlært som bogtrykker hos Albert Borch i Ålborg 1816; arbejdede i fl. store trykkerier i Tyskland, Schweiz, Italien og Ungarn 1817-28; fik privilegium til at oprette bogtrykkeri i Kbhvn. 1831; gik i kompagni med typograf F W Schneider og åbnede trykkeriet 1. jan. 1832 i Pilestræde 8 u. firmanavnet Bianco Luno & Schneider; videreførte efter Schneiders udtræden 1837 firmaet alene med professor C N David som medinteressent; flyttede året efter til større lokaler på Østergade og anskaffede den første hurtigpresse 1840; oparbejdede trykkeriet til landets største, udførte en række af tidens større bogtrykarbejder samt for bl. a. C A Reitzels forlag mange af tidens mest læste skønlitterære værker; hofbogtrykker 1847; fik 1848, i et trykkeri på Christiansborg, overdraget trykningen af den grundlovgivende rigsdags forhandling.

Luxdorph B. W.

Embedsmand, forfatter; f. 24.7.1716 i Kbhvn., død 13.8.1788; søn af oberst Christian Luxdorph til Mørup og hustru Susanne Magdalene f. Worm; gift 14.6.1748 m. Anna Bolette, f. 11.10.1719, død 1781, datter af deputeret i landetatens generalkommissariat Severin de Junge og hustru Catharine f. Wissing.

Student (priv. dimit.) 1733; baccalaureusgraden 1734; sekretær i danske kancelli 1734; vicesandsdommer ved sjællandske landsting 1738; højesteretsassessor 1744; landsdommer ved Sjællands landsting 1747-49; generalprokurør 1749-53; Maitre des requêtes i danske kancelli 1753-71, till. arkivar smstds 1759-71; præsident i den særlige overret for det guineiske handels-societet 1767; deputeret i danske kancelli og chef for dets 1. departement 1771; førstedeputeret i danske kancelli 1773.

Medl. af kommissionen der domfældte Struensee og Caroline Mathilde; medl. af kommissionen vedr. de latinske skoler og universitetet 1785 og af den store landbokommission 1786; medstifter af Selskabet for de skønne og nyttige Videnskaber; præsident for Videnskabernes Selskab 1780; medl. af Danske Selskab, af Islenzka lærdomslistafélag og af den Arnamagnæanske kommission.

Har udgivet: Samling af smukke Danske Vers og Miscellanea, Sproget til Nytte og Ziir I-X (1742); medudg. af Tøger Reenbergers skrifter (1769) og af Peder Paars (1772); har skrevet Tossernes lyksalighed (1764), et satirisk-moraliserende digt og digte på latin Carmina (1775, forøget udg. 1784); har offentliggjort værdifulde mønsthistoriske afhandlinger; efterlod et bibliotek på over 15.000 bind, hvoraf mange nu findes på Det kgl. bibliotek; hans dagbøger, der er en vigtig kilde til samtidens historie, udg. af Eiler Nystrøm (1915-30).

Etatsråd 1752, virkelig etatsråd 1760, konferensråd 1766, gehejmeråd 1777.

Lyng Hermann H. J.

Boghandler; f. 13.11.1822 i Kbhvn., død 5.12.1897; søn af bogbindermester H B Lyng og hustru Sidsel Christine f. Poulsen; gift 18.6.1859 m. Wilhelmine, f. 15.3.1827 i Kbhvn., død 1891, datter af bogbindermester J C Andersen og hustru Henriette Sophie f. Kriedt.

I lære hos antikvarboghandler Chr. Tønder Sæbye, bestyrer af forretningen 1844, købte denne 1853 og videreførte den i eget navn; overtog antikvarboghandler Ditlevsens forretning i Købmagergade 1855, flyttede senere til Valkendorfsvej; optog sønnen Herman Lyng som kompagnon 1892.

Antikvariatet blev det første, der fik litterær og biblioteksmæssig betydning, også i udlandet; antikvariats samlinger omfattede till. autografer, mønter og medaljer, billeder, fortrinsvis raderinger og kobberstik. Solgte i 1870 en sjælden samling Holbergiana til etatsråd F S Bang, som senere skænkede den til Sorø akademis bibliotek. Efterlod sig en anden stor samling Holbergiana, der solgtes ved auktion; en værdifuld historisk billedsamling overgik til Frederiksborgmuseet.

Kancelliråd 1892.

Tildelt den svenske fortjenstmedalje i guld 1862, den danske fortjenstmedalje i guld 1878.

Lyngsie M. C.

Fagforeningsmand, politiker; f. 6.7.1864 i Kbhvn., død 31.12.1931; søn af syerske Ane Margrethe Nielsen; gift 16.11.1885 m. Nielsine, f. 11.10.1865 i Sundbyøster, datter af jordbruger Ole Bastiansen og hustru Katrine f. Svendsen.

Bydreng; arbejdede som 13-årig på hæreens patronfabrik; sluttede sig i 1880'erne til arbejderbevægelsen og Socialdemokratiet; fik som følge af sin agitation for partiet og fagforeningstanken sin afsked som arbejdsmand 1890; formand for Arbejdsmændenes Forbund i Kbhvn. 1891 (ca. 350 medlemmer); da forbundet 1894 vandt en strejke og samtidig fik støtte for sin virksomhed fra liberale kredse voksede tilgan-

gen; var i 1896 den drivende kraft ved den landsomfattende sammenslutning af arbejdsmændene ved oprettelsen af Dansk Arbejdsmands Forbund 1. jan. 1897; forbundets formand siden oprettelsen.

Medstifter af og formand for bestyrelsen for Mælkeriet Enigheden 1897; deltog i oprettelsen af og medl. af bestyrelsen for De samvirkende Fagforbund 1898; medl. af Socialdemokratisk Forbunds forretningsudvalg og hovedbestyrelse 1898-1914; folketingsmand for Horsenskredsen 1898-1906; medl. af Kbhvns borgerrepræsentation 1900-14, af 17. aug.-udvalget 1908 (vedr. principperne for det faglige retsvæsen), af den faste voldgiftsret 1910-28, af valutarådet af 1920 og af næringslovskommissionen 1921; tingvalgt medl. af landstinget 1925.

Lyschander Claus Christoffersen

Historiker og digter; f. 1558 i Nørre Vram i Skåne, død ved nytårstid 1624; søn af sognepræst C P Lyschander og hustru Anne Lauridsdatter; gift 1. gang 14.7.1588 m. Margrete, datter af professor Claus Scavinius; 2. gang senest 1600 m. Kirstine.

Afskrev u. sin skolegang i Herridsvad kloster et håndskrift af Svend Aggesens værker; skønt afskriften var yderst fejlfuld, har den ved M. Cl. Gertz' rekonstruktion (1915) reddet en værdifuld middelalderlig tekst; rejste i ungdomsårene i Tyskland og tog magistergraden (formentlig i Wittenberg); sognepræst i Herfølge på Sjælland 1587; till. provst for Bjeverskov herred o. 1598; kgl. historiograf 1616-18.

Har udgivet: Hr. Jens Billes slægtregister (ca. 1597; trykt 1722, udg. påny 1888 af H F Rørdam efter originalmanuskriptet u. titlen Billeslægtens rimkrønike); Den grønlandske chronica (1608); Den calmariske triumph (1611); De danske kongers sleetebog (1622); Christian den Femtis Udvelelsis og Hyldings Historia (1623). Planlagde et værk i 116 bøger, som skulle samle alt om Danmarks historie, topografi, statistik, kultur og samfundsforhold.

Lütken Hulda

Forfatterinde; f. 5.10.1896 i Holmen skole ved Kvissel, død 9.7.1946; datter af lærer Jens Peter Lütken og hustru Anne f. Nielsen.

Skrev som halvvoksen digte til bl. a. Vendsyssel Tidende og Nordjysk Dagblad.

Har bl. a. skrevet: Lys og skygge (digte, 1927); Degnets hus (roman, 1929); Sjælens have (digte, 1931); Lokesæd I-II (roman, 1931); Lænken (digte, 1932); De uansvarlige (roman, 1933); Elskovs rose (digte, 1934); Drømmen (digte, 1940); Klode i drift (digte, 1941); Menesket på lerbødder (roman, 1943); Grædende latter (digte, 1944); Så er jeg fri (roman, 1945); Skærsilden (digte, 1945).

Tildelt Tagea Brandts reiselegat 1945.

Lütken O. D.

Præst, økonomisk forfatter; f. 17.3.1713 i Nordrup ved Slagelse, død 25.1.1788; søn af regimentsskriver Joachim Lütken og hustru Margrethe Elisabeth f. Bielefeld; gift 1. gang 18.10.1743 m. Anna, fremstillet i kirken 27.6.1722 i

Odense, død 1751, datter af birkedommer Lorenz Petersen til Brolykke og hustru Anna Maria f. Buchwald; 2. gang 23.2.1752 m. Anna, fremstillet i kirken 28.2.1718 i Odense, død 1754, datter af rektor, professor Thomas Aabye og hustru Johanne Marie f. Lerche; 3. gang 27.7.1755 m. Margrethe, f. 30.3.1722 i Utterslev, Lolland, død 1778, datter af sognepræst Peder Suhr og hustru Marie f. Schandorff.

Student (Sorø) 1732; cand. theol. 1737; derefter huslærer; sognepræst i Skellerup og Ellinge på Fyn fra 1743; udføvede ved siden af sin præstegerning en økonomisk skribentvirksomhed, der fik stor indflydelse på landbrugsreformen.

Hovedværk: Undersøgelser angående statens almindelige økonomi I-II (1760) og i tilslutning til dette: Undersøgning om hindringer for folke-mængden (1761).

Læssøe Frederik

Officer; f. 23.9.1811 i Kbhvn., død 25.7.1850; søn af havnekontrollør Niels Frederik Læssøe og hustru Signe f. Abrahamson.

Elev på Landkadetakademiet 1827-30; sekondløjtn. i infanteriet 1830; adgangseks. til Den militære højskole 1832, afgang fra general-

stabsklassen 1836; premierløjtn. 1837; knyttet til generalstaben som topograf og geodæt 1839; indsendte til hærlovskommissionen af 1840 forslag om infanteriets uddannelse og om generalstabens fremtidige ordning; studerede u. orlov militære forhold i en række lande 1842-43; kaptajn 1843; lærer ved Den militære højskole 1844-45; arbejdede i hærens topografiske afd. 1844-47; medl. af forsvarskommissionen 1848; stabschef ved hæroverkommandoen ved krigsuddet 1848; deltog i kampene ved Bov, Nybøl og Dybbøl; major og oberstløjtn. s. å.; fjernet fra overkommandoen efter nederlags-katastrofen ved Eckernfærde; deltog i slaget ved Kolding 1849 i general Ryes stab; oberst 1850; førte 12. bataljon i Istedslaget s. å., hvor han faldt u. angrebet på Grydeskoven.

Løkken Thomas Olesen

Forfatter; f. 25.6.1877 i Alstrup, død 15.9.1955; søn af gårdmand Ole Nielsen Bæk og hustru Birthe Marie f. Jacobsen; gift 1. gang 13.11.1897 (ægteskabet opløst 1928) m. Marie, f. 9.1.1877 i Vittrup, datter af husmand Anders Sørensen

(Broen) og hustru Ane f. Kjeldsen; 2. gang 23.3.1934 (ægteskabet opløst 1948) m. Solveig, f. 3.3.1906 i Borgarfjord, Island, datter af postmester Eiríkur Sigfússon og hustru Maren Si-

gurdødtid; 3. gang 8.3.1953 m. Karen f. 8.2. 1913 i Blokhus, datter af Anders Sørensen og hustru Kirstine f. Larsen.

I skomagerlære i Hjermslev 1891; egen skomagerforretning i Rubjerg 1895; mekaniker, cyklehandler, autoværksted m. m. 1902–18, fra 1909 i Vrå; debut som forfatter 1917 i Pressens Magasin med fortællingen Jesper Spillemand; flyttede til Løkken 1918; chauffør, boghandler og medarbejder ved lokale blade; virksomhed som forfatter, foredragsholder m. m. fra 1922; boede siden 1928 på sin ejendom Kancelligården i Blokhus.

Har bl. a. skrevet: Bonden Niels Hald (1920); Niels Halds hustru (1922); Klavs Bjerg og Bodil (1923); Niels Halds hjem (1924); En rejsefærd til Løkken år 1886 (1924); Vendsyssel noveller (1925); romantrilogien Povl Dam – Ungdom (1925), Kampår (1926), Sejren (1927); Rejsebreve fra Holland (1927); Stormosen (1929); Guds venner (1930); Mosepigens søn (1931); En ny båd i hav (1932); Fra Vildmosens land (1934); Drømmen om et rige (1935); Ungdom går i gang I–II (selvbiografisk roman, 1938); Bjørn Strand (1940); Pigen fra Vildmosen (1940); Ud over grænserne (1944); Skæbner bag en strand (1947); Klavs Bjergs søn (1953). Fl. af bøgerne er oversat til tysk, svensk, finsk, hollandsk og engelsk.

Løvenørn Poul

Søofficer; f. 11.8.1751 på Antvorskov, død 16.3. 1826; søn af kommandørkaptajn Frederik Løvenørn og hustru Frederikke f. Holsten; gift 1. gang 12.12.1792 m. Anna Maria, f. 22.9.1754 i Kbhvn., død 1795, datter af kommandørkaptajn J H Dumreicher og hustru Helene Christiane f.

Lugge; 2. gang 21.4.1797 m. Caroline Henriette, f. 18.2.1762 i Kbhvn., død 1842, datter af kaptajn i søetaten E J Gjedde og hustru Sophie f. Richard (Rickers).

Kadet 1765; sekondløjtn. 1770; premierløjtn. 1776; i fransk tjeneste 1778–82 u. den nordamerikanske frihedskrig; kaptajnløjtn. 1781; leder af en ekspedition til Vestindien 1782–83, planlagt af Videnskabernes Selskab i Kbhvn., for undervejs at undersøge anvendelsen af de nyligt opfundne søure (kronometre); generaladjutant hos kongen 1783; direktør for søkortarkivet fra dets oprettelse 1784; leder af den mislykkede undersøgelsesekspedition, der 1786 fra Danmarksstrædet søgte at trænge gennem storisen til

Grønlands østkyst; kaptajn 1789; chef for fredegatten Gerner på rejse til Marokko 1791 for at slutte handelstraktat med kejseren af Marokko, samt en række andre skibschefkommandoer; organiserede karantænevæsenet i Norge 1796; overlods s. å.; kommandørkaptajn 1797; kommandør 1804; kontreadmiral 1812; deputeret i general-toldkammer- og kommercekollegiet 1816.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1784; den egentlige opretter og organisator af søkortarkivet; indførte en rationel opmåling, kortlægning, afmærkning og belysning af danske farvande, blev derved till. grundlægger af fyr- og vagervæsenet; konstruerede bl. a. det første danske spejl- og blinkfyr (på Christiansø); organiserede lodsvæsenet; 1802 formand i kommissionen ang. navigationsskolens oprettelse og drift; organiserede færgævæsenet 1809; medl. af kanaldirektionen 1809–11, af kanal-, havne- og fyrdirektionen fra 1811. Medl. af Landhusholdningsselskabet, af forsk. udenl. vidensk. selskaber, bl. a. l'Institut de France.

Løvenørn Poul Vendelbo

Officer og statsmand; f. 5.4.1686 i Horsens, død 27.2.1740; søn af købmand Thomas Poulsen Vendelbo og hustru Anna Nielsdatter; gift 21.3. 1714 m. Ingeborg Dortha, f. 13.6.1686 i Kbhvn., død 1734, datter af etatsråd, professor Poul Vinding og hustru Margrethe Sophie f. Bøgvad.

Udgået fra Horsens latinske; immatrikuleret ved Kbhvns universitet 1705 og studerede teologi nogle år; rejste til Rusland 1707 efter opfordring af den norskfødte russiske oberst Niels Lange; løjtnant (med kaptajnsrang) ved fyrst Mensjikovs livregiment s. å.; efter slaget ved Poltava 1709 udnævnt til major og generaladjutant hos Mensjikov; oberstløjtn. 1710 og s. å. sendt til Kbhvn. på den russiske regerings vegne; fik 1711 af Fr. 4. dansk adelsbrev u. navnet Løvenørn; udnævnt til dansk generaladjutant s. å.; forblev de følgende år i russisk tjeneste, men anvendtes samtidig som dansk underhandler over for tsaren; afsked fra russisk tjeneste 1712; ved hjemkomsten udnævnt til oberst og kompagnichef i hestgarden; deltog i de følgende år i en række diplomatiske sendinger, bl. a. ved fredsforhandlingerne i Stockholm 1720, der skulle afslutte den store nordiske krig; undertegnede fredstraktaten på Frederiksborg 3. juli s. å.; trådte ud af aktiv krigstjeneste som generalmajor (fra 1719); gesandt i Berlin 1722–26; stift-

amtmand over Århus stift og amtmand over Havreballegård og Stjernholm amter 1726–30; efter Chr. 6.s tronbestigelse 1730 udnævnt til overkrigssekr. og 1. deputeret i land- og søetatens sekretariat (krigs- og marineminister); fik 1733 gennemtvunget genoprettelsen af den i 1730 ophævede landmilit; fremmede den taktiske uddannelse ved udarbejdelse af nye eksercerreglementer m. m.; fratrådet som marineminister 1735; fik ikke sæde i konsejlet, men førte stadige kabinetsforhandlinger med kongen; virkede for Danmarks forsvarstilknytning til Frankrig og Sverige.

Fik Bregetved overladt 1731 for kun halvdelen af godsets værdi.

Gehejmeråd 1731; general i rytteriet 1738; blå ridder 1739.

Laale Peder

Ordsprogsamler; – ca. 1350 –.

Om hans liv vides intet; er muligvis identisk med den Peder Nielsen, også kaldet Laale, der i 1330'erne opholdt sig ved pavehoffet i Avignon.

Er tillagt den ældste samling af nordiske ordsprog, hvis tidligste hoveddel må være samlet i det 14. årh. Ordsprogsamlingen anvendtes gennem et par hundrede år som latinsk lærebog, idet hvert dansk ordsprog ledsages af en »oversættelse« i latinske vers. Ordsprogene blev udgivet til skolebrug 1506, 1508 og 1515 (af Christiern Pedersen). Ordsprogsamlingen er i nyere tid udgivet 1828 (af R Nyerup), 1889–94 (af Axel Kock og Carl af Petersens), 1929 (af Aage Hansen og Chr. Behrend) og 1966 (af Aage Hansen).

Mackeprang Mouritz

Historiker, museumsmænd; f. 28.12.1869 på Kiding ved Gråsten, død 8.3.1959; søn af forpagter A M J Mackeprang og hustru Anna Frederikke f. Krøyer; gift 7.9.1895 m. Ingeborg, f. 7.1. 1872 i Haderslev, død 1954, datter af købmand J P Winther og hustru Frederikke f. Wäger.

Student (Sorø) 1888; Kbhvns univ.s guldmed. 1893; mag. art. (historie) 1894; studieophold i Rom 1895–97; assistent ved Nationalmuseets 2. afd. 1897; till. lærer ved N Zahles o. a. skoler 1897–1910; dr. phil. 1900; direktør for Nationalmuseets 2. afd. 1910; museets enedirektør 1922–

38 og fik gennemført opførelsen af dets nye bygninger (indviet 1938) ved Prinsens Palæ i Frederiksholms Kanal.

Medl. af bestyrelsen for Dansk historisk Forening 1897–1914 og dens formand 1921–29; medl. af Frederiksborgmuseets bestyrelse 1910–49, af det særlige kirkesyn 1910–38 og af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie fra 1912; undervisningsmin.s delegerede i bestyrelsen for Kunstindustrimuseet 1923–47, kst. direktør fra okt. 1943 til maj 1945; formand for det særlige bygningssyn 1924–38, og havde s. m. Vilh. Lorenzen stor andel i udformningen af loven 1918 om bygningsfredning; medl. af Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien i Stockholm 1929; æresmedlem af Skandinavisk Museumsforbund 1938.

Har bl. a. skrevet: Dansk købstadsstyrelse fra Valdemar Sejr til Christian 4. (disp.); Nordslesvigs historie 1864–1909 (1910, tysk udg. 1912); Vore landsbykirker (1920, 2. udg. 1944); Danmarks middelalderlige døbefonte (1941); Jydske granitportaler (1948); Kronborg tapeterne (s. m. Sigrid Flamlund Christensen, 1950). Redaktør af og hovedmedarbejder ved Sorø, klosteret, skolen, akademiet gennem tiderne (1923–31); redaktør af og medarbejder ved Tønder gennem tiderne (1942–43), Det danske folks historie og Schultz Danmarkshistorie.

Tildelt Videnskabernes Selskabs guldmed. 1955.

Madsen Harald Miehø

Filmskuespiller; f. 20.11.1890 i Silkeborg, død 13.7.1949; søn af skomager Mads Madsen og hustru Johanna f. Jensen; gift 10.3.1924 m. Inga, f. 11.8.1892 i Kristiania, datter af teaterdirektør Johan August Sandberg og hustru Sigrid f. Karlsson.

Læredreng hos Cirkus Miehø; derefter varietékunstner og slangemenneske på turnéer i Skandinavien; knyttet til »De 3 Miehøer« og optrådte bl. a. i fl. cirkus; filmskuespiller ved Palladium fra 1921; ophørte med filmarbejde p. g. a. sygdom; optrådte efter 1937 i cirkus og havde en periode eget cirkus; desuden medvirken i enkelte tonefilm.

Dannede fra 1921 som Bivognen s. m. Carl Schenstrøm komikerparreret Fyrtårnet og Bivognen (forkortet til Fy og Bi), der blev verdenskendt, bl. a. som Pat og Patachon, i Fy- og Bi-

filmene, de fleste med Lau Lauritzen sen. som instruktør og Svend Nielsen, Palladium, som producent.

Filmroller bl. a. i: Film, flirt og forlovelse (1921); Sol, sommer og studier; Han, hun og Hamlet (1922); igen 1932 som Fy og Bi's første talefilm); Mellem muntre musikanter; Dårskab, dyd og driverter; Vore venners vinter; Professor Petersens plejebørn; Lille Lise Let-på-tå; Raske Riviera-rejsende; Ole Opfinders offer; Takt, tone og tosser; Grønkøbings glade gavtyve; Don Quixote (1926); Vagabonder i Wien; Lykkehullet; Kongen af Pelikanien; Vester vov vov; Kys, klap og kommers; Hallo, Afrika forude; Pas på pigerne; Glade gøglere; I de gode gamle dage. Flere film senere synkroniseret til biografbrug; 30 Fy- og Bi-film synkroniseret til udenlandsk TV 1963.

Madsen Karl

Kunsthistoriker, museumsdirektør; f. 22.3.1855 i Kbhvn., død 16.4.1938; søn af dyremaler, kaptein A P Madsen og hustru Sofie f. Thorsøe; gift 1. gang 3.6.1880 m. Johanne Henriette, f. 1.9.1859 i Øster Tirup ved Hjørring, død 1881,

datter af gårdejer L S Møller og hustru Caroline Cathrine f. Holm; 2. gang 4.7.1883 m. Thora Juliane f. Nielsen, f. 5.8.1858 i Ålborg, død 1929.

Realeks. (Sorø akademi) 1871; på Akademiet 1872–76, samtidig elev af faderen og af maleren Vilh. Kyhn; malede hos Gérôme i Paris 1876–79 og dyrkede kunsthistoriske studier; udstillede på Charlottenborg 1880–89; med til at danne kunsterkologien på Skagen; kunstanmelder ved Dagsavisen 1881, ved Politiken 1884; redigerede sit eget tidsskrift Kunstbladet 1888; indførte en ny litterær og positiv form for kunstkritik; rejste bl. a. den kamp mod Akademiet og Charlottenborg-udstillingen (der begge vægrede sig ved at anerkende Vilh. Hammershøi), som resulterede i Den frie udstillings dannelse 1891. Assistent ved Kunstmuseet 1895, inspektør 1900, direktør 1911–25; reorganiserede museets samlinger, stiftede Dansk Kunstmuseums Forening (senere Kunstmuseets Vener) til støtte for erhvervelsen af ældre dansk kunst, og udgav fra 1914 »Kunstmuseets årsskrift«; erhvervede dels ved køb og dels som gaver fra privatsamlere en række værdifulde kunstværker til museet.

Medstifter af Forening for Boghåndværk 1888 og medl. af dens bestyrelse; formand i bestyrelserne for Nivågårds malerisamling og Skagens museum. Æresmedlem af Akademiet i Antwerpen; overordentligt medl. af kunstakademierne i Kbhvn. og Stockholm; dr. phil. h. c. ved Lunds universitet 1918.

Har bl. a. skrevet: Japansk malerkunst (1885); Hollandsk malerkunst (1891); Studier fra Sverige (1892); Johan Thomas Lundbye (1895); Fortegnelse over Den kgl. malerisamlings billeder af ældre malere (katalog, 1904); Wilhelm Marstrand (1905); afsnittet om Joakim Skovgaards udsmykning i værket om Viborg domkirke (1909); Billeder af Rembrandt og hans elever i den kgl. malerisamling (1911); Theodor Philipsen (1912); J Th. Lundbye. Dagbogsoptegnelser (1918); P C Skovgaard og hans sønner (1918); Illustrationerne til Holbergs Peder Paars (1919); Corot og hans billeder i nordisk eje (1920); Nederlændenes malerkunst i det 17. årh. (dansk og svensk udg. 1925); Franske illustrationer fra det 18. årh. (1929); Skagens malere og Skagens museum (1929); Malerier af Johan Thomas Lundbye (1931). Har endv. udarbejdet kataloger bl. a. over Skagens museum, malerisamlingerne på Nivågård og Gaunø (s. m. O Andrup) samt privatsamlinger i Stockholm og Oslo, samt skrevet en række afhandlinger bl. a. i Tilskueren (1884–1937), Nordisk Tidsskrift (bl. a. opgør med dansk maleri 1888) og Kunstmuseets årsskrift (1914–36). Redaktør af og medarbejder ved Kunstens historie i Danmark (1901–07).

Madsen Thorvald

Læge; f. 18.2.1870 på Frdbg., død 14.4.1957; søn af generalmajor V H O Madsen (se denne); gift 1.2.1906 m. Emilie (Misse), f. 3.8.1884 i Kristiania, død 1957, datter af byfoged, politimester Theodor Gad og hustru Nini f. Thaulow.

Student (Hauchs skole) 1886; med. eks. 1893; dr. med. 1896; assistent ved Kbhvns universitets laboratorium for med. bakteriologi 1894–1902; direktør for Statens seruminstituts laboratorium 1902, for instituttet 1909–40, kommitteret for dets internationale afdelinger 1940–47, konsulent fra 1947; censor ved med. eks. 1909, ved embedslægeeks. 1915–41; medl. af kommissionen for embedslægeeks. 1914–41; sundhedsstyrelsens konsulent i epidemiologi og mikrobiologi 1909–40; hærens lægekorpss konsulent i

særlige epidemiologiske spørgsmål; sagkyndig ved retslægerådet 1935-46; lektor i bakteriologi ved Danmarks farmaceutiske højskole 1936-53.

Har bl. a. indført nøjagtige kvantitative metoder ved vurdering af forholdet mellem antigen og antistof samt ved reaktionskinetiske undersøgelser vedr. antigeners og antistoffers svækelse (ved forsk. temperaturer etc.); var hovedmanden bag seruminstitutets opbygning til en internationalt anerkendt videnskabelig institution.

Formand for Biologisk Selskab 1908-09 og for Réunion Danoise de Biologie; viceformand i Medicinsk Selskab 1916-18, præsident 1941-42; medl. af Den alm. danske Lægeforenings hygiejnekommité til 1949, af Søfartens hygiejnekommité til 1949 og af hovedbestyrelsen og forretningsudvalget for Rigsforeningen til Bekæmpelse af de rheumatiske Sygdomme; medl. af Videnskabernes Selskab 1910; æresmedlem af Dansk Tuberkuloseselskab 1941, af Medicinsk Selskab i Kbhvn. 1943, samt medlem og æresmedlem af en lang række inden- og udenlandske selskaber og akademier; Røde Kors delegeret til fangelejre i Kaukasus og Turkistan 1916; medl. af League of Red Cross Societies' lægeråd, af Life Extension Instituts advisory Board; ekspert for Folkenes Forbund vedr. epidemierne i Østeuropa 1920-21; præsident for Folkenes Forbunds hygiejnekommité 1921 (ærespræsident 1937-41), for dens Permanent Standards Committee 1924 samt for Folkenes Forbunds serumkonferencer i forsk. lande; endv. præsident for Folkenes Forbunds epidemikommission til den nære Orient 1922 og for dets delegation til reorganisation af det græske sundhedsvæsen 1929 og for regeringskonferencen for biologisk standardisering i Genève 1935; præsident for 4. internationale mikrobiolog kongres, Kbhvn. 1947; medl. af udvalget vedr. den farmaceutiske undervisning 1924, af kommissionen for videnskabelige undersøgelser i Grønland 1926-49, af den nationale kommission for intellektuelt samarbejde, af den danske Unesco komité, af den danske regeringskomité til krigsfangers forplejning og af den danske komité for landflygtige årsarbejdere 1933-40; formand for de studerendes central-tuberkuloseudvalg 1935; præsident for Danmarks Naturvidenskabelige Samfund 1938; medl. af Akademiet for de tekniske Videnskaber 1939; chef for den italienske mission af United Nations International Childrens Emergency Fund 1947-50.

Formand for bestyrelsen for Pasteurselskabet 1939 og for Dr. Thorvald Madsens legat 1955; medl. af bestyrelsen bl. a. for Michaelsen-fondet 1922-40, for Chr. 10.s fond 1940 og for Generalkonsul Carlsen og hustru Adolphines legat til Kræftens Bekæmpelse 1938.

Har skrevet: Eksperimentelle undersøgelser over difterigiften (disp., 1896); Statens serum-institut 1902-40 (1940) samt talrige afhandlinger bl. a. i Communications de l'Institut Sérothérapique de l'Etat Danoise (1-27, 1906-38). Har berettet om sit virke i filmen Thorvald Madsen (1956).

Dr. jur. h. c. ved Kbhvns universitet 1926; æresdoktor ved Glasgow universitet 1926, ved

universiteterne i Frankfurt a. M. 1929, Uppsala 1932, Riga 1933 og Oslo 1946; tildelt det engelske Royal Society's Buchanan Medal 1932, den svenske Pasteur medalje 1940 samt fl. legater bl. a. Holger Petersens belønningslegat 1931 og Alfred Benzons legat 1953.

Madsen V. H. O.

Generalmajor, militærtekniker, krigsminister; f. 11.4.1844 i Kbhvn., død 14.6.1917; søn af overfyrværker, krigsassessor Jeppe Madsen og hustru Johanne f. Becker; gift 23.10.1868 m. Albertine, f. 2.11.1838 i Borum ved Århus, død 1919, datter af sognepræst J. C. Petersen og hustru Marie f. Jespersen.

På Landkadetskolen; sekondløjtn. 1861; deltog i krigen 1864; premierløjtn. i infanteriet 1867; til artilleriet 1868; fra 1868 med nogle afbrydelser lærer ved Hærens officersskole; kaptein 1879; oberstløjtn. 1889; oberst 1895; krigsminister i ministeriet Deuntzer 1901-05; generalmajor 1903, afsked 1914; direktør for gradmålingen 1907.

Medl. af forsk. kommissioner vedr. militære forhold; samarbejdede fra 1883 med rustmester J. Rasmussen (navneforandring til Bjarnov 1902) på et rekylgevær, der u. navnet M.-maskingeværet, sammen med infanterikanonen System M., blev indført i hæren og kendt overalt i udlandet.

Folketingsmand (Kbhvns 7. kreds) 1909-10; medl. af den permanente jordmålskommission; formand for overbestyrelsen for Foreningen af Officerer udenfor aktiv Tjeneste og for Matematisk Forening til 1910; formand for De samvirkende danske Forsvarsbrødresekskaber fra 1905, for Kbhvns Skytteforening 1906-14, for Danmarks-Samfundet 1908-10; medl. af bestyrelsen for Burmeister og Wains Maskin- og Skibsbyggeri fra 1909 og af Geografisk Selskabs bestyrelse fra 1914; medl. af Det kejserlige Leopoldinske Carolinske akademi.

Har bl. a. udgivet: Elementær aritmetik og algebra (1872); Analytisk plangeometri (1875); Håndbog for det danske artilleri: Krudt (1881); Den 15 cm. korte stålkanon (1886); Forholdstalsvalg i enmandskredse (1910); Den danske gradmålings publikationer (ny række 1-16).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1898.

Madsen Victor

Geolog; f. 2.3.1865 i Kbhvn., død 16.7.1946; søn af oberst Emil Madsen og hustru Marie Ernestine Laurentze f. Gamél; gift 26.3.1897 m. Ingeborg, f. 14.10.1873 i Horsens, datter af redaktør, justitsråd H. L. S. Fogh og hustru Caroline Wilhelmine f. Drewsen.

Student (Hauchs skole) 1882; cand. polyt. 1887; arbejdede et par år i bryggerifaget på Gl. Carlsberg; assistent ved den nyoprettede Danmarks geologiske undersøgelse 1889; studierejse til forsk. europæiske lande 1891; statsgeolog 1892; Kbhvns univ. guldmed. s. å.; dr. phil. 1895; studerede geologi og palæontologi i München 1895-96; docent ved Kbhvns universitet i stratigrafisk geologi og palæontologi 1896-1904; medl. af kommissionen for Danmarks geologiske undersøgelse 1901, direktør for undersøgelsen 1913-37; igangsætter af en efterforskning af mineraler i Danmarks undergrund ved hjælp af seismiske og magnetiske metoder; på grundlag af dem foretog et amerikansk børselskab en dybdeboring ved Harte vest for Kolding, der bl. a. resulterede i fundet af stensalt under kridt-tidslagene; statsministeriets konsulent i sager vedr. råstoffer i undergrunden 1931-42.

Sekretær i folkeuniversitetsudvalget 1908-44; æresformand for Dansk Geologisk Forening; æresmedlem og korresp. medlem af fl. udenl. geologiske selskaber, samt æresmedlem af Selskabet for Historie, Litteratur og Kunst og af dansk-italiensk forening Dante Alighieri; præsident for den internationale geologkongres' kommission for studiet af det fossile menneske.

Har bl. a. skrevet: Istidens foraminiferer i Danmark og Holsten (disp.) samt andre geologiske arbejder hovedsagelig om Danmarks istidsaflejringer og deres aldersfølge; en beskrivelse af den sen-glaciale isdækkede sø ved Stenstrup på Fyn (1903), og afhandlinger bl. a. i Medd. om Grønland. Endvidere omfattende, folkelig foredragsvirksomhed.

Madsen-Mygdal Thomas

Landmand, stats- og landbrugsminister; f. 24.12.1876 i Mygdal, død 23.2.1943; søn af landstingsmand N. P. Madsen-Mygdal og hustru Ane Kirstine f. Jakobsen; gift 15.11.1907 m. Marie, f. 27.12.1885 i Horsens, død 1955, f. Røvsing, adoptivdatter af musikkdirektør Julius Deichmann og hustru Eleonora f. Lindblad.

Lærereks. 1896; på landbrugsskole 1899–1900; landbrugskand. 1902; konsulent i planteavl u. Foreningen af jyske Landboforeninger 1903–08; forstander for Dalum landbrugsskole 1908–10; forpagter af Sandholt avlsgård 1916–28, af Brændte Ege fra 1928 og af Orupgård fra 1934; ejer af Edelgave hovedgård fra 1920.

Ledende præsident i Landbrugsrådet 1919–20; formand for De samvirkende danske Landboforeninger 1918–20 og 1924–26, for De samvirkende Landboforeninger i Sjælland Stift 1924–26; landbrugsminister i ministeriet Neergaard 1920–24; landstingsmand 1920–25; folketingsmand 1926–33; stats- og landbrugsminister 1926–29; formand for Venstres rigsdagsgruppe 1929–33 og for Venstres Landsorganisation 1929–41.

Gennemførte som landbrugsminister bl. a. afviklingen af krigstidsreguleringer og fornyede husmandsloven af 1919 uden statsfæsteprincipet; stærkt frihandelsvenlig og liberalistisk med mindre hensyntagen til det socialpolitiske; fremhævede ved sin tiltræden som statsminister som regeringens opgave, at nedsætte niveauet for produktions- og leveomkostningerne og at søge parikronen respekteret i relation til de offentlige lønnings- og sociale udgifter og gennemførte store besparelser.

Formand for Odense Eksportslagteri 1915–19, for Foreningen af danske Landbrugslærere 1915–20 og for Sukkerfabrikken Vestsjælland 1932–34 samt for bestyrelsen for A/S Det Østasiatiske Industri og Plantage Kompagni fra 1938.

Hovedredaktør af Landbrugets Ordbog.

Madvig J. N.

Filolog og politiker; f. 7.8.1804 i Svaneke, død 12.12.1886; søn af by- og herredsskriver P A Madvig og hustru Margrethe Benedicte f. Kofod; gift 7.8.1829 m. Elisabeth f. 17.1.1798 i Kbhvn., død 1880, datter af kontorbetjent O C Bjerring og hustru Elisabeth Agathe f. Wulff.

Student (Frederiksborg) 1820; filologisk skoleembedseks. 1825; magister 1826; kst. som docent og eksaminator i latin ved Kbhvns universitet s. å.; lektor i klassisk filologi 1828; dr. phil. s. å.; professor i filologi, særlig latinsk sprog og litteratur 1829–48; till. overbibliotekar ved Universitetsbiblioteket 1832–48; undervisningsinsp. for de lærde skoler 1848 og 1851–74; professor i klassisk filologi 1851–79; universitetets rektor 1855, 56, 63, 66, 70 og 78; fungerede som rektor ved universitetets 400-årsfest 1879.

Medl. af den grundlovgivende rigsforsamling 1848; kultusminister i ministeriet Moltke (novemberministeriet) 1848–51; gennemførte bl. a. skolereformen af 1850; kæmpede for sin overbevisning om at den nationale konflikt bedst kunne løses ved en deling af Sønderjylland; trådte ud af regeringen da helstatspolitikken vandt flertal; medl. af folketinget (tilhørende den liberale fløj) 1848–53, folketingets formand 1852–53; medl. af landstinget 1853–74, af fællesforfatningens rigsråd 1856, præsident for dette 1856–63.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1833, selskabets præsident fra 1867; formand for Carlsbergfondets direktion fra 1876; æresmedlem af Studentereforeningen 1878; medl. af talrige udenl. akademier.

Har skrevet: *De Q. Asconii Pediani in Ciceronis orationes commentariis* (disp.); *Epistola critica ad Orellum de orationum Verrinarum libris II extremis emendandis* (1829); *Opuscula academica I–II* (1834–42, ny udg. 1887); *Latinsk sproglære* (1841, 4. forkortede udg. 1862; oversat til fl. sprog); *Græsk ordføringslære* (1846; oversat til fl. sprog); *Emendationes Livianæ* (1860, ny udg. 1877); *Udgaven af Livius' historie* (s. m. J L Ussing, 1861–66 og fl. senere udgaver); *Kortfattet græsk metrik* (1867); *Adversaria critica I–III* (1871–84); *Kleine philologische Schriften* (1875); *Den romerske stats forfatning og forvaltning I–II* (1881–82; oversat til tysk og fransk); *Livserindringer* (1887) med supplementer (1917), samt en række sproglige afhandlinger i Videnskabernes Selskabs Skrifter og i Universitetsprogrammer. Endv. udgivet fl. af Ciceros skrifter, bl. a. *Ciceronis orationes selectæ XII* (1830), *De finibus bonorum et malorum* (1839, ny udg. 1869 og 1876) og *Poetarum aliquot Latinorum carmina selecta* (1843). Medl. af redaktionen af *Månedsskrift for Litteratur* 1829–38.

Etatsråd 1852; konferensråd 1856; dr. jur. h. c. 1879; ridder af Elefanten s. å.; gehejmekonferensråd 1881.

Magnússon Árni

Professor, arkivsekretær, samler; f. 13.11.1663 på Kvonnabrekka, Island, død 7.1.1730; søn af præst, senere sysselmand Magnús Jónsson og hustru Guðrun Ketilsdóttir; gift 16.5.1709 med Mette f. Fischer, f. i Norge(?), død 1730.

Opvokset hos slægtninge på præstegården Hvamur; dimitteret fra Skálholt skole 1683; theologisk attestats (Kbhvn.) 1685; amanuensis hos kgl. antikvar Thomas Bartholin 1684, og bidrog med korrekte citater fra islandsk litteratur til Bartholins hovedværk *Antiquitates Danicæ* (1689); indsamlede bøger og håndskrifter bl. a. under ophold på Island vinteren 1685–86 og i Norge 1689–90; fribolig på Borchs collegium 1691–94; designeret professor 1694; derefter studieophold i Tyskland særlig i Leipzig; arkivsekr. ved gehejmearkivet 1697; till. professor i filosofi og dansk historie 1701; professor i historie og geografi 1721; till. underbibliotekar ved Universitetsbiblioteket s. å.; forestod till. Gehejmearkivet fra 1725; regeringens rådgiver vedr. islandske anliggender.

Regeringens kommissær s. m. vicelagmand Páll Jónsson Vídalín med opgaven under ophold på Island at skaffe et grundlag for en bedømmelse af øens økonomiske tilbagegang, samt at udarbejde en almindelig jordebog, 1702–12; ophold i Norge vinteren 1712–13; indsamlede systematisk nordiske, navnlig islandske håndskrifter; af samlingen gik sjældne bøger og optegnelser tabt ved Kbhvns brand 1728, men størsteparten af de middelalderlige håndskrifter blev bevaret; skænkede sine håndskrifter, diplomer og bøger til universitetet og oprettede et legat, Det arnamagnæanske Legat til lønning af islandske stipendiater og til udgivelse af håndskrifterne. Den arnamagnæanske Samling blev grundlaget for oldnorsk-oidislandsk filologi.

Har udgivet småskrifterne *Incerti auctoris chronica Danorum, et præcipue Sialandiæ* (1695) og *Testamentum Magni regis Norvegiæ* (1719); samt en beretning om besættelsen i Thisted (anonymt, 1699). *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* (I–II, 1913–21). Ufuldendte bevarede arbejder bl. a. kommentar til Are Frode: *Íslendingabók*. Brevveksling med Torfæus, udg. af K Kålund (1916); M.s private brevveksling, udg. af samme (1920).

Malberg Henrik

Skuespiller; f. 4.12.1873 i Århus, død 28.9.1958; søn af vognmand P Malberg og hustru Kathrine Marie f. Schejby; gift 11.5.1906 m. Anna, f. 19.3.1883 i Fredericia, datter af togfører N F K Hansenmeyer og hustru Ane Dorteia f. Hermann.

Debutterede i Århus 31. marts 1896 som Skriverhans i Eventyr på fodrejsen; skuespiller i provinsen til 1904, ved Dagmar-teatret 1905–10 og 1912–14; direktør ved provinsturnéer 1910–12; skuespiller ved Alexandrateatret (Betty Nansen-Teatret) 1914–17, ved Det kgl. Teater 1917–50.

Hovedroller bl. a.: titelrollen i Den pantsatte bondeknægt; Lechat i Forretning er forretning; Jeppe i Jeppe på bjerget (till. som gæst i Helsingfors); Skriverhans og Birkedommer Krans i Eventyr på fodrejsen; Per Degn i Erasmus Montanus (till. som gæst på Dramaten i Stockholm, Stavanger Statsteater, Schiller Teatret i Berlin og Champs-Élysée Teatret i Paris); Falskmål i Gulddåsen; Klokken Link i Nej; Klatterup og Trop i Recensenten og dyret; Arv i Henrik og Pernille og i Kilderejsen; titelrollen i Onkel Vanja; Poul i Ungdom og galskab; Gamle Ekdal i Vildanden; Tobias Hikke i Helligtrekongersaften; Rengdegarn i En skærsommernatsdrøm. Fl. filmroller bl. a. rollen i den første danske talefilm Præsten i Vejby (1931); Jeppe i stavnsbåndsfilmene Kongen bød –; Morten Borgen i Ordet.

Mangeårigt bestyrelsesmedl. (til 1954) og æresmedlem af Dansk Skuespiller Forbund; medl. af Holberg Selskabet af 23. september, af bestyrelsen for Holberg-Samfundet m. m.

Har bl. a. skrevet: Bolettes bryllupsfærd (s. m. Orla Bock; opført på Folketeatret 1914, senere på mange andre scener og som film).

Tildelt Dansk Skuespiller Forbunds ærespris 1954 og Holberg-æresprisen 1957, samt medaljen Ingenio et arti 1950.

Malberg Peter

Skuespiller; f. 21.9.1887 i Århus, død 23.6.1965; søn af vognmand P Malberg og hustru Kathrine Marie f. Schejby; gift 27.12.1925 m. Ellen, f. 20.5.1903 i Kbhvn., død 1964, datter af dyrlæge Vald. Chr. Olsen og hustru Fanny f. Nimb.

Debut 22. marts 1907 på Århus Teater som Fangevogteren i Ranke viljer; skuespiller i provinsen til 1913, ved Frdbg. Teater (1917: Betty Nansen Teatret) 1913–25; derefter skuespiller ved forsk. kbhvske scener bl. a. Dagmar-teatret, Fønix og Det ny Teater, samt turnéer i Skandinavien; endv. medvirket i film siden stumfilmens første dage (begyndte i Århus 1904–05); har spillet o. 160 filmroller og ca. 300 skuespilroller.

Vigtige sceneroller fra klassisk repertoire, lystspil og farcer: Tesman i Hedda Gabler; Tjeneren i Held i spil; Rabisek i Wonder Bar; Balder Svanemose i Peter den Store; endv. i revyer bl. a. Co-optimisterne. Roller bl. a. i filmene: David Copperfield, Laila, Millionærdrengen, Det begyndte om bord, Bolettes brudefærd, Sørensens og Rasmussen, Alle går rundt og forel-

sker sig, En søndag på Amager, Gå med mig hjem, Thummelumsen, Hans onsdagsveninde (Peter den Store), De røde heste, Historien om Hjortholm, Det gamle guld, i serien Far til fire (1953–61), Tre finder en kro, Ingen tid til kærtegn, Der brænder en ild, Sommer i Tyrol, Kampen om Næsbygård.

Malling Otto

Komponist; f. 1.6.1848 i Kbhvn., død 5.10.1915; søn af grosserer L T Malling og hustru Anna Frederikke f. Neve; gift 9.11.1876 m. Ida Vilhelmine, f. 9.8.1848 i Kiel, død 1904, datter af bankier G J Bargum og hustru Betty Emilie f. Neve.

Student (v. Westenske institut) 1866; elev på Musikkonservatoriet 1869–71 med Niels W Gade og J P E Hartmann som lærere; dirigent i Studentersangforeningen 1871–84; medstifter af Koncertforeningen 1874 og dens dirigent til 1893; organist ved Skt. Petri kirke 1878, ved Helligåndskirken 1891, ved Vor Frue kirke fra 1900; lærer ved Musikkonservatoriet 1885, dets direktør fra 1899.

Formand for det Anckerske legatudvalg; medl. af samfundsrådet for Samfundet til Udgivelse af dansk Musik.

Kompositioner bl. a.: koncertkantaterne Prolog til den gyldne legende (1885), Det hellige land (1891) m. fl.; 13 store lejligheds-kantater; orgelstykkerne Christi fødsel (1892), Christi død og opstandelse (1895), Af Christi liv (1897), Paulus (1903) og De syv ord på korset (1904); endv. symfonier, klaverkoncerter, koncertouverturer og orkestresuiter, kammermusik m. m., samt musik til balletten Askepot (1908).

Titulær professor 1889.

Malling Ove

Historiker, gehejmestatsminister; f. 10.12.1747 på Tårupgård ved Viborg, død 17.11.1829; søn af godsejer, borgmester i Viborg Peder Malling og hustru Charlotte f. Storm; gift 9.2.1781 m. Christiane, døbt 13.3.1761 i Kbhvn., død 1834, datter af plantageejer i Vestindien Jens M Beck og hustru Louise Sophie f. Hagen.

Student (priv. dimit.) 1763; cand. theol. 1766; dyrkede ved siden af sin eksamenslæsning og som huslærer i adelige familier sin interesse for dansk litteratur og historie; sluttede sig til kredsen af forfattere som først J S Sneedorff, derpå Ove Høegh-Guldberg var midtpunkt for; fik til opgave at forfatte en lærebog i Danmarkshistorie til brug for de latinske skoler; værket udkom u. titlen: Store og gode handlinger af danske, norske og holstenere (1777, senere i en række nye oplag og oversat til engelsk, fransk og tysk); ansat i vestindisk-guineisk rente- og generaloldkammer 1777–1809, fra 1804 som l. deputeret; direktør for Speciesbanken og Depositokassen 1791–1804, for Kbhvns fattigvæsen 1798–1815; l. direktør for Fødsels- og Opfostringstiftelsen 1803; kgl. historiograf 1809; fong. overdirektør for Rigsbanken 1813; medl. af gehejmestatsrådet 1824.

Medl. af forsk. kommissioner, bl. a. kommissionen der 1790–99 arbejdede med planlægningen af Evangelisk-kristelig Salmebog; havde andel i en række vigtige love bl. a. om korn- og kvæghandelens frigivelse 1787, om oprettelsen af en dansk-norsk speciesbank 1791, toldloven af 1797 og loven om lavsvænenets ordning 1800; medl. af karantænedirektionen 1804–16 og udarbejdede en ny karantæneordning; fra 1807 medl. af og fra 1810 præsident for kommissionen, der havde ansvaret for Sjællands og Øernes forsyning med levnedsmidler m. m. u. krigen, samt medl. af kommissionen der 1811 ordnede hovedstadens gældsforhold efter den store ilde-

brand og af kommissionen for Frue kirkes genopbygning.

Præsident for Landhusholdningsselskabet 1784–98; medl. af Danske Selskab 1804 og af Videnskabernes Selskab 1806; æresmedlem af Kunstakademiet 1815; bestyrende medl. af direktionen for de lærde skoler og universitetet fra 1817; fik genoprettet Sorø akademi som særlig forskole for statens embedsmænd 1821; formand for Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog fra 1822.

Justitsråd 1781; etatsråd 1797; konferensråd 1804; gehejmekonferensråd 1812; ridder af Elefanten 1826.

Malling Peder

Arkitekt; f. 22.12.1781 i Kbhvn., død 3.5.1865; søn af historikeren, gehejmestatsminister Ove Malling (se denne).

På Akademiet 1797; med stipendium fra kongen videreuddannet hos C F Hansen i Altona 1800–1804, konduktør i Kbhvn. på dennes tegnestue under slotsbygningskommissionen og ledende opførelsen af Christiansborg siden 1804;

stadsbygmester 1809; till. søetatens bygmester 1815; ophold i Italien med støtte af Fonden ad usus publicos 1811–15 og sluttede sig der til Eckersberg, Thorvaldsen og G F Hetsch; agreret ved Akademiet 1815, medl. 1818.

Hovedværker: Sorø akademi (1827); Kbhvns universitet (1836); iøvrigt bl. a. rektorboligen i Roskilde (1821); Borchs kollegium i Kbhvn. (1824); ledet forsk. restaureringer bl. a. Alborg bispegård og Helligåndskirken i Kbhvn. og tegnet Tordenskildes sarkofag og monument i Holmens kirke (1817). Med en blanding af klassicistiske og middelalderlige stilelementer betød navnlig universitetet et brud med C F Hansens empirestil.

Titulær professor 1817.

Malling Hansen R.

Døvtummelærer og opfinder; f. 5.9.1835 i Hunseby, død 27.9.1890; søn af lærer Johan Frederik Hansen og hustru Juliane Marie f. Matzen; gift 1. gang 8.9.1865 m. Catharine Georgia, f. 27.10.1841 i Kbhvn., død 1876, datter af forstander for døvtummeinstitutet S J Heiberg og hustru Engelke Marie f. Rørdam; 2. gang 19.11.1880 m. Anna, f. 9.11.1842 i Kbhvn., død 1897, datter af byfoged M V Steenstrup og hustru Abeline Antoinette f. Lyngby.

Lærereks. (Jonstrup) 1854; hjælpelærer på Lolland; student (priv. dimit.) 1858; lærer ved Det kgl. døvtummeinstitut i Kbhvn. 1859; studerede teologi; lærer ved døvtummeinstitutet i Slesvig 1862, forstander 1864, men kort tid efter fortrængt af krigsbegivenhederne; cand. theol. 1865; forstander og præst ved Det kgl. døvtummeinstitut i Kbhvn. s. å.; medvirkede til den såkaldte »danske deling« i 1867, hvorefter de egentlig døvtumme børn oplærtes efter tegnetoden på instituttet og de øvrige, ofte åndssvage døvtumme, kom på de Kellerske anstalter og blev oplært efter talemotoden.

Forslagsstiller om oprettelse af døvtummeinstitut i Fredericia (åbnet 1881) og døvtumme-skole i Nyborg (for uegentlige døvtumme) (åbnet 1891).

Arbejdede med at forbedre de døvtummers håndalfabet og gjorde i 1870 den fremragende opfindelse af skrivekuglen, der var opbygget efter de samme principper som senere skrivemaskiner efter kugleprincippet, og var den første serieproducerede skrivemaskine. Indførte 1877 daglige vejninger og målinger af instituttets elever; mente at kunne påvise, at perioderne i børns vækst og vægt skyldes kosmisk indvirkning; udgav forsk. skrifter om sine undersøgelser.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1872.

Malthe-Bruun Kim

Sømand; f. 8.7.1923 i Edmonton, Alberta, Canada, død 6.4.1945; søn af farmer Erik Friis-Hansen og hustru, museumssekretær Vibeke Malthe-Bruun.

Kom til Danmark 1932 s.m. moderen efter forældrenes skilsmisse; realeks. (Stenhus kostskole) 1940; derefter på Lauritzens søfartsskole

i Svendborg; til søs foråret 1941; student (Ahms kursus, Kbhvn.) 1943; derefter letmatros; gik ind i modstandsbevægelsen sept. 1944; virkede i Jørgen Winthers gruppe tilknyttet Studenternes Efterretningstjeneste; deltog i transportarbejdet over Øresund og i kontakt til faldskærmsfolk; ved ankomst til illegalt møde i en lejlighed i Classensgade i Kbhvn. arresteret af Gestapo 19. dec. 1944; fængslet i Vestre fængsel, derefter i Frøslevlejren; ført tilbage til Kbhvn. marts 1945; stillet for krigsret 4. april; henrettet i Ryvangen 6. april.

Udg.: Jeg har vandret ad en vej, som jeg ikke har fortrudt (1945); Kim. Uddrag af dagbog og breve. Udg. af Vibeke Malthe-Bruun (1945 og senere oplag), oversat til 7 sprog.

van Mander Karel (3. el. den yngste)

Maler; f. ca. 1609 i Delft, begr. 6.4.1670; søn af maler og gobelinfabrikant Karel van Mander (2.) og hustru Cornelia f. Rooswijck; gift ca. 1640 m. Maria, død 1680, datter af købmand Nicolaus Fern.

Formentlig oplært i faderens atelier i Delft og uddannet i Haarlem-kredsen (Frans Hals); kom til Kbhvn. med boller og søgende efter faderens død 1623; udførte bl. a. miniaturer for adelen o. 1632 og malede Chr. 4.; treårig rejsestøtte af kongen 1635; rejste over Holland, med besøg i Rembrandts atelier og hos Gerrit van Honthorst, til Italien og lærte her af Carravaggioskolen og Venezia-skolen; blev, som den første betydelige kunstner i Danmark, efter sin hjemkomst o. 1638 maler for kongehuset, adelen, åndslivet og det rigere borgerskab; till. tegnelærer for Leonora Christina 1642–44; fri for al borgerlig tyngde og skat mod årligt at levere kongen to malerier 1645; inspector ved kongens kunstkammer ca. 1655.

Hovedværker: Melchisedek velsigner Abraham (1641); adskillige billeder fra 1640'erne af Chr. 4. bl. a. rytterbillede (o. 1643), Corfitz Ulfeldt, Christian Ulfeldt, Leonora Christina, den udvalgte prins med hustru og Hans Ulrik Gyldenløve; Eremiten som finder den danske korsfarer prins Svends lig (ca. 1645); Angrende Petrus; Jytte Høj; Just Høj; Niels Krag; Anders Bording (1645); Valdemar Christian (1650); Hans Numsen med familie (ca. 1652); Ole Worm (før 1654); billeder af Fr. 3.; Chr. 5. som barn (ca. 1651); Det tatariske gesandtskab

(1655); den spanske gesandt Rebolledo (1656); gesandt billeder (serie, 1659); Dronning Sophie Amalie ved Kronborg; Christoffer Gabel; Henrik Ernst (ca. 1665); Hannibal Sehested (ca. 1666); Cort Adeler; Ove Gjedde; Ulrik Frederik Gyldenløve; Prins Jørgen; den sachsiske dværg Giacomo Favorch (ca. 1666); Det gammelske familiebillede (ca. 1668); Griffenfeld (ca. 1669); endv. miniaturemalerier, loftsdekorationer på Amalienborg, Gaunø og Holsteinborg; skitser til udsmykning af skibet Trefoldigheden; udkast til mønter m.v. – Adskillige malerier, også portrætter af Chr. 4., blev af Alb. Haelwegh benyttet som forlæg for stik.

Repræsenteret på Kunstmuseet, Frederiksborg, Rosenborg, Hampton Court, fl. danske herregårde m.v.

Mangor Anne Marie

Kogebogsforfatterinde; f. 12.7.1781 i Kbhvn., død 16.5.1865; datter af assessor i hof- og stadsretten Andreas Bang og hustru Anna Sybille f. Terkelsen; gift 16.10.1800 m. grosserer Valentin Nicolai Mangor; f. 14.4.1770 i Viborg, død 1812, søn af stadsfysikus C E Mangor og hustru Marie Elisabeth f. Klagenberg.

Som kogebogsforfatterinde kendt u. navnet Madam Mangor. Udsendte 1837 anonymt sin første kogebog, som indeholdt en række gennemprøvede opskrifter med nøjagtige mål og tidsangivelser; denne og de to efterfølgende kogebøger, der er blevet benyttet lige til vore dage, er kommet i talrige oplag, tilsammen trykt i fl. hundredtusinde eksemplarer.

Har udgivet: Kogebog for små husholdninger (1837); Syltebog for små husholdninger (1840); Fortsættelse af kogebog for små husholdninger (1841); Kogebog for småpiger (1847); Kogebog for soldater i felten (1864); endv. En bedste-mothers fortællinger for sine børnebørn (1843); Tante Cousine (1852).

Mantzus Karl

Skuespiller, teaterdirektør, teaterhistoriker; f. 20. 12.1860 i Kbhvn., død 17.5.1921; søn af skuespiller, oplæser Kristian Mantz (se denne); gift 1. gang 7.6.1884 (ægteskabet opløst) m. Sofy, f. 15.5.1861 i Spjellerup, død 1940, datter af litteraturhistoriker Carl Rosenberg og hustru Ane Lovise f. Plum; 2. gang 28.5.1902 (ægtes-

skabet opløst) m. Sara, f. 27.7.1879 i Kbhvn., død 1943, datter af grosserer H L Beckett og hustru Johanne Cathrine f. Petrus; 3. gang 20.2.1919 m. Wanda, f. 14.7.1894 i Kbhvn., datter af overassistent H E V Mathiesen og hustru Henriette f. Schultz.

Student (Mariboers skole) 1878; cand. phil. 1879; studerede romansk filologi ved Kbhvns universitet og fransk på Sorbonne i Paris; debuterede på Det kgl. Teater 1. sept. 1883 som Jeronimus i Erasmus Montanus; ved Dagmar-teatret 1889–90 som skuespiller og direktør; skuespiller ved Det kgl. Teater 1890–1912; dr. phil. 1901; direktør for Det kgl. Teater 1909–13; gæstespil på teatret fra 1918; optrådte sidste gang 28. april 1921.

Stiftede Dansk Skuespillerforbund 1904, detes første formand til 1908.

Hovedroller bl. a.: Polonius i Hamlet; Orgon i Tartuffe; dr. Relling i Vildanden; Rosiflengius i Det lykkelige skibbrud; markien i Forretning er forretning; advokat Berent i En fallit; Andreas Blegneb i Helligtrekongers aften; Arnolphe i Fruentimmerskolen; Harpagon i Den gerige; Jeronimus i Pernilles korte frøkenstand; magister Stygotius i Jacob v. Thyboe; baronen i Jeppe på bjerget; forvalteren i Gulddåsen; Moses i Bagtalelsens skole; Daniel Hejre i De unges forbund; friherre Claes i Den kære familie; grev Trolle i Den gamle præst; Johan Ulfstjerna; Gamle Levin i Indenfor murene; Arthur i En skandale; Helmer i Et dukkehjem; bisp Nicolas i Kongsemnerne; bygmester Solness; Antonius i Julius Cæsar.

Har skrevet: Skuespilkunstens historie I–IV (1897–1916); Engelske teaterforhold i Shakespeareriden (disp.); Teaterspørgsmål og svar (1903); Fra den anden side (1917); Min fader og jeg (1919); Skuespilkunstens historie i det 19. årh. (1921); endv. oversat fl. teaterstykker.

Mantzus Kristian

Skuespiller, oplæser; f. 4.11.1819 i Viborg, død 5.6.1879; søn af major C J P Mantz (se denne) og hustru Mette Marie f. Fogh; gift 20.1.1859 m. Anna Petrea f. Jørgensen, f. 10.12.1841 i Kbhvn., død 1911, datter af grosserer Niels Adler og Ane Marie Jørgensen.

Student (Metropolitanskolen) 1837; studerede teologi, men afbrød studierne 1842; debuterede 27. sept. s. å. på Det kgl. Teater som Erasmus Montanus; fik sit gennembrud som skuespiller i Løjtnant v. Buddinges rolle

i Genboerne, der opførtes ved en studenterforestilling på Hofteatret 20. febr. 1844; tog sin afsked fra Det kgl. Teater s. å.; en tid skuespiller ved Kristiania Teater, derefter ved H V Langes provinselskab; atter skuespiller ved Det kgl. Teater 1848; forlod teatret 1858 efter forsk. sammenstød med direktion og kolleger; spillede i to sæsoner på Folketeatret; vendte tilbage til Det kgl. Teater 1860; angreb offentligt teaterdirektionen (departements-

chef Andreas Linde og intendant Gottlob Berner) hvilket medførte øjeblikkelig suspension og afsked uden pension 1871. Havde i mellemkrigsårene fra 1850 til 1864 med statsunderstøttelse holdt oplæsninger i Slesvig; udvidede efter afskeden denne virksomhed til hele landet, hvor oplæsningerne i latin-, kommune- og højskoler samt på Kbhvns universitet blev af stor opdragende betydning; optrådte till. ved provinsteaterselskaber samt som gæst på Kristiania Teater, og 1877 og 78 på Det kgl. Teater.

Hovedroller bl. a.: Anker i Soldaterløjere; Vandby i Gulddåsen; Jeronimus i Maskerade og i Pernilles korte frøkenstand; Jacob v. Thyboe; Sir Peter i Bagtalelsens skole; Mynheer Philip i Tilfældet har ret; konsul Vargbjerg i En spurv i tranedans; birkedommer Krans i Eventyr på fodrejsen; redaktør Grønholdt i Mester og lærling (på Folketeatret); markien i Slottet i Poitou; greven i Statsmand og borger; Daniel Hejre i De unges forbund; Arnolphe i Fruentimmerskolen. Gæsteroller på Kristiania Teater bl. a. Vielgeschrey i Den stundesløse, på Det kgl. Teater bl. a. Falstaff i Kong Henrik 4.

Har skrevet angrebsspecierne på Det kgl. Teater og J L Heiberg (1855); Clemens Petersen på rejse og i Théâtre Français (1862) (vendt mod Fædrelandets teaterkritiker), samt Berner-Linde-Hall contra Mantz (1871).

Margrete

Dronning; f. 1353, død 28.10.1412; datter af kong Valdemar Atterdag (se denne); gift april 1363 m. kong Haakon 6. Magnusen af Norge, f. aug. 1340 antagelig i Sverige, død 1380, søn af kong Magnus Eriksen og Blanca af Namur.

Opdraget i Norge af den hellige Birgittas datter, den svenske adelsdame Märeta Ulfsdatter; formynder for sin søn Oluf (f. 1370, død

1387), der valgtes til konge af Danmark 1376; overtog till. styrelsen af Norge 1380; genvandt 1385 de skånske slotte, som hansestæderne havde i pant siden freden i Stralsund 1370 og fik holstenerne i Sønderjylland til at aflægge lensed til det danske rige 1386; den unge kong Oluf blev erklæret myndig og antog titlen »sand arving til Sverige«; efter sønnens død 1387 anerkendt som regerende dronning (»frue og husbonde og hele rigets mægtige formyndere«) både i Danmark og Norge indtil man enedes om et nyt kongevalg; ved forhandlinger med svenske stormænd 1388 og efter sejreren over Albrecht af Mecklenburg i slaget på Falen 1389 till. hersker over Sverige; udså Erik af Pommern til efterfølger af sin søn; lod på Kalmarmødet 1397 Erik krone til konge i alle tre riger; bevarede selv den reelle regeringsmagt; genvandt Gotland og dele af Sønderjylland; begrænsede rigsrådernes magt og lod de store rigsejendomme stå ubesatte; fratog adelen det krongods den uretmæssigt havde tilegnet sig og udvidede kronens domæner; støttede sig til kirken og beskyttede præstestanden; sørgede for lov og ret i Norden og skaffede riget landefred.

Marselis Gabriel

Storkøbmand, dansk resident og kommissarius i Amsterdam, godsejer; f. marts 1609 i Hamburg, død 5.4.1673; søn af købmand Gabriel Marselis og hustru Anne f. L'Hermite;

gift 1. gang 11.4.1634 m. Isabeau, f. jan. 1616, død 1652, datter af J F van der Straten og hustru Sara f. Moncks; 2. gang 14.3.1655 m. Maria f. van Arckel, f. 1622 i Woerden.

Uddannet i faderens virksomhed og afsluttede 1628 på dennes vegne en kontrakt om leverancer til den danske hær; oparbejdede i 1630'erne eget handelshus (jern, skydevåben, ammunition) i Amsterdam; nævnes fra 1638 som dansk resident og faktor, fra 1642 som residerende kommissarius; fik 1641 i faderens fra 1643 i eget og en broders, navn privilegium på Bærum Jernværk i Norge; overtog senere fl. andre norske værker som hel- eller delejere eller forpagtning; handelshusets hovedvirksomhed var imidlertid leverancer til flåden, hæren og hoffet i Danmark; stod till. i privat finans- og handelsforbindelse med Corfitz Ulfeldt og Hannibal Sehested; støttede Danmark u. krigen 1643–45 og 1657–60 både politisk og med store lån til regeringen; tog sig sine ydelser betalt i anvisninger på norske told- og skatteindtægter samt i jordegods både i Danmark og Norge; fik ved den endelige overdragelse en række godser i Norge 1660, Havreballegård (senere Marselisborg) 1661 og Kalundborg slot og ladegård 1664; fik till. Møn i pant 1664; købte Skumstrup (senere Vilhelmsborg) og Moesgård 1663–66. Tog ikke ophold i Danmark; boede mest på sin lystgård Elszwoud i Haarlem.

Optaget i den danske adelstand 1665.

Marsk Stig,

se Andersen (Hvide) Stig.

Marstrand Jacob

Borgmester; f. 10.8.1848 i Kbhvn., død 3.6.1935; søn af værktøjsfabrikant, cand. polyt. Theodor Marstrand og hustru Mathilde f. Jansen; gift 1. gang 8.6.1875 m. Marie Elisabeth f. 20.3.1846 i Kbhvn., død 1914, datter af snedkermester Peter Neergaard og hustru Cathrine f. Fleron; 2. gang 8.7.1915 m. Margrete,

f. 30.3.1874, datter af litograf Harald Jensen og hustru Andrea f. Lønborg.

Præliminæreks. (Schneekloth's skole); bagersvend 1866; bagermester 1874; overtog s. å. den gamle bagergård, Købmagergade 19; overdrog den til sin ældste søn 1904.

Medl. af borgerrepræsentationen 1893–1900; rådmænd 1900–04; borgmester for magistratens 4. afd. 1904–17 og ledede udviklingen af Kbhvns bygnings- og vejvæsen, byens renhol-

delse, brandvæsenet, gas-, elektricitets- og vandforsyningen, af de store indlemmelser, havneudvidelser m. m.

Medstifter af Kbhvns Højskoleforening 1878 og af Kbhvns liberale Vælgerforening 1883 (i mange år næstformand); medl. af overskylderrådet 1903–33, havnebestyrelsen 1898–1925, den overordentlige kommissions kuludvalg til 1921, Kbhvns prisreguleringskommission samt forsk. jernbanekommissioner; formand for Foreningen til Højskolens Fremme i Kbhvn. (Borups højskole) samt for Grundtvigskirkens komité.

Medarbejder ved Tidens Strøm; har bl. a. skrevet: Benjamin Franklin (1887); C F Tietgen (1902); George Stephenson (1920); Bjørnstjerne Bjørnson (1923); Grundtvigs mindekirke (1932); Tilbageblik gennem et langt liv (1928); Herman Trier (1936).

Marstrand Wilhelm

Maler; f. 24.12.1810 i Kbhvn., død 25.3.1873; søn af mekaniker Jacob Marstrand og hustru Petra Ottilia f. Smith; gift 8.6.1850 m. Margrethe Christine, f. 17.5.1824, død 1867, datter af overretsprokurator, justitsråd Poul Frederik Weidemann og hustru Julie f. Moldenhawer.

Elev hos Eckersberg 1826; derefter optaget på Akademiet; elev på modelskolen 1829; udstillede på Charlottenborg bl. a. kbhvske genrescener siden 1829; studieophold i Rom 1836–40 og i München 1840–41; agræret ved Akademiet 1842, medl. 1843; studieophold i Italien bl. a. Rom og på Sicilien 1845–48; professor ved Kunstakademiet 1848, direktør 1853–57 og fra 1863; studier ved Siljansøen i Dalarne i 1850 og 51; studieophold i Venezia og Rom 1853–54; endv. studierejser bl. a. til Paris 1861, samt til London s. m. Høyen og P C Skovgaard 1862 og s. m. Skovgaard og Kittendorff 1869.

Værker bl. a.: En flyttedagsscene (1831); Gadescene i hundetage (1833); Et musikalsk aftenselskab (1834); Det Waagepetersen'ske familiebillede (1836); St. Antoniusfesten i Rom (1838); Italienerinde. Studie til oktoberfesten (1839–40); Scene af oktoberfesten i Rom (1839); agent Søren Borchs skydeskive (1842); Scene af dansk folkeliv (optrin fra Erasmus Montanus, 1843, gentagelse 1845); Scene fra Barselstuen (1845); Italiensk osteriscene (1847); Ægirsildet (til Oehlenschlägers 70 års dag, 1849); Collegium Politicum (1852); Kirkefærd til Leksands

sognekirke i Dalarne (1853); Landstigning i Venezia (1854); Jeppe på bjerget, 3. akts 3. scene (1855-59); Billede fra hverdagslivet (1856-57); Kristus i Emaus (altertavle til Fåborg kirke, 1858); Kunstnerens hustru og børn i hans atelier (1861-62); parabeln Den store nadver (1869); Fru Gyllembourg oplæser af sine noveller for J L Heiberg og dennes hustru (1870); Christian 4. på Trefoldigheden, Christian 4.s dom over Christoffer Rosenkrantz og Den opstandne Kristus (udsmykning af Chr. 4.s kapel ved Roskilde domkirke, 1864-66); Universitetets indvielse i Frue kirke 1479 (1870-71); Hans Tavsens tager biskop Joachim Rønnow i forsvar mod Kbhvns almue og Tycho Brahe modtager på Uranienborg besøg af kong Jacob af Skotland (begge i skitser, ført op og malet 1876 og 1878 af Carl Bloch; alle tre i Kbhvns universitets festsal); Kristus og den vantro Thomas (ufuldført altertavle, o. 1870); Det lykkelige skibbrud (ufuldført, 1870). Portrætmalerier bl. a.: Georg Carstensen (1843); dobbeltportræt af konsul C F Hage og hustru (1849); fru V Hage med to børn (1850-51); H C Ørsted (1851); Constantin Hansen (1852); frk. Vilhelmine Hage (1853); N L Høyen (1858); Johanne Luise Heiberg (1858-59); Ottilia og Christy Marstrand (1865); Jørgen Roed (1867); selvportrætter (o. 1834, 1835, 1841, 1853 og senere).

Illustrationer til Holbergs Peder Paars (1863), til Cervantes' Don Quixote I-II, oversat af Charlotta Dorothea Biehl 1776-77 (1865-69) samt til 8 af Holbergs komedier (1868-72). Endv. en mængde satiriske og humoristiske tegninger.

Repræsenteret bl. a. på Kunstmuseet, Frederiksborg, Ny Carlsberg Glyptotek, Thorvaldsens museum, Randers og Århus kunstmuseer, Kunsthalle i Hamburg og Kobberstiksamlingen.

Breve og uddrag af breve, udg. af M K Rafsenberg (1880).

Marsvin Ellen

Adelsdame, godsejer; f. 1.2.1572 på Landskrona slot, død 11.11.1649; datter af lensmand på Landskrona, rigsråd Jørgen Marsvin og hustru Karen f. Gyldestierne; gift. 1. gang 29.6.

1589 m. tidl. statholder i Norge Ludvig Munk til Nørhund, f. 1537, død 1602, søn af Ludvig Munk til Palsgård og hustru Kirstine f. Lykke; 2. gang 11.1.1607 m. lensmand på Odensegård

Knud Rud til Sandholt, f. 11.3.1556 på Vester-vig kloster, død 1611, søn af admiral, rigsråd Erik Rud til Fuglsang og hustru Anne f. Hardenberg.

Førte sin eneste datter Kirsten Munk sammen med Chr. 4., der 1615 indgik et samvittighedsægteskab med hende; opdrog datterens børn og bestyrede de penge, kongen skænkede dem; efter sin første mand ejer af Lundegård og Nørhund m. fl. godser; købte 1616 bl. a. Ulfeldtholm, foretog her store ombygninger 1629-36, og gav det navnet Ellensborg (nu Holckenhavn); erhvervede 1621 Boller og Rosenvold, 1623 Kærstrup på Tåsinge, 1625 Vejlevgård og (ved mageskifte med kronen) Thurø; havde Dalum kloster som len 1620-28 og 1629-39; optrådte 1635 som datterens sagsfører over for kongen i en strid om den yngste datterdatters ægte fødsel. Udgav 1632 Niels Mikkelsen Aalborgs oversættelse af Davids Salmer; fuldførte kapellet på Ellensborg 1637 og opførte 1639-40 kirken på Thurø.

Martensen H. L.

Teolog; f. 19.8.1808 i Flensborg, død 3.2.1884; søn af skibsfører, nautisk forfatter Hans A Martensen og hustru Ane Marie f. Truelsen; gift 1. gang 22.12.1838 m. Helene Mathilde, f. 19.3.1817 i Kbhvn., død 1847, datter af skibskaptajn P M Hess og hustru Mette Christine f.

Hansen; 2. gang 10.11.1848 m. Virginie Constance, f. 8.4.1817 i Kbhvn., død 1904, datter af sproglærer Joseph Bidoulac og hustru Marie f. Sørensen.

Student (Metropolitanskolen) 1827; cand. theol. 1832; fandt grundlaget for sin personlige kristendomssopfattelse u. en flerårig studierejse i udlandet fra 1834, med længere ophold bl. a. i München og Paris; forsvarede licentiatafhandling 1837; lektor i teologi ved Kbhvns universitet 1838, ekstraord. professor 1840, ord. professor 1850; hofprædikant 1845; biskop over Sjælland 1854; kgl. konfessionarius 1865.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1841, af kirkekommissionerne af 1853 og 1867/68.

Har bl. a. skrevet: afhandling om digteren Lenau's Faust (udg. på tysk 1836; i udvidet form på dansk i Heibergs journal Perseus 1837); De autonomia conscientiae humanae, in theologiam dogmaticam nostri temporis introducta (licentiatafhandl., 1837, på dansk 1841); Mester

Eckart (1840); Grundrids til moralfilosofiens system (1841); Den kristelige dåb, betragtet med hensyn på det baptistiske spørgsmål (1843); Den kristelige dogmatik (1849, 5. udg. 1905 ved A Th. Jørgensen; oversat til fl. sprog); Dogmatiske oplysninger (1850); Den danske folkekirkes forfatningsspørgsmål (1851); Forsvar mod Søren Kierkegaards angreb, avisartikel Berl. Tid. 28.12.1854; Til forsvar mod den såkaldte grundtvigianisme (1863); Den danske folkekirkes forfatningsspørgsmål påny betragtet (1867); Om tro og viden (1867); Den kristelige etik I-III (1871-78); Katholicisme og protestantisme (1874); Socialisme og kristendom (1874); Jacob Böhme. Teosofiske studier (1881); Af mit levned (1882-83); endv. en række prædikensamlinger m. m. Breve, udg. af Bj. Kornerup, I-III (1955-57). Æresdoktor i Kiel 1840; rang med excellencer 1879.

Massmann N. H.

Præst; f. 10.3.1766 i Heiligenhafen, Holsten, død 26.10.1816; søn af senator og købmand Joachim Massmann og hustru Catharina f. Schlichting; gift 24.6.1793 m. Dorothea Elsabe,

f. 26.9.1775 i Husum, død 1851, datter af advokat og amtssekretær Michael v. Essen og hustru Maria Dorothea f. Lassen.

Student (Kiel) 1785; cand. theol. 1789; huslærer hos A P Bernstorff i Kbhvn. s. å.; sognepræst ved Frederiks tyske kirke på Christianshavn 1792.

Stiftede 1800 selskabet de Massmannske søndagsskoler, hvis formål var at give unge kbhvske håndværkere gratis undervisning om søndagen i regning og skrivning; da idéen hurtigt slog an optoges nye undervisningsfag og lignende skoler oprettedes i provinsen. Selskabet, der ophørte med at give undervisning i 1920, yder fremdeles tilskud til skoleafdelinger u. Det tekniske Selskabs skoler i Kbhvn.

Matthiessen Hugo

Museumsinspektør, kulturhistorisk forfatter; f. 19.12.1881 i Fredericia, død 9.12.1957; søn af malermester Amandus Matthiessen og hustru Dagmar f. Vinther; gift 28.10.1913 m. Ellen, f. 13.1.1878 i Kbhvn., død 1932, datter af krigsassessor T F Reitzel og hustru Dorothea f. Madsen.

Student (Fredericia) 1901; mag. art. (historie) 1906; ansat ved Nationalmuseets, 2. afd. 1910, assistent 1911, underinsp. 1914, inspektør I 1927-49.

Medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie 1933, af Selskabet for dansk Kulturhistorie 1936, formand 1941-50; medl. af Videnskabernes Selskab 1948 og af andre nordiske vidensk. selskaber og akademier.

Litterære arbejder: Bøddel og galgefugl (1910); Fredericia 1650-1760 (1911); Natten (1914); Gamle gader (1917); De kagstrøgne (1919); indledning til Gamle københavnske skilte og bomærker (1919); afsnittet om Danmarks købstæder i Daniel Bruuns Danmark (1919); Torv og hærstræde (1922); Københavnske gader 1728-1795 (1924); Middelalderlige byer (1927); Hærvejen (1930); Viborg-veje (1933); Limfjorden (1936); Den sorte jøde (1939); Det gamle land (1942); Snapstinget (1946); Fæstning og fristed (1950); En greve (1954); Tjele (1958), samt en række afhandlinger i årbøger og i tidskriftet Arkitekten.

Matthison-Hansen Hans

Orgelspiller, komponist; f. 6.2.1807 i Sønder Hulvej, Adelby sogn, død 7.1.1890; søn af styrmand Hans Hansen og hustru Hedeveg f. Petersen; gift 1. gang 13.2.1830 (ægteskabet opløst) m. Christiane Petrea, f. 6.1.1804 i Kbhvn., død 1881, datter af toldbetjent J C

Stenersen og hustru Johanne f. Jensen; 2. gang 10.3.1841 m. Theresia Elisabeth, f. 29.3.1813 på Kærup, Benløse sogn, død 1890, datter af proprietær J M Qvistgaard og hustru Georgine Elisabeth f. Borchhorst.

I lære hos maleren C W Eckersberg og i fl. år elev på Akademiet i Kbhvn.; færdedes till. i kbhvske musikkredse, spillede fl. instrumenter (violin, bratsch og violoncel) og komponerede en del kammermusik; opgav at blive maler og fortsatte - efter Weyses råd - sin uddannelse i musik, særlig orgelspil; domorganist i Roskilde fra 1832.

Kompositioner bl. a.: oratorierne Skt. Johannes åbenbaring, Davids 130. psalme og Ewalds sidste sang (Udrust dig helt fra Golgatha); strygekvartetter, symfonier, åndelige sange og salmer, en koncertallegro, kantater for kor og orkester, fl. orgelfantasier bl. a. orgelfantasiaen med den indflettede folkeviser Dronning Dagmar ligger i Ribe syg, der spillede 1. gang ved Fr. 6.s bisættelse 1840.

Gav en række orgelkoncerter i udlandet 1861-62, i Westminster og Krystalpaladset i London 1864; endv. årlige koncerter i Roskilde domkirke; gjorde et stort arbejde for udbredelsen af kendskabet til J S Bachs værker.

Titulær professor 1869.

Matzen Henning

Retslærd, politiker; f. 28.12.1840 i Rehbjergskov i Angel, død 18.7.1910; søn af væver Marquard Nikolaj Matzen og hustru Anna f. Hansen; gift 2.7.1907 m. Helga, f. 1.6.1861 i Kbhvn., død 1930, datter af grosserer, etatsråd I P T Bryde og hustru Thora f. Brandt.

Student (Flensborg) 1859; cand. jur. 1864; Kbhvns univ.s guldmed. 1867; professor ved universitetet 1870.

Medl. af Institut de droit international 1893 og af den permanente voldgiftsdomstol i Haag 1899; opmand i den første voldgiftssag, ført for denne domstol, mellem Nordamerika og Mexico 1902; landstingsmand for 1. landstingskreds fra 1879, og var i provisorieårene Estrups stærkeste støtte; landstingets formand 1894-1902; i bestyrelsen for Højres Arbejder- og Vælgerforening; medl. af kirkeinspektionen for Vor Frue Kirke.

Hovedværker: Grundloven og folkets selvstyrelse (1873); Københavns universitets retshistorie 1479-1879, I-II (1879); Forelæsninger over den danske retshistorie I-II (1879); Den danske statsforfatningsret I-III (1881-88, 4. udg. 1908-10); Forelæsninger over den danske tingsret (1882); Håndbog i den danske kirkeret (s. m. J Timm, 1891); Forelæsninger over den positive folkeret

(1900); Danske undersåtters traktatmæssige retsstilling i Sønderjylland, i Franz v. Jessen: Håndbog i det nordslesvigske spørgsmål (1901, fransk udg. 1906).

Dr. jur. h. c. ved Kbhvns universitet 1879; ekstraord. assessor i højesteret 1880.

Mejer Johannes

Kartograf; f. okt. 1606 i Husum, død juni 1674; søn af præst Johannes Meier og hustru Elisabeth f. Jüngling.

Studerede matematik og astrologi i Kbhvn.; rejste tilbage til Husum o. 1629, fortsatte sine studier på egen hånd og støttede sig til bl. a.

Tycho Brahes arbejder; begyndte 1636 at udarbejde kort over marskegnene omkring Husum; fik af den gottorpske hertug overdraget kortlægningen af Abenrå amt, Slistrømmen og nærmeste omgivelser; arbejdet, et par store kortbøger i folio, fuldførtes 1640-41; fik derefter af Chr. 4. overdraget at kortlægge hertugdømmene; udnævnt til kgl. kartograf 1647; kortlagde Jylland 1654-55 og udarbejdede »Skånebogen« 1655-58 med 82 kortblade over de østdanske provinser.

Udgav 1652 s. m. Caspar Danckwerth: Landesbeschreibung der zwei Herzogthümer. Hans øvrige kortmateriale, der findes i Det kgl. bibliotek, er udgivet af N E Nørlund (I-III, 1942).

Melbye Anton

Forfatter, teaterdirektør; f. 14.10.1861 i Kbhvn., død 8.8.1929; søn af varemægler Julius Melbye og hustru Karen Marie f. Christensen; gift 6.12.1901 m. Ella, f. 23.6.1877 i Hamburg, datter af grosserer J P Hancke og hustru Rosa f. Abrahamsen.

Student (v. Westenske institut) 1879; cand. phil. 1880; medarbejder ved Dags-Avisen 1882, senere ved Morgenbladet og Politiken; generalkorrespondent til Venstres Provinspresse 1888-99. Visedigter og revyforfatter; meddirektør for Nørrebro Teater 1911, enedirektør 1920.

Indledte sit 40-årige forfatterskab med sommerrevyen Et eventyr i Rosenborg Have (s. m. Johannes Buntzen og Charles Kjerulf, 1885); skrev siden 1889, i samarbejde med bl. a. Johs. Dam og især Axel Henriques, de årlige som-

merrevyer til forsk. teatre, særlig Frdbg. Mor-skabsteater og Nørrebro Teater og til Tivoli. Medarbejder ved »Blæksprutten«, samt oversætter og bearbejder af stykker til kbhvske privatteatre.

Et udvalg af viser udkom 1930 ved Axel Henriques.

Melchior Marcus

Overrabbiner; f. 26.5.1897 i Fredericia, død 22.12.1969; søn af redaktør Arnold Melchior og hustru Bertha f. Wallach; gift 23.8.1921 m. Meta, f. 18.10.1901 i Leitmeritz, Böhmen, datter af overrabbiner, dr. phil. Max Schornstein og hustru Paula f. Simon.

Student (Døckers kursus, Kbhvn.) 1914; rabbinats. (Berlin) og doktorgrad (Königsberg) 1921; rabbiner i Tarnowitz 1921–23; skolebestyrer ved Mosaisk drengeskole i Kbhvn. 1923–25; rabbiner i Beuthen, Øvre-Schlesien 1925–34; bestyrer af den jødiske religionsskole i Kbhvn. 1934; præst for de dansk-jødiske flygtninge i Sverige 1943–45; overrabbiner og præst ved Det mosaiske Troessamfund i Kbhvn. 1947.

Medl. af talrige velgørende selskabers bestyrelse, af præsidiet for Christiansborg-Klubben af 1914 fra 1962; vicepræsident i World Council of Synagogues 1966.

Har bl. a. skrevet: Det hebraiske verbum (disp. 1921); Man siger at jøderne – (1936); Glimt af jødedommen (1941); Den jødiske tro (1950); Jødedommen i vor tid (1957, ny udg. 1966); En jødedommens historie (1962); Lev et og oplevet (erindringer, 1965; amerikansk og

tysk udg. 1968); Tænkt og talt (1967); De danske jøders redning (1968). Medarbejder ved Illustreret Religions-Leksikon og ved Verdens store religioner.

Melchior Moritz G.

Grosserer; f. 22.6.1816 i Kbhvn., død 19.9.1884; søn af grosserer G M Melchior og hustru Birgitte (Jette) f. Israel; gift 17.6.1846 m. Dorothea, f. 16.2.1823 i Kbhvn., død 1885, datter af vekseler Ruben Henriques og hustru Josefa f. Melchior.

I 1840 optaget i familiefirmaet Moses & Søn G Melchior, der drev oversøisk handel væsentligst på Vestindien; firmaets eneindehaver 1845; optog 1850 sin yngre broder som kompagnon.

Medl. af Det Mosaiske Troessamfunds repræsentanter fra 1849, dets formand 1852–53; medl. af Grosserer-Societetets Komité fra 1849, formand 1873–84; medvirkede ved komiteens køb af Børsbygningen fra staten 1857 og deltog i arbejdet for bygningens indre og ydre restaurering; medl. af Kbhvns borgerrepræsentation 1851–69, af havnerådet fra 1859; medstifter af Privatbanken 1857, medl. af bankrådet siden stiftelsen, fra 1876 som viceformand; medl. af Sø- og handelsretten fra dens oprettelse 1862 til 1883; medl. af landstinget 1866–74; formand for Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation ved stiftelsen 1884.

Hjemmet på Højbro Plads og landstedet Rolighed på Østerbro var samlingssted for en række personligheder fra kunstens og litteraturs verden, bl. a. H C Andersen, der levede sin sidste tid på Rolighed.

Etatsråd 1876.

Meldahl F.

Arkitekt; f. 16.3.1827 på Frdbg., død 3.2.1908; søn af jernstøber H J Meldahl og hustru Benedicte Louise f. Hansen; gift 9.6.1860 m. Caroline Amalie, f. 8.11.1838 i Kbhvn., død 1906, datter af oberst J T Ræder og hustru Caroline Amalie f. Baur.

Oplært som formør i faderens jernstøberi; elev på Akademiets bygningsskole 1842; murer-svend 1844; arbejdede som murer på Thorvalds-

sens museum 1845; frivillig i krigen 1848; udstillet på Charlottenborg 1848–54; Akademiets store guldmed. 1853; studierejse til Tyskland, Italien, Ægypten, Syrien og Frankrig 1853–57; medl. af Akademiet 1858; docent i tegning ved Landbohøjskolen 1858–60; professor ved Akademiets arkitekturskole 1864–1905; formand for skolerådet 1864–1902 og 1905–08; formand for udstillingskomiteen ved Charlottenborg 1871–88 og udvirkede at udstillingsbygningen blev opført; direktør for Akademiet 1873–90 og 1899–1902, vicedir. 1890–93 og 1902–05; kgl. bygningsinsp. 1865–1902.

Medl. af Kbhvns borgerrepræsentation 1866–92; bygningskyndig leder ved Det kbhvske Byggeselskab 1872–76, og gav planen til Ny Østergade og Hovedvagtsgade (1872–76), Frederiksborggade fra Nørrevold til Sørtorvet og Hotel d'Angleterre (1892); medl. af bestyrelsen for Thorvaldsens museum 1873–1908 (formand fra 1893) og af Kbhvns havnebestyrelse 1883–96; initiativtager til opførelsen af Kunstnerhjemmet i Gothersgade. Medl. af fl. udenl. akademier; æresmedlem af akademiet i Venezia.

Hovedværker: hovedbygningen til Stubbarep ved Kullen (o. 1851–52); Blindeinstituttet i Kbhvn. (1857–58 og udvidelsen 1879–80); Andssvageanstalten Gl. Bakkehus, Rahbeks Allé (1859–60); Frijsenborg hovedbygning (1860–67); genopbygning af Frederiksborg slot efter branden 1859 (1860–75); genskabningen af slotets indre tilendebragt (1893); Ankersmedien på Orlogsværftet (1861); Obelisk på Skamlingsbanken (rejt 1863); Frederikskirken (Marmorkirken) i Kbhvn. (s. m. Albert Jensen, 1876–94); Charlottenlund slot (1880–81); endv. dels ombygget, dels nybygget 6 skovridergårde (bl. a. skovridergården i Klampenborg) og 35 skovfogedsteder i Nordøstsjælland; restaurering af Rosenborg (1866–90) og af Store tårn på Kronborg (1870–80).

Har endv. givet plan til Gammelholms bebyggelse (det fremragende 1. projekt forkastet af rigsrådet, gennemført med ændringer 1860–77); tegnet arealplanen og facaderne til bebyggelsen omkring Frederikskirken; plan til anvendelse af det tidl. fæstningsterræn, til anlæg af boulevarder fra Langebro til Sølvgade, og udkastet idéen til Langeliniepromenaden.

Litterære arbejder: Denkmåler der Renaissance in Dänemark (s. m. Skjold Neckelmann, 1888); Frederikskirken i København (1896); Venedig (1903); Det kgl. Akademi for de skønne kunster

(s. m. P Johansen, 1904). Breve og optegnelser m. v. i F Meldahl og hans venner I-VI (udg. af Helga Stemmann, 1926-32).

Tildelt C F Hansen-medaljen 1850; etatsråd 1867; kammerherre 1892.

Meyer A. C.

Journalist, politiker; f. 11.6.1858 i Kbhvn., død 7.8.1938; søn af skomager, detailhandler L R Meyer og hustru Jensine f. Knudsen; gift 1. gang 9.9.1883 (ægteskabet opløst) m. Dagmar, f. 10.4.1864 i Slagelse, død 1929, datter af metaldrejer C W Rantzaau og hustru Ida f. Veststrøm; 2. gang m. Sonja, f. 1.5.1874 i Estrup

død 1925, datter af ølhändler Christen Pedersen og hustru Karen Marie f. Madsen; 3. gang 18.6.1927 m. Olga, f. 6.9.1889 i Kbhvn., datter af kedel- og maskinpasser O U Meyer og hustru Marie f. Petersen.

Uddannet som maskinarbejder og stukkatør; sekretær i Smedenes og Maskinarbejdernes Fagforening 1876-78; medstifter af Socialdemokratisk Forbund 12. febr. 1878 og dets første forretningsfører; ophold i Tyskland 1878-80; arbejdede som stukkatør og gipsformer i Kbhvn. 1880-84 og oprettede en fagforening; journalist ved Social-Demokraten og rejseagitor for partiet 1884, og var i den følgende tid stifter el. medstifter af en række socialdemokratiske foreninger landet over. Direktør for Thalia Teatret i Allégade på Frdbg. 1917-19; fik biografbevilling 1922.

Forslagsstiller til oprettelsen af og formand for diskussionsklubben Karl Marx 1886; medl. af det socialdemokratiske partis hovedbestyrelse 1885 og deltog i den internationale arbejderkongres i Paris 1889; folketingsmand for Kbhvns 13. kreds (Vesterbro) 1895-1932; medstifter af Kbhvns Atletikklub 1888, Arbejdernes Bicycle Club 1894, Arbejdernes Idrætsklub 1895 og De Unges Idræt 1905; deltog som referent i De olympiske lege i Athen 1906, i London 1908 og redigerede Idrætsbogen 1909; grundlægger af Børnenes Kontor 1898; startede o. 1910 arbejdersangkoret De vandrende Sangere; medl. af forsk. udvalg, bl. a. formand for Idrætsmærkerådet. Æresmedlem af en række idrætsforeninger og sangforeninger.

Har bl. a. skrevet digtsamlingerne: Under rødt flag (1892), Håndværkerviser (1900), Natens sange (1906), Mindedigte (1920) og Nogle

oprørske digte og andre (1923), samt kantaten til den internationale socialist-kongres i Kbhvn. 1910, hvori omdigtningen af »Internationale«: »Flyv højt, vor sang, på stærke vinger« fremkom; en biografi om P Knudsen (1916); En agitators erindringer I-II (1929-33); endv. romaner og skuespil bl. a. Stormesteren (1901), opført på Arbejdernes Teater.

Meyer Kirstine

Fysiker; f. 12.10.1861 i Skærbæk, Nordslesvig, død 28.9.1941; datter af farver og gårdejer Niels Bjerrum og hustru Christiane f. Degn; gift 7.11.1885 m. mag. scient. Adolph Constantin Meyer, f. 20.5.1854 på Børglum kloster, død 1896, søn af forpagter på Børglum kloster Georg Theodor Meyer og hustru Johanne f. Schibbye.

Lærerindeeks. (N Zahles seminarium) 1882; student (priv. dimit.) 1885; lærer ved N Zahles skole 1885-1909; mag. scient. (fysik) 1892; vikar (kunne som kvinde ikke få fast ansættelse) ved Metropolitanskolen 1892-93; Videnskabernes Selskabs guldmed. 1899; lærer ved H Adlers fællesskole (nu Sortedam gymn.) 1900-30, fra

1920 som lektor; leder af faglærerindens praktisk-pædagogiske uddannelse 1908-40; dr. phil. 1909; faglig medhjælper hos undervisningsinspektøren for gymnasieskolerne 1910-32.

Medl. af forsk. udvalg vedr. skoleloven af 1903 og fik afgørende indflydelse bl. a. på lovens udformning om fysik- og kemiundervisningen; medl. af eksamenskommissionen for seminarierne 1909-36; formand i bestyrelsen for faglærerinde- og faglærereks. 1916-40; medl. af den store skolekommission 1919-23; censor ved skoleembedseks. i fysik samt censorformand 1928-39.

Har bl. a. skrevet el. udgivet: Om overensstemmende tilstande hos stofferne (1899); Lille naturlære (1902); Radium og radioaktive stoffer samt nyere opdagelser angående stråler (1904); Temperaturbegrebets udvikling gennem tiderne (disp., 1909; på tysk 1913); Ole Rømers håndskrift Adversaria (s. m. Thyra Eibe, 1910); Ole Rømers opdagelse af lysets tøyen (1915); H C Ørstedes naturvidenskabelige skrifter I-III med to indledende afhandlinger (1920); Erasmus Bartholin. Et tidsskrift (1933). Grundlagde Fysik Tidsskrift 1902, redaktør af dette 1902-13.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1920.

Meyer Wilhelm

Læge; f. 25.10.1824 i Fredericia, død 3.6.1895; søn af bataljonskirurg H C Meyer og hustru Henriette Catherine f. Hornemann; gift 18.2.1870 m. Catherine (Kate), f. 29.11.1831 i Christianssted, død 1900, datter af læge, baron F de Bretton og hustru Jane Elliot f. Lytton.

Student (Glückstadt) 1843; med. eks. (Kbhvns univ.) 1847; vikarierede i faderens lægepraksis i Glückstadt og gjorde tjeneste ved holstenske lazaretter u. krigen 1848-50; efter krigen flårig studierejse til Tyskland, Frankrig og England; praktiserende læge i Kbhvn. 1853 og privatmanduuktør; opnåede ikke universitetsansættelse p.g.a. sin virksomhed 1848-50; foretog som autodidakt otologiske studier og opdagede og gav 1867 navn til de »adenoide vegetationer« (næsepolyper), som blev skildret i en afhandling i Hospitalstidende 1868; afhandlingen fik først vidtrækkende betydning, da den senere offentliggjordes på tysk og engelsk.

Medl. el. æresmedlem af talrige lægevidensk. selskaber. Æresdoktor ved universitetet i Halle 1884.

Har bl. a. skrevet afsnittet »Otologiens historie« i Schwartzes »Handbuch der Ohrenheilkunde«, samt andre lægevidensk. arbejder.

Etatsråd 1894.

Meyn Peter

Arkitekt; f. 8.4.1749 i Kbhvn., død 11.4.1808; søn af snedkermester A C Meyn og hustru Helena f. Klefts; gift 1. gang 14.3.1783 m. Mette Marie, døbt 24.8.1763 i Maribo, død 1785, datter af købmand, skipper og fattigforstander Peter Jensen og hustru Anna Marie f. Reimer; 2.

gang 3.7.1786 m. Charlotte Amalie, døbt 14.2.1763 i Kbhvn., død 1830, datter af kgl. kælder-mester Johan Vilhelm Avemann og hustru Charlotte Amalie f. Svendsen.

På Akademiet; på Harsdorffs tegnestue 1767; Akademiets store guldmed. 1768; Harsdorffs konduktør ved opførelsen af Fr. 5.s kapel ved Roskilde domkirke 1774-77; rejse til Frankrig og Italien på Akademiets store stipendium 1777-82; agræret ved Akademiet 1782, medl. 1783; bygningsinsp. 1782; professor i bygningskunst ved Akademiet 1783; hofbygmester 1789, stadsbygmester i Kbhvn. s. å.; kst. bygmester for søetaten 1785-88.

Klassicist, præget af Harsdorff og særlig af den italienske senrenæssance.

Hovedværker: Kirurgisk akademi i Bredgade (nu Medicinsk-historisk museum, 1805); porte, pavilloner og gitter om Kongens Have (1786, 1800); Hovedvagen i Nyboder (1787); ombygning af Sorgenfri (1794).

de Meza Christian

Officer; f. 14.1.1792 i Helsingør, død 16.9.1865; søn af stadsfysikus, dr. med. C J T de Meza og hustru Anna Henriette f. Lund; gift 17.6.1821 m. Elisabeth Birgitte, f. 24.7.1793 i Kbhvn., død 1861, datter af inspektør ved fabrikkerne i Frederiksværk, senere kar. oberst Eilert Tscherning og hustru Marie f. Lützow.

Elev i opdragelsesanstalten Bernstorffsminde 1802-04; indskrevet som artillerivolontør 1803; kadet 1806; forrettetede tjeneste som stykjunger på Kbhvns volde 1807; officerseks. 1810, tjenstg. på Frederiksværkegnen; lærer for artillerikadetterne 1811 i historie og militærgeografi, senere till. i sprog; kaptajn 1821; studieophold i udlandet 1825-27; docent i tysk og fransk ved Militærhøjskolen 1830, i fransk ved generalstabsafd. 1834-43; major 1842; forbigået ved oberstløjtnantudnævnelse 1844; anmodede om udkommando ved krigsudbruddet 1848 og udnævntes til ledende artilleriofficer; udmærkede sig u. kampene ved Bov, Nybøl og Dybbøl; oberstløjtn. 1848; kar. oberst s. å. og kommandør for 6. infanteribrigade u. kampene ved Sundevad 1849; kar. generalmajor og chef for Alskorpset s. å.; førte 6. brigades avantgarde-udfald fra Fredericia 6. juli 1849; generalmajor og kommanderende på Als s. å.; chef for artilleribrigaden s. å.; gennemgik en ope-

ration foråret 1850, men overtog efter Schleppegrells fald kommandoen over 2. division u. slaget ved Isted; kommanderende general i Flensborg 1858, i Kbhvn 1863; overgeneral over den mobiliserede hær dec. s. å.; overtog kommandoen ved Danevirke 1864; tog ansvaret for rømningen af Danevirke-stillingen 5. febr. og organiserede troppernes tilbagetrækning til Dybbøl; tvunget af folkestemningen, der støttedes af regeringen, til tilbagetræden fra overkommandoen 28. febr.; afsked fra hæren dec. s. å.

General de Mezas krigsdagbøger 1849-51 (udg. 1928).

Michaëlis Karin

Forfatterinde; f. 20.3.1872 i Randers, død 11.1.1950, datter af telegrafist Jacob Brøndum og hustru Nielsine Petrine f. Bech; gift 1. gang 29.10.1895 (ægteskabet opløst) m. forfatteren Sophus Michaëlis (se denne); 2. gang 22.2.1912 (ægteskabet opløst) m. legationssekretær, se-

nere professor i Berlin Charles Emil Stangeland, f. 1.5.1881 i Sheldal, Iowa, død 1942, søn af Adolf Stangeland og hustru Thora Marie f. Signeland.

Har bl. a. skrevet: Højt spil (debut, 1898); Barnet (1902); Lillemor (1902); Den farlige alder (1910, filmatiseret 1911); romanserien Træet på godt og ondt I-V: Pigen med glaskårene (1924), Lille løgnerske (1925), Hemmeligheden (1926), Synd og sorg og fare (1928) og Følgerne (1930); Hjerterets vagabond (1930); Mor (1935); Vidunderlige verden (selvbiografi, 1948-50). Endv. børnebøgerne Bibi-serien: Bibis store rejse (1930) m. fl. Bøgerne er oversat til alle europæiske sprog, og till. udkommet i Amerika og Japan.

Talrige rejser i Europa og været på gentagne langvarige ophold i Amerika; endv. virket som foredragsholder i de fleste besøgte lande.

Æresborger på Thurø 1946.

Michaëlis Sophus

Forfatter; f. 14.5.1865 i Odense, død 28.1.1932; søn af skræddermester Aug. Michaëlis og hustru Hedevig f. Greve; gift 1. gang 29.10.1895 (ægteskabet opløst) m. forfatterinden Karin Michaëlis (se denne); 2. gang nov. 1911 (ægteskabet opløst) m. Astrid, f. 23.6.1873 i

Stockholm, datter af læge A K Nystrøm og hustru Thyra f. Hammerich; 3. gang 2.12.1921 m. Louise, f. 30.10.1889 i Vejle, død 1937, datter af løjtnant F C Peschardt og hustru Jenny f. Jensen.

Student (Odense) 1884; studerede kunsthistorie og musik; debuterede som forfatter 1889 med samlingen Digte; cand. mag. (fransk) 1891; litterær redaktør ved dagbladet Tidens Krav 1896-98 og skrev selv alle anmeldelser både af litteratur, kunst, musik og teater; senere teateranmelder ved »København«; redaktør af tidsskriftet Kunst 1900-06. Foretog talrige rejser, bl. a. en jordomrejse 1909-10.

Formand for Dansk Forfatterforening fra 1915 og medl. af talrige legatbestyrelser inden for litteratur og kunst; formand for bestyrelsen for Dansk Litteraturforening Bakkehuset, for Holberg-Selskabet af 1922 m. m.

Hovedværker: Solblomster (digte, 1893); Æbelø (roman, 1895); Livets fest (digte, 1900); Palmerne (digte, 1904); Den evige søvn (roman, 1912); Hellener og barbar (roman, 1914); Himmelskibet (roman, 1921, opr. som filmmanuskript s. m. Ole Olsen, 1918); Romersk forår (digte, 1921). Samlede romaner I-III (1919). Endv. teaterstykkerne: Lægen (1906) og St. Helena (1911), begge opført på Det kgl. Teater, samt Revolutionsbryllup (1906), opført på Det kgl. Teater, Dagmar-teatret, på fl. europæiske scener og i Amerika, filmatiseret (1909, 1914 og 1928, og som tonefilm 1937. bearbejdet som hørespil 1929, som opera 1919 og som operette 1952) m. fl. Har till. skrevet en bog om billedhuggeren J A Jerichau (1906) og om maleren Vilh. Hammershøi (s. m. Alfred Bramsen, 1918). Bl. a. oversat Flauberts Salammbô (1902) og Den hellige Antonius' fristelser (1904), Wolfram af Eschenbachs Parzival I-II (1917), Julio Dantas' Kardinalernes middag (1934), Goethes Faust I-II (1927) og Paul Raynals Graven under Triumfbuen (1927).

Michaelsen Joseph

Postembedsmand, politisk forfatter; f. 31.8.1826 i Næstved, død 12.4.1908; søn af købmand J Michaelsen og hustru Rebekka f. Levin; gift 2.6.1854 m. Dorothea, f. 6.2.1831 på Frdbg., død 1909, datter af murermester J F Hammer og hustru Jacobine Christine f. Holm.

Student (v. Westenske institut) 1845; medarbejder ved Fædrelandet 1846-51 og en kort tid

ved Flyveposten; cand. polit. 1853; ansat i finansministeriet, øresunds- og strømtoldkontoret, s. å.; till. redaktør af I Hjemmet 1855–61, af Hjemme og Ude 1861–63 og et par mdr. i 1863 af dagbladet Danmark; assistent i generaldirektoratet for postvæsenet 1858, fuldmægtig 1866; postmester i Slagelse 1876–79.

Udarbejdede 1859 skriftet »Om transitportens og den internationale portos afskaffelse og afløsning« (trykt 1868); reformen gennemført på postkongressen i Bern 1874; regnes for ophavsmand til Verdenspostforeningen.

Kom gennem sin journalistiske virksomhed i forbindelse med mange af tidens ledende skikkelser; stod i opposition til nationalliberalismen, og var 1865 virksom ved dannelsen af ministeriet Frijs; medstifter af Den danske Landmandsbank 1871.

Har skrevet memoireværket: Fra min samtid I-II (1890–93).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1906.

Mikkelsen Hans

Borgmester, rådgiver for Chr. 2.; f. i Malmø (?), død 20.12.1532; gift m. Elsebet.

Omtales 1502 som købmand og rådmand i Malmø; borgmester smstds fra o. 1507 til o. 1517, overborgmester 1521; fik ca. 1517 Børninge kloster i Skåne som len, fra 1520 som pantelen.

Till. rådgiver for Chr. 2., dennes forhandler og ordfører ved vigtige handelsaftaler bl. a. med Lübeck, og aftaler med skånske købstæder om levering af proviant til hæren i Sverige; deltog i slutn. af 1520 i forhandlingerne i Stockholm om oprettelse af et nordisk handelselskab; en af hovedforfatterne af Christian 2.s love; fulgte kongen i landflygtighed 1523; blev frataget pantelenet Børninge og fik sine ejendomme beslaglagt; gik over til den lutherske tro u. opholdt i Wittenberg 1523; oversatte apostelbrevet til den af Chr. 2. foranledigede danske udg. af Det ny testamente (1524); lod 1525, i Chr. 2.s navn, egne forfattede skrifter udbrede i Danmark, i den hensigt at bane vej for kongens tilbagevenden og genindsættelse; på herredagen i Odense 1527 blev skrifterne forbudt; fulgte med Chr. 2. til Norge 1531; frarådede at stole på det givne lejde; rejste til Nederlandene med det originale ledebrev, da kongen førtes som fange til Kbhvn. og Sønderborg slot.

Modeweg J. C.

Klædefabrikant; f. 25.3.1782 i Kbhvn., død 20.8.1849; søn af urmager Tobias Modeweg og hustru Marie Sørensdatter; gift 1. gang 2.9.1805 m. Marie Louise, døbt 17.7.1783 i Kbhvn., død 1843, datter af tobakspinder J C Bock og hustru Frederikke Lovise f. Braad; 2. gang

25.9.1844 m. Petrine Nicoline, f. 25.6.1807 i Kbhvn., død 1880, datter af styrmand H G Tangen og hustru Johanne Elisabeth f. Franck.

Urtekræmmer i Kbhvn. fra o. 1804, men måtte ophæve forretningen efter nogle års forløb; fik 27. jan. 1810 kgl. privilegium til at anlægge og drive en klædefabrik i Kbhvn.; anskaffede efter en brand i 1820, der ødelagde både ejendom og varebeholdning, moderne udenl. maskiner og studerede på rejser i udlandet de nyeste fabriktionsmetoder; købte s. m. agent Theodor Suhr Brede gods ved Lyngby 1831 og flyttede klædefabrikken her til, hvor Mølleåens vandkraft kunne udnyttes som drivkraft for de moderne karte- og spindemaskiner og valkemøllen; optog 1838 sønnen Julius Emil som medindehaver, hvorefter firmaet fik navnet J C Modeweg & Søn, o. 1850 en af de største industrielle virksomheder i Danmark.

Moe Louis

Malers, tegner og grafiker; f. 20.4.1859 ved Arendal i Norge, død 23.10.1945; søn af tandlæge H G T Moe og hustru Hansine f. Halting; gift 22.6.1897 m. Inger, f. 31.10.1868 i Kbhvn., datter af hofpianofabrikant Frederik Møller og hustru Ida f. Schmidt.

På Kunstakademiet 1876–82; senere elev af maleren Lauritz Tuxen; udstillede 1. gang 1881; på Charlottenborg, figurer og landskaber fra 1886 og grafisk kunst fra 1890; tegnende medarbejder ved danske, norske og svenske blade og tidsskrifter.

Medl. af Kunstnersamfundet og af foreningen Charlottenborgmalere.

Har udført illustrationer til talrige værker bl. a.: Oldemors fortælling om Nordens guder (1890); Danmarks historie i billeder (1892); Saksos krønike (1896); Joh. Herm. Wessels udv. skrifter (1898); Tusind og én nat (1899–1901); Holbergs Peder Paars (1902); Carl Ewalds udv. eventyr; H C Andersen eventyrudg. (1925).

Har udgivet: Langt, langt bort i skove (1904); eventyrsamlingen Den blå fugl (1912); Min egen billedbog (1919); billeddigtningen Ragnarok (1929); Valkyrien (romantisk billeddigtning 1931); endv. Louis Moes børnebøger I–X.

Mohr (senere Mohrendal) Georg

Matematiker; f. 1.4.1640 i Kbhvn., død 26.1.1697; søn af hospitalsinspektør og kræmmer David Moer (Mohrendal); gift 19.7.1687 m. Elisabeth Winterberger (Winterberg), død 1730, datter af købmand Wolf Petersen og hustru Elisabeth f. v. der Linde.

På studierejse til Holland 1662 og lærte der bl. a. den tyske matematiker baron v. Tschirnhaus at kende; derefter rejser til Frankrig, England, Holland og Danmark; senere fast ophold som medarbejder hos v. Tschirnhaus, der till. var fysiker og filosof, på dennes gods Kieslingswalde ved Görlitz. Pioner for dansk geometri og har i sit hovedværk bl. a. vist, at geometriske opgaver som ifølge oldtidens græske matematikere krævedes udført alene ved hjælp af passer og lineal også kan løses alene ved hjælp af passer, som atter påvist af italieneren Mascheroni 1797.

Hovedværk: Euclides Danicus, bestaaende udi Too DeeLe (tilegnet Chr. 5.; Amsterdam 1672, med en lidt udvidet hollandsk oversættelse s. å.; udg. i faksimile af Videnskabernes Selskab på foranledning af Johs. Hjelmslev med forord og oversættelse til tysk 1928).

Molbech C.

Historiker og sprogmand; f. 8.10.1783 i Sorø, død 23.6.1857; søn af professor J C Molbech og hustru Louise f. Tübell; gift 23.10.1820 m. Johanne Christine, f. 20.4.1793 i Kbhvn., død 1879, datter af dispachør Knud E Langberg og hustru Birgitte Marie f. Jacobsen.

Student (priv. dimitt.) 1802; volontør ved Det kgl. bibliotek 1804, amanuensis 1805, 1. bibliotekssekr. 1823; forestod bibliotekets indbindinger og gav forslag til anskaffelse af nyere udenl. litteratur; till. medarbejder ved Videnskabernes Selskabs ordbog 1807; udgiver og redaktør af månedsskriftet Athene (der i den litterære fejde var partiorgan for Oehlenschläger mod Baggesen) 1814–17 og af Nordisk Tidsskrift for Historie, Litteratur og Kunst 1827–36; professor i litteraturhistorie ved

Kbhvns universitet 1829; medredaktør af Månedsskrift for Litteratur 1830; medl. af teaterdirektionen 1830-42.

Medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog 1813 og af Videnskabernes Selskab 1829. Stifter af Den danske historiske Forening 1839, redaktør af dens tidsskrift 1840-54 og udgav for foreningen Historiske årbøger I-III (1845-51) og Historisk-biografiske samlinger (1851). Stifter af Det Holbergske Selskab 1841, formand fra stiftelsen til 1844 og udgav i denne periode et bd. af komedierne.

Litterære arbejder bl.a.: Ungdomsvandring i mit fødeland (1811); Historie om Ditmarskerkrigen (1813); Breve fra Sverige i året 1812 I-III (1814-17, oversat til svensk, tysk og hollandsk); Rejse gennem en del af Tyskland, Frankrig, England og Italien i årene 1819 og 1820 I-III (1821-22); Om offentlige biblioteker og det man har kaldt biblioteksvidenskab (1829, tysk udg. 1833); Dansk poetisk anthologie (ufuldendt) (1830-40); en monografi om Johannes Ewald (1831); Dansk ordbog I-II (1833, 2. forøgede udg. 1859); Forelæsninger ved Københavns universitet over historiens filosofi I-II (1840-41); Dansk dialekt-lexikon (1841); en skildring af Videnskabernes Selskabs historie (1843); Udsigt over det danske skriftsprog historiske udvikling (1846); Danske ordsprog, tankesprog og rimspog (1850); en biografi af Schack Staffeldt (1851); Dansk glossarium I-II (1857-66). Brevveksling med svenske forfattere og videnskabsmænd, udg. af M Borup I-III (1956).

Har till. bl.a. udgivet: Rimkrøniken (1825), Henrik Harpestrængs lægebog (1826), den ældste danske bibeloversættelse (1828), Odensepræsten hr. Michaels rimværker (1836). Endv. kildepublikationer: Udvalg af hidtil utrykte danske diplomer og breve fra det 14.-16. årh. (s. m. N M Petersen, 1842-58), Jens Bircherods dagbøger (1846) og 1. bind af Christian 4.s egenhændige breve (1848).

Etatsråd 1845.

Moldenhawer D. G.

Teolog, biblioteksmand; f. 11.12.1753 i Königsberg, død 21.11.1823; søn af professor i Königsberg, senere dompræst i Hamburg J H D Moldenhawer og hustru Lydia Charlotte f. Trummer; gift 7.9.1787 m. Margaretha Christine, f.

18.2.1766, død 1823, datter af kammerassessor Joachim Eitzen til Schrevenborn og hustru Cæcilie Dorothea f. Burgwardt.

Student (Hamburg) 1773; studerede derefter ved universitetet i Göttingen bl. a. hos kirkehistorikerne Walch og filologen Heyne; repetent ved det teologiske fakultet 1776; blev på Heynes anbefaling af A P Bernstorff kaldt til universitetet i Kiel 1777 som professor, først i filologi, derefter i teologi; dr. theol. 1782; studierejse til Holland, England, Frankrig, Spanien og Norditalien 1782-84; professor i teologi ved Kbhvns universitet 1784-1805; universitetets rektor 1790-91 og 1799-1800; overbibliotekar ved Det kgl. bibliotek 1788; fortsatte den af forgængeren påbegyndte reorganisering af biblioteket, tredoblede bogbestanden bl. a. ved hel eller delvis indlemmelse af en række privatbiblioteker (Thotts, Luxdorphs, P F Suhms og H Hielmstiernes). Indkøbte det Müller'ske pinakotek indeholdende ca. 4.500 grafiske blade vedr. dansk historie. Anlagde et nyt katalogapparat for den udenlandske afdeling og ændrede bibliotekets karakter fra et lukket kongeligt bibliotek til et moderne forskningsbibliotek, der 1793 åbnedes for offentligheden.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1789 og af Selskabet for Fædrelandets Historie og Sprog 1806. Medl. af kommissionen til en reform af det højere undervisningsvæsen 1790; direktør for det pædagogiske seminarium 1800; medl. af direktionen for universitetet og de lærde skoler 1805-17; virkede bl. a. for at få mænd som H C Ørsted, P E Müller og P O Brøndsted knyttet til universitetet, og udarbejdede forordningen af 9. nov. 1809, der blev grundlaget for det lærde skolevæsen.

Har udg. en metrisk oversættelse til tysk af Job (1780-81), samt et udtog af procesakterne mod Tempelherrener (1792).

Testamenterede en stor bogsamling og hele sin håndskriftsamling til Det kgl. bibliotek.

Etatsråd 1805; konferensråd 1811.

Moldenhawer Johannes

Blindepædagog; f. 14.7.1829 i Kbhvn., død 22.3.1908; søn af inspektør C E Moldenhawer og hustru Marie Elisabeth f. Brockhausen; gift

31.7.1858 m. Ovine, f. 10.10.1833 i Kbhvn., død 1909, datter af departementschef C J Hauch og hustru Caroline Henrikke f. Høyer.

Student (Efterslægtsselskabets skole) 1847; studerede derefter filologi; pædagogisk studierejse til Tyskland og Schweiz 1854; studerede med offentlig støtte blindanstalter i fl. europæiske lande 1855 og 57; lærer ved det ældre blindeminstitut 1856; forstander for det nye institut (oprettet ved lov af 21. jan. 1857) 1858-1905, derefter medl. af bestyrelsen.

Var foregangsmand inden for blindeundervisningen og -forsorgen. Initiativtager til stiftelsen af Foreningen til at fremme Blindes Selvvirksomhed 1862; fik oprettet en forskole for kirtelsyge, blinde børn 1898 på Refsnæs ved Kalundborg.

Har bl.a. skrevet: Fremstilling af blindeforholdene i Danmark, støttet på statistiske data, samt meddelelser om blindeforholdene i andre lande (1879); Det kongelige blindeminstituts historie tillige med en oversigt over blindesagens udvikling i Danmark 1811-83 (1883); Det kongelige blindeminstituts historie samt meddelelser om blindesagens begyndelse og dens udvikling i Danmark (1905, på fransk i forkortet udg. 1907). S. m. Joh. Keller udgiver af »Nord. tidsskrift for blinde-, døvstumme- og idiotskolen« 1867-84. Fagredaktør ved »Nyt tidsskrift for abnormvæsenet« 1899.

Moltke Adam Gottlob

Lensgreve, overhofmarskal, statsminister; f. 10. el. 11.11.1710 på Walkendorf, Mecklenburg, død 25.9.1792; søn af oberstløjtnant Joachim Moltke og hustru Magdalene Sophie f. v. Coltmann; gift 1. gang 9.9.1735 m. Christiane Frederikke, f. 26.5.1712 på Ulriksholm, død 1760,

datter af oberst Godske Hans Brüggemann og hustru Margrethe Vilhelmine f. Hausmann; 2. gang 9.9.1760 m. Sophie Hedevig, f. 8.10.1733 i Kbhvn., død 1802, datter af stiftamtmand, gehejmeråd Frederik Raben og hustru Birthe f. v. Plessen.

Page ved det danske hof 1722; kammerpage hos prins Frederik (5.) 1730; hofmarskal 1743 og leder af prinsens hofstab 1744; ved Fr. 5.s tronbestigelse 1746 udnævnt til overhofmarskal; var i hele kongens regeringstid landets mest indflydelsesrige person; præsident for Kunstakademiet 1754; øverste leder af Frederiks hospital 1756; medl. af overskattedirektionen 1762; sæde i konseillet 1763; afsked fra de fleste af sine stillinger kort efter Fr.5.s død

1766; påny sæde i konseillet 1768 og formand for overskattedirektionen; afsked 1770 bl. a. som modstander af Struensee.

Formand for Det vestindisk-guineiske Kompagni og 1750–71 for Det asiatiske Kompagni.

Førende medl. af den første landvæsenkommission, nedsat 1757; arbejdede for ophævelse af bøndernes fællesskab, og var på sine egne godser foregangsmand ved praktiske landboreformer; till. medl. af landvæsenkommissionen af 1767, der 1768 omdannedes til General-landvæsenkollegiet; virkede her for agrartechniske reformer og tilsluttede sig de socialpolitiske landbolove af 1769.

Modtog 1747 som kgl. gave godset Bregentved, der sammen med andre tilkøbte godser ophøjedes til grevskab 1750; till. ejer af en række godser på Fyn, Lolland og Møen, samt i Jylland, Sydslesvig og Holsten.

Har skrevet sin selvbiografi, offentliggjort af C F Wegener 1871.

Gehejmeråd 1747; blå ridder 1752.

Moltke Adam Wilhelm

Lensgreve, premierminister; f. 25.8.1785 på Einsiedelsborg, død 15.2.1864; søn af statsminister, lensgreve Joachim Godske Moltke (se denne); gift 1. gang 14.6.1817 m. Frederikke Louise f. komtesse Knuth, f. 2.1.1797 på Lundegård i Gentofte, død 1819, datter af lensgreve Frederik Knuth og hustru Juliane Marie f. Møsting; 2.

gang 22.8.1823 m. Marie Elisabeth f. komtesse Knuth, f. 1.8.1791 på Lundegård, død 1851, søster til 1. hustru.

Student (priv. dimit.); cand. jur. 1805; auskultant i højesteret s. å.; gjorde tjeneste ved fredsforhandlingerne med Sverige i Jönköping 1809; assessor i højesteret s. å.; deputeret i rentekammeret 1812; till. medl. af finansdeputationen og af direktionen for statsgælden 1816; finansminister og gehejmestatsminister 1831; præsident i rentekammeret 1845; dannede det første ministerium Moltke, martsministeriet, 1848 for en væsentlig del af det liberale partis mænd, og overtog till. finansministeriet; fortsatte som premierminister til jan. 1852, først for novemberministeriet 1848, till. udenrigsminister (til aug. 1850), derefter for juliministeriet 1851.

Medl. af Danske Selskab 1822; æresmedlem af

Kunstakademiet 1827. Medl. af landstinget 1849–60, af rigsrådet 1854–61, præsident 1854–55.

Overtog grevskabet Bregentved efter faderen 1818; købte Jomfruens Egede 1828; overtog styrelsen af Knuthenborg 1818. Kurator for Vallø og Vemmetofte 1818.

Kammerherre 1809; gehejmekonferensråd 1848; ordenskansler og overkammerherre 1856. Ridder af Elefanten 1836.

Moltke Carl

Greve, statsmand; f. 15.11.1798 i Kiel, død 12.4.1866; søn af godsejer og forfatter, greve Adam Gottlob Detlef Moltke og hustru Charlotte Auguste f. v. Wibelsheim; gift 29.5.1824 m. Anna Malvine, f. 21.10.1802 i Paris, død 1883, datter af bankier i Bruxelles Henry Simons og hustru Eliza f. Ross.

Undervist privat og på Johanneum i Hamburg; cand. jur. (Glückstadt) 1822; auskultant ved den holsten-lauenburgske overret 1823; overtog godset Nütschau ved Oldesloe 1826 og indtrådte som medl. af ridderskabets vedvarende deputation; medl. af den holstenske landret 1830, af den holsten-lauenburgske overret 1831, af de »erfarne mænds« forsamling 1832; deputeret i rentekammeret og for finanserne i Kbhvn. 1834, 1. deputeret smøds 1840; blev efter Chr. 8.s udstedelse af det åbne brev 1846, præsident for det slesvig-holsten-lauenburgske kancelli med den opgave at gennemføre helstatspolitikken; gehejmestatsminister 21. jan. 1848 straks efter Chr. 8.s død; udarbejdede det fælles forfatningsreskript af 28. jan. 1848, der i realiteten betød enevældens ophør; fratrådte som minister, da den folkelige martsbevægelse 1848 standsede arbejdet med forfatningssagen; præsident for den midlertidige fællesregering i hertugdømmerne, oprettet sept. s. å., men måtte træde tilbage p.g.a. den fjendtlige folkestemning; minister uden portefølje i det 3. ministerium Moltke, juliministeriet, 1851; minister for Slesvig i ministeriet Bluhme, dannet jan. 1852 på et helstatsprogram, og i ministeriet Ørsted 1853–54; minister uden portefølje i det 2. ministerium Bluhme 1864–65.

Kammerherre 1835; ekstraord. assessor i højesteret 1847; gehejmekonferensråd 1848; ordenskansler 1864.

Ridder af Elefanten 1848.

Moltke Joachim Godske

Lensgreve, statsminister; f. 25.7.1746 på Nygård (det senere Marienborg), Møen, død 5.10.1818; søn af overhofmarskal, statsminister, lensgreve Adam Gottlob Moltke (se denne); gift 6.11.1783 m. Georgine, f. 1.4.1759 i Kiel, død 1808, datter af landråd Caspar Buchwald til Pronstorf og hustru Sophie Charlotte f. Hahn.

Blev som barn udnævnt til løjtnant i fodfolket og kaptajn i garden; studerede ved udenl. universiteter bl. a. i Leipzig ca. 1762–67; kammerherre 1768; deputeret i søetatens general-kommissariatskollegium s. å.; i admiralitets- og generalkommissariatskollegiet 1770; afskediget 1771, men genansat efter Struensees fald 1772; s. å. en kort tid deputeret for finanskollegiets danske kammer og direktør for Øresunds toldkammer; medl. af overskattedirektionen 1772–81; 1. deputeret i generaltoldkammeret, deputeret i finanskollegiet, kommercekollegiet og bjergværksdirektoriet 1773–76; 1. deputeret for finanskollegiet, rentekammeret og bjergværksdirektoriet samt direktør for Fonden ad usus publicos 1776–81; medl. af generalvejkommissionen 1778–81; statsminister 1781–84; atter gehejmestatsminister 1813, og gjorde, som første medl. af direktionen for statsgælden, en stor indsats for genrejsning af finanserne efter statsbankerotten.

Stod for udarbejdelsen af forordningen af 23. april 1781, der blev hovedloven om udskiftningen og udflytningen, afsluttede herved i hovedsagen den side af landboreformerne, som faderen havde været banebryder for; måtte p.g.a. sin konservative holdning træde tilbage fra sine stillinger ved systemskiftet 1784.

Kurator for Vemmetofte kloster 1776 og for Vallø 1791; købte Einsiedelsborg på Fyn 1781; arvede Bregentved efter faderen 1792.

Skænkede sin faders efterladte naturhistoriske samling til universitetet og indstiftede et legat til støtte for naturhistorisk studium.

Blå ridder 1783; ordenskansler 1808; gehejmekonferensråd s. å.; overkammerherre 1815.

Monberg N. C.

Ingeniør og entreprenør; f. 31.7.1856 i Storvorde ved Ålborg, død 23.9.1930; søn af murermester C P Monberg og hustru Margrethe f. Larsen; gift 3.7.1883 m. Anthonia, f. 30.4.1862 i Lem-

vig, død 1943, datter af distriktslæge G E Søl-
ling og hustru Henriette f. Plum.

På Akademiets arkitektskole og tekn. uddan-
nelse 1874–80; ansat en kortere tid ved havne-
og jernbaneanlæg; selvstændig entreprenørvirk-
somhed 1881; samarbejdede med entreprenør,
etatsråd Niels Andersen fra o. 1886 til 1899;
trafikminister i forretningsministeriet Liebe marts
–april 1920.

Dommer i den permanente voldgiftsret 1900–
10; medl. af Dansk Ingeniørforenings bestyrelse
1902–11, af Industriforeningens repræsentant-
skab 1903; formand for bestyrelsen for A/S Det
danske Kulkompani 1913; medl. af bestyrelsen
for andre erhvervsdrivende selskaber og af be-
styrelsesrådet for Kbhvns Handelsbank 1916.

Arbejder bl. a.: dampfærgehavne ved Odde-
sund; havneanlæg i Rudkøbing og Assens; Mid-
delgrundsfortet og tørdokanlæg på Refshaleøen
og i Helsingør; efter 1900 kloaktuneller under
Kbhvns havn og trykledninger ud i Øresund;
jernbanebro over Mariager Fjord ved Hadsund;
Godsbanegården i Kbhvn. og havnearbejder ved
Islands Brygge, som anlagdes af Kbhvns havne-
væsen 1906; havnearbejder i Frihavnen og tør-
dokke i Sydhavnen; tørdokanlæg i Landskrona;
havneanlæg i Trelleborg og Sassnitz; Petribrücke
ved Rostock og færgelejer ved Warnemünde
(s. m. tyske firmaer); i samarbejde med firmaet
Christiani & Nielsen en række brobygningsarbej-
der og havneanlæg i udlandet, og med firmaet
Saabye & Lerche Reykjavíks havn og St. Croix'
havn.

Etatsråd 1912.

Monrad D. G.

Politiker, biskop; f. 24.11.1811 i Kbhvn., død
28.3.1887; søn af kopist i rentekammeret, senere
foged i Nordlandene Otto Sommer Monrad og
hustru Charlotte Frederikke f. Friis; gift 1. gang
1.5.1840 m. Emilie Nathalie, f. 21.7.1815 i
Kbhvn., død 1871, datter af murermester J H
Lüththans og hustru Louise Dorothea f. Borger;
2. gang 16.2.1875 m. Emmy, f. 4.10.1832 på Ma-
rienborg i Lyngby, død 1894, datter af hoffjæger-
mester P A Tutein og hustru Anna f. Eckardt.

Var efter faderens sindssygdom og hjemmets
opløsning hos moderens svoger, købmand Räs-
mus Kornerup i Præstø 1819–25; i Vordingborg
latinskole 1826; student (priv. dimitt.) 1830; på
Regensen 1831, på Borchs kollegium 1835; stu-
derede teologi samt æstetik, filosofi og især
østerlandske sprog og kom ind i en kreds med

Hall, C E Fenger, V Birkedal, F M Knuth og
Fr. Barfod fra 1831; cand. theol. 1836; tog ma-
gistergraden (på emne fra semitiske sprog) 1838;
studieophold i Paris 1838–39; deltog som taler
u. ophold i Kbhvn. i det af Orla Lehmann ind-
kaldte studentermøde vedr. en fri forfatning i
anl. af Fr. 6.s død samme aften 3. dec. 1839;
fremtrådte som politisk tænkner og gik ind for
en fri forfatning ved udsendelsen af sit første af
fem Politiske flyveblade 23. dec. s. å.; medredak-
tør af Fædrelandet 1. april 1840–41; idømt bøde

og 1 års censur p. g. a. sine meninger i flyvebla-
dene 1840; overtog Dansk Folkeblad 1843; sog-
nepræst i Vester Ulslev på Lolland 1846; deltog
efter Chr. 8.s død jan. 1848 i den politiske debat
og var taler ved det 2. Casinomøde i Kbhvn.;
kultusminister i martsministeriet A W Moltke
22. marts–16. nov. s. å.; biskop over Lolland-
Falsters stift 1849–54; overskoleledertør for
Kbhvns skolevæsen og chef for kultusministe-
riets 3. departement 1855; bestyrede kultusmini-
steriet under Halls forfald fra 31. maj 1858;
kultusminister i ministeriet Hall 6. maj–2. dec.
1859; atter kultusminister i ministeriet Hall 24.
febr. 1860–31. dec. 1863, till. indenrigsminister
til 15. sept. 1861; konsejlspræsident og finans-
minister 31. dec. 1863–11. juli 1864, till. uden-
rigsminister til 8. jan. 1864, samt fungerede som
udenrigsminister 3. april–6. juli s. å.; nedlagde
sine mandater som medl. af rigsdagens folketing
og af rigsrådets folketing, og rejste efter neder-
laget 1864 med sin familie til New Zealand
1865; ophold som nybygger på New Zealand
1866–69; hjemkomst 1869; sognepræst i Brønd-
byerne s. å.; till. medarbejder ved Berlingske Ti-
dende med to ugl. artikler maj 1869–april 1871;
atter biskop i Lolland-Falsters stift 1871.

Medl. af Kbhvns borgerrepræsentation 1841;
medl. (s. m. Bardenfleth og Wieth) af udvalget
til udformning af grundlovsudkast juni 1848;
medl. af folketetinget (Nykøbing F.) 4. dec. 1849–
1865 (på nær kort periode 1853); medl. af rigs-
rådet 1856, af rigsrådets folketing fra marts
1864, af folketetinget (valgt i Middelfart) 1882–86.

Ønskede den almindelige valgret reguleret ved
hjælp af et kongevalgt landsting; blev en af de
ledende i 1848 og som kultusminister martsmini-
steriets drivkraft, skrev fæstetudkastet til grund-
loven og prægede valgloven i retning af almin-
delig valgret, uden census og uden klassevalg,
derfor kaldt grundlovens fader; var oprindelig
mere helstatsmand end tilhænger af Ejderpoli-
tikken, men blev efterhånden tilhænger af en

deling af Slesvig og måtte netop gå af på grund
af denne holdning i 1864; hævdede som tilhæ-
nger af den almindelige valgret rigsdagens ret i
den periode, hvor andre, også de nationallibe-
rale, var imod den almindelige valgret; modstan-
der af A S Ørsted, da denne gik ind for helsta-
ten og for kongens absolutte magt, og blev der-
for afsat som biskop 1854; gennemførte som
direktør og departementschef store reformer af
skolevæsenet; fik efter regeringen Halls rådvild-
hed under den dansk-tyske krise i 1863 en an-
svaret, blev regeringschef og måtte tage krigen
1864; søgte at balancere mellem kongen og fol-
kestemningen, tog modigt situationen efter røm-
ningen af Dannevirke, men afskedigede dog de
Meza; var imod fred efter Londonkonferencens
sprængning, blev afsat af kongen juli 1864 og
stemte imod freden; lagde som gejstlig kraft og
frisind for dagen bl. a. i sit store forfatterskab;
var som tilbagevendt politiker imod såvel Ven-
stres krav om folketingsparlamentarisme som
finanslovnægtelsen, søgte at mægle mellem par-
terne i den store forfatningsstrid og kunne hver-
ken godkende visnepolitikken eller provisorier-
ne; måtte betegne regeringens opløsning i 1885
som grundlovsbrud og nedlagde derfor sit man-
dat.

Har bl. a. skrevet: Flyvende politiske blade
1–5 (1839–42); om skolevæsenets ordning (1844);
Politiske afhandlinger I–III (1869–71); Politiske
drømmerier (1870); Prædikener på alle søn- og
helligdagene i året samt i fasten (1871, 3. opl.
1878); Den frie tanke og dr. Brandes' forelæ-
sninger (1872); Politiske breve I–XIX (1874–82);
Om slaget ved katekismen (1874); Fra bønnens
verden (1876); Tro, dåb, gerning, tilgivelse
(1879); Den femte bøn og dens liv i kirken ind-
til Luther (1883); Et bidrag til den apostolske
trosbekendelses historie (1886); Ordinationstaler
og prædikener (1887); D G Monrads deltagelse
i begivenhederne 1864 (efterladt redegørelse).
Udg. ved Aage Friis (1914). Efterladte prædi-
kener. Udg. af A Nyholm (1961); Breve. Udg.
af S Hauge (1969).

Ejer af gården Hummeltofte ved Lyngby 1854
–65.

Æresdoktor i teologi ved Kbhvns universitet
1879.

de Montaigu Magnon

Skuespiller, teaterdirektør, instruktør; f. 8.12.
1661 (el. 1650) i Frankrig, død 14.2.1737; søn af
tragediedigteren Jean Magnon; gift 2. gang ca.
1715 m. skuespillerinde Marie Magdalene la
Croix, døbt 20.10.1692 i Kbhvn., død 1736, dat-
ter af hof-sukkerbager, senere teskænker Nicolas
Jean Baptiste la Croix og hustru Martha f. le
Coffre.

Skuespiller ved Chr. 5.s franske hoffrue 1686;
forblev i Kbhvn. da truppen opløstes 1694; der-
efter bl. a. lærer ved Landkadetakademiet og
1701–21 leder af Fr. 4.s franske hoffrue; an-
søgte 1. juli 1722 om at måtte indrette en co-
moedie i det danske sprog; direktør for og in-
struktør ved den første danske skueplads, der
åbnedes 23. sept. 1722 i Ll. Grønnegade (den
senere Ny Adelgade); teatrets åbningsforestilling

var Molières »Den gerrige«, to dage efter opførtes Holbergs »Den politiske kandestøber«; skønt teatret fl. gange måtte lukke af mangel på tilslutning, lykkedes det i løbet af seks år at give ca. 300 forestillinger, deraf 19 Holberg-komedier; efter den store brand i Kbhvn. 1728 blev teatret ikke genåbnet.

Mortensen H. Chr. C.

Zoolog; f. 27.8.1856 på Jonstrup seminarium, død 7.6.1921; søn af botanikeren, seminarielærer H. Mortensen og hustru Birthe f. Pedersen; gift 9.8.1891 m. Ingeborg, f. 23.6.1858 i Kbhvn., død 1938, datter af urtekræmmer H. P. Lemming og hustru Valborg f. Berg.

Initiativtager til en række store indsamlings- og forskningsrejser, bl. a. s. m. Johs. Schmidt den danske vidensk. Siam-ekspedition 1899–1900, ekspedition til Vestindien 1905–06, Stillehavs-egnene 1914–16, det malayiske arkipelag 1922–23, oprettede her en interskandinavisk biologisk trope-station, og ekspedition til Java, Mauritius, Sydafrika m. m. 1929–30; till. medarbejder ved en række andre ekspeditioner bl. a. Ingolf-ekspeditionen, den tyske og den svenske Sydpols-ekspedition og den amerikanske Albartross-Philippine ekspedition 1907–09.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1920, samt af en række zoologiske og vidensk. akademier og selskaber i udlandet; æresmedlem af Dansk Naturhistorisk Forening 1931, Marine Biological Assoc. of the United Kingdom 1945 m. fl.

Hovedværker: Systematiske studier over echinoderm-larver (disp.); Echinoidea I–II (i Ingolf-ekspeditionen vol. IV 1–2, 1903–07); Ctenophora (smstds vol. V 2, 1912); Studies in the development of Crinoids (udg. af Carnegie Inst. i Washington 1920); Studies in the development and the larval forms of Echinoderms (1921); Handbook of the Echinoderms of the British Isles (1927); A Monograph of the Echinoidea I–IV (1928–48); endv. afhandlinger i inden- og udenlandske tidsskrifter.

Startede værket Danmarks fauna 1906, redaktør af dette til 1914; till. i nogle år redaktør af Videnskabelige medd. fra Dansk Naturhistorisk Forening.

Moth Matthias

Oversekretær, leksikograf; f. 27.3.1649 i Odense, død 19.3.1719; søn af kgl. livlæge Poul Moth og hustru Ida Dorothea f. Bureneus; gift 23.1.1676 m. Kirstine, død 1698, datter af sognepræst A. L. Aagaard og hustru Mette f. Ostensfeld.

Studerede medicin ved Kbhvns universitet hos Thomas Bartholin fra 1665 og i udlandet bl. a. Leiden og Paris i en længere årrække fra 1667; assessor i skatkammerkollegiet 1675, till. stempepapirforvalter s. å.; assessor i danske og tyske kancelli 1676; kancelliråd og kammersekr. for de norske sager 1680; oversekr. for danske kancellis norske sager 1688 og for de danske sager 1690. Øvede en betydelig indflydelse i finanssager og i den økonomiske politik som medl. af en række kommissioner, bl. a. den permanente finanskommission af 1690, gehejme-finanskommissionen 1690–91, kommissionerne ang. hande-

lens fremme af 1690 og 1693 og rådstue-kommissionen af 1691 ang. bortforpagtningen af tolden; deputeret ved hofetaten 1693, i general-kommissariatet for land- og søetaten 1694, i politikommissionen 1696; direktør for det danske postvæsen 1690–99; direktør i Kbhvns vandvæsen 1694; medl. af inspektionen med brand- og belysningsvæsenet 1696; meddirektør for Børnehuset 1697. Afsked fra sine stillinger 1699.

Har oversat Ovids Metamorfoser på danske aleksandrinere (håndskrift i Det kgl. bibliotek). Begyndte 1680 at samle stof til sit hovedværk den store danske ordbog og udarbejdede efter 1699 ordbogens 60 foliobind til trykfærdig stand, men værket blev aldrig udgivet; størstedelen af manuskriptet findes i Det kgl. bibliotek.

Ret til at føre adeligt våben 1679; etatsråd 1684; justitsråd 1692; gehejmeråd 1695.

Müller J. P.

Hygiejniker, forfatter; f. 7.10.1866 i Asserballe på Als, død 17.11.1938; søn af sognepræst G. V. Müller og hustru Ellen f. Jacobsen; gift 1. gang m. Maria, f. 9.12.1865 i Kbhvn., død 1930, datter af kaptajn Peter Schønberg og hustru Anna f. Dumeli; 2. gang 1.9.1937 m. Emilie, f. 30.3.1889 i Ribe, datter af lokomotivfører Syvert Berg og hustru Emilie f. Hansen.

Student (Nykøbing F.) 1884; løjtnant ved ingeniørkorpsen 1888; jernbaneingeniør i Argentina 1889–91; ansat i Recks Opvarmnings Komp. 1891–1901, og påbegyndte i disse år det teologiske studium; till. sportsmedarbejder ved »København« 1893–1901; inspektør ved Vejle-fjord sanatorium 1901–05; stifter af og direktør

Student (Frederiksborg) 1874; huslærer på Bregningegård ved Svebølle 1875–77; studerede naturhistorie og var privatlærer i Kbhvn. 1877–88; timelærer ved Viborg katedralskole 1888, adjunkt 1891, overlærer 1909–19.

Påbegyndte 1899 en systematisk ringmærkning af træfugle for at studere deres rejseveje; ringmærkningerne gav stødet til lignende systematiske ringmærkninger i andre lande.

Medstifter af Dansk ornitologisk Forening 1906.

Har bl. a. skrevet: Anvisning til at udstoppe og opbevare fugleskind (1889); Botanisk ABC (1891); Støren, myreløven etc. (1905). Endv. offentliggjort resultaterne af ringmærkninger i en række afhandlinger, bl. a. i Vid. Medd. fra Dansk naturhistorisk Forening (1909) og i Dansk ornitologisk Forenings tidsskrift (1911–20).

Tildelt Videnskabernes Selskabs guldmed. 1896 for en afhandling om danske mus.

Mortensen Theodor

Zoolog; f. 22.2.1868 i Harløse ved Hillerød, død 3.4.1952; søn af lærer J. G. Mortensen og hustru Petra Cathrine f. Jensen; gift 10.4.1901 m. Valborg, f. 22.6.1876 i Dragør, datter af rejsesekretær P. O. Blomberg og hustru Nielsine Noline f. Fasmer.

Student (Frederiksborg) 1885; cand. theol. 1890; assistent ved Det zoologiske institut i Gies-sen 1894; mag. scient. (naturhistorie) 1895; assistent ved Biologisk station 1895–97; dr. phil. 1897; assistent ved Zoologisk studiesamling 1902–14, ved Zoologisk museum 1910, leder af mu-seets 2. afd. 1917–33.

for Mullerinstitutet i London 1912–24, derefter foredragsholder.

Virkede i årene 1905–12 og særligt fra 1924 i en række europæiske lande som forkæmper for sund livsførelse og legemspleje, kombineret med gymnastiske øvelser.

Dyrkede mange former for idræt og var indehaver af mange Danmarksrekorder samt europarekord i kapgang over ¼ mile; dannede s. m. sine tre brødre et berømt rohold.

Æresmedlem af 16 foreninger og selskaber i Skandinavien, England, Skotland, Tyskland, Italien og Rusland; fik prinsen af Wales' protektion for sine bøger og foredrag i 1924.

Medudgiver af Arbog for legemsidræt (1898 og 1905); Har bl. a. skrevet: Mit system (1904, 10. udg. 1925, oversat til 25 sprog); Vink om sundhedsrøgt og idræt (1907); Kønsmoral og livslykke (1908); My Army and Navy System (1916); My Sunbathing and Fresh Air System (1927); Hvad fejler vor ungdoms fysiske opdragelse (1927); 50 mirakelkure (1934) og Lourdes-miraklernes hemmelighed og Kristusilden ved Århus (1935).

Munch P.

Historiker, politiker; f. 25.7.1870 i Redsted på Mors, død 12.1.1948; søn af landmand og møller Chresten M Munch og hustru Johanne Mathilde f. Jacobsen; gift 20.12.1902 m. politiker Elna Munch, f. 13.6.1871 ved Petersværrt, Kallehave sogn, død 1945, datter af forstær, skovrider Conrad Sarauw og hustru Betzy f. Hansen.

Student (Viborg) 1889; deltog i de sønderjyske studenterforeninger 4. S.s og To Løvers arbejde og medvirkede ved korrespondancer til dagbladene om stillingen i Nordslesvig til styrkelse af nationalitetskampen; cand. mag. (historie, fransk, latin) 1895; historielærer ved kbhvn. skoleprivatskoler; dr. phil. 1900; i sit arbejde som historiker stærkt påvirket af Kr. Erslev; medstifter af Den radikale Klub 1903 og en af hovedmændene bag bruddet med Venstre bl. a. med baggrund i partiets stilling til forsvarsspørgsmålet; medstifter af Det radikale Venstre 1905; folketingsmand for Langeland 1909–45; indenrigsminister i det første ministerium Zahle 1909–10; forsvarsminister i det andet ministerium Zahle 1913–20; udenrigsminister i det andet ministerium Stauning 1929–40.

Tilsluttede sig den radikaliserende opposition i Studentereforeningen og Studenteramsfundet; under stærk indflydelse af Hørup og Georg Brandes, af Tschernings opfattelse af dansk militærvesen efter 1864 og af Monrads politisk-filosofiske indstilling; særlig efter studieophold i Frankrig ved århundredskiftet fortaler for folkeoplysning, idépolitik, demokratiske principper og internationalt samarbejde, præget af rets- og retfærdighedssynspunkter; krævede grundlovsrevision i junigrundlovens ånd; ønskede militærvesenet indskrænket til alene at have et grænsopolitiske opgaver; gik ved krigsudbruddet aug. 1914 ind for dansk udlægning af miner i Storebælt for at undgå, at tyskerne gjorde dette, og hindrede en mobilisering, hvilket blev af betydning for neutralitetens opretholdelse; fik indflydelse på de reducerende forsvarslove i mellemkrigstiden; stærkt aktiv i arbejdet i og for Folkeforbundet som fredsbevarende faktor og opretholdt sit principielle synspunkt, at dansk militærvesen ikke skulle være af en sådan størrelse, at landet kunne blive aktiv deltager i en krig; talsmand for samarbejdet mellem Europas små stater, de såkaldte Oslotater; fortaler for et stærkt samarbejde mellem Socialdemokratiet og Det radikale Venstre; af overbevisning frihandelsmand; søgte at få det bedst mulige ud af afspærringspolitikken i sin ministeriet; fik straks efter 9. april 1940 fastslået at alle dansk-tyske forhandlinger skulle foregå gennem udenrigsministeriet; blev efter ønsker bl. a. i konservative kredse og hos kong Chr. 10. afløst som udenrigsminister af Erik Scavenius 8. juli 1940.

Medl. af hovedbestyrelsen for Det radikale Venstre og af bestyrelsen for Kbhvn. radikale Venstreforening; medl. af den danske rigsdagsdelegation til fredskonferencen i Paris 1919; medl. af delegationen til Folkenes Forbund hvert år fra 1920 til 1938, af folkeforbundsrådet 1933–36; medl. af Rask-Ørsted fondets komité; formand for Institut for Historie og Samfundsføkonomi 1927 og for den nationale kommission for intellektuelt samarbejde; medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie 1931, af samarbejdsudvalget 1940 og af det udenrigspolitiske nævn 1941.

Har bl. a. skrevet: Købstadstyrelsen i Danmark fra Chr. 4.s tid til enevældens ophør I–II (disp., 1900); Det danske folks politiske og nationale gennembrud (1904); Danmarks selvstændighed (1909); Folkestyrets vækst i 19. årh. (1924); Erindringer I–VIII (1959–67); Brevveksling med J. P. Jacobsen 1889–1901 (1962) samt lærebøger i verdenshistorie og i samfundskundskab (udk. i mange opl.); har s. m. Aage Friis udg. Johanne Luise Heiberg og A. F. Krieger I–II (1914–15) og s. m. Aage Friis og Elise Koppel, A. F. Kriegers dagbøger 1848–80 I–VIII (1920–25); medarbejder ved bl. a.: Verdenskulturen, Det danske folks historie og Folkenes historie; redaktør af Det ny århundrede 1903–09; talrige artikler og skrifter.

Munch-Petersen Gustaf

Forfatter; f. 18.2.1912 i Kbhvn., død o. 2.4.1938; søn af professor, civilingeniør Jon Julius Munch-Petersen og hustru dr. phil. Valfrid Palmgren

Munch-Petersen, f. Palmgren; gift 7.3.1936 m. keramikeren Lisbet Munch-Petersen, f. 16.11.1909 i Rønne, datter af keramikker Hans Hjorth og hustru, malerinden Johanne Marie Tvede f. Bruhn.

Student 1930; filosofikum 1931; studerede filosofi og psykologi; kryolitarbejder på Grønland 1932; en tid fisker og maler i Gudhjem; udstillede som maler i Kbhvn. og Oslo 1935; meldte sig til den internationale brigade i Spanien 1937; faldt på republikansk side i den spanske borgerkrig.

Har skrevet: Det nøgne menneske (digte, 1932); Simon begynder (roman, 1933); Det underste land (digte, 1933); Mod Jerusalem. Kompositioner (digte, 1934); Nitten digte (1937). Udvalgte digte (1938, 2. opl. 1946); Samlede skrifter I–II (ved Torben Brostrøm, 1959).

Munk Jens

Søfarer, opdagelsesrejsende; f. 3.6. el 3.7.1579 på Barbo ved Arendal i Norge, begr. 3.7.1628; søn af lensmand Erik Nielsen Munk og Anna Bartholomæidatter; gift 1. gang (ægteskabet opløst) m. Cathrine Adriansdatter; 2. gang m. Margrethe, død 1651, datter af lagmand i Hede-marken Tage Eriksen.

Født i Norge af danske forældre; til søs som 12 år; i handelslære et år i Oporto; skomagerdreng, malermedhjælper og ved handel i Bahia i Brasilien til 1598; rejser på Spanien og Østersøen, samt fangsttogter i Ishavet; forliste i isen ved Arkhangelsk 1609; i Chr. 4.s tjeneste 1610; sendt på ekspedition til havet ved Finmarken bl. a. for at finde nordostpassagen til Indien nord om Asien, men blev standset af isen; kaptajn i flåden 1611; deltog i kampene ved Göttaelv og belejringen af Elfsborg u. Kalmarkrigen; tolk og regnskabsfører for et dansk gesandtskab i Spanien; stiftede det første danske hvalfangerselskab og besøgte Spanien for at hyre biscayiske hvalfangere 1617; fik til opgave at finde nordvestpassagen til Indien, nord om Amerika, og afsøgte med fregatten »Enhjørningen« og jagten »Lamprenen« og en besætning på 64 mand fra Kbhvn. 9. maj 1619; nåede Hudson Strait 11. juli; ankom til Hudsonbunden seks uger senere og nåede dens ukendte vestkyst med den senere Churchill River's munding 7. sept., og antages at have fundet fjordene Chesterfield og Ranken Inlet; nødsagedes til at overvinde i landet der blev kaldt Nova Dania, men ramtes

af det hårde klima og næsten hele mandskabet døde af skørbug; afsejlede med to overlevende på »Lamprenen« 16. juli 1620, nåede over Atlanterhavet og kom trods storme og isvanskeligheder til en fjord nær Bergen 21. sept. s. å.; fortsatte, med svækket helbred, tjenesten i flåden; i Holland for at hverve mandskab til det Ostindiske Kompagni 1621; derefter som admiral på fl. togter i nordlige farvande; efter krigsudbruddet 1625 fl. gange eskadreachef ved Wesers munding; døde u. kampene ved Stralsund 1628.

Har skrevet om sin rejse til Amerika: Navigatio Septentrionalis (1624, på dansk med indledning udgivet af P Lauridsen 1883, facsimile-udg. 1960).

Munk Kaj

Præst, forfatter; f. 13.1.1898 i Maribo, død 4.1.1944; søn af garvemester Carl Immanuel Petersen og hustru Ane Mathilde f. Christensen; adopt. 13.6.1916 af parcellist Peder Christian Munk og hustru Marie f. Hansen; gift 13.1.1929 m. Elise, f. 8.9.1909 i Vedersø, datter af gårdejer N Ø Jørgensen og hustru Birthe Kirstine f. Strandbygaard.

Fik sit barndomshjem, efter forældrenes tidlige død, hos sine senere adoptivforældre på deres gård i Opager; student (Nykøbing F.) 1917; cand.theol. 1924; sognepræst i Vedersø s. å.; till. forfattervirksomhed hvorunder han særlig fornyede dansk teater. Var i 1930'erne positiv overfor diktaturet, vendte sig u. besættelsen i skrift og tale mod de nationale samarbejdspartier, gik ind for et styre ved stærke personligheder, opildnede senere til modstand mod tyskerne. Myrdet af en tysk terroristgruppe 4. jan. 1944 i Hørbylunde ved Silkeborg.

Har bl. a. skrevet: Rub og stub (1922); En idealist (Det kgl. Teater, 1928 og 1938); I brændingen (1929, Betty Nansen-Teatret 1937); Cant (Det kgl. Teater, 1931); Ordet (Betty Nansen-Teatret, 1932, filmatiseret på svensk 1943, på dansk 1955); De udvalgte (Det kgl. Teater, 1933); Os bærer den himmelske glæde (digte, 1934); Vedersø-Jerusalem retur (1934); Kærlighed (Det kgl. Teater, 1934); Sejren (Folketeatret, 1936); Liv og glade dage (1936); Pilatus (skuespil, skrevet 1917, privat-udg. 1937); Han sidder ved smeltediglen (Fol-

keteatret, 1938); Diktatorinden (Det kgl. Teater, 1938); Himmel og jord (kronikker m. v. 1938); Filmen om Christiørn den Anden (ikke filmatiseret, trykt manuskript, 1938); Puslespil (Folketeatret, 1939); Fugl Fønix (1939); uropført i Studenterforeningen 1938 med bl. a. Poul Reumert); Egelykke (Det kgl. Teater, 1940); Navigare necesse (digte, 1940); Ved Bablyons floder (prædikensamling (1941); Sværg det drenge (digte, 1941); Det unge Nord (digte, 1942); Niels Ebbesen (1942, premiere Göteborg 1943, Det kgl. Teater 1945); Med ordets sværd (prædikensamling, 1942); Med sol og megen glæde (1942); Foråret så sagte kommer (erindringer, 1942); Apostlenes gerninger (1943); Den skæbne ej til os (digte 1943 og talrige illegale udgaver); Ewalds død (digte, udg. u. Holger Gabrielsens navn, 1943); Før Cannae (Det kgl. Teater, 1945); I guds bismær (prædikener, posthumt 1946). Mindeudgave I-IX (1948-49). Mange værker oversat til en række europæiske sprog. Har oversat Hamlet (omdigtning, Betty Nansen Teatret, 1935). Manuskript til filmen Det gyldne smil (1935).

Studenternes æreskunstner 1938.

Munk Kirsten

Chr. 4.s hustru; f. 6.7.1598, død 19.4.1658; datter af tidl. statholder i Norge Ludvig Munk til Nørhund og hustru Ellen Marsvin (se denne); indgik 1615 samvittighedsægteskab med kong Christian 4. (se denne).

Modtog Chr. 4.s frieri i et brev af 14. marts 1615 stillet til moderen; det ægteskabelige samliv optoges i slutningen af s. å. efter at Chr. 4. i aug. havde udstedt en juridisk bindende erklæring om ægteskabet og givet tilsagn om et len på livstid; fik titlen grevinde af Holsten 1627 og optoges sammen med børnene i kirkebønnen for kongehuset; p. g. a. forhold til rhingreve Otto Ludvig af Salm u. Chr. 4.s deltagelse i Trediveårskrigen ophævedes 1628 ægteskabet med kongen, der nægtede faderskabet til den sidst fødte datter; brød et forlig med kongen og forvist til sine jyske godser Boller og Rosenvold 1630; fængslet på Stjernholm 1635 og 1647; opmuntrede svigersønnen Corfitz Ulfeldt, gift med datteren Leonora Christina, i hans virksomhed mod Danmark; fratrækt grevindetitlen 1657 af Fr. 3.

Munksgaard Ejnar

Boghandler; f. 28.2.1890 i Viborg, død 6.1.1948; søn af graver O N Munksgaard og hustru Kristine f. Lauritzen; gift 23.12.1917 m. Yelva, f. 4.11.1885 i Næstved, datter af overassistent P M V Christensen og hustru Yelva f. Løser.

Uddannet ved boghandel i Viborg samt 1911-17 i udlandet; grundlagde 1917, s. m. Otto Levin, Levin & Munksgaards internationale Boghandel og Forlag; firmaet overtog 1924 M P Madsens Boghandel og Forlag, og flyttede til nuv. lokaler i Nørregade; overtog till. Hage & Levins fortsættelsesafd. 1930 og Th. Linds Efterflgs Boghandel 1932; forretningsens ende-haver 1933; firmanavnet ændredes 1938 til Ejnar Munksgaards internationale Boghandel og Forlag. Kommissær for danske og udenl. vidensk. selskaber, bl. a. det danske Videnskabernes Selskab og det islandske Videnskabernes Selskab.

Medl. af Forlæggerrådet 1936, af det litterære retsudvalg 1937 m. m. Æresmedlem af Det islandske litterære selskab og af Flateyars framfara stiftun; æresdoktor ved Islands universitet 1936; medl. af kommissionen for den Arnamagnæanske Stiftelse, s. å.; formand for Det danske Selskabs bogudvalg 1941-46.

Grundlægger og redaktør af facsimileudgaven af de gamle islandske håndskrifter Corpus codicum Islandicorum medii ævi I-XX (1930-57); udgiver af Codices Avestici et Pahlavici Bibliothecae Universitatis Hafniensis I-XII (1931-44), Monumenta typographica Islandica (1933 ff), Monumenta Musicae Byzantinae (1935 ff) og Monumenta linguarum Asiae majoris (1936 ff); grundlægger og udgiver af Corpus codicum Americanorum medii ævi (1942), Corpus codicum Suecicorum medii ævi (1943) samt en lang række internationale videnskabelige tidsskrifter. Har endv. udgivet bl. a.: Charles Nodier: Den bogballe (med indledning og noter, 1921); Lukianos: Den dårlige bogsamler (s. m. Paul V Rubow, 1928); Digte af Bjarni Thorarensen og Jónas Hallgrímsson (1938). Har bl. a. skrevet: Småtræk af bibliofilens historie (1927); Om Flatøbogen og dens historie (1930); Hans Christian Andersen's visits to Charles Dickens (1937).

Mygind Holger

Læge; f. 5.1.1855 i Kbhvn., død 1.10.1928; søn af grosserer J H Mygind og hustru Anne Johanne f. Gade; gift 13.10.1882 m. Annie, f. 2.5.1862 i Cardiff, død 1940, datter af freds-

dommer, konsul S Nash og hustru Anne f. Dyer.

Student (Mariboers skole) 1873; med. eks. 1880; dr. med. 1883; ass. ved Wilh. Meyers ørekl. 1884-89; læge ved Arbejdshjemmet for døvstumme piger 1895-1905; chef for Garnisonssygehusets otologiske klinik 1897-98; initiativtager til oprettelsen af Statens institut for talelidende, instituttets læge 1898-1905; overlæge ved Kbhvns kommunehospitals afd. for øre-, næse- og halssygdomme 1898-1923; læge ved Musikkonservatoriet 1905-23.

Medl. af bestyrelsen for Kbhvns Lægeforening 1896-1901 og for Alm. dansk Lægeforening 1907-09; organiserede de første fortsættelseskursus for læger 1901; formand for Dansk otolaryngologisk Selskab 1909-10 og 1915-17 samt præsident for 1. nordiske otolaryngolog-kongres 1911; stifter af og formand for Nordisk otolaryngologisk Forening 1911-14; medl. af Kbhvns kommunale lægerådsudvalg 1911-18, af døvstummekommissionen 1917-22; deltog under og efter 1. verdenskrig i dansk og britisk Røde Kors-hjælpearbejde; æresmedlem af forsk. udenl. lægeselskaber.

Har skrevet: Om jodoformens anvendelse til sårbehandling (disp.); Lærebog i de øverste luftvejenes sygdomme, samt en række afhandlinger over otolaryngologiske emner særlig over døvstumhed; endv. afhandlinger om udgravningerne i Pompeji. Medudgiver af Archiv für Ohrenheilkunde og Zeitschrift für Ohrenheilkunde 1900; chefredaktør af Ugeskrift for Læger 1907-12.

Titulær professor 1900.

Mylius-Erichsen L.

Polarforsker, journalist, forfatter; f. 15.1.1872 i Viborg, død ca. 25.11.1907; søn af politibetjent Peter Erichsen og hustru Karoline f. Antonisen; gift 8.11.1898 m. Marie, f. 7.8.1868 i Kbhvn., datter af forretningsfører Carl Lesse og hustru Marie f. Olsen.

Student 1895; journalist ved Dannebrog og Politiken; sekretær i Turistforeningen (1900); deltog som leder s.m. Knud Rasmussen, maleren Harald Moltke og den grønlandske kateket Jørgen Brønlund i »den litterære grønlandsekspedition« 1902-04, hvorunder Melvillebugten undersøgt, og man nåede Kap York; startede 1906 Danmarksekspeditionen til den udforskede del af Nordøstgrønland; drog vinteren 1907 ud på en kortlægningsrejse til Independence

Sund s.m. Høeg Hagen og Jørgen Brønlund; alle tre døde ved Lamberts Land under forsøget på at nå skibets overvintringssted ved Danmarkshavn efter at have løst omfattende kartografiske opgaver.

Medredaktør af tidsskrifterne Vagten og Ungt Blod; har skrevet: Tætere (1898); Vestjyder (1900); Strandingshistorier (1901); Den jyske hede før og nu (s.m. maleren Valdemar Nielsen 1901-03); Isblink (1904); Kap York (1905); Nye strandingshistorier (1905); Grønland (s.m. Harald Moltke 1906); Fra klit til hav (udvalgte fortællinger, 1912).

Müller Frantz Henrich

Kemiker, porcelænsfabrikant; f. 17.11.1732 i Kbhvn., død 4.3.1820; søn af materialforvalter F H Müller og hustru Øllegaard Christiane f. Ehlers; gift 1. gang 23.5.1764 m. Maria Dorothea f. Berger, f. ca. 1742, død 1779; 2. gang 7.1.1780 m. Ane Kathrine, f. 20.6.1743 i Nyborg, død 1822, datter af stads- og garnisonskirurg T N Holm og hustru Cathrine Lucie f. v. Lengercken.

I lære på Kong Salomons apotek 1746, fik her interesse for kemi og mineralogi; stilling i Drammen 1753, og fulgte senere i et år Linnés forelæsninger i Uppsala; arbejdede som apoteker i Kbhvn. og holdt offentlige forelæsninger over mineralogi; guardien ved Kurantbankens udmøntning 1760-66; nedsatte sig som laborant og materialist en gros 1768; eksperimenterede till. med at fremstille porcelæn, og ved forsøg med bornholmsk ler lykkedes det 1772 for første gang i Danmark at lave ægte porcelæn; forpagter af Vajsenhusets apotek 1773 og tog farmaceutisk eks.; grundlægger af Den kgl. Porcelænsfabrik ved stiftelsen af et aktieselskab (med støtte fra kongehuset), der 1775 oprettede en porcelænsfabrik på Købmagergade; iværksatte fabrikationen og lavede recepter til farverne; ledede fabrikken (der 1779-1868 ejedes af staten) som inspektør fra 1780, medadministratør 1794-1801, derefter konsulent; ejer af Christianshavns apotek 1785-95; meddirektør i general-postdirektionen 1801.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1780. Tildelt Landhusholdningsselskabets guldmed. 1775. Justitsråd 1780.

Müller Henrik

Rentemester, finans- og forretningsmand; f. 16.3. 1609 i Itzehoe, død 2.3.1692; søn af købmand Henrik Müller og hustru Cathrine f. Lorentzen; gift 8.5.1636 m. Sophie, f. 20.6.1616 i Varberg, død 1669, datter af rådmand Hans Jensen og hustru Drude f. Root.

Fra ca. 1624 opdraget på herregården Breitenburg s.m. statholder Gert Rantzaus søn Christian, og på Sorø akademi 1627; ansat i tyske kancelli 1628, hos statholderen i Kbhvn. 1630; kammerskriver hos Chr. 4. 1632; tolder i Kbhvn. 1641; udnyttede sin forbindelse med statholder, fra 1643 rigshofmester, Corfitz Ulfeldt; overtog store leverancer til kronen, især af tømmer og andre skibsmaterialer, proviant til Holmen m.m.; betalingen skete for størstedelen i anvisninger på toldindtægter og mulighed for på favorable vilkår at erhverve ejendomme i Kbhvn., som tilhørte kronen; foretog store byggearbejder bl. a. i Nyboder, ved Børsen og ved Provianthuset; opførte »Nybørs« på den nud. Privatbanks grund; anlagde 1649 på Hjortholm Mølle (tilskødet kongen 1668 og kaldet Frederiksdal) en fabrik for messingtråd og jernvarer; efter Corfitz Ulfeldts fald 1651 arresteret for svig, men løsladt, da kronen ikke kunne undvære ham bl. a. som långiver; generaltoldforvalter over Danmark 1651; havde en stor andel i udarbejdelsen af toldrullen af 13. aug. 1651; fik 1652 og 53 privilegier på besæjling af Grønland og De vestindiske Øer, var parthaver i Det afrikanske Kompagni m.m.m.; medl. af admiralitetsrådet 1655 og af fl. kommissioner vedr. mønstring og indkvartering; u. krigen 1657-60 en af kronens største låneydere, med sine fordringer betalt i krongods; rentemester, assessor og kammerråd i det nyoprettede skatkammerkollegium 1660; tog del i matrikuleringsarbejdet, der påbe-

gyndtes 1661; amtmand over Sæbygård amt og Kalundborg amt 1662, over Dragsholm amt 1664; efter tronskiftet 1670 frataget en del af sin indflydelse inden for finansforvaltningen; afsked fra statsforvaltningen 1679. Idømtes 1680 for besvigelser mod kronen enorme bøder og erstatninger, inddrevet ved at der gjordes udlæg i hans danske og norske besiddelser.

Ejede bl. a. Kornerupgård, opførte her en hovedbygning på det nuv. Ledreborgs plads.

Adelsbrev 1674; etatsråd 1679.

Müller Ludvig Chr.

Præst, seminarieforstander; f. 12.5.1806 i Kbhvn., død 5.6.1851; søn af divisionskirurg Hans Christian Müller og hustru Jacobine Catharina f. Steinfass; gift 17.6.1835 m. Hanne Henriette, f. 23.2.1814 i Kbhvn., død 1898, datter af fuldmægtig i kanaldirektionen Peter Hjorth og hustru Maren f. Høedt.

1773 m. Anna, døbt 2.12.1735 i Kristiania, død 1787, datter af præst, senere biskop Rasmus Paludan og hustru Margrethe f. Garmann.

Student (Ribe) 1748; studerede teologi i Kbhvn. og gav musikundervisning; huslærer hos den Schulin'ske familie på Frederiksdal 1753; cand. jur. 1760; fik på Frederiksdal interesse for naturforskning; udsendte sin første zoologiske publikation 1764 og rejste s. å. s. m. sin elev grev S. L. Schulin på en længere studierejse i Europa; efter hjemkomsten knyttet til centraladministrationen, kancelliråd 1769, arkivsekr. i det norske kammer 1771; tog sin afsked 1773 for at hellige sig sine studier, bl. a. på gården Drøbak ved Kristiania Fjord.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1776 samt af fl. akademier og lærde selskaber i udlandet.

Vidensk. arbejder bl. a.: Fauna insectorum Fridrichsdalina (1764); Flora Fridrichsdalina (1767); samt følgende værker over hydrachnider, tardigrader, småkrebs og infusionsdyr, der var af grundlæggende betydning for disse dyregruppers systematik: monografien Hydrachnae quas in aquis Daniae palustribus detexit O. F. M. (1781), Von dem Bärtierchen (1785), monografien Entomotraca, seu insecta testacea (1785) og monografien Animalcula infusoria (1786); de tre sidstn. udgivet posthumt. Endv. hovedværket inden for den systematiske beskrivelse af mollusker og orme: Vermium terrestrium et fluviatilium seu animalium infusorium, helminthocorum et testaceorum, non marinorum, succincta historia I-II (1773-74); desuden en række in-sektbiologiske arbejder og bidrag til annelidernes naturhistorie, navnlig i Von Würmern des süßen und salzigen Wassers (1771). Udgav 1776 Zoologiae Danicae prodromus, den første håndbog over Danmarks og Norges fauna, som forløber til et stort ill. værk Zoologia Danica, hvoraf tre bd. udkom 1777, 80 og 81; udgivelsen fortsattes af andre med endnu et par bd. indtil 1806, men måtte derefter opgives.

Justitsråd 1773; etatsråd 1774; konferensråd 1781.

Müller P. E.

Forstmand, naturforsker; f. 25.10.1840 i Kbhvn., død 5.10.1926; søn af numismatikeren, museumsdirektør Ludvig Müller og hustru Minna f. Levetzau; gift 10.10.1874 m. Augusta Sophie, f. 7.7.1851 i Kbhvn., død 1928, datter af professor J. M. Thiele og hustru Hanne f. Agesen.

Præliminæreks. 1856; uddannet ved landvæsenet; landbrugseks. 1861; student 1863; forsteks. 1866; Kbhvns univ.s guldmed. s. å.; studieophold i Italien, Schweiz, Frankrig, Belgien og Tyskland 1867-70; dr. phil. 1871; lærer i skovbrug ved Landbohøjskolen 1872-82; stifter og udgiver af Tidsskrift for Skovbrug 1875-91; overførster for 2. inspektion, en del af de nord-sjællandske statsskove, 1882-1911; till. overinsp. for Sorø akademis skove 1883-1920.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1884; kommissær ved den internationale skovbrugsudstilling i Edinburgh 1884; formand for skovbrugsudvalget ved den nordiske udstilling 1888; medl. af kommissionen om det forstlige forsøgsvæsen 1900-01; formand for statens forstlige forsøgsvæsen 1901-09; medl. af udvalget for naturfredning 1905-25, formand 1912-17.

Har bl. a. skrevet: lagtagelser over nogle siphonophorer (disp.); hovedværkerne Om bøgemuul og bøgemor på sand og på ler (1878) og Om muld og mor i egeskove og på heder (1884), samlet i tysk udg. (1887) og fransk (1889), et banebrydende værk inden for skovjordsforskningen; Omrids af en dansk skovbrugsstatistik (1881); Skovbrugsstatistik og skovbrugs historie (1882); Forelæsninger over skovdyrkningslære (1883); Om bjergfyrrer (1887-89); Om granens vækstforhold i midtjysk hedebund (1910-13); Bidrag til de jyske hedesletteres naturhistorie (1924).

Hofjægmester 1883; kammerherre 1885.

Müller Sophus

Arkæolog; f. 24.5.1846 i Kbhvn., død 24.2.1934; søn af numismatikeren, museumsdirektør Ludvig Müller og hustru Minna f. Levetzau; gift 28.4.1881 m. Karen, f. 13.5.1862 i Kbhvn., død 1952, datter af overformynd. Theodor Linde og hustru Anna Elisabeth f. Holten.

Student (priv. dimitt.) 1864; cand. philol. 1871; underviste på forsk. skoler til 1876; fl. arkæologiske studierejser i årene 1872-81; assistent ved Nationalmuseet 1878; dr. phil. 1880; museumsinsp. 1885, direktør for museets 1. afd. 1892-1921; opnåede 1893 statsstøtte til at museet kunne foretage egne metodiske udgravninger; fortsatte og udvidede museets antikvariske beejning og kortlægning af landet, og arbejdede for den frivillige fredning af oldtidsmindesmærker; omordnede 1. afd.s (oldtidsens) samlinger

Student (Borgerdydskolen i Kbhvn.) 1822; studerede hebraisk, syrisk og islandsk; cand. theol. 1827; lærer ved forsk. skoler, bl. a. i religion ved Borgerdydskolen; gav H. C. Andersen privatundervisning til studentereks. og var huslærer for Grundtvigs sønner; studieophold på Island 1832-33; holdt offentlige historiske foredrag på Borchs kollegium og på Sorgenfri for prinsesse Caroline Amalie og en indbudt kreds; resid. kapellan ved Ribe domkirke og sognepræst i Sem 1837; underviste till. på Ribe latin-skole; deltog i forarbejderne til oprettelsen af Rødding højskole; sognepræst i Snedsted og Nørhå og till. forstander for seminariet i Snedsted 1842; ved seminariets flytning til Ranum 1848 seminarieforstander der, samt sognepræst for Bjørnsholm og Malle; sognepræst for Starup og Grarup ved Haderslev 1850. Påvirkede bl. a. Christen Kold, Sofus Høgsbro, Morten Eskesen og C. Berg.

Har udgivet en islandsk grammatik (1830), en hebraisk grammatik (1834), en samling angelsaksiske tekster med ordbog (1835) og en islandsk læsebog (1837). Har skrevet: Danmarks historie (til reformationstiden) (1836); Den bibelske historie I-II (1848-51).

Müller Otto Frederik

Naturforsker; f. 2.3.1730 i Kbhvn., død 26.12.1784; søn af hoftrumpeter J. N. Müller og hustru Margrethe Henriette f. Udsen; gift 26.5.

efter moderne principper og med vejledende oplysninger.

Sekretær i Det kgl. nordiske Oldskriftselskab 1881–1920 og redaktør af dets årbøger; stiftede selskabets »Sommermøder« 1886 for at bringe selskabet i kontakt med fortidsminderne ude i landet, og grundlagde publikationsserien Nordiske Fortidsminder 1889; æresmedlem af selskabet 1920; medl. af Videnskabernes Selskab 1898, af Videnskabernes Selskab i Stockholm, Lund, Oslo og Trondhjem, samt af mange andre lærde selskaber i udlandet; stifter af de nordiske arkæologmøder, præsident ved det første møde i Oslo 1916.

Hovedværker: Dyreornamentiken i Norden (disp.); Ordning af Danmarks oldsager I–III: Stenalder (1888), Bronzealder (1891), Jernalder (1895); Vej og bygd i sten- og bronzealderen (1894); Vor oldtid (1897; till. oversat til tysk); Enkeltgravkulturen (i Årbøger, 1898); Affaldsdynger fra stenalderen (s. m. fl. forfattere, 1900); De forhistoriske tider i Europa (i Verdenskulturen II, 1904); Vendsyssel-studier (1912); Stenalderens kunst (1918); Bronzealderens kunst (1921); Jernalderens kunst (1933). I serien Nordiske Fortidsminder om Gundestrupkarret (1892), om Solvognen fra Trundholm (1903) og (s. m. C Neergaard) om Danevirke (1903). Endv. afhandlinger i Årbøger for Nordisk Oldkyndighed m. fl., samt Nationalmuseet 100 år efter grundlæggelsen (1907).

Müller Th. A.

Historiker, pædagog; f. 30.6.1865 i Hjørring, død 10.1.1950; søn af overlærer C V T E Müller og hustru Anette f. Buhl.

Student (Ålborg) 1884; studerede ægyptisk og assyriske; cand. mag. (historie) 1892; lærer ved Skt. Jørgens gymnasium (Henrik Madsens skole) i Kbhvn. 1892, lektor 1919–33.

Censor ved skoleembedseks. i historie; faglig konsulent hos undervisningsinspektøren for gymnasieskolerne 1927–36; medl. af skolebogsudvalget af 1930 fra 1933; medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie.

Hovedværker: Troen på ånder og guder (1897); Den forhistoriske tid og orienten (i Folkenes historie I, 1911); Holbergportrætter (1918); Frederik den Store (1936); Det 18. århundredes åndsliv i Danmark (i Schultz' Danmarkshistorie bd. 3 og 4, 1942); Den unge Ludvig Holberg (1943); Afhandlinger i udvalg (1945); talrige afhandlinger bl. a. i Holberg-Arbogen og Historisk Tidsskrift.

Tildelt Videnskabernes Selskabs guldmed. 1945; dr. phil. h. c. ved Kbhvns universitet 1945.

Mynster J. P.

Biskop; f. 8.11.1775 i Kbhvn., død 30.1.1854; søn af inspektør ved Frederiks hospital C G P Mynster og hustru Nicoline Frederike Christiane f. Ring; gift 21.7.1815 m. Maria Frederica Franzisca (Fanny), f. 29.9.1796 i Kbhvn., død 1871, datter af biskop, kirkehistoriker, arkæolog Friederich Münter (se denne).

Student (priv. dimit.) 1790; cand. theol. 1794; huslærer for grev Adam Wilhelm Moltke på Bregentved 1794–1802; Kbhvns univ.s guldmed. (pædagogisk afhandl.) 1799; sognepræst i Spjellerup 1802; resid. kapellan ved Vor Frue kirke i Kbhvn. 1811; till. docent i psykologi ved Pastorseminariet 1812 og meddirektør ved dette s. å.; dr. theol. 1815; medl. af direktionen for universitetet og de lærde skoler 1817; hofprædikant 1826; kgl. konfessionarius samt hof- og slotspræst 1828; biskop over Sjællands stift 1834.

En af tidens største prædikanter, rationalismens absolutte modstander og forkæmper for en konservativ og statskirkelig holdning; viede Fr. 7. og grevinde Danner; blev af sin efterfølger kaldt et »sandhedsvidne«, hvilket medførte angreb fra Søren Kierkegaard, der iøvrigt havde kritiseret ham; ophavsmand til den højkirkelige retning.

Medstifter af Det danske Bibelselskab 1814, medl. af dets bestyrelse 1815; medl. af kommis-

sionen til revision af det nye testaments oversættelse 1815; medl. af Videnskabernes Selskab 1819; medl. af Roskilde stænderforsamling 1835–36, 1838, 1840, 1842 og 1844; kongevalgt medl. af den grundlovgivende rigsforsamling 1848; stemte imod grundlovsforslaget; beskikket formand 1854 for kirkekommissionen af 1853.

Har bl. a. skrevet: Om forfatteren af brevet til de hebræer (1808); Om Justinus Martyrs brug af vore evangelier og Om den kunst at prædike (i Forhandlinger ved Sjællands stifts landemøde 1808 og 1810); Prædikener I–II (1810–15, 4. opl. 1848, oversat til svensk og tysk); De ultimis annis muneris Apostolici a Paulo gesti Disquisitio (disp., 1815); Prædikener på alle søn- og helligdage i året I–II (1823, 4. opl. 1845, oversat til tysk); Kleine theologische Schriften (1825); Bidrag til læren om drifterne (1827); Grundrids af den almindelige psykologi (1830); Om begrebet af den kristelige dogmatik (1831); Betragtninger over de kristelige troslærdomme I–II (1833, 4. opl. 1855, oversat til tysk, svensk og islandsk); Om de danske udgaver af Luthers lille katekismus (1835, 2. udg. 1837); Udkast til en alterbog og et kirke-ritual for Danmark (1839); Oplysninger ang. udkastet til en alterbog og et kirke-ritual for Danmark (1840, svar på angreb og fejdeskrift fra Grundtvig); Taler ved præste-vielse I–III (1840–51); Prædikener I–V (1847–55, 2. udg. 1854); Om hukommelsen (1849); Blandede skrifter I–VI (1852–57); Kirkelige lejligheds-taler I–II (1854); Meddelelser om mit levned (1854, 2. udg. 1884); Efterladte prædikener (1875). Brev. Udg. af C L N Mynster (1860); Visitatsdagbøger 1835–53. Udg. ved Bj. Kornerup I–II (1937).

Ordensbiskop 1834; rang i 1. kl. nr. 13 1847.

Münter Friederich

Biskop, kirkehistoriker, arkæolog; f. 14.10.1761 i Gotha, død 9.4.1830; søn af præst Balthasar Münter og hustru Magdalena f. v. Wangenheim; gift 14.10.1791 m. Maria Elisabeth, f. 29.10.1771 i Lübeck, død 1842, datter af borgmester Herman Dietrich Krohn og hustru Maria Elisabeth f. Möller.

Student (priv. dimit.) 1778; cand. philol. 1780; cand. theol. 1781; studierejse med længere ophold bl. a. i Göttingen, Wien, Rom og på Sicilien 1781–87; dr. phil. i Fulda 1784; ekstraord.

professor i teologi ved Kbhvns universitet 1788, ordinær professor 1790; dr. theol. s. å.; universitetets rektor 1796-97 og 1802-03; biskop over Sjællands stift 1808.

Medl. af den store skolekommission 1789, af direktionen for Vajsenhuset og Missionskollegiet 1805; initiativtager til nedsættelsen 1807 af kommissionen for de nordiske oldsagers opbevaring, og medl. af denne; arbejdede for oprettelsen af Pastoralseminariet (1809) og Sjællands stiftsbibliotek (1812); gav stødet til nyoversættelse af Det nye testamente og katekismen; medstifter af Det danske Bibelselskab 1814. Medl. af Videnskabernes Selskab 1798, af Danske Selskab 1806.

Litterære arbejder bl. a.: Efterretninger om begge Sicilierne I-II (1788-90); afhandl. om de koptiske nytestamentlige oversættelsers alder (disp.); Magazin für Kirchengeschichte und Kirchenrecht des Nordens I-II (1792-96); Håndbog i den ældste kristelige kirkes dogmehistorie I-II (1801-04; tysk udg. 1802-06); Den danske reformationshistorie I-II (1802); Betragtninger over den naturlige teologi (1805); Religion der Karthager (1816, 2. udg. 1821); Antiquarische Abhandlungen (1816); Undersøgelser over de danske ridderordeners oprindelse (1822). Kirchengeschichte von Dänemark und Norwegen I-III (1823-33); Sinnbilder und Kunstvorstellungen der alten Christen (1825). Arkæologiske afhandlinger bl. a. i Videnskabernes Selskabs Skrifter; endv. en række numismatiske afhandlinger. Skrev efter Johs. Ewalds død 1781, som beundrer og personlig ven, den første Ewaldbiografi »Nachrichten von Johs. Ewald«, og har oversat »Balders død« på tysk. Brevveksling udg. af Ø Andreasen I-III (1944).

Ejede en stor møntsamling, hvoraf de orientalske blev skænket til Det kgl. møntkabinet. Ordensbiskop 1808.

Møller Aksel

Politiker; f. 1.1.1906 i Asminderød, død 20.3.1958; søn af prokurist Hugo N Møller og hustru Olga f. Müller; gift 16.5.1931 m. Gred, f. 8.10. i Malmø, datter af kaptajn John Westergren og hustru Ebba f. Hagelquist.

Student (priv. dimitt.) 1924; cand. polit. 1933; ansat i Kbhvns Brandforsikring 1922-42; medl. af folketinget (Kons. Folkeparti, vestre storkreds) fra 1939; borgmester på Frdbg. 1948-50

og fra 1954; statsrevisor 1946-50; indenrigs- og boligminister i ministeriet Erik Eriksen 1950-53.

Senior i Studenterforeningen 1931-32; formand for Det kons. Folkepartis ungdomsorganisation 1936-38; medl. af partiets hovedbestyrelse 1936-38 og 1946; medvirkende ved oprettelsen af Dansk Ungdomssamvirke 1940; medl. af rigsdagens og frihedsrådets kontaktudvalg 1944-45; næstformand for folketingsgruppen 1953, formand 1955; medl. af folketingets finansudvalg 1945-50 og 1953-55, af den parlamentariske kommission vedr. 9. april 1940 og besættelsestiden 1945-50, af forsikringsrådet 1945-50 og 1953, af forfatningskommissionen af 1951 og af det udenrigspolitiske nævn 1955; medl. af Frdbg. kommunalbestyrelse 1937, rådmænd 1946-48. Medl. af direktionen for Efter-slægtsselskabet 1953, af bestyrelsen for I/S Isefjordværket 1954 og for Zoologisk Have 1955; næstformand i hovedstadskommunernes samråd 1956; formand for Historisk-topografisk Selskab for Frdbg. 1956.

Har skrevet: Politik (1933); Ungkonservatisme (1936); samt avisartikler.

Møller A. P.

Skibsreder; f. 2.10.1876 i Store Magleby, død 12.6.1965; søn af skibsfører Peter Mærsk Møller og hustru Anne Hans Jeppesens; gift 1. gang m. Chastine Estelle Mc. Kinney f. 13.9.1881 i USA, død 1948; 2. gang m. Pernille Petterøe, f. 9.10.1886 i Norge.

Realeks.; opvokset i Svendborg fra sit 4. år; i lære i blandet landhandel i Sorø 1892; ansat i Dansk-Russisk Dampskibsselskab i St. Petersborg 1900-04; leder af befagningsafdel. i rederiet C K. Hansen i Kbhvn. 1904-12; dannede Dampskibsselskabet Svendborg med faderen 1904; stifter af Dampskibsselskabet af 1912, der begyndte sin virksomhed med to dampere; grundlagde Odense Staalskibsværft 1918 (udvidet med storskibsværftet ved Lindø, 1959); opbyggede fra 1928 med sine to dampskibsselskaber som eneinteressenter et partrederi, det første danske egentlige tankskibsrederi, og till. linierederiet »Maersk Line«, hovedsagelig baseret på rute fart mellem østamerikanske og østasiatiske havne via Panamakanalen; oprettede, i samarbejde med sin slægtning Hans Isbrandtsen, som støttede for rute farten general-

agentur-firmaet Isbrandtsen-Møller Co. Inc. i New York; rederierne havde ved anden verdenskrigs udbrud 47 skibe, heraf deltog 40 i krigen på allieret side, 24 af disse gik tabt; flåden talte i 1965: 90 skibe på 1,6 mill. tons heraf 34 tankskibe; anlagde sukkerplantage i Tanzania; endv. en plasticfabrik, pyrolyseværket på Christianshavn 1954; fik koncession for 50 år på undersøgelse af dansk undergrund for olie- og gasforekomster 1962 og stiftede derefter med Gulf Oil og Shell, Dansk Undergrunds Consortium.

Formand for Landmandsbankens bankråd 1928-52; medl. af bestyrelsen for Danmarks Rederiforening 1940-63, for Det Danske Staalskibsværk A/S og for A/S Roulunds Fabrikker, Odense m. v.

Stiftede et fond »A P Møller og hustru Chastine Mc. Kinney Møllers Fond til almene formål«, hvis midler bl. a. skal gå til nationale og videnskabelige opgaver samt til fremme af dansk søfart og industri; dets midler overgås kun af Carlsbergfondens.

Møller Christian

Prædikant, religiøs forfatter; f. 23.10.1834 i Neksø, død 16.12.1907; søn af daglejer H P Møller og hustru Karen Kirstine Jensdatter; gift 28.4.1858 m. Elisabeth Kirstine, f. 24.2.1828 i Vester Marie, død 1911, datter af arbejdsmand Jens Ipsen og hustru Kirstine Margrethe Hansdatter.

Udlært som smed i Rønne; kom i forbindelse med en frikirkelig bevægelse u. ledelse af rejsepræsten P C Trandberg og oplevede et åndeligt gennembrud langfredagsmorgen 1864; s. å. ordineret hos fripræsten N P Grunnet i Kbhvn.; tilsluttede sig den svenske lægprædikant Carl

Olof Rosenius; begyndte 1865 at udgive månedsbladet Budskab fra nådens rige; 1868 medstifter af og formand for Bornholms Forening til Evangeliets Fremme, der det følgende år udvidedes u. navnet Luthersk Missionsforening til Evangeliets Fremme i Danmark, hvis medlemmer kaldtes »Møllerianere« eller »Bornholmere«.

Har bl. a. udgivet Kristelig Børnetidende (fra 1875) samt oversat C O Rosenius' artikler u. titlen: Hemmeligheder i lov og evangelium I-IV (1867-79).

Møller Erik

Historiker, udenrigspolitisk skribent; f. 7.1.1879 i Gylling, død 19.2.1962; søn af sognepræst Otto Møller og hustru Johanne Frederikke f. Holm; gift 5.3.1912 m. mag. art. Aslaug Møller, f. 19.8.1876, død 1964, datter af sløjdsinspektør Aksel Mikkelsen og hustru Maren f. Nielsen.

Student (Horsens) 1899; cand. mag. 1908; gentagne studieophold i udlandet, navnlig London; fast udenrigsk medarbejder ved København 1910–13; lærer ved Østersøgades gymnasium 1914–22, fra 1920 som adjunkt; skrev samtidig artikler bl. a. til Illustreret Tidende 1914–15 og Ugens Tilskuer; The Times' Kbhvns-korrespondent 1916–18 og 1919–31; pressekonsulent ved det danske gesandtskab i London 1918–19; holdt u. prof. Aage Friis' orlov eksaminatorier og forelæsninger ved Kbhvns universitet 1920–21 og atter forelæsninger 1957; udenrigsk redaktør ved Berlingske Tidende 1921–34, medarbejder ved morgenudgaven 1934–35; skrev månedsoversigter i Gads Danske Magazin i 1940–43 og 1945–48.

Formand i Historisk Samfund 1922–28; medl. af Historisk Forenings bestyrelse 1924–33; medstifter af og formand for den illegale organisation Dansk Studiering (»Ringene») 1942–43; medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie 1957.

Litterære arbejder: Verdenskrigen (1914); Fredsbrudet 1914 (1915); Britisk politik (1916); Femten år fra freden (1934, ny udg.: Nitten år fra freden, 1938, m. tillæg: Sidste år før krigen, 1940); Gennem den franske revolution (1944); Syd-Slesvig (1948); Skandinavisk stræben og svensk politik omkring 1860 (1948); Det var i 48 (1949); Efter-krigsår (1949); Grundtvig som samtidshistoriker (1950); Helstatens fald I–II (1958); endv. afsnit i Gyldendals Verdenshistorie bd. VI; England og Danmark-Norge 1807 o. a. afhandlinger i historiske tidsskrifter; redaktør af Nationernes historie I–V (1935–37); dansk redaktør af det skandinaviske serieværk: Krigen 1939–45.

Dr. phil. h.c. ved Kbhvns universitet 1958.

Møller Ernst

Retslærd, filosofisk forfatter; f. 19.6.1860 i Midelfart, død 19.10.1916; søn af købmand, revisor P H Møller og hustru Caroline Vilhelmine f. Christensen; gift 30.10.1888 m. Alexandra, f.

20.8.1862 i Kbhvn., død 1934, datter af rebslagermester A J Richardt og hustru Karen Sophie f. Jensen.

Student (Schneekloths skole) 1877; cand. jur. 1883; overretssagf. i Kbhvn. 1887; dr. jur. 1892; højesteretssagf. 1900; docent i praktisk jura ved Kbhvns universitet 1908.

Fast formand for det ved stærkstrømlovens § 3 oprettede navn 1907.

Har skrevet: Dækningsgang eller fordringsret (disp.), der till. var et indlæg i den vidensk. strid om panterettens væsen; Nævninger (1892); Bidrag til belysning af principperne for retshandlers afhængighed af fyldestgørelse af parternes forudsætninger (1894); Tinglysning (1897); Dansk sprogavl. Tanker og fantasier (1901, u. pseud. Per Sprogild); Landstingsopløsning (1902); Konkret retsundervisning (1912). Endv. udgivet arbejder vedr. sjælelige, frireligøse og livsfilosofiske emner, bl. a. Oldmester og hans bog (1909), der giver en fremstilling af den oldkinesiske mystiker og moralist Laotse religiøse tanker, samt Inderstyre I (1914).

Møller Herman

Sprogforsker; f. 13.1.1850 i Hjerpested, død 5.10.1923; søn af sognepræst J G M Møller og hustru Ida Margaretha f. komtesse Knuth; gift 1.7.1884 m. Sophie, f. 21.12.1851 på Artoft ved Åbenrå, død 1933, datter af godsejer J W Mylord og hustru Elise Gustave f. komtesse Knuth.

Student (Flensborg) 1867; studerede klassisk filologi og historie i Kiel 1867–68, i Leipzig som elev af G Curtius, München og Berlin 1868–72; studerede germansk filologi i Breslau 1874–75; dr. phil. (Leipzig) 1875; docent i Kiel 1878, ved

Kbhvns universitet 1883, professor smstds i germansk filologi 1888–1921.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1892; korresp. medl. af Videnskabernes Selskab i Göttingen og Bologna.

Har bl. a. skrevet: Die Palatalreihe der indogermanischen Grundsprache im germanischen (disp.); Das altenglische Volksepos in der ursprünglichen strophischen Form I–II (1883); Zur althochdeutschen Alliterationspoesie (1888); Semitisch und Indogermanisch (1906); Indoeuropæisk-semitisk sammenlignende glossarium (1909), udg. i udvidet form som: Vergleichendes indogermanischsemitisches Wörterbuch (1911); Die semitisch-vorindogermanischen la-ryngalen Konsonanten (1917); endv. en række afhandlinger bl. a. vedr. de germanske stammers historie i de første årh. af vor tidsregning. »Nordfriesische Beiträge. Aus dem Nachlass Herman Möllers« (udg. af Peter Jørgensen, 1938).

Møller J. Christmas

Politiker; f. 3.4.1894 i Kbhvn., død 13.4.1948; søn af veksellerer Hans Christian Møller og hustru Anna Cathinca f. Christmas; gift 1. gang 28.9.1919 (ægteskabet opløst) m. Carmen Elisabeth Signe, f. 4.6.1890 i Montevideo, datter af skibsfører R Wm. Riis og hustru Julie Hanne f. Lissner; 2. gang 19.5.1923 m. Gertrud, f. 14.8.1894 i Tårnbæk, datter af direktør, assurandør J V Jessen og hustru Anna f. Grandjean.

Student (Rungsted) 1911; cand. jur. 1922; forretningsfører for Det konservative Folkeparti 1923; partiformand 1932, frasagde sig hvervet efter folkeafstemningens forkastelse af grundlovsforslaget 1939; minister uden portefølje i det andet ministerium Stauning 10. april–8. juli 1940, derefter handelsminister; fratrådte 3. okt. s. å. efter tysk krav og opgav sine øvrige politiske hverv jan. 1941; medstifter af Frit Danmark 1942; rejste illegalt via Sverige til London april s. å.; formand for Det danske Råd i London 1942–45; opfordrede gennem BBC's danske udsendelser fra London til dansk modstand og sabotage overfor besættelsesmagten; forhandlings- og foredragsrejse i USA nov.–dec. 1942; tilstræbte at få Danmark anerkendt som krigsførende allieret efter 29. aug. 1943; deltog i forhandlinger bl. a. med Th. Døssing i Stockholm febr. 1945; udenrigsminister i befrielsesregerin-

gen (det andet ministerium Buhl) 7. maj–7. nov. 1945.

Medl. af studenterudvalget i Heimdals bestyrelse 1912, af Studenterforeningens seniorat, samt af bestyrelsen for To Løvere 1914; formand for Den konservative Ungdomsorganisation 1916–18; folketingsmand (valgt i Kerteminde og Odense) 1920, næstformand for den konservative folketingsgruppe 1927, formand 1928; den moderne konservatismes leder siden d.å.; tilstræbte en socialt indstillet konservatisme, brød med Venstre og bragte ministeriet Madsen-Mygdal i mindretal i folketingsret 1929; formand for den samlede rigsdagsgruppe 1931; sluttede kriseforliget okt. 1931 med ministeriet Stauning om forsk. støtteforanstaltninger til landbruget og til arbejdsløse; medl. af rigsdagens valutaudvalg; gik ind for kronesænkningen (shillingkronen) 1932; støttede, imod store dele af sit parti, det socialdemokratisk-radikale grundlovsforslag 1939 med bl. a. landstingets afskaffelse; atter medl. af folketingsret og gruppeformand 1945–47; fastholdt med folketingsrets flertal 1920-grænsen overfor bl. a. konservative ønsker om grænserevision og måtte derfor gå af som rigsdagsgruppens formand foråret 1947; opstillet som løsgænger i Sønderjylland ved folketingsvalget okt. 1947; udmeldte sig af Det konservative Folkeparti 1948.

Har bl. a. skrevet: Aage Kidde (1919); Konservatismen i dag og i morgen (1938); Danmark under den anden verdenskrig (1945); Når Danmark atter er frit (s.å.); Af det sydslesvigske spørgsmåls historie (1947); Fyrrer år i dansk politik (selvbiografisk brudstykke i Bogen om Christmas Møller, red. af Gertrud Christmas Møller, 1948). – Vi er alle socialister. Sagt og skrevet (udv. og indl. ved Preben Dich, 1966).

Dr. phil. h.c. ved Oslo universitet 1945.

Møller Lars

Bogtrykker, redaktør; f. 9.1.1842 i Godthåb, død 21.1.1926; søn af tømrer P E Møller og hustru Anna Karen Elisabeth f. Lyng; gift 10.2.1867 m. Louise Malene, f. 28.6.1847 i Godthåb, død 1928, datter af jagtfører Peter Rasmussen og Ane Kathrine f. Platou.

Blev 1857 antaget af grønlandsforskeren, inspektør for Sydgrønland H Rink til at betjene en lille bogtrykkeri; opøvede sig till. i tegning og litografering, så der allerede s. å. kunne trykkes forsk. illustrerede småbøger; fik under-

visning i Danmark i typografi og litografi 1861; fortsatte sin virksomhed som bogtrykker i Godthåb til 1922 og fik også på anden måde en stor indflydelse på det grønlandske kulturliv; blev 1861 medarbejder ved og fra 1873 redaktør af månedsbladet Atuagadliutit («Noget du får at læse»), der foruden eskimoiske beretninger om fangst, jagt og fiskeri, bragte oplysende og belærende artikler, et stort materiale til landets og folkets historie samt, som det første blad i verden, et enestående illustrationsstof, i form af håndkolorede træsnit eller litografier.

Var endv. tolk for koloniinspektører, grønlandsforskere og polarfarere; ledsagede Norden-skiöld på dennes indlandsisfærd 1883.

Møller Niels

Forfatter; f. 11.12.1859 i Svendborg, død 16.9.1941; søn af skibsfører Lauritz Møller og hustru Louise f. Nielsen; gift 2.4.1890 m. Jenny, f. 5.6. 1862 i Kbhvn., død 1919, datter af løjtnant Chr. Müller og hustru Christiane f. Andresen.

Præliminæreks. (Kbhvn.) 1875; i et par år ansat på retsskriverkontoret i Svendborg; student (priv. dimit.) Kbhvn. 1881; cand. jur. 1887; assistent i Statsanstalten for Livsforsikring s.å., fuldmægtig 1904, kontorchef 1917–22; till. i en årrække lærer i litteratur ved Statens lærerhøj-skole.

Medl. af Det danske Sprog- og Litteraturselskab og af bestyrelsen for Den Letterstedtske Forenings danske afd.

Har skrevet: Efterår (digte, 1888); Hændelser (1890); Koglerier (1895); Røster (digte, 1897); Egelunden (digte, 1920); Nattevagter (1923); Verdenslitteraturen (1928–31); Annabella og andre digte (digte i udvalg, 1931); Fire ballader (1934). Endv. en lang række oversættelser fra græsk og engelsk bl. a.: Aiskylos' Agamemnon (1891) og Perserne (1918); Sophokles' Antigone (1894), Euripides' Bacchanter (1931) og et udvalg af R. Brownings dramatiske monologer u. titlen Granatæbler (1894). Redaktør af Folkenes Historie 1908–12, og har heri skrevet afsnittene om nederlandsk og engelsk historie.

Møller Otto

Præst, forfatter; f. 20.2.1831 i Tårup ved Viborg, død 13.1.1915; søn af sognepræst H L Møller og hustru Sidse Marie f. Bang; gift 14.10. 1868 m. Johanne Frederikke, f. 26.1.1844 i Ro-

næs, Fyn, død 1932, datter af sognepræst Claus Holm og hustru Elisabeth f. Regensdorff.

Student (Horsens) 1852; cand. theol. 1858; kapellan hos faderen i Gylling 1860; sognepræst smstds 1870. Skabte på egen en kirkelig væk-kelse i grundtvigsk ånd og blev en højt værdsat taler ved foredragsmøder o. l.

Har bl. a. skrevet: Det genoprejste menne-skes tjeneste i ordets forkyndelse og bekendelse (1877); Den evangeliske historie I–II (1879, 2. udg. 1892); Jomfru Maria, syv taler på bebudelsesdagen (1879); Til forståelse og bedømmel-se af nutidens fritænkeri (1881); Om flertalsre-gimente (1883); Genløsningen (1884); Om vor frelse fra det onde (1888); Forsøg til en kort forklaring over Johannes åbenbaring (1889); Om den kristelige vished (1892); Guds sand-dru, forståelige og evige ord (1896); Fra Gyl-ling kirke (prædikensamling, 1899); Om død og evigt liv (1903); Den faste grundvold (1905); Om sakramentordenes betydning og form (1906); Imod kristendomsforfalskning (1907), samt tal-rige teologiske, politiske og folkeoplysende små-skrifter og afhandlinger; artikler i Dansk Kirke-tidende og navnlig i Vægteren og Nordslesvigs Skøndagsblad. Posthumt er bl. a. udg.: Bibel-limer i Gylling kirke (1926) og Otto Møller og T Skat Rørdam. En brevveksling I–II (1915–16).

Møller Peder

Violinist; f. 28.2.1877 i Brønderslev, død 1.7. 1940; søn af musikdirektør Christian Møller og hustru Marie Louise f. Steen; gift 7.2.1899 m.

Eugenie, f. 16.5.1878 i Kbhvn., datter af danser ved Det kgl. Teater Frederik Lense og hustru Johanne f. Magnussen.

Kom ved konkurrence ind som elev på Hornemans musikkonservatorium 1889 med Fr. Hilmer som lærer, afgangseks. 1895; studerede hos Berthelmer og Marsick i Paris 1895-98; spillede i forsk. franske orkestre, og som koncertmester i ti år ved Concerts symphoniques du jardin d'acclimatation; optrådte ved solistkoncerter, till. en søgt lærer i violinspil; ansat i Det kgl. Kapel 1910-14; lærer ved Musikkonservatoriet 1914. Har spillet ved talrige koncerter som solist, og som kammermusiker især s. m. Agnes Adler og Louis Jensen.

Formand i bestyrelsen for Det jyske musik-konservatorium i Århus 1931.

Kgl. kammermusik 1918.

Møller P. L.

Forfatter; f. 18.4.1814 i Ålborg, død 6.12.1865; søn af købmand Erich Møller og hustru Georgine Sophie f. Kanneworff.

Boede på regensen 1834-37 og på Elers' kollegium 1838-39; spredte sig over en række studier, først medicinske, derefter teologiske, sprog-

lige og æstetiske; bidragyder til flere blade og tidsskrifter; medredaktør af Nordisk Ugeskrift 1837; litteraturanmelder ved Berlingske Tidende 1840; Kbhvns univ.s guldmed. 1841; redigerede for Georg Carstensen Nye Intelligensblade 1842 og Dansk Album for Litteratur og Kunst 1845; udgiver af bladet Arena 1843 og af den æstetiske årbog Gæa 1845-47, i titel og indhold et modstykke til Heibergs Urania; till. medarbejder, men ikke under navn, ved Goldschmidts Corsaren; blev 1845-46 indviklet i et voldsomt polemisk sammenstød med Søren Kierkegaard, der stemplede en artikel i Gæa som smådeskriverier, og forlod Danmark 1846; opholdt sig i Tyskland 1848 og talte i tyske aviser Danmarks sag; boede i Paris næsten uafbrudt fra slutningen af 1851; sendte korrespondancer til forsk. danske blade, skrev lejlighedsvis nogle småartikler, og vandt 1857 for anden gang Kbhvns univ.s guldmed.; levede sine sidste år i sygdom og fattigdom.

Har bl. a. skrevet: Lyriske digte (1840); Billeder og sange (1847); Kritiske skizzer I-II (udvalgte æstetiske arbejder, 1847); Løvfald. Digte af Otto Sommer (1855); Det nyere lystspil i Frankrig og Danmark (prisafhandling, udg. 1858); Adam Oehlenschläger. Et erindringsblad (1861, udg. 1876, ny udg. 1964).

Møller Poul (Martin)

Digter og filosof; f. 21.3.1794 i Uldum ved Vejle, død 13.3.1838; søn af sognepræst, senere biskop Rasmus Møller og hustru Bodil Maria f. Thaulow; gift 1. gang 1.7.1827 m. Betty, f. 24.8.1804 på Skjoldemose ved Ollerup, død 1834, datter af proprietær C F Berg og hustru Elisabeth f. Hensler; 2. gang 24.12.1836 m. Eline, f.

16.8.1804 i Svendborg, død 1876, datter af major, senere oberstløjtnant Adam Bülow og hustru Ane Margrethe f. Eilersen.

Student (Katedralskolen i Nykøbing F.) 1812; cand. theol. 1816; huslærer hos grev Otto Moltke på Espgård ved Skelskør 1817-1818; påbegyndte et frit filologisk studium, deltog bl. a. i disputereselskabet Lyceum 1819; skibspræst på Asiatick Kompagnis kinafarer Christiansborg 1819-21; bl. a. privatlærer i Kbhvn. 1821; adjunkt ved Metropolitanskolen i Kbhvn. 1822; tog skriftlige del af filologisk embedseks.; forberedte magisterkonferens med Lucretius' filosofi som særemne; ophold hos Rahbeks i Bakkehuset 1823-24; litteraturanmelder ved Dansk Litteratur-Tidende 1824; lektor i filosofi ved universitetet i Kristiania 1826; professor 1828; professor i filosofi ved Kbhvns universitet 1831.

Blev i Nakskovtiden ven med Chr. Winther, efter at faderen havde giftet sig med Winthers moder 1811; i studietiden ven med bl. a. Peder Hjort, J M Thiele, Ingemann, J L Heiberg og Hauch; medtog på rejsen til Kina stoffet til en reformationsroman om studenter, men henlagde handlingen til sin egen tid; denne roman eller novelle forblev et udkast uden titel og med kun 4 kapitler udarbejdet, fremkom efter hans død u. titlen En dansk students eventyr; indvarsler en ny litteraturperiode der er kaldt en »poetisk realisme«; frembragte en enkel og anskuelig poesi om det menneskelige som midtpunkt; brød som filosof med Hegels lære og krævede personlig sandhed også af digteren: »Løgn er al den poesi der ikke kommer af livet«.

Litterære arbejder: oversættelse af en del af Odysseens 9. sang (1816) og af dets seks første sange (1825); Sandfærdig krønike om den norske spillemand Eyvind, Skaldaspiller kaldet (1816-17); St. Laurentius (romance, 1816); Holger Danske og skrædderne (skæmteviser 1817); Til Laura, Torbisten og fluen, Jægersangen (»Gennem moser og raslende siv vi gå«), Den enbenede og Jemtlands befolkning (trykt i J M Thiele: Rosenblade, 1818), St. Laurentius og

Den gamle elsker (trykt i Carsten Hauchs »Iris, nytårsgave for 1819«, 1818), Forsøg til et himmelbrev i Grundtvigs nye historiske smag (parodisk bidrag til Bagesens-Oehlenschlägerfejden, i Nyeste skilderi af København 1818); Om Jenses lidenhed (parodi på Bagesens »Da jeg var lille«, 1819, trykt i Hermes, nytårsgave for 1820); Aprilsvise (»Grøn er vårens hæk«, 1819); Rim-brev til vennerne, senere kaldt Glæde over Danmark (»Rosen blusser alt i Danas have«, digtet på Sydhavet 1820; trykt i Rahbeks Tilskueren 1823); Af sted el. Farvel (»Farvel min velsignede fødeby«, 1819), Sonet (»I løvens fødeland en jomfru pranger«, 1820); Optegnelser fra Kinarejsen (1819-21); Sonet (»Den svend som tabet af sin elskte frister«); Statistisk skildring af lægsgården i Ølseby-Magle (1820); Scener i Rosenborg have (1820); Studentersang (»Hel sjælden rørtens pen og bog«, 1821); Laus Tabaci (»Felix ter, qui pusio«, Tobakkens pris, skrevet for Lyceum, optaget i Studenterforeningens første visebog 1822); Hvad er imod studentens kår St. Peders hat (1823); Strøtanker (I 1819-21, II 1822-26, III 1826-37); Tanker om muligheden af beviser for menneskets u dødelighed (i Månedsskrift for Litteratur XVII, 1837); Kunstneren mellem oprørerne (sidste digt, trykt i H P Holsts og Chr. Winthers Nytårsgave 1838). Er efter al sandsynlighed hovedforfatter af parodien Smøralis' digtervandring (udg. anonymt 1823, genudgivet og identificeret af J Brøndum-Nielsen 1940). Endv. medredaktør, s. m. bl. a. Rahbek og Ingemann, af Studenterforeningens første visebog 1822; medl. af redaktionen af Månedsskrift for litteratur 1835. Efterladte skrifter ved Chr. Winther, F C Olsen, Chr. Thaarup og L V Petersen, I-III (1839-43; 3. udg. I-VI, 1855-56); endv. bl. a. Skrifter i udvalg I-II (ved Vilh. Andersen, 1895; 2. udg. 1930), samt En dansk students eventyr m. m. (v. Vilh. Andersen, 1925).

Møller-Holst E.

Landøkonom; f. 22.7.1825 i Nyborg, død 22.12.1889; søn af adjunkt Christen Møller Holst og hustru Elise Marie f. Borch; gift 1. gang 12.1.1857 m. Gjertrud Johanne, f. 4.10.1824 i Horsens, død 1865, datter af adjunkt Otto Holst og

hustru Ingeborg Kirstine f. Hansen; 2. gang 13.6.1867 m. Else Marie, f. 6.11.1837 i Slemminge, død 1921, datter af sognepræst Frederik Winther og hustru Ida Wilhelmine f. Gesner.

Student (priv. dimit) 1843; studerede teologi i nogle år; forlod studiet af helbredshensyn og begyndte 1849 at uddanne sig til kulturtekniker; praktisk uddannelse på Vallø i landmåling og engvanding; landmålereks. 1850; studerede dræning hos L. Vincent i Regenwalde i Tyskland 1851-52; drev praktisk virksomhed som kulturtekniker i en snes år, og virkede for dræningsindsførelse i Danmark; foretog på guds-ejer Edw. Tesdorpf's foranledning en rejse til England og Frankrig 1853-54 med henblik på at virkeliggøre planer om et landøkonomisk ugeblad; begyndte udgivelsen af »Ugeskrift for Landmænd« 1855; redaktør af bladet til 1873, fra 1866 s. m. J. V. T. Hertel; i fællesskab udgav de till. »Dank Landbotidende« 1866-74; ophavsmand til ideen og initiativtager til oprettelsen af Dansk Markfrøkontrol 1871, som 1878 fik navnet Dansk Frøkontrol (1916 Statsfrøkontrollen); udarbejdede arbejdsmetoderne og ledede arbejdet for egen regning indtil 1882, derefter med støtte af Landhusholdningsselskabet og fra 1884 af staten.

Foranledigede oprettelsen af Fond til Landmænds Uddannelse 1869, dets sekretær til 1888; initiativtager til stiftelsen af Foreningen for indenlandsk Frøavl 1876, foreningens sekretær til 1880.

Har skrevet: Bemærkninger om engvanding (1853); Det danske landbrug og dets fremtid (1864), samt en række tidsskrift-afhandlinger især om korn, frø og frøkontrol. Har oversat en række udenl. landøkonomiske skrifter bl. a. J. A. Stöckhardt: Kemiske markprædikener I-II (1853-54), J. Liebig: Kemiske breve. Ny samling (1854), L. Vincent: Vejledning i dræning (1857), udvidet til: Vejledning i rørlægning og teglrørs-fabrikation (1871); har endv. samlet en række af Liebig's afhandlinger i: Agrikultur-kemiske meddelelser I-II (1855-56). Samlede og redigerede: Landbrugsordbog for den praktiske landmand I-VI (1877-83).

Mønsted Otto

Købmand, margarinefabrikant, industridriven-de; f. 23.11.1838 på Lyngsbækgård ved Æbeltoft, død 4.9.1916; søn af proprietær Niels Mønsted og hustru Charlotte f. Møller; gift

7.5.1870 m. Anna, f. 5.7.1850 i Århus, død 1933, datter af købmand Hans Broge (se denne).

I handelslære i Grenå 1853, derefter kom-mis i Roskilde og Kbhvn.; etablerede korn- og smørforretning i Århus 1865; kornforretningen sammensluttedes 1896 med Korn- og Foderstof-Kompagniet; stiftede The Danish Preserved Butter Company 1876 for eksport af smør i hermetisk pakning; anlagde 1883 i Århus den første danske margarinefabrik, om-dannet til aktieselskab 1909; oprettede endv. margarinefabrikker i Godley ved Manchester 1888 og i Southhall ved London 1894; de engelske virksomheder overgik til et engelsk aktieselskab u. 1. verdenskrig; interessant i Århus Oliefabrik 1892 og tilskyndede til at fabrikken optog fremstilling af olie (af pressede sesamfrø) til margarineindustrien. Direktør og formand for bestyrelsen for A/S Otto Mønsted; formand for bestyrelsen for Korn- og Foderstof-Kompagniet A/S.

Medl. af Århus byråd 1885-91; formand for Århus Handelsforening 1889-93; første bestyrelsesformand for Århus Telefonselskab; medl. af bestyrelsen for Det jysk-engelske Dampskibsselskab.

Har ved siden af sin død ved testamentarisk beslutning s. m. sin hustru bestemt, at hovedparten af deres formue skulle overgå til et fond med formålet, at bidrage til udviklingen af Danmarks handel og industri. Otto Mønsted's fond oprettedes ved fundats af 18. juni 1934 med en formue på ca. 23 mill. kr.

Mørkeberg A. W.

Veterinær; f. 25.9.1863 i Spjellerup, død 11.9.1933; søn af forpagter C. W. Mørkeberg og hustru Caroline f. Seidenfaden; gift 4.5.1895 m. Louise, f. 2.9.1864 i Bråby, død 1933, datter af lærer S. L. Mørkeberg og hustru Anna f. Schmidt.

Veterinæreks. 1884; reservedyr læge i hæren 1886-90; student (priv. dimit.) 1888; med. eks. 1895; studierejse til veterinærskoler i udlandet; lektor i veterinær-videnskab og forstander for Landbohøjskolen's kirurgiske klinik 1896; professor 1903; kst. direktør for Landbohøjskolen 1928, direktør 1932.

Formand for Den danske Dyr lægeforening 1908-12 og 1915-17, æresmedlem af denne og de øvrige nordiske dyr lægeforeninger samt af The Royal Veterinary College og The Ameri-

can Veterinary Medical Association; medl. af det veterinære sundhedsråd 1921, af bestyrelsesrådet for Landhusholdningsselskabet 1932; fik som bestyrelsesmedl. i Det danske Mælke-kompagni stor indflydelse på Kbvns mælke-forsyning.

Har 1900 udg. 2. supplementbind (Lamhe-der) til Stockfleth's Håndbog i veterinærkirur-gien; har skrevet Die Krankheiten des Halses (i Bayer's und Fröhner's Handbuch der Thier-ärztlichen Chirurgie, 1914); hovedværket Hånd-bog i veterinærkirurgi I-III (1922-29, 2. opl. 1944-48); endv. en række »Meddelelser fra kirurgisk klinik« i Månedsskrift for Dyr læger.

v. Møsting J. S.

Gehejmestatsminister; f. 2.11.1759 på Nygård, Damsholte sogn, død 16.9.1843; søn af gehej-meråd Frederik Christian v. Møsting og hustru Elisabeth Cathrine f. Schack; gift 22.7.1785 m. Cecilie Christina, f. 12.10.1767 i Trondhjem, død 1850, datter af general G. F. v. Krogh og hustru Margarethe f. Lerche.

Cand. jur. 1781; auskultant i rentekamme-ret 1782; amtmand over Haderslev østre amt 1789; præsident i tyske kancelli 1804-13; gen-nemførte fl. vigtige reformer bl. a. adskiltes på de adelige godser i Holsten justitsvæsenet fra den alm. forvaltning; 1. medlem af felt-kommissariatet 1808; fungerede som præsident i danske kancelli 1809-10; overdirektør ved Rigsbanken jan.-dec. 1813; finansminister og chef for rentekammeret 1813-31; gehejmestats-minister i det nyoprettede gehejmestatsråd 1814-42; stabiliserede som statsminister bank- og pen-gevæsenet efter statsbankerotten 1813 bl. a. gennem Rigsbankens omdannelse til National-bank 1818, og gennemførte kriselovgivningen u. landbrugskrisen i 1820'erne.

Direktør for Stutterivæsenet og Veterinær-skolen 1813-31; medl. af den afrikanske kon-sulatsdirektion 1814-31; ordenskansler 1828-42; chef for Det kgl. museum for naturvidenskaber-ne, Det kgl. bibliotek og Den kgl. kobber-stiksamling 1838. Æresmedlem af Videnskaber-nes Selskab og præsident i Det kgl. nordiske Oldskriftselskab.

Formand for den holstenske forfatnings-kommission 1816; medvirkede ved tilrettelæg-

gelsen af forfatningspolitikken i Holsten u. den politiske uro 1830, og tilrådede Fr. 6., at der ikke alene i Holsten men også i kongeriget indførtes en stænderforfatning.

Ejer bl. a. af det Møstingske palæ i Smallegade i Kbhvn. (p. t. nedrevet og opmagasineret).

Ridder af Elefanten 1815; overkammerherre 1840.

Maar Vilhelm

Læge, medicinalhistoriker; f. 8.6.1871 i Odense, død 18.5.1940; søn af dr.med. C J L Maar og hustru Christiane Wilhelmine f. Rafn; gift 26.10.1900 m. Adelaide (Ida), f. 30.11.1875 på Kettinge Værk ved Roskilde, død 1924, datter af økonomiforvalter C G A Christensen og hustru Olga Camilla f. Schou.

Student (Borgerdydskolen på Chrsthvn.) 1889; med. eks. 1896; uddannet i fysiologi hos Chr. Bohr; dennes assistent, samt docent ved universitetets fysiologiske laboratorium 1904–11; dr. med. 1902; till. leder af privat brystsygeasatorium 1901–10; docent i lægevidenskabens historie ved Kbhvns universitet 1911, ekstraord. professor 1916–33; læge ved Regensen og kommunitetet 1912–21.

Skaffede lokaler til opstilling og nyordning af det i 1907 stiftede og 1918 til Kbhvns universitet skænkede medicinsk-historiske museum, der var opmagasineret i 10 år.

Formand i bestyrelsen for Universitetets medicinsk-historiske museum 1918; medstifter af og medl. af bestyrelsen for Dansk medicinsk-historisk Selskab 1918–21; medl. af fl. udenl. vidensk. selskaber; æresmedlem af Royal Society of Medicine, London 1913.

Har bl. a. udgivet: afhandl. om nervesystemets indflydelse på kirtelsekretionen (disp., 1902); Nicolai Stenonis opera philosophica (1910); oversættelse af sammes afhandling om Faste legemer (s. m. August Krogh, 1902) og foredrag om Hjernens anatomi (1903), og af Johannes Rosens Nicolaus Stenos liv og død (1906); Holger Jacobæus' Rejsebog (1910); J B Winsløws Selvbografi (1912); Thomas Bartholins Vasa Lymphatica (1916); Mindeskrift for Oluf Borch (1926); Ole Bangs Livs minder (1929); Medicinsk-historiske småskrifter I–XVIII (1912–17); Dansk medicinsk-historisk Selskabs skrifter til 1919.

Nachtegall Franz

Gymnastikpædagog; f. 3.10.1777 i Kbhvn., død 12.5.1847; søn af skræddermester Conrad Nachtegall og hustru Mette Cathrine f. Castler; gift 1. gang 7.9.1803 m. Sophie, f. 15.3.1787 i Kbhvn., død 1832, datter af højesteretsadvokat, justitsråd Frederik Winkel Horn og hustru Ma-

riane f. Winkel; 2. gang 24.4.1840 m. Petrea Susanne, f. 7.3.1810 på Petersgård, død 1881, datter af godsejer J B Resch og hustru Anne Laurentze f. Neergaard.

Student (Schouboeske institut) 1794; studerede teologi i tre år og underviste samtidig på det Schouboeske institut; begyndte på eget initiativ at give sine elever gratis undervisning i legemsøvelser efter den tyske gymnastikpædagog Johann Gutsmuth's lærebog »Gymnastik für die Jugend«; stiftede Gymnastisk Selskab 1798 og oprettede 1799 Gymnastisk institut, det første i sin art i Europa; overtog 1800 gymnastikundervisningen ved hærens og flådens skoler, og fik 1804 overdraget at uddanne militære gymnastiklærere, først på sit private institut, derefter som forstander for Det kgl. militære gymnastiske institut (senere Hærens gymnastikskole); gymnastikdirektør 1821 og tilsynsførende med gymnastikundervisningen ved alle hærafdelinger; fik tillagt militær rang, sluttelig som generalrigskommissær. Professor i gymnastik 1804; oprettede 1808 et institut for uddannelse af gymnastiklærere til seminarier og skoler, instituttets leder 1808–42; oprettede ved instituttet en afd. for kvinder 1838 (normalskole for uddannelse af gymnastiklærere 1839); udvirkede at skoleloven af 1814 indførte gymnastik som fag i folkeskolen, endelig påbudt 1828, længe før noget andet land; er kaldt »den danske gymnastiks fader«.

Har bl. a. skrevet: Lærebog i gymnastik for almue- og borgerskolerne (1828); Gymnastikkens fremgang i Danmark (1831); Lærebog i gymnastik for de lærde skoler (1834).

Nansen Betty

Skuespillerinde, teaterdirektør; f. 19.3.1873 i Kbhvn., død 15.3.1943; datter af teaterdirektør Frederik Müller og hustru skuespillerinde Marie M. f. Petersen (senere gift Ring); gift 1. gang 14.3.1896 (ægteskabet opløst) m. forfatteren Peter Nansen (se denne); 2. gang 28.6.1927 (ægteskabet opløst) m. skuespilleren Henrik Bent-

zon, f. 5.5.1895 i Bergen, søn af kaptajn Henrik Bentzon og hustru Dina f. Norstrand.

Søgte forgæves optagelse på Det kgl. Teaters elevskole 1892; debut 27. aug. 1893 på Casino i titelrollen i skuespillet Dora; skuespillerinde ved Casino til 1896, ved Det kgl. Teater 1896–99, Dagmar-teatret 1899–1903; meddirektør ved Folketeatret 1903–05; gæstespil i Skandinavien og Rusland 1905–07; skuespillerinde ved Det kgl. Teater 1907–10; derefter gæst ved norske og svenske scener og på Dagmar-teatret til 1911; filmskuespillerinde herhjemme og i Amerika (1913–16); direktør for Betty Nansen Teatret 1917. Har bl. a. indført Ernst Toller (Hopl, vi lever) og Eugene O'Neill i dansk teater og førsteopførte Kaj Munks Ordet 1932 og I brændingen.

Formand for Privateaterenes Direktørforening 1935–40.

Hovedroller bl. a.: Magda i Hjemmet; Cyprienne i Lad os skilles; Marguerite Gautier i Kameliadamen; Bødvild i Vølund Smed; titelrollerne i Zara, Agnes Jordan, Gertrud, Agnete og Fru Majas havn; Helene Bording i Under loven; Tora i Paul Lange og Tora Parsberg; Portia i Købmanden i Venedig; Marna i Når den ny vin blomstrer; Hilde i Bygmester Solness; Rebekka i Rosmersholm; Hedda i Hedda Gabler; Fru Alving i Gengangere (till. som gæst på L'Oeuvre i Paris 1925); Maria Stuart; Ragna i Daglannet; Jolanthe i Komedien; Fru Inger i Fru Inger til Østraata; Laura i Faderen; Lady Macbeth i Macbeth. Desuden hovedfilmroller i bl. a. Bristet lykke, Af elskovs nåde og Prinsesse Elena (alle i 1913), En stærkere magt og Revolutionsbryllup (1914).

Tildelt medaljen Ingenio et arti 1907, for-tjenstmedaljen i guld 1938.

Nansen Hans

Borgmester, præsident; f. 23.11.1598 i Flensborg, død 12.11.1667; søn af borger i Flensborg Evert Nansen og hustru Maren Pedersdatter; gift 5.11.1626 m. Sophie Hansdatter, f. 28.1.1602, død 1674, datter af borgmester i Slangerup Hans Pedersen og hustru Maren f. Surbæk.

I tysk skole i Flensborg; med handelsskib til Kola i Nordrusland 1614; anvendt af regeringen som tolk i russisk; fl. rejser til Rusland, i 1619–20 efter opdrag fra regeringen for at drive pels-handel i Pestsjoraegnen, overvintrede i Kola og berejste derefter Hvidehavets kyster til lands over Cholmogorij til Archangelsk; efter hjem-

komsten første hjælper hos borgmester Mikkel Vibe; indtrådte i Det islandske, færøiske og nordlandske Kompagni 1621; besejlede hver sommer med handelsskibe Island 1621–39; forestod till. salg af de hjembragte varer i Glückstadt 1627–39; aktionær i kompagniet; forvalter (overdirektør) 1639–49; participant i Det afrikanske Kompagni 1653; till. lavsbroder i Det danske Kompagni (forgængeren for Det kgl. Skydeselskab) 1639.

Rådmand i Kbhvn. 1639, 4. borgmester 1644, førsteborgmester 1654; havde overledelsen af de borgerlige foranstaltninger til Kbhvns forsvar mod svenskerne 1658–59; ledede forhandlingerne med Fr. 3., som gav Kbhvn. privilegier som »fri rigsstad« 1659; vandt 1660 borgerskabet for arveregeringen og enevælden med fjernelse af adelens hidtidige magtbeføjelser og reduktion af dens privilegier; assessor i statskollegiet og præsidet i Kbhvn. 1660; medl. af højesteret 1661; øverste inspektør for Kbhvns handel og stabel 1661; medl. af den store lovkommission 1664.

Fik udlagt store mængder krongods for lån ydet regeringen; efterlod et værdifuldt bibliotek, der brændte 1679.

Har udg. den første danske håndbog i geografi, astronomi og nautik for søfarende og købmænd: *Compendium cosmographicum*, (1633, med senere udg.).

Nansen Peter

Forfatter, forlagsdirektør; f. 20.1.1861 i Kbhvn., død 31.7.1918; søn af sognepræst F P N Nansen og hustru Johanne f. Buchheister; gift 1. gang

23.8.1887 (ægteskabet opløst) m. Louise, f. 26.3.1864 i Kbhvn., død 1900, datter af oberst F C Kaas, adopteret af bødkermeister M B Brock og

Signe Cathrine f. Funch; 2. gang 14.3.1896 (ægteskabet opløst) m. skuespillerinde, teaterdirektør Betty Nansen (se denne).

Student (priv. dimitt.) 1879; medarbejder ved Berlingske Tidende 1880, Nationaltidende 1883 og Politiken 1884–95; redaktør af månedsskriftet *Af Dagens Krønike* 1889–90; indtrådte 1896 i Gyldendalske Boghandels ledelse; direktør (s. m. Ernst Bojesen) for Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag 1903–16.

Formand for Dansk Forlæggerforening 1906–16 og for Boghandlerforeningens forlæggerråd 1914–16; i en periode næstformand i Journalistforeningen.

Skønlitterære værker bl. a.: *Unge mennesker* (debut, 1883); *Korte veje. Scener og småhistorier* (1890); *Et hjem* (1891); *Fra rusåret* (1892); *Julies dagbog* (1893); *Maria* (1894); *Guds fred* (1895); *Judiths ægteskab* (1898); *Brødrene Men-the* (1915); *Livets lyst* (1917); *Æventyr om små og store* (1917); *Hendes elskede* (1918). Bøgerne er oversat til fl. europæiske sprog, især tysk, »Maria« i fransk oversættelse med tegninger af Pierre Bonnard. Samlede skrifter I–III (1908–09, 3. udg. 1920, tysk udg. 1912). Har desuden skrevet en række utrykte skuespil, manuskript til filmen *Lille Claus og store Claus* (1913) samt den stærkt kritiske *Mine tyve år i Gyldendal* (tr. i 20 ekspl., 1918).

Nathansen Henri

Forfatter; f. 17.7.1868 i Hjørring, død 16.2.1944; søn af grosserer H Nathansen og hustru Henriette f. Mendel; gift 10.5.1899 m. Johanne Henriette Kirstine, f. 19.2.1871 i Kbhvn., datter af vikualiehandler Henrik Jørgensen og hustru Marie f. Jacobsen.

Student (Efterslægtsselskabs skole) 1886; cand. jur. 1892; derefter dommerfuldm. på Frdbg.; overretssagf. i Kbhvn. 1897–1902; sceneinstruktør ved Det kgl. Teater 1909–11. Måtte u. den tyske besættelse af Danmark flygte til Sverige.

Har bl. a. skrevet: *Sommernat* (1899); *Den forbudne frugt* (1901); *Floden* (1902); *skuespillene Mor har ret* (1905), *Den gode borger* (1907), *Daniel Hertz* (1909), *Drømmen* (1911), *Indenfor murene* (1912), *Affæren* (1913) og *Dr. Wahl* (1915), alle opført på Det kgl. Teater, samt *Dannas have* (1910, Dagmar-teatret); *Af Hugo Davids liv I–IV* (1917); *Johannes Poulsen og Poul Reumert* (1918); *Karl Mantzius* (1926); *William*

Bloch (1928); *Jord og stjerne* (digte u. mærket *Frater Taciturnus*, 1928); *Georg Brandes* (1929); *Portrætskulpturer* (1930); *Mendel Philipsen og søn* (1932). Memento. Digte i udvalg ved Tom Kristensen (1951).

Nathanson M. L.

Købmænd, nationaløkonom, bladudgiver; f. 20.11.1780 i Altona, død 6.10.1868; søn af købmænd Levin Nathan og hustru Hirzl f. Meyer; gift 28.10.1799 m. Esther, f. 18.12.1777 i Kbhvn., død 1849, datter af handelsmand J L Herfort og hustru Lea (Rose) f. Hertz.

Bogholder i morfaderens forretning A J Meyer og Søn Kbhvn. 1795; etablerede sig som manufakturhandler en gros i Kbhvn. 1798, og oprettede direkte handelsforbindelse med engelske klædefabrikanten u. ophold i England 1799; ophørte s. å. med at drive selvstændig forretning og blev medindehaver af firmaet Meyer & Nathanson; kompagnon i Handels-huset Meyer & Trier 1806; drev forsk. pengeforretninger for statens regning under og efter krigen 1807–14 og spekulerede i papirer; led store tab som følge af voldsomme kurssvingninger i 1819–20 og måtte standse sine betalinger 1820; forsøgte at videreføre handelshuset, der ophørte 1831 efter at være gået fallit for anden gang; begyndte en økonomisk skribentvirksomhed, og skrev bl. a. indledninger til handelsstatistiske tabeller; redaktør af *Berlingske Tidende* 1838–58 og 1865–66.

Stiftede den mosaiske friskole for drenge 1805; deltog i oprettelsen af Carolineskolen for piger 1810; fik indført reformer i den mosaiske gudstjeneste, og havde indflydelse på lovgivningen, der 1814 fastsatte jødernes borgerlige stilling i Danmark; opfordrede jøder, der ikke beherskede det danske sprog, til at lære sig dette; samlede mange af tidens betydelige forfattere og kunstnere i sit hjem, støttede Baggensen og Henrik Hertz, og opfordrede skuespilleren P Foersom til at oversætte Shakespeares værker til dansk.

Har bl. a. skrevet: *Danmarks handel, skibsfart, penge- og finansvæsen fra 1730 til 1830 I–III* (1832–34); *Historisk statistisk fremstilling af Danmarks national- og stats-husholdning fra Frederik den Fjerdes tid indtil nutiden I–II* (1844); imødegik kritik af sidstn. fra prof. C N

David og A S Ørsted i stridsskriftet Børs-operationerne og kursens gang (1857). Har bl. a. oversat Karl Murhard: Handelens teori og politik I-II (1834-35).

Etatsråd 1860.

Neble Sophus F.

Redaktør, bladudgiver; f. 15.12.1858 i Stubbekøbing, død 9.1.1931; søn af skræddermester Martin Neble og hustru Karen f. Poulsen; gift 1. gang 24.4.1883 m. Kirsten, f. 8.2.1862 i Byskov, død 1900, datter af gårdejer Lars Mortensen og hustru Ane f. Eriksen; 2. gang

5.12.1901 m. Olivia, f. 17.12.1876, datter af driftsbestyrer A Wm. Hansen, Chicago og hustru Dorothea Mathilde f. Giessing.

I lære som typograf på Stubbekøbing Avis' bogtrykkeri og deltog et års tid i redaktionelt arbejde ved bladet; senere i lære som mejerist på lollandske mejerier; udvandrede til Amerika 1883; arbejdede nogen tid på dansk-amerikanske farme; typograf og faktor ved det danske ugeblad i Omaha, Nebraska »Den danske Pioneer« 1884, redaktør af bladet 1885, overtog det som udgiver 1887 og startede Sophus F Neble Publishing Co., præsident for dette s. å.; i en årrække indtil 1925 till. meddirektør i Nebraska National Bank.

Sluttede sig til det demokratiske parti; valgmand for Nebraskas 2. kongres-distrikt ved præsidentvalgene 1908, 12 og 16; oberst ved guvernøren for Nebraskas stab 1908, 13 og 1915-19; medl. af det offentlige velfærdsråd og af Douglas Countys kommunalråd samt formand for kommunens børne- og tvangsanstalt.

Neergaard Ebbe

Forfatter; f. 30.3.1901 i Nyborg, død 2.8.1957; søn af oberstløjtnant Aage de Neergaard og hustru Karen f. Schjønnning; gift 20.10.1930 m. Else Beate, datter af ingeniør Lauritz Pedersen og hustru Ellen f. Højberg.

Student (Herlufsholm) 1919; cand. mag. (engelsk og tysk) 1927; lektor i dansk ved Berlins universitet 1928-34 (orlov det sidste semester); derefter forfattervirksomhed; adjunkt ved Vestre borgerdydsskole 1940-46; teater- og filmedarbejder ved dagbladet Information 1945-48; direktør for Statens filmcentral 1946.

Medstifter af Forsøgsscenen 1929, formand for dennes filmafd. 1929-31; næstformand i Studentersamfundet 1929-30, formand 1934-35; medl. af ministeriernes filmudvalg 1946, justitsmin.s biografkommission 1947, undervisningsmin.s udvalg ang. støtte af dansk filmproduktion 1947 og børnefilmmåvnet 1955; filmforelæsninger ved Kbhvns universitet 1950, ved Århus universitet 1951; medl. af bestyrelsen for Dansk Forfatterforening 1951, næstformand 1952-55; medl. af styrelsen for Det internationale samvirkeråd for undervisningsfilm 1955, præsident 1956.

Har bl. a. skrevet: Forholdet mellem Jonathan Swift og »Stella« (1927); Hvorfor er filmen sådan? (1931); Peter Idealist. Studier over Gustav Wiedes ungdom (1938); Teater i tusind år (1939); En filminstruktørs arbejde - Carl Th. Dreyer (1940, udvidet udg. 1963); Mogens Klitgaard (1941); Vildt afsted over himmel og jord - Kaj Munk (på svensk 1944, schweizisk udg. 1945, dansk forøget udg. 1946); Unge danske digtere mellem to verdenskrige (1947); Filmkronikker (1949); Dommen og drømmen - om Gustav Wied (1951); Filmkundskab (1952); Historien om dansk film (udg. posthumt ved Erik Ulrichsen, 1960). Medl. af redaktionen af tidsskriftet Plan 1928-35.

Neergaard J. V.

Veterinær; f. 3.7.1776 i Hårlev, Bjæverskov herred, død 23.1.1864; søn af forpagter på Juelleng Sigvard Thomas Pedersen Neergaard og hustru Petrea Sophie f. Staal; gift 1. gang 4.7.1814

(ægteskabet opløst) m. Marie Louise, f. 2.9.1780 i Kiel, død 1859, datter af professor Etienne Fumars og hustru Marie Henriette f. Eyraud;

2. gang 25.6.1817 m. Petrea Lorentze, f. 7.3.1794 på Kongsdal, død 1838, datter af kammerråd Niels Lassen og hustru Lovise Friderike f. Wiimh.

Undervist hos slægtingen biskop Balle; student 1794; studerede jura og efter bekendtskab med veterinæren P C Abildgaard till. veterinærvidenskab med særlig interesse for sammenlignende anatomi og hestens eksterior; dansk jur. eks. 1797; hjælpelejer og senere andenlejer ved Veterinærskolen 1801, måtte forlade skolen efter strid med den nye forstander Erik Viborg, 1803; lægeeks. og dr. med. i Göttingen 1804 på et komparativt, anatomisk valg; holdt forelæsninger der og fik et professorat tilbudt; i Berlin 1805-06; ansøgte om at holde universitetsforelæsninger over fysiologi og komparativ anatomi i Kbhvn. 1806, men fik rejseordre og tog til Hamburg; ønskede at gå i fransk militærtjeneste og blive fransk borger, hvilket mislykkedes; fængslet som spion i Kassel 1807; løsladt og i Danmark 1808; kornet a la suite ved sjællandske dragonregiment, gennemgik kavalleriskolen og holdt for officererne foredrag over veterinære emner; overkrigskommissær og medl. af remontekommissionen 1809-11; generalkrigskommissær 1822; forelæste over fysiologi 1812-13; udgav talrige skrifter om hesteavl 1827-42 med avlsforbedring for øje; ejer af ejendommen Frederiksholm ved Kbhvn. 1827-34 og drev her praktiske forsøg med avlsforbedring af jysk kvæg; boede på Frdbg. fra 1835 beskæftiget med forsk. litterært arbejde bl. a. kriminalistiske studier; foreslog at omdanne straffeanstalterne efter amerikansk mønster (1839); skænkede 1858 sin formue til et legat med formålet at sætte dygtige mænd i stand til at hævde det danske veterinærfags forudsætninger.

Korresp. medl. af Vidskabernes Selskab i Göttingen 1806.

Har bl. a. skrevet: Vergleichende Anatomie und Physiologie der Verdauungswerkzeuge der Säugethiere und Vögel (1806); Naturbeschreibung der Zähne des Pferdes (1823); Beskrivelse over Østerflakkebjerg herred (1830); Mit ti-årige forhold til Det kgl. Landhusholdningsselskab (1835); Morderen Ole P Kollerød [m. fl.] forbyrdes kriminalsag, hist.-psykolog. bearbejdet (1838); Napoleon som feltherre, statsmand, regent og menneske I-II (1848); Forsøg til en pragmatisk fremstilling af læren om menneskets temperamenter (1850); Mit livs vigtigere tildragelser, historisk-psykologisk fremstillede I-II (1844).

Neergaard Niels

Politiker, historiker; f. 27.6.1854 i Ugilt ved Hjørring, død 2.9.1936; søn af sognepræst Peder Neergaard og hustru Julie f. Eibe; gift 1. gang 1.8.1883 (ægteskabet opløst) m. Dagmar f. Lind; 2. gang 2.9.1903 m. Bartholomine (Betty), f. 11.9.1872 i Vejle, datter af bogbinder Ingard M Monrad og hustru Christiane f. Bergmann.

Student (Borgerdydsskolen på Chrsthvn.) 1872; studerede teologi, derefter semitisk filologi og historie; cand. mag. (historie) 1879; studieop-

hold i Berlin april-maj 1879; cand. polit. 1881; politisk studierejse til Frankrig og England 1881-82; assistent i Statsanstalten for Livsforsikring 1882-84; grundlægger af Tilskueren 1884, redaktør 1884-92; redaktør af Århus Amtstidende 1892-97; medstifter af og direktør for Nordisk Livsforsikrings A/S 1897-1908 og Nordisk Ulykkesforsikrings A/S 1898-1908; finansminister i ministeriet J C Christensen juli-okt. 1908; konsejlspræsident og forsvarsminister okt. 1908-aug. 1909; finansminister i ministeriet Holstein-Ledreborg aug.-okt. 1909 og i ministeriet Klaus Bernsten 1910-13; stats- og finansminister 1920-24; finansminister i ministeriet Madsen-Mygdal 1926-29.

Medl. af folkettingen (Nakskov) 1887-90, (Hørning, Hornslet) 1882-98, (Ebeltoft) 1898-1920 og (Randers amtskreds, opstillet i Ebeltoft) 1920-32; medl. af toldrådet 1908-10, 1913-20 og fra 1929, af finansudvalget 1892-1908, 1913-20, 1924-26 og 1929-32; formand for Venstres folketingsgruppe 1924-26, det udenrigspolitiske nævn 1924-26 og rigsdagens valutaudvalg 1925-26; formand for den danske interparlamentariske gruppe 1905-20; medl. af det nordiske interparlamentariske råd 1908-20 og af Nationalbankens repræsentantskab 1918-20; medl. af rigsdagens delegation til fredskonferencen i Paris 1920; medl. af bestyrelserne for Nationaløkonomisk Forening til 1925, Dansk Forening for Socialpolitik, Jydsk Telefonaktieselskab til 1920, Store Nordiske Telegraf-Selskab 1919 og fl. velgørende foreninger samt af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog 1918 og af Rask-Ørsted fondets komité; medl. af bestyrelsen og næstformand for Nordisk Livsforsikrings-Akts. af 1897 og Nordisk Ulykkesforsikrings-Akts. af 1898 fra 1931, medl. af bestyrelsen for A/S Dampskibsselskabet Øresund i fl. perioder siden 1901 og fra 1929; formand for Den sønderjydske fond fra 1932.

Under studieophold i Vesteuropa særlig interesseret i sociallovgivning og nationaløkonomi; blev en førende socialliberal venstrepolitiker med engelsk parlamentarisme, især Gladstone, som forbillede; gik ind i agitationen mod Estrup, virkede som venstrepolitiker for sociale love - ønskede bl. a. ikke en aldersforsørgelse bygget på forsikringsgrundlag -, og var som moderat tilhænger af forhandlingspolitikken og forliget med Estrup 1894; virkede som minister for den frihandelsvenlige toldlov

af 1908; blev stats- og forsvarsminister efter J C Christensens afgang efter Albertikatastrofen men fik ikke gennemført forsvarslove som planlagt, hvilket derefter lykkedes for J C Christensen; medvirkede afgørende ved grundlovsforliget 1912. Udtalte som statsminister ved genforeningsfesten på Dybbøl 11. juli 1920 til sydslesvigerne: »I skal ikke blive glemte!«

Har skrevet: afh. om engelsk parlamentarisme (Nyt tidsskrift (norsk), 1883); Napoleon 3.s grundlovsbrud (1885); Will. Gladstone (1886); R Cobden (1889); Under Junigrundloven I-II (1892-1916); Erindringer fra ungdomsårene og fra mit offentlige liv. 1854-94 (1935). Afsnittet 1852-64 i Danmarks Riges Historie VI (1903-07).

Medl. af Danske Selskab 1918; dr. phil. h. c. ved Kbhvns universitets 400 års jubilæum 1929; æresmedlem af Journalistforeningen for Kbhvn. 1932.

Neiendam Jonna

Skuespillerinde; f. 6.6.1872 i Kbhvn., død 7.12.1938; datter af teaterhistorikeren, professor Edgar Collin og hustru Magdalene f. Hansen; gift 17.4.1897 m. skuespiller, sceneinstruktør Nicolai Neiendam (se denne).

Uddannet på Det kgl. Teaters elevskole; debut på Dagmartheatret 8. sept. 1892 som Helene i Fjeldmennesker; skuespillerinde ved samme teater til 1898, ved Folketeatret 1899-1900; Casino 1900-02, derefter ved Det kgl. Teater; optrådte sidste gang 3. dec. 1937 som Magdalene i Erasmus Montanus.

Hovedroller bl.a.: Gedske i Den politiske kandestøber; Marthe i Jean de France; Magdalene i Henrik og Pernille; Pernille i Jacob v. Thyboe, i Pernilles korte frøkenstand og i Erasmus Montanus; Frosine i Den gerrige; Madam Voltisubito i Recensenten og dyret; Fru Bittermandel i Apriksnarrene; Karen i Elverhøj; Madam Rust i Sparekassen; Madam Smidt i Genboerne; Gina Ekdal i Vildanden; Fru Lechat i Forretning er forretning; Elgive i Munken går i enge; Mrs. Miller i Du skønne ungdom. I operaer: Erda i Rhinguldet; Waldtraute i Valkyrien og i Ragnarok; Martha i Faust; Marcellina i Figaros bryllup og i Barberen i Sevilla; Magdalene i Mascarae.

Medl. af Holbergklubben i Bergen; modtager Tagea Brandts rejselægat 1935.

Tildelt medaljen Ingenio et arti 1922.

Neiendam Nicolai

Skuespiller, sceneinstruktør; f. 21.3.1865 i Kbhvn., død 15.3.1945; søn af slagtermester Nicolai Neiendam og hustru Dortha f. Andersen; gift 17.4.1897 m. skuespillerinden Jonna Neiendam (se denne).

Uddannet på Det kgl. Teaters elevskole; debut 19. nov. 1893 som Prinsen af Godthåb i Kærlighed ved hoffet; skuespiller ved Det kgl. Teater 1893-95, Dagmartheatret 1895-99, Det kgl. Teater 1899-1930; till. lærer ved elevskolen 1909-20 og sceneinstruktør 1915-30; skuespiller og sceneinstruktør ved Dagmartheatret 1930.

Medl. af Skuespillerforeningens bestyrelse til 1927 og af Holberg-Klubben i Bergen.

Hovedroller bl. a.: Niels i Fru Inger til Øst-råt; Hertugen i Ludvig 11.; Erasmus Montanus og Leander i Holbergskuespil; Hamlet; Macbeth; Richard 3.; Don Juan; Tartuffe; Don Carlos; Mortimer i Maria Stuart; Oswald i Gengangere; Hjalmar Ekdal; Bygmester Solness; Helmer i Et dukkehjem; Paul Lange i Paul Lange og Thora Parsberg; Göran Persson i Erik 14.; Heinrich i Klokken, der sank; Lucio Sertella i Gioconda.

Iscenesættelser bl. a.: Jean de France; Mascarae; Den stundesløse; Barselstuen; Det lykkelige skibbrud; Hakon Jarl; Amphitryon; En dag på Hirschholm slot; Spotterens hus.

Har skrevet: Hos sukkerbageren på Store Kjøbmagergade (opført på Dagmartheatret ved Holberg-jubilæet 1934); En vildfarende vej (erindringer, 1943).

Neiendam Robert

Museumsleder, teaterhistoriker; f. 24.3.1880 i Kbhvn., død 26.9.1966; søn af slagtermester Nicolai Neiendam og hustru Dortha f. Andersen; gift 5.7.1907 m. skuespillerinden Sigrid Neiendam (se denne).

Efter skolegang i Frdbg. gymnasium uddannet som boghandler; læst til skuespiller hos Herman Bang; debut på Folketeatret 28. nov. 1899 som Hans Olsen i Over evne 2.; skuespiller ved Casino 1900-05, Folketeatret 1905-11, Det ny Teater 1911-14, Betty Nansen Teatret 1917-19 samt som gæst ved teatrene i Århus og Odense; trak sig tilbage som skuespiller 1926. Grundlægger og leder af Museet i Hofteatret på Christiansborg, Teaterhistorisk museum, 1922; forstander for og lærer ved Det kgl. Teaters dramatiske elevskole 1930-50.

Medstifter 1911 af og i bestyrelsen for Selskabet for dansk Teaterhistorie; medl. af Holberg-Samfundets bestyrelse 1922–38; formand for Skuespillerforeningen 1927–36, bestyrelsesmedl. til 1951, æresmedlem 1952; kaldt til medl. af Holberg-Klubben i Bergen 1934 og til medl. af Selskabet for dansk Kulturhistorie 1951.

Vigtigste hovedroller: Lars i Møllen; violinisten i Trilby; Anarkisten i Lynggaard & Co.; Adjunkten i Den mystiske arv; Lægen i Livets alvor; Pabst i Dønvig præstegård; Politinspektøren i Lovens arm; Hjalmar Ekdal i Vildanden; Professor Higgins i Pygmalion; Stensgaard i De unges forbund; Tartuffe; Jean de France; Professor Thygesen i Geografi og kærlighed.

Har bl. a. udgivet: Kong Christian 7. som skuespiller (debut, 1910); Breve fra danske skuespillere og skuespillerinder I–II (1911–12); Det danske teaters vilkår i Nordslesvig 1864–1914 (1914); Scenen drager (1915); Th. Over-skou. Af mit liv I–II (1915–16, ny udg. 1962); Johanne Luise Heiberg (1917, forøget udg. 1960); En danserinde (1918, ny udg. 1965); Omkring teatret (1919); Michael Wiehe og Fr. Høedt (1920); Det kgl. Teaters historie I–V (1921–30); Ungdom og galskab (1923, på svensk 1924); Skuespiller og patriot (1925); Mennesker bag masker (1931); Farende folk (1944); Folketeatrets historie 1857–1945 (1946); Casinos historie i omrids (1948); Skuespillerforeningen af 1879 (1949); Gennem mange år (1950); Robert Neiiendam fortæller (1953); Bogen om grevinde Danner (1956, ny udg. 1970); Forlystelsernes Allé (1958); Ved afslutningen af et livsværk (1959); Teatermuseet ved Christiansborg i ord og billeder (1922, 8. udg. 1963); Lucile Grahn (1963); Episoder og personligheder fra teatrets verden (1964). Medarbejder ved Dansk biografisk Leksikon.

Modtog den Hiemstierne-Rosencroneske pris-medalje 1936, ærespris fra Selskabet til de skipnøse og nyttige Videnskabers Forfremmelse 1954 og Holberg-medaljen 1961; dr. phil. h. c. ved Kbhvns universitet 1958.

Tildelt medaljen Ingenio et arti 1950.

Neiiendam Sigrd

Skuespillerinde; f. 31.5.1868 i Gedved ved Horsens, død 25.1.1955; datter af højskoleforstander J. H. Andersen og hustru Sophie f. Rasmussen; gift 5.7.1907 m. teaterhistorikeren, museumsleder Robert Neiiendam (se denne).

På Det kgl. Teaters elevskole 1888 med William Bloch og Olaf Poulsen som lærere; debut 1. sept. 1891 som Ane Kandestøbers i Barselstuen; ansat ved teatret til 1895; derefter højskolearbejde og oplæringsvirksomhed, samt gæstepil på Dagmarteatret 1896; skuespillerinde ved Folketeatret 1900–11, ved Det kgl. Teater 1911–42, med senere gæsteoptræden; lærer ved elevskolen 1934–47.

Hovedroller bl. a.: Johanne i Ungdomsleg; Wulfdine i Thummelumsen; Trine i Tvillinger; Nille i Jeppe på bjerget og i Erasmus Montanus; Gunild i Mester Geert Westphaler; Magdelone i Den stundesløse, Den honnête ambition, Kilderejsen, Julestuen og Jean de France; Gedske Klokkers i Barselstuen; Fru Levin i Indenfor murene; Aase i Peer Gynt; Fru Bohn i Folkene på Dangården; Morgiane i Aladdin; Tante to i Skærmydsler; Turi i Det er da morsomt at leve; Marie i Anna Sophie Hedvig; Provstinden i Judith; Lene i Egelykke. Filmroller: Gamle Merete i Vredens dag; Farmor i Fra den gamle købmandsgård, og bl. a. i Kongen bød og Livet på Hegnsgård.

Modtog Tagea Brandts reiselegat 1941; Filmkritikernes årsspris 1952.

Har skrevet: Sigrd Neiiendam fortæller (1943).

Tildelt medaljen Ingenio et arti 1922.

Nellemann J.

Retslærd, politiker; f. 1.11.1831 i Kbhvn., død 26.8.1906; søn af hospitalsforstander, kancelliråd M. G. Nellemann og hustru Poulina Louise f. Poulsen; gift 15.11.1861 m. Louise Poulina, f. 10.2.1843 i Kbhvn., død 1918, datter af koffardikaptajn L. Chr. Poulsen og hustru Petrine Martine f. Møller.

Student (Slagelse) 1849; cand. jur. 1855; studerede retshistorie og civilret i udlandet 1856–58, navnlig i München, Paris og London; lektor ved Kbhvns universitet 1858, professor i proces og retshistorie 1859; medl. af konsistorium og referendarium konsistorii 1865; regensprovst 1871–75; universitetets rektor 1874–75; direktør for Nationalbanken 1896.

Medl. af landstinget 1870; sluttede sig til det mellemliggende Højre uden for godsejergruppen og bidrog senere væsentligt til samlingen af de konservative grupper i et fælles Højre; justitsminister i ministeriet Estrup 1875; blev et af

ministeriets virksomste og mest fremtrædende medlemmer, udstedte en række justitsministerielle provisorielove og gik ind for den Ingerslev-Bojsen'ske sociale reformpolitik; støttede forligsbestræbelserne, der skulle bringe provisorieårenes visnepolitik til ophør og var en af hovedmændene ved forhandlingerne, som førte til forliget 1894 og Estrups afgang; fortsatte som justitsminister i ministeriet Reedtz-Thott 1894–96.

Ekstraord. assessor i højesteret 1870; formand for Handelsbankens bestyrelsesråd 1873; medl. af Videnskabernes Selskab 1883; direktør i Det Classenske fideikommiss 1884.

Dr. jur. h.c. i Uppsala 1877; ridder af Elefanten 1893.

Nellemann Sophus

Højesteretsadvokat; f. 18.12.1833 i Århus, død 16.3.1915; søn af justitsråd Laurits Nellemann og hustru Anna Lorentze f. Hyphoff; gift 25.10.1865 m. Laura Augusta, f. 12.1.1839 i Viborg, død 1903, datter af rådmand G. Boye og hustru Vilhelmine Petra f. Wilcken.

Student (Randers) 1853; cand. jur. 1859; juridisk manuduktør; fuldmægtig hos overretsprøkurator Chr. M. Winther 1860, hos højesteretsadvokat C. Liebe 1861; prøveprøkurator ved landsover- samt hof- og stadsretten 1864; prøkurator ved samtlige over- og underretter 1866; højesteretsadvokat 1869.

Senior i Studenterforeningen 1855, ledende senior 1859–63; medeksekutor i lensgrevinde Danners bo, og udarbejdede i det væsentlige fundatserne for Frederik 7.s Stiftelse for fattige Fruentimmer af Arbejdsklassen og Frederik 7.s Stiftelse for hjælpeløse og forladte Pigeboern,

bestyrelsesmedl. i disse 1868, bestyrelsesformand 1874; medl. af Frdbg. kommunalbestyrelse 1872–78, af Kbhvns borgerrepræsentation 1881–87, bl. a. ordfører for budgetudvalget; tog som bestyrelsesmedl. i Den kbhvske Sagførerforening og formand for Den alm. Sagførerforening initiativet til disse foreningers sammenslutning til Den danske Sagførerforening, formand for denne fra stiftelsen 1886 til 1890; støttede sønderjyderne nationale og kulturelle krav bl. a. gennem foreningen To Løver, formand for foreningens stiftelse 1888; formand for bestyrelsesrådet i Det gjensidige Forsikringsselskab Danmark 1896 og for repræsentantskabet i Det danske Hedeselskab 1901–07.

Ejer af Allingskovgård, Allinggård og Alling mølle i Svostrup sogn.

Neruda Franz

Musiker, komponist; f. 3.12.1843 i Brünn, Østrig, død 20.3.1915; søn af domorganist Joseph Neruda og hustru Francisca f. Märta; gift 1. gang 3.12.1869 m. Ludovica Camilla, f. 4.5.1848 i Svendborg, død 1935, datter af operasanger Giovanni Cetti og hustru Jacobine f. Gade; 2. gang 3.11.1892 m. Dagmar, f. 8.4.1863 i Kbhvn., datter af grosserer, etatsråd Chr. Holm og hustru Emilie f. Zöylnér.

Som barn undervist af faderen i violin- og violoncelspil; deltog i familiens koncertrejser, fortrinsvis i Rusland og Polen, fra sit 13. år; rejste i ca. ½ år 1859 med violoncellisten Servais; startede 1861 s. m. to søstre en skandinavisk turné, der besøgte Kbhvn. 1862 og 63; kgl. kapelmusikus 1864–76; stiftede Kammermusikforeningen 1868 (formand 1892–1906) og Neruda-kvartetten 1870; engagementer i England 1876–79; vendte tilbage til Kbhvn. 1879; koncerterede som cellist og kammermusiker bl. a. i Kammermusikforeningen og med sin egen strykekvartet; till. en søgt klaverpædagog; koncertdirigent i Musikforeningen 1892.

Kompositioner bl. a.: Koncert for violoncel og orkester; violin- og klaverstykker bl. a. Sérénade slave og Berceuse slave; hefter for firehændigt klaver; strykekvartetter og anden kammermusik; sange og violoncelkompositioner; orkestretsuiten Fra Böhmerwald; Tema med variationer for orgel.

Titulær professor 1893; tildelt fortjenstmedaljen i guld 1913.

Nervø Alfred

Journalist, flyver, motorsportsmand; f. 10.10.1879 i Kbhvn., død 11.8.1921; søn af restauratør A C Nielsen og hustru Johanne Marie f. Nielsen; gift 11.8.1911 m. Jenny, f. 6.4.1881 i Lundeborg på Fyn, datter af fabrikant G F F Ruff og hustru Hansine Camilla f. Coops.

Kontoransættelse efter præliminæreks.; journalist og sportsredaktør ved Politiken fra 1905; overværede Ellehammers flyvning 12. sept. 1905; elev på flyveskolerne i Mourmelon og Issy-Moulineaux 1909; deltager i det internat. flyvestævne i Frankfurt a. M. okt. s. å.; begyndte s. m. Robert Svendsen de første flyvninger ved Kbhvn. 27. dec. 1909–3. jan. 1910; internationalt flyvercertifikat 2. juni 1910; foretog dagen efter den første rundflyvning over Kbhvn. fra Kløvermarken rundt om Rådhusstårnet og tilbage i Voisin-biplanet »Wampa«; konkurrerede med Robert Svendsen om den første Øresundsflyvning; deltager i en række inden- og udenlandske automobilkonkurrencer, satte i 1906 rekord på strækningen Kbhvn.–Frederikshavn med 38 timer; arrangerede talrige motorløb, bl. a. de store Skagensløb 1913, 14 og 15; korrespondent ved en række større billøb og flyvninger i Europa, ved revolutionen i Portugal 1910, samt i Paris 1911.

Formand for Dansk Motoklub.

Har skrevet: Krigen i luften (1915); Ti år bag rattet I–II (1917–18).

Neumann Sophus

Skuespiller; f. 18.6.1846 i Kbhvn., død 4.3.1912; søn af bogholder J T Neumann og hustru Marie Elisabeth f. Olsen; gift 1. gang 19.12.1874 m. Hansine Sophie Alville, f. 24.8.1848 i Kbhvn., død 1899, datter af hører Hans Petersen og hustru Karen Marie f. Hansen; 2. gang 6.9.1900 m. Marry Sigfride, f. 24.2.1864 i Hornsyld, datter af distriktslæge J C Snitker-Petersen og hustru Jørgine Madsine f. Thomsen.

Sangundervisning hos Joseph Glæser og syngemester Gerlach; elev og korist på Casino, debut 26. dec. 1863 ved dublering som Coquillet i Det gode sindelag og næste dag som Peter Ravn i En spurv i tranedans; skuespiller ved Casino 1863–65, 1866–67, 1872–83, 1886–89, ved Folketeatret 1867–72, ved Dagmarteatret 1884–85 og 1889–1904; virkede fra 1904 dels ved Casino og dels ved Dagmarteatret; optråd-

te her sidste gang 26. nov. 1911 som Grosserer Max i Syvsoverdag. Udførte ca. 700 roller på de kbhvske privatteatre. Fl. gæstespil på norske og svenske scener; oplæser, særlig af H C Andersen.

Hovedroller: Fyrst Auran i Lykkebarnet (168 gange på Casino); Grøn i Grøns fødselsdag; Argan i Den indbildt syge; Isidor i Césaire Girodets testament; Hans Styx i Orfeus i underverdenen; Iversen i Abekatten; Grosserer Selby i Et sølvbryllup.

Har bl. a. skrevet: Fejl hat og En guldbryllupsaften, opført på kbhvske privatteatre, samt fortællinger, digte, viser og prologer.

Nexø Martin Andersen,

se Andersen Nexø Martin.

Niebuhr Carsten

Opdagelsesrejsende; f. 17.3.1733 i Lüdingworth, Hadeln, Hannover, død 26.4.1815; søn af marskbonde Berthold Niebuhr og hustru Cecilia f. v. Duhn; gift 15.9.1773 m. Christiane Sophie, f. 29.3.1742 i Kbhvn., død 1807, datter af livmedicus, etatsråd H G Blumenberg og hustru Christiane Dorothee f. Schmidt.

Studerede ved et gymnasium i Hamburg 1755–57; fik u. ophold i Göttingen 1758 opfordring til som astronom og naturhistoriker at deltage i en ekspedition, som den danske stat ville sende til Sydarabien; uddannede sig, med dansk statsunderstøttelse, særlig i astronomi; blev ved ankomsten til Kbhvn. 1760 udnævnt til løjtnant i ingeniørkorpset og fik overdraget

ekspeditionens regnskabsvæsen; afrejst pr. skib med den danske »Arabiske ekspedition« 7. jan. 1761; ankom til Sydarabien dec. 1762; leder af ekspeditionen, da to af dens øvrige fire medlemmer døde 1763; gennemrejste og udforskede, som den første europæer, i løbet af 8 mdr. store dele af Jemen; på den videre rejse til Bombay 1763 døde de to andre rejsefæller; undersøgte huletemplerne ved Bombay, fandt kileskrifter i ruinbyen Persepolis, tog afskrifter af disse og aftegnede de vigtigste mindesmærker, tog i nov. 1765 til Bagdad og videre til Mosul, Aleppo, Kypern, Jaffa, Jerusalem og Damaskus; rejste hjem gennem Lilleasien, over Konstantinopel og det europæiske fastland; ankom til Kbhvn. i nov. 1767; udnævnt til ingeniørkaptajn; landskriver i Süderditmarsken 1778 med bopæl i Meldorf.

Har skrevet: *Beschreibung von Arabien* (1772, oversat til hollandsk og fransk); *Reisebeschreibung nach Arabien und andern umliegenden Ländern I-II* (1774–78, oversat til hollandsk, fransk, dansk og engelsk), bogens 3. bd. om rejserne i Palæstina og Syrien udg. 1837 i Hamburg af Joh. Nic. Gloyer og Justus Olshausen. Publicerede sine astronomiske længdebestemmelser (der bidrog til at berigtige kortet over Middelhavet og Levanten) i F. v. Zachs »Monatliche Correspondenz« 1801, samt afhandlinger om orientalske forhold m. m. i forsk. tidsskrifter. Har endv. udgivet rejsefællen P Forsskåls efterladte botaniske og naturvidensk. arbejder (1775–76).

Justitsråd 1778; etatsråd 1808.

Niels

Konge; død 25.6.1134; søn af kong Svend (2.) Estridsen (se denne) og en ukendt frille; gift 1. gang m. Margrete Fredkulla, datter af kong Inge Stenkilsen af Sverige og Christine; 2. gang m. Ulvhild, datter af nordmanden Hakon Finnsøn.

Sendt som gidsel til Flandern for at udløse den fangne broder Oluf Hunger ved hans valg til konge 1086; efter Erik Ejegods død valgt til konge 1104; ledingstøgt til Vagrien mod søstersønnen venderfyrsten Henrik og led nederlag her 1113; gjorde p. g. a. de vendiske hæranger ved sydgrænsen Erik Ejegods søn Knud (Lavard) til grænsejarl el. hertug i Sønderjylland 1115; skænkede kirkerne i Odense og Roskilde jordegods og privilegier; var imod nye krav om præsternes cølibat i pavebrev af 1117; fik sønnen Magnus valgt til konge i Västergötland; sendte ham i landflygtighed efter mordet på Knud Lavard 1131, men kaldte ham tilbage igen; bekæmpede Knuds broder Erik Esmunes oprør og fik Magnus gjort til medkonge; Erik måtte flygte til Norge 1133; godkendte den tyske konges overhøjhed over Danmark, og fik sin tidligere støtte ærkebiskop Asser imod sig, da Erik vendte tilbage s. å.; flygtede efter nederlaget i slaget ved Fotevig 1134, hvor Magnus faldt; dræbt af borgerne i Slesvig s. å.

Niels

Munk, broder i Sorø kloster; o. 1480.

Antagelig forfatter til den danske rimkrønike om danske konger fra Dan til perioden omkring Chr. I. og tilegnet denne konge (trykt 1495 af Gotfred af Ghemen som den første bog trykt på dansk), versene, hvor hver af kongerne beretter om sin regeringstid, viser præc af folkevisen og mundtlig eventyrtfortælling.

Nielsen Anders

Andelsmand; f. 11.6.1859 på Jægergården, Ry, død 10.5.1928; søn af gårdejer Niels Nielsen og hustru Maren f. Andersen; gift 30.3.1882 m. Kirstine, f. 16.12.1858 på Kragssbjerggård, Havrebjerg, datter af gårdejer, sognefoged Peder Spørensen og hustru Else Marie Nielsdatter.

På Emdrupborg højskole, Kbhvn.; landbrugs-kand. 1879; lærer ved Karise højskole 1879–82 og mejerikonsulent u. prof. Th. R. Segelcke 1881–82; købte Svejstrup Østergård i Dover sogn 1882.

Formand for Skanderborg Landboforening 1885–1903; medl. af bestyrelsen for Landhus-holdningsselskabet 1894–1915; formand for regnskabsudvalget i Foreningen af jyske Landboforeninger 1896 og for foreningens plante-avlsudvalg 1900–09, foreningens formand 1916–18; medl. af statens planteavlsudvalg 1903–14; medl. af folketinget (Venstrereformpartiet) for Sæbykredsen 1908–09; formand for De samv. danske Landboforeninger 1917–19; medl. af Landbrugsrådets præsidium fra rådets oprettelse 1919 til 1927. Indtog fra midten af 1890'erne en førende stilling i andelsbevægelsens organisationsarbejde og udvikling; medstifter af og formand for bestyrelsen for Jydsk Andels-Foderstofforretning 1898–1925; medstifter af Andelsudvalget (fællesorganisation for samtlige danske andelsforetagender) 1899, formand 1909–27 og redaktør af Andelsbladet fra første udgivelsesår 1900; 1901 medstifter af Dansk Andels-Gødningsforretning, formand 1901–18, og af Mejeriernes Fællesindkøb og Maskinfabrik, formand 1901–10; medvirkede afgørende til at »Lurmærket« o. 1900 indførtes som nationalitets- og kvalitetsmærke for danske landbrugsprodukter; formand for bestyrelsen for De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation fra oprettelsen 1912 til 1914; medstif-

ter af og formand for bestyrelsen for Dansk Andels Cementfabrik 1911; medl. af kontrol-direktionen for Andels-Anstalten Tryk 1912–26; formand for bestyrelsen og en tid direktions-medl. i Den danske Andelsbank fra bankens åbning 1914; trak sig tilbage fra de fleste til-lidsposter, da banken måtte standse sin virk-somhed 1925.

Nielsen Anders

Husmand, politiker; f. 30.5.1862 i Tapdrup, død 13.6.1914; søn af husmand Niels Johan-sen og hustru Else Marie Jensdatter; gift 17.11. 1885 m. Ane Petrea, f. 21.2.1858 i Hjermin-d, datter af husmand Christian Lyngholm og hu-stru Jensine Christine f. Bjerregaard.

Overtog faderens husmandsejendom i Tapdrup 1888. Redaktør af Randers Venstreblad 1897–1906.

Medl. af folketinget (Bergs Venstre) valgt i Løvelkredsen 1890, af finansudvalget 1892 og dettes sekretær 1895; medl. af Venstrereform-partiets bestyrelse 1895, formand 1902–08; formand for finansudvalget 1901–08 og 1909–10; statsrevisor 1901–08; landbrugsminister i min-isterierne J. C. Christensen, Neergaard og Hol-stein 1908–09, i ministeriet Bernsten 1910–13; gennemførte bl. a. lovforlaget om nedsættelse af landbokommissionen af 1911.

Modstander af provisorielovgivningen og stod s. m. J. C. Christensen forrest i kampen mod forligspolitikken; medl. af forsvarskommissionen af 1902; tilhænger af den kommunale valgrets udvidelse, og formede i forhandlingerne herom 1903 den berømte vending »Skellet skal slettes, det flyttes ikke«; agiterede i tale og skrift mod de radikale, der 1905 skilte sig ud fra Venstrereformpartiet.

Nielsen Anna

Skuespillerinde; f. 4.9.1803 i Kbhvn., død 20.7. 1856; datter af sejl-, flag- og kompsmager Peter Christian Brenøe og hustru Frederikke Caroline f. Leth; gift 1. gang 9.8.1823 (ægte-skabet opløst) m. violinisten, koncertmester Frederik Wexschall, f. 9.4.1798 i Kbhvn., død 1845, søn af palæforvalter J. T. Wexschall og hustru Jacobine f. Holm; 2. gang 8.7.1834 m. skuespiller, instruktør N. P. Nielsen (se denne).

Kom til Det kgl. Teater efter syngemester L. Zincks råd; debuterede 10. febr. 1821 i titelrollen i sørgespillet *Dyveke*; optrådte sidste gang 31. maj 1856 som Grevinden i Kongens læge.

Hovedroller i skuespil: Sophie i *Erik og Abel*; Valborg i *Axel og Valborg*; Helga i *Stærk-odder*; Thora i *Hakon Jarl*; Maria i *Væringerne*; Miss Harriet i *Tordenskjold*; dronning Bera i *Hagbarth og Signe*; dronning Margaretha; Morgiane i *Aladdin*; Elisabeth i *Elverhøj*; Ulrika i *Søstrene på Kinnakullen*; fru Helvig i *Svend Dyrings hus*; titelrollen i *Maria Stuart*; Hortensia i *Familien Riquebourg*; Griffenfeldts moder i *Prinsessen af Taranto*; i syngestykker og operaer: Agathe i *Jægerbruden*; Anna i *Den hvide dame*; Adelaide i *Røverborgen*; Rosina i *Barberen i Sevilla*; Donna Elvira i *Don Juan*.

Nielsen Anne Marie Carl

Billedhuggerinde; f. 21.6.1863 på Thygesminde i Sønder Stenderup ved Kolding, død 21.2.1945; datter af proprietær og kvægopdrætter P. J. Brodersen og hustru Frederikke Johanne Christine f. Gylling; gift 18.4.1891 m. komponisten Carl Nielsen (se denne).

Tegneundervisning på C. C. Magnussens snitte-skole i Slesvig by 3 mdr. i 1880; elev og medarbejder hos billedhuggeren Aug. Saabye s. å.; debut på Charlottenborg 1884; medvirkede til oprettelse af Akademiets kvindeskole, friplads her 1889-90; studieophold bl. a. i Paris 1890-91, Italien 1899-1900, Athen og Konstantinopel 1903, Grækenland og Ægypten 1928; medl. af Akademiets plenarforsamling 1908, af akademirådet 1912-14.

Har bl. a. udstillet på Charlottenborg, Kunstnernes efterårsudstilling, Den frie udstilling fra 1892 (medl. s. å., parthaver fra 1893), Rådhusudstillingen 1901, Arhusudstillingen 1909, Forumudstillingen 1929, Salonen i Paris, Royal Academy, London, samt separatudstillinger i Kunstforeningen og Den frie udstilling; endv. repræsenteret på udstillinger i Europa og Amerika.

Arbejder bl. a.: Thor på fiskeri (1887); Egil Skallagrímsson rider hjem med sin druknede søns lig (1889); 3 bronceporte til Ribe domkirke (1904); En lugekone (1905); Typhonen og andre kopier efter polykrome arkaiske skulpturer (1905); Bacchusbarn (1906); konkurrenceudkast til Finsensmonumentet (1. pr.; 1907); En arbejderske (1907); Fisker og redningsmand (1910, senere rejst i Skagen som fiskermonument); Dronning Dagmar (1914, rejst på Ribe Slotsbanke); En havfrue (1921); Rytterstatue af Chr. 9. (1908-27, Christiansborg slots ridebane); buste af komponisten Carl Nielsen (1931, Fyns stiftsmuseum, samt i Det kgl. Teater og Gøteborg Koncerthus); monumenter for Carl Nielsen i Nørre Lyndelse, Fyn (1933) og på Grønningen v. St. Kongensgade, Kbhvn. (1939-40); fl. gravmæler og mange portrætbuster (bl. a. Niels Skovgaard). Endv. en række dyreskulpturer bl. a. tyren Sultan (ca. 1900) og hunde-figuren Skytterier (ca. 1904), samt dyre-statuetter.

Repræsenteret i de fleste danske museer og i en række udenlandske, navnlig tyske.

Modtog Anckerske legat 1903, Tagea Brandts rejselægeat 1926, Thorvaldsen-medaljen 1932; endv. tilkendt medaljer på udstillinger i udlandet, bl. a. guldmed. i Dresden 1904; æresmedl. af Dansk Billedhuggersamfund 1943.

Tildelt medaljen Ingenio et arti 1927.

Nielsen Axel

Nationaløkonom; f. 30.12.1880 i Kbhvn., død 22.5.1951; søn af pianoforteinstrumentmager J. Nielsen og hustru Emilie f. Rønne; gift 1. gang 27.5.1916 (ægteskabet opløst 1922) m. Else, f. 7.6.1893 i Kbhvn., datter af xylograf

H. R. Müller og hustru Adolphine Johanne f. Svendsen; 2. gang 17.4.1935 m. samme.

Student (Schneekloth's skole) 1898; cand. mag. (statsvidenskab) 1903; ansat i statens statistiske bureau s. å.; Kbhvns univ.s guldmed.

1905; knyttet til Det kgl. bibliotek 1906, assistent 1908, underbibliotekar 1910; dr. polit. 1908; studieophold i udlandet 1908-10 og 1912; efter konkurrence professor i statsvidenskab ved Kbhvns universitet 1911; universitetets rektor 1935-36.

Medl. af den overordentlige kommission af 8. aug. 1914 til dens ophævelse 1921; formand for tilsynsrådet for Kongeriget Danmarks Hypotekbank 1926-36, for Nationaløkonomisk Forening 1928-37 (æresmedlem 1947) og for revisorkommissionen 1934; næstformand i repræsentantskabet for Danmarks Nationalbank 1936; medl. af Akademiet for de tekniske Videnskaber 1937, af Videnskabernes Selskab 1942.

Har bl. a. skrevet: *Specier, kroner, kurant*. En studie over den faldende rigsdalerværdi i Danmark i tiden 1671-1726 (disp.); Den tyske kameralvidenskabs opståen i det 17. årh. (Videnskabernes Selskabs Skrifter, 1911); Forholdet mellem nationaløkonomiens teori og politik (1912); Den skandinaviske møntunion (1919); Bankpolitik I-II (1923-30); Industriens historie i Danmark 1820-70 I-II (1944); Det statsvidenskabelige studium i Danmark før 1848 (1948). Redaktør og medforfatter af *Dänische Wirtschaftsgeschichte* (1933).

Nielsen Carl

Komponist; f. 9.6.1865 i Nørre Lyndelse på Fyn, død 3.10.1931; søn af malermester og musiker Niels Jørgensen og hustru Maren Kirstine f. Johansen; gift 18.4.1891 m. billedhuggerinden Anne Marie Carl Nielsen (se denne).

Hyrdedreng i 8-9 års alderen; fik sin første undervisning i violinspil efter Toftes skole af landsbylæreren i Nørre Lyndelse, Emil Petersen; senere undervist af lærer Hansen i Stenløse; efter konfirmationen kort tid i lære hos en landkøbmænd på Nyborg-egnen; efter konkurrence ansat som altbasunist ved regimentsmusikken i Odense o. 1880; elev på Musikkonservatoriet i Kbhvn. 1884-86; undervist i hovedfaget violin af Valdemar Tofte og i teori af Orla Rosenhoff; fik sit første større orkesterarbejde, Suite for strygere, opført 1888; kgl. kapelmusikus 1889-1905; studierejse til Tyskland, Frankrig og Italien på det Anckerske legat 1890; fik sin første opera *Saul og David* opført på Det kgl. Teater 1903; dirigerede selv ved før-

steopførelsen; kapelmester ved teatret 1908-14; dirigent i Musikforeningen 1915-27; medl. af Musikkonserveriats direktion 1916, direktionsformand 1930.

Den betydeligste i dansk musikliv i 20. årh.; udgik fra romantikken, og skabte en ny tradition i dansk musik.

Medl. af samfundsrådet for Samfundet til Udgivelse af dansk Musik; æresmedlem af Musikforeningen 1927, Kbhvns Orkesterforening og Svenska Musikerförbundet; medl. af svenske og tyske musikakademier.

Hovedværker: Suite for strygere (1888); Strygekvartet i G-mol (1888); Fantasiestykker for obo; strygervsiten Intermezzo; klaverstykket I folketone (1890); Symfoni i G-mol (opført 1. gang ved en Kapelkoncert 1894); Ludvig Holstein-sangene (1894); Violinsonate i A-dur (1895); Strygekvartet i Es-dur (1896); korværket Hymnus amoris (ca. 1896, opført 1. gang i Musikforeningen 1897); operaen Saul og David (1902, til tekst af Einar Christiansen); symfonien De fire temperamenter (1902); operaen Maskarade (1902, efter Holbergs skuespil, til tekst af Vilhelm Andersen); Violin-koncert (ca. 1911); Strygekvartet i F-dur; symfoniene Sinfonia espansiva (1912, dirigerede selv Det kgl. Kapel ved førsteopførelsen), Det udslukkelige (1914-16, førsteopført i Musikforeningen 1916); 5. symfoni (1922) og 6. symfoni (1924-25); Fynsk forår (for kor og orkester, 1921); Fløjtekoncert (1926); Koncert for klarinet og orkester (1928); orgelstykket Commotio. Har endv. komponeret: scenemusik til Oehlenschlägers Aladdin (1919) og til Helge Rodes festspil ved genforeningen, Moderen (1920); fl. Ouverturner, bl. a. Helios-ouverturen (1904); festsymne til Forumudstillingen 1929; kantater, og klaverstykker til undervisningsbrug; to samlinger En snes danske viser (s. m. Th. Laub, 1915 og 1917); melodier til Drachmanns Du danske mand og til Hr. Oluf han rider, til Aakjærs digt Jens Vejmand, samt en lang række folkelige sange, i alt o. 250.

Har skrevet: Levende musik (1925, 12. oplag 1963, engelsk udg. 1968); Min fynske barndom (selvbiografi, 1927, 12. opl. 1965).

Nielsen Ejnar

Maler; f. 9.7.1872 i Kbhvn., død 21.7.1956; søn af kgl. hofskomager Frederik Nielsen og hustru Eva f. Jespersen; gift 1. gang 1901 (ægteskabet opløst) m. Marie Cathrine, f. 25.7.1873 i Kbhvn., datter af skomagermester Niels G Thaarup og hustru Thomine Mathilde f. Jensen; 2. gang 29.1.1908 m. Elin Esther, f. 23.4.1868 i Stockholm, datter af bogtrykker Isaac Marcus og hustru Emilie f. Benecke.

Malersvend 1892; på Akademiet 1889-93 og på Zahrtmanns skole 1892 og 1893; bosat i Gern i Midtjylland 1894 til ca. 1900; i Paris og Italien 1900-02; bosat i Paris og Italien 1905-11; medl. af akademirådet 1914-20 og 1936-39; professor ved Akademiet 1920-30.

Medl. af gallerikommisjonen 1923-29, af bestyrelsen for Hirschsprungske samling 1925-31 og for Frans Schwartz' legat 1936.

Har udstillet på Charlottenborg fra 1893 og på Den frie udstilling 1899, i Paris 1900, Berlin 1910-11, Rom 1911, New York og Brighton 1912, Malmø 1914, Stockholm 1919, Paris 1925, Brooklyn 1927, Helsingfors og Paris 1928, Helsingfors og Oslo 1931, Biennalen 1932, Amsterdam 1934, Ungarn og Riga 1936, Lund 1941, Oslo 1946.

Tildelt Anckerske legat 1915; Eckersberg-medaljen 1908, Thorvaldsen-medaljen 1913.

Hovedværker: Den syge pige (1896); Og i hans øjne så jeg døden (1897); Den blinde pige (1898); Døden og krøblingen (1899); Menneskene lytte til klokkerne, som ringe dagen ned (1900); Portrætgruppe (1901); Den svangre (1903); En læsende blind pige (1905); portræt af Ellen Key (1907); Stenegulunden i Volterra (1907); Helvede (1910); Mand og kvinde (1919); Gamle mennesker (1921); fire tegninger til Karl Larsens fortælling Den gamle mands barn (1927); forslag til dekoration af Kbhvns rådhus festsal (1930); mosaikdekoration af portalrummet i Torden-skjoldsgade under Det kgl. Teaters nye scene (1932-39) og dekoration af bryllupssalen i Lyngby rådhus (1944); endv. landskaber, interiører og figurstudier; træsnit til Ijobs bog (1927) m. v.

Repræsenteret på Kunstmuseet, Hirschsprungske samling, Thielske galleri i Stockholm, Gøteborg kunstmuseum, Nationalmuseum i Stockholm m. v.

Nielsen Frederik

Andelsmand; f. 27.5.1881 i Rødding ved Skive, død 22.12.1962; søn af gårdejer, senere direktør for FDBs Arhusafd. Hans Kr. Nielsen og hustru Ane Dorte f. Andersen; gift 13.11.1909 m. Johanne Louise, f. 29.12.1882 i Hillerød, død 1957, datter af overretssagfører D A Raaschou og hustru Marie f. Jensen.

Uddannelse i Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger 1898-1902, på de Brockske handelshøjskoler 1902-04, samt i Liverpool og Hamburg 1905-07; fuldmægtig i Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger 1907, forretningsfører 1911, direktør for kolonialafd. 1913, første-direktør 1937-51; medl. af bestyrelsen og adm. direktør for Nordisk Andelsforbund fra stiftelsen 1918 til 1951.

Medl. af komitèen for Grundtvigs mindekirke 1928-42; medl. af sø- og handelsretten 1932-51, valutarådet 1935-40, handelsskolerådet 1938-47,

det erhvervsøkonomiske råd 1939-40, prisnoteringskomitèen 1939-40 og priskontrolrådet 1940-51; medl. af Andelsudvalget 1945-51 og af centralkomitèen for Den internationale cooperative Alliance 1945-47; formand for bestyrelsen for Dansk Landbrugs Andels-Maskinindkøb 1947-54.

Nielsen Fredrik

Kirkehistoriker, biskop; f. 30.10.1846 i Alborg, død 24.3.1907; søn af købmand Laurits Nielsen og hustru Andrea f. Wölfferdt; gift 23.4.1874 m. Magda, f. 27.3.1856 i Kbhvn., død 1928 datter af premierløjtnant E P C Groth og hustru Margrethe Marie f. Boye.

Student (Aalborg) 1863; cand. theol. 1870; studieophold i bl. a. Leipzig og Jena 1870-71; holdt efter hjemkomsten populære kirkehistoriske forelæsninger på Borchs kollegium; kateket ved Vor Frelses kirke 1873; till. medredaktør af Dansk Kirketidende 1873-82 og teologisk medarbejder ved Dagbladet 1872-82; professor i teologi (med kirkehistorie som hovedfag) ved Kbhvns universitet 1877; dr. theol. 1879; biskop i Alborg 1900, i Århus 1905.

Deltog i arbejdet for reformer af salmebøger og liturgi; bl. a. medl. af komitèen, der tilvejebragte Salmebog for kirke og hjem (1885); medl. af det kirkelige råd 1893-1900 og af det kirkelige udvalg 1904-07; deltog i arbejdet for oprettelse af et universitet i Århus.

Har bl. a. skrevet: Den kristne tro og den frie tanke (1872); Romer-kirken (pavedømmet) i det 19. hundreår I-II (1876-81, 2. udg. 1895-98; oversat på tysk og engelsk); Aktstykker til gudstjenestens og liturgiens historie (1878); Ter-

tullians etik (disp.); Statskirke og frikirke (1883); Karakteristiker og kritiker (1884); Håndbog i kirkens historie I-II (1885-92, 2. udg. 1893-98); Ledetråd i kirkens historie I-II (1887, 7. udg. 1913); N F S Grundtvigs religiøse udvikling indtil 1839 (1889); Bidrag til den evangelisk-kristelige salmebogs historie (1895); Kirkehistorie I-II (1902-08). Redigerede og var bidragsyder til Småskrifter til oplysning for kristne I-X (1886-96). Grundlagde Kirkelexikon for Norden (I, 1896-1900, afsluttet med bd. IV 1929). Har endv. udg. den ældste redaktion af Luthers Traubüchlein (1876).

Efterlod et stort kirkehistorisk bibliotek på ca. 10.000 bd., som blev erhvervet til Statsbiblioteket i Århus.

Nielsen Hanne

Smør- og osteproducent; f. 11.9.1829 i Øverød, død 15.6.1903; datter af gårdejer Jacob Didriksen og hustru Ane Christine f. Andersen; gift 11.9.1848 m. gårdejer Hans Nielsen, f. 25.5.1822 på Havarthigård, Øverød, død 1902, søn af gårdejer Niels Hansen og hustru Dorteia f. Olsen.

Overtog forpagtningen og ledelsen af Havarthigårdens mejeri 1853 og indførte helt nye metoder i driften; så den fordel der kunne ligge i at fremstille og forhandle specielle ostesorter; fik vejledende hjælp hos professor B S Jørgensen ved fremstillingen af myseost; men fik som egentlig lærermejeri mejeritekniker Th. R. Segelcke, der till. bistod ved tilrettelæggelsen af talrige lange studierejser i udlandet; besøgte 1861 og 62 en række danske mejerier, og lærte i de følgende år ostefremstillingens specielle metoder på de oprindelige produktionssteder, i Skåne 1865, Norge 1867, England (chester- og cheddarost) og Holland (edam- og goudaost) 1869, Schweiz, Frankrig (brieost) og Holsten 1872, igen i Frankrig (roquefort og camembert) 1874. Oprettede eget udsalg i Kbhvn., og blev fast leverandør til hoffet. Oplærte på Segelckes foranledning et stort antal danske og udenl. elever.

Medl. af Landhusholdningsselskabet; modtog 1873 selskabets største sølvbæger; deltog i en række udstillinger her hjemme og i udlandet, og tildeltes et stort antal præmier for sine produkter.

Nielsen Harald

Forfatter; f. 20.4.1879 i Kbhvn., død 9.12.1957; gift 1. gang 12.6.1906 (ægteskabet opløst) m. Nanna, f. 10.12.1881 i Kbhvn., datter af fotograf A C Lønborg og hustru Conradine f. Hansen; 2. gang 26.11.1914 m. Johanne Luise, f. 27.5.1882 i Kbhvn., død 1938, datter af rektor A G Ø Hauch og hustru Elise adopt. Vilsoet.

Student (priv. dimit.) 1878; skrev sin første litterære kritik i tidsskriftet Vagten 1900; redaktionssek. ved Illustreret Tidende 1902; flerårig medarbejder ved Tilskueren; mag. art. (æstetik) 1905; i perioder knyttet til forsk. dagblade bl. a. København, Berlingske Tidende og Jyllands-Posten; oprettede og redigerede det nykonservative tidsskrift Ugens Tilskuer 1910-20.

Medl. af bestyrelsen for dagbladet København 1917-22 og for Dansk Skatteborgerforening 1932-37.

Litterære arbejder bl. a.: Moderne litteratur (1904); Systemet »Politiken« (1907); forsvaret og demokrati (1908); Af tidens træk (1909); En moderne reaktionær (1911); Svensk og dansk (1912); Vej og sti (1916); Typiske tilfælde (1917); Jøden, filisteren og holsteneren (1917); Moderne ægteskab (1919); I lys af ægteskabsloven (1920); Usurpatoren (1922); Holberg i nutidsbelysning (1923); Moderne litteratur. Ny samling (1923); Konservatisme (1925); Selvforsvar og landeværn (1927); Mænd og deres gerning (1929); Litterære mirakler (1933); De danskes vej (1937); Penge og personlighed (1941); Europas fremtid (1942); Europas ødelæggelse (1944); Andsfrihed og udrensning (1947); 29. august og - fem år efter (1948); Selvfalsfløringer (1948); Egne meninger (1953-57); Karen Blixen (1956).

Tildelt Royal Society of Literature's sølvmed.

Nielsen Holger

Idrætsinspektør; f. 18.12.1866 i Kbhvn., død 26.1.1955; søn af musiker Vilhelm Nielsen og hustru Frederikke f. Jensen; gift 1. gang 10.4.1891 (ægteskabet opløst) m. Julie Johanne, f. 6.11.1868 i Kbhvn., datter af snedkermester V J Klæbel og hustru Anne Marie f. Buck; 2. gang 10.7.1907 m. Thyra Marie, f. 2.3.1878 i

Århus, datter af købmand Andreas Dam og hustru Caroline f. Møller.

Som dreng på hærens elevskole; gennemgik senere gymnastikskolen, med afgang som løjtnant; overgik til artilleriets reserve med avancement til oberstløjtn.; gymnastiklærer ved Ørdrup gymnasium 1891-1914; idrætsinsp. i Gentofte kommune 1919-45; forstander for Statens gymnastikinstitut 1927-30. Chef for Kbhvns luftværnskompagni 1916-30.

Formand for udvalget for skolegymnastik og idræt 1898-1938; medarrangør af de første skoleidrætsstævner; medstifter af Dansk Gymnastikforbund 1899 og Dansk Svømme- og Livredningsforbund 1907, formand 1911-28; ophavsmand til H. N.-metoden for kunstigt åndedræt og til regler for håndboldspillet.

Æresmedlem af Dansk Røde Kors, Dansk Svømme- og Livredningsforbund, Dansk Gymnastikforbund m. m.; tildelt Norges Livredningsselskabs guldmed.; Life Governor of Royal Life Saving Society.

Har skrevet bøgerne: Svøm! (1907), Håndbold (1923) og Livredning. Særlig med henblik på drukneulykker (1934).

Nielsen Jais

Malers, keramik; f. 23.4.1885 i Kbhvn., død 8.11.1961; søn af grosserer Knud Nielsen og hustru Ane f. Ottesen; gift 6.11.1920 m. malerinden Ville Jais Nielsen, f. 1.5.1886 i Randers, død 1949, datter af købmand Carl Oppenheim og hustru Jeanette f. Cohn.

I malerlære 1900-05; på Teknisk skole 1905-08; på Kunsternes studieskole hos Kr. Zahrtmann og Johan Rohde 1906-09; studieophold i Paris 1911-14; arbejdede till. med keramik

fra 1915; tilknyttet Den kgl. Porcelainsfabrik 1920; medl. af akademirådet 1930; rejser til Italien og Grækenland 1931.

Debut på Kunstnernes efterårsudstilling 1907; har bl. a. udstillet på De 13.s udstilling 1909–11, Kunstnernes efterårsudstilling fra 1913, Den frie udstilling som gæst 1917–19; medl. fra 1920, endv. på en lang række udstillinger i Europa og USA.

Grand Prix, Paris 1925; tildelt Eckersberg-medaljen 1929, Andersens legat 1935, Thorvaldsen-medaljen 1948.

Medl. af bestyrelsen for Kunstforeningen 1924, for Malende Kunstneres Sammenslutning 1925, af den interskandinaviske udstilling Unionalen, af gallerikommisionen 1934–41.

Hovedværker bl. a.: Boulevardpigen (Paris, 1913); Linedanserinde (1917); Fr. 7. giver grevinde Danner gavebrevet på Jægerspris slot (1918); Nat (1918); Silhuetklipperen (1918); Nature morte (1921); Gade i Moret sur Loing (1925); Knælende engel; freskodekoration i Skt. Elisabeth Søstrenes hospital (1928–35); freskodekoration i Frdbg. rådhus (1953–57); glas-malerier i en række kirker m. v. Keramiske arbejder bl. a.: Judaskysset (1918); Pottemageren (1925); Aktønavsen (1926); Pontius Pilatus (1919 og 1927); Jakobs kamp med englen (1930); Judas og lynet (1935); minderelief for professor Torgny Segerstedt (Gøteborg 1948) m. v.

Repræsenteret på Kunstmuseet, Kunstindustri-museet, Nasjonalgalleriet i Oslo, Galleriet i Bergen, Metropolitanmuseet i New York, Nationalmuseum i Stockholm, The Victoria and Albert Museum, London, Musée des Arts Decoratifs, Paris, Louvre, samt i Alexandria, Zürich, München, Leipzig, Lyon, Milano, på danske provins-museer m. m.

Nielsen Jakob

Matematiker; f. 15.10.1890 i Mjels på Als, død 3.8.1959; søn af husmand Jørgen Nielsen og hustru Anne Marie f. Tinnesen; gift 26.4.1919 m. Carola, f. 21.11.1888 i Bremerhafen, datter af skibsofficer Friedrich v. Pieverling og hustru Helene Ottilie f. Ittig.

Student (Flensborg) 1909; dr. phil. (Kiel) 1913; eksamen pro facultate docendi (Kiel) s. å.; tysk marinesoldat 1913–18; docent ved universitetet i Hamburg 1919–20; professor ved Technische Hochschule i Breslau 1920–21; docent i mate-

matik ved Veterinær- og landbohøjskolen i Kbhvn. 1921; professor i rational mekanik ved Polyteknisk læreanstalt, Danmarks tekniske højskole 1925; prorektor ved højskolen 1944–47; till. lærer i matematik ved Statens lærerhøjskole 1926; professor i matematik ved Kbhvns universitet 1951–56.

Medl. af Matematisk Forenings bestyrelse 1922–30, af Videnskabernes Selskab 1926, dets sekretær 1946–59, af Akademiet for de tekniske Videnskaber fra oprettelsen 1937, af Unesco's forretningsudvalg 1952–58, af bestyrelsen for statens almindelige videnskabsfond 1956–59, samt medl. af videnskabsakademier og -selskaber i Norge, Sverige og Finland.

Beskæftigede sig som marinesoldat bl. a. med ballistiske undersøgelser i Tyrkiet og fortsatte senere arbejdet med rational mekanik og førte faget frem til et moderne stadium i Danmark; har tilført fladetopologien nye resultater.

Har bl. a. skrevet: Kurvenetze auf Flächen (disp., 1913); Forelæsninger over rational mekanik I–II (1933–34, tysk udg. 1935), senere udg. med titel Lærebog i rational mekanik I–III (1942–52 og senere); endv. afhandlinger bl. a. i Matematisk Tidsskrift, Mathematische Annalen og Acta mathematica, i sidstn. (nr. 50, 53 og 58) bl. a. tre omfattende afhandlinger »Untersuchungen zur Topologie der geschlossenen zweiseitigen Flächen«.

Æresbolig på Lundeave i Helsingør 1948.

Nielsen J. P.

Politiker, redaktør; f. 23.4.1873 i Tybjerglille ved Ringsted, død 19.4.1952; søn af husmand, tækkemand Hans Nielsen og hustru Maren Jørgensdatter; gift 13.5.1898 m. Anna Margrethe, f. 13.10.1874, død 1958, datter af snedker og flyttemand N P Olsen og hustru Maren Pedersdatter.

Vogterdreng; udlært som bagersvend i Slagelse; derefter arbejdet i Kbhvn., og fra 1894 bl. a. i Hamburg, Amsterdam, Rotterdam, Antwerpen, Zürich, Bern, Berlin og Wien; hovedkasserer i Bagerforbundet 1913–26; leder af Socialdemokratiets politiske arbejde i Sønderjylland med bopæl i Dynt på Broagerland siden 1920; medarbejder ved den sønderjyske socialdemokratiske presse, senere medredaktør af Sønderjyllands Socialdemokrat.

Medstifter af månedsbladet Socialisten 1903, medredaktør 1905–18; medl. af De samvirkende

Fagforbunds forretningsudvalg 1910–23 og af Socialdemokratiets hovedbestyrelse 1910–19 og 1920–26; delegeret ved den socialistiske konference i Bern 1919; formand for Komitéen til hjælp for børnene i Centraleuropa 1919–21, videreført i Fælleskomitéen for hjælp til de krigshærgede lande, sekretær for denne indtil afviklingen 1924; medl. af socialrådet 1919–24 og af arbejdsnævnets afd. C 1924–29, af folke-tinget (Socialdemokratiet, Haderslev–Åbenrå–Sønderborg–Tønder amtskreds) 1920–43; ordfører i sønderjyske sager og ved arbejdsløshedslovens behandling 1921; medl. af finansudvalget 1928–42, af det udenrigspolitiske nævn 1935–43 og af repræsentantskabet for Danmarks Nationalbank fra 1941; medl. af bestyrelsen for Den sønderjyske Lånekasse og for det kulturelle udvalg.

Var bl. a. fra sin ungdoms Berlin ophold fortrolig med tysk arbejderbevægelse; igangsatte efter besøg i det krigsførende Tyskland i »kålrabivinteren« 1916–17, humanitært arbejde for østrigske og tyske børn, hvorefter 34.000 børn kom på ferieophold i danske hjem 1917–24; blev siden af tyske arbejdere hædret med tilnavnet »der Kindervater«; deltog s. m. andre repræsentanter for de socialdemokratiske sønderjyske foreninger i Åbenråmødet juli 1920, hvor det vedtoges at overgå fra det tyske til det danske socialdemokrati; blev på rigsdagen tillidsmand for den jævne sønderjyske befolkning og krævede ens behandling af alle sønderjyske statsborgere under sit valgsprog: »Vi skal ingen stedbørn ha«; bidrog afgørende til landbrugets sanering og til hjælpeforanstaltninger bl. a. for sønderjyske fiskere; gik ind for en forsvarsordning i 1932; afviste de nazistiske krav om grænserevision i 1933, ønskede et militært forsvar for demokratiet, samtidig med bekæmpelsen af de hjemmetske nazister i 1930'erne; blev arresteret af den tyske besættelsesmagt og sad fængslet i Flensborg 12.–13. april 1940; var efter besættelsens ophør imod, at man fratog danske statsborgere deres statsborgerskab p. g. a. tysk afstamning.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1943.

Nielsen Jørgen

Forfatter; f. 18.11.1902 i Pårup ved Silkeborg, død 27.3.1945; søn af landmand Søren Nielsen og hustru Sofie f. Pedersen Karup; gift 24.11.

1929 m. Catharina Marie, f. 14.4.1904 i Sønderborg, datter af landmand Jørgen Frost og hustru Caroline f. Collmorgen.

Arbejdede i barndommen og de første ungdomsår ved landbruget; journalist ved Silkeborg Venstreblad 1923–26, ved Venstres Folkeblad i Ringsted 1926–27; debuterede som forfatter 1929.

Litterære arbejder: Lavt land (1929); Offerbål (1929); De hovmodige (1930); En kvinde ved bålet (1933); Vi umyndige (1934); En gård midt i verden (1936); Dybet (1940); Figurer i et landskab (1944); Et hus splidagtigt med sig selv (1945); Hvem er vi? (kronikker, 1955); Det onde land (1928, trykt som manuskript 1957).

Nielsen Kai

Billedhugger; f. 26.11.1882 i Svendborg, død 2.11.1924; søn af urmager Christen Nielsen og hustru Ane Marie f. Knudsen; gift 1. gang 17.7.1907 (ægteskabet opløst) m. Kathrine (Ketty), f. 4.6.1878 i Rudkøbing, datter af skipper Hans Nielsen (Rask) og hustru Georgine f. Funch; 2. gang 1915 m. Janna, f. 10.4.1880

i Bergen, død 1932, datter af læge Danckert Holm og hustru Axeliane Christine f. Kielland.

I malerlære i Svendborg, svend 1901; på Akademiet 1902–06 og i 1912 under Joakim Skovgaard; begyndte som kunstmaler; udstillede 1. gang som billedhugger 1903; arbejdsfællesskab med Utzon Frank o. 1906; ophold i Paris 1913–14 med rejse til Firenze og Rom særligt for at studere Michelangelo; i Paris og London 1924.

Skabte en fuldstændig fornyelse af dansk skulptur, stærkt påvirket af Rodin og Meunier, og iøvrigt bl. a. af kunsthistorikeren Vilh. Wanscher; bidrog også til at gøre billedhuggerkunsten alment værdsat bl. a. gennem mangfoldig-gørelse af mindre statuer.

Har udstillet på Charlottenborg 1904–07, Kunstnernes efterårsudstilling 1907–09 og 1914, Den frie udstilling 1908–11, Ung dansk kunst 1910, Grønningen 1915 samt på egne udstillinger; endv. i Berlin 1910–11, Rom 1911, Brighton 1912, Stockholm 1919 m.v.

Tildelt Anckerske legat 1923.

Hovedværker: Gryet (1903); Gammel mand (1906); En blind almuepige (1907); Gammel kone (1907); Nøgen (1908); Marmorpigen (1909); Fornem dame, der gnider sin hofte

med kamferspiritus (1909); Liggende barn (1910); Billedhuggerlyrik (1910); portrætter af Thorvald Bindesbøll (1910); Pigebar, der piller tær siddende (1911); mindestenen på Langelinie for polarforskerne Jørgen Brønlund, Høeg Hagen og Mylius Erichsen (1912); Mads Rasmussens statue i Fåborg museum (1914); Vorherre puster liv i Eva (1914); Askepot (1914); Granittøsen (1915); udsmykningen (18 figurgrupper) af Blågårds plads i Kbhvn. (1915, i samarb. m. arkitekten Ivar Bentsen); Ymerbrønden på torvet i Fåborg (1915); Suzanne i badet (1915); Prinsessen på ærten (1915); Dovendyret (1915); En lille rippe (1915); Niels Larsen Stevns (1915); Eva fristes af slangen (1916); To søstre (1916); Siddende kvinde (1917); Eventyrtræet (1917); En fed lille pige el. Det tabte paradys (1918); Leda med svanen (1918); boksen Dick Nelson (1918); Paris' dom (1919); Ludvig Karsten (1919); Zeus og Jo (1920); Venus med æblet (1920, i Enghaveparken, Kbhvn.); Vandmoderen (1920, i Glyptoteket); Leda uden svanen (1920); Arhuspigen (1921); Jordens tilblivelse og Menneskets tilblivelse (1923, til Studentergården i Kbhvn.); udkast til søfartsmonumentet (1924) m. v.

Endv. malerier: Leda og svanen (1912); Siddende nøgen kvinde fra ryggen (1923); Stående nøgen kvinde (1924) m. v. samt keramiske arbejder; har fremsat sine synspunkter på skulptur i Tilskueren (32, 1915 »Lidt om skulptur«, senere udg. som bog) og i Kunst og kultur (8, 1920 »Maximer«).

Repræsenteret i Kunstmuseet, Glyptoteket, Fåborg museum og i provinsmuseer, i Nationalgalleriet Oslo, Nationalmuseum Stockholm, Bergens museum m. v.

Nielsen Lauritz

Biblioteksmand; f. 30.4.1881 i Kbhvn., død 15.7.1947; søn af smedemester H M Nielsen og hustru Hansine f. Hansen; gift 1. gang 3.2.1911 m.

Kamma, f. 5.9.1889 i Kbhvn., død 1911, datter af grosserer C A Brinkmann og hustru Caroline Mathilde f. Krogh; 2. gang 25.9.1915 m. Elise, f. 13.5.1892 i Kbhvn., datter af kommandør Carl Bræstrup og hustru Harriet f. Lassen.

Student (Efterslægtsselskabets skole) 1897; måtte afbryde filologisk studium p. g. a. sygdom; assistent ved Det kgl. bibliotek 1906, underbibliotekar 1910, bibliotekar 1928; dr. phil. 1923;

till. lærer ved Statens biblioteksskole 1926–37; overbibliotekar ved Universitetsbibliotekets 1. afd. 1943.

Sekretær i Videnskabernes Selskabs kommission for registrering af litterære kilder til dansk historie 1922–42, medl. af kommissionen 1943; formand for Bibliotekarsammenslutningen for de videnskabelige Biblioteker og medl. af bestyrelsen for Danmarks Biblioteksforening 1935–38; medl. af Selskabet for dansk Kulturhistorie 1937.

Litterære arbejder bl. a.: Supplement og register til Bibliotheca Danica (1914 og 1931); Herman Bangs vandreår (1918); Dansk bibliografi 1482–1550 (1919), 1551–1600 (1931–33); Boghistoriske studier (disp., 1923); Danske stifts- og skolebiblioteker (1925); Vejledning i biblioteksbenyttelse og almindelig bibliografi (1931, 2. udg. 1943); Registrant over breve fra og til danske i udenl. biblioteker (1934); Dansk typografisk atlas 1482–1600 (1934); Rokokoene i dansk bogkunst (1936); Danmarks middelalderlige håndskrifter (1937); Den danske bog (1941); Holger Drachmann (1942); Katalog over danske og norske digteres originalmanuskripter i Det kgl. bibliotek (1943); Gyldendal gennem 175 år (1945); Danske privatbiblioteker gennem tiderne I (1946). Medudgiver af Nordisk leksikon for bogvæsen I–II (1946–62).

Nielsen L. C.

Forfatter, lyriker; f. 27.10.1871 på Holsteinsminde, død 11.3.1930; søn af højskoleforstander Chr. Nielsen og hustru Laura Vilhelmine f. Stallknecht; gift 1. gang 29.8.1899 (ægteskabet opløst) m. Margrethe, f. 13.7.1875 i Kbhvn., datter af professor, teaterdirektør J F S Dorph-Petersen og hustru Rose f. Sødring;

2. gang 20.1.1919 m. Kirsten, f. 19.2.1897 i Kbhvn., datter af landinspektør L F Friis og hustru Rigmor f. Hein.

Student (priv. dimitt.) 1894; derefter huslærer et par år; redaktør af Illustreret Tidende 1899–1900; medstifter og redaktør af Tidspunktet 1902; medredaktør af dagbladet Riget 1910–11; senere en tid af dagbladet Vort Land; litterær redaktør ved Politiken i 1911; i en årrække konsulent hos Gyldendal.

Litterære arbejder: Tre mænd (1897); Mit land (1898); Dreng til orlogs (1899); Chr. Nielsen. En dansk højskolemand (1900); Vår-digte (1901); De onde år (1902); Rejsen til

Rom (1904); Vandringer (1905); I sand og sten (1907); Historier (1907); Den danske nat (prolog ved Det kgl. Teaters mindeforestilling for Holger Drachmann, 1908); Hanne, til tegninger af Ludvig Find (1909); Frederik V Hægel I-II (1909); Exners billedbog (1912); Broget høst (1913); Udvalgte digte (1918, heri bl. a. Vort hjem, du danske jord); Sangene til Sara (1919); Sange mod solnedgang (1920); I regnbuens rige (1922); Fjernt fra Danmark (1923); Thurah's park (1924); Verdens lykkeligste mand (1926); Det langsomme træ (1928). Kantater bl. a. Arbejdets drapa (1906), samt skuespillet Kain (Det kgl. Teater).

Nielsen L. C.

Opfinder; f. 30.9.1849 i Holmstrup ved Slagelse, død 26.12.1929; søn af husmand og skrædder Niels Larsen og hustru Maren Jensdatter; gift 26.4.1874 m. Petrine Ulrikke, f. 24.3.1852 i Køge, død 1930, datter af hattemager A C B Nielsen og hustru Ane Cathrine f. Petersen.

Tjenestedreng i Slagelse 1862; lærling på H H Nielsens Jernstøberi og Maskinfabrik smstds. 1864, værkfører 1872; konstruktør ved Maglekilde Maskinfabrik i Roskilde 1874; opfandt her i 1878 den kontinuerligt virkende centrifuge, der betød en gennemgribende forbedring af mejeriteknikken, og blev grundlag for en dansk storindustri; patentet på Maglekilde-centrifugen solgtes 1881 til Burmeister & Wain; kom gennem lederen af Landhusholdningsselskabets forsøgslaboratorium N J Fjord ind på konstruktion af fintmærkende dynamometre, og fremstillede s. m. forsøgslaboratoriets beregner P V F Petersen-Langmack et pasteuriseringsapparat; forbedrede tærskværker, såmaskiner og vindmotorer; i en årrække lærer ved en teknisk skole i Kbhvn., og en tid medindehaver af en maskinfabrik.

Landhusholdningsselskabets dommer ved maskinprøver og medl. af maskinudvalget.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1887.

Nielsen Martinus

Skuespiller, teaterdirektør; f. 23.1.1859 i Kbhvn., død 10.7.1928; søn af lysestøber, købmand Christian Nielsen og hustru Kirstine Marie f. Petersen; gift 31.5.1884 m. skuespillerinde Oda N., f. 7.8.1851 i Libau, død 1936,

datter af kaptajn, konsul Jens Larssen og hustru Caresia f. Møller.

Student (Borgerdydskolen i Kbhvn.) 1878; debut 6. nov. 1880 på Casino som Aage i Meister og lærling; skuespiller ved Casino til 1884, ved Dagmartheatret 1884-86, Det kgl. Teater 1886-89, Dagmartheatret 1889-94, Folketeatret 1894-97; direktør for Dagmartheatret 1897-1909 (s. m. C Riis-Knudsen til 1905), till. for Casino 1902-05. Optrådte senere på turnéer og på Det ny Teater; instruktør ved Teatret i Frdbg. Allé (Betty Nansen Teatret) 1918-20; skuespiller ved Casino, spillede her over 100 gange Phileas Fogg i Jorden rundt, sidste gang 21. dec. 1923.

Hovedroller bl. a.: Hakon Jarl; Napoleon i Madame Sans-Gêne; Karl Moor i Røverne; Ferdinand i Kabale og kærlighed; Petrucchio i En arrigtrold; Oskar Strande i Wuthhorn; Romeo i Romeo og Julie; Paul Lange i Paul Lange og Thora Parsberg; titelrollen i Cyrano de Bergerac, i Fiesco, i Uriel Acosta og i Hamlet.

Gjorde i en årrække Dagmartheatret til hovedstadens førende scene med en fremragende skuespillerstab, der talte navne som Anna Larsen, Betty Nansen, Sophus Neumann, Jacques Wiehe og brødrene Adam og Johannes Poulsen.

Titulær professor 1908.

Nielsen Morten

Forfatter; f. 31.1.1922 i Ålborg, død 29.8.1944; søn af kommunelærer Ejnar Nielsen og hustru Gerda f. Lebrecht Nielsen.

Debuterede 1937 i Gymnasiebladet med et digt; student 1940; filosofikum 1941; studerede derefter alm. og sammenlignende litteraturhi-

storie; deltog u. besættelsen i illegalt arbejde, døde af vådeskud u. våbeninstruktion.

Har skrevet: Krigere uden våben (digte, 1943, og senere oplag). Efterladte digte. Udg. af Paul la Cour (1945); Digte (1954). Bidragyder til forsk. blade, samt bl. a. til tidsskrifterne Vild Hvede og Heretica, og til Unge kunstneres årsbog (1942). - Breve til en ven. Udg. af M Ruge (1962). Breve fra Morten Nielsen (1966).

Nielsen N. P.

Skuespiller, instruktør; f. 28.6.1795 på Frederiksborg, død 13.3.1860; søn af stutmester Fr. C E Nielsen og hustru Petrine Sophie f. Laskier; gift 1. gang 3.6.1823 (ægteskabet opløst) m. skuespillerinde Caroline Nielsen, f. 18.5.1795 i Neu Strelitz, død 1869, datter af skuespiller Ernst Walter og hustru Johanne Caroline f. Presser; 2. gang 8.7.1834 m. skuespillerinde Anna Nielsen (se denne).

Elev på Landkadetakademiet 1808; artilleriløjtn. 1811; premierløjtn. 1820; debut på Det kgl. Teater 12. sept. 1820 som Axel i Axel og Valborg; studierejse til Paris 1824, optrådte under tilbagerejsen på nationalteatret i Braunschweig; studerede tragikeren Maximilian Korn i Hamburg 1825; gæsteoptræden i München og på Burgteatret i Wien 1827 samt fl. gange i Kristiania og Bergen; virkede som instruktør ved Det kgl. Teater 1829-49; tog sin afsked 1855 efter brud med teatrets chef Johan Ludvig Heiberg; spillede som gæst i Stockholm 1856-58; vendte tilbage til teatret og optrådte sidste gang 24. febr. 1860 som Markis de Rouillé i Kamp og sejr.

Hovedroller: Hagbarth i Hagbarth og Signe; Egil i Stærkodder; Harald i Væringerne; Erik i Erik og Abel; Einar Tambeskælver i Hakon Jarl; Romeo i Romeo og Julie; titelrollen i Hamlet; Vandby i Gulddåsen; Olé Kaninstok i Capriciosa; Palle Blok i Pak; Markien i Slotet i Poitou; grev Almaviva i operaen Figaros bryllup.

Har skrevet Det kbhvske Skydeselskabs historie (1836) og oversat skuespil.

Titulær professor 1855.

Nielsen Peter

Landøkonom, forsøgsleder; f. 28.7.1829 i Ørby, Vonsbæk sogn, død 30.9.1897; søn af landarbejder Morten Nielsen og hustru Anna Marie

f. Thuesen; gift 9.4.1860 m. Frederikke, f. 17.11.1828 i Kbhvn., død 1898, datter af sognepræst i Høve Christian Frederik Rønne og hustru Emilie Pauline f. Buchter.

Tjenestedreng og staldkarl m. v.; blev som soldat i Kbhvn. 1852-54 vejledt til selvstudium af Landhusholdningsselskabets præsident Jonas Collin; lærereks. (Jelling) 1857; lærer ved Flakkebjerg opdragelsesanstalt 1857, i Ørslev ved Skelskør 1859; præget af den grundtvigske bevægelse og holdt foredrag ved oplysningsmøder og nationale fester; selvstudium i fysik, kemi og biologiske fag; kom i forbindelse med førende botanikere bl. a. Johan Lange 1861 og drev selvstændige floraundersøgelser; det landbrugs-teoretiske arbejde, Bemærkninger om vore græsmarker, i Dansk Landbotidende 1869, førte til grundlæggelsen af offentlig forsøgsvirksomhed vedr. plantekultur; udførte egne forsøg ved sit hjem og samarbejdede med Dansk Frøkontrol (opr. 1871) og Markfrøkontoret (opr. 1872); fik understøttelse på 600 kr. af Landhusholdningsselskabet til aflastning som skolelærer ved en hjælpe lærer (1877); planteavlskonsulent under Landhusholdningsselskabet (støttet af J. C. la Cour, N. J. Fjord og Edw. Tesdorpf) 1882; virksomheden overførtes til staten 1885; statskonsulent og forsøgsleder i plantekultur på Tystofte forsøgsstation 1886; ledede filialerne i Askov (1885), Lyngby (1893) og Vester Hassing (1894).

Har skrevet: afhandlinger i Botanisk Tidsskrift fra 1866, bl. a. Sydsjællands vegetation, med første offentliggørelse af en dansk botanisk kortlægning (1873); Rustsvampens biologi (1877); endv. artikler i Ugeskrift for Landmænd om bekæmpelse af brand- og rustsvampe (1873-79) og om ukrudtsbekæmpelse, følfod og kløversilke (1877), samt i Tidsskrift for Landøkonomi (1880); landbrugsbotaniske artikler i E. Møller-Holsts Landbrugs-Ordbog (1877-83); beretningen Forsøg med et større antal rugsorter, i Tidsskrift for Landbrugets Planteavl (1895) samt værdifulde efterladte notater, der bearbejdedes af andre.

Nielsen Rasmus

Filosof; f. 4.7.1809 i Roslev ved Middelfart, død 30.9.1884; søn af husmand Niels Berthelsen og hustru Anne Catharine Rasmusdatter; gift 14.11.1837 m. Edel Margrethe, f. 9.1.1815 i Viborg, død 1893, datter af stiftamtmand

Niels Sehested og hustru Christine f. Stantenmacher.

Student (Viborg) 1832; cand. theol. 1837; lic. theol. 1840; professor i filosofi ved Kbhvns universitet 1841-83; universitetets rektor 1880-81.

Æresdoktor i Lund 1868; medl. af Videnskabernes Selskab 1876.

Har bl. a. skrevet: Om den spekulative metodes anvendelse på den hellige historie (latinsk licentiaafhandl. 1840, oversat 1842); Pauli brev til romerne (1841; på tysk 1843, 2. opl. 1856); Den spekulative logik i dens grundtræk 1.-4. hæfte (1841-44, uafsluttet); Forelæsningsparagrafer til kirkehistoriens filosofi (1843);

Den propædeutiske logik (1845); Evangelietroen og den moderne bevidsthed. Forelæsninger over Jesu liv (1849); Mag. S. Kierkegaards »Johannes Climacus« og dr. H. Martensens »Christelige dogmatik« (pjæce, 1849); Filosofi og matematik. En propædeutisk afhandling (1857); Filosofisk propædeutik i grundtræk (1857); Matematik og dialektik. En filosofisk afhandling (1859); På Kierkegaardske »stadier«, et livsbillede (1860); Forelæsninger over filosofisk propædeutik fra universitetsårene 1860-61 (1862) og 1861-62 (1863); Grundidéernes logik I-II (1864-66); Grundidéernes logik i kort begreb (1870); Natur og ånd. Bidrag til en med fysiken stemmende naturfilosofi (1873); Filosofiske grundproblemer (1879); Almindelig videnskabslære i grundtræk (1880); Om det oprindelige forhold mellem religion og videnskab (1881). Endv. en lang række afhandlinger bl. a. om Søren Kierkegaard, afh. »Om S. Kierkegaards »mentale tilstand« (1858) samt i For Idé og Virkelighed, medudgiver af dette tidsskrift 1869-73. Har bl. a. udgivet: S. Kierkegaards bladartikler, med bilag samlede efter forfatterens død, udgivne som supplement til hans øvrige skrifter (1857); En bladartikel af S. Kierkegaard (udgivet som anhang til denne, 1859).

Konferensråd 1883.

Nielsen S. W.

Redaktør og bladudgiver; f. 25.7.1867 i Nørresundby, død 4.6.1935; søn af redaktør og bladudgiver Chr. Nielsen og hustru Mathilde f. Wittrup; gift 7.10.1893 m. Margrethe, f. 5.2.1865 i Thisted, død 1937, datter af jernstøber, fabrikant Vilh. Bonne og hustru Ida f. Wittrup.

Student (Århus) 1885; studerede i Kbhvn. og var samtidig korrespondent, bl. a. rigsdagsreferatør, til faderens blad Jyllandsposten; cand. polit. 1889; redaktionssekr. ved Jyllandsposten s. å., ansvarh. redaktør 1895; till. udgiver af bladet 1910; udtrådte af redaktionen og afhændede bladet 1931.

Medl. af bestyrelsen for Organisationen af Bladudgivere i Provinsen.

Nielsen Zakarias

Forfatter; f. 5.6.1844 i Øster Stillinge ved Slagelse, død 11.11.1922; søn af smedemester Niels H. Rasmussen og hustru Olavia f. Storm; gift 1. gang 18.8.1865 m. Egerta Johanne, f. 5.10.1841 i Vindinge ved Roskilde, død 1887, datter af lærer Philip V. Hoffmann og hustru Mette

Pouline f. Smith; 2. gang 27.12.1888 m. Henrikke Nielsigne, f. 10.1.1848 i Hulby ved Skælskør, død 1928, datter af lærer Jens Christensen og hustru Susanne Marie f. Brammer.

Lærereks. (Jonstrup) 1863; huslærer på Charlottendal ved Slagelse; lærer i Nejlinge i Frederiksborg amt 1864, i Herstedvester 1868; medl. af bestyrelsen for Danmarks Lærerforening 1877-86; tog sin afsked som lærer 1884 p. g. a. tunghørighed; derefter bosat på Frdbg., senere i Charlottenlund; forfatterdebut 1871, da bl. a. Chr. Richardt havde set nogle af arbejderne og hjulpet med at finde en forlægger.

Har bl. a. skrevet: Sange og smådigte (1871); Tre fortællinger (1876); To landsbyhistorier (1878); Et møde (digt, 1882); Nye tider (1882; opført på Folketeatret); Gamle vaner (1883); H. V. Kaalund (1886); Selvstyre (1888; opført

på Folketeatret); Mågen (1889); Lyse dage (digte, 1890); Gærende kræfter (1891); Ellen Vaage (1896); opført på Dagmar-teatret); Kulsviere (1893); Mystisk (1897); Den store magt (1898); Kilderne (1900); Klokkespil (digte, 1902); Minde og spredte træk af mit liv I-II (1905-11); Mands vilje (1909); Den evige higen (1914); Provsten i Højelse (1915); Båringgård (1920); Titulær professor 1907.

Nissen Helge

Operasanger; f. 5.9.1871 på Rydhauge ved Holstebro, død 5.10.1926; søn af forpagter F E Nissen og hustru Anna f. Larsen; gift 1. gang 19.9.1902 (ægteskabet opløst) m. Kamma, f. 11.9.1880 i Kbhvn., datter af fideikommisbesidder Edmund Berner og hustru Mathilde f.

rammer for Joakim Skovgaard og udførte efter hans udkast træskæringer til loftet i Viborg domkirke fra 1912; rejse til Berlin, Dresden, Nürnberg og Praha 1913; derefter bl. a. restaureringsarbejder for Nationalmuseet og virksomhed for kunsthåndlere; bosat i Paris 1920-32, herunder elev hos Adam Fischer på Maison Watteau 1926-27, i perioder elev hos Charles Despiau, Paul Cornet og Maillol; ernærede sig ved fabriks- og værkstedsarbejde; bosat i Kbhvn., afbrudt af kortere ophold i Paris, siden 1932; i Stockholm 1947 og 1948, i Italien 1952.

Har udstillet på Kunstnernes efterårsudstilling 1915 og 1926-27; Salon d'Automne i Paris 1925 og Salon des Tuileries 1930 og 1931; på Grønningen fra 1933 (medl. fra 1935); i Ungarn 1936; i Riga s. å.; i Bukarest 1936-37; i Belgrad 1937; i Gøteborg 1939; i Fyens Forum 1940; Kunstmuseet og Nordisk Kunstudstilling i Århus 1941; den danske kunstudstilling i Oslo 1946; Dansk Kunst i dag 1947; samt deltaget i andre udstillinger i Stockholm 1947 og 1948 og i Haag 1948.

Har bl. a. modtaget Tagea Brandts legat 1940, Det Anckerske legat 1942, Ole Haslunds legat 1946 og Booth's amerikanske legat 1948.

Tildelt Eckersberg-medaljen 1940.

Hovedværker bl. a.: Siddende barn (mahogni, første skulptur, Paris 1923); Lille pige (statuette, 1928); Stående pige (1929); Stående pige med blomst (1933); Modelstudie. Liggende kvinde (1934); Dregehovede i cement (1934); Runa. Siddende barn (1936); Stående pige (1936); Holtepigen (fransk kalksten, 1937); Stående kvindefigur (ca. 1937); Gertrud (portrætbuste, 1939); Siddende portrætskulptur, fru Helen la Cour (s. å.); Drengportræt (1940); Knælende dreng (1942); Stående kvinde (træfigur, 1943); Gravrelief over maleren Niels Larsen Stevns (Solbjerg kirkegård, 1943); Stående kvinde (1944); Det korsfæstede menneske (egetræ, 1945); Stående mandsfigur (1948); Ung mand der planter et træ (1952); Ung pige (1952); desuden tegninger og akvareller.

Repræsenteret bl. a. på Kunstmuseet, i Kobberstiksamlingen, på fl. andre danske museer bl. a. Louisiana og Skagens museum, samt på Nationalmuseum i Stockholm og på Gøteborg museum.

Nolsø Poul

Skibsfører og digter; døbt 11.10.1766 på Nolsø, Færøerne, død 1809; søn af kongsbonde og

kirkeværge Poul Joensen og hustru Susanne Dionedatter; gift 1. gang 19.9.1798 m. Sigga Marie Thomasdatter, døbt 26.8.1777 i Thors-havn, død 1800, datter af kongsbonde Thomas Mortensen og hustru Malene Hansdatter; 2. gang 1802 m. Malene Ziska, f. 30.5.1782 i Gjerdum, Norderøerne, datter af kongsbonde Jøen Jacobsen Zidsche og hustru Maren Davidsdatter.

Sejlede en del år for et amerikansk købmandshus; styrmand på Velfærds Selskabs skib »Charlotte« 1798 og derefter fører af selskabets skibe »Patriotisme« og »Thetis«; bosat på Øre, Norderøerne 1802; ejer af gården Biskupstøb ved Vågbugten 1806; byggede med nogle brødre, Færøernes første dæksfartøj (18 tons) 1804.

Arbejdede på at ophjælpe øernes fiskeri og handel og på at lære sine landsmænd sømandskab; ønskede at indføre frihandel på Færøerne; indstevnedes for forbudt handel 1806 uden dog at kunne domfældes herfor; beskyldte selv lokale øvrigheds personer for at drive smughandel og digtede herom Fluglækvædi, hvor modstanderne lignes ved rovfugle, han selv ved den årvågne strandskade.

Fik belønning af finanskassen 100 rdl. for at have indført vaccination på Færøerne 1807; tildelt Landhusholdningsselskabets sølvmedalje for flid i landbruget.

Har skrevet: Fluglækvædi (med ørnevisen om Chr. 2. som forbillede) (trykt 1884); Jákup á Món (om en uheldig frierfærd); Fruntattáttur (om en ny mode med pandehår); Gorplandskvædi (om Skansens overgivelse); Krákuteiti (om en strid mellem to øvrigheds personer). Digtenes udg. af Jakob Jakobsen 1912.

Norby Søren

Søkriger; død 1530; søn af Anders Norby og hustru f. Bøistrup.

Deltog antagelig 1503 i søkrigene mod Lübeck og Sverige; ledede en eskadre bl. a. u. angreb på Ålandsøerne 1507 og hæringsstogter mod vendiske landområder 1509 og 1511; underanfører i uafgjort slag mellem danske og lybske flåder ved Bornholm 1511; fik som belønning Børringe kloster i fri forlening og Haraldsborg som pantelen; lensmand på Island 1514; af Chr. 2. indsat som flådens øverstbefalende og lensmand på Visborg og Gotland ved krigen mod Sverige 1517; indtog Øland med Borgholm 1519 og indesluttede Stockholm fra søsiden 1520; lensmand på Kalmar slot s. å.; søgte forgæves at opretholde det danske herredømme bl. a. mod Gustaf Vasas oprør i Dalarne; fordrev dog svenskerne fra Ålandsøerne og Finland og fik af Chr. 2. Finland og hele Norbotten i forlening 1522; gentagne kampe med svensk-lybske flåder; mistede Borgholm på Øland, Kalmar slot og de finske borge 1523; opbragte fra Gotland mange hanseatiske handelsskibe; ønskede at bevare Gotland for Danmark og accepterede efter svenske angreb Fr. 1. som lensherre 1524; nægtede at forlade Visborg i h. t. Malmørceessen af 1. sept. 1524, blev på dansk initiativ afskåret også fra svenske og han-

Poulsen; 2. gang 25.10.1910 (ægteskabet opløst) m. Octavia Wiggersa, f. 2.2.1884 i Kbhvn., datter af oberst William Rye og hustru Hansine f. Wissing; 3. gang 31.7.1917 m. skuespillerinde Gudrun Houlberg, f. 21.2.1889 i Viborg, datter af grosserer A N Houlberg og hustru Pauline Frederikke f. Prahll.

Student (Hauchs skole) 1888; studerede sang bl. a. hos Leopold Rosenfeld; debut på Det kgl. Teater 19. maj 1897 som Mefistofeles i Faust; gæst på Covent Garden i London 1909; en kortere tid fra 1912 till. operainstruktør og leder af operaen; knyttet til Studenter-sangforeningen og deltog bl. a. i Amerikatouren 1911.

Hovedroller: Sebastiano i Dalen; Kaspar i Jægerbruden; Toreadoren i Carmen; Scarpia i Tosca; Leporello i Don Juan; Don Basilio i Barberen i Sevilla; Henrik i Mascarade; grev Almamiva i Figaros bryllup; Landgreven i Tannhäuser; Kongen i Lohengrin; Gurnemanz i Parsifal; Wotan i Ringen; Hans Sachs i Meistersangerne i Nürnberg.

Kgl. kammersanger 1909.

Noack Astrid

Billedhugger; f. 30.1.1888 i Ribe, død 26.12.1954; datter af købmand Johan Peter Noack og hustru Johanne f. Barkentin.

Kom til Kbhvn. 1902; fajnecmaler på Aluminia o. 1904; i lære som billedskærer i Vallekilde 1906; tog samtidig aftenundervisning på Håndværkerhøjskolen hos Ivar Bentsen; svend 1910; ansat på møbelfabrik i Kbhvn.; udskar

seatiske forsyninger og opbragte derefter handelskibe; foretog landgang i Blekinge og rykkede ind i Skåne, hvor bønderne sluttede sig til ham; lod sig på Chr. 2.s vegne hylde på Lunds landsting; belejrede Hålsingborg; med sin bondehær besejret af Fr. 1.s feltherre Johan Rantzau i slagene ved Lund og Bunketofte; forlig med den danske regering og afstod herved Gotland til Danmark mod forlening af Sølvitsborg og Lykaa 28. juni 1525; fortsatte striden med Gustaf Vasa og Lübeck og led afgørende nederlag mod danske, svenske og lybske flåder ved Blekinge 24. aug. 1526; undslap til Livland og rejste til Chr. 2. i Nederlandene 1528; i tjeneste i den kejserlige hær, der belejrede Firenze 1529 og faldt her 1530. Anset som tidens største søkriger.

Norden Frederik Ludvig

Søofficer, arkæologisk opdagelsesrejsende; f. 22.10.1708 i Glückstadt, død 22.9.1742; søn af oberstløjtnant Jørgen Norden og hustru Cathrine f. Henrichsen.

Elev på Søkadetskolen 1722; sekondløjtn. 1732; studerede, med kgl. understøttelse, skibsbyggeri og raderekunst i Holland 1732-34, og

foretog i årene 1734-37 kunststudier i Italien, hvor baron de Stosch vakte hans interesse for Ægypten; premierløjtn. 1737; fik s. å. påny kgl. understøttelse til en rejse til Ægypten med vidensk. formål; arbejdede her bl. a. ved pyramiderne og andre oldtidsminder i egnen omkring Kairo, undersøgte ruinerne ved Karnak (Theben) og ved Assuan (Syene), og udførte som u. de tidl. studieophold tegninger af alt og førte dagbøger; vendte tilbage til Kbhvn. 1738; kaptajn og medl. af skibsbygningskommissionen 1739; i den engelske marines tjeneste 1740 for efter ordre at deltage i den østrigske arvefølgekrig; vendte p. g. a. sygdom tilbage til London; opholdt sig der 1741-42; døde i Paris u. rejse til rivieraen.

Medl. af Akademiet i Firenze og af Videnskabernes Selskab i London.

Har udgivet: *Drawings of some Ruins and Colossal Statues at Thebes in Egypt* (London 1741), der skulle være en prøve på det store værk om ekspeditionen til Ægypten.

Materialet til dette blev overdraget Videnskabernes Selskab til udgivelse med tegninger

udført efter N.s skitser af den fra Tyskland indkaldte kunstner Marcus Tuscher, der havde samarbejdet med N. i London. Værket udkom 1755 u. titlen: *Voyage d'Egypte et de Nubie*, på engelsk 1757, tysk 1779, forkortet dansk oversættelse ved J. Stauning 1775, ny fransk udg. i 3 bd. ved L. Langlès 1795-98.

Nordentoft Einar Mygdal

Officer; f. 12.5.1896 i Kbhvn., død 12.1.1968; søn af overmaskiningeniør Otto Nordentoft og hustru Emma f. Mygdal; gift 15.11.1924 m. Karen, f. 7.7.1901 i Kbhvn., død 1959, datter af oberstløjtnant Aage Holbøll og hustru Frida f. Dreyer.

Student (Frdbg. gymn.) 1914; premierløjtn. i fodfolket 1918; kaptajn 1932; oberstløjtn. 1942; deltog i årene 1940-43 u. den tyske besættelse af Danmark i arbejdet inden for den danske generalstabs efterretningstjeneste; rejste illegalt til Sverige 1943; virkede her 1943-45 med formidling af efterretningstjenesten til Danmark og til svenske og britiske myndigheder, ved opbygning af den danske brigade, våbenkøb, forhandlinger om svensk militær intervention i Danmark m. m.; oberst 1945; chef for 1. regiment 1948; hærens senior repræsentant i Den nord-europæiske Planlægningsgruppe i London 1949, formand for den danske delegation 1950; generalmajor s. å.; chef for forsvarsstaben 1950-56; dansk militær repræsentant ved SHAPE og rådgiver i militære spørgsmål for den danske repræsentation ved NATO, Paris 1956; afsked 1961.

Nordlunde C. Volmer

Bogtrykker; f. 15.6.1888 i Frederikssund, død 16.1.1970; søn af bogtrykker C. Nordlunde og hustru Monna f. Jensen; gift 9.9.1938 m. Lily, f. 30.7.1905, datter af toldkontrollør Lauritz Gabriel Jensen og hustru Anna f. Northon.

I lære i faderens bogtrykkeri i Hillerød; efter at være blevet svend arbejde i Berlin og Leipzig; studerede samtidig ved akademiet for boghåndværk i Leipzig; ansættelse i forsk. bogtrykkerier; driftsleder i J. Jørgensen og Co., Kbhvn. 1918-27; egen virksomhed fra 1927.

Formand for Foreningen for Boghåndværk 1946-51; tildelt foreningens ærespris 1958; formand for Fagskolen for Boghåndværk 1947-53; æresmedlem af Double Crown Club, London; tildelt Købeståvnets årsmedalje 1929.

Har bl. a. udgivet: *Fagskolen for Boghåndværk gennem halvtreds år* (1943); *William Morris* (1944); *Bogskrifter og bogtrykkere* (1945); *Bogtrykkets fortid og nutid* (s. m. E. Philip, 1952); *Thomas James Cobden-Sanderson* (1957); *Typografisk ABC for bogvenner* (1960); *Bogtrykkets historie for bogvenner* (1961).

Nordstrøm P.

Keramiker; f. 19.3.1870 i Höganäs, Sverige, død 12.12.1929; søn af snedkermester Per Nordstrøm og hustru Sophie Charlotte f. Reimer; gift 6.5.1906 m. Christina Elida, f. 6.4.1874 i Södertorp, Sverige, datter af gårdejer N. P. Gudmundsson og hustru Lucie f. Petterson.

Uddannet i Sverige som billedskærer og dekorationsbilledhugger; arbejdet i Tyskland og Frankrig, bl. a. i Paris for Verdensudstillingen 1900; blev her inspireret af stentøjskunstnere som Chaplet og Delaherche til at forsøge sig som keramiker; bosatte sig i Kbhvn. 1900; begyndte i en kælder på Frdbg. eksperimenter med at brænde glaseret stentøj; flyttede til Vanløse og byggede sin egen ovn i 1907; blev gennem Den kgl. Porcelainsfabriks kunstneriske leder Arnold Krog knyttet til fabrikken 1912-23; skabte en række stentøjsarbejder, enkelte i formen og med originale glasurer, bl. a. okseblodsglasurer; selvstændig virksomhed i Husum fra 1923.

Norman-Hansen C. M.

Forfatter, læge; f. 7.1.1861 i Helsingør, død 26. 4.1947; søn af overlæge J M Hansen og hustru Anne Marie f. Tauson; gift 1. gang 19.10.1887 m. Kathrine, f. 18.1.1862 i Hansted, død 1891, datter af sognepræst J P Jensen og hustru Ane Marie f. Squorup; 2. gang 16.10.1896 m. Anna,

f. 28.12.1863 på Fårevejle, Langeland, død 1902, datter af proprietær A H Iacobæus og hustru Hanne f. Bay.

Student (priv. dimit.) 1878; med. eks. 1885; læge ved Illinois Eye Infirmary i Chicago 1890–92; privatklinik på Frdbg. 1893–1905; till. afdelingslæge ved Poliklinikken 1898–1902; tilbragte de fleste af årene 1905–26 på rejser, særlig til Rusland, Island og Grønland som deltager i ekspeditioner, hvis formål var at undersøge og behandle den stedlige befolknings øjensygdomme; læge på Christiansø 1926–38.

Har bl. a. skrevet: Chicago-noveller I–II (1892–93); Nordost til øst (1900); Stærstikkeren (1902; dramatiseret som friluftspil med titlen Guldnålen 1919, som opera med musik af Fini Henriques, opført på Det kgl. Teater 1927); Tuman. Bilder från efterkrigets land (om den russisk-japanske krig) (Stockholm 1907, oversat til fransk s. å.); De glade smils boplads (1909); I jøklens favn (1912); Friluftspil (tre skuespil, 1919); tekst til operaen Kaddara med musik af Hakon Børresen (Det kgl. Teater 1921). Erindringer: Stærstikkerens ungdom (1931), Fra Volga til Umanak (1932) og Livets logbog (1934).

Normann Andersen Kai

Komponist; f. 11.4.1900 i Kbhvn., død 24.6. 1967; søn af akademibetjent ved Charlottenborg Niels Peter Andersen og hustru Oline Alet-te f. Petersen.

Assistent i Kbhvns Handelsbank 1916–19; studeret musikteori hos organist Julius Foss og uddannet hos pianisten Ove Borrild; kapelmester ved forsk. provins-teaterselskaber 1919–23; tilknyttet Scala-Teatret som komponist 1923–26; komponist og pianist hos Co-optimisterne 1926–29; fra 1932 medarbejder ved Apollo-, Dagmar- og Lommerrevyerne.

Medl. af Koda's råd 1937–50.

Skrevet musik til bl. syngestykkerne Landmandsliv, Københavnerliv og Gøngehøvdingen,

skuespillene Puslespil, Dyveke, Guderne ter sig og Silkeborg, samt lystspillet Himmelsengen; endv. til spillefilm bl. a. Hotel Paradis; Odds 777; Kirke og orgel; Skal vi vædde en million; Nyhavn 17; Fem raske piger; Mille, Marie og mig; Bolettes brudefærd; Sørensens og Rasmus-sen; Alle går rundt og forelsker sig; Mød mig på Cassiopeia; Den kloge mand; Eventyrrejsen; Den kære familie, samt til en række dokumentarfilm bl. a. Vikingerne, deres forgængere og efterkommere.

Tildelt guld., s. m. A W Sandberg, på Verdensudstillingen i Bruxelles 1935 for filmen Vikingerne; Koda-prisen 1938; Lange-Müllers stipendium 1947; Den kulturelle fonds hæderspris 1961.

Norrie Gordon

Læge; f. 6.5.1855 i Helsingør, død 11.10.1941; søn af skibsklarer, konsul W G Norrie og hustru Fanny f. Wright; gift 6.5.1885 m. Charlotte, f. 12.10.1855 i Altona, død 1940, datter af generalmajor Johannes Harbou og hustru Louise f. Hellesen.

Student (Sorø) 1873; begyndte allerede i studicårene specialstudium som øjenlæge; med. eks. 1880; reservelæge ved Garnisons sygehus 1882–83, senere læge ved Kbhvns væbning; prakt. øjenlæge i Kbhvn. fra 1885; korpslæge i hæren 1891; till. chef for Garnisons sygehus' øjenklinik 1894–1911; stabslæge og chef for Garnisons sygehus 1911–20; læge ved Blinde-instituttet 1903–38.

Medstifter af Småbørns Vel 1884; dekanats-sekr. i sundhedskollegiet 1901–09; næstformand

i sundhedsstyrelsen 1909–27; formand for Militærlægeforeningen 1913–18 (æresmedlem 1937), for Soransk Samfund 1925–37 (æresmedlem 1938) og for Dansk-medicinsk-historisk Selskab 1928–33 (æresmedlem 1933); medl. af bestyrelsen for Selskabet for Sundhedspleje 1929–37.

Har bl. a. skrevet: Georg Heuermann 1723–68 (1891); Kirurgisk akademis historie I–III (1896–1923); Kbhvns Garnisons sygehus 1818–1918; Den danske oftalmologis historie indtil år 1900 (1925); Theatrum anatomico-chirurgicum I–II (1931–32); Hjemme og ude (selvbiografi, 1931); Af det medicinske fakultets historie I–III (1934–39). Medudgiver af Tillæg til den danske lægestand VI udg. (1897) og af VII udg. (1901).

Dr. med. h. c. 1929.

Norvin William

Filolog, historiker; f. 7.6.1878 i Kbhvn., død 16.8.1940; søn af snedkermester P G Nielsen og hustru Anne Marie f. Knudsen; gift 22.4. 1915 m. Wilhelmine, f. 13.5.1888 i Frederiksstad, datter af grosserer S B Brun og hustru Signe Marie f. Friis Giebelhausen.

Student (Sorø) 1897; cand. mag. (græsk) 1904; assistent ved Landsarkivet i Odense s. å., ved Rigsarkivet 1912, underarkivar 1914; dr. phil. 1915; professor i klassisk filologi ved Kbhvns universitet 1924.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1934; formand for Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning 1934–37 og for bestyrelsen for Selskabet til historiske Kildeskrifters Oversættelse 1937.

Litterære arbejder: Olympiodori philosophi in Platonis Phaedonem commentaria (1913); Olympiodoros fra Alexandria og hans kommentar til Platons Phaidon (disp.); B G Niebuhrs breve I–II (s. m. D Gerhard, 1926–29); Sokrates (1933, 2. udg. 1934); Olympiodorus philosophus: In Platonis Gorgiam commentaria (1936); Kbhvns universitet i middelalderen (1929); Kbhvns universitet i reformationens og orthodoxyens tidsalder I–II (1937–40); Lykurgos (1939). Endv. en række afhandlinger i fagskrifter. Medredaktør af Gyldendals Verdenshistorie (1936–38), har heri skrevet den klassiske oldtids historie og afsnittet om middelalderens åndsliv; hovedredaktør af tidsskriftet Classica et Mediaevalia 1938.

Novrup Johannes

Højskoleforstander; f. 4.5.1904 i Alslev ved Varde, død 27.12.1960; søn af førstelærer H P H Novrup og hustru Andrea f. Bondesen; gift 4.11.1927 m. Signe, f. 2.11.1892 i Cedar Falls, Iowa, USA, datter af bladudgiver, redaktør M Holst og hustru Marie f. Bodholt.

Student (Ribe) 1922; mag. art. (litteraturhistorie) 1928; studier i Wien og Paris 1925–26 og ved Columbia University, New York 1929–30; knyttet til Den internationale højskole i Helsingør 1928–31; lærer ved Askov udvidede folkehøjskole 1931–42; foredragsrejse blandt danske i Argentina 1934; statskonsulent i undervisningsministeriet i sager vedr. ungdomsundervisningen 1942–50; forstander for Magleås folkehøjskole 1950.

Formand for Settlementet Askovgården 1944; næstformand for Mellemfolkeligt Samvirke 1946; medl. af bestyrelsen for Kbhvns aftenseminarium 1949–60 og for Borups og Ubberrup højskoler 1953; medl. af radiorådets programudvalg 1954–59; formand for Dansk Folkeoplysnings Samråd 1957; formand for Foreningen af Høj- og Landbrugsskoler 1957. Medl. af den danske nationalkomité for Unesco 1948, af dens forretningsudvalg 1953, af Unesco's Advisory Committee on Adult Education Paris 1949–55 og formand for bestyrelsen for Unesco's internat. institut for pædagogik, Hamburg 1951; medl. af regeringsudvalget for teknisk bistand u. FN 1955–59.

Har bl. a. skrevet: Nietzsches opfattelse af det tragiske (1932); Amerika konstruerer (1933); Mennesket lever (1935); Propaganda og opdragelse (1939); Syv breve til en ven (1942); Den ny ungdomsskole (1943); Skoleformer og skoletanker (1947); Adult Education i Danmark (1949); Erasmus og Jakob (1952); Skole og menneske i en teknisk tidsalder (1958). Redaktør af Europæisk Kulturbibliotek 1946–58; medredaktør af Dansk Udsyn 1937–44 og af Kontakt 1953. Har bl. a. oversat bøger af Albert Schweitzer, samt Helmuth von Glasenapp: Verdensreligionerne (1957).

Nyerup R.

Litteraturhistoriker, bibliotekar; f. 12.3.1759 i Nytrup på Fyn, død 28.6.1829; søn af fæstebonde Christen Rasmussen og hustru Karen

Simonsdatter; gift 28.5.1788 m. Elisabeth Margrethe, døbt 28.11.1759 i Odense, død 1818, datter af købmand Claus Clausen og hustru Maria f. Kryssing.

Student (Odense) 1776; store filologikum 1779; cand. theol. 1780; medhjælper ved Det kgl. bibliotek 1778; amanuensis 1780–1803; tog magistergraden 1784; ekstraord. professor i litteraturhistorie ved Kbhvns universitet 1796; chef for Universitetsbiblioteket 1803; regensprovst 1814.

Medstifter af Selskabet for Efterslægten 1786 og medl. af den komité, som ifølge selskabets love skulle tilvejebringe bøger egnede for menigmand; medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog 1793; medstifter af Det skandinaviske Litteraturselskab 1796; tog initiativet til oprettelsen af Oldnordisk museum 1807 (begyndelsen til Nationalmuseet); medl. af Videnskabernes Selskab 1823.

Litterære arbejder: Symbolæ ad literaturam Teutonicam antiquiorem (1787); Lixdorphan (1791); fortsatte Samlinger til den danske historie (påbegyndt af B S Sandvig) med fire bd. (1792–95), afsluttede værket ved udgivelsen af 10.–14. del (1809–28); Langebekiana (1794); Udsigt over P F Suhms levned og skrifter (1798); Suhmiana (1799); Udsigt over Nordens ældste poesi (1798); Om herremanden Brahe og bønderne i Ørby I-II (1798, forkortet og lokaliseret oversættelse af Pestalozzis roman Lienhard und Gertrude); Kjøbenhavns beskrivelse (1800); s. m. Knud Lyne Rahbek: Bidrag til den danske digtekunsts historie I-IV (1800–08); Udsigt over den danske digtekunst under kong Frederik 5. (1819) og Bidrag til en udsigt over dansk digtekunst under kong Christian 7. (1828); Historisk-statistisk skildring af tilstanden i Danmark og Norge i ældre og nyere tider I-IV (1803–06); Almindelig morskabslæsning i Danmark og Norge igennem århundreder (1816); Karakteristik af kong Christian 4. (1816); Efterretninger om kong Frederik 3. (1817); Almindeligt litteraturlæxikon for Danmark, Norge og Island (s. m. Jens Kraft, 1820). Udgifter af: Udvalgte danske viser fra middelalderen I-V (s. m. W H F Abrahamson og Knud Lyne Rahbek, 1812–14); Udvalg af danske viser fra midten af det 16. årh. til henimod midten af det 18. (s. m. Poul Rasmussen, 1821); Peder Laales Ordsprog (1828). Redaktør af det kritiske tidsskrift Lærde Efterretninger 1790–1804 (med et par års afbrydelse).

Nygaard Axel

Tegner; f. 15.5.1877 i Kbhvn., død 10.2.1953; søn af skomagermester C G Nygaard og hustru Andrea f. Rømer; gift 7.9.1912 m. Marie, f. 7.9.1888 i Kbhvn., datter af snedkermester Johan Rosenquist og hustru Marie f. Petersen.

Udlært som malersvend 1895; på Teknisk skole og optaget på Akademiet; arbejdede som malersvend i Tyskland og især i Zürich 1895–1900; studieophold i Firenze, med kopiering af mestrene i Uffizierne, og i Zürich ved kunsthøgskolens bibliotek; tilbage til Kbhvn. som karikatur- og plakattegner 1902; tilknyttet Adresseavisen som tegner, senere Ekstrabladet; ved Politiken fra 1908 og arbejdede der særligt med vignetter og som illustratør ved tilægget til Politiken »Magasinet«. Blev Københavns og københavnerlivets skildrer i tegning og reproduktionskunst, og banebryder som dagbladstegner og illustratør.

Medl. af Grønningen 1928; endv. udstillet på Kunststævnet i Forum 1929, i Paris, Helsingfors og Stockholm m. v.

Vigtigere arbejder: Kjøbenhavnerliv (karikaturer m. tekster af Frejllif Olsen, 1906); illustrationer til: Casanovas memoarer (1906), Anders W Holm: Farbrors bønnerim (1917), Bellmann: Fredmans epistler (1920) og Axel Juel: Rosa (1923); endv. bogomslag og bogudstyr til: Kai Friis-Møller: Tolv gamle julerim (1916), Choderlos de Laclos: De farlige bekendtskaber I-II (1918), en Holberg- og en Wesselludg. (1925–26); endv. H C Andersen: De vilde svaner (1943); Gottfried Keller: Syv legender (1945); J H Heiberg: Gadeviser (1945); Chr. Elling: Det gamle København (1947) samt illustrationer til Hans Hartvig Seedorffs digte og visebøger.

Æresmedlem af sammenslutningen Danske Bladtegnere 1952; tildelt Diplôme d'honneur for bogkunst og guldmed. for plakatkunst på kunstindustriudstillingen i Paris 1926.

Repræsenteret i Kobberstiksamlingen og i Kunstindustrimuseet.

Nygaard Johs.

Journalist; f. 14.6.1884 i Sønder Nørå, død 3.10.1967; søn af valgmændspræst Fr. Nygaard og hustru Elise f. Christiansen; gift 4.12.1913 m. Dagmar, f. 28.1.1891 i Stubbekøbing,

datter af fabrikmester Viggo Andersen og hustru Ane f. Hansen.

Student (Østersøgades gymn.) 1903; cand. theol. 1909; lærer ved Rungsted kostskole 1909-10; journalist ved Østsjællands Folkeblad 1910-15; redaktør af Middelfart Venstreblad 1915-63.

Medl. af og sekretær for Pressens Fællesråd til 1937; formand for Den radikale Redaktørforening i Danmark og for Foreningen af Venstreblade i Danmark til 1963 (æresmedlem af begge); medl. af Pressens Telegramudvalgs forretningsudvalg, bestyrelsen for Pressens Radioavis, forretningsudvalget for Danske Dagblades Fællesrepræsentation og bestyrelsen for I/S Ritzaus Bureau; medl. af. bestyrelsen for Journalistkursus ved Århus universitet; medl. af radio-rådet 1934-38 og 1950-54; formand for Middelfart Teaterforening; medl. af bestyrelsen for Middelfart Museumsforening, for A/S Hindsgavl og landsforeningen Hjem og Skole; æresmedlem af Middelfart Turistforening og Samv. fynske Turistforeninger.

Nyrop Camillus

Industrihistoriker; f. 31.7.1843 i Kbhvn., død 6.8.1918; søn af instrumentmager og bandagist Camillus Nyrop (se denne); gift 2.5.1871 m. Josefina, f. 7.3.1848 i Kbhvn., død 1923, datter af hofskrædder Louis Fleron og hustru Agnes f. Ahlmann.

Student (v. Westenske institut) 1861; cand. jur. 1867; sagførerfuldm. 1868-73; sekretær i Industriforeningen 1876-94 og i Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Håndværk 1880-93; sekretær ved Den nordiske industri-

og kunstudstilling i Kbhvn. 1872, ved Den nordiske udstilling i Kbhvn. 1888.

Medl. af Industriforeningens bestyrelse 1869, formand 1905-07, formand for dens repræsentantskab 1898-1905 og 1907-08, æresmedlem 1808; medl. af bestyrelsen for Teknisk Selskabs skole 1877-1910; medvirkende ved oprettelsen af Teknologisk institut 1906, dets formand 1907-15, æresformand 1916; æresmedlem af Håndværkerforeningen 1914. Medstifter af Kunstindustrimuseet 1890, formand i dets bestyrelse 1908-15; medl. af Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie 1893 og af Danske Selskab 1899; formand for Østfærnes historisk topografiske Selskab 1903-15 og for Dansk historisk Fællesforening 1909-11. Formand for Sønderjysk Samfund 1900, senere till. for »timandsrådet«, fællesdelegationen for samtlige sønderjyske foreninger. Bistod Thor Lange ved rejsning af talrige historiske monumenter.

Har skrevet talrige industrihistoriske værker og afhandlinger, navnlig vedr. laugsforhold og kunstindustri, bl. a. Bidrag til den danske industris historie (1873), Danmarks gilde- og lavsskråer fra middelalderen I-II (1895-1904), Håndværksskik i Danmark (1903-04) og Den danske enevælde og lavene (1909); en række personalhistoriske arbejder, bl. a. monografiene over Joh. Fred. Classen (1887), N. L. Reiersen (1896), Det Suhrske hus (1899) og J. C. Jacobsen (1911), samt festskrifter og jubilæumsskrifter, bl. a. Bidrag til den danske boghandels historie I-II (1870). Har endv. skrevet en mindebog om digteren Thor Lange (1917). Redaktør af Skandinavisk Bogtrykker-Tidende 1871-75, af Tidsskrift for Kunstindustri og af Industriforeningens Tidsskrift 1885-99, af Fra Arkiv og Museum 1903-15. Medarbejder ved Brickas biografiske leksikon.

Titulær professor 1888.

Nyrop Camillus

Instrumentmager og bandagist; f. 18.2.1811 i Riserup på Falster, død 24.2.1883; søn af sognepræst, provst Christopher Nyrop og hustru Cathrine Elisabeth f. Heilmann; gift 6.7.1839 m. Karen Christine, f. 5.3.1822 i Kbhvn., død 1893, datter af forpagter af Toldbod vinhus Hans Andersen og hustru Juliane Marie f. Berggreen.

I lære hos hofkunstdrejler J. G. Schwartz 1826-32; i klejnsmedelære 1833 og fulgte samtidig H. C. Ørstedes forelæsninger på Polyteknisk læreanstalt; rejste til udlandet for at uddanne sig som

kirurgisk instrumentmager; arbejdede på de berømte instrumentmagere Charrières og Lüers værksteder i Paris 1836-38; etablerede sig som instrumentmager og bandagist i Kbhvn. 1838 (Camillus Nyrops Etablissement), og fik ved interesserende lægers hjælp adgang til yderligere uddannelse på det anatomiske og teknisk-kirurgiske område; Kirurgisk akademis instrumentmager 1841; universitetsinstrumentmager 1843; borgerskab 1845; drev till. en værktøjsfabrik 1846-50 i kompagni med Th. Marstrand; konstruerede bedre proteser til amputerede fra krigen 1848-49, samt bl. a. en støvle for pladfoot. Medl. af Industriforeningens bestyrelse 1843.

Har bl. a. skrevet: Bandager og instrumenter I-III (1864-77).

Titulær professor 1860.

Nyrop Kristoffer

Romanist; f. 11.1.1858 i Kbhvn., død 13.4.1931; søn af instrumentmager og bandagist Camillus Nyrop (se denne); gift 13.7.1888 m. Margrethe, f. 7.7.1861 i Kristianssand, død 1935, datter af byfoged G. E. Schjelderup og hustru Henriette f. van Kervel.

Student (v. Westenske institut) 1875; studerede romansk filologi, sammenlign. litteraturhistorie og palæografi i Paris 1877-78; mag. art. (fransk sprog og litteratur) 1879; Kbhvns univ.s guldmed. 1882; dr. phil. 1886; docent ved Kbhvns universitet 1888, professor i romansk sprog og litteratur 1894-1928.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1899; medstifter af og formand for Italiensk Selskab 1921-23; formand for Dansk-Belgisk Selskab 1924-30; medstifter af og bestyrelsesmedl. i Dansk-Spansk Forening 1928. Medl. af et stort antal vidensk. selskaber i udlandet; æresmedlem af The Modern Language Association of America; æresdoktor ved universiteterne i Paris og Strasbourg.

Litterære arbejder bl. a.: Sprogets vilde skud (1882); Den oldfranske helteedigtning (1883; på italiensk 1886); Romanske mosaiker (1885); Adjektivernes kønsbøjning i de romanske sprog (disp.); Nej. Et motivs historie (1891); En teaterforestilling i middelalderen (1892); Philologie française (1895); Kysset og dets historie (1897); Grammaire historique de la langue française I-VI (1899-1930); Ordenes liv (1901; på tysk 1903); Poésie française (1905-09); Fortids tegn

og sange I–VI (1907–09); Fransk verslære i omrids (1910, 2. udg. 1929); Frankrig (1915, ill. udg. 1919; oversat til fl. sprog); Ordenes liv I–V (1924–34); Efterladte afhandlinger (1931). Desuden lærebøger i fransk, spansk og italiensk, samt en række afhandlinger i inden- og udenlandske tidsskrifter. Medredaktør af tidsskriftet *Dania* 1890–1903.

Nyrop Martin

Arkitekt; f. 11.11.1849 på Holmsland ved Ringkøbing, død 18.5.1921; søn af sognepræst Christopher Nyrop og hustru Helene f. Ahlmann; gift 15.8.1885 m. Louise, f. 12.9.1851 i Langå på Fyn, død 1933, datter af sognepræst H. J. T. Laub og hustru Ernestine f. Linnemann.

Elev på Sorø akademi 1859–65; derefter tømrerlærling hos H. H. Kayser, svend 1869; på Akademiet 1870, afgang 1876; på F. V. Tvedes og V. Dahlerups tegnestuer 1871–79; Akademiets store guldmed. 1880; studierejse til Tyskland, Østrig, Italien, Grækenland, Spanien og Frankrig 1881–83; assistent ved Akademiet 1883–93; medl. af akademirådet 1887; professor i bygningskunst ved Akademiet 1906–19, direktør for samme 1908–11, vicedirektør 1911–14, medl. af Akademiets skoleråd 1905–19, formand 1918–19.

Lagde i sin arkitektur stor vægt på håndværket og på materialebehandlingen, på ornamentering og farvevirkning og ønskede ikke at give sine bygninger præg af bestemte stilarter.

Medl. af borgerrepræsentationen 1888–93; medl. af kommissionen for Danmarks deltagelse i verdensudstillingen i Paris 1900 og af en række andre komitéer, bedømmelsesudvalg m.v.; medstifter af Akademisk Arkitektforening 1879, formand 1884–85 og 1893–97; formand for Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse 1896–1902; initiativtager til og medl. af bestyrelsen for Landsforeningen Bedre Byggeskik.

Grand Prix, Paris (1900); medl. af Det svenske Kunstakademi 1901; korresp. medl. af The Royal Institute of British Architects 1906; æresmedlem af Akademisk Arkitektforening 1913; tildelt den store Tessin'ske medalje i guld af Det svenske Kunstakademi 1919; Associé de l'Académie royale de Belgique.

Har udstillet på Charlottenborg 1875–1922, i Paris 1889 og 1900, Berlin 1910–11, Stockholm 1918 m.v.

Hovedværker: Udstillingsbygningerne i Kbhvn. 1888; Kbhvns rådhus (1892–1903); Landsarkivet på Jagtvejen (1892); bygninger ved Vallekilde højskole (1907); Stormbroen i Kbhvn.; Lyngebæksgård ved Nivå (1906); Eliaskirken på Vesterbro (1908); Blågårds kirke og Lutherkirken; Bispebjerg hospital (1906–13); forsamlingsbygningen Sønderborghus i Sønderborg (1914); endv. villaer og restaureringer bl. a. af bispegården i Kbhvn., Tersløsegård ved Sorø og tegninger til møbler (bl. a. på Kbhvns rådhus); har tegnet Fraterbrønden i Sorø 1908, givet udkast til kunstindustrielle arbejder m.v.

Nystrøm Eiler

Historiker, arkivmand; f. 2.3.1874 i Kbhvn., død 13.10.1948; søn af skomager Johan Magnus Nystrøm og hustru Anna Cicilia Pedersdatter; gift 5.1.1900 m. Ida, f. 13.10.1875 på Frdbg., datter af cand. pharm. P. S. Petersen og hustru Charlotte Louise f. Ovesen.

Student (priv. dimit.) 1897; dr. phil. 1918; ansat i Rigsarkivet 1898–1907 og 1919–39; arkivar I 1931; kommissionær for det norske rigsarkiv 1913.

Ophold i Frankrig 1897–98; talrige studierejser til skandinaviske, tyske, østrigske og italienske arkiver, bl. a. (1912) for at indsamle aktstykker og breve til Tychonis Brahe Opera omnia.

Medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie, Det danske Sprog- og Litteratur-Selskab, Selskabet for dansk Kulturhistorie, Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie, Holberg-Klubben i Bergen og af den danske komité for Historikernes internationale Samarbejde; bestyrelsesmedl. i Selskabet for dansk Teaterhistorie 1911–23 og i Holberg-Samfundet 1922, formand for sidstn. 1938–47.

Har bl. a. skrevet: Guldsmed Anton Michelsen (1909); Offentlige forlystelser i Frederik den sjettes tid I–II (1910–13); Den danske komedies oprindelse (disp., 1918); Camillus Nyrop (1922); Den Hielmstjerne-Rosencroneske stiftelse (1925); Søllerød sogn (1911), Gentofte sogn (1916), Lyngby sogn (1934), de tre sidste i ny udg. u. fællestitlen Fra Nordsjællands Ørundskskyst (1938); Kongens Have (1938); Frederiksbergs historie I–II (1942–46); Peter Munthe Bruns og Ane Munchs slægt (1950). Har udgivet bl. a.: Epistolæ et acta ad vitam Tychonis Brahe pertinentia (Opera omnia XIV, 1928),

Holbergs egenhændige vota (1928), Luxdorphs dagbøger I–II (1915–30), Skuespiltekster fra Komediehuset i Lille Grønnegade I–V (1920–24) og Drevons beskrivelse af Dronninggård (1930). Medudgiver af *Fyens historiske herregårde* (1909–11).

Næsgaard Sigurd

Psykoanalytiker; f. 25.2.1883 i Øster Svenstrup ved Hjørring, død 26.2.1956; søn af gårdejer Martin Næsgaard og hustru Else Margrethe f. Larsen; gift 4.2.1914 m. Anna, f. 23.8.1885 i Måbjerg, datter af gårdejer Søren Gade og hustru Else f. Odgaard.

Lærereks. (Silkeborg) 1905; højskolelærer i Vrå; student (Døckers kursus) 1908; kommune-lærer i Kbhvn. 1908–10; manuduktør til filosofikum 1910; mag. art. (filosofi med psykologi som hovedfag) 1915; dr. phil. 1922; forelæsnings- som privatdocent; prakt. psykoanalytiker.

Formand for Studentersamfundet 1926–27, for Psykoanalytisk Samfund 1933–43.

Har bl. a. skrevet: Kortfattet sjælelære (1919, ændret og udvidet udg. 1928); Bevidsthedens form (disp. 1922, på tysk s. å.); Fantasien (1922); Viljen (1923); Begrebet som psykologisk element (1924); Barnets sjælelige udvikling (1924); Fremtidens skoler (1925); Egelundsskolen (1926); Pligt og tvang (1927); Moderne skoletanker (1929); Psykoanalyse, sexualitet og intelligens (1929, 2. udg. 1930); Psykoanalyse I–II (1933); Objekt-tilknytningen (1937); Kend dig selv (1941); Drømmetydning (1945); Psykoanalyse i praksis (1948); Lærebog i mentalhygiejne og psykoanalyse (1949); En psykoanalyse af Søren Kierkegaard (1951); Vore neuroser (1952); Kærligheden (1954); Skabende virken (1954); Vore sindssygdomme (1955).

Nørland Poul

Museumsdirektør, historiker; f. 4.11.1888 i Slagelse, død 26.5.1951; søn af apoteker Alfred Nørland og hustru Sophie f. Holm; gift 22.8.1916 m. Nanna, f. 21.1.1891, datter af forfatteren Niels Møller (se denne).

Student (Sorø) 1906; mag. art. (historie) 1912; studerede historie og kunsthistorie i Wien 1913–14; medhjælper ved Nationalmuseets 2. afd. 1912, underinsp. 1917, inspektør I 1933, direk-

tør for Nationalmuseet 1938; dr. phil. 1920; leder af arkæologiske ekspeditioner til Grønland 1921, 26, 30 og 32; deltager i svenske udgravninger i Visby 1928 og 29; udgravet Trelleborg ved Slagelse 1934–40.

Medl. af kommissionen for de videnskabelige undersøgelser i Grønland 1926; medl. af Videnskaberne Selskab 1930 og af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie s. å., af kommissionen for den Arnemagnæanske stiftelse og af foreningen Nordens styrelse; sekretær for Oldskriftselskabet 1933–38; formand for Dansk historisk Fællesforening 1941, Danske Museers Fællesråd, det særlige bygningssyn og de særlige kirkesyn; medl. af Frihedsfondens bestyrelse 1946; undervisningsministeriets delegerede i bestyrelsen for Kunstindustrimuseet 1947; medl. af bestyrelsen for Frederiksborgmuseet 1949; medlem og æresmedlem af fl. historiske og vidensk. selskaber i udlandet; æresdoktor ved Oslo universitet 1938.

Har bl. a. skrevet: Det romerske slavesamfund under afvikling. En analyse af underklassens retskår i oldtidens slutning (disp., 1920); Buried Norsemen at Herjolfsnes (1924); Gyldne aldre. Jysk metal Kunst fra Valdemarstiden (1926); Norse Ruins at Gardar (1929); Brattahlid (1934); De gamle nordbobygder (1934, engelsk udg. 1936, tysk 1937, grønlandsk 1938); Nordisk klædedragt i oldtid og middelalder (1941); Seks tværsnit af Danmarks historie (s. m. J. Brøndsted, 1941); Danmarks romanske kalkmalerier (s. m. Egmont Lind, 1945); Trelleborg (1948). Medl. af Acta Archaeologica's redaktion; medudgiver af Danmarks kirker. Har udgivet Hans Mogensens oversættelse fra 1574 af Philippe de Commines' Memoirer (1913–19) og Greek and Latin illuminated Manuscripts X–XIII Centuries in Danish Collections (1921).

Nørregaard Jens

Højskoleforstander; f. 13.11.1838 i Kbhvn., død 8.4.1913; søn af kancellisekretær F. C. Nørregaard og hustru Cæcilie Cathrine f. Satterup; gift 1. gang 15.3.1864 m. Anna, f. 12.1.1841 på Petersgård, død 1880, datter af fideikommissbesidder Michael Fabritius de Tengnagel og hustru Nanna f. Bilsted; 2. gang 27.9.1881 m. Elisabeth, f. 12.3.1843 på Petersgård, død 1912, søster til 1. hustru.

Student (Borgerdydskolen på Chrsthvn.) 1856; cand. theol. 1861; lærer i litteratur og historie

ved Blågård seminarium og N. Zahles skole; frivillig i krigen 1864 og udnævnt til løjtnant (kaptein i forstærkningen 1882); stifter og ejer af Testrup højskole ved Mårslet 1866, forstander til 1908; ledede højskolen efter grundtvigske linier og var ofte ved store møder i skarp mod-sætning til Lars Bjørnbak, Viby højskole; dr. phil. 1886.

Indbød til det første nordiske folkehøjskolelærrermøde på Testrup 1883; virksom for dannelsen af menighedskonventet af 1891; medstifter af Kirkeligt Samfund af 1898; medl. af det kirkelige udvalg 1903–07; næstformand for Danmarks-Samfundet; formand for Kirkelig Ungdomsforening, for Foreningen mod Smudspressen og for Det sociale sekretariat og bibliotek.

Har bl. a. skrevet: Kristi ære og menighedens tarv (1877); Svar fra »Den grundtvigske højskole« i Testrup (1878); Tre hovedpersoner og hovedbegivenheder i 1864 (1884); B. S. Ingemanns digterstilling og digterværk (disp., 1886); Studier over Spencer, Lotze og Grundtvig (1890, en forelæsningsrække holdt på Kbhvns universitet 1886–90).

Nørvig Anne Marie

Skoleinspektør, psykolog; f. 24.12.1893 i Hårdmark på Samsø, død 5.11.1959; datter af lærer Lars L. Langkjær og hustru Louise f. Jacobsen; gift 6.3.1922 (ægteskabet opløst 1940) m. lektor Peter Johs. Nørvig, f. 21.11.1898.

Elev på Silkeborg seminarium 1913–17; diplom som talelærerinde; lærerinde ved Tåstrup realskole 1917–19, ved Kbhvns kommuneskoler

1919, fra 1945 ansat ved skolepsykologisk kontor; cand. psych. 1946; inspektør ved forsøgsskolen Emdrupborg 1948.

Medl. af bestyrelsen for Kbhvns Lærerindeforening 1931–37; medl. af radiorådets programudvalg og formand for skoleradioens arbejdsudvalg 1954.

Har skrevet: Hvordan bliver vi til? (1936); Det sunde barn og dets forældre (1940); Børns leg og beskæftigelse (1942); Børnesorger-børneglæder (1943); Anvendt børnepsykologi (1945); Det uløselige spørgsmål (1954); Forældresorger-forældreglæder (1954); Beretning om Emdrupborg skoles første seks år (1955).

Olesen C. A.

Handelsmand, fabrikant; f. 27.6.1845 i Hjørning, død 20.6.1920; søn af brænderiejer Nielsen Olesen og hustru Mette Kathrine f. Nielsen; gift 22.10.1880 m. Christiane Cathrine Nicoline, f. 22.7.1851 i Hjørning, død 1932, datter af konsul Chr. H. Nielsen og hustru Karen Marie f. Høygård.

Cand. pharm. 1866; underdir. i Aalborg Spritfabrik 1871–78; medejer af Roeskilde Spritfabrik 1878–81; initiativtager til oprettelsen af De Danske Spritfabrikker, der samlede Roeskilde Spritfabrik og fire jyske fabrikker, adm. direktør siden stiftelsen 1881. Selskabet overtog fl. fabrikker, bl. a. A. Brøndum og Søns Brænderi i Kbhvn. 1894.

Formand for Foreningen af danske Spiritusfabrikanter 1891–98, næstformand 1907–20; medl. af Grosserer-Societetets Komite 1899–1912; formand for denne og for Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation 1907–12 og opnåede i sin formandsperiode at se handelens ønske om et handelsministerium opfyldt, da ministeriet Neergaard dannedes okt. 1908; medl. af sø- og handelsretten 1892–1909, af Industrirådet fra oprettelsen 1910 til 1920; formand for Nationalbankens repræsentantskab 1914–19; medl. af to aktielovskommissioner, af akkordlovkommissionen og akkordretten, havnekommissionen af 1909 m. fl.; medl. af komitéen for udenlandske udstillinger og af bestyrelsen for Nordisk Forening til økonomisk Samarbejde; formand for Femern-Rute Komitéens danske afd.

Etatsråd 1907.

Olesen Chr. H.

Direktør; f. 31.1.1885 i Kbhvn., død 29.9.1960; søn af handelsmand, fabrikant C A Olesen (se denne); gift 25.2.1921 m. Anna Claritta Louise Caroline Hertha, f. 8.4.1892 i Århus, datter af toldkontrollør Sigismund de Mylius og hustru Clara f. Rørup.

Student (priv. dimit.) 1903; i handelslære i Præstø 1905–06, i Hamburg, Bordeaux og London 1906–08; ansat i Kreditor-Foreningen af 2. Aug. 1905 1908–10; sekretær i A/S De Danske Spritfabrikker 1909, underdir. 1914, meddirektør 1916, adm. direktør 1920 og medl. af selskabets bestyrelse 1957. Gennemførte, på statens tilskyndelse, i årene 1918–23 en teknisk og økonomisk sammenslutning af sprit- og gærindustrien ved Spritfabrikernes overtagelse af samtlige andre danske gær- og spritfabrikker.

Formand for fællesudvalget af 1. marts 1917, der havde til opgave at organisere og tilrettelægge spiritusindustriens produktion og afsætning u. hensyntagen til statslige produktionsindskrænkninger nødvendiggjort af råstofmangel; formand for Foreningen af danske Spiritusfabrikanter og for dennes arbejdsgiver-afd.; formand for Landsforeningen Dansk Arbejde 1920–52, derefter æresmedlem og tildelt foreningens guldmed.; medl. af Industrirådet 1920–27, af bestyrelsen for Foreningen til Handelsundervisnings Fremme, Tietgen-fondet og foreningen Norden, af Turistrådet og af repræsentantskabet for foreningen Dansk Kunst-håndværk; formand for komiteén for Det danske studenterhus i Paris; næstformand i Ferner-rute-komiteén; medl. af Akademiet for de tekniske Videnskaber, af forsk. offentlige kommissioner, bl. a. alkoholkommissionen 1934, og af erhvervsorganisationers ledelse; endv. medl. af handelsministeriets erhvervsøkonomiske råd 1939 og formand for det af rådet nedsatte brændselsnævn. Formand i bestyrelsen for A/S Dansk Gelatine Fabrik, A/S Danisco og A/S Dansk Gærings-Industri; medl. af Privatbankens repræsentantskab.

Olrik Axel

Folkemindeforsker, litteraturhistoriker; f. 3.7.1864 på Frdbg., død 17.2.1917; søn af maleren, professor Henrik Olrik og hustru Hermina f. Valentiner; gift 15.5.1893 m. Sofie, f. 28.3.

1855 i Stege, død 1911, datter af kateket N P Hasselquist og hustru Marie Elisabeth f. Lassen.

Student (Metropolitanskolen) 1881; elev af folkemindesamleren Svend Grundtvig 1881–83; fik et par år efter dennes død 1883 overdraget udgivelsen af værket »Danmarks gamle folkeviser«, påbegyndt af S. G. 1853; Kbhvns univ.s guldmed. 1886; mag. art. (nordisk filologi) 1887; dr. phil. 1892; privatforelæsninger over folkeviser og nordisk helteedigtning 1893–96; universitetsdocent 1897; stifter af Dansk Folke-minde-samling 1904, dennes forstander 1905–15; ekstraord. professor i nordiske folkeminder ved Kbhvns universitet 1913.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1907; medstifter af den internat. forening Folklore Fellows 1907 og medudgiver af serien Communications 1910; medstifter af og formand for foreningen Danmarks Folkeminder 1908; medvirkede ved oprettelsen af en norsk folkemindesamling i Oslo, af Udvalg for folkemål 1908 og Stednavneudvalget 1910. Medl. af Videnskabernes Selskab i Kristiania, Helsingfors, Berlin og Amsterdam.

Litterære arbejder bl. a.: Danmarks gamle folkeviser bd. V (2) samt VI–VIII med titlen Danske ridderviser (1889–1912); Kilderne til Saksens oldhistorie I (disp.)–II (1892–94); Danske folkeviser i udvalg I–II (u. medvirkning af Ida Falbe Hansen, 1899–1909); Danske folkeviser med gamle melodier (s. m. Th. Laub. 1899–1904 ny udg. 1930); Danske heltesagn (1900); Om Ragnarok I–II (1902–14); Danmarks helteedigtning I–II (1903–10); Nordisk åndsliv i vikingetiden og tidlig middelalder (1907, 2. udg. 1927); Danske sag og eventyr fra folkemunde (1913, fortsat af Hans Ellekilde 1918–29); Nogle grundsætninger for sagnforskning (udg. af Hans Ellekilde 1921). Nordens trylleviser (udg. af A Bjerrum og Inger M Boborg 1934). Flere af arbejderne er oversat til en række sprog. Forsk. afhandlinger om folkedigtning, myter, oldkultur m. m. bl. a. i Danske Studier og Dania, samt en række sagnartikler i Salmonsens Konversationsleksikon (1892–1911). Udvalgte afh. i »Axel Olrik: Folkelige afhandlinger« (udg. af Hans Ellekilde 1919). Efterlod sig forarbejder til det store værk Nordens gudeverden, hvis udgivelse blev påbegyndt 1926 af Hans Ellekilde. Stifter og medredaktør af tidskriftet Danske Studier 1904; medudgiver af Fra Dansk Folkemindesamling 1908.

Olrik Dagmar

Gobelinvæverske; f. 28.6.1860 i Kbhvn., død 22.9.1932; datter af maleren, professor Henrik Olrik og hustru Hermina f. Valentiner.

Uddannet i tegning og maling på Tegneskolen for kvinder 1879–80; desuden undervist af faderen og senere af Viggo Pedersen; udstillede i.

gang på Charlottenborg 1893; lærte gobelinvævning i Rom hos professor Erollo Eroli 1900, samt restaurering af gobeliner i Firenze. Genoplivede gobelinvævningen herhjemme. Kunstnerisk og teknisk vejleder i gobelinvævning for en række elever.

Hovedarbejder: gobeliner til Kbhvns rådhus efter Lorenz Frølich's billeder af Danmarks sagnhistorie (1902–20); restaurering af gamle gobeliner til Frederiksborgmuseet, Nationalmuseet og Kbhvns universitet. Har endv. været en del gobeliner efter egne tegninger.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1920.

Olrik Hans

Skolemand, historiker; f. 12.7.1862 i Kbhvn., død 12.6.1924; søn af maleren, professor Henrik Olrik og hustru Hermina f. Valentiner; gift 1. gang 25.5.1887 m. Cathrine, f. 27.12.1862 i Kbhvn., død 1896, datter af justermester Ernst Bruun og hustru Trine Amalie f. Steenberg; 2.

gang 29.1.1898 m. Dagmar, f. 10.1.1866 i Nyborg, død 1930, datter af skibskaptajn Knud Hansen og hustru Caroline f. Hansen.

Student (Metropolitanskolen) 1879; cand. theol. 1885; lærer ved Lyceum 1880–90, Vesterbros seminarium 1885–91 og Frk. Kruses skole 1885–98; dr. phil. 1892; forstander for Statens

etårige lærerkursus 1895, planlagde og forestod den store udvidelse af dette kursus til Statens lærerhøjskole, forstander for denne 1896.

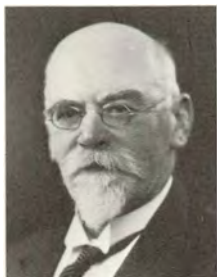
Medl. af kommissionen for skolelærereks. 1891–1900; medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog 1904; formand for Dansk historisk Fællesforening 1911–20.

Litterære arbejder bl. a.: Knud Lavards liv og gerning (1888); Konge og præstestand i den danske middelalder I–II (1892–95, hvoraf 1. del udgjorde disputats-arbejdet); oversættelse af Viborgbispens Gunners levned (1892) og Danske helgeners levned (1893–94); Absalon I–II (1908–09); Abbed Vilhelm af Æbelholt (1912); Ridderliv og korstogskultur (1924). Endv. en række afhandlinger i historiske tidsskrifter. Medarbejder ved Verdenskulturen bd. IV (1907–08) og ved Folkenes historie bd. III (1908). Dansk redaktør af Nordisk tidsskrift 1896.

Titulær professor 1894.

Olrik Jørgen

Museumsinspektør; f. 10.8.1875 på Frdbg., død 4.5.1941; søn af maleren, professor Henrik Olrik og hustru Hermine f. Valentiner; gift 1.11.1898 m. Hedeveg Louise, f. 29.1.1868 på Egelund ved Fåborg, datter af skovriden C E West og hustru Caroline f. Krohn.

Student (Metropolitanskolen) 1892; cand. mag. 1898; assistent ved Dansk folkemuseum 1894, ved Nationalmuseets 2. afd. 1897; forberedte som inspektør ved Dansk folkemuseum 1910 museets overgang til Nationalmuseet; derefter inspektør for dettes 3. afd. 1921.

Medl. af bestyrelsen for foreningen Danmarks Folkeminder 1908 (formand 1935) og for Dansk landbrugsmuseum 1922; medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie 1927; formand for Selskabet for dansk Kulturhistorie 1938.

Litterære arbejder bl. a.: Borgerlige hjem i Helsingør 300 år siden (1903); Drikkehorn og sølvvøj fra middelalder og renaissance (1909); Gamle jærnovne (1912); Danske sølvarbejder fra renaissanceen til vore dage (1915); afsnittet 1241–1439 i Det danske folks historie (1927) og tidsrummet 1241–1459 i Sønderjyllands historie (1937). Medudgiver (siden 1919) af Danske folkebøger fra 16. og 17. årh. I–XIV (1915–36) og af Saxos Gesta Danorum I–II (1931–57). Over-

sættelser af Saksen Danesaga (1908–12, 2. udg. 1925, pragtudgave med ill. af Sig. Vasegaard, 1970) og af andre middelalderlige latinske kilder, samt af Chr. Falsters Lærdoms lystgård (1920).

Olsen Albert

Historiker; f. 16.5.1890 i Roskilde, død 16.10.1949; søn af lokomotivfører Chr. Olsen og hustru Ane Cathrine f. Petersen; gift 1. gang 15.10.1916 (ægteskabet opløst) m. Gerda Johanne, f. 27.7.1892 i Kbhvn., datter af bogbindermester C F Christensen og hustru Anne Kirstine f. Jensen; 2. gang 6.5.1921 (ægteskabet opløst) m.

Anna, f. 23.7.1894 i Hammel, datter af provst J C H Møller og hustru Ida Christiane f. Friis; 3. gang 23.7.1926 m. Agnete, f. 22.7.1905 i Kbhvn., datter af professor, dr. med. H I Bing og hustru Ebba f. Henriques.

Udlært som klejnsmed; student (priv. dimit.) 1910; lærer ved kbhvske skoler og studerede samtidig jura, senere historie; mag. art. (historie) 1920; prokurist i Forsikringskassen Nye Danske 1919–21; medarbejder ved Social-Demokraten 1922–30; undervisningsassistent ved Kbhvns universitet 1928; dr. phil. 1930; docent i historie ved Århus universitet 1930, professor 1934; efter konkurrence professor i historie ved Kbhvns universitet 1936.

Næstformand i Studentersamfundet 1925–26; medl. af bestyrelsen for Journalistforeningen 1928–30, Jydsk Forening for Historie og Sprog 1930–37 og Århus museum 1933–37; medl. af Århus byråd (Socialdemokratiet) 1933–37; næstformand for Institutet for Historie og Samfundøkonomi 1939; formand for Dansk-Russisk Samvirke 1940; medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie 1942; formand for Den danske historiske Forening 1945; medl. af fl. udenl. vidensk. selskaber.

Har bl. a. skrevet: Studier over den danske finanslov 1850–64 (disp.); Bybefolkningen i Danmark på merkantilismens tid (1932); afsnittene 1536–1840 i Axel Nielsens Dänische Wirtschaftsgeschichte (1933) og 1890–1935 i Gylendals Nye verdenshistorie (1935); Antisemitisme og racedogme i moderne tysk politik (1933); Danmark-Norge i det 18. århundrede (1936); Kampen om kolonierne (1939); afsnittet Handelen i værket Holland-Danmark. Forbindelserne mellem de to lande gennem tidene I (1945);

Hustømrerfaget i Danmark (1945); endv. en række tidsskriftafhandlinger af historisk og økonomisk-politisk art bl. a. i Scandia. Medredaktør af Gylendals Nye verdenshistorie I–IV (1936–38).

Olsen Bernhard

Museumsdirektør; f. 9.9.1836 i Kbhvn., død 17.7.1922; søn af portner Christen Olsen og hustru Ane Elisabeth f. Rasmussen; gift 14.11.1865 m. Laura Marie Nathalie, f. 21.3.1838 i Kbhvn., død 1899, datter af skibsfører Jacob Glad og hustru Juliane Frederikke f. Richie.

Uddannet som tegner på Teknisk skole og Akademiet; udførte talrige afbildninger fra kbhvske museer for Kittendorff og Aagaards xylografiske anstalt; deltog som løjtnant i krigen 1864; kunstnerisk direktør for Tivoli 1868–85; till. kostumier ved Casino 1874–76 og ved Det kgl. Teater 1874–80; på Nationalmuseets opfordring arrangør af afdeling for landalmuens kultur på kunstindustriudstillingen i Kbhvn. 1879; stiftede Dansk folkemuseum 1881 og grundlagde 1897 i Kbhvn. Frilandsmuseet, der åbnede i Sorgenfri 1901 som en afd. u. Dansk folkemuseum; direktør for museerne til 1920, da disse henlagdes u. Nationalmuseet; grundlægger af Panoptikon 1885, artistisk leder 1885–98.

Medl. af bestyrelsen for Musikhistorisk museum 1897 og for Dansk landbrugsmuseum 1906; æresmedlem i Skandinavisk Museumsforbund 1915; undervisningsministeriets delegerede ved Kunstindustrimuseet.

Har skrevet kulturhistoriske og folkloristiske afhandlinger i tidsskrifter og dagblade; medarbejder ved Salmonsens Konversationsleksikon. Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1911.

Olsen Frejlf

Journalist, forfatter; f. 9.2.1868 i Lyngby, død 5.6.1936; søn af teglværksbestyrer Jeppe Olsen og hustru Bengta f. Cavling; gift 1. gang 21.12.1895 m. Harriet, f. 6.10.1871 i Kbhvn., død 1914, datter af lærer F P V Abrahams og hustru Jensine Marie f. Holm; 2. gang 4.1.1927 m. Ellen, f. 12.1.1881 i Hjørring, datter af redaktør Vilhelm Carlsen (se denne).

Sendte allerede som dreng anonyme indlæg til Lyngby Avis, Morgenbladet og Dags-Avisen og

fik sine artikler optaget; gik en kort tid på Blågårds seminarium og var en tid i lære på et mejeri på Lolland; skrev revolutionære digte som u. mærket Fr. Møller bl. a. blev optaget i Demokraten i Arhus, og var nogle mdr. i 1884 ansat ved bladet; i lære på et kbhvnk bogtrykkeri 1885-89; sendte korrespondancer hjem til danske blade (inspireret af broderen Henrik Cavlings journalistik) u. et ophold i Tyskland 1889; medarbejder ved Kjøbenhavns Børs-Tidende indtil bladets ophør 1892; derefter rigsdagsreferent ved Politiken, og fra 1897 till. ansat ved bladet København; redaktør af det nystartede Ekstrabladet 1905; skrev foruden bladets daglige leder utallige litteraturanmeldelser, artikler om teater, musik og dagens emner u. en række forsk. mærker, bl. a. Mefisto, Claus Hoff, Jonas Worm, Pind og Den dovne dreng.

Har bl. a. skrevet: Danske socialister (1892); Kjøbenhavnervliv (tekster til tegninger af Axel Nygaard, 1906); Mennesker (tekster til tegninger af Eigil Petersen, 1907); Min fængselsdagbog (1918; fra afsoningen af en 4 mdrs fængselsstraf for injurier mod biskop Ostenfeld); Brudstykker af min selvbiografi (i Tilskueren, 1921-23); En kjøbenhavnsk journalist (1922); Det menneskelige menneske (aforismer, 1929).

Olsen Jens

Astromekaniker; f. 27.7.1872 i Ribe, død 17.11.1945; søn af væver Niels Olsen og hustru Mette Marie f. Krøldrup; gift 1905 m. Anna Sofie, datter af skomager Krøldrup.

Kleinsmedesvend; drog 1897 »på valsen« i Tyskland, Schweiz, Frankrig og England og studerede gamle ure og urmagerkunst på bibliote-

ker og museer og særlig det berømte ur i Strasbourg; nedsatte sig som selvstændig urmager senere astromekaniker i Kbhvn. 1902; udførte urværker til astronomiske kikkerter og andre videnskabelige instrumenter, tårnure og kunsture m.v.; projekterede Jens Olsens astronomiske verdensur (Jens Olsens astronomiske kunstur) 1901-28; uret byggedes, også på grundlag af civilingeniør Axel E Flints tegninger, under ledelse af urmager Otto Mortensen og arkitekt Gunnar Biilmann Petersen 1943-55; skænket til Kbhvns kommune 1955 og opstillet i eget rum ved forhallen i Kbhvns rådhus.

Olsen Ole

Filmproducent, kunstsamler; f. 5.5.1863 i Stareklint, Vallekilde sogn, død 5.10.1943; søn af husmand Ole Olsen og hustru Margrethe f. Scheer; gift 29.1.1893 m. Anna Ludovica, f. 4.10.1873 på Frdbg., død 1916, datter af formand Hendrik Ludvig Hendriksen og hustru Nielsine f. Henningsen.

Som barn vogterdreng på Dragsholm; piccolo på hotel Dania i Slagelse; ungtiler og markør i Axelhus i Kbhvn.; sejlet som kullempere; impresario fra 1883 og berejste markeder med kukassebilleder; stifter af og direktør for Malmø Tivoli 1897-1901; foreviste »levende billeder« i Malmø 1899 og 1901; anskaffede et filmoptagelsesapparat og et perforeringsapparat og begyndte optagelse af underholdningsfilm i et atelier i Valby Mose med Robert Storm Petersen som førstekraft, fra 1906 under firmanavnet Nordisk Films-Kompagni og med isbjørnen som varemærke; gik bl. a. ind for øget længde på filmen; åbnede Biograf-Theatret i Vimmelskafet i Kbhvn. 1905; Danmark blev førende indenfor skuespilfilmenes område 1909-14, 98 % af selskabets omsætning lå i udlandet; generaldirektør for selskabet 1911-22; næstformand 1922-24.

Modtog som Nordisk Films-Kompagnis leder, guldmedalje og ærespris på den internationale filmsudstilling i Hamborg 1908; æresmedlem af Biografteaterforeningen i Kbhvn. 1915 og af Kulturhistorisk museum i Lund.

Ejer af en omfattende og fornem samling af fajancer, porcellæn, sølvkrus og andre kunstinstruktielle arbejder. Ejer af Esterhøjgård i Ods herred 1933.

Har udgivet: kataloger over sine samlinger bl. a. Ole Olsens Collections (1933); Filmens eventyr og mit (1940).

Oluf (1.) Hunger

Konge; f. o. 1052, død 18.8.1095; søn af kong Svend (2.) Estridsen (se denne) og ukendt frille; gift m. Ingegerd, datter af kong Harald Haardraade af Norge og hustru Elisabeth (Ellisif) af Rusland.

Vistnok jarl under sin broder Knud den Hellige; under ledingsflådens ophold i Limfjorden af styresmændene sendt til kongen med klage over hans udeblivelse 1085; på kongens foranledning lænket i Slesvig af broderen Erik (Ejogod) og sendt til Knuds svigerfader, grev Robert af Flandern; løskøbt efter Knud den Helliges død; konge 1086; afskaffede kong Knuds love, begrænsede kongemagtens og præstestandens indflydelse, brød med Knuds kirkepolitik og sluttede sig til den kejserlige modpave Wibert; fik tilnavnet »Hunger« på grund af en række misvækstår.

Olufsen Christian

Forfatter, statsøkonom; f. 20.1.1763 i Viborg, død 19.5.1827; søn af rådmand Hans Olufsen til Hessel og hustru Christine f. Testrup; gift 31.3.1801 m. Mette Christine, døbt 6.7.1781 i Kbhvn., død 1846, datter af professor, etatsråd Christian Friis Rottbøll og hustru Catharina Hedvig f. Wohler.

På stiftamtmandens skriverstue i Viborg; dansk jur. eks. 1783; landmålereks. 1784 og derefter beskæftiget ved opmålinger i Jylland; også virke som digter i en årrække; med støtte af Det Classenske fideikommis på studierejse 1793-96, fulgte bl. a. fysikeren G C Lichtenbergs forelæsninger i Göttingen og besøgte Schweiz, England og Skotland; landbrugslærer for Det Classenske fideikommis, først på Næsgård på Falster, derefter i Kbhvn.; tituler professor 1806; professor i statsøkonomi 1815.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1814.

Har skrevet digte bl. a. Rosen (1791); endv. Jochum og Maren (1790, parodi på P A Heibergs syngestykke Selim og Mirza); antagelig forfatter til komedien Gulddåsen (førsteopførelse på Det kgl. Teater, 1793); endv. Oeconomiske annaler I-XII (1797-1810); Nye oekonomiske annaler I-V (1812-20); Lærebog i den danske landoeconomie (1805 og 1814, oversat til svensk); Anvisning til hampens dyrkning (1810); Danmarks brændselsvæsen (1811); Bidrag til en oversigt af national-industrien i Dan-

mark (1819); Bidrag til oplysning om Danmarks indvortes forfatning i de ældre tider, især i det 13. århundrede (1821); endv. afhandlingen Om menneskets rolle i den fysiske verden (1822); Collectanea til et antiqvarisk-topographisk lexicon over Danmark (udg. posthumt 1829).

Opbergen (Obbergen) Antonius van

Bygmester; f. 1543 i Mecheln (Malines), Belgien, død 1611; søn af Daniel van Opbergen og hustru Clara; gift 1. gang m. Sara de Meyer; 2. gang m. Sara, datter af købmand i Danzig Michael Schwartz.

Kom under religionskampene i sit hjemland til Danmark; beskæftiget på Kronborg; bestalling som bygmester 1577; rejse til Nederlandene 1577-78 og antog stenhuggere og murere i stort tal, deriblandt Hans Steenwinckel d. æ. Drog fra Danmark til Danzig 1586; stadsbygmester der 1592.

Fuldførte efter ændret plan Kronborgs bygning og befæstning 1577-86; skabte dermed et af Nordeuropas betydeligste renaissanceværker både som slot og fæstning; opførte antagelig Badstuen ved Frederiksborg (ca. 1580) og reparerede fyrtårnet på Kullen.

Oppermann Adolf

Forstmand; f. 14.1.1861 i Nyrup ved Skælskør, død 15.11.1931; søn af skovriden A Oppermann og hustru Amalie Noline f. Rasbech; gift 25.10.1889 m. Agnes Elise Marie, f. 10.6.1862 i Korsør, datter af barber P T Johansen og hustru Agnes Elise f. Thy.

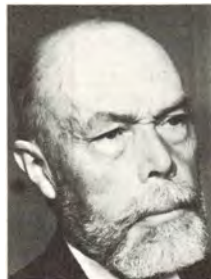
Student (Sorø) 1879; forsteks. 1883; assistent ved Landbohøjskolen s. å.; studierejse i Østrig-Ungarn og Danmark 1887; lærer i skovbrug s. å., lektor 1892, professor 1895-1917; fortsatte undervisningen ved Landbohøjskolen i skovbrugets historie og statistik til 1922; medl. af kommissionen for det forstlige forsvæsen 1900, forsvæsleder ved samme 1901; forstander for statens forstlige forsvæsen 1910.

Medl. af bestyrelsen for Dansk Skovforening 1888-1920; formand for kommissionen vedr. undervisning i tropeskovbrug 1914-23; medl. af kommissionen om en ny skovlov og af egnsplanudvalget; æresmedlem af Danske Forstkandidaters Forening og medl. af fl. udenl. selskaber; dr. h. c. ved Hochschule für Bodenkultur, Wien 1920.

Litterære arbejder bl. a.: Bidrag til det danske skovbruks historie 1786-1886 (1889); Historie og statistik (1896-1902); Skovene og skovbruget i forhold til samfundet (1897); Håndbog i skovbrug (s. m. L. A. Hauch, 1898-1902); Træmålings- og tilvækslære (1900); Vrange bøger i det nordøstlige Sjælland (1908); Træ og andre skovprodukter (1911-16); Skovfyr i Midt- og Vestjylland (1922); Dyrkning af lærk i Danmark (1923); Egens træformer og racer (1932). Endv. bidrag til P E Müllers Forelæsninger over skovdyrkningslære I-III (1882-83); forstlige forsvæsberegninger og en række afhandlinger om skovtræernes arvelighedsforhold, samt for skovkommissionen udarbejdelsen af: Den danske skov-lovgivning 1660-1924. Medudgiver af Tidsskrift for Skovvæsen 1889-92; medredaktør af Landbohøjskolens festskrift (1908); udarbejdede s. m. V Grundtvig Den danske skovbrugslitteratur indtil 1925 I-II (1931-35).

Oria-Jensen Sigurd

Gæringsfysiolog; f. 28.11.1870 i Kbhvn., død 24.6.1949; søn af grosserer J Jensen og hustru Alethe Cathrine f. Walther; gift 9.12.1910 m. Anna, f. 15.6.1883, datter af fabrikør L Gjerulff og hustru Caroline Mathilde f. Holbech.

Præliminæreks. (Birkerød kostskole) 1887; cand. polyt. 1893; assistent ved Gl. Carlsberg bryggerilaboratorium 1893-94; studerede mejerilære ved Landbohøjskolen 1894-95; tekn. leder af Kbhvns Talgsmelteri 1895-96; studerede mejeribakteriologi i udlandet 1896-99; 1. assistent ved det bakteriologiske statslaboratorium i Bern 1899-1901; forstander for den schweiziske mælkeriforsøgsanstalt i Bern 1902-07; dr. phil. 1904; professor i bioteknisk kemi ved Polyteknisk læreanstalt 1908-46.

Opnåede international anerkendelse for systematisering af mælkesyrebakterierne, af stor praktisk betydning for mejeribrug særlig for ostefabrikationen.

Medl. af statens mejeriudvalg 1923-30, af internationalt mælkeriforbund, af den internationale komité for bakteriologisk nomenklatur og af danske kemiske foreningers fællesråd for internationalt samarbejde; formand for surrogatudvalget 1918-19, for Kemisk Forening 1922-24 og for den internationale komité for bromatologi 1924-27; vicepræsident for den internationale mejerikongres i Kbhvn. 1931 og for

den internationale kongres for mikrobiologi i Kbhvn. 1947.

Medl. af folketinget (uafhængig konservativ) 1926-29.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1933, af Akademiet for de tekniske Videnskaber fra oprettelsen 1937 og af Emil Chr. Hansen fonden; æresmedlem af Danmarks mejeritekniske Selskab, samt medlem el. æresmedlem af fl. udenl. selskaber og akademier. Dr. scient. h. c. ved universitetet i Syracuse og ved universitetet i New Brunswick, USA; Professeur honoraire de l'Institut National des Industries de Fermentation de Bruxelles; tildelt Emil Chr. Hansenprisen 1932.

Har bl. a. skrevet: Studier over de flygtige syrer i ost og bidrag til ostebakteriernes biologi (disp., 1904); Lærebog i mælkebakteriologi (1912, 3. udg. 1923, oversat til finsk, russisk, hollandsk, tysk og engelsk); The lactic acid bacteria (Vid. Selsk. skrifter 1919); endv. fl. afhandlinger i Landwirtschaftliches Jahrbuch der Schweiz, Centralblatt für Bakteriologie og andre fagblade.

Ortmann Mathias

Møbelsnedker; død dec. 1757; søn af møbelsnedker Niels Ortmann; gift o. 1727 m. Johanne Cathrine Olsen.

I møbelsnedkerlære; mestersvend hos moderen, der fortsatte faderens store forretning; mester og borgerskab 1727; kongens kunst- og kabinetssnedker 1751, men havde allerede forinden i længere tid fungeret som hofsnedker, leverede således snedker- og møbelarbejder til Hirschholm slot fra o. 1732 og arbejder i det Württembergske palæ (nuv. forsvarsministerium); havde landets største snedkeretablissement med udsalg af møbler; oldermænd 1752; afholdt to store møbellotterier med tilsammen 500 gevinster 1751 og 1752.

Var s. m. Dietrich Schäffer en af rokokoperiodens førende møbelkunstnere i Danmark.

Ostenfeld Asger Skovgaard

Ingeniør; f. 13.10.1866 i Hvirring ved Horsens, død 23.9.1931; søn af sognepræst S R Ostenfeld og hustru Ingine f. Skovgaard; gift 3.11.

1896 m. Elisabeth, f. 15.1.1868 i Randers, død 1959, datter af sognepræst Dines Pontoppidan og hustru Marie f. Oxenbøll.

Student (Roskilde) 1884; cand. polyt. 1890; ingeniør ved jernbaneanlæg og hos stadsingeniøren i Kbhvn. 1890-92; studerede jernbroer i Tyskland, Østrig og Schweiz 1892; ingeniør ved Kbhvns havnevesen 1893-96, foretog bl. a. beregningerne til frihavnsbroerne; docent i teknisk mekanik 1894, s. å. udsået som særskilt fag, ved Polyteknisk læreanstalt; studerede jernbroer og jernkonstruktioner i England og Nordamerika 1896; professor 1900, faget ændrede navn 1905 til bygningsstatik og jernkonstruktioner; foretog fl. studierejser i Europa 1900-09 og i USA 1921; initiativtager til oprettelsen af bygningsstatisk forskningslaboratorium i tilknytning til Polyteknisk læreanstalt, bestyrer af dette 1926.

Medl. af The American-Scandinavian Foundations danske komité 1913 og af Danmarks amerikanske Selskabs legatkomité 1920; dommer ved internationale brokonkurrencer i Stockholm 1919, Ålborg 1920 og Bergen 1923; medl. af kommission vedr. Storstrømsbro 1918 og Limfjordsbro 1921; foranledigede oprettelsen af Dansk Selskab for Bygningsstatik 1928, formand for dette; dr. techn. h. c. ved den tekniske højskole i Prag 1923; medl. af Masaryk-akademiet i Prag og Ingeniørsvetenskabsakademien, Stockholm 1925; æresmedlem af Dansk Ingeniørforening 1930.

Har bl. a. skrevet: Grafisk statiks anvendelse på de simpleste brokonstruktioner (1891); Forelæsninger over teknisk mekanik og grafisk statik med anvendelse af jernkonstruktioner I-III (1894-98); Teknisk elasticitetslære (1898, og senere udg.); Forelæsninger over jordtryk, murværker og hydrodynamik (1899 og senere udg.); Teknisk statik I-II (1900-03, og senere udg.); Jernkonstruktioner I-III (1906-12, og senere udg.); Jernbetonbroer (1917, og senere udg.); Die Deformationsmethode (1926). Endv. en række afhandlinger i inden- og udenlandske fagskrifter, samt beretninger fra det bygningsstatiske forskningslaboratorium, hvori bl. a. afhandlingen Excentrisch beanspruchte Säulen (1929).

Ostenfeld C. E. Hansen

Botaniker; f. 3.8.1873 i Randers, død 16.1.1931; søn af stiftsfysikus Carl Emil Hansen og hustru Karen Marie f. Ostenfeld; gift 1. gang 10.12.1900 (ægteskabet opløst) m. Inga, f. 9.5.1871 i Kristiania, datter af amtsdyrlæge Georg Nyquist og hustru Barbara f. Obel; 2. gang 3.12.1927 m. Ellen, f. 15.11.1877 i Torslev, datter af stationsbestyrer A A David og hustru Anna Cathrine f. Lund.

Student (Nykøbing) 1891; mag. scient. 1897; dr. phil. 1906. Deltog i Ingolf-ekspeditionen 1895-96, i danske havundersøgelsestogter til Middelhavet 1910 og Vestindien 1913-14 og 1921-22 (Dana-ekspeditionen) og i forsk. botaniske studierejser (bl. a. Vest-Australien 1914, Canada og USA 1924 og 1929); inspektør ved Botanisk museum 1900-18; professor ved Veterinær- og landbohøjskolen 1918-23; professor i botanik ved Kbhvns universitet samt direktør for Botanisk Have 1923; medl. af konsistorium 1927.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1916; medl. af Carlsbergfondets direktion 1921; medl. af bestyrelsen for Rask-Ørsted fondet 1926; formand for den topografisk-botaniske undersøgelse af Danmark og for den danske arktiske stations tilsynsævn; formand for de internationale havundersøgelsers plankton-komité; medl. af den oceanografiske sektion af den internationale kommission for geodæsi og geofysik; formand i foreningen Dansk Samvirke; medl.

af Geografisk Selskabs bestyrelse, af kommissionen for Danmarks fiskeri- og havundersøgelser og af indenrigsministeriets udvalg for vidensk. undersøgelser i Grønland; æres- el. korresp. medlem af en række botaniske selskaber og vidensk. akademier i Europa og USA.

Har bl. a. skrevet: Flora Arctica I (1902); Billeder af Nordens flora (1901-17, 2. udg. 1917-27) og Planteverdenen i menneskets tjeneste (1906) (begge s. m. A. Mentz); Plantevæksten på Færøerne, med særlig hensyntagen til blomsterplanterne (disp., 1906); De danske farvandes plankton I-II (1913-16) (herfor modtaget det franske videnskabsakademis Prix Desmazières for 1917); Grundrids af den systematiske botanik (1922); Botanisk have 1874-1924 (1924); The Flora of Greenland and its Origin (1926); The distribution within Denmark of the higher plants I-II (s. m. K. Jessen, 1931); samt en række afhandlinger om Danmarks, de arktiske og nordiske landes plantevækst, om Vest-Australiens flora, om plankton, om barstardannelse m. m.

Ottosen Johan

Skolemand, historisk forfatter, politiker; f. 31.1.1859 i Hylke ved Skanderborg, død 10.3.1904; søn af lærer Knud Ottosen og hustru Ane f. Sørensen; gift 1. gang 10.10.1885 m. Augusta, f. 30.1.1861 i Ærøskøbing, død 1886, datter af by- og herredsfoged, etatsråd J E A Carstens og hustru Maren f. Rasmussen; 2. gang 11.9.1890 m. Martha, f. 11.9.1866 i Flensborg, død 1928, datter af sønderjysk politiker og medlem af den tyske rigsdag Gustav Johannsen og hustru Margaretha f. Kühl.

Student (Horsens) 1878; skoleembedseks. i historie 1885; lærer ved Efterslægtsselskabets skole 1885-99, till. inspektør 1893; leder af Nordisk Forlags skolebogsafd. 1900.

Medstifter af Studentersamfundet 1882, formand 1896-97; stiftede s. m. H V Clausen Studentersamfundets sønderjyske Samfund, kaldet 4 S.; medl. af folketinget (Venstre) 1901-03 valgt på Frdbg., ordfører bl. a. for almueskoleloven 1903.

Har udgivet en række skolebøger bl. a. Lærebog i Nordens historie til brug ved den højere undervisning (1893, 11. udg. 1933); Børnenes fædrelandshistorie (1895, 12. udg. 1947); Børnenes verdenshistorie (1897, 14. udg. 1942); har desuden skrevet Peter Hiort Lorenzens historiske gerning (1896), Vor historie (fuldført af P. Munch, udg. i »Frem« 1901-04), samt nogle sange bl. a. »Det haver så nyligen regnet«. Redaktør af Folkenes historie (fuldført af Niels Møller, 1903-13).

Owen J.

Fabrikant; f. 15.5.1789 i London, død 7.9.1862; søn af advokat Charles Owen og hustru Mary f. Newman; gift 1.3.1816 m. Susanne Christine, f. 1.8.1794 i Kbhvn., død 1884, datter af associé i Handelshuset Ryberg & Co. G D v. d. Pahlen og hustru Elisabeth f. Christiansen.

Købmandsuddannet i Danzig og Manchester; ansat i Handelshuset Ryberg & Co., Kbhvn. o. 1813; etablerede sig selvstændigt et par år senere som vinhandler, anlagde 1821 en mølle for tilvirkning af ben til sukkerraffinaderier, senere udvidet til at omfatte fabrikation af alle slags gødningsstoffer; købte 1826 oliemøllen Fredens Mølle på Amager, og anlagde her i 1831 den første svovlsyrefabrik i Norden; initiativtager til oprettelsen af og adm. direktør for A/S Fredens Møllens Fabrikker 1846.

Valgt til stænderdeputeret for Kbhvn. 1834, 1840 og 1846; medl. af borgerrepræsentationen 1840-46.

Fik 1840 koncession på udtørring af Nissum Fjord; solgte senere koncessionen til et engelsk aktieselskab, som byggede Thorsminde kanal og sluse. Har skrevet forsk. afhandlinger om kunstige gødningstoffer og iværksatte omfattende opdykningsarbejder på sin landejendom i Jylland.

Overby U. P.

Forfatter; f. 17.1.1819 i Kbhvn., død 7.1.1879; søn af snedkervend S P Overby og hustru Marie Kirstine f. Knudsen; gift 2.4.1848 m. Ane Sophie, f. 21.5.1816 i Kbhvn., død 1874, datter af kgl. staldkarl Niels Pedersen og hustru Mette Marie f. Schwartz.

I snedkerlære; elev på Det kgl. Teater 1818; debut som tjeneren Jasmin i Den pådigtede gal-skab 25. april 1821; kgl. skuespiller 1823; skuespiller i mindre roller til 1842; derefter sceneinstruktør en kort tid; fik 1846 som den første kgl. bevilling til at oprette et privatteater inden for voldene og planlagde et Folketeater, men blev ansat af Heiberg som sceneinstruktør ved Det kgl. Teater 1849, afsked 1858; direktør for Casino nogle måneder 1864-65; till. forfattervirksomhed.

Har bl. a. skrevet folkekomedierne Østergade og Vestergade (1828); Capriciosa (1836); Pak! (1845); samlet komedieudgave I-V (1850-51); Fandens overmand (1854); 41 skuespiloversættelser og tekstbearbejdelser til 40' syngespil; »Fortegnelse over alle dram. arbejder, som siden Det kgl. Teaters åbning 18. decbr. 1748 indtil udgangen af aug. 1838 have i det danske sprog været opførte på Det kgl. Teater og Hofteatret samt over balleterne siden Galeottis første ballets opførelse« (1838, med senere udg.); Den danske skueplads, i dens historie, fra de første spor af danske skuespil indtil vor tid I-V (til 1849, udg. 1854-64), VI-VII (tiden 1849-74 i manuskript, fuldent og udg. af Edgar Collin 1876); Oplysninger om teaterforhold 1849-1858 (1858); Af mit liv og min tid (1868, ny udg. ved Rob. Neiiendam 1915-16).

Titulær professor 1852.

Oxe Peder

Rigshofmester; f. 7.1.1520, død 24.10.1575; søn af rigsråd Johan Oxe og hustru Mette f. Gjõe; gift 14.9.1567 m. Mette, f. ca. 1533, død 1588, datter af rigsråd Oluf Nielsen Rosenkrantz og hustru Ide f. Munk.

Mangeårigt studieophold ved universiteter i Tyskland, Frankrig, Schweiz og Italien med humanisten Chr. Morsing som hovmester fra ca. 1532; efter begge forældres død væge for sine 11 søskende 1538 og administrator af fædrengodset Nielstrup; hofsinde 1541; stiftslensmand på Lolland-Falster 1547, overtog næsten hele administrationen af Lolland-Falster i tiden efter 1547; medl. af rigsrådet 1552; deltog i forhandlingerne med hanseaterne på herredagen 1553; leder af delegationen til forhandling om Chr. 3.s svigersøn, hertug Augusts overtagelse af kurfyrsteværdigheden i Sachsen s. å.; s. m. andre rigsråder forvalter af landeskatternes anvendelse til bestemte offentlige formål s. å.; fung. statshol-

der på Kbhvns slot en kort tid 1554; medl. af tremandsudvalg af rigsråder til afsluttende forhandlinger med lübeckerne på Bornholm 1555; udrådte af rigsrådet, fratrådte sine forleneringer p. g. a. uregelmæssigheder i disses styrelse og måtte afgive troskabserklæring til kongen og hertug Frederik febr. 1558; tiltalt for mangelfulde regnskaber og misbrug vedr. sin embedsførelse på herredagen juni 1558 og dømt p. g. a. udeblivelse til at have sin sag fortabt indtil evt. personligt fremmøde; for at undgå en politisk

dom i Danmark flygtet til Lüneburg juli 1558; mistede sit gods da kongen gjorde udlæg deri 1559; undgik formentlig dødsdom ved flugt til Lothringen; ophold der hos Chr. 2.s datter, den landflygtige enkehertuginde Christine; forlenet med Schaumburg slot og gods 1563; søgte at konspirere med Danmarks fjender mod Fr. 2.; forhandlede efter lejdebrev med Fr. 2. om udsoning med Lothringen; modtog alle sine tidl. godser i Danmark tilbage 1566; udnævnt til statholder på Kbhvns slot 1567; rigshofmester s. å.; overtog forvaltningen af alle kronens midler og leder af rentekammeret fra 1566; s. m. Johan Friis leder af fredsforhandlingerne med Sverige i Roskilde 1568; eneleder af udenrigspolitikken ved Johan Friis' død 1570.

Fræmtrædende taktisk diplomat og finansleder; gennemførte rigsrådets kontrol med landeskatterne; forslag til en lensreform, blev fremsat på herredagen april 1557 og forkastet af rigsrådet, da lensmændenes indtægter og magtbeføjelser ville blive begrænsede, men blev underskrevet af kongen 2. juni s. å.; måtte herefter se sig presset fra alle sider bl. a. blev broderen afskediget som rentemester og Herluf Trolle gennemtvang en faktisk ophævelse af rigsrådets skattekontrol, idet alle landsskatter, også de af Peder Oxe kontrollerede midler, blev indbetalt på Kbhvns slot 1557; blev hjemkaldt 1566 p. g. a. landets finansielle krise; skaffede straks penge til krigen gennem nye skatter særlig på adelen af arvegods og lensindtægter, genoprettede rigsrådskontrollen med landeskatterne og indførte reform af Øresundstolden 1567; gennemførte bedre mønt, fik nedbragt statsgælden, indløst en del af pantelenene; medvirkede ved kommunitetets oprettelse 1569 og ved en forøgelse af universitetets indtægter 1571; opmuntrede bl. a. A S Vedel i hans forfatterskab, støttede Birgitte Gjõe ved Herlufsholms oprettelse, tilrådede Tycho Brahe trods slægtsfordomme, at udgive skriftet om den

Var i sin ungdom kontormand, skuespiller i Norge og sømand; kopist ved hærens klædedepot i Kbhvn. 1848-75. Sluttede sig til arbejderforeningen, den danske Internationale, dannet 1871 på Louis Pios initiativ.

Har u. pseudonymet Johannes Barner udgivet: Blomstrende tornekviste (digtsamling, 1847) og Digte (1858); har endv. skrevet eventyr, fortællinger og en læsebog for børn med tegninger af Lorenz Frølich; sange til arbejderforeninger bl. a.: »I flugt går tiden«; socialismarchen »Snart dages det, brødre« (1872, med melodi af Chr. Joseph Rasmussen) samt Proletarenes vise »Enhver som har trådt sine børnesko«.

Overskou Thomas

Forfatter, teaterhistoriker; f. 11.10.1798 i Kbhvn., død 7.11.1873; søn af sukkerhusarbejder Jens Spørensen Overskou og hustru Margrethe f. Jørgensen; gift 1. gang 10.12.1823 (ægte-skabet opløst) m. skuespillerinde Juliane Adolphe Knub, f. 12.7.1797 i Kbhvn., død 1857, datter af bødtermester, kaptajn Frederik Christian Knub og figurantinde Christiane Rummelhoff; 2. gang 28.4.1850 m. Jonine Margrethe, f. 27.8.1803 i Kbhvn., død 1869, datter af rustvognskusk Christian Jensen Lund og hustru Inger Anthonette f. Bach; 3. gang 3.5.1870 m. Marie Georgine, f. 24.8.1830 i Kbhvn., død 1889, datter af amtskirurg, kancelliråd, fattiglæge Zacharias Geertsen Thstrup og hustru Anne Marie f. Hylquist.

nye stjerne (De stella nova, 1573) og beskyttede endv. Niels Hemmingsen.

Overtog efter forlig i forbindelse med en fordring godset Gisselsfeld af Mogens Gjøe mod stor erstatning 1541 og fik det som personlig ejendom 1545; erhvervede udstrakte godsbesiddelser bl. a. Halsted kloster 1549, Gunderslevholm 1554, Tølløse 1557 samt som len største-parten af Sydsjælland og Lolland-Falster, endv. bl. a. Løgismose på Fyn og Tordsø i Skåne. Opførte ny hovedbygning til Gisselsfeld, ny hovedbygning til Tølløse samt byggede ny fløj til Løgismose; anvendte som lensmand på Vordingborg brakpløjning; indførte sjældne planter og fremmede sorter frugttræer på Gisselsfeld og udnyttede her mosehuller til karpedamme.

Stiftede legater for Metropolitanskolen og for fattige i Kbhvn. (Vartov).

Oxe Torben

Lensmand; død 29.11.1517; søn af rigsråd Johan Oxe og hustru Inger f. Bille.

Hofsinde under kong Hans; under Chr. 2. befalingsmand på Kbhvns slot 1514; fik tillagt Krogen len ved Helsingør 1515; fik tilladelse til at indløse Lindholm len i Skåne 17. juni 1517;

fængslet og af kongen anklaget for rigsrådet, muligvis bl. a. for giftmord på kongens frille Dyveke Sigbritsdatter, nov. s. å.; af rigsrådet frifundet for anklage; derefter på kongens el. hans rådgiveres foranledning stillet for en birketingsret på 12 bønder fra Solbjerg by og uden for Kbhvns slot dømt med kendelsen »Vi dømmes ham ikke, men hans gerninger dømmes ham«, retsformlen ved dom for en åbenbar forbyrdelse; henrettet 29. nov. 1517; henrettelsen beklaget af rigsrådsadelige som en tilsidesættelse af rigsrådet, fordi det skete »mod Hans Nådes råds dom«.

Eftertiden mente at vide, at Dyvekes pludselige død var et giftmord og rigsrådet udtaler flere år senere i et manifest, at anklagen for giftmordet hvilede på en usandfærdig beretning af Dyvekes mor Sigbrit og at Torben Oxe var henrettet uskyldig.

Paeschen (Paaschen) Hans van Bygmester; (1561–82).

Antagelig af flamsk oprindelse; antaget som kgl. bygmester 1564; fæstningsingeniør på Bohus 1566, Akershus 1567 ff.; ledede første etape

af Kronborgs (tidl. Krogen slots) ombygning og nybefæstning 1574–77, derefter afløst af Antonius van Opbergen; forflyttet til Bohus 1578; anklaget for utroskab, frataget sine ejendomme i Helsingør og Borupgård i Tikøb sogn og fængslet 1581; løsladt og atter virksom på Bohus 1582, hvorfra han forsvandt s. å.

Indførte det italienske, af nederlænderne forbedrede, bastionære befæstningssystem i Danmark. Hvorvidt H. v. P. også har været billedhugger og om han er ophavsmand til Uraniborg, Lystrup og Vallø – som foreslået af Francis Beckett – er tvivlsomt.

Palladius Peder

Biskop, reformator; f. 1503 i Ribe, død 3.1. 1560; søn af borger, muligvis skomager Esbern Jensen; gift m. Kristine Pedersdatter, død efter 1566.

I skole i Ribe og bl. a. i Assens og Roskilde; var skolemester i Odense o. 1530; studieophold i Wittenberg 1531–37; magister 1533; licentiat og dr. theol. juni 1537; i Kbhvn. fra sommeren s. å.; første lutherske biskop (superintendent) over Sjællands stift; indviet af Bugenhagen i Vor Frue kirke 2. sept. 1537; till. professor i teologi ved Kbhvns universitet 1537–45 og atter fra 1550; universitetets rektor 1538 og 1553–54; endv. udstrakt forfatter- og oversættelsesvirksomhed; fik medhjælpere i sine embeder som biskop og professor efter et slagtilfælde i 1555 og fortsatte arbejdet på alle områder.

Blev i Wittenberg tilhænger af reformationen og fik bl. a. forbindelse med Melancthon, der som ros for videnskabelige evner gav ham navnet Palladius efter Pallas Athene; rensede som biskop sit stift for katolicisme, og indførte evangelisk kirkeskik og reformatorisk livssyn, særlig under sine besøg ved alle stiftets 390 kirker 1537–46; regeringens rådgiver i vigtige kirkelige spørgsmål og i praksis leder af kirkelivet i Norge, Island og hertugdømmerne samt på Færøerne og Gotland; ledede religionsdisputater med katolske kapitler og klostre 1543–44 og førte forsædet ved bispemøderne i Chr. 3.s tid; skrev og oversatte mange bøger, hvoraf de latinske skrifter om kirkens praktiske problemer og om det nye syn på religionen blev kendt over hele Europa; skildrer i sit store efterladte manuskript, den såkaldte Visitatsbog, hvordan kirkelivet skal ordnes, giver vejledning

i det nye evangeliske livssyn og formaninger om rigtig undervisning, hjemmeliv og fattigpleje, og viser sig som sin tids mest levende skribent og store folkeopdrager.

Har udgivet: bearbejdelse til dansk af Luthers lille katekismus (1537), af Luthers Enchiridion (håndbog for sognepræster, 1538 og mange gange senere helt til slutningen af 19. årh.), af Kirkeordinansen (1539) og af Luthers bedebog (1540); den danske kirkes alterbog (1556); medarbejder ved bibeloversættelsen (1550); Andelig præservative mod pest (1553); bibelsprog mod åger (1553); En nøttelig bog om S. Peders skib (1554); oversættelser af bl. a. Savonarolas udlæggelse af Miserere (1551), Justus Menius' skrift om exorcismen (s. å.); Andreas Musculus' bog om hosedjævelen (1556), C Huberinus' om ægtestanden (s. å.) og Musculus' bog om sværnen og banden (1557); hovedværket, den såkaldte Visitatsbog (vist affattet 1541; fundet i manuskript i Det kgl. bibliotek 1866, udg. af A C L Heiberg 1867, af Svend Grundvig 1872, ved C Rosenberg 1884, 2. opl. 1911, samt ny kritisk udg. ved Lis Jacobsen 1925); desuden latinske skrifter bl. a. bibelfortolkninger, Pia quædam cantica (vejledning for korsang, 1554); Formula visitationis provincialis (håndbog for provster, 1555); Catalogus aliquot haeresium (opgør med vranglere, 1557); De poenitentia et de justificatione (dogmatisk redegørelse, 1558); Enarrationes lectionum evangelicarum (forkortede Luthers-prædikener, 1560); Isagoge ad libros propheticos et apostolicos (kort overblik over de bibelske bøger, 1557; i fl. oplag til 1630; oversat til tysk, engelsk og polsk).

Peder Palladius' Danske skrifter I–V (udg. af Lis Jacobsen, 1911–26).

Palsbo Ole

Journalist, filminstruktør; f. 13.8.1909 i Kbhvn., død 11.6.1952; søn af overretssagfører Ejnar Palsbo og hustru, redaktør Valborg Svarre Palsbo; gift 19.12.1936 (ægteskabet opløst) m. journalist, forfatter Susanne P., f. 23.1.1907 i Kbhvn., datter af grosserer M Hansen og hustru Anna f. Jensen.

Student 1927; journalist ved B.T. 1931–32; journalist og filmkritiker ved Nationaltidende 1933–40; manuskriptforfatter og filminstruktør siden 1941; film- og teatermedarbejder ved Ekstrabladet 1945–48; till. teaterinstruktør fra 1948.

Filmarbejder: Nat-ekspressen (drejebog, bearb. af Emil Bønnelyckes manuskript, 1942); Spild er penge (dokumentarfilm 1942, debut som manuskriptforfatter og instruktør); samt en række andre dokumentarfilm bl. a. For folkets fremtid (1943), Stop tyven (1945), Man burde ta' sig af det (1952); instrueret spillefilmene: Diskret ophold (1946), Ta' hvad du vil ha' (1947), Kampen mod uretten (Peter Sabroe-filmen, 1949), Familien Schmidt (1951) og Vi arme syndere (1952, færdiggjort af Erik Bal-ling).

Har bl. a. udg.: Kaj Munk (1940).

Paludan-Müller Caspar

Historiker; f. 25.1.1805 i Kerteminde, død 1.6. 1882; søn af biskop Jens Paludan-Müller og hustru Marie Benedicte f. Rosenstand-Goiske; gift 19.8.1829 m. Henriette, f. 1.11.1806 i Kbhvn., død 1877, datter af bankdirektør, konferensråd J P K Rosenstand-Goiske og hustru Lovise Judithe f. Kaas.

Student (Odense) 1822; teologisk attestats 1827; adjunkt i Odense 1829, overlærer 1843; dr. phil. 1840; rektor i Nykøbing 1853; professor Rostgardianus i historie ved Kbhvns universitet 1872.

Medl. af Danske Selskab 1839 og af Videnskabernes Selskab 1843; medl. af den grundlovgivende rigsforsamling 1848.

Har bl. a. skrevet: Om Harald Blåtands lovgivning (1832); Jens Andersen Beldenak (1836); Cola de Rienzo (1838); Undersøgelse om Machiavelli som skribent især med hensyn til bogen om fyrsten. Et forsøg i den højere historiske kritik (1839); Observationes criticae de foedere inter Daniam, Sueciam et Nordvegiam auspiciis Margaretæ reginæ icto (disp., 1840); Aktstykker til oplysning især af Danmarks indre forhold i ældre tider (s. m. C H Kalkar og J L Rohmann, 1841-45); pjecen Hvad er der nu at gøre i Danmark (1848) i anl. af regerings Slesvig-politik; Bidrag til en kritik over Droysens og Samwers såkaldte aktmæssige fremstilling af den danske politik siden år 1806 (1850); Aktstykker til Nordens historie i grevefejdens tid I-II (1852-53); Grevens fejde I-II (1853-54); Herredagene i Odense 1526 og 1527 (1857); Studier til Danmarks historie i det 13. årh. I-IV (deriblandt Om kong Valdemars jordbog) (1869-72); De første konger af den oldenborgske slægt. Omrids og tanker til for-

ståelse af Danmarks historie i overgangen fra middelalderen til den nyere tid (1874); Kong Valdemars jordbog. Et stridsskrift som svar på kritik fra Johannes Steenstrup og Oluf Nielsen (1874); Bidrag til kritik af Saxo's historieværk (1875-77). Offentliggjorde i årene 1857-72 en række større historiske arbejder bl. a. i Historisk Tidsskrift: Studier til benyttelse og bedømmelse af nogle kildekrifter til nordisk historie (1858-59). Endnu engang den skibyske krønike, og Niels Krags forhold til Huitfeldt (1867). Videnskab og skole. Selvbiografi og taler. Udg. af V Dybdahl (1958).

Titulær professor 1852.

Paludan-Müller Fr.

Digter; f. 7.2.1809 i Kerteminde, død 28.12.1876; søn af biskop Jens Paludan-Müller og hustru Marie Benedicte f. Rosenstand-Goiske; gift 30.8. 1838 m. Charite, f. 13.11.1801 i Kbhvn., død 1884, datter af professor ved Sorø akademi C A Borch og hustru Anne Margrethe f. Rosenstand-Goiske.

Student (Odense) 1828; cand. jur. 1835; debuterede i Københavnsposten med det lyriske digt Råb til Polen 1831; under en alvorlig sygdom og åndelig krise 1838 plejet af sin slægtning og senere hustru Charite Borch; rejse til bl. a. Frankrig og Italien 1838-40. Levede derefter meget tilbage trukket og forfatterskabet skiftede karakter; indtog en kritisk holdning til romantikkens dyrkelse af det æstetiske og hans digtning fik en overvejende etisk karakter; hans idédigting føres videre i den nyere litteratur bl. a. af Ibsen.

Har bl. a. skrevet: Fire romancer (1832); Kærlighed ved hoffet (skuespil, 1832); Danserinden (digt, 1833); Amor og Psyche (lyrisk drama, 1834); Zuleimas flugt (fortælling, 1835); Poesier I-II (dramatiske arbejder og lyriske digte, 1836-38); Trochæer og jamber (1837); Venus (dramatisk digt, 1841); Adam Homo I-III (1841-48, heri Almas sonetter, revideret udg. af bd. I 1849, senere i en række reviderede udg.); Tithon (1844); Dryadens bryllup (1844); Luftskipperen og ateisten (1852); Tre digte (1854, Abels død, Kalanus og Ahasverus); Nye digte (1861, med Benedict fra Nursia og Kain samt 1. del af det bibelske drama Paradiset); Paradiset I-II (1862); Pygmalion (1862); Ungdomskilden (fortælling, 1865); Ivar Lykkes historie I-III (roman, 1866-

73); Tiderne skifte (lystspil til indvielsen af Det kgl. Teaters bygning på Kgs. Nytorv, 1874); Adonis (digt, 1874). Poetiske skrifter I-VIII (1878-79); i udvalg I-VIII (1901-02); ved Carl S Petersen, I-III (1909). Breve til broderen Caspar og venen P E Lind. Udg. ved H Martensen-Larsen (1928).

Titulær professor 1854.

Paludan-Müller Svend Bartholin

Officer; f. 30.10.1885 i Mov, død 26.5.1944; søn af sognepræst, forfatter Johs. Paludan-Müller og hustru Anna f. Jensenius; gift 8.10.1910 m. Ragna, f. 27.11.1889, datter af grosserer Julius Just og hustru Laura f. Andersen.

Premierløjtn. i fodfolket 1906; kaptajn 1917; oberstløjtn. af res. 1930; ansat i Det kgl. biblioteks billedafd. 1926-33; næstkommanderende ved grænsegendarmeriet 1933, chef for dette 1934; oberst 1939.

Modarbejdede under den tyske besættelse forhandlingspolitikken i skrift og tale; deltog i den militære efterretningstjenestes arbejde og i organisationen af P-grupperne 1943-44; modsatte sig Gestapos forsøg på arrestation 26. maj 1944 ved at barrikadere sig i sin villa i Gråsten; skød sig selv efter fire timers kamp, hvorunder tre tyskere blev dræbt.

Panum P. L.

Læge, fysiolog; f. 19.12.1820 i Rønne, død 2.5. 1885; søn af regimentskirurg J S N Panum og hustru Johanne Louise f. Lahde; gift 5.9.1853 m. Hortense Susanne, f. 3.1.1826 i Kbhvn., død 1899, datter af grosserer P M Hagen og hustru Charlotte Frederikke f. Søpbøtke.

Student (Flensborg) 1840; studerede medicin først i Kiel, fra 1841 ved Kbhvns universitet; underviste samtidig på forsk. skoler i naturhistorie og naturlære; med. eks. 1845; med afbrydelser kandidat på Alm. hospital 1845-50; på Færøerne for at studere og give indberetning om en ondartet mæslingeepidemi 1846; studierejse til Berlin 1847, gjorde her bekendtskab med den tyske patolog Rudolph Virchow; skibslæge på orlogsskibet Geiser 1848-49; epidemi-læge i Bandholm 1850 for at bekæmpe en kolera-epidemi; privat lægepraksis i Kbhvn. s. å.; dr. med. 1851; med offentlig støtte ophold i udlandet 1851-53, studerede fysiologisk kemi hos Sche-

rer i Würzburg og eksperimentel fysiologi hos Claude Bernard i Paris; ekstraord. professor i med. kemi, fysiologi og alm. patologi ved Kiels universitet 1853, ordinær professor 1857; indrettede her et fysiologisk laboratorium og udførte grundlæggende arbejder bl.a. over den kapillære emboli og over blodtransfusion, samt arbejder over opståelsesmåden af medfødte misdannelser, om det binokulære syn m.m.; professor i fysiologi, fysiologisk kemi og komparativ anatomi ved Kbhvns universitet 1864; indførte trods fakultetsmodstand eksperimentel medicinsk forskning ved universitetet og gennemførte at der 1867 oprettedes et specielt forskningslaboratorium for eksperimentalbiologien; universitetets rektor 1877.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1859 og af fl. udenl. vidensk. selskaber; medl. af kommissionen 1870 der indførte reformer i det medicinske studium; medl. af bestyrelsen for Carlsbergfondet og Carlsberg Laboratoriet 1876, af direktionen for Frederiks hospital 1878-82; initiativtager til afholdelsen af og præsident for 8. internationale lægekongres i Kbhvn. 1884.

Har bl. a. skrevet: Metodisk ledetråd til brug ved undervisningen i naturlærens begyndelsesgrunde (1845); Iagttagelser anstillede under mæslingepidemien på Færøerne i 1846 (i Bibliotek for Læger, 1847 og i første bd. af Virchow's Archiv f. path. Anatomie, 1848); Om fibrinen i almindelighed og dens koagulation i særdeleshed (disp., 1851); Lærebog i fysiologi (1865, senere i ændret og udvidet udg.); Misfostrenes fysiologiske betydning (1877); Vort medicinske fakultets oprindelse og barndom (1879); Vort medicinske fakultets historie 1648-1766 (1880), samt en række vidensk. arbejder oversat til verdenssprogene. Redaktør ved Nordisk medicinsk Arkiv (1868).

Patursson Jóannes

Kongsbonde, politiker, forfatter; f. 6.5.1866 i Kirkjubø, død 2.8.1946; søn af kongsbonde Paul Patursson og hustru Kathrina f. Djoneson; gift 21.9.1902 m. Gudny, f. 18.5.1872 i Karlskåla, Island, datter af odelssbonde Eiríkur Björnsson og hustru Sigríður f. Pálsdóttir.

Agronom fra Stend landbrugsskole ved Bergen 1884; landbrugskandidat fra Norges landbrugshøjskole 1891; studerede landbrug ved rejser i Skotland og Norge; overtog Kirkjubø kongsgård 1892 og indførte her moderne land-

brug med plov, høstmaskiner osv. og gjorde den til et norsk inspireret færøsk kulturcentrum; forstanderskabsformand 1890; medl. af overlandvæsenkommissionen 1891-1906; leder af forsøgsbruget i Kirkjubø 1892-98; medl. af lagtinget 1901, af folketinget 1901-06 som venstremand; formand for selvstyrepertiet 1906; valgt af lagtinget som medl. af landstinget 1918-20 og 1928-36 (først i valggruppe med Det radikale Venstre, siden uden for partierne); formand for

Føroya Bondafelag 1913. Fremlagde i lagtinget 1935 en resolution, hvori krævedes en ny regeringsform og en ny lov for lagtinget, hvorefter færingerne skal råde på Færøerne og krævede 1936 forholdet til Danmark ordnet efter samme retningslinjer som Island havde opnået.

Medl. af Føroyingafelags bestyrelse 1889, af Færøsk museums bestyrelse 1899.

Har bl. a. skrevet: Færøsk politik (1903); Frå Færøyrne (1907, oversat til norsk); Kongsbónda rættindi (1921); Seyðarøkt i Føroyum (1921); Færøsk selvstyre (1931); Yrkingar (1932); Við ókunnugum fólk til Kirkjubøar (1933); Føroya søga (I, 1939); har tilrettelagt: Kvæðbók I-III (1922-23); Føroyks kvæði um brøgd Norðmanna ættarinnar úti og heima (1925); Ýmsir sálmar (1925) og Táttabók (1934).

Pauelsen Erik

Malers; f. 2.10. el. 14.10.1749 i Bygom, Østerrølle sogn, død 20.2.1790; mulig søn af bonden Peder Larsen; gift 11.4.1777 m. Anna Elisabeth, døbt 2.3.1759 i Kbhvn., død 1840, datter af bagermester Jakob Lobeck og hustru Agnete f. Seyer.

I malerlære; på Akademiet antagelig 1771; store guldmed. 1777; rejse til Rom og Paris på Akademiets store rejsestipendium 1780-83; medl. af akademierne i Düsseldorf, Bologna og Firenze; tituler professor ved Akademiet i Düsseldorf; medl. af Akademiet i Kbhvn. 1784; rejse til Norge for at male prospekter til kronprins Frederik (6.) 1788; blev en søgt portrætmaler samtidig med virksomhed som historiemaler, og særlig landskabsmaler; følte sig trods anerkendelse tilsidesat og tog sig af dage.

Hovedværker bl. a.: Struensee (1771); selvportræt (1775); bagermester Lobeck og hustru (1776); Georg Fl. Lerche (1776); fru Baseler f. Spengler (1778); Ove Malling (1779); Johs. Ewald (ca. 1780); Knud Lyne Rahbek (1782);

Niels Reiersen (1784); C F Stanley (1785); H E Schimmelmann og hustru (1789); Otto Fr. Müller (1789); var en ven af teaterkunsten og malede for eks. portrætter af tidens store skuespillerinder madam Gjelstrup, Johanne Cathrine Rosing og madam Preisler; endv. en marine, Udsigt over Øresund (o. 1775) og landskabsmalerier f. eks. fra Dronninggård og omegn i det Coninckske palæ (nu Håndværkerforeningen) i Bredgade (1785-86); Udsigt mod Frdbg. slot og kirke (1788); genrebilleder som Frieren (1784) og Overraskelsen (1785); historiemalerier bl. a. Knud den Helliges drab (1777), samt tegnede forlæg efter Mallings »Store og gode handlinger«: Hans Madsen hos Daniel Rantzau (1778), Anne Colbjørnsdatter (1779), Rolf Krake og hans kæmper (1780), Hans Egede hos de koppesyge grønlandere og Tordenskjolds landgang i Skåne, som gengivet i stik bl. a. af J G Preisler og J F Clemens spredtes i vide kredse; udførte endv. selv raderinger som Kong Knud beskæmmer sine hofmænd (1782) og kobberstik for eks. madam Bjørn (1788) og nogle af de norske prospekter; udførte 8 vægmalerier, heraf 5 scener af Josephs historie til bagermester Lobecks hus i Østergade nuv. nr. 16 (1777).

Repræsenteret på Frederiksborg, Kunstmuseet, Det kgl. Teater, Teatermuseet, og på en række slotte og herregårde m. v.

Paulli H. S.

Kapelmester, komponist; f. 22.2.1810 i Kbhvn., død 23.12.1891; søn af overkrigskommissær, kontrollør ved Assistenshuset Richard August Paulli og hustru Dorothea Margrethe f. Orlamund; gift 22.11.1842 m. Nielsine Alberta, f. 19.11.1815 i Hammel, død 1891, datter af læge Johan Henrik Schow og hustru Christine Sophie f. Saaby.

Undervist af kapelmester Claus Schall; elev i Det kgl. Kapel 1822, fast ansat 1828 og snart till. hjælperetistør ved balletten; studierejse til Tyskland, Østrig, Italien, Frankrig og England 1839-41; balletretistør 1842; koncertmester og dirigent 1849; kapelmester 1863-83; indførte Wagner på den danske operascene, ligesom Gounods Faust og værker af Verdi; meddirektør for Musikkonservatoriet 1866, underviste til 1891.

Dirigent i Musikforeningen 1865-70; i Cæciliaforeningen 1872-77; formand for Kammermusikforeningen fra stiftelsen 1868.

Har skrevet musikken til en række balletter, særlig til Bournonvilleballetterne Napoli (1842, slutningen af 1. akt og begyndelsen og tarantel af 3. akt); Conservatoriet (1849); Kermessen i Brugge (1851); Brudfærden i Hardanger (1853); Blomsterfesten i Genzano (2. del, 1858); endv. syngespillet Lodsens (1853), kantater, en koncertouverture og sange med klaver; har skrevet: Teoretisk-praktisk violinskole for begyndere (1838) og etuder for violin, Six caprices.

Titlær professor 1866.

Pauli Simon

Anatom; f. 23.2.1865 i Kbhvn., død 18.11.1933; søn af professor, læge Emil Paulli og hustru Augusta f. Jacobson; gift 24.11.1905 m. Emilie, f. 5.12.1868 på Frdbg., død 1913, datter af kontorchef, etatsråd Ferdinand Lund og hustru Thérèse f. Chartier.

Student (Haderslev Læreres skole) 1882; med. eks. 1889; assistent i anatomi ved Veterinær- og landbohøjskolen 1890; veterinæreks. 1893; dr. med. 1899; studerede histologi og embryologi hos Walt. Flemming i Kiel og sammenlign. anatomi hos Karl Gegenbaur i Heidelberg 1899–1900; lektor i anatomi 1902, professor 1903–31; lagde i undervisningen vægt på en komparativ fremstilling af husdyrenes anatomi, og indførte 1909 en konserveringsmetode med formalininjektioner, der ikke deformerede organerne, en metode som senere toges op i udlandet. Forelæste over hestens anatomi på Kunstakademiet periodevis 1903–20.

Har bl. a. skrevet: Om pneumaticiteten af kraniet hos pattedyrene (disp.); The Elephant's

Head I-II (s. m. J. E. V. Boas, 1908–25); Lærebog i huspattedyrenes anatomi (1914); Vejledning i dissektionsteknik (s. m. Gerhard Petersen, 1917); afhandling om Os rostri hos oxen (i Anatomischer Anzeiger, 1922).

Pauli Simon

Læge, anatom, botaniker; f. 6.4.1603 i Rostock, død 23.4.1680; søn af professor, livlæge, dr. med. Heinrich Paulli og hustru Cathrine f. Papeke; gift 1. gang 15.4.1635 m. Elisabeth, f. 9.12.1618 i Rostock, død 1656, datter af livlæge Jacob Fabricius og hustru Margrethe f. Müller; 2. gang 1657 m. Anne, død 1686, datter af rådmand D. J. Bartsch og hustru Lene f. Rhode.

Student (Rostock) 1617; studerede medicin bl. a. i Leiden; hofmester 1626–29 for to unge adelsmænd på Sorø akademi, og studerede samtidig botanik hos Joachim Burser; dr. med. (Wittenberg) 1630; praktiserede i Lübeck 1631–34; professor i medicin ved universitetet i Rostock 1634–39; ekstraord. professor i anatomi, kirurgi og botanik ved Kbhvns universitet 1639–48; fik bl. a. oprettet et anatomikammer, Domus anatomica på Frue Plads, og foretog her 1645 den første offentlige anatomiske demonstration; gjorde de anatomiske demonstrationer tilgængelige for de ikke-akademiske, ældre kirurglærlinge, og de botaniske både for disse og for de udstuderede farmaceuter; hofmedicus 1650; livmedicus 1656 hos Fr. 3. og derefter hos Chr. 5. Udarbejdede forslag til medicinalordning 1669 bl. a. om uddannelsen af kirurger og farmaceuter.

Har udgivet: Flora Danica el. Dansk urtebog (1648, oversat til dansk af Niels H. Knopf); Quadripartitum Botanicum (1667), samt afhandlinger bl. a. i Acta medica. Fik endv. til brug for den kirurgiske undervisning bl. a. udgivet en dansk oversættelse af Caspar Bartholins Anatomi og Casserii anatomiske tavler, samt en efterudgave af Peter v. d. Styless tyske kirurgi.

En tropisk planteslægt, Paulinia, er af Linné opkaldt efter Simon Paulli.

Paulsen Christian

Retslærd, sønderjysk leder; f. 10.1.1798 i Flensborg, død 28.12.1854; søn af købmand Christian Ditlev Paulsen og hustru Ingeborg Sophie f. Gadebusch; gift 1. gang 6.4.1826 m. Thora Al-

vilde, f. 6.4.1802 i Odense, død 14.3.1834, datter af konrektor, senere rektor S. N. J. Bloch og hustru Margrethe Magdalene f. Hensler; 2. gang 24.9.1835 m. Margrethe Christiane Marie, f. 7.1.1798 i Odense, død 1866, søster til 1. hustru.

Lærte dansk udenfor hjemmet bl. a. i den Bertels'ske privatskole; opdraget efter Rousseaus principper på det Salzmann'ske institut i Schnepfenthal i Thüringen fra 1810; på gymnasiet i Gotha 1813; student (Lübeck) 1816; studerede jura ved universiteterne i Göttingen, Berlin, Heidelberg og Kiel; cand. jur. (på Gottorp) 1821; ophold i Danmark efteråret 1820; tog licenciatgraden i Kbhvn. 1822; latinsk-juridisk eksamen 1823; dr. jur. 1824; professor i Kiel (i dansk og hertugdømmernes ret samt i nordisk retshistorie) 1825; protesterede mod den provisoriske regerings indsættelse i møde i konsistorium og forlod Kiel 24. marts 1848; derefter ansat som provisorisk medarbejder i det slesvig-holsten-lauenborgske kancelli; forelæsninger over slesvigsk ret ved Kbhvns universitet efteråret 1848; medl. af overjustitskommissionen i Flensborg 1850 og af dens afløser appellationsretten 1. juni 1852.

Grundlægger s. m. professor Chr. Flor, bogbindersvend Niels Chr. Nissen og købmand P. C. Koch af ugebladet Dannevirke 1837, oprettet 15. juni 1838; medarbejder ved Dannevirke; medl. af komité til støtte af de fordrevne slesvigere 1848; medl. af notabelforsamlingen i Flensborg 1851.

Opriindelig tysk, men folte sig tidligt som dansker og er kaldt »den første sønderjyde«; påvirket af den tyske historiske retsskole, der brød med naturretten, og af Burschenschaftbevægelsen, så med sympati på de tyske enhedsbestræbelser og de liberale idéer og blev særlig under ophold i Danmark klar over dansk kulturs værdi; deltog i forfatningsdebatten efter Uwe Jens Lornsens optræden i 1830, fremhævede forskellene i Slesvigs og Holstens stilling bl. a. i sit skrift fra 1832 og rejste her for første gang krav om det danske sprogs officielle anvendelse overalt hvor dansk er talesprog; dansk retssprog i Nordslesvig, danskundervisning og dansk kirkesprog; fik gennem Nis Lorenzen fremkaldt nordslesvigske petitioner, der affødte stænderforslag om dansk rets- og bestyrelsessprogs indførelse hvor der var dansk kirke- og skolesprog 1836, vedtaget af stænderforsamlingen 1838, gennemført ved reskript af 14. maj 1840; fik forbindelse med liberalismen i Kbhvn.; gendrev i sit stats-

retslige forfatterskab siden 1836 de slesvigholstenske påstande om udsugelse af hertugdømmerne og om hertugen af Augustenborgs arveret til Sønderjylland bl. a. ved fremdragning af det ukendte aktstykke om augustenborgernes arvehylding »efter Kongelovens lydende«; skrev i Dannevirke og andre steder om emner der bl. a. havde praktisk betydning for nordslesvigerne i den nationale kamp, mens Chr. Flor blev den egentlige leder; var ikke tilhænger af en deling af Slesvig, og stod som helstatsmand; som åndelig murbrækker i nationalitetskampen forfulgt ved forbigåelse og studenterboykot.

Har bl. a. skrevet: Über Volkstümlichkeit und Staatsrecht des Herzogtums Schleswig (1832); Lehrbuch des Privatrechts in den Herzogtümern Schleswig und Holstein (1834, 2. udg. 1842 forøget med en fremstilling af Lauenburgs privatret); Für Dänemark und für Holstein (1836); Det danske sprog i hertugdømmet Slesvig (1837); recension af Uwe Jens Lormsens efterladte skrift: Die Unionsverfassung Dänemarks und Schleswig-Holsteins, (1842); videnskabelige og juridiske arbejder, navnlig vedr. de danske landskabslove og de sønderjyske stadsretter bl. a.: afhandling om arveretten efter romerske ret (disp., 1824); statsretslige afhandlinger i Antislesvigholstenske fragmenter (1848 og 1850); samt adskillige arbejder over Danmarks og hertugdømmernes ældre privatret. – Samlede mindre skrifter I-III (1857–59). Dagbøger 1809–54, udg. af Knud Fabricius og Johs. Lomholt-Thomsen (1946).

Paulsen Julius

Maler; f. 22.10.1860 i Odense, død 17.2.1940; søn af købmand K Chr. Paulsen og hustru Betzy Christiane f. Petersen; gift 2.5.1900 m. Esther, f. 17.7.1878 i Kbhvn, død 1923, datter af læge Carl Lange (se denne).

Udlært som malersvend 1879; i læretiden elev på Teknisk skole i Odense; på Akademiet 1879–82; rejse s.m. Viggo Johansen til Holland, Belgien og Paris 1885; medl. af Akademiets plenarforsamling 1893, af akademirådet 1902–11, professor 1908–20; rejser til Italien, Paris og Spanien.

Medl. af bestyrelsen for Anckerske legat 1915; medl. af Det kgl. svenske Kunstakademi 1921.

Tildelt Eckersberg-medaljen 1887, Thorvaldsen-medaljen 1893, guldmedalje i Paris 1900.

Udstillede 1. gang på Charlottenborg 1879, på Den frie udstilling periodevis i tiden 1891–1906, iøvrigt på Charlottenborg; endv. på en række udstillinger i Europa, bl. a. fl. gange i Paris, og i USA.

Hovedværker: En ung pige i sit soveværelse ved sit morgentoilette (1881); En gul rose i et glas (1881); Kaj – en dreng med sin gyngest (1882); portræt af faderen (1883); vinhandler F W Hey (1885); provst Warburg (1886); Eva (1886); Fra Rye by (1886); En nymfe (1886); Modellerne holder hvil (1887); Adam og Eva (1887); Maria med barnet (1888); Lorenz Frølich (1890); Kain (1891); De to ege (1892); grevinde Ahlefeldt-Laurvig (1893); dobbeltportræt af Carl og Ottilia Jacobsen (1896); Aftenstemning. Marine (1899); Kunstnergruppe (1902); Aften i kunstnerens hjem (1903); Vilhelm Thomsen (1903); Edv. Holm (1905); Komitéen for Ny Carlsberg Glyptotek (1905); Bal Tabarin i Paris (1909); Sovende pige (1910); Aftenselskab (1915); Ministeriet Zahle 1915 (1917); borgmester Jakob Jensen (1930); Carl Nielsen (1931) o. a. portrætter samt adskillige selvportrætter.

Repræsenteret på Kunstmuseet, Frederiksborg, Hirschsprungske samling, Glyptoteket, Ordbrugårdssamlingen, C L Davids samling, på provinsmuseer, i Gøteborg kunstmuseum, Nationalmuseum i Stockholm, Nasjonalgalleriet i Oslo, Luxembourg museet i Paris m. v.

Pedersen Christiern

Forfatter; f. i Helsingør, død 16.1.1554; gift efter 1532 m. Else, død 1539, datter af borgmester Jacob Mikkelsen og hustru Anne Hansdatter.

Immatrikuleret ved universitetet i Greifswald 1496; nævnes som baccalaureus 1498; kannik i Lund 1505; studieophold i Paris 1508–15; magister i de frie kunster 1511; vendte tilbage til sit kannikembede ved Lund domkirke 1515; kansler hos ærkebiskop Johan Weze 1522; sluttede sig 1526 til Chr. 2. u. dennes landflygtighed i Nederlandene og gik over til den lutherske tro; vendte tilbage til Danmark 1532 og bosatte sig som bogtrykker i Malmø; var stadig en varm forkæmper for Chr. 2.s sag, men fik ved fredsslutningen i 1536 amnesti og blev beskæftiget med litterære arbejder bl. a. med en fordanskning af Luthers tyske bibel; solgte bogtrykkeriet 1536; boede i Helsing i Nordsjælland fra o. 1544.

Litterære arbejder: Vocabularium ad usum Dacorum (det første latinsk-danske leksikon, 1510, i Köln 1514 og i Leipzig 1518); udgaven af Saxos Danmarkshistorie (Paris 1514), der nu er den eneste tekstkilde for dette værk; bønnebogen Vor Frue tider (1514, i Leipzig 1517); Om at høre messe (1514); Jærtegnspostillen (1515, i Leipzig 1518); en udgave af Peder Laales Ordsprog (1515); påbegyndte efter 1515 udarbejdelsen af en Saxoversættelse med tillæg og fortsættelse; håndskriftet af Saxoversættelsen blev efter C. P.s død indlemmet i Universitetsbiblioteket, og gik til grunde ved branden i Kbhvn. 1728; tillæggene og en del af fortsættelsen eksisterer i afskrif-

ter; oversættelse af Det ny testamente (1529, 2. oplag 1531); oversættelse af Davids Salmer (1531); udgav to lægebøger (hhv. 1533 og 1534) og to folkebøger Kejser Karl Magnus krønike og Kong Holger Danskes krønike (begge 1534); en oversættelse af bibelen, den såkaldte Christian 3.s bibel (1550); en oversættelse af Æsops Fabler (posthumt 1556).

Pedersen Holger

Skuespiller; f. 19.5.1888 i Kbhvn., død 6.11.1930; søn af ur- og instrumentmager Harald V Pedersen og hustru Amalie Georgine f. Hansson; gift 1. gang 11.5.1914 (ægteskabet opløst) m. Karen Asta, f. 19.3.1888 i Slagelse, datter af gæstgiver, senere teaterejer Jørgen Iver Jørgensen og hustru Elise f. Nielsen; 2. gang 16.9.1919 m. Dagny, f. 15.8.1895 i Veflinge, datter af sognepræst C O F Sommer og hustru Meta f. Lebech.

Lært som urmager; debut på Nørrebro Teater 2. dec. 1909 som Fysing i farcen Dueslaget; fik sit gennembrud 1912 i farcen Zebraen, i rollen som den lattervækkende figur Gissemann – der siden blev hans »tilnavn«; sang s. å. på Frdbg. Teater bl. a. visen Kærlighed er en løjerlig gråspurv; optrådte nogle år på kabaretscener i Norge og Sverige; var fra 1919 Apollo-teatrets førstekraft og blev med sit lune og sin sympatiske-naive komik en af landets mest populære skuespillere i den lettere genre.

Hovedroller iøvrigt bl. a. i farcerne: Rejsen til Kina, Den spanske flue, Den kyske leviemand, Trolden i æsken, Dydens apostle.

Pedersen Holger

Sprogforsker; f. 7.4.1867 i Gelballe ved Lunderskov, død 25.10.1953; søn af lærer Kristen Pedersen og hustru Dorte f. Lauridsen; gift 14.2.1900 m. Jenny Sophie, f. 6.4.1877 i Odense, datter af stabssergent J C Dahl og hustru Marie Jørgine f. Knudsen.

Student (Ribe) 1885; cand. mag. (græsk, latin, dansk) 1890; beskæftigede sig i studietiden till. med sanskrit og fulgte Herman Møllers forelæsninger over gotisk grammatik; studieophold i udlandet 1892–96, bl. a. i Leipzig, Albanien, Moskva og Irland; dr. phil. 1897; docent i sam-

menlignende sprogvidenskab og slavisk filologi ved Kbhvns universitet 1900, professor 1903–37; universitetets rektor 1926–27.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1905, præsident for selskabet 1934–38; medl. af en række udenl. vidensk. selskaber og akademier; æresdoktor i Bordeaux, Gent, Dublin, Wales, Uppsala, Dorpat, Helsingfors, Århus og Prag. Indbudt forelæser ved School of Irish Learning, Dublin 1913, ved Collège de France, Paris 1925. Modtog på 70 års dagen et internationalt festskrift.

Har bl. a. skrevet: *Das indogermanische »s« im Slavischen* (1895); *Albanesische Texte mit Glossar* (1895); *Aspirationen in irsk (disp.)*; *Les pronoms démonstratifs de l'ancien arménien* (1905); *Vergleichende Grammatik der keltischen Sprachen I–II* (1909–13); *Russisk grammatik* (1916); *Russisk læsebog* (1916); *Et blik på sprogvidenskabens historie med særligt hensyn til det historiske studium av sprogets lyd* (1916); *Les formes sigmatiques du verbe latin* (1921); *Runernes oprindelse* (1923); *Sprogvidenskaben i det nittende århundrede* (1924; oversat til svensk s. å., til engelsk 1931); *La cinquième déclinaison latine* (1926); *Mursilis Sprachlehre* (s. m. Albrecht Götze, 1934); *A Concise Comparative Celtic Grammar* (s. m. Henry Lewis, 1937); *Hittitisch und die anderen indoeuropäischen Sprachen* (1938); *Tocharisch vom Gesichtspunkt der indoeuropäischen Sprachvergleichung* (1941); *Lykisch und Hittitisch* (1945); samt en lang række tidsskriftafhandlinger vedr. indoeuropæisk sproghistorie.

Pedersen Mogens

Komponist; f. ca. 1585, død jan. 1623(?).

Uddannet i Kbhvn. hos kgl. organist Melchior Borchgrevink; fast ansættelse ved Chr. 4.s hof 1603; studerede i Venezia 1605–09 hos organist ved Marcuskirken, komponisten Giovanni Gabrieli; studieophold i England 1611–14; kgl. vicekapelmester 1618.

Kompositioner: Den 1. bog med femstemmige italienske madrigaler (trykt hos Gardano i Venezia 1608); en samling kirkelig musik *Pratum spirituale* (trykt hos H. Waldkirch, Kbhvn. 1620), det ældste bevarede større musikværk af en dansk komponist til danske tekster, indeholdende femstemmige korudsættelser og egne kompositioner.

Pedersen Niels

Landbrugs- og mælkeriskoleforstander; f. 15.8. 1851 i Tolstrup ved Horsens, død 10.11.1911; søn af gårdejer Peder Pedersen og hustru Inger Marie Nielsdatter; gift 9.12.1879 m. Karen, f. 29.2.1856 i Bjerager, død 1896, datter af gård-ejer A. H. Hessellund og hustru Johanne f. Rasmussen.

Elev på Gedved højskole 1868–69; i have- og mejeribrugslære på Rodstenseje ved Odder; elev på Askov højskole 1870–71 og 1874–75; landbrugs-kand. 1877; lærer på Askov højskole 1877–79 og till. bestyrer af forstander Ludvig Schrøders gård; købte gården Ladelund ved Brørup 1879; indrettede et mejeri på gården og modtog mejerielever til praktisk og teoretisk uddannelse; udvidede undervisningen det følgende år med vinterkursus for landmænd; i 1882 blev landbrugsskolen på Ladelund station for N. J. Fjords mejeriforsøg, der till. omfattede kursus for mejerister i mælkekontrol; optog disse kontrolkursus som fast led i skolens arbejde og oprettede 1887 et almindeligt teoretisk 5-mdrs kursus for mejerister, som blev grundlæggende for den danske mejeristuddannelse; indrettede laboratorium samt et landbrugs- og mejerimuseum; i 1908 overgik Ladelund landbrugsskole til aktieselskab; fratrådte som forstander 1909.

Udøvede praktisk rådgivervirksomhed for og forestod indretningen af nye andelsmejerier fra 1880'erne; agiterede for kontrol med de enkelte kørs ydelse og foderforbrug, og skabte derved grundlaget for oprettelsen 1895 af den første danske kontrolstation (for Vejen og omegn).

Mangeårig formand for Kolding Omegns Landboforening og for Ribe Amts Mejeriforening samt næstformand i De samv. jyske Mejeriforeninger; medl. af Landhusholdningsselskabets bestyrelsesråd.

Pedersen P. O.

Elektroingeniør; f. 19.6.1874 i Sig ved Varde, død 30.8.1941; søn af gårdejer P. Pedersen og hustru Ane f. Villadsen; gift 1. gang 1.12.1899 m. Marie Theodora, f. 9.3.1871 i Hammel, død 1930, datter af købmand J. G. Lihme og hustru Thora f. Riis; 2. gang 25.11.1931 m. Emma, f. 25.7.1902 i Kbhvn., datter af grosserer Thorvald Clausen Gad og hustru Florence f. de la Harpe.

Konstruerede som dreng bl. a. et perpetuum mobile til at hæve vandet i Varde å og sendte projektet til Chr. 9. 1889; fik støtte af bl. a. prof. Julius Thomsen til undervisning i Kbhvn.; præliminæreks. 1891; polyteknisk adgangseks. 1892; cand. polyt. 1897; assistent ved projektering af fiskerihavne s. å.; ansat hos stadsingeniøren i Kbhvn. 1898; indledte samarbejde med Valdemar Poulsen 1899; ingeniør ved A/S Telegrafonen, Patent Poulsen 1899–1902; Videnskabernes Selskabs guldmed. for afhandling ang. vædskers overfladespænding 1906; dette og andre arbejder blev af stor betydning for udviklingen af Valdemar Poulsen generatoren og for dens anvendelse; docent i svagstrøms-elektroteknik ved Polyteknisk læreanstalt 1909, professor 1912; faget første gang gjort obligatorisk her; direktør for læreanstalten 1922, forestod læreanstaltens udvidelse og nybygning på Øster-vold (grundstensnedlæggelse 1929).

Medl. af bestyrelsen for A/S Dansk Telegrafonfabrik 1903–12, for Dansk Forening til Beskyttelse af industriel Ejendomsret 1910, for Elektroteknisk Forening 1910–20 (formand 1916–20, æresmedlem 1932), for A/S Det kontinentale Syndikat for Poulsen Radio-Telegrafi 1911–19; formand for Fysisk Forening 1911–12; medl. af telefonkommissionen af 1917; formand for statsilsynet med de koncessionerede telefonselskaber fra dets oprettelse 1919; medl. af radiokommissionen af 1920; formand for Dansk Ingeniørforening 1920–23, for Dansk elektroteknisk komité 1926–35, for statsprøveanstaltens bestyrelsesråd 1926–35 og for statens materialprøveråd 1936; medl. af telefonudvalget af 1937.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1917, af Rask-Ørsted fondets bestyrelse 1919–34; formand i bestyrelsen for Hagemanns kollegium 1922; medl. af Industrirådet 1925; medl. af direktionen for Selskabet for Naturlærers Udbredelse 1930; formand for Laurits Andersens fond 1932–40 og for foreningen Dansk Samvirke 1932–35; medl. af bestyrelsen for Otto Mønstedts fond 1933; initiativtager til stiftelsen 1937 og første præsident for Akademiet for de tekniske Videnskaber; tildelt H. C. Ørsted-medaljen 1928; dr. phil. h. c. ved Kbhvns universitet 1929; medl. af en række udenl. vidensk. selskaber og akademier bl. a. Institute of Radio Engineers, tildelt dets guldmed. 1930, og American Institute of Electrical Engineers.

Litterære arbejder: Telefonledningernes teori (1914); Lichtenberg Figures I–III (1919–29);

Propagation of Radio Waves (1927); Wireless Echoes of long Delay (1929); Sub-harmonics (1933); Miscellaneous Papers (1934); Radiation (1935); Lydtekniske undersøgelser (1935-40); Barndomsminde (1937).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1913.

Pedersen Sigfred

Forfatter; f. 10.3.1903 i Harndrup på Fyn, død 2.12.1967; søn af gårdejer Lars Henrik Pedersen og hustru Karen f. Larsen; gift 1. gang 23.12.1933 (ægteskabet opløst) m. Birthe, f. 31.1.1906 i Kerteminde, datter af fisker Hans R Petersen og hustru Julie f. Gommessen; 2. gang 12.2.1943 m. Else, f. 21.11.1916 i Nørre Nebel, datter af overbanemester J Bloch-Sørensen og hustru Dagny f. Dam.

Student (Odense) 1923; cand. polit. 1931; journalist bl. a. ved B. T. 1933-35, ved Information 1945-46; indehaver af »Wessels Kro« i Kbhvn. 1940-42.

Medl. af bestyrelsen for Dansk Forfatterforening til 1962 og for Dansk Revyforfatter- og Komponistforbund.

Har bl. a. skrevet: Forårets viser og somrens vers (debut, 1927); Blå mandag (1931); Valmuen (roman, 1932); Nye og sørgelige viser (1933); Sørgmuntre sange (1936); Bramfri viser (med musik af Niels Clemmensen, 1936); Slanter og sølvtøj (1938); Digte i udvalg (ved Kjeld Elfelt, 1941); Nyhavn! Nyhavn! (med prosa af Carl Henrik Clemmensen, musik af Niels Clemmensen og originallitografier af Frede Christoffer, 1943); Gøg og galgenfugl (1947); Viking (roman, 1949); Drømmen om Vinland (1951); Vinland det gode (1952); Filigranhjertet (1953); Kathinka, Kathinka (1954); Thyra Danebod (1956); Jeg gi'r dig min sang (1963).

Optrådte hos Co-optimisterne 1934; udarbejdet idégrundlag for tegnefilmen Forårs-Fredrik (1958); medvirket i film og skrevet sangtekster til film.

Fortællende digte f. eks. To hvide liljer, Kathinka, Kathinka, Nu går våren gennem Nyhavn, Nu lokker atter de lange veje, er med melodier af bl. a. Niels Clemmensen optaget i folkelige visebøger.

Tildelt Aarestrup-medaljen 1951, Anckerske legat 1966.

Pedersen Vilhelm

Tegner, maler, søofficer; f. 28.1.1820 på Karlslundegård ved Køge, død 13.3.1859; søn af kapteinløjtnant Ove Christian Pedersen og hustru Oline Henriette f. Barfred; gift 16.4.1851 m. Adolphine Marie, f. 2.5.1817 i Kbhvn., død 1892, datter af organist, kgl. kapelmusikus F W C Pedersen og hustru Benedicte Sabine f. Borch.

Kadet 1834; sekondløjtn. 1841; premierløjtn. 1850; opnåede 1842 fire års orlov med løn for at uddanne sig som kunstner; elev af Marstrand og 1844 af Akademiets modelskole; udstillede på Charlottenborg 1847; meldte sig til tjeneste ved krigens udbrud 1848; deltog i blokaden af Elben og i Østersøen 1848 og 49; udmærkede sig på fregatten Gefion ved Eckernförde 5. april 1849; i tysk fangenskab til aug. s. å.; på blokade i Østersøen 1850; i Vestindien 1851-52; næstkommanderende på korvetten Thor 1856; i Italien på sygeorlov 1856-57.

Har illustreret en tysk udg. af H C Andersens Eventyr (1849) og en dansk (1850). Tegtede til de årlige bidrag af H C Andersen i årgangene 1853-59 af »Dansk Folkekalender«; disse og andre eventyrrillustrationer udg. i H C Andersens »Historier« (1855) og i »Eventyr og historier« I-II (1862-63). Har udført over 200 eventyrrillustrationer og er blevet den klassiske illustratør af H C Andersens eventyr og historier; en stor del af originaltegningerne opbevares på H C Andersen-museet i Odense. Endv. illustrationer til bl. a. Bellmans Fredmans sanger (1845), Skyggebilleder (1849) og i »Dansk Folkekalender« til forsk. forfatters fortællinger m. m.

Repræsenteret i Kobberstiksamlingen med folkelivsbilleder bl. a. fra Italien, på Frederiksborg bl. a. med et par malede skitser fra slaget ved Eckernförde og et selvportræt (maleri).

Petersen Carl

Arkitekt, keramikker; f. 17.1.1874 i Kbhvn., død 19.6.1923; søn af guide Pavia Petersen og hustru Nicoline f. Buch; gift 10.7.1901 m. Ingeborg, f. 15.2.1868 i Kbhvn., datter af kaptajn, graver Edvard Borgen og hustru Elise f. Rohde.

Præliminæreks. (Sorg) 1890; tømrersvend; på Teknisk Selskabs skole; på Akademiet 1896-1901; keramisk virksomhed 1902-07; professor i bygningskunst ved Akademiet 1918.

Medl. af det særlige bygningssyn 1918 og af bestyrelsen for Det tekniske Selskabs skole 1919.

Har bl. a. bygget Fåborg museum (1913-14; indv. 1915); beboelsesbygning overfor museet (1916); nogle villaer, ombygning af Vingårdsstræde 21 og af admiral Gjeddes gård, St. Kanikestræde 10, Kbhvn. (s. m. H H Koch, 1920); endv. givet tegninger til møbler, gravmæler m. v.

Var leder af den nyklassicistiske retning i dansk arkitektur i 1920'erne, videreførte og fornyede C F Hansens tradition og stod i opposition til Nyrops nationalt prægede arkitektur.

Petersen Carl S.

Biblioteksmand, litteraturhistoriker; f. 29.4.1873 i Købelev ved Nakskov, død 7.10.1958; søn af gårdejer P C Petersen og hustru Laura Christine f. Larsen; gift 17.5.1902 m. Agnes Marie, f. 10.2.1873 i Århus, død 1906, datter af inspektør ved skolevæsenet i Århus, justitsråd V Bertelsen og hustru Anna Cathrine f. Kehlet.

Student (Borgerdydskolen i Kbhvn.) 1891; lærer ved forsk. kbhvske skoler 1897-1907; cand. mag. (dansk) 1899; assistent ved Det kgl. bibliotek 1901, underbibliotekar 1907, bibliotekar 1905, overbibliotekar 1924-43; har til bibliotekets håndskriftsamling bl. a. erhvervet den Ledreborgske manuskriptsamling, Studenterforeningens arkiv m. v.; gennemførte erhvervelsen af overrabbiner D Simonsens jødiske bibliotek. Af undervisningsministeriet stillet til rådighed for statens bibliotekstilsyn 1921-23 ved ordningen af det sønderjydske biblioteksvæsen.

Medstifter af Det danske Sprog- og Litteraturselskab 1911, formand for dets bestyrelse 1932-43, senere æresmedlem; medl. af udvalget

vedr. statens biblioteksvæsen 1924-26 og af biblioteksrådet 1924-43; formand for Oldskriftselskabets oldskriftafd.; formand for udvalget for folkeoplysningssagen 1930 og for Forening for Boghåndværk 1925-33; medl. af styrelsen for Clara Iachmanns fond 1932-43; æresmedlem af Bibliotekarsammenslutningen for de videnskabelige og faglige Biblioteker; medl. af det norske Videnskabernes Selskab i Trondheim, af det norske Videnskabs-Akademii i Oslo og af Kungl. Vetenskaps och Vitterhetssamhället i Göteborg; dr. phil. h. c. ved Kbhvns universitet 1929.

Litterære arbejder bl. a.: *Fyenboen Claudius Claussøn Swart* (Claudius Clavus), Nordens ældste kartograf (s. m. A A Bjørnbo, 1904); *Anecdota cartographica septentrionalia* (s. m. A A Bjørnbo, 1908); *Brevveksling mellem N M Petersen og Carl Sæve* (1908); kommenteret udg. af Fr. Paludan-Müllers Poetiske skrifter (1909); *Ludvig Holbergs Samlede skrifter* (1913ff); *Peder Paars. Originaler og eftertryk* (1914, ny udg. 1938); *Sønderjyske digte i folkesproget* (s. m. Marius Kristensen, 1920); *Holberg i Sorøgen* (1924); udgav s. m. Vilh. Andersen Illustreret dansk litteraturhistorie I-IV (1916-34) og skrev heri *Den danske litteratur fra folkevandringstiden indtil Holberg* (afsluttet u. medvirkning af R. Paulli, 1929); kommenteret udg. af J L Heibergs Poetiske skrifter (1931-32) og af *Digte af N F S Grundtvig* (1933); *Stenalder, bronzealder, jernalder* (1938); *Det kgl. biblioteks håndskriftsamling* (1943); *afhandlinger til Dansk bog- og bibliotekshistorie* (1949). Medarbejder ved udg. af *Breve fra og til Adam Oehlenschläger* (1945ff). Redaktør s. m. Francis Bull af *Holberg Arbog* 1920-25.

Petersen C. G. Joh.

Zoolog, fiskeribiolog; f. 24.10.1860 på Østrupgård, Østrup sogn, Fyn, død 11.5.1928; søn af proprietær E H B Petersen og hustru Johanne f. Møller; gift 1. gang 6.5.1890 (ægteskabet opløst) m. Caroline Sofie, f. 7.1.1862 i Alborg, datter af konsul J P Thorsøe og hustru Rebekka Helene f. Berg; 2. gang 24.10.1909 m. Adja,

f. 19.2.1869 i St. Petersburg, død 1935, datter af generalkonsul Peter Berg og hustru Cecilie f. Körtling.

Student (Århus) 1879; medhjælper ved Zoologisk museum 1881, assistent 1883-89; deltog i

fl. sommertogter, navnlig 1883-86, med fiskerinspektionsskibet Hauch på biologiske undersøgelser i danske farvande; cand. mag. (zoologi) 1885; dr. phil. 1888; direktør for Den danske biologiske station fra dennes oprettelse 1889 til 1926; har her udført et grundlæggende arbejde inden for marin- og fiskeribiologien, særlig hvad angår rødspætten, ålen og østersen; landbrugsministeriets tekn. konsulent i sager vedr. østersfiskeriet 1905-26. Har bl. a. konstrueret skovl-våd og yngeltrawl.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1914 og af mange udenl. vidensk. selskaber; æresmedlem af Dansk naturhistorisk Forening og af The Challenger Society, London; dr. jur. h. c. ved St. Andrews universitet 1912; dr. h. c. ved Leeds universitet 1922.

Har skrevet: *De skalbærende molluskers udbredningsforhold i de danske have indenfor Skagen* (disp.); *Det videnskabelige udbytte af kanonbåden Hauch's togter* (1893). Endv. størstedelen af de første 32 »Beretninger fra Den danske biologiske station«, omhandlende de alm. fiskearters biologi, det pelagiske liv i Fængø Sund og Limfjordens plankton, arbejderne 1907 og 1908 om østersens vækstforhold i fjorden, der dannede grundlaget for forøget udnyttelse af østersfiskeriet, kvantitative undersøgelser over den invertebrate bundfauna, de såkaldte boniteringsundersøgelser, og (1918) en sammenfattende oversigt over de danske farvandes dyresamfund.

Petersen Christian Kongstad,
se Kongstad Petersen Christian.

Petersen Cl.

Forfatter; f. 2.10.1834 i Svinninge, død 21.5.1918; søn af mølle ejer Peter Petersen og hustru Elisabeth Kirstine f. Bentzen.

Student (Roskilde) 1851; studerede teologi; debuterede 1856 som skuespiller, men uden

held; magisterkonferens i æstetik 1857; litteratur- og teatermedarbejder ved Fædrelandet s. å.; påvirket af J L Heiberg og filosofen Rasmus Nielsen; var med sine artikler medvirkende til at bane vej i Danmark for Bjørnsons og Henrik Ibsens arbejder; blev indblandet i en homoseksuel affære og måtte forlade Danmark 1869; korrekturlæser og avisbud i Amerika, redaktør

af *The Hub* (fagblad for karetmagere), litterær medarbejder ved leksikon og dansk-amerikanske blade, bl. a. *Nordlyset*; vendte tilbage til Kbhvn. 1904.

Har bl. a. skrevet: *Dramaturgisk kritik* (1860); Om forholdet mellem det gamle og det nye ved Oehlenschlägers fremtræden (1867).

Petersen Egmont H.

Bogtrykker, bladudgiver; f. 3.10.1860 i Kbhvn., død 5.8.1914; søn af Karen Petrine Petersen; gift 18.9.1890 m. Anne Elisabeth, f. 30.11.1869 i Kbhvn., datter af smedemester F Abel og hustru Johanne Marie f. Olsen.

I bogtrykkerlære o. 1873; etablerede bogtrykkeri i Kbhvn. 1878 i moderens navn og i hendes lejlighed; borgerskab som bogtrykker 1882 og som bogbinder 1889; udvidede virksomheden med et kobbertrykkeri 1900 og en reproduktionsanstalt 1910; overtog 1901 udgivelsen af ugebladet *Damernes Blad* (fra 1904 *Hjemmet*), og købte i 1911 et par andre blade bl. a. *Månedsmagasinet*; oprettede filial i Kristiania 1909; erhvervede 1911 grunden mellem Gøthersgade og Vognmagergade; opførte her egen forretningsbygning, Gutenberghus, som blev taget i brug 1914; indførte dybtryk i Danmark.

Medl. af fl. tariffkommissioner og voldtgiftsretter; formand for Kbhvns Bogtrykkerforening 1908-09.

I h. t. hans testamentariske bestemmelse skulle en del af virksomhedens overskud anvendes til filantropiske formål; hans enke og børn skænkede hele virksomheden til en selvejende institution, der trådte i funktion 1920 u. navnet Egmont H Petersens fond.

Petersen Gunnar Biilmann,
se Biilmann Petersen Gunnar.

Petersen Holger

Grosserer, fabrik ejer, legatstifter; f. 9.6.1843 på Lågegård ved Vejle, død 26.5.1917; søn af proprietær H V Petersen og hustru Rosalie Vilhelmine f. Philipsen; gift 25.4.1872 m. Augusta, f. 13.5.1847 i Helsingør, død 1878, datter af hollandsk konsul P van Aller og hustru Johanne f. Hoppe.

Handelslærling i morbroderen Arnold Philip-sens manufaktur en gros forretning i Kbhvn. 1858-62; deltog som frivillig i krigen 1864; arbejdede en kortere tid i England 1866; agenturforretning i Kbhvn. 1867; borgerskab som grosserer 1868 og stiftede manufakturfirmaet Holger Petersen; fra 1878 till. medindehaver af en fabriksvirksomhed for uldspinderi og -farveri og fremstilling af bånd og knapper; oprettede 1889 datterselskab i Stockholm og 1893 fabrik i Malmø.

Medstifter 1888 og i en årrække formand for Foreningen af danske Manufaktur-Grossister; medstifter af Dansk Exportforening 1895; medl. af Grosserer-Societetets Komité 1904-17; formand for Foreningen til unge Handelsmænds Uddannelse; medl. af Industrirådet; medl. af landstinget (Højre) 1898, af toldrådet og rigsretten 1910 og af Kbhvns havnebestyrelse 1911; medl. af bestyrelsesrådet for Det Østasiatiske Kompagni fra stiftelsen 1897, formand 1910; tog aktivt del i Hedeselskabets arbejde, anlagde bl. a. Baldersbæk plantage 1891, medl. af selskabets repræsentantskab 1897, næstformand 1910; formand for Børnehjemmet af 1870. Kom 1898 i forbindelse bl. a. med H. V. Clausen og tog del i hans plan om oprettelsen af Foreningen af 5. Oktober, den hemmelige kreditforening for Sønderjylland; medstifter af Plantageselskabet Dansk Vestindien 1900, formand for dets bestyrelse 1902; formand for bestyrelsen for A/S Vestindisk Sukkerfabrik 1909.

Ifølge testamente oprettedes 2. dec. 1919 fondats for Holger Petersens fond, hvis formål bl. a. er: at fremhjelpe dansk handel, industri og håndværk, virke for skandinaviske interesser, støtte Foreningen til unge Handelsmænds Uddannelse og yde bidrag til opførelse el. drift af en handelsskole for kvinder.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1913.

Petersen Julius

Læge, medicinalhistoriker; f. 25.12.1840 i Rønne, død 28.5.1912; søn af urmager J. F. Petersen og hustru Margrethe Kristine f. Tranberg; gift 16.4.1866 m. Oliva f. 15.2.1840 i Neksø, død 1904, datter af købmand M. J. Munch og hustru Johanne Kirstine f. Sonne.

Student (Metropolitanskolen) 1861; med. eks. 1865; kst. distriktslæge på Nørrebro i Kbhvn. 1867, kommunelæge 1872 og prakt. læge smstds; dr. med. 1869; privatdocent 1874; den

første docent i medicinalhistorie ved Kbhvns universitet 1889, ekstraord. professor 1893-1911; regenslæge 1891.

Medl. af bestyrelsen for Lægernes Sygekasse 1874-80 og for Alm. dansk Lægeforening 1875-79 og 1889-95, dens formand 1877-79; formand for Lægeforeningen for Kbhvn. og Omegn 1886-91.

Har bl. a. skrevet: Lungesvindots og tuberkulosisens omtvistede kontagiositet og inokulabilitet (disp.); Hovedmomenter i den medicinske lægekunsts historiske udvikling (1876, på tysk 1877); Hovedmomenter i den medicinske kliniks ældre historie (1889, på tysk 1890); Om lægen Chr. J. Berger (1891); Koleraepidemierne med særligt hensyn til Danmark (1892); Den danske lægevidenskab 1700-1750 (1893); Koppe og koppeindpodning (1896); Bartholinerne og kredsen om dem (1898); endv. den historiske indledning til Handbuch der Ernährungstherapie und Diätetik (1897). Medarbejder ved Dansk biografisk Leksikon 1887; medredaktør af Ugeskrift for Læger 1893-95.

Petersen Julius

Matematiker; f. 16.6.1839 i Sorø, død 5.8.1910; søn af farver Jens Petersen og hustru Anna Cathrine f. Viuff; gift 17.7.1862 m. Laura Christine, f. 17.3.1837 i Stege, død 1901, datter af restauratør Chr. Fr. Bertelsen og hustru Marie Caroline f. Kirchheiner.

Realeks. (Sorø akademi) 1856; 1. del af civilingeniøreks. 1860; student (priv. dimitt.) 1862; cand. mag. (matematik) 1866; Kbhvns univ. s. guldmed. 1867; dr. phil. 1871; docent ved Poly-

teknisk læreanstalt 1871-86; lærer ved Officers-skolen 1881-87; professor i matematik ved Kbhvns universitet 1887-1909.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1879, af undervisningsinspektionen for de lærde skoler 1887-1900; medl. bl. a. af Forsikringsselskabet Hafnias kontrolkomité og Arbejderbankens bankråd.

Har bl. a. skrevet: Metoder og teorier til løsning af geometriske konstruktionsopgaver (1866 og senere udg.; oversat bl. a. til tysk, fransk, engelsk og russisk); Om ligninger, der løses ved kvadratrodd (disp., 1871); De algebraiske ligningers teori (1877; oversat til tysk, fransk og italiensk); Die Theorie der regulären graphs (Acta mathematica, 1891); Forelæsninger over funktionsteori (1895); endv. en række lærebøger: Statik (1881), Kinematik (1884), Dynamik (1887) og elementære lærebøger til matematikundervisningen i skoler.

Petersen Jørgen

Landbrugsskoleforstander; f. 7.6.1854 på Fjernhøjsgård ved Præstø, død 19.6.1908; søn af gårdfæster, sognefoged Peder Nielsen og hustru Ane Pedersdatter; gift 16.9.1886 m. Jensine, f. 9.5.1865 på Ørupgård ved Trustrup, død 1949, datter af gårdejer Jens Thygesen og hustru Petrine Nielsdatter.

Bestyrer af fødegården 1871-79; elev på Brøderup højskole og 1871-72 på Testrup højskole, på Tune landboskole 1876-77 og 1879-80; landbrugskand. 1882; lærer ved Testrup højskole 1882-83 og på Ladelund landbrugsskole 1883-85; assistent ved N. J. Fjords mejeriforsøg på Ladelund 1885-86; oprettede s. m. Hans Appel Dalum landbrugsskole, på Kolds gamle højskole i Hjallesø ved Odense, 1886; forstander for denne, som 1889 udvidedes med særskilt kursus for mejerister, og senere med et landbrugsmuseum og et laboratorium; udstrakt foredragsvirksomhed.

Formand for Odense Omegns Landboforening fra dens oprettelse 1898; medl. af bestyrelsen for De samv. Landboforeninger i Fyns Stift, af Landhusholdningsselskabets bestyrelsesråd og af Landbohøjskolens tilsynsråd; formand for statsdyrskuekommissionen i Fyns stift og i en årrække fællesdommer ved fynske dyrskuer.

Har skrevet: Vejledning for mælkeleverandører 1891, 2. udg. 1895; Mælkearbejdet (1898, tysk udg. 1908).

Petersen Nis

Forfatter; f. 22.1.1897 i Vamdrup, død 9.3.1943; søn af garvmester Knud Petersen og hustru Karen Kristine f. Nissen; gift 1. gang 15.4.1932 (ægteskabet opløst) m. skuespillerinden Ellen Malberg, f. 2.4.1907 i Kbhvn., datter af skuespilleren Henrik Malberg (se denne); 2. gang

28.1.1938 m. journalist Anna Elisabeth (Annalise) Staggemeier, f. 21.4.1905 i Vejle, datter af landinspektør A E Staggemeier og hustru Inger Agathe f. Jacobsen.

Efter moderens død opdraget hos mormoderen i Herning; realeks. (Herning) 1914; s. å. i apotekerlære i Nakskov; slog derefter ind på journalistik; skrev til provinspressen og var redaktionssekr. ved Holbæk Amts Avis 1918–20; medredaktør af Dansk Læder- og Skotøjstidende 1920–21; blev senere landarbejder, fabriksarbejder, savværksarbejder m. m. og vagabonderede i flere perioder i Danmark, Norge og Sverige og muligvis i flere andre lande; skotøjsarbejder med ophold i Viborg 1927–28; ophold i Herning i overløge Biilmanns hjem 1929–31; på Færøerne 1931–32; optrådte efter sit ægteskab med Ellen Malberg rundt i landet med foredrag og oplæsning. Rejser til England og Irland 1932–33, til Spanien 1936; ophold i Alborg 1937 og efter 1938 bosat i Laven ved Himmelsbjerg.

Har bl. a. skrevet: Nattens pibere (debut, digte, 1926); Sandalmagerens gade (roman fra den romerske kejsertid, 1931, skildrer i denne sin samtid, dens menneskeliv og sociale problemer i historisk dragt; udkommet i en række oplag og oversat til mindst en halv snes sprog og første danske bog udsendt som »Månedens bog« april 1933 af Book Society i England); En drift vers (1933); Spildt mælk (roman fra den irske borgerkrig, 1934, oversat til fl. sprog); Til en dronning (digte, 1935); 99 bemærkninger (1936); Engle blæser på trompet og andre noveller (1937); Stykgods (digte, 1940); Dagtyve og andre (noveller, 1941); Muleposen (noveller, 1942); Stynede popler (digte og fortællinger, 1943); Gyldendals julebog (1943); Samlede digte. Udg. ved Hans Brix (1944 og senere); Nis Petersen. Et udvalg ved Jørgen Andersen (1950, 2. revid. udg. 1956); For tromme og kastagnet. Utrykte ungdomsdigte (1921–22), udg. af C V Garm (1951); Sorte og gyldne sange. I udvalg ved Jørgen Andersen (1956); Mindeudgave I–VIII (1962).

Tildelt Anckerske legat 1937.

Petersen N. M.

Sprogmand, historiker; f. 24.10.1791 i Sande-rum ved Odense, død 11.5.1862; søn af skrædder Matthias Petersen og hustru Ane Kirstine Danielsdatter; gift 19.5.1816 m. Sophia Magdalene, f. 29.8.1792 på Skt. Thomas, død 1862, datter af missionær Torkild Lund og hustru Helene Dorothea f. v. Aphelen.

Student (Odense) 1808; studerede derefter teologi; huslærer på Fyn 1813; ansat ved Brahetrolleborg seminarium 1815 til dets nedlæggelse 1826; beskæftigede sig samtidig med nordisk mytologi og dansk og islandsk historie; u. påvirkning af skolekammeraten og venen Rasmus Rask, ført ind på sprogvidensk. studier; underbibliotekar ved Universitetsbiblioteket 1829; registrator ved gehejmearkivet 1830; overtog 1845 det nyoprettede professorat i de nordiske sprog ved Kbhvns universitet.

Medl. af Det kgl. danske Selskab for Færelandets Historie og Sprog 1836 og af Videnskabernes Selskab 1841.

Litterære arbejder bl. a.: Dansk orddannelselære (1826); Det danske, norske og svenske sprogs historie under deres udvikling af stamsproget I–II (1829–30); oversættelser af de norske kongesagaer fra Olav den Hellige til Haakon Haakonssøn, samt en oldnordisk geografisk ordbog (i Oldskriftselskabets samlingsværk Oldnordiske sagaer 4.–10. bd. 1831–36 og 12. bd. 1837); Danmarks historie i hedenold I–III (1834–37, 2. udg. 1854–55); Historiske fortællinger om islændernes færd hjemme og ude I–IV (1839–44, 4. udg. 1923–27); Nordisk mytologi (1849, 2. udg. 1863); Nogle bemærkninger om modersmålet (1852); Bidrag til den danske litteraturs historie I–V (1853–61, 2. udg. 1867–71); Nogle uddrag af forelæsninger vedkommende de nordiske sprog (1861). Endv. afhandlinger i Annaler for nordisk Oldkyndighed bl. a. om den nordiske oldtids betydning for nutiden (1845), hvori der till. blev slået til lyd for en fællesnordisk retskrivning.

Etatsråd 1856.

Petersen P. Carl

Købmand, legatstifter; f. 2.10.1863 i Landskrona, død 22.2.1945; søn af købmand Bertel Petersen og hustru Karen Marie f. Strøjer; gift

1. gang 21.7. 1907 m. Hortense, f. 2.6.1874 i Kbhvn., død 1919, datter af hotelejer A P Vincent og hustru Blanca Natalia f. Gerner;

2. gang 2.9.1924 m. Amadea Clementia,, f. 26.8.1882 i Kbhvn., plejedatter af dr. med. S J H Proschowsky og hustru Amadea Clementia f. Ryge.

Lært købmandshandel hos Sophus Riber i Svendborg 1878–84; repræsentant, senere filialbestyrer for Singers symaskinefabrik 1884–96; begyndte egen forretning 1896 u. firmanavnet P Carl Petersen, først med agentur, senere kommission, derefter med import af kaffe; stiftede Nordisk Kaffekompagni 1908, direktør og medl. af bestyrelsen fra stiftelsen.

Æresmedlem af Foreningen af danske Kaffebrændere 1927.

Stiftede 21. april 1915 Helbredelsesfondet, der yder rentefri lån til kurophold for tuberkulose, samt til studier inden for alle fakulteter, og 2. okt. 1928 P Carl Petersens Fond, der ved bevillinger yder støtte til vidensk. sygdomsforskning.

Petersen Rosalie

Børnehjemsforstanderinde; f. 12.6.1835 i Assens, død 1.3.1924; datter af toldinspektør, justitsråd M C Petersen og hustru Henriette Augusta f. Philipsen.

Oprettede 1870 et af de første private børnehjem i Kbhvn., Børnehjemmet af 1870, der

1877 flyttede til egne lokaler i Ryesgade 80; oprettede senere i forbindelse med børnehjemmet det første mødre- og spædbørnehjem, der optog spæde børn uden forsørgere, navnlig børn født udenfor ægteskab, og børnenes mødre; flyttede i 1890 til egen nyopført bygning Helgesensgade 2; leder af institutionerne til 1907, derefter medl. af bestyrelsen.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1905.

Petersen Sophie

Geograf, pædagog; f. 15.2.1885 i Kbhvn., død 11.10.1965; datter af købmand Lars Petersen og hustru Jacobine f. Fiebig.

Student (N Zahles skole) 1905; cand. mag. (naturhistorie, geografi) 1911; lærerinde ved M Kruses skole, Ingrid Jespersens skole, L Engelhardts skole og N Zahles seminarium 1911–20; leder af undervisningen i skolehygiejne og sundhedslære til faglærereks. 1917–59; lektor ved Nørre gymnasium 1920–55; studierejser bl. til Grønland, Island, USA, Canada,

Østen, Sydamerika, Afrika, Australien, New Zealand.

Medl. af bestyrelsen for Foreningen for Gymnasiet Lærere i Naturfag 1912-52, Dansk geologisk Forening 1919-22, Alm. dansk cand. mag. Organisation 1919-23, Gymnasieskolernes Lærerforening 1927-44 og Pædagogisk Selskab 1935-49; formand for Geografforeningen 1934-35 og for Landsforeningen for Hjemstavns-kultur 1942-56.

Har bl. a. skrevet: Geologi. Lærebog for gymnasiet (1917); Grønland i hverdag og fest (1928); Færøerne (1930); På cykle gennem Danmark (1931); Siam (1934); Danmark i det fjerne (1936); En flyvetur til Australien (1939); Danmarks gamle tropekolonier (1946); Et besøg i Nigeria (1953); Hvor får vi det fra? (1956). Medarbejder ved »Havet omkring Danmark«.

Tildelt Tagea Brandts rejselægeat 1957.

Petersen-Dalum Johs.

Landbrugsskoleforstander; f. 4.9.1887 på Dalum landbrugsskole, død 6.7.1962; søn af landbrugsskoleforstander Jørgen Petersen (se denne); gift 1. gang 25.9.1915 m. Ingeborg, f. 15.9.1888 i Vemmelv sogn, død 1937, datter af direktør N P Madsen og hustru Mette Marie f. Jensen; 2. gang 28.7.1940 m. Asta, f. 9.4.

1904, datter af bagermester Johs. Grundsted og hustru Karen Marie f. Hansen.

Elev på Testrup højskole 1904-05, på Dalum landbrugsskole 1906-07 og på Tune landboskole 1908-09; landbrugseks. 1913; lærer ved den Classenske agerbrugsskole på Næsgård 1913-15; konsulent i husdyrbrug for Viborg

Amts landøkonomiske Forening 1915-20; lærer ved Asmildkloster landbrugsskole 1915-20, de to sidste år som medforstander; forstander for Dalum landbrugsskole 1920-53.

Formand for regnskabsudvalget i Odense og Omegns Landboforening 1922-32; medl. af landsudvalget for landøkonomisk ungdomsarbejde 1925-40 og af repræsentantskabet for Det danske Hedeselskab 1927; formand for De samv. Landboforeninger i Fyns Stift 1929-55, derefter æresmedlem af bestyrelsen; medl. af bestyrelse og forretningsudvalg for De samv. danske Landboforeninger 1929-59, af Landbrugsrådet 1930-57, af tilsynsrådet (næstformand) i Handelsbanken i Odense 1932 og af bestyrelsen for Fyns Tidende 1938, formand 1955; formand for Landbrugets radioudvalg 1939-61, for Foreningen af danske Landbrugs-lærere 1940-48 og for statens husdyrbrugsudvalg 1944-61; medl. af bestyrelsen for Den europæiske Husdyrbrugsorganisation 1952-58.

Medforfatter af lærebogen Kvægavl og kvægoopræt (1920, og senere udg.). Gav i en år-række månedlige landbrugsverser i radioen.

Tildelt Landhusholdningsselskabets største sølvbæger 1961.

Petrus (Philomena) de Dacia (Peder Nattergal)

Matematiker, astronom; ca. 1300.
Har formentlig været kannik i Roskilde og lærer ved universitetet i Paris; er utvivlsomt den magister Petrus de Dacia, der forekommer i talrige manuskripter rundt i Europa som forfatter til astronomiske skrifter.

Vidensk. arbejder: kommentar til Sacroboscus Algorismus vulgaris (udgivet 1898 af Maximilianus Curtze); udarbejdede et kalenderværk med påskeberegning for 1292-1365, der fik en væsentlig indflydelse på udformningen af kirkens kalendervæsen; endv. beregnet tabeller for månens bevægelse, en tabel over planeterne bevægelser samt en multiplikationstabel til brug ved regning i tresindstalsystemet.

Peymann Ernst

Officer; f. 22.5.1735 (el. 1737) i Rotenburg ved Bremen, død 28.1.1823; søn af overoppebørselsbetjent Nicolaus Peymann og hustru Henriette Margaretha f. Gebhardt.

Uddannelse som praktisk og teoretisk ingeniør; underkonduktør ved den holstenske befæstning 1756; deltog nogle år ved den franske hær i Syvårskrigen; konduktør ved holstenske ingeniørkorps 1763, overkonduktør 1766; ingeniørkapt. 1770; ingeniørmajor 1778; general-kvartermester ved befæstningsanlæg i Danmark 1783; oberst i infanteriet 1789; medl. af indkvarteringskommissionen i Kbhvn. 1790; ingeniør-major 1793; kommandant i Kastellet 1794; generalmajor af infanteriet 1795; udtrådte af ingeniørkorpsen 1796; s. å. 3. og 1803 l. deputeret i generalkommissariatskollegiet; blev maj 1807, uden tidl. militær kommando beordret til at afløse den sygemeldte generalmajor Gedde som kommandant over Kbhvn. og Kronborg;

afslog 1. sept. s. å. udlevering af flåden til englænderne, der 3. sept. begyndte et 3-dages bombardement af Kbhvn.; kapitulerede på fjendens betingelser 7. sept. Ved overkrigskommissionsdomstol fradømt ære, liv og gods, mildnet til afsked i unåde (uden pension); rejste efter dommen til Rendsborg og fik senere bevilget pension.

Medl. af overbygningsdirektionen 1771-82, derefter af bygningsadministrationen til 1796; medl. af kommissionen 1795 om forbedring af Kbhvns brandvæsen; høstkommanderende ved ildløs i Kbhvn. samt medl. af brand- og vandkommissionen 1796; medl. af slotsbygningskommissionen 1803; formand i den nye brandkommission 1806 og s. å. i en kommission om planlægning for samtlige militære undervisningsanstalter.

Har bygget et fyrtårn på Anholt 1783 og Livgardens kaserne, der opførtes 1785 på Øster Vold ved Rosenborg.

Philipsen Gustav

Forlagsboghandler, politiker; f. 27.10.1853 i Kbhvn., død 3.2.1925; søn af forlagsboghandler P G Philipsen og hustru Bella f. Nathanson.

Student (Metropolitanskolen) 1871; cand. jur. 1875; derefter sagførerfuldm. og volontør i justitsministeriet; medindehaver af forlagsboghandelen P G Philipsen 1877-95; udgav en række

store vidensk. værker, og var forlægger for skønlitterære forfattere som Henrik Pontoppidan, Viggo Stuckenberg, Edvard Brandes, P F Rist, Ludvig Holstein og Peter Nansen; overtog 1884 forlagsrettighederne til Oehlenschlägers skrifter og fra s. å. udgivelsen af det litterære

månedsskrift Tilskueren; tog initiativet til og planlagde udgivelsen af værkerne Danmarks riges historie og Folkens historie; overdrog i 1895 forlaget til det nystiftede aktieselskab Det nordiske Forlag.

Medstifter af Forening for Boghåndværk 1888 og medl. af dens bestyrelse, formand 1922–25; formand for bestyrelsen for A/S Det nordiske Forlag 1896–1903; efter forlagets sammenslutning med Gyldendal 1903 medl. af bestyrelsen for A/S Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag, formand for bestyrelsen 1919; medl. af bestyrelsen for Kunstindustrimuseet og for foreningen Fransk Kunst. Medl. af bestyrelsen for Den liberale Vælgerforening i Kbhvn. 1886; medl. af borgerrepræsentationen 1893–1904; rådmænd i magistratens 4. afd. 1904, oprindelig valgt som liberal, sluttede sig 1905 til Det radikale Venstre; folketingsmand for Kbhvns 4. kreds 1898–1903, medl. af finansudvalget 1901; formand for arbejdsrådet 1901–10, derefter for arbejderforsikringsrådet; dommer i den faste voldgiftsret 1901–19; formand for Dansk Forening for Socialpolitik.

Har skrevet: Af min urtegård (1923); endv. en række tidsskriftartikler bl. a. i Tilskueren; artikler og fra 1906 udenrigspolitiske kronikker i Politiken.

Philipsen Theodor

Maler; f. 10.6.1840 i Kbhvn., død 3.3.1920; søn af grosserer F P V Philipsen og hustru Else Marie f. Ipsen.

Ved landvæsenet bl. a. forvalter på Hillerødsholm; på Akademiet 1862; værnepligtig u. krig 1863–64 og deltog i træningen ved Sankelmark; løjtnant; afgang fra Akademiet 1869;

udstillede 1. gang på Charlottenborg 1865; ophold i Paris 1874–76, var her s. m. Lorenz Frølich og L. Tuxen og foretog rejse til Normandiet med Edv. Petersen; på skole hos Bonnat og påvirket af udstillinger af Millet og Corot; i Italien 1878–79; over Paris til Spanien 1882, derfra til Tunis, derefter Napoli, i Rom s. m. Kr. Zahrtmann, i Sora s. m. denne, Viggo Pedersen og Joakim Skovgaard 1883; over Rom til Kbhvn. 1884; senere rejser særlig til Italien og til Paris, Holland, Belgien og Spanien; svækkedes af en synslidelse fra o. 1907.

Tildelt Eckersberg-medaljen 1890, Thorvaldsen-medaljen 1915; Anckerske legat 1887.

Forstod som den første danske maler de franske impressionister og gik som nyskabende dansk impressionist helt ind for denne retning, yderligere inspireret af samtaler med Paul Gauguin i Kbhvn. 1884–85 og af rejserne til Syden.

Har udstillet på Charlottenborg 1865–1915, i Kunstforeningen 1889, 1891 og 1911, på Den frie udstilling 1891–98, 1900–14, 1920 (medl. 1891–1915 og 1917–19), i Paris 1889 og 1900, London 1907, Malmø 1914, Stockholm 1918–19 m. v.

Hovedværker bl. a.: Malkepladsen ved Grønnesøgård (1871); Røddbroget ko (1872); Fra Trommesalen (1873); Heste, som rides til svømning (1873); En drift okser i den romerske campagne (1878); Æselstald i Tunis (1882); Gade i Tunis med kameler (1882); Gæstgiveriet i Sora (1883); Slaget okse (1884); Malkepladsen ved Meilgård (1884); En sildig efterårsdag i Dyrehaven. Solskin (1886, det første rent impressionistiske billede); En vej i Dyrehaven. Efterår (1889); Fra vejen til Kastrup (1890); En kostald (1890); Lange skygger (o. 1890); En allé (1891); Med solen i øjnene (1892); Græssende køer (1892); endv. en række billeder fra Saltholm bl. a. Fra Saltholms fæld (1880); Indskibning af kreaturer fra Saltholm på Brakkebroen (1881); Bispevej, Saltholm (1885 og 1909); Gæs. Saltholmen (1897); Kalve ved stranden (1898); Køer på Saltholm (1910); Ungkvæg på Saltholmen (1913) m. v.; selvportræt (1911); har endv. udført en række billedhuggerarbejder bl. a. En romersk tyr (1892), keramiske fæde med dyremotiver, polykrome dyregrupper i brændt ler m. v., samt bogillustrationer.

Repræsenteret på Kunstmuseet, Glyptoteket, Ordbrugårdsamlingen, Hirschsprungske samling, i provinsmuseer, Nationalmuseum Stockholm, Malmø museum, Göteborgs kunstmuseum, Nationalgalleriet i Oslo m. v. Tegninger, pasteller og udkast i Kobberstiksamlingen.

Phister Louise

Skuespillerinde; f. 21.1.1816 i Kbhvn., død 12.1.1914; datter af nålemagermester W V Petersen og hustru Gjertrud Marie f. Andersen; gift

13.2.1846 m. skuespiller Ludvig Phister (se denne).

Kom gennem sin sanglærer Giuseppe Siboni i forbindelse med skuespillerægteparret Anna og

N P Nielsen og blev optaget i deres hus; elev af Anna Nielsen; debuterede på Det kgl. Teater 10. april 1835 som Anna i Fornuftigtermålet; optrådte sidste gang 28. maj 1895 som Madam Rust i Sparekassen. Spillede i april 1901 på Casino, ved festforestillingerne i anl. af 100-årsdagen for slaget på Rheden, som Fru Terentia i Den forvandlede brudgom.

Hovedroller: bl. a. Pernille i Henrik og Pernille, Den stundesløse, Pernilles korte frøkenstand, Julestuen, Det lykkelige skibbrud og i Jacob v. Thyboe; Marthe i Jean de France; Harlekins usynlige i De usynlige; Nille i Erasmus Montanus; Donna Olympia i Don Ranudo; Fru Terentia i Den forvandlede brudgom; Jansine i Sparekassen; Amalie i Genboerne; Mette i Kærlighed uden strømper; Hertugininden i Hvor man keder sig.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1885.

Phister Ludvig

Skuespiller; f. 23.5.1807 i Kbhvn., død 15.9.1896; søn af førstelærer, klokker Ludvig Harboe Phister og hustru Christine Maria f. Zahrtmann; gift 1. gang 14.11.1832 m. Charlotte, f. 21.4.1811 i Kbhvn., død 1835, datter af digteren Adam Oehlenschläger (se denne); 2. gang 28.10.1839

m. Christiane, f. 28.7.1816 i Kbhvn., død 1841, datter af kancelliasessor Christian Holst og hustru Jensine Wilhelmine f. Lange; 3. gang 13.2.1846 m. skuespillerinde Louise Phister (se denne).

Optaget på Det kgl. Teaters danseskole på Hofteatret 1817, senere elev på skuespillerskolen med F Lindgreen som lærer; debut 6. maj 1825 som Peer i Den pantsatte bondecreng; kgl. ansat skuespiller 1830; spillede ved afskedsforestillingen 21. maj 1873 Henrik i Henrik og Pernille; optrådte senere nogle gange som gæst, bl. a. som Oldfux i Den stundesløse ved forestillingen på 200 års dagen for Holbergs fødsel 3. dec. 1884, og ved sin hustru Louise Phisters 50 års jubilæum 1885 som Arv i Henrik og Pernille. Var lærer bl. a. for Olaf Poulsen og sikrede traditionen i opførelsen af Holbergs komedier.

Hovedroller bl. a.: Troels i Barselstuen; Henrik bl. a. i Maskerade og Det lykkelige skibbrud, og Arv i en række Holberg-skuespil; Jeppe i Jeppe på bjerget; Adolf i Adolf og Henriette; Mads i Kærlighed uden strømper; Klok-

ker Link i Nej; Niels i Køge huskors; Mikkel i De danske i Paris; Vinter i Et eventyr i Rosensborg Have; August i Sparekassen; Lord Hastings i Ninon; Prokurator Barding i Soldaterløjser; Tokkerup i En spurv i tranedans; Ahasverus i Genboerne; Skrivers Hans i Eventyr på fodrejsen; Sganarel i Don Juan; Politikommisæreren i Michel Perrin; Robertson i De deporterede. Endv. mangfoldige partier i syngestykker f. eks. Johan i Ungdom og galskab, Don Bazile i Barberen i Sevilla og Klosterportneren i Den sorte Domino.

Store partier i Otto Zincks bog »Joachim Ludvig Phister« (1896) er dikteret af Phister.

Titulær professor 1873; tildelt fortjenstmedaljen i guld 1884.

de Pilloy Frederik Daniel

Skuespiller, vinhandler, teaterdirektør; døbt 26.1.1702 i Kbhvn., død 3.2.1755; søn af kgl. danssemester Frederik de Pilloy og hustru Cornelia Anna f. le Coffre; gift aug. 1741 m. Anna, f. ca. 1706, død 1781, datter af vinhandler Leonard Floren og hustru Heilida f. Wulfs.

Medvirkede som barn og ung ved den franske hoftrup i Kbhvn.; skuespiller ved den første danske skueplads, teatret i Ll. Grønnegade fra åbningen 23. sept. 1722 til det lukkede 1728; rejste derefter som skuespiller i Tyskland, Frankrig og Italien; vendte senere tilbage til Kbhvn. og gik i kompagni med forsk. af byens franske restauratører; overtog svigerfaderens vinhandel 1741 og fik privilegium og borgerkab som vinhandler; direktør for det nye nationale teater på Kongens Nytorv i Kbhvn. 1748; virkede som inspektør, regissør og som instruktør for den helt nye skuespillerstab, og blev derved formidler af traditionen fra teatret i Ll. Grønnegade, men optrådte ikke selv; opførte fl. Holberg-skuespil bl. a. Jeppe på bjerget, Barselstuen og Den politiske kandestøber; fratrådte ledelsen 1751.

Hovedroller bl. a.: Antonius i Den politiske kandestøber; Leander i Julestue og i Maskerade; Sparenborg i Den vægelsindede; Barselkvinden i Barselstuen; Baron Nilus i Jeppe på bjerget; Jean de France.

Pilo C. G.

Maler; f. 5.3.1711 i Runtuna ved Nyköping i Södermanland, død 2.3.1793; søn af maleren Olof (Oluff) Pilo (Pijhlou) og hustru Beata f. Sahlstedt; trolovet m. Eva Maria Malmgren fra Høfterup 1738-47; gift 5.1.1750 m. Charlott Amelie, f. 31.12.1719 i Kbhvn., død 1801, datter af skuespiller Nicolas Desmarez (Desmars) og hustru Elisabeth f. Colas.

I lære hos faderen, der dekorerede kirker, udførte forsk. andre dekorationsarbejder og enkelte portrætter; i malerlære i Stockholm 1723; svend 1731; derefter måske på rejse i Europa; elev af det nystiftede tegneakademi i Stockholm 1736 bl. a. under G. T. Taraval og Olof Arenius; portrætmaler på herregårde i Skåne; efter anbefaling tegnelærer ved Kadetskolen i Kbhvn. 1741-45, derefter overtilsyn med undervisningen; påtog

sig at levere portrætter til hoffet 1745; hofmaler 1747 (s. m. M. Tuscher og J. F. Gerhard) med opgave også at holde en del af malerierne på de kgl. slotte i god stand; lærer ved det gamle kunstakademi, professor 1748; medl. af og professor ved det nye kunstakademi 1754; tegnelærer for kronprins Christian (7.) 1759; direktør for Akademiet 1771; tog sin afsked efter uoverensstemmelser med hoffet men dog »i nåde« 1772 og vendte tilbage til Sverige; æresmedlem af det svenske kunstakademi 1773, direktør for samme 1777.

Medl. af akademiet i Augsburg 1759, af akademiet i Skt. Petersborg 1770.

Står som førstemanden i dansk malerkunst i Fr. 5.s tid og till. som Sveriges mest fremtrædende maler i det 18. årh. med en særpræget, fri stil og lette farver, særlig o. 1750, senere mere kontrastrig og psykologisk indfølelse kunst.

Hovedværker: Malte Ramel (1739); Drakenberg (ant. 1741, muligvis senere); general, grev Chr. Lerche (1743); madame Lenkiewitz; admiral F. Danneskiold-Samsøe (1745); endv. mange billeder af Fr. 5.: uden regaler (ca. 1745), i stålarmisk (omtalt 1749), i stort rustning, i kroningsdragt (omtalt 1749), til hest (ca. 1755 m. v.), i generalsuniform (omtalt 1757), endv. dronning Louise (1747 og 1751 m. v.); dronning Juliane Marie (ca. 1752 m. v.); greverne A. G. Moltke, J. S. Schulin, J. L. Holstein og Mogens Plessen (ca. 1748); Rutger Barnekow (1753); grev Chr. Lerche og slægtninge (ca. 1755); kammerherinde Anna Margrethe Juul (ca. 1760); grevinde Moltke f. Raben (1761); kronprins Christian (omtales 1761, 1762 m. v.); portrætter af Le Clerc, Saly, Biehl og kammerherre v. Stöcken (ca. 1762-64); prinsesse Sofia Magdalena (1765); greve C. C. Danneskiold-Laurvig (1767); Gustaf 3.s kroning i Stockholm (1782-93), endv. selvportræt (ca. 1775).

Repræsenteret på Kunstmuseet, Frederiksborg, Rosenborg, på museet i Helsingborg, Nationalmuseum i Stockholm og på mange danske og svenske slotte og herregårde.

Pinstrup Peder P.

Gårdejer, politiker; f. 14.12.1861 på Godensgård ved Nibe, død 30.6.1934; søn af gårdejer Peder Pinstrup og hustru Dorte Kirstine f. Sørensen; gift 2.6.1888 m. Mette Marie Sørine, f. 13.8.1867 i Bjørnsholm sogn, datter af gård-

ejer Hans Sørensen og hustru Dorte Cathrine f. Larsen.

Udgået fra Nibe realskole 1875; arbejdede derefter på fødegården; elev på Sønderholm højskole 1878-79, Faurbogård landbrugsskole 1883-84 og Askov højskole 1886-87; ejer af en gård i Binderup 1888-96, af fødegården 1896.

Formand for Nibekredsens Venstreforening 1890; repræsentant i Agrarforeningen 1893-1902; medl. af Vokslev sogneråd 1897; formand for Alborg Amts Landboforening 1902-23; medl. af folketinget for Kertemindekredsen 1903-09, for Sæbykredsen 1910-32; medl. af Venstres bestyrelse 1917; medl. af fl. nævn og kommissioner, bl. a. ernæringsnævnet af 1917, militærkommissionen af 1918, traktatkommissionen af 1919 og næringslovkommissionen af 1921; ordfører i sager vedr. forsvaret og landbruget 1921; næstformand i Foreningen af jyske Landboforeninger 1913, formand 1918-30; formand for De samv. danske Landboforeninger 1919-32; præsident i Landbrugsrådet 1919-33; medl. af folketingets finansudvalg 1920-24; statsrevisor 1928.

Pio Louis

Socialistfører; f. 14.12.1841 i Roskilde, død 8.7.1894; søn af kaptajn V. E. L. Pio og hustru Ane Marie f. Brix; gift 1878 m. Louise Augusta Henrietta, f. 16.3.1853 i Kbhvn., død 1924, datter af klejnsmedemester A. J. Jørgensen og hustru Maren Marie f. Bjergsted.

Student (priv. dimit.) 1859; filosofikum 1861; søgte fl. gange forgæves optagelse på Polyteknisk læreanstalt; timelærer i fysik og matematik ved Borgerdydskolen i Kbhvn. 1863 og syslede

med sprog- og litteraturstudier, særlig sagnforskning; meldte sig som reserveofficersaspirant og deltog i krigen 1864; sekondløjtn. ved 13. bataljon i Kbhvn. 1867-68; atter lærer ved Borgerdydskolen; postskriver ved Købmagergades posthus 1870-71; søgte under indtryk af Lassalle og Pariserkommunen optagelse i den europæiske arbejdersammenslutning Internationale foråret 1871 og agiterede anonymt i to pjecer for oprettelsen af en dansk arbejderforening; huslærer hos ejeren af Berlingske Tidende, kammerherreinde Polly Berling, juli-okt. s. å.; grundlægger og udgiver (s. m. Harald Brix) af ugebladet »Socialisten« fra starten 21. juli 1871; stifter og leder af Den internationale Arbejderforening for Danmark 15. okt. 1871; ophold i Genève jan.-febr. 1872; besøgte Bebel og Liebknecht i Leipzig; valgt som formand for Arbejderforeningen o. 1. marts s. å.; indkaldte i »Socialisten« til et arbejdermøde på Nørre Fælled 5. maj s. å.; nægtede at aflyse mødet trods politiforbud og blev arresteret s. m. Brix og Paul Geleff natten før mødedagen, anklaget for forbrydelser mod den offentlige myndighed og orden, mod religionen og for overtrædelse af politiloven; idømt 6 års forbedringshus 1873, s. å. af højesteret nedsat til 5 år; benådet og løsladt 1875; formand i centralkomitéen for den fagforeningsbevægelse, der var vokset op efter justitsministerens opløsning af Den internationale Arbejderforening (i 1873), og i redaktionen af Social-Demokraten, som fra maj 1874 havde afløst »Socialisten«; besøgte Karl Marx i London maj 1876; formand i Socialdemokratiets første hovedbestyrelse s. å.; planlagde en storstilet udvandring til USA som middel mod arbejdsløsheden; nedlagde efter modsætningsforhold til de nye ledere sin formandspost febr. 1877; lod sig bestikke af politiet til at forlade landet og flygtede s. m. Geleff til USA marts s. å.; forsøgte at anlægge et nyt samfund ved Smoky River i Kansas, men flygtede kort efter til Chicago; arbejdede bl. a. dels som typograf, dels som medarbejder ved el. udgiver af småblade og tidsskrifter for skandinaver.

Døde i Chicago; ved Socialdemokratiets 50 års jubilæum 1921 blev asken af Socialdemokratiets grundlægger hentet hjem og gravsat på Vestre kirkegård i Kbhvn.

Har bl. a. skrevet: Sagnet om Holger Danske, dets udbredelse og forhold til mytologien (1869); Cyprianus (1870); pjecerne »Socialistiske blade i tvangfri hefter. Udgivne af en arbejder«, I: Socialismen i dens forhold til historien, II: Hvad vi forlanger (1871, ny udg. 1876); Erindringer fra redaktionskontoret og fængslet (1877); Kansas, efter forskellige rejseberetninger (s. å.).

Piper Emil

Gårdejer, politiker; f. 13.1.1856 i Kbhvn., død 18.2.1928; søn af bagermester G L V Piper og hustru Emilie Marie f. Juul; gift 13.11.1878 m. Caroline, f. 30.7.1850 i Hillerød, død 1929, datter af bagermester C A Bauer og hustru Sophie f. Piper.

Elev i Haderslev Læreres skole 1866-71 og på Tune landboskole; ejer af Holmegården i Virum 1876, af Hummelfotve ved Lyngby 1883.

Medl. af Lyngby sogneråd 1886-1913, fra 1892 som formand; formand for Lyngby Arbejderforening 1890-1900; medl. af amtsrådet for gl. Kbhvns amt 1892-1922 og af landvæsenes kommissionen for Kbhvns amtsrådsdistrikt 1894; folketingsmand (Højre) for Lyngbykredsen 1898-1901 og 1903-06; landstingsmand 1906, gruppeformand og formand for Højres repræsentantskab 1908; modsatte sig s. å. som parti-gruppens leder loven om den kommunale valgret; medl. af finansudvalget 1910, dets formand 1910-14; finanslovsordfører 1915; var den eneste oppositionelle politiker, som straks tilrådede mineudlægning i Store Bælt, da spørgsmålet behandledes 5. aug. 1914; tilrådte ministeriet Zahles grundlovsforslag 1915; var ledende i arbejdet, da Højre 1915 efter grundlovens vedtagelse udarbejdede nyt partiprogram og skiftede navn til Det konservative Folkeparti, valgt til partiets formand 1916; medl. af rigsdagens præsidium 1918 som landstingets 2. næstformand; indtog en mæglende rolle i den politiske strid 1919-20 om grænsedragningen og i det senere samarbejde med venstreministerierne Neergaard og Madsen-Mygdal.

du Plat Claude

Officer; f. 28.9.1809 i Kbhvn., død 18.4.1864; søn af generalmajor, kammerherre J H C du Plat og hustru Alette Marie f. Wilster; gift 25. 11.1848 m. Elisabeth Catharina, f. 4.9.1811 i Kbhvn., død 1859, datter af generalguvernør Peter v. Scholten (se denne).

Kadetelev 1818; underofficer 1824; premierløjtn. 1829; kaptajn 1842; ledsagede prins Frederik af Glücksborg til Rusland 1846; gik i russisk tjeneste og deltog i felttoget i Kaukasus

1847; stabschef ved 2. infanteribrigade 1848 ved Bov og Slesvig; major og adjutant ved overkommandoen s. å.; chef for 2. forstærkningsbataljon 1849 og blev hårdt såret ved Ullerup; oberstløjtn. 1850 efter slaget ved Isted; kommandant i Slesvig by og pladskommandant i Altona s. å.; kar. oberst 1856; generalmajor 1860 og chef for 3. brigade i Rendsborg; kommandant over 2. division 1864; deltog i forsvaret af Dybbøl april s. å.; forudså at en fastholden af den svækkede Dybbølstilling kunne føre til katastrofe for store dele af hæren; tilbød 16. april den syge overgeneral Gerlach at overtage kommandoen for at rømme stillingen; forslaget afvist; faldt under stormangrebet 18. april.

Kammerherre 1848.

v. Platen Wilhelm Friedrich

Kgl. bygmester; f. 1667, død 27.4.1732; søn af brandenburgs gehejmeråd Claus Ernst v. Platen og hustru Anna f. Ehrentraut v. Klitzing, hofmesterinde hos prinsesserne Sofie Hedevig og Christiane.

Kammerjunker hos prinsesse Sofie Hedevig 1687; hofmarskal hos kongen 1706; direktør i generalpostamtet 1712; overlænddrost i de ny-erobrede landsdele Pommern og Rugen 1716; amtmand i Sønderborg s. å.; studerede arkitektur bl. a. i Italien 1698; udnævnt til generalbygmester (overbygningsdirektør) formentlig 1702, med instruks af 1705 og fungerede til 1716.

Har s. m. sine medarbejdere, særlig J C Ernst, præget en stor del af det offentlige byggeri bl. a.: Provianthusene i Rendsborg og Glückstadt (o. 1703); Staldmestergården ved Frederiksholms Kanal (eget arbejde, 1706); omarbejdelse af projekt til Garnisons kirke med tilføjelse af tårn (opf. 1706); generalkommissariatets bygning i Størrestræde (1706, brændt 1795); ved ombygningen af Frdbg. slot (1707-09) haft indflydelse på facadeudformningen og forestået indretningen af kapellet; som interiørkunstner udkast til løngangen ved Kbhvns slot (1703), endv. rum på Frdbg. slot, på Rosenberg (riddersalens loft, glaskammeret) og muligvis også i Abraham Lehns gård i Strandgade 6, Kbhvn. (1703); endv. ombygningen af Sønderborg slot (ca. 1718).

Etatsråd 1702.

Plesner Ulrik

Arkitekt; f. 17.5.1861 i Vedersø, død 22.11. 1933; søn af sognepræst J F Plesner og hustru Marie Lucie f. Hastrup.

Præliminæreks. 1878; i murerlære og elev på Teknisk skole Kbhvn.; på Akademiet 1880, afgang 1893; tegner og konduktør hos H B Storck; derefter egen virksomhed.

Medl. af akademirådet 1911-29; arkitekt ved Viborg domkirke.

Æresmedlem af Akademisk Arkitektforening 1931.

Var med til, påvirket af engelsk arkitektur, at bringe dansk byggeskik bort fra det 19. århs. stilefterligninger i retning af større saglighed og

enkelhed, uden at miste inspiration fra tidl. tiders stilarter; skabte nye former for villaer og særlig for udlejningsejendomme.

Hovedværker: Brøndums hotel, Skagen (udvidelse, 1892–1909); P S Krøyers villa, Bergsgade 10 (1897) og villaen Bjerregårds Sidevej 5 (1897); Åhusene, Aboulevarde 12–14 og 16–18 (1897–98); hovedbygning og foranliggende pavilloner på herregården Rohden (1900); arbejderboligerne Mariendalsvej 62–64 (1904); skole med lærerboliger i Rørdal (1904); havnemesterboligen på Skagen (1905); Roskilde højskole (1907); alderdomshjem på Vellingvej i Ringkøbing (1907); post- og telegrafbygningen, Torvet, Esbjerg (1908); Asmildkloster landbrugsskole (1908); Høsterkøb kirke (1908); Studenterforeningens bygning H C Andersens Boulevard 6 (s. m. arkitekt Langeland-Mathiesen, 1910); Kvindelig læseforening, Gl. Mønt (1910); Forsikringselskabet Hafnia, Holmens Kanal 9 (1912); villaen Klitgården for Chr. 10. og dronning Alexandrine, Skagen (1914); Østifternes Kreditforening Jarmers Plads 2 (s. m. V Dan, 1916, nu nedrevet); forsk. jernbanestationer bl. a. mellem Holstebro og Ørnhøj; Rørdal kirke (1928) m. v.

v. Plessen Christian Siegfried

Statsmand; f. 1646, død 22.1.1723; søn af heretugelig mecklenburg-schwerinsk landråd og hofmester Daniel v. Plessen til Hoikendorf og hustru Dorothea f. v. Blumenthal; gift 1. gang 1673 m. Sophia Agnes, f. ca. 1650, død 1684,

datter af Claus v. Lepel og hustru Ilsabe Dorothea f. v. Wopersnow; 2. gang 1685 m. Clara Eleonora, f. 1665, død 1689, datter af kaptajn, senere generalmajor Barthold Bülow til Schar-

bow og hustru Joachimine Dorothea, f. v. Spörck; 3. gang 1692 m. Magdalene Hedewig, f. 21.12.1656, død 1702, datter af generalmajor B G v. Halberstadt til Langenbrück og hustru Hedewig Clara f. v. Thun.

Opdraget i Mecklenburg; lange studieophold i udlandet bl. a. i Frankrig; i tjeneste hos Schwerin-regeringen 1670; kancelliråd 1673; ordnede sin broders arveforhold under ophold i Danmark 1677; ansat af enkedronning Sophie Amalie som kammerjunker hos prins Jørgen s. å.; overkammerer hos prinsen s. å.; afsked fra mecklenburgsk tjeneste 1678; overtog bestyrelsen af prinsens livgning Vordingborg amt med Jungshoved og hans privatkapital, med titel af amtmand fra 1680; bestyrede endv. Femern 1683–89; ophold i London i forbindelse med prins Jørgens bryllup med prinsesse Anne 1683–84; varetog danske regeringsinteresser i forbindelse med revolutionen i England 1689; rejste hjem i anledning af hustrus og datters død ved Amalienborgs brand; præsident for rentekammeret (finansminister) og medl. af konseillet 1692; till. anvendt i diplomatiske sendelser bl. a. til Schwerin og Amsterdam juli-nov. 1692; deltog i forhandlinger om afslutningen af den dansk-franske traktat 1693–94 og om forliget med Braunschweig-Lüneburg-Celle om byen Ratzeburg 1694, afsluttede alliancetraktaten i Haag dec. 1696, samt repræsenterede Danmark på Rijswijksfredskongressen 1697; afskediget fra kammerkollegiet 1700; udrådt af statens tjeneste 1703; bosat i Hamburg og mest beskæftiget med prins Jørgens forretninger; vedblev efter prinsens død 1708 at bestyre Vordingborg amt til 1710 samt Jungshoved til dronning Annes død 1714; till. anvendt af regeringen ved diplomatiske forhandlinger i Haag og London 1706 og 1718.

Patron for det kgl. ridderakademi 1692–1703; amtmand over Møen 1698–1703; meddirektør for navigationsskolen på Møen 1701–03; medl. af kommissionen om voredskabets ophævelse 1701.

Gennemførte som finansminister en række reformer af finansstyrelsen; nåede ikke balance mellem indtægter og udgifter på grund af kongens uvilje mod besparelser på hof- og militærgifterne; undgik ekstraskatter ved optagelse af indenlandske tvangs- og frivillige lån, der mest ramte de velhavende; gennemførte endv. en koncentration af matrikelskat, militære afgifter og provinsskatter i en enkelt afgift, grundstammen i den senere »gammelskat«, i 1692; lettede købstædernes skatter og afskaffede forpagtningen af told- og skatteafgifter; bragte møntfoden i niveau med den hamburgske kurantmønt; blev nødsaget til at udskrive ekstraskatter 1699; tilstræbte at løse alliancen med Frankrig og forhandlede om en tilnærmelse til sømagterne England, Holland og Sverige, bl. a. for at sikre Gottorp for Danmark; opnåede ved alliancetraktaten med kejseren og Holland-England 1696 at skaffe større subsidier end de franske til Danmark.

Erhvervede Vallø med Billesborg og Gunde-rup 1707, videregivet til kongen 1708; arvede Glorup 1712.

Gehejmeråd 1683; blå ridder 1695.

Ploug Carl

Forfatter, journalist, politiker; f. 29.10.1813 i Kolding, død 27.10.1894; søn af adjunkt, senere overlærer Chr. Fr. Ploug og hustru Parmone Caroline f. Petersen; gift 6.6.1854 m. Frederikke Elisabeth, f. 7.3.1834 i Nakskov, død 1904, datter af kateket, senere sognepræst Marcus Chr. Vilh. Michelsen og hustru Frederikke Vilhelmine f. Faber.

Student (Kolding) 1829; studerede først teologi og filologi, derpå i flere år historie og nyere litteratur; på Regensen 1833; tog erhvervsarbejde i form af undervisning og oversættelser efter faderens død 1837; ved Orla Lehmanns fratræden tiltrådte som redaktør af Fædrelandet 1841; vedblev som redaktør (s. m. Gjødwad) til bladet ophørte i 1882.

Medl. af den grundlovgivende rigsforsamling (Koldingkredsens) 1848, af folketinget (Svendborgkredsens) 1854–58, af landstinget (Fyn) fra 1858 (for Kbhvn. 1866–90), samt af rigsrådets landsting 1864–66; landstingets næstformand fra 1884; formand for Højres Arbejder- og Vælgerforening 1883–93 samt for Højres repræsentantskab til 1893.

Blev i kraft af sine sange, sine taler og sit organisationstalent leder af Regensens opposition, skabte begrebet studenterkomedie med sine stykker og stiftede i protest mod læseforeningen på Regensen 1839 Akademisk Læseforening, Academicum, der gik op i Studenterforeningen 1844; var siden 1831 ven med Orla Lehmann og tilhørte hans liberale kreds; blev hurtigt ledende liberal i studenterverdenen; bekæmpede som den liberale presses førstemand fra 1841 regeringen og dens forbud, under beslaglæggelser og bødestraffe, men med støtte fra den kbhvske handelsstand; stod i frontlinjen som nationalliberal politiker og bladmand i frihedsåret 1848; blev ligesom det nationalliberale parti konservativ med årene, men var dog ofte bøndernes støtte og var imod A S Ørsted; var med til at begrænse den frie og almindelige valgret efter 1864, men gik ind for personlig frihed som ved valgmenighedsloven 1867; var imod Det forenede Venstre, bekæmpede det litterære gennembrud o. 1870 og blev som bannerfører for reaktionen angrebet af de frisindede, særlig under fejden 1879–80; var skandinavismens taler, digter og ideolog fra sin første deltagelse i det skandinaviske studentermøde 1839 og skrev bl. a. skandinavismens slagsang »Lange var Nordens herlige stamme«, sunget ved studentermø-

det maj 1842; gik under mødet i Kalmar s. å. ind for et folkeligt forbund af de tre riger; rejste kravet igen under mødet i Uppsala og blev sat under tiltale herfor på foranledning af den russiske gesandt, men frifundet; gik under indtryk af krigen 1848 ind for en dynastisk forbindelse mellem rigerne og erklærede ved mødet i Uppsala 1856, at kong Oskar kunne have været konge over Danmark fra 1848; skandinavismen fik en sidste blomstring ved studentermødet i Kbhvn. 1862; arbejdede under krisen 1863–64 med de nationalliberale ministres forslag til en nordisk union med ændring af tronfølgeordningen, søgte at vække en debat i svensk presse, skrev til kong Karl 15. og rejste til Norge og Sverige marts 1864, men uden resultat; nærede fortsat det skandinaviske håb, selvom hjælpen fra de to lande udeblev.

Har bl. a. skrevet: de såkaldte atellaner (studenterkomedier) Væddemålet eller den forvandlede regensianer (1839), Kontubernalerne eller Livets dialektik (1840), Sylvesternat (1841) og Kærlighed under karantæne (1842) (alle u. pseudonymet Poul Rytter); Viser og vers I–III (u. samme pseudonym, 1847–61); Samlede digte (1862); Nye sange og digte (1869); Nye digte (1883); Efterladte digte (1895). – Blandt sange er Unge genbyrds liv i Norden (1845), Lifligt fløjter Vælsklands nattergale (1846); Påske-klokken kimed mildt (efter nederlaget ved Slesvig 1848), samt grundlovssange, adskillige kantater bl. a. universitetskantaten 1879; desuden personlige digte som: Vil du elske mig når dagen liden (1854) og Husker du i høst (1853); endv. fortællende historiske digte.

Dr. phil. h.c. ved Lunds universitet 1877.

Pontoppidan Erik

Biskop, sproglig forfatter; f. 21.1.1616 på Bjerregård i Sønder Broby sogn, død 12.6.1678; søn af forvalter på Brobyværk Erik Knudsen og hustru Anne Lauridsdatter; gift 1653 m. Karen, datter af provst Valentin Køler.

Student (Odense) 1635; cand. theol. 1638; i nogen tid hovmester for unge adelsmænd; studerede i Holland og Frankrig 1641–43; tog magistergraden 1643; slotspræst på Antvorskov og hospitalspræst i Slagelse 1649; præst i Køge og provst over Ramsø herred 1665; biskop i Trondhjem 1673; tildelt den teologiske doktorgrad 1675 af kong Chr. 5.

Litterære arbejder: Bucolica sacra (latinske elegier over bibelske emner, 1643); den ældste danske sproglære Grammatica Danica med tilføjelser (1668, optrykt i Danske grammatikere, II, 1917); en dansk rimordbog Vocabularium Danico-Rythmicum (håndskrift i Det kgl. bibliotek); har endv. skrevet opbyggelige skrifter, fastepredikener og salmer.

Pontoppidan Erik

Biskop og prokansler, teologisk, historisk og sproglig forfatter; f. 24.8.1698 i Århus, død 20.12.1764; søn af stiftsprovst Ludvig H Pontoppidan og hustru Else Sophie f. Spend; gift 1. gang 26.10.1723 m. Francisca, død 1730, datter af sognepræst i Lundum Peder Toxverd; 2.

gang 4.9.1731 m. Lina, døbt 6.12.1712 i Sønderborg, død 1744, datter af husfoged på Sønderborg slot Peter Danielsen og hustru Ingeborg f. Thomsen; 3. gang 16.2.1745 m. Johanne Marie, f. 1.2.1722 på Skerrildgård, død 1809, datter af justitsråd Søren de Hofman og hustru Karen Elisabeth f. Dreyer.

Student (Fredericia) 1716; teologisk attestats 1718; huslærer i Kristiania 1719–20; hovmester for Ivar Huitfeldts søn Claus på rejse til Holland og England 1720–21; huslærer for hertug Frederik Carl af Pløn 1721; prædikant ved hertugens hof og diakon i Nordborg by 1723; fik hertugens patronatskald, sognepræsteembedet i Havnberg, 1726; slotspræst og sognepræst i Hillerød 1734; hofpræst i Kbhvn. 1735; till. meddirektør ved De fattiges væsen s. å.; ekstraord. professor i teologi ved Kbhvns universitet 1738; till. meddirektør for Vajsenhuset 1740; biskop i Bergen 1748; prokansler ved Kbhvns universitet 1755.

Fik 1736, da konfirmationen blev påbudt som offentlig kirkehandling, overdraget udarbejdelsen af en katekismusforklaring og en salmebog; medl. af kommissionen til en revideret bibeloversættelse 1739, af mønt- og medaljekommissionen s. å., af missionskollegiet 1740 og af det nystiftede Videnskabernes Selskab 1742; oprettede i Bergen Seminarium Fridericianum (indviet 1752).

Har bl. a. skrevet: Heller Glaubens-Spiegel, in welchem die Kennzeichen der Kinder Gottes vorgestellet werden (andagtsbog, 1727, dansk udg. 1740 og senere); Memoria Hafniæ (1729); Theatrum Daniæ veteris et modernæ (1730);

Kurtz gefaste Reformationen-Historie der Dänischen Kirche (1734); Everriculum fermenti veteris (1736, oversat til dansk af Jørgen Olrik 1923); Sandhed til gudfrygtighed (katekismusforklaring, 1737 og mange gange senere, senest 1902); Onde ordspog, som fordærver gode sæder (1739); Marmor Danica I–II (1739–41); Den nye salme-bog (1740); Gesta et vestigia Danorum extra Daniam I–III (1740–41); Annales ecclesiae Daniæ diplomatici I–IV (1741–52); Menoza, en asiatisk prins, som drog verden omkring og søgte kristne I–III (1742–43); Glossarium Norvagicum (1749); Det første forsøg på Norges naturlige historie I–II (1752–53); Collegium pastorale practicum (1757); Origines Hafnienses eller Den kongelige residens-stad Kbh., forestillet i sin oprindelige tilstand (1760); Den danske atlas I–VII (1763–81, de sidste fem bd. afsluttet og udg. af svogeren Hans de Hofman, Jakob Langebek og B C Sandvig). Samlede og udgav endv. en række national- og socialøkonomiske afhandlinger u. titlen: Danmarks og Norges økonomiske magasin I–VIII (1757–64).

Dr. theol. 1749; rang med etatsråd 1755.

Pontoppidan Hendrik

Købmand, godsejer; f. 21.3.1814 i Rør, død 22.2.1901; søn af sognepræst Børge Pontoppidan og hustru Mette Magdalene f. Glahn; gift 12.9.1844 m. Klara, f. 14.11.1818 i Hamburg, død 1877, datter af købmand G F Averdiedt og hustru Anna Margrethe f. König.

Efter skolegang i Thisted en kort tid til søs; derefter i lære hos Handelshuset M W Sass i Kbhvn.; supplerende handelsuddannelse i Altona og Manchester; etablerede sig som købmand i Hamburg 1841; till. bankier for danske købmænd og kommissær for Nationalbanken; drev periodevis firmaet i kompagniskab med andre, fra hhv. 1871 og 79 s. m. to sønner.

Dansk generalkonsul i Hamburg 1851; medvirkede ved oprettelsen af Den skandinaviske Forening, og dennes formand i en årrække; medstifter af forsk. handels- og industriselskaber og filantropiske foreninger i Danmark. Ejer af Constantinsborg ved Århus 1867; gjorde gården til et mønsterbrug og lærested for unge landmænd; tog virksomt del i og støttede Hede-selskabets arbejde fra dets første år 1866; købte søndre og nordre Høggildgård 1871 og 1874 og udførte her store plantningsarbejder; medstif-

ter af Herning Hede- og Diskontobank 1872, og medl. af bankens første direktion; till. medstifter af Det jyske Haveselskab 1873 og stifter af Foreningen for Danmarks Fjerkræavl 1878; æresmedlem af en lang række landøkonomiske foreninger.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1891.

Pontoppidan Henrik

Forfatter; f. 24.7.1857 i Fredericia, død 21.8.1943; søn af sognepræst Dines Pontoppidan og hustru Marie f. Oxenbøll; gift 1. gang 2.12.1881 (ægteskabet opløst 1892) m. Marie, f. 17.11.1855 i Selsø, død 1939, datter af gårdejer Hans Nielsen og hustru Karen Margrethe f. Jensen; 2. gang 9.4.1892 m. Antoinette, f. 25.6.1862 på Frdbg., død 1928, datter af justitsråd, kontorchef H P Kofoed og hustru Elise Suzanne f. Westermann.

Realeks. (Randers) 1873; 1. del af ingeniør-eks. 1877, afbrød studierne 1879; underviste et par år ved broderen Morten Pontoppidans højskole, først i Frerslev, senere i Jørlunde; debuterede som forfatter 1881; medarbejder ved Politiken 1887-89, ved Københavns Børstidende (som regel u. mærket Urbanus) 1889-91. – Den kritiske naturalismes største romanforfatter.

Har bl. a. skrevet: Stækkede vinger (1881); Landsbybilleder (1883); Sandinge menighed (1883, ændret udg. 1903); Ung elskov (1885); Mimoser (1886); Isbjørnen (1887); Fra hytterne (1887); Spøgelser (1888); Skyer (1890); Vildt (1890); Natur (1890); Krøniker (1890); Det forfættede land I–III (1891–95); Minder (1893); Ørneflugt (1894); Nattevagter (1894); Den gamle Adam (1894); Højsang (1896, senere dramatiseret som De vilde fugle); Når vildgæssene trækker forbi (1897); Lykke-Per I–VIII (1898–1904, samlet i 3 bd. 1905 og senere); Lille rødhatte (1900, dramatiseret i samarb. m. Hjalmar Bergström som Thora van Deken, 1914); Hans Kvast og Melusine (1907); Den kongelige gæst (1908, dramatiseret af Svend Leopold med musik af Hakon Børresen); De dødes rige I–V (1912–16); Et kærlighedseventyr (1918); Mands himmerige (1927); erindringsbøgerne: Drengear (1933), Hamskifte (1936), Arv og gæld (1938) og Familieliv (1940), ny udg. u. titlen: Undervejs til mig selv (1943). Romaner og fortællinger I–VII (1924–26); Noveller og skitser. Et udvalg I–III (1922–30); Samlede værker I–IX (1931). Flere værker oversat til forsk. sprog.

Skrev bl. a. digtet Sønderjylland («Det lyder som et eventyr», 1918).

Æresmedlem af Dansk Forfatterforening og London Pen Club; dr. phil. h. c. ved universitetet i Lund 1929; æresborger i Randers 1933.

Anckerske legat 1890; tilkendt Nobelprisen s. m. Karl Gjellerup 1917; Holberg-medaljen 1941.

Pontoppidan Knud

Sindssygelæge, retsmediciner; f. 10.7.1853 i Ribe, død 21.10.1916; søn af sognepræst Dines Pontoppidan og hustru Marie f. Oxenbøll; gift 18.4.1893 m. Johanne, f. 4.4.1874 i Hjørring, død 1946, datter af brøderierjer A R Segelcke og hustru Marie f. Schibbye.

Student (Randers) 1870; med. eks. 1876; reservelæge i søværnet 1878–79; Kbhvns univ.s guldmed. 1879; reservelæge ved Kbhvns kommunehospitals afd. VI 1882–86; dr. med. 1883; reservelæge ved Skt. Hans hospital 1886–87; overlæge ved Kbhvns kommunehospitals afd. VI 1888–97; i samme tidsrum till. docent i psykiatri ved Kbhvns universitet; overlæge ved Jyske asyl, Århus 1898–1901; professor i retsmedicin ved universitetet 1901–13.

Medl. af sundhedskollegiet 1901–07; formand for det nyoprettede retslægeråd 1909.

Moderniserede kommunehospitalets sindssygeafdeling og reformerede plejen af patienterne, bl. a. ved indførelse af sygeplejersker overalt, selv på urolige mandsafdelinger; initiativtager til oprettelsen af retsmedicinsk institut i tilslutning til Rigshospitalet (opført 1910).

Har skrevet: Den kroniske morfinisme (disp.); Den almindelige diagnostik af centralnervesystemets sygdomme (1887); Psykiatriske forelæsningsnoter og studier I–III (1892–95); Fire psykiatriske foredrag (1891); Kliniske forelæsningsnoter over nervesygdomme (1898); Retsmedicinske forelæsningsnoter og studier I–III (1907–09).

Pontoppidan Morten

Præst, højskoleforstander, forfatter; f. 3.1.1851 i Ribe, død 21.9.1931; søn af sognepræst Dines Pontoppidan og hustru Marie f. Oxenbøll; gift 5.11.1875 m. Julie, f. 5.1.1855 i Kbhvn., død 1937, datter af maleren Vilhelm Marstrand (se denne).

Student (Randers) 1868; cand. theol. 1873; kapellan ved Sct. Olai kirke i Helsingør 1876; forstander for Freerslev folkehøjskole ved Hillerød 1878, udvidet og flyttet til Jørlunde 1880; till. valgmenighedspræst 1887–88; idømt 3 mdr.s fængsel 1886 for en artikel i ugebladet Tidens Strøm vendt mod konsejlspræsident Estrup; tog afstand fra den grundtvigske retning og måtte p.g.a. manglende elevtilgang sælge højskolen i Jørlunde 1891; oprettede s. å. en højskole i Linnésgade i Kbhvn., forstander for denne til 1893; sognepræst for Hagedst og Gislinge 1894, for Greve og Kildebrønde 1898, for Stenløse og Veksø 1902–21.

Har bl. a. skrevet: Tolv prædikener (1888, 2. oplag 1892); Taler til ungdommen (1889); De forenede Staters historie I (1892); En dansk præst. Studier over Peter Rørdrum (1898, 2. oplag s. å.); Aldrig fortvivle! (1899, 5. oplag 1912); Odyssevs' rejser og eventyr med tegninger af Niels Skovgaard (1902 og fl. senere oplag); Paradisets have (1906, 4. oplag 1919); Stenløse kirkepostil (1909); Bibelske historier I–III (1909–11, 2. oplag 1913); Breve om Kristus til min gudsøn (1913, 3. oplag s. å.); Anno 13. Tysklands rejsning mod Napoleon (1913); Dansk kirkeliv i mands minde (1916); Minder og oplevelser (1922); Kampen mod negerslaveriet (1925). Medredaktør af ugebladet Tidens Strøm 1884–91; udgiver af tidsskriftet Frit Vidnesbyrd 1893–1905.

Poulsen Adam

Skuespiller, teaterdirektør; f. 19.11.1879 i Kbhvn., død 30.6.1969; søn af skuespiller, instruktør Emil Poulsen (se denne); gift 1. gang 16.12.1906 (ægteskabet opløst) m. Ellen, f. 21.7.1883 i Århus, datter af direktør for DSB C O Rimestad og hustru Sophie Frederikke f. Jespersen; 2. gang 21.8.1920 m. skuespillerinde Nathalia Krause, f. 15.4.1884 i Kbhvn., død 1955, datter af kgl. kapelmusikus Olivo Krause og hustru Helga Nathalie f. Neubert; 3. gang m. Jytte f. Knipschildt, f. 23.11.1913.

Student (Birkerød) 1899; cand. phil. 1900; debut 9. nov. 1901 på Dagmar-teatret som Giulio (Nat) i Renaissance s. m. broderen Johannes P. som Dag; skuespiller ved Folketeatret 1903–05; på Max Reinhardts skuespillerskole i Berlin og Joseph Lewinskys i Wien 1905–06; skuespiller ved Dagmar-teatret 1906–09, ved Det kgl. Teater 1909–11; kunstnerisk grundlægger af Friluft-

teatret i Dyrehaven 1910, leder af dette til 1930; direktør for Dagmar-teatret 1911-14; skuespiller ved Det kgl. Teater 1914-16; chef for Svenska Teatern i Helsingfors 1916-19; gæstespil i Sverige og Norge og på kbhvske scener; turné gennem danske settlements i USA 1923; gæstespil bl. a. i Island 1925 og 27; direktør for Det kgl. Teater 1930-31.

Hovedroller bl. a.: Pastor Bratt i *Over evne*; Kaptajnen i *Karneval*; Alexander den Store i *Kalanus*; Harald Haarderaade i *Væringerne* i *Miklagaard*; Axel i *Axel og Valborg*; Giulio Romano i *Correggio*; Hagbarth i *Hagbarth og Signe*; Anthio i *Fædreland*; titelrollen i *Borgmesteren i Stilmonde*; Prinsen i *Der var engang*; Kong Skule i *Kongsemnerne*; Romeo i *Romeo og Julie*; titelrollen i *Hamlet*, i *Hakon Jarl* og i *Sigurd Jorsalfar*; Poul Abel i *Ranke viljer*; Byfogeden i *En folkefjende*; Gregers Werle i *Vildanden*; Helmer i *Et dukkehjem*; Henrik Percy i *Henrik 4.*; titelrollen i *Knud Lavard* og i *Daniel Hertz*.

Isenesættelser bl. a.: *Antigone*; *Maria Stuart*; *Dansen på Koldinghus*; *Romeo og Julie*; *Hamlet*; *Revolutionsbrøllup*; *Borgmesteren i Stilmonde*; *Gulddåsen*; *Knud Lavard*; *Daniel Hertz*.

Har bl. a. skrevet: *Skådespelarkonst* (1919); *piecerne Det kgl. Teaters misère* (1921) og *Dobbeltsenen* (1923); *Glimt fra et liv på rejse* (1941); *En skuespillers erindringer I-II* (1961-62).

Poulsen Arnold

Ingeniør, opfinder; f. 6.2.1889 i Væggerløse på Falster, død 6.11.1952; søn af brugsforeningsudleder Rasmus Poulsen og hustru Maren f. Hansen; gift 1.9.1917 m. Gertrud, f. 2.5.1897 i Charlottenburg ved Berlin, datter af porcelænsdrejer A L P Deicke og hustru Emma f. Flügel.

Student (Nykøbing F.) 1906; cand. polyt. (elektroing.) 1912; assistent hos professor P O Pedersen s. å.; ingeniør i firmaet Siemens & Halske, Berlin 1912-16 og korresponderende medarbejder ved samme firma 1916-19; ingeniør i Det Store Nordiske Telegraf-Selskab, Kbhvn. 1916-20 og ved Den danske Kabelfabrik, Kbhvn. 1920-21; ingeniør i Electrical Fono-Films Co., Kbhvn. 1920; medl. af dette selskabs bestyrelse 1925 og af dets direktion 1927-46 og fra 1949; direktør for Svenska Fonofilm A/B, Malmö, fra 1946; medl. af bestyrelsen for Fonofilm Industri A/S, Kbhvn. 1947, kommitteret 1949.

Har s. m. Axel Petersen udtaget forsk. patenter vedr. tonefilm; de konstruerede i 1918 en fremdrivningsteknik for filmapparater, der fik filmen til at køre med jævn hastighed og søgte at få lyd fotograferet ind på strimlen ved siden af billedet med resultat i 1923; »Petersen og Poulsen«-systemet hævdede sig i den internationale konkurrence og o. 1930 fuldbyrdes overgangen fra stumfilm til tone- og talefilm; udviklede bl. a. i 1940 en forbedring af lydteknikken indenfor film-, radio- og grammofongengivelse.

Handelsministeriets konsulent i radio- og elektroteknik 1920-52; konsulent i radiosager ved telegrafvæsenet 1922-27; telegrafvæsenets tilfornede ved eftersyn af skibsradiostationer og ved afholdelse af radiotelegrafistprøven 1923-29; medl. af direktionen for Kbhvns maskinist-skole 1933; medl. af Akademiet for de tekniske Videnskaber 1937 og af Dansk elektroteknisk komité 1946; medl. af Retsforbundets forbundsråd 1941-45, af formandskabet 1942-43; medl. af Kbhvns amtsråd 1950.

Tildelt G A Hagemann-medaljen i guld 1936.

Poulsen D. T.

Handelsgartner; f. 29.11.1850 på Kærsgård mølle ved Silkeborg, død 23.7.1925; søn af proprietær Dines Poulsen og hustru Marie f. Demuth; gift 21.6.1878 m. Johanne Kirstine, f. 13.1.1853 i Æbeltoft, død 1928, datter af konsul P T Møller og hustru Margrethe f. Schmidt.

I gartnerlære i Silkeborg, på Frijsenborg og i Kbhvn. 1865-70; havebrugseks. 1872; ansat i Hendersons handelsgartneri i London 1874; assistent på Landbohøjskolen ved undervisningen

i botanik og havebrug 1874-78; oprettede handelsgartneri på Frdbg. 1878; begyndte o. århundredskiftet tiltrækning af rosenkulturer, der blev verdenskendt som Poulsen-roser.

Næstformand for Alm. dansk Gartnerforening 1887-98, formand 1898-1906; medl. af Frdbg. kommunalbestyrelse 1890-95.

Har skrevet artikler i fagpressen, samt afsluttet og udgivet J A Dybdahls »Jordbær og vore vigtigste frugtbusk-arter« (1879).

Poulsen Emil

Skuespiller, instruktør; f. 9.7.1842 i Kbhvn., død 8.6.1911; søn af postbud Hans Poulsen og hustru Poulina Sophie f. Henckell; gift 17.8.1871 m. Anna, f. 8.3.1849 i Kbhvn., død 1934, datter af kaptajn i søetaten A K Næser og hustru Vincentine f. Schønberg.

Student (Metropolitanskolen) 1860; cand. phil. 1861; studerede klassisk filologi; debut 16. april 1867 på Det kgl. Teater som Erasmus Montanus; ansat som kgl. skuespiller 1880; sceneinstruktør 1893; trak sig tilbage p. g. a. sygdom, optrådte sidste gang 4. nov. 1900; sceneinstruktør ved Folketeatret 1903-04; litterær konsulent ved Dagmar-teatret 1906-09; till. oplæringsvirksomhed over hele landet. Gæstespil i Bergen 1880 og på Kristiania Teater 1882.

Hovedroller bl. a.: Leander i *Maskerade* og *Fruentimmerskolen*; Bisp Nicolas i *Kongsemnerne*; Bertran de Born; Gert Westphaler; Jean de France; Peter i *Capriciosa*; Ambrosius i *Ambrosius Stub*; Ejebæk i *Eventyr på fodrejsen*; Chr. 4. i *Elverhøj*; Prinsen i *Der var engang*; Prins Henrik i *Kong Henrik 4.*; Biskop Popo i *Palnatoke*; Abel i *Erik og Abel*; Shylock i *Købmanden i Venedig*; Romeo i *Romeo og Julie*; Hamlet; Macbeth; Tartuffe; Jupiter i *Amfitryon*; Arnolphe i *Fruentimmerskolen*; Anders Lundestad i *De unges forbund*; Konsul Bernick i *Samfundets støtter*; Helmer i *Et Dukkehjem*; Hjalmar Ekdal i *Vildanden*; Eilert Løvborg i *Hedda Gabler*; Borkman i *John Gabriel Borkman*; Dr. Stockmann i *En folkefjende*; Dr. Wangel i *Fruen fra havet*; Alfred Allmers i *Lille Eyolf*; Professor Tygesen i *Geografi og kærlighed*; Advokat Berent i *En fallit*; Arthur i *En skandale*; Vølund i *Vølund Smed*.

Titulær professor 1900.

Poulsen Frederik

Klassisk arkæolog, museumsdirektør, forfatter; f. 7.3.1876 på Dalsgård ved Grenå, død 8.11.1950; søn af proprietær P J Poulsen og hustru Nikoline Juliane f. Johnsen; gift 24.4.1908 m. Ellen Nonny, f. 11.3.1885 i Kbhvn., datter af grosserer R A Møller og hustru Hilma f. Ørting.

Student (Randers) 1894; studieophold i Göttingen og München 1896-97; cand. mag. (latin, græsk, tysk) 1899; huslærer i Polen 1901-02; studieophold i Berlin 1902-03, i Grækenland 1903 og 1905-07; dr. phil. 1904; lærer ved Teknologisk institut 1908-23; assistent ved Ny Carlsberg Glyptoteks antikafdeling 1910, inspektør 1915, direktør for Glyptoteket 1926-43. Har foretaget udgravninger i Kalydon, Grækenland 1926, 28 og 32.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1920, af en række vidensk. akademier og arkæologiske selskaber i udlandet; æresdoktor ved universitetet i Bordeaux; æresborger i Mesolonghi, Grækenland.

Litterære arbejder bl. a.: *Dipylonvaserne og dipylonvaserne* (disp. 1904; ændret udg. på tysk 1905); *Kristusbilledet i den ældste kristendom* (1911, tysk udg. 1915); *Der Orient und die frühgriechische Kunst* (1912); *Møbelkunstens historie I-II* (1918-22); *Oraklet i Delfi* (1919); *Etruscan tomb paintings* (1922); *Greek and Roman Portraits in English Country Houses* (1923); *Urtidens kunst* (1923); *Den delfiske gud og hans helligdom* (1924); *Ægyptens kunst* (1924); *Den gamle Oriens kunst* (1924); *Kretisk-mykenisk kunst* (1926); *Portrætskulpturen i norditalienisk Provinsmuseen* (1928); *Tidlig græsk kunst* (1929); *Klassisk græsk kunst* (1932); *Græsk kunst i Alexander den Stores århundrede* (1934); *Das Heroon von Kalydon* (1935); *Probleme der römischen Ikonographie* (1937); *Hellenistisk kunst* (1938); *Römische Privatporträts und Prinzenbildnisse* (1939); *Romerske kulturbilleder* (1945); *Oldtidens skæmt og humor* (1948). - Har endv. bl. a. skrevet: *Mors dreng* (1900); *Race* (1901); *Fra latinerkvarteret* (1903); *Under hellenisk himmel* (1908); *Rejser og ridt* (1920); *Folkesind i nord og syd* (1921); *Fra Europas forår* (1921); *Dengang verden var ny* (1933); *Ny sjæle* (1935); *Jyske dage og mennesker* (1941); *Lykkelige dage i Grækenland* (1942); *Godtfolk, lærde folk og aristokrater* (1945); *Erindringer: Liv og rejser omkring århundredskiftet* (1946), *I det gæstfrie*

Europa (1947) og *Forår i Spanien*, sommer i England (1950). Har desuden skrevet filmmanuskripter til Nordisk Film's *Brillantstjernen* (1912) og *Unge pigers værn* (s. å.).

Tildelt Holberg-medaljen 1942.

Poulsen Johannes

Skuespiller, instruktør; f. 17.11.1881 i Kbhvn., død 14.10.1938; søn af skuespiller, instruktør Emil Poulsen (se denne); gift 1. gang 27.2.1908 (ægteskabet opløst) m. Ingeborg Maria, f. 17.7.1880 i Kristiania, datter af grosserer C A Hauge og hustru Anna Abelone f. Kloed; 2. gang 30.6.1917 (ægteskabet opløst) m. Sylvia, f. 29.11.1878

i Chicago, død 1932, datter af socialistfører, politiker Louis Pio (se denne); 3. gang 31.5.1924 m. solodanserinde og skuespillerinde Ulla Iversen, f. 2.5.1905 i Kbhvn., datter af ekspeditionssekretær Søren Iversen og hustru Laura f. Hansen.

Student (Birkerød) 1899; cand. phil. 1900; debut 9. nov. 1901 på Dagmar-teatret som Filippo (Dag) i *Renaissance* s. m. broderen Adam P. som Nat; deltog i »De Otte's turné i Skandinavien 1905-06; skuespiller ved Det kgl. Teater 1909-27; till. sceneinstruktør 1917-27; gæsteoptræden i en række europæiske hovedsteder 1928-30; skuespiller og sceneinstruktør ved Det kgl. Teater 1930; optrådte sidste gang 31. maj 1938 som Christian 4. i *Elverhøj*.

Hovedroller bl. a.: William Taylor i *Martha Stuart*; Sørensen i *Tante Camers testamente*; Vilhelm i *Axel og Valborg*; Antonio i *Corregio*; Frida i *Ranke viljer*; Ferdinand i *Brødrene Hansen*; Narren i *Helligtrekongers aften*; Jean de France; *Vielgeschrey* i *Den stundesløse*; titelrollerne i *Aladdin*, *Tordenskjold*, *Peer Gynt* og *Erik 14.*; Charles i *Bagtalelsens skole*; Esteban i *Madame*; Dr. Vitus i *Munken går i enge*; Fedja i *Det levende lig*; Enhver i *Det gamle spil om Enhver*; Jacob Levin i *Indenfor murene*; Arlechino i *balletten Pierrettes slør*; Julius Cæsar; Henrik 8. i *Cant*; Johannes i *Salome*; Caliban i *Stormen*; Mefistofeles i *Faust*; Rødegarn i *En skærsommernatsdrøm*; Shylock i *Købmanden i Venedig*; Vandby i *Gulddåsen*; *Skriverhans* i *Eventyr på fodrejsen*; Jupiter i *Orpheus* i *underverdenen*; Skuespilleren i *En sjæl efter døden*; Darduse; *Vingrisen* i *Vor ære og vor magt*; *Courbet* i *Nederlaget*.

Isenesættelse bl. a.: *Det gamle spil om Enhver* (till. på »Hollywood Bowl« i Californien 1936); *Aladdin*; *Stormen*; *Trold kan tæmmes*; *Kongsemnerne* (s. m. Gordon Craig); *Geografi og kærlighed*; *En skærsommernatsdrøm*; *operaerne*: *Liden Kirsten*, *Drot og marsk*, *Carmen*; *balletterne* *Scaramouche*, *To i et glashus*, *Tycho Brahes drøm*.

Har skrevet: *Gennem de fagre riger* (1916).

Poulsen Olaf

Skuespiller; f. 26.4.1849 i Kbhvn., død 26.3.1923; søn af postbud Hans Poulsen og hustru Poulina Sophie f. Henckell; gift 12.1.1872 m. Emilie, f. 3.7.1846 i Kbhvn., død 1909, datter af konditor, restauratør A C E Bryde og hustru Ane Margrethe f. Lind.

Præliminæreks. (Borgerdydskolen i Kbhvn.) 1865; elev på Det kgl. Teater med J L Phister som lærer; debut 16. april 1867 som Jacob i *Erasmus Montanus*; ansat som kgl. skuespiller 1884; underviste på elevskolen 1886-1916, i sidste elevhold bl. a. Poul Reumert og Holger Gabrielsen; optrådte sidste gang 16. april 1917. Spillede fl. gange som gæst i Stockholm og Oslo, og på Holbergs fødselsdag 3. dec. 1919 på Det kgl. Teater som Per Degn; udførte samme rolle ved teatrets genforeningsgæstespil i Sønderjylland, sidst 1. okt. 1920 i Sønderborg.

Hovedroller: *Harlekin* i *De usynlige*; *Chilias* i *Ulysses v. Ithacia*; *Oldfux* i *Jacob v. Thyboe*; *Per Degn* i *Erasmus Montanus*; *Jeppe* i *Jeppe på bjerget*; *Corfitz* i *Barselstuen*; *Herman v. Bremen* i *Den politiske kandestøber*; *Tobias* i *Mester Gert Westphaler*; *Dommeren* i *Hexeri eller blind Alarm*; *Henrik og Arv* i *en række Holberg-skuespil*; *Rendegarn* i *En skærsommernatsdrøm*; *Tobias Hikke* i *Helligtrekongers aften*; *Baronen* i *Umyndige i kærlighed*; *Etatsråd Hansen* i *En skandale*; *Grosserer Friis* i *Den køre familie*; *Gamle Ekdal* i *Vildanden*; *Faldsmaal* i *Gulddåsen*; *Karker* i *Hakon Jarl*; *Lechat* i *Forretning er forretning*; *Løjtnant v. Buddinge* i *Genboerne*; *Pastoren* i *En fallit*; *Svartalf* i *Vølund Smed*; *Bjørn* i *Elverhøj*; *Mammon* i *Det gamle spil om enhver*. Desuden roller i *Heibergs vaudeviller* samt syngespilpartier.

I hjemmet i Fredensborg blev indrettet et Olaf Poulsen-museum, på Teatermuseet en mindestue.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1907.

Poulsen Svend, kaldet Svend Gønge el. »Gøngehøvdingen«

Kaptajn, snaphanefører; antages født kort efter 1600, død tidligst 1679.

Antagelig med Chr. 4.s hær i Tyskland; underofficer ved Holger Rosenkrantz' fynske regiment 1628; derefter et par år i nederlandsk krigstjeneste; sergent ved et kompagni i Gønge herred og senere fændrik u. krigen 1644-45; var korporal ved et skånsk fodfolkskompagni 1653, sergent og kort efter fændrik i 1657; kaptajn ved hvervet dragonkompagni juni s. å. skaffede efterretninger og tog fanger i passene på Hallands ås indtil svenskerne splittede kompagniet juli s. å.; i Skåne og på Sjælland vinteren 1657-58; aftakket april 1658; udsendt som partisanleder mod svenskerne ved begyndelsen af Kbhvns belejring 1658; særlig i Øst- og Syd-sjælland; flygtede til Nyord og til Møn og vendte tilbage til Kbhvn. jan. 1659; landkaptajn i Stevns ved begyndelsen af Skånske krig 1675; majorspatent 1676; fik for tilgodehavende hos kronen overladt bruget af Lundbygård i Syd-sjælland 1661 og fik senere denne som ejendom; måtte gå fra gården 1673 og fik en lille årpenge.

Poulsen Valdemar

Fysiker, opfinder; f. 23.11.1869 i Kbhvn., død 23.7.1942; søn af højesteretsassessor Jonas Poulsen og hustru Rebekka f. Brandt; gift 1. gang 21.9.1894 m. Mary, f. 9.10.1868 i Kbhvn., død 1921, adoptivdatter af sognepræst Chr. Rasmussen og hustru Marsilia Camilla f. Struch; 2. gang 5.10.1923 (ægteskabet opløst) m. Asta, f. 3.11.1899 i Ågerup, datter af gårdejer P Chr. Stoltz Nielsen og hustru Kirsten Kathrine f. Jensen.

Student (Borgerdydskolen på Chrsthvn) 1889; spredte studier bl. a. medicin 1889-93; ansat ved Kbhvns Telefonselskabs tekn. afd. 1893-99; arbejdede siden 1899 gennem en årrække s. m. elektroteknikeren og fysikeren P O Pedersen.

Opfandt 1898 den elektromagnetiske fonograf telegrafonen (trådoptageren, forløber for båndoptageren), og 1903 en metode til frembringelse af kontinuerlige, elektriske bølger; som følge heraf udvikledes i de følgende år en ny trådløs teknik (selektiv trådløs telegrafi, trådløs hurtigtelegrafi og trådløs telefoni). De elektriske bølger frembragtes ved hjælp af en lysbue, den såkaldte Poulsen-bue; opfindelsen

fik revolutionerende betydning for radiotelegrafen, og den første danske forsøgsstation Lyngby Radio blev kendt viden om.

Medl. af bestyrelsen for A/S Telegrafonen, Patent Poulsen 1902-16, for A/S Dansk Telegrafonfabrik 1909-17, for Poulsen Wireless Telephone and Telegraph Company, USA 1909-11 og for A/S Det kontinentale Syndikat for Poulsen Radio-Telegrafi 1920-31.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1914; medl. af bestyrelsen for Fysisk Forening 1914-17 og for Selskabet til Naturlærens Udbredelse 1916; medl. af Comité National Danois de l'Union Radio-Scientifique Internationale; vicepræsident i The Institute of Radio Engineers 1936; medl. af Akademiet for de tekniske Videnskaber 1937. Grand Prix for telegrafonen på Verdensudstillingen i Paris 1900; Videnskabernes Selskabs guldmed. 1907; dr. phil. h. c. Leipzig 1909; Landudstillingens guldmed. s. å.; dr. techn. h. c. ved Polyteknisk læreanstalt 1929; første modtager af den 1939 indstiftede Valdemar Poulsen-medalje.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld med krone 1913.

Povlsen Alfred

Højskoleforstander; f. 10.11.1852 i Randers, død 21.2.1934; søn af lærer H C H Povlsen og hustru Marie f. Stabell; gift 1. gang 17.4.1878 m. Hedvig, f. 22.2.1835 i Høve, død 1918, datter af lærer C A D Just og hustru Severine Dorteia f. Thygesen; 2. gang 2.4.1922 m. Ellsa Sophia, f. 12.9.1887 i Söderhamn, Sverige,

datter af bygmester, trævarehandler J I Sundberg og hustru Amanda Alida f. Nordström.

Realeks. 1868; ansøgte s. å. forgæves om at blive soldat for at gå officersvejen; elev på Testrup højskole et par år; lærereks. og derefter frie studier i Kbhvn. i fem år; lærer ved Lyngby landboskole 1877-84; forstander for Ryslinge højskole 1884-1922 (erhvervede selv skolen), medforstander (s. m. Johannes Monrad) 1922-27. Indtog en oppositionel holdning i 80'ernes og 90'ernes forfatningskamp, bl. a. ledende i rif-felbevægelsen, og skønt skolen i nogle år blev frataget statsunderstøttelsen, lykkedes det med et stadig stigende elevtal at bringe Ryslinge frem til en førende position inden for højskoleerne.

Formand for Foreningen for Højskoler og Landbrugsskoler 1891-1916 og 1920-27; statens tilsynsførende ved højskoler og landbrugsskoler 1927-29.

Har bl. a. skrevet: Sokrates og hans tid (1932), samt talrige artikler om historiske emner, livsproblemer og aktuelle spørgsmål, bl. a. i skolens årsskrift Ryslingebogen og i Højskolebladet.

Pram C.

Forfatter; f. 4.9.1756 i Lesje, Gudbrandsdalen, død 28.11.1821; søn af kapellan H F Pram og hustru Olava Maria f. de Stockfleth; gift 24.5.1782 m. Maria Magdalene, f. 30.7.1754 i Bergen, død 1819, datter af stadsfysicus, dr. med. J G Erichsen og hustru Anna f. Thode.

Kom til Danmark 1764 da faderen blev sognepræst i Slagslunde; student (priv. dimitt.) 1772; studerede jura og dyrkede litteratur; huslærer i Kbhvn. 1776-79; fuldmægtig i økonomi- og kommercekollegiet 1781, arkivar og pasekspeditør smstds, samt sekretær ved postkassespensionsdirektionen 1786, kommitteret i kollegiet 1797; undersøgte Bornholms kullejer 1798-99; rejste i Norge 1804-06 for at samle oplysninger til indberetning om næringsforholdene (indberetningen i 10 bd. opbevares i Rigsarkivet); kom på ventepenge 1816, da kommercekollegiet sammensluttedes med generaltoldkammeret; toldforvalter på Skt. Thomas 1819.

Medstifter af Skandinavisk Litteraturselskab 1796, dets formand 1811-18.

Litterære arbejder bl. a.: den ovidiske heroide »Philippa til Erik« (1779, prisbelønnet af Selskabet for de skønne og nyttige Videnskabers Forfremmelse); Emilias kilde (1782); Stærkodder. Et digt i femten sange (1785); skuespillet Damon og Pythias og festspillet Frode og Fingal (begge opført på Det kgl. Teater 1790); komedierne Negeren (opført 1791) og Ægteskabs-skolen (opført 1795); skuespillet Brønden (opført 1800); Drømmeren (skuespil, 1817). Redaktør af Efterretninger om Handel, Skibsfart, Fabrik- og Manufakturvæsen 1782-87; udgiver og redaktør af månedsskriftet Minerva 1785-93, med Knud Lyne Rahbek som medredaktør 1785-90.

Tildelt Landhusholdningsselskabets guldmed. 1787 for en afhandling om en husmoders plig-

ter; vundet en af regeringen udsat præmie 1790 for en afhandling om nationaldragt og 1796 en præmie udsat af et Kristiania-selskab for en afhandling om et norsk universitet.

Justitsråd 1802; etatsråd 1810.

Preisler J. D.

Skuespiller, forfatter; f. 16.11.1755 i Kbhvn., død 2.4.1809; søn af kobberstikker J M Preisler (se denne); gift 1. gang 4.12.1778 (ægteskabet opløst) m. kgl. skuespillerinde Marie Cathrine Devegge, f. 19.12.1761 antagelig i Kbhvn., død 1797, mulig datter af tjener Lars Devegge og hustru Barbara f. Wolff; 2. gang 20.3.1795 m. skuespillerinden Frederikke W C Reimann, f. ca. 1773 i Tyskland, død 1821.

Student (priv. dimit.) 1772; læste en tid teologi; derefter handelsuddannelse hos kgl. agent Zinn; kancellist i tyske kancelli under A P Bernstorff; afbrød karrieren og læste til skuespiller; debut på Det kgl. Teater 1779 som Leander i Det unge menneske på prøve; studerede Fr. Schröders forestillinger i Hamburg; med støtte af teatret studierejse s.m. bl.a. M Rosing til Tyskland, Frankrig m.v. 1788; flygtede til udlandet med skuespillerinden Marie Christine Jensen kaldet Fredelund 1792; skuespiller ved forsk. teatre i Tyskland; sufflør ved Det kgl. Teater en kort tid 1801; optrådte på Odense teater 1804; døde i yderste fattigdom på Frederiks hospital.

Hovedroller: Partout i De forliebte håndværksfolk; v. Aberwitz i De vonner og de vanner; prins Gonzaga i Emilie Galotti; Loke i Balders død; grev Almaviva i Beaumarchais Barberen i Sevilla; Tartuffe samt Holbergroller.

Har skrevet: Journal over en rejse gennem Frankrig og Tyskland I-II (1789); Die Invaliden oder der Triumph des 2. Aprils (skuespil, 1801); en ufuldendt selvbiografisk roman Ferdinand Braun, der Gothe (1802) samt et digt og et skuespil om Frederiks hospital.

Preisler J. M.

Kobberstikker; f. 14.3.1715 i Nürnberg, død 17.11.1794; søn af direktør for Nürnbergs kunsthakademi, maleren og kobberstikkeren Johann Daniel Preisler og hustru Anna Felicitas f. Riedner; gift 14.6.1748 m. Anna Sophia, f. 4.11.1720 i Güstrow, død 1800, datter af sekretær ved kirkevisitationen i Güstrow og Rostock kredse, dr. jur. Joachim Schuckmann og hustru Anna Christine f. Kling.

Elev af faderen og af broderen Georg Martin; rejste 1739 til Paris, blev elev af Laurent Cars og kom i samarbejde med andre Watteau-kobberstikkere; på foranledning af J H E Bernstorff til Kbhvn. 1744; hofkobberstikker 1745; nært samarbejde med bl.a. maleren C G Pilo indtil 1757; professor ved modelskolen ved Akademiet siden oprettelsen 1754.

Arbejdede som faggrafiker indenfor liniestik og radering; hans kunst spænder, bl.a. i portrætterne, fra barok over rokoko til klassicisme;

bragte kendskabet til fransk radering og kobberstik til Danmark.

Repræsenteret i Kobberstiksamlingen m.v.

Vigtigere arbejder i Frankrig: medarbejder ved værket La grande galerie etc. de Versailles (under ledelse af J B Massé, udg. 1752); Rytterkamp (udført hos J Ph. le Bas efter Parrocel 1742); Ganymed og ørnen (efter Pierre 1743); kardinal Bouillon (efter H Rigaud 1744); i Danmark: Chr. 6. (delvis efter J S Wahl 1747); Charlotte Amalie v. Plessen (efter J S Wahl 1750); efter Pilo: dronning Louise (1747); Fr. 5. (1748); Chr. 7. som barn (1754); dronning Juliane Marie (1757), skuespillerinden jomfru Thielo (ca. 1756); raderingerne efter egne tegninger: Det dårlige møde og Det lykkelige møde (ca. 1767); Fr. 5.s rytterstatue på Amalienborg plads (efter Saly, 1769); endv. efter egne tegninger bl.a. portrætterne af J A Cramer (1774), B Münster (1775), F G Resewitz (1776); Johannes Wiedewelt (efter P Als, 1772); stik efter Salys buste af J Wasserschlebe (1776). Endv. stik efter store kunstneres malerier bl.a. Rafaels Madonna della Sedia (1784). Talrige bogarbejder bl.a. portrætter til J H H Schlegel: Geschichte der dänischen Könige (1769-77).

Price Ellen

Solodanserinde, skuespillerinde; f. 21.6.1878 i Snekkersten, død 4.3.1968; datter af skuespiller ved Det kgl. Teater Carl Price og hustru Helga f. Collin; gift 1. gang 3.6.1902 (ægteskabet opløst 1911) m. assistent J L E E Xavier de Plane,

f. 27.5.1880 i Århus, søn af oberst J B A Xavier de Plane og hustru Ina f. Bülow; 2. gang 1918 m. skuespiller Aage Colding, f. 23.8.1869 i Kbhvn., død 1921, søn af oberst, folketings-

mand J G F Colding og hustru Johanne Marie f. Larsen; 3. gang 11.2.1932 m. førstn. ægtefælle.

Elev af Waldemar Price og Hans Beck på Det kgl. Teaters balletskole; debuterede 28. jan. 1895 i en Pas de trois i La Ventana; solodanserinde 1903-13; et par år fra 1913 skuespillerinde ved Århus Teater, spillede bl.a. Hedvig i Vildanden.

Hovedroller: Eleonore i Kermessen i Brügge; Sigyn i Thrymskviden; Astrid i Valdemar; hyrdinden i Hyrdinden og skorstensfejer; Kolumbine i Harlekins millioner; Pierrette i Pierrettes slør; Askepot; Den lille havfrue; Sylfiden.

Inspirerede brygger Carl Jacobsen til at lade billedhugger Edvard Eriksen udføre Den lille havfrue (opstillet på Langelinie).

Price James

Artist; f. 31.10.1761 i London, død 25.2.1805; gift m. artistinde Hanne, døbt 14.2.1771 i Hamburg, død 1826, datter af Stephen Todd (el. Tott) og hustru Hanne.

Kom til Danmark 1795; optrådte med sin trup på Dyrehavsbakken om sommeren, rejste i provinsen og i Norge om vinteren; bosat i Kbhvn. fra 1798; arrangerede bl.a. pantomimeforestillinger på hofteatret; åbnede eget teater 1801 på Vesterbro, Det danske National-Sommerteater; gik 1802 i samarbejde med Giuseppe Casorti og satte den italienske pantomime på sit teaters program.

Stamfader til kunstnerslægten Price i Danmark.

Price Juliette

Solodanserinde; f. 13.8.1831 i Kbhvn., død 4.4.1906; datter af mimikeren Adolph Price og hustru Flora f. Lewin.

Optrådte fra 1838 på Pricefamiliens teater på Vesterbro; elev af August Bournonville; på Det kgl. Teaters balletskole 1848; debuterede 6. maj

1849 som Eliza i Konservatoriet; solodanserinde 1851; stod på højde med sin samtids ypperste danserinde, Maria Taglioni, da en tilskadekomst med den ene fod u. opførelsen af Kermessen i Brügge (22. nov. 1865) afbrød karrieren; tog sin afsked 1866.

Hovedroller: Celeste i Toreadoren; Sylfiden; Psyche; Hilde i et Folkesagn; Ragnhild i Brudefærden i Hardanger; Eleonore i Kermessen i Brügge.

Price Waldemar

Danser; f. 1.9.1836 i Kbhvn., død 4.1.1908; søn af mimikeren Adolph Price og hustru Flora f. Lewin; gift 4.6.1883 m. Cathinka, f. 2.9.1857 i Kristiania, datter af grosserer C C A Balle og hustru Frederikke Cathinka f. Lie.

Optrådte som barn, 1. gang 1840 som Amor i pantomimen Pygmalion, på Pricefamiliens teater på Vesterbro; elev af August Bournonville; på Det kgl. Teaters balletskole 1849; debuterede 19. dec. 1857 som Ditleif i Valdemar; sekonddanser 1861; danser 1866; i en menneskealder balletens mest fremragende mimiker og karakterdanser; optrådte sidste gang 8. dec. 1901 som kong Svend i Valdemar. Gav till. undervisning i dans og plastik for privatelever samt på balletskolen og Søofficersskolen.

Hovedroller: Odin i Valkyrien; Du Puy i Livjægerne på Amager; fiskeren i Napoli; junker Ove i Et folkesagn; Alonzo i Toreadoren; Svend i Fjeldstuen.

Prior H. P.

Skibsreder, købmand; f. 9.5.1813 i Nakskov, død 28.6.1875; søn af skomagermester Andreas Johannes Prior og hustru Ellen Sophie f. Holm; gift 7.9.1839 m. Anna, f. 8.2.1806 i Landsled, Møen, død 1869, datter af møllejer Niss Schmith og hustru Elisabeth f. Hagen.

I handelslære i Stege 1826; knyttet til handelshuset C Hage og Søn; etablerede sig efter sit ægteskab som købmand i korn- og tømmerbranchen i Stege; flyttede til Kbhvn. og drev korn- og kommissionsforretninger fra 1847; opgav disse p. g. a. store tab og overgik til re-

derivirksomhed, efter nogle år at have været kommissionær for engelske dampskibe; opbyggede i årene 1850-59 en flåde på otte dampere til fart på indenlandske ruter; overgik med ni dampere s. m. rederiet Koch og Hendersons og Det almindelige danske Dampskibs-Selskabs skibe til Det forenede Dampskibs-Selskab 1866; direktør for den indenlandske afd. i dette rederi til 1872; grundlagde Tuborg havn, afhændet til A/S Tuborg Fabriker 1872.

Medvirkede afgørende ved overgangen fra sejl- til dampskibe, ved rederivirksomheds frigørelse fra handel og ved etableringen af det indenlandske dampskibs-rutenet.

Borgerrepræsentant i Kbhvn. 1851-60; medl. af sundhedskommissionen u. koleraepidemien 1853.

Har skrevet: En kort optegnelse af mit livs vigtigste begivenheder (1861).

Prip-Møller Johannes

Arkitekt; f. 27.5.1889 i Rudkøbing, død 30.11.1943; søn af overlæge Valdemar Møller og hustru Thyra f. Prip; gift 20.7.1921 m. Antonette, f. 4.1.1888 i Herning, datter af kunstdrejler Poul Chr. Kirkegaard og hustru Christine f. Christensen.

Student (Odense) 1907; murersvend 1911; bygningskonstruktør fra Odense tekniske skole s. å.; på Akademiet 1911, afgang fra arkitekturskolen 1920; medarbejder hos J Magdahl Nielsen, A Clemmensen og Anton Rosen 1913-18, hos Viggo Norn i Horsens 1919; på tegnestue i New York 1920-21; Master of Science, Columbia universitet, New York 1921; arkitekt for Det danske Missionsselskab samt egen arkitektvirksomhed i Mukden i Manchuriet 1921-26; studierejser til Italien og Syrien 1928-29; studier af klosterarkitektur og klosterliv i Kina 1929-33; studierejse i Indien 1938-39; derefter i Kina som rådgiver i byggesager for American Lutheran Mission.

Medl. af den danske komité for den kristne mission blandt Kinas buddhister, Shatin, Hongkong 1933-40; bygningskyndigt medl. af World Mission Conference, Tambaram, Indien 1938. Medl. af bl. a. Det kgl. danske geografiske Selskab, Royal Asiatic Society og Gesellschaft für Ostasiatische Kunst, Berlin.

Har bl. a. bygget arbejdsbygningen for Skolen for blinde piger, Mukden (1923); KFUM's for-

eningsbygning, Mukden (1926); bygningerne for Tao Fong Shan Christian Institute, Shatin, Hongkong (1930-39); kirke og menighedscenter for den kinesiske lutherske menighed i Tsingtau (1940). Har udstillet på Charlottenborg siden 1927.

Har bl. a. skrevet: The Hall of Ling Ku Ssu (Artes III, 1935); Chinese Buddhist Monasteries (1937, ny udg. Hongkong 1967); Kina før og nu (1944); Mine længsels land (1945).

Prosch F. V. A.

Veterinær; f. 25.11.1820 i Kbhvn., død 29.7.1885; søn af krigskancellisekretær Johan H W Prosch og hustru Caroline Sophie f. Brément; gift 27.2.1847 m. Emilie Henriette, f. 16.7.1819 i Brønsholm, Karlebo sogn, død 1890, datter af traktør Johan Frederik Gram og hustru Johanne f. Danielsen.

Student (Metropolitanskolen) 1837; med. eks. 1843; prosector ved Kbhvns universitets zootomiske museum 1843-46; på togt som marine-læge til Guinea og Vestindien 1847-49; marineoverlæge 1849; derefter praktiserende læge i Kbhvn. nogle år og studerede naturhistorie, anatomi og fysiologi; kst. som lektor i de hygiejniske fag ved Veterinærskolen 1853; lektor i diætetik, husdyrhold, husdyravl og beslaglære ved den i 1856 oprettede Veterinær- og landbohøjskole 1858; professor 1859; studerede på rejser bl. a. engelske og tyske husdyrracer; lærer i ydelære og beslaglære ved Ride- og beslagsskolen 1855-83.

Gik ind for forbedring af de hjemlige husdyrracer efter renavlsprincippet og bekæmpede krydsning med fremmede racer, hvilke synspunkter sejrede ved husdyrloven af 1862; talsmand for at udvikle de i racerne værende gode anlæg ved rationel specialisering og fik blandt sine elever mange senere foregangsmænd inden for husdyravlen i Danmark.

Medl. af mange kommissioner, bl. a. stuttermmissionen og af Landhusholdningsselskabets delegerede; dommer ved dyrskuer.

Har bl. a. skrevet: Grundtræk af husdyrenes almindelige sundhedspleje (1855-63); Håndbog i hestens bygningslære, den såkaldte ydelære (1855, 5. udg. 1884); Håndbog i beslaglæren (1859, 2. udg. 1870); Håndbog i det almindelige husdyrbrug I-IV (1861-70, ny udg. 1881-86);

Anvisning til landhestens behandling for de mindre jordbrugere (1880); endv. Uddrag af de Frederiksborgske stutteriars årbøger (1856); Frederiksborg stutteri. En historisk undersøgelse (1866) m. v.

Psilander Valdemar

Filmskuespiller; f. 9.5.1884 i Kbhvn., død 6.3.1917; søn af handelsagent G H Psilander og hustru Emma Axelline f. Eggertsen; gift 22.12.1911 m. skuespillerinden Edith Buemann Psilander, f. 16.5.1879 i Kbhvn., død 1968, datter af handelsagent A J F F Groth og hustru Karen Mathilde f. Gronemann.

Debuterede på Casino 26. dec. 1901 i Alt for fædrelandet; skuespiller i provinsen, på Frdbg. Teater og Dagmartheatret; filmskuespiller ved Nordisk Films Kompagni fra o. 1909 og debuterede i Dorian Grays portræt.

Fik sit gennembrud som betydelig filmkunstner i Foran fængslets port, der havde premiere 6. marts 1911; medvirkede i 17 film i 1911 (hvoraf de 16 var instrueret af August Blom); blev verdenskendt gennem filmene.

Teaterroller bl. a.: Prinsen i Der var engang; Sikes i Oliver Twist. Hovedroller i stumfilm bl. a.: Foran fængslets port; Balletdanserinden (s. m. Asta Nielsen); Det mørke punkt (s. m. Augusta Blad); Evangeliemanden; Revolutionsbrillup; Klovnen (instr. af A W Sandberg).

Puggaard Hans

Storkøbmand; f. 3.9.1788 i Kbhvn., død 8.4.1866; søn af underkantor ved Holmens kirke og indehaver af punchsalen på Det kgl. Teater Thomas Puggaard og hustru Cathrine Marie f. Svane; gift 13.8.1816 m. Bolette, f. 7.2.1798 i Stege, død 1847, datter af købmand i Stege Christopher Friedenreich Hage og hustru Christiane Arnette f. Just.

Fik tidligt stilling som skriver; tog landmålereks.; derefter kopist i Frederiksværks administrations hovedkontor; rejste til Sverige med spionageformål s. m. værkets chef, oberst Tscherning 1812; opkøbte der engelske varer, som ikke kunne fås i Danmark p.g.a. fastlandspærningen; borgerskab som grosserer i Kbhvn. 1813; derefter forretningsrejser til det nærmeste udland som grundlag for firmaets vækst inden-

for handel med korn, tømmer, vin og sild; i samarbejde med svogeren Alfred Hage dannedes et handelshus, som havde en væsentlig del af Lollands kornudførsel; stillede store krav til kornkvaliteten og kornets rensning; drev till. importhandel med kaffe, sukker og kolonialvarer og senere også bankiervirksomhed; samlede i sit hjem i Kbhvn. og på Skovgård ved Ordrup mange af guldalderens kunstnere f. eks. Thorvaldsen og efter en datters ægteskab med Orla Lehmann også de nationalliberales ledere; medl. af folketinget (for Ribe) 1854-58 og 1861-64 og af rigsrådets landsting 1864-66; oprettede to store legater for fattige børns opdragelse og uddannelse.

Etatsråd 1863.

Quellinus Thomas

Billedhugger; døbt 17.3.1661 i Antwerpen, død 1709 el. 1710; søn af billedhuggeren Artus Quellinus d. Yngre og hustru Anna Maria f. Gabron; gift m. Anna Cooques el. Choquet, død efter 1714.

Uddannet i faderens værksted; ledede i Kbhvn. opstillingen af det af faderen udførte gravmæle over feltherren Hans Schack i Trinitatis kirke 1689; fik s. å. af generalfeltmarskal U Fr. Gyldenløve bestilling på gravmæle til dennes kapel i Frue kirke; borgerskab som »bildt og steenhugger« i Kbhvn. 1703; forlod Danmark 1707.

Har især udført en række gravmæler præget af den belgiske udformning af den Berniniske barokstil, der var påvirket af Rubens.

Hovedværker: gravmæler bl. a. over U Fr. Gyldenløve (beg. af 1690'erne, tilintetgjort ved branden 1807); Fr. Gersdorff i Tølløse kirke (1691); Hans Friis i Hørning (1691); Lassenius i Petri kirke, Kbhvn. (efter 1692); Vittinghof i Skt. Knuds kirke i Odense (mellem 1691 og 96); Cort Adeler i Frue kirke i Kbhvn. (1693 ff., tilintetgjort ved branden 1807); Jørgen Skeel i Auning kirke (1699 ff.); Marcus Gjøl i Herlufsholm kirke (1700); fyrstbiskop Aug. Frederik i domkirken i Lübeck (1700); Hans Ahlefeldt i Skt. Knuds kirke i Odense (1701); Thomas Kingo i Fraugde kirke (1702); samt det Marselis-Rodsteenske gravmæle i Århus domkirke (1704); Chr. de Lentes kapel ved Petri kirke, Kbhvn. (1704). Marmoralter til Mariekirken i Lübeck (1697, beskudiget 1942); storkansler Conrad Reventlows sarkofag i Slesvig domkirke (ca. 1708); marmorbuste af Frederik 4. (Frederiksborg).

Quaade George

Diplomat, minister; f. 30.8.1813 i Helsingør, død 7.4.1889; søn af generalmajor P F Quaade og hustru Christiane Gustave f. de Tuxen; gift 1. gang 14.11.1851 m. Caroline Amalia f. baronesse Selby, f. 18.10.1824 i Bruxelles, død 1862, datter af gehejmekonferensråd, baron Charles

Selby og hustru Christiane Louise f. Falbe; 2. gang 16.10.1863 m. Caroline, f. 18.10.1824 i Bruxelles, død 1906, søster til 1. hustru.

Student (priv. dimit.) 1831; cand. jur. 1836; en kort tid ansat i overrettens justitskontor, derefter i departementet for udenlandske sager, kancellist 1838; midlertidig legationssekr. i Berlin 1847, vendte tilbage til ministeriet ved krigens udbrud 1848, ekspeditionssekr. s. å., chef for 2. politiske departement 1856; gesandt i Haag og Bruxelles 1860, i Berlin s. å.; forlod Berlin kort før de tyske forbundstroppers besættelse af Holsten dec. 1863; udenrigsminister i ministeriet Monrad jan. 1864; deltog april s. å. i London-konferencens resultatløse forhandlinger om deling af Slesvig; indtrådte i ministeriet Bluhme, der dannedes 11. juli 1864, som minister uden portefølje og undertegnede som sådan fredstraktaten i Wien 31. okt. 1864, hvor Danmark afstod Slesvig, Holsten og Lauenborg; gesandt i Berlin 1865-84.

Qvade C. A.

Købmand; f. 1.12.1818 på Bådesgård, Græshave sogn, død 24.7.1900; søn af proprietær C L Qvade og hustru Dorteia f. Wiinholt; gift 16.11.

1844 m. Susanne, f. 3.8.1817 i Fåborg, død 1893, datter af hattemager H H Lange og hustru Kirstine f. Bendixen.

Etablerede sig som købmand i Maribo 1843, fra o. 1860'erne med hovedvægt på eksport af korn og smør og import af kul; oprettede filial i Bandholm 1866. Medstifter s. m. svingeren L Lange af et jernstøberi og maskinfabrik i Svendborg 1850; deltog i oprettelsen af en række lolland-falsterske industri- og handelselskaber, bl. a. Maribo Sukkerfabrik 1897. Medl. af Maribo byråd 1860-84.

Rafn C. C.

Historiker; f. 16.1.1795 på Brahesborg ved Assens, død 20.10.1864; søn af kunstmaler, mejeriforpagter Christian Rafn og hustru Christiane f. Kiølbjerg; gift 20.7.1826 m. Johanne Catharina, f. 23.8.1807 i Kbhvn., død 1878, datter af toldbetjent Christian Kiølbjerg og hustru Anna Dorothea f. Jørgensen.

Student (Odense) 1814; cand. jur. 1816; officierseks. s. å.; løjtnant ved de fynske dragoner til 1820; lærer i latin og alm. grammatik ved Landkadetakademiet 1820-26; dyrkede till. oldnordiske studier; foretog som volontør ved Universitetsbiblioteket 1821-23 en revision af den Arnemagæanske samling.

Initiativtager til oprettelsen af offentlige biblioteker 1818 i Reykjavik, 1827 i Thorshavn og 1829 i Godthåb. Medstifter af Det kgl. nordiske Oldskriftselskab 1825 og selskabets sekretær; foranledigede at selskabet udgav sagarækker på grundsproget samt i danske oversættelser; stillede forslag om oprettelsen af en oldsagskomité inden for Oldskriftselskabet; medl. af komitéen og stifter og udgiver af Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed 1832, 1836-63 u. navnet *Annaler for nordisk Oldkyndighed* (der-efter *Arbøger*); till. udgiver af *Antiquarisk Tidsskrift* 1843-63. Anlagde 1843 et »amerikansk« kabinet, bestående især af eskimoiske, indianske og karabiske oldsager, senere indlemmet i Etnografisk samling; stiftede et historisk-arkæologisk arkiv og bibliotek u. Oldskriftselskabet 1845.

Har udgivet: *Nordiske kæmpe-historier I-III* (1821-26); *Krákumál* (1826, med dansk, latinsk og fransk oversættelse samt i diplomatisk aftryk); *Fornaldar sögur Norðrlanda I-III* (1829-30), der samtidig udkom på dansk som *Nordiske fortids sagaer*; *Færeyinga saga* (1832, med dansk og færøsk oversættelse). Udgav for Oldskriftselskabet: *Antiquitates Americanæ*

(1837); *Grønlands historiske mindesmærker I-III* (1838-45); *Antiquités Russes I-II* (1850-52); *Antiquités de l'Orient* (1856).

Dr. phil. h. c. i Bonn 1825; dr. jur. h. c. i Königsberg 1830; medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog 1836 og af en lang række lærde selskaber i udlandet.

Titulær professor 1826; etatsråd 1839; konferensråd 1859.

Rafn C. G.

Naturforsker, embedsmand; f. 31.7.1769 i Viborg, død 17.5.1808; søn af prokurator, justitsråd H S Rafn og hustru Dorothea f. Sadolin; gift 2.6.1798 m. Anna Catharina, f. 21.2.1778 i Åbenrå, død 1861, datter af købmand Peter Lorenzen og hustru Catharina Maria, f. Iversen.

Student (priv. dimit.) 1788; studerede medicin, veterinærvidenskab og botanik; i en årrække naturhistorielærer ved Borgerdydskolen i Kbhvn., og lejlighedsvis vikar i Erik Viborgs lektorat ved Botanisk Have; assessor i general-landøko-

nomi- og kommercekollegiet 1797; till. medl. af den kgl. fabrikkdirektion 1801; kommitteret i kollegiet (produktions- og fiskerifaget) 1804, medudgiver af dettes tidsskrift *Handels- og Industritidende* fra starten 1798; medl. af en kommission til undersøgelse af brændevinsbrænderiernes beskaftenhed 1801; på kommissionens forslag oprettedes 1804-05 det kgl. brænderi i Sølvgade, dels som forsøgsbrænderi og dels som læreanstalt, bestyrer af dette fra oprettelsen.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1798; sekretær 1802 i kommissionen for oprettelse af et museum for naturvidenskabernes; medopretter af og sekretær i Selskabet for indenlandsk Kunstflid, der stiftedes efter det engelske bombardement af Kbhvn. 1807, og virkede for boykot af engelske varer; direktør for Det Classenske Litteraturselskab 1807; medl. af Selskabet for Veterinærkyndighedens Fremme s. å., og medl. af forsk. udenl. videnskabelige selskaber.

Har bl. a. skrevet: *Danmarks og Holstens flora, systematisk, fysisk og økonomisk bearbejdet I-II* (1796-1800); Udkast til en plantefysiologi, grundet på de nyere begreber i fysik og kemi (1796; oversat til svensk og tysk); Vejledning for bonden til at dyrke hør (1806, 3. udg.

1837; oversat til tysk og svensk). Medstifter 1794 og medudgiver af det første naturvidenskabelige tidsskrift *Fysikalsk, økonomisk og medico-kirurgisk Bibliotek for Danmark og Norge* (senere u. varierende titler), eneudgiver fra 1797; publicerede heri en række afhandlinger om fysiske, kemiske og mineralogiske emner; skrev om redningsanstalter for druknede (hvilket gav stødet til oprettelsen af Selskabet for druknede Menneskers Redning 1796).

Tildelt bl. a. Videnskabernes Selskabs præmie 1793 for prisafhandl. »Om den bedste plan til en praktisk agerdyrkningsskole«, Landhusholdningsselskabets guldmed. 1800, og s. m. J D Herholdt Institut National's pris 1805 for en afhandl. om visse dyrs vintersøvn.

Justitsråd 1806.

Rafn Aage

Arkitekt; f. 21.4.1890 i Kbhvn., død 7.5.1953; søn af rektor ved Metropolitanskolen C H Rafn og hustru Anna f. Kaper; gift 1.10.1927 m. Lucie, f. 19.10.1903 i Lillehammer, datter af ingeniør Johan Hoel og hustru Agnes Elisabeth f. Ohlsen.

Student (Metropolitanskolen) 1908; afgang fra Akademiet 1919; overtog efter Hack Kampmanns død 1920 s. m. H J Kampmann den kunstneriske ledelse af Politigårdens opførelse i Kbhvn. 1920-24; leder af Kunsthåndværkerskolen 1925-45.

Modtog Akademiets store guldmed. 1921 og Kbhvns kommunes præmie for god bebyggelse 1921, 33, 35 og 43; korresp. medl. af Royal Institute of British Architects.

Efter offentlig konkurrence udarbejdet byplan for en by på Hanstholm 1924; har bl. a. opført stationsbygninger på Bornholm (s. m. Kay Fisker, 1916); Købmandsbo, Frederikssundsvej 106 A-C (s. m. K Gottlob og H J Kampmann, 1930); Skt. Lucasstiftelsen i Kbhvn. (1931 m.v.); Vartov Gammel Kloster, Klædebo Parkallé 28 (s. m. H J Kampmann, 1936); Christianshavns vuggestue og daghjem, Ved Stadsgraven 11-13 (1935); egen villa Krathusvej 7, Charl. (1936); Teknisk skole, Julius Thomsensgade 5 (s. m. S C Larsen, 1938); aldersrenteboliger ved Bavneshøj Allé og Tranehaven i Valby (1941); Den grafiske højskole, Julius Thomsensgade (s. m. S C Larsen, 1943); aldersrenteboligerne Tranehave-

gård ved Bavnehøj Allé (1943); kollegium for håndværkere; Hellebækgård til Det kgl. opfostringshus; endv. boligbyggeri, tegninger til kunsthåndværk m.v.; tilrettelæggelse af bøger bl. a. Liselundbogen (1918); har s.m. Ejnar Dyggve og Kay Fisker udg. opmålingerne Fra Vognmagergadekvarteret (1914).

Rahbek Kamma

f. 19.10.1775 i Kbhvn., død 21.1.1829; datter af assessor i hof- og stadsretten Hans Heger og hustru Anna Louise f. Drewsen; gift 31.8.1798 m. forfatter, litteraturhistoriker Knud Lyne Rahbek (se denne).

rer v. det Christiani'ske institut 1799; lærer ved Den dramatiska skole 1805; professor »især i dansk sprog og litteratur« ved Kbhvns universitet 1816–30, universitetets rektor 1826–27.

Medstifter af dramatiske selskaber; sekretær ved kommissionen for universitetet og de lærde skoler 1794–1805; sekondløjtnant i Kongens livkorps 1801, kaptajn 1807; medl. af direktionen for Det kgl. Teater fra 1809.

Litteraturhistoriker, Danmarks første teaterhistoriker og grundlægger af Holbergstudiet, samt udgiver af tidsskrifter der gennem årtier var med til at udvikle liberalitet og smag hos borgerskabet, der satte pris på den naturlige fremstilling; forlangte af skuespilleren, at han skulle være et godt menneske og skulle udtrykke skønhed og noblesse i sin kunst; af egen produktion overlevede kun nogle drikkeviser.

Har bl. a. skrevet eller udgivet: Den unge Darby (skuespil, 1780); Breve fra en gammel skuespiller (1782); Den fortrolige (skuespil, opført i Mannheim ca. 1783); Sophie v. Brau-neck (skuespil, trykt 1785); Prosaiske forsøg I–VIII (1785–1806); Forfæreren (lystspil o. 1788, udg. 1814); Dramaturgiske samlinger I–III (1788–91); Poetiske forsøg I–II (1794–1802); Om den danske stil (1802); Samlede fortællinger I–IV (1804–14); Holbergs udvalgte skrifter I–XXI (med moderniseret retskrivning, 1804–14); Om skuespilkunsten (1809); Samlede skuespil I–III (1809–13); Udvalgte danske viser fra middelalderen I–IV (s. m. Abrahamson og Nyerup, 1812–14); Ludvig Holberg som lystspildigter og om hans lystspil I–III (1815–17); Nordiske fortællinger I–II (bearbejdelser af islandske sagaer, 1819–21); Bidrag til den danske skueplads' historie i dens første århundrede (ved Det kgl. Teaters 100 års jubilæum, 1822); Erindringer af mit liv I–V (1824–29). S. m. R. Nyerup: Bidrag til den danske digtekunsts historie I–IV (1800–08), Udsigt over den danske digtekunst under Frederik 5. (1819) og Bidrag til en udsigt over dansk digtekunst under Christian 7. (1828). Oversatte en lang række skuespil m. m. fra tysk, engelsk, fransk og svensk.

Udgiver af: Minerva (månedsskrift, s. m. Pram, 1785–89; eneredaktør 1794–1808, med Peter Collet som medudgiver 1798–99), forsat under titlen Danske Minerva I–VIII (1815–19), derefter under titlen Hesperus I–VIII (1819–23); tidsskriftet Tritogenia I–VII (1828–30); Den danske Tilskuer (skønletterært præget halvugeskrift, 1791–1806), forsat i flg. tidsskrifter: Nye

danske Tilskuer (1807–08), Sandsigeren (1811), Tilskueren (1815–22) og Tilskuerne (1823).

Medl. af Danske Selskab 1822, af Videnskabernes Selskab 1820. Dr. phil. h.c. i Kiel 1811; virkelig etatsråd 1828.

Ramm Julius

Forsikringsmand; f. 28.7.1831 i Rabøl, Slesvig, død 1.7.1913; søn af skomager C F Ramm og hustru Auguste f. Beckmann; gift 1. gang 1.1.1862 m. Metta Maria, f. 3.11.1830 i Kollmar, Holsten, død 1886, datter af daglejer F Brøcker og hustru Maria f. Keltings; 2. gang 6.3.

1888 m. Josepha, f. 1.12.1843 i Lülldorf ved Rhinen, død 1924, datter af godsejer Ferdinand Brüninghausen og hustru Margarethe f. Zweiffel.

Udgået fra folkeskolen; derefter handelsuddannet i manufakturbranchen; korporal i hæren 1854; sergent 1858; deltog i krigen 1864, overkommandosergent ved 22. bataljon s. å.; stabssergent ved 17. bataljon 1867; uden for nr. 1872, afsked 1876. Efter krigsafslutningen till. beskæftiget som ekstraarbejder på det kbhvske kontor for generalagenturet for det franske livsforsikringselskab Caisse Générale des Familles; initiativtager og medstifter af det første private danske livsforsikringselskab, der fik navnet Hafnia, 1872; forretningsførende direktør for dette fra stiftelsen til 1905.

Etatsråd 1905.

Ranch Hieronymus Justesen

Præst, digter; f. 1539 i Vinkel sogn ved Viborg, død 3.12.1607; søn af sognepræst J L Ranch og hustru Karen Jacobsdatter; gift m. Karen Olufsdatter, datter af rektor Oluf N Skytte.

Indskrevet ved universitetet i Wittenberg 1563; tog magistergraden sandsynligvis i udlandet; præst ved Gråbrødrekirke i Viborg 1572 og provst for Nørlyng herred o. 1591; fik till. indtægten fra et kanonikat ved Viborg domkirke og havde en af kronens gårde i Vinkel sogn i fæste.

Har bl. a. skrevet: på opfordring af sin vel-ynder Niels Kaas, som festskeuspil til Chr. 4.s hyldning 1584 i Viborg, bibeldramaet »K: Salomons hyldning« (trykt 1585); komedien Karig Niding (o. 1598 og senere, sidst 1963) og det første danske syngestykke Samsons fængsel

(1599); till. en del viser bl. a. en vise om tyrkernes indfald i Ungarn (1595) og et moraliserende digt Fuglevise (fremkom i svensk oversættelse 1623). Danske skuespil og Fuglevise, udg. af S Birket Smith (1876–77).

Rantzau Christian

Rigs greve, overstatholder; f. 2.5.1614 på Haderslevhus, død 8.11.1663; søn af statholder Gert Rantzau og hustru Dorothea f. Brockdorff; gift 31.7.1636 m. Dorothea, f. 29.1.1619, død 1662, datter af Detlev Rantzau til Panker og hustru Dorothea f. Ahlefeldt.

Elev på Sorø akademi 1627–29; studerede i Nederlandene og Frankrig 1631–33; kammerjunker hos Chr. 4. 1634–36; amtmand i Rendsborg 1639; bestalling som kgl. landråd 1643; generalkrigskommissær u. krigen 1643 og ledede angrebet på Riberhus og Haderslevhus 1644; provst for domkapitlet i Hamburg 1645–50; statholder i hertugdømmerne 1648; Fr. 3.s tilidsmand under konflikten med rigshofmester Corfitz Ulfeldt 1651; generalstatholder, rigsråd og assessor jan. 1661 i alle de nye kollegier, som oprettedes efter enevældens indførelse (1660); indledte rækken af den danske enevældes tyskfødte førsteministre ved sin udnævnelse til præsident i statskollegiet (afløser for rigsdrostembudet) aug. 1661; deltog juli 1663 i domsafsigelsen, og medvirkede stærkt til den strenge straf over Corfitz Ulfeldt, der dømtes fra ære, liv og gods; ledede forhørene over Leonora Christina i Blåtårn aug.–sept. s. å.

Ejer af en række godser i Slesvig og Holsten og i kongeriget; fik 1645 Tranekær slot og len i pant af kronen for lån til kongen u. Torstenssonkrigen; måtte senere afstå sin fordring på kronen og 1659 overgive Tranekær til svigersønnen, senere storkansler Frederik Ahlefeldt.

Tysk rigsgreve 1650 med amtet Barmstedt (købt af hertugen af Gottorp 1649) som rigsgrevskab.

Rantzau Daniel

Feltøverst, hærfører; f. 1529 på Deutsch Nienhof, død 11.11.1569; søn af Godske Rantzau til Deutsch Nienhof og hustru Margrethe f. Buchwald.

Studerede ved universitetet i Wittenberg 1544–47; gik i tjeneste hos hertug Adolf af Gottorp

1547 og uddannedes ved kejserhoffet og i den kejserlige hær; slotshøvedsmand hos hertugen 1555; deltog i Ditmarskens erobring 1559 og blev hårdt såret ved stormen på Meldorf; trådte i dansk tjeneste 1562, da Fr. 2. forberedte krig (Syvårskrigen 1563–70) mod Sverige; deltog i kampene i Småland u. grev Günthers overlevelse; fik efter dennes afsked overbefalingen 1565; vandt sejr i slaget ved Axtorna okt. s. å.; udnævnt til feltoberst og belønnet af kongen med Trøjborg slot og godset Oldenhorn i Holsten; ledede i 1567–68 det store vinterfelttog fra Småland op gennem Östergötland øst om Vättern til Linköping, og vendte ubesejret tilbage til Skånes grænse efter en række heldige kampe og udplyndringer; ledede s.m. kongen angreb på Varberg efteråret 1569; faldt u. belejringen.

Rantzau Henrik

Statholder i hertugdømmerne; f. 11.3.1526 på Steinburg i Holsten, død 31.12.1598; søn af feltherre, statsmand Johan Rantzau (se denne); gift 1554 m. Christina, f. 11.2.1535, død 1603, datter af braunschweigs adelsmand Frantz v. Halle og hustru Christine f. Ramel.

Studier ved universitetet i Wittenberg og muligvis deltager i sammenkomster hos Luther; ophold ved Karl 5.s hof i Tyskland og i Nederlandene fra 1548 og samtidig i hertug Adolfs tjeneste; kongelig råd, derefter amtmand på Segeberg 1554; kgl. statholder i hertugdømmerne 1556; efter Fr. 2.s erobring af Ditmarsken kongens befuldmægtigede ved delingen, fik tilsyn med den kongelige del samt med ordningen af den nye retsforfatning; kongens stedfortræder

ved forleningshøjtideligheden i Odense 1580 (forleningen med Slesvig); kongens repræsentant i fællesregeringen; Chr. 4.s rejseledsager i Tyskland sept. 1595.

Ydede Fr. 2. store lån og muliggjorde s.m. andre holstenere Syv-årskrigen ved kaution for et stort lån; virkede ved Syv-årskrigen udbrud for en nær forbindelse med Lübeck, førte forhandlinger med de tyske lejetropførere og sikrede s.m. hertug Adolf den holstenske grænse mod eventuelt lothringsk angreb; tilrådede hjemkaldelse af Peder Oxe ved udstedelse af et nyt lejdebrev jan. 1566; fredsforhandler ved møder i Rostock 1564 og Stralsund 1567 samt i endelige fredsunderhandlinger i Stettin 1570; var ivrig for fastlæggelsen af Slesvigs statsretlige stilling, ordningen af det fyrstelige fællesstyre og retsplejen og bistod ved udgivelsen af landretsordningen 1573; under kongens forfald leder af landretsdagene; gennemførte bekræftelse af ridderskabets privilegier og hindrede Hans den Yngres optagelse blandt de regerende fyrster; ønskede som tysk-dansk helstatsmand, som kongelig statholder og ridderskabets leder at gennemføre den traditionelle ridderskabspolitik med bevarelse af forbindelsen til kongeriget samtidig med fuld selvstændighed og udbygning af det indre fællesskab og stænderstyret; tilskyndede Fr. 2.s enke, dronning Sophie til at overtage formynderskabet for Chr. 4. i hertugdømmerne 1590; måtte efter forsoningen mellem Chr. 4. og enkedronningen opgive statholderposten og Segeberg amt jan. 1598. Havde gennem sin politik undgået en ny deling af hertugdømmerne og havde bevaret stændernes privilegier uørørt.

Modtog stærk påvirkning af Melanchtons humanisme under opholdet i Wittenberg og blev præget af renæssancen både i Nederlandene og ved de tyske fyrstehoffer og blev formidler af de humanistiske værdier; brevvekslede med lærde kulturpersonligheder i hele Europa og var ven med de ledende mænd i Danmark: Peder Oxe, Niels Kaas, Holger Rosenkrantz, Tycho Brahe; bevægede sig i sit forfatterskab fra latinske vers til de okkulte videnskaber.

Opførte på sine godser talrige bygninger, som åbne anlæg med symmetrisk renæssanceplan, kun kendt gennem beskrivelser og gengivelser bl. a. Breitenburg, Wandsbeck (Wandsburg) (1568), Nütschau (1577), Redingsdorf (1575) samt særlig Rantzau (1594).

Har udgivet: Rantzauske slægt- og godsbeskrivelser; en skildring af Ditmarskerkrigen (pseudonymt, 1570); en topografisk beskrivelse af »den cimbriske halvø« (trykt 1739 i J E Westphalen: Monumenta I, 1739, bl. a. med den første afbildning af Jellingstenene); Thematum coelestium... directiones (Ievnæsskildring, 1611); astrologiske skrifter i talrige oplag; medarbejder ved udenl. historiske arbejder bl. a. særlig ved Georg Braun: Theatrum Urbium (var med til at sikre værdifuldt billedstof med byer og slotte i kongeriget og hertugdømmerne).

Samlede et værdifuldt bibliotek på omkring 6.300 bd., deriblandt adskillige inkunabler og håndskrifter (særlig fra Segeberg kloster); størsteparten bortført fra Breitenburg 1627 og skænket til jesuiterkollegiet i Praha, mange dog i

tyske, svenske og danske biblioteker, bl. a. Det kgl. bibliotek.

Fik Segeberg amt og Flensborg amt i pant for lån til kongen 1564; købte af kongen Holme kloster på Fyn 1568, omdøbt til Rantzausholm (nu Brahetrolleborg); arvede Breitenburg og Mehlbeck samt et par braunswegske godser; endv. erhvervet mange godser i Slesvig og især i Holsten 1563-90; ejede ved sin død 18 adelige godser samt gårde og huse bl. a. i Flensborg, Lübeck og Hannover; anlagde på sine godser 39 møller bl. a. olie-, papir- og kobbermøller og var ivrig for træplantninger.

Ridder af Elefanten 1580.

Rantzaus Johan

Feltherre; f. 12.11.1492 på Steinburg, død 12.12.1565; søn af hamburgsk råd Henrik Rantzaus og hustru Øllegaard f. Buchwald; gift ca. 1525 m. Anna, f. ca. 1510, død 1582, datter af Gert Walstorp og hustru Catharina f. Rantzaus.

Rejse til England og Spanien m. v., særlig for at studere krigskunst, 1516; derfra til det hellige land, undslap tyrkisk fangenskab og vendte tilbage over Napoli, Rom, Frankrig og Tyskland; hofmester for hertug Christian (3.) 1520; ledsagede denne på rejse bl. a. til rigsdagen i Worms 1521, hvor Luther forsvarede sig overfor rigsdag og kejser; lutheraner og forkæmper for protestantismen indenfor Holstens ridderskab; hofmester hos hertug Christians far, hertug Frederik (1.) 1522; deltog i forhandlingerne vedr. det bordesholmske forlig med Chr. 2. s. å.; rådede hertug Frederik til at tage mod den danske krone, tilbød ham af de oprørske jyske råder 1522; overtog ledelsen af de nødvendige krigsoperationer og belejrede Kbhvn. og Malmø, der begge overgav sig; forlenedes for sin andel i Danmarks underlæggelse med Krogen (senere Kronborg) 1524 og ombyttede forleningen Gotorp med Steinburg 1526; deltog i bekæmpelsen af Søren Norbys oprør i Skåne, slog bondehærene ved Lund 28. april 1525 og ved Bunketofte Lund 4. maj s. å.; belønnedes med Malmøborgmesteren Hans Mikkelsens konfiskerede gods efter Landskronas overgivelse; købte store landområder i Holsten; oprettede godset Breitenburg; forhandlede i Kbhvn. med lybækkerne om Chr. 2.s skæbne 1532, men var ikke med til at bryde lejdet til denne; besejrede lybækkerne ved Eutin 1534; tvang dem til fredsslutning med

hertugdømmerne s. å.; belejrede og indtog dec. s. å. Ålborg efter skipper Clements bonderejsning; undertrykte de jyske bønder og tvang dem til at sværge lydighed mod kong Christian 3., der arvehyldedes på Viborg landsting 1535; førte hurtigt herefter tropper over Als til Helnæs på Fyn og senere til Middelfart; tilføjede de grevelige styrker et afgørende nederlag ved Øksnebjerg 11. juni 1535 og landsatte tropper på Sjælland; deltog ikke personligt i Kbhvns belejring, men var til stede ved overgivelsen 29. juli 1536; lensmand på Riberhus for at ave de vestjyske bønder 1535-40; ledede efter 1542 forhandlinger med Nederlandene og deltog i fredsforhandlingerne i Speier 1544; betonedede stærkt hertugdømmernes samhörighed og mente sig som hertugdømmernes hofmester forpligtet overfor alle tre regerende fyrster; mistede som følge heraf sit len Steinburg; levede derefter tilbagetrukket på sine godser en tid; ledede det af landefyrsterne efter hans forslag i fællesskab påbegyndte felttog mod Ditmarsken med 15.000 mand 1559; besejrede ditmarskerne ved Meldorf og ved Heide 2. og 13. juni.

Slået til ridder ved den hellige grav i Palæstina.

Rasch Gjertrud

Missionærhustru; f. 1673 på gården Vebbestad i Kvæfjord, Nordnorge, død 21.12.1735; datter af gårdbruger og lensmand Niels Rasch og hustru Nille Nielsdatter; gift 1707 m. missionær, koloniasator Hans Egede (se denne).

Var oprindelig stærkt imod sin mands tanker og planer om at rejse til Grønland, men bestyrkede ham i hans forsæt efter at have ladet sig overbevise om, at det var Guds vilje de skulle af sted; var en betydelig støtte for sin mand i kolonisations- og missionsarbejdet blandt grønlanderne; plejede med den største selvpoffelse, og sit eget liv som indsats, de mange syge u. den store koppepidemi 1733-34.

Rask Rasmus

Sprogforsker; f. 22.11.1787 i Brændekilde ved Odense, død 14.11.1832; søn af skrædder og husmand N H Rasch og hustru Birthe Rasmusdatter.

Begyndte på egen hånd o. 1804 som elev i Odense latinske skole at studere islandsk efter

»Heimskringla«-udgaven; uddrog ved hjælp af en dansk oversættelse sprogets ord og former og udarbejdede en ordbog og en hel grammatik; optog endv. studiet af andre sprog og af dansk retskrivning; student 1807; skulle studere teologi, men opgav dette dels af personlige grunde dels for helt at hellige sig sproglige studier; fik ved professor R Nyerups hjælp friplads på Regensen og ansættelse som volontør ved Universitetsbiblioteket 1808; rejste til Sverige 1812; studieophold på Island 1813-15; amanuensis 1812; underbibliotekar 1814 ved Universitetsbiblioteket; Videnskabernes Selskabs guldmed. for prisafhandling 1815; foretog 1816-23 med understøttelse dels fra staten dels fra privat side sin store studie- og indsamlingsrejse, der gik over Sverige, Finland, Rusland, Persien til Indien og Ceylon; ekstraord. professor ved Kbhvns universitet 1825 i litterærhistorien med særligt hensyn til den asiatiske litteratur; overbibliotekar ved Universitetsbiblioteket 1829; ekstraord. professor, i de orientalske sprog 1831.

Det nordiske Oldskriftselskabs første formand 1825-27.

Står som den egentlige grundlægger af den moderne sammenlignende sprogvidenskab. De store skatte af håndskrifter, han hjembragte fra sin rejse, hvoriblandt de internationalt kendte old-iranske avesta- og pehlevi-manuskripter, findes nu på Det kgl. bibliotek.

Litterære arbejder bl. a.: Vejledning til det islandske eller gamle nordiske sprog (1811); Angelsaksisk sproglære (1817); Anvisning til islandskan (1818); Snorres og Sæmunds Edda (1818). Undersøgelse om det gamle nordiske eller islandske sprogs oprindelse (1818); Om zendsprogets og zendavestas ælde og ægthed (1826, på tysk s. å.); Forsøg til en videnskabelig dansk retskrivningslære (1826); Kortfattet vejledning til det oldnordiske eller gamle islandske sprog (1832); endv. grammatiker i en række forsk. sprog bl. a. Angelsaksisk sproglære (1817, engelsk udg. 1830). Samlede tildels forhen utrykte afhandlinger I-III (ved Hans Kristian Rask 1834-38); Udvalgte afhandlinger I-III (ved Louis Hjelmslev 1932-35); Breve fra og til Rasmus Rask I-II (udg. af Louis Hjelmslev 1941).

Rasmussen Jørgen Skafte-

Industrimand; f. 30.7.1878 i Nakskov, død 12.8.1964; søn af skibsfører H P Rasmussen og hustru Maren Johanne (Hanne) f. Skafte; gift 10.9.

1904 m. Therese, f. 29.4.1884 i Stollberg i Sachsen, datter af købmand Emil Liebe og hustru Johanna f. Grosse.

I smedelære i Danmark; bosat i Tyskland 1900; på ingeniørscole i Mittweida i Sachsen; eksamen fra ingeniørskolen i Zwickau; oprettede Zschopauer Maschinenfabrik i Sachsen der udviklede sig til verdens største motorcykelfabrik; under 1. verdenskrig leverandør til den tyske hær; pionér på motorteknikkens område, særlig i forbindelse med konstruktionen af to-takts motoren; foregangsmand ved fremstillingen af billige biler og motorcykler m.v. under navnet DKW; etablerede med Zschopau som samlingssted et net af underleverandørfabrikker, samt fabrikker i Berlin, Stuttgart og Zwickau og en flyvemaskinefabrik i Leipzig; beskæftigede ca. 7000 mand o. 1930; byggede bl. a. mønsterboliger for arbejderne; gennemførte under verdenskrisen o. 1930 fusion mellem Zschopaufabrikken og automobilfabrikkerne Horch og Wanderer under navnet Auto-Union; trak sig tilbage p. g. a. uoverensstemmelser om virksomhedens ledelse; derefter ejer og leder af fire større metalvarefabrikker i Sachsen og af en fabrik for automobildele, Prometheus i Berlin.

Dr. techn. h.c. ved det tekniske universitet i Dresden 1938.

Rasmussen Knud

Polarforsker, forfatter; f. 7.7.1879 i Jakobshavn, Grønland, død 21.12.1933; søn af missionær, senere sognepræst Chr. Rasmussen og hustru Lovise f. Fleischer; gift 11.11.1908 m. Dagmar, f. 10.8.1882 i Gentofte, datter af entreprenør, politiker Niels Andersen (se denne).

Levet sin drengetid på Grønland; til Kbhvn. 1892; student (Nørrebro latin- og realskole) 1898; filosofikum 1900; deltog i Studentersamfundets Islandsrejse 1900 og traf her Mylius-Erichsen; rejste til Lapland vinteren 1901; deltog i den danske litterære Grønlandsekspedition under Mylius-Erichsen 1902-04; berejste 1905 indlandet mellem Godthåbsfjorden og Diskobugten for at undersøge muligheden af tamreners indførelse i Vestgrønland; etnografisk ekspedition til Nordgrønland 1906-08; rejste ad privat vej midler til oprettelse af en fast station i Kap York området, og oprettede s. m. Peter Freuchen station Thule 1910; opholdt sig tre år i Thule, oprettede missions- og handelsstation og foretog forskningsrejser; leder af 1. Thule-ekspedition 1912-13 over indlandsisen til Independence Fjord og Pearyland, foretog naturhistoriske og meteorologiske undersøgelser og konstaterede at den såkaldte Peary Kanal ikke eksisterede; fandt u. overvintring ved Thule 1913-14 den berømte meteorsten ved Savik på Melvillebugtens nordkyst; leder af 2. Thule-ekspedition 1916-18 til Grønlands nordkyst; organiserede udsendelsen af 3. Thule-ekspedition 1919 til udlægning af støttepunkter for Roald Amundsen på Grants Land; leder af 4. Thule-ekspedition til Angmagssalik 1919, af 5. Thule-ekspedition til Arktisk Nordamerika 1921-24 med vidensk. udforskning af kulturen hos alle eskimostammer mellem Hudsonbugten og Bering Strædet, af 6. og 7. Thule-ekspedition til Sydøstgrønland 1931 og 1932.

Har med sine ekspeditioner udført grundlæggende, etnografiske forskningsarbejder vedr. eskimoernes kultur; har hjembragt et meget stort etnografisk materiale og har skænket ca. 16.000 genstande til Nationalmuseets etnografiske afd. Var meget virksom i forbindelse med landsindsamlingen til ombygning af Nationalmuseet siden 1929.

Har bl. a. skrevet: Nye mennesker (1905); Under Nordenvindens svøbe (1906); Lapland (1907); Min rejse dagbog (1915); Foran dagens øje (1915); Grønland langs polhavet (1919); Myter og sagn fra Grønland I-III (1921-25); Fra Grønland til Stillehavet I-II (1925-26); Festens gave (1929, kapitlet Qarrtsiluni dramatiseret som ballet af Harald Lander med musik af Knudåge Riisager 1942); Snehyttens sange (1930); Intellectual Culture of the Hudson Bay Eskimos I-III (1929-32); Den store slæderrejse (1932); Polarforsknings saga (Jordens erobring, bd. VI, 1932); Knud Rasmussens Mindeudgave I-III (1934-35). Vidensk. ekspeditions-beretninger udgivet bl. a. i Meddelelser om Grønland. Oversættelser til fl. europæiske sprog og til grønlandsk.

Manuskript til og ekspeditionsleder ved optagelsen af filmen Palos brudefærd (1934); medvirket bl. a. i filmen Med Knud Rasmussen i hundeslæde gennem Alaska (1930'erne).

Æresmedlem af og tildelt guldmedaljer fra en række geografiske selskaber, bl. a. Det kgl. danske geografiske Selskab, samt modtaget andre videnskabelige udmærkelser i ind- og udland. Æresdoktor ved Kbhvns universitet 1924 og ved St. Andrews universitet i Edinburgh 1927. Min-

derum indrettet i Nationalmuseets etnografiske afd. Knud Rasmussens museum indviet 5. maj 1939 i hans hus på Spodsbjerg ved Husted. Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1921.

Rasmussen Mads

Konservesfabrikant, kunstsamler og mæcen; f. 9.6.1856 i Stegsted ved Odense, død 24.4.1916; søn af teglværksejer Rasmus Jørgensen og hustru Mette Marie Nielsdatter; gift 22.5.1895 m. Christine, f. 14.9.1865 i Tved, datter af husmand Christen Andersen og hustru Cilia f. From.

Uddannet på konservesfabrikker i Amerika; anlagde en konservesfabrik som forsøgsfabrik i Stegsted 1888, og en konservesfabrik i Fåborg 1889; overtog de to fabrikker 1892 u. firmanavnet Dansk Vin- og Konservesfabrik, Mads Rasmussen; fabrikken sammensluttedes 1906 med konservesfabrikken J D Beauvais til A/S De danske Vin- & Konserves-Fabrikker, J D Beauvais-Mads Rasmussen; direktør for dette selskab til 1915, derefter formand for bestyrelsen.

Byrådsmedl. i Fåborg 1900-09; formand for Venstrevalgerforeningen i Fåborgkredsen fra stiftelsen til 1909; medl. af direktionen for Odense-Nørre-Broby-Fåborg-Banen; formand for Venstreklubben i Kbhvn. til 1911; næstformand og kasserer i Dansk Husflidsselskab 1911; formand for Foreningen af Konservesfabrikker i Danmark 1913.

Stiftede 1910 Fåborg museum, der indviedes 24. juni s. å. i stifterens ejendom; lod opføre en ny museumsbygning (arkitekt Carl Petersen), indviet 10. juli 1915, hvis store samling væsentligst er bygget op om fynske kunstnere som billedhuggeren Kai Nielsen og malerne Poul S Christiansen, Peter Hansen, Johannes Larsen og Fritz Syberg. Ved fundats, kgl. konfirmeret 22. nov. 1928, er museet i h. t. Mads Rasmussens testamente frigjort som selvejende institution. Skænkede Kai Nielsens Ymerbrønd til Fåborg, opstillet på Torvet, afsløret 24. juni 1913.

Etatsråd 1912.

Rasmussen Vilhelm

Forstander, folketingsmand; f. 31.7.1869 i Ullerslev på Fyn, død 4.8.1939; søn af kromand Hans Rasmussen og hustru Ane f. Nielsen; gift

29.5.1909 m. Agnes Elisabeth, f. 9.1.1887 i Kbhvn., datter af manufakturhandler A H Steen og hustru Henriette Frederikke f. Jürs.

Student (Odense) 1887; cand. mag. (naturhistorie, geografi) 1894; lærer ved De forenede kirkeskoler i Kbhvn. 1891–1907; leder af Den kommunale mellemskole på Frdbg. 1907–11, derefter timelærer i naturkundskab; rektor ved Sundby gymnasium 1919–24; forstander for Statens lærerhøjskole 1924. Virkede till. som foredragsholder bl. a. i forbindelse med Folkeuniversitetsforeningen.

Folketingsmand (Socialdemokratiet) fra 1915 for Kbhvns 10. kreds, for østre storkreds fra 1920; medl. af skolekommissionen af 1919; udvalgsordfører u. behandlingen af seminarieloven af 1930 og loven af 1933 om folkeskolens styrelse og tilsyn; vicepræsident i det internationale Montessori selskab 1937; medl. af Rask-Ørsted fondets komité.

Har bl. a. skrevet: Verdensudviklingen (1903–04, 2. udg. 1926); Naturstudiet i skolen (1909, 2. udg. 1922); Samfunds-skolen (1910); Børnehavne-barnet. Verdensbillede og begavelse (1918); Forskole-barnet (1921); Et barns dagbog (1922); Mellemskolebarnet (1925); Drengeliv i kroen (1939); Verdslig livsbetragtning (1939). Endv. småskrifter med geografiske skildringer, skolebøger, bl. a. Biologi for realklassen og gymnasiet, samt blad- og tidsskriftartikler. Fl. bøger oversat til andre sprog.

Rathsack Svend

Billedhugger; f. 8.9.1885 i Fredericia, død 14.12.1941; søn af oberstløjtnant V S L Rathsack og hustru Anna f. Byberg; gift 21.12.1915 m. Lone, f. 24.4.1889 i Rønne, død 1942, datter af sagfører A P Andersen og hustru Sara f. Sonne.

I malerlære 1901–04; på Teknisk skole; elev på Akademiets malerskole hos Joakim Skovgaard 1903–07; rejser til Spanien, Algier og Tunis 1908 og 1910; begyndte uden forudgående læretid som billedhugger 1913; en kortere tid elev af E A Bourdelle i Paris 1914; rejse til Java 1921, til Italien og Grækenland 1928; i Grønland 1931. Medl. af akademirådet 1922–40, af bestyrelsen for Thorvaldsens museum 1934–40.

Har udstillet som maler på Charlottenborg 1908–09 og 1911–12; som billedhugger på Den frie udstilling 1915–41 (medlem 1918), endv. i Stockholm 1918–19, Kristiania 1920, Gøteborg

1923, Kiel 1929, Toronto 1929, Oslo 1931, Rom 1931, Amsterdam 1934, Edinburgh 1934, Bienalen 1936, Riga 1936, Ungarn 1936, Bukarest 1936–37, Belgrad 1937, Lund og Gøteborg 1941 m. v.

Tildelt Anckerske legat 1927, Thorvaldsen-medaljen 1941.

Særlig påvirket af den arkaiske græske skulptur, af Maillol og af javansk kunst.

Hovedværker som billedhugger: Adam vågner (1913); Ung mand med falk (1914); Fodbold-spiller (1915); Spydkaster (1916); Eva (1916); Pige med amorin (1917); Ganymedes (1917); Amor og Psyke (1918); Harlekins selvmord (1919); Manden (1919); Harlekin (1920); Lig-gende kvinde (1923); søfartsmonumentet på Langelinie (s. m. arkitekt Ivar Bentsen 1925–28); H C Lumbye-monumentet i Tivoli (1930); fire mandlige figurer på Arbejderhøjskolen i Esbjerg (1930); Atleten (1931); kvindefiguren Længsel (1931); grønlandsmonumentet på Christianshavns Torv (1932–38); Svømmepigen (Århus stadion, 1934); Stående kvinde (1936); endv. spring-brønde på Fisketorvet i Odense (1934) og på torvet i Assens (1939); kvindeportrættet Babu Ani (1922) og grønlandsbuster samt relief af professor S P L Sørensen (1939) og flere portrætbuster.

Repræsenteret på Kunstmuseet, C L Davids samling, i provinsmuseer, Nationalgalleriet Oslo m. v.

Raunkjær Christen

Botaniker; f. 29.3.1860 på Ravnkærgård ved Varde, død 11.3.1938; søn af gårdejer J C Hansen og hustru Ane f. Thjellesen; gift 1. gang 19.5.1888 (ægteskabet opløst 1915) m. Ingeborg, f. 11.10.1863 i Varde, død 1921, datter af fabrikant H P Andersen og hustru Nielsine Andrea f. Schack; 2. gang (ægteskabet opløst) m. Agnete, f. 5.11.1874 i Århus, datter af bankdirektør J C Seidelin og hustru Christiane Doerthea f. Rosenstand; 3. gang 5.9.1925 m. Nelly, f. 21.3.1879 i Kbhvn., datter af sigtefabrikant C F Nielsen og hustru Christine f. Delcomyn Petersen.

Elev på Østbæk folkehøjskole 1875–76; student (priv. dimit.) 1879; mag. scient. (botanik) 1885; timelærer og assistent ved Botanisk Have 1885–88; lærer ved Statens lærerhøjskole 1900; docent ved Kbhvns universitet 1908, professor

i botanik og direktør for Botanisk Have 1911–23.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1902; medl. af bestyrelsen for Danmarks Naturfredningsforening, æresmedlem 1936; medl. af Dyrehaveudvalget; medl. af en række vidensk. selskaber og akademier i udlandet bl. a. The Linnean Society of London; æresmedlem af Dansk botanisk Forening; dr. phil. h.c. ved Kbhvns universitet 1929.

Litterære arbejder bl. a.: Myxomycetes Daniae (1890); Dansk exkursions-flora (1890, og senere udg.); De danske blomsterplanters naturhistorie I. Enkimbladede (1895–99); Kimdannelse uden befrugtning hos mælkebøtte (1903); Planterigets livsformer og deres betydning for geografin (1907); Livsformernes statistik som grundlag for biologisk plantegeografi (1909); Formationsundersøgelse og formationsstatistik (1910); Egern, mus og grankogler (1920); The life forms of plants, and statistical plant geography (plantegeografiske afhandlinger, 1934); Botaniske studier (1934–37); desuden en række afhandlinger i botaniske tidsskrifter, Videnskabernes Selskabs skrifter m. m. Har endv. udgivet litterær-botaniske arbejder bl. a. Hjemstavns-floraen og hedens sangere Blicher og Aakjær (1930) og Planterne i den religiøse digtning (1931).

Rawert O. J.

Embedsmand, industrihistoriker; f. 3.1.1786 i Kbhvn., død 11.7.1851; søn af arkitekt, stads-konduktør J H Rawert og hustru Anna Maria

f. Krieger; gift 1. gang 29.11.1827 m. Cathrine, f. 21.3.1786 i Kbhvn., død 1849, datter af gehejmekabinetsekretær F C Bugge og hustru

Henriette Cathrine f. Henrichsen; 2. gang 27.10. 1849 m. Henriette Cathrine, f. 8.8.1801 i Kbhvn., død 1885, søster til 1. hustru.

Student (priv. dimit.) 1803; kopist i kommercekollegiet 1809; medl. af fabriksdirektionen fra 1811 til dens ophævelse 1816; foretog med kgl. støtte en rejse til Tyskland, Schweiz, Italien, Frankrig, Holland og England 1816–19 for at studere industrielle forhold, og berejste Danmark 1819–21; assessor 1823; kommitteret i kommercekollegiet 1829–31; fabrikdir. u. kollegiet fra 1831 og toldinsp. i Kbhvn. 1831–44; berejste, med støtte fra Industrifonden og den Reiersenske fond, en del af Tyskland samt Østrig 1844 og 1845.

Har skrevet: Danske egne (s. m. S. H. Petersen, 1819–23); Beretning om industriens tilstand i de danske provinser (1820); Kongeriget Danmarks industrielle forhold fra de ældste tider indtil begyndelsen af 1848 (1849); har endv. udgivet beretninger om industrielle forhold i andre lande og givet mange bidrag til den danske industris historie, især i Handels- og Industritidende, som han var medudgiver af 1811–14 og 1825–44.

Etatsråd 1841.

Ravn (Corvinus) Hans Mikkelsen

Skolemand, litterat; f. ca. 1610 på Fævejle ved Grenå, død 10.8.1663; søn af Mikkell Hansen; gift 30.6.1650 m. Karen Andersdatter, død 1665; datter af sognepræst i Lundforlund og Gerlev Anders Bjørnsen Halland.

I Slagelse skole; studerede ved universitetet 1631–34, opnåede teologisk attestats og den filosofiske baccalaureat; derefter hører ved Herlufsholm i 5–6 år; rektor ved Slagelse skole 1640; magister 1641; sognepræst i Ørslev og Bjerre 1652.

Fik betydning som fremskridtsvenlig pædagog, litteratur- og sprogforsker, samt ikke mindst som musikteoretiker og musikpædagog også for eftertidens musikundervisning.

Har skrevet: Brevia et facilia præcepta componendi pro incipientibus Slaglosianis (dansk og latinsk grammatik med afslutning om verselære, udg. anonymt 1644); Lingvæ Danicæ exercitatio (om det danske sprogs udviklingshistorie, 1644, utrykt); Heptachordum Danicum (musikteoretisk lærebog, 1646); De scholis bene constituendis admonitio (om skolens opgave, 1649, utrykt); Ex rhythmologia Danica msc. epitome brevissima (en dansk verselære, 1649).

Rée Bernhard

Redaktør, politiker; f. 18.7.1813 i Århus, død 13.11.1868; søn af grosserer Hartvig Philip Rée og hustru Therese f. Rée; gift 1. gang 28.8.1841 m. Julie, f. 10.8.1812 i Schwerin, død 1845, datter af købmand Joachim Hinrichsen og hustru Minna f. Hirschfelds; 2. gang 24.4.1852 m. Anne Marie, f. 1.5.1835 i Svalebølle, Langeland, død 1900, datter af redaktør N. P. H. Seedorff og hustru Ane Kirstine f. Paludan.

Student (Århus) 1830; studerede jura nogle år; redaktør af Aalborg Stiftstidende 1838,

bogtrykkerbevilling og medudgiver af bladet fra 1845; till. boghandler i Ålborg 1841–47 og udgiver af fl. tidsskrifter.

Borgerrepræsentant i Ålborg 1844–46 og fra 1860; arbejdede for kommunale og trafikale fremskridt; gav i 1840'erne bl. a. stødet til udviklingen af postvæsenet i Jylland; rejste 1844 spørgsmålet om oprettelse af en dampskibsforbindelse til Nørresundby og blev i 1858 medl. af oprettelseskomiteen, der till. optog planen om en pontonbro; medl. af bestyrelsen for Ålborg Amts Landboforening 1846–47; medl. af den jyske stænderforsamling 1844–48, af den grundlovgivende rigsforsamling (valgt i Voldumkredsen) 1848–49, talte her for et kammeret valgt ved alm. valgret; folketingsmand for Bælum 1849–52, for Nibe 1852–54 og 1864–66; tilhørte nærmest det Tscherningske Venstre, støttede Bondevennernes helstatspolitik og stemte 1854 mod mistillidsvotum til ministeriet Ørsted; till. medl. af rigsrådets folketing 1865–66, af landstinget 1866–67.

Reedtz-Thott Tage

Lensbaron, politiker; f. 13.3.1839 på Gaunø, død 27.11.1923; søn af kammerherre, lensbaron Otto Reedtz-Thott og hustru Julie f. Fønss; gift 4.5. 1864 m. Elisabeth, f. 8.1.1841 i Kbhvn., død 1909, datter af generalløjtnant Johan Bülow og hustru Adelgunde f. Scholten.

Student (priv. dimit.) 1858; studerede statsvidenskab i Genève og Paris; overtog baroniet Gaunø 1862, besidder af dette til dets afløsning 1921, derefter ejer af Gaunø gods; forstander for Herlufsholm skole og gods 1887.

I en årrække sognerådsformand i Vejlø sogn; medl. af Præstø amtsråd og formand for Præstø

Amts Landboforening 1876–94; medl. af bestyrelsen for Dansk Folkemuseum til 1894; medl. af landstinget 1886; valgt af Højre i 3. kreds; udenrigsminister i ministeriet Estrup 1892; virksom i forhandlingerne, der førte til provisorietidens afslutning og Estrups fald ved forliget 1894; konsejlspræsident og udenrigsminister 1894; indgav ministeriets afskedsbegæring 1897 efter konflikt mellem folketing og landsting om en militærbevilling; udtrådte af landstinget 1910. Bl. a. medl. af bestyrelsen for Store Nordiske Telegraf-Selskab 1898; formand for bestyrelsen for De danske Sukkerfabrikker 1916.

Hofjægmester 1864; kammerherre 1874; gejmekonferensråd 1897; storkors i diamanter 1915; ridder af Elefanten 1923.

Reenberg Tøger

Digter; f. 10.10.1656 i Viborg, død 24.6.1742; søn af borgmester Claus Reenberg og hustru Mette Pedersdatter; gift 29.12.1685 m. Magdalene, f. ca. 1667, død 1729, datter af dr. jur. Mathias Broberg.

Student (Viborg) 1675; cand. theol. 1679; studierejse til fl. europæiske lande 1680–82, med længere ophold i Oxford, Paris og Padova; forpagtede fædrengården Lynderup ved Viborg 1685; sekretær i kancelliet 1688; landsdommer i Jylland 1703; købte herregården Ristrup ved Århus s. å.

Står som den tidligste repræsentant for den franske klassiske smag her hjemme, og en forløber for Holbergs satire.

Har skrevet: Forsamling på Parnasso (ca. 1696), hvormed den litterære satire indførtes i Danmark; hovedværket, Ars poetica (ca. 1701); smådigtene Poesiens opmuntring (1702) og Poesiens vanskeligheder (1703); endv. en række drikkeviser, skæmtedigte, satiriske digte og lejlighedsvers. Har oversat Vanbrugh's engelske bearbejdelse af Boursaults Æsop-komedie, opført i Grønnegadeteatrets første sæson 1722–23, samt Phædrus' Fabler. En samlet udgave: Poetiske skrifter I-II (1769).

Reesen Emil

Dirigent, komponist; f. 30.5.1887 i Kbhvn., død 27.3.1964; søn af militærmusiker Julius Reesen og hustru Laura Wilhelmine f. Hansen; gift 20.11.1911 m. Mary, f. 11.2.1889 i Ka-

lundborg, datter af musikdirektør Lars Hansen og hustru Ane Mette f. Nielsen.

Elev af Siegfried Langgaard (klaver) og Wilhelm Rosenberg (teori); debut som pianist 1911, som dirigent 1917; kapelmester ved Tivolis Sommertheater 1917, Dagmartheateret 1919, Scala Teatret 1921–25; studieophold (spec. fransk impressionistisk musik) i Paris 1925–27; dirigent ved Statsradiofonien 1927–36; dirigerede till. ved en del balletopførelser på Det kgl. Teater 1931–36; dirigent for Kbhvns Koncertforening 1937; kapelmester ved Det kgl. Teater 1950. Har endv. dirigeret orkesterkoncerter i udlandet.

Formand for Dansk Kapelmester Forening og Samfundet til Udgivelse af dansk Musik; medl. af bestyrelsen for Dansk Komponistforenings musikforlag Edition Dania; medl. af Koda's vurderingsudvalg.

Kompositioner bl. a.: rapsodien Himmerland (1926); Variationer over et tema af Franz Schubert (1928). Musik til balletterne Viola d'amore (1926), Gaucho (1931), Gudindernes strid (1933) og Zaporogkerne (1934), alle opført på Det kgl. Teater, de tre sidstn. till. i udlandet; operetten Farinelli (Det ny Teater 1942); endv. scenemusik til skuespil bl. a. Skt. Hans-aften spil, Posthuset, Johnson over Jordan, Trolde kan tæmmes, Som man behager, Salome, Vor ære og vor magt, Chas, Vore egne mandariner og Harlekins tryllestav.

Tildelt Dansk Komponistforenings jubilæumslegat 1954, Den kulturelle fonds hæderspris 1957.

Regenburg Th. A. J.

Embedsmand, nationalpolitiker; f. 20.4.1815 i Aabenrå, død 7.6.1895; søn af sognepræst Jacob Regenbørg og hustru Anna f. Wetche.

Student (Sorø) 1835; cand. jur. 1841; ansat i danske kancelli 1842, till. privatsekr. hos kancellipræsidenten, justitsminister P. C. Steemann; udlånt til bestyrelseskommissionen for hertugdømmet Slesvig 1849; fra 1850 bestyrer af forvaltningen af Slesvigs kirke- og skolevæsen, 1852–64 som departementschef i det slesvigske ministerium og dets egentlige leder; stiftamtmand over Århus stift 1870–94.

Gennemførte 1851 »sprogreskriptionerne«, den mellemlesvigske sprogordning, hvorefter ingen tysk el. frisisk folkedel underkastedes

sprogtvang; ordningen kom dog til at virke mod sin hensigt, da den i sprogligt forviklede mellemlesvigske egne blev administrativt gennemført uden hensyntagen til særlige lokale forhold; støttede den historiske forskning vedr. Sønderjylland ved indsamling af kildematerialer til en række vidensk. el. historiske værker, bearbejdet af bl. a. C. F. Allen til dennes værk om det danske sprogs historie i Slesvig. Hans ca. 22.000 bd. store bibliotek især vedrørende Sønderjylland findes nu i Statsbiblioteket i Århus.

Flerårigt bestyrelsesmedl. i Dansk historisk Forening; medl. af Det kgl. danske Selskab for Historie og Sprog 1862.

Etatsråd 1854; æresdoktor ved Kbhvns universitet 1879.

Reiersen N. L.

Fabrikembedsmand, handelsmand, legatstifter; f. 16.2.1742 i Kbhvn., død 20.7.1795; søn af bogholder ved Varemagasinet, etatsråd Peter Reiersen og hustru Anna Elisabeth f. Lunde.

En tid til søs; bogholdermedhjælper hos faderen ved Varemagasinet 1760, bogholder

og kasserer 1768; 1769 till. sekretær ved kommissionen, der skulle føre opsyn med fabrikvæsenet; fabrikkommissær 1774–77; medl. af Varemagasinets direktion 1777 til dets ophør 1782, derefter medl. af Fabrikdirektionen; drev till. handelsvirksomhed som kompagnon med Frédéric de Coninck 1775–90 i Handelshuset de Coninck & Reiersen, hvis handelsflåde u. krigene sejlede u. neutralt flag og indbragte store fortjenester fra handelen på Ostindien og Guineakysten.

Købte godserne Nysø, Jungshoved og Oremandsgård 1783, Lilliendal, Høfdinggård og Skuderupgård 1785.

Stiftede ved sit testamente af 30. marts 1793 det Reiersenske fond, med formålet: Manufakturvæsenets og industriens udvidelse og forøgelse.

Agent 1774; etatsråd 1783.

Reitzel C. A.

Boghandler; f. 4.10.1789 i Kbhvn., død 7.6.1853; søn af handskemager Benjamin Reitzel og hustru Dorothea f. Weiss; gift 1. gang 22.4.1821 m. Cathrine Elisabeth, f. 26.11.1792 i Kbhvn., død 1825, datter af handskemager Abraham Lundberg og hustru Mariane f. Jensen; 2. gang 8.12.1827 m. Sophie, f. 1.1.1797 i Kbhvn., død 1869, datter af skrædder Jens Jensen Thostrup og hustru Anna f. Schnell.

Lærling hos boghandler G. Bonnier, Kbhvn. 1803–19; etablerede sig som boghandler 1819; oprettede till. et forlag og oparbejdede dette til et af landets betydeligste i det 19. århundrede, med udgivelse af skønlitteratur (så godt som alle guldalderens forfattere), videnskabelig litteratur, skole- og lærebøger samt en række vidensk. tidsskrifter.

Medstifter af Boghandlerforeningen 1837, i fl. perioder foreningens formand.

Resen Hans Poulsen

Biskop; f. 2.2.1561 i Resen, Skodborg herred, død 14.9.1638; søn af sognepræst Poul Hansen og hustru Johanne Bertelsdatter; gift 1. gang 14.7.1594 m. Barbara, f. 8.3.1568 i Røskilde, død 1601, datter af professor, dr. theol. Anders Lauridsen og hustru Anne Pedersdatter; 2. gang 12.11.1615 m. Anna, f. 15.5.1575 i Kbhvn., død 1646, datter af provst Elias Eisenberg og hustru Thale f. Holste.

Student (Viborg) 1581; studerede et par år i Kbhvn.; lærer i Viborg 1583–84; af sin vellynder kansler Niels Kaas udpeget som hovmester for Frederik Rosenkrantz 1584–91 på rejser i udlandet; studerede græsk u. det to-årige ophold i Rostock, tog magistergraden i Wittenberg 1588 og studerede i Italien 1589, særlig i Padova; professor i dialektik ved Kbhvns universitet 1591 og teologisk vikar for Sjællands biskop; universitetets notar 1592–94; fakultets-

dekan 1594; professor i teologi 1597; dr. theol. s. å.; universitetets rektor 1602-03, 1611-12, 1617-18 og 1626-27; biskop over Sjællands stift 1615.

Gennemførte reformer i latinskolenes undervisning fra 1604; bekæmpede kryptokalvinismen og dens tilhængere i kirkelige og akademiske kredse; fik dens stærkeste talsmænd fjernet fra deres embeder og derved endeligt grundfæstet den lutherske ortodoksi i Danmark.

Litterære arbejder bl. a.: et system af skolebøger i adskillige fag, bl. a. Parva Logica (1605) og Parva Rhetorica (1606); Biblia. På dansk (1607, nyoversættelse efter grundprogen); De Deo tri-uno (1609); De uno mediatore Dei et hominum I-III (1611-13); Om den helige tro (1615); De gratia universali I-V (1615-20); Jubilæus Christianus (1617, festskrift ved reformationens hundredårsdag); udgave af Luthers Kirkepostil (1617); De locis communibus theologicis Phil. Melanch. (1620); Lutherus triumphans (ca. 1624); Litani-skole (1632); endv. fl. udgaver med forklaringer af Luthers lille katekismus (1608-27), litani- og ligprædikener (1612-29).

Resen Peder Hansen

Historiker, retslærd; f. 17.6.1625 i Kbhvn., død 1.6.1688; søn af professor, biskop Hans Hansen Resen og hustru Thale f. Vinstrup; gift 8.7.1655 m. Anne, f. 26.2.1625 i Itzehoe, død 1689, datter af handelsmand Hein Meier og hustru Gesa f. v. Wetten.

Student (Vor Frue skole) 1643; cand. theol. 1645; tog baccalaureusgraden 1646; lærer ved Vor Frue skole 1646-47; ophold i udlandet

1647-53, studerede filologi og retsvidenskab i Leiden i fire år og retsvidenskab et år i Padova; dr. jur. smstds; professor i etik ved Kbhvns universitet 1657; till. ekstraord. juridisk professor 1658, ordinær professor 1662 og vist den første der forelæste over dansk ret; till. borgmester i Kbhvn. 1664, assessor i højesteret 1669 og præsident i Kbhvn. 1672; fungerede desuden i statskollegiet 1673-76.

Deltog i forarbejderne til Danske lov som medl. af den 3. revisionskommission 1680-81.

Begyndte i 1666 gennem en storstilet stofindsamlings udarbejdelsen af sit hovedværk, Danmarksbeskrivelsen Atlas Danicus, hvoraf som prøve udsendtes Samsøes beskrivelse (1675) og 1677 blev trykt forsk. byplaner, landkort etc. Da selve værket svulmede op til 39 bd. var det økonomisk uoverkommeligt at lade det trykke; J Brunsmann foretog 1684-87 en forkortelse til 7 bd., p.g.a. Resens død blev trykningen af disse opgivet og heller ikke Chr. Nielsen Aarslevs forkortelse udført 1688-92 til 3 bd. blev trykt. Resens originale manuskript med undt. af fire bd. gik til grunde ved Universitetsbibliotekets brand 1728, men forinden havde bogsamleren Vincent Lerche ladet foretage en ny redaktion, der efter forsk. bearbejdelser kom i Peder Uldalls eje og derfra til Det kgl. bibliotek. En udgivelse (i dansk oversættelse) af Danske Atlas påbegyndtes 1925 af Johannes Knudsen, fortsat 1932 af Gunnar Knudsen og Chr. Behrend, men udgivelsen standsede 1935. Aarhus stift er udg. ved H Søgaard (1967).

Har udgivet fl. gamle nationale love bl. a. den norske hirdskrå og den danske vederlov (1673), forsk. gamle stadsretter (1683), Erik Krabbes tyske oversættelse af Jyske lov (1684) og Chr. 2.s love (s. å.); foranledigede den første trykning af Snorres Edda (1665) og oldtidsdigene Völuspá og Hávamál (1673); samlede og udgav indskrifter i Inscriptiones Hafnienses (1668); Københavns privilegier, våbner og regering (1681); Københavns rådhus, byting, arresthus (1681); Hafnia antiqua et moderna (1682).

Hans store, især på dansk litteratur righoldige, bibliotek (trykt katalog 1685) skænktes til Universitetsbiblioteket og gik til grunde ved branden 1728.

Justitsråd 1677; våbenbrev 1680; etatsråd 1684.

Reumert Elith

Skuespiller, forfatter; f. 9.1.1855 i Alborg, død 24.6.1934; søn af sognepræst Alexander Reumert og hustru Anna f. Ponsaing; gift 2.5.1882 m. Athalia, f. 5.10.1858 i Kbhvn., død 1952, datter af konditor H C L Flammé og hustru Henriette Christine f. Restorff.

Student (Borgerdydskolen på Chrsthvn.) 1873; studerede en kort tid medicin; ved professor Frederik Høedts mellemkomst optaget på Det kgl. Teaters elevskole med Emil Poulsen som lærer; debut 30. sept. 1876 som Marcel i Arbejderliv; skuespiller ved Folketeatret 1882-90, ved Det kgl. Teater 1890-1912. Gentagne gange optrådte i Amerika og England som fortolker af H C Andersens eventyr på engelsk.

Hovedroller bl. a.: Nicolai i Nøddebo præstegård; Frands Halland i For alvor; Pastor Jespersen i Uden midtpunkt; Jacob v. Thybo; Ulysses von Ithacia; Doktoren i Barsestuen; Ridefogeden i Erasmus Montanus; Christen Madsen og Kobbersmeden i Genboerne; Skolelæreren i Hjemkomst; Hasle i En skandale.

Har bl. a. skrevet: Amoriner (Dagmar-teatret 1891); Før dagry (Det kgl. Teater 1894); Højgaardss pensionat (1903, Det kgl. Teater 1907); Skøn-jomfru (1908); Jeg elsker dig (1909); Den stærkeste magt (1916); En race-slægt (1917); Den danske ballets historie (1922); H C Andersen og det Melchioriske hjem (1924); H C Andersen, som han var (1925); Elskovs-labyrinter (1926); Fra livet og teatret I-II (1930-31); endv. monografier af Louise Phister (1914), Sophie Ørsted (1920), Charlotte Oehlenschläger (1918) og Olaf Poulsen (1923); Desuden en række oversættelser bl. a. Coquelin: Skuespilleren og hans kunst.

Reumert Poul

Skuespiller; f. 26.3.1883 i Kbhvn., død 19.4.1968; søn af skuespiller Elith Reumert (se denne); gift 1. gang 30.6.1906 (ægteskabet opløst) m. Helga Ingeborg, f. 9.11.1886 i Arhus, datter af hotelejer J H Meyer og hustru Maren Kirstine f. Højen; 2. gang 2.5.1919 (ægteskabet opløst) m. skuespillerinde Rigmor R., f. 3.9.1893

i Kbhvn., datter af partikulier V H A Dinesen og hustru Betzy Laura f. Rasmussen; 3. gang 5.8.1932 m. skuespillerinde, sceneinstruktør Anna Borg, f. 30.7.1903 i Reykjavik, død 1963, datter af kæmner Borghthor Jósefsson og hustru skuespillerinde og teaterdirektre Stefania Gudmundsdóttir.

Elev i Gammelholms latin- og realskole; frivillig lærerling på orlogsskibet Helgoland; student (Borgerdydskolen i Kbhvn.) 1901; på Det kgl. Teaters elevskole s.å. med Olaf Poulsen, Peter Jerndorff og Karl Mantzius som lærere; debut 16. febr. 1902 som Herbert Corrie i Da vi var enogtyve, instrueret af William Bloch; skuespiller ved Folketeatret 1902-08; Det ny Teater 1908-11; Det kgl. Teater 1911-18, spillede 1. gang s.m. Bodil Ipsen i Therese 1915; Dagmar-teatret 1919-22; Det kgl. Teater 1922-30; Dagmar-teatret og forsk. gæstespil 1931-37; Det kgl. Teater 1937; spillede på Det kgl. Teater sidste gang 31. maj 1967 som Chr. 4. i Elverhøj ved forestillingen i anledning af tronfølgeren prinsesse Margrethes bryllup.

Lærer ved Det kgl. Teaters elevskole 1916-18, 1922-27 og 1956. En række gæstespil på fransk i Paris på La Comédie Française og Théâtre National de l'Odéon, i Bruxelles på Théâtre de la Monnaie og i Cercle littéraire et artistique, samt bl. a. på nationalscenerne i Oslo, Stockholm, Helsingfors og Reykjavik. Medvirket i en lang række radio- og TV-spil; talrige oplæsningssaftener bl. a. med Kaj Munks værker.

Hovedroller bl. a., 1902-08: Nikolaj i Nøddebopærestegård; Jens Woller i Moderate løjer; 1908-11: titelrollen i Niels Peter Svane; Aimé Chevalier i Komedianter; Freddy Werburg i operetten Dollarprinsessen; 1911-18: prokurist Meyer i Indenfor murene, senere Etatsråd Hermin og Gamle Levin; Henrik bl. a. i Mascara; Pierre i Jean de France; La Flèche i Den gerrige; direktør Løve i Det store forlis; forfatteren Steensen i Lazarus; Baronen i Båndet; dr. Stockmann i En folkefjende; 1919-22: Kaptajnen i Dødedansen; adjunkt Køster i Hævn; Tartuffe; Blårøven; 1922-30: Swedenhielm; Victor Ventnor i Ingen; oberst Toll i Galtgemanden; P A Heiberg i Spotterens hus; Jean i Frøken Julie; Daniel Hejre i De unges forbund; Løjtnant v. Buddinge i Genboerne; Eraste i Den vægelsindede; Rosiflengius i Det lykkelige skibbrud; Alceste i Misanthropen; Volpone; Struensee i En dag på Hirschholm slot; Eisenstein i operetten Flagermusen; 1931-37: Etienne; Mathias Clausen i Før solnedgang; overlægen i Nu er det morgen; Césaire i Marius; Markurell i En fader fik en søn; 1937-: Akitofel i De udvalgte; Herodes i En idealist; Polonius i Hamlet; Lindkvist i Påske; Arnolphe i Fruentimmerskolen; Mester Herman i Den politiske kandestøber; Don Ranudo; Jeronimus bl. a. i Mascara; Corfitz i Barselstuen; pastor Manders i Gengangere; Cæsar i Cæsar og Cleopatra; Brudens far i Blodbryllup; Kardinalen i Beckett; Faderen i Eurydike; Pechlin i Gustaf 3. Debuterede som filmskuespiller 1910 i Afrunden s.m. Asta Nielsen; andre film bl. a.: Heksen, Den gamle præst, Frøken Kirkemus, Søren Søndervold, Afsporet, Affæren Birte, Familien Swedenhielm.

Har skrevet: Masker og mennesker (1940, ny forøget udg. 1959).

Æresmedlem af bl. a. Dansk Skuespillerforbund, Solist-Forbundet, Svenska Teaterförbundet og Finlands Skådespelförbund, samt af Studenterforeningen i Kbhvn.; Studenterne første æreskustner 1937; indskrevet i Den gyldne bog i Jerusalem 1958.

Tildelt medaljen Ingenio et arti 1933; Henri Nathansens mindelegat 1955; Kaj Munks mindelegat 1962; Dansk Skuespillerforbunds æresnål i guld 1962; fortjenstmedaljen i guld 1967.

Reventlow Christian Ditlev

Lensgreve, statsmand; f. 11.3.1748 i Kbhvn., død 11.10.1827; søn af lensgreve, gehejmeråd Christian Ditlev Reventlow og hustru rigsfriherinde Johanne Sophie Frederikke f. v. Bothmar (Bothmar); gift 24.6.1774 m. Sophie Frederikke Louise Charlotte, f. 1.6.1747 i Oldenburg, død 1822, datter af gehejmeråd Christoph Ernst v. Beulwitz og hustru Sophie Hedevig f. v. Warnstedt.

Modderløs fra sit 6. år; efter faderens nye ægteskab 1762 sendt til skolegang i Altona s.m. broderen Ludvig s.å.; studier ved det danske akademi i Sorø med dr. med. Carl Wendt som hovmester; studier ved universitetet i Leipzig 1767; rejse til Tyskland, Schweiz, Frankrig, England, Holland og Belgien 1769-70; ophold på Christianssæde 1770-71; rejse med studier i bjergværksdrift i Sverige og Norge 1771; studerede godsadministration på Christianssæde; efter brylluppet ophold på Ålstrup i Landet sogn 1774; deputeret i kommercekollegiet 1774-81, i bjergværkskollegiet 1776-81, i søkrigskommissariatet og medl. af overskattedirektionen 1781; deputeret i generaltoldkammeret 1782; till. medl. af overbankdirektionen 1782-83; virksom ved oppositionen mod Ove Høegh-Guldberg ved regeringsomvæltningen 1784; medl. af finanskollegiet og overbankdirektionen, 1. deputeret i rentekammeret, i bjergværksdirektoriet samt medl. af generalvejkommisjonen s.å.; medl. af den store landbokommission 1786; leder af den store skolekommission 1789; præsident i rentekammeret 1789; medl. af konseillet (statsminister) 1797; søgte og fik bevilget sin afsked 1813; udrådt af kollegierne samtidig, men formelt fortsat medl. af statsrådet; derefter optaget af godsdrift og virkede som skoleinspektør for hele grevskabet.

Var overbevist om, at der med indførelse af frihed, ville skabes en ny og lykkelig bondestand; fik som chef for rentekammeret nedsat den lille landbokommission, der reformerede Frederiksborg og Kronborg krongodser og bl. a. indførte selveje ved arvefæste; fik kronprins Fr. (6.) til at nedsætte den store landbokommission

siden 1786 med Chr. Colbjørnsen som sekretær; gik ind for danske kancellis forordning af 1790 med indskærpelse af livsfæstet; stod bag ordningen af 1799 med forbud mod hoveriets forøgelse, men var skuffet over at husmændenes såkaldte pligtarbejde ikke var omfattet af forbudet og medvirkede ved gennemførelsen af særlig lov herom 1807; var med til at præge de fleste af landboreformerne vedr. udskiftning, udstykning og sammenlægning og til fremme af selvejendommen og virkede for tiendeforordningen af 1810; støttede de liberalistiske tanker bl. a. ved kornhandelens frigivelse og gennemførelsen af en frihandelsvenlig toldordning i 1797; gav udkast til vejordningen 1793 og fattigforordningen af 1803; gennemførte et særligt skolereglement for Christianssæde for at øge bøndernes oplysning og oprettede for statens regning et skolelærerseminarium i Vesterborg på Lolland; ville slette standsforskellene i uddannelsen bl. a. gennem en god folkeskole, men blev skuffet over skoleordningen af 1814; var med til at præge trykkefrihedsordningen af 1799; gennemførte indgribende forandringer i driften af Christianssæde, indførte kobbeltbrug i hovedgårdens drift; udskiftede bøndergårdene af landsbyfællesskabet og indførte en konjunkturbestemt landgilde; afskaffede eller indskrænkede hoveriet og hjalp med nybyggeri og forbedring af jorddyrkningen samt indførte arvefæste for godsets gårdmænd.

Erstattede i skovene under Christianssæde, Pederstrup og Brahetrolleborg den almindelig anvendte plukhugst drift med den nye tyske højskovsdrift vejledt af G W Brüel, forbedrede de nye principper ved tidligt at indføre regelmæssig tyndingshugst samt iværksatte tilvækstundersøgelser og meddelte resultatet heraf i Videnskabernes Selskab 1801; etablerede skovbrugsundervisning i Kiel og Helsingør 1785, delvis afløst af højere skovbrugsundervisning ved Kbhvns universitet 1800 med forstbotanisk have i Charlottenlund skov fra 1799; øgede statens skovbesiddelser bl. a. med Petersgård på Falster; ansvarlig for forordningen om skovenes udskiftning og indfredningen (»fredskovsforordningen«) 1805 (vedvarede til ny skovlov 1935, der vedligeholdte fredningsbestemmelsernes princip); betragtes som grundlæggeren af dansk skovbrugsvidenskabelig forskning og af skovdrift med intensiv tyndingshugst, der efter ca. 1880 blev almindelig.

Har skrevet: Undersøgelser angående indflydelsen af træernes gensidige afstand på deres mere eller mindre fordelagtige vegetation (1816); Forslag til en forbedret skovdrift (udg. af W Gyldenfeldt, 1879, engelsk udgave 1960); Grundsætze og Regeln für den zweckmässigen Betrieb der Forsten (udg. af A Howard Grøn, 1934). Breve m.v. bl. a. i L. Bobé: Efterladte papirer fra den Reventlowske familiekræds I-X (1895-1931).

Overtog ved arvedeling grevskabet Christianssæde 1775; fik efter broderen Conrad grevskab Reventlow (Sandbjerg) i Sønderjylland 1815. Pederstrup åbnet som Reventlow'sk museum med mindepark 1940.

Kammerherre 1773; gehejmeråd 1781; blå ridder 1803.

Reventlow Ludvig

Lensgreve, godsejer; f. 28.4.1751 i Kbhvn., død 1.3.1801; søn af lensgreve Christian Ditlev Reventlow og hustru Johanne Sophie Frederikke f. v. Bothmer (Bothmar); gift 16.5.1778 m. Anna Sybilla, f. 14.9.1753 i Odense, død 1828, datter af oberstløjtnant C R Schubart og hustru Inger f. Løvenskiold.

Skolegang i Altona og på Sorø akademi; omfattende studierejser i udlandet 1767–70 s.m. broderen Christian Ditlev R.; ansat i rentekammeret 1773, deputeret 1781; deputeret i økonomi- og kommercekollegiet 1784–88.

Overtog godset Brahetrolleborg 1777; afskaffede hoveriet for godsets bønder 1788 og gav dem frit arvefæste; var stærkt interesseret i skolevæsenet og gennemførte 1783, som foregangsmand for landsbyskolevæsenets udvikling, et reglement for godsets skoler; korresp. medl. af den store skolekommission 1789; fik oprettet et statsseminarium på Brahetrolleborg 1794 og i forbindelse med dette opdagelsesanstalten Bernstoffsminde.

Kammerherre 1774.

Reverdil E.

Kabinetsskretær; f. 19.4.1732 i Nyon ved Genèvesøen, død 4.8.1808; søn af justitssekretær Urbain Reverdil og hustru Henriette f. Merseille; gift 1785 m. Elisabeth-Olive-Julie f. Nicole, f. ca. 1758, død 1806.

Studerede matematik, skønne videnskaber og teologi; kom til Danmark gennem forbindelse med familien Bernstorff; professor i fransk og matematik ved Kunstakademiet 1758, till. udgi-

vet tidsskriftet *Mercure Danois* i Kbhvn. s. å.; lærer for kronprinsen 1760, ved dennes tronbestigelse 1766 som Chr. 7., udnævnt til kabinetssekr.; søgte at interessere kongen for et reformarbejde til gavn for bondestanden inspireret af resultaterne på Hørsholm og Bernstorff; foreslog i to betænkninger sept. 1767 dels stavnsbåndets begrænsning, dels en begrænsning el. afløsning af hoveriet; fik knyttet generalprokurør Henrik Stampe til den kommission ang. bondefrigørelsen, der nedsattes 27. okt. 1767; udvist af Danmark nov. s. å. på foranledning af den russisk-gottorpske gesandt C von Saldern; kaldt tilbage af Struensee 1771, men kun for at holde den nedbrudte og syge konge med selvsikring; rejste hjem til Schweiz efter Struensees fald 1772.

Hans erindringer: *Struensee et la cour de Copenhagen 1760–1772* blev udgivet 1858, dansk oversættelse ved L. Moltke (1859), ny udg. ved L. Bobé og P. Læssøe Müller (1916).

Etatsråd 1766.

Rhodus Johannes

Læge, filolog; f. ca. 1587 i Kbhvn., død 24.2.1659; søn af købmand, skibsreder Helmer Rhodus.

Student (Herlufsholm); studerede ved universiteter rundt om i Europa 1607–20; opholdt sig derefter i Kbhvn.; bosatte sig 1622 som læge i

Padova og opnåede europæisk berømmelse som videnskabsmand; afslug tilbud om professorater både i Padova og Kbhvn.

Udgav som sit hovedværk en kommenteret udgave af den romerske farmakolog Scribonius Largus (1655); endv. en samling medicinske studier (1657). Et stort materiale til en kritisk udgave af Aulus Cornelius Celsus: *De medicina*, er gået tabt på nogle notitser nær.

Ricard Frederik

Dommer, forfatter; f. 26.4.1870 i Kbhvn., død 16.12.1931; søn af departementschef, gehejmekonferensråd C F Ricard og hustru Signe f. Møller; gift 25.3.1899 m. Gerda Harriet, f. 8.11.1873 i Kbhvn., død 1932, datter af overretssagfører Vilh. Richter og hustru Julie Augusta f. Pagh.

Student (Borgerdydskolen på Chrsthvn.) 1887; cand. jur. 1895; kontorchef i Landbygningernes

Brandforsikring 1899–1909; overretssagfører 1910; birkedommer på Læsø 1913; assessor i landsoverretten for Nørrejylland 1915; dommer i vestre landsret 1919–31.

Medstifter af Danske Dramatikeres Forbund 1906 og medl. af dets bestyrelse.

Medarbejder ved en række revyer og farcer bl. a.: *Vore egne kinesere* (s.m. Anton Melbye 1894); *Taksameterkusens datter* (s.m. Peter Frstrup 1902); *Dr. Nicola* (s.m. Peter Frstrup 1902); *Cirkusduft* (s.m. Axel Breidahl 1907); endv. mange viser til revyer o. l. bl. a. *To dejlige fletninger*, *Du skal rose din kone*, *På den ene side – på den anden side*; udg. *Danmarks visebog*, 268 ældre og nyere viser I–II (1905) og udsendte et udvalg af egne arbejder *Spredte viser* (1931). *Rejsebreve*, udg. af J Ricard (1954).

Ricard Olfert

Præst; f. 2.4.1872 i Kbhvn., død 20.6.1929; søn af departementschef, gehejmekonferensråd C F Ricard og hustru Signe f. Møller.

Student (Borgerdydskolen på Chrsthvn.) 1889; cand. theol. 1895; sekretær i KFUM 1896–1908; kapellan ved Skt. Johannes kirke i Kbhvn. 1908

–17; till. lærer i praktisk teologi ved Pastoralseminariet 1915; sognepræst ved Garnisons kirke 1917. Den egentlige opbygger og organisator af KFUM (stiftet 1878).

Har bl. a. skrevet: *Ungdomsliv* (1905); *Kristus og hans mænd* (1909); *Anden i apostelkirken* (1910); *Lær os at bede* (1912); *Paulus* (1914); *Med mund og pen I–III* (1914–22); *Vinter og vår, sommer og høst* (prædikener, 1915); *Fat mod* (1922); *Enfoldig vejledning til frelse* (1928); *Gulnede blade* (1930); *Matthæusevangeliet* fortolket (1932).

De fleste af hans opbyggelige bøger udkom i mange oplag og flere oversattes til bl. a. norsk, svensk, finsk og tysk.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1908.

Richardt Chr.

Forfatter; f. 25.5.1831 i Kbhvn., død 18.12.1892; søn af varemægler Andreas Emanuel Richardt og hustru Elisa Margrethe f. Christensen; gift 17.11.1865 m. Marie, f. 31.10.1842 i Kbhvn., død 1900, datter af rektor Martin Hammerich og hustru Anna Mathea f. Aagaard.

Student (Borgerdydskolen på Chrsthvn.) 1848; cand. theol. 1857; rejse på Anckerske legat 1861 til Rom med ophold til 1862, derefter til Palæstina og hjem over Smyrna, Konstantinopel, Athen, Venezia og Tyrol; musik- og teateranmelder ved »Dagbladet« 1864; forstander for Tune højskole 1866 (omdannet til landbrugsskole 1871); kapellan i Store Heddinge 1872–76; sognepræst i Ørsted ved Arup, Vestfyn 1876–86; præst ved Vemmetofte kloster 1886.

Ledende senior i Studenterforeningen 1854; dirigent i Studentersangforeningen 1858–64; ivrig skandinav og deltager i studentertogene 1851, 1856, 1869 og 1875.

Blev »sit folks trøster« under krigen 1864; spænder fra versfablen over salmen og kærlighedspoesien til børnedigtning; sidste digter i guldalderperioden.

Har skrevet: studenterkomedierne Kong Rosmer (trykt i Axel Sørensen: Studenterkomedier, 1904) og Declarationen (1851, opført på Det kgl. Teater 1861, trykt 1869); Efterårsstormen (digt, med musik af venen Peter Heise, 1860); Smådigte (1861, heri digte om fædrelandet og om Norden og om studenterne); Nyere digte (1864, med digtkredsene Fra rejsen og Et år); Tørnerose (eventyrdrama, 1867); Tekster og toner (1868); rejsebogen Det hellige land (1870); Billeder og sange (1874); gendigtning af Le-naus Savonarola (1876); Halvhundrede digte (1878); Billedtekster (1879); Kantater og digte (1880); Vår og høst (1884); Fra kysthospitalet på Refsnæs (1887); Vort land, et geografisk digt (illustreret af Knud Larsen, 1889); Blandede digte (1891, med en række mindedigte); Fadervor (1891); udg. s.m. G. Rode: Fortællinger og vers for store og små (1866) og En billedbog (1868); operaen Drot og marsk (fuldendt 1875, med musik af Peter Heise, opført

på Det kgl. Teater 1878); ruskantaten 1854 (s.m. Hostrup). Samlede digte I–III (1895); Digte i udvalg I–II (1914). – Et stort antal digte og sange er optaget i skolebøger, børnebøger og sangbøger bl. a.: Venner ser på Danmarks kort, Hør, hør, hvor det tøer, Velkommen lærkelil, Vi er et lystigt folkefærd, Sov mit barn, sov længe, Lær mig nattens stjerner; dyrefablerne Hr. Mikkell og Tulte; endv. religiøse digte og sange: Et kors det var det hårde, trange leje, Mellem disse grønne høje, Aldrig frejdig, når du går.

de Richelieu Andreas du Plessis

Søofficer; f. 24.2.1852 i Løjt ved Abenrå, død 25.3.1932; søn af sognepræst L. A. E. S. du Plessis de Richelieu og hustru Frederikke f. Ulstrup; gift 19.1.1892 m. Dagmar, f. 21.4.1871 i Hille-rød, død 1942, datter af overretssagfører, kammerjunker F. Lerche og hustru Marie f. Gulstad.

Elev i Roskilde og Århus latinskoler 1862–67; i Østasien 1867–71; gennemgik søværnets skoler i Danmark, reserveløjtn. i flåden 1872; kaptajn-løjtn. i den siamesiske flåde 1874; chef for den siamesiske flådestation på vestkysten af Malakka halvøen 1875; yachtkaptajn hos kongen af Siam 1883; chef for orlogsværftet og chef for marinestationerne på Siams østkyst samt på vestkysten af Malakka 1886; chef for flåden, orlogsværftet, alle Siams kyststationer og forterne på Menam floden 1891; medl. af siamesisk gesandtskab til europæiske lande og Ægypten 1891–92; kontreadmiral 1893; marineminister og viceadmiral 1899; afsked og derefter ophold i Danmark 1902.

Medl. af Landmandsbankens bestyrelse 1901–08, formand for dens bankråd 1908–22; formand i bestyrelsen for Slangerupbanen 1902–29; medl. af bestyrelsen for Det Forenede Dampskibs-Selskab 1902–05, adm. direktør 1905–08, formand i bestyrelsen 1908–22; medl. af bestyrelsen for Kbhvns Sporveje 1903–11, for Østasiatisk Kompagni 1898 og Den kgl. Porcelainsfabrik 1902 samt af Kbhvns havnebestyrelse 1919; formand for Burmeister & Wains bestyrelse 1909; formand for Danmarkssamfundet 1919–23; medl. af landstinget (konservativ) 1915–18 og 1919–20; var ordfører ved fragtloven 1917 og ved loven om radiotelegrafstationer 1919; sluttede sig til Danevirke-bevægelsen 1918 og ønskede en Danevirke-grænse uden afstemning.

Bistod ved H. N. Andersens oprettelse af Østasiatisk Kompagni; grundlagde fl. store virksomheder i Siam (Thailand); støttede, som formand i bestyrelsen for B & W, Ivar Knudsen i dennes arbejde for fremstilling af store skibsdieselmotorer.

Tildelt storkorset i diamanter 1932.

Riis Jacob A.

Forfatter, journalist, filantrop; f. 3.5.1849 i Ribe, død 26.5.1914; søn af overlærer ved Ribe latinske skole Edvard Riis og hustru Caroline f. Lundholm; gift 5.3.1876 m. Elisabeth, f. 6.6.1852 i Herning, død 1905, datter af prokurator Niels Christian Nielsen og hustru Elisabeth f. Beissenherz, plejedatter af fabriker B. Giørtz i Ribe.

Elev i Ribe katedralskole; i tømrerlære; udvandrede til Amerika 1870; arbejdede bl. a. som tømrer, som skov-, mine- og mølleriarbejder og fik indblik i livet i New Yorks fattigkvarterer; bragte som politireporter ved New York Tribune og ved Evening Sun artikler om slumkvarterernes sociale misforhold, dokumenteret med egne fotografier siden ca. 1876; holdt foredrag om forholdene; medvirkede derved til rydning af mange af disse kvarterer, anlæg af parker, etablering af legepladser o.s.v. støttet af politipræfekten i New York, Theodore Roosevelt, og blev ven med denne; af ham kaldt »New Yorks nyttigste borger«; resultaterne i New York efterlig-nedes i andre amerikanske storbyer.

Jacob A. Riis Settlement House for hjemløse oprettedes 1901.

Har bl. a. skrevet: How the other half lives (1890); The Children of the Poor (1893); The Battle with the Slum (1902); endv. selvbiografien The Making of an American (1901, dansk udg. 1912, Hvordan jeg blev amerikaner); Theodore Roosevelt, the Man and the Citizen (1904); The Old Town (om Ribe) (1909); Hero Tales of the Far North (1910).

Riis-Knudsen C.

Dramaturg, teaterdirektør; f. 22.6.1863 på Møvtrup på Mors, død 13.4.1932; søn af etatsråd, godsejer Poul Knudsen og hustru Ane f. Riis; gift 26.7.1889 m. Julie, f. 13.4.1863 i Randers, død 1914, datter af etatsråd Andreas Bredstrup og hustru Marie Elisabeth f. Dichmann.

Student (Bokkenheusers kursus) 1882; læste kunst- og litteraturhistorie; ophold i Wien og studerede særligt det klassiske tyske drama på Burgteatret; direktør for Dagmar-teatret 1889–1905, optog Martinus Nielsen i ledelsen 1897. Hævede dansk teaters niveau ved i konkurrence med Det kgl. Teater at bringe en række storværker af Oehlenschläger, Shakespeare, Lessing, Hebbel, Calderon, Schiller, Plautus, Molière, Victor Hugo, Gustav Wied, Helge Rode m. v. og viste som den første Gerhard Hauptmanns værker på en dansk scene; medvirkede til udannelsen, bl. a. med Bjørn Bjørnson som instruktør (1894–96), af skuespillerne Nicolai Neiiendam, Anna Larssen, August Liebman, Jonna Collin (Neiiendam), Augusta Blad m. fl. Censor ved biografteatrene 1914; medl. af bestyrelsen for foreningen Det kgl. Teaters Venner 1919.

Redaktør af Literatur og Kritik 1888–90, præget af modstanden mod Georg Brandes; forfatter af æstetiske og dramaturgiske afhandlinger og oversætter og bearbejder af fl. teaterstykker. Titulær professor 1892.

Riise Albert

Apoteker; f. 11.9.1810 i Ærskøbing, død 18.10.1882; søn af skipper og købmand Jens Chr. Riise og hustru Margrethe f. Krabbe; gift 27.1.1842 m. Henriette Marie, f. 14.8.1821 på St. Croix, død 1889, datter af læge Rasmus P Worm og hustru Harriet Mathilde f. Lindø.

Udgået fra Borgerskolen i Ærskøbing; discipel på Fåborg apotek 1825–30; efter medhjælpereks. ansat på Løveapoteket i Kbhvn. 1831; cand. pharm. 1832; derefter ansat på

Vajsenhusapoteket til 1834; studerede botanik, kemi og zoologi, og var i nogle år manuduktør; rejste til Vestindien 1838; fik s. å. privilegium til at oprette det første apotek på St. Thomas; udvidede sin virksomhed med omfattende fabrikation af og handel med vestindiske varer, særlig bayrum og Guava rom; till. direktør i Bank of St. Thomas, medl. af borgerrådet og kolonialrådet samt kirkeværg. Bosatte sig i Danmark 1868, og overlod apoteket til sin svigersøn som bestyrer.

Anlagde en botanisk have ved apoteket, med mange sjældne planter indsamlet på rejser i Vestindien; skænkede store samlinger tropiske dyr og planter til zoologisk og botanisk museum i Kbhvn.

Etatsråd 1878.

Rimestad C. V.

Politiker, redaktør; f. 17.1.1816 i Kbhvn, død 11.8.1879; søn af justitsråd, birkedommer Christian Olsen Rimestad og hustru Anine Wilhelmine f. Richter; gift 23.12.1845 m. Vilhelmine Charlotte, f. 23.7.1825 i Kbhvn., død 1900, datter af traktør Johan Frederik Gram og hustru Johanne f. Danielsen.

Student (Borgerdydskolen) 1832; lærer, særlig i historie og geografi, ved Borgerdydskolen 1833; Kbhvns univ.s guldmed. 1838; inspektør ved Borgerdydskolen 1845, bestyrer for denne 1846–53; medstifter af Arbejderforeningen 1853; folketingsmand for Nyboder-kredsen 1854–66, for Lyngby-kredsen 1869–72; var først i samarbejde med Bondevennerne; forkæmper for næringsfriheden og medvirkede til næringsloven af 1857; formand for finansudvalget 1858–59; nærmede sig de Nationalliberale fra 1860; stiftede en ny Arbejderforening af 1860 (til afløsning af Bondevennerne i 1856 stiftede Kbhvns Arbejderforening), der fik en vis politisk indflydelse, særlig i 1863–64, og stor betydning i folkeoplysningen, men som kun delvis bestod af arbejdermedlemmer; prægede som leder foreningen med sine synspunkter, holdt desuden talrige foredrag ofte med national baggrund, skaffede fremtrædende foredragsholdere, et godt bibliotek, alsidig undervisning, fællesrejser m. v.; havde sæde i kommission til undersøgelse af sygekassessagen 1861 og i den store arbejderkommission 1875; stemte for den reviderede grundlov 1866; redaktør for C Ferslews Dags-Telegra-

fen 1864–75, af sammes aftenblad Nationaltidende 1876–77; ønskede ingen kontakt med den nye socialistiske arbejderbevægelse og måtte se Arbejderforeningen af 1860 vige for denne.

Ring L. A.

Maler; f. 15.8.1854 i Ring, Præstø amt, død 10.9.1933; søn af husmand, tømrer og hjulmager Anders Olsen og hustru Johanne Andersdatter; gift 25.7.1896 m. Sigrid, f. 12.5.1874 i Næstved, død 1923, datter af keramikeren Herman A. Kähler (se denne).

I malerlære i Præstø 1869; svend 1873; derefter elev på Teknisk skole i Kbhvn., på Akademiet 1875–77 og 1884–85; som maler nærmest autodidakt; udstillede 1. gang på Charlottenborg 1882; studieophold i Italien 1893–95, og 1899–1900 på det Anckerske legat; medl. af akademirådet 1909–15.

Juryformand for 10. internationale kunstudstilling i München 1909; medl. af bestyrelsen for Kunstforeningen 1913–16; medl. af gallerikommissionen 1917–23.

Har udstillet bl. a. på Charlottenborg siden 1882, Den frie udstilling 1902–04 (medl.), Kunstnernes efterårsudstilling 1910 samt deltaget i en lang række udstillinger i Europa og USA.

Arbejder bl. a.: Julebesøg (1882); Bonde drenge ved sine lektier (1883); Tigerbørn uden for en bondegård (1883); Kartoffelopgraving (1883); En banevogter (1884); Tigerbørn på caféen (1884); Et besøg (1885); Et frieri (1885); En ung pige ser ud ad et tagvindue (1885); Samtale i landsbygaden (Hønsekrammeren) (1887); Aften (1887); Mogenstrup kirke. Tidligt forår (1888); Den berusede mand i landsbyens gade (1890); Drejer i sit værksted (1890); Forår i Hals (1892); Allé ved Ydernæs, Gaunø (1893); Tre dødnings. Convento dei Capucini, Palermo (1894); Forår (1895); I hovedøren. Karrebæksminde (1897); Maleren i landsbyen (1897); Husmandsfolk. Enø, skumring (1898); Bedsteforældrenes søndag (1898); Husmandsfolk (1898); Vej gennem Vinderød (1898); Landsbygade. Slagteren sælger kød (1899); De gamle har fået brev, Mor fortæller (kunstnerens hustru og datter) og Avisen læses højt (alle 1901); Landevejen gennem Vinderød (1902); På kirkegården (i Fløng) (1904); Vinterdag med sne i Baldersbrønde (1906); Det gamle hus bliver pudset op (1908); Når toget ventes. Baldersbrønde (1913); En maler i landsbyen (1918); Ved det gamle

hus (1919–22); Mand, der ser i sin dør, om regnen er hørt op (1922); Foråret og den gamle (1926); Den unge kvinde og efteråret (1927).

Repræsenteret på Kunstmuseet, Hirschsprungske samling og Ordrupgård, i fl. provinsmuseer, på Nationalmuseum i Stockholm, Nasjonalgalleriet i Oslo, samt med lertøjsarbejder i Kunstindustrimuseet.

Tildelt bl. a. Eckersberg-medaljen 1896 og 1901, Thorvaldsen-medaljen 1906, guldmedaljer i Dresden 1897 og München 1901.

Ring Oluf

Komponist, sangpædagog; f. 24.12.1884 i Jelling, død 26.4.1946; søn af seminarlærer Marius Sørensen og hustru Jensine f. Frandsen; gift 21.4.1910 m. Marie, f. 19.6.1883 i Elsø på Mors, datter af musikdirektør Jens Enevoldsen og hustru Johanne f. Carstens.

Alm. forberedelseseks. (Kbhvns univ.) 1901; lærereks. (Jelling) 1905; musikuddannelse i Kbhvn. 1905–11; studieophold i Paris, Beuron, Leipzig o. a. st.; lærer ved seminarier i Ribe 1911, ved seminarier i Skårup 1929. Har forestået ca. 65 radioudsendelser af folkelige sange.

Overdirigent for Fyns Central Arbejder Sangkor 1934; vicedirigent for Fyenske Folkekor; medl. af udvalget for folke- og skolemusik 1935, af bestyrelsen for Danmarks Sanglærerforening 1936 og for Samfundet Dansk Kirkesang 1939, af repræsentantskabet for Dansk Korforening.

Har udgivet: Folkehøjskolens melodibog (s. m. Carl Nielsen, Ths. Laub og Thorv. Aagaard, 1922 og senere udg.), Orgelskole (s. m. Finn Viderø, 1933), 36 salmemelodier (s. m. Thorv. Aagaard, 1936), Melodilære (1937), Syng, Danmark (1938), samt Arbejder melodibogen (1936) og en række vokale og instrumentale pædagogiske musikværker; har komponeret operaen Sviendrenge (Det ny Teater, 1923), Kantate ved den nordiske kirkes Ansgar-fest i Ribe (1926) og oratoriet Munken og fuglen (1940). Komponeret melodi til adskillige sange bl. a. Hvor smiler fager den danske kyst.

Rink H.

Geograf, grønlandsforsker; f. 26.8.1819 i Kbhvn., død 15.12.1893; søn af grosserer Johannes Rink og hustru Agnese Margaretha f. Hedde; gift 28.4.1853 m. Nielsine (Signe), f. 24.1.1836 i Fre-

derikshåb, død 1909, datter af kolonibestyrer, kammerråd Jørgen Nielsen Møller og hustru Antonette f. Tommerup.

Student (Sorø) 1838; studerede kemi og fysik ved Polyteknisk læreanstalt, amanuensis der; Kbhvns univ.s guldmed. for kemisk prisopgave 1843; dr. phil. i Kiel 1844; deltog som mineralog i korvetten Galathea's jordomsejling 1845; skulle på foranledning af ekspeditionslederen kaptajn Steen Bille oprette handelsstation og foretage geognostiske undersøgelser på Nikobarøerne, blev angrebet af klimafeber og måtte vende hjem efter knap ½ år; rejse med offentlig støtte til Nordgrønland 1848 for geologiske og mineralogiske undersøgelser særlig i Upernavik og Umanakdistrikterne vedr. grafitforekomster; ophold i Grønland med betydningsfulde studier over naturforholdene særlig indlandsisen 1849–51; udarbejdede till. gode kort over Nordgrønland; medl. af en kommission for grønlandske anliggender 1851; berejste Sydgrønland 1852; kolonibestyrer ved Julianehåb og kst. inspektør for landets sydligste del 1853; forflyttet til Godthåb 1855; kst. inspektør for Sydgrønland 1857, fast ansat 1858; tog initiativet til og ledede oprettelsen af forstanderskaberne for at skaffe grønlænderne medbestemmelse i egne anliggender, oprettede 1857 et trykkeri for småskrifter på grønlandsk og for det grønlandske månedsskrift Atuagagdliutit 1861 ff.; anså monopolet og forbud mod salg af spiritus for nødvendigt for gradvis at tilpasse grønlænderne til den moderne civilisation; fik i sit arbejde megen støtte af hustruen, der skrev forsk. skildringer fra Grønland; tog af helbredsgrunde ophold i Kbhvn. 1868; direktør for Den kgl. grønlandske Handel 1871–82; konsoliderede forstanderskabsinstitutionen 1872; fik oprettet Grønlanderhjemmet i Kbhvn.; bosat i Kristiania 1883.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1864, af kommissionen af 1878 for geologiske og geografiske undersøgelser i Grønland.

Har bl. a. skrevet: Die Nikobarischen Inseln (1874); Om monopolhandelen på Grønland (1852); Grønland, geografisk og statistisk beskrevet I–II (1852–57, udg. i udvidet form u. titlen Danish Greenland, its people and its products 1877); Grønlandske folkesagn I–IV (1859–63); Eskimoiske eventyr og sagn I–II (1866–71); Om grønlænderne, deres fremtid og de til deres bedste sigtende foranstaltninger I–II (1882–84); The Eskimo Tribes I–II (Meddelelser om Grønland XI, 1887–91); talrige afhandlinger om grønlandske forhold.

Risebye Elof

Maler; f. 3.4.1892 på Frdbg., død 11.7.1961; søn af glarmester Eduard Jensen (navneforandr. til Risebye 1922) og hustru Pauline f. Andersen (Lerche).

Ophold i Amerika 1905–13; elev på Art Institute, Chicago 1910–12, på Akademiet i

Kbhvn. 1914 under Viggo Johansen, Jul. Paulsen og Joakim Skovgaard; afgang 1921; studierejse bl. a. til Tyrkiet, Ægypten, Grækenland og Italien 1922, Berlin og Dresden 1927, senere gentagne gange til Italien; medarbejder hos Joakim Skovgaard i Lunds domkirke 1925–27 og i bryllupssalen i Kbhvns rådhus 1930–31, hos Ejnar Nielsen ved mosaikudmykningen i Statsradiofonien's portrum (nu Det kgl. Teaters nye scene) 1933–39; leder af privat kunstscole (s. m. Paul Kiærskou og Oluf Gjerløv-Knudsen) 1923–25; lærer ved Akademiet 1924, docent 1945, professor i fresko og mosaik 1949; medl. af akademirådet 1950, præsident 1959–61.

Har udstillet bl. a. på Kunstnernes efterårsudstilling 1916–31, Charlottenborg 1917–35, Den nye udstilling 1932, Den frie udstilling 1936–39 (som gæst) og fra 1940 (som medl.); endv. deltaget i officielle udstillinger i Danmark og i udlandet. Separatuddstillinger bl. a. 1930 og 31.

Medl. af bestyrelsen for Malende Kunstnernes Sammenslutning, Den frie udstilling 1941–56 og Thorvaldsens museum; medl. af komiteen for udstillinger i udlandet.

Arbejder bl. a.: fresko- og kalkmalerier i Sindal kirke (1921), Vejby kirke ved Randers (1923), Skt. Markus kirken, Kbhvn. (1924), Gedser kirke (1925) m. m.; endv. Davids afsked med Jonathan (1926); Søndag i paradiset (1932); To engle vandrer mellem træerne (en række malerier, udst. 1932); Nattegæst. Gurre (en række malerier, udst. 1932); Billeder malet ved en vens død (7 malerier, udst. 1933) samt billedserierne Ved en kiste, Bøn, Sorg, Sjælesyg (udst. 1935); Golgatha (1936); Nattegæst (1939); Juleaften (1939); Svededugen (en række malerier, 1941); Alle sjæles nat (1942); Jorden (1943); Juletræet (1944); Bag ruden (1946); Den døde soldat (1946); istandsættelse af Joakim Skovgaards fresker i Viborg domkirke (1942 ff.). Bogillustrationer bl. a.: Evangeliet i Det nye testamente gengivet af danske digtere (1944), Marius Grout: Manden som besøgte os (1945), Fader vor (1946).

Repræsenteret bl. a. på Kunstmuseet, fl. provinsmuseer og i Trondhjem.

Tildelt Eckersberg-medaljen 1942, Anckerske legat 1946, Thorvaldsen-medaljen 1952, samt fl. legater m. m.

Har skrevet: Ejnar Nielsens mosaiker (1942); artikler om kunst og kunstnere i forsk. tidskrifter.

Rist P. Fr.

Forfatter, officer; f. 7.7.1844 i Kbhvn., død 25.6.1926; søn af kammerråd A A Rist og hustru Charlotte Frederikke f. Philipsen; gift 10.10.1874 m. Ida Margrethe, f. 27.10.1849 i Kbhvn., død 1908, datter af byfoged L B Møller og hustru Caroline f. Dømler.

Deltog som frivillig i krigen 1864 bl. a. ved 8. brigade ved Dybbøl; sekondløjtn. 1864; premierløjtn. 1867; kaptajn 1881; oberstløjtn. 1894, afsked 1904, kar. oberst.

Medl. af bestyrelsen for Børnehjemmet af 1870; formand i hovedbestyrelsen for Kbhvns Understøttelsesforening 1903–20, derefter medl. af hovedbestyrelsen; medl. af Holberg-Klubben i Bergen.

Har skrevet: Fra støvletiden (1884); En rekrut fra 64 (anonymt, 1889 med fl. oplag; filmatiseret 1910); Soldater (anonymt, 1890); Efter Dybbøl (1892, vedgik forfatterskabet til de to forrige bøger); Jonatan (1894); Pagebreve (1898); Olaf Rye (1899); Fortællinger og typer (1901); Lasse Månsson fra Skåne (1903, filmatiseret 1923); medudgiver af Memoirer og breve (s. m. Julius Clausen, 1905–27); Holger Petersens slægtbog (s. m. T Hauch-Fausbøll, 1918); i redaktionen af Meddelelser fra krigsarkiverne 1888–1902; medredaktør af tidskriftet Museum 1890–96; endv. artikler bl. a. i Historisk Arkiv.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1920.

Ritzau Erik

Bureaudirektør; f. 30.4.1839 i Kbhvn., død 23.12.1903; søn af skomager Niels Lauritz Ritzau og hustru Caroline Elisabeth f. Bergeschou; gift 1. gang 14.3.1866 m. Anne Elise, f. 9.5.1837 i Hillerød, død 1878, datter af hjulmager Peder Jensen og hustru Marie Cathrine f. Hansen; 2. gang 15.7.1879 m. Anna Bolette, f. 2.4.1854 i Kbhvn., død 1911, datter af karetmager Jacob Brennecke og hustru Ane f. Dresel.

Ansat i postvæsenet 1853–61; u. deltagelse i krigen 1864 udnævnt til sekondløjtn.; journalist ved Augustforeningens blad Dansk Rigtidende 1865; oprettede 1866 Ritzaus Bureau, telegrambureau for modtagelse og videresendelse af udenlandsk stof til abonnenter; udbyggede i de følgende år sine forbindelser med verdensbureauerne og optog till. formidling af indenlandsk stof.

I en årrække medl. af Journalistforeningens bestyrelse; medl. af direktionen for de Mannsske søndagsskoler og administrator for understøttelsesselskabet Borgervennen.

Rockstroh K. C.

Officer, militærhistoriker; f. 2.12.1860 i Nykøbing på Mors, død 1.10.1942; søn af murermeester Johann Heinrich Rockstroh og hustru Anna Maria f. Møller; gift 17.7.1889 m. Dagmar Eleonora, f. 30.3.1865 i Kbhvn., død 1929, datter af glarmester, fabrikant Julius Madsen og hustru Emma f. Arentzen.

Sekondløjtn. 1882; premierløjtn. 1887; kaptajn 1902; lærer i tysk ved Officeresskolen 1901–29; ansat i krigsministeriets arkiv 1913; arkivar i krigsministeriet 1915; chef for hærens arkiv 1921–30.

Medl. af den historiske våbenkommission 1911 og af kommissionen til ændring af de militære biblioteker 1913–17.

Hovedværker: Et dansk korps historie 1701–09 (1895); Fortællinger af 2. bataillons historie 1657–1907 (1907); Kongens livjægerkorps 1807 (1907); Udviklingen af den nationale hær i Danmark i det 17. og 18. århundrede I–III (1909–26, behandler perioden 1614–1808); General de

Mezas krigs-dagbøger fra årene 1849–51 (1928); General de Meza og Dannevirkes rømning (1930); Bidrag til den store nordiske krigshistorie (9. og 10. bind, 1932–34); har oversat Stegemanns Geschichte des Krieges I–II (1918–19).

Rode Edith

Forfatterinde; f. 23.2.1879 i Kbhvn., død 3.9.1956; datter af professor, hofmedicus Carl Nebelong og hustru Harriet f. Kiellerup; gift 1. gang 12.4.1902 (ægteskabet opløst 1904) m. journalist, maler Fritz Magnussen, f. 13.9.1878 i Kbhvn., død 1920, søn af oversætter, forfatter

Johannes Magnussen og hustru Hedvig Charlotte f. Sommer; 2. gang 1904 m. forfatteren Helge Rode (se denne).

Medarbejder ved bl. a. Berlingske Tidende 1913 og Familie-Journalen.

Har bl. a. skrevet: Misse Wichmann. Et tidbillede (debut 1901); Maja Engell (1901); Gold (1902); Tilfredse hjerter (1905); Kvinde (1908); Af kundskabens træ (1912); Sejren (1913, Dagmar-teatret); Grazias kærlighed (1919); De evige glæder (1920, Dagmar-teatret); Digte (1920); Den tunge dør (1922); Det bittersøde æble (1926); Den unge olding (1927, u. pseudonymet Anatol Mille); Afrodite smiler (1929); John Piccolo arver 60 millioner dollar (1932); Menne-sker i Mondo (1935); J. e. d. (1943); De tre små piger (erindringsnoveller, 1943); Livets ekko (1944); Også i de andre huse (1946); Idyllen (vaudeville, 1947); Livskunst uden filosofi (1948); Små børn og store (1950); samt erindringerne Der var engang – (1951); På togt i erindringen (1953) og På rejse i livet (1957). Har desuden skrevet rejsevejledninger, kogebøger og en række hørespil samt filmmanuskripter: En ensom kvinde (1917) og Hvor er far? (1918).

Tildelt medaljen Ingenio et arti 1949.

Rode Helge

Forfatter; f. 16.10.1870 i Kbhvn., død 23.3.1937, søn af højskoleforstander, dr. phil. Gotfred Rode og hustru Margrethe f. Lehmann; gift 1904 m. forfatterinden Edith Rode (se denne).

Boede i Oslo efter moderens ægteskab med den norske politiker Erik Vullum 1879; gik et års tid på Teknisk skole for at uddanne sig som ingeniør; kort ophold i England; til Kbhvn. o. 1890 og skrev bl. a. i tidskriftet Tårnet;

sluttede sig til litterat kredsen omkring broderen, redaktør Ove Rode ved det radikale dagblad *København*; skrev digte og anmeldelser i *Politiken* o. 1893; opholdt sig derefter mest i Norge, og o. 1900 i Italien; medarbejder ved *Illustreret Tidende* 1910–15, derefter ved *Berlingske Tidende*.

Oprikelig stærkt påvirket af symbolismen, senere mere religiøs-panteistisk lyriker og kritiserede bl. a. Johs. V Jensens darwinistiske udviklingstanker.

Har bl. a. skrevet: *Styrke* (1891); *Hvide blomster* (digte, 1892); *Digte* (1896); *Kongesønner* (1896, Dagmar-teatret); *Sommereventyr* (1897, Dagmar-teatret); *Dansen går* (1898, Det kgl. Teater); *Den rejsende* (1900, ny samling 1929); *Kampene i Stefan Borgs hjem* (1901, Dagmar-teatret); *Lamia* (operatekst 1901, Det kgl. Teater); *Solsagn* (1904); *Komedier I–II* (1905, heri Bartholins glædesdag, Det kgl. Teater); *Morbus Tellermann* (1907, Dagmar-teatret); *Digte, gamle og nye* (1907); *Italien* (1909); *Flugten* (1909, Det kgl. Teater); *Grev Bonde og hans hus* (1912, Det kgl. Teater); *Ariel* (digte, 1914); *Det store forlis* (1917, Det kgl. Teater); *Krig og ånd* (1917); *En mand gik ned fra Jerusalem* (1920, Det kgl. Teater); *Moderen* (1920; festspil, med musik af Carl Nielsen, i anl. af Sønderjyllands genforening med Danmark, Det kgl. Teater); *Den stille have* (digte, 1922); *Regenerationen i vort åndsliv* (1923); *Pladsen med de grønne træer* (1924); *Det store ja* (digte, 1926); *Det sjælelige gennembrud* (1928); *Alt er godt* (1928, Det kgl. Teater); *Den vilde rose* (digte, 1931). Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1922.

Rode Ove

Journalist, politiker; f. 31.8.1867 i Kbhvn., død 11.7.1933; søn af dr. phil., højskoleforstander Gotfred Rode og hustru Margrethe f. Lehmann; gift 4.7.1891 m. Line, f. 1.6.1869 i Mødem i Norge, død 1936, datter af overlæge Hans Dedichen og hustru Caroline Henriette Frederikke f. Thaulow.

Boede i Norge efter moderens andet ægteskab 1879 med den norske politiker og forfatter Erik Vuillum; student (Kristiania) 1885; cand. phil. 1886; rejse til Tyskland, Østrig og Schweiz; startede studenterbladet *Piraten* i Kbhvn. 1887 og dagbladet *København* 1889, redaktør af dette til 1892; medarbejder ved *Politiken* 1892–1905 (ofte u. mærket »Tys«);

bladets politiske redaktør 1905–13; indenrigsminister i det andet ministerium Zahle 1913–20; ansvarh. redaktør af *Politiken* fra 1927.

Formand for Studentersamfundet 1901–03; medstifter af Det radikale Venstre 1905, medl. af partiets landsforbund fra stiftelsen og formand for dets forretningsudvalg 1910–13; medl. af Kbhvns borgerrepræsentation 1907–13; folketingsmand for Holbæk-kredsen 1909–10, for Kalundborg-kredsen 1910–27; formand for rigsdagens Radikale Venstre 1909–10, næstformand 1920–27. Næstformand i Journalistforeningen,

medl. af dens seniorat 1924 og af bestyrelsen for dens aldersforsørgelseskasse 1931; medl. af bestyrelsen for Kbhvns Redaktørforening (formand 1930 og 31) og for Kbhvnske Journalisters Pensionsfond 1927; medl. af tilsynsrådet for Kongeriget Danmarks Hypotekbank 1923–27; formand for Ordruppersamfundet 1926–30; medl. af det norsk-svenske undersøgelses- og forligsnævn vedr. tvistigheder mellem rigerne 1925 og af udenrigsministeriets delegation vedr. de dansk-norske arkivforhandlinger 1929.

Medvirkede gennem sine artikler i *Politiken* afgørende til at fælde Alberti 1908; fremmede på rigsdagen forhandlingerne om grundlovsforslaget; iværksatte som indenrigsminister u. 1. verdenskrig de omfattende foranstaltninger, der sikrede landets forsyninger, og gennemførte en planøkonomisk prisregulerings- og rationeringslovgivning; deltog i forhandlingerne u. »Påskekrisen« 1920 og foreslog dannelsen af forretningsministeriet Friis; søgte i 1920'erne som ordfører for Det radikale Venstre, at genskabe partiets position og indflydelse; var bl. a. medl. af finansudvalget 1920–27, af valgsløvs-kommissionen 1923 og valutarådet 1924; bevirkede det første ministerium Staunings afgang 1926 gennem sin store rigsdagstale vendt mod ministeriets kriselovgivning; prægede efter sin udtræden af folketinget 1927 den radikale politik, især beslutningen om Det radikale Venstres indtræden med tre ministre i det andet ministerium Stauning 1929.

Har bl. a. skrevet: *Opdigtede kendsgerninger af Tys* (1894); *Harlekins omvendelse* (maskekomedie 1899, opført på Dagmar-teatret); *Teatret* (et rimbrev 1901, u. pseudonymet En gammel skuespiller); *Nationalgaven* eller den berømte uddes (komedie, 1902); *I krigens vende-tegn* (udvalg af taler, 1921); *Påskekrisen* 1920

(1926). Har endv. fordansket teksten til operaen *Eugen Onegin* (s. m. Gustav Hetsch), samt bl. a. skrevet grundlovssangen *Danmarks dag velkommen* og fædrelandssangen *Dansk vej*.

Roed Jørgen

Maler; f. 13.1.1808 i Ringsted, død 9.8.1888; søn af gårdfæster, vognmand og brændevinsbrænder Peder Roed og hustru Ellen f. Jensen; gift 22.5.1842 m. Emilie Mathilde, f. 27.12.1806 i Kbhvn., død 1894, datter af skuespiller Jens William Kruse og hustru Lovisa Augusta f. Frautz.

I skolen undervist i tegning af J J Fyhn; elev på Akademiet fra 1822; samtidig privatelev af portrætmaleren Hans Hansen, og udførte en række kopier af hans konturtegninger; på modelskolen med Eckersberg som lærer 1826–33; med støtte fra Fonden ad usus publicos studieophold i Italien 1837–41; senere rejser bl. a. til Dresden 1850 og 51 for at kopiere Rafaels sixtinske madonna, til Italien 1861 på Anckerske legat; medl. af Akademiet 1844; professor 1862–87. Var især påvirket af Eckersberg.

Udstillet på Charlottenborg fra 1824 samt bl. a. på Nordisk udstilling og i London og Stockholm.

Arbejder bl. a.: *Pige med frugter i en kurv* (o. sidst i 1820'erne); *Kunstnerens mormor* (1828); *biskop J P Mynster* (1828); *selvportræt* (1829); *Besøget i præstegården* (udst. 1830); *Afskeden på Toldboden* (udst. 1835); *Gade i Roskilde*. *Vinter* (1836); *Parti af Frederiksborg, Karrusporten* (1835); *Ribe domkirkes indre* (udst. 1837); *Posejdon-templet i Pæstum* (1838); *Torvet i Piperno* (1838); *Ribe domkirke* (1838); *Scala Santa, Subiaco* (1839); *Parti i villa Borg-hese* (1843); *kammerråd J C Drewsen* (1843); *H W Bissen* (1845); *Jonas Collin* (1845); *Oehlschläger* (1847); *J Th. Lundbye i uniform* (1848); *Kunstnerens moder* (1849); *Haven med den gamle døbefont* (1850); *Sjællandske høst-piger hæger sig ved brønden* (1850); *Mathilde L. Fibiger* (1853); *Jørgen Sonne* (1855); *P C Skovgaard* (1859); *Korsfæstelsen* (1861–65, Frederiksborg slotskirke); *C Molbech* (1868); *F C Sibbern* (1868); *M Drewsen* (1870); *selvportræt* (1883); endv. alterbilleder til en række kirker samt gravmaler og mindesten.

Repræsenteret på Kunstmuseet, Hirschsprung-ske samling og Frederiksborg, endv. bl. a. på

Ordrupgård, Nivågård, fl. provinsmuseer, Teatermuseet, Nationalmuseum i Stockholm, samt med møbler i Kunstindustrimuseet.
Etatsråd 1887.

Rohde Johan

Maler, grafiker, kunsthåndværker; f. 1.11.1856 i Randers, død 18.2.1935; søn af købmand Hermann Rohde og hustru Marie f. Schmidt; gift 18.10.1903 m. cand. mag. Ase Zøylner, f. 3.6.1874 i Gentofte, død 1960, datter af forstander for den offentlige vejning J H E Zøylner og hustru Harriet f. Clausen.

Student 1875; studerede medicin; på Akademiet 1881-82; initiativtager til Kunsternes studiestole, elev der under L Tuxen og P S Krøyer 1883 til ca. 1887; udstillede 1. gang på Charlottenborg 1888; medstifter af Den frie udstilling som protest mod Charlottenborgudstillingen 1891; lærer ved Kunsternes studiestole til dens ophør 1912, leder 1908-12; medarbejder ved Georg Jensens sølvsmide siden 1908; medl. af Akademiets plenarforsamling 1914, af akademirådet 1914-23.

Talrige rejser særlig til Italien, endv. til Spanien, Grækenland, Frankrig, Holland, Belgien m. v.

Tildelt Thorvaldsen-medaljen 1934.

Indtog en central stilling indenfor maleri og kunstindustri i perioden ca. 1888 til ca. 1914; angreb Akademiet og Charlottenborgudstillingen, introducerede van Gogh ved en repræsentativ udstilling af dennes arbejder på Den frie udstilling 1893; fremhævede som kunstsribent værdien af malere som el Greco og Paul S Christiansen; introducerede J F Willumsen over for udlændet (i Kunst og Kinstler 1905-06).

Har udstillet på Charlottenborg 1888 og 1890, på Den frie udstilling 1891-1935, i Skt. Petersborg 1889, Berlin 1891, Chicago 1893, Lybæk 1895, Paris 1900, Berlin 1910-11, Rom 1911, Brighton 1912, München 1913, Stockholm 1919, Kristiania 1920, Paris 1925, Brooklyn 1927, Helsingfors 1928 og 1931 m. v.

Hovedværker: En beværtningshave i udkanten af Kbhvn. (1888); Gråvej, Ribe (1890); Vinteraften, Ribe (1892); Sommeraften i Tønning (1893); portræt af Henrik Pontoppidan (1895); Kr. Zahrtmann (1896); Christianshavns Kanal set fra Bodenhoffs Plads (1897); portræt af J F Willumsen (1901); Kunstnerens moder (1903); Zahrtmann i sit atelier, omgivet af elever (1910);

Johannes Jørgensen (1922); Moder og datter på vej til kirke, Fanø (1934); endv. landskaber og arkitekturbilleder fra Ribe, Randers, Christianshavn, Rom m. v.; talrige sølvarbejder, der var medvirkende til at gøre Georg Jensens sølv internationalt kendt, og møbelarbejder præget af en behersket skønvirkestil og høj håndværksmæssig standard; endv. litografiske arbejder, blade efter I F Millet, Joakim Skovgaard og V Hammershøi samt originallitografier: portrætter og landskaber.

Repræsenteret på Kunstmuseet, Frederiksborg, Hirschsprungske samling, Nationalmuseum i Stockholm, Gøteborg kunstmuseum og i provinsmuseer, især Ribe og Randers; endv. i Kunstindustrimuseet og lign. museer i Europa og Amerika.

Har bl. a. skrevet: Optegnelser vedrørende Kunsternes frie studiestole og Den frie udstilling, deres opståen og udvikling (trykt i Den frie udstilling gennem 50 år, 1942).

Rom N. C.

Husflidspioner, forlagsboghandler; f. 4.8.1839 i Brøndbyøster, død 26.4.1919; søn af møllejer Hermann Rom og hustru Christiane f. Møller; gift 13.5.1860 m. Louise, f. 26.10.1835 i Græshave, død 1928, datter af sadelmagermester Rasmus Nicolaisen og hustru Anne Marie f. Hein.

Dimitteret privat til lærereks. 1857; lærer 1857-75; skrev i Dansk Landbotidende om husflid, påviste dennes betydning og holdt foredrag herom; begyndte udgivelsen af ugebladet Husvennen 1873 og af Folkets Almanak 1878; forlagsvirksomhed i Kbhvn. 1876, endv. bog- og stentrykkeri 1888; udg. bl. a. skolebøger i store oplag f. eks. Geografi for folkeskolen; redaktør af Dansk Husflidstidende.

Stifter af Dansk Husflidsselskab 1873 og formand for dette 1899; medstifter af Danmarks Lærerforening 1874, medl. af bestyrelsen og formand 1878-82; stiftede Hjelpekassen for nødlidende Lærere 1877; medl. af statens komité for uddannelse af håndgerningslærere.

Har bl. a. udgivet: Den danske husflid, dens betydning og dens tilstand i fortid og nutid (1871, 2. opl. 1898); Håndgerningsbog for ungdommen (1875, 15. udg. 1936), samt mange andre skrifter og afhandlinger vedr. dansk husflid.

Modtog selv som den første den årlig udelte N C Rom-medalje ved Dansk Husflidsselskabs 40 års jubilæum 1913.

Roose Thorkild

Skuespiller, instruktør; f. 8.10.1874 i Kolding, død 6.6.1961; søn af købmand Christian Roose og hustru Lisette f. Petersen; gift 27.6.1902 m. Lillian f. 30.3.1880 i Kolding, død 1960, datter af vinhandler Christian Krøldrup og hustru Ingeborg f. West.

Student (Kolding) 1894; købmandsuddannelse i Antwerpen; skuespillerelev af Emmanuel Larsen; debut 25. okt. 1901 på Arhus Teater som Leander i Julestuen; skuespiller ved Arhus Teater til 1904, ved Det kgl. Teater 1904-19; direktør for Dagmarteatret 1919-23, arrangerede i 1922 gæstespil fra Kunstner-teatret i Moskva; skuespiller ved Det kgl. Teater 1922-51, lærer ved elevskolen 1927-50 og sceneinstruktør 1931-39. Klassikerooplæsninger på Kbhvns universitet 1925-31.

Formand for Dansk Skolescenes repræsentantskab 1922-54, derefter æresmedlem; medl. af radiorådets programudvalg 1937-54; præsident for den 3. nordiske teaterkongres 1948; æresmedlem af Dansk Solistforbund 1958.

Hovedroller bl. a.: Markien i Forretning er forretning; Jørgen Tesman i Hedda Gabler; Gregers Werle i Vildanden; Sannæs i En falit; Helmut i En skavank; Louis i Daniel Hertz; Erik i Dr. Wahl; Grev Steen i Grev Bonde; Erasmus Montanus; Cassius i Julius Cæsar; McIntyre i Vi mordere; titelrollen i Professor Storizyn; Mr. Anthony i Forliget; Prospero i Stormen; titelrollen i Den gamle præst; Mefistofeles i En sjæl efter døden; Don Quixote i Synder og helgen; Farisæeren i Påskeliljen; Kardinal Gonzaga de Castro i Kardinalernes middag. Endv. medvirket i fl. film bl. a. Kirke og orgel og Vredens dag.

Studenternes æreskunstner 1943; tildelt medaljen Ingenio et arti 1951.

Rosen Anton

Arkitekt; f. 13.9.1859 i Horsens, død 2.7.1928; søn af ventilationsmester C J Rosen og hustru Elisabeth f. Christensen; gift 28.12.1889 m. Martine, f. 11.3.1853 i Silkeborg, datter af hotelejer Jens Heegaard-Grabow og hustru Cathrine Elisabeth f. Voetmann.

Udlært som murer og på Teknisk skole i Kbhvn.; på Akademiet 1877, afgang 1882; studiebesøg i Italien og Spanien 1897-99; medarbejder hos Vilh. Dahlerup og selvstændig virk-

somhed; vicedir. for Akademiet 1922–25, fg. direktør 1925.

Formand for Akademisk Arkitektforening 1909–13; medl. af bestyrelsen for Dansk Husflidsselskab og af bestyrelsen for Kunstindustrimuseet 1913; formand i bestyrelsen for Tegne- og kunstindustriskolen for kvinder 1913 samt for institutionen Vævestuen; medl. af komiteén for udstillinger i udlandet.

Tildelt Eckersberg-medaljen 1909; æresmedlem af Akademisk Arkitektforening 1927.

Har udstillet på Charlottenborg i tiden 1889–1928, endv. i Paris 1900 og 1925, Berlin 1910–11, Stockholm 1918, Brooklyn 1927 m. v.

Fik betydning særlig som udstillingsarkitekt og som inspirator; udførte en række store projekter bl. a. til et fredspalads i Haag og en folkeforbundsbygning i Genève.

Hovedværker: Landboudstillingen i Odense (1900); Amtsudstillingen i Haslev (1906); Landsudstillingen i Århus (1909); forslag til en verdensudstilling i Kbhvn. (ca. 1924); endv. Håndværkerforeningen på Torvet i Silkeborg (1895); Palace Hotel i Kbhvn. (1910); observatoriet Ole Rømer med direktørbolig ved Århus (1912); Tørborg Fabrikers gl. administrations- og laboratoriebygning (1914); endv. kunstindustrielle arbejder m. v.

Titulær professor 1909.

Rosencrone Marcus Gerhard

Greve, statsminister; f. 25.5.1738 i Bergen, død 5.12.1811; søn af lektor, senere stamhusbesidder Edvard Londeman, adlet 1749 med navnet

Rosencrone, og hustru Anna Christine f. Nye-gaard; gift 28.6.1773 m. Agnethe Maria, f. 21.7.1752 i Kbhvn., død 1838, datter af embeds-

mand, bogsamler Henrik Hielmstjerne (se denne).

På Sorø akademi 1754–57; derefter længere ophold i udlandet bl. a. i Paris, Italien og Lausanne; efter hjemkomsten ansat i tyske kancelli 1762; legationssekr. i Dresden 1766, i Stockholm 1767–72, det sidste år som chargé d'affaires; gesandt i Dresden 1773, i Berlin 1776; hjemkaldt 1780 som chef for departementet for de udenlandske affærer (udenrigsminister); medl. af gehejmestatsrådet 1782; till. direktør for skatkammeret og medl. af den ekstraord. finanskommission s. å.; medl. af overbankdirektionen 1783; medl. af statsrådet 1784; afsked fra alle sine embeder, da kronprins Frederik (Fr. 6.) fjernede kabinetsregeringen 1784. Levede siden som privatmand i Kbhvn., beskæftiget med historiske, statsvidenskabelige og filosofiske studier.

Æresmedlem af det danske og det norske Videnskabernes Selskab.

Besidder af stamhuset Rosendal i Norge; ejer af Børglum Kloster 1770–1801, og af en række jyske godser fra 1774.

Skænkede sin svigerfaders værdifulde bogsamling til Det kgl. bibliotek 1807; oprettede s. m. sin hustru Den grevelige Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse med velgørende formål, navnlig til fremme af videnskab og kunst.

Friherre 1773; kammerherre s. å.; gehejmeråd 1780; greve 1783; gehejmekonferensråd 1808; ridder af Elefanten 1809.

Rosenkilde C. N.

Skuespiller, forfatter; f. 8.1.1786 i Slagelse, død 12.11.1861; søn af bogbinder Lars Rosenkilde og hustru Henricha f. Lund; gift 7.5.1811 m. Maren, døbt 29.11.1786 i Århus, død 1852, datter af skipper Jørgen Christensen og hustru Maren f. Falck.

Student (Slagelse) 1804; huslærer på Århus-egnen; kordegn ved Frue kirke i Århus og lærer ved sognets friskole; kantor ved Århus domkirke og overlærer ved Fattigskolen 1812; dyrkede till. sit dramatiske talent i klubben Polyhymnias dilettantforestillinger; søgte optagelse som skuespiller ved Det kgl. Teater 1815; debut 19. marts 1816 som Baloo i syngestykket De tre galninger; optrådte sidste gang 7. sept. 1861.

Hovedroller bl. a.: Don Bazile i operaen Figaros bryllup; Stygotius i Jacob v. Thyboe;

Rosiflengius i Det lykkelige skibbrud; Sivert Posekigger i Den politiske kandestøber; Per Degn i Erasmus Montanus; Vielgeschrey, og Jeronimus bl. a. i Julestuen og i Pernilles korte frøkenstand; Corfitz i Barselstuen; Trop i Recensenten og dyret; Hans Mortensen i Aprilsnarre; Peter i Et eventyr i Rosenborg Have; Hummer i De uadskillige; Iversen i Abekatten; Bjørn i Elverhøj; titelrollen i Michel Perrin; Assessor Svale i Eventyr på fodrejsen; Rigaud i Den ældste.

Udgiver af ugebladet Brevduen 1818–24; medredaktør af Kjøbenhavns Morgenblad 1825–26; oversat skuespil og bearbejdet operatekster; har skrevet et par dramatiske arbejder, vaudevillen Vennernes fest (1826) og Den dramatiske skrædder (1828). En påbegyndt selvbiografi er udgivet ved Peter Hansen u. titlen Efterladte skrifter I-II (1877).

Rosenkrantz Holger

Rigsråd, teolog; f. 14.12.1574 på Kalø, død 28.10.1642; søn af rigsråd Jørgen Rosenkrantz og hustru Dorte f. Lange; gift 13.8.1598 m. Sophie, f. 11.5.1578 på Elvedgård, død 1646, datter af rigsråd Axel Brahe og hustru Mette f. Gjøl.

Elev i Århus latinskole 1586–90; studerede navnlig teologi samt filosofi og jura ved universiteterne i Rostock 1590–92 og Wittenberg 1592–95; overtog godset Rosenholm efter faderens død 1596; tjeneste i kancelliet 1597–98; bosatte sig på Rosenholm 1598 og genoptog sine teologiske studier; rigsråd 1616; fik tillagt fl. len bl. a. Odensegård (Skt. Hans kloster) 1618; direktør for Odense gymnasium 1621; oprettede Sorø adelige akademi 1622; akademiets øverste tilsynsmand siden oprettelsen; fulgte at svigte sit religiøse kald ved at beskæftige sig med statssager; ansøgte 1623 og 1627 forgæves om at måtte udtræde af rigsrådet; forlod Danmark 1627 og slog sig ned i Göteborg, senere i Skåne; fik derefter sit andragende om afsked bevilget af kongen, men i unåde og med lensinddragelse; vendte tilbage til Rosenholm 1629.

Virkede som rigsråd for reformer inden for skolen, universitetet og kirkelivet; støttede oprettelsen af stiftsskoler (gymnasier) bl. a. Odense gymnasium 1621; medl. af universitetskommissionen af 1621 og udførte udkast til

en gennemgribende reform af det teologiske studium.

Opdrog i sit hus, foruden sine egne børn, børn af slægt og venner; førte omfattende korrespondance med tidens berømte teologer i ind- og udland, og skrev en række afhandlinger (utrykte), der cirkulerede i afskrift; gennemlevede flere religiøse kriser og førtes efterhånden til kritik af den lutherske ortodoksi; blev udsat for teologiske angreb og bekæmpedes siden 1631 af kirkemyndighederne for vranglære; måtte ikke mindst efter i 1636 at have udgivet og skrevet forord til Albrecht af Brandenburgs »Fürstenspiegel« i en række skrifter og erklæringer til kongen og det teologiske fakultet forsvare sig mod anklagen for kætteri.

Fik senere tilnavnet »Den lærde«; samlede sig et stort og alsidigt bibliotek, der benyttedes også af mange udenlandske videnskabsmænd; i Trediveårskrigen blev det beslaglagt og ført til Tyskland, men atter tilbageleveret, blev senere splittet, og en del af det ført til Sverige som krigsbytte 1658.

Har udgivet en beskrivelse af sine andagter: Hør danske mand (1631, ny udg. 1643 og 1645).

Rosenkrantz Niels

Diplomat, udenrigsminister; f. 9.9.1757 i Øjestrød, Norge, død 6.1.1824; søn af major Otto Christian Rosenkrantz og hustru Karen Johanne f. Rønning; gift 1791 m. fyrstinde Varvara (Varinka) Alexandrovna Vjazunskaja, f. 22.5.1774, død 1849, datter af kejserlig generalprokurør, fyrst Alexander Vjazunskij og hustru f. fyrstinde Jelena Trubeckaja.

Officer ved slesvigske rytterregiment 1776–82; derefter diplomat i Haag, senere i Skt. Petersborg, Berlin og Stockholm; ministerresident i Warszawa 1787; gesandt i Skt. Petersborg 1790–94, i Berlin 1795–1800, igen i Skt. Petersborg 1800 og førte der forhandlinger om det væbnede neutralitetsforbund med tsar Paul; udstav af Rusland 1801, derefter gesandt i Stockholm og atter i Skt. Petersborg og Berlin; forhandlede fredstraktaten med Sverige 1809; medl. af gehejmestatsrådet og chef for det udenlandske departement 1810; tilrådende, uden held, Fr. 6. at løse sig fra allianceforpligtelserne overfor Frankrig og at opnå en overenskomst med England; modsatte sig s. m. Fr. 6. på Wienerkongressen 1814 Slesvigs optagelse i det tyske forbund; førte forhandlingerne med Norge om dets over-

tagelse af en del af den gamle statsgæld (konventionen af 1822).

Oprettede af godserne Ryegård, Trudsholm og Bårtskov, stamhuset Rosenkrantz.

Gehejmekonferensråd 1809; ridder af Elefantordenen 1811.

Rosenstand-Goiske Peder

Teaterkritiker, jurist; døbt 12.8.1752 i Kbhvn., død 6.2.1803; søn af professor Peder Rosenstand-Goiske og hustru Marie Benedikte f. Kneil (Kneyln); gift 1. gang 18.10.1780 m. Sara Dorothea, f. ca. 1746, død 1786, datter af dr. med.

Gottschalk Mühlhausen og hustru Sara Hendrine f. Lambrecht; 2. gang 28.7.1786 m. Frederikke Amalia, døbt 22.6.1763 i Kbhvn., død 1821, datter af kaptajn, senere kontreadmiral Wolfgang Kaas og hustru Frederikke Amalie f. Hagen.

Student (priv. dimit.) 1769; udøvede teaterkritik i sit blad Den dramatiske Journal 1771–73; dansk juridisk eks. 1775; auditør ved det hollandske infanteriregiment 1775; censor ved Det kgl. Teater 1780, medl. af teaterdirektionen 1786, afsked 1792; overauditør 1782; efter latinsk-juridisk eks. prokurator ved højesteret 1783; vice-lagmand i Kristiania 1794, virkelig lagmand 1796; afskediget 1797; derefter bosat i Kalundborg.

Den første danske teaterkritiker; krævede at man skulle tilstræbe natur på scenen og bedømte i sin kritik udførligt skuespillernes spil, deres kostumer og stykkets dekorationer og trak grænse mellem litterær kritik og teaterkritik; havde studeret dramaturgisk litteratur særlig Riccobonis L'Art du Théâtre og Remond de St. Albines Le Comédien; folte de »sande« komedier, Molières og Holbergs, truet af udenlandske trupper italienske operaer og af de nye syngespil, og kritiserede bl. a. Bredals Tronfølgern i Sidon, hvilket førte til åben krig mellem klappere og pibere i teatret (affæren skildret i Ewalds eenakter De brutale klappere); blev vistnok ved ansættelse som teatercensor forhindret i udgivelse af sine kritiske efterretninger om den kongelige danske skueplads.

Har skrevet el. udgivet: Den dramatiske journal (1771–73; senere udg. af Carl Behrens 1915–19); Kritiske efterretninger om den kgl. danske skueplads (udarbejdet 1778–80, udg. af C. Molbech 1839).

Rosing Johanne

Skuespillerinde; f. 2.6.1756 i Kbhvn., død 15.1.1853; datter af vægter Herman Olsen og hustru Gundel Marie f. Abelgreen; gift 11.2.1778 m. skuespiller, instruktør Michael Rosing (se denne).

Begyndte som balletelev ved Det kgl. Teater; debuterede som skuespillerinde 3. nov. 1773 som Nanine i Voltaire-komedien af samme navn; afsked 1823; fik fribolig på Fredensborg slot.

Hovedroller: titelrollerne i Emilie Galotti og Minna v. Barnhelm; Nanna i Balders død; grevinden i Figaros bryllup; Eulalie i Menne-skehad og anger; Sigbrit i Dyveke; Jutta i Niels Ebbesen; dronning Bera i Hagbarth og Signe; moder Ludlam i Ludlams hule.

Rosing Michael

Skuespiller, instruktør; f. 20.2.1756 på Rosvoldstrangen, Leksvik i Norge, død 12.10.1818; søn af kapellan M. T. Rosing og Anne Nilsdatter Munch; gift 11.2.1778 m. skuespillerinde Johanne Rosing (se denne).

Student (Trondhjem) 1775; rejste til Kbhvn. for at studere ved universitetet, men opgav studierne til fordel for teatret; elev på Det kgl. Teater, debuterede 6. okt. 1777 som Orosman i Zaïre; optrådte derefter både i skuespil, syngespil og operaer; foretog 1788 med kgl. understøttelse s. m. skuespillerne J. D. Preisler og Peter Saabye en studierejse til tyske og franske teatre; till. instruktør ved Det kgl. Teater 1788 og lærer på den dramatiske skole på Hofteatret.

Hovedroller: bl. a. i syngespillet *Kongen og forpagteren*, i operaerne *Holger Danske* og *Erik Ejegod* samt som *Orfeus* i *Orfeus og Eurydike*; i skuespil: *Buchard i Brønden*; *Vandby i Gulddåsen*; *Marinelli i Emilie Galotti*; *Joseph Surface i Bagtalelsens skole*; grev *Almaviva i Figaros bryllup*; grev *Gert i Niels Ebbesen*; *Knud Gyldenstjerne i Dyveke*.

Blev 1804 ramt af en gigtlidelse, der afbrød karrieren som karakterskuespiller; tog sin afsked 1808. Da Oehlenschläger skrev skuespillet *Hakon Jarl*, så han helten i Michael Rosing skikkelse. Rosing kom aldrig til at optræde i helterollen, men fremsagde epilogen ved skuespillets førsteopførelse 30. jan. 1808; ved en benefice-forestilling på Det kgl. Teater 4. nov. 1815, hvor han sidste gang viste sig på scenen, siddende i en stol, spillede han *Audens* rolle, der ellers blev udeladt. Inspirerede Peter Foersom til at oversætte Shakespeares skuespil.

Rostgaard Frederik

Embedsmand, litterær samler; f. 30.8.1671 på Krogerup ved Humlebæk, død 25.4.1745; søn af ridefoged, amtsforvalter Hans Rostgaard (se denne); gift 1.3.1703 m. Conradine Revenfeld, f. 9.7.1687 på Sandbjerg, død 1700, datter af storkansler Conrad Reventlow og Anine Catharina Haagenzen.

Student (priv. dimit.) 1687; filosofisk eks. 1688; opholdt sig i udlandet 1690–99; studerede jura, historie, klassisk filologi og sprog bl. a. i Leiden, Oxford, Paris og Rom, og hjemførte store samlinger af håndskrifter og bøger; gehejmearkivar 1700; direktør i Vestindisk-guineisk Kompagni 1712; medl. af direktionen for Kbhvns brand- og vandværken 1714; justitiarius i højesteret 1720 (medl. fra 1709); oversekretær i danske kancelli 1721; anklaget for bestikkelse og majestætsfornærmelse, dømt til fortabelse af sine embeder, forvisning fra Kbhvn. og hoffet og tilbagebetaling af de modtagne beløb 1725; udnævnt til amtmand over Antvorskov og Korsør amter 1727, translatør ved Øresunds toldkammer 1730–31; boede derefter på sin ejendom Krogerup i Humlebæk.

Medvirkede ved oprettelsen af den første danske skueplads i Ll. Grønnegade, og støttede teatret fra dets åbning 1722; æresmedlem af Videnskabernes Selskab 1744.

Har udgivet: *Deliciae quorundam Poetarum Danorum I-II* (Leiden, 1693); en fortegnelse over Anders Bordings digte (den ældste eksisterende danske digterbibliografi) (1703, forøget udg. 1706); støttede økonomisk udgivelsen af *Bordings Poetiske skrifter I-II* (1735).

Arvede Krogerup og Anholt ved faderens død 1684; købte Sejerø 1710 og Nekselø 1718.

Selv om han i 1726 måtte sælge sit store bibliotek efterlod han sig dog en stor samling, hvoraf håndskrifterne »Rostgaards samling«, der omfatter ca. 500 nr., nu findes i Det kgl. bibliotek; Kbhvns universitet arvede et legat til lønning af en professor Rostgardianus i historie og nordiske antikviteter. Efterlod store samlinger til en dansk ordbog (påbegyndt 1693, omarbejdet og næsten færdigredigeret af Jacob Langebek, senere grundlag for Videnskabernes Selskabs Ordbog).

Adelspatent 1702; justitsråd 1702; etatsråd 1712; konferensråd 1735.

Rostgaard Hans

Ridefoged, amtsforvalter; f. 15.4.1625 i Roost, Tønder amt, død 31.12.1684; søn af selvejerbonde Ove Rostgaard og hustru Kirsten f. Benneke (Bennik); gift 1. gang 21.9.1656 m. Kirsten, f. 1637, død 1668, datter af forpagter af Kbhvns og Frederiksborgs ladegårde Peder C Svenske og hustru Anna Jensdatter; 2. gang 11.4.1670 m. Cathrine, f. 13.9.1636 i Flensborg, død 1672, datter af købmand Asmus Lorentzen og hustru Maren f. Arendrup; 3. gang 2.11.1674 m. Dorrethe, f. 18.4.1633 i Kbhvn., død 1677, datter af kgl. faktor, købmand Steffen Rode og hustru Marie f. Olufsen.

Kom i huset hos en af Chr. 4.s tjenere i Kbhvn. o. 1637; deltog i søslagene i Listerdyb og på Kolberger Heide 1644; ansat i sølvkammeret på Rosensborg 1645; foged på Rosensborg 1650; ridefoged på Kronborg len 1656 og livsbrev på ejendommen Krogerup ved Humlebæk; nægtede at sværge troskabssed til Karl Gustaf efter svenskernes erobring af Kronborg; sad en tid fængslet, men løslodes mod kaution; stod i forbindelse med det belejrede Kbhvn., bragte forsyninger til hoffet og okt. 1658 budskabet til Fr. 3. om Obdams flådes ankomst til Sundet; adviserede regeringen om den planlagte svenske storm på Kbhvn. febr. 1659; deltog s. å. i for-

søget på en generobring af Kronborg; fik efter fredsslutningen Krogerup til ejendom med adelig frihed 1661; forpagter af Kronborg ladegård 1668–70; amtsforvalter i Kronborg amt 1681.

Rostrup E.

Botaniker; f. 28.1.1831 på Stensgård, Stokke-marke sogn, død 16.1.1907; søn af forpagter af Stensgård, godsforvalter på Juellinge, kammerråd Georg Jesper Rostrup og hustru Johanne Auguste f. Lyman; gift 26.3.1861 m. Maren Betty, f. 10.4.1836 i Fiskernæs, Grønland, død 1906, datter af kolonibestyrer Ove Valentin Kielsen og hustru Anna Dorthea f. Juul.

Præliminæreks. (Kbhvn.) 1850; eksamen i anvendt naturkundskab ved Polyteknisk læreanstalt 1857; lærer ved Skårup seminarium 1858–83; medarbejder ved Landmands-Blade 1868; skrev her om snyltesvampe, ukrudtsplanter m. v.; blev konsulent i disse spørgsmål for landboforeninger, institutioner og for staten samt medarbejder ved en række blade indenfor have-, skov- og landbrug vedr. plantepatologi; docent i nyoprettet stilling i plantepatologi ved Landbohøjskolen 1883; statens konsulent i plantesygdomme 1884; professor 1902; medvirkede til gennemførelsen af berberisloven 1903.

Sekretær i Foreningen til Kulturplanternes Forbedring (1879) og redaktør for foreningens organ; formand for Botanisk Forening 1893. Medl. af Videnskabernes Selskab 1882; dr. phil. h.c. ved Kbhvns universitet 1894.

Har bl. a. skrevet: *Vejledning i den danske flora* (1860–69, med mange senere udg.); *Lollands vegetationforhold* (1864); *Afbildning og beskrivelse af de vigtigste fodergræsser* (1865); *Danmarks laver* (s. m. Deichmann Branth, 1869); *Færøernes flora* (1870); *De farligste snyltesvampe i de danske skove* (1889); *Sygdomme hos landbrugsplanter, forårsagede af snyltesvampe* (1893); *Danmarks planteverden i fortid og nutid* (Frem 1898); *Plantepatologi. Håndbog i læren om plantesygdomme for landbrugere, havebrugere og skovbrugere* (1902); endv. talrige afhandlinger og artikler.

Rostrup Bøyesen Peter, se Bøyesen Peter Rostrup.

Rothe Tyge

Forfatter, filosof; f. 16.1.1731 i Randers, død 19.12.1795; søn af regimentskvartermester Carl Adolph Rothe og hustru Kirstine Margrethe f. Tygesen; gift 22.4.1761 m. Karen, f. 12.8.1742 i Kbhvn., død 1795, datter af handelsmand Andreas Bjørn og hustru Margrethe f. Lentz.

Student (Slagelse) 1744; cand. theol. 1747; huslærer i nogle år; derefter langvarigt ophold i Tyskland, Schweiz og Frankrig; extraord. professor ved Kbhvns universitet og lærer for den 6-årige arveprins Frederik 1759; kommitteret i generaltoldkammeret 1761-63 og 1769-71; ejer af Tybjerggård ved Ringsted fra 1762; i egenkab af sjællandsk godsejer udnævnt til vice-landsdommer for Sjælland og Møn fra 1765; 3. deputeret i finanskollegiet med landbovæsenet som område 1771-72; amtmand i Segeberg 1772-73.

Tilhænger af det engelske system med fri forpagtning af jorden i st.f. fæste; medvirkende ved landboreformernes gennemførelse.

Medstifter af Selskabet for de skønne og nyttige Videnskaber; medl. af Videnskabernes Selskab 1777.

Har bl. a. skrevet: Kristendommens virkning på folkenes tilstand i Europa I-V (1774-83, tysk udg. 1775-82); Nordens statsforfatning før lens-tiden I-II (1781-82); Danske agerdyrkeres kår eller vort landvæsenssystem, som det var 1783 I-III (1784-86); Filosofies ideer, til kundskab om vor art, og til glæde over den I-II (1788-89, tysk udg. 1790-91); Naturen, betragtet efter Bonnets måde I-VI (1791-94); Jorden – efter kjendelig lagt plan – en verden for levende vel-lidende væsener (1795).

Justitsråd 1761; etatsråd 1774.

Rothe Viggo

Jernbanedirektør, polytekniker; f. 20.1.1814 på Frdbg., død 10.5.1891; søn af konferensråd Christian Rothe og hustru Charlotte Christine f. Müller; gift 5.11.1845 m. Martha Gustave, f. 10.1.1820 i Kbhvn., død 1891, datter af kontre-admiral Carl A Rothe og hustru Benedicte f. Ulfspærre de Tuxen.

Student (Sorø) 1832; cand. polyt. 1836; volon-tør i generaltoldkammer- og kommercekollegiets industri- og fabrikkontor 1836, fuldmægtig 1841, kontorchef 1845-49; (i perioden 1839-41 kopist

i kanal-, havne- og fyrkontoret, der sammenlag-des med førstnævnte kontor, og medvirkede der til anskaffelse af linsefyr; studerede agerdyrk-ningskemi og foretog studierejser vedr. indu-strielle forhold i Slesvig-Holsten 1839; sekretær i den nystiftede Industriforening 1838, medl. af bestyrelsen 1840-54, formand 1847-48; studie-rejse til Tyskland, Schweiz, Frankrig, Holland og Belgien 1841; medl. af komiteen for Dan-marks deltagelse i verdensudstillingen i London 1851; arbejdede på forbedring af industriens for-hold og foreslog skole for unge håndværkere; teknisk direktør for Det sjællandske Jernbane-selskab 1848, hvor kun strækningen Kbhvn.-Roskilde var fuldført; medvirkede ved stor ind-sats til banens forlængelse til Korsør, åbnet 1856; adm. direktør 1855; medvirkede endv. til anlægget af Klampenborg- og Lyngbybanen 1863, Nordbanen til Helsingør 1864, Masned-sundbanen 1870, Kalundborgbanen 1874 og Fre-derikssundbanen s. å.; ved statens overtagelse 1881, direktør for de sjællandske baner til 1885.

Folketingsmand for Kbhvns 4. kreds 1849-54; statsrevisor 1850-52; medl. af finansudvalget 1853-54; borgerrepræsentant 1858-62.

Har skrevet: Agerdyrkings-kemi eller om Agerjordens bestanddele deres egenskaber og indflydelse på vegetationen (1839); Danmarks industrielle forhold I-II (1843-45).

Etatsråd 1859; konferensråd 1885.

Rottbøll Chr.

Politiker, landmand; f. 7.7.1854 på Børglum Kloster, død 4.12.1928; søn af godsejer C M Rottbøll og hustru Gunild Marie f. Hoversen; gift 17.6.1879 m. Rosalie, f. 8.4.1859 i Kbhvn.,

død 1925, datter af fabrikant J G Nyeboille og hustru Augusta Sophie f. Voigt.

Student (Haderslev Læreres skole) 1872; stu-derede landvæsen i Skotland; forpagter af Chri-stiansdal u. Børglum Kloster 1877, ejer af går-den 1894; overtog Børglum Kloster 1910.

Formand for Børglum og Furreby sogneråd 1891-96; landstingsmand (Højre) 1894-1920 (tingvalgt 1918-20); støttede ministeriet Reedtz-Thotts forhandlingspolitik og præciserede sit fri-handelsstandpunkt u. toldlovsdebatten 1897; dannede 23. nov. 1900 s. m. andre gruppemed-lemmer en uafhængig konservativ gruppe, der ønskede lovgivningsarbejdet, særlig skatte-reformerne, fremmet; var en af de ledende kræfter, da gruppen 4. dec. 1902 konstituerede sig som Det frikonservative parti, og i 1915 ved rekonstruktion af partiet Højre som Det kon-servative folkeparti; næstformand i partiets re-præsentantskab; medl. af finansudvalget 1907-13; gruppens ordfører i vigtige sager bl. a. ved grundlovsforhandlingerne 1912-15; u. krisen vedr. salget af De vestindiske Øer minister uden portefølje i ministeriet Zahle 1916-18; nægtede at følge partiets krav om tilbagetræden i anl. af Stau-nings forhandlinger med tyske socialdemo-kra-ter, og ekskluderet af partiet juni 1917; der-efter i valggruppe med Venstre.

Rottbøll Michael Christian

Kaptajn i Special Operations Executive; f. 8.6. 1917 i Børglum sogn, Hjørring amt, død 26.9. 1942; søn af godsejer Henning Rottbøll og hu-stru Gudrun Elisabeth f. Müller.

Student (Hjørring) 1935; gennemgik kursus på Ollerup gymnastikhøjskole og på idræts-skole i Berlin; gymnastiklærer i Buenos Aires

1939; deltog som frivillig i vinterkrigen i Fin-land 1939-40; rejste hjem efter Danmarks be-sættelse 9. april 1940; derpå via Stockholm til England 1941; uddannet her af SOE som fald-skærmsmand og organisator af spionage og modstandskamp; nedkastet med faldskærm 17. april 1942 i nærheden af Jyderup for at over-tage SOE-ledelsen i Danmark; sluttede vigtige kontakter i Kbhvn. bl. a. med Christmas Møl-ler, Frit Danmark og Dansk Samling; organi-serede modtagelse af tre specialuddannede fald-skærmsfolk ved Farsø i Nordjylland 1. aug.

1942; blev ved en uheldig hændelse dræbt af to danske politifolk under skudveksling i forbindelse med en razzia, som tyskerne havde forlangt gennemført 26. sept. s. å.

Rovsing Thorkild

Kirurg; f. 26.4.1862 i Flensborg, død 14.1.1927; søn af kaptajn N M L Rovsing og hustru Anna Charlotte f. Crone; gift 30.4.1890 m. Marie, f. 23.3.1864 i Kbhvn., død 1930, datter af vinhandler H G Raaschou og hustru Villumine f. Nielsen.

Student (Metropolitanskolen) 1879; med. eks. 1885; reservelæge ved Garnisons sygehus 1885-86; påviste i Hospitalstidende 1886 s. m. Chr. Heyn, at jodoform var uden baktericide egenskaber; dr. med. 1889; reservekirurg på Frdbg. hospital 1889-92; kirurg ved Dronn. Louises børnehospital 1892-1902; læge ved Røde Kors' klinik 1896-1900; oprettede privatklinik 1899; efter konkurrence professor i operativ kirurgi ved Kbhvns universitet 1899; professor i klinisk kirurgi og overkirurg ved Frederiks hospitals afd. C 1904, der 1910 overflyttedes til Rigshospitalet; medl. af konsistorium 1911; universitetets rektor 1919-20. Undervisningsminister i forretningsministeriet Liebe marts-april 1920.

Formand for Medicinsk Selskab 1906-08; initiativtager til stiftelsen af Dansk kirurgisk Selskab 1908, selskabets formand 1910-12; efor for Valkendorfs kollegium 1920; formand for universitetsudvalget ang. den nye regens 1920 (Studentergården på Tagensvej, opført 1922-23); formand for Studentergårdens bestyrelse 1923; medl. og æresmedlem af en række udenl. lægeselskaber; æresdoktor ved Groningens universitet 1914.

Har bl. a. skrevet: Om blærebetændelsernes ætiologi, patogenese og behandling (disp.); Urinorganernes kirurgi I-III (1895-1903); Kliniske og eksperimentelle studier over urinorganernes infektiøse sygdomme (1897); afsnittet Urinorganernes sygdomme (i Wullstein og Wilms' Lehrbuch der Chirurgie II, 1909); Underlivskirurgi I-III (1910-18, 2. udg. 1923); Gastrocoloptosens patologiske betydning, dens sygdomsbilleder, diagnose og behandling (1913); fl. afsnit i Lærebog i kirurgi I-II (1920-22); Galdstessygdommens årsagsforhold og disses betydning for valget af behandlingen (1922); Pathogénie des calculs biliaires et indications opératoires (1924).

Alle større arbejder udg. på engelsk og tysk. Desuden artikler om sønderjyske spørgsmål. Medredaktør af Hospitalstidende 1892, chefredaktør 1908, senere ejer af bladet og skænkede dette til Dansk medicinsk Selskab (opr. 1919) som medlemsblad; chefredaktør af Bibliotek for Læger 1908.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1923.

Rubin Marcus

Statistiker, historiker; f. 5.3.1854 i Kbhvn., død 6.3.1923; søn af boghandler David Rubin og hustru Caroline f. Cohen; gift 24.4.1881 m. Kaja, f. 12.11.1854 i Kbhvn., død 1909, datter af hof-lingerihandler Salomon Davidsen og hustru Hanne f. Levy.

Student (Mariboers skole) 1871; cand. polit. 1874; sekretær u. Kbhvns magistrat 1875; chef for staden Kbhvns statistiske kontor fra opret-

telsen 1883; direktør for statens statistiske bureau 1896-1902; generaldirektør for skattevæsenet 1902; direktør i Nationalbanken 1913.

Medl. af bestyrelsen for Dansk historisk Forening 1897-1907; formand for Nationaløkonomisk Forening 1900-16, æresmedlem 1916; medl. af Videnskabernes Selskab 1902; kvæstor ved Carlsbergfondet 1914; medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog 1918; medl. af bestyrelsen for Den midlertidige kommunale Lånekasse 1920; æresmedlem af Royal Statistical Society.

Hovedværker: Landbefolkningens dødelighed i Fyns stift (1886) og Ægteskabsstatistik på grundlag af den sociale lagdeling (1890) (begge s. m. Harald Westergaard); 1807-14. Studier til Københavns og Danmarks historie (1892); Frederik 6.s tid (1895); Tysklands historie fra 1848 til nutiden (1912); Nogle erindringer (1914). Endv. en lang række afhandlinger i historiske tidsskrifter, bl. a. en meget omdebatteret vedr. forholdet mellem Tyskland, Nordslesvig og Danmark (i Preussische Jahrbücher 1911, på dansk i Tilskuern s. å.), samt artikler i dagblade.

Rude Olaf

Maler; f. 26.4.1886 på godset Kattentak i Estland, død 17.6.1957; søn af godsforvalter i Estland, senere gårdejer i Frejlev på Lolland Axel Rude og hustru Elise f. Rasmussen; gift 10.5. 1930 m. Laura, f. 28.8.1889 i Kbhvn., datter af

mekaniker A L Henriksen og hustru Marie Christine f. Jensen.

Kom til Danmark 1892; i malerlære i Nykøbing F. 1900-05; på Teknisk skole i Kbhvn. 1905-06; elev af Zahrtmann 1907-08; debuterede på Kunstnernes efterårsudstilling 1908; studieophold i Paris 1911; i Italien 1913 og 1920; medl. af akademirådet 1934; professor i malerkunst ved Akademiet 1953-56.

Oprindelig naturalist; ændrede malemåde efter rejsen til Paris 1911 og viste på Kunstnernes efterårsudstilling 1918 en række billeder inspireret af kubismen; tog fra 1919 varigt sommerophold på Bornholm, først i Gudhjem, fra 1924 i Allinge; vendte tilbage til naturstudiet o. 1920 og blev s. m. Oluf Høst typisk repræsentant for den såkaldte bornholmerskole.

Udstillet bl. a. på Kunstnernes efterårsudstilling fra 1908, De tredds udstilling (medstifter og medl.) 1909-11 og Grønningen (medl.) fra 1915, endv. i de skandinaviske hovedstæder samt i en række andre europæiske byer og i USA.

Tildelt det Anckerske legat 1923; Eckersberg-medaljen 1924; Thorvaldsen-medaljen 1942.

Medl. af bestyrelsen for Kunstnernes efterårsudstilling 1915-20, for Oluf Hartmanns mindelegat 1921-31, Kunstforeningen 1940-46 og den Hirschsprungske samling 1955.

Arbejder. Malerier bl. a.: Bro i Frdbg. Have (1915); Spejlet (1916); Blomster (1917); Væddeløbsheste (1918); Ryttersker (1918); Nature morte med franskbrød (1918); Komposition I (1918); Gade i Gudhjem (1919); St. Francesco kirken i Assisi (1920); Koner på torvet i Assisi (1920); Tidlig forårsdag. Frdbg. (1922); Motiv fra Rø (1922); Gade i sol. Allinge (1923); Klipper i aftensol (1923); Forår (1926); Høstdag. Bornholm (1928); Solnedgang (1928); Blomster i et vindue med udsigt til klipper og hav (1929); Solnedgang i marts (1930); Forårsdag ved havet (1933); Kvindeportræt, violet kjole (1936); Grøvejrdsdag. Markfelter med kornblomster (1941), samt en række portrætter bl. a. Aage Jacobæus (1935), Niels Bjerre (1940) og Jacob Paludan (1946). Akvareller bl. a.: Nyker kirke, Paradisbakkerne og Rutsker plantage (alle 1937); Østerlars kirke (1941). Deltog i udsmykning af Dansk Ingeniørforenings hus (1935-36, billederne ødelagt u. bombing af Shellhuset 1945, genfremlidst 1950), Bornholms amtssygehus 1950, folketingets mødestal 1954. Har endv. udført plakater til Kunstnernes efterårsudstilling 1919 (gulmed. Paris 1925); bogomslag bl. a. til

Otto Gelsted: Henimod klarhed (1931) og Frederik Graae: Erindringer fra Sydhavsøerne (1934).

Repræsenteret bl. a. på Kunstmuseet, Frederiksborg, Bornholms museum o. a. provinsmuseer, Nasjonalgalleriet i Oslo, Nationalmuseum i Stockholm, samt Kobberstiksamlingen.

Rudelbach A. G.

Præst, teologisk forfatter; f. 29.9.1792 i Kbhvn., død 3.3.1862; søn af skræddermester J H G Rudelbach og hustru Berthe Cathrine f. Ørstrøm; gift 28.6.1822 m. Elisabeth Marie, f. 9.9.1803 på Frdbg., død 1867, datter af skibskaptajn N C Bønsøe og hustru Sophie Magdalene f. Davidsen.

Student (Metropolitanskolen) 1810; underviste som privatlærer og studerede teologi, filosofi, filologi og æstetik; Kbhvns univ.s guldmed. 1817; deltog i »Tyltven«s kamp mod Jens Baggesen; cand. theol. 1820; dr. phil. 1822; studieophold i fl. europæiske lande 1823–24; forelæsninger ved universitetet, forfatter og udgiver i Kbhvn. 1824–29; superintendent, konsistorialråd og førstepræst i den sachsiske by Glaucha 1829, og blev en af førerne for den lutherske ortodoksi; dr. theol. h. c. ved universitetet i Erlangen 1841; vendte tilbage til Danmark 1845; privatdocent 1847–48; sognepræst ved Skt. Mikkel's kirke i Slagelse 1848.

Litterære arbejder bl. a.: afhandling om etikens principper (disp. 1822); oversættelse til dansk af den Augsburgske trosbekendelse (1825); Kampf mit der Welt und Friede in Christo (1830); Die Finnisch-Lappische Mission bis 1726 (1833); Die Sacrament-Worte (1837); udgav Grundtvigs Verdenskrøniker i ny tysk udg. (1837); Reformation, Lutherthum und Union (1839); Kristelig biografi (1846); Kristendom og nationalitet (1847); desuden skrifter om salmebogssagen, sognebånd, borgerligt ægteskab m. m. samt Sendebrev til Claus Harms (1851).

Medudgiver (s. m. Grundtvig) af Theologisk Månedsskrift 1825. Medstifter og medudgiver af Zeitschrift für die gesammte lutherische Theologie und Kirche 1840.

Rump Johannes

Ingeniør, kunstsamler; f. 11.8.1861 i Kbhvn., død 25.1.1932; søn af amtmand N R Rump og hustru Helene f. Olrik; gift 1. gang 27.4.1889

(ægteskabet opløst 1898) m. Johanne, f. 23.11.1867 i Kbhvn., datter af grosserer C E T Hegum og hustru Ingeborg f. Munch; 2. gang 18.2.1899 m. Sophie, f. 27.12.1870 i Kolding, død 1931, datter af herredsfoged A T Willemoes og hustru Marie Othilie f. Møller.

Student (Sorø) 1880; cand. polyt. 1886; konstruktør ved Strandvejens Dampsporvejselskab 1886–87; ingeniørassistent ved Kbhvns brolægnings- og vejvæsen 1887–88, hos stadsingeniøren 1888–90; privatvirksomhed i Kbhvn. som hygeingeniør 1890.

Medl. af borgerrepræsentationen 1900 valgt på oppositionens liste, repræsenterede Socialdemokratiet fra 1903; medl. af havnerådet 1911, fra 1914 af havnebestyrelsen; medl. af bestyrelsen for legatet Albertina 1900–22, for Thorvaldsens museum 1916 og Ny Carlsberg Glyptotek 1925; medl. af Overformynderiets lånebestyrelse 1917.

Begyndte tidligt at samle navnlig ældre og nyere dansk malerkunst, bl. a. »fynboerne«, samt danske og udenl. håndtegninger; grundlagde en samling af moderne fransk kunst u. ophold i Paris 1912; genoptog senere købene og skænkede »J Rumps samling af moderne fransk kunst« (især kendt for sine billeder af Matisse, ialt 18) til Kunstmuseet 1928, samt midler til dens installation og udvidelse. Kunstmuseet modtog efter hans død de bedste af hans danske malerier, bl. a. til berigelse for provinsmuseerne, hvis trivsel interesserede ham.

Rung Frederik

Komponist, kapelmester; f. 14.6.1854 i Kbhvn., død 22.1.1914; søn af komponist, syngemester Henrik Rung (se denne); gift 3.6.1882 m. Louise, f. 28.11.1856 i Kbhvn., datter af skoleinspektør J C L Petersen og hustru Augusta f. Reitzel.

Elev af faderen, og af Hartmann og Gade på Musikkonservatoriet 1867–70; operarepetitør ved Det kgl. Teater 1872, 2. kapelmester 1884, koncertmester 1891, 1. kapelmester 1908; studierejse på det Anckerske legat til Paris 1877, London 1878; lærer i klaverspil ved Musikkonservatoriet 1881–93; dirigent i Cæciliaforeningen 1877, stiftede dennes madrigalkor 1887.

Medl. af samfundsrådet for Samfundet til Udgivelse af dansk Musik og af bestyrelsen for Instrummentmuseet.

Har bl. a. komponeret operaerne Det hemmelige selskab (1888) og Den trekantede hat

(1894); balletterne Aditi (1879) og En karnevalsspøg i Venedig (1890); musik til fl. skuespil bl. a. Rolands datter (1876), Faraos ring (1879) og Tusind og en nat (1892); festsplil i anledning af stavnsbåndets løsning (1888) og kantate til Det kgl. Teaters 150 års jubilæum (1898); endv. Symfoni i D-mol, Serenade for ni instrumenter, kvartetter og værker for violin og klaver, klaverkvintet over folkevisen Ebbe Skammelsen, samt en række større vokalværker f. eks. kantate til Handels mindefest (1885), koncertarien »Medea«, og »Edda Brahe«, sangcyclus for sopran og orkester; romancer og sange (Lille røde rønnebær).

Har udgivet: Musik fra den danske skueplads I–IV; Sangmusik fra det 17. og 18. årh. (s. m. Th. Laub).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1913.

Rung Henrik

Komponist, syngemester; f. 31.3.1807 i Kbhvn., død 12.12.1871; søn af toldkasserer Hans Rung og hustru Helene f. Ahlmann; gift 30.10.1841 m. Pauline, f. 21.7.1818 i Berlin, død 1890, datter af kulførsmager M H Lichtenstein og hustru Henriette Luisa f. Grosse.

Fik som barn undervisning i violin- og guitar-spil; ansat i Det kgl. Teaters kapel som kontrabassist 1828, kapelmusikus 1834; elev af professor Ludvig Zinck i teori; sangstudier i Italien, fortrinsvis i Rom, 1837–40; grundlagde her sit meget betydelige musikbibliotek, hvoraf en del var afskrifter fra Peterskirken's musikarkiv og Abbate Santini-bibliotekets sjældenheder; syngemester ved Det kgl. Teater fra 1842; stifter af Cæciliaforeningen 1851 og dennes dirigent fra

stiftelsen; fremførte gammalitaliensk musik (en stor del fra sit eget musikbibliotek) og en række store korværker, blandt de danske værker, først og fremmest Weyses; dirigerede sidste gang ved foreningens 20 års jubilæumskoncert 29. okt. 1871.

Har bl. a. komponeret musik til skuespillene Svend Dyrings hus (1837), heri melodien Hr. Peder kastede runer over spange, Svanehammen (1841), Søstrene på Kinnakullen (1849) og Cymbeline (1871); operaerne Stormen på København (1845) og Studenterne fra Salamanca (1854); korværker, bl. a. Slaget ved Fredericia (1851); salmemelodier, f. eks. »Kimer, I klokker«, »I al sin glans nu stråler solen« og »Kirkeklokke, ej til hovedstæder«; romancer og sange bl. a. »I Danmark er jeg født«, »Moders navn er en himmelsk lyd« og »Hvor Nilen vander«.

Hans store samling af musikallier er indlemmet i Det kgl. bibliotek (H og Fr. Rungs musikarkiv).

Titulær professor 1866.

Rung Otto

Forfatter; f. 16.6.1874 i Kbhvn., død 19.10.1945; søn af kaptajn Georg Rung og hustru Hanne Christiane f. v. Westen Berg; gift 2.10.1907 m. Gertrud, f. 26.3.1882 på Frdbg., datter af grosserer N G Klamke og hustru Hilda Henriette f. Andersen.

Student (Borgerdydskolen i Kbhvn.) 1893; cand. jur. 1900; assistent i kriminal- og politiretens justitskontor s. å. protokolfører 1907; protokolsekr. i højesteret 1919–32. Rejser bl. a. i Orienten 1912–13.

Formand for Danske Dramatikeres Forbund 1922; medl. af radiorådet 1926; formand for teaterrådet 1926–28; medl. af fl. forfatter-legatsudvalg og -bestyrelser samt en række hver inden for arbejdet for forfatter- og kunstnerbeskyttelse; initiativtager til stiftelsen af og formand i sammenslutningen til varetagelse af dramatikeres og komponisters rettigheder i Danmark »Dramaret« 1935; medl. af filmrådet 1940.

Har skrevet: Det uafvendelige (debut, 1902); Sidste kamp (1904); Den hvide yacht (1906); Desertører (1908); Skyggernes tog (1909); Broken (skuespil, 1910); Lønkammeret (1912); Den lange nat (1913); Den store karavane (1914); Syndere og skalke (1918); Fanevagt (skuespil,

1918); Paradisfuglen (1919, dramatiseret 1923); Florian (skuespil, 1921); Da vandene sank (1922); Den røde halvmåne (1923); Stjålne masker (s. å.); Englen med æselørerne (1924); Lykkens omnibus (1926); Udvalgte noveller I–III (1927); Helga Norland (hørspil, 1930); København (1931); Skælme og skurke (1934); Kbhvnsk selskabsliv omkring århundredskiftet (i Danmark i fest og glæde, 1935); En pige i to spejle (1936); Fra min klunketid (1942). Bøgerne er oversat til en række sprog og skuespillene opført på kbhvn. teatre. Har bl. a. oversat Edgar Poes Digte (1918) og Sheriffs skuespil Rejsen endt (1930).

Af »Dramaret«s midler oprettedes 1940 Otto Rung-fondet til støtte for danske forfattere, som skriver for scenen.

Ryberg Niels

Handelsmand; f. 14.9.1725 i Rybjerg, Salling, død 29.8.1804; søn af gårdfæster Bertel Christensen og hustru Vibeke Nielsdatter; gift 19.4.1765 m. Margrethe Dorothea, f. 30.9.1749 i Eckernfærde, død 1767, datter af borgmester F W Otte til Bienebek og hustru Dorothea Charlotte f. Reventlow.

Oplært i handel hos en morbrøder i Alborg; rejste til Kbhvn. 1750; borgerskab som grosserer 1753 med privat assurancevirksomhed; overtog den første danske forsikring i fællesskab med andre 1764 og blev dermed den egentlige ophavsmand til selskabet De Private Assurandører; var også den første der anvendte reassurance; drev siden 1756 forretning s. m. andre eller alene, fra 1789 u. firmanavn Ryberg & Co.; handelshuset var et af de største i Danmark, med egen handelsflåde og stor-eksport. Leder af den islandske handel 1759–63; bankkommissær 1767–78; medl. af kommerce-deputationen u. Struensee-regimet i 1770'erne; medl. af direktionen for Det asiatiske Kompagni 1772–75 og 1779–84; handelskyn-digt medl. af direktionen for Det kgl. danske oktr. vestindiske Handelsselskab 1778–85.

Medl. af direktionen for Opfostringshuset på Christianshavn 1759; en af Grosserer-Societetets »ældste« 1762; ledende i kommissionen til omordning af Kbhvns fattigvæsen 1771.

Ejer af Bjerggård på Sjælland og Frederiksgave på Fyn; udskiftede her jordene, afløste hoveriet og ydede hjælp til de nye selv-

ejerbønder; byggede skoler, oprettede en spin-deskole i Køng, lønnede distriktslæge og jorde-moder, opførte hospitaler m. m.

Hofagent 1758; etatsråd 1770; konferensråd 1780.

Rye Olaf

Officer; f. 16.11.1791 på gården Bøe i Nedre Telemarken, Norge, død 6.7.1849; søn af oberst-løjtnant M A Rye og hustru Elisabeth Johan-ne f. Lind; gift 1. gang 2.10.1823 m. Frederik-ke Sophie, f. 23.4.1801 i Rendsborg, død 1824, datter af kar. kaptajn N F Krabbe og hustru

Vilhelmine Friderica f. Wesenberg; 2. gang 7.10.1832 m. Jacobine Dorothea, f. 12.11.1808 i Kolding, død 1833, søster til 1. hustru; 3. gang 8.11.1842 m. Elisa Henriette, døbt 29.7.1817 i Varde, død 1882, datter af fabrikant P H Schultz og hustru Henrikka f. Morville.

Norsk landkadet 1804; fændrik i infanteriet 1808; premierløjtn. 1809; deltog i felttoget mod Sverige 1814; ansat i den preussiske hær 1815; premierløjtn. i den danske hær i Nordfrankrig s. å., med garnison i Rendsborg fra 1816; kap-tajn 1832; major 1840; oberstløjtn. og chef for 1. bataljon i Kbhvn. 1842; meldte sig til krigs-tjeneste 1848; kommandør i kampene ved Bov 9. april og Slesvig 23. april; brigadekommandør få dage efter og udnævnt til oberst 24. maj; førte 3. brigade i kampene ved Sundevad, Ny-bøl og Dybbøl; chef for 5. brigade på grænse-vagt sidst i 1848; generalmajor marts 1849; førte ved forårsfelttogets begyndelse sin bri-gade som støtte for de fremrykkende hoved-styrker; ledede brigadens tilbagetog til Fredericia efter slaget ved Kolding 23. april; anfører for troppernes udfald fra Fredericia 6. juli; faldt u. angrebet på Treldekskansen.

Rye J. C.

Læge, skuespiller; f. 8.2.1780 i Kbhvn., død 29.6.1842; søn af finansdeputeret, konferens-råd I C Rye og hustru Anna Cathrine f. Bruun; gift 1. gang 4.8.1807 m. Christiana Fri-derica, f. 18.6.1784 i Svendborg, død 1819, datter af herredsfoged, justitsråd Adrian Bekker og hustru Christine f. Flindt; 2. gang 1.1.1823 m. Charlotte Betzy, f. 19.1.1794 i Kbhvn., død 1860, datter af bogbindermester Jens Anthon og hustru Karen Kirstine f. Jørgensen.

Student (Roskilde) 1795; afbrød det lægevidensk. studium for at blive skuespiller; debut 7. okt. 1801 på Odense Teater som Kaptajn v. Aberwitz i Strelitzerne; genoptog studierne, og tog medicinsk-kirurgisk embedseks. i Kiel 1805; dr. med. 1806; bestyrede en tid Kiels fødselsstiftelse og praktiserede i Kappel; fysikus i Flensborg by og Bredsted amt 1807; aflagde prøve på Det kgl. Teater og debuterede 22. april 1813 i titelrollen i Oehlenschläger-tragedien *Palnatoke*; spillede derefter Hakon Jarl; vandt teatrets præmie for heltefremstilling og blev ansat som skuespiller s. å.; till. teatrets økonomiinspektør 1816; sceneinstruktør 1832. Gæsteoptræden bl. a. på Burgteatret i Wien 1815 og Kristiania Teater 1833. Optrådte sidste gang på Det kgl. Teater 23. maj 1842 som Robinson i Den bogstavelige udtydning.

Hovedroller bl. a.: Michel Angelo i *Correggio*; Olaf Trygvessen i *Væringerne* i Miklagard; Kold i *Tordenskjold*; Sultanen i *Aladdin*; titelrollen i *Macbeth*; Jeronimus i en række Holberg-skuespil; Per Degn i *Erasmus Montanus*; Herman von Bremen og Sivert Posekiger i *Den politiske kandestøber*; Oldfux i *Den stundesløse*; Ephraim Golz i *Østergade* og *Vestergade*; Salomon Goldkalb i *Kong Salomon* og *Jørgen Hattemager*; Saft i syngespillet *Sovedrikken*. Desuden operaroller som Simeon i *Joseph* og hans brødre i *Ægypten*.

Har anonymt udgivet: *Kritisk sammenligning imellem nogle af Det kgl. Teaters skuespillere og skuespillerinder* (1832) og *Idéer til en national smag i dansk klædedragt* (1827).

Rüsensteen Henrik Ruse

Baron, officer, fæstningsingeniør; f. 9.4.1624 i Ruinen, provinsen Drenthe, Holland, død 14.3. (evt. 4.3. el. 22.2.) 1679; søn af Johan Ruse og hustru Euphemia f. van Katwijk; gift 2.6.1654 m. Susanne Dubbengiesser fra Stockholm, f. ca. 1628, død 1678.

Gik i krigstjeneste 1639, først i hollandsk derefter i fransk, tysk, italiensk og venetiansk; uddannede sig som fæstningsingeniør; ingeniør og infanterikapt. i Holland 1652; arbejdede samtidig ved forsk. fæstninger i Tyskland; ansættelse i Danmark som oberst og generalkvartermester samt overinspektør over fæstningerne 1661; generalmajor og medl. af krigskollegiet 1664; overkommandant over samtlige fæstninger i her-tugdømmerne 1671; generalløjtn. og øverstkom-

manderende i Trondhjem 1673; medl. af krigsrådet i Kristiania 1675 u. Skånske krig; fik befalingen over infanteri og artilleri på krigsskuepladsen i Skåne 1677; havde forsk. stridigheder med overgeneral v. d. Goltz om krigsførelsen og lagde sig som kommandant i Landskrona ud med generalkommissariatet i Kbhvn.; blev suspenderet og beordret til møde i Kbhvn. for en undersøgelseskommision; afsked i nåde og med ventepenge 1677; forlod Danmark kort efter.

Udvidede og færdiggjorde Kastellet 1661-66; foretog samtidig forbedringer på fæstningerne Kronborg, Nyborg, Korsør, Nakskov og Frederikssort; udarbejdede byplan for Frederiksstad i Norge; forberedte kvarteret mellem Dronn. Tværgade og Kastellet til bebyggelse; anlagde nye slagterboder, og kirkegårde uden for voldene, haver ved »Prinsessernes gård« (Frdbg.), Dronninggård og Amalienborg; fremlagde 1663 planer for Kbhvns nybefæstning, der gennemførtes 1667-70; beordret til Norge 1667 for at inspicere fæstningerne, derefter til Glückstadt, hvor en omfattende nybefæstning blev gennemført; arbejdede med nybefæstning af Rendsborg og Fredericia 1669-73.

Udgav 1654 et værk om befæstningskunsten efter den nederlandske skole.

Ejer af godset Sawert i Holland fra 1662; erhvervede store ejendomme og godsbesiddelser i Danmark, bl. a. Bøvling slot 1664, der 1672 blev baroniet Rysensteen.

Adlet 1664; optaget i friherrestanden 1671.

Stamfader til baronerne Juul-Rysensteen gennem datteren Jeanne Marie, gift m. Christian Juul til Lundbæk.

Rytter Svenning

Jurist, politiker; f. 19.1.1875 i Veddem, død 7.9.1957; søn af gårdejer Søren Rytter og hustru Margrethe f. Svenningsen; gift 31.10.1902 m. Klita, f. 26.8.1877 på Holmsland Klit, død 1950, datter af sognepræst H. Løchte og hustru Johanne f. Corfixen.

Student (Alborg) 1894; cand. jur. 1900; juridisk manuduktør 1900-11; sagførerfuldm. 1901-04; assistent ved juridisk laboratorium 1903-10; assistent i justitsministeriet 1904-11; amtmand over Færøerne 1911-18; overretsassessor i Kbhvn 1918; dommer i østre landsret 1919; præsident i Kbhvns byret 1926 og 1929-45.

Folketingsmand (Venstre) for Stubbekøbing og Nykøbing F. kredsen 1920-29; justitsminister i ministeriet Neergaard 1920-24, i ministeriet Madsen-Mygdal 1926-29; medl. af landstinget 1929-47, 1. viceformand 1940-47; medl. af rigsretten 1932-47, af universitetskommissionen 1942, lønningsskommissionen 1943 og den dansk-islandske delegation 1945.

Har skrevet: *Retsopgøret under og efter besættelsen* (1953).

Röhl Johann Ulrich

Sandflugtinspektør; f. ca. 1675 antagelig i Oldenburg, død 28.11.1754; forældre ukendte.

Klosterforvalter i Oldenburg; 1724 indkaldt til Danmark af Frederik 4. for at dæmpe sandflugten ved Tisvilde; iværksatte omfattende plantningsarbejder for at frembringe en kunstig havklit og opdyrkede agerjorden på de dæmpede strækninger; erhvervede selv en gård i Tisvilde; afskediget (med pension) 1738 p. g. a. stridigheder med chefen for skovvæsenet, overjægermester, amtmand Fr. v. Gram, og måtte samtidig forlade gården; boede i Helsingør fra 1741.

Berejste de jyske sandflugtstrækninger ca. 1734; androg 1736 om at måtte bekæmpe flyvesandet på Læsø og i Vestjylland, fik afslag efter endnu et andragende 1741; medbragte fra en rejse i Sachsen 1740 frø af skovfyr, rødgran og ædelgran til Frdbg. Have; anviste 1746 muligheder for dæmpning af sandflugt i Tyskland. I det kunstigt frembragte Tisvilde Hegn findes endnu egetræer fra den første beplantning.

Rømer Ole

Astronom, tekniker, fysiker; f. 25.9.1644 i Århus, død 19.9.1710; søn af handelsmand Christen Olesen (el. Pedersen) Rømer og hustru Anne Olufsdatter f. Storm; gift 1. gang 21.9.1681 m. Anne Marie, f. 4.10.1663, død 1694, datter af fysiker og matematiker Rasmus Bartholin (se denne); 2. gang 23.8.1699 m. Else Magdalene, f. 24.6.1680 i Kbhvn., død 1763, datter af læge, generalprokurør Caspar Bartholin (se denne).

Student (Århus) 1662; studier ved Kbhvns universitet, i huset hos og assistent for professor Rasmus Bartholin i forbindelse med den påtænkte udgivelse af Tycho Brahes observa-

tioner 1664–70; assistent for det franske Académie des Sciences' udsending abbé Picard, der 1671 bestemte Uraniborgs længdeforskel fra Paris; sendt til Paris 1672 for at bistå ved en planlagt (men aldrig gennemført) udgivelse af Tycho Brahes observationer; medl. af Académie Royale des Sciences med bolig på akademiets observatorium; vendte hjem til Kbhvn. foråret 1681; designeret professor i astronomi 1677; tiltrådte professorembetet 1681; till. leder af tekniske reformer, organiserede bl. a. landets opmåling og matrikulering, gennemførte nyt system for mål og vægt samt justervæsen, reformerede Kbhvns byggeforhold, brolægning, belysning, vandforsyning, vandafledning, brandvæsen og politi forhold m. v.; medl. af kancelliet 1688, af højesteret 1694; politimester i Kbhvn. i 1705.

Opdagede gennem observationer over formørkelserne af planeten Jupiters måner »lysets tåven« og fandt metoden til at beregne lysets hastighed; har opfundet meridiankredsen, et af de vigtigste astronomiske observationsinstrumenter. Beviste bl. a. at den rationelle form for tandhjulstænder var epicycloiden; konstruerede en model af Jupitersystemets bevægelse (et jovialium) og medvirkede ved anlæg af springvand i Versailles. Havde fra ungdommen sat sig det mål nøjagtigt at bestemme fiksstjerner og planeters plads; indrettede sig et observatorium i sin professorsgård i Kannekestræde i Kbhvn. 1691 og 1704 landobservatoriet Pilenborg (nær Roskilde kro i Herstedvester), foretog her bl. a. en række observationer af fiksstjerner og konstaterede derved deres egenbevægelser. – Opstillede som den første fysiker en oversigt over saltopløsningsrøg vægtfylde ved forskellige koncentrationer (»lødhed«) op til mætningsværdien; anvendte temperaturmålinger bl. a. til korrektion af sine instrumenter og benyttede ved konstruktion af et termometer vandets frysepunkt og dets kogepunkt som faste punkter i forbindelse med gradinddelingerne, hvorved de forskellige termometres gradangivelser kunne stemme overens (princippet senere udbredt gennem Fahrenheit's termometer); iøvrigt talrige andre opfindelser.

Fik gennem forordningen om vægt og mål af 1683 gjort længdeenheden til grundlag for hele systemet, idet længde- og vægtenhed epokegørende blev knyttet sammen (princippet først virkeliggjort ved metersystemet 100 år efter): et dansk pund skulle justeres i forhold til en kubikfod fersk vand, der skulle veje 62 pund;

fremstillede til anvendelse ved justering originaler for mål og vægt.

Har skrevet bl. a.: *Demonstration touchant le mouvement de la lumière trouvé par M. Roemer* (afhandling om lysets hastighed, i *Journal des Sçavans* 1676; indeholder hovedresultatet af observationerne over 1. Jupitermånes formørkelser gennem 8 år); observationsmaterialet (nu i Det kgl. bibliotek) udg. af Kirstine Meyer (1915); »Triduum« (tre dages observationsoptegnelser på Pilenborg-observatoriet 20.–23. okt. 1706) udg. af P. Horrebow i *Basis astronomiæ* (1735), delvis oversat i *Nord. astronom. Tidskr.* (1933–36).

De fleste af hans videnskabelige manuskripter gik til grunde ved Kbhvns brand 1728; bevaret er dog, i Det kgl. bibliotek, optegnelsesbogen »Adversaria«, udg. af Thyra Eibe og Kirstine Meyer (1910).

Justitsråd 1693; etatsråd 1706; æresmedlem af det nystiftede Berlin-videnskabsakademi 1703.

Hustruen skænkede det Rømer-Bartholin'ske legat til Kbhvns universitet 1739.

Rønnow Joachim

Biskop; f. antagelig før 1495, død 1.5.1544; søn af rigsråd Marquard Rønnow til Hvidkilde og hustru Mette f. Hardenberg.

Antagelig flere års ophold i Frankrig til 1520; diplomatiske sendelser til Frankrig for at modarbejde Chr. 2. 1525 og 1527; medl. af rigsrådet og biskop i Roskilde 1529; fik ikke pavelig stadfæstelse som biskop bl. a. fordi han lovede kongen den stadfæstelsesaftalt paven krævede af »udvalgte bisper«; indsattes efter at kongen med rigsrådets billigelse havde stadfæstet Roskilde kapitel's énstemmige valg, hvilket reelt var et brud med paven; viedes ikke til sin gerning og forblev »electus«; modtog værnebrev af Fr. 1. 1530 efter at paven havde nomineret en anden til Roskilde bispestol; gik ind for reformkatholicismen og var villig til at respektere en luthersk lære, som anerkendte katolicismens rettigheder og ikke smædede denne; greb ind da dette ikke overholdtes, da katolske gejstlige rantes økonomisk, og da der krævedes ophør af katolsk gudstjeneste; søgte at finde rimelige mellemønsninger og gik ind for frihed til at prædike evangeliet dog under retsansvar, hvis forkyndelsen ikke kunne bevises af skriften; anerkendte, at der kunne holdes »dansk messe« i Frue kirke, mens de katolske messer skulle fortsætte, hvilket vakte vrede hos den katolske gejstlighed og i Kbhvns borgerskab, som foranledigede en billedstorm i Frue kirke dec. 1530; spillede en vigtig rolle på herredagen i Kbhvn. 1533 og modsatte sig her en ny monopoliserende stilling for katolicismen; beseglede »enighedsbrevet« af 13/7 1533 og medvirkede derved til at sprænge herredagen ved at opstille forpligtelsen om ikke at vælge konge uden hele rigsrådets samtykke, ved at godkende for kronen skadelige forleninger og ved at kræve Kbhvns slot og by tilbagegivet Roskildes biskop; medvirkede til dommen over Hans Tausen med forvisning fra Roskilde og Lunds stifter og måtte værnes af denne mod Kbhvns rasende borgere;

medvirkede snart efter til forlig med Hans Tausen, tilsidesættende rigsrådets dom; afgjorde efter herredagen, som rigets øverste kansler, vigtige sager med tilsidesættelse af rigsrådet; tillod voldshandlinger mod lutherske prædikanter, men oprettede også et trykkeri i Roskilde og lod der Poul Helgesen udgive sin oversættelse af reformatoren Erasmus' bog om Fyrsten og en bearbejdelse af Erasmus' opfordring til forlig mellem de stridende kirkelige parter; efter grevefejdens udbrud afsat som biskop i Roskilde 1534, hvor bispegården plyndredes; købte bispestolen tilbage for en stor sum; søgte ly på sit slot Dragsholm under adelsforfølgelsen 1535; flygtede derefter til Jylland og hyldede Chr. 3.; blev en af statholderne over Sjælland 1535; nægtede Chr. 3. støtte til lejetroppernes aflønning 1536 ligesom kongen mente at have forræderibeviser mod ham; fængslet på Kbhvns slot efter krigsrådet, der besluttede biskoppernes fængsling; senere i fængsel på Dragsholm (i kongens eje), da rigsdagen godkendte statskuppet og reformationens indførelse; derefter som farlig statsfange på Visborg på Gotland til 1544; døde på Kbhvns slot inden forlig med kongen 1544.

Rørbye M.

Maler; f. 17.5.1803 i Drammen, død 29.8.1848; søn af overkrigskommissær Ferdinand Henrik Rørbye og hustru Frederikke f. de Stockfleth; gift 29.8.1839 m. Rose Frederikke, f. 1.1.1810 i Kbhvn., død 1859, datter af toldskriver, justitsråd Christian Frederik Schjøtt og hustru Charlotte Johanne f. Schack.

På Akademiet 1820; samtidig undervisning hos Eckersberg, Kuchler og Adam Müller; i Norge 1830; med støtte af Fonden ad usus publicos rejste til Italien, Grækenland og Tyrkiet 1834–38 (i Grækenland og Tyrkiet s.m. arkitekten M. G. Bindesbøll); agréeret ved Akademiet 1837, medl. 1838; atter i Italien 1839–41; professor ved modelskolen 1844; i Stockholm 1846.

Tildelt Thorvaldsen-medaljen (som den første) 1838.

Har udstillet på Charlottenborg 1824–49 m. v. Hovedværker: Parti af antiksalen på Charlottenborg (1824); Børstrappen (1826); portræt af maleren, professor C. A. Lorentzen (1827), akvareller fra en Jyllands- og en Norgesrejse (1830); Fængselsgården ved råd- og domhuset

i Kbhvn. (1831); Grækere arbejder i ruinerne ved Akropolis (1836); Scene af det offentlige liv i Orienten, motiv ved Karavanbroen i Smyrna (1838) og andre billeder fra Grækenland og Tyrkiet; Kapellet i klostret Skt. Benedetto i Subiaco (1843); Parti fra Akropolis med udsigt over sletten til Piræus (1844); Stranden ved Skagens Vesterby og Redningsbåden går ud (1847); har endv. raderet og givet fortegninger til Chr. Winthers 25 billeder for små børn (1846).

Repræsenteret på Kunstmuseet, Kobberstiksamlingen, Hirschsprungske samling, Thorvaldsens museum, Nivågård, Skagens museum og andre provinsmuseer m.v.

Udk. er: Maleren Martinus Rørbyes rejsedagbog 1830 (ved Georg Nygaard, 1930).

Rørdam Holger Fr.

Præst, kirkehistoriker; f. 14.6.1830 i Låstrup, død 12.5.1913; søn af sognepræst, dr. theol. Christian Rørdam og hustru Conradine f. Engelbreth; gift 23.5.1856 m. Simonia, f. 31.10.1832 i Odense, død 1923, datter af sognepræst, dr. phil. & theol. Chr. H. Kalkar og hustru Egertine Dorothea f. Tryde.

Student (Fredericia) 1847; cand. theol. 1853; udgiver af og medarbejder ved Kirkehistoriske Samlinger fra 1857; sognepræst i Satrup i Angel fra 1860 til krigsudbruddet 1864; præst ved lazarettet på Frdbg. i 1864; hjælpepræst ved Johanneskirken 1866-67 og 1868; dr. phil. 1867; sognepræst i Kornerup og Svogerslev 1868, i Brændekilde og Bellinge 1876, i Lyngby 1883.

Medl. af bestyrelsen for Selskabet for Danmarks Kirkehistorie 1857, formand fra 1877 og leder af selskabets kirkehistoriske møder; medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog 1867, af Videnskaberne Selskab 1871 og af dettes regestakommision 1872-1907.

Har bl. a. skrevet: De danske og norske studenter deltagelse i Københavns forsvar mod Karl Gustav (1855); Mester Anders Christensen Arreboes levned og skrifter I-II (1857); Københavns kirker og klostre i middelalderen (1859-63); Kirke-kalender for Slesvig stift I-II (s. m. Immanuel Barfod, 1862-64); Historieskrivningen og historieskriverne i Danmark og Norge siden reformationen (disp.); Københavns uni-

versitets historie fra 1537 til 1621 I-IV (1868-77); Fra universitetets fortid (1879); Peter Rørdam. Blade af hans levnedsbog og brevveksling I-III (1891-95); Historieskriveren Arild Hvitfeldt (1896). Medarbejder ved Bricks Dansk biografisk Lexikon. Har bl. a. udgivet: Monumenta historica Danica, 1. rk. I-II (1873-75), 2. rk. I-II (1884-87); Danske kirkelove 1536-1683 I-III (1883-89); Skrifter fra reformationstiden I-V (1886-90); Historiske samlinger og studier I-IV (1891-1902).

Dr. theol. h. c. ved Kbhvns universitet 1910.

Rørdam Th. Skat

Biskop; f. 11.2.1832 i Låstrup, død 25.9.1909; søn af sognepræst, dr. theol. Christian Rørdam og hustru Conradine f. Engelbreth; gift 19.5.1858 m. Marie Frederikke, f. 13.6.1834 i Sorø, død 1915, datter af forfatter, zoolog Carsten Hauch (se denne).

Student (Fredericia) 1848; cand. theol. 1855; studerede syriske håndskrifter u. studieophold i England 1857-58; dr. phil. 1859; universitetsmanuduktør og lærer ved Blågård seminarium til 1869; forstander for Missionsskolen i Kbhvn. 1862-63; sognepræst for Sønderup og Nordrup 1869, for Rønnebæk og Olstrup 1873; sognepræst for Helligåndskirken i Kbhvn. 1880, for Holmens kirke og Holmens provst 1886; biskop over Sjællands stift 1895.

Formand for Kbhvns præstekonvent 1892 og for Det kbhvske kirkefond, der dannedes 1896 til rejsning af nye kirker; dr. theol. h. c. ved Kbhvns universitet 1894; ledende i arbejdet om folkekirkens forfatning som formand for Det kirkelige udvalg 1904-07.

Litterære arbejder bl. a.: Libri Judicum et Ruth secundum versionem Syriaco-Hexaplaem (1859-61, hvoraf 1. del udgjorde disputats-arbejdet); Historisk oplysning om den hellige skrift (1866, 3. udg. 1884); Den kristelige lære fremstillet i sammenhæng (1868, senere i fl. oplag); Forsvar imod biskop G. P. Brammers angreb på »Den kristelige lære« (1869); oversættelse af nogle af Afrem Syrs andelige digte (1879); De kirkelige frihedskrav (1881); Kirkeåret (1881, 2. oplag 1890); oversættelse af Det ny testamente med indledning og anmærkninger I-II (1887-92, senere fl. udgaver, bl. a. en udgave med gengivelser af Carl Blochs ma-

lerier); Nådens år (1900); Evig frelse og evig fortabelse (1901); Den danske folkekirke og dens forfatning (1901). Har endv. udgivet foredrag og mindre skrifter i den kirkelige debat. Ordensbiskop 1900.

Rørdam Valdemar

Forfatter; f. 23.9.1872 i Dalby ved Bregentved, død 13.7.1946; søn af sognepræst Hans Rørdam og hustru Bolette Ingeborg f. Olsen; gift 1. gang 10.9.1901 m. Margrethe, f. 20.11.1873 i Tranekær, død 1937, datter af sognepræst Hans Anthon Hansen og hustru Margrethe Jensine

f. Mathiasen; 2. gang 11.9.1938 (separeret 1940) m. Margaretha f. Brill, f. 22.2.1896 i Markneukirchen, Tyskland.

Student (priv. dimit.) 1890; elev på Askov højskole s. å.; filosofikum 1891; i nogle år huslærer bl. a. i Vendsyssel; studerede sprog og underviste i Kbhvn. 1894; debuterede 1895 m. digtsamlingen Sol og sky; sanatorieophold i Schwarzwald 1898 på det Anckerske legat; rejste derefter til Italien og Korsika; vendte tilbage til Danmark 1899.

Har bl. a. skrevet: Tre strenge (1897); Bjovulv (1898); På højskole (1898); Dansk tunge (1901); Gudrun Dyre (1902); Karneval (1903); Den gamle kaptajn I-III (1906-07); Under åben himmel (1908); Grønlandsfærd (1909); Luft og land (1910); Strid og strengeleg (1912); Lykkelige barndom (1915); Krigen og duerne (1915); Den gamle præstegård (1916); De dannede (1917); Købstad-idyller (1918); Udvalgte digte (1918); Regnbuen (1919); Over det indiske hav (1920); Afrodites boldspil (1920); Jens Hvas til Ulvborg I-II (1922-23); Sangen om Danmark (1923); Fugleviser (1924); Taktløs tale (1924); Blomstervers (1925); Buddha (1925); Klokkerne (1926); Kongefret (1927); Jeg gik mive over sø og land (1930); Sommerens fra Svaneke (1932); Huset ved Volden (1932); Af et barns verden (1933); Jagtens eventyr i Danmark (1934); Sommerens gang gennem Danmark (1935); Regnar Lodbrogs saga (1935); Alderdoms fæstning (1938); Dansk liv (1938); Høleby (1940); Danmark i tusind år (1940); Fjordene (1941); Halv-student (1942); Har endv. bl. a. udgivet i oversættelse: Digte fra verdenskrigen I-II (1918-19); Engelske kærlighedsdigte (1919); Kiplings Banjoen synger (1921); Rey-

monts Bønderne I-IV (1925-27); Pusjkins Eugen Onjegin (1938).

Flere af hans digte er indgået i folkelige sangbøger, bl. a. »Sorgløst kan vi ej synge dit navn, Danmark«; »I sommertid og blæst«; »Danmark, i tusind år«.

Sabroe Peter

Redaktør, politiker; f. 23.1.1867 i Gødvad sogn ved Silkeborg, død 26.7.1913; søn af handelsmand Anders Agerup Sabroe og hustru Mette Marie f. Rasmussen; gift 26.4.1892 m. Thyra, f. 16.11.1868 i Silkeborg, død 1940, datter af bankdirektør, kancelliråd Frederik Peter Møller og hustru Aurora f. Nellemann.

Til Kbhvn. som 14-årig; i skomagerlære m. v.; tidligt socialdemokrat, medl. af Karl Marx-klubben, og deltager i offentlige møder; sendte journalistiske indlæg, Københavnerbreve, til Demokraten i Århus; journalist ved Randers Folkeblad 1887; medarbejder ved Demokraten i Århus 1888, redaktør 1895-1908; redaktør af Kolding Socialdemokrat 1908-10; medarbejder ved Socialdemokraten i Kbhvn. 1910-13.

Medl. af Århus byråd 1900-09, i ledelsen for de Frie fattiggasser, formand for alderdomsudvalget og medvirkede til opførelsen af De gamles hjem og Chr. 9.s børnehjem; medl. af folketinget (Århus nordre kreds) 1901-13.

Rejste en række sociale spørgsmål om misrøgt og mishandlinger, brutale polakkontrakter, misbrug af tjenestefolk, dårlige boligforhold o.s.v.; fik bøder og fængselsdomme for fornærmelser og injurier; medvirkede til oprettelsen af og medl. af tyendekommissionen 1906, der fremsatte forslag 1911 til ny lov (ikke gennemført) om retsforholdet mellem husbond og tyende; rettede fortsatte angreb mod tilstandene på opdragelsesanstalter og børnehjem som Flakkebjerg, Gelsted, Godhavn, Hebron, Jægerspris, Landerupgård, Bøgildgård m. fl. ofte med resultater i form af afskedigelse af ledere o. lign.; medvirkede til en begyndende omlægning af børne- og ungdomsforsorgen og større statshjælp støttet af børneloven af 1905 (med værgerådene); gik ind for skolebespisning, hjælp til underhold for faderløse børn, og medvirkede til gennemførelse af enkebørnsloven af 1913; var skarp modstander af Albertis »pryglelov«, af prygl i skolen og af

det overhåndtagende drikkeri; medl. af afholdelsesbevægelsen 1909; blev sin tids største folketaler.

Har udg. fjortendagsbladet Sabroes Blad (fra 1913 kaldet Lille Paul) i delvis samarbejde med metodistpræsten Anton Bast.

Dræbt ved togulykken ved Bramminge 26.7.1913, fik i Århus en folkebegravelse overværet af over 50.000 mennesker; en mindefond oprettedes, der bekostede et børnehjem ved Skive med Peter Sabroes navn.

de Saint-Aubain A.

Forfatter; f. 18.11.1798 i Kbhvn., død 25.11.1865; søn af oberst F J C de Saint-Aubain og hustru Anna Bolette f. Buntzen.

Student (priv. dimit.) 1818; måtte opgive tanken om at blive diplomat, da familiefirmaet det Buntzenske handelshus gik fallit; debuterede anonymt i fættren J L Heibergs ugeskrift Kjøbenhavns flyvende Post 1828 med novellen Nummer syv; skrev senere u. pseudonymet Carl Bernhard. Ud gav det politiske hefteskrift Tre Ark.

som censuren forbød, 1833; fik efter udgivelsen af den historiske roman Gamle minder 1840 på Chr. 8.s anbefaling digtergæste 1842.

Sekretær i Selskabet for Hesteavlens Fremme 1841-48; medl. af bestyrelsen i en række velgørende selskaber.

Har bl. a. skrevet: Et år i Kjøbenhavn I-II (1835); Dagvognen (1836); Brødrene Bernhard (1836); Commissionæren (1836); Børneballet (1836); Tante Francisca (1837); Lykkens yndling (1838); Et løfte (1839); En familie på landet (1839); Gamle minder I-II (1840); Krøniker fra kong Christian 2.s tid I-III (1847); Krøniker fra kong Erik af Pommerns tid (1850); To venner (1850); Den gyldne skind (1853); Ved Assistenthuset (1855); Tante Leonores erindringer (1860-61); En opmærksom ægtemand (1861); En gåde (1863); En baderejse (1865); To revolutioner (1867); For og imod, temaer for tænkning (1867); Autobiografiske fragmenter (1867, forøget med fl. kapitler, trykt i »Museum« 1890-91). Desuden bl. a. digtet Danmark og augustenborgerne (trykt i Fædrelandet 1849, siden udg. og solgt til fordel for krigens ofre). En række fortællinger offentliggjort i Illustreret Tidende og i Dansk Folkekalender. Samlede noveller og fortællinger I-XIV (1856-67); Samlede skrifter (2. udg.) I-XIV (1869-71).

de Saint-Germain Claude Louis

Greve, officer, hærorganisator; f. 15.4.1707 på gården Vertamboz (Jura), død 15.1.1778; søn af en militsofficer; gift 1.10.1736 m. Ermegaard Margrethe, f. 19.12.1707 i Regensburg, død o. 1778, datter af generalløjtnant, kurpfalzisk gehejmeråd C G v. d. Osten og hustru Anna f. Giedde.

Opdraget på jesuiterkollegiet i Bresse; løjtnant 1726; avancerede i kurpfalzisk, kejserlig og bayersk tjeneste til feltmarskalløjtn.; deltog 1756-60 som generalmajor og generalløjtn. i syvårskrigen; trådte på opfordring af bl. a. J H E Bernstorff i dansk tjeneste 1761, som generalfeltmarskal; fik 1762 rustet en hær, der kunne stilles mod et russisk angreb på det gottorpske Slesvig; hæren rykkede ind i Mecklenburg, men felttoget afblæstes, da russerhæren trak sig tilbage inden det kom til kamp; præsident (krigsminister) i det nyoprettede general-krigsdirektorium 1763; reorganiserede ingeniør- og artillerikorpsene, forbedrede hærens administration og fik gennemført et normal-budget samt forsk. andre reformer; fjernet fra sin stilling 1767 som følge af sit modsætningsforhold til bl. a. officerskredse og til Bernstorff, og tog ophold i Frankrig; var i kort tid 1771-72 atter i Danmark, formentlig tilkaldt af Struensee; fransk krigsminister 1775-77.

v. Saldern Caspar

Gottorpsk-russisk statsmand; f. 11.7.1710 i Abenrå, død 31.10.1786; søn af amtsforvalter Friedrich v. Saldern og hustru Anna Maria f. Kamphøven; gift 1. gang 1739 m. Catharina Lucia f. Thieden, død 1742; 2. gang ca. 1745 m. Anna Maria f. v. Bergfeldt, død 1774.

Cand. jur. (Kiel) 1735; amtsforvalter i Neumünster, senere till. amtmand i Bordesholm; afskediget fra sine stillinger 1748 p.g.a. modsætningsforhold til centralmyndighederne i Kiel; appellerede – med negativt resultat – afgørelsen til landsfyrsten, hertug Carl Peter Ulrik, der var blevet tronfølger i Rusland (storfyrst Peter 3.); rejste til Rusland 1761, opnåede at blive rådgiver i spørgsmål vedr. hertugdømmernes administration, først for storfyrsten, fra 1762 for Katharina 2.; førte som russisk udsending de forberedende forhandlinger i Kbhvn. 1766 om et mageskifte, hvorved den gottorpske del af Holsten skulle udveksles mod Oldenburg og Del-

menhorst; en midlertidig traktat oprettedes 1767; Ruslands ambassadør i Polen 1771-72; afsluttede traktatforhandlingerne om mageskiftet 1773 med den danske delegerede Ditlev Reventlow; stillede på egen hånd forsk. vidtgående krav bl. a. vedr. administrationsforhold, understøttelse til Kiels universitet m. m.; blev senere ved intriger og anklager om underslæb skubbet til side fra sine stillinger ved det russiske hof; tog derefter ophold på sit gods Schierensee i Holsten.

Greve 1768; ridder af Elefanten s. å.

Salomonsen Carl Julius

Læge, bakteriolog; f. 6.12.1847 i Kbhvn., død 14.11.1924; søn af dr. med. Martin Salomonsen og hustru Emma f. Henriques; gift 18.4.1880 m. Ellen, f. 9.5.1857 i Kbhvn., død 1920, datter af grosserer A R Henriques og hustru Fanny f. Fürstenberg.

Student (Metropolitanskolen) 1865; med. eks. 1871; dr. med. 1877; studerede hos patologen Cohnheim i Breslau s. å., senere hos Pasteur i Paris; prosekutor ved Kbhvns kommunehospital 1877-79; till. privatdocent i bakteriologi; vakcinator ved den kommunale vaccinationsanstalt 1881-83; arbejdede bl. a. for en reform af koppevaccinationen, som resulterede i at man gik over til kun at anvende animal vaccine; docent 1883 i med. bakteriologi ved Kbhvns universitet, det første universitet, der fik en selvstændig lærestol i faget; overtog 1893 det nyoprettede professorat i alm. patologi; till. bestyrer af universitetets institut for alm. patologi indtil 1920; optog på instituttet i begyndelsen af 1890'erne en fremstilling af serum mod difteri, der førte til oprettelsen af Seruminstitutet 1902, direktør for dette til 1910; universitetets rektor 1909-10.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1891; formand for Medicinsk Selskab 1892-94, æresmedlem 1922; medstifter af Medicinsk-historisk museum 1907; formand for Dansk medicinsk-historisk Selskab 1917; modtog 1908 en medalje fra danske og udenl. elever; medl. og æresmedlem af en række udenl. vidensk. selskaber; dr. med. scient. h. c. ved Victoria universitet i Manchester 1905; dr. med. h. c. ved Kristiania universitet 1911.

Har bl. a. skrevet: Studier over blodets forrådnelse (disp.); Experimentel iristuberkulose (s. m. Cohnheim, 1878); Bakteriologisk teknik

for medicinere (1885, udkom i fl. oplag og på en række sprog); Epidemiologiske teorier i den første halvdel af det 19. årh. (1910); Små-arbejder (1917); Smitsomme sindslidelser og nyeste kunstretninger (1919); Dysmorphismens sygelige natur (1920); Medicinske silhouetter (1921); Endv. en række vidensk. afhandlinger, dels alene, dels i samarbejde med andre.

Salto Axel

Maler, grafiker, keramik; f. 17.11.1889 i Kbhvn., død 21.3.1961; søn af direktør i hærens tekniske korps H C Salto og hustru Ingeborg f. Heide; gift 1. gang 23.12.1915 (ægteskabet opløst) m. malerinden Kamilla Salto, f. 13.7.1890 på Hammersholm, Bornholm, datter

af proprietær Johannes Christian Thorn og hustru Anine Camilla f. Hansen; 2. gang 11.12.1948 m. malerinden Gerda Åkesson, f. i Kbhvn., datter af kapelmester A Åkesson og hustru Christine f. Gundorph.

Student (Frdbg. latin- og realskole) 1907; på Teknisk skole 1907-09; på Akademiet 1909-13 elev bl. a. af Jul. Paulsen og P Rostrop Bøyesen; udstillede 1. gang 1911; rejse til Island 1915-16 til Frankrig 1916 og omgikkes der bl. a. J A Jerichau, besøgte Matisse og Picasso og orienteredes mod ekspressionismen; rejse til Paris, London og Italien s. m. Vilh. Lundstrøm 1920; ophold i Cagnes, Sydfrankrig s. m. Svend Johansen, Karl Larsen og Vilh. Lundstrøm 1922-24 og 1926-28; stentøjsfremstilling hos Carl Halier 1929, siden hos Nathalie Krebs, på eget værksted og især på Den kgl. Porcelainsfabrik; ophold i Paris 1937-38.

Har bl. a. udstillet på Kunstnernes efterårsudstilling 1913-21, på Charlottenborg 1914-15, Den frie udstilling 1916-19; stiftede s. m. Karl Larsen, Vilh. Lundstrøm og Svend Johansen udstillingen De Fire og udstillede her 1921-25 og 1928; endv. repræsenteret på talrige udstillinger i udlandet m. v.

Tildelt Eckersberg-medaljen 1938; Grand Prix for stentøj på Verdensudstillingen i Paris 1937 og på Triennalen i Milano 1951; Anckerske legat 1956 og den svenske Prins Eugen medalje 1959.

Hovedværker: Tobias og englen (1914); Bacchus og Ariadne (1914); Adam giver dyrene navne (1915); Søstrene (1917); Heroisk komposition (1919); Kæmpende heste (1920); Bukefalos (1922); Korybanter (1922); Pinsefesten

(1923); Aktæon (1923); Markbuket (1926); Drikkerne (1935); Hjortekamp (1938); Landskab fra La Gaude (1938); endv. vægdekorationer i Dansk Dampskibsrederiforening (1922) og i Dansk Ingeniørforening (1935) m. v.; restaurering og fornyelse af Sonnes frise på Thorvaldsens museum (1944-59); udsmykning af Statsanstalten for Livsforsikrings nye bygning; endv. talrige arbejder i keramik og stentøj: Bacchushoved (1931); Vindruevase (1931); Kvinde-torso (1933); Aktæonmaske (1933); Dafne (1940); Janushoved (1948); arbejderne oftest bygget på udskårede dekorationer med rifflinger og på plantemotiver.

Har endv. skrevet og illustreret eventyrtællingerne Kusais hændelser (1934); Galsindet tyrk får klare øjne (1935); digtsamlingen Fugleskyen (1935); Saltos keramik (1930); Saltos træsnit (1940); Tryk selv dine billeder (1943); Salto-papir (1943); Keramikens væsen (1946); Omkring Sonnes frise (s. m. Sig. Schultz, 1946); Den spirende stil (1949); Ting - ikke ord (1952); udg. tidsskriftet Klingen (1917-20 og 1942) samt Klingens kunstnermappe og grafiske mapper, endv. talrige grafiske arbejder bl. a. illustration af Ovids Elskovskunsten (1918) samt af Otto Gelsteds gendigtning af Odysseen og Iliaden.

Repræsenteret på Kunstinstitutsmuseet, Kobberstiksamlingen, på provinsmuseer og i udlandet bl. a. på Kensingtonsmuseet og museet i Sèvres.

Saly Jacques-Francois-Joseph

Billedhugger; f. 20.6.1717 i Valenciennes, død 4.5.1776; søn af musiker Francoise-Marie Saly og hustru Marie-Michelle f. Jardez.

I billedhuggerlære i fødebyen 1726-27, senere i Paris; elev af akademiet der; vandt 1. Prix de Rome (med Romstipendium) 1738; i Rom

1740-48; agréeret ved Akademiet i Paris 1750, medl. 1751; blev gennem udenrigsminister J H E Bernstorff og legationssekretær J Wasserschiebe i Paris kaldt til Kbhvn. 1753 for at udføre rytterstatuen af Fr. 5. til Amalienborg Plads; medl. af, professor ved og direktør for det nyomdannede Akademi 1754; arbejdede på Fr. 5.s rytterstatue 1753-70, statuen bekostet af Det Asiatiske Kompagni, afsløret 1771; iværksatte den første Salon i Kbhvn. 1769 og udstillede selv her; afsked fra Akademiet 1771; rejste til Paris 1774.

Medl. af akademierne i Firenze, Bologna, Marseille og Skt. Petersborg.

Hovedværker bl. a.: Billedhuggeren Antoine-Joseph Pater (ca. 1739); statue af Louis 15. (1752, ødelagt 1792); En ung faun med et gede-kid (1750); Barnebuste, sandsynligvis madame de Pompadours datter (1750); gipsrelief af Diogenes (1750); Amor (1753) og Hebe (1753); buste af Fr. 5. (1754), Wasserschlebe (1754, nu forsvundet), A. G. Moltke (1757), den franske gesandt i Kbhvn. J. F. Ogier (1759) og maleren C. G. Pilo (beg. af 1760'erne); Fr. 5.s rytterstatue på Amalienborg (1771).

Repræsenteret på Kunstmuseet, Glyptoteket, i franske museer, Nationalmuseum i Stockholm, Eremitagen, Leningrad m. v.

Samuelson Andreas

Sysselmand, politiker; f. 1.7.1873 i Haldersvig på Nordstrøm, død 30.6.1954; søn af husmand Samuel Joensen og hustru Kathrine Malene f. Michelsen; gift 11.12.1902 m. Beate Emilie, f. 22.8.1878 i Thorshavn, død 1952, datter af politimenig Georg Lindenskov og hustru f. Johannesen.

Kontorist 1894-99; fuldmægtig på Færøernes landfogedkontor 1899-1910, kst. landfoged to gange i denne periode; sysselmand for Østerø syssel 1910-41.

Forkæmper for et godt forhold mellem Færøerne og den øvrige del af riget og en fremtrædende administrator og politiker.

Medstifter af Sambandspartiet 1906, formand 1932; medl. af lagtinget 1906-48, fagmand 1948-50; skoledirektør 1908-13; folketingsmand (Venstre) for Færøerne 1913-15 og 1918-39; landstingsmand 1917-18; formand for lagtingets landsnævn og medl. af lagtingets udvalg for Færøernes offentlige vareforsyning 1914-18 og endv. 1939-45 (formand i 5 år).

Sandberg A. W.

Filminstruktør; f. 22.5.1887 i Viborg, død 27.3.1938; søn af grosserer, vinhandler Otto Sandberg og hustru Anna f. Wilian; gift 1. gang 26.9.1911 (ægteskabet opløst) m. skuespillerinden Karen Kragh Møller, f. 20.8.1890 i Kbhvn., datter af sufflør William Hugo Kruse og skuespillerinden Augusta Mathilde Kragh; 2. gang 4.10.1916 (ægteskabet opløst) m. skuespillerin-

den Eli (Else) Thaulow, f. 31.8.1880 i Kristiania, datter af maleren Fritz Thaulow og hustru Ingeborg f. Gad; 3. gang 28.12.1935 m. skuespillerinden Rut Helweg Jacobsen, f. 3.4.1912 i Mannheim, datter af ingeniør Poul Levin Jacobsen og hustru Alice Amalie f. Ehrenstein.

I boghandlerlære hos Lehmann og Stage 1904-08; journalist og pressefotograf 1907-13; plade-fotograf hos Benjamin Christensen u. optagelserne til Det hemmelighedsfulde X 1913; film-fotograf hos Ole Olsen ved Nordisk Film Kompagni 1913-14, instruktør smstds 1914 og leder af sammes optagelsesteatre 1921-27; filminstruktør ved First National Films Co.s datterselskab Defu i Berlin 1927, ved Terra Film i Berlin 1928, derefter igen i Kbhvn. som free-lance teater- og filminstruktør, samt filmkritiker ved Ekstrabladet fra 1935. Særlig kendt for sine Dickens-filmatiseringer.

Vigtigere arbejder: Klovnen (1916 med Valdemar Psilander i hovedrollen; filmen opnåede verdensry); De fire djævle (efter Herman Bangs novelle; tysk, produktion, 1920); Vor fælles ven (1920); Store forventninger (1922); David Copperfield (1922, bl. a. med Frederik Jensen); Lille Dorrit (1924, bl. a. med Frederik Jensen, Karen Caspersen og Karina Bell); Maharajaens yndlingshustru (1925); påny Klovnen (1926, med Gösta Ekman); endv. Lasse Månsson fra Skåne (1921, med bl. a. Poul Reumert), Fra Piazza del Popolo (1925) og Revolutionsbryllup (tysk, 1928 med Gösta Ekman, Karina Bell og Fritz Kortner) samt talefilmene Fem raske piger (1933), 7-9-13 (1934) og Millionærdrengen (1936); endv. dokumentarfilm bl. a. Til Danmark over de store broer (for DSB, 1935); Vikingerne, deres forfædre og efterkommere (for Tuborgs Bryggerier, 1937); iscenesættelse af teaterstykker bl. a. Patsy med Frederik Jensen.

Sandemose Aksel

Forfatter; f. 19.3.1899 i Nykøbing Mors, død 6.8.1965; søn af arbejdsmand, senere plovmed Jørgen Nielsen og hustru Amalie f. Jakobsdatter (Sandermosen); gift 1. gang 8.12.1921 m. Dagmar, f. 28.9.1896 i Skallerup, Mors, datter af avlsbruger Karl K. Ditlevsen og hustru Mette Marie f. Madsen; 2. gang 1944 m. Eva, død 1959, datter af sygehuslæge Olav Borgen, Eidsvold; 3. gang 1962 m. Hanne Margrethe, datter af journalist Carsten Nielsen.

Arbejdede som gartner, arbejdsmand, vinterlærer, kolportør, kontorist og sømand; som skribent autodidakt; debuterede i tidsskriftet Forum 1923; i de følgende år medarbejder ved dagbladet København, senere ved Berlingske Tidende, bl. a. som korrespondent i Canada 1927-28; bosatte sig i Norge 1929 (blev senere norsk statsborger), og skrev derefter på norsk.

Hovedværker: Fortællinger fra Labrador (1923); Klabavtermændene (1927, norsk 1932); Ross Dane (1928); En flyktning krysser sitt spor (1933, dansk 1938); Vi pynter oss med horn (1936, dansk 1953); Det svundne er en drøm (på svensk 1944, norsk og dansk 1946); Rejsen til Kjørkelvik (erindringer, udg. på norsk i Danmark 1954); Varulven (1958); Murene rundt Jeriko (1960, dansk 1961). Bøgerne er oversat til fl. europæiske sprog samt amerikansk. Udgav og skrev tidsskriftet Årstidene 1951-55.

Sandfeld Kr.

Romanist, filolog; f. 17.1.1873 i Vejle, død 22.10.1942; søn af redaktør A. K. Jensen og hustru Maren Kirstine f. Jensen; gift 18.7.1900 m. Maria, f. 28.3.1872 i Vinding ved Vejle, død 1950, datter af højskoleforstander Hans Rosendal og hustru Hansine Augusta f. Ravn.

Student (Vejle) 1891; studerede romansk filologi og rumænsk sprog, navnlig de sydlige balkansprog; cand. mag. (fransk, latin, dansk) 1898; studierejse til Paris og Leipzig s. å.; underviste ved forsk. kbhvn. skoler 1898-1900; dr. phil. 1900; lærer i fonetik ved Statens lærerhøjskole 1901; docent i romansk filologi ved Kbhvn. universitet 1905, 1914 ekstraord. og

1928 ordinær professor; forstander for universitetets filologisk-historiske laboratorium 1921–39; medl. af konsistorium 1925–36.

Medstifter af Det danske Sprog- og Litteraturselskab 1911; korresp. medl. af Det rumænske Akademi 1911; medl. af Videnskabernes Selskab 1914; formand for Vejlensersamfundet 1915–29; medl. af retskrivningskommissionen 1920; medl. af fl. svenske vidensk. akademier.

Har skrevet: Molière og hans modstandere 1662–1664 (1893); Rumænske studier I. Infinitiv og udtrykkene derfor i rumænsk og balkansprogene (disp., 1900); Die nichtlateinischen Bestandteile im Rumänischen (i Gröbers Grundriss der romanischen Philologie I, 1904–06); Betsætningerne i moderne fransk (1909); Nationalfølelsen og sproget (1910); Sprogvidenskaben (1913, 2. udvidede udg. 1923; forkortede tyske udg. 1915 og 1923); Ordbog (med sproghistorisk oversigt) til Hans Mogensens oversættelse af Philippe de Commynes' Memoirer (1919); Ordbog (med sproghistorisk oversigt) til Niels Møllers udg. af Herman Weigeres Ræffuebog (1923); Balkanfilologien (1926), fransk udg. (1930); Syntaxe du français contemporain I–II (1928–36); Syntaxe roumaine (s. m. mag. art. Hedvig Olsen, 1936); desuden forsk. afhandlinger i inden- og udenlandske tidsskrifter. I en årrække redaktør ved Ordbog over det danske sprog.

Sandgren August

Bogbinder; f. 13.1.1893 i Hobro, død 13.11.1934; søn af graver Lars Martinsson Sandgren og hustru Else Marie f. Petersen; gift 17.4.1919 m. Charlotte Marie, f. 23.10.1900 i Berlin, datter af gørtler Friedrich Wilhelm Petermann og hustru Emilie f. Hedrich.

I bogbinderlære i Hobro 1907–12; på Fagskolen for boghåndværk i Kbhvn. 1911; arbejdede på bogbinderværksteder i Berlin 1912, Genève og Lyon 1913 og under første verdenskrig bl. a. i Bremen og Frankfurt a. M., besøgte også Fagskolen for boghåndværk i Berlin; overtog Oswald Janners bogbinderi i Kbhvn. 1920, og arbejdede bl. a. for Det kgl. bibliotek og Frdbg. kommunebiblioteker; gjorde sine bind til tekniske og kunstneriske helheder præget af kræsent materiale og en enkel, men yderst stil- sikker dekoration; fik skelsættende betydning for

de følgende årtiers gunstige udvikling af dansk bogbinderhåndværk.

Stiftede 1925 den eksklusive bibliofile klub »Hjulet«, og trykte selv i håndpresse klubbens første to publikationer.

Sarauw Christian

Sprogforsker; f. 19.9.1865 på Petersværft ved Kallehave, død 22.11.1925; søn af skovrider, forstråd Conrad Sarauw og hustru Betzy f. Hansen.

Student (Herlufsholm) 1883; underviste, bl. a. i russisk, ved forsk. kbhvske skoler 1885–1908;

cand. mag. (tysk, engelsk, græsk) 1889; studerede nykeltiske dialekter u. langvarige ophold i Wales, Irland og Skotland; dr. phil. 1900; translator i tysk 1903; docent i tysk sprog og litteratur ved Kbhvns universitet 1908, professor 1916.

Generalsekr. ved orientalistkongressen i Kbhvn. 1908; medl. af Videnskabernes Selskab 1914.

Har bl. a. skrevet: Irse studier (disp.); Die Entstehungsgeschichte des Goethischen Faust (1917); Goethes Augen (1919); Goethes Faust i årene 1788–89 (1919); Niederdeutsche Forschungen I–II (1921–24); Das niederdeutsche Spiel von Theophilus (1923); Zur Faustchronologie (1925); Über Akzent und Silbenbildung in den älteren semitischen Sprachen (posthumt 1939); endv. afhandlinger vedr. homerisk tekstkritik og om keltisk, slavisk og semitisk sprogforskning, samt en række lærebøger i tysk og engelsk.

Sarti Giuseppe

Komponist, kapelmester; f. 1.12.1729 i Faenza, Italien, død 28.7.1802; søn af juveler og musiker Roberto Sarti og hustru Anna f. Rampi; gift 9.8.1773 m. sangerinden Camilla Pasi.

Musisk uddannelse hos padre Martini i Bologna; organist i Faenza 1748–50; vandt sin første sceniske sejr 1753 i Venezia med værket Il re pastore; kom s. å. til Kbhvn. som kapelmester ved Pietro Mingottis operatrup; hofkapelmester 1755; virkede derefter i Kbhvn. til 1775 (med enkelte afbrydelser) som komponist og dirigent for italienske operaselskaber; overkapelmester ved Christian 7.s hof 1768; fik Komediehuset i entreprise 1770 og var i et par sæsoner till. direktør for den danske skueplads; overdrog fra 1771–72 den kunstneriske ledelse til N. K. Bredal, tog sig selv af den finansielle, men

måtte snart efter erklære sig fallit; benyttede sig – for at afvikle gælden – af sine forbindelser ved hoffet til mod betaling at skaffe ansøgere embeder; landsforvist 1775; vendte tilbage til Italien og var en tid direktør for Ospedaletto-konservatoriet i Venezia; kapelmester ved domkirken i Milano 1779–84; hofkapelmester i St. Petersborg 1784–87; oprettede 1787 en musikskole, senere et konservatorium i St. Petersborg; forlod Rusland 1801; døde i Berlin på vej til Italien.

Har skrevet en lang række operaer og syngespil, der blev opført i Kbhvn., bl. a. operaerne *Ciro riconosciuto* (1754), *Andromaca* (1760), *Didone abbandonata* (1762), *Semiramide* (1762), *Demofonte* (1771) og syngespillene *Soliman den Anden* (1770), *Tronfølgen i Sidon* (1771), *Deucalion og Pyrrha* (1772), *Kierligheds-Brevene* (1775). Opera-hovedværkerne *Le gelose villane* (1776), *Farnace* (1776) *Giulio Sabino* (1781) samt buffo-operaen *Fra i due litiganti il terzo gode* (1782).

Saxo (Grammaticus)

Historiekriver; f. ved midten af 12. årh., død i beg. af 13. årh.; af hirdmandsslægt.

I tjeneste hos biskop Absalon; var o. 1185 i gang med, på dennes opfordring, at skrive sit latinske historieværk i 16 bd. om »danernes bedrifter«, *Gesta Danorum*, med det formål, at Danmark skulle hævdes litterært og historisk i den europæiske læseverden; skildrer i kronologisk rækkefølge Danmarks historie fra kong Dan til kong Knud (6.) Valdemarsen, og slutter med Bugislav af Pommerns underkastelse 1185; færdiggjorde værket ml. 1200 og 1220.

I et uddrag af *Gesta Danorum* fra midten af 14. årh. omtales Saxo som en ypperlig »grammaticus« (stilist), deraf benævnelsen Saxo Grammaticus.

Byggede sit værk på læsning af gamle forfattere som Valerius Maximus, på samtidens humanister, på sagaerne, den mundtlige hirdtradition og på Absalons beretninger; udformer det i en bred svulmende skildring af skæbner og skikkelser, af meninger og tro, og forherliger det stærke kongedømme og Valdemarslægten, båret af en krigersk-aristokratisk opfatelse med hirdmandstroskaben mod kongen som det højeste ideal.

Af *Gesta Danorum* kendes fra 13. årh. kun ganske få og små manuskriptfragmenter, der alle findes i Det kgl. bibliotek, og hvoraf An-

gers-fragmentet fra o. 1200 på 4 blade, fremdraget 1863, muligvis kan være Saxo's originalmanuskript; grundlaget for kendskabet til Saxos Danmarkshistorie i sin helhed, er den udgave som kannik i Lund, Christiørn Pedersen lod trykke i Paris 1514; fl. senere udg. på latin bl. a. ved Jørgen Olrik, Hans Ræder og Franz Blatt (1931–57); oversat til dansk bl. a. af Anders Sørensen Vedel (1575), N F S Grundtvig (I–III, 1818–22), F Winkel Horn (I–II, 1896–98) og Jørgen Olrik (I–IV, 1908–12). Værkets første ni bøger er till. oversat til engelsk af Oliver Elton (1894), til tysk af H Jantzen (1900) og af P Herrmann (1901 og 1925).

Saxtorph Mathias

Fødselslæge; f. 1.6.1740 i Mejrup, død 29.6.1800; søn af sognepræst Ole Saxtorph og hustru Maria f. Seyer; gift 5.2.1772 m. Elisabeth Christine, døbt 2.11.1746 i Kbhvn., død 1823, datter af kommandant på Akershus Johan S Sibrand og hustru Barbara Christina f. Fischer.

Student (priv. dimit.) 1756; studerede medicin og teologi; cand. theol. 1760; anatomisk prosector hos C F Rottbøll s. å.; studerede fødselsvidenskab hos Christian Berger på Fødselsstiftelsen på Frederiks hospital 1761; med. eks. 1765; studierejse 1767–70, bl. a. to år i Wien og en tid hos akkuchøren Levret i Paris; dr. med. 1771; stadsakkuchør s. å.; overtog samtidig undervisningen på Fødselsstiftelsen af læger og jordemødre samt talrige udenlandske elever; overlæge på Almindelig hospital (opført 1768) i Amaliegade 1771; designeret professor i medicin ved Kbhvns universitet 1773, medl. af Collegium medicum 1774, ordinær professor 1795; universitetets rektor 1796.

Medl. af det norske Videnskabernes Selskab 1772, af Landhusholdningsselskabet 1775, af kommissionen til oplysnings af den danske kirurgi 1776, af det danske Videnskabernes Selskab 1780 og af direktionen for Frederiks hospital 1781–85.

Har bl. a. skrevet: latinsk afhandling om fødselsforløbet af afhængighed af fosterhovedets og bækkenets indbyrdes forhold (disp.); till. i Leipzig 1772, på tysk 1803); Plan til forelæsningserne over jordemoder-videnskab I–II (1772–73); Kort udtog af jordemoder-videnskab (1776; tysk udg. 1783, islandsk 1789); Nyeste udtog af fødselsvidenskab til brug for jorde-

mødrene (1790; tysk udg. 1792; siden genoptrykt fl. gange på dansk og tysk); endv. en række tidsskriftafhandlinger bl. a. afhandl. om den tilbagebøjede svangre livmoders inkarcination i bækkenet (1775). Samlede skrifter udgivet på tysk (1803) af Poul Scheel.

Indførte brugen af Levrets bækkenkrummede tang i Danmark og konstruerede selv en fødselstang.

Justitsråd 1784; etatsråd 1792.

Saxtorph Mathias

Kirurg; f. 26.10.1822 i Kbhvn., død 14.3.1900; søn af professor Sylvester Saxtorph og hustru Ulrikke Eleonore f. Svane Hansen; gift 2.2.1870 m. Mimi, f. 18.12.1846 i Kbhvn., død 1928, datter af kontorchef, justitsråd E S Aagaard og hustru Caroline Jensine f. Hostrup.

Student (Borgerdydskolen i Kbhvn.) 1839; med. eks. 1845; overskibslæge u. krigen 1848; længere studierejse til Frankrig og England 1850; lektor i kirurgisk patologi ved Kbhvns universitet 1853; reservekirurg ved Frederiks hospital 1855–57; 1860 ekstraord. og 1862 ordinær professor; overkirurg ved lazaretet i Kronprinsessestades kaserne 1864; overkirurg ved Frederiks hospital 1866; ansøgte om sin afsked 1884, da det vedtoges at ansætte kvindelige kandidater og reservelæger på hospitalet; fratrådte 1886; fortsatte som professor i teoretisk kirurgi til 1899.

Var en af de første der forelæste over Listers antiseptiske sårbehandling og anvendte den i hospitalskirurgi juni 1867 (Listers afhandl. om den antiseptiske metode fremkom 1867, s. 8. oversat i Ugeskrift for Læger); studerede metoden hos Lister i Glasgow 1869; indførte den på Frederiks hospital s. å., det første sted på kontinentet.

Dr. med. h. c. ved Kbhvns universitet 1879; dr. jur. h. c. i Edinburgh 1884; dr. med. h. c. i Lund 1893.

Har bl. a. skrevet: Klinisk kirurgi I–III (1877–78, med supplement 1879, 83 og 86).

Konferensråd 1892.

Scalabrini Paolo

Komponist, kapelmester; f. 1713 antagelig i Italien, død 1803; gift 1. gang 1747 m. sangerinden Grazia Mellini, f. ca. 1719, død 1781; 2. gang m. sangerinden Teresa Torre.

Var 1742 kapelmester ved Pietro Mingottis operaselskab i Graz; rejste i Østrig og Tyskland de følgende år med dette selskab, der kom til Kbhvn. 1747; dansk hofkapelmester 1748–53; nogle års ophold i udlandet i 1760'erne; en tid kapelmester ved en 1768 i Kbhvn. oprettet italiensk komisk opera; atter dansk hofkapelmester 1775–81; till. kapelmester for et italiensk operaselskab til 1778, det sidste der i det 18. årh. gav forestillinger på Det kgl. Teater; vendte tilbage til Italien 1781.

Komponerede i årene 1747–53 en halv snes operaer; musik til Molières Sicilianeren eller Kærligheds-skildrer (opf. 1756), festspillet Geniernes fest (opf. 1760), et passionsatorium (1771, med tekst af Johannes Ewald) og to syngespil; Wessels parodi Kærlighed uden strømper (1773) og Oraklet (1776); endv. kantater, festprologer, intermezzi m. m.

Scavenius Erik

Stats- og udenrigsminister; f. 13.6.1877 på Klintholm, død 29.11.1962; søn af kammerherre Carl Scavenius til Klintholm og hustru Thyra f. Castonier; gift 1. gang 6.7.1913 m. Emma Eliza, f. 2.2.1869 i Kbhvn., datter af højesteretssagfører Octavius Hansen og hustru Ida f. Wulff; 2. gang 10.9.1946 m. Alice, f. 10.7.1904 på Frdbg., datter af kontorchef A M Duvantier og hustru Nanny f. Jørgensen.

Student (priv. dimit.) 1897; cand. polit. 1901; volontør i udenrigsministeriet 1901; legationssekr. i Berlin 1906–08; kontorchef i udenrigsministeriet 1909; udenrigsminister i det 1. ministerium Zahle 1909–10; gesandt i Wien og Rom 1912–13; udenrigsminister i det 2. ministerium Zahle 1913–20; tingvalgt medl. af landstinget 1918–20 og 1925–27; gesandt i Stockholm 1924–32; til rådighed for udenrigsministeriet til deltagelse i internationale konferencer af politisk karakter 1932–37; udenrigsminister i det 2. ministerium Stauning 8. juli 1940, i ministeriet Buhl 4. maj 1942; stats- og udenrigsminister 9. nov. 1942–5. maj 1945.

Tilsluttede sig Det radikale Venstres syn på militærvæsenet og anså Danmarks neutralitet for den eneste praktisk-politiske løsning; bibragte under 1. verdenskrig såvel centralmagterne som ententemagterne tillid til dansk neutralitet bl. a. p. g. a. gode kontakter med ledende tyske personligheder; medvirkede ved salget af de

vestindiske øer til USA 1916 og til den nye grænsedragning i Sønderjylland efter nationalitetsprincippet og selvbestemmelsesretten 1920; førte i begyndelsen som udenrigsminister, siden 8. juli 1940, på regeringens vegne forhandlingspolitikken overfor den tyske besættelsesmagt 1940-43 under en sådan form, at en nazistisk magtovertagelse og dansk krigsdeltagelse kunne undgås; mente, at Danmark måtte indrette sig efter det faktiske tyske overherredømme i 1940 og gik derfor i forhandling med besættelsesmagten bl. a. om en mønt- og toldunion; kunne under den fortsatte forhandlingspolitik med held afvise en række tyske krav, men mente at måtte imødekomme andre, uanset alle følelser, bl. a. ved udlevering af torpedobåde og ved tilslutningen til Antikominternpagten 1941; nægtede i Berlin at underskrive pagten, før den tyske regering havde akcepteret de danske betingelser, bl. a. om fuld opretholdelse af Danmarks status som ikke-krigsførende stat, hvorved tiltrædelsen blev en formalitet; måtte efter den såkaldte telegramkrise till. påtage sig statsministerposten 9. nov. 1942; søgte herefter i forhandlinger med den nye tyske rigsbefuldmægtigede i Danmark, dr. Werner Best, at gennemføre en fortsat forhandlingspolitik, hvorved retsforfølgelsen i sager om aktiv modstand mod besættelsesmagten blev bevaret på danske hænder, optagelse af nazister i regeringen blev undgået, folketingsvalget 23. marts 1943 blev afholdt og forhandlingspolitikken faktiske fortsættelse ved departementschefstyret efter 29. aug. s. å. blev muligjort; afviste på ministeriets vegne de tyske krav om indførelse af undtagelsestilstand, standretter og dødsstraf 28. aug. 1943 og indgav ministeriets demissionsbegæring, hvorved ministeriet ophørte at fungere 29. aug. s. å.; trådte derefter officielt tilbage ved befrielsen 5. maj 1945.

Formand for Det radikale Venstres landsforbund 1922-24 og for A/S Dagbladet Politikens bestyrelse 1932-40.

Har skrevet: Forhandlingspolitikken under besættelsen (1948); Dansk udenrigspolitik under den første verdenskrig (1959). Har endv. fortalt om sin udenrigspolitiske virksomhed i filmen Erik Scavenius (1959).

Scavenius Jacob

Politiker; f. 12.9.1838 i Kbhvn., død 26.11.1915; søn af kammerherre Peder Brønnum Scavenius til Gjorslev og hustru Charlotte Sophie f. Meincke; gift 21.6.1865 m. Louise, f. 4.9.1844 i Christianssted på Skt. Croix, død 1920, datter af kammerherre, oberst J F C Castonier og hustru Annie f. O'Ferrall.

Student (Metropolitanskolen) 1857; cand. polit. 1863; deltog som frivillig i krigen 1864; ejer af Gjorslev 1868; folketingsmand for Store Heddinge 1865-95, for Odense 1898-1901; kultusminister i ministeriet Estrup 1880-91.

Var modstander af de nationalliberale; ønskede en stærk kongemagt støttet af landbostanden i forståelse med Bondevennerne og J A Hansen, og var en af hovedmændene bag oktoberalliancen mellem »de store og de små bønder« 1865;

støttede med J A Hansen ministeriet Frijs; søgte at mægle i fæstesagen 1869, men fjernede sig efterhånden fra J A Hansen; regnedes endnu 1870 til oppositionen, men gik ikke ind i Det forenede Venstre, da han ikke der mente forsvarssagen tilstrækkeligt godt varetaget og ikke kunne anerkende partiets krav om folketingsparlamentarisme; nærmede sig Højres synspunkter og støttede fra 1875 helt fæteren, konselspræsidenten Estrup; gik ind for et stærkt forsvar særlig Kbhvns landbefæstning; medvirkede som kultusminister til oprettelsen af Rigsarkivet 1899 og opkøbte ejendomme omkring Prinsens palæ til udvidelse af det senere nationalmuseum; støttede provinsmuseerne; indførte den almindelige forberedelseks. 1881, der medvirkede til realskolens stærke udvikling og foranledigede at staten alene overtog døvstummeundervisningen 1890; gennemførte statsunderstøttelser til videnskabsmænd og kunstnere; medvirkede til opførelsen af nybygninger til Polyteknisk læreanstalt, Mineralogisk museum, Kunstmuseet m. v.; stod i ministeriets egentlige kamptid fra 1885 på den uforsonlige side med det formål at gavne forsvarssagen; udstedte »mundkurvscirkulæret« s. å., hvor det blev skolelærerne forbudt at deltage i den politiske agitation og nægtede venstresindede højskoler deres understøttelse; afskediget af Estrup 1891, da han modvirkede forhandlingsønskerne indenfor ministeriet; stemte modvilligt for forliget 1894; stiftede Højres fremskridtsgruppe 1896; stod nu de frikonservative nær; var med til at organisere modstanden mod salg af de vestindiske øer 1902; ønskede at Højre skulle støtte Venstreregeringen af 1905, idet han håbede på en ændret indstilling til forsvarssagen hos denne.

Har skrevet: Om forliget og dets betingelser (1893); Danmark og det danske folks fremtid (1894), med et reformprogram for skole-, sociale og erhvervspolitiske spørgsmål; Dansk politik (1898); Til situationen (1905).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1903.

Scavenius P. B.

Godsejer, politiker; f. 6.1.1795 i Kbhvn., død 4.12.1868; søn af godsejer, etatsråd Jacob Scavenius og hustru Karine Lucia f. Debes; gift 12.5.1837 m. Charlotte Sophie, f. 8.12.1811 i Kbhvn., død 1872, datter af by- og herredsfoged, etatsråd C H L Meincke og hustru Anna Elisabeth f. Falck.

Student (priv. dimit.) 1812; cand. jur. 1816; ansat i rentekammeret til 1834; overtog Gjorslev med fl. hovedgårde 1825; købte Klintholm på Møen 1826.

Deputeret for sædegårdsejerne i Roskilde stænderforsamling 1834-48; talte her for godsejernes rettigheder og gik imod indgreb i grund ejernes fri dispositionsret, da husmandssagen var

til drøftelse 1842; kongevalgt medl. af den grundlovgivende rigsforsamling 1848-49; modstander af forfatningsændringen og stillede, som den eneste, forslag om at bibeholde kongeloven med visse ændringer som statsgrundlov; kongevalgt rigsrådsmedl. 1854-59, repræsenterende en konservativ helstatspolitik; medstifter og medlem af Oktoberforeningen af 1865, der forsøgte at samle godsejere og bønder.

Kammerherre 1840; adlet 1843.

Schack Hans

Greve, feltherre; f. 28.10.1609 på Unevad i Angel, død 27.2.1676; søn af Christoph Schack og hustru Anna f. v. Deden; gift 31.8.1648 m. Anna, f. 25.6.1632, død 1688, datter af gottorpisk jægermester Otto Blome og hustru Dorothea f. Sehested.

Page hos amtmænd i Flensborg Cai Ahlefeldt 1621; rytter i Chr. 4.s hær i Tyskland 1627-29; løjtnant og fanejunker i svensk tjeneste 1630; ritmester i Josias Rantzaus regiment i fransk tjeneste 1636, oberstløjtn. i et fodregiment 1638, oberst for et rytterregiment 1642-47 og deltog med dette i felttog i Flandern, Spanien, Italien m. v.; hvervede et fodregiment i Sachsen-Lauenburg 1647-48 og lærte her prins Frederik (Fr. 3.)

at kende; atter i fransk tjeneste som general-major med deltagelse i krigen i Flandern 1649–50; overamtmand i Sachsen-Lauenburg 1652; kommandant i staden Hamburg 1656; i dansk tjeneste som generalløjtn. og regimentschef 1658; kommandant i Kbhvn. s. å.; forbedrede byens fæstningsværker inden belejringen og deltog i forsvaret under stormen 10.2.–11.2.1659; feltmarskal 1659; modtog en erkendtlighed på 4000 rdl. af Kbhvns magistrat og de 32 mænd 1660; deltog med v. Eberstein i det sejrige slag ved Nyborg 1659; tilfangetaget 1660; tiltrådte en hærreduktion s. å.; s. m. bl. a. Hannibal Sehested medl. af det udvalg som vedtog håndfæstningens afskaffelse 1660; feltherre, præsident i det rent militære krigsskolekollegium, medl. af statskollegiet og stiftsbefalingsmand over Ribe stift s. å.; organiserede enevoldsmagtens hvervede hær fra 1661, med regimenterne i hertugdømmerne 12000 mand; medvirkede til landmilitærens oprettelse 1664 og bidrog til gennemførelse af fæstningsarbejderne; planlagde og gennemførte den store hærudvidelse 1670–71; medl. af gehejmekonseillet 1670.

Ejer af godserne Møgeltønder (Schackenborg), Gram og Gisselfeld.

Blå ridder 1663; greve 1671.

Schack Hans Egede

Forfatter, politiker; f. 2.2.1820 i Sengeløse, død 20.7.1859; søn af provst Nicolai Clausen Schack og hustru Tagea Dorothea f. Erasmii; gift 23.9.1854 m. Fanny, f. 11.4.1833 på Näsbyholm, Jönköping len, død 1912, datter af godsejer, dr. phil. G C Hebbe og hustru Vendela f. Astrand.

Student (Borgerdydskolen på Chrsthvn.) 1837; cand. jur. 1844; studerede i Uppsala 1846; talte ved Hippodrommøderne marts 1848 og deltog som frivillig i krigsfeltoget s. å.; valgt i Store Heddinge som medl. af den grundlovgivende rigsforsamling 1848; talte for rent demokrati i pjecen »Om valgreformens virksomhed og angrebene på samme« (1848) og krævede i pjecen »Om Slesvigs deling« (1849) statslig udskillelse af Sønderjyllands tyske områder uden hensyn til historisk folkegrænse; folketingsmand 1850 valgt i Fakse, fra 1852 i Thisted, nedlagde mandatet 1853; stod på rigsdagen Bondevennerne nær, men forfægtede sine egne selvstændige meninger i Ugebladet for Politik og Litteratur; landstingssekr. 1854 og sekretær hos konsejlspræsidenten 1856.

Bestyrelsesmedl. i Studentersamfundet, deltog i studentertog til Uppsala 1843 og i det skandinaviske studentermøde i Kbhvn. 1845.

Har skrevet: Fantasterne (1857 og senere udgaver); Sandhed med modification (en ufuldendt roman udg. af C Dumreicher 1954); pjecer og artikler.

Justitsråd 1858.

Schall Claus

Violinist, komponist, kapelmester; f. 28.4.1757 i Kbhvn., død 9.8.1835; søn af danskemester Niels Schall og hustru Christiane Pedersdatter; gift 27.8.1779 m. Cathrine Margrethe, f. 4.4.1755 i Kbhvn., død 1838, datter af vinprøver Philip Jacob Salathé og hustru Cathrine Margrethe f. Niss.

Figurant ved Det kgl. Teaters ballet 1772; havde som barn spillet violin ved faderens danseskursus, fortsatte nu ved selvstudium uddannelsen i violinspil; ekstramusiker i kapellet 1775, repetitør 1776, violinist 1779; studieophold i Paris, Dresden og Berlin 1789; koncertmester 1792, kapelmester 1818, tog sin afsked 1834 p.g.a. uoverensstemmelser med teatrets syngemester Giuseppe Siboni. Virkede også uden for teatret for Kbhvns musikliv bl. a. som koncertmester i Kongens Klub og i Enighedsselskabet, og leder af koncerterne i Det musikalske Akademii.

Komponerede 1780 musikken til Galeottis ballet Kærlighedens og mistankens magt; skrev derefter, som den første betydelige balletkomponist i Danmark, musik til en række balletter (væsentlig i samarbejde med Galeotti) bl. a. Amor og Psyche (1784), Lagertha (1801), Rolf Blåskæg (1808), Romeo og Giulietta (1811), Macbeth (1816); komponerede en række syngespil, bl. a. Kinafarerne (1792) med tekst af P A Heiberg; endv. kantater, en del instrumental-musik, deriblandt koncerter for forsk. instrumenter.

Titulær professor 1816.

Schandorph Sophus

Forfatter; f. 8.5.1836 i Ringsted, død 1.1.1901; søn af opsynsmand ved befordringsvæsenet Johan Frederik Schandorph og hustru Andrea Kirstine f. Møller; gift 7.6.1867 m. Ida Sofie,

f. 24.8.1840 i Nakskov, død 1911, datter af sognepræst Georg Christian Branner og hustru Mariane Petrine f. Feilberg.

Student (Sorø) 1855; cand. theol. 1862; blev fritænder og opgav at blive præst; studerede derefter romansk sprog og litteratur; studieophold i Paris 1863; forfatterdebut s. å.; underviste i en årrække ved forsk. kbhvske skoler og gav privatundervisning; dr. phil. 1874; i Rom på Anckerske legat 1878; teateranmelder ved Morgenbladet 1881–84; virkede endv. som oplæser af egne humoresker og noveller; studieophold i udlandet bl. a. Frankrig 1887–90. – Blev den folkelige skildrer af den sjællandske provins.

Har bl. a. skrevet: Digte (debut, 1863); Guldoni og Gozzi (disp., 1874); Nogle digte (1875); Fra provinsen (1876); Uden midtpunkt (1878); Fem fortællinger (1879); Unge dage (1879); Småfolk (1880); Thomas Fris' historie I–II (1881); Novelletter (1882); Et år i embede (1883); Skovfogedbørnene (1884); Fremmed og hjemligt (1885); Det gamle apotek (1885); Sex fortællinger (1886); Birgittes skæbne (1888); Fra Isle de France og fra Sorø amt (1888); Stillelivs-folk (1889); Oplevelser I–II (1889–98); Fra udlandet og fra hjemmet (1890); På rejse (1891); Poet og junker (1892); Vilhelm Vangs studenterår (1894); Alice og mindre fortællinger (1895); Frigjort (1896); Frøken Gram (1897); Fortællinger (1898); Lyriske portrætter (1898); Gamle billeder (1899); Helga (1900); Sidste fortællinger (1901); Ursulas uheld (posthumt s. å.). Endv. skuespil bl. a. Valgkandidater (1886) og Hjemkomst (1893), begge opført på Det kgl. Teater; skrev till. i nogle år teateroversigter fra Berlin og Paris i Tilskueren. Fortællinger I–II (1901); Romaner I–VI (folkeudg. 1904–05).

Scharff William

Malers; f. 30.10.1886 i Kbhvn., død 20.9.1959; søn af bagermester Johannes Scharff og hustru Margrethe f. Larsen; gift 12.12.1914 m. Ingeborg, f. 6.2.1889 i Kbhvn., datter af maskinmester Valdemar Ussing og hustru Sophie f. Poulsen.

Udlært som malersvend 1900; på Teknisk skole 1903–06; på Kunstnerens studieskole som elev af Kr. Zahrtmann 1907–08, af Johan Rohde 1909; debuterede på Unge Kunstneres Forbunds udstilling i Antiksalen på Charlottenborg

Begyndte juridisk studium 1725, men opgav dette for musikken; ønskede at hævde den nationale tyske musik overfor den italienske påvirkning bl. a. i sit tidsskrift *Der critische Musicus* (udg. i Hamburg 1738–40); musiklærer i Hamburg 1736–39; kapelmester hos markgreve Frederik Ernst af Brandenburg-Kulmbach 1739–40; kgl. kapelmester i Kbhvn. 1740; afskediget efter Scalabrinis ansættelse som hofkapelmester 1748; bosat en tid i Sønderborg 1749 og oprettede en musikskole der; tilknyttet Det musikalske Societet, Koncerterne i Rådhusstræde og Det kgl. musikalske Akademi; tilknyttet hoffet som komponist 1760–68.

Har skrevet en række kantater, sørgemusik, passionsmusik, opera og oratorier og musik til tekster af forfattere som Ewald og N. K. Bredal. Hovedværker: Musikken til tragedierne *Mithridat* og *Polyeukt*; passionsoratoriet *Gottseelige Gedanken bei dem Kreuze unsers Erlösers* (1742); digtning og musik til oratoriet *Thränen der Sünder bei dem Kreuze ihres Erlösers* (1746); passionsværket *Gudelige tanker* (1747); oratoriedigtningen *Der wundervolle Tod des Welterlösers* (digtet 1754, musikken 1761); sørgekantaten ved Fr. S.s død (1766, med klagesangen »Hold tåre, op at trille« af Johannes Ewald); oversat og udg. på tysk Holbergs *Peder Paars* (1750, ny udg. med biografi af Holberg 1764); har skrevet *Abhandlung vom Ursprunge und Alter der Musik* (1754).

Schenstrøm Carl

Skuespiller; f. 13.11.1881, død 10.4.1942; søn af blikkenslagermester Harald Schenstrøm og hustru Mathilde f. Grashof; gift 29.10.1910 m. Ellen, f. 30.10.1884 i Kbhvn., død 1964, datter af stolemagermester Carl Butzkowsky og hustru Emma f. Rasmussen.

Uddannet og arbejdet som bogbinder til o. 1920; till. skuespiller bl. a. ved Nørrebro Teater fra o. 1900; begyndte som filmskuespiller 1909; gennembrød som komiker 1913; ved Palladium fra 1919.

Dannede fra 1921 som Fyrtårnet s. m. Harald Miehle Madsen komikerparret Fyrtårnet og Bivognen (forkortet til Fy og Bi), der blev verdenskendt, bl. a. som Pat og Patachon, i Fy- og Bi-filmene, de fleste med Lau Lauritzen sen. som instruktør og Svend Nielsen, Palladium, som producent.

Filmroller bl. a. i: Tyvepak (1920, med Aage Bendixen som »Bivognen«); Film, flirt og forlovelse (1921); Sol, sommer og studier; Han, hun og Hamlet (1922); igen 1932 som Fy og Bi's første talefilm); Mellem muntre musikanter; Dårskab, dyd og driverter; Vore venners vinter; Professor Petersens plejebørn; Lille Lise Let-på-tå; Raske Riviera-rejsende; Ole Opfinders offer; Takt, tone og tosser; Grønkøbings

glade gavtyve; Don Quixote (1926); Vagabonder i Wien; Lykkehjulet; Kongen af Pelikanien; Vester vov vov; Kys, klap og kommers; Hallo, Afrika forude; Pas på pigerne; Glade gøglere; Med fuld musik (1933, med Hans W. Petersen som »Bivognen«); Midt i byens hjerte (1938, till. instruktør; uden »Bivognen«); I de gode gamle dage. Flere film senere synkroniseret til biografbrug; 30 Fy- og Bi-film synkroniseret til udenlandsk TV 1963.

Har udg. erindringsbogen *Fyrtårnet fortæller* (1943).

Schepler Carl

Fabrikant; f. 15.12.1870 i Blovstrød, død 10.1.1942; søn af jernbanearbejder F. H. C. Schepler og hustru Karen Marie f. Jensen; gift 1895 m. Hanne Margrethe, f. 29.10.1868 i Ølsted, datter af husmand Søren Jørgensen og hustru Margrethe f. Rasmussen.

Uddannet som snedker; rejste derefter nogle år som håndværkssvend i Tyskland og blev interesseret i organisationen af kædebutikker i tilknytning til fabriktionsvirksomhed; åbnede ved sin hjemkomst 1895 en kælderbutik i Ravnsborggade på Nørrebro i Kbhvn. og påbegyndte

produktion el. forarbejdning af egne varer, grundlaget for Irma Fabrikkerne; udvidede o. 1900 forretningsområdet ved etablering af nogle special-smørforretninger, og åbnede en række udsalg (Irma-butikker) både i Kbhvn. og provinsen baseret på salg af levnedsmidler som bl. a. margarine, kaffe, kiks, te og æg, fremstillet eller forarbejdet på egne fabrikker; virksomheden, med hovedkontor i Ravnsborggade, udvikledes i årenes løb til et millionforetagende, der efter Scheplers død 1942 omdannedes til aktieselskab.

Oprettede ved testamente »Carl Schepler og hustrus legat Irma-fonden« til velgørende formål, navnlig til institutioner for børn, for ældre, syge og svagelige.

Schierbeck Poul

Komponist; f. 8.6.1888 i Kbhvn., død 9.2.1949; søn af læge H. P. Schierbeck og hustru Clara f. Petersen; gift 21.6.1919 m. operasangerinde Sylvia S., f. 30.3.1896 i Kbhvn., datter af skibsfører Eduard Larsen og hustru Betty Camilla Margrethe f. Nuppenau.

Student 1906; studerede jura; løjtnant i artilleriet; elev af Carl Nielsen, Thomas Laub, Fr. v. d. Stucken m. fl.; organist ved Skovshoved kirke 1916; lærer i komposition og instrumenteration ved Det kgl. danske musikonservatorium 1931.

Medl. af bestyrelsen for Dansk Koncert-Forening 1922, Kammermusikforeningen af 1911 og Dansk Tonekunstnerforening 1924, Solistforeningen af 1921 1926–32 og Musikpædagogisk Forening 1929–38.

Kompositioner bl. a.: Symfoni (uropført i Gøteborg 1922); operaen *Fête galante* (uropført på Det kgl. Teater 1931); *Häxa*, for sopran, orgel og orkester (uropført i Gøteborg 1939); bearb. og genkomp. The beggar's opera, på grundlag af dr. Pepuschs originalmanuskript; Natten 1) symfonisk balletfragment, 2) symfonisk scene for klaver og orkester; Til musikken, for recitativ, kor og orkester; Radiorapsodi, og andre orkesterstykker; talrige sangkompositioner, deriblandt sangkredsene Den kinesiske fløjte, Nakjælen og Alverden går omkring; kor- og orkesterværkerne Jylland og Dronning Dagmar; hørespilmusik; musik til H. C. Andersens Fyrtøj; tonefilmsmusik, bl. a. til Carl Th. Dreyers Vredens dag og Ordet (udvalgte kompositioner);

endv. klaverstykker, kvartetter, terzetter, og duetter samt en række festkantater.

Tildelt Anckerske legat 1919, Lange-Müllerske æresstipendium 1926.

Schimmelmann Ernst

Greve, minister; f. 4.12.1747 i Dresden, død 9.2.1831; søn af grev Heinrich Schimmelmann (se denne); gift 1. gang 18.9.1775 m. rigsgrevinde Amalie (Emilie) Caroline Christiane, f. 2.6.1752 i Burg, død 1780, datter af kaptajn, senere generalløjtnant og kommandant i Glückstadt, rigsgreve Ditlev Carl Rantzau og hustru

Gisele Christiane, f. v. Stammer; 2. gang 24.5.1782 m. Charlotte, f. 10.8.1757 på Fossum, død 1816, datter af oberstløjtnant, senere deputeret Carl Rudolph Schubart og hustru Inger f. Løvenskiold.

Undervist i hjemmet; ophold i Genève og Lausanne med studier i litteratur, fransk, filosofi og naturvidenskaber ca. 1765–67 med påfølgende besøg i Paris, bl. a. hos Diderot og Necker, og i England med studier i moderne nationaløkonomi; overtog ledelsen af geværfabrikken i Hellebæk efter hjemkomsten 1767; rejste til Stockholm 1769 og til Norge 1771; medl. af overskattedirektionen og deputeret i økonomi- og kommercekollegiet 1773; assessor i skattekammerdirektionen 1775; deputeret i finanskollegiet 1776–81; direktør for Det vestindiske kompagni 1778; kommerceminister og medl. af bankdirektionen og bankkontoret samt af den ekstraordinære finanskommission 1782; af Høegh-Guldberg fjernet fra stillingen i bankdirektionen, skattekammeret og finanskommissionen 1783; deltog i planlæggelsen af regeringsomvæltningen april 1784; påny indtrådte i finanskollegiet, medl. af skattekammerdirektionen og overbankdirektionen samt titel af finansminister 1784; direktør for Fonden ad usus publici 1786; medl. af gehejmestatsrådet 1788, som statsminister fra 1789; medl. af den afrikanske konsulatdirektion 1800; fritaget for de løbende forretninger i økonomi- og kommercekollegiet 1804; p. g. a. manglende heldige virkninger af loven af 5. jan. 1813 om pengevæsenets forandring afskediget som kommerce- og finansminister af Fr. 6. s. å.; chef ad interim for det udenlandske departement fra 1824.

Søgte som finansminister at skabe balance på statsregnskabet, men såvel statsgælden som militæruddgifterne var store, og pengenes værdi

svingende p. g. a. stor seddelmængde; søgte forgæves at få afbetalt statens gæld til banken og få den gjort selvstændig, men fik kun hertugdømmernes bankvæsen reorganiseret ved forordningen om speciesmøntens indførelse 1788; oprettelsen af en speciesbank for Danmark-Norge 1791 blev virkningsløs, da der p. g. a. deltagelsen i den svensk-russiske krig ikke kunne fremskaffes metal til ombytning af de værdiløse pengesedler; omlagde som kommerceminister forretningsgangen i kollegiet og erstattede den hidtidige opdeling i dansk, norsk og tysk afdeling med en ren faglig organisation i fire »fag«: et produktionsfag, et industrifag, et handelsfag og det ostindiske fag; havde en væsentlig del af ansvaret for den store toldlov 1797; støttede planerne om konvojering af danske handelsskibe og var tilhænger af tanken om et væbnet neutralitetsforbund; gik efter slaget på Reden ind for fred med England under hensyn til danske handelsinteresser; var i spørgsmålet om ridderskabets krav loyal, anså arveforholdene i forbindelse med Holstens indlemmelse i monarkiet 1806 for højst usikre og ønskede ikke at paraferre indlemmelsesdokumentet.

Skabte med sin hustru et hjem som blev midtpunkt i tidens åndsliv, dels i palæet i Bredgade, dels under sommerophold på Sølyst; støttede Jens Baggesen, Oehlenschläger og Henrik Steffens samt bidrog til en hædersgave til Schiller og understøttede dennes enke.

Erhvervede Sølyst uden for Kbhvn. 1776; øgede ejendommen ved tilkøb af Christiansholm 1783; arvede efter faderen Lindenborg 1782; erhvervede Gudumlund gods 1800 og oprettede her teglværk, saltværk, sæbesyderi samt stentøjs- og fajancefabrik; ejede endv. geværfabrikken ved Helsingør og erhvervede papirfabrikken Ørholm og Brede kobberværk 1800; desuden ejer af store sukkerplantager på de dansk-vestindiske øer og fik 1792 gennemført forordningen der forbød handelen med negerslaver.

Æresmedlem af Videnskabernes Selskab 1796, prædient 1797; æresmedlem af Kunstakademiet 1800.

Konferensråd 1767; kammerherre 1768; gehejmeråd 1799; gehejmestatsminister 1802. Blå ridder 1790.

Schimmelmann Heinrich

Greve, finansmand, statsmand; f. 13.7.1724 i Demmin i Pommeren, død 15.2.1782; søn af købmand, senator Diedrich Jacob Schimmelmann og hustru Esther Elisabeth f. Ludentorff; gift 4.3.1747 m. Caroline Tugendreich, f. 29.9.1730 i Görlitz el. Dresden, død 1795, datter af oberstløjtnant, kommandant i Küstrin Alexander v. Friedeborn og hustru Maria Catarina f. v. Müllenheim.

I handelsløre i Stettin; drog med Fr. d. Stores hær til Bøhmen og tjente en formue ved leverancer til hæren; oprettede en materialhandel i Dresden; overtog s. m. grev J. Bolza forpagtningen af en stor del af den sachsiske acicse 1755; leverandør til den prøjsiske hær i Sachsen 1756; erhvervede den berømte porcelænsfabrik i Meissen s. å.; afviklede sine inter-

esser i Sachsen og tog ophold i Hamburg 1758, i Kbhvn. 1761; p. g. a. sit ry som velhavende finansmand adjungeret gesandt og dansk generalkommerceintendant i Hamburg; s. m. A. G. Moltke og Hans Ahlefeldt medl. af den nyoprettede overskattedirektion 1762; medl. af generallandets-økonomi- og kommercekollegiet 1767; skattemester og tilsynsførende med alle borgerlige kasser, undtagen rentekammerets, 1768; bevarede sine embeder, efter J. H. E. Bernstorffs afskedigelse efteråret 1770, indtil ophævelsen af generallandvæsenkollegiet 19. nov. 1770 og opløsningen af skattekammeret og generalkommercekollegiet april 1771; bevarede dog også efter hofrevolutionen jan. 1772 sit sæde i overskattedirektionen (fra 1778 statsbalance- og overskattedirektionen); medl. af den ekstraordinære finanskommission okt. 1772; atter leder af det genoprettede skattekammer 1773; ved statens overtagelse af banken og dens henlæggelse under overskattedirektionen, den egentlige leder af direktionens forretninger.

Skaffede straks ved sin tilknytning til Danmark staten betydelige og billige lån, foreslog et omfattende salg af krongods og foranledigede udskrivning af den store ekstraskat 23. sept. 1762, hvorved statsgælden kunne mindskes betydeligt; ydede en stor indsats under opadgående konjunkturer med stigende landbrugspriser og store formuedannelser hos redere i neutrale lande under den nordamerikanske uafhængighedskrig; blev stadig støttet af J. H. E. og A. P. Bernstorff og samarbejdede med dem bl. a. på at skabe en gunstig handelsbalance; medvirkede til uheldige sammenblandinger af egne og statslige pengeforretninger bl. a. ved etablering af en filial af tallotteriet på sit holstenske gods Wandsbeck; medvirkede ved gennemførelsen af den slesvig-holstenske kanal fra Kielerfjorden til Ejderens nedre løb.

Tjente en formue ved salg af porcelæn fra Meissen; havde bolig og kontor i det tidl. heretugelige-gottorpske palæ i Mühlenstrasse i Hamburg 1758; erhvervede godset Ahrensburg 1759, det Berckentinske palæ i Bredgade i Kbhvn. og godset Lindenborg (ophjvet til baroni 1752); købte endv. statens sukkerplantager på de dansk-vestindiske øer og et sukkerraffinaderi i Kbhvn., der blev betydeligt udvidet; erhvervede statens geværfabrik Hammermøllen i Hellebæk i Nordsjælland 1768.

Rang med kammerherre 1761; baron 1762; gehejmeråd 1765; optaget i lensgrevstanden 1779. L'union parfaite 1768; blå ridder 1773.

Schiødte J. C.

Zoolog; f. 20.4.1815 i Kbhvn., død 22.4.1884; søn af styrmand M L Schiødte og hustru Helene Maria f. Beck; gift 11.11.1848 m. Fylla (Maria), f. 19.5.1821 i Kbhvn., død 1905, datter af grosserer Benjamin Hellmann og hustru Vilhelmine f. Meier.

Udgået fra Borgerdydskolen på Christianshavn 1832; begyndte at studere kirurgi, men opgav af økonomiske grunde; underviste fra 1834 på Borgerdydskolen og dyrkede samtidig sine entomologiske interesser ved ekskursioner i Kbhvns omegn, og studier i den nyoprettede Naturhistorisk Forenings samling; fik 1837 gennem Landhusholdningsselskabet og ved Jonas Collins hjælp en treårig støtte fra Fonden ad usus publicos til indsamlinger af danske insekter; zoologiske forelæsninger ved Veterinærskolen 1840; underinspektør ved insektsamlingen ved Det kgl. naturhistoriske museum 1842; rejse i Sydeuropa 1845-46 for indsamling af udenl. insekter til museet; forelæsninger ved Kbhvns universitet 1849, fra 1854 med titel af professor, fakultetsmedl. 1863; till. lærer ved de Monrad'ske kursus 1856; docent for forstelejerne 1858, og fra 1863 docent i zoologi ved Veterinær og landbohøjskolen (oprettet 1858).

Medl. af Videnskabernes Selskab 1844.

Har bl. a. skrevet: Genera et species af Danmarks eleutherata (1841, ill. med 24 kobbertavler efter egne tegninger og stik); Specimen Faunæ Subterraneæ (1849); De Metamorphosi Eleutheratorum Observationes (i Naturhistorisk Tidsskrift, bd. I-XIII 1861-83, ill. med kobbertavler efter egne tegninger, stukket af E A Løvendal), et hovedværk i den entomologiske verdenslitteratur.

Schiøler Victor

Pianist, læge; f. 7.4.1899 i Kbhvn., død 17.2.1967; søn af pianistinden Augusta Schiøler; gift 22.3.1922 (ægteskabet opløst) m. Anna Bolette, f. 14.5.1901 på Frdbg., datter af grosserer Harald Bech og hustru Thora Alvilda f. Wiibroe; gift 7.1.1944 m. Helga f. Howitz, f. 22.3.1913.

Elev af moderen, Ignaz Friedman og Arthur Schnabel; debutkoncert 1914; student (Metropolitanskolen) 1917; første koncertrejse i udlandet 1919; efterfulgt af talrige andre; debut som orkesterdirigent 1923; opera- og balletleder ved Det kgl. Teater 1930, 1. kapelmester og

musikalsk konsulent 1931-32; med. eks. 1940; professor i klaverspil ved Det kgl. danske musikkonservatorium 1962; till. talrige koncerter med egne, direkte forklaringer til publikum.

Formand for Koncertgiver-Ringen 1932-45; næstformand i Solistforeningen af 1921 1932, formand 1946; medl. af Musikrådet 1935; formand i musikudvalget for teater- og musikorganisationen Arte 1952, for Fællesrådet for uøvende kunstnere 1956 og for landsorganisationen Musik og Ungdom 1956; medl. af undervisningsministeriets musikkommission 1957; formand for SORU (syges og rekonvalescenters underholdning) 1964.

Tildelt medaljen Ingenio et arti 1964.

Schiøtt Julius

Journalist, direktør; f. 14.12.1856 i Horsens, død 16.7.1910; søn af muremester P J Schiøtt og hustru Anna Cathrine f. Breyde; gift 26.5.1882 m. Hansine, f. 5.10.1859 i Kbhvn., datter af grosserer W C Hansen og hustru Maren f. Hansen.

Student (Horsens) 1874; studerede i Paris 1877-78; cand. mag. (fransk) 1880; sprogklärer ved Slomanns skole; redaktør af Teaterbladet 1882-84; stiftede ugebladet Nordstjernen 1885, redaktør af dette til 1896; sekretær i Industriforeningen 1894-99; redaktør af det populært-oplysende tidsskrift Frem 1897-1910; adm. direktør for Zoologisk Have 1900.

Medstifter af Foreningen til Oplysningsens Fremme blandt Kbhvns Arbejdere 1880; tog del i dannelsen af Studentersamfundet 1882 og var s. å. medstifter af dets aftenundervisning for arbejdere; medl. af hovedbestyrelsen for Den

danske Turistforening og formand for dens sjællandske afdeling; formand for Selskabet for psykisk Forskning; medstifter af Børnehjælpsdagen 1904; i ledelsen af fl. filantropiske foretagender.

Udgav 1889 for Dansk Folkebibliotek det første billige danske konversationsleksikon; har till. udgivet lærebøger i sprog s. m. Thora Goldschmidt.

Schiøtt-Christensen L.

Redaktør og bladudgiver; f. 17.2.1863 i Sorø, død 1.6.1950; søn af guldmedemester Peter Christian Christensen og hustru Hanne Vilhelmine f. Schiøtt; gift 10.6.1893 m. Thora, f. 24.1.1872 i Kbhvn., død 1953, datter af ekspeditionssekretær i marineministeriet Johan Ludvig Krabbe og hustru Anna Kristine f. Herkind.

Præliminæreks. (Sorø akademi) 1879; cand. pharm. 1885; medarbejder på forsk. apoteker til 1891; redaktør af det nyoprettede Farmaceutisk Tidende 1891-98, gik ind for forbedringer i farmaceuternes kår og fremsatte forslag til den senere apotekerfond; fortsatte kemiske studier; redaktør ved Aalborg Stiftstidende 1900; overtog bladet med tilhørende stiftsbogtrykkeri m. v. 1911, konsoliderede og udviklede det.

Flere opfindelser bl. a. af rendyrket gær til brød, blodmelasse til fodring af kreaturer, acetylcencykellygter m. v.

Formand for Dansk Farmaceutforening 1891-98, æresmedlem 1906; udkastede efter Genforeningen tanken om fadderskaber i grænsesognene til støtte for danskheden.

Schlegel Frits

Arkitekt; f. 4.5.1896 på Frdbg., død 5.3.1965; søn af inspektør C F A Schlegel og hustru Oline f. Alstrup; gift 1. gang 23.9.1925 m. operasangerinden Marie Louise Schlegel, f. 26.7.1899 i Brønderslev, død 1948, datter af violinisten Peder Møller (se denne); 2. gang 28.4.1951 m. redaktør Fritse Schlegel, f. 13.2.1897 i Nykøbing F., død 1971, datter af overretssagfører Frede-

rik Graae og hustru Mathilde Emilie f. Wennerberg.

Murersvend 1915; på Akademiet 1916–23; store guldmed. 1927; medarbejder hos professor, arkitekt Edvard Thomsen 1916–34 og hos havearkitekt G N Brandt; egen arkitektvirksomhed 1934.

Har udstillet værker på Charlottenborg med mellemrum i tiden 1919–41; endv. i Haag 1948, Paris 1949, London og Edinburgh 1950.

Medl. af bestyrelsen for Akademisk Arkitektforening 1944–48; tildelt Eckersberg-medaljen 1941.

Har bl. a. opført: Søndermark krematorium, Roskildevej 59–61 (s. m. Edvard Thomsen, 1928); Husum kommuneskole (s. m. Edvard Thomsen, 1930); Overformynderiet, Holmens Kanal 20 (1937); Mariebjerg kapel og krematorium, Gammellosevej 2 (1937); Gammel Kongevejsgården og Frederiksberggården, Gl. Kongevej (s. m. Magnus Stephensen, 1939–40); i Zoologisk Have bl. a. giraffhus (1939) og bjørnegrotter (1951); Dansetten i Tivoli (1950); klubhus for Akademisk Boldklub, Nørre Allé (s. m. Kaj Gottlob, 1950); fabrikbygninger for De forenede Textilfabrikker, Alborg (s. m. E. Glahn, 1951); Frederiksgård skole, Frdbg. (1952); Statsanstalten for Livsforsikring ved Vester Søgade (s. m. Mogens Lassen, 1953); Tivolis koncertsal (s. m. Hans Hansen, 1956); Bikubens ejendom Nørrevoldgade 68 (1958); endv. villaer, restaureringer og ombygninger samt udkast til kunsthåndværk m. v.

Schlegel J. F. W.

Retslærd; f. 4.10.1765 i Kbhvn., død 19.7.1836; søn af professor J H Schlegel og hustru Augusta Amalia f. v. Jessen; gift 17.5.1793 m. Marie Elisabeth, f. 7.5.1773 i Kbhvn., død 1851, datter af stiftamtmand og generalpostdirektør J C F Hellfried og hustru Frederikke Vilhelmine f. v. Jessen.

Student (priv. dimit.) 1782; cand. filol. 1784; cand. jur. 1785; studerede statsvidenskab ved en række tyske universiteter samt i England 1786–88; ansat ved Kbhvns universitets juridiske fakultet 1789, ekstraord. professor s. å.; dr. jur. 1790; ekstraord. assessor i højesteret 1791; ordinær professor 1800, overtog samtidig den nyoprettede stilling som referendarius consistorii; indførte 1793 skriftlige øvelsesopgaver på latin og

dansk som led i undervisningen; universitetets rektor 1803–04, 1812–13 og 1828–29.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1806 og af Danske Selskab s. å.; formand i Skandinavisk Literatur-Selskab 1820–36 og i Oldskriftselskabet 1831–36.

Har bl. a. skrevet: afhandl. om forskellen mellem besiddelse i god og i ond tro efter romersk ret (disp.); Natur-rettens eller den almindelige retslæres grundsætninger I–II (1798, 2. udg. 1805); Frimodig prøvelse af den engelske

admiralitets-rets dom, afsagt den 11. juni 1799 i den bekendte svenske konvoj-sag (1800); Juridisk encyclopædie (1825); Danmarks og hertugdømmenes statsret med stadigt hensyn til deres ældre forfatning (1827); Om de gamle danskes retssædvaner og autonomie (1827); endv. indledning og kommentar til den Arnemagnæanske kommissions udgave af den islandske lovbog Grágás I–II (1829). Har bl. a. udgivet Kofod Anchers Skrifter I–III (s. m. Rasmus Nyerup, 1807–11). Redaktør af det juridiske tidsskrift Astræa 1797–1805.

Ejer af Søllerødgård 1812.

Statsråd 1803; konferensråd 1812.

Schlepppegrell F. A.

Officer; f. 28.6.1792 på gården Brunlaug ved Larvik, død 26.7.1850; søn af generalmajor Otto Heinrich v. Schlepppegrell og hustru Cathrine Abigail f. Zimmer; gift 25.7.1828 m. Johanne

f. baronesse Juel, f. 24.4.1808 på Lundbæk, død 1896, datter af major, baron Christian Frederik Juel af Rysensteen og hustru Ottilia f. Becher.

Elev i norske landkadetkorps 1804, officers-eks. 1806; fændrik ved faderens regiment og sekondløjtn. 1807; deltog i felttoget 1808, premierløjtn. s. å.; deltog i opmålingsarbejder for rentekammeret i Sydnorge 1811–13; i felten 1813 og deltog bl. a. i slaget ved Ingedal 1814; nægtede s. m. klasse- og regimentskammeraterne O Rye og H Helgesen at aflægge troskabsed til den svenske konge efter Norges forening med Sverige; derefter suspenderet og afskediget 1815; en kort tid i preussisk tjeneste, derefter i dansk tjeneste, først ved det danske hjælpekorps i Frankrig; premierløjtn. á la suite ved 3. jyske regiment 1816, et par år i Kbhvn., derefter i Alborg; som særlig anerkendelse kar. kaptajn 1819; stabskaptajn 1820; virkelig kaptajn og chef for regimentets jægerkompagni 1828; major 1839; oberstløjtn. med tjeneste i Kbhvn. 1842 og senere i Helsingør; kar. oberst 1848; fik kommandoen over venstre flankekorps ved krigsuddbruddet 1848 og udmærkede sig ved Bov, Slesvig og Sundevad, og i 1849 ved Kolding, Gudsø og Fredericia; generalmajor 1848; under våbenhvilen kommanderende general på Als; kommandør for 2. armédivision som åbnede angrebet ved Isted 25.7.1850; blev hårdt såret under ledelsen af angreb ved Øvre Stolk; døde i Flensborg næste morgen.

Schmidt Alfred

Tegner, illustratør; f. 3.5.1858 i Horsens, død 4.4.1938; søn af adjunkt M R Schmidt og hustru Mathilde f. Borberg; gift 30.12.1885 m. Henna Vibeke, f. 19.1.1861 i Kbhvn., død 1922, datter af apoteker H A Faber og hustru Vibeke f. Ringsted.

Malersvend; elev på F F Helstedes tegnekursus og C V Nielsens tegneskole; på Akademiet 1874–82, elev bl. a. af Jørgen Roed samt privat af Carl Thomsen; udstillede 1. gang på Charlottenborg 1883 og endv. 1884–86 og 1888; tegner ved vittighedsbladet Falstaff 1879, ved Punch 1880 og ved Puk 1893; hovedtegner ved Blækspruten (begyndt 1889), og ved Klods Hans (medstifter 1899); endv. tegner ved fl. tidsskrifter bl. a. Ill. Tidende, og Fliegende Blätter i München, ved Dags-Avisen, Politiken og Berlingske Tidende. Fik særlig betydning og popularitet inden for den politiske karikatur og ved karikeringen af kendte privatpersoner samt som bogillustratør.

Retrospektiv udstilling i Kunstforeningen 1928; udstilling af bogillustrationer på Charlottenborg 1930-38.

Æresmedlem af Tegnerforbundet og af foreningen Danske Bladtegnere.

Udsendte bl. a. Indfald med forskellige udfald (1884); 75 Alfred Schmidt'ere (1915) og Alfr. Schmidts tegninger gennem et halvt årh. (red. af A Henriques og H Jensenius, 1928); har bl. a. illustreret: børnebøgerne Pierrot med tekst af Edv. Søderberg (1905) og Knuds nordpolsrejse med tekst af Johannes Dam (1906); endv. Beretning om de vidt berømte molboers vise gerninger og tapre bedrifter (3. udg. ved V Fausbøll, 1887); Flugten til Amerika med tekst af Chr. Winther (1900 og mange gange senere); Mark Twain i udvalg ved Vilh. Møller og Bering Lissberg (I-IV, 1904-05).

Har stiftet et legat til fordel for en humoristisk tegner, hvis arbejder har kunstnerisk værdi.

Schmidt Eugen S.

Ingeniør, idrætsmand; f. 17.2.1862 i Kbhvn., død 7.10.1931; søn af handelsfuldmægtig Carl G T Schmidt og hustru Wilhelmine f. Stahl; gift 26.7.1901 m. Caroline, f. 31.5.1874 i Kbhvn., datter af konferensråd V Lindberg og hustru Olivia f. Wulff.

Exam. polyt. 1879; cand. polyt. 1885; inspektør på Gl. Carlsberg 1885-98; bryggeridirektør i Århus 1899-1905; fabrikkbestyrer u. Dansk Svovlsyre- og Superphosphatfabrik i Ålborg 1907.

Formand for Dansk Ingeniørforenings afd. for Ålborg og Omegn 1924-31.

Udsendte s. m. L Friis, et opråb til idrætsforeningerne: Hvad forstås ved en professional? (1893); begyndte derefter at skabe faste konkurrenceregler i idrætten og i forbindelse hermed oprettedes Dansk Idræts-Forbund; medstifter og dets første formand 1896-97; endv. medstifter af Polyteknisk Gymnastikforening 1886, af Polyteknisk Roklub (formand 1887-92), af Dansk Forening for Rosport (formand 1894-95) og af Ålborg samvirkende Idrætsforeninger; organiserede næsten alle former for idræt og selv aktiv deltager i mange grene; deltager i De olympiske lege i Athen 1896; leder af det danske hold ved legene i Paris 1900.

Medudgiver af Årbog for Idræt 1898 og 1905, udgiver 1906; har bl. a. skrevet Femkampen (1907); Udspring (1907); How to dive (1909); desuden idrætsmedarbejder ved dagblade og fagtidsskrifter.

Schmidt J. J.

Veterinær; f. 15.7.1845 i Sillerup ved Haderslev, død 12.11.1923; søn af gårdejer P J Schmidt og hustru Mette Kirstine f. Hansen; gift 12.6.1875 m. Emma Emilie, f. 26.9.1852 i Kbhvn., død 1928, datter af gymnastiklærer E Kohl og hustru Julie f. Richter.

Dyrlægeeks. 1872; dyrlæge i Brørup og lærer i husdyrbrug ved Brørup højskole s. å.; prakt. dyrlæge i Smidstrup ved Børkop 1874, i Kolding 1885; indførte en virksom behandlingsmåde mod koens mælkefeber, der vandt anerkendelse verden over; gik ind for en lovgivning vedr. kvægtuberkulosens udryddelse.

Æresmedlem af Den danske Dyrlægeforening og en række andre danske og udenl. dyrlægeforeninger; modtog hædersgaver af De danske Landboforeninger, Landhusholdnings-selskabet og andelsmejerier, samt livsvarig hædersgave af den danske stat og guldmedaljer af landbrugsorganisationer i Norge og Finland; æresdoktor i veterinærmedicin ved Berlins veterinærhøjskole.

Har i Månedsskrift for Dyrlæger publiceret fl. afhandlinger om mælkefeberbehandlingen, den første 1897-98, samt afhandlinger om kvægtuberkulosens kliniske diagnose, om desinfektionsmidlernes dybdevirkning m. m.

Schmidt Johannes

Biolog; f. 2.1.1877 på Jægerspris, død 21.2.1933; søn af godsinspektør Ernst Schmidt og hustru Camilla f. Kjeldahl; gift 17.9.1903 m. Ingeborg, f. 3.4.1881 i Valby, datter af overdirektør ved Gl. Carlsberg S A v. d. Aa. Kühle og hustru Johanne f. Wibroe.

Student (Schneekloths skole) 1894; mag. scient. 1898; deltager i naturvidensk. ekspedition til Siam 1899-1900; assistent ved Biologisk station 1901-02, ved Kbhvns universitets botaniske laboratorium og ved Polyteknisk læreanstalts mikroskopiske laboratorium 1902-09; biolog ved De internationale havundersøgelser 1902-09; dr. phil. 1903; deltager i og leder af årlige havundersøgelsesekspeditioner med Thor til Island,

Atlantehavet og Middelhavet 1903-10; forstander for Carlsberg Laboratoriums fysiologiske afd. 1910; deltager i transatlantiske ekspeditioner med motorskonnerten Dana 1920 og havundersøgelsesskibet Dana 1921-22, med sidstn. til Island og Færøerne 1924 og 1925; leder af Carlsbergfondets oceanografiske ekspedition omkring Jorden med havundersøgelsesskibet Dana 1928-30; studierejse til Stillehavet (Tahiti, New Zealand) 1926.

Påviste ved sine ekspeditioner bl. a., at ynglepladserne for den nordatlantiske ål ligger i Sargassohavet, og at analoge forhold gjorde sig gældende for den indo-pacifiske åls vedkommende.

Medl. af kommissionen for Danmarks fiskeri- og havundersøgelser og leder af dens fiskeriundersøgelser ved Island og Færøerne fra 1909; Danmarks delegerede ved det internationale råd for havundersøgelser 1927; medl. af bestyrelsen for Emil Chr. Hansen fondet, af den internationale kommission for udforskning af Middelhavet (Monaco) og af rådet for Institut Océanographique; formand for De internationale havundersøgelses nordvestatlantiske komité; medl. af executivekomitén i den oceanografiske sektion af den internationale union for geodæsi og geofysik.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1918; medl. eller æresmedlem af en række udenl. selskaber og akademier; tildelt Weldon Memorial Prize (Oxford) 1923; Agassiz-medaljen for oceanografi (U. S. National Academy of Sciences) 1930; Galathea-medaljen 1930; Darwin-medaljen (Royal Society, London) 1930; Saint Hilaire-medaljen (Paris) 1931; dr. scient. h.c. ved Liverpools universitet 1923.

Har bl. a. skrevet: Danmarks blå-grønne alger (1898); Bakterierne I-III (s. m. F. Weis, 1899-1901); Bidrag til kundskab om skuddene hos den gamle verdens mangrovetræer (disp., 1903); Flora af Koh Chang (1900-16); Fiskeriundersøgelser ved Island og Færøerne (1904). Ferskvandsalenes udbredning i verden I-II (1909-25); Report on the Danish Oceanographical Expeditions to the Mediterranean and Adjacent Seas 1908-10 (1912-33); Race-undersøgelser (1917 ff.); Danas togt omkring Jorden 1928-30 (1932); endv. skrifter vedr. fiskeri- og havundersøgelser, således bl. a. The distribution of the pelagic fry and the spawning regions of the Gadoids in the North Atlantic from Iceland to Spain (1909), hvori hovedtrækkene for 17 atlantiske torskearters forplantningsbiologi fremstilles.

Schmidt Rudolph

Forfatter; f. 25.7.1836 i Kbhvn., død 5.4.1899; søn af skomagermester Simon Peter Schmidt og hustru Anne Dortha f. Corell; gift 14.5.1876 m. Emilie Amalia, f. 1.4.1846 i Kbhvn., død 1904, datter af arbejdsmand Peter Jensen og hustru Juliane Charlotte f. Lassen.

I boghandlerlære 1851; debuterede med et enakts skuespil Fritz i sin lejr på Det kgl. Teater 1855; student 1861; derefter frie universitetsstudier; tilsluttede sig Rasmus Nielsens filosofi med teologien repræsenteret ved H Scharling og fritænkerne repræsenteret af Georg Brandes; redaktør af tidsskriftet For Idé og Virkelighed (s. m. R Nielsen og Bj. Bjørnson) 1869–73; udenlandsrejse på Anckerske legat 1880.

Har bl. a. skrevet: Et ungdomsliv (digte, anonymt 1858); Alfsol (tragedie, 1859); Fortællinger på vers (1866); Ældre og nyere digte (1874); Fem tidsdigte (1875); skuespillene Den forvandlede konge (1876) og En opvækkelse (1877); novellerne Håndtegninger (1881); Der Himmels hængt voller Geigen (1882); Forestillet og oplevet (1883); Skæbner og skikkelser (1884); Jochen Hinrichs (1885); Nye håndtegninger (1891); Tanker og toner (digte, 1892); endv. Buster og masker (1882); Ad egne veje (1884); Fra liv og litteratur (1887), hvor bl. a. emnerne Goethe og Oehlenschläger og Shakespeare og Goethe er behandlet; har indført Walt Whitman på dansk.

Schmidt Valdemar

Orientalist; f. 7.1.1836 i Hammel, død 26.6.1925; søn af sognepræst J C Schmidt og hustru Alvilda f. Meyer.

Student (Horsens) 1854; cand. theol. 1859; rejser og studier i udlandet 1860–69, bl. a. i

Grækenland, Ægypten og Palæstina, og i Berlin elev af ægyptologen Heinrich Brugsch, deltog till. i ordningen af den danske afd. på Verdensudstillingen i Paris 1867; dr. phil. 1873; privatdocent og fra 1883 docent i ægyptologi og assyriologi ved Kbhvns universitet til 1922. Bistod endv. brygger Carl Jacobsen ved hans indkøb til Ny Carlsberg Glyptotekets ægyptiske samlinger og udgav de første kataloger (1899 og 1908).

Generalsekr. ved den arkæologiske kongres i Kbhvn. 1869; censor ved teologisk embeds- eks. 1886–1916; medl. af bestyrelsen for Det kgl. danske geografiske Selskab 1876–1922.

Litterære arbejder: Rejse i Grækenland, Ægypten og Det hellige Land (1863); Le Danemark a l'exposition universelle de 1867 à Paris (1867); Assyriens og Ægyptens gamle historie I–II (1872–77); Indledning til Syriens historie i oldtiden (disp., 1872); Østerlandske indskrifter fra Den kgl. Antiksamling (1879); Textes hiéroglyphiques inscrits sur pierre tirés du Musée de Copenhague (1879); Choix de monuments égyptiens faisant partie de la Glyptothèque Ny Carlsberg (1906–10); Museum Münsterianum (1910); De græsk-ægyptiske terrakotter i Ny Carlsberg Glyptotek (1911); Græsk-ægyptiske statuetter i Nationalmuseets antiksamling (1911); Levende og døde i det gamle Ægypten I–II (1919); Sarkofager, mumiekister og mumiehylstre i det gamle Ægypten. Typologisk atlas (1919). Af et langt livs historie (erindringer, udg. af C Dumreicher 1925).

Titulær professor 1869.

Schmiegelow Ernst

Læge; f. 13.10.1856 i Rønne, død 28.2.1949; søn af skibskaptajn, direktør C C E Schmiegelow og hustru Marie Dorothea f. Skeel; gift 8.4.1884 m. Dagmar, f. 7.7.1863 i England, død 1938, datter af konsul L E Ohlsen og hustru Marie Helene f. Mahler.

Student (v. Westenske institut) 1873; med. eks. 1879; studerede anatomi i Leipzig 1881; dr. med. 1882; studerede laryngologi og otologi i udlandet 1882–83; drev derefter praksis som specialist i øre-, næse- og halssygdomme; foranledigede oprettelsen af en oto-laryngologisk poliklinik på Kbhvns kommunehospital 1883, leder af denne, og af den oto-laryngologiske klinik, der oprettedes 1884 ved Kbhvns poliklinik, til 1897; overlæge ved Skt. Josephs

hospital 1884–1939; leder af den nyoprettede oto-laryngologiske universitetsklinik på Frederiks hospital og docent i oto-laryngologi 1898; overlæge ved oto-laryngologisk afd. på det nyåbnede Rigshospital 1910–27; professor ved Kbhvns universitet 1916–27; medl. af konsistorium 1914–23.

Stifter af og formand for Dansk oto-laryngologisk Selskab 1899–1904, selskabets første æresmedlem 1929; formand for Medicinsk Selskab i Kbhvn. 1916–18, æresmedlem 1936; stifter af og formand for Dansk medicinsk Selskab 1919–22; præsident ved 1. internationale oto-rhinolaryngologiske kongres i Kbhvn. 1928; medlem og æresmedlem af fl. vidensk. og oto-laryngologiske selskaber i udlandet.

Har bl. a. skrevet: Studier over testis og epididymis' udviklingshistorie (disp.); Ørets sygdomme (lærebog, 1893, 3. udg. 1912); monografi over lægen Johan Clemens Tode (1941); Spredte erindringer fra et langt liv (1947). Medredaktør af medicinsk Arsskrift 1887–96, Nordisk medicinsk Arkiv 1905–18 og Acta oto-laryngologica 1918.

Schneevoigt George

Filminstruktør; f. 23.12.1893 i Kbhvn., død 5.2.1961; søn af Fritz Ernst Fischer-Schneevoigt og hustru kunsthøfotograf Siri Schneevoigt; gift 1. gang m. malerinden Lily v. Kaulbach; 2. gang m. Tilly f. Frederiksen, f. 8.8.1879.

Uddannet som skuespiller hos Ludwig Hartau og Tilla Durieux i Berlin; debut hos Max Reinhardt på Neues Schauspielhaus 1912; till. uddannet som fotograf; vendte tilbage til Danmark 1914 og startede s. m. hustruen eget filmselskab, Kaulbach Kunstfilm; fotograf hos Nordisk Film bl. a. for Carl Th. Dreyer ved indspilningen af Blade af Satans bog (1921) og Du skal ære din hustru (1925); stumfilminstruktør ved Nordisk Film, Svensk Filmindustri og Ufa; instruktør ved Nordisk Tonefilm til 1942 og indspillede de første danske helafstens talefilm 1931–32.

Har bl. a. iscenesat o. 100 stumfilm deriblandt stumfilmudgaven af Lajla (1930); talefilmene: Eskimo (i dansk-norsk samarbejde, 1930); Præsten i Vejlbj (1931); Hotel Paradis (1931); Kirke og orgel (1932); Odds 777 (1932); Tretten år og Skal vi vædde en million (begge med Frederik Jensen, 1932); De blå drenge (1933); Ny-

havn 17 (1933); Tango (med Else Skouboe, 1933); Nøddebo præstegård (1934); Rasmusens bryllup (1935); Fredløs (1935); Lajla (nyoptagelse som tonefilm, 1937); Champagnegaloppen (Lumbye-filmen, 1938); Cirkus (1939); Jeg har elsket og levet (Weyse-filmen, 1940).

Schoch Aage

Chefredaktør; f. 24.1.1898 i Horsens, død 17.11.1968; søn af isenkræmmer Rudolph Schoch og hustru Anna Andrea f. Møller; gift 6.6.1924 (ægteskabet opløst) m. Harriet, f. 17.7.1900 i Horsens, datter af købmand Carl Møller og hustru Valborg f. Buchwald.

Student (Horsens) 1917; cand. polit. 1923; redaktionssekr. ved The Baltic Scandinavian Trade Review 1923-25; udenrigspolitisk medarbejder ved Jyllands-Posten 1926-34; redaktionssekr. ved Berlingske Tidende 1934; chefredaktør ved Nationaltidende 1934, afskediget efter tysk krav 1942; kontakter med den illegale presse og forestod bl. a. formidlingen af engelsk propagandamateriale i Danmark; medstifter 1943 og medl. af Danmarks Frihedsråd; arresteret af Gestapo 2. sept. 1944 og indsat i Shellhuset, undslap da bygningen bombedes af engelske flyvere 21. marts 1945; chefredaktør ved Berlingske Tidende og Berlingske Aftenavis 1945-46; medarbejder ved Flensborg Avis 1947-49; direktør for Dansk Røde Kors 1949-56.

Formand for præsidiet for Frihedsmuseet 1946-58, for Landsforeningen af Besættelsestidens politiske Fanger 1947-49 og for landsorganisationen Frit Danmark 1948.

v. Scholten Peter

Generalguvernør; f. 17.5.1784 i Viborg (el. Vestervig), død 26.1.1854; søn af kommandant på Skt. Thomas og Skt. Jan oberst C W v. Scholten og hustru Catharina Elisabeth f. de Moltrup; gift 31.10.1810 m. Elisabeth, f. 20.5.1786 i Kbhvn., død 1849, datter af skibskaptajn Johan Thorsen og hustru Anne Marie f. Ancker.

Efter afgang fra Landkadetakademiet ansat som frændrik ved de vestindiske tropper; ført som krigsfange til England, da De vestindiske Øer blev besat af englænderne 1807; blev udvekslet og kom til Danmark; sekondløjtn. i sjællandske jægerkorps 1808, premierløjtn. 1811, stabskaptajn 1813; da De vestindiske Øer

efter fredsslutningen igen blev dansk besiddelse ansat som vejrmester på Skt. Thomas 1814, toldintendant smstds 1822; till. stadshauptmand 1818-24, og fungerede i fl. perioder som kommandant; oberstløjtn. i den vestindiske hær 1820; guvernør på Skt. Thomas 1823, fungerende generalguvernør 1827; generalmajor 1829; generalguvernør 1835; søgte at mildne slavernes kår bl. a. ved at oprette negerskoler og lade negre oplære til selverhverv; proklamerede ophævelsen af slaveriet dagen efter at slaveopstanden 2. juli 1848 udbrød på Skt. Croix; ved en kommissionsdomstol fradømt sit embede 1851; frikendt ved højesteretsdom 1852; efter ansøgning afsked med pension s. å. Kammerherre 1824.

Schou Jacob Henric

Embedsmand, legatsifter; f. 10.7.1745 i Kippinge på Falster, død 12.2.1840; søn af sognepræst Jens H Schou og hustru Sara f. Lindberg; gift 6.6.1783 m. Susanne, f. 11.9.1756 i Kbhvn., død 1843, datter af brygger, rådmand Didric Beckmann og hustru Ellen f. Paulli.

Student (Vordingborg) 1762; cand. theol. 1769; alumne på Borchs kollegium 1770; dekan ved kommunitet 1771; hofmester for enkedronning Juliane Maries pager 1773; cand. jur. 1778; surnummerær assessor i hof- og stadsretten s. å.; kæmner ved Øresunds toldkammer 1781.

Har skrevet: De probationibus theologicis I-III (dissertationer, 1770-72). Udgiver af: Kronologisk register over de kgl. forordninger og åbne breve, som fra 1670 af ere udkomne (påbegyndt 1777, 3. supplement og korrigeret udg. ført op til 1825, kendt u. navnet »Schous for-

ordninger«, den almindeligt benyttede lovsamling gennem fl. menneskealdre).

Skænkede sin betydelige juridiske bogsamling til Universitetsbiblioteket 1822; oprettede testamentarisk »Etatsråd Jacob Henric Schous og hans hustru Susanne Beckmanns stiftelse«, der trådte i kraft 1843 med en formue på over 135.000 rdl.

Etatsråd 1815.

Schou Karl

Maler; f. 9.3.1870 i Kbhvn., død 8.3.1938; søn af skomagermester C J Schou og hustru Henriette f. Sørensen; gift 1. gang 16.5.1894 (ægteskabet opløst) m. Marie, f. 21.1.1865 i Fåborg, død 1934, datter af dekorationsmaler Syrak Hansen og hustru Marie Birgitte f. Rasmussen;

2. gang 12.9.1913 m. malerinden Ingeborg Bertelsen, f. 9.7.1880 i Kbhvn., datter af læge Edward Bertelsen og hustru Anna Louise f. Christensen.

På Zahrtmanns skole 1887 med afbrydelser til o. 1900; gennem sin hustru knyttet til »Fynboerne«, særlig Johannes Larsen og Peter Hansen; mange rejser specielt i det sydlige udland fra 1905 med længere ophold særlig i Frankrig; udstillede første og eneste gang på Charlottenborg 1891, på Den frie udstilling 1896-1914 og fra 1930 (medl. 1901-14 og 1930-38); medstifter af og formand for Grønningen 1915, udstillet her 1915-30; deltaget på udstillinger i Rom 1911, New York 1912, Stockholm 1919, Brooklyn 1927, Paris 1928, Helsingfors 1928, Oslo 1931, Amsterdam 1934, Riga 1936, Ungarn 1936, London 1948, m. v.

Modtog Anckerske legat 1925.

Hovedværker: Forårsaften på Kgs. Nytorv (o. 1904); En ung pige med en hund (1908); Bag gården efter regn (1909); Ved Canale Grande i Venedig (1909); Forårsdag på Artillerivej (1914); Lillehammer, vinter (1917); Tærskelpladsen i Civita d'Antino (1920); Martsdage i Luxembourgshaven (1922); En vase med blomster (1926); portræt af Sophus Claussen (1927); Udsigt over Firenze fra Piazzale Michelangelo (o. 1926); udsmykning af trapper og gange i Christianshavns gymnasium (1929-31); dekoration af porten i fødselsstiftelsen på Rigshospitalet (1933-34); Forår i haven (1934); selvportræt (1936).

Repræsenteret på Kunstmuseet, Frederiksborg og en række provinsmuseer særlig Fåborgmu-

seet; endv. i Malmøuseet, på Nationalgalleriet i Oslo og på Nationalmuseum i Stockholm m. v.

Har skrevet: Maleren Peter Hansen 1868–1928 (udg. af Kunstforeningen 1938) og Erindringer fra Zahrtmanns skole (Kunstmuseets Årsskrift 1938).

Schou P. A.

Maler; f. 8.10.1844 i Kbhvn., død 21.11.1914; søn af købmand, dyremaler Frederik Ludvig Schou og hustru Arine Christine f. Werliin.

I manufaktur lære i Slagelse 1859, udlært 1864; på kontor i Kbhvn.; bogholder i Hamburg 1865; agent i Tyskland og Skandinavien nogle år; fremstillede staniolglasskilte til o.

1900; på Akademiet i Dresden 1873–74; elev hos Th. Chartran i Paris 1875–77; ophold i Danmark 1877; på Bonnats skole i Paris 1877–80; fik antaget et selvportræt og et nature morte på Salonen i Paris 1880; indsendte forgæves til Charlottenborg 1881; levede væsentligst af skiltefabrikation og tegneundervisning i Hamburg 1882–98; optog påny maleriet under Holger Drachmanns ophold i Hamburg fra 1892; debuterede på Grosse Kunstausstellung 1894; bosat i Kbhvn. fra 1898; dansk debut på Rådhusudstillingen 1901; fl. rejser til London siden 1900, til Paris 1910–11, til Dresden og Paris på Anckerske legat 1912; medl. af Akademiets plenarforsamling s. å.

Tildelt Eckersberg-medaljen 1908 og 1912. Deltaget i udstillinger i Kunsthalle i Hamburg 1894–98, på Charlottenborgs forårsudstilling 1902–15, Kunsternes efterårsudstilling 1904–13, i Guildhall i London 1907, München 1909 og 1913, Brighton 1912 m. v.

Hovedværker: Sorg (1894); Gamle minder (1901 og 1902); Violinspilleren (1902); motiver fra Valby (1903); I tanker (1906); Maleren (1907); Alvor (1908); Enken (1908); Et møde (1912); fl. portrætter, selvportrætter og landskaber samt frugt- og blomstermotiver.

Repræsenteret bl. a. på Kunstmuseet, fl. provinsmuseer, Frederiksborg, Nationalmuseum i Stockholm og museet i Brighton.

Schou Philip

Porcelænsfabrikant; f. 10.7.1838 i Slagelse, død 19.9.1922; søn af købmand og agent H H Schou og hustru Martine Hedeveg f. Hansen; gift 8.8.1862 m. Clara, f. 23.3.1839 i Stub-

bekøbing, død 1926, datter af farver E J Buch og hustru Sine Marie f. Jørgensen.

Student (Sorø) 1857; cand. polyt. 1862; købmand i Bissrup Ladeplads 1863–67; medindehaver og leder af Fajancefabrikken Aluminia på Christianshavn 1868; udvidede og flyttede fabrikken til Frdbg. 1869; ved dens omdannelse til aktieselskab 1872 direktør for dette; optog fabrikation af porcelæn og købte 1882 Den kgl. Porcelænsfabrik, der flyttede fra Købmagergade til en moderne fabriksbygning ved siden af Aluminia; knyttede i 1884 arkitekt Arnold Krog til virksomheden, fra 1885 som kunstnerisk leder, og skabte derved en fuldstændig fornyelse af dansk porcelænsfabrikation (underglasurmaleriet); oprettede udsalg i Paris, London og New York; fratrådte som direktør for begge fabrikker 1902.

Medl. af Frdbg. kommunalbestyrelse 1872–78; indenrigsministeriets delegerede ved Teknisk Selskabs skole 1874–87, medl. af dens bestyrelse 1893, formand 1900–05; medl. af folketinget 1881–83; formand for Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Håndværk 1883–89; formand for Industriforeningen i Kbhvn. 1883–90, fik i sin formandsperiode bl. a. gennemført Nordisk udstilling i Kbhvn. 1888 og oprettelsen af Kunstindustrimuseet 1890; medl. af bestyrelsen for dette 1894–98.

Etatsråd 1890; konferensråd 1906.

Schouw Joachim Frederik

Botaniker, politiker; f. 7.2.1789 i Kbhvn., død 28.4.1852; søn af vinhandler Paul Schouw og hustru Sara Georgia f. Liebenberg; gift 24.4.1827 m. Susanne, f. 14.9.1798 i Fredericia, død 1844, datter af præst ved fransk-reformert kirke J M Dalgas og hustru Marie f. Aldebert.

Ansæt som skriver hos en prokurator; overværede Vahls botaniske forelæsninger på Kbhvns universitet vinteren 1803–04; student (priv. dimit.) 1808; cand. jur. 1811; ansæt i kancelliet s. å., underkancellist 1816; blev interesseret i plantegeografiske studier u. en botanisk rejse til de nordiske fjeldegne sommeren 1812; dr. phil. 1816; studieophold bl. a. i Göttingen, Italien (blev nær ven af Thorvaldsen u. opholdt i Rom vinteren 1818–19) og Genève 1816–20; ekstraord. professor i botanik ved Kbhvns universitet 1821; forelæste i nogle år over fysisk geografi og beskæftigede sig med meteorologiske studier; lod foretage regelmæssige observationer forsk. steder i Danmark, og

udarbejdede en metode til udregning af midelværdier for temperaturen; till. lærer i botanik ved Polyteknisk læreanstalt 1833–44; direktør for Botanisk Have 1841; ordinær professor 1845.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1823; medstifter af Naturhistorisk Forening 1833; formand for Selskabet til Havekulturens Fremme

(senere Det kgl. danske Haveselskab) 1834–39; medindbyder til første skandinaviske naturforsker møde i Göteborg 1839, planlagde og organiserede mødet i Kbhvn. 1840; efter Thorvaldsens egen bestemmelse medbestyrer af Thorvaldsens museum. Kongevalgt medl. af den første stænderforsamling i Roskilde som universitetets repræsentant 1835 og valgt som forsamlings præsident; till. præsident i den første stænderforsamling i Viborg 1836; senere genvalgt både i Roskilde og Viborg; gik aktivt ind i diskussionerne om politiske spørgsmål, trykkefrihed, skolereformer, offentlig fattigpleje m. m. Udgøvede bl. a. gennem »Dansk Ugeskrift«, der blev talerør for nationalliberale opfattelser, en betydelig indflydelse på den offentlige menings stilling til forfatningsspørgsmålet; medstifter 1843 af Foreningen til Danskhedens Bevarelse i Slesvig og 1844 af den Slesvigske Hjelpeforening; udsendte ved tronskiftet 1848 s. m. H N Clausen et stort skrift, hvori grundtrækkene for en ny statsforfatning opridsedes; medindbyder til Casinomødet 1848; medl. af og præsident i den grundlovgivende rigsforsamling s. å.; valgt i Kbhvn. som medl. af det første landsting 1849; nedlagde mandatet 1850.

Har bl. a. skrevet: Dissertatio de sedibus plantarum originariis (disp.); hovedværket Grundtræk til en almindelig plantegeografi (1823, på tysk s. å., og i 1824 et atlas til plantegeografien); afhandlingen Skildring af vejrligets tilstand i Danmark (1826, prisbelønnet af Videnskabernes Selskab); Specimen geographiae physicae comparativae (1828); Europa. En let fattelig naturskildring (1832, oversat til fl. sprog); Naturskildringer (1837, 2. samling 1845); Erindringsord til en forelæsning over den almindelige plantelære (1837 og senere udg.); Tableau du climat et de la végétation de l'Italie (1839); Prøver på en jordbeskrivelse (1851 med originale illustrationer af P C Skovgaard). Udgi-ver og redaktør af Dansk Ugeskrift og Dansk Tidsskrift.

Etatsråd 1847.

Schram Peter

Operasanger, skuespiller; f. 5.9.1819 i Kbhvn., død 1.7.1895; søn af urtekræmmer L F Schram og hustru Marie Sophie f. Wexschall; gift 8.12.1846 m. Johanne Marie, f. 4.5.1816 på Frdbg., død 1904, datter af hofslagtermester S D Sachmann og hustru Anne Cathrine f. Frydenlund.

Elev ved Sibonis musikonservatorium 1831; benyttet ved forestillinger på Det kgl. Teater fra 1832; på teatret sangelev af Henrik Rung; debut 5. dec. 1841 som Bertram i Robert af Normandiet; fik sin basbaryton yderligere uddannet u. studieophold hos Manuel Garcia i Paris 1846; afslug her tilbud om engagement ved Den store Opera; optrådte sidste gang på Det kgl. Teater 2. april 1895 som Rasmus Skytte i Gulddåsen.

Hovedroller bl. a.: Don Bartholo i Figaros bryllup; Leporello i Don Juan; Bartholo i Barberen i Sevilla; Caspar i Jægerbruden; Mefistofeles i Faust; Malcolm i Røverborgen; tielrollen i Moses; Jacob i Joseph og hans brødre; Brause i Sovedrikken; Grøndal i Ungdom og galskab; Geronte i Skatten; Hans Sachs i Mestersangerne; Dr. Dulcamara i Elskovsdrikken. I skuespil: Cola i Den yngste; Ole Kaninstok i Capriciosa; Mogens og Bjørn i Elverhøj; Skjalden i Hagbarth og Signe; Karker i Hakon Jarl; Radelzien i Pernilles korte frøkenstand; Aslaksen i De unges forbund; Kobbersmeden i Genboerne; Skårup i Sparekassen; Trop i Recensenten og dyret; Kongen i Der var engang; Gorgervægteren i Macbeth.

Kgl. kammersanger 1866; tildelt fortjenstmedaljen i guld 1884.

Schrøder Abel

Billedskærer, organist; f. ca. 1600, død 5.3.1676; søn af billedskærer Abel Schrøder og hustru Maren Abels; gift 1629 m. Mette Pedersdatter, død tidligst 1681.

Antagelig i lære hos den ældre broder Eiler; talrige arbejder særlig på Næstvedegnen i bruskbarokkens stil; endv. organist ved Skt. Mortens kirke i Næstved i 42 år.

Har bl. a. udført altertavlerne i Gunderslev (1635), Vordingborg (1641), Præstø (1657), Holmens kirke i Kbhvn. (1661, tilligemed prædikestolen 1662), Skt. Mortens kirke i Næstved (1664); inventar til Vejlv kirke og til Gaunv slots kapel (ca. 1670); endv. korgitre og epitafier.

Schrøder Ludvig

Højskoleforstander; f. 19.1.1836 på Christianssæde skovridergård, død 8.2.1908; søn af skovrider Jens P Schrøder og hustru Frederikke Lovise f. Hviid; gift 24.9.1862 m. Charlotte, f. 29.9.1842 i Rendsborg, død 1904, datter af oberstløjtnant M C F A Wagner og hustru Margrethe Sophie f. Manthey.

Student (Herlufsholm) 1854; cand. theol. 1860; fortsatte studier, navnlig i kirkehistorie; vikar for Sofus Høgsbro som forstander for Rødding højskole nov.-dec. 1861, forstander 1862 indtil krigen 1864; grundlagde Askov højskole 1865 s. m. Heinrich Nutzhorn; forstander

for højskolen, der voksede til at blive den største i Norden, 1865–1906; forenede Røddings oplysende undervisning med Christen Kolds fortællende højskoleform; indførte i 1878 udvidet højskoleundervisning over to halvår; indbød til Askovs store efterårsmøder og kirkelige sammenkomster og til nationale stævner i Skibelund Krat; till. foredragsholder og taler over hele landet.

Medl. af landstinget 1886–90; medl. af bestyrelsen for Det danske Hedeselskab 1894; medstifter af Dansk Skoleforening og af Kirkeligt Samfund af 1898; medl. af Det kirkelige udvalg 1904–07.

Har bl. a. skrevet: Ole Peter Holm Larsen (Skræppenborg) (1875); Mads Melbye (1879); Ludvig Helveg (1884); Adam Oehlenschläger og den romantiske skole (1888); Ernst Trier (1894); N F S Grundtvigs barndom og første ungdom (1883); N F S Grundtvigs levned (1901); Danmarks hjælpekilder og næringsveje I–II (1892–97); Den nordiske folkehøjskole (1905). Medudgiver af Nordisk Månedsskrift 1871–83, af Historisk Månedsskrift 1883–88 og af Danskeren 1888–94; medarbejder ved Højskolebladet fra dets oprettelse 1876.

Titulær professor 1906.

Schulin Johan Sigismund

Lensgreve, udenrigsminister; f. 18.8.1694 i Prichsenstadt i Bayern, død 13.4.1750; søn af præst E G Schulin og hustru Susanne Euphrosyne f. Baumgärtner; gift 1. gang ca. 1725 m. Anna Susanne, f. ca. 1700, død ca. 1728, datter af markgrevelig brandenburg-bayreuth-kulmbachsk råd M H v. d. Venne og hustru Rosemunda Maria f. v. Händel; 2. gang 19.11.1732

m. Catharina Maria; f. 23.10.1714 i Kbhvn., død 1770, datter af hofchef, oberst A F v. Møsting og hustru Christine Elisabeth f. Knuth.

Studerede ved universiteterne i Jena, Helmstedt og Leiden; hovmester for markgreverne Frederik Ernst og Frederik Christian af Brandenburg-Bayreuth-Kulmbach, brødre til den danske kronprinsesse Sophie Magdalene; kom til Danmark o. 1729 ifølge med greve Frederik Ernst; medl. af direktionen for generalpostamtet kort efter Chr. 6.s tronbestigelse i okt. 1730; sekretær i tyske kancelli 1733, oversekretær (udenrigsminister) 1735; medl. af general-landets-økonomi- og kommercekollegiet s. å.; overdirektør i Kurantbanken 1736; assessor i konseillet 1737; medl. af statsrådet; fortsatte i disse stillinger efter Fr. 5.s tronbestigelse 1746. Indledte en dansk-norsk udenrigspolitik, der stræbte efter fred og forståelse med andre lande; gennemførte forbundstraktaten med Frankrig af 1742, fornyet 1746 og 1749, samt aftaler med Rusland og Sverige vedr. Gottorp.

Modtog godset Frederiksdal som gave af kongen 1739.

Etatsråd 1730; adlet 1731; gehejmeråd 1738; blå ridder 1747; lensgreve 1750.

Schultz J. F.

Bogtrykker; f. 1.3.1756 i Odense, død 28.11.1817; søn af tjener F W Schultz og hustru Anna Cathrine Jensdatter; gift 30.11.1792 m. Dorothea Kirstine, f. 21.10.1755 på Frdbg., død

1821, datter af gæstgiver Niels Holm og hustru Anna Marie f. Bjerregaard.

Udlært som bogtrykker i Odense 1777; ansat i det Berlingske Bogtrykkeri i Kbhvn. 1777–83; etablerede sig som bogtrykker 1783; 2. univer-

sitetsbogtrykker 1786; hofbogtrykker 1789; till. forlægger af skønlitteratur (Knud Lyne Rahbek, Jens Baggesen, m. fl.) og tidsskrifter, deriblandt *Minerva* og *Den danske Tilskuer*; købte, da hele virksomheden gik tabt u. Kbvhns brand 1795, det Høpfnerske trykkeri og forlag, hvormed fulgte almanakprivilegiet; erhvervede snart efter Høpfners bevillinger som første universitetsbogtrykker og direktør for det kgl. bogtrykkeri.

Trykkeriets mest kendte arbejder er kvart-udg. af Holbergs Niels Klim i Jens Baggesens oversættelse med illustrationer af Nic. Abildgaard (1789) og Rahbeks 21 binds udg. af Holbergs Værker (1804–14).

Schulz J. A. P.

Komponist, kapelmester; f. 31.3.1747 i Lüneburg, død 10.6.1800; søn af bager N Schulz og hustru Catharina Maria f. Gerckens; gift 1. gang 11.5.1781 m. Wilhelmine, f. 1765 i Berlin, død 1784, datter af kammermusikus Flügel og hustru f. Sievert; 2. gang 2.1.1786 m. Louise Charlotte, f. 2.1.1770 i Berlin, død 1797, søster til 1. hustru.

Gjorde korttjeneste i sin hjemby kirke og fik fra sit 12. år undervisning af kirkens organist; studerede senere teori i tre år hos J Ph. Kirnberger i Berlin; rejste i fire år i Europa som akkompagnatør og klaverlærer hos en polsk fyrstinde; musiklitterære studier i Berlin 1773; kapelmester ved det kgl. franske teater i Berlin 1775–78; derefter et par år kapelmester ved kronprinsessens privatteater, og i 1780 ved prins Heinrichs hof i Rheinsberg; samarbejde med digteren J H Voss bl. a. i dennes årlige »Musenalmanach« siden 1781; fremførte 1783 bl. a. Glucks *Iphigénie en Tauride*; kapelmester ved Det kgl. Teater i Kbhvn. 1787 og till. medl. af teaterdirektionen; tog initiativet til oprettelsen af en enkekasse for Kapellet med delvis finansiering ved hjælp af årlige koncerter; den første fandt sted 17. dec. 1791 på Det kgl. Teater; pådrog sig en livsfarlig lungebetændelse under forsøget på at redde musikarkivet ved Christiansborg slots brand 1794; fik efter ansøgning p. g. a. sygdom bevilget afsked med pension 1795 og rejste til Tyskland; blev ven med og vejleder for C E F Weyse.

Kompositioner bl. a.: til Racines »Athalie«; *Gesänge am Klavier* (1779); hovedværket som tysk komponist *Lieder im Volkston I–III* (1782–

90); *passionsoratoriet Maria og Johannes* (til tekst af Johannes Ewald, 1788); *syngespillet Høstgildet* (til tekst af Thomas Thaarup, opført 1790) bl. a. med viserne »Nys fyldte skøn Sigrid sit attende år«, »Førstkommende majdag vort bryllup skal stå« og »Frugtbare marker«; *syngespillene Peters bryllup og Indtoget* (til tekst af P A Heiberg) (begge opført 1793); endv. en række korværker og kantater til tekst af bl. a. Baggesen og Edv. Storm.

Medarbejder ved J G Schulzer: *Allgemeine Theorie der schönen Künste I–II* (1771–74, og senere udg.); har bl. a. skrevet *Gedanken über den Einfluss der Musik auf die Bildung eines Volkes* (1790, i dansk oversættelse i *Minerva* s. å.).

Schumacher H. C.

Astronom; f. 3.9.1780 i Bramstedt, død 28.12.1850; søn af amtmand Andreas Schumacher og hustru Sophia f. Weddi; gift 17.8.1813 m. Christine Magdalena, f. 18.10.1789 i Altona, død 1856, datter af senator i Altona Jens Georg Eggert v. Schoon og hustru Dina Magdalena f. Beets.

Studerede jura i Kiel og Göttingen 1799–1804; huslærer i Liffand 1804; juridisk docent i Dorpat 1805; dr. jur. ved universitetet i Göttingen (in absentia) 1806; studerede endv. matematik

og astronomi; i Kbhvn. 1807; rejsestipendium til videre uddannelse i astronomi; i Göttingen 1808 og tilsluttede sig C F Gauss; i Altona med virke som lærer og som observator i Hamburg 1809; ekstraord. professor i astronomi i Kbhvn. 1810, men fortsatte foreløbig som observator i Hamburg; direktør for observatoriet i Mannheim 1813; ord. professor i astronomi ved Kbhvns universitet 1815–21; overtog till. den danske gradmåling 1816; fik Fr. 6. til at oprette et observatorium i Altona og tog snart fast ophold her; observatoriet blev med dansk støtte centraliseret for geodætiske målinger og besøgt af mange astronomiske berømtheder; fremmede den danske gradmåling; studierejse til Frankrig og England 1819; fik den geografiske landmåling i Holsten overdraget af Videnskabernes Selskab 1820; var med det engelske Board of Longitudes beskæftiget med bestemmelsen af længdeforskellen mellem Greenwich og Altona 1824; studieophold ved det nye observatorium i Pulkovo 1840, i Wien 1842; treårskrigen

1848–50 bevirkede afbrydelse af forbindelsen med Danmark og standsning af observatoriearbejdet i Altona.

Medl. af det danske Videnskabernes Selskab 1815 og af en lang række udenlandske akademier.

Har bl. a. udg.: *Astronomische Hülfsstafeln* for årene 1820–29; nautiske tabeller på dansk og på engelsk, som fik indflydelse på *Nautical Almanac*; grundlagde med støtte af Fr. 6. centralorganet for astronomisk videnskab *Astronomische Nachrichten* (I–XXXI, 1823–50) og redigerede dette; *Astronomisches Jahrbuch* (1836–41 og 1843–44); *De latitudine speculae Manhemensis* (1816); *De latitudine speculae Havniensis* (1827); *Observationes cometae anni 1585 Uraniburgi habitae a Tycho Brahe* (1845); oversatte Carnots *Géometrie de position* til tysk (I–II, 1808–10); *Astronomische Abhandlungen* (1823–25); brevveksling med C F Gauss, udg. af C A F Peters (I–VI, 1860–65).

Etatsråd 1828; konferensråd 1840.

Schumacher H. C. F.

Læge, botaniker; f. 15.11.1757 i Glückstadt, død 9.12.1830; søn af underofficer J C Schumacher og hustru Magdalene Caroline f. Loftén; gift 1. gang 24.8.1792 m. Anna Sophia, døbt 26.11.1754 i Kbhvn., død 1794, datter af graver Caspar Willatz og hustru Johanna f. Knudsen; 2. gang 3.10.1804 m. Margrethe, døbt 10.6.1748 i Kbhvn., død 1808, søster til 1. hustru; 3. gang 19.2.1813 m. Cicilia Maria, f. 27.5.1765 i Kbhvn., død 1848, datter af brygger Christian Bagge og hustru Anna Maria f. Eegholm.

I lære hos regimentskirurg Daniel Mehl i Rendsborg 1770; studerede på Den kirurgiske lærestald i Kbhvn. 1777; prosector ved Kbhvns universitet 1778; kirurgisk eks. 1779; privatforelæsninger i anatomi 1781; overskibskirurg 1784; reservekirurg ved Theatrum anatomico-chirurgicum s. å., overgik til det nyoprettede Kirurgisk akademi 1785; tog med. eks. ved dette og ved universitetet 1786; studerede anatomi, kemi og botanik i udlandet 1786–89; lektor i kemi ved Kirurgisk akademi 1789 og forelæste till. over botanik; lærer i mineralogi ved Naturhistorie-selskabet 1790; regimentskirurg 1792; professor ved Kirurgisk akademi 1795–1813 og overkirurg ved Frederiks hospital 1795–1811; direktør for Fødselsstiftelsen 1811–13; hofkirurg 1811; pri-

vatpraksis i Kbhvn. 1816; professor i anatomi ved Kbhvns universitet 1819; gennemførte en række forbedringer i anatomiundervisningen og fik indrettet et anatomisk museum; medl. af Frederiks hospitals direktion 1819.

Medl. af sundhedskollegiet ved dets oprettelse 1803, af direktionen for feltmedicinalvæsenet 1808, af Videnskabernes Selskab 1808 og af fl. udenl. vidensk. selskaber; æresdoktor ved Kbhvns universitet 1817; æresmedlem af Medicinsk Selskab 1821.

Har bl. a. udgivet en lærebog i anatomi (osteologien) (1807) og en bog om de officielle lægemidler af planteriget, som vokser vildt eller kan dyrkes i Danmark (s. m. J. D. Herholdt, 1808); endv. arbejder af botanisk el. zoologisk indhold bl. a.: *Enumeratio plantarum...* Pars prior (1801, oversat 1804 af F. C. Kielsen som *Den københavnske flora*), den ældste danske videnskabeligt og kritisk udarbejdede lokalflora, samt samme værks Pars posterior (1803), hvori navnlig afsnittet om svampene indtager en fremragende plads i den ældre mykologiske litteratur; afmalede de større kødsvampe i værket »*Flora Hafniensis Fungi delineati*«, hvorfra ca. 400 tavler er kopierede i »*Flora Danica*«; Medicinsk plantelære for studerende læger og farmaceutiker I–II (1825–26); *Beskrivelse af guineiske planter* (1827); *Essai d'un nouveau système des habitations des vers testacés* (1818), samt fl. afhandlinger i Videnskabernes Selskabs Skrifter. To planteslægter er kaldt *Schumacheria*.

Ejer af Frydenlund ved Vedbæk.
Etatsråd 1828.

Schwarz Frederik

Skuespiller, instruktør; f. 15.6.1753 i Kbhvn., død 13.7.1838; søn af skomager Gottfried Schwarz og hustru Cecilia f. Sørensen; gift 13.11.1779 m. Anna Sophia, f. 15.7.1750 i Kbhvn., død 1824, datter af båndfabrikant George Mayes og hustru Else Marie Johansdatter.

Opdraget hos præsten ved den tyske Petri kirke, dr. Hauber; på Det kgl. Teaters danse-skole 1766; balletdanser; debut som skuespiller, Henrik i Den uformodentlige hjemkomst, 1773; studierejse til Paris 1775; oprettede Det dramatiske Selskab 1777; instruktør ved Det kgl. Teater; studieophold i England 1793 og i Hamburg 1794; afsked som skuespiller 1810, som instruktør 1816; oversatte en række skuespil; fortalte

Th. Overskou erindringer og overlod denne papirer og optegnelser til hans teaterhistoriske arbejder; fik bevilling til at oprette en ambulante scene u. navn. Kgl. privilegeret Provinsialteater 1802 og foranstaltede Det kgl. Teaters første turné, til jyske byer 1804; interesserede sig for tanken om elevskoler »dramatiske plante-skoler«.

Hovedroller: Figaro i Beaumarchais' *Barberen i Sevilla*; Crispin i Crispin lakaj og doktor; tjener i Holbergkomedier; endv. Jean de France, Jacob v. Thyboe, Herman v. Bremen, Oldfux; Sanders Niels Ebbesen; pater Johan i *Dyveke*; Sir Peter i Bagtalelsens skole; Loke i *Balders død*; *Palnatoke*; v. Rosenau i *Hververne*.

Har udg. *Lommebog for skuespilyndere* (1784–86) med den første beretning om den danske skueplads oprindelse.

Schyberg Frederik

Litteraturkritiker; f. 4.12.1905 i Kbhvn., død 10.8.1950; søn af direktør, skuespiller Robert Schyberg og hustru skuespillerinden Dagny Schyberg f. Lange; gift 1.6.1934 m. skuespillerinden Nina Kalckar, f. 7.7.1907, datter af direktør for Frdbg. begravelsesvæsen Marc. Kalckar og hustru Alma f. Schack-Schou.

Student (Metropolitanskolen) 1923; mag. art. (sammenlign. litteraturhistorie) 1928; dr. phil. 1933; litteratur- og teaterkritiker ved Dagens Nyheder 1928, Berlingske Tidende 1934, Politiken 1937.

Medl. af bestyrelsen for Det danske film-museum, af undervisningsmin.s udvalg til støtte af dansk filmproduktion og af den danske Unesco-nationalkommission; medl. af bestyrelsen for Drachmann-legatet og for Henri Nathansens fødselsdagslegat og mindelegat. Forelæsninger over skuespilkunst på universiteterne i Kbhvn., Oslo og Århus 1947–48.

Fornylede den faglige film- og teaterkritik vedr. iscenesættelse og skuespilkunst og søgte at fremme den nye teaterdigtning, bl. a. af Kaj Munk, Kjeld Abell og Soya, ved at udøve en dramaturgisk, analytisk og inspirerende kritik.

Har bl. a. skrevet el. udgivet: En ung mand læser Horats (debut i Tilskueren 1926); *Moderne amerikansk litteratur* (1930); *Walt Whitman (disp., 1933)*; *Dansk teaterkritik* (1937); *Ti års teater (udvalgte kritikker, 1939)*; Om at være teaterkritiker (1939); Den store teaterrejse.

Michael Rosings dagbog og breve fra Pariser-rejsen 1788 (1943); Jensenius' Teatertegninger (1943); Kjeld Abell. En karakteristik (1947); Digteren, elskeren og den afsindige (essays, 1947); Teatret i krig (1949); Skådespelarkunst (1949); samt artiklen om dansk teater 1900–1940 i Danmarks kultur ved år 1940. Skuespillerens kunst (udg. posthumt af Ove Brusendorff, 1954). Har oversat: Paul Géraudys *De store drenge* (Det kgl. Teater, 1931); *Walt Whitmans Digte* (1933, revideret og forøget udg. 1949); E. T. A. Hoffmanns *Lille Zacharias*, kaldet *Zinnober* (1944). Redaktør af *Thaning og Appels Teaterbibliotek*.

Schäffer Dietrich

Hofsnekker; f. i Keyla i Thüringen, død tidligst 1778; gift 12.8.1733 i Kbhvn. m. Wolber (Valborg) Catharina Bertram, f. ca. 1712, begr. 1775.

Kom til Kbhvn. ca. 1730; optaget i snedkerlavet 1732; hofleverandør og foregangsmand inden for interiør- og dekorationskunst i fransk rokokostil.

Har bl. a. udført senbarokt skrivechatol for Chr. 6., nu på Rosenberg (1731–32); væsentlige dele af interiørarbejderne på Christiansborg slot påbegyndt ca. 1735; »Prinsessernes pandekagekøkken«, Frdbg. slot, efter tegninger af Thurah; arbejder i det nuv. forsvarsministerium (tidl. Württemberg'ske palæ, senere Lerche'ske palæ); endv. interiører i egen lejlighed i Magstræde 6 (ca. 1738–41) (nu på Nationalmuseet) samt tre udskårne og forgyldte skabe til voksfigurer på Rosenberg og Frederiksborg (1743–44) m. v.

Ejer af Schäffergården i Jægersborg 1755–72.

Schønberg Ib

Skuespiller, teaterdirektør; f. 23.10.1902 i Kbhvn., død 24.9.1955; søn af exam. pharm. Even Schønberg og hustru Christiane f. Østrup; gift 17.3.1924 m. Inger Lisbeth, f. 19.12.1902 i Kbhvn., datter af lektor H. B. Hammer og hustru Thyra f. Rosenberg.

Debut som skuespiller på Sønderbro Teater i Den sorte panter 1920; derefter turné i provinsen bl. a. med Gerda Christophersens og Otto Jacobsens teaterselskaber; sekretær ved Friluftsteatret 1930; skuespiller og forretningsfører ved Det ny Teater 1931, meddirektør s. m. Ivar

Schmidt 1934–37; skuespiller ved fl. kbhvske teatre bl. a. Apolloteatret, Riddersalen og Nørrebro Teater; endv. optrådt i revyer og show; meddirektør for Allé-Scenen i 1945; startede Cirkus Ib i Fælledparken s. å.; direktør for Cirkus Ib 1945–46 og fra 1953.

Medl. af bestyrelsen for Skuespillerforeningen af 1879, formand 1955; medl. af bestyrelsen for Dyreværnsforeningen Svalen, for »Himmelekspressen« og for Liva Weels mindelegat.

Fik sit gennembrud som folkelig, komisk skuespiller i Mr. Cinders på Det ny Teater 1932.

Hovedroller bl. a.: i Soyas Hvem er jeg (1932); Bobby'en i Mr. Cinders; Porthos i De tre musketerer; Onkel Tobias i Verdens rigeste pige; Celestin-Floridor i Nitouche; Smedesvend Madsen i Genboerne; Chr. 2. i Dyeveke (Riddersalen); Millionæren i Du kan ikke ta' det med dig; samt i en række operetter bl. a. Zigøjnerbaronen og Fuglekrammeren.

Første filmrolle som statismunk i Heksen (1921); har senere medvirket i o. 100 film, bl. a.: Københavneren (1933); Barken Margrethe af Danmark; Provinsen kalder; Giftes – nej tak; Flådens blå matroser; Pas på svinget i Solby; Far skal giftes; Tag til Rønneby kro; Frøken Kirkemus; Stikkeren i Afsoret (1942); Søren Søndervold; Tyrannens fald; En herre i kjole og hvidt; Hans onsdagsveninde; En pige uden lige; Biskoppen; Mordets melodi; Elly Petersen; Frihed, lighed og Louise; Otte akkorder; Af-færen Birte; »Jordemodermændene« i Diskret ophold (1946); Agerkarlen i Swedehiem (1947); den fordrunkne redaktør i Ta' hvad du vil ha' (s. å.); Forbryderen i Mani (s. å.); Værnemage-ren i Tre år efter (1948); Forstanderen i Kampen mod uretten (Peter Sabroe-filmen) (1949); Den opvakte jomfru; Alkoholikeren i Café Paradis (1950); 24 timer; Vores fjerde far; Fra den gamle købmandsgård; Avismanden (1952); Far til fire (1953); Far til fire i sneen (1954); Arvingen; Gengæld.

Secher V. A.

Rigsarkivar, retshistoriker; f. 17.8.1851 i Brøndum ved Ålborg, død 8.9.1918; søn af sognepræst A. J. M. Secher og hustru Marianne f. Rettmeyer; gift 21.9.1880 m. Juliane (Julie) Marie, f. 8.4.1853 i Sorø, død 1927, datter af adjunkt, senere sognepræst R. W. Assens og hustru Margrethe f. Krag.

Student (Ålborg) 1869; cand. jur. 1876; medhjælper i ministeriets arkiv 1875, assistent 1883; retshistoriske studier i udlandet 1878–79, 1880–81 og 1885; notarius ved det juridiske fakultet 1879–97; dr. jur. 1885; arkivsekr. 1889; arkivar for Provinsarkivet i Kbhvn. 1892; herredsfoged i Lollands nørre herred 1897; rigsarkivar 1903–15. Bragte bedre plan og metode i de arkivmæssige ordningsarbejder (proveniens-princippet).

Medl. af kommissionen om len og stamhuse 1909–13, af Vitterhets-Historie- og Antiquitetsakademien i Stockholm 1909 og af Gøteborgs kgl. Vetenskaps- og Vitterhets-Samhälle 1912; medstifter af Dansk historisk Fællesforening.

Har udgivet: Chr. 5.s danske lov (1878 og i kommenterede udg. 1891 og 1911); forarbejderne til Chr. 5.s danske lov I–II (s. m. C. Støchel, 1891–94); Samling af kongens rettertingsdomme 1595–1614 I–II (1881–86); Vejledende arkivregistraturer I (1886); Om vitterlighed og vidnebevis i den ældre danske proces (disp., 1885); Forordninger, recesser og andre kongelige breve (Corpus constitutionum Daniae I–VI, 1887–1918); Den grotumske legatstamtavle I (1875); Meddelelser om slægten Secher (Siker) (1885) m. v.

Seefeld Jørgen

Rigsråd, bogsamler; f. 7.3.1594 på Refsnæs, død 28.2.1662; søn af Christoffer L. Seefeld til Refsnæs og hustru Else f. Benderup.

Gik først i Viborg skole; derefter studieophold i udlandet, i Leipzig 1610–13, Wittenberg

1613–15, Frankrig, England og Holland 1615–18; tjeneste i den kursachiske hær 1619–21; sekretær i Danske cancelli 1622–27; tjeneste ved Christian 4.s hær i Tyskland 1627; krigskommissarius på Samsø 1627–29; fra 1630 landsdommer på Sjælland med Ringsted kloster som embedslen; medl. af rigsrådet 1640; ved enevældens indførelse 1660 medl. af højesteret; medl. af den første lovkommission 1661.

Samlede på Ringsted kloster et bibliotek på over 26.000 bind, hvori alle videnskaber var repræsenteret; de fleste af bøgerne blev u. Svenskekrigen beslaglagt af Corfitz Ulfeldt og ført til Sverige, hvor de for hovedpartens vedkommende gik tabt ved slotsbranden i Stockholm 1697.

Segelcke Th. R.

Landøkonom, mejeritekniker; f. 2.5.1831 på Kærsgård ved Hjørring, død 12.11.1902; søn af proprietær Eiler H. B. Segelcke og hustru Ane Kirstine f. Bønnelycke.

I Århus realskole 1842–48; derefter præliminæreks. i Kbhvn. og studier ved Polyteknisk læreanstalt 1848; amanuensis smstds 1853–55;

afsluttende eksamen ved læreanstalten i anvendt naturvidenskab 1854; valgte agrikulturkemi som speciale; studierejse til Tyskland, Schweiz, Holland, Frankrig og England, med længere ophold på Rothamsted forsøgsanstalt, 1857–60; specialiserede sig i mejeribrugets opgaver på foranledning af professor B. S. Jørgensen, en af Landhusholdningsselskabets præsidenter; studieophold på Voergård mejeri i Vendsyssel 1860; konsulent for Landhusholdningsselskabet 1861–80, derefter indenrigsministeriets konsulent i mejeribrug; docent i mejerilære og landbrugsbogholderi ved Landbohøjskolen fra stillingens oprettelse 1874; professor 1892.

Virkede som Danmarks første landbrugskonsulent og fik bl. a. landmændene til at føre regnskab; udarbejdede som den første mejeribrugets teori og grundlagde en effektiv, videnskabelig underbygget mejeriteknik; påviste dansk mejeribrugs muligheder som smørfremstillere og medvirkede ved uddannelsen af o. 1000 mejerister og adskillige mejeriassistenter, der ansattes u. landboforeningerne siden 1869, samt iværksatte smørudstillinger, gik ind for bedre transport af smørret og bekæmpede smørfalskninger; er kaldt »det danske mejeribrugs fader«, særlig for perioden før centrifugen (1878) og andelsmejerierne (fra 1882).

Medvirkede ved magarineloven af 1885; dommer ved mejeriudstillinger i Philadelphia 1876, Paris 1878 og London 1879.

Æresmedlem af forsk. inden- og udenlandske mejeriorganisationer; præsident i Landhusholdningsselskabet 1900; ved 70 årsdagen 1901 lod mejeriorganisationerne præge en æresmedalje i guld.

Har skrevet en række afhandlinger bl. a. i Tidsskrift for Landøkonomi (bl. a. Meddelelser vedrørende mejerivæsenet, 1862 og fig. år) og i Ugeskrift for Landmænd; endv. Vejledning i smørtilberedning for mindre jordbrugere (1865); udg. till. mejeridagbøger og lommebøger til brug ved mejeriarbejdet.

Titulær professor 1872.

Sehested Christian Thomesen

Kansler; f. 17.2.1590 på Bækmark, død 5.8.1657; søn af Thomes Maltesen til Bækmark og Tanderup og hustru Anne f. Lunge; gift 13.8.1620 m. Mette, f. 27.2.1600 på Rosenholm, død 1644, datter af rigsråd Holger Rosenkrantz (se denne).

Opdraget hos Holger Rosenkrantz 1600–03; studerede 1603–12 ved udenl. universiteter, bl. a. i Wittenberg, Giessen, Orléans og Firenze, sekretær i kancelliet 1613; hofjunker 1615; hofmester hos prins Christian 1617–27 med Bakke Kloster som lensbesiddelse; medl. af rigsrådet 1625; fik Sejlstrup som len 1627, Helsingborg 1629, s.å. ombyt看et med Kalø; benyttet af Chr. 4. til diplomatiske sendelser og fik betroet en række vigtige hverv; rigskansler 1630; kongens kansler fra 1640; fik med denne stilling Skt. Hans Kloster i Odense som len i st. f. Kalø; var stærkt medvirkende til den store reces af 1643; forhandler ved Brønsebro 1645; hovedmedvirkende ved Fr. 3.s håndfæstning til styrkelse af rådsvældet.

Viste stor interesse for universitets- og skole-spørgsmål, for oprettelse af flere og bedre almueskoler (skoleforordningen af 1650) og udkastede tanken om oprettelse af et seminarium for håndværksfolk i hver provins; var på kirkelige områder ortodoks lutheransk; støttede mænd som Ole Worm, Vitus Bering m. fl.; har skrevet salmer og åndelige sange.

Sehested Hannibal

Statholder, rigsskatmester; f. 1609 på Arensborg på Øsel, død 13. el. 23.9.1666; søn af statholder på Øsel Claus Maltesen til Højris og hustru Anne f. Lykke; gift 6.11.1642 m. Christiane, f. 15.7.1626 på Haderslevhus, død foråret 1670, datter af kong Chr. 4 (se denne) og Kirsten Munk (se denne).

Fra 11-års alderen i huset hos magister Christen Jensen i Odense, siden i Vejle; på Sorø akademi 1626–29; ophold i England, Frankrig, Holland og Tyskland 1629–32; hofjunker hos Chr. 4. 1632; med kgl. støtte studierejse til Italien og Spanien til 1635; troløvet med kongens datter Christiane 1636; hofmester for hendes broder grev Valdemar Christian 1637–39; forlenet med Tranekær 1639 og Bahus 1640; medl. af rigsrådet 1640; i diplomatisk sendelse til Spanien 1640–41; statholder i Norge og lensmand på Akershus 1642; generaldirektion over militsen i

Norge 1644 u. krigen med Sverige (Torstensson-krigen) 1643–45; oprettede med Chr. 4.s billigelse et generalkommissariat på Akershus 1646 til forvaltning af de norske skatteindtægter; fik Akershus som frit len 1647; udvidede sine godsbesiddelser gennem mageskifter og ved udlæg i norsk krongods for sine forstrækninger til kronen u. krigen; måtte opgive sine embeder, len og godser 1651 efter anklage for økonomiske misligheder; fik tilstået en årspension af Fr. 3. og tilladelse til at søge fremmed tjeneste; opholdt sig derefter i udlandet til 1658; virkede som mellemmand mellem Fr. 3. og Karl 10. Gustav u. svenskekrigen 1658–60; bidrog til fredsslutningen 1660 og genindtrådte i Fr. 3.s tjeneste; havde bag kulisserne en ledende stilling u. stændermødet 1660 og ved enevældens indførelse; rigsskatmester okt. s.å.; formand for skatkammerkollegiet og medl. af statskollegiet; diplomatisk sendelse til London 1661, Holland, Frankrig og England 1662–64; afsluttede med Frankrig en handelstraktat og en alliancetraktat 1663; døde i Frankrig u. diplomatrejse 1665–66.

Arbejdede som statholder for Norges størst mulige uafhængighed af Danmark og for op-hjælpning af norsk erhvervsliv; søgte bl. a. gennem skatteprivilegier, at få pengestærke mænd til at bosætte sig i Norge og investere i norsk handel og industri, organiserede et norsk post-væsen; gennemførte et stærkere forsvar, bedre forvaltning og reformer inden for skattevæsenet; udvirkede bl. a. at skatter inddrevet i Norge skulle anvendes til gavn for Norge; udkastede efter Chr. 4.s død 1648 en plan for Fr. 3. om at søge arveregering gennemført i Norge og oprettelse af en dansk-norsk union. Blev den egentlige grundlægger af det danske kollegie-styre gennem oprettelsen af skatkammerkollegiet nov. 1660 til ledelse af finanssæneringen; gennemførte bl. a. krongodssalg, matrikelskat, nedskæring af militærudgifterne m. m., og fik gennem sin finanspolitik skabt balance mellem statens indtægter og udgifter; arbejdede for dansk-svensk forståelse og for oprettelse af et dansk-svensk-engelsk forbund vendt mod Holands dominerende handelsvælde.

Optaget i fransk grevstand 1663.

Seidelin K. H.

Bogtrykker, bladudgiver; f. 6.5.1761 i Glos-lunde, Lolland, død 5.4.1811; søn af sognepræst Hans Seidelin og hustru Magdalene Christine f.

Sidelmann; gift 27.2.1798 m. Frederikke, f. 6.3.1755 i Lyderslev, død 1826, datter af sognepræst Jørgen Ratenburg og hustru Edel Margrethe f. Bagger.

Gik som dreng til søs; tog senere styrmands-eks.; student (Nakskov) 1780; lærer på St. Thomas 1787–91; derefter i nogle år bosat i Mari-bo; nedsatte sig efter en kort læretid i Ham-burg som bogtrykker i Kbhvn 1797; rejse til Tyskland, Holland og Frankrig 1799; oprettede

efter hjemkomsten et skriftstøberi for alm. frak-tur-samt for antikvaskrift; gik ind for anvæn-delsen af antikva i dansk bogtryk; udgav till. bøger, fortrinsvis af oppositionsskribenter som P. A. Heiberg og Malthé Conrad Bruun, samt fl. blade, bl. a. ugebladet Politievennen (fra 1798) og Dagen (fra 1803, udkom 4 gange om ugen, dagblad fra 1811); blev gentagne gange dømt for presseforseelser og mistede ved højesterets-dom 1805 sin bogtrykkerbevilling; men fortsatte bladudgivelsen.

Grundlagde Stiftsbiblioteket i Maribo 1795.

Har skrevet og udgivet bl. a.: Læsendes år-bog (1799–1801), og en pjese om krigen mel-lem Danmark og England (1801, udkom i fl. oplag og i oversættelser).

Sell Adolph

Læge; f. 23.12.1850 i Kbhvn., død 19.11.1921; søn af tømremester A. H. Sell og hustru Barbra f. Jensen; gift 1. gang 30.9.1876 m. Johanne, f.

30.9.1853 i Kbhvn., død 1889, datter af tømremester J. C. Sebelien og hustru Johanne Car-o-line f. Bøgebjerg og adopteret af skibsmægler W. J. Keilgaard og hustru Emma Juliane f. Se-belien; 2. gang 5.1.1896 m. Augusta, f. 8.7.

1852 i Kbhvn., død 1923, datter af grosserer Peder Pedersen og hustru Bolette f. Barfred.

Student (priv. dimit.) 1869; med. eks. 1875; prakt. læge i Udby ved Kalundborg 1876, i Tersløse ved Sorø 1877; foretog fl. rejser bl. a. til Tyskland for at studere sindssygeplejen, særlig ved den filantropiske anstalt for epileptikere og sindssyge Kolonien Bethel ved Bielefeld i Westphalen; optog i 1890'erne epileptikere til kur og pleje i sit hjem; grundlagde 1897 s. m. andre interesserede Kolonien Filadelfia, åbnet 1898; overlæge ved denne fra grundlæggelsen; forestod de senere store udvidelser og opførelse af kirke og forsamlingshus i tilslutning til kolonien.

Har bl. a. skrevet: Om betydningen af sindsbævelser som sygdomsårsager bortset fra de egentlige sindssygdomme men med særligt hensyn til pathogenesen og ætiologien af eclampsia parturientium (1884); Medicinsk-psykologiske studier I-II (1888); Kristus, menigheden og kirken (1912).

Selmar Emil

Bogtrykker; f. 3.6.1854 i Kbhvn., død 14.1.1934; søn af grovmed Peter Spørensen og hustru Nielsine Kirstine f. Mortensen; gift 3.11.1878 m. Selma Maria, f. 21.10.1853 i Ängelholm, død 1910, datter af muremester Lars Peter Löfdahl og hustru Emilie Charlotta f. Lundqvist.

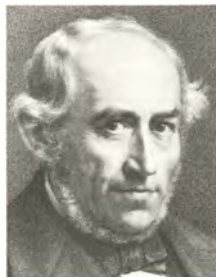

Udlært som bogtrykker hos Sally B Salomon 1873; derefter ansat i forsk. kbhvske trykkerier, bl. a. som sætterfaktor hos Fr. Bagge; ansat ved Berlingske Tidende 1897, var med til at organisere bladets maskinsætti, faktor for dette til 1920; lærer i typografi ved Fagskolen for Boghåndværk fra dennes oprettelse 1893 til 1919; fik gennem sin virksomhed der en ikke ringe indflydelse på det nyere danske bogtryks udvikling.

Har skrevet: Vejledning i praktisk typografi (1891) og Grundregler for nodesatsens teknik (1892); disse to håndbøger udkom i udvidet og omarbejdet udgave u. titlen Typografi (1913); endv. artikler i fagblade og årbøger samt en række småskrifter med emner fra dansk bogtryks historie.

Selmer Harald

Sindssygelæge; f. 18.3.1814 i Vejle, død 17.12.1879; søn af amtmand Johan Henrik Selmer og hustru Inger Marie f. Müller; gift 11.10.1842 m.

Julie Frederikke, f. 12.11.1818 på Bidstrup parcelgård, død 1863, datter af forpagter Andreas Bodenhoff og hustru Golla Hermandine f. Rosing.

Student (priv. dimit.) 1831; med. eks. 1838; lægekandidat på Skt. Hans hospital 1839-41; prakt. læge i Stege 1841, i Nørslund ved Hobro 1842-46; flyttede derefter til Kbhvn.; redaktør af Bibliotek for Læger 1846; skrev s. å., på opfordring af det kbhvske lægeselskab Philatrien, et agitationsskrift hvori krævedes oprettelse af selvstændige hospitaler for sindssyge; administrativ leder af byggekommissionen for stats-hospitalet, myndighederne 1847 vedtog at opføre uden for Århus, der åbnedes 1852 u. navnet Jyske asyl; overlæge for dette 1852-78.

Medl. af kommissioner til udarbejdelse af planer for nye sindssygehospitaler (Oringe og Viborg, åbnet hhv. 1857 og 1877); medvirkede ved Skt. Hans hospitals omordning i 1860'erne.

Har skrevet: Om psykiatriens tilstand i Danmark med særligt hensyn til Skt. Hans hospital på Bistrupgård (1841); Statistiske meddelelser og undersøgelser fra sindssygeanstalten ved Århus i dens første 25 år 1852-77 (1879). Har bl. a. oversat J C Prichards lærebog: Om sindssygdommene og andre sygelige sjælstilstande (1842).

Står s. m. J R Hübertz som grundlægger af dansk psykiatri og pædagogisk-psykologisk anstaltsbehandling.

Titulær professor 1856; æresdoktor i Uppsala 1877; etatsråd 1878.

Sibbern F. C.

Filosof; f. 18.7.1785 i Kbhvn., død 16.12.1872; søn af læge Frederik (Friedrich) G G Sibbern og hustru Charlotte Amalia f. Wilcken; gift 29.5.1819 m. Christiana Margaretha, f. 2.7.1799 i Kbhvn., død 1870, datter af krigsråd Ludvig Frederik Ipsen (Ibsen) og hustru Anna Margaretha f. Perbøl.

På Herlufsholm skole; student (1802); cand. jur. 1810; drev samtidig matematiske og naturvidenskabelige studier; Kbhvns univ.s guldmed. for prisopgaver i filosofi 1806, 1807 og 1810; medl. af studenterkorpset Kronprinsens livkorps under belejringen 1807; ven med Grundtvig og brødrene Ørsted; dr. phil. 1811; studierejse til Tyskland 1811-13, sluttede sig til Steffens i Halle 1811, i Berlin 1811-12 og stiftede bekendtskab med Fichte, Schleiermacher, Solger og Niebuhr; traf Goethe i Karlsbad;

atter i Berlin 1813 og traf Schelling i München; professor extraordinarius i filosofi ved Kbhvns universitet 1813, professor ord. 1829-70; rektor 1845.

Gjorde som den første opmærksom på de såkaldte blandede følelser; forelagde radikale samfundsopfattelser af kommunistisk tilsnit; gik fra en streng ortodoks religiøs opfattelse over til den mere dogmefri religiøsitet bl. a. bygget på udviklingslæren.

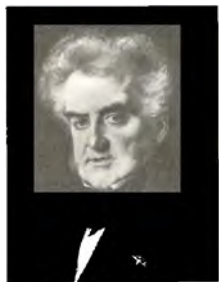
Hovedværker: De principiis philosophicis disciplinæ juris (disp., 1811); Menneskets åndelige natur og væsen I-II (1819-28, 2. udg. af I udkom 1885 med titel: Læren om de menneskelige følelser og lidenskaber; 2. udg. af II udkom 1862 med titel: Psykologi, indledet ved alm. biologi); Om elskov (1819, 3. udg. 1858); Om erkendelse og granskning (1822); tre fremstillinger af Logik (1822, 1835 og 1849); Efterladte breve af Gabrielis I-II (1826 og 1850, m. fl. udg., bd. I bl. a. med erindringer om sin ulykkelige kærlighed til A S Ørstedes hustru, Oehlenschlägers søster Sophie); Om poesi og kunst i almindelighed I-III (1834-69); Angående Hegels filosofi (1838); Om filosofiens begreb, natur og væsen (1843); Spekulativ kosmologi (1846); Om forholdet mellem sjæl og legeme (1849); Meddelelser af indholdet af et skrift fra året 2135 I-II (1858-62, uafsluttet); endv. filosofiske tidsskrifter, politiske pjecer m. v. Moralfilosofi som retsindigheds- og tilbørighedslære (udg. af sønnen Gabriel Sibbern, 1878). - Breve til og fra F C Sibbern. Udg. af C L N Mynster, I-II (1866).

Etatsråd 1845, konferensråd 1856.

Siboni Giuseppe

Syngemester, sangpædagog; f. 27.1.1780 i Forlì, Italien, død 28.3.1839; søn af Francesco Siboni og hustru Domenica f. Grandi; gift 1. gang maj 1804 m. Ludovica f. Veith, død 1808; 2. gang 1811 m. Ludovica, død 1812, datter af godsadministrator Franz Schober og hustru Catharina f. Derffel; 3. gang 8.10.1827 m. Hanne, f. 29.1.1791 i Kbhvn., død 1868, datter af grosserer Peter Erichsen og hustru Nancy f. Appleby.

Debuterede som tenorsanger 1800 i Genova; engageret ved Scala operaen i Milano 1805 og i en årrække ved forsk. europæiske operascener; kom på opfordring af prins Christian Frederik (Chr. 8.) til Kbhvn.; optrådte 1. gang på Det kgl. Teater 1819 bl. a. i en af sine glansroller

Licinius i Vestalinden; s.å. udnævnt til kammeranger og syngemester (direktør) ved teatrets syngeskole; fik på Hofteatret oprettet et med operaen forbundet musikkonservatorium, og udnævntes til professor for dette; undervisningen begyndte 1827; blandt de mange elever var Johanne Luise Pätges (senere fru Heiberg) og (fra 1831) senere kammeranger Peter Schram.

Titulær professor 1826.

Sigbrit Villoms

Rådgiverske for Chr. 2.; antagelig død ca. 1531; datter af Villum; gift med Nicolaus.

Stammede fra Amsterdam; kom i forbindelse med den senere Chr. 2. i Bergen, hvor datteren Dyveke blev hans elskerinde; flyttede efter Chr. 2.s tronbestigelse 1513 først til Hvidøre, senere til en gård på Amagervej købt af kongen; blev særlig efter Dyvekes død 1517 økonomisk og politisk rådgiver for kongen, med eget sekretariat; ledede bl.a. uofficielt finansstyret, herunder toldvæsenet, og modtog i kongens fravær fremmede magters repræsentanter; ordnede indvandringen af kolonister fra Holland til Amager; fik særlig indflydelse på den store borgervenlige købstadslovgivning; måtte p.g.a. modsætningsforhold til adelen flygte med kongen til Nederlandene 1523.

Sikker Hansen Aage

Tegner; f. 29.7.1897 i Grenå, død 27.10.1955; søn af maskinkonstruktør Markus Sikker Hansen og hustru Valborg f. Rasmussen; gift 21.10.

1922 m. Anna Kristine, f. 7.8.1897 i Ringsbjærg, datter af landpost Jens Nielsen og hustru Ane Marie f. Hansen.

I malerlære 1911, udlært 1916; teatermaler ved Odense Teater 1917-20; i litograflære i 3 år; lærer ved Kunsthåndværkerskolen i Bredgade 1933-36; udstillede første gang 1932; medl. af Grønningen 1934 og af Alliance Graphique Internationale, deltaget i foreningens udstilling i Louvre, Paris 1955; knyttet som tegner til Politiken og bl.a. tegnet til søndagstillægget »Magasinet«.

Arbejder: Mammutbogen (1933) og Zoologisk Have (1934) (s.m. Johs. V. Jensen og Hans Kyrre); Dyrene derude (1935, s.m. Hans Hvass); Robinson Crusoe (1940); Byens dyreliv (1940, s.m. Hans Hvass); har illustreret Johs. V. Jensen: Kongens fald (1944); Lyse sommerdage (1950); Den hvide hest (1951); Steen Steensen Blicher: Hosekræmmeren og andre noveller (1955); udsmykket Danmarkssalen på Verdensudstillingen i Bruxelles 1935 (Grand Prix), i Paris 1937 (Grand Prix) og i New York 1939, festsalen i Kbhvns Boldklubs bygning 1938-39, Det danske hus på Piccadilly, London, 1948, spisesalen i Børnesanatoriet ved Vordingborg og bryllupssalen i Frdbg. rådhus, 1955; endv. talrige plakater.

Repræsenteret bl.a. på Kunstmuseet og flere danske museer.

Simonsen David

Rabbiner, orienalist, bogsamler; f. 17.3.1853 i Kbhvn., død 15.6.1932; søn af vekselerer Jacob Simonsen og hustru Rose f. Hahn; gift 25.5.1879 m. Cora, f. 18.3.1856 i Kbhvn., død 1938, datter af grosserer H. J. Salomon og hustru Therese f. Oettinger.

Student (v. Westenske institut) 1870; studerede østerlandsk sprog og jødisk filosofi, fra 1874 i Breslau; rabbinatseks. (Breslau) 1879;

første danskfødte rabbiner ved Det mosaiske Troessamfund i Kbhvn. 1879, overrabbiner 1892-1902.

Formand for Foreningen til Udgivelse af ældre hebraisk Litteratur Mekize Nirdamim; medl. af bestyrelsen for Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaft des Judenthums o. a. jødiske lærde selskaber; formand for forsk. danske jødiske foreninger. Udførte et stort filantropisk arbejde; deltog i begyndelsen af århundredet i hjælpearbejdet for ofrene for jødeforfølgelserne i Østeuropa, og i hjælpe- og genopbygningsarbejdet under og efter 1. verdens-

krig bl. a. som formand for rådet i Conférence universelle juive de secours.

Har skrevet: Skulpturer og indskrifter fra Palmyra i Ny Carlsberg Glyptotek (1889, till. på fransk); en række afhandlinger i tidsskrifter m. m., bl. a.: Til koppeindpodningens historie (1894); Arabic Responses of Maimonides (1900); Hebraisk bogtryk i ældre og nyere tid (1900); Ordenes liv (1903); Min religion og min livsanskuelse (1904); Zur Geschichte der Familie Liebmans (1905); Le Pourim de Saragosse et un Pourim de Syracuse (1910); Mendelssohniana - aus Dänemark (1916); Dänemark und die Juden in Prag 1745 (1917); Jødiske æventyr og legender (1928). Medredaktør af Tidsskrift for jødisk Historie og Litteratur.

Samlede et fremragende bibliotek på henimod 40.000 bøger og håndskrifter, som blev overtaget af Det kgl. Bibliotek, hvor Bibliotheca Simonseniana danner kernen i den jødiske afd.

Titulær professor 1903; tildelt fortjenstmedaljen i guld 1928.

Simonsen N. J.

Operasanger; f. 16.5.1846 i Kbhvn., død 25.5.1906; søn af kgl. kapelmusikus Sophus Simonsen og hustru, kgl. kammerangerinde Catharine S. f. Rysslaender; gift 11.5.1869 m. Cecilie, f. 18.11.1835 i Glumsø, død 1920, datter af kaptein Peder Christian Bjørn og hustru Cathrine Antoinette f. Guldager.

Forvalter på Landsledgård, Møn; deltog som frivillig i krigen 1864; tog efter krigen sanguddannelse hos Henrik Rung og fik ansættelse i Det kgl. Teaters kor; debut 4. nov. 1868 i titelrollen i operaen Hans Heiling; kgl. kammeranger 1874; medvirkede jævnlig ved koncerter herhjemme og i udlandet.

Leder af Skuespillerforeningen af 1879, 1882-95.

Hovedroller: Figaro i Barberen i Sevilla; Sverkel i Liden Kirsten; Saul i Saul og David; Rigoletto; Lothario i Mignon; Wilhelm Tell; Marsk Stig i Drot og marsk; Wolfram i Tannhäuser; Telramund i Lohengrin; Valentin i Faust; Hans Sachs i Mestersangerne, m. fl.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1893.

Sindballe Kristian

Retslærd; f. 5.3.1884 i Vester Ørum, død 1.4.1953; plejesøn af boelsmand Engelhard Knop

og hustru Ane Mette f. Sørensen; gift 12.7. 1909 m. Ingrid Antoinette, f. 9.5.1885 i Skelby, død 1941, datter af amtslæge, dr. med. Hans Kaarsberg og hustru Elise f. Platen-Hallermund; adoptivdatter af lektor V Mørck, Fredericia.

Student (Horsens) 1903; cand. mag. (matematik som hovedfag) 1909; Kbhvns univ.s guldmed. 1913; cand. jur. 1914; lærer ved forsk. kbhvske skoler 1904-14; ansat i sø- og handelsretten 1914-16; deltog i den juridiske undervisning ved Kbhvns universitet fra 1915, docent i retsvidenskab 1916, professor 1920-49; dr. jur. 1919; justitsminister i ministeriet Liebe 2.-5. april 1920.

Formand for Studentersamfundet 1910-11; formand for forsikringsnævnet 1919-27; 1. næstformand i den faste voldgiftsret 1920-25; formand for forsikringstilsyns-kommissionen af 1921, aldersrentekommissionen af 1922, dispa-chør eksamenskommissionen 1922-50 og bygge-kontrol-nævnet af 1923; formand for bestyrelsen for Samfundet og Hjemmet for Vanføre 1924-51; medl. af bestyrelsen for Dansk Forening for international Søret; vicepræsident i International Law Association, formand for foreningens danske afd. 1925-30, derefter medl. af bestyrelsen; formand for el. medl. af forsk. internationale forligsnævne og voldgiftskommissioner; formand for Revisions- og Forvaltnings-Institutets bestyrelsesråd og kontrolkomité 1925-38, derefter medl. af bestyrelsen; formand for Handelsbankens bestyrelsesråd 1925, for repræsentantskab og bestyrelse 1931; formand el. bestyrelsesmedl. i fl. forsikringsselskaber bl. a. Dansk Kautionsforsikrings Akts., Den Kbhvske Spørranceforening og Forsikrings-Akts. Nye Danske af 1864; formand for det danske sølvs-revisionsudvalg 1925-36; formand for en række bestyrelser og udvalg vedr. krigsforsikring 1939 m. v.; formand for priskontrolrådet 1941-52 og for licitationskommissionen; medl. af bygge- og boligudvalget af 1946; formand for kommissionen til revision af sømandsloven 1949 og for udvalget ang. husmandskreditforeningernes forhold 1950-51.

Har udg.: Af testamentarvens historie i dansk ret (1915); Bidrag til læren om judicielle afgørelser retskraft (disp., 1918); Forsikringsgøgendes pligt til at give risikoplysninger (1919); Forsikring for fremmed regning (1921); Forsikringskontraktens forudsætninger (1921); Dansk selskabsret I-VI (1928-36); Dansk søret (1936-38); Dansk forsikringsret I-II (1941-48).

Sinding Stephan

Billedhugger; f. 4.8.1846 i Trondhjem, død 23.1. 1922; søn af bjergmester M V Sinding og hustru Cecilie Marie f. Mejdell; gift 28.5.1885 m. skuespillerinden Elga Sinding, f. 18.3.1859 i Kbhvn., død 1936, datter af købmand C L J Betzonich og hustru Oline Andrea f. Olsen.

Student 1865; studerede jura til 1868; på kunsthøjskolen i Kristiania; derefter uddannet i Berlin hos Albert Wolff; stærkt påvirket af de franske naturalister på verdensudstillingen i Wien 1873; flerårige rejser i Europa bl. a. med ophold i Paris og Rom og derefter bosat i Kbhvn. 1883; dansk statsborger 1890; livsvarigt medl. af Akademiets plenarforsamling 1913; modtog mange bestillinger bl. a. særlig af brygger Carl Jacobsen; bosat i Paris 1910.

Har udstillet på Charlottenborg 1884-94; deltog på udstillinger i Paris 1878, 1889 og 91, München 1890, 1913, Chicago 1893, Berlin 1900 og 1902, London 1914 m. v.

Hovedværker: Vølund Smed (ca. 1872); Slaven el. fangen (1878); Hylas (1882); En barbar-kvinde bærer sin dræbte søn bort fra slaget (1883); Fangen moder (1884); Valhallafriren (1887, suppl. 1904); To mennesker (1889); En ung kvinde med sin mands lig (1892); gavlgroupe med statuen Elektra på Store Nordiske Telegraf-selskabs bygning på Kgs. Nytorv (ca. 1893); Slægtens ældste (1898); statuer af Bjørnstjerne Bjørnson og Henrik Ibsen til pladsen ved Nationalteatret i Kristiania (1898 og 99); Moder jord (1900); statue af Ole Bull i Bergen (1901); Tilbedelse (1903); Elskov (1907); Ridende valkyrie (1908); gruppen Klokkelagerne over Dypylonporten på Carlsberg; Idyl (1912); Skabelses fantasi (1912); Angelus (1913); Natten (1914); Selvportrætstatue (1915); L'Offrande (1918).

Udgav erindringsbogen En billedhuggers liv (1921).

Repræsenteret på Glyptoteket, Kunstmuseet, Nationalgalleriet i Oslo, museerne i Bergen og Gøteborg m. v.

Grand Prix på verdensudstillingen i Paris 1889; guldmed. 1. klasse München 1890; titulær professor 1897.

Skau Laurids

Politiker; f. 22.5.1817 i Sommersted, død 11.5. 1864; søn af gårdejer, sognefoged Jens Lauritzen Skau og hustru Bodil Kjestine f. Raun; gift

29.10.1836 m. Maria Elisabeth Byg, f. 25.2.1805 i Lunding, Starup sogn, død 1883, datter af gårdejer Knud Jørgensen og hustru Johanna f. Byg.

Modtog undervisning bl. a. af degnen A Kloster i modersmål og fædrelandshistorie; deltog som dreng i gårdens drift; gårdejer i Sommersted 1836; fremtrådte som taler ved fest for Hiort Lorenzen i Sommersted 21. febr. 1843 i anl. af Hiort Lorenzens danske tale i stænderforsamlingen nov. 1842; tilknyttet denne samt andre af danskhedens ledere bl. a. N C Nissen, P C Koch og Christian Flor; var taler ved store folkemøder på Skamlingsbanken 18. maj 1843 og 4. juli 1844 (om modersmålets ret), samt på Skydebanen i Kbhvn. 5. nov. 1843; sekretær i den nystiftede Slesvigske Forening 1843; medvirkede ved oprettelsen af den første højskole i Rødding 1844; politisk leder efter Hiort Lorenzens død 1845; formand for Den slesvigske Forening 1846; ejer af proprietærgård i Hovst 1846; fra Assens organisator (i samarb. med stabschef Fr. Læssøe) af dansk efterretningssvæn i det besatte Sønderjylland 1848; medl. af folketinget (Bræstrupkredsen) 1849-52, notabelforsamlingen i Flensborg 1851 og stænderforsamlingen 1853-64; kongevalgt rigsråd 1854; amtsforvalter i Haderslev vesteramt 1852; ejer af Mariegård ved Haderslev 1855.

Medstifter af og formand for Haderslev Amts Landboforening; medl. af bestyrelsen for Rødding højskole.

Var i tiden før 1864 s. m. Hans Krüger en af de vigtigste forkæmpere for Sønderjyllands danskhed; virkede særlig i den slesvigske stænderforsamling og søgte her samarbejde med den reformvenlige fløj af slesvigholstenerne; var tilhænger af en fuldstændig forening af kongeriget og Sønderjylland som udtrykt i novemberforfatningen 1863, dog under mere demokratiske betingelser, og var imod de nationalliberale ministeriers styre af Sønderjylland under Fr. 7. Stod i nært samarbejde med Chr. Flor, der særlig i de første år bistod med udarbejdelse af taler.

Skeel Mogens

Diplomat, stiftamtmand, forfatter; f. 15.7.1650 på Tryggvælde, død 5.8.1694; søn af rigsråd Christen Skeel og hustru Margrete f. Lunge; gift 4.6.1679 m. baronesse Helle Helene, f. 8.6. 1658, død 1698, datter af forfatteren, baron Oluf Rosenkrantz og hustru Birgitte f. Krabbe.

I huset hos professor Rasmus Vinding fra 1659; hofjunker hos kronprinsen (Chr. 5.) 1668; tiltrådte s. å. en længere rejse til forsk. europæiske lande, studerede bl. a. i Siena og Padova 1669; vendte tilbage til hoffet 1672; kammerjunker hos dronning Charlotte Amalie 1673; i tjeneste hos prins Vilhelm 3. af Oranien 1674 og deltog i krigen mod Frankrig; dansk gesandt hos kurfyrst Frederik Vilhelm af Brandenburg 1675–78, i Stockholm 1680–82; 1683 i England i prins Jørgens følge; stiftamtmand over Århus stift 1686, ombyttet med Viborg stift 1688; gesandt i England 1692; døde u. hjemrejse.

Har udgivet en fordanskning af Martin Opitz' sangspil Judith (1666); formentlig forfatter af det anonyme satiriske skuespil: Grevens og friherrens komedie (skrevet senest 1675, udg. af S Birket-Smith, 1871 og 1874, ny udg. ved J Vosmar, 1969); skuespillet er det første forsøg på dansk i lystspil-genren.

Arvede fl. godser ved faderens død 1659, bl.a. Fussingø; fik dette oprettet som stamhus 1688. Etatsråd 1684.

Skjoldborg Johan

Forfatter; f. 27.4.1861 i Øslø, Vester Hanherred, død 22.2.1936; søn af husmand, skomager N C Hansen (Skjoldborg) og hustru Kirstine Thomasdatter; gift 1. gang 7.9.1883 m. Dorothea, f. 19.8.1835 i Nørre Kirkeby, død 1900,

datter af lærer H J C Nielsen og hustru Magdalene Kirstine f. Fog; 2. gang 26.4.1902 m. Louise f. 11.1.1873 på Frdbg., død 1942, datter af murermeister Chr. Abenth og hustru Christence f. Knudsen.

I handelslære i Nibe 1875–77; på Ranum seminarium 1878; lærereks. 1881; hjælpelærer og vikar forsk. steder 1881–89; lærer i Koldmose, Hanherred 1889–1902; omfattende foredragsvirksomhed bl. a. på foredragsturné i Amerika 1910–11, indbudt af danske foreninger.

Oprindelig tilknyttet grundtvigianismen; virksom ved oplysningsarbejde, som folketaler, ved politisk vækkelse, i fredningssagen, plantings-spørgsmål, afholdssagen m. v.; bragte husmændenes sociale problemer frem og bidrog derved til disses rejsning og samling også i åndelig henseende; kaldet husmændenes digter; rejste også spørgsmålet om de fattige herregårds lønarbejders stilling i romanen »Gylldholm« (1902) m. v.

Fortællinger og romaner: I skyggen (1893); En stridsmand (1896); Kragehuset (1898); Almue (1900); Gylldholm (1902); Bjerregården (1904); Sara (1906); Søfuglen (1908); Ensomme folk (1909); Per Holt (1912); Udmærksfolkene, et bind taler og artikler (1912); Udvalgte skrifter (husmandsudgave 1910, folkeudgave 1911); Himmerlandsbroen (1913); Spillemandens hjemkomst (1914); Dynæs-digte (1915); Nye mænd (1917); Jens Jakobs sønner (1920); Præsten i Løgum (1921–22); Skyer og solglimt (1923); Romaner og fortællinger (gennemset udgave i 4 bind 1921); Mulm og gry (1927); Lene (1928); Dybe strømme (1931); Kristine af Strandgården og andre fortællinger (1933); Min mindebog I–II (1934–35); Familien i Korshuset (1940). Endv. skuespillene: Wolle Krogh (1901); Ideale magter (premiere 1907, trykt 1911, filmatiseret med titel Niels Pind og hans dreng 1941); Mikkel Larsens drenge (1914); Slægten (1925); alle opført på teatre i Kbhvn. og provinsen el. på nordiske scener samt som hørespil. – Sange bl. a. husmandssangen »Når vinteren rinder i grøft og i grav« (1897) og »Min plet af føde-landets jord« (s. å.).

Besidder af ejendommen Dynæs ved Julsø 1908–15; fik 1918 af husmænd og andre venner skænket et hus på Løgstør Bakke.

Tilkendt prisen fra Selskabet for de skønne og nyttige Videnskabs Forfremmelse 1926 for folkelige sange; Anckerske legat 1928.

Skouboe Else

Skuespillerinde; f. 19.12.1898 i Lemvig, død 12.12.1950; adoptivdatter af apoteker Holger Skouboe og hustru Juliane f. Høeg; gift 1. gang 1918 (ægteskabet opløst) m. skuespiller Hans W Petersen, f. 28.1.1897 i Kbhvn., søn af forretningsfører M W Petersen og hustru Hansine Marie f. Madsen; 2. gang 9.12.1933 (separeret) m. direktør Christian Ditlev Reventlow, f. 4.4. 1898 i Ålborg, søn af redaktør Chr. Reventlow og hustru Irma f. Kromann.

Uddannet på Det kgl. Teaters elevskole 1916–18; debut 9.2.1919 på Århus Teater som Ida i Den kære familie; skuespillerinde ved Det lille Teater i Kbhvn. 1921, Dagmarteatret 1922, Det kgl. Teater 1926–31, 1932–34 og 1939–40; gæstespil på kbhvske teatre, i Oslo og Berlin, samt oplæsningsturné med Medea og Thornton Wilder's Vor by.

Hovedroller bl. a.: Norma i Vi mordere; Anna i Flamme; titelrollen i Jeanne d'Arc; Jelena i Onkel Vanja; Trine i Aprilsnarrene; Celimene i Misanthropen; Katharina i Trolde kan tæmmes; Aude i Graven under Triumfbuen; titelrollen i Maria Stuart; Dronning Mariamme i En idealist; Germaine i Hr. Lamberthier; Pernille i Henrik og Pernille; Nora i Et dukkehjem; Julie i Romeo og Julie; Hedvig i Vildanden; de tre hovedroller i Noel Coward-enakterne I aften kl. 8.15; Frk. Schmit i Han sidder ved smeltediglen; titelrollen i Judith (Kjeld Abell); Anna i Morgen, middag og aften; Cyprienne i Lad os skilles; Alkmene i Amphitryon 38; Lady Teazle i Bagtaleselsens skole; Julia i Teater; Lucretia i Den vægelsindede; Miranda i – og i nat skal ikke være. Medvirket i filmen Tango (1933).

Modtaget Tagea Brandts rejselægat 1940; Studenternes æreskunstner s. å.

Tildelt medaljen Ingenio et arti 1933.

Skovgaard Joakim

Maler; f. 18.11.1856 i Kbhvn., død 9.3.1933; søn af maleren P C Skovgaard (se denne); gift 1. gang 6.5.1886 m. Agnete, f. 3.8.1861 på Frdbg., død 1924, datter af botanikeren Johan Lange (se denne); 2. gang 13.1.1928 m. Dorothea Kathrine Jensine, f. 18.2.1887 i Rørbæk, Gislum herred, datter af husmand S Jensen (Bøes) og hustru Ane Sørine f. Frederiksen.

Elev af faderen; derefter vejledet af Janus la Cour; udlært som malersvend; på Akademiet 1871–76; debuterede på Charlottenborg 1878; på Bonnats skole i Paris 1880–81; i Italien 1882–84, bl. a. i Sora og Civita d'Antino s. m.

Viggo Pedersen, Zahrtmann og Th. Philipsen og med Zahrtmann i Grækenland 1883; ændrede og udviklede sin maleriske opfattelse radikalt på disse rejser; igen i Italien 1886-87, i Grækenland og Italien 1896; i Italien med Larsen Stevns 1904, på Java 1907-08; medl. af Akademiet 1906, af akademirådet 1906-31; professor i dekorationskunst ved Akademiet 1909-21, direktør 1920-21 og 1922-24.

Har udstillet på Charlottenborg 1878-1904, på Den frie udstilling siden 1891 (medl. s. å.), i Paris 1889, Stockholm 1897, Paris 1900, London 1907, München 1909, Berlin 1910-11, Brighton 1912, München 1913, Malmø 1914, Stockholm 1918-19, Paris 1925 og 1928, Brooklyn 1927, Helsingfors 1928, Oslo 1931, Bienalen 1932 m. v.

Medstifter af Den frie udstilling 1891; medl. af bestyrelsen for Radererforeningen og for den Letterstedske Forening; medl. af direktionen for Thorvaldsens museum til 1931; medl. af Kunstakademiet i Stockholm 1915; æresmedlem af akademiet i Helsingfors 1931.

Indført i den grundtvigske idéverden og dens miljø af forstander Ernst Trier, Vallekilde højskole og blev påvirket heraf for hele livet.

Tildelt Eckersberg-medaljen 1892, Thorvaldsen-medaljen 1923, Grand Prix, Paris 1925, den svenske Tessinske medalje i guld 1928.

Hovedværker: Fåreklipping på Lolland (1878); Vej i Halland. En husmand henter et læs egegrene, sommerdag i grøvejr (1879); To søstre (1882); Torvedag i Sora (1884); Udsigt fra karatidehallen ved Erechteion (1884); Piger henter vand i Lirifloden (1884); En hyrdedreng med sine får på vej til Civita d'Antino (1886); Englen rører vandet i Bethesda dam (1887); En moder med sine børn (1890); Kristus fører røveren ind i paradiset (1890); portræt af sønnen Niels (1891); Uden for Dagskirke, Halland (1891); Pennina spotter Hannah (1892); Kristus i de dødes rige (1894); endv. udsmykningen af Viborg domkirke (påbeg. 1899 med prøvearbejder, gennemført med loftsdekorationerne 1913 med bistand af en række yngre malere, bl. a. Larsen Stevns; det største samlede arbejde overdraget en dansk kunstner); endv. vandfarvekartonerne med folkevisemotiver: Jomfru i fugleham (1894), Ridder i hjorteham (1894), Jomfru i hindeham (1898); endv. I dagligstuen (1894); Den lille svøbets el. I barnekamret (1897); Eline lærer at læse (1898); Eline skal ud (1901); malerier og altertavler i en række kirker bl. a. i Vester Hæsing kirke (Den gode hyrde, 1893), i Holstebro valgmenighedskirke (Kristus toer disciplenes fødder, 1907), i Gørlev kirke (Hyrden finder lammet, 1909), i Skagen kirke (Julenat, 1910), i Herning kirke (Kristus i synagogen, 1915); glasmaleri, alterbillede i Esajaskirken i Kbhvn. m. v.; udsmykningen af havesalen i Havreholm 1918, påvirket af landskabsstudierne fra Java; mosaikudsmykning af apsis i Lunds domkirke (1924-27).

Illustrerede bl. a.: Grundtvigs dagvise Den signede dag (1885), Danske folkeviser (1903) og Holger Drachmanns Troløstøj (s. m. Aug. Jerndorff, 1890) samt Bibelske billeder (med tekst af H. Begtrup, 1923-25). - Keramiske ar-

bejder f. eks. Mikael med dragen (1887); Eva og slangen (1889); endv. s. m. Thorvald Bindesbøll springvand med bjørn i Kbhvns rådhusgård (1901) og Dragespringvandet på Rådhuspladsen (1904, fuldført 1923); udkast til folkevisegobeline på Christiansborg (kartoner i Studenterforeningen, 1920-26; freskoudsmykning af bryllupssalen i Kbhvns rådhus (1929, fuldført af medarbejderne efter hans død); en trilogi (kartoner) 1926, 1929 og 1932 med motiver fra græske sagn; desuden bogbind.

Har skrevet artikler bl. a. om faderen og moderen, om Janus la Cour, Thorvald Bindesbøll, Larsen Stevns, om egne arbejder samt rejseskildringer bl. a. (s. m. Georg Saxild): Joakim Skovgaards billeder i Viborg domkirke (1915); desuden er udkommet: Minder fra barndom og ungdom (ved Henning Høirup, 1962), samt Aarhus, Viborg, Lund, Pomposa (1964).

Repræsenteret på Kunstmuseet, Hirschsprungske samling, Kunstindustrimuseet, i provinsmuseer, i Oslo, Stockholm, Østeborg m. v.; et særlig Skovgaard museum oprettet i Viborg 1937.

Æresborger i Viborg 1926. Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1926.

Skovgaard Niels

Maler, billedhugger; f. 2.11.1858 i Kbhvn., død 3.2.1938; søn af maleren P. C. Skovgaard (se denne); gift 24.10.1894 m. Ingeborg, f. 17.1.1867 i Sorø, datter af adjunkt H. G. Møller og hustru Julia Augusta f. Luplau.

Ligesom broderen Joakim S. i malerlære hos malermester C. C. A. Weber og elev af faderen; på Akademiet 1874-79; udstillede 1. gang på Charlottenborg 1880; arbejdede till. i årene 1884-90 med keramik og fra o. 1885-86 med skulpturer; studierejser bl. a. til England og Skotland 1881, Holland, Belgien og Paris 1883, Grækenland og Italien 1888-89 og 1894-96, Norditalien 1909-10; medl. af Akademiets plenarforsamling 1914.

Sluttede sig til grundtvigianismen og gav i sin kunst udtryk for dens idéer; var også påvirket af den græske og den gamle nordiske kunst; deltog 1890 s. m. broderen Joakim S. i dannelsen af den første kbhvnske valgmenighed.

Udstillede på Charlottenborg 1880-90, Den frie udstilling siden 1891 (medstifter og medl. s. å.), samt på en række andre udstillinger i ind- og udland.

Arbejder. Malerier bl. a.: Gamle udbygninger ved en herregård (1877); Hallandsk skovparti med en studevogn (1880); En træskomager i en ellemose (1881); Hedelandskab fra Halland, Skyfuld septemberdag (1883); Pæskemorgen (1886); Æ hav. Grøvejr (1888-92); Stille solskinsformiddag med svære dønninger i Vesterhavet (1894); Udsigt fra vor bolig på Naxos (1895); Kvindernes dans på torvet i Megara (1895-97, motivet genoptaget 1910-11, fuldført 1923); fl. alterbilleder bl. a. Dåben på pinsedag (1905, Immanuelskirken i Kbhvn.); andre kirkeudsmykninger bl. a. fresker i Høve frimenighedskirke (1911) og Odense Ansgar kirke (1936); portræt af Joakim Skovgaard (1916). Skulpturer bl. a.: Aage og Else (polykromt relief, 1887); Magnus den Godes sten (1898, Skibellund Krat); keramisk buste af Grundtvig (1907-08, i Grundtvigs Hus og i Det kgl. bibliotek); Havhestebørnen (1916, Kunstindustrimuseet); Statue af Grundtvig (1931, Grønnegården i Vartov); Rolfs kamp i Lejre (1933, relief i lindetræ); samt gravsten over Vilhelm Birkedal og hustru (1894, Ryslinge), C. Hostrup (1894, Frdbg. kgd.), Andreas Leth (1905, Middelfart) m. v. og epitafium for C. F. Tietgen og hustru (1921, Frederikskirken).

Har endv. udført en lang række keramiske arbejder, raderinger bl. a. Dalby Bjørn (1899) og bogillustrationer til bl. a. Rolandskvadet (1897), Morten Pontoppidan: Odysseus' rejser og eventyr (1902), Danske sagn og eventyr fra folkemunde I-IV (udg. af Fremtiden ved Axel Olrik, 1913-29), Vald. Rørdam: Sangen om Danmark (1923).

Repræsenteret bl. a. på Kunstmuseet, Hirschsprungske samling, C. L. Davids samling, Glyptoteket, Kunstindustrimuseet, Skovgaardmuseet i Viborg, fl. provinsmuseer, Nasjonalgalleriet i Oslo og Nationalmuseum i Stockholm, samt i Kobberstiksamlingen.

Tildelt Thorvaldsen-medaljen 1937.

Skovgaard P. C.

Maler; f. 4.4.1817 på Hammershus ved Ringsted, død 13.4.1875; søn af arvefæster, senere distriktskommisær i Valby Thim Masmann Skovgaard og hustru Cathrine Elisabeth f. Aggersborg; gift 3.9.1851 m. Georgia Marie Louise, f. 27.9.1828 i Kbhvn., død 1868, datter af botanikeren J. F. Schouw (se denne).

På Akademiet 1831 og elev af J. L. Lund, samtidig i malerlære, svend 1835; medl. af Aka-

demiet 1864; rejse til Italien s. m. N L Høyen 1854-55, London 1862, Italien s. m. Wilh. Marstrand 1869.

Tildelt Anckerske legat 1869.

Har udstillet på Charlottenborg 1836-75, i Stockholm 1850 og 1866, i London 1862 m. v.

Hovedværker: Måneskinsstykke med motiv fra Langebro (1836); Gade i Vejby med vippebrønd (1836); Udsigt mod Frederiksværk fra Tisvilde hegn (1839); Studie fra Blegdammen ved Frederiksberg (1842); Nordskoven ved Jægerspris (1843); Udsigt over Skarrit sø (1845); Landevejen ved Vognserup (1849); Forsårsdag på Læsø (1849); På havetrappen (1855); Bøgeskov i maj (1857); børnene Suzette og Joakim Skovgaard (1870 og 71); Oprækkende uvejr over Nysø have (1870); Sommereftermiddag med en bortdragende regnbyge. Motiv fra Jægersborg dyrehave (1874); Sommereftermiddag på malkepladsen ved Knabstrup (1875); portrætter bl. a. J Th. Lundbye (1841), N F S Grundtvig (1847) og A F Tscherning (1848); endv. mange landskabstegninger, tegninger til H C Andersens eventyr (1845), samt udkast til dekorative arbejder som broderier, bogillustrationer m. v.

Påvirket af venskabet med J Th. Lundbye, formentlig inspireret af nordmanden J C Dahls landskaber og tilskyndet af kunsthistorikeren N L Høyen; blev periodens store landskabsmaler.

Repræsenteret på Kunstmuseet, Hirschsprungske samling, Ordruddgårdmuseet, Glyptoteket, Frederiksberg, Nivågård, i provinsmuseer, Nationalmuseum i Stockholm m. v.

Titulær professor 1860.

Skrum Amalie

Forfatterinde; f. 22.8.1846 i Bergen, død 15.3.1905; datter af købmand M M Alver og hustru Ingeborg Lovise f. Sivertsen; gift 1. gang 3.10.1864 (ægteskabet opløst 1878) m. skibskaptajn B U A Müller, f. 6.8.1837 i Bergen, død 1898, søn af brigadelæge J W S Müller og hustru

Birgitte Ulrica f. Stenersen; 2. gang 3.4.1884 (separeret 1900) m. forfatteren Erik Skram, f. 10.3.1847 i Kbhvn., død 1923, søn af jernbane-direktør Gustav Skram og hustru Ida Johanne f. Hoë.

Fulgte i en halv snes år sin mand på rejser jorden rundt; dyrkede litteratur efter i 1876 at have fået fast bopæl i Bergen; begyndte efter skilsmissen at skrive boganmeldelser o. l.; bo-satte sig 1879 i Kristiania og blev medarbejder

ved Dagbladet og Nyt Tidsskrift; litterær debut i Nyt Tidsskrift 1882 med skitsen Madam Højers leiefolk. Bosat i Kbhvn. fra 1884.

Har bl. a. skrevet: Constance Ring (1885); Karens jul (i Politikens julenr., 1885); Bøn og anfægtelse (1885); Knut Tandberg (1886); Hellemyrsfolket I-IV (1887-98); Lucie (1898); Børnefortællinger (1890); Kærlighed i nord og syd (1891); Forrådt (1892); Agnete (1893, opført på Dagmarteatret); Professor Hieronimus (1895); På Sct. Jørgen (1895); Sommer. Små fortællinger (1899); Julehelg (1900); Mennesker (1905).

Skrum Peder

Rigsråd, admiral; f. o. 1503 på Urup, død 11.7.1581; søn af Christiern Skram til Urup og hustru Anne f. Reventlow; gift 2.2.1535 m. Elsebe, f. 12.4.1514 på Helsingborg slot, død 1578, datter af rigsråd og rigsmarsk Tyge Krabbe og hustru Anne f. Rosenkrantz.

I huset hos Henrik Gjøe; fulgte denne på felttog i Sverige 1518; frelst under Uppsala-slaget 1520 den hårdtsårede Mogens Gyldenstjerne; derefter i tjeneste hos Arhusbispens Ove Bille; var efter Chr. 2.s fordrivelse med til Kbhvns belejring 1523; derefter i krigstjeneste i Tyskland; på ekspedition til Norge 1532 med en mindre flåde for at overraske Chr. 2.s fem skibe; kaprede disse ved Tønsberg og undsatte Mogens Gyldenstjerne på Akershus; med kommando over eget skib til Norge med den dansk-hanseatiske hovedflåde maj 1532; sendtes til Danmark for at underrette Fr. 1. om kommissærers forhandlinger med Chr. 2. og for at bede om forstærkning; undlod at underskrive overenskomsten indgået af kommissærerne og Chr. 2.; sendt til Stockholm af hertug Christian 1535 for efter Gustaf Vasas anmodning at føre befaling over den svenske flåde, der s. m. danske og preussiske skibe skulle bryde den lybske overmagt til søs; fik den faktiske ledelse af flådeafdelingerne bistået af den svenske admiral Per Månsson; mødte den hanseatisk-københavnske flåde under Bornholm og jog denne på flugt til Sundet efter at have ødelagt modstandernes admiralsskib; derefter til det sydlige Lillebælt for efter befaling at ødelægge en fjendtlig deling skibe; sikrede dermed, efter at slaget ved Øksnebjerg også var vundet af Johan Rantzau, for kong Christian dennes troppers overgang til Sjælland; indtog Langeland

og Korsør; blokerede med den samlede flåde Kbhvn. og Malmø juli 1535, mens kong Chr.s tropper belejrede Kbhvn. fra landsiden; blev hårdt såret under en episode med den hanseatiske undsætningsflåde og måtte opgive overkommandoen nogle måneder; opbragte en del proviantskibe i 1536 og fortsatte blokaden af Kbhvn. til overgivelsen 29.7.; fik for sine bedrifter i disse år tilnavnet »Danmarks vovehals«; ridder ved kong Chr.s kroning 1537; optaget i rigsrådet o. 1539-40; deltog i Brønsebrømdødet 1541; medl. af den dansk-svenske grænsekommision 1554-55; havde overkommandoen over flåden ved den nordiske syvårskrighs udbrud 1563; afslog som lensmand på Laholm fjendtlige angreb 1565 og 1568.

Ejer af Urup efter faderens død; forlenet med Skien syssel (Bratsberg len) 1532 og med det sjællandske hovedlen Harritsborg 1536, ombyttet s. a. med Helsingborg; fik i forbindelse med lensomlægningen ændringer i sine forleninger og måtte opgive flere; fik Laholm som afgiftslen 1558 (fra 1564 frit); modtog som belønning for forsvaret af Laholm nye forleninger.

Skaarup Frede

Teaterdirektør; f. 11.10.1881 i Glumsø, død 2.1.1942; søn af købmand Peder Skaarup og hustru Adolphine Frederikke f. Sørensen; gift 1. gang 27.12.1906 (ægteskabet opløst) m. Ingrid Marie, f. 10.12.1885 i Vejrum, Hjern herred, datter af gårdejer, kreditforeningsdirektør Peder Peder-sen Noes og hustru Kirsten Marie f. Pedersen;

2. gang 1.5.1920 m. skuespillerinden Hertha Skaarup, f. 7.6.1878 i Kbhvn., datter af birke-dommer, dr. jur. H Sylow og Hansine Jakobine Elnen.

Købmand i Ringkøbing 1902; gik ind i den nye filmindustri særlig ved udløjning af film til biografteatre; direktør for A/S Fotorama i Arhus 1905 og virkede også som producent; overtog Scalateatret i Kbhvn. 1912; direktør 1912-27; opførte revyen Den trådløse 1912; ombyggede teatret 1917 og gjorde det til ledende revy- og operetteateater med Emil Wulff som meddirektør til 1918; oprettede lystspilscenen Det lille Teater i tilslutning til Scala 1920; overtog ledelsen af Dagmarteatret og drev dette med Thor-kild Roose som direktør 1919-23, hvor bl. a. det russiske kunstnerteater fra Moskva gav gæstespil; till. økonomisk interesseret i Casino og

medvirkede til Max Reinhardts iscenesættelse der af Orfeus i underverdenen 1921; oprettede filmudlejningsselskabet Frede Skaarup Film 1926; meddirektør for Nørrebro Teater 1928-31; derefter impresariovirksomhed og leder af Polyfoto; bevillingshaver til Standard Bio i Kbhvn. 1937-42.

Har bl. a. produceret filmene Den hvide slavehandel (1910) og med Asta Nielsen Den sorte drøm (1911).

Slomann Herman

Ortopæd; f. 8.5.1860 i Kbhvn., død 13.6.1929; søn af grosserer Sally Slomann og hustru Rosalie f. Heilbuth; gift 5.9.1891 m. Caroline (Lilli), f. 2.6.1870 i Drammen, datter af grosserer Johan Thestrup og hustru Cathrine f. Nicholson.

Student (Metropolitanskolen) 1877; studerede polyteknik til 1879; huslærer til 1881; med. eks. 1886; praksis og kirurgisk privatklinik i Vejle 1890-93; læge ved Vejle amtssygehus 1893-98; dr. med. 1898; derefter studierejse til førende ortopæder i Tyskland, Østrig, Frankrig og England; oprettede ortopædisk privatklinik i Kbhvn. 1901, drev den til 1925; afdelingslæge ved poliklinikkens ortopædiske afd. 1901-04; rådgivende læge for arbejderforsikringsrådet 1898-1909. Foregangsmand for den moderne ortopædi og behandlede bl. a. patienter efter de store poliopidemier.

Medl. af arbejderforsikringsrådet 1909-19; initiativtager til og medstifter af Nordisk ortopædisk Forening 1919, æresmedlem af samme.

Har bl. a. skrevet: Bidrag til læren om den pulserende exoftalmus (disp., 1898); om Fodens kirurgi (i Lærebog i kirurgi III, 1922); ortopædiske afhandlinger i nordiske tidsskrifter; endv. palæopatologiske studier.

Titulær professor 1906.

Slomann Vilhelm

Museumsdirektør; f. 23.11.1885 i Kbhvn., død 14.12.1962; søn af skolebestyrer Emil Slomann og hustru Thora f. Klingenberg; gift 1. gang 23.2.1918 (ægteskabet opløst) m. Alfild, f. 7.10.1884 i Trondhjem, datter af købmand Elias Anton Smith og hustru Ingeborg Anna f. Røvig; 2. gang 22.12.1926 m. malerinden Bodil Slomann, f. 7.6.1884, død 1954, datter af arkæolog Sophus Müller (se denne).

Student (Slomanns skole) 1904; cand. mag. (historie, engelsk, fransk) 1912; biblioteksuddannelse i Amerika (Fellow of the American Scandinavian Foundation) 1912-14; underbibliotekar ved Kbhvns kommunes biblioteker 1914-15; sekretær ved Dansk Røde Kors' bogkomité 1915-19; bibliotekar ved Kunsthindustri-museet 1918, direktør for museet 1923-49.

Stiftede Bellibria, en organisation, der skaffede krigsfangerne bøger under 1. verdenskrig og foretog adskillige rejser med dette formål i de krigsførende lande; nyindrettede Kunsthindustri-museet, og foranstaltede en række betydningsfulde specialudstillinger. Under sit ophold i Sverige u. 2. verdenskrig assistent ved Nationalmuseet i Stockholm 1943-45.

Medl. af ledelsen af C L Davids samling 1946.

Har skrevet: Bjærgkrystaller af Giovanni Bernhardt da Castelbolognese (1925); Selskabet Det danske Kunsthindustri-museums Venner gennem 25 år (1936); Guld og ædelstene i middelalderlig kunst (1946); Bizarre Designs in Silks, Trade and Traditions (1953); Biciporporates. Studies in revivals and migrations of art motifs I-II (udg. posthumt 1967), samt afhandlinger om kunsthindustrielle emner i danske og udenl. tidsskrifter, bl. a. i Tilskueren.

Slott-Møller Agnes

Malerinde; f. 10.6.1862 i Kbhvn., død 11.6.1937; datter af kommandør H J V Rambusch og hustru Constantine f. Hansen; gift 22.5.1888 m. maleren Harald Slott-Møller (se denne).

Elev på Tegneskolen for kvinder 1878-85 og hos P S Krøyer 1885-86; udstillede 1. gang på Charlottenborg 1885; på Den frie udstilling

(medstifter) 1891-1900 og på Charlottenborg fra 1904 samt på Kunstnernes efterårsudstilling; modtog på en rejse bl. a. til Italien 1888-89 stærke indtryk af den tidlige italienske renaissancekunst, og af prærafaelitternes værker under ophold i England 1896.

Repræsenteret på udstillinger i Chicago 1895, Royal Academy, London 1897, Paris 1900, London 1907, München 1909, Berlin 1910-11, Bienalen 1932 m. v.

Formand for Danske Kvinders Forsvarsforening 1915-17; medl. af styrelsen for Sønderjysk Samfund 1915; medl. af bestyrelsen for kunstgaven til Sønderjylland 1921.

Ville forny billedkunsten ved at skildre historiske emner i fortidens stilarter.

Hovedværker: Dronning Margrethe og den jydsk adel (1890); Agnete (1892); Niels Ebbesen (1893); Hr. Oluf (1895); Herregården Kås i Salling (1895); Dronning Dagmars død (polykromt relief på Askov højskole, 1896); relief i hovedportalen på Kbhvns rådhus (1897); Hr. Ebbes døtre (reliefmaleri, 1898); Ridderen og jomfruen under linden (1903); Fæstemanden dør (1906).

Har skrevet: Nationale værdier (1917); Folkevisebilleder (1923).

Repræsenteret på Hirschsprungske samling, forsk. provinsmuseer m. v.

Tildelt Tagea Brandts legat 1928; medaljen Ingenio et arti 1932.

Slott-Møller Harald

Maler; f. 17.8.1864 i Kbhvn., død 20.10.1937; søn af købmand C E Møller og hustru Anna Maria f. Møller; gift 22.5.1888 m. malerinden Agnes Slott-Møller (se denne).

Elev på Akademiet 1882-83 og hos P S Krøyer 1883-86; udstillede 1. gang på Charlottenborg 1886; på Den frie udstilling (medstifter)

1891-1900, på Charlottenborg fra 1904 samt på Kunstnernes efterårsudstilling; egen kunsthøjskole 1892; grundlægger og leder af den kunstneriske afd. på Fajancefabrikken Aluminia 1902-06; Anckerske legat 1909.

Oprindelig romantisk maler, men blev symbolist i stiliseret og prærafaelitis form, stærkt påvirket af hustruen.

Deltog i udstillinger i Paris 1889 og 1900, Krefeld 1902, München 1909, Berlin 1910-11, Malmø 1914 m. v.

Hovedværker: portræt af kunstnerens forlovede (1887); Fattigfolk i fattiglægens venteværelse (1888); Georg Brandes på universitetets talerstol (1890); billedhuggerinden Anne Marie Brodersen (senere fru Carl Nielsen, 1891); Tre kvinder el. Sommeraften (1895); Primavera (1901); Badende unge piger (1904); Skt. Hans nat (1908); portrætter bl.a. af Helge Rode (1907), Sigrid Undset (1923); endv. kunstindustrielle arbejder: udkast til møbler, sølvarbejder, bogomslag, etiketter, brugsfajancer m. v.

Repræsenteret på Kunstmuseet, Hirschsprungske samling, Frederiksborg, Göteborgs kunstmuseum, og i provinsmuseer m. v.; selvportræt på Uffizierne i Firenze (1924).

Har skrevet: *Kunstens kilder* (1917).

Smidth F. L.

Ingeniør, industrimand; f. 28.5.1850 i Kerteminde, død 2.6.1899; søn af byfoged Edv. Philip Smidth og hustru Karen Catharine f. Berg; gift 27.5.1887 m. Katharina, f. 15.6.1862 i Skælskør, død 1953, datter af skibsreder og brøderierjer Jørgen Harboe og hustru Laurine Frederikke f. Møller.

Maskinsmedelærling i Randers 1866-70; arbejdede derefter som svend i Kbhvn. og fulgte forelæsninger på Polyteknisk læreanstalt; ophold i Tyskland 1873-75 bl.a. 1½ år som tegner på maskinfabrik i Chemnitz; konstruktør i firmaet Rudolph Koefoed & Co., Kbhvn. 1875-82; startede 2. jan. 1882 eget råd. ingeniørfirma med mølleri- og teglværksanlæg som speciale; knyttede hhv. 1884 og 1885 ingeniørerne Poul Larsen og Alexander Foss til firmaet, fra 1887 som medindehavere af F. L. Smidth & Co.

Opfandt, og patenterede 1892, sandcementen (en cementmørtel til erstatning for kalkmørtel); revolutionerede datidens cementindustri ved indførelse af en dansk opfundet rørmølle til behandling af råprodukterne og formaling af de brændte klinker.

Starten til en verdensomspændende virksomhed fik firmaet 1887 med sin første opgave inden for cementindustrien, projektering af en cementfabrik i Limhamn i Sverige; 1890 opførte man sin første danske cementfabrik i Rørdal ved Alborg; oprettede afdelinger i London 1890, Paris og St. Petersborg 1893, New York 1895; opførte maskinfabrik i Valby 1898 (sat i drift 1899) til bygning af firmaets maskiner.

Smidth Hans

Maler; f. 2.10.1839 i Nakskov, død 5.5.1917; søn af byfoged, borgmester, kancelliråd Edvard P. Smidth og hustru Karen Catharine f. Berg.

Student (Viborg) 1858; studerede medicin 1858-61; på Akademiet, elev af Marstrand, Jørgen Roed og Niels Simonsen, 1861-66 afbrudt

af militærtjeneste; på Vilhelm Kynhs »Aftenakademi« 1870-71; medl. af Akademiets plenarforsamling 1906; tildelt Eckersberg-medaljen 1906.

Har udstillet på Charlottenborg 1867-1917; endv. i Chicago 1893 og 95, Lybæk 1895, Paris 1900, München 1909, Berlin 1910-11, Malmø 1914 m. v.

Hovedværker: Gæssene drives hjem (1875); En fremmed spørger om vej i bondegården på heden (1877); En træskomager (1883); En taterfamilie på heden (1887); I dagvognen (1887); E bindstouw (1889); Motiv fra Karup. Storkene samler sig til rejse (1893); Pennekas Drallers kjeltringebal (1894); fire illustrationer til Blichers En landsbydegns dagbog (ca. 1900); En ildebrand på heden (1902); Hjemkørsel; Studekøretøj på heden ved solnedgang. Toget kører forbi (1906); Uden for høkerens bod (ca. 1905-10); På hjemvejen; Glipfiskere (1915); Færgen til Fuur (1917); og mange andre billeder, så godt som udelukkende oliemalerier, med motiver særlig fra den jyske hede, Blichers noveller, slavekrigen, taterfolket, markedslivet, hverdagene på landet m. v.

Rigt repræsenteret på Kunstmuseet, Hirschsprungske samling, i provinsmuseer, i Nationalmuseum i Stockholm m. v.

Smith Henrik

Humanist, folkeskribent; f. i Malmø, uvist når, død 1563; søn af Peiter Vejgere dvs. vejermester og hustru Bente; gift 23.1.1530 i Nederlandene m. Barbara Sasse's, overlevet af denne.

Baccalauregraden ved universitetet i Rostock 1515; i Leipzig 1517-18, bistod her bogtrykkeren Melchior Lotter ved udg. af fire af Christiern Pedersens skrifter; vendt hjem til Malmø 1519 og gik i Hans Mikkelssens tjeneste; fulgte Chr. 2. i landflygtighed 1523; s. m. Hans Mikkelssens fængslet som lutheraner 1528 af Margrethe af Østrig, regentinde i Nederlandene, men frigivet ved Chr. 2.s mellemkomst; opholdt sig med Hans Mikkelssens i Norge 1531, i Mecklenburg

1532, derefter i Nederlandene; vejermester og læge i Malmø efter 1533.

Har skrevet: *Hortulus synonymorum* (enstydige ord til brug for latinundervisning, Kbhvn. 1520); har antagelig medvirket ved udgivelsen af Hans Mikkelssens oversættelse af nye testamente (1524); En bog om pestilens (første pestlægebog, Malmø 1536, forøget og forbedret udg. 1557); En liden dialogus eller katekismus (1537); En ny urtegård (om lægeplanter, 1546); tre andre lægebøger (1555-57); en oversættelse af en tysk bog om menneskets vand (1557); det samlede medicinske forfatterskab, »Henrik Smiths lægebog« (1577, i mange senere oplag i flg. århundreder, sidste oplag 1923); Tavle og register til den hellige skrift (1560), den første bibelkonkordans her i landet, anvendt i kirkerne i Skåne og Sjælland; *Libellus vocum Latinarum cum interpretatione Danica* (1563), en globsbog med oversættelser af 6300 latinske ord til dansk; et efterladt manuskript indeholdende en verdenshistorisk krønike (om de mærkeligste mænd og deres gerninger fra verdens begyndelse til nutiden) gik tabt ved Universitetsbibliotekets brand 1728.

Sneedorff Jens Schielderup

Forfatter, lærer; f. 22.8.1724 i Sorø, død 5.6.1764; søn af rektor H. H. Sneedorff og hustru Anne Margrethe f. Schielderup; gift 1. gang 4.10.1752 m. Inger, døbt 30.7.1727 i Kbhvn., død 1756, datter af navigationsdirektør Lorents Lous og hustru Ambrosia f. Brinck; 2. gang

8.6.1757 m. Øllegaard Vilhelmine, f. 18.6.1739 i Kbhvn., død 1775, datter af professor, etatsråd Chr. Thestrup og hustru Karen f. Fogh.

Student (Kbhvn.) 1739; tog baccalaureusgraden 1740; alumne på Borchs kollegium og dekan ved kommunitetet 1742-47; magisterkonferens 1746; studieophold i udlandet (statsret og fransk) 1748-51, bl. a. ved universitetet i Göttingen og i Frankrig; juridisk og politisk professor ved det nyoprettede Sorø akademi 1751; lærer for arveprins Frederik 1761.

Medstifter af Selskabet til de skiønne og nyttige Videnskabers Forfremmelse 1759; stiftede og påvirkede Johs. Ewald.

Litterære arbejder bl. a.: *Recueil de lettres, mémoires et autres pièces de notre siècle* (1750); *Essai d'un Traité du Stile des Cours ou Reflexions sur la manière d'écrire dans les Affaires*

d'Etat (1751, ny udg. ved Colom du Clos 1776); Om den borgerlige regering (1757); Fortsættelse af Babues syn (1759); oversættelse af Voltaires Zadig (1759); Breve (1759); Fragmenter (udgivet af C M Olrik 1769); Små skrifter (udgivet af Jonas Lindgren 1770). Udgav med kgl. understøttelse det oplysende tidsskrift »Den patriotiske tilskuer« 1761–63, hvori bl. a. fremkom indlæg for bondestandens frigørelse og planer om en videnskabelig skandinavisme.

Snell Johan

Bogtrykker; - 1500 - vistnok født i Einbeck i Hannover.

Lærte bogtrykkerhåndværket i Michaelisbrødre-nes trykkeri i Rostock; nedsatte sig som bogtrykker i Lübeck 1480; blev i beg. af 1482 af biskop Karl Rønnow i Odense anmodet om at komme til Danmark for at trykke et brev for Odense stift; trykte i løbet af 1482 Breviarium Ottoniense og indførte dermed bogtrykkerkunsten i Danmark; af breviaret kendes kun et enkelt eksemplar (defekt) i Det kgl. bibliotek; trykte till. u. opholdet i Odense en bog på latin om tyrkernes belejring af Rhodos; kaldt til Sverige 1483 og indførte ligeledes bogtrykkerkunsten der; vendte tilbage til Lübeck s. å.

Sonne Chr.

Forpagter, politiker; f. 21.4.1859 i Møgeltønder, død 25.7.1941; søn af provst, sognepræst H Chr. Sonne og hustru Margrethe f. Rothe; gift 21.10.1886 m. Sophie Caroline Amalie, f. 19.8.1859 i Flensborg, død 1929, datter af købmand Andreas Göttig og hustru Mathilde f. Juncker.

Preliminæreks. (Thisted) 1873; landbrugsuddannelse på Lerchenfeldt ved Kalundborg 1874–76; forvalter på Ellingegård ved Nykøbing S. 1876–78; landbrugseks. 1880; studerede landbrugsbogholderi på Lyngbygård ved Århus; inspektør på Dronninggård og Frederikslund ved Furesøen 1881; leder af Landhusholdningsselskabets maltbyg- og hvededykningsforsøg 1883–1902; lærer ved Lyngby landboskole 1883–85 og omfattende foredragsvirksomhed i landbofoerener; arbejdede 1885–86 som sekretær ved forberedelserne til landbrugets afd. på Nordisk udstilling i Kbhvn. 1888; forpagter på Knuthenborg avlsgård 1889–1907, af Rosenlund u. grevskabet Hardenberg 1905–19 og af Grængegård

1899–1935. Boede i Charlottenlund fra 1920; jævnlig ophold i udlandet efter 1935.

Medl. af frøkontrolkommissionen 1889, formand 1927–35; deltog bl. a. i oprettelsen af Maribo Sukkerfabrik 1897; formand for Sukkerroedyrkerforeningen; formand for Huseby sogneråd 1898–1907; medl. af bestyrelsesrådet for Landhusholdningsselskabet 1898, præsident 1919; hovedmanden ved selskabets nyordning 1933 i forbindelse med oprettelsen af Samvirksomheden for landbrugsfagligt oplysningsarbejde, æresmedlem af selskabet 1934; medl. af Landbohøjskolen tilsynsråd 1911–35, censor 1890–1940; medl. af Landbrugsrådet ved dets oprettelse 1919, af præsidiet 1925–33; næstformand for Hedeselskabets bestyrelse 1921–35; formand for Dansk Landbrugsmuseums bestyrelse 1921–35.

Sluttede sig til 1890'ernes bevægelse for indførelse af landbrugstold; medl. af landbrugstoldkommissionen af 1899; medl. af landstinget 1902, til 1904 i valggruppe med Højre, derefter som medl. af den frikonservative gruppe; ordfører ved behandlingen af en række love bl. a. vedr. landbruget, sociale love m. m.; landstingets formand 1909–10; repræsenterede det nydannede Konservative Folkeparti fra 1915, udtrådte af partiet 1917 u. Rottbøll-affæren; nedlagde sit landstingsmandat 1918; indlagde sig store fortjenester u. l. verdenskrig som medl. af Erhvervenes fællesudvalg og forhandler med de krigsførende magter om sikring af landets varetilførsler; landbrugsminister i forretningsministeriet Friis 5. april–5. maj 1920.

Medl. af Landmandsbankens bankråd og bestyrelse fra 1917 til bankens sammenbrud 1922; endv. bestyrelsesmedl. i en lang række industri- og handelsselskaber bl. a. Dansk Frøavlss Kompagni og Markfrøkontoret (Trifolium) 1911–35, Chr. Hansens Laboratorium 1916–35, Det Østasiatiske Industri- og Plantagekompagni 1916–38 (formand 1922–38), Burmeister & Wain 1919–33 og Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag 1920–35.

Har skrevet: Breve fra en rejse jorden rundt (1919); selvbiografien Min livsmelodi (1938), samt en række artikler i landbrugspresen.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1888.

Sonne H. C.

Præst, andelsmand; f. 16.8.1817 i Neksø, død 26.1.1880; søn af købmand Herman Jacob Sonne og hustru Johanne Dorthea f. Saxtorph; gift 19.4.1849 m. Margrethe Caroline, f. 28.7.1823 på Buderupholm, Støvring, død 1912, datter af kommitteret i rentekammeret Christian Rothe og hustru Johanne f. Selmer.

Student (Rønne) 1836; cand. theol. 1841; derefter huslærer på Lerchenborg; sognepræst i Møgeltønder 1845, i Thisted og Tilsted 1864; till. provst for Hundborg og Hillerslev herreder 1872; sognepræst i Fuglede fra 1875 og provst for Arts og Løve herreder fra 1879.

Stifter af og formand for den første danske brugsforening, Thisted Arbejderforening, 1866; medvirkede ved oprettelsen af lignende foreninger andre steder i landet, og blev 1871 formand

for den fællesforening, der stiftedes til fremme af samarbejdet mellem lokalforeningerne.

Har udgivet: Det danske kirkeårs pericoper (1863) samt nogle prædikener; afhandlinger bl. a. i Dansk Kirketidende; endv. skriftet Om arbejderforeninger (1867) og en række oplysnings- og propagandaartikler særlig i »Arbejderen«.

Sonne J. V.

Maler; f. 24.6.1801 i Birkerød, død 24.9.1890; søn af kobberstikker Jeppe Jørgen Sonne og hustru Else Cathrine f. Zimmer.

På Landkadetakademiet ca. 1814–15; på Akademiet 1815–28; till. privatundervisning hos C D Gebauer; med støtte af Fonden ad usus publicos studieophold ved akademiet i München

1828–31 (undervist af Peter v. Cornelius og Peter Hess); derefter 1831 til Rom med ophold til omkring 1841; fik i Treårskrigen (1848–50) overkommandoens tilladelse til at færdes på slagmarkerne som malende reporter og bataljemaler; i Italien omkring 1865–66; agræret ved Akademiet 1841, medl. 1846.

Tildelt Ankerske legat 1865.

Har udstillet på Charlottenborg 1818–86, i Stockholm 1824, 1850 og 1866, Paris 1855, 1878 og 1889, London 1862 m. v.

Arbejder bl. a.: En valplads morgenen efter et slag (1833); Romerske bønder, som drager til marked (1836); Bønder på vej til kirke (1846); De syge, der Skt. Hans nat hviler ved Helene kilde (1847); Landlig scene (1848); Angrebet på Dybbøl 5. juni 1848 (1849); Slaget ved Fredericia (1849); Slaget ved Isted 25. juli 1850 (1851); Feltvagt i det slesvigske 1848

(1851); Slutningen af slaget ved Isted (1852); Rytterkampen ved Århus 31. maj 1849 (1853); Skt. Hansfest i Tisvilde (1858); En ligfærd, motiv fra det nordlige Sjælland (1859); Bønder, som har tændt blus på en kæmpehøj Skt. Hansaften, danser omkring ilden (1860); Affæren ved Vorbasse 29. febr. 1864 (1876); bogillustrationer m. v.; samt hovedværket: frisen på ydermurene af Thorvaldsens museum, med skildringen af Thorvaldsens og hans værkers hjemkomst (forarbejder ca. 1846–50, udført på stedet af hjælpere; restaureret af Axel Salto o. 1944–59).

Repræsenteret på Kunstmuseet, Frederiksborg, Thorvaldsens museum, Hirschsprungske samling, i provinsmuseer m. v.

Titulær professor 1871.

Sophie Magdalene

Dronning; f. 28.11.1700 i Bayreuth, død 27.5.1770; datter af markgreve Christian Henrik af Brandenburg-Kulmbach og hustru Sophie Christiane af Wolfstein; gift 7.8.1721 m. senere kong Chr. 6. (se denne).

Dronning 1730; stærkt pietistisk præget; gav hoffilivet et tysk orienteret samt stærkt isoleret præg; nærede overdrevene forestillinger om kongemagtens rolle og bidrog til hoffets ødselhed bl. a. ved at medvirke til kostbare, glansfulde byggeforetagender som Eremitagen og navnlig Hirschholm slot. Støttede som enkedronning gennemførelsen på Hørsholm gods af nogle af de tidligste landboreformer i landet.

Efterlod ved testamente sine juveler som kongefamiliens ejendom; de udgør en vigtig del af kronregalierne (på Rosenborg).

Sorterup Jørgen

Præst, forfatter; døbt 2.11.1662 i Ottestrup mellem Sorø og Galselse, død 4.10.1723; søn af sognepræst til Sorterup og Ottestrup Jørgen Madsen Aarbye og hustru Anne Jørgensdatter (Morsing); gift 1. gang 1.9.1693 m. Anna Cathrine Christiansdatter (Hiort), f. 8.9.1674 i Kbhvn., død 1694, datter af boghandler Christian Gertsen og hustru Anna Cathrine f. Klingenberg; 2. gang m. Birgitte Frederiksdatter Lorentzen, død 1752.

Student (Frue skole, Kbhvn.) 1683; huslærer for baronerne Güldenchrone på Vilhelmsborg

ca. 1687; magister 1690; sognepræst til Lyderslev og Frøslev på Stevn 1692; viceprovst i Stevn herred 1711, provst 1713.

Har bl. a. skrevet: Lærd mands forliis (sørgedigt over Peder Syv, 1702, trykt i Danske Studier 1909); Poetiske skantz-kurv (1709) som led i en litterær polemik; Poetiske små-sager (1714); Nye helte-sange om konning Friederic den Fierdes lykkelige sevyrvindinger (1716, nyudg. af F. Rønning, 1889); Forklaring over billeder og figurer på det æld-gamle gyldne horn (1717).

Spangberg Morten

Opdagelsesrejsende; f. ca. 1699 i Strandby, Jerne sogn ved Esbjerg, død 1761.

Løjtnant i den russiske flåde 1720; næstkommanderende i Vitus Berings 1. Kamchatkaekspedition 1725–30; kaptajn af 3. rang 1730; næstkommanderende på Vitus Berings »store nordiske ekspedition« med den opgave at kortlægge Japans kyster; førte herunder materiel og proviant gennem Sibirien 1733–34, grundlagde Okhotsk og byggede en mindre flåde; sejlede til vestsiden af Kamchatka og omsejlede størstedelen af Kurilerne 1738; sejlede fra Bolsheretsk til det nordøstlige Honshu, kortlagde østkysten af Hokkaido (Yezo) og de sydlige Kuriler 1739, men måtte før arbejdet var færdigt afslutte og returnere p. g. a. skørbug og slet udrustning; gentog efter ordre togtet 1742; forlod tjenesten 1745, da ekspeditionsmedlemmerne blev tilbageholdt i Sibirien; dømt til døden men benådet med kortvarig degradation; forlist som skibsfører ved Arkhangelsk 1749, atter anklaget, men frifundet; kaptajn af 1. rang 1751.

Byggede den første russiske flåde i de store østlige have, forbandt ved sine geografiske undersøgelser de russiske opdagelser i Nordøstasien med de europæiske i syd og bestred myterne om ukendte vidtstrakte lande i det vestlige Stillehav; vandt ikke tiltro i samtiden, men James Cooks sidste rejse 1776–79 bekræftede resultaterne.

Sperling Otto

Læge og botaniker; f. 28.12. el. 30.12.1602 i Hamburg, død 26.12.1681; søn af rektor ved Skt. Johannesskolen, professor eloquentiæ ved gymnasiet i Hamburg Poul Sperling og hustru Anna f. Craneberg; gift 6.6.1630 m. Margrethe, f. 8.4.1605 i Roskilde, død 1654, datter af kanik Andreas Schwendi og hustru Anne f. Marquartzen.

Studerede medicin og botanik i Greifswald 1616–19, derefter i Leiden; i Chr. 4.s følge på rejse til Norge 1622; studerede i Rostock 1622–23; på botanisk studierejse med dr. Jørgen Fuiren til Skåne, Halland, Blekinge og Gotland 1623 (sandsynligvis i hovedsagen ophavsmand til de på rejsen udarbejdede plantelister udg. af Thomas Bartholin 1662); studier i Italien 1624–28; dr. med. i Padova 1627; læge i Bergen 1628, provincialmedicus 1630; stadsfysikus i Kristiania 1632–34; af Chr. 4. ansat som læge ved Børnehuset i Kbhvn. 1637, till. forstander

for Kongens Have ved Rosenborg 1638; afskediget fra begge embeder 1644; stadsfysikus i Kbhvn., ansat af magistraten 1639–44; huslæge hos Corfitz Ulfeldt; behandlede Chr. 4. efter slaget på Kolberger Heide og under hans sidste sygdom; hofkemiker 1648–49; hofmedicus 1649–51; under Dina-affæren anklaget for at have blandet gift til Ulfeldts påståede attentat mod kongen 1651, men frifundet s. å.; forlod Danmark med kongens tilladelse 14 dage efter Ulfeldts flugt s. å.; læge i Amsterdam 1651–54; oversatte Ulfeldts »Høytregende Æris Forsuar« til latin 1652; tilså den syge Ulfeldt i Stockholm og udnævnt til dronning Christianas livmedicus 1653; læge i Hamburg 1654; i fængsel 1658–59 beskyldt bl. a. for forræderi under svenskkrigen; fængslet for sin fortsatte forbindelse med Ulfeldts 1664 og dødsdømt; dommen ikke eksekveret; livsvarigt fængsel i Blåtårn; brevvekslede der med sin medfange Leonora Christina.

Har affattet et katalog over den botaniske have (1642); nedskrev for sine børn på tysk en selvbiografi til 1659 med et tillæg om fængslingen og fangenskab (Dr. med. Otto Sperlings selvbiografi (1602–73), udg. af S. Birket Smith, oversat i uddrag, 1885).

Sponneck Wilhelm

Rigs greve, politiker; f. 16.2.1815 i Ringkøbing, død 29.2.1888; søn af rigsgreve, stiftamtmand, Wilhelm Sponneck og hustru Susanne Christine f. Trojel; gift 17.6.1841 m. Annette Sigfride, f. 4.6.1818 i Kbhvn., død 1883, datter af stiftamtmand, justitiarius i højesteret, gehejmekonferensråd Frederik Lowzow og hustru Elisabeth f. Brockenhuus.

Student (Sorø) 1832; cand. jur. 1836; auskultant i generaltoldkammerkollegiet 1838; til Tyskland og Frankrig for at studere økonomi 1838–40; kst. kammersekretær 1840; kommitteret i generaltoldkammeret 1841, deputeret i samme kollegium 1843 og chef for dets 1. sektion omfattende kongerigets toldvæsen s. å.; havde væsentlig andel i udarbejdelsen af toldlovsforslaget 1846 med nedsættelse af beskyttelsen; regeringens kommissær ved de to sidste stænderforsamlinger, hvor bl. a. valgloven til den grundlovgivende rigsforsamling blev forhandlet; kongevalgt medl. af den grundlovgivende rigsforsamling 1848; finansminister 1848–54, bl. a. med opgaven at fastlægge et statsbudget og udforme reglerne for dets behandling; var

oprindelig for helstaten, gik fra 1848 ind for Ejderstaten, viste derefter interesse for planen om Slesvigs deling, men kæmpede påny for Ejderstaten bl. a. ved loven af 1850 om ophævelse af toldgrænsen ved Kongeåen; udarbejdede med H N Clausen notabelprojektet, en mægling mellem Ejder- og helstat; forhandlede i Berlin og Wien om Slesvigs fremtidige stilling 1851; gik derefter ind for helstaten og for den kongelige enevælde i fællessagerne; ledende i striden med de nationalliberale, i begyndelsen med støtte af Bondevennerne; gennemførte ophævelsen af toldgrænsen ved Ejderen 1853 og udstedte den første provisoriske finanslov s. å.; regeringens kommissær ved de første forhandlinger med det foreløbige rigsråd (de kongevalgte medlemmer) 1854; afskaffede indenfor toldvæsenet konsumtions- og formalingsafgifterne og fik tariffen revideret i frihandelsvenlig retning; tilhænger af progressiv indkomstskat; omlagde ældre skatter i en land- og ligningskat; oprettede statsbogholderiet 1848; ophævede tallotheriet 1850; indførte frimærkesystemet 1851; gennemførte pensionsloven 1851; afviste sportellønninger af embedsmænd med fast løn; generaltolddirektør 1854-63; udarbejdede forslag til toldloven af 1863; politisk rådgiver i Grækenland 1863-65 for den danske prins Vilhelm, der valgtes til græsk konge som Georg I.; nationalbankdirektør 1868-73; direktør for den nystiftede Handelsbank 1873.

Medl. af folketinget (Ålborg kredsen) 1866-69; medl. af kontrollkomiteen for de sjællandske jernbaner 1866, formand 1871. I bestyrelsen for Det Store Nordiske Telegraf-Selskab 1868-73; medl. af Kbhvns amtsråd 1868-80; formand i bestyrelsen for Forsikringselskabet Danmark 1870; formand for møntkommissionen 1872; en årrække formand for Gentofte sogneråd.

Æresmedlem af den engelske Cobden-klub (for sit arbejde med frihandelen).

Har skrevet: Om toldvæsen i almindelighed og det danske toldvæsen i særdeleshed I-II (1840), skrevet ud fra et frihandelsynspunkt.

Gehejmekonferensråd 1863.

Spärck Ragnar

Zoolog; f. 5.8.1896 i Hjørring, død 20.6.1965; søn af amtsforvalter J A Spärck og hustru Ida f. Gisiko; gift 18.9.1920 m. Mette, f. 21.8.1899 i Kbhvn., datter af overlæge Johannes Wandall og hustru Rigmor f. Wandall.

Student (Sorø) 1914; mag. scient. 1919; assistent ved Zoologisk museum 1918, amanuensis 1921; till. medarbejder ved Biologisk station fra 1919; dr. phil. 1925; privatdocent 1926, professor i zoologi ved Kbhvns universitet 1937; universitetets prorektor 1957-58; formand for museumsrådet for Zoologisk museum 1937 og for bestyrelsen for Havbiologisk laboratorium, Frederikshavn s. å.; formand i bestyrelserne for zoologisk centralinstitut 1964; bestyrer af institut for sammenlign. anatomi 1946-53.

Undersøgelser i Sydfrankrig og Holland 1924-25, ved Færøerne 1926, i Middelhavet 1930 (Dana-ekspeditionen), på Island 1931, ved Øst-Grønland 1932 (treårs-ekspeditionen til Chr. 10.s Land), i Congo 1946-47 (universitetets

centralafrikanske ekspedition), ved Syd-Afrika 1950-51 (Galathea-ekspeditionen).

Medl. af bestyrelsen for Dansk Naturhistorisk Forening 1918-39, sekretær 1918-34, formand 1934-39; medl. af bestyrelsen for Biologisk Selskab 1929-50, sekretær 1934-50 og af bestyrelsen for Zoologisk Have 1941, næstformand 1946; næstformand for Danmarks Akvarium 1948; medl. af bestyrelsen for Dansk ekspeditionsfond 1948 og for professor Johs. Schmidts legat for havforskning 1952, formand 1952-62; medl. af bestyrelsen for Kbhvns universitets jubilæumsfond 1958-64.

Næstformand i Studentersamfundet 1923-24, formand i 1929; medl. af naturfredningsrådet 1929, formand 1949; medl. af statsskovenes reservatudvalg 1934, reservatrådet 1936, kommissionen for videnskabelige undersøgelser i Grønland 1938 og dennes forretningsudvalg 1948, af folkeuniversitetsudvalget 1939-60, formand 1959, og af bestyrelsen for Danske museers fællesråd 1947-62, formand 1961; medl. af bestyrelsen for universitetets arktiske station 1953 og af komiteen for Dansk Peary Landekspedition; næstformand i komiteen for Galathea-ekspeditionen; vicepræsident i den zoologiske division af International Union of Biological Sciences 1947, præsident 1955-61, medl. af den danske nationalkomité, formand 1963, samt medl. af andre internationale komitéer, selskaber og akademier.

Æresmedlem af Dansk Naturhistorisk Forening og Dansk ornithologisk Forening 1956.

Litterære arbejder: Havets udforskning i det 19. årh. (1924); Undersøgelser over østersens biologi I-XII (1925-50, hvoraf bd. I (1925) var disputats); Nordens dyreverden (1926-28); Dansk Naturhistorisk Forening 1833-1933 (1933); Den danske dyreverden (1940, 2. udg. 1942); Zoologisk museum gennem tre årh. (1945); Japetus Steenstrup (1948); Undervisningen i zoologi ved Kbhvns universitet (1962); endv. medudgiver af Galathebogen og Galathea Reports, samt redaktør af Zoology of the Faroes, af Ringkøbing Fjords naturhistorie, af Danish Scientific Investigations in Iran og af Danish Review of Game Biology.

v. Staffeldt Schack

Digter, amtmænd; f. 28.3.1769 i Gartz på Rugen, død 26.12.1826; søn af major Agatus (Agatz) Ludwig v. Staffeldt og hustru Maria Regina f. v. Klingen.

Mistede begge forældre i barneårene; derefter som 9-årig på Landkadetakademiet i Kbhvn. 1778 med bl. a. digteren W H F Abrahamson som lærer; afgang som fændrik 1786; till. begyndende forfattervirksomhed; løjtnant 1788; kst. premierløjtn. 1791; studieophold i Göttingen på statsstipendium 1791-93 og fulgte forelæsninger i nationaløkonomi og arkæologi, især hos arkæologen Chr. Gottlob Heyne, samt dyrkede tysk filosofi og digtning, især Herder og

Schiller; fik offentliggjort digte i danske tidsskrifter, også efter hjemkomsten 1793; efter mange forgæves ansøgninger tildelt nyt rejse- og studielegat 1795; studierejse til Tyskland, Italien og Frankrig, især med ophold i Wien, Venedig og Firenze og med studier i filosofi, folkeliv og administration, samt fortsat digtning, 1795-1800; indtrådte i studenterkorpset 1801; assessor i landøkonomi- og kommercekollegiet s. å.; offentliggjorde till. ældre og nye digte i tidsskrifter 1800-02; udgav sin første digtsamling 1804; opnåede gennem kronprins Fr. (6.) lån og ny stilling som kavalier hos hertugen af Oldenburg i Pløn 1806; opvartende kammerjunker hos dronningen ved hoffet i Kiel 1808; amtmænd i Cismar 1810; amtmænd over Gottorp amt 1813; till. overdirektør for byen Slesvig 1814.

Oprindelig præget af oplysningstidens og den franske revolutions ideer, men brød med dem u. påvirkning bl. a. af Herders filosofi og Schillers digtning; udtrykker i sine digte fra tiden o. 1793 det romantiske grundsyn om menneskets fald fra den guddommelige verden og sin tro på digterens opgave samt på den store enhed i alnaturen. Offentliggjorde kun få digte, spredt i forsk. tidsskrifter, heriblandt i 1802 nogle digte der bygger på Schellings tanker, og blev dermed den første digter der gik imod oplysningstidens ideer; blev imidlertid sat i skygge af Oehlenschlägers Digte 1803; søgte ved udgivelse af sin første digtsamling, Digte 1804, at hævde sin ret som romantikkens virkelige indvarsler, men forgæves, idet samlingen blev dømt på nogle af Oehlenschlägers påvirkede romancer, der dog af Staffeldt hævdedes at være skrevet før 1803. Blev ikke forstået af samtiden, men først anerkendt af eftertiden, særlig efter fremkomsten af Georg Brandes' essay om digteren 1882; i nutiden dyrket af modernistiske digtere, især p. g. a. sit stærke billedsprog.

Har skrevet: polemiske arbejder bl. a. om den ting kaldet Ausrufungen og om andre ting (ano-

nymt, 1789; heri indlæg mod tyskeriet og imod Ernst Schimmelmans anonymt udgivne »Ausrufungen« i striden om Baggesens opera Holger Danske); Digte (1804; heri bl. a. Indvielsen, Kunstnerlængsel, I Canovas værksted, Til naturkraften, Platonisme, Aftenhøjtid og I høsten); Nye digte (1808; heri bl. a. Til en ung digter, Hymne til vandet, Det ene, Aftenrøden, Forvandlinger, Til den natlige sangerinde, Lina og Til de døde). Till. digte i tidsskrifter bl. a. Det helliganede (Nordia 1795) og Platonisme (Siofna 1802). – Samlede digte I–II (udg. af F L Liebenberg, 1843). – Samlinger til Schack Stafeldts levned I–II (af digterens efterladte håndskrifter, bl. a. rejsedagbøger, udg. af F L Liebenberg, 1847–51).

Stage C. F. G.

Skibsreder; f. 22.9.1803 el. 2.11.1805 i Kbhvn., død 29.6.1892; søn af styrmand i Asiatisk Kompagni Georg Gottlob Stage og hustru Henriette Pauline f. Rose; gift 1857 m. Dorothea (Thea), f. 18.6.1827 i Århus, død 1904, datter af rådmand og by- og rådhuskræver Jacob Willads Engelsted og hustru Susanne (Sanne) f. Neergaard.

På togt med faderen på ostindiefareren Christianshavn 1819–21; styrmandseks.; skibsfører på Sydamerika og Vestindien; førte som frivillig en kanonchalup ved Slesvigs kyster i krigen 1848–50; skibsreder i Em. Z Svitzers Bjærgningsentreprise og senere direktør i Det kgl. octr. Søassurancekomagni.

Medl. af sø- og handelsretten 1862–83.

Oprettede til minde om sønnen Georg Stage (1858–80) stiftelsen Georg Stages Minde 1882 og skænkede med hustruen skoleskibet Georg Stage og en betydelig kapital til dets drift; på fuldriggerskibet, afløst 1932 af et nyere, uddannedes årligt ca. 80 elever.

Stampe Henrik

Retslærd, generalprokurør, minister; f. 28.1.1713 i Hammer ved Nørresundby, død 10.7.1789, søn af provst J H Stampe og hustru Christiane Amalie f. Thestrup; gift 1. gang 30.11.1753 m. Christina Elisabeth, f. 20.2.1734 i Kbhvn., død 1761, datter af grosserer, etatsråd H L Kløcker og hustru Mette Christine f. Wrisberg; 2. gang 17.4.1776 m. Margrethe Eli-

sabeth, f. 1727 i Kbhvn., død 1798, datter af borgmester Mikael Grøn og hustru Elsabe Dorothea f. Krug.

Student (Ålborg) 1728; filosofisk eksamen og baccalaureus 1729; cand. theol. 1731; konrektor ved Ålborg latinskole 1734–37; magister 1735; ophold i udlandet 1737–40, studerede bl. a. to år i Marburg hos filosofen Chr. Wolf; konkurrerede 1740 om et juridisk professorat ved Kbhvns universitet; dr. jur. på konkurrenceafhandl. s. å.; professor i filosofi ved universitetet 1741; holdt till. private juridiske forelæsninger bl. a. over hele den danske og norske lov; medl. af det juridiske fakultet 1743, af konsistorium 1743–85; universitetets kvæstor 1751–84; juridisk professor 1753; till. bl. a. assessor i overadmiralitetens retten 1746, generalauditor ved søetaten 1748–53; medl. af lovkommissionen 1742 og kommissarius i den norsk-svenske grænsesag 1749; generalprokurør og medl. af statsrådet, da kronprins Frederik (Fr. 6.) overtog regeringen 1784.

Virkede for større næringsfrihed gennem det kgl. reskript af 1761 hvorefter der ikke måtte oprettes fl. lav og optagelsen i bestående lav lettedes; støttede arbejdet for landboreformer bl. a. som ledende medl. af den 1767 nedsatte landbokommission, hvis arbejde resulterede i en række forordninger 1769 »de Stampeske landbolove«. Medl. af kommissionsdomstolen der dømte Struensee og Enevold Brandt 1772; medl. af overskattedirektionen 1777 og af overbankdirektionen 1782–83.

Har bl. a. skrevet: Dissertatio de testamentis (disp.); Erklæringer, breve og forestillinger, generalprokurør-embedet vedkommende I–VI (udgivet af J L Rottbøll med sagsregister af L Fogtmann, 1793–1807).

Efter Henrik Stampes ønske oprettede hans enke 1790 det Stampeske rejsestipendium for juridiske kandidater.

Adlet 1759; etatsråd 1760; konferensråd 1766; gehejmeråd 1774.

Stanley Carl Frederik

Billedhugger; f. ca. 1738 i Westminster, England, død 9.3.1813; søn af billedhuggeren Simon (Carl) Stanley (se denne); gift 1.2.1769 (ægteskabet opløst) m. Marie Adrienne, f. ca. 1736, død 1825, datter af grosserer Jacques Salomon Courtonne og hustru Adrienne f. Sommerzee.

Til Danmark som 9-årig; elev af faderen; på Akademiet o. 1754; store guldmed. 1758; studierejse med længere ophold i Paris og Rom 1759–66; agræret ved Akademiet 1766, medl. 1777, professor 1778–1810; måtte sælge den af faderen opførte ejendom på Christianshavn 1782.

Udstillede på Salonen 1769, 78 og 94.

Æresmedlem af akademiet i Firenze.

Hovedværker: Noas ofring (1758); Eunukens døb (1762); Dronning Louises sarkofag til Roskilde domkirke (påbeg. 1773, opst. 1789); billedhugger ved interiøret i Christiansborg ridderal og ved den udførte Frederiks kirke (Marmorkirken); Hymen (før 1775); Kærlighed til fædrelandet (1777); buster af enkedronning Juliane Marie (1776), arveprins Frederik og hustru (før 1779) og af Johs. Ewald (o. 1782); gravmæler bl. a. over grev Otto Thott (i Sorø kirke, 1789), krigsråd P J Neergaard (i Ringsted kirke) og storkøbmanden Peter Applebye (i Christianskirken i Kbhvn.); endv. haveskulpturer i Dronninggårds have m. v.

Repræsenteret på Frederiksborg, Fredensborg, Kunstmuseet m. v.

Stanley Simon (Carl)

Billedhugger; f. 12.12.1703 i Kbhvn., død 17.2.1761; søn af grenadér, mulig senere køllertmager Jacob Stanley (Stanlig) og hustru Kirsten Simonsdatter; gift 1. gang ca. 1730 m. Anna Allen Eastborne fra Sussex; 2. gang aug. 1737

m. Magdalene Margrethe Lindemann, f. ca. 1716, død 1763, datter af en præst i Hannover.

I lære hos hofbilledhugger J C Sturmberg 1718; virkede i Tyskland og Holland i 1720'erne;

i tjeneste hos de hollandske billedhuggere Peter Schemackers og Laurent Delvaux i England 1727, arbejdede med stukkaturarbejde på slottet Compton Place i Sussex og udførte bl. a. fl. gravmæler; i Danmark 1746-47; medl. af det ældre akademi 1752, professor 1752-54; professor ved det reorganiserede akademi på Charlottenborg 1754-61; hofbilledhugger 1755; mesterbilledhugger i flåden 1757; kongens tilsynsførende ved L. Fourniers Porcelænsfabrik ved Blåtårn 1760.

Har udført grupperne Vertumnus, Pomona og Amor (ca. 1749, kopi efter Laurent Delvaux) og Venus, Adonis og Amor (antagelig kopier); Diana (en spejlvendt kopi efter Gabriel Grupello, 1751); Ganymedes med ørnen (før 1754); endv. gravmæler over Urban Bruun i Sorterup (1751) og Tycho de Hofman i Nebsager (1754), marmorsarkofag med hjørnefigurer over Claus Reventlow (død 1758; i Catharinakirken i Lübeck) samt epitafium for familien Juulson i Lynderup kirke; dekorationsarbejde til spisesalen i Moltke's palæ på Amalienborg (efter tegninger af Jardin og Saly, 1757); Ceres (1763); leverede modelfigurer, oftest kopier efter kendte kunstnere, til fajancefabrikken i Kastrup m. v.

Skulpturer bl. a. på Kunstmuseet og på Fredensborg slot.

Starcke C. N.

Filosof, skolemand, politiker; f. 29.3.1858 i Kbhvn., død 7.3.1926; søn af grosserer Carl Starcke og hustru Nicoline f. Hansen; gift 14.4.1882 m. Charlotte, f. 20.12.1860 i Kbhvn., død 1953, datter af læge C. G. Lorenzen og hustru Vilhelmine Elisabeth f. Erichsen.

Student (Borgerdydskolen på Chrsthvn.) 1876; cand. mag. (filosofi) 1881; dr. phil. 1883; privatdocent og lærer ved forsk. skoler og kursus i Kbhvn.; oprettede Det danske Selskabs skole på Frdbg. 1899, skolens forstander til 1911, da den blev nedlagt; efter konkurrence professor i filosofi ved Kbhvns universitet 1916.

Ledende senior i Studenterforeningen 1894-95; folketingsmand (Venstre) for Fåborgkredsen 1913-18; formand for Henry George Foreningens Kbhvns kreds 1913-16; medstifter af partiet Retsforbundet 1922. Medl. af l'Institut international de Sociologie, vicepræsident 1924.

Litterære arbejder bl. a.: L. Feuerbach. En monografi (disp., 1883, udvidet på tysk 1885); Die primitive Familie in ihrer Entstehung und

Entwicklung (1888, på engelsk 1889, fransk 1890). Skepticismen som led i de åndelige bevægelser siden reformationen (1890); Samvittighedslivet. En fremstilling af principperne for menneskeligt samfundsliv I-III (1894-97; 3. bd. på fransk 1899 og på spansk 1902). Freimaurerei als Lebenskunst (1911, belønnet med den tyske frimurerpris; 2. opl. 1914); Frimureriet, dets oprindelse og udvikling (1911, udvidet udg. 1923, på svensk 1926); Personlighedens moral og de moralske problemer i nutiden (1912); Jordskyld (1914); Verdenskrigen (1914); lærebog i Pædagogik (1914), i Psykologi (1916, 3. udg. 1923), i Formel logik (1917, 2. udg. 1922) og Typer af den filosofiske tænkningens historie (1918, 2. udg. 1922); Videnskaben og kulturudviklingen i det 19. årh. (1919); Den sociale uro og den evige fred (1920); Baruch de Spinoza (1921, på tysk 1923); Røveri og erhverv (1923); posthumt: Skoletanker (1927), Lovene for samfundsudviklingen og de sociale idealer (1927, på engelsk 1932) og Den frie vilje (1929).

Stauning Th.

Politiker; f. 26.10.1873 i Kbhvn., død 3.5.1942; søn af karetmager P. A. Stauning og hustru Caroline f. Hansen; gift 1. gang 4.11.1898 m. Anna Jensen, f. 13.7.1873 i Kastrup, Præstø amt, død 1921, datter af arbejdsmand Johannes Andersen og Ane Margrethe Jensen; 2. gang 30.6.1922

(ægteskabet opløst) m. Olga Kofod Hansen, f. 10.1.1883 i Antwerpen, død, datter af handelsagent, exam. jur. Christen Hansen og hustru Ida Augusta f. Kofod.

Bydreng fra sit 9. år; en tid i smedelære, derefter udlært som cigarsorterer; særligt gennem en farbroder fortrolig med arbejderbevægelsens ideologi; medl. af Socialdemokratiet 1889; formand for Cigarsorterernes Fagforening 1896-1908; redaktør af Tobaksarbejderforbundets fagblad m. v. 1896-1910; medarbejder ved Social-Demokraten (u. mærkerne »En der husker« og Politicus) 1897-1916, 1920-24 og 1926-29; hovedkasserer for Socialdemokratisk Forbund 1898-1910, forretningsfører (formand) for samme 1910-24 og 1929-39; minister uden portefølje (»kontrolminister«) i ministeriet Zahle 1916-20; till. styrer af en række sociale sager henhørende u. indenrigsministeriet 1918-20; statsminister og minister for industri, handel og søfart 1924-26; statsminister for det socialdemokratisk-radikale

ministerium Stauning-Munch (udv. m. konsultative ministre for Venstre og Konservative 9. april 1940) 1929-40, till. minister for søfart og fiskeri 1929-33 og forsvarsminister 1933-35; statsminister for samlingsministeriet fra 8. juli 1940.

Folketingsmand (Faksekredsen) 1906-18, (Kbhvns 2. kreds) fra 1918; medl. af Kbhvns borgerrepræsentation 1913-25, formand 1919-24; formand for den socialdemokratiske rigsdagsgruppe 1910-24 og 1926-29; medl. af valglovskommissionen af 1921; medl. af den parlamentariske kommission vedr. invaliditets- og alderdomsforsikring; medl. af forretningsudvalgene for De samvirkende Fagforbund og for Arbejdernes Fællesorganisation i Kbhvn.; medl. af Det internationale socialistiske Bureau til 1929; formand for Danmarks afd. af Den interparlamentariske Union; medl. af bestyrelsen for Foreningen for Socialpolitik og for Ensomme Gamles Værn; kgl. bankkommissær 1924-26; medl. af bestyrelsen for Landmandsbankens afviklingsafd. 1928-29.

Udbyggede og konsoliderede partiorganisationen; var under 1. verdenskrig s. m. indenrigsminister Ove Rode virksom vedr. dyrtids- og understøttelseslovgivningen og for at sikre tilførslerne til landet og søgte at opretholde forbindelsen med arbejderpartierne i de forsk. lande til fremme af fredsarbejdet bl. a. ved deltagelse i den socialistiske fredskonference i Stockholm 1917; fik bl. a. gennemført otte timers arbejdsdag i statens virksomheder og i fabrikker med døgn drift, nedsat en arbejdstidskommission og forberedt bageriloven; fastholdt parlamentariske fremgangsmåder og respekt for overenskomster og var imod voldelige midler i arbejdskampen; medvirkede til stiftelsen af Danmarks socialdemokratiske Ungdom 1920; spillede en stærk mæglende rolle ved løsningen af »Påskekrisen« 1920 med krav om parlamentariske tilstandes genoprettelse; dannede den første rent socialdemokratiske regering 1924, da Socialdemokratiet var landets største parti, og i hovedsagen med parlamentarisk støtte fra de Radikale; medvirkede efter verdenskrisen 1931 til valutacentrales oprettelse 1932 og til fl. kriseforlig, særlig »Kanslergadeforliget« med Venstre 1933, der omfattede socialreformens gennemførelse, millionbevillinger til offentlige arbejder, boligbyggeri, lovforbud mod arbejdsstandsninger, sænkning af kronkursen, nedsættelse af ejendomsskatter og rentebyrder for landbruget m. v.; ønskede bedre politisk forståelse mellem arbejdere og landbrugere i en national, folkeligt betonet politik; medvirkede i 30'erne til adskillige planøkonomiske indgreb, aflutning af arbejdskonflikter ved statsindgreb ofte i et vist modsætningsforhold til fagbevægelsen, og ved lov af 1934 om oprettelse af forligsinstitutionen med ændrede regler for afstemning og aflutning af arbejdsstridigheder; var mod enhedsfront med kommunisterne og venstresocialistiske fløje; gik kraftigt ind for hævdelsen af Danmarks suverænitæt ved Grønlandssagen mod Norge ved den internationale domstol i Haag, hvor dommen faldt 1933; opnåede s. m. de radikale også flertallet i lands tinget ved valget 1936 og gennemførte derefter en række vigtige love af social karakter bl. a. lov om ferie med løn 1938; var i 30'erne mod en

isoleret afrustning, gik ind for et neutralitetsfor-svar og fik gennemført forsvarsordningen af 1937 med øgede budgetter; gennemførte i sam-arbejde med P Munch en imødekommende neu-tralitetspolitik overfor Tyskland og erklærede sig som modstander af et nordisk forsvarsfor-bund (talen i Lund) 1937; deltog gennem mange år i arbejdet for mellemfolkelig forståelse; øn-skede forfatningens demokratisering og ophæ-velse af skranker for et demokratisk folkestyre; nedsatte forfatningskommissionen vedr. grund-lovsændring af 1937, grundlovsforslaget vedtoges af begge ting, men faldt ved folkeafstemningen 1939; udvidede efter den tyske besættelse 9. april 1940 sit ministerium med konsultative ministre for Venstre og Konservative; ved erklæring af 2. juli 1940 fra de store partier og Retsforbun-det enedes man om at gennemføre et nationalt dansk samarbejde på den bestående forfatnings grundlag; omdannede derefter regeringen 8. juli 1940, hvorefter fem socialdemokratiske og to radikale ministre trådte tilbage og erstattedes med mænd fra de samarbejdende partier og en-kelte udenfor bl. a. udenrigsminister Erik Scave-nius; gik som konsekvens af kamphandlingernes standsning 9. april ind for forhandlingspolitik-ken overfor den tyske besættelsesmagt, men af-viste de danske nazisters og visse erhvervsfolks underminering af parlamentarismen bl. a. ved erklæringen af 15. nov. 1940.

Har skrevet: Livets løgne (socialt skuespil, 1905, trykt 1931); festskriftet Danske tobaksar-bejderes organisation (1921); Min Grønlands-færd (1930); Tanker og taler (1931); Erindringer og tilbageblik (Arbejdernes Almanak 1932-34 og 1936-40); Af tidens strid (taler udg. af J Lehmann, 1933); endv. Danmark og Sverrig (Lund-talen, 1937); Socialdemokratiet i dag (1938); Nutidens Danmark og fremtidens (1939). Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1933.

Steen Adolph

Matematiker, politiker; f. 7.10.1816 i Kbhvn., død 10.9.1886; søn af fuldmægtig ved søetatens proviantgård Adam Reutz Steen og hustru Dor-thea Marie f. Langeland; gift 12.11.1853 m.

Anna, f. 30.9.1830 i Kbhvn., død 1897, datter af fuldmægtig i Nationalbanken Wilhelm Au-gust Arcander og hustru Caroline Wilhelmine f. v. Linstow.

Student (Schouboes institut) 1834; polyteknisk eks. 1839; repetent i matematik ved Polyteknisk læreanstalt 1841-45; tog magistergraden 1845; på studierejse særlig til Paris 1846-47; privat-docent ved Kbhvns universitet i 10 semestre; fri-villig sekondløjtn. i krigen 1848-49; lærer i ma-tematik ved Polyteknisk læreanstalt 1850, fast docent 1857-85; professor ved Kbhvns universi-tet 1861, universitetets rektor 1872-73; lærer i matematik ved Den militære højskole 1855-62.

Folketingsmand for Slagelse 1849-52 (tilslut-tet Venstre), for Kbhvns 6. kreds 1854-58 og 1864-69 (nationalliberal); i fl. år medl. af fi-nansudvalget; borgerrepræsentant 1858-61.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1862; for-mand for undervisningsinspektionen for de lær-de skoler og de højere realskoler 1875-86. Med-stifter og medbestyrer af sparekassen Bikuben 1857; medstifter af Martsforeningen (senere Dansk Folkeforening) 1864; medstifter af Nye Danske Brandforsikringsselskab s. å.

Forbedrede kvaliteten af matematikundervin-ningen i skolen og ved universitetet betydeligt og gik både som pædagog, videnskabsmand og politiker ind for en udvidet realundervisning med indskrænkning af latin og græsk og for en helhedsforbindelse mellem alle offentlige skoler.

Har bl. a. skrevet: De vi et natura infiniti mathematici specimen (disp., 1845); Elementær aritmetik (1843, 11. udg. 1881); Ren matematik (1847, 4. udg. 1879); Begyndelsesgrunde i ana-lytisk plangeometri (1854, 2. udg. 1869); Over-sigt over hovedformerne i rummet som indled-ning til geometrien (1858, 2. udg. 1868); Ele-mentær plangeometri (1865, 2. udg. 1873); Ele-mentær stereometri (1867); m. v.; universitets-læreboøger: Forelæsninger over differential- og integralregning ved Den kgl. militære højskole (1860, 2. udg. 1876); Grundtræk af sandsynlig-hedsregningen (1864); Forelæsninger over rationel mekanik ved Den polytekniske læreanstalt (1877); Den polytekniske læreanstalt 1829-1879 (1879); endv. bl. a. Bidrag til en kritik af prof. R Nielsens Filosofi og matematik (1859). Tal-rige afhandlinger i Videnskabernes Selskabs pub-likationer og i Matematisk Tidsskrift.

Steenberg Andreas Sch.

Biblioteksmand; f. 16.12.1854 i Hamburg, død 27.11.1929; søn af postmester N D G S Steen-berg og hustru Magdalene f. Hemmert; gift 20.11.1880 m. Laura Emilie, f. 15.4.1848 i Sles-vig, død 1933, datter af kontorchef ved stats-banerne, kancelliråd S E Steenberg og hustru Vilhelmine Louise f. Radecke.

Student (Horsens) 1873; cand. polit. 1877; partiel eks. i matematik, botanik, zoologi og mineralogi ved Polyteknisk læreanstalt 1880; lærer ved Den lærde skoles forberedelsesskole i Horsens 1877; adjunkt ved Ribe katedralskole 1880, ved Horsens lærde skole 1881, overlærer 1898-1909; kultusministeriets konsulent i bog-samlingsager 1909-20.

Arbejdede især fra 1892 i tale og skrift på at få oprettet folkebiblioteker, »free public libra-ries« efter engelske og amerikanske forbilleder, i købstæderne og at få skabt et landsdækkende

system af sognebiblioteker og vandreboogsam-linger samt skole- og børneboogsamlinger; blev herved banebryder for det moderne biblioteks-væsen.

Formand for Horsens arbejderundervisning 1884-1900; byrådsmedl. i Horsens (for Venstre) 1894-1903; medl. af Skanderborg amts skole-råd 1901-10; medl. af komiteén til understøt-telse af folkeboogsamlinger 1899-1909 og for-mand for dennes afløser statens bogsamlings-komité 1910-20; formand for forsvarsministeri-ernes bogsamlingsudvalg 1914-19; medl. af Røde Kors' bogkomité 1914-19; formand for Danmarks Studiekredsforening 1918; næstfor-mand for Skolebiblioteksforeningen af 1917.

Har bl. a. skrevet: Skildringer fra England (1899); Folkebogssamlinger, deres historie og indretning (1900); Skolen og bøgerne (1905); medredaktør af Bogsamlingsbladet 1910-17 og af tidsskriftet Læsning; redaktør af Biblioteks-tidende for Gentofte Kommune 1924-27.

Tildelt Det kgl. Landhusholdningsselskabs Collin-medalje 1920; titulær professor 1910.

Steensby Hans Peder

Geograf; f. 25.3.1875 i Steensby på Fyn, død 19.10.1920; søn af husejer Jens Hansen og hu-stru Maren f. Pedersen.

Student (Odense) 1894; cand. mag. 1900; lærer ved kbhvske kursus og skoler; studerede i Berlin 1904-05; dr. phil. 1905; antropologiske

undersøgelser i Danmark 1906-07; forsknings-rejser i Algerie og Tunis 1908, til Vestgrønland og Kap York 1909 og til Ægypten og anglo-ægyptisk Sudan 1913 samt til Labrador 1920; professor i geografi ved Kbhvns universitet

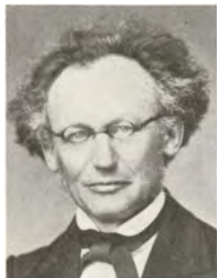
1911; bestyrer af universitetets geografiske laboratorium.

Medl. af Det kgl. danske geografiske Selskabs bestyrelse og af kommissionen for ledelsen af geologiske og geografiske undersøgelser i Grønland.

Litterære arbejder: Om eskimokulturens op-rindelse (disp., 1905, udvidet og ændret engelsk udg. 1916); *Ethnology and Anthropogeography of the Polar Eskimos* (1912); *Pytheas fra Masi-lia og Jyllands vestkyst* (Geografisk tidsskrift, 1918); *Norsemen's route from Greenland to Wineland* (1918); *Det geografiske studium* (1920); Om de danske pørs udvikling i sengla-cial tid (ved E. Storgaard i *Geografiska annaler*, 1925). Uddrag af dagbog om rejsen til »Vin-land« udg. af Ad. S. Jensen (1930).

Steenstrup Japetus

Naturforsker; f. 8.3.1813 i Vang i Thy, død 20.6.1897; søn af sognepræst Johannes Vogelius Steenstrup og hustru Anna Cathrine f. Carsten-sen; gift 19.10.1841 m. Ida Margrethe, f. 7.6.1811 i Alborg, død 1882, datter af købmand Hans Kaarsberg og hustru Sophie Christine f. Berlin.

Student (Aalborg) 1832; anden eksamen 1833; læste med sine yngre brødre hjemme i Jylland og foretog naturhistoriske studier og indsamlin-ger 1833–35; begyndte at studere medicin ved Kbhvns universitet 1835; fulgte till. naturhisto-riske forelæsninger; opgav det medicinske stu-dium efter geologisk rejse til Sydsvrige og Bornholm med professor Georg Forchhammer 1835; fulgte derefter zoologiske, geologiske og botaniske forelæsninger; Kbhvns univ.s guld-med. og prisbelønning fra Videnskabernes Sel-skab 1837; rejste til Island s.m. cand. polyt. J. C. Schythe for at undersøge forekomsten af mi-neraler 1839–40; lektor i mineralogi og botanik ved Sorø akademi samt lærer i zoologi ved den lærde skole 1840–46; professor i zoologi ved Kbhvns universitet 1846–85; till. medl. af Det kgl. naturhistoriske museums direktion 1848; ved museets sammenslutning med Universitets-museet 1862 formand i museumsrådet for Zoo-logisk museum og bestyrer af dets 2. afd. til 1885.

Viste gennem sine moseundersøgelser moser-nes betydning som en af de vigtigste kilder til oplysninger om tidligere tiders plante- og dyreliv;

påviste som den første, at et skifte af genera-tioner med forskelligt udseende og forskellig forplantningsform er typisk for visse lavere dy-reklasser; ledende i arbejdet for oprettelsen af Zoologisk museum og skaffede museet omfat-tende oceaniske samlinger, indsamlet og hjem-bragt af koffardikaptajner på rejser til Øst-asien og Amerika; deltog s.m. geologen Georg Forchhammer og arkæologen J. J. A. Worsaae i arkæologiske undersøgelser af stenaldrens skaldynger, som han navngav »køkkenmøddin-gere«, der blev international benævnelse.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1842, sel-skabets sekretær 1866–78; medl. af direktionen for Naturhistorisk Forening 1847 og af Carls-bergfondets første direktion 1876; medl. af en række udenl. akademier og selskaber; æresdok-ter ved Lunds universitet.

Har bl. a. skrevet: Geognostisk-geologisk un-dersøgelse af skovmoserne Vidnesdam- og Lillemose i det nordlige Sjælland (1842); Om forplantning og udvikling gennem vekslende generationsrækker, en særegen form for opfost-ringen i de lavere dyreklasser (1842, oversat til tysk og engelsk); Undersøgelser over hermafro-ditismens tilværelse i naturen (1846, oversat til tysk og engelsk); en række afhandlinger om blæksprutterne bl. a. *Hectocotylidannelsen hos octopodslægterne Argonauta og Tremoctopus*, oplyst ved iagttagelse af lignende dannelser hos blæksprutterne i almindelighed (1856); Et bi-drag til geirfluglens, *Alca impennis* Lin., natur-historie, og særligt til kundskaben om dens tid-ligere udbredningskreds (1857); Et blik på nat-ur- og oldforskningens forstudier til besvarelsen af spørgsmålet om menneskeslægten's tidligste optræden i Europa (1862); Tørvemosernes bi-drag til kundskab om Danmarks forhistoriske natur og kultur (1870); *Køkken-møddinger* (1886); *Yak-Lungta-brakteaterne* (1893) og *Det store sølvfund ved Gundestrup i Jylland* (1895) (begge i Vid. Selsk. Skr.). Endv. en lang række zoologiske samt arkæologiske og antropologiske afhandlinger, særlig i *Naturhistorisk Forenings Tidsskrift* og *Videnskabernes Selskabs Skrifter* og *Forhandlinger*.
Etatsråd 1867.

Steenstrup Johannes

Historiker; f. 5.12.1844 i Sorø, død 3.8.1935; søn af naturforskeren Japetus Steenstrup (se denne).

Student (Metropolitanskolen) 1863; studerede islandsk og dansk oldhistorie, men valgte jura som fag; cand. jur. 1869; assistent i overformyn-deriet 1869–73; fortsatte historiske studier (land-boforhold, middelalderkultur, vikingetid); stu-dieophold i Stockholm, Uppsala, London, Paris og München 1873–75; dr. jur. 1882; professor Rostgardianus i historie og antikviteter ved Kbhvns universitet 1882–1917; universitetets rektor 1899–1900.

Medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædre-landets historie og Sprog 1882, forstander for dette 1915; medl. af Videnskabernes Selskab 1882; formand for Historisk Forening 1897–1920; medl. af talrige udenl. vidensk. selskaber.

Forfatterskabet er præget af en vidtstrakt de-taillærdom og et nationalt helhedssyn; står skep-tisk overfor Erslevs skarpe kildekritik og folkeviser-nes historiske værdi, og inddrager med forkær-lighed historiske bidisciplinens stof og metode i sin forskning.

Har bl. a. skrevet: *Studier over kong Valde-mars jordebog* (1874); *Normannerne I–IV* (1876–82, hvoraf bd. IV, *Danelag*, var disputats); *Den danske bonde og friheden* (1888, 3. oplag 1912); *Historieskrivningen i Danmark i det 19. årh.* (1889); *Vore folkeviser fra middelalderen*. *Studier over visernes æstetik, rette form og al-der* (1891); *Fra fortid og nutid* (1892); *Nogle undersøgelser om guders navne i de nordiske stednavne* (1896); bd. I (oldtiden og den ældre middelalder) af *Danmarks riges historie* (1897–1904); *De danske stednavne* (1908, 2. udg. 1918); *Den danske kvindes historie fra Holbergs tid til vor I–II* (1917); *Mænds og kvinders nav-ne i Danmark gennem tiderne* (1918); *De dan-ske folkevisers ældste tid og visernes herkomst* (1919–20); *Historieskrivningen i det 19. årh.* (1921); *Carl Jacobsen og hans fader* (1921); *Carl Jacobsens liv og gerning* (1922); *Norman-diets historie 911–1066* (1925); *Nogle omrids af min virksomhed som universitetslærer* (1934). Endv. en lang række universitetslærebøger og talrige afhandlinger bl. a. i *Historisk Tidsskrift*. Medarbejder ved *Det danske folks historie* (1927).

Harvæsentlig del i, at Carlsbergfondet stil-lede midler til rådighed til udgivelsen af *Dansk biografisk Leksikon* (grundlagt af C. F. Bricka 1887).

Æresdoktor ved universitetet i Lund 1900 og i Caen 1932.

Steenstrup K. J. V.

Geolog; f. 7.9.1842 i Mou sogn, død 6.5.1913; søn af møller J. P. Steenstrup og hustru Sinned Claudine f. Lund.

Cand. pharm. 1863; assistent ved Mineralo-gisk museum 1866; foretog i årene 1871–99 ni vidensk. rejser til Grønland; geolog ved Dan-marks geologiske undersøgelse 1889–97; medl. af kommissionen for ledelsen af de geologiske og geografiske undersøgelser i Grønland 1896.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1902; æres-formand for Dansk geologisk forening; formand for den med den arktiske station på Disko til-

synsførende kommission 1906 og for Atlanterhavshavnens grønlandske sektion. Æresmedlem af en række udenl. vidensk. selskaber.

Har bl. a. skrevet: Om de Nordenskiöldske jernmasser og om forekomsten af gedigent jern i basalt (Vid. medd. fra Naturhist. Foren., 1875); Bidrag til kendskab til bræerne og bræisen i Nord-Grønland (1883); Om Østerbygden (1889); Om klitternes vandring (1894).

Dr. phil. h. c. ved Kbhvns universitet 1894.

Steenstrup Mathias

Forfatter, redaktør; f. 22.7.1822 i Hillerslev, Thy, død 13.10.1904; søn af sognepræst Johannes Vogelius Steenstrup og hustru Anna Cathrine f. Carstensen; gift 22.8.1849 m. Rise Jensine, f. 21.10.1827 på Visborggård, død 1906, datter af godsejer Niels Winde Kjellerup og hustru Caja Severine f. Kruse.

Student (Randers) 1840; cand. theol. 1845; dyrkede filosofi og litteratur- og kulturhistoriske studier; magister (titlen s. å. ændret til dr. phil.) 1854; udg. Dansk Månedsskrift 1855-68 med talrige betydningsfulde medarbejdere; stiftede Udvalget for Folkeoplysnings Fremme 1866 (formand s. å.), for at vække og udvikle læselysten i folket, særligt hos bondestanden, og udsendte her igennem en lang række værdifulde publikationer bl. a. værker af Holberg, Oehlenschläger og Blicher, samt A. D. Jørgensen: Fyrretyve fortællinger af fædrelandets historie (1882) og H. F. Feilberg: Dansk bondeliv (1889); udvalget, som længe alene varetog den boglige side af oplysningsarbejdet, fik fast støtte på finansloven 1874.

Statens tilsynsmand ved folkehøjskolerne 1876-88.

Har skrevet: Historisk-kritisk oversigt over forsøgene på at give en historiens filosofi (disp., 1854); Sverrig. Land og folk I-II (1876); forsværskriftet Anklagerne mod højskolerne, bestyrelse ved kendsgerninger (1886).

van Steenwinckel Hans (1.)

Arkitekt, fortifikationsingeniør, billedhugger; f. ca. 1550 i Antwerpen, død 10.5.1601; søn af arkitekt Laurens van Steenwinckel og hustru Alyt f. van Dale; gift m. Inger Pedersdatter, død efter 1630.

Medarbejder hos faderen ved opførelsen af rådhuset i den frisiske by Emden fra 1573; kom til Danmark 1578, antagelig engageret af Antonis van Opbergen til arbejde på Kronborg; medvirkede ved fuldførelsen af Uraniborg på Hven for Tycho Brahe, antagelig også ved opførelsen af Stjerneborg (1584); kgl. bygmester 1583; bestyrelse fra 1588 forsvarsværker og foretog fæstningsbyggeri i Norge og på fæstningerne Varberg, Bohus og Aggershus, senere fra 1599 ved Halmstad og ved grundlæggelsen af byen Kristianopol; havde stenhuggerværksted i Halmstad med leverancer til kongelige byggerier.

Har udført restaureringen af Skt. Petri kirke i Kbhvn. med opførelse af tårn og mur (1586); Orebygård på Lolland (1587, nu ombygget); Christoffer Gjøs og Birgitte Bøllers epitafium i Gunderslev kirke (1587); kirken i Slangerup (1589); Sparepenge ved og formentlig selve hovedplanen for Frederiksborg slot (ca. 1600); gravmæle over lensmanden Anders Bing og hustru i Smedstorp kirke ved Simrishamn (ca. 1594); epitafium over Steen Brahe og hustruer i Næsby kirke, Sjælland (1595); arbejder ved fæstningsværkerne, bl. a. den endnu bevarede Nørreport i Halmstad (1599 f.) m. v. - Er tilskrevet en række bygningsarbejder og skulpturer (bl. a. Næsbyholm, Berritsgård, Lundehave, Engelsholm, Svenstorp og Tosterup kirke i Skåne, Blåtårns spir, Tøjhuset), dog uden sikkert bevisgrundlag.

van Steenwinckel Hans (2.)

Arkitekt, billedhugger; f. 24.6.1587 i Kbhvn., død 6.8.1639; søn af arkitekt Hans van Steenwinckel (se denne); gift m. Trine Willom Hybersdatter, død 1674.

I murer- og stenhuggerlære hos faderen i Halmstad, senere hos efterfølgeren Willem Cornelissen; elev hos Amsterdams stadsbygmester Hendrick de Keyser ca. 1602 s. m. broderen Lourens; i Danmark igen, i hvert fald 1614; generalbygmester og øverste tilsynsførende ved de kongelige bygninger 1619.

Har s. m. Lourens hovedæren for indførelsen af den nederlandske renaissance i dansk bygningskunst.

Har bl. a. udført: arbejder på Frederiksborg, ringrendingsporten (o. 1614), portfløj mellem kirke- og prinsessefløjen (1619), kancellibygningen, marmorgalleriet foran kongefløjen (1621), opsætningen af kummen til Neptunfontænen (1620) m. v.; evt. også S-broen, porttårnet (1618 f.), audienshuset og løngangen; fuldførel-

sen af Chr. 4.s gravkapel ved Roskilde domkirke (o. 1619); vestportalen mod Børsrampen (1624) og antagelig andre dele af Børsen; dele af Trefoldighedskirken i Kristiansstad (antagelig s. m. Lourens, 1625); prædikestolen i Trefoldighedskirken; endv. silkeboderne ved nuv. Silkegade i Kbhvn. (1620); restaurering af fæstningsværker ved Kristianopol (1626); planerne til Nyboderkvarteret (1630'erne); restaurering af Nicolai kirke (1630); Højbro og Nybro i Kbhvn.; genopbygning af Kronborg efter branden (1629); trappetårn og marmorgalleri på Rosenborg (1634); befæstning af Flækkerø ved Kristianssand (o. 1635); arbejde på Dragsholms østfløj (1638); Valdemars slot på Tåsinge (1638 f.) og planer til hovedbygningen; muligvis medvirket ved planlæggelsen af Rundetårn og Trinitatis kirke.

Steffens Henrik

Naturforsker, filosof; f. 2.5.1773 i Stavanger, død 13.2.1845; søn af læge Henrich Steffens og hustru Susanna Christina f. Bang; gift 4.9.1803 m. Hanna, f. nov. 1784, død 1855, datter af komponisten Johann Friedrich Reichardt og hustru Johanna f. Alberti.

Boede i Norge 1773-79, i Helsingør 1779-84, i Roskilde 1784-87, i Kbhvn. 1787-94; student (priv. dimit.) 1790; begyndte at studere teologi, derefter navnlig geologi og mineralogi, påvirket af Linnés og Buffons naturhistoriske systemer og lære og særlig under indflydelse af Linnés danske elev Martin Vahl; knyttet til brødrene Mynster og Rahbek; deltog i studenternes »posthusfejde« som reaktion mod de tyske officerer; var i opposition mod oplysnings-tidens borgerlige dannelsesform og tiltrukket af en poetisk-filosofisk naturerkendelse; bestod en prøve i zoologi, botanik og mineralogi for Det naturvidenskabelige Selskab 1794, derefter med dette selskabs støtte på mineralogisk og geologisk studierejse til Norge; privatdocent i Kiel 1796-98 og drev studier i nyere tysk poesi og filosofi bl. a. Fichte og Kant; dr. phil. ved Kiels universitet 1797; studerede Spinoza og den romantiske naturfilosof Schelling; studierejse til Tyskland med støtte af Fonden ad usure publicos 1798-1802, sluttede sig i Jena til romantikerne og studerede mineralogi i Freiberg; forelæsninger på Elers kollegium i Kbhvn. 1802-04; fik stor indflydelse på ungdommen, på

Oehlenschläger og dennes kald som romantisk digter, på Mynster, Grundtvig, brødrene Ørsted og senere på F C Sibbern; professor i filosofi og naturhistorie i Halle 1804, i Breslau 1811 og i Berlin 1832; gik stærkt ind for den tyske sag i uafhængighedskampen mod Napoleon, deltog frivilligt som løjtnant i krigen.

Søger i sin naturfilosofi at forbinde alle livets fænomener i naturens og historiens enhed, vidende sporene af et guddommeligt formål bag altets udvikling, med naturen som en fremadskridende individualisering med sit højdepunkt i mennesket.

Hovedværker: Versuche über die Mineralogie und das mineralogische Studium (disp., 1797); Beiträge zur innern Naturgeschichte der Erde (1801); Indledning til filosofiske forelæsninger (1803); Grundzüge der philosophischen Naturwissenschaft (1806) med fremhævelse af Schellings filosofi; Handbuch der Oryktognosie (mineralogi) I-IV (1811-24); Die gegenwärtige Zeit und wie sie geworden I-II (1817); Caricaturen des Heiligsten I-II (1819-21); Anthropologie I-II (1822); endv. tre romaner om tidens tankebevægelser: Die Familien Walseth und Leith I-III (1827), Die vier Norweger I-IV (1828) og Malcolm I-II (1831); Von der falschen Theologie (1823); Wie ich wieder Lutheraner ward (1831) og Christliche Religionsphilosophie I-II (1839); endv. selvbiografien Was ich erlebte I-X (1840-44, dansk udg. 1840-45); Nachgelassene Schriften. Hrsg. v. Schelling (1846); Samlede fortællinger, udg. af C F Güntelberg, I-XXI (1834-45).

Steglich-Petersen Kristian

Højesteretssagfører; f. 14.7.1880 på Slåtåkra i Sverige, død 23.12.1969; søn af proprietær M H Petersen og hustru Betty f. Steglich; gift 5.9.1908 m. Elisabeth, f. 8.1.1885 i Bælum, datter af sagfører P Møllerup og hustru Claudia f. Ahnfeldt.

Student (Efterslægtens skole) 1897; cand. jur. 1903; assistent i justitsministeriet 1906; overretssagf. 1907; højesteretssagf. 1916; Danmarks agent og advokat i Haag u. retssagen imod Norge ved den internationale domstol ang. suveræniteten over visse dele af Østgrønland.

Formand for sagf. rådet 1941-47 og for Erhvervenes Oplysningsråd 1945-49; formand

for bestyrelsen i A/S Det Store Nordiske Telegraf-Selskab og dette selskabs Holding Company 1948-58, fortsat medl. af bestyrelsen i førstn. selskab til 1964; næstformand i Landmandsbankens bankråd 1928-60, formand 1960-64; kommitteret i Kredittassen for Husejerne i Kbhvn. til 1968 og i A/S Dampskibsselskabet Norden; formand for bestyrelsen i A/S De danske Spritfabrikker til 1965, fortsat medl. af bestyrelsen til 1967; medl. af bestyrelsen for A/S Laur. Knudsens mekaniske Etablissement til 1964 og for A/S Hellesens til 1967; formand for I/S Berlingske Tidende, for bestyrelsen for A/S De Berlingske Virksomheder og Det Berlingske Officin A/S; medl. af direktionen for Livsforsikrings-Akts. Hafnia 1936-51, af kontrolkomiteen for Nordisk Livsforsikrings-Akts. Hafnia og bestyrelsen for A/S Hafnia-Skadeforsikring til 1966 samt af bryggerirådet for Carlsberg Bryggerierne til 1966.

Stein S. A. V.

Anatom, kirurg; f. 29.7.1797 i Kbhvn., død 14.5.1868; søn af regimentskirurg J H M Stein og hustru Anna Sophie f. Kugler; gift 7.6.1822 m. Karen Sophie, f. 18.2.1801 i Kbhvn., død 1888, datter af lærer Matthias Johannes Borch og hustru Sophie Hedeveg f. Jansen.

Eksamen fra Kirurgisk akademi 1819; reservekirurg på Almindelig hospital 1820-21; derefter prakt. læge; till. distriktslæge ved fattigvæsenet 1820-35; læge ved Opfostringshuset 1821-29; bataljonskirurg 1821-39; student 1831; med. eks. 1832; dr. med. 1834; professor i anatomi ved Kunstakademiet 1835-67; docent i anatomi ved Kbhvns universitet 1837, ved undervisningens omordning 1840 adjunkt og professor extraord. ved Kirurgisk akademi; professor extraord. ved det lægevidensk. fakultet (sammensmeltning af Kirurgisk akademi og det med. fakultet) 1841-44; overkirurg ved Frederiks hospital 1844-54; udførte bl. a. plastiske operationer; professor i klinisk kirurgi og medl. af konsistorium 1845-54; universitetets rektor 1849-50; fungerede som overkirurg ved lazarettet på Augustenborg 1849; professor i teoretisk operationslære fra 1854.

Initiativtager til oprettelsen af Lægernes Enkeltkasse 1833.

Begyndte 1831 udgivelsen af et kirurgisk-anatomisk tavleværk med egne tegninger, ophørte

med 2. hæfte (1833), da udgivelsen var for kostbar; endv. skrevet: doktorafhandl., et komparativt-anatomisk arbejde med egne illustrationer (1834); Håndbog i menneskets anatomi, udarbejdet med hensyn til maler- og billedhuggerkunsten (1841); afhandl. om congestionsabscesser og pusudbredninger (Hospitals-Meddelelser 1850 og -51).

Etatsråd 1862.

Stein Th.

Billedhugger; f. 7.2.1829 i Kbhvn., død 16.11.1901; søn af anatom, kirurg S A V Stein (se denne); gift 1. gang 6.7.1858 m. Emmy, f. 10.11.1838 i New York, død 1862, datter af mekaniker Carl Frederik Schjøtt og hustru Charlotte Ophelia f. Richter; adopteret af Emmy Drewsen f. Richter 1851; 2. gang 12.11.1863 m. Sara

Margrethe, f. 30.5.1840 i Kbhvn., død 1935, datter af professor, forstdocent L S Fallesen og hustru Nicoline Christiane f. Smith.

På Akademiet 1841; arbejdede hos medaljør Christen Christensen til 1845, derefter hos H W Bissen; ophold i Rom 1856-59; medl. af Akademiet 1861; docent i anatomi ved Akademiet 1867-83, professor 1883, direktør 1893-96, vicedir. 1896-99.

Har udstillet på Charlottenborg 1848-1902, i Stockholm 1866, Berlin 1891, Paris 1900 m. v. Tildelt Anckerske legat 1887.

Hovedværker bl. a.: Thetis bønfaller Vulkan om våben til Achilles (1851); En ung pige, som plukker en stjerneblomst itu (1857, gentaget 1859); Neapolitansk fiskerdræng bærende en vandkrukke (1858, nu ved Grønningen i Kbhvn.); Holbergs statue foran Det kgl. Teater (1875); H C Andersen (1875); ti relieffer med motiver fra Iliaden og Odysseen (1877); Niels Juel, Holmens Kanal (1881); buste af Mynster og Martensen til Frue kirkeplads (1875 og 1888); admiral E Suenson, ved Nyboder (1889); Hyrden Faustulus med Romulus og Remus (1896); Liden Gunver (1899); E Tesdorpf (opst. i Landbohøjskolens have (1899) m. v.

Repræsenteret på Kunstmuseet, Frederiksborg, Glyptoteket, Hirschsprungske samling, på provinsmuseer m. v.

Har udgivet biografiske skildringer bl. a. af billedhuggere.

Titulær professor 1874.

Steincke K. K.

Politiker; f. 25.8.1880 i Viskinge, død 8.4.1963; søn af overlærer C Steincke og hustru Vilhelmine f. Hansen; gift 1. gang 25.10.1907 m. Marie Elisabeth, f. 28.2.1878 i Enderslev, død 1949, datter af slagtermester Hans Hansen og hustru Ane Kirstine f. Jeppesen; 2. gang 13.10.1951 m. Jytte, f. 3.2.1909 på Frdbg., datter af bankfuldmægtig Alfred Egge og hustru Mis f. Lehrmann.

Student (Sorø) 1899; cand. jur. 1906; sagførerfuldm. 1906; overretssagf. 1910-21; assistent u. Frdbg. kommunes juridiske forvaltning 1907, fuldmægtig smstds (forsørgelsesvæsenet) 1907, ekspeditionsskr. 1908, inspektør 1911, kontorchef for fattigvæsenet 1917-21; præsident for invalideforsikringsretten 1921-24; formand for invalideforsikringsrådet 1927-28; justitsminister i det første ministerium Stauning 1924-26; socialminister i det andet ministerium Stauning 1929-35 og justitsminister 1935-39; direktør i A/S Kryolitselskabet Øresund 1939-50 og fra nov. 1950; justitsminister i ministeriet Hedtoft marts-okt. 1950.

Fik stor indflydelse på omfattende områder af dansk lovgivning; således i tyverne på lovene om ægteskabets retsvirkninger, om ægtefællers arveret og dødsboer, på straffeloven, på reformer indenfor politiet, på interneringsloven, endv. på lovkomplekset socialreformen, fremsat 1929, gennemført 1933, der samlede bestemmelse spredt i ca. 50 tidligere uensartede love til en helhed i fire hovedlove om offentlig forsorg, folkeforsikring, arbejdsløshedsforsikring, og ulykkesforsikring, præget af humane og rationelle synspunkter; endv. lov om mægling i arbejdsstridigheder 1934, lov om sterilisation af åndssvage, retsplejeloven af 1937, svangerskabsloven 1937-38 og børnelovene af 1937-38, særlig om rettighederne for børn fødte udenfor ægteskab; loven om pressens brug af 1938 og loven af s.å. om en særlig klageret (appelleret), loven om enhedspolitiet, biografloven af 1938, der skabte en filmdom til støtte for kulturelle film og for privatteatrene m. v.

Medl. af landstinget 1918-52, som tingvalgt fra 1939, formand 1948-50 og 1951-52; medl. af rigsretten 1918-24, 1926-29, 1939-50 og 1951-52 (viceformand 1948-50 og 1951-52), af børnelovsudvalget og sønderjydsk udvalg af 1919, af kommissionen ang. lægers retsstilling 1928, af landstingets finansudvalg 1920-24,

1926-29, formand 1940-48; medl. af forfatningskommissionerne 1937, 1946 og 1951, af det udenrigspolitiske nævn 1939-50, af udvalget om ændringer i den sociale lovgivning 1941, af biografløvsudvalget 1948 og af komitéen for Rask-Ørsted fondet 1945-50 og 1951-53.

Medl. af Frdbg. værgeråd 1909-14; medl. af Socialdemokratiets hovedbestyrelse og forretningsudvalg 1913-19, af bestyrelsen for Foreningen af Forsørgelsesinspektører o. l. 1913-21 (æresmedlem 1921), for Dansk Forening for Socialpolitik 1914-24, for Klubben af 1914 fra 1917 (æresmedlem 1954) og for Folkeuniversitetsforeningen 1919-22; næstformand i Frdbg. Sparekasses repræsentantskab 1915-20; medl. af socialrådet 1921-29 og af centralbestyrelsen for Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse 1928; præsident for Rigsforeningen til Bekæmpelse af de reumatiske Sygdomme i 1936-50 (æresmedlem 1951, sølvmedalje 1961); næstformand i bestyrelsen for Dansk Filmsamfund 1943-47; formand for repræsentantskabet for Arte 1946-50; formand for svangerskabskommissionen 1949-50; æresmedlem af Dansk Skuespiller Forbund 1954, af Socialinspektørforeningen i Danmark 1958 og af Socialpolitisk Forening 1959.

Har bl. a. skrevet el. udgivet: Offentlig hjælp (1910); Den økonomiske historieopfattelse (1911); Almisser eller rettigheder (1912); Kulturbetragtninger (1912); Håndbog i forsørgelsesvæsen (1916, 3. udg. 1926); Moderat eller radikal (1919); Fremtidens forsørgelsesvæsen I-II (1920); Frisind eller letsind (1927); Folkeforsikring (1930); Demokrati og kultur (1936); Skal fosterdrab være straffrit (1950); Kunsten at blive voksen (1952), samt forsk. afhandlinger om socialreformen, sociallovgivning m. v. Aførmesamlinger bl. a. Tegnstifter (1938), Svovstikker (1941), Myggestik (1943), Brændenælder (1944), Stikpiller (1950), Nælepuden (1957), Skæve smil (1959) og Kaktus (1960); desuden Erindringer I-V (1945-54); Kvinden, kærligheden - og konen (1955); Forelsket, forlovet - og hva' så? (1956); Slå bremserne i (1958). Redaktør af Socialisten 1903-14 og Sognerådstidende 1912-24.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1933; Hans Knudsens ærespris 1961.

Stemann P. C.

Statsminister; f. 14.4.1764 i Kbhvn., død 25.11.1855; søn af statsminister, gehejmekonferensråd C L Stemann og hustru Augusta Elisabeth f. Müller; gift 21.5.1788 m. Elisabeth (Betzy), f. 24.6.1767 i Kbhvn., død 1850, datter af fabrikant Peter Wasserfall og hustru Cathrine Elisabeth f. Colsmann.

Student (priv. dimitt.) 1780; gennemgik Akademiet tegneskole; cand. jur. 1781; fulgte forelæsninger i Kiel og Göttingen; auskultant i bjergværksdirektoriet 1783; på inspektionsrejse til de norske bjergværker 1784; kommitteret i bjergværksdirektoriet s. å.; auskultant i højesteret 1788, virkelig assessor 1789; ejer af Benzonslund i Holbæk amt 1789-1805, afskaffede der hoveriet og modtog Landhusholdningsselskabets

mindre guldmed. herfor; amtmand over Sorø amt 1798 og rettede amts administration og økonomi op; overtog forvaltningen af Sorø akademis jordegods 1802; i Sorø akademis øverste ledelse 1803; ejer af Valbygård ved Slagelse 1805-1846; holdt rigsregalierne skjult i Sorø kirke under krigen 1807; gehejmestatsminister, kancellipræsident, justitsminister og kgl. bankkommissær 1827; overtog endv. direktionen af Herlufsholms stiftelse; leder af danske kancelli s. m. generalprokurøren A S Ørsted; stærk tilhænger af enevælden og mod beslutningen af 1831 om indførelse af rådgivende provinsialstænder; ønskede disses kompetence snævert afgrænset, men var også mod at de fik et aristokratisk præg; ofte uenig med Ørsted i lovsager på stænderforsamlingerne; medvirkede til købstædernes nye kommunalordning 1837; fremførte iøvrigt stærke godsejersynspunkter og fik gennemført fæsteloven 1838; fik indflydelse på »det åbne brev« af 8.7.1846; tilskyndede til kamp mod den slesvigholstenske bevægelse; var velvillig overfor Chr. 8.s tanke om ordningen af forfatningsforholdene 1847; proklamerede Fr. 7. som konge 1848; afsked som minister s. å.; fratrådt fra Herlufsholms stiftelse 1851.

Gehejmekonferensråd 1815; ridder af Elefantordenen 1828.

Stender-Petersen Adolf

Slavisk filolog; f. 21.7.1893 i Petrograd (Leninograd), død 16.4.1963; søn af bogholder Johs. Stender-Petersen og hustru Marta f. Jakob-Hofman; gift 1. gang 31.1.1918 m. Gori, f. 19.4.1892 på Frdbg., datter af købmand Niels Klitgaard og hustru Karoline f. Lillelund; 2. gang 1953 m. forfatterinden Ebba Torstenson, f. 26.7.1924.

Studerede ved universitetet i Petrograd 1912-15, ved Kbhvns universitet 1916-19; mag. art. (slavisk filologi) 1919; dr. phil. 1923; assistent ved Det kgl. bibliotek 1916-18; lektor i slaviske sprog ved universitetet i Gøteborg 1918-26 og ved Gøteborgs handelshøjskole 1918-27; professor i slavisk filologi ved universitetet i Dorpat 1927-31; privatdocent ved Arhus universitet 1931, lektor i slaviske sprog og litteraturer smstds 1932, docent 1935, professor 1941; dekan for det humanistiske fakultet 1938; universitetets rektor 1945-47; leder af Journalistkursus ved Arhus universitet 1946-49; visiting professor ved Columbia universitetet, New York 1949-50.

Har foretaget vidensk. studierejser til en række slaviske lande m.v.; medl. af præsidiat for Commission Internationale des Etudes Slaves 1955; medl. af Dansk Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning 1934; ledende senior i Studenterforeningen i Århus 1933-34; formand for Humanistisk Samfund i Århus 1933-45, 1948-49 og fra 1951.

Medl. af det polske videnskabernes akademi (litt.-hist. sektion) 1933, af Videnskabernes Selskab 1943 og af Det lærde Selskab i Århus 1946; formand for Nordisk Slavistforbund 1957.

Har bl. a. skrevet: *Die Schulkomödien des Paters Franciszek Bohomolec S. J.* (disp., 1923); *Holberg og den russiske komedie* (i *Holberg årbog*, 1923-25); *Slavisch-germanische Lehnwortkunde* (1927); *Tragoediae Sacrae* (1931); *Russiske silhouetter* (1932); *Revolutionære profiler* (1933); *Die Varägersage als Quelle der altrussischen Chronik* (1934); *Études Varègues I-V* (i *Classica et Mediaevalia*, 1940-46); *Grundlinierne i Sovjetunionens udenrigspolitik 1917-1941* (1946); *Den russiske litteraturs historie I-III* (1952, tysk udg. 1958); *Varangica* (1953); *Anthology of Old Russian Literature* (1955); *Russian Studies* (1956). Hovedredaktør for *Scando-Slavica* fra 1954. Talrige afhandlinger i danske og udenl. tidsskrifter.

Modtager Rigmor og Carl Holst-Knudsens videnskabspris 1960.

Stensen Niels

(Nicolaus Stenonius, også kaldet Steno)

Anatom, biolog, geolog, teolog; f. 1. (el. 10.) 1. 1638 i Kbhvn., død 25.11.1686; søn af guldsmed Sten Pedersen og hustru Anne Nielsdatter.

Efter faderens død i huset hos rentemester Jørgen Carstensen 1645; student (Vor Frue skole) (Metropolitanskolen) 1656; studerede derefter naturvidenskab ved Kbhvns universitet hos Thomas Bartholin; gjorde tjeneste på Volden u. svenskernes stormangreb 10.-11. febr. 1659; anatomiske og naturvidenskabelige studier i Amsterdam bl. a. hos Jan Swammerdam og Gerard Blaas (Blasius) og i Leiden hos Johs. Horne og Frans de le Boë (Sylvius) 1660-64; forbigået som ansøger til professorat ved Kbhvns universitet 1664; rejste derefter til Paris og holdt bl. a. her foredrag om hjernens anatomi 1665 og modtog i slutningen af 1664 den medicinske doktorgrad fra universitetet i Leiden; opholdt

sig forsk. steder i Frankrig 1665 bl. a. i Montpellier i Sydfrankrig; fortsatte studier i Italien 1666 hovedsagelig i Firenze under protektion af Medicier-fyrsten Ferdinand 2.; konverterede til katolicismen og aflagde den katolske trosbekendelse 1667; hjemkaldt til en stilling i Danmark s. å.; besøgte under hjemrejsen forsk. europæiske lande, men afbrød rejsen ved storhertug Ferdinand 2.s død 1670 og vendte tilbage til Firenze; fik storhertug Cosimo 3.s tilladelse til at hellige sig teologiske arbejder; påny kaldt til

Kbhvn. 1672 af Griffenfeld for at overtage stillingen som anatomicus regius (kgl. anatom); holdt sin tiltrædelsesforelæsning ved genåbningen af Domus Anatomica (anatomihuset) jan. 1673; foretog en offentlig dissektion af et kvindeligt i Theatrum Anatomicum 8. febr. s. å.; fortsatte nogen tid med anatomiske og andre naturvidenskabelige forelæsninger og demonstrationer; rejste tilbage til Firenze 1674 som opdrager for Cosimo 3.s søn; modtog katolsk præstevieelse 1675; biskop og apostolisk vikar for Nordtyskland og de nordiske lande med sæde i Hannover 1677, i Münster 1680; virkede i yderste fattigdom som katolsk præst i Schwerin fra 1685; døde her 1686; på storhertug Cosimo 3.s foranledning begravet i Mediciernes gravkirke San Lorenzo i Firenze.

Gjorde allerede i studieårene i Holland sine første anatomiske og anatomisk-fysiologiske opdagelser takket være sin helt fremragende dissektionsteknik; fandt udførselsgange fra ørets spytkirtel til mundhulen (af van Horne navngivet »ductus Stenonianus«) 7. april 1660; klarlagde tårekirtlernes bygning, fandt deres udførselsgange og påviste tårenes fysiologiske funktion: at holde øjnene fugtige; påviste, at musklerne består af fibre, blodårer og nerver, og bl. a. efter kogning af et hjerte, at også hjertet er en muskel i modsætning til den herskende opfattelse; lagde ved sin forelæsning i Paris over hjernens anatomi et program for fremtidens hjerneforskning; gjorde vigtige embryologiske opdagelser i forb. med dissektion af hajer, bl. a. at både æglæggende og levendeføddende hunner, også kvinder, har æggestokke; påviste efter undersøgelser bl. a. af forstenede hajtænder og andre forsteninger og efter undersøgelser i Toscanas bjerge, at jordlagene er nedfældet i vand, redegjorde for lagenes indbyrdes aldersforhold og blev dermed geologiens grundlægger; studerede bjergkrystallers form og

vækst, fastslog særlig at krystallfladernes vinkler er konstante og blev bl. a. herved krystallografien grundlægger. Blev præst for at hans liv kunne munde ud i en tak til Gud gennem en tilværelse i evangelisk fattigdom, ved at arbejde for andre og ved at virke som sjælesøger.

Har bl. a. udgivet: latinske afhandlinger, om mundens kirtler og fornylig opdagede kar (disp., Leiden 1661) og Anatomiske iagttagelser (1662); *De musculis et glandulis observationum specimen* (om muskler og kirtler, Kbhvn. og Amsterdam 1664); *Discours sur l'anatomie du cerveau* (forelæsning om hjernens anatomi, 1669; på dansk ved V. Maar 1903; faksimileudg. og engelsk oversættelse ved G. Scherz 1965); *De solido intra solidum naturaliter contento dissertationis prodromus* (om faste legemer, 1669; på dansk ved A. Krogh og V. Maar 1902); *Epistola ad novae philosophiae reformatorem de vera philosophia* (1675); *Epistola de propria conversione* (1677); *Scrutinium reformationum* (1678). Værker udg. på originalsproget el. i oversættelse: *Opera philosophica*, udg. af V. Maar, I-II (1910); *Stenoniana*, ved E. Meisen og Knud Larsen, I (1933). Værker i oversættelse, ved R. E. Christensen, Axel Hansen og Knud Larsen, I (1939). *Opera theologica*, udg. af Knud Larsen og G. Scherz, I-II (1941-47); *Geological Papers*. Ed. by G. Scherz (1969). - Brevudgivelser: *Nicolai Stenonis. Epistolae et epistolae ad eum datae*, ved G. Scherz, I-II (1952).

Helgenkårsproces indledt efter forslag indbragt for pavestolen af biskoppen i Osnabrück 1964.

Stephanus Stephanus Johannis

Filolog, historiker; f. 23.7.1599 i Kbhvn., død 22.4.1650; søn af professor Johannes Stephanus og hustru Anne f. Winstrup; gift 1. gang 1631 m. Anna Jacobæa, f. ca. 1611, død 1633, datter af dr. med. Matthias Jacobæus og hustru Ingeborg Jensdatter; 2. gang 26.10.1634 m. Thale, død 1675, datter af professor, provst på Samsø, mag. Elias Eisenberg og hustru Anne Jensdatter.

Student (Herlufsholm) 1615; baccalaureat 1618; studerede i Wittenberg, Rostock og Leiden 1620-23; rektor i Slangerup 1624-26; magister 1625; studerede derefter i Leiden latin hos filologerne Daniel Heinsius og Gerardus Joannis Vossius samt dansk historie m.v.; professor eloquentiae i Sorø 1630; kgl. historiograf og professor i historie i Sorø 1639.

Medl. af kommission vedr. skolespørgsmål, herunder tilvejebringelse af latinske skolebøger 1631.

Har skrevet: *Breves notæ ac emendationes in Saxonem Grammaticum* (1627); *Florilegium sententiarum selectiorum* (tankesprog fra Saxo, 1627); *De regno Danie et Norwegie tractatus varij* (1629); latinske tale- og stiløvelser *Colloquiorum familiarium libri IV* (1634); *Colloquiorum minorum libri IV* (antagelig 1635); en fagordnet latinsk-dansk ordbog *Nomenclatoris Latino - Danici libri IV* (1634 og 1638); udg. *Quintilian sententiarum* (1641); Svend Aggesen (1642) samt hovedværket *Saxoudgaven* (1645),

med historiske, sproglige og tekstkritiske forklaringer m. v.; posthumt udk. Chr. 3.s historie 1550-59 (udg. af Hans Svaning d. yngre 1650).

Efterlod et fremragende bibliotek, der 1652 solgtes til den svenske bogsamler grev Magnus Gabriel de la Gardie.

Stephansen Anders

Filantrop, skolemand; f. 20.8.1791 i Terndrup, død 22.3.1870; søn af boelsmand Stephan Christensen og hustru Kirsten Andersdatter; gift 4.6.1824 m. Dorothea, f. 31.8.1803 i Alborg, død 1865, datter af fuldmægtig Christen Svenningsen og hustru Else f. Melsen.

Efter endt skolegang huslærer i Skibsted ca. 1805-07, derefter på Vorgård til 1812; lærereks. (Jonstrup) 1815; vendte tilbage til Vorgård efter et kort studieophold i Kbhvn.; leder af en privatskole i Nibe 1818-20; oprettede en privat drengeskole i Alborg 1820, leder af denne til 1833; åbnede 1833, med støtte af grev F A Holstein, der var stærkt interesseret i skole- og opdragelsesspørgsmål, et institut for hjemløse og vanskelige børn på gården Fuiendal u. grevskabet Holsteinborg; det banebrydende børnehjemsarbejde, der derved indledtes, har fået stor betydning for børneforsorgens senere udvikling; købte en gård i Fuglebjerg, som fik navnet Holsteinsminde, hvortil børnehjemmet flyttedes 1840; erhvervede till. nabogården Hindholm 1852 og oprettede her Hindholm folkehøjskole, ejer af denne til 1867.

Sthen Hans Christensen

Skolemand, præst og digter; f. 25.11.1544 i Roskilde, død 1610; gift 1. gang 1567 i Helsingør, hustruen ubekendt, død 1602; 2. gang 1602 i Malmø m. Elline Olufsdatter, død 1607, datter af kannik i Lund Oluf Stisen; 3. gang 1607 i Malmø m. Kirstine Andersdatter.

Student; en tid i Tyskland; rektor i Helsingør 1565; kapellan ved Skt. Olai kirke 1566; igen rektor og samtidig kapellan 1570-74; magister 1580; sognepræst ved Skt. Petri kirke i Malmø og provst i Oxie herred 1583-1607. Bragte som digter den nationale tradition ind i den ellers stærkt tysk påvirkede salmedigtning.

Har bl. a. skrevet: Kortvending (skolekomedie, et skæbnespil med dødedansen som forbillende, ekstrakt heraf udg. i læredigtet Lykkens

hjul, 1581); mindre skrifter som Saligheds vej (1584), og Gejstlig husråd (1592) m. v.; stor salmedigtning i En liden håndbog, som indeholder allehånde nyttige øvelser udi gudelighed og smukke trøstelige bønner og lovsange, som man kan daglige bruge (1578) og En liden vandre-bog, indeholdende adskillige smukke bønner og trøstelige sange (1588 el. 1589); blandt oversatte og originale salmer: Den mørke nat forgangen er; Herre Jesu Christ: min frelser du est!; Hvem skal jeg klage min sorgfuld mod. Fordanskede Joh. Avenarii Christelige og udkårne bønner (1571 og mange gange senere).

Stig Andersen,

se Andersen (Hvide) Stig.

Stilling-Andersen J.

Mejerimand; f. 24.6.1858 i Ølgod, død 18.2.1933; søn af gårdejer, sognefoged J M B Andersen og hustru Marie Cathrine f. Mauridsen; gift 11.11.1884 m. Mette Marie, f. 10.11.1860 i Ølgod, datter af gårdejer Christen Knudsen Tranberg og hustru Kirsten f. Mikkelsen.

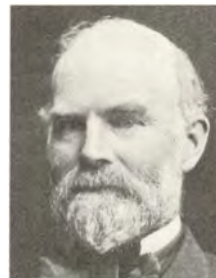
Uddannet i mejeribrug; på Tune landboskole 1880-81 og fik her interesse for samarbejde mellem mindre mælkeproducenter; bidrog afgørende ved oprettelsen af Danmarks første andelsmejeri i Hjedding 1882, som blev forbilledet for andelsbevægelsen indenfor mejeribrug; ledede mejeriet 1882-85; bestyrer af Nørre Nebel andelsmejeri 1885-89; konsulent for The Farmers of Denmark Butter Export Association 1889; grundlagde egen grossistforretning med smør i begyndelsen af 1890'erne, omdannede senere denne til aktieselskabet The Danish Butter Export Union Ltd., direktør og formand i bestyrelsen for samme.

Medstifter af og i bestyrelsen for Dansk Mejeristforening 1887-91; medl. af Kbhvns havnebestyrelse 1913, næstformand 1926; medl. af tilsynsrådet i Den sjællandske Bondestands Sparekasse 1920.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1932.

Stockfleth Viggo

Veterinær; f. 29.9.1824 i Kbhvn., død 11.10.1879; søn af guldsmedemester Heinrich Christian Stockfleth og hustru Anna Louise f. Clausen; gift 31.5.1856 m. Laura, f. 2.10.1835 i

Kbhvn., død 1902, datter af høker Ole Christensen Hedegaard og hustru Karen Absalonsdatter.

Elev på Veterinærskolen 1840, dimit. 1844; ansat ved højskolens ambulatoriske klinik 1844-46; praktiserende dyrlæge 1847; igen ved Veterinærskolen 1850; lektor i kirurgi og fødsels-hjælp ved den nye Veterinær- og landbohøjskole 1858; professor 1869; studierejser til europæiske veterinærskoler i perioden 1853-76.

Medstifter af Den danske Dyrlægeforening 1849, sekretær til 1874, derefter formand; medl. af det veterinære sundhedsråd 1870.

Har skrevet: Kort fremstilling af de vigtigste sygdomme hos hesten, oxen og fåret (1862, 3. udg. 1877); hovedværket Håndbog i veterinærkirurgien I-II (1870-77, oversat til tysk 1874-89, endv. to supplementsbind udg. 1888 og 1900 af B Bang og A W Mørkeberg delvis på grundlag af Stockfleths efterladte manuskripter); værket opnåede international anerkendelse; endv. talrige artikler i Tidsskrift for Veterinærer.

Dr. med. h.c. ved Kbhvns universitet 1879.

Stockmarr Johanne

Pianistinde; f. 21.4.1869 i Kbhvn., død 2.2.1944; datter af kgl. kapelmusikus Ferdinand Stockmarr og hustru Emilie f. Rauan.

Elev af professor Edvard Helsted og på Musikkonservatoriet 1885-88; optrådte 1. gang ved en kapelsoirée 1889; videreuddannet hos Fissot

i Paris og hos Franz Neruda 1890-91; underviste ved Musikkonservatoriet en kortere tid o. 1900; ansat fra 1914. Har afholdt koncerter og været solist ved en række orkester- og kammermusikkoncerter i ind- og udland; endv. koncerter s. m. violistinden Gunna Breuning-Storm.

Censor ved Hornemans konservatorium og ved Musikpædagogisk Forenings prøver.

Modtog Den kulturelle fonds hædersstipendium 1943.

Kgl. hofpianistinde 1909; tildelt medaljen Ingenio et arti 1918.

Stolberg C. G.

Greve, overhofmester; f. 9.7.1714 i Stolberg, død 22.6.1765; søn af greve Christopher Friedrich Stolberg til grevskabet Stolberg og hustru f. rigsfriherinde Henriette Cathrine Bibra; gift 26.5.1745 m. grevinde Christiane Charlotte, f. 5.9.1722, død 1773, datter af greve Carl Friedrich Castell-Remlingen og hustru Friderica Eleonora f. grevinde Castell-Rüdenhausen.

disse bakterier til fremstilling af »syrevækkere« til mejerianvendelse; indførte »den storchske prøve« til sikring af tuberkuloseovens krav om opvarmning af mælken. Har endv. udviklet en særlig teknik for mikrofotografering.

Leder af kontrollen med mejeriernes overholdelse af pasteuriseringen 1899; medl. af statens planteavlsudvalg 1912; æresmedlem af Det islandske Oldsagsselskab i Reykjavik; medl. af Kungl. Lantbruksakademien i Stockholm.

Vidensk. arbejder publiceret i »Forsøgslaboratoriets Beretninger« bl. a.: Mikroskopiske og kemiske undersøgelser over smørdannelsen ved kærningen (1883); Kemiske undersøgelser af mælk fra køer med yvertuberkulose (1885); Udstillingsforsøg med ost af skummet mælk (1886); hovedarbejde Nogle undersøgelser over flødens syring (1890); Undersøgelser over konsistensfejl hos smørret (1896); En kemisk prøve til at afgøre, om mælk eller fløde har været opvarmet til mindst 80° C. eller ikke (1898), samt Fortsatte undersøgelser over fremstillingen af syrevækkere (1919). Endv. Docent N J Fjords liv og virksomhed (1891).

Storch H. B.

Arkitekt; f. 18.2.1839 i Skibby, Hornsherred, død 4.12.1922; søn af sognepræst Peter Frederik Storch og hustru Margrethe Cathrine f. Holten; gift 21.11.1868 m. Emma, f. 13.2.1843 i Hemmet, død 1921, datter af sognepræst H H

Bruun og hustru Jacobine Frederikke f. Wesenberg.

Student (v. Westenske institut) 1859; afgang fra Akademiet 1865; på stenhuggeri i Italien 1870-71; medarbejder hos J H Nebelong og J D Herholdt; direktør for Akademiet 1917-20.

Medl. af akademirådet 1887-92 og fra 1908, af det særlige kirkesyn 1887, af udstillingskomitéen ved Charlottenborg 1905-11 og 1914-17; stifter af Foreningen til gamle Bygningers Bevaring 1907, formand til 1911; æresmedlem af Akademisk Arkitektforening 1909; medl. af det særlige bygningssyn 1918.

Har udstillet på Charlottenborg 1864-74, 1906 og 1923, i Paris 1878 og 1900, i Stockholm 1918 m. v.

Overførte klassiske motiver fra italiensk arkitektur til danske materialer; brød med den herskende restaureringsskik og bevarede ofte de senere tilbygninger.

Hovedværker: fuldførelsen af Viborg domkirkes genopbygning (1876, påbeg. af N S Nebelong og C Tholle 1863); hovedbygningen på Sofiendal ved Venge (1879 og 84); forvaltergården ved Vedbygård, Ruds Vedby (1878); renæssanceinventaret til Helligåndskirken (1879); Landmandsbankens bygning Frederiksborggade 11 (1883); Abel Cathrines stiftelse i Kbhvn. (1886); Helligkorskirken på Kapelvej (1890); Soldenfeldts stiftelse, Sortedam Dossering (1894); tilbygninger til Landmandsbankens hovedsæde (1899 og 1906); Hirschsprungs museum (1911); endv. restaureringer: Helligåndskirken (1880, med nyskabelse af spiret efter gammelt stik) og Helligåndshuset ved kirken (1896); Ledøje kirke (1892); Bjernede kirke (1892); Marie kirke og kloster i Helsingør (1907); Ringsted kirke (1908) m. v. Endv. tegnet møbler og gravmæler.

Har forestået opmålinger af en lang række kirker og været medudgiver af Sallinglands kirker I-II (1884-93); Danske tufstenskirker (1894); Grenåegnens kridtstenskirker (1896); Jydske granitkirker (1903); Roskilde domkirke (1909); Danske teglstenskirker (1918); har desuden udg. Dansk våbenbog (1910). – Medudgiver af: Tegninger af ældre nordisk arkitektur (1872-1919) og fortsættelsen: Ældre nordisk arkitektur.

Titulær professor 1879; etatsråd 1911.

Storm Edvard

Digter og skolemand; f. 21.8.1749 i Våge, Gudbrandsdalen, død 29.9.1794; søn af sognepræst J M Storm og hustru Ingeborg Birgitte f. Røring.

Sendt til Kbhvn. 1765 for at tage studentereks. og vendte efter eksamen hjem til præstegården; lærer, forfatter og oversætter i Kbhvn. 1769; medl. af Drejers klub. Medstifter af Selskabet for Efterslægten 1786; lærer og inspektør ved Efterslægten skole, der åbnedes 3. jan. 1787 med hovedvægt på modersmål, historie og naturfag; underviste her bl. a. Adam Oehlenschläger.

Leder af salmebogskommissionen 1790; medl. af teaterdirektionen 1794.

Litterære arbejder bl. a.: oversættelse af Voltaire Breve; Gudbrandsdalske viser (o. 1770, trykt 1802); »heltedigtet« Bræger (debut, 1774); Adskilligt på vers (u. pseudonymet Erland Silversen, 1775); Indfødsretten i fire sange (1778, prisbelønnet af Det danske Litteraturselskab); Fabler og fortællinger i den Gellertske smag (1778, forøget udg. 1782); Samlede digte (1785), heri bl. a. Ewald, eller den gode digter samt nye

Opdraget i Wernigerode under opsyn af Chr. 6.s ven grev Chr. Ernst Stolberg; tilhænger af pietismen u. ophold i Halle; i dansk tjeneste som officer i livgarden 1738 og amtmænd i Segeberg amt 1744; ophævede der livegenskabet på sit gods Stedingshof ved Bramsted; overhofmester og jægermester hos enkedronning Sophie Magdalene 1756; gennemførte på Hørsholm gods nogle af de første landboreformer, hvorved bønderne fik arvefæste og fritagelse for hoveri; stod familien Bernstorff nær.

Gehejmeråd 1759.

Storch M. V. S.

Landbrugskemiker; f. 21.7.1837 i Køng, Fyn, død 1.8.1918; søn af konsistorialråd, sognepræst Christian Storch og hustru Karen Mathilde f. Göttsche; gift 31.5.1882 m. Petra, f. 16.5.1857 i Akkerup, Fyn, datter af sognepræst L P Bang og hustru Sara Christine f. Göttsche.

Cand. polyt. 1861; kemiker ved Kryolitsodafabrikken Øresund; deltog i krigen 1864 som løjtnant og skansekommandør; taget til fange ved Dybbøl 18. april; landbrugskemiker ved Steins kemiske Laboratorium 1865-82; kemisk medarbejder ved N J Fjords forsøgsarbejde 1879; forstander for det nyoprettede Forsøgslaboratoriums kemiske afd. 1882; professor ved Landbohøjskolen 1892.

Henledte 1872, på grundlag af et tysk forsøg, opmærksomheden på centrifugalkraftens anvendelse ved flødefafsætningen; gav herved stødet til den danske opfindelse af mælkecentrifugen 1878; påviste bestemte mælkesyrebakteriers betydning for smørproduktionens ensartethed og isolerede

gadeviser som Visen om hr. Sinclar. Har for Selskabet for Efterslægten (der bl. a. havde til formål at skaffe billig og nyttig læsning for almu- en) oversat og lokaliseret Salzmans Sebastian Kluge u. titlen: En ny og sandfærdig historie om Jesper Hansen, hvorledes han ved tidens gode anvendelse blev af en betlerdreng til en agtbar og velholden bonde (1791).

Storm Petersen Robert

Tegner, forfatter, skuespiller; f. 19.9.1882 i Valby, død 6.3.1949; søn af slagtermester Carl F C Petersen og hustru Mathilde f. Storm; gift 1. gang 27.12.1913 m. Lydia (Mads), f. 5.10. 1859 på Christianshavn, død 1924, datter af drejermester O P Sørensen og hustru Marie f.

Nielsen; 2. gang 29.10.1925 m. Ellen, f. 11.4. 1891, datter af murermester Rasmus Jacobsen og hustru Anna f. Hansen.

Efter konfirmationen slagter nogle år, der- efter til søs; undervist af maleren Valdemar Neiendam 1898-1900; skuespiller ved Casino og Dagmartheatret 1903-09; medvirkede i Ole Olsens første film 1905-07 og malede dekora- tioner; tegner ved Ekstrabladet 1905-10; studie- rejser til Paris 1906 og 1910; tegner ved forsk. blade 1910-14; optrådte i kunstnerkabareten Edderkoppene 1914-18; turné til danske for- eninger i Amerika 1919-20; fremstillede tegne- film 1920-21; medvirkede i ensemblet Co-Opti- misterne; ansat ved Teater Bonbonnièren 1921- 26 og leder af kabareten i Riddersalen i Etab- lissementet Lorry 1926-30; skuespiller ved Det kgl. Teater 1924 og 1930-33; medarbejder ved B.T. og Berlingske Tidende siden 1914.

Udstillede 1. gang 1909; endv. bl. a. på Kunst- nernes efterårsudstilling 1917-18, 1920, 1925,

1941, Grønningen 1929, Den frie udstilling siden 1931 (medl. 1930) samt på en række udstillinger i udlandet.

Medl. af bestyrelsen for institutionen Olaf Poulsens Minde.

Var ophavsmand til tegneserierne Tre små mænd, Peter og Ping, Dagens flue og Dagbogs- blade; blev i tegnekunst og litteratur Danmarks store barokke humorist u. mærket Storm P. Ma- lede særlig indtil o. 1920 ekspressionistiske bil- leder af tilværelsens vrangsider og lavede sam- fundssatiriske tegninger bl. a. af vagabonder, et motiv der senere fik et barokt-menneskeligt præg.

Lancerede en række bevingede udtryk bl. a.: Betydelig skrap!; Det må være koldt og være rødspætte; Humbum; Højt skum; Pingeling; Øl er øl.

Har bl. a. malet La Morgue (1906); Nat, Pa- ris (1907); Bel Ami (1916); På kvisten (s. å.); Jules Depaquit, Paris (1919); Drømmen (1930); udsmykning af børnelæsestuen i Esbjerg cen- tralbibliotek (1932).

Repræsenteret på Kunstmuseet m. v.

Har bl. a. skrevet og illustreret: 13 øre - alt iberegnet (1915, svensk udg. 1944); Proppen i og andre historier (1918); Takt og tone (1919); Det er ikke mig! og andre fortællinger (1920); Hotel Jazz og andre fortællinger (1921); Usand- synlige historier (1927); Under tre øjne (1928); Ugler i mosen (1929); Benzin (ballet 1929, u- trykt, med musik af Knudåge Riisager. Pre- miere på Det kgl. Teater 1930); Bedre børns folk (1930); Sandfærdige løgnehistorier (1931); Det er ikke muligt (1932); Den udvikler sig (1933); Snak om en ting (1934); Med løst krudt (1935); Der stikker noget under (1936); Alle ni (1937); De ved besked (1938); Såden set (1939); I mulm og mørke (1940); Episoder (1941); Min hund Grog (1941); Gamle venner (1942); Grog og hans venner (1943); Gemytlige folk (1943); Det var den gang (1944); I fred og ro (1945); Over stok og sten (1946); Hu-hej-sikke tider (1947); Grog og resten af kompagniet (1948); Samlede fortællinger I-X (udg. 1949-50); har siden 1913 hvert år udg. Storm-Petersens album samt De tre små mænd (1914-43), Peter Vim- melskaft og Ping (fra 1923); endv. Storm P.s dagbog; Fluor etc.; har illustreret talrige bøger; tegnet plakater m. v.

Tildelt medaljen Ingenio et arti 1939.

Struckmann Erick

Maler; f. 15.8.1875 i Kbhvn., død 28.5.1962; søn af chef for den kgl. civilliste, etatsråd E W Struckmann og hustru Thora Amalie f. Nielsen; gift 19.9.1926 m. Ingrid, f. 29.7.1889, datter af overretssagfører N C Jarnøe og hustru Ebba f. Scheller.

Elev på Akademiet 1892-95; på Zahrtmanns malerskole 1895-99; udstillede 1. gang 1901 på Den frie udstilling (medl. 1903); initiativtager til og medstifter af Danmarks Naturfredningsfor- ening 1911, formand 1921-60.

Medl. af kommissionerne for Dyrehavens frem- tidige drift 1918-19 og 1921, Den frie udstillings bestyrelse 1919, formand 1936; medstifter af Tersløsegård fondet 1910; medl. af kommisso-

nen ang. de nordsjællandske statsskove 1923-57 og af bestyrelsen for foreningen Kunst for Va- rer 1924-61, formand 1945-61; medl. af repræ- sentantskabet for Friluftsteatret i Dyrehaven og af sammes kunstneriske råd 1925-35; medl. af tilsynsrådet med driften af Jægersborg Dyrehave og Jægersborg Hegn samt medl. af 10 mands- udvalget ang. de øvrige statsskoves drift ud fra æstetiske og naturhistoriske synspunkter 1926- 57; medl. af bestyrelsen for Dansk Kulturfilm 1934-60; i stats-komiteén for udstillinger i ud- landet 1928-56; formand i komiteén for Det danske kunststævne i Forum 1929; medl. af ko- mitéen for Biennalen i Venedig 1932-56; for- mand for undervisningsministeriets kunstnerko- mité for udstillinger i udlandet 1934-56; medl. af præsidiat for Det danske Selskab 1941-46; formand for den danske sektion i Det nordiske kunstforbund 1945-56, for Willumsen-komiteén 1947-54 og for Winkel og Magnussens fond 1949-51; medl. af bestyrelsen for Winkel og Magnussens mindelegat 1951-57.

Har bl. a. malet billeder af Holbergs Tersløse- gård (1902); slottene Kronborg, Frederiksborg og Fredensborg (1903-05); Frederiksdal og Kongsdal (1903); Frydendal (1906); Sanssouci i Potsdam (1908); billeder fra Windsor Castle og Jardin du Luxembourg (1911-20); Frue kirke (1921); Fra Dyrehave-dyrehave (1924); Trolde- skoven i Roldskovene (1925); De franske Alper (1931); Den fredede skovridereg i Vemmetofte (1958).

Repræsenteret på Ordbrugårdsamlingen, Mal- mø museum m. v.

Redaktør af årsskriftet Dansk Naturfredning (1924-57); medredaktør af tidsskriftet Danmark (1940-48) og af De danske heder (1943); billed- redaktør ved værket Danmark (red. af H V Clausen, 1935); medarbejder ved værket Dan- marks kultur ved år 1940; medredaktør af Dan- ish Art through the Ages (1947).

Æresmedlem af Det nordiske kunstforbund 1956, Willumsen-museets bestyrelse 1957, Dan- marks Naturfredningsforening 1960 og den sven- ske og norske naturfredningsforening, af for- eningen Kunst for Varer 1961 og Den frie ud- stilling 1961.

Struensee Johan Friedrich

Greve, statsmand; f. 5.8.1737 i Halle, død 28.4. 1772; søn af præst i Halle, senere generalsuper- intendent i hertugdømmerne Adam Struensee og hustru Marie Dorothea f. Carl.

Opdraget i Halle i et pietistisk hjem; studerede medicin ved universitetet i Halle; dr. med. (Halle) 1757; stadsfysicus i Altona og landfysicus i grevskabet Rantzau 1758; læge for Chr. 7. på rejse i udlandet 1768–69 og vandt allerede da stor indflydelse over den sindssyge konge; fast livlæge 1769 med bolig i Prinsens palæ; støttede den unge dronning Caroline Mathildes stilling inden for hoffet; knyttede sig intimt til hende og fik fast bolig på Christiansborg slot fra begyndelsen af 1770; oplæser hos kongen s. å.; foranledigede at kongens forlystelsessråd Conrad Holck afskedigedes og indsatte i stedet sin nære ven Enevold Brandt i stillingen s. å.; planlagde sin endelige overtagelse af statsmagten, støttet af bl. a. dronningen, general P E von Gähler og grev Schack Rantzau, og udstedte 4. sept. 1770 i kongens navn sine to første såkaldte »kabinetsordrer«, den ene om delvis afskaffelse af rang, titler og ærestegn, den anden om indførelse af uindskrænket trykkefrihed; fik kongen til at afskedige udenrigsminister J H E Bernstorff 15. sept. s. å.; fik afskaffet hele konsejlet og indført kabinetsstyre 10. dec.; udnævnt til maitre des requêtes (chef for ansøgningerne, i praksis kongens eneste minister 17. dec.); overtog till. kabinetssekretærens funktioner fra marts 1771 og udstedte kabinetsordrer i sit eget navn; gehejmekabinetsminister juli s. å. med ret til at udstede og underskrive kabinetsordrer med samme gyldighed som var de underskrevet af kongen selv; gennemførte en tilføjelse til trykkefriehedsforordningen, så forfatter og bogtrykker skulle stå til ansvar for skrifternes indhold okt. s. å.; arresteret natten til 17. jan. 1772, da en hof-sammensværgelse, med støtte af bl. a. enkedronning Juliane Marie, arveprins Frederik og Ove Høegh-Guldberg, ved overrumpling havde fået kongens underskrift på arrestordre; hensat som lænket fange i Kastellet anklaget for sit forhold til dronningen og til enevoldsmagten; vedgik under forhøret sit forhold til dronningen, men hævdede i sit skriftlige forsvarsindlæg ikke at have villet andet i sin statsstyrelse end styrke kongens magt; dømt til døden 25. april 1772; henrettet og lagt på hjul og stejle på Øster Fælled 28. april.

Medl. af kommissionen vedr. koppeindpødningsanstalt 1769; foretog koppeinkubation på kronprins Fr. (6.) 2. maj 1770; havde store reformidéer og -tanker bl. a. gående ud på centralisation, sparsommelighed, orden og effektivitet i styrelsen, erhvervsmæssig og personlig

frihed samt lighed for loven; udstedte i sin 16 mdr.s regeringstid o. 2000 kabinetsordrer med radikal ændring af landets styreform; fik bl. a. gennemført en forenkling og forbedring af centraladministrationens forretningsgang, nyskabelser som finanshovedkassen og hof- og stadsretten; centraliserede m. broderen Carl August Struensee finansstyret i et særligt finanskollegium, der bestyrede finanskassen, hvor alle rigets indtægter herunder også den norske told og Øresundstolden blev samlet; ændrede og rationaliserede Kbhvns bystyre ved udnævnelse af grev U A Holstein til ny overpræsident, der afskaffede magistrat og borgerrepræsentation; udstedte 20. febr. 1771 en ny forordning der regulerede hoveriet; ophævede de reformertes og andre fremmedes privilegier april s. å.; forbød politiet at foretage husundersøgelser uden retskendelse; afskaffede en række helligdage; indførte tallotteriet; søgte at fjerne den stive hofetikette og tilstræbte en sundhedsmæssig rigtig og fri opdragelse af kronprins Fr. (6.); de fleste reformer indenfor administration, retspleje o.s.v. blev ophævet efter hans fald.

Æresdoktor i medicin ved Oxford universitet u. kongens rejse. Etatsråd 1769; konferensråd 1770; dansk lensgreve 1771.

Strömgren Elis

Astronom; f. 31.5.1870 i Helsingborg, død 5.4.1947; søn af købmand Svante Strömgren og hustru Adelaide f. Petterson; gift 5.6.1902 m. tandlæge Hedvig Strömgren (se denne).

Student (Helsingborg) 1887; studerede matematik og naturfag ved Lunds universitet, dr. phil. smstds og docent i astronomi 1898; assistent hos redaktøren af *Astronomische Nachrichten* i Kiel 1901–07; docent ved Kiels universitet 1904–07; professor i astronomi ved Kbhvns

universitet og bestyrer af dettes astronomiske laboratorium 1907–40. Ledede fra Kbhvns. det internationale bureau for astronomiske telegrammer 1914–20, fungerede 1920–22 som mellemmand mellem de to da eksisterende centralbureauer og ledede fra 1922 det under Union astronomique Internationale sorterende astronomiske centralbureau. Har bl. a. beregnet komet 1890 II's bane og fastslået, at den oprindelig har været elliptisk, og fastslog 1914, at alle hidtil iagttagne kometer hidrører fra vort solsystem.

Medl. af styret for det internat. Astronomische Gesellschaft 1917–30, formand 1921–30;

formand for Astronomisk Selskab 1920; medl. af Videnskabernes Selskab 1927, samt en af række udenl. astronomiske selskaber og vidensk. akademier; æresdoktor ved Greifswalds universitet 1923.

Har bl. a. skrevet el. udgivet: *Ueber den Ursprung der Kometen* (1914); *Ole Rømer som astronom* (1918); *Astronomiske skitser* (1921, 2. saml. s. m. Bengt Strömgren, 1927); *Tre årtier celest mekanik på Københavns observatorium* (1923); afsnittet om astronomi i »Det nittende århundrede« (1925), senere i udvidet form på tysk: *Die Hauptprobleme der modernen Astronomie; Lærebog i astronomi* (s. m. Bengt Strömgren, 1931; tysk udg. 1933). Endv. en række populære og vidensk. afhandlinger i inden- og udenl. tidsskrifter, navnlig i »Publikationer og mindre meddelelser fra Kbhvns observatorium«. Medudgiver af *Nordisk Astronomisk Tidsskrift* 1920. Har s. m. professor Kreutz udgivet en tabel over fiksstjernekoordinater (anført i *Astronomische Nachrichten* 1886–1903).

Strömgren Hedvig

Tandlæge, forfatterinde; f. 12.7.1877 i Lund, død 15.4.1967; datter af sprogforskeren, professor V E Lidforss og hustru Anne Marie f. Swartling; gift 5.6.1902 m. astronomen Elis Strömgren (se denne).

Student (Lund) 1895; tandlægeeks. i Stockholm 1902; prakt. tandlæge i Kiel 1902–08, i Kbhvns. 1908–47; skoletandlæge ved Vajsenhuset i Kbhvns. 1917–52.

Medl. af bestyrelsen for Skoletandlægeforeningen 1917–37, for Medicinsk-historisk Selskab 1921–27, for Danske Kvinders Fredskædes Kbhvns kreds 1921–28, for Medicinsk-historisk museums Venner (sekretær 1931–59), for Medicinsk-historisk museum 1948–50 og konsulent for museets odontologiske afd. 1950–55; formand for foreningen Den Abne Dør 1953–55; medl. af fl. vidensk. selskaber i udlandet, æresmedlem af Dansk Tandlægeforening 1948, af den svenske og finske tandlægeforening samt af Medicinsk-historisk Selskab 1942 og American Academy of the History of Dentistry 1957; æresdoktor ved Danmarks tandlægehøjskole 1958.

Har bl. a. skrevet: *Tandlækekosten hos romarna* (1919); *Det förgångna* (1925); *Tandlækekostens historia* (1927); *Det danske tandlægevæsen 1903–1927* (1930); *Die Zahnheilkunde im achtzehnten Jahrhundert* (1935); *Förr dog man*

av det (1938, dansk udg. s. å.); Skandinavisk tandlægeforenings historie 1866–1941 (1941); Die Zahnheilkunde im neunzehnten Jahrhundert (1945); Index of Dental and Adjacent Topics in Medical and Surgical Works before 1800 (1955); samt talrige afhandlinger i fagskrifter. Redaktør af tidsskriftet Tandplejen 1930–53. Har bl. a. oversat Emil Hannovers »Keramisk håndbog« til svensk.

Tildelt Tagea Brandts rejselægeat 1939.

Stub Ambrosius

Digter; f. 1705 i Gummerup på Fyn, døbt 17.5., død 15.7.1758; søn af fæstehusmand og skrædder C P Stub og hustru Christense Ibsdatter; gift 17.10.1735 m. Mette Cathrine, f. 1716 i Ej-sing, død 1747, datter af sognepræst H N Schousboe og hustru Mette Cathrine f. Bering.

Student (Odense) 1725; studerede i en halv snes år teologi ved Kbhvns universitet; deltog i det litterære liv, skrev lyriske digte, gudelige arier og drikkeviser; arvede med sin hustru en gård i Langsted ved Verninge (den nuv. Holme-gård), men måtte efter to års forløb sælge den 1738; flyttede derefter til Fåborg, senere til Odense; arbejdede som sekretær bl. a. på Brahes-holm og på Valdemars slot, Tåsinge hos kom-merherre Niels Juel; rejste fra Valdemars slot til Ribe 1752 og fik her ved venners hjælp en lille drengeskole 1754; døde i yderste alder.

Den første store lyriker i dansk digtning; ud-folder sig med stor kunst og musikalitet i tidens forsk. digtformer med vers der ofte er enkle, klare og naturlige; endnu synges bl. a.: Ufor-sagt hvordan min lykke, Hvad vindes på ver-dens vidtløftige hav, Den kedsom vinter gik sin gang, Du dejlig rosenknop.

Ingen af hans digte blev trykt mens han levede; først 1771 blev et udvalg af digte efter af-skrifter udgivet af præsten S T Heiberg, og i 1852 Samlede digte ved Fr. Barfod.

Stuckenberg Viggo

Forfatter; f. 17.9.1863 i Vridsløselille, død 6.12.1905; søn af fængselsforvalter Fr. Stucken-berg og hustru Johanne Georgine f. Fog; gift 1. gang 5.5.1887 (ægteskabet opløst 1902) m.

Ingeborg, f. 6.2.1866 i Kbhvn., død 1904, datter af manufakturhandler Wilhelm Gottlieb Pam-perin og hustru Wilhelmine f. Langballe; 2.

gang 14.10.1904 m. Clara, f. 20.1.1868 i Kor-sør, død 1940, datter af kommandør P J C Hol-bøll og hustru Johanne Mathilde f. Caspersen.

Til søs 1878; student 1884; studerede sprog og etnografi; lærer ved Slomanns skole i Kbhvn. 1886; hustruen, fru Ingeborg, blev midtpunkt i vennekredsen med digterne Sophus Claussen, Johannes Jørgensen og L C Nielsen; debuterede som digter 1886.

Hovedværker: Digte (1886); I gennembrud (1888); Messias (1889); Den vilde jæger (vers-drama, 1894); Romerske scener (1895); Fagre ord (1895, 3. opl. 1906, oversat til tysk 1901); Valrav (1896); Sol (1897); Hjemfalden (1898); Asmadæus (1899); Vejbred (myter og eventyr, 1899); digtsamlingerne: Flyvende sommer (1898), Sne (1901), Arsens tid (1905) og Sidste digte (1906); Samlede værker I–III (1910–11). Har udg. Sigbj. Obstfelders efterladte arbejder (1903) og oversat Arthur Schnitzlers Paracelsus (1899). Breve til og fra L C Nielsen, udg. af Jørgen Andersen (1946).

Suenson Edouard

Søofficer; f. 13.4.1805 i Kbhvn., død 16.5.1887; søn af kaptajn i søetaten Jean Jacques Isaac Suenson og hustru Anne Susanne f. Lütken; gift 11.9.1837 m. Ottilia, f. 10.2.1816 i Kbhvn., død 1872, datter af kommandør Johan Joachim Uldall og hustru Anna Christiane f. Nellemann.

Kadet 1817; sekondløjtn. 1823; deltog i fransk tjeneste i den engelsk-fransk-russiske flådes angreb på den tyrkiske flåde ved Navarino 1827 og ved admiral Duperrés ekspedition mod Al-gier 1830–31; premierløjtn. 1831; derefter fl. ud-kommandoer bl. a. i Vestindien samt til Sydame-rikas øst- og vestkyst u. kommandør Chr. Wulff 1840–41; kaptajnløjtn. 1841; u. treårskrigen fl. chefsposter bl. a. for dampskibet Hekla i Øster-søeskadren 1850; kaptajn s. å.; chef for søkadet-korpset 1851; kommandørkapt. 1855; orlogskapt. 1858; chef for nordsøeskadren på Niels Juel 1864; mødte med fregatterne Niels Juel, Jylland og korvetten Heimdal en østrigsk eskadre be-stående af fregatterne Schwarzenberg og Radet-zky samt tre preussiske kanonbåde u. linieskibs-kaptajn Tegethoff ved Helgoland 9.5.1864; træf-ningen resulterede i at Tegethoff måtte afbryde kampen og trække sig ind på neutralt, engelsk territorium ved Helgoland; afsked som kar. kon-treadmiral 1866; overlods for det østlige distrikt 1866–80; kar. viceadmiral 1880.

Suenson Edouard

Søofficer, direktør; f. 26.7.1842 i Kbhvn., død 21.9.1921; søn af søofficer Edouard Suenson (se denne); gift 28.7.1871 m. Magna, f. 30.1.1846 i Kbhvn., død 1923, datter af kaptajn, marinemi-nister Otto Lütken og hustru Anine f. Buntzen.

På Søkadetakademiet 1855; løjtnant 1861; del-tog i krigen 1864 på skruelinieskibet Skjold; i fransk orlogstjeneste 1865–68, deltog i det fran-ske togt til Korea; premierløjtn. 1868; afsked som kar. kaptajn 1875; kar. kommandør 1891; på opfordring af Tietgen udsendt til Østasien som leder af Store Nordiske Kina og Japan Ex-tension Telegrafselskabs kabeludlægning mellem Japan og Kina, mellem Vladivostok og Japan og langs Kinas kyst samt at organisere telegraf-tjenesten 1870–73; forretningsfører i selskabet, nu Det Store Nordiske Telegraf-Selskab, i Kbhvn. 1873, direktør 1874, adm. direktør 1877–1908; medl. af bestyrelsen 1890, formand 1898–1916, derefter æresformand.

Medl. af Privatbankens bankråd 1902–21; medl. af bestyrelsen for De private Assurandø-rer 1876–1916 (formand 1890), for Em. Z Svit-zers Bjergnings Entrepriser 1876–1908 og for Nordisk Brandforsikrings Selskab 1897–1921 m. v.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1900, storkor-set i diamanter 1915.

Suhm P. F.

Historiker; f. 18.10.1728 i Kbhvn., død 7.9.1798; søn af admiral Ulrik F Suhm og hustru Hille-borg Cathrine f. Lerche; gift 1. gang 19.4.1752 m. Karen, f. 16.5.1732 i Trondhjem, død 1788, datter af etatsråd Lorents Angell og hustru Sara f. Collett; 2. gang 18.10.1788 m. Christiane, f. 29.3.1764 i Kbhvn., død 1799, datter af hofapo-terker J G Becker og hustru Anna Christine f. Torm.

Student (priv. dimit.) 1746; påbegyndte juri-disk studium; assessor i hofretten 1748; auskul-tant i højesteret 1750–51; bosat i Trondhjem 1752–65, derefter igen i Kbhvn.; kgl. historio-graf 1787.

Blev ved sit 1. ægteskab økonomisk uafhæn-gig og kunne hellige sig sine historiske o. a. in-teresser, først og fremmest udarbejdelsen af sin

store Danmarkshistorie, der mere er en stofsamling end en historisk fremstilling, men stadig er et vigtigt kildeskrift.

Medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog 1750 og af Videnskabernes Selskab 1758; medstifter af Det kgl. Norske Videnskabers Selskab; medl. af den Arnsmagnæanske kommission 1771 og af Selskabet til de skønne og nyttige Videnskabers Forfremmelse 1772; medl. af kommission der skulle give forslag til forbedringer ved universitetet og de lærde skoler 1785.

Har bl. a. skrevet: Forsøg til forbedringer i den gamle danske og norske historie (s.m. Gerhard Schønning, 1757); Forsøg til et udkast af en historie over folkenes oprindelse i almindelighed, som en indledning til de nordiske folks i særdeleshed (1769, tysk udg. 1790); Om de nordiske folks ældste oprindelse (1770); Om Odin og den hedniske gudelære og gudstjeneste udi Norden (1771); en række nordiske fortællinger bl. a.: Sigrid eller Kærlighed tapperheds belønning (1772), Gyrthe eller Danmarks befrielse, prisen for kærlighed (1774), De tre venner eller Hjalmar, Asbjørn og Orvarodd (1775), Signe og Habor eller Kærlighed stærkere end døden (1777) og Alfsol (1783), alle oversat til tysk, en del også til fransk; Historie om de fra Norden udvandrede folk I-II (1772-73); Kritisk historie af Danmark udi den hedenske tid fra Odin til Gorm den Gamle I-IV (1774-81); Euphron (1774); Historien af Danmark, Norge og Holsten I-II (skolebog, 1776 og senere i en række oplag); Historie af Danmark I-XIV (1782-1828; 8. og 9. bd. udg. posthumt af Abraham Kall, 10.-14. bd. af Rasmus Nyerup); Samlede skrifter I-XVI (1788-99); Hemmelige efterretninger om de danske konger. Udg. ved Jul. Clausen (1918). Udsendte i pjecesform 1772 brevet »Til kongen« bl. a. med opfordring til at genindsætte modersmålet i dets rettigheder. Endv. skrevet historiske afhandlinger i det danske og det norske videnskabselskabs skrifter, samt oversatte skuespil bl. a. af Molière, og litterære værker fra den klassiske oldtid. Udgiver af tidsskriftet Trondhiemske Samlinger I-V (1761-65, u. pseudonymet Philaethus).

Tog endv. initiativ til og afholdt ofte udgifterne ved udgivelsen af fl. værker bl. a. Jacob Langebeks *Scriptores rerum Danicarum*, en række islandske oldskrifter med latinsk oversættelse deriblandt *Landnámabók*, *Víga-Gríms saga* og *Eyrbyggja saga*; endv. Samlinger til den danske historie ved C B Sandvig I-II (1779-84),

Nye samlinger til den danske historie ved Rasmus Nyerup I-IV (1792-95); *Symbolæ ad literaturam Teutonicam antiquiorem* (oldhøjtydske tekster, 1787); den arabiske historiker Abulfedas *annalværk* (med latinsk oversættelse) ved J G C Adler I-V (1789-94). Gjorde sit 100.000 bd. store bibliotek i Pustervig, der omfattede alle fag og videnskaber, offentlig tilgængeligt, men solgte det til Det kgl. bibliotek 1796.

Tildelt Selskabet til de skønne og nyttige Videnskabers Forfremmelses pris 1772; modtog fra kongen ringen Merito 1783, fra medborgere (på forslag af P A Heiberg 1793) en hædersmedalje i guld 1797.

Etatsråd 1751; konferensråd 1769; kammerherre 1774.

Suhr Theodor

Handelsmand; f. 2.4.1792 i Kbhvn., død 10.11.1858; søn af grosserer Ole Berendt Suhr og hustru Dorothea f. Beckmann; gift 30.3.1816 m. Christine, f. 7.11.1790 i Kbhvn., død 1856, datter af grosserer, bankkommissær Andreas Falch og hustru Charlotte Sophie f. Suhr.

Student (Borgerdydskolen) 1810; studerede teologi; indtrådte som chef i det Suhrske handelshus ved faderens død 1815, med titel af prokurist til 1842 og i samarbejde med broderen Didrik til 1836; grossererborgerskab 1818; rettede virksomheden op og omlagte salget fra hørkramartikler til fremtidens hovedartikler kul og jern; fik betroet ordning af statslån i udlandet 1822; forpagtede valseværket i Frederiksværk 1827 og lod til værket mekanikus Martin v. Wührden 1829-32 bygge en 20 hk. dampmaskine, landets første større dansk-fremstillede; købte kobbermøllen i Brede 1831; investerede i Strandmøllen og i Ørholm samt i M P Allerups Maskinfabrik i Odense m. v.

Medl. af de 32 mænds forsamling 1822-34; medvirkede ved forberedelsen af det første stændervalg i Kbhvn.; medindbyder til den store trykkefrihedsadresse; havde som gæster i hjemmene på Gammeltorv og Sølyst bl. a. Johanne Luise og J L Heiberg.

Erhvervede Bonderupgård 1853 og Merløsegård 1856; oprettede en familiestiftelse til fordel for søskende og disses efterkommere og testerede store beløb til legater med velgørende formål.

Etatsråd 1847.

Sundbo J. P.

Redaktør, politiker; f. 11.6.1860 i Ølstykke, død 19.3.1928; søn af husmand Peter Frederiksen og hustru Inger f. Madsen; gift 31.10.1885 m. Karen f. Pedersen, f. 28.4.1862 i Plovslund, død 1947, datter af gårdejer Peder Johnsen og hustru Mette Cathrine Hansdatter.

Hyrdedreng og tjenestekarl på Sjælland og i Sønderjylland; elev på Vejstrup højskole 1878-79 og på Askov højskole 1879-82; derefter bl. a. huslærer på Fyn og lærer på Hejls fortsættelsesskole; lærer på Lundby højskole 1884, på Jørnlunde højskole 1885-88; flyttede til Kbhvn. 1888; holdt foredrags- og agitationsmøder rundt på Sjælland, og skrev bl. a. i Social-Demokraten om spørgsmålet landarbejdernes og husmændenes rejsning; medarbejder ved Demokraten i Århus 1891-93; virkede derefter som kbhvnsk korrespondent til forsk. blade; redaktionssek. ved Fyns Social-Demokrat 1896; redaktør af den nyoprettede Vestjyllands Social-Demokrat i Esbjerg 1898.

Medl. af Socialdemokratiets hovedbestyrelse 1893-1927, af Esbjerg byråd (næstformand og rådmand) og skolekommission 1900, af havnerådet 1901 og Ribe amts skoleråd 1904; medvirkede afgørende ved oprettelsen af Esbjerg arbejderhøjskole 1910, formand for bestyrelsen og gennemførte at højskolen fik egen bygning 1916; medl. af hovedbestyrelse og forretningsudvalg for Landsforeningen Dansk Arbejde 1912, tog her bl. a. til orde for en rationel udvikling af havfiskeriet; folketingsmand for Esbjerg 1918; medl. af den sønderjyske jernbanekommission af 1924 og af kommissionen for oprettelse af et jysk universitet 1924.

Har bl. a. skrevet: Landarbejderspørgsmålet (1890); Husmandskår (1892) samt pjecerne *Krig mod krigen* (1916) og *Skal vi have et nyt 1864?* (1919).

Sunesen Anders

Ærkebiskop, politiker; f. o. 1160, død 24.6.1228; søn af Sune Ebbesen til Knardrup og hustru Cæcilia.

Tilhørte Hvideslægten; gennemgik i Paris på anbefaling af Absalon artiumstudiet i de forskellige videnskaber eller »kunster« i 3 år og studerede ligeledes i Paris teologi i 3-4 år; der-

efter juridiske studier i Bologna og i Oxford; lærer ved universitetet i Paris; domprovst i Roskilde under broderen Peder Sunesen og till. kongens kansler kort efter 1190 til 1201; ærkebiskop i Lund efter Absalon 1201; till. pavelig legat i Uppsalas og Lunds kirkeprovinser 1204, samt tildelt næsten fuld pavelig myndighed 1206 og anerkendt som den svenske kirkes primas, samt pavelig legat for missions- og korstogsvirksomhed i Østersølandene 1212; trak sig 1223 tilbage p.g.a. sygdom og levede på sin gård Ivö i Skåne.

Gik som kirkeleder, ligesom Absalon, ind for at kongen fik sin fyrstematag overdraget fra Gud ved hjælp af kroningen og kronede selv Valdemar Sejir i Lunds domkirke 1201 og dennes søn Valdemar i Slesvig 1218; tilstræbte et fredeligt samvirke mellem kirke og konge som led i den kirkelige selvstændighedspolitik, løste tidens største juridisk-politiske problem om foreningen af den nationale verdslige ret med den internationale kirkeret ved at placere kirkeretten som den overordnede, medvirkede afgørende ved udarbejdelsen af den kgl. manddrabsforordning af 28. dec. 1200, afskaffede jernbyrd som bevismiddel og indførte i stedet mededsmænd i Skåne 1216; kæmpede forgæves for at gennemføre præstens cølibat i Danmark og Sverige. – Udfoldede en betydelig videnskabelig virksomhed og gik ind for en grundig uddannelse af gejstlige bl. a. ved at sende unge klerke til udlandet og særlig ved udarbejdelse af to store studiebøger Hexaëmeron og De septem sacramentis.

Hævdede som rigspolitikeren kirkens og den danske handels interesser og tilstræbte, at Estland som dansk skulle afløse Gotland som handelssentrum mellem øst og vest; ledede korstog til Estland med besættelse af Øsel 1206 og holdt forelæsninger for gejstligheden i Riga 1207; førte en udenrigspolitik i konkurrence med den tyske mission og den tyske handels fremstød i Østersølandene og som en fortsættelse af den danske konges erobringer i Nordtyskland, deltog i Valdemar Sejrs korstog med erobringen af Estland efter slaget ved Lyndanis 1219, hvortil senere knyttedesagnet om korsflaget Dannebrog nedfalden fra himlen; organiserede det nye kirkeområde.

Har skrevet: Hexaëmeron »De seks dages værk«, om skabelsen m. v., versificeret lærebog i dogmatik; udg. af M. Cl. Gertz 1892; en dansk gengivelse af de 950 første vers udg. ved H. Spreckelsen, 1927; De septem sacramentis (»Om de syv sakramenter«; skriftet forsvundet); muligvis Maria-hymner bl. a. Stella solem (i hvert fald ikke som tidl. antaget Missus Gabriel de coelis); den såkaldte Parafraze af Skånske loy (en forklarende omskrivning på latin; trykt 1590 og udg. af Svend Aakjær og Erik Kroman i Danmarks gamle landskabslove I, 1933); foranledigede Guterloven redigeret og nedskrevet (gældende på Gotland til 1595).

Viste stor gavmildhed overfor stiftelser og klostre; oprettede på en af sine gårde i Lund det første dominikanerkloster i Danmark 1222; skænkede bl. a. sin store bogsamling til domkapitlet i Lund.

Swane Christine

Malerinde; f. 29.5.1876 i Kerteminde, død 16.8.1960; datter af købmand og reder Jeppe Andreas Larsen og hustru Vilhelmine Christine f. Bless; gift 19.11.1910 (ægteskabet opløst) m. maleren Sigurd Swane, f. 16.6.1879 på Frdbg., søn af fuldmægtig Leo Swane og hustru Sophie f. Rasmussen.

Blev tilskyndet til maleriet af sin ældre broder Johannes Larsen; undervist af Fritz Syberg på Teknisk skole i Fåborg 1897–98; på Akademiet 1898–1901; derefter undervist af J. F. Willumsen og af Syberg; på Giersings malerskole efter 1920; på Kunstindustrimuseets håndværkerskole 1926.

Debutterede på Journalistforbundets udstilling af afviste arbejder fra Charlottenborg 1905; siden udstillet bl. a. på Charlottenborg 1907, 1915–16, 1919 og 1936, Kunstnernes efterårsudstilling med mellemrum fra 1908–09 og Grønningen (medl.) fra 1937; endv. i Göteborg 1939, Stockholm 1942 og 1948, Oslo 1946 m. v. Studierejse til Paris og Bretagne 1938.

Hovedværker bl. a.: Hyacinter (1915); Tulipaner og blå flaske (1920); Sporvejsarbejdere (1930); Fodboldspillere (1930); Bur med kanariefugle (1935); Opstilling med azalea (1935); Strikende dame (1935); Opstilling med flasker (1936); Opstilling med rød blomst (1937); Tisvilde hegn (1937); i Kvindernes Bygning; Opstilling med planter (1939); Fra Birkerød sø (1943); Havebillede med lærk (1944); Karde-momme (1948); Opstilling med hortensia (1951); endv. skulpturer og keramiske arbejder samt mosaikudsmykning i Damsøbadets forhal (1951).

Medvirket i filmen »Christine Swane – portrætskitse af en malerinde« (1955).

Repræsenteret på Kunstmuseet, Kunstindustrimuseet (med keramiske arbejder), fl. provinsmuseer deriblandt Fåborgmuseet, Malmø museum m. v.

Tildelt Tagea Brandts legat 1938; Eckersberg-medaljen 1943.

Svane (Svaning) Hans

Ærkebiskop; f. 27.3.1606 i Horsens, død 26.7.1668; søn af borgmester i Horsens Hans Olufsen Riber og hustru Anna f. Svane (Svaning);

gift 1.9.1639 m. Marie, f. 5.3.1624 i Kbhvn., død 1693, datter af læge og botaniker Jørgen Fuiren og hustru Margrethe f. Fincke.

Skolegang i Horsens og i Sorø; student (priv. dimit.) 1626; i huset hos professor i teologi, senere biskop, Jesper Brochmand i Kbhvn. 1626–28; studerede semitiske sprog ved universitetet i Franeker i Friesland 1628–30, i Wittenberg 1630–31; med kgl. rejsestipendium ophold i Leiden 1631–33 og Oxford 1633; studerede arabisk i Paris 1633–35; professor i orientalske sprog ved Kbhvns universitet 1635; tog magistergraden s. å.; professor i teologi 1646; dr. theol. s. å.; biskop over Sjælland 1655; titulær ærkebiskop, medl. af »kongens råd«, statsrådet og af statskollegiet okt. 1660; medl. (assessor) af højesteret 1661; præsident i det akademiske konsistorium 1665 med rang over universitetets rektor.

Deltog som gejstlighedens talsmand og ledende politiker i forhandlingerne på stændermødet i Kbhvn. og på rigsdagen sept. 1660 vedr. landets finansielle forhold efter svenskekrigenes afslutning og bragte de uadelige stænder til at fastholde kravet om ligestilling med adelen ved konsumtionsskattens indførelse; tilbød okt. 1660, s. m. borgernes leder, borgmester Hans Nansen, Fr. 3. arveregering til afløsning af valgkongedømmet, grundlaget for rigsrådets magt; ydede den afgørende støtte ved arveenevoldsmagtens gennemførelse bl. a. ved forhandling med kongens kammerskriver Christoffer Gabel, ved sin tale til rigsrådet 10. okt., ved sin fremførelse af forslaget overfor kongen og ved på stændernes vegne at overdrage kongen riget til »et fuldkomment arverige« 13. okt. 1660; sikrede gejstligheden en række privilegier 1661, styrede kirken i luthersk-ortodoks ånd og var modstander af gudstjenestefrihed for andre trosbekendelser; støttede på det udenrigspolitiske område rigsskatmester Hannibal Sehesteds bestræbelser for tilnærmelse til England, Sverige og Frankrig. Danmarks sidste titulære ærkebiskop.

Har bl. a. skrevet: Commentarii in Danieli I–II (1654–66) og udgivet en revideret oversættelse af H. P. Resens bibeloversættelse (»den Svaningske bibel«, 1647).

Ydede kronen store lån u. svenskekrigenes mod pant i jordegods; fik som gave af Fr. 3. bl. a. Ebberødgård 1661 og Svenstrup hovedgård 1666; købte godset Bro i Bergens stift og gav det navnet Svanø 1661.

Swane Leo

Museumsdirektør, kunsthistoriker; f. 14.2.1887 i Kbhvn., død 20.1.1968; søn af fuldmægtig Leo Swane og hustru Sophie f. Rasmussen; gift 1944 m. Birtha, f. 2.1.1911, datter af skovfoged Fr. Larsen og hustru f. Peitersen.

Student (Metropolitanskolen) 1905; studerede tysk og græsk, derefter kunsthistorie, særlig på studierejser bl. a. til Paris 1909, London, Paris og Italien 1910–11 og efter 1918 atter til Paris; assistent ved Den kgl. kobberstiksamlings 1912, inspektør 1919; direktør for Statens museum for kunst 1931–52; direktør for Ordbrugssamlingen 1952–57.

Stifter af Foreningen af danske Kunstmuseer 1933; medl. af bestyrelsen for Foreningen Fransk Kunst 1922, af Fåborgmuseets bestyrelse 1924 og af kommissionen vedr. Kunstmuseet 1938. Bistod ingeniør J Rump med indkøb af moderne fransk kunst, støttede »Fynboerne« og ikke mindst Giersing, samt bl. a. Larsen Stevns og Niels Bjerre; omordnede Fåborgmuseet.

Litterære arbejder: Dankvart Dreyer (1921); teksten til den af Foreningen 3. Dec. 92 udgivne bog om Abildgaard (1927); J F Clemens (1929); Fransk kunst fra David til Courbet (1930); Fåborg museum (1932); afsnittene Sidste halvdel af det 18. århundrede og De unge i værket Danmarks Malerkunst (red. af Erik Zahle, 1937); Henri Matisse (på svensk 1944, på dansk 1945); Fire fynske malere (1946); Niels Larsen Stevns (1951); Ved mit vinduespejl (1955); Nils Möllerberg (på svensk 1959); i serien Vor Tids Kunst bl. a.: Harald Giersing (1931), Jens Søndergaard (s. å.), Johannes C Bjerg (1932), Edvard Weie (s. å.), Oluf Hartmann (1934), Niels Bjerre (1935) og Th. Hagedorn-Olsen (1954); endv. artikler i Kunstmuseets årsskrift, Tilskueren m. m.

Udgiver af Kunstbladet 1927.

Svarre Søren

Redaktør; f. 26.9.1851 i Slagelse, død 13.12.1920; søn af smedemester Peter Sørensen og hustru Ane Marie f. Hansen; gift 26.12.1877 m. Alfriede Caroline, f. 12.3.1852 i Odense, død 1898, datter af vaffelfabrikant J H C Krumbak og hustru Anne f. Christensen.

I typograflære i Ringsted 1867; typograf ved Sorø Amtstidendes trykkeri, Slagelse 1872, sene-

re medarbejder ved bladet; elev på Gotfred Rodes udvidede højskole på Skovgård 1875–76; redaktør af det nystiftede venstreblad i Køge Østsjællands Folkeblad 1876 til 1911; medejer af bladet s. m. Viggo Hørup 1880–95, derefter eneudgiver til 1911. Støttede Venstrereformpartiet, men brød med det på forsvarssagen 1909; gik ind for et samlet Venstre.

Medstifter af og første formand for Foreningen af Venstreblade i Danmark 1887; en tid formand for Køgekredsens Venstrevælgerforening, og 1902–05 for Venstres Redaktørklub; medstifter af Køge folkebibliotek; medstifter og medbestyrer af Køge museum; æresmedlem af Tureby-Køge og Omegns Landboforening.

Har foruden journalistik bl. a. skrevet om pressens opgave som oplyser (i »Vagten«, 1899).

Swart Claudius Claussøn,

se Clavus Claudius.

Svend (1.) Tveskæg

Konge; død 3.2.1014; søn af kong Harald Blåtand (se denne) og mulig af dennes dronning Gunhild; gift o. 995 m. Gunhild, død tidligst 1014, datter af hertug Misico af Polen; måske gift o. 1000 m. Sigrd Storraade, datter af svensk stormand.

Kriger og viking; fordrev tyskerne fra Syd-slesvig; fører for opposition mod faderen, kong Harald Blåtand, for at svække afhængigheden af ærkebispesædet i Bremen og for at genoptage vikingetogter til England; efter Haralds drab 986 kong s. å.; angreb England s. m. nordmændene under kong Olav Trygvason og tvang den engelske kong Æthelred til at betale danegæld 994; angreb atter England 998 og 999, samt Normandiet i 1000; sluttede sig til Olav Trygvasons fjender, Erik Jarl i Norge og Olav Skotkonge i Sverige, besejrede Olav, der druknede, i søslaget ved Svold, muligvis nær Rügen, år 1000 og fik herredømmet over det sydlige Norge; angreb England 1001 og følgende år; erobrede med sønnen Knud (1., den Store) hele England 1013.

Svend (2.) Estridsen

Konge; f. ca. 1020, død 28.4.1074; søn af Ulf Jarl og Svend Tveskægs datter Estrid; formentlig gift tre gange.

Opholdt sig ved den svenske kong Anund Jakobs hof ca. 1028–40; i England til ca. 1042; som jarl over Danmark i tjeneste hos kong Magnus (konge i Norge og anerkendt som kong i Danmark); gjorde oprør mod denne og tog selv kongenavn 1047; kæmpede indtil 1066 om det danske rige med Magnus' efterfølger i Norge Harald Haarderaade.

Indledte den epoke, der førte til afvikling af hærkongedømmet og udvikling af det danske middelalderkongedømme; organiserede kirken, hvorved bl. a. bispedømmerne blev fastnet. Fem af Svend Estridsens sønner blev konger.

Svend (3.) Grathe

Konge; død 23.10.1157; søn af kong Erik Emune (se denne) og frillen Thunna; gift m. Adela, datter af markgreve af Meissen Konrad af Wettin og hustru Luitgard.

Valgt til konge af sjællændere og skåninger 1147; kæmpede om tronen med Knud Magnusen, der blev hyldet af jyderne; vandt flere sejre over Knud, men måtte flygte til Tyskland, da ærkebiskop Eskil og Valdemar (1.) tog Knuds parti; indgik fredsforlig om rigets tredeling 1157; valgte selv Skåne, Valdemar fik Jylland og Knud Sjælland; planlagde straks efter at rydde sine medkonger af vejen; lod Knud myrde ved »blodgildet« i Roskilde 9. aug. 1157; forfulgte Valdemar, hvem det lykkedes at undslippe til Jylland; blev slået af Valdemar i slaget på Gråhede (Grathehede); på flugten fundet og dræbt af bønder.

Svend Gænge,

se Poulsen Svend.

Svendsen (-Tune) A.

Landbrugsskoleforstander; f. 26.11.1843 på Stenmarksgård i Kværkeby, død 1.11.1912; søn af gårdfæster Svend Jacobsen og hustru Johanne Jensdatter; gift 1. gang 9.8.1872 m. Magdalene, f. 11.2.1853 i Vonsild, død 1879, datter af bols-

mand Morten Olesen Albeck og hustru Ane Marie f. Holm; 2. gang 24.8.1880 m. Maren, f. 9.1.1858 i Præstø, død 1939, datter af skibsbygger Carl A Olsen Nielsen og hustru Bodil Jacobsdatter.

Elev på Hindholm højskole 1861–62, og efter landbrugsarbejde hjemme, igen 1866–67; landbrugs kandidat fra Landbohøjskolen 1869; med venen Chr. Christensen leder af en særlig landbrugsafd. på Hindholm højskole 1869–71; sammen grundlagde de Tune landboskole 1871; forstander 1871–96; skolen blev udvidet med en særlig højskoleafd. 1873–91 og en mejeriskole for piger 1872–91.

Som foredragsholder og skribent foregangsmand ved landbrugets omlægning til intensivt husdyrbrug; var særligt forkæmper for den »stærke fodring« med store kvanta roer og kraftfoder til køer.

Stiftede Ramsø-Tune Herreders Landboforening 1874, der som første landboforening foranstaltede fællesindkøb af frø, foderstoffer og kunstgødning, formand til 1880; medl. af Gl. Roskilde amtsråd 1880–86.

Har skrevet: Fodringslæren (1886, 9. udg. 1911); Praktisk vejledning ved fodermidlernes anvendelse til malkekvæget (1888, 5. udg. 1909); Kvægavl og kvægopdræt (1893, 5. udg. 1912); Tune landboskole 1871–90 (1890), og om skolen iøvrigt i Tune Elevers Arsskrift (1905–08); endv. talrige artikler i Vort Landbrug m. v.

Svensden Anton

Violinist; f. 23.6.1846 i Kbhvn., død 23.12.1930; søn af kammerråd, klokker A C Svensden og hustru Nielsine Henriette f. Nielsen; gift 6.6.1896 m. Inge Sophie, f. 6.2.1877 på Frdbg., død 1956, datter af vekselmægler Sophus Bang og hustru Ida f. Kjer.

Violinundervisning hos faderen (debuterede 1855) og senere hos Fr. Schram og Valdemar Tofte; till. uddannet sig som harpespiller; violinist i Det kgl. Kapel 1868; koncertmester 1895–1910; primoviolin i Nerudakvartetten 1884; studier i udlandet hos Lauterbach, Massart og Joachim; optrådte i Stockholm, Gøteborg, Skt. Petersborg m. v.; lærer ved Musikkonservatoriet 1904, medl. af dets bestyrelse 1906, direktør 1915.

Formand for og æresmedlem af Kammermusikforeningen; æresmedlem af Kbhvns Orkesterforening og af Dansk Tonekunstnerforening; næstformand i Musikforeningens administration.

Titulær professor 1910.

Svensden H. J. M.

Seminarieforstander og præst; f. 22.3.1816 i Kbhvn., død 24.9.1872; søn af slagtermester Niels Svendsen og hustru Marie Cathrine f. Wahl; gift 1. gang 27.7.1848 m. Regise Sophie, f. 29.1.1817 i Odense, død 1861, datter af boghandler og bogtrykker, kancelliråd Johan Milo

og hustru Dorothea f. Larsen; 2. gang 21.7.1863 m. Marie Petrine, f. 30.1.1822 i Odense, død 1869, søster til 1. hustru.

Student (Borgerdydskolen) 1835; cand. theol. 1841; huslærer hos sognepræst H Agerbek i Øster Hæsinge, Fyn 1842–46; lærer ved Odense realskole 1846–48; kateket og førstelærer i Ringkøbing 1848–56; sognepræst i Jelling-Høver og forstander for Jelling seminarium, anbefalet af Grundtvig, 1856; uddannede her en række lærere, der udbredte Grundtvigs tanker om kirken og skolen.

Har oversat Luthers prædikener over lidelseshistorien (1853, 2. udg. 1859); har udg. Udvalg af 55 danske salmer til at bruges s. m. Kingos Kirke-salmebog (1854, 10. opl. 1876).

Svensden Johan

Komponist, dirigent; f. 30.9.1840 i Kristiania, død 14.6.1911; søn af regimentsmusiker Guldbrand Svendsen og hustru Marie Pernille f. Elg; gift 1. gang 1871 i New York (ægteskabet opløst) m. Sara, død tidligst 1911, datter af tand-

læge Levett; 2. gang 23.12.1901 m. Juliette, f. 24.2.1866 i Kbhvn., datter af assistent i finansministeriet J K B A Haase og hustru Emilie Georgine f. Zachariassen.

Fik sin første musikundervisning af faderen; begyndte at komponere violinstykker, danse og marcher 1851; musiker ved jægerkorpset og ved teatret i Kristiania 1855–61; uddannet i violin-spil og komposition ved konservatoriet i Leipzig 1863–67; gav koncerter med egne kompositioner i Kristiania 1867 og 1868; spillede ved Concerts Musard og ved Odéon Teatret u. studieophold i Paris 1868–70; dirigerede sin egen D-dur symfoni med Gewandhaus-orkestret i Leipzig 1870; koncertmester ved Euterpe-koncerterne i Leipzig 1871–72; gjorde Richard Wagners bekendtskab i Bayreuth sommeren 1872; ledelsen (s. m. Edv. Grieg) af og dirigent i Musikforeningen i Kristiania 1872–77 og 1880–83; modtog statsgave som komponist fra 1874; koncertrejser i udlandet 1877–80; til Stockholm og Kbhvn. 1883; kapelmester ved Det kgl. Teater i Kbhvn. 1883–1908; dirigerede till. egne filharmoniske koncerter og koncerter med Det kgl. Kapel.

Medl. af fl. udenl. musikakademier.

Indledte s. m. Grieg den nationale romantik i norsk musik, og nåede ved sin klarhed og letthed at blive spillet verden over; hævdede som kapelmester i Danmark den kgl. opera til et meget højt stade ved fremførelser af Verdi, Wagner og de italienske verister.

Kompositioner bl. a.: Strygekvartet i A-mol, D-dur symfonien og nogle mandskorsange (fra Leipzig-årene 1863–67); Violinkoncert i A-dur (ca. 1869); Cellokoncert i D-dur (1870); Ouverturen til Sigurd Slembe; Carneval de Paris (1872); orkesterfantasi Zorahayda, Festpolonaisen (1873), Norsk kunstnerkarneval, B-dur symfoni, de fire Norske rapsodier, orkesterfantasi Romeo og Julie (fra Kristiania-årene 1872–83); i Kbhvn. bl. a. Violinromance, Holbergkantaten (1884) og andre kantater, balletmusik til Foråret kommer, og enkelte sange.

Har skrevet: Aus dem Tagebuche eines Gesanglehrers (udg. 1879 u. pseudonymet Joh. Venzoni).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1908.

Svensden Robert

Flyver, motorsportsmand; f. 10.12.1884 i Kbhvn., død 17.7.1938; søn af kandestøber Charles Svendsen og hustru Marie f. Rask; gift 2.6.1917 m. Karen Marie, f. 3.6.1893 i Viborg, datter af forvalter I K Jensen og hustru Kirstine f. Breum Nielsen.

Flyveruddannelse i Frankrig 1909; certificat nr. 1 som flyver i Danmark 1909; fløj som den

første over Øresund, Kbhvn.-Malmø 1910 og Kbhvn.-Køge 1911; direktør for H C Christiansens filial i Århus 1912; adm. direktør i A/S H C Christiansen, Kbhvn. til 1933; indehaver af firmaet Dansk Automobil Fabrik, Kbhvn.

Medl. af hovedbestyrelsen for Autogummiforhandler-Foreningen samt medl. af sammes voldgiftsret.

Tildelt Dansk Motor Grand Prix 1913, Dansk Automobilklubs ærespræmie 1919, Svenske Luftvåbens ærestegn, Det kgl. danske aeronautiske Selskabs guldmed. 1930 og Svenska aeronautiska Sällskaps guldplakette; æresmedlem af foreningen Danske Flyvere.

Svitzer Emil Z.

Tømmerhandler, bjergningsentreprenør; f. 9.6. 1805 i Rerslev, Løve herred, død 10.4.1886; søn af sognepræst Jørgen Christian Svitzer og hustru Susanne Kirstina f. Svitzer; gift 1. gang 18.5.1833 m. Ida, f. 10.11.1813 i Kbhvn., død 1842, datter af kaptajn i livgarden, kammerjunker Carl Adolph v. Holstein og hustru Louise

Magdalene f. Scheidmann; 2. gang 31.10.1849 m. Ida Christine, f. 7.12.1807 i Kbhvn., død 1893, datter af sekretær Peter Holm Monrath og hustru Agathe Petrea f. Schouboe.

Borgerskab som grosserer og tømmerhandler i Kbhvn. 1829; den risikable sejlads med store træladninger fra Norge, Sverige og Finland fremkaldte idéen til oprettelsen af et bjergningsselskab, der startede 3. marts 1833 med to sejskibe stationeret i Kastrup, og senere udvikledes til et verdensforetagende; 1858 anskaffedes det første dampskib; optog 1863 svigersønnen H P J Lyngbye som medindehaver af firmaet, der 1872 overgik til aktieselskabsform u. navnet Em. Z. Svitzers Bjergnings-Entreprise A/S med C F Tietgen som formand og bjergningsselskabets stifter som ledende chef.

Etatsråd 1875.

Syberg Fritz

Maler; f. 28.7.1862 i Fåborg, død 20.12.1939; søn af brænderibestyrer F F A E Syberg og hustru Johanne Marie f. Jacobsen; gift 1. gang 24.4.1894 m. malerinden Anna Syberg, f. 7.1. 1870 i Fåborg, død 1914, datter af dekorationsmaler Syrak Hansen og hustru Marie Birgitte f. Rasmussen; 2. gang 12.5.1915 m. Marie, f. 21.1. 1865 i Fåborg, død 1934, søster til 1. hustru.

Arbejdede på Hofgaards tobaksfabrik i Fåborg fra 1871; tjenestedreng 1875; i malerlære 1876; till. tegneundervisning på Teknisk skole i Fåborg med Syrak Hansen som lærer; udlært 1882; derefter beskæftiget som svend på Syrak Hansens værksted i sommerhalvårene indtil 1885; elev på Teknisk skole i Kbhvn. 1882-83, på Kunstakademiet 1884, på Zahrtmanns skole 1885-91; udstillede 1. gang 1885; studierejser bl. a. til Småland på besøg hos Johannes Larsen 1899, i Tyskland 1902, Firenze 1905, Holland og Paris 1908, Pisa i Italien 1910-13 med rejse til Firenze og Rom 1912 på Anckerske legat.

Boede i Svanninge ved Fåborg 1894-1902, derefter på Pilegården ved Kerteminde, hvorfra de fleste motiver både til oliemaleriet, akvarellen og pennetegningerne er hentet; skabte s. m. Peter Hansen og Johannes Larsen den retning inden for dansk kunst, der benævnes »Den fynske skole« eller »Fynboerne«.

Udstillet bl. a. på Charlottenborg 1887-92 og Den frie udstilling fra 1893 (medl. 1893-1914 og fra 1925), samt deltaget i en række udstillinger herhjemme bl. a. Grønningen, og i udlandet bl. a. Berlin 1891 og 1910-11, Paris 1900 og 1928, London 1907, Rom 1911, New York 1912, Brooklyn 1927, Biennalen 1932, Amsterdam 1934, Pittsburgh 1937.

Medl. af Fåborg museums bestyrelse 1910-37.

Arbejder. Malerier bl. a.: Interiør fra en svingegård (1885); Ved sengetid (1889); Morgen (1890); Aften og erotik (1889-91); Dødsfald (1890-92); Foråret (1891-93); Ved nadverbordet (1893-95); Vinterlandskab. Landevej (1895); Moder og datter (1898-99); Udsigt over Svanninge (1899); Aftenleg (1900); Ved forårstid (1901); Dødens komme (1905); Den første sne (1905); Vinterdag ved Tårby strand (1903-06); Fladt landskab med køer (1906); Slidebåde står ud af Kerteminde havn (1907); Den første forårstid (1910); Overkærby bakke. Vinter (1917); Solskin i en stue (1918-21); Vinteren er kommen (1919-21); Landskab ved Overkærby (1921-24); Junimorgen (1921-24); Pløjemark i sne (1921-26); Sneen smelter (1925-27); Dorothealiljerne blomstrer (1926-27); dekorationer til H C Andersens hus i Odense: Og døden gik med hendes barn ind i det ubekendte land (1930-33) og Moderen og tornebushen (1930-34). Akvareller bl. a.: Interiør (ca. 1895); portræt af Anna Syberg (1896); Ved klaveret (1898); Lyngbakker (1898); Marine. Fynshoved (1902); Snebygen drager bort (1902-04); Forår i Zaandam (1907); endv. litografier: Fritz Syberg mappe.

De fire årstider (Klingens grafiske mappe nr. 6; 5 litografier fra 1925).

Bogillustrationer bl. a. til H C Andersen: Historien om en moder (18 tegninger udført 1895-98); 16 af tegningerne udg. med bogtrykt tekst (1901 og 1950), med håndskreven tekst (1929) og til Den grimme ælling (udg. 1938); Henrik Pontoppidan: Vildt (2. udg. 1899); St. St. Blicher: Søren Kanne (udg. 1950).

Er repræsenteret på Fåborg museum med hovedsamlingen af sine arbejder, endv. bl. a. på Kunstmuseet, Kobberstiksamlingen, Hirschsprungske samling, Nationalmuseum i Stockholm, Göteborgs kunstmuseum og Nasjonalgalleriet i Oslo.

Tildelt Thorvaldsen-medaljen 1927; årlig livsvarig statsstøtte 1929.

De unge år. Efterladte erindringer, udg. af Poul Uttenreitter (1943).

Syv Peder

Præst, sprogmand; f. 22.2.1631 i Syv ved Roskilde, død 17.2.1702; søn af fastebonde, kirkeværge Peder Olufsen og hustru Anna Mortensdatter; gift 1664 m. Karen Andersdatter, død 1699, datter af sognepræst i Rynkeby og Revninge Anders Simonsen Hoff og hustru Anna Christophersdatter.

Student (Roskilde skole) 1653; cand. theol.; hører ved Vor Frue skole i Kbhvn.; rektor i Næstved 1658-64; kom her i forbindelse med skolemanden og litteraten Hans Mikkelsen Ravn og den lærde adelsdame Anne Gjølge, hvis samling af især gamle danske bøger han benyttede; sognepræst i Hellested på Stevns 1664; fik efter ansøgning udnævnelse til kongelig filolog i det danske sprog med provsterang, årpenge m. v. 1683; havde faglig kontakt med Erik Pontoppidan, Henrik Gerner, Laurids Kok, Jens Bircherod, Otto Sperling, Arni Magnússon samt Jørgen Sorterup og Frederik Rostgaard; arbejdede desuden med arkæologiske spørgsmål f. eks. runeindskrifter, samt med fauna og flora.

Hovedværker: Nogle betænkninger om det cimbriske sprog (1663), det første på dansk skrevne forsøg på sammenlignende sprogvidenskab; Almindelige danske ord-sprog og korte lærdomme I-II (1682-88) med ca. 15000 folkelige udtryk, talemåder, fyndsprog, mundheld, lære- og leverregler fra Danmark og Norden; Den danske sprog-kunst eller grammatica (1685); første danske grammatik på dansk, med hovedvægten på formlæren; arbejdede på en ordbog, udsendte bogstav A som - Prøve på en dansk og latinsk ordbog (1692), manuskript til fortsættelsen m. v. erhvervedes senere af Fr. Rostgaard og brugtes af ham til egen ordbog; Et hundrede udvalde danske viser. Forøget med det andet hundrede viser om danske konger, kæmper og andre (1695), et optryk af Anders Sørensen Vedels Hundrede Viser fra 1591, forøget med bl. a. oversættelser af skjaldekvad og nyere digte som Laurids Koks Danmark, dejligst vang og vænge; efterlod i manuskript De vulgi erroribus (om danske trylleformularer)

samt Den danske boglade med bibliografiske oplysninger.

Mange af S.s værker blev nyudgivet flere gange i 18. årh. og er i nyere tid udg. af bl. a. Det danske Sprog- og Litteraturselskab.

Syversen Ole

Afholdsagittator; f. 31.10.1801 i Kristiania, død 23.8.1847; søn af oppasser ved sindssygehospitalet i Kristiania Syver(t) Rolfen og hustru Marren Kirstine f. Leth; gift 17.5.1829 m. Johanne Kirstine, f. 3.3.1808 i Ålborg, død tidligst 1847, datter af skrædder Rasmus Leth og hustru Marren Kirstine Mathiasdatter.

Fortælling fra den mørke by (1901); Den evige higen (1902); Oprøret. Et socialdrama (1902); Rønnerne. Stemninger og optrin (1903); Hans rige komme! (1903); En klog lille pige. Nancys breve (1904); Kærlighedens frugter (1905); Hypatia. Det nye samfund i Regnegade (1905).

Sødring Julie

Skuespillerinde; f. 19.7.1823 i Kbhvn., død 27.4.1894; datter af kgl. skuespiller C N Rosenkilde (se denne); gift 25.5.1849 m. mineralvandsfabrikant, cand. polyt. Christopher Hansen Sødring, f. 4.1.1822 i Bergen, død 1881, søn af konsul Christopher Hansen Sødring og hustru Frederikke Elisabeth f. Frisch.

Debut på Det kgl. Teater som Jacintha i Den sorte domino 1843, derefter som madamterne Buurman i De uadskillige og Rust i Sparekassen; kgl. ansat 1847; sidste optræden 1875.

Hovedroller særlig i Holbergkomedier som Magdelone, bl. a. i Den stundesløse, Gedske Klokkers i Barselstuen m. v.; kobbersmedemadammen i Genboerne; bondekonen i Kamp og sejr; fru Winge i Besøget i København; madam Conradsen i De fattiges dyrehave; madam Stabel i Audiensen; den døve frue i Den nye barselstue m. v.

Erindringer ved M F Sødring I-II (1894-95, ny udg. 1951).

Søiberg Harry

Forfatter; f. 13.6.1880 i Ringkøbing, død 2.1.1954; søn af buntmager Niels Søiberg og hustru Christiane Margrethe f. Pultz; gift 1. gang 19.3.1909 (ægteskabet opløst 1913) m. Inger Marie, datter af inspektør, kancelliråd Lars Jensen Ip-

sen og hustru Laura Hansine f. Holst; 2. gang 23.10.1913 m. Helene Jenny Frederikke, f. 3.6.1882 i Kristiania, datter af zahlkasserer Eilert Malthe Storm og hustru Joachime f. Sigholt.

Efter konfirmationen til søs som skibsdreng; i bogbinderlære i Århus 1896; formand for den socialistiske ungdomsforening Fremskridtsklubben; fik artikler trykt i Demokraten 1899; til Kbhvn. som bogbindersvend 1900; gik i 2 år på Wedels kursus. Rejser bl. a. i Tyskland, Italien, Ægypten og Grønland.

Medl. af Dansk Forfatterforenings bestyrelse 1926-32 og 1939-46 (formand), æresmedlem 1948, af bestyrelsen for foreningen Det ny Grønland 1927-37 og 1938-42 (formand), af bestyrelsen for Holberg-medaljen 1939-46, Anckerske legat, Henrik Pontoppidans mindefond, Gyldendals boglegat, Henri Nathansens fødselsdagslegat, Henri Nathansens mindelegat, Carl Møllers forfatterlegat og Dansk Forfatterfond 1944-46; medl. af præsidiet for Det danske Selskab 1940 og for H C Andersen Samfundet.

Litterære arbejder bl. a.: Syg slægt (1904); Øde egne (1906); Under kampen (1906, 2. udg. 1922); Folket ved havet (1908); Af jordens slægt (1910); Lykkebarnet I-II (1911, 2. udg. med titlen Lykkebarnet Mary, 1939); Af Nyskovens saga (1912); Hjemlig jord (1914); Birgites kærlighed og andre historier (1915); trilogien De levendes land: Foran livets port (1916), Lyset (1918) og De levendes land (1920); Savn (1921); Meta (1923); Mens vinden hvisker i marehalmen (1925); trilogien Søkongen: Søkongen (1926), Søkongens datter (1928) og Søkongens sidste rejse (1930); Fra hjertets krinkelkroge (1932); Mange slags folk (1943); Hjemlig jord (1944); Af jordens slægt (samlede fortællinger, 1945); selvbiografisk romanserie: En kvindes kamp I-II (1938), En børneflokk vokser op (1949) og På vej mod tiden (1952).

Tildelt Holger Drachmann-legatet 1921, Anckerske legat 1922, Otto Benzons forfatterlegat 1929, litteraturprisen af Selskabet til de skønne og nyttige Videnskabs Forfremmelse 1932 og Holberg-medaljen 1946.

Sønderby Knud

Forfatter; f. 10.7.1909 i Esbjerg, død 8.8.1966; søn af grosserer Niels Christian Sønderby og hustru Inge f. Barfod; gift 20.4.1940 m. Ingeborg, f. 26.8.1910 i Næstved, datter af kreatur-

Underofficer ved 2. jyske regiment i Kbhvn. 1822; kommandersergent 1827; lærer ved regimentets undervisningsanstalt 1833-39, derefter privatlærer; medejer af Den skandinaviske Boghandel 1836-37.

Kom under indflydelse af den amerikanske afholdsmand Robert Baird, der besøgte Kbhvn. 1840; oprettede et »afholdenhedsselskab« 1843 (det første på det europæiske fastland) med et ugeblad for alle stænder om afholdsspørgsmålet »Menneskevennen« (udk. 1846-47), endv. en lånekasse og en pensions- og begravelseskasse; åbnede en afholdsrestaurant på Kultorvet i Kbhvn. m. v.; gik ind for total afholdenhed og fik indflydelse på befolkningens stilling til alkoholproblemet, men afholdsorganisationen gik ind og blev først genopbygget 1879.

Udsendte skriftet Indbydelse, til at deltage i »Total-Afholdenhedsselskabet for Danmark« (1845), efter at der var dannet en mådeholdsforening for det højere borgerskab.

Søderberg Edvard

Forfatter; f. 3.3.1869 i Kbhvn., død 5.1.1906; søn af lakker August Herman Søderberg og hustru Augusta f. Hornhaver; gift 21.8.1898 m. Maren Johanne, f. 27.1.1873 i Nykøbing F., død 1939, datter af sadelmager Carl Laurenus Holm og hustru Ane Margrethe f. Hansen.

I malerlære; lærereks. 1896; lærer i Ballerum ved Thisted 1897; ansat ved søværnets udskrivningsvæsen i Kbhvn. 1903.

Har skrevet: Ægtemandens dagbog (1897); De umyndige, billeder fra den store by (1899); Gadenys digte (1900, 2. opl. 1917, heri bl. a. i Danmark ligger hus ved hus); Det daglige brød.

handler Peter Johansen og hustru Anna f. Rasmussen.

Student (Øregård gymn.) 1927; cand. jur. 1935; rejse til Grønland s. å.; medarbejder ved Nationaltidende 1933-37, Berlingske Tidende 1937-43, Politiken 1944-45 og Information 1945-47. Medl. af Det danske Akademi 1960.

Har bl. a. skrevet: Midt i en jazztid (debut, 1931); To mennesker mødes (1932); En kvinde er overflødig (1936, dramatiseret og opført som hørespil 1941, som skuespil på Det kgl. Teater 1942, som film 1957); De kolde flammer (1940); Grønlandsk sommer (1941); Den usynlige hær (film-drejebog, 1945); Forsvundne somre (1946); Krista (skuespil, Det ny Teater 1947); Hjertets renhed (skuespil, Det ny Teater 1949); Hvidtjørnen (1950); Gensyn med havet (1957); Kvindernes oprør (skuespil, Det kgl. Teater 1963); De blå glimt (1964). Har oversat fl. skuespil bl. a. Arthur Millers En sælgers død og Heksejagt, Bernard Shaws Candida og Jeanne d'Arc, Tjckhofs Kirsebærhaven, Robert Sherwood Vegen til Rom, Shakespeares Trold kan tæmmes, Macbeth og Stor ståhej for ingenting. - Danmarks kortet (udvalgte essays om landskaber og essays, ved Inge Sønderby og Mogens Knudsen, 1970).

Tildelt bl. a. Carl Møllers legat 1934, Emma Bærentzens legat 1937 og Holberg-medaljen 1959.

Søndergaard Jens

Malers; f. 4.10.1895 i Øster Assels på Mors, død 21.5.1957; søn af cykelhandler Anders Søndergaard Andersen og hustru Thyra f. Nielsen; gift 31.7.1921 m. Thora Marie, f. 20.11.1894 i Kbhvn., datter af vaskerier Johannes Johansen og hustru Sidsel Marie f. Thomsen.

Udlært som malersvend; elev på Teknisk skole i Århus, på Statens tegnelærerkursus i Kbhvn. 1916, på Akademiet 1919-20; udstillede 1. gang 1919; studierejse til Paris, Sydfrankrig og Italien 1926, Sverige og Norge 1930 og 35, Tyskland, Holland, Belgien og Frankrig 1932.

Udstillede bl. a. på Kunstnernes efterårsudstilling 1919-22 og senere, Grønningen siden 1926 (medl. s. å.), på en række udstillinger i Skandinavien og øvrige Europa m. v. Særlig fra 1923 stærke og følsomme landskaber fra Thy, samt havbilleder; flyttede til Bovbjerg 1928.

Tildelt Eckersberg-medaljen 1931, Oluf Hartmanns mindelegat 1932, Thorvaldsen-medaljen 1946 og fl. gange Akademiets rejselegat.

Arbejder bl. a.: portræt af bedstemoderen (1915); Min kone og min bedstemoder (1922); Landskab. Thy (1923); Efterår. Landskab (1924); Vinterlandskab (1926); Vinterdag (1927); Sommerlandskab (1928); Landskab fra Thy (1929); Rådhuspladsen (1930); Efterårslandskab (1930); Skibe på havet (1930); Vinterlandskab. Thy

(1930-33); Marine. Bovbjerg (1931); portræt af Niels Lergaard (1932 og 1948-49); Landskab ved Humlum (o. 1939); Landskab med sol (1939); Havbillede (1942); Landskab med kirke og får (1943-45); Havbillede (1946); Læsende dame (1946); portræt af Niels Bjerre og fl. selvportrætter; akvareller og tegninger. Endv. udført loftdekoration af trapperummet, Det kgl. Teaters nye scene (1930); udsmykning af Thisted amts og bys bibliotek (1937-39) og Lemvig kommuneskole (1937) samt turistplakat for Kbhvn. (1. pr. i konkurrence, 1947).

Repræsenteret bl. a. på Kunstmuseet, en række provinsmuseer, Göteborg kunstmuseum, Nationalmuseum i Stockholm, Nasjonalgalleriet i Oslo og museet i Reykjavik.

Hjemmet i Bovbjerg indrettet til museum efter 1956.

Sørensen C. F.

Marinemaler; f. 8.2.1818 i Besser, Samsø, død 24.1.1879; søn af købmand, skipper Rasmus Sørensen og hustru Else Margrethe f. Evens; gift 29.10.1847 m. Jacobine (Bine), f. 6.11.1818 i Kbhvn., død 1901, datter af skomagermester

Jacob Ahlberg og hustru Maren Kirstine f. Madsen.

Malersvend i Kbhvn.; på Akademiet 1834; bistod med udsmykningen af Thorvaldsens mu-

seums lofter; sluttede sig til kredsen af marine-malere omkring brødrene Melbye og påvirket af tysk romantik; med dansk fregat til Middelhavet 1846 og malede bl. a. på Madeira; derefter malet og gjort studier på næsten årlige sørejser til udlandet og i danske farvande, bl. a. med orlogsskibe; til Island og Færøerne i Chr. 9.s følge 1874; medl. af Akademiet 1856, af Akademiet i Stockholm 1866. Studierejser, bl. a. til Italien 1864.

Tildelt Anckerske legat 1864.

Har bl. a. udstillet på Charlottenborg 1843-79; i Paris 1855 og 1878, Wien 1873, samt gentagne gange i Stockholm.

Hovedværker bl. a.: Frederik Wilhelm 4. af Preussen aflægger juni 1845 besøg i Kbhvn. (1846); Skibe i Kattegat under bramsejlskuling med dønninger efter storm (1847); Skærgården ved Marstrand (1852); Tidlig sommormorgen på Helsingørs rhed (1860); Et vrage på Jyllands vestkyst ved solnedgang (1860); Affæren udfør Swinemünde (1864); Svenske orlogsskibe udfør Alvsborg (1867); Storm på Dogger-Bank (1869); Sundet ved Helsingør. I baggrunden Kronborg (1873); Chr. 9. besøger Island (1874).

Repræsenteret på Kunstmuseet, Frederiksborg, Hirschsprungske samling, Glyptoteket, Kbhvns bymuseum, Søfartsmuseet på Kronborg, Nationalmuseum i Stockholm, Nationalgalleriet i Oslo, Gøteborgs kunstmuseum, i provinsmuseer m. v.

Titulær professor 1869.

Sørensen Christian

Typograf, opfinder; f. 7.5.1818 i Kbhvn., død 30.1.1861; søn af arbejdsmand Christen Sørensen og hustru Margrethe f. Clausen; gift 10.11.1843 m. Ane, f. 9.10.1820 i Kbhvn., død 1908, datter af hørhegler Madsen og Kirstine Marie Halvorsen.

I guldmedaljør 1831; sætterlærling 1833; konstruerede en særlig sættemaskine til afløsning af ældre håndsætterier 1838-46 og forbedrede den siden; byggede støttet af Reiersenske fond en model 1846 og fik eneret på fremstillingen; med ny støtte af Reiersenske fond 1849 uddannet som mekanikus; første sættemaskine »Tacheotype« kunne også, hvilket var noget helt nyt, lægge typerne af efter brugen; forevist på verdensudstillingen i London 1851; leverede på bestilling af redaktør J F Gjørdwad til »Fæ-

drelandet's trykkeri en maskine, der med to mands betjening kunne udføre fem mands arbejde; ved udstilling på verdensudstillingen i Paris 1855 belønnet med Grand Prix og med æresbanner af Napoleon 3.; konstruerede også en skriftstøbmaskine, et kontrolrør til vogne (forløber for taksametre) samt en forbedret bogtrykpresse.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1854.

Sørensen H. P.

Redaktør, overborgmester; f. 18.12.1886 i Silkeborg, død 29.5.1962; søn af arbejdsmand N Friis Sørensen og hustru Kristine f. Petersen; gift 22.11.1920 m. Karen, f. 17.6.1895, datter af arbejdsmand J C Feldsted og hustru Elisabeth Kristine f. Pedersen.

Som arbejdsmand indtil 1917 deltaget i fagforeningers og politiske foreningers ledelse; redaktionssek. 1913 og redaktør 1915-17 af Socialdemokratisk Ungdomsforbunds blad Fremad; formand for diskussionsklubben Karl Marx 1912-15; sekretær i Arbejdernes Fællesorganisation 1917-18; redaktør af Klokken 5 1918-24; rigsdagsmedarbejder ved Social-Demokraten 1924; redaktør 1928, ansvarh. redaktør 1929, trådt tilbage efter tysk krav 1941. Tilsynsførende med kommunens aldersrenteboliger 1941, borgmester for magistratens 5. afd. 1943; overborgmester 1946-56.

Medl. af Socialistens redaktion 1920, af Kbhvns borgerrepræsentation 1923-43; formand for den socialdemokratiske gruppe i kommunalbestyrelsen 1936-43; folketingsmand sept.-okt. 1936; medl. af Socialdemokratiets hovedbestyrelse 1932-41, af forretningsudvalget 1945-57; formand for Kbhvns Redaktørforening 1935-37 og for Danske Dagblades Fællesrepræsentation 1936-41, sekretær i sidstn. 1941-43, æresmedlem af bestyrelsen 1961; medl. af civilforsvarsrådet 1950-56; formand for civilforsvarskommissionen i Storkbhvn. 1949-56 og for Dansk Ligbrændingsforening 1956.

Har bl. a. skrevet: om Socialdemokratiet i De politiske partier (1931); F J Borbjerg (1943); artikler bl. a. i Socialisten.

Sørensen Jens

Søkortdirektør; f. 28.12.1646 i Sølvitsborg, død 5.10.1723; søn af købmand og skibsreder Søren Jensen fra Rønne; gift 1. gang 6.2.1674 m. Ben-

te, begr. 1708, datter af borgmester i Kristianstad Anders Olufsen; 2. gang 9.6.1719 m. Bente Valentinsdatter.

Foretog som ung sømand og senere som fører af fl. af faderens skibe optegnelser over de nordiske farvande; overtog faderens forretning; ruineredes u. den skånske krig, hvor bl. a. rederiets største skib blev opbragt og ført til Kbhvn.; flyttede til Kbhvn. 1679 efter freden i Lund, til Køge 1686; begyndte at tegne søkort og kom o. 1682 i forbindelse med admiralitetet efter at have tegnet et kort over Blekinges kyst med den nye krigshavn Karlskrona fra 1680; udnævnt til søkortdirektør 1689.

Tegnede over 100 kort fra sine opmålinger af danske farvande; opmålte 1695 strækningen Skaen til Ejderen langs Jyllands vestkyst med bl. a. en selvkonstrueret »milevogn«; søkortene opbevaredes af admiralitetet, ønskede dem offentliggjort af hensyn til skibsfarten, men det skete af militære grunde ikke.

Betegnes som »Den danske hydrografis fader«. Danske søkort af Jens Sørensen (udg. af J Estrup og Johs. Knudsen, 1916); Af søkortdirektør Jens Sørensen's papirer (udg. af Johs. Knudsen, 1921).

Sørensen Peder (Petrus Severinus)

Læge; f. 1540 el. 42 i Ribe, død 28.7.1602; søn af rådmann Søren Jessen og hustru Bodil Sørensdatter; gift 9.6.1583 m. Drude, f. ca. 19.4.1567, død 1610, datter af rådmann i Flensborg Reinhold Thorsmede og hustru Gesa f. Lange.

Skolegang i Ribe; studerede derefter ved Kbhvns universitet og virkede allerede i sit 20. år som docent i latinsk poesi; studierejse til Frankrig 1562-64; fik af Fr. 2. et kannikedomme i Viborg, bestemt for en læge, med påbud om at studere medicin i tre år 1563; tog magistergraden i Kbhvn. 1564 og fungerede som professor pædagogicus ved universitetet til 1565; studerede ved universitetet i Padova 1566-69 og i Wittenberg 1569; tog senere doktorgraden i filosofi og medicin i Frankrig; virkede som læge under sine videre rejser i Europa, og vandt berømmelse ved heldige kure; vendte tilbage til Danmark 1571; kgl. livlæge s. å. hos Fr. 2. til dennes død 1588, derefter hos den unge kong Chr. 4.

Sluttede sig ret tidligt til den tyske læge og naturforsker Paracelsus' naturfilosofiske lære; dannede senere egen medicinsk-filosofisk retning »Severinere« med tilhængere overalt i udlandet; hovedværket, en bearbejdet fremstilling af medicinens reformation, blev kendt og beundret i hele Europa.

Hovedværk: Idea medicinae philosophicae (tilgnet Fr. 2., Basel 1571 og fl. senere udgaver).

Sørensen Poul

Politiker; f. 25.6.1904 i Roskilde, død 29.6.1969; søn af branddirektør, borgmester J C Sørensen og hustru Louise Dorteia f. Clorius; gift 7.1.1957 m. redaktør Nele Poul Sørensen, f. 8.9.1915 i Dresden, datter af forfatteren, dr. med. Gottfried Benn og hustru Edith f. Osterloh.

Realeks. (Roskilde) 1921; eksamen fra Købmandsskolen, Kbhvn. 1922; derefter ansættelse i forsk. erhvervsvirksomheder; partisekr. for Det konservative Folkeparti 1935, generalsekr. 1941; arbejds- og socialminister i ministeriet Erik Eriksen 1950-53; indenrigsminister i ministeriet Baunsgaard fra 1968.

Næstformand i Konservativ Ungdoms landsorganisation 1930-36; medl. af Det konservative Folkepartis hovedbestyrelse 1930-36 og fra 1954, af Roskilde byråd 1933-51 og 1954-56, af Den danske Købstadsforenings repræsentantskab 1937, af bestyrelsen 1946-56 (næstformand 1950-56); medl. af folketinget 1941-47 og fra 1950, næstformand for den konservative folketingsgruppe 1955, formand 1958-68; politisk fange hos tyskerne 1944; fængslet i Gestapo-hovedkvarteret i Shellhusets øverste etage s. m. andre fanger som »bombeparaply«; undslap da englænderne bombede bygningen 21. marts 1945; medl. af radiorådet og dets programudvalg 1954-59, af det udenrigspolitiske navn til 1968.

Førende i bestræbelserne for en tilnærmelse og kontakt mellem frihedsrådet og politikerne 1943-44.

Sørensen Rasmus

Politiker, skolemand, lægprædikant; f. 8.3.1799 i Jelling, død 23.5.1865; søn af gårdejer Søren Hendriksen og hustru Karen Marie Jensdatter; gift 25.10.1822 m. Caroline, f. 18.10.1806 i Kbhvn., død senest 1865, datter af arbejdsmand

Arved Joensen og hustru Else Cathrine f. Hval-søe.

Som dreng hjælpelærer i Jelling; elev på det reventlowske seminarium i Vesterborg på Lolland 1816-18; lærer ved Århus skolevæsen 1818

-21; kaldet til lærer i Brandstrup på Lolland af Chr. D F Reventlow 1821 og i Venslev på Sjælland af F A Holstein 1827; medstifter af Almuevennen 1842, medredaktør af dette til 1843; nedlagde sit lærerembede 1844; agiterede i de følgende år på landsomfattende foredragsrejser for højskolebevægelsen, for udstykning af herregårdene samt for bøndernes oplysning; indsamlede till. underskrifter til politiske adresser om tvangsaflysning af fæstevæsenet, udligning af hartkornsbyrden, indførelse af alm. værnepligt m. v.; samarbejdede med Peder Hansen, Lundby, og mod begge var regeringens »bondecirkulære» af 8. nov. 1845 rettet; blev ved sin rejsning af bondestanden førende igangsætter af den politiske og sociale bondebevægelse, hvoraf det danske Venstre senere opstod; tog på Casinomødet 11. marts 1848 afstand fra den nationale bevægelse; fik s. å. i Uldum ved Vejle oprettet den første folkehøjskole nord for Kongeåen (standset 1849); folketingsmand for Sæbykredsen 1849-52; udvandrede til Wisconsin i Amerika 1852; besøgte Danmark fl. gange senere.

Har skrevet nogle skolebøger og udsendte 1864 en pjece imod krigen og krigslysten.

Sørensen S. P. L.

Kemiker; f. 9.1.1868 i Havreby ved Slagelse, død 12.2.1939; søn af gårdejer Hans Sørensen og hustru Kirstine Cathrine f. Sørensen; gift 1. gang 18.11.1892 (ægteskabet opløst) m. Anna Louise, f. 1.4.1870 i Kbhvn., datter af manufakturhandler A C L Willumsen og hustru Christiane Louise f. Arnholtz; 2. gang 18.10.1918 m.

Margrethe, f. 27.8.1884 på Over Kærby Mark ved Kerteminde, død o. 1958, datter af godsforvalter C G J Høyrup og hustru Margrethe f. Deutzer.

Student (Sorø) 1886; Kbhvns univ.s guldmed. 1889 og 1895; mag. scient. (kemi) 1891; assistent ved Polyteknisk læreanstalts kemiske laboratorium 1892-1901; militærkemisk konsulent for Orlogsværftet 1896-1902; dr. phil. 1899; direktør for Carlsberg-Laboratoriets kemiske afd. 1901-38.

Justitsministeriets tilsynsførende ved sprængstoffabrikken i Jyderup 1917-20; formand for kommissionen der nedsattes for at finde årsagerne til Geiser-ulykken 1923. Medl. af bestyrelsen for De danske Spritfabrikker 1916 (formand 1931), for A/S Dansk Gærings-Industri 1918

(formand 1920) og for A/S De danske Sprængstoffabrikker 1929. Formand i bestyrelsen for Emil Chr. Hansen-fondet 1911-35; medl. af direktionen for Selskabet for Naturlærens Udbredelse 1914; formand for den danske bestyrelse for de skandinaviske naturforskeremøder 1915 og for de nordiske kemikermøder 1920-38; formand for Pasteur-Selskabet 1922, for forstanderskabet for Den skandinaviske bryggerhøjskole fra oprettelsen 1928, for Foreningen af danske Spiritusfabrikanter 1932 og for Dansk Luftværnsforenings landsstyrelse og landsråd 1934-38.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1906; formand for selskabets naturvidenskabelig-matematiske klasse 1913; selskabets præsident 1938; medl. af Akademiet for de tekniske Videnskaber fra oprettelsen 1937; æresmedlem af Medicinsk Selskab i Kbhvn. 1922, Dansk Brygmester Forening 1926 og Bryggeriforeningen i Kbhvn. 1936; medlem og æresmedlem af et stort antal kemiske og biokemiske selskaber og vidensk. akademier i Europa og Amerika.

Har bl. a. skrevet: Kritische Präparatenstudien (1893-95); Studier over koboltidoxalater (disp., 1899); Enzymstudier I-II (1907-09), samt analytisk-kemiske arbejder; endv. publiceret en lang række afhandlinger i Meddelelser fra Carlsberg Laboratoriet og i meddelelsernes internat. udg. Comptes rendus des travaux du Laboratoire Carlsberg, i tyske fagtidsskrifter m. m.

Titulær professor 1907; dr. med. h. c. ved Lunds universitet 1918; dr. techn. h. c. ved Polyteknisk læreanstalt 1929. Tildelt Ørsted-medaljen 1909; Scheele-medaljen 1930; Holger Petersens belønningslegat 1936; fortjenstmedaljen i guld 1939.

Saabye August

Billedhugger; f. 7.7.1823 i Skivholme ved Århus, død 12.11.1916; søn af sognepræst Erhard Saabye og hustru Susanne f. Schmidt; gift 1. gang 26.10.1858 m. Anna, f. 14.2.1822 i Dansk Vestindien, død 1867, datter af overretsprokurator F F Hansen; 2. gang 29.9.1869 m. Augusta f. baronesse Haxthausen, f. 26.12.1831 i Kbhvn.,

død 1911, datter af oberst, baron M F Haxthausen og hustru Hanne f. Würtzen.

I gørtlerlære 1839, svend 1844; elev på Akademiet 1842-55; arbejdede i billedhuggeren H W Bissens værksted til 1854; deltog som frivillig i

felttoget 1848; besøgte Verdensudstillingen i Paris 1855; rejste derfra til Rom og opholdt sig der til 1865; studierejse til Paris på Ankerske legat 1869-70; akademimedl. 1871; medl. af akademirådet 1887-92 og fra 1893, af skolerådet 1889-1911; lærer ved Akademiets kunstscole for kvinder 1888-1904.

Udstillet på Charlottenborg 1844-1915 samt på udstillinger bl. a. i London, Stockholm, Paris, Berlin, München og Chicago.

Arbejder bl. a.: Adam og Eva efter syndefaldet (1866); En dreng med en guldsmed (1869); Episode af syndfloden (1870); Kain (1872); David, idet han slynger stenen mod Goliath (1875); udkast til et monument for Ludvig Holberg (1877 og 1882); Susanna for rådet (statue 1884); Lady Macbeth går i søvne (statue 1891). Deltog i udførelsen af Thorvaldsens Johannes-gruppe på Frue kirke (1877). Endv. en række portrætstatuer bl. a. af N A Abildgaard (1868, opst. i Charlottenborgs forhal); H C Andersen (1877, opst. i Kongens Have 1880); J P E Hartmann (opst. på Skt. Annæ Plads 1905); Julius Thomsen (1897, opst. ved Polyteknisk læreanstalt, Sølvgade, 1906); Petrus (ca. 1889), R A Brorson (1895) og Hans Egede (1913) (alle tre foran Frederikskirken), samt portrætbuster bl. a. af G A Hagemann, Michael Wiehe, Julie Sødring og Betty Hennings.

Repræsenteret bl. a. på Kunstmuseet, Glyptoteket, Hirschsprungske samling, Frederiksborg, Teatermuseet, på fl. provinsmuseer samt i Det kgl. Teater.

Tildelt guldmedalje i Paris 1889 og 1900, i Berlin 1891.

Titulær professor 1880.

Tang Jeppe

Seminarieførstander; f. 8.12.1828 i Staby ved Ringkøbing, død 1.6.1904; søn af forpagter og murermester Anders Jepsen Østergaard og hustru Karen Marie Graversdatter; gift 13.10.1858 m. Oline, f. 16.11.1827 på Christiansø, død 1913,

datter af søkrigskommissær Christian Frederik Nissen og hustru Ane Cathrine f. Olsen.

Vogterdreng; senere omgangslærer om vinteren og beskæftiget ved færehandel og engvandsarbejde om sommeren; på Ranum seminarium 1848, lærereks. 1850; lærer ved Kbhvns skolevæsen 1851-56; fulgte samtidig forelæsninger på universitetet; lærer ved Grundtvigs højskole Marielyst (ved nuv. Haraldsgade) 1856-

59; åbnede et seminarium («en fri folkelig læreanstalt for vordende lærere») 1859; flyttede seminariet til ny bygning på det gamle Blågård seminariets grund 1863; til seminariet knyttedes senere et præliminær- og et artiumskursus, samt en folkehøjskole (flyttet til Emdrupborg 1872).

Var i sin gerning stærkt påvirket af de grundtvigske skoletanker.

Medl. af folketinget for Venstre (Svendborg-kredsen) 1877-92.

Har udgivet en række bibelhistorier i udtog efter Ludvig Chr. Müller; endv. fædrelandshistorier, læsebøger og en pædagogik.

Tango Egisto

Kapelmester; f. 13.11.1873 i Rom, død 5.10.1951; søn af arkitekt, professor ved universitetet i Napoli Giuseppe Tango; gift m. operasangerinden Viorica Tango f. Vasilescu, f. 20.12.1892.

Uddannet ved musikonservatoriet i Napoli; dirigentdebut 1893 i Venezia; dirigent på La Scala i Milano 1895-96; ledede 1896 en italiensk turnéopførelse i USA af Umberto Giordano's opera Andrea Chenier; dirigerede derefter på fl. italienske operaer, på Volksoper i Berlin 1903-08, på Metropolitan i New York 1909-11, ved den første italienske opførelse af Richard Strauss' opera Rosenkavalieren på Teatro Costanzi i Rom 1911, i Firenze og Genova 1911-12, på den kgl. opera i Budapest 1913-19, ledede der bl.a. uropførelserne af Béla Bartók's ballet Træprinsen 1917 og hans opera Ridder Blåskægs borg 1918, dirigent på Volksoper i Wien 1920; turnerede 1925 med et italiensk operaensemble i Tyskland, 1927 i Kbhvn. på Det ny Teater, 1928 og 29 på Det kgl. Teater; gæstedirigent på Det kgl. Teater 1930-32, derefter ansat som kgl. kapelmester. Ledede desuden en række af Det kgl. Kapels symfonikoncerter og radioens torsdagskoncerter samt gæstedirigerede i Norge og Sverige.

Tauber Johan Henrik

Teolog, skolemand; f. 7.9.1743 i Alborg, død 26.1.1816; søn af kobbersmed Emmanuel Tauber og hustru Karen f. Widschen; gift 4.11.1774 m. Gregoriana, f. 1.6.1751 i Vistofte, død 1820, datter af provst, magister Erich Gjørup Begtrup og hustru Christine Augusta f. Bruun.

Student (Ålborg) 1762; studerede teologi og filosofi i Kbhvn.; selvstudier i Alborg 1765-68; amanuensis og huslærer hos professor J A Cramer i Kbhvn. 1768; medhjælper hos biskop J E Gunnerus 1771-72; alumnus på Borchs kollegium og dekan ved kommunitetet 1772; magister 1773; holdt teologiske forelæsninger 1772-73; rektor i Horsens 1773; teologisk attestats 1779; rektor ved Katedralskolen i Odense og professor i filologi ved gymnasiet 1781; rektor i Roskilde 1787-1808; dr. theol. h.c. 1790.

Var som teolog imod den gamle ortodoksi, og gik som »filantropistisk« pædagog ind for oprettelse af et tillidsfuldt forhold mellem lærere og elever bl. a. i sine rektortaler, og ønskede større plads for de nyere sprog, faglærere i st. for klasselærere, legemsøvelser, forkortelse af daglig læsetid samt selvstændig tankevirksomhed i st. for udenadslære.

Har bl. a. skrevet: Dissertatio epistolica super Col. II, 18 (1771); Philomususes lykønskingsbrev til sin velynder og ven, hr. mag. . . . Balle (anonymt, 1772); Tvende akademiske taler (1773); har udg. en ændret udg. af en del af J G Rosenmüllers Scholia in Novum Testamentum I-V (1790-91); Brøstfældighederne i det lærde skolevæsen (1789); Nogle uforgribelige tanker om den nærværende gæring i undervisningsfaget (1790) m. m.

Efterlod i manuskript en selvbiografi på 14 bd. (bl. a. delvis trykt i Blade af rektor Joh. Henr. Taubers dagbøger (Memoirer og breve XXXVIII, 1922); hans 8000 bd. store bibliotek danner grundstammen i Roskilde stiftsbibliotek (nu på Roskilde bibliotek).

Tausen Hans

Luthersk reformator, biskop; f. 1494 i Birkende (Birkinge) mellem Nyborg og Odense, død 11.11.1561; gift 1. gang 1527 m. Dorothea, død ca. 1537; 2. gang 1538 m. Ane Andersdatter, død 1570.

Formentlig pebling i Odense 1506, i Slagelse 1507; derefter Johannitter-munk i Antvorskov; immatrikuleret ved universitetet i Rostock 1516, tog her baccalaugraden 1517 og magistergraden 1519; præsteviet senest 1520; derefter øvelser og teologiske studier i Rostock 1520-21; studier ved Kbhvns universitet bl. a. hos Poul Helgesen 1521-22, ved universitetet i Löwen 1522 og i Wittenberg 1523-24 (og sikkert hørt Luther og Melancthon); som følge af sin luther-

ske opfattelse forflyttet fra Antvorskov til Johannitter-klostret i Viborg 1525 for at blive bragt tilbage til katolicismen af dettes prior magister Peter Jensen; udnævnt til Fr. 1.s kapellan og modtog kgl. værnebrev som luthersk prædikant i Viborg okt. 1526; udstødt af Johannitterordenen s. å.; prædikant i Skt. Hans kirke, siden i den katolske klosterkirke Gråbrødrekirken, som borgerne bemægtigede sig til gudstjenester; erstattede her den latinske korsang med danske salmer, gennemførte messer og dåbsritual på

dansk, samt påbegyndte udsendelse af skrifter bl. a. af oplysende, polemisk og agitatorisk art om Luthers lære; fik kgl. tilladelse til nedrivning af 12 kirker og kapeller og blev luthersk sognepræst ved Gråbrødrekirken febr. 1529, ved Nicolai kirke i Kbhvn. s. å.; blev fører for det lutherske røre i hovedstaden med stor tilslutning hos det kbhvske borgerskab; indstævnet på herredagen i Kbhvn. 1530 for s. m. andre lutherske prædikanter at forsvare sin forkyndelse; en af hovedforfatterne af en »bekendelse« i 43 artikler, der stemplede katolicismen som kætteri; store tilhørerskarer fulgte i kirkerne daglige prædikener over artiklerne; efter Fr. 1.s død april 1533 søgt fjernet af det katolske kleresi med biskop Joachim Rønnow i spidsen; dømt på herredagen i Kbhvn. s. å. til forvisning fra Sjællands og Skånes stifter og til streng censur; p. g. a. borgernes truende holdning blev dommen ændret til absolut lydighedsforpligtelse mod biskoppen og pligt til at prædike »uden smæden«; ledede reformationens indførelse i Danmark 1536 bl. a. som medl. af kommissionen til udarbejdelse af kirkeordinansen 1536-37 hvorefter kirken blev statskirke med kongen som leder; lektor i hebraisk ved det genåbnede Kbhvns universitet 1537; ophold i Roskilde som midlertidig beskikket teologisk læsemester og prædikant ved Roskilde domkirke 1538-42 med opgaven ved hjælp af bl. a. daglige forelæsninger at bryde kannikens og præsters modstand mod den lutherske ordinans; af universitetet tildelt »baccalaugraden i den hellige skrift« 1538; biskop i Ribe 1542 (udnævnt 1541).

Var leder af reformationen gennemførelse i Danmark og fik i 1700 årene tilnavnet »den danske Luther«.

Har bl. a. skrevet el. udgivet: Et kort an-svar til bispnen af Odenses sendebrev (1528); Et ynkeligt klage-mål (bearb. fra tysk, s. å.); Svar til den falske og ukristelige undervisning som lektor Poul (Helgesen) skrev til rådet i Kbhvn. om

den papistiske messe (1531); Aftensang med salmer (intet ekspl. bevaret); oversættelse fra hebraisk af de fem Mosebøger (1535, facsimile-udg. 1932); Håndbog for sognepræster (s.m. andre, 1537, intet ekspl. bevaret); en postille over søndagens epistler og evangelier (hjælpebog i evangelisk forkyndelse for præster, 1539, facsimile-udg. I-II, 1934); oversættelse af Justus Menius' »Oeconomia Christiana« u. titel En kristelig husholdning (1538; gået tabt på nogle blade nær); en forbedret salmebog (1544), der blev den danske kirkes første fælles salmebog. – Udvalgte prædikener. Udg. af L Helweg (1850); Småskrifter. Udg. af H F Rørdam (1870).

Tegner Hans

Tegner; f. 30.11.1853 i Kbhvn., død 2.4.1932; søn af litograf I W Tegner og hustru Emilie f. Hansen; gift 24.10.1896 m. Helga, f. 13.1.1862 i Fredericia, datter af købmand O S Byberg og hustru Karen f. Møller.

Litografuddannelse hos faderen og Ad. Kit-tendorff; på Akademiet 1869–78; tegner ved Punch 1873–80; i Tyskland, Schweiz og Frankrig 1882–83; i Østrig og Italien med F Hendriksen 1892; leder af Kunstindustrimuseets håndværkerskole 1901–16; knyttet til Bing og Grøndahls Porcelænsfabrik fra 1907; medl. af Akademirådet 1909–19.

Medl. af bestyrelsen for Kunstindustrimuseet 1914–28.

Har udstillet på Charlottenborg 1882, 1889, i Paris 1889, 1900 og 1925, Chicago 1893, Stockholm 1897, München 1905, Berlin 1910–11, Brighton 1912, Brooklyn 1927 m. v. Tildelt guldmedalje i Paris og München.

Hovedværker: illustrationerne til jubeludgaven af Holbergs komedier (1883–88); verdensudgaven af H C Andersen (1900); endv. illustrationer til Henrik Pontoppidans Muld (1891), Det forjættede land (1892) og Dommens dag (1895); til Knut Hamsuns Ny jord (1893); Karl Larsens Udenfor rangklasserne (1896); Danmarks riges historie (1896–1907); Jul. Clausens og P Fr. Rists Memoirer og Breve (1905–27); Fortids sagn og sange ved Kr. Nyrop (1907–09); Troels Lunds Dagligt liv i Norden (1908–09); til Foreningen Fremtidens klassikerudg.: Poul Møller (1891), Wessel og Ewald (1892), Carl Bagger (1898), Blicher (1902), Oehlenschläger (1904); har teg-

net en række kunstneriske bogbind, der var pionerarbejder, og bidrog også på denne måde til en fornyelse af dansk boghåndværk; endv. gravmæler, restaureringen af springvandet på Gl. Torv (1892), den danske 5-kroneseddel (1898), danske og islandske frimærker, vignetter, bomærker, ex-libris, tegninger til kunstindustrielle arbejder m. v.; har udarbejdet og ledet udsmykningen af fl. sale i de kongelige repræsentationslokaler på Christiansborg 1917–22.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1888; titulær professor 1897.

Tegner I. W.

Ingeniør, generaldirektør for statsbanerne; f. 20.5.1832 i Helsingør, død 16.10.1909; søn af kaptajn, kæmner og dampskibsekspeditor Ludvig Ferdinand Tegner og hustru Marie f. May; gift 18.9.1860 m. Hedevig Elise, f. 28.2.1842 i Kbhvn., død 1919, datter af botanikeren, lektor Salomon Drejer og hustru Susanne f. Høpfner, adopt. Westh.

Elev på Den militære højskole 1850; sekondløjtn. à la suite i ingeniørkorpsen 1853, afgik fra skolen til tjeneste i dette korps 1855; forflyttet til Vestjylland i kongerigets vejteneste under ingeniørkorpsen; premierløjtn. 1861; afdelings-

ingeniør ved kontrollen med de jyske baner s. å., bl. a. beskæftiget med anlægget af banen Arhus-Viborg-Randers; ingeniørofficer ved skanseanlæg under krigen 1864; afsked fra krigstjenesten 1865; overingeniør for anlægget af de jysk-fynske baner under staten 1867 m. v.; till. generaldirektør for statsbanerne 1889–1902; overingeniør til 1906.

Var jernbane- og brobygger samt havneingeniør; udvidede i tiden til 1906 jernbanenettet fra ca. 500 km. til ca. 2200 km.; gennemførte anlæg af de vigtigere dampfærgelejer, kystbanen, dobbeltsporet til Roskilde, tilslutningen til det internationale jernbaneforbund vedr. godsbeholdningen samt indførte billigere takster ved tariffreformen af 1897.

Medl. af bestyrelsen for havneanlægget ved Esbjerg 1871–74, af kommissionen vedr. Kbhvns banegårds udvidelse 1878, af kommissionen ang. jernbaneforhold i og ved Kbhvn. 1886, af kommissionen ang. anlæg af frihavn og frilager i Kbhvn. 1888; Dansk Ingeniørforenings første formand 1892.

Tegner Rudolph

Billedhugger; f. 12.7.1873 i Kbhvn., død 5.6.1950; søn af bankdirektør Henry Tegner og hustru Signe f. Puggaard; gift 14.10.1911 m. Elna, f. 17.2.1889 på Frdbg., datter af vicekonsul C A Jørgensen og hustru Lisa f. Berg.

Som frivillig lærling og officersaspirant på togt med korvetten »Dagmar« til Athen og Smyrna; prælminæreks. 1890; elev på Akademiet s. å.; afgang som modellerer 1893; udstillede første gang 1892; studieophold i Paris 1893–97; studierejse til Italien på Anckerske legat 1898; senere rejser bl. a. til Spanien, Grækenland og Ægypten; medl. af akademirådet 1922–25; bosat i Frankrig 1926–39 og fra 1945. Udførte kolossalskulpturer af filosofisk-symbolisk karakter.

Medstifter af De frie Billedhuggere 1905.

Udstillet bl. a. på Charlottenborg fra 1892, Den frie udstilling, Salonen i Paris og Société des Artistes Français, samt andre steder i udlandet.

Hovedværker: Mod lyset. Monument for Niels R Finsen (1906, rejst ved Rigshospitalet Kbhvn. (hj. af Blegdamsvej-Tagensvej) 1910); Forårs-rengøring (1907–08, broncerelief til husfacade); Danserindebrønden (1913, først i Kongens Have, senere opstillet i Helsingør); model til søjleportalen Livets port eller Kærlighedens port (udst. 1915); Ledafontæne (1916–17); Herakles og hydraen (1918–19, rejst på havnepladsen i Helsingør 1932); Pan (udst. 1926); Ofelia og Hamlet (opstillet i Marienlyst Slotspark, Helsingør, 1944). Endv. en række buster bl. a. af Johannes Holbek (1900), Sophus Michaëlis (1916), Edv. Ehlers (1917, Welanderhjemmet i Kbhvn.).

Købte et stykke land mellem Kildekrog station og Villingerød i Nordsjælland og indrettede her en statuepark for sine broncegrupper, skænket til kommunen 1925; lod smstds opføre en museumsbygning til sine originalarbejder (åbnet 1938, overgået til offentligt eje 1940). Iøvrigt repræsenteret på Kunstmuseet og i Glyptoteket.

Tildelt guldmedalje i Paris 1931.

Terkelsen Søren

Toldembedsmand, oversætter; død 1656 el. 1657; gift 24.3.1639 m. Elsebe Christophersdatter, død tidligst 1661, datter af renteskriver Christopher Iversen.

Mønsterskriver ved militæret 1624; renteskriver 1628; underskriver ved klædekammeret 1629;

kammertjener (sekretær) hos Chr. 4. 1630; tolder i Glückstadt 1633-46; derefter en tid ridefoged på Vallø hos Christen Skeel; senere antagelig ophold i Slangstrup og på Lyngbygård i Skåne.

Oversætter særlig af tysk og hollandsk barokdigtning til dansk, som fik betydning for litteraturen og visedigtningens udformning, og af hvilket meget opnåede en stor folkelig yndest ikke mindst p.g.a. de til viserne knyttede melodier af forsk. europæisk oprindelse.

Oversættelser og udgivelser bl. a. af: Voigtländers Oden und Lieder (1642); H M Moscheroschs En tro faders kristelige sjælegave (1645); Honoré d'Urfé's Den hyrdinde Astrea (1645-48); Astree sjunge-kor i 3 hefter, hver med 20 viser (1648-54); Jacob Cats' Jacobs giftermål med Lea og Rachel (1653) og Grund-giftermål ... imellem Adam og Eva (1656).

Termansen N. J.

Gårdejer, politiker; f. 15.3.1824 i Vejen, død 9.5.1892; søn af toldbetjent Terman Termansen og hustru Kjerstine Marie Spørensdatte; gift 9.12.1853 m. Catharina, f. 31.7.1826 i Løgumkloster, død 1915, datter af murermester Andreas (Anders) Nielsen og hustru Anna Bottilla (Tella) f. Albrehtsen.

Opdroges efter faderens død hos en moster i Læborg sogn; blev nationalt påvirket bl. a. af Grundtvigs tale på Skamlingsbanken 1844; soldat i Kbhvn. 1846; gik efter samtale med Vilh. Birkedal i Sønder Omme 1847 ind for den grundtvigske vækkelse; ophold på Rødding højskole; overtog plejeforældrenes gård i Gammelby, Vejen sogn 1853; sognerådsmedl. 1854-58; medl. af folketinget (Bækkekredsen) 1858-78, af landstinget (11. kreds) 1878-86; branddirektør og bosat i Holsted 1884.

Tilhørte nærmest den grundtvigske fløj af Bondevennerne; tilsluttede sig De uafhængige 1861; stemte imod freden 1864, imod grundloven 1866 og tilsluttede sig Det nationale Venstre efter 1866, senere med forbindelse til de nationale løsgængere; medl. af kirkekommissionen 1868-70; stemte bl. a. for valgmenighedsloven 1868, og bekæmpede Halls skolelov 1873; misbilligede Venstres krav om parlamentarisme og støttede militærlovene og planerne om Kbhvns befæstning, men krævede samtidig, at højreregeringen burde træde til-

bage; opponerede i landstinget både mod Bergs »visnepolitik« og mod Estrups ministerium 1883.

Kaldtes »Danmarks lærdeste bonde«; var præget af megen idealisme og var en fremtrædende foredragsholder; ven med Grundtvig, Kold og Trier.

Har bl. a. skrevet: St. Steensen Blicher (1868); Falsk fred gør nye krige (1871); Om åndsvirkelighed (1872); Træk af Nordamerikas historie (1877-78); Nyere meninger om eddadigtenes oprindelse (1881); Abraham Lincoln (1892); Foredrag og optegnelser (posthumt, 1894); Breve til fru Skibsted, udg. af Fred. Nørgaard (1914).

Tesdorpf E.

Godsejer, landbrugspioner; f. 27.9.1817 i Hamburg, død 2.5.1889; søn af købmand, oberalter Friedrich Jacob Tesdorpf og hustru Dorothea f. Rücker; gift 10.7.1845 m. Mary, f. 12.10.1820 på Frederikshuld ved Schenefeld, død 1875, datter af købmand Ernst Büsch og hustru Jane (Jenni) f. Smith.

Opvokset i et velhavende købmandshjem; landvæsenselev i Holsten 1835; forvalter på Gammelgård på Lolland 1837; købte godset Ourupgård m. fl. gårde på Falster 1840; udvidede sine besiddelser stærkt, særlig på Falster og Lolland 1847 bl. a. også ved inddæmninger; landbrugsstudier i udlandet; påbegyndte intensiv drift, dybdebehandling, gødsugning med kunstgødning og afvanding af jorderne; dannede ved renøvel af ankerkvæg Ourupgårdstammen, der blev mønster for rødt dansk malkekøveg; anskaffede som den første i Danmark et flytteligt damptræskværk med lokomobil og var blandt pionererne med mejemaskiner, oplærte og uddannede mange kendte landmænd; fremmede fæsternes jord- og husdyrbrug og afløste hoveriet på Ourupgård mod en billig afgift 1842; medvirkede ved udtørringen af Bøtø nor (ca. 2400 tdr. land) siden 1860 og anlæg af diger til beskyttelse af Falsters sydspids efter stormfloden 1872, samt deltog i oprettelsen af andelsukkerfabrikken ved Nykøbing F. 1884.

Grundlagde Ugeskrift for Landmænd 1855; sognerådsformand i Idestrup sogn en årrække; tilknyttet Maribo Amts økonomiske Selskab, formand 1867; præsident i Landhusholdningsselskabet 1860-88 og virkede herigennem bl. a. for danske landbrugsprodukters afsætning i ud-

landet, for udvidelse af forsøgsvirksomheden og konsulentvæsenet.

Æresmedlem af Landhusholdningsselskabet og tildelt selskabets store guldmedalje; æresmedlem af Det kgl. engelske Landbrugsselskab m. v.

Etatsråd 1860; konferensråd 1885; gehejme-konferensråd 1888.

Tetens Joh. Nic.

Filosof, matematiker, fysiker, statsøkonom; f. 16.9.1736 i Tetenbøll, død 14.8.1807; søn af gæstgiver Jacob Tetens og hustru Martha f. Claussen; gift 11.10.1765 m. Marie Margarethe, f. 6.4.1741 i Bützow, død 1818, datter af bart-skærer Buchow.

Studerede i Rostock 1755-57, i Kbhvn. 1757-58; magister i Rostock 1759; professor i fysik og filosofi ved det nye universitet i Bützow 1763-76; till. direktør for derværende pædagogium en årrække; professor i filosofi ved Kiels universitet 1776, senere till. i matematik; assessor i finanskollegiet i Kbhvn. 1789; deputeret smstds 1790; virkede for udbedring af hertugdømmernes digevæsen, for oprettelsen af en forsørgelsesanstalt og en almindelig enkekasse; fik sæde i Den kgl. banks, Depositokassens og Den synkende fonds direktioner.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1787.

Var som filosof særlig påvirket af Kant; lagde vægt på den matematisk-naturvidenskabelige metode, men fremhævede al erfaringserkendelses relative karakter; analyserede følelseslivet og gjorde vigtige iagttagelser som eksperimentalsykolog.

Har bl. a. skrevet: Gedanken von den Ursachen, warum in der Metaphysik so wenig ausgemachte Wahrheiten sind (1760); Von den Ursachen der Ungleichheit der Menschen in Absicht ihrer Denkungsart (1761); Über die Rangordnung der Wissenschaften (1764); Über den Ursprung der Sprache und der Schrift (1772); en forøget udg. på latin af Jens Krafts Forelæsninger over mekanik (1773); Über die speculative Philosophie (1775), udg. i Kantgesellschafts Neudrucke seltener philosophischer Werke IV, 1913, der s. å. også udg. 1. bd. af hovedværket Philosophische Versuche über die menschliche Natur und ihre Entwicklung I-II (1777, nyttryk af bd. I 1913); Einleitung zur Berechnung der Leibranten und Anwartschaften, die vom Leben und Tode einer oder mehrerer Personen abhängen I-II (1785-86); Reisen

in die Marschländer an der Nordsee zur Beobachtung des Deichbaus (1788).

Etatsråd 1790; virkelig etatsråd 1792; konferensråd 1802.

Thalbitzer William

Eskimoforsker; f. 5.2.1873 i Helsingør, død 18.9.1958; søn af fabrikejer Albert Thalbitzer og hustru Elisabeth f. Simony; gift 26.5.1905 m. billedhuggerinden Ellen Locher, f. 18.2.1883 i Hornbæk, død 1956, datter af maleren, professor Carl Locher og hustru Anna Marie f. Gyllich.

Student (Helsingør) 1891; Kbhvns univ. guldmed. 1894; cand. mag. 1899; vidensk. undersøgelsesrejser i Vest- og Østgrønland 1900-01, 1905-06 samt syv sommerrejser mellem 1914-50; docent i grønlandsk (eskimoisk) sprog og kultur ved Kbhvns universitet 1920, professor 1926-45.

Danmarks repræsentant ved internat. amerikansk kongresser, bl. a. i Wien 1908, London 1912, Rio de Janeiro 1922, Rom 1926, New York 1928 og 1949, Sevilla 1935, Cambridge 1952, samt ved kongressen for antropologi og etnologi i London 1934; medl. af Videnskabernes Selskab 1923, af kommissionen for videnskabelige undersøgelser i Grønland 1925-52; æresmedlem af Det grønlandske Selskab i Kbhvn. og grønlandserforeningen Kalâtdlit samt af vidensk. selskaber i udlandet.

Litterære arbejder bl. a.: A Phonetical Study of the Eskimo Language (1904); Hedenske digte fra Helsingør til Østgrønland (1908); The Amstrup Collection from East Greenland (1909); Eskimo (i F. Boas: Handbook of American Indian Languages, 1911); The Ammassalik Eskimo I-II (1914-41); Eskimoiske digte (1920, på fransk 1929, vestgrønlandsk 1931, hollandsk 1933); Eskimoernes kultiske guddomme (1926); Arktiske digte og hjemlige, fra Grønland til Helsingør (1926); Østgrønlandernes digtekunst (på grønlandsk 1931); Fra Grønlandsforsknings første dage (1932); Hanséraks dagbog (1933); Inuit sange og danse fra Grønland (1939), samt en lang række afhandlinger i danske og internationale vidensk. tidsskrifter om kultur og sprog i de arktiske egne. I redaktionen for Meddelelser om Grønland og for International Journal of American Linguistics.

Tildelt Loubat-prisen 1927; dr. phil. h. c. ved Kbhvns universitet 1952.

Thiele Just

Bogtrykker; f. 5.10.1823 i Kbhvn., død 30.8.1876; søn af bogtrykker Hans Henrik Thiele og hustru Anne Marie f. Andersen; gift 13.2.1853 m. Hanne Jacobine, f. 17.3.1821, død 1896, datter af klasselotteriinspektør, major Hans Jacob Scheel og hustru Anna f. Sandberg.

Bogtrykkeruddannelse bl. a. hos F. A. Brockhaus i Leipzig; overtog s. m. broderen Andreas J. S. Thiele familiens bogtrykkeri 1846, der bl. a. foretog pengeseddeltrykning; indførte hurtigpresse 1849 og dampmaskine 1854; firmaet blev special- og foregangsvirksomhed i billedfremstilling og farvetryk, endv. frimærketrykkeri 1858; overtog alle Nationalbankens arbejder 1860, trykning af stempelmærker 1861, lotterisedler 1869, samt næsten al trykning af aktier og obligationer; overtog trykning af finske pengesedler 1874; har også trykt talrige bøger for eks. træsnitbøgerne fra Kittendorff og Aagaards Forlag, således V. Holst: Felttogene 1848-49-50 (1852); A. Fabricius: Danmarkshistorie I-II (1854-55); E. Erslev: Den danske stat (1855-57) samt mange vidensk. værker m. v.

Thiele Just Mathias

Forfatter; f. 13.12.1795 i Kbhvn., død 9.11.1874; søn af bogtrykker Johan Rudolph Thiele og hustru Anna f. Koed de Hemmer; gift 1. gang 18.3.1829 m. Sophie, f. 4.1.1806 i Kbhvn., død

1835, datter af statsgældsdirektør Nicolai Holten og hustru Johanne (Hanne) f. Mangor; 2. gang 17.2.1838 m. Hanne, f. 3.12.1819 i Kbhvn., død 1892, datter af nationalbankdirektør Nicolai Aagesen og hustru Julie Augusta f. Drewsen.

Student (priv. dimit.) 1816; volontør på Det kgl. bibliotek 1817, kopist 1820, sekretær 1829-35; debut som forfatter 1817; boede i Det Rahbek'ske hjem på Bakkehuset 1821-23; med kgl. understøttelse studieophold i Tyskland, Frankrig og Italien 1823-25, sluttede sig i Rom til kunstnerkredsen om Thorvaldsen; sekretær og bibliotekar ved Kunstakademiet 1825-71; medvirkede ved udskillelsen af Det kgl. biblioteks kobberstiksamlng til en selvstændig institution, Den kgl. kobberstiksamlng; leder af denne 1835, direktør 1861; prins Christians (Chr. 8.) håndbibliotekar 1838; bibliotekar ved det kgl. håndbibliotek 1839; efter Thorvaldsens død 1844 sendt på officiel embedsrejse til Rom for at varetage Danmarks interesser m. h. t. Thorvaldsens efterladenskaber.

Foretog i sine yngre år en lang række fodture i Danmark for at indsamle folkesagn og blev derved en af grundlæggerne af dansk folkeminddeforskning.

Har skrevet el. udgivet bl. a.: Bjergmandsdalen (fortælling, 1817); Prøver af danske folkesagn (1817); Danske folkesagn 1.-4. samling (1818-23, ny forøget udg. I-III, 1843-60); Den danske billedhugger Bertel Thorvaldsen og hans værker (1831-50), fire tekst- og fire tavlebind med 364 kobberstik (ny forkortet udg. ved F. C. Hillerup, I-IV 1842-57, tyske udg., I-II 1832-34 og 1852-57); Geschichte der kgl. Kupferstichsammlung zu Kph. (s. m. C. F. v. Rumohr, 1835); Breve fra England og Skotland 1836 (1837); Om den danske billedhugger Bertel Thorvaldsen (1837, ny forøget udg. 1849); Vragstykker af et digterskib (1848); Thorvaldsens biografi I-IV (1851-56, tysk udg., I-II 1852-56, forkortet engelsk udg. 1865); Kunst-Akademiet og heststatuen på Amalienborg (1860); Håndbog i den kgl. Kobberstiksamlng (1863); Erindringer fra Bakkehuset (1869); Af mit livs årbøger 1795-1825 (1873) (de to sidstn. er 1917 genudgivet af Carl Dumreicher sammen med de utrykte erindringer fra 1826-74). Endv. nogle skuespil opført på Det kgl. Teater og Folketeatret.

Titulær professor 1828; justitsråd 1840; etatsråd 1852.

Thiele Th. N.

Astronom, matematiker; f. 24.12.1838 i Kbhvn., død 26.9.1910; søn af forfatteren Just Mathias Thiele (se denne); gift 29.3.1867 m. Marie Martine, f. 28.10.1841 på Frederiksgave, død 1889, datter af godsejer, justitsråd Lars Trolle og hustru Nicoline Margrethe f. Møller.

Student (priv. dimit.) 1856; Kbhvns univ. guldmed. 1859; magisterkonferens (astronomi) 1860; assistent på observatoriet; dr. phil. 1866; medstifter af Livsforsikringsselskabet Hafnia 1872, matematisk direktør 1872-1901, formand i direktionen 1903; direktør for observatoriet 1875 og professor i astronomi 1875-1908; medl. af konsistorium 1895; universitetets rektor 1900-01.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1879; stifter af og formand for Foreningen af danske Aktuarer 1901; medl. af Institute of Actuaries, London 1901.

Har skrevet afhandlingerne: Polhöhe der neuen Kopenhagener Sternwarte (1862); Undersøgelse af omløbsbevægelsen i dobbeltstjerne-systemet Gamma Virginis (disp., 1866); En matematisk formel for dødeligheden (1871); Tal-mønstre (1872); Castor, calcul du mouvement relatif et critique des observations (1879); Nogle interpolationsformler for dobbeltstjerner (1881); Til afslutning af regneundervisningen (1883); Neue Methoden zu Berechnung von Dobbeltsternbahnen (1883); Bestimmung der Längen-Differenz zwischen Lund og Kopenhagen (1885); Om definitionerne for tallet, talarterne og de tallignende bestemmelser (1886); Über die Ausgleichung und Interpolation von Zeitbestimmungen (1887); Application de la photographie aux mesures micrométriques des étoiles (1887); Almindelig iagttagelseslære (1889); Om nutidens reform af den iagttagende astronomi (1893); Recherches numériques concernant des solutions périodiques d'un cas special du problème des trois corps (1895); The law of spectral series (1897); Elementær iagttagelseslære (1897); Resolution into series of the third band of carbon band-spectrum (1898); Nogle spektronomiske resultater (1899); Om dødelighedstavlers beregning (1900); Tal og symboler som bestemmelser mellem numeraler (1901); Theory of observations (1903); Interpolationsrechnung (1909).

Thirslund Jens

Keramiker; f. 24.10.1892 i Kolding landsogn, død 29.3.1942; søn af købmand J H Thirslund og hustru Elise f. Flensburg; gift 7.3.1914 m Stella, f. 7.9.1886, datter af keramikeren Herman A Kähler og hustru Jansine f. Berg.

Realeks. 1908; udlært som malersvend; elev på Teknisk skole i Kolding og Kbhvn.; arbej-

de i udlandet; ansat i A/S Herman A Kähler, Næstved 1913; medl. af selskabets bestyrelse 1918; direktør og kunstnerisk leder 1935.

Har udført keramiske arbejder (kaminer, fliseborde) i særlig keramisk teknik af egen opfindelse; er repræsenteret på kunstindustrimuseerne i Kbhvn., Stockholm, Oslo, Gøteborg, Kiel, Metropolitanmuseet i New York, Toronto og Sidney.

Tildelt Diplôme d'Honneur i Paris 1925 og i Bruxelles 1935.

Har skrevet: Kähler-keramik gennem 100 år (1939).

Thomsen Hans

Præst, salmebogsforfatter; f. 1.3.1532 i Hygum ved Ribe, død 22.9.1573; søn af provst, kannik i Ribe Thomas Knudsen og hustru Anna; gift 1. gang 16.11.1561 m. Margrethe, f. ca. 1545, død 1562, datter af borger i Kbhvn. Laurids Michelsen; 2. gang 1563 m. Magdalene, død 1582, datter af stiftsskriver i Ribe Mads Ancherens.

Gik i Ribe katedralskole og studerede en tid ved Kbhvns universitet bl. a. under Niels Hemmingsen; hovmester for unge adelsmænd på rejse til Wittenberg 1553; tog magistergraden der 1555; rektor i Ribe 1557; førstepræst ved Frue kirke i Kbhvn. 1561 og provst for Smørum og Sokkelund herreder s.å.; till. kannik-embede i Ribe 1565; baccalaureus i teologi ved Kbhvns universitet 1572.

Påbegyndte i Ribe et hymnologisk samlerarbejde både af salmemelodier og -tekster; skrev selv nye, og oversatte og omarbejdede salmer; fortsatte og afsluttede arbejdet i Kbhvn. med udgivelsen af en salmebog 1569, der indeholdt 268 salmer og 216 melodier og i 130 år var autoriseret i den danske kirke og gang på gang blev nyudgivet. Salmebogen, hvis forord er den første danske hymnologi, en gennemgang af den kristne salmesangs historie indtil reformationen, er forsynet med kalendarium og udførlige registre, samt med nodetryk til salmerne, der er ordnet efter en emnedeling begyndende med Kristi liv.

Salmebogen udg. i facsimile 1933 og 1968.

Thomsen Anton

Filosof; f. 20.7.1877 i Stubbekøbing, død 18.9.1915; søn af maleren, professor Carl Thomsen og hustru Petra f. Diechmann; gift 1. gang 9.10.1901 (ægteskabet opløst 1912) m. mag. art. Ada Sara Adler, f. 18.2.1878 på Frdbg., død 1946, datter af grosserer Bertel D Adler og hustru Elise Johanne f. Fraenckel; 2. gang 12.10.1912 m. forfatterinden Olga v. Eggers, f. 31.12.1875 på Skt. Thomas, død 1945, datter af botanikeren, kaptajn, baron Heinrich v. Eggers og hustru Mathilde f. Stakemann.

Student (Linnésgades latin- og realskole) 1895; mag. art. (filosofi) 1901; dr. phil. 1905; privatdocent 1905-13; professor i filosofi ved Kbhvns universitet 1915.

Har bl. a. skrevet: Orthia. En religionshistorisk undersøgelse (1902, revideret form på tysk 1906); Bemerkungen zur Kritik des Kantischen

Begriffes des Dinges an sich (1903); De vigtigste sider af sjælelivet (1903); Hegel. Udviklingen af hans filosofi til 1806 (disp., 1905); Figur- og farvevisionerne og deres plads i forestillingslivet (1907); David Hume. Hans liv og hans filosofi (1911, på tysk 1912); Religion og religionsvidenskab (1911, på tysk 1914); har oversat Humes Religionens naturlige oprindelse og udvikling (s. m. Cai Viale, 1906) og 1. del af Th. Hobbes' Grundlove (1912).

Thomsen C. J.

Museumsmand, arkæolog; f. 29.12.1788 i Kbhvn., død 21.5.1865; søn af mægler og grosserer, senere nationalbankdirektør, justitsråd Christian Thomsen og hustru Hedevig Margretha f. Jürgensen.

Undervist i C F Brorsons privat-institut; begyndte derefter at arbejde i faderens forretning og videreførte denne indtil 1840; hjalp som ung med ordningen af tidl. generalkonsul i Paris E R Groves malerisamling; fik derigennem interesse for at samle og anlagde 1804 efter Groves råd og hjælp en møntsamling; fik senere vejledning af møntsamlaren, hofklejnsmed Timm; kom gennem ham i forbindelse med kunstkammerforvalter Spengler og fik adgang til at studere dennes malerisamling og Kunstkammerets samlinger; anlagde derefter till. en kobberstiksamling; efter Rasmus Nyerup sekretær i oldsagskommissionen og bestyrer af Museet for nordiske oldsager 1816, inspektør 1838, direktør 1849; till. inspektør ved Møntsamlingen på Rosenborg 1832, direktør 1842; inspektør ved Kunstmuseet i Dronningens Tværgade (dannet af det tidl. Kunstkammer) og ved Malerisamlingen 1839.

Udarbejdede plan for nyordning af oldsagskommissionens samlinger, der havde til huse i

Universitetsbibliotekets lokaler i Trinitatis kirke; indrettede museet, åbnet for publikum 1819, efter tredelingssystemet stenalder, bronzalder, jernalder, som siden har været grundvolden for al inddeling af den forhistoriske tid; bidrog ved sine omvisninger i høj grad til at vække et bredt publikums interesse for oldsager; fik museet overflyttet til Christiansborg 1832 og efter yderligere udvidelser, bl. a. med Kunstkammerets oldsager 1844, til Prinsens palæ 1853; grundlagde ved sin nyordning af Kunstmuseets etnografiske afd. Etnografisk museum, åbnet for publikum 1841, overflyttet til Prinsens palæ 1849; oprettede 1851 smstds Antiksamlingen ved sammenlutning af Chr. 8.s antikabinet med Kunstmuseets antikviteter.

Medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie 1816, af oldsagskommissionen 1827 til dens ophævelse 1849, af kommissionen til ordningen af De danske kongers kronologiske samling på Rosenborg 1833-36 og af kommissionen til grundlæggelsen af Den historiske våbensamling på Tøjhuset 1838.

Har bl. a. skrevet: Ledetråd til nordisk oldkyndighed (1836, tysk udg. 1837).

Kancelliråd 1821; justitsråd 1839; etatsråd 1845; konferensråd 1854.

Thomsen Julius

Kemiker; f. 16.2.1826 i Kbhvn., død 13.2.1909; søn af bankrevisor Thomas Thomsen og hustru Jensine Friederike f. Lund; gift 25.10.1857 m. Elmine f. 7.5.1832 på Steensgård, Langeland, død 1890, datter af forpagter Niels C Hansen og hustru Ane Sophie Pedersdatter.

Skolegang i Skt. Petri kirkeskole og på v. Westenske institut; medhjælper hos professor i kemi ved Kbhvns universitet E A Scharling; adgangseks. til Polyteknisk læreanstalt 1843, cand. polyt. i anvendt naturvidenskab 1846; assistent for professor Georg Forchhammer ved læreanstaltens kemiske laboratorium 1847-53; till. lærer i agerdykningskemi 1850-56; studierejse til Frankrig og Tyskland 1853-54; justermester i Kbhvn. 1856-59; lærer i fysik ved Den militære højskole 1859-66; till. lærer i kemi ved Kbhvns universitet 1864-65 og ekstraord. docent 1865-66, lektor 1866, professor i kemi og bestyrer af universitetets kemiske laboratorium 1866-1901; universitetets rektor 1886-87 og 1891-92; till. lærer i kemi ved Polyteknisk læreanstalt 1866-1901 og bestyrer af læreanstaltens

chemiske laboratorium 1865-67; till. direktør i Kryolith-Mine- og Handelsselskabet fra dets stiftelse 1865.

Medl. af Kbhvns borgerrepræsentation 1861-94, af kommissionen ang. forandringer i kongeriget mønt- og målsystem 1863, af kuratet for De forenede kirkeskoler 1864-70; formand for kommissionen for farmaceutisk eksamen fra 1866 til 1892, da kommissionen ophævedes ved Farmaceutisk læreanstalts oprettelse; medl. af bestyrelsen for Polyteknisk læreanstalt 1867-84, dennes direktør 1883-1902; medl. af Kbhvns havneråd 1882-92; formand i kommissionen ang. Observatoriets flytning 1903.

Blev verdenskendt på grundlag af sine vidensk. arbejder hovedsagelig på thermokemiens område; arbejdede till. med grundstofatomernes struktur og foretog nøjagtige atomvægtbestemmelser; foretog 1895 en ny opstilling for grundstoffernes periodiske system og forudsagde eksistensen af 6 nye stoffer, de såkaldte inaktive luftarter; opfandt 1865 et polarisationsbatteri (prisbelønnet på fl. europæiske udstillinger).

Påviste 1853 anvendeligheden af det grønlandske mineral kryolit bl. a. til sodafremstilling og fik eneret på en metode til sodaudvinding; deltog afgørende i oprettelsen af Øresunds chemiske Fabriker 1859 til overtagelse af sodafabrikationen; kryolitsodafabriker bygget i udlandet efter hans metode; efter fremkomsten af en ny sodafremstillingsproces anvendtes kryolit til mælkeglas-, emalje- og aluminiumfremstilling.

Havde en væsentlig andel i udarbejdelsen af planer for opførelsen og indretningen af nybyggerierne for Polyteknisk læreanstalt i Sølvgade (taget i brug 1890) og universitetets kemiske laboratorium på Østervold (taget i brug 1892). – Øvede som kommunalpolitiker en stor indsats bl. a. i forb. med Kbhvns forsyning med gas og vand.

Har bl. a. skrevet: Bidrag til et thermoke-misk system (1852, i udvidet form i Poggen-dorffs Annalen der Physik, 1853-54); Om de sandsynlige årsager til koleraens ulige styrke i de forsk. dele af Kbhvn. (s. m. L A Colding, 1853); Vandringer på naturvidenskabens gebet (1856); Om de kemiske processers almindelige karakter og en på denne bygget affinitetslære (1861); Thermochemische Untersuchungen I-IV (1882-86); Om materiens enhed (1887); Systematisk gennemførte thermokemiske undersøgelser numeriske og teoretiske resultater (1905, tysk udg. 1906); endv. afhandlinger om undersøgelser og resultater inden for thermokemien bl. a. i Videnskabernes Selskabs Skrifter, i Poggen-dorffs Annalen der Physik og Journal für praktische Chemie; fl. lærebøger. Udgav, s. m. broderen August Thomsen, Tidsskrift for Fysik og Kemi 1862-78.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1860, selskabets præsident 1888; æresmedlem af akademier og lærde selskaber i en række lande; æresdoktor ved Kbhvns universitet 1879 og ved fl. udenl. universiteter. Tildelt Davy-medaljen af The Royal Society i London 1883; af danske kemikere skænket en guldmedalje 1896.

Titulær professor 1862; gehejmekonferensråd 1902.

Thomsen Vilhelm

Sprogforsker; f. 25.1.1842 i Kbhvn., død 12.5.1927; søn af postmester, kammerråd L F Thomsen og hustru Elise f. Schlegel; gift 5.5.1876 m. Karen, f. 22.8.1852, død 1934, datter af historikeren C F Allen (se denne).

Student (Randers) 1859; begyndte teologisk studium derefter alsidige sproglige studier med stærk tilknytning til Madvig; filologisk embedseks. 1867 (hovedfag latin og græsk); dr. phil. 1869; studierejse til Tyskland, Prag, Østrig, Ungarn, Italien og Frankrig 1869-70 med udstrakte sprogstudier og kontakt med en række fremtrædende sprogvidenskabelige forskere; lærer ved Borgerdydskolen i latin og græsk 1871-78; docent ved Kbhvns universitet i sammenlignende sprogvidenskab 1871, professor 1887-1913; medl. af konsistorium 1899-1912; rektor 1901-02; medl. af undervisningsinspektionen for de lærde skoler 1878-87.

Danmarks største sprogforsker med banebrydende international anerkendt indsats indenfor indoeuropæisk, tyrkisk, ugrisk og nordisk filologi.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1876; redaktør smstds 1878-1901, selskabets præsident 1909; medl. af bestyrelsen for Samfundet til Udgivelse af gammel nordisk Litteratur 1879-1913; medl. af kommissionen for Det arnamagnæanske legat 1891-1913; medl. af Carlsbergfondets direktion 1902-13, af bestyrelsen for Det nationalhistoriske museum på Frederiksborg 1909-13; medl. af bestyrelsen for den Raben-Levetzkauske fond; præsident for 15. internationale orientalistkongres i Kbhvn. 1908; æresformand for Dansk-finsk Forening i Kbhvn.; æresmedlem af Orientalisk Samfund, Studenterforeningen, Randrusianersamfundet og Alliance Française i Kbhvn. Medlem og æresmedlem af en lang række udenl. vidensk. selskaber og akademier.

Hovedværker: Den gotiske sprogklasses indflydelse på den finske (disp., 1869); Über den Einfluss der germanischen Sprachen auf die finnisch-lappischen, übers. von E Sievers (1870); The Relations between Ancient Russia and Scandinavia and the Origin of the Russian State (1877), (på dansk i Saml. afhandl. I, også på tysk, russisk og svensk); Berøringer mellem de finske og baltiske sprog (1890); Inscriptions de l'Orkhon déchiffrées (1896); Études lyciennes (1899); Sur le système des consonnes dans la langue ouigoure (Keleti Szemle, 1901); Sprog-

videnskabens historie (1902, tysk udg. 1927, japansk udg. 1953); Videnskabens fællessprog (1905); Oldarisk kultur (Verdenskulturen I, 1907); Dr. Stein's Manuscripts in Turkish Runic Script (1912); Turcica (1916); Små og store bogstaver (1922). Talrige artikler i danske og udenlandske sprogvidenskabelige tidsskrifter m. v. Samlede afhandlinger I-IV (1919-31). Afsluttede s. m. Ludv. Wimmer Videnskabernes Selskabs Danske ordbog (1905) og Espersens Bornholmske ordbog (1908). Redaktør af Nordisk Tidsskrift for Filologi 1872-92.

Modtog Berliner Akademiets Bopp-pris 1870; Videnskabernes Selskabs Madvig-medalje 1893; Prix Volney, Paris 1895. Æresdoktor i Kristiania 1911, æresborger i Randers 1922.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1896; ridder af Elefanten 1912.

Thoresen Magdalene

Forfatterinde; f. 3.6.1819 i Fredericia, død 28.3.1903; datter af fragtskipper, skibstømmermand Thomas Nielsen Kragh og hustru Anne Kirstine f. Pedersen; gift 13.10.1843 m. provst Hans Conrad Thoresen, f. 28.7.1802 i Tønsberg, død 1858, søn af bødker Herman Thoresen og hustru Anne Sophie f. Walther.

Lærerindeeks. i Kbhvn.; i huset hos provst Hans Conrad Thoresen på Herø i Søndre Søndmøre 1842; flyttede efter ægteskabet snart til Bergen, undervist og religiøst påvirket af manden; omgikkes Ole Bull, Henrik Ibsen og senere Bjørnstjerne Bjørnson; medgrundlægger af den nye norske scene i Bergen og teaterkritiker der; rejste til Tyskland, Schweiz og Frankrig 1855; i Kbhvn. 1862-66 og fik der forbindelse med Johanne Luise Heiberg, Rasmus Nielsen og Georg Brandes; igen i Norge 1866-70; i Danmark med enkelte Norgesophold 1870-76; ophold i Zürich og Italien 1876-80; nogle års ophold i Vardø i Nordnorge fra 1881, derefter overvejende i Kbhvn.

Hovedværker: Digte af en dame (udg. med Bjørnsons hjælp 1860); Fortællinger (1863); Signes historie (1864); Solen i Siljedalen (1868); Billeder fra vestkysten af Norge (1872); Nyere fortællinger (1873); Livsbilleder (1877); Herluf Nortal (1879); Billeder fra midnatssolens land (1884-86); Minder fortællinger (1891); Elvedrag (1893); Livsluft (1895); Uden om afgrunden (1897); Skæbner og viljer (1899); Udvalgte

fortællinger (1903); endv. Romaner og fortællinger (I-VI, udg. 1904-06). Har endv. skrevet skuespillene: Et rigt parti (opf. 1870); Inden døre (1878) og Christopher Valkendorf og hanseaterne (1878). Efterladte breve udg. i Memoirer og breve XXX (1919). – Oversættelser til norsk sprog.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld og den tilsvarende norske medalje.

Thorvaldsen Bertel

Billedhugger (antog i Italien fornavnet Alberto); f. 19.11.1770 i Kbhvn., død 24.3.1844; søn af billedskærer Gotskalk Thorvaldsen og hustru Karen Dagnes (kaldet Grønlund); fik to børn med Anna Maria Magnani (opr. gift med den preussiske gesandt ved pavestolen Wilh. Uhden, skilt fra denne 1803).

Bistod i faderens billedskæreri; s. m. andre lærere undervist på Akademiet fra 1781; endv. uddannet i træskæring hos Holmens billedhugger F C Willerup; på Akademiets model-skole 1786 som elev af Johs. Wiedewelt og med særlig tilknytning til N Abildgaard; arbejdede till. som billedskærer, samt tegnede og modellerede portrætter; Akademiets store guldmedalje for relief af apostlen Peter der helbreder den halte 1793; på Akademiets store rejsestipendium til Italien på orlogsfregatten Thetis 29. aug. 1796; ankom til Rom 8. marts 1797; studerede den klassiske kunst og lærte sig marmorhugning ved at kopiere antikke buster; modellerede blandt større statuer også en af Jason (brudt ned på grund af manglende penge til støbning) 1801; modellerede en ny stor Jason med det gyldne skind 1802, bekostet støbt i gips af Friederike Brund og bestilt i marmor af den engelske bankier Thomas Hope; fik derved sikret forlænge ophold i Rom og modtog efterhånden nye bestillinger særlig af engelske rigmænd; fik gennem årene mange opfordringer til at komme på besøg i Danmark; rejste 1819 gennem Italien, Tyskland og Polen til Danmark og modtog mange bestillinger undervejs; besøg i Kbhvn. 1819-20; fik til opgave at udsmykke Frue kirke bl. a. med 12 apostelstatuer og en kolossalstatue af Kristus; igen ophold i Rom 1820-38; udførte her stor billedhuggervirksomhed med mange marmorhugger og unge kunstnere som assistenter; efter forhandlinger om testamentarisk overdragelse af sine samlinger, egne værker, mo-

deller og skitser til staden Kbhvn. i forbindelse med bygning af et museum, afrejst fra Livorno med en del af sine samlinger ombord på fregatten Rota 8. aug. 1838; modtaget i Kbhvn. under stor hyldelse 17. sept. s. å.; fik atelier og bolig på Charlottenborg, men opholdt sig i lange perioder på Nysø hos baronesse Christine Stampe og arbejdede her; nyt ophold i Rom 1841-42; død af hjerteslag i Det kgl. Teater 24. marts 1844; bisat i Frue kirke 30. marts s. å.; kisten nedsat i gravkammer i Thorvaldsenmu-seets gård 6. sept. 1848.

Medl. af og professor ved Akademiet i Firenze 1804; medl. af og professor ved San Luca Akademiet i Rom 1808, præsident 1825-28; medl. af og professor ved Akademiet i Kbhvn. 1805, direktør 1833-44; æresmedlem af adskillige udenlandske akademier; æresborger i Mainz 1835, i Kbhvn. 1838, i Stuttgart 1841; æresmedlem af Studenterforeningen i Kbhvn. 1838. Etatsråd 1819; konferensråd 1838.

Næde som nyklassicismens største billedhugger et højdepunkt af retningens stræben efter enkelthed og ro, skønhed, balance og harmoni, idealerne fra den gamle græske og romerske kunst og fik afgørende indflydelse på eftertidens billedhuggerkunst; var fra sin akademitid i Kbhvn. skolet i klassicismen af Wiedewelt og især af Abildgaard, som det bl. a. kom til udtryk i arbejder på Amalienborg og i busten af A P Bernstorff; blev i Rom dybt inspireret af antik græsk kunst, også af den tidlige græske (arkaiske) kunst som det viser sig i statuen Håbet; blev vejledt af den danske arkæolog Georg Zoëga i den klassiske kunst samt påvirket af maleren A J Carstens fra Slesvig og af den italienske billedhugger Canova. Behandlede de første årtier i Rom motiver der var fremme i tidens kunst og hentede også motiver fra dagliglivet som i Hyrdedrenge og Merkur; søgte i monumentalkunsten sine forbilleder i den italienske renaissance og den græske tempelkunst.

Værker bl. a.: reliefferne Den hvilende Amor (1789), Heliodors udrivelse af templet (1791), Achilles og Priamus (1792), Herkules og Omfale (s. å.), Apostlene Peter og Johannes helbreder en halt foran templets port (1793), Kong Numa Pompilius i samtale med kildenymfen Egeria i hendes grotte (1794); muserne Euterpe og Terpsichore (forarbejder til statuer efter N Abildgaards komposition til arveprins Fr.s – senere Chr. 10.s – Amalienborg-palæ, 1794); Arets tider og Døgnets tider (relieffer til Amalienborg efter komposition af N Abildgaard, 1794); statuerne Moderen med de to børn (ca. 1793), Bacchus og Ariadne (1798), og Venus og Amor (ca. 1800); endv. portrætmønstre og tegninger, samt buster af statsminister grev A P Bernstorff (1795, omarb. efter romersk forbillede 1797) og filosofen Tyge Rothe (1796, i marmor 1797, antagelig første marmorarbejde); Achilles og Pentesilea (statuette, udkast 1801); statuerne Jason med det gyldne skind (i overnaturlig størrelse 1802-03, fuldført 1828), Bacchus (1804), Ganymedes rækkende den fyldte skål (s. å), Apollo (1805), Hebe (1806), Psyche med skønhedssalven (1806), Amor og Psyche genforenede i himlen (1807), Adonis (1808), Mars og Amor (ca. 1810); endv. mange re-

lieffer efter 1800 bl. a. Briseis føres bort fra Achilles (1803), A genio lumen (med motiv fra tegning af Abildgaard, 1808), 4 runde relieffer til Christiansborg slots facade (første officielle bestillingsarbejde til Danmark, 1808-10), Alexander d. Stores triumftog i Babylon (relieffrise på ca. 35 m til Quirinalpaladset i Rom i anl. af Napoleons bebudede besøg, opsat i gips 1812; marmoreksemplar til Villa Calotta ved Como-søen, og let ændret udgave i marmor til Christiansborg 1831, delvis reddet v. slottets brand 1884), Priamus bønfaller Achilles om Hectors lig (1815), to relieffer Natten med sine børn Søvn og Død, og Dagen (s. å.); gravmæler (med Dødens genius) over Auguste Böhmer (ca. 1812) og over Philip Bethmann-Hollweg (1814); døbefont i marmor til Brahetrolleborg kirke (1806-17); restaurering af gavlgrupperne fra Aphaia-templet på Aigina (1816-17); endv. statuerne Venus med æblet (1813-16), Den triumferende Amor som undersøger spidsen af sin pil (1814, 1823), Ganymedes, skænkende i drikkeskålen (1816), Hebe (s. å.), Ganymedes med Jupiters ørn (1817), Gratierner og Amor (1817-19), En hyrde dreng (1817), Merkur i begreb med at dræbe Argus (1818), Håbets gudinde med en frugtblomst i hånden (1817), Danserinde (s. å.); portrætskulpturer af bl. a. Georgiana Russell (1814-15), Grevinde Ostermann (1815) og Fyrstinde Barijatskij (1818); Løven fra Luzern. En løve døende over det franske kongeskjold (i klippevæg, Gletschergarten, Luzern, til minde om de faldne schweizere under forsvar af Tuilerierne 1792, 1819, fuldført 1821); gravrelief til mindesmærket for maleren Andrea Appiani (med relieffet Gratierner lyttende til Amors sang; Brera-samlingen i Milano, 1821); Amor optages hos Anakreon - Vinteren. Efter Anakreon 3. sang (relief, 1823); til Frue kirke i Kbhvn.: Kristus og 10 apostelskulpturer (udført 1821-27, Kristus og 10 apostle opstillet i marmor 1839, Thaddæus og Andreas senest 1848), Johannes Døberen der prædiker (gavlgruppe til frontonen, opr. udført i brændt ler 1821-22, senere afløst af marmoreksemplar, der igen blev erstattet af et bronceeksemplar 1928), Dåbens engel med døbefont (ca. 1828, opstillet 1839) samt relieffriser af Kristi indtog i Jerusalem (1842) og Kristi vandring til Golgatha (1839-40); en række store arbejder bl. a.: Fyrst W Potocki (på gravmonumentet i katedralen i Kraków, 1821); Copernicus (1822, opstillet i Warszawa 1830, sprængt af tyskerne under 2. verdenskrig, restaureret og genopstillet 1950); Pave Pius 7. (gravmæle med statue og to kvindelige figurer: Den himmelske visdom og Den guddommelige styrke, samt engle med pavedåben; Peterskirken i Rom 1823-31); Fyrst Jozef Poniatowski (støbt i bronze til Warszawa 1826-27, af kejser Nikolaus 1. forbudt opstillet, skænket til general Paskewitj og placeret på hans gods i Rusland; tilbageleveret og opstillet i Warszawa 1923; sprængt af tyskerne 1944; nystøbt efter Thorvaldsen museets originalmodel, af den danske stat og Kbhvns kommune skænket Warszawa og opstillet i Lazienkiparken 1952); Eugène de Beauharnais, hertug af Leuchtenberg (opstillet på graven i St. Michaels kirken i München, 1830); Lord Byron (i Trinity

College, Cambridge, 1831); rytterstatue af kurfyrst Maximilian 1. af Bayern (1833-35, opstillet i München 1839); Gutenberg (1833-34, opstillet i Mainz 1837); Conradin (1836, på graven i S. Maria del Carmine i Napoli); Schiller (1833-35, opstillet i München 1839); selvportrætsstatue s. m. statuen Håbet (1839); Chr. 4. (1840, i bronze i Chr. 4.s kapel i Roskilde domkirke); kolossalstatue af Herkules (i Prins Jørgens gård ved Christiansborg slot, 1843); desuden mange mindre arbejder, særlig relieffer bl. a. Kærlighedens aldre (1824), En hyrdeinde med en amorinrede (1831), Hylas røves af flodnymferne (1831 og 1833), Livets aldre og Arets tider (4 runde relieffer, 1836), Hektors afsked med Andromache (1837); et stort antal portrætbuster bl. a. af baronesse Schubart (1804), Sophia Dorothea Høyer (1809), Ida Brun (1810), C W Eckersberg (1816), lord Byron (1817), fyrst Metternich (1819), J C Dahl (1821), Oehlenschläger (1839).

Repræsenteret bl. a. i Neue Pinakothek, München, og i Eremitagen, Leningrad.

Erhvervede gennem årene en stor samling særlig af samtidige malerier, af mønter, antikviteter, kobberstik, afstøbninger og bøger; tanken om at testamenter Danmark disse samlinger s. m. egne udkast og store originalmodeller blev støttet af venner i Danmark, og efter en offentlig indsamling 1837 skabtes det økonomiske grundlag for et Thorvaldsens museum; bestemte i sit testamente at samtlige arbejder, samlinger og formue skulle tilfalde fødestaden Kbhvn. og dermed stiftes et eget museum, 1837; museet opført, ved bidrag fra Fr. 6., Chr. 8. og Kbhvns kommune samt fra »medborgere af alle stænder«, efter arkitekten M G Bindesbølls tegninger 1839-48; yderligere smykket med en omløbende billedfrise, der viser scener fra Thorvaldsens hjemkomst, udført efter skitser af Jørgen Sonne 1846-50 (forny af Axel Salto 1951-59).

Thott Birgitte

Oversætter; f. 17.6.1610 på Fårupgård ved Jelling (el. på Boltinggård, Fyn), død 8.4.1662; datter af Christen Thott til Boltinggård og hustru Sophie f. Below; gift 14.10.1632 m. Otte Gjøre,

f. 14.2.1604 på Skørtinge, død 1642, søn af Henrik Gjøre til Tureby og hustru Birgitte f. Brahe.

Lærte sig tysk, engelsk, fransk og spansk, senere latin og hebraisk; fortsatte efter søsters død hendes bearbejdelse af den slægtbog, der bærer moderens navn og forsynede den 1659 med fortale (findes nu på Rigsarkivet).

Foretog en række delvis utrykte danske oversættelser af bl. a. det af Holger Rosenkrantz udgivne Fürsten-Spiegel og af opbyggelige skrifter af englænderen Joseph Hall (udg. 1654 og senere), af de franske calvinister Philippe Duplessis-Mornay og Pierre du Moulin samt af den spanske katolske humanist Juan Luis Vives; endv. som hovedværk, den fine oversættelse af Senecas Skrifter (1658), tilegnet hendes kønsfæller som en opfordring til at tilegne sig kundskaber; endv. oversættelser af de græske moralkatekismer Epiktets håndbog og Kebes' billede (1661).

Skænkede sin bogsamling til Sorø akademi, hvor den gik til grunde ved branden 1813.

Thott Otto

Statsmand, bogsamler; f. 13.10.1703 på Turebyholm, død 10.9.1785; søn af gehejmeetatråd Tage Thott til Eriksholm og hustru Petra Sophie f. Reedtz; gift 3.10.1732 m. Birgitte Charlottte, f. 11.4.1711 i Brodne, død 1781, datter af generalmajor Ulrik Christian Kruse og hustru Kirstine Marie f. Krabbe.

Skolegang i Sorø; videreuddannet under flerårigt ophold i udlandet fra 1720; dyrkede juridiske, historiske og filosofiske studier først i Halle og Jena, derefter i Holland, England og Frankrig; sekretær i danske kancelli 1723; højeesterassessor 1728; kommitteret i rentekammeret 1730; deputeret for finanserne 1734; deputeret i generallandets-økonomi- og kommercekollegiet fra oprettelsen 1735, 1. deputeret og leder af dette 1746-59; øvede som medl. af landvæsenkommissionen 1757-67 indflydelse på de nye love om fællesskabets ophævelse; oversekr. i danske kancelli 1763, hvormed fulgte hvervne som præses for Missionskollegiet og Vajsenhuset, 1. generalkirkeinspektør, præses i Videnskabernes Selskab, patron for Kbhvns universitet og forstander for Herlufsholm; till. gehejmeråd i gehejmekonseillet 1758. Sluttede sig til J H E Bernstorffs udenrigspolitik og støttede forhandlingerne om den provisoriske mageskifteakt; bevarede sin indflydelse de første år efter Chr. 7.s tronbestigelse 1766;

afskediget af Struensee fra alle sine embeder 10. dec. 1770; efter Struensees fald 1772 medl. af det nyoprettede gehejmestatsråd og af den ekstraordinære finanskommission; medl. af over-skattedirektionen 1773; direktør i skatkammeret 1774; medl. af overbankdirektionen 1782; patron for Kbhvns universitet 1784.

Havde fra sin rejse i udlandet 1720–23 hjem-bragt en stor samling kostbare bøger og hånd-skrifter, der gik til grunde ved Kbhvns brand 1728; skabte derefter en ny, enestående privat-samling, der ved hans død omfattede ca. 138.000 bd., iberegnet håndskrifter og palæotyper; ifølge testamentarisk bestemmelse skulle bogsamlingen sælges ved auktion, idet dog Det kgl. bibliotek skulle arve alle bøger trykt før 1530 (6159 bd.) samt den store manuskriptsamling (4154 nr.), hvori bl. a. en række fremragende illuminerede middelalder-håndskrifter; på auktionen købte biblioteket endv. ca. 60.000 bøger. Hans skrift fra 1735 »Tanker om kommerciens tilstand«, er udg. af K. Glamann (1966).

Købte Strandegård 1731; erhvervede ved sit ægteskab 1732 Lindersvold; arvede Gaunø 1737, ombyggede slottet 1755 og grundlagde samtidig Gaunøs malerisamling. Bestemte ved testamente, at Gaunø skulle overgå til slægten Reedtz som stamhus.

Æresmedlem af Videnskabernes Selskab 1744. Justitsråd 1728; etatsråd 1730; konferensråd 1736; gehejmeråd 1747; blå ridder 1763; lensgreve 1767.

Thrige Thomas B.

Fabrikant; f. 5.5.1866 i Odense, død 9.5.1938; søn af lærer C. M. Thrige og hustru Betty f. Barfoed; gift 1.5.1890 m. Ingeborg Nanna, f. 4.7.1866 i Kbhvn., datter af restauratør, exam. jur. C. T. E. Rasmussen og hustru Emma Amalie f. Melchior.

Efter præliminæreks. i smedelære i Odense; konstruerede i sin fritid bl. a. en dampmaskine, der vises på Industriudstillingen i Odense 1885; arbejdede som svend på Eickhoffs Maskinfabrik i Kbhvn. 1885, senere på Burmeister & Wains centrifugeværksted; maskinisteks. 1886; rejste på et mindre statsstipendium 1887 til Paris, derefter til Stuttgart; arbejdede her som mekaniker på en fabrik, der lavede buelamper og elektriske apparater; instrumentmager hos Cornelius Knudsen 1888; tog s. å. til Amerika, fik ansættelse hos Thomas A. Edison og arbejdede

på dennes laboratorium i tre år; derefter, på Edisons anbefaling, ansat ved General Electric's fabrik i Schenectady til 1. sept. 1893; grundlagde 1. jan. 1894 firmaet Thomas B. Thrige i Odense, der begyndte som et mindre værksted for elektrisk og mekanisk arbejde, vand- og gas-installation samt centralvarmeanlæg; fremstillede sin første jævnstrømsmotor s. å., det første elevatorspil 1896 og byggede egen fabrik for dynamoer og elektromotorer 1898; fabrikationen udvidedes senere med generatorer og transformatorer, og fra 1920 med elektriske skibsudrustninger samt alle arter af elektromekaniske maskiner; udviklede samtidig en betydelig eksport, anlagde specialfabrik for seriefremstillede artikler og afdeling for emballagefremstilling.

Grundlagde endv. Automobilfabrikken Thrige i Odense 1910; fabrikken overgik 1918 til aktieselskab i Kbhvn. og Odense u. navn De Forenede Automobilfabriker; overdrog 1. jan. 1934 firmaet Thomas B. Thrige, dets filialer i Kbhvn. (oprettet 1901) og London (oprettet 1927) samt sine interesser i De Forenede Automobilfabriker og A/S Vognfabrikken Scandia i Randers til Thomas B. Thriges Fond, med formålet at fortsætte de nævnte virksomheder, samt støtte dansk industri og håndværk.

Medl. af Odense byråd 1910–13; medl. af bestyrelsen for Foreningen af Fabrikanten i Jernindustrien i Provinserne 1911–28, af Industrirådet og Industriforeningens repræsentantskab 1925; formand i bestyrelsen for Thomas B. Thriges Fond, Fyens Disconto Kasse, De Forenede Automobilfabriker og Vognfabrikken Scandia; medl. af bestyrelsen for Store Nordiske Telegraf-Selskab og Dampskibsselskabet Norden.

Skænkede Odense by H. C. Andersen-mindehallen 1930.

de Thurah Laurids

Arkitekt; f. 4.3.1706 i Århus, død 5.9.1759; søn af biskop Laurids Thura og hustru Helene Cathrine f. With; gift 1. gang 19.10.1740 m. Anne, f. 17.7.1714 på Tvillumgård, død 1748, datter af generalmajor Poul Rosenørn til Mejlgård og

Katholm og hustru Mette f. Benzon; 2. gang 16.1.1750 m. Christiane Marie, f. 28.7.1714 på Krastrup, død 1760, datter af godsejer Frederik Kiær (senere Kiærskjold) til Børglum kloster og hustru Inger f. Pop.

På Landkadetakademiet efter Fr. 4.s ønske 1719; underkonduktør i ingeniørkorpset 1725 med fire års tjeneste i Rendsborg; konduktør i ingeniørkorpset 1732, kar. kaptajn 1733, overkonduktør 1735, kar. oberstløjtn. 1736, kaptajn 1739, kar. oberst 1744, afsked som kar. generalmajor 1753; som civilarkitekt studierejse til Tyskland, Italien, Frankrig samt til Holland og England med kongelig støtte 1729–31; hofbygmester 1733; ved omordningen af det kgl. bygningsvæsen 1735, sideordnet med N. Eigtved og betroet tilsynet med de kgl. bygninger på Sjælland og Lolland-Falster; till. ansat ved Christiansborg slots bygningsvæsen; medl. af bygningskommissionen 1742; tilsyn med de kgl. bygninger på Sjælland og Fyn s. å.; afstedt tilsynet på Sjælland 1753; generalbygmester 1754, overtog till. Eigtveds departement som hofbygmester.

Var i arkitekturen den mest fremtrædende repræsentant for senbarokken i Danmark.

Hovedværker: Palæet i Roskilde (1733); ombygning og udvidelse af Hirschholm slot (1733–44, nedrevet 1810–12); Eremitagen i Jægersborg dyrehave (1734–36); interiører i Christiansborg slot (1737–ca. 1740; slottet brændt 1794); stiftsbygningen på Vallø (det hvide stift, 1738); staldanlægget i Jægergården ved Jægersborg slot (1738); Sorø akademis tidligere hovedbygning med pavilloner (hvoraf 2 stadig eksisterer, 1740); kapelfløjnen på Bregentved (mellem ca. 1735–40); fløjbygninger til Sorgenfri slot (1744); spiret på Frue kirke i Kbhvn. (1744); sidefløje og pavilloner, anlæg af forgården, samt udsmykning af terrassehave m. v. på Ledreborg (1746 ff.); Stutterigården ved Frederiksborg (1746); dekoration af havealen på Fredensborg; ombygning af eget herresæde Børglum kloster (beg. af 1750'erne); spiret på Frelsers kirke i Kbhvn. (1752); ombygning af Dronninglund (sidste halvdel af 1750'erne); pavillonerne ved indgangen til Frdbg. Have (1756); eget hus Amaliegade 25 (1757); Frederiks hospitals (nu Kunstindustrimuseets) pavillon mod Bredgade og Amaliegade (1758); udvidelse af Fredensborgs hovedbygning (1758); hovedbygningen til Holtegård (1758); projekter til Frederikskirken (1758) m. v.

Tildelt statsbevilling til udarbejdelse af arkitekturhistorisk og topografisk beskrivelse af de kongelige slotte og de betydeligste mindesmærker i det danske monarki 1735; udg. Den danske Vitruvius I–II (med 120 kobberstik af samtidig dansk bygningskunst, 1746–49; af den planlagte fortsættelse på 6 bd. efterlod han sig i manuskript bd. III, fortrinsvis om Amalienborg-kvarterets arkitektur, udg. 1967); Hafnia Hodierna (beskrivelse af Kbhvn. med 110 kobberstik, 1748); endv. en beskrivelse af Bornholm (1756), af Samsø (1758) og Amager med Salt-holm (1758).

Thyra Danebod,
se Tyre Danebod.

Thyregod C. A.

Forfatter; f. 12.11.1822 i Thyregod ved Vejle, død 31.7.1898; søn af husmand, snedker Anders Nielsen (Katborg) og hustru Ane Pedersdatter;

gift 4.6.1852 m. Ane Marie, f. 7.1.1834 i Sunds, død 1907, datter af gårdejer Søren Christensen (Tvermose) og hustru Bodil Jensdatter.

Fårehyrde som 8-årig; læste Saxo og Snorre i Grundtvigs fordanskning; begyndte tidligt at skrive vers; fik første gang trykt et digt 1845 i Vejle Amts Avis; redaktør M L Nathanson, Berlingske Tidende, tog sig af den unge forfatter, der var kommet til Kbhvn. som soldat; fik i audiens hos Chr. 8. løfte om uddannelse på Jelling seminarium; lærereks. herfra 1849; lærer ved hedeskoler i nærheden af Herning til 1852, derefter i Ans; søgte sin afsked 1881 og bosatte sig i Kbhvn.

Medstifter af Danmarks Lærerforening 1874; skrev småskrifterne Bidrag til belysning af landsbylærernes vilkår (1875) og Om almueskolens fremtid (1877).

Var banebryder for »skolelærerlitteraturen« og har bl. a. skrevet: Historier og sagn (1862–63); Blandt bønder I–VIII (1870–71); Fra herregård og landsby I–II (1874–75); Skildringer af det virkelige liv (1875); Fra afsides egne I–II (1877); Illustrerede fortællinger (1879); Vildtvoksende skikkelser (1882); Mosgroede minder I–II (1883–84); Gamle dage (1891); Medens tiderne skifte (1892); To fortællinger (1893). Udvalgte fortællinger I–II, ved Oskar Thyregod (1898); Fortællinger i udvalg, ved S Tvermose Thyregod (1906); Bedste fortællinger I–IV, ved S Tvermose Thyregod (1913–14).

Thaarup Thomas

Forfatter; f. 21.8. el. 18.8.1749 i Kbhvn., død 12.7.1821; søn af isenkræmmer, senere tolder på Læse Niels Thaarup og hustru Anna Margrete f. Stubbsach; gift 5.3.1792 m. Sophie Magdalene, døbt 11.4.1750 i Kbhvn., død 1819, datter af toldkontrollør Hans Henrik Lund og hustru Johanne Sophia f. Koch.

Student (Helsingør) 1768; afbrød sine studier for at blive skribent; lærer ved Søkadetakademiet 1781–94; medl. af teaterdirektionen 1794, afskediget med pension 1800; derefter beskæftiget bl. a. med oversættelser.

Medl. af det nyoprettede Danske Litteraturselskab 1775.

Forfatter til en række kantater, hymner, patriotiske sange, prologer og epiloger, elegier m. v. som tidens »officielle« festdigte siden 1782; endv. syngespil og dramatiske idyller.

Skrev bl. a.: Ode over indfødsretten (1777); Fødelandskærlighed (Du plet af jord, hvor livets stemme –, 1782); talte bondens sag i festkantate på Det kgl. Teater (Hør landets fader! Trældoms klage, 1786); Høstgildet (syngespil ved kronprinsens indtog efter brylluppet, 1790); Peters bryllup (1793); Hjemkomsten (ef-

ter slaget på Rheden, 1802); i syngespillene populære sange som Nys fyldte skøn Sigriddet attende år og i dalens skød en hytte lå (til melodier af J A P Schulz); oversatte Fr. Buchholtz' antijødiske skrift Moses und Jesus og sluttede sig i en forerindring til skriftets tendens (hvilket udløste en litterær »jødefejde« bl. a. med angreb fra Baggens og Blicher); oversatte senere fra tysk et slutspil og nogle skrifter med samme tendens.

Tietgen C. F.

Bankdirektør; f. 19.3.1829 i Odense, død 19.10.1901; søn af snedkermester og klubvært Johan Friederich Tietgen og hustru Barbara Christine f. Wulff; gift 8.8.1855 m. Laura Charlotte, f. 16.11.1835 på Tiselholt, Vejstrup sogn, død 1917, datter af godsejer Carl Ulrik Jørgensen og hustru Sophie Birgitte f. Møller.

I lære hos manufakturhandler Chr. Jürgensen i Odense 1843–48 og oplært særlig af dennes bogholder George Colding; ansat i firmaet E Hald og Rahr i Manchester 1849; firmaets rejsende i Hamborg og Danmark 1850, dets repræsentant med bopæl i Kbhvn. 1854; grossererborgereskab 1855; drev handel med manufakturvarer, jern, metalartikler og særlig med telegrafmateriel under firmanavnet C F Tietgen og Co.;

sendte s. m. andre participanter skib til Grønland for at hente kryolit til fremstilling af soda-produkter og aluminium; efter anbefaling af O B Suhr og Moritz G Melchior og støttet af C A Broberg direktør i den nyoprettede Privatbanken 1857–96.

Viste sine evner under handelskrisen 1857 og hovedmand bag bankens hurtige vækst i de følgende år, ikke mindst i den vanskelige tid efter 1864; ligeledes hovedkraften bag dannelsen af store erhvervsforetagender ved sammenslutninger og fremskaffelse af kapital som sammenslutningen af flere mindre dampskibsrederier til Det Forenede Dampskibs-Selskab 1866, hvorved der skabtes et indenrigs rutenet og opbyggedes et udenlandsk net af skibsruter ikke mindst på England af stor betydning for landbrugseksporten; sammensluttede flere mindre selskaber i Det store Nordiske Telegraf-Selskab 1869; fik s. å. af den russiske regering koncession på telegrafforbindelsen mellem Kina og Japan; stiftede China og Japan Extension-Telegraf-Selskab, der sammensluttedes med Det store Nordiske Telegraf-Selskab 1872; lod Burmeister og Wains Maskin og Skibsbyggeri omdanne til aktieselskab 1872, igennem kapitalforøgelsen købtes Refshaleøen og et stort skibsværft dannedes; stiftede endv. E. Z Svitzers Bjergnings Entrepriise A/S 1872; medvirkende til tværbanen fra Århus over Langå, Skive, Holstebro til Struer og hovedmand bag jernbaneanlæggene på Falster 1872 og Lolland 1874; medvirkende ved Østjællandske bane 1878 og Gedserbanen 1884 m. v. samt ved dannelsen af Kryolith Mine og Handels Selskab 1865 og Det Kjøbenhavnske Sporvognsselskab, Europas første sporvej, 1866; hovedmand bag stiftelsen af De Danske Sukkerfabrikker A/S 1872; medvirkende ved stiftelsen af Tuborgs Bryggerier 1873 samt ved dannelsen af De forenede Bryggerier A/S 1891, hvori Tuborg indgik 1894; medvirkede til saneringen af spritindustrien ved stiftelsen af De danske Spritfabrikker 1881; medstifter af Kbhvns Telefon Selskab 1882, fra 1894 Kbhvns Telefonaktieselskab; startede Fakse Kalkbrud A/S 1884; formand for de fleste af bestyrelserne for disse selskaber; formand for Grosserer-Societetets Komite 1885 og dermed også for Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation; omdannede Børsens indre og medvirkede til at skabe et moderne sekretariat, der udsendte årlig handelsberetning samt børs-håndbog og responsumsamling; formand for Handels- og Kontoristforeningen 1885–89 og styrkede bl. a. foredragsvirksomheden; satte i h. t. Niels Brocks testamente De Brockske Handelskoler i gang 1888; var i forbindelse med Lyngbypræsten Peter Rørdam og med Grundtvig; satte s. m. O B Suhr indsamling til kirken i Tårnbæk igang (indviet 1864); købte Marmorkirkens ruin med omliggende grunde 1874 og opbyggede denne (indviet 1894).

Medl. af Kbhvns borgerrepræsentation 1861–65, af kommissionen ang. metersystemet 1863, af den danske og skandinaviske møntkommission 1872 m. v.

Udgivet: Erindringer og optegnelser (ved O C Molbech, 1904).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1874.

Tode Johann Clemens

Læge, forfatter; f. 24.6.1736 i Zollenspieker ved Hamburg, død 16.3.1806; søn af tolder Johann Dieterich Tode og hustru Agnesa Maria f. Schlöpke; gift 6.5.1771 m. Johanne Sophia, døbt 11.10.1740 i Kbhvn., død 1805, datter af kandestøber Johann Schønfeldt og hustru Boddil Marie Valentinsdatter.

I latinskole i Hamburg; i lære hos svogeren, regimentsfeltkær Schröder 1752; derefter i lære hos hofkirurg H F Wohler i Kbhvn. og på den kirurgiske læreanstalt 1757; tog første tentamen der 1761; rejsekirurg hos kongen 1763; studierejse i kirurgi og medicin til Holland, England, Skotland og Frankrig 1765-68; medicinsk eks. og doktorgrad ved Kbhvns universitet 1769; assist. hoflæge 1770 og s.å. læge ved Børnehuset, Vartov og for det franske skuespiller-selskab; hofmedicus, medl. af Collegium medicum og læge ved den nyoprettede plejeanstalt 1771; professor medicinæ designatus 1774, professor ordinarius 1797-1805; læge ved Kbhvns tugthus 1796; universitetets rektor 1801.

Stiftede Det kirurgiske Disputereselskab 1771; medstifter af Medicinsk Selskab 1772 og af Societas exercitatoria medica 1774; medstifter af Borgerdydsselskabet 1784 og af Efterslægtsselskabet 1785; medl. af jordemoderkommissionen 1795, af sundhedskollegiet 1803-05.

Har skrevet el. udgivet: Vom Tripper in Ansehung seiner Natur und Geschichte (1774), fastslog heri at syfilis og gonorrhoe er to forskellige sygdomme; Medicinisch chirurgische Bibliothek I-X (1775-87); end. skribentvirksomhed på mange områder, skrev bl. a. komedien Søofficererne (1782) og romanen Kærligheds nytte (1792). Udgav till. en lang række tidsskrifter af kortvarig levetid bl. a. med hygiejniske, litterære og kritiske artikler. Endv. oversættelser, fortællinger, viser, fabler m.v. Samlede danske skrifter (1793-1805).

Tofte Valdemar

Violinist; f. 21.10.1832 i Kbhvn., død 28.5.1907; søn af brændevinsbrænder Hans Larsen Tofte og hustru Mathilde f. Pedersen; gift 3.3.1866 m. Ane Kirstine, f. 23.5.1838 i Kbhvn., død 1914, datter af vognmand Jørgen Willumsen og hustru Marie Elisabeth f. Poulsen.

Elev af Carl Petersen i Lumbyes orkester og senere af kgl. kapelmusikus Julius Semler; medl.

af Musikforeningens orkester 1850; rejste med anbefaling af N W Gade til Hannover for at studere teknik og spillestil hos Joseph Joachim 1853; studerede derefter hos Spohr i Kassel til 1856; soloviolinist og kammermusiker i Musikforeningen til 1882; kaldt til medl. af og soloviolinist i Det kgl. kapel 1863, afsked 1893; lærer i violinspil ved Kbhvns musikonservatorium fra oprettelsen i 1867 til 1904; havde der ca. 300 elever, næsten to slægteds violinister. Titulær professor 1893.

Tom-Petersen P.

Maler, grafiker; f. 5.3.1861 i Thisted, død 27.7.1926; søn af apoteker K T Petersen og hustru Maren Andrea f. Thomsen; gift 24.11.1891 m. Marie Elisabeth, f. 31.12.1867 i Hågerup, datter af godsforvalter, kancelliråd Lorentz Lorentzen og hustru Maja Elisabeth f. Cramer.

På Akademiet (med afgang som maler) 1877-81; udstillede 1. gang på Charlottenborg 1881; studieophold hos Bonnat i Paris 1883-84 og derefter en kort tid elev på Krøyers skole; i Italien to gange 1890-92.

Medl. af bestyrelsen for Fåborg museum. Har udstillet på Kunsternes efterårsudstilling 1904-05 og 1907-13; repræsenteret på Fåborg museum, på Verdensudstillingen i Paris 1889, den nordiske kunstudstilling i Lübeck 1896, den danske udstilling i Brighton 1912 og den baltiske udstilling i Malmø 1914.

Udførte tidlig illustrationer til Illustreret Tidende og Ude og Hjemme; specialiserede sig fra 1900 i raderekunsten med en række værker af både kunstnerisk og topografisk betydning fra det gamle Kbhvn., fra Kronborg, Ribe, Fåborg, Ærøskøbing samt fra det gamle Hamburg, Lü-

beck, Rothenburg m.v. Har udført fl. blade til Foreningen Fremtiden og Foreningen for national kunst.

Malerier bl. a. Gadeparti fra Ribe (1886); Fra Svendborgsund (1889).

Topsø Vilhelm

Forfatter, redaktør; f. 5.10.1840 i Skelskør, død 11.7.1881; søn af by- og herredsfoged, kancelliråd Søren Christian Topsøe og hustru Sigrid f. Thorgrimsen; gift 14.5.1868 m. Augusta, f. 10.1.1846 i Kbhvn., død 1901, datter af kommerceråd Niels Petersen og hustru Jensine f. Selin.

Student (Metropolitanskolen) 1859; skrev skole- og studenterkomedier; i beg. af 1863 med-udg. af det humoristiske ugeblad Sværmere af nationalliberal tilsnit; cand. jur. 1865; senior i Studenterforeningen s.å.; journalist, senere rigsdagsreferent ved Dagbladet; historisk-politiske studierejser til Schweiz og Paris 1870, til Nordamerika 1871; redaktør og medejer af Dagbladet efter C St. A Bille 1872-81.

Nationalliberal lederskribent med politisk betydning; skaffede Dagbladet, der var konservativt, men med liberalt præg og medarbejdere fra det moderate højre, grundtvigianerne og det litterære venstre, en anset position.

Hovedstifter af og formand for Journalistforeningen 1880.

Har skrevet: Skizzer (1863, u. pseudonymet Xox); artikler fra Dagbladet i bogform: Forfatningssagen i rigsrådet (1865), Fra bondeopvækkelsens tid (1868) og Grundejerforeningen, Oktoberforeningen og J A Hansen (1869); endv. I solskin. Livsanskuelser. To fortællinger (1867); Fra Schweiz og Frankrig. Rejseleksioner af politisk og socialt indhold (1871); Fra Amerika (1872, 2. opl. 1876); Jason med det gyldne skind (roman, udg. anonymt 1875, 2. udg. 1901); Politiske portrætsstudier (1878); Nutidsbilleder (1878); Fra studiebogen (novelle-samling, 1879); Umyndige i kærlighed (skuespil, 1881); romanfragmentet Slagne folk (udg. posthumt 1892); Samlede fortællinger I-III (udg. 1891); Udvalgte skrifter I-II (udg. 1923).

Tordenskiold Peter

Sjofficer; f. 28.10.1690 i Trondhjem, død 12.11.1720; søn af købmand og rådmand Jan Wessel og hustru Maren f. Schøller.

Sluttede sig ved Fr. 4.s besøg i Trondhjem 1704 til dennes følge og kom til Kbhvn.; i huset hos faderens ungdomsven hofpræst Peder Jespersen; indsendte ansøgning til kongen om at blive søkadet; i mellemtiden på koffarditogt til Vestafrika og Vestindien 1706-08 og til Ostindien 1708-10, her forfremmet til styrmand; kadet 1708; ved søkadetkompagniet 1710; månedsløjtnant og underløjtnant 1711 samt chef for snauen »Ormen«, der skulle beskytte dansk-norske handelsskibe mod svenske kapere under krigen med Sverige; chef for »Løvendals Galej« 1712 og deltog i affæren ved Rügen under generaladmiral U C Gyldenløve s. å.; kaptajnløjtnant med overspringelse af premierløjtnantklassen 1712; derefter konvoj- og beskyttelsestjeneste; krigsretssag 1714 i anledning af sammenstød med svensk fregat i Nordsøen, hvor kampen måtte opgives p.g.a. vejrforholdene og mangel på krudt; frikendt og forfremmet til kaptajn s. å.; tilsluttet C Gabels eskadre i Østersøen 1715; deltog i angrebet på svenskerne ved Femern, forfulgte den svenske eskadre, kaprede fregatten »Hvita Örn« og tilfangetog admiral Wachtmeister; chef på den reparerende »Hvita Örn« nu under navnet »Hvide Örn«; derefter rekognosceringsstjeneste m.v. i Østersøen med forsk. træfninger og med opgave at forhindre Karl 12. i at nå over til Sverige fra Stralsund, hvilket dog ikke lykkedes; fik, efter Karl 12.s angreb på Norge, til opgave at afskære svenskernes indenskærs transporter af artilleri, ammunition og proviant til deres hær i Norge; angreb med en eskadre en stor svensk transportflåde ved Dynekil syd for Frederikshald og ødelagde denne flåde; forhindrede derved Karl 12. i for en tid at genoptage krigen mod Norge; udnævnt til kommandør 1716 med overspringelse af kommandørkaptajnchargen og s.m. sine skibschefers tildelt guldmedaljer; chef for Nordsøeskadren 1716 og skulle med den bl.a. dække overførslen af danske tropper til Norge; genoprettede derefter blokaden af Gøteborg; angreb ved Gøteborgs skærgård maj 1717 dog uden større resultat, da overraskelsesmomentet glippede; foretog juli 1717 et mislykket angreb på Strømstad, der skulle være støttepunkt for svensk angreb mod nord, og blev, efter egen anmodning, frikendt for ansvar herfor; chef for orlogsskibet »Ebenetzer« i Østersøeskadren 1718 og senere for troppeeskorter til Norge; sejlede til Kbhvn. med meddelelse til kongen om Karl 12.s død ved Frederiksten 11.12.1718, i den anledning udnævnt til Schoutbynacht med sæde

i admiralitetet; chef for en eskadre der blokerede Gøteborg foråret 1719; afskar forbindelsen mellem Gøteborg og Marstrand, indtog og besatte Marstrand og fik fæstningen Karlsten til at kapitulere; udnævnt til viceadmiral 1719 og modtog en dekoration med kongens billede indfattet i diamanter; derefter flere træfninger ved Ny Elfsborg og Gøteborg; efter fredsslutningen på udenlandsrejse 1720; dræbt under denne i en duel med en liflandsk oberst Axel Jacob Staël von Holstein; sarkofag i Holmens kirke i Kbhvn.

Adlet under navnet Tordenskiold 1716.

Torp Carl

Retslærd; f. 8.6.1855 i Flensborg, død 17.9.1929; søn af sporvejsdirektør, generalkrigskommissær F L Torp og hustru Catharina Maria f. Völckers; gift 3.10.1884 m. Marie, f. 1.4.1861 i Kristiania, død 1943, datter af apoteker, dr. phil. Harald Conrad Thaulow og hustru Nicoline (Nina) f. Munch.

Til søs 1869-72; student (priv. dimit.) 1874; cand. jur. 1879; dr. jur. 1884; professor ved Kbhvns universitet 1886-1925, først i tingsret og dele af obligationsretten, fra 1891 i strafferet; universitetets rektor 1908-09.

Formand i bestyrelsen for Dansk Kriminalistforening 1899-1929 og for Dansk Forfatterforening 1894-1902 og 1908-09 samt for Juridisk Forening og for Fængselshjælpen; ekstraord. assessor i højesteret; formand for den danske afd. af den skandinaviske civillov-kommission; medl. af den internationale penitentiære kommission, og af den dansk-norske forfatterlovs-kommission 1892; formand for den danske afd. af de nordiske forsikringskommissioner 1919-25.

Borgerrepræsentant (borgerlisten) 1894-1900; formand i bestyrelsen for Dansk Kautionsforsikring A/S, i kontrolkomiteen for Det forenede danske Livsforsikringsakts. Hafnia og i repræsentantskabet for Forsikringsakts. Danske Phønix; medl. af bestyrelserne for Det Forenede Dampskibs-Selskab og for A/S Th. Wessel og Vett.

Hovedværker: Besiddelsen og dens betydning i retlig henseende (disp. 1884); Den danske obligationsrets specielle del (1887); Læren om den ideelle produktions beskyttelse (1889); Hovedpunkter af formuerettens almindelige del (1890);

Dansk tingsret (1892); Om straffen (1894); Forsøg og meddelagtighed (1895); Straffrihedsgrunde og strafophørsgrunde (1898); De subjektive strafrihedsbetingelser (1900); Den danske strafferets almindelige del (1905); Strafbare angreb på liv og legeme (1908); Den danske selskabsret (1919). Betænkning ang. straffelovskommissionens forslag 1917, der trods ændringer blev det væsentlige grundlag for straffeloven af 1930; medredaktør af Tidsskrift for Retsvidenskab 1918-29. Endv. talrige afhandlinger bl. a. Om den såkaldte formindskede tilregnelighed (1909) samt Bidrag til læren om berigelsesforbrydelserne (1909).

Trandberg P. C.

Præst; f. 18.8.1832 på Brunsgård, Nylarsker sogn, død 18.6.1896; søn af gårdejer Christen Mortensen (Tranberg) og hustru Gertrud Espersdatter (Andersen); gift 9.11.1863 m. Hansine, f. 4.11.1835 på Tjele, død 1922, datter af kammerherre Hars Helmuth Lüttichau til stamhuset Tjele og hustru f. friherinde Idalia Frederikke v. Dirckinck-Holmfeld.

Vogterdreng; student (Rønne) 1851; cand. theol. 1858; kapellan i Tjele og Vinge, Viborg stift 1858-60; derefter vikariater på Bornholm og missionerende rejsepræst 1862; søgte at fremkalde en metodistisk-pietistisk vækkelse på

Bornholm, men måtte ikke benytte kirkerne til sin gudstjeneste; kom i forbindelse med fripræsten N P Grunnet, udtrådte af folkekirken og dannede egen frimenighed på Bornholm 1863; skiltes p.g.a. religiøs uenighed fra Grunnet og fra en af sine lægprædikanter H C Møller; blev påvirket af Grundtvig og dennes højskoletanke og omdannede sin frimenighed til en folkekirkelig valgmenighed 1872; fra 1877 fri prædikant bl. a. i Jylland for Evangelisk Missionsforening inden for folkekirken med en vis tilknytning til Irvingianernes lære; rejste til Amerika for at oprette »bibelske menigheder« blandt landsmænd 1882, først i Warren, Pennsylvania, senere i Chicago; stiftede der et dansk evangelisk-luthersk kirkesamfund; professor ved den dansk-norske afdeling af det teologiske seminarium i Chicago 1885-90; oprettede og drev, efter uoverensstemmelser vedr. seminariets reformerte læreform, et nyt evangelisk frikirkeseminarium 1890-93.

Efterladte skrifter I-II og Bibelske afhandlinger (udg. af hustruen, 1901).

Trap J. P.

Kabinetsekretær, topografisk forfatter; f. 19.9.1810 i Randers, død 21.1.1885; søn af købmand Niels Trap og hustru Karen Margrethe f. Caspersen; gift 1. gang 14.10.1841 m. Christiane Marie, f. 1.5.1820 i Kbhvn., død 1849, datter af kabinetssekretær, etatsråd Josias Feddersen og hustru Viveke Birgitte f. Krey; 2. gang 2.5.1850 m. Malvine Louise, f. 24.1.1826 i Kbhvn., død 1906, datter af mægler Frederik Hoskier og hustru Marie Christiane f. Lund.

Student (Randers) 1828; cand. jur. 1833; kancellist i kabinetssekretariatet 1834, kancellisekr. 1836, fuldmægtig 1842, ekspeditionsskr. 1849, referendar 1852, kabinetssekr. 1857-84; ordenssekr. 1874; till. medindehaver af Em. Bærentzens litografiske Institut 1856, eneindehaver 1874 og overdrog instituttet til sønnen Frederik Trap, der s. å. indlemmede det i firmaet Hoffensberg & Trap; direktør for Det kgl. døvstummeinstitut i Kbhvn. 1865; medvirkende ved oprettelsen af det nye døvstummeinstitut i Fredericia (med undervisning efter talemotoden, Johan Kellers system) 1880 og direktør for dette.

Opholdt sig på Frederiksborg slot s. m. Fr. 7., da slottet blev ødelagt ved branden 17. dec. 1859; stillede sig i spidsen for redningsaktionen hvorved det lykkedes at redde 300 malerier og en del indbo; virkede for at skaffe midler til slottets genopførelse bl. a. som forretningsfører for nationalindsamlingskomitéen og formand for Kunstflidslotteriet, der oprettedes 1860 med dette formål; medstifter af og formand for Foreningen til Blindes Selvvirksomhed 1862; medl. af bestyrelsen for Det kgl. blindeinstitut 1865; gjorde endv. som frimurer af høj rang et stort arbejde til fremme af humanitære formål; medstifter af og vicepræsident i Geografisk Selskab 1876.

Privilegium på udgivelsen af Hof- og statskalenderen fra 1841; redigerede årgangene 1842-57 og årgang 1877; uvidede håndbogen fra fortegnelse over embedsmænd til et nyttigt opslagsværk bl. a. ved optagelse af nye rubrikker, indførelse af statistiske oplysninger, postadresser m. m.; fik 1852 privilegium på udgivelse af en tysk udg. af bogen, der udkom med årgangene 1853-63.

Indsamlede materialet og udgav på eget forlag: Statistisk-topografisk beskrivelse af kongeriget Danmark I-V (1858-60) og Statistisk-topografisk beskrivelse af hertugdømmet Slesvig I-II

(1861-64); udvidet 2. udg. I-VI (1872-79); senere udgivet i yderligere udvidet form som Traps Danmark; 5. udg. red. af Niels Nielsen, P Skautrup og P Engelstoft I-XIV (1953-70); uafsluttet tysk udg. (beskrivelse af øerne) ved Chr. Sarauw. (1856-60). Endv. udg.: Billeder af berømte danske mænd og kvinder i tidsrummet fra reformationens indførelse indtil kong Frederik 7.s død I-III (anonymt, 1867-69). Erindringsværket Under fire konger, udg. af Harald Jørgensen, I-III (1966-67).

Kancelliråd 1842; justitsråd 1848; etatsråd 1851; gehejmekonferensråd 1859; gehejmeråd 1881. Dr. jur. h.c. 1879.

Treschow Niels

Filosof, politiker; f. 5.9.1751 i Drammen, død 22.9.1833; søn af købmand Peter Treschow og hustru Anne Judithe f. Hegdal; gift 1. gang 3.9.1780 m. Gunild Kirstine, f. ca. 1753, død 1781, datter af toldkontrollør Jonas Eriksen Thurmman og hustru Knerche f. Schiwe; 2. gang 17.9.

1784 (ægteskabet opløst) m. Christiane Frederikke, f. 1755, død 1830, datter af snedkermester, kar. premierløjtnant J F P Z Oldeland og hustru Eva Marie f. Lagergren; 3. gang 3.9.1802 m. Catharine, døbt 15.4.1771, død 1838, datter af sorenskriver Sivert Devegge og hustru Karen Sophie f. Riis.

Student (priv. dimit.) 1766; derefter teologiske, filosofiske og filologiske studier; magistergraden 1774; konrektor i Trondhjem s. å.; rektor i Helsingør 1780-89; rektor i Kristiania 1789-1803; dr. theol. 1790; professor i filosofi ved Kbhvns universitet 1803-13, universitetets rektor 1807-08; professor i filosofi ved Kristianias universitet 1813, prokansler for dette universitet 1823-28.

Medl. af universitetskommissionen i Norge 1811; medl. af den norske regerings komité til bestyrelse af oplysnings- og skolevæsenet 1814; medl. af det overordentlige storting og formand for komitéen til underhandling med de svenske kommissærer s. å.; statsråd og chef for kirke- og undervisningsdepartementet 1814-25.

Opbyggede en filosofi »identitetssystemet«, og blev den første egentlige determinist i Norden; var særlig påvirket af Locke og Leibniz men vendte sig mod Kants erkendelseslære; tilhænger af udviklingstanken; kom ved sit skrift Kristen-

lighed; gik som samfundsteoretiker ind for socialistiske tanker.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1798.

Har skrevet: Om offentlig undervisning i videnskaber (1785); Forsøg om Guds tilværelse af teoretiske grunde, i anledning af den Kantiske filosofi (1794); Aforismer til forelæsninger over den Kantiske filosofi (1797); Forelæsninger over den Kantiske filosofi (1798, tysk udg. I-II, 1798-99); Kort udkast til kundskab om mennesket I (1803, tysk udg. s. å.; ny udg. u. titlen Om den menneskelige natur i almindelighed, især dens åndelige side, 1812); Filosofiske forsøg (1805); Indledning til den hele filosofi og de vigtigste lærebygninger af samme (1805, ny udg. u. titlen Om filosofiens natur og dele, 1811); Moral for folk og stat I-II (1810-11); Elementer til historiens filosofi i forelæsninger holdt i vinteren 1806-07 I-II (1811); Almindelig logik (1813); Lovgivningsprincipper I-III (1820-23); Den filosofiske sædelæres første grunde (1824); Kristen-

dommens ånd eller den evangeliske lære. Frimodig og upartisk beskrevet (1828); Om Gud, idé- og sansverdenen samt de førstes åbenbarelse i den sidste. Et filosofisk testamente, med forfatterens levned som fortale I-III (1831-32).

Etatsråd 1811.

Trier Ernst

Højskolemand; f. 23.1.1837 i Kbhvn., død 29.12.1893; søn af tømmerhandler Jacob Steffen Salomon (1846 døbt Trier) og hustru Bella Johanne f. Nathanson; gift 1. gang 24.4.1867 m. Marie, f. 2.9.1845 i Eitang, død 1873, datter af sognepræst, provst Leonard Abel og hustru Ida

f. Ostenfeld; 2. gang 5.4.1876 m. Julie Vilhelmine, f. 5.5.1850 i Kbhvn., død 1881, datter af dampmøller Troels Marstrand og hustru Caroline Emilie f. Carlsen.

Student (Metropolitanskolen) 1855; sluttede venskab med Henrik Schørling og senere højskolefolk som Jens Nørregaard, Ludvig Schrøder og Christopher Bågg bl. a. i studenterkredsen »Lille Theologicum«; søgte under påvirkning bl. a. af P Chr. Kierkegaard til den grundtvigske kreds og kom jævnligt hos Grundtvig; cand. theol. 1863; frivillig feltdegn i krigen 1864; besøgte Christen Kold på hans højskole i Dalum; under tilskyndelse af Grundtvig og under indtryk af nederlaget i 1864 iværksat et højskolearbejde, der begyndte i storstuen hos gårdejer

P Frederiksen i Vallekilde med ca. 30 elever 1865; byggede egen skolebygning i Vallekilde 1866; udvidede skolen bl.a. med en håndværkerafdeling 1877 og en gymnastiksal 1884; skolen, der hvilede på Kolds og Grundtvigs tanker, udvidedes til en hel lille by, også med en valgmenighedskirke, og havde i perioden til 1893 omtrent 8000 elever; ydede en stærk personlighedspåvirkning af sine elever.

Har bl.a. skrevet: Femogtyve års skolevirksomhed i Vallekilde I-II (1890-94); artikler bl.a. i Højskolebladet. Endv.: Ernst Triers efterladte papirer i udvalg (ved Povl Hansen, 1895, 2. udg. 1905); Ernst Trier og Marie Abel. En brevvæksling (udg. af Povl Hansen, 1915).

Trier Herman

Politiker, pædagog; f. 10.5.1845 i Kbhvn., død 1.9.1925; søn af grosserer Adolph Trier og hustru Sophie f. Bing; gift 1. gang 26.7.1875 m. Anna, f. 27.1.1855 i Kbhvn., død 1888, datter af guldmedemester Johan Holm og hustru Mettine f. Holm; 2. gang 27.5.1903 m. Emma, f. 14.8.1855, død 1912, datter af grosserer, bankier D B Adler (se denne).

Student (v. Westenske institut) 1862; studerede jura og senere pædagogik; lærer; medudg. af tidsskriftet Vor Ungdom 1879-1903, der havde stor betydning i skolespørgsmål; medstifter af Studentersamfundet 1882, formand 1884-89; medudgiver af dets småskrifter, initiativtager til og leder af dets aftenundervisning for arbejdere 1882-1907; folketingsmand, indvalgt væsentligst på arbejderstemmer (Kbhvns 1. kreds) 1884-87 og 1890-1909; formand for folketinget 1901-05; formand i forsvarskommissionen 1902-06; kongevalgt landstingsmand 1910, tingvalgt 1918; næstformand i landstinget 1918-20; medl. af rigsretten 1918; medl. af borgerrepræsentationen 1893-1917, dens formand 1898-1907.

Var medvirkende til at afværge storlockouten 1899 samt til at fastlægge de fremtidige arbejdsforhold ved september-forliget s.å.; nærmest venstre-løsgænger med radikal hældning, præget af stærke humane sociale synspunkter; indbragte, som den første, forslag om kommunal valgret for kvinder 1893; forsvarede den radikale regerings politik under 1. verdenskrig.

Medl. af bestyrelsen for Dansk Sløjdforening 1886 og for Ny Carlsberg Glyptotek 1907, for-

mand 1923; medstifter af Afholdssamfundet 1889, formand 1889-1902.

Har bl.a. skrevet: Kulturhistoriske personligheder (1876-83); Pædagogiske tids- og strids-spørgsmål I-IV (1892-93); Af dagen og vejen (1902); Gården nr. 8 Amagertorv (1900).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1899.

Troels-Lund Troels

Historiker; f. 5.9.1840 i Kbhvn., død 12.2.1921; søn af kontorchef, justitsråd H F Lund og hustru Cathrine f. Lund; gift 15.4.1868 m. Sigismunda, f. 2.9.1843, død 1917, datter af general Sigismund Tillisch og hustru Cathrine f. Lund.

Traf i barndomshjemmet Søren Kierkegaard, faderens svoger af første ægteskab; student (v. Westenske institut) 1858; cand. theol. 1866, studerede till. græsk filosofi og omgikkes bl.a. Georg Brandes og Vilh. Thomsen; stipendiat ved Det kgl. gehejmearkiv 1870-75, med studier af adelsbreve fra 16.-17. årh.; dr. phil. 1871; lærer ved Officerskolen 1874-1900; privatdocent ved Kbhvns universitet 1874-78; holdt forelæsninger ved Kunstakademiet 1881-84; ordenshistoriograf 1897.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1902, af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog og af Det svenske Vitterhets-historie- og antikvitets akademi.

Tildelt A S Ørstedes guldmedalje.

Medl. af komiteen for Dansk folkemuseum 1886-1912; en tid medl. af bestyrelsen for De sjællandske Forsvarsforeninger; formand i centralkomiteen for de frivillige korps.

Med sit hovedværk Dagligt liv i Norden grundlæggeren af dansk kulturhistorie; det vel-skrevne værk, der blev almeneje giver en dybtgående skildring af alle sider af samfundslivet i slutningen af det 16. årh., visende renæssancens frigørelse fra middelalderens ånd med paralleller i samtiden. Stærkt inspireret af tre-årskrigen og af 1864, hvor halvbroderen faldt. Udvikrede at farbroderen, naturforskeren P W Lunds hulefund fra Brasilien blev registrerede og opstillede.

Har bl.a. skrevet: På vandring (u. pseudonymet Poul Vedet 1867), der viste forfatterens overgang fra kristendom til panteisme; Om Sokrates' lære og personlighed (disp., 1871); Historiske skitser (1876); Mogens Heinesøn

(1877, 2. udg. 1916); Dagligt liv i Norden i det 16. århundrede I-XIV (1879-1901, 6. udg. 1968-69, svensk udg. 1931 ff. samt norsk 1940 ff); Chr. 4.s skib på Skanderborg sø I-II (1893); Om kulturhistorie (1894); Livsbelysning (1898, 4. udg. 1904, samt tysk, svensk og finsk udg.); Sundhedsbegreber i Norden i det 16. årh. (1900); De tre nordiske brødrefolk (1906); Peder Oxen (1906); Historiske fortællinger. Tider og tanker I-IV (1910-12); Bakkehus og Solbjerg. Træk af et nyt livssyns udvikling i Norden I-III (1920-22); Et liv. Barndom og ungdom (udg. af Knud Fabricius 1924).

Titulær professor 1888. Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1920.

Trolle Hørulf

Rigsråd, admiral; f. 14.1.1516, død 25.6.1565; søn af Jakob Trolle til Lillø og hustru Kirsten f. Skave; gift 16.11.1544 m. Birgitte Gjøe (se denne).

Studieophold i Wittenberg 1536, påvirkedes der af Melancthon og opretholdt senere forbindelse med denne; ved Kbhvns universitet

1537; hofsinde; drev s.m. andre herremænd vidtstrakt søhandel med egne skibe i 1550'erne; rigsråd 1557, lensmand på Roskildegård og stiftslensmand over Sjælland s.å.; beskikket anklager i sagen mod Peder Oxen 1558; øverste admiral 1559, till. tilsynsmand for flåden sideordnet med Kbhvns statholder Mogens Gyldenstjerne; knyttet til Peder Palladius og Niels Hemmingsen; bopæl på Kbhvns slot 1561 og fik udover lensmandsforretninger administration af hær og flåde, af mønter og af sundtolden samt beskæftigelse med udenrigspolitikken; fratrådte, antagelig i protest mod Oxernes genoptagne lenspolitik, sine store len og sin stilling som admiral 1562; af kongen sendt på diplomatisk mission til Livland s.å.; medvirkede ved afslutningen af forbundstraktaten mellem Danmark og Lübeck 1563; proviantmester på Sjælland 1563; atter øverste admiral 1564; fordrev en overlegen svensk flåde i slaget ved Øland maj 1564; igen i kamp ved Øland denne gang med uafgjort resultat aug. 1564; mødte admiral Klas Horn med en overlegen svensk flåde ved Femern 1.6.1565 og såredes under slaget; forfulgte fjenden forbi Stralsund; døde i Kbhvn. af sine sår.

Var ligesom hustruen stærkt religiøs præget, oversatte den oldkirkelige biskop Ambro-

sus af Milanos lovsang; lod samle og afskrive gamle historiske dokumenter til senere nytte for søstersønnen Arild Huitfeldt; interesserede sig for skolevæsenet og gav store donationer til studerende ved Kbhvns og fremmede universiteter.

Forlenet med Krogen len (1544); fik ved sit giftmål betydelige ejendomme med hustruen i arv efter svigerfaderen bl. a. Hillerødsholm; i strid med Oxeslægten særlig Peder Oxe p. g. a. disses lenspolitik; overlod 1560 ved mageskifte Hillerødsholm (Frederiksborg) til kongen mod Skovkloster (Herlufsholm); afstod sine forleninger 1562. Bestemte med sin hustru i fundats af 23.5.1565, at Herlufsholm skulle være en skole for »adelige og andre ærlige mænds børn«.

Tryde Vilhelm

Boghandler; f. 30.10.1837 på Nøjsomhed ved Lundtofte, død 9.4.1918; søn af gårdejer, exam. jur. F V Tryde og hustru Frantzone Emilie f. Huulevad; gift 4.5.1869 m. Ovine, f. 2.2.1842 i Kbhvn., død 1921, datter af urtekræmmer C Tryde og hustru Emma Cecilie f. Stinck.

I boghandlerlære i Helsingør 1852-57; boghandlermedhj. i Kbhvn. 1857-62; overtog en boghandel i byen Slesvig 1863, men blev i 1864 af de østrigske tropper tvunget til at forlade denne; deltog som frivillig i krigen; derefter boghandler på Østergade i Kbhvn. med speciale i kunslitteratur og kunstgengivelser; till. hovedkommissionær for Skandinavien for fl. udenl. forlag.

Formand og kasserer for Den danske Boghandlerforening 1903-10, æresmedlem 1910; medl. af bestyrelserne for Pensions- og Understøttelsesforeningen for danske bildende Kunstnere og deres efterladte og for Foreningen til trængende skolebørns beklædning.

Etatsråd 1912.

Tscherning A. F.

Officer, politiker; f. 12.12.1795 i Frederiksværk, død 29.6.1874; søn af oberst, inspektør på Frederiksværk Eilert Tscherning og hustru Marie f. Lütow; gift 27.8.1845 m. Eleonora(e) Christine, f. 4.7.1817 i Helsingør, død 1890, datter af kar. major, senere generalmajor A T Lütow og Bodil (Bolette) Rasmussen; adopteret 1837.

Kadet 1810; stykjunger 1811; sekondløjtn. 1813; krigstjeneste ved besættelseskorpset i Frankrig 1816-18; kar. premierløjtn. 1820; uden for nr. i hæren 1820-28 som assistent for faderen på Frederiksværk; premierløjtn. 1828; sekondkaptajn 1832; udsendt til det franske ekspeditionskorps i Grækenland 1828; lærer i fysik og kemi ved Artillerikadetinstituttet 1829, ved den nyoprettede militære højskole 1830; afskediget 1833 p.g.a. udgivne pjecer af politisk art; sendt på studieophold i udlandet for artillerikorpset 1833-38, derefter uden for nr. i to år; virkede i denne periode som ingeniør i Frankrig; kaptajn og batterichef i Kbhvn. 1841; udtrådt af tjenesten s. å.; i nogle år beskæftiget som ingeniør og forretningsmand, deltog i det politiske liv og skrev artikler til dagspressen; trådte frem som magtfuld taler ved Casinomøderne marts 1848 og var med til at udforme resolutionerne om Ejderstaten ved mødet 20. marts; krigsminister i det første ministerium Moltke (martsministeriet) 22. marts-16. nov. 1848; oberst s. å.

Satte som krigsminister ind på felthærens organisation; indførte ved septemberanordningen 1848 almindelig værnepligt; tog del i forfatningskampen som talsmand for den almindelige valgret og mod kongevalgene til den grundlovgivende rigsforsamling; ledende i husmandsreformerne 1848.

Medstifter af Bondevennernes Selskab 1846 og dets første formand til 1856; medl. af den grundlovgivende rigsforsamling nov. 1848, af folketinget (valgt i Svinninge) 1849-66 (undtagen febr.-maj 1853) og i samme åremål af folketingets finansudvalg, som formand 1859-64; medl. af det kongevalgte rigsråd 1854-64.

Have i sit rigsdagsarbejde som politiske hovedpunkter sparsommelighed i statsforvaltningen og national forsonlighed; var i hele sin rigsdagstid ledende politiker i lovgivningsarbejdet og i de første år fører for Bondevennerne s.m. J A Hansen; forkæmper for den personlige frihed, næringsfrihed og tvangsafløsning af fæsteholdet; tog initiativet til den reform af fæstevæsenet, der gennemførtes ved fæsteloven af 1861; gik i 1850'erne i erkendelse af Danmarks svage udenrigspolitiske stilling ind for den konservative helstatspolitik; kom derved i modsætning til J A Hansen og de fleste af Bondevennerne, der støttede en yderliggående national-liberal Ejderpolitik; derefter leder af partigruppen af Tscherning'ske Bondevenner; gik imod novemberforfatningen 1863; agiterede stærkt

mod junigrundloven 1866, særlig dens bestemmelser om landstingets sammensætning med indskrænkning af den almindelige valgret; ønskede efter grundlovens vedtagelse ikke genvalg til folketinget.

Påvirket i demokratisk retning under sine ophold i udlandet, særlig Frankrig; udgav en række politiske og militærpolitiske pjecer; skrev artikler i bl. a. Fædrelandet om statsretlige forhold og landboforhold, og senere politiske artikler i den nye venstrebevægelses blad Geert Winthers Nørrejdsk Tidende. – Efterladte papirer I-III (1876-78).

Tuscher Marcus

Arkitekt, maler og kobberstikker; døbt 1.6.1705 i Nürnberg, død 6.1.1751; søn af Ursula Negelin og antagelig possemtemagersvend Ferdinand Tuscher; gift 15.5.1747 m. Sophie Frederikke, f. ca. 1728, død 1798, datter af hofmaler Johann Salomon du Wahl og hustru Marie Sophie f. Davidsen.

Opvokset i Nürnberg på Vajsenhuset; elev hos direktøren for kunstkademet smstds, maleren og kobberstikkeren Johann Daniel Preisler 1718-28; i Italien 1728-41 med ophold bl. a. i Rom, Firenze, Neapel og Livorno og traf her den danske søløjtnant F L Norden; i London 1741-43; traf der igen F L Norden, der var ved at tilrettelægge og illustrere beskrivelsen af sin rejse til Ægypten 1737-38, og hjalp denne hermed; fik efter ønske af Norden, der døde kort efter, overdraget udgivelsen, der forestodes af Videnskabernes Selskab; kaldtes til Kbhvn. 1743; hofskildrer og mulig hofbygmester 1745; professor ved det ældre akademi 1748.

Medl. af Akademiet i Firenze 1732 og af Accademia Etrusca.

Hovedværker i Danmark: gruppebillede af Chr. 6.s familie (ca. 1744); 163 raderinger efter forfatterens tegninger til F L Norden: Voyage d'Égypte et de Nubie I-II (1755, engelsk folio-udg. 1757); Chr. 6. til hest (1748); Sappho og Amor (1748); en række portrætter i Ledreborgs riddersal af grev J L Holsteins søskende (1748-51) og lofts-billede i slotskapellet på Ledreborg Christi himmelfart (1745); Venus og Vulkan (brændt på Christiansborg 1884); kobberstik af projekt til Amalienborg (1749); talrige tegninger, og udkast til malerier bevaret (i Danmark alene over 100); endv. bogvignetter, ex-libris, tegninger til medaljer, arkitekturudkast m. v.

Repræsenteret på Kunstmuseet, i Kobberstiksamlingen, i Akademiets samling af arkitekturtegninger, i Berlins kobberstiksamling, Germanisches Museum, Nürnberg og Ashmolean Museum, Oxford m.v.

Tutein Friederich

Industri- og handelsmand; f. 9.9.1757 i Kbhvn., død 6.3.1853; søn af grosserer Peter Tutein og hustru Pauline Marie f. Rath; gift 10.12.1785 m. Regina Sophia, f. 7.10.1766, død 1847, datter af hofleverandør Martin Ludwig Wraatz og hustru Henriette Wilhelmina f. Becker.

Grossererborgerskab 1798; overtog faderens forretning 1799; arvede till. den Tuteinske kattunfabrik på Østerbro; studerede kattunfabrikation i England og Schweiz, men opgav denne fabrikation p.g.a. manglende støtte efter toldlovgivningen 1806; interessent i Sukkerraffineriet St. Croix; førte sit handelshus gennem krisen 1807-14; preussisk konsul 1808, general-konsul 1816; nedlagde hvervet 1848 i protest mod de tyske staters optræden under den slesvigholstenske opstand. Det Tuteinske hjem i Vimmelskafet, på Edelgave og på Rosendal på Østerbro blev midtpunkter i det kbhvske borgerlige selskabsliv, særlig for en musikinteresse-ret kreds.

Formand for Grosserer-Societetet 1832-42. Etsråd 1840.

Tuxen August

Officer, krigshistoriker; f. 4.3.1853 i Tandslet på Als, død 6.1.1929; søn af sognepræst M.P. Tuxen og hustru Louise Antoinette f. Bournonville; gift 6.11.1888 m. Ingeborg Nicoline Sophie, f. 18.5.1865 i Helsingør, datter af stabslæge J.P. Jørgensen og hustru Frederikke f. Holm.

Student (Frederiksborg) 1871; sekondløjtn. 1874; premierløjtn. 1876; kaptajn 1885; oberstløjtn. 1899; oberst 1906; generalmajor og chef for 2. jyske brigade 1908; chef for 3. division 1910; generalløjtn. og kommanderende general i 2. generalkommandodistrikt 1911; kommanderende general i 1. generalkommandodistrikt samt fung. overgeneral 1917; afsked 1918.

Medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog; leder af generalstabens historiske arbejder fra 1901; medl. af bestyrelsen for Samfundet for dansk-norsk Genea-

logi og Personalhistorie 1919; dr. phil. h.c. ved Lunds universitet 1918.

Litterære arbejder: Poul Vendelbo Løvenørn (1924); Slægten Tuxen (1928); hovedforfatter af Bidrag til den store nordiske krigs historie (udg. af Generalstabens, I-X, 1899-1934). Afhandlinger i forsk. tidsskrifter bl. a. Lorenz Tuxen (Fra Frederiksborg Amt, 1927).

Tuxen Erik

Kapelmeister; f. 4.7.1902 i Mannheim, død 28.8.1957; søn af direktør, civilingeniør O.A. Tuxen og hustru Louise f. Hansen; gift 1. gang 1.5.1930 (ægteskabet opløst) m. Marie Louise, f. 6.10.1902 i Darmstadt, datter af købmand W.C.T. Kalbfuss og hustru Emilie f. Rigenbach; 2.

gang 15.9.1936 (ægteskabet opløst) m. Ettie, f. 5.4.1913 i Kbhvn., datter af direktør, grosserer Carl J. Michaelsen og hustru Vera f. Levin; 3. gang m. Ruth, datter af arkitekt, kreditfor- eningsdirektør Ejnar Poulsen og hustru Inger f. Sjøstedt.

Student (Odense katedralskole) 1920; afgang fra Akademiets bygningsstekn. skole 1923; musikstudier hos dr. Rudolph Bergh, domorganist N.O. Raasted og Victor Schiøler og u. et treårigt studieophold i Berlin og Wien, bl. a. hos komponisten Ernst Toch; ansat ved operaen i Lübeck 1927-29; ved Friluftsteatret i Dyrehaven i 1929 og 1930; ved Det ny Teater 1929-30; ved Det kgl. Teater 1930-32; ved Nørrebro Teater 1932-33; derefter leder af Erik Tuxens orkester; kapelmester ved Statsradiofonien 1936; gæstdirigent ved Radiotjänst og musikleder ved Svensk Filmindustri, Stockholm 1943-45; derefter atter ved Statsradiofonien; till. musikkon-

sulent ved Dansk Kulturfilm 1947-56. Koncerter i Stockholms, Göteborgs, Bergens og Oslos koncertinstitutioner samt radiofonierne i London, Paris, Bruxelles, Hilversum og Helsingfors; dirigeret ved festspillene i Edinburgh 1950 og 1954, i Washington, Cleveland, Toronto og Carnegie Hall, New York 1951, i London ved Festival of Britain 1951, ved radioorkestrets Amerika-turné okt.-nov. 1952 og ved fire symfonikoncerter i Buenos Aires 1954.

Formand for bestyrelsen for Solføgelærerforeningen 1940 og for Selskabet for rytmik og afspænding.

Fik sit gennembrud som dirigent ved opførelsen af Kurt Weill-operan Laser og pjalter på Det ny Teater 1929-30; fik afgørende betydning for jazzmusikken i Danmark, ikke mindst som dirigent i Arena i Tivoli og som leder af jazzkoncerter; opførte desuden værker af Stravinsky, Hindemith og Honegger; fik gennem sin dirigentvirksomhed ved radiosymfoniorkestret betydning for fremførelsen af bl. a. nyere fransk musik og for en stadig hævvelse af orkestrets kvalitet.

Kompositioner bl. a.: scenemusik til Jeppe på bjerget, Røverne og Faust, samt tonefilmmusik.

Tuxen Laurits

Maler; f. 9.12.1853 i Kbhvn., død 21.11.1927; søn af direktør ved Orlogsværftet N.E. Tuxen og hustru Bertha f. Gjødvad; gift 1. gang 6.3.1886 m. Ursule, f. 5.12.1862 i Bruxelles, død 1899, datter af købmand Charles de Baisieux og hustru Olympe f. van Calster; 2. gang 23.6.1901 m. Frederikke, f. 11.4.1856 i Larvik, Norge, død 1946, datter af godsejer Michael Treschow og hustru Frederikke f. Brøndsted.

Elev på Akademiet 1868-72 og af Vilh. Kyhn; debuterede på Charlottenborg 1874 med tanke på at blive marinemaler; rejse over London og Bretagne til Paris 1875-78, på Bonnats skole der s.m. Th. Philipsen og P.S. Krøyer; modelstudier i Søkvæsthuset s.m. Zahrtmann, Otto Bache, Aug. Jerndorff og Frans Schwartz 1878-79, begyndelsen til Kunstnernes studieskoler; lærer ved disse 1882-1906; rejse over Frankrig til Italien, ophold der s.m. P.S. Krøyer 1879-80; rejse til Ægypten 1889 og til Palæstina 1891-92 og i øvrigt mange rejser bl. a. som søgt hofmaler i repræsentative kunstneriske hverv; medl. af Akademiet og af akademirådet 1897; professor ved Akademiet 1909-16, dirigent for aka-

demirådet 1917–23; vicedirektør for Akademiet 1920–23; efter indbydelse deltager i kongens Islands- og Grønlandsfærd 1921.

Har udstillet på Charlottenborg 1875–1927 og på Kunstnernes efterårsudstilling, på Salonen m.v. i Paris fra 1878, Wien 1882, Berlin 1891, Chicago 1893, Venedig og Lybæk 1895, München 1905 og 1909, London 1907, Rom 1911, Brighton 1912, Brooklyn 1927 m.v.

Tildelt Eckersberg-medaljen 1893 og 1894.

Medstifter af og formand for Malende Kunstners Sammenslutning 1910–13, 1916–19 og 1922–25; medl. af bestyrelsen for Alliance Française 1916–19 og for Kunstforeningen 1921–24.

Overførte bl. a. som lærer ved Kunstnernes studieskole det naturalistiske franske malerisk teknik og figurstudium til dansk kunst, til afløsning af Eckersbergs tradition; udviklede i de senere år en mere og mere impressionistisk mallemåde.

Hovedværker: Fra Jyllands vestkyst – en fladbåd bemanded med fiskere søger i hårdt vejr at nå ud til et strandet skib (1875); Suzanna i badet (Paris 1878, gentagelse i Kbhvn. 1879; samme motiv fl. gange); Romersk model (1880); Trankogning ved Nymindegab (1881); Frk. Marie Treschow (1881); Fru Ottilia Jacobsen (1883); lofts billeder på Frederiksborg; Venus' triumf (ca. 1882), Danmark, som modtager stændernes hyldning (1883) samt Havet, og Jorden; Kongefamilien på Fredensborg (1883–86); Dronning Victoria ved sit jubilæum 1887, omgivet af hele sin daværende slægt i den grønne sal på Windsor Castle (1888); Kongefamilien besøg på Ny Carlsberg (1893); Hertugen af Yorks bryllup 1893 i St. James Palace (1893–94); skitse af dronning Victoria (1894); professor W Scharling (1894); Kejseren (Nikolaj 2.) og kejserinden af Ruslands formæling i Vinterpaladset 1894 (1894–96); Arkonas indtagelse af Valdemar den Store og Absalon 1169 (1894); Prins Carls (kong Håkons) og prinsesse Mauds formæling i Buckingham slots kapel 1896 (udst. 1898); Kejser Nikolaj 2.s kroning i Uzpenski katedralen i Moskva 1896 (udst. 1899); Dronning Victorias Garden-party i Buckingham Palace ved 60 års regeringsjubilæet (1898–99); tre billeder af kong Edwards og dronning Alexandras kroning og salving i Westminster Abbey 1902 (1902–04); P S Krøyer (1902 og 1904); dobbeltportræt af Chr. 9. og dronning Louise; apoteosen De fire slægted (1902); Aftenselskab i atelieret på Strandvejen (1905); »Man rejser sig fra bordet«, middagsselskab hos etatsråd Jacob Moresco (1906); endv. helfigurportrætter til Frederiksborgs riddersal af Edward 7. (1909), kong Georg af Grækenland og dronning Olga (1914), samt Chr. 9.s og Fr. 8.s dronninger (1903 og 1912); Venus stiger op af havet (1907); Orfeus og Eurydike (1907); Skibsdrenge (1913); Kong Georgs indtog i Saloniki (1916); Chr. 10. til hest (1919); Skt. hansblus på Skagen (1923); endv. landskaber, marinebilleder, fiskerbilleder fra Gudhjem m.v.; en række selvportrætter bl. a. til Uffizierne (1912); alterbilleder bl. a. i Solbjerg kirke, Frdbg.; endv. billedhuggerarbejder.

Repræsenteret på Kunstmuseet, Frederiksborg, Hirschsprungske samling, Glyptoteket, Carlsberg museet, Skagens museum og andre provinsmuseer, på slotte m.v.

Har skrevet: En malers arbejde gennem tredstyve år, fortalt af ham selv (1928).

Titulær professor 1892.

Tyre (Thyra) Danebod

Dronning; død ca. 935; gift m. kong Gorm den Gamle (se denne).

Kendes fra samtlige kilder kun fra de to runestene i Jelling, begge fra midten af 900-årene; på den mindre Jellingsten står: »Gorm konge gjorde dette minde efter Tyre sin kone, Danmarks bod«; Danmarks bod betyder »den der har bødet Danmark« d.v.s. forbedret, styrket eller udvidet det; Danebod, der fra Svend Aggesens og Saxos tid er opfattet som tilnavn til Tyre, har sandsynligvis affødt sagnet om hendes opførelse af Dannevirke.

Tøndebinder Claus Mortensen

Provst, reformatorisk prædikant; f. ca. 1499 i Malmø, død 13.12.1575; søn af borger i Malmø Morten Wernichsen og hustru Birgitte Johansdatter; gift 1. gang m. Elisabeth Hansdatter, død 1559; 2. gang m. Bengta Willemsdatter, død 1564; 3. gang m. Elisabet Frandsdatter.

Fik sit tilnavn efter storfaderens Oluf Bødkers erhverv, men benyttede det aldrig selv; antagelig teologisk uddannet i Lund; fremkom, under et studieophold ved Kbhvns universitet, i Frue kirke med stærke angreb på kirken 1526, og fik af biskop Lave Urne forbud mod at prædike i Roskilde stift; vistnok kaldt tilbage til Malmø af borgmester Jørgen Kock; holdt derefter meget besøgte evangeliske gudstjenester i Malmø 1527; fik her prædikenforbud af ærkebiskop Aage Sparre; på den lutherske præsteskole i Haderslev s.m. helligåndsmunken Hans Olufsen Spandemager 1527–28; begge vendte tilbage til Malmø som prædikanter forsynet med kongelige værnebreve og stabiliserede lutherdommen her i 1528; giftede sig trods afgivet cølibatlofte; indførte bl. a. brugen af danske salmer, holdt dansk messe med nadver og foretog dåb, vielse og jordefærd efter luthersk ritual; stævnedes med Hans Olufsen Spandemager af ærkebiskop Sparre, rigsråder og lærde mænd til Malmø for kætteri men udeblev s. å.; ærkebispens advarsbrev af 21. nov. 1528 blev uden virkning; sognepræst i Malmø ved Sct. Petri kirke 1529 og udrsede kirken for billeder og andre s. å.; bidrog til udsættelse af de katolske munke fra byens kloster; deltog i Herredagen i Kbhvn. 1530; fik nyt kongeligt værnebrev mod prælaters rettergang 1532; provst i Oxie herred 1536–41; derefter sognepræst i Husie og Vester Skreflinge sogne; deltog som deputeret i biskopsvalg i Lunds stift 1560.

Udgav Det kristelige messeembede (1582), besørgede udgivelsen af Frands Vormorsens: Håndbog om den rette evangeliske messe (1539) og var medvirkende ved udgivelsen af de første danske salmebøger (1528 og 1529), hvoraf dog intet eksemplar findes bevaret.

Udsen S.

Socialpædagog; f. 10.10.1842 i Sangstrup, Voldby sogn ved Grenå, død 5.8.1927; søn af gård ejer Niels Udsen og hustru Ane Kirstine Pedersdatter; gift 13.9.1870 m. Johanne Marie, f. 22.1.1844 i Karleby ved Grenå, død 1930, datter af sognepræst Lars Peder Buhl og hustru Caroline Frederikke f. Feldmann.

I købmandslære i Århus 1856; senere kontorist hos en godsforvalter og branddirektør; fik hjælp til at studere i Kbhvn. 1861; student 1866; derefter et par år huslærer i Gerrild; oprettede en højskole i Alsrode ved Grenå 1868, og en skole i Vejle til forberedelse af unge mennesker til studentereks. 1870; måtte opgive skolen efter 1½ års forløb; i nogle år administratør ved Morgenbladet i Kbhvn.; medindehaver af bogbinderfirmaet D L Cléments Eftf. 1877–86; derefter i kortere tid deltager i et speiditionsfirma; sluttede sig til metodisterne o. 1885; lærer ved deres præsteskole 1888–95; deltager i en fiskeforretning til 1899; efter tilskyndelse af pastor A Bast leder s.m. hustruen af et redningshjem for alkoholikere, Stormly, i Dalum ved Odense 1899–1919.

Har bl. a. skrevet: erindringer i afholdsbladet Reform (1908); Personlige oplevelser (1912).

Uldall Peter

Generalfiskal; f. 29.6.1743 i Assens, død 11.11.1798; søn af borgmester, herredsfoged H P Uldall og hustru Kirstine f. Hougaard; gift 23.9.1772 m. Anthonette, f. 2.10.1739 i Kbhvn., død 1804, datter af overkrigskommissær Stephen Hansen til Frydendal og hustru Dorothea Sophie f. Rafn (Ravn).

Student (priv. dimit.) 1755; teologisk attestats 1759; juridisk eks. 1763; fuldmægtig hos højesteretsadvokat J J Anchersen 1765; højesteretsadvokat 1769; beskikket forsvarer for dronning Caroline Mathilde 1772, senere till. for Struensee; repræsenterede de utilfredse aktionærer i bedragerisagen mod Asiatisk Kompagni 1783; generalfiskal 1783–89; viceborgmester i Kbhvn. 1788.

Medl. af Danske Selskab 1781.

Købte godserne Høvdingshus (nu Høvdingsgård) og Lilliendal med Østergård 1796.

Samlede en betydelig bogsamling på o. 5000 bd. og en håndskriftsamling af stor værdi, navn-

lig til belysning af dansk historie. Håndskriftsamlingen og en del af biblioteket overgik senere til Det kgl. Bibliotek.
Justitsråd 1776.

Ulfeldt Corfitz

Rigshofmester; f. 10.7.1606 på Hagenskov ved Assens, død 26.(?)2.1664; søn af rigskansler Jakob Ulfeldt og hustru Birgitte f. Brockenhuus; gift 9.10.1636 m. Leonora Christina (se denne).

I Herlufsholm skole til 1617; derefter studierejse i europæiske lande, i Basel 1619, i Bremen

1621, i Frankrig 7-8 år, i Oldenburg 1625; under 30-års krigen kompagnichef hos hertug Bernhard af Sachsen-Weimar; immatrikuleret ved universitetet i Padova 1628-29; hofjunker 1629, kammerjunker hos Chr. 4. 1630; troløvet med den 9-årige kongedatter Leonora Christina s. å.; medl. af rigsrådet 1636; statholder på Kbhvns slot 1637; kongens nærmeste medhjælper i finansstyret; fik overtilsyn med Kbhvns forvaltning og fik indflydelse på udenrigspolitikken; diplomatisk udsending til England 1640 og 1642, til kejseren i Regensburg 1641; rigshofmester 1. april 1643; trak sig en tid tilbage fra sit embede p. g. a. kongens anklager efter nederlaget mod Sverige 1644; leder af delegationen af befuldmægtigede råder der sluttede fredstraktat med Sverige i Brömsebo aug. 1645 og told- og handelstraktaten med generalstaterne i Kristianopol; diplomatisk sendelse s. m. hustruen til Haag og Paris juni 1646; afsluttede traktat med generalstaterne om tolden i Norge og om erstatning for ikke-betalt sundtold febr. 1647; krævede sin afsked både 1645 og 1647 efter konflikt med kongen p. g. a. de indgåede traktater; fik sin fulde rigshofmestermyndighed, kontrollen med den norske forvaltning samt generalkvittering for sine dispositioner nov. 1647; overordentlig ambassadør under forhandlinger om den dansk-nederlandske forsvarstraktat i Holland febr.-dec. 1649; ophørte efter sammenstød med Fr. 3. at fungere som rigshofmester 1650; fik sine forhold i forbindelse med leverancer til staten undersøgt siden juli s. å.; s. m. sin hustru beskyldt af Dina Vinhofvers for plan om giftattentat mod kongen, men efter processer herom frifundet og Dina henrettet juli 1651; efter kongens proposition af 13. juli til rigsrådet med krav om en betænkning vedr. embedsførelsen og statsleverancerne flygtet med hustruen til Holland 14. juli s. å.; rejste til

Stockholm og fik dronning Christinas beskyttelse i h. t. Stettinfreden 1570; udarbejdede et æresforsvar under ophold i Stralsund vinteren 1651-52; fik frataget sine og sønnen Christians leen; mistede embedet som rigshofmester ved Joachim Gersdorffs udnævnelse til rigshofmester okt. 1652; fik sine godser og rørlige formue inddraget på herredagen juli 1653; ophold i Stockholm juni 1652-maj 1655; ophold på slottet Barth i Svensk-Pommern 1655; i den svenske konges tjeneste med løfte om hjælp til fuld restitution i Danmark i Stralsund juli 1657; opfordrede under ophold i Holsten de jyske landsdommere og landkommissærer til frafald fra Fr. 3.; formidlede Nakskovs overgivelse til den svenske konge febr. 1658; befuldmægtiget svensk forhandler ved underhandlingerne i Tåstrup og opnåede ved freden i Roskilde fuld restitution (pånær rigshofmesterembedet), tilbagegivelse af sit gods samt ret til at bo i Danmark febr. 1658; sat under militær bevogtning i sin gård i Malmø, anklaget for forræderi mod Sverige og for at have røbet planerne om stormen på Kbhvn., maj 1659; af svensk kommissionsdomstol dømt til straf som højforrædder dec. 1659; på forbøn af svogeren Hannibal Sehested og udenlandske fredsmæglere tildelt frihed og amnesti mod løfte om loyalitet mod den svenske konge og rigets velfærd juni 1660; flygtede til Kbhvn. juli s. å.; s. m. Leonora Christina ført til fangenskab på Hammershus; fik efter enevældens indførelse lov til at bo på Ellensborg (Holckenhavn) mod at afgive løfte om ikke at forlade riget uden kongens tilladelse, og at vise kongen og hans arvinger undersåttelig troskab; aflagde troskabsed til kongen og hans hus 21. dec. 1661; opnåede tilladelse til en baderejse til udlandet marts 1663; rejste med hustruen til Amsterdam juni s. å.; indledte forbindelse med kurfyrst Frederik Wilhelm og tilbød denne Danmarks trone dec. s. å.; af Fr. 3. anklaget for højesteret og dømt skyldig i højeste grad af majestætsforbrydelse; mistede for sig og sine børn adelskabet, fik sit gods konfiskeret og dømt til henrettelse 24. juli 1663; symbolsk henrettet som billedstøtte (in effigie) på slotspladsen i Kbhvn. 13. nov. 1663; flygtet fra Brügge og samlet med sønnerne og en datter i Basel ved nytår 1664; efter et falsk rygte om at være opdaget flygtet i båd ned ad Rhinen, død undervejs.

Af Chr. 4. optaget i en kreds af svigersønner som modvægt til rigsrådet; støttede kongens politik overfor rigsrådets flertal, særlig med hensyn til troppherværninger og sundtoldspolitikken; støttede sig til en del af sine fæller i rigsråd og adel samt i Kbhvns borgerstand, hvoraf flere storkøbmand fik leverancer til flåden; støttede kongens farlige politik overfor Sverige bl. a. ved krigsudbruddet 1643; ændrede sin udenrigspolitik efter forhandlinger med Nederlandene og Frankrig fra aug. 1644 og ønskede tilnærmelse til disse lande som værn mod nye angreb fra Sverige; bidrog til at rokke adelens magt og banede derved vejen for enevælden.

Modtog Bahus i forlening 1632; forlenet med Møn 1634, med Hørsholm 1641 (afgiftsfrit 1647); erhvervede gård ved det senere Gråbrødtorv i Kbhvn. 1637; erhvervede fl. godser bl. a. Bavelse ca. 1650, Saltø, Torup i Skåne 1647),

samt ejendomme i Norge og godser i Böhmen; fik Hørsholm len afgiftsfrit dec. 1647; samlede formue anslået til 1 mill. rdl., det dobbelte af kongerigets statsindtægt. - Modtog Svensk-Pommern i pant af dronning Christina; erhvervede gårde i Malmø og Bosjød kloster i Skåne 1658; fik af den svenske konge Langeland, erstattet med slottet Sølvitsborg i Blekinge med by og gods som grevskab 1658 og modtog Herrisvad kloster i Skåne s. å.; Leonora Christina arvede gården Lellinge sammen med Ellensborg (Holckenhavn) på Fyn efter sin moder; ejer af Hurrup, Palstrup og Tåsinge 1656-62.

Har skrevet: Højtrængende æres-forsvar (1651-52); En »apologi« (for sine handlinger de sidste år, beregnet til det svenske rigsråd, 1663-64).

Tysk rigsgreve 1641; svensk titel af gehejmeråd 1657.

Ungermann Ella

Skuespillerinde; f. 17.2.1891 i Slagelse, død 23.9.1921; datter af bagermester F. V. Christoffersen og hustru Marie Christine f. Ungermann; gift 5.10.1918 m. maleren Albert Naur, f. 13.10.1889 i Kbhvn., søn af kasserer Albert Naur og hustru Auguste f. Büll.

Realeks. 1907; debut 28. april 1909 på Den frie Scene som Hustruen i Hønssegården; spillede derefter i et par år på Odense Teater; op- taget på Det kgl. Teaters elevskole 1911, men blev engageret af Ivar Schmidt som skuespillerinde ved Det ny Teater s. å., med Herman Bang som instruktør; skuespillerinde ved Det kgl. Teater 1914; optrådte sidste gang 18. sept. 1921 som Leonore i Det lykkelige skibbrud; tog sit liv nogle dage efter.

Hovedroller: Maria Stuart; Dina Dorf i Samfundets støtter; Skøgen i En vesterbrodren; Mary i Lovens arm; titelrollen i Hadda Padda; Lysalf i Vølund Smed; titelrollen i Betty; Mona i Fædreland; fru Percy i Henrik 4.

Ursin G. F.

Matematiker, astronom; f. 22.6.1797 i Kbhvn., død 4.12.1849; søn af premierløjtnant i søetaten Georg Jacob Krüger og hustru Jacobine f. Ursin; gift 21.3.1823 m. Helene Elisabeth, f. 4.7.1797 i Kbhvn., død 1876, datter af oberstløjtnant Herman de Thurah og hustru Margrethe Kirstine f. Kruse.

Landmålereks. 1814; student (Metropolitanskolen) 1815; Kbhvns univ.s guldmed. 1816; på gradmålingsrejse med astronomen H C Schumacher; studerede astronomi i Göttingen 1818 hos K F Gauss; kst. som observator ved Kbhvns universitetsobservatorium på Runde Tårn 1819, fast ansat 1824-29; dr.phil. 1820; professor i matematik ved Kunstakademiet 1827, till. inspektør 1844, slotsforvalter 1849; fremsatte 1827 idé og forslag til oprettelse af en polyteknisk læreanstalt; docent i maskinlære ved den nyoprettede læreanstalt 1829-32; holdt till. astronomiske forelæsninger 1829-31.

Fik stor betydning som lærer og forelæser ved at sprede kendskab til matematik og naturvidenskab blandt kunstnere og håndværkere.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1829.

Har bl. a. skrevet: De eclipsi solari 7. septembris 1820 observata (disp., 1820); Historisk beretning om observatoriet på Runde Tårn (1826); Populært foredrag over astronomien (1838); endv. lærebøger i matematik, bøger om bogtrykkerkunst, litografi og kobberstikkunst, en logaritmetail og nautiske afhandlinger. Udgiver af Magasin for Kunstnere og Håndværkere 1827-42 og Dansk Almenlæsning 1835-36; medudgiver af Borgervennen 1835 og 1842-46.

Ussing Carl

Jurist, nationaløkonom; f. 22.4.1857 i Flensborg, død 23.6.1934; søn af nationalbankdirektør W Ussing og hustru Adelaide Constance f. Schrum;

gift 28.12.1888 m. Alfahild, f. 1.7.1862 på Bygdø ved Kristiania, død 1954, datter af forlagsboghandler P T Malling og hustru Betzy f. Cappelen.

Student (Metropolitanskolen) 1875; cand. jur. 1880; assistent i justitsministeriet; dr. jur. 1884; auditør i hæren 1887; assessor i kriminalretten 1891, i overretten 1905, justitiarius (præsident) 1910-14; udarbejdede plan til omorganisation af rettens forretningsgang, bl. a. fremskyndelse af sagsbehandlingen; direktør i Nationalbanken 1914-24.

Næstformand i den permanente voldgiftsret 1899-1910; formand for udvalget ang. arbejdsstridigheder af 17. aug. 1908; udvalgets arbejde førte til de to love af 12. april 1910 om oprettelse af en fast voldgiftsret og om udnævnelse af en forligsmand i arbejdsstridigheder; formand for den faste voldgiftsret 1910-20; formand for udvalget ang. arbejdsstridigheder af 1. juni 1915; medl. af den første ærdelighedskommission af 1903; formand for den anden ærdelighedskommission 1914-23 og for overbevillingsnævnet 1925-33; medl. af bestyrelsen for Dansk Kriminalistforening 1899-1923; medstifter og bestyrelsesmedl. af foreningen Fængselshjælpen 1902; medl. af bestyrelsen for Dansk Selskab for videnskabelig Alkoholforskning; tog virksomt del i gennemførelsen af en reorganisation og centralisation af vanføreforsorgen som formand i bestyrelsen for Samfundet og Hjemmet for Vanføre 1906-24.

Har bl. a. skrevet: Anders Sandøe Ørsted som retslærd. Et brudstykke af den dansk-norske retsvidenskabs historie (disp., 1884); Nationalbanken 1914-24 (1926); Retmæssige og retsstridige arbejdsstandsninger (1928); Universitetet og Nationalbanken (1931); endv. en række afhandlinger og trykte foredrag (bl. a. »Offentlig moral« 1908 om Alberti-affæren, og »Kollektiv moral« 1921) i faglige og andre tidsskrifter, i Juridisk Foreningens og Dansk Kriminalistforenings årbøger eller som selvstændige pjecer (bl. a. »Økonomisk ABC for enhver« 1920). Et udvalg af afhandlinger og foredrag samt uddrag af erindringer er samlet i bogen Carl Ussing i skrift og tale (udg. af Oluf H Krabbe, 1935).

Ussing Henrik

Folkemindeforsker; f. 23.6.1877 i Erritsø ved Fredericia, død 2.5.1946; søn af karetmager Rasmus A Ussing og hustru Sørine f. Vindeløv; gift 2.8.1910 m. Jutta, f. 4.3.1874 i Silkeborg, død 1950, datter af malermester C P Hansen og hustru Johanne Birgitte f. Petersen.

Student (Fredericia) 1895; mag. art. (nordisk filologi) 1901; huslærer på Rugård på Fyn 1902; lærer ved Vejen realskole 1902-05; stiftede her bekendtskab med folkemindesamleren Marius Kristensen i Askov og fik praktisk vejledning i indsamling af stednavne og folkemål; adjunkt ved Sorø akademi 1905, lektor 1921; dr. phil. 1910; till. bibliotekar ved Sorø akademis bibliotek 1934-41.

Medl. af stednavneudvalget fra stiftelsen 1910 og af redaktionsudvalget for dets skrifter; formand for foreningen Danmarks Folkeminder 1918-35; medstifter af Sorø Amts historiske Samfund og Sorø Amts historiske museum.

Har bl. a. skrevet el. udgivet: Om det indbyrdes forhold mellem heltekvadene i ældre Edda

(disp., 1910); Ingvor Ingvorsens fortællinger om gammelt sjællandsk bondeliv (1918); Karoline Graves: Ved Halleby A (1901 og 1942); Marie Christophersen: Fra hedeboegen (1923); Årets og livets højtider (1925); Det gamle Als (1926); Sagnene om Thyre Danebod (1928); Det gamle Harbøre (1928); Ingvor Holt (slægtsroman, 1932); Mellem sydfynske sunde (1934); Lollandsk landsbyliv i 19. årh. (1937); På Trollebørg (prisbelønnet skuespil i anledn. af 150-året for stavnsbåndsløsningen, 1938); Klittens folk (1940); Sakse og Midtsjælland (1940); Folkets Danmark i tro og sagn (1941); afhandlinger bl. a. i Danske Studier, afsnit i Danmark i fest og glæde (1935) og i Alverdens viden (1939). Medudgiver af Blichers Samlede skrifter I-IV (1920).

Ussing Henry

Retslærd; f. 5.5.1886 i Vejlbj ved Aarhus, d. 9.9.1954; søn af sognepræst Henry Ussing (se denne); gift 16.7.1919 m. Christiane Johanne, f. 4.11.1889 i Kbhvn., datter af fabrikant J G Nyebølle og hustru Marie Louise f. Herforth.

Student (Metropolitanskolen) 1904; cand. jur. 1910; studerede bl. a. i München, Paris og Oxford 1911-13; dr. jur. 1914; docent i retsvidenskab ved Kbhvns universitet s. å., professor 1918; universitetets prorektor 1942-43; referendar i konsistoriet 1943-44.

Formand for udvalget, der forberedte indførelsen af dansk person-, familie- og arveret i de sønderjyske landsdele 1919-20; formand for Juridisk Forening 1929-46; formand for den danske gældsbrevskommission 1932-36, og deltager i andet fællesnordisk lovgivningsarbejde; formand for de nordiske juristmøders danske styrelse 1948-54; medl. af repræsentantskabet

for Danmarks Nationalbank 1930; formand for kontrolkomiteén for Dansk Folkeforsikringsanstalt 1931; medl. af Det kbhvske kirkefonds repræsentantskab 1931, af Rask-Ørsted fondets bestyrelse 1947-54 og af styrelsen for Comité Internationale de Droit Comparé 1951; medl. af fl. videnskabs-akademier i udlandet.

Har bl. a. skrevet: Skyld og skade (disp., 1914); Bristende forudsætninger (1918); Håndbog i obligationsrettens specielle del I (s.m. Jul. Lassen., 1923); Kaution (1928); Aftaler på formuerettens område (1931); Dansk obligationsret, alm. del (1935-37, omarbejdet og forøget udg. 1942); Erstatningsret (1937); Gælds-brevslovene (s.m. C C Dybdal, 1938); Køb (1939); Enkelte kontrakter (1940); Retstridighed (1949); Nordisk lovgivning om erstatningsansvar (1950). Medredaktør af Ugeskrift for Retsvæsen's litt. afd. 1920-45.

Tildelt A S Ørsted's hædersmedalje 1943; æresdoktor ved Oslo universitet 1946; Lunds universitet 1950, Paris' universitet 1951.

Ussing Henry

Sognepræst; f. 2.7.1855 i Kbhvn., død 30.10.1943; søn af filolog og arkæolog J L Ussing (se denne); gift 24.10.1882 m. Anne Marie Cathrine Helene, f. 19.3.1851 i Haderslev, død 1923, datter af herredsfuldsmægtig Ludvig Blom og hustru Catharina Maria f. Erichsen.

Student (Metropolitanskolen) 1873; cand. theol. 1877; manu duktkør 1877-81; studierejse til Tyskland 1878, England, Tyskland og Italien 1881-82; lic. (dr.) theol. 1883; sognepræst i Vejlbj ved Århus 1882, i Hvidovre og ved Jesuskirken i Valby 1891; provst for vestre provsti 1909; sognepræst ved Frue kirke, Sjællands stiftsprovst og provst for Frue provsti 1915-33.

Formand for repræsentantskabet for Det kbhvske kirkefond; medl. af tre kirkelige udvalg 1904-07 (der forberedte bl. a. den valgfrie konfirmationsordning af 1909), 1921 og 1928-40.

Har som organisator ydet en stor indsats for hedningemissionen og i indre dansk kirkeliv bl. a. for børnegudstjenester, søndagsskolen, Dansk bibelskole og Nyborgmøderne; gik u. Arboe Rasmussen-sagen i spidsen for at værges kirkens evangelisk-lutherske bekendelse.

Har bl. a. skrevet: Den kristelige vished. Apologetiske undersøgelser (disp., 1883); Menigheds-liv og kirkeliv (1890); Frants af Assisi (1894);

Evangeliets sejrsgang (1902, 3. udg. 1924); prædikensamlingerne: Troens gode strid (1904), Grib det evige liv I-III (1932-34); Jesu liv (1934) og Langfredag (1941); Abenbaring og inspiration (1913); Forholdet mellem stat og kirke i Danmark (1917); Min livsgerning I-II (1939-40).

Ussing J. L.

Filolog og arkæolog; f. 10.4.1820 i Kbhvn., død 28.10.1905; søn af kontorchef, etatsråd J H Ussing og hustru Esperance Tolerance f. Balle; gift 10.7.1852 m. Thecla Minona, f. 20.9.1823 i Kbhvn., død 1903, datter af kammerassessor, konsumtionsskriver C C H F de Güntelberg og hustru Louise Kirstine f. Kretschmer.

Student (Metropolitanskolen) 1836; filologisk eks. 1842; magister 1844; studieophold i Italien, Grækenland og Tyrkiet 1844-46; lektor i græsk og latinsk filologi og arkæologi ved Kbhvns universitet 1847; museumsrejse til Paris og London 1848; senere fl. rejser til Syden og Orienten; ekstraord. professor 1849; ordinær professor 1850-95; universitetets rektor 1875-76 og 1885-86; efor for Elers' kollegium 1874-93; regensprovst 1876-96.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1851; formand for selskabets historisk-filosofiske klasse 1878-1905; medl. af Carlsbergfondets direktion 1887-1902; medl. af rigsdagens folketing for Kbhvns 2. kreds 1864-66.

Har skrevet el. udgivet bl. a.: De nominibus vasorum Græcorum (disp., 1844); Rejsebilleder fra Syden (1847, omarb. på tysk 1857); Inscriptiones Græcæ ineditæ (1847); De Parthenone eiusque partibus (1849); Livius' romerske historie I-IV (s.m. J N Madvig, 1861-66); Prøve på en fremstilling af grækernes og romernes huslige og private liv (1863); Theofrasts Characteres, med kommentar (1868); Niels Laurits Høyens levned med bilag af breve I-II (1872); og udgivelsen af dennes skrifter, I-III (1871-76); Fra en rejse (1873); kommenteret udg. af Plautus' Komedier I-V (1875-87); Fra Hellas og Lilleasien (1883); Nedre-Ægypten (1889); Græsk og romersk metrik (1893); en revision af oversættelsen af det nye testamente (s.m. A S Poulsen, 1895); Betragtninger over Vitruvii de architectura (1896, engelsk udg. 1898); Pergamos (1897, tysk udg. 1899); Af mit levned (1906). Har endv. publiceret en lang række afhandlinger i Videnskabernes Selskabs Skrifter, universitetsprogrammer, tidsskrifter m.m.

Ussing N. V.

Mineralog og geolog; f. 14.6.1864 i Kbhvn., død 23.7.1911; søn af filolog og arkæolog J L Ussing (se denne); gift 8.10.1890 m. Marie Elisabeth, f. 21.5.1864 på Frdbg., død 1934, datter af kasserer i Statsanstalten for Livsforsikring, etatsråd V A Guldbrandsen og hustru Amalie Elisabeth f. Krüger.

Student (Metropolitanskolen) 1881; studerede kemi samt mineralogi og geologi; cand. polyt. (kemi) 1886; deltog som mineralog i Ryders opmålingsekspedition til Upernavik-distriktet i Grønland s. å.; assistent ved Kbhvns universitets mineralogiske museum 1887-94 og studieophold i München, Stockholm og Heidelberg; docent i mineralogi og geologi ved Kbhvns universitet 1890, professor og bestyrer af Mineralogisk-geologisk museum 1895; dr. phil. 1893; till. ansat ved den nyoprettede Danmarks geologiske undersøgelse 1889-90 og 1897-1901.

Medstifter af Dansk geologisk Forening 1893; medl. af Videnskabernes Selskab 1903 og af Kungl. Fysiografiska Sällskapet i Lund 1905.

Tog bl. a. initiativet til at den 861 m dybe vidensk. boring i Grøndalsengen vest for Kbhvn. gennemførtes i årene 1894-1907, hvor man forgæves søgte at bore igennem skrivekridtet.

Har bl. a. skrevet: Alkalifeldspaterne i de sydgrønlandske nefelinsyeniter og beslægtede bjergarter (disp., 1893); Danmarks geologi i almenfatteligt omrids (1899, forøget 2. udg. 1903); Om Jyllands hedesletter og teorierne for deres dannelse og Om floddale og randmoræner i Jylland (i Overs. Vid. Selsk. forh., hhv. 1903 og 1907); Vulkaner og jordskælv (1904); oversigt over Danmarks geologi (i Steinmann og Wilckens: Handbuch der regionalen Geologie, 1910); Geology of the country around Julianehåb (posthumt udg. i Medd. om Grønland XXXVIII, 1912).

Utzon-Frank Einar

Billedhugger; f. 30.3.1888 i Kbhvn., død 15.7.1955; søn af kasserer J C Frank og hustru Ane Cathrine f. Utzon; gift 4.12.1908 m. Gerda, f. 10.10.1886 i Kbhvn., datter af muremester Hans Christensen og hustru Ane Kirstine f. Larsen.

I malerlære; på Teknisk skole i to år; elev på Akademiet 1906, på Krøyers malerskole 1907; udstillede 1. gang s. å.; studierejse til Frankrig

og Tyskland 1908, Tyskland (bl. a. München), Italien (Florens, Rom, Neapel), Paris 1912-13 og senere rejser til Italien, Grækenland og England; professor ved Akademiet 1918; medl. af akademirådet s. å.; direktør for Akademiet 1925-28.

Medl. af bestyrelsen for Tegne- og kunstindustriskolen for kvinder 1923-29, Thorvaldsens museum fra 1942, Kunstnernes understøttelseskasse og Dansk Skulpturförening.

Udstillet bl. a. på Kunstnernes efterårsudstilling og Charlottenborg periodevis siden 1907, Den frie udstilling fra 1908 (medl. 1916), på en lang række udstillinger i udlandet, bl. a. Salonen i Paris 1913, Verdensudstillingen i Rio de Janeiro 1922-23 samt fl. separatudstillinger. Påvirket af Kai Nielsen og Meunier, senere af Donatello.

Tildelt Akademiets årsmedalje 1911, Thorvaldsen-medaljen 1944, Anckerske legat 1946 m. m.

Arbejder bl. a.: Amleth (1911); Herodias' datter (udst. 1912); Afrodite (1915); Knælende Afrodite (1916); Paris' dom (1917, 4 broncestatuer i Kbhvns svømmehal); Atalante (1919; Rådhusparken i Århus); Justitia (1923; Frdbg. politigård); Sarkofager for Fr. 8. og dronning Louise (o. 1924; Roskilde domkirke); Slangedræber (1924; Politigården, Kbhvn.); Beatrice, poesiens genius (statue på Dantesøjlen, Dantes Plads, afsløret 1924); mindesmærke for museumsdir. Emil Hannover (1926; Grønnegården, Kunstindustrimuseet); Hamlets mindegrav (1926; Marienlyst slotspark, Helsingør); Erik af Pommern (1926; med brønd, Torvet i Helsingør); Thorvaldsen-statue (1. udkast 1930, 4 ændrede forarbejder 1944; opstillet i Charlottenborg-udstillingens gård 1953); mindesmærke for Kalmarunionen (1931; Christiansborg); gruppen Ungdom (1933; Enghaveparken); Vejrpigerne (1936; Richshuset); Mand og kvinde (udst. 1937); Flyvermindesmærke (1938; Ved Stadsgraven); Knud den Hellige (1944; Odense); restaurering af Chr. 5.s rytterstatue på Kgs. Nytorv (1940-41, afsløret 1946); rytterstatue af Chr. 10. (udkast 1941, opstillet på Skt. Annæ Plads 1954). Endv. en række statuetter samt portrætbuster bl. a.: Grete (1909), prof. V Storch (1910, Landbohøjskolen), Martin Nyrop (1922, Kbhvns rådhus). Relieffer bl. a.: David fælder Goliath (udst. 1911; opsat i Frihedsskollegiet i Ålborg 1951); festsalsfrisen i Borups højskole (1926-28); relief over hovedindgangen til Søn-

dermark krematorium (1929); 6 façade-relieffer til Statsradiofoniens bygning (nu Det kgl. Teaters nye scene) (1930-31); Athenas fødsel (udst. 1931; Gentofte statsskole); Tyren (1933; Kødbyen); Prometheus raner ilden (1936; udsmykning til Ingeniørforeningens festsal, ødelagt 1945, genfremstillet 1947); Dagen og natten (udst. 1947).

Har till. udført Genforeningsmedaljen (1919 og 1920) og Kunsthåndværkets belønningsmedalje ved Fredericia Købestævnet (1924). Illustrationer til De danske vægtervers (1932) og til Kai Friis Møller: Erato (1942); endv. en omfattende produktion som tegner bl. a. bladtægnin-ger, portrætter, herunder skuespillerportrætter, plantestudier fra Botanisk have m. m.

Repræsenteret bl. a. på Kunstmuseet, Glyptoteket, en række provinsmuseer, Statsmuseet i Rio de Janeiro, Nationalmuseum i Stockholm, Nasjonalgalleriet i Oslo, Bergens Billedgalleri, Stedelijk museum, Amsterdam samt på Teatermuseet, Kunstindustrimuseet og Bymuseet.

Wadsklær C. F.

Forfatter; f. 1713 på Ørslev kloster ved Skive, død 5.11.1779; søn af godsfuldmægtig Søren Mogensen og hustru Elisabeth f. Lyng; gift 1. gang 29.10.1755 m. Christiane, f. 1733 antagelig i Sennels, Thisted amt, død 1774, datter af sognepræst, provst Johannes Friedenreich og hustru Maren f. Goiske; 2. gang 1778 m. Frederikke, f. ca. 1746 i Kbhvn., død 1815, datter af rådmand J J Hæseker og hustru Anna Christine f. Kreyer.

Student (Sæby) 1730; studerede gamle og moderne sprog ved Kbhvns universitet; gav till. privatundervisning og bistod Erik Pontoppidan ved udarbejdelsen af historiske skrifter 1735-40; redigerede for Joachim Wielands enke Nye Tiden-der om lærde Sager ca. 1738-40; skrev hyldest- og lejlighedsdigte, samt rimede ansøgninger i barok humoristisk stil; virksomhed som oversætter samt ydede litterær assistance til Mønt- og medaljekabinetet 1741-47; professor i historie ved det nyoprettede Sorø akademi 1747-51; professor poëseos ved Kbhvns universitet 1751; tog magistergraden 1755; till. professor i veltalenhed samt assessor i konsistorium 1765; litterær censor.

Har bl. a. skrevet: Poetisk skue-plads åbnet på det så kongelige som kostelige Christiansborgs slots-plads, forestillende i trende scenes de kgl. danske residence-slottet, så mange af historien og antikviteten har været at opspore, med udførlige historiske anmærkninger samt et lidet historisk tillæg (1741); En liden samling af nogle udvalde vers (1743); tre latinske disputatser om lærde fyrster, navnlig i Norden (1767-74); Coniungit Amor Fridericos (1777). Udvalgte danske vers, udg. af Hans Brix og Anker Jensen (1915).

Vahl Jens

Præst, missions- og personalhistoriker; f. 24.11. 1828 i Ålborg, død 14.8.1898; søn af regimentskirurg H Vahl og hustru Vilhelmine f. Bøggild; gift 9.11.1864 m. Emilie Magdalene, f. 10.6.

1836 på Nørre Aldumgård, død 1912, datter af proprietær C J Worm, Nørre Aldumgård, senere gården Kalsbøl ved Horsens, og hustru Andriette Vilhelmine f. Hastrup.

Student (Sorø) 1848; cand. theol. 1854; huslærer hos proprietær Worm på gården Kalsbøl 1854-56; personel kapellan i Farum 1856; i Jetsmark i Vendsyssel 1858; resid. kapellan ved Vor Frue kirke i Århus og sognepræst i Åby 1864; sognepræst i Øster Snede ved Horsens og provst for Nørving og Tjørild herreder 1869; sognepræst i Karrebæk ved Næstved 1877, i Nørre Vedby og Nørre Alslev på Falster 1884.

Begyndte at arbejde for ydre og indre mission allerede som kapellan i Farum; medstifter og formand for Foreningen for gudelige Småskrifters Udbredelse; medl. af bestyrelsen for Stefansforeningen, Diakonissestiftelsen og Kirkelig Forening for Indre Mission i Danmark, samt for Dansk Missionsselskab 1870-97, dets formand 1889-97; deltager i flere af Den evangeliske Alliances møder; næstformand i alliancens danske afd. fra oprettelsen 1885; medindbyder til det første Bethesdamøde 1886; medindstifter af Menighedskonventet af 1891; virkede till. for søndagsskolesagen og den kristne ungdomsbevægelse, sømandsmissionen og i særlig grad for hedningemissionen.

Har bl. a. skrevet: Er det Guds vilje, at kristendommen i vore dage skal udbredes blandt hedningerne, og hvorledes kan dette ske på den bedste måde? (1859); Lapperne og den lapske mission I-II (1866); Alaska, folket og missionen (1872); Husandagtsbog (1875); Missionsatlas med tilhørende forklaring I-IV (1883-86), og i tilknytning til dette Missions to the Heathen (statistiske oversigter, 1892-98); Lære-bogen i den evangeliske missionshistorie (1897). Endv.: Slægtetog over afkommet af Christi Nielsen, borgmester i Varde o. 1500 (1879-97) samt nyudgivet Jesper Brochmands Huspostil (1862). Udgiver af Almindelig Kirketidende 1860-98 (s. m. O S Assens 1860-64); første udgiver af Nordisk Missions-Tidsskrift 1891-98.

Efterlod et missionsbibliotek på ca. 12.000 numre, der blev købt af staten og indlemmet i Statsbiblioteket i Århus (trykt katalog udg. 1942 af Ejler Haugsted).

Vahl Martin

Botaniker; f. 7. el. 10.10.1749 i Bergen, død 24.12.1804; søn af skipper, senere købmand Henrich Rasmussen og hustru Christine Elisa-

beth f. Friis; gift 1788 m. Annichen Dorothea Elisabeth, f. 8.1.1769 i Arendal, død 1830, datter af koffardikaptajn A J Dedekam og hustru Johanna Maria f. Heusner.

Student (Bergen) 1766; rejste s. å. til Kbhvn. for at studere medicin; fulgte i stedet Johan Zoëgas botaniske forelæsninger i Botanisk Have ved Amaliegade; opholdt sig 1767–69 dels i Bergen, dels i Borgund hos præsten og naturforskeren Hans Strøm; studerede hos Linné i Uppsala 1769–74; vendte tilbage til Kbhvn. 1774 for at genoptage det medicinske studium; arbejdede i st. f. med ordningen af planterne i Botanisk Have og deltog i havens flytning til nyanlægget ved Charlottenborg 1778; lektor ved den nye botaniske have 1779, med pligt til at holde alm. forelæsninger i botanik for medicinere og apotekerelev; fjernet fra haven p.g. a. uenighed med gartneren 1782 ved med offentlig støtte at blive beordret på en toårig studierejse til Spanien, Tunis, Italien, Schweiz, Frankrig og England 1783–85; overtog efter O F Müllers død den fortsatte udgivelse af Flora Danica 1785, titel af professor 1786; foretog som udgiver to rejser til Norge 1786–88, fl. rejser i Danmark og en længere til Norge 1802; till. lærer i zoologi og botanik i det nystiftede Naturhistorie-Selskab 1789 til dets opløsning 1804; bevilling til studieophold i Paris 1799–1800; professor i botanik ved Kbhvns universitet 1801.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1791 og af fl. lærde akademier i udlandet.

Vigtigste arbejder: udgivelsen af 16.–21. hefte af Flora Danica (1787–99); Symbolae botanicae I–III, plancheværk med 75 tavler (1790–94); Eclogae Americanae I–III (1796–1807); Enumeratio plantarum I–II (1804–05; et påbegyndt, uafsluttet værk); fuldførte 19 tavler til det af O F Müller påbegyndte Zoologia Danica. Redaktør af Naturhistorie-Selskabets skrifter 1789–1804; publicerede heri en række mindre, botaniske arbejder samt zoologiske afhandlinger. Har endv. skrevet anonymt om sin store studierejse 1783–85 i tidsskriftet Samleren (1787).

Efterlod et stort herbarium med mange sjældne planter og et bibliotek på ca. 3000 bd., overvejende af botanisk indhold, der blev købt af kongen og overdraget til Botanisk have.

Wain W.

Ingeniør, maskinfabrikant; f. 31.3.1819 i Bolton ved Manchester, død 1.5.1882; søn af ingeniør Thomas Wain og hustru Priscilla f. Ellerbeck;

gift 1. gang m. Agnes, f. 27.6.1816 i Norwich, død 1862, datter af kirkevinduemaler T S Drake; 2. gang 9.6.1863 m. Laura Christiane Margrethe, f. 7.9.1830 i Kbhvn., død 1910, datter af sognepræst C H Visby og hustru Nanna f. Smith.

Uddannet på maskinfabrikker i England; mester på maskinfabrik i Norwich 1839, i London 1841; kom til Danmark på foranledning af Orlogsværftets senere direktør N E Tuxen; ansat

som maskinmester ved postvæsenets dampskibe 1844–49; bistod till. marinen ved indretning af nye værksteder, særlig maskinværkstedet på Orlogsværftet; overmaskinmester i marinen 1849, maskininsp. 1856; underdir. ved Orlogsværftet med kaptajnløjtnants rang 1862; indtrådte till. som kompagnon med C C Burmeister i firmaet Baumgarten & Burmeisters Maskinfabrik 1865, der samtidig ændrede navn til Burmeister & Wain; ved omdannelsen til aktieselskab nytår 1872 meddirektør i dette; afsked fra marinen 1868; ansat som tekn. konsulent ved Orlogsværftet 1870.

Udtog fl. engelske patenter bl. a. på en skibsskrue 1854 og en flydedok 1860; byggede en flydedok til Orlogsværftet efter eget patent; udarbejdede planer og overslag til B & W's bygning af Knippelsbro (1867–69, nedrevet 1909) og konstruerede en særlig dykkerklokke til pillernes opmuring; fik stor betydning for B & W, der optog en række nye arbejdsområder inden for maskinbygningen, moderniserede maskinfabrikken på Christianshavn, byggede skibsværftet på Refshaleøen m. m.

Dansk indfødsret 1858. Etatsråd 1871; tildelt fortjenstmedaljen i guld 1874.

Valdemar (1.) den Store

Konge; f. 14.1.1131, død 12.5.1182; søn af hertug Knud Lavard (se denne); gift 1157 m. Sophie af Novgorod, f. ca. 1141, død 1198, datter af fyrst Vladimir (el. Valedar) af Novgorod og hustru Richiza.

Opdraget hos Asser Rig i Fjenneslev ved Sorø og sluttede venskab med sønnerne Absalon og Esbern; gik ved rigsdelingen 1146 i kong Svends tjeneste; dennes hertug i Slesvig ca. 1148 og i opposition til kong Knud; flydelt som konge s. m. Knud på Viborg ting, mens Svend havde forladt landet 1154; fik ved de tre kongers forlig 1157, Jylland, mens Knud fik Sjælland og Svend Skåne; undslap blodgildet i Ros-

kilde, hvor Svend lod Knud dræbe aug. 1157; forfulgt af Svend til Jylland; besejrede denne på Gråde hede okt. 1157, hvor Svend dræbtes på flugt; derefter enekonge; anlagde til beskyttelse mod vendiske sørøvere, s. m. Absalon og Esbern, borge ved Kbhvn., Vordingborg, Kalundborg, Nyborg, Sprogø og Søborg; forstærkede landegrænsen med muret vold ved Danevirke; gentagne plyndringstogter mod venderne fra 1159; indtog borgen Arkona på Rügen 1169, mens borgen Garz kapitulerede; Rügen lagdes af pave Alexander 3. under Roskilde stift, fyrsten Jarimar aflagde lensed til Valdemar og antog kristendommen; var fra 1160 i forbund med hertug Henrik Løve af Sachsen mod venderne, derefter i strid med ham, striden forløg 1171; anerkendte kejser Frederik Barbarossas overhøjhed uden at dette medførte særlige forpligtelser; gik med Absalon og i strid med ærkebiskops Eskils opfattelse ind for en stærk kongemagt i samarbejde med kirken, men uden kronens indordning under denne; fik pavelig godkendelse heraf bl. a. ved faderen Knud Lavards helgenkåring 1169; grundlagde med Eskils støtte cistercienserklosteret Vitskøl ved Løgstør 1158 og johanniterklosteret Antvorskov ved Slagelse 1170; skaffede riget fred og økonomisk fremgang, ligesom den europæiske middelalderkultur fik væsentlig større indpas.

Valdemar (2.) Sejr

Konge; f. o. Skt. Hans 1170, død 28.3.1241; søn af Valdemar den Store (se denne); gift 1. gang 1205 med Dagmar, datter af kong Premysl Ottokar 1. af Bøhmen og hustru Adela af Meissen; 2. gang maj 1214 m. Berengaria af Portugal (se denne).

Hertug af Sønderjylland 1188; konge 1202.

Erobrede det meste af grevskaberne Holsten og Ratzeburg samt Hamburg og Lübeck 1201; forenede erobringerne nord for Elben og Elde til hertugdømmet Nordalbingen for at skabe en modvægt mod tysk ekspansion og fik erobringerne anerkendt af kejser Fr. 2. 1214; foretog korstog til Preussen 1210, til Estland 1219 og 1220, fik ved overenskomst med sværdriderne, der trængte frem fra syd, den nordlige del af landet; kristnede Estland og tog titlen hertug af Estland, dog fik de tyske riddere den væsentligste magt; korstog til Øsel 1222; blev s. m. sønnen, den udvalgte konge Valdemar, taget til fange af sin lensmand grev Henrik af Schwerin på Lyø 1223, hvorefter Nordalbingen generobredes af nordtyske fyrster 1225; løsladt bl. a. mod en anseelig løsesum; forsøgte at genvinde besiddelserne i Nordtyskland, men led nederlag i slaget ved Bornhöved 1227; beholdt lenshøjheden over Rügen; medvirkede til betydningsfuld indre samfundsudvikling i sit rige, kendetegnet ved Kong Valdemars jordebog og Jyske lov af 1241.

Valdemar (4.) Atterdag

Konge; f. ca. 1320, død 24.10.1375; søn af Christoffer 2. (se denne); gift kort før 4.6.1340 m. Helvig, datter af hertug Erik (2.) Valdemarsen af Sønderjylland og Adelheid.

Med faderen i landflygtighed 1326; ophold i Tyskland, den meste tid ved det tyske kejsershof, til 1338; hyldet som konge på Viborg landsting 1340, men reelt kun herre i Himmerland og herrederne nord for Limfjorden, bl. a. var Sønderjylland og øerne i holstenske pant-haveres hænder, landet øst for Øresund beher-skedes af den svenske kong Magnus og resten af Nørrejylland af svogeren markgreve Ludvig af Brandenburg; erhvervede Sjælland ved Vordingborgs overgivelse 1346; solgte Estland til Den tyske Orden 1346; indløste de sydlige øer 1347-48; overtog antagelig ca. 1353 den sidste del af Nørrejylland, Riberhus med tilliggende len samt dele af Fyn i strid med de holstenske panthavere; opbyggede den kongelige retshånd-hævelse, udvidede krongodset og udskrev skatter bl. a. til indløsning af pantsatte landsdele; gen-nemførte en rigsslov på danehof i Kalundborg, i sin karakter et politisk forlig mellem folket og kongen; erobrede Gotland med Visby 1361; kom bl. a. derved i strid med Hansestæderne p. g. a. disses handelsmæssige interesser; vandt over Hansestæderne, der gik i forbund med svenskerne, ved Helsingborg 1362; genvandt Varberg med Nordholland og fik store indrøm-melser af Hansestæderne ved freden 1365; havde o. 1367 samlet hele det gamle danske rige undtagen Sønderjylland; forlod riget, stillet overfor en koalition af fjender, i vinteren 1367-68 og søgte at få tyske fyrster til at hjælpe sig; overlod i sit fravær styrelsen til Henning Pode-busk der udvirkede separatfred med Hansestæ-derne i Stralsund 1370, bl. a. mod at overlade dem Skåne på femten år og indflydelse på kon-gevalget i Danmark; vendte tilbage 1372 og gen-optog kampen med holstenerne og de jyske stormænd samt søgte at få indpas i Sønderjyl-land.

Foretog talrige udenlandsrejser bl. a. en pil-grimsrejse til Jerusalem 1346.

Valentiner A.

Landmand; f. 4.7.1803 på Futterkamp i Hol-sten, død 23.5.1868; søn af forpagter H. C. Va-lentiner og hustru Adelheid Margrethe f. Gäh-ler; gift 3.6.1831 m. Cathrine Elisabeth, f. 21.6.1811 i Kbhvn., død 1894, datter af silke-og klædekræmmer Nicolai Jacobsen og hustru Cathrine Elisabeth f. Hvidt.

Skolegang i Kiel og i Lübeck; landbrugsud-dannelse på faderens nyherhvervede gård Gjed-

desdal ved Tåstrup 1823; forpagter af gården 1831, ejer s. å.

Medl. af Landhusholdningsselskabets 2. ager-dyrkningskommission 1835, formand 1846, af dets alm. kommission 1858; formand for Kbhvns Amts Landboforening fra dens opret-telse 1841; till. formand for det stedlige sogne-forstanderskab; censor ved landbrugseks. ved Landbohøjskolen; virkede endv. som foredrags-holder, særlig over landbrugsøkonomiske og mejeritekniske emner.

Drev sit landbrug intensivt med stor besæt-ning og førte nøjagtige regnskaber til belysning af de økonomiske resultater; var den første her i landet der udførte dræning med brændte ler-rør 1848; foregangsmand ved anvendelse af kunstgødning og ved den stærke fodring af malkekøerne; fremstillede fine mejeriprodukter og uddannede et stort antal mejersker på sit store moderne mejeri.

Har udg. fl. småskrifter og vejledninger bl. a.: Landbruget med særligt hensyn til forpagterne (1859, 2. opl. 1864); Peter kommer på landet (1860); Hvorledes Hans fandt guld herhjemme (1861); endv. Lommebog for landmænd (1857 og senere), som den første i sin art med vej-ledende oplysninger. Medarbejder ved Tidsskrift for Landøkonomi og Ugeskrift for Landmænd. Etatsråd 1860.

Walgensten Thomas Rasmussen

Fysiker, landsdommer; f. ca. 1627 på Gotland, begr. 11.10.1681; gift 1. gang m. Magdalene Ja-kobsdatter; 2. gang 4.10.1673 m. Birgitte Man-dixens, død 1686.

Muligvis dimitteret som Thomas Erasmii Got-landus, fra Viborg 1644; studerede matematik ved Kbhvns universitet; begyndte at udgive al-manakker 1651 og fik kgl. privilegium til udgi-velsen 1652; bortforpagtede senere retten til trykning og salg af disse; studerede fysik og ar-kitektur hos M. Goldmann ved universitetet i Leiden 1657-58 og i 1669; glassliber og lærer i glasslibning i Paris 1664; konstruerede o. 1665 det første brugbare lysbilledapparat »laterna ma-gica« ved at sammenstille hulspejl, kunstigt lys, linser og objekt så der dannedes ensartet belyste klare billeder; viste Fr. 3. sit forevisningsapparat 1670; inspektør ved kongens modelkammer s. å.; till. »fabrikmester« med opgaven, at sørge for at regulere bebyggelsen i Kbhvn., så færdslen ikke hindredes og staden ikke blev vanptrydet;

arbejdede på Frederik 3.s biblioteks- og kunst-kammerbygning 1670-72, tegnede kapitæler og marmorgulv i den store sal og stukloftet i Kunstkammeret; sendt med Niels Juel til Got-land 1676 som landsdommer og kommissarius u. besættelsen af øen.

Ejer af gården Lille Hästnäs på Gotland.

Efterladt bibliotek og samlinger solgt til Chr. 5.

Valkendorf Christoffer

Rigshofmester; f. aug. 1525 på Glorup, død 17.1.1601; søn af rigsråd Henning Valkendorf til Glorup og hustru Sidsel (Cecilie) f. Friis.

Kongelig sekretær 1553; bekæmpede de tyske købmænds og håndværkeres huseren i Bergen og købmændenes udsugen af den lokale befolk-ning; udsendt af kongen som rådgiver for her-tug Magnus ved styrelsen af Øsel og Livland

1561-67 til overvågelse af kronens interesser; forhandlede i Moskva, med statholderen i Reval og i Livland; medl. af en regeringskommission i Norge 1568; lensmand over Island 1569-70; lensmand på Gotland 1571-73; p. g. a. sin store administrative dygtighed rentemester 1574-89 og havede denne stillings betydning; rigsråd 1576, varetog till. fl. af rigshofmesterens hverv, var statholder i Kbhvn. i perioder, øverste civile leder af flåden og Holmen; medvirkede ved for-liget i Kbhvn. mellem magistrat og borgere om skatternes fordeling og magistratens embeds-indtægter m. v., den såkaldte Fr. 2. stadsret 1581, med en jordebog over byens indtægter og fortegnelse over magistratens rettigheder; ind-førte en række forbedringer af forholdene i Kbhvn., befæstninger, stenkajer, nybyggerier m. v.; regeringsråd efter 1588 som deltager i for-mynderstyrelsen for Chr. 4. med tre andre rigs-råder; medvirkede til dødsdommen over færin-gen, fribytteren Mogens Heinesen ved Kbhvns rådstueret 1589 og lod dommen eksekverer hurtig uden lejlighed til appel; fik denne dom underkendt ved herredagen i Kolding 1590 og måtte betale enken og børnene erstatning; ud-trædt af formynderregeringen 1590; ansat af Chr. 4. som rigshofmester 1596 og varetog sam-tidig en del af sine tidligere opgaver som rente-mester; stiftede skole og videnskab bl. a. ved donationer af jordegods; styrede s. m. Niels Kaas, Sorø skole fra oprettelsen 1586; oprettede for fattige og flittige studenter i sin ejendom, det tidl. karmelitterkollegium i Skt. Pedersstræ-

de i Kbhvn., Valkendorfs kollegium 1588 med fundats af 1596.

Forlenet med Bergenhus og Vardø med tilliggende len 1556; desuden andre forleneringer i hele riget undtagen Jylland.

Walter Caroline

Skuespillerinde, operasangerinde; f. 5.2.1755 el. 56 i Kbhvn., død 17.11.1826; datter af konstabel i marinen Thomas J Halle og Johanne Kirstine Groot, kaldet Lindgreen; gift 1. gang okt.-nov. 1774 (ægteskabet opløst) m. kommercesekretær, musikinstruktør ved Det kgl. Teater,

komponist Thomas Christian Walter, døbt 12.2.1749 i Kbhvn., død 1788, søn af klædekræmmer Thomas Saur og hustru Edele Margrethe f. Walter; 2. gang 28.5.1780 m. violinist, senere koncertmester ved operaen i Stockholm Christian Friedrich Müller, f. 28.12.1752 i Brandenburg, død 1827.

Elev på Det kgl. Teaters danseskole, først med italieneren Como, senere med Laurent d. Ældre som lærer; udførte sin første rolle 17. febr. 1762 i Æsopus ved hoffet; avancerede til balletdanserinde og begyndte samtidig at optræde som skuespillerinde; debuterede 1. dec. 1769 som Pernille i Den stundesløse; fik uddannet sin mørke sopran ved teatrets syngeskole, oprettet 1773; forlod teatret som offer for en række intriger bl. a. fra teatrets øverste leder general v. Eickstedt, der foretrak Elisabeth Møller (senere gift Frydendahl); flygtede 29. april 1780 og lod sig på vej til Stockholm vie i Göteborg til den af v. Eickstedt udstviste tyske violinist C F Müller; debuterede 26. febr. 1781 på Operaen i Stockholm som Alceste i Glucks opera; forlod Stockholm efter konflikt med teaterledelsen 1782; ansøgte forgæves Chr. 7. om tilladelse til at vende tilbage til Kbhvn.; optrådte bl. a. i Kristiania og i England; vendte tilbage til Stockholm 1783; besøgte nogle gange Kbhvn., sidst i juni 1791; fejredes da ved en stor fest på Skydebånen; bevarede iøvrigt forbindelsen med fødebyen gennem sin broder, Holberg-skuespilleren Ferdinand Lindgreen; afsked ved den svenske operas nedlæggelse 1806; optrådte endnu en gang ved festforestillingen for kronprins Karl Johan 9. nov. 1810 som Christina Gyllenstjerna i Gustaf Wasa.

Stod som Det kgl. Teaters største skuespillerinde indtil flugten i 1780. Fik stor betydning for den svenske opera både som »premieraktrix« og

som elevinstruktør; var den første danske scene-kunstner der optrådte i England.

Hovedroller i skuespil: Eugenia i Don Ranudo; Louison i Den indbildt syge; Pernille i en række Holberg-skuespil; grevinde Orsina i Emilia Galotti; titelrollen i Zaire og i Aglaë eller Støtten; Columbine i Det talende skilderi; i syngespil: Roxelane i Soliman den Anden; Euphemia i Tronfølgeren i Sidon; Louise i Deserthønen, samt i en række franske syngespil af bl. a. Grétry, Monsigny og Philidor; Birthe i Ewalds syngestykke Fiskerne.

Udnævnt til hovsångerska; optaget i Kungl. Svenska Musikakademien. Modtog et landstød ved Drottningholm som gave fra Gustaf 3.

Wanscher Vilhelm

Kunsthistoriker; f. 26.7.1875 i Horsens, død 27.5.1961; søn af maskinfabrikant, civilingeniør Axel Wanscher og hustru Petra f. Laub; gift 1. gang 17.11.1900 (ægteskabet opløst) m. malerinden Laura Kirstine Wanscher, f. 3.9.1877 i Langebæk, datter af proprietær Henrik Steffens Zeuthen og hustru Emilie Margrethe f. Nobel;

2. gang 14.5.1914 (ægteskabet opløst) m. Dorothea Elisabeth (Dodo), f. 11.11.1885 i Kbhvn., datter af translator Heinrich Baumann og hustru Julie Augusta f. Riise; 3. gang 17.10.1917 m. billedhuggerinden Hilda Wanscher f. van Lennep, f. 11.6.1887 i Grækenland.

Student (Mariboers skole, Kbhvn.) 1892; filologiske og historiske studier, endv. uddannelse hos arkitekten Martin Nyrop, billedhuggeren A Bundgaard og maleren Harald Foss samt kunsthistorisk fagstudium; mag. art. 1898; rejser bl. a. til Italien 1900, 1907, 1908, 1914, 1915, Grækenland og Ægypten; medarbejder ved tidsskrifterne Arkitekten, Ord och Bild samt Tilskueren til o. 1915; udg. Kunstbladet s. m. Carl V Petersen 1909-10; anmelder og kronikør ved Politiken til 1940; påvirkede bl. a. Ivar Bentsen, Povl Baumann og Aage Rafn, der dannede Den frie Arkitektforening 1909 og fik indflydelse på det nyklassicistiske gennembrud o. 1920; assistent ved Kunstinstrumuseets bibliotek 1911-18; docent ved Akademiet i arkitekturens historie 1915, professor heri og i billedkunstens historie 1928-45. Fremhævede som det centrale analysen af de formale værdier i kunstværkerne.

Medl. af Norske Videnskabernes Selskab i Trondheim.

Har udstillet på Charlottenborg 1914 og 1922 m. v.

Hovedværker: Provençalerne og antikken (1896); Den æstetiske opfattelse af kunst (1906, ny udg. 1963); Rafael og Michelangelo (1908); Grækernes syn på kunst (1914); Raffaello Santi da Urbino (1919); Italien og den store stil (1921); Kai Nielsen (1926); Om Mozarts Don Giovanni (1926); Arkitekturens historie I-III (illustreret med egne tegninger, 1927-31); Rosenborgs historie (1930); Antikken (1935); Kivik, guldhorn og Edda (1935); Christian 4.s bygninger (1937); Kronborgs historie (1939); Vie de Michel-Ange (1940); endv. udg. af og artikler i den kunsthistoriske årbog Artes I-VIII (1932-40) og i Tilskueren; har udg. »Holland«, rørpens tegninger 1917, samt raderinger, tegninger til bogbind, møbler, udkast til scenedekorationer m. v.

Warburg Erik

Læge; f. 3.2.1892 i Kbhvn., død 30.10.1969; søn af grosserer Alexander Warburg og hustru Agnes f. Levy; gift 28.4.1925 m. Viggæ, f. 18.1.1900 på Sallerupgård, datter af hofjægermester A H Valentiner og hustru Thyra f. Wolff-Sneedorff.

Student (Gammelholms latin- og realskole) 1909; med. eks. 1916; assistent ved Finsens Lysinstituts laboratorium u. K. A Hasselbalch 1916-18; reservelæge ved Kbhvns kommunehospital afd. II 1922-28; dr. med. 1922; studier af hjertesygdom i Paris 1923, fysiologi i Heidelberg 1930;

specialistanerk. (med. sygd.) 1925; reservelæge ved De gamles by 1928-30, ved Militærhospital 1930-31; chef for Kbhvns kommunehospital med. poliklinik 1930-31, for Rigshospitalets med. poliklinik 1931; overlæge ved Rigshospitalets med. afd. B 1932-62; professor i intern medicin ved Kbhvns universitet 1931-62; medl. af konsistorium 1943-62; universitetets prorektor 1954-55, rektor 1956-58.

Formand for Dansk Selskab for intern Medicin 1934-37 (æresmedlem 1966), for Foreningen af offentligt ansatte Overlæger og Klinikchefer i Kbhvn. og Frdbg. 1938-49 og for Det Classenske Litteraturselskab 1938-65; medl. af retslægerådet 1939-63; formand for Dansk medicinsk-historisk Selskab 1945-50 og 1963-65 (æresmedlem 1965), for Dansk Medicinsk Selskab 1950-56; præsident for Medicinsk Selskab i Kbhvn. 1949-51; medl. af farmakopækommissionen 1945-55; formand for farmakopækom-

missionens specialitetsudvalg 1945-55 og for sundhedsstyrelsens specialitetsnævns 1955-64; formand for Folkeuniversitetets styrelse 1956-58; medl. af bestyrelsen for Anders Hasselbalchs fond til leucæmiens bekæmpelse 1946-69 (formand 1955-69), for Rask-Ørsted fondet 1950-63 og for statens almindelige videnskabsfond 1952-58 (formand 1957-58), for Augustinus-fonden og for Vanførefonden; formand for bestyrelsen for Egmont H Petersens kollegium 1956-58; medl. af bestyrelsen for Generalkonsul Ernst Carlsens legat 1957-65; formand for Dansk international Studenterkomité 1957-60, for Dansk cardiologisk Selskab 1960-64 og for Foreningen til hjertesygdommenes bekæmpelse 1961-67.

Medlem el. æresmedlem af forsk. udenl. lægeselskaber; dr. med. h.c. ved Oslo universitet 1951.

Har skrevet: *Carbonic Acid Compounds and Hydrogen Ion Activities in Blood and Salt Solutions* (disp., 1922); *Subacute and Chronic Pericardial and Myocardial Lesion Due to Non-Penetrating Traumatic Injuries* (1938); *Småting om store og små ting* (1952); *Arbejder fra Rigshosp.s afd. B.2. ser. I-XI* (1931-60); *Kredsløbssygdommene* (i *Nordisk Lærebog for intern Medicin*, 1943, 1946, 1956); *På Piazza della Minerva* (1960); *fysiologisk-kemiske, fysiske, kliniske og medicinsk-historiske arbejder m. m. i danske og udenl. tidsskrifter*. Redaktionssekr. ved *Hospitalstidende* 1925-28; medl. af redaktionskomitén for *Nordisk Medicinsk Tidsskrift* 1929 og for *Acta Medica Scandinavica* 1935.

Tildelt Mefa-prisen 1959, Novo-prisen 1963, Lederle-prisen 1965.

Warming Eugenius

Botaniker; f. 3.11.1841 på Manø, død 2.4.1924; søn af sognepræst Jens Warming og hustru Anna Maria f. Bülow; gift 10.11.1871 m. Johanne Margrethe f. 25.4.1850 i Århus, død 1922, datter af stiftsfysikus Vilh. Jespersen og hustru Marie f. Bloch.

Student (Ribe) 1859; studerede derefter naturhistorie ved Kbhvns universitet; assistent hos zoologen P W Lund i Lagoa Santa, Brasilien 1863-66; mag. scient. 1868; Videnskabernes Selskabs guldmed. for prisopgave 1870; dr. phil. 1871; studerede mikroskopisk teknik, celle- og vævslære hos prof. Hanstein i Bonn 1871; docent i mikroskopi ved Kbhvns universitet 1873; overtog till. forelæsningerne for polyteknikere

1874; docent i botanik for farmaceuter 1875; ekstraord. docent i botanik ved Kbhvns universitet s. å.; professor i botanik ved den nyoprettede Stockholms Högskola 1882-85; professor ved Kbhvns universitet og direktør for Botanisk have 1885-1911; universitetets rektor 1907-08; rejser til Vestindien og Venezuela 1891-92, Færøerne 1897, Sydfrankrig og Tunis 1909.

Formand for Botanisk Forening 1862-63; æresmedlem 1903; medl. af bestyrelsen for Botanisk rejsefond; medl. af Videnskabernes Selskab 1877, af Carlsbergfondets direktion 1889-1921, af kommissionen for Danmarks geologiske undersøgelse 1896-1917 og af Japetus Steenstrups legats bestyrelse. Præsident for Association internationale des Botanistes for året 1913; medlem el. æresmedlem af en række udenl. videnskabelige akademier og selskaber. Æresdoktor i Bologna, Stockholm, Kristiania og Cambridge.

Fra midten af 1870'erne stærkt optaget af nedstammingslæren, særlig lamarckismen, og fandt heri ingen modsætning til kristendommen; opstillede en morfologisk-biologisk systematik og grundlagde med sit værk *Plantesamfund* (1895) læren om økologien, planternes "hus-holdning", der fik international betydning.

Vigtigste arbejder: *Symbolæ ad floram Brasiliæ centralis cognoscendam* (i *Vid. Medd. fra Naturhistorisk Forening*, 1867-93); *Er koppen hos vortemælken en blomst eller en blomsterstand?* (disp., 1871); *Foreningsforhold hos fanerogamerne* (1872); *Små biologiske og morfologiske bidrag* (1876-78); *De l'ovule* (1878); *lærebøgerne Håndbog i den systematiske botanik og Den almindelige botanik* (1879-80, senere i forøgede udg., oversat til fl. sprog); *Plantefamilien Podostemaceæ* (6 afhandl. 1881-1901); *Om skudbygning, overvintring og foryngelse* (1884); *Om Grønlands vegetation* (1888); *Botaniske ekskurser I-II* (1890-91); *Lagoa Santa* (1892, portugisisk udg. 1908); *Plantesamfund*. Grundtræk af den økologiske plantegeografi (1895, oversat til fl. sprog), forøget udg. på engelsk *Oecology of Plants* (1909), ill. 3. udg. på tysk (1914-18); *Halofyt-studier* (1898); *Plantelivet* (1900); *Den danske planteverdens historie efter istiden* (1904); *Dansk plantevækst I-III* (1906-19); *Om planterigets livsformer* (1908); *Nedstammingslæren* (1915); *Økologiens grundformer* (1923). Medredaktør af *Tidsskrift for populære fremstillinger af naturvidenskab* 1869-83.

Det brasilianske herbarium solgt til Botanisk museum. Tre blomsterplanteslægter bærer benævnelsen "Warmingia".

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1918; det svenske videnskabsakademis store Linné-medalje i guld 1922.

v. Warnstedt H. W.

Officer, teaterchef, diplomat; f. 13.9.1743 i Fredericia, død 20.10.1817; søn af regimentskaptajn J L v. Warnstedt og hustru Ingeborg Marie f. Ebio; gift 1. gang 6.10.1780 m. Dorothea Louise, f. 31.10.1755 i Kbhvn., død 1788,

datter af læge J C J v. Berger (se denne); 2. gang 23.9.1795 m. Johanne, f. 1741 i Hamburg, død 1805, datter af godsejer Johann Erich v. Schilden og hustru Anna Margaretha f. Sass.

Elev på Landkadetakademiet i Kbhvn. 1756; sekondløjtn. ved kronprinsens regiment 1762; premierløjtn. 1766; kaptajn 1769; major og generaladjutant hos Chr. 7. s. å.; senere tjenstg. i Helsingør; adm. direktør for Det kgl. Teater 1778; måtte udræde af teaterdirektionen 1792 efter økonomidirektør Niels Lassens bedragerier; udnævnt til gesandt i Portugal 1793, tiltrådte posten 1795; vendte hjem 1805; overceremonimester ved hoffet 1812.

Indførte punktlighed og disciplin på Det kgl. Teater; tilstræbte bedre vilkår for skuespillerne, søgte gennem skoler at varetage unge talenter uddannelse og sendte med kgl. understøttelse skuespillerne J D Preisler, Michael Rosing og Peter Saabye på studierejse til franske og tyske teatre 1788; genindførte i stort omfang Holbergs komedier i repertoire, opmuntrede danske forfattere til at skrive for scenen og opførte bl. a. værker af Johs. Ewald, P A Heiberg, og Thomas Skaarup; indkaldte komponisten J A P Schulz til at lede kapellet; kunne p. g. a. afhængighed af direktionens præses, general v. Eickstedt ikke afværge intrigerne mod den bedste skuespillerinde Caroline Walter der forlod teatret 1780, men støttede begavelser som H C Knudsen, Ferdinand Lindgreen, Jørgen Peter Frydendahl og Frederik Schwarz.

Kammerherre 1778; rang med marskaller 1784.

Vasegaard Sigurd

Malers, grafiker; f. 11.11.1909 i Kbhvn., død 7.7.1967; søn af redaktør, forfatter Søren Vasegaard og hustru Marie f. Pedersen; gift 1935 (ægteskabet opløst) m. keramikeren Gertrud Vasegaard, f. 23.2.1913 i Rønne, datter af keramikeren Hans Hjorth og hustru, malerinden Johanne Marie Tvæde f. Bruhn.

Student 1928; knyttet til Forsøgsscenen 1928-30; på Teknisk skole 1930; elev på Akademiet hos Sigurd Wandel 1931-34; debuterede på Kunsternes efterårsudstilling 1934; oprindelig abstrakt ekspressionist, senere romantisk landskabsmaler; har især været en indsats i arbejdet med grafik, navnlig træsnit.

Udstillet bl. a. på Høstudstillingen (medl. 1937-47), Den polykrome (medl. 1950-54) og Grøn-

ningen (medl. fra 1958), samt deltaget i en række udstillinger herhjemme og i udlandet med grafiske arbejder.

Tildelt Eckersberg-medaljen 1964.

Arbejder bl. a.: Kosmisk rum I og II (udst. 1934 og 35); Have (1942); Kartoffeloptagere (1942); Løvspring I, II og III (udst. 1944 og 46); Bro over en å. Forår (udst. 1949); Modelstudie (udst. 1950). Udført illustrationer til forsk. søndagstillæg, især Hjemmets Søndag, omslag, til tidsskriftet Årstiderne m. v.; træsnit til Vers og værktøj (2. udg. 1951); træsnit til Vølvens spådom (1955); 185 træsnit til pragt-udgaven af Saksens Danmarks riges krønike I–III (1970).

Repræsenteret i Kobberstiksamlingen, på Bornholms museum m. v.

Vaupell Chr.

Botaniker; f. 14.10.1821 i Kolding, død 15.9.1862; søn af oberstløjtnant J W L Vaupell og hustru Margrethe Dorothea f. Karberg.

Student (Kolding) 1841; cand. theol. 1847; studerede derefter geologi og kemi; autodidakt som botaniker; deltog som frivillig i krigen

1848; såret 23. april i slaget ved Slesvig; efter lazaretopholdet, hvor venstre arm blev amputeret, timelærer ved v. Westenske institut; alumne på Borchs collegium 1853–55 og foretog i disse år fl. ekskursjoner, især til Vestjylland; 1855–56 studierejse til Tyskland, Holland, Flandern og Frankrig; fik ved hjemkomsten efteråret 1856 det Smith'ske kandidatskolebænk; engageret af Landhusholdningsselskabet 1858 til at holde forelæsninger over plantelæren med specielt hensyn til kulturplanternes dyrkning, og modtog s. å.

selskabets treårige støtte til undersøgelsesrejser i indlandet; dr. phil. 1859; forelæste som privatdocent over de danske skove 1860–62.

Har bl. a. skrevet: De nordsjællandske skovmoser (1851); Planterigets naturhistorie (lærebog 1854; en række senere oplag ved Chr. Grønland); Bøgens indvandring i de danske skove (1857, på fransk s. å.), der er banebrydende i dansk botanisk litteratur, og det første økologiske arbejde; Algeslægten Oedogoniums befrugtning (disp., 1859); De danske skove (udg. af G Ploug, 1863); afhandlinger i Vidensk. meddelelser fra den naturhistoriske forening bl. a. om Karbundernes anatomi (1849–54) og om Nizzas vinterflora (1858); Erindringer fra mit lazarettiv (meddelt af O Vaupell i Vort forsvar, 1894); anatomisk afhandl. om det fossile ved i ravpindelagene (udg. af N Hartz, 1906). Medstifter 1854 og siden botanisk redaktør af Tidsskrift for populære fremstillinger af naturvidenskabene. Har endv. skrevet om kultivering af marsk og mose og om frugtavl i Tidsskrift for landøkonomi.

Vedel Anders Sørensen

Historiker; f. 9.11.1542 i Vejle, død 13.2.1616; søn af handelsmand, rådmand Søren Sørensen og hustru Sidsel Andersdatter; gift 1. gang 30.6.1577 m. Marine, f. 21.2.1562 i Ribe, død 1578, datter af historikeren Hans Svaning og hustru Marine f. Stage; 2. gang 20.8.1581 m. Mette, f. 6.2.1561 i Ribe, død 1633, datter af biskop Hans Laugesen og hustru Dorothea Hansdatter.

I skole i Vejle og i huset hos Jens Grundet; derefter i Ribe latinske skole under rektor Hans Thomsen, læste græske og latinske historikere og Saxos latinske krøniker; på universitetet 1561; hovmester for Tycho Brahe 1562 med studierejse til tyske universiteter til 1565; magister i Wittenberg 1566; slotspræst i Kbhvn. 1568; tildelt indtægten af et kannikedomme i Ribe 1573; tilskyndet først af kansler Johan Friis, senere af rigshofmester Peder Oxé og kansler Niels Kaas til samtidshistoriske arbejder og oversættelsen fra latin af Saxo; udsendte Den danske krønike gengivet efter Saxo 1575; påtog sig efter opfordring af Niels Kaas, på kongens vegne, at skrive en fuldstændig Danmarkshistorie; kgl. historiograf og bosat i Ribe på Liljeberget fra 1581; arvede der svigerfaderen Hans Svanings prælatur og stipendiatstil-

ling 1585, der var lovet ham som økonomisk grundlag for historiarbejdet; oprettede med kgl. privilegium sit eget bogtrykkeri hvorfra bl. a. »Hundredvisebogen« udgik; indsamlede på rejser 1586 og 1588–90 et stort historisk manuskriptstof til sin Danmarkshistorie, men fuldførte kun fremstillingen af tiden fra Knud 6. til dronning Margrete og skrev optegnelser om Svend (1.) Tveskæg, Erik (1.) Ejegod og Erik (2.) Emune samt muligt noget mere; blev da arbejdet trak i langdrag, afløst som historiograf af historikeren, professor Niels Krag 1594 og måtte til denne aflevere alt sit historiske materiale samt egne manuskripter, personlige notater og udkast m. v. 1595.

Fik stor betydning særlig gennem sin fremragende og kraftfulde oversættelse af Saxo, der blev udtryk for en national renaissance, og gennem den første trykte udgivelse af danske folkeviser 1591.

Hovedværker: Den danske krønike (oversættelse fra latin af Saxos værk, 1575); De scribenda historia Danica (det første historiografiske program i Danmark, 1578); Om den danske krønike at beskrive (1581, udg. af R Nyerup 1787); Et hundrede udvalgte danske vises (1591, optrykt 1609, 1619, 1632, 1643, 1655, 1664 og 1671, originaludg. genudg. I–II, 1926–27 af Paul V Rubow, endv. fornyet og forøget med endnu 100 vises af Peder Syv 1695); udgav endv. Historia ecclesiastica (første, vigtige udg. af Adam af Bremens værk om bisperne af Hamborg og Bremen, 1579); Optegnelser vedr. syvårskrigen 1563–70 (udg. af H F Rørdam i Monumenta historica Danicæ II, 1875); endv. latinske hyldestdigte, ligprædikener bl. a. over Fr. 2. (1588); fl. religiøse skrifter og oversættelser bl. a. af salmer, Francesco Petrarca's syv gudelige poenitentsalmer (1577, optrykt 1593); ordsprogs-optegnelser (1614–15), en samling elskovsviser m. v.

Hans efterladte manuskripter samt det materiale han måtte aflevere til sin efterfølger som historiograf gik til grunde ved Universitetsbibliotekets brand 1728.

Vedel Herman

Maler; f. 1.3.1875 i Kbhvn., død 1.12.1948; søn af notarius publicus Peter Wedel og hustru Elisabeth f. Gude; gift 21.12.1906 m. Karen, f. 24.9.1875 i Køng, Præstø amt, datter af læge C V Wellmann og hustru Mathilde f. Krebs.

Student (Metropolitanskolen) 1893; på Akademiet 1894–97; på Zahrtmanns skole 1896–99; debuterede på Charlottenborg 1899; medl. af Akademiet's plenarforsamling 1909.

Har udstillet på Charlottenborg 1899–1949, i München 1909 og 1913, Rom 1911, Brighton 1912, Malmø 1914, Stockholm 1919, Helsingfors 1928, Toronto 1929, Biennalen 1932 m. v.

Tildelt Eckersberg-medaljen 1909; Thorvaldsen-medaljen 1918.

Værker bl. a.: Kunstnerens søster (1900); Dameportræt (1900); dr. phil. Peter Hertz og hustru (1901); Kvinder på en balkon (1905); En mand der river farver (1906); portræt af T N Thiele (1909); Harald Høffding

(1909); S M Jørgensen (1909); Mogens Clemmensen (1911); Vilhelm Wanscher (1913); gruppebilledet Fra forhandlingerne om grundloven af 5. juni 1915 (1918); Georg Brandes (1922); Carlsbergfondets direktion 1925 (1927); Knud Rasmussen (1928); Chr. 10. (1929); Elisabeth Dons (1932); Vilhelm Herold (1935); Poul Reumert (1945); Johannes V Jensen (1947); samt mange andre portrætter af kendte danske og selvportrætter.

Repræsenteret på Frederiksborg, Kunstmuseet, i provinsmuseer, folketinget o. a. off. institutioner m. v.

Vedel P.

Direktør i udenrigsministeriet; f. 10.12.1823 i Kbhvn., død 4.2.1911; søn af kontorchef for Øresunds- og strømtoldsagerne, konferensråd S H A Vedel og hustru Nicoline f. Hanssen; gift 1. gang 11.7.1854 m. Annette Eleonora, f. 18.8.1830 på Engelsholm, død 1857, datter af

godsejer, generalkrigskommissær Chr. Petersen og hustru Anne Marie f. Mourier; 2. gang 2.11.1861 m. Fanny, f. 11.4.1833 på Näsbyholm i Småland, død 1912, datter af godsejer, dr. phil. G C Hebbe og hustru forfatterinden Vendela Astrand.

Student (Borgerdydsskolen i Kbhvn.) 1840; cand. jur. 1846; Kbhvns univ.s guldmed. 1847; studerede tysk ret i Berlin 1847-48, og deltog i diplomatiske kurssendinger efter martsbevægelsen 1848; ansat i finansministeriet dec. s. å.; studerede sprog, statsøkonomi og fremmed ret særlig i Paris og London 1849-51; lektor i det nyoprettede fag, statsforvaltningsret, ved Kbhvns universitet 1851, professor 1852; dekan for det

juridiske fakultet 1852-53 og 1856-57; medl. af konsistorium og referendar 1856; chef for udenrigsministeriets 1. (politiske) departement 1858, till. for 2. departement 1860 (udnævnt 1862); direktør for det samlede udenrigsministerium 1864-99; derefter rådgiver for kronprins Frederik (8.) og for udenrigsministeriet.

Deltog straks ved sin tiltræden i udenrigsministeriet i tilrettelæggelsen af den nationalliberale Hall-Monrad'ske udenrigspolitik; den afgørende leder af udenrigspolitikken 1864-o. 1900 med det hovedformål at opretholde et korrekt og virkelig neutralt forhold til Tyskland og under en kommende storkrig bevare neutraliteten længst mulig; tilrettelagde efter nederlaget i 1864-krigen de vanskelige forhandlinger med Tyskland om sønderjyske forhold; virkede for og bidrog væsentligt til at afværge dansk deltagelse i den fransk-tyske krig 1870.

Medl. af bestyrelsen for Det Store Nordiske Telegraf-Selskab 1899.

Har udgivet: Grev v. d. Ostens gesandtskaber (udg. anonymt, 1870); En brevveksling mellem J H E Bernstorff og hertugen af Choiseul (udg. anonymt, 1871); Correspondance ministérielle du Comte J H E Bernstorff I-II (1882, med indledning: »Den ældre grev Bernstorffs ministerium«); Bidrag til D G Monrads biografi (i Tilskueren 1904-05). Endv. afhandlinger i Historisk Tidsskrift m. m.

Gehejmelegationsråd 1858; ekstraord. assessor i højesteret 1861; dr. jur. h.c. ved Kbhvns universitet 1879; titel af excellence 1899.

Vedel Valdemar

Litteraturforsker; f. 9.11.1865 i Kbhvn., død 16.2.1942; søn af direktør i udenrigsministeriet P Vedel (se denne); gift 1. gang 15.10.1892 m. Simona Friboine, f. 5.1.1862 i Horsens, død 1940, datter af distriktslæge S P Neukirch og hustru Anine Friboine f. Drewsen; 2. gang 17.4.1941 m. Ellen, f. 9.8.1883 i Kbhvn., datter af dr. med. Jacob Lykke og hustru Johanne f. Hertz.

Student (Metropolitanskolen) 1882; studerede jura og fulgte G Brandes' og Jul. Langes forelæsninger; cand. jur. 1887; Kbhvns univ.s guldmed. 1888; dr. phil. 1890; længere ophold i udlandet; assistent i kultusministeriet 1891-96; kulturhistoriske forelæsninger ved Kunstakademiet 1893-1903; overbestyrer for Kbhvns kom-

munes folkebiblioteker 1898-1912; docent i alm. litteraturhistorie ved Kbhvns universitet 1895, ekstraordinær professor 1911, ordinær professor 1918-33; teaterkritiker ved Nationaltidende 1913-31.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1913; æresmedlem af Royal Society of Literature, London.

Har bl. a. skrevet: Stavnsbånd (1888); Studier over guldalderen i dansk digtning (disp., 1890, 2. udg. 1948); Fra Italien (1892); Dante (s. å.); Svensk romantik (1894); By og borger i middelalderen (1901); Helteliv (1903); Ridderromantikken i fransk og tysk middelalder (1906); Humanisme og Renæssance (i Verdenskulturen, 1907-08); Holger Drachmann (1909); Bag klostermure (1911); Den digteriske barokstil omkring år 1600 (i Edda, 1914); Barok i italiensk og spansk åndsliv (1918); Meningsrytme (metrisk afhandl., Edda, 1919-20); Menneskelighed (1920); Renæssancens frembrud (1922); Firsernes førere (1923); Højrenæssancen syd og nord for Alperne (1923); Corneille og hans samtid (1927); Molière (1929); Racine (1932); endv. essays og afhandlinger i litterære tidsskrifter bl. a. Nordisk Tidsskrift, Tilskueren og Ny Jord. Redaktør af Tilskueren 1901-07.

Vedel Simonsen Lauritz Schebye

Historiker; f. 20.12.1780 på Elvedgård, Veflinge sogn, Fyn, død 12.7.1858; søn af kancelliråd Claus Vedel Simonsen og hustru Ane Marie f. Schebye; gift 10.7.1807 (ægteskabet opløst) m. Sophia Francisca, f. 30.3.1788 i Kbhvn., død 1861, datter af parykmager, senere pennfabrikant Herman Kragh og hustru Susanne Dorothea f. Nagel.

Student (priv. dimit.) 1798; juridisk forberedelseseks. 1799; med. eks. 1803; Kbhvns univ.s guldmed. for medicinal-historisk afhandl. 1804; dr. med. s. å.; studier ved universiteterne i Göttingen og Halle bl. a. hos Henrik Steffens 1805-06; Videnskabernes Selskabs guldmed. 1808 for afhandl. om østgoterne i Italien; materiale til prisopgave om Griffenfeld købt til Det kgl. ordensarkiv 1810; volontør ved Universitetsbiblioteket 1807, amanuensis 1808-09; toårig understøttelse af kongen (Fr. 6.) til studium af selvvalgte dele af fædrelandets historie 1810; fik til opgave at registrere og indsamle arkivmateriale i fynske købstæder og blev samtidig ud-

nævnt til professor 1811; studieophold i Tyskland i 1812; antikvariske rejser til Jylland 1813 og 1814; en tid medhjælper hos ordenshistoriografen.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1810 og af kommissionen til oldsagers opbevaring s.å.

Fastsår i 1813, at stenøksker o.l. ikke er til offerbrug men virkelige redskaber, og fremsætter som den første idéen om en tredeling af oldtiden i sten-, kobber- og jernalder.

Har bl. a. skrevet: Udsigt over nationalhistoriens ældste og mærkeligste perioder I–III (1813–16); Borgruinerne I–II (1813); Fyens vilkår i Grevens fejde (1813); Bidrag til danske slottes og herreborgers bygnings- og befæstnings-historie i den katolske tid (1840); Bidrag til Odense bys ældre historie (1841–44); Samlinger til Hagenskov slots historie (1842–46); Bidrag til Eske Broks levnedsskildre I–II (1842–43); Bidrag til Rugårds historie I–III (1843–44); Bidrag til Jørgen Brahes levnedsskildre (1845); Familieefterretninger om de danske Ruders adelsslægt (1845); Samlinger til Elvedgårds historie (1845–46).

Ejer af godset Elvedgård ved faderens død 1832; skænkede midler til en ny skole og et sognebibliotek i Veflinge, til oprettelsen af et hospital og anden human godtgørelse.

Dr. phil. h. c. ved Kbhvns universitet 1836; etatsråd 1840; konferensråd 1851.

Weel Liva

Skuespillerinde; f. 31.12.1897 i Kbhvn død 22.5.1952; datter af kriminalassistent Carlo Olsen og hustru Christine f. Petersen; gift 1. gang 10.12.1921 (ægteskabet opløst) m. skuespilleren Arne Weel, f. 15.1.1891 i Århus, søn af fuldmægtig ved statsbanerne Halvor Weel og hustru Nathalia f. Willemann; 2. gang 28.7.1933 (ægteskabet opløst) m. snedkermester Fritz Hueg, f. 31.1.1905 på Frdbg., søn af snedkermester A J A Hueg og hustru Gerda Vilhelmine f. Hansen.

Efter præliminæreks. ansat på Nobels tobaksfabrik kontor; sangelev hos fru Hedevig Quiding; debut 31. maj 1917 hos Harald Stabehj i en sommerrevy på Odder Teater; turnerede derefter med samme selskab bl. a. som Hanna Glawari i Den glade enke; engageret ved Scala Teatret i Kbhvn. 1918–28 og 1930, ved forsk. kbhvske teatre bl. a. Nørrebros Teater 1928–30 og 1931, Folketeatret og som gæst på Det kgl. Teater i 1930, samt ved en række revyse-

ner, Cirkusrevyen, Dagmarrevyen, Riddersalen m. fl.; optrådte sidste gang i Cirkusrevyen 1950.

Sin tids førende revykunstnerinde; fik sit genembrud som revyskuespillerinde i Scalarevnen Hallo Amerika med bl. a. Gabrielle-visen; sang i andre Scalarevyer, bl. a. Regnbuen (1924), en række populære viser som: Han har min sympati, Et pust fra Pustervig, La garçonne, Eskimo'r-visen og Ah Katharina.

Hovedroller bl. a.: Grisi i Jomfruburet og Adele i Flagermusen (Scala); Madame Sans-Gêne, og Eliza i Pygmalion (Folketeatret); Grevinde Danner (Nørrebros Teater); Pernille i Den stundesløse (Det kgl. Teater); Dyveke (Riddersalen april 1940) med bl. a. PH-viserne Jeg gi'r mit humør en gang lak, og Man binder os på mund og hånd. Endv. gæstespil i provinsen som Sigbrit i Diktatorinden. Filmroller bl. a. i: Liva Weel (1930), spillefilmene Odds 777, De blå drenge, Frøken Møllers jubilæum, Under byens tage, Ta' briller på, og sidste filmrolle Viceværtkenen i Smedestræde 4 (1950). Endv. medvirket i radio, bl. a. radioserien 1950: Liva synger og fortæller sine erindringer.

Tildelt Tagea Brandts rejselægat 1941, Teaterpokalen 1942 for Dyveke.

Wegener C. F.

Gehejmearkivar, historiker; f. 13.12.1802 i Gudbjerg på Fyn, død 9.5.1893; søn af sognepræst Hans Christian Wegener og hustru Matthie Kirstine f. Kellinghusen.

Student (Roskilde) 1821; cand. theol. 1828; på prof. Laurits Engelstofts anbefaling ansat som adjunkt ved Sorø akademis skole 1826

med kalligrafi som hovedfag, overlærer 1830, lektor ved akademiet i historie, geografi og statistik 1837, bibliotekar (amanuensis) ved akademibiblioteket og inspector i akademistboligen 1840; dr. phil. 1836; kgl. historiograf 1847; gehejmearkivar 1848–82; kgl. ordenshistoriograf 1851.

Medl. af den grundlovgivende rigsforsamling 1848, men stemte, som modstander af den alm. valgret, ikke for grundlovens indførelse; bistod novemberministeriet (det andet ministerium Moltke 1848–51) bl. a. med tilrettelæggelsen af de historiske aktstykker, der skulle benyttes ved forhandlingerne om den nye arvefølgelov; gjorde sig s. m. prof. J E Larsen til talsmand for nødvendigheden af at fastholde kongelovens ar-

vefølge som det stærkeste bånd mellem kongeriget og Slesvig; henvendte sig til regeringen, da ministeriet Bluhme 4. okt. 1852 bekendtgjorde at man ville opgive kongelovens arvefølge, i skriftet: Forsvar for Danmarks kongers og kongehusets fulde arveret efter Lex Regia (1852), der havde meningsfæller blandt de fleste rigsdagsmedlemmer, i befolkningen og kongehuset; regeringen lod dog straks gennem generalfiskalen rejse tiltale mod ham; blev frifundet både ved kriminalretten og højesteret (1854); en hyldest fra studenterne blev forbudt af politiet, men visen »Konferensråd W. den brave« var på alles læber.

Medl. af Danske Selskab 1839, dets forstander 1851–66; medl. af Videnskabernes Selskab 1843; vicepræsident i Oldskriftselskabet 1849–64 og ledsagede jævnlig Fr. 7. på arkæologiske rejser.

Har bl. a. skrevet: De aula Attalica, litterarum artiumque faultrice (disp., 1836); Om Carl Danske, greve af Flandern (1839); Mindeskrift om Frederik 6. (1840); Kritisk anmeldelse af Dahlmans Danmarks historie (i Tidsskrift for Litteratur og Kritik, 1841); Liden krønike om kong Frederik og den danske bonde (udg. af Landhusholdningsselskabet, 1843); Om Anders Sørensen Vedel (1846, 2. udg. 1847); Mindeblad om kong Christian 8. (1848); publicerede endv. i Antislesvig-holstenske Fragmenter (udg. af kbhvske professorer) en række nationalpolitiske afhandlinger, således: Om den evige forbindelse mellem Slesvig og Danmark (1848), Om hertugen af Augustenborgs forhold til det holstenske oprør (1849), Om landshøjheden over det gamle Rendsborg på Ejderøen (1849) og Aktmæssige bidrag til Danmarks historie i det 19. årh. (1851), der udkom i fl. oplag og oversattes til en række sprog; en levnedstegning af Laurits Engelstoft (1852); Mindeskrift over Frederik 7. (1866). Topografisk-arkæologiske skrifter: Om udgravningen af Asserboes og Søborgs ruiner (1852); Historiske efterretninger om Abrahamstrup (d. v. s.: Jægerspris) gård i den ældre og nyere tid I–II (1855–56). Udgiver (s. m. A D Jørgensen) af Årsberetninger fra det kgl. gehejmearkiv I–VII (1852–83).

Ejede ved sin død et stort privatbibliotek på ca. 40.000 bd. (i egen biblioteksbygning Vesterbrogade 60), over hvilket der i 1897 udarbejdedes et katalog i fire bd. »Bibliotheca Wegeneriana«. Samlingen, der købtes af staten, kom med fl. andre til at danne grundstammen i Statsbiblioteket i Århus.

Titulær professor 1848; etatsråd 1849; konferensråd 1852; gehejmekonferensråd 1882.

Weie Edvard

Maler; f. 18.11.1879 i Kbhvn., død 9.4.1943; søn af skibsbygger Martin Weie og hustru Victoria Emilie f. Petersen; gift 19.11.1930 m. malerinden Agnes Louise Agnete Jensen, f. 7.4.1878 i Kbhvn., datter af partikulier Alfred Marius Jensen og hustru Louisa f. Forsberg.

På Teknisk skole 1893–99; debuterede på Charlottenborg 1904; på Zahrtmanns skole 1906–07 og s. m. denne på rejse til Italien

1907; i Paris 1912 og i Italien og Paris 1923-24.

Oprindeligt stærkt påvirket af Zahrtmann senere, bl. a. efter ophold på Christiansø 1912, under indflydelse af Karl Isakson, præget af en større frigørelse af farven og mere opløsning af formen; blev en af sin periodes fineste kolorister.

Tildelt Eckersberg-medaljen 1925; Anckerske legat 1931.

Har udstillet på Kunstnernes efterårsudstilling 1904-05 og 1907-09, på Charlottenborg 1904 og 1908-09, på De trettens udst. 1909, på Den frie udstilling i perioden 1912-25 (medl. 1912), i New York 1912, Køln 1912, München 1913, Stockholm 1941, på private udstillinger m. v.

Hovedværker: Udsigt over Wilders Plads (1906); Kunstnerens søster (1907) og moder (1908); Quai de la Tournelle (1912); en række billeder med motiver fra Christiansø, kyststudier og billeder af havet; To genier (1916); Poseidon farer over havet omgivet af nereider og tritoner (1917); Opstilling med blomsterkurv og appelsiner (1923); Opstilling med frugter (1923); Stående kvindelig model (1923); Modelfigur (1925); Vej gennem skov (1932); Opstilling med køkkentøj (1936); Faun og nymfe (1941); selvportrætter bl. a. 1916 og 1922 m. v.

Repræsenteret på Kunstmuseet, i Kobberstiksamlingen, i provinsmuseer, i Nationalmuseum i Stockholm m. v.

Weilbach Philip

Kunsthistoriker; f. 5.8.1834 i Usserød, død 22.11.1900; søn af fabrikør ved Usserød Klædefabrik, justitsråd Johan Philip Weilbach og hustru Martha Christence f. Muus; gift 1. gang 11.12.1860 m. Cecilie Adolfine, f. 30.5.1826 i Randers, død 18.10.1883, datter af prokurator Hans Henrik Ammitzboell og hustru Marie Sophie f. Ammitzboell; 2. gang 19.3.1886 m. Emma Emilie, f. 14.1.1851 i Helsingør, død 1900, datter af købmand, konsul C F A Dreyer og hustru Juliane Louise f. Becker.

Student (Borgerdydskolen på Chrsthvn.) 1852; studerede kunsthistorie og æstetik; sekretær for den danske konsul Bravo i Den skandinaviske Forening i Rom 1860-62; sekretær og bibliotekar ved Kunstakademiet 1883.

Har udgivet: De berømte broncedøre for hovedindgangen til baptisteriet i Florens, udførte af Lorenzo Ghiberti (1862); Kunst og æstetik (1870); Maleren Eckersberg levned og værker (1872); H V Bissen (1898); endv. hovedværket Dansk Kunstnerlexikon (1877-78), i stærkt øget 2. udg. under navnet Nyt dansk Kunstnerlexikon I-II (1896-97), udk. i 3. udg. under navnet Weilbachs Kunstnerleksikon (under redaktion af Merete Bodelsen og Povl Engelstoft, I-III, 1947-52).

Weis Fr.

Plantefysiolog; f. 28.11.1871 i Beder ved Århus, død 12.7.1933; søn af kreaturhandler J P Weis og hustru Jensine Severine f. Jensen; gift 1. gang 25.8.1899 (ægteskabet opløst) m. forfatterinden Palline Kirstine Margrete Bagger, f.

9.3.1868 på Alstrup, Landet sogn, datter af forpagter D B Bagger og hustru Ovidia f. Lützen; 2. gang 31.12.1912 m. Karen, f. 16.3.1880 i Kbhvn., datter af højesteretsadvokat A Klumbien (se denne).

Student (Århus) 1890; den første mag. scient. i plantefysiologi 1897; assistent ved Carlsberg Laboratoriets kemiske afd. 1898-1905; dr. phil. 1902; studerede bl. a. ved Pasteur-institutet i Paris og hos prof. Beyerinck i Delft 1903, hos prof. Freudreich i Liebefeld ved Bern 1904; docent i bakteriologi 1904, professor i plantefysiologi ved Landbohøjskolen 1905.

Medl. af statens planteavlsudvalg 1920-29; leder af Dansk Skovforening og Det danske Hedeselskabs fælles gødningsforsøg 1921-31; statens delegerede ved 1. internationale jord-

bundsforskerkongres i Washington 1927; præsident i Det internationale Jordbundsforsknings-selskabs afd. for skovjord og for den danske sektion af selskabet; medl. af bestyrelsen for Det danske Pasteur-Selskab 1928; formand i udvalget for naturfredning 1929-30. Formand for Århusianer-Samfundets Kbhvns-afd., for Klubben af 1914 fra dens stiftelse til 1920 og igen fra 1930; formand for landsforeningen Den personlige Friheds Værn 1917-20; medstifter af og medl. af bankrådet for Kbhvns Bank 1918-22; formand for Dansk-Litauisk Selskab 1932.

Vigtigste arbejder: Bakterierne I-III (s. m. Johs. Schmidt, 1899-1901); Studier over proteolytiske enzymer i spirende byg (disp., 1902); Studier over skov- og hedejord I-III (s. m. P E Müller, 1905-13); Bakterielivet i jordbunden og dets betydning for jordbruget (1905); Om alkohol og alkoholiske drikke (1910); Afholdsbevægelsen og alkoholspørgsmålet (1910); Livet og dets love (1911, 2. reviderede og forøgede udg. 1923); Undersøgelser over jordbundens reaktion og nitrifikationsevne i typiske danske bøgeskove (1924); Undersøgelser over askens krav til jordbunden (1927); Fysiske og kemiske undersøgelser over danske hedejorder m. m. (1929-32); Om hedejordens værdi til opdyrking (1929); desuden talrige afhandlinger og artikler i forsk. tidsskrifter.

Wenck H.

Arkitekt; f. 10.3.1851 i Århus, død 3.2.1936; søn af general à la suite Theodor v. Wenck og hustru Waller (Woller) f. Pacht; gift 15.3.1895 m. Thyra, f. 29.6.1869 i Kbhvn., død 1923, datter af grosserer J Gram og hustru Petrea f. Olsen.

På Akademiet 1869-76; overarkitekt ved Statsbanerne 1894-1921; medl. af Akademiet 1905, af akademirådet 1905-14; medl. af det svenske akademi 1915.

Tildelt Eckersberg-medaljen 1898 og 1901.

Har bygget Helsingør station (1891, s. m. Chr. Holsøe); Kbhvns hovedbanegård (1904-11); centralpostbygningen i Tietgensgade (1912) og en lang række stationer og postbygninger, toldkammerbygninger m. v. landet over.

Titulær professor 1903; tildelt fortjenstmedaljen i guld 1914.

Werlauff E. C.

Historiker, biblioteksmand; f. 2.7.1781 i Kbhvn., død 5.6.1871; søn af koffardikaptajn Jens Werlauff og hustru Wilhelmine Frederikke f. Wirth; gift 18.11.1815 m. Wilhelmine, f. 1.12.1797 i Kbhvn., død 1873, datter af kgl. skuespiller Stephan Heger og hustru skuespillerinde Eline Heger f. Schmidt.

Student (priv. dimit.) 1796; inspektør på Det kgl. biblioteks læsesal 1798; Kbhvns univ.s guldmed. 1800; armagnæansk stipendiar 1800–10; cand. jur. 1802; 2. sekretær ved Det kgl. bibliotek 1805, 1. sekretær 1814, bibliotekar 1823, overbibliotekar og bibliotekets leder 1829–61; dr. phil. 1808; adjunkt ved Kbhvns universitet 1810, forelæste over nordisk historie og oldsager; ekstraord. professor 1812, ordinær professor 1828–67; medl. af konsistorium 1828; universitetets rektor 1836–37; indviede den efter bombardementet 1807 genopførte universitetsbygning 13. okt. 1836; holdt indvielsestalen på dansk, den første danske tale ved nogen akademisk akt.

Medl. af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog 1806, af kommissionen for oldsagers opbevaring fra 1810 til dens ophævelse 1849 og af Videnskabernes Selskab 1820; ordenssekretær 1860.

Litterære arbejder: Udkast til den nordiske arkæologiske historie i vort fædreland indtil Ole Worms tid (1807); De Ario multiscio antiquissimo Islandorum historico (disp., 1808); Forsøg til det danske sprogs historie i hertugdømmet Slesvig (1819); Historiske efterretninger om Det store kongelige bibliotek i København (1825, 2. forøgede udg. 1844); Bidrag til den nordiske ravhandels historie (1836); L. Holbergs fejde med A. Højer (1835); Biografiske efterretninger om Arne Magnussen, ved Jon Olafsen fra Grunnavik, med indledning, anmærkninger og tillæg (1836); Udsigt over Københavns universitetsbygningens historie (s. m. L. Engelstoft, 1836); Historiske antegnelser til L. Holbergs lystspil (1838, 2. forøgede udg. 1858); Forsøg til at oplyse og forklare Procops efterretninger om de nordiske lande (1841); Det Kongelige Danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog (1847); De hellige tre kongers kapel i Roskilde domkirke (1849); Københavns universitet fra dets stiftelse indtil reformationen (1850); Erindringer om guldhornstøveriet den 4. maj 1802 (1858); P. J. Phønixberg, københavnsk bogtrykker og lejligheds-

poet i begyndelsen af det 18. årh. (1860); Om Danebrog og Danebrogsordenen. En historisk undersøgelse (posthumt 1872). Afsluttede (s. m. Børge Thorlacius) 1813–26 folioudgaven af Noregs Konunga Sögur; udgav Anecdoton historiam Sverreri regis Norvegiæ illustrans (1815) samt talrige afhandlinger i historiske tidsskrifter. Erindringer i Memoirer og breve XIII (1910), samt Af min ungdoms tid. Udg. af H. Degen (1954).

Justitsråd 1818; rang med virkelige etatsråder 1829; konferensråd 1836.

Vermehren Fr.

Malers; f. 12.5.1823 i Ringsted, død 10.1.1910; søn af glarmester Peter F. N. Vermehren og hustru Sophie Amalie f. Franck; gift 7.7.1857 m. Thomasine Ludvigne, f. 21.12.1833 i Kbhvn., død 1877, datter af universitets- og kommunitefsforvalter, prokurator, justitsråd Thomas Ludvig Grüner og hustru Petrine Elisabeth f. Beyer.

Som dreng hjulpet med tegning af Jørgen Roed; student (Sorø) 1843; støttet i at blive maler af ægteparret Ingemann; på Akademiet 1844 og samtidig undervisning hos Jørgen Roed; deltog i krigen 1848; rejse over Tyskland, Belgien og Frankrig til Italien 1855–56; rejse over Holland og Paris til Rom 1862; medl. af Akademiet 1864; lærer ved modelskolens forberedelsesklasse 1865; professor ved Akademiet 1873–1901. Besøgte verdensudstillingen i Paris 1878 og Bonnats atelier samt studerede samtidens malerkunst; rejse med ungdomsvennen, arkitekten Meldahl til Berlin, Dresden og München 1883.

Tildelt Anckerske legat 1862.

Har udstillet på Charlottenborg 1847–1909, i Stockholm 1850 og 1866, Paris 1855 og 1878, London 1862 og 1907, Berlin 1891 m. v.

Hovedværker: Parti af baggården til Thotts palæ (1845), påvirket særlig af Eckersberg og Jørgen Roed; Reservesoldatens afsked med sin familie (1849); Vinteraften ved Susæn (ca. 1850); En jysk fårehyrde på heden (1855); En italiensk hyrde (1856); Gadeparti fra Gerano i Albionbjergene (1857); En sædemand (1859); Et bondekøkken (1860); portræt af fru Wanscher (1869); selvportræt (1886); portræt af billedhuggeren Saabye (1887) m. v.

Repræsenteret på Kunstmuseet, Frederiksborg, Hirschsprungske samling, Nivågård, i provinsmuseer m. v.

Verner Karl

Sprogforsker; f. 7.3.1846 i Aarhus, død 5.11.1896; søn af strømpævaver Frederich Wilhelm Werner og hustru Catharina Dorteia f. Hansen.

Student (Aarhus) 1864; ophold i Rusland 1871–72; mag. art. (slaviske sprog) 1873; ophold i Aarhus 1873–74; studierejse til Danzig-egnen 1875–76; ansat ved universitetsbiblioteket

i Halle 1876; docent i slavisk sprog og litteratur ved Kbhvns universitet 1883, ekstraord. professor 1888.

Behandlede særligt betingelserne i de indoeuropæiske sprog specielt de slaviske.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1888; tilkendt den Bopp'ske prisbelønning af akademiet i Berlin; dr. phil. h. c. ved Heidelbergs universitet 1887.

Hans afhandlinger: Eine ausnahme der ersten lautverschiebung, offentliggjort 1877 og optrykt i afhandlinger og breve (1903), var af den største sprogvidenskabelige betydning og resultaterne benævnes den »Verner'ske lov«; breve vedr. undersøgelser over sproglyds svingningskurver (i Neuphilologische Mitteilungen sept.-okt. 1903); breve fra Rusland udg. af N. A. Nielsen (i Humanister i Jylland, 1959).

Wesenberg-Lund Carl

Zoolog; f. 22.12.1867 i Kbhvn., død 12.11.1955; søn af skibsfører C. T. V. Lund og hustru Manna f. Wesenberg; gift 7.7.1895 m. Jenny, f. 11.10.1867 i Hillerød, død 1953, datter af købmand Axel C. Knudsen og hustru Laura f. Mengel.

Student (Frederiksborg) 1887; mag. scient. 1893; assistent ved undervisningen på Landbohøjskolen 1894; Kbhvns univ.s guldmed. 1895;

deltager i Ingolf-ekspeditionen 1896; dr. phil. 1899; leder af universitetets ferskvandsbiologiske laboratorier i Hillerød (oprettet 1911) og i Suserup Skov ved Tjustrup Sø (oprettet 1916); professor i ferskvands-biologi ved Kbhvns universitet 1922-39.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1918, af Committee internat. Malariol, Rom 1927-32; formand for den danske sektion for International bird protection, New York, 1928-35; medl. af Comité Belge pour la protection de la Nature, Bryssel, 1928; medl. af Akademiet for de tekniske Videnskaber 1939; medlem og æresmedlem af en lang række vidensk. selskaber og akademier i udlandet.

Værker: Danmarks rotifera I (disp., 1899); De danske søers plankton I-IV (1904-08); Insektlivet i ferske vande (1915); udgivet og omarbejdet V Bergsøe: Fra mark og skov (1915-16); Furesøstudier (1917); Contributions to the Biology of the Danish Culicidæ (1921); Rotifera (1923 og 1930); Trematoda I-II (1932-34); Fra sø og å (1922, 2. udg. 1945); Ferskvandsfaunaen biologisk belyst I-II (1937, tysk udg. 1939); Det ferskvandsbiologiske laboratorium gennem 40 år (1940); Biologie der Süßwasserinsekten (1943); De danske søers og dammes dyriske plankton (1952); medudgiver og medstifter af Internationale Revue der gesamten Hydrobiologie und Hydrographie, Leipzig, s.m. prof. R. Woltereck redaktør af dette 1921-24; har desuden virket som populærvidenskabelig forfatter bl.a. skildret Danmarks insektverden i værket Danmarks natur (1899), nybearbejdet V Bergsøes skildring af insekter og edderkopper i nyudg. af Brehms Dyrenes liv I (1928); endv. talrige arbejder i inden- og udenlandske tidsskrifter.

Dr. phil. h. c. i Uppsala 1932; modtog en guldmedalje for videnskabelig virksomhed, skænket af nordiske biologer, 1947; æresborger i Hillerød 1947.

Wessel Casper

Geografisk landmåler, matematiker; f. 7. el. 8.6. 1745 i Jonsrud ved Vestby, Norge, død 25.3. 1818; søn af provst Jonas Wessel og hustru Helene Marie f. Schumacher; gift 1780 (separeret 1785) med Cathrine Elisabeth, f. ca. 1747, død 1791, datter af silkefarver Johan Jørgen Müller og hustru Anna Elisabeth.

Student (Kristiania) 1763; landmåler 1764; assistent hos Det danske Videnskabernes Selskab s. å.; interimslandmåler 1766; virkelig landmåler 1769; cand. jur. 1778; udførte geografisk opmåling af storhertugdømmet Oldenburg 1781-85; kgl. bestalling som landmålingsinspektør 1798, afsked 1805.

Lede under Videnskabernes Selskab udarbejdelsen af specialkort over kongeriget og hertugdømmerne både ved opmålinger i marken og ved kortfremstillingen; ledede ligeledes den kontrollerende triangulation og tegnede på grundlag heraf trigonometrisk bestemte generalstabskort; fik endv. sine trigonometriske bestemmelser lagt til grund for ny kortlægnings af hertugdømmerne 1820.

Har skrevet: Om directionens analytiske betegnelse, et forsøg anvendt fornemmelig til plane og sfæriske polygoners opløsning (Vidensk. Selsk. Skrifter, Nye saml. V, 1799; genoptrykt i Arkiv for Mathematik og Naturvidenskab, samt oversat til fransk 1897), udvidede her den kendte beregningsform af liniestykkerne på en ret linie med fortegn til regning med orienterede, begrænsede liniestykker (vektorer) i rummet og gav derved som den første, før Gauss (1799) og Argand (1806), regningen med imaginære størrelser en fast logisk basis og udvidede, i modsætning til disse regningen med vektorer i planet til regning med vektorer i rummet; blev derved en forløber for W R Hamiltons kvaternionteori; benyttede sin teori til løsning af plane og sfæriske polygoner.

Wessel Johan Herman

Digter; f. 6.10.1742 i Jonsrud ved Vestby, Norge, død 29.12.1785; søn af provst Jonas Wessel og hustru Helene Marie f. Schumacher; gift 10.5.1780 m. Anna Catharina, f. 23.2.1748 i Kristiania, død 1812, datter af krigsbogholder, justitsråd Thomas Bukier og hustru Karen Sophie f. Riis.

I sin fødeby til 1756; på Kristiania latinskole 1756-59; adgangseks. til Kbhvns universitet 1761, tog anden eks. 1762; studerede engelsk og romansk sprog og litteratur, dog uden at tage eks.; omgikkes bl.a. de norske digtere Johan Nordahl Brun, Niels Krog Bredal og Cl. Fasting og dannede med disse det såkaldte Norske Selskab, der væsentligst holdt til på forsk. værtshuse i den indre by; ernærede sig nødtørftigt bl.a. ved at give timer i fransk og engelsk samt ved oversætterhonorarer for syngestykker; døde i fattigdom.

Hovedværker: Kærlighed uden strømper (parodikomedie, 1772; med satire over misbruget af den franske tragedies og den italienske operas stil og teknik, i 19. årh. oversat til svensk, tysk og fransk); Lykken bedre end forstanden (lystspil, 1776); Anno 7603 (komedie, 1785); udg. et ugeblad på vers Votre Serviteur, Otiosis (1784-85, med digte som Gaffelen og Smeden og bageren og med forbillende bl.a. i den franske digter La Fontaine); endv. læredigtene Nøjsheds og Ode til sønnen (1775) og talrige vittige epigrammer, impromptuer; rimbreve til Baggelsen: »Han stiger i sin flugt, jeg daler«;

Samtlige skrifter I-II (1787); senere udg. bl.a. ved A E Boye (1832), P L Møller (1844-48); Samlede digte ved I Levin (1862 og senere), ved Paul V Rubow (1936) o. a.

Wessel Peter,
se Tordenskiold Peter.

Wessel Th.

Handels- og industrimand; f. 27.2.1842 i Odense, død 31.7.1905; søn af toldassistent Herman Hinrich Wessel og hustru Wilhelmine f. Rasmussen; gift 24.10.1868 m. Elise Margarethe, f. 29.12. 1849 i Vejle, død 1933, datter af købmand Hans Jordt Sørensen og hustru Charlotte Amalie f. Martini.

I lære hos L J Baagøe, Svendborg 1856; rejssende i handelshuset M E Grøn og Søn 1864; etablerede s.m. Emil Vett firmaet Emil Vett og Co. i Århus 1868, der handlede med hvidevarer o. lign.; etablerede filialer i fl. provinsbyer og s.m. Vett en-gros forretning Th. Wessel og Co. i Kbhvn. 1870; forretningen flyttedes fra Østergade til Kongens Nytorv 1871 under navnet De forenede Hvide Varer Forretninger ved Th. Wessel og Co.; navnet ændret til Th. Wessel og Vett 1876; navnet Magasin du Nord indregistreret 1879; opførte den nuværende hovedbygning på Kgs. Nytorv 1894; etablerede egne væverier, farverier, møbelfabrik, systuer m. v. og udvidede provinsfilialerne; omdannede virksomheden til aktieselskab med aktiekapital 7,9 mil. kr. i 1899 og indtrådte s.m. Emil Vett i bestyrelsen for virksomheden, der havde udviklet sig til Danmarks første og største stormagasin.

Medl. af bestyrelsen for Kbhvns Understøttelsesforening og for selskabet Fængselshjælpen samt af bestyrelsen for Kbhvns Telefonaktieselskab og medl. af Nationalbankens repræsentantskab 1896-1901 og 1903-05.

Westenholz Aage

Ingeniør; f. 18.4.1859 på Mattrup, død 23.12. 1935; søn af etatsråd, godsejer Regnar Westenholz og hustru Mary f. Hansen; gift 22.9.1903 m. Ellen, f. 26.4.1875, død 1951, datter af gods-ejer Wm. Hansen Grut og hustru Valborg f. Heilmann.

Student (priv. dimit.) 1877; cand. polyt. 1884; bestyrer af et teglværk ved Bangkok 1886; ingeniør, senere direktør for Bangkok sporveje 1887–95 og elektrificerede disse 1894 før nogen anden by øst for Suez; kaptajn i den siamesiske sømineafd. 1893; entreprenør og ingeniør i Bangkok 1895–97; adm. direktør for The Siam Electricity Co. 1898–1910, formand for bestyrelsen 1903–27, derefter æresformand; medvirkede til starten af fl. danske virksomheder i Siam (Thailand) f. eks. Menam Motor Boat Co. og Siam Cement Co. Ltd.; medstifter af og formand i bestyrelsen for The United Plantations Ltd. på den malajiske halvø; stiftede kaffeplantagen Karen Coffee Ltd. ved Nairobi i Østafrika, der en årrække bestyredes af niecen, forfatterinden Karen Blixen.

Oprettede Korps Westenholz i Kbhvn. 1908, det første frivillige danske rekylskyttekorps, forbillede for senere lokale frivillige korps, og skrev pjecen Forsvar og folkesjæl (1910).

Westergaard Harald

Nationaløkonom og statistiker; f. 19.4.1853 i Kbhvn., død 13.12.1936; søn af orientalsk N. L. Westergaard (se denne); gift 1. gang 7.9.1881 m. Thora Alvilda, f. 13.9.1860 i Vemmetofte, død 1891, datter af etatsråd P. F. Koch og hustru Caroline Gustava f. Qvistgaard; 2. gang

2.11.1892 m. Lucie Bolette, f. 4.7.1869 i Humble, Langeland, død 1940, datter af pastor Ludvig Blædel og hustru Thyra f. Nielsen.

Student (Metropolitanskolen) 1871; cand. mag. (matematik) 1874; cand. polit. 1877; ansat i Statsanstalten for Livsforsikring 1880; Kbhvns universitets guldmed. 1881; docent ved

universitetet 1883, professor 1886–1924; universitetets rektor 1914–15.

Talsmand for den matematiske træning i nationaløkonomien; nærede stor interesse for de sociale spørgsmål i reaktion mod den tidligere nationaløkonomiske videnskab.

Medl. af Den antropologiske komité, af direktionen for Kbhvns Brandforsikring 1885–1936 og for Bikuben 1886–1936; formand for Det kbhnske Kirkefonds forretningsudvalg 1896 (fra 1931 bestyrelse); medl. af forsikringsrådet 1904–32; medl. af bestyrelsen for Begravelseskassernes Genforsikring, for Hans Tavsens fond og for Forsikrings-Akts. Skjold; formand for Bibelselskabet for Danmark; formand i komitéen til belysning af statsmonopoler 1919–24. Æresmedlem af Nationaløkonomisk Forening, af den danske og den svenske forsikringsforening samt medlem el. æresmedlem af en række videnskabelige selskaber og akademier i udlandet.

Har foruden en række afhandlinger i danske og udenl. tidsskrifter skrevet: Mortalitet og Morbilitet (1881–82, 2. opl. 1901); Fra forargelse til tro (1885); Landbefolkningens dødelighed i Fyens stift (s. m. M. Rubin, 1886); Statistikens teori i omrids (1890, 3. udg. s. m. H. Nybølle 1927); Ægteskabsstatistik (s. m. M. Rubin, 1890); Den ældre nationaløkonomis opfattelse af det sociale spørgsmål (1896); Indledning til studiet af nationaløkonomien (1891); Nationaløkonomien i hovedtræk (1908, 2. udg. 1912); Europas økonomiske og sociale udvikling 1500–1800 (1908); Det 19. århundredes økonomiske udvikling (1910, 2. udg. 1926); Alkoholforbrugets indflydelse på livsvarigheden (1910); Scope and Method of Statistics (1916); Economic Development of Denmark (1922); The Official Vital Statistics of the Scandinavian Countries and the Baltic Republics (1926); Contributions to the History of Statistics (1932); Hvor glider vi hen? (1933); Erindringer og betragtninger (1935).

Dr. polit. h. c. ved Kbhvns universitet 1902; æresdoktor i Kristiania 1911; A. S. Ørstedes guldmed. 1911.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1930.

Westergaard N. L.

Orientalist; f. 27.10.1815 i Kbhvn., død 9.9.1878; søn af tømrermester Niels Westergaard og hustru Sophie Magdalene f. Nyeberg; gift 23.5.1845 m. Christiane Frederikke, f. 24.12.1819 i Kbhvn., død 1856, datter af skuespiller, læge J. C. Ryge (se denne).

Student (Borgerdydskolen i Kbhvn.) 1833; sproglige studier, særlig indiske, ved Kbhvns universitet; fortsatte studier af sanskrit, avestisk og nypersisk hos prof. Chr. Lassen i Bonn 1838; studerede og afskrev indiske håndskrifter i London og Oxford 1839; rejse med offentlig støtte til Indien og Iran 1841–44; studerede parserreligionens sprog, avestisk og pehlevi, i Bombay og berejste store dele af præsidentskabet Bombay for at undersøge oldtidslevninger og indskrifter; fortsatte sine studier i Iran 1843 vedr. den persiske oldtids historie og religion og

tog afskrifter af oldpersiske kileindskrifter; hjembragte bl. a. fl. overordentlig sjældne og værdifulde pehlevi-håndskrifter; nu i Det kgl. bibliotek, udg. i facsimile i Codices Avestici et Pahlavici Bibliothecae Universitatis Hafniensis, vol. III–VI (1934–36); lektor ved Kbhvns universitet 1844; ekstraord. professor i indisk-orientalsk filologi 1845, ordinær professor 1850; medl. af konsistorium 1854; universitetets rektor 1867–68.

Medstifter af og formand for Det nordiske Litteratursamfund; medl. af Videnskabernes Selskab 1847, af dets ordbogskommission 1850 og i en årrække formand for dets kassekommission; medl. af bestyrelsen for Dansk historisk Forening 1853; efor for den Arnamagnæanske stiftelse 1856; medl. af den grundlovgivende rigsforsamling 1848, valgt i Holbæk amts 1. valgkreds.

Har bl. a. skrevet: Radices linguæ Sanscritæ (1841); Zur Entzifferung der Achämenidischen Keilschrift zweiter Gattung (1845), samme på engelsk (i Oldskriftselskabets Mémoires, 1840–44); Om den anden eller den sakske art af akhæmenidernes kileskrift (1854); Sanskrit læsebog (1846); Kortfattet sanskrit formålære (s. å.); Codices Indici bibliothecae regiae Havniensis enumerati et descripti, cum indice codicum Indicorum et Iranicorum Bibliothecae Universitatis Havn. (1846); udg. af pehleviskriftet Bundeshesh (Bundahishn) (1851); Zendavesta or the Religious Books of the Zoroastrians, edited and translated, with a Dictionary, Grammar &c. Vol. I The Zend Texts (1852–54); Om de ældste tidsrum i den indiske historie med hensyn til litteraturen (1860, på tysk 1862); Bidrag til de indiske lande Málavas og Kanyakubjas historie (1868); Om de indiske kejserhuse fra det fjerde til det tiende århundrede og nogle ældre fyrsteslægter efter samtidige aktstykker (1869). Redaktør af Historisk Tidsskrift 1853–65.

Dr. phil. h. c. ved Lunds universitet 1868. Etatsråd 1869.

Westermann A. M. T.

Landøkonom; f. 3.6.1852 i Bogense, død 23.2.1935; søn af farver og tøjfabrikant, senere proprietær C. H. Westermann og hustru Severine Marie f. Steentoft; gift 30.9.1890 m. Henrietta Jacobina (Henny), f. 18.1.1866 i Liverpool, død 1920, datter af koffardikaptajn Ch. Petersen og hustru Maryann f. Johnston.

Uddannet ved landbruget; overforvalter på Rosvang 1873; bestyrer af Dronninggård, Frederikslund og Kaningården ved Holte 1876; landbrugseks. 1883; landinspektør. 1885; stud. 1887; studier i anvendt plantefysiologi; lærer i landøkonomi ved Landbohøjskolen 1888, professor 1896–1923.

Fik indgribende betydning for dansk planteavl udvikling, for forsøgs- og konsulentområderne samt for udviklingen af landbrugsstudiet; medvirkede til stiftelsen af udvalget vedr. Det landøkonomiske Driftsbureau 1916; rådgiver for Det danske Hedeselskab vedr. mosernes undersøgelser og opdyrkning.

Formand for frøkontrolkommissionen 1891–1917 og for statens tekniske landbrugsudvalg 1915–17; medl. af bestyrelsen for De samv. Landboforeninger i Sjællands stift 1892–1901; formand for foreningernes udvalg for planteavl 1898–1916; medl. af bestyrelsen for Det kgl. danske Landhusholdningsselskab 1901, præsident 1910, æresmedlem 1920; medl. af statens planteavlsudvalg 1898, formand 1911–18; vicepræsident for foreningen De danske Atlanterhavssøer 1902, præsident 1913; medstifter af og formand for Foreningen af danske Landbrugs-kandidater 1899, æresmedlem 1908; medl. af Danmarks naturvidenskabelige Samfund 1912 og af Commission internationale d'Agriculture 1889, æresmedlem 1913; æresmedlem af Alm. dansk Gartnerforening 1918, De samv. sjællandske Landboforeninger 1923 samt af en række udenl. vidensk. selskaber.

Har bl. a. skrevet: Undersøgelser over typer af danske jorder (1902); Forelæsnings over landbrugets jorddyrkning og plantekultur (1919–20); Undersøgelser over fordampning fra ubevokset og bevokset jord, med særligt henblik på landbrugets plantekultur (1922); Dræning (1936); endv. artikler om jordbunds bakteriologi, driftsstatistik, plantekemi, gødningslære og kulturteknik. Udg.: Landmandsbogen I–III (s. m. H Goldschmidt, 1895).

Vett Emil

Handels- og industrimand; f. 7.11.1843 i Rødby, død 18.2.1911; søn af læge J T E Vett og hustru Karen Petrine f. Bjørn; gift 27.4.1870 m. Caroline Adolphine, f. 15.9.1849 i Århus, død 1935, datter af fabrikkejer C C Langballe og hustru Hansine Palline f. Pallisen.

I lære hos C B Christensen, Århus 1857; etablerede s. m. Th. Wessel firmaet Emil Vett

og Co. i Århus 1868, der handlede med hvidevarer o. lign.; etablerede filialer i fl. provinsbyer og s. m. Th. Wessel en-gros forretning Th. Wessel og Co. i Kbhvn. 1870; forretningen blev flyttet fra Østergade til Kongens Nytorv 1871, under navnet De forenede Hvide Varer Forretninger ved Th. Wessel og Co.; navnet ændret til Th. Wessel og Vett 1876; navnet Magasin

du Nord indregistreredes 1879; opførte den nuværende hovedbygning på Kgs. Nytorv 1894; etablerede egne væverier, farverier, møbelfabrik, systuer m. v. og udvidede provinsfilialerne; opdannede firmaet til aktieselskab med aktiekapital 7,9 mill. kr. i 1899 og indtrådte s. m. Th. Wessel i bestyrelsen for virksomheden, der havde udviklet sig til Danmarks første og største stormagasin.

Medl. af Sø- og handelsretten 1885, af Nationalbankens repræsentantskab 1905 og af Bikubens bestyrelse; kasserer for Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse 1901, direktør 1909; medl. af bestyrelsen for Det dansk-russiske Dampskibsselskab; i bestyrelsen for friskolebørnsasyl; næstformand og kasserer for Dansk Husflidsselskab; medl. af og kasserer for forretningsudvalget for julemærkekomiteén; i bestyrelsen for Boldklubben af 1893.

Geheimeetatsråd 1911; tildelt fortjenstmedaljen i guld 1909.

Weyse C. E. F.

Komponist; f. 5.3.1774 i Altona, død 8.10.1842; søn af urtekræmmer, kaptajn i borgervæbningen W E Weyse og hustru Margaretha Elisabeth f. Heuser.

Fik sin første musikundervisning af moderen og morfaderen, kantor C B Heuser; begyndte at komponere som 10-årig; ved Kielerprofessoren C Fr. Cramers mellemkomst elev hos komponisten J A P Schulz i Kbhvn. 1789–93; till. undervist i violinspil af koncertmester Chr. Tiemroth og i orgelspil af organist H O C Zinck; vikar hos organisten ved Reformert kirke 1792, organist smstds 1794; optrådte endv. som koncertpianist bl. a. i Det harmoniske Selskab og gav privatundervisning i musik og sang; komponerede så godt som intet 1801–04 efter en ulykkelig forelskelse i en af sine musikelever, Julie Tutein; organist ved Vor Frue kirke 1805; hofkomponist 1819.

Fik stor betydning for dansk musikliv, for livet i kirke, hjem og skole, særlig gennem sine romancer, sange og salmer.

Kompositioner bl. a.: syv symfonier (1795–97), hvoraf nr. 6 i C-mol er trykt ca. 1798, nr. 7 i Es-dur udg. i Wien; klaverværkerne *Allegrò di bravura* 1. del (1796), 2. del (1804); *Douze Angloises et une Valse* (1798); Blandede kompositioner (forsk. ungdomsarbejder, 1799); *Klaversonate* nr. 4 i G-mol (1818); *Allegro di bravura* (1831); *Huit Etudes* (1831); *Quatre Etudes* (1837). – Operaerne *Sovedrikken* (1809), *Faruk* (1812) og *Ludlams hule* (1816) (alle til tekst af Oehlenschläger); *ouverture* og *mellemaktsmusik* til *Macbeth* (1817); syngespillet *Et eventyr i Rosensborg Have* (1827, med tekst af J L Heiberg); *ouverture* og *mellemaktsmusik* til *Balders død* (1832, med tekst af Johs. Ewald); syngestykket *Festen på Kenilworth* (1836, dramatiseret af H C Andersen). – Kantater bl. a.: kantate til reformationsfesten 1817; en række kantater til tekst af Th. Thaarup bl. a. *Julekantate* (1818), *Pinsehymne* (1820), *Påskekantate* (1821) og *Nytårskantate* (1821), opført 1822); *Sørgkantate* over *Kuhlau* (1832); *Julekantate* (1836, til tekst af Ingemann); *Sørgkantate* over *Fr. 6.* (1839, til tekst af Oehlenschläger); *Reformationskantaten* (1839, til tekst af J L Heiberg). – Romancer og sange bl. a. til *Ingemanns Morgen- og aftensange* (1837–38); *Ni sange* (1837); *Acht Gesänge* (1838). Endv. kammermusik og orgelfantasier, samt *Den ambrosianske lovsang* (1825), *koralen Den signede dag* (1826), *Pater noster* (1828), *Det er så yndigt at følges ad* (1833), *Integer vitae* (1840); harmoniseret og bearbejdet *Halvtredsindstyve gamle kæmpevisemelodier* (1839–41); *Trestemmige sange* til brug ved skoleundervisningen (1841). Romancer og sange I–II (udsendt af Musikforeningen 1853–60).

Romancer og sange bl. a.: *Dybt skoven bruser* (afskedssang til Julie Tutein, 1801); *Skøns jomfru! luk dit vindue op*; *Fuglen tier*, skoven hviler; *Hyrden græsser sine får*; *Brødre, meget langt herfra*; *Willemoes*; *Duftende enge*; *Solen sank bag grønne lund*; *Der er et land*; *Hvor bølgen larmer*; *Natten er så stille*; *Julen har bragt velsignet bud*; *Rullende henad de støvede veje*.

Breve. Udg. af Sv. Lunn og E Reitzel-Nielsen I–II (1964).

Testamenterede sin store musiksamling til Det kgl. bibliotek.

Titulær professor 1816; dr. phil. h. c. ved Kbhvns universitet 1842.

Vibe Ditlev

Statsmand; f. 15.11.1670 på Breitenburg, død 5.10.1731; søn af vicekansler, gehejmeråd Michael Wibe og hustru Margaretha Catharina f. Reimer.

Ven med kronprins Frederik (4.), hvis opdrager faderen var; studier særlig i historie og

statsvidenskab u. rejse til europæiske hovedstæder; kammerjunker 1695; oversekretær i danske kancelli efter Fr. 4.s tronbestigelse 1699; gehejmeråd og medl. af konseillet 1708; till. amtmand over Gottorp amt 1714.

Tilskyndede til traktaten af 1716 om en fælles dansk-russisk landgang i Skåne, dette felttog, der alvorligt ville have truet Karl 12., blev imidlertid opgivet; medvirkede til fredsslutningen af 3.7.1720, hvorefter England og Frankrig garanterede den danske krone besiddelsen af de tidligere gottorpske dele af hertugdømmet Slesvig; statholder i Norge 1721; medvirkede til salg af krongods til bønderne, støttede de norske jernværkers krav om forbud mod indførsel af udenlandsk jern i kongerigerne, opmuntrede lokale manufakturer og handelen, ordnede jagt-spørgsmål, værnedde borgere og bønder mod overgreb fra embedsmændene m.v. og berejste Norges forsk. egne.

Gehejmeråd 1708; blå ridder 1716.

Vibe Mikkel

Købmand, borgmester; f. 1565 på Lægård ved Holstebro, død 30.3.1624; søn af Christen Mikkelson og hustru Margrethe Christensdatter; gift 1. gang 1595 m. Mette Lauridsdatter, død 1599; 2. gang 15.6.1600 m. Anne, død 1632, datter af borgmester Simon Surbeck og hustru Karine.

På regne- og skrive-skole i Viborg; tre år i tjeneste hos livlægen dr. Peder Spørensen, derefter hos en broder til denne i Norge og fik der indsiget i handelsforhold; i 1580'erne i lære hos Kbhvns største købmand Markus Hess med handelsrejser bl. a. til Spanien og England og fik indblik i Islandshandelen; selvstændig købmand i Kbhvn. 1593; hofleverandør 1596; var bl. a. korneksportør til Norge, drev fra 1616 hvalfangst i det nordlige Ishav, endv. handel på Spanien m.v., besejlede islandske havne fra 1598 og fortsatte handelen med skiftende privilegier; største participant i Det islandske Kompagni fra oprettelsen 1619 og var stærkt medvirkende til overførsel af handelen fra hamburgske til dan-

ske købmænd; endv. participant i og medvirkende til at skaffe bidrag til det nystiftede Ostindiske Kompagni 1618; tilsynsførende ved saltkompagnierne fra oprettelsen 1621.

Deltog i bebyggelsen af Christianshavn, fik tilladelse til at bygge en pramkanal s.m. andre ved Strandgade 1619; ejede mange gårde og grunde i Kbhvn.

Rådmand i Kbhvn. 1602, till. borgmester 1609.

Wiberg S. V.

Genealog, præst; f. 22.8.1811 i Odense, død 27.5.1882; søn af resid. kapellan ved Skt. Knuds kirke Andreas Frederik Wiberg og hustru Anna Kirstine f. Jensen; gift 9.5.1836 m. Vibeke Charlotte, f. 29.3.1812 i Brændekilde, død 1880, datter af sognepræst Vilhelm Holm og hustru Vilhelmine Gottlobine f. Storch.

Student (Odense) 1828; cand. theol. 1832; huslærer på Eidsidelsborg 1832-34; adjunkt ved Odense katedralskole 1834; sognepræst i Vester Nykirke og Fåborg ved Bramminge 1837, i Arsløv og Hørning ved Randers 1851, i Jordløse og Håstrup på Fyn 1858.

Påbegyndte tidligt et omfattende indsamlingsarbejde vedr. gejstlighedens personalhistorie og hans Præstehistorie er stadig et hovedværk i dansk personalhistorie.

Har udg.: Ny gejstlig stat (1858-60); Personalhistoriske, statistiske og genealogiske bidrag til en almindelig dansk præstehistorie I-IV (1870-79).

Viborg Erik

Veterinær; f. 5.4.1759 i Bedsted, Sønderjylland, død 25.9.1822; søn af sognepræst Carl Wiborg og hustru Marie Sophie f. Friis; gift 1. gang 19.11.1790 m. Dorothea Henriette, døbt 26.10.1766 i Kbhvn., død 1795, datter af professor, lærer for landkadetterne og pagerne Nicolaus Jacobæus Yanssens des Campeaux og hustru Anne Susanne f. Briand de Crèvecoeur; 2. gang 10.12.1796 m. Anne Charlotte Amalie, f. 26.11.1778 i Hillerød, død 1852, datter af stutmester Nicolai Nielsen og hustru Friederike Henriette f. Wagrien.

Student (priv. dimit.) 1777; begyndte at studere teologi, derefter fysiske, matematiske og naturhistoriske videnskaber; studerede derpå, efter opfordring af veterinæren P. C. Abildgaard, veterinærvidenskab; lektor (hjelpelektor) ved Ve-

terinærskolen 1783; lektor ved den botaniske have 1783; Videnskabernes Selskabs guldmed. for prisopgave om metoder til undersøgelse af luftens renhed og sundhed 1783 og samme selskabs pris for et par afhandlinger om byg og sandvækster 1787; veterinær studierejse til Tyskland, Østrig, Ungarn, Frankrig, England og Holland 1787-90; professor ved Veterinærskolen 1790 og underviste i plantelære, beslaglære, anatomi, husdyrbrug og kirurgiske operationer; inspektør vedr. sandflugten 1790 og fik stor betydning for dennes bekæmpelse, udsendte forsk. arbejder herom; professor i botanik ved Kbhvns universitet 1797-1801; meddirektør ved den botaniske have 1798; interesserede sig særligt for den økonomiske botanik, for planterets betydning som lægemidler, fodermidler og gifte; forstander for Veterinærskolen 1801 og sekretær ved direktionen for Stutterivæsenet og Veterinærskolen; forbedrede dyrlægerens uddannelse og stilling; stiftede et videnskabeligt veterinærsselskab 1807; bekæmpede fordømmene mod at spise hestekød; bekæmpede med held kvægspesten i Holsten 1814; arbejdede for at fremme pile-dyrkningen; talrige undersøgelser over lægemidler, som indføres i dyrenes blod samt foregangsmand for flere nu almindelige kirurgiske indgreb i veterinærbehandlingen; medvirkede til afskaffelse af natmandsinstitutionen (rakkerne).

Medl. af Videnskabernes Selskab 1791 og af dets ordbogskommission 1796, arkivar ved Videnskabernes Selskab 1815; medstifter af Det Classenske Litteraturselskab for Læger og medl. af dets direktion; dr. med. ved Kiels universitet 1792; æresmedlem af Det kgl. medicinske Selskab 1819 og medl. af 20 udenlandske videnskabelige selskaber.

Har bl. a. skrevet: Forsøg til systematiske danske navne af indenlandske planter (1793); Danske benævnelser til hestens anatomi, bygning og behandling (s.m. J. Neergaard, 1800); Vejledning til en forbedret fåreavl og de spanske fårs behandling i Danmark og Norge (s.m. P. C. Abildgaard, 1800, oversat til svensk og tysk); Svinets behandling som husdyr (1804, oversat til svensk, tysk, fransk og russisk, modtog fransk pris herfor, ny dansk udg. 1836); Abhandlungen für Thierärzte und Oekonomen I-V (1795-1807) med vigtige afhandlinger om bl. a. sniveysygdommen; Samtlige veterinære afhandlinger I (1820, uafsluttet); Hestens ydelære (1821, 2. udg. 1836). Udg. af Veterinær-Selskabets skrifter I-III (1808-18).

Etatsråd 1815.

Vibæk Marius

Handelsskolepædagog, handelshistoriker; f. 10.6.1873 i Bordrup ved Varde, død 26.1.1938; søn af gårdejer Jens Sørensen og hustru Maren f. Poulsen; gift 24.12.1902 m. Barbara, f. 20.7.1872 i Langemark, Samsø, død 1949, datter af gård-ejer Ole Madsen og hustru Ane Mette f. Clemmensen.

Student (priv. dimit.) 1892; Kbhvns univ. guldmed. 1896; cand. mag. 1899; studieophold i Leipzig og Berlin 1899–1900; lærer ved Ordrup latin- og realskole 1900–04, ved Købmandsskolen 1901, ved Kadetskolen 1904–08; overlærer ved Købmandsskolen 1906–20; forstander for Købmandsskolen og Niels Brocks handelsskole 1920 og for Den handelsvidenskabelige læreanstalt 1922, direktør for skolerne fra 1927.

Initiativtager til oprettelsen af Danmarks Handelskoleforening 1910; medl. af kommissionen vedr. handelsskoleloven af 1920; medl. af handelsskolerådet 1920–35. Bestyrelsesmedlem i Société internationale pour l'enseignement commercial og i Dansk-Litauisk Selskab; medl. af Den danske komité for de skandinaviske erhvervs-kursus, af Komitéen for feriekursus i dansk sprog og kultur; revisor i Det kgl. nordiske Oldskriftsselskab; æresmedlem af Købmandsskolens Elevsamfund, Forsikringsforeningen, Handelsvidenskabelig Studiekulub og Danmarks Handelskoleforening.

Har udg. Karl Verner, Afhandlinger og breve (1903); C F Tietgen og hans samtid I–II (1929–43); Den danske handels historie (1932–38); Foreningen til unge Handelsmænds Uddannelse 1880–1930 (1930); og en række tyske skolebøger s. m. lektor Ingerslev o. a.

Dr. rer. pol. h.c. ved universitetet i Tartu (Dorpat) 1932.

Wied Gustav

Forfatter; f. 6.3.1858 på Holmegård ved Nakskov, død 24.10.1914; søn af proprietær C. A. Wied og hustru Cathrine f. Boesen; gift 28.4.1893 m. Alice, f. 7.7.1869 på Høgholt, datter af godsejer, folketingsmand Ferdinand Tutein og hustru Jensine Christine f. Ørtoft.

I boghandlerlære i Nakskov og Kbhvn. 1873–78; skriver på et sagførerkontor 1881; student (priv. dimit.) 1886; huslærer på Overgård ved Mariager; timelærer på Sundby realskole; for-søgte sig som skuespiller bl. a. på Strindbergs

forsøgsscene i Kbhvn. 1889; derefter forfatter-virksomhed; skrev prosaskitser til dagbladet København fra april 1891; p. g. a. fortællingen De unge og de gamle idømt 14 dages fængsel for overtrædelse af den litterære blufærdighed 1892; tog sit liv under en depression.

Skabte sin originale litterære form med »satyrspillet«, hvor regieanvisninger og forfatter-kommentarer er lige så vigtige som replikkerne; viste i sine værker tragedien bag idyllen og be-handlede bl. a. køns- og afstammingsforhold med ironi og ofte i karikatur, dog med et præg af melankoli og livslede bag satirens og lystighedens.

Har bl. a. skrevet: Nogle aforismer i anl. af interpellationer i Stortinget og dens følger (debut u. pseudonymet Peter Idealist, 1887); En hjemkomst (sørgespil, 1889); En bryllupsnat (skuespil, 1892); endv. fortællinger: Silhuetter (1891), Barnlige sjæle (1893), Menneskenes børn I–II (1894), Ungdomshistorier (1895) og Lystige historier (1896); Erotik (satyrspil, 1896; Dag-marteatret s. å.); Adel, gejstlighed, borger og bonde (fire satyrspil 1897; heri En mindefest, opf. Dagmarteatret 1899 og senere bl. a. TV); dobbeltromanen: Slægten (1898) og Fædrene æde druer (1908); romanrækken: Livsens onds-kab (1899), Knagsted (1902) og Pastor Sørensen og Co. (1913); Det svage køn (fire satyrspil, 1900; heri Fru Mimi, opf. Dagmarteatret 1901 og bl. a. i radio og TV); Thummelumsen (dramatisering af Livsens onds-kab 1901; Folke-teatret s. å., filmatiseret 1941); To kroner og halvtreds og andre skærmysdler (1901; heri Skærmysdler, Det kgl. Teater 1901 og senere bl. a. også i radio og TV); Hendes gamle Nåde (dramatisering af Slægten, 1904; Folke-teatret s. å., filmatiseret 1912); Danse-mus (et satyrspil, 1905); Fåreper. Et liv (1905); Ranke viljer (satyrspil, dramatisering af Ungdomshistorier, 1907, senere opført under titlen 2×2 = 5); Fra land og by. Samlede fortællinger I–II (1907); Kær-lighed (skuespil, 1909); Digt og virkelighed (livserindringer 1915; forøget udg. 1950). Min-deudg. I–VIII (1915–16, 2. udg. 1920); Udvalg-te skrifter I–IV (1918); Værker i udvalg I–V (ved Tom Kristensen, 1938); Romaner, noveller, skuespil I–XII (1966–68). – Gustav Wied i bre-ve (udg. af Johs. Brøndum-Nielsen, 1946).

Wiedewelt Johannes

Billedhugger; f. 1.7.1731 i Kbhvn., død 17.12.1802; søn af billedhuggeren Just Wiedewelt og hustru Birgitte Lauridsdatter Knudsen.

Oplært i faderens værksted, svend 1745, og elev af det ældre kunstakademi; ophold i Paris 1750–54 og ved kunstakademiet der, hjulpet af den danske legationssekretær J. Wasserschele; i Rom 1754–58; boede der s. m. den tyske arkæolog Johs. Winckelmann 1756–57 og blev stærkt påvirket af dennes kunstopfattelse, foretog till. rejse til Napoli, Pompeji og Hercula-

num og til en række andre byer i Italien; medl. af Akademiet 1759; fik overladt materialgården ved Frederiksholms Kanal som atelier 1759; kgl. hofbilledhugger 1759–1802; professor ved Akademiet 1761–1802, direktør 1772–78, 1780–89 og 1793–95; tilsynsførende ved L. Fourniers porcelænsfabrik ved Blåtårn 1761–66.

Medl. af Akademiet i Stockholm 1795.

Har udstillet på Salonen 1769, 1778 og 1794 m. v.

Hovedværker: Chr. 6.s marmorsarkofag i Roskilde domkirke (færdig 1768, opstillet 1777), den første klassicistiske sarkofag i Danmark på-virket af Winckelmanns ønske om en ny klas-sisk stil og om den »ædle simpelhed«; udkast til en række figurer og relieffer i Marmorkir-ken (1760, kom ikke til udførelse); skulpturer til Fredensborg slotshave, bl. a. figurgrupperne Paris og Helena, Zefyr og Flora, Æneas og An-chises og Perseus og Andromeda samt kvinde-figurene Danmark og Norge og figurerne Ars-tiderne (på basis af Jardins haveplan af 1761, der tilsigtede at skabe et dansk Versailles); gre-vinde Moltkes sarkofag i Karise kirke (1762–64); skibssøjlen i Fredensborg have (1762, for-nyet 1784); skulpturer m. v. til Christiansborg slots riddersal (o. 1766, ødelagt ved slotsbran-den 1794); obelisken for Fr. 5. på Bregentved (1772); gravmælet over Fr. 5. i Roskilde dom-kirke (1775–89); støtten og 54 mindesten i den historiske mindelund på Jægerspris slot (1776ff.); Holbergs sarkofag i Sorø kirke (1780); grav-mæle over generalmajor J. F. Classen, Vinderød kirke (1795); figuren Troskab på Frihedsstøt-ten (1797); endv. portrætmedaljoner, modeller til porcelænsfabrikken, tegninger til interiører, medaljer, møbler, bøger og haveanlæg; sagkyn-dig ved kunstindkøb for staten og private.

Wiehe Michael

Skuespiller; f. 23.1.1820 i Kbhvn., død 31.10.1864; søn af portrætmaler, havneskriver i Kbhvn. C. W. Wiehe og hustru Antoinette Louise f. Ro-sing; gift 11.5.1844 m. Emilie, f. 8.3.1821 i

Kbhvn., død 1891, datter af klædehandler Ole Peter Thorsen og hustru Emilie Andrea f. Øckenholt.

Efter konfirmationen plads på Vartovs kontor; derefter handelslærling i klædefirmaet Lund og Thorsen; på Det kgl. Teaters elevskole 1837; debut 22. juni s. å. som Kosinsky i scener af Røverne; kgl. skuespiller 1845; udvandrede s. m. F. L. Høedt fra teatret 1855 i protest mod J. L. Heibergs direktorat, og optrådte i sæsonen 1855–56 i et let repertoire på Hofteatret; vendte tilbage til Det kgl. Teater, da Heiberg trak sig tilbage som teaterchef 1856; optrådte sidste gang på Det kgl. Teater 30. maj 1864 som Joseph Surface i Bagtalelsens skole.

Hovedroller bl. a.: Markis'en i Et ægteskab i Ludvig 15.s tid; Ridderen i Gabrielle de Belle Isle; Aladdin (30. okt. 1842); Grib i Hakon Jarl; Romeo i Romeo og Julie; Mortimer i Maria Stuart; Chevalieren i Ninon; Helmer i Et enfoldigt pigebar; Edgar i Kong Lear; Sortebroder Knud; Caligula i Fægteren fra Ravenna; Apicius i Den vægelsindede; Leander i De usynlige; Philemon i Det lykkelige skibbrud.

Står som en af dansk teaters største scene-kunstnere; fik sit gennembrud som lyrisk elsker i samspil med fru Heiberg 20. april 1844 i Henrik Hertz' Amanda; blev efter sin tilbagevenden til Det kgl. Teater 1856 og under Høedts indflydelse i første række teatrets store fremstillere af tragiske karakterroller.

Wiehe-Berény Charlotte

Balletdanserin, skuespillerinde; f. 28.8.1865 i Kbhvn., død 4.9.1947; datter af musiker J. J. G. Hansen og hustru Emma Cathinka f. Flor; gift 1. gang 5.6.1889 (ægteskabet opløst) m. skuespiller Wilhelm Wiehe, f. 10.12.1858 i Kristiania, død 1916, søn af skuespiller Wilhelm Wiehe og hustru Ida Florentine f. Adami; 2. gang 5.12.1899 m. violinist og komponist Henri Berény, f. 1.1.1871 i Kassau, Ungarn, død 1932, søn af dampmøller Emil Weiss og hustru Charlotte Weiss.

Elev på balletskolen; medvirkede i tableauet »Oehenschläger« ved det nye Kgl. Teaters indvielse 15. okt. 1874; ansat som danserinde 1881–90; debuterede som skuespillerinde på Folketeatret nov. 1890 som Denise i Frk. Nitouche; skuespillerinde ved Folketeatret og Casino, samt turneer; optrådte u. Verdensudstillingen i Paris 1900 på Théâtre des Auteurs Gais; derefter bo-

sat i Paris; meddirektør og førstekraft ved boulevardscenen Théâtre des Capucines i Paris, hvortil Henri Berény komponerede musikken til en række operetter, bl. a. Manden med dukkerne og Hånden, 1901–05; turnerede siden med det lette pariser-repertoire i Europa og Amerika; gæstespil i Kbhvn. bl. a. på Det ny Teater 1910,

Casino 1913; fik sine ejendele konfiskeret af den franske stat u. 1. verdenskrig p. g. a. sit ægteskab med en ungkarer; genoptrådte i Paris 1925 bl. a. i operetten Chou-Chou; tog ophold i Kbhvn. u. 2. verdenskrig; medvirkede i Axel i den syvende himmel på Det ny Teater 1940; optrådte på kabaret 1943.

Hovedroller i balletter: Therese i Søvnengænsken; Maria i Toreadoren; Marchen i Kermessen i Brügge; søkadetten Poul i Fjernt fra Danmark; Hilde i Et folkesagn; i skuespil og operetter på Folketeatret og Casino: Lykkebarnet, Miss Helyett, Corneilles klokker, Mikadoen, En lystig nat, Geisha, Damen fra natkaféen samt som Pjerrot i pantomimen Den forlorne søn.

Har skrevet: Fra Gammel Mønt til den store verden (erindringer, 1929).

Tildelt medaljen Ingenio et arti 1940.

Wielandt Joachim

Avisudgiver, bogtrykker; f. marts 1690 i Kbhvn., død 18.12.1730; søn af islandsk købmand Peter Wielandt og hustru Margrethe f. Daabelsten; gift m. Inger, f. 27.11.1672, død 1755, datter af sogneprest i Stenløse og Viksø Hans Windekilde og hustru Gjertrud f. Colding.

Student (Sorø) 1707; baccalaureus 1708; sekretær i danske kancelli 1712; till. protokolfører i højesteret 1714, justissekretær 1726; dyrkede historiske, heraldiske og genealogiske studier, skrev lejlighedsviser m. v.; etablerede sig som bogtrykker 1719 og trykte antagelig s. å. førsteudgaven af Holbergs Peder Paars samt iøvrigt en del gudelige skrifter og underholdningslitteratur; leder af Det kgl. og Universitets-Bogtrykkeriet 1729.

Begyndte 1719 udgivelsen af en nyhedsavis på fransk (to gange ugentlig); yderligere 1720–22 en månedsavis *Extrait des Nouvelles* med internationalt litterært og politisk stof, redigeret af historikeren Andreas Hojer; fik 1719 privilegium på at udgive »*Ekstraordinaire Relations*« på dansk og tysk, og udgav derefter en dansk månedsavis med væsentligst indenlandsk

stof (alle nye forordninger, hofmeddelelser, meddelelser fra den akademiske verden m. v.), og en dansk og en tysk ugeavis (to gange ugentlig) med overvejende udenrigspolitiske nyheder; endv. fra 1730 Kjøbenhavns Post-Rytter en månedsavis med hovedsagelig udenrigspolitisk nyhedsstof; udg. ligeledes en adresseavis fra 1725; begyndte Danmarks første kritiske tidskrift »*Nye Tidender om lærde sager*« 1720, der fortsatte i over hundrede år; fik eneret til at sende sine blade med de kgl. brevposter 1724, hvilket bidrog til disses succes; avisudgivelsen fortsat af enken, som solgte privilegierne til E. H. Berling 1748. Bevirkede med sine publikationer en fornyelse af den hensyngende danske presse.

Har skrevet en række hyldestdigte, afhandlingssamlinger samt tragedien Achilles og Polixene (1725).

Wieth Mogens

Skuespiller; f. 16.9.1919 i Kbhvn., død 10.9.1962; søn af skuespiller Carlo Wieth og hustru, skuespillerinden Agnes Thorberg Wieth, f. Sommer; gift 1954 m. skuespillerinden Lily Weiding, f. 22.10.1924 i Kbhvn., datter af bassist Poul Weiding og hustru Marie f. Gaardsdal.

Student (Skt. Jørgens gymn.) 1937; på Det kgl. Teaters elevskole 1937–39; debut som Ludvig i Skt. Hansaften-spil 23. nov. 1939; skuespiller ved Det kgl. Teater 1939–50 og 1954–55, ved Det ny Teater 1955–59; gæstespil og film-engagementer i London 1950–54, samt gæstespil på de nordiske scener, og i engelsk radio og TV.

Medl. af bestyrelsen for Dansk Skuespiller Forbund.

Hovedroller bl. a.: Grundtvig i Egelykke; Niccolai i Sparekassen; Narren i Hellig tre kongers aften; Peer Gynt; Algernon Moncrieff i Bunbury; Prinsen i Der var engang; Orfeus i Eurydike; Klint i Genboerne; Othello; Gregers Werle i Vildanden; Hoederer i Urene hænder; André i Den blå pekingeser; Alceste i Misantropen; Eddie Carbone i Udsigt fra broen; Hannibal i Vejen til Rom; Generalen i Toreadorvalsen; Alexandre Dumas i Kameliadamen; Professor Higgins i My Fair Lady (Falkonercentret, Kbhvn.); Helmer i Et dukkehjem (på engelsk) som gæst på The Lyric Theatre, London 1953. Endv. medvirket i en række film siden 1940 bl. a. Barnet (1940); En herre i kjole og hvidt;

Nat-ekspressen; Drama på slottet; Jeg mødte en morder; Den usynlige hær; Orla Lehmann i grundlovsfilmen For frihed og ret; Peter Sabroe i Kampen mod uretten. Till. medvirket i radio-hørspil og TV.

Tildelt Gösta Ekman-prisen 1942, Teaterpokalen 1948, Filmprisen 1949 og Poul Reumerts legat 1962; Studenternes æreskunstner 1956.

Vigen Anders

Journalist; f. 13.10.1879 i Astrup ved Grenå, død 13.7.1967; søn af husmand Lars Andersen og hustru Ane Kathrine f. Sørensen; gift 10.1.1913 m. Margrethe, f. 5.1.1880 i Kbhvn., datter af bogholder C A Schmidt og hustru Johanne f. Bennedsen.

Student (priv. dimit.) 1899; derefter spredte studier med henblik på pædagogisk virksomhed; journalist ved dagbladet København 1905–18; politisk medarbejder ved Berlingske Tidende 1918, politisk hovedmedarbejder fra 1920; till. i ledelsen af Erhvervenes Pressesekretariat 1920–26; politisk redaktør ved Berlingske Tidende 1928–36, till. chefredaktør 1934–36, men fortsat skribent alene her til 1946, derefter også i andre blade.

Søgte at samle alle konservative elementer til løsning af de politiske opgaver og formede slagordet »Partiet i midten« 1926; virkede for forlig mellem Konservative og Venstre vedr. forsvarspolitikken; i nøje samarbejde med Christmas Møller for at gennemføre en rummelig socialpolitik samt for grundlovsrevisionen ved foredrag og i artikler præget af stor agitatorisk styrke 1937–39; gik ind for besindighed i landsstygeroppgøret efter 1945.

Har bl. a. skrevet: Arbejdsgiverforeningen gennem 25 år (s. m. S Agerholm, 1921); Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring 1899–1924 (1924); De nordiske arbejdsgiverforeningers samarbejde (1927); Kampen om grundloven (i Bogen om Christmas Møller, 1948); Erik Scavenius (1958). Det frie slag. Udvalgte artikler ved Jens Winther (1967).

Wiinblad Emil

Redaktør; f. 15.5.1854 i Kbhvn., død 22.12.1935; søn af skræddersvend B Wiinblad og hustru Amalie Kerstine f. Olsen; gift 7.3.1880 m. Olga, f. 5.11.1853 i Kbhvn., død 1942, datter af

hattemager C G H Ludwig og hustru Christine f. Lindstrøm.

Udlært som bogtrykker 1873; sektionsformand i Internationale 1872; ansat i Social-Demokratis trykkeri 1877 og begyndte snart selv at skrive artikler til bladet, der i øvrigt var i tilbagegang; redaktør 1881 og fik bladet forandret fra et medlemsblad til betydningsfuldt dagblad særlig fra 1884; knyttede journalister som A C Meyer, F J Borgbjerg, Gustav og Nina Bang og ledende mænd fra fagbevægelsen til bladet og skrev selv indlæg ofte af stærk agitatorisk karakter; i fængsel for presseforsøelser 1891 og 1894; flyttede bladet til Nr. Farimagsgade 1901 og udvidede det med særlige provinsudg.; bladet var o. 1910 det største dagblad både i Danmark (over 50.000 abonnenter) og i Skandinavien; fra trådt som redaktør 1911.

Formand for Typografisk Forening i Svendborg 1875; medl. af Socialdemokratiets hovedbestyrelse 1878–1934; folketingsmand for Kbhvns 12. kreds 1895–1928; tingvalgt landstingsmand 1928–34.

Har udg. en del socialistiske skrifter samt Det danske Social-Demokratis historie 1871–1921 I–II (s. m. Alsing Andersen, 1921).

Wilhelm

Abbed; f. ca. 1127 i Paris, død 6.4.1203; af fransk adelsslægt.

Kannik ved St. Gènevièves kirke i Paris; lærte der Absalon at kende; blev på dennes foranledning ved provst Saxo kaldt til Danmark med tre andre augustinerkanniker 1165; abbed for klosteret på Eskildsø; klosteret flyttedes p. g. a. vanskelige forhold til Eskildsø til Tjæreby i Nordsjælland, der hørte til klostrets jordegods, ca. 1175 og kaldtes Æbelholt kloster; dette blev et af landets største med 25 kanniker og dagligt bespisende o. 100 fattige; modtog bl. a. økonomisk støtte fra Absalon og sin tidligere discipel Peder Sunesen.

Støttede Absalon og kronen bl. a. i sagen om biskop Valdemars fængsling; var formidler i den særligt af Absalon stiftede kulturelle forbindelse med Frankrig, brevvekslede således med abbed Stephan i St. Gèneviève kloster (senere biskop i Tournai) og andre landsmænd; fortaler for brylluppet mellem kongedatteren, prinsesse Ingeborg og kong Philip August af Frankrig for at sikre en forbundsfælle mod den tyske kejser, fulgte

hende til Frankrig 1193 og kæmpede for hendes rettigheder, da hun blev forskudt af kongen, dog uden held; hævdede klostrenes privilegier og klostertugten i almindelighed; gav i Æbelholt husly for ærkebiskop Erik af Trondheim og andre norske biskper, der var flygtede for kong Sverre og talte disses sag for paven; medvirkede til baglerpartiets dannelse i Norge og sendte nogle af sine kanniker til Konghelle, hvor de grundlagde Kastele kloster o. 1196 og blev en slags foresat for dette; foranstaltede til belæring for sine lærlinge en brevsamling, der er en væsentlig kilde til hans livs historie m. v.

Efter hans død meddeltes om jærtegn ved hans grav; helgenkåret af paven på foranledning af Anders Sunesen 1224; fik sine relikvier overflyttet til klostrets nye stenkirke 1238, hvorefter dette blev et meget søgt valfartssted.

Wilkens Claudius

Filosof; f. 28.1.1844 i Harte ved Kolding, død 7.5.1929; søn af toldassistent J H Wilkens og hustru Birgitte f. Hinrichsen; gift 20.7.1888 m. Laura, f. 7.10.1857 på Nørregård, Lolland, død 1934, datter af forpagter Søren Engelbreth og hustru Laura f. Voigt.

Skriver på herredskontoret i Randers 1859; student (priv. dimit.) 1864; studerede filosofi og manuduktør heri til 1883; magisterkonferens (hovedfag etik) 1869; privatforelæsnings i nationaløkonomi 1875 ff.; dr. phil. 1875; docent ved Kbhvns universitet i filosofi og sociologi 1883, professor 1897–1918.

Formand for Frdbg. fattigkommission og for udvalget for alderdomsunderstøttelse 1898–1917; næstformand i Forfatterforeningen 1900–08 og formand for dens videnskabelige afd. 1902–05; formand for udvalget for folkeuniversitetsundervisningen 1909–18.

Hovedværker: Liv, nydelse, arbejde. Et samfundsfilosofisk skrift I–III (1873–76); Erkendelsens problem. Et forsøg på positiv kriticisme (disp., 1875); Samfundslegemets grundlove. Et grundrids af sociologien (1881), der var en pionerindsats indenfor dansk sociologisk forskning; Æstetik i omrids, med særligt hensyn til moderne æstetik (1888); Grundtræk af pædagogikken (1892, 4. udg. 1902); Poesien. En fremstilling af poetikken på psykologisk grundlag (1893); Indledning til filosofien. Filosofisk

propædeutik i grundtræk (1904, 2. udg. 1911); Det produktive samfund (1904); Psykologi og logik i grundtræk (1910, 2. udg. 1913); Livets grundværdier (1911); Etisk vurdering (1916); endv. Universitetet og folkedannelse (1896), som bevirkede stiftelsen af Folkeuniversitetsforeningen.

Wilkens Julius

Teknolog; f. 29.2.1812 i Kbhvn., død 21.4.1892; søn af kontorchef i Nationalbanken J N H Wilkens og hustru Johanne f. Hviid; gift 2.6.1841 m. Laurette Regitze, f. 17.2.1814 i Ålborg, død 1882, datter af købmand Mathias de Hoffman og hustru Charlotte Catharina f. Deichmann.

I lære som kunstdrejer 1825; svend 1829; fulgte i læretiden till. H C Ørstedes forelæsninger i fysik og uddannede sig i metalarbejde; elev på den nyåbnede Polyteknisk læreanstalt 1829; afgangseks. i mekanik og anvendt naturvidenskab 1832; holdt derefter fysikforelæsninger i Ålborg; med støtte fra det Reiersenske fond og Fonden ad usus publicos studierejse til forsk. europæiske lande 1833–35; lærer i mekanisk teknologi ved Polyteknisk læreanstalt 1835, lektor 1838, professor 1849–86; till. lærer ved Den militære højskole, i teknologi 1843–48 og i maskinlære 1843–68.

Grundlægger af det teknologiske studium i Danmark; gav 1854 det første forslag til Kbhvns udvidelse med bebyggelse uden for voldene.

Medstifter af Industriforeningen 1838, medl. af bestyrelsen 1838–39 og medvirkede til at skaffe foreningen koncession på jernbanen Kbhvn.–Roskilde 1844; formand for kontrolkomitéen ved Det sjællandske Jernbaneselskab s. å.; medl. af bestyrelsen, en tid som formand, i A/S Kbhvns Sommer-Tivoli 1844–46; medl. af folketinget (nationalliberal) valgt i Kbhvns 1. kreds 1849–54; medl. af kommissionen af 1851 vedr. nyordning af Polyteknisk læreanstalt; deltog endv. i behandlingen af eneretssager (patentsager).

Har udg. en dansk bearbejdelse af 1. bd. af Karmarschs Grundriss der mechanischen Technologie (1851); egne forelæsninger ved Polyteknisk læreanstalt (1871, 2. opl. 1886). Redaktør af Industriforeningens tidsskrift 1838 og af dens kvartalsberetninger 1841–45.

Etatsråd 1892.

Willemoes Peter

Sjøofficer; f. 11.5.1783 i Assens, død 22.3.1808; søn af kammerråd, amtsforvalter Christen Christensen Willemoes og hustru Christiane f. Dreyer.

Kadet 1795; sekondløjtn. 1800; chef for det Gernerske flådebatteri nr. 1 under slaget på Reden 1801, angreb effektivt med dette åredrevne skib, med 128 mands besætning og med

10–12 stk. 24-pundige kanoner på hver side, de engelske skibe deriblandt admiral Nelsons flag-skib lineskibet »Elephant», men måtte efter en tapper indsats og tabet af over to tredjedele af besætningen trække sig tilbage; med fregatten »Rota» i Middelhavet 1802; premierløjtn. 1807; fik tilladelse til at gå i russisk orlogstjeneste men vendte straks tilbage efter englændernes overfald 1807; ledede troppetransporter mellem Langeland og Lolland; derefter udkommando med lineskibet »Prins Christian Frederik»; faldt under slaget med englænderne ved Sjællands Odde 22.3.1808; bautasten og monument på fællesgraven på Odden kirkegård med Grundtvigs digt: De snekker mødtes i kvæld på hav, og luften begyndte at gløde...

Tildelt hædersmedalje og ærssabel i anl. af sin deltagelse i slaget på Reden 1801.

Willumsen J. F.

Maler, billedhugger, grafiker; f. 7.9.1863 i Kbhvn., død 4.4.1958; søn af herreekviperingshandler Hans Willumsen og hustru Ane Kirstine f. Jensen; gift 1. gang 7.3.1890 (ægteskabet opløst) m. billedhuggerinden Juliette Willumsen, f. 20.4.1863 i Kbhvn., død 1949, datter af kgl. agent, brændevinsbrænder C H Meyer og hustru Olga f. Klamke; 2. gang 1.1.1903 m. billedhuggerinden Edith Willumsen, f. 1.1.1875 i Ålborg, datter af købmand Herman Wessel og hustru Mathilde f. Sjødring.

Afgang fra Thorsøes handelsakademi 1878; i snedkerlære 1878–79; afgang fra Teknisk skoles husbygningskursus 1881; elev på Akademiet under Roed og Carl Bloch 1881–85 og på Kunsternes studieskole hos Lauritz Tuxen og P S Krøyer 1883; udstillede første gang s. å.; studierejse til Paris og Spanien 1888–89; ophold i Paris 1890–94 med rejser til bl. a. Bretagne (mødte her Paul Gauguin 1890), Norge, Jura-bjergene og Savoyen, USA (Verdensudstillingen i Chicago 1893); kunstnerisk direktør for Bing

& Grøndahl 1897–99; rejser og ophold bl. a. i USA, Frankrig, Italien, Spanien, Grækenland og Nordafrika 1901–16; bosat ved Middelhavskysten i Sydfrankrig fra 1916, i Nice fra 1919, i Cannes fra 1942; medl. af Akademiets plenarforsamling 1918. Begravet ved Willumsen-museet 17. april 1958.

Udstillet bl. a. på Charlottenborg 1883–89, Den frie udstilling fra 1891, på en række udstillinger i udlandet bl. a. i Paris, München, Berlin, Rom, New York, Amsterdam, Haag, London, Biennalen samt i Skandinavien. Udstilling af gaven til Danmark med egne arbejder på Den frie udstilling og med antikviteter på Charlottenborg 1947.

Medstifter og medl. af Den frie udstilling 1891; medstifter af Selskabet for dekorativ Kunst, Malende Kunstners Sammenslutning og Billedhuggerforeningen; komitémedl. for Fri-luftsteatret i Dyrehaven; medl. af Societé nationale des beaux Arts i Paris 1891.

Den store formyner og oprører i dansk kunst; begyndte som naturalist med historiske interiører og folkelivsbilleder; var præget af socialrealismen og pessimismen i 1880'erne, og blev inspireret af fransk kunst og livsudfoldelsen i Frankrig som det kom til udtryk bl. a. i Bretagnemalerierne; forenede i sine grafiske arbejder 1889–90 flere former for teknik på en helt ny måde og blev derved en af de allerførste i den såkaldte syntetiske kunst og i symbolismen; skelsættende blev raderingen Den frugtsummelige, der i 1891 vakte enorm opmærksomhed med skildringen af den gravide kvinde og akset som symbol på menneskets udvikling, og billedet fra Paris' kajer 1890; hovedværket Det store relief skildrer tilværelsens modstridende kræfter: energi, forstand og vilje overfor følelse og instinkter, der hver for sig kan føre til ulykke men i samvirken og forening vil frigøre mennesket, gøre det skabende, lykkeligt og kærligt.

Arbejder. Malerier bl. a.: Riddersalen i Chr. 7.s palæ på Amalienborg (debut, 1883); Brudeparret går efter vielsen tilbage til deres respektive stole. Refsnæs kirke ved Kalundborg (1885); I en smedje. Skitse (1885); Eftermiddagssol i en vandmølle (1885); Kongesønnens bryllup (1888, delvis omarr. 1948); Fransk vaskeri (1889); Vin-terdag på Montmartre (1889); Gade gående ned ad (Alora 1889); Billede af livet på Paris' Quai (1890); Montagnes Russes (malet trærelief, 1890); en række billeder fra Bretagne (1890), bl. a. To koner skilles efter en passiar; Jotunheimen (1892–93); Sol over Sydens bjerge

(1902); Moder og datter i tre alderstrin: Legen i naturen, Undervisningen i naturen og Erkendtligheden (1904); En bjergbestigerske (1904, nr. 2 1912); Efter stormen (1905); Børn på stranden el. Sol og ungdom (1902-10); To svævende drenge. En moders syn (1910); Promenaden i Sevilla (1911); Moder med sin lille pige i træernes skygge (1911); Maleren og hans familie (1912); En fysiker (1913); Trianabroen, Sevilla (1913); Torvet i Tunis (1914); Ved brønden i Toledo. Katedralen i baggrunden (1915); En rytter i Cordobas gader (1915); Sophus Clausen læser sit digt Imperia (1915); Naturskræk (Efter stormen II, 1916); Aftensuppen (1918); borgmester Jacob Marstrand og rådmand Gustav Philipsen (1919); Kunsthistorikeren Vilhelm Wanscher teoretiserer (1923); Maleren modtager musikeren ved indgangen til parnasset (1923); Krigsinvaliden (1928); Arabere ved kilde (1931); Johannes Poulsen komponerer sin Henrik 8. (1933); Selvportræt i malerbluse (malt på kunstnerens 70 års dag 1933); Uvejrer om natten over Venezia (1934); trilogien Tizian dødende: Tizian dødende (1935), Stenstatuen. Ikke se, ikke høre, ikke ville (1937) og Himmelgården (1938); Tåge og sneklatter på bjergene (1938); Den sidste lysning over Mont Blanc (1938); I cafeen om aftenen (1945); to selvportrætter på samme lærred (1946); Marcuspladsen i Venezia (1950). – Akvareller bl. a.: Tinder med sneklatter (fra Jotunheimen, 1892); Legende amoriner (1897); Bjerglandskaber med skyer (1901); Bjerget på den anden side af søen farves rødt af solens sidste stråler (Genfersøen 1901); Bygevejr. New York (1901); Fjeldtoppe i Pyrenæerne. – Skulpturer bl. a.: Stenbrydere i en frodig bjergegn (kombineret trærelief og maleri 1891); Det store relief (flerfarvet marmor, flere stenarter samt forgyldt bronze, 1893-1928); gravmæle med busten af forældrene (Vestre kirkegård, 1899); Hørrups monument (Kongens Have, 1905-08; delvis ødelagt ved bombeattentat 1. marts 1945, nu restaureret); udkast til sarkofag for Chr. 9. og dronning Louise (1. pr. ved konkurrence 1908); mindetavle over Pietro Krohn (1909); statue af biskop Nordahl Brun (1941-47, opstillet foran Marmorkirken 1949); gravmæle over Chr. Bohr (Assistens kirkegård). – Arkitektur bl. a.: tegninger til Den frie udstillings bygning (1897-98, fuldført 1914 senere ombygget og udvidet); eget hus, Strandagervej 28, Hellerup (1906-07); projekterede Friluftsteatret i Dyrehaven (1910). – Keramiske arbejder bl. a.: Stenbider (1896), Buksepigen (1897), Brændehuggervasen (ca. 1897-1900), Vase med gennembrudt relief (1899), Pottemægervasen (1900). – Grafiske arbejder bl. a.: Ægteskab (1886); Landskab med gammel kone. Refsnæs (1887); To kvinder ved en væv (1887); Nørrøvd. Dame der spadserer (1889); En valgdag i Kbhvns 5. kreds (farveradering, 1890); Aborreparken (1890); Frugtbarhed (1891); Vandbærere i Taormina (1914); Det nationale spørgsmål (1915); Miss Cavell's martyrium (1916); De uartige piger og tiggever ved døren (1916-18); Invasionen (1917); Den rare hundekone (1917 el. 18); Den belgiske fange (1918); Elskov i parken (1926); En sjæl (1944); Sjæle jeg har kendt (1944); Manden med glasøjet (1945).

Har skrevet el. udgivet: Kommentarer i Hjalmar Öhman: J F Willumsen (1921); La jeunesse du peintre el. Greco I-II (1927); J F Willumsen. Mine erindringer fortalt til Ernst Mentze (1953). Endv. medvirket i filmen J F Willumsen (1951).

Overdrog 1947 ved gavebrev samtlige egne værker i sit eje og sin store samling af kunst og antikviteter til den danske stat, til Kbhvns kommune el. til Frederikssund kommune på betingelse af opførelse af et museum til dem; ved lov af 1954 vedtog staten at afholde 2/3 af byggeomkostningerne og 1/2 af driftsudgiften til et Willumsen-museum i Frederikssund; tegnet af Tyge Hvass, indviet 15. april 1957.

Mange hovedværker el. skitser til disse er samlet i J F Willumsens museum i Frederikssund samt en komplet samling af grafiske arbejder. Endv. repræsenteret bl. a. på Kunstmuseet, Hirschsprungske samling, C L Davids samling, Frederiksborg, fl. provinsmuseer, Nasjonalgalleriet i Oslo, Nationalmuseum i Stockholm, Thielske galleri, Stockholm, Göteborgs kunstmuseum, samt på Kunstindustrimuseet og i Museo internazionale delle Ceramiche, Faenza.

Æresmedlem af Malende Kunstneres Sammenslutning, Billedhuggerforeningen og Grafisk Kunstnersamfund samt af Accademia culturale adriatica, Milano; overordentligt medl. af Akademiet, Kbhvn. 1954. Tildelt Larsen Stevns mindelegat 1942, Thorvaldsen-medaljen 1947, den svenske Prins Eugen-medalje s. å., Winkel og Magnussens æreslegat 1955. Æresborger i Frederikssund 1955.

Wimmer Ludvig

Sprogforsker; f. 7.2.1839 i Ringkøbing, død 29.4.1920; søn af toldassistent A E Wimmer og hustru Caroline f. Petersen; gift 22.12.1868 m. Anina Elise Sophie, f. 16.7.1837 i Kolding, død 1919, datter af stadshauptmand J S Borch og hustru Elise f. Thomsen.

Student (Ribe) 1857; mag. art. (nordisk sprogvidenskab) 1866; dr. phil. 1868; lærer ved Borgerdydskolen 1868-72; forelæste over sammenlign. sprogvidenskab ved Kbhvns universitet 1871-75; ekstraord. docent i nordisk filologi 1876; professor i nordiske sprog 1886-1910; universitetets rektor 1894-95; efor for Borchs collegium 1891-1910.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1876, formand for dets historisk-filologiske klasse 1905-

17; formand for Den arnamagnæanske kommission, for Samfundet til Udgivelse af gammel nordisk Litteratur og for Universitets-Jubilæets danske Samfund; medlem og æresmedlem af talrige udenl. vidensk. selskaber.

Har bl. a. skrevet: Navneordenes bøjning i ældre dansk (disp., 1868); Oldnordisk formålære (1870 og fl. gange senere; till. udg. på tysk, svensk og islandsk); Oldnordisk læsebog (1870, 10. udg. 1940); Runeskriftens oprindelse og udvikling i Norden (1874); Die Runenschrift (1887); Sønderjyllands historiske runemindesmærker (1892); De danske runemindesmærker I-IV (1893-1908); Om undersøgelsen og tolkningen af vore runemindesmærker (1895). Desuden afhandlinger i bl. a. Arbøger f. nord. Oldkyndighed. Udgav s. m. Finnur Jónsson Codex regius af den ældre Edda (1891); afsluttede s. m. Vilh. Thomsen Videnskabernes Selskabs Danske ordbog (1905) og Espersens Bornholmske ordbog (1908).

Skænkede 1915 alle sine runologiske og forsk. andre samlinger (Collectio runologica Wimmeriana) med et dertil knyttet legat til Det kgl. bibliotek. Oprettede et universitetslegat for nordisk sprogforskning.

Æresdoktor i Leipzig 1909, i Kristiania 1911; Videnskabernes Selskabs Madvig-medalje 1898. Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1905.

Vinding Andreas

Journalist, forfatter; f. 23.10.1881 i Seem ved Ribe, død 27.1.1950; søn af pastor Hans Kruse Winding og hustru Christine f. Bech; gift 1. gang juni 1903 (ægteskabet opløst) m. skuespillerinden Antoinette (Agis) Winding, f. 19.9.1875

i Århus, død 1943, datter af stentrykker Anton Nielsen og hustru Anne Frederikke f. Jæger; 2. gang 4.6.1922 (ægteskabet opløst) m. Anna-Fedora (Luth), f. 11.9.1897 på Frdbg., død 1934, datter af dr. med. Carl Johan Otto og hustru Clara f. Bærentzen; 3. gang 26.1.1929 m. bogbinder Kirsten Vinding, f. 3.11.1905 i Svendborg, datter af tandlæge Johan Møhl og hustru Viveke f. Kiær.

Student (priv. dimitt.) 1900; cand. phil. 1901; medarbejder ved Demokraten i Århus 1902, ved Politiken fra 1905; udsendt korrespondent fra 1911; ophold i Paris 1913, i Rom 1914; bosat i Paris som korrespondent fra den franske front 1914-18; bosat i Genève 1919-21, i Frankrig 1926-36 og fra 1938; har skrevet korre-

spondancer bl. a. fra Øst-Karelen, Folkeforbundet, den spanske borgerkrig 1936–39, den franske front 1940; leder af den franske radios danske afd. 9. april–10. juni 1940.

Præsident for Folkeforbundets journalister i Genève 1933–34; vicepræsident for den udenlandske presses forening i Frankrig til 1940 (senere æresmedlem).

Har bl. a. skrevet: De blanke façader (utrykt skuespil, opført på Casino, 1909); Den skønne ubekendte (1912); Ingeborg Jarl og hendes kæreste (1913); Rosen og martyren (1915); Krigsidyller (1915); Ærens land, Frankrig 1915–16 (1916); Hvor livet begynder forfra (1917); Vagabond i Europa (1921); Glædens stad (1922); Glæde over Danmark (1924); Omgang med mennesker (s. m. Tage Heft, 1930); Fra Randers til Athen (1931); Sorgløse tider (erindringer, 1942); Maleren Hans Henningsen (1944); General de Gaulle (1948); Rejse i Frankrig (1949); Den blå hund i Bombadilla (posthumt, 1951).

Vinding Rasmus

Filolog, højesteretsassessor; f. 19.3.1615 i Vindinge (senere Fuiendal), død 4.9.1684; søn af sognepræst Poul Jensen Kolding og hustru Johanne f. Iversen; gift 1. gang 15.7.1649 m. Margrethe, f. 19.1.1630 i Kbhvn., død 1650, datter af professor Jacob Fincke og hustru Margrethe f. Tetens; 2. gang 17.4.1653 m. Ingeborg, f. 27.7.1633 i Kbhvn., død 1702, datter af biskop Jacob Matthiesen og hustru Anna f. Bartholin.

Student (Herlufsholm) 1632; tog baccalaureat 1634; vikarierede som rektor ved latinskolen i Slangerup 1634–35; cand. theol. 1635; lærer ved Metropolitanskolen i Kbhvn. 1635–38; i udlandet 1638–40 bl. a. med ophold ved universiteterne i Leiden, Paris og Angers samt i jesuitkollegiet la Flèche; tog magistergraden 1641; rektor i Sorø 1641–46; professor i græsk ved Kbhvns universitet 1648; medl. af konsistorium 1657; overtog det historisk-geografiske professorat 1661.

Deltog i stændermødet 1660; assessor iancellikollegiet s. å., i højesteret 1661; i Norge 1664 s. m. højesterets præsident Peder Reedtz for i kongens navn at pådømme højesteretssager; referendar i højesteret 1670; medl. af fl. særlige kommissioner bl. a. kommissionen til revision af skattemerregnskaberne 1667. Medl. af den 3. lovkommission 1666; fik senere alene overdraget dennes opgave og blev hovedforfatter af forslaget til ny lovbog, grundlaget for Chr. 5.s Danske lov (1683).

Har skrevet el. udgivet bl. a.: Oratio de regno hæreditario et electivo (1640), hvori tages standpunkt for det arvelige kongedømme som den regeringsform, der indatil fører til ro og orden og udalt til en kraftig politik; udgave af Marcianus Heracleotæ Periëgesis (1662); Regia Academia Hauniensis in Regibus, Conservatoribus, Rectoribus, Professoribus suis representata (1665); Hellen (posthumt trykt i Jacob Gronovius' Thesaurus Græcarum antiquitatum XI, 1701); endv. en række universitetsafhandlinger om filologiske emner, bl. a. kommentarer til tragedier af Euripides.

Ejer af hovedgården Frydendal, der 1683 blev ophøjet til sædegård, og af hovedgården Sonnerup.

Kancelliråd 1679; justitsråd 1680; etatsråd 1684.

Vinding Kruse Fr.,
se Kruse Fr. Vinding.

Winge Herluf

Zoolog; f. 19.3.1857 i Kbhvn., død 9.11.1923; søn af fuldmægtig i marineministeriet Carl Gustav Winge og hustru Anne Kirstine f. Mønster.

Student (Borgerdydskolen) 1874; mag. scient. 1881; medhjælper ved Zoologisk museum 1883, assistent 1885, viceinspektør 1892.

Var stærkt påvirket af Lamarcks skrifter; ydede vigtige bidrag til pattedyrenes systematik; fortsatte og udbyggede Japetus Steenstrups arbejder vedr. bestemmelsen af jordfundne knogler, påviste således 1888, at befolkningen i yngre stenalder havde haft et omfattende husdyrhold, modsat i køkkenmøddingtiden, som kun havde kendt hunden og støttede derved afgørende Worsaaes teori om stenalderens tvedeling; udforskede de af P. W. Lund i Brasilien fundne fossile knogler; grundlagde som førende ornitolog udforskningen af fuglestemmer i Danmark.

Medl. af udvalget for naturfredning; medl. af Videnskabernes Selskab 1910.

Testamenterede sin formue til et legat bl. a. med formål at sikre et fristed »også for de såkaldte skadelige dyr«. For legatet erhvervedes 1928 Vårø i Horsens fjord.

Har skrevet: Om pattedyrenes tandskifte (1882); Om nogle småpattedyr i Danmark (1882); Om steppehønen i Danmark (1890); E. Museos Lundii (1888–1915); Grønlands fugle (1898); Grønlands pattedyr (1902); Om jordfundne fugle fra Danmark (1903); Om jordfundne pattedyr fra Danmark (1904); Om insektædernes slægtskab (1917); Om hvalernes slægtskab (1918); Pattedyr-slægter I–III (1923–24, oversat til engelsk 1941–42). Afhandlinger i Vidensk. Medd., Meddelelser om Grønland, Arbejder for nordisk Oldkyndighed, og i »Afdalssdynger fra Stenalderen i Danmark« (1900) m. m.; endv. årlige beretninger om fyrfaldne fugle siden 1889.

Winge Øjvind

Botaniker, arvelighedsforsker; f. 19.5.1886 i Aarhus, død 5.4.1964; søn af sagfører Sigfred Winge og hustru Petra f. Rian; gift 8.5.1913 m. Julie, f. 14.12.1893 i Kbhvn., datter af grosserer Oscar Møller og hustru Alvide f. Jørgensen.

Student (Marselisborg) 1905; mag. scient. (botanik) 1910; studerede ved universiteterne i Stockholm, Paris og Chicago 1910–11; assistent ved Carlsberg Laboratoriets fysiologiske afd. 1911–21; dr. phil. 1917; professor i arveligheds-lære som nyoprettet fag ved Landbohøjskolen 1921–33; professor ved Carlsberg Laboratoriet og forstander for den fysiologiske afd. 1933–56; varetog undervisningen i arveligheds-lære ved Kbhvns universitets matematisk-naturvidenskabelige fakultet 1929–35; forelæsninger ved amerikanske universiteter 1932; leder af Carlsberg Bryggeriernes forsøgsgård Nordgården ved Herfølge fra dens oprettelse 1938 til 1962.

Formand for Foreningen til Svampekundskabens Fremme 1925–30 (æresmedlem); medl. af Videnskabernes Selskab 1927 og formand for dets naturvidensk.-matematiske klasse 1946–62; medl. af komiteen for de internationale arvelighedsforskerkongresser 1927–48; generalsekr. for det 18. skandinaviske naturforsker-møde 1929; medl. af Rask-Ørsted fondets bestyrelse 1930–33, af statens planteavlsvudvalg 1930–37; formand for Dansk Botanisk Forening 1932–37 (æresmedlem), for professor Johs. Schmidts studielegat for havforskere 1933–46 og for Emil Chr. Hansen-fondet 1935–56; medl. af bestyrelsen for Pasteur-Selskabet; formand for Kbhvn.-Frdbg. Jagtforening 1940–56 og for Det kgl. danske Haveselskab 1944–52; præsident for De samv. danske Haveselskaber 1949–52; medl. af naturfredningsrådet 1944–46; medl. af Akademiet for de tekniske Videnskaber fra stiftelsen 1937, samt medlem og æresmedlem af en lang række videnskabsakademier og -selskaber i udlandet.

Påviste 1923, samtidig med englænderinden Kathleen Blackburn, forekomsten af kønskromosomer hos planter; var den første der påviste overkrydsning mellem kønskromosomet X og Y.

Har bl. a. skrevet: Cytological Studies in the Plasmodiophoraceae (1912); Studier over plante-rigets chromosomal og chromosomernes betydning (disp.), 1917, till. på engelsk; Arveligheds-lære på eksperimentelt og cytologisk grundlag

(1928, 3. udg. 1945); Mykologisk ekskursionsflora (s. m. C Ferdinandsen 1928, 2. udv. udg. 1943); Arvelighed hos hunde (1945, amerikansk udg. 1950); samt en række afhandlinger mest med emner vedr. botanik (svampe), cytologi og arvelighed.

Dr. sc. h. c. ved Oxford universitet og Stockholms universitet; tildelt den svenske Scheele-medalje for biokemisk forskning vedr. gær 1942 og Emil Chr. Hansen-medaljen i guld 1958.

Winslow Carl

Skuespiller, tegner; f. 9. el. 19.2.1796 i Kbhvn., død 5.10.1834; søn af køkkenskriver hos Fr. 6. Lars Stub Winslow og hustru Anne Maria f. Baltzersen; gift 9.12.1821 m. kgl. skuespillerinde Sophie Winslow f. Schaltz, f. 29.5.1800 i Kbhvn., død 1876, datter af murersvend, øltapper Frederik Andreas Schaltz og Marie Christine f. Lind.

Fik som barn undervisning af bl. a. maleren C A Lorentzen; i handelslære og derefter kontorplads i statens tjeneste; elev i Det kgl. Teaters kor og ved K L Rahbeks dramatiske skole på Hofteatret 1814; kgl. ansat skuespiller 1819; studierejse til Hamburg og Berlin 1823; fik sit gennembrud som den hævngrænsede munk i Boyes sørgespil Jutta 1823; optrådte sidste gang 15. maj 1834 som Ludvig 11. i skuespillet af samme navn.

Hovedroller: Izarn i Røverborgen; Skofte i Palnatokke; Johan i Ungdom og galskab; Munken i Jutta; Georgios i Væringerne; Franz Moor i Røverne; Scheva i Jøden; Kold i Tordenskjold; Zierlich i Aprilsnarrene; Klister i De uadskillelige; Arthur i Køge huskors; Robert i Amors genlister; Alger i Hagbart og Signe; Joseph Goltz i Østergade og Vestergade.

Har endv. tegnet en række skuespillerportrætter og rollebilleder bl. a. af sig selv som Munken i Jutta og som Ludvig 11.; tegning af K L Rahbek (1829, Bakkehuset).

Winslow Friderich (Frederik) Christian

Kirurg; f. 12.3.1752 i Kbhvn., død 24.6.1811; søn af hofmedaljør Peter Christian Winslow og hustru Anna Dorothea f. Siewers.

Kom som barn i huset hos morbroderen, amtskirurg C Siewers på Christianshavn; fik undervisning hos overkirurg A Kølpin på Frede-

riks hospital 1766, fulgte forelæsninger på den kirurgiske læreanstalt, Theatrum anatomico-chirurgicum, og lærte at dissekere hos G Heuermann; prosektor hos professor i anatomi og botanik C F Rottbøll 1769; kompagnikirurg s. å.; underkirurg ved Spkvæsthuset 1771; immatrikuleret som student s. å.; prosektor ved Kbhvns universitet 1773 og forelæste over anatomi og kirurgi; skibsoverkirurg s. å.; reservekirurg ved Frederiks hospital 1774-77; studieophold i Paris, særlig hos Desault og i London hos William og John Hunter 1777-80; overkirurg ved Frederiks hospital 1781-95; professor i anatomi og kirurgi ved Kirurgisk akademi 1785, og holdt som den første her hjemme ugentlig klinisk-kirurgiske forelæsninger for de studerende; till. privatpraksis; hofkirurg 1801.

Virkede for opretholdelsen af Kirurgisk akademi 1785; foretog de første heldigt gennemførte kokoppevaccinationer i Danmark 1801 med den engelske læge Edward Jenners vaccine, og arbejdede for vaccinationens indførelse i Danmark (lovbekaftet vaccination mod kopper indført 1810).

Medl. af Frederiks hospitals direktion, af vaccinationskommissionen, af sundhedskollegiet fra oprettelsen 1803 og af Det kgl. medicinske Selskab s. å.

Etatsråd 1811.

Winslow Jacob

Anatom; f. 17.4.1669 i Odense, død 3.4.1760; søn af sognepræst provst Peder Jacobsøn Winslow og hustru Marthe f. Brun; gift 11.7.1711 i Paris m. Marie Cathérine Gilles.

Student (Odense) 1687; studerede teologi og derefter lægevidenskab bl. a. hos den fremtrædende kirurg, barberernes amtsmester, Johannes de Buchwald; optaget på lægen Ole Borch's Collegium Medicum 1691; prosektor hos anatomiprofessoren Caspar Bartholin d. y. ved dennes anatomiforelæsninger på amfiteatret; blev af Ole Rømer og Matthias Moth med kongeligt stipendium sendt på studierejse s. m. de Buchwald med praktiske studier i medicin, obstetrik, anatomi og kirurgi i Holland 1697-98; fast ophold i Paris siden 1698; studerede anatomi og kirurgi hos Du Verny og Arlaud; konverterede, påvirket af biskop Jacques-Bénigne Bossuet, til katolicismen 1699 og kaldte sig derefter Jacques Bénigne Winslow; lægeeks. og læge ved Hôtel-Dieu 1705; drev en stor

privatpraksis, foretog anatomiske undersøgelser og holdt forelæsninger; læge ved Hôpital général og ved Bicêtre 1710; professor i kirurgi 1721; docteur-régent ved Paris' medicinske fakultet 1728; opnåede europæisk ry, blandt de danske elever var Simon Crüger; professor i anatomi og kirurgi ved Jardin Royal 1743-58;

indviede ved en række demonstrationer og forelæsninger det nye anatomiske amfiteater i Rue de la Bûcherie 1745; havde som videnskabeligt forbillede særlig Niels Stensen (Steno) og udførte en eksakt videnskabelig indsats, hvoraf meget fik varig værdi.

Har bl. a. skrevet: Exposition anatomique de la structure du corps humain I-IV (1732, oversat til en række sprog og anvendt som håndbog ind i næste århundrede); Dissertation sur l'incertitude des signes de la mort (1742, oversat til fl. sprog, til dansk 1868); en række afhandlinger om musklernes anatomi og fysiologi, om den topografiske anatomi, om organernes beliggenhed i bryst og bughule (Foramen Winslowii), om leddenes bevægelser og om knæledbruskenes betydning m. v. i Mémoires de l'Académie Royale des Sciences (1711-43).

Medl. af Académie Royale des Sciences 1708.

Winteler Louise

Skolebestyrerinde; f. 25.3.1834 i Heide, Ditmarsken, død 31.3.1925; datter af snedkermester, senere symaskinehandler Matthias Winteler og hustru Louise Charlotte f. Volken.

Undervist bl. a. af digteren Claus Groth; uddannede sig til lærerinde i Altona 1850-51; privatlærerinde i Holsten 1851-52; tysksproget

privatlærerinde i Odense 1853; grundlagde i Odense en dansksproget skole, der afholdt almindelig forberedelseseks. fra 1887 og fik dimissionsret til studentereks. 1903; skolen overtaget af staten under navnet Skt. Knuds gymnasium 1918.

Anvendte som en af de første klasseundervisningsmetoden; gennemførte som den første fast skolelækkundervisning 1898; arbejdede for at forbedre kårene for lærerne ved pigeskolerne og for at fremme det nordiske samarbejde bl. a. ved lærerudveksling.

Beskikket censor ved almindelig forberedelseseks. 1888; formand for den danske pigeskoleorganisation fra stiftelsen 1893–1911.

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1903.

Winther Christian

Digter; f. 29.7.1796 i Fensmark præstegård ved Næstved, død 30.12.1876; søn af sognepræst Hans Christian Winther og hustru Johanna Dorothea f. Borchsenius; gift 21.2.1848 m. Julie, f. 7.12.1813 i Kbhvn., død 1881, datter af murer-mester, oberstløjtnant i borgervæbningen J H Lütthans og hustru Louise Dorothea f. Borger.

I latinskolen i Nykøbing F. 1807; fik sit andet barndomshjem i Købelev præstegård ved moderens ægteskab 1811 med sognepræst Rasmus Møller, fader til Poul (Martin) Møller; student (Nykøbing F.) 1815; filosofikum 1817; studerede teologi; regensianer 1818–21; skrev digte og viser (bl. a. studentervisen med omkvædet »Herrer vi ere i åndernes rige...«, trykt i »Brevduen« 1820); deltog i stiftelsen af Studenterforeningen s. å.; fortsatte sine teologiske studier i Købelev 1821–24; cand. theol. 1824; huslærer for den kbhvske grosserer H C Müffelmans 15-årige datter Alvide 1825–30 (til hvem bl. a. digtet »Flyv fugl, flyv« blev skrevet); fuldendte sin præsteuddannelse 1830 og holdt prøveprædiken i Vartov kirke s. å., men fik aldrig præstekald; ophold i Italien bl. a. Rom og Firenze 1830–31; med titel af professor lærer i dansk for kronprins Frederiks (7.) forlovede, prinsesse Caroline (Mariane) af Mecklenburg-Strelitz 1841–42; bevilget årlig digtergave af rigsdagen 1852; bosatte sig i Paris sept. 1875.

Har bl. a. skrevet: Digte (debut, 1828, heri bl. a. »Træsnitterne«); Digte, gamle og nye (1832); Nogle digte (1835); To fortællinger (1839); Sang og sagn (1840, forøget udg. 1858); Håndtegninger (digte, 1840); Digtninger (1843,

heri bl. a. de første digte Til Een og versfortællinger I et romersk osterie); Fire noveller (1843); Lyriske digte (1849, med 67 digte »Til Een« u. fællestilen »Da jeg var ung«); En morskabsbog for børn (1850); Nye digte (1851); En student og en jomfru (marionetkomedie, 1852); Nye digtninger (1853, heri bl. a. novellen Episode af et familieliv); Hjortens flugt (nov. 1855, 2. og 3. oplag dec. s. å. og jan. 1856, senere i utallige oplag); Samlede digtninger I–X (1859–60, heri den samlede »Til Een«-cyklus); Brogede blade (1865); En samling vers (1872); I nådsensåret (fortællinger, 1874); Et vendepunkt (fortællinger, 1876). Har endv. skrevet en række børnebøger og -digte bl. a. Flugten til Amerika. Efterladte digte (1879). – Breve fra og til Chr. W. (udg. af hustruen med bistand af F L Liebenberg, 1880). – Samlede digtninger I–XI (1860–72); Poetiske skrifter ved Oluf Friis, I–III (1927–29).

Har till. udg. en række oversættelser bl. a. Fr. Schleiernachers Prædikener om det kristelige husliv (1839) og Monologer (s. å.); oversættelser af eventyrsamlinger bl. a. De smukkeste eventyr af 1001 nat (1863), samt udgaverne af danske kæmpeviser (1840) og af danske skæmtedigte (1872).

Titulær professor 1841.

Winther Geert

Politiker; f. 20.11.1813 i Hundslund, død 28.3.1905; søn af sognepræst Peder Winther og hustru Margrethe f. Rasmussen; gift 6.11.1840 m. Johanne Margrethe, f. 19.12.1819 i Kbhvn., død 1906, datter af bankdirektør, etatsråd Jacob Thomsen og hustru Nicoline Margrethe f. Hintze.

Student (Århus) 1833; cand. theol. 1840; magisterkonferens 1844 og 46 (afhandling om real-skoler), der gav titlen dr. phil. 1854; manuduktør til studentereks.; blev optaget af de liberale strømninger under rejse til Frankrig og Italien 1847–48; valgt (i Odder) til den grundlovgivende rigsforsamling og stemte som den eneste mod paragraffen om provisoriske love; medl. af folketinget (Odderkredsen) 1849–84, af rigsrådets folketing 1864–66; folketingsvalgt medl. af rigsrådet 1856–63; s. m. A F Tscherning leder af Bondevennernes ene fløj og banebryder for det bondevenlige Venstre i Jylland; udgiver af Nørrejylland Tidende 1850, der bl. a. angreb embedsvæsenet; stifter af og formand for De

mindre Landejendomsbesidderes Brandforsikring for rørlig Ejendom i Nørrejylland 1851 og De mindre Landejendomsbesidderes Brandforsikringsforening for Bygninger og andre faste Ejendomme i Nørrejylland 1855; gædede derved sin politiske indflydelse også gennem brandforsikringens tillidsmænd; indledte samarbejde med Lars Bjørnbak og modarbejdede grundlovsrevisionen 1866; forkæmper for nedsættelse af militærudgifterne; foreslog tvangsafløsning af fæstevæsenet 1868; indtrådte som leder af rigsdagsgruppen i Det forenede Venstre 1870, men gik snart ud af arbejdet; trådte tilbage fra forsikringsforeningerne 1882 og 1886; blev ruineret efter økonomiske spekulationer.

Stiftede Jyllands første venstrepolitiske organisation, en menigmands vælgerforening for 9. landstingskreds 1862, samt medstifter af Den jyske Folkeforening s. å., formand for denne til 1874.

Vinther P. J. M.

Seminarieforstander; f. 24.2.1863 i Kalhave, Hornborg sogn, død 20.1.1944; adoptiv søn af husmand og vejmand Jørgen Vinther og hustru Karen Marie f. Jensen; gift 1. gang 8.8.1887 m. Kristine, f. 8.8.1860 i Grimstrup, død 1891, datter af husmand Niels Jessen Nielsen og hustru

Marie Christiane f. Jensen; 2. gang 9.8.1901 m. Helga, f. 3.12.1871 i Aulum, datter af lærer J Bitsch Lauridsen og hustru Anna f. Jakobsen Sivebæk.

Elev på Staby højskole 1878; landbyskolelærer; lærereks. (Kbhvns seminarium) 1884; bestyrer af Lillelund fri- og ungdomsskole i Ulfborg 1884–86; lærer ved Silkeborg seminarium 1886, forstander 1890; behandlede i talrige foredrag på folke- og skolemøder, ved menighedsmøder osv. og i artikler pædagogiske, litterære og kristelige spørgsmål på grundtvigiansk baggrund, bl. a. påvirket af Bjørnstjerne Bjørnson og Jakob Knudsen.

Udgav p. g. a. de private seminariers usikre stilling en pjece Mangleterne af og veje til fastere former (1892); fast medl. af en række kommissioner og udvalg vedr. seminarispørgsmål, første gang af seminariekommissionen af 1893, hvis betænkning resulterede i seminarieloven af 1894; medvirkede endv. til bedre økonomiske kår for privatseminarierne; medstifter af Dansk Seminarieforening 1905, medl. af bestyrelsen og formand 1920–24; endv. medl. af seminarieudval-

get 1930-31; formand for Dansk Skoleforening 1922-38 og for Dansk Forening for Hjem og Skole 1938-40.

Har skrevet: Ledetråd gennem det gamle testamente (1931); Uddrag af det gamle testamente (1933); Det gamle testamente for børn og unge (1936), alle s. m. Ryge Jensen; medudgiver af Skole og Samfund 1897-1904; i redaktionen for Nordisk digtning i nytiden (1919-20).

With C. E.

Læge; f. 14.12.1826 på Frdbg., død 13.6.1898; søn af herredsfoged J P With og hustru Frederikke Laura (Frédérique-Laure) f. Mourier; gift 2.1.1864 m. Edle Erasmie, f. 18.1.1843 i Kbhvn., død 1920, datter af sognepræst Jens Nielsen og hustru Jacobine f. Smith.

Student (Randers) 1844; frivillig korporal i krigen 1848; med. eks. 1852; Kbhvns univ.s guldmed. 1853; koleralæge u. epidemien s. å.; reservemedicus på Almindeligt hospital 1854-57; kandidat på fødselsstiftelsen 1857-58; dr. med. 1858; i udlandet tre år, prosektor hos Förster i Würzburg, studerede praktisk medicin i Paris og klinisk medicin i England; lektor i klinisk medicin 1862 og overlæge ved Frederiks hospital s. å.; professor 1864; universitetets rektor 1889.

Arbejdede på at samle sygdomme i grupper, for hvilke man kunne fastlægge bestemte terapiformer; fik afgørende betydning for formindskelse af dødeligheden ved blindtarmsbetændelse ved hjælp af en opiumskur; påpegede endv. mavesårets store udbredelse og foreslog den absolute mælkediæt som behandling.

Har bl. a. skrevet: Et bidrag til den differentielle diagnose af klappesygdommene i hjertet (disp., 1858); Peritonitis appendicularis (blindtarmsbetændelse, 1879); Pathogenesen og behandlingen af de i højre fossa iliaca forekomende betændelser (1889); Mavesårets kliniske former, dets diagnose og dets behandling (1881).

Konferensråd 1896.

With G.

Veterinær; f. 5.2.1796 i Bedsted, Nordslesvig, død 15.9.1861; søn af sognepræst Johannes With og hustru Anna Hedeveg f. Viborg; gift 26.12.1826 m. Elisabeth Marie, f. 26.1.1804 i

Kbhvn., død 1857, datter af grosserer Peter Nicolai Matthiessen og hustru Anne Marie f. Eilshov.

Student (Husum) 1816; studerede medicin i Kiel og i Kbhvn. fra 1818; studerede till. veterinærfag hos morbroderen Erik Viborg; underviste i anatomi ved Veterinærskolen 1820, ansat efter kirurgisk eksamen, andenlærer og lektor smstds 1822, førstelærer 1844; dr. med.

1840 på en latinsk afhandling om bedømmelsen af syge huspattedyrskød; forelæste først i alle hovedfag undtagen beslaglæren som førstelærer i hestens ydelære og i husdyrbrugsfagene; desuden forelæsninger for Den militære højskoles elever, for landbrugere og for læger; kst. landstutmester 1852, fast ansat 1858, till. bestyrer af Frederiksborg stutriet; søgte at forbedre landhesten ved hjælp af engelske halvblodshingste (Yorkshirehingste), bl. a. ved indkøb på rejser i England 1847, 1849 og 1853.

Medl. af det veterinære sundhedsråd fra oprettelsen 1851 samt af kommissionen af s. å. vedr. foranstaltninger til husdyravlens fremme.

Har bl. a. skrevet: Om hestens anatomi, ydelære, sundhedspleje og lidt om dens sygdomme (udg. som manuskript 1833-34), som bog med udførligere fremstilling af hestens sygdomme: Håndbog i veterinærvidenskaben udarb. med stadigt hensyn til landøkonomien. Første del (1836); 1. bind af en håndbog i veterinærkirurgien (1837-39, på tysk 1844); Almenfattelig anvisning til huspattedyrenes behandling både i sund og syg tilstand (1839, som bearbejdelse af et tysk værk, omarb. og selvstændig bog 1841, ny udg. 1846 og 57); Prolegomena til veterinærpropædeutiken (1841, ændret udg. på tysk 1847); bog om benyttelsen af hestekød til menneskeføde (1847); beretning om rejse i Rusland 1845 for at studere kvægpest (1848); endv. pjecer, bladartikler m. v.

Titulær professor 1848.

Witzansky H.

Bladmand; f. 7.9.1862 i Kbhvn., død 6.2.1940; søn af musikdirektør Harald Theodor Witzansky og hustru Nielsine Petrine f. Holm; gift 1.3.1895 m. Agnes, f. 17.6.1872 i Randers, datter af købmand Philip Philipson og hustru Wilhelmine f. Levv.

Gennemgik hærrens elevskole; ansat ved Politikens administration 1884, forretningsfører for samme 1896-1902; forretningsfører for dagbla-

det København 1893, udgiver og chefredaktør 1902-22; gav bladet et borgerligt liberalistisk præg, i stadig polemik med Social-Demokraten og Politiken; knyttede bl. a. Anders Vigen og Herman Bang til bladet, der blev opinionsdannende også i provinsen; bladet overgik til partiet Venstre i 1922; ansvarsh. redaktør af Illustreret Tidende 1923-24; medl. af bestyrelsen for A/S Kruckow-Waldorff og selskabets adm. direktør 1926.

Medl. af borgerrepræsentationen 1900-07; medl. af centralbestyrelsen for Den sønderjydske Fond til dennes ophævelse 1937; formand for Dansk Skatteborgerforenings hovedbestyrelse 1930-32.

Vodskov H. S.

Litteraturkritiker, religionshistoriker; f. 16.9.1846 i Limensgade, Aker sogn, Bornholm, død 16.3.1910; søn af fabrikbestyrer Frederik Christian Vodsckov og hustru Ivare Sofie f. Saabye.

Opvokset i Randers; deltog som frivillig i krigen 1864; student (Randers) 1865; studerede æstetik, filosofi og religionshistorie; manuduktør til skrifolikum og anmeldelser; fik statsstøtte til fortsættelse af sine mytologiske, religionshistoriske studier bl. a. hjulpet af A D Jørgensen og fik tilbudt et docentur ved universitetet i dansk litteratur 1885, men afslog dette bl. a. p. g. a. skrøbeligt helbred; tog fra 1887 ophold som eneboer på en ø i Möckelnssøen i Småland og opholdt sig der i tyve år; arbejdede der på hovedværket Sjæledyrkelse og naturdyrkelse; bosat i Kbhvn. 1908.

Sluttede sig til Brandeskreedsens synspunkter, men var mod Georg Brandes' agitatoriske og polemiske form; blev gennem J P Jacobsen gjort

bekendt med Darwins værker og oversatte og anmeldte disse; endv. påvirket af Taines materialistiske opfattelse af historien og kunsten, som resultater af lovmæssigt virkende forhold i naturen; fremsatte teorien, at kulturerne altid er stedbundne og ikke som ellers antaget indført af vandrende kulturfolk; studerede religionernes forhold til race og kultur, raceinddelingen og lovene for de forsk. kulturformers oprindelse og søgte at finde lovmæssigheden i den religions-historiske og historiske udvikling.

Har udgivet: det ufuldendte hovedværk Sjøledyrkelse og naturdyrkelse. Bidrag til bestemmelsen af den mytologiske metode. I: Rig-Veda og Edda (1890-97); endv. oversættelse af Darwins to hovedværker (1872-74) og af den franske kritiker Taines Den engelske litteraturs historie (4 bd. 1874-77); Spredte studier (1884) med essays over Herman Bang, Brandes, Grundtvig, J.P. Jacobsen, Drachmann, Gjellerup, Strindberg m.fl. samt afhandlingen Guder og gloser vendt mod overdrivelserne i den sammenlignende myte- og religionsforsknings metode.

Volkersen N. H.

Mimiker; f. 2.3.1820 i Magleby ved Skælskør, død 31.8.1893; søn af cand. theol., lærer, senere graver ved Frue kirke, Christian Rodbøll (Rottbøll) Volkersen og hustru Dorothea f. Piccardi; gift 6.9.1844 m. Marie Mathilde, f. 18.5.1819 i Odense, død 1887, datter af handelsmand Johan Heinrich Wendrich og hustru Magdalene f. Samson.

Atlet ved Gautiers beriderselskab 1838; optrådte første gang 1840 som Pjerrot i operaen Maskeballet på Vesterbros ny Teater (nedrevet 1875), instrueret af artisten Philippo Pettoletti, der havde optrådt s.m. Giuseppe Casorti, den tidligere fremstiller af figuren i Danmark; optrådte som Pjerrot på Morskabsteatret på Vesterbro engageret af brødrene Price 1842; optrådte første gang i Tivoli som Pjerrot i Den mekaniske statue ved Georg Carstensens benefice okt. 1843, som afsluttede åbningssæsonen, og knyttedes derefter til dette etablisement; fik bevilling til at give »mimiske og atletiske forestillinger« i provinsen 1845, udvidet til hovedstaden 1847; Pantomimeteatrets leder fra dets opførelse 1874.

Skabte på basis af traditionerne fra Casortis tid sin danske Pjerrotfigur, som opnåede en stor popularitet.

Worm Ole

Læge, oldforsker; f. 13.5.1588 i Århus, død 31.8.1654; søn af borgmester Willum Worm og hustru Inger Olufsdatter; gift 1. gang 26.11.1615 m. Dortha, f. 1596, død 1628, datter af matematiker og læge Thomas Fincke (se den-); 2. gang 1630 m. Susanne, f. 1613, død

1637, datter af sognepræst i Vejle, senere biskop i Lund Mads Jensen Medelfar og hustru Inger f. Leth; 3. gang 21.4.1639 m. Magdalene, f. 25.1.1617 i Kbhvn., død 1691, datter af vinhandler Peder Motzfeldt og hustru Marie f. Heimbach.

Skolegang i Århus latinske skole til 1601; student (Lüneburg) 1605; drev derefter alsidige studier, fortrinsvis medicinske og kirurgiske, ved forsk. europæiske universiteter bl. a. i Padova; praktiserede en tid som læge i Paris u. hjemreisen 1609; immatrikuleret ved Kbhvns universitet 1610; fortsatte studier i udlandet fra 1611; promoveret til dr. med. i Basel s. å.; virkede som læge u. ophold i London og studerede i Oxford 1612-13; professor ved Kbhvns universitet 1613, overtog professoratet i græsk 1615, i fysik 1621, i medicin 1624; universitetets notar 1614-16; dekan i det filosofiske fakultet 1619 og 1621, i det medicinske 1640; rektor 1627, 36, 42, 48 og 54; til. praktiserende læge; tildelt et kanonikat i Lund 1936 for sin lægelige indsats.

En af det 17. århundredes mest fremtrædende læger og udøvede sin gerning bl. a. under pest-epidemierne uden hensyn til smittefaren, der fik andre læger til at flygte fra Kbhvn.; lagde som professor vægt på praktiske øvelser og iagttagelser, benyttede bl. a. som den første et menneskeskelet, skænket af kongens livlæge, Henning Arnisæus, i den anatomiske undervisning; overtog 1630 tilsynet med universitetets botaniske have, skaffede frø og løg fra udlandet så haven kunne benyttes til demonstration af lægeplanter; beskæftigede sig endv. med oldforskning, særlig runemindesmærker og den norsk-islandske oldlitteratur; lagde grunden til den nordiske oldforskning ved at foranledige, at der 1622 udgik befaling fra kansler Christen Friis til Danmarks og Norges bisper om i deres stifter at indsamle antikviteter og optegne dokumenter, der skulle tilstilles kancelliet; foretog, enten selv eller ved hjælpere, runologiske undersøgelsesrejser i hele landet fra 1625; begyndte 1623 at anlægge en samling bestående af mineraler, sjældne planter og dyr, hvoraf

mange blev hjembragt af danske søkaptajner fra rejser i arktiske og indiske farvande, samt arkæologiske og etnografiske genstande; udarbejdede fl. kataloger over museets samlinger, og som et af sine hovedværker den store beskrivelse af Musæum Wormianum, hans museum, som blev kendt i hele Europa og en af Kbhvns seværdigheder, der 1655 af hans enke skænkede til Fr. 3., som indlemmede det i Kunstkammeret; smittet og døde under pesten 1654.

Har bl. a. skrevet: Controversiarum medicarum exercitatio I-XVIII (1624-52); Fasti Danici (1626, 2. udg. 1643); Tulshøj seu Monumentum Strøense (1628); De monumento Trygveldensi (1636); Runir seu Danica litteratura antiquissima (det første skrift om runernes opståen og udvikling, 1636, 2. udg. 1651); Institutiones medicæ (patologiske afhandlinger, 1640); De aureo cornu (om guldhornfundet 1639 ved Gallehus, 1641); Danciorum Monumentorum libri sex (1643-51), det første værk om undersøgelse og tolkning af danske runemindesmærker; Musæum Wormianum siue Historia rerum rariorum tam naturalium quam artificialium, tam domesticarum quam exoticarum (Amsterdam 1655). Har bl. a. udg.: Peder Claussøn Friis' oversættelse af Heimskringla (1633); Magnús Ólafsson's ord-samling Specimen lexicæ Runicæ (1650), samt partier af rune håndskriftet af Skånske lov u. titlen Regum Danicæ series duplex et limites inter Daniam et Sveciam (1642). - Brevveksling trykt i Olai Wormii et ad eum doctorum virorum epistolæ. Ved J. Langebek o. a., I-II (1751). Correspondence with Icelanders. Ed. by J. Benediktsson (1948); Breve fra og til Ole Worm. Oversat af H. D. Schepelern I-III (1965-68).

Worsaae J. J. A.

Arkæolog; f. 14.3.1821 i Vejle, død 15.8.1885; søn af amtsforvalter, justitsråd Jens Worsaae og hustru Margaretha Elisabeth f. Berthelsen; gift 17.10.1857 m. Jacobine Severine, f. 2.4.1838 på Lille Frederikslund, død 1910, datter af gods-ejer, kammerherre Casper Holten Grevenkop-Castenschiold og hustru Cathrine Marie Louise f. Jensen.

Interesseret sig som skoledreng for oldsager og oldtidsmindesmærker og deltog lejlighedsvis i udgravninger bl. a. ved Jelling og Bygholm; student (Borgerdydskolen i Kbhvn.) 1838; anden eksamen 1839; studerede en tid teologi og jura;

fortsatte i studietiden med udgravninger, udgav sin første arkæologiske afhandling 1838–39 og blev assistent for C J Thomsen ved Det oldnordiske museum til 1843; med offentlig støtte studierejse til Sverige og Sydøstnorge 1842, til Bleking 1844; rejse til Tyskland, Østrig og Schweiz 1845; studerede, på Chr. 8.s opfordring og bekostning, nordbominder i England, Skotland og Irland 1846–47; inspektør for de antikvariske mindesmærker i Danmark 1847; docent i oldtidsvidenskab ved Kbhvns universitet 1855–66; inspektør for Den kgl. kronologiske samling på Rosenborg 1858 med bolig på slottet, direktør 1866; direktør for Det oldnordiske museum og Det etnografiske museum s. å.; kultusminister i ministeriet Fønnesbech 1874–75.

Medl. af Oldskriftselskabet 1841, vicepræsident 1866; medl. af Studenterforeningens seniorat 1842; medl. af oldsagskommissionen 1847 til dens ophævelse 1849; formand for det særlige kirkesyn; s. m. Georg Forchhammer og Japetus Steenstrup medl. af Videnskabernes Selskabs komité 1848 til undersøgelse af skaldynerne ved de danske kyster; medl. af Videnskabernes Selskab 1852, af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog 1860; formand for bestyrelsen for Det nationalhistoriske museum på Frederiksborg 1878; medl. af en kommission der skulle give forslag om nybygninger til de offentlige samlinger 1879; medvirkende ved oprettelsen af Dansk folkemuseum 1881.

Grundlægger af den videnskabelige arkæologi i Danmark, særlig gennem direkte fundiagttagelse og sammenligning af sikre arkæologiske emnegrupper i Norden med tilsvarende øvrige europæiske; blev allerede 1842 kendt som arkæolog, da han i en polemik med N M Petersen ang. identifikation af et mumificeret kvindeligt fundet i Haraldskjær mose ved Vejle på overbevisende måde påviste det principielt forkerte i at henhøre oldtidsfund til konkrete begivenheder eller personer omtalt i usikre historiske efterretninger; tilbageviste 1844 Finn Magnussens teorier om runeindskriften på Runamo-klippen i Bleking; gennemførte nyinddelingen af jernalderen i tre perioder og tydede de fynske og sønderjyske musefund som offergaver til krigsguderne; påviste forskellen mellem den ældre og yngre bronzealder; banebrydende ved sin inddeling af stenalderen i en ældre og yngre periode, bevisliggjort gennem fundene i en stenalderaffaldsdyng (»køkkenmødding«) ved Mejlgård på Djursland. Udvidede og opstillede Rosenborg-samlingerne kronologisk; omordnede Det oldnordiske museums og Det etnografiske museums samlinger efter nye principper; organiserede kortlægning og beskrivelse af fortidsminderne; opnåede faste bevillinger til antikvariske rejser i hele landet fra 1873 og fremmede den frivillige fredning af mindesmærker.

Medl. af talrige lærde selskaber i udlandet; præsident ved internat. arkæologkongresser i Kbhvn. 1869, Bologna 1871, Stockholm 1874.

Har bl. a. skrevet: Danmarks oldtid, oplyst ved oldsager og gravhøje (1843, tysk udg. 1844, engelsk 1849); Runamo og Bråvallaslaget (1844–45); Blekinges mindesmærker fra hedenold, betragtede i deres forhold til de øvrige skandi-

naviske lande og europæiske oldtidsminder (1846); Minder om de danske og nordmændene i England, Skotland og Irland (1851, engelsk og tysk udg. 1852); Nye oplysninger om danelagen i England (1852); Antikvariske iagttagelser fra en rejse i Normandiet og Bretagne (1852); Afbildninger fra det kongelige museum for nordiske oldsager (1854, 2. udg. 1859); Kongegravene i Ringsted kirke (s. m. C F Herbst, 1858); om Kalundborg, Fjenneslevlille og Sørup kirker (i Danske Mindesmærker, 1860, 1862 og 1866); Den danske erobring af England og Normandiet (1863); Om Slesvigs eller Sønderjyllands oldtidsminder (1865); De danskes kultur i vikingetiden (1873); Nordens forhistorie, efter samtidige mindesmærker (1881); The Industrial Arts of Denmark (1882); Optegnelser om Rosenborg-samlingen i 25 år. 1858–1883 (1886); endv. en række afhandlinger om fund og historiske afhandlinger fortrinsvis i Annaler (fra 1866: Arbøger) for nordisk Oldkyndighed og Historie og i Historisk Tidsskrift. – Breve 1840–1885, udg. af Ad. Clément (1930); En oldgranskers erindringer 1821–1847 (1934) og Af en oldgranskers breve 1848–1885 (1938), begge udg. af Victor Hermansen.

Titulær professor 1854; dr. phil. h.c. i Uppsala 1877; æresborger i Bologna 1871. Etatsråd 1864; kammerherre 1875.

Wuchters Abraham

Maler; f. ca. 1610 formentlig i Antwerpen af hollandske forældre, død 23.5.1682; gift 1. gang 1635 i Zwolle m. en dansk enke; 2. gang ca. 1647 m. Marie Hansdatter, død o. nytår 1665; 3. gang 1673 m. Elisabeth Rømers, død 1693.

Kom formentlig til Danmark 1638, hvor det første sikre arbejde fra hans hånd er et signeret og dateret helfigursportræt af Chr. 4.; »ridtzmester« (tegnelærer) ved Sorø akademi 1639–64; fik 1640 privilegium til i Holland o. a. steder at lade stikke og aftrykke sit portræt af Chr. 4.; senere lignende privilegier for andre af sine portrætter; samarbejdede med svogeren kobberstikker Albert Haelwegh fra ca. 1647 til 1665; virkede som hofmaler for Fr. 3. fra 1648 og opholdt sig siden 1653 ofte i Kbhvn.; fra 1658 i den svenske dronning Hedvig Eleonoras tjeneste; ophold ved det svenske hof 1660–62; nært tilknyttet det danske hof fra 1670 med kgl. bestalling 1671 som Chr. 5.s portrætmaler og med forpligtelse til at vedligeholde kongehusets malerier; fik samtidig privilegium til at lade sine portrætter stikke og forhandle; kgl. bestalling som kobberstikker 1673; underviste till. dronning Charlotte Amalie i tegning; boede i Sorø til 1676, derefter i Kbhvn.

Er i sine billeder fra 1640'erne påvirket af Haarlem-skolen og Utrecht-skolen og tildels Frans Hals, senere bl. a. af van Dyck og engelsk kunst, fra o. 1670 af fransk kunst.

Vigtigste arbejder i Danmark bl. a.: brystbillede af Chr. 4. (o. 1638); helfigurbillede af Chr. 4. på landskabsbaggrund (o. 1638); helfigurbillede af Ulrik Christian Gyldenløve (o. 1643); Hans Ulrik Gyldenløve (1645); helfigur-

billeder af den senere Fr. 3. som fyrstebiskop af Bremen og af hans gemalinde prinsesse Sophie Amalie (1645–46; det sidstn. brændt på Frederiksborg 1859); Fr. 3. som ung konge (fmt. ca. 1648–50); kansler Christian Thomsen Sehested (1650); Gregers Krabbe (ca. 1650–55); hofmester på Sorø Jørgen Rosenkrantz (fmt. ca. 1655); Altertavlen i Sorø kirke (ca. 1655–56); miniatybillede af Christen Skeel den Rige (ca. 1655); dobbeltportræt af Christen Skeel den Rige og Birgitte Rosenkrantz (ca. 1656); Kjeld Lange (1656); Birgitte Skeel (o. 1656); Karl 10. Gustaf (1658) og feltmarskal Karl Gustaf Wrangel (ca. 1658), begge malet i Danmark u. 1. svenskekrig; helfigurbillede af Fr. 3. med udsigt til Sundet med Kronborg; to portrætter af dronning Christina af Sverige (1660 ff.); kronprins Carl (9.) (1660); helfigurbillede af den 4-årige Christian Reedtz som Amor, kansler Peder Reedtz som blå ridder, ærkebiskop Hans Svane og Vibeke Rosenkrantz (alle ca. 1664); Christiane Sehested (ca. 1665–66); Chr. 5. (som kronprins) til hest (ca. 1667–68); vicekansler Ove Juul (1669); Erik Rosenkrantz og Hans tre hustruer (ca. 1670–72, på epitafium, Hornslet kirke); præsident i krigskollegiet, rigsfeltherre Hans Schack (ca. 1671); Chr. Vind (ca. 1671); fl. portrætter af Griffenfeld (ca. 1672); statholder Frederik Ahlefeldt i rustning (beg. af 1670'erne) og i lysegrå dragt med båndsløjfer (midten af 1670'erne); kgl. historiograf Vitus Bering (o. 1675); generalmajor Niels Rosenkrantz og hans hustru Berte Skeel; Hans Schack, Otto Didrik Schack, Cai Lorenz Brockdorff; fl. portrætter af Chr. 5. og dronning Charlotte Amalie (1670'erne).

Repræsenteret bl. a. på Frederiksborg og Kunstmuseet (till. med forlæg til kobberstik) samt på Amalienborg.

Ejer af en ejendom i Sorø fra ca. 1647 og fl. gårde i Kbhvn. bl. a. Morten Skinkels gård på Slotsholmen fra 1675.

Fik 20-årigt privilegium på udgivelse af den hollandske fyrste Jacob Cats' værker og udgav 1675 en – dog næppe af ham selv – illustreret oversættelse ved Søren Terkelsen af Den kristelige hustru.

Wulff Kurt

Sprogforsker; f. 4.9.1881 i Hellerup, død 4.5.1939; søn af cigarfabrikant P Wulff og hustru Emma f. Heydorn; gift 11.4.1908 m. Karen, f. 31.12.1884 i Kbhvn., datter af stabsergent Chs. Wassmann og hustru Valborg f. Nielsen.

Student (Østersøgades latinskole) 1900; studieophold i Leipzig 1905–06; cand. mag. (klassisk filologi) 1906; medarbejder ved Thesaurus linguae latinae i München 1906–18; dr. phil. 1917; ansat ved Det kgl. bibliotek 1918–28; lærer i græsk ved Kbhvns universitet 1918–26; studieophold i Kina og Malaystaterne 1922–24, i Helsingfors og Leningrad 1926; lektor i kinesisk ved universitetet 1926–28; docent i østasiatiske sprog med særligt henblik på kinesisk 1928.

Var særligt påvirket af Vilhelm Thomsen; påviste bl. a. slægtskabet mellem sinotibetansk og den austriske sprogæt (malajo-polynesiske og forsk. sprog i Indien og Indo-Kina).

Medl. af bestyrelsen for Orientalisk Samfund; korrespond. medl. af The School of Sinological Research at the University of Peking 1923, af Société Finno-ougrienne, Helsingfors 1933; medl. af Videnskabernes Selskab 1934; prisbelønninger for disputats af det bayerske akademis Hardy-Stiftung og af det preussiske akademis Bopp-Stipendium.

Har skrevet: Den oldjavanske Wirataparwa og dens sanskrit-original (disp., 1917); Chinesisch und Tai, Sprachvergleichende Untersuchungen (1934); Musik und Freude im Chinesischen (1935); Sang hyang Kamahayanan mantranya – aus dem altjavanischen übersetzt und sprachlich erläutert (1935); Tyve sælsomme fortællinger af Pu Sung-Ling oversat fra kinesisk (1937); afhandlinger og artikler om sprogvidenskabelige og østasiatiske emner. Über das Verhältnis des malayo-polynesischen zum indochinesischen og Acht Kapitel des Tao-Tê-King (begge i Videnskabernes Selskabs Meddelelser, 1942).

Dyrkede entomologien og efterlod sig en betydelig sommerfuglesamling, der overgik til Zoologisk museum.

Væver Jens,
se Laursen Jens.

Zachariae F.

Fabrikant, udgiver; f. 29.3.1852 i Kbhvn., død 9.9.1936; søn af karantænelæge G J Zachariae og hustru Margaret f. Lang; gift 1. gang 22.2.1878 m. Addy Louise, f. 28.2.1851 på St. Croix, død 1910, datter af købmand Francis Beckett og hustru Ann-Eliza f. Lang; 2. gang 4.6.1915 m. Nelly, f. 1.1.1879 i Ringsted, død 1931, datter af handelsgartner P J Christophersen og hustru Marie Kirstine f. Christoffersen.

Udv. præliminæreks. (Efterslægten) 1869; uddannet hos Benny Goldschmidt, Kbhvn., hos Robinow & Majoribanks, Glasgow, og i Den danske Landmandsbank; grossererborgerkab 1874; oprettede s. å. en fabrik for herreklæder u. firmanavn Zachariaes Magasiner.

Medstifter af Efterslægtssamfundet 1886; stifter af Foreningen af kbhvske Fabrikanter af Herreklæder 1892, formand 1911–20; medstifter af og formand for institutionen Olaf Poulsens Minde i Fredensborg 1924; ejer af Asminderød kirke 1919–24.

Udgiver og redaktør af det topografisk historiske tidsskrift om Kbhvn. Før og Nu I–IX (1915–23), supplement I–II (1924–27).

Ejer af Skansebakken ved Hillerød, som 1935 indviedes som offentlig park, senere skænket til Hillerød kommune.

Oprettede ved hustruens død 1931 Nelly Zachariaes mindelegat, med en kapital på ca. 1.300.000 kr.

Zahle C. Th.

Politiker; f. 19.1.1866 i Roskilde, død 3.2.1946; søn af skomagermester C G Zahle og hustru Karen Emilie f. Dreyer; gift 31.10.1897 m. Mathilde, f. 9.4.1869 i Lyngby, død 1945, datter af apoteker J F Trier og hustru Mariane f. Kopel.

Student (Roskilde) 1884; cand. jur. 1890; deltog i Studenteramfundets diskussioner og blev tilhænger af den Hørup'ske politik; redaktør af Arhus Amtstidende 1890–91; medarbejder ved Politiken 1891–1909; overretssagfører 1894; borgmester i Stege og herredsfoged på Møn 1911–13; formand for bestyrelsen og juridisk direktør i Husmandskreditforeningen for Østifterne 1923–29.

Folketingsmand for Ringstedkredsen 1895–1928 (valgt som venstrepolitiker til 1905, der-

efter af Det radikale Venstre); medl. af finansudvalget 1901–09 og 1910–13; formand for Det radikale Venstres rigsdagsgruppe 1905–09, 1910–13 og 1920–28; konsejlspræsident og justitsminister 28. okt. 1909–5. juli 1910; konsejlspræsident (ved grundloven af 1915, der trådte i kraft 1918, ændredes betegnelsen til statsminister) og justitsminister 1913–20; tingvalgt landstingsmand 1928–39; justitsminister i det andet ministerium Stauning 1929–35; formand for landstinget 1936–39.

Støttede dannelsen af Venstrereformpartiet 1895; partiordfører ved behandlingen af sager bl. a. om erstatningsansvar for skade ved jernbanedrift, landhåndværkernes fritagelse for bygningsafgift, ædruelighedssagen og de militære budgetter; gik ind for bedring af husmændenes kår, bl. a. som medforslagsstiller til loven om fæste- og legehuse, der vedtoges 1902; formand for ædruelighedskommissionen 1903–07; krævede s. m. andre venstrepolitikere ved ministeriet Deuntzers afgang jan. 1905, at venstrepartiets forsk. fløje skulle repræsenteres i det nye ministerium; nægtede, da kravet ikke blev imødekommet, at stemme for ministeriet J C Christensen, hvilket medførte udelukkelse af partiet; formand for den udelukkede gruppe, der dannede partiet Folketingets Venstre, som ved Det radikale Venstres dannelses maj 1905 tilsluttede sig dette; derefter Det radikale Venstres politiske ordfører; medvirkede til justitsminister Albertis fald 1908; ordfører for dagsordenforslaget, der fældede ministeriet Holstein 1909; dannede det første rent radikale ministerium okt. s. å. med støtte af Socialdemokratiet; efter ministeriets tilbagetræden 1910, da det ikke opnåede tilstrækkelig tilslutning til en forfatningsreform, atter ordfører for den radikale rigsdagsgruppe; søgte igen som regeringschef fra 1913 at løse grundlovssørgsmålet med tilslutning i folkettingen fra Venstre og Socialdemokratiet; opløste landstinget hvis højre- og frikonservative medlemmer hindrede vedtagelsen 1914; fastholdt over for Højre og over for kongen (Chr. 10.) at opløsningen også gjaldt tingets kongevalgte medlemmer; iværksatte løsningen af ministeriets omfattende neutralitets- og forsyningsopgaver m. m. ved verdenskrigens udbrud 1914; gennemførte grundlovssænderingen 1915, der indførte valgret for kvinder, tyende og 25-årige, forholdstalsvalgmetoden, og afskaffede den privilegerede valgret til landstinget; som justitsminister till. leder af krigtidens kontrol med ind- og udførsel; gennemførte endv. lovgivning bl. a. om embedsløgesvæsenets ordning, retsplejen, køb på afbetaling, naturfredning, politiets ordning, len- og stamhusenes afløsning m. v.; fik ordnet Islands forhold til Danmark ved den dansk-islandske forbundslov 1918; fastholdt i 1919 standpunktet, at Danmarks grænsedragning mod syd måtte ske på grundlag af folkeafstemning (selvbestemmelseret); nægtede marts 1920 at efterkomme oppositionens og kongens krav om valg på det sønderjyske spørgsmål før loven om forholdstalsvalg var færdigbehandlet, hvorefter kongen afskedigede ministeriet 29. marts; ordfører for partiforslaget om at afgøre den store arbejdskonflikt 1922–23 ved voldgift; gennemførte som justitsminister bl. a. straffeloven af 1930, færd-

selslov og biografeaterlov, forbud mod uniformer (1933), forbud mod visse sammenslutninger og om handel med og besiddelse af våben (1934).

Medl. af Dansk Fredsforenings bestyrelse 1896-1939, æresmedlem 1939.

Har skrevet: Den danske husmand (1901, 2. udg. 1910); Venstres sprængning (1905).

Zahle Natalie

Skolebestyrerinde; f. 11.6.1827 i Assens ved Horsens, død 11.8.1913; datter af sognepræst Sophus Zahle og hustru Vilhelmine f. Bøttger.

Kom som forældreløs 10 år gammel i huset hos professor D F Eschricht i Kbhvn.; underviste privat fra sit femtende år; lærerinde 1843;

eksamen som institutbestyrerinde 1851; åbnede s. å. en privatlærerinde-skole med tilhørende lille barneklasse; udvidede klassen ved optagelse af eleverne fra Frøken Foersoms skole 1852; udvidede lærerindeskolen 1860; oprettede en almuellerlærerskole 1861; opførte egen skolebygning beliggende ved Nørrevold og Linnésgade i Kbhvn. og oprettede præliminær- og studentereksamenkursus 1877; skolen blev en højere real- og latinske 1880; omdannede almuellerlærerskolen til et seminarium med seminarier-skole 1894; gjorde N Zahles skole til en selvejende institution 1885; overbestyrerinde ved skolen til 1900; deltog i seminariets ledelse til 1903.

Indførte fag som husgerning, fysiologi og sundhedslære samt gymnastik; underviste selv i dansk og kristendomsundskab, var præget af grundtvigianismen og højskolen, og stod iøvrigt de nationalliberale nær; fik stor betydning for kvindernes, særlig lærerindernes uddannelse i Danmark og i Norden.

Livsvarigt medl. af skolerådet for N Zahles skole; medl. af bestyrelsen for børnehjemmet Ove Hohlenbergs Minde; æresmedlem af Kommune lærerinders Forening og af Kvindelig Læseforening.

Har skrevet: Om kvindens uddannelse her i landet (1870).

Tildelt fortjenstmedaljen i guld 1891.

Zahrtmann Kristian

Maler; f. 31.3.1843 i Rønne, død 22.6.1917; søn af distriktslæge, etatsråd C V Zahrtmann og hustru Laura Pouline f. Jespersen.

Student (Sørg) 1862; cand. phil. 1863; elev på Teknisk institut under Chr. Hetsch; samtidig undervisning hos arkitekt Ferd. Jensen; på Akademiet 1864 med bl. a. Wilh. Marstrand, Jørgen Roed, N Simonsen og F Vermehren som lærere, afgang 1868; udstillede 1. gang på Charlottenborg 1869; studierejser bl. a. til Italien 1875-78, Italien og Grækenland på Anckerske legat 1882-84 (i Athen og Peloponnes s. m. Joakim Skovgaard; i Civita d'Antino 1. gang 1883), Grækenland og Italien 1888-89; fast sommerophold i Civita d'Antino i årene 1890-1913; lærer ved og leder af Kunstnernes studieskole i Kbhvn. 1885-1908.

Blev den store fortællende, psykologiske, litterære og historiske maler og fornyede især historiemaleriet. Fik ikke mindst gennem sin pædagogiske virksomhed stor betydning for en række yngre malere bl. a. »Fynboerne«; samlede sine elever til ophold i Italien.

Udstillet bl. a. på Charlottenborg 1869-91, 94, 97 og 1900, Den frie udstilling fra 1891 (medl. s. å.), samt på en lang række udstillinger herhjemme og i udlandet.

Arbejder bl. a.: En ung pige (1866); En konfirmandinde på Bornholm (1869); Roser og sedea i et blomsterglas (1872); Sigbrit gennemgår toldregnskaberne med Chr. II (1873); Julie og ammen (1874); portræt af madam Ullebølle (1874); Bedstemoder med sit barnebarn (1875); En sabinerinde, der vugger sit barn (1877); Italienske piger med tomater. Amalfi (1879); En blomstersælgerske fra Firenze (1880); Et interiør fra forrige århundrede (Chr. 7., Struensee, Caroline Mathilde med Louise Augusta og en hofdame) (1881); Dronning Sofie Amalies død (1882); Piger, som bærer kalk (1883); Job og hans venner (1887); Studenterne drager ud til Kbhvns forsvær 1658 (1888; præmieret (ikke benyttet) konkurrenceforslag til Kbhvns universitets festsal); Piger bærer vand. Motiv fra Civita d'Antino (1899); Moder og datter. Civita d'Antino (1889); Regnvej. Ravello (1891); Ravello i fugleperspektiv (1891); Forældrene i stuen i Storegade (1895); Natstemning (1899); Ingeborg. Erik Menveds dronning sørger ved sit fjortende barns lig (1899); Havnen ved Portofino (1900); Italienske bønder (1903), samt fl. selvportrætter. Endv. en række Leonora Christina-billeder bl. a.: Leonora Christina i fængslet (1870-71); Leonora Christina forlader fængslet 19. maj 1685 (1874); Leonora Christina i Maribo kloster (1882); Leonora Christina i Frederiksborg slotshave (1888); Leonora Christina

i Blåtårn (1891); Leonora Christinas død på Maribo kloster (1897).

Udg. Leonora Christina Ulfeldts »Jammers-Minde« i tegninger af Kristian Zahrtmann (1890).

Repræsenteret bl. a. på Kunstmuseet, Hirschsprungske samling, C L Davids samling, Glyptoteket, Nivågård og en række museer i provinsen, Nasjonalgalleriet i Oslo, Nationalmuseum i Stockholm og Göteborgs kunstmuseum.

Optegnelser og breve i: Kr. Zahrtmann. En mindebog (udg. af Fr. Hendriksen, 1919).

Æresborger i Civita d'Antino 1902.

Zangenberg Christian

Skuespiller; f. 27.9.1853 i Kbhvn., død 20.4.1914; søn af blikkenslager Gerhard Zangenberg og hustru Anna Marie f. Christensen; gift 11.5.1876 m. skuespillerinden Alphonsa Constantia Steinbicker, f. 14.9.1853 i Kbhvn., død 1944, datter af skræddermester Johannes Steinbicker og hustru Johanna Catharina f. Hansen.

Guldmedesvend og amatørskuespiller; debuterede i Horsens ved Det Svendsen'ske Selskab 19. jan. 1873 som Frantz v. Rambow i Landmandsliv; ved Casino 1876-81 (første gang som Halling i En spurv i tranedans); ved Det kgl. Teater 1881-1913 (kgl. skuespiller 1890); filmcensor 1913.

Formand for Skuespillerforeningen 1895-98. Hovedroller: Christian i Ole Lukøje; Henri i Corneilles klokke; Griot i Tamburmajorens datter; Svend Trøst i Ridderen af Randers bro; Herlöv i Eventyr på fodrejsen; Hammer i Nej; Basalt i Genboerne; Nikolaj Rejersen i Sparekassen; Vandby i Gulddåsen; Aladdin; Thorstein i Syvsoverdag; Tristan i Kong Renés datter; Oluf i Dronning Margarethe; Axel i Axel og Valborg; Hakon Jarl; Chr. 4. i Elverhøj; Tjelde i En fallit. Virkede till. som oplæser og ledede provinsturneer.

Zeise W. C.

Kemiker; f. 15.10.1789 i Slagelse, død 12.11.1847; søn af apoteker Friedrich Zeise og hustru Johanna Helena f. Hammond; gift 24.2.1842 m. Maren Martine, f. 12.3.1806 i Kbhvn., død 1875, datter af skriver ved stempelkontoret Christian Brock og hustru Ulrikke Marie f. Nielsen.

Efter afsluttet skolegang i Slagelse latinskole lærling på Hofapoteket i Kbhvn. 1805; rejste hjem efter nogle mdr.s forløb p.g. a. svigtende helbred; fortsatte med kemiske studier og eksperimenterede med en hjemmelavet voltasøjle; omordnede faderens apotek efter den antiflogistiske nomenklatur i h. t. farmakopéen af 1805; i huset hos H C Ørsted i Kbhvn. 1806; student (priv. dimit.) 1809; studerede medicin og naturvidenskab, især kemi; tog farmaceutisk eks. 1815 og magisterkonferens i kemi; dr. phil. 1817; studerede analytisk kemi på Strohmeyers øvelseslaboratorium i Göttingen og i Paris 1818-19 med støtte fra Fondon ad usus publicos; 1820 forstander for universitetets øvelseslaboratorium for kemikere, indrettet af universitetet 1819 på Ørsteds initiativ; till. ekstraord. professor ved Kbhvns universitet 1822, samt lærer i kemi ved den nyoprettede Polyteknisk læreanstalt 1829 og medl. af dens direktion.

Medl. af Videnskabernes Selskab. Udførte en række eksperimentelle arbejder med organiske svovlforbindelser; opdagede nye forbindelser, der senere fik stor teknisk betydning, f. eks. xantogensyre, som anvendes ved bomulds omdannelse til kunstsilke og merkaptaner, der er et led i fremstillingen af sovemidler af sulfonaltypen.

Har skrevet: afhandl. om alkaliernes virkning på organiske stoffer (disp., 1817), samt lærebøger og afhandlinger om organisk og analytisk kemi.

Zeuthen Frederik

Nationaløkonom; f. 9.9.1888 i Kbhvn., død 24.2.1959; søn af matematikeren H G Zeuthen (se denne); gift 20.10.1924 m. mag. art. Else Marie Zeuthen, f. 10.10.1897 på Frdbg., datter af kom-munelærer Otto Bengtsson og hustru Elise f. Lassen.

Student (Borgerdydskolen i Kbhvn.) 1907; cand. polit. 1912; assistent i arbejderforsikringsrådet 1913, fuldmægtig 1916; statsvidensk. konsulent i indenrigsministeriet, senere socialministeriet, 1921-30; dr. polit. 1928; professor i statsvidenskab ved Kbhvns universitet 1930-58.

Formand for Socialøkonomisk Samfund 1915-17; medl. af bestyrelsen for Nationaløkonomisk Forening 1922-28 og 1937-43; tilfornordnet ved valglovskommissionen 1921-22; medl. af og sekretær for arbejdskommissionen 1925-27; medl. af forsk. udvalg vedr. socialreformen og

bekæmpelse af arbejdsløshed; formand for Institut for Historie og Samfundsøkonomi 1948-56 og for bestyrelsen for A/S Revisions- og Forvaltnings-Institut 1948; medl. af trustkommissionen og arbejdsmarkedskommissionen, af pristalsudvalget 1951, af kommission for statens almindelige videnskabsfond 1952 og af bestyrelsen for Rask-Ørsted fondet 1954; formand for

udvalget vedr. oprettelsen af et socialt forskningsinstitut 1955-57. Medl. af Akademiet for de tekniske Videnskaber og af videnskabselskaber og -akademier i udlandet.

Har bl. a. skrevet: Den tvungne ulykkesforsikring og de private forsikringsselskaber (1921); Danmarks sociale lovgivning i hovedtræk (1923); Den økonomiske fordeling (disp., 1928); Problems of Monopoly and Economic Warfare (1930); Socialpolitik I, Arbejdsløn og arbejdsløshed (1939), II, Social sikring (1948); Økonomisk teori og metode (1942, engelsk udg. 1955); Videnskab og velfærd i økonomisk politik (1958). Redaktør af Social Tidsskrift 1925-30.

Dr. oec. h. c. ved Århus universitet 1946; dr. phil. h. c. ved Lunds universitet 1958.

Zeuthen H. G.

Matematiker; f. 15.2.1839 i Grimstrup ved Varde, død 6.1.1920; søn af sognepræst, dr. phil. F L B Zeuthen og hustru Magdalene f. Laub; gift 1. gang 18.12.1867 m. Julie Henriette, f. 4.8.1846 i Århus, død 1876, datter af stiftsfysikus,

dr. med. Jacob Vilhelm Jespersen og hustru Anne Marie f. Bloch; 2. gang 20.8.1879 m. Louise Marie Christine, f. 15.4.1842 i Århus, død 1886, søster til 1. hustru; 3. gang 8.11.1887 m. Sophie,

f. 13.12.1860 på Møltrup, død 1936, datter af forpagter Fridrich (Fritz) August Lawaetz og hustru Christiane Amalie f. Petersen.

Student (Sorø) 1857; cand. mag. 1862; studier i Paris bl. a. hos matematikeren Charles 1863-64; dr. phil. 1865; docent i matematik ved Kbhvns universitet 1871, professor 1886-1910, rektor 1895-96; till. professor ved Polyteknisk læreanstalt 1885-1910.

Har i sit forfatterskab særlig beskæftiget sig med den antageometriske metode (står som en af dens grundlæggere) og med matematikkens historie.

Medstifter af Matematisk Forening; medl. af Videnskabernes Selskab 1872, dets sekretær 1878-1917; i styret for bl. a. Dansk Missions Selskab og Det kbhvske Kirkefond; dr. math. h. c. ved Kristiania universitet 1902; korresp. medl. af det franske akademi; medl. af London Mathematical Society og af Accademia de nuovi Lincei m. v.

Har bl. a. skrevet: Nyt bidrag til læren om systemer af keglesnit (disp., 1865); Lærebog i den analytiske plangeometris begyndelsesgrunde (1867); Keglesnitlæren i oldtiden (1885, tysk udg. 1886); Forelæsninger over matematikens historie I-II (1893-1903, oversat til tysk, fransk og russisk); Forelæsninger over bevægelseslære (1896); Die abzählenden Methoden der Geometrie (1914); Hvorledes matematik i tiden fra Platon til Euklid blev rationel videnskab (1917); endv. et stort antal matematikhistoriske og geometriske afhandlinger. Medarbejder ved Encyklopædie der mathematischen Wissenschaften og ved Kultur der Gegenwart. Redaktør af Tidsskrift for Matematik 1871-89.

Zøega Georg

Oldtidsforsker, numismatiker; f. 20.12.1755 i Daler, Ribe amt, død 10.2.1809; søn af sognepræst, provst V Chr. Zøega og hustru Henriette Emilie f. Clausen; gift 7.8.1783 m. Maria, f. 30.1.1765 i Rom, død 1807, datter af maleren Giacomo Petruccioli og hustru Francesca f. Capelletti.

Student (Altona) 1773; studerede i Göttingen 1773-76; et par år i Danmark bl. a. som huslærer i Kerteminde; rejseselsager for ung adelsmand bl. a. til Göttingen og Rom 1779; fik overdraget ordningen og beskrivelsen af den kgl. samling af antikke mønter på Rosenborg

1781; rejsestipendium 1782 til studieophold i Wien hos numismatikeren Joseph Eckhel og i Rom; konverterede til katolicismen 1783; bosatte sig derefter i Rom; kom i forbindelse med kardinal Stefano Borgia og fik overdraget at udgive videnskabelige kataloger over dennes rige mønt- og håndskriftsamlinger; kgl. dansk agent og konsul i Rom 1789; øvede indsigtfuld kritik af Thorvaldsens påbegyndte værker i dennes første Romerrår fra 1797; udnævnt til professor ved Kiels universitet 1802, afslog af hensyn til sin familie at vende hjem til Danmark, men erholdt professorsagen mod at vejlede danske videnskabsmænd og kunstnere under deres ophold i Rom.

Blev verdenskendt gennem sit værk om obeliskerne, der betød et vigtigt fremstød for tydingen af hieroglyfferne.

Medl. af Kunstakademiet i Kbhvn. 1790, af Istituto Nazionale i Rom 1798.

Hovedværker: *Numi Aegyptii imperatorii prostantes in Museo Borgiano* (1787); *De origine et usu obeliscorum* (1797); *Afhandling om romerske kunstmonumenter, henhørende til den mithraiske dyrkelse* (1806); *Li bassirilievi antichi di Roma I-II* (1808); *Catalogus Codicum Copiticorum manu scriptorum, qui in Museo Borgiano Velitris adservantur* (1810); *Abhandlung, hrsg. von F G Welcker* (1817); *Briefe und Dokumente, hrsg. von Øyvind Andreasen, Iff.* (1967 ff).

Begravet i kirken San Andrea delle Fratte i Rom, hvor Carl Jacobsen lod opsætte en mindestavle 1907.

Oeder Georg Christian

Botaniker, statsøkonom; f. 3.2.1728 i Ansbach, Bayern, død 28.1.1791; søn af konrektor, senere præst, dr. theol. Georg Ludwig Oeder og hustru Margrete Sibylle f. Hänlein; gift 1. gang 1755 m. Charlotte Hedevig, f. 30.9.1728 i Tønder, død

videnskaber ved Kbhvns universitet 1751, men disputatsen i 1752 blev ikke antaget; kgl. professor botanicus 1754 og direktør for en botanisk have, der skulle anlægges ved Amalienborg; planlagde det botaniske storværk *Flora Danica* med kobbertavler af alle danske og norske planter samt tekstværker af botanisk og økonomisk art; studierejse til Holland, England, Frankrig og Tyskland 1754-55; foretog samtidig bogindkøb til havens bibliotek (grundstammen i det senere Botanisk centralbibliotek); sendt til Norge af J H E Bernstorff for at give indberetning om de norske næringsvejes tilstand og for at samle planter 1756-61; forelæsninger ved den botaniske have 1760-65; beskæftigede sig derefter mest med udgivelsen af *Flora Danica*; ledede bearbejdelsen af folketællingen 1769; ved den botaniske haves overgang til universitetet 1770 afskediget som direktør; gik ind for landboreformer som: hoveriets begrænsning, ophævelse af landsbyfællesskabet og stavnsbåndsløsning; sluttede sig til Struensee, og af denne udnævnt til finansdeputeret og medl. af generallandvæsenkommissionen og kommissioner vedr. sociale spørgsmål; afskediget efter statsomvæltningen 1772 og derefter landfoged i Oldenburg 1773 og ved dette lands overdragelse til den russiske kejser udtrædt af dansk statstjeneste.

Har bl. a. udgivet: *De irritabilitate* (1752); *Flora Danica* (ni hefter med 600 håndkolorerede tavler, 1761-70); *Indledning til plantelæren I-II* (også på tysk og latin, 1764-66); *Nomenclator botanicus inserviens Floræ Danicæ* (med dansk udg. 1769); *Enumeratio plantarum Floræ Danicæ* (med tysk udg. 1770); endv. Betænkning over det spørgsmål: Hvorledes frihed og ejendom kunne forskaffes bondestanden (på tysk og dansk, 1769); *Rüge einer Zudringlichkeit* (1781); *Appel til det danske publikum* (1786); *Oederiana* (posthumt udg. 1792).

Linné opkaldte en planteslægt *Oedera* efter Oeder.

Oehlenschläger Adam

Digter; f. 14.11.1779 på Vesterbro ved Kbhvn., død 20.1.1850; søn af organist ved Frdbg. kirke, senere slotsforvalter på Frdbg. slot Joachim Conrad Oehlenschläger og hustru Martha Marie f. Hansen; gift 17.5.1810 m. Christiane, f. 28.7.

1782 i Kbhvn., død 1841, datter af assessor i hof- og stadsretten, senere konferensråd Hans Heger og hustru Anna Louise f. Drewsen.

Voksede op i slotsforvalterboligen på Frdbg. slot; elev i Efterslægtsselskabets skole 1783-96; fik af sin historielærer C F Dichmann sans for det store og sjældne i historien, der for ham blev historiens poesi; privatundervisning til studentereksamen, men tog ikke eksamen; skuespiller ved Det kgl. Teater 1797-99; adgangs-eksamen til Kbhvns universitet 1799; latinsk-juridisk forberedelseksamen s. å.; fik sit første digt trykt s. å.; fik accessit for akademisk prisafhandling; traf Henrik Steffens juni 1802; digterisk gennembrud med *Digte* 1803; udenlandsrejse med offentlig understøttelse 1805-09, traf herunder Steffens og teologen Schleiermacher i Halle, Fichte i Berlin, Goethe i Weimar, Ludwig Tieck i Dresden, Fr. og A W Schlegel i Paris (1806-08), boede hos Mme. Staël-Holstein på Coppet ved Genfersøen 1808-09 og opholdt sig i Italien 1809, med hjemkomst efteråret 1809; titulær professor dec. 1809; ekstrordinær professor i æstetik 1810; ophold hos datteren Maria og hendes mand dr. W Konow ved Bergen 1843; længere ophold i Paris med sønnen William 1844; rejse til Stockholm og Uppsala sommeren 1847.

Blev med sin ungdomspoesi og sine første tragedier romantikkens store digter i Danmark; blev afgørende påvirket af Steffens i 1802 og udgav efter dennes råd, i stedet for fortællingen *Erik og Røller*, *Digte* 1803, det første bevidste, danske universalpoetiske værk, hvori findes Guldhornene, der blev til efter en lang samtale med Steffens, og som bryder afgørende med det forrige århundredes rationalistiske digtning, samt det lyriske spil St. Hansaftens-spil; valgte til sine værker fra udenlandsreisen tragedieformen med motiver fra de nordiske historiske bedrifter, bl. a. i tragedien *Baldur him Gode*, og eposet *Thors rejse til Jotunheimen*; i *Palnatoke* fremstilles det humanistiske ideal som protest mod tysk romantiks skjulte katolicisme; ønskede med tragedien *Axel og Valborg* at bevæge det danske folk efter ulykken 1807, ved at skildre kærlighedstroskaben; fik sin samlede produktion kritiseret, særlig af J L Heiberg bl. a. med udgangspunkt i tragedien *Væringerne* i Miklagård 1827; mødte efterhånden kritik, ligegyldighed eller ligefrem upopularitet i Danmark, men blev hyldet i Sverige og Norge, bl. a. ved universitetsfesten i Lund 1829 og blev her af den svenske digter Tegnér ved laurbærkransning udnævnt til Nordens »digterkonge«; søgte senere at efterkomme smagen, der da gik fra det enkle og store i retning af det elegante og graciøse, det pikante eller interessante (den »galiske« romantisme); indførte Johanne Luise Heiberg i drængeroller, bl. a. i lystspillet *Den lille skuespiller* (1837) og i Knud den Store, og skrev for hende tragedien *Dina*, der blev vel modtaget af Heiberg som et stykke i den nye »interessante« digtart, idet *Dina* er skildret som en reflekterende og æstetisk kvindepersonlighed, der især appellerede til tidens ungdom; blev igen den store digter i dansk litteratur og blev kraftig forsvaret af en kritik der bl. a. som P L Møller vendte sig imod Heiberg; en nordisk, heroisk *Hamlet* (i tragedien *Almeth*) blev modtaget godt, ligesom den sidste tragedie, den nordiske *Kjartan og Gudrun* (1849) der var inspire-

1776, datter af overretsråd, justitsråd Moritz Christian Ericius og hustru Anna Magdalena f. Jonas; 2. gang 14.11.1776 m. Catharina Gertrud, f. 13.6.1755, død 1807, datter af justitsråd, rådmænd i Altona Conrad Matthiesen og hustru Agneta Gertrud f. Fleischer.

Student 1746; studerede botanik under Albrecht v. Haller og medicin ved Göttingens universitet 1746-49; dr. med. 1749; derefter læge i Slesvig by; udsat til professor i de økonomiske

ret af Laxdølasaga og af en ny forelskelse; hyl- det på sin 70 års fødselsdag af bl. a. Heiberg og Grundtvig og læste ved festen et digt der fremhævede »den danske munterhed« som fol- kets egentlige egenskab, og mente hermed også livslysten og vitaliteten i sin egen digtning; øn- skede at udvide den danske ånd til en fri og alsidig menneskelighed.

Har bl. a. skrevet: Om betimeligheden af en digterisk udnyttelse af den nordiske mytologi (akademisk prisafhandling); Erik og Roller (nor- disk fortælling 1802, kasseret under trykning); Digte 1803 (udk. julen 1802; heri Hakon Jarls død, Guldhornene og Ellehøjen, samt det lyriske drama St. Hansaften-spil); Poetiske skrifter I-II (1805); heri skuespillet Freyas alter, med sange- ne De klare bølger rulle og Skøn jomfru, luk dit vindue op, romancerne Langelands-rejse, m. bl. a. Morgen-vandring og Aften-sang, og Jesu Christi gentagne liv i den årlige natur, hoved- værket, skuespillet Aladdin eller Den forunder- lige lampe, samt Vaulundurs saga; oversættel- ser af Goethes Goetz v. Berlichingen, og Reini- ke Fuchs (1806); Nordiske digte (1807; heri tragedien Hakon Jarl, det episke digt Thors rej- se til Jotunheim og tragedien Baldur hin Gode); Sovedrikken (syngestykke, 1808); tragedierne Palnatoke (1809) og Axel og Valborg (1810), begge skrevet i Paris; Correggio (1811, skrevet på tysk i Italien); Digtninger I-II (1811-13; heri bl. a. De tvende kirketårne, digtkredsen Harald Hildetand, fortællingen Aly og Gulhyn- dy, samt fortællingen Eremiten med digtet Lær mig o skov at visne glad); syngespilteksterne Faruk (1812) og Ludlams hule (1813), begge til musik af Weyse, samt Røverborgen (1814) med musik af Fr. Kuhlau; tragedierne Stærkodder (1812), Hugo von Rheinberg (1813), Hagbarth og Signe (1815); Helge (trilogi, 1814; indehol- dende Frodes drapa, Helges eventyr (begge ro- mancekrede) og tragedien Yrsa); Freias alter (1816); Eventyr af forskellige digtere (bearbej- delse, 1816); Fiskeren (fantastestykke, 1816, udk. som: Fiskeren og hans datter, 1830); Frederiks- berg (digtreds, 1817); Hroars saga (prosafor- tælling, 1817); Fostbrødrene (1817); En rejse fortalt i breve til mit hjem I-II (1817-18); Den lille hyrdedreng (dramatisk idyl, 1818); Nordens guder (1819; indledt med ændret udg. af Thors rejse til Jotunheim, samt 23 romancer); Erik og Abel (1820); Øen i sydhavet I-IV (fortælling- krede, 1824-25, senere forkortet udg.); Værin- gerne i Miklagård (tragedie, 1827); Hrolf Krake (heltedigt, 1828); Karl den Store (1829); Levnet I-II (1830-31); Den blege ridder (fortælling, 1832; heri digtet Hvor blev I røde roser dog); Tordenskjold (1833); Dronning Margareta (s. å.); Sokrates (1835); Olaf den Hellige (1838); Knud den Store (1839); Ørvarodds Saga (nordisk for- tælling 1841); Dina (tragedie, 1842); Erik Glip- ping (tragedie, 1844); Tanhuser i Venusbjerget (romance, 1845); Landet fundet og forsvundet. Et nordisk heltedigt (1846); Amleth (tragedie, s. å.); Kjartan og Gudrun (nordisk tragedie, 1849); Digtekunsten (læredigt, s. å.); Regnar Lodbrok (et heltedigt, romancekrede s. å.); Erin- dringer I-IV (1850-51); Om Ewald og Schiller I-II (1854); desuden talrige vers, mest lejlig- hedsdigte, bl. a. Der er et yndigt land (1819),

samt mindedigte som Karen Margareta Rahbek (1829) og De fire menneskealdre (1827) samt Mit fødselssted på Vesterbro (1847); talrige værker oversat til forsk. europæiske sprog, især svensk og tysk. Poetiske skrifter, ved F. L. Lie- benberg, I-XXXII (1857-62); Poetiske skrifter I-V. Udg. af H. G. Topsøe-Jensen (1926-30); Ungdomserindringer. Udg. af L. Bobé (1915, genoptrykt 1963). – Breve fra og til Oehlen- schläger (ved C. L. N. Mynster, 1879); Breve fra og til Adam Oehlenschläger 1798-1809. Udg. af H. A. Paludan, Daniel Preisz og Morten Borup I-V (1945-50); Breve 1809-1829. Udg. af Da- niel Preisz Iff (1953 ff).

Ørnberg Elna

Solodanserinde, balletinstruktør; f. 20.3.1890 i Kbhvn., død ca. 18.3.1969; adoptivdatter af bu- reauchef i rigsdagen Axel Lauesgaard og hustru Beate Emilie f. Fobian; gift 1. gang 3.6.1910 (ægteskabet opløst) m. grosserer Erik Jørgen- Jensen, f. 17.10.1885 i Kbhvn., søn af grosserer

Johannes Jensen og hustru Julie f. Muus; 2. gang 30.5.1932 m. solodanser Leif Ørnberg, f. 28.12.1904 i Kbhvn., søn af vinkuper Edouard Ørn- berg og hustru Alma f. Knudsen.

Elev på Det kgl. Teaters balletskole 1897; debut 15. febr. 1907 i Harlekins millioner; bal- letdanserinde s. å.; solodanserinde 1910; gæste- optræden i Berlin 1909, London 1921, Paris 1922, 1927 og 1929; balletinstruktør 1928 og lærerinde ved balletskolen 1930; afsked 1933.

Hovedroller: Birthe i Et folkesagn; Blonde- laine i Scaramouche; Ragnhild i Brudefærden i Hardanger; Teresina i Napoli; Elisa i Konser- vatoriet; Svanhilda i Coppelia; titelrollerne i Sylfiden, Den lille havfrue og Sylvia; Pierette i Pierettes slør; Amelie i Drømmebilleder; Svava i Valkyrien; Anteia i Artemis; Astrid i Valde- mar; Rosita i Fjernt fra Danmark.

Har komponeret balletten Strauss i Paris; dansene til balletterne Tycho Brahes drøm, Kys- set, Hybris m. fl.; iscenesat balletterne Benzin og Asra.

Tildelt medaljen Ingenio et arti 1922.

Ørsted A. S.

Statsmand, retslærd; f. 21.12.1778 i Rudkøbing, død 1.5.1860; søn af apoteker Søren Christian Ørsted og hustru Karen f. Hermansen; gift 1.

gang 10.7.1802 m. Sophie, f. 16.7.1782 på Frdbg. slot, død 1818, datter af organist ved Frdbg. kirke, senere slotsforvalter Joachim Conrad Oehlenschläger og hustru Martha Marie f. Han- sen; 2. gang 27.3.1819 m. Mathilde Elisabeth, f. 25.4.1782 i Viborg, død 1824, datter af land- fysicus, dr. med. Johan Philip Rogert og hustru Henriette Benedicte f. Rosenstand-Goiske.

Undervist privat s. m. broderen H. C. Ørsted; ophold i Kbhvn. fra 1793; student (priv. dimitt.) 1794; studerede derefter retsvidenskab og dyr- kede filosofiske studier, navnlig Kant og Fichte; Kbhvns univ.s guldmed. 1797; cand. jur. 1799; deltog s. å. forgæves i konkurrence om profes- soratet i jura ved Kbhvns universitet; surnum- merer assessor i hof- og stadsretten 1801, virke- lig assessor (dommer) 1802; virkede till. som juridisk manuudtør; meddirektør og lærer i kirkeret ved Pastoralseminariet 1809; højste- retsdommer 1810-13; deputeret i danske kan- celli 1813-48; generalprokurør 1825-48; kgl. kommissarius ved begge de kongerigske stæn- derforsamlinger 1835-46; medl. af gehejmestats- rådet (statsminister) 1842-48; premierminister samt indenrigs- og kultusminister 1853; afskedig- et som indenrigsminister 1854; kst. som justits- minister s. å.; afsked fra samtlige ministerposter s. å.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1810, præsident 1848; medl. af en række regeringskom- missioner; medl. af den grundlovgivende rigs- forsamling 1848-49, af landstinget 1850-53.

Som generalprokurør enevældens betydeligste lovforfatter 1813-48; deltog afgørende i for- handlingerne om de rådgivende stænderforsam- lingers oprettelse 1831-34 og affattede kancel- liets første forslag om stænderforsamlingernes sammensætning og virke; udførte straffelov- givningen mellem 1833 og 1841 samt arvefor- ordningen 1845; gik som helstatsmand stærkt imod Ejderpolitikken i 1840'erne og stemte mod grundlovens vedtagelse 1849; ledende politiker ved behandlingen af arvefølgeordningen; gen- nemførte som premierminister arvefølgeloven 1853 og under stærk modstand fra nationallibe- ral side fællesforfatningen af 26. juli 1854, der medførte ministeriets fald 12. dec. s. å. – Offent- liggjorde 1826 som indlæg i striden mellem H. N. Clausen og Grundtvig en rationalistisk præget afhandling om den danske kirkeforfatning i Ju- ridisk Tidsskrift, hvori han hævdede, at stats- kirkens præster i praksis havde trosfrihed; af- handlingen blev af grundtvigske kredse og kan- cellipræsidenten F. J. Kaas indanket for Fr. 6.

idet den hævdedes at indeholde uortodokse standpunkter og at være i strid med kongeloven; blev derefter af kongen stillet over for valget at opgive sin fri forfattervirksomhed eller overgå til anden embedsstilling; foretrak en tilværelse som praktisk administrator og underkastede sig derfor et delvist trykkeforbud, der dog tillod færdiggørelse af påbegyndte arbejder.

Har bl. a. skrevet: Over sammenhængen mellem dydelærens og retslærens princip I-II (1798); Forsøg til en rigtig fortolkning og bedømmelse over forordningen om trykkefrihedens grænser (1801); Supplement til afdøde generalauditør Nørregaards forelæsninger over den danske og norske private ret I-III (1804-12); Systematisk udvikling af begrebet om tyveri og denne forbydelses juridiske følger (1809); Ny dansk formularbog (1811 og mange senere udg.); Eunomia eller Samling af afhandlinger henhørende til moralfilosofien, statsfilosofien og den dansk-norske lovkyndighed I-IV (1815-22); Abhandlungen aus dem Gebiete der Moral- und Gesetzgebungs-Philosophie I-III (1818-26); Über das Nothrecht als ein einflussreiches Princip in der Strafrechtspflege (1822); Håndbog over den danske og norske lovkyndighed med stadigt hensyn til professor Hurtigkarls lærebog I-VI (1822-35); Prøvelse af de rigsforsamlingen forelagte udkast til en grundlov og til en valglov (1849); For den danske stats opretholdelse i dens helhed (1850); Af mit livs og min tids historie I-IV (1851-57, forkortet udg. 1951); Til belysning af fæstesagen (1856). Endv. kritisk filosofiske og moral- og retsfilosofiske afhandlinger samt en lang række tidsskriftartikler. Udgav Collegialtidende, Juridisk arkiv, Juridisk tidsskrift, Arkiv for retsvidenskaben m. fl. Skrifter i udvalg. Udg. ved Troels G. Jørgensen, I-VII (1930-36).

Dr. jur. h. c. i Kbhvn. og Kiel 1815. Etatsråd 1813; konferensråd 1828; gehejmekonferensråd 1841; ridder af Elefanten 1847.

Ørsted H. C.

Fysiker; f. 14.8.1777 i Rudkøbing, død 9.3.1851; søn af apoteker Søren Christian Ørsted og hustru Karen f. Hermansen; gift 17.5.1814 m. Inger Birgitte, f. 28.3.1789 i Keldby, død

1875, datter af sognepræst Niels Christiansen Ballum og hustru Anna Dorothea f. Discher.

Undervist privat s. m. broderen A S Ørsted; hjalp i faderens apotek fra sit 11. år og fik

interesse for fysik og kemi; i Kbhvn. fra 1793; student (priv. dimitt.) 1794; ophold på Elers' kollegium; cand. pharm. 1797; vandt universitetets prisopgave i æstetik 1796 og i medicin (Om modervandets oprindelse og nytte) 1797; latinsk disputats (om Kants filosofi) 1799; bestyrer af professor Mantheys apotek, Løveapoteket 1800-01; ulønnet adjunkt ved universitetet med pligt til at holde forelæsninger for farmaceuter 1800; på Cappels rejsestipendium og med understøttelse fra Fonden ad usus publicos udenlandsrejse 1801-03, besøgte museer, laboratorier, gruber og værksteder og demonstrerede overalt sit nykonstruerede galvaniske element; studerede teknik og kemi samt hørte filosofiske forelæsninger og traf de tyske filosoffer Fichte og Fr. Schlegel under ophold i Berlin; fik efter sin hjemkomst 1803 af kongen overladt en fysisk-kemisk instrumentsamling, købt af Fonden ad usus publicos og af kongen skænket til universitetet 1815, samt bevillet 300 rdl. årligt til eksperimenter og lokale; holdt fysisk-kemiske forelæsninger; ekstraordinær professor i fysik ved Kbhvns universitet 1806, ordinær professor og medl. af konsistorium 1817, rektor 1825-26, 1840-41 og 1850-51; studierejse 1812-13 til Berlin og Paris, 1822-23 til Tyskland, England og særlig Frankrig med eksperimenter i Paris over termoelektriciteten; tog initiativet til oprettelse af Den polytekniske læreanstalt 1829; direktør for og lærer i fysik ved samme s. å.

Medl. af Videnskabernes Selskab 1808, sekretær i selskabet 1815; medl. af kommission til undersøgelse af Bornholms mineralforekomst 1818-19; grundlagde Selskabet for naturlærens udbredelse 1824 og leder af det til sin død; æresmedlem bl. medlem af en lang række udenl. vidensk. institutioner og selskaber.

Interesserede sig især for elektricitetens kemiske virkninger og konstruerede en ny form for et galvanisk batteri og et apparat til måling af galvanismen; opdagede elektromagnetismen, læren om den indbyrdes virkning mellem en elektrisk strøm og en magnet, ud fra formodningen om, at den elektriske strøm må være en konflikt mellem elektriske kræfter, og at en elektrisk strøm da må indvirke på en magnetnål med en virkning der sker på tværs af strømmen, påvist under en aftenforelæsning i universitetets fysiske laboratorium foråret 1820, da han førte en strøm fra et voltaibatteri hen over en kompasnål og erfarede, at strømmen i ledningen indvirkede på kompasnålen, hvorved nålen svingede væk fra sin nord-syd stilling og tilbage igen da strømmen blev afbrudt; grundlagde derved en ny gren af fysikken og blev s. m. M. Faraday grundlægger af elektroteknikken, der senere førte til praktisk fremstilling af elektricitet ved dynamoer og elektromotorer. Fandt som den første forsker efter bevidst eksperimenteren det nye metaliske grundstof aluminium, og fremstillede det i ren tilstand 1825; skabte herved grundlaget for anvendelsen af dette senere mest benyttede letmetal; fandt en glimrende metode til fremstilling af vandfrit aluminiumklorid s. å.; begyndte en undersøgelsesrække over vandets sammentrykkelighed 1817 og konstruerede hertil måleinstrumentet

piezometeret, anvendt som demonstrationsapparat ved fysikundervisning gennem ca. 100 år; opstillede i et af hovedværkerne, om kemiske naturlove 1812, en ny inddeling af de vigtigste stoffer og processer, skildrede de elektriske kræfter og argumenterede for, at kemiens processer er bestemt af elektriske kræfter, der antagelig udbredes ved svingninger, og fremsatte som den første den rigtige betragtning, at disse svingninger udvikler varme og kan frembringe lys; konstruerede i forbindelse med undøgelseserne over Bornholms mineralforekomster s. m. Esmarch et nyt kraftigt galvanisk batteri; fremstillede et nyt alkaloid (piperin) af peber 1820; foretog større, eksperimentel undersøgelse over diamagnetisme 1847-48; formede en række betegnelser og ord, der blev anerkendt i det danske sprog bl. a. ilt, brint, vægtfylde og rumfang, gav den nyopdagede termoelektricitet dens navn, samt skabte grundlaget for en dansk patentordning.

Var som filosof i sin ungdom særlig optaget af Kant og søgte i sin disputats at videreføre hans tanker om metafysikkens forhold til naturvidenskaben, men følte sig mere og mere tiltrukket af Hegels tanker; søgte som banebrydende filosofisk tænker og skribent at give filosofien et naturvidenskabeligt grundlag, bestræbte sig på at finde »en stadig sandhed, en eneste enhed og sammenhæng i naturen« og udtrykte denne ved aktivitet og rationalitet, det frembringende og det ordnende princip; anerkendte ligesom Sibbern udviklingstanken, hvorefter menneskene må være de sidst opståede dyr på jorden og menneskehedens historie derfor et højere naturfænomen; går imod mirakeltroen, læren om syndefaldet og tanken om et guddommeligt forsyn bl. a. i strid med Grundtvig, men støtter sig til »Guds viljes evige love« og betragter tilværelsen som »samfundlighed« af fornuftlove, der også giver forskeren stor skønhedsglæde; mente, at fysik som sådan ikke har værdi, men at det afgørende er sammenhængen mellem den moralske og den fysiske natur, og at en naturvidenskabelig folkeoplysning derfor ville have stor opdragende betydning, en tanke der lå bag oprettelsen af Selskabet for naturlærens udbredelse.

Ændrede G F Ursins andragende om oprettelse af en polyteknisk skole 1827 i retning af en mere videnskabelig institution med en vis tilknytning til universitetet, således at man kunne oprette Den polytekniske læreanstalt i 1829, hvor ikke alene ingeniører, men også medicinere, farmaceuter og formænd kunne få undervisning; kæmpede for de nye kandidaters anerkendelse bl. a. hos lavene; tog initiativet til det af Videnskabernes Selskab oprettede magnetiske observatorium, til oprettelsen af Meteorologisk institut, af det matematisk-naturvidenskabelige fakultet ved universitetet og af universitetets kemiske laboratorium; holdt offentlige forelæsninger, »månedsforelæsninger«, og forelæsninger i Selskabet for naturlærens udbredelse, og fik herigennem stor betydning for den unge generation i håndværk og industri bl. a. brygger J C Jacobsen; havde kontakt med digtere, filosoffer og sprogmænd og fik særlig betydning for H C Andersens åndsudvikling.

Har bl. a. skrevet: Grundtrækkene af naturmetafysikken (disp., 1799); Naturfilosofiens første grunde (Philosophisk Repertorium II, 1799); Dissertatio de forma metaphysices elementaris naturæ externæ (disp., 1800); Videnskaben om naturens almindelige love (1. del af en planlagt lærebog i fysik, 1809, og fl. ud.; 2. del kom aldrig); Ansicht der chemischen Naturgesetze (det kemiske hovedværk, 1812, oversat til fransk 1813); Imod den store anklager (religionskritisk skrift mod Grundtvig 1814); afhandlinger og meddelelser i Videnskabernes Selskabs årlige oversigter efter 1815; Beretning om en undersøgelse over Bornholms mineralrige (s. m. L. Es-march, 1819-20); Experimenta circa effectum conflictus electrici in acum magneticam (flyveskrift med latinsk redegørelse for sit forsøg med en elektrisk strøms indvirkning på en kompasnål, 21. juli 1820; oversat til hovedsprogene og trykt i næsten alle vigtigere fysiske tidsskrifter; dansk oversættelse i tidsskriftet »Hesperus« s. å.); redegørelse for tankerne bag opdagelsen af elektromagnetismen i Edinburgh Encyclopaedia (1830); Luftskibet. Et digt (1836, oversat til tysk 1837); Naturlærens mekaniske del (1844, 3. udg. 1859); Anden i naturen I-II (udv. af-handlinger, taler og dialoger, 1850, 3. udg. 1856; overs. til svensk, tysk, engelsk, hollandsk og fransk). – Bornholm. Dagbøger ført på rejserne 1818 og 1819. Udg. af A Clément (1937). Samlede og efterladte skrifter I-IX (1851-52); Gesammelte Schriften I-VI (ved K L Kannegies-ser, 1851-53); H C Ørstedes Naturvidenskabelige skrifter I-III (udg. med to indledende afhandlinger af Kirstine Meyer, 1920). – Breve til og fra H C Ørsted (1870); Correspondance de H C Ørsted avec divers savants. Publ. par M C Harding I-II (1920).

Fik ved sit 50-års jubilæum som universitetslærer 7. nov. 1850 overladt Fasangården i Lrdbg. Have på livstid.

Etatsråd 1828; konferensråd 1847; gehejme-konferensråd 1850.

Dr. med. h.c. i Erlangen 1843; dr. phil. h.c. i Prag 1848. Æresmedlem bl. a. af Kunstakademiet 1844 og af Studenterforeningen 1850.

Østrup Johannes

Orientalist; f. 27.7.1867 i Kbhvn., død 5.5.1938; søn af landmand H F Østrup og hustru Anna Thea f. Schebel; gift 27.10.1894 m. Ellen, f. 17.9.1873 i Kbhvn., datter af landskabsmaler Anton Thorenfeldt og hustru Valborg Emilie f. Builmann.

Student (Metropolitanskolen) 1884; cand. mag. (græsk) 1890; dr. phil. 1891; studerede i Ægypten og Syrien 1891-93 og fik der stort kendskab til moderne osmannisk-tyrkisk og til arabiske dialekter; red gennem Lilleasien og Europa tilbage til Kbhvn.; foretog senere rejser til Ægypten, Syrien og Tyrkiet m. v. 1907-08, 1910-11, 1923 og 1930 og beskæftigede sig mere med den nære orient og dens folkeslags tankegang, traditioner og liv end med filologien; docent ved universitetet i semitisk sprog og litteratur 1898; professor i islamisk kultur 1918; universitetets rektor 1934-35; var som udenrigspolitisk med-

arbejder knyttet til forsk. dagblade, Danebrog og Vort Land 1896-1915, Berlingske Tidende og Nationaltidende 1918-27; endv. medarbejder ved Illustreret verdenslitteraturhistorie, ved Verdenskulturen og ved Folkenes historie.

Korresp. medl. af Institut Egyptien i Cairo.

Hovedværker: Studier over 1001 nat (disp., 1891); Skiftende horisonter (1894, med beskrivelsen af rejsen 1891-93); Topografiske bidrag til kendskabet til den syriske ørken (1895); Umar al Kindis beskrivelse af Ægypten (1896); Contes de Damas (1897); Højsangen (oversat på danske vers, 1900); Brygger, kaptajn J C Jacobsen (1912); Islam (1914); Islam i 19. årh. (1923); Orientaliske høflighedsformer (1927); Maurerne og Marokko (1928); Det nye Ægypten (1929); Det nye Tyrki (1931); Arabiens historie (1933); Erindringer (1937); endv. en række oversættelser bl. a. af Tusind og en nats eventyr og populære bøger om emner fra Tyrkiet og Arabien; arbejdede i over tyve år på kataogiseringen af Nationalmuseets samling af arabiske og tyrkiske mønter beskrevet i Catalogue des monnaies arabes et turques du Cabinet Royal des Médailles du Musée National de Copenhague (udg. 1938).

Aagesen Svend,
se Aggesen Svend.

Aagaard Thorvald

Komponist; f. 8.6.1877 på Rolfstedgård på Fyn, død 22.3.1937; søn af gårdejer Anders Hansen og hustru Anna f. Hansen; gift 19.10.1908 m.

Karen, f. 5.10.1881 i Fredericia, datter af værtshusholder Svend Hansen og hustru Maren f. Pedersen.

Uddannet på Musikkonservatoriet 1900-02; siden elev af Carl Nielsen og Thomas Laub; organist for valgmenigheden og lærer ved højskolen i Ryslinge fra 1905; leder af amatør-orkestret Fynske Musikanter fra 1907; holdt talrige orkester- og kammermusikkoncerter omkring i landet.

Komponeret: Ni viser (1918); 25 prælodier (1930); Tyve gamle danske sange (1931); En snes folkelige sange og viser (1932); 26 prælodier (1932); 40 melodier til bibelhistoriske sange (1934); har udgivet en Violinskole (1933) og s. m. Th. Laub, Carl Nielsen og Oluf Ring Folkehøjskolens melodibog (1922, 1924 og 1929). – Mange melodier til folkelige sange bl. a.: Jeg ser de bøgelyse øer; Jeg lagde min gård i den rygende blæst; Spurven sidder stum bag kvist; Sneflokkene kommer vrimlende.

Aakjær Jeppe

Forfatter; f. 10.9.1866 i Akjær, Fly sogn ved Skive, død 22.4.1930; søn af gårdejer Jens Peder Jensen og hustru Cathrine f. Jeppesen; gift 1. gang 11.7.1893 (ægteskabet opløst) m. forfatterinden Marie Bregendahl (se denne); 2. gang 25.4.1907 m. billedskærer Nanna Aakjær, f. 23.1.1874 på Store Døps, Måbjerg sogn, datter af gårdejer A J Krog og hustru Maren f. Døes.

Elev på Staby højskole 1882; derefter medhjælper på faderens gård; realeks. (Blågård seminarium, Kbhvn.) 1886; rejsende foredragsholder; arresteret for politiske brandtaler 1887; elev på Askov højskole 1887-88; friskolelærer i Elbæk 1888-89; højskolelærer hos Morten Pontoppidan i Jørunde og i Kbhvn. 1891-92; student 1895; cand. phil. 1896; korrekturlæser ved Politiken 1897; derefter forfatter, journalist, folketaler og oplæser; overtog 1907 først s. m. en broder, senere alene gården Jenle ved Jebjerg i Salling.

Forfatterskabet, hvoraf især digtene har opnået en meget stor udbredelse, er præget af det social-agitatoriske og af en dyb hjemstavnssfølelse samt ærbødighed for slægt og tradition.

Har bl. a. skrevet digtsamlingerne: Derude fra karene (1899); Fri felt (1905); Rugens sange (1906); Muld og malm (1909); Den sommer og den eng (1910); Liv og sang (1916); Vejr og vind og folkesind (1916); Hjærtégræs og ærenpris (1921); Under aftenstjernen (1927). – Prosa-bøgerne: Bondens søn (1899); Vadmelsfolk

(1900); Fjandboer (1901); Steen Steensen Blichers livstragedie I-III (1903-04); Vredens børn. Et tyendes saga (1904); På aftægt (1907); Af gammel Jehannes hans bivelshistæri (1911); Sommertaler (1913); Arbejdets glæde (1914); Jens Langkniv (1915, filmatiseret 1940); Hvor der er gærende kræfter (1916); Mit regnebræt. En selvbiografi (1919); Min hjemstavns saga (1921); Pigen fra Limfjorden (1921); Po fir glowend pæl (1923); Blandkorn I-II (1925-26); Min hædersdag (1927); erindringsbøgerne Fra min bitte-tid (1928), Drengear og knøsekår (1929) og Før det dages (s. å.); Studier fra hjemstaven I-VI (1930-32). Efterladte erindringer (1934). Endv. skuespil bl. a.: Livet på Hegns-gård (1907, filmatiseret 1938); Når bønder elsker (1911, filmatiseret 1942) og Himmelbjerg-præsten (1916). - Skrev 1899 som Studentersamfundets husdigter dets slagsang »Af folket vi kommer -«. Redaktør af: Jydsk Stævne 1901, Frø wor hjemmen (heri digtet Jenn' hjemm') 1902, Historisk Arbog for Skive og Omegn 1910-26, Danmark. III. almanak 1919-24. Med-udg. af Blichers Samlede skrifter (1920-30). Har bl. a. oversat en række af Robert Burns' digte. - Skrifter I-X (folkeudg. 1912-13); Samlede værker I-VIII (1918-19); Samlede digte I-II (1920); I-III (1931-32). Breve 1883-99. Udg. af Solvejg Bjerre (1944).

Mangfoldige af digtene og sangene er blevet en fast bestanddel af nutidens folke- og skole-sang; nævnes kan f. eks. Jens Vejmand, Jeg er født på Jyllands sletter, Mors rok, Jeg er havren, Der dukker af disen min fædrene jord, Som dybest brønd, Jeg bærer med smil min byrde, Stille hjerte, sol går ned.

Aakjær Svend

Historiker; f. 20.1.1894 i Kbhvn., død 12.1.1963; søn af forfatteren Jeppe Aakjær (se denne) og hustru forfatterinden Marie Bregendahl (se denne); gift 19.12.1922 m. Kathrine, f. 22.6.1896 i

Jyhanne, datter af gårdejer Jens Nielsen og hustru Johanne f. Mikkelsen.

Student (Schneekloths skole) 1912; cand. mag. (engelsk, tysk, dansk) 1921; gjorde tjeneste i

Kbhvns rådstuearkiv 1915; tilknyttet arbejdet med Den danske Ordbog 1916-19 og stednavneudvalget 1916-24; kst. underarkivar ved Rigsarkivet 1924; ansat 1926; landsarkivar for Nørrejylland 1929; stadsarkivar i Kbhvn. 1945; rigsarkivar 1956.

Medl. af bestyrelsen for Selskab for nordisk Filologi 1913-18; sekretær i Dansk historisk Fællesforening og redaktør af dens tidsskrift Fortid og Nutid 1921-26; næstformand i Selskab for jysk Historie, Sprog og Litteratur og redaktør af Jydske Samlinger 1931-37; medl. af Selskabet for dansk Kulturhistorie 1950, af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie, af Det danske Sprog- og Litteraturselskab 1925, af Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie 1932 og af Selskab for Oldtids- og Middelalderforskning 1946; medl. af bestyrelsen for Selskabet for Kbhvns Historie 1945-56; korresp. medl. af Institut for sammenlignende Kulturforskning i Oslo 1932; holdt forelæsninger ved instituttet s. å.; forelæsninger 1939 ved Aarhus universitet over ældre dansk landbrugs- og bebyggelsehistorie; medl. af stednavneudvalget 1943, af styrelsen for Institut for Historie og Samfundsføkonomi 1956, for dansk-islandsk fond s. å., for Erhvervsarkivet, Aarhus s. å. og for Orlogsmuseets komité 1958; medl. af Kungl. Samfundet for utgivende af håndskrifter rörande Skandinaviens historia, Stockholm 1956; dr. phil. h.c. ved Lunds universitet 1958; medl. af Det kgl. Norske Videnskabernes Selskab i Trondheim 1959.

Medudgiver af Danmarks gamle landskabslove (1921-30); udgiver af H N Jensen: Angeln (1922), af Kong Valdemars jordebog (1926-45) og af Mål, vægt og takster i Danmark (1936); medarbejder bl. a. ved Det danske folks historie, Schultz' Danmarkshistorie, Salmonsens Leksikon, Dansk biografisk Leksikon, Bondesamfundets historie (Institut for sammenlignende Kulturforskning A. XV bd., 1933); redaktør af bd. XXIX og XXX af samlingsværket Nordisk kultur (1926-36), af Viborg købstads historie I-III (1940-41), Historiske Meddelelser om København (1945-56), København Før og Nu (1946-50), Danmark Før og Nu (1952-56). Har skrevet en række artikler i faglige tidsskrifter.

Aarestrup Emil

Forfatter, læge; f. 4.12.1800 i Kbhvn., død 21.7.1856; søn af portkontrollør ved Østerports toldkammer Jørgen V Aarestrup og hustru Sophie Charlotte f. Aagaard; gift 21.10.1827 m. Caroline, f. 28.2.1808 i Kbhvn., død 1897, datter af urtekræmmer Carl Frederik Aagaard og hustru Elisabeth Susanne f. Lange.

Mistede sine forældre 1808 og kom i huset hos morfaderen købmand Aagaard i St. Kongsgade; student (priv. dimitt.) 1819; studerede medicin, filosofi og æstetik; skrev i årene 1817-20 en mængde digte præget af Oehlenschlägers;

fik digte trykt i Aftenbladet fra 1823, i Nyt Aftenblad 1825 og 26 og i fl. af Chr. Winthers publikationer fra ca. 1835; med. eks. 1827; prakt. læge i Nysted på Lolland 1827-38, i Sakskøbing 1838-49; stiftsfysikus i Odense 1849; till. læge ved sindssygeafd. i Gråbrødre hospital 1850.

Skrev de fleste af sine digte 1827-38, inspireret af hustruen og børnene, og af den unge komtesse Amalie Raben på Alholm, som han 1832 var læge for under en baderrejse til Tyskland og Italien; endv. kærlighedsdigte til Chr. Winthers forlovede Sophie Hansen bl. a. digtet »Der er en trolddom på din læbe«.

Har udg.: Digte (1838). Efterladte digte. Udg. af Fr. Liebenberg og Chr. Winther (1863); Samlede digte. Udg. af Fr. Liebenberg (1877); Samlede skrifter I-V, ved Hans Brix og Palle Raunkjær (1922-25). - Breve til Chr. Petersen udg. af M Borup (1957).

Aarhus Jacob Madsen

Teolog, sprogmand; f. 1538 i Aarhus, død 15.7.1586.

Student 1559; baccalaureus 1563; rektor i Aarhus til 1566; tog magistergraden i Wittenberg 1567 (studerede der med Peder Hegelund og Anders Sørensen Vedel); i Leipzig 1570, i Heidelberg 1572; professor i latin i Kbhvn. 1574, i græsk 1575; till. kgl. bibliotekar 1578; professor i teologi 1580; dr. theol. 1582; universitetets rektor 1585; holdt grundige og klare forelæsninger særligt over metodik og den gammeltestamentelige lære; søgte som fonetiker at give en fælles lære om bogstavernes lydværdi for alle sprog; fremsatte teorier, der fik indflydelse på dansk retskrivning og gjorde en betydningsfuld indsats som systematisk fremstillinger af lyd læren og ortografien.

Har skrevet: Om sproglige emner: De literis libri duo (Basel 1586, udg. og oversat 1930-31 ved Christen Møller, Peter Skautrup og F Blatt); endv. filosofiske skrifter: Doctrina de concionandi ratione (1589) og Doctrina de ratione docendi (1590); efterlod sig i håndskrift en række arbejder, der gik tabt ved Universitetsbibliotekets brand 1728.

TILLÆG

Jensen F. E.

Generaldirektør for Danmarks radio; f. 17.10. 1891 i Kbhvn., død 16.8.1961; søn af brændselshandler J Jensen og hustru f. Thaanum; gift 27.2.1917 m. Rigmor Solveig, f. 26/4 i Strib, datter af kaptajn ved statsbanerne N P Larsen og hustru f. Hjeresen.

Ansæt på telegrafstationen i Fredericia 1908, assistent i telegrafdirektoratet 1916, kontrollør i generaldirektoratet 1924, fuldmægtig 1926; deltog till. i ledelsen af Statsradiofonien administration fra 1925; fuldmægtig og bogholder ved Statsradiofonien 1928, ekspeditionssekr. 1931, kommitteret ved driftsledelsen 1933, direktør for Statsradiofonien 1937, generaldir. 1958 (fra 1959: Danmarks radio).

Som kommitteret for den forretningsmæssige ledelse af Statsradiofonien fra 1933 leder af programtjenesten i forening med driftslederen, kammeranger Emil Holm; ved Holms afgang 1937 direktør for institutionen med 3 afdelingschefer for hhv. musik, drama-litteratur og folkeoplysning og leder af disses samarbejde; stod u. den tyske besættelse som mellemmand mellem Statsradiofonien og de danske og tyske myndigheder, søgte i forhandlinger med de tyske kontrollanter at hævde radioens selvbestemmelsesret og tilstræbte s. m. afdelingschefer, radioråd og programudvalg overfor det tyske pres om tyskorienterede udsendelser at gennemføre nationale, nordiske og demokratiske udsendelser, og efter 29. aug. 1943, da radioråd og programudvalg blev sat ud af spillet, at gennemføre nødtørftige

programmer for at bevare radioen intakt og undgå konfiskation af radiomodtagerne; i hans periode gennemførtes bl. a. bygningen af Radiohuset i Rosenørns Allé, indførelse af dobbeltprogrammer og TV, samt påbegyndtes bygningen af TV-byen.

Formand for teaterkommissionen af 1954 til 1959 og for Dansk Radio-Hjælpefond; medl. af Turistrådet.

Kofoed K. H.

Politiker og embedsmand; f. 11.3.1879 i Østermarie sogn, død 14.5.1951; søn af avlsbruger Chr. Kofoed og hustru Kristine f. Koefoed; gift 13.9.1912 m. Sigrid Henriette, f. 22.4.1878 i Rønne, datter af lektor Niels Andersen og hustru Andrea f. Michelsen.

Lærereks. (Neksp) 1900; student (Rønne) 1902; timelærer ved Det danske Selskabs skole og ved Slomanns skole i Kbhvn. 1902-09; cand. mag. (naturhistorie, geografi) 1908; adjunkt ved

Rønne statsskole 1909-20; chef for finansministeriets 1. departement 1924-42, for departementet for finansvæsenet 1942 og 1945-49; finansminister i ministeriet Scavenius 1942-45.

Medl. af Studentersamfundets bestyrelse 1904-05 og 1907-09, af Det radikale Venstres landsstyrelse 1910-13 og 1920-27, af Bornholms amtsråd 1913-20; folketingsmand for Åkirkebykredsen (Det radikale Venstre) 1913-20; medl. af løn-

ningsudvalget 1913 og af lønningskommissionen af 1917; ordfører for en lang række lønningslove bl. a. tjenestemandsløven 1919 og lærernes og præsterne lønningslove s. å.; formand for lønningsrådet fra dets oprettelse 1919; formand for jagtlovskommissionen af 1918, for privatbanekommissionen af 1919 og privatbanernes lønningsnævn af 1920; statens forligsmand i arbejdsstridigheder 1920-22; formand i telefonvoldgiftsnævnet 1920-26; formand for sparekommissionen af 21. febr. 1921 og forsk. andre sparekommissioner, for lønningskommissionerne af 1929 og 1943; næstformand i administrationskommissionen og i telefonkommissionen af 1937; formand for forvaltningskommissionen af 1946.

Fik som ordfører og som udvalgs- el. kommissionsformand i årene 1917-20 gennemført en række lønningslove bl. a. tjenestemandsløven af 1919, som satte system i statens tjenestemandsløns og lønningsvæsen; øvede som lønningsrådets formand afgørende indflydelse på lønningslovenes administration og medvirkede til etablering af finansministeriets centrale stilling i statsforvaltningen.

Formand for Foreningen af Gymnasiets Lærere i Naturkundskab 1910-16; medl. af driftsbestyrelserne for de bornholmske jernbaner 1913-21; formand for Rønne-Allinge og Almindings-Gudhjem jernbane 1916-21; medl. af overfredningsnævnet 1917-20, af bestyrelsen for Foreningen til Dyrenes Beskyttelse 1917-21 og for Samfundet og Hjemmet for Vanføre 1925-29; formand for bestyrelsen for Østifternes Åndssvageanstalt 1924-43 og fra 1945; indenrigsministeriets tilsynsførende ved Statens seruminstitut 1931-43; medl. af statstilsynet med de koncessionerede telefonselskaber 1932 og af repræsentantskabet for Det danske Luftfartsselskab 1939; formand for bestyrelsen for Kreditfonden 1940-42, for Bornholmskomiteen i anl. af bombningen af Rønne og Neksp 1945 og for Nationalforeningen Bornholm 1949.

Har udgivet: Nogle sange i bornholmsk hjemstavnsmaal (1932); Bornholms politiske historie I-V (1936-40) og skrevet en række afhandlinger om Bornholm i lokalhistoriske publikationer o. a. steder.

Tildelt forfærmedaljen i guld 1922.

EFTERSKRIFT

I et værk af denne karakter
vil det næppe helt kunne undgås,
at der opstår fejl eller mangler.
Krak, Nytorv 17, 1450 Kbh. K,
(01) 12 03 08
vil være taknemmelig
for oplysninger herom.